NAZIONALE
13
6 E
20
VITT. EMANUELE
E. 637.
13-16 f. 18

X X K 70

Digitized by Google

Ex libris R. Adm. P. Seraphini a Iesu M.a Provalis pro Bibliotheca S.M. ...

CL. V.

HENR. ZOESII,

AMERSFORTII,

IN ACADEMIA LOVANIENSI

I. V. D. ET ANTECESSORIS,

COMMENTARIVS

AD

DECRETALES EPISTOLAS

GREGORII IX. P. M.

Opus poſtumum, quo ſummaria Explicatio univerſi Iuris Canonici, maximè controverſi, traditur atque enucleatur.

VALERIVS ANDREAS. DESSELIVS. I. V. D. & Prof. Regius, ex autographo deſcripſit, recenſuit, Summarijs perpetuis & Indicibus auxit: præmiſsâ totius Iuris Canonici Serie methodicâ.

LOVANII,

Typis ac Sumptibus HIERONYMI NEMPÆI Anno 1647.

Cum Gratia & privilegio.

Digitized by Google

CLARISS. ET CONSVLTISS. V.

D. IOANNI SNYERS

I. C. SENATORII ORDINIS, ET A THESAVRIS

S. P. Q. ANTVERP.

VALERIVS ANDREAS, I. V. D. & Prof. R.

FRuſtrà ſim, & rem toties actam egero, Vir Clariſſime, ſi apud Te deprædicem aut Iuriſprudentiæ laudes, vel eorum, qui veræ & non ſimulatæ Philoſophiæ, id eſt Iuſtitiæ, ſacerdotes jure meritiſſimo & dicuntur & habentur, dignitatem nobilitatemque exaggerem. Iuris quippe civilis ſummo ſemper in honore fuiſſe cognitionem atque interpretationem, etiam M. Tullius teſtatum poſteris reliquit. Imò nihil eſſe in civitate tam diligenter retinendum, quàm Ius civile: eum verò, qui Ius illud contemnendum putet, vincula revellere non modò judiciorum, ſed etiam utilitatis vitæque communis. Quod ipſum & de Iure Canonico ſeu Pontificio omninò ſtatuendum eſt, quidquid oblatrent hujus & ſuperioris ævi ſectarij ac novatores, qui Corpus Iuris, quod Canonicum dicimus, ut barbarum, ſolœcum, ſtolidum (ne quid deterius dicam) ſugillant ac traducunt, adeòque Iuris nomen tueri non poſſe ſtolidè jactitant; nec ad alium ferè finem, quàm ut apud ſuos aſſeclas aliquod nomenque decuſque tuliſſe videantur. Etenim extra controverſiam eſſe debet, apud illos ſaltem, quibus eſt ſanum cerebrum, non maculatum novitatibus, Eccleſiam CHRISTI eſſe civitatem & quamdam Rempubl. nullo circumſcriptam loco, ſed latè per orbem diffuſam, cujus cives ſunt omnes, ubicumque degentes, ſacro Baptiſmatis Sacramento initiati. Ejuſque ſtatum ad monarchiam potiùs, quàm ad aliam regiminis formam, eſſe referendum vel ex eo patet, quòd penes unum ſit imperium, unumque illi ſit caput, non etiam multiplex & varium, uti ijdem ſectarij noſtri mentiuntur. In hujus autem commodiorem directionem ſcribi leges oportuit, quas Canones vocamus, id eſt regulas, benè vivendi normam præſcribentes, atque eò collimantes, ut unumquemque civem per mores Chriſtiano homine dignos tum quoad credenda, tum quoad facienda vel evitanda dirigant, & deducant ad ſempiternam beatitudinem, qui eſt proprius & præcipuè intentus finis hujus juris. *Si* enim *Leges* (verba ſunt Iuſtiniani Novel. 123. ſecundùm editionem Haloandrinam) *quarum poteſtatem fidei noſtræ Deus pro ſuo erga homines amore concredidit, per omnia firmas ac ſtabiles conſervari ad ſubditorum ſecuritatem ſtudemus: quanto plus ſtudij debemus circa ſacrarum regularum*

 & divina-

& divinarum legum obſervationem reponere, quæ pro ſalute animarum noſtrarum definitæ & conſtitutæ ſunt. Adeoque mutuum quoddam inter hæc ipſa jura commercium exiſtat neceſſe eſt, ut ſcilicet & leges non dedignentur ſacros Canones imitari, & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuventur. Vnde quæ de perſonis ac rebus Eccleſiaſticis, quæ de contractu ac diſtractu matrimonij, deque præſcriptione cum mala fide, uſuris, & pleriſque alijs, conſtituit jus civile, correctionem & temperamentum ex æquitate Canonica acceperunt; juris prætorij exemplo, quod & in multis articulis rigorem juris civilis naturali quadam æquitate mitigavit. Vt ferendi non ſint, qui hæc ſtudia ita connexa ſeparant; Iure Canonico inſuper habito, Civili tantùm operam dantes. Qua de re in Prooemio hujus ſui Commentarij (quem Tibi oblatum venio) juſtiſſima querela eſt V. CL. Henrici Zoesii, ſoceri Tui, τοῦ μακαρίτου, quo Iuris Anteceſſore non ita pridem floruit hæc Academia: quique utrumq; hoc jus ita conjunxit, ut in utroque prælegendo ſibi otium nullum, feriaſque daret, & non priùs calamum, quàm vitam ipſam deponeret. Civile Ordinarius Regiuſque Profeſſor totos XX. annos, totidemque Canonicum extra ordinem & privatim docuit, eâ conſtantiâ, eo diſcipulorum affluxu & frequentiâ, ut nullus ferè tunc Lovanij eſſet, qui uni *Zoeſio* ſuum in his ſtudijs profectum non adſcriberet. Quos inter & Te videre memini, Vir Clariſſ. qui tanti æſtimatò virum illum ſoles, ut à morte ejuſdem, ductâ in uxorem *Agnete* filia unicâ, perennare in nepotibus, Henrico, Godefrido, Ioanne & Carolo, memoriam avi volueris. Quamquam & ingenij monumenta eam numquam intermori ſinent. Habent ſanè filij Tui, cujus vitam & veſtigia imitentur: habent, unde hauriant, quæ profutura ſint aliquando, ubi Reip. partem aliquam illis credendam demandari continget. Ego verò quidquid operis & laboris in hoc opere recenſendo atque illuſtrando inſumpſi Tibi, filijſque Lib. Mer. inſcribo, & Vivere ac Valere longùm opto ac voveo. Lovanij Kalen. Martijs, CIↃ. IↃC. XLVII.

SERIES

SERIES ET METHODICA RATIO LIBRORVM ET TITVLORVM IVRIS CANONICI, Auct. V. A. Prof. R.

IVS CANONICVM dividitur in

- DECRETVM, quo continentur Conſtitutiones Eccleſiaſticæ, à SS. Pontificibus tum in Conciliis tum extra ea editæ, ad nullius poſtulationem ſeu conſultationem: item veterum Patrum & Conciliorum de rebus Eccleſiaſticis ſententiæ, à GRATIANO Monacho circa D. 1109. aut, ut alij volunt, 1150. in unum corpus collectæ, ad inſtar Pandectarum ſive Digeſtorum ex vett. Iuriſconſultorum libris. Cujus tres ſunt partes, pro numero trium objectorum Iuris, quæ ſunt Perſonæ, Res & Actiones.
  - *Prima* continet ea, quæ ad Iuris hujus principia, partes & ſpecies, uſque ad Diſt. 21. quæque ad jura, dignitates, gradus, electiones, ordinationes, officia perſonarum Eccleſiaſticarum pertinent, Diſtinctionibus omninò 101. comprehenſa.
  - *Altera* materiam rerum juridicarum ac judiciorum Eccleſiaſticorum complectitur, hoc eſt Cauſſas 36. & varias earumdem Cauſſarum Quæſtiones, per rationes dubitandi ac decidendi diſceptatas, quibus & Pœnitentiæ Tractatus ſubjicitur XXXIII. Qu. 3.
  - *Poſtrema* totius Iuriſdictionis & miniſterij Eccleſiaſtici jura, ritus, ordinationes, conſecrationes, executiones, quinque Diſtinctionibus abſolvit.
- DECRETALES, quibus continentur Conſtitutiones & reſcripta Pontificum, ad conſultationem aliorum de rebus ac ceremonijs Eccleſiaſticis vel de cauſſis negotijſque forenſibus, exemplo Conſtitutionum & reſcriptorum, quæ in Cod. Iuſtinianeum de rebus controverſis relatæ ſunt;
  - Antiquæ Gregorij IX. P. auctoritate circa ann. 1231. publicatæ. Conſtant libris V. quorum
    - I. Poſt Iuris hujus principia explicantur ordines, gradus, juriſdictiones & officia Magiſtratuum, qui juriſdictioni Eccleſiaſticæ præſunt: unà cum his, quæ circa perſonas & res litigantium in principio judiciorum verſantur, ut ſunt pacta, tranſactiones, poſtulationes, reſtitutiones, arbitria.
    - II. Partes, ordo, progreſſus, exitus communes judiciorum, tam civilium quàm criminal.
    - III. Materia civilium judiciorum maximè circa Clericos.
    - IV. Circa laicos potiſſimùm, ut ſponſalia & matrimonia.
    - V. Materia ſeu cauſſæ judiciorum criminalium.
  - Novellæ, ad inſtar Novellarum Conſtitut. Iuſtiniani Imp.
    - *A Bonifacio VIII.* an. 1298. vulgò *Sextus Decretalium*.
    - *A Clemente V.* an. 1311. dictæ *Clementinæ*.
    - *A Ioanne* XXII. an. 1329. ſub nomine *Extravagantium*.
    - In his idem ordo Conſtitutionum, qui in antiquis.

Libro I. Decretalium tractatur,

- Primò de ipſis Legibus.
- II. de Magiſtratibus.
- III. de Iudicijs. Eſtque ordo iſte pulcrâ ratione, tum ex ipſa natura, tum ex ijs, quæ apud Platonem ac Ciceronem de Legibus tractantur, depromptus. Principem enim locum in civitate obtinet Lex: Magiſtratus ſunt cuſtodes ac defenſores Legum, & quaſi leges loquentes. Iudicia tandem tum Legum, tum Magiſtratum ſunt arma quædam, quibus publicam pacem & communem tranquillitatem conſervant. Sed videamus ordine de ſingulis.

LIB. I.

1. *De ſum̄a Trinitate, & fide Catholica.*
2. *Conſtitutionibus.*
3. *Reſcriptis.*
4. *Conſuetudine.*
5. *Poſtulatione Prælatorum.*
6. *Electione & electi poteſtate.*
7. *Tranſlatione Epiſcopi.*
8. *Auctoritate & uſu Pallij.*
9. *Renuntiatione.*
10. *Supplenda negligentia Prælatorum.*
11. *Temporibus ordinationum & qualitatibus ordinandorum.*
12. *Scrutinio in Ordine faciendo.*
13. *Ordinatis ab Epiſc. qui Epiſcopatui renuntiavit.*
14. *Ætate, qualitate & ordine præficiendorum.*
15. *Sacra Vnctione.*
16. *Sacramentis non reiterandis.*
17. *Filijs presbyterorum ordinandis, vel non.*
18. *Servis non ordinandis &c.*
19. *Obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.*
20. *Corpore vitiatis.*
21. *Bigamis non ordinandis.*
22. *Clericis peregrinis.*
23. *Officio Archidiaconi.*
24. *Officio Archipresbyteri.*
25. *Officio Primicerij.*
26. *Officio Sacriſtæ.*
27. *Officio Cuſtodis.*
28. *Officio Vicarij.*
29. *Officio & poteſtate iudicis delegati.*
30. *Officio Legati.*
31. *Officio ordinarij.*
32. *Officio judicis.*
33. *Maioritate & obedientia.*
34. *Treuga & Pace.*
35. *Pactis.*
36. *Tranſactionibus.*
37. *Procuratoribus.*
38. *Poſtulando.*
39. *Syndico.*
40. *His, quæ vi metuſve cauſſâ fiunt.*
41. *Reſtitutione in integrum.*
42. *Alienatione iudicij mutandi cauſſâ facta.*
43. *Arbitris.*

DE LEGIBVS.

Legum Pontificalium.

- Aliæ ſunt religionis, ſive rerum divinarum, veluti cùm de ſumma Trinitate & fide Catholica, quæ fundamentum eſt Iuris Pontificij, tractatur, *Tit.* 1.
- Aliæ communis vitæ ac morum ſive rerum humanarū; quæ ſunt
  - Vel ſcriptæ
    - tum per Conſtitutiones in genere, *Tit.* 2.
    - tum per reſcripta PP. ad ſpecies quotidie emergentes, *Tit.* 3.
  - Vel moribus & longâ conſuetudine inductæ, *Tit.* 4.

DE MAGISTRATIBVS

MAGISTRATVM ECCLESIASTICVM ſuſtinent

- Alij generaliter, ut Prælati, qui certis modis vel
  - Conſtituuntur, per Poſtulationem, *Tit.* 5. Electionem, 6. Tranſlationem, 7.
  - Auctoritate donantur, per Pallium 8.
  - Recedunt à munere, per Renuntiationem, 9.
  - Corriguntur, ſupplendo eorum negligentiam, 10.
- Alij ſpecialiter; qui præſunt
  - Rebus divinis, uti
    - Sacerdotes, in quibus obſervari oportet
      - I. Vt certo anni tempore ordinentur 11.
      - II. Vt non niſi idonei per ſcrutinium judicati, 12.
      - III. Vt non niſi à vero Epiſcopo, 13.
      - IV. Vt non niſi legitimæ ætatis & qualitatis, 14.
      - V. Vt non niſi certo modo per conſecrationem & ſacrā Vnctionem, 15. utque caveatur, ne quædam Sacramenta iterentur, 16.
      - VI. Vt legitimæ ſint cōditionis: unde filij presbyterorum, 17. ſervi, 18. obligati ad ratiocinia, 19. corpore vitiati, 20. bigami, 21. peregrini, 22. regulariter ordinari prohibentur.
    - Archidiaconi, 23.
    - Archipresbyteri, 24.
    - Primicerij, 25.
    - Sacriſtæ, 26.
    - Cuſtodis 27.
    - Vicarij, 28.
  - Iudicijs, nimirum Iudices
    - Delegati, 29.
    - Legati, 30.
    - Ordinarij, 31. Qui quidem omnes officio & munere ſuo funguntur, 32.
    - Majoribus verò inferiores obedientiam debent, 33. ne pax & tranquillitas publica turbetur, 34

DE IVDICIIS.

IVDICIORVM OMNIVM quædam ſunt

- Incidentia & præparatoria, ut
  - Pacta, 35. Tranſactiones, 36. Poſtulationes, 37. nomine vel ſuo, vel alieno, ut per procuratorem, 38. vel univerſitatis, ut Syndicum, 39.
  - In integrum reſtitutiones, ex cauſſa metus, 40. privilegij Eccleſiaſtici, 41. alienationis judicij mutandi cauſsâ factæ, 42.
  - Arbitria, 43.
- Principalia, quæ pertinent vel
  - ad proceſſum & ordinem judiciarium
  - ad res ſubjectas, quæ ſunt vel
    - Eccleſiaſticæ.
    - Profanæ.
    - Criminales.

LIB. II.

LIB. II.

1. *De iudicijs.*
2. *Foro competenti.*
3. *Libelli oblatione.*
4. *Mutuis petitionibus.*
5. *Litis conteſtatione.*
6. *Vt lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem vel ad ſententiam definitivam.*
7. De iuramento calumniæ.
8. *Dilationibus.*
9. *Ferijs.*
10. *Ordine cognitionum.*
11. *Plus petitionibus.*
12. *Cauſa poſſeßionis & proprietatis.*
13. *Reſtitutione ſpoliatorum.*
14. *Dolo & contumacia.*
15. *Eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſâ rei ſervandæ.*
16. *Vt lite pendente nihil innovetur.*
17. *De ſequeſtratione poſſeßionum & fructuum.*
18. *Confeſſis.*
19. *Probationibus.*
20. *Teſtibus & atteſtationibus.*
21. *Teſtibus cogendis, vel non.*
22. *Fide inſtrumentorum.*
23. *Præſumptionibus.*
24. *Iureiurando.*
25. *Exceptionibus.*
26. *Præſcriptionibus.*
27. *Sententia & re iudicata.*
28. *Appellationibus & recuſationibus.*
29. *Clericis peregrinantibus.*
30. *Confirmatione utili vel inutili.*

IN ORDINE IVDICIORVM *ſpectatur*

- Primò, ut ad judicem competentem eatur, *Tit.* 2.
- II. Vt coram eo procedatur legitimâ viâ idque ſecundum tres ordines:
  - Primi ordinis ſunt
    - Libelli oblatio, 3.
    - Reconventio ſive mutua petitio, 4.
    - Litis conteſtatio, 5. ſine qua procedi ultrà non poteſt, 6.
    - Iuramentum calumniæ, 7.
  - Secundi ut obſtacula removeantur, quæ ſunt,
    - Vel Dilationum, 8. Feriarum, 9.
    - Vel quæſtionū incidentium, veluti de
      - Ordine cognitionū, 10.
      - Plus petitionibus, 11.
      - Cauſa poſſeſſionis & proprietatis, 12.
      - Reſtitutione ſpoliatorum, 13.
      - Dolo & contumacia, 14.
      - Miſſione in bona, 15.
      - Innovationibus, quæ fiunt lite pendente, 16.
      - Sequeſtrationibus, 17.
  - Tertij, à parte
    - Actoris
      - Vt reo confitente proponat interrogatoria, 19.
      - Vt reo negante probet intentionem ſuam, 19. idque per
        - Teſtes, 20. 21.
        - Inſtrumenta 22.
        - Præſumpt. 23.
        - Iuſiurandū, 24.
    - Rei
      - Vt elidat intentionem actoris excipiendo, 25.
      - Per præſcriptionem, 26.
- III. Vt cognitâ cauſâ ſententia feratur per judicem, 27. Quæ tranſit in rem judicatam, niſi ab ea appellatum fuerit, 28. Appellatione verò pendente nihil eſt innovandum, quemadmodum nec eo tempore, quo quis in profectione ſeu peregrinatione eſt, cauſâ rei ſuæ apud ſummum Pont. proponendæ, 29. Porrò ſententiam contingit confirmari aut utiliter, ſi æqua fuerit, aut inutiliter, ſi iniqua, 30.

LIB. III.

1. *De vita & honeſtate Cler.*
2. *De cohabitatione Cleric. & mulierum.*
3. *De Clericis coniugatis.*
4. *De Clericis non reſidentib. in Eccleſia vel præbenda.*
5. *De præbendis & dignitatib.*
6. *De Clerico ægrotante vel debilitato.*
7. *De inſtitutionibus.*
8. *De conceſſione præbendæ. & Eccl. non vacantis*
9. *Ne ſede vac. aliquid innov.*
10. *De iis, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli.*
11. *De iis, quæ fiunt à maiori parte Capituli.*
12. *Vt Eccleſ. beneficia ſine diminutione conferantur.*
13. *De reb. Eccl. alien. vel non.*
14. *De precariis.*
15. *De commodato.*
16. *De depoſito.*
17. *De empt. & venditione.*
18. *De locatione & conduct.*
19. *De rer. permutatione.*
20. *De Feudis.*
21. *De pignorib. & aliis caut.*
22. *De fide.iuſſoribus.*
23. *De ſolutionibus.*
24. *De donationibus.*
25. *De peculio Clericorum.*
26. *De teſtam. & ult. volunt.*
27. *De ſucceſſ. ab inteſtato.*
28. *De ſepulturis.*
29. *De paroch. iis &c.*
30. *De decimis & primit. oblat.*
31. *De Regularibus &c.*
32. *De converſ. coniugatorum.*
33. *De converſ. infidelium.*
34. *De voto & voti redempt.*
35. *De ſtatu Monachorum &c.*
36. *De religioſis domibus &c.*
37. *De capellis Monachor. &c.*
38. *De iure patronatus.*
39. *De cenſib. exact. & procurationibus.*
40. *De conſecrat. Eccl. vel alt.*
41. *De celebrat. Miſſarum &c.*
42. *De Baptiſmo & eius effectu.*
43. *De presbyt. non baptizato.*
44. *De cuſtodia Euchariſtiæ &c.*
45. *De reliquiis & venerat. SS.*
46. *De obſervat. ieiuniorum.*
47. *De purificat. poſt partum.*
48. *De Eccleſiis ædific. vel reparandis.*
49. *De immunitate Eccleſiæ, cœmeterii, & rer. ad eas pert.*
50. *Ne Clerici vel Monachi ſæcularib. ſe negotiis immiſc.*

DE REBVS ECCLESIASTICIS

RERVM ECCLESIASTICARVM quædam ſunt

- Perſonarum, ſive ipſorum Clericorum propriæ, ad quas pertinet in primis
  - I. Vitæ probitas & honeſtas, *Tit.* 1. & Caſtitas 3. Niſi minoribus ordinibus tantùm fuerint inſigniti, 3.
  - II. Reſidentia in Eccleſia, 4. in qua præbendam vel dignitatem obtinent. 5.
  - Niſi morbo vel aliâ debilitate impediantur, 6.
- Clericorum propriæ, ſed externæ, in quibus potiſſimum beneficia conſiderantur,
  - Tum in ſe qualiter & à quibus eorum fiat
    - Inſtitutio. 7.
    - Conceſſio, 8.
      - Quomodo ea fiat, beneficio nondum vacante, 9.
      - Qualiter Prælati, 10. vel Canonici, 11. in iis verſari debeant, 12.
  - Tum ratione bonorum quæ conſiderantur vel
    - Per ſe, quæ ſcil. alienari poſſint, vel non, & qualiter, 13.
    - Ratione fructuum, quò ſpectant Tit. de
      - Precario, 14.
      - Commodato, 15.
      - Depoſito. 16.
      - Empt. vendit. 17.
      - Locat. conduct. 18.
      - Permutatione, 19.
      - Feudo, 20.
      - Pignore, 21.
      - Fideiuſſione, 22.
      - Solutione 23.
      - Donatione, 24.
      - Peculio, 25.
      - Teſtamentis, 26.
      - Succeſſ. ab inteſtato, 27.
- Perſonarum & Rerum ſimul: cuiuſmodi ſunt,
  - Sepulturæ, 28.
  - Parochiarum diſtinctio, 29.
  - Decimarum & primitiarum oblatio, 30.
  - Tranſitus ad Religionem, 31.
  - Converſio tum conjugatorum, 32. tum infidelium, 33.
  - Vota, 34. Monachatus, 35.
  - Religioſarum domorum procuratio, 36. 37.
  - Ius patronatus, 38.
  - Cenſus, exactiones, procurationes, 39.
  - Conſecrationes Eccleſiar. vel altarium, 40.
  - Adminiſtratio Sacramentorum, SS. Euchariſtiæ, 41. Baptiſmi & Chriſmatis, 42. 43. 44.
  - Cultus & veneratio Sanctorum ac Reliquiarum, 45.
  - Obſervatio jejuniorum, 46.
  - Purificatio poſt partum, 47.
  - Eccleſiarum.
    - Ædificatio, reparatio, 48.
    - Immunitas, 49.
  - Rebus verò ſæcularibus Eccleſiaſtici ſe contra officium & profeſſionem ſuam immiſcere non debeant, 50.

LIB.

1. *De ſponſalibus & Matrimonijs.*
2. *De de ſponſatione impuberum.*
3. *De clandeſtina deſponſatione.*
4. *De ſponſa duorum.*
5. *De conditionibus appoſitis in deſponſatione & alijs contractibus.*
6. *Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt.*
7. *De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.*
8. *De coniugio leproſorum.*
9. *De coniugio ſervorum.*
10. *De natis ex libero ventre.*
11. *De cognatione ſpirituali.*
12. *De cognatione legali.*
13. *De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſua, vel ſponſa.*
14. *De conſanguinitate & adfinitate.*
15. *De frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi.*
16. *De matrimonio contracto contra interdictum Eccleſia.*
17. *Qui filij ſunt legitimi.*
18. *Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari.*
19 *De divortijs*
02 *De donationibus inter virum & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda.*
21. *De ſecundis nuptijs.*

PROFANA, quorum cura & cognitio ad Ius ſpectat Pontificium ſunt ſponſalia & Matrimonia: de quibus quæritur

- Quomodo inter quos licitè contrahantur, *Tit.* 1. ubi ſpectatur
  - *Ætas*, ne fiat deſponſatio cum impuberibus, 2.
  - *Modus*, ne clandeſtinè matrimonium ineatur, 3. Ne cum duobus, 4. Ne ſub conditionibus, quæ ſint contra ſubſtantiam matrimonij, 5.
  - *Perſona*, in qua habetur ratio
    - Ordinis, ne cum Clericis aut Religioſis, 6.
    - Maleficij, ne cum ea, quam quis polluit per adulterium, 7.
    - Morbi, ne cum leproſo, 8.
    - Status, ne cum ſerva, 9. Niſi ſit nata ex liberta, 10.
  - *Ius*, ne contra interdictum Eccleſiæ, 16.
    - Cognationis, tum ſpiritualis, 11. tum legalis, 12. 13. 14.
    - Frigiditatis ſive impotentiæ ac faſcinationis, 15.
- Quam vim tribuant liberis antè natis, 17.
- Quomodo diſſolvantur, per
  - Accuſationem, 18.
  - Divortium, 19. Cujus effectus eſt, quòd dos redeat ad uxorem, & dotatio propter nuptias ad maritum, 20.
- An & quando à ſuperſtite licitè iterentur nuptiæ, 21.

LIB. V.

1. *De Accuſationibus, Inquiſitionibus & Denuntiationibus.*
2. *De calumniatoribus.*
3. *De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur & promittatur.*
4. *Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.*
5. *De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*
6. *De Iudæis & ordinatis ab eis.*
7. *De Hæreticis.*
8. *De Schiſmaticis & ordinatis ab eis.*
9. *De Apoſtatis & reiterantibus baptiſma.*
10. *De ijs, qui filios occiderunt.*
11. *De infantibus & languidis expoſitis.*
12. *De homicidio voluntario & caſuali.*
13. *Torneamentis.*
14. *Clericis pugnantibus in duello.*
15. *Sagittarijs & baliſtarijs.*
16. *Adulterijs & ſtupro.*
17. *Raptoribus, incendiarijs & violatoribus Eccleſiarum.*
18. *Furtis.*
19. *Vſuris.*
20. *Crimine falſi.*
21. *Sortilegijs.*
22. *Colluſione detegenda.*
23. *Delictis puerorum.*
24. *Clerico venatore.*
25. *Clerico percuſſore.*
26. *Maledicis.*
27. *Clerico excommunicato, depoſito vel interdicto miniſtrante.*
28. *Clerico non ordinato miniſtrante.*
29. *Clerico per ſaltum promoto.*
30. *De eo, qui Ordines furtivè ſuſcepit.*
31. *Exceſſibus Prælatorum & ſubditorum.*
32. *Novi operis nuntiatione.*
33. *Privilegijs & exceſſibus privilegiatorum.*
34. *Purgatione Canonica.*
35. *Purgatione vulgari.*
36. *Injurijs & damno dato.*
37. *Pœnis.*
38. *Pœnitentijs & remiſſionibus.*
39. *Sententia Excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti.*
40. *Verborum ſignificatione.*
41. *Regulis Iuris.*

DE CRIMINALIBVS.

DE CRIMINALIBVS IVDICIIS tractatur

- I. Quo modo intentetur per Accuſat. Inquiſitiones, Denuntiationes, *Tit.* 1. Vbi falſa crimina objicientes teneantur tamquam calumniatores, 2.
- II. Quot ſint criminum genera. Sunt autem vel
  - Communia omnium hominum, tum Eccleſiaſticorũ, tum laicorum, eaque vel contra
    - Deum opt. Max. principaliter, ut
      - Simonia, quando pro ſpiritualibus aliquid exigitur, 3.
      - Quando Prælati Eccleſias vel vices ſuas ſub annuo cenſu concedunt, 4.
      - Vel aliquid exigunt pro licentia docendi, 5.
    - Religionẽ Chriſtianam, ut
      - Iudaiſmus, 6.
      - Hæreſis, 7.
      - Schiſma, 8.
      - Apoſtaſia, & Anabaptiſmus, 9.
    - Contra proximum, & tranquillitatem publicam, ut
      - Infanticidium, caſu & culpâ commiſſum, 10.
      - Infantium & languidorum expoſitio, 11.
      - Homicidium, 12. Idque ſive in torneamentis ſeu ludis haſtalibus, 13. ſive in duello, 14. ſive artem ſagittariorum vel baliſtariorum exercendo, 15.
      - Adulterium & Stuprum, 16.
      - Rapina, 17.
      - Furtum, 18.
      - Vſura, 19.
      - Crimen falſi, 20.
      - Sortilegium, 21.
      - Colluſio, 22. Quæ crimina aliquando & in pueris deprehenduntur, 23.
  - Clericorũ propria: quæ committuntur vel
    - Communiter
      - Venando, 24.
      - Percutiendo, 25.
      - Maledicendo, 26.
    - Circa ipſum Ordinem,
      - Si Clericus excommunicatus, depoſitus vel interdictus miniſtret, 27.
      - Si non ordinatus, 28.
      - Si per ſaltum promotus, 29.
      - Si furtivè Ordines ſuſceperit, 30.
    - Specialiter à Prælatis, quò ſpectant
      - Exceſſus varij Prælatorum erga ſubditos & non ſubditos, 31.
      - Ædificia contra nuntiationem novi operis, 32. aut privilegia, 33
- III. Quo modo puniantur.
  - Purgando ſe, Canonicè, 34. vulgariter, 35.
  - Reſarciendo damnum datum, 36.
  - Subeundo pœnam Canonibus præſcriptam, vel arbitrariam, 37.
  - Pœnitentiâ, 38.
  - Excommunicatione, Suſpenſione, Interdicto, 39.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS
TITVLORVM
SEV RVBRICARVM.

Numerus prior librum, alter Tit. deſignat.

A

DE Accuſationibus, Inquiſitionibus & Denuntiationibus. V. 1.
Adulterijs & ſtupro. V. 16.
Aetate & qualitate & ordine præfic. I. 14.
Alienatione mutandi judicij cauſsâ facta. I. 42.
Apoſtatis & reiterantibus baptiſma. V. 9.
Appellationibus, recuſationibus & relationibus. II. 28
Arbitris. I. 42
Auctoritate & uſu Pallij. I. 8

B

Baptiſmo & ejus effectu. III. 42
Bigamis non ordinandis. I. 21

C

Calumniatoribus. V. 2
Capellis Monachorum & aliorum Relig. III. 37
Cauſſa poſſeſſionis & proprietatis. II. 12
Celebratione Miſſarum, & Sacramento Euchar. & divinis officijs. III. 41
Cenſibus, exactionibus, procurationibus. III. 39
Clandeſtina deſponſatione. IV. 3
Clerico ægrotante vel debilitato. III. 6
Clerico excommunicato, depoſito vel interdicto miniſtrante. V. 27
Clerico percuſſore. V. 25
Clerico per ſaltum promoto. V. 29
Clerico venatore. V. 24
Clericis conjugatis III. 3
Clericis non reſidentibus. III. 4
Clericis peregrinis. I. 22
Clericis peregrinantibus. II. 29
Clericis pugnantibus in duello. V. 14.
Cognatione ſpirituali. IV. 11.
Cognatione legali. IV. 12
Cohabitatione Cleric. & mulierum. III. 2
Colluſione detegenda. V. 22
Commodato. III. 15
Conceſſione præbendæ &c. III. 8
Conditionibus appoſitis in deſponſatione vel alijs contractibus. IV. 5
Confeſſis. II. 18
Confirmatione utili vel inutili. II. 30
Conjugio leproſorum. IV 8
Conjugio ſervorum. IV. 9
Conſanguinitate & Adfinitate. IV. 14
Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris. III. 40
Conſtitutionibus. I. 2
Conſuetudine. I. 4
Converſione conjugatorum. III. 32
Converſione infidelium. III. 33
Corpore vitiatis ordinandis, vel non. I. 20
Crimine falſi. V. 20
Cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis & aliorum Sacramentorum. III. 44

D

Decimis, primitijs & oblationibus. III. 30
Delictis puerorum. V. 23
Depoſito. III. 16
Deſponſatione impuberum. IV. 2
Dilationibus. II. 8
Divortijs. IV. 19.
Dolo & contumacia. II. 14
Donationibus. III. 24.
Donationibus inter virum & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda. IV. 20

E

Eccleſijs ædificandis vel reparandis. III. 48.
Electione & electi poteſtate. I. 6.
Emptione & venditione. III. 17
Eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ vel ſponſæ. IV. 13
Eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. V. 7.
Eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſsâ rei ſervandæ. II. 15
Eo, qui Ordines furtivè ſuſcepit. V. 30
Exceptionibus. II. 25
Exceſſibus Prælatorum & ſubditorum. V. 31

F

Ferijs. II. 9
Feudis. III. 20
Fide inſtrumentorum. II. 22
Fidejuſſoribus. III. 22
Filijs presbyterorum ordinandis, vel non. I. 17
Foro competente. II. 2.
Frigidis & maleficiatis. IV. 15
Furtis. V. 18

H

Hæreticis. V. 7
His, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli. III. 10
His, quæ fiunt à majori parte Capituli. III. 11
His, quæ vi metuſve cauſsâ fiunt. I. 40.
His, qui filios occiderunt. V. 10
Homicidio voluntario vel caſuali. V. 12

I

Immunitate Eccleſiarum, cœmeterij & rerum ad eas pertinentium. III. 49
Infantibus & languidis expoſitis. VI. 11
In integrum reſtitutione. II. 41
Injurijs & damno dato. V. 36
Inſtitutionibus. III. 7
Iudæis & Sarracenis, & eorum ſervis. V. 6
Iudicijs. II. 1.
Iuramento calumniæ. II. 7
Iurejurando. II. 24
Iure patronatus. III. 38

L

Libelli oblatione. II. 3
Litis conteſtatione. II. 5
Locato & conducto. III. 18

M

Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. V. 5.
Majoritate & obedientia. I. 33
Maledicis. V. 26
Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ. IV. 16.
Mutuis petitionibus. II. 4

N

Natis ex libero ventre. IV. 10.
Ne Clerici vel Monachi ſæcularibus negotijs ſe immiſceant. III. 50

Ne

Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant. v. 4
Ne Sede vacante aliquid innovetur. III. 9
Novi operis nuntiatione. v. 32

O

Obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non. I. 19
Obſervatione jejuniorum. III. 46
Officio Archidiaconi. I. 23
Officio Archipresbyteri. I. 25
Officio Cuſtodis. I. 27
Officio & poteſtate Iudicis delegati. I. 29
Officio Iudicis. I. 32
Officio Iudicis ordinarij. I. 31
Officio Legati. I. 30
Officio Primicerij. I. 25
Officio Sacriſtæ. I. 26
Officio Vicarij. I. 28
Ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui. I. 13
Ordine cognitionum. II. 10

P

Pactis. I. 35
Parochijs & alienis parochianis. III. 29
Peculio Clericorum. III. 24
Pignoribus & alijs cautionibus. III. 21
Plus petitionibus. II. 11
Pœnis. v. 37
Pœnitentijs & Remiſſionibus. v. 38
Poſtulando. I. 37
Poſtulatione Prælatorum. I. 5.
Præbendis & dignitatibus. III. 5
Præſcriptionibus. II. 26
Præſumptionibus. II. 23
Precarijs. III. 14
Presbytero non baptizato. III. 43
Privilegijs & exceſſibus privilegiatorum. v. 33
Probationibus. II. 19
Procuratoribus. I. 38
Purgatione Canonica. v. 34
Purgatione vulgari. v. 35
Purificatione poſt partum. III. 47

Q

Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſint. IV. 6
Qui filij ſint legitimi. IV. 17
Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari. IV. 18

R

Raptoribus, incendiarijs & violatoribus Eccleſiarum. v. 17
Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non. III. 13
Regularibus & tranſeuntibus ad Religionem. III. 31
Regulis juris. v. 41
Religioſis domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ. III. 36
Reliquijs & veneratione Sanctorum. III. 35
Renuntiatione. I. 9
Rerum permutatione. III. 19
Reſcriptis. I. 3.
Reſtitutione ſpoliatorum. II. 13

S

Sacramentis non iterandis. I. 16
Sacra Vnctione. I. 15
Sagittarijs & baliſtarijs. v. 15
Schiſmaticis, & ordinatis ab eis. v. 8
Scrutinio in ordine faciendo. I. 12
Secundis nuptijs. IV. 21
Sententia & re judicata. II. 27
Sententia excommunicationis. v. 39
Sepulturis. III. 28
Sequeſtratione poſſeſſionis & fructuum. II. 17
Servis non ordinandis. I. 18
Simonia, & ne quid pro ſpiritualibus exigatur vel promittatur. v. 3
Solutionibus. III. 23
Sortilegijs. v. 21
Sponſa duorum. IV. 4
Sponſalibus & Matrimonio. IV. I
Statu Monachorum & Canonicorum regularium. III. 35
Succeſſionibus ab inteſtato. III. 28
Summa Trinitate & fide Catholica. I. I.
Supplenda negligentia Prælatorum. I. 10
Syndico, & actore. I. 39

T

Temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum. I. 11.
Teſtamentis & ultimis voluntatibus. III. 26
Teſtibus & atteſtationibus. II. 20
Teſtibus cogendis, vel non. II. 21
Torneamentis. v. 13
Tranſactionibus. I. 36
Tranſlatione Epiſcoporum. I. 7
Treuga & pace. I. 34

V

Verborum ſignificatione. v. 40
Vita & honeſtate Clericorum. III. I.
Voto & voti redemptione. III. 34
Vſuris. v. 19
Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine deminutione conferantur. III. 12
Vt lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem &c. II. 6.
Vt lite pendente nihil innovetur. II. 16

APPROBATIO CENSORIS.

HVnc Commentarium Clariſſimi Viri Henrici Zoeſij in Ius Canonicum, doctrinæ Chriſtianæ & ſacris Canonibus conformem cenſeo, præloque ac publicâ luce digniſſimum. Dat. Lovanij, pridie Calendas Martij Anno 1647.

IACOBVS PONTANVS S. Theol. Doctor & Profeſſor, Apoſtolicus ac Regius Libror. Cenſor.

Cum Gratia & Privilegio ad novennium, dato in Concilio Brabantiæ die XV. *Novemb. an.* CIↃ. IↃ C. XLVI.

Signat. HAPPART.

HENRI-

HENRICI ZOESII,
AMERSFORTII,
I. V. D. ET PROF. LOVANII,

COMMENTARIVS
PARATITLARIS
IN
DECRETALES EPISTOLAS
GREGORII IX. P. M.
SEV IVS CANONICVM VNIVERSVM.

PRAEFATIO.

SVMMARIVM.

1. *Societas humana ſtare ſine imperio non poteſt.*
2. *Politia & poteſtas alia civilis, alia Eccleſiaſtica.*
3. *Politici hujus temporis taxantur.*
4. *Differentia inter ius Civile & Canonicum.*
5. *Vtriuſque huius Iuris inter ſe affinitas.*
6. *Corpus Iuris Canonici unde formatum.*
7. *Corporis illius partes ſunt Decretum, reſpondens Digeſtis.*
8. *Et Decretales Epiſtolæ, reſpondentes Codici.*
9. *Auctoritas horum librorum.*
10. *Decretum Gratiani an habeat vim legis.*
11. *Canones qui quibus derogent.*

1 HOmnium inter ipſos ſocietatem & quaſi vitę communitatem contineri, & ſtare non poſſe ſine imperio, qui ſanioris & rectioris ſunt judicij ad-runt omnes, cùm, ut ait Sapiens, *Proverb.* x i. ubi nō eſt gubernator corruat populus. Verſatur circa eam duplex politia, civilis ſcilicet ſive temporalis, & 2 Canonica, ſive ſpiritualis. * Vnde duplex poteſtas, temporalis & ſpiritualis ſive Eccleſiaſtica: illa ad temporalia, hæc ad ſpiritualia ſpectat. Vtraque ſuis ſubnixa legibus & ſtatutis ſpecialem habet & proprium intentum finem, ſecundùm hominis partes, qui conſtat corpore & animâ. Hæc enim ordinata ad æternam ſalutem conſequendam; ut proprium & præcipuè intentum ultimumq́ue finem habeat felicitatem vitæ futuræ, quâ ſubditos intendit dignos reddere, *can. Quoniam diſt.* 11. *can. Cùm ad verum & can. Duo ſunt diſt.* 96. Vbi non obſtat, quòd & hoc jure ea tractentur, quæ ad externam pacem & juſtitiæ conſervationem ſpectant, ut patet ex Prooemio Decretalium: nam hoc tantùm ut faciliùs ſuum finem adſequatur. Illa verò ordinata ad ſervandam Reipublicæ tranquillitatem, & moralem honeſtatem; ut finem proprium habeat felicitatem naturalem communitatis humanæ perfectæ, cujus gerit curam; non etiam ſingulorum hominum, niſi ut membra ſunt talis commûnitatis, ut in ea vivant cum ejuſmodi morum probitate, quæ ad externam pacem & Reipubl. tranquillitatem eſt neceſſaria. In ordine ad quem finem leges feruntur ſuper materia verè honeſta, cum proportione, id eſt præcipiendo honeſtum, & prohibendo quod malum eſt, vel ſaltem illud non præcipiendo.

Vbi graviter hallucinantur noſtri 3 tēporis Politici, ſpecioſo, ut vocantur,

nomine, qui, doctore impio Machiavello, adſcrunt, poteſtatem civilem primò & immediatè intendere ſtatum politicum, ejuſque conſervationem & augmentum; & in ordine ad hunc finem leges ferri, ſive in ijs inveniatur vera honeſtas, ſive ſimulata tantùm & apparens: quaſi ſatis ſit ad ſtatus conſervationem, ſi bonus eſſe non poſſis, aut nolis, ſaltem haberi & videri; ſi juſtitia diſpliceat, larvam ejus adſumere; ut ſine reprehenſione ſis iniquus, optimè loqui, etiamſi animus ab initio corruptus rebus peſſimis delectetur: ut ita ſimulando, diſſimulando (quod regium eſſe volunt) finis iſte habeatur, nullâ attentâ veræ religionis curâ. Quæ opinio ut peſſimo cuique probata, ita etiam hodie, prò dolor! optimus quiſque, cui mens ſana & recta, in Dei timore firmata, eam abominatur & abhorret ut impiam & pernitioſam.

4 Differentia itaque, ut ex dictis patet, eſt inter jus civile, quo politica ſive civilis poteſtas aut Magiſtratus utitur, & Canonicum ſive ſpirituale, quo utitur poteſtas ſpiritualis, ſive Eccle-
5 ſiaſticus Magiſtratus. * Quâ non obſtante, hæc duo jura magnam inter ſe habent affinitatem, traduntque operas mutuas, uti eſt colligere ex *cap.* 1. *De novi operis nuntiat. & Novel. Vt clerici apud proprios Epiſcopos &c.* 83. *in fine*, ubi dicuntur leges civiles non dedignari ſacros imitari Canones, & ſacrorum ſtatuta Canonum conſtitutionibus Principum adjuvari: ut quadret ijs iſtud Horatij, ——*Alterius ſic*

Altera poſcit opem, ſimul & coniurat amicè.

Eodem facit, quòd ait Baldus, *in procemio Decretal. nu.* 2. Iuris Canonici ſanctitatem juris civilis ſublimitate decorari; & Iuris civilis majeſtatem Canonum auctoritate firmari. Et Lud. Romanus, *Singulari* 654. Legiſtam ait ſine Canonibus parum valere; Canoniſtam ſine legibus nihil. Vt rectè Rebuffus jus Canonicum vocet practicam juris civilis; & Cicero, *lib.* 111 *De Oratore*, nudos eos ad rempublicam venire dicat, qui tantùm habent legalem ſcientiam, non conjunctam ei Pontificiam. Vt ferendi non ſint, qui hæc ſtudia ita connexa ſeparant; Iuri civili tantùm operam dantes, & impudenter contendentes, cognitionem Canonum eſſe inutilem, non tantùm ipſi ab eorum lectione abhorrentes, ſed & alios ab ea avocantes; cùm tamen ſine Canonibus pars bona controverſiarum, etiam maximarum, definiri facilè nequeat, & ordo judicialis modernus magis ſit accommodatus præſcripto Canonum, quàm legum. Nec eſt, quòd culpent ſermonis inelegantiam: uſi enim Pontifices communi illius temporis ſermone, ut faciliùs intelligerentur: cùm etiam ſecundùm Horatium,

Ornari res ipſa neget, contenta doceri.

& ſecundùm Euripidem ſimplex ſit oratio veritatis. Recteque Cicero, *lib.* 3. *De finib.* Grandiores, inquit, res dicere ornatè puerile eſt; planè autem & perſpicuè expedire poſſe, docti & intelligentis eſt viri. Facit *can. Sedulò monendi* 12. *Diſt.* 38.

Vt autem civilis politiæ regulæ 6
quibuſdam voluminibus (quæ veniunt nomine *Corporis Iuris Civilis*) ſub certa methodo ſunt concluſæ, ad faciliorem doctrinam; ita & Eccleſiaſtici Iuris regulæ, ab ijs, qui Eccleſiaſticæ politiæ præſunt, conſcriptæ, & in certa volumina redactæ, veniuntque nomine *Corporis iuris Canonici*; ita dicti, quòd Canones, id eſt regulas rectè vivendi tradat, *can.* 1. & 2. *Diſt.* 3. Dicitur & Pontificium, quòd à Romano Pontifice, ut capite Eccleſiæ Catholicæ, ſuam ſortiatur auctoritatem. Digeſtumque eſt hoc Corpus ferè ad imitationem Iuris civilis, & comprehenſum tribus voluminibus: * 7
quorum primùm appellatur *Decretum*, reſpondens Digeſtis Iuris civilis, quibus ut continentur Reſponſa prudentum & Senatuſconſulta, ita illo Canones Apoſtolorum, ſtatuta Conciliorum, quæ poſſunt eſſe loco Senatuſconſultorum; ſententiæ ſanctorum Patrum, quæ ſunt quaſi reſponſa prudentum; nec non quorundam Pontificum conſtitutiones. Compilatum

pilatum fuit hoc volumen à *Gratiano* Monacho Benedictino, circa annum Dom. CIↃ. C. L. approbatum per Eugenium Tertium: ante quem & alij circa eam rem laborarunt, ut Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis, Burchardus Epiſc. Wormatienſis, qui vivere deſijt an. CIↃ.XXV. & Ivo Epiſc. Carnotenſis, qui claruit circa annum CIↃ. LXXXVIII.

8 Secundo volumine continentur Epiſtolæ Decretales, & reſpondent Codici, quo ut concluſa Imperatorum reſcripta, ita iſtæ continent Pontificias conſtitutiones: quarum aliæ ſunt *Gregorianæ*, juſſu Gregorij Noni, poſt aliorum compilationes, à Raymundo ejus Capellano emendatæ, & in certam methodum redactæ, adjectis illis, quas ipſe Gregorius emiſerat; in unumque volumen congeſtæ Vniverſitati Bononienſi ſunt miſſæ legendæ, & pro certo jure habendæ. Denotatur iſtud volumen voculâ, *Extra*, ſive literâ X brevitatis gratiâ, quod ſit extra Decretum. Aliæ ſunt *Bonifacianæ* Bonifacij VIII. ad methodum ſecundi voluminis congeſtæ, digeſtæque in unum volumen (quod Corporis Iuris Canonici eſt tertium) circa annum CIↃ. CC. XCVIII. Cui *Sexti* nomen indidit, eo quòd ſenarium numerum cum quinque Decretalium Gregorij IX. libris compleat. Continentur eodem volumine Decretales Clementis V. ab ejus nomine *Clementinæ* dictæ, uti & *Extravagantes*, ſive Novellæ conſtitutiones poſtea editæ à Ioanne XXII. atque alijs, & quæ *Communes* appellantur. Plebiſcita hoc in Iure locum non habent, propterea quòd poteſtas ferendi leges Canonicas non manarit à populo, ut dicetur infrà *Tit.* 2. Ordo conſtitutionum hîc idem eſt, qui in Codice reſcriptorum Imperialium: habetur enim ratio temporis, quo quiſque Pontifex vixit.

9 De auctoritate horum librorum & vinculo obligandi non eſt dubitandum, cùm Pontifici Romano, ut ſummo Præſuli, ſua ſit auctoritas & poteſtas, ut dicetur inferiùs, his libris attributa. Quod non patitur controverſiam quoad volumen ſecundum & tertium, quibus continentur Decretales Epiſtolæ ac reſponſa Romanorum Pontificum, *can.* 1. *Diſtinct.* 19.

10 Quæſtio autem eſt, An ſententijs Patrum à Gratiano collectis, & Decreto inſertis, adſit vis legis? Reſpondeo, ita velle quoſdam, quos refert & ſequitur Felinus, *in cap.* 2. *nu.* 44. *infrà De reſcriptis*. Moventur, quòd ut tales, habentes ſcil. vim legis, ſint Decreto inſertæ. Veriùs eſt, non adeſſe ijs legis vim per ſe, & quatenus nituntur auctoritate ipſorum auctorum, *ut notat Gloſſa & colligitur ex Diſtinct.* 20. *in princ.* Ratio eſt, quòd lex non ſit actus doctrinæ tantùm, ſed poteſtatis quâ ſancti Patres caruere, nec ea intentione ſua tradidere ſcripta. Non accepiſſe eam vim à Gratiano patet, quòd poteſtatem, quam non habuit, attribuere ijs non potuerit. A Pontifice approbatas eſſe non conſtat. Nec rectè objeceris *can.* 3. *Diſt.* 15. nam ibi agitur de ſola Leonis Epiſtola, in qua ille ut Pontifex locutus eſt. Neque item rectè quis allegaverit, Decretum à Gregorio XIII. emendatum, retineri juſſum, eiq; addi aut detrahi quid vetitum eſſe: nam hoc nihil ad confirmationem ſingulorum eo contentorum, & non alio fine id factum, quàm ut fides ſit penes auctorem; nec alia Canonum ibi contentorum eſt auctoritas, quàm fontium, unde manarunt. Vbi notandum, non pauca referri à Gratiano ex Concilijs & SS. Patribus, quæ in ijs non inveniuntur, ſed aliter, aut non eo ſenſu; ex hac cauſſâ, quòd non ſemper ſit ſecutus ipſa originalia, ſed vel exempla, aut alios collectores, ut videre eſt ex correcto & nuper edito Decreto, Gregorij XIII. juſſu: imò & nonnulla ab eo allegari, quæ videntur pugnare cum veritate, & ſimul ſtare non poſſe, propter malè intellectos auctores; ut proinde inconveniens foret paſſim eo contentis attribuere vim legis. Covarr. 4. *Var. Reſolut. c.* 13.

Dixi, per ſe, & quatenus auctoritate nituntur ſuorum auctorum; quia interdum teſtificantur de præcepto

à Chriſto vel ab Apoſtolis tradito Eccleſiaſticave traditione introducto, aut continent Conciliorum generalium aut ipſorum Pontificum decreta, quibus ex ſe ſua vis adeſt. Non rectè quis hîc alleget conſuetudinem, quæ juxta communem conceptum non eſt eo ſenſu introducta.

Eſt & in hiſce voluminibus quoad obligationem ordo ſervandus: nam uti in legibus,ita & hîc Canones poſteriores derogant prioribus. Sic Decretales Gregorij Noni derogant ijs, quæ in Decreto poſſent videri contraria: Decretalibus Greg. IX. derogant Decretales Bonifacij VIII. his Clementinæ, quibus potiores ſunt Extravagantes, quæ cedent alijs Decretalibus Epiſtolis, poſtea editis aut edendis, quatenus in ijs quid contrarium invenitur, quod cum prioribus ſtare nequeat.

Cæterùm quia volumen Decretalium, juſſu Gregorij Noni editum, continet Titulos frequentiores, quàm tertium volumen, è re fuerit ac ſuffecerit hujus Titulos ſequi atque explicare, eoque referre, ſi quid poſterioribus, prout res uſuſve tulit, additum, rejectum, mutatum. Ordo hîc obſervatus non reſpondet quidem per omnia ordini Codicis: non multùm tamen diſſonat; cùm ut ibi generalia præmittuntur, tum de Magiſtratu ſubijcitur, ita & hîc poſt generalia juris præcepta uſque ad Tit. V. lib. primi agatur deinceps de Miniſtris Eccleſiæ, & Magiſtratibus, eorum creatione, ordinatione, officijs, uſque ad Tit. XXXIV. & ſub finem ejuſdem libri primi τὰ πρῶτα, id eſt principia judiciorum ſubnectuntur, quorum proceſſus & exitus pulcherrimâ methodo traditur *libro* II. Ius, quod circa res præcipuè eſt Clericis, *libro* III. matrimoniorum jura IV. Crimina & pœnæ V. Quæ omnia brevi hoc verſiculo continentur:

Iudex, Iudicium, Clerus, Sponſalia, Crimen.

HENR. ZOESII I. C.
IN LIB. PRIMVM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIVS.

TITVLVS PRIMVS.
De ſumma Trinitate & Fide Catholica.

SVMMARIVM.

1. *Circa ſummam Trinitatem quid credendum.*
2. *Eccleſia novum fidei articulum non condit, ſed declarat.*
3. *Diſputare de ijs, quæ fidei ſunt, non licet. Hæretici taxantur.*
4. *Pœna adverſus tranſgreſſores etiam ab Impp. ſtatuta.*
5. *Confeſſio fidei actu aliquo exteriori exprimenda.*

SAcri juris doctrinam traditurus Pontifex, à Fide Catholica, & quæ ejus eſt objectum, ſumma Trinitate ſumit initium, quòd ſit forma, finis, & norma
1 ipſius juris ſacri: * circa quam non aliud à quoquam ſtatuendum, aut credendum, quàm quod univerſalis Eccleſia, Scripturis ſacris ac traditionibus Apoſtolicis, Spiritus ſancti miniſterio, ejuſque lumine edocta, decrevit ac profeſſa eſt: veluti Deum eſſentiâ unum eſſe in perſonis trinum, Patrem ſcil. & Filium & Spiritum ſanctum; quem cum duabus prioribus perſonis Eccleſia Catholica credit ὁμοούσιον, id eſt ejuſdem ſubſtantiæ, contra impium Arium. Cui rei, uti & alijs, quæ continentur Symbolo D. Athanaſij, per œcumenica Concilia approbato, & quæ circa Sacramenta, aliaque declaravit Eccleſia, & Fides ſervat Catholica, devotâ ac fideli confeſſione adſentiendum eſſe mandat Pontifex, *cap. 1. & 2. h. t. & cap. 1. eodem in 6.* Nam cùm privato intellectu divinum hoc myſterium adſequi non poſſimus, devotè

tutiùs

tutiùs credimus, quàm ſcrupuloſè ſcrutamur, cùm maximum ſit ſtipendium credere, quod neſcias.

2 Dico, decrevit; non ſtatuendo novum Fidei articulum, quod minimè conceſſum Eccleſiæ, aut ejus capiti Romano Pontifici, uti probant citati à Covar. *lib. 4. Var. reſolut. cap 14 nu. 2.* ſed latentem aut dubium declarando. Eſt enim Eccleſia firmiſſima regula ad diſcernendum ac dijudicandum, fidei quid ſit nec ne. Vnde Auguſtinus, *Ego* inquit, *Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commo-*

3 *veret auctoritas.* * Vt magnæ temeritatis ſint arguendi quidam tenebriones, quorum hoc ævum eſt fertile, excitati non ſtudio veritatis, ſed vanæ ambitionis ſtimulis aut odio, vindictæ lucrive cupiditate, privatim diſputantes, & in dubium revocantes ea, quæ ſemel rectè ſunt definita; ipſi ingreſſi viam erroris, alios ad eandem trahentes. Quæ res non eſt citra ſacrilegium: cùm enim inſtar ſacrilegij habeatur, diſputare, an quem ad munus aliquod elegit Imperator ſit dignus, quidni diſputare de iis, quæ ſunt fidei, ſemel rectè definita? Vt rectè dixerit Martianus Imp. *l. 4 C. h. t.* eos injuriam facere judicio reverendiſſimæ Synodi, qui ſemel judicata, ac rectè diſpoſita revolvere, & iterum publicè diſputare contendunt: ſubjunctâ itidem pœnâ, & in Clericos, & in milites, & in liberos, & ſervos. Pontifex excommunicationem ſtatuit, *cap 2. De haret. in 6.* ferendæ tamen, non latæ ſententiæ. *Gloſſa ibid.*

4 Vbi non poteſt Imperator pœnam ſtatuendo in hujuſmodi tranſgreſſores, & reliquos hæreticos, videri forum ſuum tranſgredi, cùm hæc res concernat ſtatum Reipubl. Chriſtianæ, ejuſque pacem ac conſervationem, quæ convellitur: nam, ut ad Theodoſium Imp. ſcribit Leo, tunc optimus regni veſtri eſt ſtatus, quando ſempiternæ Trinitati unius Deitatis confeſſione ſervitur. Vt ea res ſit mixti fori, recteque per leges civiles cohibeantur & puniantur trangreſſores. Præterea Imperatoris, tamquam Eccleſiæ protectoris, officio incumbit, contra contemptores legum Eccleſiaſticarum inſurgere, ut ea, quæ ab Eccleſia ſunt definita, validioris ſint obſervantiæ; vigilantibus utique ejus miniſtris in jugem eorum obſervantiam.

Nec hîc rectè quis objecerit, fidem eſſe donum Dei, ex libera pendere voluntate, ut fruſtrà ad eam quis cogatur invitus: nam ejus coactionis finis non eſt, quòd quis poſſit fieri bonus invitus; ſed ut timendo, quod non vult pati, vel relinquat impedientem animoſitatem, vel ignoratam compellatur cognoſcere veritatem; ut timens, vel reſpuat falſum, de quo contendebat, vel quærat verum, quod neſciebat, & volens jam teneat, quod nolebat, ſecundùm iſtud Scripturæ: *Da ſapienti occaſionem, & ſapientior erit.* Et hac viâ varios hæreticos reſipuiſſe, & ad Catholicam Eccleſiam, abjuratâ hæreſi, reverſos eſſe, tradit Auguſt. *in can. Vides* XXIII. *q. 6.*

Non ſufficit autem corde credere, verùm & 5
ore, aliove actu exteriore exprimenda confeſſio, ubi ita exigit honor Dei, aut proximi utilitas, periculo quovis non obſtante; cui præponderat honor divinus: & licet hominem Chriſtianum non faciat lingua, ſed conſcientia, non poteſt tamen habere ſalutem, qui confeſſionem non habet, cùm dicat *ad Rom. 10.* Apoſtolus, *Corde creditur ad iuſtitiam, ore fit confeſſio ad ſalutem*; & formidandum ſit illud Salvatoris *Matthai 10. Qui me negaverit coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt* & Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet, cùm veniet in maieſtate ſua.* Non timendus iſte, qui corpus occidit, animam autem occidere non poteſt; ſed is potiùs, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. *Matth. 10.*

TITVLVS II.

De Conſtitutionibus.

1. *Conſtitutionum nomine quid veniat.*
2. *Sunt vel Generales, vel Particulares, vel Perſonales.*
3 17. *Generales à ſummo Pontifice eduntur.*
4. *Primatus Eccleſiæ Romanæ adſeritur.*
5. *Franc. Hotomanus notatur.*
6. *Eccleſia Rom. unde dicatur Vniverſalis.*
7. *Pontificem Rom. eſſe ſupra Concilium probatur.*
8. *Pontifex articulum fidei tollere aut novum inducere non poteſt.*
9. *Pontifex non tenetur decretis Concilij.*
10. *Pontifex Rom. eſt ſupra Reges & Principes.*
11. *Intellectus loci ad Rom 13.* Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſit ſubdita &c.
12. *Notantur Politici huius temporis.*
13. *Iudiciaria poteſtas ab initio an fuerit penes Eccleſiam.*
14. *Leges ſuper perſonis & rebus ſacris à Iuſtiniano Imp. cur lata.*
15. *Concilij generalis confirmatio à Theodoſio Imp. cur facta.*
16. *Poteſtas Eccleſiaſtica & civilis an poſſint in eadem perſona concurrere.*
18. *Conſtitutio Eccleſiaſtica quid ſit.*
19. *Decretales Epiſtolæ conſtituunt ius generale.*
20. *Pontifex ſine conſenſu Cardinalium poteſt ferre legem.*
21. *Decreta Conciliorum generalium habent vim conſtitutionum generalium.*
22. *Conſtitutiones particulares fiunt à Prælatis inferioribus.*
23. *Illam poteſtatem iis competere iure humano.*

24. *Epiſcopi ſtatuta facere poſſunt ſine Pontificis voluntate.*
25 *Item ſine conſenſu aut conſilio Capituli.*
26. *Eadem poteſtas eſt Cardinalibus in Eccleſiis ſuorum Titulorum &c.*
27. *Concilia provincialia & dioeceſana quando, à quibus & qui ad ea convocentur.*
28. *Communitates inferiores quæ ſtatuta condere poſſint.*
29. *Conſtitutiones Eccleſiaſticæ Pontificiæ obligant omnes Chriſtianos.*
30. *Concilia generalia confirmata à Pont. eamdem vim habent.*
31. *Statuta Epiſcoporum & decreta Conciliorum provincialium ac diœceſanorum quatenus vim ſuam exerceant.*
32. *Delinquens contra ſtatutum ſui Epiſcopi in loco exempto tenetur ſtatuto.*
33. *Peregrini quatenus teneantur ſtatutis locorum.*
34. *Peregrinus ſuperior quatenus teneatur.*
35. *Conſtitutiones Eccleſiæ quando ligent perſonas laicas.*
36. *Lex civilis in caſu quo nulla eſt Canonica an & quatenus obliget Clericos.*
37. *Legibus laicorum toti communitati in materia communi impoſitis etiam obligari Clericos.*
38. *Obligationem hanc pendere ab approbatione Eccleſiæ, non à poteſtate procedere Principum laicorum.*
39. *Poteſtas laica non poteſt inducere obſervationem feſti alicujus.*
40. *Lex non obligat niſi juſta & promulgata ſufficienter.*
41. *Ad effectum obligandi ſufficere Romæ promulgationem factam eſſe.*
42. *Removentur argumenta contraria.*
43. *Lex Pontificia an obliget ſtatim à promulgatione.*
44. *Videri id non improbabile.*
45. *Etiam in conſtitutionibus Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum.*
46. *Ad legis Pontificiæ valorem non requiri conſenſum & acceptationem fidelium.*
47. *Lex Canonica per conſuetudinem deſinit obligare.*
48. *Leges & conſtitutiones reſpiciunt futura.*

REipublicæ ſuſtentaculum atque fundamentum eſſe leges rectè Leo Imp.
Novel 36. adſerit, eaſque ſanitatem
ſuam conſervare debere, ut illa in tuto ſit; quæ
ut in Iure civili, ita & hîc aliæ ſcriptæ, aliæ non
ſcriptæ. * Ad ſcriptas ſpectant Conſtitutiones, quo nomine Eccleſiaſticæ leges denotan-
1 tur, quarum auctor eſt Rom. Pontifex: hoc
tamen in Tit. latiùs iſtud nomen videtur ſumi, ut etiam pertineat ad ſtatuta ab inferioribus, ut patet ex *cap.* 6. 8. 9. *& alijs h. t.* Vocantur & Decreta, Reſcripta, Sanctiones, Canones, *Gloſſa diſt.* 12. *in princ. V. Omnes.* Dicuntur & Epiſtolæ Decretales.

Sunt autem vel Generales, quæ ad omnes 2
Chriſtianos ſpectant; vel Particulares, quæ certa tantùm loca reſpiciunt. Sunt & Perſonales, quæ perſonam & cauſam non egrediuntur, cujus ordinis ſunt Privilegia & Reſcripta ſingulares perſonas concernentia, de quibus infrà.

Generales eduntur per eum, qui præeſt Ro-
manę Eccleſię, quę meritò prima eſt, & prima- 3
tũ obtinere præ reliquis Eccleſijs dicitur, quòd
Divus Petrus, voce Euangelicâ princeps Apoſtolorum judicatus, tranſlatâ eò ſede ſua, quam primò Antiochiæ fixerat, eidem præfuerit; & quidem uſque ad mortem. Quod clarius eſt, quàm ut negari poſſit, quidquid moliantur
moderni novatores. * Primatus hic Roma-
næ Eccleſiæ non tantùm varijs ſynodaticis 4
conſtitutionibus, & ſanctorum Patrum ſcriptis eſt confirmatus, atque per ipſos Pontifices adſertus & defenſus, ut videre eſt ex varijs hiſtorijs Eccleſiaſticis, & latè oſtendit Card. Bellarminus, *Tom.* 1. *Controverſ.* 3. *lib.* 1. *&* 2. *De Rom. Pontifice*; ſed etiam Imperatorum reſcriptis & profeſſionibus ſacræ Scripturæ reſpondentibus, roboratus. Patet id ipſum inter alios ex Iuſtiniano noſtro, qui in *l. Inter claras* 8. *Cod. De ſum. Trinit.* relatâ ibidem Epiſtolâ Ioannis XI. Pont. ad ſe ſcriptâ, clarè fatetur,
Romanæ Sedi primatum deberi: * quam dum
novator Franc. Hotomanus, *lib.* 1. *cap.* 1. *Amicab.* 5
reſp. odio quodam, quo flagrabat in Rom. Sedem, non etiam ſtudio veritatis, dum, inquam, mutuas iſtas Iuſtiniani & Ioannis Pontificis Epiſtolas non genuinum, ſed ſuppoſititium eſſe partum adſerit, hoc facto leguleius iſte prodit ſimul impietatem ſuam atque inſcitiam; cujus & meritò arguitur ab And. Alciato, 4. *Parer. cap.* 23. Cujac. 12. *Obſer. cap.* 26. & Fachin. 8. *Contr. Iuris cap.* 1. Et ſanè fruſtrà conatur ille prædictæ Epiſtolæ ac legi ſuam vim derogare, in gratiam eorum, qui Romani Pontificis auctoritatem depreſſam volunt, cùm ejuſdem mentionem faciant & aliæ hiſtoriæ; & ipſe quoque Imperator alio loco dicat, quòd uti Roma ſortita eſt legum originem, ita & Pontificatus apicem ibi eſſe non ſit dubitandum: & Romanam Eccleſiam eſſe omnium Eccleſiarum primam; Romanum Pontificem omnium ſacerdotum primum, *No-*
vel. De Eccleſiaſt. tit. & priv. 131. *cap.* 2. * Quo 6
modo etiam paſſim Romana Eccleſia vocatur Vniverſalis; accepto nomine pro ea Eccleſia, quæ continet ſub ſe univerſas, quæ ſola ſingularis privilegio dignitatis cæteris eſt prælata: eo modo, quo Deus dicitur Vniverſalis, quòd univerſa ſub ejus dominio contineantur. Videatur hac de re latè Covar. 4. *Var. Reſol. cap.* 14 *nu.* 11. Hinc Romano Pontifici, tamquam Chriſti Vicario, debetur omnis honor ac reverentia & à Clericis & à laicis, cujuſcum-

que

que ſint ordinis, *can. Suſcipimus Diſt.* 10.

7 Quæritur, An Rom. Pontifex ſit ſupra Concilium? Reſpondeo, partem negativam aliquos amplecti, vel minùs æquo in Sedem Apoſtolicam affectos animo, vel jurare coactos in verba magiſtri; nixos Concilio Conſtantienſi, *ſeſſ.* 4. & Baſileenſi, *ſeſſ. 2. ubi hoc v. detur definitum*: verùm affirmativam eſſe communem & tenendam, cum D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 105. *art.* 1. quam etiam tenuit Felin. *ad cap.* 1. *n.* 24. *h. tit. alios citans.* Pro qua primò facit textus *in can. Nunc autem Diſtinct.* 21. *& can. Aliorum* IX. *q.* 3. ubi prima ſedes à nemine judicatur, ſed reſervatur Dei judicio; ut nequeat dici ſubeſſe Concilio, licet generali. Secundò per textum *in cap.* 4. *inf. De elect.* ubi omnia Concilia per Romani Pontificis auctoritatem & facta eſſe, & robur accepiſſe dicuntur, nec ſine ejus confirmatione in iis ſtatuta habere vim obligandi. Vnde & Concilia prima à Pontifice poſtularunt confirmationem, ut habet perpetua traditio, nec antè fuere in Eccleſia recepta. Vt neceſſe ſit, Romanum Pontificem eſſe majorem, cùm à minori, vel pari, non rectè mutuemus auctoritatem: quod ipſum eſſe manifeſtum ſuperioritatis ſignum tradit Baldus, *in l. Imperialem col.* 1. *Cod. De legib.* Cui reſpondet commune dictum, eum, qui confirmat potiorem eſſe eo, quod confirmatur. Facit, quod habet Abbas *d. cap.* 4. *nu.* 2. poteſtatem quidem Papæ & Eccleſiæ toti eſſe à Deo datam, Papæ tamen tamquam capiti eſſe attributam, & ad ejus diſpoſitionem debere corpus moveri; ſaltem in iis, quæ ſunt juris poſitivi,
8 non etiam in iis, quæ ſunt fidei; * cùm non poſſit Pontifex articulum fidei poſitivum tollere, aut novum inducere: & hoc modo accipiendum, quod habetur in *can. Sunt quidam & can. Contra* XXV. *q.* 1 Tertiò idem apertè definitum eſt in Concilio Lateranenſi, ſub Leone X. *Seſſ.* XI. ubi decretum Concilij Baſileenſis, quo Pontifex ſubijciebatur Concilio generali, revocatur; quod nec antè ab ullo Pontifice approbatum legitur. Quod adfertur de Concilio Conſtantienſi, non poteſt promovere contrariam partem, cùm conſtet illud non fuiſſe generale, nec etiam approbatum eatenus, ut pluribus oſtendit Bellarm. *d. lib.* 2. *c.* 13. *& ſeqq.* Denique quòd à Concilio ligata ſolvantur à Romano Pontifice, ſignum expreſſum eſt ſuperioritatis.

9 Hinc dependet deciſio quæſtionis, An poſſit Concilium ſancire decreta, quibus teneatur ipſe Pontifex. Reſpon. non poſſe: neque enim lex fertur niſi à ſuperiore, ut mox dicemus; Concilium autem non tam ſupra Pontificem eſt, quàm infra, ſecundùm jam dicta. Quò expreſſè facit primò, quod habetur *in d. c.* 4. *De elect.* nulla Concilia præfigere legem Romanæ Eccleſiæ, nec poſſe quemquam contra eam levare ſuum calcaneum. Secundò, *text. in can. Si Papa Diſt.* 40. ubi Papa à nemine mortalium judicari aut redargui dicitur, quia cunctos ipſe judicaturus à nemine ſit judicandus. Facit & quod habet Bellarminus *d. loco cap.* 18. Pontificem ſe ſubijcere non poſſe ſententiæ coactivæ Conciliorum.

Lubet etiam quærere, An Pontifex Romanus ſit ſupra Reges & Principes? Reſp. Certam eſſe doctrinam & communem apud eos, 10
qui orthodoxam atque hactenus receptam fidem ſequuntur, non tantùm nobiliorem, ſed & ſuperiorem poteſtatem eſſe penes Eccleſiam, eamque habere ſibi ſubordinatam & ſubjectam poteſtatem civilem; ac proinde Rom. Pontifici, tamquam capiti Eccleſiæ, ſubeſſe Reges & Principes. Probatur ex loco *Matth.* 16. *& Ioan.* 21. ubi dantur Petro claves ligandi & ſolvendi, eidemque committuntur paſcendæ oves à Chriſto; quâ appellatione Chriſtiani omnes continentur: non exceptis Regibus & Principibus, cùm dictio indefinita æquivaleat univerſali. Quò facit, quòd Paulus *ad Hebr.* 5. ait. *Omnis pontifex ab hominibus adſumptus pro hominibus conſtituitur, in his, quæ ſunt ad Deum.* Et Bonifacius VIII. *in Extravag. Vnam ſanctam De maiorit. & obed. Oportet*, inquit, *gladium eſſe ſub gladio, & temporalem auctoritatem ſpirituali ſubjici poteſtati.* Nam cùm unum ſit corpus, unum quoque ſit caput neceſſe eſt, ad quod omnia aliquo modo revocentur: neque enim aliàs pax & unitas poſſet eſſe in corpore; idque ſpirituale eſſe oportet, cùm ſit dignius. Quò facit, quod habetur in Gratiano, *can. Duo ſunt Diſtinct.* 96. Pontifices in divino examine eſſe reddituros rationem etiam pro ipſis Regibus: ut debeant poſſe eos corrigere, & emendare, quidquid ipſi, non tantùm ut homines, ſed etiam ut Reges in uſu ſuæ poteſtatis peccarint. Præterea non foret aliàs ſufficienter Eccleſiæ proviſum, ſi in ea non eſſet poteſtas, quæ Reges & Principes poſſet in officio continere, ſaltem utendo gladio ſpirituali. Fatendum itaque, in Rom. Pontifice, tamquam Eccleſiæ capite, eſſe unam poteſtatem, quæ directè reſpiciat ſpiritualia; indirectè verò & conſequenter extendatur ad temporalia. Nam licet Princeps, ejuſque poteſtas in ſuis actibus, ad finem ſuum ordinatis, directè non pendeat ab aliqua poteſtate ejuſdem ordinis, quæ eundem finem tantùm reſpiciat; fieri nihilominus poteſt, ut neceſſe ſit ipſum dirigi, adjuvari vel corrigi in ſua materia à ſuperiore poteſtate, gubernante homines in ordine ad finem excellentiorem & æternum: quæ ſubjectio aut dependentia vocatur indirecta, quòd non per ſe, ſed indirectè ſit circa temporalia, & propter aliud circa ea verſetur, ad obtinendum faciliorem & utiliorem uſum poteſtatis ſpiritualis, & obviandum detrimento animarum, quæ

poſſent periclitari facto Regum aut Principum, in temporalibus permittentium quid aut negligentium. Vnde eſt, quòd leges, ab Imperatoribus & Regibus circa materiam Eccleſiaſticam latæ, & peccatum involventes, à Romanis Pontificibus ſint rejectæ, vel correctæ; uti quæ loquuntur de uſucapione complenda, etiam malâ fide mediâ, de uſuris & alijs. Atque ita habet ſanior & verior opinio: quò, præter allegata, facit, quòd cùm D. Petro, ejuſque ſucceſſoribus (nam & his eamdem poteſtatem datam eſſe fatendum eſt, ex eo, quòd militans Eccleſia Chriſti ſit duratura perpetuò, quamdiu mundus eſt duraturus, cui debuit provideri de capite, ad ſervandam unitatem, quam rem in hodiernum uſque diem ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſeries confirmavit) univerſalis Eccleſiæ cura demandata ſit, ſimul conceſſa intelligantur ea, quæ ad eum finem ſunt neceſſaria. Generale enim in mandatis eſt, ut ea quoque cenſeantur mandata, ſine quibus id, quod mandatum eſt, nequeat expediri, *l. 2. D. De iuriſd.* ut hoc in caſu; cùm præcipuus Regnorum ſit finis, ut populus in vera religione & concordia teneatur. Probat hanc partem uſus Eccleſiæ, ex hiſtorijs notus, quæ varia tradunt exempla, quibus Pontifices hac poteſtate uſi ſæpiùs in Impp. & Reges, eos excommunicando, ſolio deijciendo, *d. can. Duo ſunt can. Nos ſanctorum & can. fin.* xv. *q.* 6 latè Bellarm. *loco citato lib.* 2. *cap.* 6.

11 Nihil facit pro ijs, qui Principes nolunt eſſe ſubjectos Pontifici, quod habetur ad Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſit ſubdita; non eſt enim poteſtas niſi à Deo*: & ad Titum 3. *Admone illos Principibus & poteſtati ſubiectos eſſe*: neque enim hoc ſimpliciter & immediatè accipiendum, quaſi Deus ſit cauſa proxima & per ſe donans poteſtatem, ſed mediante electione & conſenſu populorum, ut patet ex varijs juris civilis locis, *inſtit. De iure nat. gent. & civili*, §. *ſed & quod Principi, & l.* 2. §. *noviſſimè De orig. iuris.* Videatur Covar. *Pract. quæſt. cap.* 1. *nu.* 6. Vt non repugnet, eos Pontifici ſubeſſe, tamquam oves Chriſti, Petro & ejus
12 ſucceſſoribus ab ipſo Chriſto commendatas. *
Faceſſat igitur politicorum & ſectariorum noſtri temporis, & ſuperiorum, vana opinio, qui Reges & Principes à Rom. Pontificis poteſtate ita exemptos eſſe volunt, & abſolutos eos faciunt, ut quod lubet eiſdem liceat, ſine metu ſuperioris; duplex in eodem corpore caput admittentes, uberrimum omnium diſſenſionum fontem, ut docet modernus in aliquibus locis Reipublicæ ſtatus, quibus Principes quidam, ex novo ſuo (quod neſcio quis excluſit) Euangelio, auctoritatem ſibi adſumunt de fide præcepta præſcribendi; ipſi ignari ejus rei, & Doctore indigentes, Doctorum licet auctoritatem præſeferentes. Vnde fit, ut quæ una eſt Chriſti fides, non ſudatur unis fidibus, ſed pro lubitu ſuo eam quiſque fingat, quam ſubſequens deinde Princeps immutet & transformet, cum certiſſima animarum pernicie, quaſi ad lubitum novi, vel etiam ejuſdem Principis, ſi ei mutare lubuerit, aliam formam adſumat Deus. Latè de hac quæſtione Molina, *Tract.* 2. *diſput.* 29.

Alia hîc ſe offert quæſtio, An judiciaria 13
poteſtas Eccleſiæ vel Pontificibus ſit conceſſa per Imperatores? Reſp. Eſſe, qui hoc adſerant: primò ex eo, quòd inveniantur multæ leges conditæ ab Impp. ſuper perſonis, & rebus ſacris, ut conſtat ex lib. 1. Cod. Secundò, quòd Concilij generalis confirmatio legatur petita à Theodoſio Imp. Tertiò, quia ſine tribunali aliquando fuerit Eccleſia, & ab Honorio reſtituta inveniatur Epiſcopis judicandi poteſtas & auctoritas, *l.* 7. *Cod. De Epiſc. audientia.* Verùm ab initio fuiſſe judiciariam poteſtatem penes Eccleſiam, eamque Epiſcopos exercuiſſe, minimè acceptam ab Impp. patet ex antiquis hiſtorijs. Patet item ex Apoſtoli 1. *ad Corinth.* 6. his verbis: *Audet aliquis veſtrum habens negotium adverſus alium apud iniquos iudicari, & non apud ſanctos*: & paulò inferiùs, *Neſcitis*, inquit, *quia Angelos iudicabimus?* quantò magis ſæcularia? Neceſſe ſiquidem fuit tribunal aliquod erigi, quòd fideles cupidi eſſent rerum temporalium, non tantùm ſua avidè poſſidentes, ſed & in aliena procaciter inhiantes, & à vero, cum aliorum detrimento, deviantes: quo opus non fuiſſet, ſi omnes ex æquo, quâ ſemel imbuti erant, Euangelicam excoluiſſent pietatem. Poteſtatem hanc ab Apòſtolis eſſe teſtatur D. Auguſtinus, *lib. De operib. Monach. cap.* 29. dum queritur ſe moleſtijs dirigendorum negotiorum ab Apoſtolo eſſe affixum: & Ambroſius contra Auxentium, Imperator, inquit, bonus intra Eccleſiam eſt, non ſupra eam. Vt non poſſit videri poteſtas Eccleſiaſtica procedere à laicorum imperio, cùm inferior in ſuperiorem non habeat auctoritatem, à qua procedit iſta conceſſio. Eſſe autem Imperatorem ſubjectum Eccleſiæ probatum paulò antè.

Nihil facit, quòd leges quædam poſitæ in-
veniantur à Iuſtiniano ſuper perſonis & rebus 14
ſacris; cùm hoc non poſſit videri alio fine ab eo attentatum, quàm ut major reverentia ſacris attribueretur Canonibus, & per eos definitis, prohiberetur que inſana hæreticorum petulantia, atque eorum Antiſtitum refrænaretur temeritas, qui in contemptum Sedis Apoſtolicæ vilipendi ab hæreticis Canones permittebant: quibus donec intemerata ſua ſervaretur auctoritas ac reverentia, ſciebant turbari non poſſe Eccleſię tranquillitatem pro ſuo deſiderio. Validioris autem quòd eſſent Canones obſervantiæ, propter leges Imperatorias, inde

eveniebat,

eveniebat, quòd Provinciarum Præſides invigilarent in jugem eorum obſervantiam, ut teſtatur ipſe Imp. Iuſtinianus, *Novel. de ordinat. Epiſc.* 137.

15 Concilij generalis confirmatio non aliam ob cauſam à Theodoſio petita, quàm ad oppignorandam ejus fidem, uti colligere eſt ex eo, quod idem non inveniatur factum ab alijs Imperatoribus.

Ideo verò reſtituta legitur ab Honorio auctoritas judicandi Epiſcopis, quia malè erat uſurpata ab alijs: ut non debeat ea res officere poteſtati Eccleſiæ; ſicut nec officit, quòd ſub Imperatoribus ethnicis & perſecutoribus, pro tribunali dicendi jus licentia non fuerit Chriſtianis, cùm vis, quæ facti eſt, non auferat ea, quæ ſunt juris.

16 Lubet ſubijcere, An Eccleſiaſtica poteſtas & civilis poſſint in eadem perſona concurrere? Reſp. Eſſe hæreſin hujus ævi, quæ utramque poteſtatem cuilibet Principi in ſuo Regno ac dominio conjunctim tribuit; eamque etiam aliquos uſurpare, ac ſcriptis defendere notius eſt, quàm ut probari debeat: aliam à novatoribus inductam civilem poteſtatem repugnare ſacerdotali. Receptum tamen apud Orthodoxos, neq; neceſſariò has poteſtates eſſe conjunctas, ut patet ex uſu Eccleſiæ, neque etiam neceſſariò ſeparatas, ut patet ex uſu in Romano Pontifice, & multis Epiſcopis, alijſque Prælatis, qui ſimul cum poteſtate Eccleſiaſtica habent conjunctam civilem, acquiſitam ſibi ex Principum donationibus, *cap. Fundamentum* 17. *De elect. in* 6. Quæ res nulli virtuti eſt contraria, nec per ſe mali quid involvit: imò iſta conjunctio deſervit ad majorem pacem & unionem, facitque temporale regimen meliùs ſe referre ad ſpirituale, & conciliari majorem reverentiam Prælatis. Nec eſt, quòd quis objiciat verba Chriſti, Lucæ 22. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non ſic*: accipienda enim ſunt, quaſi Chriſtus non dederit humanam poteſtatem, non etiam quaſi eam habere prohibuerit. Nec facit illud Apoſt. 2. ad Timoth. 2. *Nemo militans Deo ſe implicat negotijs ſecularibus*; cùm ille locus ſit accipiendus de negotiatione & nimia ſollicitudine circa temporalia lucra, quæ non decet Deo militantes, & paſſim reprehenditur in hoc jure: non etiam de temporali poteſtate, cujus conjunctio cum ſpirituali deſervit utilitati Eccleſiæ, & commodis fidelium. Et profectò pluribus in locis vera fides defeciſſet, niſi & gubernationi politicæ præfuiſſent Prælati Eccleſiaſtici: qua de re latiùs videatur Bellarm. *Tomo* 1. *contr. de Rom. Pontif. lib.* 5. *cap.* 9. & 10.

17 Generales itaque Conſtitutiones eduntur per Rom. Pontificem, ſive decernendo poſt cognitionem, ſive interloquendo, ſive per edictum præcipiendo, *l.* 1. *D. De conſtitut. Princ.* ubi idipſum Principi attribuitur; ut debeat idem concedi Pontifici, cujus auctoritas non eſt minor. * Eſt autem Conſtitutio Eccleſiaſtica ordinatio rationis quid quaque in re faciendum ſit præſcribens; ſive commune præceptum in bonum publicum ab habente poteſtatem ordinatum. A lege civili non diſtat in alio, quàm in materia, quæ ibi temporalis, uti & finis, hîc ſpiritualis. De effectu ejus agetur infrà *eod. tit.* uti & quando ille operetur. Hic diſpiciendum,

An Epiſtolæ Decretales, quibus reſpondetur ad ſpeciales conſultationes, faciant legem generalem? R. Reſponſa per ejuſmodi Epiſtolas non raró eſſe potiùs declarativa juris ſuperioris, quàm conſtitutiva juris novi: conſtitui tamen & jus generale per hujuſmodi Epiſtolas. Nam cùm ea ſit auctoritas Principibus, §. *ſed & quod Principi Inſtit. De iure nat. gent. & civil. l.* 2. *C. De leg.* quid ni idem tribueretur Pontifici? Quò facit *can.* 1 *diſt.* 19. *can. Sancta verſ. Item Decretales diſt.* 15. *Gloſ. in c. Ex tua V. conſultationem inf. De filijs preſbyt. ordin* Exemplum eſt in *c. Tua inf. De ſponſalib.* ubi reſponſum Pontificis per epiſtolam inducit obligationem legalem: & ita communiter ſentiunt Doctores. Licet autem non raró contineatur dictis Epiſtolis declaratio aut interpretatio juris ſuperioris, non tamen ideo minùs ijs adeſt vis obligandi ad ejuſmodi interpretationem. Non eſt autem neceſſe, ad vim iſtarum Epiſtolarum, ſint adſcriptæ corpori Canonico, quia per ſe vim iſtam habent, *d. can.* 1. *diſt.* 19. Vide Suarez *De legib.* 4. *cap.* 14 *nu.* 3.

Quæri poſſet, An Pontifex ſine Cardinalium conſenſu, in re præſertim gravi, poſſit ferre legem? Reſp. Hoc negari per Ioan. Monachum, *in c. ſuper De haret. in* 6. ſed contrarium eſſe verius & receptius, cùm poteſtas Pontificis ſit abſoluta, non dependens à Cardinalibus, & ſupponatur in varijs locis ſoli Pontifici competere ea poteſtas, *can. Cuncta* IX. *q.* 3. *can. Sunt quidam* XXV. *q.* 1. *Videatur* Felin. *in Rubr. huj nu.* 2. Abbas *in c.* 2. *nu.* 4. *inf. De cleric. non reſident.* & Ant. de Padilla *in l. Vniverſi* 7. *nu.* 10. *C. De diverſ. reſcript.* Ex decentia tamen regulariter eos conſulit Pontifex. 20

Habent & vim Conſtitutionum generalium decreta in Concilijs generalibus, quatenus tamen à Romano Pontifice ſunt convocata & confirmata, uti dicetur infrà. Convocantur ad ejuſmodi Concilia Prælati Eccleſiarum, & alij viri Eccleſiaſtici, Principibus laicis, cùm ad eos tractare ſacra non pertineat, & potiùs ſint auditores, quàm doctores, *can. Conventor* §. *allegatur* XXIII. *q.* 8. intereſſe ſynodalibus conventibus non datur, niſi fortè ad fidem confirmandam, *can. Nos ad fidem & can. Vbinam diſt.* 96. 21

Particulares conſtitutiones fiunt ab ijs, qui ſunt inferiores Romano Pontifice: cujus ordinis ſunt Epiſcopi, adſumpti à Pontifice in partem ſolli- 22

tem ſollicitudinis, quaſi judices ſingulis civitatibus præpoſiti; neq; enim poterat Eccleſia immediatè per unum gubernari. quibus, cùm ſint in Eccleſia Dei Paſtores, ut eam rectè regant, neceſſe eſt competant ea, quæ ad regimen ſunt neceſſaria, *arg. l. 2. D. De juriſdict.* veluti poteſtas legiſlativa, & poteſtas ſtatuta faciendi, quibus ſibi ſubjectos dirigant: quam ijs competere patet ex *cap. 2. h. t. in 6. & cap. 2. inf. De maiorit. & obedientia.*

23 Dubitatur autem, An iſta poteſtas ijs competat jure humano, an verò divino? Reſp. poſterius aliquos tentare, ex eo, quòd Apoſtolis ea poteſtas immediatè ſit attributa, & per eos transierit ad Epiſcopos. Conc. Trid. *Seſſ. 23. cap. 4.* Facit, quòd munus Epiſcopale ſit de jure divino, cui eſt adnexa hæc poteſtas. Rectiùs tamen dixeris, poteſtatem iſtam eſſe juris humani, & immediatè à Pontifice proficiſci. Probatur *can. Decreto 11. q. 6.* ubi Romana Eccleſia dicitur alijs vices ſuas impertiviſſe, eaſque vocaſſe in partem ſollicitudinis, non etiam in plenitudinem poteſtatis. Probatur & ex eo, quòd Pont. Romanus Epiſcopalem poteſtatem interdum limitet, & immutet: quod non poſſet, ſi foret juris divini; nam ejus juris præcepta ſunt immutabilia, & jus alicui conceſſum per ſuperiorem non poteſt ab eodem auferri aut deminui per inferiorem. Non obſtat Trid. *d. cap. 4.* nam ſuccedunt quidem Apoſtolis, ut Epiſcopi, non tamen ut Apoſtoli, & quoad conſecrationem. per quam jure divino imprimitur character, non etiam quoad hanc poteſtatem ipſis à Pontifice vel illo mediante conceſſam. Vt non obſtet, quòd hæc poteſtas ſit adnexa dignitati Epiſcopali: neque enim hoc tam ex jure divino immediatè, quàm mediante Pontificis auctoritate, eo modo, quo Reges dicuntur regere per Deum, & ab eo habere poteſtatem, quæ tamen illis collata immediatè per populum. Videatur Bellarm. *Contr. Tomo 1. De Rom. Pont. lib. 4. c. 24.*

24 Aliud dubium occurrit, An poſſint Epiſcopi ſtatuta facere ſine Pontificis voluntate? Reſp. Poſſe, quoad ſubditos ſuos, ex ordinario jure ſibi competente, ut nullà indigeant Pontificis auctoritate & approbatione, *cap. 2. eod. in. 6.* Nihil tamen ſtatuunt contra jus, quod inferior non immutat: uti nec ſuper ijs, quæ ſibi reſervavit Pontifex, *cap. 1. inf. De tranſlat. Epiſc.* In cauſſis quoque gravioribus nihil ſtatuunt citra Pontificis auctoritatem, cùm ſub generali conceſſione non veniant ea, quæ in ſpecie veriſimiliter non eſſent concedenda, *cap. fin. De offic. Vicarij in 6.* cujus ordinis ſunt, Eccleſiam unam alteri ſubijcere, Epiſcopatus unire, aut dividere, aut alia ſimilia ſtatum Eccleſiaſticum concernentia, *cap. Tranſlationes inf. De off. Legati,* ubi Abbas *& alij,* Bart. *in l. Omnes n. 26. D. De juſt. & iure.*

Dubitari etiam poteſt, An liceat Epiſcopis 25
ſtatuta facere ſine conſenſu aut conſilio Capituli? Reſp. Regulariter Epiſcopos non pendere hac in re à Capitulo, cùm ab eo non ſint conſecuti poteſtatem ſuam, ſed à Rom. Pontifice, nec inveniatur ullo jure prodita hæc dependentia. Vt non ſit generaliter conſtituenda, extra caſus jure expreſſos, ut in *cap. fin. inf. De ferijs,* in his rebus, quæ ſpecialem rationem, vel neceſſitatem præ ſe ferunt, *inf. De his quæ fiunt à Prælato ſine conſ. Capit.* Vide Suarez *De Legib. lib. 4. c. 5. & De Religione Tract. 2. lib. 2. cap. 11. nu. 7.*

Eſt & hujuſmodi poteſtas Cardinalibus in 26
Eccleſijs ſuorum Titulorum, *cap. Hu que 11. inf. tit. 73. De maiorit. & obed.* uti & Legatis Pontificijs in provincijs ſibi commiſſis, *inf. tit. 30.* Abbatibus, alijſque Prælatis habentibus juriſdictionem ſpiritualem; niſi ſit ijs ſpecialiter inhibitum.

Eſt & ſua auctoritas decretis in Concilijs 27
provincialibus & dioeceſanis. Illa per Metropolitanos convocantur, & ad ea conveniunt Epiſcopi & Clerici ejus provinciæ, quibus ut interſint vel jus vel conſuetudo permiſit. Olim ad minùs ea bis in anno convocabantur, ut faciliùs errata corrigerentur, *can. 6. & 7. Diſt. 18.* Hodie ſaltem quolibet triennio convocanda, ex præſcripto Conc. Trid. *Seſſ. 24 De reformat. cap. 2.* Hæc per Epiſcopos ſingulis annis indicenda Clericis ejus dioeceſis: ad quæ convenire, & comparere, tenentur etiam exempti, qui aliàs ceſſante exemptione, poſſent cogi comparere: niſi ſubſint Capitulis generalibus, quæ certa ſua ſtatuta habent. Ratione tamen parochialium Eccleſiarum, aut aliarum etiam ſæcularium, adnexarum, debent & ij, qui earum curam gerunt, quicumque illi ſint, comparere, *d. cap. 2.*

Quantum ad inferiores communitates, vi- 28
detur & ijs adeſſe poteſtas condendi ſtatuta, concernentia eos, qui ſunt ſub iſta communitate: quæ ut talia obligabunt, ſi Capitulo ſit juriſdictio conceſſa à Pontifice, vel quæſita conſuetudine: aliàs tantùm obligabunt ex vi juramenti aut pacti. Epiſcopi conſenſus hîc non deſideratur, niſi in gravioribus, Felinus *in cap. Cum omnes 6. n. 9 h. t.* Vti nec ſtatuta ab Epiſcopis & Concilijs provincialibus ac dioeceſanis indigent confirmatione Pontificià, *d. c. 6.* niſi aliud poſtulet materiæ gravitas. Solent autem Epiſcopi, ad majus auctoritatis robur, petere confirmationem ſuorum ſtatutorum à Sede Apoſtolica: quæ tamen res non faciet ea extra territorium extendi, niſi hac ratione Pontifex ea confirmaverit.

His poſitis, de utilitate & auctoritate Eccleſiaſticarum Conſtitutionum agamus: de qua non eſt quòd quis ambigat, aut cum Centuriatoribus Magdeburgenſibus improbè &

Digitized by Google

inſulsè effutiat, illas cum Eccleſiaſtica libertate pugnare, cùm ei non magis repugnent, quàm præcepta Decalogi, ut probat Franc. Turrianus *Tract. De Canonib. Apoſt. & pro Epiſt. Decretal. Pont. adverſus eoſdem Magdeburgen. lib. 4. c. 16.*

29 Poteſtas obligandi ſubditos non eſt ijs minor, quàm legibus civilibus, & tam quoad vim directivam, quàm quoad coactivam, qua de re actum *ad tit. Cod. De legib.* Quę quidem omninò procedit in his Pontificijs Conſtitutionibus, quæ obligant omnes Chriſtianos pro conceſſa ſumma per Chriſtum auctoritate, non tantùm D. Petro, ut ſomniant novatores, verùm & ejus ſucceſſoribus, ut pluribus probat Bellarm. *De Rom. Pont. lib. 2. cap. 12. & ſeqq.* & Suarez *in Defenſione fidei lib. 3. cap. 12. & ſeqq.* Obligant verò etiam in conſcientia, & ſub peccato, cùm Pontifici ſit legitima poteſtas, cui reſiſtens Dei ordinationi reſiſtit, ſecundùm Apoſtolum, *ad Rom. c. 13.* & quidem ſub mortali interdum; interdum & ſub veniali, pro qualitate materiæ & circumſtantiarum, pro fine & intento legiſlatoris juſto & rationabili; interdum etiam pro affectu tranſgreſſoris: quamvis communiter non obligent ad peccatum, vel non niſi ſub veniali, qua de re Navar. in *Manuali cap. 23. nu. 49. & ſeq.*

30 Quæri autem poſſet, An & Concilijs generalibus ſit eadem poteſtas? Reſp. Non aliàs ijs adeſſe auctoritatem ligandi Chriſtianos, quàm ſi quæ in ijs decreta & definita ſunt à Romano Pont. ſint confirmata, uti patet ex perpetua traditione atque uſu, quo confirmatio eorum à Rom. Pontificibus peti ſolet; quod & factum nuper in Conc. Tridentino, *ut patet ex Seſſ. 25. in fine.* Nam cùm Concilia non habeant auctoritatem ex jure divino ſuper univerſa Eccleſia, quando tantùm D. Petro illa invenitur conceſſa, neceſſariò ab illo petenda erat, qui tamquam caput univerſæ præeſt Eccleſiæ, ſucceſſor D. Petri. Non ſolet autem is eam concedere niſi per confirmationem. Vt antè nullius ſint roboris, & habeantur tamquam conciliabula, ſine effectu, ut videre eſt in varijs Concilijs: licet nihil implicet, quin ante eam obtentam aliqui recipiant ſtatuta in ijs Concilijs; non tamen tamquam auctoritate Conciliorum, quæ ijs adeſſe nequit, ſed propria voluntate aut præcepto ſuorum Prælatorum, Navar. *conſil. 1. n. 4. h. t.*

31 Statuta ab Epiſcopis tantùm in locis, quibus legitimè præſunt, vim ſuam exercent, *c. 1. h. t.* Eadem eſt auctoritas Concilijs provincialibus & dioeceſanis, quæ niſi ſubditos obligarent, fruſtrà cogi juberentur ad morum correctionem. Extra territorium non obligant, ne quidem ſubditum: nam cùm juriſdictio, ut reſpicit territorium, intra illud limitetur, lex, quæ territorio fertur, non poteſt extra illud obligare, quia excederetur juriſdictio; quo modo in *l. fin. D. De juriſdict.* extra territorium jus dicenti impunè non paretur: & in *cap. 2. eod. in 6.* excommunicationis ſententiâ ab Epiſcopo in fures latâ, non ligantur ſubditi extra territorium furta committentes, cùm eatenus non poſſint videri committere in legem ſui Prælati. Quod omninò procedit in caſu legis aut ſtatuti: neque enim hæc obligant ſubditum alibi exiſtentem, *juxta d. cap. 2.* Aliter ſe res habet in caſu præcepti vel ſententiæ Prælati; nam ejus vis etiam ſe extendit ad ſubditum extra territorium, Innoc. *ad cap. A nobis 21. inf. De ſent. excommun. quam differentiam agnoſcit &* Gloſſa *in cap. Romana §. caveant V. futuru De ſent. excom. in 6. &* Did. Covar. *ad cap. Alma mater eod. tit. in 6. &* Clem. *Si furioſus p. 1. §. 10. n. 3.* Ratio differentiæ eſt, quòd præceptum ſive ſententia directò feratur in perſonam, ad contumaciam ejus convincendam; quæ ſubdita alicui territorio, etiam extra illud exiſtens eidem ſubdita manet, atque ita ligatur præcepto ſive ſententiâ ſui judicis: quâ eodem modo non tenetur non ſubditus, in territorio exiſtens, cùm, ut dictum, feratur in perſonam, & prærequirat ſubjectionem, quâ ceſſante ceſſat obligatio, *d. c. A nobis.* Lex verò vel ſtatutum fertur ipſi territorio: atque ideo obligat perſonas ibi exiſtentes, quaſi mediante loco, id eſt quatenus ibi verſantur, licet aliàs non ſubjectas. Innoc. *in d. c. A nobis.*

Quid ſi quis delinquat contra ſtatutum ſui 32 Epiſcopi in loco exempto? Poſſet videri eum teneri ſtatuto Epiſcopi, quòd ſit intra ejus territorium, non etiam extra illud; quia textus *in d. cap. 2. h. t. in 6.* tantùm excipit delinquentes extra territorium. Dicendum tamen, materialiter quidem eum contineri intra terminos territorij ſui Epiſcopi, quòd locus exemptus ſit intra territorium: formaliter tamen eſſe extra illud, cùm ſit extra juriſdictionem ſui Epiſcopi, quæ pro terminis talis loci ceſſat, uti patet ex *cap. 7. De offic. ordin. in 6.* ubi in exemptos non exercet Epiſcopus juriſdictionis ſuæ actus. Præterea in loco exempto exiſtens obligatur ſtatutis ejus Prælati; ut debeat eſſe liber à ſtatutis loci domicilij pro eo tempore; ne aliàs peccantem contingat duplici pœnâ puniri. Eſt autem hoc accipiendum de locis omninò exemptis, ut leges Epiſcopi ibi locum non habeant, non etiam de locis exemptis ratione quarundam perſonarum; quo modo monaſteria pleraq; ſunt exempta quoad perſonas ſubjectas: nam tum ſubditus Epiſcopi ibi delinquens, tenetur ejuſdem Epiſcopi ſtatutis, & ſecundùm ea punitur; quia exemptio eum non concernit, quandoquidem non ſit de perſonis exemptione comprehenſis: propriè enim cenſentur ea loca exempta hac in materia, in quibus ceſſat juriſdictio ordinarij, eaque alteri eſt conceſſa.

Dubium eſſe poteſt, An peregrini teneantur legi- 33

tur legibus ſive ſtatutis locorum? Reſp. Eós teneri, non tantùm ſi ſedem ibi finxerint, cùm habeantur incolæ; ſed etſi tranſeant tantùm; cùm quiſq; contrahendo & delinquendo ſortiatur forum in loco contractus ac delicti, videaturque ejus ſe legibus ſubijcere, quæ concernunt territorium, pro tempore præſentiæ: quo modo die faſto ibi abſtinet ab operibus ſervilibus, licet in loco domicilij non ſit feſtum. Dico, quæ concernunt territorium; nam præcepta perſonalia non ligant tranſeuntes, cùm prærequirant ſubjectionem, uti paulò antè dictum.

34 Quid autem, ſi peregrinus ſit ſuperior, veluti Archiepiſcopus & ſimiles? Reſp. Eum non teneri legibus vel ſtatutis Epiſcopi; quia non inferior ſuperiorem, ſed ſuperior inferiorem liget regulariter, *cap. penult. inf. De maior. & obed.* Abbas *in c. 1. in fine inf. De raptorib.* Si tamen ſit ſuperior juriſdictione: nam licet ſit ſuperior dignitate, non tamen ideo immunis eſt à ſtatutis Epiſcopatus, in quo verſatur; ejuſque cenſuris tenetur, cùm cenſeatur ibi privata perſona: dignitas namque ſine juriſdictione non impedit ſubjectionem, Abbas *d. loco*, Innoc. *in d. c. penul.*

35 Eſt itaque Eccleſiaſticis Conſtitutionibus vis obligandi univerſos Chriſtianos, etiam laicos, ſaltem in materia, quæ Eccleſiam concernit: nam eatenus laici ſubijciuntur Eccleſiæ: in alijs ſuorum Principum leges ſequuntur, quas nec tollit, nec immutat Pontifex. Quòd ſi contingat legem Pontificiam diſcrepare ab Imperatoria, utraque in ſuo foro ligabit: niſi agatur de Eccleſiaſtica materia, veluti matrimonio, beneficio; aut ſubſit peccatum, ut cùm agitur de concubinatu, uſuris, præſcriptione cum mala fide; tunc enim canonica prævalebit civili, etiam in foro civili ſervanda.

36 Quæri autem poſſet, An in caſu, quo nulla eſt lex Canonica, eſt verò civilis, ea obliget Clericos? R. Non aſpernari hæc jura alterius ab altero præſidium, *c. 1. De novi op. nuntiat.* non tamen per ſe iſtas leges obligare Clericos, cùm à laicorum juriſdictione ſint exempti, uti dicetur inferiùs *ad Tit. De foro compet.* Vbi autem ceſſat juriſdictio, ceſſat & imperandi ligandive poteſtas, *l. fin. D. De iuriſd.* niſi ab Eccleſia approbatæ fuerint, *cap. Eccleſia h. t. & can. 1. diſt. 96.* Facit enim approbatio ab Eccleſia latas videri. Approbatæ non ſunt dicendæ ex hoc quòd ſint relatæ in Decretum per Gratianum, cùm illi non fuerit poteſtas condendi jus, & relatis ab eo in Decretum non ſit major auctoritas quàm auctoribus eorum, *uti dictum ſup. in Præfat.* Illæ laicorum leges, quæ continent confirmationem Canonum, & concernunt immunitatem ac libertatem Eccleſiaſticam, non ſunt inutiles, quòd ejus protectio Imperatoribus incumbat.

Tota quæſtio eſt de legibus ac ſtatutis laicorum, juſtis ac neceſſarijs, quæ pro tota communitate ponuntur ſuper materia communi Clericis & laicis; veluti ne equi extra provinciam educantur, fruges avehantur, certum pretium rerum taxetur, & ſimilia, an obligent Clericos? Poſſet videri, non teneri primâ facie ad eorum obſervantiam Clericos, ex ſupradicta ratione, quòd ſcilicet deſit poteſtas, *can. Bene quidem diſt. 96. & alijs locis, atque ita vult* Navar. *conſ. 3. h. t.* Videtur tamen verius contrarium, ſcilicet Clericos obligari. Quò faciunt varia loca, in quibus dicitur, canones non dedignari leges ſequi civiles; & Pontifices curare, ut ſerventur leges civiles; & pro curſu rerum temporalium eoſdem Pontifices legibus uti Imperialibus, *can. Quoniam diſt. 10. cap. 1. inf. De novi operis nuntiat.* Facit ratio, quòd, cùm ſint materiæ communes omnibus, neceſſaria ſit conformitas ad bonam & tranquillam gubernationem, & ad juſtitiæ æquitatem. Hinc leges civiles quoad ordinem ſucceſſionis, jus primogenituræ, excluſionem fœminarum à ſucceſſionibus, & alia ſimilia apud Clericos obſervantur, de quibus Abbas, *in cap. Eccleſia 10. h. t.* Molina *Tract. 3. Diſp. 21 concl. 6.* 37

Verùm alia hic ſuboritur difficultas, unde hæc obligatio procedat? Reſp. Non poſſe procedere à poteſtate Principum laicorum, quæ, uti dictum, nulla eſt in Clericos; ſed pendere ab approbatione Eccleſiæ, expreſſâ vel tacitâ, ſaltem eo ipſo, quo eas non reprobavit, quatenus ſunt favorabiles: quales cenſentur hoc ipſo, quo ſunt utiles toti communitati, & Clericis per ſe loquendo non nocent. Quod ita procedet, legibus laicorum diſponentibus univerſaliter & in communi, ex poteſtate gubernandi Remp. in temporalibus, in quo libertas Eccleſiæ non offenditur. Adeò ut etiam teneantur Clerici tranſgreſſores talium legum; qui tamen non niſi à ſuo judice puniendi, & quidem per ſententiam, ante quam nemo ad pœnam tenetur, uti communiter eſt receptum. Aliud eſt, ſi in ſpecie diſponatur per leges laicorum ſuper perſonis & rebus Clericorum: neque enim tenebunt, propter defectum poteſtatis, etiamſi eorum favorem concernant, *d. c. 10. ubi* Felinus *nu. 40.* Cui non obſtat, quòd leges ejuſmodi aliquas ſit videre; nam id tantùm factum diſſimulantet Pontificibus, propter ſtatum temporis. 38

Ex his venit reſolvenda alia quæſtio, An poteſtas laica poſſit inducere obſervationem alicujus feſti, aut alterius rei ſpiritualis? Reſp. Ejuſmodi actus ad Eccleſiaſticos tantùm pertinere, & ſine eorum conſenſu non poſſe induci per Principes, qui eatenus juriſdictionem extra territorium ſuum extenderent. Nam, ut patet ex *cap. De laicis inf. De rebus* 39

Eccl.

Eccleſ. non alien. laici in ſpiritualibus non habent præcipiendi auctoritatem: imò dicuntur ſubeſſe, non præeſſe; diſcere, non docere, in iis quæ ad religionem ſpectant, *can. Si Imperator diſt. 96. quod & repetitur in cap. fin. De reb. Eccleſ. non alien.* Vbi ampliùs additur, illicitè præſumere laicos ſuper mortuarijs, & alijs, quæ juri ſpirituali ſunt adnexa, ſtatuere. Præterea ſi poteſtas laica poſſet præcipere ejuſmodi actus, poſſet & per ſe prohibere; nam eſt eadem ratio: conſequens profectò eſſet, contra debitum Eccleſiæ ordinem, & gravia cauſſaret inconvenientia. Accedens tamen approbatio Epiſcopi faciet ratam obſervationem, Abbas in *cap. 2. n. 2. inf. De ferijs, & conſ. 26. nu. 1.* Concedendum autem, poſſe Principes, non conſcio Epiſcopo, præcipere ſubditis feriari à laboribus & operibus mechanicis, ad civilem honorem vel oſtentationem lætitiæ, vel in ordine ad collectionem fructuum, *ut D. & C. De ferijs*: non tamen in ordine ad religioſum cultum; neque enim hæc cura ſpectat ad Principes, verùm ad Eccleſiæ Prælatos.

40 Dicta de valore Conſtitutionum procedunt, quatenus ſunt juſtæ & rationabiles; non abrogatæ per conſtitutiones poſteriores, aut conſuetudinem; ut fieri poſſe colligi poteſt ex iis, quæ dicta ſunt *ad* Tit. *D. De legib. & De conſuetudine ad l.* 32. *cod.* tit. & dicetur inferiùs *Tit.* 4. Inter alia requiritur, ut ſint promulgatæ ſufficienter: eſt enim promulgatio de ratione legis adeò ut antè ne quidem nomen legis mereatur.

41 Quæritur autem hac in materia, An ad effectum obligandi ſufficiat promulgatio ſit Romæ facta? Reſp. Id velle Navarrum *hic conſ. 1. nu. 19.* ſufficere ſcilicet promulgationem Romæ factam eſſe, etiam ad obligandam totam Eccleſiam; neque eſſe neceſſe, ut in ſingulis diœceſibus promulgatio fiat, quòd aliàs nec ſextus liber Decretalium Bonifacij VIII. nec alij libri juris Canonici obligarent in terris, in quibus nec promulgati ſunt, nec docentur. Idem tenet Gomezius, *ad Regulas Cancell. in Proœmio quæſt. 2. circa finem.* Et videtur fundamentum eſſe, quòd ex natura rei promulgatio iſta ſufficere debeat, cùm ſit caput Eccleſiarum, ſi aliud Eccleſia non ſtatuerit: nuſquam autem apparet aliud ſtatuiſſe, ſaltem generaliter.

42 Nihil proinde facit Novella *Vt facta nova conſtitutiones &c.* 66. ubi requiritur, ut lex civilis publicetur in provincijs, priuſquam obliget: nam non videtur ea Novella per Eccleſiam recepta. Licet enim Canones velint ſervari leges civiles in cauſſarum judicijs, ubi deſunt Canones, non tamen & modum ferendi leges poteſt videri acceptaſſe Eccleſia. Quod patet ex eo, quòd in Curia Romana lites definiantur juxta leges Pont. ibi tantùm, non alibi publicatas. Quod injuſtum foret, niſi & alibi obligarent.

Non obſtat textus in *c. Noverit 49. inf. De ſent. excom.* nam ibi requiritur publicatio in loco, ad evitandam pœnam ſpecialem, de qua ibidem. Vnde potiùs ſumitur argumentum pro alia opinione, quia non foret opus ſpecialiter publicationem iſto caſu præcipere, ſi generaliter non obligaret conſtitutio ante publicationem in loco factam. Eodem modo & in Concilio Trid. *Seſſ. 24. c. 1. De reformat. matrim.* ſpecialiter requiritur publicatio in loco ad obligationem legis novæ, ne ignoranter contra eam peccetur. Hinc Regulæ Cancellariæ, quæ non niſi in Cancellaria publicantur, ligant tamen extra eam exiſtentes. Navar. & Gomez. *dictis locis.* Videtur tamen aliquibus durior iſta ſententia, propter novas Conſtitutiones, quæ propter defectum publicationis poſſent juſtè ignorari; non tamen impunè. Verùm durities iſta non timenda, cùm lex, etſi non publicata in loco, ſed Romæ tantùm, non tamen antea obliget alibi, quàm ubi potuit devenire ad notitiam intra debitum tempus, uti mox dicetur.

43 Illud etiam in dubium vocatur, An continuò ab ipſa promulgatione obliget lex Pontificia, an verò demùm poſt bimeſtre ab ea lapſum, ad inſtar legis civilis? R. Poſterius videri poſſe quoad conſtitutionem univerſalem, ſi non addatur tempus per Pontificem, aut Concilia, *arg. d. Nov.* 66. ubi id ipſum ſtatuitur in lege civili, ut poſſit videri idem ſtatuendum in lege Canonica; & ita ſentit Navar. *d. conſ. 1. n. 19.*

44 * Non eſt tamen improbabilis eorum ſententia, qui continuò à promulgatione volunt obligare leges Eccleſiaſticas, non exſpectato bimeſtri. Nihil obſtante *d. Novella 66.* quæ non magis eſt recepta ab Eccleſia quoad hanc partem, quàm quoad priorem, de qua ſuperiùs. Et facit textus in *c. Cùm ſingula De prebendis in 6.* ubi dicitur Conſtitutio obligare hoc ipſo, quo ejus habetur ſcientia: & in *c. 1. De conceſſ. preben. in 6.* ubi dicitur lex non obſtringere, niſi ubi ad notitiam pervenerit; unde tunc obſtringere dicenda. Vnde apparet, nec hac in parte dictam Novellam receptam eſſe ab Eccleſia. Neque obſtat abſurdum, quo aliqui poſſent moveri, ſcilicet quòd juſtè legem ignorantes illâ obligarentur: nam licet lex Pontificia ex natura ſua ſtatim à promulgatione obligare incipiat, non tamen in momento obligat totum territorium, cui fertur, quia hoc excedit poteſtatem Legiſlatoris; ſed ſucceſſivè, & intra tempus moraliter ſufficiens, ut notitia legis promulgatæ per totum territorium diffundatur, *ſecundùm d. cap. 1.* Panorm. in *cap. 2. nu. 7.* Felin. *ibid. nu. 7. h. t.* & ita in Curia ſervari tradit Navar. *d. conſ. 1. nu. 18.* Niſi Pontifex addiderit modum ſpecialem, vel temporis determina-

tionem, uti contigit in Tridentino.

Idem obtinet in conſtitutionibus Epiſco-
45 porum, & aliorum Prælatorum: nulla enim
his adjuncta de jure reſtrictio, quò minùs
continuò obligent; niſi ab ijs ſit tempus
præſcriptum, aut loci diſtantia ex prudentis
arbitrio id deſideret, quo moraliter ad noti-
tiam poteſt pervenire, ad excludendam igno-
rantiam, Abbas *d. loco*. Quæ tamen ſi poſtea
juſta appareat, excuſabit tranſgreſſores à pœna;
quæ non infertur, niſi ob culpam prævíam,
quam aufert ignorantia.

Subijcienda hîc alia quæſtio, An ad Pon-
46 tificiæ legis valorem deſideretur conſenſus &
acceptatio fidelium? Reſpon. Ad legis civilis
valorem aliquos deſiderare conſenſum populi,
per *l. De quibus* 32. *De legib.* quâ tamen non ob-
ſtante, diximus alibi, ne quidem ad legis
civilis valorem deſiderari adſenſum populi.
Quod multò magis dicendum in lege Cano-
nica, cùm ſpiritualis Principis poteſtas non ab
Eccleſia, ſed à Chriſto immediatè depen-
deat: ut per ſe poſſit Pontifex efficaciter
operari ſine dependentia ab Eccleſiæ conſenſu;
atque ita ferre leges, habentes efficaciam &
valorem ad obligandam Eccleſiam. Quod
eam poteſtatem à Chriſto habeat, patet ex
verbis ejus Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cæ-
lorum: quodcunque ligaveris ſuper terram &c.*
& Ioan. 22. *Paſce oves meas &c.* Quæ
ſunt dicta Petro ſine ulla conditione, aut re-
latione ad populum, vel Eccleſiam, & per
Petrum ſucceſſoribus ejus, quibus eadem data
poteſtas: quidquid nugentur novatores qui-
dam, qui coacti fatentur quidem Petro eſſe
datam poteſtatem à Chriſto ſuper universâ
Eccleſiâ; ſucceſſoribus tamen ejus eamdem
competere negant, Chriſti Eccleſiam poſt Pe-
trum defunctum ſine capite conſtituentes:
quod abſurdum eſt, minimè reſpondens divi-
næ providentiæ; qua de re luculenter Bellarm.
Contr. 1. *De Rom. Pont. lib.* 2. *per totum.*

Quòd ſi tamen per conſuetudinem tolera-
47 tam lex Canonica non acceptaretur, aut po-
tiùs ejus non eſſet obſervantia, tandem non
obligabit; licet ab initio non citra culpam
fuerit non obſervata. Quò facit *c. fin. inf. De
conſuet.* ubi lex recepta dicitur conſuetudine
abrogari: ut faciliùs à principio ejus obligatio
impediatur, cùm ante acceptationem minus
virium habeat. Quo modo accipiendum,
quod habet Gratianus, *diſt.* 4. §. *leges*, firmari
leges moribus utentium. Ratio poſita eſt in
conniventia Legiſlatoris, qui non videtur
communitatem cum tanto periculo obligare
velle. Et ita obſervat uſus totius Eccleſiæ,
Navar. *d. conſ.* 1. *nu.* 23. *& in Manuali cap.* 23.
nu. 41.

48 Reſpiciunt leges & conſtitutiones futura,
non etiam præterita, niſi expreſſim in lege ca-
veatur, *c.* 2. *& fin. hoc tit. Clement.* 1. *in fine
De iudic.* qua de re videatur pleniùs Felin. in
c. fin. nu. 3. *& ſeqq. hoc tit.* & ea, quæ dicta ſunt
ad *tit. D. De leg.* ubi etiam actum ad quos ſpectet
& interpretari leges, & quomodo eæ inter-
pretandæ.

TITVLVS III.

De Reſcriptis.

SVMMARIVM.

1. *Reſcripta ſunt conſtitutiones, quæ per epiſtolam eduntur; & nominis ratio.*
2. *Reſcriptum quid, & quid eo nomine veniat.*
3. *Reſcripta alia ſunt ad lites ſive iuſtitia, alia ad beneficia ſive gratia.*
4. *In quo reſcripta illa diſtinguantur à privilegijs.*
5. *Reſcriptum datur contra ius, præter ius, & ſecundùm ius.*
6. *Reſcripta ſecundùm ius operari non debent ultra ius commune.*
7. *A quo impetrentur.*
8. *De quibus rebus, & qui ea impetrent.*
9. *Non impetrat regulariter excommunicatus.*
10. *Impetratio ab eo facta, ipſo iure non tenet.*
11. *Pontifex reſcribendo ſcienter excommunicato, cenſetur cum eo diſpenſare.*
12. *Scientia hæc probanda ab eo, qui reſcriptum obtinuit.*
13. *Scientia an requiratur in Pont. qui ſi conſcius fuiſſet vitij nihilominus diſpenſaſſet.*
14. *Reſcriptum impetrat quiſque pro ſe.*
15. *Pro alio impetratum ſine mandato an ſit ipſo iure nullum.*
16. *Reſcripta gratiæ pro alio rectè impetrantur.*
17. *Reſcripta contra quos impetrentur.*
18. *Reſcriptorum vis & effectus.*
19. *Pluribus impetratis reſcriptis, potior erit prior impetrans.*
20. *Modò prior non fuerit in dolo aut notabiliter negligens.*
21. *Vel niſi Pont. priorem gratiam revocaverit.*
22. *Reſcriptum poſterius purum prævalet priori conditionali.*
23. *Item ſpeciale poſterius derogat priori generali.*
24. *Reſcriptorum interpretatio ſtrictè facienda.*
25. *Modus ſimiliter reſcripto præſcriptus ſtrictè ſervandus.*
26. *Reſcriptorum effectum quænam impediant.*
27. *Clauſula*, Si preces veritate nitantur, *iure civili exprimenda in reſcriptis, non etiam Canonico.*
28. *Reſcripta quæ dicantur obreptitia vel ſubreptitia.*
29. *Diſtinctio Innocentij Pont. inter reſcripta impetrata, falſo expreſſo vel vero ſuppreſſo per malitiam & fraudem, vel per ſimplicitatem & ignorantiam.*

30. Re-

30. *Reſcriptum ſubreptitium an irritetur in totum, etiam quoad partes non vitioſas.*
31. *Subreptio circa cauſſam impulſivam an vitiet reſcriptum, an vero circa finalem.*
32. *Cauſſa conceſſionis reſcripti exprimenda.*
33. *Subreptio doloſa an ipſo iure irritet reſcriptum.*
34. *Dictio*, penitus, *&* nullum, *inducit aliquid ipſo iure.*
35. *Reſcriptum gratiæ ex cauſſa ſubreptionis vitiatur ipſo iure.*
36. *Reſcriptum continens cauſſas partim veras, partim falſas an & quatenus pro parte valeat.*
37. *Et quid iuris in reſcriptis gratioſis?*
38. *Si ſollicitator cauſſam dederit ſubreptioni an & quatenus vitietur reſcriptum.*
39. *Reſcripta continentia abſurdum & iniquum reyci debent.*
40. *Reſcripta contra ſtylum Curiæ impetrata ſuſpecta fidei ſunt.*
41. *Vt & quæ peccant in Latinitate aut conſtructione.*
42. *Reſcriptum pendente lite impetratum non valet.*
43. *Reſcriptorum vis perpetua eſt.*
44. *Reſcripta an exſpirent morte concedentis.*

1 CONſtitutiones eduntur vel per Edictum, vel per Epiſtolam, vel per Sententiam, *l. 1. D. De conſtitut. Princ. §. Sed & quod Principi Inſtit. De iure natur. gent. & civili.* Ad eas, quæ per Epiſtolam eduntur, ſpectant Reſcripta; ita dicta, non quòd iterum ſcribantur, ſed quaſi reſponſa ſcripta, per antonomaſiam. Ita appellantur Imperatorum reſponſa ad juris dubia ab alijs propoſita, ut colligere eſt ex *l. 1. §. 1. De appellat. & l. 1. in princ. Quando appellan. ſit.* Ea ſcripturam deſiderant, uti & nomen indicat, & probatur *l. 3. C. De diverſ. reſcriptis*; ubi originalia reſcripta, & Imperatoris ſubſcripta manu, dicuntur inſinuanda, non etiam exempla. Poteſt tamen & reſponſum dari ſcripto, ut vim habeat, ſi Imp. velit.

Eſt autem Reſcriptum id, quod ſupplicanti,
2 aut conſulenti à Pontifice aut Principe reſpondetur, *d. l. 1. §. 2. De appellat.* Largè ſumpto hoc nomine venit & privilegium & beneficium Principis; ſtrictè vero ab ijs diſtinguitur, ut contineat decretum ad juris communis conſervationem. Atque hîc ita videtur ſumi, ut non tantùm ſpectet ad lites cauſſaſve, ſed &
3 ad beneficia. * Vnde Reſcripta alia ſunt ad lites, quæ dantur vel ad jus explicandum, vel dicendum jus inter partes; & vulgò dicuntur juſtitiæ, quòd ijs agatur, ut jus ſuum quis conſequatur: alia ad beneficia, quæ impetrantur ad obtinendum aliquod beneficium; & vulgò dicuntur gratiæ, quia gratis quid detur, aut potiùs quia gratia fiat in dando. Cujus ordinis ſunt reſcripta beneficialia, dari ſolita ad collationes, reſignationes, aut alias diſpoſitiones de beneficijs Eccleſiaſticis faciendas: quibus reſpondent civilia, per Imperatores conferri ſolita, ad dignitates, ad adminiſtrationes civiles.

Primum illud genus omninò diſtat à pri- 4
vilegio, cùm detur ſecundùm jus commune, vel ad ejus interpretationem, aut debitam executionem. Privilegium verò datur contra jus, vel ſaltem ultra jus, cùm ſit privata lex, aliquid ſpeciale concedens. Alterum quoque genus, quatenus verſatur circa beneficia, eſt diſtinctum à privilegio; quia eatenus non poteſt lex privata dici, nec dat facultatem operandi aliquid contra vel præter legem, uti dat privilegium. Vt conveniat cum reſcriptis juſtitiæ in eo, quòd ejuſmodi reſcripta ſint intelligenda ſecundùm jus commune, ſi nihil aliud exprimatur. Dico, quatenus verſatur circa beneficia; nam ſi verſetur circa jus operandi, continebit ſub ſe privilegium, cùm contineat quid contra jus; privilegij tamen nomine latiùs ſumpto, cùm & alias gratias contineat, quæ privilegia non ſunt: ut diſpenſationes, quæ privilegia propriè dici non poſſunt, quòd frequenter dentur ad unum actum duntaxat, ut matrimonium contrahendum, ordinem ſuſcipiendum ante ætatem, aut ab irregulari, aut ſimile quid.

Reſcriptum in genere aliud faciunt contra 5
jus commune, quo aliquid contra juris regulas conceditur; ſub quo veniunt diſpenſationes, ac privilegia: aliud præter jus, circa ea, quæ jure non deciſa, uti eſt beneficiorum impetratio. Eſt & aliud ſecundùm jus, quo reſpondetur de jure conſulentibus: quod cùm non contineat aliud quàm jus commune, videri poſſet non habere vim reſcripti.

Vbi diſputatur, An reſcriptum ſecun- 6
dùm jus ſit accipiendum, ut aliquid operetur ultra jus commune? Reſp. hoc poſſe videri, quòd verba debeant aliquid operari. Verùm ut hoc in privilegijs obtineat, ſecundùm Abbat. in *c. 1. nu. 9. & 51. hoc tit.* non etiam in hujuſmodi reſcriptis, quæ intelligenda ſecundùm jus commune, ut quàm minimùm illud lædant, ſuntque ad illud reducenda: ut ulterior non ſit facienda interpretatio, quàm ratio juris admittit, Felin. in *cap. Cauſſam 18. nu. 6. hoc tit.* Et vult Abbas, *ibid. nu. 1.* reſcriptum dubium debere reduci ad jus commune, etiamſi verba eſſent impropriè ſumenda; ex eo, quòd, cùm reſcriptum concedatur ad juris conſervationem, non debeat aliquid continere contra jus. Non ſpectant itaque ad hanc reſcriptorum materiam privilegia, quæ ponunt facultatem contra jus quid agendi, aut non agendi; ſed tantùm huc ſpectant reſcripta ad lites, & ad beneficia.

7 Impetrantur reſcripta à Pontifice vel Principe: nam inferiores non tam dicuntur reſcribere, quàm reſpondere.

8 Materia ſunt res omnes, quæ concedi poſſunt, & quatenus ad jus pertinent, vel gratiam continent, ut ad lites, beneficia, *l. 1. & 3. C. De diverſ. reſcriptis.*

Impetrant reſcripta quilibet non prohibiti.

9 * Inter prohibitos eſt excommunicatus: facit enim excommunicatio inhabilem ad ea, quæ reſcripto poſſent impetrari, ſive ea ſint gratiæ, ut dicetur infrà, *ad tit. De elect. & De praben.* ſive juſtitiæ, veluti ad agendum, ut dicetur *ad tit. De ſent. excommunicat.* Niſi impetrentur ſuper articulo excommunicationis, cùm cuilibet debeat eſſe liberum ſe emendare, *c. 1. eod. in 6.* aut appellationis, cùm durum ſit à ſui defenſione naturaliter competente removeri. Quæ ita procedunt in ligato excommunicatione majori, ſive ea nominatim ſit inflicta aut incuſſa propter notoriam Clerici percuſſionem, qua de re inf. *De ſent. excom.* ſive occulta tantùm, cùm etiam ignorata inhabilitet perſonam, quam adficit, ut dicetur inf. *De elect. & praben.* Et hoc quantum ad reſcripti impetrationem; licet aliàs talis excommunicatus non ſit vitandus.

10 Ad effectum ejuſmodi reſcripti impediendum non eſt opus aliquâ partis oppoſitione, cùm ipſo jure non teneat impetratio. Nihil obſtante textu in *c. 1. De except. in 6.* ubi actus excommunicati valent, donec exceptio excommunicationis objiciatur: agitur enim ibi de judice ordinario, qui non accipit novam juriſdictionem per aliquod reſcriptum, ſed antè obtentam retinet: ut actus coram eo geſti, licet ab excommunicato, valeant, donec per exceptionem impediantur. Quæ res aliter ſe habet in caſu noſtro, quo per reſcriptum ab excommunicato impetratum quæritur nova juriſdictio, & quidem inutiliter, propter actum nullum.

11 Quid ſi Pontifex conſcius excommunicationis reſcribat nihilominus? R. Concordem eſſe ſententiam, quando impedimentum eſt juris humani, Pont. ſcienter admittentem aliquem ad actum prohibitum, cenſeri cum eo diſpenſare; etiam ſine cauſſæ cognitione, quæ non deſideratur ad valorem diſpenſationis, dummodò de voluntate conſtet diſpenſantis. Probatur ea ſententia per *l. Quidam 57. D. De re judic.* ubi Princeps minori magiſtratum conferens, cenſetur decreviſſe, ut omnia gereret validè. Idem colligitur ex *l. Barbarius D. De officio Præt.* ubi, ſi populus decreverit ſervo præturam ſcienter, innuitur, quòd videatur libertate donare. Probatur & ratione, quia non videtur ſuperior, qui tollere poteſt impedimentum, ludere, conferendo ei ſcienter munus aliquod, quem ſcit ad hoc inhabilem. Abbas *in c. Nonnulli 28. nu. 9. & 11. hoc tit.* Covarr. *ad c. Alma mater De ſent. excom. p. 1. §. 7. nu. 2.* Gabriel *lib. 1. Commun. Concluſ. Tit. De præſumpt. concl. 8* Suarez *de Cenſuris Diſp. 40. ſect. 2. nu. 24.* Neceſſe autem omninò ad eum effectum, Pontifex ſit conſcius impedimenti: nam in eo ponitur fundamentum voluntatis diſpenſandi.

12 Non præſumitur verò iſta ſcientia, cùm ſit facti, ſed probanda ab eo, qui reſcriptum meruit, utpote fundamentum ſuæ intentionis, cujus probatio allegantì incumbit. De modo probandi non eſt hîc quærendum, cum ſufficiat quoquo modo conſtare, Pont. conſcium fuiſſe inhabilitatis. Nec ſufficiet literis inſertam clauſulam eſſe, *ex certa ſcientia*; quia ea nihil operatur quoad extrinſeca ignorata, ſed tantùm quoad expreſſa. Neque enim poteſt præſumi Pontifex, aut alius ſuperior, omnia promoti vitia præſciviſſe. Imò clauſulæ iſtius appoſitio in hoc tantùm conducit, ut cenſeatur Pontifex diſpenſare, Felin. *in c. Cum inter n. 5 inf. De except.* Nihil etiam videtur facere quoad hanc rem clauſula, *motu proprio*; quia ea non tendit aliò, quàm ut indicetur, neminem ſuper iſta re ſupplicaſſe; quod nihil facit ad ſcientiam latentis vitij.

13 Quid ſi tale fuerit vitium, cujus ſi fuiſſet conſcius Pont. nihilominus admiſiſſet inhabilem? Sunt, qui eo caſu ſcientiam non requirant, per *l. 3. D. De officio Præt.* in cujus fine dicitur, *ſed etſi ſciſſet populus ſervum eſſe, liberum effeciſſet.* Ita Bartolum tenuiſſe, in *l. 2. C. Si ſervus aut libert. ad decurion. aſpir.* tradit Gabriel. *d. concl. 8. n. 15.* quaſi, cùm cenſeatur promotus ob probitatem, ſatis ſit veroſimile, Principem, ſi vitium ſciviſſet, fuiſſe diſpenſaturum. Quæ opinio ut videatur communis, minùs tamen vera; eò quòd poſitâ ignorantiâ nõ poſſit poni voluntas Pontificis ad diſpenſandum; quæ requiritur, ut ponatur diſpenſatio ejus effectus. Non enim ex eo, quod poſſet facere, aut quod non eſſet facturus difficultatem Princeps in habilitando, ſequitur eum feciſſe, & inhabilem ignoratum habilitaſſe. Nec facit quidquam *d. l. 3.* cujus ſenſus eſt, quòd populus Romanus, ſi ſciviſſet ſervum eſſe, tum liberum feciſſet, ne geſta ab eo forent irrita. Vt ea res non ponat actum, qui requirat voluntatem præſentem; cùm non quæ potuit facere, feciſſe dicendus ſit. Neutiquam autem iſta præſumpta diſpenſatio operatur ultra eum actum, cùm nec expreſſa aliud operetur quàm dictum.

14 Reſcriptum pro ſe quiſque impetrat, non etiam pro alio; ſaltem ad lites, niſi ad hoc mandatum ſpeciale habeat, aut ſit conjuncta perſona: facit enim conjunctio ſanguinis videri mandatum, *c. Nonnulli 28. § ſunt & alij hoc tit.* niſi res talis ſit, quæ ſpeciale requirat mandatum. Iaſon, *in l. Exigendi n. 9 Cod. De procurat. ubi alias ganis fallentias,* Abbas *ad d. §. ſunt & alij*

alij nu. 2. Quæ ſint conjunctæ perſonæ hac in
materia dicetur *inf.* *De procuratorib.*

15 Quæritur hîc, An pro alio impetratum ſine
mandato ſit ipſo jure nullum? Reſp. Abbatem,
d. loco n. 6 velle, tale reſcriptum non eſſe ipſo
jure nullum, propter verba in iſto textu, *non va-
leat*, quæ ſunt futuri temporis; ut ipſo jure non
annullent, ſed demùm per exceptionem. Ve-
rius, reſcriptum eſſe ipſo jure nullum: neque
enim verborum iſtorum, *non valeat*, poteſt alius
eſſe ſenſus. Quò facit text. in *c. Ex parte* 13. *h. t.*
ubi dicitur litteras tales non debere valere, Item
ratio, quòd factum contra legis aut Canonis
prohibitionem ſit ipſo jure nullum, *l. Non du-
bium C. De legib.* Vnde Abbas, *d. loco nu.* 5. di-
cit, non poſſe tale reſcriptum ratificari: quod &
tradit Baldus, *d. c. Nonnulli n.* 2. dicens; reſcri-
ptum eſſe nullum. Ceſſabit tamen hac ex par-
te vitium per ſubjunctam clauſulam, *Ex certa
ſcientia*, Felin. *in c. Cum inter n.* 6. *inf. De ex-
cept.*

Reſcriptum gratiæ pro alio rectè impetra-
16 tur ſine mandato, *c. Si tibi* 23. *De præben. in* 6.
Quod Rebuffus *in prax. benef. de differentijs inter
reſcripta gratiæ n.* 16 & Navarr. *conſ.* 14. *nu.* 4.
hoc tit. ad omnes gratias trahunt, etiam ad
diſpenſationes. Ratio differentiæ eſt, quòd li-
tes ſopitas reſuſcitare ſit odioſum, uti & novas
excitare, dominis ignorantibus: contrà favora-
bile, alicui gratiam & beneficium procurare,
etiam ignoranti, cùm per hoc nemini noceatur.

17 Impetrantur reſcripta tam contra laicos,
quàm contra Clericos, ſive unum ſive plures,
etiam cum clauſula, *& quidam alij & res alia.*
Per quam tamen non eſt data licentia conve-
niendi majores & digniores perſonas expreſſis
in libello, nec agendi ſuper negotijs graviori-
bus, quàm ſunt expreſſa; nec evocandi multi-
tudinem effrænatam, *cap. Sicut* 13. *h. t.* Imò
ultra tres vel quattuor vi illius particulæ non
eſſe trahendos ad judicium definivit Innoc.
cap. 2. *eod. in* 6. Et hoc ita, ad evitandas frau-
des, quæ poſſent contingere. Vbi nihil faciet
generalis clauſula: nam ea ſubſequens alia ſpe-
cialiter expreſſa reſtringitur ad ea, quæ ſunt
ſimilia præmiſſis. Felin. *ad d. c.* 15. *nu.* 5. Ex-
cludendæ quoque fraudis ergò, plures perſo-
nales actiones contra aliquem movere volens,
non poteſt contra eumdem ad diverſos judices
impetrare reſcripta, *cap.* 3. *eod. in* 6. quòd agi-
te hoc videatur, ut adverſarius vexatus ceſſet à
juris ſui proſecutione: ut talis ideo rectè reſcri-
pti commodo carere jubeatur, & in expenſas
damnetur, *d. c.* 3.

18 Reſcriptorum ea vis eſt, quòd ijs ſit paren-
dum, & jus inter omnes faciant, ſi non ſint
reſtricta ad perſonam vel cauſſam: tunc enim
inter eos tantùm valent, & jus ponunt, quos
concernunt, nec ab aliquo rettractanda dicun-
tur, *l.* 2. *C. De legib.* qualia vocantur perſonalia;
quò ſpectant non pauca hujus Tit. capitula: niſi
reſcribens generaliter ea obtinere voluerit, ex
certa licet cauſſa tantùm occaſio eorum ſit da-
ta, *l.* 3. *C. eod.* Non ita tamen ſtrictè ad unius
perſonam directum reſcriptum accipiendum,
ut ſocio non faciat prodeſſe communio cauſæ,
ſecundum l. 1. *C. De diverſ. reſcriptis*, & *Gloſſ. in
l. fin. verſ. fratribus C. De muneribus & honorib.*
quam approbans ſequitur Iaſon, *in l.* 1. *nu.* 2.
C. De tranſact. & *in l.* 9. *n.* 7. *C. De collat.* Navarr.
De ſent. excom. conſ. 44. *nu.* 7.

Plura ſi contingat impetrari reſcripta ſuper 19
eadem re, quod non eſt infrequens in benefi-
cijs, ordo in ijs eſt ſervandus: potior enim
erit prior impetrans, *c. Tibi qui* 12. *eod. in* 6. nam
prioritas temporis facit jus ejus eſſe potius.
Adeò ut etiam priùs facta collatio poſteriori,
in prioris detrimentum non valeat; non tan-
tùm ſi Pont. ipſe contulerit beneficium, *juxta
text. in c. Eum cui* 7. *De præbend. in* 6. quia jam
jus habet adquiſitum prior, licet necdum re-
ceptus fuerit in Canonicum, ſed etiamſi tan-
tùm gratiam impetraverit ad vacaturum. Id-
que tribus caſibus. Primò, ſi poſterior præſen-
taverit quidem litteras ſuas, priùs tamen illi ſit
collata præbenda vacans: tunc enim in pari cau-
ſa facit prioritas datæ præferri eum, ſi concur-
rat, cui prior gratia facta eſt, *d. c. Eum cui in
princ.* Secundò, ſi per executoris dati inſinua-
tionem & inhibitionem, ne cui alij præbenda
conferatur, adquiſitum ſit jus priori, quod
non debet illi poſtea auferri, *d. c.* 12. *verſ. idem
quoque.* Tertiò, ſi gratia prior contineat decre-
tum irritans, quod contrà contigerit attentari:
tunc enim & ante receptionem ac præſenta-
tionem prioris præbenda nihilominus erit ad-
fecta, & poſteriori cum effectu non confere-
tur, *d. c.* 12. *in fine*, quòd hujuſmodi decretum
etiam adficiat ignorantes, *c. Si poſtquam* 13. *c. Si
beneficia* 20. & *penult. De præb. in* 6.

Cæterùm hæc ita demùm procedunt, ſi
priori nullus poſſit imputari dolus, vel notabilis 20
negligentia; ut quia alteri tacitè vel expreſſè
primò vacantem conferri permiſerit, vel va-
cantem neglexerit, intra terminum non acce-
ptando: tunc enim jure ſuo excidit, *d. c.* 12. *in
fine*; non tantùm quoad iſtam præbendam, ſed
quoad totam gratiam, propter extinctam exe-
cutoris poteſtatem, *c. Si clericus* 18 *De præben. in*
6. quæ tantùm ad primum vacans beneficium
erat reſtricta, *Gloſſ. in d. c.* 18. *V. extincta.* Clau-
ſula tamen, *quam duxerit acceptandam*, inſerta lit-
teris faciet non obeſſe negligentiam, quò mi-
nùs poſtea vacans, non adfecta vigore ejuſ-
dem gratiæ, acceptari poſſit, Staphilæus *De
litteris grat. & iuſt. Quib. mod. expir. lit. ad b. nef.
art.* 30. *nu.* 2. & 4.

Ceſſabit præterea effectus prioritatis datæ,
ſi Pont. ex certa ſcientia prius mandatum re- 21
vocaverit: poteſt enim gratiam revocare, aut

ejus impedire effectum, poſterierem priori præferendo, licet jus quæſitum non avocet, ut diceturinf. *De præbindis*. Dico, ex certa ſcientia, factâ ſcilicet mentione prioris: nam aliàs prius prævalebit, *c. 3. h. tit.*

22 Erit & potior qui poſterior, ſi purè reſeriptum obtinuerit, prior autem ſub conditione, *c. Si pro te 13. h. t. in 6.* Nec facit, quòd conditio exiſtens ſoleat retrotrahi ad tempus, quo facta eſt conceſſio, *arg. l. Potior §. videamus D. Qui pot. in pignore hab.* Hoc enim ex mente contrahentium ita receptum: quæ non præſumitur eadem in reſeribente, qui potiùs videtur eum potiorem habere, cui ſimplieiter gratiam fecit; quæ minimè retractanda, nec jus per eam adquiſitum, implemento conditionis poſtea ſubſecuto, diminuendum aut auferendum.

23 Habetur quoque ſpecialis gratia ſubſeqnens potior generali priori; ex regula, quòd in toto jure generi per ſpeciem derogetur, *c. 1. in fine hoc tit.* Quòd ſi de prioritate non appareat, ut quia reſcripta ſunr ejuſdem datæ ſive diei, tum adhibenda diſtinctio, *c. Duobus 14. eod. in 6.* An alteri eorum Canonicatus per Pontificem ſit collatus, an utrique, aut neutri. Priori caſu vult Pont. eum potiorem eſſe, cui Canonicatum contulit: nihil faciente pro altero, quòd prior litteras obtulerit, & in Canonicum ſit receptus ab his, quibus recipiendi eſt jus. Ratio eſt, quod iſte majore ſit ſuffultus gratiâ, imò præſens jus videatur habere, per collationem à Pontifice factam, & jam effectum conſecutam; ut meritò potior ſit eâ, quæ effectum non habet. Poſteriori verò caſu, ſtanre paritate gratiæ in utroque, eum potiorem haberi vult Pontifex in præbenda, qui primò litteras ſuas præſentavit; non tantùm propter vigilantiam, quam jura commendant, *l. Pupillus 24. D. Quæ in fraud. credit.* Sed quòd in dubio poſſit videri prior impetraſſe, qui prior eas præſentat: unde poſſidentis conditio ſemper judicatur potior, *c. Si à ſede 31. De præben. in 6.* Quòd ſi uterque concurrat, conceſſum ijs, ad quos receptio, aut collatio ſpectat, eligere alterum, pro ſuo arbitrio, eo, qui non fuerit electus, cariturο effectu gratiæ impetratæ, *d. c. 13. in fine:* ut quæ ne quidem operatura ſit quoad ſequentem præbendam vacantem, quòd mens Pont. non fuerit niſi uni providere cùm aliud non expreſſit: nam ſi expreſſerit, alteri neglecto vacans poſtea conferenda. Expreſſiſſe cenſendus, ſi appoſita fuerit clauſula, *non obſtante ſi pro alio &c. Gloſ. in d. cap. Duobus V. expreſſè.*

24 Interpretatio reſcriptorum ſtrictè eſt facienda, quando ſunt contra jus commune, ut quàm minimùm ab eo recedatur. Et in dubio reducenda eſſe ad jus commune etiam per verborum improprietatem ſeu clauſularum tranſpoſitionem voluit Abbas in *c. Cauſſam 18. n. 1. h. t.* propterea quòd, cùm ad juris obſervantiam ſint conceſſa, nihil debeant continere contra jus. Vnde & ſubjunctas clauſulas ſecundùm jus eſſe accipiendas reſcriptum eſt, *d. c. 18.* præcipuè quando agitur de tertij præjudicio, aut juris communis derogatione; quatenus tamen verba patiuntur. Si non agatur de jure communi, ſed tantùm de præjudicio ipſius reſcribentis, latè ſunt interpretanda, *c. Olim inf. De verb. ſignif. l. Beneficium D. De conſtitutionib. Princ.* niſi ſint ambitioſa: talia enim ſunt reſtringenda, *c. 4. De præben. in 6.* ubi ſi mandetur alicui provideri in aliqua Eccleſia civitatis aut diœceſis, non comprehendetur ſub iſta generalitate Eccleſia Cathedralis, in qua fortè vacat beneficium: nec mandatum de conferendo beneficium, per reſignationem vacans, trahetur ad idem vacans per mortem, quòd hæc ſint diverſa, ut uno aliud non concludatur, *c. 6. eod. in 6.* niſi aliter appareat de mente mandantis, ex verborum generalitate aut natura. Sic cui provideri mandatum in aliqua Eccleſiarum provinciæ, etiam in Cathedrali eſt providendum, quòd gratia iſta ſit uberior, *d. c. 4. in fine.*

Servandus & ſtrictè modus præſcriptus, nec 25 extra terminos aut clauſulas facienda extenſio, *c. Per prudentiam inf. De officio iud. deleg.* præcipuè ſi agatur præjudicium tertij, quod eſt evitandum. Vt ſubintelligatur conditio, *ſine iuris alterius præiudicio*, *c. 8. eod. in 6* cùm non ſit moris noſtri, inquit Imp. in cujuſquam injuriam tribuere beneficium, *l. 4. C. De emancipat. liber.* niſi aliud voluiſſe reſcribentem appareat; cùm poſſit Pont. gratiam conceſſam alieni revocare, *d. c. 8.* quod non cenſetur facere, niſi exprimat, & non ſine cauſſa; antequam tamen jus occaſione gratiæ conceſſæ ſit acquiſitum, quod non adimit, ut dicetur inf. *De præben.*

Ne antem contingat jus privati reſcripto 26 vel per importunitatem, vel per pravam inſinuationem extorto, lædi, antequam executioni mandetur, is, cujus poſſet intereſſe, audiendus eſt, ſi fortè juſtam executioni cauſſam opponere velit. Vnde judicis, ad quem reſcripta diriguntur, eſt in primis advertere, num preces veritate nitantur. * Quæ clauſula jure 27 civili eſt exprimenda, ad reſcripti valorem, *l. fin. C. De diverſ. reſcript.* Iure Canonico eam exprimi non eſt neceſſe, ſiquidem iſto jure ſubintelligatur, *c. 2. in fine h. t.* * Advertere etiam 28 debet ad vitia, quæ ſolent ſubeſſe reſcriptis, cauſſata plerumque per obreptionem, quæ eſt allegatio falſi; & ſubreptionem, quæ eſt ſuppreſſio veri. Ita enim hæc duo diſtinguuntur: quamvis diſtinctio illa parum deſerviat huic reſcriptorum irritationi. Vt rectè aliqui indifferenter dicant obreptitia vel ſubreptitia, quoties malè impetrantur, ſive tacitâ veritate neceſſa-

neceſſariò explicandâ, ſive falſò, quod ad rem confert, narrato. V. Menoch. *De arbitr. iud. quæſt. lib. 2. caſu* 201. *nu.* 14.

29 Hac in materia ita diſtinguit Pont. Innocentius. in *c. Super* 20 *h. t.* ut, ſi per malitiam & fraudem falſum ſit expreſſum, vel verum ſuppreſſum, impetrans in ſuæ perverſitatis pœnam nullum ex litteris iſtis conſequatur commodum: ſi verò per ſimplicitatem hoc ipſum contigerit, aut per ignorantiam, ita demùm reſcriptum nihil operetur, ſi cognitâ veritate non fuiſſet reſcripturus; ſecus ſi nihilominus petitioni annuiſſet. Ratio prioris partis non tantum conſiſtit in defectu voluntatis, quem cauſſat verum ſuppreſſum, vel falſum expreſſum, ſed & in perverſitate, quæ eam pœnam meretur, *d. c.* 20. Æquum enim eſt, ut mendax precator penitus careat impetratis ne fraus ſua ei patrocinetur, *c. Sedes* 15. *in fine eod.* Poſterioris partis quoad prius membrum ratio tantùm conſiſtit in cauſſato per iſta vitia defectu voluntatis ejus, qui reſcribit, qui non voluit aliàs effectum habere reſcripta, quàm ſtante veritate cauſſæ allegatæ: niſi clauſula, *pro expreſſu haberi, quæ ſunt ſuppreſſa, aut aliàs nocitura ſupplicanti*, vitium purget. Quod & videtur dicendum, ſi juſtiſſima ignorantia cauſſaverit ſuppreſſionem. Exemplum eſt in *c. Gratia* 7 *eod. in* 6. ubi omiſſio collati beneficij, quæ facta erat ſupplicanti abſenti & ignoranti, non vitiat reſcriptum quoad beneficium per illud impetratum, ſaltem ut quod volet retineat, non etiam ut utrumque ſimul. Ratio quoad membrum poſterius eſt, tum quòd ſimplicitas ſupplicantis, quæ culpam non ponit, non mereatur pœnam; tum quòd vitium, quod ſubeſt, non avertat mentem reſcribentis. Reſcriptum tamen non aliàs ſuſtinebitur, quàm in forma communi, non etiam ſpeciali, *d. c.* 20. ubi jubetur judex delegatus procedere ſecundùm ordinem juris communis, quòd in ejus forma nihilominus daturus erat Pont. reſcriptum, non etiam in forma ſpeciali, quoad clauſulas, *appellatione remotâ*, & ſimiles: veluti ſi judici ſit commiſſa cauſſa, ut de plano cognoſcat, litteræ valebunt, ut cognoſcat jure communi, non etiam formâ ſpeciali de plano. Ratio eſt, quia ſubſtantia reſcripti iſtius eſt juriſdictio: forma autem accidentalis eſt ſpecialis procedendi modus, circa quem ſubreptio facit eam ſolùm vitiari.

30 Quæritur hic primò; An reſcriptum per ſubreptionem doloſam extortum omninò irritetur, etiam quoad partes ſeparatas non vitioſas? Reſp. in *d. c.* 20. ſimpliciter dici, impetrantes carere commodo talium litterarum: ut videatur ſimpliciter intelligendum, & vitientur omnia in litteris contenta. Abbas *d. c.* 20. *nu.* 2. Quæ opinio ut procedat in caſu, quo vitium verſatur circa totum reſcriptum, aut principalem ejus partem; poſſet tamen dici non procedere in capitibus ſeparatis non vitioſis. Probatur ex eo, quod irritatio, de qua in *d. c.* 20. fit in pœnam doli & malitiæ, quibus fundatur *d. cap.* ut ejus deciſio non veniat extendenda ultra caſum textu contentum, quando ſcilicet contenta habent inter ſe connexionem; ut nõ vitientur ſeparata, ne pœnalia extendantur. Et videtur pro hac parte facere textus in *c. Si eo tempore* 9. *eod. in* 6. in quo ſunt diverſæ gratiæ, & ad diverſos effectus; & tamen ſubreptio, quæ eſt ibi (quam aliqui ad dubitum attribuunt ignorantiæ) non facit vitioſum reſcriptum, niſi quoad partem, quam vitiat ſubreptio. Decius *d. c.* 20. *notab.* 1. *n.* 7. & 8.

31 Quid ſi ſubreptio ſit circa cauſſam impulſivam, non finalem? Inſpecto textu *d. c.* 20. ſimpliciter loquentis, videtur etiam in hac ſola doloſam ſubreptionem contingentem vitiare totum reſcriptum. Facit ratio, quòd ea cauſſa cognita impedijſſet Pontificem à conceſſione, vel ſaltem difficilem eum effeciſſet. Deinde facit regula generalis, *Si preces veritate nitantur*, quæ videtur formam ponere; quam facit deficere falſitas circa cauſſam, licet impulſivam tantùm. Et ita habet communis opinio in *d. c.* 20. Poſſet tamen contrarium videri probabilius, ſcilicet non aliàs dicendum ſubreptitium eſſe reſcriptum, ejuſque effectum impediri, quàm ſi contigerit ſupprimi verum, aut exprimi falſum circa cauſſam finalem, aut talem, quâ ſublatâ non fuiſſet conceſſurus Pont. aut non taliter; tunc enim conſenſus ceſſat. Quando autem conceſſurus erat, non poteſt dici invitus concedens: non attento, quod difficulter conceſſiſſet, quia ea res non minuit voluntatem: ut, ſtante principali cauſâ, debeat conceſſio effectum ſortiri, ne principale utile vitietur per minùs principale inutile. Quò facit textus in *c. Dudum* 14. *verſ. conſiderantes De præben. in* 6. ubi gratia non dicitur inutilis, propter omiſſum id, quod expoſitum non impediviſſet reſcribentem. Facit, quòd tacens veritatem, quam explicare non tenetur, qualis eſt, quæ verſatur circa cauſſam impulſivam, non poteſt fraudis vel malitiæ notari. Et conceſſo, quòd obreptio vel ſubreptio culpam habeat, non poteſt tamen ea afficere ipſius reſcripti valorem, nec irritare pendentia à voluntate gratuita, utpote non auferens voluntarium, *arg. text. in l. Cum tale* 72. *§. falſam cauſſam D. De condit. & demonſt.* ubi falſa cauſſa, quâ motus legans, non aliàs facit legatum inutile, quàm ſi teſtator ſciens falſam non fuiſſet legaturus. Atque ita Covarr. *lib.* 1. *Var. Reſol. c.* 10 *n.* 5. impulſivæ cauſſæ falſitatem non aliàs vult reſcriptis gratiæ officere, ex communi opinione, quàm ſi ea probabiliter avertiſſet Principem à conceſſione.

Non rectè objicitur indiſtinctè allata differentia in *d. c.* 20. cùm ea commodè accipiatur,

quan-

quando vitium eſt circa finalem cauſſam reſcripti, non etiam circa impulſivam. Quod ex eo apparet, quòd textus ille tantùm agat de vitio conducente ad reſcripti valorem, quale eſt circa cauſſam finalem contingens. Quantum ad conditionẽ, *Si preces veritate nitantur*, ea tantùm intelligitur de ſubſtantialibus, id eſt ijs, ex quibus gratia pendet, aliàs non concedenda. Faciunt huc, quæ paſſim traduntur de cauſſæ impulſivæ falſitate non irritante donationem, aut aliam conceſſionem, Navar. *in Summa c.* 17. *n.* 107. Speculator *de diſpenſ.* § 10. *n.* 12 Hac in re judicis arbitrium adhibendum eſſe tradit Menochius, *d. caſu* 201. *n.* 24. *&* 30.

32 Quæ ita procedunt, niſi tales ſint cauſſæ, quibus licet expreſſis Princeps eâdem facilitate erat conceſſurus: tamen ſpecialiter jura eas jubent exprimi, ad vitandam ſubreptionem. Ratio eſt, quòd jura requirant earum expreſſionem pro forma, quę ad unguem obſervanda eſt etiam in minimis. Exemplum eſt in *c. Si motu De præbendis in* 6. ubi gratia conceſſa, non factâ mentione beneficij quantumcumque modici, quod obtinebat impetrans, judicatur ſubreptitia, licet hoc expreſſum nõ impediviſſet gratiã. Idem prorſus dicendum de qualitate ex ſtylo Curiæ in reſcriptis exprimenda; non attento, in eâ expreſſâ Princeps foret conceſſurus, nec ne petita: nam cùm ſtylus Curiæ jus faciat, *c. Quàm gravi inſ. De crim. falſi*, ab eo non recedendum. Idem dicendum, ſi conſuetudo habeat, ut aliquid ſit neceſſariò explicandum: nam & ea jus facit. Menoch. *d. caſu* 201. *n.* 28. *& ſeqq.* ubi plures refert conditiones in reſcripto explicandas ad ejus valorem.

33 Quæritur etiam, An pœnam irritationis reſcripti ipſo jure cauſſet doloſa ſubreptio? Pro affirmativa parte facit text. in *c. Sedes* 15. *h. t.* in verbis, *tamquam mendax precator penitus careat impetratis*: & text. in *d. c. Super* 20. qui habet, *nullum ex litteris illis commodum conſequatur*
34 *impetrans.* * Nam dictiones *penitus* & *nullum* important aliquid ipſo jure, præcipuè, *nullum*, propter incluſam in eo univerſalem negationem. *Gloſ. in c. Innotuit* 20. *V. nullum inſ. tit.* 5. *De poſtulat. Prælat.* Conſequeretur autem commodum, ſi litteræ ipſo jure valerent. Dicendum tamen, non tam ipſo jure eſſe reſcriptum nullum, quàm potiùs, exceptione doli oppoſitâ, & probanda, eſſe irritandum. Nam licet verba, *penitus*, & *nullum*, ipſo jure inducant nullitatem, hoc tamen, ubi aliud non habet adjunctum textus, uti habet in *d. c. Super* 20. tum demùm ſcilicet non poſſe judicem procedere in cauſſa, poſtquam ſuper dolo facta fides. Et facit, quòd iſta irritatio contineat pœnam, quæ ſine aperto textu, non eſt inferenda. Facit & pro hac parte textus in *c. Si autem* 9. *& c. Plerumque* 23. *h. t.* ubi ſubreptio non facit poſteriores litteras nullas, ſi prior impetrans ſuis non utatur. Et hoc ita in reſcripto juſtitiæ.

Quid in reſcripto gratiæ? Iſtud ex cauſſa
ſubreptionis non valet ipſo jure, *per text. ex-* 35
preſſum in c. fin. De filijs presbyt. in 6. & hoc ſaltem quoad eam partem, quam ſubreptio adficit. Qua in re diverſum jus quoad hujus generis reſcriptum obtinet, quàm in reſcripto juſtitiæ, quod non eſſe ipſo jure nullum jam probatum. Rationem differentiæ variam adſignat Abbas, in *c. Ad audientiam* 32. *nu.* 14. *h. t.* Communiter dant eam, quòd reſcripta juſtitiæ contractibus ſtricti juris comparentur; reſcripta verò gratiæ contractibus bonæ fidei. Vt autem in his exuberare debet bona fides, quæ non fert dolum; ita in reſcriptis gratiæ inveniri non debet, quod bonæ fidei repugnet. Dixi, ſaltem quoad partem, quam ſubreptio adficit; nam quoad illam partem, quæ libera eſt, probabile eſt, impetratum quoad eam non eſſe ipſo jure irritum: irritandum tamen; ex conditione pœnæ, quæ eſt, ut non inducatur ipſo jure, niſi ſit expreſſum: non eſt autem expreſſum in *d. c.* 20. cùm iſtud tantùm loquatur de impetrato vitioſè, ut pars vitio vacans ſit extra irritationẽ, quæ ipſo jure contingit, ne pœnalia extendantur.

Quid ſi ex pluribus cauſſis aliquæ ſint veræ, 36
aliquæ falſæ, allegatæ citra dolum? Non eſt quæſtio, ſi ex disjunctivè allegatis altera vera ſit, altera falſa; cùm ſufficiat ex taliter conjunctis alteram eſſe veram, *c. In alternativis De reg. iuris in* 6. ut ſubreptum dici nequeat. Si verò copulativè allegatæ ſint, poſſet videri non valere reſcriptum, quòd ad iſtius orationis veritatem requiratur omnium partium exiſtentia, *l. Si ita quis* 129. *D. De verb. obligat.* §. *fin. Inſtit. De hered. inſtit.* Quæ cùm iſto caſu deficiat, videtur ſuccedere deciſio *d. c.* 20. ſaltem in caſu, quo copulativè allegata talia ſunt, ut neutrum per ſe ſufficiat; quod probatur *c. Olim* 25. *hoc t.* Spectat enim tunc utriuſque veritas ad formam reſcripti, quæ diligenter obſervanda. Sin allegata talia ſint, ut unumquodque eorum ſufficiens ſit ad movendum Pontificem, ut annuat petitis, non poterit ſubreptionis alicujus argui, cùm cauſſa, quâ nititur reſcriptum, vera ſit; & alterius falſitas obeſſe nequeat, cùm non vitiet mentem reſcribentis, qui ſufficienti verâ cauſſâ motus eſt: ut in iſto caſu copulativa reſolvatur in disjunctivam, *l. Sæpè* 53. *D. De verb. ſignif.* ne utile per inutile vitietur. Et ita tenet *Gloſſ. in c.* 2. *V. perpetuò hoc t. per text. in c.* 4. *eod.* Et hoc ita in reſcriptis ad lites.

Quæritur, An idem procedat in gratioſis? 37
Reſp. Id pleroſque negare, in caſu, quo omnes cauſſæ ſunt æquè principales, quia ad eas videatur ſe retuliſſe reſcribens, iiſque motus eſſe: ut patet ex eo, quòd Pont. reſcribens ſoleat ſubjungere clauſulam, *Si repereris preces veritate niti*: quæ cùm ſit conditionalis, videtur inducere

formam

formam quoad omnes cauſſas expreſſas. Veriùs tamen eſt unius cauſſæ veritatem, quæ ſola ſit ſufficiens ad impetrandum reſcriptum, etiam in his facere illud carere vitio, ſi aliæ falſæ adjunctæ non ſint neceſſariæ ad operandum, aut inducendum reſcribentem; cum ſufficiat quid efficax ſubeſſe, quo nitatur gratiæ conceſſio: & ita in ſimili reſpondit Navar. *conſ.* 1. *n.* t. Nihil debet movere dicta clauſula, quia reſpicit cauſſas, quæ concurrunt ad impetrandum reſcriptum; non etiam eas, ſine quibus nihilominus Pontifex reſcripſiſſet.

38 Eſt & difficultas in caſu, quo ſollicitator ſubreptionem cumulaverit. Dicendum, ſi nulla culpa ipſius ſupplicantis committetur, non eſſe, quare ei obſit dolus alterius: non tamen ita, ut totum reſcriptum valeat, etiam in caſu, quo Pontifex conſcius vitij non conceſſiſſet, ut videtur velle Felinus, in *d. c. Super* 20. *n.* 7. neque enim alterius dolus debet alteri eſſe lucro: ſed ut de illo ſit judicandum ac de impetrato per ignorantiam; ut ſcilicet ſi non ſit totius reſcripti cauſſa falſa relata, ſed partis tantùm, illa ſolùm vitietur, non etiam alia, quam non concernit dolus, & quam Pont. etiam conſcius conceſſurus erat, juxta diſtinctionem *d. c.* 20. Navar *conſ.* 78 *n.* 3. *n. t.* Quæ verò in litteris exprimenda ſint videatur in *Gloſ. d. c.* 20. *V. litteras, ub.* Felin. *nu.* 8. & apud Menoch. *d. caſu* 201.

39 Rejicienda prætereà à judice reſcripta continentia abſurdum & iniquum; veluti ut nullæ admittantur exceptiones; ut quemcumque judicem liceat eligere ſibi propitium, parti adverſæ ſuſpectum, *c. Ad hæc* 10. *h. t. & c. Ex parte* 13. *inſ. tit.* 29. *De off. iud. deleg.* hoc enim grave nimis eſt parti, ut concedi non debeat.

40 * Suſpecta ſunt & ea reſcripta, quæ contra Curiæ ſtylum impetrata videntur. Vnde eorum executionem differet judex, donec ſecundò jubeatur ex. qui: tunc enim videntur prò fecta ex certa ſcientia. Quod & agendum, ſi rationabilis cauſſa videatur ijs dubitare, *c. Si*

41 *quando* 5. *h. t.* * Facit & peccatum in Latinitate, aut conſtructione, non eſſe adhibendam litteris fidem, *c. Ad audientiam* 11. *h. t.* quod, cùm non appareant maturè dictata, non poſſint videri emanaſſe à Sede Apoſtolica, *c. Quam gravi inſ. De crim. falſi.* Vt non obſtet, quòd ejuſmodi vitium non faciat teſtamenta ſuſpecta, *l. In legatis C. ol. De legat.* in quibus non requiritur tanta maturitas, ſed ſatis eſt de voluntate conſtet. Non eſt tamen hoc tam ſtrictè accipiendum, ut etiam unius litteræ vel ſyllabæ omiſſione vitiari dicamus reſcriptum, *c. Ex parte* 11. *inſ. De fide inſtrum.* quia ejuſmodi defectus minor eſt, quàm ut conſiderandus veniat.

42 Non operatur etiam effectum aliquem reſcriptum impetratum lite pendente, ſi ex eo ſit alteri præjudicium, *c.* 1. 2. *fin. inf. Vt lite pendente &c.* cùm lite pendente ſupplicare non liceat; niſi in certis caſibus, ſi vel actorum communium, vel pronuntiationis editio denegetur, *l.* 2. *C. Vt lite pend.* Contra terminatam vel reſcripto, vel conſultatione quæſtionem exquiſitum ſuffragium facit impetrantem damnari adverſario in litis æſtimationem, *d. l.* 2.

Ad effectum reſcriptorum refertur & hæc quæſtio; An reſcripta perpetuò durent? Reſp. 43
Eorum vim eſſe perpetuam & perennem, quæ ad jus reſcripta ſunt, *l.* 2. *C. De diverſ. reſcr. pr.* cùm tendant ad juris communis conſervationem: niſi vel tempus ſit adjectum, quo lapſo ceſſat eorum vis; quia ad tempus conceſſa, eo lapſo cenſentur denegata: vel intra annum ijs uti per malitiam vel negligentiam diſtulerit; ſi tamen alter contrarias litteras obtinuerit poſtea, etiam non facientes mentionem priorum, idque ut obvietur malitijs, *c. Plerumque* 23. *h. t.* Rebuff. in *Praxi benef. tit. Forma mandati Apoſt. ad V. inducentes verſ. quæritur*, Fachin. *lib.* 8. *Controverſ. c.* 65.

Supereſt poſtremò diſpicere, An reſcripti vires exſpirent morte concedentis. Extra du- 44
bium eſt, reſcripta emanantia per modum Canonis non exſpirare morte concedentis, cùm tamquam Canones ſuapte natura ſint perpetua. Idem eſt, ſi pèr modum contractus emiſſa ſint: neque enim ſucceſſor revocat contractum prædeceſſoris, *c.* 1. *inſ. De probat.* Felin. in *c. Licet* 30. *inſ. De off. iud. deleg.* Tantùm eſt difficultas de reſcriptis ad lites, de quibus commodiùs infrà *d. tit. De off. iud. deleg.* & de reſcriptis gratiæ; in quibus diſtinguendum hoc modo: An gratia ſit facta, quando ſcilicet ei conceditur, in cujus gratiam datur independenter ab alio; an ſit facienda, quando ſcilicet alicui committitur facienda gratia in favorem tertij. Iterum, an abſolutè concedatur, an verò ad beneplacitum concedentis aut Sedis. Abſolutè gratia facta non exſpirat morte concedentis: nam quæ ſemel habent perfectum eſſe, contrario caſu ſuperveniente non immutantur. Facienda verò gratia exſpirat, quia eſt inſtar mandati, quod ceſſat morte concedentis, re tamen integrâ, *c. Si cui* 36. *ubi Gloſſa De præben. in* 6. quatenus facta ad concedentis placitum, qui ampliùs velle poſt mortem non habet. Quod & rectè dicitur, ſi concedens officio ſit defunctus: nam non habens officium, ampliùs probare aut improbare nequit ab illo dependens. Ad beneplacitum Sedis conceſſum non exſpirat morte concedentis, ſed durat, donec à ſucceſſore revocetur, *c. Si gratioſe* 5. *h. t. in* 6.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

TITVLVS IV.

De Conſuetudine.

SVMMARIVM.

1. *Conſuetudo quid ſit.*
2. *Requiſita ad iuſtitiam & valorem conſuetudinis.*
3. *Conſuetudo irrationabilis excuſat à pœna fori exterioris, non interioris.*
4. *Conſuetudinis vis & effectus non minor quàm legis.*
5. *Conſuetudo laicorum ſuper rebus Eccleſiaſticis quid poßit.*
6. *Conſuetudo Eccleſiæ Romanæ an & quando obliget reliquas.*
7. *Intellectus* c. 3. De cognat. ſpitituali.
8. *Conſuetudo an contra* Canones *induci poßit.*
9. *Reſpondetur ad loca, non admittentia conſuetudinem contra Canones.*
10. *Intellectus* can. Inſtitutionis xxv. q. 2.
11. *Conſuetudo an poßit quid mutare circa ſacramentalia.*
12. *Conſuetudinem generalem tolli per legem ſubſequentem generalem, non etiam particularis loci conſuetudinem.*
13. *Quod & obtinet iure civili.*
14. *Quanto tempore conſuetudo deroget Canoni.*
17. *Traditiones quædam ſcriptæ, quædam non ſcriptæ.*
16. *Traditiones item aliæ Divinæ, aliæ Apoſtolicæ, aliæ Eccleſiaſticæ.*
17. *Traditionum vis & auctoritas.*
18. *Hæretici noſtri temporis traditiones reijcientes taxantur.*

ALteram Iuris ſpeciem, ſcilicet jus non ſcriptum, ponit conſuetudo:
1 quod nomen accipitur vel pro ipſo uſu & frequentibus moribus, vel pro ipſo jure, quod ex diuturno uſu, moribuſque naſcitur, uti hîc: definiturque jus non ſcriptum, tacitis utentium moribus introductum, *l. De quib.* 32. *D. De legib §. ex non ſcripto Inſtit. De iure natur.* * Ad cujus juſtitiam & va-
2 lorem requiritur primò, ut ſit inducta à communitate, capace legiſlationis, ſaltem paſſivæ. Secundò, ut major ejus pars ſciat & conſentiat in illius obſervationem: nam quod major pars Curiæ effecit, pro eo habetur, ac ſi omnes egiſſent, *l. Quod maior D. Ad municip. & inſ. tit. De his quæ fiunt à maiore parte capit.* ut & reliqui obligentur. III. Vt adſit diuturnitas temporis & actuum frequentia. Ad illam volunt communiter ſufficere indiſtinctè decennium: hanc verò eſſe relinquendam judicis arbitrio, juris rationi convenientius eſt. Sint tamen actus voluntarij (neque enim circa neceſſarios eſt conſuetudo) & liberi, cum intentione inducendi conſuetudinem; cùm & poſſit intendi conſuetudo citra obligationem, ut in actibus devotionis: actus enim agentium non tranſgrediuntur eorum intentionem. Actus iſti non ſunt neceſſariò judiciales, cùm & ſufficiant extrajudiciales, qua de re alibi latiùs egimus.

IV. Requiritur, ut ſit rationabilis, communitati utilis, non abrogata, non prohibita, non reprobata. Vnde requirit materiam bonam, honeſtam: improbum enim foret, eam, quæ eſt contraria bonis moribus, ligare: cujuſmodi eſt invitans ad diſſipationem bonorum, indulgens remiſſionem pœnæ propter adulterium, *c. Ex parte penult. hoc tit.* diſciplinam Eccleſiaſticam enervans, *c. Cum inter* 5. *& c. Cum venerab. lo* 7. *h. t.* Canonicis obvians inſtitutis, ad corruptelam inducendam, *d. c.* 7. *in fine:* uti & illa quæ gravis eſt Eccleſiæ, ejus impediens libertatem, laicis ſuper bonis perſoniſque Clericorum auctoritatem judicandi attribuens, *c.* 1. *&* 3. *h. t.* plurium dignitatum Eccleſiaſticarum ſine diſpenſatione Apoſtolica retentionem concedens, *c.* 1. *eod. in* 6. reverentiam & auctoritatem ſacris debitam imminuens, veluti non Epiſcopo attribuens reſervata ordini Epiſcopali, qua de re *c.* 4 *n.* 2. *& c. pen. inſ. De conſecrat Eccleſ.*

Quæri poteſt, An conſuetudo irrationabilis
excuſet à pœna fori exterioris? Reſp. Pœnam 3
ceſſare, ex eo, quòd permiſſum eo in foro non debeat puniri; licet in foro interiori non ſit minus peccatum, imò potiùs aggravetur per temporis diuturnitatem, *c. fin. n. t.* uti latiùs dictum *ad l. De quibus* 32. *D. De legib.* ubi etiam traditum, non deſiderari titulum, quòd conſenſus populi requiratur ad conſuetudinem inducendam, Abbas *& Gloſſa in d. c. fin.* Dictum etiam ibi, non requiri ſcientiam Principis vel Pontificis, quod & ſatis patet ex *c.* 1. *De conſtitut. in* 6. ubi dicitur Pontificem probabiliter ignorare locorum conſuetudines & ſtatuta.

Prædictis poſitis, ſequitur effectus conſuetudinis, qui non eſt minor quàm legis, aut
conſtitutionis: obligat enim omnes ad ſui ob- 4
ſervantiam; univerſaliter, ſi ſit univerſalis; ſin particularis, eos tantùm, qui ſubſunt loco, ubi ea viget, idque ſub peccato vel veniali vel mortali, pro materię gravitate, aut fine intento. Spectat etiam ad conſuetudinis effectum, legem interpretari, quia optima interpres eſt conſuetudo; legi derogare, imò abrogare, qua de re latiùs dictum *ad tit. Cod. Quæ ſit longa conſuet. & ad D. d. loco:* ideoque de ijs omiſſis tantùm ſubjungemus ea, quæ huic loco potiſſimùm conveniunt.

Vbi

5 Vbi in primis quæritur, An ſuper Eccleſiaſticis rebus quid poſſit laicorum conſuetudo? Reſp. Non magis eam poſſe ſuper hujuſmodi rebus, atque dictum eſt, *ſup. Tit. 2. n. 2.* tenere eorum leges ſuper talibus, propter ceſſantem poteſtatem: niſi à loci Prælato fuerit approbata & recepta, expreſsè aut tacitè, cujus eſt ſuper talibus arbitrari. Conſuetudo verò per laicos inducta ſuper rebus temporalibus, ſeu materia civili & politica, valida quidem eſt, non tamen per eam obligantur Clerici: quia ut non poteſt populus per voluntatem expreſſam Clericos obligare, ita nec per hanc tacitam, ſine conſenſu Prælati, cui ſubſunt Clerici. Quòd ſi fuerit materia communis, & totius communitatis interſit ſuſtineri conſuetudinem, videntur & Clerici teneri ad ejus obſervantiam; eo modo, quo dictum eſt ſuperiùs, *d. loco*, eos obligari ejuſmodi laicorum lege, ex eadem ratione. Si materia fuerit ſpiritualis, uti jejunium, feſtum, cùm non teneat conſuetudo ſine auctoritate Prælati Eccleſiaſtici, ut paulò antè dictum, ita nec obligabit Clericos ſine expreſſo vel tacito conſenſu Prælati: qui poteſt jus Epiſcopale inducere pro ſua diœceſi, quòd præſumatur conſentire in ejuſmodi materia, in qua non poteſt ſine ſcandalo unus obligari, alter non, & in qua ſubditi non conſiderantur ut laici aut ut Clerici, ſed ut Chriſtiani. Bart. *ad l. De quibus Lect. 2. nu. 30. D. De legib.*

6 Vlteriùs quæri poteſt, An conſuetudo Eccleſiæ Romanæ obliget reliquas? R. Non videri, quatenus per ſe ſpectatur, ut particularis Eccleſia, quia ſic non gerit ſe tamquam ſuperior alijs: quod tamen oportet, ut generaliter obliget; niſi Pontifex præcipiat & alibi eam obſervari, ut notavit Parnom. in *c. fin. inſ. De ſervis.* Idem juris eſt in conſuetudine metropolitanæ Eccleſiæ, quòd ſcilicet neutiquam obliget ſuffraganeas Eccleſias ad ſui obſervantiam; ex regula generali, quâ conſuetudo unius civitatis non obligat aliam diſtinctam: uti nec una communitas habet poteſtatem dandi leges alteri.

7 Nec obſtat *cap. 3. inſ. De cognat. ſpirit.* ubi dicitur Epiſcopo inſpicienda, & imitanda conſuetudo Eccleſiæ metropolitanæ: loquitur enim in caſu, quo conſuetudo prævaluit in tota provincia, & aliquâ in diœceſi ignoratur, quia fortè is caſus non contigerit, in quo praxis conformis poſſet oſtendi: tunc enim vult Pont. inſpiciendam & imitandam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ metropolitanæ, aut vicinorum locorum, in quibus illa obſervatur tamquam univerſalis totius provinciæ. Aliqui *d. cap. 3.* accipiunt in caſu, quo in iſta Eccleſia non erat conſuetudo propria; tunc ſcilicet imitandam eſſe metropolitanæ, aut vicinorum locorum; ſed hoc minùs rectè dici poſſe videtur ex eo, quòd ut ſtatutum metropolitanæ Eccleſiæ non obligat ſuffraganeas, ita nec iſtius conſuetudo, quia deſit ſubjectio, & immediata juriſdictio.

8 Dubitari etiam poſſet, An contra Canones conſuetudo induci queat? Reſp. Rectè dici, per univerſalem conſuetudinem abrogari poſſe univerſalem legem Eccleſiaſticam, vel in totum, vel pro parte, uti in una provincia, ſalvâ manente lege, & integrâ in alijs; per particularem verò abrogari poſſe legem particularem: nam cùm altera ſit juris ſpecies, non minor eſt lege, quæ ſubſequens priorem abrogat; ut idem conſuetudini ſit dandum. Facit in eam rem *Clement. fin. De ætate & qual. præfic.* ubi antiquis juribus præfertur generalis Eccleſiæ obſervantia. Facit & *c. 3. eod. in* 6. quod probat conſuetudinem, quâ Epiſcopus ſolus ſibi uſurpat poteſtatem advertendi in delinquentes, cùm tamen jure communi requiratur Capituli adſenſus, *cap. 2. De his quæ fiunt à maiore parte capit.* Facit præterea, quòd ad hunc effectum nec deſit populo poteſtas, ex connivenția Pontificis, nec voluntas, cujus ſufficiens ſignum dat ipſa conſuetudo.

9 Non obſtant loca quædam, *diſt.* 11. quæ non admittunt conſuetudinem contra Canones: nam vel loquuntur de ea, quæ non eſt rationabilis, & legitimè præſcripta, *juxta c. fin. h. t.* vel de ea, quæ eſt contra jus naturæ vel divinum, ut patet ex ipſorum locorum lectione.

10 Neque obſtat *can. Inſtitutionis* xxv. *q.* 2. quia loquitur de inferioribus expreſsè derogantibus aut contravenientibus juri communi, quod gravius eſt: minùs enim delinquitur à populo tacitè inducente contrariam conſuetudinem, quàm expreſsè legi non parente; quæ res habet contumaciam conjunctam. V. Suarez. *lib.* 7. *De Legib. c.* 18. ubi *nu.* 11. *&* 12. tempus requirit quadraginta annorum, ut conſuetudo contra Canones valeat.

11 Difficultatem patitur, An conſuetudo poſſit quid mutare circa ſacramentalia? Reſp. Ita videri, etiam citra ſcientiam Pontificis *per c. fin. h. t.* ubi deciditur generaliter, conſuetudinem rationi conſentaneam & legitimè præſcriptam obtinere vim cujuſcumque legis deſtruendæ. Vt etiam obtineat circa ſacramentalia, cùm non detur ratio diverſitatis: quatenus tamen ceſſat ſcandalum & contemptus Sacramentorum, & non attinguntur ipſa Sacramenta, aut non inducitur quid circa ea, quæ præcipuam Sacramentorum vim habent. Covarr. in 4. *Decretal. p. 2. c. 6. §. 10. nu.* 36.

12 Nec obſtat, quòd conſuetudinem non inducant, niſi qui valent legem conſtituere; Clerici autem contra Canones legem non inducant, *d. can. Inſtitutionis.* Reſpondetur enim, non requiri ad hunc effectum condendæ legis poteſtatem, quæ actu adſit; ſed

ſufficere capacitatem, quam Clericorum communitas verè habet, cùm poſſit ijs dari poteſtas ſpecialiter quid ſtatuendi contra Canones, licet actu non ſit data. Quo modo & populus inducit conſuetudinem contra legem Principis, in quem tamen omnem poteſtatem ſuam reſignavit, *§. ſed & quod Princip. Inſtit. De iure natur. gent. & civili.* Quæri autem hîc etiam poſſet, An per conſuetudinem poſſit induci omiſſio benedictionis nuptialis; tolli impedimentum matrimonij etiam dirimens? verùm de his commodiùs agetur infrà libro IV.

Dicta de conſuetudinis effectu vera ſunt, quatenus eſt in vigore, non ſublata per conſuetudinem poſteriorem contrariam, ut fieri poſſe non eſt dubium; aut etiam per legem, qua de re actum *ad tit. D. De legib. & Cod. Quæ ſit longa conſuetudo.*

12 Quæritur autem, An quælibet conſuetudo præcedens cenſeatur per contrariam legem ſubſequentem tolli? Reſp. Per legem ſubſequentem generalem in univerſum eam aboleri conſuetudinem, quæ eſt generalis, ut tradit Bart. in *l. De quibus De legib.* etiam non factâ ejus mentione: quia cùm non cenſeatur ignorare talem conſuetudinem Princeps, non poteſt non videri eam tollere per contrariam legem, quæ conſiſtere non poteſt cum iſta conſuetudine. Quo modo rectè Abbas, in *c. fin. nu. 25. hoc tit.* docet, quòd civitas ſtatutum faciendo contra ſuam conſuetudinem, cenſeatur hanc tollere, cùm ejus non poſſit eſſe ignara. Non ita aboletur per legem generalem particularis loci conſuetudo, de quo eſt textus expreſſus in *cap. 1. De conſtitut. in 6.* qui hoc decidit: ſubjunctâ ratione, quòd legiſlator non cenſeatur ſcire facta particularia, ad quæ ſpectant particulares locorum conſuetudines; atque ita non cenſeatur eas revocare, non factâ illarum mentione expreſsâ. Vbi volunt ſufficere clauſulam, *non obſtante*, ſubjunctam: quod ita in lege Canonica admittitur.

13 An etiam in lege civili hoc ſit admittendum? diſputatur. R. Aliquibus videri aliter obtinere in lege civili, *per text. in l. 3. §. Divus D. De ſepulchro viol.* ubi dicitur, generalia reſcripta, & Imperialia ſtatuta vim ſuam obtinere, & in omni loco valere, ſublatâ etiam municipali lege, de qua ibi, contrariâ. Verùm idem dicendum obtinere jure civili; cùm *d. cap. 1.* non tam ſit ſpecialis juris conſtitutivum, quàm declarativum ejus juris, quod ſecundùm rectam rationem in quocumque legiſlatore locum habet. Nihil facit *d. §. Divus*, nam intelligendus in caſu, quo Princeps ſingularem conſuetudinem expreſsè voluit tollere, ut ſatis ibi apparet, Bart. in *d. l. De quibus Lect. 2. nu. 4. De legib.*

Quia autem dictum in ſuperioribus, per
14

conſuetudinem poſteriorem derogari Canoni, rectè quæritur, quantum temporis ad hoc requiratur? Reſp. Eſſe, qui velint annos decem ſufficere, ad inſtar juris civilis, quatenus rationabilis, & præſcripta, *per text. cap. fin. hoc tit.* Quorum opinio procedere videtur in caſu, quo agitur de nova lege necdum receptâ: cujus vis omnis ceſſabit deſuetudine tanti temporis. Aliàs ſi lex in uſum deducta fuerit, plerique volunt, eam non abrogari, niſi ſpatio quadraginta annorum, Innoc. in *d. cap. fin. & ibi* Abbas *nu. 11. & adc. 1. nu. 13. inf. De treuga & pace.* Rationem dant, quòd contra Eccleſiam non præſcribatur niſi quadraginta annis, *cap. 4. & 6. inf. De præſcript.* Conſuetudo autem contra Canones meritò dicitur contra Eccleſiam; atque ideo, ut dicatur legitimè præſcripta, debet viguiſſe annis quadraginta. Vbi non rectè quidam videntur ſingulariter requirere ſcientiam Pontificis, quos reprehendit Covarr. *d. loco n. 36.*

De Traditionibus.

AD jus non ſcriptum rectè referuntur ea, 15
quæ per traditiones ab Apoſtolis & ſanctis Patribus ad nos quaſi per manus pervenerunt, ſine ſcripto. Quod addo, quia & traditiones quædam ſcripto ſunt mandatæ, ut patet ex D. Paulo mox allegando. In quo à conſuetudine diſtant, quæ tantùm in uſu conſiſtit; uti & in eo, quòd pleræque ex præcepto dimanent, vel divino, vel Apoſtolico, vel Eccleſiaſtico. * Vt ſint triplicis generis: aliæ Divinæ, 16
quæ ab ipſo Chriſto docente per Apoſtolos ſunt acceptæ, quarum in ſacris litteris nuſquam ſit mentio, ut quæ ſpectant ad materiam & formam Sacramentorum: aliæ Apoſtolicæ, quæ per Apoſtolos non ſine adſiſtentia Spiritus ſancti traditæ: aliæ Eccleſiaſticæ, quæ ſunt quædam conſuetudines antiquæ à Prælatis vel populis inchoatæ, quæ paulatim tacito conſenſu populorum vim legis obtinuerunt. Ex his traditionibus manavit jejunium quadrageſimale, quatuor temporum, baptizare parvulos, baptizatos ter oleo inungere, ſignare ſe ſigno Crucis, & ſimilia, *can. Eccleſiaſticarum diſt. 11.* * Prioribus duobus generibus eſſe ſuam vim non eſt dubium, ratione 17
auctorum; unde Paulus, *State, inquit, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per litteras, 2. ad Theſſal. 2.* Et *1. ad Corinth. 11.* laudat eos, quòd tradita à ſe præcepta teneant. Quantum ad tertium genus, eamdem illis vim eſſe, quæ eſt decretorum & conſtitutionum, ex eo patet, quòd verbo an ſcripto diſpoſita antiquitus tradantur, nihil interſit: ut patet ex Lacedæmonijs, apud quos leges memoriæ mandabantur, & hac viâ ad poſteros tranſibant, non minori obligatione, quàm leges Athenienſium ſcripto mandatæ, *§. ſine ſcripto*

ſcripto Inſtit. De iure nat. * Vt hæretici noſtri temporis, dum traditionibus nihil deferunt, eas tamquam aniles nugas reſpuentes, in reprobum ſenſum dati videantur; cùm hac via & ipſi Euangelio ſuam derogent fidem atque auctoritatem, & ſacræ Scripturæ convellant fundamentum: ut deſuper ſtructam molem collabi ſit neceſſe. Quò reſpicit Tertullianus, *lib. 2. De Corona milit.* dum inquit: *Si legem poſtulas, ſcripturam nullam invenies, traditio tibi prætenditur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix.* Et S. Auguſt. *Euangelio*, inquit, *non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ moveret auctoritas.* Item S. Baſilius à Gratiano *d. can. Eccleſiaſticarum* citatus, *Si attenderimus*, inquit, *conſuetudines Eccleſiæ, non per ſcripturas à Patribus traditas, nihil æſtimare, quantum religio detrimenti ſit latura, intentè inſpicientibus liquidò conſtabit.* Et hodie docet experientia: neque enim poteſt per ipſam Scripturam conſtare, eam veram eſſe, non confictam, non ſuppoſitam; nam hoc foret in propria cauſſa reſtem agere. Quòd Spiritus ſancti, qui errare non poteſt, dictamine ſe inſtrui, quæ ſit vera Scriptura, perſuaſum ſibi habeant noſtri temporis ſectarij, eſt mera diaboli eluſio: ut patet ex illorum opinionibus ſuper intellectu ſacræ Scripturæ, quæ ita ſunt diſcordes, etiam inter eos, qui eamdem ſectam ſunt amplexi, ut ad concordiam neutiquam queant revocari. Quas certè non eſt dicendus cauſſare Spiritus ſanctus, qui ubique unus, verus, conſtans, concordiæ & ſanctitatis, nuſquam diſcordiæ & impietatis auctor, averſatur inconſtantiam, quæ inter hæreticos dominatur: inter quos in dies novæ opiniones, novi intellectus ſuper Scriptura ſacra oboriuntur, & acceptantur, prioribus rejectis, in eoque laboratur, non ut ſecundùm Scripturam fides & actus formentur, ſed Scriptura ijs adaptetur. Hinc rectè Nicolaus Papa dedecus abominabile dicit, traditiones ab Eccleſia receptas pati pro libitu ſemper errantium infringi, *can. Ridiculum diſt. 12.* Vide plura de hiſapud Suarez *De legib. lib. 7. c. 3. n. 7. in fine, & cap. 4. n. 10. item in Defenſione Fidei Catholicæ adverſus Anglicanæ ſectæ errores lib. 1. c. 9. n. 7. & ſeqq.* & Bellarm. *Contr. Tomo 1. de Verbo Dei lib. 4.*

TITVLVS V.

De Poſtulatione Prælatorum.

SVMMARIVM.

1. *Ratio ordinis; & objecta iuris Canonici.*
2. *Magiſtratus Eccleſiaſticus acquiritur per Poſtulationem, Electionem & Tranſlationem.*
3. *De poſtulatione cur primo loco agatur; & cur inventa.*
4. *Poſtulatio quid & an concorditer fieri debeat. Zoeſius de Decretal.*
5. *Qui poſtulent, & de poſtulantibus indignum.*
6. *Quis poſtulandus.*
7. *Poſtulandus eligi non poteſt.*
8. *Poſtulatio debet eſſe certa & certis verbis facta.*
9. *Electus & poſtulatus, adhibendo conſenſum, debet alteram viam eligere.*
10. *Poſtulatio eſt inſinuanda poſtulato.*
11. *Poſtulantibus an liceat variare.*
12. *Poſtulatio, habito conſenſu poſtulati, eſt inſinuanda ſuperiori.*
13. *Superior eſt ſummus Pont. exceptis dignitatibus inferioribus.*
14. *Poſtulatio admiſſa dat poſtulato ius adminiſtrationis.*

1 POſitis principijs iuris Canonici, ejuſque origine & auctoritate, de objecto illius videndum. Quod hîc triplex eſt, uti in iure civili; Perſonæ ſcilicet, quibus jus redditur; Res, circa quas, & Iudicia per quæ redditur. Perſonæ meritò primas tenent, cùm, ut ait Imp. *Inſtit. De iure natur. in fine* ex I. C. *l. 2. D. De ſtatu hom.* parum ſit, jus noſſe, ſi perſonæ, quarum cauſâ conſtitutum eſt, ignorentur. Vbi non incongruè primò proponuntur perſonæ, quæ tamquam miniſtri & executores juris, ipſum jus exſequuntur, & invigilant ejus obſervationi: quales non tantùm ſunt illi, qui judicijs præſunt, liteſque determinant, ſed qui aliquo magiſtratu, aut dignitate, aut ſuperioritate Eccleſiaſticâ excellunt. Pertinet iſte magiſtratus hac in materia ad ſolos Clericos. * Acquiritur per Poſtulationem, Electionem, & Tranſlationem, de quibus ordine deinceps agitur. 2 Eſt & Nominatio, quæ poſſet concludi ſub Electione: nam eſt deſignatio unius ad dignitatem, ſive etiam plurium perſonarum, ex quibus ſuperior unum deligat, quem dignitati præponat: quale jus Principes aliqui in ſuis ditionibus ſibi adrogant.

* De Poſtulatione agitur primo loco, quòd ſit via quaſi præparatoria ad electionem: nam poſtulatione perſonæ admiſſâ ad electionem ejus procedi poteſt; quæ tamen etiam omittitur, circuitus evitandi cauſâ, quòd cenſeatur incluſa in ipſa poſtulatione, à qua per ſuperiorem admiſſa non recedunt poſtulantes. 3 Inventa eſt poſtulatio in ſubſidium electionis, ut qui per Canones eligi prohibentur, propter impedimentum Canonicum, quo tenentur, ex ſuperioris gratia habeantur in Prælatum. Contingit enim nonnumquam aliquem, propter inſignem eruditionem, prudentiam, aliaſque animi dotes, regundæ Eccleſiæ maximè convenire; defectu tamen natalium, ætatis, alteriuſve qualitatis, eligi non poſſe.

4 Omiſſis itaque alijs acceptionibus, Poſtulatio hîc eſt Capituli vel Collegij coram ſuperiore facta petitio alicujus perſonæ in Præla-

 tum,

tum, idoneæ quidem, ſed cui obſtet defectus Canonicus.

Addunt aliqui, Concors; unde quæritur, An debeat fieri concorditer? Reſp. Ita velle Gloſ. in *c. Cum omnes ſup. tit. 2. De conſtitut.* Ab alijs duas partes collegij deſiderari: at ex veriori & conſtantiori ſententia ſufficere à majori & ſaniori parte factam eſſe: nam cùm electio taliter facta prævaleat, *ut dicetur tit. ſeq.* quidni & poſtulatio? Ex rationis paritate: niſi contingat à minori parte aliquem eſſe electum; tunc enim à majori parte facta poſtulatio non aliàs prævalitura, quàm ſi pro ea ſtet duplo major numerus, *c. Scriptum 40. tit. ſeq. De elect.* Cujus ratiò eſt, quòd electio nitatur viâ ordinariâ; poſtulatio verò extraordinariâ, ideoq́ue inferior habenda, niſi numero fulciatur: prævalebitq́ue electio, ordinario jure procedens, etiam nixa numero minori, propterea quòd non facilè ab ordinario modo recedatur, *d. c. Scriptum §. quod ſi.*

Si poſtulantium numerus duplò quidem major fuerit, poſtulatus tamen ſit indignus, moribus, vitâ, doctrinâ, & alijs, neuter actus tenebit: non poſtulantium, quia poſtularunt indignum; non eligentium, quia eorum numerus tertiam Capituli partem non adæquat; niſi tamen ſcienter indignus ab alijs poſtulatus fuerit, *d. c. 40. in fine:* tunc enim privantur poſtulantes pro ea vice voto, & Capituli vis apud minorem partem reſidet, quaſi ad eam ſolam ſpectet electio, Abbas & Innoc. *ad d. cap. 40.*

Poſtulant illi, quibus eſt jus eligendi, *c. 1. in*
5 *fine h. t.* Vbi controvertitur, An qui poſtularunt indignum removeantur à poſtulando, aut eligendo? Reſp. Eſſe, qui negent, quod hoc ipſum pœnæ cauſsâ, quæ non eſt laxanda, ſed reſtringenda, ſit inductum in eligentibus indignum. Nec facit ſecundùm eos modo allegatum ex textu *d. cap. 40. in fine:* nam hoc volunt eſſe ſpeciale, propter concurſum eligentium. Attamen verius eſt, pœnam iſtam concernere & poſtulantes indignum, *per d. text.* Cujus ratio tantùm conſiſtit in eo, quòd indignum poſtularint non etiam in eo, quod concurrant eligentes: & colligitur id ipſum ex *c. 1. in fine & c. 2. ubi* Abbas *nu. 3. h. t.*

6 Poſtulatur ille, qui aliàs moribus, doctrinâ, vitæ probitate licet idoneus, defectum tamen habet Canonicum, per quem eligi nequit: ut quia non eſt ſufficientis ætatis, non thori legitimi; non profeſſus, ſi petatur, ut præſit profeſſis; alterius loci Epiſcopus, *c. Cum monaſterium 3 c. Innotuit 20. inf. De elect. c. fin. h. t.* * Vbi cavendum eſt, ne talis perſona
7 eligatur, quia per electionem itius committeretur vitium, nihilq́ue accederet juris electo, *c. fin.* cùm quod eſt nullum, non poſſit producere aliquem effectum. Poſtulando verò talem non peccatur, quia admiſſio poſtulati committitur arbitrio ſuperioris; ut nihil accedat juris poſtulato. In quo diſtinguitur poſtulatio ab electione: hæc enim jus dat electo, ut capaci. Vnde eſt, quòd fruſtrà poſtuletur, cùm malè petatur gratia, ubi eſt juſtitiæ debitum.

Cavendum etiam, ne ſit poſtulatio incerta, 8
cujus ſpecies aliquot, à pernicioſa curioſitate inventas, quibus poſtulationi electio mixta facit eam incertam, proponit Pont. in *c. unico eod. in 6.* & edicto perpetuo earum uſum prohibet. Forma autem earum hæc eſt, *Eligo poſtulando, & poſtulo eligendo;* aut *Eligo poſtulandum, & poſtulo eligendum: Eligo & poſtulo, prout poteſt melius de iure valere.* Quas formulas ideo damnat Pont. quòd contineant rem imperfectam propter incertitudinem voluntatis; cùm eligens conſenſum præſentem explicet, nullo præſuppoſito defectu electi: poſtulans verò non æquè certò conſentiat, & in poſtulato defectum aut impedimentum fateatur. Vnde fit, quòd in uno eodemq́ue actu committatur contrarietas & ex ea ponatur incertitudo, actum penitus vitians; uti & penitus nullus declaratur *d. cap. unico, in verb. irritum decernentes:* adeò ut etiam effectum aliquem conſequi nequeat ex ſubſequenti ſuperioris confirmatione, propter regulam, quæ non patitur confirmari, quod eſt ab initio nullum, *Gloſſa in d. c. unico V. irritum.* Quod ſibi imputent taliter procedentes, non ſervatâ debitâ & præſcriptâ formâ. Permittit tamen Pont. ut procedat ejuſmodi poſtulatio in caſu, quo probabiliter dubitatur, ob facti ignorantiam, an ſit perſona eligibilis, necne: cujuſmodi aliquot exempla proponit Gloſ. *d. c. unico V. probabiliter:* cauſſat enim juſta ignorantia actum ſuſtineri, qui aliàs inutilis fuiſſet.

Debet autem electus & poſtulatus taliter,
adhibendo ſuum conſenſum, alteram viam eligere, *d. c. un. in fine;* ne vagando in incerto, contra juris prohibitionem, duplicem titulum ſibi præfigere videatur, & ex duplici cauſſa confirmationem exſpectare, quod jura non ferunt, *c. Vt quis 25. De elect. in 6. l. Eum qui duobus 51. D. De acquir. hared.* Electâ autem altera, non erit illi liber regreſſus ad omiſſam, ſed via eſt interclusa, *d. c. un. in fine,* quia aliàs ſibi contrariaretur. 9

Poſtulatione peractâ ex plurium conſenſu,
tum ea eſt inſinuanda poſtulato quàm citiſſimè, qui intra menſem exprimere conſenſum debet, niſi cauſſa plus temporis tribuat. 10

Vbi quæri poteſt, An liceat variare poſtu-
lantibus? R. Per ſolam poſtulationem nullum jus acquiri poſtulato, ſive quoad poſtulantes, qui non tam conſentiunt, quàm votum ſuum declarant; ſive quoad poſtulatum, qui per Canones impeditur quid juris acquirere ad Prælaturam. Vnde *cap 4 h. t.* dicitur demùm præſentatâ ſuperiori poſtulatione variare inhibitum 11

habitum eſſe poſtulantibus; idque ne ſuperiori illudatur, & judicium ejus ex inferiorum arbitrio pendere videatur.

12 Poſt conſenſum poſtulati habitum poſtulatio ſuperiori præſentanda. Cujus rei non is eſt effectus, ut quid juris det poſtulato, niſi ſubſecuta approbatione: dependet enim ex ſuperioris arbitrio, eam admittat, necne; niſi quòd, uti jam dictum, per eam variare prohibeantur poſtulantes.

13 Cæterùm hac in re ſuperior eſt, qui Canones & jura obſtantia laxare, ac vinculum, quo obſtringitur poſtulatus, ſolvere poteſt, ut habilis efficiatur & eligi queat. Talis eſt Pont. tantùm, ſi agatur ſuper poſtulato in Epiſcopum, qui alteri Eccleſiæ ut Epiſcopus præeſt: neque enim talis poteſt ſine Romani Pont. auctoritate de una Eccleſia ad aliam migrare, ut dicetur inferiùs *ad tit. 7. De tranſlat. Epiſc.* Diſpenſat & is ſolus ſuper ætate, & natalibus poſtulati, *Gloſſa in c. fin. inf. tit.* 14. *De ætate & & qual. præfic.* Quantum ad dignitates inferiores, ſuus ſuperior eſt adeundus, quatenus defectum poteſt tollere.

14 Poſtremò poſtulatio admiſſa idem dat juris poſtulato, quod confirmatio electo: neque enim poſtea electioni datur locus, ad evitandum circuitum, cùm non poſſint poſtulantes à poſtulato admiſſo recedere. Vnde ut confirmato electo eſt data adminiſtratio, ita & poſtulato.

TITVLVS VI.

De Electione, & Electi poteſtate

SVMMARIVM.

1. *Electio quid ſit.*
2. *Eligendi ius ad quos ſpectet.*
3. *In ſæcularibus eſt penes Canonicos, puberes & ſanæ mentis.*
4. *Non implicat eſſe Canonicum, & non habere ſuffragium.*
5. *Suffragij ius habet bonæ fidei poſſeſſor, non verus Canonicus.*
6. *In regularibus ius eligendi habent Monachi profeſſi.*
7. *Excommunicati maiori excommunicatione reijciuntur ab electione.*
8. *Excommunicatio unius aut plurium an faciat aliorum electionem nullam.*
9. *Excommunicati ſcienter ab alijs admiſſi an faciant irritam electionem.*
10. *Electio excommunicati tolerati an ſubſiſtat.*
11. *Excommunicati occulti electio actaq; ſuſtinentur.*
12. *Item excommunicati denuntiati, ſed ignorati.*
13. *Cardinalis excommunicatus ac denuntiatus non repellitur ab electione Pontificis.*
14. *Excommunicatio minor non eripit facultatem eligendi.*
15. *Vt neque ſuſpenſio.*
16. *Non etiam interdictum.*
17. *Non irregularitas.*
18. *Hæreticus ſuffragij ius non habet.*
19. *Eligentes ſcienter indignum privantur pro ea vice eligendi facultate.*
20. *Facultate eâ remanente penes reliquos, qui non peccarunt.*
21. *Laicis non eſt ius eligendi.*
22. *Imperatoribus an & quale ius competierit in electionibus Rom. Pontificum.*
23. *Nominatio Epiſcoporum.*
24. *Quid item iuris populus habuerit.*
25. *Quis & qualis eligendus.*
26. *Eligi non poteſt irretitus excommunicatione maiori.*
27. *Licet non ſit vitandus.*
28. *Aut electus poſtea abſolvatur.*
29. *Eligi impedit etiam excommunicatio minor.*
30. *Electio taliter excommunicati non eſt ipſo iure irrita, ſed irritanda.*
31. *Licet eligentes ignoraverint excommunicatum.*
32. *Electi ignorantia non tollit vitium inhabilitatis.*
33. *Excommunicatio electi in Pontificem Rom. an impediat electionem.*
34. *Ad electionem eſt inhabilis ſuſpenſus ab ordine & beneficio.*
35. *Electio à tali facta eſt irritanda.*
36. *Irregularitas an faciat electionem ipſo iure nullam.*
37. *Hæretici ſunt irregulares.*
38. *Liberos habens non eſt inhabilis ad munia Eccleſiaſtica.*
39. *Licet liberi ſint illegitimi.*
40. *Regularibus præficiendus eſt profeſſus, inſtructus in ſtatu monachali.*
41. *Eligendus eſt dignior.*
42. *Non habitâ ratione nobilitatis.*
43. *Et quidem è gremio Eccleſiæ vacantis, ſi idoneus reperiatur.*
44. *Extraneus dignior poſtponi poteſt interno digno.*
45. *Electio digni tenet, omiſſo digniori.*
46. *Eligentes talem non tenentur ad reſtitutionem Eccleſiæ, vel omiſſo.*
47. *Neque electus tenetur digniori omiſſo.*
48. *Niſi fraude impediverit, quò minùs eligeretur.*
49. *Pœna eligentium indignum.*
50. *An ea ipſo iure incurrantur.*
51. *Pœnâ ſuſpenſionis tenentur etiam impedientes electionem perſonæ dignæ.*
52. *Pœna hæc in Epiſcopo locum non habet.*
53. *Eligenti an proſit, quòd quem ſciat indignum ex ſola confeſſione.*
54. *Electio de indigno facta eſt ipſo iure nulla.*
55. *Eligentes indignum an teneantur digno præterito ad reſtitutionem.*
56. *Pœnæ eligentium indignum an habeant locum, ſi non ſequatur electio.*
57. *Pœnis prædictis locus eſt, electo indigno ex defectu*

defectu ſcientia, morum &c.
58. *Ignorantia an excuſet à dictis pœnis.*
59. *Eligere ſeipſum quis nequit.*
60. *In electionem tamen ſui ipſe è numero eligentium rectè conſentit.*
61. *Electores Imperij rectè ex ſuo corpore eligunt.*
62. *Nominatio ſucceſſoris an probanda.*
63. 64. *Ad electionem quando & quo modo procedendum.*
65. *Electio facta, non vocato vocando, an ſit ipſo iure nulla.*
66. *Electionem à præſentibus de digno factam an non vocatus teneatur approbare.*
67. *Vocandi omnes ad electionem.*
68. *Legitimè impeditus poteſt ſcripto ſuffragari.*
69. *Vel alteri de Collegio demandare vices ſuas.*
70. *Non etiam extraneo.*
71. 73. *Modi eligendi tres, per inſpirationem, per ſcrutinium, & per compromiſſum.*
72. *Maior & ſanior pars coniunctim accipi debet.*
74. *In compromiſſum an omnes conſentire debeant.*
75. *Electio publicanda, & illius effectus.*
76. *Electo facienda præſentatio electionis de ſe facta.*
77. *Electus acceptare vel recuſare electionem poteſt.*
78. *Electione acceptatá procuranda confirmatio.*
79. *Confirmatio intra quod tempus petenda.*
80. *Confirmationi præmitti debet examen ſuper electione, & electi qualitate.*
81. *Confirmatio facienda cum conſenſu Capituli.*
82. *In loco profano facta an teneat.*
83. *Confirmatio quid iuris tribuat.*
84. *Pœna immiſcentis ſe adminiſtrationi ante confirmationem.*
85. *Conſecratio à quo facienda remiſſivè.*
86. *Benedictio in Abbatibus eſt loco conſecrationis.*
87. *Electio Pontificis ad quos ſpectet, & quid in ea ſingulare.*
88. *Imperator etiam eſt eligendus, & à quibus.*
89. *Electores Imperij ius illud habere à Rom. Pontifice.*
90. *A quo & deſtitui poſſunt ex iuſta cauſſa.*
91. *Ab eodem confirmatur electus Imp.*

EX jure & more uſitato per electionem ad dignitates pervenitur: quæ habet locum in ijs, quibus eſt adnexa ſuperioritas; & hoc, ut eligendus ijs ſit gratior, quibus præficitur: neque enim ſolet eſſe gratus, qui invitis obtruditur.

1 Electio eſt alicujus idoneæ perſonæ ad dignitatem vel munus aliquod Canonicè facta vocatio.

Canonicè ut fiat, oportet ab ijs facta ſit, ad
2 quos de jure, conſuetudine, aut privilegio id juris ſpectat. Regulariter ſpectat ad eos, qui ſunt de gremio loci, cui præficiendus quæritur. Dico, regulariter; quia & extraneis competere interdum poteſt ex privilegio & conſuetudine, *c. 8. ſup. tit. 4. De conſuet.*

In ſæcularibus eſt penes Canonicos, modò 3
ſint puberes, ſanæ mentis: nam impuberes (non factâ diſtinctione, malitia ætatem ſuppleat, necne, cùm Canon non diſtinguat) & quibus mens minùs ſana eſt, carent diſcretione & judicio, quo opus in diſcernenda cujuſque qualitate & conditione, *c. Ex eo 32. h. t. in 6.* Vt meritò & ſuffragio careant, nec faciant non vocati electionem irritam. * Vbi nihil im- 4
plicat, eſſe Canonicum, & non habere ſuffragium, *l. 6. §. duo D. De decurionib.* propter dictam rationem. * Vt autem quis ſuffragium 5
habeat, non requiritur ſit verus Canonicus, ſed ſufficit ſit poſſeſſor bonæ fidei, & ſine lite pacificus, *c. Cum olim inſ. De cauſſa poſſ. & propriet. c. In Geneſi 55. ubi Gloſſa in V. poſſeſſione h. t.* & hoc ad evitandam confuſionem, quæ contingeret, ſi à poſſeſſore tantùm facta electio, re patefactâ poſtea evacuaretur. Neceſſe præterea eſt, exiſtant in minoribus ordinibus, *Clem. 2. De ætate & qual. præfic.*

In Regularibus jus eligendi eſt penes Mo- 6
nachos profeſſos, expreſsè vel tacitè; non etiam penes non profeſſos, *d. c. 32. in fine:* uti nec penes laicos, quos Converſos vocant. * Om- 7
ninò reijciuntur excommunicati majori excommunicatione, quibus communicare cum alijs non licet, *c. Is qui 15. in fine De ſent. excommunic. in 6.*

Vbi dubitari poteſt, An unus aut aliqui ex- 8
communicati faciant aliorum ſuffragia nulla? R. Non videri; ex regula, quæ habet, non vitiari utile per inutile. Quò facit textus in *c. Cum VVintonienſis 25. hoc tit.* ubi aliquorum inhabilitas non irritat aliorum ſuffragia. Niſi certus ſit eligentium numerus, quorum omnium requiritur conſenſus: tunc enim excommunicatio unius faceret irritam electionem, quia faceret deeſſe requiſitum numerum, *c. Ad probandum 24. inſ. De ſent. & re iudic. & c. Cum ſuper 23. inſ. De off. iud. deleg.* Nam uti diſſenſus unius ex eo numero poneret invalidam electionem, quia faceret non adeſſe omnium conſenſum; ita & conſenſus nullitas, quæ facit non adeſſe requiſitum numerum. Erit autem vera ſuperior deciſio, ſi aliàs ſtet pro una parte ſufficiens eligentium numerus, ut demptis excommunicatis, major Capituli pars ſit pro iſta. V. G. ſi ex viginti eligentibus duo ſint excommunicati, ſuperabit illa pars, pro qua ſunt decem ſuffragia. Et hoc ita, ſi ignoranter admiſſi ſint excommunicati.

Quid verò juris, ſi ſcienter & voluntariè
ſint admiſſi? R. Non ſubſiſtere, ex ſententia 9
Innocentij, in *c. Illa 39. h. t.* & Abbatis *ibid. n. 7. & in c. fin. n. 6. inſ. De procurat.* Fundant hanc ſuam opinionem in *c. Maſſana 56. h. t.* ubi electio facta per Clericos & laicos habetur irrita: & in *d. cap. 23. De off. iud. deleg.* ubi decretum ab habili & inhabili dicitur nullum.

Item

Item in ratione, quòd voluntariè admittentes inhabilem, videantur uti jure ſuo nolle, & ſe facere inhabiles. Poſſet tamen contrarium videri potius, electionem ſcilicet aliorum eſſe validam; propterea quòd, licet peccarint admittendo iſtos, non tamen ideo priventur eligendi poteſtate, cùm nullo jure id ſit cautum. Et licet cum excommunicatis communicantes incidant in excommunicationem minorem, non tamen iſta eos repellit ab eligendo, ut mox dicetur. Vt ab alijs facta electio ſit dicenda valida, conſortio excommunicati nihil ponente contra ſubſtantiam electionis. Ad *d. c.* 23. poſſet dici, quòd actus, de quo ibi, ſimul ab omnibus habeatur pendens, ut inhabilis junctus ponat ejus nullitatem. Nec obſtat *d. c.* 56. nam ibi hoc ita ſtatutum, in odium eorum, qui laicis id juris contra Canones permittebant; ut non debeat extendi.

Prior tamen opinio, quia communis, poſſet videri ſervanda in praxi: & facere pro ea videtur textus in *d. c. fin.* ubi ex eo, quod communitas cum majoribus & juratis, quos ſciebat excommunicatos, conſtituiſſet procuratorem, dicitur conſtitutio irrita. Quod idem ex rationis paritate dicendum in electione Prælati. Quod omninò procedet in excommunicato nominatim, & notorio Clerici percuſſore.

20 Quæſtionis eſt, An idem procedat in excommunicato tolerato? Reſp. Videri hoc aliquibus: pro quibus eſt textus in *can. Audivimus* XXIV. *q.* 1. *& c. Adverſus inſ. De immunit. Ecclеſ.* ubi excommunicatio, vel ſententia lata ab excommunicato, dicitur invalida. Ratio eſt in defectu juriſdictionis, ut patet ex *c. Si is cui De off. iud. deleg. in* 6. ubi, excommunicato delegante, dicitur delegatus carere juriſdictione. Quæ opinio juxta antiquum jus eſt vera in excommunicato notorio; nam in occulto aliud mox dicetur. Ad jus novum quod attinet, verior opinio eſt, excommunicati, licet notorij, tolerati tamen, actus ſubſiſtere, etiam publicos. Ratio eſt, quòd poſt Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, citra pœnam poſſit communicari cum excommunicato quocumque, excepto denuntiato & notorio Clerici percuſſore. Quod ita inductum, ad ſuccurrendum conſcientijs timoratis, & ad evitanda animarum pericula: ut cùm poſſimus cum tali communicare etiam in perceptione Sacramentorum, debeant & acta ejus eſſe valida, atque ita & tenere ejus electio, & ſimilia. Fruſtrà enim cum tali communicare eſſet licitum, ſi acta non valerent: atque ita tenet Navar. in *Summa cap.* 27. *n.* 7. Nihil facit, quòd ſit ſuſpenſus ab officio & beneficio; ut videatur nihil agere poſſe, quæ ratione iſtorum competunt, inter quæ eſt electio: nam hoc verum eſt, quatenus ea licitè exercet quoad ſe, non etiam quoad alios. Vt ipſe licet peccet ſe ingerendo, & ſuffragium dando, nihil tamen hoc noceat electioni; cùm quamdiu non reijcitur, ſed toleratur, licet privatus ſit juriſdictione, Eccleſia ſuppleat ſeu conferat ad talem actum juriſdictionis. Non facit etiam, quòd dicta Extravagans noluerit aliquem favorem tribuere excommunicato, cùm quòd electio & alij actus ſuſtineantur, non ſit tam ob favorem excommunicati, quàm fidelium. Videatur Covarr. *ad c. Alma p.* 1. *§.* 7. *n.* 9.

Quid in excommunicato occulto? R. Multò magis ejus acta eſſe ſuſtinenda, etiam jure antiquo inſpecto, quo quilibet excommunicatus erat vitandus. Ratio eſt, quia cum aliquis exercet munus aliquod publicum, in eoque ſuſtinetur, defectus occultus non adficit actus illius, qui ex Reip. interpretatione ſunt judicandi validi, ut apud Iuriſconſultos eſt notiſſimum, per *l. Barbarius* 3. *D. De off. prætoris*: qui textus licet loquatur de civili Magiſtratu, idem tamen ſtatuendum in Eccleſiaſtico, quòd Eccleſia non minori providentia proſpiciat fidelium utilitati, quàm Reſpubl. ſuorum civium. 11

Quid in denuntiato quidem, ſed ignorato? Idem in hoc ſtatuendum, quod in occulto, quòd ſcil. electio, & alia ejus acta ſint valida; cùm licet alibi ſit nominatus & publicus, in loco tamen exercitij habeatur non excommunicatus: ut acta ejus ſuſtinenda ſint, ita poſtulante neceſſitate & utilitate publicâ, etiam ſecundùm jus antiquum in hoc non mutatum, quo tantùm notorius erat vitandus. Abbas in *c. Ad noſtram nu.* 13. *inſ. De iureiurando.*

Speciale eſt in Cardinali excommunicato, etiam nominatim ſive denuntiato, ut repelli nequeat ab eligendo Papam, per *Clement.* 2 *§. cæterum h. t.* qui textus facit ad declarationem *c. Licet h. t.* in quo electus à duabus Cardinalium partibus ſine exceptione dicitur habendus pro legitimo Pontifice. Ratio ſpecialitatis poſita eſt in evitandis periculis ſchiſmatis, & aliorum inconvenientium, quæ poſſent ſubſequi, ſi admitterentur exceptiones & dilationes poſt factam electionem. Confirmata eſt hæc ſententia per conſtitutionem novam Gregorij XV incip. *Aeterni Patris*, anno 1621. XVII. Kal. Decemb. 12

Hæc de irretitis majori excommunicatione: nam quos minor tantùm ligat, non removentur ab eligendo, *c. Illa* 39. *h. t.* Ratio eſt, quòd hæc non privet hominum communione, ut dicetur inferiùs *ad tit. De ſent. excommunic.* 13

In ſuſpenſis idem juris eſt, quòd ſcilicet à facultate eligendi non ſint excluſi, niſi fuerint denuntiati: nam ante denuntiationem, cùm Eccleſia eos toleret in officijs, acta eorum ſunt dicenda valida. Ita tamen denuntiati inhabiles habendi, ſi ab officio abſolutè ſint ſuſpenſi. Abbas in *c. Cum inter* 16. *n.* 6. *h. t.* nam tunc nomen *officij* denotat tam ea, quæ ſunt ordinis, quàm quæ juriſdictionis: licet aliàs ſuſpenſio ab ordine non contineat ſuſpenſionem 14

ſpenſionem à juriſdictione, nec è diverſo, ut ſuo loco dicetur. Idem dicendum, ſi ſuſpenſus quis ſit ſine limitatione, quia verba generalia, cur limitentur ad aliquid non eſt ratio. Nihil obſtat *c. Cùm dilectus* 8. *ſup. tit.* 4. *De conſuet.* ubi electio per ſuſpenſos & de ſuſpenſo facta caſſatur; quod & habetur *c. Cùm inter* 16. *h. t.* nam accipienda loca iſta ſecundùm jus vetus, quo ſufficiebat ſola ſuſpenſio; quod ipſum mutatum eſt per Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, ut paulò antè dictum, & dicetur latiùs *inf. ad tit. De ſent. excom.* A beneficio ſuſpenſus videtur habere integram eligendi facultatem, quòd ejuſmodi ſuſpenſio concernat tantùm fructus beneficij, non etiam actus officij, modò ab alijs admittatur, *c. Cum VVintomenſis* 25. *ubi Gloſſa V. admiſerunt h. t.*

16 Quæritur, An interdictus vocem ſive ſuffragium habeat? Reſp. Videri non prohibitum, cùm interdicti effectus tantùm pertineat ad privationem divinorum officiorum, Sacramentorum quorumdam, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ; ſub nullo autem iſtorum contineatur privatio juris eligendi: quæ cùm ſit pœna, non eſt inferenda ſine canone. Facit, quòd interdictum non privet beneficio, ejuſve adminiſtratione, ad quam ſpectat electio, ſive potiùs ad fructus beneficij, qui ſalvi ſunt interdicto.

17 Quid ſtatuendum in irregulari? Poſſet videri huic non eſſe jus eligendi, quia omninò ſit inhabilis ad beneficia, ordines, aliaque Eccleſiaſtica. Dicendum tamen, electionem à tali factam eſſe validam, utpote factam ab habente poteſtatem, non impeditam, neque ligatam. Ratio eſt, quia licet irregularitas reddat inhabilem ad beneficia, non tamen ipſo jure privat obtentis: ut adminiſtratio eorum ſit libera eis, ad quos ſpectant; & fructus, quibus adnumeratur electio, ijs cedant, donec priventur beneficijs. Vt, cùm eatenus ex vi irregularitatis non prohibeatur eligere, dicendum ſit, ab irregulari electionem licitè fieri.

18 Porrò hæretico nullum eſſe ſuffragij jus vel ex eo patet, quòd hoc ipſo privetur omni jure non tantùm circa bona patrimonialia, ſed & Eccleſiaſtica, ut dicetur infrà *tit. De hæreticis*; ut jus eligendi illi ſalvum eſſe nequeat. Si tamen occultus fuerit, uti ipſe toleratur, ita & ſuffragium ejus valebit, *arg. l. Barbarius De off. præt.*

19 Sunt & privati facultate eligendi, qui ſcienter indignum elegerunt; non tamen niſi iſtâ vice, uti mox latiùs dicetur.

Vbi quæritur, An præſumatur quis ſcienter indignum elegiſſe? Negat hoc Molina *De iure Primogenituræ lib.* 2. *cap.* 4. *nu.* 48. quòd nemo ſit præſumendus in dolo eſſe. Contrà tamen vult Franc. Sarmientus, in *l. Cum quidam* 24 *n.* 17. *De leg.* 2. *per text. in l. Qui cum alio* 19. *De R. I.* ubi qui cum alio contrahit, gnarus debet eſſe conditionis ejus: & per textum in *c. fin. §. ſi quis De clandeſt. deſponſat.* ubi in ſimili præſumitur adfectata ignorantia. Quæ ſententia confirmatur per text. in *c. Innotuit* 20. *h. t.* ubi ignorantia ejuſmodi probanda eſt: ut videatur præſumi ſcientia.

In caſu autem, quo eligentes indignum re- 20
moventur, contrahitur iſta facultas ad reliquos, qui non peccarunt, etiam unum dumtaxat; ne aliorum peccatum redundet in injuriam innocentium, penes quos reſidet Capituli poteſtas. Si omnes peccaverint eligendo indignum, ad ſuperiorem iſta poteſtas devolvitur. Abbas in *c. Bonæ* 23. *& c.* 25. *nu.* 2. *h. t. l. Sicut in fine D. Quod cujuſque univerſitatis &c.*

Laicis, ſive ſolis (quod neutiquam licuit, 21
adeò ut Conc. Triden. *Seſſ.* 23. *c.* 4. *in fine* velit à populo & ſæculari poteſtate vocatos atque inſtitutos haberi ut fures, & latrones, per oſtium non intrantes) ſive ſimul cum Clericis eligendi non eſt poteſtas: ut electioni per eos de ſe factæ conſentiens ſit hoc ipſo inhabilis, *c. Quiſquis* 43. *c. Maſſana* 56. *h. t.* Nihil faciente conſuetudine, aut præſcriptione, cùm ea requirat poſſeſſionem, cujus hac in materia ſunt incapaces laici, ut nec poſſit ijs concedi
per Capitulum, *c. Sacroſancta* 51. *h. t.* 22

Olim in Epiſcoporum & Romanorum Pontificum electionibus Principum & populi vota interveniſſe videtur colligi ex ijs, quæ coacervavit Gratianus *Diſt.* 63. De Imperatoribus quæritur, An illis quid juris fuerit in Electionibus Roman. Pontificum? Reſp. electionem iſtam liberam fuiſſe ab initio, & pertinuiſſe ad Clerum; quò ſpectant pleraque loca apud Gratianum, *d. Diſt.* 63. quæ negant laicorum eſſe, immiſcere ſe electionibus Pontificum, quia res ea ſit Eccleſiaſtica, in qua nihil eſt juris Imperatori & laicis: verùm ambitione cauſſante ſchiſmata, eorum tollendorum & impediendorum cauſsâ interponi cœpiſſe Imperatoriam auctoritatem. Quæ res eò paullatim devenit, ut ſine juſſu Imperatoris non potuerit conſecrari electus Pontifex: quod ideò à Iuſtiniano (cujus tunc erat ſumma auctoritas & poteſtas) uſurpatum creditur, ne, ordinato aliquo Pontifice minùs grato Imperatori, urbs & Italia ab orientali deficerent Imperio. Verùm ſub Benedicto II. libertas plena redijt. Per Adrianum verò conceſſum videtur Carolo Magno jus eligendi Pontificem, *can. Adrianus Diſt.* 63. cujus filius Ludovicus huic juri renuntiavit, *can. Ego d. Diſt.* 63. Sed Leo VIII. illud iterum conceſſit Othoni, *can. In ſynodo d. Diſt.* 63. & duravit penes Imperatores uſque ad Henricum IV. Iuſtiſſimis deinde de cauſſis abrogavit id ipſum Imperatoribus Gregorius VII. occaſione ſumptâ à ſchiſmate, & libertas deinceps duravit in Romana Eccleſia, permanſitque penes Cardd. electio, ut mox dicetur.

dicetur. Ex quibus patet, olim Imperatoribus non tam fuiſſe jus eligendi Pontifices, quàm confirmandi, ob jam dictam rationem, primò uſurpatum, & poſtea conceſſum. Nec facit, quòd textus in *d. can. Adrianus Diſt.* 63. adſerat jus eligendi fuiſſe Carolo Magno conceſſum: nam verbum *eligendi* ibi largè & amplè poſitum, nun ſtrictè & preſsè, pro eo, quod eſt, Canonicè factæ electioni adſenſum præbere. Quò facit, quod habetur poſt textum in *can. Vota d. Diſt.* 63. repræſentari electiones Pontificum ſolitas Imperatoribus, ut & ipſis gratiores eſſent, & roborarentur contra ſchiſmaticorum & hæreticorum audaciam. Si tamen quis obſtinatè velit verbum iſtud *eligendi* ſtrictè accipi debere, detur Imperatoribus id juris fuiſſe: fatendum tamen erit, non fuiſſe niſi ex conceſſione Pontificum, non etiam ſuo jure; idque liberaliter, ob majus ſcilicet bonum, quo ceſſante,
23 tamquam cauſsâ potuit meritò ipſis eripi. * Hodie quibuſdam Principibus competit Epiſcoporum nominatio, quos præſentant Pontifici, qui ſuper vita, & meritis eorum ſcrutinio præmiſſo, confirmat taliter nominatos. Quod toleratur, quia intereſt Principum ſibi habere addictos Antiſtites, qui ſubditorum animos à ſe non avertant. Vide de hac materia Choppinum, *De Domanio Franciæ lib.* 2. *cap.* 10.

24 Lubet & quærere, An populus in electionibus Pontificum quid juris habuerit? Reſp. varijs locis *Diſt.* 63. dici, electiones conſueviſſe fieri à Clero, vicinis ſcilicet Epiſcopis, & populo. Verùm hoc non ita accipiendum, quaſi populus ſuffragia daret; ſed quod vel populus aliquem poſtularet, aut deſideraret, quem poſtea Clerus pro populi voto eligeret, non tamen neceſſariò: vel quòd poſtea conſentiret in electum per Clerum populus, ut gratior eſſet, juxta *can. Noſſe & can. Vota d. Diſt.* 63. Hodie jus eligendi Rom. Pontificis eſt penes Cardinales S. R. E. à quibus electus non aliàs pro Pontifice eſt habendus, quàm ſi duæ præſentium partes conſentiant in eumdem, *c. Licet* 6. *hoc tit.* Pluraque ſervanda ſunt in iſta electione, ut patet ex *cap.* 3. *eod. in* 6. *& Clement.* 2. *eod.* adinventa pleraque, ut avertantur fraudes, & ne in longum protrahatur electio, cum detrimento Eccleſiæ.

Eligendus debet eſſe ætatis ſufficientis, *de*
25 *quo inf. tit.* 14. *De ætate & qualit. præficien.* morum honeſtate & modeſtiâ, litterarum ſcientiâ requiſitâ ornatus, natalium defectu carens,* non irretitus excommunicatione præ-
26 cipuè majori, quæ poneret electionem nullam, *c. Poſtulaſti* 7. *inf. De Clerico excom.* ubi non poteſt tali conferri beneficium, nec talis collatum retinere. Ratio, quia datur beneficium propter officium, ad quod talis inhabilis eſt; niſi fortè poſt appellationem legitimè interpoſitam ſit collatum, qualis non ligat, *c. Ad præſentiam noſtram* 16. *inf. De appellat.*

Quid ſi non ſit vitandus? Poſſet videri non obeſſe, ſecundùm text. *in d. Extravag. Ad evitanda.* Verùm dicendum, nihil ex eo 27
quæri ſublevaminis excommunicato; quandoquidem ibi Pont. expreſſerit, ſe nolle in aliquo ſublevare excommunicatos: ut, cùm ex ſe ſint inhabiles, nihil ipſis proſit, quòd non ſint vitandi.

Quid ſi electus poſtea abſolvatur? Reſp. *per d. Extravag. Martini V.* actiones fidelium circa hujuſmodi excommunicatum, quantum 28
eſt ex parte illorum, validas eſſe; ut, cùm tantùm ponatur obex ex parte ſubjecti, illo ſublato videatur conſequi effectum. Verùm contrà dicendum, electionem ab initio invalidam ex parte ſubjecti non convaleſcere ſolo ſublato obice, cùm quod eſt ab initio nullum, non convaleſcat, niſi poſito novo eligentium facto, ſecundùm notiſſimas juris regulas, *l. Quod ab initio* 29. *D. De R. I. & tit. D. De reg. Catoniana, c. Non firmatur De R. I. in* 6. Quò facit, quod paulò antè dictum, Pont. in *d. Extravag.* non intendere ullatenus relevare excommunicatum: relevaret autem, ſi electio ex parte eligentium ſubſiſteret, & confirmaretur, ſecutâ abſolutione. Quæ res contineret in ſe aliquam repugnantiam, ſcilicet quòd ex parte eligentium eſſet valida electio, circa ſubjectum tamen inhabile. Deinde eligentium mens eſt, continuò per electionem jus conferre, non etiam de futuro promittere, & quidem purè, non ſub conditione, ſi abſolvaris: ut, cùm tempore actus non cadat electio ſuper ſubjectum habile, ſit dicenda irrita. Vbi non rectè quis diſtinguat inter ſcientiam & ignorantiam eligentium; cùm ſcienter eligentes excommunicatum graviter peccent, & nihil promoveant actum, contra regulas juris, quas ſuo facto non immutant.

Impedit & eligi excommunicatio minor, eo quòd eligendus debeat eſſe habilis ad ſuſceptionem eorum, ad quæ eligitur; qualis non eſt 29
minori excommunicatione ligatus, *c. fin. inf. De clerico excom. miniſtrante, Gloſ. in c. Illa* 39. *h. t.* ubi dicitur peccare graviter celebrans.

Quæritur autem, An electio taliter ligati ſit ipſo jure nulla? R. Eligentes peccare graviter, quia materia eſt gravis; peccare item electum 30
acceptando: non eſſe tamen electionem tam irritam, quàm irritandam, ſecundùm verba *d. c. fin. eius electio irritanda.* Vbi licet videatur non improbabilis interpretatio Covarr. *ad R. Peccatum p.* 2. §. 7. *n.* 3. & aliorum, verbum *irritanda* ibi accipientium pro, *irrita declaranda*; propter ſubjectam rationem, *pro eo quòd ad ſuſceptionem eorum eligatur, à quorum perceptione à ſanctis Patribus eſt privatus:* tamen cùm verbum iſtud

pœnam contineat, in qua benignior interpretatio eſt facienda, & obſtet verbi propria ſignificatio, factum hominis requirens, nulluſque alius detur textus, quo iſta opinio poſſit firmari; verius cum Felino, *ad c. Dilecta* 10. *n.* 4. *in fine inf. De except.* dixeris, non tam ipſo jure eſſe irritam, quàm irritandam, etiam in caſu, quo eligentes ſciverunt vitium, uti exprimitur *d. c. fin.*

Anne ergò non irritabitur electio in caſum,
31 quo ignorarunt? Poſſet videri, non eſſe irritandam, quòd in caſu ſcientiæ notetur factum eligentium, quæ eos facit culpæ obnoxios: ut illâ ſublatâ tollatur & culpa, ac proinde ceſſare debeat pœna. Pro qua parte facit, quòd aliàs dictio, *ſcienter*, in *d. c. fin.* tanquam ſuperflua nihil operaretur, quod videtur non admittendū. Contrà tamen dicendum, nihilominus irritandam venire, quòd culpa commiſſa circa electionem non tam fundetur in nova culpa eligentium, aut electi, quàm in natura ſeu inſtitutione talis cenſuræ, impedientis paſſivum Sacramentorum uſum, & conſequenter electionem ad munus iſti uſui deſtinatum. Nec obſtat dictio, *ſcienter*; cùm ibi ponatur potiùs ad augendum, quàm limitandum: quaſi dixiſſet Pont. etiamſi ſcienter elegerint, nihilominus irritandam. Vt ſenſus ſit, non tantùm irritandam, quia ab ignorantibus facta ſit, atque ita involuntaria & ſubreptitia, ſed & ſi ſcientibus, ex jam dicta ratione. Et ita ſentit Gloſſa in *d. c. fin. V. ſcienter*, & vult ratio ibi ſubjecta, quòd ſcilicet à ſanctis Patribus ſit privatus ab eorum perceptione: quam privationem ſive inhabilitatem non tollit ignorantia eligentium.

Quid ſi & electus ſe excommunicatione
32 irretitum ignoret? Ejus ignorantia nihil faciet ad tollendum actus vitium, cùm nihilominus maneat inhabilitas, quæ non cauſſatur ex culpa, quam electus ſe ingerendo committit; ſed ex natura cenſuræ, uti dictum, & colligitur ex ratione ibi ſubjecta. Covarr. *ad c. Alma p.* 1. *§.* 7. *n.* 3.

33 Dubitari etiam poteſt, An excommunicatio electi in Pontificem Rom. impediat electionis valorem? Dictum fuit ſuperiùs, excommunicationem eligentium non impedire iſtam electionem, *Clem. Ne Romani §. ceterùm h. t.* ut idem ſit dicendum ex parte electi; cùm ratio ibi poſita, ne detur occaſio fraudibus, aut ſchiſmatibus, habeat locum etiam in ipſo electo: & quidem multò magis, tum quòd magis agant contra cenſuram eligentes, quàm electus: tum quòd in *d. §. ceterùm* dicatur nullus ab electione repellendus: quæ verba ſunt generalia, & non magis excludunt ab electione paſſiva, quàm activa.

Eſt & inhabilis ſuſpenſus ab ordine, officio,
34 vel beneficio; ex ratione *text. in c. fin. De Clerico excom. miniſt.* quòd ad ſuſceptionem eorum eligatur, à quorum perceptione eſt privatus; cùm prohibitus ab aliquo opere, vel uſu ejus ſimpliciter interdictus, conſequenter ſit prohibitus, ne poſſit ei conferri id, quod eſt proprium talis actus, ſeu quod ad illum ordinatur.

Vbi quæſtio eſt, An talis electio, aut colla- 35
tio ſit ipſo jure irrita? R. Videri potiùs irritandam, *arg. d. c. fin.* in quo hoc ipſum exprimitur quoad irretitum minori excommunicatione: nec eſt alius textus irritam declarans ejuſmodi electionem. Ad idem allegatur *c. Per inquiſitionem* 26. *eod.* ubi dicitur amovendus ab officio Præpoſituræ, qui ſcienter indignum ad Epiſcopatum eligendo, ſe indignum fecerit beneficijs Eccleſiaſticis: quæ verba ſignificant, malè quidem electum fuiſſe, non tamen electionem fuiſſe ipſo jure irritam, cùm dicatur privandus officio.

Irregularitas licet obtentis non privet ipſo facto, Abbas in *c. Niſi* 10. *n.* 4. *inf. De renuntiat.* & dictum paulò antè, ponit tamen inhabilitatem ad obtinenda munia Eccleſiaſtica.

Vbi controvertitur, An id faciat ipſo jure? 36
Reſp. Non deeſſe, qui volunt irregularitatem non efficere electionem aut collationem ipſo jure nullam, quia non inveniatur in jure expreſſa hujuſmodi inhabilitas; ſine textu autem non ſit inducenda. Et licet varij adducantur textus, qui prohibent irregularem admitti ad ordines, & beneficia illis conferri, etiam non habentia curam animarum, nullo tamen illorum continetur verbum irritans actum. Et facit, quòd irregularis non ſit incapax profeſſionis, *c.* 1. *De filijs presbyt. c.* 2 *De clerico non ordin. miniſt.* Vt etiam dicendus non ſit inhabilis ipſo jure ad beneficia, quibus obtentis non privatur ipſo facto per irregularitatem. Vt opinio iſta de rigore juris ſit probabilis, Felin. in *c. Inquiſitionis n.* 6. *inf. De accuſat.* Securior tamen & probabilior eſt contraria, ſcilicet ipſo jure non tenere electionem, quam communis uſus optimus interpres recepit, interpretans textus hac in materia adductos, & indicantes, non eſſe Canonicam electionem ejus, qui eſt irregularis, in eum ſenſum, quòd ipſo jure electio non teneat. Et ita tenet Felin in *c.* 2. *ſup. tit.* 3. *De reſcr.* Navar. in *Summa c.* 27. *n.* 249. *dub.* 6. Covar. *ad c. Alma p.* 1. *§.* 7. *n.* 1. *& §.* 8 *nu.* 3. *& in reg. Peccatum p.* 2. *§.* 8. *nu.* 6. *in fine, & n.* 8. Pro qua parte videtur facere Conc. Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 7. *de reform.* ubi homicida nullo umquam tempore poteſt ad ſacros ordines promoveri, nec ulla beneficia illi conferri; eâ ratione, quòd beneficia dentur propter officium, ut qui ad hoc eſt inhabilis, etiam ad illa talis ſit judicandus.

Inter irregulares poni hæreticos extra dubium eſt, ut dicetur infrà ſuo loco: uti & Apo- 37

ſtatas

ſtatas ac ſchiſmaticos eſſe inhabiles ad dignitates, & beneficia, patet ex *cap. 1. hoc tit.* ubi etiam poſt abjuratum ſchiſma dicitur diſpenſativè confirmanda ſchiſmatica electio.

38 Sed dubitatur, An inter inhabiles ad Prælaturam cenſendus ſit habens liberos? Quod videri poſſet, per *can. De Syracuſanæ 13. Diſt. 28. & can. antepen. Diſt. 6.* ubi propter liberos non videtur quis admittendus ad Epiſcopatum. Sed dicendum, nullatenus ideo induci inhabilitatem, cùm nullibi de ea pateat, & ſine textu non ſit inducenda. Nihil faciunt adducti textus, quia per eos non tam ponitur inhabilitas quàm datur conſilium, ne facilè tales admittantur, quòd per liberos poſſent deperdi bona Eccleſiaſtica: quem metum ſi auferat perſonæ qualitas non eſt ea reijcienda; uti & ſi alio modo ei occurratur, *can. Sunt* XII. *q.* 1. Abbas in *c. 1. n. 2. inf. De teſtam.* Vndè eſt, quòd ejuſmodi qualitas, ſit exprimenda Pontifici, quia cùm poſſit ponere impedimentum, faceret confirmationem ſubreptitiam. Nihil etiam facit, quod habet Imp. Novel. 6. *c.* 1. §. 4. ordinatum filios aut nepotes habentem ſacerdotio cadere; ut, ſi admiſſus reijciatur, multò minùs admittendus ſit: nam non eſt legis civilis inducere inhabilitatem, ſed tantùm Canonicæ: niſi hæc ab iſta ſtatutum approbet, cujus contrarium hac in materia patet ex *can. Epiſcopus* XII. *q.* 2. ubi liberos habens admittitur ad Epiſcopatum.

39 Majus dubium eſt, An habens liberos illegitimos ſit inhabilis? Hoc aliqui volunt per *d. can.* 13. verùm cùm textus ibi indiſtinctè faciat mentionem liberorum, quòd eorum cauſsâ poſſent perire bona Eccleſiaſtica, quæ non ita habet locum in legitimis, ceſſabit etiam prohibitio, ſi perſonæ qualitas reſpondeat, & aliud nihil impediat.

40 Regularibus non eſt præficiendus non profeſſus, caſſaturque ejus electio, non obſtante conſuetudine, *c. Cum cauſſam* 27. *h. t.* & non niſi inſtructus in regula monachali, quòd minùs conveniat, eſſe magiſtrum, qui needum fuit diſcipulus, *c. Officij* 38. *hoc tit.* ubi aliter facta electio decernitur irrita & inanis.

41 Eligendus itaque ex voto Eccleſiæ dignus, & ex pluribus dignis dignior, quem morum ſanctitas commendat præ cæteris, quatenus idem utilior aptiorque adminiſtrationi. Quæ res facit, ut etiam minùs doctus doctiori præferatur, & non rarò potiùs habeatur ratio ſanctitatis morum, quàm ſcientiæ, ut in Religioſibus. Interdum utrumque requiritur, ut in ijs, qui præſunt, velut Epiſcopi, in quibus præcipuè requiritur prudentia. * Vbi nobilitas &
42 potentia non faciet aliquem ſine noxa præferri digniori, niſi Eccleſiæ ſtatus requirat potentem. Faciet tamen & generis ſplendor & claritas in paritate aliquem potiorem eo, cui iſta deſunt. Conſanguinitatis & amicitiæ hîc non eſt habenda ratio: quamvis & hæc in paritate ſine piaculo faciat quem inclinari in amicum, aut conſanguineum, non etiam in imparitate.

De gremio Eccleſiæ vacantis ut quis eligatur, 43
conveniens quidem eſt, ſi ibi idoneus habeatur, *c. Ne pro defectu* 41. *hoc tit.* non tamen neceſſarium, cùm & teneat electio extranei: & interdum quis ſit adſumendus ex alio loco, cui id juris conſuetudine aut privilegio quæſitum, *c. 8. ſup. De conſuet.*

Vbi quæri poſſet, An ſine peccato præteriri
poſſit extraneus dignior, accepto interno digno? R. Actum iſtum videri vacare peccato acceptionis perſonarum, cùm textus in *can. Metropolitano Diſt.* 63. velit ex presbyteris Eccleſiæ optimum ordinari: & textus in *can. Nullus Diſt.* 61. non aliàs aliunde adſumi aliquem permittat, quàm ſi in Eccleſia nô ſit aliquis dignus. Qui Canones etſi uſu minùs frequententur, faciunt tamen extra noxam eſſe eligentes dignum internum, quod ea res ſit minus obnoxia turbis, gratiorque eſſe ſoleat internus externo, atque is a majori cum benevolentia munus ſuum peragat. Vt hac ex parte compenſetur id, quo extraneus ſuperat. Quod vel maximè tunc procedet, quando fundator voluit aliquem adſumi ex certa familia, aut civitate: in qua ſi idoneus haberi poſſit, non eſt extraneus adſumendus. 44

Quæritur etiam, An teneat electio digni, 45
omiſſo digniore? Iuri Canonico, & rationi naturali magis eſt conſentaneum, eligentes iſto caſu non eſſe immunes à peccato mortali: cùm enim Canones eum præfici velint, qui præſtantior eſt, qui doctior, qui ſanctior, qui omni in virtute eminentior, *can. Licet* 15. VIII. *q.* 1. qui optimus, *d. can. Metropolitano*, qui Præſulatu dignus, *Novel.* 5. *cap.* 9. docet ratio, non fungi eligentes adminiſtratoris boni vice, digniorem prætereundo, & potiùs providere perſonæ quàm loco: quod, prô dolor! non eſſe infrequens facit favor. Vtroque tamen in foro, tam interno quàm externo, valet electio, nec reſcindi poteſt, ex communi ſententia, nixâ textu *c. Cum nobis* 19. §. *illius h. t. ubi Gloſ.* Covarr. *ad reg. Peccatum p.* 2. §. 7. *n.* 3. Nec obſtat, quòd Eccleſiæ intentum ſit, habere digniſſimum, cùm non reijciat dignum; & hoc ad ſervandam Eccleſiæ quietem. Alioqui omnes electiones verſarentur in diſcrimine, & infinitis litibus locus foret, ſi ea ſola de cauſſa everti poſſent, quòd dignior eſſet præteritus. Navar. *de Simonia conſ.* 8. *nu.* 1.

Alia hîc occurrit quæſtio, An omiſſo di- 46
gniori teneantur eligentes & conferentes ad reſtitutionem? R. Veriùs eſſe, nec teneri eos Eccleſiæ, nec omiſſo: non iſti, quia ei non nocuerunt, cùm de idoneo providerint miniſtro: non huic, quia ante electionem nullum jus vel ad rem vel in rem habuit, cùm id demùm ei

quæratur per electionem, Navar. in *Manuali*
c. 17. *nu.* 72. ante quam nihil juris ha-
bet, quod prætendat, Covarr. *d.* §. 7. *n.* 6.
Leſſius *De iure & iuſt. lib.* 2. *cap.* 34. *dubio* 15.
Similiter electus non tenetur ad aliquam
47 reſtitutionem digniori, propterea quòd dici
nequeat aliquo jure privaſſe eum, qui necdum
ullum quæſitum habuerit; neque ullam etiam
injuriã intuliſſe videri poſſit. Nam ſi qua illa-
tia, illa eſt per eligentes illata; quorum ſuffragijs
conſentiens electus, non poteſt dici peccaſſe,
tamquam conſentiens peccantibus, cùm ejus
non ſit, merita propria diſcutere ac dijudicare,
Leſſ. *d. loco n.* 76.
Aliud eſt in eo, qui fraude impedit aliquem,
48 quò minùs eligatur: hic quippe tenetur ad re-
ſtitutionem, quando jus quæſitum avertit; quia
cùm injuſtè cauſſam damni dederit, tenetur
idipſum reſarcire, ex regula communi. Quo
modo cùm ante electionem necdum firmum
jus ſit adquiſitum, verius eſt, ex arbitrio ſapi-
entis ſatisfactionem eſſe injungendam impedi-
enti, qua de re pleniùs agetur infrà *ad tit. De
præben.* V. Covarr. *ad d. c. Peccatum p.* 2. §. 7.
n. 8. Navar. *d. c.* 17. *n.* 69. *& ſeqq.* Pet. Na-
varr. *De reſtitut. c.* 7.
Indignum eligentes ſcienter, præterquàm
49 quòd graviter peccent, præcipuè ſi agatur
de cura animarum, & teneantur ad reſtitu-
tionem damni ipſi Eccleſiæ, quæ damnum
accepit, *c. fin. inf. De iniur.* atque inſuper indu-
cere electum, ut Eccleſiam dimittat, privan-
tur ipſo jure ſuffragio pro ea vice, ſuſpendun-
tur à beneficijs Eccleſiaſticis per triennium,
c. Cùm in cunctis 7. §. *Clerici h. t.* quæ ſcilicet ha-
bent in ea Eccleſia, quam per talem electio-
nem offenderunt: non etiam quæ alibi habent,
ne pœna excedat culpam, *c. Si compromiſſarius*
37. *in fine eod. in* 6. ubi eamdem pœnam ſubit
is, in quem compromiſſum, ut eligat, ſi ſcienter
indignum elegerit, & compromittentes, ſi ta-
lem electionem ſcienter habuerint ratam.
Quæritur hîc, An ipſo jure iſtæ pœnæ in-
50 ferantur? R. Quantum ad pœnam ſuſpenſio-
nis à beneficijs, eam eſſe latæ ſententiæ, quo-
ad eligentes indignum, ut patet ex *d.* §. *Clerici
in verb. noverint ſe ſuſpenſos.* Idem & in com-
promiſſario, *d. c.* 37. Conſentientes verò ele-
ctioni factæ per compromiſſarium, non vide-
ri aliam pœnam incurrere, quàm privationis
eligendi aut compromittendi pro iſta vice, ut
indicant verba *d. c.* 37. *verſ. niſi & ipſi ſci-
enter.* Quò reſpicit verbum ſubſequens, *puniun-
tur*; non etiam verbum, *ſuſpenditur*; cùm non
ſit tam grave peccatum in caſu conſenſus ſolius,
atque eſt in caſu electionis per eos factæ, in
quo eorum verſatur factum.
Tenet autem pœna ſuſpenſionis eos quoque,
51 qui perſonæ dignæ electionem aut proviſio-
nem infringere, & confirmationem impedire
temerè ſunt conati, *d. c.* 37. Et hoc tantùm in
electis ad dignitates, perſonatus, aut Canonias,
cap. 1. *eod. in* 6. * In Epiſcopo eligente
indignum non habet locum iſta ſuſpenſio, 52
d. c. 37. §. *huiuſmodi*; quæ non ſolet ligare
Epiſcopos, niſi exprimatur: quod illis datum
propter officij neceſſitatem, *c. Quia periculoſum
De ſent. excom. in* 6. Deinde ijs eſt propoſita
pœna alia, privatio ſcilicet poteſtatis conferen-
di officia, aut beneficia, *c.* 7. *in fine & c. Nihil*
44 §. *Epiſcopi h. t.* Scienter itaque eligentes
indignum notantur.
Quid ſi ſciat quis indignum non aliter,
quàm ex ſola confeſſione? R. Scientiæ quidem
iſtius rationem non haberi; non poſſe tamen
nec debere eligenti talem ſuffragari, quòd non
minùs habeat locum ratio prohibitionis iſto
caſu, *d. c.* 7. *in fine h. t.* & ſuppoſitâ inhabilita-
te perſonæ, actus eligentis talem in ſe ſit ma-
lus, ut patet ex *c.* 2. *inf. tit.* 31. *De off. iud. ordin.*
quod indicat eum contra conſcientiam agere,
qui ad ejuſmodi concurrit electionem: nam
ejus cauſſa ponitur ſcientia; quâ poſitâ de mo-
do ſcientiæ diſputandum non eſt. Vt contra
Paludanum & Adrianum rectè teneat Navar.
in *can. penult. n.* 146. *De pœnit. Diſt.* 6. pœnam
ſuſpenſionis iſtam incurrere: qui & vult *ibid.
nu.* 15. diſſuadere eumdem poſſe alijs, ne eum,
cujus malitiam novit, licet per confeſſionem,
eligant, ſalvo tamen ſigillo. Et hoc citra pec-
catum, quia alteri munus, quod ambit, non
debeatur, nec iſtud acceptare poſſit citra de-
trimentum animæ.
Dubitatur, An electio de indigno facta ſit
ipſo jure nulla? R. Solùm hîc quæri de indi- 53
gnitate, reſultante ex defectu litteraturæ, mo-
rum gravitatis, ætatis, natalium: dicendum-
que, eam cauſſare nullitatem, *d. c.* 7. in cujus
principio prohibetur eligi habens hujuſmodi
defectum; in fine autem eligentes dicuntur
eligendi tunc poteſtate privati: & in *c. Inno-
tuit* 20. *in fine h. t.* decernitur electio talis ir-
rita & inanis: item in *c. Congregato* 53. *in fine
h. t.* dicitur electio irrita nuntianda ejus, qui
expers eſt ſcientiæ litteralis; quod & Gloſ. *ibid.
V. in litteratura* confirmat. Ratio eſt, quòd
habens hujuſmodi defectum nequeat ſatisface-
re intentioni Eccleſiæ.
Quæri autem hîc poſſet, An in caſu electi
indigni, eligentes, aut ipſe electus, teneantur 54
digno præterito ad reſtitutionem? R. Non vi-
deri, ex eo, quòd obligatio ad reſtituendum
præſupponat ablationem ab eo, cui eſt jus in
rem, vel ad rem: neutrum eſt omiſſo, cùm
agatur de juſtitia diſtributiva. Nam beneficia
Eccleſiaſtica, cùm ſint potiùs ſtipendia &
merces laborum, quàm bona communia, in
eorum diſtributione peccatur quidem per di-
ſtribuentes contra officium commiſſum, non
poſſunt tamen ulli teneri ad reſtitutionem,
quàm

quàm Eccleſiæ, cujus jus violatum, præponendo ei indignum, non etiam alterius, cui jus non poteſt dici quæſitum ante electionem. Vid. Navar. in *Summa c. 17. n. 69. & ſeqq.* Covar. *d. §. 7. n. 2.* Molina *De iure primogent. lib. 2. c. 5. n. 58.*

56 Occurrit & alia quæſtio, An pœnæ, propoſitæ eligentibus indignos, obtineant, ſi ex votis indigno præſtitis non ſequatur electio? R. Iuxta antiquum jus, in *d. cap. 7.* nihilominus fuiſſe locum pœnis, quòd quantum ad eligentes delictum fuerit completum; ejus tamen rigorem eſſe mitigatum per *c. Perpetuò 7. eod. in 6.* ſaltem quoad privationem poteſtatis eligendi pro iſta vice. Vt maneat ijs ſalva electio; ex ratione, quòd non habuerit effectum eorum conatus, prævalentibus aliorum ſuffragijs. Habent tamen tales læſam conſcientiam, ut juſtè metuant divinam ultionem, & Apoſtolicam, *d. c. 7. in fine eod. in 6* Quantum ad pœnam ſuſpenſionis à beneficijs, non videtur jus antiquum mitigatum; ut hodie etiam obtineat.

57 Cæterùm prædictæ pœnæ non aliàs obtinent, quàm ſi eligatur indignus, ob defectum ſcientiæ, morum, ætatis, natalium; de ijs enim loquitur textus in *d. cap. 7. hoc tit.* & ſimiles: ut qui alijs modis indignum elegerit ad Epiſcopatum, aut curam animarum, arbitrio ſuperioris veniat puniendus.

58. Loquuntur autem Canones de eligente, aut conſentiente in indignum ſcienter, *c. Cum VVintonienſis 25. h. t. d. c. 7. eod. in 6.* Vnde dubitari poteſt, An ergò ignorantia impediat pœnam? R. Si invincibilis fuerit ignorantia, rem eſſe manifeſtam, quia ſcilicet tunc nulla pœna ſit commiſſa: uti & non diſputandum, ſi fuerit adfectata, quia ſcientiæ adæquatur; quæ cùm ponat delictum, meritò illud ſequitur pœna. Si non fuerit omninò invincibilis, ſed aliquo modo voluntaria, videri eligentes non excuſari à culpa, aut pœna: probabile tamen eo caſu non incurri pœnam, niſi interveniente dolo, & malitiâ; ut poſitâ ignorantiâ, licet ea vinci potuiſſet, & non ceſſet culpa, excuſatio tamen ſit admittenda à pœna; ne dictio, *ſcienter*, in textibus poſita, nihil operetur. Quò facit, quòd pœnæ ſint potiùs mitigandæ, quàm exaſperandæ, & non facilè inducendæ.

59 Porrò ſeipſum quis non rectè eligit, *arg. c. Per noſtras inf. De iure patron.* ubi Gloſ. hoc dicit eſſe ambitioſum. Vt meritò talis repellatur, cùm ſit contra Apoſtolum, adſumere ſibi honorem, *can. In Scripturis VIII. q. 1. c. Qualiter 17. h. t.* qui non deſiderantibus, ſed fugientibus eſt deferendus. Facit, quòd inter eligentem & electum debeat eſſe diſtinctio, tamquam inter patientem & agentem, dantem & accipientem, *c. fin. inf. De inſtit.* V. Flamin. *De reſignat benef. lib. 9. q. 17. n. 109.*

Quæſitum hìc eſt. An conſentiens in electio- 60
nem ſui connumeretur numero eligentium, eumque augeat? R. Ita videri per *c. Cum in iure 33. h. t. Gloſ. in l. Planè D. Quod cuiuſque univerſitatis nomine &c.* Panorm. *conſ. 25. n. 3. p. 2.* Neque obſtat, quòd nemo ſe eligat, quia hoc verum eſt, quando ſe ingereret; hìc autem non ſe ingerit, ſed tantùm electionem ſui approbat. Quod ita videtur diſpoſitum à Pont. ad evitandas diſcordias, quibus facilis eſt occaſio in eligentibus, Abbas *d. c. Cùm in iure 33. & ibi* Innoc. Videtur autem *d. cap. 33.* loqui in caſu, quo in aliquos eſt compromiſſum, qui
ex ſuo numero aliquem elegerunt.* Quò facit, 61
quòd Cujacius, *ad d. l. Plane quæ eſt ex lib. IX. Pauli ad Edictum,* ex ſeptem Electoribus Imperatoris anteſtare dicit electionem eorum, qui unum ex ſuo corpore elegerint, ſi modo is electioni de ſe factæ adſenſum præbeat. Atque eo caſu tantùm Baldus vult procedere deciſionem *d. c. 33.*

Supereſt videre, An nominatio ſucceſſoris 62
ſit probanda? R. Gratianum, *can. 1. & 2. VIII. q. 1.* velle Divum Petrum in ſucceſſorem ſibi delegiſſe Clementem; qui tamen ibidem non numeratur proximus à D. Petro, ſed demùm in ordine quartus poſt Linum & Cletum: ut videatur præelectus & ordinatus quidem fuiſſe in Rom. Eccleſiæ Epiſcopum, ceſſiſſe tamen, ut habet Gloſ. in *d. can. 1.* Pluribus ea de re agit Card. Baron. *Annal. Tomo. 1. ad an. 69.* Vt ut eſt, ſpeciale fuit, nec trahendum ad exemplum aut conſequentiam, *can. Non exemplo XXVI. q. 2.* propter detrimentum, quod inde redundare poſſet in Eccleſiam, privato affectu cauſſante promotionem indignorum: unde & ſucceſſoris conſtitutio prohibita, *can. 3. & 4. VIII. q. 1.* Fuit tamen & uſus aliquis nominationis in ſucceſſorem: tum ad avertendũ, ne per hæreticos ſedes Epiſcopales invaderentur; tum & ad impediendas fraudes ac ſordes, quæ non raró in Epiſcopis eligendis committebantur. Non ita tamen, ut nominatus neceſſariò eſſet præficiendus, ſed quòd non leve pondus haberet in ſuffragijs commendatio prædeceſſoris, quòd is apprimè noſſet, quis muneri iſti magis foret idoneus. Hæc de eligentibus & electis.

Ad formam & modum electionis quod at- 63
tinet, de ea non tractandum, niſi poſt vacantem & viduatam paſtore Eccleſiam, eumque ſepulturæ traditum, *c. Bona 36. h. t.* quòd feſtinatio ſapiat contemptum. Imò non niſi tertio poſt ſepultum paſtorem die ad electionem novi procedendum eſſe, habet textus in *can.*
Nullus 7. Diſt. 79. * vocatis ijs, ad quos electio 64
ſpectat, vel jure communi, vel ſpeciali, quatenus commodè vocari poſſunt, *c. Cum inter 18. & c. Quod ſicut 28. h. t.* ut quia ſunt in provincia, *c. Coram 35. & c. Quia propter 42. h. tit.*

Vnius

Vnius omiſſio faceret electionem indebitè fa-
ctam, & magis obeſſet, quàm multorum con-
tradictio, *d. c. Bona* 36. Potuiſſet enim omiſ-
ſus alios rationibus ſuis in diverſam traxiſſe
ſententiam.

65 Sed controvertitur, An ipſo jure ſit irrita?
Poſſet hoc videri, per *c. In Geneſi* 55. *in fine h. t.*
ubi decernitur irrita & inanis: quam opinio-
nem videtur tenere Gloſ. in *d. c.* 55. *in fine, &*
d. c. Quod ſicut 128. *V. conſentire h. t.* Contra-
rium rectè tenet Abbas, in *d. c.* 42. *in fine princ.*
hoc tit. quòd ſcilicet non ſit ipſo jure irrita, ſed
irritanda: niſi propter bonum pacis omiſſi po-
ſtea conſentiant, & electionem factam appro-
bent, per text. in *c. Eccleſia* 57. *h. t.* ubi Gloſſa
V. ſicut dicit, non eſſe de forma electionis, ut
omnes ſint præſentes. Facit *d. c.* 42. *in fine*, ubi
Innoc. *n.* 1. *& d. c.* 57. *nu.* 3. dicit electionem
non eſſe omninò nullam, ſed caſſari poſſe. Ho-
ſtienſis *hîc in Summa nu.* 11.

66 Quid ſi à præſentibus ſit electus dignus, an
omiſſus tenebitur approbare? Negat hoc In-
noc. *d. c.* 57. *n.* 4. ex ratione, quòd omnes
ſint vocandi, *d. c.* 42. Et facit *d. c.* 25. quo di-
citur penitus infirmanda electio per contem-
ptos, niſi conſentiant: quod & vult *Gl. V. con-*
ſentire; propter injuriam illis illatam. Vt nihil
obſtet, quòd negotium Eccleſiæ ſit utiliter ge-
ſtum.

67 Vocandi itaque omnes, etiam abſentes, mo-
dò in loco tali, ut commodè vocari poſſint:
aliàs eorum omiſſio, uti & aliorum, qui vo-
candi non ſunt, nihil impediet, *d. c.* 42. *§. illud.*
Abſentes vocati non coguntur neceſſariò com-
68 parere. * Eſt tamen legitimè impeditis (quod
jurati adſerere, ſi opus, cogi poſſunt, *d. §. illud*)
ſuffragium ſuum ſalvum: quod explicare poſ-
ſunt, non quidem ſcripto, cùm ſecretò & ſi-
gillatim ſit exprimendum, *c. pen. in fine eod. in*
69 6. * ſed per alium de Collegio, qui ſuffra-
gium habeat, unum aut plures, quibus vices
ſuas demandent. Is, cui demandatum, non po-
terit alium ſuo nomine, alium procuratorio eli-
gere, quia ea res ſaperet inconſtantiam; niſi de
expreſſa perſona eligenda ſit mandatum, *d. c.*
42. *§. porrò.* Pluribus ſi vices ſuas quis com-
miſerit, ſingulis in ſolidum committere debet,
quòd ea res videatur facere unum tantùm eſſe
conſtitutum; admitteturque præoccupans ſo-
lus, cæteris excluſis. Si omnes compareant, ne
vota in diverſos diſtrahantur abſque effectu,
electio unius eſt penes Capitulum. Quòd ſi
concordare nequeat, admittetur primo loco
ſcriptus, *d. c.* 42. *§.* 1. Nam in dubio, ſi de vo-
luntate diſponentis aliter non conſtet, ſequi-
mur ſcripturæ ordinem; ex eo enim præſumi-
tur ordo voluntatis, *l. Cùm pater* 77. *§. pen. De*
70 *legat.* 2. *c. Mandato* 10. *De præben. in* 6. * Dixi,
de collegio; quia extraneo non poſſunt iſtæ
vices demandari, ſine conſenſu eorum, qui
ſunt de collegio, *d. §. illud*: etiam in caſu, quo
nullus de Capitulo mandatum acceptat, atque
ita voto ſit cariturus abſens. Ad eum, qui in
loco eſt præſens, ſed impeditus, mittendi de
Capitulo, qui ſuffragium ejus excipiant; niſi
malit vices ſuas alteri demandare, aut etiam
iſti juri renuntiare, *l. pen. Cod. De pactis.* Quan-
tum ad Regularium electionem, abſentium
vices in ea demandari nequeunt, Conc. Tri-
dent. *Seſſ.* 29. *De Regul. c.* 6. Itaque non niſi
tradito ſepulturæ Epiſcopo de electione tra-
ctandum, quæ niſi intra tres menſes perficia-
tur, ad ſuperiorem jus iſtud devolvitur, *inf. tit.*
10. *De ſupp. negl. Prælat.*

Modi celebrandæ electionis tres ſunt uſitati. 71
Primus, qui & antiquiſſimus, per Inſpiratio-
nem, cùm electores, nullâ præcedente conſul-
tatione, ſimul omnes in unum conſentiunt, *d.*
c. 42. *in princ.* Secundus per Scrutinium, cùm
præſentibus omnibus, qui debent, poſſunt, &
volunt intereſſe, tres fide digni adſumuntur,
qui ſecretò & ſigillatim ſingulorum vota ex-
quirant, & in ſcriptum redigant, poſteaque
denuntient perſonam, in quam pars numero
major & ſanior, meritis, auctoritate, zelo,
convenit, *d. c.* 42. *& c. Sicut eod. in* 6. * Vt 72
major pars ſola non ſufficiat, niſi & ſanior ſit;
requiruntur enim iſta duo conjunctim: imò
etiam ſanior pars, licet numero minor, præva-
leat numero majori, quàm merita, zelus, au-
ctoritas non comitantur. Quod verum, niſi al-
tera eligentium pars ſit duplo major: tunc
enim inæqualitas major eſt, quàm ut zeli aut
meritorum ratione ſit infringenda. Vt proin-
de Pont. in *c. Si quando* 9. *eod. in* 6. nolit quid-
quam ei opponi ea ex parte, exceptâ ſuffragij
nullitate, quam opponi poſſe ibi permittit.

Tertius per Compromiſſum, quando in 73
unum, aut plures idoneos transfunditur eli-
gendi facultas, ſive ejuſdem ſint collegij, ſive
externi, ut vult Gloſ. *d. c.* 42. & ſatis colligitur
ex *c. Cauſſam quæ* 8. *hoc tit.* Modus hic expe-
ditior eſt, ut minùs obnoxius naturali ad
diſſentiendum inclinationi.

Quæritur autem, An neceſſe ſit, omnes in
compromiſſum conſentire? Videri poſſet, ſuf- 74
ficere majorem partem, quæ ſolet minori præ-
valere, ſecundùm ea, quæ traduntur infrà, *tit.*
De his quæ à majori parte &c. Contrà tamen vult
Gloſſa in *d. c.* 42. *& ibid.* Abbas *num.* 6. &
alij, eo quòd invitus nemo jure ſuo ſit privan-
dus: item ex regula, quæ habet, quod omnes
tangit, ab omnibus approbandum eſſe: & vide-
tur pro ea parte eſſe text. in *d. c.* 42. *§.* 1. *verſ. vice*
omnium, & in c. Scriptum 40. *in verb. mutuo con-*
ſenſu h. t.

Non poteſt autem demandata poteſtas re-
vocari, re non integrâ, quando ſcilicet cœptus
haberi tractatus ſuper eligendo, *c. In cauſis* 30.
h. t. & electa perſona ab iis, in quos compro-
miſſum,

Digitized by Google

miſſum, acceptanda eſt, ſi nihil ei objici poſ-
ſit. Hæc de probatis eligendi modis. Sortes
hac in materia ſunt reprobatæ.

His modis id commune, quòd eodem tem-
pore & unico actu electio ſit facienda, ne aliàs
contingat plures eſſe electiones, *c. In Geneſi*
75 *55. h. t.* * Electionis deinde fieri debet pu-
blicatio, quæ ex tacita approbatione, nemine
ſe opponente, ab omnibus facta cenſetur. Effe-
ctus electionis publicatæ eſt, quòd ab eâ rece-
dere eligentibus non liceat, *c. Publicato* 58.
h. t. cùm quod ſemel placuit ampliùs diſplicere
nequeat, & quia, ut ait Abbas, electores ſint
functi ſuo munere, & jus ipſi electo quæſi-
tum.

76 Ad perfectionem electionis facienda præ-
ſentatio ipſi electo intra octo dies, ſi commo-
dè fieri poterit, ſub pœna excluſionis à proceſ-
ſus perſecutione, & ſuſpenſionis per trien-
nium à beneficijs, *c. Cupientes* 16. *§. cæterum*
77 *eod. in* 6. * Electus verò adſenſum declarare
debet intra menſem; aliàs jure, ſibi per electio-
nem quæſito, cadet ipſo jure: niſi fortè nihil ei
imputari queat, propter ſuperioris arbitrium,
unde dependet, *cap. 6. eod. in* 6. Quòd ſi ele-
ctus liberè acceptare recuſet, aut tempus ſibi
labi permittat, aut inhabilis ſit ex occulto vitio,
electoribus manet tempus integrum & ſalvum,
quòd eorum culpæ nihil ſit imputandum, qui,
quantum in ſe erat, ſint functi munere ſuo; ut
puniri non debeant; & ita expreſſum eſt in
c. Si electio 26. *eod. in* 6. Poteſt autem electus
liberè non acceptare electionem; imò etiam
poſt acceptationem eidem renuntiare coram
eligentibus tantùm, non requiſitâ ſuperioris
auctoritate, *d. c. 26. in princ.* quâ non eſt opus
in infirmando, cùm non ſit adhibita in con-
firmando. Poſt confirmationem ea deſidera-
tur, ut dicetur infrà *tit.* 9. Poſt renuntiatio-
nem, quâ jure quæſito ſe privavit, non admit-
titur pœnitentia, utpote ſera, *c. Cùm inter* 16.
h. t. Non impeditur tamen renuntians iteratò
eligi, & electioni iteratæ conſentire, cùm
nullibi propter renuntiationem jubeatur eſſe
ineligibilis ad eamdem dignitatem, vel benefi-
cium: res enim iſta ad pœnam ſpectat, quæ ſine
textu non inducenda.

78 Acceptatâ electione, incumbit electo pro-
curare confirmationem, quæ eſt juris per ele-
ctionem quæſiti corroborativa declaratio. Pe-
tenda ea eſt jure communi ab immediato ſu-
periori. Sic Abbates & alij confirmandi ab
Epiſcopo: niſi ſint exempti, quorum confir-
matio petenda à Rom. Pontifice, *cap. Nihil*
44. *hoc tit.* Abbas in *c. 4. inf. De ſuppl. negl.*
Prælat. Epiſcopus jure communi à Metropoli-
tano confirmandus, hic à Primate, Primas à
Patriacha, hic à Pont. Romano. Hodie Epi-
ſcoporum confirmatio petenda à Pont. præci-
puè ubi Principes habent jus nominandi Epi-
ſcopos, quos Pont. præſentant confirmandos.

Confirmationem proſequitur electus, vel
ipſe perſonaliter, ſi commodè poteſt, ſe præ- 79
ſentando, aut idoneas perſonas tranſmittendo,
d. c. 44. Idque intra tres menſes ab adſenſu
electioni præſtito: aliàs, niſi impedimentum
excuſet, eo ipſo vacuatur electio viribus, *cap.*
6. *in fine eod. in* 6. ut ea res ſit latæ ſententiæ,
juxta Gloſ. ibid. Reſtrictum hoc ſpatium po-
ſtea ad unum menſem, intra quem electus ad
cathedralem aut regularem Eccleſiam, cujus
confirmatio à Sede pendet, per ſe ſuſcipere de-
bet iter: niſi procuratorem admitti faciat cauſ-
ſa, reliquo tempore pro diſtantia loci compu-
tando, *c. Cupientes* 16. *in princ. eod. in* 6.

Superior confirmationi præmittere debet 80
examen ſuper electione, an ſit facta Cano-
nicè, ſuper moribus, ætate, ſcientia, na-
talibus electi, & hoc ne indignus promovea-
tur. Qua in re ſi peccatum fuerit, eligentes eo
gravius peccant, quò gravior eorum exceſſus,
& dejiciendus ipſe indignè promotus, *d. cap.*
44. Quod ſi confirmatio præcipitanter, non
præmiſſa cauſſæ cognitione, & ſine inquiſitio-
ne ſuper præmiſſis, nec citatis ſe opponere
volentibus, ſaltem generaliter, & in Eccleſia
non adſignato termino peremptorio, intra
quem comparere debeant, adhibita fuerit, de-
cernitur irrita & inanis, *c. fin. eod. in* 6. Abbas
in *c. 3. nu. 4. h. t.*

Vbi quæri poſſet, An teneat confirmatio 81
ſine conſenſu aut conſilio Capituli? R. Adhi-
bendum eſſe ſaltem conſilium Capituli ex-
preſſum, *cap. 4. & 5. inf. De his quæ fiunt à*
Præl. ſine conſ. Capit. ubi Gloſ. 1. & Gloſ. in c.
Quâ fronte 25. V. contra debitum, ubi Abbas *nu.*
14. *inf. De appellat.* quòd cauſſa Eccleſiaſtica
alicujus momenti, qualis eſt hæc, non ſit
tractanda ſine conſilio Capituli. Videtur
tamen toleranda contraria conſuetudo, *c. Non*
eſt eod. in 6.

Tractanda autem in loco Eccleſiaſtico,
cùm ſit contra dignitatem Eccleſiaſticæ juriſ-
dictionis, eam exerceri in loco ad exercitium
hujuſmodi juriſdictionis non deſignato, *d.*
cap. 25.

Verùm alia quæſtio eſt, An confirmatio 82
in loco profano facta ſit nulla? Non deſunt,
qui apertè inductam volunt prohibitionem
d. cap. 25. atque ita nullitatem, *per text. l.*
Non dubium Cod. De legib. Verius tamen, iſto
cap. non contineri niſi nudam reprehenſio-
nem confirmationis factæ in loco profano,
ſine alio juris effectu: ut non tam decla-
retur irrita, quàm minùs honeſtè & con-
venienter facta, Innoc. *d. c. 25. & ibid.* Wameſ.
n. 3. & 4. Quò facit, quòd poteſtas confirma-
tionis magna ex parte ſit voluntariæ juriſdi-
ctionis, & plerumque in contentionem, ne-
mine ſe opponente, non erumpat, modò

ſervetur forma præſcripta, *cap. fin. eod. in 6* in quo requiſita omiſſa ponerent nullitatem.

83 Confirmatio electione inchoatum matrimonium ſpirituale ratificat, ponit jus in rem, dat facultatem adminiſtrandi ſpiritualia & temporalia, atque exercendi ea, quæ ſunt juriſ-
84 dictionis, quatenus electio eſt valida. * Ante confirmationem ſe immiſcens adminiſtrationi, vel per ſe vel per alium, quocumque tandem titulo id faciat, omni jure per electionem quæſito hoc ipſo privatur, *c. 5. eod. in 6.* quòd honorem ſibi contra Apoſtolum adſumat, *cap. Qualiter 17. hoc tit.* Niſi per Tranſ-alpinum confirmatio ſit petenda à Rom. Pontifice, nam eo caſu ante obtentam confirmationem eſt electis poteſtas adminiſtrandi permiſſa; citra alienationem tamen, ne pendente confirmatione depereat quid rerum Eccleſiæ, *c. Nihil 44 in fine h. t.*

Quid ſi confirmatio fuerit nulla? Si quidem per ignorantiam facti, quæ eſt probabilis, nullam pœnam ſubit electus, adminiſtrationi ſe ingerens, quia abeſt culpa: ſi verò juris, non erit immunis electus à pœna prædicta, quia illa, cùm ſit improbabilis, culpam ponit. Quod & procedet eo caſu, quo appellatione interpoſità & pendente, eà non obſtante, electus ſe ingerit, *Gloſſa in d. c. 5. V. confirmetur.* Electæ in Abbatiſſam, à majori parte quidem, non tamen à duabus, ſi aliæ non accedant, interim dum inquiritur per ſuperiorem, eſt facultas adminiſtrandi, citra alienationem, *c. Indemnitatibus 43. §. ſi verò eod. in 6.*

Conſecratio ſpirituale matrimonium con-
85 ſummat, & concedit etiam ea, quæ ſunt ordinis. Facienda ea eſt à ſuperiore, inf. *tit. 11. De tempor. h. ordinat.*

86 In Abbatibus loco conſecrationis eſt benedictio: quæ ſi negligenter differatur per Epiſcopum, electus nihilominus gaudet nomine Abbatis, & benedicit Monachos, ne ex mora monaſterium patiatur detrimentum, *c. 1. ubi Gloſſa inf. De ſupplen. neglig. Prælat.* Quod aliter ſe habet in Epiſcopis, qui ante conſecrationem ne quidem nomen Epiſcopi adſumunt, quòd per eam demùm cenſeatur conferri ordo Epiſcopalis.

Electio Pontificis Rom. olim penes Clerum
87 fuit; vicinos ſcilicet Epiſcopos, adſentiente vel poſtulante populo. Nam penes populum non fuiſſe jus eligendi Pontificem, ſupra *h. t.* dictum. Hodie eſt penes Cardinales S. R. E. A quibus electus non aliter pro P. R. eſt habendus, quàm ſi duæ præſentium partes in eumdem conſenſerint, *c. 6. h. t.* In hac autem electione pleraque alia obſervanda proponuntur, *cap. 3. h. t. in 6. & Clement. 2. eod.* adinventa ad hoc, ut avertantur fraudes, & ne in longum protrahatur electio R. Pont. cum detrimento Eccleſiæ: quibus poſtremò acceſſit Conſtitutio Gregorij xv. an. 1621. VII. Kal. Decemb.

Illud verò in ea ſpeciale eſt, quòd electo continuò quæratur jus, citra confirmationem; quâ non indiget, cùm ſuperiorem non habeat. Quòd olim ab Impp. confirmata legatur, id uſurpatum potiùs, & poſtea abrogatum, ut dictum *ſup. h. t. n. 22.*

Quantum ad Imperatoriam dignitatem, de 88
qua agitur in *c. Venerabilem 34. h. t.* ea quoque defertur electione, non ſucceſſione; quòd optimum quemque electio inveniat, Tacit. *lib. 1. Hiſtor.* & convenientiùs ſit imperaturum omnibus, eligi ab omnibus, Plin. in *Paneg. Traian:* quamvis ſuccedendi ratio in alijs pleriſque uſupata minus habeat diſcriminis. Spectat electio iſta ad ſeptem Germaniæ Principes, tres Eccleſiaſticos, quattuor ſæculares. Vide Azorium *Inſtit. Moral. Tomo 2. lib. 10.*

Vbi quæritur, An hoc jus ijs acceſſerit per 89
Rom. Pontificem? R. Id quidem ab aliquibus in controverſiam vocari, Molin in *proœmio ad Conſuet. Pariſ.* Duar. *De ſacris Eccl. miniſt. lib. 1. cap. 4. circa med.* ſatis tamen patere ex *d. c. 34.* à Romana Sede ad ipſos id juris & poteſtatis perveniſſe, ab eaque Imperium Romanum in perſonam Caroli Magni à Græcis ad Germanos eſſe tranſlatum. Vnde & jus examinandi electum Regem dicitur ibi ſpectare ad Rom. Pont. quod ſignum eſt ab ipſo promanaſſe, quia aliàs id temerè prætenderet, ſi ſuo Marte Germani id juris ſibi vindicaſſent. Exprimitur idem apertè in *Clement. unicâ De iureiur.* Conſentiunt orthodoxi, diſſentiunt novi quidam homines, præcipuè novâ ſectariorum fœce infecti, nihil non à Romana Sede profectum nauſeantes, ſuper qua re diſputare pluribus eſt præter hujus inſtituti rationem. Qui ampliorem diſcurſum deſiderat, legat Bellarm. *Tomo 1. Controverſ. 3. lib. 5. cap. 8. verſ. Sextum exemplum, & Baronium Tomo 9. & 10. Annal.*

Controverſa autem eſt quæſtio, An 90
Rom. Pontifex poſſit Electores iſto jure privare? Reſp. Gloſſam penult. in *cap. 2. De re iudic* & Ioannem Andream *ibid.* velle, hoc non eſſe licitum Pontifici, niſi in caſum, quo eligere nolunt. Verius, poſſe auferre, & ad alios transferre, juſta cauſsâ ita poſtulante, ut quia ſchiſmatici, hæretici, negligentes in eligendo, cum detrimento & ſcandalo Eccleſiæ, populique Chriſtiani. Nam ut ipſe ad iſtos tranſtulit illam facultatem à Græcis ex cauſſa, quidni & auferet? cùm ejus ſit deſtruere, cujus inſtituere: præcipue in privilegijs, ubi eorum eſt uſus. Et hoc conſtat ex *d. Clem. unica*

unica & d. cap. 34. Adde Azor. *d. lib.* 10. *cap.* 3.

9 Porrò electus in Imperatorem non continuò adſumit Imperatoris nomen, ſed deſignati, vel electi tantùm; & olim Germanorum Rex dictus, poſtea Romanorum Rex appellari cœpit. Imperatoris nomen adſumit confirmatus à R. Pont. cui id eſſe juris docet jus, & habet praxis, *d. Clem. un.* uti & reprobandi, ex cauſſa indignitatis, &, ſtante paritate votorum ac diſcordiâ Electorum, alterius electionem approbandi, ut tradit *Gloſ. d. Clem. un. V. Regi.*

TITVLVS VII.

De Tranſlatione Epiſcopi.

SVMMARIVM.

1. *Tranſlationes cur regulariter prohibitæ.*
2. *Solus Pontifex transfert Epiſcopos.*
3. *Vinculum matrimonij ſpiritualis eſt fortius carnali.*
4. *Pœna tranſeuntium propriâ auctoritate ad aliam Eccleſiam.*
5. *Tranſlatio facienda ad maiorem Eccleſiam.*
6. *An quis invitus poßit transferri?*

1 Tranſlationes Epiſcoporum de Eccleſijs in Eccleſias regulariter prohibitæ; tum ad præſcindendam ambitionis & avaritiæ occaſionem, *can. Epiſc.* VII. *q.* 1. *& paſſim*: tum quòd matrimonium ſpirituale inter Prælatum & Eccleſiam initum non ſit diſſolvendum, ſive ex parte Eccleſiæ, ſive ex parte Prælati, etiam tantùm confirmati, quia confirmatio matrimonium ſpirituale faciat ratum, *c.* 2. *h. t.* Cauſſa tamen facit eas licitas, *can. Mutationes, can. Scias, can. Omnes can. Sicut* VII. *q.* 1. utilitatis ſcil. aut neceſſitatis, accedente nihilominus auctoritate ſanctæ Sedis.

2 * Soli enim Rom. Pont eſt auctoritas transferendi Epiſcopos, *d. can. Sicut in fine c.* 1. *&* 2.

3 *h. t.* ubi quod dicit Innoc.* vinculum matrimonij ſpiritualis eſſe fortius vinculo carnalis, non meretur reprehenſionem, quaſi ſecum pugnaret Pont. ut quidam volunt in Sedem Apoſtolicam minùs benè adfecti, cùm optimus ille ſanctiſſimuſque omnium judicio habitus Pont. rectè prætulerit vinculum ſpirit. ualis matrimonij quaſi fortius carnali, quòd hoc ſolvatur morte; ita ut nòn teneatur redire ad uxorem reſuſcitatus, ſecundùm Apoſtolum. *ad Roman.* 7. & communem opinionem, de qua inf. *tit. De ſecundis nupt.* Præterea per ingreſſum & converſionem alterius, ut dicetur ad *tit. De converſ. coniugat.* Spirituale verò non tollitur per mortem, propter impreſſum characterem; & per tranſlationem non aliàs, quàm auctoritate ſummi Pont. cui ſoli, uti jam dictum, eſt auctoritas transferendi Epiſcopos. Et hoc eſt, quòd in *d. c.* 2. ſolùm intendit diſputare Pontifex. Inferiores transferendi auctoritas eſt penes Epiſcopos, *cap.* 4. *inf. tit.* 9. *De renuntiat.*

Epiſcopus propriâ auctoritate tranſiens ad aliam Eccleſiam, ſuâ relictâ, nec ad ſuam redire, cujùs mediocritatem deſpexit, nec in aliena, quam per avaritiam & improbam ambitionem concupivit, permanere permittitur, *cap.* 3. *hoc tit. can. Si quis* 32. VII. *q.* 1. Sacerdos aut Diaconus propriâ auctoritate ad aliam Eccleſiam ſe transferens, niſi monitus revertatur, puniendus excommunicatione, *can. Si qui verò* VII. *q.* 1. 4

Tranſlatio autem, ſi eam faciendam ſuadeat utilitas, aut neceſſitas Eccleſiæ, facienda ad majorem Eccleſiam, non etiam ad minorem, *c.* 1. *De Cler. non reſident.* vel parem, quòd hoc minùs deceat, & nulla ſubſit utilitas, quæ ſuadeat, *cap.* 5. *hoc tit.* 5

Dubitatur, An invitus quis poſſit transferri? R. Ita videri, *can. pen. & ult.* VII. *q.* 13. Quò facit obedientiæ promiſſio, quâ Rom. Pontifici ſe obſtringunt Epiſcopi. Facit & textus in *c.* 6. *inf. De ætate & qual. præfic.* ubi qui ad altiorem ordinem noluit aſcendere, ita poſcente Eccleſiæ utilitate, dicitur compellendus per bonorum amiſſionem, & beneficiorum ſubtractionem. Goffred. in *Summa hic n* 4. *& ibid.* Hoſtien. *n.* 6. Loca contraria *can.* 1. *&* 2. *Diſt.* 74. accipienda ſunt in caſu, quo non urget Eccleſiæ neceſſitas, vel de laico non ordinando invito. Abbas in *c. Quæſitum n,* 6. *inf. De rer. permutat.* 6

TITVLVS VIII.

De Auctoritate & uſu pallij.

SVMMARIVM.

1. *Pallium quid ſit*
2. *Qui eo utantur.*
3. *Eſt perſonale.*
4. *Archiepiſcopus ante receptionem pallij quid poßit.*

Per conſecrationem matrimonium ſpirituale conſummatur, & per eam accedit Epiſcopis plena exſequendi muneris ſui auctoritas: exceptis Archiepiſcopis qui ea quæ ſunt ordinis, non exſequuntur ante pallij receptionem, ita ut ne quidem nomen Archiepiſcopi antè ſibi vindicent, *cap.* 3. *h. t.*

Deſcribitur Pallium eſſe ornamentum de corpore D. Petri ſumptum, deſignans plenitudinem paſtoralis officij; quod hic intelligitur *Auctoritatis* nomine. Dicitur ſumptum de corpore D. Petri, *c.* 4. *in fine ſup. De elect.* 1

quia ſuper altari, ſub quo requieſcit corpus D. Petri, benedicitur, & deinde accipitur ab eo, qui uſurus, vel alio ejus nomine, *c. 4. & ibid. Gl. V. corpore ſup. tit. 6. De elect.* Forma verborum, quam tradit Gloſ. in *c. 4. V. ad honorem h. t* ponitur, ſupra alia ornamenta, circa humeros. Myſticus ejus ſenſus eſt, ut, cùm ſit de vellere ovis, intelligant ſe ovium paſtores; & quia eo circumcinguntur circa humeros, ut circumſpiciant, ne aliqua erret; errantem humeris ad caulam reportent, cruce Domini inſignitam. Vt illud Apoſtolicum ante oculos habeant, *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.*

2 Geſtat illud S. Pontifex ſuâ auctoritate ſemper & ubique in Miſſarum ſolemnijs, *d. c. 4.* quippe adſumptus in plenitudinem poteſtatis Eccleſiaſticæ. Ab eo accipiunt quatuor Patriachæ, Conſtantinopolitanus, (qui licet poſtremus Patriarchali dignitate ſit inſignitus, importunè tamen & non ſine turpi ambitione ſæpius à Pontificibus repreſſa, primum locum invaſit) Alexandrinus, Antiochenus, Hieroſolymitanus, *c. Antiqua 23. inſ. De privil.* Vtuntur & Archiepiſcopi, qui illud accipiunt à Rom. Pontifice, aut à prædictis Patriarchis, ſi. illis ſint ſubditi, *d. c. 23.* Vtuntur hi pallio, non ſemper & ubique, ſed certis tantùm & ſolemnibus diebus, de quibus *Gloſ. 1. d. c. 4.* atque in Eccleſijs ſuæ provinciæ dumtaxat, non etiam extra, etiamſi proceſſionaliter procedant: nihil ad hoc faciente conſuetudine, niſi ſpeciali conceſſione, ut alibi utantur, indultum ſit, *c. 5. h. t.* Ratio eſt, quòd tantùm ſint vocati in partem ſollicitudinis, ſuæ ſcilicet provinciæ. Epiſcopis ordinariè non debetur pallium: aliquibus tamen ex privilegio conceſſum, ut patet ex *c. pen. inſ. De præſcriptionib.*

3 Eſt autem perſonale; ut alteri commodari nequeat, *cap. 2. hoc tit.* & ne quidem cum tranſlato Archiepiſcopo tranſeat ad uſum novæ Eccleſiæ: ut enim tranſlatus acquirit novam juriſdictionem, ita & novam impetrare debet poteſtatem per novum pallium, *Gloſſa fin. in c. 4. ſup. tit. De poſtul. Prælat.* Sepelitur etiam pallium cum ipſo Archiepiſcopo defuncto, *d. c. 2.*

4 Si quæras, An igitur ante pallij receptionem nihil liceat Archiepiſcopis? R. Ea, quæ ſunt ordinis, non eſſe illis permiſſa; nec etiam omnia, quæ ſunt juriſdictionis, graviora ſcilicet, uti eſt convocare Concilium, *c. Quod ſicut 28. §. præterea ſup. De elect.* Poſſunt tamen aliqua, uti committere Epiſcopis, ut Suffraganeum ſuum conſecrent, Eccleſias dedicent, alios ordinent, *c. Suffraganeis 11. ſup. eod. tit.* Hoſtien. *hic §. quid ſit pallium*, & ſimilia.

TITVLVS IX.

De Renuntiatione.

SVMMARIVM.

1. *Renuntiatio quid, & cui ea permiſſa.*
2. *Pontificem poſſe renuntiare Pontificatui.*
3. *Nec requiri tunc alicuius conſenſum.*
4. *Epiſcopi renuntiant auctoritate ſummi Pont. & reliqui inferiores auctoritate ſuorum ſuperiorum.*
5. *Superior ex quibus cauſis renuntiationem admittere cogatur.*
6. *Qui vovit Religionem an abdicare ſe debeat.*
7. *Renuntiatio beneficiorum coram quo fieri debeat.*
8. *Renuntiationis admiſſa effectus.*
9. *Renuntians ob metum reſtituitur.*
10. *Ante renuntiationem admiſſam licet pænitere.*
11. *Et revocare procuratorem ante reſignationem.*
12. *Morte reſignantis exſpirat mandatum procuratoris.*
13. *Reſignatio eſt nulla facta à procuratore ignorante mortem reſignantis.*
14. *Renuntians temerè an privandus beneficio.*
15. *Renuntiatio ſtrictè accipienda.*
16. *Renuntiatio ſive reſignatio alia tacita, alia expreſſa.*
17. *Reſignatio in favorem tertij non eſt licita.*
18. *Reſignatio ab ægroto facta quando valeat.*

1 ADquiſita dignitas renuntiatione amittitur, quæ eſt ſpontanea juris quæſiti dimiſſio ſive repudiatio. Cuilibet ea permiſſa pro lubitu, quatenus non vertitur præjudicium alterius. Quo modo electioni ante confirmationem rectè renuntiat electus, uti ſuprà dictum, *tit. 6.* quia necdum Eccleſiæ jus ſit quæſitum: quod demùm ei quæritur per confirmationem, quæ ponit ratum vinculum ſpiritualis matrimonij: ut proinde confirmatus renuntiare volens indigeat ſuperioris auctoritate, ne licentia abdicandi ſe munere ſuo pro lubitu pariat detrimentum Eccleſiæ, *can. Suggeſtum VII. q. 1.*

2 Controvertitur, An Pont. Rom. abdicare ſe poſſit Pontificatu? R. Rem iſtam fuiſſe olim agitatam, nec defuiſſe, qui contenderent non poſſe, propterea quòd ut legitimum matrimonium ſolius Dei auctoritate per Pont. ſolvitur, ita & ſpirituale, quod eſt inter Epiſcopum & Eccleſiam non niſi Dei auctoritate ſolvi poſſit, *c. 4. ſup. tit. 7. De tranſlat. Epiſc.* Supra Pontificem autem nullus eſt, cui ea poſſit eſſe commiſſa auctoritas, nec licet inferiori auferre, quod Deus contulit. Alia argumenta videre eſt apud Ioan. Andr. in *c. 1. eod. in 6.* Contrà tamen, quòd liberum ei ſit renuntia-

renuntiare, deciſum eſt *d. c.* 1. Et eſt ratio, quòd conceſſum alijs Epiſcopis, ut renuntient, cauſſâ id poſtulante, ut mox dicetur, non debeat denegari Pontifici. Sic Cæleſtinus, diſciplinæ regularis amore, vitæque monaſticæ ſtudio, Pontificatu ſe abdicavit; pluresque alios Papatui renuntiaſſe tradit Lud. Gomeſ. *ad reg. Cancell. de infir. reſig. q.* 5. An autem poſſit deponi Pont. propter hæreſin non eſt hujus loci. Videatur Bellarm. *Contr. Tomo* 1. *de Rom. Pont. lib.* 2. *c.* 3.

3 Sed hic quæritur, An renuntiando indigeat alicujus adſenſu? R. Non poſſe eum à quoquam judicari, ne quidem ſi velit, cùm ejus cauſſæ ſint reſervatæ divino judicio, & ſemper maneat ſuperior illo, cui juriſdictionem committit, donec tamen eſt Pont. in quo diſpenſare nequit, quòd ea res ſit juris divini. Quo modo Marcellino, dicenti, *Peccavi, & non poſſum in ordine ſacerdotum manere*, reſponſum à Concilio, *Prima ſedes à nemine iudicatur.* Vt cùm nullum ſuperiorem habeat, nullius etiam adſenſum requirat, dignitate ſuâ ſe abdicando: cujus abdicationem Eccleſia acceptat, ſi cauſſa id poſtulet. V. Bellarm. *de Concil. lib.* 2. *cap.* 17. *& de R. Pont. lib.* 2. *c.* 26. *& ſeqq.*

4 Epiſcopi auctoritatem ſummi Pont. deſiderant, ut licitè renuntient, *toto hoc tit.* Poteſt enim is ſolus, ut dictum, ſolvere matrimonium ſpirituale. Inferiores eum conveniunt, qui confirmandi & deſtituendi jus habet, *c.* 3. *& fin. h. t. Gloſ. in Clement.* 1. *V. manibus h. t.* Vnde Abbas auctoritate Epiſcopi indiget, ut locum ſuum deferat, *can. Abbas* XVIII. *q.* 2. niſi ſit exemptus, quali Pontificiâ auctoritate eſt opus, *d. c. fin. h. t.*

5 Superior autem renuntiationem admittere non cogitur, niſi legitima cauſſa ſubſit. Cauſſæ numerantur ſex, in *c. Niſi* 10. *h. t.* I. Conſcientia criminis, quæ executionem muneris impedit etiam peractâ pœnitentiâ. II. Corporis debilitas, quæ muneri imparem reddit. III. Scientiæ defectus, qui non debet tolerari in Prælato. IV. Plebis malitia, non ferentis Prælatum, & ex ovibus converſæ in lupos, præcipuè ſi mortis periculum immineat, *c.* 9. *h. t.* V. Grave ſcandalum, quod aliàs evitari nequit. VI. Irregularitas ex bigamia, aut alia cauſſa, quæ ſi admittat diſpenſationem, & ſuadeat utilitas, diſpenſandum potiùs.

6 Dubitatur de eo, qui vovit Religionem. Videri poſſet talem abdicare ſe debere, *per text. in c. pen. inf. De voto:* qui textus licet loquatur magis de eo, qui votum adimplere negligens electus eſt in Epiſcopum, qui ideò peccaſſe dicitur; ut poſſit videri aliud eſſe, ſi jam electus voveat, quòd is nequeat officium ſuâ ſponte deſerere: dicendum tamen idem obtinere in eo, qui jam eſt Epiſcopus. Nam & huic incumbit voto ſatisfacere: niſi videatur Pontifici utilius eſſe Eccleſiæ, votum ejus relaxare, quod in poteſtate eſt Pontificis, ut dicetur infrà de Regularibus.

Quod dictum de Epiſcopatu, idem etiam obtinet in beneficijs, ut ijs nemo renuntiet, ni- 7
ſi Epiſcopi, ad quem ſpectat eorum ordinatio, auctoritate, *cap.* 4. *h. t.*

Vbi quæritur, An renuntiatio rectè fiat coram collatore inferiore? R. Textum in *d. c.* 4. loqui de renuntiatione coram Epiſcopo facienda; & ita vult Innoc. in *c. Quod in dubijs* 8. *hoc tit.* ex eo, quod illius ſit deſtituere, cujus eſt ordinare, & quia ordinario jure ad Epiſcopum ſpectat ordinatio. Verùm cùm hodie ordinatio etiam ſpectet ad inferiores, dicendum & eos poſſe admittere renuntiationes, ſi id videatur utile Eccleſiæ, cui providere debent. Et ita habet uſus, & probat Gloſ. in *Clement.* 1. *V. manibus hoc tit.*

Admiſſæ renuntiationis effectus eſt, quòd 8
excludat renuntiantem etiam pænitentem, *c.* 3. *h. t.* adeò ut etiam cedere nolens cogi poſſit, *c.* 6. *& c. Quidam* 12. *h. t.* cùm illi juris, quod prætendat, nihil ſit, quo ſe renuntiando privavit. Non eſt tamen inhabilis, quin novâ electione acquirere denuò poſſit idem jus, *c.* 2. *h. t.* niſi ex cauſſa criminis ad vitam monaſticam ſe contulerit: facit enim crimen inhabilem, *c. Per tranſlationem* 11. *h. t.*

Dicta de effectu obtinent, quatenus legitimè facta ex adſenſu ſuperioris: cujus defectus faciet renuntiantem non eſſe privatum beneficio, quamvis non impunè ſit renuntianti, contra ejus prohibitionem, aut eo non conſulto dimittere beneficium; præcipuè ſi revocatus reverti renuat, *c.* 4. *& ibi Gloſ. h. t.*

Metus, quo quis ſe ad renuntiandum inductum allegat (quod veroſimile, quia, ut 9
ait Pont. *c.* 5. *h. t.* vix fieri de propria voluntate credatur) probatus, facit reſtitui renuntiantem ad beneficium, non obſtante juramento, quo illud abjuravit, *d. c.* 5. *& dicetur inf. De metu.* Ante admiſſam renuntiationem nul- 10
lus ejus eſt effectus, ne quidem quoad poſſeſſionem, quæ apud renuntiantem remanet, Covarr. *lib.* 1. *Var. reſol. c.* 5. *in fine*, & admittitur pœnitentia ante eam admiſſam, cùm renuntiatio necdum ſit perfecta, ut necdum quid perdiderit renuntians, qui potiùs voluit renuntiare, quàm renuntiavit; ad inſtar donationis, quæ revocari poteſt necdum acceptata, ut traditur *tit. Cod. De donationib.* Videndus ad hanc materiam Flaminius, *De reſignat. beneſ. lib.* 1. *q.* 12.

Quid ſi procurator ad reſignandum datus
fuerit? Ex eadem ratione, quâ licet pœnitere 11
ante admiſſam renuntiationem, licebit quoque revocare procuratorem ante factam reſignationem, *Clem.* 1. *h. t. & ibi Gloſ. V. ignorante.* Facit, quòd liceat revocare mandatum, re inte-

grâ, *tit. D. & C. Mandati.* Quòd verum eſt non tantùm in expreſſa revocatione, ſed & tacita; conſtituendo ſcilicet procuratorem alium ad renuntiandum. Zabarella *d. Clem.* 1. *nu.* 14. *per l. Si quis* 31. *in fine D. De procurat.* Nam eadem eſt vis taciti, quæ expreſſi, ſcilicet quòd nolit per talem renuntiare. Ita tamen, ſi intimata fuerit revocatio procuratori, etiam tacitè, *d. Clem.* 1. Aliàs renuntiatio foret valida, nec poſſet illam impugnare mandans, *arg. l. Si mandaſſem* 15. *D. Mandati.* Facit, quòd in perſonis Eccleſiaſticis variatio & illuſio ſit vitanda, *d. Clem.* 1. niſi revocatio, quò minùs ante ceſſionem innotuerit procuratori, malitioſè ſit impedita, *d. Clem.* 1. *in fine*; ne malitia ſua alicui proſit, alteri iniquè obſit.

12 Quid ſi moriatur reſignans ante ceſſionem? Non rectè ea poſtea fit per procuratorem, quia morte mandantis mandatum extinguitur, ut fruſtrà procurator ultrà ſe immiſceat; ex ratione, quia mandanti nihil ampliùs ſit juris ad beneficium, quod jam vacat per ejus mortem: ut non poſſit vacare per reſignationem, *c. Suſceptum* 6. *De reſcript. in* 6. materià, circa quam verſetur procuratoris munus, ſublatâ: atque ita reſcriptum à Pont. *Clem. fin. De procurat.* Vid. Flamin. *De reſignat. benef. lib.* 9. *q.* 24.

13 Quid ſi ignoret mortem procurator? R. Nihilominus reſignationem nulliter eſſe factam; ex jam dicta ratione, quia nihil ſit, quod reſignetur nomine mandantis, utpote cujus jus omninò per mortem eſt ſublatum. Vt non obſtet *l. Inter* 26. *cum ſimilib. D. Mandati*, quæ habet, ex mandato per ignorantiam mortis impleto eſſe actionem mandatario: nam in ijs hoc obtinet, quæ ad defunctum pertinuerunt, & hæredem ejus ſequuntur, non etiam, ſi jus defuncti omninò extinguatur. Quod tamen ita limitant, niſi procurator ad reſignandum porrexerit ſupplicationem, eaque ſignata fuerit, vivo reſignante; quòd res non ſit integra, & reſignatario jus aliquod quæſitum, quod proinde explendum, Flamin. *d. lib.* 9. *q.* 24. *nu.* 14. Caſſad. *hic deciſ.* 1. Boer. *deciſ.* 548. Itaque ut renuntiatio habeat effectum, admittenda eſt à ſuperiore; aliàs non operabitur privationem ejus, qui renuntiat.

14 In dubium vocari poteſt, An temerè renuntians poſſit privari? R. Non videri, cùm quod eſt inutile & ſine effectu, non debeat præſtare impedimentum, *c. Non præſtat De R. I. in* 6. Et facit, quòd ejuſmodi privatio concernat pœnam, ſine lege, Canone non inducendam. Nec obſtat text. in *c. Quod in dubijs* 8. *h. t.* nam ideo ibi renuntians eſt ſpoliandus, quia in manum laici reſignaverat beneficium, & ab eodem receperat. Quod licet fuerit ſine effectu, tamen indignum ſe fecit reſignans: atque ita in pœnam ſpoliandus dicitur, qui caſus cùm ſit ſingularis non eſt extendendus, præ-
cipuè in odioſis. * Vnde eſt, quòd renuntia- 15
tio non facilè cenſeatur facta, & ſtrictè accipiatur: ut in *c.* 7. *h. t.* ubi renuntians litteris beneficialibus, non cenſetur renuntiare beneficio; uti nec qui gratiæ adverſarij ſe committit, *c. Veniens h. t.* aut ab obedientia ſubditos abſolvit, *c. pen. h. t.*

Renuntiatio ſive reſignatio beneficij alia eſt tacita, ex juris diſpoſitione procedens: ut
quando quis matrimonium init, hoc ipſo enim 16
beneficium vacat, *ut dicetur inf. lib.* 3. *tit.* 3. Item habens dignitatem, aut curam animarum, ſi ſimile beneficium recipiat; cenſetur enim priori renuntiare, *Extravag. Execrabilis Ioan.* XXII. *§. qui verò De præben.* Idem eſt in profitente Religionem. Habetur etiam pro renuntiante, qui per triennium collationem non acceptat, Flamin. *De reſignat. lib.* 10. *q.* 8. *nu.* 18. Alia eſt expreſſa, quæ fit verbis expreſſis; vel purè, quæ acceptata continuò privat renuntiantem, facitque ordinario licentiam liberè conferendi: vel ſub conditione, quæ etiam eſt licita, niſi contineat pactum juri diſſonum, cujuſmodi eſt diffidentiæ, de quo inf. *ad tit. De Simonia.*

Vbi diſputatur, An ſit licita reſignatio in favorem tertij? R. Eam meritò improbari, quòd
faciat, ad inſtar patrimoniorum, hæreditatis 17
aut legati jure tranſmitti beneficia, non ſine gravi præjudicio Eccleſiarum; cùm ejuſmodi reſignandi licentia plures cauſet abuſus, præcipuè quia non habitâ ratione probitatis, morum, & ſcientiæ, ad Sacerdotia evehantur, quibus eſt anima pro ſale, ita mandante gratiâ aut malis artibus. V. Rebuff. in *tit. De reſig. condit. num.* 1. & 2. Navar. in *Summa cap.* 23. *nu.* 107. & Annæus Robert. *Rer. iudic. lib.* 1. *c.* 7. Vnde Eccleſia improbat eas præcipuè, quæ continent clauſulam, *non aliàs nec aliter*, aut *nec alio modo*: quamvis eas, quæ non continent iſtam clauſulam, non ita improbet, qua de re latiùs infrà, *ad tit. De rer. permutat.* An verò ſimoniam ſapiat, reſignare in favorem tertij, aut etiam ſub penſione, alibi quoque dicetur.

Admiſſa itaque reſignatione, atque ejus vi fa- 18
cta collatio eſt valida & irrevocabilis. Niſi facta ſit ab ægroto: tunc enim per regulas Cancellariæ non antè effectum conſequetur, quàm ſi poſt eam diebus viginti ſupervivat reſignans: aliàs habebitur beneficium, vacans per mortem potiùs, quàm per reſignationem, ut liberè ab ordinario conferri poſſit. Ratio regulæ eſt, ne per diſpoſitionem infirmi, ſeu quaſi ultimam voluntatem, in perniciem collatorum, aut habentium exſpectativam, beneficia transferantur non rarò fraude mediâ, quam in beneficijs committi indecens. De regula iſta videatur latè Lud. Gomez. & alij, *ad reg. Cancell. De infirmis reſignantib.*

TITV-

Digitized by Google

TITVLVS X.

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

SVMMARIVM.

1. *Electioni Epiſcopi præfixum trimeſtre.*
2. *Aliarum dignitatum & beneficiorum collationi ſex menſes.*
3. *Electo indigno, ad Pont. ius devolvitur.*
4. *Tempus devolutionis quando currere incipiat.*
5. *Negligentia circa hoc purgari nequit.*
6. *Negligentiam Regularium ſupplet Diœceſanus.*
7. *Eccleſiæ vacantis adminiſtrationem quis ſuppleat.*
8. *Epiſcopus certum tempus Ordinario inferiori præfigere non poteſt.*

NE dignitates diu in Eccleſiarum detrimentum vacent, certum tempus adſignatum eſt, intra quod ijs providendum, & hoc vel trium vel
1 ſex menſium. * Electioni Epiſcopi, aut Prælati Regularis, trium menſium ſpatium eſt propoſitum, quo lapſo ad ſuperiorem immediatum devolvitur providendi poteſtas, & gradatim; ab eo etiam commiſſâ negligentiâ, ad alium, *c. Ne pro defectu* 41. *ſup. tit.* 6. *De elect.*
2 * Aliarum dignitatum & beneficiorum collationi ſex menſes ſunt præſcripti, quibus lapſis ad ſuperiorem devolvitur collatio, *cap. fin. h.t.* Et hoc ita, ſi negligentia contingat in electione Epiſcoporum, aut collatione beneficiorum:
3 *. nam in caſu, quo indignus electus ſcienter, aut non ſervatâ formâ à generali Concilio præſcriptâ, non ad immediatum ſuperiorem, ſed ad Pontificem devolvitur jus, uti ſtatutum per *c. Quamquam* 18. *De elect. in* 6. quo Pontifex reſtringit *d. cap.* 41. Ratio diverſitatis in temporis differentia eſt, quòd in illis ſit majus periculum, quàm in his, ac proinde cautiùs advertendum, *arg. c.* 3. *De elect. in* 6.

4 Quæritur hîc, temporis iſtius curſus quando inchoëtur? R. Demùm à tempore notitiæ vacantis beneficij, *c.* 3. *h. t. & c.* 5. *in fine inf. De conceſſ. preben.* Cujus ratio eſt, quòd devolutio ad ſuperiorem fiat ex cauſſa negligentiæ ejus, ad quem pertinet proviſio, qui non poteſt videri negligens, ſi ignoret: uti nec dicendus negligens, ſi impeditus fuerit, propter ſuſpenſionem, etiam ſuâ culpâ cauſſatam, *d. c.* 5. quòd culpa iſta directè non concernat conferendi licentiam: niſi committatur nova culpa in petenda abſolutione, quæ imputatur negligenti, & facit ad ſuperiorem devolvi hanc poteſtatem, *Gl. d. c.* 5. *V. ſuſpenſionis.* Sic nec excommunicatio facit ad ſuperiorem devolvi juriſdictionem Epiſcopi excommunicati, quia hoc nullibi cautum, *c.* 1. *eod. in* 6.

Quæri poteſt, An negligentia iſta poſſit purgari? R. Non poſſe, quia continuò jus iſtud devolvitur ad ſuperiorem, quod ei per purgationem, tamquam per factum alterius, non eripiendum: atque ita *c. finali h. t.* non tenet electio poſtea facta, quaſi facta ab eo, cui non eſt jus. Ratio eſt, quod tempus à Canone requiſitum ſit de forma actus, ut purgatio non admittatur. Nec obſtat *c. pen. h.t.* quia loquitur de ſola patientia collationis factæ ab ijs, qui erant privati temporis lapſu, quatenus facta perſonis idoneis: unde liquet ipſo jure non valuiſſe. Poteſt tamen ſuperior indulgere negligenti, ut beneficium conferat; quo facto tenebit collatio, quia poteſt ſibi præjudicare ſuperior, & concedere inferiori, ut is fungatur ſuâ vice. 5

Si Prælatos Regulares contingat eſſe negligentes in Prioratibus, Eccleſijs, beneficijs conferendis, eaque non conferre intra ſex menſes, incumbit Diœceſano in non exemptis ſuâ, Apoſtolica verò auctoritate in exemptis, ſupplere eorum negligentiam, ijs ſcilicet adſignando vacantia, per quos gubernari ſolita, *Clem.* 1. *eod.* 6

Quantum ad adminiſtrationem Eccleſiæ vacantis, eam ſupplet Capitulum, aut mittitur viſitator à Pontifice, penes quem ſit ſpiritualium & temporalium legitima adminiſtratio; item beneficiorum, ad Epiſcopi licet collationem ſpectantium, proviſio, *c. fin. eod. in* 6. Capto quoque à paganis aut ſchiſmaticis Epiſcopo, adminiſtratio eſt penes Capitulum, donec aliud ſtatuatur à Pontifice, *c.* 3. *eod. in* 6. Archiepiſcopus iſtis caſibus adminiſtratorem non deputabit, niſi aliud exigat negligentia, aut malitia Capituli; cui tamen non erit licentia conferendi beneficia ſpectantia ad Epiſcopi collationem, *d. c. fin.* De Coadjutore dando Prælato ægroto dicetur infrà, *tit. De clerico ægrot. vel debil.* 7

Lubet ſubjungere, An Epiſcopus poſſit certam temporis metam ad conferendum præfigere Ordinario inferiori? R. Eum non poſſe terminum jure præſcriptum reſtringere, *per text. expreſſum in c. Indultum De R. I. in* 6. cùm juri publico nemo deroget, niſi qui poſuit: poſſe tamen, ſi nullus ſit poſitus jure terminus, quia tum non aufert jus competens, & proficit Eccleſiæ, cui citiùs providebitur. 8

TITVLVS XI.

De Temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

SVMMARIVM.

1. *Ordo quid?*
2. *Ordines quot.*

3. *Ordi-*

3. *Ordines ſacri, Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium.*
4. *An & Epiſcopatus?*
5. *Tonſura Ordo non eſt.*
6. *Ordines confert ſolus Epiſcopus.*
7. *An & quos non Epiſcopus ex commiſsione Pontificis?*
8. *Conferendi à proprio Epiſcopo.*
9. *In propria diœceſi, non aliena.*
10. *An & tonſura ſive Clericatus?*
11. *Conſecratio Epiſcoporum quando celebranda.*
12. *Quo in loco & qualiter.*
13. *Ordines minores maioreſve quo tempore conferendi.*
14. *Pœna ordinantis & ordinati alio tempore.*
15. *Ordines plures uno die an rectè conferantur.*
16. *Ordinandus in primis ſit baptizatus, & confirmatus.*
17. *Sit mas, non fœmina.*
18. *Idq́; ex Chriſti inſtitutione.*
19. *Diaconiſſa, Presbytera quæ.*
20. *De Ioanna Papiſſa fabula.*
21. *Mulier diſpenſatione Pontificiâ an capax ordinum?*
22. *Sit item ordinandus legitimi tori, probata vita, expers criminis &c.*
23. *Reus criminis in exercitio ordinum qualiter tolerandus.*
24. *Ritus in ordinatione non commiſcendi.*
25. *Religioſus non niſi de conſenſu ſui ſuperioris ordinandus.*
26. *Ordinatus à ſummo Pont. non ordinandus ab Epiſcopo.*
27. *Tonſura primâ qui & quales initiandi.*
28. *Ordines minores an rectè conferantur non habentibus animum ad ulteriores.*

1 MAtrimonium ſpirituale inter Epiſcopum & Eccleſiam conſummat conſecratio, de qua hîc: cujus occaſione etiam agitur de temporibus conferendorum aliorum ordinum, & ordinandorum qualitate. Vbi præmittendum, Ordinem, de quo hîc, eſſe Sacramentum, quo traditur poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, vel ad eum finem miniſtrandi, Navar. in *Summa cap.* 22. *nu.* 17.

Ad numerum quòd attinet, diſputant inter ſe
2 Theologi & Canoniſtæ, Navar. *d. loco n.* 18. Illi ſeptem ponunt, ſcilicet quatuor Minores: primum Oſtiarij, cujus eſt impedire, ne quis immmundus ingrediatur Eccleſiam; ſecundum Lectoris, cujus eſt inſtruere catechumenos; tertium Exorciſtæ, qui invocat ſuper eos, qui habent immundum ſpiritum; quartum Acoluti, cujus eſt luminaria præparare, ſuggerere vaſa, ex quibus vinum fundatur in uſum ſacrificij: tres Majores, ſcil. Subdiaconatum, Diaconatum, Sacerdotium, quorum officia videantur in *can. Cleros diſt.* 21, *can.* 1. *diſt.* 25. * Tres hi Sacri vocantur, non etiam 3
priores: non quòd ſacri non ſint, ſed quòd non verſentur proximè circa materiam ſacram, nec habeant annexum votum continentiæ, qua de re inf. *tit. De Clericis coniug.* * Canoniſtæ ad- 4
dunt octavum Ordinem, ſcilicet Epiſcopatum, quòd per eum conferatur dignitas, & poteſtas circa Euchariſtiam, diſtincta à poteſtate Sacerdotum, à quorum ordinatione diſtincta eſt ordinatio Epiſcopi, ut patet *can.* 1. *diſt.* 32. ubi ſecernitur Epiſcopalis excellentia à Sacerdotij honore. Theologi Epiſcopatū ſpeciem diſtinctam eſſe negant, tantùm ei attribuentes ſpeciales actiones. Conciliatur hæc differentia, quòd Canoniſtarum opinio procedat, ſi inſpiciamus hierarchiam, quam Epiſcopatus diverſam à Sacerdotio continet; Theologorum verò, divino officio inſpecto, quod æquè à presbyte- 5
ris atque Epiſcopis offertur. * Tonſuram aliqui ordinem ponunt: ſed minùs rectè, cùm non tam ponat functionem aliquam, quàm inducat capacitatem quoad munera Eccleſiaſtica, & ſit quaſi initium ſacri miniſterij. 6

Conferendi Ordines non niſi ab Epiſcopo, & quidem baptizato; nam aliàs non eſſet verus Epiſcopus, nec ullos haberet ordines, *inf. tit. De presbyt. non baptiz.*, nec daret conſequenter, cùm nemo det, quod non habet. 7

Diſputatur autem, An poſſit Rom. Pontifex committere non Epiſcopo collationem Ordinum? R. Quantum ad Ordines minores rectè id dici, cùm Abbatibus jam olim fuerit conceſſum primam tonſuram & minores Ordines conferre ſuis Regularibus, quod & comprobatum per Conc. Trident. *Seſſ.* 23. *c.* 10. ubi Abbatibus prohibetur conferre iſtos Ordines alicui, qui Regularis non ſit ſibi ſubditus. Tantùm eſt quæſtio de majoribus. Gloſ. 1. in *c.* 4. *ſup. tit.* 4. *De conſuet.*. & alij, non Epiſcopo poſſe committi eorum collationem per Pont. adſerunt, eo argumento, quòd talis poſſit confirmare ex commiſſione Papæ, *can. Pervenit diſt.* 1. Verius, illo non obſtante, non poſſe alteri committi ordinationem ſacrorum Ordinum non Epiſcopo, ut patet ex Trident. *d. loco c.* 8. quod vult unumquemque à proprio Epiſcopo ordinari, utpote ſpectante hoc ordinandi munere ad Epiſcopalem ordinem. Conſulatur D. Thomas, in 4. *Sent. diſt.* 7. Covarr. *lib.* 1. *Var. Reſol. cap.* 10. *n.* 9. *&* 10. & Azor. *Inſtit. Moral. lib.* 3. *c.* 30. *q.* 4. 8

Non ſufficit conferri ab Epiſcopo Ordines, ſed & à ſuo ſunt conferendi. Quod & procedit quoad primam tonſuram, quæ ſimiliter danda ab Epiſcopo (exceptis Abbatibus in caſu jam dicto) & mandato Epiſcopi ſui, quod ſecutus alter rectè non ſubdito dat tonſuram, qua de re inf. *tit.* 22. *De Cler. peregrinis.*

Conferendi præterea Ordines in ſua diœ- 9
ceſi, non aliena, ſine conſenſu Epiſcopi loci.

Non

Non obſtante, quòd ea res ſit voluntariæ juriſdictionis, cùm non conferantur Ordines niſi ab Epiſcopis celebrantibus, & indutis Epiſcopali habitu. Vt ea contineat aliquem ſtrepitum judiciarium, ideóque non exercenda in aliena provincia, *Gloſ. in Clem.* 1. *De privil. Trident. Seſſ.* 6. *c.* 5. *De reformat.* Covarr. *lib.* 2. *Var. Reſol. c.* 20. *nu.* 9. Navarr. *Conſ.* 59. *de privil.*

10 Quid juris in tonſura prima? R. Hujuscollationem eſſe omninò voluntariæ juriſdictionis, quæ etiam exercetur in aliena provincia, non petitâ licentiâ judicis loci; atque ita jure antiquo licitum fuiſſe alibi eam conferre, quòd nulla alterius potuerit diei turbata juriſdictio, cùm ſine Pontificalibus conferatur. Hodie tamen per Trident. *d. c.* 5. id eſſe prohibitum, quia prohibet Concilium exercere Pontificalia (ad quæ etiam ſpectat tonſuræ collatio) in aliena diœceſi, idque ne facilè oriatur confuſio inter juriſdictiones & diœceſes. Covarr. *d. loco.*

11 Quantum ad Epiſcoporum conſecrationem, illa quovis tempore fieri poteſt, die tamen Dominico, *can.* 1. *&* 5. *Diſt.* 75. intra tertium à confirmatione menſem, *can.* 2. *ubi Gl. Diſt.* 75. Ceſſans tenetur ad fructuum reſtitutionem, niſi cauſſa excuſet. Si diſtulerit ad ſex menſes, jure, quod ex electione ac confirmatione eſt conſecutus, hoc ipſo excidit. Trident. *Seſſ.* 23. *c.* 2. *De reformat.*

12 Conſecratio (ſi extra Romanam fiat Curiam) celebranda eſt in ipſa Eccleſia, ad quam quis electus, aut ſaltem in provincia, ſi commodè fieri poſſit. Trid. *d. c.* 2 Metropolitani ſive Archiepiſcopi conſecratio requirit omnium Suffraganeorum præſentiam, *c.* 6. *h. t.* Epiſcopi ordinandi ab Archiepiſcopo, & duobus aut tribus comprovincialibus per Archiepiſcopum requiſitis, aliorum accedente conſenſu, *c.* 7 *h. t.* Si in provincia deſint, ex vicina advocandi, *can. Epiſcopus Diſt.* 23. *& can. fin. Diſt.* 75.

Quantum ad tempora collationis aliorum
13 Ordinum, Romano quidem Pontifici licet quolibet die Dominico eos conferre, *c.* 1. *h. t.* Epiſcopis verò minores tantùm die Dominico & feſto conferre permiſſum, ſed non niſi paucis, *c.* 3. *h. t.* majores autem non niſi quattuor anni temporibus, die Sabbathi, aut continuato jejunio die Dominico, qui ideo pro eodem habetur. *c. Literas* 13. *h. t.* Ratio eſt, ut ſolemnibus illis jejunijs, adjuvantibus fidelium precibus, faciliùs major gratia impetretur à Deo. Additum eſt Sabbathum ſanctum, & Sabbathum ante Dominicam de Paſſione, *d. cap.* 3.

14 Alio die ordinatio eſt inhibita: * Sc licet facta teneat, imprimatque characterem, *cap. penult. hoc tit.* ab Ordinis tamen executione facit ſuſpendi ordinatum, donec gratiam à Rom. Pontifice impetraverit; ordinantem verò ordinandi auctoritate privari, *cap.* 2. *Zoeſius ad Decretal.* *hoc tit.* niſi conſuetudo loci permittat, quæ licet non toleranda, liberat tamen à pœna, *d. cap.* 2. *& dictum ſup. tit.* 4. *De conſuet.*

Minores plures uno die conferuntur, niſi repugnet conſuetudo, *cap.* 2. *inſ. De eo qui ord. furtivè ſuſcepit, Gloſ. in cap.* 3. *V. aut minores hoc tit.* Majorum non niſi unus uno die conferendus: & ne quidem alter adjungitur die inſequenti, jejunio continuato, quòd habeatur pro eodem. Commodum enim eſt intermittere aliquantum temporis inter Ordinum iſtorum ſuſceptiones, ut in inferioribus benè probati, digniùs ad ſuperiores aſſumantur. Trident. *Seſſ.* 23. *cap.* 11. *&* 12. *De reformat.* 15

Quantum ad ordinandorum qualitatem, de qua loquitur altera Rubricæ pars, requiritur in primis, ordinandus ſit baptizatus: neque enim aliàs character imprimeretur, *inſ. De preſbyt. non baptiz.* cùm baptiſmus ſit janua reliquorum Sacramentorum, *cap.* 2. *De cognat. ſpirit. in* 6. Requiri etiam videtur, confirmationis Sacramentum ſuſceperit, Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 14. ubi id requiritur in eo, qui initiandus primâ tonſurâ, ut multò magis requiri videatur in ordinando; non tamen neceſſariò, cùm eo omiſſo teneat ordinatio. Item juſtæ ſit ætatis, de qua infrà *tit.* 14. *De ætate & qualit. præfic.* 16

Requiritur etiam, habilis ſit quoad ſexum: nam ad Ordines non admittuntur niſi maſculi, neutiquam mulieres, quibus eſt interdictum miniſterium Eccleſiæ; adeò ut ſacratas Deo fœminas & Monachas ſacra vaſa aut pallas contingere, incenſum ad altare deferre, reprehenſione dignum, & vituperatione plenum judicetur, *can. Sacratas Diſt.* 25. ut ſi arceantur à ſacrarum rerum contactu, multò magis ſint arcendæ ab ordinatione. Quò facit quòd mulieribus non ſit permiſſum docere, *can. Mulier* XXXIII. *q. fin. & can. Mulier Diſt.* 23. ſed potiùs in ſilentio diſcere jubeantur per Apoſtolum, 1. *ad Timoth.* 2. cum omni ſubjectione ſubeſſe viro, non ei dominari; cùm ordinatio ad dominationem tendat, & ejus finis ſit docere. Præterea in Clericis requiſita, ut non alant comas, attonſo & aperto capite miniſtrent, *can. Non liceat* 32. *Diſt.* 23. cùm conveniant ea mulieribus, quibus turpe tonderi, gloria verò comam nutrire, caput legere, 1. *ad Corinth.* 2. 17

Vt rectiùs dicatur, ex Chriſti Inſtitutione, 18
unde Sacramenta vim ſuam habent, maſculis tantùm competere diſtributionem Sacramentorum. Quò facit, quod habet textus in *c. Novæ inſ. De pœnit. & remiſſ.* Chriſtum claves regni cælorum non commiſiſſe Deiparæ Virgini licet digniori, & excellentiori, propter merita, ſed D. Petro. Spectare enim ad claves ordi-

nationem nemo eſt, qui ignorare debeat, cùm ei ſit conjuncta poteſtas ligandi ac ſolvendi. Hoſtienſ. *hîc nu.* 31.

19 Nihil facit, quòd mentio fiat apud antiquos Diaconiſſarum, Presbyterarum, Epiſcoparum, *can. pen. & ult. Diſt.* 32 *& alibi:* hoc enim non eſt, quia aliquo ordine fuerint inſignitæ, ſed quòd eſſent uxores eorum, qui erant Diaconi, Preſbyteri, Epiſcopi, ſeparatam ab ijs vitam agentes, & habitæ pro ſororibus, non etiam pro uxoribus, *d. c. pen. & fin.* Vid. Baron. *Tomo* 1. *Annal. Eccleſ. ad an.* 34. §. 289. *&* Bellarm. *De Pont. Rom. lib.* 3. *c.* 24.

20 Quod de Ioanna Papiſſa vulgò dicta legitur & circumfertur, merum & anile eſt figmentum, ut mendaciter adſertum, ita leviter creditum, & procaciter defenſum, maximè à novatoribus fidei, in deſpectum Sedis & Eccleſiæ Romanæ, ad infringendam continuam Pontificum in ea ſucceſſionem. Cujus falſitas ex eo convincitur, quòd ſuper nomine, origine, (quæ dicitur Moguntia in Anglia) tempore vitæ, ſtudiorum, ſedis, ſit diverſitas & repugnantia inter eos, qui hanc rem tradunt. Præterea, quòd ponatur ſediſſe illo tempore, quo ab alio ſedes occupata invenitur & traditur in hiſtorijs ejus temporis, in quibus mentio nulla iſtius mulierculæ. Eas ſcripſere varij & confutavere iſtud figmentum, Florimundus Ræmundus, Bellarm. *Tomo* 1. *Contr. De Rom. Pont. lib.* 3. *cap. ult.* Onuphrius Panvinius apud Platinam, in *Vita Ioannis* VIII. Baron. *Tomo* 10. *Annal. ad an.* 853. §. *Quod autem & ſeqq.* Detur tamen (quod numquam fuit) fæminam in ſede Pontificia ſediſſe, numquid Pontifex illa dicenda? Nemo tam impudens & vecors erit, qui adfirmet, reſiſtentibus legibus omnibus, potuiſſe fæminam reverà, quorumvis ſuffragijs accedentibus, eſſe Pontificem Max. imò minoris ordinis clericatu initiari.

21 Lubet tamen quærere, cum ſciolis & curioſis, An diſpenſatione Pontificià poſſit mulier effici habilis ad Ordines? R. Iſtiuſmodi generis homines & curioſè movere, & leviter adfirmare idipſum, hoc nixos argumento, quòd nullus detur textus apertè declarans, fæminas eſſe incapaces Ordinum; atque ita videri permiſſum Pontifici eas admittere, ex generali ſolvendi ligandique poteſtate. Sed frivolum hoc eſt argumentum, & hominis nugacis, ideo fieri quid poſſe, quia contrarium non ſit expreſſum in Canonibus, quando non omnia ſunt expreſſa ſcriptis, ſed multa per traditiones tranſmiſſa, quibus plurimùm nititur Eccleſia, ut dictum ſuprà, *ad tit. De conſuet. in fine.* Et quàm ſit indecens fæminas ordinari, ex dictis Apoſtoli ſuperiùs patet. Quò facit, quòd Leo x. inter articulos Lutheri & iſtum damnaverit, quæ fæminis adſtruebat poteſtatem abſolvendi: & quòd D. Auguſt. *lib. De hæreſibus c.* 27. & Epiphanius, *hæreſi* 44. hæreſi adſcribant fæminarum ordinationes. Vt rectè D. Thomas, in 4. *Sent. diſt.* 25. *art.* 1. *ubi* Richardus de Media Villa, *art.* 4. *q.* 1. & communiter Theologi ac Canoniſtæ tradant, non eſſe capaces characteris mulieres: ut ſuper ea re nihil valeat diſpenſatio Pontificia, quæ non mutat naturam Sacramentorum, nec inducit quod eſt inconveniens, *ſecundùm dicta paullò ſuperius.*

Requiritur præterea ordinandus ſit legitimi 22
thori, non obligatus ad ratiocinia, non corpore vitiatus, non bigamus, de quibus paullò inferiùs; non conjugatus, *inf. De Clericis conjug.* vitæ, & morum exemplis excellens, ſcientiâ ſufficienter ornatus, ut Eccleſiæ utilis eſſe poſſit, *inſ. tit.* 14. *De æt. & qual. præfic.* poſitus extra crimen, ejuſque ſuſpicionem, *can. Apoſtolus Diſt.* 81. *can. Infames* VI. *quæſt.* 1. Tendit enim ordinatio ad officium & miniſterium divini cultus, qui dignè in Eccleſia eſt exercendus ab ijs, quorum interceſſio Deo grata ejus animum placare valeat: nam ut officium divinum, præcipuè Miſſæ, ex opere operato vim ſuam habeat, multùm tamen valet ad impetrandum operantis bonitas, ut tradit Bellarm. *Contr. Tomo* 2. *de Miſſa lib.* 2. *c.* 4. Vnde vitijs maculati Deo offerre ſacrificium prohibentur, *can.* 1. *Diſt.* 49. Si tamen non ſit notorium crimen, poſt peractam pœnitentiam non eſt impediendus reus ad ordines aſpirare, *cap.* 4. *& fin. hoc tit.* niſi & occultam inducat irregularitatem, uti homicidium, *d. cap.* 4.

Impœnitens pro delictis occultis tolerandus 23
quidem eſt miniſtrans, ne occultum crimen detegatur; monendus tamen, abſtineat, cùm citra grave peccatum mortale non miniſtret, quantum ad ſacrificium, *can. fin. Diſt.* 33. Exercitium minorum Ordinum non videtur eſſe mortale, quòd eorum materia ſit levis & remota à proximo actu ſacrificandi. Quod & trahunt ad exercentem officium Diaconi ac Subdiaconi, quia illud ſpeciali modo non ſit ita ſanctificatum. Sic & Sacramentalia conficiens, culpæ letalis reus, non ideo letaliter dicendus delinquere, veluti nuptijs adſiſtens, eas benedicens ut Parochus, quòd actus talis & ſimiles non contineant in ſe opus tam ſanctum: ut non ſubſit tam gravis obligatio exercere eos in gratia. Matrimonium tamen ab infectis peccato mortali ſine novo peccato non contrahitur: uti nec ulla Sacramenta ſuſcipiuntur in mortali impunè, quia committitur contra ſanctitatem Sacramento debitam. Vt etiam Epiſcopus, ſi peccati mortalis conſcius conſecretur, delinquat letaliter, eo quòd indignè ſuſcipiat

poteſta-

poteſtatem ſpiritualem miniſtrandi Sacramenta.

24 Obſervandum in ordinando ab Epiſcopis, ne ritus commiſceant: qua de cauſſa Græcus prohibetur ordinari à Latino, & è contrà, *c. Cum ſecundum* 9. *h. t.* propter rituum diverſitatem. Quòd ſi Latinus Epiſcopus habeat ſibi ſubjectos & Græcos, non tamen à Græco illi ordinandi ſine mandato aut licentia ſui Epiſcopi, & quidem more Latino, non Græco, *c. Quod tranſlationem* 11. *h. t.* Imò videtur eo caſu Epiſcopus poſſe ſibi conſtituere vicarium Pontificem, nationi conformem, *c. Quoniam* 14. *inf. tit.* 31. *De off. iud. ordin.*

25 Religioſus non eſt ordinandus ab Epiſcopo, niſi ex conſenſu ſuperioris, ne ſecreta commiſſa, quorum ille magis conſcius, vel ad tempus, vel omninò ordinationem differri faciant, *can. Nullus Diſt.* 50.

26 Ordinatum à Pontifice abſque ejus licentia ordinari ab Epiſcopo non poſſe habet textus in *c. Cùm in diſtribuendis* 12. *h. t.* idque propter honorem debitum Sedi, ut colligitur ex *c.* 7. *inf. De maior. & obed.* Cùm aliàs ab uno Epiſcopo ordinatus, ab alio rectè ordinetur. Parentium conſenſus non deſideratur, quippe qui non debeant poſſe impedire liberorum meliorem ſtatum, quorum ſufficit libera voluntas. Neque etiam inviti ordinandi, quandoquidem coactio difficiles habeat exitus, qua de re infrà, *tit.* 40. *De his quæ vi metuſve cauſâ &c.*

27 Ad primam tonſuram quòd attinet, nemo eâ initiandus, qui non acceperit Sacramentum confirmationis, nec edoctus elementa fidei; qui non noverit legere & ſcribere, nec quem probabile eſt magis fraude judicij ſæcularis declinandi petere tonſuram, quàm Deo exhibendi cultum. Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 4. *De reformat.*

28 Quæri poteſt, An prima tonſura & minores ordines rectè conferantur ijs, qui non habent animum aſcendendi ad ulteriores? R. Nullum hic ſubeſſe peccatum, cùm nullo jure requiratur talis intentio in ſuſcipiente: neque enim eam requirit textus in *c. fin. eod. in* 6. nec Trid. *d. c.* 4. Et facit, quòd Epiſcopus diſpenſare poſſit cum illegitimis, ad ſuſcipiendos ordines minores, qui tamen non admittuntur ad majores, ſine diſpenſatione Apoſtolica, *c.* 1. *De filys presb. in* 6. Laudandi tamen ſunt illi Epiſcopi, qui tantùm conferunt primam tonſuram adultis, quibus eſt animus ad ulteriores ordines. Vnde conjugatis non conferenda dicitur, *d. c. fin.* ex ratione, quòd illi ſint adſcribendi Eccleſiæ, qui valent ei deſervire; quod non obtinet in conjugatis, niſi conſenſu alterius ſe offerat Eccleſiæ miniſterio maritus.

TITVLVS XII.

De Scrutinio in ordine faciendo.

SVMMARIVM.

1. *Scrutinium quid?*
2. *Archidiaconi officium, peracto ſcrutinio.*

NOn niſi idonei, qui valent & volunt Eccleſiæ deſervire, ad Ordines admittendi: unde ante admiſſionem 1
dicitur hîc præmittendum Scrutinium, quod eſt examen, quo in mores, ſcientiam, ætatem, natales ordinandi inquiritur, & quidem rigoroſè, *c.* 7. *ſup. De elect. can. Quando Diſt.* 25. Spectat hoc de jure ad Archidiaconum, *c. Ad hæc* 7. *inf. De off. Archidiac.* Poteſt tamen Epiſcopus ipſi examini præſidere, vel alij committere, *Gloſ. d. c. Ad hæc.*
Peracto ſcrutinio Archidiaconi eſt populum 2
adſtantem monere, ſi quid contra ordinandos habeat, quo impediri poſſent, id proponat; & nemine comparente, eos Epiſcopo præſentare, juxta formam *cap. unici hoc tit.* Cui roganti, an præſentatos ſciat dignos, respondet, ſe, quatenus patitur humana fragilitas, ſcire dignos eſſe. Quâ reſponſione non peccat Archidiaconus, etiamſi fortè præſentatorum aliquis ſit indignus, modò ipſum hoc lateat; & non ſtet per eum, quo minùs lateat, *d. cap. unico.*

TITVLVS XIII.

De ordinatis ab Epiſcopo, qui Epiſcopatui renuntiavit, & ab excommunicato.

SVMMARIVM.

1. *Ordinatus taliter eſt ſuſpenſus ab uſu Ordinum.*
2. *Vt & ordinatus ſcienter ab Epiſcopo excommunicato.*
3. *Sacramenta rectè percipiuntur ab excommunicato non vitando.*
4. *An & ab hæretico?*

AB Epiſcopo ſuo Ordines eſſe conferendos dictum ſuprà, & repetetur inf. t. 22. Vnde hîc quæritur, An rectè conferantur ab eo, qui renuntiavit Epiſcopatui? Et diſtinguitur *c.* 1. *h. t.* an renuntiaverit loco tantùm, an ſimul & dignitati: ut illo caſu rogatus conferat Ordines, etiam majores, non etiam hoc. Ratio differentiæ eſt, quòd illo caſu, etſi juriſdictioni renuntiaverit,

quoad ea tamen, quæ ſunt ordinis, jus ſibi reſervaverit; hoc verò caſu ſe omninò exuerit prærogativâ Epiſcopatus. Poterit tamen conferre minores ordines rogatus, cùm & eoſdem Abbates conferant ſuis Regularibus. *Trid. Seſſ.* 23. *cap.* 10. *De reformat.* Dico, rogatus; quia non niſi ſubditis ordines conferuntur, quos hic cùm nullos habeat, ordinare nequit alienos, niſi conſenſu Epiſcopi, cui ſubſunt. Quòd ſi tamen talis Epiſcopus majores contulerit, tenebit quidem collatio, propterea quòd renuntiatio non faciat eum non Epiſcopum, quia character Epiſcopalis deleri nequit: ſcienter tamen à tali ordines ſuſcipiens, uſu ordinum hoc ipſo eſt ſuſpenſus, niſi à Rom. Pont. diſpenſetur. Ignorantia non craſſa faciet diſpenſare poſſe Epiſcopum, *d. c.* 1. *in fine.*

2 Idem eſt in eo, qui ab excommunicato ſcienter ordines recepit: nam & iſte ordinatus quidem eſt, ſed ſuſpenſus uſu ordinum, niſi ignorantia faciat Epiſcopum diſpenſare, *c.* 2. *h. t.* Idem in Epiſcopo hæretico vel ſchiſmatico: neque enim facit hæreſis, aut ſchiſma, quin maneat character. Vt ordinatio teneat, licet non impunè, propter ſcientiam, *c.* 1. & 2. *inſ. De ſchiſmat.*

3 Quid ſi fuerit excommunicatus quidem Epiſcopus, ſed non vitandus? R. Communiter auctores ſcribere, poſſe nos recipere Sacramenta ab excommunicato non vitando, ſecundùm Bullam Martini V. *Ad evitanda*, per quam eſt ſublata prohibitio communicandi cum excommunicatis toleratis. Vt & hoc in caſu procedat, & pœnæ juris non obtineant, cùm quod jure permiſſum non mereatur pœnam. Poſſet tamen videri non eſſe extra peccatum, qui inducit talem ad miniſtrandum Sacramenta, quaſi cooperetur peccato alterius. Hac de re latiùs infrà, *ad tit. De ſent. excommunicat.*

4 Quid de hæretico dicendum poſt dictam Bullam *Ad evitanda*? R. Poſſe videri ab hoc licitè accipi Sacramenta, & ſine noxa, quòd nec excommunicatus hodie non eſt vitandus, niſi denuntiatus, vel notorius Clerici percuſſor, ita nec hæreticus; ut ordo ab illo accipiatur impunè. Et hoc vult Navar. *De hæret. Conſ.* 10. *n.* 2. Poſſet tamen in contrarium quis meritò inclinare, eo quòd hæreticus non ſolùm ſit vitandus, quia excommunicatus, ſed & quia hæreticus, eoque nomine juriſdictione omni privetur, etiam quoad uſum atque executionem ordinis: ut licet cum eo in Sacramentis impunè communicemus, tamquam tolerato excommunicato, non tamen tamquam hæretico, cùm & eatenus ſit vitandus, ex cauſſa, ne inficiamur, ut ex duobus vitijs uno ſublato alterum permaneat.

TITVLVS XIV.

De ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum.

SVMMARIVM.

1. *Cura animarum ætatem requirit* 25. *annorum.*
2. *Non etiam dignitates & perſonatus ſine cura.*
3. *Ætas quæ requiratur in Abbatiſſa, Prioriſſa, Epiſcopis.*
4. *Quæ in ſimplicibus beneficijs & præbendis.*
5. *Quæ in ordinandis.*
6. *Pœna ordinati ante requiſitam ætatem, & qui ſuper ea diſpenſent.*
7. *Qualitas ordinandorum in quibus conſiſtat.*
8. *Scientia in ordinandis quæ requiſita.*
9. *Nemo ordinandus ſine patrimonio aut titulo.*
10. *Ordo in præficiendis requiſitus.*

EXamen in præficiendis potiſſimùm habetur circa ætatem, qualitatem, & ordinem. * Ætas in ijs varia eſt, pro 1 diverſitate muneris. Animarum cura, quæ dicitur ars artium, requirit viceſimum quintum annum, ſaltem inchoatum; uti & Archidiaconatus, Decanatus, Abbatialis dignitas, *c.* 7. §. *inferiora ſup. tit.* 6. * Ad dignita- 2 tes alias, & perſonatus, quibus nulla adeſt animarum cura, nemo admittendus XXII. annis minor. Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 12. *De reformat.* Diſpenſatio tamen Epiſcopi faciet, ut XX. annis major dignitatem obtineat, *c. unico eod. in* 6. Quod non mutatum per Trid. quippe de eo non diſponens, relinquitur diſpoſitioni juris antiqui. * Abbatiſſa, Prioriſſa, & quæ- 3 cumque alio nomine Præfecta, olim eligi poterat triginta annis major: poſtea anni requiſiti ſunt XL. & ſimul in monaſterio annis octo laudabiliter vixerit poſt profeſſionem. Si talis in loco non habeatur, & aliunde adſumere non ſit commodum, ſufficiet ſit annorum triginta, & laudabiliter in monaſterio poſt profeſſionem vixerit, ſaltem annis quinque, ſi ita videatur Epiſcopo aut ſuperiori. Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 6. *De Regularib.* Epiſcopus non eligitur niſi annorum XXX. *d. c.* 7. *in princ.* * In ſim- 4 plicibus beneficijs hodie requiritur ætas XIV. annorum. Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 6. *De reform.* & *Seſſ.* 24. *cap.* 12. *De reform.* Olim ante eam ætatem potuiſſe pueris conferri præbendas, etiam cathedrales, patet ex *c. Ex eo* 32. *De elect. in* 6. Et eſt rationi conſonum, ut nemo in Eccleſijs reputetur idoneus, quàm qui in ijs ſervire poſſit, & velit, quod vix eſt ante dictam ætatem. Quòd ſi præbenda, aut portio, aut Canonicatus ordinem requirat, neceſſe eſt illum habeat ad præbendam aut portionem aſpirans, aut ejus ætatis ſit, quâ initiari ordini-

ordinibus poſſit, ſaltem intra annum, *c. Licet De elect. in 6.* Trid. *d. c.* 12.

5 In ordinandis ætas ſimiliter varia eſt, ſecundùm cujuſque ordinis munus. Tonſura confertur infantiam egreſſis, & contrà faciens ſuſpenditur ipſo jure per annum à tonſuræ collatione, *c. fin. De temporib. ordinat. in 6.* quâ ætate & minores ordines dari poſſe videntur, *Gloſſa fin. in Clem. fin. h. t. & in c. Super 35. De præben.* Nec ſuper iis quidquam mutatum per Trid. quod *Seſſ. 23. c. 5. & 11. De reform.* tantùm requirit, ut linguam Latinam intelligant, & à Parocho, ſcholæque, in qua educantur, magiſtro bonum teſtimonium habeant. Ad Subdiaconatum nemo admittitur ante annum XXII. inchoatum, ad Diaconatum ante XXIII. ad Sacerdotium ante XXV. *d. Seſſ. 23. c. 12.* abrogato tempore, quod inductum erat per *d. Clem. fin.*

6 Ordinatus ante prædictam ætatem characterem quidem recipit, caret tamen executione, donec legitimæ ætatis fuerit factus, *c. Vel non 14. ſup. tit. 11.* niſi per Rom. Pontificem diſpenſatum fuerit in ætate. Super qua Epiſcopo diſpenſare non licet, niſi fortè circa dignitatem, aut perſonatum, cui non adeſt cura animarum; modò electus annum vigeſimum impleverit, & aliud Canonicum non obſtet impedimentum, *c. unico eod. in 6.* Quoad ætatem in Epiſcopo requiſitam ſolus diſpenſat Pontifex: uti & ſuper ætate requiſita ad beneficium, cui adnexa cura animarum, cùm ea res ſpectet ad Canonem generalem, *d. c. 7 §. inferiora*, quem non relaxat Epiſcopus. Nihil facit *c. 2. h. t.* in quo pueris per Epiſcopum conceſſa Eccleſia: nam hoc ibi non probatur, ſed reprehenſione dignum judicatur; & tum quidem permittitur, in poſterum tamen fieri prohibetur, quòd, ut habet *c. 3 eod.* non debeant Eccleſiis præeſſe, qui ſe regere non noverunt.

7 Ad qualitatem ordinandorum quòd attinet, oportet vitæ morumque exemplo præluceant, ut vita eorum ſit probata ſenectus: ita enim decet monitores, quorum partes nemo rectè ſuſcipit, niſi qui ſuis actibus errata condemnat, *can. Nemo diſt.* 81. Vnde oportet vitiis careant, de quibus infrà. Non ſint irregulares ex cauſſa homicidii, aut alia: Medicum tamen non repelli ab ordinibus, propter mortem ægroti, reſcriptum *c. 7. h. t.* Non ſint excom-
8 municati, ſuſpenſi, aut ſimili notâ adfecti. * Scientiâ eâ ornati, quæ muneri ſit ſufficiens, turpis enim in Clerico ignorantia, maximè qui præeſt, *totâ diſt. 28. c. Cum te penult. & fin. h. t.* Quo majus autem eſt munus, hoc major deſideratur ſcientia: unde Archidiaconi, Pœnitentiarii, Præpoſiti, Scholaſterii, Epiſcopi, ubi fieri poteſt, ſint Doctores vel Licentiati ſacræ Theologiæ, vel juris Canonici, vel ſaltem habeant ſufficiens doctrinæ teſtimonium, ab approbata aliqua Academia. Regulares ſimile teſtimonium habere debent à Superioribus ſui Ordinis, Trid. *Seſſ. 22. cap. 2. De reformat. & Seſſ. 24. c. 8. & 12.* ut muneris ſibi injungendi neceſſitati poſſint ſatisfacere. Quo modo Dominus mandavit Moyſi, Exodi 18 *providere de omni plebe viros ſapientes & timentes Deum, in quibus ſit veritas.* Illiteratus magis eſt odio, inquit Innoc. in *c. Cùm noſtris inf. De conceſſ. præb.* quam homicida. Requirit autem Concilium, ut meritò, id eſt dignè, ſint promoti, ut Epiſcopo & Eccleſiæ poſſint eſſe utiles, cui nihil præſtant aſini phalerati.

Eſt præterea cavendum ordinanti, ne quem,
non habentem ſufficiens patrimonium, ordinet 9
ſine titulo beneficii, unde ſufficienter ali poſſit: aliàs, inſpectis veteribus Canonibus, *diſt. 70. can. 1. & 2.* ſuſpenſus erat ordinatus: quos innovavit Innoc. III. *cap. Cùm ſecundùm 16. inf. De præben.* qui voluit ordinatorem teneri alere ordinatum ſine titulo, donec ei fuerit proviſum de ſufficienti beneficio. Cujus ratio eſt, quòd non deceat in ſacro ordine conſtitutum mendicare, aut ſordidè quæſtum facere. Vnde & tituli, ad quem promotus aliquis, reſignatio inhibita, nec ab Epiſcopo admittenda, niſi ejus factâ mentione, & aliunde habeat reſignans, unde alatur. Trid *Seſſ. 21. c. 2. De reform.* quod in dictis caſibus antiquorum Canonum pœnas innovavit: præcipuè ſi fallaciis quis uſus confinxerit ſibi beneficium aut patrimonium eſſe, quo caſu enim nulla ſit Epiſcopi ordinantis culpa, non poteſt is dici teneri ad alendum, ne doloſo dolus ſuus proſit, Navarr. *Conſ. 4. n. 3. De temporib. ordinat.* Quòd ſi ordinator aliquem ſine titulo ordinârit, cum pacto de non moleſtando ſe, aut præſentatorem, certum eſt, ordinatum eſſe ſuſpenſum ab ordine ſuſcepto, nec poſſe aſcendere ad ſuperiores: præſentatorem autem, cum quo initum tale pactum, ab ordinum executione ad triennium, ordinantem à collatione eſſe ſuſpenſum, donec à Sede Apoſtolica diſpenſetur. Navarr. *d. loco Conſ. 17. nu. 1. per c. Per tuas 37. & c. pen. inf. De ſimonia.*

Requiritur & in aliquibus præficiendis or-
do. Epiſcopus nemo eligendus niſi ad mini- 10
mum Subdiaconus, *c. A multis 9. h. t.* qui antequam conſacretur, debet eſſe Sacerdos, ne per per ſaltum promotus videatur. In Decanum, Præpoſitum, Abbatem, non niſi presbyter adſumendus, aut idoneus, ut brevi creëtur, *c. 1. h. t.* Poteſt tamen conſtitui Abbas in minoribus conquieſcens; imò & irregularis, ita ſuadente neceſſitate ex proviſione Epiſcopi, *c. Tuam 10. ubi Gloſ. h. t.* Abbatiatus enim non tam eſt ordo, quàm dignitas. Ad Eccleſiam parœcialem non poteſt adſumi exiſtens in minoribus, niſi intra breve tempus poſſit in presbyterium ordinari, *c. 5. h. t.* ubi breve tempus Gloſſa interpretatur annum.

Archidiaconus debet eſſe Diaconus, ne ſit minor quis quibus præeſt, *d. cap.* 1. Non ſuſcipiens intra tempus ordinem requiſitum, aut ad eum inhabilis repertus, removendus ab officio, ceſſante appellatione, *d. c.* 7. §. *inferiora ſup. tit.* 6.

TITVLVS XV.

De Sacra Vnctione.

SVMMARIVM.

1. *Chriſma quid?*
2. *Chriſmate cur ungantur Sacerdotes & Epiſcopi.*
3. *Eius uſus in Confirmatione.*
4. *Conficitur ab Epiſcopo.*
5. *Confirmationis Sacramentum quibus conferendum.*
6. *Conferendum ieiunis.*
7. *Miniſter eius eſt ſolus Epiſcopus.*
8. *An & non Epiſcopo eius miniſterium committi à R. P. poßit?*
9. *Sacramentum extremæ Vnctionis, eiuſq; effectus.*
10. *Miniſter eſt ſimplex Sacerdos.*
11. *Quibus & quando conferendum.*
12. *Eſt iterabile.*

AGitur hoc Tit. de ſacra Vnctione,
cujus materia eſt Chriſma, aut oleum
1 benedictum. * Chriſmatis nomen
licet ex prima impoſitione Græcæ linguæ
unctionem abſolutè ſignificet, & antiqui Patres
iſto verbo frequenter oleum deſignare inveniantur,
& unctionem, unde Salvator dictus
Chriſtus, id eſt unctus: uſu tamen accommodatum
ad denotandam ſpecialiter materiam,
quæ continet oleum balſamo mixtum, conſecratum
aut benedictum per Epiſcopum. *
2 Hoc unguntur Sacerdotes & Epiſcopi in capite
& manibus, ad augmentum divinæ gratiæ,
& exſequendum rectiùs ea, quæ cujuſque
ordinatio requirit; ut & interiùs, quantum ad
Deum, habeant conſcientiæ nitorem, qui ſignificatur
per oleum, & exteriùs, quantum ad
proximum, bonæ famæ odorem, qui ſignificatur
per balſamum, *c.* 1. *in princ. h. t.*

3 Eſt & Chriſmatis uſus in Sacramento Confirmationis,
quod eſt novæ legis, quo baptizati
in gratia roborantur, & ſpeciali modo
Spiritum ſanctum accipiunt, interveniente
unctione chriſmatis, in fronte ſigno Crucis
facto ſub præſcripta verborum forma.

Conficitur ab Epiſcopo, non tantùm ex ne-
4 ceſſitate præcepti, ſed etiam Sacramenti: ut
probabilius ſit, ejus confectionem non poſſe
delegari per Pontificem ſimplici Sacerdoti, qui
non eſt capax eorum, quæ ad poteſtatem ordinis
ſpectant, ut hic actus. Subjectum eſt quilibet
homo baptizatus: eſt enim baptiſmus janua
reliquorum Sacramentorum.

Quoad ætatem non videtur diſtinguendum,
ut etiam infantibus olim ex pia conſuetudine 5
collatum fuerit hoc Sacramentum. Expedire
tamen videtur non confirmare infantes ante
illuceſcentem rationis uſum: niſi aliud cauſſa
exigat, ut longa Epiſcopi abſentia aut mortis
periculum, ut perfectè quis moriatur. Quâ
ratione & carentibus ſenſu volunt poſſe dari
hoc Sacramentum, ſive perpetuò tales ſint,
ſive antè habuerint rationis uſum, modò credantur
eſſe benè diſpoſiti.

Iejunum eſſe debere & confirmantem &
confirmatum, patet ex *can. Vt ieiuni, can. Vt Epiſcopi De conſecrat. Diſt.* 5. non tamen tam ex ne- 6
ceſſitate præcepti, quàm Sacramenti decentia,
cùm iſtorum decretorum verba non inducant
ſufficienter præcepti obligationem, &, ſi inducerent,
non obligarent tamen, quòd ſint
tantùm Concilij provincialis: ut uſus hac in
re ſit inſpiciendus.

Miniſter confirmans eſt Epiſcopus ſolus, 7
Trid. *Seſſ.* 3. *c.* 3. *de Confirmat.* & patet *Actor.*
8. *&* 19. *& can. Manus De conſecrat. Diſt.* 5. ubi
ſoli Apoſtoli tamquam Epiſcopi leguntur confirmaſſe
fideles: ut tantùm Epiſcopi fiat mentio
can. 1. *Diſt.* 5. *De conſecrat.* & Sacerdos ſimplex
ex vi ſuæ ordinationis hunc actum exercere
nequeat.

Quæſtio autem eſt, An ſaltem ex commiſſio- 8
ne R. Pont. poſſit hoc Sacramentum miniſtrare
non Epiſcopus? Reſp. Poſſe videri non
licere, ex *d. can. Manus*, ubi non reputatur Sacramentum
niſi fiat ab Epiſcopo: ut videatur eſſe
de ſubſtantia, & mutari nequeat per Pont. qui
habet tantùm miniſterialem circa Sacramenta
poteſtatem, non etiam Sacramento ſuperiorem.
Contrà tamen tradit D. Thomas, in 4.
Sent. Diſt. 7. ex Pont. delegatione hoc Sacramentum
miniſtrari poſſe per ſimplicem Sacerdotem,
quem & alij ſequuntur ex Iureconſultis,
Navar. in *Summa c.* 22. *n.* 8. Covarr. alios
referens, *lib.* 1. *Variar. Reſol. c.* 10. Pro quibus
facit textus in *can. Pervenit Diſt.* 95. ubi ait
Pont. ſe concedere, ut per Sacerdotem fiat
confirmatio, ne ex denegatione oriatur ſcandalum,
in locis, ubi deſunt Epiſcopi, ut non
poſſit negari licitè fieri. Et facit Concilium
Florent. quo adſeritur ex cauſſa urgente, per
Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, Sacerdotem
ſimplicem hoc Sacramentum adminiſtraſſe.
Nec obſtat *d. can.* 3. Conc. Trid. quia tantùm
dicit ordinarium eſſe miniſtrum Epiſcopum,
non negat autem delegari poſſe. Vt negandum
ſit, quod aliqui volunt, ex inſtitutione
divina competere tantùm Epiſcopo,
quia ſic non poſſet diſpenſare Pontifex.

Eſt & Oleum benedictum, à Chriſmate 9
diverſum,

diverſum, cùm non habeat balſami mixtionem, ſed ejus materia ſit oleum olivarum, ex quo per Epiſcopum benedicto conficitur Sacramentum per unctionem hominis infirmi, in certis corporis partibus, præſcriptâ verborum formâ, vocaturque extremæ Vnctionis, inſtitutum ad juvandum, confortandumque ægroti animum contra difficultates occurrentes in articulo mortis, ejuſque præparare animam, & & quantum in ſe eſt diſponere proximè ad introitum gloriæ; cùm, ſicut cætera Sacramenta, gratiam conferat, ſi non inveniat obicem in ſubjecto. Nullum quidem eſt affirmativum præceptum de eo ſuſcipiendo etiam poſitis in extremo vitæ diſcrimine: eſt tamen per ſe utiliſſimum, & non ſine peccato omittitur, quatenus ſubeſt contemptus aut ſcandalum.

10 Miniſter eſt Sacerdos etiam ſimplex. Ex officio tenetur Parochus, cujus eſt, ordinaria ſalutis remedia præbere ſuis. Alijs, ſine Parochi licentia, alicui præbere Sacramentum eſt inhibitum, ſub pœna, ut aliqui adſerunt, excommunicationis latæ ſententiæ, *Clement. 1. in princ. De privil.* Verùm cùm iſta Clement. tantùm loquatur de Religioſis ungentibus ſæculares, & ſit pœnalis, non eſt extendenda ad non Religioſos. Nihil faciente argumento à ſimili aut majori; quia hoc non procedit in pœnalibus, cùm poſſit ſubeſſe ſingularis cauſſa moventis Pontificem ad hanc pœnam ſtatuendam, in iſtis potiùs, quàm in his. In caſu abſentiæ Parochi, neceſſitas, quæ eſt extra legem, facit & alios poſſe impunè adminiſtrare hoc Sacramentum.

11 Subjectum eſt homo baptizatus, (baptiſmus enim eſt janua reliquorum Sacramentorum) & adultus, qui habet aut habuit rationis uſum: nam in eo, qui non habuit, non obtinebit finis hujus Sacramenti. Quando autem habuit, etiamſi nunc non habeat, poteſt in ſe ſuum habere effectum. Miniſtri tamen eſt curare, eo tempore detur, quo ſui compos eſt infirmus; hoc enim reverentiæ Sacramenti & modo operandi eſt convenientius. Vt non ſit exſpectandum, dum infirmus ſenſu careat: quod conſultò factum non foret ſine culpa, licet tum temporis præſtetur ſine nova culpa. Iſtis præcipuè dari vult Trident. *Seſſ. 14. c. 3. De Sacram. unct.* qui ita periculoſè laborant, ut in exitu vitæ conſtituti videantur; unde & ibidem hoc Sacramentum dicitur exeuntium, quibus maxi-
12 mè accommodatur ejus effectus. * Iterabile eſt, cùm characterem non imprimat, *inf. tit. ſeq.* & corporis ægritudo poſſit iterari, ut iterato ſit opus auxilio: non tamen durante ejuſdem morbi neceſſitate, cui eſt ſufficiens medicina iſta ſemel adhibita. Quæ ſi, poſtquam ſe remiſerit (quod judicandum arbitrio prudentis) iteretur, poterit & iterari hoc Sacramentum, tamquam novum auxilium.

Vnguntur & Reges oleo benedicto in brachio, aut humero ſive armo. Omnes item Chriſtiani oleo benedicto bis unguntur ante baptiſmum, bis poſt baptiſmum, de quorum ſignificatione videatur, *cap. unic. hoc tit.* Vngitur & altare, dum conſecratur; templum, dum dedicatur; calix, dum benedicitur, *d. c. unico in fine.*

TITVLVS XVI.

De Sacramentis non reiterandis.

SVMMARIVM.

1. *Sacramenta non reiteranda, Baptiſmus, Confirmatio, Ordo.*
2. *Ordinatio etiam ab Epiſcopo hæretico &c. facta imprimit characterem.*
3. *Ordinatus iteratò an ſit irregularis?*
4. *Defectus in ordinatione ſuppleri debet.*

ABominabile habitum, iterare Sacramenta, ea nimirum, quæ characterem 1
imprimunt, cujus generis ſunt Baptiſmus, Confirmatio, Ordo, quem ſufficit ſemel ſuſcepiſſe, Trid. *Seſſ. 23. c. 4.* quatenus tamen ordinatio facta ab Epiſcopo, licet hæretico, apoſtata, excommunicato, ſimoniaco, cùm nihilominus à tali imprimatur character ordinando, *ut dictum ſuprà tit. 13.* Qua in re hæreſis aliquorum fuit olim, volentium à ſimoniacis ordinatos non niſi iteratò ordinatos eſſe admittendos; verùm ea repreſſa eſt. Dixi, quatenus facta ab Epiſcopo; quia aliàs nihil acceſſit conſecrationis, *can. Presbyteri Diſt. 68.* ut iterari ordo dici nequeat.

Quæſtionis eſt, An iteratò ordinatus ſit ir- 2
regularis? R. Id velle Navarr. *Conſ. 1. hoc tit. per can. 1. Diſt. 68. can. Dictum 8. De conſecr. Diſt. 5.* verùm ea loca ut prohibeant quempiam iteratò ordinari, non loquuntur tamen de irregularitate. Adjicitur & pro ea parte textus in *can. Saluberrimum 1. q. 7.* ubi ordinati ab hæreticis in ordine ſuſcepto permittuntur miniſtrare, niſi iteratâ tinctione ſint maculati: verùm hoc accipiendum de rebaptizatis, quorum factum eſt gravius; ut in ijs ſit ſingulare, quòd ab Eccleſiæ militia omninò removeantur, *can. Qui in qualibet. 10. 1. q. 7. & ibi Gloſ.* nec videatur extendendum. Non obſtante argumento à paritate rationis ducto, eo quòd æquè ſit prohibita iterata ordinatio atque iteratus baptiſmus: neque enim ea argumentatio procedit ad conſtituendam irregularitatis pœnam, quæ requirit expreſſam conſtitutionem Pontificiam, *c. Is qui De ſent. excom. in 6.* Atque ita expreſsè in eo, qui bis confirmatus eſt, tenet Covarr. in *Clement. Si furioſus in princ. n. 8.* ſubjungens idem in bis ordinato ſtatuendum eſſe.

Defectus ſi quis contigerit in ordinatione, ille ſtato tempore eſt ſupplendus: veluti ſi manuum impoſitio omiſſa ſit, aut oleo, non chriſmate fuerit facta inunctio; cætera legitimè facta neutiquam iteranda, *c. 1. h.t.* Alia Sacramenta ſine noxa iterantur: imò aliqua iterari cogit neceſſitas.

TITVLVS XVII.

De filijs presbyterorum ordinandis, vel non ordinandus.

SVMMARIVM.

1. *Cauſſa hujus irregularitatis, & cur ea filijs presbyterorum imputetur.*
2. *Non etiam patri procreanti.*
3. *Circa admiſſionem naturalium quis diſpenſet.*
4. *Diſpenſatio ſimpliciter facta an intelligenda de majoribus Ordinibus.*
5. *Irregularitatem non tollit occultus defectus natalium.*
6. *An eo caſu diſpenſet Epiſcopus?*
7. *An ſaltem quoad executionem ſuſcepti ordinis?*
8. *An credendum matri adſerenti illegitimum eſſe.*
9. *Diſpenſatio non facit habilem, ut quis ſuccedat in Eccleſia aut beneficio patris.*
10. *An nepos rectè ſuccedat avo?*
11. *Aſcendens rectè ſuccedit in beneficium deſcendentis & collateralis.*
12. *Inhabilitas hac non tangit nepotem legitimum ex filio illegitimo.*
13. *Expoſititij an cenſendi irregulares?*
14. *Legitimatione tollitur hac irregularitas.*
15. *Etiam quoad Ordines, & Epiſcopatum.*
16. *Ordinatus aut beneficiatus ante matrimonium parentum an per illud fiat habilis ad celebrandum aut retinendum beneficium?*
17. *Vita probitas, ſcientia non tollit irregularitatem.*

INter alia, quæ ab Ordinibus removent, eſt
natalium defectus, quem habent filij preſbyterorum.
* Cujus cauſſa non tam po-
1 nitur in infamia eorum, qui ſic nati, cùm
illa non contrahatur niſi ex propria culpa, ut
patet ex *l. 1. De his qui notant. infamia*, quæ hîc
nulla in talibus liberis eſt, ut illis imputari nequeat,
can. Nati Diſt. 72. Palæot. *De ſpurijs cap.
55. latè* Piſtorius *Quæſt. juris p. 1. q. 3. nu. 20.
& ſeq.* quàm in memoria turpitudinis paternæ,
quæ procul à locis ſacris removenda, & quia
timeri poſſit, ne filius ſit paternæ turpitudinis
imitator. * Non rectè objicies, debuiſſe po-
2 tiùs procreanti imponi hanc irregularitatem, in
quo ſit culpa; nam non agitur de pœna culpæ,
ſed de indecentia, & præcavenda in futurum
ſimili turpitudine. Non conſideratur autem in
procreante indecentia ulla, præter delictum,
quod alio modo punitur, ut dicetur infrà, *ad
tit. De cohabit. Cleric. & mulierum.* Deinde pater
non accipit eſſe per generationem turpem, ſed
dat filio, & actio non eſt in agente, ſed in paſſo;
ideoque indecentia ſive defectus inde natus non
eſt in parente, ſed redundat in filium: exceptâ
culpâ, quæ eſt quaſi immanens in ipſo operante.
Idem judicium in alijs, natis ex conjunctione
non legitima, vel pro tali non æſtimata, de qua
infrà, *tit. Qui filij ſint legit.* ponit rationis paritas:
niſi monaſticæ vel regulari diſciplinæ ſe ſubjiciant,
per quam tollitur incontinentiæ ſuſpicio,
Nov. 5. in princ. Gloſſa in c. fin. h. t. ſecluſo
tamen aditu ad Prælaturas, citra Pontificis diſpenſationem,
d. c. fin. & ibi Gloſ. Qua in re contigit
aliqua mutatio per Sixtum V. qui noluit
admitti ad Religionem ex inceſto aut ſacrilego
concubitu natos, niſi ad locum converſorum.
Ratio eſt in majori turpitudine iſtius copulæ.
* Circa admiſſionem aliorum naturalium,
quorum conceptio non eſt tam turpis, nihil 3
mutatum, niſi quòd velit præmitti informationem
ſuper vita & moribus. Gregorius XIV. prohibitionem
iſtam Sixti relaxavit, permittens
illegitimorum admiſſionem arbitrio ſuperiorum.
Verùm ea de re pleniùs infrà *ad tit. De Regularib.*
Extra monaſticam regulam poſiti ad
Ordines non admittuntur, ne quidem minores,
niſi ex diſpenſatione Epiſc. cui hoc permiſſum:
uti & diſpenſare ſuper beneficijs, quibus non
adnexa cura animarum, aut dignitas, ſi tamen
nullum aliud Canonicum obſtet, *c. 1. eod. in 6.*
Diſpenſatio Rom. Pontificis tollit irregularitatem,
facitque eos habiles ad majores ordines,
& capaces dignitatum ac beneficiorum, quibus
adnexa cura animarum, ſi reſpondeant mores &
merita, *can. Apoſtolica 12. cum ſeqq. Diſt. 56.*

Q. An diſpenſatio facta ſuper Ordinibus 4
ſimpliciter, ſit intelligenda de majoribus? R.
Hoc aliquos velle, ductos eo argumento, quòd
indefinita oratio æquipolleat univerſali: videri
tamen, receptius tantùm ad minores eſſe reſtringendam,
quòd diſpenſatio ſit ſtrictè interpretanda,
c. 1. eod. in 6. atque ita reſtringenda,
ut quàm minimùm recedatur à jure communi,
Gloſſa in c. Litteras 14. hoc tit. Specul. *De
diſpenſat. §. fin. n. 2.* Pro qua parte videtur facere
textus in *c. 2. eod. in 6.* ubi fruſtrà Pont.
exprimeret, *ad omnes Ordines promoveri valeat*, ſi
indefinita univerſali æquivaleret. Si tamen
cum conſtituto in minoribus hoc ſciens Pont.
diſpenſaret, ejus diſpenſatio, ne nihil operetur,
ad majores trahetur ordines, *arg. c. Si Papa De
privil. in 6.* Abbas in *d. c. Litteras n. 6.* Quòd ſi
certum ordinem expreſſerit Pont. neutiquam
trahetur ad ſuperiorem, quòd unius incluſio
ſit alterius excluſio: quo caſu eſt certum inferiorem
ordinem concludi, cùm virtute inſit.
Hinc facta diſpenſatio ad beneficia non continet
alia quàm ſimplicia, *d. c. 2*

Occultus defectus natalium neutiquam facit 5
ceſſare

ceſſare irregularitatem, cùm non tollat is defectus cauſſam irregularitatis: ut diſpenſatione nihilominus ſit opus, quæ & occulta ſufficiet. Navarr. in *Summa cap.* 27. *n.* 205.

6 Dubitatur, An iſto caſu diſpenſet Epiſcopus? R. Id poſſe videri per Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 6. *De reform.* quod permittit Epiſcopis diſpenſare ſuper irregularitate ex delicto occulto; hoc autem in caſu ea procedit ex delicto parentum occulto. Et facit, quòd ratio Concilij, ſcilicet ad evitanda pericula & ſcandala, quæ orirentur ex detectione occultorum criminum, quæ ſequeretur, ſi ad Sedem Apoſtolicam eſſet eundum, etiam hic obtineat. Contrarium tamen probabilius, non poſſe Epiſcopum diſpenſare: nihil obſtante dicto Concilio, quod tantùm loquitur de ea irregularitate, quæ contracta ex crimine occulto ejus, qui eſt irregularis, cujus hoc in caſu nullum eſt crimen, aut culpa, uti dictum. Nec facit, quòd hîc ſubſit delictum parentum, quia illud non reſpexit Concilium, atque eò id trahere, eſſet torquere ejus verba. Ita Navarr. *d. loco nu.* 194.

7 Quid ſi ſuſceperit Ordinem, an Epiſcopus diſpenſabit quoad executionem? R. Hoc velle Navarr. *d. n.* 201. *& Conſ.* 4. *hoc tit.* propter bonam ejus fidem. Adducit textum in *can. Lugdunenſis* ex. *quæſt.* 1. Probabilius, nec poſſe diſpenſare Epiſcopum quoad aſcenſum ad alios Ordines, ne culpa proſit, nec quoad executionem ſuſceptorum. Ratio eſt, quòd in *cap.* 1. *eod. in* 6. generaliter negetur Epiſcopo poteſtas diſpenſandi quoad majores Ordines, cùm irregularitas antè contracta non tollatur per Ordinem temerè ſuſceptum, ſed nihilominus maneat: nec ullibi pateat data poteſtas Epiſcopo diſpenſandi ea de cauſſa. Et licet rationi ſit conſentaneum, ut detur, non ſufficit tamen iſta congruentia ſine poteſtate. Nihil faciente bonâ fide, niſi quòd peccatum minuat. Quod grave committeret, ſi conſcius defectus initiari ſe fecerit, aut etiam initiatus poſtea conſcius defectus celebrare præſumſerit, non habitâ diſpenſatione. Non obſtat allegatus textus, quia, ut inde liquet, loquitur in diverſo caſu. Notandum autem hoc in caſu non videri incurriſſe novam irregularitatem, quòd deſit Canon, ſine quo non inducitur irregularitas, *cap. Is qui De ſent. excom. in* 6. Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 1. §. 1. *nu.* 3. Innoc. *ad cap. Si celebrat ult. nu.* 3. *inſ. De Cler. excom. miniſtrante.*

8 Quæri hic etiam poteſt, An teneatur quis credere matri adſerenti illegitimum eſſe? R. Non teneri, ut exprimitur *l.* 6. *D. De his qui ſui vel al. iuris ſunt, ubi* Coſtal. quòd pro eo ſit præſumptio cauſſata per conſtans inter parentes matrimonium, unde procreatus habetur. Et licet dubium ex dicto matris oriatur, non tenetur tamen propter hoc, qui eſt in legitima poſſeſſione, ſe illâ privare. Vbi nihil faciet, quòd mater probetur adultera: nam potuit concepiſſe legitimè, uti & præſumitur, Alciat. *reg.* 3. *præſumpt.* 37. & concurrit poſſeſſio ex titulo veri matrimonij, Navarr. *d. nu.* 201. Facit, quòd dictum patris non præjudicet filio, *l.* 5. *D. De Carbon. edicto:* niſi alia ſint indicia ſufficientia, ut quia maritus tanto tempore abfuerit, ut non poſſit videri ex illo conceptus, *d. l.* 6. Quòd ſi filius matri fidem habeat, non poterit ad Ordines aſcendere, aut beneficium ſuſcipere, ſine diſpenſatione, quia ageret contra conſcientiam, quæ & erronea obligat.

9 Facit itaque diſpenſatio habilem ad Ordines, & beneficia: non tamen, ut ea obtineat in Eccleſia, cui pater præeſt, aut præfuit, aut habuit beneficium, ſolet diſpenſare Pont. *cap.* 2. *&* 3. *hoc tit.* Indignum enim eſt, paternæ incontinentiæ memoriam fovere in locis & rebus Deo conſecratis, quibus maximè competit puritas ſanctitaſque. Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 15. *De reformat.* Multò minùs, ut patri ſuccedat in beneficium, quod ne quidem legitimè ante ſacerdotium genito eſt datum, qui licet non prohibeatur habere beneficium in Eccleſia, in qua pater ejus habuit, aut præeſt, præfuitve, *cap.* 7. *hoc tit.* quòd nihil inconveniens includat, talem filium in eadem cum patre Eccleſia ſtare; neutiquam tamen admiſſum, ut immediatè ei ſuccedat, *cap.* 10. *&* 11. *hoc tit.* ne quod maximè reſpuit Eccleſia, fiant beneficia hæreditaria: tranſirent enim hac viâ ad indignos, *can. Apoſtolica* VIII. *q.* 1. Diſpenſat tamen Pont. ex cauſſa, *cap. pen. hoc tit.* Mediatè ſuccedat in idem beneficium nihil continere vitij reſcripſit Alexander III. *cap.* 7. *&* 11. *hoc tit.* Verùm Clemens VII. dicitur iſtam Alexandri Conſtitutionem immutaſſe, & prohibuiſſe, ne filius, etiam poſt aliam perſonam intermediam, in idem beneficium poſſit ſuccedere, & hoc ut omnis offenſionis occaſio, quæ inde naſci ſolet, evellatur.

10 Q. An nepos ſuccedat avo? R. Gloſſam in *d. cap.* 11. *hoc tit.* id negare, ratione prohibitæ ſucceſſionis, quæ eſt in nepote: contrarium tamen eſſe probabilius, quòd Canon non faciat mentionem niſi filiorum, quorum nomine non veniunt nepotes, præcipuè in odioſis, quæ non extendenda. Eaque eſt ſententia Ioan. Andreæ & Abb. *d. c.* 11. quæ procedet, quando nepos, filio vivo, ſuccedit avo, quòd non poſſit videri ſucceſſio: ſecus,

ſi filio defuncto, quòd tunc jure communi videatur ſuccedere. Innoc. *d. c.* 11.

11 Porrò aſcendens poteſt immediatè ſuccedere in beneficium deſcendentis, aut collateralis, cùm id non appareat prohibitum: loquuntur enim Canones tantùm de filijs ſuccedentibus patri. Vt non ſit extendendum ad aſcendentes, aut collaterales, cùm odioſa non ferant extenſionem, & ceſſet paritas rationis, quia ſucceſſio filij in locum patris eſt ordinata, non etiam contrà, *l. Nam etſi* 15. *D. De inoffic. teſtam.* Quo modo & frater poterit obtinere beneficium fratris ſui, etiam immediatè, quia id vetitum non reperitur, *Gloſ. d. loco.*

12 Illud quæſitum eſt, An ſupradicta inhabilitas tangat nepotem legitimum ex filio illegitimo? R. Non videri, cùm nec verba Canonis id exigant; loquitur enim de filijs presbyterorum, hîc autem agitur de odioſis: nec ratio ſubeſt, quòd ſcilicet putentur ſecuturi paternam incontinentiam, quæ non convenit nepoti, cujus pater non fuerit incontinens, ut neque eum debeat tangere dicta inhabilitas. Nec facit, quòd Trid. *Seſſ.* 25. *de reform. c.* 15. utatur verbis, *longiſſimè arceatur:* nam ſeipſum poſtea explicat, tantùm agens de filijs illegitimis, eoſque removens ab omni officio & miniſterio Eccleſiæ, in qua pater beneficium habuit. Ita ut, cùm nec jura vetera inhabilitent talem nepotem, nec novum per Trid. inductum, ſit dicendus habilis. Et ita tenet Navarr. *hoc tit. Conſ.* 9. *&* 10. & deciſum tradit Papon, *lib.* 21. *Areſt. tit.* 3. *Ar.* 4. Contrà vult Lopez, in *Practica ſua Criminali cap.* 48.

13 Movetur hîc alia quæſtio, An illegitimi ſint cenſendi, atque ideò irregulares, expoſititij? R. Solà expoſitione non contrahi irregularitatem, ſi aliàs de parentibus conſtet: ſin ignorentur, rem eſſe admodum controverſam, ut quidam graves auctores eam relinquant indeciſam. Pro negativa parte facit regula juris, quæ habet, in dubijs ſemper eſſe benigniora præferenda; præſumendum quem eſſe bonum, qui non probatur malus, *Gloſ. in cap. Cùm deputati inf. De iudic.* Facit, quòd contingat etiam legitimè conceptos exponi, propter parentum inopiam, ut patet ex *cap. unico inf. De infantib. expoſ.* cùm dicatur ibi expoſitos liberari à patria poteſtate: ut ea ſit præſupponenda contracta ex nuptijs. Facit & in ſimili regula, quæ mavult nocentem abſolvi, quàm innocentem damnari; & in dubio in favorem prolis eſſe judicandum, *cap. Tenore inf. Qui filij ſint legit.* Quam opinionem volunt planè procedere quoad ſæcularia, *arg. l.* 3. *Cod. De infant. expoſ.* & quoad Ordines bonâ fide ſuſceptos, quorum executio non eſt ſuſpendenda, cùm in dubio præſumatur pro poſſeſſore, & negans alicui adeſſe qualitatem requiſitam, id ipſum probare debeat. Aliud dicendum quoad Ordines ſuſcipiendos, qui non conferuntur niſi ijs, qui apparent legitimi: non apparent autem tales, cùm ſtatus eorum ſit dubius, quæ reſponit quamdam indecentiam. Covar. *ad Clem. Si furioſus p.* 1. *in princ. nu.* 9. Illi autem, quorum ignorantur parentes, ſi habeantur ut legitimi, relinquendi ſuæ conſcientiæ, & poſſunt ſe reputare ut legitimos, quia melior eſt conditio poſſidentis, præcipuè poſt ordinationem. Quòd ſi infamentur ut illegitimi, eis incumbet purgatio: facit enim fama contra eos præſumi, quamvis non teneatur quis in dubio credere ſe illegitimum, ut dictum ſuprà, *nu.* 12.

14 Hæc de defectu natalium: quem tolli per diſpenſationem Pontificiam, uti & irregularitatem ex eo procedentem, dictum eſt: imò & in aliquibus per Epiſcopalem, neutiquam verò per Imperialem, cùm irregularitas non civilis, ſed Eccleſiaſtici ſit fori.

15 Facit & ceſſare eam legitimatio, quæ eſt natalium reſtitutio, ea præcipuè, quæ fit pee ſubſequens matrimonium, cùm faciat videri natum quaſi ex legitimo toro, ut dicetur infrà, *ad tit. Qui filij ſunt legit.* quatenus tempore conceptionis inter parentes potuit eſſe matrimonium, ut ibidem dicetur. Idem effectus tribuitur legitimationi per reſcriptum Pont. qui ut eſt ſupra jus humanum, ita poteſt impedimenta ab eo poſita tollere, legitimando & habilitando perſonam adfectam.

16 Sed quæritur, An ita legitimatus fiat habilis ad Ordines, etiam Epiſcopatum? R. Id dicendum eſſe, non requiſità novà diſpenſatione, quia legitimatio, ſive de jure communi per matrimonium ſubſequens, ſive de jure ſpeciali per reſcriptum ſimpliciter facta, continet diſpenſationem totalis defectus natalium, cujus effectus erat inhabilitas ad Ordines, beneficia, dignitates: ut, defectu ſimpliciter ſublato, ſit dicendus ſublatus & ejus effectus etiam quoad Epiſcopatum. Nihil obſtat, quòd requiratur, ut Epiſcopus ſit ex legitimo toro, *c.* 7. *ſup. tit.* 6. nam talis habetur per legitimationem, *c. Tanta inſ. Qui filij ſint legit.* ubi Gloſ. *V. legitimi*, dicit eos haberi legitimos quoad ordines & honores, quòd per matrimonium omnia præcedentia ſint purgata: quod & adſerit Gloſ. in *c. Innotuit* 20. *V. coniugato ſup. d. tit.* 6. Non obſtat etiam *d. c.* 20. nam ex eo, licet dubia ſit ejus lectio, ſatis patet, ibi non fuiſſe matrimonium initum inter parentes; ut diſpenſatio ibi requiratur. Nihil quoque facit, quòd diſpenſatio ſimpliciter in Ordinibus non referatur ad majores, aut ad dignita-

dignitates: quia illa eſt partialis tantùm, ut reſtringatur; hæc autem totalis.

16 Quæritur etiam, An ante parentum matrimonium ordinatus, aut beneficio donatus, per illud ſubſequens fiat habilis ad celebrandum in ſuſceptis, aut retinendum beneficium? R. Quantum ad beneficium attinet, illud dicendum malè collatum, quippe inhabili, nec prodeſſe ſubſequentem habilitatem, cùm ea non adfuerit tempore collationis, uti requiritur, *cap. Si eo tempore* 9. *De reſcriptis in* 6. qua de re latiùs infra, *tit. De præben.* Quantum ad Ordinis ſuſcepti, qui characterem impreſſit, executionem, poſſe videri non impediri, utpote jam ſublato impedimento, quod obſtabat, ſcilicet irregularitate cauſſatà per defectum natalium, quo ſublato non poteſt non ceſſare ejus effectus. Quò facit, quod dictum ſuprà *hoc tit. nu.* 7. ex ordinatione illegitimi citra diſpenſationem non contrahi ab eo novam aliquam irregularitatem aut ſuſpenſionem, quòd Canon deſit. Ut ſublato antiquo impedimento per legitimationem, non poſſit ſubeſſe aliud, quod impediat, quamvis ordinatio non fuerit citra peccatum, eo gravius, quo gravior defectus. Eſt tamen hæc opinio valde dubia.

Tribus itaque modis aufertur irregularitas, ex defectu natalium procedens, ſcilicet ingreſſu in Religionem, diſpenſatione & legi-
17 timatione. * Vitæ probitas, ſcientia, aliæque dotes, licet faciant tolli poſſe irregularitatem, ex certa tamen & indubitata ſcientia eam ex ſe non tollunt, ut patet ex *d. c. Innotuit* 20. *ſup. tit.* 6. *& c. Litteras* 14. *h. t.* quæ loca præſuppõnunt iſtas dotes, ut accedat diſpenſatio.

TITVLVS XVIII.

De Servis ordinandis, vel non.

SVMMARIVM.

1. *Servi cur ordinari prohibeantur.*
2. *Servus domino conſentiente rectè ordinatur.*
3. *Conſenſus an requiratur abſolutus & ſimplex?*
4. *Quid ſi ordinatus fuerit domino neſciente?*
5. *Ordinatus ignorante domino non contrahit novam irregularitatem.*
6. *Reſtitutus domino an careat privilegio fori & Canonis?*
7. *Libertus an rectè ordinetur.*
8. *Servorum nomine qui hîc veniant.*

PRovenit & irregularitas ex defectu originis, ſcilicet ſervilis, ſaltem ex parte matris: ſequitur enim partus ventrem, *Inſtit. De ingen. c. fin. hoc tit.*
1 * Unde prohibentur ordinari ſervi, *c.* 5. *hoc tit. & totâ Diſt.* 45. non tam quòd vilis conditio ponat indecentiam, cujus Canones non videntur habuiſſe rationem, quòd illa pertineat ad bona vel mala fortunæ, & nullam habeat conjunctionem cum pravis moribus, quàm ratione juſtitiæ, reſpectu domini ex una parte, ne illi fiat injuria, re ſuâ invito ſubtractâ, unde procedunt blaſphemiæ in nomen divinum, & ſacroſanctam fidem; ex alia verò parte religionis cauſſâ, cujus miniſterio non poſſet vacare ſervus ordinatus, ſi apud dominum relinquatur, aut ab eo in ſervitutem retrahatur, *can. Quicumque, can. Ex antiquis Diſt.* 54. Debet enim eſſe immunis ab alijs, qui divinæ militiæ eſt aggregandus, nec à caſtris Dominicis, quibus nomen dedit, aliquo neceſſitatis vinculo abſtrahendus. * Unde ſervitus 2
non inducit obſtaculum perpetuum abſolutè, ſed quamdiu durat, & non conſentit dominus, cujus conſenſus ſufficit, ut patet ex *can. Apoſtolico* 81. *& can. Generalis Diſt.* 54. ſive expreſſus ſive tacitus, veluti ſi ſciat ſacris initiari ſervum, & non contradicat, *can. Si ſervus ſciente Diſt.* 54. qui non poteſt videri non conſentire in libertatem, cùm qui vult conſequens, velit & antecedens.

Ubi quæritur, An debeat conſenſus iſte 3
domini eſſe abſolutus? R. Abſolutum & ſimplicem nullam quidem involuere conditionem, ſaltem ſub obligatione juſtitiæ, atque ita ſervum purè eſſe liberum: non repugnare tamen conditionem apponi, ſtatui Clericali non repugnantem, veluti de operibus ſpiritualibus præſtandis, aut etiam de non præſtandis officijs, juſtitiæ aut gratitudini repugnantibus. Probatur id ipſum *c.* 2. *inf. De condit. appoſ. c. Nullus h. t. ubi* Abbas.

Ordinatus domino neſciente, manet quidem 4
ordinatus, quia ſervitus non tam inducit incapacitatem, quàm irregularitatem, quæ non impedit characteris impreſſionem. Ordinatus tamen in minoribus liberatur ſervitute, & domino ſuo reſtituendus, *can. Ex antiquis can. Frequens Diſt.* 54. Nam cùm eorum ordinatio ſit remota ab actu ſacro, prævalet regula, quòd nulli fraus ſua debeat patrocinari; niſi annus fuerit elapſus, non à tempore ordinationis, ſed ſcientiæ computandus, ut vult Hnſtienſ. *hic*, quòd diſſimulatio tanti temporis conſenſenſum ponat, aut niſi per triennium hæſerit in monaſterio, *d. can. Si ſervus ſciente.* Sacerdos ordinatus manet quidem in gradu ſuo in reverentiam ſacerdotij, *d. can. Ex antiquis & d. can. Frequens:* multatur tamen amiſſione peculij, ſi quod habet, quod domino cedit, cui reſtituitur, non ad ſerviles, ſed ſpirituales operas ei præſtandas. Diaconus ordinatus non aliàs domino reſtituendus, quàm ſi vicarium præſtare nequeat, aut aliàs ſatisfacere, *d. can. Ex antiquis.*

Idem juris hodie eſt in Subdiacono, propterea quòd Ordo ſubdiaconatus reputetur nunc inter eos, qui ſacri habentur, *cap. pen. hoc tit.* quod olim aliter ſe habuit.

Hæc ita, ſi bona fides Epiſcopi, & aliorum, qui teſtimonium exhibuerunt, ſuffragetur: nam ſi Epiſcopus ſcienter ſervum alienum, domino ignorante, ordinaverit, tenebitur ei ad duplum. Si Epiſcopum excuſet bona fides, non etiam eos, qui obtulerunt, tenebuntur hi ad prædictam ſatisfactionem, *d. can. Si ſervus abſente Diſt.* 54. Videatur de his *Gloſſa fin. in c.* 1. *h. t.*

Cæterùm ordinatus ignorante domino non
5 videtur contrahere novam irregularitatem, aut ſuſpenſionem, cùm nullus Canon id habeat, & poſtea, conſenſu domini ſupervenienre, aut eum manumittente, deſinat eſſe irregularis, abſque alia diſpenſatione, utpote ablato fundamento irregularitatis. Idem erit, ſi ordinatus ante domini conſenſum celebret, cùm non appareat Canon, qui tale quid ſtatuat.

Dubium eſſe poteſt, An reſtitutus domino careat privilegio fori & Canonis? R. Quan-
6 tum ad fori privilegium, illud non eſſe reſtituto, in minoribus tantùm ordinato, cùm per Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 6. non alijs competat, quàm ferentibus habitum & tonſuram. Non fert autem talis reſtitutus, cùm jubeatur eſſe ejuſdem conditionis, cujus erat ante gradum, *can. Nulli Diſt.* 54. Vt habitum & tonſuram eum deferre minùs conveniat Eccleſiaſticæ dignitati. Quantum ad privilegium Canonis, nec hoc ei ſalvum, ſaltem quoad dominum, cui in nullo præjudicatum per gradum. Idem quoad alios vult Gloſſa *fin. in d. can. Nulli*, quaſi depoſitus careat omni Clericali privilegio. Sed contrà dicendum, eum non privari omni privilegio Clericali, atque ita non impunè percuti ab alijs, ut tradit Hoſtien. *hic c.* 2. *& Gloſ. fin. in c.* 2. *De pœnis in* 6. Libertus liceat videatur irregularis, per *can. fin. Diſt.* 54. propter ſpeciem quandam ſervitutis, quam retinet, conſentiente tamen domino quin licitè ordinetur non eſt dubitandum, & liberetur quoad viles ſaltem conditiones, non quoad eas, quæ concernunt exhibitionem honoris & reverentiæ.

Porrò ſervorum nomine videntur venire & originarij, & ſimili conditioni obnoxij, quoad impedimentum ordinationis, propter generalitatem text. in *can. Generalis & can. Admittuntur Diſt.* 54. ne ijs, quibus obligati ſunt, fiat injuria. Poſſent dici etiam impediri cauſsâ obligationis, de qua Tit. ſequenti.

TITVLVS XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.

SVMMARIVM.

1. *Ratio huius impedimenti.*
2. *Obligatio ex adminiſtratione rerum ſæcularium procedat oportet.*
3. *Redditis rationibus quatenus quis admittendus ad Ordines.*

RAtio civilis, quâ nemo per dolum
aut fraudem rem ſuam alienare poteſt, 1
quò duriorem faciat adverſario conditionem, *tit. D. De alienat. iud. mutan. cauſ.* etiam per Canones recepta, facit obligatum ad reddendas rationes ordinari non poſſe. Fieri enim poſſet, ut hujuſmodi homines, alienis negotijs implicati, ideo ad ſacros Ordines properarent, ut hac ratione laicorum juriſdictioni ſubtracti, non niſi coram judice Eccleſiaſtico conveniantur: non ſine detrimento eorum, quibus ſunt obligati, quibus propterea redditur perſecutio difficilior. Quæ res reprehenſioni obnoxiam faceret ipſam Eccleſiam, quæ tale genus hominum ſuſcipiendo videretur eorũ fovere nequitiam. Præterea condemnatio talium, propter malè peractum officium, eos notaret infamiâ, quæ redundaret in ipſam Eccleſiam.

Procedunt hæc, ſive obligatio tendat ad 2
actiones ſui miniſterij peragendas, ſive ad ratiocinia reddenda: quatenus tamen orta eſt ex adminiſtratione rerum ſæcularium, ſive publicarum, ſive privatarum, uti patet ex *cap. unico hoc tit.* Vbi etiam tutores repelluntur, & curatores, cùm ſit eadem in privatis ratio, quæ in publicis. Aliud eſt, ſi concernat adminiſtrationem rerum Eccleſiæ, aut pertinentium ad piam cauſſam, cùm ejuſmodi adminiſtratio non ſit aliena ab officio Clericali, nec ſubſit ratio mutandi fori. Pro quo facit *can.* 1. *Diſt.* 86. *& can. Iudicatum Diſt.* 89. Abbas & Innoc. *ad d. c. unicum.*

Redditis rationibus, etiamſi adminiſtrans 3
debitor remanſerit, non videtur tamen removendus ab Ordinibus, cùm nullo jure ſit cautum, ob debitum privatæ perſonæ induci hoc impedimentum: niſi & ſimul ponatur paupertas, quia non haberet ſuſtentationem congruam, uti requiri dictum ſuprà, *tit.* 14. aut debitum tale, cujus nomine lis, aut moleſtia metuatur: tunc enim eadem eſt ratio, quæ in ſuperioribus, ac proinde idem impedimentum.

TITVLVS XX.

De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.

SVMMARIVM.

1. *Corpore vitiatus culpâ ſuâ qualiter fiat irregularis.*
2. *An directè non concurrens ad ſui mutilationem?*
3. *An neque inventus cum uxore alterius?*
4. *Sine vitiati culpa non incurritur irregularitas.*
5. *Exſectio virilium quatenus cauſſet irregularitatem.*
6. *Qualiter defectus impediens uſum Ordinis.*
7. *An & qualiter defectus oculi?*
8. *An claudus removendus ab Ordinibus?*
9. *An ſurdaſter?* 10. *An luſcitioſus?*
11. *Removendi leproſi, epileptici &c.*
12. *An & hermaphroditi?*
13. *Quid ſi fœminam contingat mutari in marem?*
14. *Diſpenſat ſuper hoc vitio Pontifex.*

INducit & irregularitatem vitium corporis, conſiſtens in alicujus membri defectu, impediente uſum Ordinis, vel inducente notabilem deformitatem.

Vbi notandum, defectum iſtum cauſſari vel 1 culpâ ejus, cui accidit, vel ſine ejus culpa, uti à nativitate, morbo, injuria alterius, caſu. Priori modo, ſi abſciſſio ſit membri principalis, quale eſt, quod habet diſtinctum ab alijs partibus officium, uti eſt oculus, manus, auris, & ſimilia, ſive partis ejus, inducitur irregularitas; ſive notabiliter impediat uſum Ordinis, aut deformitatem inducat, ſive non: dummodò tanta ſit, ut per ſe, & ſecluſâ omni inadvertentiâ, fieri non potuerit ſine mortali peccato. Quo modo partem digiti, etiam non neceſſarij ad uſum Ordinis, ſibi per indignationem abſcindens removetur, *can. Qui partem Diſt.* 55. Neque enim in eo tam conſideratur defectus, quàm voluntas auſa ſibi ferrum injicere; ut, licet ſit abſciſſio occulta, veluti digiti, pedis, ni-
2 hilo magis excuſet. * Quòd ſi per alium contingat abſcindi partem non principalem, non quidem ſine culpa paſſi, ſed qui directè non fuerit cooperatus ad ſui mutilationem, ſi ſine ſcandalo poſſit celebrare, ei eſt permittendum, veluti ſi cui in duello pars digiti ſit abſciſſa, *c.* 1. *hoc tit.* Longè enim atrocius eſt, in ſe ferrum ſumere, quàm ab alio pati. Nec facit, quòd *d. c.* 1. videatur loqui diſpenſativè: nam hoc ipſum tantùm reſpicit indignitatem facti, cui ſe immiſcendo partem digiti amiſit, quo per pœnitentiam purgato dicitur permittendus ab Epiſcopo celebrare. Qui directè quidem non concurrit, culpâ tamen ſuâ per alium patitur mutilationem membri principalis, licet occultam, neque impedientem uſum Ordinis, nec adferentem deformitatem, nihilominus eſt irregularis; veluti qui à judice eſt mutilatus ob crimen, vel ab alio, quem injuſtè fuerit aggreſſus.

Quid ſi à marito turpiter quis inventus cum uxore, paſſus ſit ab eo ampulationem? 3
Hunc eſſe irregularem tenet Hoſtienſ. in *Summa hîc n.* 6. & Navarr. *cap.* 27. *nu.* 198. Quæ ſententia fundari poteſt in ratione, quòd indirecta voluntas voluntariè ſe exponentis tali periculo æquiparetur directo adfectui, per text. in *cap.* 3. *hoc tit.* in verbis, *qui ſe ipſos abſciderint, vel adſectaverint, ut ab alijs abſcinderentur.* Eamdem probat & Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 1. *in princ. nu.* 6. & eſt communiter recepta, atque ita tuta. De rigore tamen dubitari de ea poſſet, cùm *d. c.* 3. loquatur de eo, qui ſe abſcidit, vel adfectavit ut abſcinderetur, uti & *can. Si quis* 7. *Diſt.* 55. Vt videatur requiri propria voluntas vel adfectus. Nemo autem dixerit, eum, qui cum adultera invenitur adfectare, ut à marito ejus adſcindatur, ſecundùm ea, quæ dicentur inferiùs *ad tit. De homicidio.*

Poſteriori caſu, quando ſcilicet non ſubeſt 4
culpa vitiati, diſtinguendum eſt, in qualitate defectus. Aut enim defectus talis eſt, qui impedit uſum Ordinis, vel omninò, vel ſaltem, ut non ſecurè, aut ſine periculo ſcandalove fiat, propter deformitatem: vel non impedit, nec ſcandalum aliquod ponit. Poſteriori hoc caſu nulla ponitur irregularitas, Navarr. *d. loco nu.* 199. *c. fin. hoc tit. d. can. Qui partem Diſt.* 55. Ratio eſt, quòd non imponatur niſi ex culpa, vel cauſſa. Culpa autem hîc non eſt, uti præſupponitur: non etiam cauſſa, cùm non ſit impedimentum uſus Ordinis, nec indecentia ulla ſubſit. * Hinc cui exſecta ſunt genitalia, caſu, aut per injuriam, aut poſtulante vi morbi, aut per naturam ijs caret, non rejicitur ab Ordinibus, cùm ceſſet culpa & cauſſa, ſecundùm jam dicta. Secus ſe res habet in eo, qui ſibi abſcidit virilia, licet cauſâ ſedandi motus libidinis, *can.* 4. *&* 5. *Diſt.* 55. Cum eo tamen, qui per ſimplicitatem putans mereri, ſe caſtravit, diſpenſari mandat Pont. citra tamen altaris miniſterium, *c.* 4. *hoc tit.* Non eſt autem neceſſe in caſu abſciſſorum virilium, citra culpam abſciſſi, ea in puluerem redacta aut ſiccata ſecum portare, ut vulgò putatur, ſecundùm Gloſſ. in *can. Eunuchus Diſt.* 55. & Navar. *d. c.* 27. *nu.* 200.

Priori caſu, quando ſcilicet impeditur uſus Ordinis, inducitur omninò irregularitas, uti in eo, qui cæcus eſt, mutus, balbus ſive blæſus, 5
cui impedita eſt lingua (nam ſi uſum ejus habeat commodum, aliud dicendum,) alterâ carens manu, aut digito ad celebrandum neceſſario, *cap. pen. & fin. hoc tit.* Quod & procedet, ſi manus aut digitus ſit adeò debilitatus, ut

ejus non ſit uſus, per *d. c. fin.* ubi vis ponitur in eo, quòd ſit potens ad frangendam hoſtiam, quâ potentiâ ſublatâ inducitur contraria diſpo-
7 ſitio. * Oculi unius amiſſio, etſi non ponat impedimentum quoad uſum, ponit tamen, deformitatem, ex qua cauſſatur irregularitas, *can. fin. Diſt.* 55. Vbi quidam diſtinguunt inter oculum dextrum & ſiniſtrum, quòd ſcilicet hujus defectus irregularitatem ponat, non etiam illius. Atque hunc tradunt eſſe ſtilum Curiæ; cùm tamen *d. c. fin.* indiſtinctè loquatur: niſi quòd integer uſus ſiniſtri cauſſet faciliorem diſpenſationem, cùm faciat actum celebrandi aut legendi Canonem minùs deformem; unde & vocatur oculus Canonis, Navar. *d. n.* 199. Vbi quidam putant Epiſcopo eſſe licentiam diſpenſandi in caſu, quo vitium ſit exiguum. Deformitatem ponit oculus eruius, carentia naſi, aut partis notabilis, vulnus deforme in facie, pedis carentia.

8 Quid dicendum de claudo? R. Corpore quidem eſſe vitiatum, non tamen taliter, ut ſit removendus ab Ordinibus, modò incedat ſine baculo ad Miſſæ officium celebrandum, uti reſponſum *can. Nullis* 57. *de conſecrat. Diſt.* 1.

9 Defectus auriculæ non videtur ponere impedimentum, ſi ceſſet ſcandalum, & poſſit ſatis tegi, Navar. *conſ.* 5. *h. tit.* Surdaſter ſive difficulter audiens non videtur eſſe irregularis, ſecundùm Navar. *conſ.* 6. *h. t.* Surdus tamen omninò non videtur idoneus, quia audire non poſſit miniſtrum reſpondentem, & facilè ſit oriri confuſionem ac ſcandalum. Nulla eſt tamen juris ſuper hac re diſpoſitio: nec videtur omninò neceſſarium, ut Sacerdos audiat miniſtrum reſpondentem, Navar. *d. conſ.* 6. Vid. *Gloſ. in can. Hoc quoque De conſecrat. Diſt.* 1.

10 Quid juris in luſcitioſo? R. Hoc certam definitionem non habere, ſed, ut pleraque alia dubia corporis vitia, arbitrarium eſſe, & dependere à diſcretione illius, ad quem cognitio ejus rei ſpectat, *cap.* 2. *hoc tit.* Qui ſi tantam eam videat, ut ob nimiam corporis inclinationem, & oculorum admotionem, ponat diſformitatem, non admittet taliter affectum ad Ordines. Quod & dicendum de macula in oculo, ſi inducat deformitatem, *d. c.* 2. Et in genere notabilis deformitas apparentis partis corporis facit quem ad Ordines non admitti. Nam ſi ea occulta fuerit non oberit, veluti ſi quis habeat ampliatos digitos pedis, aut deminutos, atque ita deformes.

11 Scandalum, & abominatio faciunt removeri leproſum, epilepticum, id eſt laborantem morbo caduco, energumenum, id eſt à dæmone obſeſſum, *can. Maritum Diſt.* 33. Navarr. in *Summa cap.* 27. *nu.* 202. abhorrentem bibere vinum, ut ſit evomendi periculum; & cui ſunt manus tremulæ, ut ſit periculum ſubverſionis calicis. Sunt enim vitia hujuſmodi, & ſimilia, impedientia commodum uſum Ordinis: ut irregularitatem inducant omninò, ſi præcedant ordinationem; ſi verò ſubſequantur, tantùm ejus Ordinis uſum impediant, qui ſine periculo & ſcandalo exerceri non poteſt, *c.* 2. *inf. De clerico ægrot.* ubi Sacerdos, cujus abſciſſa manus, licet celebrare nequeat, reliquis tamen ſacerdotalibus fungitur.

Quæri poteſt de hermaphrodito, an & quatenus ſit irregularis. R. Si in ſexum fæmineum inclinet, non tantùm eſſe irregularem, ſed & incapacem characteris, Navar. *d. loco nu.* 203. Idem eſt, ſi utrumque ſexum participet, quia abſolutè & ſimpliciter non eſt vir, quòd ejus denominationem abſolutè non recipiat. Nec obſtat, quòd hoc caſu detur illi optio, cui ſexui inſervire malit: hoc enim procedit quoad actiones externas, & civiles, non etiam quoad Ordinum capacitatem, quæ non pendet ex electione unius, aut alterius ſexus, ſed ex naturali perſonæ conditione, quâ credimus, non niſi viris licere exercere hoc Sacramentum, ſecundùm dicta ſuperius, *nu.* 11. Si virilis ſexu prævaleat, dici poteſt Ordinis capax, quia vir habetur, *l. Quæritur D. De ſtatu hom.* Non videtur tamen pleriſque admittendus, propter monſtroſitatem, & ex ea indecentiam, Navar. *d. n.* 203. Quamvis non deſint, qui velint ordinari poſſe, quòd hæc monſtroſitas ſit latens, & talis non impediat. Tolet. *in Inſtit. c.* 57. *n.* 15. 12

Quid ſi contingat fæminam erumpente natura in virum mutari? R. Hoc factum eſſe colligi ex Plinio, *Natur. hiſt lib.* 7. *c.* 4. eamque ideo nec incapacem videri, nec irregularem, cùm tota in virum ſit mutata, nec aliqua obſtet monſtroſitas. Vt ordinari poſſe ſit dicenda, niſi obſtet ſcandalum. 13

De ſignificatione myſtica vitiorum quorumdam corporis, quæ ab ordinando removent, vide *can.* 1. *&* 2. *Diſt.* 49. 14

Diſpenſatio ex communi opinione ſuper hoc vitio ſpectat ad Rom. Pont. Covarr. *ad d. Clem. Si furioſus p.* 1. *in princ. n.* 7. non etiam ad Epiſcopum. Nihil obſtante *c.* 4. *h. t.* cùm in eo Epiſcopus diſpenſet auctoritate Pont. ut ex ejus lectione patet. Eſt tamen Epiſcopi arbitrio relictum examen cauſſarum inhabilitatis, deformationis, mutilationis, ſcandali, cauſſantium irregularitatem, Innoc. *c.* 1. *h. t. per c.* 2. *eod. & can. Communiter Diſt.* 33.

TITVLVS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SVMMARIVM.

1. *Bigamia ſpoliat omni privilegio Clericali.*
2. *Bigamia vera quo modo contrahatur.*
3. *An & ſolâ culpâ, citra immiſſionem ſeminis?*
4. *Non contrahitur per concubinatum.*

5. Con-

5. *Contrahitur etiam per uxorem, quam quis habuit ante baptiſmum, alterâ poſtea ductâ.*
6. *Bigamia Interpretativa.*
7. *Non contrahitur ab eo, qui falsò putat ſe ducere corruptam.*
8. *Contrahitur ab eo, qui unam validè duxit, alteram de facto.*
9. *Et contrà qui primam invalidè, alteram validè.*
10. *Item qui duas duxerit de facto & nulliter.*
11. *An & quando invalidum eſt matrimonium ex parte conſenſus?*
12. *An & viduâ ducta nulliter?*
13. *Bigamia Similitudinaria.*
14. *Irregularitas hæc eſt iuris humani.*
15. *Bigami an careant omni privilegio Clericali.*
16. *Cum bigamis diſpenſat Pontifex.*
17. *Diſpenſat & Epiſcopus ſuper bigamia ſimilitudinaria.*
18. *An & ſuper vera occulta?*
19. *Bigamia non tollitur per ingreſſum Religionis.*
20. *Prælatus Religionis an ſit ius diſpenſandi?*
21. *Bigamus cur habeatur contrahens cum corrupta, non ipſe antea corruptus.*

1 OMni privilegio Clericali nudat bigamia: ut & Ordine inſigniri, & in ſuſcepto miniſtrare impediat, *c. unico eod. in* 6. non ratione peccati, quod per eam minimè incurritur, *can. fin. Diſt.* 26. licet ſecus ſomnient quidam hæretici, cùm Eccleſia ne quidem trigamiam damnet, & Chriſtus ſeptemviram non damnaverit, *can. Aperiatur cum ſeq.* XXXI. *q.* 1. ſed quòd deficiat repræſentatio myſterij unionis inter Chriſtum, per ejus incarnationem, & Eccleſiam contractæ, *c.* 5. *Gloſſ V. Sacramentum hoc tit.*

2 Bigamia denotat duplices nuptias. Tres ejus ſpecies communiter adſignantur. Prima Propria & Vera, quæ contrahitur per nuptias conſummatas ſucceſſivè cum diverſis, *can.* 4. *&* 5. *Diſt.* 26. Dico, conſummatas; quia citra copulam non eſt carnis diviſio in plures, in qua ponitur ratio bigamiæ.

3 Vbi quæritur, An ad bigamiam requiratur immiſſio ſeminis? R. Hoc aliquos negare, adſerentes, ſolam ſufficere copulam; ea ratione, quòd Eccleſia præſumat ex copula conſummatum matrimonium. Quæ ratio ut in foro externo procedat, propter perfectæ copulæ præſumptionem, probabilius tamen, in foro conſcientiæ non poni bigamiam, licitèque promoveri ad Ordines, ſi res ſit occulta, nam aliàs ſcandalum obſtaret. Pro qua parte urget, quòd paſſim dicitur, non niſi per diviſionem carnis in plures contrahi bigamiam: quæ diviſio non poteſt fieri niſi per conſummationem, non etiam conſummatio citra ſeminis immiſſionem. Quâ ratione in *can. Lex* XXVII. *q.* 2 *& in c.* 20. *inf. De converſ. conjug.* requiritur copula & commiſtio corporum ad conſummationem matrimonij: copula verò non ponitur, uti nec commiſtio, niſi immiſſo ſemine, per quod demum fiunt una caro vir & mulier. Vid. Sanchez *De matrim. Tract.* 7. *Diſp.* 83. *nu.* 6. Steph. de Avila *De cenſuris Eccleſ. p.* 7. *Diſp.* 8. *Dubio* 1. *verſ. Præterea.*

Dico, per nuptias; quia requiritur adfectu maritali fiat iſta diviſio in plures. Vt per concubinatum cum diverſis non contrahatur bigamia, quia deficit iſte adfectus, *cap.* 6. *h. t.* 4

Dubitatur, An qui ante baptiſmum habuit unam uxorem, & alteram poſtea, ſit cenſendus bigamus? R. Reprobatâ opinione D. Hieronymi, *can.* 1. *Diſt.* 26. verius eſſe, eum propriè dici bigamum, ex ſententia D. Auguſtini, *can.* 2. *Diſt.* 26. *& can. Si quis viduam Diſt.* 34. quòd baptiſmus quidem tollat crimina, & inde procedentem irregularitatem, non etiam abroget conjugij legem, nec inde cauſſatum defectum deleat: qui non eſt minor, ſi ante baptiſmum initæ nuptiæ fuerint, cùm verè tales ſint, ut dicetur inferiùs, quàm ſi poſt. Quò facit, quòd ante baptiſmum ducens viduam ſit bigamus, *d. can. Si quis viduam*; & quòd ante baptiſmum corrupta non ſit conſecranda inſtar virginis, cùm corruptio iſta non virginem ponat. Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 1. *§* 2. *n.* 5. 5

Secunda eſt Interpretativa, ita dicta, quòd, licet verè non fiat diviſio carnis in plures, tamen interpretatione cenſeatur facta: ut proinde deficiat ſignificatio unionis Chriſti cum Eccleſia. Vnde ducens corruptam ab alio, ſive in juſto matrimonio, ſive extra illud, *can. Maritum* 2. *Diſt.* 33. *can. Curandum* 9. *Diſt.* 34. ut bigamus cenſetur irregularis. Dico, ab alio; nam à ſe antè corruptam ducens, nullâ adficitur bigamiâ, quòd uxor carnem in plures non diviſerit, ut moraliter ſecundùm jura cenſeatur cum virgine contrahere, copulâ præcedente per matrimonium ſubſequens purgatâ, de quo infrà *tit. Qui filij ſint legit.* Alteri deſponſatam, necdum ab eo cognitam, ducens, non poteſt dici duxiſſe non virginem. Aliud juris in eo, qui quam duxit virginem, poſtea adulterio maculatam cognovit: adficitur enim hac ſpecie bigamiæ, quòd cum ea unitus ſit, quæ carnem ſuam in plures diviſit, ut & ipſe in plures diviſiſſe cenſeatur, in quo conſiſtit ratio hujus bigamiæ. Non factâ diſtinctione inter ſcientiam & ignorantiam, cùm non agatur de vitio, quod cauſſat voluntas, ſed de ſignificationis defectu, quem etiam patitur ignorans, imò & demens. Covarr. *d. loco nu.* 3. Adeò ut non excuſetur maritus, qui ex præcepto Eccleſiæ uxorem adulteram adfectu maritali tractavit, Hoſtien. *hîc quæſt.* 9. propter indecentiam, quæ inde exoritur, & hic inſpicitur. 6

Q. An contrahat bigamiam, falsò putans ſe cum corrupta inire matrimonium? Minimè, propterea quòd cenſuræ ex communi opinione non 7

ne non incurrantur ſolâ intentione. Quò facit, quòd non ſit excommunicatus verberans laicum, quem putat eſſe Clericum, ut dicetur infrà *tit. De ſent. excommunic.*

8 Item quæritur, An ſi quis cum una validè contraxerit, cum altera de facto, pertineat ad ſecundam hanc ſpeciem bigamiæ? R. Pertinere, ſi cum utraque conſummaverit, quia, uti dictum, ſine copula non ponitur bigamia. Ratio eſt, quòd propter adfectum intentionis cum opere ſubſecuto ſit interpretatio duorum matrimoniorum. Et licet Canon Apoſtolorum XVI. videatur loqui de eo, qui vera matrimonia contraxit, Canon tamen XVIII. loquitur de eo, qui duxit duas ſorores, qui non poteſt contraxiſſe niſi cum altera veras nuptias. Idem habet *cap. 4. hoc tit.* quod licet de Clericis tantùm loquatur, non eſt tamen ratio, nec verbum in illo cap. quo indicetur hoc fieri in ſpecialem pœnam Clericorum; cùm in genere loquatur, & ratio ſit generalis, ac ſpecies facti de presbytero ſubjungatur, quæ non ſolet reſtringere deciſionem. Vid. Franc. Suarez. *de Cenſuris Diſp. 49. Sect. 2.*

9 Quid ſi quis prius matrimonium invalidum contraxerit, deinde aliud validum? R. Videri aliquibus non incurri bigamiam: attamen verum eſſe, contrahentem ab ea non eſſe liberum, ſi quidem & primum conſummaverit adfectu maritali; cùm parum referat, matrimonium invalidum ſequatur, aut præcedat, dummodò ſit conſummatum, in quo ponitur vis bigamiæ.

10 Quid ſi quis cum duabus de facto contraxerit nulliter? R. Idem dicendum eſſe, ſi ſit idem adfectus, cum opere ſubſecuto, quia militat eadem ratio, ut in caſu ſuperiori, in quo indecentia ponit bigamiam, quæ hoc in caſu non eſt minor. Nihil obſtat, quòd *d. cap. 4.* meminerit Pont. Clericorum taliter matrimonia ineuntium: nam non limitat reſponſum ſuum ad Clericos, ut patet in ſubjecta ratione, quæ conſiſtit in adfectu intentionis, cum opere ſubſecuto, qui non tantùm ponit indecentiam in Clericis, verùm & in laicis. Præterea quâ ratione non requiritur, ut utrumque ſit validum, ad ponendam hanc ſpeciem, eâdem non eſt neceſſarium, ut aliquid ſit validum, cùm indecentia & defectus ſignificationis militet quoque in eo caſu. Navarr. *Conſ. 1. hoc tit.* Suarez. *d. loco nu. 11.* Neque inferri inde poteſt, ex multiplici concubinatu, aut copula illicita iterata ponendam eſſe irregularitatem, cùm in illa deſit adfectus intentionis, quem Canon conſideravit: & hoc ita, quando matrimonium eſt invalidum ex cauſſa conſanguinitatis, affinitatis, aut ſimili.

11 Q. An & in caſu, quo eſt invalidum ex parte conſenſus? R. Velle hoc aliquos, motos eo argumento, quòd ad ponendam hanc ſpeciem Canones requirant adfectum intentionis, qui deeſt, quando aliquis ſimulavit conſenſum, ad conſequendam copulam. Verùm jus non tam inſpexit conſenſum interiorem, quàm exteriorem contractum, cum tali adfectu, unde oritur indecentia: ut poſitâ cauſſâ ſequatur effectus. Et probatur ex eo, quòd Sacerdos ſcienter uxorem ſecundam ducens, qui non poteſt habere verum conſenſum, tamē hanc irregularitatem incurrat *c. 4. & fin. hoc tit.*

Quid ſi cum vidua quis nulliter contraxerit? R. Hunc caſum videri apertè deciſum in 12
c. fin. h. t. ubi Subdiaconus viduam nulliter ducens ſit irregularis, tamquam maritus viduæ, propter adfectum intentionis, cum opere ſubſecuto. Verùm Navar. *Conſ. 1. hoc tit. & in Manuali c. 27 n. 195.* vult hoc tantùm procedere in Clerico, cujus ibi mentio, non etiam obtinere in laico, quòd nullibi de eo caveatur; & regula juris dictet, non præſtare impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, Iuncto eo, quòd irregularitas non inducatur, niſi in caſibus à jure expreſſis, *cap. Is qui De ſent. excom. in 6.* Rationem diverſitatis inter Clericum & laicum dat, quòd ille matrimonium contraxerit ſpirituale per votum ſolemne ordini annexum, non etiam hic. Verùm probabilior eſt prior opinio, ſcilicet induci indiſtinctè irregularitatem, cùm *d. cap. fin.* non fundetur in ordinato ducente viduam, propter duplex matrimonium, ſpirituale ſcilicet & carnale, propter adfectum intentionis; nam ea ſpecies eſt alterius rationis, & ſpectat ad bigamiam ſimilitudinariam, de qua mox: ſed in eo, quòd taliter contrahens ſit tractandus tamquam maritus viduæ, ex eo, quòd ad hanc ſpeciem ſufficiat matrimonium, de jure vel de facto cum vidua initum, propter adfectum intentionis, cum ſubſecuto opere. Quæ ratio cùm locum habeat in laico, idem juris in eo ponendum: uti & in ducente corruptam, licet nulliter; ex rationis paritate, quòd & talis ſit judicandus maritus corruptæ, Covarr. *ad d. Clem. Si furioſus p. 1. §. 2. n. 2.* Suarez. *d. loco Sect. 3. nu. 3. & 13.*

Tertia eſt Similitudinaria, ita dicta ratione 13
ſimilitudinis. Eam incurrit ſacro Ordine initiatus, aut profeſſus, uxorem ducens, licet virginem. De profeſſo textus eſt expreſſus in *can. Quotquot XXVII. q. 1.* quem etiam trahunt ad ordinatum, ex rationis ibi contentæ paritate, quæ conſiſtit in virginitatis pollicitatione, quā & facit ordinatus, ut dicetur infrà, *lib. 3.* Nec facit, quòd argumentum à ſimili non procedat ad inducendam irregularitatem; quia hîc non proceditur à ſimili, ſed ex illa diſpoſitione juris, quæ dicit pro bigamis habendos, qui virginitatem pollicitam ſunt prævaricati, inter quos ſunt & ordinati, ut dictum. Adduci eò poteſt,

cap. Sanè

cap. Sanè inf. De Cleric. coniug. in quo presbyter conjugatus poſt pœnitentiam, & vitam laudabilem, officio reſtitui permittitur per Epiſcopum; ut præſupponatur irregularitas. Ratio eſt in duplici matrimonio: altero per ſolemne votum cum Chriſto; altero carnali, de facto attentato, licet cum virgine. Eſt enim votum ſolemne aliquod matrimonij genus, animæ cum Deo, quod violatur per ſequentem copulam habitam adfectu maritali, qui ſolus inſpicitur, & cauſſat impedimentum, *d. c. 4. & fin.* Vt non obſtet, quòd tale matrimonium de facto non teneat. In obſtrictis ſimplici caſtitatis voto, cùm de ijs nihil exprimatur, non habebit locum idem impedimentum, ex dicta regula, quòd non inducatur irregularitas in caſibus jure non expreſſi: cùm & ratio eadem non ſubſit, fundata in eo, quòd qui matrimonium ſpirituale contraxit, conetur etiam inire carnale.

14 Ducitur hæc irregularitas ex veteri Teſtamento, quæ & obtinuit apud ethnicos Covar. *d. loco n. 1. Levit. 21.* Eſt tamen juris humani tantùm, cùm in lege Euangelica ejus nulla fiat mentio. Cui non obſtat, quòd Apoſtolus *1. ad Timoth. 3.* voluerit Epiſcopum eſſe unius uxoris virum: neque enim Apoſtolus facit jus divinum. Peccat tamen contraveniens, cùm in ordine, quem recepit, non permaneat, quoad executionem, & ordinator ordinandi poteſtate & officio privetur, *c. 2. h. t.*

15 Quæri poſſet, An bigami hoc ipſo careant omni privilegio Clericali? R. Hoc videri dicendum, per *can. Quiſquis Diſt. 84.* ubi dicitur, *mox nudetur*: & clariùs per *c. 1. eod. in 6* ubi omni privilegio Clericali declarantur nudari: adeò ut tonſuram & habitum deferre Clericalem prohibeantur, ſub anathemate. Quæ pœna non tantùm habere locum dicenda in veris bigamis, verùm & interpretativis, citra extenſionem textus. cùm *d. can. Quiſquis* etiam de illis agatur, & ad eum ſe referat *d. c. 1.* Vt ſint capituri & privilegio fori, quod non competit niſi ferentibus habitum & tonſuram; & Canonis, ut eos percutientes ſint immunes ab excommunicatione, *Gloſ. in d. can. Quiſquis & d. c. 1. V. omni privilegio.* Et hoc tantùm in Clericis in minoribus poſitis, *Gloſ. dictis locis*: nam in ſacris poſiti, donec degradentur, non privantur Clericali privilegio, neque habitu & tonſurâ.

16 Nunc inveſtigandum, An & per quem cum bigamis diſpenſari poſſit? R. Poſſe quidem diſpenſari, *can. Quicumque Diſt. 50.* cùm ſit jure humano inducta ea irregularitas: verùm non niſi per Rom. Pontificem, qui eſt ſupra jus ab Eccleſia inductum. Covarr *d. loco n. 4* Navar. *d. l. & n. 197* non etiam per Epiſcopos, quorum non eſt immutare jus commune. Non obſtat *c. 2. & 4. h. t.* quæ habent, non licere contra Apoſtolum diſpenſare: nam illis verbis difficultas diſpenſationis oſtenditur, non etiam impoſſibilitas. Vnde non dicitur ibi, *non poteſt*, ſed, *non licet*; nec hoc, quòd numquam liceat, ſed quòd non pro arbitrio & ex quavis cauſſa, verum graviſſima, urgente, & raró, quia ſcilicet minus decens ſit tales promoveri. Nihil etiam facit, quòd ſecundum *Gloſ. d. c. 2. V. diſpenſare*, non poſſit Pont. ſupplere defectum ſignificationis; cùm ea non ſit neceſſaria, & ſufficiat tolli irregularitatem, ex ejuſmodi defectu ortam.

Q. An Epiſcopis liceat diſpenſare ſuper bigamia quoad minores Ordines? R. Quoad veram & interpretativam bigamiam, contractam poſt Ordines jam ſuſceptos, quamvis id aliqui velint etiam de novo ſuſcipiendis, aliqui verò tantùm, ut in ijs miniſtrent, Navar. *d. cap. 27. nu. 197.* Avila *De Cenſuris p. 7. Diſp. 8. Dub. 4. concl. 3.* probabilius eſſe, id non licere Epiſcopis, eo quòd bigami omni privilegio Clericali priventur, & hæc poteſtas ſimpliciter Epiſcopis negetur, *c. 4. h. t. & can. Non impedit Diſt. 50.* quod que ſi denegata ſimpliciter non fuiſſet, tamen Epiſcoporum non ſit diſpenſare ſuper jure communi, niſi in caſibus jure expreſſis, Abbas in *c. 2. n. 5. h. t.* At verò ſuper ſimilitudinaria bigamia hoc videtur conceſſum Epiſcopis, per textum in *c. 10. inf. Qui Clerici vel voventes matr. m. contrah. poſſ. & c. Sanè inf. De Clericis coniug. & ibi Gl.* ubi poſt peractam pœnitentiam, ſi laudabilis vita id poſtulet, Epiſcopi diſpenſare poſſunt. Nihil in contrarium faciente *c. 2. inf. Qu. cler. vel voventes &c.* ubi iſta licentia concedi videtur tantùm in caſu, quo Monaſterium ingreditur reus: nam ea limitatio tantùm obtinet in caſu ſingulari, de quo ibi, ſcilicet quando Clericus ordinatus non ſponte convertitur, ſed cogitur abjurare eam, quam duxit, ut ſentit ibi Gloſſa & Abbas. Et conſtat ex *d. c. 2.* Epiſcopum diſpenſare poſſe ſuper ſimili bigamia cum Religioſo, non etiam ſuper propria & interpretativa, de qua non agit *d. c. 2* & alia loca ſimpliciter eam poteſtatem Epiſcopo denegant. 17

Conſequenter quæritur, An poſſit diſpenſare Epiſcopus ſuper vera bigamia occulta contracta ex acceſſu ad uxorem adulteratam occultam? R. Id videri aliquibus, ſed ſine fundamento, cùm regula generalis negativa ſit in contrarium, uti dictum, & nova Conc. Tridentini conceſſio parum adjuvet, quia tantùm concedit Epiſcopis diſpenſare ſuper irregularitate, veniente ex occulto delicto, quod non ponit bigamia. Vid. Turtecrem. in *can. Lector 18. Diſt. 34.* 18

An per ingreſſum tollatur hæc irregularitas? R. Ne quidem ſimilitudinariam tolli, cùm nullibi ſit textus id permittens: ſine textu autem ut non inducitur irregularitas, ita nec tollitur, Covar. *d. loco n. 6* Imò contrarium potiùs inſinuat textus in *d. c. 2.* dum requirit Epiſcopi diſpenſationem in caſu ingreſſus, quo opus non 19

ſoret, ſi ingreſſus ſufficeret.

An Prælatis Religionis competat jus diſpenſandi cum ſuis? R. Videri id eis competere,
20 ſi exerceant quaſi Epiſcopalem juriſdictionem, uti Generales, Provinciales, Abbates: & hoc quoad ſimilitudinariam, circa quam & datum Epiſcopis diſpenſare. Alijs Religionum, licet mendicantium, Præfectis idem competere nullibi expreſſum: ut jure communi dicendum ſit, non competere, nec ordinaria eorum privilegia hujuſmodi poteſtatem concedere. An ſpeciali jure competat, facti eſt quæſtio, ſuper quo cujuſque Prælati eſt in ſua Religione inquirere.

Vltimò dubitatur, Quare cum corrupta contrahens cenſeatur bigamus, non etiam ipſe antea corruptus, ſive quare magis requiratur
21 virginitas in ſponſa, quam in ſponſo? R. Rationem adſignari, quod actus contrahendi matrimonium, non ſpecificetur à ſeipſo, nec cadat ſuper ſeipſum, ſed ſuper alterum conjugem: ut vitium corruptionis nō habeat effectum quoad corruptum, quia motus ſpecificatur à terminis. Vnde ſi uxor eſſet capax irregularitatis, fieret bigamia contrahendo cum corrupto. Potuit Eccleſia moralem rationem conſideraſſe, quod majorem ponat indecentiam in ſponſa, quàm in ſponſo defectus virginitatis. Vid. Avila *de Cenſuris p. .. Diſp. 8. Dubio 1. verſ. præterea*, Suarez. *Diſp. 49. Sect. 3. nu. 2.*

TITVLVS XXII.

De Clericis peregrinis non ordinandis.

SVMMARIVM.

1. *Ordinandus quiſque à ſuo Epiſcopo.*
2. *Niſi de conſenſu ſui Epiſcopi per litteras dimiſſorias.*
3. *An eo caſu cenſeatur & conceſſa diſpenſatio ſuper impedimento?*
4. *Ordinatio ubi & qualiter fieri debeat.*
5. *Peregrinus de ordine ſuſcepto probare debet per commendatitias.*

NE contingat indignos, aut prohibitos clam alibi ſubrepere ad Ordines, aut per ſaltum promoveri, quilibet à ſuo Epiſcopo eſt ordinandus: adeò ut
1 ne quidem tonſura prima dari peregrino poſſit, *c. fin. De temporib. ordin. in 6.* Ratio generalis conſtituitur in vitando periculo imminente, quòd indignos ordinari contingeret, ſi extra patriam in locis remotis, ubi incogniti, admitti ad Ordines poſſent, *cap. 1. d. tit.* Prohibitio tamen iſta dirigitur ibi tantùm ad Epiſcopos Italiæ, ut poſſit videri non comprehenſos eſſe Epiſcopos Germaniæ. quod ibidem vult Gloſ. ex ratione, quòd ad Epiſcopos Italiæ frequens eſſet concurſus Vltra-montanorum, non è converſo. Vt non ſtante eodem in his periculo, nec debeat habere locum dicta deciſio. Poſtea Conc Trident. *Seſſ. 23. c. 16. De reformat.* generaliter prohibuit, ne quis Epiſcopus peregrinum aut non ſuum ordinet, quod quiſque Epiſcopus magis ſciat ſuorū qualitates, & in eos inquirere valeat, ſive ſint Clerici, ſive laici Quod & obtinet in Archiepiſcopo, qui non ordinat Suffraganeorum ſuorum ſubditos. Hoſtien. *ad tit. De officio ordin. per can. Salvo cum ſeq. 12. q. 3.* Subeſt autem quis Epiſcopo ratione beneficij, aut originis, vel domicilij, *c. fin ubi Gl. inf. De foro compet.* * Facit tamen Epiſcopi conſen- 2
ſus alibi quem promoveri, qui probandus eſt litteris, ut vocant, dimiſſorijs, quarum forma habetur *Diſt. 73.* Conceduntur hæ ab Epiſcopo ſuo confirmato, ſaltem cui eſt juriſdictio, aut, eo in remotis agente, ab ejus Vicario generali in ſpiritualibus, aut Sede vacante à Capitulo, *c. Cum nullus 3. De temp. ordin. in 6.* Inferioribus Prælatis non eſt licentia faciendi ordinarii ſuos, a quo velint, niſi à Sede Apoſtolica hoc ijs ſit ſpecialiter in indultum, *Trid. Seſſ. 23. cap. 10. De reformat.* Conceduntur non aliàs, quàm examinatâ habilitate ejus, qui eas petit, & juſtâ cauſa poſtulante in litteris expreſsâ, *Trid. d. Seſſ. 23. c. 3.* Non aliàs autem litteræ hæ Sede vacante à Capitulo concedendæ, quàm poſt annum vacantis Sedis, ſi non arcteiur neceſſitate Ordinis recipiendi poſtulans, *Trid. Seſſ 7. c. 10. De reformat.* Vid. Piaſec. *Praxis Epiſcopalis p. 1. art. 2. nu. 10.*

Quæritur, An conceſsâ alteri ordinatione, 3
conceſſa & cenſeatur diſpenſatio ſuper impedimento ſpectans ad committentem? R. Hoc velle Hoſtienſem, ex ratione, quòd conceſsâ facultate ordinandi, videantur ea conceſſa, quæ ad ordinationem ſpectant, *c. 5. inf. tit. 29.* Probabilius tamen videri non conceſſa, eo quòd ſublato uno impedimento, non cenſeatur ſublatum aliud, ab eo diſtinctum, *arg. l. Si domus D. De ſervit. urban. præd.* & requirens expreſſam facultatem, uti eſt diſpenſare ſuper minoribus in illegitimis. Nam committens id non exprimens vel ignorat defectum, vel non vult committere, Navar. *Conſ. 12. & 13. De temporib. ordinat.*

Debet autem commiſſa ordinatio fieri ab 4
Epiſcopo in ſua diœceſi reſidente, aut pro eo Pontificalia exercente, prævio diligenti examine. *Trid. d. Seſſ. 7. c. 11.* Conceſſarum dimiſſorialium effectus eſt, quòd durent, non obſtante morte naturali aut civili concedentis, *c. Si ſuper De officio deleg. in 6. & Extravag. Inter §. ut autem De privileg.* ubi conceſſa ſemel licentia non exſpirat morte concedentis, Navar. in *can. Placuit nu. 34. & 163. Diſt. 6. De pœnit.* Piaſec. *d. loco nu. 15.*

Quantum ad peregrinum in Ordine ſuſce-
pto miniſtrare volentem, is non admittetur, niſi 5
Ordi-

Ordinem ſuum probet per commendatitias: quæ communiter diſtinguuntur à dimiſſorijs in eo, quòd hæ contineant commiſſionem ordinandi, illæ autem probent Ordinem ſuſceptum, ut in eo celebrare alibi liceat. Quæ ut opetentur, debent eſſe munitæ quinque Epiſcoporum ſigillis, ſaltem in Vltramontanis & remotioris regionis Clericis incognitis, *c. 1. h. t.* Aliàs celebrare non ſunt permittendi, niſi ſecretò, ſi non ſaltem per teſtes ordinationem Canonicam probent, *c. 3. h. t.* nihil faciente juramento, *c. 2. h. t.* Ratio eſt, ne vel non promoti admittantur, vel per ſaltum promoti, aut indigni: qua de cauſſa Clerici alieni ſine licentia Epiſcopi loci non ſunt inſtituendi, *c. fin. h. t.*

TITVLVS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

SVMMARIVM.

1. *Iuriſdictio alia voluntaria, alia contentioſa.*
2. *Voluntariam exercet Archidiaconus.*
3. *Archidiaconi officium.*

1 HActenus de ordinationibus & dignitatibus: ſequitur de officijs & juriſdictione; * quæ alia voluntaria, ad quam præcipuè ſpectant, quæ hoc & ſequentibus quatuor Titulis traduntur, alia
2 contentioſa. * Illam ſine ſtrepitu peragi ſolitam habet Archidiaconus, qui præerat Diaconis olim, ad pauperum miniſterium creari ſolitis, ut patet ex Actis Apoſtolorum. Verùm poſtea crevit ejus auctoritas ex permiſſione Epiſcoporum, vicariâ illius operâ utentium: unde & Oculus Epiſcopi dicitur, *c. 7. hoc tit.* & non tantùm in Diaconos, Subdiaconos, habet auctoritatem, ſed & in Presbyteros, licet ordine majores, *d. c. 7.* * Ejus officij eſt vica-
3 rium Epiſcopi ſe præſtare, in cura ſuper Clero, ejus conſervatione, reſtauratione Eccleſiarum, & ordinatione, doctrina Eccleſiaſticorum, viſitatione, cuſtodia vaſorum, *c. 1. 2. 3. 4. h. tit.* Vt rectè inter officia curam animarum habentia computetur Archidiaconatus, & doctrina major in eo deſideretur, uti dictum ſuprà, *tit. 14* Non committit tamen curam animarum ſine licentia Epiſcopi, *c. 4. h. t.* Non excommunicat, *c. 5. eod.* Cauſſæ matrimoniales ejus examini non ſubſunt, ſed Epiſcopo commiſſæ per Conc. Trid. *Seſſ. 24. c. 2. De reformat.* quo inconſulto non expedit ardua negotia, nec ſine ejus conſcientia dat dimiſſorias, *c. 7. & 8. h. t.* In monaſteria nihil juris habet, niſi quod illi dederit conſuetudo, *c. fin. h. t.* Audit autem jurgia ſingulorum in modicis, & curat, ut divinum officium ritè decenterque fiat, *c. 2. h. t.* Examinat ordinandos, ut dictum ſuprà *tit. 12.* Abbates, Abbatiſſas, alioſque in poſſeſſionem mittit, *c. pen. eod.*

TITVLVS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

SVMMARIVM.

1. *Archipresbyter ſubiectus Archidiacono.*
2. *Duplex eſt Vrbanus & Ruralis.*

ARchipresbyter Ordinis conſecratione & poteſtate eſt major Archidiacono, juriſdictione minor; unde huic 1
jure communi ſubjectus, *c. 1. h. t.* Præeſt presbyteris in ijs, quæ ſunt ſacerdotalis officij, *c. 2. & 3. eod.* ut curam animarum ei incumbere ſit certum. Inſtitutio eorum, qui à patronis præſentantur, ad eum non ſpectat jure communi.

Duplex eſt, alter habens in civitate Epiſco-
pali ſacerdotalis officij directionem, & venit 2
nomine Decani Vrbani, *c. 3. eod.* alter, qui extra ſedem Epiſcopalem presbyterorum, aliorumque Clericorum, & plebis mores obſervat, defectus ad Epiſcopum refert, *c. fin. h. t.* & vocatur Decanus Ruralis.

TITVLVS XXV.

De Officio Primicerij.

SVMMARIVM.

1. *Primicerius quis, & unde dictus.*
2. *Eius officium.*

PRimicerij nomen aliqui compoſitum
exiſtimant, quaſi primus in cera ſive 1
ceratis tabulis, aut ſcriptura poſitus. Quod licet videatur rei reſpondere, rectiùs tamen dicetur eſſe ſimplex, & denotare primum in aliqua dignitate, officio, aut ordine, ut *cerius* tantùm ſit productio nominis: quod & probat Cujac. *ad tit. Cod. De primiceris lib. 12.* & Briſſon. in *Lexico V. Primicerius.* Frequens eſt hoc verbum in textibus juris civilis. ſic Primicerius defenſorum protectorum, domeſtico-
rum, & ſimilium. * Hic denotat primum inter 2
Clericos, & Diaconos, quibus præeſt in docendo, & quorum curam habet, Deo pro animabus eorum rationem redditurus. Ad eum ſpectat ordo & modus canendi, de quibus *cap. unico h. t. & can. 1. §. ad primicerium Diſt. 25.*

TITVLVS XXVI.

De Officio Sacriſtæ.

SAcris rebus cuſtodiendis præpoſitus Sacriſta, cui incumbit cura ſacrorum vaſorum, veſtimentorum, ſacri etiam theſauri (unde & Theſaurarius dicitur) ac luminarium. Subeſt Archidiacono, *cap. 1. hoc tit.*

TITVLVS XXVII.

De Officio Cuſtodis.

CVſtodis officium multa habet communia cum Sacriſta, unde pleriſque in locis tantùm eſt alter eorum. Hujus eſt pulſu campanarum ad horas Canonicas convocari curare; pallia, linteamina altaris cuſtodire; lampades, cæteraque luminaria debito tempore accendere & extinguere, *c.* 1. *h. tit.* Quæ aliter atque aliter ſe habent pro locorum conſuetudine, quæ rationabilis juri ſcripto derogat uti dictum ſuprà tit. *De conſuet.* Hujus etiam eſt decimas, oblationes, inter fratres diſtribuere, *c.* 2. *h. t.* Negligentia ejus corrigitur ab Archidiacono, *d. c.* 1.

TITVLVS XXVIII.

De Officio Vicarij.

SVMMARIVM.

1. *Vicarius quis.*
2. *Sunt & Epiſcopo ſui Vicarij.*
3. *Vicarij Generalis officium & poteſtas.*
4. *An beneficia conferre poſſit.*
5. *An de cauſſis matrimonialibus cognoſcat.*
6. *An habens poteſtatem conferendi beneficia poſſit deſtituere.*
7. *Vicarium conſtituit Epiſcopus ſine Capitulo.*
8. *Vicarius conſtituendus Clericus, non laicus.*
9. *Secularis, non regularis.*
10. *Idq; vel in cauſſis ſpiritualibus, vel contentioſis, qui Officialis dicitur.*
11. *Vicario huic eſt ordinaria iuriſdictio.*
12. *Vicarij poteſtas non eſt perpetua.*
13. *Epiſcopo mortuo creandus novus Vicarius, vel continuandus à Capitulo.*
14. *Vicaria alia perpetua, quæ non niſi una uni concedenda, alia temporalis.*
15. *Vicarius perpetuus conſtituitur auctoritate Epiſcopi.*
16. *Non poteſt alium ſibi vicarium perpetuum ſubrogare.*
17. *Quo modo deſtituatur.*
18. *Vicarius ad tempus ex quibus cauſſis conſtituatur.*
19. *An & conſuetudo ſit iuſta cauſſa.*
20. *Vicarij huius officium quando ceſſet.*

VIcarius eſt, qui vices alienas gerit. Eſt huic locus in beneficijs Eccleſiaſti-
1 cis, non obſtante, quòd quilibet officio per ſe fungi debeat, *inf. tit. De Cler. non reſident.* Sunt enim cauſſæ, quæ aliud permittunt, uti in *c. Exſtirpandæ §. qui verò inf. De præben.* * Sic Epiſcopo ſunt ſui Vicarij, 2
non tantùm qui nomen proprium & adminiſtrationem certam ex Canonum præſcripto habent, ut Archidiaconi, Archipresbyteri, quales & Vicarij Epiſcopi poſſent appellari, ſed ab Epiſcopo, aut ejus auctoritate conſtituuntur, & quibus vices ſuas demandat, ad ſublevamen onerum, tam in ijs, quæ ſunt voluntariæ juriſdictionis, quàm contentioſæ.

Generaliter conſtitutus in ſpiritualibus, & 3
temporalibus, dicitur Vicarius Generalis, qui, exceptis ijs, quæ ſunt Ordinis, niſi ſit Epiſcopus, poteſt vices Epiſcopi gerere, modò mandatum ſpeciale non requirant: neque enim in conceſſione generali ea veniunt, quæ non eſſet quis in ſpecie conceſſurus, *c.* 3. *eod. in* 6. Hinc generaliter mandatâ cauſſarum cognitione, non venire poteſtatem inquirendi, corrigendi, puniendi exceſſus, amovendi à beneficijs & adminiſtrationibus, dicitur in *c.* 2. *eod. in* 6. Hinc & beneficia conferendi poteſtas non eſt Vicario, *d. c.* 3. * Quod intellige de ijs, quæ 4
ſpectant ad liberam Epiſcopi collationem, non etiam de ijs, quæ non ſunt liberæ collationis. Poteſt autem Vicarius à patronis præſentatos inſtituere, cùm illa res contineat nullum vel exiguum præjudicium Epiſcopi, *c.* 1. *De inſtit. in* 6. Ex eadem ratione & confirmat electos, cùm hoc Capitulo Sede vacante liceat, *c. Cum olim* 14. *inf. tit.* 33. *De maiorit. & obed.* Ex mandato ſpeciali quin poſſit beneficia conferre non eſt dubium, cùm res talis ſit, quæ per alium rectè expediatur.

Controvertitur, An cauſſas cognoſcat ma- 5
trimoniales? R. Hoc aliquos negare, quaſi hujuſmodi cognitio ſit propria Epiſcopi. Contrà tamen velle Abbatem in *c. fin. De cognat. ſpirit. per text. ibi*, quam opinionem probat, & ſequitur Covarr, *De matrim. p.* 2. *cap.* 8. *§.* 11. *nu.* 2. eſtque horum opinio probabilior.

Quæritur etiam, An ex mandato ſpeciali 6
habens poteſtatem conferendi beneficia, poſſit deſtituere? R. Non poſſe, quòd mandatum non extendatur ultrà, quàm continet, nec inſit, uti patet ex eo, quòd multis inferioribus ſit poteſtas conferendi beneficia, quibus non eſt eadem auferendi. Confeſſiones excipere, concionari, & ſimilia exequi quin illi liceat, non eſt dubium.

Vicarium conſtituere eſt Epiſcopi, etiam ſi- 7
ne conſenſu Capituli, ut tradit Hoſtienſ. *hic in Summa ſub nu.* 4. quem ſequitur Abbas, in *cap. pen. n.* 4. *hoc tit.* addens ita habere conſuetudinem, eamque ſervandam, *cap.* 6. *inf. De his quæ fiunt à Prælato.* * Clericus tamen ſit, non 8
conjugatus; habitu Clericali incedens, non laicus: nam ſi ſocientur Pontificibus in adminiſtratione Eccleſiæ, non debent diſcrepare profeſſione, aut habitu, nec decet etiam

laicos

laicos habere auctoritatem ſtatuendi quid in Ecleſia, *can. In nova cum ſeqq. XVI. q. 7.* Non implicat tamen laicum eſſe adſeſſorem Epiſcopi, Abbas & Felin. in *c. De his & c. Decernimus*
9 *inf. De iudic.* * Sit item ſæcularis, non regularis, ne hic ſæcularibus ſe immiſceat, niſi ex arbitrio Prælati. Guido Papæ *deciſ.* 563. Exceptum volunt Religioſum mendicantem, ut ne quidem ex conſenſu Prælati poſſit adſumi, per *Clement. 5. De elect.* Sit idoneus ætate, moribus, ſcientiâ. * Nec unum tantùm Vicarium
10 creat Epiſcopus, ſed & plures poteſt, ſi cauſſa poſtulet, quorum unus curet ſpiritualia, qui dicitur Vicarius in ſpiritualibus; alter præcipuè intendat cauſſis fori contenſioſi, quem vulgò Officialem vocamus, qui ſit ſaltem Doctor aut Licentiatus juris Canonici. *Trid. Seſſ. 24. c. 16. De reformat.* Debet autem uterque limites ſuæ poteſtatis obſervare, non egredi, nam aliàs factum non teneret, *arg. l. Diligenter D. Mandati*, Rebuff. *in forma vicar. Epiſcopi nu.* 4.

11 Eſt Vicario huic non delegata, ut vult Goffredus, *hic in Summa n.* 1. ſed ordinaria juriſdictio, *Gl. in c. 2. eod. in* 6. Ideoque ejus tribunal unum & idem cum tribunali Epiſcopi. Vnde ab eo ad Epiſcopum non appellari reſcriptum, *c. 2. De conſuet. in* 6. quatenus tamen eſt generalis. nam ſi ſit particularis, quem Foraneum vocant, qualis eſt, cui extra ſedem Epiſcopalem certa cauſſarum pars eſt delegata, tantùm delegatam habet juriſdictionem.

Vicarij poteſtas non eſt perpetua, cùm poſ-
12 ſit ab Epiſcopo revocari, pro ejus arbitrio, etiam tacitè, alium conſtituendo: imò & in caſu, quo juratum de eo non revocando, licet revocans non ſit immunis à perjurio. *Gloſ. in c. fin. De procur. in* 6. Extinguitur etiam morte Epiſcopi conſtituentis: ejus item excommunicatione, ut dicetur infrà, *tit. ſeq.*
13 * In caſum verò, quo morte extinguitur, eſt Capituli intra octo dies alium creare, aut eumdem continuare: aliàs Metropolitanus eum deputabit. Trid. *d. c.* 16. ubi metropolitanæ Eccleſiæ providere, dicitur ſpectare ad ſeniorem Epiſcopum in caſu defectus Capituli.

14 Poſſunt & Vicarij eſſe in alijs beneficijs, ita cauſsâ exigente, qui aut perpetuam habeant vicariam, aut etiam temporalem. Perpetua non niſi una uni tribuenda, & non habenti beneficium, cùm ſit inſtar beneficij, *c. 1. & 2. h. t. c. Poſtulaſti 27. ſup. De reſcriptis.* Aliàs incurreret Vicarius pœnas *cap. De multa inf. De praben. & c. Execrabilis De praben. in Extravag. Ioan. XXII.*

15 Conſtituitur auctoritate Epiſcopi, à quo & inſtituitur, in caſu, quo habens Canonicatum, dignitatem, aut ſimile quid, cui adnexa cura animarum, ut utroque perfungi nequeat: atque ita receptum, ut huic deſerviat per vicarium, *c. Extirpanda §. qui verò inf. De praben.* cui tamquam Rectori incumbat cura animarum, & cui ideo ſua portio adſignanda, cùm alteri deſerviens de eo vivat ſit neceſſe, *c. 1. De praben. in* 6.

Quæritur, An talis Vicarius poſſit ſibi Vica 16
rium perpetuum ſubrogare? R. Non poſſe, quia electa induſtria perſonæ, quæ non eadem in alio, & an ſit, examinandum ab Epiſcopo, cujus eſt inſtituere. Nec obſtat, quòd procurator lite conteſtatâ poſſit alium ſubſtituere, *c. 1. & 2. De procurat. in* 6. nam ille eſt quaſi dominus litis factus, nec in eo ita induſtria perſonæ inſpicitur.

Deſtituitur talis, non ad lubitum ejus, cu- 17
jus vices gerit, aut ſucceſſoris, nec portione adſignatâ privari poteſt, ſed per judicem, ſi ita cauſſa poſtulet, *cap. 3. hoc tit.* Illo, cujus vices gerit, defuncto, aut remoto ab officio ſuo, non finitur jus vicarij: inſtitutus enim per Epiſcopum, ab eoque conſecutus eſt jus firmum, ut in eo eadem obtineant, quæ in alijs parochiarum Rectoribus.

Ad tempus conſtitui Vicarium variæ cauſſæ 18
faciunt, veluti negotia, quibus implicantur, uti peregrinatio ad loca pia, *c. fin. inf. De voto:* ægritudo, *inf. De cler. ægrot.* abſentia, *c. Relatum, inf. De cleric. non reſid.* aliave juſta cauſſa, permittens per ſubſtitutum deſervire.

Quæritur, An conſuetudo ſit juſta, permit- 19
tens per ſubſtitutum deſerviri Eccleſiæ? R. Eam in habente curam animarum non eſſe juſtam, cùm requiratur perſonæ induſtria. in alijs beneficiatis poſſe videri juſtam, quòd officium eorum ſuppleri per alium: atque ita in multis obtinuiſſe locis, ut etiam non relicto vicario abſentes ex juſta cauſſa fructus tamen perciperent, aut ſaltem partem, tradit Abbas *ad d. §. qui verò nu.* 31. Sed per Concilium Trid. hujuſmodi conſuetudines ſunt abrogatæ, quod requirit reſidentiam, *Seſſ. 24. cap. 12. De reformat.* Dedit tamen aliquod abſentiæ tempus, de quo libro III.

Vicarius hic revocatur ad lubitum ejus, qui 20
dedit. Item morte ejuſdem, aut eo ab officio remoto ceſſat vicarij hujus officium, cùm ab illo pendeat, cujus vices gerit, *cap. 1. eod. in 6.* Abbas *d. §. qui verò n.* 19.

TITVLVS XXIX.

De Officio & poteſtate Iudicis delegati.

SVMMARIVM.

1. *Iudex alius ordinarius, alius delegatus.*
2. *Delegatus differt à iudice dato.*
3. *Quis deleget.*
4. *Delegatus an ſubdeleget.*
5. *Delegatus ſummi Pont. rectè ſubdelegat.*
6. *Delegatus à Legato S. P. an ſubdeleget.*

7. *Subdelegat, cui poteſtas ea commiſſa.*
8. *Item cui delegata cauſſarum univerſitas.*
9. *Quis delegandus.*
10. *Legato Pontificis an liceat minorem delegare.*
11. *Delegandus non niſi in dignitate poſitus, vel ad hoc in Concilijs deputatus.*
12. *Et intra diœceſin litigantium, & quando extra eam cauſſa delegari poſſit.*
13. *In criminalibus cauſſa appellationis quibus delegandа.*
14. *Delegari an ei poſſit, qui non eſt de iuriſdictione delegantis.*
15. *Quæ cauſſa delegari poſſit.*
16. *An & cauſſa mixti imperij?*
17. *An quæ ſunt meri imperij iure Canonico delegari poſſint.*
18. *Iure illo non dari merum imperium probatur.*
19. *Delegatio fit vel uni vel pluribus.*
20. *Officium & Poteſtas differunt.*
21. *Delegati officium.* 22. *Poteſtas.*
23. *Poteſtas delegati quando ſuſpendatur.*
24. *Finitur per ſententiam.*
25. *Item morte delegantis re integrâ.*
26. *Deſinit res eſſe integra per ſolam citationem.*
27. *Niſi hæc fuerit irrita.*
28. *Res non deſinit eſſe integra per ſubdelegationem.*
29. *Deſinit verò per ſolam reſcripti præſentationem.*
30. *Delegatio facta à dignitate committentis non finitur eius morte.*
31. *An delegante excommunicato ceſſet poteſtas delegati?*
32. *Geſta poſt mortem delegantis quatenus irrita.*
33. *Finitur & poteſtas morte ipſius delegati.*
34. *Licet delegatio ſit facta dignitati & perſonæ.*
35. *An amiſſâ dignitate extinguatur delegatio.*
36. *Extinguitur & morte eius, qui conveniendus.*
37. *Item revocatione delegantis, re integrâ.*
38. *Lapſu temporis præfixi.*
39. *Relatione cauſſæ ad delegantem.*
40. *Quæ objici delegato poſſint*

SEquentes hujus libri Rubricæ verſantur præcipuè circa forum contentioſum, & continent τὰ πρῶτα, id eſt præparatoria judiciorum. In quibus primò de Iudice
1 quæritur, * qui vel eſt ordinarius, de quo infrà tit. XXXI. vel delegatus, de quo hîc: qualis eſt habens juriſdictionem ſibi ab alio mandatam, quam ejus nomine exercet. Vt delegare ſit, poteſtatem, quam quis habet, cauſſas cognoſcendi & judicandi in alium transferre; ſive ea una ſit, ſive plures, ſive etiam cauſſarum univerſitas. Cujuſmodi delegatum officium habet Vicarius Epiſcopi, qui dicitur Officialis: eſt enim illi delegata cauſſarum contentioſarum univerſitas,

Diſtat hic delegatus à judice pedaneo ſive
2 dato, cujus frequens mentio in jure civili: qui ita dictus quaſi imi ſubſellij judex, ſive quòd de plano ſtans aut ſedens notionem cauſſæ haberet, judicaretque ſecundùm formulam à Prætore ſibi præſcriptam, à qua ne quidem latum unguem recedere dabatur. Plus eſſe conceſſum delegato, de quo hîc, patebit ex dicendis.

Delegat is, ad quem ordinario jure ſpectat
cauſſæ definitio, *cap. Cùm viceſimum* 41. *h. t. l.* 3
1. *Cod. Qui pro ſua iuriſdict.* Cujuſmodi eſt ſummus Pontifex. Quivis etiam Princeps in ſua ditione, *l.* 5. *Cod. De iudic.* & quilibet Ordinarius. Eſt & delegandi licentia Legatis Rom. Pontificis, *c.* 2. *eod. in* 6.

Q. An delegatus ſubdeleget? Minimè, *d. l.* 4
5. *& c. Cùm cauſſam* 62. *inf. De appell. l.* 1. *§.* 1.
l. 3. *De offic. eius cui mand. eſt iuriſd.* cùm proprij nihil habeat, alterius fungens officio & vicibus, *d. l.* 3. Cujac. 1. *Obſer. cap.* 5. * Ex- 5
cipe Primò delegatum ſummi Pont. vel Principis, quia talis tantam habet auctoritatem, atque Ordinarius, ratione poteſtatis delegantis, qui eam cenſetur attribuere, conſtituendo eum, quem delegat, ſupra eos, quibus eſt ordinaria juriſdictio, *d. l.* 5. *& d. c.* 62. *c. Sanè* 11. *& fin. hoc tit.* niſi ea ſint mandata, quæ ſpectant ad perſonæ induſtriam, aut perſonaliter quis ſit juſſus cognoſcere, qualis tantùm partium conſenſu poterit ſubdelegare, *d. c. fin. §. is autem.*

Quæritur verò, An & delegatus à Legato 6
Pontificis ſubdeleget? Reſp. Hoc quidem velle Abbatem, in *c. Cùm Bertoldus* 18. *nu.* 22. *inf. De ſent. & re iudic.* quòd in provincia ſibi commiſſa vices gerat Pontificis; ut etiam judicem det, *arg. l. Legatus D. De officio Procons.* ubi hoc Proconſulis legato datum, ut idem videatur admittendum in Legato Pontificis, qui non eſt minor legato Proconſulis, *cap.* 2. *De off. Legati in* 6. Cujus opinionem relati ab eo & à Covarr. *lib.* 3. *V. Reſol. cap.* 20. *nu.* 11. ſequuntur. Verùm contraria ſententia probabilior videtur, quòd id privilegium attribuatur delegato ſummi Pontificis & Principis, *d. l.* 5. *d. cap.* 62. *& d. cap. fin. in princ. hoc tit.* Vt eam opinionem frequentiori conſenſu probatam dicat & ſequatur Covarr. *d. loco*, alios citans, propterea quòd Pont. ibi loquatur cum excluſione aliorum, qui non ſunt delegati à Pont. aut Principe, qualis non eſt delegatus à Legato. Nec facit *d. c.* 18. cùm in eo tantùm narrativè proponatur delegatus à Legato ſubdelegaſſe; & malè, ut iſtud interpretatur Cujac. *ad d. c.* 62. Non etiam facit *c.* 2. *De offic. legati in* 6. nam ibi æquiparatur Legatus Pontificis legatis Proconſulum cæterorumque Præſidum, quòd hi Ordinarij reputentur in moderandis provincijs, non etiam quoad alia. Nam legatus Proconſulis utebatur quidem vicariâ ejus poteſtate, eam tamen à lege habebat ex nominatione Proconſulis. Cujac. *ad d. l. Legatus lib.* 2. *ad edictum Pauli.* Non idem datum Legato Ponti-

Pontificis. Vid. Wameſ. *add. cap. 62. nu. 10. & ſeqq.*

7 Excipe Secundò, quando ſubdelegandi poteſtas eſt commiſſa; quo caſu non tam delegatus quàm delegans ſubdelegare videtur, *Gloſ. fin. in c. Iſtud 11. eod. in 6* ubi hoc textus inſinuat, Coſtal. *ad l. Cùm eſſent 33. De ſervit. prædiorum ruſtic.*

8 Tertiò fallit in eo, cui ab inferiore eſt delegata cauſſarum univerſitas, quòd talis habeat juriſdictionem ordinariam, & idem cum delegante tribunal: quo modo Officialis Epiſcopi rectè ſubdelegat. Coſtal. *ad l. ult. D. De officio eius cui mand. eſt iuriſd.*

9 Delegandus eſt idoneus: non ſuſpectus, *c. Cum ſuper 27. in fine hoc tit.* quòd non præſumatur ex fide acturus: non excommunicatus, quia non eſt capax juriſdictionis, ut dicetur, *inf. De ſent. excommunic.* non minor xx. annis, citra conſenſum partium, qui faciet delegatum XVIII. annis majorem juſtè datum, *d. c. Cum vicesimum 41. hoc tit.* Pontifex vel Princeps conſenſu partium non indiget; ſatis enim eſt, quòd ſciat minorem eſſe, quia cùm ei Magiſtratum dederit, decrevit omnia gerere, *l. Quidam 57. D. De re iudic. ubi* Alexander.

10 Quæritur, An & Legato Pontificis liceat minorem delegare? R. Non videri, quòd in *d. c. 41.* dicatur facta delegatio minori ab alio quàm Principe non tenere. Et facit, quòd agatur de immutando jure communi, quod non licitè mutat niſi Princeps, non item inferior, *Clem. 2 in princ. De elect. Gloſ. in c. Statutum 11. in princ. V. Canonicis De reſcript. in 6.*

11 Laicus in ſpiritualibus non delegatur, nec ad ea, quæ ſunt ordinis, non Epiſcopus, *cap. Aqua 9 De conſecrat. Eccleſ.* * Qua in re Bonifacius VIII. decrevit, ut nullus niſi in dignitate poſitus, aut Eccleſiæ Cathedralis Canonicus, delegetur à Sede, *d. c. 11. in princ. De reſcript. in 6.* Concilium verò Trid. *Seſſ. 25. cap. 10. De reform* voluit certas & inſignes perſonas deputari in ſingulis Concilijs provincialibus, aut diœceſanis quæ qualitates habeant, quibus, præter Ordinarios locorum, cauſſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes in partibus delegandæ committantur à Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apoſtolica. In locum defuncti ex deſignatis Ordinarij eſt alium ſubſtituere, cum conſilio Capituli. Deſignatus ſi dignitatem mutet, non ideo alius ei ſubſtituendus, cùm ſufficiat eum capacem fuiſſe tempore deſignationis. Et ita congregatio Cardinalium reſpondiſſe fertur. Epiſcopum iſta deſignatio non obſtringit, cùm & alium rectè deleget. Ratio enim deſignationis eſt, quòd Pontifex ſit remotior, ut juſtè ignoret ſingulorum qualitates: qui ideo deſignandi certi, ne contingat non idoneis cauſſas committi. Epiſcopus autem cùm adſit, ſingulorum Clericorum poteſt noſſe qualitates.

12 Eſt præterea conſtitutum, intra diœceſim litigantium judices dentur, ad evitandos ſumptus. Niſi fortè inter ſuperiorem & ſubditum lis agatur, aut contra Epiſcopum, locive univerſitatem, aut actor intrare ſuam diœceſim aut civitatem non audeat, propter inimicitias aut potentiam adverſarij: ijs enim caſibus extra proprium locum poteſt impetrare cauſſam delegari; factâ tamen in impetratione metus mentione, eoque probato, dummodò ultra unam dietam, id eſt unius diei iter, adverſarium à fine ſuæ diœceſis non extrahat, *d. c. 11. §. cùm vero:* quo mutatur quod reſcriptum in *cap. Nulli 28. in princ. ſup. De reſcript.* quo permiſſum erat per litteras Apoſtolicas aliquem trahere aliò, non tamen ultra duas dietas. Facit & ejuſmodi metus etiam poſt reſcripti impetrationem peti poſſe à delegato, ut cauſſam alteri ſubdeleget extra diœceſim: vult enim hoc æquitas & judiciorum ſecuritas modo tempore impetrationis cauſſa metus non ſubfuerit. Ant. de Butrio *ad d. §. cùm verò nu. 16.*

13 A ſententia Epiſc. vel ipſius in ſpiritualibus Vicarij generalis, in criminalibus appellationis cauſſam, in caſibus, quibus ei locus, ſi committi per Sedem contingit in partibus, committenda eſt non inferioribus judicibus, ſed Metropolitano aut ipſius Vicario, aut, ſi ille ſuſpectus aliqua de cauſſa foret, vel ultra duas dietas legales diſtet, vel ab ipſo appellatum fuerit, uni ex viciniorībus Epiſcopis, ſive illorum Vicarijs. *Trid. Seſſ. 23. cap. 2. De reform.*

14 Q. An poſſit cauſſa delegari ei, qui non eſt de juriſdictione delegantis? R. Ita videri; nihil obſtante *l. unicâ Cod. Qui pro ſua iuriſdict.* cùm tantùm loquatur de cauſſa aliena non committenda alteri; non etiam de perſona aliena, quæ tamen non cogitur parere deleganti, *arg. l. fin. D. De iuriſd.* cùm impunè non pareatur præcipienti extra ſuum territorium.

15 Delegari poteſt quælibet cauſſa delegabilis, ſubjecta juriſdictioni delegantis, non alia, *d. l. unicâ.*

16 An & ea, quæ ſunt mixti imperij? R. Veteres quoſdam id negare; probabilem tamen videri Alciati opinionem contrariam, *lib. 2. Paradox. cap. 1. per l. 1. in fine & l. 5. D. De officio eius, cui mand. eſt iuriſd.* niſi certâ lege aut conſtitutione ſint perſonæ conceſſa: quod talia perſonam non egrediantur, *d. l. 1. in princ.* ubi Coſtal. Ea, quæ meri ſunt imperij, delegari non poſſe jure civili extra dubium eſt, *d. l. 1.* quòd ſpeciali privilegio aut lege ſint conceſſa, qualia ſunt indelegabilia, *d. l. 1.*

17 Quæritur autem, An jure Canonico ea, quæ ſunt meri imperij, delegentur? R. Rem iſtam eſſe controverſam, & communiter quidem affirmativam eſſe receptam, ut videre eſt ex Gloſ. Abbate & alijs, *ad cap. Quod ſedem inſ.*

De officio

Digitized by Google

iud. ordin. ubi varia in hanc rem citantur loca; contrariam tamen eſſe probabilem, propterea quòd non ſit inducenda differentia inter jus civile & Canonicum ſine textu, qui hac in parte nullus videtur dari. Vt procedat regula, quòd in dubio hæc jura ſint concordanda, *arg. c.* 1. *De novi oper. nunt.* Contrariorum argumentorum ſolutiones videantur apud Alciatum, *ad d. c. Quod ſedem n.* 76. & Covarr. 3 *Variar. Reſol. c.* 2 Verùm, re penitiùs inſpectâ, videtur quæſtio hæc eſſe de lana caprina, quandoquidem non ſubſit materia, quæ in diſputationem
18 trahatur, * cùm jure Canonico nullum ſit merum imperium: ſpectat enim illud ad jus gladij, cùm dicatur merum eſſe imperium, habere gladij poteſtatem ad animadvertendum in facinoroſos homines, *l.* 3. *D. De juriſdict.* quæ nulla penes Eccleſiam, *can. Inter* XXXIII. *qu.* 2. Et, ſi quid meri imperij foret penes illam, ad illud vel præcipuè pertineret traditio facta brachio ſæculari, cujus uſus eſt in gravioribus criminibus, quàm ut Eccleſiaſticis pœnis condignè puniantur, ut dicetur infrà libro V. Eſt tamen ea juriſdictionis tantùm, & ad poteſtatem gladij neutiquam pertinet, cùm non mandet aut imperet executionem, ſed potiùs è contrà judex jubeatur tradendo brachio ſæculari intercedere, ut citra mortis periculum in reum ſententia feratur, *c. Novimus inf. De verb. ſignif.* & hoc ad evitandam irregularitatem. Nec eſt, quòd quis objiciat, Pontifices aliquot & Prælatos Eccleſiæ exercere & mandare merum imperium: nam hoc non ut tales, ſed ut Duces ac Comites, Dominoſve, ex cauſſâ rerum ſibi à Principibus donatarum, quibus ejuſmodi juriſdictio cohæret. Quod non videri uſque adeò improbandum, modò ea gubernatio à ſpirituali procuratione eos non avertat, colligi poteſt ex iis, quæ dicta ſunt ſuprà *De conſtitutionib. nu.* 16. Vide Duaren. *lib.* 1. *De miniſt. Eccleſ. c.* 4.

19 Delegatio fit vel uni tantùm, qui ſolus cognoſcat, *c.* 3. *h. t.* vel pluribus, qui vel omnes ſimul cauſſam cognoſcant, & judicent, vel, ſi omnes intereſſe non poſſint, alijs procedere liceat, vel etiam ut omnes cognoſcant, aut aliqui ex illis, etiam unus tantùm. Primo caſu, uno abſente, alij procedere nequeunt, quòd omnibus ſit cauſſa commiſſa, *c. Cauſſam* 16. *c. Prudentiam* 21. *in princ. h. t.* Vt nihil faciat, quòd, ſi omnes præſentes fuiſſent, & unus diſſenſiſſet, reliquis unam ſententiam amplectentibus, dictum eorum ſubſtitiſſet. Ratio eſt, quòd is, qui abfuit, ſi præſens fuiſſet, potuiſſet rationibus ſuis omnes vel aliquos in diverſam traxiſſe ſententiam. Secundo caſu abſentia alicujus, propter impedimentum juris, ſive facti, non impediet, quò minùs reliqui procedant, ubi tamen conſtiterit tertium adeſſe non poſſe, *d. cap.* 21. *§. adjicimus.* Si non impeditus quis ſimpliciter adeſſe noluerit, videntur & alij poſſe procedere: redarguendus tamen contumax, qui mandatum Apoſtolicum exequi ſubterfugit, uti expreſſum in *d. §. adjicimus*; ſecundum quem videtur accipiendus textus in *c. Sciſcitatus* 13. *ſup. De reſcriptis.* Tertio caſu quilibet nominatorum rectè cognoſcet, idque ex natura disjunctivæ, quæ alterius implemento eſt contenta.

20 Quantum ad officium & poteſtatem delegati, differunt hæc duo, quia poteſtas latiùs ſe extendit, quàm officium, cùm quidquid eſt officij ejus, ſit & poteſtatis, non è contrà: nam multa facere poteſt, quæ facere non tenetur, & multa permittuntur ejus poteſtati, quæ tamen non ſubjiciuntur juris neceſſitati, *l. Non quidquid* 40. *D. De iudic.* * 21 In primis diligenter ſervabit expreſſam reſcripto delegationis formam, *c. Cùm dilecta* 22. *ſup. De reſcript.* fineſque mandati non egredietur, quia aliàs actus foret nullus. Quomodo non prorogabit commiſſionem de perſona in perſonam, veluti inter Titium & Seium cognoſcere juſſus juriſdictionem ſuam non extendet ad alios, *c. P. & G.* 40. *ubi Gl. h. t.* De tempore ad tempus ex partium conſenſu prorogatio procedit, ut dicetur infrà *ſub finem hoc tit.* Quod & admittitur de re ad rem, *Gl. fin. in d. c.* 40. *per l. De qua re* 74. *§.* 1. *D. De iudic. & c. Cùm olim* 32. *h. t.* Si ſpecialiter reſcripto nihil ſit mandatum, ſequetur jus commune, cui in dubio non cenſetur Pontifex derogare voluiſſe, *c. Ex parte* 13. *h. t.*

22 Poteſtas delegati ex delegantis auctoritate eſt metienda. A ſummo Pontifice delegatus major eſt delegato ab inferioribus; vices enim illius gerit, adeò ut Ordinario ſuo ſit major, *c. Statutum* 11. *De reſcriptis in* 6. qui juſſus ſententiam delegati exequi cogitur, etiam quam videt injuſtam, *c. Paſtoralis* 28. *§. quia verò h. t.* Citat partes, comparere cogit contumacem, eaque omnia facit, ſine quibus mandatam juriſdictionem exequi nequit, quòd cenſeantur delegata, *c.* 4. *&* 5. *h. t.* ut quemcumque impedientem punire & coërcere poſſit, etiam ſe ſuperiorem, adhibito tamen temperamento dignitatis perſonarum, *c.* 2. *eod. in* 6 Abſolvit ab excommunicatione, niſi ſit reſervata Pontifici, aut profecta ab Ordinario, ne ejus infringatur auctoritas: niſi tamen Ordinarius malitioſè recuſet abſolvere, *d. c.* 21. *§. ſexta.* Ad exequendam ſententiam ſuam uſque ad annum juriſdictionem ſibi commiſſam retinet, à die latæ ſententiæ, *cap. Quærenti* 26. *hoc tit.* imò & appellatione interpoſitâ, ſi eam contingat deſeri à die deſertionis, Innoc. *d. c.* 26. *ad V. annum* Wameſ. *Conſ. de iure Pont.* 41. *per d. c.* 28. *§. præterea.* Quæ ſe non habent eodem modo in delegatis ab inferioribus. Habentes commiſſam cauſſam univerſitatis agunt ſecundùm poteſtatem ſibi conceſ-

conceſſam, & ſententias ſuas exſequuntur. Abbas, *in c. Si quis Clericum inf. De foro compet.*

Hæc ita, quatenus delegati poteſtas eſt integra, quam contingit ſuſpendi, vel in totum finiri. Suſpenditur, quando de delegatione facta dubitatur; donec enim de ea certò pateat ſine effectu eſt, *c. Cùm in iure* 31. *h. t.* aut quando ut ſuſpectus recuſatur: qui nihil attentabit, donec de cauſſa ſuſpecti cognitio ſit habita coram arbitris, quos cogere poteſt delegatus rem determinare, *c. Suſpicionis* 39. *h. tit*, Appellatio à ſententia delegati interpoſita facit interim executionem ſuſpendi, *d. c.* 28. *§. præterea.*

24 Finitur in totum; Primò, per ſententiam, quæ facit delegatum in ea cauſſa deſinere eſſe judicem, *l. Iudex* 55. *D. De iudic.* Functus enim eſt ſuo officio, *c. In litteris* 9. ſaltem quoad cognitionem; nam quoad executionem durat uſque ad annum, ut paulò antè dictum.

25 Secundò, Morte delegantis, re integrâ, *c. Licet* 30 *h. tit.* Integra res eſt, quando necdum inchoata eſt juriſdictio: ut non ſit niſi nudum præceptum, exſpirans morte mandantis, *l. Inter* 26. *D. Mandati.* Si res integra non fuerit, aliud dicendum, *c. Gratum* 20. *h. tit.* quia licet ceſſet poteſtas delegantis, eo tamen ſuperſtite inchoata juriſdictio vires ſuas cepit in delegato, atque ita non extinguitur morte delegantis. Qua in parte diſtat delegatus à vicario, cujus poteſtas exſpirat morte conſtituentis, etiam re non integrà. Cujus ratio eſt, quòd vicarius omninò dependeat à conſtituente, ut non habeat aliam, quam ipſe, juriſdictionem, & repræſentet ejus perſonam; mortui autem perſona cùm nulla ſit, repræſentari nequit: delegato verò acquiratur firmiter juriſdictio, per hoc, quòd delegatione uti cœperit, Covarr. *Pract. Quæſt. cap.* 4. *nu.* 4. Rebuff. *in Praxi benef. de forma vicar. Archiepiſc.*
26 *nu.* 182. * Res integra non eſt cœpto negotio. Cœptum interpretamur non tantùm per litis conteſtationem, verùm & per ſolam citationem, *d. c.* 20. *& c. fin. tit. ſeq.* Vbi non videtur neceſſe, citatio innotuerit citato, *d. c.* 20. *ubi, propoſito citationis libello.* Ratio eſt, quòd ſolius judicis actus ſit penſandus ad judicandum, quando res non ſit integra. Eſt autem actus ejus in ipſo mandato citationis, quæ & una ſufficiet, quòd & in una exerceatur actus judicis.

27 Quid ſi citatio ſit irrita? Res manet integra, quia quod nullum eſt nullum operatur effectum, eſtque pro non facto. Quo modo in *c. pen. inf. De foro compet.* dicitur legitimè citatus fruſtrà declinare forum ejus, à quo citatur, licet poſt citationem mutaverit forum; ut aliud ſit, ſi non legitimè. Ioan. Andr. *& Gloſſa ad c. Cum plures De officio legati in* 6.

28 An res integra eſſe deſinet per factam ſubdelegationem? Nequaquam, *c. pen. eod. in* 6. ubi, delegante mortuo, ſubdelegatio non tenet. Nam licet ſit actus juriſdictionis, non eſt tamen exercitium ejus delegatæ circa negotium commiſſum.

An per ſolam reſcripti præſentationem cen- 29
ſebitur res non integra? Minimè; nam acceptare reſcriptum non eſt incipere juriſdictione uti, ſed tantùm præparare ſe ad utendum, *l.* 7. *D. De inoff. teſtam.* nec induit ullum exercitium juriſdictionis, uti deſideratur. Singulare eſt, inquiſitionem hæreticæ pravitatis non finiri morte delegantis, idque in favorem fidei, ut publico bono meliùs conſulatur, *c. Ne aliqui* 10. *De hæret. in* 6.

Hæc ita procedunt, ſi delegatio ſit facta à
perſona: ſecus, ſi à dignitate committentis, quæ 30
ut non moritur, ita nec juriſdictio inde profecta, *c. Si gratioſè* 5. *De reſcript. in* 6. veluti ſi Pont. Romanus committat nomine Sedis.

Quæri poteſt, An delegante excommunica- 31
to, utatur ſuà poteſtate delegatus? R. Idem hîc dicendum eſſe, quod de morte dictum, ſcilicet quòd re integrà ſuperveniens excommunicatio faciat ceſſare juriſdictionem, utpote necdum firmatam. Firmatur autem re cœptâ; ut non impediatur per inhabilitatem ſupervenientem deleganti. Quamvis ea res aliter ſe habeat in vicario, cujus acta irrita ſunt, donec excommunicatus manet ille, cujus vices gerit, *c.* 1. *De offic. vicarij in.* 6. ex dicta paulò antè ratione.

Ex dictis apparet, geſta poſt mortem dele-
gantis re integrà irrita eſſe, utpote facta ab non 32
habente poteſtatem, *c. Licet* 30. *h. t.* Si tamen mors ignoretur, excuſare videtur juſta ignorantia, & proceſſus tenere. *Gloſſa in d. c. Gratum* 20. *h. tit. per l. Eius qui* 41. *D. De rebus cred. & l. Fundi* 33. *De acquir. poſſeſſ.*

Tertiò, Finitur morte delegati; quia delega- 33
tio eſt facta perſonæ, quæ ideo cum ea extinguitur: niſi facta ſit ſub nomine dignitatis, quæ non moritur, *c. Quoniam* 14. *hoc tit. ubi Gloſſ.* 2.

Quid ſi fiat dignitati ſimul & perſonæ? R.
Verius eſſe, finiri morte, ſive in commiſſione 34
perſona præcedat, ſive dignitas, quia nomen dignitatis, quod eſt generale, videtur reſtrictum per nomen perſonæ, quod eſt ſpeciale; ſolet enim genus per ſpecies reſtringi. Deinde verba debent aliquid operari: ſi autem ſucceſſor veniret, nihil operarentur, Henr. Bohic. *in d. c. Quoniam n.* 12. Denique duo iſta exprimens, duo requirit, quæ cùm non inveniantur in ſucceſſore, faciet mors contingens deficere commiſſionem. *Gl. in d. c.* 14. Et hoc, niſi aliàs commiſſio foret inutilis, tunc enim ſpectatur id nomen, ſive proprium, ſive dignitatis, quo diſpoſitio ſit valida; ex ratione, quod in dubio ſit interpretatio ſumenda, ut actus valeat, *l. Quoties D. De reb. dub.* Abbas in *d. c.* 14. *nu.* 8.

Alia eſt quæſtio, An ſicut morte, ita

& amiſſâ dignitate dicenda ſit extincta delegatio? R. Perſonæ factam non extingui dignitatis amiſſione, quæ non facit minùs integram perſonam, non habito reſpectu, cœperit uti, nec ne: ſecus eſſe, ſi facta fuerit dignitati; tranſit enim ad ſucceſſorem dignitas, cum commiſſione ei cohærente. Quod adeò verum eſt, ut, quamvis non ſit integra res, id eſt cœperit uti commiſſione delegatus, nihilominus ceſſet, & ad ſucceſſorem in dignitate tranſeat, quia cùm præcisè illi ſit facta, pendet ab ea in conſervatione, Henr. Bohic *d. loco nu.* 10.

36 IV. Extinguitur morte ejus, qui conveniendus, *c. Significavit* 36. *ſup. De reſcript. Gl. ad c. Ex litteris* 9. *h.t.* quia cùm ſit commiſſio perſonalis, non tranſit perſonam ejus, contra quem impetrata.

37 V. Revocatione per delegantem, & hoc re integrà; neque enim revocari poteſt re non integrà, *c. Super* 27. *§. verum h. tit.* quòd in delegatum videatur juriſdictio efficaciter tranſijſſe, *c.* 6. *eod. in* 6. Revocari poteſt & pars, etiam tacitè, alteri ſcilicet eam committendo, *c.* 2. *inf. tit. ſeq.* Procedit iſta revocatio etiam in caſu, quo juratur de non revocando, ſecundùm ea, quæ tractat Gloſſa in *c. fin. De procurat. in* 6.

VI. Lapſu temporis præfixi, *c.* 4. *h. tit.* Ad
38 tempus enim conceſſa, eo lapſo cenſentur revocata; niſi antè prorogetur juriſdictio per partes, uti fieri poteſt, *d. c.* 4. Et licet privati judicem non faciant, prorogant tamen juriſdictionem eam habenti, cùm tempus ſit appoſitum in favorem partium, ut lites citiùs finiantur; favori autem ſuo quiſque renuntiat, *l. pen. C. De pactis.* Niſi prorogatio ſit prohibita, *l.* 2. *§. ſi iudex De iudic.* Admittit & prorogationem de re ad rem, *Gloſſa fin. ad c. Cùm olim & c. P. & G.* 40. *h. t. per l. De qua re* 74. *§.* 1. *D. De iudic.*

VII. Relatione cauſſæ ad delegantem, *c.* 5.
39 *tit. ſeq.* Hoſtienſis *hîc in Summa nu.* 11.

Ex dictis patet, quæ poſſint objici delegato, ut quòd non debitè ſit delegatus, quòd ſuſpectus, inidoneus, quòd ſuſpenſa aut finita ſit delegatio.

TITVLVS XXX.

De Officio Legati.

SVMMARIVM.

1. *Legati unde dicti, & qui eo nomine veniant.*
2. *Legatus differt à delegato.*
3. *Legati alij à Latere, alij Conſtituti ſeu Miſſi, alij Nati.*
4. *Legatorum officium.*
5. *An Concilium convocare poſſint.*
6. *Legati à Latere poteſtas.*
7. *Beneficia monocularia an conferre poßit?*
8. *An creare Canonicum ultranumerarium?*
9. *Confert beneficia extra provinciam exiſtens.*
10. *Etiam cùm ius conferendi ſpectat ad Clericos alterius provinciæ.*
11. *Confert & beneficia devoluta.*
12. *Reſervat beneficia, exceptis dignitatibus maioribus.*
13. *Reſtituit natalibus.*
14. *Comparatur Proconſuli.*
15. *Legati miſſi ſeu Nuntij poteſtas.*
16. *Legati poteſtas quo modo finiatur.*

LEgatos ex eo nomen habere tradit Varro, quia ut publicè mittantur, leguntur. 1 In libris Iuris civilis Legati appellantur, qui à Republ. cum mandatis mittuntur ad Principem, *l.* 2. *§.* 3. *l. Siquis* 8. *& l. Non aliàs* 24. *D. De iudic.* Venit & Legati nomine vicarius, & is, qui alterius vice fungitur, uti Legatus Proconſulis, *D. De legato Proconſ.* unde Legatum alieni muneris vicarium vocat Papin. *l. Vicarius* 23. *D. De legationib.* Sic & dicitur Legatus Præſidis, Legatus Cæſaris, qui Præſidis nomen ſibi vindicat. Hoc quoque in Iure non diſſimiliter Legati nomen ſumitur vel pro eo, qui mittitur à Pontifice ad actum aliquem expediendum, vel pro eo, qui mittitur in provinciam, cum poteſtate adminiſtrandi eà, quæ ſunt muneris Apoſtolici, quo modo capitur hoc Tit. Nam cùm Pontificis auctoritatem aut præſentiam in provincijs ſæpè poſtulet negotiorum gravitas, & propter diſtantiam locorum præſentiam ſui exhibere nequeat, mittitur eò, qui vices ſuppleat in cauſſarum determinatione. * Differt à delegato Pont. de quo 2
Tit. proximo actum, cui tantùm una aut certæ cauſſæ committuntur. Legato verò de omnibus cauſſis ut judici ordinario eſt cognoſcendi auctoritas.

Poteſtas itaque major illi eſt, quàm delega- 3
to, eaque varia, pro vario Legatorum genere, quod eſt triplex. Alij enim dicuntur Legati à Latere, quales ſunt Cardinales, miſſi à Rom. Pontifice: dicti de Latere, quòd ex ijs, qui ad latus Pontifici adſiſtunt, mittantur. Cardinalibus ſolis hoc nomen competere benè notat Gloſ. in *c. penult. h. t.* & ita uſum Eccleſiæ habere tradit Speculator *p.* 1. *tit. De legato §.* 3. Alij dicuntur Conſtituti ſeu Miſſi, qui vocantur Nuntij, miſſi quidem à Rom. Pont. non tamen de numero Cardinalium. Alij Nati, quorum dignitati, quam in Eccleſia obtinent, munus legationis eſt adnexum. Cujuſmodi in Francia Archiepiſcopus Remenſis eſſe colligitur ex *c. Per venerabilem* 13. *inf. Qui filij ſint legit. & c. pen. ſup. tit.* 17 in Hiſpania Toletanus, in Anglia Cantuarienſis & Eboracenſis,

racenſis, *c. 1. h. tit. & c. 1. inſ. De appellat.* & alij alibi.

4 Officium Legatorum eſt, quòd in provincijs ſibi commiſſis, ad inſtar Proconſulum, reputentur ordinarij, evellant, diſſipent, ædificent, *d. c. 2. h. t. in 6.* audiant & cognoſcant cauſſas, non tantùm per appellationem ad ſe devolutas, ſed & per querimoniam delatas; non jure metropolitico, quia eatenus non ſe immiſcent Suffraganeorum ſuorum cauſſis, niſi per appellationem, ſed jure Legationis, tamquam gerentes vices Pontificis, *d. c. s. h. tit.* Quòd ſi querelæ concernant Epiſcopum, videntur & in prima inſtantia proponi poſſe coram Archiepiſcopo, qui eſt ſuperior, & ad quem recurſus habetur. Abbas *in d. c. s.* An omiſſo medio poſſit ad Legatum appellari, dicetur infrà, *tit. De appellat.*

Poſſunt & alijs cauſſas delegare, cùm hoc liceat Ordinarijs: exceſſus, delicta corrigere; quæ utilia ſunt ſtatuere, etiam perpetuò duratura. Delegatis tamen alicui ſpecialiter cauſſis per Pont. ſe immiſcere prohibentur, *c. 2. h. tit.* Poſſuntque omnia alia, quæ in generali conceſſione venire ſolent, non etiam quæ in ſpecie ſunt concedenda. Quo modo non conferunt Eccleſias Cathedrales, Regulares, Collegiatas, ad quas electione pervenitur, *c. 4. eod. in 6.* Non dividunt Epiſcopatus, nec uniunt, nec unum alteri ſubijciunt, non transferunt: hæc enim in ſignum ſingularis privilegij Pontifici ſunt reſervata, *c. 3. & 4. eod.*

Quæri poteſt, An Concilium convocare
5 poſſint? R. Quantum ad generale, minimè hoc ijs licere ſine ſpeciali mandato R. P. *can. Regula Diſt. 17. ut rectè ibi ſupplet Gloſſa*, cui hoc ſpecialiter reſervatum, *can. Ideo* x. *q.* 6. Provincialia videntur convocare poſſe, cùm & Metropolitani ea convocent, ut quod datum minori, non ſit denegandum majori. Hoſtien. *hicum Summa*, Abbas *d. c. 4. nu.* 7.

Maximæ inter eos poteſtatis eſt Legatus à
6 Latere, qui abſolvit excommunicatum ex percuſſione Clerici, etiam extra ſuam provinciam, *c. pen. h. tit.* Beneficia confert, præveniendo ordinarios collatores, etiam Eccleſiæ Cathedralis, *c. 1. eod. in 6.* ubi generatim illi conceditur, tamquam quædam prærogativa, collatio beneficiorum: ut cùm hæc non ſint excepta, rectè ab eo conferantur. Abbas in *c. Dilecto* 25. *nu.* 4. *inſ. De præben.* Quod & procedit in beneficijs patronatus Clerici, *c. Dilectus* 6. *ubi Gloſſa h. t.* qua de re latiùs *inſ. tit. De iure patron.* Vbi neceſſe eſt impetrans mentionem faciat beneficij, ſi quod jam obtinet; aliàs collatio erit irrita, *c. fin. eod. in.* 6.

Quæſtionis eſt, An beneficia monocularia
7 conferre poſſit? R. Talia dici, quæ unica ſpectant ad alicujus collationem, qui ideo monocularis collator dicitur; & poſſe, eo non obſtante, à Legato conferri, cùm, juxta dicta, Legato jus competat, ut poſſit conferre beneficia, non diſtinguendo, qualia ea ſint. Vt ubi jus non diſtinguit, nec nos diſtinguere debeamus. Vide Wameſ. *Conſ. 42. de iure Pont. nu. 6.* & 7. Azor. *Inſtit. Moral. tome 2. lib. 5. cap. 28. §. Quintò quæritur.* Manualia beneficia, quæ ad nutum ſuperioris adimi queunt, etiam conferri per Legatum poſſe communiùs eſt receptum, cùm ſimpliciter beneficij rationem & naturam habeant, non obſtante, quòd auferri poſſint, ut tradit Navar. *De Regularib. Comment. 2. nu. 6. verſ.* 8.

Item quæritur, An poſſit Legatus creare 8
Canonicum in Eccleſia ultra numerum? R. Si non ſit certus numerus à Pont. conſtitutus, aut ejus auctoritate confirmatus, id licitum eſſe, etiam contradicentibus Canonicis, cùm creare Canonicum abſque præbenda non ſit contra jus commune, *c. Relatum 8. inſ. De præben. & ſimilib.* Et id ipſum competere Legato patet ex *c. Hi qui 12. De præben. in 6.* Nec facit, quòd poſſit videri fruſtrà creari talis Canonicus, cùm ad vacaturam nihil juris acquirat, quod tantùm Pontifex concedere poteſt, ut dicetur *inſ. ad tit. De conceſſ. præben.* nam recipit diſtributiones quotidianas, & obligatur Capitulum ad ei providendum, Abbas *in c. Inter cætera nu. 6. inſ. De præben.* ex ratione *cap. Relatum 9. d. tit.* Conſtituto auctoritate Papæ quin præbenda primò vacans ſit conferenda tamquam adfecta, extra dubium eſſe tradit Abbas
d. loco nu. 7. per c. Si ſoli De conceſſ. præb. in 6. 9
Dubitatur quoque, An poſſit Legatus conferre beneficia extra provinciam exiſtens? R. Poſſe, cùm iſta res ſpectet ad voluntariam juriſdictionem, minimè turbans alterius juriſdictionem. Facit, quòd idem ſit conceſſum Epiſcopis. Innoc. in *c. 5. inſ. De conceſſ. præb. & dicetur inſ. De præben.*

Quid ſi jus conferendi ſpectet ad Clericos 10
alterius provinciæ? R. Nihilominus poſſe; quia quoad hanc rem ſpectandus potiùs beneficij locus, quàm ejus, ad quem ſpectat collatio, *arg. c. 3. inſ. De foro compet.* Et facit, quòd Epiſcopus ſuppleat negligentiam alterius externi, ad quem collatio ſpectat, *Gloſ. in Clem. 1. V. locum De ſuppl. neglig. Prælat.*

Poteſt itaque Legatus conferre beneficia 11
vacantia in ſua provincia, etiam devoluta ad Ordinarium ex negligentia alterius, quòd cum illo concurrat, & præveniens ſit potior. Confert & ſpectantia ad Pont. aut etiam ad eum devoluta. Abbas *ad c. pen. nu. 2. inſ. De præb. per text. ibi & Gl. in c. 1. h. tit. in 6. V. amplioris:* non tamen ſibidem reſervata, aut vacantia in Curia ſine ſpeciali mandato, *c. Licet 2. De præben. in 6. Gl. in d. c. s. h. t. in 6.*

Eſt & conceſſum Legato reſervare be- 12
neficia, præter Cathedrales & Regulares;

Collegiataſve Eccleſias, earumque dignitates majores poſt Epiſcopos, *c. pen. h. tit. in 6.* Non tamen pendente unâ reſervatione, aliam ſuperaddit, *c. 3. eod. tit. in 6.* Eſtque hujus reſervationis ea conditio, quòd ſortiatur effectum, ſi durante legatione vacans ſit collatum; nam finitâ legatione exſpirat & reſervatio, *d. c. 3.*

13 Poteſt & Legatus diſpenſare cum natis extra matrimonium, eoſque reſtituere natalibus, ut habeantur habiles ad Ordines & beneficia; nam ſolet iſta facultas concedi Legatis.

14 Comparatur autem Legatus Proconſuli, *c. 2. eod. in 6.* Quâ ratione ut iſte urbem egreſſus proconſularibus inſignibus uti poterat, *l. 1. D. De officio Proconſ.* ita & hic uti poteſt inſignibus Legatorum proprijs. In ingreſſu in provinciam ſervabit morem conſuetum, ad inſtar Proconſulis, *l. Obſervare D. d. tit.*

15 Quantum ad Legatum Miſſum, quem Nuntium vocant, minor illi eſt poteſtas, cùm talis non abſolvat excommunicatum ob percuſſionem Clerici, niſi in ſua provincia, & quidem ſubditum, non alienum, *d. c. pen. h. t.* Niſi hæc poteſtas illi ſit conceſſa à Pontifice, veluti ſi cum poteſtate Legati de latere mittatur: tunc enim omnia poſſe videtur, quæ Legatus de latere: ut etiam beneficia conferre poſſit, concurrendo cum Ordinarijs; cùm ut non intereſt, quis ſit Proconſul, an proconſulari poteſtate præditus, *l. 1. D. De tutor. & curat. datis &c.* ita nec quis ſit Legatus de latere, an Legatus ſimplex, cum illa poteſtate.

16 Finitur Legati poteſtas lapſu temporis appoſiti. Revocatione, etiam tacitâ, ut quando negotium alteri committitur, *c. 2. h. tit.* Morte Legati, quia eſt perſonalis; non item morte Pontificis conſtituentis, cùm habeatur loco ordinarij, *c. 2. eod. in 6.* Ceſſat & Legati auctoritas, præſente Pontifice & Legato majori, *c. Volentes 8. h. tit.* cedit enim minor Magiſtratus majori. Denique egrediendo provinciam animo non redeundi, *l. 3. in princ. D. De off. Præſidis.* Videatur Gloſſa *in c. 3. V. finitur eod. in 6.* Finitâ autem legatione finiuntur & mandata Legati, re integrâ, niſi quòd ſtatuta ab eo ſint perpetua, *c. fin. h. t.*

TITVLVS XXXI.

De Officio Iudicis ordinarij.

SVMMARIVM.

1. *Iudex ordinarius quis?*
2. *Qui ordinariam poteſtatem exerceant.*
3. *Officium Epiſcopi in quibus conſiſtat.*
4. *Ad legem diœceſanam quæ pertinere dicantur.*
5. *Quæ ad legem iuriſdictionis.*
6. *Epiſcopus inferiorum ſententias non infringit.*
7. *Quatenus in mores laicorum animadvertat.*
8. *Vacanti Eccleſiæ providet de œconomo.*
9. *Epiſcopi eſt prædicare, confeſſiones audire.*
10. *In exemptos iuriſdictionem non exercet.*
11. *Iuriſdictio Archiepiſcopi quatenus ſe extendat.*
12. *Summus Pont. omnium iudex eſt ordinarius.*

ORdinarius eſt, qui propriam exercet, 1
juriſdictionem, competentem ſibi ratione dignitatis, ex lege, canone, conſuetudine, *c. Duo 9. h. tit.* In quo diſtinguitur à delegato, qui fungitur vice delegantis.

Ordinariam poteſtatem per totum orbem habet Rom. Pontifex: Epiſcopi, Decani, 2
alijque Prælati tantùm in parte ſibi commiſſa. Legatum Apoſtolicum inter ordinarios computari reſcriptum *c. 2. De off. legati in 6.* Parochialis Eccleſiæ Rector etſi vocetur Prælatus in *c. Tua inſ. De Clerico ægrot.* poteſtatem tamen judicis non habet, nec ullum forum contentioſum. Vnde non excommunicat, niſi hoc ei tribuerit conſuetudo; quomodo accipiendum *c. 3. h. t.*

Conſiſtit officium Epiſcopi in duabus le- 3
gibus, quibus jura Epiſcopalia concluduntur, de quibus *c. Cenquerente 16. & Gl. in c. Dilectus 18 h. t.* quarum altera juriſdictionis, altera
diœceſana dicitur. * Ad hanc ſpectat convo- 4
care Synodum: in ſignum reverentiæ & obedientiæ, & in honorem Cathedræ recipere duos ſolidos, qui veniunt nomine Cathedratici, qua de re textus & Gl. *x. q. 13.* Canonicam item portionem mortuariorum & decimationum, procurationes moderatas pro locorum facultatibus ex cauſſa viſitationis exigere, *d. c. 16.* modò ipſe Epiſcopus viſitet; nam aliàs nihil debent qui viſitantur, ſed viſitanti nomine Epiſcopi tenentur providere de victualibus, *c. 6. eod. in 6.* qua de re pluribus infrà *ad tit. De cenſib.* Petere ſubſidium moderatum ex manifeſta & rationabili cauſſa, *d. c. 16. in fine*, ſcilicet ſi Epiſcopatus ſit gravatus, ſi tenues ſint reditus, ſi negotia publica ita poſtulent. Abbas *d. c. 16. & Gl. in d. c. Dilectus 18. & can. 1. x. qu. 3.* Hoſtienſis *hic verſic. Sunt autem.* De hac lege diœceſana vide Ren. Choppinum *De ſacra Politia lib. 2. c. 7.*

Ad legem juriſdictionis ſpectat, audire 5
cauſſas ſuorum, non tantùm Clericorum, ſed & laicorum, quatenus ad Eccleſiam pertinet earum cognitio: de moribus & ſtatu ſubditorum inquirere. Cui rei Prælati ponentes impedimentum, conſtringendo ſuos ſubditos, per juratas promiſſiones, obligationes, ſententias, ne ſuperiori inquirenti pareant, aut ſtatum Eccleſiæ patefaciant, ſunt condignè caſtigandi, *d. c. 4. eod. in 6. c. 1. h. t.* Corrigere, reformare, remotâ appellatione: non obſtante conſuetudine, quæ illam indulget, ne impediatur

diatur morum correctio, niſi excedatur forma correctionis, *c. Irrefragabili* 13. *h. tit.* Sicut nec obſtante conſuetudine, quâ exceſſus Canonicorum corriguntur à Capitulo, prohibebitur eos corrigere, ſi ad Epiſcopi juſſionem intra terminum ab eo præfixum non corrigantur. Quem novit ſecretò reum alicujus criminis, non nominatim, ſed in genere arguet; auctorem etiam excommunicabit, *c. 2. h. t.* ne aliàs notet infamiâ eum, qui publicè habetur bonæ famæ.

6 Spectat etiam ad officium Epiſcopi, inſtituere, deſtituere, abſolvere, etiam alij mandare abſolutionem, *c. fin. h. t.* Non tamen inferiorum ſententias cenſuraſve infringet, aut relaxabit, *c. 3. eod.* Sic à Decano excommunicatum Canonicum, ab Abbate incarceratum Monachum non ſolvit: multò minùs excommunicatum à defuncto d legato Papæ; nam hoc ſolius eſt Papæ, aut ſucceſſoris ejus, *c. Paſtoralis* 11. §. 1. *h. tit.* Vitabit & alibi excommunicatum, *c. Ad reprimendam* 8. *h. tit.* Abſolutum per deſidiam vel malitiam delegati, ſi in peccato perſeveret, poteſt in excommunicationis ſententiam revocare, *c. Significavit* 6. *h. tit.* ne foveantur delicta. Vti & poteſt abſolutionem Pontificis, quam videt ſubreptitiam, recijcere, *c. Ex parte* 5. *h. tit.*

7 Advertit quoque in mores laicorum, & de criminibus eorum cognoſcit, quatenus ad forum ejus pertinent, uti adulterium, hæreſis, uſura, & alia. Quæ ſi ita ſint gravia, ut ſufficienter nequeant puniri per cenſuras Eccleſiaſticas, cùm gladio non utatur Eccleſia, *can. Inter* XXIII. *q.* 2. invocabit brachium ſæculare, *c. 1. h. t.* Quod & invocatur in defenſionem Eccleſiarum & pauperum, contra divites & potentiores, ſi opprimantur, *can.* 2. 3. *pen.* XXIII. *q.* 3.

8 Incumbit & Epiſcopo vacanti diutiùs Eccleſiæ, etiam patronatæ, providere de Oeconomo, *c. 4. h. tit.* Ipſe autem prohibetur bona dignitatum, perſonatuum Eccleſiarum vacantium occupare: quorum fructus ſunt reſervandi futuro ſucceſſori, niſi aliter ex ſpeciali privilegio aut conſuetudine obtineat, *c. fin. eod. in* 6.

9 Incumbit item Epiſcopo munus prædicandi, confeſſiones audiendi; quod tamen ſupplet per perſonas idoneas ſubſtitutas, *c. Inter cætera* 15. *h. tit.* in ea parte præcipuè, ubi eſt diverſum idioma: ubi etiam permiſſum conſtituere vicarium Pontificem, *c. Quoniam* 14. *in fine.* Præcipitur autem Epiſcopo in caſibus, quibus imponenda venit pœna, caveat à quæſtu pecuniæ, aut alio gravamine, *d. c. Irrefragabili* 13. *in fine.*

10 In exemptos, vel Pontificio indulto vel conſuetudine, non exercet Epiſcopus ordinariam juriſdictionem: uti nec in Monachos, cùm ſubſint correctioni ſui Superioris, *can. Abbates* 16. XVIII. *qu.* 2. niſi extra monaſterium delinquant, tunc enim ab Epiſcopo tamquam Sedis Apoſtolicæ delegato puniri poſſunt, *Trid. Seſſ.* 6. *c.* 3. *De reform.* aut niſi Prælati correctionem negligant, *c. Quanto* 7. *h. t.* Ne tamen exemptos hâc viâ liberiùs delinquere contingat, conceſſum Epiſcopis, non tamquam Ordinarijs, ſed delegatis Apoſtolicæ Sedis, viſitare loca exempta, emendare, corrigere. *Trid. Seſſ.* 21. *c.* 8. *De reform.*

Archiepiſcopi in ſuos ſubditos exercent ordinariam quidem juriſdictionem, atque ita in ſua diœceſi; ad quos & ſpectat conſecrare Suffraganeos, aut eorum conſecrationem ea cauſſa alteri committere, *c. Quod ſedem* 10. *h. tit.* In totam verò provinciam ordinariam poteſtatem non exercet Archiepiſcopus, nec corrigit ſubditos ſuorum Suffraganeorum, cùm in eos nihil juris prætendere poſſit, niſi ut eorum negligentiam ſuppleat, vel cauſſa per appellationem ad eum ſit devoluta, vel aliud privilegio aut conſuetudine fuerit inductum, *can. Conqueſtus* IX. *q.* 3. Datur hoc Epiſcopis, ut in quolibet loco ſuæ diœceſis non exempto ſedere poſſint pro tribunali, *c. 7. eod. in* 6. 11

Summus Pontifex etiam immediatè & in prima inſtantia omnium cauſſas cognoſcit, *can. Salvo* IX. *q.* 3. cùm ſit omnium Iudex ordinarius: communicavit enim tantùm cum alijs poteſtatem, non etiam ſibi eam ademit. 12

TITVLVS XXXII.

De Officio Iudicis.

SVMMARIVM.

1. *Iudicis officium nobile & mercenarium.*
2. *Iudicis eſt componere & decidere lites.*
3. *An obligetur imponere pœnam lege præſcriptam.*
4. *Diminutio pœnæ non permiſſa iudici.*
5. *An diminui vel remitti pœna per Principẽ poſſit.*
6. *Iudex in iudicando ſequetur allegata & probata.*
7. *An ijs reiectis, poſſit ſequi propriam ſcientiam & conſcientiam?*

POſt tradita, quæ ſunt Iudicum in ſpecie, ſubijciuntur quæ ſunt officij judicum in genere. Ea vel ſpectant ipſum judicium, vel extra illud fiunt. Iuri item 1 ſunt adſtricta, & actioni ſubſerviunt, qualia dicuntur ſpectare ad officium judicis mercenarium: vel eo ſunt ſoluta, quippe judicis arbitrio relicta, ex æquitate decidenda, ceſſante actione, qualia ſpectant ad nobile officium Iudicis, quale pro actione dicitur proponi, *c. 1. h. tit.* ut quando reſtitutio in integrum principaliter poſtulatur. Spectat eodem cautio damni in-

facti: uti & ſupplere ea, quæ deſunt Advocatis partium, quatenus juris ſunt; nam ea, quæ ſunt facti, non ſupplet judex, ut traditur *tit. Cod. Vt quæ deſunt Advoc. partium &c.* Advocatum dare parti, quæ illum habere non poteſt: qui licet fuerit judicis domeſticus, non videtur tamen ideò recuſandus ut ſuſpectus, *c. 1. h. tit.* Poteſt etiam judex cogere Advocatum gratis præſtare patrocinium, ſi pars in extrema ſit neceſſitate, quia tum denegare patrocinium eſt quaſi occidere. Felin. *d. c. 1. h. tit.*

2 Præcipuum officium judicis eſt, lites componere, cùm verecundæ cogitationis ſit, eas execrari, *l. Item 14. in fine princ.* D. *De alienat. iud. mutandi cauſ. facta.* Si nequeat componere, cauſſam audire utrimque, auditam examinare, & ſecundùm æquitatem Canonibus, legibus, conſuetudini conſonam, determinare. A quibus non recedet, cùm, ut habetur *can. In iſtis Diſt.* 4. non liceat judici de legibus judicare, ſed ſecundùm ipſas: & *can. Summopere* 70. 11. *q.* 3. divina & humana lex reſolvatur, & ſecundùm quod ibi conſtitutum eſt ſententia proferatur. Determinare, inquam, quàm citiſſimè, id eſt intra triennium, uti deciſum legibus civilibus, & ſequuntur Canones, ut dicetur infrà, *tit. De iudicijs.*

3 Quæritur hîc, An obligetur judex ad imponendam pœnam lege præſcriptam? R. Poſſe videri, non teneri, quòd leges pœnales non tam contineant verba præceptiva, reſpectu judicum, quàm potiùs reorum: imò Eccleſia ſanguinis reos defendat, *can. Reos* 7. XXIII. *q.* 5. & pro ijs intercedendum eſſe paſſim habeant ſancti Patres, ut videre eſt ex *can.* 1. *& ſeqq.* XXIII. *q.* 8. Dicendum tamen, omninò obligari judicem ad inferendam pœnam lege præſcriptam; ſive ipſo facto impoſitam, quia tum non aliud judicis officium, quàm ſententiam deſuper proferre, & executioni mandare; ſive imponendam, quia & tunc obligatur judex illam imponere, & exequi, ne temerè lex mandet, & condemnatio ſit frivola. Nec poteſt dici lex eo caſu ferri ad reum, cùm magis feratur ad judicem, mandando illi inflictionem pœnæ præſcriptæ: quæ cùm ſit juſta, ſervanda à judice, qui juſtitiæ eſt miniſter & executor. Non poteſt etiam dici, relictum eſſe arbitrium judici, ratione circumſtantiarum: hoc enim, quando lex non expreſſit certum pœnæ genus, cujuſmodi expreſſio tollit arbitrium, quod aliàs conceſſum videtur. Non eſt tamen excluſum per legem, quin, ſi circumſtantiæ atrox & graviſſimum crimen ponant, poſſit illas ſpecialiter punire judex. Ita enim exigit commune bonum, cui reſpondet metu pœnæ arcere alios ab inſolentijs, & facere, pertimeſcant proſilire ad ſimilia, *Clem. 1. in fine De offic. iud. ordin.* Vide dicta ad D. *tit. De pœnis nu.* 9.

4 Diminutio pœnæ legalis pecuniariæ, parti læſæ, fiſco, alijſve applicandæ, eſt contra obligationem, non tantùm legis, ſed & juſtitiæ, ſive ipſo facto impoſita per legem, ſive non, cùm jus continuò acquiratur alteri ad talem pœnam conſequendam. Quantum ad pœnam vindicativam, licet ejus diminutio non lædat jus tertij privati, lædit tamen jus Reip. cujus bono cedit ſumi vindictam à delinquente. Vt nec ea poſſit videri permiſſa judici, qui jubetur ſervare leges. V. Suarez *De Legib. lib. 5. c.* 11.

Sed hîc quæſitum, An poſſit per Principem 5
diminui aut remitti? R. Ita communiter receptum eſſe, quia ſit ſupra leges, earumque vinculo non teneatur, ſaltem quoad vim coactivam. Tenetur tamen quoad directivam, atque ita non erit immunis à peccato, remittendo ſine cauſſa, eo quòd ex remiſſione aliàs ſequatur moralis occaſio multiplicationis criminum. Quæ & faciet inferiorem judicem poſſe diminuere pœnam. Ponit eam ætas, ſenectus, pueritia, *l. Auxilium 37. §. 1. D. De minorib.* modus peccandi, *l. Abſentem 5. in fine D. De pœnis.* In pecuniaria pœna cauſſat diminutionem paupertas, *l. Illicitas §. fin. De off. Præſidis.*

In judicando ſequetur, non quod privata 6
ſuadet ſcientia, ſed quod ex allegatis & probatis conſtat, ſepoſito omni affectu pravo, quem cauſſat odium, vindictæ cupiditas, favor, cujus ſemiuncia ſæpè pluris eſt, quàm deunx juris & æquitatis, prô dolor! ſordes, levitas, conſanguinitas, & ſimilia recto judicio inimica, *can. Iudicet* III. *q.* 7.

Vulgata & celebris eſt quæſtio, An certò 7
ſciens, reum falſis allegationibus onerari ac convinci, poſſit eum abſolvere, an verò debeat condemnare? R. Privatam ſcientiam, etiam certiſſimam, non ſuffragari judici, quò minùs allegata & probata ſequatur, quæ licet ſciat non eſſe vera, quia tamen publicè pro veris habentur, amplecti debet, *d. l. Illicitas §. veritas D. De officio Præſ.* tamquam ſibi cognita, ut perſonæ publicæ, quam gerit in judicando, & ex qua judicat, non habito reſpectu ad perſonam privatam, informatam particulari ſeu privatâ ſcientiâ, licet certiſſimâ. Et ita exigit Reip. bonum, in qua majora mala ſequerentur, & magna perturbatio, ſi illa licentia judici concederetur, cùm de privata ejus notitia non poſſit conſtare Reipubl. In eam partem adducitur textus in *c. Paſtoralis* 28. *§. quia verò ſup. tit.* 29. *De off. iud. deleg.* ubi inferior juſſus ſuperioris ſui ſententiam exequi, eam rectè exequitur, etiamſi ſciat injuſtam in re; quatenus juſta eſt ſecundùm allegata & probata. Nam ſi nulla foret, aut etiam injuſta ex parte allegatorum, non eſt illi neceſſitas exequendi, & non citra peccatum exequeretur. Hanc materiam latè tractat Covarr. *1. Var. Reſol. cap.* 1. qui iſtam ſententiam non tantùm vult obtinere in cauſſa civili, verùm etiam in criminali. Quod tamen

dubium videri poſſet, ex eo, quòd occidere innocentem per ſe intrinſecè ſit malum, atque ideo non licitum. Vt ut eſt, judici incumbit laborare, quantum in ſe eſt, in liberationem innocentis: imò etiam judicis perſonam, ſi commodè poteſt, exuere. Vid. Cuiac. 12. *Obſervat. c.* 19. Navar. *Conſ.* 4. *nu.* 10. *inſ. De iudicijs*, qui citat in iſtam ſententiam D. Thom. 2. 2. q. 67. *art.* 2. videturque inter Theologos paſſim recepta. Adde his Per. à Navarra, *De reſtitut. lib.* 2. *c.* 3. *nu.* 152. *& ſeqq.* P. Royzium *deciſ. Lituan.* 3. *nu.* 230. Sanchez *De matrim. Tract* 7. *Diſp.* 37. *nu.* 13. & quæ ſcripſimus *ad tit.* D. *De iudic nu.* 47. *& ſeqq.*

TITVLVS XXXIII.

De Majoritate & Obedientia.

SVMMARIVM.

1. *Maioritas & Obedientia quid.*
2. *Qui quibus obedientiam debeant.*
3. *Pœna inobedientis, & ad quos ea ſpectet.*
4. *Obedientia in quibus conſiſtat.*
5. *Laicus reverentiam debet Clerico.*
6. *Inter Clericos qua ratione quis & ex qua cauſſa maior habeatur.*
7. *Profeſſus nulliter profeſſionem poſtea ratificans an locum priorem retineat?*
8. *Maiorem quem facit prærogativa ordinantis.*
9. *Plurium graduum cumulatio an faciat quem maiorem?*

1 EX gradus & ordinis diſtributione oritur quædam præeminentia, quæ hîc dicitur Majoritas, eſtque prærogativa, quâ præſtat major minori. Ex ea oritur Obedientia, quam minores debent majoribus, quatenus illicitum nihil præcipiunt; parendum enim Deo magis, quàm hominibus, *can. Si dominus* 93. XI. *q.* 3. In dubio tamen parendum ſuperiori præcipienti, *can. Quid culpatur* XXIII. *q.* 1. * Debetur autem obedientia po-
2 tiùs proximo ſuperiori, quàm remotiori, quatenus contra leges ſuperioris nihil præcipit, *c. Inter* 8. *h. tit.* Sic Religioſo eſt potiùs Abbati parendum, quàm Epiſcopo, & non Epiſcopi, ſed Abbatis juſſu ordinandus, *can. Si quis Monachus* 28. *c. Cùm pro utilitate* 34. XVI. *q.* 1. Vtinec Clericus Epiſcopi ſine ejus conſenſu ab Archiepiſcopo transferendus. *can. Conqueſtus* IX. *q.* 3. * Inobediens ſubiacet cenſuræ
3 Eccleſiaſticæ, per quam compellatur, *c.* 2. 5. 9. *hoc tit.* quatenus eam inferre ſuperior poteſt. Hinc Abbatiſſa ſubjectos inobedientes non excommunicat, *c. Dilecta* 12. *h. tit.* propterea quòd excommunicatio ſpectet ad claves, quarum poteſtas non eſt fæminis, *c. Nova* 10. *inſ. De pœnit.* Suſpendit tamen, idque ratione juriſdictionis, quam ei dat conſuetudo, arg. *c. Dilecti* 4. *inf. tit.* 43. *De arbitr. Gl. d. c.* 12. *& ibid.* Innoc. Minor in majorem nihil attentat: quo modo diœceſano ſtatuto non ligatur Archiepiſcopus, etiam exiſtens in diœceſi, ut dictum ſup. Tit. 2. neque enim minor majorem judicat, *can. pen. & fin. Diſt.* 21.

Obedientia conſiſtit in tribus, videlicet re- 4
verentia, præcepto, & judicio. Reverentia eſt in adſurgendo majori, honorificè eum ſalutando, & alijs, quæ pro more patriæ majoribus & dignioribus exhiberi ſolent. Iudicium & præceptum in eo conſiſtunt, ut minor coram majore compareat, tamquam judice; monitiones, correctiones obſervet, mandato obtemperet.

Laico majorem & digniorem eſſe Clericum 5
certum eſt. Vnde & huic ille reverentiam debet, quam & Principes exhibent Epiſcopis, *c.* 4. *&* 6. *h. tit.* Imò Sacerdotes Regum, aliorumque fidelium patres & magiſtros cenſeri, habet *can. Quis dubitet Diſt.* 96.

Inter Clericos contingit aliquem eſſe ma- 6
jorem: I. Dignitate & juriſdictione; quo modo Epiſcopus major eſt Archidiacono, hic alijs Clericis, Abbas Monachis, *d. c.* 12. II. Ordine; quo modo Sacerdos eſt major Diacono, hic Subdiacono, *c. Statuimus* 15. *hoc tit.* III. Antiquitate: ſic priùs ordinatus eſt poſteriùs ordinato major, *c.* 1. *h. t.* Vbi nihil facier nominatio ad Epiſcopum, ſeu confirmatio, ſed ipſa ordinatio ſeu conſecratio, cujus prioritas conſtituet antiquiorem, & ex conſequenti digniorem. Sic & inter profeſſos antiquior habetur major, eique prærogativa debetur.

Vbi quæri poſſet, An profeſſus nulliter, po-
ſtea profeſſionem ratificans, retinere tutò poſſit 7
locum priorem, & frui privilegijs ei competentibus? R. Hoc velle Navar. *Conſ.* 27. *De regularib.* ſi ab initio in bona fide fuerit. Videri tamen potiùs, ſi inde aliquid præjudicij cedat religioni, aut Religioſis, quod ſit alicujus momenti, non poſſe eum in loco ſuo manere citra diſpenſationem: ſi tamen abſque nota non poſſet cedere alijs, quia res eſt ſecreta, non teneri abſtinere, ratione communis erroris, quem auferre cum nota ſua nemo tenetur. Quod multò magis procedet, ſi fuerit præjudicium parvi momenti. Si nullitas fuerit publica, cùm ex tempore ratificationis incipiat demùm eſſe profeſſus, ex eo quoque tempore tantùm habebit privilegia profeſſorum.

IV. Prærogativa ordinantis facit quem 8
majorem. Sic ordinatus à ſummo Pont. dignior eſt ordinato ab Epiſcopo; licet per hoc non eximatur à juriſdictione ſui Epiſcopi, *c. Per tuas* 7. *h. tit.* Inter hos abſolutè major eſt is, cui non ſolùm debetur obedientia reverentiæ, verùm & præcepti, & judicij, quam ſolemniter promittit Epiſcopus Archiepiſcopo, Abbates, Archidiaconi,

coni, & alij in dignitate poſiti, ipſi Epiſcopo, etiam cum juramento ſolemni, quale præſtant Pontifici Epiſcopi, ſecundùm formam *c. Ego 4. inſ. De iureiur.* Non habentes dignitatem tantùm promittunt manualem ſuis Prælatis obedientiam, *c. 3. & c. His quæ 11. h. tit.* niſi aliud habeat conſuetudo. Si aliqui ſint juriſdictione pares, is inter eos major erit, cui ordo eſt major. Si & in hoc paritas, is qui priùs ordinatus, *d. c. 1. ubi* Innoc. *h. tit.* Si in eo quoque paritas fuerit, dignior erit, qui à digniore ordinatus.

Quæritur, An plurium graduum cumulatio,
9 quorum nullus per ſe ſufficit ad præeminentiam, faciat aliquem majorem eo, qui habet unum præeminentem? R. Non videri, argumento *l. Spadonum 15. §. qui iura D. De excuſat. tutor.* ubi variæ ſpecies excuſationis, ſi per ſe ſint imperfectæ, non excuſant: uti nec hae in re plures gradus in uno non ponent præferentiam, ſi in alio ſit unus excellentior. Vnde Epiſcopus Doctor non præcedet Archiepiſcopum non Doctorem, Navar. *Conſ. 5. nu. 4. & 15. hoc tit.* & Doctor Medicinæ aut Legum non præferendus Doctori Canonum. Felin. *in c. Clerici nu. 3. & ibid.* Abbas *inſ. De iudicijs.*

TITVLVS XXXIIII.

De Treuga & Pace.

SVMMARIVM.

1. *Tentanda compoſitio inter partes litigantes.*
2. *An Iudex partes ad hoc cogere poſſit?*
3. *Tentanda compoſitio potiſſimùm in bellis., idq; per pacem vel inducias.*
4. *Induciæ aliæ Conventionales, aliæ Canonicæ.*

ANte judicij ingreſſum incumbit Magiſtratui, maximè Eccleſiaſtico, ten-
1 tare, ſi controverſiæ quadam compoſitione poſſint ſopiri. Quæ res tendit in bonum publicum, cujus ſtatus turbatur litibus, quas ideò quilibet bonus execratur.

2 Quæritur autem, An Iudex poſſit cogere partes ad compoſitionem? R. Non poſſe cogere ad tranſigendum, aut compromittendum, cùm hæc res eò tendat, ut quis invitus Juri ſuo cedat. Quod iniquum, unde & meritò id prohibitum judici. *Novel. Vt litigantes &c 124 in fine.* Niſi lis intricata ſit, ut aliter expediri nequeat: & ita paſſim tradunt Doctores, Abbas *hic in Rubr. & c. Cùm pridem nu. 6. inſ. De pactis,* Felin. *hîc in Rubr.* Iaſon *ad l. Quidam 21. nu. 4. D. Si certum pet.* Facit eò textus in *c. fin. ſup. tit. 3. De reſcriptis.*

Rectè tamen facit Iudex, ſi annitatur componere partes, præcipuè ubi ſcandali occaſio ſu-
3 beſt: potiſſimùm in bellis, quæ vel ſopiuntur perpetuò per pacem, quâ, remiſſis injurijs, fœdus æternum ſancitur; vel temporaliter per inducias, quæ hîc Italico ſive barbaro vocabulo Treuga dicuntur, quando ab armis abſtinetur.

* Hæ aliæ ſunt Conventionales, quæ mu- 4
tuo partium pacto initæ ſtrictè ſunt obſervandæ, etiam inter hoſtes, *can. Noli verſ. fides* XXIII. *q. 1.* Aliæ Canonicæ, ex præcepto Eccleſiæ, quæ certis diebus ab armis abſtinere jubet, ut diebus Dominicis, tempore Adventus uſque ad octavam Epiphaniæ, tempore Quadrageſimæ uſque ad octavam Paſchæ, *c. 1. h. tit.* Niſi urgeat neceſſitas, propter ingruentem hoſtem, *can. Si nulla* XXIII. *q. 8.* Præcipit & Eccleſia, ut à certis perſonis abſtineatur, veluti Presbyteris, Monachis, Converſis, ruſticis, mercatoribus: item ab animalibus, quorum uſus eſt in arando, *c. 2. h. tit.* Verùm horum obſervatio à multis retrò ſæculis fuit neglecta, ut mirum non ſit hac temporis iniquitate non ſervari: ita ut putet Abbas *ad d. c. 1.* non ampliùs obligare hujuſmodi legem Canonicam. Cujus opinio, ſaltem quoad Eccleſiaſticos, minimè procedit, in quos violenta manuum injectio (hodie, prô dolor! frequens, præcipuè inter hæreticos) etiam hodie interdicta manet, ſub pœna anathematis, ut dicetur infrà, *ad tit. De ſent. excommunic.* Niſi tamen ſe ingerant rebus bellicis, quia privilegium amittit, qui eo abutitur, *can. Vbi iſta Diſt. 74.* Sævire in fœminas, pueros, ſemper eſt fœdum habitum, quos & divina lex vetat occidere: prædæ tamen cedunt, & in ſervitutem rediguntur.

TITVLVS XXXV.

De Pactis.

SVMMARIVM.

1. *Pactũ quid? Diviſio in pacta nuda & non nuda.*
2. *Qui paciſci poſſint.*
3. *Ex pacto alteri facto an naturalis obligatio oriatur.*
4. *Super quibus rebus paciſci liceat.*
5. *Effectus pactorum.*
6. *An ex pactis nudis iure Canonico detur actio.*

QVòd plerumque dubius litis ſit eventus, etiam in caſu, quo quis bono jure nixus bonam cauſſam fovet, & expenſæ judicij graves ſint, ut non immeritò partes terreant, frequens eſt, ut vel ante litis ingreſſum vel poſtea pactis tranſactionibuſve rem componant.

Pactum eſt duorum vel plurium in idem 1
placitum conſenſus, *l. 1. D. h. t.* de quo plura apud Interpp. *h. t. & D. ac C. eod.* ubi variæ ejus adferuntur diviſiones. Inter quas frequentior eſt, quòd alia ſint nuda, conſiſtentia in ſola placiti

citi

Digitized by Google

citi fide ſine cauſſa, de quibus in *l. Iuris gentium* 7. *§. ſed cum* D. *eod. tit.* Alia non nuda, quæ in proprij nominis contractum tranſeunt, ut emptio-venditio, locatio-conductio &c. *d. l.* 7. *§.* 1. vel ſaltem cauſſam habent, ſi nomine careant, cuius ordinis ſunt contractus innominati, *d. l.* 7. *§.* 2.

2 Ineuntur pacta inter eos, quibus eſt ſenſus ſe obligandi: quo modo non ineuntur ab impubere, mente capto, prodigo, quòd ſenſu careant. Alteri ne quidem jure Canonico paciſci quem poſſe verius eſt, ut patet ex ijs, quæ dicta ſunt D. *h. tit. nu.* 15.

3 Verùm quæſtio eſt, An ſaltem naturalis obligatio oriatur ex pacto alteri facto? R. Id aliquos velle, ratione conſenſus, inter quos eſt Covarr. *ad c. Quamvis p.* 2. *§.* 4. *nu.* 2. *hoc tit. n.* 6 Contrarium tamen ejus eſſe verius, ſcil. ne quidem naturalem oriri obligationem. Quod vel ex eo conſtare poteſt, quòd pactum requirat conſenſum duorum, *d. l.* 1. D. *De pact.* qui hîc deeſt, cùm tantùm ponatur factum promittentis, non etiam acceptatio ejus, cui fit promiſſio: quæ non ſuppletur per tertium, cujus factum lex non habet ratum, *§. alteri Inſtit. De inutilib. ſtipul.* Pro hac parte facit textus in *l. Qui abſenti* 38. D. *De acquir. poſſeſſ.* ubi ſcribens ſervo, ut in libertate moretur, non antè cenſetur dimittere ſervi poſſeſſionem, quàm ipſe ejus ſit factus certior: & ita tenet Abbas in *proæmio Decretal. nu.* 25.

4 Ineuntur pacta ſuper rebus licitis & honeſtis, etiam ſpiritualibus, gratuitò tamen, ad evitandam ſimoniam, *c.* 4. *&* 6. *in fine h. t.* Turpe judicatur pactum de ſuccedendo poſt mortem in alicujus Eccleſiam, *c.* 5. *h. t.* tum quia continet votum captandæ mortis, quod & jura civilia improbum dicunt: tum quia ſucceſſiones in Eccleſia Dei prohibentur, *can. Apoſtolica VIII. q.* 1. Vti & turpe judicatur pactum, ut filia dote contenta non habeat regreſſum ad bona paterna; quod tamen juramento firmatum ſervari jubetur, *c.* 2. *h. t. in* 6.

5 Effectus pactorum eſt, quòd etiam nuda ſint ſervanda, cùm grave ſit fidem tollere, *c.* 1. *&* 3. *h. t.* Non datur tamen ex ijs actio per jus civile, ne nimis conſtringatur oris libertas, cùm ſæpè indeliberatè & leviter ejuſmodi fiant promiſſiones, citra animum obligandi. Vnde leges maluerunt hujuſmodi pactorum implementum relinquere arbitrio paciſcentium, quàm vinculo juris alligando lites augere.

6 De jure verò Canonico fuit dubitatum, An eo jure ex nudo pacto actio detur? R. Hoc pleroſque velle, per *d. c.* 1. *hoc tit.* quos citat & ſequitur Covarr. *d. §.* 4. *nu.* 24. Weſenb. *in Paratit.* D. *h. t. n.* 9. præpterea quòd hoc jure neutiquam judicetur æquum & rationabile, pacta conventa per improbationem adulterari. Probabilius tamen, eo non conſtante, nec hoc jure actionem dari, cùm id nullibi exprimatur, & ratio eadem obtineat hoc jure, quæ civili: nam & hoc litium frequentiam eſt exoſa, & non minùs pleraque habentur dicta leviter, & indeliberatè, citra animum obligandi. Alciat. 3. *Parad. c.* 13. Nihil obſtat, quòd *d. cap.* 1. dicatur, pacta ſervanda eſſe: nam & Prætor in edicto ait, *Pacta ſervabo,* quem tamen conſtat ex ijs actionem non dare, ſed ea ſervare, datis exceptionibus, propter naturalem, quæ ſubeſt, obligationem. Quod & idem hîc dicendum, cùm *c.* 3. *h. t.* dicatur, ſtudioſè agendum eſſe, ut pacta cuſtodiantur. Idem tenet Cujac. *ad. c.* 2. *verſ. Notandum inf. De ſponſalib.* dicens eos lavare Peliam, qui contrà volunt. De moribus tamen pactis nudis ſua eſt vis, ad inſtar ſtipulationis, atque inter mercatores pactum nudum omninò obligat, inter quos bona fides locum ſibi præcipuè vindicat. Tiraq. *De pœnis cauſ.* 51. *nu.* 14. Cætera huc pertinentia repetantur ex D. *h. t.* ubi latè de hac pactorum materia.

TITVLVS XXXVI.

De Tranſactionibus.

SVMMARIVM.

1. *Tranſactio quid?*
2. *Quis ſuper quibus rebus tranſigat, & qualiter.*
3. *Cur ſuper dubijs tantùm tranſigatur.*
4. *Effectus tranſactionis.*

Tranſactionis nomine latè accepto venit cujuſque rei compoſitio: hic autem ſtrictiùs ſumitur, ut ſit rei dubiæ & litis incertæ non gratuita deciſio. 1
In quo diſtinguitur à pacto, quod non eſt ſuper re dubia, & plerumque gratuitum.

Tranſigit quiſquis ſuper re ad ſe pertinente, 2
honeſta tamen & dubia, ratione litis, vel motæ, vel movendæ, *l.* 2. *Cod. h. t.* temporali, non etiam ſpirituali, propter ſimoniacam pravitatem, quæ ſubeſt, cùm tranſactio non fiat gratis, ſed aliquo dato, retento, vel remiſſo: ut beneficia hac viâ retineri nequeant, ne quidem medio juramento, *c. Conſtitutus* 4. *c. Ex litteris &c.* 7. *h. t.* Ex quo capite & prohibitum litis expenſas pro beneficio factas offerre, in finem, ut adverſarius lite cedat, *c.* 4. *ſup. De pactis*, qua de re *inf. tit. De ſimonia.* Amicabilis tamen compoſitio admiſſa, *d. c.* 4. *& c. Præterea* 9. *h. t.* Non habet etiam locum in cauſſa matrimoniali, *c. fin. eod.* quæ definienda ſecundùm Canonicas ſanctiones, ne contra eas contingat legitimè contracta diſſolvi, aut illegitimè inita ſuſtineri. Super alijs rebus & juribus, etiam Eccleſiæ, quin rata ſit

tranſactio non eſt dubinm, *c. 1. & paſſim h. t.* modò adſenſus ſuperioris, ubi ille neceſſarius, fuerit adhibitus, *c. 2. eod.* Aliàs non obligaret ſucceſſorem, *c. Veniens 8. h. t.*

3 Ideo verò res dubiæ requiruntur, quia tranſactione aliquid deciditur; ut oporteat aliquid ſubſit deciſioni aptum, cujuſmodi eſt dubium. Quo modo non obtinebit in ijs, quæ per ſententiam ſunt deciſa: niſi appellatum fuerit, *d. l. 7. D. hoc tit.* aut judicatnm negetur, aut ignoretur. Non etiam habet locum in re deciſa juramento, à quo non receditur: ut res ſit certa, atque ita non ponat materiam tranſactionis.

4 Effectus ejns eſt, quòd habeat vim rei judicatæ; non tamen niſi inter partes. Actio autem ex ea non datur, quòd nudæ conventionis terminos non egrediatnr: qua de re, uti & alijs, quæ huc referri poſſenr, latiùs dictum *D. h. t.*

TITVLVS XXXVII.

De Poſtulando.

SVMMARIVM.

1. *Advocatorum munus publicum & honorificum.*
2. *Qui contra quos poſtulare prohibeantnr.*
3. *Clericis in ſacris conſtitutis cauſſas agere quatenus permiſſum.*
4. *Item Religioſis.*
5. *Quotam litis paciſci cur non liceat.*

SI ad compoſitionem partes indnei nequeant, ad Iudicem itur: ubi etiam per alios cauſſa agitur, uti Advocatos, qui cauſſis agendis quoquo ſtudio operantur, *l. 1. §. advocatos D. De extraordin. cognit.*
1 & Procuratores. * Illorum dignior eſt conditio, cùm quæ juris ſunt ſuggerant, & dicantue Poſtulare, quod eſt ſuum vel amici deſiderium in jure apud judicem exponere, vel alterius deſiderio contradicere. Munus hoc publicenm eſt, ad quod non admittitur niſi habilis. Reijcitur mulier, quia munus eſt virile: infamis, *l. 1. §. ait Prator D. eod.* quia eſt honorificum: minor XVII. annis, *d. l. 1. §. 3.* quòd necdum habeat perfectum judicinm, quo opus in poſtulando. Major XVII. annis cùm poſſit inſigniri titulo Iuriſconſulti, quidni ad poſtulandnm admittatur? Vid. Weſenb. in *Parat. D. hoc tit.*

2 Sunt qui etſi ad poſtulandnm admittantur, non impunè tamen contra alios poſtulanr: ut donatarins contra donatorem poſtulans privatum donatione tamqnam ingratus, ſi malitioſè donatori gravé damnum intulerit poſtulando, per *l. fin. C. De revocan. donat.* Poſtulans quoque contra teſtamentum amittit ſibi eo relicta, *l. 8. §. meminiſſe D. De inoffic. teſtam.* ex ratione *c. Ex eo 28. De R. I. in 6.* Clericus contra Eccleſiam, in qua beneficium habet, poſtulans ut ingratus eo privatue, *c. fin. ubi Gloſ. h. t.* Quod & procedet, ſi in duabus Eccleſijs beneficia obtinens pro una contra aliam poſtulet, *arg. d. c. fin.* eùm & iſto caſu Eccleſia, contra quam poſtulat, cenſeatur alere ingratum: niſi excuſet juſſus ſuperioris, propter neceſſitatem, *l. 5. §. advocatum D. De his quæ ut indignis aufer.*

Clericis in ſacro conſtitutis Ordine cauſſas 3
agere in Curia Eccleſiaſtica non eſt turpe: à laica verò arcentur, quòd negotijs ſæcularibus ſe non debeant immiſcere. Propriam tamen vel ſuæ Eccleſiæ, miſerabiliumve perſonarum, aut conjunctarum, ſi urgeat neceſſitas, cauſſam ibi agere eſt permiſſum, *c. 1. & fin. h. t.* Idem juris eſt Clericis in minoribus tantùm conſtitutis, ſi Eccleſiæ expenſis ſuſtententur, *d. c. 1.* qui aliàs non prohibentur coram laicâ Curiâ poſtulare, modò caveant à criminalibus cauſſis ingerentibus pœnam ſanguinis, quia incurrerent irregularitatem, ſi ſanguinis effuſioni poſtulando cauſſam dederint, qua de re inf. *De homicidio.*

Religioſus ne quidem in cauſſa ſui mona- 4
ſterij patrocinium præſtat, ſine Abbatis ſui juſſu, *c. 2. h. t.* ne ſæcularibus implicatus avocetue a divinis, *inf. Ne Clerici vel monachi ſacul. neg. ſe immiſc.*

Eſt autem advocandi munus liberale, non 5
aveſatur tamen ſalarium; licet paciſci, in caſum victoriæ, quotam litis ſit turpe judicarum, quòd poſſit hac viâ invitari advocatus procurare victoriam pee fas & nefas, *l. 5. Cod. hoc tit.*

TITVLVS XXXVIII.

De Procuratoribus.

SVMMARIVM.

1. *Procuratores qui, & eorum officium.*
2. *A quibus, & qualiter conſtituantur.*
3. *Excommunicatus ad agendum non rectè conſtituitur.*
4. *An rectè conſtituatur procurator ab excommunicatis?*
5. *Qui conſtitui poßit, & an minor XXV. annis?*
6. *In quibus cauſis.*
7. *Non conſtituitur ſine mandato, exceptis conjunctis perſonis.*
8. *Effectus mandati procuratorij.*

PRocuratores ſunt, qui aliena nego- 1
tia mandato domini adminiſtrant, ſive in judicio, ſive extra. Negotiorum geſtor excluditur, quia agit ſine mandato. Officium procuratorum minùs eſt honeſtum, cùm verſetur circa ea, quæ ſint

ſint facti: uſus tamen eorum neceſſarius, ut,
qui rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt, aut nolunt,
per alios agant & conueniantur, *l.* 1. *§. penult.*
D. h. t.

2 Eos conſtituit dominus habilis, etiam ab-
ſens, vel coram, vel per epiſtolam aut nuntium,
d. l. 1. quia non deſideratur verborum ſolem-
nitas. * Non ſit tamen excommunicatus, cui
3 non eſt perſona ſtandi in judicio ad agendum,
quia cum eo non eſt communicandum, ut al-
teri eam perſonam dare nequeat: adeò ut ne
quidem confirmetur datio per obtentam po-
ſtea abſolutionem, quòd principium actus
(hoc enim inſpicitur, & ex eo actus judicatur)
ſit nullum. Innoc. in *cap. fin. nu.* 4. *h. t.* Dixi,
ad agendum; nam defenſio ſui non eſt tali in-
hibita, *c. Dilectis* 8. *inf. De except.* * Datus à
4 communitate, cujus majores & jurati, per quos
regitur, ſunt excommunicati, non ideo repel-
litur, ne utile per inutile vitietur, ut actus uni-
verſitatis ſuſtineatur, quatenus poteſt. Niſi ta-
men majores iſti ſint expreſſi in procuratorio,
aut aliàs eorum auctoritate ſit facta conſtitu-
tio, quòd eorum videatur factum; aut ipſa com-
munitas, ſciens eſſe excommunicatos, ſimul
cum ijs conſtituerit, *c. fin. h. t.* quia peccavit ſe
ijs ſociando contra Canones. Conſtituit &
procurator procuratorem, ſi ſpeciale ad hoc
mandatum habeat, aut in rem ſuam datus ſit,
c. 1. *§.* 1. *eod. in* 6. & poſt litem conteſtatam;
ſit enim litis dominus per conteſtationem, *d. c.*
1. *&. l.* 8. *&.* 11. *Cod. eod.*

5 Procurator conſtituitur quilibet non impe-
ditus. Iure civili majorem XVII. annis admitti
voluit, *per §. eadem lege Inſtit. Quib. ex cauſ.
manumit. non licet, ubi* Cujac. *& dictum D. hoc tit.
nu.* 11. Iure Canonico expreſſum eſt, non niſi
XXV. annis majorem admitti, *c.* 5. *in fine eod. in*
6. ut ſecuriùs aliena tractentur negotia. Con-
ſtituitur non tantùm paterfamilias, ſed & filius,
etiam patre inſcio, *l. Tam ex contractibus D. De
iudic.* Infamis etſi à poſtulando reijciatur, non
tamen à procurando, quòd munus hoc non
tam ſit honorificum, quàm vile. Conſtituitur
ſive unus, ſive plures: qui ſi ſimul ſint conſti-
tuti, non poteſt alter ſine altero admitti, niſi in
ſolidum ſinguli ſint conſtituti, *c. Si duo* 6. *eod.
in* 6.

6 Admittitur procurator in omnibus cauſſis,
etiã matrimonialibus, & quidem ad matrimo-
nium contrahendum, *c. fin. eod. in* 6. non tamen
niſi ex ſpeciali mandato. Exceptis crimina-
libus, ſi criminaliter intententur, *c.* 5. *h. t. &
dictum D. eod. nu.* 3. *& ſeqq.*

Non aliàs autem admittitur in judicijs, niſi
7 mandatum legitimè factum oſtenderit. Exce-
ptis conjunctis perſonis, in quibus mandatum
non deſideratur: quales videntur eſſe in linea
recta omnes in infinitum, ſecundùm tex. in
l. Sed & hæ 35. *D. eod.* in tranſverſa verò qui
quartum gradum non excedunt, ſecundùm
aliquos; cùm tamen in *d. l.* 35. tantùm fiat
mentio fratrum & adfinium. Vt verius ſit, non
intelligi alios, quàm qui parentum, fratrum,
filiorum, locum obtinent. Innoc. *& eum ſecutus*
Abbas in *c. Nonnulli* 28. *§. ſunt & alij h. t.* Si
de mandato dubitetur, ſatiſdatione de rato
oneratur procurator, *l.* 1. *Cod. h. t.* Procurator
rei indiſtinctè compellitur cavere de judicato,
niſi ipſe reus caverit, qua de re *D. h. t.* latiùs.

Effectus mandati procuratorij eſt, quòd 8
factum procuratoris domino noceat & proſit,
quatenus ſervati ſunt fines præſcripti: nam ge-
rens ea, quæ ſpeciale mandatum requirunt,
non poteſt petere ea rata haberi, *c.* 4. *eod. in* 6. uti
nec agens poſt revocationem ſibi denuntiatam,
c. 3. *&* 4. *h. t.* Quæ revocatio procedit, etiam-
ſi quis juraverit non revocare procuratorem,
ſecundùm *Gloſ. receptam in c. fin. eod. in* 6. Eſt
& ille effectus, quòd procuratori expenſæ ſint
refundendæ, quas nomine cauſſæ commiſſæ
utiliter fecerit, *c.* 6. *h. t.* Cætera videantur *D.
hoc. tit.*

TITVLVS XXIXX.

De Syndico.

SVMMARIVM.

1. *Syndicus quis, & in quo à procuratore differat.*
2. *Syndicus conſtitui in monaſterijs etiam extra-
neus poteſt.*

SYndici ſunt actores univerſitatum, colle-
giorum, ſocietatum, corporum, per quos
quòd communiter fieri agereve oportet,
agitur, fit; *l.* 1. *D. Quod cuiuſq. univerſ. nom.* 1
&c. quo nomine veniunt & Defenſores Civi-
tatum, *l. fin. §. defenſores D. De munerib.* Differt
à procuratore Syndicus, quòd ille conſtituatur
à privatis, hic verò à Republ. aut corpore: uti
& in eo, quòd ad Syndicum conſtituendum
poſſit cogi Reſp. aut corpus, *d. l.* 1. *§. quibus,*
non etiam privatus ad dandum procuratorem,
c. 2. *ſup. tit. prox.* Sit de collegio, à quo con-
ſtituitur, an extraneus, non refert. * In mo-
naſterijs potiùs extraneus eſt accipiendus, 2
quam Religioſus, quem à fori ſtrepitu abſtine-
re, & à divinis non avocari eſt convenientius,
c. 1. *h. t.* De rato cavere non tenetur, modò
conſtet de decreto, *l.* 6. *in fine D. Quod cuiuſque
univerſ.* Acta ejus à collegio probanda, niſi
geſta ſint poſt revocationem, ad inſtar procu-
ratoris.

TITVLVS XL.

De his, quæ vi metuſve causâ fiunt.

SVMMARIVM.

1. *Reſtitutio ad quid neceſſaria.*
2. *Per vim aut metum geſta quatenus non exclu-
dant conſenſum.*

3. *Contractus metu initi tenent, ſed datur reſtitutio.*
4. *Quid veniat reſtituendum.*
5. *Iuramentum ſuper actu per metum extorto an obliget?*
6. *An iuſtus metus requiratur ad relaxationem talis iuramenti?*
7. *Matrimonium metu initum, & votum metu emiſſum non tenet.*
8. *Vt neque abſolutio à ſententia excommunicationis metu extorta.*
9. *An neque teſtamenti factio coacta?*
10. *Requiſita ad reſtitutionem ex cauſſa metus. I. Vt propter metum quid ſit datum &c.*
11. *Secundò, ut ſit metus gravis.*
12. *III. Præſens.* 13. *IV. Incuſſus iniuſtè.*
14. *V. Incuſſus ab extrinſeco.*
15. *Iudicis eſt arbitrari, num ſit ſufficiens metus.*
16. *Metus etiam liberis, uxori, fratribus &c. illatus facit locum reſtitutioni.*
17. *Communicans cum excommunicato ob iuſtum metum an excuſetur.*
18. *Metus reverentialis non cenſetur iuſtus.*
19. *Reſtitutionem non admittunt baptiſmus & Ordo.*
20. *Ordinatus per iuſtum metum an teneatur ad continentiam?*

1 ANtequam ad judicium eatur, agitur interdum de reſtitutione, quà actio ſummo jure extincta recuperatur, aut nata quoad effectum impeditur, op-
2 poſitâ actori exceptione. * Ejuſmodi inter alia ſunt geſta per vim & metum, quæ non excludunt conſenſum; quem, ſi excluderent, eſſet propter coactionem, quam non ponit ſimpliciter metus, cùm concurrat voluntas: nam & qui coactè vult, equidem vult, *l. Si mulier 21. §. fin. D. h. t.* Vnde coacta voluntas dicitur voluntas, & ſummo jure obligate, ut traditur paſſim *D. & Cod. eod. tit.* Et hoc, quatenus non agitur de vi præciſa & abſoluta, quæ facit omninò abeſſe animum patientis, cùm principium ſit ab extrinſeco, paſſo non concurrente; unde vocatur majoris rei impetus, cui reſiſti non poteſt, *l. 2. D. h. tit.* ſed de conditionali tantùm & compulſiva, cuius hìc mentio, quæ ponit metum, qui non excludit voluntatem, ſed, ut dictum, eam admittit. Licet enim ab extrinſeco impulſio fiat, paſſum tamen adjuvat, conſentiendo in minus malum, ut evitetur majus, *can. Meritò xv. q. 5.*

3 Tenent itaque contractus metu initi, ſive bonæ fidei ſint, ſive ſtricti juris; ſive inciderit in contractum, ſive cauſſam dederit: quæ diſtinctio nullibi in Iure expreſſa, ut latiùs probatum *D. h. t.* Quia tamen excluſo metu ceſſaſſet voluntas, ex æquitate indulgetur reſtitutio, per quam datur actio in rem, vel in perſonam, ad reſtituendum id, quod ablatum; aut exceptio, ſi necdum completum ſit negotium, *l. 9. §. ſed quod & l. 10. D. eod.* Sic coactus metu renuntiare beneficio, illud repetere non impeditur, *c. 2. 3. 4. h. tit.* Non competit tantùm contra eum, qui vim intulit, ſed & poſſeſſorem, penes quem eſt res metu ablata, *l. Item 14. §. in hac D. h. tit. Gloſ. in d. c. 2. h. tit.*

Venit autem reſtituendum ſimplum ejus, quod datum, aut ablatum. Niſi is, qui metum intulit, per contumaciam non parens judicis, rem 4
reſtitui jubentis, arbitrio in quadruplum damnari mereatur, idque intra annum tantùm: eſt enim eatenus hæc actio prætoria pœnalis, quæ annum non excedit, *Inſtit. De perpet. & temp. act.* Rerum, quæ amiſſæ, aut ablatæ per metum, taxatio judicis arbitrio eſt permiſſa; & ſecundùm juramentum partis, cui metus illatus, condemnatio, *c. fin. h. t.*

Quæritur verò, An juramentum ſuper actu per metum extorto obliget? R. Omninò ob- 5
ligare, quòd ſit ſuper re, quæ ſervari poteſt citra detrimentum animæ jurantis, quale ſervandum, *c. Si verò 8. inf. De iureiur.* Deinde ſi non valeret juramentum, eſſet vel ratione contractus, vel ratione metus. Prius dici nequit, quia etiam actui à jure improbato accedens juramentum tenet, *c. Quamvis De pactis in 6.* Non etiam poſterius, quia, ut patet ex *d. c. 8.* metus non impedit vinculum juramenti. Quòd & patet ex *c. 3. h. tit.* ubi jurata renuntiatio dicitur ſervanda. Ab utroque non poteſt dici provenire, quia nullum jus irritans invenitur, imò potiùs contrà invenitur non irritans, *d. c. Quamvis.* Præterea quòd juramentum injuſtè extortum obliget, ſi ſervari poſſit, eſt, quia obligatio Deo quæritur, *d. c. 8* ideoque ſervandum, ne divinum ejus nomen in vanum ſumi videatur Cauſſat tamen metus faciliorem abſolutionem & relaxationem juramenti, *d. c. Si verò 8.* Nihil obſtante, quòd dolus irritum faciat contractum bonæ fidei, quem cauſſavit; quia is aufert cauſſam conſenſus, non etiam metus, ut latiùs dictum *D. h. t.*

Q. An ad relaxationis juſtitiam requiratur juſtus metus? R. Ita videri paſſim, per multa 6
jura, quæ gravem metum deſiderant, ut relaxatio fiat, *c. 3. 4. & fin. h. tit. d. c. Si verò 8. & c. Vetum 15. inf. De iureiure.* Et probatur ratione, quia ad reſcindendum contractum requiritur gravis metus; ut idem in relaxando juramento videatur neceſſarius. Ita tradit Felin. in *c. 2. nu. 3. inf. De iureiur.* & in foro exteriori ita videtur ſervandum. In foro tamen conſcientiæ, cùm teneatur ad reſtitutionem accepti per metum, licet non juſtum, ille, qui metum intulit, propterea quòd turpiter acceperit, & cum injuria jurantis, abſolutionem eſſe concedendam rectè tradit Abbas, *d. c. 15. nu. 3.* quem ſequitur Covarr in *c. Peccatum p. 2. §. 3. nu 7.* quòd licet jus civile non det reſciſſionem niſi geſtorum

tum per mertum gravem, non probet tamen
grſta per metum minùs gravem, ſed tan-
tùm, ne humana commercia paſſim impedirentur, & multitudo litium in Rrp. cauſſaretur,
deneget reſtitutionem. Non obſtat *c. 3. h. tit.*
ubi videtur non poſſe repetere, ſi juraverit, licet metu inductus; nam ibi agitur ante petitam
abſolutionem per ſuperiorem: illa enim facit
juſtam eſſe repetitionem, ſecundùm alia loca,
& patet ex eo, quòd qui coactus juramento renuntiavit beneficio, non impediatur repetere,
c. 2. & 4. h. tit. Vid. Sanchez *De matrim.
Tract. 4. Diſp. 20. qu. 2.* Suarez *lib. 2. De iuram.
cap. 41. nu. 18.*

7 Quod dictum eſt, metum non impedire obligationem, patitur exceptionem in matrimonio, in quo requiritur ſumma libertas, ut metus interveniens actum omninò impediat, qua
de re latiùs infrà libro IV. De voto idem dicendum, cùm & hoc deſideret ſummam libertatem. Ratio utriuſque ulterior videtur, quòd
matrimonium metu initum, ſi validum foret, à
judice diſſolvi non poſſet, ut & obligatio voti
per metum emiſſi. Sanchez *De matrim. Tract. 7.
Diſp. 29. nu. 5.*

8 Abſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quamcumque revocationem illius, aut ſuſpenſionis, aut interdicti, vi
vel metu extortam, auctoritate omninò vacuari
reſcriptum eſt *c. unico eod. in 6.* ubi excommunicationis ſententiæ ſubjacere dicuntur vi aut
metu abſolutionem aut revocationem extorquentes.

9 Volunt & teſtamenti factionem coactam eſſe
irritam, *arg. l. Qui teſtamento 20. in fine D. Qui
teſtam. fac. poſſ.* ubi teſtis coacti teſtimonium
non tenet, nec ſalvat teſtamentum; quod multò magis dicendum in teſtatore coacto. Iaſ. in
Rub. C. Si quis aliquem teſtari prohib. Diſſ. Menoch. *De arbitr. iud. quaſt. lib. 2 caſu 395. nu. 7.*
Fachin. 10. *c.* 15. Tutoris auctoritatem metu
expreſſam inutilem eſſe, reſponſum *l. 1. D. De auctorit. tutor.* & prorogatam in aliquem juriſdictionem invitâ parte nullam eſſe, habet *l. 2. in
princ. D. De iudic. Vide. Gloſ. in c. 2. & 6. hoc tit.*

10 Cæterùm ut quæ de irritando actu per metum inito ſunt dicta, procedant, oportet Primò, metus ſit illatus ab eo, cui datum, factum,
promiſſum, aut ab alio in eum finem, ut daretur, fieret, promitteretur, *l. Item 14. §. in hac
actione D. h. tit.* cùm ſatis ſit propter metum
eſſe datum, factum, promiſſum. Quod quis,
ſibi metuens, alteri auxilij gratiâ promittit, aut
dat, ad metum non pertinet, nec ideo reſtitutio
petetur, quòd vis non ſit ſubmiſſa per eum, cui
datum, neque ab alio eum in finem, ut eleganter reſpondiſſe dicitur Pomponius in *l. Metum
9. §. 1. D. eod.*

11 Secundò, Sit metus gravis alicuius mali,
cadens in virum conſtantem, *l. 5. & 6. D. h. t.*
eum movens, ut potiùs eligat quod offertur,
quàm gravius, quod intentatur, incurrat:
cujuſmodi eſt metus mortis, mutilationis, gravis cruciatus corporis, ſervitutis, carceris, ſtupri, amiſſionis bonorum, gravis infamiæ, *c. 1.
2. 6. h. tit. l. 3. 4. 8. & pen. D. eod.* Ratio eſt,
quòd talis metus ſi non tollat conſenſum, impediat tamen requiſitam libertatem conſenſus:
quam cùm non impediat levior metus, licet
graviori malo anteponatur, non faciet tamen
reſtitutionem indulgeri, *d. c. 6. h. t.*

III. Sit metus præſens, non ſuſpicio tan- 12
tùm inferendi, quæ ſæpè vana eſt. Quo modo
minæ non ponunt juſtum metum, qui non ex
jactationibus, ſed facti atrocitate probatur, *l.
1. 6. & 7. D. h. t. & l. 7. C. eod.* Iuſta tamen &
probabilis ſuſpicio metus habetur pro metu,
l. 7. §. 1. Quod falſo tut. auctore geſt. eſſe dic.
D. Peckius *De teſtam. coniug. lib. 1. cap. 9. n. 4.*
Sic minæ incuſſæ ab eo, qui ſolet eas exequi,
juſtum ponunt metum, *arg. l. 7. §. hoc tamen
D. Ad L. Iul. maieſt.*

IV. Sit incuſſus injuſtè; quia ſi juſtè incutiatur, eſt quòd actum ponat irritandum. 13
Hinc damnatus, ſi eligat ducere meretricem,
aut turpem perſonam, ut liberetur, tenet matrimonium, quia non poteſt dici ſubeſſe juſtus
metus, cùm damnatus ſuâ ſponte elegerit hunc
modum, ad evitandam mortem. Idem eſt, ſi
promittatur impunitas, ſub conditione ducendi aliquam, quòd offeratur modus evadendi
periculum inſtans. Sic & tempeſtatis cauſſâ
vovens tenetur, quia non tam ab alio, quàm à
ſe impellitur. Vid. Suarez *De voto lib. 1. c. 7.*

V. Sit incuſſus ab extrinſeco; quia ſi ab
intrinſeco procedat, uti à morbo cauſſante 14
mortis metum, non poteſt dici injurioſus, cùm
à natura procedat. Hinc ex adſertione Medici,
ob humoris abundantiam, quæ mortem cauſſaret, ducens uxorem, non poteſt dici impulſus
à cauſſa injurioſa, tenebitque matrimonium.

Hac in re plurimùm valet judicis arbitrium,
l. 3. D. Ex quibus cauſ. maiores &c qui perpendet 15
ex circumſtantijs & ſubjecti qualitate, an metus ſit ſufficiens: neque enim quivis eodem judicandus ordine, cùm puero ſit gravior metus,
quàm viro; fæminæ, quàm maſculo, *arg. can.
Indignantur XXXII. q. 6. & c. Licet inf. De homicidio.*

In ſe, an in liberis quis metuat, non intereſſe
habetur in *d. l. 8. in fine D. h. tit.* quòd pro af- 16
fectu in liberos magis terreantur parentes.
Quod & de uxore dicendum, cùm habeatur
una perſona cum viro: item de parentibus, Innoc. *ad c. Cùm locum nu. 1. inf. De ſponſalib.*
uti & de fratribus, ac conſanguineis, alijſque,
quorum perſonis rationabiliter quis timet, ne
offendantur, per *c. Sciant 12. De elect. in 6.*
Quo modo Felinus, in *c. Eccleſiam S. Mariæ n.
99. De conſtitut.* dicit, reſignationem factam ob

metum conſanguineis reſignantis illatum, eſſe illi reſtituendam.

Nullus metus, etiam graviſſimus, à peccato excuſabit, *c. Sacris* 5. *h. tit.*

17 Hinc quæritur, An communicans cum excommunicato excuſetur propter juſtum metum? R. Non videri, eò quòd ſubſit peccatum, ad quod nullo metu quis induci debet. Niſi fortè metus tollat actus communicandi malitiam, veluti ſi de vita agatur, niſi communicet. Neque enim pura Eccleſiaſtica lex per ſe obligat cum mortis periculo, ſecundùm omnes: per accidens tamen poſſet obligare, ratione concurrentis juris naturalis aut divini, obligantis cum vitæ diſcrimine. Quo modo ſi communicatio pareret ſcandalum, aut in ipſo crimino, aut in divinis, minimè excuſabit eum, qui cauſſâ metus incuſſi, etiam graviſſimi, obſequitur. Ratio non eſt in præcepto humano de non communicando, ſed in vi præcepti divini tunc concurrentis, quod mandat evitari ſcandala, tueri religionis æſtimationem, reprimere contemptum clavium; ut actui iſti ſubſit intrinſeca malitia. Et hoc in caſu accipendus Pont. in *d. c.* 5. *h. t.* non etiam generaliter, licet generaliter loquatur. Covarr. *ad. c. Alma p.* 1. §. 3. *nu.* 9. *& ſeqq.* Adde Tiraq. *De pœnis cauſ.* 36. & Suarez *De Cenſuris Diſp.* 4. *ſect.* 3. *nu.* 12.

18 Metum reverentialem uxoris erga maritum, liberorum erga patrem, non cenſeri juſtum, colligi poteſt ex dictis, & patet ex *l. Si patre D. De ritu nupt.* niſi alia accedat violentiæ incuſſio, *l.* 1. §. *qui oneranda D. Quarum rer. actiones &c.* Covarr. *De matrim. p.* 2. *c.* 3. §. 6. *Vide dicta D. h. t. nu.* 21.

19 Finaliter notandum eſt, eſſe quædam, quæ poſito etiam juſtiſſimo metu, non admittunt tamen ullam reſtitutionem, ut Baptiſmus & Ordo: nam cùm metus non tollat voluntatem, non impedit etiam characteris impreſſionem, *c.* 3. *inf. De baptiſmo.*

20 Vbi quæri poſſet, An ordinatus per juſtum metum teneatur ad continentiam? R. Hoc poſſe videri; Primò, quia characterem recipiat, cui adnexa eſt caſtitas, quæ tamquam acceſſorium ſequitur Ordinem, tamquam principale. Secundò, quia baptizatus licet coactè, teneatur tamen legibus Eccleſiæ, *can. De Iudæis Diſt.* 41. ex vi characteris impreſſi, quem comitantur Eccleſiaſticæ leges, uti & comitatur caſtitas Ordinis characterem. Dicendum tamen, non teneri talem ad continentiam. Ratio eſt, quòd Ordo ſacer non obliget ex natura rei ad caſtitatem, ſed ratione voti, ex Eccleſiæ conſtitutione adjuncti. Votum autem hoc, ſive expreſſum ſive tacitum, irritum facit juſtus metus, *c.* 1. *h. t.* Nihil facit, quòd Ordini ſit adjunctum continentiæ votum, quia hoc non jure divino, ſed humano, ut dicetur *inf. ad tit. De Clericis coniug.* Vt per metum, qui humana reſcindir, impediatur ejus obligatio.

Nihil obſtat prius argumentum, cùm tantùm procedat, quandò eſt eadem ratio principalis & acceſſorij: quæ hîc non eſt eadem, cùm ad characteris impreſſionem ſufficiat quæcumque voluntas, ad votum autem continentiæ libera deſideretur, *d. c.* 1. Nihil etiam obſtat ſecundùm; quia baptiſmus continet profeſſionem religionis, ad quam naſcitur obligatio, ex mera natura Sacramenti, poſitâ qualicumque voluntate, ut eam metus irritare nequeat tamquam juri divino adnexam. In voto autem aliud eſt, quod ex inſtitutione Eccleſiæ adeſt, quæ requirit libertatem omnimodam. Ita Gloſ. *d. c.* 3. *V. Conditionaliter*, Navar. *Conſ.* 3. *nu.* 8. *& Conſ.* 4. *nu.* 8. *& ſeqq. h. tit.* ubi illam tradit eſſe communem opinionem. Quo modo talis poterit ad nuptias tranſire, non requiſitâ ullâ diſpenſatione Pontificiâ: niſi tamen, ceſſante metu, approbaverit ſuſceptum Ordinem, ſive verbo ſive facto, etiam ſemel eo uſus citra coactionem, quia actum ratificando facit eum voluntarium, cogiturque continere, quatenus non ſubeſt error. Navar. *d. Conſ.* 4. *nu.* 8. *&* 9.

TITVLVS XLI.

De Reſtitutionibus in integrum.

SVMMARIVM.

1. *Reſtitutio in integrum quid, & ex qua cauſſa fiat.*
2. *Eccleſia, exemplo minorum, reſtituitur.*
3. *Reſtitutio contra quem petatur.*
4. *An detur minori læſo in renuntiatione beneficij?*
5. *An ſi beneficium alteri ſit collatum?*
6. *Reſtitutio coram quo iudice petenda.*
7. *Quo modo & intra quod tempus.*
8. *Non niſi ſemel ſuper eadem re peti poteſt.*
9. *Effectus impetrata reſtitutionis.*

Reſtitutio eſt cauſſæ redintegratio: eſtque extraordinarium remedium, quo læſus in jus priſtinum reſtituitur ex juſta cauſſa, quam dat metus, dolus adverſarij, abſentia, aliave ſimilis; modò cauſſa probetur: quamvis ſi non plenè probetur, conceædatur nihilominus in cauſſa favorabili, *c.* 4. *h. t.* uti eſt matrimonium. Ponit & juſtam cauſſam ætas minor, quatenus per eam cauſſa ta læſio, ut traditur *Cod. De in integ. reſtitut. minor. & D. De minorib.* * Minorum jure gaudet Eccleſia, ſi vendendo, locando læſa fuerit: reſtituitur enim, ſalvo tamen pretio emptori, aut conductori, & ſumptibus, ſi quos fecit, *c.* 1. *h. tit.* Item ſi confitendo fuerit læſa, *c.* 2. *eod. in* 6. aut omittendo probationem neceſſariam, *c.* 3. *h. t.* Non obſtante termino juris excluſivo. 1 2

Procedit

Procedit ea reſtitutio etiam contra ſententiam Papæ, *c. 5. h. tit. arg. l. Minor* 18. §. 5. *D. De minorib. &c.* Non obſtante facto Prælati, quo Eccleſia læſa fuit, nec negligentiâ procuratoris, qui jura Eccleſiæ non produxit, *c. 2. h. t.*

3 Petitur contra quemcumque, à quo læſio contigit, adeò ut Eccleſia contra Eccleſiam eam petat, *d. c. 3. h. t. & l. Si minor* 24. *De minorib.* Non obſtante, quòd privilegiatus non utatur ſuo privilegio contra privilegiatum, & poſſeſſor babeatur potior: hoc enim verum eſt, quando utrimque eſt par cauſſa; hîc autem eſt impar, cùm alter de damno vitando agat, alter lucrum captet.

4 Quæritur autem, An detur reſtitutio in integrum minori læſo in renuntiatione beneficij? R. Ita rectè dici, & velle Covarr. *lib. 1. Var. Reſol. c. 5. nu. 3.* nixum tam multorum auctoritate, quàm ratione; quia minores læſos jura paſſim volunt reſtitui, nuſquam exceptâ læſione, quæ circa beneficium contingit. Cui non obſtat, quòd in beneficijs habeatur major, ut conſtituere poſſit procuratorem, *c. fin. De iudic. in 6.* minor autem quà minor, non etiam quà major, reſtituatur: nam non ideo minor eſſe, ejuſque beneficijs uti deſinit, cùm conceſſio unius beneficij non debeat cauſſare detrimentum quoad aliud, quod hîc foret. Vid. Gomeſ. *ad. Reg. De triennali poſſ. qu.* 15.

5 Quæſtio major eſt, An reſtitutio procedat, ſi beneficium alteri ſit collatum? R. Poſſe videtur non procedere per *l. Quod ſi minor* 24. §. *Scævola De minorib,* ubi non ſuccurritur minori, niſi re integrâ; hoc autem caſu non integra res. Vult tamen Covarr. *d. loco,* nihilominus reſtitutionem competere; ex regula generali, quòd minori læſo ſit ſalva reſtitutio. Non obſtat *d. §. Scævola,* quia agit in caſu, quo agitur de lucro captando, ſcilicet acquirenda hæreditate repudiata, non etiam de damno vitando, uti hac in quæſtione. Gomeſ. *d. qu.* 15. *Vid.* Molina *De iuſt. & iure Diſp.* 573. *verſ. Vtrum autem.*

6 Reſtitutionis petitio proponenda eſt coram adverſarij ordinario, *l. 2. C. Vbi & apud quem reſtit. peti deb.* Sequitur enim actor forum rei. Sit tamen eo major, contra cujus ſententiam imploratur, *d. l. Minor* 12. *D. De minorib.* quia minori in majorem cùm non ſit juriſdictio, minùs conveniens per illum hujus ſententias reſcindi.

Clericus contra laicum acturus, eam petere debet coram laico, nam & ipſe forum rei ſequitur, niſi agatur cauſſa Eccleſiaſtica; quæ tractanda coram ſuo judice, ut dicetur infrà *De foro compet.* Coram arbitro non rectè proponitur, *l. 1. C. Vbi & apud quem reſtit.* cùm juriſdictionem non habeat. Non poteſt etiam coram delegato proponi, niſi ſpecialiter demandetur, aut in commiſſo negotio incidat, *c. pen. h. t.* aut datus ſit ad univerſitatem cauſſarum, qualis habetur inſtar ordinarij; aut datus à Pontifice, cui eſt jus pinguius, ut dictam ſuprà, *Tit.* 29.

Rectè ut cenſeatur petita, petenda eſt libello, *c. 5. h. t.* Citanda pars, ne cauſſa, quæ alios tangit, temerè ijs inconſultis mutetur, *c. Quod omnes De R. I. in 6.* Proponenda intra quadriennium, *l. fin. C. De temporib. in integ. reſtit.* Quod & Eccleſiæ currit, numerandum à die læſionis, *Clement. un. h. t.* minori ab inchoato anno XXVI. *d. l. fin.* Poſtea fruſtrà petitur, niſi rationabile quid ſubſit, quod aliud ſuadeat, *c. 2. eod. in 6. ibi Gloſ.* Reſtitutioni ex cauſſa metus aut doli brevius tempus præſcriptum; illi ſcilicet anni, huic biennij, ut patet ex Tit. *D. & Cod. De his quæ vi & dolo.* 7

Non ſolet autem reſtitutio ſuper aliquâ re peti niſi ſemel: nam rejecta iteratò cum effectu non petitur, *c. fin. h. t.* cùm bis ſuper eadem re nemo experiatur, & videatur deeſſe juſta cauſſa; niſi tamen nova emerſerit. 8

Effectus petitæ contra ſententiam reſtitutionis eſt, ut executio ejus ſuſpendatur; niſi ſubſit malitia in detrimentum alterius, *c. 6. h. t.* Probata cauſſa læſionis facit cauſſam redintegrari illi, qui ſe læſum probavit, non tamen ultrà, quàm læſus eſt, *Clem. un. h. t.* 9

TITVLVS XLII.

De alienatione judicij mutandi cauſſâ facta.

SVMMARIVM.

1. *Quid hoc caſu obtineat iure D. & Cod.*
2. *Alienatio huiuſmodi non nocet impetrationi reſcripti.*
3. *Ceſſiones in Clericos fieri prohibentur.*

LÆditur & pars alienatione rei, judicij mutandi cauſſâ, aut in perſonam potentiorem, ut agere volenti durior ſit 1
ejus perſecutio. Cui rei occurritur jure Digeſt. conceſſâ actione in factum quanti intereſt, jure Codicis in rem contra poſſeſſorem.
* Statuitur hoc Tit. alienationem eiuſmodi 2
in fraudem reſcripti impetrati non obeſſe, quò minùs cogatur poſſeſſor, in quem alienatio eſt facta, comparere ex vi ipſius reſcripti, *c. 1. h. t.* ubi appellatio à diverſa parte nullius dicitur eſſe momenti. * Prohibentur etiam ceſſiones 3
in Clericos, ne fori mutatione durior fiat adverſarij conditio, *c. 2. h. t.*

TITVLVS XLIII.

De Arbitris.

SVMMARIVM.

1. *Arbitrorum duo genera.*
2. *In arbitrum qui compromittant.*

3. *In quos compromittatur.*
4. *Compromittitur in unum, vel plures*
5. *Arbitri inter ſe diſcordes non eligunt tertium.*
6. *Licet ſint concordes in eligendo tertium.*
7. *Super quibus rebus compromittatur, vel non.*
8. *Arbitrium ſuſcipere eſt voluntatis, ſuſceptum implere eſt neceßitatis.*
9. *Ex arbitrio an & quæ actio competat.*
10. *Arbitris diſſentientibus qua ſententia prævaleat.*
11. *Ab arbitro non appellatur: nec reconventio apud arbitrum proponitur.*

1 MInori ſtrepitu & ſumptu per arbitros privatim ſolent controverſiæ componi, ſive ante litis ingreſſum, ſive etiam poſtea, quæ eatenus ſiſtitur. Horum duo ſunt genera: aliud eorum, qui ſecundùm juris ordinem procedunt, de quibus hîc, qui propriè Arbitri dicuntur: aliud eorum, quos Arbitratores vulgò vocant, ſive Amicabiles Compoſitores, qui non ad lites, ſed ad actus extrajudiciales adhibentur, *l. Societatem* 76. *§. arbitrorum D. Pro ſocio.*

2 In arbitrum compromittit quilibet habens rerum ſuarum adminiſtrationem liberam. Non procurator, niſi ſpeciale habens mandatum, aut liberam adminiſtrationem, ut colligere eſt ex *c. Per tuas* 9. *junctâ Gl. h. t. & arg. l. Procurator* 38. *D. De procuratorib.*

3 Compromittitur in quemlibet, quem nec ſtatus, nec ætas removet. Quo modo non compromittitur in ſervum; qui tamen liber factus rectè ex partium conſenſu ſententiam dicit, *l. Sed ſi* 9. *D. eod.* Non in mulierem, quia arbitrari eſt civile munus, *l. fin. C. eod.* Si tamen juriſdictionem habeat, in eam compromitti poteſt, *c.* 4. *h. t.* cùm cui licet quod plus eſt, etiam ſit permittendum, quod eſt minus. Non in minorem annis XVIII. *l. Quidam* 57. *D. De re iudic.* niſi ex arbitrio Principis, *arg. c. Cum vigeſimum* 45. *ſup. De off. iud. deleg.* cùm ex lege Iulia non liceat compromittere in minorem XX. annis, *l. Cùm lege* 41. *D. h. t.* Non in laicum in cauſſa ſpirituali, qui ſpiritualibus ſe non immiſcet, *c. Contingit* 8. *h. t.* Auctoritate tamen delegati in Clericum & laicum compromiſſum validum eſt, *d. c. Per tuas* 9. *h. t.* cùm cenſeatur cauſſa per Clericum tractari tamquam magis dignum, ejuſque auctoritate niti compromiſſum, *Gloſſa ad d. c.* 8.

4 Compromittitur non tantùm in unum, ſed & in plures, convenientiùs numero impares, ne contingat arbitrium per paritatem impediri, *c.* 1. *h. t. l. Item ſi unus* 17. *§. principaliter D. eod.*

5 Certè autem adſumendi, nec danda licentia arbitris inter ſe diſcordibus tertium eligendi, *c. Innotuit* 12. *h. t.* Poſſent enim vel ipſi arbitri inter ſe diſſentire in eligendo, aut etiam ab ijs electus minùs placere partibus; ut res ſit futura ſine exitu, *l. Non diſtinguemus* 32. *§. quæſitum D. h. t.* Niſi nominata ſit perſona tertia in caſum diſſenſus, *Gl. d. l.* 17. *§. ſi in duos*, quia ceſſat vitium incertitudinis.

Quid ſi arbitri iſto caſu ſint concordes in eligendò tertium? R. Nihil magis tenere arbitrium, quippe ab initio nullum, ut non convaleſcat ex poſt facto, ſecundùm *l. Quod ab initio D. De R. I. & ita tenet Gl.* Abbas, Innoc. *d. c.* 12. Objicitur textus in *c. pen. h. t.* verum ibi non agitur niſi de conceſſa iſta licentia judici, à quo nominatur rectè tertius, cùm poſſit judex arbitros diſſentientes cogere, ut tertium eligant, ne cauſſa maneat indeciſa, *d. l.* 17. *§. principaliter:* juxta quam intelligendum *c. Cum ſpeciali* 61. *inf. De appellat & c. Suſpicionis* 39. *ſup. De off. iud. deleg.* 6

Compromittitur ſuper quavis cauſſâ, niſi in alicuius præjudicium tendat. Quo modo non compromittit Eccleſia exempta ſuper exemptione, ſine licentia Rom. Pontificis, cujus vertitur præjudicium, *c.* 5. *h. t.* Excipitur & cauſſa criminalis, quia crimina non privato arbitrio remittenda, ſed vindicanda condignè per publicam auctoritatem, *c. pen. in fine ſup. tit.* 41. *De in integ. reſtit.* Item libertatis, *d. l.* 32. *§. Iulianus D. h. t.* quia requirit majorem judicem. Matrimonialis, ne contingat matrimonia diſſolvi, aut conciliari contra Canones, *d. c. pen. in fine.* Beneficialis, ne ſine Canonica inſtitutione aperiatur via ad beneficia, contra *c.* 1. *De R. I. in* 6. Excipitur & res judicata, ne publico judicio prævaleat arbitrium privatum, *c. Expoſita* 11. *h. t.* 7

Arbitrium ſuſcipere nemo cogitur, ſiquidem ſit extra juriſdictionis neceſſitatem, & mandato proximè accedat: ſuſceptum tamen eſt implendum, *l.* 3. *§.* 1. *D. eod.* 8

Non erat autem olim ex arbitrio actio, niſi ſtipulatio interveniſſet de ſtando arbitrio, ſub certa pœna, quæ petebatur: vel ſi ſimpliciter conveniſſet ſententiæ ſtari, incerti erat actio, *l. Idem* 27. *in fine D. eod.* Poſtea ex ſententia arbitri homologatâ, ut vocant, id eſt vel expreſſè vel tacitè per ſilentium decem dierum comprobatâ, actio data & exceptio, *l. penult. Cod. eod.* Quod & jure Canonico obtinet, *d. c.* 9. *h. tit.* quatenus arbitrium non continet peccatum per partes non remiſſibile, *c.* 2. *eod.* & ſervati fines ac forma compromiſſi. Quo modo, uno ex arbitris adſumptis mortuo ante ſententiam, ab alijs ea prolata non tenebit, *c. Ex parte* 10. *h. t.* Vti nec tenebit, altero compromittentium mortuo; neque enim in hæredem extenditur, niſi aliud ſit cautum, *c. fin. h. t.* Quamvis unius ex tribus contumacia dictam ab alijs ſententiam non faciat inutilem, *c. fin. eod. in* 6. ne malitia ùnius actum impediat: niſi tamen cautum ſit, ut omnes adſint, & per omnes ſententia proferatur, *Gl. in d. c. fin. eod. in* 6. 9

Si contingat arbitros diſſentire, ea ſententia 10 prævalebit, quam plures dixerint; &, ſi omnes diſcordent, minor prævalebit, quòd in eam conſenſerint omnes, *c.* 1. *eod. in* 6.

Non appellatur ab arbitrio, *l.* 1. *C. eod.* quòd 11 juriſdictione careat. An verò reductio ab arbitri ſententia peti poſſit, dictum D. *eod. nu.* 31.

Non proponitur etiam coram arbitris reconventio, cùm de his tantùm, ſuper quibus in eos compromiſſum exſtitit, arbitrentur; niſi fortè ita cohæreant, ut cauſſa ſine ijs expediri commodè nequeat, *c.* 6. *h.t.* ut ſupplet ibi Gloſſa.

HENR. ZOESII I. C.

IN LIB. SECVNDVM

DECRETALIVM

GREGORII IX. P. M.

COMMENTARIVS.

TITVLVS PRIMVS.

De Iudicijs.

SVMMARIVM.

1. *Ordinis ratio.*
2. *Iudicium quid, & quotuplex.*
3. *Citatio etiam in ſummario iuditio neceſſaria.*
4. *Iudicium conſtituunt Iudex, Actor, Reus.*
5. *Iudicem qualem eſſe oporteat.*
6. *An minor poſſit eſſe iudex.*
7. *An fæmina, ſervus, & filius in cauſſa patris.*
8. *Actor & reus quis.*
9. *Minor & Religioſus perſonam ſtandi in iudicio non habent.*
10. *Iudicij partes.* 11. *Iudicis officium,*
12. *Iudicium civile intra triennium terminandum, criminale intra biennium.*
13. *Etiam iure Canonico.*
14. *Intellectus* c. penult. h. t.
15. *Iudicis poteſtas.*

EXpoſitis præparatorijs quibuſdam judiciorum, ſub finem libri primi, hoc libro ſecundo principaliter, quæ ad ipſa judicia ſpectant, exſequitur Pont. methodo pulcerrimâ, recedens ab ordine juris civilis, in quo poſt perſonas agitur de rebus, ut naturâ prioribus, * Ratio hujus ordinis eſt, quòd actiones judiciales formâ ſint digniores, 1 magiſque univerſales. Vniverſalia autem præmittere non abhorret à vera methodo. Præmittit verò Pont. primò univerſalem de judicijs tractatum: quæ inventa, ne quis propriâ auctoritate jus ſibi diceret, & ultionem ſumeret, ſed legitimè per judicem obtineret; ad hoc enim inductum eſſe Magiſtratum tradit I.C. in *l.* 2. *§. poſt originem D. De orig. iuris.*

Dictum Iudicium quaſi juriſdictio, *c. Forus inf. De V. S.* Eſtq; legitima rei controverſæ in-2 ter litigantes coram judice diſceptatio. Varia ejus eſt diviſio. Secundùm materiam aliud eſt Civile, aliud Criminale: aliud Eccleſiaſticum, quod vertitur ſuper re aut ad forum Eccleſiæ ſpectante, aliud Laicum, in quo res temporalis tractatur. Hoc coram laico vertitur, non iſtud: neque enim laicorum eſt tractare Eccleſiaſtica, *c.* 2. *h.t.* Atque ita in *c.* 3. *eod.* cauſſa juris patronatus dicitur tractanda à judice Eccleſiaſtico. Aliud item Petitoriū, quo agitur de proprietate, aliud Poſſeſſorium, in quo quæritur de poſſeſſione. Secundùm formam aliud eſt Ordinarium, in quo ſervatur ſolemnis procedendi modus, aliud Summarium, in quo de plano, ſine ſtrepitu aut figura judicij, proceditur, & præter citationem ac neceſſarias probationes, reliqua juris ſolemnia omittuntur, *Clem. Sapè De verb. ſignif.* ut in cauſſa electionis, poſtulationis, proviſionis dignitatum, aliorumq; beneficiorum, ne Eccleſia diu miniſtris careat, & ne miniſtri Eccleſiarum diu ſtipendijs priventur: item matrimoniorum, ne mutuo corporis uſu, cum periculo incontinentiæ, diu fraudentur conjuges: uſurarum, ut citiſſimè reſtituantur, *Clem. Diſpendioſa h.t.* * Citatio non ma- 3 gis omitti poteſt in ſummario, quàm ordinario, cùm ſpectet ad juris ſui defenſionem, quæ eſt naturalis, *d. Clem. Sapè & Clem. Paſtoralis De iure iur.* ut ne quidem Princeps eam remittat. Vnde contra non citatum ſententia lata non valet, etiamſi tendat in ejus favorem, quòd ejus omiſſio contineat defectum ſubſtantialem, qui facit actum nullà ſui parte valere, Gail. 1. *Obſ. c.* 75. *nu.* 9. Vant. *De nullitatib. proceſſ. Tit. De nullit. ex defectu citat. nu.* 10.

Iudicium conſtituunt tres perſonæ, Iudex, 4 Actor, Reus. Iudex eſt, ad quem vel jure dignitatis ſpectat cauſſæ cognitio, qualis dicitur Ordinarius; vel ex commiſſione, qualis dicitur Delegatus, de quo ſuprà *lib.* 1. *Tit.* 29.

* Iudex vir bonus ſit oportet, prudens, à vi- 5 tijs alienus: quod enim ſcelus damnet indul-

gens ſibi, & qui exercebit juſtitiæ munus, ipſe iniquitatis famulus? Sit & Iuriſconſultus, aut ſaltem I. Cto Aſſeſſore utatur: item ſit competens, de quo Tit. ſeq.

6 Q. An & minor poſſit eſſe Iudex? R. Videri quidem poſſe minorem xx. annis, modò ſit major xviii. *l. Quidam* 57. *D. De re iudic.* ubi hoc exprimi videtur. Verùm dicendum, non poſſe, ſecundùm *c. Cum vigeſimum* 41. *ſup. De officio iud. deleg.* niſi ex partium conſenſu adſumatur, & ſit major annis xviii. Atque ita accipienda *d. l.* 57 juxta *d. c.* 41. Poteſt tamen Princeps minorem judicem dare, & minoris magiſtratum habentis ſententia tenet, propterea quòd Princeps, qui magiſtratum dedit, omnia eum gerere decreverit, *d. l.* 57. ubi Alex, *& dixi D. h. t. nu.* 20. *&* 21.

7 Non ſit improbatus naturâ, moribus, legibus. Quâ ratione fœmina, quæ officijs virilibus non fungitur, judicio regulariter non præponitur, *c.* 4. *ſup. De arbit.* uti nec ſervus, *l. Cum Prætor* 12. *§. non autem D. h. t.* Dicta tamen à ſervo judice ſententia, qui publicè liber habebatur, tenet, propter errorem communem, qui titulo ſubnixus jus facit, *l. Barbarius D. De officio Prat.* Non laicus in ſpiritualibus; quæ non tractanda à laico. *c.* 3. *h. t.* Filius in privata patris cauſſa non videtur prohibitus eſſe judex, *l. In privatu* 77. *D. h. t.* licet non ſit ſatis honeſtum, & detur adverſario juſta recuſandi cauſſa, ſecundùm *l.* 10. *D. De iuriſd.* Coſtal. *ibid.* & Cujac. 3. *ad African.*

8 Actor eſt, qui actionem intentat, & prior ad judicium provocat, *l. In tribus* 13. *l. Inter* 62. *D. eod.* Reus, à quo petitur, & qui cauſſam dicit, à re dictus, quam debet; & plerumque debitorem ſignificat, interdum & creditorem, *Inſtit. De duobus reis.* Oportet autem partes ſint
9 habiles, & majores:* nam contra minores non tenet judicium, cùm ijs deſit perſona legitima ſtandi in judicio: qualis nec eſt Religioſo ſine conſenſu Superioris ſui, *c. Cauſſam* 9. *h. t.* à quo poſſit actus judiciarius irritari. Lata tamen ſententia pro minori, aut Religioſo agente ſine conſenſu Superioris, tenet, *l. Non eo minùs* 14. *C. De procurat.* Interdum ſine reo judicium peragitur, eo abſente per contumaciam, *c. Novit inf. tit.* 14. Interdum etiam ſine actore, quando agitur viâ denuntiationis Euangelicæ, aut inquiſitionis, *c. Novit* 13. *h. t.*

Judicij partes ſunt duæ: conteſtatio, quæ eſt
10 principium ſive ingreſſus litis, & ſententia, quæ eam finit. Cætera aut ſunt præparatoria, ut citatio, libelli oblatio; aut media, ut probationes; aut conſequentia, ut executio.

11 Incumbit judici cauſſas examinare & judicare, quatenus cognitio ad eum ſpectat. Nam ſunt, quæ non niſi à Pont. judicandæ, veluti ſi agatur de privilegijs Sedis Apoſtolicæ, *c. Cum veniſſent* 12, *h. t.* Finire controverſias quàm citiſſimè, debitâ obſervatâ ſolemnitate, ne lites fiant immortales, & partes gravibus impenſis onerentur.

Iure Civili intra triennium cauſſa civilis eſt 12
terminanda; additâ pœnâ in eos, per quos ſtabit, quo minùs terminetur. Præterea eo decurſo finitur inſtantia, quæ agere pergenti renovanda, cum omnibus ijs, quæ ad litis ordinationem pertinent, *l. Properandum* 13. *§* 1. *C. h. t.* Illis tamen ſalvis, quæ concernunt litis deciſionem, cujus ordinis ſunt acta probatoria, quæ & alio in judicio vim habent, *l. pen. in fine C. De receptis arbit. l. ult C. De teſtib.* Quæ deciſio cùm præcipuè ſit fundata in publica utilitate, non admittit partium prorogationem, quia juri publico privata pacta non prævalent. Vid. Natta *ad Clem. Sæpe n.* 71. *De verb. ſignif.* Cauſſa criminalis intra biennium à lite conteſtata finienda, *l.* 3. *C. Vt intra certum tempus crim. quæſt. term.* Ratio videtur eſſe, quòd publicæ cauſſæ privatis ſint potiores, aut potiùs quòd triſte ſit longo tempore in reatu hærere. Quo modo ejus pœna ſublevanda dicitur, qui longo tempore fuit in reatu, *l. Si diutino D. De pœnis.* Si interea temporis per partes in compromiſſum itum fuerit, dictum tempus non videtur labi, *arg. Clem. Quamdiu De appellat. Auth. Si tamen C. De temporib. appellat.*

Eſt autem controverſum, An iſta diſpoſitio 13
juris civilis obtineat jure Canonico? R. Eſſe, qui negent, per text. in *c. penult. h. t.* ubi etiam decurſo triennio jubetur nihilominus delegatus cauſſam cognoſcere. Abbas & alij *ad d. c. pen.* Verius tamen eſt, non eſſe differentiam inter hæc jura quoad hanc materiam, cùm per Canones nullibi ſit contrarium diſpoſitum, & ratio abbreviandarum litium etiam hoc jure militet, *c. Finem* 5. *inf. tit.* 14. *De dolo & contum.* Covarr. *ad c. Quamvis p.* 2. *§.* 1. *nu.* 10. * 14
Nihil facit *d. c. penult.* cùm in illo tantùm agatur de juriſdictionis perpetuatione, quâ per lapſum triennij delegatus non privatur: neque enim finitur niſi modis, de quibus ſuprà, *tit. De off. & poteſt. iud. deleg.* Vt cauſſam cognoſcere deinceps non impediatur, novâ nimirum inchoatâ inſtantiâ; quod & inſinuat Innoc. *d. c. pen.* In quo an eadem maneat inſtantia, an verò ſit diverſa, non decernitur; ut res illa determinanda veniat ſecundùm jus civile, *arg. c.* 1. *De novi operis nuntiat.* Quò facit Concil. Trid. quod intra biennium, à die motæ litis, ſi judicium terminatum non fuerit, dat licentiam adeundi judicem ſuperiorem, *Seſſ.* 24. *De reformat. c.* 20. Quod ipſum rectè dicitur procedere tantùm in caſu, quo ſtat per judicem, quò minùs cauſſa definiatur, non etiam ſi ob cauſſæ qualitatem, aut partium cavillationem, ne puniatur, qui non deliquit, & commodum reportent, qui cavillationibus ſuis tempus protraxerint, *d. c. penult. hoc tit.* Et ita reſol-
viſſe

Digitized by Google

viſſe dicitur Congregatio Cardd. ſacri Conc. Interpretum.

15 Permiſſa omnia ea Iudici, ſine quibus commiſſa juriſdictio commodè exerceri nequit: quo modo citat partes, cogit comparere, reſpondere, contumaces excommunicationi ſubijcit, *c. 1. h. t.* Perſonaliter tamen ut quis compareat jubere non poteſt, niſi ex ſpeciali Pont. mandato, aut cauſſâ exigente præſentiam, ut quia criminalis, aut quia agitur de veritate dicenda, *c. 1. eod. in 6.* & alijs, *de quibus Gloſ. in c. Paſtoralis, 14. h. t.* Facta quoque per principales perſonas proponenda, *d. c. 14.* Mulierum teſtimonium ſi neceſſarium fuerit, non ipſæ vocandæ coram judice, ſed ad eas mittendus, qui depoſitionem excipiat, *c. 2. eod. in 6.* Præterea punit convictum coram ſe Clericum, non etiam coram laico, tamquam non ſuo judice, *c. 4. h. t.* ſuſpendendo, interdicendo, deponendo, tradendo brachio ſæculari; non tamen pro quibuſvis criminibus, *d. c. 4. in fine*, & non aliàs, quàm ſi ſit incorrigibilis, *c. Cum non ab homine 10. h. t.* qua de re latiùs infrà, *ad tit. De pœnis.*

TITVLVS II.

De Foro competenti.

SVMMARIVM.

1. *Citatio, principium inſtituendi iudicij, alia eſt verbalis, alia realis.*
2. *Forum competens quid?*
3. *Citatus coram iudice incompetente impunè non comparet.*
4. *Reo dicente ſe Clericum cuius ſit cognitio.*
5. *Sortitur quis forum ratione domicilij.*
6. *Ratione rei ſitæ.*
7. *Ratione contractus.*
8. *Ratione cauſſæ.*
9. *In cauſſa poſſeſſoria rei Eccleſiaſticæ an laicus ſit iudex competens.*
10. *Item ratione delicti.*
11. *Ratione privilegij.*
12. *Clericus coram quo iudice conveniendus, etiam in criminalibus.*
13. *Laicus iudicans Clericũ excommunicatus ipſo iure.*
14. *An & conveniens Clericum coram laico?*
15. *Cauſſa civilis Clerici an laico rectè delegetur.*
16. *Cauſſas ſpirituales laico S. P. rectè delegat.*
17. *Non etiam Epiſcopus, aut alius Prælatus.*
18. *Laicus delinquens unà cum Clerico non gaudet privilegio fori.*
19. *Clericus de cauſſis temporalibus laicorum quando cognoſcere poſſit.*
20. *Clericus foro ſuo renuntiare non poteſt.*
21. *Ne quidem addito iuramento.*
22. *Clericus renuntians, aut prorogans forum ſuum quas pœnas incurrat.*
23. *Pœnæ illæ non incurruntur ſolâ citatione.*
24. *Clericus ne quidẽ ratione rei ſortitur forum laici. Zoeſius ad Decretal.*
25. *An neque ratione tutelæ aut curæ?*
26. 27. *Clericus laici hæres ubi conveniendus.*
28. *In cauſſa evictionis res laico vendita eius iudicem ſequitur.*
29. *Clericatus ſuperveniens iudicio inchoato non nocet.*
30. *Suſcipiens Ordines poſt delictum an exemptus à foro laici?*
31. *Exemptio Clericorum à iuriſdictione an ſit iuris divini.*
32. *An Papa potuerit Clericos in temporalibus eximere à iuriſdictione Principum?*

PRincipium inſtituendi judicij eſt Citatio, quâ quis in judicium vocatur juris experiundi cauſſâ. Omitti ea non 1 poteſt, ut dictum Tit. ſuperiori, quia aliàs judicium non procederet, cùm nemo inauditus ſit damnandus. Alia eſt verbalis, quæ fit per apparitorem, aut litteras, vel edicto publico, *c. fin. inf. tit. 15.* Alia realis, quæ fit per apprehenſionem perſonæ, ex mandato judicis, *l. fin. C. De exhiben. reis*; & quidem rei, non actoris: eſt enim judiciorum communis forma, ut inſtituantur in foro rei, *l. 2. C. De iuriſd.* quod ſequitur actor, *c. 5. h. t.*

Forum eſt exercendorum judiciorum locus, 2 ſive ſedes juriſdictionis. Competens forum eſt ordinaria juriſdictionis ſedes, cui reus eſt ſubjectus; & quidem immediatè: nam, proximo judice omiſſo, non rectè trahitur reus ad ulteriorem. Quo modo Archiepiſcopus non eſt competens judex in prima inſtantia ſubditorum ſuis Suffraganeis, *c. 1. eod. in 6.* Excipitur Rom. Pont. ad quem immediatè & in prima inſtantia quis rectè vocatur, quòd illi ſit juriſdictio immediatè in omnes Chriſtianos, etiam in prima inſtantia: niſi ſubſit juſta & neceſſaria cauſſa revocandi domum, uti ratione legationis, *c. fin. h. t.* niſi tamen in loco legationis contractus ſit initus, *l. 2. §. omnes D. De iudic.* qua de re Covarr. *Pract. quæſt. c. 5.* * Coram incompetente judice citatus impunè non comparet, *l. fin. D. De iuriſd.* cùm extra territorium jus dicenti impunè non pareatur; niſi ad hoc, ut de juriſdictione cognoſcatur, *l. 5. De iudic.* Si tamen non ſit notorium, vocatum non eſſe de territorio vocantis, *Clem. Paſtoralis §. illud De ſent. excom.* nam quæ ſunt certa, non ſunt ampliùs certioranda. 4

Q. An reo ſe dicente Clericum, cognitio ejus ſpectet ad laicum? R. Potiùs ad Clericum ſpectare, cùm ſit cauſſa Eccleſiaſtica, non tractanda à laico, *c. 2. ſup. De iudic.* Interim laicus judex etſi ſuperſedere debeat in cauſſa cognoſcenda, *c. 3. inf. De ordine. cognit.* incarceratum tamen non relaxabit, cùm judicio pendente nihil ſit innovandum, Innoc. in *c. Vt famæ inf. De ſent. excom.* Vid. Covarr. *Pract. quæſt. c. 33.* Barboſa *ad l. Titia 35. nu. 23. & nu. 42. D. Soluto*

matrim. & Remiſſ. ad Conc. Trid. Seſſ. 23. *c.* 6. *De reformat. V. Tonſuram deferens.*

5 Sortitur quis forum ratione domicilij, quod certum alibi fixit, inde non receſſurus, ſi nihil avocet, *l. Cives* 7. *C. De incolis lib.* 10. Quo modo incolæ ibi conveniuntur, ubi habitant, quatenus ibi hærent: nam domicilium habitationis ſaltem (originis enim ſemper manet, cùm ſit naturale, *l. De origine C. De municipib. lib.* 10.) pro lubitu mutari poteſt, aliò transferendo rerum ſuarum ac fortunarum ſummam, *l. Domicilium D. Ad municipal.* Hæres ſequitur domicilium defuncti, ejuſque forum, *l. Hæres abſens* 19. *D. De iudic.*

6 Sunt autem cauſſæ, ex quibus conveniendi alibi aliquem eſt licentia. Primò, Ratione rei, de qua quæſtio: ut enim in perſonam agens, illam ſequitur, ita agens in rem, eam, ubi ſita eſt, petit, *l.* 3. *Cod. Vbi in rem actio exer. deb.* ubi dictum agi in poſſeſſorem, qui judicium non ſubterfugiet, laudando ſuum auctorem, quatenus habet rei reſtituendæ facultatem: nam aliàs laudando ſuum auctorem, judicium reale non ſuſtineret, *l.* 1. *C. d. t.* Res ſit mobilis, an immobilis, non refert, *l. Quod legatur* 38. *D. De iudic.* Vbi excipitur Clericus, qui ratione rei non rectè convenitur coram laico, ut patebit ex ijs, quæ inferiùs dicentur.

Secundò, Ratione contractus; cenſentur
7 enim contrahentes loci legibus ſe accommodaſſe, niſi conventum fuerit de ſolutione alibi facienda, *c. Dilectis inf. tit.* 17. quòd videantur ibi contraxiſſe, *l. Contraxiſſe* 21. *D. De oblig. & act.* Si tamen ibi inveniatur reus, *arg. d. l. Hæres in princ. D. De iudic.* Et ita accipiendum vulgare axioma, quod habet, Ibi reum conveniendum eſſe, ubi res eſt. Quòd ſi non compareat in loco contractus, citari à judice iſtius loci poteſt; non quidem in eum effectum, ut perſona ejus adficiatur (neque enim ſubjectus eſt alieno judici, ut excommunicari ab eo nequeat tamquam contumax: concernit enim excommunicatio perſonam ſubjectam, Innoc. in *c. Licet* 10. *h. t.*) ſed, ſi non compareat, ut decernatur miſſio in poſſeſſionem bonorum ibi exiſtentium. Quòd ſi nulla ibi ſint, decernetur miſſio in poſſeſſionem bonorum alibi exiſtentium, cujus executio fiet per judicem loci, *c.* 1. *§. contrahentes eod. in* 6. Covarr. *Practic. quaſt. cap.* 10. *nu.* 3. Sic etſi agatur contra Clericum à judice domicilij, habentem alibi beneficium, cujus crimen expoſcit privationem, Iudex domicilij ſententiam quidem feret tamquam in ſubditum, executio tamen privationis facienda per judicem loci, ubi ſitum beneficium, *c. Poſtulaſti* 14. *hoc tit.*

III. Ratione cauſſæ: quo modo cauſſa Ec-
8 cleſiaſtica, qualis eſt beneficiorum, matrimoniorum, decimarum, & ſimilium, coram judice Eccleſiaſtico eſt terminanda, *c.* 2 *inf Qui filij ſint legit.* Eodem & ſpectat cauſſa juramenti, ad cujus obſervationem etiam laicus coram Clerico convenitur, *c.* 3. *eod. in* 6. Feudalis cauſſa, etiam Clerico vaſallo exiſtente, coram domino feudi, licet laico, tractanda, *c.* 6. *&* 7. *h. t.* ubi agitur de controverſia feudi adverſus Præpoſitum, & dicitur ea tractanda vel ab Eccleſia, ſi feudum ab ea dependeat, vel ab Imperatore, ſi juris ſit Imperialis; & hoc quoad cauſſas debiti officij, & amiſſionis feudi, non ultrà. Eſt enim feudum res domini, cujus intereſt bonum habere vaſallum, qui & eatenus eſt quaſi ſuperior.

Valde controvertitur, An cauſſa poſſeſſoria 9
rei ſpiritualis poſſit tractari per judicem laicum? R. De rigore juris non poſſe: conſuetudine tamen contrarium invaluiſſe, quæ quatenus nihil proprietatis eſt admixtum, tolerari poſſe videtur, quòd magis ad cauſſam temporalem, quàm ſpiritualem videatur pertinere. Covarr. *Pract. qq. cap.* 35. Guido Papæ *qu.* 1. Fachin. *lib.* 8. *Contr. c.* 15. *& dixi ad D. tit. De iudic. nu.* 18.

IV. Ratione delicti: in cujus enim territo- 10
rio quis deliquit, ibi & exſpectat judicium, *c. fin. h. t.* qui tamen non minùs alibi apprehendi & puniri poteſt, *l. un. C. Vbi de crim. agi opor.* ne crimina maneant impunita. In gravioribus ſolet reus alibi captus remitti ad petitionem Iudicis loci, ubi deliquit, tum ut quod exemplo nocitum, pœnâ emendetur, tum quia facilior ibi probatio. Covarr. *Pract. qq. c.* 10. *n.* 1. Malefactores Eccleſiarum etiam laici poſſunt & coram Iudice Eccleſiaſtico conveniri, *c.* 8. *h. t.* iti & uſurpantes jura Eccleſiaſtica, *c. Conqueſtus* 16. *h. t.*

V. Ratione privilegij perſonæ conceſſi. 11
Sic miles coram magiſtro militiæ convenitur, *tit. C. In quibus cauſ. milit. fori praſcr. uti non poſſ.* Illuſtres coram Principe, *l. fin. C. Vbi Senat. vel clariſſ. &c.* Studioſi etſi domicilium non habeant in loco ſtudij, quoad contractus tamen & delicta coram ſuo Rectore conveniuntur, *Auth. Habita Cod. Ne filius pro patre,* ubi ea de re pluribus actum. Vxorem mariti privilegium eximit à juriſdictione ſui Iudicis, *l. pen. D. De iuriſd.*

Clericus Eccleſiaſticum habet ſuum judi- 12
cem, etiam in criminalibus, *Auth. Statuimus C. De Epiſc. & Cleric.* ut ſententiâ laici minimè ligetur, etiam in liquidis, *c.* 2. *eod. in* 6. Imò laicus Clericum judicare præſumens excommunicatur, *c.* 7. *ſup. De arbitris.* Ratio in eo eſt, quòd, cùm Clerici ſint correctores morum, non æquè poſſint inſtruere, corrigere eos, quibus ſubjecti eſſent, & quia laicos non deceat tractare ſpiritualia. Vnde *c.* 2. *ſup. tit.* 1. decernitur, ne laicis committantur ſpiritualia negotia.

Q. An ipſo jure excommunicatio infligatur?
R. Gloſ. 13

R. Glof. in *d. c.* 2. *h. t.* velle, tantùm eſſe ferendæ ſententiæ: ſed contrà dicendum, eſſe ſententiæ latæ, propter verbum, *ſequeſtratus ſit*, quod eſt executiuum. Ita tenet Gloſſa in *c.* 2. *De hæret. in* 6. quam ſequitur Abbas in *d. c.* 2. *in fine h. t.*

14 Vocans coram laico iudice Clericum laicus non videtur excommunicatione notari, cùm ejus mentio non fiat in *d. c.* 2. nec alibi inveniatur expreſſum, niſi in laico judicante Clericum, & Clerico vocante Clericum ad judicia publica, id eſt coram laico, *c. Si diligenti* 12. *h. t.* quod non eſt extendendum ad laicos, cùm pœnam contineat. Non fert tamen impunè laicus Clericum conveniens coram judice laico, cùm cauſſa cadat, judicatum non teneat, judex judicandi poteſtate privetur, *Auth. Statuimus Cod. De Epiſc. & Cleric.*

15 Quòd verò ad civilia negotia attinet, ea laicis delegari poſſe vult Gloſ. *in d. c.* 2. & Felinus *ibid. nu.* 1. *alios citans per c. Expoſita* 51. *ſup. De arbitris*, ubi in laicum fuit compromiſſum. Et hoc, quatenus ſingularis cauſſa committitur, non etiam univerſitas cauſſarum: videretur enim commiſſa ordinaria juriſdictio, ſecundùm dicta ſuperiùs, *tit. De officio iud. deleg.* qualis non poteſt committi laico. Ratio diverſitatis eſt, quia hoc caſu ſuo nomine exerceret juriſdictionem in Clericos, quod non decet; illo verò nomine delegantis tantùm, cùm proprium nihil habeat.

16 De eo dubitatum, An poſſit Pont. laico delegare cauſſas ſpirituales? R. Non tantùm civiles eum rectè delegare, ſed etiam ſpirituales, *Gl. in can. Præter § ad hoc V. duci. Diſt.* 32. quæ vult etiam poſſe committi laico per Pont ut excommunicet. Abbas *ad c. Eccleſia* 10. *nu.* 5. & Felin. *ibid. nu.* 6. *ſup. De conſtitut.* Non obſtante *c.* 2. *ſup. De iudicijs, & alijs locis*; cùm loquantur de communi & ordinario jure, ſupra quod eſt Pontifex. Et hoc ita quoad delegatam juriſdictionem, & in aliquo caſu particulari: nam ordinarium regimen Eccleſiæ non poteſt Regibus aut laicis committi; nec fieri poteſt, ut ea vi Regiæ poteſtatis Rex Clerico jus dicat, cùm jure divino ſit ſtatutum, ut per Epiſcopos gubernetur Eccleſia. Vt contrarium cohoneſtari non poſſit ullâ diſpenſatione, citra everſionem ordinarij Eccleſiæ regiminis, cùm nequeat habere juſtam & rationabilem cauſſam. Quod vitium non ſubeſt, quando cauſſa aliqua delegatur; hoc enim non eſt divino jure prohibitum, cùm delegatus fungatur vice delegantis, penes quem manet juriſdictio Eccleſiaſtica.

Epiſcopi aut alterius Prælati commiſſio
17 non habet eundem effectum, cùm non poſſit mutare ea, quæ ſunt juris publici. Poſſet tamen videri tenere commiſſio cauſſæ ſpiritualis facta Clerico ſimul & laico, *arg. c. Per tuas* 9. *ſup. De arbitris*, quòd Clerici, ut dignioris, auctoritate nitatur judicium. Verùm non procedit hoc argumentum, cùm arbitrium non det aliquam juriſdictionem, ut dat delegatio.

Exempti itaque Clerici à laicorum juriſdictione, non tantùm in civilibus, ſed & criminalibus. Vbi quæret aliquis, An proſit ea exemptio laico, qui ſimul cum Clerico deliquit? R. Neutiquam prodeſſe, cùm in qualibet perſona ponatur delictum diſtinctum, *l.* 1. *C. De condict. furt.* Et facit eodem optimè textus in *l. Si quis uxori* 52 *in princ. & §.* 1. *D. De furtis*, ubi cum uxore alicojus ſubtrahens res mariti furti tenetur, licet uxor non teneatur. Ad idem etiam facit textus in *l. Mulieri* 74. *D. De condit. & demonſt.* Videatur Gomez. 3. *Var. cap.* 10. *nu.* 6. Covarr. *Pract. quæſt. c.* 34 & Fachin. 9. *Controv. cap.* 31. 18

Temporales laicorum cauſſæ coram ſuo judice ſunt agitandæ, neutiquam coram Clerico; 19 niſi hoc admittat conſuetudo, aut judex ſit negligens in exhibenda juſtitia, *c. Licet* 10. *&* 11. *h. t.* cujus defectum ſupplet Clericus. Miſerabilis quoque perſona rectè ad Eccleſiam confugit, pro conſequenda juſtitia, *c. Ex parte* 13. *h. t.* Non aliàs tamen, laico Iudice negligente, adeundus eſt Clericus, quàm ſi ſuperior laicus deſit: neque enim cenſetur deficere juſtitiæ exhibitio, quamdiu à ſuperiore poteſt corrigi negligentia inferioris, *d. c.* 10. Defectus judicis ſpiritualis non poteſt corrigi, vel ſuppleri per laicum, *c. Qualiter* 57. *ſup. De iudic.* cui ne quidem in habitu eſt poteſtas in Clericos. Denegante tamen Clerico juſtitiam facere, videtur quid poſſe laicus, non per modum juriſdictionis, ſed extrajudicialiter in officij ſui conſequentiam: quo modo accipiendus *can. Filij* XVI. *q.* 7.

Quæritur, An liceat Clerico renuntiare 20 beneficio fori? Laico quidem id eſt permiſſum, *l. pen. Cod. De pactis*, quòd juri pro ſe introducto quilibet rectè renuntiet: at Clerico minimè, qui nec tacitè nec expreſſè poteſt in ſe prorogare juriſdictionem laici, *c. Si diligenti* 12. *h. t.* Neque enim privilegium hoc datum tam perſonę, quàm toti ordini, cui injuria irrogaretur, ſi Clericus, qui laico eſt dignior, ab eo judicaretur. Vt hoc privilegium ſit juris publici, cui minimè renunciatur; & ceſſet deciſio *d. l. pen.* Innoc. & Felin. *ad d. c.* 12. Nihil facit textus in *c. Dilecti* 17. *h. t.* nam ibi non renuntiatur privilegio ordinis, de quo hîc, ſed tantùm ſingulari privilegio, certo loco conceſſo, ne ſcilicet poſſint conveniri citra mare: cujus derogatio, cùm non concernat aliquod ordinis detrimentum, eſt ſervanda.

Quod adeò procedit, ut juramentum ſubjunctum prorogationi fori in laicos per Clericum, 21 eam minimè juſtificet, cùm juramentum illicitum non ſit obligatorium, *c.* 1. *inf.*

De iuram. ubi de ea re latiùs. Eſt autem hac in materia illicitum, cùm tendat in alterius detrimentum, ordinis, uti dictum, Clericalis. Quo modo & in *d. c. 12. circa fin.* dicitur tale juramentum licitè ſervari non poſſe, quòd ſit contra Canonica ſtatuta.

22 Renuntians foro ſuo Clericus, aut vocans Clericum coram judice laico, perdit cauſſam, & à communione habetur extraneus: quibus verbis non tam excommunicatio fertur, quàm ferri mandatur, ſecundùm Abbatem, *ad d. c. 12. nu. 5. 21. & 22.* Præterea purgans ſe coram judice laico in criminali negotio locum amittit, etiamſi pro eo ſententia feratur: in civili verò perdit quod evicit, ſi locum obtinere maluerit, *d. c. 12. in fine.* Quæ pœna non videtur ipſo jure infligi, ſed per Iudicem infligenda, ſecundùm *Gloſ. ad d. c. 12. V. cauſſam perdant*; quòd verbum, *perdant*, non tam ſit præſentis, quàm futuri temporis. Et facit, quòd in dubio mitior in pœnis ſit adſumenda pars. Huc rectè adducitur textus in *c. Gravem 18. inf. De exceſſib. Prælat.* ubi apertè requiritur ſententia judicis.

23 Per ſolam citationem hæc pœna non videtur incurri, cùm textus in *d. c. 12.* habeat, *ad iudicia pertrahant*, quod requirit litis conteſtationem, & effectum citationis: ut antè pœnitere liceat, *arg. l. Quamvis D. De in ius vocando.* Antè enim non tam quis petijt, quàm petere voluit.

24 Procedunt dicta non tantùm ſi agatur in perſonam, verùm & ſi in rem. Nam licet potiùs res videatur conveniri, quàm perſona, *l. Imperatores D. De publicanis & vectig.* perſona tamen ad judicium cogitur, & poſſet damnari ad reſtitutionem per laicum, contra *d. c. 12.* Felin. in *c. Qualiter 17. nu. 8. ſup. tit. 1.* quamvis contrarium in pleriſque locis habeat praxis. Vide dicta ad *tit. D. De iudic. nu.* 79. Excipitur cauſſa feudalis, uti dictum paulò ſuperiùs, coram domino aut ejus Curiâ tractanda.

25 Quæritur hic, An Clericus poſſit conveniri coram laico ex cauſſa tutelæ, aut curæ? R. Id poſſe videri, quòd non tam perſonæ cauſſâ conveniatur, quàm officij, Gail. 1. *Obſer. c. 37. nu. 7. verſ. Sextò.* Verùm non reſpondet verbis *d. c. 12.* quæ Clericos conveniri coram laico omninò prohibent, quòd indignum ſit, eos à laico damnari. Quæ indignitas & iſto caſu obtinet, cùm licet officij nomine, perſonalis tamen actionis cauſſâ Clericus coram laico conveniatur; quod iſto cap. eſt prohibitum. Ut ſtante ratione prohibitionis, etiam ipſa prohibitio obtineat, ne ſit imperfecta. Quod & de jure procedet in ijs, qui habent officia in Principum aula: de praxi tamen non ſervari tradit Covarr. *Pract. Quaſt. c. 33. nu. 6.* dicens eos privari officijs, & ſtipendijs, ſi declinaverint forum ſæculare, quòd & tradit Clarus §. *fin. q. 36. nu. 25.*

26 Quæſitum & illud, An Clericus laici hæres, ut talis conveniatur coram laico? R. Iudicium inchoatum per defunctum coram laico, ibidem à Clerico ſucceſſore perficiendum eſſe; ex eo, quòd proprium privilegium non excuſet hæredem, *l. Hæres abſens 19. in princ. D. De iudic.* & quòd de jure communi ibi ſit judicium perficiendum, ubi inchoatum. Quam ſententiam, ut communem & veram, tenet Covarr. *Pract. qq. c. 8. nu.* 3. quamvis contrà velit Abbas in *c. Quia nu. 11. & 12. ſup. tit. 1.* Felin. *ibid. nu. 3. in fine*, ſcilicet quòd inſtantia inchoata non tranſeat in hæredem Clericum, ex communi regula, quòd Clericus non debeat conveniri coram laico. Verùm prior opinio vera eſt.

27 Quid ſi necdum judicium ſit inchoatum coram laico, ſed pòſt inchoetur? Sunt qui velint etiam tunc Clericum eſſe conveniendum coram laico; ex eo, quòd non debeat qualitas obligationis mutari ex perſona hæredis, qui defunctum repræſentat; & quòd excuſetur proprio privilegio, *d. l. 19. in princ. & ibi* Barboſa *nu.* 104. *& plurib. ſeqq.* quam opinionem tenet Vaſq. *De ſucceſſ. tomo. 1. §. 22. nu. 7.* Verius tamen hoc in caſu Clericum eſſe conveniendum coram ſuo judice, per *d. c. 12.* cùm lis contra Clericum inchoëtur, ex cauſſa quidem defuncti, nomine tamen proprio ſe defendentem, cujus ideo inſpicienda qualitas. Nihil obſtat *d. l. 19.* quia loquitur de privilegio particulari, non de eo, quod jure communi competit. Covarr. *d. c. 8. nu. 4.* Abbas & Felin. *d. loco*, Gail. 1. *Obſer. c. 37. nu. 8.* Et eſt communis hæc opinio.

28 Eſt & quæſtio, An Clericus in cauſſa evictionis rei laico venditæ comparere debeat coram ejus judice? R. Debere, cùm non agatur primariò contra Clericum, ſed contra laicum emptorem, ad cujus defenſionem tenetur venditor, etiam Clericus. Quò facit, quòd in *l. Venditor 49. in princ. D. De iudic.* non obſtante privilegio ſui judicis, cogatur venditor ſequi forum emptoris hac in cauſſa. Si tamen primò conveniatur Clericus, eſt coram ſuo judice vocandus. Covarr. *d. loco nu.* 3. Fachin. *lib. 2. c.* 38. Gail. *d. loco nu. 7.*

29 Movetur quoque dubium, An Clericatus ſuperveniens faciat judicium inchoatum coram laico ceſſare? R. Non videri, per textum in *c. pen. h. tit.* ubi ſola citatio facit nihil prodeſſe mutationem domicilij citato, quò minùs compareat coram judice citante, cùm ibi judicium ſemel acceptum, ibi finiri debeat, *l. Ubi 31. D. De iudicijs.* Nihil faciente privilegio ſuperveniente, cùm illud non faciat mutari ſtatum cauſſæ, *l. pen. D. De iuriſd. l. 7. D. De iudic.* Quò facit, quòd dictum paulò antè, Clericum hæredem laici teneri perficere judicium coram laico inceptum. Et ita in civili

vili cauſſa procedere plerique tradunt, Specul. *de Reo* §. 1. *nu.* 4. Abbas *d. c. pen. in fine.*

30 Quid ſi poſt delictum ſuſcipiat Ordines? R. Pleroſque velle, non eſſe judici laico facultatem coërcendi talem reum, tamquam exemptum ab ejus juriſdictione, *arg. l. Qui cum uno* §. *reus D. De remiſit.* Niſi tamen in fraudem legis hoc egerit, quæ illi prodeſſe non debet. Quo caſu minimè æquum, eum liberari à foro judicis ſæcularis, *arg. l. Hos accuſare in fine princ. D. De accuſat.* Et hoc, etiamſi necdum fuerit inchoatum judicium, ne per eam liberatus reus à ſæculari poteſtate delictum impunè ferat. Fraus præſumitur ex eo, quòd accuſatus aut denuntiatus, aut infamatus ordinari ſe fecerit, aut Religionem ingreſſus. Quo tamen caſu non poſſe per judicem ſæcularem puniri reum, niſi quoad bona, tradit communiter teneri Covarr. *Pract. qu. c* 32. non etiam in corpore. Fraus ſi nulla appareat, liberari à juriſdictione ſæculari per privilegium ſuperveniens, per *l. Non diſtinguemus* 32. §. *ſacerdotio D. De receptis arbit.* Fraudem non ſubeſſe mutationi ſtatus, volunt præſumi ex voto Religionis, aut Ordinis antè emiſſo, idque probari ſufficienter juramento rei, propterea quòd in his, quæ in animo conſiſtunt, probatio ſufficiens cenſeatur ea, quæ fit proprio juramento: qua tamen de re aliqui non immeritò dubitant, quòd facilè ſit jurare reo in ſui liberationem, cum detrimento publico. Vt Chaſſan. *ad Conſuet. Burg. Rub.* 1. §. 5. *fallent.* 54. *nu.* 57. Iul. Clarus §. *fin. q.* 98. *nu.* 4. dicant hanc rem non prodeſſe, quòd, licet deſtinatus ad Clericatum habeatur pro Clerico, ex quo tamen nondum receptus in Clericos, non poſſit dici reus eſſe extra juriſdictionem ſæcularis judicis.

31 Controverſa admodum quæſtio eſt, An exemptio Clericorum à juriſdictione Laicorum ſit juris divini, aut humani? R. Non paucos contendere, indiſtinctè eſſe juris divini, quos citat Vivius *lib.* 3. *Commun. opin. V. Clericus à poteſtate,* & Covarr. *Pract. qq. c.* 33. *nu.* 1. Alios è contrà, eſſe juris humani, quos citat idem Covarr. *d. loco n.* 2. ipſe mediam viam eligens, adſerenſque, divini juris eſſe in ijs, quæ ſunt ſpiritualia, quòd poteſtas circa ea à Deo commiſſa ſit ijs, penes quos eſt poteſtas ſpiritualis. Quam non eſſe penes Reges, aut eorum ſubordinatam poteſtati, ex eo patet, quòd poteſtas ſpiritualis & temporalis diſtinguantur, *can. Cum ad verum & can. Duo ſunt Diſt.* 96. Vt neceſſe ſit eam circa diſtinctas verſari materias, & unamquamque ſibi propriam vindicare, atque intra eam ſe continere, tamquam proprium objectum. Spiritualis poteſtatis proprium objectum ſunt res ſpirituales, quales ſunt Clerici; temporalis autem res temporales. Probat hanc partem Ioannes Papa, *can. Si Imperator d. Diſt.* 96. *Habet*, inquit, *hac privilegia ſua poteſtatis* (Imperator,) *ut eius beneficijs non ingratus contra diſpoſitionem cæleſtis ordinis nil uſurpet. Ad ſacerdotes enim Deus voluit, qua Eccleſia diſponenda ſunt, pertinere, non ad ſæculi poteſtates.* Idem patet ex alijs Canonibus, *can. Certum, can. Imperium, can. Quoniam Diſt.* 10. *cap. Eccleſia ſup. De conſtitut. & c. Sollicita De maiorit. & obed.* Humani verò juris in ijs, quæ circa temporalia & criminalia verſantur, qualia in primitiva Eccleſia ſubjecta fuiſſe juriſdictioni Principum certum eſt, & conſtat ſufficienter ex Covarr. *d. loco.*

Vbi quæſitum, An Papa potuerit, & conveniens fuerit eximi Clericos in rebus & cauſſis temporalibus à juriſdictione Principum? 32
R. Potuiſſe, & conveniens fuiſſe. Prior pars probatur ex indirecta poteſtate, quam in temporalibus habere Pontificem probatum ſuprà, *tit. De conſtitut. nu.* 9. & patet ex *c.* 2. *ſup. De maiorit. & obed.* ubi Innoc. III. adſerit, etiam invito Imperatore, potuiſſe Pontificem Clericos eximere à juriſdictione laicorum. Eſtque ea communis Canoniſtarum ſententia in *d. c. Eccleſia ſup. De conſtit.* pro qua faciunt varia loca, *c. fin. inf. De reb. Eccleſ. alienan. vel non, c. fin. De cenſib. in* 6. *& paſſim De immunit. Eccleſ.* Vid. Suarez *De defenſ. Fidei Cathol. lib.* 4. *c.* 3. *n.* 11. *& ſeqq.* Poſterior pars ex eo probatur, quòd Clerici ſint res ſacræ, ex vi conſecrationis aut deſtinationis ad officium ſacrum; atque ita decens ſit, eos cum rebus ſuis ſubeſſe poteſtati ijs reſpondenti, ſpirituali ſcilicet. Indecens enim foret, ut, qui judicibus temporalibus tamquam patres ſpirituales præſunt, ab iiſdem in temporalibus judicentur & puniantur. Ab Imperatore aut Principe potuiſſe eos eximi, nec juſtitiæ nec rationi repugnat, cùm tendat in favorem fidei & religionis, nullique noceat, niſi ipſimet Principi, concedenti privilegium; qui poteſt ſibi præjudicare, ubi alterius non ſubeſt nocumentum, uti hoc in caſu non ſubeſt. Exemptioni iſti per laicos præjudicari non poteſt: uti nec per conſuetudinem, niſi fortè non ſubſit damnum ordinis. Videtur tamen Pont. ei derogare poſſe, cùm ejus ſit tollere legem, qui poſuit. Quà ratione ipſe temperavit aliquatenus hanc exemptionem in Clericis conjugatis, ut dicetur infrà, *tit. De Cler. coniug.* Et Concilium Trid. *Seſſ.* 23. *cap.* 6. *De reformat.* non aliàs fori privilegium Clericis primæ tonſuræ permiſit, quàm ſi majores XIV. annis beneficium obtinerent, aut ſi clericalem habitum, & tonſuram deferentes, alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſervirent, vel in ſeminario Clericorum, aut in aliqua ſchola vel Vniverſitate de licentia Epiſcopi verſarentur, quaſi in via ad alios Ordines ſuſcipiendos

Exempti itaque Clerici à juriſdictione laicorum, ſubditi ſuo Epiſcopo; ſine cujus venia ne quidem alterius perſonæ Eccleſiaſticæ juriſdictionem in ſe prorogant, *c. Significaſti* 18. *h. t. & c.* 1.

& c. 5. eod. in 6. idq́ue ratione beneficij aut Ordinis ab eo collati.

TITVLVS III.

De Libelli oblatione.

SVMMARIVM.

1. *Libellus quis, & cui edendus.*
2. *Qualiter concipiendus.*
3. *Cauſſa petendi in actione reali & perſonali.*
4. *Actionis nomen an exprimendum?*
5. *Concluſio neceſſaria in civilibus, non in criminalibus.*
6. *Libellus quouſque emendari & mutari poſſit, remiſſive.*
7. *Anni, menſis, diei editio an & quatenus facienda.*

CONſtituto foro, proponitur petitio per actionem; vel voce, uti in ſummarijs & extraordinarijs, in quibus proceditur de plano & ſimpliciter, quæ actis inſeritur, ut poſtea de ea conſtet, *Clem. Sapè De verb. ſignif.* vel ſcripto, ut in ordinarijs,
1 *c. 1. h. t.* * diciturq́ue Libellus, qui eſt ſcriptura actoris petitionem, ejuſq́ue cauſſam continens.

Edendus eſt & judici, qui juxta illum decernat citationem, atque eatenus eſt citatione prior; & reo, & eatenus eſt citatione poſterior. Edere eſt exhibere, dictare, copiam inſpiciendi, deſcribendi dare, *l. 1. D. De edendo.* Libelli partes duæ ſunt præcipuæ, petitio, & ejus cauſſa, *c. 3. h. t.*

Concipiendus eſt idoneè, ut demonſtret
2 futuræ litis ſpeciem, & melius intelligat reus, quid, quale, quantum petatur; cedendum ſit, nec ne; quid reſpondendum ad petitionem actoris. In libello criminali nomen accuſati & accuſatoris, item delicti locus, annus, menſis, deſignanda, *l. 3. D. De accuſat.* In civili,

Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & à quo, exprimendum: ſcil. in perſonam, an in rem agatur, univerſalem an particularem, mobilem an immobilem; tota an pars petatur, & ubi ſita, *l. Si in rem 6. D. De rei vindic. c. 2. h. t.* Alio enim modo univerſalis, alio particularis petitur. Illam univerſaliter petere ſufficit; veluti, *Peto hereditatem mihi relictam, Peto rationem tutelæ me pupillo geſtæ.* In hac res per circumſtantias eſt deſcribenda, ut ſciatur, quid petatur, *d. c. 2.* Aliàs eſſet incertus libellus, ſuper quo non rectè fertur ſententia, *§. curare 32. Inſtit. De actionib.*

3 Eſt & differentia inter actionem in rem & actionem in perſonam. Nam in illa cauſſam propinquam, ſcilicet dominium, allegare ſatis eſt: in hac etiam remota alleganda, hoc eſt non tantùm dicendum, quòd reus ſit obligatus, verùm & addendum, quo ex contractu. Rationem differentiæ ponunt, quòd in illa cenſeatur cauſſa remota expreſſa, eò quòd res non niſi una ex cauſſa poſſit haberi, *l. 3. §. ex pluribus D. De acquir. poſſeſſ.* Quod aliter ſe habet in perſonali, cùm ex pluribus cauſſis quid poſſit deberi, ut incertum eſſe queat, qua ex cauſſa agatur, *l. Et an eadem 14. D. De except. rei iudic.* Gail 1. *Obſer. 61. nu. 1. & ſeqq.*

Actionis nomen non eſſe neceſſariò expri- 4
mendum, patet ex *c. 6. ſup. De iudic.* modò jus petendi & cauſſa ex conceptione libelli & concluſione colligi poſſit. Iure civili volunt opus eſſe expreſſione, per *l. 5. D. De edendo, & l. 3. C. eod.* Poteſt tamen non malè cum Azone, *ad d. tit. Cod.* teneri, nec hoc jure neceſſarium eſſe, cùm nihil referat, proprio nomine quid exprimatur, an demonſtretur per æquipollens, *l. Certum 6. C. De reb. cred.* Gail. *d. loco.*

In civilibus concluſione eſt opus, non etiam 5
in criminalibus. In illis enim agitur, ut parti quid fiat, vel detur, quod exprimendum, quid, quale, quantum ſit: in his verò concluſio dependet ex lege, vel judicis arbitrio, ut fruſtrà per actorem exprimeretur; niſi tamen pœna parti veniret applicanda. Gail *d. loco nu. 10.*

Emendari poſſe libellum uſque ad ſenten- 6
tiam, & mutari etiam poſt litis conteſtationem, non tamen permanente eâdem inſtantiâ, dictum *D. eod. nu. 10. & ſeqq.*

Dictum autem ſupra, eſſe deſignandum an-
num & menſem; nam diei & Conſulis editio 7
ad partis inſtructionem non eſt neceſſaria, cui ſufficit vidiſſe intentionem actoris, idq́ue ut evitetur ſubornatio, hac in re obvia, *l. 1. §. editiones D. d. tit.* Ad fidem verò faciendam eſt neceſſaria, *l. 4. C. De diverſ. reſcript.* In criminalibus quoque dies & hora omittuntur, *l. 3. in princ. D. De accuſat.* niſi ex eo contingat reo læſio, propter indirectam probationem negationis, Clarus *§. fin. qu. 12. nu. 13.* Dies, quo ſolutio facienda, neceſſariò eſt exprimenda, quòd ſit pars ſtipulationis, *d. §. editiones.*

TITVLVS IV.

De Mutuis petitionibus.

SVMMARIVM.

1. *Mutua petitio ſive reconventio coram eodem iudice, etiam aliàs incompetente, inſtituenda.*
2. *Non coram arbitro.*
3. *Reconvenire quis poſſit; & an excommunicatus?*
4. *Clericus coram laico an reconveniri poſſit?*
5. *Reconventio in quibus cauſſis locum habeat.*
6. *An in criminalibus?*
7. *An in cauſſa ſpoliationis?*
8. *Non obtinet in cauſſa appellationis.*
9. *Non etiam, ſi in una parte debitum illiquidum ſit.*
10. *Reconventio quo tempore proponenda.*

Intelle-

1 INtellectâ actoris petitione, ſi quid viciſſim putet ſibi deberi reus, id proponere poteſt reconveniendo actorem, per mutuam, ut hîc vocat Pont. petitionem, aut, ut I. C. mutuas actiones, *l. Si idem* 11. §. 1. *D. De iuriſdict.* coram eodem Iudice, ſive ordinario, ſive delegato, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* etiam prorogato. quia retinet plenam juriſdictionem. Iudicem hunc, licet ſibi incompetentem, non detrectat actor: cujus enim in agendo quis obſervat arbitrium, eum contra ſe habere judicem non debet dedignari, *l. Cum Papinianus* 14. *&* *Auth. Et conſequenter Cod. De ſent. & interloc. om. iud.* idque ut faciliùs & citiùs lites dirimantur; quod publico bono reſpondet. Qua de cauſſa ſi alter minorem quantitatem petierit quæ ſit intra juriſdictionem judicantis, alter verò majorem, quæ modum excedat, tractanda nihilominus cauſſa coram eodem judice, *d. l. Si idem* §. 1. *De iur. ſd.*

2 Coram arbitro non habet locum mutua petitio, ſive reconventio, ut vocant, quòd compromiſſi terminos non egrediatur, *c.* 6 *ſup. De arbitris.* V. Maranta *De ord. iudic. p.* 4. *diſt.* 6. *n.* 12. ubi diſtinguit inter arbitrum voluntarium & arbitrum juris.

3 Reconvenire quilibet per quemcumque conventus eumdem ſuum actorem poteſt. An igitur & excommunicatus? R. Permittit quidem excommunicatio ſui defenſionem, quæ naturalis eſt, ut negari nequeat; quo modo excipere poteſt & appellare, *c.* 5. *ubi Gl. inf. De except.* ita poſtulante æquitate, ne contingat condemnari abſolvendum: actionem tamen ei non concedi, ne quiſquam cogatur cum eo communicare, in animæ ſuæ detrimentum, *c. Exceptionem inf. De except.* Ad actionem autē ſpectat reconventio, ut hæc ei non ſit permiſſa, *d. c.* 5. *in fine, ubi Gl.*

4 Verùm acriter diſputatur, An Clericus rectè reconveniatur coram laico? R. Ita communiùs obtinuiſſe, per *d. l. Cùm Papinianus*: & quòd civili & Canonico jure ſit permiſſa reconventio ſine diſtinctione judicis, laicus ſit, an Clericus, ordinarius an delegatus, etiamſi cauſſæ per reconventionem propoſitæ non ſit competens, *d. l.* 11. §. 1. Non factâ etiam diſtinctione inter perſonas reconvenientes & reconventas, laici ſint, an Clerici. Et facit, quòd etiam eo caſu militet naturalis cauſſa defenſionis, quà jus reconveniendi in genere nititur; & quod iſto in caſu iniquum ſit, non licere reo, quod licet actori. Bart. in *d. l. Cùm Papinianus nu.* 19. *Gl. in c.* 1. *& ibi* Innoc. *ſup. tit.* 2. *De foro compet.* Felin. in *c.* 4. *n.* 8. *ſup. tit.* 1. *De iudic.* Poſſet tamen alicui contrarium non improbabiliter videri, per textum in *c. Si diligenti* 12. *ſup. tit.* 2. quod non vult Clericos, ſive volentes ſive invitos, ſubire judicia ſæcularia, ne quidem ex pacto per juramentum vallato. Alij tamen, qui opinionem communem tuentur, ibi tantùm volunt prohiberi prorogationem juriſdictionis laicæ per hominem, quando hoc principaliter agitur; non etiam quando ex conſequenti per legem inducitur prorogatio. Et hoc, ſi agatur de re profana, de qua in abſtracto judicare poteſt laicus: nam ſi ſpiritualis eſſet, reconventio non permitteretur, *Gl. c.* 1. *hoc tit.* Wameſ. *Conſ. de iure Pont.* 71. *nu.* 3. Vid. dicta *ad tit. D. De iudic. nu.* 89. *& tit. De re iudic. nu.* 34. *& ſeqq.*

Habet locum in omnibus cauſſis, etiam habentibus diverſas qualitates: quo modo & agenti ſuper feudo coram Feudali Curia proponi poteſt de pecunia aliunde debita. Wameſ. *d. Conſ.* 71. *nu.* 5. 5

An & in criminalibus? R. Non habere, quòd non relatione criminis, ſed purgatione quis fiat innocens, *can* 1. 2. *& Prius III. q.* 11. niſi agatur civiliter, *l. Si ambo* §. 1. *D. De compenſat.* Deinde non poteſt proponi niſi ſpectans ad reconvenientem, cui quæri poſſet: hîc autem ei non poteſt quæri, cùm pœna Reip. cedat. Quò facit, quod dictum alibi, compenſationem non opponi in criminalibus, *tit. D. De compenſat. nu.* 8. *& De re iudic. nu.* 37. 6

Conventus ſuper ſpoliatione videtur non 7 poſſe reconvenire niſi ſuper ſpoliatione; ex ratione, quòd ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus *c. fin. inf. De ord. cognit.* Hac de re latiùs infià *tit.* 13. *De reſtitut. ſpoliat.* Deinde reconventio locum habet in cauſſis, quæ habent actionis faciem & formam, qualem non habet cauſſa ſpolij.

Q. An obtineat in cauſſa appellationis? R. Non obtinere; quia aut reus appellat, & 8 fruſtrà reconveniet actor, cui debetur; aut appellat actor, & reconventione non indiget reus victor. Adde, quòd judex appellationis non habeat juriſdictionem niſi in cauſſa appellationis.

Quid ſi ab una parte non ſit liquidum debitum, ab altera verò liquidum? Videtur dicendum, non admitti magis reconventionem, 9 quàm admittitur compenſatio, cum qua habet affinitatem, & in pleriſque identitatem: quæ requirit utrimque debitum ejuſdem ordinis liquidum, non etiam ſi ab una parte ſit illiquidum. Vnde & hoc in caſu utraque cauſſa ſit liquida neceſſe eſt, aut illiquida; quia aliàs alteri, cujus cauſſa eſt liquida, fieret injuria, quòd ejus deciſio retardaretur, propter cauſſam ab altero propoſitam, quæ longiorem requirit indaginem.

Proponenda reconventio tempori, ſcilicet vel ante litem conteſtatam; quo modo ſit. hic præponitur ei, qui eſt de litis conteſtatione: vel paulò poſt, *d. Auth. Et conſequenter*, *Clem. Sæpe De verb. ſignif.* ut ſimul commodiùs cognoſci, & unâ ſententia, ſiliceт prolatione (ſunt enim realiter duæ) terminari poſſit conventionis & reconventionis cauſſa, *c.* 1. *h. t.* Vnde eſt, 10

quòd conventio & reconventio pari paſſu ambulare dicantur; ita ut, ſi in illa remota ſit appellatio etiam in hac remota cenſeatur, *c. 2. hoc. tit.* ne quod uni licet, alteri denegetur. Si detrectaverit actor reſpondere reconventioni, compelletur per judicem, denegatâ actione, & audientiâ non accommodatâ, aliave viâ. Si judex, non habitâ ratione reconventionis, in cauſſa proceſſerit, reo licitum eſt appellare, *l. 1. in fine Qua ſent. ſine appellat. reſcind.* Quòd ſi ab initio non fuerit reconventio propoſita, ſed ſeriùs, non terminabitur ſimul ejus cauſſa; idqus ne cauſſæ conventionis deciſio producatur in damnum actoris. Quod ſibi imputet reus, qui tempori, ut oportebat, juxta *d. Clem. Sapè,* ſibi non providerit, Abbas *d. c. 1. nu.* 19. Sic &, ſi conventionis cauſſa ſummariè abſolvi poſſit, cauſſa reconventionis, quæ ſummariè pertractari non poteſt, non remorabitur ejus deciſionem.

TITVLVS .V.
De Litis-conteſtatione.
SVMMARIVM.

1. *Litis conteſtatio neceſſaria in judicijs ordinarijs.*
2. *Non in ſummarijs.*
3. *An neque in ordinarijs ex conſenſu partium?*
4. *In cauſſa appellationis quatenus neceſſaria.*
5. *Litis conteſtatio quo modo inducatur.*
6. *Litis conteſtatio quid?*
7. *Litis conteſtationem non inducit confeſſio.*
8. *Impedit eamdem proteſtatio.*

INitium judicij eſt à litis conteſtatione; ante quam non tam petit actor, quàm petere vult, Gail. 1. *Obſer. c.* 74. 1 * Quæque ita neceſſaria, ut omiſſa ſententiam faciat nullam, *c. 1. h. t. l. Prolatam C. De ſent. & interloc. om. iud.* quaſi latam ſuper re in judicium non deductâ. Quod Primo procedit in 2 judicijs ordinarijs: * nam in ſummarijs, in iiſque, quibus ſummariè cauſſæ pertractantur, litis conteſtatio non requiritur, *per text. expreſſum in d. Clem. Sapè De V. S.* uti nec alia ſolemnia, quæ tamen ſervari poſſunt, partibus non contradicentibus.

Vbi quæri poſſet, An ſimiliter in ordina- 3 rijs ex conſenſu partium poſſint omitti ſolemnitates? R. Minimè; quia non poſſunt partes immutare jus commune. Nihil obſtante, quòd ex eorum conſenſu poſſit obſervari ſolemnitas & in ſummarijs: nam, ut rectè ait *Gl. fin. in d. Clem. Sapè; quam ibid. probat* Zabarella, per hoc reditur ad jus commune: in noſtro autem caſu ab eo receditur; cùm facilius res ad naturam ſuam redeat, & formæ ſuæ reddatur, *l. Si unus 27. §. pactus in fine D. De pactis.*

Secundò procedit in prima inſtantia: nam 4 appellationis cauſſa non eſt præcisè neceſſaria, non tantùm abſente alterâ parte, *c. Per tuas 58. inf. De appellat.* ſed etiam præſente utrâque, ſi non petatur ab altera partium, Covarr. *ad c. Raynaldus 18. §. 2. n. 1. in fine de Teſtam.* & in prima inſtantia ſit lis conteſtata, Gail. 1. *Obſ. 76. nu.* 5. Wameſ. *Conſ. 47. in princ. n. 1. & ad d. c. Per tuas n. 4. & 6.* Si agatur judicio ordinario; nam ſi ſummario, ut in prima inſtantia poteſt omitti conteſtatio, ita & in ſecunda, cùm ſit ejuſdem naturæ & qualitatis. In ſupremis Curijs valere nihilominus proceſſum & ſententiam, omiſſâ litis conteſtatione, tradit Gail. *d. lib. 1. cap. 75. nu. 5. & 14. & d. c. 76. in fine,* Wameſ. *d. Conſ. 74. in fine.*

Vt inducatur litis conteſtatio, non ſufficit 5 ſimplex citatio, quamvis ea faciat rem non eſſe integram, *Clem. 2. Vt lite pendente &c.* interrumpat præſcriptionem, modò in termino citationis compareat actor; aliàs ſine effectu foret, Iaſon *ad Rubr. De in ius vocando nu.* 4. Non etiam opus eſt formâ ſolemni, per interpoſitas ſtipulationes, pro more priſtino: ſed ſufficit per actorem & reum declaretur voluntas lite contendendi. Quæ colligitur ex eo, quòd reus ad petitionem actoris contradictoriè reſpondeat, coram judice, qui per narrationem negotij cauſſam audire incipiat, quam audit, qui alteram tantùm partem audit; ut 6 nuda poſtulatio non ſufficiat, *l. 1. C. hoc tit.* * Vt litis conteſtatio ſit rei ad principalem actoris petitionem reſponſio animo conteſtandi litem. Dico, principalem; nam reſponſio ad poſitionem non facit litem conteſtatam, quia poſitiones principalis negotij deciſionem 7 non concernunt.

Sic neque litis conteſtationem inducit confeſſio, cùm hæc contradictionem non habeat, *l. Si reus 73. D. De procurat.* Felin. *ad c. 1. n. 5. hoc tit.* Vt nec contradicit excipiens, *c. 2. eod. in 6.* cùm qui excipit neque neget, neque affirmet, *c. 6. inf. De except.* Felin. *in d. c. 1. n. 6.* 8

Impedit & litis conteſtationem proteſtatio de non conteſtando, ſubjecta per reum reſponſioni ſuæ; quæ reo permiſſa, quia ipſi utile non conteſtari litem. Si tamen perſeveret fallaciter in ſua proteſtatione, poteſt à judice cogi conteſtari litem. Hac de re latiùs Cod. eod.

TITVLVS VI.
Vt lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam definitivam.
SVMMARIVM.

1. *Teſtes ante litem conteſtatã cur non recipiantur.*
2. *Exceptio quoad exceptiones dilatorias & peremptorias litis finita.*
3. *Teſtium receptio admiſſa ob metum mortis vel abſentia diuturna.*
4. *Ob periculum oblivionis.*
5. *In cauſſa inquiſitionis, & ad perpetuã rei memoriã.*
6. *In cauſſa electionis & matrimonij.*

Ante

1 ANte litis conteſtationem, quæ eſt ſolemnis judicij fundamentum, & antè quam incertum, an lis ſit futura, nec teſtium receptio locum habet, nec deffinitiva ferenda ſententia; cùm ſuper quo teſtes recipiantur, aut ſententia feratur, nihil ſit, actore non tam petente, quàm petere volente, *l. Amplius D. Rem ratam haberi.* * Super exceptionibus tamen dilatorijs teſtes

2 rectè recipiuntur, cùm tendant ad dilationem litis, ideòque ante proponendæ, ut dic. tur infrà *tit. De except.* Idem juris in peremptorijs, quæ dicuntur litis finitæ, & ingreſſum ejus impediunt, de quibus *c. 1. De litis conteſt. in 6.*

3 Recipiuntur quoque teſtes ſuper principali, quando de morte teſtium, vel diutina eorum abſentia timetur, ne probationis copia fortuitò eripiatur; abſente ſcilicet parte adverſâ, ſive contumaciter, ſive etiam ſine malitia, ut conveniri nequeat. Quo caſu actor intra annum, ex quo convenire reum potuit, in jus eum vocare debet, aut ſaltem receptionem hujuſmodi teſtium ei denuntiare: aliàs atteſtationes receptæ non valituræ. Et hoc, ne hac ratione fortè per fraudem reo eripiatur conditio objiciendi quid contra teſtes, *c. fin. in princ. h. tit.*

Idem dicendum, ſi ſit periculum oblivionis ex cauſſa moræ aut ſubornationis, *arg. l. 3. §. duæ D. De Carbon. edicto.*

4 Quid ſi poſtea comparuerit reus, vivis adhuc teſtibus, an eorum examen erit repetendum? R. Ita videri, per *c. Præſentata 50. inf. De teſtib. & l. fin. C. eod tit.* ubi teſtes per arbitrum recepti denuò ſunt examinandi, ſi ita pars velit, niſi ſint mortui.

5 In cauſſa quoque inquiſitionis ſuper exceſſibus, non attentâ conteſtatione, quia non eſt opus, teſtes audiuntur. Vti & quando producuntur ad perpetuam rei memoriam, *d. c. fin. §. ſunt & alij & c. Significavit 41. inf. De teſtib.* factâ tamen denuntiatione ei, cui inde periculum eſſe poſſet. Contra contumacem agitur miſſione in bona, de qua infrà *tit. 14.* Quæ ſi minùs ſit commoda, judex excommunicatione uti poteſt, *c. 1. & 3. h. t.*

6 In cauſſa tamen electionis, matrimonij, ne Eccleſia patiatur detrimentum propter moram, aut alteri conjugi detur occaſio fornicationis, teſtes recipiuntur etiam ante conteſtationem, &c. ſi de cauſſa liqueat, ad definitivam proceditur, *d. c. fin. §. porrò.* Quòd ſi nulla ſubſit contumacia, ſed aliunde cauſſetur abſentia, tunc in cauſſa electionis exſpectandus electos ad ſex menſes, niſi aliud ſuadeant circumſtantiæ. In cauſſa confirmationis exſpectandus confirmatus uſque ad tempus definitum per Canones, quod Gloſſa, in *d. §. porrò V. Canonibus*, vult eſſe ſex menſium. In contractu matrimonij exſpectare alter debet, donec de morte abſentis probabiliter quid intelligatur, idque ne contingat, propter abſentiam non malitioſam, aliquem cadere juſtis exceptionibus. Et licet parti poſſet eſſe durum, ſe continere, ſine ſua culpa, non deeſt tamen cauſſa, *d. §. porrò in fine.* Alij caſus, quibus ante conteſtationem teſtes admittuntur, videantur in *Gloſ. 1. ad c. 5. h. t.* Facienda autem his caſibus teſtium receptio coram illo, ad quem diſcuſſio futuræ litis ſpectat. Vid Gothofr. *ad l. In lege Aquilia 40. D. Ad L. Aquil.* Mynſ. *cent. 4. Obſer. 71. & 72.*

TITVLVS VII.

De Iuramento calumniæ.

SVMMARIVM.

1. *Iuramentum hoc quando præſtandum.*
2. *Quoties.* 3. *A quibus.*
4. *In quibus cauſſis.*
5. *An & in cauſſa criminali?*
6. *Quid contineat.*
7. *Advocati quid iurent.*
8. *Iuramenti huius neceſſitas & effectus.*

VT litigantes à calumnioſa litium perſecutione avertantur, exigitur ab ijs juramentum calumniæ: quæ hîc ſumitur pro calumnioſa alicujus in judicio vexatione, *l. Si calumnietur 233. D. De V. S.*

Præſtandum hoc juramentum in exordio litis, *c. 1. eod. in 6.* publicè coram judice, niſi aliud poſtulet perſonarum qualitas, aut ſexus verecundia. Omiſſum tamen in exordio, in qualibet litis parte exigi poteſt, prout judici videbitur, *d. c. 1. in princ.* * Præſtari autem ſemel ſufficit, quia extenditur ad omnia ſubſequentia, *Auth. Hoc ſacramento C. De iureiur. propter calum.* Si tamen ſuſpicetur judex agi quid malitioſè, juramentum malitiæ exigere poteſt, etiam ſæpiùs, *c. 2. in fine eod. in 6.* cùm hoc non concernat totam litem, ſed tantùm articulum, cui adhibetur, ultra quem non extenditur. 1 2

Subeundum non ab alijs, quàm qui in lite ſunt, ſiquidem agatur de debito litis proceſſu, quem turbare malis artibus non cenſentur, niſi qui in lite ſunt. Vt præſtare iſtud cogatur actor & reus; hæres item eorum, *l. 2. in princ. C. h. t.* ſive per ſe, ſive per alium, uti procuratorem ex ſpeciali mandato. Eſt enim hoc juramentum credulitatis, quod etiam per alium præſtatur, in animam tamen jurantis, *c. 3. h. t.* niſi agatur de proprio facto, *d. c. 2. §. 1.* Tutor, curator pro minoribus in animam ſuam jurant, quòd cauſſam eorum habeant ſatis perſpectam, *Auth. Principales in fine C. h. t.* uti ſyndicus, œconomus, adminiſtrator xenodochiorum, *d. c. 4. & 6 h. t.* Ab hujuſmodi juramenti præſtatione ne quidem Clerici ſunt immunes, non obſtante conſue- 3

conſuetudine, *c. 5. h. t.* qui tamen non ſunt
cogendi per ſe præſtare, cùm poſſint alteri
committere: & per ſe præſtare volentes non
altàs admittentur, quàm conſulto ſuo Præla-
to; Epiſcopi conſulto ſummo Pontifice, *c.
1. h. t.*

4 Subeundum eſt in omni cauſſa, etiam ap-
pellationis, per quam nova inſtantia inhoatur,
c. 2. in princ. eod. in 6. & ſpirituali, quòd & in ea
calumniari contingat, *c. 1. eod. in 6.* per quod
corrigitur *c. 2. h. t.*

5 An & in criminali? R. Id aliquos velle, per
l. 1. & 2. Cod. h. t. ubi dicitur eſſe præſtan-
dum in omnibus cauſſis: & per *d. c. 1. h. t.* in
cujus fine videtur inſinuari, in quacumque
cauſſa, ſive civili ſive criminali, eſſe ſubeun-
dum: veriorem tamen videri Martini ſenten-
tiam, quam probat & ſequitur Cujac. *ad Novel.
49. & c. 1. hoc tit.* in criminali ſcil. non rectè ex-
igi, quatenus criminaliter intentatur; tum prop-
ter obvium perjurium, tum quòd in ea ſuffi-
ciat inſcriptio: ſi verò civiliter intentetur, jura-
mentum hoc exigi poſſe. Quam ſententiam
firmat Cujac. per *Novel. Leonis 97. & 107.* Si-
chard. *ad l. 1. Cod. d. tit.*

6 Tria hoc Iuramentum continet. I. Quòd
litem movendi aut contradicendi juſtam cauſ-
ſam habere ſe putent partes. II. Quòd nullam
exigent probationem calumnioſam, protra-
hendæ litis ergò. III. Quòd nihil promiſerint,
dederint; daturi, promiſſuri ſint, per ſe aut per
alios, ad corrumpendum judicem, *d. Auth.
Principales C. h. t.*

7 Advocati in ingreſſu cujuſque judicij ju-
rant, ſe non niſi quod juſtum in cauſſa eſſe
perſpexerint, clientibus ſuis procuraturos;
ab ea verò receſſuros, ubi eam iniquam vide-
rint, *l. Rem non novam 14. §. patroni C. De
judic.* Cauſſam minùs probabilem vel ab initio
non ſuſcipere, vel ſuſceptam deſerere non co-
guntur, cùm non ſemper id, quod probabilius
apparet, ſit & verius, & contingat judicem in
id, quod minùs eſt probabile, inclinari. Re-
ceptum autem moribus, ut non in cujuſque
judicij ingreſſu, ſed initio muneris, dum ad-
ſumuntur, juramentum hoc præſtent patroni.

8 Subeundi hujus juramenti ea eſt neceſſitas,
ut remitti à partibus nequeat, licet tacitè omiſ-
ſum non vitiet proceſſum, *c. 1. §. 1. eod. in 6.*
Recuſans actor præſtare cauſſâ cadit, reus pro
confeſſo habetur, *d. l. 2. §. quod ſi actor*, quòd
non videatur juſtâ cauſſâ nixus. Præſtiti ef-
fectus eſt, quòd præſtans excuſetur à præſum-
pta calumnia, niſi aliud appareat: cedit enim
veritati præſumptio.

TITVLVS VIII.

De Dilationibus.

SVMMARIVM.

1. *Dilationes aliæ Legales, aliæ Conventionales, aliæ Arbitrariæ.*
2. *Item aliæ Citatoriæ, aliæ Deliberatoriæ, aliæ Probatoriæ.*
3. *Probatorijs quod tempus præfixum.*
4. *Dilationes quot dentur actori & reo.*
5. *Dilationum effectus.*

VT deliberatè petitis reſpondeatur,
Dilationes ſunt inductæ: quæ ſunt
adſignatio temporis, intra quod
actus judicialis expediendus * Quæ-
dam ſunt Legales, à lege datæ: quædam Con-
ventionales, ex conſenſu partium conceſſæ: 1
quædam Arbitrariæ, quæ arbitrio judicis dan-
tur, cauſſâ cognitâ; pro perſonæ, cauſſæ, tempo-
ris conditione, *l. Numquam 71. D. De judic.* *
Aliæ item initio litis ſive ante litem conteſta- 2
tam dantur, ut Citatoriæ, quæ vocato dantur,
ad comparendum termino adſignato, etiam
interdum peremptorio, ita dicto, quòd peri-
mat diſceptationem, id eſt, ultrà non patiatur
adverſarium tergiverſari, *l. Et tertium 70. D. De
judic.* Non ſit tamen nimis brevis, præcipuè
in rebus Eccleſiaſticis, *c. 1. h. t.* Deliberato-
riæ, quæ ſunt viginti dierum, *Auth. Offeratur
C. De litis conteſt.* ut deliberet reus. Hæ dene-
gantur, ſi ex litteris citatorijs plenè potuit reus
inſtrui, *c. 2. 3. h. t.* In medio ſive poſt litem
conteſtatam dantur Probatoriæ, ad allegato-
rum & exceptionum probationem: * qua-
rum ſpatium lex ita eſt moderata, ut, ſi ex 3
ea provincia, in qua lis agitur, ſint produ-
cendi teſtes, aut inſtrumenta, non ampliùs
quàm tres menſes indulgeantur; ſi ex alie-
na, continenti tamen, non ultra ſex; ſi ex
Vltramarina, non ultra novem. Quod tempus
non excedit judex, quamvis diminuat ex cauſ-
ſa. Poteſt tamen iteratò dare hoc ſpatium ex
cauſſa urgenti, ut habet textus in *l. 1. Cod. h.
t. & in l. 7. D. De ferijs.* Poſt judicium datur
decendium, ſive decem dierum dilatio, ad ap-
pellandum, appellationiſque actus exercendos,
de quib. inf. tit. De appellat.

In criminalibus cauſſis duæ dilationes acto- 4
ri, reo tres dari poſſunt, cauſſâ cognitâ. In
civilibus autem una tantùm danda, *l. fin. D.
h. tit.* niſi aliud urgens cauſſa velit, *d. l. 7.* Ra-
tio diverſi juris eſt, quòd cauſſæ crimina-
les ſint gravioris momenti, in quibus contin-
geret facilè lædi innocentiam. Dantur verò
plures dilationes reo, quàm actori, quia favo-
rabilior, ut ejus innocentia faciliùs defenda-
tur.

Effectus dilationis eſt, quòd ſtante tem- 5
pore

pore dato. quod eſt continuum, officium judicis ceſſet ſuper iſto articulo, *l.* 3. *C. h. t.* Dies pro termino adſignatus totus cedit illi, cui adſignatus: datus enim in commodum alicujus non debet reſtringi in ejus odium. Vnde ultimo etiam momento rectè comparet, *§. Omnis ſtipulatio* 2. *Inſtit. De V. O.*

TITVLVS IX.

De Ferijs.

SVMMARIVM.

1. *Feriæ aliæ Solemnes & Ordinariæ, aliæ Repentinæ & Extraordinariæ.*
2. *Feſtis diebus ab omni opere ſervili ceſſandum.*
3. *Liberalia opera ijs diebus non prohibentur.*
4. *An ſcribere die feſto liceat?*
5. *An pingere?* 6. *An iter facere?*
7. *An ſaltus, actusve muſicos exercere?*
8. *An venari & piſcari?*
9. *Actus bellandi an licitus die feſto?*
10. *Militia & ſtudium quatenus æquiparentur.*
11. *Intellectus* l. Divus D. De ferijs & dilationibus.
12. *Opera quædam non ſervilia prohibita exerceri diebus feſtis; ut mercatus.*
13. *Vt quæ concernunt proceſſus iudiciales.*
14. *Citatio facta die feriato ad non feriatum eſt nulla.*
15. *Item facta die non feriato ad feriatum.*
16. *Citatus an tunc teneatur comparere die proximo non feriato?*
17. *Citatio pro die feriato cauſſâ hominum tenet.*
18. *An appellationem interponere die feſto liceat?*
19. *Arbiter an procedere eo die poſſit?*
20. *Executio an die feſto licitè fiat?*
21. *Actus voluntariæ iuriſdictionis non prohibiti die feſto.*
22. *Iuramentum iudiciale prohibitum die feſto.*
23. *An & extraiudiciale?*
24. *Exceſſus huiuſmodi præcepti quale peccatum cauſſet.*
25. *Obligatio illius durat toto die, & quo modo dies computetur.*
26. *Opera naturalia hac prohibitione non continentur.*
27. *Excuſat ab obſervatione huius præcepti primò, Neceſſitas privata, publica, proximi.*
28. *Secundò, Opera pietatis, licet de ſe ſervilia.*
29. *Tertiò, Materiæ levitas vel opus modici temporis.*
30. *Quantum temporis ſpatium cenſeatur modicum.*
31. *IV. Excuſat conſuetudo.*
32. *V. Diſpenſatio ſuperioris.*
33. *An ferijs renuntiari poſſit?*

AD dilationes ſpectant Feriæ, à Feriendis hoſtijs nuncupatæ: * quæ aliæ ſunt Solemnes & Ordinariæ, 1
aliæ Repentinæ & Extraordinariæ. Priores vel in cultum divinum ſunt inſtitutæ, uti ſunt dies Dominici & Feſti, tempus Quadrageſimale, vel in uſum humanum, ad fructuum collectionem: quibus id commune, ut ijs ceſſent judicia privata & publica, nemoque in jus vocari poſſit.

Feſtis diebus hoc ſingulare eſt, quòd ab omni 2
opere ſervili Chriſtianos vacare oporteat, *c.* 1. *h. t.* quale eſt opus mechanicum & corporale, non ſolùm ex parte inſtrumenti, ſed etiam ex proximo effectu, ad quem naturâ ſuâ vel ex vi ſuæ inſtitutionis ordinatum, ut ſuere, texere, fodere, & ſimilia.

Liberalia opera non veniunt ſub prohibi- 3
tione iſtius præcepti: ut etiam totâ die ijs inhærere liceat, citra peccatum, modò ſecundùm Eccleſiæ præceptum audiatur Miſſa; non diſtinguendo, ſubſit lucri cauſſa, nec ne, quia ea non mutat rationem præcepti. Quomodo totâ die dans operam ſtudijs, non tantùm Theologicis, in quibus minus dubium, ſed etiam Iuris, Medicinæ Matheſeos, & alijs, non peccat; quamvis aliqui contrà velint, ut videre eſt apud Abbatem, in *d. c.* 1. *nu.* 4. *h. t.* cùm ſtudium ordinetur tantùm ad mentem illuminandam & perficiendam, & nihil habeat ſervile. Non rectè objicies, eâ ratione licere etiam addiſcere mechanicas artes die feſto, quòd intellectum perficiant: nam inſtructio in ijs fit per exteriores actus ſerviles. Hinc licitum eſt docere die feſto quamcumque ſcientiam & artem, prout ad mentem inſtruendam pertinet, ſive voce, ſive ſcripto, quia hoc totum eſt liberale.

Q. An liceat ſcribere die feſto? R. Scri- 4
pturam eſſe potiùs mentis opus, cùm ſit quædam locutio permanens, atque ita non tam ſervile, quàm liberale opus: non tantùm, ſi quis proprios conceptus exprimat, ſed & alienos excipiat, uti diſcipulus magiſtri, etiam mercede mediâ; Navar. in *Summa cap.* 13. *nu.* 12. *&* 14. quia hujuſmodi merces non facit mutari conditionem rei, ut fiat ſervilis, quæ ex ſe eſt liberalis. Quod videtur etiam dicendum in nuda tranſcriptione inſtrumenti alicujus, cùm nihilominus ſit mentis opus: quamvis ea de re quidam dubitent, & aliud velit Navar. *d. loco nu.* 14. Cujus opinio poſſet procedere in iſto hominum genere, quos publica poteſtas aut propria voluntas ad hoc occupationis genus deſtinavit, ut ſervirent communi, quales ſunt ſervi ac cæteri opifices. Nihil facit, quòd imprimere libros ſit ſervile; quia id non fit per modum locutionis & expreſſionis conceptuum mentis, uti ſcriptio, ſed per actionem merè mechanicam, componendo ac diſpo-

nendo litteras ſingulas, eaſque imprimendo; quod mechanicum & ſervile, atque ita illicitum die feſto.

5 Quid de actu pingendi dicendum? Poſſet videri, non eſſe ſervilem magis, quàm ſcribendi, cùm ſit opus mentis, ad ejus informationem ordinatum: enarrat enim quodammodò pictura hiſtorias, atque ita die feſto licere videtur. Tutiùs tamen inter ſervilia ponitur, die feſto prohibita, ſive pretio, ſive liberaliter fiat, quia hoc non variat rationem operis ſervilis: quale eſt actus ille, continens opus corporale terminatum ad materiam extrinſecam, dirigibile per artem mechanicam; ad inſtar artis ſculpendi & conflandi imagines, quam conſtat eſſe mechanicam, & die feſto illicitam. Neque enim magis, quàm illa, exprimit conceptus mentis, & non tendit per ſe, ut illam inſtituat: atque ita non eſt opus doctrinæ & diſciplinæ, uti eſt ſcriptura.

6 Iter facere inter ſervilia non ponitur: ut die feſto citra peccatum liceat, cùm animum non impediat, quò minùs Deo vacet, auditâ tamen Miſſâ. Niſi circumſtantiæ quid ſervile includant: quo modo etſi licitum ſit curru vehi, non licet tamen, citra præcepti violationem, unà res tranſvehere, quia id ipſum eſt ſervile. 7 * Simile judicium eſt de ſaltu, & actibus muſicis vocum, inſtrumentorum, qui inter artes liberales ponuntur, atque ita non prohibiti; quamvis finis, qui non facit opus ſervile, ſit malus, qui non ad hujus, ſed ad alterius præcepti violationem pertinet.

8 Q. An liceat venari, piſcari die feſto? R. Navarrum, *d. cap.* 13. *nu.* 11. *verſ.* 6. negare, opus eſſe ſervile piſcari, atque ita die feſto licitam videri venationem etiam queſtus cauſſâ. Verùm patet ex *c.* 3. *h. t.* piſcationem die feſto illicitam eſſe, cùm ibi permittatur ex neceſſitate, ut aliàs non ſit permiſſa: piſcationi autem ſimilis eſt venatio. Ratio eſt, quia non fit ſine opere corporali, eoque gravi, ut inter illicita die feſto opera poſſit poni; niſi moderata ſit, & gratia recreationis vitandique otij eam excuſet. Videtur & conſuetudo excuſationem aliquam dare, quæ ut poteſt legem humanam remittere, ita & opera, lege humanâ prohibita, licita facere.

9 Quid de actu bellandi dicendum? Videtur opus actualis militiæ, & pugnæ de ſe ſervile eſſe, ſive bellum ſit juſtum, ſive injuſtum, cùm hoc non variet rationem prohibitionis: quia licet regimen militiæ ſit potiùs opus mentis, quàm corporis, ipſe tamen actualis congreſſus potiùs eſt corporis actus, habetque multa ſervilia. Ut nihil faciat, quòd exerceatur etiam ab ingenuis & nobilibus, habeatque adjunctam nobilitatem; nam ea non procedit niſi ex fine remoto, quia ſcilicet tendit ad Reipubl. defenſionem per oſtentationem virium, & indicium præſtantis animi, unde quædam nobilitas & fama acquiritur, cùm proximus ſit in actuali uſu corporis, de ſe ſervili, non liberali.

Nihil facit, quòd Imp. in *l. Advocati Cod. De advoc. diverſ. iudic.* militiam & ſtudium in honore comparet: nam iſta comparatio non eſt in omnibus, & neutiquam in intrinſecis conditionibus, ſed tantùm quoad utilitatem & neceſſitatem eorum in bonum publicum. 10

Nihil etiam facit, quòd I. C. in *l. Divus D. h. tit.* dicat, ea, quæ ad militarem diſciplinam pertinent, diebus etiam feriatis eſſe peragenda: nam loquitur de quibuſdam exercitationibus & demonſtrationibus militaribus, quæ de conſuetudine ex moralis neceſſitatis ratione fieri ſolent etiam feriato die magis commodè, quàm alijs; & præterea habent parum aut nihil ſervilis operis. Poſſet etiam iſta lex accipi de bello defenſivo, quod licitum quocumque die facit neceſſitas, *can. Si nulla* XXIII. *q.* 8. Quamvis & aggreſſivum licitum faciat occaſio comparandi victoriam, quæ ſemel amiſſa non facilè redit, *arg. c.* 3. *h. t.* ubi occaſio facit licitum, quod aliàs illicitum. 11

Sunt & quædam opera non ſervilia prohibita, de quibus in *c.* 1. *h. t.* Primò, Mercatus; quo nomine venit contractus emptionis, locationis, permutationis. Præcipuè prohibitæ ſunt publicæ nundinæ, cum magno hominum concurſu fieri ſolitæ. Idem eſt judicium de privatis nundinis. Fiunt tamen publicæ etiam die feſto pleriſque in locis. Fiunt & elocationes rerum diebus feſtis, quas conſuetudo videtur excuſare. Sunt tamen cavendæ, quantum fieri poteſt, & moderandæ, ut non introducantur, & introductæ non extendantur. 12

Secundò, prohibentur ea, quæ concernunt judiciales proceſſus, *c. fin. h. t.* veluti citare, in proceſſu procedere, teſtes examinare, ſententiam ferre, quia ſpectant hæc ad ſtrepitum judicialem, *d. c. fin.* prohibitum. 13

Vbi quæritur, An citatio die feſto facta ſit valida? R. Citationem die feſto intimatam, licet pro die feriato, eſſe omninò nullam, cùm *d. c. fin.* non tantùm prohibeat actus judiciales, ad quos illa ſpectat, ſed etiam annullet, ſive decretum emanârit à judice die feſto, & omninò nulliter, ſive etiam validè die profeſto: nam vitium commiſſum eſt in citationis intimatione, quæ eam annullat. 14 * Similiter nulla eſt citatio pro die feſto, ut ſcilicet tunc quis compareat, & reſpondeat, etiamſi intimatio facta ſit die non feriato; quia canon vult actus judiciales ceſſare diebus feſtis, ne homines à divinis avocentur. 15

Vbi quæſitum, An citatus ad diem feriatum teneatur comparere die ſequenti non feriato? R. Si expreſſè & formaliter quis citatus fuerit pro die feſto, veluti D. Ioannis, 16

omninò

omninò nullum & invalidum eſſe actum, & ne quidem teneri citatum comparere die proximè ſequenti non feriato, quod directè ſit contra præceptum de obſervatione feſtorum; ut nihil operetur, & nullum producat effectum. Si non exprimatur dies feſtus, ſed certus dies menſis, in quem fortè feſtum incidit, non videri eſſe actum contra legem, ideoque non irritum, & obligari citatum parere, ut poteſt, ſcilicet proximo die habili. Vnde moris eſt in citatione addere, *Si iuridica dies fuerit, aliàs primâ die iuridicâ &c.* Citatio facta uſque ad diem feſtum juſta eſt, cùm tantùm contineat prorogationem temporis, intra quod compareat reus. Abbas in *d. c. fin.*

17 Et hæc ita quoad ferias in honorem Dei inductas: nam quoad inductas cauſſâ hominum, volunt valere citationem factam pro feriato tempore, licet non cogatur comparere citatus. Si tamen compareat, & ſententia feratur, ea valebit, *l.* 1. *D. h. t.*

18 An die feſto liceat appellationem interponere? Poſſet videri, appellationis interjectionem ſpectare ad ſtrepitum judicialem, ſicut ſpectat proſecutio, ideoque eſſe prohibitam, uti hæc eſt prohibita. Facit, quòd nullibi jus Canonicum talem det licentiam, & quòd videatur venire ſub generali præcepto de obſervatione feſtorum. Communiter tamen videtur contrarium receptum, Gloſ. in *d. c. fin. & in l.* 1. *Cod. h. t.* Abbas *d. c. fin. nu.* 13. qui volunt omni tempore appellationem interponi poſſe. Verùm loca ab ijs allegata non probant hoc ipſum. Vt iſta opinio procedat præcipuè in caſu neceſſitatis, quia aliàs periret occaſio ejus interponendæ, per lapſum temporis præfiniti, quod eſt continuum: meritò enim tunc conceditur, cùm ſpectet ad defenſionem naturalem.

19 Quid de arbitro dicendum? R. Nec poſſe arbitrum verum procedere, aut ſententiam ferre die feſto; cùm ille procedat modo judiciali, qui prohibitus in die feſto: quo modo expreſſum eſt in *l.* 7. *Cod. h. t.* nec apud arbitros eſſe ullam cognitionem jurgiorum die feriato. Arbitrator tamen cùm ſit tantùm amicabilis conciliator pacis, non impeditur ab exercendo ſuo munere. Abbas *d. c. fin. nu.* 10. Advocatum poſſe die feſto judicem informare citra noxam, eſt verius; cùm nec ſit actus judicialis, nec ſervilis.

20 Dubitatur & de executione ſententiæ antè latæ, an ea prohibita die feſto? R. Abbatem in *c. fin. nu.* 22. *ſup. De iudic.* tenere, executionem eſſe omninò validam, ex eo, quòd non ſit actus judicialis, atque ita non contenta ſub prohibitione, de qua *c. fin. h. t.* Verius, eam eſſe prohibitam & irritam, juxta *d. c. fin.* quod licet non loquatur de executione expreſſè, tamen cùm ſententiam ferri prohibeat, etiam executionem fieri prohibet: præcipuè cùm & jure civili executio ſit prohibita, *l.* 2. *& l. fin. Cod. h. t.* per quod rectè explicatur Canonicum, ubi agitur favor religionis. Et facit ratio eadem, cùm major ſit partium & populi turbatio in executione, quàm in ſententiæ prolatione.

21 Quantum ad actus voluntariæ jurisdictionis, illi non ſunt prohibiti, cùm *d. c. fin* tantùm prohibeantur actus judiciales, & qui eò pertinent, propter ſtrepitum judicialem, à divino cultu avertentem, quem non requirunt dicti actus, ut validi ſint dicendi. Vnde emancipationes, manumiſſiones rectè illis diebus fiunt, uti & ſuper ijs acta fieri permittuntur, *l. Actus C. h. t.*

22 Tertiò, prohibitum eſt juramentum, *d. c.* 1. *h. t.* tam ſuper ſpiritualibus quàm temporalibus, propter textus iſtius generalitatem, quem limitare ad cauſſas temporales, eſt ſine fundamento, nec fert eam limitationem duplex exceptio indiſtinctè propoſita, *niſi pro pace, vel alia neceſſitate.* Et hoc omninò verum eſt quoad juramentum judiciale.

23 Quæſitum eſt, An extrajudiciale ſit licitum die feſto? R. Poſſe videri, nec hoc eſſe licitum; nam aliàs ſuperflua ſubjungeretur ſpecialiter prohibitio juramenti, cùm illa ſit contenta in prohibitione actuum judicialium. Deinde excipitur ibi juramentum pro pace, quod ſolet fieri extra judicium in quacumque conventione; ut neceſſe ſit poni regulam. Sed in contrarium facit quòd ſic juramentum, alioqui licitum ex objecto, fine, & alijs circumſtantijs, ex eo ſolùm poneret ſpeciale peccatum, quòd in feſto fiat; quod eſt contra omnem uſum & ſenſum Eccleſiæ, & contra rationem, cùm nulla ſit cauſſa omnia juramenta prohibendi. Dicendum, non eſſe prohibita ibi ſola juramenta judicialia; nec tamen omnia extrajudicialia: ſed & quibus contractus & conventa, quæ ibi veniunt nomine mercatus, firmantur. Nam cùm textus in *d. c.* 1. duo prohibeat, & addat juramentum, quo illa ſolent firmari, eatenus etiam illud prohiberi, dicendum, non item generaliter. Et facit eò exceptio ſubjuncta, *niſi pro pace*; quale juramentum non eſt judiciale, ſed pertinens ad juramenta conventionum & humanarum obligationum. Ideo autem iſtud excipitur ſpecialiter, quia pium opus eſt, pacem procurare, ut in diebus etiam feſtis debeat eſſe licitum. Notanda autem eſt differentia inter prohibitionem quoad contractus & actus judiciales, eoque ſpectantes; nam hi omninò ſunt irriti, *d. c. fin. in fine*, non etiam iſti, à quibus lex vult quidem abſtinendum eſſe, non tamen eos irritos declarat.

24 Obligatio hujus prohibitionis, quia materiam gravem continet, ordinatur ad graviſſimum

mum finem, qui eſt cultus divinus. Vt ponat reatum mortalem ejus tranſgreſſio, licet in individuo poſſit eſſe venialis, ex levitate materiæ; aut excuſari ex conſcientia ertonea probabili, aut etiam inadvertentia ſimplici.

25 Durat autem iſtius præcepti obligatio toto tempore diei civilis XXIV. horarum, qui variè computatur. In lege veteri à veſpera uſque ad veſperam, quò ſe refert *cap.* 1. *h. t.* de cujus intellectu diſputatur, ut videre eſt apud Covarr. 4. *Var. Reſol. c.* 19. *nu.* 9. Hodie juxta regularem Eccleſiæ uſum, à media nocte uſque ad mediam noctem, ſecundùm morem Romanum, *l. More* 8. *D. h. t.* Vbi Gloſ. tradit apud aliquos ab occaſu ad occaſum, aut ab ortu ad ortum computari. Poſſet & in Eccleſia dari præceptum vacandi in feſto pro dimidio tantùm die, ut ab ortu Solis uſque ad meridiem, quòd iſta determinatio nunc ſit de jure Eccleſiaſtico; neque enim hodie obligat lex antiqua.

26 Hæc de præcepto obſervandi ferias. Sub quo non veniunt opera naturalia, edere, bibere, & alia, quæ corpus humanum vitare non poteſt, etiam in diebus feſtis, ut indui, exui, & ſimilia, quòd non ſint ſervilia, cùm per artem non dirigantur. Sunt autem cauſſæ excuſantes ab ejus obſervatione.

27 I. Neceſſitas imminens, quæ præveniri non potuit, ut propriæ conſervationis vel ſuſtentationis vitæ & familiæ; quia intentio Eccleſiæ non eſt obligare cum tanto gravamine. Facit enim neceſſitas licitum, quod aliàs illicitum, cùm legem non habeat, *c. Quod non eſt inſ. De R. I.* Sic excuſantur pauperes operantes die feſto, qui aliàs ſe ſuamque familiam ſuſtentare non poſſent. Caveant tamen ſecretò & ſine ſcandalo id agant, & ſit neceſſitas certa. Agricolæ quoque, ingruente pluviâ, licitè laborant, ut ſegetes tueantur; uti & ſi feſto die colendi terram occaſio ſe offerat, quæ alijs non data, ne occaſione momenti pereat commoditas cæleſti proviſione conceſſa, ut ait Imp. *l.* 3. *Cod. h. t.* Ea de cauſſa etiam indulgetur alleciorum capturæ intendere die feſto, ſi ejus rei aliàs non facilis offeratur occaſio, *c.* 3. *h. t.* Excuſat multò magis neceſſitas Reipubl. cui potiùs ſubveniendum, quàm propriæ. Item neceſſitas proximi etiam privata, non tantùm ſi agatur de vita ejus, ſed & ſi de facultatibus conſervandis. Sic licitè chirurgus alicujus venam ſecat, ſi valetudo poſtulet: licitè ad extinguendum ignem, qui domum alterius attigit, die feſto ſubvenitur; cùm inducta pro caritate, non debeant contra caritatem militare. Pauperi & inopi rectè ſuccurritur per opus ſervile, ſi neceſſitas inſtet pro illo die, non aliàs.

II. Dant omninò excuſationem opera pie-
28 tatis in divinum cultum tendentia, licet de ſe ſervilia; uti campanas pulſare, onera deferre, tabulatum in uſum iſtius diei efficere; viam, templa, altaria ornare. Conſulendum tamen, pridie hæc fiant, ſi ſit commoditas. Præcipuè actio mundandi templum ſcopis, veſtiendi parietes aulæis & tapetis, non reſervanda in diem feſtum; neque enim deerit culpa, ſaltem venialis, niſi contemptus letalem ponat. Quæ omnia probantur *argum. c.* 1. *h. t.* & *c. fin. ibi, niſi neceſſitas urgeat, vel pietas aliud ſuadeat.*

III. Excuſat etiam, ſaltem à mortali, ma- 29
teriæ levitas, & opus parvi temporis. Sic excuſant pleríque tondentem barbam ab omni peccato, ſi pridie non licuit, vel ſaltem à letali. Diſtinctis tamen vicibus eodem die exercens ſervilia parvo tempore, quæ conjunctim ponunt tempus notabile, non eſt extra culpam letalem, quòd tempora illa parva in unum coaleſcant, & notabile tempus ponant, in feſti violationem. Dico, eodem die; nam ſi diverſis diebus, modica illa tempora non coaleſcunt, propterea quòd cujuſlibet diei obligatio eo tranſacto ceſſet, ut continuatio fieri nequeat. Vti nec ſi eodem die plures modico tempore operentur; quia neque modica illa ſingulorum tempora poſſunt dici coaleſcere, cùm cujuſlibet culpa non excedat venialem, quæ non poteſt tranſire in letalem. Nam tunc veluti una poneretur ex pluribus aggregatis. Quod dici non poteſt, cùm non ſciatur, in cujus perſona ponenda ſit; non enim magis in unius, quàm alterius: omnes autem ea conſtringere nequeat.

Diſputatur, Quantum temporis ſpatium 30
cenſeatur modicum? R. Eſſe, qui tradant, modicum eſſe, quod non attingit tertiam diei partem. Verùm ea ſententia non nititur probabile ratione, & præjudicat multùm iſti præcepto. Probabilior eſt eorum opinio, qui ad horam reſtringunt, quòd reſpectu totius diei viceſima pars non poſſit dici nimia nec excedere modicum tempus: ut per conſequens non ponat letalem culpam. Videtur tamen tempus minus horâ ponere violationem feſti, nec vacare gravi culpâ; qua in re arbitrio judicis ſtandum.

IV. Facit & conſuetudo, aliqua eſſe exem- 31
pta ab iſtius præcepti prohibitione: illa enim legi humanæ derogat, eam limitat, interpretatur. Sic actio coquendi & præparandi cibos ex ſe eſt ſervilis, & ſub præcepto illo continetur, ſaltem quoad ea, quæ pridie fieri commodè poſſunt; eoque videtur facere, quod habetur Exodi *c.* 12. *Dies prima erit ſancta atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtivitate venerabilis, nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad veſcendum pertinent:* ex conſuetudine tamen populi Chriſtiani etiam quoad ea eſt exempta, vel ſaltem iſta exemptio conſuetudine aucta. Nam ad ordinarium victum (cujus præparatio numquam inhibita ab Eccleſia) non erant

neceſſarij

neceſſarij paſtilli, & alij cibi artificioſi, qui magno conſtant labore, per conſuetudinem tamen permittuntur, & præparatio ciborum ad omnes has delitias ampliata; quamvis coarctanda ſit ad ea, quæ convenienter pridie fieri nequeunt.

32 Eximit denique diſpenſatio ſuperioris ab obſervatione præcepti, qualis eſt Pontifex, Epiſcopus, aut ordinarius Epiſcopalem habens juriſdictionem: imò & Paſtor loci, in Epiſcopi abſentia, aut ſi non poteſt facilè ad ſuperiorem recurri. Subſit tamen cauſſa rationabilis, quia non facilè recedendum à jure ſemel poſito, nec in eo diſpenſandum. Nec rectè objeies, cauſſam neceſſariam per ſe excuſare, ut inutilis ſit diſpenſatio: nam non omnis cauſſa per ſe ſufficit ad tollendam obligationem, ſed tunc demùm, cùm tanta eſt neceſſitas, ut conſtet clarè legem non obligare. Navarr. in *Summa c.* 13.

Dicta de obſervatione feſtorum nonc concernunt tantùm feſta, quæ ubique obſervanda, ſed etiam, quæ in loco ſingulari, ſive ſtatutis Epiſcopalibus, ſive etiam conſuetudine inducta. An autem induci poſſint per laicorum ſtatuta, dictum ſuprà, *Tit. De conſtitut. n.* 30.

Poſterioris generis feriæ imponuntur à Principe, ex occurrente cauſſa victoriæ, natæ prolis, unde & vocantur Imperiales, quòd ipſe ſolus eas indicat, *l.* 2. *C. h. t.*

33 Q. An ferijs renuntiari per partes poſſit? R. Solemnibus in honorem Dei inductis non renuntiari, uti nec repentinis: inductæ enim ſunt in honorem & favorem ſuperioris; nemo autem niſi favori ſuo renuntiat, *l. penult.* C. *De pactis*. Vt renuntiatio iſta procedat in ferijs meſſium, vindemiarum, *c. ult. h. t.* quòd in favorem privatorum principaliter ſint inductę, quę competunt non ruſticis tantùm, ſed & non ruſticis, & otioſis, cùm *l.* 1. *D. h. t.* indiſtinctè loquatur, ut notat ibi Gloſſa.

TITVLVS. X.

De Ordine cognitionum.

SVMMARIVM.

1. *Cauſſa criminalis praiudicat civili.*
2. *Poſſeſſoria cauſſa præmittenda cauſſa proprietatis.*
3. *Praiudicialis ſuſpendit deciſionem principalis.*

ORdine deinceps res cognoſcenda; qui exigit cauſſas præponderantes præ-
1 cognoſci. * Hinc cauſſa criminalis præmittitur civili, niſi plus periculi ſit in civili, *l. fin. C. De ord. iudicior.* Poteſt tamen & ſimul utraque cauſſa diſceptari & dirimi, ſi ſimul utraque proponatur, *l.* 3. *C. d. tit.* * Poſſeſſorium potius eſt petitorio, ut di-
2 cetur infrà Tit. XII. etiamſi agatur de crimine, *l.* 1. *C. De appellat.* quòd plus periculi ſit in poſſeſſione, quia interim, dum de crimine agitur, careret dejectus, in ſui detrimentum; & periculum eſſet, ne ad manus venirent partes, poſſeſſionis obtinendæ cauſsà, propter ejus commoda. Vnde ſpoliatus ante omnia reſtituendus, nec audiendus ſpoliator ante reſtitutionem, niſi per modum exceptionis ſpoliationem objiciat, *c.* 2. *& fin. h. t.* & *inf. tit.* 13. *De reſtit. ſpoliat.*

Præjudicialis quoque cauſſa ſuſpendit principalis cauſſæ deciſionem. Sic hæreditatis pe- 3
titio ceſſat, donec cauſſa ſtatus aut nativitatis objecta ſit deciſa, *cap.* 3. *h. t.* Et lis ſuper matrimonio ſuſpenditur, donec conſanguinitatis liquidetur objectio, *cap.* 1. *h. t.* Hujus enim deciſio illi præjudicium facit, *l.* 2. *C. h. t.* Exceptio quoque teſtibus objecta priùs excutienda, quàm teſtimonium eorum recipiatur. Tractanda autem quæſtio præjudicialis coram eodem judice, licet aliàs non competente, *l.* 1. *C. De ord. iudic.* Niſi tamen fuerit cauſſa alterius fori, quæ ne quidem incidenter à laico definienda, *c. Lator inf. Qui filij ſint legit. & c. pen. h. t.* ubi hæreditatis quæſtio coram laico pendens non impedit quæſtionem matrimonij remitti ad Eccleſiaſticum.

TITVLVS. XI.

De plus petitionibus.

SVMMARIVM.

1. *Plus petere quot modis quis dicatur.*
2. *Pœna plus petentis.*

PLus juſto nihil debet continere libellus. * 1
Plus juſto continere poteſt quattuor modis, ſcilicet re, loco, tempore, cauſsâ, quos explicat *cap.* 1. *h. t. circa finem.* * Vbi pœna plus 2
petentis eſſe dicitur, quòd re vel cauſsâ plus petens in expenſas teneatur reo, loco verò ad intereſſe: tempore plus petenti induciæ duplicentur, nec alter cogatur litem excipere, niſi expenſis ſibi ſolutis. Videantur dicta *Inſtit. De actionib. §. plus autem & tit. C. De plus petitionib.*

TITVLVS. XII.

De cauſſa poſſeſſionis & proprietatis.

SVMMARIVM.

1. *Poſſeſſio quid?*
2. *Alia eſt Civilis, alia Naturalis.*
3. *Quo modo acquiratur, retineatur, amittatur.*
3. *Poſſeſſionis cauſſa præmittenda cauſſa proprietatis?*
5. *Iudicium petitorium ubi inſtituendum.*
6. *Petitorium cum poſſeſſorio an cumulari poſſit?*
7. *Vtraque cauſſa an & quando unâ ſententiâ ſit terminanda.*
8. *Iudicio petitorio inchoato, actor ad poſſeſſorium an redire poſſit?*

ORdo cognitionis poſtulat, ut de poſſeſſione priùs ſtatuatur, quàm ad proprietatem eatur. * Poſſeſſio eſt rei corporalis detentio, animo adfectioneve poſſidendi. Dicitur, rei 1
corporalis; quia incorporalia propriè non poſſidentur. Cujuſmodi eſt beneficium, cujus

tamen dicitur eſſe quædam poſſeſſio; vel fictitia, quæ acquiritur per inveſtituram, extra locum beneficij; vel corporalis ſeu actualis, de qua infrà *tit. De inſtitution. b.* commodiùs dicetur. Dicitur, animo poſſidendi; quia aliàs non tam poſſeſſio, quàm detentio erit, qualem habent inquilinus, colonus, commodatarius.

2 Duplex autem eſt: alia Civilis, quæ conſtat jure & animo domini, qualem habet, qui credit ſe à vero domino & juſto titulo rem habere, cùm habeat à non domino: alia Naturalis, quæ adfectione quidem domini caret, non tamen adfectione poſſidendi, qualem habet creditor in re pignorata. Prior eſt juris & facti, cùm non conſiſtat ſine jure & animo domini, nec ſine corpore, quod poſſidetur. Poſterior eſt potiùs facti, quàm juris, cùm deſtituatur animo & adfectu domini, conſiſtat verò in corpore, *l. Nemo* 10. *C. De adquir. poſſeſſ.*

3 Adquiritur animo & corpore, id eſt corporali apprehenſione. Retinetur etiam per alios ſolo animo; facilior enim eſt retentio, quàm adquiſitio. Amittitur ſolo quoque animo, quamvis non ſit perfecta amiſſio, niſi & corpore deſeratur, *l. Quemadmod.* 8. *D. De adquir. poſſ. l. Ferè* 153. *De R. I.* ubi ut in adquirendo, ita & in amittendo requiritur animus & corpus. Plura videantur ad *Tit. D. De adquir. & amit. poſſ.*

4 Quod ad Tit. hunc & materiam hujus loci attinet, poſſeſſionis cognitio præmittenda cognitioni proprietatis, ut ſciatur, quis petitoris onera ſuſtineat, quis commodo poſſeſſionis fruatur, *l. Inter* 62. *De iudic. l.* 3. *C. De interdict.* Aliàs incertum foret, quis à quo petere debeat.

Conſtitutâ poſſeſſione, is, qui ſuccubuit,
5 petitorium intentat coram eodem judice, *cap.* 1. *h. tit.* ſecundùm præſcriptum juris civilis, *l. Ordinarij C. De rei vindic.* quia continentia cauſſæ non eſt dividenda; quatenus tamen judex eſt capax. Quo modo hodie, licet cauſſa poſſeſſionis ſuper beneficijs coram laicis tractetur, proprietatis tamen cauſſa coram Eccleſiaſtico eſt ventilanda. Obtinens in petitorio, reo adjudicatam poſſeſſionem ab eodem avocat: prævalet enim poſſeſſioni proprietas tantùm in exſequendo, *cap.* 6. *h. t.* Beneficij tamen collatio facta ab eo, qui tempore collationis erat in poſſeſſione conferendi, non invalidatur ex eo, quòd poſtea in cauſſa proprietatis collator ſuccumbat, *c. pen. h. t.* cùm res inter alios acta alijs non præjudicet. Vide Covarr. *Pract. qq. c.* 14.

6 Quæritur autem, Vtrùm petitorium & poſſeſſorium ſimul in judicio proponi poſſint? Vbi prænotandum, ad poſſeſſionis jura defendenda inventa eſſe interdicta, quæ, omiſſis alijs minùs huic loco ſervientibus diviſionibus, de quibus *Inſtit. De interd.* alia ſunt adipiſcendæ poſſeſſionis ad conſequendam poſſeſſionem numquam habitam; alia recuperandæ, ad amiſſam recipiendam; alia retinendæ, ut ea, quæ habetur, pacificè & ſine turbatione retineatur, *Inſtit. d. tit. & Cod. eod.* Quantum ad propoſitam quæſtionem, plerique contendunt cumulationem poſſeſſorij adipiſcendæ vel recuperandæ cum petitorio procedere, ut ſcilicet poſſit quis contendere ſe eſſe dominum rei, & in poſſeſſione iniquè turbari ab adverſario, vel agere ad eam ſibi cedendam, *cap.* 3. 4. 6. *h. t.* non etiam poſſeſſorium retinendæ. Verius tamen, & & hîc videri cumulationem admittendam, cùm Pontifex *in d. c.* 4. *&* 6. indiſtinctè loquatur de propoſito poſſeſſorio cum petitorio; nec ſubſit ulla repugnantia, cùm poſſeſſorio retinendæ agens, etſi ſibi adroget poſſeſſionem, non tamen agens petitorio eam adverſario concedat, ne quidem tacitè, cùm poſſit petitorium intentari in eum, qui detinet tantùm, modò reſtituendæ rei habeat facultatem, *l. Officium* 9. *D. De rei vindic.* Nec obſtat, quòd ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus. hoc enim verum, niſi ſpoliatus utriuſque probationem ſuſcipiat, ut ſaltem in altero triumphare poſſit, *cap.* 3. *h. t.* Sed & jure civili idem non malè procedere dicetur; quia illud litium abbreviationem & diminutionem deſiderat, *l.* 3. *C. De interd. & alijs ſimul.lib.* quæ cùm dicunt, poſſeſſionis cauſſam priùs decidendam eſſe, non negant utramque ſimul ſuſcipi poſſe: neque enim hoc caſu eadem res eſt, cùm nihil habeat commune poſſeſſio cum proprietate, *l. Naturaliter* 12. *§. nihil De adquir. poſſeſſ.* Vide dicta pleniùs de hac quæſtione, *ad Tit. D. De interd. nu.* 7. *&* 8.

Eſt autem utraque cauſſa ſimul in judicio 7
propoſita, unâ ſententiâ terminanda, *cap* 5. *h. t.* cùm ſimul de utraque actum, ad evitandas expenſas. Niſi judici videatur conſultius ſuſpendere petitorij deciſionem, *c.* 2. *h. t.* quia de proprietate non ſatis conſtet, *c. Ex conqueſtione* 10. *inf. tit. ſeq.* Quo caſu cauſæ petitorij nullum ſit præjudicium, quò minùs ea poſtea decidatur: niſi tale ſit poſſeſſorium, cui proprietatis cauſſa conjuncta, quæ & ſimul deciſa cenſetur, *l.* 2. *§. quadam D. De interd.* Quando autem unâ ſententiâ utraque cauſſa terminanda, priùs pronuntiandum de poſſeſſorio quàm petitorio, cùm poſſeſſorij ea natura ſit, ut præmitti debeat, *d. l.* 2. *& l. Ordinarij C De rei vindic.* In executione tamen (ſi fortè alteri parti adjudicetur proprietas) prævalebit cauſſa petitorij, *d. cap.* 5. quia potentior, cùm dominium ſit potentius poſſeſſione, eamque ad ſe trahat. Vt in dolo verſari videatur volens ſibi reſtitui poſſeſſionem, in qua ſuperavit, quam mox reſtituere cogatur adverſario victori in cauſſa dominij. Quod non malè etiam procedere dicitur in poſſeſſorio recuperandæ, cùm petitorij cauſſa hujuſmodi poſſeſſorio etiã ſit potentior.

Quæritur & hîc, An inchoato judicio petitorio, ſi ejus videat difficilem pronuntiationem, 8
redire poſſit actor ad poſſeſſorium? R. Poſſe, *per text. d. c.* 5. *h. t.* cùm res facilè ad naturam ſuam redeat, ut hic: ordinariè enim poſſeſſorium

rium petitorio præmittunt. Idque antequam in cauſſa concludatur, *d. c* 5. Per hoc enim renuntiatur ulterioribus probationibus & cauſſa eſt pænè deciſa. Nihil obſtat *Auth. Qui ſemel C. Quomodo & quando iudex ſent. prof. deb.* quia tantùm agit de eo, qui tergiverſandi animo conatur in cauſſa ſemel ſuſcepta non procedere: hîc autem juſta cauſſa ſubeſt, ut ſcilicet ſaltem poſſeſſio probetur, & cauſſa ſuſcepta non tam extinguatur aut deſeratur, quàm tantùm ſuſpendatur, *l. Cum fundum §. fin. D. De vi & vi arm.* Quod an procedat in poſſeſſorio retinendæ, quæritur. Et pluribus videtur non obtinere, propter text. in *d. c. 5. h. t.* ubi tantùm fit mentio recuperandę & adipiſcendę. Quia tamen & hîc eadem ratio, quæ in nominatis *d. c.* 5. cùm poſſeſſioni non videatur renuntiaſſe, qui petitorium intentavit, putant idem hic obtinere. Non obſtante *d. c.* 5 quod licet tantùm mentionem faciat adipiſcendæ & recuperandæ; non excludi tamen putant retinendæ; eò quòd de illis tantùm fuerit conſultus Pont. idem de hoc reſponſurus, ſi interrogatus fuiſſet. Videantur Interpp. ad *d. l. Naturaliter §. nihil & ibi* Cujac. *D. De adquir. poſſ. & quæ diximus ad d. tit. D. de vi & vi arm. n.* 13. *&* 14.

TITVLVS XIII.

De reſtitutione ſpoliatorum.

SVMMARIVM.

1. *Spoliatus quis dicatur.*
2. *Spoliatus reſtituendus ex ſola allegatione ſpoliationis.*
3. *Modò probet ſe poſſediſſe tempore ſpoliationis.*
4. *Petitio reſtitutionis ex cauſſa ſpolij adverſus quem locum habeat.*
5. *An contra tertium bonæ fidei poſſeſſorem, ex remedio* can. Redintegranda?
6. *Cui competat.*
8. *Quid veniat in hanc reſtitutionem.*
9. *Reſtitutio hæc locum non habet in cauſſa matrimoniali.*
10. *Exceptio ſpolij an removeat agentem per modum reconventionis*
11. Intellectus c. fin. De ord. cognit.
12. *Spoliato agenti an rectè obyciatur exceptio dominy?*
13. *An hæc exceptio iure Canonico prædonem notorium ſpoliatum removeat?*

SI ſpoliationis incidat quæſtio, ante omnia reſtitutio facienda. * Spoliatus hîc
1 dicitur, qui vi vel clam poſſeſſione rerum dejectus, D. *Quod vi aut clam.* Quòd & de eo intelligitur, qui à judice ſpoliatus, juris ordine prætermiſſo, *c. Conquerente 7. h. t.* aut ab eo, qui reſcriptum ant ſententiam obtinuerat, ejus propria auctoritate eſt dejectus, *l. 6. C. Vnde vi.*

2 In petenda reſtitutione, præter ſpoliationis allegationem, nihil aliud eſt adferendum, *cap.*

Zoeſius ad Decretal.

5. *h. t.* Nec remorabitur eam objecta exceptio dominij per reum, etiam oblatâ probatione in continenti, *c. 1. h. t.* qua de re pleniùs infrà, aut exceptio inſtitutionis Canonicæ, *d. c.* 5. aut criminis, *c. 6. h. t.* Eſt enim hoc caſu actor reo favorabilior, idque in odium & pœnam ejus, qui contra juris prohibitionem jus ſibi dicere attentavit. Neceſſe tamen, actor intentionem ſuam legitimè probet, ut conſequatur effectum.

Vbi Primò requiritur, probet poſſeſſionem ſe habuiſſe tempore ſpoliationis, *l. 1 V. deiecisſe D. De vi & vi arm. c. Ex parte* 14. *h. t.* eamque legitimam. Aliàs conquerens de ſpolio non audietur. Sic non ſufficit ad probandam uxoris poſſeſſionem, quòd in domum fuerit introducta ante annos pubertatis, cùm res ſit inhabilis poſſideri, & ita deciſum *d. c.* 14. Nec laicus beneficio ſe ſpoliatum rectè conqueritur, quod poſſidere nequit, *c. Cauſſam 7. v. f. tit. 26. De præſcript.* Parochialis juris poſſeſſio non probatur ex eo, quòd excommunicatio lata ab actore ſit ſervata, *c. Olim 17. h. t.* quòd argumentum hoc ſit inſufficiens, cùm potuerit timore potiùs, quàm obedientiæ aut ſubjectionis cauſſâ fuiſſe ſervata. 3

Secundò requiritur, ut ſpolium ſit factum ab eo, in quem agitur, aut alio ejus mandato vel ratihabitione, *c. Cum ad ſedem* 15 *h. t.* In eum, qui non ſpoliavit, minimè intentatur, *l. Cum à te 7. De vi & vi arm.* ne quidem ſi malâ fide poſſideat, inſpecto ſaltem jure civili, quia non intulit vim, quâ nititur interdictum Vnde vi, quòd eſt reſtitutorium. Qua in re jure Canonico quid emendatum, quo in poſſidentem ſcienter rem à ſpoliatore agi poteſt condictione ex *d. c. Cum ad ſedem & c. Sæpè* 18. *h. t.* quòd videatur talis ſuccedere in vitium ſui auctoris; & non multùm interſit, quoad animæ periculum, injuſtè & ſcienter rem alienam detinere aut invadere. Multò minùs jure civili competet contra tertium bonæ fidei poſſeſſorem. Concepta enim iſto jure interdicta in perſonam, non competunt adverſus tertios poſſeſſores, quia perſonalia perſonas non egrediuntur. 4

Q. autem, An jure Canonico competat contra tertium poſſeſſorem bonæ fidei? R. Videri receptum communiùs, competere condictionem ex remedio *can. Reintegranda III. qu.* 1. propter generalitatem verborum iſtius canonis, in quo dicitur quilibet ſpoliatus reſtituendus, fruſtrà temporis, aut aliâ quacumque conditione objectâ. Sed contrarium eſt verius, per *d. c.* 15. *&* 18. in quibus hoc remedium datur contra poſſeſſorem, qui ſcienter alienam poſſeſſionem tenet, & eſt ſucceſſor in vitium: ut aliter res ſe habere ſit dicenda in eo, qui eſt bonæ fidei poſſeſſor, qui non ſucceſſit in vitium alterius. Vt ratione, quâ nituntur prædicta duo capitula, non militante in bonæ fidei poſſeſſore, nec debeat obtinere eorum deciſio. Cumque ſint poſteriora dicto *can. Redintegranda,* di- 5

da dicendum, per iſta hujus reſtringi generalitatem. Reliqua repete ex dictis ad *tit. D. De vi & vi arm. nu.* 12.

6 Competit hæc reſtitutionis petitio ſpoliato, ſive per ſe, ſive per alium: hæredi item ejus, qui fungitur vice defuncti. Poſſeſſio ſit civilis, an naturalis tantùm, non diſtinguitur: unde & fructuario competit, *l.* 3. *§. in id D. d. tit.* cùm naturaliter poſſidere dicatur, *l. Naturaliter* 12. *in princ. D. De adquir. poſſeſſ.* Vti nec diſtinguitur, juſta ſit, an injuſta poſſeſſio, cùm & prædo reſtituendus veniat, *l.* 1. *§. qui à me* 30. *D. De vi & vi arm.* Excommunicatus non auditur, cùm agere illi non detur.

7 Datur contra ſpoliantem, ſive per ſe, ſive per alium, mandando, ratum habendo, cùm in maleficijs ratihabitio ſit pro mandato, *d. l.* 1. *§. deieciſſe* 12. *& §. ſed etſi quod* 14. non in tertium poſſeſſorem, uti jam dictum.

8 Venit reſtitutio ablati, & omnis damni per ſpoliatorem dati, *d. l.* 1. *§. rectiſſimè* 34. *& c. Gravis* 11. *h. t.* ne qua injuria fiat ſpoliato, & ex ſua injuria ſpolianti quid adcreſcat. Non intereſt, res ſint ſalvæ, nec ne: ſatis enim, ejus facto ſpoliato damnum eſſe datum. Non ultrà tamen quis reſtituendus, quàm eſt ſpoliatus: neque enim reſtitui commodè id poteſt, quo quis non deſtitutus. Hinc ſpoliatum ſe dicens uxore ante conſummationem, non rectè petet reſtitutionem ad copulam, quam non habuit; quo tamen caſu ſupereſt illi actio ex vi contractus matrimonialis.

9 Cæterùm quæ de reſtitutione ante omnia facienda dicta ſunt, patiuntur exceptionem in cauſſa matrimoniali. Agens enim recuperandæ uxoris reijcitur per objectionem conſanguinitatis, præcipuè in gradibus divinâ lege prohibitis, cujus prompta offertur probatio, *l. Litteras* 53. *h. t.* Aliàs, ſi non ſint paratæ probationes, non differenda reſtitutio, maximè ſi conſummatum fuerit matrimonium, *c. Ex conqueſtione* 50. *h. t.* Facit & fornicatio ſpoliati ei denegari reſtitutionem, cùm præbeat juſtam divortij cauſſam. Item magna ſævitia viri in uxorem, ſi nequeat ſufficiens ſecuritas mulieri dari, *d. c.* 53. *in fine & c. Ex tranſmiſſa* 8. *h. t.*

10 Quæſtionis eſt, An exceptio ſpolij removeat agentem per modum reconventionis? R. Inſpecto jure civili minimè removeri, ut paret ex *l.* 7. *C. Ad L. Iul. de vi*, quod ultimum vitium ſit primò purgandum, & quòd peccaverit ſecundus ſpoliator contra prohibitionem juris, ſibi propriâ auctoritate jus dicendo, in cujus odium & pœnam indiſtinctè audientia denegatur. Iure tamen Canonico ejuſmodi exceptio videtur obſtare ſpoliato agenti, cùm non continuò & ante omnia reſtituatur, ſed audiatur reus objiciens ſpolij exceptionem, per expreſſum tex. in *c. fin. ſup. De ord. cognit.* ubi dicitur audiendus reus ſuper quæſtione ſpoliationis. * Quod aliqui accipiunt, quando 51
ſpoliatio hinc inde eſt facta circa res diverſas, non etiam circa rem eamdem. Qui intellectus non videtur poſſe ſubſiſtere, cùm *d. c. fin.* ſimpliciter loquatur, & ſpoliatio circa res diverſas non debeat poſſe excludere una aliam, aut impedire reſtitutionem per compenſationem, quæ non habet locum niſi in quantitatibus. Vnde veriùs accipitur *d. c. fin.* de ſpoliatione circa unam & eamdem rem; ut primus ſpoliator agens contra ſecundum ſit indignus privilegio reſtitutionis, juxta vulgare dictum, Qui paratus eſt in alium dicere, ipſe omni vitio careat.

Neutiquam audietur ſuper ſpoliatione, qui alienam ingreſſus poſſeſſionem poſtea à domino adveniente eſt repulſus, cùm non tam ſit ſpoliatus, quàm impeditus, ne ſpoliet, *c. Olim* 52. *h. t.* quod cuilibet licet, cùm defenſionem rerum ſuarum natura permittat. Et hoc, ſi in continenti fiat; nam aliàs non tam ad defenſionem ſpectabit, quàm vindictam ſapiet, *l.* 3. *§. eum igitur D. De vi & vi arm.* Nihil juvabit ſpoliantem, quòd poſt ſpoliationem beneficio renuntiarit ſpoliatus, aut illud ejuraverit: præſumitur enim renuntiatio facta potiùs metu, quàm liberè, *d. c.* 2. *h. t.* Ante ſpoliationem facta renuntiatio facit ceſſare præſumptionem metus, niſi aliud probetur, *d. c.* 2. *&* 3. *h. t.*

Alia quæſtio eſt, An ſpoliato agenti rectè 12
objiciatur dominij exceptio? R. Si jus civile inſpicias, videri, non reijci ſpoliatum per exceptionem dominij, per varia juris loca, quæ volunt ſpoliatum ante omnia reſtituendum eſſe, *l.* 7. *C. Ad L. Iul. de vi*, *l.* 4. *C. Vnde vi*, & ſimilia. Verùm ea loca loquuntur quidem indiſtinctè de ſpoliato reſtituendo; accipi tamen poſſunt & commodè de ſpoliato, qui non eſt certus prædo, & ſpoliante, domino quidem, ſed de cujus dominio non patet. Vnde ſi de dominio ſpoliantis certò conſtet, ſimul & ſpoliatum eſſe notorium prædonem, contrà dicendum erit, cùm non voluerit lex prædonem adficere præmio, qui pœnâ dignior. Atque ita hanc partem tenet Covarr. 4. *Decretal. p.* 2. *c.* 7. *§.* 5. *nu.* 52. quam latius probavimus *D. De vi & vi arm. nu.* 17. *& seqq.*

Tantùm hîc repetenda venit quæſtio, ut 13
propria hujus loci, An jure Canonico exceptio dominij notorium prædonem ſpoliatum removeat? R. Primâ facie videri non removere. Pro quo primò facit, quòd ſpoliatus etiam prædo ante omnia ſit reſtituendus de rigore juris, *c.* 5. *h. t.* Non factâ diſtinctione, an contra dominum, an contra tertium ſpoliantem. Secundò, quòd reſtitutionis petitio ex cauſſa ſpoliationis ita ſit privilegiata, ut actor non cogatur reſpondere ſpoliatori ante reſtitutionem, *c.* 3. *ſup. De ord. cognit.* Ex quibus & alijs eſt collecta regula & recepta, ſpoliatum ante omnia eſſe reſtituendum. Tertiò, videtur

facere

Digitized by Google

facere textus in *c. Porrò inf. De divort.* ubi etiam poſitâ publicâ & notoriâ parentelâ, dicitur tamen vir non poſſe expellere uxorem ſuam abſque judicio Eccleſiæ, jubeturque recipere tam temerè expulſam.

His tamen non obſtantibus, dicendum, nihilominus ceſſare reſtitutionem. Quam ſententiam quidam probare nituntur *c. Litteras* 13. *b. t.* ubi oblatâ in continenti probatione cauſſæ, ob quam quis alterum conjugem ſpoliavit, non datur plena reſtitutio. Verùm iſte textus parum facit, cùm loquatur in caſu ſpeciali, quo agitur de vitando peccato inceſtus, à quo conſcium impedimenti non ſalvaret mandatum judicis, ut patet ex ipſo textu: ut cùm deciſio iſta ſit ſingularis, non veniat extendenda. Rectiùs aliqui in probationem poſterioris opinionis adducunt *cap. fin. eod. in 6.* ubi poſſeſſor ſpoliatus ab eo, pro quo eſt jus commune, nequaquam dicitur reſtituendus; non aliâ ratione, quàm quòd clarum ſit, eum injuſtè poſſidere, ſpoliantem verò eſſe dominum. Nec eſt, quòd quis dicat ibi agi de cauſſa beneficiali, in qua, ſi de jure ſpoliantis pateat, ideo denegari reſtitutionem, ne detur vitioſus ingreſſus; cùm & in beneficijs ſupradicta regula, de reſtituendo ante omnia ſpoliato, obtineat, ſi non conſtet de jure, ut patet expreſſè ex *cap.* 5 *.b.t* & tradit Covarr. *ad 4. Decretal. p.* 2. *c* 7. §. 5. *nu.* 12. *&* 13. Facit pro iſta parte ratio, quòd, cùm conſtet de jure proprietatis, non ſit attendenda cauſſa poſſeſſionis: hæc enim licet in pronuntiatione ſit præmittenda, illa tamen in executione prævalet, *c.* 7. *ſup. tit. prox.* Vt fruſtraneum foret concedere reſtitutionem prædoni contra dominum, cui mox rem reſtituere cogeretur, *d. c.* 6. Facit eò textus in *l. Bona fides D. Depoſiti*, ubi licet depoſita res ſit reſtituenda ipſi deponenti, dominus tamen comparens præferendus, quòd juſtior ejus ſit cauſſa.

Nihil obſtat regula primo & ſecundo loco allata, quia rectè accipitur in caſu, quo non concurrit dominus cum notorio prædone.

Non obſtat tertium; nam aliqui reſpondent in iſto cap. idcirco juberi reſtitutionem, quòd dimiſſio conjugis ſit facta contra Eccleſiæ prohibitionem: ſed minùs accommodè, cùm & ſit contra juris prohibitionem per vim rem licet ſuam alteri auferre, & in odium ſpoliationis videatur lex mandaſſe reſtitutionem ſpolianti. Dicendum itaque, in iſto textu agi de diſſolvendo matrimonij vinculo, ad quod nullum notorium poteſt ſufficere, ne quid temerè fiat etiam in notorio, ſed exſpectandum eſt judicium Eccleſiæ. Vt rectè ibi temerè dimiſſam recipere cogatur, & ſuperinductam dimittere: & hoc tantùm quoad cohabitationem, & ſimilia, quæ peccati nihil involvunt, non etiam quoad opus carnis, quia peccatum poneret ejus reſtitutio in ſciente impedimentum, quem neutiquam excuſaret juſſus judicis, *d. c. Litteras* 13. *b. t.* Quod autem in *d. c. Porrò* cauſſa diſſolvendi vinculi matrimonialis reſtitutionem cauſſet, patet ex eo, quòd aliàs reſtitutio denegetur, ſi prompta offeratur probatio cauſſæ diſſolutionis, ut in *d. c.* 13. ex ratione, quòd fruſtrà reſtitui ſe petat, quæ reſtituta dimitti poteſt. Vt idem ſit ſtatuendum hac in quæſtione. Vid. Menoch. *De recuper. poſſeſſ. remed.* 1. *nu.* 151. & Sanchez *De matrim. Tract.* 10. *Diſp.* 12. *nu.* 38.

TITVLVS. XIV.

De Dolo & contumacia.

SVMMARIVM.

1. *Contumacia quid, & quis contumax?*
2. *Pœna rei contumacis ante litem conteſtatam.*
3. *Poſt litem conteſtatam.*
4. *Contumax appellans non auditur.*
5. *Actor contumax qualiter puniatur.*
6. *Sententia contra contumacem lata in beneficialibus an tranſeat in rem iudicatam.*

QVòd ſi pars judicium ſubterfugit per dolum aut contumaciam, non feret hoc impunè. Dolus hic non omnis accipitur, ſed quatenus contumaciæ adjunctus. * Quæ eſt inobedientia ejus, qui tribus edictis propoſitis, aut uno peremptorio pro tribus, aut litteris denuntiationibus ve evocatus, præſentiam ſui coram judice facere contemnit, *l. Contumacia* 53. §. 1. *D. De re iudic.* Habetur & contumax, qui acceptâ citatione in judicium venire ſine juſta cauſſa recuſat, aut dolo facit, quò minùs citatio ad eum perveniat: nam qui dolo facit, ut aliquid non habeat, quòd eum habere oportet, pro eo habetur, ac ſi acceperit, *l. Ad ea* 157. *D. De R. I.* Vt & ille, qui ſine licentia judicis à judicio abit, *c.* 4. *ubi Gloſ.* 1. *b. t.* Dolo ceſſante nemo dicendus contumax, *d. l.* 53. *§. pœnam*: ceſſante enim culpâ ceſſat & pœna. 1

Contumaciæ autem ſunt variæ pœnæ: aliæ ante litem conteſtatam, aliæ poſt eam; aliæ actoris, aliæ rei. Reo contumace ante litem conteſtatam, judex, cognitâ ſummariè contumaciæ cauſſâ, mittit actorem in bona rei, *d. c.* 4. qua de re *Tit. ſeq.* ut adfectus tædio ablatæ poſſeſſionis veniat reſponſurus. Quòd ſi rei potentia aut dolus actorem à poſſeſſione excludat, ne ſua illi malitia proſit, elapſo anno actor conſtituetur verus poſſeſſor, *c. penult. b. t.* Si tamen reus intra annum caveat ſtare juri, extra pœnam erit: & hoc de benignitate Canonica, quæ in perſonis & negotijs Eccleſiaſticis rigorem non ita ſervat, *c.* 1. *b. t.* Vtitur & judex ſequeſtratione rerum, & condemnat contuma- 2

cem in expenſas, *c. 2. h. t.* Suſpendit etiam ab officio, *c. Veritatis 8. h. t.* aut excommunicat, *c. 3. ſup. tit. 6. Vt lite non conteſt.*

3 Poſt litem conteſtatam reo contumaciter agente, ſententia ferri poterit, ſi actor legitimè intentionem ſuam probet, rei abſentiam ſupplente divinâ præſentiâ, *l. Properandum 13. §. ſin autem C. De iud. & d. c. 4. h. t.* Idque in odium contumaciæ; cùm aliàs contra abſentem indefenſum ſententia lata non teneat, *l. 1. C. De*
4 *ſent. & interlocut. om. iud.* * Contumax appellans non auditur, cùm non niſi de ſe queri poſſit, *d. §. ſin autem. vid. Gloſ. fin. in Clem. 1. h. t.* Si agatur viâ inquiſitionis, ad teſtes & ſententiam proceditur contra contumacem, & ad pœnam, quatenus abſenti infligi poteſt; cujuſmodi eſt depoſitio, ne per contumaciam contingat delictorum impunitas, *d. c. 8. h. t.*

5 Cum actore abſente per contumaciam, quia gravior eſt, duriùs agitur. Admittitur enim reus etiam ante conteſtationem ad intentionis ſuæ probationem per teſtes, aut alia documenta: per quæ ſi de cauſſa liqueat, abſolvi poterit, *c. 3. h. t.* ita ut denuò agere volentem exceptione rei judicatæ repellat. Poteſt & reus damnari actore abſente, ſi hujus cauſſa inveniatur melior, *d. l. 13. §. & ſi quidem C. De iudic.* Aliàs ab inſtantia tantùm abſolvetur, ſalvo actori jure agendi ex alia inſtantia, ſolutis tamen priùs expenſis, *c. 1. eod. in 6. d. §. & ſi quidem.* Et hoc intra annum; intra quem non comparens actor videtur ab omni actione cadere, *Novel. de litigioſ. 112. in fine.*

6 Quantum ad ſententiam latam contra abſentem & contumacem in beneficialibus, ea non videtur tranſire in rem judicatam, quoad ſuperiorem, quo minùs poſſit de partium juribus inquirere, *c. 7. h. t.* Idque ex miſericordia: ſolet enim in ijs juris rigor non ita attendi, ſi juſtitia non periclitetur, *d. c. 1. h. t.*

TITVLVS XV.

De eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſsâ rei ſervandæ.

SVMMARIVM.

1. *Miſſio in bona ex primo decreto quid operetur.*
2. *Quid ex ſecundo decreto.*
3. *Effectus huiuſmodi miſſionis.*
4. *Non habet locum in beneficijs.*

Contumacia fugientis ac latitantis miſſionem in bona decerni facit. Ea duplex eſt. * Prior ex primo decreto, quâ miſſus nec dominium, nec veram
1 poſſeſſionem rei acquirit, ſed tantùm detentionem, *c. fin. §. in alijs ſup. Vt lite non conteſt.* Quod non tantùm verum eſt in actione perſonali, ſed & reali; nam nec in hac ex primo decreto acquiritur poſſeſſio, ſaltem incommutabiliter, quòd ea reo intra annum comparenti, & cautionem præſtanti, ſit reſtituenda, *c. 1. & 2. h. t.* Quod & dicendum, ſi ſiſtere ſe, aut cautionem offerre impediatur, aut oblata non acceptetur, *d. c. 2.* ne pœna ſit, ubi culpa non eſt. Ita ut ne quidem ad expenſas teneatur, quòd ijs cauſſam non dederit, aut tertij injuria. Quas etiam evitabit, & in priſtinum ſtatum reſtituetur, qui probet ſe contumacem non fuiſſe, *c. 1. h. t.*

Poſterior eſt ex ſecundo decreto, per quam
actor fit verus poſſeſſor, ſervatâ reo legitimâ 2
defenſione ſuper dominio, donec præſcriptione aut aliàs excludatur, *Gloſ. d. §. in alijs.* Opus eſt hoc decreto in perſonalibus, non etiam in realibus: in his enim lapſus anni ſufficit ad veram poſſeſſionem, *d. c. 1. h. t.* Ratio differentiæ eſt, quia in his actor intendit rem ſuam eſſe, & pro eo præſumi facit rei contumacia: in illis verò tantùm rem ſibi deberi, unde opus alio decreto ad conſequendam veram poſſeſſionem rei alienæ.

Tempus ſecundi decreti interponendi ponunt in arbitrio judicis, quòd nullibi illud ſit expreſſum. Non ſolet tamen judex anni tempus prævenire.

Prodeſt hæc miſſio non tantùm miſſis, ſed
& non miſſis, qui debiti cauſſam prætendunt, 3
ſi degentes in eadem provincia intra biennium, abſentes intra quadriennium compareant, de debito probent, expenſas factas pro rata perſolvant, *l. fin. C. De bonis auctorit. iud. poſſid. & dixi hac de re ad tit. D. De reb. auct. iud. poſſid. nu. 9. Vid. latius* Weſenb. *D. De damno infecto.* Si rei potentia aut dolus excluſerit actorem à poſſeſſione ex primo decreto, ne ſuus dolus illi proſit, lapſo anno actor nihilominus conſtituetur verus poſſeſſor, *c. pen. h. t.*

Non in omnibus autem huic miſſioni locus 4
eſt: non in beneficijs, ne ad ea detur ingreſſus vitioſus, contra *cap. 1. De R. I. in 6.* Vnde in ijs diligenter examinato negotio procedendum ad ſententiam, *c. 1. h. t. in 6.* Aliud eſt, ſi agatur de proprietate Eccleſiarum; tunc enim habebit locum miſſio, ut patet ex *c. 2. h. t.* & tradit *Gloſ. in c. 1. V. vitioſus eod. in 6.*

TITVLVS XVI.

Vt lite pendente nihil innovetur.

SVMMARIVM.

1. *Lis pendere quando dicatur.*
2. *Lite pendente cur nihil innovandum, & eius rei exempla.*
3. *Attentatum quo modo revocandum.*
4. *Alienatio neceſſaria non revocatur.*

Quod

QVod dictum, ratione contumaciæ decerni miſſionem in poſſeſſionem, non eſt extendendum, ut contra regulam juris aliquid innovetur lite penden-
1 te. * Lis pendere dicitur, ſimulatque citatio debitè eſt facta, qua plene inſtrui potuit reus, *Clement.* 2. *h. t.* Vt appareat, aliud eſſe, litem pendere, aliud litem eſſe conteſtatam.

2 Ideo autem lite pendente omnia in eodem ſtatu ſunt relinquenda, quo erant tempore litis inchoatæ; ſecundùm *c.* 1. *hoc tit.* ne quis conqueratur, ſe injuſtè privatum ſuo jure, & in ſui diſpendium quid attentatum in re controverſa. Quo modo poſſeſſio rei controverſæ manet penes reum, donec lis decidatur, etiamſi ex cauſſa adulterij agatur ad thori ſeparationem, *c.* 2. *h. t.* Privilegium impetratum lite pendente, non factâ ejus mentione, viribus caret, *c. fin. h. t.* Reſcriptum, quo quid innovatur pendente lite, habetur ſubreptitium, quia non præſumitur Pont. cuiquam jus ſuum velle auferre, niſi hoc expreſſerit. Hinc & ſubrogationes in locum defuncti, aut alterius ex litigatoribus reſignantis, non tenent, cùm contineant odioſas litium prorogationes, *c.* 1. *&* 2. *eod. in* 6. Ad defenſionem tamen litis illi, quorum intereſt, admittuntur, & hoc juxta ſtatum, in quo litem juvenerunt, *d. c.* 2. *in fine.* Vid. Rebuff. in *Praxi benef. De ſubrogat.*

3 Attentatum ſi quid fuerit, ſive alienando, ſive alio modo, eſt revocandum. Imò is, in quem alienatio facta, non ignarus cauſſæ, rem reſtituit, pretio amiſſo, quod non cedit alienanti, qui & alterum tantum fiſco inferre tenetur, *l. fin. C. De litigioſis.* Ignorantia emptoris dat ei licentiam pretij repetendi; cui & tertia pretij pars, à venditore, aut alio alienatore, decipiente ſuperadditur, reliquis duabus in fiſcum relatis, *d. l. fin.* §. 1. Quòd ſi res alienata reſtitui nequeat, æquivalens ſubſtituendum, *c.* 3, *&* 4. *h. t.* Si verò hujuſmodi res fuerit facta obnoxia religioni, non reſcinditur quidem alienatio, in religionis favorem, quia tamen dedicans contumelioſus in Deum extitit, falsâ religionis ſpecie in alterius injuriam eum honorans, duplum alteri rependere jubetur, *l. fin. D. De litigioſis.*

4 Patiuntur dicta exceptionem in alienatione neceſſaria, ſub nomine dotis, donationis propter nuptias, tranſactionis, legati, fidei commiſſi, diviſionis hæreditatis. *l. fin. in fine C. De litig.* Ponit enim neceſſitas alienationem extra vitium.

TITVLVS XVII

De Sequeſtratione poſſeſſionum & fructuum.

SVMMARIVM

1. *Sequeſtratio regulariter prohibita.*
2. *Sequeſter quis dicatur.*
3. *Rei ſequeſtratæ poſſeſſio an tranſeat in ſequeſtrum?*

EX eo, quòd lite pendente nihil ſit innovandum, ſequitur, ſequeſtrationem poſſeſſionis & fructuum regulariter eſſe inhibitam, *l. unica C. De prohib. ſequeſtrat. pec.* Continet enim innovationem & eſt inſtar ſpoliationis; cùm ſit rei litigioſæ à poſſeſſore ſeparatio, & in manus tertij, ſecuritatis ergò, depoſitio, *l. Licet* 17. *D. Depoſiti.* Quod accipiendum non de voluntaria ſequeſtratione; ea enim cùm fiat partium conſenſu, nihil vitij habet: ſed de neceſſaria & judiciali, quæ fit auctoritate Iudicis, parte invitâ, ideoque odioſa & prohibita. *d. l. un.* Niſi aliud cauſſa ſuaſerit, veluti ſi diſſiper poſſeſſor fructus, *c.* 2. *&.* 3. *h. t.* ſi rem mobilem poſſidens de fuga ſit ſuſpectus, aut rei tranſlatione, cujus difficilis futura ſit recuperatio, alijſve caſibus, de quibus *Gloſ. fin. d. c.* 2. *h. t.* * Sequeſter 1
dicitur, apud quem rei controverſa deponitur; ita dictus, quòd ejus fidem utraque pars vel judex ſequatur, *l. Sequeſter* 110. *D. De verb. ſignif.* 2

Quæſitum eſt, An poſſeſſio rei ſequeſtratæ 3
tranſeat in ſequeſtrum? R. Id aliquos admittere in ea, quæ eſt voluntaria, non etiam in neceſſaria; ex ratione, quòd actus voluntarius ſit potentior neceſſario. Verius tamen neutrâ tranſire poſſeſſionem, niſi hoc ſit actum, *l. Intereſſe* 39. *D. De acquir. poſſeſſ.* ſecundùm quam accipienda *d. l. Licet D. Depoſiti.* Facit ratio, quòd numquam tranſeat poſſeſſio per traditionem ſine titulo, quæ aliàs cenſetur potiùs facta cuſtodiæ cauſsâ, *l. Propriè D. eod.* Non eſt autem ſequeſtratio titulus ſufficiens. Facit etiam, quòd non ſit veriſimile poſſeſſorem commodum poſſeſſionis velle amittere. Vid. Zabarel. *ad Clem.* 1. *nu.* 25. *h. t.* Coraſ. 3. *Miſcell. c.* 2 *nu.* 11. *& ſeqq. & dicta ad tit. D. Depoſiti nu.* 35. An præbendas conferat ſequeſter, dicetur infrà, *tit. De præbendis.*

TITVLVS XVIII.

De Confeſſis.

SVMMARIVM.

1. 8. *Confeſſa habentur pro veritate, & confeſſus pro iudicato.*

2. *Confeſſus*

2. *Conſeſſus de ſe non interrogandus de ſocio.*
3. *Confeßio debet fieri præſente adverſario, & ex certa cauſſa.*
4. *Debet eſſe certa, & abſque errore.*
5. *Facienda ſuper re principali.*
6. *Confeßio procuratoris an præiudicet domino.*
7. *Confeßio an revocari poßit?*
9. *Ad confeßionem an requiratur ſententia?*
10. *Confeßio in criminalibus quid operetur.*
11. *Confeßio extraiudicialis qualiter probet.*
12. *Confeßio liberatoria quid operetur, parte abſente.*
13. *Confeßio extraiudicialis geminata an plenè probet?*

DEfinitis ijs, quæ circa cauſſam incidere ſolent, venitur ad principalem intentionem libello contentam: quæ probanda ab actore, niſi per rei confeſſionem (de qua ideo præmittitur) relevetur ab onere probandi.

Confeſſio alia eſt Iudicialis, quæ fit in ju-
1 dicio, alia Extrajudicialis. Illius effectus eſt,
quòd confeſſa habeantur pro veritate, quoad
ipſum confitentem, eumque faciat pro judicato haberi, *c.* 2. *h. t. l.* 1. *C. eod.* quaſi damnatum ſuâ ſententiâ, *l.* 1. 3. *D. eod.* cùm nemo præſumatur contra ſe temerè confiteri. Dico, quoad confitentem; quia alij per alium non præjudicatur confitendo, *l. Non debet* 74. *D. De reg. iuris*; niſi cauſſam à confitente habeat, quia vi-
2 detur cauſſa confitentem concernere. * Quo
modo ſocius criminis, de ſe confeſſus, ſuper aliorum conſcientijs non eſt interrogandus, niſi in crimine excepto, uti Majeſtatis, *c.* 1. *h. t.* Nec confeſſus audiendus ſuper alijs, quòd res ea periculo non vacet, ut patet ex *l. fin. Cod. De accuſat.* cùm poſſet aliquis alienam ſalutem in dubium deducere, de ſua deſperans. Si tamen ſocius infamiâ laboret, ei injungenda purgatio, *d. c.* 1. *in fine*. Et hoc quoad judicialem factam coram judice competente; nam aliàs non excederet vires extrajudicialis, quæ plenè non probat.

3 Fiat præſente adverſario, ejuſve procuratore, *l. Certum* 6 *§. ſi quis abſente h. t.* quia ut judicatum non tenet, niſi inter præſentes, ita nec confeſſio, *l. De unoquoque* 47. *D. De re iudic.* Vide Teſſaur. *Deciſ.* 109. Gabriel. *lib.* 1. *Commun. Opin. tit. De confeßis concl.* 1. Fiat & ex certa cauſſa, quòd aliàs non videatur facta ex certa ſcientia, ſed ex abrupto potiùs. Felin. in *c. Si cautio nu.* 10. *inf. De fide inſtrum*, Vnde etiam volunt cauſſam habeat adjectam. Sit profecta à majore xxv. annis, ſanæ mentis. Minori læſo ſalva eſt reſtitutio, *d. l.* 6. *§. penult.* Ejus, qui mente caret, confeſſio nulla eſt; uti
pupilli citra auctoritatem tutoris. * Sit quo-
4 que certa; judicatum enim debet eſſe certum.
Vnde reus urgendus, ut certum confiteatur.
Abſit error, ſaltem facti; cùm non fateatur, qui errat, *l.* 2. *& pen. D. h. t.* Nihil faciente juramento, quod ſequitur naturam actus. Error juris non videtur excuſare confitentem, *d. l.* 2. quòd non ſit juſtus, ſecundùm ea, quæ traduntur, *tit. D. & Cod. De iuris & facti ignor.* ſaltem quoad lucrum captandum: aliud in damno
vitando. * Sit ſuper re principali, non etiam 5
ſuper uno ex pluribus articulis, quos ſolet actor ponere, ut explicat Gloſſa in *c.* 1. *eod. in* 6.
Neque enim relevatur ab onere probandi
actor, niſi quoad ea, quæ confeſſus eſt reus. 6

Vbi quæri ſolet, An procuratoris confeſſio præjudicet domino? R. Poſſe videri non præjudicare, ne alteri per alterum adferatur iniqua conditio, *l. Si ſine* 9. *§. ſi defenſor D. De interrog. act. & melior tex. in d. l. Certum* 6. *§ ſed an D. h. t.* ubi non ſufficit procuratores, tutores fateri; ex ratione, quòd viderentur donare, perdere rem domini. Et hoc volunt communiter, quando voluntariè confitetur; ſi enim per viam contentioſæ juriſdictionis, dicunt communiter præjudicari domino per confeſſionem procuratoris, quòd ex neceſſitate officij debeat reſpondere ad exhibitas partis adverſæ poſitiones: pro qua ſententia eſt *c. fin. h. t*, ubi confeſſio oeconomi nocet, ſi ante finitum negotium non doceatur error. Eodem facit, quòd ſententia contra procuratorem lata noceat domino, *l. Plautius* 61. *D. De procurat.* Vt & contumacia procuratoris domino, ſi ſciens eam non purgaverit, adferat præjudicium, *c.* 1. *in fine ſup. tit.* 6. Abbas in *d. c.* 1. *nu.* 29. Specul. *De confeßionib. § Poſtremò nu.* 2. Ioſ. Ludovicus *Deciſ. Lucen.* 5. *nu.* 30.

Alia eſt quæſtio, An revocari confeſſio poſ- 7
ſit? R. Si acceptata fuerit à parte, & intervallum interceſſerit, & præcipuè ſi geminata, non poſſe revocari, quòd geminatio faciat præſumi confeſſionem fuiſſe deliberatam: ut prætextu erroris aut allegatæ falſitatis revocari eam nolit Roman. *Conſil.* 134. *per l. Odioſas Cod. De plus petit.* Poſſet tamen videri, nihil impedire geminationem, quin revocari poſſit, probato errore, quem geminatio non excludit. Et quamvis faciat præſumi pro confeſſione, ea tamen præſumptio eſt juris tantùm, non etiam juris & de jure, non excludens probationem in contrarium. Quò facit, quòd dictum, *D. De pactis*, pacta etiam geminata actionem non producere, propterea quòd geminatio non faciat ceſſare levitatem. Et hoc, ſive ſit confeſſio ipſius partis, ſive Advocati ejus, procuratoriſve, ne quis nihil debens, aut inſons damnetur. Quò facit, quòd habet Ant. Gabriel. 1. *Commun. Opin tit. De confeſſ. concl.* 5. æquius eſſe, poſſe revocari confeſſionem deliberatè factam, ſi de errore probetur. Iaſ. in *l. Error* 19. *C. De iuris & facti ignor.* etiamſi jurata fuerit: nam qui errat periurus dici nequit, *can. Homines* xxii. *q.* 2.

xxii. q. 2.

8 Hæc de judiciali confeſſione, cujus effectum diximus eſſe, quòd faciat confitentem haberi pro judicato, id eſt confeſſionem habere vim judicati, *l. 1. D. h. t.* ut nullæ dicantur eſſe partes judicantis in confeſſum, *l. Proinde 25. in fine D. Ad. L. Aquil.*

9 An ergò non requiritur ſententia? R. Iudicialem confeſſionem omninò requirere ſententiam, ut patet ex *l. 3. D. eod. tit.* Iudicium enim ſemel cœptum ſententiâ dirimendum, & Iudex ſuper re, de qua cognovit, pronuntiare debet, *l. De qua re 74. D. De re iudic.* Nec facit, quòd confeſſus pro judicato habeatur; hoc enim ideo tantùm, quia non eſt opus probationibus aut ulteriori inquiſitione; quòd nemo cenſeatur temerè contra ſe confiteri. Vti nec obſtat, quòd dicitur, nullas eſſe partes judicantis in confitentem, cùm hoc non excludat condemnationem, juxta *d. l. 3. & 5. D. hoc tit.*

10 In criminali negotio confeſſiones reorum pro exploratis haberi non oportet facinoribus, ſi nulla alia probatio religionem cognoſcentis inſtruat, *l. 1. §. divus D. De quæſtionib.* Poſſet enim confeſſio potiùs tædio vitæ aut deſperatione emiſſa eſſe, quàm conſcientiâ criminis, *d. l. 1. §. ſiquis ultrò.* Et in hac neceſſariam eſſe ſententiam, ſive præcedat confeſſio litem, ſive ſequatur, verum eſt, *l. 5. D. De cuſtodia reor.* cùm ad pœnam etiam ipſo jure inflictam nemo teneatur ante ſententiam, ut habet receptiſſima opinio.

11 Ad extrajudicialem quod attinet, ei non adeſt vis plenæ probationis: ut non faciat haberi pro judicato confitentem, *l. 1. C. h. t.* cùm non præſumatur facta deliberatè. Semiplenæ tamen probationis loco communiter volunt haberi, ſi coram parte fiat, & ab ea acceptetur; quamvis acceptationem non eſſe neceſſariam non pauci velint, ut videre eſt apud Gabriel. *d. loco concl.* 2. & Maſcard. *De probat. concl.* 346. Vid. Præſes Everardi *Conſ.* 131. *nu.* 1. Abſente verò parte facta nullas vires habet.

12 Vnde quæſitum, An liberatoria confeſſio quid operetur, parte abſente? R. Non videri plenè probare, cùm non ſit niſi confeſſio extrajudicialis, cui non adeſt vis plenæ probationis, etiamſi per duos teſtes probetur; cùm teſtes non faciant eam judicialem, aut habere majorem vim, ſed tantùm probent emiſſam. Præterea hujuſmodi confeſſio continet ſpeciem quamdam donationis, quæ non eſt firma, antequam acceptata fuerit, ut dicetur infrà *tit. De donat.* antè enim liberum eſt promittenti recedere: ut etiam videatur liberum revocare ejuſmodi confeſſionem. Gabriel. *d. loco concl. 1. nu.* 23. Teſſaur. *Deciſ.* 109. Si tamen confeſſio talis facta fuerit coram quinque teſtibus rogatis, fide dignis, effectum habebit, & probabit ſufficienter, *l. Teſtium* 18. *Cod. De teſtib. junctâ Novel. De teſtib.* 90. §. 2. Iure Canonico probatam duobus teſtibus vult præjudicare confitenti Covarr. *ad c. Quamvis p. 2. §. 4. nu.* 1. quaſi eo jure alteri per alterum acquiri poſſit; cujus contrarium eſt verius, ut traditum *D. De verb. oblig. nu.* 69. Vti & verius, eo jure non dari actionem ex nudo pacto, ut dictum ſuprà de pactis.

Quæſitum & illud, An geminata confeſſio extrajudicialis probet plenè? R. Hoc pleroſque 13
velle; uti & actionem producere, ut videre eſt apud Gabriel. *d. loco concl.* 3. Marantam *p. 6. De confeſ. nu.* 15. Præſ. Everardi *d. Conſ.* 131. *nu.* 1. *verſ. Quartò*, propterea quòd ejuſmodi geminatio faciat eam eſſe ad inſtar judicialis. Moventur *arg. l. Si mulier* 22. *Cod. Ad S. C. Velleian.* ubi mulier poſt biennium iteratò cavens non utitur Velleiano. Facit & pro ijs textus in *l. Odioſas Cod. De plus petit.* atque ita tradit Iaſon, in *l. Sed ſi* 11. *§. ſi cùm nu.* 4. *D. De iureiur. alios citans.* Poſſet tamen contrarium videri alicui probabilius, argumento eorum, quæ alibi dicta ſunt de nudo pacto, illud ſcilicet geminatum non producere actionem, quòd geminatio non faciat ceſſare levitatem: ut & hoc in caſu geminatio non debeat eſſe loco plenæ probationis, & actionem producere, cùm nullibi hoc jure probetur, vel loca allegata in alio caſu loquantur, ſcilicet quo quis confeſſioni ſuæ vult contravenire, aut exceptionem contra eam proponere, idque ibi certis requiſitis. Vt ſoli geminationi dari nequeat, ut quis ex ea conveniatur, cùm geminata confeſſio nihil plus virium contineat, quàm prima & ſimplex confeſſio. Verùm communis opinio videtur eſſe in contrarium, ut & poſſit videri in praxi ſequenda. Gabriel. *d. concl.* 3. Ioſ. Ludovicus *Deciſ.* 9. *nu.* 4.

An verò defuncti confeſſio quid operetur, & quibus ea proſit aut obſit, repetere licebit ex dictis ad *D. eod. tit. num.* 8. *& ſeqq.*

Zoeſius ad Decretal.

O TITV.

TITVLVS XIX.

De Probationibus.

SVMMARIVM.

1. *Probatio quid?*
2. *Alia eſt Artificialis, alia Inartificialis.*
3. *Alia plena, alia ſemiplena.*
4. *An alia iuris, alia facti?*
5. *Probandi onus cui incumbat.*
6. *Probatio facienda poſt litem conteſtatam.*
7. *Negans probatione non oneratur.*
8. *Ordo in probando quis ſervandus.*
9. *Probationem quiſque ſecum adferre debet, non deſumere ab adverſario.*
10. *Probationis effectus.*
11. *Probatio ſemiplena quam fidem praſtet.*

SI non confiteatur reus, probatione eſt
opus; cùm inanis ſit actio, niſi indubi-
tatâ probationis fide liqueat vera eſſe,
quæ adducuntur. Aliàs jus quidem non
deficeret, ſed probatio, *l. Duo* 30. *D. De teſtam.*
1 *s. tut.* * Agitur antem primò de probatione in
genere, quæ eſt rei dubiæ, vel non apertæ, per
argumenta facta fides.
2 Aliam ponunt Artificialem, ex ipſa cauſſæ
adſumptam, unde & Inſitam vocant, cujus or-
dinis eſt præſumptio ex facti circumſtantijs
producta: aliam Inartificialem, quæ extrinſe-
cus & extra cauſſam adſumitur, unde Adſump-
ta & Extranea dicitur, cujus ordinis ſunt teſtes,
3 tabulæ, inſtrumenta. * Aliam item Plenam,
per quam tanta fides ſit judici, ut plenè inſtru-
ctus ſententiam ferre poſſit, *l. Scriptum* 11. *C.*
h. t. Ejus ordinis præcipuè ſunt teſtes, inſtru-
menta publica, legitima indicia, ſive præſum-
ptiones, *l. fin. C. h. t.* aliam Semiplenam, quæ
plenam fidem non facit, & opinionem potiùs
quàm fidem gignit, aut cauſſam certam ponit;
eſt tamen adminiculum quoddam probationis,
cujus ordinis eſt teſtis unus, vel plures ſingula-
4 res, inſtrumentum privatum, fama. * Faci-
unt & probationem aliam juris, aliam facti:
minus rectè, cùm ea, quæ juris ſunt, per ſe no-
ta & certa, ut probatione non egeant; facta
autem ſint incerta, ideoque probanda, *l. Sive*
16. *C. h. t.*
5 Facienda probatio ab eo, qui allegat, ſive is
actor ſit, ſive reus, *l.* 1. *C. h. t.* Actorem re-
gulariter tenet onus probandi, non etiam reum,
niſi excipiendo actoris vices ſubeat, aut aliàs
onus probandi in eum reijciatur, ut in caſu
l. 3. *& l. Cùm de indebito D. eod.* In communi-
bus judicijs uterque probat, &, ſi pariter pro-
bent, abſolvitur reus, niſi actoris partem foveat
cauſſa favorabilis, *c.* 3. *h. t.* Superat, qui pro-
bat antiquiorem poſſeſſionem, *c.* 9. *h. t.* uti
communiter is, pro quo ſtat firmior proba-
tio, *c.* 4. *h. t.* * Negans probatione non one- 6
ratur, *l. Actor* 23. *h. t.* cùm negationis, ut
non entis, nullæ ſint differentiæ, nulla propria,
ſecundùm quæ probatio deſumitur. Niſi talis
ſit, quæ affirmationem includat, ut in caſu *c.*
Super ſup. De renuntiat. & l. 8. *D. eod.* aut
ſit negativa juris, ut in caſu *l.* 5. *D. eod.* Indire-
ctè quoque negativa probatur, loco, tempore
limitata, *l. Optimam verſ. niſi* 15 *Cod. De contrah.*
& commit. ſtipulat. Vid. Oſaſc. *Deciſ.* 174. *nu.*
5. Menoch. *lib.* 2. *Præſumpt.* 50. *nu.* 8. Gabriel.
Commun. Concluſ. lib. 1. *tit. De probat. concl.* 6.
Facienda probatio poſt litem conteſtatam;
antè enim nihil eſt, ſuper quo adhibeatur, niſi 7
valetudo, aut longa abſentia teſtium inſtans
aliud exigat, qua de re *ſup Tit.* 6.
Servandus autem ordo in probando. Primò 8
enim intentionem ſuam probet actor, tum
reus in ſua exceptione auditur, *l. Exceptionem*
19. *C. h. t.* Deficiente actore in ſua probatio-
ne, reus abſolvitur, ſaltem ab inſtantia, etiam-
ſi nihil præſtiterit, *l.* 4. *C. De edendo.* Qui ſi fre-
tus ſuo jure velit, non audito actore, excepti-
onem ſuam probare, non prohibetur, cùm
juri ſuo quiſque renuntiet. In quo ſi deficiat,
non ideo condemnabitur, quia per hoc non
firmatur actoris intentio, quæ nihilominus
illi probanda eſt. Allegans tamen ſolutionem,
ſi eam non probet, non poteſt non videri fir-
maſſe intentionem actoris, ſi non probet ſolu-
tionem à ſe factam, quia eam allegans videtur
ſe agnoviſſe debitorem. Cujac. *in Recit. Cod.*
eod. in princ.
Adfert autem quiſque probationem ſecum: 9
neutiquam eam deſumit à domo adverſarij,
cùm contra ſe nemo cogatur adferre documen-
ta, *c.* 1. *h. t. & l. Nimis* 7. *C. De teſtib.* Debet
enim actor venire inſtructus ad judicium; niſi
ſint communia, aut publica, aut deſcripta ab
aliquibus ex officio. Sic apud Romanos ar-
gentarij, nummularij, menſales, coguntur
edere rationes, *l. Quædam* §. 2. *l. Argentarius*
10. *in princ. D. De edendo.* Excipitur & fiſcus,
cui civiliter agenti reus exhibere ſuas rationes
cogitur, ut ex ijs firmet ſuam intentionem,
l. 2. §. *divus cum ſeq. D. De iure fiſci.* Vſurarius
quoque, ſi de uſuris reſtituendis agatur, ratio-
nes ſuas edere jubetur, *Clem.* 1. §. 1. *De uſuris.*
Denique inſtrumentum, quo reus uſurus pro
ſe, neceſſariò actori edit, ut ejus inquiratur
veritas. Quo modo actor omninò tenetur reo
convento edere inſtrumenta, ad fundandam
ſuam defenſionem, & actoris excludendam
intentionem, *l.* 5. *& fin. Cod. De edendo.*
Effectus probationis eſt, quòd plena, certa, li- 10
quida (maximè in capitalibus, in quibus re-
quiruntur probationes luce meridianâ clario-
res, *l. fin C. h. t.*) non impertinens, libello reſpon-
dens ſaltem qualitate, faciat ſecundùm ſe ferri
ſententiam,

Digitized by Google

ſententiam, *l. Scriptum* 11. *cum ſeq. C. h. t.* Vt purgatio non ſit admittenda, *c. Ad noſtram* 12. *h. t.* cui tum demùm locus, quando ſuſpectus eſt reus criminis, quod non probatum, *c.* 1. *ſup. De confeſſis.* Quando ſit plena cenſenda, & quantum adhibendum fidei teſtibus, arbitrio judicis relinquendum; facti enim ea res eſt.

11 Semiplenæ probationis non eſt magnus effectus; unde & probationis ſimpliciter prolatæ nomine non venit. Præſtat tamen aliqualem fidem, cùm faciat deferri juramentum neceſſarium. Sufficit interdum ad torturam, ut dictum *D. D. quæſtionib.* Onus probationis interdum in adverſarium retorquet. Facit & ei, contra quem militat, juramentum purgationis iujungi, *d. c.* 1.

Mandat autem Pont. *c. Quoniam* 11. *h. t.* ut judex habeat Notarium, aut duos idoneos viros, qui acta judicialia deſcribant, ut emergente difficultate de iis conſtare poſſit; habentur enim legitima ea documenta.

TITVLVS XX.

De Teſtibus.

SVMMARIVM

1. *Teſtes qui, & quales eſſe debeant.*
2. *Teſtis, qui fuerit de familia actoris, an repellendus?*
3. *Teſtes domeſtici qui habeantur.*
4. *Teſtis idoneus nemo in propria cauſſa.*
5. *Conſanguinei in cauſſa conſanguinitatis audiuntur.*
6. *Teſtimonium dicere cogi poteſt, qui iuravit non dicere.*
7. *Minores & ſervi quatenus audiendi.*
8. *Mulier etiam in criminali cauſſa auditur.*
9. *An & iure Canonico?*
10. *Socij criminis reijciuntur à teſtimonio.*
11, 13. *Infames, damnati iudicio publico.*
12. *Criminoſi convicti, aut confeſſi.*
14. *Inimici capitales.*
15. *Laicus contra Clericum an & quatenus admittendus.*
16. *Item excommunicati, Monachi, Sacerdotes.*
17. *Forma producendorum teſtium.*
18. *Citanda pars adverſa.*
19. *Teſtes qualiter examinandi.*
20. *Debent eſſe iurati: & an iuramentum hoc remitti poſſit?*
21. *Ratio dictorum à teſtibus petenda.*
22. *Productio quarta qualiter admittenda.*
23. *Productio nova non admittenda poſt publicata teſtimonia, aut articulos directè contrarios.*
24. *Idque quoad eoſdem articulos, non etiam novum à veteri dependentem.*
25. *Articulus novus quis dicatur.*
26. *Caſus directè contrarij qui.*
27. *Teſtes novi in cauſſa appellationis an produci poſſint.*
28. *Renuntiatione factâ qualiter productio ulterior concedatur.*
29. *Teſtes poſt publicationem quando reprobari poſſint.*
30. *Teſtes de novo quando producendi.*
31. *Teſtium publicatio.*
32. *Teſtium fides unde colligenda.*
33. *Teſtes regulariter quot probent.*
34. *Teſtis unus non probat.*
35. *Semplenè quando probet.*
36. *Apparitori ratione officij ſui cur credatur.*
37. *Teſtes plures ſingulares quo modo & quando probent.*
38. *Quid ſi tales diverſimodè deponant?*
39. *Teſtes diſſidentes conciliandi.*
40. *Teſti contraria deponenti aut varianti non creditur.*
41. *Teſtis dictum ſuum revocare an poſſit etiam ex intervallo?*
42. *Priori, an poſteriori dicto ſit habenda fides?*
43. *Teſti corrupto non habenda fides.*
44. *Teſtis uno in iudicio productus an fidem faciat in alio?*

INter præcipuas probationis ſpecies ſunt teſtes, qui ſunt perſonæ ad fidem alicujus rei adſtruendam adhibitæ. Habiles ſint & idonei oportet, ætate, moribus, conditione; extra ſuſpicionem, quòd gratiæ ac potentatui ſint poſthabituri ſuam fidem; pretio non conducti, *c.* 1. *h. t. l* 5. *C. eod* Qua in re multum valet judicis arbitrium. Hinc non rectè evocantur domeſtici, aut de familia actoris, *l.* 2. *C. h. t.* 1

Quid ſi de familia actoris fuerit tempore actus, ſuper quo adhibetur? R. Si tempore depoſitionis ſit extra ejus familiam, non eſſe illum repellendum, *l.* 1. *§. item Mummio* 12. *D. De quæſt.* Bart. *ad d. l.* 1. *§. ſi ſervus*, Caſtr. *ad l.* 2. *nu.* 2. *h. t*, Wamel. *Conſ.* 109. *nu.* 11. quia ceſſat affectus, qui præſumitur impedire exiſtentem in familia, quò minùs veritatem adſequatur judex: niſi tamen cum fraude ſit expulſus, ut teſtimonium perhiberet, quæ fraus colligetur etiam ex eo, quòd poſtea recipiatur. E contrà ſi tempore dicendi teſtimonij ſit de familia, qui tempore actus non fuerat, repellitur. 2

Domeſtici habentur, qui unà habitant, ut uxor, liberi, famuli. Liberi etiam non cohabitantes de familia habentur: imò & extra poteſtatem poſitos repellit affectus, quò minùs pro parente audiantur, *c. Super eo* 22. *h. t.* qui & fratrem pro fratre reijcit, V. Menoch. *Arbitr.* 2. *caſu* 104. Facit enim ille ſupprimi veritatem. Ex qua ratione & Advocatus in cauſſa, quam defendit, non eſt idoneus teſtis, *arg. l. fin. C. h. t. & c.* 3. *eod. in* 6. unde 3

tamen dicitur eſſe quædam poſſeſſio; vel fictitia, quæ acquiritur per inveſtituram, extra locum beneficij; vel corporalis ſeu actualis, de qua infrà *tit. De inſtitutionib.* commodiùs dicetur. Dicitur, animo poſſidendi; qnia aliàs non tam poſſeſſio, quàm detentio erit, qualem habent inquilinus, colonus, commodatarius.

2 Duplex autem eſt: alia Civilis, quæ conſtat jure & animo domini, qualem habet, qui credit ſe à vero domino & juſto titulo rem habere, cùm habeat à non domino: alia Naturalis, quæ adfectione quidem domini caret, non tamen adfectione poſſidendi, qualem habet creditor in re pignorata. Prior eſt juris & facti, cùm non conſiſtat ſine jure & animo domini, nec ſine corpore, quod poſſidetur. Poſterior eſt potiùs facti, quàm juris, cùm deſtituatur animo & adfectu domini, conſiſtat verò in corpore, *l. Nemo* 50. C. *De adquir. poſſeſſ.*

3 Adquiritur animo & corpore, id eſt corporali apprehenſione. Retinetur etiam per alios ſolo animo; facilior enim eſt retentio, quàm adquiſitio. Amittitur, ſolo quoque animo, quamvis non ſit perfecta amiſſio, niſi & corpore deſeratur, *l. Quemadmod.* 8. *D. De adquir. poſſ. l. Ferè* 153. *De R. I.* ubi ut in adquirendo, ita & in amittendo requiritur animus & corpus. Plura videantur ad *Tit. D. De adquir. & amit. poſſ.*

4 Quod ad Tit. hunc & materiam hujus loci attinet, poſſeſſionis cognitio præmittenda cognitioni proprietatis, ut ſciatur, quis petitoris onera ſuſtineat, quis commodo poſſeſſionis fruatur, *l. Inter* 62. *De iudic. l.* 3. *C. De interdict.* Aliàs incertum foret, quis à quo petere debeat.

5 Conſtitutâ poſſeſſione, is, qui ſuccubuit, petitorium intentat coram eodem judice, *cap.* 1. *h. tit.* ſecundùm præſcriptum juris civilis, *l. Ordinarij C. De rei vindic.* quia continentia cauſſæ non eſt dividenda; quatenus tamen judex eſt capax. Quo modo hodie, licet cauſſa poſſeſſionis ſuper beneficijs coram laicis tractetur, proprietatis tamen cauſſa coram Eccleſiaſtico eſt ventilanda. Obtinens in petitorio, reo adjudicatam poſſeſſionem ab eodem avocat: prævalet enim poſſeſſioni proprietas tantùm in exſequendo, *cap.* 6. *h. t.* Beneficij tamen collatio facta ab eo, qui tempore collationis erat in poſſeſſione conferendi, non invalidatur ex eo, quòd poſtea in cauſſa proprietatis collator ſuccumbat, *c. pen. h. t.* cùm res inter alios acta alijs non præjudicet. Vide Covarr. *Pract. qq. c.* 14.

6 Quæritur autem, Vtrùm petitorium & poſſeſſorium ſimul in judicio proponi poſſint? Vbi prænotandum, ad poſſeſſionis jura defendenda inventa eſſe interdicta, quæ, omiſſis alijs minùs huic loco ſervientibus diviſionibus, de quibus *Inſtit. De interd.* alia ſunt adipiſcendæ poſſeſſionis, ad conſequendam poſſeſſionem numquam habitam; alia recuperandæ, ad amiſſam recipiendam; alia retinendæ, ut ea, quæ habetur, pacificè & ſine turbatione retineatur, *Inſtit. d. tit. & Cod. eod.* Quantum ad propoſitam quæſtionem, plerique contendunt cumulationem poſſeſſorij adipiſcendæ vel recuperandæ cum petitorio procedere, ut ſcilicet poſſit quis contendere ſe eſſe dominum rei, & in poſſeſſione iniquè turbari ab adverſario, vel agere ad eam ſibi cedendam, *cap.* 3. 4. 6. *h. t.* non etiam poſſeſſorium retinendæ. Verius tamen, & & hîc videri cumulationem admittendam, cùm Pontifex *in d. c.* 4. & 6. indiſtinctè loquatur de propoſito poſſeſſorio cum petitorio; nec ſubſit ulla repugnantia, cùm poſſeſſorio retinendæ agens, etſi ſibi adroget poſſeſſionem, non tamen agens petitorio eam adverſario concedat, ne quidem tacitè, cùm poſſit petitorium intentari in eum, qui detinet tantùm, modò reſtituendæ rei habeat facultatem, *l. Officium* 9. *D. De rei vindic.* Nec obſtat, quòd ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus. hoc enim verum, niſi ſpoliatus utriuſque probationem ſuſcipiat, ut ſaltem in altero triumphare poſſit, *cap.* 3. *h. t.* Sed & jure civili idem non malè procedere dicetur; quia illud litium abbreviationem & diminutionem deſiderat, *l.* 3. *C. De interd. & alijs ſimilib.* quæ cum dicunt, poſſeſſionis cauſſam priùs decidendam eſſe, non negant utramque ſimul ſuſcipi poſſe: neque enim hoc caſu eadem res eſt, cùm nihil habeat commune poſſeſſio cum proprietate, *l. Naturaliter* 12. *§. nihil De adquir. poſſeſſ.* Vide dicta pleniùs de hac quæſtione, *ad Tit. D. De interd. nu.* 7. & 8.

Eſt autem utraque cauſſa ſimul in judicio 7
propoſita, unâ ſententiâ terminanda, *cap* 5. *h. t.* cùm ſimul de utraque actum, ad evitandas expenſas. Niſi judici videatur conſultius ſuſpendere petitorij deciſionem, *c.* 2. *h. t.* quia de proprietate non ſatis conſtet, *c. Ex conqueſtione* 50. *inf. tit. ſeq.* Quo caſu cauſæ petitorij nullum ſit præjudicium, quò minùs ea poſtea decidatur: niſi tale ſit poſſeſſorium, cui proprietatis cauſſa conjuncta, quæ & ſimul deciſa cenſetur, *l.* 2. *§. quadam D. De interd.* Quando autem unâ ſententiâ utraque cauſſa terminanda, priùs pronuntiandum de poſſeſſorio quàm petitorio, cùm poſſeſſorij ea natura ſit, ut præmitti debeat, *d. l.* 2. & *l. Ordinarij C De rei vindic.* In executione tamen (ſi fortè alteri parti adjudicetur proprietas) prævalebit cauſſa petitorij, *d. cap.* 5. quia potentior, cùm dominium ſit potentius poſſeſſione, eamque ad ſe trahat. Vt in dolo verſari videatur volens ſibi reſtitui poſſeſſionem, in qua ſuperavit, quam mox reſtituere cogatur adverſario victori in cauſſa dominij. Quod non malè etiam procedere dicitur in poſſeſſorio recuperandæ, cùm petitorij cauſſa hujuſmodi poſſeſſorio etiã ſit potentior.

Quæritur & hîc, An inchoato judicio petito- 8
rio, ſi ejus videat difficilem pronuntiationem, redire poſſit actor ad poſſeſſorium? R. Poſſe, *per text. d. c.* 5. *h. t.* cùm res facilè ad naturam ſuam redeat, ut hîc: ordinariè enim poſſeſſorium

Digitized by Google

rium petitorio præmittunt. Idque antequam in cauſſa concludatur, *d. c* 5. Per hoc enim renuntiatur ulterioribus probationibus & cauſſa eſt pænè deciſa. Nihil obſtat *Auth. Qui ſemel C. Quomodo & quando iudex ſent. prof. deb.* quia tantùm agit de eo, qui tergiverſandi animo conatur in cauſſa ſemel ſuſcepta non procedere: hîc autem juſta cauſſa ſubeſt, ut ſcilicet ſaltem poſſeſſio probetur, & cauſſa ſuſcepta non tam extinguatur aut deſeratur, quàm tantùm ſuſpendatur, *l. Cùm fundum* §. *fin. D. De vi & vi arm.* Quod an procedat in poſſeſſorio retinendæ, quæritur. Et pluribus videtur non obtinere, propter text. in *d. c.* 5. *h. t.* ubi tantùm fit mentio recuperandę & adipiſcendę. Quia tamen & hîc eadem ratio, quæ in nominatis *d. c.* 5. cùm poſſeſſioni non videatur renuntiaſſe, qui petitorium intentavit, putant idem hîc obtinere. Non obſtante *d. c.* 5. quod licet tantùm mentionem faciat adipiſcendæ & recuperandæ; non excludit tamen putant retinendæ; eò quòd de illis tantùm fuerit conſultus Pont. idem de hoc reſponſurus, ſi interrogatus fuiſſet. Videantur Interpp. ad *d. l. Naturaliter* §. *nihil & ibi* Cujac. *D. De adquir. poſſ. & quæ diximus ad d. tit. D. de vi & vi arm. n.* 13. *&* 14.

TITVLVS XIII.

De reſtitutione ſpoliatorum.

SVMMARIVM.

1. *Spoliatus quis dicatur.*
2. *Spoliatus reſtituendus ex ſola allegatione ſpoliationis.*
3. *Modo probet ſe poſſediſſe tempore ſpoliationis.*
4. *Petitio reſtitutionis ex cauſſa ſpolij adverſus quem locum habeat.*
5. *An contra tertium bonæ fidei poſſeſſorem, ex remedio* can. Redintegranda?
6. *Cui competat.*
8. *Quid veniat in hanc reſtitutionem.*
9. *Reſtitutio hæc locum non habet in cauſſa matrimoniali.*
10. *Exceptio ſpolij an removeat agentem per modum reconventionis*
11. *Intellectus* c. fin. De ord. cognit.
12. *Spoliato agenti an rectè obyciatur exceptio dominy?*
13. *An hæc exceptio iure Canonico prædonem notorium ſpoliatum removeat?*

SI ſpoliationis incidat quæſtio, ante omnia reſtitutio facienda. * Spoliatus hîc
1 dicitur, qui vi vel clam poſſeſſione rerum dejectus, *D. Quod vi aut clam.* Quòd & de eo intelligitur, qui à judice ſpoliatus, juris ordine prætermiſſo, *c. Conquerente* 7. *h. t.* aut ab eo, qui reſcriptum aut ſententiam obtinuerat, ejus propria auctoritate eſt dejectus, *l.* 6. *C. Vnde vi.*

2 In petenda reſtitutione, præter ſpoliationis allegationem, nihil aliud eſt adferendum, *cap.* 5. *h. t.* Nec remorabitur eam objecta exceptio dominij per reum, etiam oblatâ probatione in continenti, *c.* 1. *h. t.* qua de re pleniùs infrà, aut exceptio inſtitutionis Canonicæ, *d. c.* 5. aut criminis, *c.* 6. *h. t.* Eſt enim hoc caſu actor reo favorabilior, idque in odium & pœnam ejus, qui contra juris prohibitionem jus ſibi dicere attentavit. Neceſſe tamen, actor intentionem ſuam legitimè probet, ut conſequatur effectum.

Vbi Primò requiritur, probet poſſeſſionem ſe habuiſſe tempore ſpoliationis, *l.* 1. *V. dejeciſ-* 3
ſe D. De vi & vi arm. c. Ex parte 14. *h. t.* eamque legitimam. Aliàs conquerens de ſpolio non audietur. Sic non ſufficit ad probandam uxoris poſſeſſionem, quòd in domum fuerit introducta ante annos pubertatis, cùm res ſit inhabilis poſſideri, & ita deciſum *d. c.* 14. Nec laicus beneficio ſe ſpoliatum rectè conqueritur, quod poſſidere nequit, *c. Cauſſam* 7. *in f. tit.* 26. *De præſcript.* Parochialis juris poſſeſſio non probatur ex eo, quòd excommunicatio lata ab actore ſit ſervata. *c. Olim* 17. *h. t.* quòd argumentum hoc ſit inſufficiens, cùm potuerit timore potiùs, quàm obedientiæ aut ſubjectionis cauſſâ fuiſſe ſervata.

Secundò requiritur, ut ſpolium ſit factum 4
ab eo, in quem agitur, aut alio ejus mandato vel ratihabitione, *c. Cum ad ſedem* 15 *h. t.* In eum, qui non ſpoliavit, minimè intentatur, *l. Cum à te* 7. *De vi & vi arm.* ne quidem ſi malâ fide poſſideat, inſpecto ſaltem jure civili, quia non intulit vim, quâ nititur interdictum Vnde vi, quòd eſt reſtitutorium. Qua in re jure Canonico quid emendatum, quo in poſſidentem ſcienter rem à ſpoliatore agi poteſt condictione ex *d. c. Cum ad ſedem & c. Sæpè* 18. *h. t.* quòd videatur talis ſuccedere in vitium ſui auctoris; & non multùm interſit, quoad animæ periculum, injuſtè & ſcienter rem alienam detinere aut invadere. Multò minùs jure civili competet contra tertium bonæ fidei poſſeſſorem. Concepta enim iſto jure interdicta in perſonam, non competunt adverſus tertios poſſeſſores, quia perſonalia perſonas non egrediuntur.

Q. autem, An jure Canonico competat con- 5
tra tertium poſſeſſorem bonæ fidei? R. Videri receptum communiùs, competere condictionem ex remedio *can. Reintegranda* III. *qu.* 1. propter generalitatem verborum iſtius canonis, in quo dicitur quilibet ſpoliatus reſtituendus, fruſtrà temporis, aut aliâ quacunque conditione objectâ. Sed contrarium eſt verius, per *d. c.* 15. *&* 18. in quibus hoc remedium datur contra poſſeſſorem, qui ſcienter alienam poſſeſſionem tenet, & eſt ſucceſſor in vitium: ut aliter res ſe habere ſit dicenda in eo, qui eſt bonæ fidei poſſeſſor, qui non ſucceſſit in vitium alterius. Vt ratione, quâ nituntur prædicta duo capitula, non militante in bonæ fidei poſſeſſore, nec debeat obtinere eorum deciſio. Cumque ſint poſteriora dicto *can. Redintegranda*, di-

da dicendum, per iſta hujus reſtringi generalitatem. Reliqua repete ex dictis ad *tit. D. De vi & vi arm. nu.* 12.

6 Competit hæc reſtitutionis petitio ſpoliato, ſive per ſe, ſive per alium: hæredi item ejus, qui fungitur vice defuncti. Poſſeſſio ſit civilis, an naturalis tantùm, non diſtinguitur: unde & fructuario competit, *l.* 3. *§. in id D. d. tit.* cùm naturaliter poſſidere dicatur, *l. Naturaliter* 12. *in princ. D. De adquir. poſſeſſ.* Vti nec diſtinguitur, juſta ſit, an injuſta poſſeſſio, cùm & prædo reſtituendus veniat, *l.* 1. *§. qui à me* 30. *D. De vi & vi arm.* Excommunicatus non auditur, cùm agere illi non detur.

7 Datur contra ſpoliantem, ſive per ſe, ſive per alium, mandando, ratum habendo, cùm in maleficijs ratihabitio ſit pro mandato, *d. l.* 1. *§. deieciſſe* 12. *& §. ſed etſi quod* 14. non in tertium poſſeſſorem, uti jam dictum.

8 Venit reſtitutio ablati, & omnis damni per ſpoliatorem dati, *d. l.* 1. *§. rectiſſimè* 34. *& c. Gravis* 11. *h. t.* ne qua injuria fiat ſpoliato, & ex ſua injuria ſpolianti quid adcreſcat. Non intereſt, res ſint ſalvæ, nec ne: ſatis enim, ejus facto ſpoliato damnum eſſe datum. Non ultrà tamen quis reſtituendus, quàm eſt ſpoliatus: neque enim reſtitui commodè id poteſt, quo quis non deſtitutus. Hinc ſpoliatum ſe dicens uxore ante conſummationem, non rectè petet reſtitutionem ad copulam, quam non habuit; quo tamen caſu ſupereſt illi actio ex vi contractus matrimonialis.

9 Cæterùm quæ de reſtitutione ante omnia facienda dicta ſunt, patiuntur exceptionem in cauſſa matrimoniali. Agens enim recuperandæ uxoris reijcitur per objectionem conſanguinitatis, præcipuè in gradibus divinâ lege prohibitis, cujus prompta offertur probatio, *l. Litteras* 13. *h. t.* Aliàs, ſi non ſint paratæ probationes, non differenda reſtitutio, maximè ſi conſummatum fuerit matrimonium, *c. Ex conqueſtione* 10. *h. t.* Facit & fornicatio ſpoliati ei denegari reſtitutionem, cùm præbeat juſtam divortij cauſſam. Item magna ſævitia viri in uxorem, ſi nequeat ſufficiens ſecuritas mulieri dari, *d. c.* 13. *in fine & c. Ex tranſmiſſa* 8. *h. t.*

10 Quæſtionis eſt, An exceptio ſpolij removeat agentem per modum reconventionis? R. Inſpecto jure civili minimè removeri, ut patet ex *l.* 7. *C. Ad L. Iul. de vi*, quod ultimum vitium ſit primò purgandum, & quòd peccaverit ſecundus ſpoliator contra prohibitionem juris, ſibi propriâ auctoritate jus dicendo, in cujus odium & pœnam indiſtinctè audientia denegatur. Iure tamen Canonico ejuſmodi exceptio videtur obſtare ſpoliato agenti, cùm non continuò & ante omnia reſtituatur, ſed audiatur reus objiciens ſpolij exceptionem, per expreſſum tex. in *c. fin. ſup. De ord. cognit.* ubi dicitur audiendus reus ſuper quæſtione ſpoliationis. * Quod aliqui accipiunt, quando 11
ſpoliatio hinc inde eſt facta circa res diverſas, non etiam circa rem eamdem. Qui intellectus non videtur poſſe ſubſiſtere, cùm *d. c. fin.* ſimpliciter loquatur, & ſpoliatio circa res diverſas non debeat poſſe excludere una aliam, aut impedire reſtitutionem per compenſationem, quæ non habet locum niſi in quantitatibus. Vnde veriùs accipitur *d. c. fin.* de ſpoliatione circa unam & eamdem rem; ut primus ſpoliator agens contra ſecundum ſit indignus privilegio reſtitutionis, juxta vulgare dictum, Qui paratus eſt in alium dicere, ipſe omni vitio careat.

Neutiquam audietur ſuper ſpoliatione, qui alienam ingreſſus poſſeſſionem poſtea à domino adveniente eſt repulſus, cùm non tam ſit ſpoliatus, quàm impeditus, ne ſpoliet, *c. Olim* 12. *h. t.* quod cuilibet licet, cùm defenſionem rerum ſuarum natura permittat. Et hoc, ſi in continenti fiat; nam aliàs non tam ad defenſionem ſpectabit, quàm vindictam ſapiet, *l.* 3. *§. cum igitur D. De vi & vi arm.* Nihil juvabit ſpoliantem, quòd poſt ſpoliationem beneficio renuntiarit ſpoliatus, aut illud ejuraverit: præſumitur enim renuntiatio facta potiùs metu, quàm liberè, *d. c.* 2. *h. t.* Ante ſpoliationem facta renuntiatio facit ceſſare præſumptionem metus, niſi aliud probetur, *d. c.* 2. *&* 3. *h. t.*

Alia quæſtio eſt, An ſpoliato agenti rectè 12
objiciatur dominij exceptio? R. Si jus civile inſpicias, videri, non reijci ſpoliatum per exceptionem dominij, per varia juris loca, quæ volunt ſpoliatum ante omnia reſtituendum eſſe, *l.* 7. *C. Ad L. Iul. de vi*, *l.* 4. *C. Vnde vi*, & ſimilia. Verùm ea loca loquuntur quidem indiſtinctè de ſpoliato reſtituendo; accipi tamen poſſunt & commodè de ſpoliato, qui non eſt certus prædo, & ſpoliante, domino quidem, ſed de cujus dominio non patet. Vnde ſi de dominio ſpoliantis certò conſtet, ſimul & ſpoliatum eſſe notorium prædonem, contrà dicendum erit, cùm non voluerit lex prædonem adficere præmio, qui pœnâ dignior. Atque ita hanc partem tenet Covarr. 4. *Decretal. p.* 2. *c.* 7. *§.* 5. *nu.* 12. quam latius probavimus *D. De vi & vi arm. nu.* 17. *& ſeqq.*

Tantùm hîc repetenda venit quæſtio, ut 13
propria hujus loci, An jure Canonico exceptio dominij notorium prædonem ſpoliatum removeat? R. Primâ facie videri non removere. Pro quo primò facit, quòd ſpoliatus etiam prædo ante omnia ſit reſtituendus de rigore juris, *c.* 1. *h. t.* Non factâ diſtinctione, an contra dominum, an contra tertium ſpoliantem. Secundò, quòd reſtitutionis petitio ex cauſſa ſpoliationis ita ſit privilegiata, ut actor non cogatur reſpondere ſpoliatori ante reſtitutionem, *c.* 3. *ſup. De ord. cognit.* Ex quibus & alijs eſt collecta regula & recepta, ſpoliatum ante omnia eſſe reſtituendum. Tertiò, videtur

facere

facere textus in *c. Porrò inſ. De divort.* ubi etiam poſitâ publicâ & notoriâ parentelâ, dicitur tamen vir non poſſe expellere uxorem ſuam abſque judicio Eccleſiæ, jubeturque recipere ram temerè expulſam.

His tamen non obſtantibus, dicendum, nihilominus ceſſare reſtitutionem. Quam ſententiam quidam probare nituntur *c. Litteras* 13. *h. t.* ubi oblatâ in continenti probatione cauſſæ, ob quam quis alterum conjugem ſpoliavit, non datur plena reſtitutio. Verùm iſte textus parum facit, cùm loquatur in caſu ſpeciali, quo agitur de vitando peccato inceſtus, à quo conſcium impedimenti non ſalvaret mandatum judicis, ut patet ex ipſo textu: ut cùm deciſio iſta ſit ſingularis, non veniat extendenda. Rectiùs aliqui in probationem poſterioris opinionis adducunt *cap. fin. eod. in 6.* ubi poſſeſſor ſpoliatus ab eo, pro quo eſt jus commune, nequaquam dicitur reſtituendus; non aliâ ratione, quàm quòd clarum ſit, eum injuſtè poſſidere, ſpoliantem verò eſſe dominum. Nec eſt, quòd quis dicat ibi agi de cauſſa beneficiali, in qua, ſi de jure ſpoliantis pateat, ideo denegari reſtitutionem, ne detur vitioſus ingreſſus; cùm & in beneficijs ſupradicta regula, de reſtituendo ante omnia ſpoliato, obtineat, ſi non conſtet de jure, uti patet expreſſè ex *cap. 5. h. t.* & tradit Covarr. *ad 4. Decretal. p. 2. c. 7. §. 5. nu.* 12. & 13. Facit pro iſta parte ratio, quòd, cùm conſtet de jure proprietatis, non ſit attendenda cauſſa poſſeſſionis: hæc enim licet in pronuntiatione ſit præmittenda, illa tamen in executione prævalet, *c. 7. ſup. tit. prox.* Vt fruſtraneum foret concedere reſtitutionem prædoni contra dominum, cui mox rem reſtituere cogeretur, *d. c. 6.* Facit eò textus in *l. Bona fides D. Depoſiti*, ubi licet depoſita res ſit reſtituenda ipſi deponenti, dominus tamen comparens præferendus, quòd juſtior ejus ſit cauſſa.

Nihil obſtat regula primo & ſecundo loco allata, quia rectè accipitur in caſu, quo non concurrit dominus cum notorio prædone.

Non obſtat tertium; nam aliqui reſpondent in iſto cap. idcirco juberi reſtitutionem, quòd dimiſſio conjugis ſit facta contra Eccleſiæ prohibitionem: ſed minùs accommodè, cùm & ſit contra juris prohibitionem per vim rem licet ſuam alteri auferre, & in odium ſpoliationis videatur lex mandaſſe reſtitutionem ſpolianti. Dicendum itaque, in iſto textu agi de diſſolvendo matrimonij vinculo, ad quod nullum notorium poteſt ſufficere, ne quid temerè fiat etiam in notorio, ſed exſpectandum eſt judicium Eccleſiæ. Vt rectè ibi temerè dimiſſam recipere cogatur, & ſuperinductam dimittere: & hoc tantùm quoad cohabitationem, & ſimilia, quæ peccati nihil involvunt, non etiam quoad opus carnis, quia peccatum poneret ejus reſtitutio in ſciente impedimentum, quem neutiquam excuſaret juſſus judicis, *d. c. Litteras* 13. *h. t.* Quod autem in *d. c. Porrò* cauſſa diſſolvendi vinculi matrimonialis reſtitutionem cauſſet, patet ex eo, quòd aliàs reſtitutio denegetur, ſi prompta offeratur probatio cauſſæ diſſolutionis, ut in *d. c.* 13. ex ratione, quòd fruſtrà reſtitui ſe petat, quæ reſtituta dimitti poteſt. Vt idem ſit ſtatuendum hac in quæſtione. Vid. Menoch. *De recuper. poſſeſſ. remed. 1. nu.* 111. & Sanchez *De matrim. Tract.* 10. *Diſp.* 12. *nu.* 38.

TITVLVS. XIV.

De Dolo & contumacia.

SVMMARIVM.

1. *Contumacia quid, & quis contumax?*
2. *Pœna rei contumacis ante litem conteſtatam.*
3. *Poſt litem conteſtatam.*
4. *Contumax appellans non auditur.*
5. *Actor contumax qualiter puniatur.*
6. *Sententia contra contumacem lata in beneficialibus an tranſeat in rem iudicatam.*

QVòd ſi pars judicium ſubterfugit per dolum aut contumaciam, non feret hoc impunè. Dolus hic non omnis accipitur, ſed quatenus contumaciæ adjùnctus. * Quæ eſt inobedientia ejus, qui 1
tribus edictis propoſitis, aut uno peremptorio pro tribus, aut litteris denuntiationibuſve evocatus, præſentiam ſui coram judice facere contemnit, *l. Contumacia* 53. §. 1. D. *De re iudic.* Habetur & contumax, qui acceptâ citatione in judicium venire ſine juſta cauſſa recuſat, aut dolo facit, quò minùs citatio ad eum perveniat: nam qui dolo facit, ut aliquid non habeat, quòd eum habere oportet, pro eo habetur, ac ſi acceperit, *l. Ad ea* 157. *D. De R. I.* Vt & ille, qui ſine licentia judicis à judicio abit, *c. 4. ubi Gloſ. 1. h. t.* Dolo ceſſante nemo dicendus contumax, *d. l.* 53. *§. pœnam*: ceſſante enim culpâ ceſſat & pœna.

Contumaciæ autem ſunt variæ pœnæ: aliæ 2
ante litem conteſtatam, aliæ poſt eam, aliæ actoris, aliæ rei. Reo contumace ante litem conteſtatam, judex, cognitâ ſummariè contumaciæ cauſſâ, mittit actorem in bona rei, *d. c. 4. qua de re Tit. ſeq.* ut adfectus tædio ablatæ poſſeſſionis veniat reſponſurus. Quòd ſi rei potentia aut dolus actorem à poſſeſſione excludat, ne ſua illi malitia profit, elapſo anno actor conſtituetur verus poſſeſſor, *c. penult. h. t.* Si tamen reus intra annum caveat ſtare juri, extra pœnam erit: & hoc de benignitate Canonica, quæ in perſonis & negotijs Eccleſiaſticis rigorem non ita ſervat, *c. 5. h. t.* Vtitur & judex ſequeſtratione rerum, & condemnat contuma-

cem in expenſas, *c. 2. h. t.* Suſpendit etiam ab officio, *c. Veritatis* 8. *h. t.* aut excommunicat, *c. 3. ſup. tit. 6. Vt lite non conteſt.*

3 Poſt litem conteſtatam reo contumaciter agente, ſententia ferri poterit, ſi actor legitimè intentionem ſuam probet, rei abſentiam ſupplente divinâ præſentiâ, *l. Properandum* 13. *§. ſin autem C. De iud. & d. c.* 4. *h. t.* Idque in odium contumaciæ; cùm aliàs contra abſentem indefenſum ſententia lata non teneat, *l. 1. C. De*
4 *ſent. & interlocut. om. iud.* * Contumax appellans non auditur, cùm non niſi de ſe queri poſſit, *d. §. ſin autem. vid. Gloſ. fin. in Clem. 1. h. t.* Si agatur viâ inquiſitionis, ad teſtes & ſententiam proceditur contra contumacem, & ad pœnam, quatenus abſenti infligi poteſt; cujuſmodi eſt depoſitio, ne per contumaciam contingat delictorum impunitas, *d. c. 8. h. t.*

5 Cum actore abſente per contumaciam, quia gravior eſt, duriùs agitur. Admittitur enim reus etiam ante conteſtationem ad intentionis ſuæ probationem per teſtes, aut alia documenta: per quæ ſi de cauſſa liqueat, abſolvi poterit, *c. 3. h. t.* ita ut denuò agere volentem exceptione rei judicatæ repellat. Poteſt & reus damnari actore abſente, ſi hujus cauſſa inveniatur melior, *d. l. 13. §. & ſi quidem C. De iudic.* Aliàs ab inſtantia tantùm abſolvetur, ſalvo actori jure agendi ex alia inſtantia, ſolutis tamen priùs expenſis, *c. 1. eod. in 6. d. §. & ſi quidem.* Et hoc intra annum; intra quem non comparens actor videtur ab omni actione cadere, *Novel. de litigioſ.* 112. *in fine.*

6 Quantum ad ſententiam latam contra abſentem & contumacem in beneficialibus, ea non videtur tranſire in rem judicatam, quoad ſuperiorem, quo minùs poſſit de partium juribus inquirere, *c. 7. h. t.* Idque ex miſericordia: ſolet enim in ijs juris rigor non ita attendi, ſi juſtitia non periclitetur, *d. c. 1. h. t.*

TITVLVS XV.

De eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſsâ rei ſervandæ.

SVMMARIVM.

1. *Miſſio in bona ex primo decreto quid operetur.*
2. *Quid ex ſecundo decreto.*
3. *Effectus huiuſmodi miſſionis.*
4. *Non habet locum in beneficijs.*

Contumacia fugientis ac latitantis miſſionem in bona decerni facit. Ea duplex eſt. * Prior ex primo decreto, qua miſſus nec dominium, nec veram
1 poſſeſſionem rei acquirit, ſed tantùm detentionem, *c. ſup. §. in alijs ſup. Vt lite non conteſt.* Quod non tantùm verum eſt in actione perſonali, ſed & reali; nam nec in hac ex primo decreto acquiritur poſſeſſio, ſaltem incommutabiliter, quòd ea reo intra annum comparenti, & cautionem præſtanti, ſit reſtituenda, *c. 1. & 2. h. t.* Quod & dicendum, ſi ſiſtere ſe, aut cautionem offerre impediatur, aut oblata non acceptetur, *d. c. 2.* ne pœna ſit, ubi culpa non eſt. Ita ut ne quidem ad expenſas teneatur, quòd ijs cauſſam non dederit, aut tertij injuria. Quas etiam evitabit, & in priſtinum ſtatum reſtituetur, qui probet ſe contumacem non fuiſſe, *c. 1. h. t.*

Poſterior eſt ex ſecundo decreto, per quam
actor fit verus poſſeſſor, ſervatâ reo legitimâ 2
defenſione ſuper dominio, donec præſcriptione aut aliàs excludatur, *Gloſ. d. §. in alijs.* Opus eſt hoc decreto in perſonalibus, non etiam in realibus: in his enim lapſus anni ſufficit ad veram poſſeſſionem, *d. c. 1. h. t.* Ratio differentiæ eſt, quia in his actor intendit rem ſuam eſſe, & pro eo præſumi facit rei contumacia: in illis verò tantùm rem ſibi deberi, unde opus alio decreto ad conſequendam veram poſſeſſionem rei alienæ.

Tempus ſecundi decreti interponendi ponunt in arbitrio judicis, quòd nullibi illud ſit expreſſum. Non ſolet tamen judex anni tempus prævenire.

Prodeſt hæc miſſio non tantùm miſſis, ſed
& non miſſis, qui debiti cauſſam prætendunt, 5
ſi degentes in eadem provincia intra biennium, abſentes intra quadriennium compareant, de debito probent, expenſas factas pro rata perſolvant, *l. fin. C. De bonis auctorit. iud. poſſid. & dixi hac de re ad tit. D. De reb. auct. iud. poſſid. nu. 9. Vid. latius* Weſenb. *D. De damno infecto.* Si rei potentia aut dolus excluſerit actorem à poſſeſſione ex primo decreto, ne ſuus dolus illi proſit, lapſo anno actor nihilominus conſtituetur verus poſſeſſor, *c. pen. h. t.*

Non in omnibus autem huic miſſioni locus 4
eſt: non in beneficijs, ne ad ea detur ingreſſus vitioſus, contra *cap. 1. De R. I. in 6.* Vnde in ijs diligenter examinato negotio procedendum ad ſententiam, *c. 1. h. t. in 6.* Aliud eſt, ſi agatur de proprietate Eccleſiarum; tunc enim habebit locum miſſio, ut patet ex *c. 2. h. t.* & tradit *Gloſ. in c. 1. V. vitioſus eod. in 6.*

TITVLVS XVI.

Vt lite pendente nihil innovetur.

SVMMARIVM.

1. *Lis pendere quando dicatur.*
2. *Lite pendente cur nihil innovandum, & eius rei exempla.*
3. *Attentatum quo modo revocandum.*
4. *Alienatio neceſſaria non revocatur.*

Quod

Vod dictum, ratione contumaciæ decerni miſſionem in poſſeſſionem, non eſt extendendum, ut contra regulam juris aliquid innovetur lite penden-
1 te. * Lis pendere dicitur, ſimulatque citatio debitè eſt facta, qua plene inſtrui potuit reus, *Clement.* 2. *h. t.* Vt appareat, aliud eſſe, litem pendere, aliud litem eſſe conteſtatam.

2 Ideo autem lite pendente omnia in eodem ſtatu ſunt relinquenda, quo erant tempore litis inchoatæ, ſecundùm *c.* 1. *hoc tit.* ne quis conqueratur, ſe injuſtè privatum ſuo jure, & in ſui diſpendium quid attentatum in re controverſa. Quo modo poſſeſſio rei controverſæ manet penes reum, donec lis decidatur, etiamſi ex cauſa adulterij agatur ad thori ſeparationem, *c.* 2. *h. t.* Privilegium impetratum lite pendente, non factâ ejus mentione, viribus caret, *c. fin. h. t.* Reſcriptum, quo quid innovatur pendente lite, habetur ſubreptitium, quia non præſumitur Pont. cuiquam jus ſuum velle auferre, niſi hoc expreſſerit. Hinc & ſubrogationes in locum defuncti, aut alterius ex litigatoribus reſignantis, non tenent, cùm contineant odioſas litium prorogationes, *c.* 1. *&* 2. *eod. in* 6. Ad defenſionem tamen litis illi, quorum intereſt, admittuntur, & hoc juxta ſtatum, in quo litem invenіunt, *d. c.* 2. *in fine.* Vid. Rebuff. in *Praxi beneſ. De ſubrogat.*

3 Attentatum ſi quid fuerit, ſive alienando, ſive alio modo, eſt revocandum. Imò is, in quem alienatio facta, non ignarus cauſſæ, rem reſtituit, pretio amiſſo. quod non cedit alienanti, qui & alterum tantum fiſco inferre tenetur, *l. fin. C. De litigioſis.* Ignorantia emptoris dat ei licentiam pretij repetendi; cui & tertia pretij pars, à venditore, aut alio alienatore, decipiente ſuperadditur, reliquis duabus in fiſcum relatis, *d. l. fin.* §. 1. Quòd ſi res alienata reſtitui nequeat, æquivalens ſubſtituendum, *c.* 3, *&* 4. *h. t.* Si verò hujuſmodi res fuerit facta obnoxia religioni, non reſcinditur quidem alienatio, in religionis favorem; quia tamen dedicans contumelioſus in Deum extitit, falsâ religionis ſpecie in alterius injuriam eum honorans, duplum alteri rependere jubetur, *l. fin. D. De litigioſis.*

4 Patiuntur dicta exceptionem in alienatione neceſſaria, ſub nomine dotis, donationis propter nuptias, tranſactionis, legati, fidei commiſſi, diviſionis hæreditatis. *l. fin. in fine C. De litig.* Ponit enim neceſſitas alienationem extra vitium.

TITVLVS XVII.

De Sequeſtratione poſſeſſionum & fructuum.

SVMMARIVM

1. *Sequeſtratio regulariter prohibita.*
2. *Sequeſter quis dicatur.*
3. *Rei ſequeſtratæ poſſeſſio an tranſeat in ſequeſtrum?*

EX eo, quòd lite pendente nihil ſit innovandum, ſequitur, ſequeſtrationem poſſeſſionis & fructuum regulariter eſſe inhibitam, *l. unica C. De probib. ſequeſtrat. pec.* Continet enim innovationem & eſt inſtar ſpoliationis; cùm ſit rei litigioſæ à poſſeſſore ſeparatio, & in manus tertij, ſecuritatis ergò, depoſitio, *l. Licet* 17. *D. Depoſiti.* Quod accipiendum non de voluntaria ſequeſtratione; ea enim cùm fiat partium conſenſu, nihil vitij habet: ſed de neceſſaria & judiciali, quæ fit auctoritate Iudicis, parte invitâ, ideoque odioſa & prohibita *d. l. un.* Niſi aliud cauſſa ſuaſerit, veluti ſi diſſipet poſſeſſor fructus, *c.* 2. *&.* 3. *h. t.* ſi rem mobilem poſſidens de fuga ſit ſuſpectus, aut rei tranſlatione, cujus difficilis futura ſit recuperatio, alijſve caſibus, de quibus *Gloſ. fin. d. c.* 2. *h. t.* * Sequeſter dicitur, apud quem rei controverſa deponitur; ita dictus, quòd ejus fidem utraque pars vel judex ſequatur, *l. Sequeſter* 110. *D. De verb. ſignif.* 1 2

Quæſitum eſt, An poſſeſſio rei ſequeſtratæ tranſeat in ſequeſtrum? R. Id aliquos admittere in ea, quæ eſt voluntaria, non etiam in neceſſaria; ex ratione, quòd actus voluntarius ſit potentior neceſſario. Verius tamen neutrâ tranſire poſſeſſionem, niſi hoc ſit actum, *l. Intereſſe* 39. *D. De acquir. poſſeſſ.* ſecundùm quam accipienda *d. l. Licet D. Depoſiti.* Facit ratio, quòd numquam tranſeat poſſeſſio per traditionem ſine titulo, quæ aliàs cenſetur potiùs facta cuſtodiæ cauſsâ, *l. Propriè D. eod.* Non eſt autem ſequeſtratio titulus ſufficiens. Facit etiam, quòd non ſit veriſimile poſſeſſorem commodum poſſeſſionis velle amittere. Vid. Zabarel. *ad Clem.* 1. *nu.* 25. *h. t.* Coraſ. 3. *Miſcell. c.* 2 *nu.* 11. *& ſeqq. & dicta ad tit. D. Depoſiti nu.* 35. An præbendas conferat ſequeſter, dicetur infrà, *tit. De præbendis.* 3

TITVLVS XVIII.

De Confeſſis.

SVMMARIVM.

1. 8. *Confeſſa habentur pro veritate, & confeſſus pro iudicato.*

2. Confeſſus

2. *Confeſſus de ſe non interrogandus de ſocio.*
3. *Confeſſio debet fieri præſente adverſario, & ex certa cauſſa.*
4. *Debet eſſe certa, & abſque errore.*
5. *Facienda ſuper re principali.*
6. *Confeſſio procuratoris an præiudicet domino.*
7. *Confeſſio an revocari poſſit?*
9. *Ad confeſſionem an requiratur ſententia?*
10. *Confeſſio in criminalibus quid operetur.*
11. *Confeſſio extraiudicialis qualiter probet.*
12. *Confeſſio liberatoria quid operetur, parte abſente.*
13. *Confeſſio extraiudicialis geminata an plenè probet?*

DEfinitis ijs, quæ circa cauſſam incidere ſolent, venitur ad principalem intentionem libello contentam: quæ probanda ab actore, niſi per rei confeſſionem (de qua ideo præmittitur) relevetur ab onere probandi.

1 Confeſſio alia eſt Iudicialis, quæ fit in judicio, alia Extrajudicialis. Illius effectus eſt, quòd confeſſa habeantur pro veritate, quoad ipſum confitentem, eumque faciat pro judicato haberi, *c.* 2. *h. t. l.* 1. *C. eod.* quaſi damnatum ſuâ ſententiâ, *l.* 1. 3. *D. eod.* cùm nemo præſumatur contra ſe temerè confiteri. Dico, quoad confitentem; quia alij per alium non præjudicatur confitendo, *l. Non debet* 74. *D. De reg. iuris*; niſi cauſſam à confitente habeat, quia videtur cauſſa confitentem concernere.

2 * Quo modo ſocius criminis, de ſe confeſſus, ſuper aliorum conſcientijs non eſt interrogandus, niſi in crimine excepto, uti Majeſtatis, *c.* 1. *h. t.* Nec confeſſus audiendus ſuper alijs, quòd res ea periculo non vacet, ut patet ex *l. fin. Cod. De accuſat.* cùm poſſet aliquis alienam ſalutem in dubium deducere, de ſua deſperans. Si tamen ſocius infamiâ laboret, ei injungenda purgatio, *d. c.* 1. *in fine*. Et hoc quoad judicialem factam coram judice competente; nam aliàs non excederet vires extrajudicialis, quæ plenè non probat.

3 Fiat præſente adverſario, ejuſve procuratore, *l. Certum* 6 *§. ſi quis abſente h. t.* quia ut judicatum non tenet, niſi inter præſentes, ita nec confeſſio, *l. De unoquoque* 47. *D. De re iudic.* Vide Teſſaur. *Deciſ.* 109. Gabriel. *lib.* 1. *Commun. Opin. tit. De confeſſis concl.* 1. Fiat & ex certa cauſſa, quòd aliàs non videatur facta ex certa ſcientia, ſed ex abrupto potiùs. Felin. in *c. Si cautio nu.* 10. *inf. De fide inſtrum.* Vnde etiam volunt cauſſam habeat adjectam. Sit profecta à majore xxv. annis, ſanæ mentis. Minori læſo ſalva eſt reſtitutio, *d. l.* 6. *§. penult.* Ejus, qui mente caret, confeſſio nulla eſt; uti pupilli citra auctoritatem tutoris.

4 * Sit quoque certa; judicatum enim debet eſſe certum. Vnde reus urgendus, ut certum confiteatur. Abſit error, ſaltem facti; cùm non fateatur, qui errat, *l.* 2. *& pen. D. h. t.* Nihil faciente juramento, quod ſequitur naturam actus. Error juris non videtur excuſare confitentem, *d. l.* 2. quòd non ſit juſtus, ſecundùm ea, quæ traduntur, *tit. D. & Cod. De iuris & facti ignor.* ſaltem quoad lucrum captandum: aliud in damno vitando.

* Sit ſuper re principali, non etiam 5
ſuper uno ex pluribus articulis, quos ſolet actor ponere, ut explicat Gloſſa in *c.* 1. *eod. in* 6. Neque enim relevatur ab onere probandi actor, niſi quoad ea, quæ confeſſus eſt reus. 6

Vbi quæri ſolet, An procuratoris confeſſio præjudicet domino? R. Poſſe videri non præjudicare, ne alteri per alterum adferatur iniqua conditio, *l. Si ſine* 9. *§. ſi defenſor D. De interrog. act. & melior tex. in d. l. Certum* 6. *§ ſed an D. h. t.* ubi non ſufficit procuratores, tutores fateri; ex ratione, quòd viderentur donare, perdere rem domini. Et hoc volunt communiter, quando voluntariè confitetur; ſi enim per viam contentioſæ juriſdictionis, dicunt communiter præjudicari domino per confeſſionem procuratoris, quòd ex neceſſitate officij debeat reſpondere ad exhibitas partis adverſæ poſitiones: pro qua ſententia eſt *c. fin. h. t,* ubi confeſſio oeconomi nocet, ſi ante finitum negotium non doceatur error. Eodem facit, quòd ſententia contra procuratorem lata noceat domino, *l. Plautius* 61. *D. De procurat.* Vt & contumacia procuratoris domino, ſi ſciens eam non purgaverit, adferat præjudicium, *c.* 1. *in fine ſup. tit.* 6. Abbas in *d. c.* 1. *nu.* 29. Specul. *De confeſſionib. § Poſtremò nu.* 2. Ioſ. Ludovicus *Deciſ. Lucen.* 5. *nu.* 30.

Alia eſt quæſtio, An revocari confeſſio poſ- 7
ſit? R. Si acceptata fuerit à parte, & intervallum interceſſerit, & præcipuè ſi geminata, non poſſe revocari, quòd geminatio faciat præſumi confeſſionem fuiſſe deliberatam: ut prætextu erroris aut allegatæ falſitatis revocari eam nolit Roman. *Conſil.* 134. *per l. Odioſas Cod. De plus petit.* Poſſet tamen videri, nihil impedire geminationem, quin revocari poſſit, probato errore, quem geminatio non excludit. Et quamvis faciat præſumi pro confeſſione, ea tamen præſumptio eſt juris tantùm, non etiam juris & de jure, non excludens probationem in contrarium. Quò facit, quòd dictum, *D. De pactis*, pacta etiam geminata actionem non producere, propterea quòd geminatio non faciat ceſſare levitatem. Et hoc, ſive ſit confeſſio ipſius partis, ſive Advocati ejus, procuratoriſve, ne quis nihil debens, aut inſons damnetur. Quò facit, quòd habet Ant. Gabriel. 1. *Commun. Opin. tit. De confeſſ. concl.* 5. æquius eſſe, poſſe revocari confeſſionem deliberatè factam, ſi de errore probetur. Iaſ. in *l. Error* 19. *C. De iuris & facti ignor.* etiamſi jurata fuerit: nam qui errat periurus dici nequit, *can. Homines* xxii. *q.* 2.

xxii. q. 2.

8 Hæc de judiciali confeſſione, cujus effectum diximus eſſe, quòd faciat confitentem haberi pro judicato, id eſt confeſſionem habere vim judicati, *l.* 1. *D. h. t.* ut nullæ dicantur eſſe partes judicantis in confeſſum, *l. Proinde* 25. *in fine D. Ad. L. Aquil.*

9 An ergò non requiritur ſententia? R. Iudicialem confeſſionem omninò requirere ſententiam, ut patet ex *l.* 3. *D. eod. tit.* Iudicium enim ſemel cœptum ſententiâ dirimendum, & Iudex ſuper re, de qua cognovit, pronuntiare debet, *l. De qua re* 74. *D. De re iudic.* Nec facit, quòd confeſſus pro judicato habeatur; hoc enim ideo tantùm, quia non eſt opus probationibus aut ulteriori inquiſitione; quòd nemo cenſeatur temerè contra ſe confiteri. Vti nec obſtat, quòd dicitur, nullas eſſe partes judicantis in confitentem, cùm hoc non excludat condemnationem, juxta *d. l.* 3. & 5. *D. hoc tit.*

10 In criminali negotio confeſſiones reorum pro exploratis haberi non oportet facinoribus, ſi nulla alia probatio religionem cognoſcentis inſtruat, *l.* 1. *§. divus D. De quæſtionib.* Poſſet enim confeſſio potiùs tædio vitæ aut deſperatione emiſſa eſſe, quàm conſcientiâ criminis, *d. l.* 1. *§. ſiquis ultrò.* Et in hac neceſſariam eſſe ſententiam, ſive præcedat confeſſio litem, ſive ſequatur, verum eſt, *l.* 5. *D. De cuſtodia reor.* cùm ad pœnam etiam ipſo jure inflictam nemo teneatur ante ſententiam, ut habet receptiſſima opinio.

11 Ad extrajudicialem quod attinet, ei non adeſt vis plenæ probationis: ut non faciat haberi pro judicato confitentem, *l.* 1. *C. h. t.* cùm non præſumatur facta deliberatè. Semiplenæ tamen probationis loco communiter volunt haberi, ſi coram parte fiat, & ab ea acceptetur; quamvis acceptationem non eſſe neceſſariam non pauci velint, ut videre eſt apud Gabriel. *d. loco concl.* 2. & Maſcard. *De probat. concl.* 346. Vid. Præſes Everardi *Conſ.* 131. *nu.* 1. Abſente verò parte facta nullas vires habet.

12 Vnde quæſitum, An liberatoria confeſſio quid operetur, parte abſente? R. Non videri plenè probare, cùm non ſit niſi confeſſio extrajudicialis, cui non adeſt vis plenæ probationis, etiamſi per duos teſtes probetur; cùm teſtes non faciant eam judicialem, aut habere majorem vim, ſed tantùm probent emiſſam. Præterea hujuſmodi confeſſio continet ſpeciem quamdam donationis, quæ non eſt firma, antequam acceptata fuerit, ut dicetur infrà *tit. De donat.* antè enim liberum eſt promittenti recedere: ut etiam videatur liberum revocare ejuſmodi confeſſionem. Gabriel. *d. loco concl.* 1. *nu.* 23. Teſſaur. *Deciſ.* 109. Si tamen confeſſio talis facta fuerit coram quinque

Zoeſim ad Decretal.

teſtibus rogatis, fide dignis, effectum habebit, & probabit ſufficienter, *l. Teſtium* 18. *Cod. De teſtib. iunctá Novel. De teſtib.* 90. §. 2. Iure Canonico probatam duobus teſtibus vult præjudicare confitenti Covarr. *ad c. Quamvis p.* 2. §. 4. *nu.* 1. quaſi eo jure alteri per alterum acquiri poſſit; cujus contrarium eſt verius, ut traditum *D. De verb. oblig. nu.* 69. Vti & verius, eo jure non dari actionem ex nudo pacto, ut dictum ſuprà de pactis.

Quæſitum & illud, An geminata confeſſio 13 extrajudicialis probet plenè? R. Hoc pleroſque velle; uti & actionem producere, ut videre eſt apud Gabriel. *d. loco concl.* 3. Marantam *p.* 6. *De confeſ. nu.* 15. Præſ. Everardi *d. Conſ.* 131. *nu.* 1. *verſ. Quartò,* propterea quòd ejuſmodi geminatio faciat eam eſſe ad inſtar judicialis. Moventur *arg. l. Si mulier* 12. *Cod. Ad S. C. Vellean.* ubi mulier poſt biennium iteratò cavens non utitur Velleiano. Facit & pro ijs textus in *l. Odioſas Cod. De plus petit.* atque ita tradit Iaſon, in *l. Sed ſi* 11. *§. ſi cùm nu.* 4. *D. De iureiur. alios citans.* Poſſet tamen contrarium videri alicui probabilius, argumento eorum, quæ alibi dicta ſunt de nudo pacto, illud ſcilicet geminatum non producere actionem, quòd geminatio non faciat ceſſare levitatem: ut & hoc in caſu geminatio non debeat eſſe loco plenæ probationis, & actionem producere, cùm nullibi hoc jure probetur, vel loca allegata in alio caſu loquantur, ſcilicet quo quis confeſſioni ſuæ vult contravenire, aut exceptionem contra eam proponere, idque ibi certis requiſitis. Vt ſoli geminationi dari nequeat, ut quis ex ea conveniatur, cùm geminata confeſſio nihil plus virium contineat, quàm prima & ſimplex confeſſio. Verùm communis opinio videtur eſſe in contrarium, ut & poſſit videri in praxi ſequenda. Gabriel. *d. concl.* 3. Ioſ. Ludovicus *Deciſ.* 9. *nu.* 4.

An verò defuncti confeſſio quid operetur, & quibus ea proſit aut obſit, repetere licebit ex dictis ad *D. eod. tit. num.* 8. & *ſeqq.*

O TITV.

ſententiam, *l. Scriptum* 11. *cum ſeq. C. h. t.* Vt purgatio non ſit admittenda, *c. Ad noſtram* 12. *h. t.* cui tum demùm locus, quando ſuſpectus eſt reus criminis, quod non probatum, *c.* 1. *ſup. De confeſſis.* Quando ſit plena cenſenda, & quantum adhibendum fidei teſtibus, arbitrio judicis relinquendum; facti enim ea res eſt.

11 Semiplenæ probationis non eſt magnus effectus; unde & probationis ſimpliciter prolatæ nomine non venit. Præſtat tamen aliqualem fidem, cùm faciat deferri juramentum neceſſarium. Sufficit interdum ad torturam, uti dictum *D. D. quaſtionib.* Onus probationis interdum in adverſarium retorquet. Facit & ei, contra quem militat, juramentum purgationis injungi, *d. c.* 1.

Mandat autem Pont. *c. Quoniam* 11. *h. t.* ut judex habeat Notarium, aut duos idoneos viros, qui acta judicialia deſcribant, ut emergente difficultate de ijs conſtare poſſit; habentur enim legitima ea documenta.

TITVLVS XX.

De Teſtibus.

SVMMARIVM

1. *Teſtes qui, & quales eſſe debeant.*
2. *Teſtis, qui fuerit de ſamilia actoris, an repellendus?*
3. *Teſtes domeſtici qui habeantur.*
4. *Teſtis idoneus nemo in propria cauſſa.*
5. *Conſanguinei in cauſſa conſanguinitatis audiuntur.*
6. *Teſtimonium dicere cogi poteſt, qui iuravit non dicere.*
7. *Minores & ſervi quatenus audiendi.*
8. *Mulier etiam in criminali cauſſa auditur.*
9. *An & iure Canonico?*
10. *Socij criminis rejciuntur à teſtimonio.*
11, 13. *Infames, damnati iudicio publico.*
12. *Criminoſi convicti, aut confeſſi.*
14. *Inimici capitales.*
15. *Laicus contra Clericum an & quatenus admittendus.*
16. *Item excommunicati, Monachi, Sacerdotes.*
17. *Forma producendorum teſtium.*
18. *Citanda pars adverſa.*
19. *Teſtes qualiter examinandi.*
20. *Debent eſſe iurati: & an iuramentum hoc remitti poſſit?*
21. *Ratio dictorum à teſtibus petenda.*
22. *Productio quarta qualiter admittenda.*
23. *Productio nova non admittenda poſt publicata teſtimonia, aut articulos directò contrarios.*
24. *Idque quoad eoſdem articulos, non etiam novum à veteri dependentem.*
25. *Articulus novus quis dicatur.*
26. *Caſus directò contrarij qui.*

Zoeſius ad Decretal.

27. *Teſtes novi in cauſſa appellationis an produci poſſint.*
28. *Renuntiatione factâ qualiter productio ulterior concedatur.*
29. *Teſtes poſt publicationem quando reprobari poſſint.*
30. *Teſtes de novo quando producendi.*
31. *Teſtium publicatio.*
32. *Teſtium fides unde colligenda.*
33. *Teſtes regulariter quot probent.*
34. *Teſtis unus non probat.*
35. *Semiplenè quando probet.*
36. *Apparitori ratione officij ſui cur credatur.*
37. *Teſtes plures ſingulares quo modo & quando probent.*
38. *Quid ſi tales diverſimodè deponant?*
39. *Teſtes diſſidentes conciliandi.*
40. *Teſti contraria deponenti aut varianti non creditur.*
41. *Teſtis dictum ſuum revocare an poſſit etiam ex intervallo?*
42. *Priori, an poſteriori dicto ſit habenda fides?*
43. *Teſti corrupto non habenda fides.*
44. *Teſtis uno in iudicio productus an fidem faciat in alio?*

INter præcipuas probationis ſpecies ſunt teſtes, qui ſunt perſonæ ad fidem alicujus rei adſtruendam adhibitæ. Habiles ſint & idonei oportet, ætate, moribus, conditione; extra ſuſpicionem, quòd gratiæ ac potentatui ſint poſthabituri ſuam fidem; pretio non conducti, *c.* 1. *h. t. l* 5. *C. eod* Qua in re multum valet judicis arbitrium. Hinc non rectè evocantur domeſtici, aut de familia actoris, *l.* 2. *C. h. t.* 1

Quid ſi de familia actoris fuerit tempore actus, ſuper quo adhibetur? R. Si tempore depoſitionis ſit extra ejus familiam, non eſſe illum repellendum, *l.* 1. *§. item Mummio* 12. *D. De quaſt.* Bart. *ad d. l.* 1. *§. ſi ſervus*, Caſtr. *ad l.* 2. *nu.* 2. *h. t.* Wameſ. *Conſ.* 109. *nu.* 11. quia ceſſat affectus, qui præſumitur impedire exiſtentem in familia, quò minùs veritatem adſequatur judex: niſi tamen cum fraude ſit expulſus, ut teſtimonium perhiberet, quæ fraus colligetur etiam ex eo, quòd poſtea recipiatur. E contrà ſi tempore dicendi teſtimonij ſit de familia, qui tempore actus non fuerat, repellitur. 2

Domeſtici habentur, qui unà habitant, ut uxor, liberi, famuli. Liberi etiam non cohabitantes de familia habentur: imò & extra poteſtatem poſitos repellit affectus, quò minùs pro parente audiantur, *c. Super eo* 22. *h. t.* qui & fratrem pro fratre reijcit, V. Menoch. *Arbitr.* 2. *caſu* 104. Facit enim ille ſupprimi veritatem. Ex qua ratione & Advocatus in cauſſa, quam defendit, non eſt idoneus teſtis, *arg. l. fin. C. h. t. & c.* 3. *eod. in* 6. unde 3

in locum delegati judicis, ſi neceſſariò in te-
ſtimonium ſit adhibendus, alius ſubrogatur, *c.*
4 *Dilecto* 40. *h. t.* * Hinc & in propria cauſſa
nemo idoneus, *l. Omnibus* 10. *C. h. t. l. Nullus*
10. *D. eod.* Excipe cauſſam denuntiationis, in qua
denuntians pro teſte auditur, *c.* 4. *h. t.* Excipe
& legatarios, & fideicommiſſarios, de quibus
Inſtit. De teſtam. ordin. In cauſſa quoque univer-
ſitatis aut Eccleſiæ auditur is, qui eſt de Eccle-
ſia, aut univerſitate, cùm aliud ſit univerſitas,
aliud ſinguli de univerſitate, & res univerſitatis
non ſint res ſingulorum, *§. univerſitatis Inſtit.
De rer. diviſ.* Vt nemo illorum, qui de collegio
vel univerſitate ſunt, poſſit dici in propria cauſſa
teſtificari; niſi cauſſam ipſam procurent, aut
ſingulos negotium concernat, *c. Inſuper* 6 *&*
5 *c. Cum nuntius* 12. *h. t.* * In cauſſa conſan-
guinitatis conſanguinei audiuntur, quòd eam
præſumantur magis ſcire, *c.* 5. *h. t.* Imò & ip-
ſius matris atteſtantis de conſanguinitate di-
cto ſtatur ante contractum matrimonium; non
tamen contractum diſſoluitur ex ejus ſolius di-
cto, ſed plurium teſtimonium audiendum, *d.
c.* 22. neque enim tam facilè diſſolvitur, at-
que impeditur matrimonium.
6 Qui juravit non dicere teſtimonium, non
ideo repellendus, ſed cogendus illud dice-
re, *c. Intimavit* 18. *h. t.* cùm hujuſmodi jura-
mentum non teneat, ne occultetur veritas, *c.
Conſtitutus* 45. *h. t.*
7 Ætas facit reijci impuberes, propter judi-
cij defectum. Minores audiuntur in cauſſa ci-
vili, non etiam in criminali, niſi ſint majores xx.
annis, *l. In teſtimonium* 20. *D. h. t.* Seruum re-
ijcit conditio; qui tamen liber factus ſuper ijs,
quæ vidit in ſervitute, rectè deponit, cùm ſen-
ſum habuerit, *l. Notionem* 99. *§.* 2. *D. De V. S.*
niſi lex tempore actus requirat habilitatem, uti
8 in teſtamentis. * Mulier ne quidem in cauſſa
criminali reijcitur de jure civili, ut patet ex *l.*
3. *§. lege Iulia D. h. t.* ubi tantùm ea reijcitur
de jure civili, quæ corpore quæſtum fecit; ut
excluſio ſingularis caſus faciat in alijs eam ad-
mitti, *can. Ex eo* xv. *q.* 3.
9 Q. An jure Canonico reijciatur in criminali-
bus? R. Id pleroſque velle, per *c. Forus in fine De
verb. ſig. & per text. in can. Mulierem* xxxiii. *q.*
5. niſi de crimine agatur civiliter, Abbas in *c.*
3. *nu.* 2. *h. t. Gloſ.* 1. *ibid. &* Hoſtien. in *Sum-
ma eod. tit. nu.* 2. aut ſit crimen exceptum; ex
ratione, quòd varia ſit & mutabilis. Quæ ratio
non aliud convincit, quàm non facilè eſſe ha-
bendam fidem dicto mulieris, non etiam om-
ninò repellendam eſſe, cùm id non exprima-
tur in jure Canonico, & diverſum non ſtatua-
tur à jure civili. Niſi fortè ſit meretrix, quæ
dicitur etiam audienda in crimine ſimoniæ,
c. Tanta 7. *inf. De ſimonia*, quaſi aliàs non ſit
audienda, propter vilitatem: quæ cùm non
obtineat in mulieribus honeſtâ, non rectè trax-
eris ad eas iſtam deciſionem. Communis tamen
opinio habet, eam reijci à criminalibus crimi-
naliter intentatis; ex ratione, quòd in ijs deſi-
deretur probatio omni exceptione major.
Reijciuntur & criminis ſocij, *c. Veniens* 10. 10
& c. Perſonas 20. *h. t. & dictum ſup. Tit* 18. prop-
terea quòd qui ſibi non pepercit, multò mi-
nùs alijs ſit parciturus. Excepto crimine læſæ
majeſtatis, *c.* 1. *ſup. De confeſſ.* Vbi & rectè ad-
dideris crimen ſortilegij. Excipitur & crimen
ſimoniæ, *c.* 1. *eod. in* 6. ſi agatur civiliter.
Reijciuntur præterea Infames, quibus actus 11
legitimi ſunt interdicti, *c. Licet* 47. *h. t.* Sic
reijciuntur hæretici, apoſtatæ, Iudæi, pagani,
ſi teſtentur contra orthodoxos, *can. Pagani cum
ſeq.* 2. *q.* 7. quòd non ferantur bono zelo;
quamvis è contrà Chriſtiani adverſus Iudæos
audiantur, *c. Iudæi* 21. *h. t.* cùm nihil indecen-
tiæ ea res habeat. Neophitus, qui recens ad
fidem eſt converſus, non videtur reijciendus
teſtis in Chriſtianos, ut rectè tradit contra Fe-
linum Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 2. *§.* 2. *nu.* 8.
Facit & crimen aliquos removeri à teſti- 12
monio, quòd periculo non vacet, tales admit-
tere, *can. Neganda* 11. *q.* 1. modò convicti
ſint, aut confeſſi, & non emendati, *c. Super eo*
13. *& c. Teſtimonium* 54. *h. t.* Non emendati te-
ſtimonium non reprobatur, etiam in cauſſa
criminali, ſi civiliter agatur, non ſi criminali-
ter, *d. c.* 54. niſi tamen eum comitetur infa-
mia, aut reatum perjurij incurrerit, quem non
aufert pœnitentia, *d. c.* 54. *ubi Gl.*
Quod dictum de infami, accipiendum de 13
damnato judicio publico, ſecundùm leges civi-
les, *d. l.* 3. *§. lege Iulia*, non etiam privato,
Duar. 2. *Diſput.* c. 23. Poſſunt tamen & ex
alia cauſſa infames à judice reijci: cujus eſt eti-
am integræ fidei hominis teſtimonium per-
pendere, *l. Quæſitum* 13. *D. eod.* Iure Canoni-
co infames ſimpliciter removeri videntur, cùm
eo requiratur, teſtes ſint fide digni, & omni
exceptione majores, *c. Licet* 47. *h. t.* quales non
ſunt infames, etiam ex judicio privato.
Inimicitiæ capitales quin faciant reprobari 14
poſſe teſtem, non eſt dubium, cùm non præ-
ſumatur quid ex fide dicturus; ſi tamen pro-
bentur, *l. Si quis* 17. *C. h. t.*
Laicus in criminalibus contra Clericum 15
ideo non admittitur, quòd non tam caritate,
quàm pravitate moveri putetur, niſi fortè ſuam
ſuorumque injuriam perſequatur, *can.* 1. 2. 3.
II. q. 7. & tunc ut accuſet, non etiam teſtetur,
c. De caetero 14. *h. t.* In cauſſis civilibus laici
non reprobantur contra Clericos: imò & fæ-
minæ admittuntur in cauſſa impedimenti,
quo arguitur teneri electus, *c. Tam literis* 33. *h. t.*
Excommunicati quin removeantur extra 16
dubium eſt, quòd non habeant licentiam cum
alijs communicandi. Monachi & Sacerdotes,
etſi pro negotijs ſæcularibus aut inſtrumentis
conficiendis

conficiendis non ſint rogandi, ſi tamen interfuerint, fidem faciunt, *can. fin. xiv. q. 2.*

17 Ad formam productionis teſtium requiritur eorum citatio: qui ſi non compareant cogi poſſunt, *inf. tit. ſeq.* Producendi regulariter poſt litem conteſtatam, excepto caſu, de quo *inf. tit. 6.* Coram judice, niſi aliud exigat perſonæ qualitas, aut ſexus verecundia, abſentia, aliudve impedimentum: tunc enim aut mittenda perſona diſcreta, quæ teſtimonium excipiat, *c. 8. h. t.* aut, ſi diſtent, judici loci examen committendum. Moris eſt committere Notario cauſſæ, quod permittitur *Clem 1. De*
18 *offic. deleg.* * Vbi neceſſariò citanda pars adverſa, ſi fortè quid habeat, quod teſtibus objiciat, eoſque reprobet, *c. 2. h. t.* Vbi rurſus alteri parti licitum eſt, per teſtes novos refutare eos, qui alios refutarunt. Vltrà refutatio non eſt permiſſa: & hoc eſt, quod dicitur, probatorios & reprobatorios probatoriorum probare licere, non etiam reprobatoriorum, *c. Licet 49. h. t. & c. 2. eod. in 6.* ne res in infinitum abeat.

19 Teſtibus ſi nihil à parte objectum fuerit, aut contumaciter pars non comparuerit, judex ad examen procedet. Examinabit autem ſingulos ſecretò clam partibus, Notario dicta eorum adnotante; exacto priùs ab ijs juramento de dicenda veritate, omni favore, odio & commodo ſepoſito, *c. 5. h. t.* neque enim injurato teſti creditur, etiam Religioſo, *c. Tuis 39. c. Nuper 51. h. t.*

20 Q. An juramentum hoc ſit de ſubſtantia? R. Ita velle Abbatem *ad d. c 39. h. t.* veriùs tamen non eſſe, cùm poſſit remitti; non tamen niſi utriuſque partis conſenſu, quòd utriuſque ſubſit intereſſe. Iudicis conſenſu opus non videtur, cùm cauſſa ſit privata, tantùm concernens partium commodum, quæ poſſunt jus ſuum remittere: quo modo & textus iſti nullam faciunt mentionem judicis. Non rectè objicitur, quòd juramentum calumniæ nequeat à partibus remitti, uti dictum *ſup. tit. 7.* nam ejus remiſſio invitaret proximè ad delinquendum, non etiam hujus juramenti. Præterea illud concernit magis favorem publicum, ut judicia ſyncerè procedant, & lites non protrahantur calumnioſè, hoc verò potiùs favorem partium, ut faciliùs remitti poſſit. Abbas *d. c. 39. nu. 6.* Felin. *ibid.*

Examen fit ſuper articulis, id eſt capitulis ipſius negotij controverſi ab actore prolatis. Addere poterit reus interrogatoria, ut faciliùs appareat ſubornatio, ſi qua ſubſit, *c. 2. eod in 6.*

21 * In depoſitione teſtium illud vel maximè curandum, ut ratio dictorum petatur, quia aliàs dicta fidem non facerent, *l. Sola C. h. t.* quatenus tamen agitur de re perceptibili intellectu, *Gl. in d. l. Sola*: ſecus ſi agatur de re perceptibili ſenſu exteriori, ut viſu, auditu, & quidem proprio, non alieno.

22 Examinatis ab actore productis teſtibus, reus ſuos producit, pòſt iterum actor: quarta productio non eſt admiſſa, niſi cum ſolemnitate legali, *c. In cauſſis 15. c. Significaverunt 36. h. t.* ſcilicet ut poſtulans præſtet juramentum, quòd neque per ſe, neque per alium teſtificata ſubtraxerit, vel didicerit, nec per dolum aut artem aliquam quartam productionem expoſcat; ſed quia, quos producere deſiderat, priùs habere nequiverit, *c. pen. h. t. & Nov. De teſtibus 90. §. quia verò.*

23 Non eſt etiam productio admiſſa poſt publicationem teſtificatorum, quòd facilè ſit ſubornatis teſtibus dicta invertere, *c. Cùm veniſſet 25. & 26. h.* Quòd & verum eſt, quando aliquis teſtificata adverſæ partis didicit, ex eadem ratione. * Et hoc quoad eoſdem articulos, 24
aut directò ijs contrarios, *c. Fraternitatis 17. h. t* nam quoad novum articulum, qui tamen ex veteri dependeat, rectè audiuntur teſtes, cùm numquam ſuper eo ſint auditi, aut producti, ut ceſſet ſubornationis metus. Dico, ex veteri dependeat; nam aliàs fruſtrà ſuper eo producerentur teſtes, ad cauſſæ promotionem, *c. Cùm Ioannes 10. inf. tit. 22. De fide inſtrum.* cùm ad cauſſam non pertineat.

25 Quæritur, Quis hac in parte dicendus novus articulus à veteri dependens? R. Eum eſſe, qui facti quidem neceſſitate ſub priori concluditur, non tamen neceſſitate probationis, hoc eſt, qui ad factum quidem pertinet, probatio tamen nulla ſuper eo producta. Exemplum eſt in *d. c. 10, inf. tit. 22.* ubi victus damnatus ad rei venditæ reſtitutionem, auditur poſtea probare volens tantùm fuiſſe venditionem conditionalem, quia ſuper conditione nullus erat auditus teſtis, ſed tantùm ſuper venditione. Felin. *ad d. c. Fraternitatis 17. nu. 11. & ibi* Ioan. Andreas.

26 Alia quæſtio eſt, Qui ſint dicendi caſus directò contrarij? R. Eos, qui directò oppugnant id, ſuper quo teſtes auditi. V. G. Teſtes ſunt auditi ſuper contractu inito, quem adſeverarunt initum eſſe certo loco: non producentur poſtea teſtes novi, qui deponant eo loci reum non fuiſſe, publicatis nimirum teſtimonijs. Super exceptione tamen audiri poſſunt; veluti ſi actor probavit ſe dominum, audietur reus producens teſtes ſuper præſcriptione completa, *l. Emptor C. De præſcript. longi temp. l. Siquidem C. De except. l. Exceptionem C. De probat.* Eſt enim articulus iſte novus, ut non ſit deneganda productio, etiam poſt didicita teſtificata. Et hoc ita in prima inſtantia.

27 Quæritur autem, An in cauſſa appellationis ſuper iiſdem articulis poſſint produci novi teſtes? R. Hanc rem controverti inter Interpretes juris Canonici & civilis: & hos quidem id admittere, ex eo, quòd *d. Nov. De teſtib. 90. §.*

quia verò, tantùm loquatur de prima inſtantia, non verò de cauſſa appellationis; illos verò negare, quòd non minor ſit metus ſubornationis in cauſſa appellationis, poſt publicata teſtimonia in ſecunda inſtantia, quàm in prima, ut poſitâ eadem ratione prohibitionis, etiam hîc locum habere debeat prohibitio. Et horum opinio verior eſt, nixa textu aperto in *Clement.* 2. *h. t.* ubi ut propter metum ſubornationis in prima inſtantia non producuntur teſtes, poſt publicata teſtimonia ſuper iiſdem aut directè contrarijs articulis, ita nec in ſecunda, ex eodem metu. Nec dicendum cum Felino, *d. c.* 17. *nu.* 3. quando altero jure quid dubium eſt, tunc ſequendum eſſe aliud, quo res deciſa; nam hic neutro jure res dubia: non Canonico, quia clarè deciſa *d. Clem* 2. non civili, quia deciſa quoad primam inſtantiam: ut ſuccedat argumentum *l. Non poſſunt D. De legib.* eâdem ratione, quæ anima eſt legis, militante.

Nec eſt, quod aliqui I. C. nixi *l. Per hanc C. De temporib. appellat.* aliud velint, quòd per eam detur licentia utendi novis adſertionibus; rectè enim ea accipitur de capitulis nondum probatis, ſecundùm *l. 6. §. 2. Cod. De appellat.* ſive non tam probandi per teſtes, quàm alio modo non obnoxio ſubornationi. Nihil etiam facit, quòd cauſſa appellationis ſit alia à prima inſtantia: nam hoc verum, ſi inſtantiam inſpiciamus, non etiam reſpectu ejus, quod in judicium eſt deductum, cùm atteſtationes in uno judicio faciant fidem in alio, *c. Cauſſam* 11. *h. t.* ut inferiùs dicetur. Videatur hac de re pleniùs Covarr. *Pract. quæſt. c.* 18. *nu.* 6. *Gloſ. in d. Clem.* 2. *& d. c.* 17. *ubi* Abbas & Felin.

28 Itaque poſt publicata vel cognita dicta teſtium, non conceditur ulterior productio, ex cauſſa jam dicta, ſuper iſtis articulis. Facit & renuntiatio, quò minùs productio concedatur: niſi ſit quoad certos articulos, nam tunc non impediet, quò minùs ſuper alijs fiat productio, *c. Cauſſam* 19. *h. t*

29 Sunt autem cauſſæ, quæ poſt publicationem depoſitionum admittunt objectionem in perſonas teſtium, ſi poſtea demùm ſit cognitum, quod objicere quis vult, aut antè ſit proteſtatus de iis reprobandis, præmiſſo juramento, quòd non agat idipſum ex malitia, *c. Præſentium* 31 *h. t.*

30 Atteſtationes receptæ in judicio ſummario, licet publicatæ, non impediunt, quò minùs in judicio ordinario iiſdem, vel alij de novo examinentur, *c. Veniens* 38. *h. t.* Coram arbitro quoque depoſita non faciunt fidem in ordinario, ſed de novo ſunt teſtes producendi, non obſtante publicatione atteſtationum, niſi vel ipſe, contra quem ſunt producti, ijs ſtare velit, aut teſtes ſint mortui, *c. Præſentata* 50. *h. t.* Sunt & de novo examinandi teſtes, ſi antea ſuper quibuſdam capitulis malè aut minùs exactè examinati dicantur, *c. Per tuas* 48. *h. t.* Guido Papæ *deciſ.* 72. *nu.* 3. *& ibid.* Ant. Rambaudus *in addit.* Cauſſa matrimonialis poſt publicationem alios produci teſtes poſtulat, quia non tranſit in rem judicatam, & ne peccatum foveatur. Abbas in *c. Lator* 7. *inſ. De ſent. & re iudic. & in. c.* 6. *ſup. De probat.*

Vbi ulteriori productioni omnis via eſt 31
clauſa, poſt examinata teſtium dicta Iudex ea publicat; imò petentibus partibus publicare debet: recuſare enim eſſet præripere reo defenſionis facultatem. Felin. in *c. Cum I. & A.* 22. *nu.* 2. *inſ. De ſent. & re iud.* * Quibus quantum 32
tribuat ex ſtatu, dignitate, alijſque teſtium circumſtantijs perpendet, *c. Licet* 23. *h. t. l.* 3. *§. 2. l. Quæſitum* 13. *D. eod.* Nam vilitas teſtis fidem ejus minuere ſolet: uti & diminuit, ſi dubitanter loquatur, veluti per verbum, *Credo, Videtur*; niſi alia adſint, quæ firment depoſitionem.

Ad minimum duorum teſtimonium de- 33
ſideratur, quod & regulariter ſufficit, *l. Vbi* 12. *D. eod.* Interdum tamen & plurium exigitur, ut in teſtamentis, & in caſu *l. Teſtium* 18. *C. hoc tit. & l. Antiqua C. Ad S. C. Vellean.* & alijs varijs caſibus.

Vnus neutiquam audiendus, & minimè 34
probat, etiamſi præſidali præfulgeat auctoritate, *l. 9. in fine C. h. t.* aut judex ſit, *c. Cum à nobis* 28. *h. t.* etiamſi ſuper actu proprio deponat, nullum inde conſecuturus commodum, Covarr. *Pract. quæſt. c.* 33. *nu.* 3. Facilis enim eſt lapſus unius. Adeò ut ne quidem Princeps generaliter ſtatuere poſſit, ut unius teſtimonio ſtetur, quia repugnat præcepto divino, *c. Licet* 23. *h. t.* cui non prævalet lex humana, *can. Sunt quidam* xxv. *q.* 1. * Facit tamen unius dictum 35
ſemiplenam probationem, ſi ſit omni exceptione major, & extra omnem ſuſpicionem, non etiam aliàs, ut rectè tenet Iaſon, in *l. Admonendi nu.* 166. *D. De iureiur.* & eo tantùm caſu deferendum juramentum neceſſarium in ſupplementum, ut dicetur *infrà Tit.* 25.

Apparitori tamen adſerenti citationem à ſe 36
peractam creditur: facit enim electa perſonæ fides cuilibet de officij ſui actu legitimè exhibito adſerenti fidem haberi. Gail. 1. *Obſer. c.* 54. *nu.* 4.

Plures teſtes ſingulares majorem vim non 37
habent, quàm unus, *c. Licet* 9. *ſup. De probat.* quales ſunt, qui in actibus ſingularibus ſunt ſingulares, & non concordant. Et hoc, quando ſuper uno actu ſpecifico non iterabili diverſimodè teſtantur; veluti ſi unus dicat, per Mævium occiſum eſſe Titium in foro, alter verò in extrema civitate, plenè de homicidio probatum dici nequit, quia teſtes non concordent, cùm duobus locis non potuerit contigiſſe cædes. Et hoc extra controverſiam eſt.

Dubitatur, quid dicendum, ſi diverſimodè 38
deponant

deponant de actu iterabili ſive generico? R. Non paucis videri, non reijci tales depoſitiones, propterea quòd, licet ſint ſingulares, ad eundem tamen finem tendant, & ex multis ſingularibus actibus totum probetur. Covarr. *alios citans.* 3. *Variar. cap.* 3. *nu.* 8. Menoch. *De arbitrar.* 2. *caſu* 235. *nu.* 23. Sic uſurarium volunt probari per plures ſingulares atteſtationes de receptis uſuris; & hoc, ut in genere quis cenſeatur uſurarius, non etiam ut ſinguli actus cenſeantur probati. Dubitari tamen de iſta ſententia poſſet, cùm actus ſpecificus tantùm uno teſte ſingulari probetur, atque ita non ſufficienti, qui cum altero ſimiliter ſpecifico, uno tantùm teſte probato, non ponit plenam probationem, ut videre eſt apud Gutierrez, 3. *Pract. qu.* 12. Priorem tamen partem, ut communem, plures tenent, Pacianus *De probat. lib.* 1. *c* 14 Cravetta *De antiqq. temp. lib.* 4. *c.* 4. *nu.* 1. Gabriel. *Com. Conclus. lib.* 1. *De teſtib. concl.* 2. *nu.* 20. Gail. 2. *Obſer. c.* 66. *nu.* 12. Wameſ. *Conſ. de iure Pont.* 550. *nu.* 9. & alij.

39 Si diſſideant teſtes, ſive ab una parte, ſive à diverſis hinc inde, judicis eſt eos, ſi poſſibile eſt, conciliare, *c. Cum tu* 16. *ubi Gl. h. t.* Si utrimque teſtes contraria deponentes fuerint pares numero, videtur ſtandum eſſe dignioribus, & veroſimilia deponentibus, magis affirmativè & præciſè, ac majori certitudine. Si in his ſit paritas, præferendi teſtes rei, quòd promptiora ſint jura ad abſolvendum, quàm condemnandum, *c. Ex litteris* 3. *ſup. tit. prox.* Niſi favorabilis cauſſa militet ex parte actoris, uti eſt liberalis, matrimonialis, & eam concernens, uti dotis, donationis propter nuptias, teſtamenti, *c. fin. inf. tit.* 27. *De ſent. & re iud. Gl. in d. c.* 3.

40 Contraria deponenti non ſtatur: uti nec varianti, quatenus variatio reſpicit ſubſtantiam rei, ſuper quâ teſtis producitur. Circa acceſſoria toleratur, nec ita per omnia fidem derogat.
41 Baldus in *l. Eos* 27. *D. Ad L. Corn. de falſis.*

In continenti revocans dictum ſuum præſumitur erraſſe. Quod & dicendum videtur, ſi ex intervallo dictum corrigere velit, errorem allegans & oſtendens, eritque extra falſi pœnam, ultimumque dictum habebitur validum & legitimum, *c.* 7. *tit. ſeq.* neque enim falſi pœna tenet innocentem, qualem iſto caſu ponit error, *Gl. in c. fin. De reſtitut. in* 6. Ex intervallo, citra erroris probationem contraria reſpondentem, receptum pejerare, & falſi reum eſſe, falſique pœnâ teneri, Bart. in *d. l. Eos D. Ad L. Corn. de falſis.*

42 Dubium tamen eſt, An priori dicto, an poſteriori ſit habenda fides? R. Poſſe videri, neutri fidem eſſe habendam, propter teſtis vacillationem, quæ facit eum non reſpondiſſe veroſimilia. Eò facit *c.* 7. *inf. De teſtib. cogendis*, ubi non reprobantur teſtimonia in continenti correcta. Dicendum tamen, ſi utrumque ſit judiciale juramento firmatum, prius prævalere, illique ſtari. Pro qua parte facit textus in *c. Sicut* 9. *h. t.* ubi teſti, adſerenti ſe corruptum depoſuiſſe falſum, non ſtatur, niſi aliunde probetur ejus adſertio. Facit & ratio, quia non debet eſſe in manu teſtis, per falſi machinationem parti, pro qua depoſuit, præjudicare; cùm poſterior falſitas non debeat derogare fidem teſti in priori teſtimonio, & jus alteri quæſitum auferre. Covarr. 2. *Variar. reſol. cap.* 13. *nu.* 8. Clarus §. *fin. qu.* 53. *nu.* 13. Deinde ſubſequens qualitas teſtis futuris quidem nocet, non etiam præteritis. Et hoc ita in paritate qualitatis depoſitionum. Nihil obſtat *d. c.* 7. quia vult ultimum teſtimonium non eſſe validum, tamquam perjuri. Quòd ſi alterum judiciale fuerit, alterum extrajudiciale, illud videtur prævalere tamquam magis qualificatum & deliberatum. Gail 1. *Obſer. cap.* 109. *nu.* 7. Capel. Tholoſ. *Deciſ.* 281. Vide Fachin. *lib.* 9. *cap.* 84. & 85.

Teſti corrupto neutiquam habenda fides: 43
imò, probatâ corruptione, ſententia eſt revocanda, *d. c. Sicut* 9. *h. t.* tamquam lata ex falſo teſtimonio; puniendusque teſtis tamquam perjurus, etiam ab ipſomet judice, coram quo productus, cujus forum ſortitur, ratione delicti. Ratio ejus eſt, quòd judicij auctoritas in tuto ſit collocanda, quam maximè debilitaret impunitas perjurij in ipſis ſubſellijs commiſſi. Adeò ut ceſſet exceptio quævis, & fori privilegium, *l. Nullum* 14. *Cod. h. tit.* ubi adſerit Gloſſa etiam Clericos poſſe puniri à laico, coram quo perjurium commiſerunt. Cautè tamen, admiſsâ ejus opinione, agendum, ſi pœna veniat corporalis infligenda, quam laicus Eccleſiaſtico judici relinquet: cui & videtur exactio pœnæ pecuniariæ relinquenda, propter textum in *c. Si diligenti ſup. De foro compet.* Videatur ea de materia latè Covarr. *Pract. quaſt. c.* 18. *nu.* 8.

Cæterùm teſtimonium teſtis uno in judicio
etiam in alio fidem faciet, in eadem cauſſa, & 44
inter eaſdem perſonas, *c. Cauſſam* 11. *h. t.* Idem non tribuitur teſtimonio recepto in judicio ſummario, ut fidem faciat in plenario, *c. Veniens* 38. *h. t.* uti nec recepto coram arbitro: ſed iterum eſt examinandus teſtis, ſi pars velit; niſi mortuus ſit, quia cùm examinari nequeat, præſumitur pro ejus dicto, *l. fin. Cod. h. t.*

TITVLVS. XXI.

De Teſtibus cogendis.

SVMMARIVM.

1. *Teſtes ſunt citandi, & cogi poſſunt dicere teſtimonium.*
2. *Etiam in cauſſa criminali.*

3. Non ob-

3. *Non obſtante iuramento ipſius teſtis, quòd contra reum non deponet.*
4. *Non cogendi parentes & liberi adverſus ſe invicem.*
5. *Non etiam ſocer, gener, vitricus, privignus, &c.*
6. *An neque frater pro vel contra fratrem?*
7. *Adfines an cogi poſſint.*
8. *Vxor an cogi poſſit deponere contra ſororium ſui mariti?*
9. *Cogi non poſſunt valetudinarij, ſenes &c.*
10. *Non Clerici in cauſſis criminalibus.*
11. *Non Sacerdotes ſuper auditis in confeſſione.*

1 AD formam productionis teſtium requiritur eorum citatio: qui ſi non compareant, aut ſe ſubtrahant, odio, gratiâ, timore, compelli de rigore juris poſſunt ferre teſtimonium, *c. 1. & 6. h. t.* vel multæ indictione, vel pignoris ablatione, vel per cenſuram Eccleſiaſticam, ſuſpenſionem, depoſitionem, excommunicationem, *c. 2. & 5. h. t.* Hoſtien. in *Summa nu.* 5. Eſt enim teſtimonij dictio juris publici, ad cujus executionem cogi quis poteſt, cùm publicè interſit ſciri & non occultari veritatem. Sunt tamen primò monendi, *c. 3. h. t.*

2 Quæritur, An & cogi poſſint in cauſſa criminali? R. In pecuniarijs teſtes cogi poſſe, *l. Si quando penult. in princ. C. h. t.* ex ratione, quòd reprehenſione non careat in ijs celare veritatem, *can. Quiſquis* XI. *q.* 3. E contra extra reprehenſionem eſſe videtur, non patefacere crimen alterius, & laudabile, ſubvenire exiſtenti in periculo, *Gloſ. in c. pen. h. t. per text. ibid.* Verius tamen & in cauſſa criminali aliquem cogi poſſe ad dicendum teſtimonium, etiamſi agatur de ſanguine, cùm Reip. interſit crimina ſciri, ne maneant impunita.

3 Vbi nihil obſtabit juramentum, quo quis ſe obſtrinxit reo, quòd contra eum non deponet: eſt enim tale juramentum injuſtum, quia tendit tam in detrimentum publicum, quàm privatum partis, cui inſtrumenta ſubtrahuntur, *c. 4. & 5. h. t.* Facit, quòd veritatem occultans timore potestatis, peccet graviter, cùm magis timeat hominem, quàm Deum, *d. can. Quiſquis*: quod indiſtinctè dictum obtinebit quoque in criminalibus.

Nihil obſtat *d. c. pen, quo movetur Gloſ. ibi*, ubi dicuntur cogendi teſtes præterquam in criminalibus: nam in eo agitur de lite inchoata per procuratorem, per quem non tractatur cauſſa criminalis, quæ per partes præſentes agitanda eſt; ut, quatenus illæ non comparent, ſuper crimine nihil ſit movendum per procuratorem. Cujac. *ad d. c. penult.*

Excipiuntur parentes & liberi, qui non tan-
4 tùm inviti non coguntur invicem adverſus ſe dicere teſtimonium, ſed ne quidem volentes admittuntur, *l. Parentes* 6. *C. De teſtib.* adeò ut ne quidem filius contra patrem etiam volentem audiendus ſit, cùm lex non diſtinguat, ſed ſimpliciter audiri nolit. Quod ſingulari ratione pietatis ſtatutum in liberis, quorum lex mentionem facit, non etiam filiorum tantùm, cùm & reliquos deſcendentes pietas hæc teneat. Ex parte parentis eſt caritas erga liberos, quæ non permittit adverſus eos audiri. Quò minùs hi pro ſe teſtentur nihil impedit, niſi quòd adfectus judicetur impediturus veritatem. Statur tamen dicto parentum quoad profeſſionem ſtatus, ingenuitatis, ætatis, *l. Etiam D. De probat. l. 1. §. Iulianus D. De liber. agnoſc.* quòd ea res ijs maximè ſit cognita. An verò pater poſſit eſſe teſtis inter duos filios, inter quos lis eſt, dictum ad *tit. D. De teſtib. nu.* 10.

Ex eadem ratione non cogitur dicere teſti- 5
monium ſocer, gener, vitricus privignus, ſobrinus, ſobrina, ſobrino natus, ſobrina nata, & illi, qui propiore ſunt gradu, libertus, liberta, patronus, patrona, vir & uxor, adverſum ſe mutuò, *l. 4. D. De teſtib.*

Frater in cauſſa civili pro & cõtra fratrem 6
videtur admitti, cùm fraternitas integritati teſtimonij non obſtet, *Gl. fin. in d. l. Parentes*, niſi obſtet domeſticitas, aut intenſa familiaritas. In cauſſa criminali non tantùm non cogitur, & non audiendus, ſed & inſtituens capitale crimen, exilij pœnâ plectendus dicitur, *l. Si magnum* 13. *C. De his qui accuſ. non poſſ.* Excipiunt cauſſam hæreſeos, Abbas in *c. Litteras* 14. *nu.* 8. *inf. tit.* 23. *De præſumpt. per can. Legi* XXIII. *q.* 8. Quod & videtur poſſe dici in cauſſa ſortilegij, in qua etiam patrem contrà filium, & è diverſo, audiri volunt, quòd anima ſit corpore pretioſior, ſi admonitione privatâ corrigi nequeat, quod crimen hæreſeos communiter conjunctum habet. In cauſſa Majeſtatis non revelans crimen filij non punitur, ne videatur filium offerre ad ſupplicium, *l. Miles §. deſertorem D. De re milit.* Occidens tamen talem filium, præmio adficiendus dicitur, *l. Minimè* 35. *D. De religioſ. & ſumptib. fun.* ſi aliter averti ab inſtituto nequiverit.

Q. An & adfines ultra eos, qui ſunt in linea 7
recta, ſint ponendi inter eos, qui cogi non poſſunt? R. Non fieri mentionem in Iure niſi exceptionis adfinium in linea recta, *l. 4. & 5. D. De teſtib.* propter pietatem, & majorem conjunctionem, quàm ut contrario teſtimonio ſit violanda in criminalibus, aut famoſis. Vt exceptio iſta non ſit extendenda, cùm regula in non exceptis maneat firma. Facit, quòd ſi & in alijs adfinibus habuiſſet locum exceptio, non debuiſſet ſpecialiter excipi ſponſus filiæ in *d. l.* 5. Nihil facit, quòd in *d. l.* 1. fiat mentio ſobrini & ſobrinæ; quia ea nomina ſunt conſanguinitatis, non adfinitatis, ut patet ex *tit. D. De gradib. & adfinib.* Et ratio eſt, quòd in adfinibus reliquis non ſit tanta conjunctio.

Nihil

Nihil facit *can. Abſens* III. *q.* 9. nam ibi adfines accipiendi juxta *can. Si teſtes* §. *Lege Iulia public. iud.* IV. *q.* 3. ubi tantùm fit mentio adfinium in linea recta, ne aliàs textus à textu diſcordet. Ita tenet Gabriel. alios citans, *tit. De teſtib. concl.* 15. Admittendo tamen generaliter, adfines cogi non poſſe, non aliàs hoc procedet, quàm ſi aliter haberi veritas poſſit, ne ex privilegio perſonarum quarumdam contingat præjudicium fieri publico. Abbas in *c.* 1. *nu.* 14. *h. t.* Capel. Toloſ *Deciſ.* 413. *nu.* 3.

8 An ergò cogi poterit uxor viri contra ſororium ſui mariti deponere? R. Nihil videri implicare, quò minùs ſit cogenda, cùm ſecundùm dicta non computetur inter privilegiatas perſonas, & ne quidem ſit adfinis ut patet ex *c. Non debet inſ. De conſanguinis* Nec facit, quòd jure priſtino talis conjunctio poſuerit ſecundum adfinitatis genus; cùm in locis juris Canonici præcipuè *d. can. Abſens*, veniat nomen adfinis intelligendum propriè, juxta *d.* §. *Lege Iulia*, non etiam impropriè; & jure civili iſtud improprium genus non ſit cognitum. Facit ratio, quòd tum adfectus defierit, & nulla aut exigua ſit conjunctio, ut ea nequeat dici violari.

9 Excipiuntur & valetudinarij, ſenes, milites, Reipubl. cauſsâ abſentes, & alij, *l. Inviti* 18. *&* 19. *D. De teſtib* non ſimpliciter, ſed ne evocentur, propter impotentiam aut occupationem.

10 * Clerici in cauſſis criminalibus non coguntur, propter periculum irregularitatis, *inf De homicidio.*

11 * Sacerdos ſuper eo, quod in confeſſione ſacramentali audivit, in teſtem non adducitur, quia non tamquam homo iſtud ſcit, ſed ut Dei vicarius: imò ne quidem læſæ Maieſtatis crimen ſibi confeſſum revelat ſine ſcelere, perſonam indicando Gail. 1. *Obſer. c.* 100. *nu.* 8. & rogatus rectè negat ſe ſcire, ſub reſtrictione mentali (ut tibi dicam) quia ut homo & teſtis ignorat factum, ſuper quo interrogatur, nec licet ei revelare, propter ſigillum confeſſionis, *c. Omnis utriuſque ſexus inſ. De poenit. & remiſſ. c. Si ſacerdos De Off. iud ordin. & ibid.* Abbas, Navar. *ad can. Humana aures* XXII. *qu.* 5. Vaſallus etiam excipitur in cauſſa domini, contra quem non deponit, *c.* 1. §. *item ſi delator,* 2. *Feud. tit.* 24 *& c. Ex parte cum c. ſuq. ſep. De De poſtulan* Coactus tamen officij nomine eſt extra pœnam, *arg. l.* 5. §. *advocatum D. De his quæ ut indignis auferuntur.*

TITVLVS XXII.

De fide Inſtrumentorum.

SVMMARIVM.

1. *Inſtrumentum quid, & unde dictum. Zoeſius ad Decretal.*
2. *Aliud eſt Publicum, aliud Privatum.*
3. *Solemnitates requiſitæ ad inſtrumentum publicum.*
4. *Effectus huiuſmodi inſtrumenti eſt fidem facere.*
5. *Protocollo an ſit habenda fides?*
6. *Ei ſtandum, licet contrarietur inſtrumento.*
7. *Inſtrumentum factum à Notario putativo an probet?*
8. *Inſtrumentum privatum probat contra ſcribentem regulariter.*
9. *Pro ſcribente quando probet.*
10. *Libri mercatorum qualiter probent.*
11. *Inſtrumentum negatum quo modo probandum.*
12. *Ex duobus inſtrumentis eodem die confectis quodnam præferendum.*
13. *Inſtrumentum cancellatum, raſum &c.*
14. *In parte falſum an totum rejiciatur?*

EST & Inſtrumentis ſua probandi vis non minor, quàm teſtibus, *l. In exercendis* 15. *C. h. t.* Etymologia nominis ex eo deſumpta, quòd cauſſam inſtru- 1
ant, generalior eſt, etiam alijs competens, *l.* 1. *D. h. t.* Hic ſumitur pro ea inſtructione cauſſæ, quæ fit per ſcripturam, ad alicujus rei probationem.

Inſtrumentum aliud Publicum, auctoritate publicà factum; cujus ea auctoritas, ut ſecundùm modum, quo juxta leges aut conſuetudinem factum eſt, publicam mereatur fidem, tamquam id, quod ritè & legitimè factum, ut ſunt tabulæ teſtamentorum, donationum, mandatorum, item acta judiciaria, *c. Quoniam* 11. *ſup. De probat.* & aliæ id genus ſcripturæ à tabellione legitimè confectæ. Aliud Privatum, quod ſolà ſcribentium aut contrahentium auctoritate ſubſiſtit. Ejus ordinis ſunt chirographa debitorum, apochæ creditorum, antapochæ, codices rationum, epiſtolæ, & ſimiles ſcripturæ, *l. Plures C. hoc tit.* Fiunt inſtrumenta ſuper quavis materia. 2

Ad eorum quæ publica ſunt, ſolemnitatem aliqui requirunt, præmittatur divini numinis invocatio: quà tamen omiſsâ non vitiari inſtrumentum tradit Abbas *c.* 1. *nu.* 3 *h. t.* cùm non detur textus id exprimens, quod & tradit Covarr. *Pract qq. c.* 20. *nu.* 1. Adijciatur & annus regnantis Principis, indictio: quorum etiam adjectionem neceſſariam non eſſe putat idem Covarr. 1. *Variar. Reſol. cap.* 12. *in fine.* Annus Domini menſis, dies, locus contractus neceſſariò ſunt adijciendi. Sunt & neceſſarij teſtes, Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 2. *&* 3. ipſi inſtrumento inſcribendi, regulariter duo per quos, ſi dubium exoriatur poſſit conſtare de veritate. Subſcriptio tamen eorum non ſemper neceſſa- 3

riâ eſt. Notarij verò ſubſcriptio eſt neceſſaria, eaque ſufficit, etiamſi ab alio inſtrumentum ſit conſcriptum, vel è protocollo tranſlatum, modò rei geſtæ interfuerit. Covarr. *Pract. qq. c.* 21. *nu.* 1. Gail. 2. *Obſer.* 41. *nu.* 3.

Effectus inſtrumenti eſt, quòd fidem faciat;
4 & quidem plenam, ſi publicum fuerit: facit enim auctoritas publica de ejus præſumi veritate & ſolemnitate, *l. Optimam* 24. *C. De contrab. & commit. ſtipul.* Si tamen ſit authenticum, vel originale, ut vulgò vocant; nam exemplo (quod eſt ſcriptura ex authentico tranſumpta, copiam ſive ſumptum vulgò vocant) non eſt eadem vis, *l.* 2 *D. h. t.* niſi auctoritate judicis traductio ſit facta, *c. fin. h. t.* Covarr. *d. c.* 21. *nu.* 3. ubi quæ ad hanc tranſumptionem neceſſaria ſunt tradit.

Q. An protocollo ſit habenda fides?
5 R. Ei fidem haberi; cùm inde extractum inſtrumentum citra controverſiam probet, *c. penult. h. t.* ubi etiam poſt mortem Notarij extractum ex ejus protocollo fidem facit: ut multò magis ipſum protocollum probet, cùm propter quod unumquodque eſt tale, ipſum ſit magis tale; quatenus tamen in eo contractus perfectè continetur, nam aliàs viribus carebit. Sumitur autem Protocollum pro memoriali tabellionis ſcriptura domi adſervata, in qua geſti negotij annotatio obiter continetur. Viglius *ad §. nihil Inſtit. De teſtam. ordin.* Covarr. *Pract. qq. c.* 19. *nu.* 20.

Quid ſi contrarietur protocollum inſtru-
6 mento? R. Videri potiùs ſtandum eſſe protocollo, quòd, uti dictum, ex eo extrahatur inſtrumentum, vel litteræ in forma ſecundùm illud expediantur: ut potiùs illi, tamquam priori & continenti primam contractus conceptionem, ſit ſtandum. Quò facit, quòd, quando de inſtrumenti fide dubitatur, ad protocollum recurri ſoleat. Felin. in *c. Quoniam* 11. *nu.* 10. *ſup. De probat.* Pet. Gregor. *Syntag.* 47. *c.* 42. *nu.* 9.

Quid ſi factum fuerit inſtrumentum à No-
7 tario putativo? R. Si titulum habeat (ut ſi creatus fuerit Notarius, licet aliàs inhabilis) ſuſtineri ejus acta, propter poteſtatem acceptam, & errorem communem, qui jus facit, *arg. l. Barbarius D. De officio Prætor.* Secus, ſi titulum ſui officij ſibi collatum non habeat, quia non eſt, in quo fundetur error. Abbas in *c. Sicut nu. fin. inſ. Ne Clerici vel monachi.* Donec autem non probatur defectus tituli, pro eo præſumendum. Covarr. *d. c.* 19. *nu.* 9. Vid. D. Wameſ. *De iure Pont. Conſ.* 128. *nu.* 4. *& Conſ.* 130. *nu.* 3.

Privato inſtrumento non adeſt vis plena
8 probandi. Contra ſcribentem quidem regulariter valet, ſi de ſcriptura conſtet, *l. Publica* 26. *§. fin. D. Depoſiti*; & cauſſa debiti ſit adjecta, *c. Si cautio* 14. *h. t.* quæ facit indebiti probationem incumbere ſcribenti; cùm aliàs ab actore debitum eſſet probandum, niſi circumſtantiæ pro eo faciant præſumi contra ſcribentem, utpute, conjunctio ſanguinis, juncto modo & genere promiſſi, *l. Virum* 74. *D. De donat inter vir. & uxor.* Quòd ſi ad cauſſam præcedentem referatur, certum eſt, quòd effectum habebit, cùm non poſſit dici cauſſa deeſſe, *l. Triticum* 49. *D. De V. O.* Liberatoriam confeſſionem ſine cauſſa valere volunt, ut quando quis profitetur ſibi ſolutum; idque favore liberationis, *l. Tale pactum* 40. *D. De pactis.* In ultima quoque voluntate confeſſio ſine cauſſa emiſſa valere videtur, cùm inducat legatum, ſi verba admittant, *l. Lucius* 84. *§. quiſquis* 10. *D. De legatis* 2.

Pro ſcribente nullam fidem facit, niſi trium 9
teſtium ſignis ſit roboratum, *l. Scripturas C. Qui pot. in pignore hab.* Si agatur cum imperito litterarum, quinque teſtes deſiderantur, quando contractus libram auri excedit, *Nov. de inſtrum. cautela* 73. *§. oportet.* Aliàs privata ſcriptura non proderit ſcribenti, nec alteri oberit, etiam accuratiſſima, *l. Rationes* 6. *C. De probat.* Hinc teſtamento, licet ſanctè & religiosè confici ſolito à morituris, quo ſcriptum, quid ſibi debitum à quopiam, non ſtabitur, ſine alia probatione, *d. l.* 6.

Libri mercatorum, quibus inſeribunt ſibi 10
debita, etiamſi privata tantùm ſint inſtrumenta, ut excedere non debeant privati inſtrumenti vim, atque ita nec facere fidem pro ipſis mercatoribus ſcribentibus; de conſuetudine tamen & inter mercatores plenè probant, accedente juramento ſcribentis, cujus fama eſt illæſa, & ſemotis ijs, quæ poſſent notare fidem librorum. Vnde non excluditur arbitrium Judicis, qui ex alijs advertat, quantum fidei iſtis libris habeat. Vid. Menoch. 2. *Arbitrar. caſu* 91. 92. 93. Gail 2. *Obſer. c.* 20. *&* 43. ubi etiam poſt mortem ſcribentis id vult obtinere, quòd non ſit veriſimile, mortuum reliquiſſe falſam ſcripturam; de quo tamen poſſet dubitari.

Quid ſi quis inſtrumentum à ſe conſcri- 11
ptum neget? R. Probari poſſe per collationem cum ſcriptura alterius inſtrumenti publici; imò & privati, ſaltem jure veteri: quod hodie non aliàs obtinet, quàm ſi habeat trium teſtium ſubſcriptionem, quorum duo ſaltem recognoſcant ſuam manum, aut ſubſcripſiſſe convincantur, *l. Comparationes* 20. *C. h. t.* aut privata ſcriptura ſine teſtium ſubſcriptione proferatur ex archivis publicis; aut ſit ſcriptura, quâ adverſarius utitur, cùm videatur probare ejus fidem, quâ ſuam firmat intentionem, *Nov. De his qui ingrediuntur &c.* 49. *§. illud.*

Quid ſi duo inſtrumenta eodem die ſint 12
confecta? R. Si de prioritate eorum non appa-

reat,

reat, neutrum valere, propter incertitudinem, *arg. l. Duo Titij D. De teſtam. tut. Gloſ. in l. fin. Cod. De edicto D. Adr. tollen.* Peck. *ad c. In pari n. 1. De R. I. in 6.* Niſi pro uno faciat favor cauſſæ, veluti dotis, cujus continet hypothecam; alterum verò contineat hypothecam reſpectu mutui. Sic & dotis cauſſa erit potior, ſi cum fiſco concurrat in tali caſu. Barboſa ad *l. 1. p. 2. nu. 1. D. Soluto matrim. per l. In ambiguis* 85. *De R. I.* ubi Decius *nu. 1. & 2.* Quòd ſi alterum inſtrumentum habeat horam appoſitam, nihil faciet alterius privilegium: nam horam certam habens meliùs probat eo, quod horam certam non habet; ut non attento privilegio ſit præferendum, niſi adverſarius contrarium probet, ut rectè tradit Menoch. *2. Arbitrar. caſu* 48. *nu.* 25.

13 Hæc quoad inſtrumenti vim, & effectum: quem derogant cancellatio, inductio, raſio, innovatio, *l. Si chirographum* 24. *D. De probat.* niſi tali ſit parte, quâ non faciat inſtrumentum ſuſpectum, *c. 3. h. t.*

14 Q. In parte falſum an totum reijciatur? R. Totum reddi ſuſpectum, *arg. can. Pura* 111. *q. 3.* ubi tota teſtimonij fides irrita partis mendacio declaratur. Quod omninò verum eſt, ſi ſint connexa capitula, vel unum alterius ſit acceſſorium, cùm falſitas unius omnia adficiat, *can. Si ad ſcripturas Diſt.* 9. Vt producenti quoad reliqua incumbat probatio, eſſe vera. Si fuerint ſeparata capitula & diverſa, dicunt alij non haberi ſuſpecta, ne utile vitietur per inutile; de quo tamen dubitat Gloſ. *d. can. Si ad ſcripturas*, & vult totum reijci. Vid. Menoch. *De Præſumpt. lib. 5. Præſ.* 21. & Fachin. *lib. 9. cap.* 79.

15 Ab una parte contraria prolata, indiſtinctè reijciuntur, ſi inter ſe conciliari nequeant, quod imputet ipſe ſibi producens, *l. Scriptura* 14. *Cod. hoc tit.* Si hinc inde producantur contraria, publica prævalebunt privatis, quia potiora, *l. Cum de ætate* 14. *D. De probat*, niſi & privata habeant ſubſcriptionem trium teſtium probatæ fidei, *l. Scripturas Cod. Qui pot. in pign. hab.*

16 Q. An contra inſtrumenta admittantur teſtes? R. Admitti, ut & alias legitimas probationes, *c. Cum à nobis* 28. *ſup. De teſtib.* Diſtinguendum autem eſſe inter teſtes inſcriptos ipſi inſtrumento, & extraneos. Nam primo caſu omnes contradicentes inſtrumento ipſum reprobum reddunt. Ratio eſt, quòd inſtrumentum per teſtium fidem firmetur; ut, iſtâ deficiente, deficiat & inſtrumentum. Aliqui ſi contradicant, & tot teſtes integri pro inſtrumento ſtent, ut, remotâ vel adjunctâ Notarij perſonâ, contradicentes vel ſuperent, vel adæquent, videtur potiùs ſtandum eſſe inſtrumento, quàm teſtibus, propter Notarij fidem: pro quo, ſi ſit bonæ famæ, eſt præſumptio juris, propter publicum officium, quòd benè & fideliter id exercuerit. Specul. *De inſtrumen. edit. §. 8. num.* 16. Niſi tamen ſit teſtis neceſſarius, qui ſcriptum in inſtrumento negat ſe depoſuiſſe: uti in teſtamento, ſi unus ex ſeptem contradicat teſtamento; tunc enim videtur illud vacillare, quòd non conſtet ſuâ ſolemnitate neceſſariò requiſitâ. Quòd ſi teſtes dicant, ſe non eſſe memores eorum, quæ inſtrumento ſunt inſcripta, non poteſt dici vacillare ejus fides, cùm nihil contra illud dicatur. Secundo caſu certum eſt, per unum extraneum, deponentem contra inſtrumentum, iſtud non everti, quòd ejus fides validior ſit, quàm ut per unum teſtem invalidetur. Per duos omni exceptione majores; contra inſtrumentum deponentes, illud invalidari aliquorum eſt opinio. Quibus obſtat, quòd inſtrumentum duobus teſtibus firmetur; ut, ſtante paritate, potiùs pro illo ſit præſumendum, atque ita neceſſariò plures requirantur. Si tamen teſtes inſtrumento deſcripti ſint defuncti, volunt quidam, teſtamento fidem derogari, cùm tamen Notarius duobus æquivaleat, *cap. Quoniam* 11. *ſup. De probat.* Vt, cùm adhuc maneat paritas, pro inſtrumento videatur judicandum. Alij arbitrio judicis eam rem videntur relinquere, qui, quantum fidei habeat teſtibus, ex circumſtantijs judicet. Vid. Covarr. 2. *Var. Reſol. cap.* 13. Menoch. 2. *Arbitrar. caſu* 105. Amiſſio inſtrumenti non obeſt creditori, ſi aliàs de debito conſtet, *l. 1. & 4. C. h. t.* quia tantùm eſt loco probationis, quæ ſuppleri poteſt.

TITVLVS XXIII.

De Præſumptionibus.

SVMMARIVM.

1. *Præſumptio quid?*
2. *Alia eſt legis, alia hominis: & illa vel iuris & de iure, vel iuris tantùm.*
3. *Præſumptio hominis quæ dicatur, & an detur.*
4. *Præſumptio eſt loco probationis.*
5. *An admittat probationem in contrarium?*
6. *Confeſſio adverſæ partis an prævaleat præſumptioni?*
7. *An & notorium?*
8. *An & iuramentum eius, cui obſtat præſumptio?*
9. *Præſumptio an impediat appellationem?*
10. *An operetur in foro conſcientiæ?*

11. *Ex præſumptione an ſententia ferri poſſit?*
12. *Ex præſumptione in cauſſa criminali quæ pœna inferri poſſit.*

PRæſumptio ſpectat ad probationis genus, quod ex facto, de quo agitur, vel ex circumſtantijs antecedentibus vel inſequentibus colligitur, ut pertineat ad
ſpeciem probationis artificialis. * Eſt autem
1 conjectura ex aliquo veriſimili ſigno ad probandum adſumpta. Diſtinguitur à Fictione, quæ licet naturam imitetur, *§. Minorem Inſtit. De adopt.* veritati tamen non conſonat, cùm quod impoſſibile eſt, in ſpecie lex fingat, ita poſtulante æquitate, ut videre eſt in jure poſtliminij, & lege Cornelia, quoad captum reverſum aut mortuum.

2 Præſumptionem aliam faciunt legis, aliam hominis. Legis iterum, aliam juris & de jure, aliam juris tantùm. Hæc eſt diſpoſitio legis, ex aliquo ſigno ſive indicio quid præſumentis. Exemplum eſt in *cap. Adferte 2. & paſſim hoc tit. & in l. Filium D. De his qui ſunt ſui vel al. iur.* ubi præſumitur filius, qui ex uxore, cum qua maritus aſſiduè converſatus eſt, natus. Illa eſt diſpoſitio legis, ex aliquo ſigno quid præſumentis, & ſuper præſumpto tamquam comperto jus ſtatuentis. Dicitur, juris; quia à lege eſt inducta. Dicitur, de jure; quia ſuper tali præſumptione lex firmum jus ſtatuit, habendo eam quaſi pro veritate. Alciatus *De præſumpt. p. 2. nu. 2.* Exemplum eſt, ſecundùm jus vetus, in *cap. Is qui fidem 15. inf. De ſponſalib. & in l. fin. Cod. De iure delib.*

3 Præſumptionem hominis eam dicunt, quæ lege quidem non eſt expreſſa, eſt tamen juſta & rationi reſpondens: eamque aut violentam faciunt, quæ urgenti conjecturâ nititur; aut probabilem, quæ probabili. Poſſet tamen dici, nòn dari præſumptionem hominis, quæ ſi bona ſit, lege non nitatur; præſumit enim homo, lege id approbante. Alioqnin non præſumptio, ſed temerarium foret judicium, ut in *cap. 2. inf. De R. I.* & referretur ad eam præſumptionis ſpeciem, quam levem & temerariam ponunt; quæ meritò reijcienda, cùm nulla nitatur ratione, & peccatum ſit, temerè quid præſumere. Quò facit, quod Abbas in *c. Accedens 23. n. 7. inf. De accuſat,* dum ponit præſumptionem juris & hominis, dicat illam non ita fallere, ut hæc fallit. Sarmient. *Select. Interpp. lib. 1. c. 1. nu. 9.* Ponunt tamen Interpretes & præſumptionem hominis. Præſes Everardi in *loco à veriſimili nu.* 18. qui deſcribit eam eſſe, cujus effectus non eſt jure expreſſus, ſed judicis arbitrio dimiſſus. Exemplum ponit in *cap. 2. hoc tit.* in quo tamen agitur de præſumptione naturali & civili. Vid. Farinac. *Praxis Crimin. p. 1. qu. 36. num. 98. & 99.*

Quæri poteſt, An præſumptio ſit inſtar
probationis? R. Propriè quidem probationem 4
non eſſe, cùm probatio vera percipiatur ſenſu corporeo, veluti quòd teſtes viderint hominem occidi, audiverint, interfuerint; præſumptio verò per diſcurſum rationis colligatur ex facti circumſtantijs. Eſt tamen loco probationis, ejuſque effectum habet, à probandi onere relevat, idque in adverſarium reijcit; cùm paria ſint, probare, & habere pro ſe præſumptionem. Quod non tantùm verum eſt in præſumptione juris & de jure, ſed & juris tantùm, uti, alijs allegans, probat Alciat. *De Præſumpt. p. 3. nu. 2. & 3.* & videtur probari *l. Quicumque Cod. De apochis lib. 10.* ubi requiritur probatio, & ſufficit præſumptio juris, *c. Illud 11. cum ſeqq. hoc tit.* quæ facit rem videri probatam. Vt autem eſt in arbitrio iudicis, quantum teſtibus fidei habeat, ita & perſcrutari, an conjecturæ hujuſmodi ſint, ut ad credendum induci poſſit. Menoch. *1. Præſumpt. q. 36. & 2. Arbitrar. caſu 115. in fine,* propterea quòd in facto conſiſtant, in quo requiritur arbitrium judicis & quidem diſcretum.

Illud etiam quæritur, An præſumptio ad- 5
mittat probationem in contrarium? R. Extra dubium eſſe, eam, quæ hominis eſt (ſi aliqua eſt dicenda & probanda) admittere; cùm vera probatio eam admittat; cujus inſtar non videtur eſſe iſta præſumptio. Idem dicendum in ea, quæ juris eſt, quòd tantùm faciat præſumi pro veritate, ad inſtar alterius probationis, quà non eſt fortior: ut cùm iſta admittat probationem in contrarium, etiam illa debeat admittere, ſecundùm rationem ab æquiparatis. Quò facit, quòd *l. fin. Cod. Si minor ſe maiorem dix.* veritati per probationem patefactæ cedere dicatur. Sic licet quis præſumatur bonus, & non receſſiſſe à modeſtia & innocentia vitæ, admittitur tamen probatio in contrarium, *c. 3. ubi Gloſ. & Innoc. hoc tit.* Neceſſe autem probatio ſit plena, *l. ult. in fine D. Quod metus cauſ. geſt. erit*: aliàs prævaleret præſumptio, quæ plenæ probationi æquivalet. Ea, quæ eſt juris & de jure, nullam admittit probationem in contrarium, cùm lex tale præſumptum tamquam compertum habeat, *d. c. Is qui fidem*; ut ampliùs non veniat dubitandum, aut inquirendum.

Q. III. An confeſſio adverſæ partis contra 6
eam admittatur? R. Ex communi opinione admitti & prævalere, ſaltem judicialem. Pro quo facit bona ratio, quòd ne quidem talis præſumptio ponat veritatem, ſed pro ea tantùm habeatur, verſeturque circa dubium: confeſſio autem adverſæ partis habeatur vera, cùm

nemo

nemo præſumatur contra ſe temerè confiteri, nullaque ſit melior & efficacior probatio, quàm proprij oris confeſſio. Præſes *d. loco nu.* 20. qui hoc limitat, niſi ſubjecta materia aliud ſuadeat, *per text. in c. Super eo* 5. *inſ. De eo qui cognovit conſang.* qui vult in cauſſa matrimoniali non ſtari confeſſioni litigantis. Quæ limitatio non procedit ſimpliciter; nam confeſſioni ejus, qui contendit matrimonium eſſe validum, quidni ſtabitur? cùm nemo ſine cauſſa ſibi judicandus contradicere; niſi ſit præſumptio colluſionis, qua de re infrà lib. 1 v. Covarr. *De ſponſal. p.* 1. §. 1. *nu.* 3 & 4. Extrajudicialis confeſſio non videtur habere eamdem vim, cùm non ſit tam certa, ſecundùm dicta ſuperiùs *Tit.* 18. nec æquivaleat plenæ probationi, etſi in judicio per partes probetur; tunc enim non tam in confeſſione, quàm in teſtibus vis poneretur, quos non admitti contra iſtam præſumptionem dictum eſt paullò antè. Alciat. *De Præſumpt. p.* 2. *nu.* 6. & 7.

7 Q. IV. An notorium prævaleat dictæ præſumptioni? R. Hoc omninò dicendum eſſe, cùm adveniente veritate ceſſet dubium, circa quod verſatur præſumptio. Præſes *d. nu.* 20. Et hoc ita in notorio permanente, quod ponit rei evidentiam fortiorem iſtâ præſumptione. Aliud dicendum de notorio tranſeunte, quod probandum per teſtes, quibus iſta præſumptio eſt efficacior & prævalet. Alciat. *d. loco nu.* 19.

8 Q. V. An juramentum ejus, cui obſtat præſumptio, eidem prævaleat? R. Non deferri à judice eo caſu juramentum, ut patet ex *tit. Cod. De non numer. pecunia l. In contractibus* 14. §. *illo*; cùm non deferatur, niſi ubi cauſſa eſt dubia: hæc autem non eſt dubia, ſed certa potiùs habetur.

9 Q. VI. An impediat appellationem? R. Rectè dici, appellationi interpoſitæ per eum, contra quem militat, non eſſe deferendum, propterea quòd, cùm præſumptio iſta habeatur pro veritate, & rejiciat probationem in contrarium, non poſſit videri appellatio juſta, cui ideo temerè defertur.

10 Q. VII. An operetur in foro conſcientiæ? R. Non operari, quòd verſetur circa dubium caſum; in conſcientia autem omnia ſint certa. Menoch. 1, *Præſumpt. c.* 8. Quo modo hæres, omiſſo inventario, non tenetur in foro conſcientiæ ultra vires hæreditatis, uti dictum D. *De iure deliber nu.* 14. Sic & diſpoſitio Trid. *Seſſ.* 28. *de Regul. c.* 19. quoad profeſſionem invalidam, cui intra quinquennium non eſt reclamatum, validandam, ſuper præſumptione fundatur. Vt in conſcientia non obliget, ſi mens profeſſi non fuit, profeſſionem ratificare tacendo. Navar. in *Comment de Regularib.* 4. *nu. penult.*

11 Q. VIII. An ſententia ex præſumptione ferri poſſit? R. Omninò poſſe, non tantùm ex ea, quæ eſt juris & de jure, qualis habetur inſtar plenæ probationis & pro veritate, ita ut probationem in contrarium non admittat, ſecundùm dicta paullò antè, ſed etiam ex ea, quæ eſt juris tantùm; nam & hæc probationis vim habet, quatenus non evertitur contrarià probatione. Vnde ut ex probatione plenâ ſententia fertur, ita & ex præſumptione, quæ eſt inſtar probationis plenæ. Hominis præſumptio, ſi lege non nitatur, non eſt magnæ efficaciæ: arbitrio tamen judicis relinquunt, quantum ei fidei habeat. Menoch. 1. *Præſumpt. q.* 49. Et hoc ita in cauſſa civili: ubi quidam volunt, ſententiam latam ex præſumptione juris non tranſire in rem judicatam, & retractari poſſe per contrarias probationes poſtea adductas, quaſi latam prætextu falſorum inſtrumentorum, juxta *l.* 2. *Cod. Si ex falſis inſtrum.* Præſumptionibus non eſt danda eadem vis, ſi poſtea contrariæ ſuperveniant, quòd par in parem non habeat imperium. Poteſt tamen interim mandari executioni ſententia, ut patet ex *c.* 6. *inf. De frigidis & malef.* Præſumptio juris & de jure, quia fortior eſt, præſumptionem juris ſuperat. Menoch. 1. *Præſumpt. q.* 95.

Poſtremò celebris eſt quæſtio, An in cauſſa 12 criminali ex præſumptione poſſit inferri pœna ordinaria? R. Ita dicendum videri, quatenus habetur pro liquida probatione, qualis deſideratur in criminalibus, & judicem omninò inducit, ut credat. Nam cùm delictum habeatur probatum, quidni ſequetur ordinaria pœna? per textum ſatis expreſſum in *l. Si qui* 34. *Cod. Ad L. Iul. de adult.* ubi ex indicijs quis convincitur adulterij commiſſi, diciturque veluti convictus & confeſſus ſeverè puniendus. Quod omninò procedit in præſumptione juris & de jure, quæ habetur certiſſima. Videtur & idem dicendum de ea, quæ juris tantùm, ſi fuerit indubitata, *per l. fin. Cod. De probat.* ex dicta ratione; præcipuè quando agitur de delictis occultis, & quæ ſunt difficilis probationis, ne aliàs reddatur res improbabilis. Hinc ex actu propinquo adulterio dicitur adulter manifeſtus, *c. Litteris* 12. *h. t.* Quòd ſi non ſint certa indicia, ſed ijs ſubſit dubitatio, non videtur judex procedere poſſe ad condemnationem, ſed abſolvere debere reum. Vt media via, ſcilicet ut mitiùs puniatur, habere locum non poſſit, ne vel innocens oneretur, vel nocenti juſta delicti pœna non irrogetur. Solet tamen in cauſſa hæreſeos ſuſpecto abjuratio injungi, & alia cautio adhiberi, ut poſſit conſtare de veritate, *c. Litteras* 24. *h. tit.* Non obſtat *l. Abſentem D. De pœnis*, quæ vult aliquem non eſſe damnandum ex ſuſpicionibus; quia illæ continent tantùm levia ſigna. Non obſtat etiam *c.* 2. *h. t.* nam in eo non agitur niſi civiliter ad prolis reſtitutionem, & ſuper eâ tantùm judicatur, nullâ

nullâ factâ mentione criminalis judicij. Vid. Sarmientus 1. *Select. Interp. c.* 1. Praxi communi receptum videtur, pœnam delicti tantùm præſumptivè probati mitigandam eſſe, quòd, licet non omninò videatur reus innocens, non pateat tamen de crimine per veram probationem, qua de re Menoch. *d. lib.* 1. *c.* 97. & latiſſimè Barboſa *ad l.* 2. *in princ. nu.* 76: *& ſeqq. Soluto matrim.*

TITVLVS XXIV.

De Iurejurando.

SVMMARIVM.

1. *Iuramentum unde dictum, & quid.*
2. *Iurandi uſus an licitus Chriſtianis?*
3. *Explicatus locus* Matthæi 5.
4. *Iuramentum rectè exigitur.*
5. *Ad iuramenti boneſtatem requiritur in primis perſona capacitas, & pubertas.*
6. *Impubes ne quidem ſi velit admittendus.*
7. *A iuramento rejciuntur infames.*
8. *Clericis, Sacerdotibus, Epiſcopis quatenus iurare licitum.*
9. *Secundò, requiritur intentio iurandi.*
10. *Iuramentum an teneat, ſi quis nolit obligari.*
11. *III. Comites tres, Veritas, Iuſtitia, Iudicium.*
12. *Iuramentum an exigere liceat ab eo, qui putatur peieraturus.*
13. *IV. Requiritur forma debita.*
14. *Iurandi formula varia.*
15. *Verbis,* In fide mea, *&* Per fidem meam, Per fidem Regiam *&c. non ineſſe vim iuramenti.*
16. *Vt neque his,* Certò, Certiſſimè, Verè &c.
17. *Homagium an ſignificet iuramentum?*
18. *Iuramentum præſtandum per ſolius Dei invocationem, non per creaturas.*
19. *Non iuratur per Iovem, Herculem, Iunonem.*
20. *Chriſtianus iurans per falſos Deos an teneatur?*
21. *Intellectus* can. Ecce xxii. q. 5.
22. *Intellectus* c. Etſi Chriſtus 26. h. t.
23. *Ethnicus per falſos Deos iurans an teneatur?*
24. *Ab Ethnico taliter iuraturo an liceat exigere iuramentum?*
25. *Solemnitas & ritus præſtandi iuramenti.*
26. *Iuramentum per execrationem.*
27. *Per adiurationem.*
28. *Iuramentum aliud Sacrum, aliud Temporale.*
29. *Item aliud Adſertorium, aliud Promiſſorium.*
30. *In Adſertorio prædictos tres comites, Veritatem, Iudicium & Iuſtitiam requiri declaratur.*
31. *Iuramentum hoc quis deferat.*
32. *An deferat minor curatorem habens?*
33. *Iuramentum hoc aliud Voluntarium, aliud Iudiciale, aliud Neceſſarium.*
34. *Neceßitas illud præſtandi.*
35. *Ab actore nihil probante an deferri poßit?*
36. *Delatum an poßit recuſari ab eo, qui malit probare?*
37. *An per procuratorem rectè præſtetur?*
38. *Materia huius iuramenti ſunt cauſſæ civiles.*
39. *In criminalibus non eſt deferendum.*
40. *Continet ſpeciem tranſactionis.*
41. *Excepto iuramento neceſſario, & exacto ſuper teſtamento, non viſis tabulis.*
42. *Periurus an teneatur ad reſtitutionem deferenti.*
43. *Promiſſorium iuramentum in quibus locum habeat.*
44. *Comites ſimiliter tres requirit.*
45. *Illicita iuramenta quæ?*
46. *An peccatum veniale faciat illud illicitum.*
47. *Intellectus* c. Cùm quidam 12. §. illi verò h. t.
48. *Actus indifferens an ſit materia peccati?*
49. *Iuramentum de non mutuando, non fideiubendo an ſit obligatorium?*
50. *Iuramentum impediens maius bonum an valeat?*
51. *Iuramentum de non accuſando uxorem ſuper crimine non obligat.*
52. *An neque de non accuſando ſuper adulterio?*
53. *Iuramentum de uſuris ſolvendis ratione mutui obligat.*
54. *Licet contineat clauſulam de non repetendo.*
55. *Obligat & exactum de non petenda relaxatione.*
56. *An additum pacto commiſſorio in pignoribus?*
57. *An poſterius contra prius teneat?*
58. *An actus poſterior contra prius iuramentum?*
59. *Iuratam alienationem fundi dotalis an mulier revocare poßit?*
60. *Iuramentum actus lege humanâ prohibitos non confirmat.*
61. *Neque actum in commodum privatum lege prohibitum.*
62. *An neque actum in favorem debitoris lege prohibitum?*
63. *Iuramentum metu extortum an ſervandum?*
64. *Relaxatus è carcere ſub iuramento de redeundo an redire teneatur?*
65. *Iuramentum dolo vel errore extortum quatenus obliget.*
66. *Dolus & metus quoad effectum qualiter æquiparentur.*
67. *Ex cauſſa læſionis enormißima an liceat contravenire iuramento?*
68. 71. *Iuramenti effectus.*
69. *Materiæ levitas in iuramento adſertorio non excuſat peierantem à peccato mortali.*
70. *An neque in iuramento promiſſorio?*
72. *Qui iuravit ſolvere an compenſare poßit?*
73. *Iurans rem ſemel promiſſam an commutare poßit?*
74. *Iuramentum per procuratorem præſtitum an obliget?*
75. *Iuramenti obligatio an tranſeat ad hæredes?*
76. *Ex iuramento promiſſorio an detur actio?*
77. *Iuramenti obligatio quando ceſſet.*
78. *Ceſſat & remißione eius, cui iuratum.*

79. *Item per*

79. Item per relaxationem ſuperioris.
80. An relaxet poteſtas civilis?
81. Irritatio juramenti ad quos ſpectet.
82. Interpretatio juramenti quomodo facienda.
83. Iuramentum ſtrictè interpretandum.
84. Iuramentum doloſum & ſimulatum an obliget?
85. Iuranti verbis amphibologicis & reſtrictione mentali an & quatenus uti liceat.

INter alia expediendarum litium remedia non eſt leve Iuramentum, *l. 1. D. eod.* quòd non niſi ex ſincera fide videatur procedere ut rectè dicat Cicero 3. *De Offic.* nullum vinculum ad adſtringendum eſſe ma-
1 jus juramento. * Derivant illud à verbo, *Iuro*, quod à *Iure* deductum volunt, quòd id, quod divino firmatur teſtimonio, quaſi jure ſuo pro vero ſit habendum. Vnde & appellatur Iuſiurandum, quod Cicero, *d. loco*, vocat ſanctam & religioſam adfirmationem, ſub ea negationem comprehendens: alij invocationem divini numinis, in alicujus rei teſtimonium: alij actum invocandi ſeu adducendi Deum in teſtem, ſive enuntiationem, quæ cum divino teſtimonio profertur. Non malè, cùm Iurare ſit Deum in teſtem advocare.

2 Vbi primò occurrit quæſtio, An jurandi uſus ſit honeſtus & licitus Chriſtianis? R. Fuiſſe hæreticos, & etiam-num eſſe, inter quos ſunt hodie Anabaptiſtæ, dicentes jurandi uſum eſſe interdictum Chriſtianis, nixos illo dicto Chriſti, *Matthæi 5. Ego autem dico vobis, non jurare omninò. Sit ſermo veſter Eſt, eſt; Non, non: quod his abundantius eſt, à malo eſt*: & D. Iacobi, *Epiſt. ſua c. 5.* qui repetens ea Chriſti verba, ſubjungit, *Vt non ſub judicio decidatis.* Et poſſet videri per ſe malum eſſe, jurare per Deum, quòd nomen ejus videatur adſumi in vanum. Catholicam tamen & veram eſſe ſententiam, ejus uſum minimè eſſe prohibitum Chriſtianis, ut patet ex varijs Scripturæ exemplis, & ex ſecundo præcepto Decalogi, quo non prohibetur ſimpliciter adſumi nomen Dei in teſtimonium, ſed in vanum; & ſubjungitur, *Non enim inſontem habebit eum Dominus, qui adſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà.* Facit, quod David & reliqui Prophetæ utantur frequenter his verbis, *Vivit Dominus*, quæ continent ſpeciem juramenti. Et *Pſal. 62. Laudabuntur omnes, qui jurant in eo.* Poſſent plura loca adduci, ſed hæc ſufficiant ijs, qui bonæ mentis ſunt, alijs nulla ſufficiunt. Reſpondet iſti ſententiæ Eccleſiæ conſuetudo, ſubnixa Sanctorum exemplis, & ratione, quòd, cùm juramentum ſit invocatio divini numinis, ſi ex vera fide procedat, tacitam contineat fidei confeſſionem, quòd ſcilicet Deus ſit pura veritas: ut non poſſit dici continere intrinſecam malitiam ex parte objecti.

3 Nihil obſtat locus *Matth.* 5. neque enim accipiendus de abſoluta jurandi prohibitione, ſed de frequentia: ut verba illa ſint potiùs conſilij, quàm præcepti, propter periculum, quod eſt in frequentia, ſecundùm *Eccleſ. c. 23. Iurationi non adſueſcat os tuum*: &, *Vir multum jurans replebitur iniquitate.* Nec eſt, quòd quis verba iſta urgeat, *Quod his abundantius, à malo eſt.* Notandum enim, quòd Chriſtus non dicat, *malum* ſed *à malo eſt*, id eſt ab infirmitate jurare cogentis. Quo modo explicat illa verba Pont. in *c. Etſi 26. h. t.* Vnde & D. Auguſtinus prædicta Chriſti verba accepit de adſiduitate, per quam facilè in perjuria incidimus, & in graves blaſphemias, quibus Deo quid denegatur ipſi competens, aut adtribuitur non competens. Covarr. *De pactis p. 1. §. 7. nu. 11.* quales ſunt in uſu apud vulgum, præcipuè apud ſceleratos. Sic & per membra Chriſti jurare dicitur blaſphemia, *can. Si quis per. capillum* XXII. *q.* 1. ſi nimirum id fiat per contumeliam. Vt aliàs nihil illicitum contineat jurare, quod vel ex dicto loco Matthæi patet, ubi inquit Salvator, *Non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua.* Et hoc exigente neceſſitatis cauſſâ, veluti cùm quis videt homines ad credendum, quod ſibi utile eſt, pigros, niſi juramento firmetur. Sic D. Paulum pro auditorum diffidentia juraſſe, teſtantur ejus Epiſtolæ: qui ad Hebr. 6. *Omnis*, inquit, *controverſiæ finis eſt juramentum.*

Vnde patet, nihil etiam continere iniqui- 4
tatis, exigere juramentum, cùm correlativa videantur, præſtare & exigere, concurrentibus ijſdem conditionibus. Sic rectè præcipiunt Iudices reis vel teſtibus juridicè interogatis, verum jurent. Et rectè privatus, in contractus aut alicujus promiſſi confirmationem, aut in bonum finem, exigit juramentum, veluti rixam ſedandam, ſubveniendum proximo in neceſſitate exiſtenti. Sic & humanæ leges, tam Canonicæ quàm civiles, varijs caſibus imponunt neceſſitatem præſtandi juramenti, ubi id Reip. bono aut ejus membris convenit. Poteſt enim Magiſtratus ad publicum bonum præcipere actus honeſtos, inter quos eſt juramentum. Ejus ordinis eſt juramentum fidelitatis, obedientiæ, *c. Ea te 22. h. t.* Atque ita, ſecundùm hanc interpretationem, jurare eſt licitum, neutiquam per ſacram Scripturam inhibitum, quatenus continet tres comites, de quibus mox infrà dicemus: & ita accipienda ſunt loca à Gratiano in contrarium allata, XXII. *qu. 1. & 2.* Vide Leſſ. *De juſt. & jure lib. 2. c. 42. Dubit. 3.*

Finis juramenti eſt confirmatio veritatis: 5
quod ut honeſtè fiat, & finem ſuum conſequi poſſit, aliqua requiruntur.

Primò in perſona capacitas, quam dabit rationis uſus, qui ex natura rei facit omnes capaces juramenti: non determinandus ex certa ætate,

ætate, quòd non ſit idem tempus omnibus perveniendi ad uſum rationis, ſed prudenter in ſingulis conjectandus. Præſcripta à jure pubertas, ſaltem antequam poſſit cogi quis jurare in judicio, *can. Parvuli & can. Pueri* XXII. *q.* 5. quòd careat diſcretione; ut debita cum reverentia quis non ſit juraturus.

6 Quæritur, An, ſi velit, poſſit jurare impubes in judicio? R. Id aliquos velle, propter *d. can. Pueri*, ubi dicuntur non cogendi, quaſi ſi liberè velint, non prohibeantur: ſed aliud vult ratio, quia non ſunt in rationabili ætate. Et idipſum apertè innuit textus in *can.* 1. *IV. q.* 3. Certè extra judicium juramentum impuberis ſervandum, cùm perjurium dicatur committere poſſe, *c.* 1. *inf. De delictis puer.*

7 Non omnes puberes ad juramentum admittendi. Rejciuntur perjuri, infames, *d. can. Parvuli & can. Si quis convictus* XXII. *q.* 5. qui tamen non videntur tam ſe ſubtrahere debere, ſi rogentur, quàm repelli à judice, cùm paſſim dicant Canones, *non recipiantur, removeantur, ſint repellendi*; qualia verba non tam ſpectant ad ſententiam latam, quam ferendam, ut juramentum ab ijs emiſſum teneat, argumento ejus, quod dicitur *c.* 1. *De except. in* 6. excommunicati, donec à judice rejciatur, acta tenere.

8 Sacerdotibus non eſt inhibitum jurare, ſi magna cauſſa poſtulet. Sic pro fide, pace, obedientia, Eccleſiæ immunitate jurare poſſunt, &c, ſi agatur præjudicum alterius, ut hoc avertatur. In propria etiam cauſſa litigantes licitè ſubſtituere alium poſſunt. Coram laicis, tamquam ſuis ſuperioribus, Clericis jurare inhibitum ſine licentia ſui Epiſcopi, *can. Nullus* XXII. *q.* 5 Et hoc in judicio; nam extra judicium non requirunt eam licentiam, *c. Ex reſcripto* 9. *h. t.* Ratio eſt in decentia ſtatus clericalis, cui magis præjudicatur, juramentum exigendo in judicio, quàm præſtando illud extra judicium. Epiſcopis non niſi in arduis cauſſis juramenta offerenda, ut pro fide, in abjuratione erroris, cauſſa purgationis, *can.* 1. 3. *can. Habet, cum ſimilib.* II. *q.* 5. ad præſtandam obedientiam Papæ, *c. Ego h. t.* de calumnia, *inf. De iuram. propter calum. dando.*

9 Secundò, requiritur voluntaria & deliberata intentio jurandi: nam ut juramentum inducat obligationem, ab intentione procedat neceſſe eſt, quia non eſſet juramentum. Vbi videtur ſufficere ea deliberatio, quæ ad peccandum mortaliter ſufficit. Quæ & ſufficiet ad obligationem, etiamſi eam non intendat jurans, cùm juramentum per ſe & naturâ ſuâ producat obligationem, ſuppoſitâ materiâ capaci. Sic in voto ſatis eſt, velle vovere, ut quis teneatur, etiamſi non cogitet de obligatione & implemento, quia hæc virtute in voto includuntur.

10 Quid ſi quis nolit obligari juramento? R. Poſſet videri, non tenere juramentum, nec obligari jurantem, quòd homo non obligetur niſi ex propria voluntate, quæ cùm hîc deſit, non poteſt oriri obligatio. Probabilius tamen, juramentum tenere, eo quòd, licet ſit in poteſtate hominis, jurare vel non, non tamen ex juramento præſtito obligari. Applicatâ enim cauſſâ ex voluntate ſequitur ejus effectus, quem vult applicans cauſſare.

11 Tertiò, deſideratur ad honeſtatem juramenti, tres habeat comites, Veritatem ſcilicet, Iuſtitiam & Iudicium. Conſtat ex textu *can.* 2. XXII. *q.* 2. & D Hieron. *ibid. can.* 7. *q.* 1. *Iurabant, Vivit Dominus, in veritate, iuſtitia & iudicio.* Veritas, ut in juramento adſertorio id, quod adſeritur, ſit verum, ſaltem ſecundùm prudentem non levem conjecturam: in promiſſorio, ut & animus adſit implendi promiſſi, & ipſum impleatur; ex fine juramenti, qui eſt confirmatio veritatis, quem deeſſe faceret defectus hujus comitis. Neque enim foret parva Deo injuria, eum, qui infallibilis eſt veritas, vocari in teſtem rei falſæ. Vnde rectè Pſal. 14. laudatur ille, qui jurat proximo ſuo, & non decipit. Iuſtitia, ut ſit licitum & decens, & res ſit honeſta, quia turpia ſub obligationem non veniunt, *c. Non eſt obligatorium* 58. *De R. I. in* 6. Ex parte materiæ tendat ad bonum, ſub ratione debiti, in comparatione ad proximum; à malo declinet, id eſt non contineat damnum vel præjudicium proximi. Quò facient ea, quæ dicentur de materiæ honeſtate. Iudicium, ut præſtetur maturè, cum debita ac prudenti deliberatione. Eſt enim ad omnem virtutis actum, ut ſtudioſè fiat, neceſſarium prudentiæ judicium, quæ eſt auriga moralium virtutum. Hæc conditio latiùs patet, ut etiam duas priores ſuo ambitu concludat; cùm nihil poſſit fieri cum prudenti judicio, abſolutè loquendo, niſi quod & verè & juſtè fit. Vnde, ut ſit diſtinctio, hæc conditio referenda ad neceſſitatem, aut gravem utilitatem, quæ juramenti præſtationem poſtulet: hæc enim accedens ad veritatem & juſtitiam facit compleri legitimam & honeſtam jurandi cauſſam, ſine qua juramentum futurum vanum & otioſum, & contra reverentiam Deo debitam. Quanta autem debeat eſſe neceſſitas & utilitas, diſcretioni judicis committendum.

Hi tres comites faciunt juramentum rectè præſtari & exigi; defectus verò non ponet extra peccatum exigentem: nam ſi non præſtatur citra peccatum, quidni etiam ſine eo non exigitur, cùm ad peccandum inducens non ſit extra labem tamquam illi dans cauſſam?

12 Vbi quæſitum, Anne ergò non liceat petere juramentum ab eo, quem ſcis falſum juraturum? R. Omninò illicitum eſſe, exigere juramentum ab eo, qui illud nequit præſtare ſine in-

Digitized by Google

ne injuſtitia aut turpitudine: nam petere à tali eſt inducere ad peccandum; inducens autem ratione cooperationis quidni peccare dicendus? Idem eſt, ſi ſine mendacio, aut falſitate, aut morali ejus periculo præſtari nequeat, *can. Si quis pejeraverit & can. Si quis convictus* XXII. *q.* 5. Tota difficultas eſt, an ſuper materiâ licita recte exigatur ab eo, qui putatur pejeraturus? Et ſunt adfirmantes, id non licere privatæ perſonæ, *can. Qui exigit* XXII. *q.* 5. ubi dicitur homicida eſſe ad jurandum inducens eum, quem ſcit pejeraturum, cùm præbeat occaſionem ruinæ: publicæ autem perſonæ, id eſt judici id licere propter functionem publicam, D. Thom. 2. 2. *q* 98. *art.* 4. Navarr. in *Manuali cap.* 12. *nu.* 20. Poſſet tamen non malè videri, nec privatum peccare petendo tale juramentum, ſi non inducat determinatè ad jurandum id, quod falſum eſt, & ſubſit juſta cauſſa petendi: veluti ſi cogat neceſſitas aut utilitas aliqua, ad quam aliquis jus habet, quo meritò uti poteſt, nec tenetur alteri id cedere, qui reddetur promptior ad occultanda delicta aut debita; & ſic reportaret commodum ex ſua malitia, quod non eſt permittendum. Nec vis facienda in eo, quòd alter jurare offerat; nam & deferri ſine noxa poteſt non offerenti, modò non petatur determinatè id, quod falſum eſt, uti jam dictum, & juſta ſubſit cauſſa: ceſſat enim tunc inductio ad perjurium, cùm petatur juratio veritatis, ut negotium alterius ſaltem ſit juramento confirmatum, ad exigendum id, quod prætenditur. Nec poteſt dici exigens conſentire in perjurium, cùm permiſſivè tantùm ſe habeat, uti poteſt, utendo jure proprio in neceſſitate, in nullo lædens ordinem caritatis, quæ non mandat vitare peccatum alterius, cum magna rei ſuæ jactura, quando ille ſuâ culpâ & voluntate peccat. Quò facit argumentum ejus, qui ab uſurario mutuum petit ſub uſuris, ad ſubveniendum ſuæ neceſſitati, quarum ſolutionem juratam non recuſat, ut inferiùs dicetur. Vid. Covarr. *ad c. Quamvis De pactis in* 6. *p.* 1. *§.* 6. *nu.* 3. Leſſ. *De juſt. & iure lib.* 2. *c.* 42. *Dubit.* 10.

13 Quartò neceſſe, fiat debitâ formâ: quæ ex natura rei non requirit neceſſariò verba, cùm poſſit & per alia æquipollentia exteriora ſuppleri: ut in muto, quem poſſe juramentum indicare per ſigna non eſt dubitandum, cùm illi non ſit alius modus. Vt idem ſit in alijs, quamvis loqui poſſint, ſæpè tamen non expediat. Covarr. *ad d. cap. Quamvis in princ. nu.* 4. Suarez 1. *De iuram. c.* 11. *nu.* 4. Imo & ſolâ mente jurans in conſcientia quis obſtringitur. In foro tamen exteriori eſt valde conſentaneum rationi & convententius, ut qui loqui poteſt, præſens præſenti juret per verba.

14 Varias verborum jurandi formulas apud veteres fuiſſe, notius eſt, quàm ut hic referri debeat. Apud Chriſtianos non aliàs rite ſit juramentum, quàm ſi contineat invocationem divinam, veluti, *Per Deum iuro, Teſtem Deum invoco.* Solum verbum *Iuro* videtur ſufficere ad juramentum ex vi verbi: in uſu tamen conſideranda eſt intentio, & circumſtantiæ, quæ alienant verborum vim; ipſum verò non eſt neceſſarium, cùm & ſine eo verè juretur. D. Paulus, dicendo, *Deus ſit mihi teſtis*, verè juravit, quia ſufficienter expreſſit invocationem Dei iſtis verbis. Vid. Suarez *d. lib.* 1. *De iuram. c.* 13. *nu.* 9. *& ſeqq.*

Q. An verba, *In fide mea*, vel *Per fidem meam*, contineant juramentum? R. Hoc aliquos velle, inter quos eſt Felin. *ad c. Querelam* 7. *n.* 1. *& ibid.* Abbas *in fine, & per eos relati*, And. Gail. 2. *Obſer.* 59. quaſi proferens intelligatur adfirmare per fidem Chriſti. Nituntur *c. Ad aures ſup. De his qua vi metuſve cauſ. & c. fin. inf. Ne Prælati vices ſuas &c. & can. Iuramenti* XXII. *q.* 5. quibus & alijs locis videtur adfirmatio per fidem æquiparari juramento. Verius tamen, prolationi talium verborum non ineſſe juramentum, inſpecto ordinario & morali modo talia verba proferentium; niſi additio faciat aliud judicari, veluti, *In fide Chriſti, In fide Chriſtiana.* Clarum etenim eſt, neutiquam contineri juramentum hac formulâ, *Per fidem Regiam, Per fidem Nobilis, Per fidem boni viri.* Intelligitur enim fides humana, quæ non ponit juramentum, etiam in caſu, quo dicitur, *In fide bona*; nam & humana fides bona eſt. 15

Non obſtant loca in contrarium allata; nam in ijs vel agitur de fide Chriſtiana interpoſita; de qua etiam agi *d. c. Ad aures* veriſimile eſt, cùm agatur ibi de fide præſtita à Clericis, quos præſumit Pont. religioſo modo fidem dediſſe, vel non patet ex eorum verbis, adſertionem per fidem firmatam eſſe loco juramenti, ſecundùm *d. c. fin.* Quod ad *d. can. Iuramenti*, hic comparando juramentum & ſimplicem loquelam, non facit ea æqualia, cùm tantùm intendat fidelibus commendare veritatem, ut ijs ſimpliciter & non juratò quid adſerentibus perinde credatur, ac ſi juraſſent. Vid. Covarr. *d. loco p.* 1. *§.* 2. *nu.* 3. *&* 4. Navar. in *Summa cap.* 12. *nu.* 2. Leſſ. *d. loco Dubit* 1. *nu.* 4.

Formulæ, *Certò, Certiſſimè, Verè, In veritate*, & ſimiles, cùm aliud nihil indicent, quàm abſolutè ita rem ſe habere, non ponunt juramentum, niſi intendat proferens ſummam veritatem, id eſt Deum, adducere in teſtem. Idem dicendum de formula, *Per conſcientiam, In conſcientia*; quia ſenſus eſt, fictè non proferri verba, ſed juxta mentem loquentis, cum communiter non ſumatur verbum iſtud in ordine ad Deum, ſed ad ſignificandum, proferentem loqui reſpondenter ſuæ conſcientiæ. Niſi accipiatur conſcientia ut res ſacra, quatenus teſtimonium conſcientiæ eſt quodammodò divinum, & participatio divinæ veritatis, ſicut anima peculiari modo eſt imago vel tem- 16

plum Dei. Vt atteſtationem, *Per animam ſuam* velint plerique eſſe juramentum, niſi hoc verbum non adducatur in teſtimonium veritatis. Ab hujuſmodi tamen verbis & ſimilibus ſecuriùs eſt abſtinere.

17 Illud quæſitum, An homagium, quod facit vaſallus domino, ſignificet juramentum? R. Hoc videri, ſecundùm eos, qui hoc verbum à Græco ὀμόω, id eſt *Iuro*, deductum volunt, vel ab ἅγιος, id eſt *Sanctus*, quòd rem ſanctam, id eſt juramentum, contineat. Quò facit, quòd Gloſſa, in *c. fine inſ. De R. I.* homagium interpretetur ſacramentum fidelitatis: & Covarr. *De pactu parte* 1. §. 1. *num.* 3. interpretatur eſſe juramentum. Plerique tamen judicant vocabulum iſtud eſſe barbarum, nec tam ſignificare juramentum, quàm pactum aliquod humanum, quo quis ſe recognoſcit hominem alterius eſſe, & ſervitio ejus addictum. Ex uſu tamen videtur juramentum adjunctum, qua in re conſideranda conſuetudo.

18 Iuramentum itaque non fit niſi per ſolius Dei nominiſve divini invocationem. Eſt enim actus religionis, & continet cultum latriæ; finiſque ejus eſt confirmatio veritatis infallibili teſtimonio, quantum ab homine fieri poteſt, quæ infallibilis auctoritas non eſt niſi in ſolo Deo. Per creaturas igitur non juratur ſine gravi peccato, ſi ad eas fiat relatio, tamquam teſtes infallibiles; cùm ſit ſpecies idololatriæ, iis attribuere, quod eſt ſolius Dei, niſi referatur in creatorem. Quo modo licitum eſt jurare per Euangelium, per Crucem, quia juratur per eum, qui in Cruce pro nobis pependit, & ille invocatur. Sic & per res ſanctas, licet creatas, jurans videtur jurare per reſpectum ad Deum: quod & fieri poteſt per non ſanctas, etiam factâ relatione ad Deum, cujus majeſtas & nomen in iis relucet, ſeu qua ex parte à Deo conditæ; ſed non ita ſine ſcandalo, ut ſit cavendum. Covarr. *d. p.* 1. §. 1. *nu.* 16. Leſſ. *d. lib.* 2. *cap.* 42. *Dub.* 1. *nu.* 6. *& Dub.* 2. *nu.* 10. Malder. *De Iuſtit. & relig. Tract.* 10. *c.* 6. *Dubio* 4.

19 Per Iovem, Iunonem, Herculem, aliaque idola non juratur ſine idololatria, cùm non ſint convenientes creaturæ, ut ad Deum referantur. Quò ſpectat textus in *can. Clericum* XXII. *quæſt.* 1. ubi Clericus jurans per creaturas acerrimè objurgandus dicitur, &, ſi perſiſtat in vitio, excommunicandus, quia ſcilicet jurat per creaturas more gentium, iis aliquid divinitatis attribuendo. Leſſ. *d. loco Dub.* 3. *nu.* 16.

20 Sed hic quæſitum, An habeat vim juramenti id, quod præſtitum ſub invocatione falſorum Deorum? R. Eſſe quidem materialiter juramentum, quoad verborum ſonum, ſive eſſe putatum juramentum, ex conſcientia erronea, ſicut idolum eſt putatus Deus: reverà tamen non habere juramenti ſubſiſtentiam, quòd deſit illi verum conſtitutivum juramenti, ſcilicet adſumptio divini nominis; nulla autem idolis divinitas, ut quæ erant ſigna, lapides, aurum, argentum, opera manuum hominum. Vt talis modus jurandi ſpectet ad blaſphemiam & idololatriam, cùm falſis Diis attribuatur id, quod veri Dei eſt proprium Covarr. *d. p.* 1. §. 1. *nu.* 10. Suarez *De Iuramento lib.* 2. *c.* 5. *nu.* 3. *& ſeqq.* Sanchez *in Decalogum lib.* 3. *c.* 2. *nu.* 6. 21

Difficultatem facit, quod habet D. Auguſt. in *can. Ecce* XXII. *q.* 5. ubi videtur indicare, quòd jurare per lapidem, ſine relatione ad Deum, ſufficiat ad obligationem juramenti, & falſum jurantem crimine teneri perjurii. Verùm D. Auguſt. non reprehendit ibi jurantem falſum per lapidem, ut verum perjurii reum, ſed tamquam reum injuſtæ deceptionis, vel tamquam reum perjurii quoad ſpeciem & ſcandalum, quia doloſo juramento utebatur. Quod alii accipiebant ut verum, quòd putarent fieri per lapidem ut ſanctum, ſive idolum ex lapide factum pro ſancto habitum, ab iis, quibus juratur, atque ita cum relatione ad divinitatem: ut ejus tranſgreſſio appareret perjurium, reverà tamen non ſit, cùm non ponatur juramentum, nec obligatio religionis in re ipſa induatur. 22

Nihil obſtat *c. Etſi Chriſtus* 26. *b. t.* ubi dicitur, non eſſe jurandum per creaturas, ſi tamen juratum fuerit ſervandum eſſe juramentum; nam hoc accipiendum, quatenus in iis relucet Deus, ut ibi ſubjungitur, *Qui iurat in cælo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.* Nec obſtat, quod ibi dicitur, non eſſe jurandum per creaturas, nam hoc non, quia ita jurare per ſe malum ſit, ſed ex cauſa, ad vitandum mali periculum, ſi non urgeat neceſſitas, ut ibidem explicatur. Et hoc ita in Chriſtiano jurante per falſos Deos. 23

Quid ſi Ethnicus per falſos Deos ſuos juret, an teneatur juramenti religione? R. Ex ſe & vi ſuâ non eſſe juramentum, quia exigit rem ſacram, aut eò relatam, atque ita nec obligationem ex eo induci, cùm quod non eſt, obligationem inducere nequeat; non poteſt ejus violatio eſſe contra honorem Dei, cùm non pertineat ad veri Dei honorem: ex conſcientia tamen erronea ejus, qui jurat, putantis pertinere ad putati Dei honorem, & ad religionem putatam, obligare, & ſervandum eſſe ab Ethnico. Suarez *d. loco n.* 6. & Sanchez *n.* 5. Quò faciunt leges civiles & placita Philoſophorum etiam infidelium, qui juramentis ſuis per falſos Deos majorem obligationem ineſſe iudicarunt, quàm ulli fidei humanæ, ut videre eſt ex Cicer. 3. *De offic. circa fin.* ubi nullum vinculum ad adſtringendam fidem jurejurando majores actius eſſe voluiſſe tradit. Et hoc ſenſu D. Auguſt. in *can. Movet* 16. XXII. *q.* 1. dicit, eum, qui

jurat

jurat per falſos Deos, ſe fidem ſervaturum, & non ſervat, bis peccare, quòd & fidem, & juramentum frangat. Vnde ſequitur, Ethnicum ad verum Deum converſum non teneri iſto juramento propter depulſam conſcientiam erroneam, & intellectam Deorum ſuorum falſitatem. Quo modo nec Chriſtianus per eos jurans tenebitur, uti dictum; quamvis obligatio juſtitiæ, ſi de re licita fuerit, veniat ſervanda, uti etiam dictum eſt.

24 Ex his ſe offert quæſtio, An liceat petere juramentum ab Ethnico, qui creditur juraturus per falſos Deos? R. Non licere quidem determinatè aliquem inducere ad malum, quod non ſit ſine gravi peccato; non videri tamen per ſe eſſe illicitum, petere à tali juramentum in genere, ſi cauſſa neceſſitatis, aut moralis utilitatis ſubſit. Pars prior probatur, quia in genere petendo, petit rem licitam, uti licitè fieri poteſt, ſcilicet ut juret: ut non poſſit videri ad malum inducere juranem; qui ſi juraverit per falſos Deos, id ejus malitiæ eſt imputandum. Et facit argumentum à ſimili, deſumptum ab eo, qui petit mutuum ab eo, qui exacturus uſuras, qui non peccat, cùm, ſi juraverit ſe eat ſoluturum, teneatur, ut infrà dicetur. Sic & non illicitum, petere in genere à maleſico, ut maleficium deſtruat, licet fortè uſurus arte pravâ, ut dicetur ad *tit. De frigidis & maleſic.* Nam talis non tam cooperatur peccato alterius, quàm ſe habet inſtar permittentis aliquem malè facere in re benè petita, quam & benè peragere poterat. Quod faciliùs procedet, ſi Ethnicus, à quo juramentum petitur, ſciat petentem eſſe Chriſtianum, quia poteſt intelligere, peti à ſe juramentum more Chriſtianorum: aut ſi Chriſtianus exigat juramentum per verum Deum, tunc enim ſi alter nihilominus præſtet per idola, nulla eſt culpa in exigente. Poſterior pars ex eo conſtat, quòd cauſſa juſta faciat petentem uſum eſſe jure ſuo, ad ſopiendam controverſiam, aut ſecuritatem in negotio humano accipiendam. Quò facit, quod habet D. Auguſt. in *d. can. Movet*: *Qui utitur fide illius, quem conſtat juraſſe per Deos falſos, & utitur non ad malam rem, ſed licitam & bonam, non peccato eius ſe ſociat, quo per dæmonia juravit, ſed bono pacto eius, quo fidem ſervavit.* Covarr. *De pactis p.* 1. §. 10. *num.* 23. Suarez *De iuram. lib.* 3. *c.* 13. & Sanchez *in Decal. lib.* 3. *c.* 8. *nu.* 11.

25 Quantum ad ſolemnitatem juramenti, illa ex vi rei nulla requiritur, cùm ipſa verba invocationis Dei in teſtem, non ſecluſâ intentione, ſufficiant. In uſu tamen olim fuiſſe varios ritus, videre eſt apud Alexandrum ab Alexandro *Genial. Dier. lib* 5. *c.* 10. & alios. Hodie ſolemne juramentum fit, tangendo Crucem, reliquias, ſacra Euangelia, ſubjunctâ verborum formula, SIC ME DEVS ADIVVET, ET SANCTA DEI EVANGELIA, *can. Tibi Domino Diſt.* 63. Cujuſmodi ritus conveniens eſt, quod inducat majorem pejerandi religionem, ob majorem timorem juratorum, ex præſentia & contactu rei ſacræ conceptum. Vnde licet peccatum grave ſit perjurium ſimplex, gravius tamen ſolemniter præſtitum, gravioremque meretur pœnam: quanto enim id, per quod juratur, eſt magis ſanctum, tanto magis pœnale perjurium. Covarr. *d.* §. 1. *num* 2. Imò & interdum neceſſarium, ſolemniter tactis Euangelijs aut Cruce jurare, ſi jus ita præſcribat: & licet nihilominus juramento adſtringatur non tangens, non eſt tamen ſatisfactum actui. Sacerdotes regulariter non tenentur ſacra tangere, ſed ſatisfaciunt, ſi per ſuam conſecrationem, tangendo proprium pectus, jurent, *can. Si quis presbyter* 4. II. *quæſt.* 5. Exceptis cauſſis gravioribus, & in quibus jure præſcribitur iſta forma. Covarr *d.* §. 1. *nu.* 13. Hæc de juramento, quod fit per ſimplicem conteſtationem.

Eſt & juramenti modus quidam per Exſecrationem, per quam vel implicitè nobis, aut rei nobis caræ malum imprecamur; veluti cùm dicimus, *Ita me Deus adiuvet.* 26
Nam dictum iſtud involuit mali imprecationem; ſenſus enim eſt, Si mentior, me non adjuvet. Similiter per fidem, per vitam jurans, exponit illam divino judicio, ut illâ privetur, ſi falſum juret. Vel etiam explicitè per expreſſam mali imprecationem, vel ſibi, vel ſibi caris: inter quas graviſſimæ illæ ſunt, quibus quis imprecatur ſibi aut alij mortem æternam, judicium divinum, aut ſimile quid, in caſum defectus veritatis ejus, quod allegamus. A quibus & ſimilibus dictis cavendum eſt, propter ſcandalum, quod generare ſolent. Vid. Suarez *De iuram. lib.* 1. *cap.* 13. *nu.* 17. & Sanchez in *Decal. lib.* 3. *cap.* 2. *nu.* 36. Ejuſmodi juramenti modus eſt, quem deſcribit Covarr. *d.* §. 1. *nu.* 8. cujus uſus ſecundùm antiquos Scriptores erat in fœderibus ſanciendis, quem contineri vult *can. Ecce* XXII. *quæſt.* 5. minùs rectè, cùm ea interpretatio non conveniat verbis *d. canonis*, quæ potiùs indicant, per lapidem, tamquam per idolum, ibi fuiſſe juratum.

Præterea pertinet ad juramenti materiam Adjuratio, quæ eſt conteſtatio rei ſacræ, ad permovendum aliquem ad quid agendum, aut non agendum; veluti, *Adiuro te per Deum vivum, ne me torqueas,* Matth. 5. Diſtinguitur à juramento, quia per hoc adducitur Deus in teſtem veritatis, aut quaſi fidejuſſor promiſ- 27

promiſſionis ; per illam autem tamquam ob-
jectum amoris, aut timoris ejus, quem adju-
ramus, ut conſequamur, quod intendimus.
Adjurari poteſt Deus per hominem, non per
modum imperij, ſed obſecrationis. Adju-
rantur & Angeli Sanctique eodem modo,
homines, dæmones quoque ſed imperando,
item rationales creaturæ: verùm his in rebus
cavenda eſt ſuperſtitio, quæ obvia eſſe ſolet.
Navarr. *De ſent. excommunic. Conſ. 57. n. 9. & 10.*

Hujus loci eſt illa Iuramenti ſpecies, quæ
fit per ſimplicem conteſtationem; ad quam
requiri ex parte materiæ, ut, quod juratur, ſit
licitum & decens, dictum ſuperiùs. Quod
ut paulò latiùs explicetur, ſciendum, *
28 Iuramentum ex parte materiæ aliud eſſe Sa-
crum ſive Spirituale, ut eſt juramentum in
confirmationem voti, ob cauſſam obedientiæ
& reverentiæ Prælatis debitæ, & quod fit
in profeſſione fidei de fide tuenda & retinen-
da: aliud Temporale, quale adhiberi ſolet in
judicijs & contractibus, alijſque, adſer-
tionibus humanis, ijſque vel præteritis, vel
præſentibus, vel futuris, quòd humana pro-
videntia pendeat ex hujuſmodi rebus, &
circa eas ſæpè neceſſariò utatur cognitione
fundata in fide humana, quæ de ſe fallibilis
eſt: ut in iſtis omnibus inveniatur utilitas
aut neceſſitas confirmationis per juramentum.

Hinc communiter dividunt Iuramentum
29 ex parte materiæ in Adſertorium, cujus
uſus eſt in adſerendis præteritis & præ-
ſentibus, ad ferendum judicium, unde & dici-
tur Deciſorium litium: & Promiſſorium, quod
adhibetur futuris, ad confirmanda pacta & fœ-
dera humana: ut illius finis non ſit alius, quàm
ſcire veritatem rei geſtæ; hujus verò major &
firmior obligatio.

In utraque hac juramenti ſpecie tres comi-
30 tes, de quibus ſuprà, requiruntur. Et quantum
ad Adſertorium, omninò in eo requiritur Ve-
ritas, quòd, uti dictum, juramenti finis ſit con-
firmatio veritatis. Iudicium requiri, ex eo pa-
tet, quòd defectus neceſſitatis aut utilitatis
cauſſæ faceret juramentum eſſe vanum & otio-
ſum: eſſet enim contra reverentiam Deo debi-
tam ejus nomen invocare in vanis & frivolis
confirmandis. De Iuſtitia dubitari poteſt, ex
eo, quòd materia ejus poſſit eſſe res turpis, ut
adulterium, homicidium, furtum; cùm ſuper
ejuſmodi rebus licitè teſtimonium juramento
præbeatur. Verùm etiam hac in ſpecie requi-
ritur juſtitia, ſaltem ex parte materiæ proxi-
mæ ad honeſtatem juramenti qualis eſt illa, in
quam immediatè juramentũ cadit, ipſa videli-
cet adſertio, quam juſtam eſſe oportet. Remo-
ta, qualis eſt res ſive factum, quod adſeritur,
turpis eſſe poteſt, videlicet adulterium, homi-
cidium, & ſimilia Quo modo non eſt ſatis,
eſſe verum, quod adſeritur, ſed debet & juſto
modo proferri. Sic adſerens factum alicujus
occultum, etſi non peccet contra requiſitam in
juramento veritatem, peccat tamen contra
juſtitiam; cùm ſit contra reverentiam Deo de-
bitam, adducere illum in teſtem ad adſertio-
nem iniquam confirmandam, utpote prola-
tam contra juris ordinem.

* Hujus juramenti uſus eſt in judicijs, ad fa-
ciliorem veritatis inquiſitionem, & litium de-
ciſionem, juxta *l. 1. D. h. t.* * Deferri poteſt 31
ab eo, qui litis decidendæ aut remittendæ
arbitrium habet, ſiquidem hac in ſpecie id aga-
tur, ut à lite diſcedatur, & jus noſtrum remit-
tatur, *l. 2. D. eod.* Vt rectè illud deferat do-
minus habens rerum ſuarum adminiſtratio-
nem, ſive is ſit actor, ſive reus, *d. l. 1.* Domi-
norum loco habentur, quibus rerum alienarum
libera adminiſtratio eſt conceſſa, vel à lege, ut
tutor, curator, *l. Iuſiurandum 17. §. 2. D. eod.*
vel mandato domini, ut procurator univerſo-
rum bonorum, aut datus in rem ſuam, aut no-
minatim habens id ſibi mandatum, *d. l. 17. §.
fin. & l. 10. in fine 11. & 13. D. De pactis.* Non
aliàs tamen hi deferunt juramentum, quàm
deficiente alià probatione, *l. Tutor 36 D. eod.*
ne aliàs videantur perdere rem alterius. * Mi- 32
nor habens curatorem non videtur poſſe defer-
re, cùm ea res ſpectet ad juris ſui remiſſionem,
quod remittere non poteſt. *l. 3. C. De in integ.
reſtit.* licet ex contractu perſona ejus teneatur,
l. Puberes 105. D. De V. O. ubi Cujac. Cujus
ratio eſt in eo, quòd perſonam habeat liberam,
ut obligare ſe poſſit. Non habens curatorem
rectè defert juramentum; læſus tamen reſti-
tuitur intra tempora, *d. l. 3. & l. Nam poſtea 9.
§. ſi minor D. eod.* Deferunt & filijfamilias &
ſervi ſuper re peculiari, cujus adminiſtratio
illis eſt conceſſa, *l. Servus 20. 21. 22. D. eod.*
Videtur & ijſdem perſonis deferri poſſe.

Notandum, triplicem eſſe hujus Adſertorij 33
juriſiurandi ſpeciem, ſcilicet Voluntarium,
quod ex partium conventione defertur extra
judicium: Iudiciale, quod à parte parti in ju-
dicio defertur: Neceſſarium, quod defertur à
judice, vel actori ad cauſſæ victoriam, vel reo
ad ſui purgationem, *c. fin. h. t.*

Quantum ad neceſſitatem illud præſtandi, 34
ea non eſt omnibus æqualis. Nam volunta-
rium neceſſariò eſt præſtandum, nec referen-
dum, uti indicat nomen: judiciale verò neceſ-
ſariò vel præſtandum vel referendum, niſi ce-
dere malit is, cui delatum, *l. Delata 9. C. h. t.*
quòd aliàs res manifeſtæ ſit turpitudinis &
confeſſionis, nolle nec jurare nec juſiurandum
referre, *l. Manifeſtæ 3. D. h. t.* Si tamen actor
juraverit de calumnia, *d. l. 9.* & judex appro-
baverit delationem, *l. pen. §. 1. C. h. t.* Niſi
à parte fuerit remiſſum; habetur enim pro
præſtito, cùm ſit genus ſatisfactionis, quæ eſt
pro ſolutione, *l. Satisfactio 52. D. De ſolut. &
liberat.*

liberat. aut cauſſa ſubſit excuſans, *l. Iuſiurandum* 34. *D. h. t.* Relatum ab actore præſtandum: aliàs eidem denegaretur actio, cùm non ſit ferendus is, qui conditionem recuſat adimplere, quam adverſario ſuo detulit, *d. l. pen.* §. 1. Poteſt tamen & hìc eſſe cauſſa excuſans, *l. Marcellus D. Rerum amotar.* Neceſſarium omninò præſtandum ab eo, cui defertur, ſecundùm nomen; niſi & hunc cauſſa excuſet, *d. c. fin. h. t.*

35 Quæri ſolet, An actore nihil probante poſſit ab eo deferri juramentum? R. Differentiam eſſe inter hæc genera. Nam certum eſt, poſtremum non poſſe deferri, niſi ſtante aliquà probatione, cùm deferatur in ſupplementum probationis imperfectæ, quam ideo præcedere eſt neceſſe: aliàs abſolveretur reus, juxta regulam, quòd, actore non probante, reus veniat abſolvendus; niſi præſumptio aliqua eum onerans faciat ab eo exigi juramentum purgationis, *d. c. fin. in fine.* Contrà ſe res habet in duobus prioribus, quæ admittunt hanc delationem; tum quia ita poſtulat litium dirimendarum favor; tum quia quod queratur adverſarius non habet, qui conſtituitur in propria cauſſa judex: quæ ſententia expreſſè probatur *l. Tutor* 35. *D. h. t. & ibid.* Cujac. *& lib.* 22. *Obſer. c.* 82. Duar. *De iureiur. c.* 3. Quod obtinebit non tantùm in caſu, quo nihil probare incœpit, verùm & quo in probatione adſumpta defecit, eadem ratione militante. Niſi tamen ſemel revocaverit, quia probare maluit; ex ratione, quòd abſurdum ſit, ad id, cui renuntiandum duxeris, redire, *l. Si quis* 11. *C. h. t.* Non obſtat regula, quòd, actore non probante, reus abſolvitur, etiamſi nihil præſtiterit; cùm non poſſit videri non probare, qui juramentum defert: nam ea delatio ita actori tributa, ut, ſi adverſarius ſine cauſſa recuſaverit præſtare, ſtatim ea res cedat pro juſta probatione.

36 Q. II. An is, cui defertur, ſi malit probare, teneatur jurare? R. Ita videri Duareno *De iureiur. c.* 3. propter promptum remedium expediendarum litium. Pro altera tamen parte facit *c.* 2. *ſup. tit.* 19. *De probat.* ubi tum demùm recurritur ad juramentum, quando aliæ deſunt probationes; cùm non ſit recurrendum ad extraordinaria remedia, ubi ordinarium eſt convenientius ad litem decidendam. Quo modo & qui probavit, non onerandus hac præſtatione, quòd hæc delatio tantùm ſpectet ad litem decidendam, non etiam ad deciſam. Nihil facit, quod modò dictum, eum, cui defertur juramentum, ſolvere debere, niſi juret aut referat juramentum; nam habet limitationem, niſi juſta cauſſa excuſet recuſantem, qualis eſt hæc.

37 Q. III. An poſſit juramentum præſtari per procuratorem? R. Iuramentum calumniæ præſtari per procuratorem poſſe, cùm tantùm ſit credulitatis, quod & per alium præſtatur habentem ad hoc ſpeciale mandatum, *c. fin. De iuram. calumniæ in* 6. Quod & in alijs juramentis admiſſum, quatenus lex non requirit, fiat in propria perſona, ad majorem cauſſæ examinationem, & partis ſatisfactionem, *c. Licet* 47. *in verbo, proprio iuramento, ſup. De teſtib.* Vt videatur per alium ſuppleri non poſſe, etiam ex ſpeciali mandato; cùm agatur de veritate facti, quæ per alium non rectè exhibetur circa factum alienum, etiamſi juretur in animam domini. Hinc hæres, à quo petitur ex cauſſa defuncti, non cogitur jurare, cum habeat juſtam cauſam ignorantiæ; licet ab eo agente rectè juramentum exigatur cùm non niſi re benè exploratâ experiri debeat, *l. Qui in alterius* 42. *De R. I.* Atque ita poſſet videri in hoc juramenti genere non admitti eius præſtationem per procuratorem, quòd agatur de acquirenda veritate alicujus facti; ut videatur opus præſentiâ eius, de cujus ſcientia vel facto quæritur. Videtur tamen Felin, in *d. c. Licet* 47. *nu.* 1. & Covarr. *De pactis p.* 1 § 5. *nu.* 18. velle, per procuratorem præſtari poſſe, niſi lex requirat, in propria perſona præſtetur, quod & tenet Abbas, *d. c.* 47. *nu.* 6. ut non ſufficiat ſpeciale mandatum. Si tamen procurator vel defenſor juraverit ex delato ſibi juramento, res ea domino proderit, eique competet exceptio & actio ſaltem utilis, *l. Nam poſtea* 9. §. *pen. & l. fin.* § *pen. D. h. t.*

Materia hujus juramenti ſunt cauſſæ civiles; 38
niſi ſint tales, de quibus paciſci non licet, quòd jus commune læderetur, *l.* 7. §. *& generaliter D. De pactis.* In neceſſario requiruntur dubiæ cauſſæ, ut deferatur. *l. Admonendi* 31. *D. h. t.* quales non tantùm ſunt, quando utrimque plenè probatum, ut judex neſciat, quò ſe inclinet, ſed etiam quando probatio ab una parte eſt ſemiplena. Eſt enim hoc juramentum in ſupplementum defectus probationum adhiberi ſolitum, *l.* 3. *C. h. t.* Cui autem deferat judex, ejus arbitrio, juxta cauſſæ circumſtantias, eſt relictum. * In criminalibus non eſt deferendum hoc juramentum, cùm non ſit damnan- 39
dus reus criminis, niſi ex clariſſimis probationibus, *l. fin. C. De probat.* & quòd ex juramento actoris reo pœnam inferri ſit durum, qui potiùs in dubio abſolvendus; reo verò deferre juramentum non ſit extra periculum perjurij. Purgationis tamen juramentum ſolet à reo exigi jure Canonico, in caſu, quo ſuſpicione aliquà gravatur, *c. fin. in fine h. t.* qua de re infrà latiùs, *ad tit. De purgat. Canon.*

Deniqve juramenti hujus vis non eſt minor,
quàm rei judicatæ & tranſactionis, cujus ſpe- 40
ciem continet, *l.* 2. *D. h. t.* Valet ad exceptionem ei, qui juravit ſe non debere; ad actionem ei qui juravit ſibi deberi, ſaltem jure Prætorio, *Inſtit. De act.* … §. *item ſi quis poſtulante.* Et ita firmum eſt, ut retractari nequeat, *l.* 1. *C.* … *t.* nec reſcindatur per nova inſtrumenta poſtea

reperta, niſi ſint ſuppreſſa dolo malo per adver-
ſarium, *l. Sub prætextu* 19. *C. De tranſact.* idq́ue
41 propter vim tranſactionis, quæ ſubeſt. * Ex-
cipe juramentum neceſſarium, quod non con-
tinet cauſſam tranſactionis: neque enim tam
defertur ex arbitrio partium, quàm, parte invi-
tâ, à judice, in ſupplementum probationis.
Excipe & juramentum appoſitum relictis te-
ſtamento, non viſis tabulis, quæ poſtea reper-
tæ perjurium detegunt, *l. fin. C. h. t.* quòd non
ſpontè, ſed coactè ſit delatum juramentum,
non apparente teſtamento, ſuper cujus contro-
verſia non tranſigitur ſine judice, qui non po-
teſt inquirere veritatem, niſi viſis tabulis.
42 Perjurium detectum poſtea non dabit re-
petitionem deferenti, propter vim tranſactionis,
ſaltem de jure civili, cum eo non quæratur,
an ſit debitum, ſed an juratum, *d. §. item ſi quis.*
Iure Canonico obligatur perjurus ad reſtitu-
tionem, cùm ſuo perjurio alteri damnum de-
derit, & is, qui detulit, non aliàs remiſerit,
quod prætendebat, aut dederit, quod peteba-
tur, niſi quatenus veritas reſponderet aſſertio-
ni juratæ, quæ cùm deficiat, iniquè damnum
datum reſarciendum ab eo, qui dedit, juxta ea,
quæ inferiùs dicentur, *tit. De injur. & damno
dato.*
43 Promiſſorium juramentum (de quo hoc
Tit. pleriſque in locis agitur) futuris apponitur
in contractuum confirmationem: & frequens
eſt in promiſſione fidelitatis, quam debet va-
ſallus domino, etiam Clericus laico, quatenus
quid temporale ab eo poſſidet, *c. Nimis* 30. *h. t.*
Neceſſe & in hoc tres ſupradicti comites
44 concurrant. Oportet enim adſit Veritas, cùm
debeat jurans habere propoſitum implendi id,
quod jurat, illudq́ue implere; Iudicium item,
id eſt prudens & debita conſideratio; & Iuſti-
tia, ex parte materiæ, quæ ſit poſſibilis & ho-
45 neſta. * Inhoneſta & impoſſibilia non po-
nunt materiam juramenti, quia foret vinculum
iniquitatis, contra textum in *c. Quanto* 18. *h.
t.* Hinc illicita ſunt juramenta, quæ tertio
nociva, quale eſt, quod ſuperiori præjudicat,
c. Venientes 19. *h. t.* & quod præſtitum contra
utilitatem Eccleſiæ, *c. Sicut* 27. *h. t.* Illicita
ſunt & circa actus illos, qui non poſſunt ſine
peccato ſervari à jurante. Sic illicitum habetur
juramentum Monachi clauſtrum abjurantis,
c. Sicut 13. *h. t.* Quod omninò procedit, quan-
do ſubeſt peccatum mortale, ex deciſione *c.
Cum contingat* 28. *h. t.*
46 Quæritur autem, An peccatum veniale,
quod ſubeſt, faciat juramentum illicitum? R.
Ita habere communem ſententiam, fundatam
in *d. c.* 18. in quo dicitur, illicitum juramen-
tum non eſſe ſervandum, ex ratione ſupradi-
cta, & regula in *c. Non eſt* 85. *De R. I. in* 6. ubi
dicitur, non eſſe obligatorium contra bonos
mores præſtitum juramentum. Actus autem
includens peccatum veniale eſt contra bonos
mores, ponitq́ue malitiam, atque ita circa il-
lud dicendum, illicitum eſſe juramentum, nec
ſervandum, *can. In malis & paſſim* XXII. *q.* 4.
Covarr. *De pactis p.* 5. *§.* 6. *nu.* 16. Suarez *lib.
2. De juram. c.* 15.

Non obſtat, quod *c. Si verò & d. c. Cùm contin-
gat.* 28. *h. t. & c.* 2. *De pactis in* 6. loquantur
de juramento ſervando, quod non vergit in
detrimentum animæ jurantis: nam & hic
actus vergit in detrimentum animæ; cùm pec-
catum veniale, licet non per ſe & immediatè
privet hominem vitâ æternâ, diſponat tamen
de ſe ad mortale, & reddat hominem inhabi-
lem ad perfectum Dei amorem: ut temerè di-
catur non vergere in detrimentum ſalutis
æternæ.

Magis obſtare videtur *c. Cùm quidam* 12. *§.* 47
ille verò h. t. ubi dicitur aliquis abſolvendus à
juramento, quod erat illicitum, ſcilicet contra
humanitatis officium, ut non loqui patri vel
matri, fratri vel ſorori, ut neceſſariò videatur
præſupponi valor juramenti. Quem textum
non rectè intellexeris, cùm aliquibus, in caſu,
quo juramentum tale eſt obligatorium, de re
quippe bona; cùm textus ipſe, ponat illicitum,
& pœnitentiam velit injungi; ut rectè eam in-
terpretationem reijciat Covarr. *d. loco p.* 2. *in
princ. nu* 15. Quo modo nec rectè, cùm *Gloſſa
ibid.* & Abbate, *in fine*, acceperis de abſolutio-
ne ad cautelam; nam illa adhibetur in caſu,
quo vinculum eſt dubium & rationabiliter ti-
metur: hîc autem ex textu patet eſſe certum.
Interpretatio Covarr. *d. loco*, ſcil. abſolutionem
ibi referendam eſſe ad peccatum, non etiam ad
juramentum, quod eſt nullum, non convenit
verbis textus, in quo abſolutio refertur ad ob-
ſervantiam juramenti: ut iſta interpretatio vi-
deatur violenta. Magis congruere videtur, ſi
dicatur verbum *abſolvendi* accipi ibi de abſolu-
tione declarativa nullitatis, non etiam pro diſ-
ſolutiva vinculi, quod nullum fuit; qualem ab-
ſolutionem facti vocat Abbas in *d. c.* 12. *in
fine*, qui modus loquendi non eſt in jure no-
vus, ut patet ex *can. Audivimus* XXIV. *qu.* 1.

Q. II. An actus indifferens ſit materia 48
juramenti? R. Si ſubſit honeſtus finis, vel
proximi utilitas, tenere juramentum; cùm talis
actus ſpectet ad opus virtutis, ſuper quo præ-
ſtitum juramentum ponit obligationem: aliàs
actum talem fore otioſum, ſuper quo juramen-
tum factum eſt temerarium, atque ita non ob-
ligatorium. Navarr. in *Summa c.* 12. *nu.* 12.

Q. III. An juramentum de non mutuan- 49
do, non fidejubendo, ſit obligatorium? R. Ne-
gare Abbatem in *c. Si verò* 8. *nu.* 5. *h. t.* quaſi ſit
contra caritatem, quem ſequitur Covarr. *d. p.*
5. *§.* 6. *nu.* 18. Alijs è contrà videri obligato-
rium, quòd non ſit de re illicita, niſi aliud exi-
gat neceſſitas proximi. Oldrad. *Conſil.* 90.

Dicendum

Dicendum, tale juramentum, ſi fiat in gratiam tertij, cui ex ipſius violatione generaretur Incommodum, omninò ſervandum eſſe, *per text. in d. c.* 28. *h. t.* Quod & dicendum, ſi ſubſit periculum proprij incommodi. Aliàs neceſſitas & incommodum temporale proximi, quod ex obſervatione ille incurreret, faciet non eſſe obligatorium abſolutè factum juramentum, quòd repugnet caritati proximo debitæ, ſecundùm primam opinionem. Vid. Suarez *lib.* 2. *De Iuram. c.* 17. *nu.* 11. & Sanchez in *Decal. lib.* 3 *c.* 9. *nu.* 15.

50 Q. IV. Quid dicendum de juramento impeditivo majoris boni? Poſſet videri non valere, argumento voti, quod, ut dicetur infrà *ad tit. De voto*, non tenet, ſi ſit impeditivum majoris boni; ex ratione, quòd commutans propoſitum vel promiſſum in melius, non dicatur illud infringere, *c.* 3. *h. t.* Verius tamen, tale juramentum factum homini ſimpliciter, obligare ad ſui obſervantiam, nec poſſe in melius commutari, cum nocumento ejus, cui factum, ipſo invito. Nam per hujuſmodi promiſſionem acquiritur illi jus ad rem, quod invito non eſt eripiendum, etiam propter bonum Deo gratius: quod hoc in caſu non eſſe Deo gratius, facit promiſſio alteri facta, cui detrectare promiſſum eſſet contra juſtitiam, atque ita Deo ingratum. Non obſtat argumentum ſumptum à voto, quia illud fit Deo, cui gratius omninò eſt melius bonum, imò minus non cenſetur acceptaſſe, ad excluſionem majoris. Quod & idem dicendum de juramento, ſi Deo factum ſit: hîc autem agimus de eo, quod factum eſt homini, cui jus quæſitum ad rem promiſſam, licet impeditivam melioris boni, qui ideo non cogitur cedere jure quæſito. Vt Reg. Non frangit fidem, qui in melius commutat, rectè quidem reſpectu Dei procedat; reſpectu verò hominis non aliàs, quàm quatenus ſine ejus præjudicio fit commutatio, quæ ſæpè continet ejus detrimentum. Vid. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 12. Patitur tamen hoc exceptionem ex ſtatu perfectiore, quem non impedit juramentum etiam homini factum, quatenus id non compatitur. Hinc qui juravit ducere aliquam in uxorem, non impeditur ideo ingredi Religionem, ut colligi poterit ex ijs, quæ dicentur ad *tit. De ſponſalib. & De converſ. coniugat.*

51 Q. V. An valeat juramentum de non accuſando uxorem ſuper crimine? R. Duplicem caſum hujus juramenti proponi ab Innoc. in *c. Quemadmodum* 25. *§. illud h. t.* Prior eſt, quando jurat maritus, quòd non accuſabit uxorem ſuper ullo crimine: alter, quòd non accuſabit ſuper adulterio. Decidit autem, juramentum in priori caſu eſſe temerarium, & non obligare, ſaltem in tota ſua univerſalitate; quòd ſint caſus, in quibus accuſatio eſt præcepti, ut in caſu infidelitatis, de quo *d. §. illud*, aut omiſſio ejus eſt impeditiva melioris boni, ſecundùm dicta paulò ſuperiùs. Servandum tamen & hoc videri, in caſibus, quibus nihil eſt vitij omiſſioni, nec ſubeſt impedimentum boni melioris; ne utile per inutile vitietur, cùm ſervandum ſit juramentum, quatenus ſervari poteſt. * In poſteriori caſu poſſet etiam videri, non eſſe obligatorium juramentum, quòd 52
omittens accuſationem videatur patronus turpitudinis ſuæ uxoris, celans ejus crimen, ut habet text. in *d. c.* 25. *§. fin & c. Si vir inf. De adult.* eamque invitare ad adulterandum, promiſſâ quaſi ſpe impunitatis, præcipuè ſi ante delictum juramentum hoc ſit præſtitum, *l. Si unus §. pacta D. De pactis.* Reſcripſit tamen Pont. *d. §. illud*, iſtis non obſtantibus, tutius eſſe, propter juramentum, vir deſiſtat accuſare uxorem, non tantùm in caſu, quo delicto jam commiſſo juravit, qui minus difficultatis habet, quòd non videatur contra bonos mores eſſe, delictum, & injuriam ex eo acceptam, remittere, imò ſit opus miſericordiæ, & non cogatur quis injuriam vindicare, emendatâ jam muliere. Imò videtur & textus iſte loqui de muliere non emendata, cùm dicat eam debere agere pœnitentiam, & de juramento præſtito ante delictum commiſſum, cùm in prima parte iſtius §. *illud* loquatur Pont. de delictis committendis, ut ex verbis patet, & in poſteriori non diſtinguat. Nec obſtabit ratio jam mota, eo quòd ſufficienter cenſeat Pont. obviari licentiæ peccandi per facultatem denuntiandi, ad agendam pœnitentiam, quæ ſalva eſt marito, non excluſa per juramentum. Si denuntiatio non profit, accuſatio erit licita viro; imo neceſſaria, tum ad punitionem uxoris, tum ita requirente decentiâ & honeſtate viri, ac ſcandalo, quod tollendum: faciunt enim hæc juramento tali deeſſe honeſtas conditiones, ut obligare ceſſet. Innoc. *d. c.* 25. *in fine.* Præterea non ſimpliciter Pont. negat uxorem accuſari poſſe, ſed tantum ad divortium celebrandum, & ſic ad privatum commodum: ut videatur viro non eſſe ablata licentia accuſandi criminaliter, ad vindictam publicam, ita bono publico poſtulante, cui juramento nemo præjudicat. Vid. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 17. *nu.* 14.

Q. VI. An valeat juramentum de uſuris 53
ſolvendis ratione mutui? R. Poſſe videri, non valere. Primò, quòd promiſſio iſta ſit invalida, utpote Canonibus prohibita, *inf. De uſuris*, ut nec juramentum adjectum videatur valere, *l. Non dubium C. De legib.* quia illud ſequitur actus, cui adjungitur, naturam, *l. fin. Cod. De non numer. pecunia.* Secundò, quod videatur non poſſe ſervari ſine peccato, cùm ſolvens videatur conſentire & cooperari delicto alterius, ſcilicet recipiendi uſuras. Contrà tamen reſcriptum eſt *c.* 6. *h. t.* teneri ſcil. jurantem

Domino

Domino reddere juramentum, id eſt ſecundùm juramentum ſolvere uſuras: non quòd parti quid juris acceſſerit, ſed ne nomen Domini in vanum adſumpſiſſe videatur jurans, in cujus reverentiam jubetur illud obſervare. Et hoc non ad petitionem partis, ſed ex officio judicis, ad vitandum peccatum ipſius jurantis: & ita accipiendum verbum *cogendi ſunt*; niſi velit, & valeat aut relaxationem obtinere, aut uſurarium per competentem judicem compellere, ut juramentum remittat, cùm ex parte ejus contineat iniquitatem, *c.1.h.t.*

Vnde non obſtat prius argumentum, cùm Deo quæſita obligatio reddatur. Non obſtat etiam poſterius, quia ſolvens uſuras juratò promiſſas non peccat, cùm non det uſurario peccandi occaſionem, quam ille ex propria malitia arripit; petens enim mutuum mallet illud gratis accipere. Et quamvis peccet mutuans, tamen petenti mutuum licet uti ejus peccato ad bonum finem, ad ſuum ſcilicet bonum, id eſt ad ſuccurrendum propriæ neceſſitati, aut utilitati, cui aliàs commodè ſubveniri non poteſt, & quam communiter requirunt, ut ſit licitum hoc juramentum. Nam ejus defectus faceret petentem mutuum ab uſurario non eſſe immunem à peccato, cui ſine cauſſa excuſante cooperaretur. Facit itaque cauſſa, quæ ſubeſt, juramentum iſtud continere actum virtutis, ſcil. caritatis propriæ ex parte jurantis, atque ita ex ejus parte eſſe obligatorium. Et licet accipere uſuras ſit prohibitum, cùm nulla cauſſa acceptionem ſalvare poſſit, ſolutio tamen ſalvatur ex cauſſa, quæ ſubeſt. Satis autem eſt, expletum eſſe juramentum per ſolutionem, ut non impediatur ſolutas uſuras repetere ſolvens, tamquam indebitas, aut ex turpi cauſſa reſpectu accipientis ſolutas: quia quando exactio juramenti eſt turpis, reſpectu petentis, ſatis eſt expleri illud ex parte jurantis per traditionem rei promiſſæ, ſtatimque repeti poteſt, cùm non ſit cauſſa, ob quam maneat penes accipientem, cui, ut dictum, nullum jus quæſitum. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 9. & c. 27. nu. 5.*

54 Q. VII. Quid ſi juramentum contineat clauſulam de non repetendo? R. Videri, non poſſe repeti, uti colligitur argumento à contrario ex textu in *c. 4. ſup. De his quæ vi metuſve cauſ* ubi non obſtat juramentum ad reſignandum, quò minùs repetat, ſi non etiam interpoſitum ad non repetendum. Et facit, quòd nec ea res contineat ſalutis periculum in jurante, qui juri ſuo renuntiare poteſt, *c. Si verò 8. h. t.* atque ita ſervare juramentum, cùm tantùm jus ejus concernat. Obſtat, quòd tale juramentum videatur vergere in detrimentum alterius, ſcilicet mutuantis, apud quem manebit res illi non debita, cum gravamine conſcientiæ. Verùm illi occurritur, quòd, ut juramentum de non accuſando uxorem ſuper adulterio admittit tamen denuntiationem, ita & hoc juramentum de non repetendo admittet denuntiationem, non tam in commodum jurantis, cui renuntiatum, uti potuit, niſi priùs relaxetur, quàm ipſius accipientis, ut liberetur à ſtatu peccati per reſtitutionem rei malè acceptæ; quod ſecundariò rectè intenditur, cum emendatione.

Q. VIII. Quid ſi fuerit exactum juramen- 55
tum de non petenda relaxatione? R. Eſſe, qui volunt, tale juramentum non eſſe obligatorium, propter iniquitatem, quam continet, impediendo jus ſuperioris, & cooperando peccato alterius. Felin. in *c. Conſtitutus nu. 9. 14. 18. ſup. De reſcript.* Verùm non agitur de jure ſuperioris, ſed tantùm de facto jurantis, non petituri relaxationem, ut poſſit videri obligatorium; non tamen ita, ut abſolutionem ab hoc juramento petendi non ſit ſalva licentia juranti, aut coram ſuperiore factum proponendi, & ab illo petendi remedium. Securior tamen via eſt petendi relaxationem à tali juramento, quia hoc remedium numquam excluditur. Covarr. *De pactis p. 2. §. 3. nu. 2.* Suarez *d. lib. 2. c. 9.*

Q. IX. An pacto aut legi commiſſoriæ 56
in pignoribus additum juramentum ſit ſervandum? R. Eamdem eſſe hujus quæſtionis reſolutionem, quæ de uſuris ſolvendis, ſcilicet ſervandum quidem eſſe, quia ſervari poteſt ſine detrimento animæ jurantis; non tamen aliquod jus accedere ipſi creditori, ſed eum nihilominus teneri, ad lubitum debitoris, fructus reſtituere, aut eos in ſortem computare, ſecundùm ea, quæ dicta de reſtitutione uſurarum, quibus hoc pactum eſt ſimile. Nihil obſtante juramento, cui ſatisfecit jurans, permittendo fructus ex re cedere creditori, ut poſtea eos alia ex cauſſa repetat, propterea quòd ſine cauſſa ſint apud creditorem.

Q. X. An teneat juramentum poſterius con-
tra prius, cui contrarium? R. Si prius ſit lici- 57
tum & honeſtum, non poſſe obligare poſterius ei contrarium, propter materiæ defectum, quæ mala eſt. Nam cùm juramenti vis de ſe ſit æqualis, ſi præcedens obligationem induxit, ea non poterit per ſubſequens juramentum infirmari. Facit eò textus in *c. Sicut 22. inf. De ſponſalib.* ubi ſubſequens juramentum ſuper ſponſalibus cum Titia non ſolvit prius ſuper ſponſalibus cum Mævia, quòd ſit de re iniqua. Dico, ſi prius ſit licitum; nam aliàs prævalebit poſterius, ut in *c. Tua nos 24. h. t.* Idem dicendum, ſi præceſſerit nuda & ſimplex promiſſio, obligationem in conſcientia ponens; nam & hanc ſubſequens juramentum non poteſt dici conſtitui ſuper materia bona, ſed potius mala, quòd & priori promiſſioni honeſtæ contraveniens, peccato involvatur. Suarez *d. lib. 2. c. 19.* Sanchez in *Decal. lib. 3. c. 17. nu. 58.*

Q. XI.

58 Q. XI. An ſaltem actus poſterior contra prius juramentum teneat? R. Ex vi juramenti actum ſubſequentem irritum fieri non poſſe, ſi dependeat ex voluntate agentis, uti eſt revocatio procuratoris, contractus matrimonij; qui actus, & ſimiles, etiam poſitâ promiſſione juratâ de non revocando, de non ducendo aliam, valent, tametſi procurator revocetur, aut alia ducatur, cùm conſummatio actu contrarij præſupponat quidem pravitatem, propter prius juramentum, non cadit tamen in actum, ut malus eſt, ſed in effectum ejus, qui bonus eſt. Sic ſi juravi non donare, aut donare certam rem Titio, ſi eam poſtea do Mævio, pecco quidem, tenet tamen donatio, & alteri jus eſt quæſitum, propterea quòd ea res pendeat ex voluntate jurantis, lege non impeditâ: ut prius juramentum prohibeat quidem fieri, non tamen actum contrarium irritet, cùm tollat libertatem faciendi, non etiam ſimpliciter poteſtatem. Secus eſt, ſi non pendeat actus à voluntate agentis, ſed jure ſit invalidus: nam cùm ex ſolo juramento vim accipiat, quod eſt inutile ratione prioris, non eſt, cur actus poſterior valere poſſit. Covarr. *d. p.* 2. §. 2. *nu.* 3. Sanchez *d. c.* 17. *nu.* 19. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 5. *qu.* 3.

Q. XII. Quid ſi mulier juraverit non
59 alienare fundum dotalem, an ſubſequens alienatio, ſubjuncto juramento de ea non revocanda, revocari queat? R. Poſſe hoc videri, quòd talis promiſſio ex vi juris ſit invalida, & ex voluntate jurantis non poſſit reddi valida, propter prius juramentum, quod facit poſterius non poſſe ſervari ſine diſpendio ſalutis æternæ. Covarr. *d.* §. 2. *nu* 2. *ubi alios citat*. Videtur tamen contraria opinio habere probabilitatem, eo quòd poſterius juramentum ex parte materiæ non ſit illicitum, nec priori contrarium. Prius enim tantùm agit de non alienando, poſterius autem de non revocanda alienatione jam facta: quod non eſt contrarium priori, cùm non cadat in promiſſionem non alienandi, ſed in promiſſionem non revocandi jam factam alienationem, atque ita non verſetur circa idem; quod neceſſe eſt, ut ponatur contrarium alteri. Nec facit, quòd alienatio contra prius juramentum ſit mala; nam & mala eſt etiam ſine juramento. Suſtinendum tamen juramentum de ea non retractanda, quòd, ſecundùm dicta, nihil contineat iniqui ex parte materiæ, ſive non ſit de re, quæ ſine peccato impleri non poteſt, cùm juramentum prius legi conforme non ſit fortius ipſa lege. Gomez *ad L.* 53. *Tauri nu.* 58. Limitanda tamen poſterior opinio; Primò, niſi per prius juramentum ſit alteri jus quæſitum, quod ei non poteſt eripi per ſecundum *c.* 2. *De pactis in* 6. *c. Cum contingat* 28. *e. t.* ubi dicitur juramentum non poſſe vergere in præjudicium tertij. Secundò, niſi alter, cum quo contractus initur, ſit conſcius prioris juramenti: non quòd ſcientia ponat illicitum ex parte materiæ proximè juratæ, ſed quòd ponat turpitudinem ex parte ejus, cui juratur; cujus licet turpitudo non inſpiciatur ad juramenti valorem, *arg. d. c.* 6. ſed tantùm ipſius jurantis, dabit tamen facilem relaxationem. Vid. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 30. Sanchez *d. lib.* 3. *c.* 12. *nu. in lib.* 37. *& De matrim.* 6. *Diſp.* 13. *nu.* 3. 4. 5.

Q. XIII. An teneat juramentum ſuper actu 60
prohibito lege humanâ, eumque confirmet? R. Non videri valere, ſi actus abſolutè per legem ſit prohibitus, cùm habeatur malus, ac proinde non ponat materiam, cui accedat juramentum. Vt appoſitum nihil operetur cùm non poſſit eximere hominem ab obligatione juſtæ legis. Quod omninò procedit in lege reſpiciente bonum commune, cui nullus privatus renuntiare poteſt, *l. Ius publicum* 38. *De pactis, c. Si diligenti ſup. De foro compet.* Deinde peccatum eſt, paciſci in præjudicium boni publici & communis, & renuntiare juri alieno: ut juramentum, quod in tali materia verſatur, ſit iniquum, atque ita non obſervandum, ac proinde non poſſit actum confirmare. Idem eſt, ſi agatur de præjudicio tertij privati, quia & ea res continet iniquitatem, & ponit improbum juramentum, *d. c.* 28. *h. t.* Vid. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 26. *& De Legib. lib.* 5. *c.* 23. Sanchez *in Decal. d. lib.* 3. *c.* 12. *nu.* 42

Q. XIV. Quid in caſu, quo lex prohibens 61
actum, reſpicit tantùm jus privatum? R. Multorum eſſe ſententiam, ejuſmodi actum juramento confirmari: quæ tamen non videtur univerſaliter procedere, ſed diſtinctione utendum inter pacta reprobata per legem in favorem debitoris, & inter ea, quæ reprobata in odium creditoris, propter ejus turpitudinem. Nam poſteriori caſu certum eſt non confirmari actum ipſum, licet juramentum adjectum ſit ſervandum, ſi ſine peccato ſervari poſſit; uti dictum paulò antè de jurata promiſſione uſurarum, & de jurato pacto commiſſorio in pignoribus, quale juramentum per ſe tantùm ſtat, & obligat jurantem unicâ obligatione ad religionem pertinente. Vt tantùm ſit faciendum, quod eſt juratum, nec ſit neceſſarium confirmari contractum, qui nec habere poteſt confirmationem ex vi juramenti, nec ex adminiculo legis, cùm neutrum interdat fovere turpitudinem creditoris

Q. XV. An actus in favorem debitoris lege 62
prohibitus firmetur juramento? R. Eſſe, qui putent nec jure civili confirmari contractum, nec eſſe juramentum ſervandum, per *l. Non dubium Cod. De legib. & l.* 7. §. *& generaliter D. De pactis*, ubi juramenta remota à jure communi dicuntur non ſervanda, *L. Si quis pro eo D. De fidejuſſorib.* ubi non tenere juramentum, patet ex eo, quod fidejuſſor datus non

teneatur, qui tamen foret liber, ſi juramentum obligaret ipſum principalem: jure verò Canonico tale pactum ſervandum eſſe, & confirmari juramento, *per text. in c. Quamvis De pactis in 6. & d. cap.* 28. ubi præcipitur tale juramentum ſervari, ſi non vergat in detrimentum animæ jurantis, nec in præjudicium alterius. Barboſa *ad l.* 1. *p.* 1. *nu.* 73. *D. Soluto matrim.* Sunt tamen, qui nullam differentiam ponunt inter jus Canonicum & Civile, ſed utroque non tam contractum confirmari velint directò & formaliter, quàm indirectò, & ſaltem quoad effectum. Vt juramentum non cadat immediatè in contractum, ſed in promiſſionem illi conjunctam, eamque confirmet, ut non prohibitam à jure, licet contractus ipſe ſit prohibitus. Sic inhibita quidem alienatio rei dotalis, non tamen inhibitum mulieri non contravenire; hoc enim lex arbitrio relinquit mulieris, quæ ei renuntiando per juramentum, tenetur obſervare. Et ita accipiendum *d. c. Quamvis & Auth. Sacramenta Cod. Si adverſus vendit. in V. ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis.* Nec facit quod *d. c.* 28. dicatur mulieris conſenſus non obligatorius in talibus, ſecundùm legitimas ſanctiones; nam hoc accipiendum de ipſo alienationis contractu, non etiam de pacto de non contraveniendo, cùm lex non cogat mulierem ad revocandam rem alienatam, nec peccato eam obnoxiam faciat, repetendo; ſed velit tantùm ejus conſenſum in alienationem non officere, quò minùs actionem in rem exerceat, *Auth. Sive à me C. Ad S. C. Velleian.* Ad *d. l. Non dubium* reſpondent, illam loqui de ipſo contractu in ſe, non etiam de promiſſione non contraveniendi illi conjunctà. Quo modo & loquitur *d. §. & generaliter.* Volunt tamen communiter, contractum in privatum commodum prohibitum per leges civiles jure Canonico confirmari, ſi non ſit contra bonos mores naturales.

36 Q. XVI. An juramentum metu extortum ſit ſervandum? R. Non eſſe quæſtionem de metu ſine injuria illato, cùm pro certo habeatur, tale eſſe ſervandum, quòd obligatio, cui accedit juramentum, ſit voluntaria ſimpliciter & obliget, *l.* 3. *§.* 1. *l. Si mulier* 21. *in princ. D. Quod met. cauſa geſt. erit*; ut non obſtet metus, quò minùs juramentum teneat: ſed tantùm eſſe quæſtionem de metu per injuriam illato. Nam Abbas in *d. cap.* 28. *nu.* 7. dicit, non obligare juramentum tali metu extortum ſuper actu per legem prohibito. Contrarium tamen receptius, ſcilicet ſervandum eſſe juramentum, ſi ſit ſuper materiâ capaci, & honeſtè impleri poſſit. Quòd probatur, *cap. Si verò* 8. *cap. Verùm* 15. *hoc tit. cap. Abbas* 2. *& cap.* 4. *ſup. De his quæ vi metuſ cauſ.* ubi per metum injuriâ illatum juramento confirmata dicuntur irritanda, non etiam irrita eſſe; ut præſupponenda ſit obligatio: & ita tenet Covarr. *ad* 4. *Decret. p.* 2. *cap.* 3. *§.* 5. *nu.* 2. *poſt alios, quos ibidem citat, quibus adde* Matth. de Afflictis *Deciſ.* 263. Suarez *De Juram.* 2. *cap.* 10. Sanchez *in Decal. lib.* 3. *c.* 11. *nu.* 13. Ratio eſt, quòd nec metus ſolus, nec ſola injuria, nec utrumque ſimul auferat intentionem & voluntatem obligandi, cùm coacta voluntas ſit voluntas, & injuria nihil conferat ad minuendum voluntarium: ut non obſtante metu injurioſo ſit verum juramentum, quod conſequitur ſua obligatio.

Non obſtat textus in *cap.* 2. *h. t.* ubi dicitur nullis juramenti vinculis conſtringi, qui metu coactus juravit: nam dicendum, illis verbis non ſignificari, juramentum illud non obligaſſe, ſed ita non obligaſſe, quin jurare coactus juſtam habeat petendæ abſolutionis cauſſam, quæ & in iſto textu indulgetur.

Nec rectè objicitur, votum metu juſto emiſſum non obligare; ut nec matrimonium metu juſto contractum tenere: nam hoc eſt propter ſummam eorum libertatem, quam viſum Eccleſiæ in iſtis permittere, propter ſtatus perpetuitatem, in quo coactio difficiles cauſſaret exitus.

Itaque juramentum ſervandum, ſi poſſit honeſtè ſervari, ex parte jurantis ſaltem, uti dictum de uſuris ſolvendis.

Sic & qui latroni juratò quid dare promiſit pro dimiſſione, tenetur: nam licet per injuriam coactus ſit promittere & jurare, juravit tamen, & quod juravit ſervare poteſt ſine animæ detrimento, proinde cogitur Domino reddere juramentum. * Hinc & relaxa- 64
tus è carcere ſub juramento de redeundo, tenetur redire, non tantùm, ſi carcer ſit juſtus, & juſta timeatur pœna mortis; quia res juſta eſt promiſſa juramento, quod ideo ſervandum: ſed etiamſi injuſtus ſit carcer, aut injuſta timeatur mors, cùm non vergat in animæ diſpendium talis juramenti obſervatio; imò contineat opus virtutis, ejus verò omiſſio deceptionem. Nec obſtat, quòd ſe offerre morti ſit malum, cùm ſubinde liceat ex juſta cauſſa, quam hîc ponit juramentum. Contrarium multis tenet Covarr. alios citans, *Var. Reſol. cap.* 2. *nu.* 7. Navar. ſimiliter alios allegans in *Summa cap.* 12. *nu.* 18. Suarez *d. cap.* 10. *nu.* 10. Sanchez *d. cap.* 11. *nu.* 25. Quorum opinio poteſt procedere, quando periculum non fuit prævíſum, aut cogitatum: facit enim ignorantia non ſubeſſe animum jurandi, atque deficere conditionem, quæ ſubeſt, ſcilicet ſi ſine periculo redire poſſit. Et licet etiam conſcius periculi juraſſet, tamen non ſpectandum, quid fuiſſet juraturus, ſed quid & quatenus juraverit. Vti nec facit, quòd, niſi juraſſet reditum, in eodem

fuiſſet

fuiſſet periculo, quia ſatis eſt, quòd non juraverit ſe rediturum eum illo periculo. Vid. Malder. *De iuſt. & relig. Tract.* 10. *c.* 6. *Dubio* 6.

65 Q. XVII. An juramentum doloſè extortum inducat obligationem? R. Dolum circa rei ſubſtantiam irritum ponere contractum. Ratio non eſt in injuria, quæ in extorquendo juramento intervenit; nam iſta nihil facit ad invalidandum juramentum: ſed in defectu voluntarij conſenſus, quem ponit dolus. Circa cauſſam verò extrinſecam moventem ad jurandum, ſive circa qualitatem accidentariam rei juratæ, non irritare, cùm non auferat conſenſum circa rem principalem. De errore idem eſt judicium, ſcilicet quòd non obliget, quando eſt circa rei ſubſtantiam, quia ponit incognitum, ad quod non extenditur juramentum aut obligatio ex eo; cùm error faciat, non fuiſſe jurantis intentionem, comprehendere rem aliam ſub ſua promiſſione, quàm propoſitam ſive intentam. Neque ſufficiet in generali eſſe intentionem jurandi, cùm debeat eſſe in particulari.

66 Videtur dictis obſtare, quòd in *Auth. Sacramenta puberum Cod. Si adverſus vendit. & in c. Quamvis De pactis in* 6. *& d. c.* 2. *h. t.* comparetur dolus & metus; ut, ſi ille faciat non tenere juramentum, idem de hoc ſit dicendum, cujus tamen contrarium paulò antè probatum. Sed dicendum, non æquiparari ibi dolum & metum quoad totale impedimentum, ſed tantùm quoad effectum, habitâ proportione impedimenti ex parte conſenſus: quem dolus quidem totum aufert, cauſſans ſimpliciter involuntarium, atque ita ipſius juramenti effectum omninò impediens; metus verò cauſſat quidem involuntarium, ſed ſecundùm quid tantùm: relinquit enim abſolutum conſenſum, cùm neque tollat cognitionem ex parte intellectus, neque ex parte voluntatis illam cogat, ſed potiùs inclinet ad conſentiendum in aliquid: quia tamen ſecluſo metu nollet is, cui infertur, datur facilis abſolutio. Vid. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 11. & Sanchez *d. c.* 11, *nu.* 38.

67 Q. XVIII. An enormiſſima læſio, quæ ſuberat tempore præſtiti juramenti, faciat ei contraveniri poſſe? R. Ita aliquos ſentire, quos citat Gutierrez *ad d. Auth. Sacramenta nu.* 96. propter dolum in re, qui ſubeſt: veriorem tamen & ſecuriorem in animi judicio eſſe ſententiam contrariam, ſcilicet reum non poſſe contravenire juramento ante petitam abſolutionem, quòd dolus talis non auferat conſenſum, ſed det juſtam cauſſam petendi abſolutionem, juxta *c.* 1. *h. t.* Covarr, *ad d. c. Quamvis p.* 3. *§.* 4. *nu* 5.

68 Effectus juramenti, habentis ſupradictos tres comites, eſt, quod omninò ſit ſervandum ab eo, qui præſtitit, *ut paßim h. t. & c.* 1, *& Zoeſius ad Decretal.* 3. *ſup. De pactis*: ubi pactum ſervari præcipitur, ut multò magis ſervandum ſit juramentum, quod ponit firmiorem obligationem, reſpectu Dei in teſtimonium vocati; ut violatio ejus non fiat ſine gravi peccato, ſi res ſit gravis.

Quæritur autem, An violatio juramenti ſuper re levi ponat reatum mortalem? R. Non eſſe quæſtionem de juramento adſertorio, cùm inter omnes conveniat, illius falſitatem ponere peccatum mortale, etiam poſitâ materiâ leviſſimâ; quia Deum adducere in teſtem mendacij, eſt graviſſima injuria, abſtrahendo à quacumque materia, cujus levitas eſt accidentaria ad gravitatem malitiæ juramenti, nec deminuit illa id, quod per ſe eſt in objecto perjurij, formalem ſcilicet inordinationem inventam in tali materia, reſpectu talis peccati. Vt non obſter, quod de furto objici poſſet, quod veniale facit materiæ levitas; nam illa deminuit nocumentum per acceptationem rei alienæ, in quo conſiſtit peccatum. Quod & procedit in eo, qui falſum putans jurat, quod in ſe verum eſt, quia formaliter jurat falſum. Poſſet tamen à mortali excuſari ex defectu plenæ deliberationis aut inadvertentiæ, qui eſſe poteſt tam exiguus, ut excuſet ſaltem à mortali. Hæc ita quoad defectum veritatis. Defectus judicij, modo adſit veritas ſufficienter cognita, non ponit ſemper mortale in jurante, cùm levitas materiæ faciat eſſe veniale tantùm; neque enim adducitur Deus in teſtem falſitatis, & per talem invocationem non agitur contra aliquod Dei attributum, ut macula in eo non ponatur: & licet fiat quid contra auctoritatem Dei, unde peccatum aliquod eſt, non tamen deſtruitur ejus Majeſtas. Idem dicendum de defectu juſtitiæ, quia nec hic evacuat directè finem juramenti, nec facit Deum teſtem mendacij, ſed ad ſummum teſtem rei indecentis, quæ res per ſe non ponit gravem injuriam. Vid. Suarez 3. *De Iuram. c.* 4. Sanchez *d. lib.* 3. *c.* 4. *num,* 3. *&* 6. Azor. *Inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 5. *qu.* 3. 69

Major quæſtio eſt, An violatio juramenti promiſſorij ex levitate materiæ poſſit eſſe venialis? R. Ita velle Navarr. in *Manuali cap.* 12. *nu.* 10. *& cap.* 18. *nu.* 7. argumento furti, injuriarum, & ſimilium, in quibus parvitas à mortali excuſat: quem & alij ſequuntur, dicentes, non implere promiſſum non eſſe ſemper mortale ex parte materiæ, modò à principio juramentum rectâ intentione ſit emiſſum; ex ratione, quòd non ſit vocatus Deus in teſtem mendacij, propter rectam intentionem jurantis, ut mentitus eſſe dici nequeat. Sed non adimplens promiſſum ſub divina auctoritate, infidelitatem committere cenſetur; quæ ut poteſt ex cauſſa honeſtante extra vitium eſſe, ita etjam ratione parvitatis materiæ deminui: quæ opinio eſt valde probabilis. Tutior 70

tamen mihi videtur contraria, ſcilicet ex parte levitatis rei non excuſati à mortali pejerantem, quòd, uti jam dictum, quantitas materiæ non conferat ad augmentum aut diminutionem peccati, niſi quando ipſa materia eſt objectum immediatum & per ſe ipſius peccati, uti in furto & injurijs: hic autem non eſt materia res ipſa, ſed ipſa adſertio, quatenus vera aut falſa, in cujus confirmationem Deus adductus: ad cujus reverentiam pertinet, jurans faciat id, quod juravit, qui aliàs gravis irreverentiæ notaretur, quia quantum in ſe eſt faceret Deum eſſe teſtatum falſum. Covarr. 1. *Variar. Reſol. cap.* 1. *nu.* 2. qui in argumentum hujus opinionis adducit *c.* 6. *h. t.* in quo, qui juravit uſuras ſolvere, cogitur Domino reddere juramentum; licet ea res habeat parum utilitatis, cùm ſolutas condicere poſſit ſolvens, & accipiens teneatur eas reſtituere. Poteſt tamen cauſſa excuſans peccato ſubeſſe, propter tacitam conditionem, aut mutationem circa promiſſum: v. g. ſi quis juraverit ſe redditurum depoſitum gladium repetenti, non tenetur eum reddere furioſo poſtea facto aut ebrio, *arg. l. Bona fides D. Depoſiti*, Cicero *lib.* 3. *De Offic.* Seneca 4. *De benef. cap.* 10.

71 Effectus itaque juramenti eſt, ut omninò ſervandum & implendum ſit, etiamſi non exigat is, cui juratum, quando nimirum abſolutam ponit obligationem, veluti, Iuro, quòd decem dabo Kalendis Martijs: niſi actus promiſſus exactionem involvat, v. g. ſi quis juraverit ſe mutuum daturum Titio; intelligitur enim, ſi petierit.

72 Quæri hîc poteſt, An juramento ſatisfiat compenſando? R. Communem Canoniſtarum opinionem eſſe, non ſatisfieri, ut videre eſt ex Covarr. *De pactis p.* 1. *§.* 4. *nu.* 55. *per text. in c.* 7. *h. t.* Contrariam tamen eſſe veriorem, nixam ratione, quòd nihil interſit, compenſet quis, an ſolvat, *l.* 4. *D. De compenſat.* Paria enim ſunt quoad effectum, *l. Si debitor D. Qui potiores in pig. hab.* ex paribus autem quid fiat nihil intereſt. Nihil facit *d. c.* 7. quia tantùm in genere dicit, non poſſe eo caſu pignus repeti ante ſolutionem; ut non poſſit videri excluſa compenſatio, cùm Pontificis non ſit alia mens, quàm non poſſe repeti pignus ante ſatisfactionem, quæ contingit compenſando: ibi autem necdum ſatisfactum, quia non conſtat tot fructus perceptos, qui ſortem adæquent. Covarr. *d. loco.* Hæc ita, ſi ſimpliciter quis juravit ſolvere, nihil de reali traditione cogitans; nam aliàs non ſatisfieret juramento per compenſationem, quia diverſa eſt à reali ſolutione. Vid. Suarez *lib.* 2. *De Iuram. c.* 37. Sanchez *d. lib.* 3. *c.* 57. *nu.* 15.

73 Q. II. An jurans rem ſemel promiſſam commutare poſſit? R. Non poſſe, invito creditore: ſequitur enim juramentum naturam contractus, cui ſubjungitur, qui eſt in ſpecie adimplendus; ut non ſit licentia debitori commutandi rem promiſſam in aliam etiam meliorem, *l.* 2. *§.* 1. *D. Si certum pet.* neque enim jus alicui quæſitum auferendum. Facit, quòd juramentum obliget ad id, quod juratum; hoc autem non facit aliud agens, vel dans, licet æquivalens, aut melius. Dico, invito creditore; quia ex conſenſu ejus poteſt fieri commutatio, non ſolùm in melius, ſed & in minus; poteſt enim quilibet ſibi præjudicare. Vid. Gutierez *De Iuram. p.* 3. *c.* 6. Suarez *lib.* 3. *c.* 36.

Q. III. An juramentum per procuratorem præſtitum obliget dominum? R. Certum eſſe, 74
hoc juramentum per procuratorem præſtari poſſe, & non obligare jurantem, ſed eum, cujus nomine juratur, qui per alium agens ipſe agere videtur. Quò facit, quòd matrimonium rectè per alium ineatur, obligetque ipſum mandantem, non etiam procuratorem, ut dicetur infrà *lib.* IV. Opus eſt tamen ſpeciali mandato, & jurandum in animam mandantis: nam ſi citra mandatum & in animam propriam quis juraverit, non aliùs quàm jurans obligari poſſet. Vbi & opus eſt, non ſit revocatum mandatum; tunc enim juramentum non teneret mandantem, modò revocatio antè ad notitiam procuratoris pervenerit: aliàs obligaretur mandans, ſaltem in foro exteriori, excepto matrimonio, *c. fin. De procurat. in* 6. in quo non tenetur ad matrimonium complendum per procuratorem initum, quem antè pænituit mandati & conſenſus, licet mutatio non pervenerit ad notitiam procuratoris. Ratio eſt in libertate matrimonij.

Q. IV. An juramenti obligatio tranſeat 75
ad hæredes? R. Ad ſucceſſorem ejus, cui juratum, tranſire. Pro qua parte adducitur textus in *c. Veritatis* 14. *h. t.* & facit deciſio *l. Si pactum* 9. *D. De pactis*, ubi pactum cum aliquo factum intelligitur etiam pro hærede factum: unde pro regula receptum, contrahentem non ſibi tantùm, ſed etiam hæredi caviſſe cenſeri. Sic & juramentum fidelitatis præſtitum domino feudi cenſetur & præſtitum ejus ſucceſſori. Ad ſucceſſorem autem ejus, qui juravit, minimè tranſire, habet communis reſolutio, quòd contineat perſonale vinculum, ipſum jurantem dumtaxat ſtringens, non etiam alium. Covarr. *De pactis p.* 1. *§.* 5. *nu.* 11. Ratio diverſitatis eſt, quòd poſteriori caſu ſint plures diſtinctæ perſonæ, ut unius factum alterum non tangat; priori verò caſu plures perſonæ ſint objectum juramenti, quod ipſe jurans intendit: niſi de contraria mente conſtet, quod ſcil. tantùm perſonæ ſe adſtringere voluerit, non hæredi ejus. Licet autem non teneatur hæres jurantis ex ejus juramento, tenetur tamen ex ejus promiſſione, cùm ſuccedat in omne defuncti jus activè & paſſivè, *l. Ex contractibus* 49. *D. De obligat. & act.* Si

ct. Si tamen promiſſio ſit valida, & alteri jus contulerit; nam aliàs per ſe ſpectata non tenebit hæredem, ne quidem vi juramenti, cujus obligatio cum auctore eſt finita.

76 Q. V. An actio ex juramento promiſſorio detur? R. Verius eſſe, nec dari jure civili, quo juramentum non eſt modus inducendæ obligationis, nihil obſtante *Nov. Leonis* 72. quia non recepta; nec jure Canonico, quod nullibi patet actionem dediſſe. Nec facit, quòd ſervari juſſerit, neque enim hoc tam per actionem, quàm per officium judicis Eccleſiaſtici, ad evitandum perjurij peccatum, *c. fin. De procurat. in* 6. quod tanto eſt gravius, quo ſanctius eſt id, per quod temerè juratum. Vide de hoc plura *D. h. t. nu.* 86.

77 Dicta de effectu juramenti procedunt, niſi materia promiſſa ſit extincta, aut facta impoſſibilis, quia ad impoſſibilia nulla eſt obligatio; aut turpis, ex eadem ratione: ſi conditio, quæ ſuberat, etiam tacitè non fuerit impleta, aut ei contraventum, quia non ſervanti conventa non eſt ſervandum juramentum eo nomine præſtitum.

78 Facit & partis, cui res promiſſa, remiſſio ceſſare ejus obligationem, quia quiſque juri ſuo renuntiare poteſt. Nihil faciente, quòd in teſtimonium ſit adductus Deus; hoc enim quatenus pars vult, cui res promiſſa cedit: nam ſi alteri cedat, nihil operabitur remiſſio ejus, cui factum juramentum, veluti pauperi dare eleëmoſynam, ingredi Religionem, cùm non in gratiam ejus, cui juratur, ſed tertij Deus vocetur in teſtem; ut ſine perjurio nequeat contravenire jurans. Vide dicta *D. h. t. nu.* 88.

79 Facit item relaxatio per ſuperiorem (ejus enim auctoritas ſemper cenſetur excepta, *c. Veniens* 19. *h. t.*) ceſſare juramenti effectum. Talem eſſe ſummum Pont. extra dubium eſt. Idem etiam competit Epiſcopis, & habentibus Epiſcopalem juriſdictionem. Covarr. *De pactis p.* 1. §. 3. *nu.* 14. Inferioribus non competit ea poteſtas, niſi fortè tamquam Confeſſoribus vi Bullæ aut privilegij, quatenus non ſubeſt tertij præjudicium. Videtur autem requiri cauſſa, ut læſio, gravis metus, *c. Si verò* 8. *h. t.*

80 Vbi quæſitum, An poteſtas civilis ſive temporalis poſſit juramenta relaxare? R. Negare hoc Covarr. *d. loco nu.* 22. ex ratione, quòd juramentum ponat vinculum ſpirituale, cujus relaxatio ſpectat ad actum ſpiritualis poteſtatis, non etiam civilis, quæ ſe non immiſcet ſpiritualibus, *c. fin De foro compet. in* 6. Dici tamen poteſt, Principem poſſe relaxare juramentum præſtitum alteri homini. Probatur ex eo, quòd privatus homo, cui eſt juratum, poſſit illud relaxare & remittere: ut etiam Princeps poſſe debeat, ubi cauſſa concurrit, quæ facit Principem etiam poſſe alteri jus ſuum eripere. Et hoc, quando agitur de relaxatione per modum condonationis, quæ fit ex parte hominis, cui facta promiſſio; non ſi agatur de relaxatione, quæ fit ex parte Dei, quæ ſpectat ad ſpiritualem poteſtatem. Vid. Barboſa *ad l. Titia* 35. *D. Soluto matrim.* Suarez *De juram. lib.* 2. *c.* 38. *nu.* 6. *& c.* 41. *nu.* 14. *&* 17. 81

Irritatio juramenti ſpectat ad eos, qui habent jurantes ſubjectos ſuæ poteſtati aut gubernationi, ut ſunt parentes, mariti, Prælati regulares, quibus etiam competit jus irritandi vota ſuorum, quatenus ijs præjudicant, ut dicetur infrà, *tit. De voto.* Hæc ita de juramento promiſſorio. Ab aſſertorio non poteſt abſolutio peti aut dari, quia parti jus eſt quæſitum, cui per abſolutionem aut relaxationem injuria fieret.

Quantum ad interpretationem juramenti, 82
illa facienda potiſſimè ſecundùm naturam actus, cui adjungitur, *l. fin. Cod. De non numer. pec.* Iuramentum enim ex ſe non mutat vel auget naturalem obligationem actus, ſed tantùm illi addit religionis vinculum, quatenus actus natura non eſt excluſa, ut in *c. Ex reſcripto* 9. *h. t.* ubi mulier, quæ juratò fidejuſſit, non poteſt uti beneficio S. C. Velleiani, quod iſtud non compatiatur juramenti vinculum, qua de re videatur Covarr. *De pactis p.* 2. §. 3. *nu.* 8.

Strictè autem interpretandum juramentum; 83
non obſtante, quòd concernat favorem religionis: nam cùm hæc obligatio pendeat ex voluntate jurantis, veroſimilius eſt eum voluiſſe quàm minimùm ſe obligare. Talis enim interpretatio ſumi ſolet, quando agitur de inducenda obligatione. Abbas in *c. Cùm Clerici in fine inſ. De verb. ſignif.* Quò facit deciſio *c. pen. h. t. & c.* 1. *eod. in* 6. ubi juramenti de ſervandis ſtatutis ea fit interpretatio, ut non extendatur ad ea, quæ poſtea ſunt ſtatuta. Vid. Suarez *De juram. lib.* 1. *cap.* 11. *nu.* 17.

Habet & juramentum eam interpretationem, ſi res in eo ſtatu maneat, *c. Quemadmodum* 25. *h. t.* Accipiendum item juxta veroſimilem mentem jurantis, prout propria & communis fert ſignificatio verborum.

Vnde quæſitum, An juramentum doloſum 84
vel ſimulatum inducat obligationem? R. Pro affirmativa facere *can. Quacumque* XXII. *q.* 5. qui dicit, quacumque arte verborum quis juret, Deum tamen, qui conſcientiæ eſt teſtis, ita hoc accipere, ſicut ille, cui juratur, intelligit. Facit & regula, quòd dolus & fraus ſua nemini debeat prodeſſe. Contrariam tamen ſententiam videri probabiliorem, ſcilicet accipientem per fraudem & dolum verba in alio ſenſu, quàm præ ſe ferunt, & quàm accipiuntur ab eo, cui juratur, atque intentionem ſuam accommodantem ad ſignificationem & ſenſum à ſe intentum, non obligari ex vi juramenti directè ad implenda verba, juxta ſenſum ejus, cui juratur, ſed proprium tantùm. Probatur per textum generaliter loquentem in *can. Hu-*

mana aures XXII. *q.* 4. ubi non verba, ſed intentio & voluntas conſideranda dicitur, cui verba deſerviunt, non contrà; ut, cùm intentio hîc deſit, vel limitata ſit, non poſſit aliam producere obligationem, quàm intentam.

Nihil obſtat *d. can. Quacumque*, quia non loquitur de effectu inducendi obligationem, ſed committendi culpam, quoad Deum, in quem propter fraudem commiſſam peccatum eſt. Nec patrocinatur hîc fraus ſui doloſo, cùm graviter peccet; & commodum temporale interdum quidem ex dolo ſuo aut maleficio quis reportat, de facto potiùs, quàm de jure, ut vult reg. allata. Nihil etiam facit, quòd dictum ſuprà, intendentem jurare cum intentione ſe non obligandi, nihilominus obligari, quia ibi eſt voluntas jurandi, quam tamquam cauſſam ſequitur obligatio ut effectus: hic autem voluntas deeſt, vel non alia eſt, quàm limitata, ut non aliàs teneatur jurans.

85 Denique quæſitum & illud, An amphibologiâ uti liceat juranti citra perjurium? R. Prudenti viro amphibologiâ uti licere, citra perjurium, ubi cauſſæ neceſſitas aut utilitas exigit: qualis eſt, ſi agatur de ſalute corporis, de honore, de re familiari, aut alio actu virtutis, cujus occultatio eſt expediens; modò reſtrictio mente concepta ſit proportionata verbis, & materiæ, de qua agitur, vel talis, quæ ſi voce exprimeretur, & cum alia orationis parte conjungeretur, congruum & verum ſenſum efficeret, ex quo apta & conveniens reſponſio reſultaret. Sic ſi petatur rei ſecretæ revelatio, poteſt quis jurare, ſe neſcire, cum tali reſtrictione, ut roganti dicatur. Iudici non debitè roganti, aut non competenti licet negare id, quod verum eſt, ſubintelligendo, quatenus dicere teneor: & Confeſſarius eadem reſtrictione poteſt negare ſe audiviſſe in Confeſſione alicujus peccatum, ut ſcilicet detegat, Navar. *ad d. can. Humana aures q.* 1. *&* 2. *nu.* 7. Sic multa leguntur in ſacra Scriptura de Patriarcha Iacob, de Iudith, & alijs, imò & de ipſo Salvatore, quæ citra reſtrictionem non poſſent ſalvari. Sententia hæc videtur probari *d. can. Humana*, qui habet, conſiderandam eſſe humanam intentionem, & ſecundùm eam Deum judicare. Nec eſt, quòd dicatur proximus per talem amphibologiam decipi in foro exteriori, quia cauſſa id permittit, quæ ſi non ſubſit, non foret extra reatum jurans. Quo modo judicem competentem juridicè rogantem non licet tali amphibologiâ aut æquivocatione ludere, quia injuſta. Cavendum tamen, ne ex iſto amphibologiæ uſu ſumatur nimia loquendi vel jurandi licentia, quia foret contra bonos mores. Citra calliditatem aliud mente agitans aliquid jurans non tenebitur, niſi juxta ſuum conceptum; ſerviunt enim verba intentioni, non contrà. Covarr. *De pactis p.* 1. *§.* 5. Vid. Navarr. *d. can. Humanæ & in Manuali c.* 12. *nu.* 8. 9. *&* 19. *& c.* 25. *nu.* 41. Leſſ. *De Iuſt. & iure lib.* 2. *c.* 42. *Dubit.* 4. *nu.* 22. *& Dub.* 9. *nu.* 47. & D. Malder. *De abuſu reſtrict. mentalium.* Sunt & aliæ ſpecies juramenti, veluti calumniæ, in litem, purgationis, teſtimonij, de quibus ſuis locis.

TITVLVS XXV.

De Exceptionibus.

SVMMARIVM.

1. *Exceptio quid?*
2. *Diviſio exceptionum varia.*
3. *Præcipua eſt in reales & perſonales; & harum in dilatorias & peremptorias.*
4. *Exceptione qui uti poſſint.*
5. *Dilatoria quando proponenda.*
6. *Quando peremptoria.*
7. *An & poſt ſententiam, & à quibus?*
8. *Pluribus exceptionibus reo uti permiſſum.*
9. *Exceptioni opponitur replicatio, & huic duplicatio &c.*

IMpletâ actoris intentione, ad exceptionem admittitur reus. * Quo nomine latiùs ſumpto venit quævis defenſio; ſtrictè autem excluſio actori opponi ſolita, 1
ad excludendum id, quod in intentionem condemnationemve eſt deductum, *l.* 2. *l. Exceptio* 21. *h. t.* Iuris gentium eam eſſe verius eſt, cùm ſpectet ad defenſionem ſui, & ſic excluſiva actionis, quæ origine eſt jûris gentium. Abbas *hîc in Rubr.* Cujus autem juris eſt actus, ejuſdem & eſt diſtractus.

Variè dividitur. Aliam juris, aliam facti 2
quidam ponunt: quæ diviſio non ſubſiſtit, cùm exceptio facti propriè non ſit exceptio. Eſt enim Excipere actionem excludere, quod non competit iſti exceptioni, per quam negatur actio eſſe. A cauſſa efficiente alia eſt Civilis, alia Prætoria, quæ diviſio ſpectat ad jus civile, de qua actum *Inſtit. eod.* Alia juſta, alia injuſta.

Præcipua diviſio eſt, quòd aliæ ſint Reales, 3
quæ rei cohærent, eamque ſequuntur, danturque non tantùm principali, ſed & fidejuſſori, mandatori; aliæ Perſonales, quæ dantur intuitu perſonæ, aut cauſſæ, eamque non egrediuntur, *l.* 7. *D. eod.* Hæ aliæ ſunt Perpetuæ & Peremptoriæ, aliæ Temporales & Dilatoriæ. Illæ ſemper objici poſſunt in qualibet litis parte, unde Perpetuæ dictæ, & tollunt, perimuntque omninò actoris intentionem, unde dictæ Peremptoriæ, ut doli mali, metus, erroris, & ſimiles. Hæ non perimunt ipſam actionem, ſed ſuſpendunt & differunt ad tempus, quæ poſtea utilis, unde dictæ Dilatoriæ & Temporales, cujuſmodi eſt pacti de non petendo ante tempus,

pus, *Inſtit. h. t. §. temporales.*

4 Spectat exceptio, uti dictum, ad ſui defenſionem, ut ab ea proponenda nemo arceatur: adeò ut etiam excommunicato liceat excipere, *c. 5. h. t.* uti & ab appellationis proſecutione non repellitur reus per exceptionem excommunicationis, *c. Significaverunt 11. h. t.* Sic & recuſat judicem, *d. c. 5.* licet agere illi non permittatur, in odium excommunicationis, ut citiùs ad cor redeat, & ne quis cogatur cum eo communicare cum periculo animæ, *c. Exceptionem 12. h. t.* Ut ei agenti rectè opponatur exceptio excommunicationis, etiam ab eo, qui cum eo ſcienter communicavit; qui etſi deliquerit, non removetur tamen ab hominum communione, *cap. 2. h. t.* Quòd ſi pars exceptionem omiſerit, judicis incumbit officio eamdem repellere, *d. c. 2.*

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate excipiens, minimè eſt audiendus, *c. 3. h. t.* cùm quod in ſe quis probet, non debeat in alijs reprobare; ut & è contrà conſonum juri & viri boni officio, quod in alio reprobat, in ſe non probare, juxta tit. D. *Quod quiſque iuris in alium ſtatuerit &c.*

5 Quod ad tempus exceptionum proponendarum attinet, id diverſum eſt. Nam dilatoriæ pleræque ante litis conteſtationem ſunt proponendæ, cujus & ingreſſum impediunt, *l. pen. C. h. t. & l. fin. D. eod.* quia reſpiciunt ea, quæ judicium potiſſimùm conſtituunt, perſonas ſcil. locum, tempus: quo jam conſtituto, præpoſterè proponerentur, cùm pars ijs renuntiaſſe videatur, ante litem, aut intra terminum à judice adſignatum eas non proponendo, *c. 4. h. t.* niſi poſtea ex nova cauſſa emerſerint, aut juſta ignorantia obſuerit juramento adſerta, aut de ijs poſtea proponendis proteſtatus ſit reus, *d. c. 4.* aut judicium reddatur rettò nullum. Quo modo falſi procuratoris exceptio etiam lite currente opponitur; neque enim ſententia talis dominum ligaret, cùm inter alios acta alijs non præjudicent. Proponitur & excommunicationis exceptio quandocumque, *d. c. 12* ex ratione paulò antè dicta. Has etiam ante judicium probandas eſſe eſt verius, ne reſpondendo in judicem conſentire, agentiumve perſonis approbare videatur reus, *Gloſſa & DD. in l. Exceptionem 19. Cod. De probat.*

Dixi, pleræque; quia ſunt & dilatoriæ exceptiones ipſam cauſſam reſpicientes, quæ poterunt & poſt litem cœptam objici, & probari, cùm non videatur reus in ullo ſibi præjudicate, ante litem non proponendo; cum ea, quæ cauſſam concernunt, non niſi conſtituto judicio ſint proponenda & tractanda

6 Hinc peremptoriæ poſt litem cœptam proponuntur, quia judicium conſtitutum concernunt, *l. Si quidem 9. C. h. t. l. Peremptorias 2. C. Sententiam reſcindi non poſ.* Quædam tamen earum etjam ante litem proponuntur, cujus conteſtationem impediunt, quòd ex earum objectu appareat aut actionem non competere, aut ſolutum eſſe; cujus ordinis ſunt, rei judicatæ, tranſactionis, jurisjurandi, *c. 1. De litis conteſt. in 6. ubi Gl.* quæ ideo & litis finitæ dicuntur. Ratio eſt, quòd præter rem principalem etiam concernant inſtantiam.

Poſt ſententiam ne quidem peremptoriæ rectè objiciuntur, *d. l. Peremptorias*, quia poſt ſententiam nemo pulſatur. Excipitur exceptio S. C. Macedoniani, & Velleiani, hæc favore mulierum, illa odio fœneratorum, ut & poſt condemnationem proponantur, *l. Tamen 11. D. Ad S. C. Macedon* quòd non tam ſententiam impugnent, quàm executionem. Eſt & militi poſt ſententiam excipere permiſſum, *l. 1. C. De iuris & facti ignor.* Uti & donatario licet poſt ſententiam opponere beneficium competentiæ, *l. Neſennius 41. §. fin. D. De re iud.* quòd non tam ſententiæ injuſtitiam arguat, quàm executionis rigorem. Idem quoque videtur dandum patrono, ſocio, & alijs, quibus eſt iſtud beneficium, eadem militant ratione; quæ & habet locum in compenſatione, *l. 2. C. De compenſat.* Auditur & Clericus poſt ſententiam excipiens, *c. 3. inf. De ſolut.* Quæ ita procedunt, niſi exceptio antè oppoſita à judice fuerit rejecta; tunc enim ejus oppoſitio tamquam injuſta non impediet, quò minùs ſententia tranſeat in rem judicatam, non oppoſitâ appellatione, *c. Subotta 21. in fine inf. De ſent. & re iud.* 7

Poteſt autem quis non unâ tantùm, ſed & pluribus exceptionibus uti, quia plures defenſiones non ſunt prohibitæ, *l. 5. C. h. t.* etiam diverſis, *l. Nemo D. eod.* non tamen contrarijs, ne videatur opponens ſibi contradicere; niſi alternativè proponantur, & conditionaliter, ad tollendam contrarietatem, Zaſ. *ad d. l. Nemo.* Nec obſtat, quòd actor unâ actione tantùm experiatur, *l. Nemo 43. §. 1. D. De R. I.* nam ille paratus ad judicium venit, ideoque apud ſe rectè ſtatuit, quâ actione utatur: reus verò ad judicium imparatus trahitur, qui poſſet jus ſuum immerітò amittere, ſi non niſi uno modo poſſet ſe defendere. 8

Exceptioni contraria eſt Replicatio, quâ actor elidit exceptionem rei, ſi minùs juſta appareat, quàm ut actionem excludat: cui iterum objicitur Duplicatio per reum, per quam tolluntur in replicatione objecta. Eam refutat Triplicatio ex parte actoris, cujus objecta diluuntur per Quadruplicationem rei; & deinceps multiplicantur nomina, quoad objecta hinc inde diluenda ve niunt, *Inſtit. De replicat.* Eſt tamen judicis modum præfigere, ne res in infinitum abeat. 9

TITV-

TITVLVS XXVI.

De Præſcriptionibus

SVMMARIVM.

1. *Præſcriptio quid?*
2. *Vſucapio quid, & cur introducta?*
3. *Requiritur I. ad uſucapionem poſſeſſio.*
4. *Actioni perſonali quanto tempore præſcribatur.*
5. *Res mobiles Eccleſiæ an triennio uſucapi poſſint.*
6. *Poſſeſſio debet eſſe continuata.*
7. *II. Deſideratur bona fides.*
8. *Tempus 100. annorum an purget malam fidem?*
9. *Dubitans an rectè præſcribat?*
10. *Completâ uſucapione, ſcientia rei alienæ an obliget ad reſtitutionem?*
11. *Bona fides neceſſaria etiam in ſucceſſore.*
12. *Mala fides defuncti nocet hæredi quoad uſucapionem.*
13. *Quod & procedit iure Canonum.*
14. *Vitium Prælati non nocet ſucceſſori.*
15. *III. Titulus iuſtus requiritur ad uſucapionem.*
16. *Nec ſufficit titulus putativus.*
17. *An titulus ſit probandus?*
18. *VI. Requiritur res ſit præſcriptibilis.*
19. *Beneficium Eccleſiaſticum non acquiritur præſcriptione.*

EXceptionis ſpecies eſt Præſcriptio, ut
1 ei rectè ſubjungatur: * eſtque nihil
aliud, quàm exceptio temporis, quo
alienam rem quis poſſedit, domino eam
vindicanti oppoſita. Inter hanc & uſucapionem
olim fuiſſe plures differentias hodie ſublatas,
patet ex *tit. Cod. De uſucap. transform.*
2 Vſucapio eſt adjectio dominij per continuationem
poſſeſſionis temporis lege definiti,
l. 3. D. De uſucap. Introducta eſt bono publico,
ut certa eſſent rerum dominia, & litium
frequentia impediretur, *l. 1. D. d. tit.* Quâ ratione
& à Canonibus approbata & recepta,
atque in foro animæ locum vindicat; ſi tamen
quatuor ad eam concurrant.
Requiritur quippe Primò poſſeſſio, ſine qua
3 nulla procedit præſcriptio, *c. 3. De R. I. in 6.*
& quidem per tempus lege definitum, quod
in mobilibus eſt triennium, in immobilibus
verò longum tempus, ſcilicet decem annorum
inter præſentes, viginti inter abſentes. Vbi
præſens dicitur, qui in eadem provincia cum
adverſa parte domicilium habet, ut conveniri
poſſit, ſive res ibi ſita ſit, ſive alibi; abſens verò,
qui in alia provincia domicilium habet, *l. fin.
C. De longi temp. præſcript.* Et hoc quantum ad
actionem realem: * nam perſonali non præ-
4 ſcribitur niſi longiſſimo tempore, quod eſt
triginta annorum, *tit. C. De præſcript. 30. vel
40. annor.* Actioni hypothecariæ non præſcribitur
niſi ſpatio quadraginta annorum, *l. 7.
C. d. tit.* Quod tempus etiam requiritur in
præſcribendis rebus Eccleſiæ, *c. 8. h. t.* niſi
quòd res Romanæ Eccleſiæ gaudeant præſcriptione
centum annorum, *c. Ad audientiam
13. & 14. h. t. & ibi* Abbas *nu. 12.* Et hoc
quoad res immobiles.
Quæſtionis eſt, An res mobiles Eccleſiæ 5
uſucapi queant triennio? R. Verius eſſe, in
ijs locum habere triennalem præſcriptionem;
ex ratione, quòd jure civili ita generaliter ſit
diſpoſitum, & jure Canonico nuſquam inveniatur
facta mutatio, ut procedat regula in *c. 1.
inf. De novi operis nuntiat.* Nec movere debet,
quòd jura Canonica paſſim indiſtinctè requirant
quadraginta annos; nam id accipiendum
de rebus immobilibus, ſecundùm jus civile.
Iaſon in *Auth. Quas actiones nu. 4 Cod. De SS.
Eccleſ.* Abbas in *c. 1. nu. 11. ſup. De reſtit. in
integrum.* Vide Covarr. *ad c. Poſſeſſor De R. I.
in 6. p. 2. §. 2. nu. 5.* Leſſ. 2. *De Iuſt. & iure
cap. 6. Dubit. 7.*
Poſſeſſio iſta ſit continua neceſſe eſt: nam
interruptio, ſive naturalis ſive civilis, etiam 6
quæ contingit per malam fidem, faciet interrumpi
præſcriptionem, cùm, ut mox dicetur,
hoc jure requiratur bona fides toto tempore
currentis uſucapionis. Cenſetur continuata
poſſeſſio, non tantùm ſi apud unum permaneat,
donec compleatur, verùm & ſi in alium
transferatur, ſive titulo univerſali, ſive ſingulari,
qua de re *Inſtit. h. tit.*
Secundò, deſideratur bona fides, quæ eſt il- 7
læſa conſcientia, excuſans poſſeſſoris ignorantiam.
Etſi enim bono publico introducta ſit
uſucapio, non eſt tamen æquum pro lubitu
cujuſque eam procedere. Non eſt autem ſatis
in principio bonam fidem adeſſe, ſecundùm
leges civiles, uti dictum *Inſtit. De uſucap.* ſed
Canones requirunt toto tempore adſit, *c. fin.
h. t.* ex ratione, quòd quidquid non eſt ex fide,
peccatum ſit; eo gravius, quò diutiùs detinet
infelicem animam, *c. fin. ſup. De conſuet.* Standum
autem hac in re decreto Canonum, quia
agitur de peccato, quod non dimittitur, niſi
reſtituto ablato, *c. Peccatum 4. De R. I. in 6.*
Vbi nihil proderit longiſſimum tempus; neque
enim hoc purgare poteſt malam fidem,
cùm non tollat peccatum, quod, uti dictum,
non tollitur niſi per reſtitutionem ejus, quod
alienum eſſe dignoſcitur, *d. c. 4.*
Quæritur autem, An tempus centum anno- 8
rum purget malam fidem? R. Covarr. *ad d. c.
Poſſeſſor p. 2. §. 8. nu. 5.* tradere, aliquos id adfirmare,
ſed improbandam eſſe eorum opinionem,
quòd *d. c. Poſſeſſor* dicatur poſſeſſorem
malæ fidei ullo tempore non præſcribere: &
c. Vigilanti 5. h. t. nulla antiqua dierum poſſeſſio
juvare malæ fidei poſſeſſorem: item *d. c.
fin.* in nulla temporis parte debere adeſſe conſcientiam
rei alienæ. Quæ loca cùm contineant
univer-

univerſalem negativam, rectè ex ijs colligitur, ne quidem immemoriali tempore præſcribi poſſe cum mala fide, propterea quòd non purgetur mala fides, atque ita ſemper maneat peccatum; quod ab initio exiſtens vitiat omnes actus ſequentes. Covarr. *d.* §. 8. *nu.* 5. Abbas in *c. fin. nu.* 15. *h. t.* Alex. *Conſ.* 113. *lib.* 1. Ant. Faber *lib.* 7. *Cod. tit.* 13. *defin.* 2. Vt neceſſarium requiſitum ſemper deſit, cùm tempus illud ſupplere nequeat.

9 Q. II. An dubitans præſcribat? R. A dubitante non rectè inchoari præſcriptionem, eo quòd in principio requiratur bona fides poſitivè, quam non ponit dubium; aliàs exponeret ſe periculo detinendi rem alienam. Dubium autem ſuperveniens non ſiſtit poſſeſſionem inchoatam; præmiſſà tamen, quantum in ſe eſt, omni diligentià ſuper rei veritate: tunc enim procedit Reg. quòd in pari cauſſa ſit potior poſſeſſor. Quò facit, quòd præſcriptione currente ſatis ſit non intervenire malam fidem, quam non ponit dubium. Covarr. *d. p.* 2. §. 7. *nu.* 3. Fachin 1. *Contr. c.* 65.

10 Q. III. Quid ſi completà uſucapione poſſeſſor intelligat rem fuiſſe alienam? R. Non teneri eum ad reſtitutionem, cùm nequeat dici detinere alienum, cujus per juſtam legem habet ſibi adjectum dominium; quæ à Canonibus approbata etiam in conſcientia ſibi locum vindicat. Covarr. *d. loco p.* 3. §. 2. *nu.* 1. Si tamen hæc res alicujus conſcientiam diſtineat, tutiùs ille reſtituet, cùm & erronea conſcientia peccatum poriat in contravenіente, qui non poteſt dici agere ex fide, etiamſi res in ſe nullum peccatum habeat. Covarr. 1. *Variar. reſol. c.* 1. *nu.* 2. Vide dicta *D. h. t. nu.* 60.

11 Bona fides non ſatis eſt in eo ſit, qui incœpit uſucapere; ſed & in ejus ſucceſſore eſſe debet, ſive is ſit ſingularis, ſive univerſalis. Hac tamen differentià, quòd ille etiam poſſit uſucapere, licet auctor ejus non potuerit; hic verò uſucapere nequeat, ſi auctorem ejus impediverit mala fides, *Inſtit De uſucap.* §. *diutina.* Ratio diverſitatis eſt, quòd ille non repræſentet perſonam defuncti, non ſuccedat in ejus vitium, ſed ſuà fide nitatur; hic verò repræſentet, & in omne jus defuncti ſuccedat, *l. Cum hæres D. De diverſ. & temp. præſcript.* Vt rectè dicat Imp. in *l. Vitia C. De acquir. poſſ.* vitia poſſeſſionum à majoribus contracta perdurare, & ſucceſſorem auctoris ſui culpam comitari, quod omninò eſt extra controverſiam, quando hæres vult uti acceſſione defuncti.

12 Quæſtio eſt, An à ſe inchoando poſſeſſionem perficiat hæres uſucapionem, non obſtante malà fide, quæ in defuncto fuit? R. Verius eſſe, non prodeſſe illi tempus, etiam in caſu, quo non vult uti acceſſione defuncti, cùm dicta loca loquantur ſimpliciter, & nitantur eo, quòd repræſentet defuncti perſonam & vitium: repræſentat autem etiam non utendo acceſſione. Vt limitatio iſta, niſi velit uti acceſſione, ſit præter mentem legum, cùm nihilominus ſit hæres, & à defuncto cauſſam habeat. Vt rectè dicatur *d. l. Cum hæres*, exordium bonæ fidei rationem non tueri. Et facit, quòd habet *l.* 4 §. *hæres D. De uſucap.* hæredem ignorantia ſuà non excludere vitia defuncti: quod tamen dicendum eſſet, ſi à ſe inchoando poſſeſſionem poſſet perficere uſucapionem, & rem ſuam facere. Covarr. *d. p.* 2 §. 9. Vide dicta pleniùs ad *D. h. t. nu.* 62.

13 Q. An idem procedat jure Canonico? R. Ita dicendum eſſe; tum quòd hac in parte nullibi inveniantur Canones recedere à jure civili: ut procedat deciſio *cap.* 1. *inf. De novi operis nunciat.* & regula jure civili recepta, quòd non poſſit præſcribere hæres id, quod non potuit præſcribere defunctus, quia perſonam & vitia ejus repræſentet, ſecundùm dicta loca; tum quod teneatur hæres exonerare defuncti conſcientiam, *c. fin. inf. De ſepult.* Et licet perſona hæredis non inficiatur delicto defuncti, non poteſt tamen dari juſtum initium, cùm a defuncto illud habeat, atque ita vitioſum, ut ille habebat: & ita expreſſè tenet Abbas, in *c.* 2. *n.* 8. *& c. Si diligenti nu.* 29. *ubi vide addit. h. t.* quem & alij ſequuntur. Et rectè, cùm nec hoc jure poſſit induci ſeparatio poſſeſſioois, quæ fuit penes hæredem, ab ea, quam habuit defunctus, quia jam mutaret cauſſam ſuæ poſſeſſionis, quod non eſt licitum. Vbi excipitur hæres, qui inventarium confecit; nam ea res non minùs facit hæredem repræſentare perſonam defuncti, ejuſque vitia, cùm nihilominus ſit hæres. Covarr. *d.* §. 9. *nu* 6. Et hoc ita accipiendum, quando in defuncto fuit vera mala fides, non etiam ſi præſumpta aut ficta tantùm. Covarr. *ibid. n.* 7. Quòd ſi hæres aliunde quàm à defuncto titulum habeat, non obſtabit ei mala fides defuncti, cùm ejus jure non utatur, *l. An vitium* §. 1. *D. De diverſ. & temporal. præſcript.*

14 Q. An vitium defuncti Prælati ſucceſſorem impediat? R. Minimè; cùm non ſuccedat in jus defuncti, ſed novum conſequatur ex nova collatione; ut nec vitijs impediatur, atque ita, ceſſante cauſſa impedimenti, ceſſet & impedimentum, ut tradit Abbas in *c.* 2. *nu.* 8. *& cap.* 4. *nu.* 9. *h. t.* Felin. *d. c.* 4. *nu.* 6.

15 Tertiò, deſideratur Titulus; qui eſt juſta cauſſa poſſeſſionis, ſeu jus, quo aliquid poſſidetur, habile ad dominij translationem, ſi tradens foret dominus; cujuſmodi eſt emptio, donatio, dos, legatum, & ſimiles tituli, de quibus *D. & Cod. hac in materia.* Hunc lex deſideravit, quòd injuſtum videretur, non præcedente juſtà cauſa, pro cujuſque adfectu procedere uſucapionem. * Vbi non ſufficit putare aliquē, quòd juſto titulo poſſideat, ſi vero titulo

careat, ſecundùm Iuſtinianum *Inſtit. De uſucap. §. error*. Cujus dictum procedit, ſi ex ea cauſſa, quæ putabatur ſubeſſe, poſſeſſio non ſit tradita, ſed alio modo poſſeſſor eam nactus, ultrò ſibi hanc opinionem ceperit, ut falsò exiſtimet ſibi donatum, legatum, *l. 1. D. Pro donato*. Nam ſi ex ea cauſſa res tradita ſit, veluti ſi hæres ex cauſſa legati rem tradiderit, quæ non erat legata, accipienti bona fide curret uſucapio, *d. l. 1. & l. Quod vulgò 11. D. Pro emptore*. Ratio eſt, quòd hoc in caſu ſit error probabilis, non etiam in illo. Et hoc ita in errore facti, & quidem alieni, in quo tolerabilis eſt ignorantia; nam error juris uſucapionem non parit, *l. Nonnunquam 31. D. De uſucap.*

17 Quæritur autem, An titulus hic ſit probandus? R. In longiſſimi temporis præſcriptione non aliàs probandum eſſe, quàm ſi præſcribenti obſtet jus commune, aut præſumptio Canonis, *c. 1. eod. in 6.* Exemplum eſt in *c. 7. h. t. & c. Cùm contingat 9. inſ. De decimis*. Immemoriale tempus à tituli oſtenſione liberare, ex eo patet, quòd ſit loco conſtituti, *d. c. 1. eod. in 6.* Longum tempus non facit pro titulo præſumi, ſed ille probandus eſt, cùm *d. c. 1.* tantùm loquatur de longiſſimo tempore, quod facit pró titulo præſumi. Clarus *§. Feudum qu.* 19.

18 IV. Requiritur, res ſit talis, quæ præſcriptionem non refugiat; quo modo non acquiruntur poſſeſſione res fiſci, *§. res fiſci Inſtit. De uſucap.* Quod accipe de tempore longo; nam longiſſimum, id eſt quadraginta annorum ſpatium, contra fiſcum currere videtur, quoad res jam adquiſitas, per *l. Omnes 4. C. De præſcript. 30. vel 40. annor.* generaliter loquentem. Quod ſi debeantur quidem, necdum tamen ſint adquiſitæ fiſco, decennium cum bona fide videtur ſufficere; imò & interdum quinquennium, *l. 2. C. De vectigalib. & commiſſ.* Covarr *ad d. c. Poſſeſſor. p. 2. §. 2. nu. 8.* Vt pœnæ præſcribatur, non requiritur bona fides, cùm pœna non debeatur in foro conſcientiæ ante ſententiam. Covarr. in 4. *Decretal. p. 2. c. 6. §. 8. nu. 31.* Non præſcribunt decimas laici, *c. Cùm cauſſam 7. h. t. qua de re latius inſ. De decimis*; uti nec alias res ſpirituales, quarum ſunt incapaces. Prohibitæ & uſucapi res dotales, pupillares. Minoribus non currit longum tempus; uti nec illis, quibus non eſt agendi licentia, de quibus videatur Gloſſa in *d. §. res fiſci & Cod. Quib. non obijc. longi temp. præſcr.* Non præſcibit etiam ſubditus obedientiam contra Prælatum, *c. Cum non liceat 12. h. tit.* Oldrad. *Conſ.* 254. Iuriſdictio tamen præſcribi poteſt, veluti jus Epiſcopale per inferiorem Prælatum, *c. Auditis 15. & c. 18. h. t.* Contra res coronæ non currit tempus niſi immemoriale, qua de latiùs Covarr. *d. p. 2. §. 2. nu. 9.* Non præſcribuntur etiam procurationes debitæ viſitantibus, *c. Accedentibus 11. & c. Cum ex officij 16. h. t.*

Q. An beneficium acquiratur præſcriptione? R. Minimè; cùm non poſſint beneficia obtineri ſine canonica inſtitutione, *c. 1. De R. I. in 6.* Triennalis tamen pacifica poſſeſſio cum titulo colorato prodeſt ad exceptionem. Navar. *De præben. Conſ. 3.* Covarr. *d. p. 2. §. 10.* Si tamen adſit bona fides; nam aliàs nec in foro interno tutus quis eſt, nec in foro externo tolerandus. D. Peckius *ad d. c. 1. nu. 31. De R. I. in 6.* Videatur hac de re latiùs Rebuff. *De pacif. poſſeſſorib.* Gomez *ad Reg. Cancell. de trien. poſſeſſ. 33.* Eſt & poſſeſſio unius anni in beneficijs, quæ facit contra poſſidentem non impetrari beneficium; niſi in litteris exprimatur nomen, & aliæ conditiones poſſeſſoris, & ex vi impetrationis intra ſex menſes poſſeſſor in judicium vocetur. Rebuff. *De annali poſſ.* 19

TITVLVS. XXVII.

De ſententia & re judicata.

SVMMARIVM.

1. *Sententia & res iudicata in quo differant.*
2. *Sententia unde dicta, & quid.*
3. *Sententia debet eſſe certa, & conformis libello.*
4. *Iudex concluſionem libelli an egredi poſſit?*
5. *Sententia qualiter proferri debeat.*
6. *Proferenda à iudice competente, non tamen excommunicato.*
7. *Sententia contra Canones lata an ſit nulla ipſo iure?*
8. *Sententia valet non continens expreſſum iuris errorem.*
9. *Sententia in cauſſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatam.*
10. *Sententia lata ex falſis inſtrumentis vel teſtimonijs non tenet.*
11. *Sententia effectus eſt ſopire litem.*
12. *Item facere ius inter partes.*
13. *Executio ſententia concernit dominum, non procuratorem.*
14. *Executionem ſententia quæ impediant.*
15. 18. *Sententia executio ad quem ſpectet.*
16. *Iudex loci an de novo cognoſcere poſſit?*
17. *Sententijs duabus latis à diverſis iudicibus, utra potior?*
19. *Executio quo ordine facienda.*

ALlegatis utrimque probatis, quantum ſatis videtur partibus, reſtat, ut jus dicatur à Iudice, per ſententiam, non interlocutoriam, quæ tantùm fertur ſuper aliquo

cauſſam

incidenti, ſed definitivam, quæ principalem
cauſſam determinat. De ea hîc agitur, ſimul
1 & de re judicata; * quæ duo licet adfinia,
diverſa tamen ſunt. Nam ſententia ſe habet
per modum agentis, & non tam negotio quàm
inſtantiæ finem imponit; res verò judicata per
modum facti, & controverſiam omninò ſopitam facit.

2 Sententia dicta, quòd judex quid ſentiat ſuper re propoſita declaret: quam Cujac. *ad t. Cod. De ſent. & interloc. om. iud.* deſcribit eſſe decretum, à Iudice competente interpoſitum, ſervato judiciorum ordine, de ſumma vel capitulo quodam litis, continens abſolutionem vel condemnationem. Decreti nomen latiùs patet, ſed hîc reſtringitur ad ſententiam per verba, *abſolutionem vel condemnationem.* Brevius alij definitionem rei controverſæ dicunt.

3 Neceſſe eſt ſit certa, *l. Poſt ſententiam* 9. *C. De ſent. & interloc. om. iud. §. curare Inſtit. De actionib.* quia aliàs litem non dirimeret, imò non teneret, *l. pen. & ult. C. De ſent. quæ ſine certa quant. prof.* Et hoc, quatenus natura actus fert, quæ interdum eſt talis, ut incerta ſit ferenda, veluti ſi fructus petantur, ex obligatione alternativà agatur, *l. Vbi autem* 75. *§. qui illud D. De V. O. Doct. ad d. §. curare.* Sit libello conformis, ſaltem qualitate, id eſt aliud non contineat, quàm petitum, *l. Vt fundus D. Communi divid.* Quantitate ut reſpondeat libello non eſt neceſſe, cùm contingat plus debito peti.

4 Vbi quæri poteſt, An judex ita ſit adſtrictus actioni, ut concluſionem actoris egredi nequeat? R. Hoc videri, per *l. Non poteſt D. De iudic.* & alia jura vulgata, quæ volunt ſententiam debere eſſe conformem libello, & ſecundùm petitionem judicari. Specul. *De Sent. §.* 5. *nu.* 15. Vult tamen Charondas 5. *Reſponſ.* 67. non ita eſſe adſtrictum judicem actioni, quin poſſit, æquitate poſtulante, adjudicare actori quid libello ejus non comprehenſum, ſi ex actis pareat deberi, juxta *l. Bovem* 43. *§. aliquando D. De adil. edicto.* Quòd quidem poſſet videri æquum, ad amfractus & multiplicationes litium evitandas; nihil tamen favet ejus ſententiæ *d. §. aliquando*, ſiquidem in eo actio eſt intentata, quæ alteram continet, ſecundùm quam non poteſt videri malè judicatum, *l. Si is qui hæres* 25. *§.* 1. *De except. rei iud.* Vide dicta *ad D. h. t. nu.* 47. Præterea continere debet abſolutionem aut condemnationem; neque enim ſententia dicenda, quæ non liberat, aut obligat, *l.* 3. *C De ſent & interloc.*

5 Ad formam ejus ſpectat, ut hinc inde allegatis examinatis poſtquam in cauſſa concluſum, partibus convocatis, proferatur ab ipſo Iudice, niſi ſit perſona dignior, *c. fin. eod in* 6. pro tribunali ſedente, ut volunt, per *Nov. de Iudicib.* 82. *§. ſedebant:* ut major ſit attentio, & ſedens quaſi in ſolio ſuæ majeſtatis judicet juſtum judicium; idque loco conſueto, & ex ſcripto, niſi ſit lis brevis, maximè vilium perſonarum aut cauſſarum, *Auth. Niſi C. De ſent. ex peric. recitandis.*

Zoeſius ad Decretal.

Hoc verò præcipuè deſideratur ad valorem 6
ſententiæ, ut proferatur à Iudice competente, qui juriſdictionem ſuam aut formam præſcriptam non egrediatur, ſive is ſit ordinarius, ſive delegatus. Non ſit tamen excommunicatus, quia in tali nulla reſidet juriſdictio; adeò ut, ſi inter delegatos aliquis ſit publicè excommunicatus, ſententia concidat, *c. Ad probandum* 24. *h. t.* Denique reſpondeat ordini ac præſcripto juris, aut conſuetudini, *c.* 1. *h. t.* neque enim à jure ſcripto aut conſuetudine recepta recedere illi datur, ut dictum *ſup. De officio iud.*

Vnde hic quæſitum, An ſententia contra Ca- 7
nones lata ſit ipſo jure nulla? R. Nullam eſſe, ſecundùm *d. c.* 1. *h. t.* Cujus deciſio vera eſt, ſi contineat expreſſum juris errorem, *c. Cum inter* 13. *h. t.* Expreſſum errorem continebit, quando pronunciatur de jure conſtitutionis, v. g. decimas in aliena parochia poſſe præſcribi ſine titulo; eſt enim hoc contra *c.* 1. *eod. in* 6. Alia exempla eſt videre in *l.* 1. *§. item D. Quæ ſententia ſine appell. reſcind.* * Si non contineat
expreſſum juris errorem, ſententia valet, ut 8
quando de jure litigatoris pronuntiatur, non etiam conſtitutionis, *d. c.* 13. *in fine:* veluti ſi quis allegato privilegio competente, condemnetur nihilominus, eo tamen non expreſſo in ſententia, *d. §. item.* Quæ tranſit in rem judicatam, ſi non fuerit appellatum intra decem dies, *c. Inter* 20. *h. t.* habebiturque pro veritate, *l. Res iudicata* 207. *D. De R. I.* & quidem præſumptione juris & de jure, ut poſtea nihil ampliùs quæratur, *l. Poſt rem D. De re iudic.* & probatio in contrarium nulla admittatur, etiam per inſtrumenta de novo reperta, *c. Suborta* 21. *h. t.* Quod imputet ſibi læſus, qui paſſus eſt ſibi labi appellationis terminum.

Excipitur cauſſa matrimonialis, in qua non 9
tranſit ſententia in rem judicatam. *c. Lator* 7. *c. Tenor* 11. *& c.* 12. *h. t.* etiamſi bis confirmata fuerit, & terminus ad provocandum ſit lapſus. Ratio eſt, quòd in reliquis aliquid operetur conſenſus non appellantis, *c. Quod ad* 15. *h. t.* in cauſſa verò matrimoniali conſenſus partis non appellantis nihil faciat ad matrimonij validitatem aut invaliditatem, quia foveret peccatum in diſſolvendo matrimonio legitimè contracto, aut confirmando illegitimè initum. In publico quoque negotio ex nova cauſſa permiſſum uti inſtrumentis novis, *l. Imperatores* 35. *D. De re iudic.* Excipitur & ſententia lata

ex juramento neceſſario, quà de re *ſup. tit.* 24. *& D. h. t. nu.* 57. * Lata item ex falſis inſtrumentis, *c. Cum I. & A.* 22. *h. t.* Ratio eſt, quòd per ejuſmodi ſit circumſcripta judicantis auctoritas, ut ſuſtineri nequeat ab eo prolatum; quatenus tamen probatur judex talium inſtrumentorum fidem ſecutus ita pronuntiaſſe, *l.* 3. *C. Si ex falſis inſtrum.* Idem juris dandum ſententiæ latæ ex falſis aut ex corruptis teſtibus, *c. Sicut* 9. *ſup. De teſtib.* eadem ſuffragante ratione, ſi judex per eos motus ita pronuntiârit, *l. Divus* 33. *D. De re iud. & dixi hac de re latiùs D. eod. tit. nu.* 53. 54. *&* 55. Denique retractari poteſt ſententia, ſi cauſſa ſit, quæ Pontificem aut Principem moveat, ut in *c.* 7. *ſup. De dolo & contumacia.*

11 Effectus ſententiæ eſt, ſopire litem & controverſiam, *c.* 2. *h. t.* ſaltem quoad inſtantiam, ita ut Iudex eam retractare nequeat, quippe functus ſuo officio, ſive æquam ſive iniquam ſententiam dixerit, ut in ea cauſſa Iudex eſſe deſinat, *l. Iudex* 55. *D. re iud.* Quæ tamen ad cauſſæ conſequentiam ſpectant, ea omiſſa eodem die ſupplet, *l. Paulus* 42. *D. d. tit.* Si ſententia fuerit nulla, cùm ſuo officio non ſit functus judex, ex integro cauſſam cognoſcere non prohibetur, *l.* 1. *C. De ſent. & interloc.* Et hoc quoad definitivem; nam interlocutoriam revocare poteſt, cùm interlocutiones plerumque, ut ait Imp. in *l.* 9. *Cod. d. tit.* non perimant cauſſam.

12 Eſt & ſententiæ effectus, jus facere inter eos, inter quos lata; neque enim alijs nocent inter alios acta, *tit. Cod. Inter alios acta vel iud. alijs non noc.* Hinc contra unum hæredem lata non obſtabit alteri, qui in judicio non fuit, *l.* 2. *Cod. Quib. res iudic. non nocet, ubi ea de re agendi plenior eſt locus*; niſi jus ejus, qui non egit, dependeat à jure ejus, qui egit, *c. pen. h. t. l. Papinianus* 8. §. 16. *D. De inoff. teſtam. & l. Sæpè* 63. *D. De re iudic.* aut is, qui primus habet rei controverſæ defenſiones, patitur agere ſequentem, *d. c. pen. & d. l. Sæpè.* Sic creditor paſſus debitorem agere ſuper proprietate pignoris, maritus ſocerum vel uxorem ſuper re dotali, emptor venditorem ſuper re emptâ, ſibi præjudicant. Ratio eſt, quòd tales videantur conſentire judicato; dummodò ſciat cauſſam agi is, cui primæ competunt partes. Covarr. *Pract. Quæſt. c.* 13. *nu.* 7. Fallit tamen hoc varijs caſibus, de quibus Gloſ. in *d. c. pen.* Vide dicta ad *D. h. t. nu.* 131. *& ſeqq.*

Ad executionem ſententiæ quòd attinet,
13 illa dominum concernit, cùm, licet condemnatio fiat in perſonam ejus, qui litem eſt conteſtatus, procuratoris ſcilicet, *l.* 1. *C. De ſent. & interloc.* qui conteſtando litem fit ejus dominus, actio tamen judicati & domino detur, & in dominum; in ejuſque bona ſit executio, cùm ejus agatur negotium. Eſt autem perpetua, etiam in hæredem competens, ad hoc, ut judicato ſatisfiat, *l. Miles* 6. *in fine D. De re iudic.* & quidem in continenti parata in realibus: in perſonalibus quatuor menſes dantur reo, *l.* 2. *C. De uſuris rei iud.* Quod tempus prorogari ex 14
cauſſa poteſt, *l.* 4. §. *ſi quis D. De re iud.* * Impedit tamen executionem privilegium competentiæ, *l. Sunt qui* 16. *D. De re iud.* Vti & oppoſitio nullitatis, falſitatis in continenti probandæ: nam cùm executio fiat ſummariè, *l. A divo Pio* 15. §. *ſi ſuper rebus D. De re iud.* non admittit exceptiones, quæ altiorem indaginem requirunt, *l.* 3. §. *ibidem D Ad exhiben.* Impedit & eam reſtitutio in integrum, *l.* 1. *C. Si adverſus ſent.* appellatio, *de qua tit. ſeq.* 15

Spectat plerumque executio ad judicem, qui ſententiam tulit, ſi reus ſit ejus fori: aliàs miſſionem in bona decernet, cujus executio committenda judici loci, ubi bona ſita, *c.* 1. §. *contrahentes De foro compet. in* 6.

Vbi quæritur, An Iudex loci poſſit cauſſam 16
de novo cognoſcere? R. Non videri; foret enim eluſoria prior ſententia. Audire tamen exceptiones ſuper nullitate, ſuper falſo, illi permiſſum, non tam ut judicet, quàm ut remittat, *l. Si Prætor* 75. *D. De iudic. c.* 5. *ubi* Innoc. *h. t.* Permiſſum & illi audire exceptiones, quæ poſt ſententias competunt, ut ſolutionis, & ſimiles, de quibus non judicatum. Guido Papæ *deciſ.* 574. 17

Quid ſi contingat duas à diverſis ferri ſententias, utra erit potior? R. Si ad diverſos ſpectet cauſſæ cognitio jure ordinario, illam prævalituram, quæ pro reo eſt, quia favorabilior ejus cauſſa; niſi ſit evidenter iniqua, aut agatur cauſſa favorabilis, vel pia, ut matrimonij, dotis, &c, *c. fin. h. t.* Si verò ad plures ſpectet jure delegationis, ab arbitrio pendere delegantis, utra approbetur, quia juriſdictionem non ſuo, ſed delegantis nomine exercent. Ab arbitris latam neutram habere vigorem, *d. c. fin. & l. Diem* §. *ſi plures D. De receptis qui arbitr.* quòd ijs nulla ſit auctoritas, & inter partes non ſit actum, cui eo caſu ſit ſtandum. 18

Ad executionem faciendam quòd attinet, illa ſpectat ad judicem ordinarium, aut etiam delegatum, *c. Querenti* 26. *ſup. De off. iud. deleg.*
non etiam ad datum, cui tantùm eſt commiſſa 19
cauſſæ cognitio, non etiam eſt juriſdictio. * Facienda primò in mobilibus, ut quàm minimùm noceatur reo. Quibus deficientibus, veniendum ad immobilia, *d. l. A divo Pio* 15. §. 2. *D. De re iudic. ſecundùm ea, quæ ibidem dicta ſunt nu.* 147. *& ſeqq.*

TITV-

TITVLVS XXVIII.

De Appellationibus, Recuſationibus, & Relationibus,

SVMMARIVM.

1. *Appellatio quid?*
2. *Appellari iure Canonico poteſt, omiſſo medio.*
3. *An rectè ſic appelletur ad Legatum de latere?*
4. *Finis appellationis.*
5. *Appellatio alia iudicialis, alia extraiudicialis.*
6. *Appellat quilibet gravatus, & cuius intereſt.*
7. *A quolibet iudice inferiori ad ſuperiorem.*
8. *Laicus non appellat ad iudicem Eccleſiaſticum.*
9. *Appellat & uterque, actor & reus.*
10. *Vtroque ad diverſos iudices appellante quid iuris?*
11. *Ab arbitro an appellare liceat?*
12. *Appellatur à qualibet ſententia definitiva.*
13. *Ab interlocutoria quando appelletur.*
14. *Ab executione an appelletur?*
15. *An à ſententia lata in iudicio poſſeſſorio?*
16. *An à pœna?*
17. *A pronuntiatione pœna appellari poteſt.*
18. *An à correctione appelletur?*
19. *Clauſula,* appellatione remotâ, *an eam prorſus removeat?*
20. *Clauſula iſta in medio poſita an afficiat & præcedentia & ſequentia?*
21. *Appellandum vel vivâ voce, vel per libellum.*
22. *Apoſtoli quid, qualiter & quando petendi.*
23. *Apoſtol. refutatorij, teſtimoniales, & conventionales.*
24. *Appellatio quando præſentanda & proſequenda.*
25. *Appellanti à definitiva licet novis allegationibus uti, non ab interlocutoria.*
26. *Effectus appellationis.*
27. *Appellatio ab aliquo incidenti an ſuſpendat cauſſam principalem?*
28. *Appellatio ab uno interpoſita prodeſt alijs.*
29. *Sententia iudicis ad quem an extinguat ſententiam iudicis à quo?*
30. *Appellationem deſerere quis dicatur.*
31. *Appellatio ceſſat, revocato gravamine.*
32. *Ab appellatione recedi poteſt, invito adverſario.*
33. Recuſatio quid, eiuſq; finis
34. Recuſatio quando proponenda.
35. Recuſatur iure Canonico iudex etiam ordinarius.
36. *An & iure civili?*
37. Recuſatio qualiter fieri debeat.
38. *An ita ſuſpendat iuriſdictionem iudicis, ut geſta ab eo ſint nulla?*
39. *Appellatione remotâ an & recuſatio remota cenſeatur?*
40. *Relatio & Conſultatio quid?*

Zoeſius ad Decretal.

TRes ſunt hujus Rubricæ partes. Prima eſt de Appellationibus, per quas ſententiarum vis, ne in rem judicatam tranſeant, ſuſpenditur.

Appellatio eſt tranſitus à judicio ad judicium, ſive ab inferiori Iudice ad ſuperiorem 1
gradatim facta provocatio. Dico, gradatim; quia omiſſo medio non rectè appellatur ad Principem, *l. Imperatores* 21. *D. eod.* quamvis appellatio non ſit inutilis, cùm ad proximum introducatur, *l.* 1. §. *ſi quis D. eod.* * Iure Ponti- 2
ficio aliter ſe res habet, quo etiam immediatè appellari poteſt ad Pontificem Rom. *c.* 7. *h. t.* ex eo, quòd non privativè, uti Princeps laicus, ſed cumulativè cum inferioribus communicaverit ſuam juriſdictionem: ut etiam in prima inſtantia coram eo inchoari lis a quocumque poſſit, cùm ſit omnium Chriſtianorum judex ordinarius. Vide dicta ad *D. h. t. nu.* 16 & 17.

Quæritur, An ad Legatum de latere, vel 3
Nuntium cum poteſtate Legati appelletur, omiſſo medio? R. Videri non rectè appellari, quòd *dicto c.* 7. tantùm hoc permittatur in Rom. Pont. propter poteſtatis præeminentiam, cui ab omnibus deferendum, *c. Antiqua* 23. *in fine De privil.* ut in eo videatur ſpeciale, atque ideo non extendendum. Contrarium tamen in uſu eſſe tradit Speculator, *De appellat.* §. 4 *nu.* 15. qui fundatur in eo, quòd vices Pontificis gerat. Quò facit, quòd in *c.* 1. *ſup. De off. Legati* dicitur, legationis obtentu cauſſas per appellationem aut querimoniam ad eum delatas audire poſſe, & debere, propterea quòd reputetur ordinarius in provincijs ſibi commiſſis, *c.* 2. *De off. Legati in* 6. Vt cùm appellatio ad ordinarium immediatum fiat, etiam ad eum rectè fiat tamquam ordinarium immediatum. Abbas *d. c.* 1. *n.* 7. Bald. *c.* 4. *n.* 5. *ſup De off. Legati.*

Finis appellationis eſt, ut innocentibus ſub-
veniatur, imperitia & iniquitas judicis corri- 4
gatur, ne per eum quis lædatur, *l.* 1. *D. h. t.*

Alia eſt Iudicialis, quæ fit à ſententia, alia
Extrajudicialis, quæ fit ab actibus extrajudicia- 5
libus, quibus aliquis ſe gravatum queritur. Sic nominatus ad tutelam, ſi putet ſe gravatum propter rejectam excuſationem, appellare poteſt, *l.* 1. §. *ſi quis tutor D. Quando appellan. ſit.*

Appellat quilibet gravatus, etiam eum quo
actum non eſt, ſi ejus interſit, *c. Cum ſuper* 6
17. *h. t.* & *l.* 4. § *item D. eod.* imò etſi privatim non interſit. Sic pro eo, qui ducitur ad ſupplicium, tertium appellantem audiri vult humanitatis ratio, *l. Non tantum* 6. *D. h. t.* Excommunicatus appellans non rejicitur, cùm ei non ſit denegata ſui defenſio, ad quam ſpectat appellatio, *c. fin. ſup. De except.* & *dixi ad D. h. t. nu.* 4. & *ſeq.* Rejicitur damnatus ex ſua confeſſione judiciali quæ manifeſtum reum conſtituit, *c. Cum ſpeciali* 61. § *porrò h. t.* & *l.* 1. *C. h. t.* cum proprio teſtimonio

eſt indulta, ut eam interpretatur ipſe Pont. in *c. Paſtoralis* 53. *hoc tit.* ut illi clauſulæ inſit conditio, ſive exceptio, *Si expreſſo iure appellatio non eſt permiſſa*, ut ejus vis non pertingat ad ea, quæ nominatim lege caventur, *l. Sanctio* 41. *D. De pœnis.* Si tamen pars, appellatione juſtâ rejectâ, injuſtè gravata fuerit, recurſus ad ſuperiorem non eſt illi præcluſus, per quem gravamen emendetur, *d. c.* 53. *h. t. & ibid.* D. Wameſ. *Dixi plenius ad tit. D. A quib. appell. non licet nu.* 7. *&* 8.

20 Circa prædictam clauſulam alia eſt quæſtio, An ea in medio poſita & præcedentia & ſequentia capituli adficiat? Reſpondet Pontifex, una in parte adjectam hanc clauſulam, non repetitam in ſingulis, diffundi per omnes articulos, quacumque parte id ſit, ſi & alijs ſubſit eadem ratio, ne ejuſdem loci articuli diverſo jure cenſeantur, cùm hujuſmodi cauſſæ adjectio ad propoſitæ rei determinationem pertineat, *c. Secundò requiris* 41. *h. tit.* Dubium movet Gregor. IX. in *c. Inquiſitioni* 71. *h. t.* ubi reſcripſit, clauſulam iſtam in medio poſitam complecti præcedentia tantùm, non etiam ſequentia. Verùm loquitur Pont. in caſu, quo plura ſunt negotia ſe non contingentia, nec ſibi cohærentia: ſeparatorum enim ut ſeparata eſt ratio & conſideratio, ita quoque non facilis eorum in unum conjunctio. Atque hæc res cùm ex mente reſcribentis pendeat, ut ait Pont. *d. c.* 41. ea inſpicienda venit, quæ ſæpè dubiam parit hæſitationem. Vid. Felin in *c. Cauſſam* 18. *nu.* 4. *ſup. De reſcriptis* & Wameſ. *ad d. c. Secundò requiris.*

21 Cæterùm appellatur vel incontinenti vivâ voce, coram judice; vel ex intervallo, per libellum, qui contineat, à quo appelletur, adverſùs quem, à qua ſententia, *l.* 1. *in fine D. eod.* Et hoc quidem intra decem dies, quorum lapſus facit ſententiam tranſire in rem judicatam, *c. Quod ad* 15. *ſup. De ſent. & re iud.* niſi judex copiam ſui non fecerit, *l.* 1. *§. dies autem D. Quando appellan. ſit*, quòd tum non ſtet per partem, ut non veniat punienda.

22 Poſt appellationem petendi ſunt apoſtoli, hoc eſt litteræ dimiſſoriæ, quas tradit Iudex à quo appellationi deferens ad Iudicem ad quem, continentes appellationem eſſe interpoſitam. Sunt hi inſtanter petendi, ne videatur appellationi renuntiatum, *l.* 1. *D. De libellis dimis.* & quidem intra triginta dies, computandos à tempore latæ ſententiæ, ſecundùm communem opinionem, *l. Iudicibus* 24. *C. h. t.* Appellationi non deferens ſine cauſſa Iudex puniendus, *l. Quoniam* 21. *C. h. t.* Appellationi ad Pontificem interpoſitæ non deferens mittendus ad curiam puniendus, *c. De priore* 31 *h. t.* Si denegentur apoſtoli à Iudice per injuriam, querelam ſuper ea re poteſt deponere appellans, *l. Si appellationem* 31. *C. h. t.*

Sunt & apoſtoli refutatorij, quos dat judex appellationi non deferens. Sunt & teſtimoniales, qui dantur cauſâ teſtimonij ſuper appellatione propoſita coram judice recuſante apoſtolos dare, vel coram aliâ publicâ vel honeſtâ perſonâ, non datâ judicis copiâ, *c. fin. h. t.* Sunt & conventionales, quos dat pars adverſa admittens appellationem, ſive extra, ſive in judicio. 23

Præſentandæ appellationi tempus non eſt definitum, ſed arbitrio judicis relictum, *c.* 4. *h. t.* Proſequendæ appellationi à iure præfixum eſt tempus anni, ex cauſſa datur biennium. Quæ tempora dicuntur fatalia, & lapſa faciunt appellationem videri deſertam, *Auth. Et qui C. De tempor. & appellat.* niſi per judicem appellationis ſteterit, aut alia fuerit juſta cauſſa, *c. Ex ratione* 8. *h. t.* 24

Licitum autem appellanti à definitiva non allegata allegare, non probata probare, *l. Eos* 6. *§.* 1. *l. In offerendis* 35. *C. h. t.* non etiam teſtes producere ſuper iiſdem aut directè contrarijs articulis, *Clem.* 2. *De teſtib.* qua de re actum ſuprà de teſtibus. Iudex appellationis ab interlocutoria ex iiſdem actis judicat, novis allegationibus non admiſſis, *Clem.* 5. *h. t.* ubi *Gl. V. nec proceſſus, & dictum hac de re ad tit. D. Nihil novari appel. interpoſita nu.* 12. *& ſeqq.* 25

Effectus appellationis eſt, ſuſpendere juriſdictionem judicis à quo in ea cauſſa: in qua nihil innovandum, *tit. D. Nihil novari appell. interpoſ.* ſed integer ſtatus eſt ſervandus, qualis fuit in prima inſtantia, ad cujus principium res reducitur. Attentatum ſi quid fuerit ante omnia revocandum, *c. Non ſolùm h. t. in* 6. Collatio beneficij eſt irrita, uti & ſubſecuta ſententia excommunicationis, *c. Dilectis* 55. *h. t.* quòd prior judex careat juriſdictione. Dico, ſubſecuta; nam antè lata non ſuſpenditur, quòd ſecum trahat executionem, *c. Is cui* 20. *De ſent. excom. in* 6. à qua tamen abſolutio datur ad cautelam, *c. Qua fronte* 25. *h. t.* Et hoc ita quoad appellationem ex juſta cauſſa, quia aliàs non tenet, & à tota cauſſa, *c.* 5. *eod. in* 6. 26

Quid ſi tantùm ab aliquo incidenti ſit appellatum? Poſſet videri, non licere judici à quo ſe principali ampliùs immiſcere, ſive quia non convenit coram diverſis judicibus eodem tempore eadem de cauſſa inter eoſdem agi, ſive ne continentia cauſſæ dividatur & ſeparetur, *l.* 1. *&* 2. *D. De quib. reb. ad eumd. Iud. eatur.* Verùm hoc procedit, quatenus incidens ita cohæret principali, ut ſine eo principalis cauſſa terminari nequeat; aliàs permiſſum eſt judici à quo in principali cauſſa procedere, *c. Super eo* 10. *h. t.* Vti & appellatio in una cauſſa non facit, quo minùs in alijs agnoſcat appellans eumdem judicem, *l.* 1. *D. Eum qui appell.* neque enim juriſdictio impedita, niſi in una 27

iſta cauſſa.

Habet & enim effectum appellatio, quòd
28 ab uno interpoſita & alijs proſit, quatenus unâ ſententiâ condemnati, idemque negotium & eadem defenſionis cauſſa exiſtit, *c. pen. h. t. l.* 1. *&* 2. *C. Si unus ex plurib. &c.*

Q. An ſubſequens ſententia judicis ad
29 quem extinguat ſententiam judicis à quo? R. Indiſtinctè, ſive confirmans ſive reformans ſententia ſubſequatur, judicem à quo ſe immiſcere non poſſe, & executionem fieri ſecundùm poſteriorem ſententiã, licet conformem *l. Furti* 6. *D. De his qui not. infam.* cùm cui auctoritatem meam impartior, hoc meum faciam. Et hoc, ſi ſententia ſequatur, parte appellationem proſequente; nam ſi eam deſerat, priori judici redintegratur ſua juriſdictio, *l. fin. §. illud C. De*
30 *temp. appellat.* * Deſerere cenſetur, non tantùm qui expreſſè renuntiat, *c. Directè* 39. *h. t.* ſed & tacitè, intra tempus non comparendo, *c. Gratum* 20. *ſup. De off. iud. deleg.* Niſi proteſtatio ſubjuncta faciat hunc effectum impediri; quæ tamen & faciet eum non audiendum coram judice à quo, *c. Sollicitudinem* 54. *h. t.*

31 Facit & appellationem ceſſare revocatio gravaminis per judicem à quo, quia ceſſante cauſſâ ceſſat effectus, *c. Cum ceſſante* 60. *h. t.* Appellationi renuntiaſſe minimè cenſendus, qui petit à judice à quo attentata reparari, *c. Cum teneamur* 17. *h. t.* cum ea res non ſpectet aliò, quàm ut inoffenſo pede appellatio peragatur.

32 * Poteſt autem recedere pars ab appellatione, invito adverſario, cujus non fit pejor conditio; licet non impunè tum adverſario veniat damnandus in expenſas, quia receſſus iſte indicat temeritatem appellationis, *c. Interpoſita* 70. *§. ille h. t.*

33 Secunda Rubr. pars eſt Recuſationibus: quæ ſunt allegationes ſuſpecti judicis, ratione odij, favoris, conjunctionis, amicitiæ cum altera parte. Finis eſt, ut lites majori ſinceritate procedant: etſi enim judicis fides publicè ſit probata, minùs tamẽ æquum, ejus, quẽ privatæ cauſſæ reddunt ſuſpectum, judicio ſtare cogi.

Proponenda recuſatio ante litis conteſta-
34 tionem, imò & ante aliarum exceptionum objectionem, ne quis eas opponendo in judicem videatur conſenſiſſe, *c. Inter* 20. *ſup. De ſent. & re iud.* Niſi fortè poſt litem conteſtatam exorta fuerit cauſſa, aut tum demùm ejus ſcientiam habitam fuiſſe juramento adſerat recuſans, *c. Paſtoralis* 4. *ſup. De iureiur.* Removet enim eo caſu ignorantia conſenſum in approbationem judicis. Covarr. *Pract. qq. c.* 26. *nu.* 2.

35 Recuſatur hoc jure tam ordinarius, quàm delegatus, etiam à Pontifice, ut ſæpè reſcriptum eſt, præcipuè *c. Cùm ſpeciali* 61. *h. t.* & *c.* 5. *De officio iud. deleg. in* 6. ne alicujus cauſſam contingat contra juſtitiam lædi.

Quæſitum verò, An & jure civili ordina- 36
rius recuſetur? R. Poſſe quidem delegatum à Principe recuſari, ut ſine ſuſpicione lites procedant, *l. Apertiſſimi* 16. *Cod. De iudic.* in eoque convenire jus Canonicum cum civili; ordinarium verò recuſari non poſſe, cùm dictæ leges tantùm mentionem faciant delegati; & *Auth. Si verò Cod. d. tit.* velit ordinario judici eſſe adjungendum Epiſcopum loci: & ita tenet Gl. & Iaſon *nu.* 4. *& alij in d. l.* 16. Ratio diverſitatis videtur conſiſtere in præſumpta fide & juſtitia judicis ordinarij, vel potiùs in eo, quòd ſplendor Magiſtratus non debeat obſcurari recuſatione. Et ita habet communis opinio. De moribus non adſumitur Epiſcopus, ſed alius vir bonus & candidus, ut ex alijs refert Covarr. *Pract. qq. c.* 26. *nu.* 1.

Debet autem recuſatio fieri ex cauſſa, ea- 37
que proponi ipſi recuſato, *d. c.* 61. *in princ.* & quidem in ſcriptis, ad modum appellationis à ſententia interlocutoria, *Clem.* 5. *h. t.* cui eſt ſimilis: quæ non examinanda à judice recuſato, ne in propria cauſſa ſit judex, ſed ab arbitris, à partibus ipſis vel ſimul cum judice electis, *d. c.* 61. Inſtituenda autem recuſatio ex cauſſis propoſitis, non alijs, etiam ad inſtar appellationis ab interlocutoria, *d. Clem.* 5.

Q. An recuſatio ita ſuſpendat juriſdictio- 38
nem judicis, ut poſtea ab eo geſta ſint nulla? R. Hac in re variare Interpp. veriorem tamen videri ſententiam, & communiorem, adſerentium eſſe nulla. Nam cùm judici ſic recuſato detrahatur aut ſaltem ſuſpendatur judicandi poteſtas, ex ratione ſuprà allata ex *d. l.* 16. ut ſine ſuſpicione lites procedant, non poſſunt acta valere; argumento appellationis, quæ facit poſtea à judice geſta nulla eſſe, ut dictum. Quòd ſi recuſatio fuerit fruſtratoria, per eam minimè ſuſpendi juriſdictionem dubium non eſt, *arg. c. Paſtoralis* 53. *h. t.* Ang. in § *ergò ſi quidem v.* 2. *Inſtit. De fideicom. hered.* Quod & dicendum, ſi, recuſatione remotâ, cauſſa delegetur per Pontificem, *arg. d. c* 53.

Vnde quæri poſſet, An appellatione remo- 39
tâ cenſeatur & remota recuſatio? R. Communem quidem Rubr. hanc habere de appellationibus & recuſationibus, & ad eundem finem aliquo modo utramque tendere, quòd illa remedium adhibeat læſæ cauſſæ, hæc futuræ læſioni provideat; eſſe tamen & in nomine inter eas differentiam, & in re. Vt non rectè ducatur ab una ad alteram argumentum ſimilitudinis, & dicendum ſit remotam recuſationem non videri, per expreſſum tex. in *c. Poſtremo* 36. *h. t.* in quo, non obſtante clauſulâ (*appellatione remotâ*) cauſſa tamen juſta facit recuſari poſſe judicem. Et hoc ante conteſtatam litem, ſecundùm textum in *l. Apertiſſimi* 16. *C. De iudic.* ubi appellatio remota non facit ante conteſtatam litem recuſari non poſſe

judicem. Imò ne quidem remota appellatio
& recuſatio facit hanc non poſſe objiciante
litem, *l. fin. C. De ſent. & interloc.* Verùm ob-
ſtare videtur *c. Super eo 12. §. 1. h. t.* in quo,
ubi appellationis remedium eſt ſublatum, uti
appellationi, ita nec recuſationi eſſe deferen-
dum dicitur. Verùm non incommodè iſte
textus accipitur de recuſatione poſt litem con-
teſtatam, non etiam de ea, quæ antè proponi-
tur, ſecundùm jura civilia jam allegata, quibus
potiùs conciliandi Canones, ſi aliud non pate-
at, quando loquuntur indiſtinctè, ſecundùm
ea, quæ traduntur *inſ. De novi op. nuntiat.*

40 Tertia Rubr. pars eſt de Relationibus: quæ
non ſunt niſi conſultatio ad Principem facta
à Iudice, dubitante, quid in cauſſa ſtatuere
debeat. Quæ integrè referenda, & taliter, ut
ad plenam inſtructionem nihil deſideretur:
quâ ratione & exemplum relationis partibus
eſt edendum, ut, ſi fortè minùs integrè videa-
tur facta relatio, illis liceat refutatorias preces
offerre, *l. 1. C. De relationib.* ne ſilentium præ-
judicet, *c. Intimaſti 68. & ibi Gl. h. t.* Pronun-
tiat autem Iudex ſecundùm hoc, quod reſcri-
bitur, à cujus pronuntiatione parti gravatæ
appellare licere videtur, non tamquam injuriâ
concurrente à Principe illatâ, ſed arguente
judicis calliditatem, ejuſque ſubreptionem aut
obreptionem commiſſam in cauſſa relationis,
l. 1. §. 1. D. eod. Relationes iſtæ ante ſenten-
tiam poſtea prohibitæ ſunt jure noviſſimo,
Auth. Novo iure C. h. t. ubi cauſſa examinata
ſententiâ eſt terminanda, & executioni man-
danda, niſi ab ea appelletur. Conſultationes,
quæ fiunt ad Principem à judice, ante litem
inchoatam dubitante, non ſunt ſublatæ.

TITVLVS. XXIX.

De Clericis peregrinantibus

SVMMARIVM.

1. *Romipetæ appellantes ſunt ſub protectione ſummi Pont.*
2. *Modò integra adhuc ſit res.*

1 APpellationis inſtar eſt, Romam ver-
ſus iter arripere, appellationis inter-
ponendæ cauſsâ: ut hac viâ bona
eorum in patria relicta conſtituan-
tur interim in protectione Rom. Pontificis,
eaque in cauſſa nihil ſit innovandum, & quod
attentatum fuerit, revocandum, *c. 1. h. t.* * 2
Et hoc, quatenus res integra; nam ſi præven-
tus fuerit per citationem, etiam ſolam, Iudex in
cauſſa procedet, *c. 9. ſup. De appellat.* Vt gene-
raliter, ad ſubterfugiendum coram aliquo
cœptum negotium, in jus vocato nihil prodeſt,
quòd poſtea alterius fori eſſe cœperit; ut in ea
cauſſa jus revocandi domum non habeat, *l. 7.
D. De iudic.* ubi enim judicium acceptum ſive
ſuſceptum, ibi finem accipere debet, *l. Vbi ac-
ceptum 30. D. d. tit.* Deinde poſt citationem,
non tam gravaminis depellendi, quàm fru-
ſtrandi judicij per malitiam, cui non deferen-
dum, videtur iter arripuiſſe.

TITVLVS. XXX.

De Confirmatione utili vel inutili.

SVMMARIVM.

1. *Confirmari à ſuperiori quæ ſoleant.*
2. *Confirmatio utilis & inutilis quæ dicatur.*

COnfirmari ſolent à ſuperiori ad ma-
jorem ſecuritatem contractus, *c. 2.
ſup. De pact.* arbitria, *c. 7. h. t.* electio- 1
nes, *ſup. De elect.* collationes, *c. fin. h.
t.* adminiſtrationes conceſſæ, *c. 5. h. t.* ſenten-
tiæ, *c. 3. h. t.* * Confirmatio ſi valeat, dicitur 2
utilis, nec inferior judex ei contravenire, aut
de ea judicare poteſt. Inutilis erit, ſi contineat
aliquod vitium ſubreptionis aut obreptionis:
debet enim ſuffragari veritas, & debent preces
niti veritate, ſecundùm dicta ſuperiùs, *ad tit.
De reſcriptis.* Inutilis erit etiam, quæ ſententi-
am contra formam communem Iuris latam
confirmat, *d. c. 7. h. t.* quòd ſubſit conditio,
quatenus providè lata. Sic & collati beneficij
confirmatio cenſetur facta, quatenus juſtè
poſſidet impetrans, *c. 5. inſ. De conceſſ. preben.*
Sic privilegij aut adminiſtrationis confirmatio
nihil novi juris dat, ſed quod competebat con-
ſervat, *c. 4. h. t.* Ita tamen hæc vitia obſtant
niſi ex certa ſcientia Pontifex actus defectum
ſuppleverit, *c. 1. ſup. De tranſact.* Vide Rebuff.
in *Praxi beneſ. tit. De nova proviſione.*

HENRI-

HENR. ZOESII I. C.

IN LIB. TERTIVM

DECRETALIVM

GREGORII IX. P. M.

COMMENTARIVS

TITVLVS PRIMVS.

De Vita & honeſtate Clericorum.

SVMMARIVM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Clericos decet vitæ probitas & honeſtas,*
3. *Et præcipuè Epiſcopos.*
4. *Honeſtas illa alia externa, alia interna;*
5. *Externa conſiſtit Primò in vita & morum modeſtia.*
6. *Clericis fugienda luxuria & ebrietas.*
7. *Item avaritia.*
8. *II. Conſiſtit honeſtas in veſtitu & habitu.*
9. *Comam nutrire cur & quatenus prohibiti Clerici?*
10. *Tonſuram omnes ferre tenentur.*
11. *III. In officiorum & negotiorum exercitio.*
12. *Clericus aleis ludere prohibetur.*
13. *Clerici olim in communi vivebant, & Canonicorum origo.*

EXpoſitâ Iudiciorum Forma, proximum
1 eſt materias & cauſſas, quæ in ijs tractari ſolent, videre: quæ aut Civiles ſunt, concernentes tum perſonas Eccleſiaſticas, & ſpecialiter earum res, de quibus hoc libro tertio; tum laicas, cujus ordinis eſt matrimonium, quod laici quidem ineunt, ejus tamen cognitio eſt penes Eccleſiam, de quo libro IV. aut Criminales, de quibus lib. V.

De perſonis Clericorum primò agitur, quo-
2 rum ea debet eſſe vitæ probitas & honeſtas, quæ non modò puſillos non offendat, ſed, quod omninò eſt neceſſarium, omnes etiam ædificet, atque animarum ſalutem promoveat. Quo modo Conc. Trid. *Seſſ.* 22. *c.* 1. *De reform.* nihil eſt, inquit, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum aſſiduè inſtruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui in ſortem Domini vocati, ſe divino miniſterio dedicarunt. Cùm enim à rebus ſæculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur, in eos, tamquam in ſpeculum reliqui oculos conjiciunt, ex iiſque ſumunt
3 quod imitentur. * Deſideratur ea vitæ innocentia præcipuè in Epiſcopis, quos in primis optandum eſt, quæ ſuæ ſint partes agnoſcant, ac ſe non ad propria commoda, ad divitias, luxum, ſed ad labores ac ſollicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt, inquit idem Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 1. *De reform.* reliquos fideles ad religionem, innocentiamque faciliùs inflammandos, ſi præpoſitos ſuos viderint non ea, quæ mundi ſunt, ſed quæ ſunt Dei, animarum ſalutem ac cœleſtem patriam cogitantes.

Honeſtas iſta alia eſt interna, conſiſtens in
animi ſinceritate, & in deſiderio vivendi ſe- 4
cundùm præceptum juris, & virtutum: alia externa, quæ in factis ipſis ac vitæ actionibus ſecundùm virtutum præſcripta conſiſtit, deſideratque, ut Clerici ſint alieni ab omnibus ijs, per quæ mens extra ſe ſparſa confunditur, acies cordis obtunditur, lux divini amoris extinguitur, reverentia ſacerdotalis amittitur, &, quod periculoſum eſt, rectè vivendi linea, quæ alijs ad exemplum proponenda fuerat, minimè tenetur, non ſine gravi ſcandalo. Facit enim Sacerdos delinquens populum delinquere, & ruina populi Sacerdos nequam.

Conſiſtit hæc externa honeſtas præcipuè 5
in tribus. Primò, in vitæ morumque modeſtia, quæ dignam ſeveritatis & ſacerdotalis ingenij cenſuram decet. Quo modo Clericis continentiæ, benignitatis, humanitatis bonum eſt
amplectendum; * luxuriæ vitium ita averſan- 6
dum, ut ne quidem ſiniſtrâ ſuſpicione maculentur. Dedecet enim Clericos, maximè voto continentiæ adſtrictos, ad actus impudicos ſe laxare, eos præcipuè, propter quos venit ira Dei in filios diffidentiæ, *c. Vt Clericorum* 13. *h. t.* Vnde fœminis non cohabitant, qua de re *tit. ſeq.* Decet eadem continentia Moniales, quibus clauſura mandatur à Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 5. *De regul.* & à Pontificibus poſtea ſubſecutis, ut dicetur infrà *De ſtatu Monach.* atque earum Monaſteria frequentare

prohibentur & Clerici & laici; niſi cauſſa exigat, aliàs illi ab officio removendi, hi excommunicandi, *c.* 8. *h. t.* Fugienda & Clericis ebrietas, quæ mentis aciem hebetat, ejus inducit exilium, libidinis eſt incentivum; *c. A crapula* 14. *h. t.* Vnde jubetur aboleri uſus ad æquales hauſtus provocandi, fœcundiores calices exhauriendi, *d. c.* 14. ubi commoniti, niſi deſtiterint, ab officio ſuſpendi jubentur. Evitandi ijs ſales, facetiæ, dicacitates, & omnes verborum inanium peſtes, quæ ſcurras potiùs, quàm Sacerdotes oſtendunt.

7 Inter alia, quæ Clericalem dignitatem & auctoritatem infamant & deprimunt vitia, non minimum eſt avaritia, ideoque maximè Clericis fugienda, non tantùm ſi ſibi quærant, verùm etiam ſi Eccleſiæ: neque enim probandi miniſtri, qui ut magis fideles videantur, & in aram Eccleſiæ quid inferant, cuncta diſtorquent, extorquent, corradunt, corrodunt; ſacrificium per hoc Deo ſe facere putantes, minùs ei gratum, quia eſt de rapina. Vnde maximè cavebunt, ne, ut habetur *Ezech. c.* 34. lac gregis ſui comedentes, & ejus lanis ſe cooperientes, abſque ulla æternorum ſpe, mercedibus mercenarij paſcantur; contra Apoſtolum de præſenti potiùs laboris fructum recipientes, quàm in futuro, *Can. Sacerdos* 9. I. *qu.* 3. ne captent morientium hæreditates; qua de cauſſa olim ab Arcadio prohibitum quid relinquere Sacerdotibus, ut patet ex D. Hieron. *ad Nepotian.* qui non tam de lege conqueritur, quàm dolet, quòd eamdem nimiâ aviditate Clerici meruiſſent. Ad hanc magis evitandam Eccleſia teſtamenti factionem ademit Clericis, ut dicetur infrà *De teſtam.* Mercium exercitium prohibuit, ut mox dicetur, & præcipuè uſurarum, & quidem ſub excommunicatione, *c.* 2. *h. t.* Iudices gratis judicare voluit, non acceptis dictum decimis, nec earum quotâ, *c. Cùm ab omni* 10. *h. t.* Exceptis expenſis victualium; nemo enim gratis cogitur militare.

8 Secundò, in veſtitu & habitu: quo honeſto & decenti pro ſtatu ſuo uti jubentur Clerici ſæculares, qui nec nimiâ brevitate, nec longitudine notetur. Vnde pannis rubeis aut viridibus, manicis aut ſotularibus conſutitijs, calcaribus deauratis, & alijs id genus, quæ ſuperfluitatem ſapiunt, uti prohibentur, *c. Clerici pen. h. t.* Religioſi habitu utuntur ſuæ Regulæ, quam profeſſi ſunt, correſpondente. Si moniti ab Epiſcopo honeſtum & convenientem ordini & ſtatui habitum deferre contemnant, ſuſpendendi ſunt beneficiati à beneficij fructibus per ſex menſes: in ſacris ordinibus poſiti, citra ſacerdotium, inhabiles per idem tempus ad beneficium Eccleſiaſticum obtinendum: dignitatem, perſonatum, aut curam animarum habentes, per annum à fructuum perceptione ſuſpenduntur, niſi excuſet cauſſa rationabilis, *Clem.* 2. *h. t.*

Ornatum quoque omnem Clericos vitare vult Eccleſia: * quo modo barbam & comam 9
eos nutrire prohibet. Quod accipiendum de coma, quæ imitatur comam mulierum; nam ad aures uſque coma licitè & decenter fertur. Comam relaxantibus anathema poſitum à Gregorio IX. *c.* 4. *h. t.* ut exterioribus ſymbolis teſtentur, ſe interiore voluntate blandimenta & voluptates ſæcularium deſpicere, & vero Dei ſervitio devotos eſſe. Vnde & annulis digitos non ornabunt, nec auri aut argenti ornatu utentur; niſi dignitas annuli uſum admittat, *d. c. pen. h. t.* cùm ſit ſignum matrimonij ſpiritualis & fidei, *arg. can. Fæmina* XXX. *qu.* 5. Doctores Clericos licitè annulo uti tradit Abbas, *d. c. pen. nu.* 7. quòd contineatur inter Doctoralia inſignia; non abutantur tamen ad vanitatem. Pontificibus ſua ſpecialis eſt veſtis: jubentur enim in publico & in Eccleſia ſuperindumentis lineis uti; niſi Monachi fuerint, quos oportet monachalem ferre habitum, *d. c. pen. in fine.*

Omnibus autem Clericis præceptum eſt 10
ferre tonſuram in vertice capitis, quod ipſum ad traditionem Apoſtolicam referunt, Eccleſiæ auctoritate & conſuetudine roboratum, ut qui ſanctioris vitæ ordinibus mancipantur excultioris etiam vitæ characterem in capite ferrent. Ampliata autem tonſura eorum eſt, qui majoribus initiantur Ordinibus. Monachi non verticem tantùm, ſed totum ferè caput radere ſoliti, ut quod ſit ipſorum vitæ ſtudium declarent. Etenim abraſio iſta eſt ſymbolum lugentium ac mœrentium. Vide Baron. *tomo* 1. *Annal. ad an. Chriſti* 58. *nu.* 123. *& ſeqq.*

Tertiò, in officiorum & negotiorum exer- 11
citio; quæ ſæcularia exercere, ſive ſuo ſive alieno nomine, Clericis inhibitum. Cujus generis eſt mercatura, quam tertiò monitus non deſerens perdit clericale privilegium quoad bona ſua, *c. fin. h. t.* Ejus ordinis eſt & officium tabernariorum & macellariorum, quod ſub pœna privationis clericalis privilegij exercere prohibentur. Qui ſi nominatim & tertiò moniti non deſiſtant, aut reſumant id genus negotij, conjugati id omninò amittunt, quamdiu iſti officio inſiſtunt; uti & non conjugati, niſi habitum deferant clericalem, tunc enim tantùm in rebus iſto privilegio privati, quatenus tali officio inſiſtunt. Et hoc ita, quatenus per ſe ac publicè iſtud exercent, *Clem.* 1. *h. t.* quæ tantùm iſto in caſu loquitur, ut, cùm ſit pœnalis, non ſit extendenda ad caſum, quo per alios exercent. Detrahitur etiam non modicum dignitati ordinis, ſi Clerici faciant ſe joculatores, ſive, ut barbarè dicunt, Buſones. Qui ſi per annum artem illam ignominoſam exercuerint, jubentur ipſo jure carere omni privilegio clericali; uti & ſi breviori tempore

tertiò

tertiò moniti non reſipuerint, *c. 1. eod. in 6.* Tabernas frequentare prorſus prohibentur, niſi fortè cauſſa neceſſitatis in itinere conſtitutos urgeat, *d. c. pen. h. t.* * Similiter ludere
12 aleis & taxillis, ne manum Dominici corporis immaculatæ hoſtiæ oblatricem, ſimul & linguam inter Deum & hominem mediatricem, hujuſmodi ludibrij contaminatione fœdent. Imò & ab ejuſmodi inſpectione Clericos vult eſſe alienos Pont. in *d. c. pen.* uti & ludorum ſcenicorum, *can. Non oportet* 37. *De conſecr. Diſt.* 3. *& can. Præterea Diſt.* 51. Videtur tamen non eſſe mortale per ſe, ceſſante ſcandalo, & contemptu, quæ ponit hac in re frequentia, ut colligere eſt ex ijs, quæ traduntur *tit. Cod. De aleatorib.* Multò minùs excercent ludos theatrales, nec in Eccleſijs illos admittunt, nihil faciente conſuetudine in contrarium, *c. Cùm decorem* 12. *h. t.*

13 Vt autem commodiùs Clerici morum honeſtatem & præcipuè caſtitatem ſervarent, vivebant olim in communi, *can. Præter §. præcipientes Diſt.* 32. *can. Neceſſaria* XII. *qu.* 1. unde Canonicos dictos volunt. Cui mori, frigeſcente caritate, derogatum, & ſeorſim vivere cœptum; dictique Canonici, non à canone frumentario ſive præbenda, ſed quia ad canonem, id eſt regulam, vivant; qui ut majorem ſervent honeſtatem & modeſtiam in Choro, populum à cancellis excludunt, tantùm ei concoceſſo altaris uſu, *c. 1. h. t.* Admittere tamen intra cancellos non videtur peccatum, ſi ferat conſuetudo. Innoc. *ad d. c.* 1.

TITVLVS II.

De cohabitatione Clericorum & mulierum.

SVMMARIVM.

1. *Clericis cur interdicta cohabitatio mulierum.*
2. *Cum matre & ſorore habitare permiſſum.*
3. *Hodie ex conſuetudine etiam cum conſanguineis.*
4. *Clericorum concubinariorum pœna.*

1 VT commodiùs incontinentiæ occaſiones evitent Clerici, ſeorſim à mulieribus habitare jubentur, *toto h. t. & can. Interdixit* 16. *Diſt.* 32. *can. Oportet* 23. *cum ſeq Diſt.* 81. nam ad lapſum provocat cum ijs converſatio, cùm dicantur exurere conſcientiam viri ſecum habitantis, *can. Hoſpitiolum* 17. *d. Diſt.* ubi etiam conſuetudinem cum ijs habere, quòd non fit citra periculum, eſt prohibitum, *paſſim per iura relata*
2 *Diſt* 81. * Cum matre tamen & ſorore habitare permiſſum, *d. can. Interdixit & c. pen. h. t.* ex ſubjuncta ibi ratione, quòd naturale fœdus

Zeoſim ad Decretal.

nihil permittat fœdi (ſive, ut legit Cujac. ſævi) criminis ſuſpicari, id eſt ſiniſtri, niſi & hâs laſciviæ vitium reddat ſuſpectas; quomodo accipiendum *c. 1. h. t.* aut niſi cum his habitent, quæ non ſunt matres aut ſorores, *can. Legitur* 25. *Diſt.* 81. Admittit etiam Canon illas, quas ætas & vitæ probitas ponit extra ſuſpicionem, *d. can. Interdixit* * Verùm huic juri de- 3
rogavit conſuetudo, quæ etiam conſanguinearum cohabitationem permittit, modo non ſint ſuſpectæ; nam iſtarum converſatio vitanda Clericis. Qui ſi tertiam monitionem contemnant, excommunicationi ſunt ſubjiciendi; fœminæ verò canonicè judicandæ, *c. 2. h. t.*

A conſortio concubinarum multò magis arcentur Clerici: quas habentes ſuſpenduntur 4
ab officijs, *can. Præter Diſt* 32. ita ut eorum, ſi ſint notorij, Miſſæ non ſint audiendæ, nec Sacramenta ab ijs percipienda: non quòd ea polluantur flagitioſa Sacerdotum vitâ; ſancta enim ſunt, ut coinquinari nequeant, ut pulchrè tradit Nicolaus Papa, in *can. fin.* XV. *q.* 8 ſed ne peccantes foveantur in ſordibus impudicitiæ, &, dum contemni ſe vident, ad frugem pœnitentiæ & meliorem vitam revertantur, *c. Veſtra* 7. *h. t.* Non notorij, ab Eccleſia tolerati, non ſunt evitandi, ne fortè contingat aliquem aſpergi infamiæ notâ, qui habetur bonus, *d. c.* 7. *& fin. h. t.* Eaque diſtinctione intelligendus eſt textus in *can. Nullus & can. Præter d. Diſt* 32. qui indiſtinctè dicunt, presbyterum, quem quis ſcit indubitanter concubinam habere, vitandum eſſe. Suſpenduntur præterea à beneficijs, & tandem, ſi moniti ſe non corrigant, deponuntur, *c. 4. & 6. h. t.* Ex decreto Conc. Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 14. *De reform.* poſt primam monitionem non parentes mulctantur tertiâ parte fructuum, poſt ſecundam hoc ipſo omnibus etiam penſionibus, Eccleſiæ vel alij pio loco applicandis. Quod & vult ſuſpendi eos ab adminiſtratione, donec reſipiſcant, &, ſi nihilominus eas detineant, privari omninò officijs & beneficijs, & ad ea inhabiles indignoſque reddi, donec vitæ emendatio mereatur diſpenſationem. Repetentem fraudolosè dimiſſæ mulieris conſortium vult excommunicari. Epiſcopum admonitum à provinciali Synodo, ſi ſe non emendaverit, ipſo facto ſuſpendit, & ſi perſeveraverit, ad Rom. Pont. vult deferri. Abjurare concubinam nemo cogitur, ne per carnis fragilitatem via perjurijs aperiatur, *c. 3. h. t.* Quòd ſi hujuſmodi Clerici ſuſpenſi à beneficio & Ordinum executione, auſi fuerint celebrare, irregularitatem incurrunt, qua de re *inf. tit. De Cler. excom. celeb.* Permiſit præterea Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 14. *De reform.* incontinentes Clericos, licet exemptos, ab Epiſcopis corrigi, tamquam Sedis Apoſtolicæ delegatis.

TITVLVS III.

De Clericis conjugatis.

SVMMARIVM.

1. *Clericis cur coniugia interdicta.*
2. *Lege Moſaica cur permiſſa Sacerdotibus.*
3. *Continentia quo iure adnexa Ordinibus?*
4. *Coniugij uſus in Eccleſia primitiva an permiſſus Clericis?*
5. *Continentia obligatio oritur ex voto.*
6. *Obligatio illa an ex tacito voto induci poßit?*
7. *Ignorantia an excuſet ab huiuſmodi voto?*
8. *An & expreſſa intentio non continendi?*
9. *Obligatio hac non tenet in ordinato ante uſum rationis.*
10. *An neque in ordinato ante pubertatem habente uſum rationis?*
11. *Ordinatus per metum non obligatur ad continentiam.*
12. *Quid ſi Ordo fuerit irritus, deficiente aliquo ſubſtantiali?*
13. *Ordine ſacro initiatus fornicans eſt reus ſacrilegij.*
14. *Clericus coniugatus non admittendus ad beneficia.*
15. *Clericus in minoribus conſtitutus per matrimonium beneficia ſua ipſo iure amittit.*
16. *Etiam matrimonio nondum conſummato.*
17. *Quid ſi matrimonium fuerit irritum cauſſâ conſanguinitatis, aut aliâ?*
18. *An impubes contrahens ſit hoc ipſo privandus beneficio?*
19. *Penſio an debeatur contrahenti matrimonium.*
20. *Clericus per contractum matrimonij retinet privilegium fori in criminalibus.*
21. *An etiam in cauſſa civili?*
22. *Veſte clericali & tonſurâ depoſitâ quatenus amittantur privilegia clericalia.*
23. *Clericus ex delicto ante coniugium commiſſo an gaudeat privilegio fori?*
24. *Vxor Clerici an gaudeat iſto privilegio?*

1 VT puriore & minùs impeditâ mente Clerici Deo, ejuſque cultui vacent, conjugia non ineunt, quòd indignum ſit templa ac vaſa Domini cubilibus & immunditijs deſervire, *can. Decernimus Diſt.* 28. nam cythara cum pſalterio malè concordat, & conjugati plenam ſui non habent poteſtatem, *c.* 3. *&* 5. *h.* Qui enim cum uxore eſt, inquit Apoſtolus, 1. *Cor.* 7. *v.* 32. ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt; de quo loco videndus Baron. *tomo* 1. *Annal. an.* 57 §. 68. probans ex eo D. Pauli cœlibatum: & denique ſubſtantia rerum Eccleſiæ non ita foret in tuto, quas ſic deperdi contingeret. Quare & ordinatio eorum differtur, & beneficijs Eccleſiaſticis, ſi quæ habent, privantur, *d. c.* 3. Ad Ordines quod attinet, ab ijs removentur conjugati, *c.* 2. *h. t.*

Nihil movet, quòd lege Moſaicà permiſſum fuerit Sacerdotibus conjugium; hoc enim ideo, quia tantùm genti Leviticæ erat ad ſacerdotium aditus, ad quam proinde propagandam conjugio erat opus, aliàs periiſſet. Quæ ratio cùm ceſſet hodie, non immeritò inductus fuit cœlibatus, & præcepta continentia Clericalis: ringantur licet & frendeant illi, quibus, tamquam ſuibus in volutabro, in ſordibus incontinentiæ verſari eſt volupe, & ſomnient continere ſe impoſſibile eſſe homini; cùm continentia prædicata & præcepta ſit ab ipſo Chriſto, Apoſtolis, tota Eccleſia, & commendatiſſima etiam fuerit ſacerdotibus gentilibus, ut videre eſt ex Tiraquello, in *l.* 15. *connub. nu.* 118. Vid. Baron. *ad d. an.* 57. §. 53. 54. *&* 58. & patet ex Veſtalibus, quarum impudicitia graviſſimè apud eos mulctabatur, cum vivæ quoque ſepelirentur. Lipſ. *De Veſta & Veſtalib. c.* 13. Vt non ſit, quòd reprehendatur Eccleſia ſuis Miniſtris continentiam præcipiens, *can. Plurimos Diſt.* 82. ut conſcientiæ integritate, vitæ ſanctitate fulgentes, acceptabile Deo munus offerre queant. 2

Vbi quæritur, An continentia ſit adnexa Ordinibus jure divino, an Eccleſiaſtico? R. Non deeſſe, qui velint eſſe juris divini, ex eo, quòd à tempore Apoſtolorum nec in Latina nec in Græca Eccleſia hactenus ad ſacros Ordines promoti inierunt matrimonia, ut mox dicetur: verùm ex eo non convincitur eſſe juris divini, cùm Apoſtoli non ſtatuant jus divinum; ut veriùs ſit, juri Eccleſiaſtico eſſe attribuendam ejus originem. Quod confirmatur per Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 9. ubi traditur, legem Eccleſiaſticam obſtare ordinatis, quò minùs matrimonia ineant. Nec facit, quòd Ordo ſuapte naturâ adferat quamdam congruentiam & decentiam caſtitatis, matrimonio repugnantem; nam ex ſe non ponit præceptum, nec id invenitur a Chriſto inductum, & Græcis huc uſque licitus fuit matrimonij uſus, ut patet ex *c.* 6. *h. t.* Vid. Azor. *tomo* 1. *Inſtit. Moral. lib.* 13. *c.* 12. *qu.* 1. Sanchez *De matrim. lib.* 7. *Diſp.* 27. *qu.* 1. Ad Epiſcopatum quòd attinet, etſi requirat majorem perfectionem, non tamen & illi niſi jure Eccleſiaſtico invenitur adnexa continentia. Sanchez *ibid. nu.* 7. 3

Quæſtio alia eſt, An in primitiva Eccleſia fuerit permiſſus Sacerdotibus conjugij uſus? R. Hoc multos adſerere, nixos quibuſdam Gratiani locis crudè intellectis. Sed dicendum, apud Chriſtianos numquam licuiſſe Clericis in ſacris conſtitutis uxores ducere, *c.* 1. *h. t. & patet ex can. Apoſtolorum* 25. *& can. Presbyter Diſt.* 28. ubi jubetur Presbyter, qui uxorem 4

uxorem duxit, deponi. Nam cùm ſe totos tranſtulerint in Dei famulatum, non poſſunt ſe tradere uxoribus, cùm non ſint ſui, & duobus dominis nemo rectè inſerviat, præcipuè diverſa præcipientibus. Subdiaconi, antequam Ordo iſte ſacris adnumeratus, uxores licitè ducebant, nec cogebantur continere, cùm nemo invitus ad continentiam obligetur: ubi autem ſacris eſt adnumeratus, coguntur continere, & matrimonium ab ijs initum eſt nullum, *can.* 1. *&* 2. *Diſt.* 28. *& c.* 1. *Diſt.* 31. Sunt tamen conjugati admiſſi ad ſacros Ordines in primitiva Eccleſia: uti & hodie admittuntur tam in occidentali Latinorum, quàm orientali Græcorum Eccleſia; hac tamen differentiâ, quòd Latini non admittant conjugatos, niſi promiſſâ continentiâ permiſſu uxorum, quæ & caſtitatem vovere debent, vel tacitè vel expreſsè, ut hac viâ à conjugij uſu arceantur, & non tam uxores quàm ſorores habeantur, *c.* 2. *h. t. can. Omninò Diſt.* 31. *can.* 1. *& can. Cum in præterito Diſt.* 84. Græci verò etiam hodie permittunt uſum uxorum ante ordinationem ductarum, *can. Nicana & can. Quoniam Diſt.* 31. præter id tamen tempus, quo altaris miniſterio debent deſervire, ut magis Deo vacantes conſequantur poſtulata, *d. c. Quoniam.* Ad intellectum iſtorum Canonum videantur notata ad *can. Habeo Diſt.* 16. in Corpore edito juſſu Gregorij XIII. De hoc Græcorum uſu patet ex *c.* 6. *h. t.* ubi ex Græco Sacerdote natus habetur legitimus. Vid. Covarr. *De matrim. p.* 2. *cap.* 6. §. 3. *nu.* 2. Baron. *tomo* 1. *Annal. an.* 58. §. 18. *& ſeqq.* Azor. *Inſtit. Moral. d. lib.* 13. *c.* 3. Et ſecundùm hanc diſtinctionem accipienda pleraque Gratiani loca hac in materia, quæ aliàs ſimpliciter, ut poſita ſunt, accepta forent falſa. Itaque Ordine ſacro initiatum ſi contingat uxorem ducere, non tenet matrimonium, coguturque deſerere ductam, & pœnitentiam peragere, *c.* 1. *h. t.* Ab officio removetur, cui tamen reſtituitur, ſi poſt peractam pœnitentiam vitâ laudabilem ſe oſtenderit, *c.* 4. *h. t.* Niſi tamen duxerit viduam, aut ſecundam uxorem, *can. Quiſquis Diſt.* 84. talis enim quaſi bigamus repellendus, propter intentionem cum opere ſubſecuto. De continentia Clericorum vide latè Bellarm. *tomo* 1. *Controverſ. de Clericis lib.* 1. *c.* 18. *& ſeqq.* & Baron. *d. loco* §. 20. *& ſeqq.*

5 Obligatio hujuſmodi non tam exurgit immediatè ex Eccleſiæ conſtitutione, quàm ex voto caſtitatis, quod Eccleſia adnexuit Ordinibus ſacris; quibus initiandi non expreſsè, ſed facto ipſo & tacitè profiteri cenſentur caſtitatem, eamque ſervare coguntur.

6 Vbi poſſet dubitari, An Eccleſia poſſit injungere continentiam Clericis per tacitum votum? R. Eos, qui ſordibus incontinentiæ delectantur, ut plerique hæretici, negare id poſſe Eccleſiam, quòd ſit juris naturæ matrimonium, ideoque ab inferiori non poſſit prohiberi, *Inſtit. De iure natur. gent. & civili*: Catholicam tamen eſſe ſententiam, Eccleſiam quidem non poſſe quempiam cogere abſolutè ad continentiam, quòd ſit res meri conſilij, *can. Integritatis* XXXII. *q.* 1. poſſe tamen ſacro Ordini apponere conditiones & leges juſtas iſti ſtatui convenientes, qualis eſt, ut illo initiatus caſtitatem voveat, ſicut poteſt quilibet traditioni rei ſuæ apponere conditionem, *l. In traditionibus* 48. *D. De pact.* Vt, ſuppoſitâ hac lege, ſacris initiari deſiderans velit ex conſequenti vovere, & obligari: uti & obligatur ex propria voluntate, ut non habeat poſtea cauſſam reſiliendi, cùm ante emiſſum tale votum debuerit ſe probare; quod niſi fecerit, imputet ſuæ temeritati. Vid. Azor. *d. lib.* 13. *c.* 12. *qu.* 6. Sanchez *d. Diſp.* 27. *q.* 2. *nu.* 10.

7 Quid ſi ignoraverit ex conſtitutione Eccleſiæ votum eſſe Ordini adnexum? R. Nihilominus teneri ad continentiam, cùm lex ſemel legitimè promulgata omnes teneat, nec ejus dari poſſit probabilis ignorantia; ſed procedat regula, quod qui ſciens & prudens aliquid vult velit & omnia onera ei adnexa: de quibus quòd non inquiſiverit ſibi imputet, implicitè enim votum fecit. Si tamen ignorârit ſacrum Ordinem ſe ſuſcipere, videtur in foro conſcientiæ non teneri, cùm nõ ſit voluntarius, licet in foro exteriori ignorantia iſta non ſit probabilis. Sanchez *d. loco n.* 11. *&* Azor. *d. lib* 13. *c.* 14. *q.* 10.

8 Quid ſi habeat expreſſam intentionem non continendi? R. Talem ordinandum quidem eſſe, *can.* 1. *Diſt* 27. ordinatum tamen nihilominus teneri ad continentiam, ſi non ex voto voluntario, ſaltem ex Eccleſiæ inſtituto, cùm agens cenſeatur agere juxta legis ordinationẽ, quam privatâ voluntate intervertit, *l. Nemo* 55. *D. De legatis* 1. Deinde in neceſſariò conjunctis inſpicitur principalis voluntas, quæ eſt ordinari; non ſecundaria, quæ eſt continere, vel non ſubire onera connexa principali voluntati, *arg. l. Si ita ſcriptum* 13. §. 1. *De liberis & poſth.* ubi ſtante principali voluntate teſtatoris inſtituentis ſervum hæredem, ſequitur eum libertas etiam per teſtatorem adempta, propterea quòd hæc illi neceſſariò ſit connexa. Quod procedit non tantùm in tacita contraria voluntate, verùm & in expreſſa proteſtatione, quæ facto contraria nihil ſolet operari. Navar. in *Manuali c.* 22. *nu.* 51. Sanchez *d. qu.* 2. *nu.* 12.

9 Quid ſi ante pubertatem quis ordinatus fuerit, an obtineat hæc obligatio? R. Non eſſe dubiam hanc quæſtionem, in caſu, quo quis ante uſum rationis eſt ordinatus. Nam licet, non obſtante, quòd malè fecerit talem ordinans, teneat Ordo, non poteſt tamen tenere obligatio ad continentiam, ad quam nemo obſtringitur, niſi ex conſenſu, quo caret iſta

ætas;

Digitized by Google

reſiſtere ſit indignũ, niſi allegetur cauſſa erroris, *arg. l. Generaliter* 13. C. *De non num. pecun.* Non auditur etiam qui expreſſè vel tacitè renunciavit appellationi, gerendo aliquem actum coram Iudice à quo, *l. fin. §. fin. D. De temporib. appellat.* Standum enim eſt pacto, *l.* 1. *§.* 3. *D. A quib. appell. non licet.* Idem in eo, qui juravit ſtare judicio Eccleſiæ, *c. Ad hæc* 20. & 21. *h. t.* niſi læſionem oſtenderit, *d. c.* 20. & *ibi Gl.* Reijcitur & ille, qui non detulit appellanti in eadem cauſſa, *c. An ſit* 42. *h. t.* ex ratione regulæ, Quod quiſque juris in alium &c. Vt & ille, qui tres conformes ſententias contra ſe habuit, *c. Sua nobis* 65. *h. t.* & *tit. Cod. Ne liceat in una eademq; cauſſa tertiò appel.* Ratio eſt, tum ut ſit aliquis litium finis; tum quòd præſumptio ſit pro tribus conformibus ſententijs, quibus acquieſcendum, *Clem. fin. h. t.*

7 Appellatur regulariter ab omni judice, & delegato & ordinario, ad ſuperiorem, non etiam ad inferiorem, qui non poteſt corrigere defectum ſuperioris; nec ad parem, cui non eſt juriſdictio in parem. Hinc à Pontifice non appellatur, non à Principe, non etiam à ſententia Præfecti prætorio, *l.* 1. *C. De ſent. Præf. præt.* ne ejus explorata fides in dubium vocetur; cujus loco hodie habentur ſupremà Concilia: ſupplicare tamen contra eam licet Principi intra 8 biennium, *d. l.* 1. * Laicus non appellat ad Iudicem Eccleſiaſticum, cùm non ſit ejus ſuperior; niſi fortè ex defectu juſtitiæ, aut niſi judex ſæcularis ſit ſubjectus Eccleſiaſtico judici, *c. Si duob.* 7. *§. fin. h. t.* aut Eccleſiaſticus temporalem juriſdictionem exerceat, & cauſſa controverſa ejus ſit fori, *c.* 3. *§. debet eod. in* 6. Facit & conſuetudo à laico ad Eccleſiaſticum appellari, *d. §. fin.* A delegato ad cauſſam ſpecialem appellatur ad delegantem, non etiam ſi univerſitas cauſſarum delegata fuerit, *c. Super* 27. *ſup. De offic. deleg.* Quo modo non appellatur ab Officiali ad Epiſcopum, *c* 3. *eod. in* 6. Ratio differentiæ eſt, quia hoc in caſu idem eſt tribunal delegati & delegantis; ab eodem autem ad eumdem non appellatur: illo verò caſu non eſt idem tribunal.

9 Appellatur autem non tantùm ab uno, ſed & ab utroque, ſi uterque læſum ſe conqueratur. Quod licet non ſit neceſſe, cùm unius appellatio faciat cauſſam ad ſuperiorem tranſire, conſultum tamen, ne alteri præjudicet ſuum ſilentium.

10 Vbi quæritur, Quid juris ſit, utroque appellante ad diverſos judices? R. Non eſſe locum huic quæſtioni niſi jure Pontificio, quo etiam immediatè appellari poteſt ad Rom. Pontificem. Eo itaque caſu appellantem ad Pontificem eſſe potiorem altero appellante ad ordinarinm, deciſum *d. c. Si duob.* 7. *in princ.* propterea quòd is ſit ordinarius omnium Chriſtianorum, etiam in prima inſtantia, & ejus tribunal majus. Quod aliqui putant procedere, ſi priùs ad Pontificem ſit provocatum, non etiam ſi priùs ad ordinarium. Minùs rectè, cùm etiam poſtea interpoſita appellatio ad Pont. prævaleat ei, quæ interpoſita ab altero ad ordinarium; quia textus in *d. c.* 7. indiſtinctè loquitur, & ratio, quæ in majoritate tribunalis conſiſtit, cui cedit minus, *l. Contra* 54. *in fine D. De reiudic.* etiam hoc caſu militat, quando nimirum appellatio eſt permiſſa ad majus tribunal; ut in caſu præſenti, quo appellatio ad ordinarium erit futura ſine effectu, nec poterit ille ſe immiſcere: qui tamen ignarus appellationis interpoſitæ ad Pont. rectè coget alteram partem ad comparendum coram ſe, quam & contumacem, ſubticentem ſe ad Pont. appellaſſe, puniet.

Quæſitum & illud, An ab arbitro appellare liceat? R. Non licere, jure utique civili, *l.* 1. *Cod. De receptis arbit.* ſive adjecta ſit pœna compromiſſo, ſive non: tum quia per appellationem ſuſpenditur juriſdictio, quæ nulla in arbitro; tum quia ſententia arbitri non aliàs obliget, quàm ſi expreſſè vel tacitè lapſu decem dierum ſit comprobata, *l.* 5. *Cod. d. tit.* Vbi parti imputandum, quòd intra iſtos dies non contradixerit. Si tamen ex conſenſu partium à Præſide ſit datus judex, ab eo appellari poterit, *l. Ex conſenſu* 23. *D. h. t.* Ab arbitramento arbitratoris, cùm petatur reductio ad arbitrium boni viri, ob læſionem, appellationi locus eſſe nequit, *l. Societatem* 66. *in fine D. Pro ſocio*, Idem obtinet de jure Canonico, cùm non pateat hac in parte quid eſſe mutatum, imò potiùs comprobatum, *can. A iudicibus* II. *q.* 6. Dixi ad *D. A quib. appell. non licet* nu. 11. 11

Appellatur à qualibet ſententia definitiva, 12 valida tamen, quia appellatio habet vim ſuſpenſionis ejus, quòd ſubeſt: nihil autem ſubeſt, ſi ſententia non teneat, *tit. C. Quando provoc. non eſt neceſſe*, etiam in criminalibus, *l. Addictos* 29. *C. h. t.* in quibus & alius pro invito appellat, uti dictum ſuprà, quòd omnium interſit innocentes defendi, eoſque ſponte non perire, *l.* 6. *D. h. t.* In crimine notorio nentiquam auditur appellans, ne malitiæ indulgeatur, *c. Cùm ſpeciali* 61. *h. t.*

Ab interlocutoria non appellatur jure civili, niſi gravamen inflictum per definitivam corrigi nequeat, *l. pen. C. Quorum appellatio non recip.* quòd præſumat tantùm litis differendæ cauſſa eam interponi. Iure Canonico ab interlocutoria, & à quovis gravamine appellatur, 13 *c.* 3. *eod. in* 6. quòd ſatiùs ſit tempori gravamini occurrere, quàm poſt læſam cauſſam remedium quærere, non rarò fruſtrà. Vbi tamen opus eſt cauſſæ expreſſione, ne fruſtratoriè videatur interpoſita. Verùm eam juris veteris appellandi libertatem reſtrinxit Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 20. *De reform.* non aliàs permittens

appella-

appellationem ab interlocutoria, quàm habente vim definitivæ, & cujus gravamen per appellationem à definitiva reparari nequit: quod ipſum facti eſt, & rei natura ac conditio detegere ſolet.

14 Q. An appelletur ab executione? R. Neutro jure id permiſſum eſſe, *l.* 5. *C. Quor. appel. non recip. & c. Novit ille* 43. *h. t.* quòd videatur fieri in fraudem executionis, poſt approbatam ſilentio ſententiam; cùm executor, etſi nova ſit perſona, juris tamen interpretatione eadem ſit cum eo, qui executionem mandavit: cujus factum potiùs eſſe intelligitur, quàm exequentis, qui tantùm habet nudam facti explicationem. Niſi tamen modum excedat, propter gravamen, quod parti infert, *d. c.* 43.

Non appellatur etiam à ſententia ſuper juramento lata, propter tranſactionem, quæ ſubeſt, *l.* 2. *D. De jurejur.*

Q. An appelletur à ſententia lata in poſſeſ-
15 ſorio? R. Ita videri hoc jure, *Clem.* 1. *De ſequeſtr. poſſ.* quo à quolibet gravamine appellari poteſt. Covarr. *Pract. quæſt. cap.* 23. *nu.* 8. Aliter ſe rem habere jure civili vult Cujac. *l. unica Cod. De moment. poſſeſſ.* propter celeritatem reformationis, quam ejuſmodi cauſſa deſiderat, & quia gravamen in petitorio corrigi poteſt. Covarr. autem *d. loco verſ. Secunda concl.* admittit quidem appellationem quoad effectum devolutionis, non etiam ſuſpenſionis, cùm velit executionem minimè impediri. Quod quatenus procedat ſecundùm Conc. Trid. dictum paullò antè.

16 Quæritur etiam, An appelletur à pœna? R. Non potuiſſe olim à pœna legitima appellari, *l. Si qua pœna* 244. *D. De verb. ſignif.* Eſſet enim à lege provocare, cùm, ubi de crimine conſtat, pœna lege definita inferenda veniat, de cujus iniquitate non eſt quærendum. Comparata enim appellatio juris tuendi, non etiam infrin-
17 gendi gratiâ. * A pronuntiatione vel declaratione pœnæ appellari poteſt; cùm & is, qui ad ſupplicium ducitur, appellare poſſit, & alius pro eo, *c. Cum ſit Romana* 2. *in fine h. t.* ubi auditur appellans damnatus rapinæ vel violentæ invaſionis, *& l.* 6. *D. eod.* Ratio eſt, quòd declaratio non ſit legis, ſed hominis: ut non tam de legis iniquitate conqueratur appellans, quàm hominis exceſſione, niſi appellanti deſit juſta cauſſa, ut quia delictum eſt notorium facti evidentiâ, aut confeſſione rei, *d. c.* 5. *in fine*, Capella Toloſ. *deciſ.* 441. Hodie à pœna appellari poteſt, cùm extra ordinem agatur, & pœnæ ſint arbitrariæ, *l. Hodie* 13. *D. De pœnis*, Cujac. *ad c. Ad noſtram* 3. *h. t. & ad l. Aliud fraus* 131. *D. De V. S.*

Hinc deciditur quæſtio, An à correctione
18 appelletur? R. In *c.* 3. *h. t.* Religioſis & Monachis, quibus pœna injuncta ſecundum Ordinis ſui regulam, appellationem denegari, quòd ejuſmodi regula ſit illis pro jure & lege, à qua appellantes ejus arguerent iniquitatem, quòd foret temerarium. Et ſanè Religioſis ut arctior ex regula Ordinis vita, & humilitatis, obedientiæque neceſſitas major, ita minor danda audacia delinquendi: quæ daretur, ſi, quando pro exceſſibus corriguntur, appellandi ijs poteſtas concederetur. Verùm quia contingit non rarò, ſuperiorem in correctione excedere, aut aliam pro alia pœnam indicere, quidni licebit appellare gravato, cùm nulli ſit deneganda ſui defenſio? Et ita colligitur ex *c. Reprehenſibilis* 26. *in fine h. t. & c. Irrefragabili* 13. *ſup. De off. iud. ordin.* & vult Abbas *ad d. c.* 3. *nu.* 1. ne quid fortè ſuperiori malè affecto liceat tentare impunè, maximè nullâ cauſſæ cognitione præmiſſâ, contra *c. Qualiter* 24. *inf. De accuſat.* nec auditâ parte, ſed tantùm delatoribus præcipuè in propria cauſſa teſtantibus, ut lucellum aliquod conſequantur. Alij diſtinguunt inter regulares & ſæculares, quòd illi non appellent, hi verò appellantes audiantur, ex *d. c.* 3. *h. t.* quod de regularibus loquitur, Henr. Bohic *ad d. c.* 3. *ubi alios citat.* Videtur tamen eadem in utriſque ratio. Alijs non malè videtur in correctionibus neutiquam admitti appellationes quoad effectum ſuſpenſivum, ſecus quoad devolutivum. *Vide hæc eadem repetita ad tit. D. De appellationib. recip. vel non, n.* 13.

Non appellatur etiam, quando cauſſa eſt delegata per clauſulam, *appellatione remota*, vel, *appellationis obſtaculo*, ſive *remedio, non obſtante*, aut, *appellatione ceſſante*, aut ſimili.

Vbi de effectu ejus clauſulæ quæritur, An
prorſus appellationem removeat? R. Hoc vi- 19
deri, *d. c.* 3. *& l.* 1. *§. fin. D. A quib. appel. non licet*, quatenus per Principem aut Imp. ejuſmodi clauſula eſt appoſita: ei tamen contrarium eſſe, quod per Pontificem aut Imp. eripi nequeat, quod eſt juris naturæ, ſcilicet defenſio ſui, ad quam diximus pertinere appellationem. Cujus objectionis cauſſâ, ut dictam clauſulam quidam ſaluent, non aliàs ei locum eſſe volunt, quàm ut removeat frivolam appellationem, non etiam eam, quæ juſta eſt & gravis: cùm non cenſeatur Pont. aut Princeps alicui jus ſuum eripere ſine cauſſa, & ſine cauſſa lædere. Iaſon *ad l.* 3. *§. ſi is pro quo nu.* 1. *D. Quod quiſque iuris &c.* Et ita communiter iſtam clauſulam recipi teſtatur Gail. 1. *Obſer. c.* 33. *nu.* 5. *per text. in c. Ex parte* 13. *ſup. De off. & poteſt. iud. deleg. & c. Inter* 9. *ſup. tit. proximo.* Verùm ſic nihil aut parum operabitur iſta clauſula, cùm etiam ſine ea appellationes frivolæ ſint rejiciendæ, *c.* 5. *eod. in* 6. ubi dicit Pont. illis ne jujuſtitiam deferre, nec a judice deferendum eſſe. Dicendum, per ejuſmodi clauſulam cenſeri remotam eam appellationem, etiam juſtam ac probabilem, quæ expreſſo aut ſpeciali jure non eſt induita,

eſt indulta, ut eam interpretatur ipſe Pont. in *c. Paſtoralis* 53. *hoc tit.* ut illi clauſulæ inſit conditio, ſive exceptio, *Si expreſſo jure appellatio non eſt permiſſa*, ut ejus vis non pertingat ad ea, quæ nominatim lege caventur, *l. Sanctio* 41. *D. De pœnis.* Si tamen pars, appellatione juſtâ rejectâ, injuſtè gravata fuerit, recurſus ad ſuperiorem non eſt illi præcluſus, per quem gravamen emendetur, *d. c.* 53. *h. t. & ibid.* D. Wameſ. *Dixi plenius ad tit. D. A quib. appell. non licet nu.* 7. & 8.

20 Circa prædictam clauſulam alia eſt quæſtio, An ea in medio poſita & præcedentia & ſequentia capitula adficiat? Reſpondet Pontifex, una in parte adjectam hanc clauſulam, non repetitam in ſingulis, diffundi per omnes articulos, quacumque parte id ſit, ſi & alijs ſubſit eadem ratio, ne ejuſdem loci articuli diverſo jure cenſeantur, cùm hujuſmodi cauſſæ adjectio ad propoſitæ rei determinationem pertineat, *c. Secundò requiris* 41. *h. tit.* Dubium movet Gregor. IX. in *c. Inquiſitioni* 71. *h. t.* ubi reſcripſit, clauſulam iſtam in medio poſitam complecti præcedentia tantùm, non etiam ſequentia. Verùm loquitur Pont. in caſu, quo plura ſunt negotia ſe non contingentia, nec ſibi cohærentia: ſeparatorum enim ut ſeparata eſt ratio & conſideratio, ita quoque non facilis eorum in unum conjunctio. Atque hæc res cùm ex mente reſcribentis pendeat, ut ait Pont. *d. c.* 41. ea inſpicienda venit, quæ ſæpè dubiam parit hæſitationem. Vid. Felin in *c. Cauſſam* 18. *nu.* 4. *ſup. De reſcriptis* & Wameſ. *ad d. c. Secundò requiris.*

21 Cæterùm appellatur vel incontinenti vivâ voce, coram judice; vel ex intervallo, per libellum, qui contineat, à quo appelletur, adverſùs quem, à qua ſententia, *l.* 1. *in fine D. eod.* Et hoc quidem intra decem dies, quorum lapſus facit ſententiam tranſire in rem judicatam, *c. Quod ad* 15. *ſup. De ſent. & re jud.* niſi judex copiam ſui non fecerit, *l.* 1. *§. dies autem D. Quando appellan. ſit*, quòd tum non ſtet per partem, ut non veniat punienda.

22 Poſt appellationem petendi ſunt apoſtoli, hoc eſt literæ dimiſſoriæ, quas tradit Iudex à quo appellationi deferens ad Iudicem ad quem, continentes appellationem eſſe interpoſitam. Sunt hi inſtanter petendi, ne videatur appellationi renuntiatum, *l.* 1. *D. De libellis dimis.* & quidem intra triginta dies, computandos à tempore latæ ſententiæ, ſecundùm communem opinionem, *l. Iudicibus* 24. *C. h. t.* Appellationi non deferens ſine cauſſa Iudex puniendus, *l. Quoniam* 21. *C. h. t.* Appellationi ad Pontificem interpoſitæ non deferens mittendus ad curiam puniendus, *c. De priore* 31 *h. t.* Si denegentur apoſtoli à Iudice per injuriam, querelam ſuper ea re poteſt deponere appellans, *l. Si appellationem* 31. *C. h. t.*

23 Sunt & apoſtoli refutatorij, quos dat judex appellationi non deferens. Sunt & teſtimoniales, qui dantur cauſâ teſtimonij ſuper appellatione propoſita coram judice recuſante apoſtolos dare, vel coram aliâ publicâ vel honeſtâ perſonâ, non datâ judicis copiâ, *c. fin. h. t.* Sunt & conventionales, quos dat pars adverſa admittens appellationem, ſive extra, ſive in judicio.

24 Præſentandæ appellationi tempus non eſt definitum, ſed arbitrio judicis relictum, *c.* 4. *h. t.* Proſequendæ appellationi à jure præfixum eſt tempus anni, ex cauſſa datur biennium. Quæ tempora dicuntur fatalia, & lapſa faciunt appellationem videri deſertam, *Auth. Ei qui C. De tempor. & appellat.* niſi per judicem appellationis ſteterit, aut alia fuerit juſta cauſſa, *c. Ex ratione* 8. *h. t.*

25 Licitum autem appellanti à definitiva non allegata allegare, non probata probare, *l. Eos* 6. *§.* 1. *l. In offerendis* 35. *C. h. t.* non etiam teſtes producere ſuper iiſdem aut directè contrarijs articulis, *Clem.* 2. *De teſtib.* qua de re actum ſuprà de teſtibus. Iudex appellationis ab interlocutoria ex iiſdem actis judicat, novis allegationibus non admiſſis, *Clem.* 5. *h. t. ubi Gl. V. nec proceſſus, & dictum hac de re ad tit. D. Nihil novari appel. interpoſita nu.* 12. *& ſeqq.*

26 Effectus appellationis eſt, ſuſpendere juriſdictionem judicis à quo in ea cauſſa: in qua nihil innovandum, *tit. D. Nihil novari appell. interpoſ.* ſed integer ſtatus eſt ſervandus, qualis fuit in prima inſtantia, ad cujus principium res reducitur. Attentatum ſi quid fuerit ante omnia revocandum, *c. Non ſolum h. t. in* 6. Collatio beneficij eſt irrita, uti & ſubſecuta ſententia excommunicationis, *c. Dilectis* 55. *h. t.* quòd prior judex careat juriſdictione. Dico, ſubſecuta; nam antè lata non ſuſpenditur, quòd ſecum trahat executionem, *c. Is cui* 20. *De ſent. excom. in* 6. à qua tamen abſolutio datur ad cautelam, *c. Qua fronte* 25. *h. t.* Et hoc ita quoad appellationem ex juſta cauſſa, quia aliàs non tenet, & à tota cauſſa, *c.* 5. *eod. in* 6.

27 Quid ſi tantùm ab aliquo incidenti ſit appellatum? Poſſet videri, non licere judici à quo ſe principali ampliùs immiſcere, ſive quia non convenit coram diverſis judicibus eodem tempore eadem de cauſſa inter eoſdem agi, ſive ne continentia cauſſæ dividatur & ſeparetur, *l.* 1. *&* 2. *D. De quib. reb. ad eund. Iud. eatur.* Verùm hoc procedit, quatenus incidens ita cohæret principali, ut ſine eo principalis cauſſa terminari nequeat; aliàs permiſſum eſt judici à quo in principali cauſſa procedere, *c. Super eo* 10. *h. t.* Uti & appellatio in una cauſſa non facit, quo minùs in alijs agnoſcat appellans eumdem judicem, *l.* 1. *D. Eum qui appell.* neque enim juriſdictio impedita, niſi in una

iſta

iſta cauſſa.

28 Habet & cum effectum appellatio, quòd ab uno interpoſita & alijs proſit, quatenus unâ ſententiâ condemnati, idemque negotium & eadem defenſionis cauſſa exiſtit, *c. pen. h. t. l.* 1. *&* 2. *C. Si unus ex plurib. &c.*

29 Q. An ſubſequens ſententia judicis ad quem extinguat ſententiam judicis à quo? R. Indiſtinctè, ſive confirmans ſive reformans ſententia ſubſequatur, judicem à quo ſe immiſcere non poſſe, & executionem fieri ſecundùm poſteriorem ſententiã, licet conformem *l. Furti* 6. *D. De his qui not. infam.* cùm cui auctoritatem meam impartior, hoc meum faciam, Et hoc, ſi ſententia ſequatur, parte appellationem proſequente; nam ſi eam deſerat, priori judici redintegratur ſua juriſdictio, *l. fin. §. illud C. De*

30 *temp. appellat.* * Deſerere cenſetur, non tantùm qui expreſſè renuntiat, *c. Directè* 39. *h. t.* ſed & tacitè, intra tempus non comparendo, *c. Gratum* 20. *ſup. De off. iud. deleg.* Niſi proteſtatio ſubjuncta faciat hunc effectum impediri; quæ tamen & faciet eum non audiendum coram judice à quo, *c. Sollicitudinem* 54. *h. t.*

31 Facit & appellationem ceſſare revocatio gravaminis per judicem à quo, quia ceſſante cauſsâ ceſſat effectus, *c. Cum ceſſante* 60. *h. t.* Appellationi renuntiaſſe minimè cenſendus, qui petit à judice à quo attentata reparari, *c. Cùm teneamur* 17. *h. t.* cum ea res non ſpectet aliò, quàm ut inoffenſo pede appellatio peragatur.

32 * Poteſt autem recedere pars ab appellatione, invito adverſario, cujus non ſit pejor conditio; licet non impunè tum adverſario veniat damnandus in expenſas, quia receſſus iſte indicat temeritatem appellationis, *c. Interpoſita* 70. *§. ille h. t.*

33 Secunda Rubr. pars eſt Recuſationibus: quæ ſunt allegationes ſuſpecti judicis, ratione odij, favoris, conjunctionis, amicitiæ cum altera parte. Finis eſt, ut lites majori ſinceritate procedant: etſi enim judicis fides publicè ſit probata, minùs tamẽ æquum, ejus, què privatæ cauſſæ reddunt ſuſpectum, judicio ſtare cogi.

34 Proponenda recuſatio ante litis conteſtationem, imò & ante aliarum exceptionum objectionem, ne quis eas opponendo in judicem videatur conſenſiſſe, *c. Inter* 20. *ſup. De ſent. & re iud.* Niſi fortè poſt litem conteſtatam exorta fuerit cauſſa, aut tum demùm ejus ſcientiam habitam fuiſſe juramento adſerat recuſans, *c. Paſtoralis* 4. *ſup. De exceptionibus.* Removet enim eo caſu ignorantia conſenſum in approbationem judicis. Covarr. *Pract. qq. c.* 26. *nu.* 2.

35 Recuſatur hoc jure tam ordinarius, quàm delegatus, etiam à Pontifice, ut ſæpè reſcriptum eſt, præcipuè *c. Cùm ſpeciali* 61. *h. t. & c.* 5. *De officio iud. deleg. in* 6. ne alicujus cauſſam contingat contra juſtitiam lædi.

Zoeſius ad Decretal.

Quæſitum verò, An & jure civili ordinarius recuſetur? R. Poſſe quidem delegatum à Principe recuſari, ut ſine ſuſpicione lites procedant, *l. Apertiſſimi* 16. *Cod. De iudic.* in eoque conveuire jus Canonicum cum civili; ordinarium verò recuſari non poſſe, cùm dictæ leges tantùm mentionem faciant delegati; & *Auth. Si verò Cod. d. tit.* velit ordinario judici eſſe adjungendum Epiſcopum loci: & ita tenet Gl. & Iaſon *nu.* 4. *& alij in d. l.* 16. Ratio diverſitatis videtur conſiſtere in præſumpta fide & juſtitia judicis ordinarij, vel potiùs in eo, quòd ſplendor Magiſtratus non debeat obſcurari recuſatione. Et ita habet communis opinio. De moribus non adſumitur Epiſcopus, ſed alius vir bonus & candidus, ut ex alijs refert Covarr. *Pract. qq. c.* 26. *nu.* 1. 36

Debet autem recuſatio fieri ex cauſſa, eaque proponi ipſi recuſato, *d. c.* 61. *in princ.* & quidem in ſcriptis, ad modum appellationis à ſententia interlocutoria, *Clem.* 5. *h. t.* cui eſt ſimilis: quæ non examinanda à judice recuſato, ne in propria cauſſa ſit judex, ſed ab arbitris, à partibus ipſis vel ſimul cum judice electis, *d. c.* 61. Inſtituenda autem recuſatio ex cauſſis propoſitis, non alijs, etiam ad inſtar appellationis ab interlocutoria, *d. Clem.* 5. 37

Q. An recuſatio ita ſuſpendat juriſdictionem judicis, ut poſtea ab eo geſta ſint nulla? R. Hac in re variare Interpp. veriorem tamen videri ſententiam, & communiorem, adſerentium eſſe nulla. Nam cùm judici ſic recuſato detrahatur aut ſaltem ſuſpendatur judicandi poteſtas, ex ratione ſuprà allata ex *d. l.* 16. ut ſine ſuſpicione lites procedant, non poſſunt acta valere; argumento appellationis, quæ facit poſtea à judice geſta nulla eſſe, ut dictum. Quòd ſi recuſatio fuerit fruſtratoria, per eam minimè ſuſpendi juriſdictionem dubium non eſt, *arg. c. Paſtoralis* 53. *h. t.* Ang. in *§ ergò ſi quidem v.* 2. *Inſtit. De fideicom. hered.* Quod & dicendum, ſi, recuſatione remotâ, cauſſa delegetur per Pontificem, *arg. d. c* 53. 38

Vnde quæri poſſet, An appellatione remotâ cenſeatur & remota recuſatio? R. Communem quidem Rubr. hanc habere de appellationibus & recuſationibus, & ad eumdem finem aliquo modo utramque tendere, quòd illa remedium adhibeat læſæ cauſſæ, hæc futuræ læſioni provideat; eſſe tamen & in nomine inter eas differentiam, & in re Vt non rectè ducatur ab una ad alteram argumentum ſimilitudinis, & dicendum ſit remotam recuſationem non videri, per expreſſum tex in *c. Poſtremo* 36. *h. t.* in quo, non obſtante clauſulâ (*appellatione remotâ*) cauſſa tamen juſta facit recuſari poſſe judicem. Et hoc ante conteſtatam litem, ſecundùm textum in *l. Apertiſſimi* 16. *C. De iudic.* ubi appellatio remota non facit ante conteſtatam litem recuſari non poſſe 39

T judicem.

judicem. Imò ne quidem remota appellatio & recuſatio facit hanc non poſſe objici ante litem, *l. fin. C. De ſent. & interloc.* Verùm obſtare videtur *c. Super eo 12. §. 1. h. t.* in quo, ubi appellationis remedium eſt ſublatum, uti appellationi, ita nec recuſationi eſſe deferendum dicitur. Verùm non incommodè iſte textus accipitur de recuſatione poſt litem conteſtatam, non etiam de ea, quæ antè proponitur, ſecundùm jura civilia jam allegata, quibus potiùs conciliandi Canones, ſi aliud non pateat, quando loquuntur indiſtinctè, ſecundùm ea, quæ traduntur *inf. De novi op. nuntiat.*

40 Tertia Rubr. pars eſt de Relationibus: quæ non ſunt niſi conſultatio ad Principem facta à Iudice, dubitante, quid in cauſſa ſtatuere debeat. Quæ integrè referenda, & taliter, ut ad plenam inſtructionem nihil deſideretur: quâ ratione & exemplum relationis partibus eſt edendum, ut, ſi fortè minùs integrè videatur facta relatio, illis liceat refutatorias preces offerre, *l. 1. C. De relationib.* ne ſilentium præjudicet, *c. Intimaſti 68. & ibi Gl. h. t.* Pronuntiat autem Iudex ſecundùm hoc, quod reſcribitur, à cujus pronuntiatione parti gravatæ appellare licere videtur, non tamquam injuriâ concurrente à Principe illatâ, ſed arguente judicis calliditatem, ejuſque ſubreptionem aut obreptionem commiſſam in cauſſa relationis, *l. 1. §. 1. D. eod.* Relationes iſtæ ante ſententiam poſtea prohibitæ ſunt jure noviſſimo, *Auth. Novo iure C. h. t.* ubi cauſſa examinata ſententiâ eſt terminanda, & executioni mandanda, niſi ab ea appelletur. Conſultationes, quæ fiunt ad Principem à judice, ante litem inchoatam dubitante, non ſunt ſublatæ.

TITVLVS. XXIX.

De Clericis peregrinantibus

SVMMARIVM.

1. *Romipetæ appellantes ſunt ſub protectione ſummi Pont.*
2. *Modò integra adhuc ſit res.*

1 APpellationis inſtar eſt, Romam verſus iter arripere, appellationis interponendæ cauſsâ: ut hac viâ bona eorum in patria relicta conſtituantur interim in protectione Rom. Pontificis, eaque in cauſſa nihil ſit innovandum, & quod attentatum fuerit, revocandum, *c. 1. h. t.* * 2
Et hoc, quatenus res integra; nam ſi præventus fuerit per citationem, etiam ſolam, Iudex in cauſſa procedet, *c. 9. ſup. De appellat.* Ut generaliter, ad ſubterfugiendum coram aliquo cœptum negotium, in jus vocato nihil prodeſt, quòd poſtea alterius fori eſſe cœperit; ut in ea cauſſa jus revocandi domum non habeat, *l. 7. D. De iudic.* ubi enim judicium acceptum ſive ſuſceptum, ibi finem accipere debet, *l. Ubi acceptum 30. D. d. tit.* Deinde poſt citationem, non tam gravaminis depellendi, quàm fruſtrandi judicij per malitiam, cui non deferendum, videtur iter arripuiſſe.

TITVLVS. XXX.

De Confirmatione utili vel inutili.

SVMMARIVM.

1. *Confirmari à ſuperiori quæ ſoleant.*
2. *Confirmatio utilis & inutilis quæ dicatur.*

COnfirmari ſolent à ſuperiori ad majorem ſecuritatem contractus, *c. 2. ſup. De pact.* arbitria, *c. 7. h. t.* electio- 1
nes, *ſup. De elect.* collationes, *c. fin. h. t.* adminiſtrationes conceſſæ, *c. 5. h. t.* ſententiæ, *c. 3. h. t.* * Confirmatio ſi valeat, dicitur 2
utilis, nec inferior judex ei contravenire, aut de ea judicare pôteſt. Inutilis erit, ſi contineat aliquod vitium ſubreptionis aut obreptionis: debet enim ſuffragari veritas, & debent preces niti veritate, ſecundùm dicta ſuperiùs, *ad tit. De reſcriptis.* Inutilis erit etiam, quæ ſententiam contra formam communem Iuris latam confirmat, *d. c. 7. h. t.* quòd ſubſit conditio, quatenus providè lata. Sic & collati beneficij confirmatio cenſetur facta, quatenus juſtè poſſidet impetrans, *c. 5. inf. De conceſſ. præben.* & privilegij aut adminiſtrationis confirmatio nihil novi juris dat, ſed quod competebat conſervat, *c. 4. h. t.* Ita tamen hæc vitia obſtant niſi ex certa ſcientia Pontifex actus defectum ſuppleverit, *c. 1. ſup. De tranſact.* Vide Rebuff. in *Praxi beneſ. tit. De nova proviſione.*

HENR. ZOESII I. C.
IN LIB. TERTIVM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIVS

TITVLVS PRIMVS.
De Vita & honeſtate Clericorum.

SVMMARIVM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Clericos decet vitæ probitas & honeſtas.*
3. *Et præcipuè Epiſcopos.*
4. *Honeſtas illa alia externa, alia interna:*
5. *Externa conſiſtit Primò in vitæ & morum modeſtia.*
6. *Clericis fugienda luxuria & ebrietas.*
7. *Item avaritia.*
8. *II. Conſiſtit honeſtas in veſtitu & habitu.*
9. *Comam nutrire cur & quatenus prohibiti Clerici?*
10. *Tonſuram omnes ferre tenentur.*
11. *III. In officiorum & negotiorum exercitio.*
12. *Clericus aleis ludere prohibetur.*
13. *Clerici olim in commune vivebant, & Canonicorum origo.*

1 EXpoſitâ Iudiciorum Forma, proximum eſt materias & cauſſas, quæ in ijs tractari ſolent, videre: quæ aut Civiles ſunt, concernentes tum perſonas Eccleſiaſticas, & ſpecialiter earum res, de quibus hoc libro tertio; tum laicas, cujus ordinis eſt matrimonium, quod laici quidem ineunt, ejus tamen cognitio eſt penes Eccleſiam, de quo libro IV. aut Criminales, de quibus lib. V.

De perſonis Clericorum primò agitur; quo-
2 rum ea debet eſſe vitæ probitas & honeſtas, quæ non modò puſillos non offendat, ſed, quod omninò eſt neceſſarium, omnes etiam ædificet, atque animarum ſalutem promoveat. Quomodo Conc. Trid. *Seſſ. 22. c. 1. De reform.* nihil eſt, inquit, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum aſſiduè inſtruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui in ſortem Domini vocati, ſe divino miniſterio dedicarunt. Cùm enim à rebus ſæculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur, in eos, tamquam in ſpeculum reliqui oculos conjiciunt, ex ijſque ſumunt
3 quod imitentur. * Deſideratur ea vitæ innocentia præcipuè in Epiſcopis, quos in primis optandum eſt, quæ ſuæ ſint partes agnoſcant, ac ſe non ad propria commoda, ad divitias, luxum, ſed ad labores ac ſollicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt, inquit idem Trid. *Seſſ. 25. c. 1. De reform.* reliquos fideles ad religionem, innocentiamque faciliùs inflammandos, ſi præpoſitos ſuos viderint non ea, quæ mundi ſunt, ſed quæ ſunt Dei, animarum ſalutem ac cœleſtem patriam cogitantes.

Honeſtas iſta alia eſt interna, conſiſtens in 4
animi ſinceritate, & in deſiderio vivendi ſecundùm præceptum juris, & virtutum: alia externa, quæ in factis ipſis ac vitæ actionibus ſecundùm virtutum præſcripta conſiſtit, deſideratque, ut Clerici ſint alieni ab omnibus ijs, per quæ mens extra ſe ſparſa confunditur, acies cordis obtunditur, lux divini amoris extinguitur, reverentia ſacerdotalis amittitur, &, quod periculoſum eſt, rectè vivendi linea, quæ alijs ad exemplum proponenda fuerat, minimè tenetur, non ſine gravi ſcandalo. Facit enim Sacerdos delinquens populum delinquere, & ruina populi Sacerdos nequam.

Conſiſtit hæc externa honeſtas præcipuè 5
in tribus. Primò, in vitæ morumque modeſtia, quæ dignam ſeveritatis & ſacerdotalis ingenij cenſuram decet. Quo modo Clericis continentiæ, benignitatis, humanitatis bonum eſt
amplectendum; * luxuriæ vitium ita averſan- 6
dum, ut ne quidem ſiniſtrâ ſuſpicione maculentur. Dedecet enim Clericos, maximè voto continentiæ adſtrictos, ad actus impudicos ſe laxare, eos præcipuè, propter quos venit ira Dei in filios diffidentiæ, *c. Vt Clericorum 13. h. t.* Vnde fœminis non cohabitant, qua de re *tit. ſeq.* Decet eadem continentia Moniales, quibus clauſura mandatur à Trid. *Seſſ. 25. c. 5. De regul.* & à Pontificibus poſtea ſubſecutis, ut dicetur infrà *De ſtatu Monach.* atque earum Monaſteria frequentare

prohibentur & Clerici & laici; niſi cauſſa exigat, aliàs illi ab officio removendi, hi excommunicandi, *c.* 8. *h. t.* Fugienda & Clericis ebrietas, quæ mentis aciem hebetat, ejus inducit exilium, libidinis eſt incentivum; *c. A crapula* 14. *h. t.* Vnde jubetur aboleri uſus ad æquales hauſtus provocandi, fœcundiores calices exhauriendi, *d. c.* 14. ubi commoniti, niſi deſtiterint, ab officio ſuſpendi jubentur. Evitandi ijs ſales, facetiæ, dicacitates, & omnes verborum inanium peſtes, quæ ſcurras potiùs, quàm Sacerdotes oſtendunt.

7 Inter alia, quæ Clericalem dignitatem & auctoritatem infamant & deprimunt vitia, non minimum eſt avaritia, ideoque maximè Clericis fugienda, non tantùm ſi ſibi quærant, verùm etiam ſi Eccleſiæ: neque enim probandi miniſtri, qui ut magis fideles videantur, & in ærarium Eccleſiæ quid inferant, cuncta diſtorquent, extorquent; corradunt, corrodunt; ſacrificium per hoc Deo ſe facere putantes, minùs ei gratum, quia eſt de rapina. Vnde maximè cavebunt, ne, ut habetur *Ezech. c.* 34. lac gregis ſui comedentes, & ejus lanis ſe cooperientes, abſque ulla æternorum ſpe, mercedibus mercenarij paſcantur; contra Apoſtolum de præſenti potiùs laboris fructum recipientes, quàm in futuro, *Can. Sacerdos* 9. 1. *qu.* 3. ne captent morientium hæreditates; qua de cauſſa olim ab Arcadio prohibitum quid relinquere Sacerdotibus, ut patet ex D. Hieron. *ad Nepotiani.* qui non tam de lege conqueritur, quàm dolet, quòd eamdem nimiâ aviditate Clerici meruiſſent. Ad hanc magis evitandam Eccleſia teſtamenti factionem ademit Clericis, ut dicetur infrà *De teſtam.* Mercium exercitium prohibuit, ut mox dicetur, & præcipuè uſurarum, & quidem ſub excommunicatione, *c.* 2. *h. t.* Iudices gratis judicare voluit, non acceptis litium decimis, nec earum quotâ, *c. Cum ab omni* 10. *h. t.* Exceptis expenſis victualium; nemo enim gratis cogitur militare.

8 Secundò, in veſtitu & habitu: quo honeſto & decenti pro ſtatu ſuo uti jubentur Clerici ſæculares, qui nec nimiâ brevitate, nec longitudine notetur. Vnde pannis rubeis aut viridibus, manicis aut ſotularibus conſutitijs, calcaribus deauratis, & alijs id genus, quæ ſuperfluitatem ſapiunt, uti prohibentur, *c. Clerici pen. h. t.* Religioſi habitu utuntur ſuæ Regulæ, quam profeſſi ſunt, correſpondente. Si moniti ab Epiſcopo honeſtum & convenientem ordini & ſtatui habitum deferre contemnant, ſuſpendendi ſunt beneficiati à beneficij fructibus per ſex menſes: in ſactis ordinibus poſiti, citra ſacerdotium, inhabiles per idem tempus ad beneficium Eccleſiaſticum obtinendum: dignitatem, perſonatum, aut curam animarum habentes, per annum à fructuum perceptione ſuſpenduntur, niſi excuſet cauſſa rationabilis, *Clem.* 2. *h. t.*

Ornatum quoque omnem Clericos vitare vult Eccleſia: * quo modo barbam & comam 9 eos nutrire prohibet. Quod accipiendum de coma, quæ imitatur comam mulierum; nam ad aures uſque coma licitè & decenter fertur. Comam relaxantibus anathema poſitum à Gregorio IX. *c.* 4. *h. t.* ut exterioribus ſymbolis teſtentur, ſe interiore voluntate blandimenta & voluptates ſæcularium deſpicere, & vero Dei ſervitio devotos eſſe. Vnde & annulis digitos non ornabunt, nec auri aut argenti ornatu utentur; niſi dignitas annuli uſum admittat, *d. c. pen. h. t.* cùm ſit ſignum matrimonij ſpiritualis & fidei, *arg. can. Fœminæ* XXX. *qu.* 5. Doctores Clericos licitè annulo uti tradit Abbas, *d. c. pen. nu.* 7. quòd contineatur inter Doctoralia inſignia; non abutantur tamen ad vanitatem. Pontificibus ſua ſpecialis eſt veſtis; jubentur enim in publico & in Eccleſia ſuperindumentis lineis uti; niſi Monachi fuerint, quos oportet monachalem ferre habitum, *d. c. pen. in fine.*

Omnibus autem Clericis præceptum eſt 10 ferre tonſuram in vertice capitis, quod ipſum ad traditionem Apoſtolicam referunt, Eccleſiæ auctoritate & conſuetudine roboratum, ut qui ſanctioris vitæ ordinibus mancipantur excultioris etiam vitæ characterem in capite ferrent. Ampliata autem tonſura eorum eſt, qui majoribus initiantur Ordinibus. Monachi non verticem tantùm, ſed totum ferè caput radere ſoliti, ut quod ſit ipſorum vitæ ſtudium declarent. Etenim abraſio iſta eſt ſymbolum lugentium ac mœrentium. Vide Baron. *tomo* 1. *Annal. ad an. Chriſti* 58. *nu.* 123. *& ſeqq.*

Tertiò, in officiorum & negotiorum exercitio; quæ ſæcularia exercere, ſive ſuo ſive 11 alieno nomine, Clericis inhibitum. Cujus generis eſt mercatura, quam tertiò monitus non deſerens perdit clericale privilegium quoad bona ſua, *c. fin. h. t.* Ejus ordinis eſt & officium tabernariorum & macellariorum, quod ſub pœna privationis clericalis privilegij exercere prohibentur. Qui ſi nominatim & tertiò moniti non deſiſtant, aut reſumant id genus negotij, conjugati id omninò amittunt, quamdiu iſti officio inſiſtunt; uti & non conjugati, niſi habitum deferant clericalem, tunc enim tantùm in rebus iſto privilegio privati, quatenus tali officio inſiſtunt. Et hoc ita, quatenus per ſe ac publicè iſtud exercent, *Clem.* 1. *h. t.* quæ tantùm iſto in caſu loquitur, ut, cùm ſit pœnalis, non ſit extendenda ad caſum, quo per alios exercent. Detrahitur etiam non modicum dignitati ordinis, ſi Clerici faciant ſe joculatores, ſive, ut barbarè dicunt, Buſones. Qui ſi per annum artem illam ignominioſam exercuerint, jubentur ipſo jure carere omni privilegio clericali; uti & ſi breviori tempore

tertiò

tertiò moniti non reſipuerint, *c. 1. eod. in 6.*
Tabernas frequentare prorſus prohibentur,
niſi fortè cauſſa neceſſitatis in itinere conſtitu-
tos urgeat, *d. c. pen. h. t.* * Similiter ludere
12 aleis & taxillis, ne manum Dominici corporis
immaculatæ hoſtiæ oblatricem, ſimul & lin-
guam inter Deum & hominem mediatricem,
hujuſmodi ludibrij contaminatione fœdent.
Imò & ab ejuſmodi inſpectione Clericos vult
eſſe alienos Pont. in *d. c. pen.* uti & ludorum
ſcenicorum, *can. Non oportet 37. De conſecr. Diſt.
3. & can. Praterea Diſt. 51.* Videtur tamen non
eſſe mortale per ſe, ceſſante ſcandalo, & con-
temptu, quæ ponit hac in re frequentia, ut
colligere eſt ex ijs, quæ traduntur *tit. Cod. De
aleatorib.* Multò minùs exercent ludos thea-
trales, nec in Eccleſijs illos admittunt, nihil
faciente conſuetudine in contrarium, *c. Cùm
decorem 12. h. t.*

13 Vt autem commodiùs Clerici morum ho-
neſtatem & præcipuè caſtitatem ſervarent,
vivebant olim in communi, *can. Prater §. pra-
cipientes Diſt. 32. can. Neceſſaria* XII. *qu.* 1. un-
de Canonicos dictos volunt. Cui mori, fri-
geſcente caritate, derogatum, & ſeorſim vive-
re cœptum; dictique Canonici, non à canone
frumentario ſive præbenda, ſed quia ad cano-
nem, id eſt regulam, vivant; qui ut majorem
ſervent honeſtatem & modeſtiam in Choro,
populum à cancellis excludunt, tantùm ei con-
conceſſo altaris uſu, *c. 1. h. t.* Admittere tamen
intra cancellos non videtur peccatum, ſi ferat
conſuetudo. Innoc. *ad d. c. 1.*

TITVLVS II.

De cohabitatione Clericorum & mulierum.

SVMMARIVM.

1. *Clericis cur interdicta cohabitatio mulierum.*
2. *Cum matre & ſorore habitare permiſſum.*
3. *Hodie ex conſuetudine etiam cum conſangui-neis.*
4. *Clericorum concubinariorum pœna.*

1 VT commodiùs incontinentiæ occa-
ſiones evitent Clerici, ſeorſim à mu-
lieribus habitare jubentur, *toto h. t.
& can. Interdixit 16. Diſt. 32. can.
Oportet 23. cum ſeq Diſt. 81.* nam ad lapſum
provocat cum ijs converſatio, cùm dicantur
exurere conſcientiam viri ſecum habitantis,
can. Hoſpitiolum 17. d. Diſt. ubi etiam conſuetu-
dinem cum ijs habere, quòd non ſit citra peri-
culum, eſt prohibitum, *paſſim per iura relata
2 Diſt 81.* * Cum matre tamen & ſorore habi-
tare permiſſum, *d. can. Interdixit & c. pen. h. t.*
ex ſubjuncta ibi ratione, quòd naturale fœdus
nihil permittat fœdi (ſive, ut legit Cujac. ſævi)
criminis ſuſpicari, id eſt ſiniſtri, niſi & has laſci-
viæ vitium reddat ſuſpectas; quomodo acci-
piendum *c. 1. h. t.* aut niſi cum his habitent,
quæ non ſunt matres aut ſorores, *can. Legitur
25. Diſt. 81.* Admittit etiam Canon illas,
quas ætas & vitæ probitas ponit extra ſuſpicio-
nem, *d. can. Interdixit* * Verùm huic juri de- 3
rogavit conſuetudo, quæ etiam conſanguinea-
rum cohabitationem permittit, modo non
ſint ſuſpectæ; nam iſtarum converſatio vitan-
da Clericis. Qui ſi tertiam monitionem con-
temnant, excommunicationi ſunt ſubijciendi;
fœminæ verò canonicè judicandæ, *c. 2. h. t.*

A conſortio concubinarum multò magis
arceantur Clerici: quas habentes ſuſpenduntur 4
ab officijs, *can. Prater Diſt 32.* ita ut eorum,
ſi ſint notorij, Miſſæ non ſint audiendæ, nec
Sacramenta ab ijs percipienda: non quòd ea
polluantur flagitioſa Sacerdotum vita; ſancta
enim ſunt, ut coinquinari nequeant, ut pulchrè
tradit Nicolaus Papa, in *can. fin. XV. q. 8* ſed
ne peccantes foveantur in ſordibus impudici-
tiæ, &, dum contemni ſe vident, ad frugem
pœnitentiæ & meliorem vitam revertantur,
c. Veſtra 7. h. t. Non notorij, ab Eccleſia tole-
rati, non ſunt evitandi, ne fortè contingat
aliquem aſpergi infamiæ notâ, qui habetur
bonus, *d. c. 7. & fin. h. t.* Eaque diſtinctione
intelligendus eſt textus in *can. Nullus & can.
Prater d. Diſt 32.* qui indiſtinctè dicunt, preſ-
byterum, quem quis ſcit indubitanter concu-
binam habere, vitandum eſſe. Suſpenduntur
præterea à beneficijs, & tandem, ſi moniti ſe
non corrigant, deponuntur, *c. 4. & 6. h. t.*
Ex decreto Conc. Trid. *Seſſ. 25. c. 14. De
reform.* poſt primam monitionem non paren-
tes mulctantur tertiâ parte fructuum, poſt ſe-
cundam hoc ipſo omnibus etiam penſionibus,
Eccleſiæ vel alij pio loco applicandis. Quod
& vult ſuſpendi eos ab adminiſtratione, donec
reſipiſcant, &, ſi nihilominus eas detineant,
privari omninò officijs & beneficijs, & ad ea
inhabiles indignoſque reddi, donec vitæ
emendatio mereatur diſpenſationem. Repe-
tentem fraudoloſè dimiſſæ mulieris conſor-
tium vult excommunicari. Epiſcopum admo-
nitum à provinciali Synodo, ſi ſe non emen-
daverit, ipſo facto ſuſpendit, & ſi perſeverave-
rit, ad Rom. Pont. vult deferri. Abjurare
concubinam nemo cogitur, ne per carnis fra-
gilitatem via perjurijs aperiatur, *c. 3. h. t.*
Quòd ſi hujuſmodi Clerici ſuſpenſi à benefi-
cio, & Ordinum executione, auſi fuerint ce-
lebrare, irregularitatem incurrunt, qua de re
inf. tit. De Cler. excom. celeb. Permiſit præterea
Trid. *Seſſ. 25. c. 14. De reform.* incontinentes
Clericos, licet exemptos, ab Epiſcopis corrigi,
tamquam Sedis Apoſtolicæ delegatis.

TITVLVS III.

De Clericis conjugatis.

SVMMARIVM.

1. *Clericis cur coniugia interdicta.*
2. *Lege Moſaica cur permiſſa Sacerdotibus.*
3. *Continentia quo iure adnexa Ordinibus?*
4. *Coniugij uſus in Eccleſia primitiva an permiſſus Clericis?*
5. *Continentia obligatio oritur ex voto.*
6. *Obligatio illa an ex tacito voto induci poßit?*
7. *Ignorantia an excuſet ab huiuſmodi voto?*
8. *An & expreſſa intentio non continendi?*
9. *Obligatio hæc non tenet in ordinato ante uſum rationis.*
10. *An neque in ordinato ante pubertatem habente uſum rationis?*
11. *Ordinatus per metum non obligatur ad continentiam,*
12. *Quid ſi Ordo fuerit irritus, deficiente aliquo ſubſtantiali?*
13. *Ordine ſacro initiatus fornicans eſt reus ſacrilegij.*
14. *Clericus coniugatus non admittendus ad beneficia.*
15. *Clericus in minoribus conſtitutus per matrimonium beneficia ſua ipſo iure amittit.*
16. *Etiam matrimonio nondum conſummato.*
17. *Quid ſi matrimonium fuerit irritum cauſſâ conſanguinitatis, aut aliâ?*
18. *An impubes contrahens ſit hoc ipſo privandus beneficio?*
19. *Penſio an debeatur contrahenti matrimonium?*
20. *Clericus per contractum matrimonij retinet privilegium fori in criminalibus.*
21. *An etiam in cauſſa civili?*
22. *Veſte clericali & tonſurâ depoſitâ quatenus amittantur privilegia clericalia.*
23. *Clericus ex delicto ante coniugium commiſſo an gaudeat privilegio fori?*
24. *Vxor Clerici an gaudeat iſto privilegio?*

1 VT puriore & minùs impeditâ mente Clerici Deo, ejuſque cultui vacent, conjugia non ineunt, quòd indignum ſit templa ac vaſa Domini cubilibus & immunditijs deſervire, *can. Decrevimus Diſt.* 28. nam cythara cum pſalterio malè concordat, & conjugati plenam ſui non habent poteſtatem, *c.* 3. *&* 5. *h.* Qui enim cum uxore eſt, inquit Apoſtolus. 1. *Cor.* 7. *v.* 32. ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt; de quo loco videndus Baron. *tomo* 1. *Annal. an.* 57 §. 68. probans ex eo D. Pauli cœlibatum: & denique ſubſtantia rerum Eccleſiæ non ita foret in tuto, quas ſic deperdi contingeret. Quare & ordinatio eorum differtur, & beneficijs Eccleſiaſticis, ſi quæ habent, privantur, *d. c.* 3. Ad Ordines quod attinet, ab ijs removentur conjugati, *c.* 2. *h. t.* 2

Nihil movet, quòd lege Moſaicâ permiſſum fuerit Sacerdotibus conjugium; hoc enim ideo, quia tantùm genti Leviticæ erat ad ſacerdotium aditus, ad quam proinde propagandam conjugio erat opus, aliàs periiſſet. Quæ ratio cùm ceſſet hodie, non immeritò inductus fuit cœlibatus, & præcepta continentia Clericalis: ringantur licet & frendeant illi, quibus, tamquam ſuibus in volutabro, in ſordibus incontinentiæ verſari eſt volupe, & ſomnient continere ſe impoſſibile eſſe homini; cùm continentia prædicata & præcepta ſit ab ipſo Chriſto, Apoſtolis, tota Eccleſia, & commendatiſſima etiam fuerit ſacerdotibus gentilibus, ut videre eſt ex Tiraquello, in *L.* 15. *connub. nu.* 118. Vid. Baron. *ad d. an.* 57. §. 53. 54. *&* 58. & patet ex Veſtalibus, quarum impudicitia graviſſimè apud eos mulctabatur, cum vivæ quoque ſepelirentur. Lipſ. *De Veſta & Veſtalib. c.* 13. Vt non ſit, quod reprehendatur Eccleſia ſuis Miniſtris continentiam præcipiens, *can. Plurimos Diſt.* 82. ut conſcientiæ integritate, vitæ ſanctitate fulgentes, acceptabile Deo munus offerre queant.

Vbi quæritur, An continentia ſit adnexa 3
Ordinibus jure divino, an Eccleſiaſtico? R. Non deeſſe, qui velint eſſe juris divini, ex eo, quòd à tempore Apoſtolorum nec in Latina nec in Græca Eccleſia hactenus ad ſacros Ordines promoti inierunt matrimonia, ut mox dicetur: verùm ex eo non convincitur eſſe juris divini, cùm Apoſtoli non ſtatuant jus divinum; ut veriùs ſit, juri Eccleſiaſtico eſſe attribuendam ejus originem. Quod confirmatur per Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 9. ubi traditur, legem Eccleſiaſticam obſtare ordinatis, quò minùs matrimonia ineant. Nec facit, quòd Ordo ſuapte naturâ adferat quamdam congruentiam & decentiam caſtitatis, matrimonio repugnantem; nam ex ſe non ponit præceptum, nec id invenitur a Chriſto inductum, & Græcis huc uſque licitus fuit matrimonij uſus, ut patet ex *c.* 6. *h. t.* Vid. Azor. *tomo* 1. *Inſtit. Moral. lib.* 13. *c.* 12. *qu.* 1. Sanchez *De matrim. lib.* 7. *Diſp.* 27. *qu.* 1. Ad Epiſcopatum quòd attinet, etſi requirat majorem perfectionem, non tamen & illi niſi jure Eccleſiaſtico invenitur adnexa continentia. Sanchez *ibid. nu.* 7.

Quæſtio alia eſt, An in primitiva Eccleſia 4
fuerit permiſſus Sacerdotibus conjugij uſus? R. Hoc multos adſerere, nixos quibuſdam Gratiani locis crudè intellectis. Sed dicendum, apud Chriſtianos numquam licuiſſe Clericis in ſacris conſtitutis uxores ducere, *c.* 1. *h. t. & patet ex can. Apoſtolorum* 25. *& can. Presbyter Diſt.* 28. ubi jubetur Presbyter, qui

uxorem

uxorem duxit, deponi. Nam cùm ſe totos tranſtulerint in Dei famulatum, non poſſunt ſe tradere uxoribus, cùm non ſint ſui, & duobus dominis nemo rectè inſerviat, præcipuè diverſa præcipientibus. Subdiaconi, antequam Ordo iſte ſacris adnumeratus, uxores licitè ducebant, nec cogebantur continere, cùm nemo invitus ad continentiam obligetur: ubi autem ſacris eſt adnumeratus, coguntur continere, & matrimonium ab ijs initum eſt nullum, *can.* 1. *&* 2. *Diſt.* 28. *& c.* 1. *Diſt.* 31. Sunt tamen conjugati admiſſi ad ſacros Ordines in primitiva Eccleſia: uti & hodie admittuntur tam in occidentali Latinorum, quàm orientali Græcorum Eccleſia; hac tamen differentiâ, quòd Latini non admittant conjugatos, niſi promiſſâ continentiâ permiſſu uxorum, quæ & caſtitatem vovere debent, vel tacitè vel expreſsè, ut hac viâ à conjugij uſu arceantur, & non tam uxores quàm ſorores habeantur, *c.* 2. *h. t. can. Omninò Diſt.* 31. *can.* 1. *& can. Cum in præterito Diſt.* 84. Græci verò etiam hodie permittunt uſum uxorum ante ordinationem ductarum, *can. Nicana & can. Quoniam Diſt.* 31. præter id tamen tempus, quo altaris miniſterio debent deſervire, ut magis Deo vacantes conſequantur poſtulata, *d. c. Quoniam.* Ad intellectum iſtorum Canonum videantur notata ad *can. Habeo Diſt.* 16. in Corpore edito juſſu Gregorij XIII. De hoc Græcorum uſu patet ex *c.* 6. *h. t.* ubi ex Græco Sacerdote natus habetur legitimus. Vid. Covarr. *De matrim. p.* 2. *cap.* 6. §. 3. *nu.* 2. Baron. *tomo* 1. *Annal. an.* 58. §. 18. *& ſeqq.* Azor. *Inſtit. Moral. d. lib.* 13. *c.* 3. Et ſecundùm hanc diſtinctionem accipienda pleraque Gratiani loca hac in materia, quæ aliàs ſimpliciter, ut poſita ſunt, accepta forent falſa. Itaque Ordine ſacro initiatum ſi contingat uxorem ducere, non tenet matrimonium, cogiturque deſerere ductam, & pœnitentiam peragere, *c.* 1. *h. t.* Ab officio removetur, cui tamen reſtituitur, ſi poſt peractam pœnitentiam vitâ laudabilem ſe oſtenderit, *c.* 4. *h. t.* Niſi tamen duxerit viduam, aut ſecundam uxorem, *can. Quiſquis Diſt.* 84. talis enim quaſi bigamus repellendus, propter intentionem cum opere ſubſecuto. De continentia Clericorum vide latè Bellarm. *tomo* 1. *Controverſ. de Clericis lib.* 1. *c.* 18. *& ſeqq.* & Baron. *d. loco* §. 20. *& ſeqq.*

5 Obligatio hujuſmodi non tam exurgit immediatè ex Eccleſiæ conſtitutione, quàm ex voto caſtitatis, quod Eccleſia adnexuit Ordinibus ſacris; quibus initiandi non expreſsè, ſed facto ipſo & tacitè profiteri cenſentur caſtitatem, eamque ſervare coguntur.

6 Vbi poſſet dubitari, An Eccleſia poſſit injungere continentiam Clericis per tacitum votum? R. Eos, qui ſordibus incontinentiæ delectantur, ut plerique hæretici, negare id poſſe Eccleſiam, quòd ſit juris naturæ matrimonium, ideoque ab inferiori non poſſit prohiberi, *Inſtit. De iure natur. gent. & civili:* Catholicam tamen eſſe ſententiam, Eccleſiam quidem non poſſe quempiam cogere abſolutè ad continentiam, quòd ſit res meri conſilij, *can. Integritatis* XXXII. *q.* 1. poſſe tamen ſacro Ordini apponere conditiones & leges juſtas iſti ſtatui convenientes, qualis eſt, ut illo initiatus caſtitatem voveat, ſicut poteſt quilibet traditioni rei ſuæ apponere conditionem, *l. In traditionibus* 48. *D. De pact.* Vt, ſuppoſitâ hac lege, ſacris initiari deſiderans velit ex conſequenti vovere, & obligari: uti & obligatur ex propria voluntate, ut non habeat poſtea cauſſam reſiliendi, cùm ante emiſſum tale votum debuerit ſe probare; quod niſi fecerit, imputet ſuæ temeritati. Vid. Azor. *d. lib.* 13. *c.* 12. *qu.* 6. Sanchez *d. Diſp.* 27. *q.* 2. *nu.* 10.

Quid ſi ignoraverit ex conſtitutione Eccleſiæ votum eſſe Ordini adnexum? R. Nihilominus teneri ad continentiam, cùm lex ſemel legitimè promulgata omnes teneat, nec ejus dari poſſit probabilis ignorantia; ſed procedat regula, quod qui ſciens & prudens aliquid vult velit & omnia onera ei adnexa: de quibus quòd non inquiſiverit ſibi imputet, implicitè enim votum fecit. Si tamen ignorârit ſacrum Ordinem ſe ſuſcipere, videtur in foro conſcientiæ non teneri, cùm nō ſit voluntarius, licet in foro exteriori ignorantia iſta non ſit probabilis. Sanchez *d. loco n.* 11. *&* Azor. *d. lib.* 13. *c.* 14. *q.* 10. 7

Quid ſi habeat expreſſam intentionem non continendi? R. Talem ordinandum quidem eſſe, *can.* 1. *Diſt* 27. ordinatum tamen nihilominus teneri ad continentiam, ſi non ex voto voluntario, ſaltem ex Eccleſiæ inſtituto, cùm agens cenſeatur agere juxta legis ordinationē, quam privatâ voluntate intervertit, *l. Nemo* 55. *D. De legatis* 1. Deinde in neceſſariò conjunctis inſpicitur principalis voluntas, quæ eſt ordinari; non ſecundaria, quæ eſt continere, vel non ſubire onera connexa principali voluntati, *arg. l. Si ita ſcriptum* 13. §. 1. *De liberis & poſth.* ubi ſtante principali voluntate teſtatoris inſtituentis ſervum hæredem, ſequitur eum libertas etiam per teſtatorem adempta, propterea quòd hæc illi neceſſariò ſit connexa. Quod procedit non tantùm in tacita contraria voluntate, verùm & in expreſſa proteſtatione, quæ facto contraria nihil ſolet operari. Navar. in *Manuali c.* 22. *nu.* 51. Sanchez *d. qu.* 2. *nu.* 12. 8

Quid ſi ante pubertatem quis ordinatus fuerit, an obtineat hæc obligatio? R. Non eſſe dubiam hanc quæſtionem, in caſu, quo quis ante uſum rationis eſt ordinatus. Nam licet, non obſtante, quòd malè fecerit talem ordinans, teneat Ordo, non poteſt tamen tenere obligatio ad continentiam, ad quam nemo obſtringitur, niſi ex conſenſu, quo caret iſta 9

ætas:

ætas: & proinde non tenetur, ne quidem poſtquam acceſſerit uſus rationis, niſi novo poſito conſenſu, qui dabit ei ordinis executionem, aliàs inhibitam. Vid. Azor. *d. lib.* 13. *c.* 14. *qu.* 9. *&* Suarez *de Cenſuris Diſp.* 31. *Sect.* 1. *nu.* 22.

10 Quid ſi ordinatus habeat uſum rationis ante pubertatem? R. Eſſe, qui velint, doli capacem ante pubertatem teneri, ex eo, quòd intelligat quid agat, & obligetur naturaliter, ſecundùm dicta *ad tit. D. De pact.* Verius tamen non obligari talem ad continentiam: nam cùm ad eam expreſſè ſe non obliget, & votum ſolemne ante decimum ſextum annum emiſſum hodie ſit inutile, uti dicetur infrà *De regul.* dicendum & votum tacitum, reſultans ex Ordinis ſuſceptione, ante pubertatem eſſe inutile. Agitur enim res magni momenti, in qua non facilè ponenda obligatio ante ætatem. Ioan. Andr. in *c.* 1. *nu.* 5. *ubi* Abb. *nu.* 3. *inf. De Cler. per ſaltum promoto.*

11 Quid ſi quis ordinatus ſit per metum juſtùm? R. Non obligari ad continentiam, quòd ea non tam ſit præcepti, quàm conſilij & voti, quod liberum eſſe debet; nec obliget Ordo ex ſe ad continentiam, ſed ex vi voti Ordini per Eccleſiam, uti dictum, adnexi, quod irritum ponit juſtus metus, propter ſummam in eo requiſitam libertatem, uti dictum ſuprà, *De his quæ vi metuſve cauſ.* & repetetur infrà, *De voto.* Nihil obſtante, quòd metus non impediat characteris impreſſionem, nec quòd minùs baptiſmus obliget ad fidem, ut colligi poteſt ex ijs, quæ dicta ſup. *De his quæ vi &c. nu.* 20. Vid. Azor. *d. lib.* 13. *c.* 14. *qu.* 8.

12 Quid ſi collatio Ordinis fuerit irrita, deficiente aliquo ſubſtantiali? R. Verius eſſe, non obligari talem ad continentiam ne quidem ex ſimplici voto. Ratio eſt, quòd Ordines ſuſcipiens non faciat principaliter hoc votum, tamquam eſſentiale Ordini, ſed tantùm in conſequentiam, propter Eccleſiæ conſtitutionem; ut, non ſubſiſtente principali, ſubſiſtere nequeat, quod ejus nomine in conſequentiam venit, ex notiſſima juris reg. in *l. Nihil* 129. *§.* 1. *D. De R. I.* ubi Cujac. varia refert exempla. Nec facit, quòd profeſſus in Religione non approbata, aut aliàs invalidè, teneatur tamen ad caſtitatem ex voto ſimplici, reſultante ex inutili profeſſione, *c.* 3. *c. Placet* 12. *inf. De converſ. conjug. & c. Conſuluit* 4. *inf. Ne Clerici vel voventes &c.* nam caſtitas eſſentialiter adeſt voto, ut profeſſus, licet inutiliter quoad votum ſolemne, nõ tamen ſit inutiliter quoad ſimplex, juxta regulam, quæ habet, Si actus non valet, ut agitur, valeat eo modo, quo poteſt. Barboſa 2. *p. Rubr. nu.* 100. *D. Soluto matrim.* Sanchez *De matrim. d. Diſp.* 27. *qu.* 2. *nu.* 13.

31 Continentia itaque adnexa Ordini ſacro facit ordinatum abſtinere, non tantùm à nuptijs, ſed & ab omni actu venerio. Nam ſi ab actu licito, ſepoſito voto, abſtinendum, quidni & ab illicito? *l. Sacris* 42. *C. De Epiſc. & Cler.* Vt deteſtanda ſit eorum jactantia, qui, cùm conjugium jure ſibi non licere fateantur, ideo concubinas ſibi habere licere adſerunt: quarum copulam ut ſacrilegam plerique damnant, eamque circumſtantiam neceſſariò in confeſſione exprimendam, ad valorem confeſſionis tradunt. Nam ultra fornicationem, virtuti temperantiæ adverſam, etiam committunt in religionem, violando votum caſtitatis, & ita ſacrilegij reus talis Clericus damnatur, *can. De ijs Diſt.* 28. Sanchez *d. Diſp.* 27. *qu. ult. nu.* 19.

Vt autem non admittuntur ad Ordines conjugati, ita nec admittendi ad beneficia, quæ dantur propter officia, niſi & uxores Monaſterium intrent, aut continentiam voveant, aut aliàs non ſint ſuſpectæ de incontinentia, qua de re inf. *De converſ. conjug.* Clericis in minoribus conſtitutis, aut beneficiatis tantùm, non eſt denegatus matrimonij contractus, aut ejus uſus; per quem tamen fiunt inhabiles ad beneficia obtinenda, & privantur obtentis, *c.* 1. *h. t.* non etiam per ſponſalia, quæ non jam ponunt matrimonium, quàm ſpem ejus, niſi ſint de præſenti. 14

Vbi quæritur, An ipſo jure vacent, an verò ſit opus ſententiâ judicis? R. Poſterius poſſe videri; Primò, quòd ad pœnam nemo teneatur in conſcientia ante ſententiam, ex receptiſſima ſententia. II. Quòd in *c.* 1. *&* 3. *hoc tit.* dicatur Clericus, uxore ductâ, compellendus relinquere beneficium, & eo privandus. III. Quòd in *can.* 3. *Diſt.* 32. dicatur Clericus, acceptâ uxore, nihilominus ſtipendium ſuum accepturus. Certiſſimum nihilominus eſſe, vacare ipſo jure beneficia, citra ſententiam, ex opinione communiter approbata. Cujus ratio conſurgit ex incompatibilitate matrimonij cum beneficio, quæ inducit ſpontaneam renuntiationem, *arg. can. Cum renuntiatur* XXXII. *qu.* 1. Eſt & ea ratio, quòd conceſſio beneficij habeat eam conditionem ex Eccleſiæ conſuetudine, ne ſtatum incompatibilem, qualem ponit matrimonium, ejuſque uſus, adſumat Clericus; quare, eo aſſumpto, tamquam deficiente conditione, perdit beneficium: & ita communiter receptum tradit Covarr. *alios citans, ad 4. Decretal. p.* 2. *c.* 6. *§.* 3. *nu.* 5. Sanchez *Diſp.* 42. *nu.* 3. *&* 4. *ſimiliter alios alleg.* Vnde patet amiſſionem non cauſſari per modum pœnæ, ut ceſſet primum argumentum. Non obſtat ſecundum; nam textus ibi allegati loquuntur de privatione poſſeſſionis facienda, quam de facto injuſtè & violenter talis Clericus detinebat. Non obſtat tertium; quia textus ille rectè accipitur de eo, quod datur in ſtipendium, ratione laboris, quem canendo Eccleſiæ 15

præſtat,

præſtat, non etiam de eo, quod debetur in titulum. Hinc eſt, quòd talia beneficia tamquam vacantia continuò impetrari poſſint, ut dicemus infrà *Tit.* 8.

16 Quid ſi matrimoninm non fuerit conſummatum? R. Nihilominus beneficio privatum eſſe Clericum, ex eadem ratione militante, quæ in caſu proximo. Nam cùm copula nihil ad matrimonium faciat, negari non poteſt, quin ſit verè adſumptus ſtatus incompatibilis cum beneficio, cùm ad copulam teneatur. Vbi nihil facit, ſi ſponſa ante copulam moriatur, vel Religionem ingrediatur; nam jus ſemel extinctum non recuperatur ſolo caſu, extinctà ſcilicet cauſsâ amiſſionis, ſed novà collatione eſt opus. *Gl. pen. in Clem. Gratia De reſcr.* Abbas in *c.* 1. *nu.* 6. *h. t.* Covarr. *d. nu.* 5. *&* 6.

17 Quid ſi conjugium fuerit irritum cauſsâ conſanguinitatis, aut aliâ? R. Diſtinguendum eſſe, an ſit nullum ob defectum conſenſus, an verò conſenſus adſit, & alia de cauſſa ſit irritum. Primo caſu certum eſt non vacare beneficium, nec eo privandum Clericum, cùm ne quidem voluerit actum contrarinm. Hinc contractum à furioſo aut mente capto matrimonium non facit privari Clericum, uti nec metu juſto à ſponſo initum, quia iſta coactio licet ponat voluntatem, ſecundùm dicta ſup *De his quæ vi &c.* non tamen ſufficit ad matrimonium, quod ponit nullum, ob defectum conſenſus, ut dicetur infrà libro IV. Secundo caſu probabile eſt, nihilominus privatum videri beneficio taliter contrahentem, ex ratione textus in *c.* 4. *ſup. De bigamis non ordin.* ubi intentio cum opere ſubſecuto facit aliquem inter bigamos poni, etſi verè talis non ſit. Cui reſpondet tex. in *c. Eum qui* 18. *De præben. in* 6. ubi accipiens ſecundum beneficium curatum, licet nulliter, vacat tamen hoc ipſo primum, ſubjunctà ratione, quòd non deceat, ut ſtultus melioris, quàm peritus conditionis exiſtat. Vt tota vis ponatur in eo ſolo, quòd quis appetierit ſtatum incompatibilem beneficij retentioni. Vt non ſit utilis diſtinctio, quam quidam faciunt, an Clericus ſciverit impedimentum, an ignoraverit, quia adeſt animus utroque caſu appetendi ſtatum incompatibilem: & ita tenet Covarr. *d. nu.* 5. Abbas in *d. c.* 1. *nu.* 7. *h. t.* & videtur communior ſententia. Volunt tamen quidam, ipſo jure non induci privationem, eò quòd hic agatur de pœna delicti, quæ non infertur ipſo jure; nec ſubſit eadem ratio, quæ ſubeſt matrimonio vero, quod inducit ſtatum incompatibilem cum beneficio, non etiam irritum. Vt, cùm non detur textus quod diſponens hac in parte, non debeat diſpoſitum in alijs caſibus extendi, contra reg. in *c. Odia De R. I. in* 6. Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum. Adducunt pro hac parte *d. c.* 1. *h. t.* ubi deciditur, conſtitutos in ſacris ducentes uxores, ſolùm cogendos eas dimittere, non factâ mentione beneficiorum. Sed loquitur cap. de ijs, non qui ſunt in Ordinibus, qui non tam facilè amittunt beneficia, ſed demùm per ſententiam. Vid. Sanchez *Diſp.* 43. *nu.* 3.

18 Quid ſi impubes contraxerit matrimonium, an beneficio obtento hoc ipſo privabitur? R. Non privari, ex vera & communi ſententia. Ratio eſt, quòd ejnſmodi contractus matrimonij tantùm habeat vim ſponſalium, *c. un. De deſponſ. impub. in* 6. Per ſponſalia autem non vacat beneficium, uti dictum. Nec obſtant dicta ſuperiori quæſtione; quia ibi actum de pubere, qui contrahens, licet inutiliter, vult tamen ſtatum incompatibilem: hic autem Canon inutilem actum transfert in alium caſum utilem, qui non noceat. Covarr *d.* §. 3. *nu.* 5. Et hoc ita, ſi ſponſus ſit impubes: nam ſi ſponſus ſit pubes, ſponſa autem impubes, aliqui dubitant, maximè ſi ſponſus ignoret ſponſam eſſe impuberem, quaſi per ſponſum non ſteterit, quo minùs actum incompatibilem geſſerit. Videtur nihilominus dicendum, non vacare beneficium, eadem militante ratione, quòd ſcilicet canon ejuſmodi contractnm velit valere ut ſponſalia, quæ non privant aliquem ipſo jure, nec etiam privari faciunt. Abbas *d. c.* 1. *nu.* 7. Iul. Clarus §. *fin qu.* 73. *nu.* 5.

19 Q. An dicta obtineant in penſione, quam habet contrahens matrimonium? R. Hoc dicendnm eſſe, quatenus debetur titulo Clericali; ut ſit loco beneficij, quod reſignatum, & in ea habeat locum regula, quòd ſubrogatum ſapiat naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur, itemque ratio ſtatus incompatibilis: atque ita habet communis opinio, Gigas *De Penſionib. qu.* 54. Clarus *d. q.* 73. *nu.* 5. Covarr. *d. loco nu.* 7. Sanchez *Diſp.* 44. *nu.* 4. Niſi tamen Pont. voluerit pro vita deberi, etiam tamquam laico. Adſignata tamqnam laico pro miniſterio temporali minimè vacat per matrimonium, quia non ponit incompatibilitatem, cùm & conjugato adſignetur.

20 Privat quoqne matrimonium Clericos privilegio ordinis Clericalis, *c. Ioannes h. t.* Excepto privilegio canonis, de quo in *can. Si quis ſuadente* XVII. *qu.* 4. & fori; quatenus tamen habitum Clericalem & tonſuram deferunt, & unicam, eamque virginem duxerint, *c. un. eod. in* 6. ubi tantùm ſit mentio cauſſæ criminalis, ſive intentetur criminaliter, ſive civiliter.

21 Vt poſſit dubitari, An in cauſſa civili habeant tales Clerici fori privilegium? R. Id aliquibus videri, per tex. in *d. c. un. in verbis, nec ab ipſis iudicibus*, ubi generaliter inhibetur judicibus ſæcularibus, ne condemnent Clericos. Facit, quòd Concilium Pariſienſe, cujus ibi mentio, & quod habetur inf. *De foro compet. c.* 2. loquatur indiſtinctè, ut ſit intelligendum de cauſſis tam civilibus quàm criminalibus. Communiùs tamen receptum, tantùm habere

locum

locum in cauſſis criminalibus, cùm *d. c. unic.* expreſsè tantùm de ijs loquatur. Vt non obſtent verba ſubſequentia generaliora, quia non eſt infrequens ea reſtringi ad caſum præmiſſum. Non obſtat Conc. Pariſienſe, de quo in *d. c. 2.* nam hoc loquitur de Clericis in genere; dictũ verò *c. un.* tantùm de reſtringendis Clericorũ conjugatorum privilegijs. Quòd autem tantùm cauſſas criminales excipiat Pont. eſt, quòd indecentiùs ſit, in cauſſa criminali, in qua agitur ad vindictã, Clericum ſubdi foro ſæculari, quàm in cauſſa civili, in qua agitur de reſtitutione debiti. Non poterit tamen in cauſſa civili capi talis Clericus à laico, propter *d. can. Si quis ſuadente*, quo prohibetur violenta manuum injectio in Clericos. Hæc ita, durante matrimonio; nam eo ſoluto, etiam in civilibus gaudebit Clericorum privilegijs omnibus, cùm ea tantùm reſtringantur in cauſſa conjugij, per *d. c. un.* Ioan. Andreas *d. c. 1. n. 2.* Covar. *Pract. qq. c. 31. n. 7.* Sanchez *Diſp. 46. n. 21. & ſeqq.*

22 Illud etiam quæſitum, An veſtem clericalem & tonſuram deponens amittat in perpetuum dicta privilegia? R. Tantùm pro tempore, quo non geſtat, amittere, & reſumptis veſte ac tonſurâ iterum ijs gaudere. Ratio eſt, quòd Canon propter dimiſſionem eorum non tam privet Clericos privilegijs, quàm eorum uſu; unde reſumpto habitu, tamquam ceſſante cauſſâ impedimenti, iterum ijs fruentur. Et hoc ipſum probatur per *d. c. un.* in verbis, *nolumus gaudere clericali privilegio*, quæ indicant tantùm ſuſpenſionem. Facit ad idem *c. 6. ſup. De vita & honeſt. Cler. Clem. 1. eod.* & alia loca, quæ non privant niſi pro tempore, quo Clericus ſe non conformat Canonibus. Hinc, mortuâ conjuge, quam unam virginem habuit Clericus, ſi continuet vel reaſſumat veſtem clericalem & tonſuram, gaudebit omnibus privilegijs. Ioan. And. *d. c. 1. n. 2.* Covarr. *d. loco n.* 18. Sanchez *d. Diſp. 46. qu. ult.*

23 Quid ſi Clericus ante conjugium deliquerit, an conjugatus habitum & tonſuram non deferens habeat privilegium fori, ejus delicti nomine? R. Ita omninò dicendum eſſe, etiam in caſu, quo omninò privaretur poſtea Clericorum privilegijs, ut in ſpecie *c. un. De bigamis non ordin. in 6.* Ratio eſt, quòd ad fori competentiã debeat attendi tempus, quo delictum eſt commiſſum, *arg. l. 1. D. De pœnis*; & ita tenet, alios referens, Grammat. *Deciſ. 10. n. 3.* tradens ita deciſum eſſe. Nihil facit, quòd *d. c. un. De bigam.* dicantur bigami nudari omni privilegio clericali; nam hoc tantùm eſt accipiendum quoad delicta poſtea commiſſa, non quoad præce-

24 dentia. Barboſa *ad l. Titia 35. n. 33. D. Sol. matr.*

Poſtremò quæritur, An uxor Clerici gaudeat privilegio canonis & fori? R. Ex communi ſententia, eam minimè gaudere privilegio canonis, cùm ſit perſonale, inductũ tantùm in reverentiam ordinis clericalis, quem non egreditur. De privilegio fori dubitatum; dicendum tamen, nec eo gaudere. Nihil obſtante, quòd uxor ſortiatur viri forum; hoc enim tantùm in ijs, quæ poſſunt communicari cum uxore. Fori autem privilegium non eſt communicabile cum uxore, utpote conceſſum ratione Clericalis ordinis, cujus incapax mulier, ut dictum ſup. *lib. 1.* Ioan. Andr. *d. c. un. n. 3.* Sanch. *lib. 7. Diſp. 47.*

TITVLVS IV.

De Clericis non reſidentibus.

SVMMARIVM.

1. *Clerici ad reſidentiam perſonalem tenentur.*
2. *Reſidentia illa quo iure requiſita.*
3. *Beneficia quæ obligent ad reſidentiam, quæ non.*
4. *Conſuetudo an liberet à reſidentia?*
5. *Reſidentia ſtrictè facienda.*
6. *Abſentes an ipſo iure priventur beneficijs?*
7. *An & fructibus?*
8. *Abſentiæ ſpatium quantum ex Conc. Trid.*
9. *A reſidentia quænam cauſſæ excuſent.*
10. *Reſidentia 40. annorum an ſit iuſta cauſſa?*
11. *Diſtributiones quotidianæ (quæ & manualia beneficia) dantur ſolis præſentibus.*
12. *Abſentibus quando debeantur.*
13. *An debitæ expulſo à Capitulo?*
14. *An excommunicato?*
15. *Diſtributiones æqualiter faciendæ.*
16. *Duplex an debeatur ratione duplicis officij?*
17. *Diſtributiones abſentium an & qualiter adcreſcant præſentibus?*
18. *Victus in poſſeſſione an teneatur ad reſtitutionem diſtributionum interim perceptarum?*

AD vitæ innocentiam, quæ in Clericis deſideratur, oportet accedat diligentia 1 procurandi officij, cujus ratione datur beneficium. Ea conſiſtit in reſidentia, id eſt, præſentia perſonali in ipſa Eccleſia, in qua quis beneficium habet, etiam ſimplex & modicæ æſtimationis, *c. 1. h. t.* Dico, perſonali; quia eſt electa perſonæ induſtria, quæ per alium non ſuppletur, maximè ſi fuerit cura animarum, ad quam admitti conductitios indignum. Vnde conſuetudo ſub annuo cenſu committendi alijs Eccleſias dicitur enormis, & improbatur, *c. 3. inf. Ne Prælati vices ſuas &c. ubi ea de re latiùs.* Vt tantùm ijs ſint cõferenda beneficia, qui in propria perſona volunt & poſſunt deſervire, non etiam ijs, qui nec poſſunt, nec volunt, *c. 4. h. t.* Excipe caſum *cap. Extirpanda § . qui verò inf. tit ſeq.* de quo actum fuit ſuprà *De off. Vicarij.*

Quæritur autem Quo, jure requiratur reſidentia? Reſp. Epiſcopos & alios curam anima- 2 rum habentes teneri & jure divino, *Trid. Seſſ. 23. c. 1. De reform.* quòd Chriſtus commiſerit talibus oves paſcendas; non paſcuntur autem niſi à præſentibus: & naturali, cùm in eum finẽ recipiant decimas, terrena metant, ut ſpiritualia miniſtrent; datum enim beneficium propter officium, *c. fin. De reſcr. in 6.* Simplicia

verò

verò beneficia in dubio quidem etiam præſu-
mi habere adnexam reſidentiam, non tamen
3 niſi jure humano Canonico.

Sunt eorum quædam, quæ tantùm ad Hora-
rum Canonicarum recitationem obligant, non
etiam ad reſidentiam, aut ad ſubſtituendum
ſibi alium; cujus ordinis ſunt Beneficia, quæ
dicuntur Præſtimonia, ſive Præſtimoniales
portiones, à reditibus Eccleſiaſticis abſtractæ,
& deſignatæ aliquibus per modum ſubjectio-
nis & adjutorij ad ſtudia peragenda. Et
eſſe beneficia non obligantia ad reſidentiam,
patet ex Conc. Trid *Seſſ. 6. c. 2. De reform.* ubi
dicitur, obtinentes beneficia, reſidentiam per-
ſonalem de jure aut conſuetudine requirentia,
cogendos eſſe reſidere; nam fruſtrà ibi fieret
mentio eorum, quæ deſiderant reſidentiam,
niſi & eſſent, quæ non deſiderarent. Facit eo-
dem, quòd Trid. *Seſſ. 23. c. 1. De reform. &*
Seſſ. 24. c. 12. De reform. tantùm faciat men-
tionem Epiſcopatuum, & obtinentium curam
animarum, aut præbendas portioneſve in Ca-
4 thedrali aut Collegiata Eccleſia.

Q. II. An conſuetudo poſſit liberare à re-
ſidentia? R. Nequaquam quoad eos, qui de
jure divino aut naturali tenentur reſidere, cui
non prævalet conſuetudo, nec illud immutat,
Inſtit. De iure natur. gent. & civili; ſuſtinendam
tamen quoad eos, qui tantùm de jure Canoni-
co obligantur, ut habentes beneficium ſimplex,
quia poteſt conſuetudo mutare jus humanum,
& ab ejus obſervantia liberare. Quam diſtin-
ctionem videtur adjuvare Conc. Trid. *d. Seſſ.*
23. c. 1. ubi agens de reſidentia eorum, quibus
eſt cura animarum, dicit conſuetudinem ab ea
liberantem potiùs corruptelam cenſendam
eſſe: ut contrarium ſit colligendum in ijs, qui
non habent curam animarum. Vid. Abbas *ad c.*
Extirpanda 30. § qui verò nu. 31. & 32. inf. tit. ſeq.
& Covarr. *3. Variat. Reſ. c. 13. nu. 9.* Conſuetu-
dine tamen non obſtante, cogendi abſentes
reſidere, ſi ita exigat divinum miniſterium.
5 Reſidentiam qui debent, ſtrictè eam præ-
ſtant, etiã Cardinales. *c. 2. h. t.* ſub mortalis pec-
cati reatu; aliàs per fructuum ſubſtractionem,
ſequeſtrationem, aliaque juris remedia, etiam
uſque ad beneficij privationem, compellendi.
Trid. d. Seſſ. 23. c. 1.
6 Vbi quæritur, An ipſo jure priventur bene-
ficijs abſentes? R. Factum hominis requiri,
cùm nuſquam inveniatur textus illos ipſo facto
privans; ſine textu autem non ſoleat pœna in-
duci. Non aliàs tamen per hominem privandi,
niſi legitima citatione prævia: quæ etiam
una ſufficere videtur perſonaliter facta, quan-
do ſcitur, ubi locorum abſens degat. Si citatus,
ceſſante impedimento juſto, non compareat,
ſpoliari beneficio poteſt, *c. Ex parte 8. & c. fin.*
1 *h. t.* Si ad abſentem citatio pervenire non va-
leat, ut quando ignoratur, ubinam agat, trina
citatio deſideratur per edictum, ut faciliùs ad
abſentis notitiam perveniat: qui ſi non compa-
reat intra ſex menſes, ſpoliari poteſt beneficio,
c. Ex tua 11. h. t. Gl. in c. fin. §. porrò V. Cano-
nibus ſup. Vt lite non conteſt. Poteſt & ſuperior
in contumaces uti ſuſpenſione & excommuni-
catione, *d. c. 11. §. 1.*

Quæritur &, An abſentes fructibus ipſo fa- 7
cto priventur? R. Hoc videri dicendum in
ijs, qui jure divino aut naturali tenentur ad
reſidentiam, quales ſunt habentes curam ani-
marum, de quibus agens Trid *d. Seſſ. 23. c. 1.*
dicit eos non facere fructus ſuos pro rata tem-
poris, nec tutâ conſcientiâ, aliâ etiam declara-
tione non ſecutâ, illos ſibi detinere poſſe, ſed
in pauperes loci erogandos eſſe, aut fabricæ
Eccleſiarum applicandos, ceſſante quacumque
conventione aut compoſitione, quà fructus
pro parte remittantur. In quibus vel maximè
locum habet, quòd beneficium detur propter
officium, ut hoc ceſſante, tamquam cauſſa per-
ceptionis fructuum, perceptio iſta ſit injuſta.
In ijs, qui non tenentur iſto jure ad reſidenti-
am, videtur hæc privatio ipſo jure non induci,
ſed per hominem inducenda, cùm Trid. *d. c.*
1. & Seſſ. 24. c. 12. De reform tantùm agat de
habentibus curam animarum, &, ut mox dice-
tur, de alijs agens dicat eos privandos.

Loquitur autem Trid. uti & veteres Cano- 8
nes, de diuturna abſentia, per quam patitur
Eccleſia detrimentum; nam qui aliquantiſ-
per tantùm abeſt, ſtatim reverſurus, non vide-
tur abeſſe. Vnde abſentiæ ſpatium, quod ſit
extra pœnam, definivit ſingulis annis, ſive
continuum ſive interruptum, ut non excedat
in Epiſcopis duos menſes, aut ad ſummum
tres, & ſubſit æqua cauſſa, ceſſetque detrimen-
tum commiſſi gregis. Vltrà ſi abeſſe velint,
cauſſa legitimæ abſentiæ eſt alleganda coram
Pont. aut Metropolitano, aut ſeniore Suffra-
ganeo, ab eoque in ſcriptis approbanda, niſi
notoria ſit ratione officij. Idem in ijs, qui cu-
ram animarum habent, ne periclitetur grex
commiſſus. Non habentes curam animarum
tres menſes habent, quibus abeſſe ijs eſt impu-
ne. Non tamen omnes abſint eodem tempore,
ne cultus divinus jaceat. Admonet verò Trid.
d. Seſſ. 23. c. 1. eos præcipuè, quibus eſt ani-
marum cura, ne abſint ſolemnioribus diebus,
quibus præſentiâ Paſtoris maximè refici, &
gaudere ſolent oves. Vltrà abeſſe nulli licitum,
nihil faciente conſuetudine, aut Eccleſiæ ſta-
tutis, per quæ abſentiæ reſtringi quidem poſ-
ſunt, non etiam prorogari, *d. c. 12. verſ. Præ-*
terea. Vltrà qui abeſſe præſumſerit, primo an-
no privandum eſſe dimidiâ parte fructuum;
ſecundo omnibus; creſcente verò contumaciâ
contra talem procedi juxta Canonum conſtitu-
tiones mandat Trid. *d. verſ. Præterea.*

Excuſabit autem cauſſa, quam ponit ur-
gens neceſſitas, debita obedientia, evidens 9
Eccleſiæ aut Reip. utilitas. Talis eſt cauſſa

ſtudij, Theologici ſcilicet vel Iuris Canonici, & quidem ad quinquennium: & hoc quatenus verè in ſtudijs agunt; neque enim cuipiam patrocinari colluſio aut fraus debet, *c.* 4. *& c. Tua* 12. *h. t.* Vid. Horat. Lucius *De Privil. Scholar. Priv.* 98. Pet. Greg. Toloſ. *De Beneſ. Eccleſ. c.* 7. *nu.* 10. 11. 12. Ponit & juſtam cauſſam abſentiæ rationem miniſterij ſummi Pontificis, ad quod quis evocatus, *c. Cum dilectus* 14. *h. t.* Idem eſt, exiſtente aliquo in ſervitio ſui Epiſcopi, *c. Ad evidentiam* 15. *h. t.* Non utetur tamen in ſervitio ſuo Epiſcopus operâ Parochi, niſi eo ſpatio, quo communiter permiſſum ei abeſſe, idque ne deſeratur cura animarum. Ponit præterea juſtam cauſſam diſpenſatio S. Pontificis ſuper habendis pluribus beneficijs, qui hoc ipſo diſpenſaſſe videtur ſuper reſidentia alterius, cùm nemo utrimque commodè reſidere, id eſt deſervire cultui divino poſſit, *c. Non poteſt* 21. *De præben. in* 6. Facit etiam indulgentia S. Pont. quempiam impunè abeſſe: quâ tamen non obſtante poſſent Clerici cogi reſidere, ſi Eccleſiæ neceſſitas & cultus divini miniſterium exigat; qui donec venerint, Superioris eſt alios ſubſtituere, qui deſerviant Eccleſiæ, ex abſentium alendos fructibus, *c. pen. h. t.* Præſtat eamdem cauſſam adverſa valetudo, de qua infrà *Tit.* 6. *De Clerico ægrot.* aëris intemperies pro certo anni tempore: graves inimicitiæ cum plebe, aut Domino loci, unde vitæ diſcrimen aut ſcandalum; quo caſu ſi reconciliatio ſit deſperata, dandum potiùs à Superiore tali Clerico aliud beneficium: grave periculum imminens ratione belli, tempeſtatis, & captivitatis. Eſt autem curandum præcipuè habentibus curam animarum, ut in caſu juſtæ abſentiæ provideatur gregi de provido Vicario. Abſentiæ huic ex juſta cauſſa neutiquam dici poteſt derogatum per Trident. dum paſſim exigit reſidentiam: poſterior enim lex generaliter loquens limitatur per priorem ſpecialiter loquentem, *l. Sed & poſteriores D. De LL.*

10 Q. An ſit juſta cauſſa excuſationis reſidentia XL. annorum? R. Hoc poſſe videri, *arg. l.* 1. *C. De Profeſſ. qui in urbe lib.* 12. ubi qui viginti annis legit Comitatus dignitatem conſequitur. Sed hoc argumentum parum urget, cùm à diverſis non fiat illatio: ut, cùm deſit textus hac in materia liberans, nulli anni dicendi ſint liberare, quòd paſſim hac in materia requiratur & mandetur reſidentia. Et deinde ut in argumento dicto accedat titulus Comitatus, non legitur tamen etiam liberari à legendo Doctor, & nihilominus lucrum capere. Navar. *Conſ.* 12. *h. t.*

11 Hæc ita quoad fructus, quos groſſos vocant, quibus minimè privandi juſta de cauſſa abſentes. * Præter fructus iſtos inductum eſt in Eccleſia, ut tempore officij fierent diſtributiones quotidianæ præſentibus tantùm, quæ manualia dicuntur beneficia, aut victualia, à Bonifacio VIII. *c. un. eod. in* 6. ut hac viâ excitarentur Clerici ad divinum officium celebrandum: & hoc non fine primario, vel qui habet rationem motivi, quia hoc foret inordinatum, ſed ſecundariò & occaſionaliter. Præſentibus, inquam, tantùm, neutiquam etiam abſentibus; nihil faciente conſuetudine contrariâ, quam improbat Bonif. P. *d. loco*, ſtatuens abſentes diſtributiones iſtas ſuas non facere: quam & reprobat Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 12. *De reform.* renovans Conſtitutionem Bonifacij. Præſens hîc dicitur, non qui eſt in oppido, aut loco, in quo ſita Eccleſia, aut etiam in ipſa Eccleſia, ſed qui in Choro eſt, in quo celebratur divinum officium, ibique ſimul cum reliquis operam impendit. Poteſt tamen & dici præſens, qui in oppido aut Eccleſia eſt, ſi talis præſentia muneri ſufficiat, ut tradit Covarr. 3. *Var. Reſol. c.* 13. *nu.* 3.

Quæri hîc poſſet, An nullis abſentibus debeantur diſtributiones? R. Abſentibus nomine Eccleſiæ ex mandato Capituli rectè dici deberi, propteriâ quòd tales in pleriſque habeantur pro præſentibus: ut æquum ſit ab ijs, quorum negotijs ex mandato eorum incumbunt, nihil contra eos attentetur ex cauſſa abſentiæ, *arg. l. Sed etſi* 26. *§. fin. D. Ex quib. cauſ. maiores &c.* Quò facit, quòd Ioan. Andr. *d. c. un.* velit eas deberi Archidiacono viſitanti. Facit &, quod ſcribit Navarr. *Conſ.* 8. *h. t.* ſatisfacere Prælatum juratæ obligationi de reſidendo, ſi abſit nomine Eccleſiæ, ſecundùm text. in *c. Ex parte* 13. *h. t.* Et colligi hoc ipſum videtur ex *d. c. un.* in quo Bonifac. dum negat abſentibus cedere diſtributionum dominium, excipit abſentes ex evidenti cauſſa Eccleſiæ. Obſtat tamen huic ſententiæ *c.* 7. *h. t.* in quo dicuntur victualia (qualia interpretamur diſtributiones, *d. c. un.*) non cedere exiſtenti in ſervitio Epiſcopi, quòd ea abſentibus non dentur: niſi dicamus, tales non poſſe dici abeſſe mandato Capituli, & propter ejus negotia, ſed potiùs Epiſcopi, cui jure permittente non poteſt contradicere Capitulum, ut non mereatur hanc gratiam. De infirmis agetur infrà *Tit.* 6. 12

Q. II. An debeantur expulſo à Capitulo, aut in exilium miſſo? R. Si ſine culpa ſua hæc patiatur Clericus, deberi ei diſtributiones, quas aliàs præſentiâ ſuâ percepiſſet, quaſi per vim majorem impeditus divinis intereſſe, eaſque lucrari, ne ſine culpa inferatur alicui gravamen. Facit pro ea parte *c. un. eod. in* 6. ubi rationabilis neceſſitas facit abſenti deberi diſtributiones, qualis hoc caſu. Ex eodem textu idem dicendum de injuſtè carcerato, & de eo, qui vi majore detentus non potuit intereſſe divinis; habendus enim taliter impeditus quaſi præſens fuiſſet, ne qui culpâ caret in 13

damnum

damnum vocetur. Navar. *Conſ.* 11. *h. t.* Covarr. 3 *Var. c.* 3. *nu.* 8. *verſ. Vndecimò.*

14 Q. III. Quid juris in excommunicato? R. Idem dicendum eſſe, ſi injuſtè ſit excommunicatus, ne injuriâ alterius quis damnum ſentiat; quatenus tamen intereſſe ſolitus divinis, nam aliàs nullum damnum ſentit. Imò excommunicatio licet injuſta lucrum ei adferret, quod non eſt rationis. Iuſtè expulſus, incarceratus, habet quod imputet ſibi, præcipuè hic, in cujus poteſtate eſt, dimiſsâ contumaciâ, mereri abſolutionem, in quâ quòd manſerit, ſuæ culpæ attribuat; neque enim ejus fovenda malitia. Facit *c. Paſtoralis* 53. *in fine & ibi Gl. ſup. De appellat.* ubi proventus Eccleſiaſtici ſubtrahuntur ei, cui denegatur communio Eccleſiæ, qualis eſt juſtè excommunicatus. Covarr. *d. nu.* 8. *verſ. Duodecimò.*

15 Diſtributiones itaque faciendæ præſentibus tantùm, & quantum fieri poteſt æqualiter, quòd in omnibus æqualis ſit cauſſa, ſcilicet adſiduitas & frequentia in divino officio. ut in pari onere diligentiæ meritò par debeat eſſe lucri ſeu commodi compenſatio: ut non debeat alicujus conditio ideo prævalere quoad majorem diſtributionem, quòd habeat pinguiorem præbendam; nam ea res non facit eum plus reliquis præſtare ſuâ præſentia, cui diſtributio debetur. D. Wameſ. *Conſ.* 208. *nu.* 2. Nihil tamen implicat inconveniens, ſi ſecundùm officium & dignitatum qualitatem conſtituatur alicui major portio, quam ſaluat inæqualitas onerum, ut tradit Gloſ. in *c. Statuimus* 55. *V. potiorem ſup. De maiorit. & obed.*

16 Q. IV. An duplici gaudens officio, veluti Archidiaconus ſimul & Canonicus, duplices recipiat diſtributiones? R. Hoc velle Ioan. Andr. Abbatem, Felin. in *c. Cum olim ſup. De ſent. & re iudic.* & pro ijs facere textum in *l. Titia § qui Marco D. De annuis leg.* Rationem dant, quòd nihil inconveniens ſit, illi reſpondere duplex ſtipendium, cui eſt duplex officium. Atque hanc opinionem veriorem dicit Covarr. *d. loco nu.* 6. & maximè procedet, ſi conſuetudo loci ſuffragetur. Aliàs contraria videtur æquior & probabilior, fundata in eo, quòd diſtributio ſolummodò fiat propter exercitium in divinis, quod ut non duplicatur in eo, qui duplici munere fungitur, ita nec duplicari diſtributionem æquum eſt, in gravamen Eccleſiæ. Deinde cùm lucri cauſſa ſit eadem, quidni & idem lucrum ſtatuitur, ne inter pares onere ponatur imparitas commodi, contra regulam juris. Facit huc textus in *l. Si plures* 9. *in princ. verſ. nam difficile D. De pact.* ubi dicitur eſſe difficile, ut unus repræſentet plurium vices & labores, præcipuè in hac perſonali, de qua agimus, præſentia. Vid. Azor. *Inſtit. Moral. tomo* 2. *lib.* 3. *c.* 11. *qu.* 59. *& lib.* 7. *qu.* 12. Wameſ. *d. Conſ.* 208. *nu.* 3.

Q. VI. An abſentium portiones adcreſcant præſentibus? R. Sepoſitâ conſuetudine, tum demùm adcreſcere præſentibus, quando certa portio in genere adſignata diſtribuenda ijs, qui interſunt divinis; tunc enim abſentes præſentibus partes non faciunt; exemplo hæreditatis, aut rei conjunctim relictæ teſtamento, ad quam quò pauciores concurrunt, tanto major pars ſingulis debetur. Si verò ſingulis adſignata fuerit portio, nihil adcreſcet præſentibus, cùm abſentes nihilominus partes faciant, quamvis non capiant portionem adſignatam, quæ apud Eccleſiam remanet, ex cujus patrimonio datur. Covarr. *d. c.* 13. *nu.* 7. Wameſ. *Conſ.* 209. *nu.* 6. *& Conſ.* 212. *nu.* 2. 17

Q. VII. An qui ratione recredentiæ, id eſt fiduciariæ & quaſi depoſitariæ poſſeſſionis, diſtributiones percepit, poſtea in poſſeſſione victus teneatur ad earum reſtitutionem? R. Non teneri, quòd illas receperit ratione perſonalis reſidentiæ & præſentiæ in divinis officijs, ut victoreas ſibi adrogare nequeat, cùm præſens non fuerit, nec veniant nomine fructuum beneficij, qui victori debentur. Sic & qui impetrant beneficium certæ taxæ non imputant has diſtributiones, Oldrad. Conſ. 118. Felin. in *c. Ad aures* 13. *nu.* 34. *De reſcr.* Covarr. *d. c.* 53. *nu.* 1. Spectat etiam ad officium Clericorum lectio Horarum Canonicarum, qua de re inf. *De celebrat. Miſſar.* 18

TITVLVS V.

De Præbendis & Dignitatibus.

SVMMARIVM.

1. *Clerici ex beneficijs alendi.*
2. *Beneficium quid & in quo differat à Penſione.*
3. *Præbenda, Canonia quid, & Canonici qui.*
4. *Beneficia alia Sæcularia, alia Regularia.*
5. *Item alia Simplicia, alia Duplicia.*
6. *Alia Electiva, alia Collativa.*
7. *Beneficia conferunt Clerici, non laici, niſi ex ſpeciali indulto.*
8. *Præſcriptio non prodeſt laicis.*
9. *Ne quidem immemorialis.*
10. *Beneficia qui conferant.*
11. *Epiſcopus ante conſecrationem an rectè conferat?*
12. *An R. Pontificis in Vrbe Vicarius?*
13. *An adiutor Epiſcopo datus?*
14. *An exiſtens in poſſeßione conferendi?*
15. *An ſequeſter?*
16. *Collatio an rectè fiat extra dioeceſin?*
17. *An exiſtens in Rom. Curia rectè conferat in Eccleſia ſua?*
18. *Collatio ordinaria quibus modis impediatur.*
19. *Iure devolutionis quando impediatur collatio.*
20. *Collatio manet ſalva ordinario collatori, non*

ſortita effectum facto eius, cui facta eſt, vel per caſum &c.

21. *Devolutio fit ad ſuperiorem, non contrà.*
22. *Idq́; iiſdem conditionibus, quibus ordinarius tenebatur.*
23. *Devolutio etiam locum habet, collatione indigno factâ.*
24. *Reſervatio quid, & beneficia reſervandi ius quibus competat.*
25. *Reſervationes an & quæ obtineant.*
26. *Reſervatio corpore iuris clauſa quæ dicatur.*
27. *Reſervationibus an & futura beneficia comprehendantur.*
28. *Non afficiunt beneficia patronatus laici.*
29. *Iure præventionis potior eſt, qui tempore prior.*
30. *Licet eodem die collatio facta ſit.*
31. *Et ab uno eodemq́; unum idemq́; beneficium fuerit collatum diverſis.*
32. *Beneficia quibus conferenda.*
33. *An rectè conferatur beneficium non habenti animum permanendi in ſtatu Eccleſiaſtico?*
34. *Inter plures idoneos conferendum magis idoneo.*
35. *Collatio facta digno, omiſſo digniori, tenet.*
36. *Licet per tertium fuerit impeditus dignior.*
37. *Fraude ac mendaciis impediens tenetur omiſſo ad reſtitutionem.*
38. *An teneatur ad damnum totius beneficii?*
39. *Idoneus in dubio an quis præſumendus?*
40. *Indigni omninò reiiciendi.*
41. *Conferens indigno an eo caſu privetur iure collationis?*
42. *Collatio indigno facta an ipſo iure nulla?*
43. *Collatio periuro facta eſt nulla.*
44. *Irregularitas facit collationem nullam.*
45. *Item excommunicatio maior.*
46. *Non etiam minor.*
47. *Abſolutio ab excommunicatione non facit convaleſcere collationem.*
48. *Collatio facta ſuſpenſo à beneficio irritanda.*
49. *Collatio à Pont. facta excommunicato aut irregulari an teneat.*
50. *Laici inhabiles ſunt ad beneficia.*
51. *Beneficium an rectè conferatur habenti ſufficiens patrimonium?*
52. *Beneficia qualiter conferenda.*
53. *Ad valorem collationis an ſcripturâ opus?*
54. *Beneficium ad tempus an conferri poſſit?*
55. *Conferenda ſingula ſingulis, non plura uni.*
56. *Pluralitas beneficiorum, etiam ſimplicium, an damnata iure Decretalium?*
57. *Retentio duorum pluriumve beneficiorum ſimplicium quatenus conſuetudine permiſſa.*
58. *Vtroque ſufficienti an alterum vacet ipſo iure: & quæ dicantur beneficia incompatibilia primi & ſecundi generis.*
59. *Super pluralitate diſpenſat Pontifex.*
60. *An & Epiſcopus diſpenſet?*
61. *Eccleſias duas, alteram titularem, alteram commendatam, habere olim permiſſum.*
62. *Collationis vis. Beneficia quibus modis vacare contingat.*
63. *Pont. an poſſit aliquem privare beneficio citra cauſſam?*

OFficij, quo funguntur Clerici, nomine dantur Beneficia, cùm altari ſerviens ab eo ſit alendus, officio & dignitati convenienter, *c. Cum ſecundùm 16. h. t. can. Ex his 22. x. 1. q. 1.* Turpe enim altaris addictum ſervitio, ab eo propter inopiam ad vilia avocari. Vnde ad Ordines nemo admittendus ſine titulo, id eſt beneficio, niſi de ſuo habeat, unde honeſtè alatur, *c. 2. & c. Tuis 23. h. t.* aliàs à præſentante aut ordinante erit ei providendum, donec titulum ſit conſecutus, *c. 4. & d. c. 16. h. t.* De officio Clericorum dictum Titt. prioribus, præcipuè proximo: hîc de Beneficiis ſubiicitur.

Beneficium Seneca, *De Beneſ. lib. 1. c. 6.* 2
vocat actionem benevolam; alij munus in aliquem collatum. Hoc loco, uti & toto Iure Can. eſt jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, ratione ſpiritualis miniſterij. Dico, perpetuum; quia ſi temporale foret, & ad nutum revocabile, non erit beneficium, cujus ordinis ſunt ea, quæ manualia dicuntur. Excluditur Penſio, quia non obligat ad aliquod miniſterium Eccleſiaſticum, *c. 4. eod. in 16.* ne quidem ad Horas Canonicas; niſi quòd Pius V. ad Horas D. Virginis penſionarios obligaverit, ſub pœna amiſſionis fructuum penſionis. Hoc beneficij genus veteribus dictum Sacerdotium, ut patet ex *l. 1. D. De ambitu,* & alijs, quæ tamen poſſent videri potiùs munus & dignitatem denotaſſe, quàm proventum.

Inſcriptio hujus Rubr. quoad priorem par- 3
tem, eſt *De præbendis*; nomine Præbendæ accepto pro ipſo jure percipiendi reditus, ut rubrum nigro conveniat, atque ita idem ſit cum Beneficio, cùm aliàs verbi iſtius propria ſignificatio denotet fructuum perceptionem. Dicta enim Præbenda, quòd Clericis ſua portio tribuatur, diſtincta à Canonia: quo vocabulo deſignatur jus ipſum, quod ſequitur jus habendi locum in Choro ibi dicendi & peragendi officia divina; quod etiam conſiſtit ſine perceptione ulla fructuum, *Gl. in c. 9. V. receperunt ſup. De conſtitut.* Poteſt enim eſſe Canonicus ſine præbenda, quæ tamen proximè vacans debetur adſumpto in Canonicum, *c. Relatum 9. h. t. Gl. in c. 2. inf. De conceſſ. præb.* ut è contrà datur præbenda ſine Canonia, ut videre eſt in *c. pen. inf. De magiſtris.* Hinc dicitur Canonicus præbendarius, cui adeſt & Canonia & præbenda; qualem à Canone, quem ex ærario Eccleſiæ accipit, ita dictum aliqui volunt. Rectiùs Ivo *Epiſt. 95.* ex eo dictum vult, quòd Canonicas regulas arctiùs cæteris obſervare adſtringatur. Quo modo Canonici

Canonici dicuntur Regulares, quæ duo verba idem denotant, niſi quòd illud Græcum, hoc Latinum: diſtinctionis tamen gratiâ hoc nomine veniunt ij qui communem vitam agunt, *c. 5. ſup. De relig. domib.* illo verò qui ſeorſim & liberè vivunt, dicti ſæculares Canonici.

4 Hinc dividuntur Beneficia, Primò in Sæcularia, quæ debentur Clericis ſæcularibus, & Regularia, quæ ijs conferenda, qui ſtrictiori regulæ ſunt obſtricti, regularibus ſcilicet, non etiam ſæcularibus Clericis, ne quidem ex mandato Apoſtolico, niſi hoc expreſſè caveatur in litteris, *c. 5. eod. in 6.*

5 Secundò, Alia ſunt Simplicia, quæ nullam habent adjunctam qualitatem, ſed tantùm divinum officium, ut Canonicatus, Capellania; alia Duplicia, ſive Majora, quibus aliqua adeſt qualitas, ſive præeminentia, veluti dignitas, juriſdictio, cura animarum: quorum aliqua habent dignitatem cum juriſdictione, unde altera Rubr. pars eſt de Dignitatibus, uti Epiſcopatus, Abbatia, Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus; alia neutram, ſed tantùm gradum aliquem honorificum, quo cæteris præſtant, ut Perſonatus, officium Cantoris, Theſaurarij, vel curam tantùm animarum, ut Parochiæ.

6 III. Alia ſunt Electiva, ad quæ pervenitur per electionem, de qua ſuprà lib. 1. alia Collativa, quæ per collationem acquiruntur, cujus generis ſunt iſta, quibus non adjuncta dignitas; eamque vel liberam, quorum collator non eſt adſtrictus alicui nominationi aut præſentationi, ſed vacantia pro lubitu conferre poteſt; vel non liberam, quæ facienda perſonæ per patronum præſentatæ, de qua *inf. De iure patron.* aut nominatæ à Principibus aut Vniverſitatibus, quibus id privilegij ſpecialiter eſt indultum à Sede. Dividunt Beneficia & in Perpetua, quæ adimi nequeunt, niſi certis de cauſis, de quibus ſuo loco, & Manualia; verùm hæc propriè beneficia non ſunt, cùm ad nutum amoveantur.

7 De modo, quo per collationem, eamque liberam, jus quæritur ad beneficia, hoc Tit. agitur. * Eſt ea ſpiritualis, ùt tantùm penes Clericos ſit conferendi poteſtas, in laicam autem perſonam non cadat, *c. 2. ſup. De iudic.* cui ſpiritualia tractare non licet, *c. 7. De præſcript.* niſi ex ſpeciali indulto Pontificis, quo aliquibus Principibus id jus conceſſum invenitur, *c. Dilectus 34. h. t.* ut Regi Galliæ, qui beneficia vacantia in Eccleſia Paſtore deſtituta confert, exceptis Parochialibus. Pet. Greg. *Syntag. Iuris univerſi lib. 17. c. 7. nu. 19.* Azor. *Inſtit. Moral. p. 2. lib. 6. c. 25. qu. 19.* Donationem beneficiorum competiiſſe Comitiſſæ Flandriæ legitur in *c. Dilecto 40. ſup. De teſtib. & c. ult. inf. De conceſſ. præb.* niſi donationem ibi accipiamus pro præſentatione, quod eſt veriſimile.

Præſcriptio hac in re laicis non prodeſt, 8
ſaltem 30. aut 40. annorum, quia obſtat jus commune, contra quod ſine titulo non præſcribitur, ut dictum ſup. *ad tit. De præſcript.*

Sed quæritur, An proſit ijs ea, quæ imme- 9
morialis? R. Ita videri, cùm tale tempus ſit loco tituli legitimè conſtituti & privilegij faciatque impræſcriptibilia præſcribi, *l. Hoc iure §. ductus D. De aqua quotid. c. 1. De præſcript. in 6.* Negare tamen aliquos eam vim eſſe tali tempori, quòd laicus incapax omninò iſtius juris non niſi ex privilegio id conſequi poſſit; quod licet tale tempus videatur ponere, non tamen verè ponit.

Inter Clericos plena diſpoſitio beneficio- 10
rum eſt penes Rom. Pontificem, *c. 2. eod. in. 6.* propter ſummam ejus in Eccleſia poteſtatem, *c. 2. h. t. can. Cuncta per mundum* 1x. *q. 3.* Azor. *d. c. 25. qu. 1. & c. 26. qu. 1.* Eadem poteſtas eſt Legatis à latere in provincijs ſuæ legationis, uti dictum ſup. *tit. De off. Legati*, & expreſſum in *c. Si à ſede 31. eod. in 6.* Legatis miſſis non eadem eſt poteſtas, niſi ſpecialiter indulta, *c. 1. De officio leg. in 6.* aut niſi his eadem poteſtas ſit commiſſa, quæ eſt Legatis à latere, ut ſi mittantur cum poteſtate Legati de latere. Legatis natis hæc poteſtas eſt, non jure legationis, ſed ordinario, ratione Epiſcopatus aut Archiepiſcopatus. Quo modo Epiſcopis & Archiepiſcopis competit licentia conferendi beneficia, quòd eis ſit commiſſum diſponere Eccleſias, earumque res, *can. Decretum cum ſeqq. x. q. 1.* & hoc tenet Abbas in *c. Cùm olim 14. nu. 32. ſup. De maiorit. & obed.* Vid. Azor. *d. c. 25. qu. 6.* Cui rei conſuetudine eſt derogatum, quâ vel Epiſcopus cum conſenſu aut conſilio Capituli confert, vel Capitulum etiam ſolum, quo in ſenſu accipiendus textus in *c. 4. inf. De conceſſ. præb.* vel etiam Abbates, alijve inferiores, quibus ex privilegio hoc indultum, *c. 4. inf. De inſtitut.* In Collegiatis Eccleſijs ſpectare ad Capitulum collatio videtur, facienda per Prælatum de conſenſu Capituli, niſi ipſe præſcripſerit, *c. Ea noſcitur 6. inf. De his quæ fiunt à Prælato &c.* quæ præſcriptio nihil poteſt dici mali moris involuere; niſi moris ſit, ut delegetur vicarius, aut ſecundùm turnum, ut vocant, ſinguli per ordinem conferant, ut inſinuare videtur *c. fin. eod. in. 6.* vel etiam habeant certas ſeptimanas vel menſes, quibus vacantes conferant præbendas. Et hoc ad vitandam diſſenſionem, quæ obvia eſt, ubi inter multos agitur. Cardinalibus in Eccleſijs ſuorum titulorum jus eſt conferendi beneficia, Felin. in *c. His quæ ſup. De maiorit. & obed.* quòd in ijs habeant quaſi Epiſcopalem auctoritatem.

Q. An Epiſcopus poſſit conferre beneficia ante conſecrationem? R. Poteſtatem ea confe-

conferendi eſſe juriſdictionis, quæ per confirmationem accedit, *c. Tranſmiſſam* 13. *ſup. De elect.* tum nt poſſit omnia, quæ ſunt juriſdictionis, etiamſi necdum ſit conſecratus. Azor. *d. loco qu.* 10. Garſ. *De Benef. p.* 5. *c.* 4. §. 3. *in princ.*

Capitulum an Sede vacante beneficia conferat, dicetur infrà *Tit.* 9. *Ne ſede vacante &c.* Vicarium generalem Epiſcopi non poſſe conferre beneficia, niſi ſpecialiter id illi ſit conceſſum, habet *c. fin. De off. Vicarij in* 6. *de quo* Garſ. *d. p.* 5. *c.* 8. *nu.* 112.

12 Quid in Rom. Pontificis Vicario in Vrbe? R. Videri nec ralem etiam Cardinalem nomine ſui officij poſſe conferre beneficia, cùm nihil plus juris inveniatur quoad hanc rem tributum tali Vicario, quàm aliorum Epiſcoporum, qui ut non conferunt, niſi ex ſpeciali conceſſione, uti jam dictum per *d. c. fin.* ita nec hic dicendus aliàs poſſe conferre. Azor. *d. c.* 25. *qu.* 4. *poſt* Rebuff. in *Praxi Benef. in forma Vicarij*
13 *Archiepiſcopi nu.* 64.

Q. II. An adiutor Epiſcopo datus conferat beneficia? R. Datum Epiſcopo propter ſenium, habenri tamen ſenſus integros, non habere licentiam conferendi, ſed eam penes Epiſcopum remanere, qui jure iſto non eſt privandus: datum verò amenti conferre poſſe, ſine ulla Epiſcopi injuria, & magno Eccleſiæ commodo. Quò facit, quòd & tutor infantis & curator amentis præſentent Clericum ad beneficium. Vbi nihil obſtabit, quòd ea res ſpectet ad alienationem, non conceſſam ei, cui eſt adminiſtratio commiſſa, *c. Is cui* 41. *De elect in* 6. nam hoc vetum in alienatione voluntaria, non etiam ea, quæ eſt neceſſaria, uti hæc, ne diu Eccleſia vacet miniſtro. Azor. *d. loco qu.* 55.

14 Q. III. An exiſtens in poſſeſſione conferendi validè conferat? R. Ita dicendum eſſe, quamdiu eſt bonæ fidei, cùm poſſeſſio iſta det tantum juris, quantum jus proprietatis. Facit, quòd collatio ſpectet ad fructus, qui cedunt poſſeſſori, nec conſumpti reſtituuntur, præcipuè ſi non ſit factus locupletior poſſeſſor, uti hoc in caſu. Facit eodem textus in *c. Conſultationib. De iure patron.* ubi nominatus à poſſeſſore nō ideo jure ſuo cadit, quod poſſeſſori jus illud poſtea evincatur per ſententiam, ut ibidem dicitur. Vid. Garſ. *d. p.* 5. *c.* 5. *in princ.*

15 Q. IV. An conferat ſequeſter? R. Veriorem videri negantium opinionem, quòd ea res inter fructus computetur, *Gl. in c. Cùm olim De maiorit. & obed.* quos colligit quidem ſequeſter, non tamen ſibi, ſed victori eos reſervat, *Clem.* 1. *De ſequeſt.* Conferendo autem diſſiparet potiùs, cùm hoc ipſo fructus talis conſumatur, & nihil reliquum ipſi victori reſtaret reſtituendum. Et ita tenet Abbas in *c. Examinata ſup. De iudic.* Facit, quòd ſequeſter verè non poſſideat, cùm ſciat ſe rem alienam detinere. Nec facit, quòd *d. Clem.* 1. ei concedat adminiſtrationem; non tamen eorum, quæ adminiſtrando conſumerentur & eliderentur, uti eſt collatio. Nihil etiam facit, quod poſſet obijci, detrimento Eccleſiæ cedere dilationem collationis; nam ei rei providere, ſi tempori nō fiat, Epiſcopo, non etiam ſequeſtro, incumbit. Vid. Azor. *d. c.* 25. *qu.* 17. & Garſ. *d. p.* 5. *c.* 6.

Q. V. An collatio rectè fiat extra dioeceſin? 16
R. Ea, quæ cognitionem cauſſæ requirunt, quia ſunt contentioſæ juriſdictionis, non rectè extra territorium expediri, quòd ad eam opus ſit juriſdictione, quà quis caret extra ſuum territorium, *l. fin. D. De iuriſd.* Ea verò, quæ ſunt voluntariæ juriſdictionis, rectè alibi perfici, cùm non requirant illam cognitionem, *l.* 2. *D. De off. Proconſ.* eujus ordinis eſt collatio beneficiorum: ut extra territorium ea validè fiat, ſine ſtrepitu & turbatione alienæ juriſdictionis, *Gl. fin. in c. Novit ſup. De off. Legati*, Covarr. 3. *Var. Reſolut.* 20. *nu.* 9. ubi plures allegat idem adſerentes, Azor. *d. c.* 25. *qu.* 12.

Q. VI. An exiſtentes in Romana Curia 17
vacantia in Eccleſiijs ſuis conferant? R. Ita aliquibus videri. Gomez. in *Reg. De non iudicando &c. qu.* 3. ex ratione, quòd hæc res ſit juriſdictionis voluntariæ, quæ, uti dictum, extra dioeceſin etiam exercetur. Verùm praxis hoc neutiquam admittit, non planè juri diſſona, quo minoris apud majorem ceſſat juriſdictio, *l. fin. D. De off. Proconſ.* ubi Proconſul imperium deponit ſtatim ubi urbem ingreſſus eſt. Sic & moris eſt Epiſcopis, ut validè conferant beneficia vacantia in ſua Eccleſia Curiam exire ſolita. Vbi nihil facit, quòd ſit voluntariæ juriſdictionis; nam nec ea in urbe exercetur, per *l.* 2. *D. d. tit.* quæ demùm dat voluntariam juriſdictionem Legato, ubi urbem eſt egreſſus.

Hæc ita, quatenus illi, ad quem collatio 18
ſpectat, non eſt impedimentum poſitum per excommunicationem, aut ſimile vitium, quod contraxit; nam hoc faceret collationem nullam, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſuprà, *De elect.* Præter quæ vitia contingit conferendi facultatem inferioribus competentem & alijs modis impediri, præcipuè tribus.

Primò, per jus Devolutionis, quando ordi- 19
narius collator tempus, intra quod facienda collatio, patitur ſibi labi per negligentiam; quod eſt trium menſium in electione Epiſcopi & Prælati Regularis, ſex menſium in alijs, uti dictum ſup. *De ſupplen. neglig. Prælat.* Quo caſu jus conferendi cedit proximo ſuperiori, & ab eo, ſi negligentiam admiſerit, tranſit ulteriùs ad remotiorem, *c. Ne pro defectu* 41. *ſup. De elect.* Quod ita inductum, ne Eccleſiæ vel beneficia diutiùs æquo vacent, non ſine detrimento Eccleſiæ, *c.* 6. *De elect. in* 6. Tempus hoc currere demùm à die ſcientiæ vacationis dictum eſt ſuprà *De ſuppl. negl. Prælat.*

ubi etiam dictum, moram purgari non poſſe, ſed tempore lapſo continuò ſuperiori jus eſſe quæſitum, ut collatio poſtea ab inferiore facta ſit invalida, utpote facta à non habente jus.

20 Vbi quæri poſſet, Quid juris, ſi collatio non ſit ſortita ſuum exitum, non tam facto conferentis, quàm ejus, cui collatio facta, aut per caſum vitiumve occultum? R. Eſſe ſalvam collationem ei, cui de jure ordinario aut ſpeciali competit, cùm nihil ei ſit imputandum, qui officio ſuo tempori & debitè eſt functus, ut non ſit puniendus, *c. 5. inf. De conceſſ præb.* & ita reſcriptum ſimili in caſu electionis, *c. Si electio 26. De elect. in 6.* conceſſo poſtea iterato ſpatio, quod de jure præſeriptum; ut idem & hîc ſit dandum, ex eadem ratione. Azor. *d. lib. 6. c. 27. qu. 7.*

21 Fit hæc devolutio ad immediatum Superiorem, *c. 2. inf. d. tit. De conceſſ. præb.* In exemptis fit ad Papam, non ad Epiſcopum, qui non eſt ſuperior exemptorum, *c. Cum ſingula 32. §. 1. eod. in 6.* A ſuperiote ad inferiorem neutiquam fit devolutio, quia non eſt inferioris corrigere negligentiã ſuperioris, cùm hoc nullibi jura admittant. Cui non obſtat, quòd Epiſcopo negligente fiat devolutio ad Capitulum, *d. c. 2.* nam hoc tantùm propter communionem, quæ eſt inter Capitulum & Epiſcopum, Non obſtat etiam, quòd niſi Pont. reſervata contulerit intra tres menſes, ordinario licitum ſit ea conferre; nam hoc, ſecundùm Concordata Germanicæ nationis, non tam propriè vi devolutionis, quamvis verbo iſto utantur Concordata, quàm relaxationis ipſius reſervationis, de qua in illis agitur; cùm ſine vitio verba improprientur, ubi natura actus id poſtulat, ut conveniant materiæ ſubjectæ. D. Wameſ. *Conſ. 247. nu.* 24. Facit eò *c. 3. eod. in 6.* ubi intra menſem non collata permittitur ordinarijs vacantia in Curia conferre.

22 Q. An teneatur Superior, ad quem facta devolutio, ijſdem conditionibus, quibus tenebatur ordinarius? R. Omninò, cùm res tranſeat cum ſuo onere, & qualitate, *l. Alienatio 67. D. De contrah. empt.* & ſubrogatum ſapiat naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur, atque in locum alterius ſuccedens utatur eodem jure, *c. Is qui De R. I. in 6.* Quo modo ſi beneficium erat conferendum ſæculari, licet devolutio ſit facta ad regularem, conferendum nihilominus ſæculari. Item in beneficio alicui ex certa familia conferendo ille omitti per ſuperiorem non poteſt, *Clem. 1. De ſuppl. negl. Prælat.* Wameſ. *Conſ. 259. nu. 9.* Azor. *d. c. 27. qu.* 8.

23 Facit & collatio indigno ſcienter facta ad proximum ſuperiorem devolvi jus conferendi, *c. Cùm in cunctis §. fin. ſup. De elect.* Exceptâ electione ad Cathedralem de indigno, aut contra formam Concilij generalis, quæ devolvitur ad Pontificem, *c. 18. De elect. in 6.* qua de re actum ſup. *De ſuppl. negl. Prælat.*

24 Secundò, Iure Reſervationis, quæ eſt alicujus beneficij Eccleſiaſtici vacaturi per habentem ad id poteſtatem ad ſe facta avocatio. Cujus effectus eſt, ordinarij collatoris manus ita ligare, ut collatio ab eo fieri nequeat, & facta non teneat, *c. 2. eod. in 6. Extravag. Ad Romani ult. h. t.* Reſervandi beneficia licentiam habere Pontificem, dubitare nefas, pro ſumma ejus in Eccleſiam auctoritate. Eſt & ea permiſſa Legatis non tam libera, ut dictum ſuprà, *ad tit. De off. Legati.* Reſervat Pont. vel ſpecialiter, quando certam Eccleſiam beneficiumve aut dignitatem ſibi ſuæque diſpoſitioni retinet, aut jubet certæ perſonæ de beneficio, ubi vacaverit, provideri, quod tamen poſſet videri potiùs adfectum, de quo infrà *Tit. 8.* vel generaliter, quam vocant generalem reſervationem, quâ plura beneficia ejuſdem generis ſibi Pontifex reſervat, veluti Eccleſias Metropolitanas, Cathedrales, Abbatias. Cujuſmodi ſunt omnia beneficia in Curia vacantia, vel in loco Curiæ vicino, qualis eſt, qui ab eo duas dietas legales non diſtat, quæ ſingulæ viginti miliaria continent, *l. 1. Si quis cautionib. &c.* idque per mortem ejus, qui ad Curiam veniens ibi vel in loco vicino moritur, *c. Præſenti 34. eod.* Garſias *latè De Beneſ. p. 5. c. 1. §. 1. nu 6.* Ejus etiam ordinis ſunt beneficia habentia curam animarum vacantia per acceptionem ſecundi ſimilis beneficij, citra diſpenſationem, *Extravag. Exſecrabilis h. t.* Eodem ſpectant reſervationes, de quibus *Extravag. Ad regimen d. t.* & reſervationes introductæ per Regulas Cancellariæ.

25 Verùm quæritur, An etiam-num obtineant iſtæ reſervationes? R. Dubitandi cauſſam moveri ex Conc. Baſileenſi *Seſſ.* 23. quod omnes reſervationes, ut Eccleſiæ oneroſas, ſive generales ſive ſpeciales, ſuſtulit, ſive inductæ eſſent per dictas Extravagantes, ſive per Regulas Cancellariæ, aut alias Apoſtolicas Conſtitutiones; ijs exceptis, quæ concluſæ continentur corpore Iuris. Verùm dicendum, obtinere tam generales quàm ſpeciales: nihil obſtante decreto Conc. Baſileenſis, quod quidem in Gallia receptum, non etiam Eccleſiæ univerſalis auctoritate confirmatum. Garſ. *d. loco §. 2 in fine.* Vt dubitandum non ſit, Rom. Pontifici reſervandi beneficia facultatem non eſſe ſublatam, cùm ampliſſimam habeat de beneficijs ſtatuendi poteſtatem, *c. 2. eod. in 6.* quam ei Concilium adimere aut diminuere nequit, *can. Cuncta 1x. q. 3.* cùm non tam ſit ſubjectus Concilio, quàm potiùs ſupra illud, etiam univerſale, ut probatum ſuprà, *tit. De conſtitutionib. nu. 7.*

26 Vbi ſe offert quæſtio, Quæ dicatur reſervatio corpore Iuris clauſa? R. Doctores Gallicæ

nationis eam habere juris corpore clauſam, quæ
continetur Decreto, Decretalibus Gregorij
IX Sexto & Clem. non etiam Extravagantibus,
aut Regulis Cancellariæ, per *d. Conc. Baſil.* ſed
verum eſt, etiam his contentas cenſeri clauſas
corpore Iuris, cùm ei ſint inſertæ, &c, ut inſertæ
non eſſent, Pontifici tamen non ſit ligata ma-
nus, ut nec potuit ligari per Concilium, cùm ſit
ſupra illud, ut jam dictum. Vid. Azor. *Inſtit.
Moral. p. 2. lib. 6. c. 36. qu. 4.*

Eſſe plures reſervationes corpore Iuris clau-
ſas, patet ex dicto Conc. Baſileenſi, quod ha-
bet in plurali, *exceptis reſervationibus corpore Iuris
clauſis.* Sunt & reſervata Sedi Apoſtolicæ bene-
ficia certis anni menſibus vacantia per obitum
poſſeſſorum, non in Curia, aut prope eam. Et
hodie plerisque in locis alterni menſes eidem
Sedi reſervati, alijs Ordinario loci conceſſis,
Extravag. 1. De treuga & pace, ſcilicet Februario,
Aprili, Iunio, Auguſto, Octobri, Decembri:
in aliquibus etiam conceſſi plures menſes. Con-
fert autem ea Pontifex, quocumque vacaverint
modo, niſi vacent per reſignationem aut ceſ-
ſum. Sunt etiam reſervata beneficia Sedi, quæ
hoc ipſo vacant, quòd per confidentiam acce-
pta, ex Conſtitutionibus Pij IV. *incip. Romanum
Pont.* & Pij V. *incip. Intolerabilis*: item vacantia
propter hæreſin, *Cum ex Apoſtolatus.* Item ſpe-
ctantia ad Epiſcopos, ſi vacent vacante Sede,
ex Conſtitut. Pij V. *incip. Sanctiſſimus*, & ha-
bentia curam animarum ad Epiſcopos ſpectan-
tia, ſi ſint collata, non ſervatâ formâ Conc.
Trid. præſcriptâ, *Seſſ. 24. c. 18. De reform.*
idque ex Conſtitut. ejuſdem Pij V. *incip. In
conferendis.* Statuit & Gregorius XIII. beneficia
collata Clericis prohibitis, propter generis ori-
ginem, aut hæreſin, aut à fide apoſtaſiam, nul-
lius eſſe momenti, & ſpectare ad proviſionem
Rom. Pontificis, *Conſtitut. incip. Eccleſias.* Vid.
pleniùs iſta tractantem Azor. *d. c. 26. qu. 11.
& 12.*

Q. An reſervationes, ſive per Conſtitutio-
27 nes Apoſtolicas, ſive per Regulas Cancellariæ,
comprehendant futura beneficia, an tantùm
de præſenti exiſtentia? R. Poſterius videri
poſſe, quòd rerum non exiſtentium nullæ ſint
partes. Facit, quòd ſervitus nequeat imponi
prædio, quod necdum eſt. Facit eodem *Clem.
fin. De reſcript.* ubi mandatum de conferendo
alicui beneficium extenditur ad beneficia po-
ſtea creata. Dicendum tamen, iſtas reſervatio-
nes etiam ad inſtituta poſtea beneficia ſpectare,
quòd generatim lata etiam ad futura perti-
neant, ſi aliud non exprimatur. Sunt autem iſtæ
reſervationes jure factæ & generaliter loquun-
tur. Azor. *d. loco qu. 13.* Garſ. *De Beneſ. p. 5.
c. 1. §. 11. nu. 519.*

28 . Denique quæritur, An iſtæ reſervationes
afficiant beneficia obnoxia patronatui laico? R.
Minimè, ſi aliud non exprimatur: neque
enim ſolet Pontifex juri patronatus laici facilè
derogare, ut dicetur infrà, *tit. De iure patron.*
Quod & dicendum, ſi partim fuerit patrona-
tùs laicus, partim Eccleſiaſticus, quia laico
non eſt minus jus propter adjunctum Cleri-
cum, quod illi non diminuendum. Vid. Co-
var. *Pract. qq. cap. 3. n. 5.* Garſ. *d. cap. 1. §. 11.
& 12.*

Tertiò, jure Præventionis, quo prior tempo- 29
re eſt potior. Vtitur eo ſummus Pontifex, qui
cum inferioribus communicavit quidem con-
ferendi jus, ſibi tamen eam non ademit licen-
tiam, *cap. Dudum eod. in 6.* Quo caſu ſi con-
currat collatio ordinarij cum ea, quæ facta à
R. P. vel alio, cui id juris, ea potior erit, quæ
tempore prior.

Quid ſi eodem die utraque collatio ſit facta? 30
R. Nihilominus, ſi de priorioritate conſtet,
potiorem eſſe eum, qui prior eſt: ſi non con-
ſtet, potiorem fore eum, qui eſt in poſſeſ-
ſione: ſi neuter ſit in poſſeſſione, illum præfe-
rendum, cui à majore eſt collatum beneficium,
c. Si à ſede 31. eod. in 6. Ratio eſt in ampliori præ-
rogativa conferentis, *Gl. in cap. 1. V. amplioris De
officio Legati in 6.* Vid. Menoch. *2. Arbitr.
caſu 48.*

Si ab uno & eodem contingat diverſis bene- 31
ficium unum & idem conferri, is potior erit,
cui primùm collatio facta, Non obſtante,
quòd alter ſit primò adeptus poſſeſſionem,
quia collatario ſaltem quoad conferentem con-
tinuò jus adquiritur, quod auferri non debet
per variationem, quæ in perſonis Eccleſiaſti-
cis improbata, *Clem. 1. De renuntiat.* non atten-
tis traditis in *l. Quoties C. De rei vindic.* quæ in
profanis quidem rebus obtinent, non etiam in
ſpiritualibus; ex dicta ratione, quia continuò
jus quæritur, ſi tamen collatio fuerit valida,
cap. Illud, cap. Suggeſtum inf. De iure patron. So-
let etiam Pont. impedire ordinarium per man-
datum de providendo alicui, de quo infrà *Tit. 8.*

Conferenda beneficia, ſecundùm divinum
beneplacitum & Eccleſiæ intentionem, ido-
neis, qui præſtantes morum gravitate & litte-
ratum ſcientiâ velint & poſſint præeſſe & pro-
deſſe Eccleſiæ, *cap. 7. ſup. De elect. Extravag.
Ad regimen hoc tit.* cùm fruſtrà quis appetat
mercedem pro munere, quod vel nolit vel
non poſſit exercere. Quo modo non confe-
renda aſinis deferratis, ut ait Rebuff. *in Concor.
de collat. in præfat. circa med.* Quamvis, prò
dolor! non ſit infreqnens hoc in genere roſas
ante porcos proijci, & ijs, qnibus anima eſt
pro ſale, pinguiora beneficia conferri, pravâ
adfectione vincente rationem & æquita-
tem.

Præter mores & ſcientiam, adſit juſta 32
ætas, ut pueris non ſint conferenda, *cap.
Super 35. hoc tit.* Conc. Trid. *Seſſ. 23.
cap. 6. De reform.* non alijs, quàm XXV.

annis

annis majoribus, & primâ tonſurâ, quæ eſt janua ad beneficia, initiatis conferri voluit. Vt excludantur laici, quibus non tractanda ſpiritualia; mulieres, quæ tonſuræ incapaces, ſecundùm dicta ſuperiùs *tit. De temporib. ordin.* De hermaphrodito quid ſentiendum, colligi poteſt ex traditis ſuprà *tit. De corpore vitiatis*, ubi dictum, licet ſexu virili prævaleat, indecens tamen eſſe eum ordinari; ut, ceſſante fine, beneficium illi non ſit dandum. Adſint & alia requiſita, ut Ordo, ſi officium requirat. Vbi tamen ſatis erit, promovendus ſit in ea ætate, ut ad Ordinem promoveri poſſit, *c. Si tibi 29. eod. in 6.* aliàs collatio erit nulla. Promotus ad regimen parœcialis Eccleſiæ, non adſumpto Ordine intra annum, ceſſante legitimo impedimento, hoc ipſo privatus exiſtit Eccleſiâ ſibi commiſſâ, adeò ut iteratò eidem conferri nequeat, *c. Licet 14. De elect. in 6. c. Commiſſa 35 eod.* Imò recipiens talem Eccleſiam, ſine intentione promotionis ad Sacerdotium, ſed tantùm animo recipiendi fructus ejus anni, ad reſtitutionem fructuum dicitur teneri, niſi mutatâ voluntate promotus fuerit, quia intentio non eſt ſortita ſuum effectum, ut non obſit *d. c. 35.* Vid. Azor. *p. 2. lib. 6. c. 6. qu. 2. & deinceps.* Qui alias dignitates aut præbendas, quibus adnexi ſunt certi Ordines, pacificè obtinent, ſi intra annum ſe promoveri non fecerint, carent voce in Capitulo, & multantur dimidiâ diſtributionum parte, *Clem. 2. De ætate & qualit. ordin.* Si requirant certam qualitatem ab initio, veluti gradum Licentiæ aut Doctoratus, illa tempore collationis adſit oportet, ut collatio teneat; cùm qualitas, quâ eſt adfecta præbenda, ideo ab initio requiratur, ut continuò quis munus obire poſſit, in cujus defectum, tamquam deficiente conditione, collatio eſt nulla.

Q. An rectè conferatur illi, qui non habet
33 animum manendi in ſtatu Eccleſiaſtico? R. Non rectè conferri, & peccare ſcienter tali conferentem, uti & acceptantem, propter Eccleſiæ intentionem, quæ perpetuum optat habere miniſtrum. Veniale eſſe, non eſt dubium, propter ordinis perverſionem. Mortale eſſe non pauci volunt; ad fructuum tamen reſtitutionem talem non teneri probabile eſt, ſaltem quoad beneficium ſimplex, de quo agimus, modò officium impleverit. Ne obſtet *d. c. 35.* quod loquitur de accipiente parœcialem Eccleſiam, citra animum adſumendi Ordinem adnexum; quia cùm pœnam contineat, non eſt extendendum extra ſuum caſum. Accipiens beneficium, cum intentione conditionali deſerendi illud, ſi felicius aliquid contigerit, non videtur obnoxius ſaltem peccato mortali, propterea quòd conditio non faciat, quò minùs ſubſit intentio permanendi in Eccleſia, & Canones non auferant licentiam recedendi à ſtatu Eccleſiaſtico, *c. 5. ſup. tit. 3.* Accipere beneficium citra animum ſuſcipiendi Ordines non adnexos, extra peccatum eſt, cùm nullo jure ad eos promotus teneatur. Navar. in *Summa c. 25. nu. 118.* Gutierrez *2. Canon. Quæſt. c. 5. nu. 25.* *Leſſ. De Iuſt. & iure lib. 2. cap. 34. Dubit. 26.*

Inter plures idoneos magis idoneo conferenda, cùm dicat Innoc. in *c. 1. inf. tit. 12. Vt Eccleſ. beneficia ſine dimin. confer.* non adfectu carnali, ſed diſcreto judicio officium Eccleſiaſticum & beneficium in perſona magis idonea diſpenſandum eſſe: & Trid. *Seſſ. 23. c. 1. De reform.* velit illi collationem fieri, qui cæteris magis eſt idoneus, ſine exceptione perſonarum, nec habitâ ratione cognationis, nobilitatis, cùm; ut ait Greg. *c. penult. h. t.* non generis, ſed virtutum nobilitas, vitæque honeſtas gratum Deo & idoneum faciat ſervitorem. Si tamen cum nobilitate, cognatione, merita concurrant, nihil vitij eſt, nobilem ignobili, cognatum extraneo præferre. Imò & ſæpè neceſſe eſt, nobiles potentes plebeis doctioribus præferre, ubi Eccleſia potentioris defenſione indiget. Abbas in *c. Conſtitutis 46. nu. 11. ſup. De appellat.* Non etiam attendendum, externus ſit, an internus, nam ille dignior huic præferendus. Caret tamen reprehenſione, ſi hic illi præferatur, quòd eum majori animi caritate contingat eum deſervire, & id ipſum exigat idioma. Vide dicta ſup. *tit. De elect. nu. 44.* Gomez. *ad Reg. Cancell. De idiomate q. 1.* Garſ. *De Beneſ. p. 7. c. 9.* 34

Vt autem digniori ſint beneficia conferenda, digno tamen facta collatio tenet: ut conferens nec teneatur Eccleſiæ, cui dignum dedit miniſtrum, (quæ etſi digniorem intendat habere, non tamen reſpuit dignum;) nec præterito, cui nihil juris erat ad beneficium: ut etiam non teneatur is, cui collatum beneficium, quia ab eo nulla illata injuria præterito, qui tamen conſenſit conferentibus ſibi beneficium, ſecundùm dicta ſuprà, *ad tit. De elect.* ubi hac de re latiùs. Vid. Garſ. *d. p. 7. c. 16. & ſeq.* Non eſt autem citra peccatum grave, & quidem mortale, per acceptionem perſonarum, digniore omiſſo, conferre digno, *can. Licet* VIII. *q. 1.* & apertè patet ex Trid. *Seſſ. 24. c. 1. De reform.* Et hoc maximè in beneficijs habentibus curam animarum; nam in alijs non videtur tam grave, digno conferre, digniore omiſſo, cùm non vertatur idem præjudicium. Garſ. *ibid. nu. 1. & ſeqq.* Leſſ. *d. c. 34. Dubit. 14.* 35

Quid ſi per tertium impediatur dignior à conſequendo beneficio? R. Hanc quæſtionem non habere dubitationem in caſu, quo quis animo quidem nocendi, non tamen fraude aut mendacijs impedivit: nam licet peccet, propter odium, non tamen tenetur ad reſtitutionem, quòd necdum alteri aliquid juris fuerit ad beneficium. Conſiſtit enim ratio reſtitutio- 36

nis in jure quæſito ablato per injuriam, non etiam nocendi intentione injuſta, ut rectè tradit Navar. in *Manuali c. 17. nu. 69.* Facit, quòd collator non conferendo alicui digno, non teneatur ei ad reſtitutionem, ex eo, quòd ex juſtitia illi non ſit debitum beneficium. Covarr. *ad c. Peccatum p. 2. §. 7. num.* 8. Pet. à Navarra *De reſtitut. lib. 3. c. 5. nu. 8. & 9.* etiam ex animo malo, qui licet peccatum ponat, injuriam tamen non ponit. Verùm huic objicitur textus in *l. 1. §. denique & in l. 2. §. idem Labeo D. De aqua & aqua pluvia arc.* ubi vicinus fodiendo in ſuo uti ſuo jure poterat, neque ad damnum vicino tenetur, modò malo animo non fecerit; ut, ſi malo animo fecerit, dicendus ſit teneri, argumento ducto à contrario ſenſu. Reſpondet Navar. *d. loco nu. 70.* illud quidem argumentum eſſe validum in jure, *l. 1. D. De off. eius cui mand. eſt iuriſd.* ſed non procedere quoad ea, in quibus contrarium reperitur cautum. Cujus reſponſio veriſſima eſt, verùm non reperitur hac in materia contrarium ſtatutum. Vt dicendum ſit, quod & ipſe Navarrus ibi ſenſit, leges citatas, & ſimiles, non tam fundari in malo animo, qui judici non eſt cognitus, quàm in exteriori actione injurioſa doloſè & injuſtè intentata, in damnum proximi, non cauſſata per ullam utilitatem aut neceſſitatem agentis.

Quid verò ſi fraude ac mendacijs quis impe-
37 dierit aliquem? R. Covar. *d. §. 7. nu.* 8. velle, talem teneri ad reſtitutionem, & quidem ipſi omiſſo, cui per fraudem iſtam damnum contigit. Cujus dictum optimè procedet, ſi jus quæſitum fuerit, aut ſpes talis, quæ citra calumnias iſtum ſuum fuiſſet ſortita effectum; nam aliàs, cùm nullum ſit jus ad beneficium, poſſet videri nulla facta injuria, impediendo id, quod necdum competit. Receptum tamen, impedientem teneri, ratione fraudis & mendacij, per quæ avertit collatorem à conferendo alicui, & ſpem alteri invertit: quæ eſt conſiderabilis, ut ablatio per fraudem & mendacia injuriam ponat, & damnum, cujus reſtitutioni redditur obnoxius illud cauſſans. Navar. *d. loco.*

Vbi alia quæſtio eſt, An teneatur ad dam-
38 num totius beneficij? R. Si nullo alio modo erat impedienda collatio, quàm per factum utentis fraude & mendacijs, illum in totum teneri, cùm non ſit minor iſta ſpes, quàm res ipſa. Habere enim jus ad centum, non eſt minus, quàm habere centum, juxta Reg. Qui actionem habet ad rem, is rem habere videtur, *l. Is qui 15. D. De R. I.* Vt jus impediens & auferens, centum auferre videatur. Si verò ſpes illa aliâ viâ impediri poterat, non poſſe in ſolidum teneri impedientem, ſed tantùm arbitrio boni viri id relinquendum, qui inſpiciat, quanti ſpes fuerit, & ponderet circumſtantias, an probabilem ponant exſpectativam, & ſecundùm eam damnet reum. Covarr. *d. §. 7. in fine*, Navarra *d. c. 5. nu. 25. & nu. 30.*

Dignis itaque & idoneis conferenda bene- 39
ficia. Vbi quæſitum, An quis in dubio præſumatur idoneus? R. Hoc velle Reg. quæ habet, quòd quis præſumatur bonus, qui non probatur malus. Verius tamen, qualitates requiſitas eſſe probandas: neque enim qualitas à lege requiſita præſumitur adeſſe, ſed probanda, cùm fruſtrà aliàs lex eam requireret. Procedit autem ſupradicta Reg. quoad ea, quæ ſunt intrinſeca, ut bonum eſſe; non etiam quoad extrinſeca, ut valere morum probitate, ſcientiâ, habere ætatem debitam, *Gl. in c. Si fortè 11. V. ſcientia De elect. in 6.* Aleiat. *De præſumpt. reg. 3.*

Indigni omninò ſunt reijciendi; quales ſunt, 40
quibus nec morum honeſtas, nec litterarum ſcientia ſuffragatur. Culpabilis hac in re inventus collator, utpote ſecutus carnalitatis adfectū (ut non rarò hoc corrupto ſæculo, quo carni & ſanguini & peſſimo adfectui ductus rationis cedit) poſt primam & ſecundam correptionem à beneficijs conferendis eſt ſuſpendendus per Concilium, nec abſolvendus niſi à R. Pont. aut ſuo Patriarcha, *c. Grave 29. h. t.* Vid. Covarr. *1. Var. Reſol. c. 5. nu. 4. ubi* Vffel.

Q. An talis collator privetur eo caſu jure col-
lationis? R. Aliquos velle, non privari, quòd 41
in *c. Cunctis 7. §. fin. ſup. De elect.* ea pœna irrogetur eligentibus indignum: quod & confirmat *c. Quamquam De elect. in 6.* Vt non debeat extendi ad hunc caſum, non comprehenſum dictis capp. ne ſine textu pœna inferatur. Probabilius tamen privari. Abbas in *d. c. 29. nu. 11. & d. §. fin. nu. 4.* ex eadem ratione, ut nimirum Eccleſia per idoneos adminiſtretur, non etiam per indignos, per quos omnia mala Eccleſiæ provenerunt, & proveniunt. Quòd ſi non inveniatur dignus, indigno videtur poſſe conferri, ad evitanda majora mala, ne ſcilicet hæretici invadant Eccleſias, earumque bona diſſipent, pro more ſuo. Tenetur autem talis ſe dignum reddere, & officium præſtare pro viribus.

Item quæſitum, An indigno facta collatio 42
ſit ipſo jure nulla? R. Id negare aliquos, ex eo, quòd pœna irritationis tantùm habeat locum in ijs, qui ſcientes indignum eligunt, ut traditum ſup. *De elect. nu.* 53. collationi autem beneficiorum non eſſe eam pœnam ſtatutam, nec inducendam ſine textu. Probabilius tamen, eſſe nullam, ſi talis ſit defectus in proviſo, qui muneri reddat inhabilem. Eſt enim beneficium datum propter officium, ut hoc ceſſante, & illud ceſſare debeat, argumento eorum, quæ habentur in *d. c. 7. ſup. De elect.* Abbas *d. locis*

Perjuro collationem factam eſſe irritam om- 43
ninò, plerique volunt, quos citat Covarr. *De pactis p. 1. §. 7. nu. 4.* propterea quòd in famibus

mibus portæ non pateant dignitatum; quod ipſe rectè interpretatur, quando infamia eſt notoria. Vid. Garſ. *De Benef. p. 7. c. 8. nu. 38. & ſeqq.*

44 Irregularitas ſuperveniens etſi non faciat quem ipſo facto privari beneficio, ut dicetur infrà *De homicid.* præcedens tamen ponit inhabilem, & facit nullam collationem, cùm detur beneficium propter officium, à cujus executione irregularis eſt ſecluſus. Deinde cùm ſubſequens faciat privari honore & loco, *c. Clerici inf. Ne Clerici vel monachi &c.* quidni & præcedens conſtituet inhabilem?

45 Idem de excommunicato dicendum, ex eadem ratione, eſtque textus expreſſus in *c. Poſtulaſtis 7. inf. De Cler. excom. miniſt.* ubi dicitur excommunicatus beneficium ſibi collatum retinere non poſſe; ſive publicè ſit excommunicatus, ſive occultè; ſive à jure, ſive ab homine; ſive per ſententiam generalem, ſive ſpecialem: quia hæ differentiæ ſunt accidentariæ, nec mutant rationem aut effectum cenſuræ. Vti nec refert, ſciat aut ignoret ſe excommunicatum proviſus, ant etiam ipſe conferens, cùm non pendeat à ſcientia aut ignorantia effectus inhabilitatis ad beneficia; ſatis enim eſt revera poni inhabilitatem, ſecundùm dicta ſup. *De elect. nu. 31.* Covar. *in c. Alma mater p. 1. §. 7. nu. 1. & ſeq.* Garſ *d. p. 7. c. 8. n. 9.* Et hoc ita ſine dubio procedit in irretito majori excommunicatione.

46 Quid in irretito minori excommunicatione? R. Idem hîc dicendum eſſe, quod dictum in ſimili ſup. *De elect. nu. 30.* prohibitum quidem eſſe tali conferre beneficinm, ideoque licitè non conferri, nuſquam tamen expreſſum eſſe effectum irritationis ipſo facto. Vnde cùm agatur de pœna non eſt ea ponenda ſine textu, nec dicendum ipſo facto collationem eſſe irritam, rectè tamen irritandam, ſecundùm text. in *c. fin. De Cler. excom. miniſt.* Vbi nihil facit, quòd iſte textus loquatur de electione; nam collatio nõ rarò fit per electionem, aut eſt quædam virtualis electio. Deinde ratio textus iſtius, quòd ſcilicet aliquis adſumatur ad ſuſceptionem eorum, à quorum perceptione eſt privatus, æquè obtinet in beneficiorum collatione, cùm ex intentione Eccleſiæ omnia beneficia ad hunc finem ordinentur. Nihil facit *d. c. 7.* quia agit de excommunicato majori, vt ex verbis ejus patet. Vid. Garſ. *d. loco n. 27. & ſeqq.*

47 Quæritur autem, An abſolutio ſubſequens faciat collationem excommunicato factam convaleſcere? R. Nihilo magis per eam convaleſcere, quia ab initio invalida, ex ſolo caſu non poteſt ſumere vires, *c. Non firmatur De R. I. in 6.* Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 7. nu. 2. verſ. Septimò.* Aliud eſt, ſi collatio præcedat excommunicationem, quia per eam non irritatur, vt dicetur infrà *De ſent. excom.* ut poſt abſolutionem rectè acceptetur; ubi & dicetur, an ab excommunicato rectè acceptari poſſit.

48 De ſuſpenſo à beneficio conſequenter quæritur, an collatio facta ſit ipſo iure nulla? R. Eſſe quidem talem prohibitum ab adquirendo novo beneficio, non tamen ita, vt collatio ſit ipſo iure nulla, ſed ſolùm, vt à ſuperiore irritetur, ex ratione *d. c. fin.* quod dicit electionem irritandam; cujus juris fundamento ſecluſo, non datur alius textus irritam ponens collationem, ſine quo non eſt imponenda pœna, vt ſæpiùs dictum. Ita Suarez *de Cenſuris Diſp. 17. ſect. 1. n. 26.* Leſſ. *De Iuſt. & iure lib. 2. c. 34. Dub. 1. 22* licet communior ſententia ſit in contrarium Garſ. *p 7 cap. 15 n. 5.* ubi alios citat.

49 Quid ſi à Pont. præbenda aut dignitas conferatur excommunicato, irregulari, aut ſimili? R. Si ignoret Pont. excommunicationẽ, nihilo magis eſſe validam collationem etiam proprio motu factam: qui licet operetur ad removendam ſubreptionem, minimè tamen tollit vitium, quod adeſt perſonæ, nec inducit ſuper eo diſpenſationem, quæ ſupponit voluntatem in diſpenſante, quam removet ignorantia. Si ſciverit excommunicationem, quia virtualiter diſpenſare creditur, & abſolvere excommunicatum, beneficium ei conferendo, tenet collatio. Ratio poſterioris eſt, quia Pont. non præſumitur ludere: quam diſtinctionem approbat Alex. *in l. Quidã 57. De re iud.* Covarr. *d. §. 7 n. 2.* Non tamen excedit diſpenſatio iſtum actum, quia ne quidem expreſſa excederet; ſtrictè enim accipienda, cùm ſit contra jus. Idem dicendum de inferioribus Prælatis, quatenus impedimentum eſt legibus eorum inductum, cùm ſuper eo diſpenſare poſſint, & cenſeantur, ſcienter admittendo ad actum eos, quibus eſt impedimentum. Navarr. *in Summa Præludio 9. n. 14.* Non præſumitur autem hæc ſcientia ſive in Pontifice ſive in alio, ut inhabili proviſo incumbat eius probatio. Felin. *in. c. Præterea n. 9. De teſtib. cogen.*

50 Reijeiuntur omninò à beneficijs Laici, uti dictum ſuprà, & habetur *c. 2. inf. De inſtitut.* Conjugati licet privilegio Canonis & fori aliquot caſibus gaudeant, de quibus ſup. *Tit. 3.* ad beneficia tamen ſunt inhabiles: licet collatum ijs ſcienter à Prælato, non poſſit ab eodem auferri, ſed à ſuperiori ſit auferendum; & hoc in pœnam ejus, qui contulit, *c. 5. ſup tit. 3.* Hæc ita, donec durat coniugium, aut uſus ejus retinetur; nam ſeparati beneficiorum ſunt habiles, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt *d. tit. 3.* niſi ſint bigami, qui omninò inhabiles ſunt ad beneficium & officium Eccleſiaſticum, *ſup De bigamis non ordin.* Garſ. *p. 7. c. 6. n. 1. & ſeqq.*

51 Q. An rectè conferatur beneficium habenti ſufficiens patrimonium? R. Rectè; quia nullibi prohibetur, nec eſt ratio prohibitionis, cùm tantùm requiratur, ut officium præſtetur, ad quod etiam habiles ſunt multa poſſidentes, ut

ſervitij nomine nec divino nec natutali jure impedianrur ex rebus Eccleſiæ portionem fructuum officio reſpondentem exigere, nō ſolùm vt debitum alimentum, ſed ut ſtipendium operæ & laborum, reſervato patrimonio propinquis. Nec obſtat *can. Clericos cum ſeq. I. q. 2. & can. Illis* XII. *q. 1.* Nam illis locis nō agitur de beneficio divitibus non conferendo, ſed de diſtributione bonorum beneficij nomine perceptorum, qua de re inf. *tit. De peculio Cleric.* Vt præſupponant iſta loca eijam divitibus poſſe conferri beneficia. Vel dici poteſt, ibi agi de illis Clericis, qui cùm non deſervitent Eccleſiæ, bonis tamen ejus volunt ſuſtentari; quod malè petunt, tum quia divites, tum quia non inſerviunt altari, atque ita dicuntur iniquè uſurpare bona pauperum. Navarr. *Conſ. 1. De vita & honeſt. Cleric.* Covarr. *ad c. 1. n. 2. De teſtam. qui alios citat,* Azor. *Inſtit. Moral. p. 2. lib. 7. c. 9. qu. 13.*

52 Conferenda beneficia integrè, ſine diminutione; purè, ſine pacto aut conditione, qua de re *inf. tit.* 12. liberè, non per metum, ut dictum ſup. *De his quæ vi &c.* vacans, de quo inf. *tit.* 8. in perpetuum, ſecundùm dicta ſup. *eod in princ.* palàm, præſentibus teſtibus fide dignis, ut evitetur fraus & litium occaſio, Azor. *p. 2. lib. 6. c. 26. qu. 4.* Subſiſtet tamen collatio occulta, ſecundùm *Gloſ. in c. 1. V. occulta inſ. tit. 12.* licet ſit ſuſpecta, uti omnia, quæ clam geruntur, cùm qui lucem odit, malè agere cenſeatur; uti è contrà extra mali ſuſpicionem ponitur palàm agens, qua de re multa pulchrè tradit Menoch. *Arbitr. quaſt. 2. caſu* 244. Non obſtat *c. Quia propter 42. in fine ſup. De elect.* ubi electio clandeſtina reprobatur, ut ſecundùm *l. Non dubium C. De ll.* dicenda ſit nulla; quia hoc ita in electione, in qua maius periculum ponit clandeſtinitas Vt non ſit extendendum ad caſum non expreſſum, præcipuè in quo non eſt idem periculum. Vid. Garſ. *p. 8. c. 4 n. 1. & ſeqq.*

53 Quæſitum hìc, An ſcripturà ſit opus? R. Non eſſe opus, ad valorem collationis, qui in conſenſu collatoris conſiſtit, niſi ut juridicè, ſi dubium oriatur, de ea conſtare poſſit; ſcriptura enim probationis loco adhibenda, Nec obſtat *Extravag. 1. De elect. in communib.* quia tantùm loquitur de promotione facta à Rom. Pont. non etiam de beneficiorum conceſſione. Et licet alij Pontifices generatim id obtinere voluerint in alijs beneficijs à Pont. Rom. conceſſis, ut non obtineret eorum collatio ſine litteris, hoc tamen non niſi in conceſſione factâ ab eodem R. Pont. aut ejus Legato, non verò factâ ab Ordinario, locum obtinebit, quia faciliùs conſtare poteſt de ejus collatione, quàm factâ à R. Pont. Azor *d. c. 26. qu. 5.*

54 Quæſitum & illud, An poſſit beneficium ad tempus conferri? R. Beneficij eſſe eam conditionem, ut ſit perpetuum, ſecundùm dicta *ſup. h. tit.* nec poſſe ei Ordinarios in conferendo contravenire, qui non mutant rerum conditiones jure communi præſcriptas: Romano tamen Pont. id licere, propter ſummam ejus & liberam in ijs poteſtatem. Quò facit, quod tradit Bald. in *l. Reſcripta C. De precib. Imp. offeren.* omnia beneficia reſpectu Pontificis eſſe manualia. D. Peck. *ad c. 1. ſub. nu. 27. De R. I.*

55 Conferenda etiam beneficia ſingula ſingulis, non plura uni, *c. 5. h. tit.* Exigunt enim ſingula ſuum officium, *c. Ad hac 13. h. t.* nec unus debet ſuâ aviditate ſtipendia plurium vindicare, quæ doctis pijſque alijs, vitæ probitate, morum honeſtate, litterarum ſcientià pollentibus, inopià preſſis, ut emergere nequeant, abundè, æquali factâ diſtributione, ſufficerent, in magnum Eccleſiæ totius ornamentum, & fidei promotionem. Facit, quòd aliàs vagandi materia detur, Eccleſiæ deſtituantur ſuis miniſtris, quia unus pluribus in locis reſidere nequit, animarum cura negligatur, debita non ſervetur hoſpitalitas, Eccleſiarum honori, iuribus, reparationibus minùs conſulatur, *Extravag. Ioan.* XXII. *Exſecrabilis h. t.* Vt Conc. Trid. *Seſſ. 24. c. 17. De reform* pluralitatem beneficiorum rectè vocet Eccleſiaſtici Ordinis perverſionem, & dicat tales non Deum, ſed ſe decipere: & Alexander III. *cap. 5. h. tit.* adſerat certum continere animarum periculum. Qua de cauſa ſtrictiſſimè inhibita beneficiorum pluralitas, etiam ſimplicium, jure Decreti, *can. Sanctorum diſt. 70. & can. Singula diſt. 89. &* XXI. *q. 1. per tot.* Vbi Canones unum in duabus Eccleſijs conſcribi, aut titulari non patiuntur; negotiationis hoc & turpis lucri eſſe proprium, ab Eccleſiaſtica conſuetudine alienum adſerentes, vnde fœdæ ambitionis & turpis avaritiæ occaſio arripiatur.

56 Quæſtio autem eſt, An iure Decretaliū pluralitas etiam ſimplicium ſit damnata? R. Diſtingui ab aliquibus beneficia ſimplicia & duplicia; in his pluralitatem eſſe inhibitam, non etiam in illis. Probant per text. in *c. De multa 28. h. t.* quod improbat pluralitatem beneficiorum duplicium, ut dignitatum, perſonatuum habentium curam animarum; non factâ mentione ſimplicium, quaſi eorum pluralitas ſit admiſſa. Verùm argumentum ab auctoritare negativè non procedit, cùm, licet uno in loco non habeatur, in alio contineri poſſit, ut hoc in caſu. Nam licet *d. c. 28.* loquatur tantùm de duplicibus, non excludit tamen ſimplicia, de quibus ſatis cautum in Decreto, *dictis locis*, & alijs, ut *can. Epiſcopi Diſt. 80. & paſſim ibi*, ubi presbyteri dicuntur per ſingulos titulos conſtituendi. Habetur idem *d. c. 5. h. t.* ubi ſimpliciter præbendarum (quo nomine etiam veniunt ſimplicia beneficia) pluralitas dicitur Canonibus inimicia & improbata. Facit ratio, quòd beneficia ſint ijs adſignanda, qui deſervire Eccleſiæ volunt & poſſunt, *c. Super 35. h. t. & c. 3. ſup. tit. 4.*

Non

Digitized by Google

Non poteſt autem quis duabus aut pluribus Eccleſijs deſervire.

57 Verùm iſti juri conſuetudo derogavit, permittens plurium beneficiorum ſimplicium retentionem; quam Trid. *Seſſ.* 24. *De reform. c.* 17. approbat, quatenus obtentum ad vitam honeſtè ſuſtentandam non ſufficit, & utrumque non requirit reſidentiam, ut aliquâ relaxatione Pont. non ſit opus. Quod non tantùm procedit, ſi utrumque ſit ſimplex, nam & habenti duplex non ſufficiens ſuſtentationi decenti, pro dignitate & qualitate perſonæ ac loci, licet ſimplex adjungere, Epiſcopi auctoritate, *d. Seſſ.* 24. *c.* 13. *De reform.* Quòd ſi alterum ſit ſufficiens, aut utrumque requirat reſidentiam, ſimul retineri nequeunt, citra diſpenſationem Pontificiam, ut notum ex *d. c.* 13. *&* 17. Quod multò magis obtinebit, ſi utrumque ſit ſufficiens.

58 Vbi quæritur, An alterum ipſo jure vacet? R. Diſtinguendum eſſe inter beneficia incompatibilia primi generis & ſecundi generis. Primi generis ſunt plura duplicia, ut Dignitates, Curæ animarum; plura etiam ſimplicia uniformia, ſive ſimilia ſub eodem tecto, id eſt eadem Eccleſia, ut duo Canonicatus, duæ Capellaniæ, duæ Portiones, Penſiones. Secundi generis beneficia ſunt uniformia in diverſis Eccleſijs requirentia reſidentiam, difformia ſub eodem tecto, qualia ſunt habentia diverſam functionem & munus, ut Dignitas & Canonicatus, Parochia & Capellania.

Quantum ad primi generis beneficia, etſi eorum conditio non ſit talis, ut habentem unum faciat inhabilem, quò minùs alterū ei conferri poſſit; hoc enim nullo jure cavetur, & inhabilitas, præcipuè ipſo jure, ſine textu non inducenda: id tamen operatur, ut per aſſecutionem ſecundi alterum dimittendum ſit, & in electione olim fuerit beneficiati, utrum retinere mallet, *c.* 7. *& c. Præterea* 14. *h. t.* Poſtea verò ſecundum Concil. Lateranenſe, cui præſedit Innocentius III. prius ipſo jure vacare juſſum liberè conferendum à collatore, *d. c. De multa* 28. *h. t.* idque ut improbæ cupiditatis à Clero arceatur adfectus; quod utinam fieri poſſet. Adeò ut, ſi collator in eo conferendo negligens extiterit uſque ad ſex menſes, ad ſuperiorem devolvatur collatio: qui præterea tantùm jubetur de ſuis proventibus in utilitatem Eccleſiæ, cujus illud eſt beneficium, erogare, quantum à tempore vacationis perceptum, *d. c.* 28. Idque ne injuria, & deſidia collatoris redunder in detrimentum Eccleſiæ, diutiùs carentis ſuis miniſtris. Si contigerit proviſum beneficium prius à ſe non abdicare, dicitur *d. c.* 28. etiam ſecundo ſpoliandus eſſe, in pœnam, quòd rem alienam detineat inſtar furis, ſecundum Gregor. *c. Dudum* 54. *ſup. De elect.* Augetur pœna per *d. Extravag. Exſecrabilis h. t.* quâ diſponitur, ut poſt adeptum ſecundum, ſi intra menſem prius coram Ordinario non dimittant, etiam ſecundo privati ſint, ut diſpoſitio illis non ſit ſalva; & præterea facit inhabiles ad quæcumque alia beneficia, & Ordines ſacros, diſpoſitione taliter vacantium beneficiorum reſervatâ Sedi Apoſtolicæ.

Quantum ad incompatibilia ſecundi generis, acceptatio poſterioris non facit quidem ipſo jure vacare prius, Navar. *hic Conſ.* 24. Nihil obſtante textu in *d. c.* 28. *&* 54. *& d. Extravag. Exſecrabilis*, quia tantùm loquitur de duplicibus, ut non ſit extendendus, ſed concludendus ſuis terminis, cùm contineat pœnam; quo modo & accipiendum Trid. *d. c.* 17 non tamen ſine animæ periculo plura talia ſimul retinentur, niſi juſta de cauſſa, de qua ſuprà, ut alterum ſit reſignandum.

Dicta procedunt; Primò, Si ſecundi beneficij accepta ſit poſſeſſio; neque enim per nudam collationem poſterioris prius debet dici vacare, aut reſignandum eſſe, *d. Extravag. Exſecrabilis*, Gomeſ. *ad Reg. Cancel. de triennali poſſeſſ. qu.* 53 cùm res perfectè non habeatur ante adquiſitam poſſeſſionem, argumento alienationis, quæ non eſt perfecta ante traditionem. Secundò, Poſſeſſio ſit pacifica, *c. Licet* 28. *eod. in* 6. Nam lis ſuper poſteriori non facit quempiam dici duo habere beneficia, quia dubius litis eventus. Tertiò, Fructus ejus non ſint alteri reſervati, quia res inutilis eſt & ſine effectu, quæ fructibus caret, ut non habeat locum ratio pluralitatis inhibitæ. Quo modo in *c. Si tibi* 26. *eod. in* 6. ſecundum beneficium, cujus fructus reſervati, non facit vacare prius. Vid. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 16. *qu.* 9. *verſ. Quæres, & verſ. Quærat etiam aliquis.*

Patiuntur dicta exceptionem, Primò, Si 59
beneficium habitum, ſive ſimplex ſive duplex, ſit inſufficiens honeſtæ ſuſtentationi, ut dictum paullò ſuperiùs; aliàs alterum reſignandum eſſet. Non tamen videtur ipſo jure vacare, cùm ea res non faciat eſſe incompatibilia primi generis, etiamſi ſint ſub eodem tecto, difformia tamen, cujuſmodi eſt Cura cum Beneficio ſimplici, Dignitas cùm Canonicatu. Dico reſignandum eſſe; quia non poteſt citra peccatum mortale aliàs utrumque ſimul retineri, cùm deſit conditio, ſub qua Conc. Trid. *d. c.* 17. permittit utriuſque retentionem, quâ ceſſante ceſſat proviſio, & procedit ratio prohibitionis. Vult & Navar. *Conſ.* 24. *h. tit.* talia difformia ſub eodem tecto, ſi alterum non ſit ſufficiens, cùm reſidendo utrique ſatisfiat, non eſſe incompatibilia neque primi neque ſecundi generis, & ita poſſe obtineri auctoritate Epiſcopi. Secundò, Si diſpenſaverit Pontifex, qui ut poſuit legem humanam, ita & eam tollit, *c. Cùm non ignores* 15. *h. t.* Rebuff. in *Praxi De diſpenſat. ſuper plural.* Viderint tamen,

men,

men, qui eam obtinent, ut cauſſam diſpenſationis potiùs Deo comprobent, quàm homini obtrudant, aut cœcæ avaritiæ ambitioniſque modum non ponentes, ſibi fingant: nam licet diſpenſationem Canon admittat, non eſt tamen eà abutendum. Cauſſa ſufficiens eſt neceſſitas Eccleſiæ, aut magna ejus utilitas. Sic litteratas & ſublimes perſonas majoribus honorari beneficijs, &, cùm ratio poſtulat, cum ijs per Sedem diſpenſari permittit, *d. c.* 28. *h. t.* Legitima cauſſa ſi non ſubſit, non eſt tutus in conſcientia, cum quo Pont. diſpenſavit ſuper pluralitate, cùm Papa non ſit dominus beneficiorum, ſed tantùm diſpenſator, cujus eſt diſtribuere non pro ſuo arbitrio, ſed juxta rationabilem voluntatem ejus, qui diſtribuendum reliquit. Deinde non videtur reſpondere juri naturæ, ut unus occupet plura beneficia, niſi excuſet cauſſa rationabilis. Leſſ. *d. loco Dubit.* 28. *nu.* 151.

60 Q. An Epiſcopus diſpenſet ſuper pluralitate? R. Hoc olim licuiſſe, *can. Sanctorum Diſt.* 70. poſtea prohibitum eſſe per Innoc. III. *c. De multa* 28. *h. t.* ubi hoc ipſum Sedi Apoſtolicæ reſervatur, ſaltem quoad plura duplicia. In ſimplicibus, modò non ſint uniformia ſub eodem tecto, videtur Epiſcopis licere conferre plura, ſi unum non ſufficiat ad ſuſtentationem conſentaneam, quia aliàs plura habere inhibitum eſt per Trid. *Seſſ.* 24 *c.* 17. *De reform.* contra quod non diſpenſat Epiſcopus, nec contra illud prævalet conſuetudo, utpote non nixa ratione, *c.* 1. *eod. in* 6. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 12. *qu.* 6.

61 Permittebatur etiam olim plures habere Eccleſias, alteram ut titularem ſive propriam, alteram ut commendatam, ſive cuſtodiæ ſuæ & adminiſtrationi permiſſam, ad vitam aut tempus, *can. Qui plures* XXI. *qu.* 1. Verùm tum per *Extravag.* 2. *h. t.* tum per Trid. *Seſſ.* 7. *c.* 4. *De reform.* in commendam perpetuam dare cum beneficio incompatibili inhibitum, aut etiam plures tales commendas; quod & repetitum ab eodem Conc. *d. c.* 17. Ad tempus ſex menſium videtur licitum habere unum in commendam cum altero in titulum. Navar. in *Summa c.* 75. *nu.* 126. *per c. Nemo* 15. *De elect. in* 6. Diſpenſatio Pontificia facit etiam beneficium cum commenda perpetua licitè obtineri, præter quem nemo alius contra Concilium diſpenſat, ne quidem Legatus ejus, *c. Dilectus* 29. *ubi Gl. V. cùm ſe facultas h. t.* Non etiam Epiſcopus, niſi in caſibus jure permiſſis. Rebuff. in *Praxi De diſpenſat. nu.* 27. Beneficia legitimè unita rectè ſimul obtinentur ſine diſpenſatione, cùm habeantur pro uno, uti dictum ſuprà *De off. Vicarij.*

62 Collationis ea vis eſt, ut legitimè facta ab habente poteſtatem, beneficiatus fructus ſuos faciat ſine ullo ſcrupulo, niſi effectus collationis impediatur, & collatio ipſa evertatur, ut ſi contingat ei aliud incompatibile primi generis conferri, & pacificè obtineri. Sic & per matrimonium initum vacant beneficia, ut dictum ſup. *tit.* 3. per ingreſſum in Religionem, *c. pen. De Regularib. in* 6. per promotionem ad Epiſcopatum, non tamen niſi poſt conſecrationem, vel poſt decurſum tempus conſecrationi præſcriptum, *c.* 7. *§.* 1. *ſup. De elect.* quia ante conſecrationem non poteſt dici nominato ad Epiſcopatum plenè proviſum. Facit & ſpontanea renuntiatio beneficium vacare. Idem operatur & tranſlatio Clerici ad aliam Eccleſiam. Militem factum beneficio ſpoliari vult Gloſ. in *c Qualiter ſup. tit.* 4. Azor. *p.* 2. *lib.* 7. *c.* 15. *in princ.* Eum, qui intra annum non ſumpſit requiſitum Ordinem, hoc ipſo privari parochiali, habet *c. Licet* 14. *& c. Commiſſa De elect. in* 6. Vid. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 16. *per tot.* Varijs etiam caſibus vacant beneficia, ratione delicti, ut læſæ Majeſtatis, hæreſis, falſi in litteris Apoſtolicis commiſſi, & alijs, de quibus Azor. *d. lib.* 7. *c.* 17. & dicetur infrà ſuis locis. Operatur autem privatio ipſo jure inducta, ut fructus non faciat ſuos Clericus, nec de beneficio diſponere poſſit, cùm non ſit ejus ampliùs.

Quærere hìc lubet, An poſſit Pontifex ali- 63
quem privare beneficio juſtè poſſeſſo, citra delictum aut cauſſam? Eſſe quidem penes Pontificem plenariam diſpoſitionem beneficiorum, *Clem.* 1. *in fine Ut lite pendente &c.* non tamen ut dominum beneficiorum, quod adulantium eſt commentum, ſed diſpenſatorem potiùs, ut jus quæſitum alteri ſine cauſſa auferre nequeat, quod repugnat rationi, exceditque ejus poteſtatem: neque enim hac in parte plus conceſſum eſſe debet Pontifici, quàm Principi, qui jus alicui quæſitum ſine cauſſa auferre nequit, ex omnium conſenſu; & ita tradit Abbas in *c. Sua nobis ult. nu.* 3. *ſup. De confirmat. utili vel inut.* Non obſtat *c. Quamvis* 8. *De reſcr. in* 6. quia non loquitur de jure quæſito, & beneficio jam obtento, ſed tantùm de gratia, quæ needum conſecuta ſuum effectum, cujus revocatio eſt facilior. Nec eſt, quòd abſolutæ poteſtati hoc aliqui dent, ut poſſit Princeps jus quæſitum tollere; nam ea ad tyrannidem tendit, non dignam bono Principe, ſecundùm dicta *ad tit. D. De LL. nu.* 35. Covarr. 3. *Var. Reſol. c.* 6. *nu.* 8. Sarmient. 1. *Select. Interpp. c.* 8. *nu.* 20. *&* 25. Diſſ. Garſ. *De Benef. p.* 5. *c.* 1. *nu.* 2. *cum alijs, quos citat.*

TITV-

TITVLVS VI.

De Clerico ægrotante.

SVMMARIVM.

1. *Abſens ex cauſſa morbi vel ſenij habetur pro præſente.*
2. *An & qui morbo cauſſam dedit nimiâ crapulâ?*
3. *Inutili ob morbum aut ſenium dandus coadjutor.*
4. *Adiutoris officium.*

1 DIctum ſuprà *Tit.* 4. fructus dari propter officium, ideóque minimè deberi non reſidenti. Quod patitur exceptionem in ijs, qui morbo, ſenio, aliterve adſ:ctì comparere nequeunt, quibus non tantùm groſſi, ut vocantur, fructus debentur, verùm & quotidianæ diſtributiones, *c. un. De Cleric. non reſid. in* 6. Navar. *Conſ.* 50. *nu.* 1. *De Clericis non reſid.* cùm ipſorum miſeriæ potiùs ſit miſerendum, quàm adflictis adflictio addenda, *c. pen. h. t.* Et facit, quòd habeantur pro præſentibus, ratione cauſſæ impedientis, cui reſiſti non poteſt, *arg. Cum non ſtat* 66. *De R. I. in* 6. Hoc tamen ita, quando morbus vel impedimentum cauſſat abſentiam in eo, qui ſolitus erat intereſſe divinis officijs, ſecundùm DD. *in c. Ad audientiam ſup. tit.* 4. Felin *in c. Apoſtolicæ nu.* 12. *ſup. De except.* eùm aliàs nulla daretur adflictio adflicto, denegando diſtributiones, quas, ceſſante impedimento, non fuiſſet lucratus, utpote in divinis non ſolitus comparere. Poſſet tamen conſuetudo videri bona, etiam talibus ægrotis diſtributiones elargiendi, ut adflicto ſubveniatur, & adflictio ſublevetur.

2 Quid ſi morbo quis cauſſam dederit nimiâ crapulâ? R. Non videri idem concedendum, quòd abſentiæ cauſſa non ſit juſta, & culpa ſua non debeat auctori prodeſſe, contra regulam juris. Facit *l.* 5. *D. Ex quibus cauſ. maiores &c.* ubi caret privilegio reſtitutionis, qui cauſſam abſentiæ procuravit. Poſſet tamen alicui contraria opinio probari, ex eo, quòd, licet ſuâ culpâ in morbum inciderit, non tamen eo fine & animo ſit cauſſatum impedimentum, quod per accidens eſt ſubſecutum; neque enim ſemper imputantur ea, quæ ex præcedenti culpa procedunt. Covarr. 3. *Var. Reſol. c.* 13. *nu.* 8. *verſic. Septimò.* Qui etiam tenet, pauperi, qui per luxum bona ſua prodegit, eleemoſynam tamen dandam eſſe, & poſſe bona Eccleſiæ alienari, ut ei ſubveniatur, 2. *Var. c.* 16. *nu.* 9. De excommunicato, incarcerato, dimiſſo in exilium, dictum *ſup. eod. lib. tit.* 4.

3 Q. An quem morbus, aut ſenium fecit Eccleſiæ inutilem, coge dus ſit ſe abdicare ſuo munere? R. Minimè, ſed ei adjungendum eſſe coadjutorem, alendum ex fructibus beneficij. Quod & obtinet in majoribus dignitatibus, *c. fin. h. t.* non diſtinguendo, quis morbus ſit, ut etiam leprâ infectus non ſit removendus, ſed ei coadjutor dandus, quo modo accipiendum *c.* 4. *h. t.* Pro qua parte facit, quòd matrimonium carnale non ſolvatur per lepram, à quo quoad ſpirituale procedit argumentum. Epiſcopis adjutorem dat Pontifex; alijs inferioribus Epiſcopus, aut is, cujus eſt confirmare, deſtituere, acceptare renuntiationem. Conceſſum tamen, ad evitandum detrimentum Eccleſiæ, ut Epiſcopus adjutorem ſibi adſumat, unum aut duos, de Capituli conſenſu, aut, ſi demens ſit, Capitulum ei provideat, *c. un. eod. in* 6. Si Capitulum conſentire nolit Epiſcopo, aut Epiſcopus nolit admittere adjutorem, Rom. Pontifici ea res ſignificanda, cum conditione & circumſtantijs Eccleſiæ & Epiſcopi, *d. c. un. verſ. ſi verò.*

Adjutoris officium eſt expedire ea, quæ ſunt 4 Epiſcopi quoad juriſdictionem & Ordines, ſi fuerit Epiſcopus. Beneficiorum collatio reſervata Epiſcopo, etiam ſine conſenſu adjutoris, niſi fuerit mentis inops, ut dictum Tit. ſuperiori. Alienatio rerum adjutori omninò prohibita, *d. c. un. in fine.* Extinguitur officium adjutoris morte ejus, cui datus. Mortuo non ſuccedit, cùm tantùm ſit datus ad juvandum, niſi ſpecialiter aliud fuerit indultum, cauſsâ cognitâ à Rom. Pont. quo modo loquitur canon *Petiſti* 7. 5. *qu.* 1. & Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 7. *De reform.*

TITVLVS VII.

De Inſtitutionibus.

SVMMARIVM.

1. *Inſtitutio quid?*
2. *Ius inſtituendi ad quem ſpectet.*
3. *Examen inſtituendorum ad Epiſc. ſpectat.*
4. *Inductio in poſſeſſionem qualiter fiat, & à quo.*

POſt acceptationem beneficij ſequitur Inſtitutio: quæ interdum pro confirmatione electionis ponitur, interdum pro imaginaria beneficij traditione, interdum & collationem includit; propriè tamen ab ea differt, cùm collatio ſit libera, hæc autem neceſſariò facienda ad alterius præſentationem: eſtque non libera beneficij tranſlatio, facta legitimâ auctoritate. Præterea inſtitutio eſt ipſius perſonæ, quæ inſtituitur; collatio verò beneficij, quod confertur. 1

Spectat communi jure ad Epiſcopum, aut 2 hujus conſenſu ad ejus vicarium, *c.* 3. *h. t.* Azor. *p.* 2. *lib.* 6. *c.* 22. Sede vacante ſpectat inſtitutio præſentatorum à patronis ad Capitulum,

non etiam eorum, quæ ad liberam Epiſcopi collationem pertinent, *c.* 1. *eod. in* 6. qua de re infrà *Tit.* 9. De conſuetudine vel privilegio etiam ad inferiores ſpectat *c. pen. h. t.*

3 Eſt autem Epiſcopi inſtituendos ab inferioribus nominatos ad curam priùs examinare, ne indigni intrudantur: exceptis ijs, qui ab Vniverſitatibus ſeu Collegijs Studiorum generalium præſentantur, aut nominantur, Trid. *Seſſ.* 7. *c.* 13. *De reform. & Seſſ.* 24. *c.* 18. *De reformat.* quòd præſumantur idonei. De origine, id eſt patria inſtituendi, non eſt diſputandum, cùm in omni gente qui facit juſtitiam, acceptus ſit Deo, *c.* 5. *h. t.* quamvis, datâ paritate, incola non ſit poſtponendus externo. Imò licet dignum internum præponere digniori externo, citra peccatum, ut probatum ſuprà, *De elect. nu.* 44 Non recipiendi autem plures, quàm Eccleſiæ aut Monaſterij fert facultas, *cap.* 1. *&* 4. *hoc tit.* nec admittendi laici ſpiritualium incapaces, *c.* 2. *h. t.*

4 Inſtitutionem ſubſequitur miſſio in corporalem ſive actualem poſſeſſionem, quæ ſcripto jure ſpectat ad Archidiaconum, *ſup. De officio Archid.* Varij ejus ſunt ritus. In Abbate eſt inductio in templum, collocatio in ſede; in Canonico adſignatio loci in Choro & Capitulo; in Paſtore ingreſſus templi, aſperſio aquæ benedictæ, oſculum Altaris ſummi, pulſus campanæ. Videatur Rebuff. in *Concord. tit. De collat.* Inductio in realem poſſeſſionem, cùm facti magis ſit, etiam in laicum cadit, & impropriè ſumpto nomine deſignari per inſtitutionem ſolet, quæ propriè ſumpta, cùm juris ſit, in laicum cadere non poteſt, ut juris ſpiritualis incapacem. Wameſ. *Conſ.* 231. *nu.* 6.

TITVLVS VIII.

De conceſſione præbendæ & Eccleſiæ non vacantis.

SVMMARIVM.

1. *Beneficia quando & quot modis vacare dicantur.*
2. *Beneficia uti vacantia quæ rectè impetrentur.*
3. *Beneficij non vacantis collatio nulla, & pœna illud impetrantis.*
4. *Supplicans pro beneficio viventis an incurrat pœnam?*
5. *Proviſio talis ignoranti facta eſt extra pœnam.*
6. *Per vacationem ſubſequentem collatio an convaleſcat?*
7. *An & ſuperveniente devolutione, ante eam facta?*
8. *De beneficijs non vacantibus rectè providet S. P.*
9. *Nominandi im ad beneficia primò vacantia Vniverſitatibus conceſſum.*

VT collationes præbendarum & inſtitutiones jure factæ cenſeantur, oportet earum ſint, quæ antè vacabant. *

Vacare dicuntur, quæ poſſeſſore deſtitutæ, quod contingit tripliciter. Primò, de facto tantùm, quando poſſeſſione facti magis quis eſt deſtitutus, quàm titulo aut jure, ut ſi metu ejuraverit, *c.* 4. *ſup. De his quæ vi metuſve cauſ.* ſi vi dejectus eſt, *ſup. De reſtit. ſpoliat.* Idem dicendum de eo, quod abſenti collatum, à quo necdum acceptatum, *c. Si tibi abſenti De præb. in* 6. nam & hoc poriùs de facto vacare videtur, quàm de jure, cùm nequeat collator mutare, uti dictum ſuprà *Tit.* 5. Secundò, de jure tantùm, quando mortuo Prælato aut rectore quis reperitur in poſſeſſione ſaltem colorate, *c. Cum noſtris* 6. *h. t.* vel quando quis per Canones privatur beneficio, cujus tamen de facto detinet poſſeſſionem. Tertiò, de facto ſimul & de jure, quando quis de jure privatus ne quidem poſſeſſionem detinet; ſive propter delictum, tam in omittendo, ut ſi electus non procuret intra ſex menſes conſecrationem, *Trid. Seſſ.* 23. *c.* 2. *De reform.* ant obtinens parochialem Eccleſiam intra annum promoveri ad Ordines omittat, *c. Licet* 14. *De elect. in* 6. quàm in committendo, veluti per hæreſin, ſchiſma, percuſſionem Cardinalis, homicidium qualificatum, ſimoniam confidentialem, & ſimilia, de quibus infrà ſuis locis; ſive ſine delicto, veluti per matrimonium etiam non conſummatum, quia cùm faciat inhabilem ad officium, facit etiam inhabilem ad beneficium, quod datur propter officium, qua de re actum ſuprà *Tit.* 3. per mortem beneficiati, per ſpontaneam ejus reſignationem, per adſecutionem ſecundi beneficij incompatibilis, qua de re ſup. *Tit.* 5. Vid. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 2. *c.* 16. *qu.* 2. *& ſeqq.* 1

Primi generis beneficia cùm verè non vacent, aut non habeantur vacantia, quòd taliter privatis detur regreſſus, ut dictum ſuprà, *De his quæ vi &c. & De reſtitut. ſpoliat.* rectè impetrari nequeunt. Secundi generis non aliàs rectè impetrantur, quàm factâ mentione poſſeſſionis coloratæ, ſi quæ penes alium ſit; qualis eſt, quæ plus facti quàm juris habet, ut ſi titulo quidem probato à jure beneficium habeatur, aliunde tamen prohibeatur detentio, propter juris impedimentum. Exemplum eſt in *c. Cum noſtris* 6. *h. t.* ubi Epiſcopo electo collata eſt Præpoſitura, quod, ut ſuprà *Tit.* 5. dictum, jura non ferunt. Ratio, cur iſtius poſſeſſionis ſit facienda mentio, eſt, ne quid temerè, cauſsâ non cognitâ, fiat. Quòd ſi colorata poſſeſſio non ſit penes alium, ſine mentione illius rectè impetratur ab alio, *c. Licet* 9. *h. t.* Tertij generis rectè impetrantur, quia verè vacant, non tantùm de jure, ſed & de facto, quoad poſſeſſionem, quæ non remanet penes priorem poſſeſſorem, uti per mortem, per reſignationem puram: nam ea, quæ facta eſt ratione permutationis, 2

permutationis, impetrari nequit, quòd collatio talis beneficij neceſſariò alteri ſit facienda, uti dicetur infrà *Tit.* 19. ubi agetur de reſignatione facta in favorem alterius.

3 Non vacantis beneficij collatio eſt nulla; adeò ut, qui in vivòrum Sacerdotum locum ſubſtitui ſe patiuntur, ab Eccleſiæ communione ſint repellendi, *c.* 1 *h. t.* & promiſſio non vacanti, in caſum, quo vacabit, ſit reprobata, *c.* 2. *eod. in* 6. Vt non impediatur promiſſor, non attentâ promiſſione, poſtea vacans, cui velit, conferre, *c. Ex tenore* 19 *h. t.* ne deſiderare quis proximi mortem videatur, *c.* 2. *h. t.* quod improbum, & bonis moribus repugnans, *l. fin.* C. *De pactis.* Et quamvis generalis promiſſio de providendo, ubi vel quando poterit, jure Decretaliū fuerit admiſſa, *c. Accedens* 14. *h. t.* damnata tamen à Bonifacio. III. *c.* 2. *eod. in* 6. quòd & hæc improbâ ambitione extorqueatur, nec omninò ſit libera à voto captandæ mortis, inferatque Prælatis gravamina. Vnde & Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 19. *De reform.* mandata de providendo & gratias, út vocant, exſpectativas ſuſtulit.

4 Quæritur, An ſupradictam pœnam juxta *d. c.* 1. *h. t.* incurrat etiam is, qui tantùm ſupplicavit pro beneficio viventis? R. Non videri, propterea quòd pœnæ non ſoleant induci, niſi poſt actum conſummatum, antè enim tantùm eſt conatus, qui non ſolet puniri, *l.* 2. §. 2. D. *Quod quiſque iuris &c.* niſi in gravioribus. Alciat. *ad l. Sapè* 53. *nu.* 37. D. *De V. S.* Quò facit, quòd emphyteuta vendens rem emphyteuticam ante traditionem non cadat jure ſuo, ut traditum C. *De iure emphyt.* ut plenè non cenſeatur res alienata ante traditionem.

5 Collatio beneficij viventis facta ignaro minimè eum obnoxium facit dictæ pœnæ, cùm talem extra culpam ponat ignorantia, & *d. c.* 1. *h. t.* loquatur de ſciente.

6 Vbi quæſitum, An ignorantia faciat collationem iſtam convaleſcere per ſubſequentem vacationem? R. Id poſſe videri, quòd ceſſet improbitas voti, quam averſantur Canones. Verùm dicendum nihil facere eam ad valorem collationis, quæ ab initio nulla, & à Canonibus indiſtinctè probibita; nam poteſt contra eos convaleſcere ſolo caſu, non accedente novo Prælati, cujus eſt conferre, facto, *l. Quod initio* 29. *D. De R. I.*

7 Hinc quæri ſimili in caſu poteſt, An collatio ante devolutionem, eâ ſuperveniente, convaleſcat? R. Id poſſe videri, ex eo, quòd nihil ſit peccatum contra Canones, qui prohibent & irritant tantùm collationem non vacantis; hîc autem vacat. Quibus non obſtantibus, dicendum, non convaleſcere, ex ratione jam dicta, quòd ab initio nulla tractu temporis non convaleſcant; & quod pro dato non habeatur ab illo datum, qui de jure dare non poteſt, *c.* 5. *in fine inſ. De iure patron.* uti hoc in caſu; neque enim jus eſt dandi ante devolutionem. Facit eodem *arg. c. Decernimus* XVI. *q.* 7. ubi ſi Epiſcopus intra tempus præſentationis, ſpretis patronis conferat beneficium obnoxium juri patronatus, dicitur irrita inſtitutio. Felin. in *c. Cum ex officij nu.* 37. *De præſcript.* Rebuff. in *Praxi Benef. tit. De devolut. nu.* 32.

Hæc ita ſecundùm juris communis diſpo- 8
ſitionem. Speciali jure S. Pontifici, ad quem ſpectat juris humani diſpoſitio, eſt licentia ad non vacantia jus tribuere, *c.* 3. *in princ. De præben. in* 6 ſiue dando alicui jus Canonicatus ſine præbenda, quæ primò vacans eidem eſt conferenda, & alij licet ab ignorante Prælato facta collatio eſt nulla, *c. Si poſtquam* 13. *De præben. in* 6. ſive mandando, ut alicui provideatur: quo caſu collatio alteri facta ab ordinario, licet non impunè, non eſt tamen irrita, niſi contrà factum Pontifex irritum & inane decreverit, aut executorem ſimul dederit, qui ordinario ſuam inſinuavit poteſtatem. Fit enim per hoc affecta præbenda primò vacans, ut alteri non rectè conferatur, & negligente ordinario, poſſit executor nominato per Pont. præbendam conferre, *c.* 5. *&* 6. *eod. in* 6. Quid juris ſit, ſi pluribus ad idem beneficium gratia exſpectativa ſit data, colligatur ex ijs, quæ dicta ſunt ſuprà, *De reſcript. nu.* 19.

Habent & quædam Vniverſitates Studio- 9
rum generalium conceſſam ſibi nominationem promotorum ad primò vacantia certis quibuſdam legibus; idque tum in promotionem ſtudiorum, tum etiam Eccleſiarum, ut docti in ijs effulgeant, per eoſque regantur: quæ facit poſt inſinuationem tempori factam illi, qui jus conferendi habet, alteri non rectè conferri primò vacantem præbendam. Et quamvis Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 19. *De reform.* mandata de providendo gratias exſpectativas, aliaque privilegia & proviſiones ad vacatura etiam Vniverſitatibus & Collegijs, alijſque conceſſas revocaverit, conſultus tamen poſtea Pont. declaravit per dictam revocationem juri nominando Vniverſitatibus conceſſo non eſſe derogatum. Vid. D. Wameſ. *Conſ.* 254. *circa princ.* Inter quantum temporis beneficia vacantia ſint conferenda, dictum ſuprà *De ſuppl. neglig. Prælat.*

TITVLVS IX.

Ne Sede vacante quid innovetur.

SVMMARIVM.

1. *Sede vacante omnia in ſtatu ſuo ſervanda.*
2.4. *Capituli Sede vacante poteſtas, & quæ beneficia rectè conferat.*
3. *An & rectè conferat, quæ iure devoluto ſpectant ad Epiſcopi collationem?*
5. *Exercet ea, quæ ſunt iuriſdictionis.*
6. *An & abſolvat à iuramento?*

AD collationis validitatem inſpiciendum, an Sede vacante ſit facta; tunc enim ne vel futuro Epiſcopo vel Eccleſiæ fiat aliqua injuria, omnia in ſuo ſtatu ſunt reſervanda. Hinc contra Eccleſiam lis inchoata non rectè per ſententiam dirimitur, Sede vacante, quæ tamquam contra pupillum indefenſum lata non teneret, *c. fin. h. t.* Vacantia interim beneficia non conferuntur à Capitulo, *c. 2. eod.* Collatio enim fructibus adnumeratur, *Gl. in Cum olim 14. ſup. De maior. & obed.* ut meritò futuro Prælato reſervetur, *c. 4. ſup. De officio ordin.* Abbas *ad. d. c. 14. nu. 2.* eùm fructus de jure communi futuro Prælato ſint reſervandi, *c. fin. De off. ordin. in 6.* Quod accipiendum de ijs beneficijs, quorum libera collatio ad Epiſcopum ſolum pertinet.

2. * Dico, libera; nam ea, quorum collatio eſt neceſſaria, rectè per Capitulum, Sede vacante, conferuntur: quod & inſtituit præſentatos, *c. 1. De inſtitut. in 6.* & confirmat electos, *d. c. 14.* Ratio eſt, quòd per eam rem nullum contingat futuro Prælato detrimentum, cujus commodum conſiſtit in libertate conferendi, cui velit, quæ hîc non eſt. Abbas *ad c. 2, nu. 6. h. tit.*

3 Quæſtio autem eſt, An Capitulum rectè conferat ea, quæ jure devoluto ſpectant ad Epiſcopi collationem? R. Id velle Ioan. Andr. in *c. Quamquam 18. nu. 1. De elect. in 6.* quem ſequitur Abbas *d. c. 2. nu. 3.* ex ratione, quòd collatio ex cauſſa devolutionis non computetur inter fructus. Verius tamen, non licere Capitulo ea conferre, eo quòd ſint ejuſdem rationis cum ijs, quæ jure proprio habet conferenda, quandoquidem & devoluta liberè conferat, ut idem juris in ijs ſtatui debeat: quam opinionem probat Felin. in *d. c. 14. nu. 3. circa med.* Abbas *ibid. nu. 2.*

4 Dico, ad Epiſcopum ſolum; nam ſi communiter ad Epiſcopum & Capitulum ſpectet collatio, illo mortuo, vel ſuſpenſo, rectè conferet Capitulum, quod in jure ſuo conferendi non eſt impediendum propter Epiſcopi caſum; ut & è contrà rectè confert Epiſcopus, Capitulo reddito inhabili per ſuſpenſionem, vel per excommunicationem ſingulorum de Capitulo, *c. unico in princ. eod. in 6.* Si ad Epiſcopum ſolum ſpectet collatio, cum adſenſu & conſilio ſui Capituli, eo mortuo, vel ſuſpenſo, non licet Capitulo conferre, quòd per hoc nihil juris amittat, niſi in relaxatione petenda Epiſcopus ſit negligens, *d. c. un. §. 1.* Si de conſilio Epiſcopi ſpectet collatio ad Capitulum, illo mortuo, vel in remotis agente, non impeditur Capitulum conferre, ne interim Eccleſia patiatur detrimentum, *d. c. un. in fine.*

5 Ea, quæ ſunt juriſdictionis, vacante Sede à Capitulo rectè exercentur: quod ſuam accommodat auctoritatem permutationi, *Gl. in Clem. 1. De rer. permut.* dat litteras dimiſſorias, *c. 3. De temporib. ordin. in 6.* in crimina inquirit, viſitat, punit, diſpenſat eum illegitimis ad minores Ordines; cùm & in ea, quæ ſunt voluntariæ juriſdictonis, Capitulum ſuccedat, præterquam in caſibus exceptis. Navar. *Conſ. 7. De filijs preſbyt.*

Q. An & abſolvat à juramento? R. Ita videri, cùm, ut dictum, ea, quæ ſunt juriſdictionis Sede vacante ad Capitulum tranſeant, ſi expreſſè non inveniantur prohibita, Felin. in *c. 1. nu. 20. ſup. De iureiur.* & proprio jure ad Epiſcopū ſpectent. Nam ea, quæ ſunt delegata, vel aliàs ſpeciali jure competunt, non tranſeunt, quia ſunt perſonalia. Ea, quæ ſunt ordinis, mandat Capitulum vicino Epiſcopo, *c. Is cui 42. De elect. in 6.* Abbas in *d. c. 14.* ubi plenè tradit, quæ poſſit Capitulum Sede vacante. 6

TITVLVS X.

De his, quæ fiunt à Prælato ſine conſenſu Capituli.

SVMMARIVM.

1. *Conſenſus Capituli quando & in quibus requiſitus.*
2. *In quibus conſilium.*

AD valorem eorum, quæ facit Prælatus, videndum quoque, an integrum & plenum ſit illi jus, non reſtrictum ad alterius conſenſum, aut conſilium. Interdum enim Capituli conſenſus aut collaudatio requiritur, interdum conſilium tantùm.

Conſenſus in ijs deſideratur, quæ ſunt majoris momenti; ut ſi agatur de alienando, *c. 1. h. t.* de præſentando, in caſu, quo jus etiam ad Capitulum ſpectat, quo invito non eſt facienda præſentatio, niſi aliud habeat conſuetudo, *c. 6. h. t.* de concedendo alteri Eccleſiæ jus patronatus, quia Eccleſia, ad quam ſpectat, læderetur, *c. 8. h. t.* Hinc nec parochiales Eccleſias, earumque obventiones, conſentiente licet patrono, inconſulto Capitulo, transfert in locum pium, *c. pen. h. t.* Donationem tamen decimarum per laicum, quas ille ante Conc. Lateranenſe habuit, alteri, quàm à qua detinet, Eccleſiæ factam firmat ſolus conſenſus Epiſcopi, *c. 7. h. t.* ex ratione, quòd nihil alienetur ſpectans ad Eccleſiam, cùm decimæ iſtæ laico in feudum conceſſæ, ab eodem jure detineantur, qua de re infrà, *tit. De decimis.* Quantum ad conceſſionem rerum Eccleſiæ in feudum dicetur quoque inferiùs, *tit. De feudis.* ut & de alienatione rerum Eccleſiæ inf. *Tit. 13.* Sufficit autem tacitus Capituli conſenſus, 1

ſenſus, uti & ſubſecuta ratihabitio, quæ eſt loco mandati, *c. 2. & 3. h. t.*

2 Conſilium ſufficit in rebus, quæ non tendant in magnum Eccleſiæ præjudicium, uti inſtituere, deſtituere, confirmare, adquirere, corrigere, *c. 4. & 5. h. t.* Omiſſum facit actum nullum, niſi aliud habeat conſuetudo, *c. 3. De conſuet. in 6.* Sufficit autem conſilium audiviſſe, ſequi non eſt neceſſe, *c. 7. ſup. De arbitris.* Non tamen ideo fruſtrà auditur, cùm poſſit Prælatus, auditis aliorum rationibus, mentem mutare, & Capituli rationibus conſilioque ſe conformare.

TITVLVS XI.

De his, quæ fiunt à majore parte Capituli.

SVMMARIVM.

1. *Maior pars quæ dicatur, & quæ ſanior.*
2. *Ad conſenſum legitimum requiſita.*
3. *Conſenſus maioris partis quid operetur.*

VT habeatur Capituli conſenſus, non eſt regulariter neceſſe omnes conſenſerint, cùm ſufficiat majoris & ſanioris partis conſenſus, *c. 1. h. t.* * Ma-
1 jor pars eſt, quæ numero perſonarum excedit, habito reſpectu ad Capitulum, *c. Eccleſia 48. ſup. De elect.* quando ſcilicet duæ partes conſentiunt, tertia autem diſſentit, uti ex novem ſex aut ſeptem, *l. Nulli D. Quod cuiuſque univerſ.* Qui mos olim fuit in electionibus uſitatus, *d. c. 48.* & etiamnum obtinet in electione S. Pontificis, *c. Licet ſup. De elect.* Interdum reſpectu minoris partis, ut quando ex novem conſentiunt quinque, aut etiam quatuor in unum, reliquis in diverſos euntibus. Sanior eſt, quæ dignitate & zelo prævalet.

2 Vt autem conſenſus ritè habeatur, oportet omnes, qui de Collegio ſunt, eſſe vocatos, ac ſaniorem ſimul & majorem partem conſenſiſſe, *d. c. 1. in fine.* Duo enim Canon requirit, ut alterum; non ſufficiat. Hinc conſenſus partis minoris nihil operabitur; contradictio tamen minoris partis, imò & unius ex cauſſa rationabili, concluſionem majoris & ſanioris partis impediet, *d. c. 1.* Pro qua licet ſit præſumptio juris, non tamen & de jure, ut probationem in contrarium non excludat. Si contradictio non audiatur, appellandum erit, ſi ejus, qui contradicit, interſit. Eſt autem cujuſque de univerſitate, ſi viderit eam rem in detrimentum vergere Eccleſiæ, contradicere, ne tacendo videatur approbare, & de alieno peccato participare, *c. Qui tacet De R. I. in 6. l. De ætate § qui tacuit D. De interrog. in iure facien.*

3 Conſenſus majoris partis ea vis eſt, ut minorem obliget etiam invitam, *c. fin. h. t.* cùm quod major Curiæ pars effecit, habeatur pro eo, ac ſi omnes egiſſent, *l. Quod maior D. Ad municip.* Quod verum eſt, quando factum à pluribus habetur ut factum ab omnibus: nam ſi ut à ſingulis, oportet ſinguli conſentiant, cùm quod ſingulos tangit, ab omnibus ſit approbandum, *arg. l. Per fundum D. De ſervitutib. præd. ruſtic.*

TITVLVS. XII.

Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine deminutione conferantur.

SVMMARIVM.

1. *Salaria Miniſtrorum Eccleſiæ non dividenda.*
2. *Fructus beneficij collator ex cauſſa æris alieni ad tempus reſervare poteſt.*
3. *Beneficium quando & qualiter extingui poſſit, & deminui numerus præbendarum.*
4. *Collationi an & quæ conditio adjici poſſit?*
5. *Collator penſionem alteri non rectè reſervat.*

SAlaria conſtituta Eccleſiæ Miniſtris integrè ſunt perſolvenda, nec ullâ ſectio- 1
ne dividenda, *c. Vacante 26. ſup. De præben.* ne extenuato ſalario contingat divinum officium deſeri. Vnde Epiſcopus aut collator plures, quàm Eccleſiæ facultates ferunt, non admittit, *c. 4. ſup. tit. 7. De inſtitut.* nec proventus ſibi retinet, collato beneficio, *c. unico h. t.* Non etiam inter plures illud dividit, *c. Maiorib. 8. ſup. De præb.* niſi pluribus ſufficiat alendis, & rationabilis cauſſa ſuaſerit vacantis diviſionem, in cujus defectum illa retractanda foret, *d. c. 26.* Pacto nullo gravat, nec onus imponit, niſi quod honeſtum ſit, de quo in *c. Significatum 11. ſup. d. t. De præb.* Et hoc ante collationem, vel ſimul cum illa, ne gravando poſtea alicui jus ſuum demi-
nuatur. * Sic nec in diſſolutionem æris alie- 2
ni, quo Eccleſia gravata, fructus beneficij ad tempus, aut eorum partem, reſervat collator, *c. pen. inf. De verb. ſignif.* Ante collationem tamen, propter gravamen, quod non rectè imponitur invito, cui jam jus quæſitum; & ſine ulla pactione cum eo, cui fit collatio, quia ea res ſaperet ſimoniacam pravitatem, ut habet Pont. *c. un. in fine h. t. ubi Gl.* Ratio eſt, quòd conſenſus ejus, cui confertur beneficium, nihil poſſit ad legitimam reſervationem operari; ut non poſſit non præſumi reſervatio iſta inniti iniquâ pactione. Vid. Suarez *Tract. de Simonia c. 39. nu. 9. & 10. & c. 5. nu. 18.*

Poteſt & Prælatus ex communi conſenſu 3
Beneficium extinguere, *c. Cùm acceſſiſſent 8. ſup. De conſtit.* Vbi tamen requiritur cauſſa & confirmatio Sedis, uti inſinuat ſte textus, & tradit

Gl. *ibi V. confirmatum*, ne ſibi cauſſam temerè fingant. Quod ita accipit Abbas, *ibid. nu. 4. in medio*, ſi numerus præbendarum per Pontificem ſit confirmatus: quamvis etiam velit ex cauſſa ſuperveniente poſſe deminui præbendas per Epiſcopum & Capitulum, etiam eo in caſu, ſine auctoritate Pontificis, veluti ſi ſint deminuti notabiliter fructus, argumento ſumpto ex eo, quòd, non obſtante confirmatione numeri per Pontificê, poſſit nihilominus augeri ex ſuperexcreſcentibus fructibus, ut deciſum *c. Cum M. Ferrarienſis 9. ſup. De conſtitut.*

4 Q. An in collatione rectè addatur conditio à conferente? R. Non aliam rectè adijci, quàm quæ tacitè ineſt ipſi beneficio; veluti ſi vacet; ſi ſit juſtæ ætatis is, cui confertur, ut Eccleſiæ deſerviat, Epiſcopo pareat; ſi ſit cura animarum, conciones ad populum habeat, confeſſiones excipiat; ſi aliud ſimul beneficium habeat, illud dimittat. Nam hæ & ſimiles inſunt, ut expreſſæ nihil vitij inducant, & nihilominus ad eas teneatur is, cui facta collatio, *l. Cornelius 69. D. De hæredib. inſtit. l. 3. C. De fideiuſ.* Azor. *Inſtit. Moral. p. 2. lib. 6. c. 26. qu. 3.* Garſ. *De Benef. p. 8. c. 2. nu. 4. & ſeqq.*

5 Q. II. An collator beneficium conferendo alteri rectè penſionem reſervet? R. Non eſſe dubium, reſervationem hujuſmodi penſionis tempore collationis ex pacto eſſe infectam labe ſimoniacâ, per *d. c. un. in fine h. t.* quod habet, circa talem conventionem intercedere pravitatem ſimoniacam, quandoquidem pro ſpirituali obtinendo veniat quid temporale dandum, annua ſcilicet penſio. Sine pacto etiam penſio iſta impoſita nequit ſuſtineri, ex eo, quòd non aliàs reſervationes penſionum ſint licitæ, quàm ſi fiant ad utilitatem Eccleſiæ, quæ nulla ſubeſt in caſu, quo illa danda tertio. Vid. Suarez *d. Tract. de Simonia c. 24. nu. 35. & ſeqq.*

TITVLVS. XIII.

De rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.

SVMMARIVM.

1. *Alienatio rerum Eccleſiæ prohibita utroque iure.*
2. *Alienationis nomine quid veniat.*
3. *Pœna alienantium res Eccleſiæ.*
4. *Contra factum proprium qualiter quis venire poßit?*
5. *Pœnas alienantium res Eccleſiæ an incurrat ad longum tempus locans?*
6. *An & relictam Eccleſiæ hæreditatem repudians?*
7. *An & repudians legatum Eccleſiæ relictum?*
8. *Pretium rei alienatæ cui cedat.*
9. *Prælatus in ſui præiudicium diſponere poteſt, non ſucceſſoris.*
10. *Quæ res alienari prohibeantur.*
11. *Alienatio permiſſa ex cauſſa iuſta.*
12. *Adhibitâ ſolemnitate, puta tractatu prævio, & conſenſu Superioris.*
13. *Conſenſus hic præcedere debet.*
14. *Solemnitates an interveniſſe præſumantur?*
15. *Solemnitas cum iuſta cauſſa concurrat neceſſe eſt.*
16. *Vt & cauſſa iuſta cum ſolemnitate.*
17. *In foro interiori cauſſa iuſta ſine alia ſolemnitate an liberet alienantem?*
18. *Prælatus an rectè alienet, non obſtante iuramento, quòd non alienabit, inconſulto R. P.*
19. *An ſub auctione publica vendenda res?*
20. *Superioris auctoritas an conſuetudine excludi poßit?*
21. *An præſcriptione?*
22. *Eccleſia læſa ex cauſſa alienationis quatenus reſtituenda.*

Hactenus de Clericorum officio, cujus nomine ſtipendia accipiunt ex rebus Eccleſiæ dominio addictis: quarum adminiſtratio eſt penes Prælatos, aut Clericos, citra alienationem; * quam jura paſſim prohibuerunt, non tantùm Canonica (quibus præcipuè ſtamus hac in materia) etiam cum irritatione actus, *can. Abbatibus 41. can. Sine exceptione 52. & paßim* XII. *q. 2. c. 5. 6. & fin. h. t.* ſed & civilia, *l. Iubemus 14. Auth. Hoc ius cum ſeqq. C. De SS. Eccleſ.* quæ vim habent, quatenus jure Canonico confirmata & recepta: neque enim aliàs ſtatuta laicorum ſuper rebus Eccleſiæ quid poſſunt, uti dictum ſup. *De conſtit. nu. 36. & ſeqq.* Ratio eſt, tum ne contingat Eccleſias bonis ſpoliatas deſeri, dum non eſt, unde alantur Clerici divino miniſterio addicti; tum quia non ſunt domini, ſed tantùm adminiſtratores; & licet cum libera, non tamen ut perdant diſpenſando, aut aliàs temerè alienando, *Gl fin. in c. Cum nobis 19. ſup. De elect.* imò potiùs tutorum aut curatorum inſtar, qui res minorum curant, quorum jure gaudet Eccleſia, *c. 1. ſup. De in integrum reſtitut.* 1

Alienationis verbum hîc non tantùm denotat actum, quo plenum dominium in alium transfertur, cujuſmodi eſt venditio, donatio, permutatio, inſtitutio, legatum, verùm & per quem dominium utile tranſit, ut feudum, emphyteuſis; aut jus in rem quæritur, ut pignus; ejuſve uſus diminuitur, ut uſusfructus, *d. l. 14.* locatio in longum tempus, *Extravag. Ambitioſæ h. t. in communib.* & ſimiles, *c. Nulli 5. h. t.* Vbi quod legitur, *Alienationis* nomine contineri *Condictionem*, erroneum eſt; nam condictionem eſſe alienationis genus eſt inauditum: uti etiam malè legitur ab alijs *Conditio*, aut *Conductio*, neque enim omnis conductio prohibita, imò permiſſa, ut dicetur infrà, *tit. De locato & cond.* Apparet & manumiſſionem 2

ſervorum

ſervorum, Eccleſiæ utilium, alienationis nomine venire, *c.* 3. *&* 4. *h. t.* quæ tum permittitur, ſi manumittens Eccleſiæ reliquerit ſervi valorem; ita tamen, ut manumiſſus eum poſteritate maneat ſub Eccleſiæ patrocinio. Benè meritum ſervum manumittens ad valorem ejus non videtur teneri, *per can. Si quos* XII. *q.* 2. Idem obtinet alijs in rebus mobilibus, ut relicto tanto earum procedat alienatio, *can. Si quis qualibet* 56. XII. *qu.* 2.

3 Si Prælatus, non obſtante hac prohibitione, rem aliquam alienaverit, non tantùm actus eſt nullus, *c.* 5. *&* 6. *h. t.* ſed & excommunicationem incurrit tam is, in quem alienatio facta, quàm alienans, niſi incontinenti res cum fructibus reſtituatur, *d. c.* 6. Præterea Pontificali aut Abbatiali dignitate fungentes, propter alienationem, ingreſſu Eccleſiæ interdicuntur, &c. ſi in interdicto per ſex menſes perſeveraverint animo indurato, ſuſpenduntur ab adminiſtratione Eccleſiæ. Inferiores Prælati, Rectores, & adminiſtratores Eccleſiarum, beneficijs, quorum bona alienârint, exiſtunt hoc ipſo privati, ut tamquam vacantia poſſint alijs conferri liberè, *d. Extravag. Ambitioſa h. t.* Rebus alienatis nihilominus revertentibus ad Eccleſiam, cuilibet conceſsâ licentiâ eas repoſcendi, quòd omnium interſit, res Eccleſiæ eſſe ſalvas, *d. c.* 6. *in fine.* Vid. Suarez *De Legib. lib.* 5. *c.* 7. *nu.* 14. Sanchez in *Decal. lib.* 2. *c.* 22. *nu.* 20.

4 Unde quæritur, An ergò liceat cuiquam contra ſuum factum venire? R. Vulgarem quidem eſſe Reg. Neminem contra factum proprium audiri, licet non jure peractum, *l. Poſt mortem D. De adoptionib.* Sed ea admittit limitationem, ſi nomine proprio velit contravenire, & ſuo commodo, non etiam ſi nomine tertij, cujus res alienavit, jure impediente & alienationem irritante. Sic & pater temerè alienatas res peculij adventitij liberorum ſuorum revocat, ut multis tradit Pinel. *l.* 1. *p.* 3. *nu.* 73. *C. De bonis mater.* & maritus alienatas temerè res dotales etiam ſtante matrimonio revocat, ut tradit Gomez. *ad L.* 50. *Tauri nu.* 63. *&* Barboſa *ad l.* 1. *p.* 5. *nu.* 15. *D. Soluto matrim.* Nihil obſtante juramento, quod improbum, *c. Intellecto* 33. *ſup. De iuretur.* Et eſſe hujuſmodi revocationem decentem probat Navarr. *Tract De alienat. rerum Eccleſ. nu.* 23, ex D. Auguſt. *can. Magna ſapientia eſt revocare hominem quod malè locutus eſt,* XXI. 1. *q.* 4.

5 Q. II. An ſupradictas pœnas incurrat ad longum tempus locans? R. Eſſe quidem prohibitam locationem ad longum tempus, *d. Extravag. Ambitioſa.* ubi ejus factæ prohibitioni ſubjunguntur dictæ pœnæ, ut ſecundùm ſtrictam normam videantur & locantes ad longum tempus ijs pœnis ſubjici. Verùm, cùm *d Extravag.* contineat pœnam, eamque ſpecialiter inferat ijs, qui alienant; propriè autem non dicantur alienare, qui elocant ad longum tempus, ſed impropriè: poſſet videri, locantes non teneri iſtâ pœnâ, cùm non ſoleat pœna ex impropria acceptione verbi extendi. Quòd facit, quod tradit Covarr. 2. *Var. Reſol. c.* 16 *nu.* 2. Prælatum, qui juravit non alienare, non incurrere perjurium, ſi ad longum tempus elocet. Quæ ſententia eſt æquior, nõ obſtante, quòd *d Extravag.* poſt enumeratas alienationis ſpecies, ſubjungantur pœnæ, quia tantùm concernunt eas, per quas fit propriè alienatio, in detrimentum Eccleſiæ. Aliàs etiam locatio facta ad quattuor annos, eaſdem inducerer pœnas, quod abſurdum. Quòd ſi tamen fuerit facta ad tantum tempus, quod tendit ad alienationem, dici poterit dictis pœnis eam facientes ſubjici, ut ſi fiat ad centum annos, ſecundùm Abbatem in *d. c. Intellecto* 33. *nu.* 10. Quod tempus videtur concedere aliquod dominium, non etiam longum tantùm, id eſt decem annorum, ut probatum *D. Locati-conducti nu.* 14.

Q. III. An Prælatus prædictas pœnas incurrat, relictam Eccleſiæ ſuæ hæreditatem ſine cauſſa repudians? R. Non videri, propterea quòd jus tantùm requirat cauſſam & ſolemnitatem, de qua mox, in caſum alienationis; repudiare autem non ſit alienare, ſed potiùs non adquirere. Neque enim hæreditas ante aditionem poteſt dici alicujus, cùm demùm aditione adquiratur, *tit. D. De adquir. hæred. &* C. *De iure delib.* Facit eò tex. expreſſus in *l. Si ſponſus* 5. *circa fin. D. De donat. inter vir. & vx.* in *l. Quod autem* 6. *in princ.* §. 2. *D. Quæ in fraud. credit.* qui dicit, non deminuere eum patrimonium, qui non adquirit, quod adquirere potuit. Vid. Sanchez *De matrim. lib.* 6. *Diſp.* 4. *nu.* 11. 6

Q. IV. Quid in repudiatione legati? R. Majus hîc eſſe dubium, ex eo, quòd res legata fit in bonis legatarij continuò à morte teſtatoris; tunc enim dies cedit, & eſt actio in rem legatario, §. 1. *Inſtit. De legat. & paſſim D. Quando dies leg. cedat.* Auget dubitandi cauſſam text. in *l. Magis puto* 5. §. *fundum De reb. eor. qui ſub tut.* ubi pupillus legatum fundum repudians dicitur alienare: per quem textum Vaſq. *De ſucceſſ. tomo* 1. §. 27. *nu.* 23. tenet Prælatum repudiantem legatum incidere in dictas pœnas; quod & tenet Pinel. in *l.* 1. *p.* 3. *nu.* 10. *C. De bonis mater.* & ſequitur, ut probabilius, Azor. *Inſtit. Moral. p.* 2. *lib.* 9. *c.* 1. *qu.* 12. Verùm contrà dicendum eſt, per tex. *d. l. Quod autem* §. *ſed & illud*, ubi expreſſè dicitur, debitorem repudiantem legatum non cenſeri alienare in fraudem creditorum. Non obſtante, quòd legatarius habeatur dominus continuò à morte teſtatoris; nam hoc civiliter tantùm, non etiam naturaliter, ut necdum rem plenè habeat, atque adeò non dicatur alienare repudians; eſt enim repudiatio ejus, quod necdum acquiſitum, *l.* 1. §. *decretalis D. De ſucceſſ. edicto.* Nihil facit 7

d. §. *fundum*,

d. §. fundum; nam loquitur in caſu, quo non tantùm bona non alienanda, ſed nequidem lucra omittenda. Abbas in *c. Tua* 8. *nu.* 9. *ſup. De his quæ fiunt à Præl.* Fred. de Senis *Conſ.* 9. Gomez. 2. *Variar. Reſol. c.* 14. *nu.* 14. Sanchez. *d. Diſp.* 4. *nu.* 12. Hic tantùm agimus de inducenda pœna, propter omiſſa lucra, quam dicimus ideo non extendi ad omittentes, quòd tantùm ſit impoſita alienantibus. Vt cùm ſit ſtrictè accipienda, non debeat extendi ad eos, qui propriè non alienant. Quamvis non negandum, Prælatum, ſine cauſſa & temerè repudiando legatum aut fideicommiſſum Eccleſiæ relictum, damnum Eccleſiæ dare, & datum ex proprijs bonis reſarcire teneri, cùm ex officio, & conſequenter lege juſtitiæ, teneatur benè adminiſtrare; bonæ autem adminiſtrationi adverſetur iſta repudiatio. Probatur *can. Quicumque* XII. *q.* 4. ubi etiam ob neglectum datum damnum reſarciendum Eccleſiæ, per eum, qui cauſſavit: & per tex. in *l. Quidquid C. Arbitr. tutelæ*, ubi tutor reſarcit id, quod, cùm potuit, non acquiſivit pupillo: eſt autem Prælatus inſtar tutoris, aut curatoris. Poteſt & Eccleſia petere reſtitutionem in integrum, cùm etiam ad lucrum omiſſum reſtituatur, ſecundùm *Gl. ad c.* 3. *V. reſtituimus, & ibi* Abbas *nu.* 15. *ſup. De reſtit. in integ.*

8 Non tenet itaque alienatio rei Eccleſiaſticæ, Canone, uti dictum, eam irritante. Vt res maneat in dominio Eccleſiæ, vindicanda ab ejus Oeconomo, cum fructibus & acceſſionibus medij temporis, *l. Iubemus* 14. *§. ſanè C. De ſacroſ. Eccleſ.* ſalvâ pretij refuſione emptori, quæ incumbit alienanti, *c. Ad audientiam* 9. *h. t.* ſi bonæ fidei emptor fuerit, aliàs Eccleſiæ applicandum, *Gl. in d. c.* 9. *per d. §. ſanè & Novel.*
9 7. *§ quia verò.* * Prælatus quin in ſuæ menſæ, ſuumque præjudicium diſponere poſſit, non eſt dubitandum, cùm cuilibet ſit liberum ſibi præjudicare. Cujus diſpoſitio ſucceſſori minimè oberit, cùm res inter alios acta alijs non præjudicet, nec factum unius alterum obliget, niſi hæredem: non eſt autem hæres, Prælati defuncti ſucceſſor, cùm jure novo ſuccedat, non etiam defuncti. Vnde eſt quòd de jure ſcripto non teneatur ſtare locationi rerum factæ per prædeceſſorem, ut dicetur inf. *tit. De locat. & conduct.*

10 Dicta de alienatione prohibitâ accipienda tantùm de rebus immobilibus, & mobilibus pretioſis, ex quibus loca pia reguntur atque illuſtrantur, & eorum Miniſtri alimoniam vindicant, *d. Extravag. Ambitioſæ h. t.* Nam res mobiles non pretioſæ, quæ ſervando ſervari non poſſunt, quin licitè alienentur, eſt extra controverſiam, *l. Lex quæ* 22. *& l. Tutores C. De prædijs minor.* De annuis reditibus, cùm inter immobilia cenſeantur à jure, *Clem. Exivi §. cumq; annui De V. S.* idem judicandum, quod de alijs immobilibus: uti & de actionibus ac juribus circa res immobiles, quòd earum jure cenſeantur. Sic & actio ſive jus ad rem mobilem habetur loco mobilis, neque prohibitioni alienationis, de qua hic, eſt obnoxium. Abbas in *c. Nulli* 5. *nu.* 9. *h. t.* Gail. 2. *Obſer.* 11. *nu.* 10. Niſi tale ſit, quòd ſervando ſervari poſſit, quale eſt, quod utilitatem adfert Eccleſiæ, ut indicat Navar. *tomo* 1. *De alienat. rer. Eccleſ. nu.* 4. Cujus ordinis rectè quis dixerit eſſe reditus annuos perſonales, qui aliquibus in locis inter res mobiles numerantur, & cedunt ſuperſtiti conjugi, ſecundùm ſtatuta, quæ mobilia ſuperſtiti concedunt: ut, cùm fructum Eccleſiæ adferant, ſervandoque ſervari poſſint, dicendi ſint contineri prohibitione, de qua hic. Videntur & inter res mobiles pretioſas mancipia, Eccleſiæ utilia, collocari, *c.* 3. *&* 4. *h. t.* quorum alienatio inhibita, niſi ſint fugitiva, aut ſubſit manumiſſionis cauſſa, relicto tamen tanto Eccleſiæ: uti & commutatio cum alio mancipio, niſi libertatis cauſâ, *c.* 3. *&* 4. *inſ. De rer. permut.* Hinc, ut Eccleſiæ ſuper rebus ſuis magis foret cautum, exigi ſolet à Prælatis juramentum de non alienandis rebus Eccleſiæ, *c. Vt ſuper* 8. *h. t. & c.* 2. *inſ. De feudis.*

Cæterùm ne contingat, quæ ſunt inventa 11
in commodum, verti in diſpendium, & alienationis inhibitionem gravem eſſe Eccleſiæ, Canones eam limitarunt, ut non procedat, ſi juſta cauſſa alienationem poſtulet. Quam Primò ponit Neceſſitas, ut quia Eccleſia ære alieno gravata non poteſt aliter exonerari, *can. Ea enim §. hoc ius* X. *q.* 2. vel quia captivi aliunde redimi nequeunt, aut pauperibus alimenta præſtari. Sunt enim animæ hominum pretioſiores auro & argento, ut earum ſervandarum nomine quævis aurea argenteave ornamenta licitè diſtrahantur, *can. Sacrorum* 15. *& can. Aurum* 70. XII. *qu.* 2. Secundò, juſtam cauſſam alienandi ponit Vtilitas; ut ſi res ſit ſterilis, aut minùs utilis, & pro ea diſtracta habeatur alia Eccleſiæ magis utilis, *can. Sine exceptione* 52. XII. *q.* 2. Nihil enim habet piaculi, diſtractis minùs utilibus, utilia reponere.

Vbi non eſt ſatis, cauſſa ſuadeat aliena- 12
tionem, ſed & ſolemnitas accedat neceſſe eſt, quæ conſiſtit in tractatu habito cum Capitulo, an expediat alienatio, aut ijs, quos res concernit, convocatis, quorum major & ſanior pars conſentiat ſimul & ſubſcribat, *d. can. Sine exceptione*: ubi forma præſcribitur, quam hac in parte ſequimur, non etiam formam præſcriptam *Auth. Hoc ius porrectum C. De SS. Eccleſ.* etiamſi ſit relata in Decretum, quia non omnia ibi contenta habent auctoritatem Canonis, ut diximus ſuprà in Prooemio, & tradit Navar. in *Tract. De alienat. rer. Eccleſ. nu.* 5. Azor. *p.* 2. *lib.* 9. *c.* 1. *qu.* 4. Præterea requiritur, accedat Superioris auctoritas, ejus ſcilicet, cui

Eccleſia,

Eccleſia, cujus res alienata, ſubeſt; qui in Monaſterijs exemptis eſt ipſe. S. Pont. vel ſaltem Superior generalis Ordinis, habens quaſi Epiſcopalem juriſdictionem, *Gl. in Clem. s. V. propry h. t.* In non exemptis conſenſus Epiſcopi requiritur, etiam in Cathedralibus, alijsque inferioribus, *can. Abbatibus* x11. *q.* 2. ne quid temerè à Rectoribus Eccleſiarum fiat. Videtur autem, ſecundùm *d. Extravag. Ambitioſæ,* non ſufficere Epiſcopi conſenſus, aut alterius ſuperioris, ſed requiri ipſius Pont. cujus expreſsè iſte locus meminit, cujuſque adhibere conſenſum eſt tutiſſimum. Quò facit, quòd Prælati hodie debeant jurare, ſe non alienaturos quidquam rerum Eccleſiæ, inconſulto Rom. Pontifice, uti dictum paullò antè.

13 Quæſitum hîc, An conſenſus Superioris præcedere debeat? R. Omninò debere, nec ſubſequentem ſubſiſtere; ob id, quòd requiratur per modum ſolemnitatis, & ſit pro forma, ſecundùm ea, quæ traduntur *Inſtit. De auctorit. tut.* Et quamvis quidam conſenſu legitimò ſubſequenti, præmiſsâ cognitione, velint actum confirmari, hoc tamen non alias procedere poteſt, quàm ex partium conſenſu: nam omiſſio cùm ponat actum nullum, ille ratificari non poteſt niſi ex mutuo partium conſenſu, ne alteri jus ſuum invito auferatur, aut invitus obligetur. Abbas in *c. Nulli nu.* 5. *in fine h. t.* Wameſ, *Conſ.* 287. *nu.* 3. *& ſeqq.*

14 Q. II. An præſumantur ſolemnitates requiſitæ interveniſſe? R. Præſumi quidem facilè in ijs, quæ juris prohibitionem non habent, ſolemnia interveniſſe, quando nimirum ex vi & proprietate verborum ſolemnitas ſignificatur, eáque continetur, ut in *l. Sciendum* 30. *D. De verb. oblig. & §. ſi ſcriptum Inſtit. De inutil. ſtipulat.* etiam in alijs actibus, qui concepti talibus verbis, quæ non includunt eam vim, præcipuè in prohibitis, ut in caſu præſenti; ſive, ut ait Barr. Garſ. & alij in *d. Sciendum,* ſolemnitas præſumitur, quæ eſt intrinſeca, non etiam quæ eſt extrinſeca, cùm ſine illa actus ſubſiſtere nequeat, ut ideo præſumatur interveniſſe, ſine hac autem ſubſiſtat. Vt non ſit ratio, quare præſumatur, niſi inſtrumentum antiquitate temporis juvetur. Pelin. in *c. Sicut nu.* 29. *ſup. De ſent. & re iudic.* Aymo Cravetta *De antiq. temp. p.* 3. Cavalcan. *Decif.* 43. *nu.* 28. *p.* 1.

15 Q. III. An neceſſe ſit, concurrat ſolemnitas cum juſta cauſſa? R. Certum eſſe, citra cauſſam neceſſitatis aut utilitatis alienationem nullius fore momenti, etiam in foro interiori. Vt nihil faciat decretum, vel Superioris approbatio, quia illa tantùm requiritur, ut provideatur Eccleſiæ utilitati, & res ejus non facilè alienentur. Facit, quòd Ca-

Zoeſius ad Decretal.

nones duo copulativè requirant, ut non ſufficiat alterutrum ſolum, ne videantur fruſtrà duo requiſiſſe, neve hoc commento ex privato adminiſtrantium judicio in damnum incidat Eccleſia, & invita cogatur rem alienare, contra *l. Invitum C. De contrah. empt.* Quo modo in *d. Extravag. Ambitioſæ* alienatio contra formam ibi præſcriptam facta declaratur nulla. Abbas in *c. Ad veſtram* 51. *nu.* 8. *h. t.*

Ex eadem ratione nullius erit momenti 16 alienatio ex juſta quidem cauſſa, ſed ſine decreto, & approbatione Superioris facta, ſaltem in foro exteriori, quia deeſt forma requiſita, quæ dat eſſe rei. Duaren. *De tranſact. c.* 3. Sarmient. *De reditib. Eccleſ. p.* 5. *c.* 2. Vid. Wameſ. *d. Conſ.* 287. *& Conſ.* 288.

Q. IV. An in foro interiori talem liberet juſta cauſſa? Hoc videri, ſi verè cauſſa juſta ſubſit, ceſſetque omnis fraus & dolus, & conſenſerint illi, quorum res agitur; tunc enim adſunt illa, quæ requirit jus naturale, quo ſufficit juſta cauſſa, & conſenſus eorum, quos res tangit, ut non peccet alienans, nec is, in quem alienatio facta eſt, ſecundùm Navar. in *Tract. De alienat rer. Eccleſ. nu.* 16. *verſ. Ex quibus.* 17

Q. V. An Prælatus, qui juravit non alienare, inconſulto Rom. Pontifice, rectè alienet, occurrente cauſsâ, & ſervatâ formâ? Hoc quidem videri poſſe; Primò per *c.* 2. *inf. De feud.* ubi, non obſtante juramento de non infeudando de novo, inconſulto R. Pont. rectè tamen in feudum dat rem infeudari ſolitam. Secundò per *c. Vt ſuper* 8. *h. t.* ubi ſimiliter, non obſtante juramento, poſſeſſiones minùs utiles alienantur à Prælato, ſive etiam commutantur pro utilibus, habito conſilio & adſenſu ſanioris partis. Denique accipiendum tale juramentum de illicita alienatione, non etiam de licita, ne inventa in compendium operentur ejus diſpendium. Dicendum tamen, non tantùm eſſe perjurum talem Prælatum, ex eo, quòd juramentum hoc, cùm ſit licitum, ſit & ſervandũ, ſecundùm dicta ſup. *De iureiur.* ſed & incurrere pœnas, *d. Extravag. Ambitioſæ* contentas: imò & non valere alienationem, ſaltem juxta jus novum, per *d. Extravag.* introductum, quâ abſque conſenſu Pont. alienatio facta irritatur indiſtinctè. Ita Ioan. Andr. in *c. ult. h. t.* Abbas ibid. *nu.* 7. Azor. *p.* 2. *lib.* 9. *c.* 1. *qu.* 9. Vt non obſtent duo priora argumenta in contrarium allegata, & ſi qua ijs ſimilia; niſi dicamus ea continere alienationes jure permiſſas, quas non irritat *d. Extravag.* ut dicemus inf. *Tit.* 18. *&* 20. Navar. *De alienat. rer. Eccleſ. nu.* 11. *&* 14. Non obſtat etiam tertium; quia jura indiſtinctè prohibent alienationem factam, non conſulto 18

Pont. aut non ſervatis ibi requiſitis ſolemnibus. Non facit tamen juramentum Prælati, quin poſſit alienare res modicas, ſecundùm *can. Terrulas* XII. *q.* 2. in quibus non eſt detrimentum Eccleſiæ conſiderabile. Facit & magna neceſſitas (quæ non patitur Pontificem conſuli) alienationem eſſe extra noxam. Abbas in *c. fin. nu.* 8. *inf. tit.* 48. *De Eccleſ. ædifican.* Azor. *d. c.* 1. *qu.* 13.

19 Q. VI. An requiratur ad valorem alienationis, res vendatur publicâ auctione? R. Non eſſe neceſſe, quòd nullibi idipſum requiratur per Canones, ſecundùm Rebuff. *De alienat. rerum Eccl. nu.* 20. cùm paſſim requiratur tantùm cauſſa & ſolemnitas. Et licet jure civili hoc ſit requiſitum, per *Auth. Hoc jus C. De SS. Eccleſ.* nō tamen ea Auth. ligat, quamvis relata à Gratiano in Decretum, quia illi non fuit poteſtas attribuendi vim Canonis, ut dictum paullò ſuperiùs.

20 Q. VII. An conſuetudo poſſit facere, ne requiratur Superioris auctoritas? Non videri, quòd ea contineat gravamen Eccleſiarum, quas contingeret in damnum grave incidere ex commento neceſſitatis, vel utilitatis, privato ipſorum adminiſtrantium judicio, ut talis conſuetudo rectè ſit reprobata, *c.* 1. *ſup. De conſuet.* & quidem expreſsè hac in re, *c. fin. eod. in* 6. ut non poſſit introduci. Abbas in *c. Nulli. h. t.*

Q. VIII. An præſcriptio ſalvet omiſſam
21 ſolemnitatem? R. Non aliam ſalvare, quàm quæ nixa bonâ fide, & eſt XL. annorum; cùm mala fides nullo unquam tempore purgetur, & rebus Eccleſiæ non præſcribatur niſi tempore XL. annorum: hoc enim ſolum currere contra Eccleſiam reſcriptum *c. De quarta ſup. De præſcript.* ejuſque curſum non antè inchoari, quàm mortuo Prælato, qui alienavit, *can. Si ſacerdotes* XVI. *q.* 3. ex ratione ibi ſubjuncta, quòd initium alienationis non cœperit ab origine æquitatis, hoc eſt à bona fide. Quæ ratio etiam faciet, ut non currat, donec vivit iſte, in quem alienatio facta; cùm & hic contra juris prohibitionem comparans rem, non poſſit dici eſſe bonæ fidei, *l.* 7. C. *De agric. & cenſitis lib.* 11. ut ejus principium non ſit bonum, atque ita non currat præſcriptio, niſi eo demùm mortuo. Wameſ. *Conſ.* 290. *nu.* 4. Loquitur autem textus iſte de Prælato malè alienante; nam ſi benè alienaret, continuè ab alienatione facta, etiam ipſo vivo, præſcriptio inchoaretur. Guido Papa *Deciſ.* 150. Vid. Navar. *Conſ.* 16. *h. tit.*

Q. IX. Quid ſi alienatio jure quidem ſit
22 facta, læſa tamen ſit Eccleſia? R. Reſtitutionem ei ſalvam eſſe, cùm gaudeat jure minoris; quæ intra quadriennium eſt petenda, ut traditum *ſup. De reſtit. in integrum.* Niſi læſio enormis faciat etiam poſt dictum tempus indulgeri reſtitutionem, *c. pen. h. t. c.* 1. *De reſtit. in integ. in* 6. citra injuriam ejus, contra quem conceditur, cui pretium ſuum eſt ſalvum. In læſione ultra dimidium ſalva eſt reſciſſio ex *l.* 2. C. *De reſcind. vend.* ut dicetur infrà *Tit.* 17. De locatione rerum Eccleſiæ ultra triennium, quam etiam prohibet *d. Extravag. Ambitioſæ*, commodiùs agetur inf. *Tit.* 18.

TITVLVS XIV.

De Precarijs.

SVMMARIVM.

1. *Precaria ſive Precaria quid?*
2. *Singularia in hoc contractu.*
3. *Precarium quid?*

DE alienatione rerum Eccleſiæ prohibita, in genere eſt actum. Ad ſpecies hîc deſcenditur, & primò de Precarijs & Precario proponitur. Vterque contractus liberalitatis quamdam ſpeciem continet, & conceſſionem uſus rei: ut in rebus Eccleſiæ regulariter locum non habeat, quarum ne quidem uſus Eccleſiæ eſt intervertendus. Dico, regulariter; nam ſunt caſus, quibus admittitur, ut jam dicetur.

Sunt hi duo contractus diſtincti. * Nam 1
Precariæ, ſive Precaria in ſingulari numero, *can. Precaria* X. *q.* 2. Abbas in *c.* 1. *nu.* 3. *h. t.* eſt contractus à Canonibus inductus (jure enim civili incognitus) quo prædij Eccleſiaſtici uſusfructus, remunerationis ergò, alicui roganti conceditur ad vitam, aut aliud certum tempus *can. Huiuſmodi* X. *q.* 2. Ad hujus conceſſionis valorem requiritur, Superioris interveniat auctoritas, quia continet quamdam alienationem, ſecundùm dicta Tit. ſuperiori. Cauſſa ſubſit rationabilis, ſcilicet quia is, cui ſit, in Eccleſiam bona ſua contulit, *d. can. Precaria & c.* 2. *h. t.* Aliàs ſucceſſor non impedietur eam revocare, etiamſi prædeceſſor ſub gravi pœna ſe obligaverit, in caſum revocationis, *d. c.* 2. Neque enim prædeceſſoris factum ligat ſucceſſorem, qui poteſt & debet reſcindere malè acta prædeceſſoris.

Habet hic contractus quid ſingulare. Pri- 2
mò, quòd pro arbitrio concedentis revocari nequeat, *c. fin. in fine h. t.* cujus ratio conſiſtit in benemeritis ejus, cui precaria facta. Secundò, quòd de quinquennio in quinquennium ſit revocanda, *c.* 1. *h. t.* Quæ conditio tacitè ineſt, idque ne fluxu temporis contingat rei perire memoriam, *can. Sæpè* 72. XII. *q.* 2. ubi etiam præcipitur ei, cui precaria facta, rem, quam accipit, utiliter colat.

Precarium

3 Precarium jure civili cognitum differt ab iſto contractu, cùm fiat ad certum tempus, imò ne quidem ex partium conventione tempus admittat, *l. Cum precario 12. D. De precario*; ſed ad lubitum concedentis, cui rem precario datam revocare eſt liberum quandocumque, *l. 1. D. d. tit. & c. fin. hoc tit.* Non debet tamen eſſe revocatio intempeſtiva, & præcipitata, ſed ex arbitrio judicis dandum intervallum temporis, quo commodè illi, qui precarium accepit, recedere à re liceat, cujus reſtituendæ non ſemper commoda eſt occaſio; ut ſi contingeret propter rerum diſpoſitionem precario habenti non tam factum eſſe beneficium, quàm injuriam & nocumentum. Abbas in *d. c. fin. nu.* 12. Revocatur non tantùm expreſsè, ſed & tacitè per alienationem, *d. c. fin.* Venit præſtandus dolus & culpa lata dolo proxima, *l. Quæſitum 8. §. eum quoque D. d. tit.* quatenus facto habentis res facta deterior; qua de re videantur tradita *D. h. t.*

TITVLVS XV.

De Commodato.

SVMMARIVM.

1. *Commodatum quid?*
2. *Actio commodati duplex, directa & contraria.*

1 Superiori vicinum eſt Commodatum, quo res datur alteri utenda gratis, ad certum tempus vel uſum, eo finito reſtituenda. Eſt ſpecies aliqua alienationis, quoad uſum ſaltem: ut in rebus Eccleſiæ non ita obtineat, niſi quatenus ceſſat ejus detrimentum. Diſtinguitur in eo à precario, quòd ante uſum conceſſum, aut tempus temerè non revocetur, *l. In re 17. §. ſicut D. h. t.* Habet locum in rebus tam immobilibus, quàm mobilibus.

2 Actio hinc eſt & directa ipſi commodanti, ut res reſtituatur, uſu aut tempore finito, & reſarciatur, quatenus culpâ commodatarij res facta deterior, etiam leviſſimâ, quando ſolius commodatarij cauſſa agitur: nam ſi ſimul & commodantis, tantùm levis culpa venit præſtanda; & lata tantùm in caſu, quo commodatum initum gratiâ ſolius commodantis, ſecundùm diſtinctionem in *l. Si ut certo 5. §. nunc videndum D. eod.* Contraria eſt commodatario, ad repetendum, quod in rem inſumpſit, & refundendum damnum, quod vel ex intempeſtiva repetitione rei accepit, vel ex re vitioſa data, ne non tam decipiatur quàm adficiatur beneficio, *d. §. ſicut in fine*; qua de re latiùs *D. hoc tit. & Inſtit. Quib. modis re contrah. oblig. §. Item is cui.*

TITVLVS XVI.

De Depoſito.

SVMMARIVM.

1. *Depoſitum quid?*
2. 3. *Depoſiti actio directa ad quid detur, & ad quid contraria.*

Depoſitum eſt contractus, quo res alteri gratis cuſtodienda datur. Habet 1 locum in rebus mobilibus, ſecundùm nomen, etiam Eccleſiæ, quia non tam ſubeſt detrimentum, quàm beneficium. Ad cuſtodiam tantùm datur, non conceſſo uſu; niſi aliter convenerit, etiam tacitè, ut ſi pecunia non obſignata deponatur, *l. Die 25. in fine D. h. t.*

Duplex hinc actio eſt. Directa deponenti 2 datur, quâ repetat depoſitum quandocumque, cùm ei beneficium fiat, quod non datur invito; reſtituendum in ſpecie, etiam pecuniâ numeratâ depoſitâ, quatenus conſignata, aut in ſpecie depoſita: nam ſi ad certam ſummam, non habitâ ratione ſpecierum, ſummam in communi æſtimatione reddi ſufficiet. Bart. in *l. Paulus 99. in fine D. De ſolut.* Competit & eadem actio ad rei deteriorationem aut amiſſionem, quæ contigit dolo vel latâ culpâ depoſitarij; neque enim ultrà tenetur, qui beneficium alteri præſtat. De levi tunc tenetur, ſi depoſito ſe obtulerit, quia promittere videtur diligentiam, aut pro cuſtodia quid receperit, *c. 2. h. t.* quia tunc agitur etiam depoſitarij commodum. Ad uſuras actio tunc erit, quando in mora eſt depoſitarius, *l. 2. C. eod.* Eſt enim hic contractus bonæ fidei, in quo per moram uſuræ veniunt, quam bona fides multatam vult. Compenſationis aut deductionis exceptio non juvat depoſitarium, propter perjurij periculum, quòd promiſſio reſtitutionis ipſius rei ad lubitum deponentis non ferat moram, quam injiceret ejuſmodi exceptio, *d. c. 2.* Datur tantùm contra ipſum depoſitarium, etiam Clericum, cujus nomine non poteſt impeti Eccleſia, quæ non debet gravari facto alieno, etiam Clerici: niſi res ſit converſa in Eccleſiæ utilitatem, tunc enim æquum, ut qui ſenſit commodum, teneatur & ad onus, *c. 1. h. t.*

Contraria eſt depoſitario adverſus deponen- 3 tem, ad id, quod nomine depoſiti abeſt, ut quia in id impendit, aut ex vitioſo damnum accepit, ne officium ſuum ſit illi damnoſum; qua de re actum latiùs *D. h. t. & Inſtit. Quib. modis re contrah. obl. §. Præterea.*

TITVLVS XVII.

De Emptione & venditione.

SVMMARIVM.

1. *Pretium in emptione quale eſſe debeat.*
2. *Res quæ & qualis vendi poſſit.*
3. *Dos & donata propter nuptias vendi vetita.*
4. *Cenſus quid, & quotuplex.*
5. *Cenſus ſive reditus realis emptio licita.*
6. *Non obſtante, quòd ultra ſortem quid detur.*
7. *Reditus perſonalis eſt & extra uſuram.*
8. *Satisfit argumentis contrarijs.*
9. *Cenſus ad incertum tempus ſive vitalitius ſimiliter licitus.*
10. *An & ad certum tempus conſtitutus?*
11. *Vendi res aliena poteſt.*
12. *Quo caſu venditor emptori tenetur de evictione.*
13. *Evictio quibus caſibus ceſſet.*
14. *Ab emptione-venditione abeſſe fraus debet.*
15. *Læſio ultra dimidium iuſti pretij facit reſcindi contractum.*
16. *Remedium* l. 2. C. De reſcind. vend. *an in emptore locum habeat?*
17. *Læſio qualiter tunc conſtituenda.*
18. *In quibus rebus & contractibus* d. l. 2. *locus.*
19. *Actio ex* d. l. 2. *adverſus quem detur.*
20. *Et ad quid.*
21. *Re peremptâ an ſit locus huic actioni?*
22. *Pacta in hoc contractu uſitata.*
23. *Pactum de retrahendo inter creditorem & debitorem an uſurariũ, ad intellectum* c. 5. h. t.
24. *Actio empti-venditi cui & ad quid detur.*
25. *Venditor tenetur præcisè tradere rem.*

SVperiores contractus ad eos, qui re ineuntur, ſpectant; ſubjunguntur illi, qui conſenſu ſolo ineuntur, inter quos eſt Emptio-venditio, cujus ſubſtantia conſiſtit in communicatione rei & pretij per conſenſum. * Pretium in pecunia numerata conſiſtat neceſſe; aliàs tranſiret in aliam contractus ſpeciem. Sit etiam certum, ſecundùm ea, quæ ſunt tradita *D. & Inſtit. h. t.*

Res exiſtat, & talis ſit, quæ in commercio
2 eſt: neque enim rei ſacræ aut ſpiritualis, ſive adnexæ eſt venditio, citra labem ſimoniæ. Venditio rei ad Eccleſiam pertinentis quamvis ſit in commercio, non aliàs tamen tenet, quàm concurrentibus requiſitis, de quibus ſup. *Tit.* 13. * Dotalis ne quidem conſenſu uxoris re-
3 ctè venditur, quòd ejus alienatio ſit à lege omninò inhibita, *l. unica §. Et cùm lex Iulia C. De rei uxor. act.* uti nec donata uxori propter nuptias, niſi ſecundò poſt biennium conſenſerit, & ſint aliæ res viro, per quas mulieri ſufficienter ſit conſultum ſuper indemnitate donatorum, *Auth. Sive à me C. Ad S. C. Velleian.* aut venditio rei ceſſerit etiam in uxoris uſum, & à tempore venditionis lapſi ſint triginta anni; tunc enim ſuſtineri venditionem reſcriptum *c. 4. h. t.*

Quæritur, An hoc jure rectè ematur annuus cenſus citra uſuram? R. * Cenſum à 4
Cenſendo, id eſt æſtimando dictum, nomen eſſe *πολύσημον*, id eſt variæ ſignificationis, Molin. *ad Conſuet. Pariſ. p. 2. in proœm. nu. 7. & ſeqq.* Frider. Martini *De iure Cenſuum cap.* 1. hic verò capi pro legitimè conſtituto jure recipiendæ annuæ penſionis ex re vel obligatione aliena. Alium eſſe Realem, qui rebus ſive prædijs eſt impoſitus; alium Perſonalem, qui in ſola perſonali obligatione conſiſtit, ſine hypotheca. Illum alium eſſe Fundarium, quando dominus fundum ſuum in alium tranſtulit, eâ lege, ut annuam penſionem ex eo præſtet, quæ ſolarij nomine in jure venit, *l. Etiam 15. D. Qui potiores in pig. hab.* ex eo, quòd pro ſolo pendatur, *l. 2. §. ſi quis nemine D. Ne quid in loco publ.* alium Conſtitutum, quem quis fundo aut rebus ſuis impoſuit.

Quantum ad reditum ſive cenſum realem, 5
etſi fuerint, qui illum ab uſura non eſſe liberum contenderint, quos citat Covarr. 3. *Var. Reſ. c. 7. nu.* 2. quibus adde Guil. Bontium *Quodlibeto Lovanij habito de Vſuris nu. 3. & ſeqq.* ex eo, quòd nomine pecuniæ detur annua penſio, non citra uſuram, cùm pecunia non fructificet: certum tamen eſt, eſſe extra labem uſurariam, cùm Martinus V. anno 1423. & Calixtus III. an. 1455. in *Extravag. 1. & 2. h. t.* eum permiſerint, ut à labe uſuraria alienum: ſiquidem uſura tantùm in mutuo conſiſtat, in quo creditori competit repetitio, & condictio ſortis ſuæ pro lubitu; è contrà cenſus hujus ſive reditus creditori, ad ſortem à ſe numeratam condicendam, nulla competat actio, ſed tantùm jus recipiendi annui reditus, quod eſt loco mercis, & pretio conſiderabile, cujus nomine ſors, tamquam pretium, ſoluta. Deinde poteſt quis talem obligationem ſuper rebus ſuis alteri conſtituere & donare, quidni & vendere, & uti totam rem, ita & partem rei, cenſum ei imponendo alteri præſtandum? Vt horum redituum conſtitutio habeatur à pleriſque juſta & æqua, uti videre eſt apud Covarr. *d. loco.*

Nihil movere debet, quòd ultra ſortem 6
quid recipiatur, quodque partiales penſiones tandem ſortem vel exæquent, vel etiam excedant; quia non emitur ipſa pecunia ſive penſio, ſed jus eam recipiendi, nec illa recipitur nomine ſortis, ſed nomine juris. Vt quòd penſionum multiplicatione per partiales ſolutiones contingat excedi ſortem, non ſit æſtimandum; cùm & fructus alicujus prædij percepti per multos annos ipſum prædium longè excedant, nõ tamen ideo damnetur emptio prædij.

Deinde

Deinde partiales illæ ſolutiones multum habent incommodi, & ſubſunt periculo rei, quò aut interire poſſet, aut fieri litigioſa, & alijs; ut rectè id ipſum compenſetur per partiales ſolutiones, licet tandem excedentes pretium datum. Et hoc ſive cenſus ſit perpetuus, ſive redimibilis, ſive irredimibilis; quæ res nihil mutat, niſi quoad pretium, quod minus dandum pro redimibili, majus autem pro irredimibili; ſive ſit reditus pecuniarius, cujus penſio in pecunia conſiſtit, ſive fructuarius, cui ſatisfit per partem frugum, ut olei, frumenti, vini. Vid. Molin. *De contractib. uſur. nu.* 17. Navar. *Comment. de Vſuris nu.* 69. *& ſeqq.* Gail 2. *Obſer.* 7. Gaſpar Rodericus *De reditib. annuis lib.* 1. *qu.* 4. Fachin. 8. *Contr. c.* 1. *adverſus* Hotom. Frid. Martini *De iure cenſ. c.* 3. *nu.* 137. *& ſeqq.* & Molina *De Iuſt. & iure Diſp.* 38.

7 Major quæſtio eſt, An reditus ſive cenſus perſonalis ſit licitus? R. Videri non paucis, eſſe illicitum. Primò, quòd, cùm pecunia ſit ſterilis, nullumque ſui fructum præbeat, id, quod venit reddendum, non poſſit dici niſi lucrum ultra ſortem, quæ ſalva manet creditori; ut non poſſit videri intentum niſi implicitum lucrum ex mutuo. Secundò, quòd Martinus & Calixtus PP. approbaverint ſolos reales reditus, ſuper fundis ſcilicet conſtitutos. Tertiò, quòd damnaverit Pius V. anno 1568. perſonales reditus, qui ſine hypotheca in ſola obligatione perſonali conſiſtunt. Ita Navar. *de Vſuris nu.* 81. *& plures alij, quos citat.* Verùm uſus etiam merè perſonalem paſſim recepit; & probabile eſt, nihil in ſe vitij continere magis hunc, quàm iſtum priorem, cùm & in iſto principalis obligatio ponatur in perſona (quamvis in quibuſdam locis requiratur, ut id ipſum exprimatur, aliàs cum re periret obligatio;) acceſſoria autè ſit realis, pro ſecuriori ſolutione. Quod patet ex eo, quòd re ſuppoſitâ deſtructâ, aut exſtinctâ, nihilominus obligata perſona debitoris maneat, qui cogi non poteſt ſolvere totam ſummam, ut expreſsè habent dictæ Extravagantes: ut debeat manere perſona obligata, cùm PP. iſtis locis ſatis fateantur jus ad reditum manere, quod nũ poteſt eſſe niſi perſonale, extinctâ re, ſuper qua antè poſitum. Et ita tenet Covarr. alios citans, *d. c.* 7. *nu.* 5. Molin. *d. l. nu.* 22. Conradus *De contractib. qu.* 74. *& ſeq.* Sotus *De iuſt. & iure lib.* 6. *qu.* 5. *art.* 1. Leſſ. *De I. & I. l.* 2. *c.* 22. *Dubit.* 4.

8 Non obſtat primum argumentum, quia non intenditur lucrum ex mutuo, ſed tantùm jus ſuſpenſionis, non ſecus atque in reali: & licet lucrum excedere poſſit per penſiones frequentes, ad huc ſalvâ ſorte, hoc tamen ex jure emptionis, non etiam mutui ratione, cùm ad ſortem non ſit actio emptori, nec repetitio, uti eſt in mutuo. Nihil faciunt Extravag. Martini & Calixti, quæ approbant quidem reditus reales, non tamen ideo dicendi ſunt improbare perſonales, cùm de facto conſulti Pontifices iſti decidant tantùm id, quod propoſitum erat. Conſtitutio Pij V. damnat quidem merè perſonales, ex recepta tamen ſententia non obligat extra terras Pontificij patrimonij; ſive quia non eſt extra eas promulgata, ſive quatenus eſt de merè perſonalibus damnandis, ex civili quadam magis ratione proceſſit, quàm divina ac naturali; ut Principes ſæculares, eorumque ſubditos non liget. Vt autem ſit licitus ſuper perſonâ tantùm conſtitutus reditus, eſt tamen cavendum emptori, qui periculo ſe exponit perdendi ſummam principalem, quòd facilè ſit perſonam obligatam, ejuſve hæredem (nam & hic tenetur ad obligationes perſonales defuncti) fieri non ſolvendo. Hæc quoad cenſum perſonalem perpetuum.

Eſt & cenſus, qui ad incertum tempus imponitur, ut quoad vixerit emptor, quem vitalitium vocant, de quo dubitari poſſit, An ſit licitus? R. Hunc contractum juſtiorem videri cæteris, propter incertitudinem lucri, *arg. l. Si eâ lege C. De uſur.* Vt ſi lucrum contingat datam ſortem in duplum, triplum, quadruplum, excedere, hoc tantùm caſui ſit imputandum, cùm è contrà contingere poſſit, ut præmaturâ morte emptoris ipſa ſors tota, vel bona ejus pars reſideat apud venditorem: ut caſus iſte faciat nihil illiciti continere ejuſmodi contractum. Sit tamen pretium commenſuratum, juxta ſpem probabilem vitæ, aliarumque circumſtantiarum. Covarr. *d. c.* 7. *nu.* 3. *verſ. Item & hac*, Navar. *d. Tract. de Vſuris nu.* 71 Molina *Diſp.* 388. 9

Quid ſi cenſus conſtituatur ad certum tempus? R. Videri, ejuſmodi cenſus conſtitutionem non eſſe à labe uſuraria immunem, cùm, ſalvâ exactione ſortis, lucrum ultra eam contingat emptori, non ſine labe; niſi excuſet lucrum ceſſans, aut probabile periculum, cujus nomine penſio datur. Quòd ſi ſors non ſit ſalva, ſed tantùm penſiones ad annos aliquot ſint præſtandæ, quæ junctæ ſortem non excedant, nihil vitij talis contractus continebit. Si verò excedant, videtur quidem abeſſe vitium uſuræ, quod eſt circa mutuum, in quo eſt ſalva conditio ſortis, quæ hîc ceſſat, non tamen omninò abeſt, propterea quòd ultrà ſortem lucrum reſidet penes emptorem, per multiplicatas penſiones; quia niſi hac in materia lucrum ceſſans, aut damnum emergens, probabiles expenſæ futuræ, aut aliud periculum excuſet, hujuſmodi contractus non eſſet admittendus. Covarr. *d. loco nu.* 4. Hæc ita, quatenus juſto pretio cenſus emitur: quod majus eſt in perpetuo, id eſt non ad vitam, quàm in temporali, id eſt ad vitam; majus etiam eſt in irredimibili, quàm redimibili, cùm gravius onus, quod imponitur 10

ponitur venditori per cenſum perpetuum, eumque irredimibilem, graviùs ſit luendum, qua in re locorum conſuetudines ſunt attendendæ.

11 Res ſit propria, an aliena, parum intereſt, quantum ad contractum; nam & alienæ venditio procedit, eo quòd non tam jus in rem per eam adquiratur, quàm in perſonam, & tradendo vacuam poſſeſſionē rei venditæ vendi-
12 tor ſatisfaciat, * Si tamen res evincatur, tenetur de evictione venditor emptori, *D. & C. De evict.* idque ex natura contractus, etiamſi nihil convenerit, *l. Evicta 16. D. De evict.* ne cum aliena jactura lucretur venditor.

13 Quod tamen limitatur in *c. fin. h. t.* Primò, Ut non aliàs procedat, quàm ſi emptor motam ſuper re litem denuntiaverit venditori, cui poterant eſſe juſtæ defenſiones rei: ni, ſi denuntiationem omiſerit, non habeat quod imputet venditori, ſed ſibi, *l. Si parentes 20. C. d. t.* Denuntiatione eâ opus etiam in caſu, quo venditor ſcit litem eſſe motam: non obſtante, quòd certioratus non ſit ampliùs certiorandus; nam ea regula obtinet, quando certioratio ſit ſolùm in eum finem, ut habeatur rei notitia, non etiam ut ultrà adſumatur rei defenſio. Niſi tamen denuntiatio fuerit remiſſa, aut non potuerit emptor denuntiare, *l. Si dictum 26. §. pen. & l. Herennius 63. in princ. D. De evict.* quia nulla eſt emptoris culpa. Secundò, Si nihil poſſit imputari emptori; nam ſi propter ejus contumaciam fuerit res evicta, fruſtrà aget, *d. c. fin.* quia non eſt æquum eam alij nocere, quàm auctori. Sic & ſi, cùm potuerit rem uſucapere emptor, non uſuceperit, vel omiſerit exceptiones, non aget de evictione, ex dicta ratione *d. l. 46.* Tertio, Si per injuriam judicis res ſit evicta, *d. c. fin.* quæ non debet nocere venditori, qui culpâ vacat. Ceſſat præterea evictio, ſi ſciens rem alienam emerit, *l. Si fundum 27. C. d. t.* ſi convenerit de non præſtando evictionem, *l. Ex empto 11. in fine De actionib. empti & vend.* habet enim quod ſibi imputet emptor.

14 Vitium ſi quod rei ſubſit, dabit locum ædilitio edicto, de quo *C. & D. eod.* Præcipuè tamen hîc inculcat Pont. in emendo vendendo ceſſet fraus circa menſuras & pondera, quam committentes jubentur pœnitere in pane & aqua triginta diebus, *c. 2. h. t.* ultra reſtitutionem injuſtè eo modo ablati. Mandat & Pont. exigi *pretium juſtum & commune, nec vendi carius uni, quàm alteri, ultra quàm forum habet, præcipuè tranſeuntibus, cum quibus potiùs humaniter agendum, & ut agatur ad vigilandum Epiſcopis, *c. 1. h. t.*

15 Pretium excedens etſi non ponat extra grave peccatum, non facit tamen emptionem reſcindi; uti nec defectus pretij, niſi læſio excedat dimidium juſti pretij, *c. 3. & 6. h. t. l. 2. C. De reſcind. vendit.* Cujus ratio in eo conſiſtit, quòd non ob quamlibet læſionem ſint lites movendæ, ſed ob majorem. Quo modo non poteſt dici decipiens alterum circa pretium eſſe immunis à reſtitutione, cùm ea ſpectet ad malè ablata, aut aliena malè detenta, quæ reſtituenda ſunt, ut dimittatur peccatum, *c. Peccatum De R. I. in 6.* quatenus dicta læſio eſt alicujus momenti. Nam naturale eſt, ut inter contrahentes non ſemper ſervetur æqualitas præciſa; quia modicam læſionem mutuâ & tacitâ quadam indulgentiâ cenſentur contrahentes ſibi invicem remittere, *l. In cauſſæ 16. §. pen. D. De minorib.* Ultra dimidium juſti pretij læſus eſſe dicitur venditor, quando non habet dimidium ejus, quod dedit.

Loquitur autem tam *d. l. 2.* quàm *d. c. 3. &* 16
6. de venditore læſo: ut dubitetur, An iſtorum locorum deciſio habeat locum in emptore? R. Hoc omninò negare Cujac. in *c. 3. h. t. & 16. Obſer. c. 18.* quòd dicta loca tantùm loquantur de venditore, quem neceſſitas rei familiaris compellit vendere pretio minori. Verùm rectiùs & emptori accommodari poſtulat ipſa *συμμετρία*, & correlativorum regula, quæ non patitur in uno correlativorum ſtatutum in altero non obtinere, ſtante pari utrimque ratione. Nihil facit, quòd *d. l. 2. & d. c. 3.* tantùm meminerint venditoris; hoc enim ideo, quia ita de facto conſulti PP. & Impp. Non etiam obſtat, quòd neceſſitas magis impellat venditorem vendere: nam non tam in neceſſitate vis deciſionis poſita eſt, quàm in enormi læſione, quæ cùm tam contingere poſſit in emptore, ultra juſtum valorem dando, quidni & in eo idem ſtatuendum? Pinel. *ad d. l. 2. p. 1. c. 2. in princ.* Vide dicta *ad tit. D. De reſcind. vend. nu. 5.*

Alia hic ventilata quæſtio, Quo modo in 17
emptoris perſona ſit conſtituenda læſio ultra dimidium? R. Communiter receptum eſſe, tunc dici emptorem læſum, quando rem valentem decem emit ſedecim, quod abſint eidem ſex, quæ excedunt dimidium juſti pretij, quod eſt decem, *Gl. in d. l. 2. praxi recepta.* Verùm dictæ *l. 2. & d. c. 3. & 6.* menti & æquitati conſonum, tantùm competere dictum remedium emptori, quando res valens decem eſt empta viginti & uno, aut valens quatuor eſt empta novē: nam tum demùm abeſt emptori ultra dimidium ejus, quod dedit, cùm pro novem tantùm receperit quatuor. Et ita poſtulat æquitas inter emptorē & venditorem; quæ enim eſt ratio, quòd in venditore ut læſio ponatur, neceſſe ſit plus duplo excedat valor rei pretium conventum, in emptore autem minus duplo ſufficiat? Vetus hic Gloſſæ & Practicorum fuit error & paralogiſatio, ut tradit Covarr. *2. Variar. Reſ. c. 3. nu. 8.* Pincl. *d. loco nu. 4. & dixi ad D. d. tit. De reſcind. vend. nu. 6.*

Habet locum iſta deciſio, quando agitur de 18
rebus immobilibus, aut mobilibus pretioſis:

nam

nam pro rebus quibuſque vilibus concedere reſciſſiouem, nec eſt ex mente legis, nec ex uſu Reip. quæ popularium liticulis infinitis turbaretur, juxta dicta *D. eod. n.* 16. Loquuntur autem dicti textus de emptione-venditione, quorum deciſionem communiter extendunt ad alios contractus, ſaltem bonæ fidei, quatenus continent conventionem commutativam, ne quis alienâ jacturâ locupletetur, quâ de re latius D. *eod. nu.* 17. *& ſeqq.* Pinel. *d. p.* 1. *c.* 3. *in princ.*

19 Datur hæc actio contra eum, cum quo contractum, non etiam contra tertium poſſeſſorem; eſt enim perſonalis ex contractu, rem ipſam non adficiens, *l. Dolus* 10. *C. De reſc. vend.* ſive poſſeſſor habeat ab emptore cauſſam lucrativam, ſive oneroſam: ſi tamen perſona emptoris fuerit integra; nam aliàs poſſeſſor ab eo habens cauſſam lucrativam conveniri poſſe videtur, ne locupletetur damno alieno, ut rectè tradit Covarr. *d. l. nu.* 10. *alios citans.*

20 Non intentatur hoc remedium præcisè ad reſciſſionem, ſed alternativè, poſito in electione ipſius emptoris, an velit pretium juſtum ſupplere, an rem reſtituere, *d. l.* 2. *& d. c.* 3. *&* 6. & ex parte venditoris, ipſe velit pretium excedens refundere, aut rem recipere, toto pretio reſtituto.

21 Quid ſi res perierit? R. Fruſtrà venditorem hoc remedium intentare, etiam ad pretij ſupplementum, quod præcisè non debetur, & ad quod præcisè non poteſt cogi emptor, cùm, ut dictum, habeat electionem, & quia debitum reſpectu certæ ſpeciei, ejus interitu liberetur, juxta communem regulam hoc in caſu, à ſupplendo pretio, cùm non ſuperſit res, cujus reſpectu illud suppleatur. Si tamen pretium apud emptorem exſtiterit ex re diſtracta ante interitum, non videtur immunis à pretio ſupplendo, quatenus haber, eo quòd ratione pretij exiſtentis apud emptorem videatur exſtare res, & præcipuè ne videatur locupletari damno venditoris; in qua ratione eſt fundata reſciſſionis conceſſio. Emptorem, re interemptâ, nihilominus ad pretij ſuper abundantis reſtitutionem agere poſſe, eſt æquiſſimum, cùm ſatis eſſe debeat venditori, habere juſtum rei pretium, ne malo alieno diteſcat. Covarr. 2. *Var. Reſol. c.* 4. *nu.* 13. *& dixi ad D. d. tit. De reſc. vend. nu.* 30. ubi *latior hujus rei tradenda locus eſt*, ut & ad *d. l.* 2. *Cod. eod. tit.*

22 Admittuntur hoc jure hoc in contractu etiam varia pacta: cujuſmodi ſunt, addictio in diem, lex commiſſoria, retractus, niſi circumſtantiæ additæ faciant ſubeſſe vitium uſurarum, ut in ſpecie *c.* 5. *h. t.* * ubi pactum de
23 retrahendo inter creditorem & debitorem (quod tamen omni jure eſt licitum) habetur ſuſpectum labis uſurariæ.

Vbi dubitatur de ratione iſtius deciſionis. Sunt, qui in eo ponant, quòd cum uſurario ſit initum; verùm hoc ex textu non convincitur. Alij in pretij exiguitate; verùm nec hoc ſufficit, cùm liceat cuique remittere pretium. Alij in pacto de non retrahendo ante tempus; verùm & hoc licitum eſt, habitâ tamen ratione pretij, quia tale pactum rem facit pluris valere, quàm ſine iſtu valeret, propter fructus, qui interea percipiuntur. Dicendum, cum Covarr. 3. *Var. c.* 8. *nu.* 3. *verſ. Ex contrario*, in eo fundari deciſionem Pontificiam; Primò, quòd ex pacto iſto redemptio ſit facienda multò minori juſto pretio, imò infra dimidium juſti pretij, ut patet ex textu *d. c.* 5. *in verſ. qua vix.* Nam licet pactum iſtud faciat rem minoris valere, non tamen ita exceſſivè, ut quis poſſit videri ſuum jactare, non citra ſuſpicionem. Secundò, quod reluitio ſive retractus certo tempore erat circumſcriptus, non faciendus ante ſeptennium, nec poſt novennium, ut interea fructus cederent emptori, quod non vacat vitio uſuræ. Similis caſus habetur in *c. Illo vos inf. De pignorib* de quo ibi.

Ex hoc contractu venditori eſt actio venditi, ſive ex vendito, contra emptorem, ad pretium, non tamen antequam rem tradidit, vel tradere eſt paratus. Iniquè enim petit conventionem ab alio impleri, qui ipſe non ſatisfecit, *arg. l. Cùm proponas* 21. *C. De pactis.* Emptori eſt actio empti, ſive ex empto, contra venditorem, quâ petat ſibi rem tradi, non quoad dominium, ſed quoad vacuam poſſeſſionem, ſoluto tamen aut oblato ſaltem pretio, *l. Iulianus* 13. *D. De act. empti.* ſimul & fructus à tempore perfectæ emptionis perceptos per venditorem, propterea quòd continuò à contractu perfecto res ſit periculo emptoris, ut eo nomine etiam commodum ſentire debeat, ut traditum *Inſtit. h. t. §. cum autem emptio* Quorum nomine viciſſim ad uſuras teneri emptorem venditori reſcriptum eſt in *l. Curabit Cod. De actionib. empti*, citra labem, cùm dentur in compenſationem fructuum, cujuſmodi ſpecies non eſt reprobata, ut tradit Covarr. 3. *Var. c.* 4 & multis probat Barboſa *ad l.* 5. *nu.* 58. *D. Soluto matrim.* Quo modo ſi nulli fructus extiterint, non eſt, quare eorum nomine teneatur emptor ad uſuras, niſi in mora fuerit poſt rem traditam. Nam in contractibus bonæ fidei, cujuſmodi eſt hic, uſuræ ex mora ſunt præſtandæ, *l.* 2. *C. Depoſiti.* Quod jure Canonico non aliàs procedit, niſi quatenus mora cauſſavit intereſſe venditori, ut dicetur infrà *De uſuris, & dictum D. De action. empti & vend. nu.* 24. 24

Teneri autem venditorem præciſè ad reddendum, nec liberari offerendo intereſſe, aut æſtimationem, ex eo clarum eſt, quòd citra traditionem ejus, quod debetur, nemo ſe liberet, & quòd, ſolvendo aliud pro alio creditori invito, non contingat liberatio. Aeſtimatio 25

autem

Digitized by Google

autem aut intereſſe eſt alia à re vendita, qua de re latiùs *D. d. tit. nu. 32. & ſeqq.*

TITVLVS XVIII.

De Locatione & Conductione.

SVMMARIVM.

1. *Locatio-conductio quo modo contrahatur.*
2. *Habet locum etiam in rebus Eccleſiaſticis.*
3. *Non tamen ad vitam alicuius.*
4. *Sed ad triennium duntaxat, ex* Extravag. Ambitioſæ De reb. Eccl. non alien.
5. *An facta ultra triennium ſubſiſtat ad trienniũ?*
6. *An rectè fiat pro duobus aut tribus triennÿs?*
7. *An ut finito primo triennio, etiam ſecundo res ſit conducta?*
8. *Hodie* d. Extravagans *non paßim recepta.*
9. *Actio locati ad quid detur.*
10. *Conductor præſtat dolum & culpam levem, non caſum.*
11. *Mercedis remißio quando facienda.*
12. *Actio conducti ad quid competat.*
13. *Conductor ex quibus caußis à locatore expelli poßit.*
14. *Succeſſor in beneficio an teneatur ſtare locationi per prædeceſſorem factæ?*
15. *Emphyteuſis quid?*
16. *Emphyteuſis conceßio quatenus permiſſa Prælatis.*
17. *Emphyteuta cadit iure ſuo ceſſans in ſolutione canonis.*
18. *An eo caſu emphyteuſis ipſo iure committatur?*
19. *Partis ſolutione non evitatur commißio.*
20. *Sterilitas non excuſat à ſolutione canonis.*
21. *Committitur & emphyteuſis rei alienatione.*
22. *Venditio quando permiſſa.*
23. *In emphyteuſin res datur melioranda.*

1 SVperiori ſimilis eſt Locatio-Conductio, cùm conſtet conſenſu in uſum rei & mercedem certam, conſiſtentem in pecunia numerata; niſi agatur de locatione fruendi, in quam venit pars fructuum, loco mercedis, *l. Si olei 21. Cod. h. t.* uti latiùs probatum *D. eod. nu. 4.*

2 Locum habet in rebus, quæ ſunt in commercio, etiam Eccleſiaſticis, *c. 2. h. t.* ubi dicuntur fructus decimarum ad firmam dari, id eſt locari. Nec mirum, cùm per hunc contractum non transeat rei dominium, ne quidem utile, *l. Non ſolet D. h. t.* cùm tempus non ſit modus dominij transferendi; præcipuè ubi aliud agitur, uti hoc in contractu, in quo agitur tantùm de fructibus adquirendis: ut rectè dicat Imp. ex conducto poſſidentem non ſibi, ſed domino rei poſſidere. Præterea hic contractus non tam detrimento Eccleſiæ, quàm ejus commodo ſit, quippe cui annua hoc nominē penſio præſtetur.

Vt tamen contractus iſte non tranſeat in
alienationem, prohibitum, ne locatio ad vi- 3
tam alicujus fiat, *Clem. 1. De reb. Eccl. non alien.*
aut ad certum tempus, longum ſcilicet, quale
communiter habetur, quod eſt decem annorum. Ratio eſt in eo, ne contingat fluxu temporis perire memoriam, & Eccleſiam re ſuâ privari. Quo modo ſuprà *Tit. 14.* dictum, precariam ſingulis quinquennijs renovandam.
* Hac de cauſſa Paulus II. in *Extravag. Am-* 4
bitioſa De reb. Eccl. non alien. hoc tempus contraxit ad triennium, ultra quod ſtrictè vetuit rem Eccleſiaſticam elocari, cum irritatione locationis protractæ in longius tempus. Azor. *Inſtit. Moral. p. 2. lib. 9. c. 2. & lib. 7. c. 10. qu. 3.*

Vbi quæritur, An locatio facta ultra trien- 5
nium, ſaltem ſubſiſtat ad triennium? R. Hoc videri poſſe, per Reg. in *c. Vtile De R. I. in 6.* quæ habet, Vtile per inutile non vitiari. Facit, quòd donatio excedens quingentos ſolidos ſit prohibita; non vitietur autem niſi pro ſumma excurrente, *l. Sancimus C. De donat.* Verius tamen, ne quidem ad triennium ſubſiſtere, cùm contractus ejuſmodi omninò annihiletur, *d. Extravag. Ambitioſa.* Pro qua parte facit ratio, quòd in illis, quæ pendent à voluntate duorum, & agitur de contrahenda obligatione, ſi actus non valet, ut agitur, non valeat quoque ut valere poteſt; ne contra mentem ad aliquid teneatur altera partium, in ſui diſpendium; cui non eſt tam commodum, pro triennio tantùm habere rem conductam, cùm ſumptus faciendi etiam in plures annos poſſint proficere. Adducta pro altera parte locum habent in ijs, quæ ſeparationem facilè admittunt, & mens partium non refragatur. Covarr. 2. *Variar. Reſ. c. 16. nu. 8.* Azor. *d. c. 2. qu. 4. & d. c. 10. qu. 4.*

Alia hîc quæſtio eſt, An rectè fiat locatio 6
pro duobus aut tribus triennijs, ut tot ſint locationes, quot triennia, & uno finito alterum incipiat? R. Baldum velle, non eſſe juri communi contrarium hujuſmodi contractum, *l. Voluntas C. De fideicom.* ut tradit Covarr. *d. loco nu. 4.* quo teſte communiùs contrarium receptum, quòd per ejuſmodi locationem fiat legi fraus, ex continuatione diverſorum temporum, ut patet ex *Nov. De non alienan. 7. c. 3. verſ. neque illud;* ubi non poteſt res ita tradi in emphyteuſin, ut unâ generatione finitâ, altera inchoetur, cùm ea res tendat per machinationem in rerum Eccleſiaſticarum alienationem. Quo caſu licet unus ſit contractus, non tamen vitiabitur niſi pro ea parte, cui lex repugnat; cùm contractus iſte diviſionem admittat, ut pro parte valere poſſit, juxta *d. l. Sancimus.* Sarmient. *Select. Interpp. 8. ad l. 2. num. 2. D. De leg. 2.* Azor. *d. c. 2. qu. 3.*

Quid ſi convenerit, ut, finito primo triennio,
etiam 7

etiam ſecundo habeatur res conducta? R. Et hanc conventionem non tenere quoad ſecundum triennium, ſi ab initio facta ſit in una ſcriptura, quòd fiat fraus legi. Sin autem non fiat mentio ſecundi triennij, licet promiſſio ſit facta, non tamen poteſt dici locatio ſecundùm promiſſionem ad alterum triennium extenſa; cùm promiſſio hujuſmodi non alið tendat, quàm ut locatio prior finita iteretur nová conventione. Quod nihil habet improbi, cùm eidem conductori res ſine vitio iteratò elocetur. Azor. *d. c. 2. qu. 3. verſ. Dubium eſt.*

8 Hæc ita in locis, quibus dicta Extravagans uſu eſt recepta: nam in pleriſque recepta non eſt, aut, ſi recepta aliquando, contrariá conſuetudine abrogata, cùm paſſim in plures annos fiant ejuſmodi locationes ultra triennium: non tamen niſi intra longum tempus, quia excedens locatio videretur ſapere quamdam alienationem, hoc jure prohibitam, propter oblivionem rei ad Eccleſiam pertinentis, quæ induci poſſet, uti dictum. Vid. Navar. in *Manuali cap. 27. num. 149.* Azor. *d. cap. 2. qu. 1.*

Duplex ex hoc contractu, uti ex præce-
9 denti, eſt actio. Altera locati, quâ locator conventam mercedem, etiam ſolo conſenſu, exigat; cùm præter conſenſum ad hujus contractus ſubſtantiam nihil deſideretur: ſimul & uſuras, ex mora, quia contractus eſt bonæ, in quo uſuræ præſtantur ex mora, *l. 2. Cod. hoc tit.* Rem reſtitui petat, uſu & tempore, ad quod locata, finito: item reſuſionem deteriorationis circa rem datæ ab ipſo conductore, quatenus ejus arguitur culpa.

10 Culpa autem venit levis, quia contractus hic utriuſque reſpicit utilitatem, ſecundùm deciſionem *l. Si ut certo 5. §. nunc videndum D. Commodati.* Quò facit *l. Contractus 23. De R. I.* quæ ait, in hoc contractu præſtari dolum & culpam, ſcilicet levem; nam ea culpæ ſimpliciter poſitæ nomine venit, non etiam leviſſima, ut patet ex *§. præterea Inſtit. Quib. modis re contrah. oblig.* niſi quis artem & induſtriam certæ rei profeſſus operam ſuam locaverit, ut in *l. Merces 25. §. qui columnam D. h. t.* Caſum non venire, ſed domino
11 cedere, poſtulat ratio *d. l. 23. De R. I.* niſi aliud habeat pactum. * Ita tamen ad mercedem urgendus conductor, niſi ſterilitas aut calamitas uſum rei impedierit; quæ facit vel totam mercedem remitti, vel partem ejus, *d. l. 25. §. vis maior hoc tit.* Neque enim ratio fert, ut qui ex re nihil percepit, vel parum, cogatur ſolvere mercedem integram; niſi tamen cum ubertate præcedentis anni vel ſequentis compenſetur ſterilitas; *cap. 3. hoc tit. & l. Ex conducto 15. §. ſi uno D. eod.* Inſolitam fertilitatem, non præcedente aut ſubſequente ſterilitate, non cauſſare augmentum penſionis, verior habet opinio, ſecundùm Pinel. *ad l. 2. p. 1. cap. 3. nu. 34. C. De reſcind. vendit. per d. §. vis maior, in verbis, cui immodicum lucrum non auſertur.* Vide
plura de hac materia ad *D. h. t. nu. 20. & ſeqq.* 12

Altera, quæ ex hoc contractu oritur, actio conducti datur conductori, quâ liberum uſum rei ad tempus conventum præſtari petit; qui niſi præſtetur, ad intereſſe ei actio eſt contra locatorem, *d. l. Ex conducto 15. §. pen. D. hoc tit.* Niſi aut caſu aut vi majore impediatur, tunc enim ſufficiet penſionem remittere, non etiam ad intereſſe tenebitur, ne
quis citra culpam puniatur, *d. l. 15. § 2. &*
ſeqq. * aut niſi locatorem cauſſa excuſet, 13
quæ quadruplex refertur in *cap. 3. in fine hoc tit. & l. 3. Cod. eod.* Primò, Si proprijs uſibus rem ſibi neceſſariam probaverit dominus: ipſe enim potior eſt, ſi tamen non erat eadem neceſſitas locationis tempore, *d. cap. 3.* quia aliàs foret quæſita fraus. Secundò, Si res egeat neceſſariâ refectione: nam licet poſſit aliqua ſubeſſe injuria conductoris, illam tamen non cauſſavit locans, ut proinde eam non luat, ſed ſatisfaciat penſionem remittendo. III. Si in re conducta malè verſetur conductor; etiamſi ſub pœna convenerit, ne expellatur: nam ſubeſt ea conditio, ut colat ad modum boni patrisfamilias, *arg. l. Quæro 54. §. inter D. hoc tit.* IV. Si mercedem biennio continuo ſolvere diſtulerit: ea quippe ſubeſt conditio, ſi penſionibus paruerit, etiamſi convenerit, ne expelleretur ante tempus, *d. §. inter.* Eadem actio eſt hæredi conductoris contra hæredem locatoris, *l. Ex contractibus 49. D. De oblig. & actionib.* qui perſonam repræſentat defuncti. Contra ſingularem ſucceſſorem hæc actio non eſt, ſaltem de jure ſcripto, *l. 9. Cod. hoc tit.* ubi emptor non tenetur ſtare colono, niſi eâ conditione emerit, quam tenetur ſervare. De conſuetudine in aliquibus locis contrà ſe res habet, quia præfertur conductor emptori & alij ſingulari ſucceſſori. Vid. Gomez. *2. Var. r. 3. n. 19.* & dicta de his ad *D. h. t. n. 33. & ſeq.*

Controverſum eſt, An ſucceſſor in bene- 14
ficio teneatur ſtare locationi factæ per prædeceſſorem? R. Hoc velle Angelum *Conſ. 245. nu. 6.* eo argumento, quòd in beneficio conſideretur tamquam ſucceſſor univerſalis. Cujus opinio vera erit, ſi locatio facta fuerit à Prælato, tamquam adminiſtratore, in utilitatem Eccleſiæ, *Arg. l. Si tutela 8. D. De adminiſtr. & peric. tutor.* ubi tutoris factum tenet pupillum, quia legitimus adminiſtrator: ut idem in Prælato dicendum ſit, cui ſecundùm *Gloſſ. in can. fin. V.*

q. 3. eſt liberior adminiſtrandi res Eccleſiæ poteſtas, quàm tutori. Aliud eſt, ſi à poſſeſſore beneficij proprio nomine res beneficij elocata fuerit, qui cùm jus reſtrictum ad vitam tantùm habuerit, non potuit ultrà elocaſſe, & obligaſſe, pro tempore, quo ſua non erit, per *l. fin. in fine D. De contrah. empt.* Facit, quòd, uti infrà *Tit.* 25. dicetur, beneficium obtinens non ſit niſi loco uſufructuarij, cujus morte finitur locatio, ut ne quidem ejus ſucceſſor univerſalis teneatur, *l. Si quis dominum* 9. §. 1. D. *h. t.* Multò minùs ſingularis, qualis eſt hoc caſu ſucceſſor beneficij, qui non ſuccedit in jus prædeceſſoris, quod morte ejus exſtinguitur, ſed novum creatur tempore novæ collationis, in eumque transfertur. Hæc quidam limitant, niſi Superior approbaverit ejuſmodi locationem; ſed minùs rectè, quia ne quidem Superior pro lubitu ſuo poteſt futuri Prælati aut beneficiati jus deminuere niſi ex cauſſa. Vnde rectiùs dicitur, ſi Superior pro lubitu ſuo ſuper certâ re ſtipendium conſtituerit, quòd, ut poteſt rem iſtam mutare, & aliam loco ſtipendij dare, ita & elocando ſucceſſori præjudicare; nam cui quod plus eſt conceditur, ei quod minus eſt non denegatur. Vid. Covârr. 2. *Var. Reſol. c.* 55. *nu.* 6. Barboſa in *l. Si filioſam.* 25. §. *fin. nu.* 17. *D. Soluto matrim.* Wameſ. *Conſ.* 324. *nu.* 6. 9. 11. *h. t. & Conſ.* 326. Hæc ita de jure; nam ſecundùm ſtatuta quorumdam locorum locatio ad parvum tempus tenet ſucceſſorem etiam ſingularem.

De Emphyteuſi.

HÆc dè locato-conducto. Fit & men- 15 tio hoc in Tit. Emphyteuſeos, quæ etiam venis ſub nomine alienationis, ut patet *Extravag. Ambitioſa De reb. Eccl, non alienan.* Per eam enim deminuitur jus domini, cùm ſit contractus, quo res alteri poſſidenda traditur, quaſi jure dominij, ſub lege annuæ penſionis & meliorationis. Quò modo eti- 16 am prohibita Prælatis, niſi accedentibus ſolemnitatibus, de quibus ſuprà *Tit.* 13. Et hoc, ut res de novo in emphyteuſin dentur; nam quæ ſolitæ dari in emphyteuſin, ſi ad Eccleſiam revertantur, non impeditur Prælatus iterum in emphyteuſin dare; non obſtante juramento, quo ſe non alienaturum res Eccleſiæ obſtrinxit, *arg. c.* 2. *inf. De feudis*, Facit ratio, quòd non tam alienet, quàm non adquirat, aut non utatur re, niſi in uſum, ad quem deſtinata: quatenus tamen durat primæ conceſſionis cauſſa; nam, eà ceſſante, videtur alienatio per Canones prohibita, ut vult Abbas *c. Vt ſuper* 8. *nu.* 10. *ſup. tit.* 13. Quod & dicendum, ſi Eccleſiæ fuerit res incorporata, ut non poſſit Prælatus, ſalvo juramento, de novo rem in emphyteuſin dare, *d. c.* 8. *ubi* Innoc. quod aliàs ſalvum eſſet, *d. c.* 2. *inf. De feud. ubi dicetur pleniùs* Tranſit hæc res in hæredes, etiam extraneos, ſecundùm leges primæ conceſſionis, quæ tamen quandoque ad ſuos reſtringitur. Finitur & interdum poſt certam generationem, ad quam reſtricta.

17 Habet autem Emphyteuſis tres conditiones. Prima eſt, ut annuus ſolvatur canon. In quo ſi ceſſaverit emphyteuta per biennium, cadit jure ſuo, quoad Canonicam emphyteuſin, *c. fin. h. t.* Nam in civili requiritur triennium, *l.* 2. C. *De iure emphyt.* non conceſsâ moræ purgatione, quam Canones admittunt, ut expreſſum *c. fin. hoc tit. in verbis, Niſi celeri ſatisfactione ſibi conſuluiſſet.* Vbi aliqui celerem ſatisfactionem eam vocant, quæ fit ante citationem judicialem: quod non ferunt verba *d. c. fin.* quod habet, non requiri nuntiationem ad hoc, ut committatur. Vnde moræ purgatio ad modicum tempus referenda; quod aliqui decem dierum exiſtimant, per *l. Promiſſor* §. 1. *D. De conſtit. pec.* aliqui, quia non ſit determinatum, judicis arbitrio relinquunt *Gloſ. &* Abbas *d. c. fin.* Rectiùs dicitur purgatio in continenti facienda, lapſo biennio, quia continuò jus quæſitum eſt domino declarandi rem commiſſam.

18 Quæſtionis eſt, An ipſo jure dicatur res commiſſa? R. Probabilius eſſe, ipſo jure non committi: tum quia mora purgari poteſt, ſaltem jure Canonico, ſecundum jam dicta; tum etiam quia requiritur declaratiò domini, per quam indicet ſe habere rem pro commiſſa. Vt non ſatisfaciat ſola dilatio, præcipuè cùm agatur de pœna, quæ non facilè inferenda ſine textu, & non niſi poſitis requiſitis. Iaſon in *l.* 2. *nu.* 6. C. *De iure emphyt.* Inter requiſita autem eſt, ut dominus declaret voluntatem, ut ante eam declaratam non poſſit dici eſſe locus commiſſioni. Poſt declarationem non tantùm judicialem, verùm etiam extrajudicialem, commiſſa quin habeatur res, non eſt dubitandum, *d. l.* 2. Non licet tamen domino propriâ auctoritate expellere emphyteutam, quòd nemo jus ſibi dicat, ſed hoc agendum auctoritate publicâ. Vide pleniùs de his dicta ad D. *h. tit. nu.* 91. & 93.

19 Hæc ita procedunt, niſi ſibi præjudicaverit dominus, recipiendo penſionem debitam, quia videtur remittere caducitatem. Partis ſolutio non excuſabit emphyteutam, quia pro parte non rectè ſolvitur. Quâ ratione, uno

hæredum

hæredum pro parte ſua ſolvente, non evitatur commiſſio totius, *argum. l. Haredes 25. §. idem iuris D. Fam. erciſc. & dixi ad D. eod. nu. 78.* Vt nec excuſabit compenſatio, cùm fiat ipſo jure; hîc autem requiratur factum hominis agnoſcentis dominum ſuperio-
20 rem, ſecundùm dicta *ibid. nu* 80. * Sterilitas etiam non excuſabit, quia non datur canon tam ratione fructuum, quàm recognitionis dominij, quod manet & proinde recognoſcendum, quatenus poſſeſſio eſt penes emphyteutam: quæ ſi auferatur, redactâ re in hoſtium poteſtatem, aut aliàs perditâ, liberabitur etiam à canone præſtando emphyteuta, quia non eſt, cujus nomine præſtetur. Vide de hac re tradita *D. eod. nu.* 38.

21 Secunda conditio eſt, ne res alienetur, *l. 3. C. De iure emphyt.* quia intereſt domini, rem apud alium eſſe, propter actionem perſonalem, quam non debet cogi tansferre invitus. Alienationis nomine quilibet actus venit, quo res dominum mutat, ut etiam donationem ſub ea concludi rectè dixeris. Sit tamen alienatio perfecta per traditionem, nam antè cùm res in bonis emphyteutæ maneat, non poteſt dici alienata.

22 Moderatur autem Imperator iſtam alienationis prohibitionem, ut non procedat in venditione, quam permiſit citra metum commiſſionis, quatenus tamen emphyteuta domino venditionem denuntiavit, & ille vel recuſavit emere, vel poſt denuntiationem bimeſtri ſiluit, *d. l. 3. & c. fin. h. t.* Cujus ratio poſita videtur in neceſſitate emphyteutæ, quâ poſſet premi, aut etiam lucri amiſſione: ut non facilè trahatur ad alias alienationis ſpecies, in quibus non eſt eadem ratio. Exceptio enim ex cauſſâ venditionis firmat regulam quoad caſus non exceptos. Debetur autem eo caſu ipſi domino honorarium, non pro lubitu domini petendum, ſed reſtrictum per *d. l. 3.* ad quinquageſimam pretij partem ſive æſtimationis, quod vulgò Laudemium dicitur.

23 Tertia conditio eſt, ut res melior fiat, ſecundùm nomen, & conceſſionis rationem. Dabantur enim olim agri deſerti, & minùs fertiles alijs, ad culturam redigendi, ut in eo peccans, fundum potiùs negligendo, videtur expelli poſſe, *argum. c. 3. in fine h. t. & l. 3. C. Locati.*

TITVLVS XIX.

De Rerum permutatione.

SVMMARIVM.

1. *Permutatio quid, & qualiter fiat.*
2. *Prohibita in rebus Eccleſiæ.*
3. *Etiam in mobilibus Eccleſiæ utilibus. Zoeſius ad Decretal.*
4. *In beneficijs tranſactio quatenus prohibita.*
5. *Spiritualium inter ſe commutatio licita, accedente Superioris auctoritate.*
6. * *An, eâ omiſsâ, ſit obnoxia vitio Simoniæ?*
7. *Tractatus pravius de permutando an ſit licitum?*
8. *Superior quis hîc dicatur.*
9. *Auctoritas Superioris an generaliter & indiſtinctè requiſita?*
10. *Legatus à Latere rectè admittit permutationes.*
11. *Item Capitulum, Sede vacante.*
12. *In beneficio iuris patronatus an & quatenus requiratur conſenſus patroni.*
13. *Beneficium unum cum unito aut pluribus permutabile.*
14. *Beneficia inæqualia rectè permutantur.*
15. *Vti & beneficium, habens fructus cum alio non habente fructus.*
16. *Exceſſus tamen non poteſt compenſari pecuniâ.*
17. *Vt neque in beneficio digniori cum ſimplici tenuiori.*
18. *Inæqualitas in fructibus an ſuppleri poſſit.*
19. *An rectè penſio detur in ſupplementum exceſſus huiuſmodi.*
20. *Beneficium manuale cum alio ſimili permutari poteſt.*
21. *An & beneficium commendatum?*
22. *An ius in re cum iure ad rem?*
23. *An beneficium litigioſum cum alio non litigioſo?*
24. *Quid ſi alter tantùm apparens ius habeat?*
25. *Quid ſi quis ſpoliandus ſit beneficio?*
26. *Penſio an rectè cum beneficio permutetur.*
27. *Beneficium non rectè permutatur cum alio iure ſpirituali.*
28. *Permutationem non impedit gratia exſpectativa.*
29. *Impedit eam reſervatio per Pont. facta.*
30. *Permutationis effectus.*
31. *Reſignatione ab uno factâ, altero recuſante, eſt locus pœnitentiæ.*
32. *An tunc ſit opus novâ collatione?*
33. *In permutatione hac an habeat locum* l. 2. C. De reſcind. vend.
34. *Reſignatio beneficiorum alia libera, alia non libera.*
35. *Reſignationi quæ pacta obſint.*
36. *Reſignatio ab infirmo facta quando teneat.*
37. *Reſignatio publicanda, & intra quod tempus.*
38. *An & ea, quæ fit ex cauſſa permutationis?*
39. *Publicatio quo loco facienda.*

PErmutatio ad contractus Innominatos pertinet; eſtque rei unius ad alteram mutua præſtatio, ut colligitur ex *l. 1. D. h. t.* Non capit initium niſi ex re tradita, cujus dominiū hinc inde transferendum:

ut proinde neceſſe ſit, permutantes ſint rerum domini, neque enim re aliena ſubſiſtit permutatio, *d. l. 1. §. ideoq;* Ex quo apparet, quatenus ab emptione differat.

2 Pertinet ad alienationis ſpecies, *c. Nulli 5. ſup. tit. 13. De reb. Eccleſ. non alien.* ut in rebus Eccleſiæ ſit prohibita, niſi ſubſit cauſſa, & accedat ſolemnitas, de qua *d. tit.* 13. & expreſsè reſcriptum *c. 1. & 2. h. t.* Quo modo accipiendum *c. 6. h. t.* quo diverſarum Eccleſiarum fundi permutantur, ita poſtulante utilitate: quæ colligitur ex eo, quòd res alterius Eccleſiæ alteri ſit magis vicina, atque ita commodior. Vbi etiam declaratur, nihil in ſe involvere indecentiæ, ſuppleri quantitate, quatenus alterius res alteri præponderat, ad ſervandam æqualitatem, ceſſante vitio Simoniæ; cui non eſt locus in permutatione rerum temporalium. Vbi tamen cavendum, ne occaſione jurium ſpiritualium, quibus altera præponderat, aliquid temporale veniat, *d. c. 6. in fine.* Inconſultè facta permutatio à Prælato retractanda, non tantùm à ſucceſſore, *d. c. 2.* verùm etiam ab ipſo Prælato, qui alienavit, ſecundùm tradita
3 ſup. *d. tit. 13. nu. 3. in fine & nu. 4.* * Quæ commutandi prohibitio etiam locum habet in mobilibus, quæ utiles Eccleſiæ; uti mancipijs, quæ non niſi libertatis cauſsâ cum alijs commutanda, nec diſtrahenda niſi fugitiva, *c. 3. & 4. h. t.* quia non utilia.

4 Quantum ad beneficia, in ijs gratuita compoſitio admiſſa, non etiam tranſactio, *c. Super eo ſup. De tranſact.* quòd non ſit extra labem ſimoniacam, uti ibi dictum, ſaltem inita pactione privatâ partium: nam judicis auctoritate aut arbitrariâ poteſtate factam non reprobari facit bonum pacis & utilitatis concurrens, quod eam ſuaſit, *c. Niſi 21. ſup. De præben.*

5 Spiritualium inter ſe commutatio nihil videtur mali includere; veluti beneficiorum, ſi Superioris accedat auctoritas, quam jura paſſim requirunt, *c. Quæſitum 5. h. t.*

6 Vbi Primò dubitatur, An omiſſa Superioris auctoritas permutationem faciat obnoxiam Simoniæ vitio? R. Eſſe, qui jure divino ſimoniacam cenſent, quòd ſecundùm præceptum Chriſti, *Matth.* 16. gratis acceptum non detur gratis, ſed pro alio, quod ſit loco pretij. Verùm hoc ſuſtineri non poteſt, cùm beneficium Eccleſiaſticum ſit quid ſpirituale, ut commutatio unius pro alio, ſi purè fiat, id eſt, ſine adjectione vel reſervatione alicujus temporalitatis, ex vi ſolius juris divini Simonia non ſit dicenda. Quod & jure Canonico dicendum videtur, cùm per hoc fieri nequeat, ut res ſpiritualis habeat veram rationem pretij, in quo conſiſtit ſimoniaca pravitas. Eſt enim de ratione pretij, ut ſit temporale & materiale, quale hîc non eſt beneficium. Nec videtur rectè dici, temporale eſſe admiſtum, ejuſque ratione poſſe eſſe fundamentum Simoniæ prohibitæ: nam temporale illud tantùm acceſſoriè venit, ut non ſit in conſideratione; cùm id tantùm ſpectetur, quod eſt principale, quale hîc eſt ſpirituale. Facit, quòd, ſi permutatio iſta foret ſimoniaca, non poſſet fieri auctoritate Epiſcopi, qui non poteſt diſpenſare ſuper jure communi. Verùm communis opinio habet, eam ſimoniacam, citra auctoritatem Epiſcopi, factam de jure Canonum: per Canones enim taliter fieri prohibita, ut ratione prohibitionis ſit talis, non etiam propriè, quia non intervenit quid temporale pro ſpirituali. Fundamentum ponunt in *d. c. Quæſitum 5. h. t.* quod habet, præbendarum commutationes non fieri de jure, præſertim pactione præmiſsâ, quæ circa ſpiritualia aut ijs adnexa labem ſemper continet ſimoniacam. Vbi pactionem aliqui accipiunt de ea, quâ venit temporale dandum ultra beneficium: quod dici nequit, cùm ejus rei non fiat mentio in *d. c. 5.* nec deciſio ſubjecta reſpondeat, ſcilicet quòd commutationes præbendarum ſint prohibitæ. Ratio prohibitionis per Canones conſiſtit in temporalibus, quæ ſunt adnexa beneficijs, licet acceſſoriè: nam contingit ordinem perverti; acceſſorium magis amari, quàm principale (ut, prô dolor! non infrequens hac in materia) atque ita ejus cauſsâ peccari. Quod vult avertere Eccleſia, prohibendo, ne aliàs habeatur rata commutatio, quàm auctoritate Epiſcopi. Vid. Azor. *Inſtit. Moral. p. 2. lib. 7. c. 29. qu. 2. & 3.* Suarez *De Simonia lib. 4. c.* 31. & 32. Leſſ. *De Iuſt. & iure lib. 2. c. 35. Dubit. 3. & Dub. 4. nu.* 30.

Q. II. An ergò non liceat partibus inter 7
ſe priùs tractare negotium de permutando? R. Poſſe videri, non licere, per *d. c. 5.* ubi propter pactionem præmiſſam dicitur commutatio labem continere Simoniæ: quod videtur velle Innoc. *d. c. 5.* Verùm dicendum, nihil habere mali tractatum prævium de permutando, quandoquidem ille non ponat conſummationem actus, ſed præparationem tantùm; quæ moraliter loquendo prohiberi nequit, ſi permutationem permiſſam velimus. Nihil obſtat *d. c. 5.* quia reprehendit actus conſummationem propriâ auctoritate. Quò facit *c. 8. h. t.* in quo Pont. non tam improbat tractatum permutandi, quàm permutationem ab altera parte completam. Imò licitum etiam eſt partibus, permutationem ipſam concludere, præbendo mutuum conſenſum, in ordine tamen ad conſenſum Prælati, ut colligitur ex *c. 1. eod. in 6. & Clem. 1. eod.* etiam cum obligatione de perſeverando in ejuſmodi conſenſu; quia nihil habet iſta res mali aut prohibiti, non ſecluſâ auctoritate Prælati, per quem res conſummetur, & in cujus manus reſignatio facienda venit, non etiam immediatè in manus partis, à qua non poſſet accipi beneficium citra vitium,

quia non

quia non foret collatio Canonica, *c. 1. De R. I. in. 6.* Vid. Silveſt. in *Summa V. Permutatio 2. qu.* 5. Azor. *d. c.* 29. *qu.* 18. Suarez *d. c.* 32. *nu.* 8.

8 Q. III. Quis hoc caſu ſit Superior? R. Paſſim mentionem fieri approbationis per Epiſcopum faciendæ, *d. c. 5. & c. un. eod. in 6.* Cujus ratio eſt, tum quòd nemo ſe liberet propriâ auctoritate, aut renuntiet beneficio, niſi coram ſuo Superiore; tum præcipuè, quia ad Epiſcopum ſpectet beneficiorum collatio jure communi, ut ipſius ſit, providere, fiat dignis, etiam ex cauſſa permutationis. Vbi nomine Epiſcopi videtur venire omnis ille, qui habet juriſdictionem Epiſcopalem, etiamſi Epiſcopus non ſit. Verùm cùm præcipua ratio in eo conſiſtat, quòd non poſſit novum beneficium obtineri citra collationem Canonicam, *d. c. 1. De R. I. in 6.* qualis eſt, quæ facta per eum, ad quem collatio ſpectat; ſpectet autem non rarò etiam ad inferiores, uti Decanum, Capitulum, & alios: videtur eorum ſufficere auctoritas ad concludendam & exſequendam permutationem, quòd eatenus cenſeantur habere Epiſcopalem juriſdictionem Quæ ſententia probatur *c. un. eod. in 6.* quod tantùm dat Epiſcopo auctoritatem approbandi permutationem beneficiorum, quorum collatio ad ipſum ſpectat: ut, ſi non ſpectet, requiratur collatoris ordinarij conſenſus, qualis cùm poſſit eſſe inferior, ſecundùm dicta, videtur ejus approbatio ſufficere. Et hæc ſententia apparet valde veroſimilis, prior tamen quia communior, etiam in praxi tutior: niſi conſuetudo præſcripta inferiori collatori licentiam conceſſerit; quæ valida eſt, cùm ſecundùm omnes juriſdictio præſcribi poſſit. Aliàs, ceſſante conſuetudine iſtâ, approbatio permutationis facienda per Epiſcopum; collatio autem per eum, ad quem de jure vel conſuetudine ſpectat. Vid. Azor. *d. c. 29. qu. 4.* Suarez *d. c. 32. nu. 9.* Leſſ. *lib. 2. c. 34. Dub. 36. nu.* 196. Garſ. *De Benef. p. 11. c. 4. nu. 68. & ſeqq.*

9 Q. IV. An approbatio iſta per Superiorem generaliter ſit requiſita, citra exceptionem? R. Innoc. in *d. c. Quæſitum 5. h. t.* excipere permutationem beneficiorum ejuſdem Eccleſiæ, modò eodem ordine cenſeantur, & non ſpectent ad alicujus inveſtituram: verùm non fundari ratione iſtam opinionem; tum quia prohibitio eſt generalis; tum maximè, quia quoad titulum non poteſt fieri permutatio propriâ auctoritate, cùm nemo poſſit ſe privare titulo, aut etiam eum adquirere ſine Prælati conſenſu, ut adquiſitio ſit Canonica. Quantum ad præbendam adnexam, illa non poteſt ſeparari à titulo privatâ auctoritate. Et ita communiter receptum per Doct. *d. c. 5. & Clem. unicâ eod.*

10 Legatus à latere, cùm ſit loco Ordinarij, ſecundùm dicta ſup. *De officio Legati,* quin poſ-
ſit permutationes admittere, non eſt dubitandum. Non etiam Vicarius generalis Epiſcopi, niſi ex ejus mandato, ut eſt colligere ex ijs, quæ dicta ſunt ſup. *De officio. Vicarij & c. 2. eod. tit. in 6.* * Capitulum hoc poſſe, Sede vacante, 11
patet ex eo, quòd ſuccedat in juriſdictionem Epiſcopalem. Azor. *d. c. 29. qu. 4. verſ. Dubitatur,* Garſ. *late d. c. 4. nu. 75. & ſeqq.*

Q. VI. Quid ſi beneficium ſit obnoxium 12
juri patronatus, an requiratur conſenſus patroni? R. Requiri, per *c. Nobis 25. inf. De iure patron.* Innoc. *ad d. c. 5. h. t.* Felin in *c. Cùm Bertholdus 18. nu. 15. ſup. De re iudic.* ne ei in ſuo jure præjudicetur: omiſſio tamen ejus conſenſu non tam irritam ponit permutationem, quàm potiùs irritandam, *arg. c. Quod ſicut 28. ſup. De elect.* Idque ſi intra tempus conceſſum præſentationi reclamaverit, ut tradit Guido Papæ, *Deciſ.* 374. Et hoc, niſi fraus directa in perniciem patroni cauſſet nullitatem, etiam non ſecutâ ſententiâ declaratoriâ, ut vult D. Wameſ. *hic Conſ. 340. alios citans,* quòd illa non tam favorem mereatur, quàm odium. Quòd ſi abſque juſta cauſſa patronus conſentire recuſaverit, & tendat permutatio in commodum Eccleſiæ, videtur Superior poſſe auctoritatem ſuam præſtare, neglecto patrono. Abbas in *d. c. 5. nu. 7. h. t.* Quod faciliùs procedet in patrono, vel eo, ad quem ſpectat nominatio ſive electio, tam Clerico quam laico; nam illi faciliùs præjudicatur, quàm huic. Vide pleniùs tractatam hanc quæſtionem per Garſ. *De Benef. p. 11. c. 3. nu. 12. & multis ſeqq.*

Ex dictis patet, requiri utrinque benefici- 13
um, ſive unum, ſive plura; nam unum cum pluribus poſſe permutari nullibi eſt inhibitum. Neque enim pluralitas quidquam vitij ponit quoad hanc materiam, *c. 6. ſup. De elect. ubi* Abbas *nu.* 4. quandò ſcilicet ſimul haberi Ordinarij conceſſione poſſunt, ut dictum ſup. *De præben.* Nam ſi ſint incompatibilia, & habeantur ex diſpenſatione Pont. ſecus dicendum, quòd diſpenſatio non tranſeat de perſona ad perſonam, *c. Sanè inf. De privil.* Vt ſit neceſſaria Pontificis diſpenſatio iterata. Azor. *d. c. 29. qu.* 12.

Beneficia inæqualia rectè permutantur, nec 14
quidquam obſtat inæqualitas, ſive quoad temporalia, ut quia unum ſit pingue, alterum tenue; ſive quoad ſpiritualia, ut quia unum habeat adjunctam dignitatem, non etiam aliud, aut quia unum ſit curatum, alterum verò ſimplex; cùm non agatur de dignitate beneficij, ſed tantùm de commutatione ſpiritualium nudè & purè, quæ juſta eſt, accedente Superioris auctoritate, cùm, ut ait Zabarella in *Clem. 1. nu. 10. h. t.* eadem in omnibus ſit ratio. Vid. Azor. *d. c. 29. qu. 15.* Suarez *d. lib. 4. De Simonia c.* 34.

Quod adeò procedit, ut beneficium non 15
habens

habens fructus cum alio fructus habente rectè permutetur; cùm non curetur de fructibus, ſed tantùm agitur de jure ſpirituali, cujus fit permutatio. Nec poterit præſumi fraus, cùm ex generali regula nemo præſumatur malus, niſi probetur, & cuilibet uti jure ſuo liceat, Ioan. Andr. in *c. 1. nu* 6. *eod. in* 6. ſi aliud nihil concurrat, quod fra dem faciat poni, ut ſi morti vicinus aut ſenex permutet pingue cùm tenui, *c. fin. De renuntiat. in* 6. Azor. *d. qu.* 15. *verſ. Verum id in dubio verſatur.*

26 Cæterùm id certum eſt, exceſſum ſive inæqualitatem in re ſpirituali non poſſe ſuppleri vel compenſari pecuniâ, aut aliquo donu temporali; cujus in promptu eſt ratio, quia ſpirituale venderetur pro temporali, quæ res ponit veram materiam Simoniæ, ut dicetur inf. *De Simonia*: nihil hic faciente Prælati auctoritate, quæ vitium tollere nequit. * Quam &
17 poneret commutatio dignioris beneficij tenuis cum ſimplici pinguiori, habitâ compenſatione exceſſus dignitatis in uno ad exceſſū fructuum in altero; quæ aliàs ne quidem in foro exteriori præſumi poterit, ſi rectâ intentione nudè & purè fiat permutatio in manibus Superioris, Suarez *d. c.* 34. *nu.* 3.

18 Quæſtio tantùm eſt, An ſupplere liceat inæqualitatem in fructibus per pecuniam, aut quid temporale? R. Poſſe id videri primâ facie, cùm non tam habeatur ratio ejus, quod eſt ſpirituale, quàm quod temporale. Non obſtante, quòd uno actu & contractu utrimque fiat, quia ſeparata eſt intentio, juxta *c. Ad quaſtiones* 6. *h tit.* ubi in permutatione Eccleſiæ cum Eccleſia abundantia poſſeſſionum unius ſuppleri poteſt ex parte alterius, quæ deficit, pecuniâ. Verùm hujuſmodi ſupplementū ſpectat ad pactiones, in ſpiritualibus prohibitas, ut labem ſapientes ſimoniacam, *d. c.* 5. *h. t. & c. fin. ſup. De pact.* præcipuè cùm pretium interveniat, quod ſapit emptionem. Nec facit, quòd intentio agentium ſit, non dare illud pro beneficio, quatenus quid ſpirituale, ſed quatenus habet fructus, qui temporales ſunt: nam iſta intentio non facit, quò minùs pars illa fructuum ſupplendo ematur, quatenus adnexa ſpirituali titulo; ut illâ venditâ, non poſſit non videri venditus titulus, & ſic res ſpiritualis; cùm qui connexorum alterum emit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum relinquat, ut rectè ait Paſchalis Pont. in *can. Si quis obiecerit* 1. *q.* 3. Facit, quòd eadem ſit ratio partis & totius. Non poteſt autem ratione ſimplicis renuntiationis accipi compenſatio in re temporali, ratione fructuum, ut notum eſt; nam hoc eſſet vendere rem ſpiritualem, ut nec partis fructuum compenſatio etiam ex cauſſa permutationis ſit licita. Nihil faciente ſuperioris Prælati auctoritate, quæ vitium non tollit, ut apertè habet textus in *d. c.* 5. Non obſtat *d. c.* 6. *h. t.* quia tantùm loquitur de commutandis Eccleſijs quoad proprietatem, qua in re rectè & citra vitium ſuppletur pecuniâ defectus in poſſeſſionibus alterius, cùm tantùm veniat temporale pro temporali, Covarr. 1. *Var. c.* 5. *nu.* 9. Adde Suarez *d. c.* 34. *nu.* 4. *& ſeqq.*

Alia eſt quæſtio, An Pontificis auctoritate 19
citra vitium penſio veniat in ſupplementum exceſſus fructuum alterius beneficij? R. Videri ſpirituale pro temporali etiam hoc caſu commutari, non citra vitium, quod per Pontificiam poteſtatem honeſtari nequit. Dicendum tamen, ceſſare vitium, non tantùm quoad jus poſitivum, cui non eſt ſubjectus Pont. R. cùm ſit ſupra jus à ſe poſitum, verùm & quantum ad jus divinum, quia cenſetur fructus ſeparare à beneficij titulo, ut poteſt; Navar in *Manuali* 23. *nu.* 109 atque ita pro fructibus, qui ſunt quid merè temporale, penſionem in pecunia dandam admittere, quod omninò vacuum à labe: & hoc non tamquam in pretium renuntiationis, ſed tantùm diſpenſatoriè, in vitæ ſubſidium ejus, qui pinguius dimiſit. Cujus ratio conſiſtit in ſumma poteſtate circa beneficia, quæ eſt ſummo Pont. non etiam alijs inferioribus. Vid. Suarez *d. c.* 34. *nu.* 15. 16. 17. Garl. *De Benef. p.* 1. *c.* 5. *nu.* 344.

Sed & aliæ hîc quæſtiones circa eamdem 20
materiam permutationis moveri ſolitæ: ut in primis, An beneficium manuale permutari queat? R. Rectè commutari cum alio manuali, cùm nihil ſit, quod impediat. Nam qui ea obtinent, jus habent in beneficijs iſtis, antequam priventur, nec eſt in uno major privationis cauſſa, quàm in alio. Azor. *d. c.* 29. *qu.* 9. Cum vero beneficio non videtur permutari poſſe; cùm non contineat jus perpetuum, ut beneficij loco non habeatur, ut dictum ſup. *De præbendis nu.* 2. *&* 54. Eſt tamen quid ſpirituale, licet diverſi ordinis, ut non requiratur permutatio inter ſpecies ejuſdem ordinis, Suarez *d. lib.* 4. *c.* 33. *nu.* 6.

Secundò, An commendatum beneficium 21
permutetur? In perpetuum commendata videri poſſe commutari, quia ſint loco tituli, non etiam ad tempus tantum commendata, juxta *c. Nemo* 15. *De elect. in* 6. cùm ij, quorum ſunt, jus & titulum non habeant, ut transferre nequeant, quia nemo transfert niſi rem ſuam: & deinde non habeant niſi ſibi commendata, quod perſonale eſt, ut in alterum id juris non transferant. Auctoritate tamen ejus, qui commendavit, hoc fieri poſſe, adſerit Abbas in *c. Cum olim* 7. *nu.* 3. quem Azor. ſequitur *d. c.* 29. *qu.* 11, quia videtur alteri idem jus concedere.

Tertiò, An jus in re cum jure ad rem per- 22
mutetur? R. Id non licere, ex eo, quòd jus ad rem non ponat beneficium, ſed tantùm ſpem.

Rebuff.

Rebuff. in *Praxi p. 2. tit. De permutat. nu. 23.* & tantùm ſit licita permutatio beneficiorum quæſitorum, non etiam quærendorum. Navar. *Conſ. 43. nu. 2. De Simonia, ubi addit communem hanc ſententiam eſſe.* Quod maximè videri poſſet in gratijs exſpectativis & nominationibus, ut inter ſe non commutentur, propterea quòd licet ponant jus, non tamen beneficium. Et probatur *c. 1 hoc tit.* in verbis, *ſuà beneficia permutare*, ubi dictio, *Sua*, requirit jus adquiſitum: ut hæc permutatio non tam fieri nequeat, quia ſimoniaca, cùm utrimque ponuntur ſpiritualia, quàm quia iſta jura ſunt perſonalia, non excedentia perſonam ejus, cui conceſſa, nec etiam cauſſam, *c. Cui de non ſacerdotali 27. De præb. in 6.* Quo modo ſi conceſſa ſit tranſlatio gratiæ aut nominationis, accedente Superioris auctoritate, nihil videtur contineri ſimoniaci aut illiciti. Et videtur hoc probari per text. in *c. Ad audientiam 21. ſup. De reſcript.* ubi pro gratia exſpectativa accipiens beneficium non notatur ut ſimoniacus: & hoc tenet ibi Felin. *nu. 11. in fine*, & Bald. *nu. 5.* Vid. Suarez *d. lib. 4. c. 31. n. 19.* Leſſ. *d. c. 34. Dub. 36. n. 199.*

23 Quartò, An litigioſum beneficium cum alio non litigioſo permutetur? R. Aliquos id negare, quòd res litigioſa, quamdiu lis pendet, nequeat alienari: & deinde propriè non ſit ſua. Si tamen fiat commutatio, ceſſante fraude, & non in potentiorem, videtur teneri is, cujus erat litem proſequi, quia ante litem peractam non poteſt videri plenè tradidiſſe: ut eo evicto alter ad beneficium ſuum redeat, cùm defectu materiæ nulla ſit permutatio. Petr. Greg. *Syntag. lib. 57. cap. 17. nu. 33.* Flamin. *De reſignat. benef. lib. 2. q. 3. in princ.* Rebuf. in *Praxi De permut. nu. 33.* Azor. *d. c. 29. q. 5.*

24 V. Quid ſi alter apparenter tantùm beneficium habeat, non etiam verè? R. Non tenere permutationem: nam titulus coloratus, quo beneficium obtinetur, non dat jus, nec impedit nullitatem, ut ponatur defectus materiæ. Quo modo beneficia, quæ de jure vacant, etſi de facto obtineantur, non tamen commutantur. Nihil faciente conſenſu partis, qui hac in re non ſupplet vitium, ſed aperiret viam fraudibus, faceretque collationem fieri à Superiore per errorem, qui eam aliàs non erat facturus.

25 VI. Quid ſi ſpoliandus quidem aliquis ſit beneficio, necdum tamen ſpoliatus? Dicendum, ante privationem, licet ex crimine aut aliàs futuram, rectè fieri permutationem, propterea quòd jus circa beneficium adhuc illi ſit ſalvum, ut in alium rectè transferatur ante ſubſecutam privationem, per quam demùm jus ad beneficium aufertur, *c. Commiſſa 35. De elect. in 6.* Rota *Deciſ. 186. in antiqq.* Et ita in terminis tenet Oldrad. *Conſ. 203. nu. 1.* non promotos ad Eccleſiam parochialem intra annum, poſſe ante lapſum ejus permutare cum alio citra fraudem. Vid. Azor. *d. c. 29. qu. 25. ubi alios citat.*

VII. An penſio cum beneficio rectè per- 26
mutetur? R. Si penſio ſit erecta in titulum beneficij, nihil vitij habere permutationem, cùm talis penſio ſit beneficium, ſecundùm tradita à Garſia *p. 5. c. 5. num. 5.* & Azor. *p. 2. lib. 8. c. 5. qu. 5.* Aliàs communiter teneri, non valere permutationem, imò ſimoniacam eſſe, quòd tamquam temporalis judicetur, ut dicetur inf. *tit. De Simonia.* Et hoc omninò, quando eſt penſio temporalis; nam ſi ſit ſpiritualis, data quippe loco beneficij, videtur permutatio permitti poſſe, ſaltem per Pont. qui aliquid ſpiritualitatis habet; ut non ſit prohibita jure divino, ſed tantùm humano, ſupra quod eſt Pont. Non datur idem auctoritati Epiſcopi, quia illi non eſt permiſſum permutationes admittere niſi beneficiorum; quale non eſt penſio, quia non continet jus perpetuum.

VIII. An beneficium rectè permutetur 27
cum alio jure ſpirituali, ut patronatus, decimarum? R. Minimè; quia licet hæc aliquatenus ſpiritualia ſint, tamen diverſi ordinis à beneficijs, ut non poſſit videri eorum inter ſe permutatio licita. Azor. *d. c. 29. qu. 22.* Suarez *d. lib. 4. c. 35. n. 14 & ſeqq.*

IX. An permutationem impediat exſpe- 28
ctativa gratia per Pont. alicui conceſſa? R. Eam non impediri, *reſcriptum c. 1. eod. in 6.* cùm permutans jure ſuo utatur, & exſpectativa competat ad ea, quæ liberè vacant. Adeò ut vacans ex cauſſa permutationis neutiquam veniat conferendum illi, cui conceſſa gratia, ſed illi, in cujus gratiam facta reſignatio ex
cauſſa iſta. * Reſervatio beneficiotvm per 29
Pont. facit permutationem ſubſecutam nullam: ut permutantibus liceat ad beneficia reſignata ex iſta cauſſa redire, quia non potuit vacans per Epiſcopum conferri, *c. Si beneficia 2. De præb. in 6.* ubi hoc datum ignoranti, idque, ne juſta ignorantia alicui præjudicet. Vid. Azor. *d. c. 29. qu. 10.* Vt ſcienti reſervationem & permutanti non videatur idem concedendum. Beneficia unita non rectè permutantur, quia non ſtant per ſe, & diriguntur ſecundùm illud, cui unita. Azor. *d. loco qu. 7.*

Effectus permutationis eſt, quòd, ſubſecu- 30
tâ reſignatione in collatoris manus, verè vacent beneficia, ſecundùm rigorem, & potuerint alteri, quàm permutanti, conferri, *c. 1. eod. in 6.* Vetuit tamen Pont. reſignantes ſpe ſuâ fraudari; qui aliàs non erant reſignaturi, *Clem. 1. h. t.* Deinde non eſt libera reſignatio iſta, ſed ſub conditione facta, quam vult ſervari Pont. ab ijs, in quorum manibus facta. Vbi

alteri

alteri compermutantium, qui ſuum reſignavit beneficium, incumbit urgere alterum ad reſignandum, qui aliàs reſignatum cum ſuo retineret: ſicut evenit, quando reſignans ante implementum alterius moritur. Rebuff. in *Praxi De permut. nu.* 12. Azor. *d. c.* 29. *qu.* 21.

Quid ſi reſignatione ab uno factâ, alter re-
31 ſignare recuſet? R. Cùm contractus hic ſit de genere innominatorum, eſſe admiſſam pœnitentiam: ut etiam poſſit cogi ad permutationem complendam is, à cujus parte ſtat; non tamen præcisè, ſed tantùm quòd datum condicendum veniat, *l.* 4. *&* 5. *C. h. tit. l.* 1. *D. eod.* Perficitur enim permutatio, non nudo conſenſu, aut etiam alterius implemento, ſed utrinſque. Rectè tamen revertitur ad ſuum beneficium, qui reſignavit, propter conditionem, quæ ſubeſt, ſi non ſuſpenſivam, ſaltem reſolutivam, idque per condictionem cauſſa datâ, cauſsâ non ſecutâ. Atque ita in *c.* 8. *h. t.* mandat Pont. reſtitui beneficium reſignanti in prædicto caſu, quòd decepto ſit ſubveniendum, etiamſi alteri ſit collatum; nam, ut reſignatio reſolvitur, ita & collatio.

Ubi alia quæſtio eſt, An opus ſit novâ col-
32 latione? R. Controverſam hanc eſſe quæſtionem, & pleroſque exiſtimare, novâ collatione opus non eſſe, ſed viam reditus eſſe liberam, ut circuitus & ambages evitentur. Rationem fundamentalem ponunt in conditione, quæ ſubeſt, quâ non purificatâ habetur actus, ac ſi non eſſet initus, atque ita beneficium manſiſſe penes reſignantem, ſecundùm ea, quæ traduntur de conditionis natura & vi, ut in *c. Si beneficia* 20. *De præb. in* 6. in verbis, *liberè revertatur.* Quam opinionem tenet Ioan. Andr. in *c.* 1. *h. t. in* 6. Boerius *Deciſ.* 97. & alij, quos laudat Flamin. *Tract. De reſig. benef. lib.* 1. *qu.* 14. *nu.* 6. D. Wameſ. *Conſ.* 340. *nu.* 32. *h. t. & Conſ.* 341. *nu.* 8. Garſ. *p.* 11. *c.* 4. *nu.* 6. Iuri tamen conformior, & à pluribus approbata contraria ſententia, ſcilicet novâ collatione opus eſſe. Cujus ratio eſt in reſignatione beneficij, per quam, licet ex cauſſa permutationis, inducitur perfecta ac vera beneficij reſignati vacatio; cùm potuerit poſt reſignationem alteri conferri, ut colligitur ex *d. Clem.* 1. *h. t.* ubi aliàs fruſtrà prohiberetur, ne collatio alijs fiat, quàm permutantibus: ut non poſſit reſignans propriâ auctoritate illud occupare, manuſque illi injicere, citra intruſionem, vitioſamque occupationem. Ut neceſſariò petenda ſit collatio nova à Superiore: quem non decet eſſe difficilem, ut decepto ſuccurrat; aliàs propriâ auctoritate occupans non evitabit pœnam, de qua in *c. Eum qui* 18. *De præb. in* 6. Facit pro hac parte *l.* 1. *D. h. t.* in qua illi, qui tranſtulit rem in alterum ex hac cauſſa, ſi alter ſuam rem transferre recuſet, non eſt ſalva vindicatio, ſed condictio. Hujus ſententiæ, uti dictum, ſunt plures, quos refert Felin. *ad c.* 6. *nu.* 10. *ſup. De except.* Redoan. *de Simonia c.* 10. *nu.* 28. Flamin. *d. loco nu.* 12. Wameſ. *d. Conſ.* 340. *nu.* 43. Idque ad evitandam intruſionem. Atque hanc partem judicat tutiorem Rebuff. in *Praxi tit. De rer. permutat. nu.* 16. & plus habere probabilitatis adſerit Azor. *d. c.* 29. *qu.* 21. *in fine.* Nihil facit, quòd videatur facta reſignatio ſub conditione, ut & alter reſignet; nam ea non eſt tam ſuſpenſiva, quàm reſolutiva, quæ non facit, quò minùs reſignatio ſuum ſit ſortita effectum, licet decepto ſuum jus ſit reſtituendum per judicem, imò potiùs ob cauſſam ſit facta, qualis non impedit tranſlationem dominij, quod non vindicandum, ſed condicendum, ſecundùm *d. l.* 1. Non etiam obſtat *d. c.* 20. *in V. liberè revertatur,* quia hoc non accipiendum, quaſi propriâ auctoritate, ſed auctoritate ſuperioris, juxta *c.* 1. *De R. I. in* 6.

Poſtremò non obſtant allegata à Boetio Epone, *Tract. De Saturnina Benef. permut. nu.* 308. *& ſeqq.* ubi pluribus conatur probare, licere reverti ad beneficium ſine nova collatione; quæ tamen æquitatem potiùs ſapere, quàm aliquam juris rationem videntur. Adfert Primò pro ratione, quòd iſti permutationi ſubſit conditio, ante quam impletam actus ſit imperfectus, uti certum eſt. Verùm illa conditio tantùm eſt tacita, & in mente retenta, ut nihil operetur, nec facit actum conditionalem, *l. Conditiones* 99. *D. De condit. & demonſt.* Et deinde eadem ineſſet jure civili in ſimili ſpecie permutationis: tamen certum eſt, quòd non tam vindicetur res eo caſu, quàm potiùs condicatur. Condicere autem eſt actionis perſonalis. Non rectè dicit condictionē ijs quoque competere, quibus eſt rei dominium, *l.* 4. *§. fin. D. De reb. cred.* ubi qui dominus eſt pignoris, utitur condictione; neque hoc mirum, quia creditor ſoluto debito pignus non reſtituens furti vitio obnoxius; aliàs non datur condictio domino, ut conſtat *Inſtit. De actionib. §. Sic itaque diſcretis.* Secundò, Pactum legis commiſſoriæ & addictionis facit ipſo jure reſolvi emptionem, & ſine traditione reverti ad venditorem, ergò &c. Reſp. Ibi eſſe expreſſam conditionem, quæ id ipſum operatur: non enim ponit actum conditionalem, eique lex eam vim addidit, non etiam tacitæ, *d. l.* 99. quia facit, quòd ejuſmodi ſubintellecta conditio faciat reſignantem non tam per ſe repetere poſſe, quàm ſuperioris auctoritate ſibi reſtitui facere, *d. c. pen. h. t.* quod malè pro ſe adducit Boetius. Quod præterea addit, æquitatis intuitu potiùs cenſeri factam permutationem ſub conditione, quàm ſub modo, parum agit, quia iſta æquitas non operatur aliud, quàm quatenus verbis expreſſum eſt, aut lege canoneve inductum.

Unum hîc ſupereſt quærendum, An in
permutatione 33

permutatione beneficiorum habeat locum, *l. 2. Cod. De reſcind. vend. & c. 3. & 6. ſup. De empt. & vend.* R. Communiorem opinionem eſſe, non habere, quòd in ijs, quæ ſpiritualia ſunt, non habeatur ratio æſtimationis, imò non poſſit defectus unius beneficij ſuppleri per pecuniam aut penſionem; ſiquidem vera ſimonia committeretur, dato aliquo temporali, in compenſationem rei ſpiritualis ſeu defectus redituum alterius beneficij, ut dictum ſuprà *hoc ipſo tit. nu.* 16. Ita rectè Covarr. *Var. Reſ. 1. c. 8. nu. 8. verſ. Vltima ratio.* Nihil facit pro parte contraria, quam tenet Calderin. *Conſ. 4. De rer. permut.* in quam videtur inclinari Pinellus *ad d. l. 2. p. 1. c. 3. nu. 15. c. Ad quæſtionem 6. h. tit.* nam quòd ibi compenſatio per pretium admittatur, eſt, quia agitur non de Eccleſiarum permutatione, ut ſunt beneficia, ſed quoad proprietatem, in qua, quatenus unius poſſeſſiones præpondetant, refuſio quantitatis licita, citra ullum vitium, ad ſervandam æqualitatem.

Permutatio non fit ſine reſignatione, id eſt
34 ceſſione beneficiorum hinc inde, de qua dictum aliquid ſuperiùs, *ad tit. De renuntiat.* ſcilicet eam aliam eſſe tacitam, aliam expreſſam. Alia item eſt libera, quà ſine ulla conditione, nullius reſpectu, quis reſignat, aut ſe abdicat ſuo beneficio, quod liberè pro lubitu conferri poteſt à Superiore: alia non libera, quæ continet conditionem, aut cauſſam, veluti permutationis. Eam licitam eſſe patet, quòd permutatio ſit licita; & Pont. exprèſsè reſcripſerit, *Clem.* 1. *h. t.* beneficio reſignato ex iſta cauſſa alijs, quàm permutantibus, conferri inutiliter. Vt & ea, quæ fit in favorem tertij citrà permutationem, ſit licita dicenda, facta non tantùm in manibus Pont. ſed & Ordinarij, ſi non ſit pactum aliquod ſubjectum, quod vitiet reſignationem. Amicitia, quæ illam cauſſat, nihil inducit vitij; cùm & cognatis rectè conferantur beneficia, ſi tamen ſint idonei, ut dictum ſuprà *De præb. nu.* 34.

35 Pactum, vel modus, quo obſtringitur ſuperior alteri non conferre, quàm ei, in cujus favorem fit reſignatio, facit eam ſimoniacam, *c.* 5 *h. t.* Quo modo & illa improbata, quæ habet clauſulam, *Non aliàs nec aliter, aut alio modo.* Sic & penſio nec rectè reſervatur, uti nec rectè fit, cum regreſſu, acceſſu vel ingreſſu, niſi coram Pont. qui purgat vitium: cujus præſentià non indiget ea, quæ facta ſimpliciter, in favorem tertij, qua de re infrà *De Simonia.*

36 Ab infirmo facta reſignatio, ut valida maneat, nec reſolvatur, opus eſt. reſignans ſupervivat viginti dies, etiam ex cauſſa permutationis; cujus ratio allata ſuprà *De renuntiat.*

37 Oportet etiam reſignatio publicetur, ea quidem, quæ in Curia fit, intra ſex menſes, à die ſupplicationis oblatæ computandos, ſi beneficium citra montes fuerit, ſin ultra montes,

Zoeſius ad Decretal.

intra novem menſes: ea verò, quæ fit extra Curiam, coram locorum Ordinarijs, intra tres menſes, ex Conſtitut. Gregorij XIII. Alioquin ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius ceperit poſſeſſionem, beneficium cenſebitur vacare per obitum, & collatio facta reſolvetur, ſecundùm Reg. Cancellariæ De publicandis reſignationibus, ubi Gomeſ. & Rebuff. Vid. Azor. *p. 2. lib. 7. c. 24.*

Quæri poſſet, An eâ publicatione ſit opus 38
in reſignatione facta ex cauſſa permutationis? R. Videri, non requiri, ex eo, quòd publicatio deſideretur ad evitandas fraudes, quæ in clandeſtinis renuntiationibus ſunt obviæ, non etiam in permutationibus. Deinde quòd in dicta Reg. fiat mentio tantùm reſignantium ſimpliciter, non etiam ex cauſſa permutationis, quæ non eſt ſimplex, ſed qualificata. Facit argumentum ſumptum à donatione, quæ ſimplex requirit inſinuationem, ſi excedat ſummam quingentorum ſolidorum, non etiam remuneratoria, uti tractatum *D. De donationib, nu. 41. & ſeqq.* Contrariâ tamen ſententia poſſit videri probabilior, quòd verbum, Reſignatio, non tam referatur ad eam, quæ fit in favorem, quàm & ad eam, quæ fit ex cauſſa permutationis. Deinde eadem ratio evitandæ fraudis ſubeſt etiam in reſignatione ex cauſſa permutationis, in qua non minùs occultæ & ſimulatæ reſignationes poſſent cauſſare intruſionem, in grave animarum periculum. Atque ita in Conſtitutione Gregorij XIII. fit etiam mentio reſignationis ex cauſſa permutationis, quam citat Flamin. *De reſignat. benef. lib. 11. q. 2. nu.* 4 Vide Azor. *d. c. 24. qu. 7.* Garſ. *De Benef. p. 11. c. 3. §. 4. nu. 273. & ſeqq.*

Facienda autem publicatio in loco beneficij, 39
ſive reſignatio fiat in Curia, ſive extra. Flamin. *d. lib. 11. q. 6. nu. 2.* Et quidem in ipſa beneficij Eccleſia, inter Miſſarum ſolemnia, ſecundùm *d. Conſtit. Greg.* XIII. Quod tutius eſt; licet & valeat, ſi fiat in porta Eccleſiæ, die ſolemni, & populo conveniente ad Miſſarum ſolemnia, quòd per eam ſufficienter res innoteſcat, & fraudes evitentur. Flamin *d. loco nu.* 21. Sed & in ipſa publicatione exhibendæ litteræ Apoſtolicæ deſuper confectæ, ſecundùm modum & formam dictâ Conſtitutione præſcriptam, quæ ſemper & ubique obſervari præcipitur, nec alia, vel æquipollens ullo modo admittitur. Azor. *d. c. 24. qu. 8.*

TITVLVS XX.

De Feudis.

SVMMARIVM.

1. *Feudi origo, etymon, definitio.*
2. *Infeudatio rei Eccleſiaſticæ prohibita.*
3. *An & rei in feudum dari ſolitæ?*
4. *An ſi iuraverit Prælatus non infeudare?*
5. *Dominus ex feudo ſibi oppignorato fructus perceptos non computat in ſortem.*
6. *Licet etiam fructus excedant ſervitia.*
7. *Quod tamen fallit certis caſibus.*

1 INter alienationis ſpecies eſt Feudum non à Romanis originem trahens, ſed ex moribus, ut videtur, Longobardorum Etymon nominis à Fide ſeu Fidelitate deductum. Varia ejus traditur definitio minùs commoda. Videtur rectè definiri uſuſfructus quidam rei immobilis ſub conditione fidelitatis. Non malè uſuſfructus ponitur loco generis, cùm per feudum acquiratur jus utendi, fruendi re alienâ, ſalvâ ejus ſubſtantiâ: quæ eſt definitio uſuſfructus, ut definitum ei conveniat. Non tamen negandum, multa eſſe in Feudo, quæ non ſunt in uſufructu; ut quòd transferat utile dominium; morte poſſidentis non finiatur, ſed in generationes certas, certaſve perſonas, ut maſculos tantùm, tranſeat, quibus deficientibus redeat ad eos, à quibus profectum: ad quos & ex alijs cauſſis redit, ut refutatione vaſalli, commiſsâ per eum feloniâ; quo verbo notatur improbitas & ingratitudo vaſalli in dominum, qua de re latè in libris Feudorum.

Continet omninò ſpeciem alienationis, cùm ſecundùm definitionem, tranſeat uſuſfructus perpetuus in vaſallum, cum detrimento Eccleſiæ, qui eſt inter alienationes prohibitas, *l. Iu-*
2 *bemus* 14. C. *De SS. Eccleſ.* * Imò ipſa infeudatio rei Eccleſiaſticæ ſpecialiter prohibita, *Extravag. Ambitioſæ De reb. Eccl. non alienan.* niſi concurrant ea, quæ ſunt requiſita ad juſtam alienationem, de quibus ſuprà *Tit.* 13.

3 Unde quæri hic poſſet, an iſtis opus ſit in conceſſione feudali rei in feudum dari ſolitæ, quæ ad Eccleſiam reverſa? R. Non eſſe quæſtionem, an poſſit concedi, ultimo poſſeſſore adhuc ſuperſtite, quia necdum vacat, ut non videatur quid Eccleſiaſticæ rei transferri, *c.* 7. *ſup. De his quæ fiunt à Præl.* ſed tantùm eſſe quæſtionem, ſi per mortem ultimi feudatarij feudum vacet; quòd cùm ſit reverſum ad Eccleſiam, videtur non poſſe alteri conferri per Prælatum, quia videretur de novo alienari, contra Eccleſiæ prohibitionem, ſi non adhibeantur requiſita. Reſponſum tamen ab Innoc. in *c.* 2. *h. t.* infeudationem ejuſmodi rei à Prælato liberè fieri. Nam licet per mortem vaſalli, qui ſine ſucceſſore deceſſit, videatur reverſa ad Eccleſiam, non tamen continuò aut ſimpliciter cenſetur eſſe de bonis, aut menſa Eccleſiæ, ut tradit Abbas in *c. Ut ſuper ſup. De reb. Eccl. non alien.* cùm hoc ipſo, quo vacat, non incorporetur Eccleſiæ, ſed neceſſaria ſit Prælati acceptatio; ante quam infeudans alterum non peccat contra juris prohibitionem, cùm potiùs ea res ſpectet ad repudiationem ejus, quod adquiri potuit, quàm ad adquiſiti alienationem: quo modo eſſe Prælatum extra pœnas alienanti propoſitas, dictum ſuprà *Tit.* 13. *nu.* 6. *& ad D. De acquir. vel omit. hæred. nu.* 46. Quæ ut ita procedant, videtur tamen neceſſaria juſta cauſſa, ut utilitati Eccleſiæ conſulatur, quia Pont. in *d. c.* 2. adjungit, *ſi videris expedire.* Quæ conceſſio commodiùs procedet, ſi fiat ſecundo filio, vel conſanguineo, uti habetur *d. c.* 2.

Quid ſi Prælatus juraverit non alienare, aut 4
non infeudare? R. Concedendo rem in Feudum, iſto caſu nihil facere contra juramentum, cùm hoc comprehendat tantùm alienationem, quæ fit de novo, non etiam rei, quæ alienari ſolita, cujus conceſſio non ſpectat ad alienationem: quo modo in *d. c.* 2. eam permittit Pont.

Illud ſingulare eſt, quod proponitur in *c.* 5
1. *h. t. & c.* 8. *inf. De uſuris*, non teneri dominum ex Feudo à vaſallo ſuo ſibi oppignorato fructus perceptos computare in ſortem, ſed citra uſuræ vitium eos ſibi retinere poſſe, ſalvâ exactione ſortis. Super adæquata ratione iſtius deciſionis Pontificiæ multùm diſputatur, eo quòd citra uſuram creditor non retineat fructus, ſalvâ ſorte. Communiter eam tradunt, quòd interim, dum eſt oppignoratum domino Feudum, vaſallus liber ſit à ſervitio, quod domino debet, in cujus recompenſam Feudum habuit. Quæ res erit extra difficultatem, ſi fructus non excedant ſervitia, ut poſt Innoc. in *d. c.* 2. tradit Covarr. 3. *Variar. Reſ. c.* 1. *nu.* 4. quia tunc nomine intereſſe fructus retinentur.

Quid ſi fructus excedant ſervitia? R. Co- 6
varr. & Innoc. *dd. locis* ſatis inſinuare, videri uſurarium, eos non computare in ſortem quoad exceſſum. Verùm text. generaliter loquitur, & indiſtinctè, non factâ mentione, fructus excedant, an reſpondeant ſervitio: ut iſta opinio, etſi ratione ſubnixa, textui minùs conveniat. Gloſſa *d. c.* 1. id ponit ſingulare in Eccleſia. Verùm nec ejus nomine uſura, divino, naturali, Canonico jure damnata tolerari poteſt, *c.* 4. *h. t.* ubi ne quidem ob cauſſam piam licitè uſuræ accipiuntur. Alij in eo vim ponunt, quòd utile dominium cum directo tunc conſolidetur; verùm hoc falſum videtur, cùm utilis dominij jus ſit ſalvum ipſi vaſallo. Rectiùs vis ponitur in conditione Feudi, quæ eſt, ut fructus cedant vaſallo præſtanti ſervitium;

Digitized by Google

ſervitium; in quo ſi ceſſet, eos non percipiat. Ceſſat autem in caſu præſenti, nec venit hîc conſiderandus exceſſus fructuum, ſiquidem ab initio liberaliter pro ſervitio fructus amplio-res dati, qui meritò retinentur, ceſſante ſervitio.

7 Reſtringe tamen dicta; Primò, Si gratis Feudum ſit conceſſum; nam ſi datâ pecuniâ, non erit à labe uſuraria alienum, non computare fructus in ſortem, quia tunc fructus excedunt ſervitia, nec eſt intereſſe domini. Secundò, Si res non ſit multum aucta & meliorata induſtriâ & expenſis vaſalli, quia tunc ratione exceſſus fructuum ceſſat intereſſe, quod conſtat in ſervitio, cui reſpondent fructus; & hoc ſive dominus ſit laicus, ſive Eccleſia, ut fructus excedentes ſint computandi in ſortem, ut dominus ab uſuraria labe liberetur. Ita Navar. poſt alios, quos citat, in *Manuali c. 17. nu.* 218. cujus opinio mihi probabilior videtur. Cæterùm quo modo Feudum dividatur, à quibus concedatur, & quibus, quo modo finiatur, non eſt hujus loci, cùm requirant longiorem & ſingularem Tractatum, quem ſeparatum tradidimus ad Vſus Feudorum.

TITVLVS XXI.

De Pignoribus & alijs Cautionibus.

SVMMARIVM.

1. *Pignus & Hypotheca quid?*
2. *Conſtituitur vel expreſſè, vel tacitè.*
3. *Prælati bona tacitè obligata ſunt Eccleſiæ.*
4. *Pignori obligari quæ res poſſint.*
5. *Pactum commiſſorium in pignoribus improbatum.*
6. *Niſi iuramento validetur.*
7. *Improbatum & pactum antichreſios.*
8. *Debitor, qui iuravit non repetere rem, niſi ſoluto debito, an compenſare fructus poſſit?*
9. *Reprobatum & pactum, de quo in* c. Illo vos 4. h. t.
10. *Finis contractus pignoratitij.*
11. *Vſusfructus quid, & quotuplex, remiſſivè.*

1 PRincipales contractus ſolent muniri acceſſorijs, uti Pignoribus, Fidejuſſoribus. * Pignus in mobilibus obtinet, quod traditum ad creditorem tranſit. Hypotheca in immobilibus, quâ res adficitur ex nuda conventione. De uſu nuda non ſufficit conventio, nec aliàs tenet, quàm ſi legis operæ, ut vocant, acceſſerint, idque ad evitandas fraudes, quæ ex clandeſtinis oppignorationibus oriuntur. Dat autem pignus ſive hyppotheca jus in rem, quod tranſit cum ea in quemcumque poſſeſſorem, *l. Si debitor Cod. De diſtract. pig.*

Conſtituitur vel expreſſè, uti partium conventione, judicis decreto; vel tacitè, ex diſpoſitione legis, quale habet locator in res invectas, illatas in prædium urbanum; fiſcus in bonis debitoris; uxor in bonis mariti, nomine dotis, etiam cum prælatione, & contra quemlibet poſſeſſorem bonorum mariti, *c. 5. h. t.* mutans in domum reficiendam; pupillus minor in bonis tutoris, curatoris, *l. Pro officio C. De adminiſt. tut.* civitas in bonis adminiſtrantium res ejus, *per. l. fin. C. Quo quiſque ordine conven. lib.* 11. de quibus, & alijs, agitur *D. & Cod. In quibus cauſſis pig. vel hypoth. tacitè contrah.* 2

Quæri poteſt, An bona Prælati ſint tacitè obligata Eccleſijs, ratione adminiſtrationis? R. Per Canones hac in materia nihil inveniri expreſsè diſpoſitum: Gloſſam tamen in *d. c. 5. h. t.* quam Abbas *ibid. nu.* 11. & alij ſequuntur, tradere, ejus bona tacitè eſſe obligata Eccleſiæ, argumento ducto à minori, cui Eccleſia æquiparatur, *c. 1. ſup. De reſtitut. in integ.* Vid. Azur. *Inſtitut. Moral. p. 3. lib.* 7. c. 4. *qu.* 9. 3

Pignori obligari poteſt res quælibet; propria, non aliena, in quam cùm nihil juris ſit, nihil etiam juris in eam alteri dari poteſt, niſi domini conſenſu: exiſtens in commercio, quo modo res ſacra, religioſa, liber homo, pignori non ſupponuntur, *c. 2. h. t.* Idque à domino, cui libera eſt rerum adminiſtratio, quia præparat viam alienationi. Vnde non habet locum in rebus Eccleſiæ, niſi ex cauſſa, & ſolemnitate adhibitâ, *c. 1. h. t.* qua de re ſup, *Tit.* 13. Hinc in *c. 3. h. t.* hæres ejus, qui rem Eccleſiæ pignoravit, cogitur eam redimere; tum quia res erat Eccleſiæ ſacro miniſterio deputata, tum quia aliena. Neque enim alterius res pignori capitur pro debito alieno: adeò ut ne quidem res mulieris capiantur pro delicto mariti, quod non luit alius, quàm qui perpetravit, *C. Ne uxor pro marito &c.* Quo modo in *d. c. 5. h. t.* non tantùm reddenda mulieri bona ſua, quæ fiſcus accepit propter mariti facinus, verùm & eidem ſalva dos eſſe debet ex bonis mariti, etiam apud alium exiſtentibus, ſecundùm *l. fin. D. Qui potiores in pig. hab.* 4

Admittit pignus pacta honeſta & licita: quale non eſt hac in materia pactum ſive lex commiſſoria, *c. pen. h. t:* cujus ea conditio, ut, ſi non luatur pignus intra certum tempus, pignus ſit commiſſum, & creditori cedat. Subeſt enim grave detrimentum debitoris, à quo non rarò res multo pluris debito valentes pignori ſupponuntur: ut eo caſu, propter ſolutionis moram, creditori accederet lucrum, non ſine labe uſuraria. Vnde & leges civiles ejuſmodi pacta vocant captiones commiſſorias, eaſque improbant, *l. 3. C. De pactis pignor.* Nihil obſtante, quòd in emptione lex 5

commiſſoria ſit admiſſa; quia nihil continet iniqui, non ſolutà ad dictam diem pecuniâ, rem manere penes venditorem tamquam inemptam. Vid. Covarr. 3. *Var. Reſol. c.* 2. *nu.* 7. Azor. *d. p.* 3. *lib.* 7. *c.* 10. *& dicta ad D. De pignorib. & hypoth. nu.* 16.

6 Quid ſi debitor juramento pactum iſtud confirmaverit? R. Servandum eſſe pactum, ut colligitur ex *d. c. pen. h. t.* idque propter vim juramenti, quod ſervandum, ubi ſervari poteſt, citra detrimentum animæ jurantis, quale eſt hoc, *arg. cap.* 6. *ſup. De iureiur. ubi ea de re actum*; cùm nihil involvat mali, ex parte jurantis, rem ſuam vili pretio penes alium relinquere: licet non ſit tutum creditori, rem retinere, propter labem uſurariam, & non impediatur debitor rem poſtea repetere, petitâ abſolutione. Quâ opus non erit, ſi ante dictum tempus ſolvere fuerit impeditus, ut quia pecunia miſſa non fuerit tradita, creditori per nuntij improbitatem. Nihil obſtante juramento, quod non obligat in caſu juſti impedimenti, *d. c. pen. in fine.*

7 Improbatur etiam hoc jure pactum antichreſios, *c.* 6. *h. t. c.* 1. *& c. Conqueſtus* 8. *inf. De uſuris*, quo pignoris fructus creditor lucratur, ſalvâ ſorte, non ſine labe uſuraria, quòd ratione dilatæ ſolutionis fructuum lucrum percipiat. Nihil obſtante lege civili, quæ pactum iſtud non reprobat, propter incertum fructuum eventum, & pretium, *l. Si ea lege C. De uſuris, l. Si is qui* 15. §. 1. *D. De pignorib.* Quæ ratio non tollit labem uſurariam; ut rectè Canones mandent fructus in ſortem imputari, & ubi ſortem adæquaverint, pignus liberum reſtitui debitori, *d. c.* 6. *& dictum ad D. d. tit. De pignorib. nu.* 15.

8 Poſſet autem dubitari, An compenſatio fructuum rectè prætendatur à debitore, qui juravit non repetere rem, niſi ſoluto debito? R. Dictum quidem eſſe ſuperiùs, *De iureiur. nu.* 72. non impediri debitorem compenſare, cùm ſit idem quod ſolvere; cui rei multum obſtat *c. Ad noſtram* 7. *ſup. eod.* Verùm dicendum, in iſto cap. non proponi, per fructus eſſe ſatisfactum creditori, eiſque ſortem adæquaſſe, ſed præſupponi, necdum receptam eam copiam fructuum, aut non conſtare, quanti ſint recepti fructus: ut non malè dicatur ibi debitor contra juramentum ſuum pignus ſubtraxiſſe. Covarr. *De pactis p.* 1. §. 4. *nu.* 14. *& ſeqq.* Niſi dicamus in illo cap. eſſe juramentum interpoſitum de formali facienda ſolutione, qualis non admittit compenſationem. Quantum ad *c. Salubriter inf. De uſuris*, ubi maritus lucratur fructus pignoris nomine dotis, de eo agetur inf. *eod. tit. De uſur.* quantum verò ad *c.* 5. *ſup. De feud.* de eo ibi actum.

9 Sunt & alia pacta damnata tamquam uſuraria: quale eſt illud, de quo in *c. Illo vos* 4. *h. t.* in quo videtur res quidem purè vendita, ſed reſolvenda: ſimulatam tamen eſſe venditionem, & verum contractum pignoris, & quidem uſurarium, duæ conditiones adjectæ colligi faciunt. Prior, eſt, quòd intra certum tempus res ſit redimenda, fructibus in ſortem computatis. Quæ licet nihil habeat contrarium naturæ emptionis, eſt tamen inſolita & inuſitata in contractu iſto, & propria contractus pignoratitij, ideoque ad palliandam uſuram contractui emptionis appoſita præſumitur, ſi aliæ conjecturæ concurrant, uti hoc in caſu. Altera conditio, quòd ultrà, quàm datum, pretium deberet reſtitui; quæ conditio contractum facit uſurarium, quia nomine dilatæ ſolutionis redditur quid ultra ſortem: atque ita Pont. in *d. c.* 4. damnat uſuratiæ labis iſtum contractum, Vid. Covarr. 3. *Var. Reſ. c.* 9. Auget ſuſpicionem emptoris qualitas, qui conſuetus exercere uſuras, cujus tamen Pont. in *d. c.* 4. non meminit: ut ad damnandum prædictum caſum ſufficiant duæ iſtæ conditiones.

10 Finis hujus contractus eſt, ut creditori ſit ſecuritas ſuper credito. Cui niſi tempori ſatisfaciat, eſt licentia rem diſtrahendi, *l. fin. C. De iure dom. impetran.* Vbi pactum de non diſtrahendo faciet tardiorem diſtractionem, ut traditur *D. & Cod. De diſtract. pignor.* In caſu diſtractionis, pluribus exiſtentibus creditoribus, illi potiores, qui tempore priores, qua de re *D. & C. Qui potiores in pig. hab.*

11 Ponitur hoc in Tit. *c. fin.* cujus contentum hanc ad materiam parum facit, cùm ſpectet ad uſumfructum, qui eſt jus utendi fruendi re alienâ, ſalvâ ejus ſubſtantiâ. Eſtque alius proprius, circa rem, quæ uſu non conſumitur, cujus integræ reſtitutio eſt facienda ab ipſo fructuario, datâ ſuper eo cautione de utendo ex arbitrio boni viri, deque reſtituenda re in ſpecie tempore ſuo: alius improprius, circa res, quarum uſus eſt in abuſu, qui obligat tantùm ad reſtituendum tantumdem ejus generis vel æſtimationis, datâ etiam in eum finem cautione, qua de re plura videantur *D. & C. De uſufructu, & aliquot tit. ſeqq.*

TITVLVS XXII.

De Fidejuſſoribus.

SVMMARIVM.

1. *Fideiuſſio quid, & qui fideiubere poſſint.*
2. *Mulier iuratò intercedens an obligetur?*
3. *Clericis fideiubere quatenus liceat.*
4. *Effectus fideiuſſionis.*
5. *Fideiuſſori ſolventi actio eſt adverſus debitorem.*
6. *Ante ſolutionem quando hac actio detur.*

Fidejuſſio

1 Fidejuſſio eſt obligatio, quâ quis alienam obligationem fide ſuâ eſſe jubet, ſalvâ principali. Hæc tenet eos, quibus perſona eſt habilis ad ſe obligandum. Mulieri poſt interceſſionem ſalvum eſt S. C. Velleianum, de quo *Cod. & D. Ad S. C. Velleian.* idque ne ſuâ fragilitate ſibi damnum det.

2 Quid ſi juratò interceſſerit? R. Veriùs videtur, beneficium hoc ei ſalvum non eſſe, quòd juramentum ſervári poſſit, citra detrimentum animæ jurantis, atque ita ſit ſervandum. Pro qua parte facit *cap. Ex reſcripto ſup. De iureiur.* ubi mulier, quæ juratò interceſſit, dicitur debere ſatisfacere. Vbi ſupplere, illam monitam renuntiaſſe Velleiano, eſt divinare, cùm textus iſte ejus rei mentionem non faciat, & ratione juramenti in genere ſatis monita eſſe videatur beneficij competentis. Nihil facit, quòd juramentum ſequatur naturam actus, cui apponitur, ſalvâ ſcilicet exceptione actui adhærente, *l. fin. Cod. De non numer. pec.* Nam hoc verum, quando ſalvum eſſe poteſt juramentum naturæ actus accommodatum: hîc autem, exceptione conceſsâ mulieri, ſecundum actus naturam ſalvum eſſe non poteſt juramentum, cùm quod juravit ſe impleturam, non impleret: imò contraveniret, non ſine perjurio, cùm licitè quod promiſit ſervare poſſit. Videndum ſit, naturam actus eſſe remotam. Abbas *ad d. cap. Ex reſcripto nu. 9.* And. Gaill, 2. *Obſer. 77. num. 10. ubi alios citat.* Quod & procedet, ſi pro marito intervenerit; nam licet, ſecundùm leges civiles, nulliter, *Auth. Si qua mulier Cod. hoc tit.* juramentum tamen non vergit in detrimentum ſalutis mulieris, ut ſervandum ſit, juxta *c. Cum contingat 28. ſup. De iureiur.*

3 Clericis fidejubere non eſt inhibitum, eoque nomine tenentur. Non cogitur autem Clericum creditor invitus accipere, etiam locupletem, quòd munus ei ſit proviſum, propter difficiliorem excuſſionem, quam cauſſat privilegium fori & competentiæ, quo gaudent Clerici, *c. 3. inf. tit. ſeq. & ſup. De foro compet.* Non decet tamen Clericos vacare fidejuſſionibus, ne ſæcularibus ſe immiſceant, & à divinis abſtrahantur, *inf. Tit. 50.* Quo modo dicitur talis à Clero abijciendus, *cap. 1. h. t.* Eccleſia per Clerici fidejuſſionem nullatenus obligatur, nec inquietari poteſt: ut nec Monaſterium, ratione mutui à Monacho accepti, ſine Prælati & majoris partis Capituli conſenſu, quæ minorem ligat, ſecundùm dicta ſup. *Tit. 11.* niſi mutuum ſit verſum in Eccleſiæ utilitatem, quam fieri locupletiorem cum damno alieno minùs æquum, *cap. pen. h. t.*

4 Effectus fidejuſſionis eſt obligatio etiam ſingulorum in ſolidum, & excuſſio etiam ante principalem, pro lubitu creditoris, *l. 3. Cod. hoc tit.* Quo caſu ſubventum fidejuſſoribus duplici beneficio: altero ordinis, ſive excuſſionis, quo antè excuti nequeunt, quàm principalis excuſſus ſit inventus non ſolvendo, *Auth. Præſente Cod. hoc tit.* Altero diviſionis, quo in ſolidum conventus unus ex pluribus rejicit creditorem, ut non conveniatur niſi pro virili, ſi omnes ſint idonei; aliàs fruſtrà objiciet hoc beneficium, *d. l. 3.* Competunt hæc beneficia non ipſo jure, ſed ope exceptionis tantùm; quâ omiſsâ, ſolutio facta ab uno dat ei regreſſum contra creditorem, qui ſuum recepit, aut alios fidejuſſores, qui hoc ipſo ſunt liberati.

Eſt autem ſolventi ſalva actio contra debitorem, quâ petat ab eo ſibi refundi quod ejus 5 nomine ſolvit. Ad quod cogendi ſunt etiam Clerici, pro quibus fidejuſſum: quos ſi conſtiterit religionem fidei & juramenti tergiverſando aut recuſando violaſſe, ab officio & beneficio ſuſpendendi ſunt, *c. 2. h. t.* Ante ſolutionem non eſt actio fidejuſſori, quia necdum mandatum peregit: * niſi in tribus caſibus, 6 relatis in *c. fin. h. t.* Primò, Si diu in debiti ſolutione ceſſarit debitor: qui etiam per Eccleſiaſticam cenſuram poteſt compelli liberare fidejuſſorem à moleſtijs, quas patitur à creditore, *c. 3. h. t.* Secundò, Si fidejuſſor fuerit condemnatus, quia videtur ſolviſſe, cùm ſententia habeat paratam executionem. III. Si diſſipare bona incipiat debitor, quia juſtè pro ſua indemnitate eſt ſollicitus fidejuſſor. Hac de re latiùs *Inſtit. & D. eod.*

TITVLVS XXIII.

De Solutionibus.

SVMMARIVM.

1. *Solutio quid?*
2. *Ad ſolutionem obligati & Clerici.*
3. *Quibus tamen eſt beneficium competentiæ.*
4. *Nec cogendi cedere bonis.*
5. *Privilegio competentiæ Clericus an renuntiare poſſit?*
6. *Debitor creditori non petenti quando ſolvere teneatur.*
7. *Indebite ſolutum eſſe quis probet.*
8. *Exceptio per errorem omiſſa locum dat repetitioni.*
9. *Effectus ſolutionis.*

Obligationis finis ad ſolutionem tendit: quæ largiùs ſumpta compenſatio- 1 nem, acceptilationem, confuſionem, tranſactionem, ſimileſque ſatisfactionis ſpecies continet. Propriè ſumpta eſt ejus, quod in obligationem deductum, naturalis præſtatio. * Ad hanc tenetur quiſquis juſtè obligatus, etiam Clericus; neque enim illi hac 2

in re privilegium: imò & Eccleſia, ratione debiti, per Prælatum ejus nomine contracti, & ſucceſſor ratione prædeceſſoris, quatenus obligatio concernit Eccleſiæ utilitatem, *c. 1. h. t.* Neque aliàs Eccleſiam conveniri æquum: ut nec debitum proprio Prælati nomine contractum ſucceſſorem, aut Eccleſiam tenet, etiamſi Eccleſia ſit deducta in obligationem. Quod minimè permiſſum Prælatis, qui obligantes Eccleſiam pro ſuis aut alienis debitis, ſuſpenduntur hoc ipſo ab adminiſtratione & ſpiritualium & temporalium, *c. 2. h. t.* Quo caſu in hæredes Prælati agetur, qui tenentur nomine defuncti etiam ad ea, quæ ex delicto veniunt, *c. fin. inf. De ſepult.*

3 Eſt verò Clericis beneficium competentiæ, id eſt ne poſſint excuti ultrà quàm facere poſſunt, juxta *c. Odoardus 3. h. t.* ubi ſufficit, ſi Clericus, qui ſatisfacere non poteſt, idoneam cautionem præſtet de ſatisfaciendo, ubi ad pinguiorem fortunam devenerit, ut in carcerem detrudi, aut detineri nequeat, & excommunicationis ſententia in eum lata ſit relaxanda, ne
4 cogatur ad impoſſibile. * Vbi aliqui volunt eum cogi cedere bonis: quod non eſt probabile, *arg. l. Miles 6. D. De re iudic.* ubi miles non cogitur ad ceſſionem, nec ultrà, quàm facere poteſt, convenitur, ne avocetur à militia. Quæ ratio etiam in Clerico militat, ne avocetur à divinis. Abbas in *d. c. 3.* Covarr. 2. *Variar. Reſ. c. 1. nu. 9.* Barboſa *ad l. Alia 14. §. eleganter n. 18. D. Soluto matrim.*

5 Quæritur autem, An prædicto privilegio Clericus poſſit renuntiare? R. Non videri, ex eo, quòd privilegium hoc ſit conceſſum nomine ordinis, ne in ejus opprobrium Clericus bonis ſpoliatus cogatur mendicare, & à divinis avocetur. Vt hoc beneficium ſit eatenus publici juris, cui non renuntiatur privatorum pactis, *l. Ius publicum D. De pactis.* Nihil facit, quod aliqui dicant, militem poſſe huic privilegio renuntiare, per *l. pen. Cod. De pactis.* Nam negari optimè poteſt, *d. l. pen.* agi de privilegio publico, ſed de eo, quod perſonæ conceditur, cujus renuntiationem etiam Clerico competere non eſt dubium. Barboſa *d. loco nu. 20.* Quomodo privilegium Clero certæ provinciæ conceſſum, ne cogi poſſit alibi ad ſolutionem, poteſt idem Clerus ſibi auferre, ei renuntiando, quòd tantùm reſpiciat perſonas. Exemplum eſt in *c. Dilecti 17. ſup. De foro compet.*

6 Cæterùm tenetur debitor ſolvere creditori etiam non petenti, propter metum, aut aliam cauſſam, cùm invadere alienum, & injuſtè detinere paria ſint, *c. pen. ſup. De reſtit. ſpoliat.* Injuſtam detentionem hîc in debitore cauſſabit metus; quo adficitur creditor, quò minùs debitum exigat, cujus ceſſatio non debet debitori prodeſſe, nec inducere liberationem.

7 Indebitè à ſe ſolutionem factam allegans non auditur, niſi probet, *cap. fin. h. t.* eo quòd non præſumatur quis tam ſupinus, ut indebitas pecunias effundat, *l. Cum de indebito 25. D. De probat.* Niſi ſolvens ſit pupillus, mulier, miles, aut aliàs rerum forenſium imperitus, aut etiam cautio indebitè expoſita dicatur, & indiſcretè loquantur. Eſt enim hiſce in caſibus præſumptio contra reum, *d. l. 25. §. 1. & §. fin.* Vti & ſi reus primò infitiatus ſolutionem, convictus deinde fuerit; tunc enim eum onerat præſumptio de debito accepto, ut probatio ei incumbat, debitum fuiſſe, quod recepit, *d. c. fin. hoc tit.*

Exceptio omiſſa per errorem, quatenus 8
actionem & obligationem elidit, facit indebitum eſſe ſolutum, datque locum repetitioni. Aliter ſe res habet, ſi exceptio tantùm moretur ſolutionem, quia ſolutum non poteſt videri verè non debitum, ut repeti nequeat ſecundùm dicta *D. De condict. indeb. & Inſtit. Quib. modis re contrah. oblig. §. 2.*

Solutionis effectus eſt, quòd liberet, facta 9
ab eo, cui libera rerum adminiſtratio & diſtrahendi licentia; ei, cui debetur; ejus rei, quæ debetur, & quidem integrè, loco ac tempore debito; qua de re latiùs *D. h. t. & Inſtit. Quib. modis tollitur oblig. §. 1.*

TITVLVS XXIV.

De Donationibus.

SVMMARIVM.

1. *Donatio quid, & quotuplex.*
2. *Donare prohibentur Religioſi; item Clerici, Prælati, certis caſibus.*
3. *Epiſcopo quatenus donare concedatur de rebus Eccleſiæ ſuæ.*
4. *Eccleſiarum donationes quando licitè fiant.*
5. *Filiiſfam. quando & de quibus donare liceat.*
6. *Quæ res donari poſſint.*
7. *Donatio quatenus ſtricti iuris.*
8. *Effectus donationis.*
9. *Donatio acceptanda à donatario.*
10. *Donatio revocatur ex ſupernaſcentia liberorum.*
11. *Item ex cauſſa ingratitudinis.*
12. *An & ex aliis cauſſis non expreſſis in c. fin. h. t.*
13. *Hæredi an revocare liceat?*
14. *An collatori beneficii?*
15. *Feudum ob ingratitudinem Prælati in dominum quatenus auferatur.*
16. *Donatio ex turpi cauſſa facta, veluti à milite concubinæ, revocari poteſt.*
17. *An & à Clerico facta ſocariæ?*
18. *Donatio Conſtantini Imp. facta Silveſtro Papæ an rata & firma?*

Donatio

DOnatio cùm magis ad beneficij cauſſam quàm contracti negotij ſpeciem pertineat, nec civili, nec Canonum jure contractuum tractatui inſeritur, etſi non malè contractibus juris gentium nominatis adnumeretur, cùm conſtet duorum conſenſu, donantis ſcilicet & donatarij, & habeat nomen ſpecificum, & hodie actionem, quâ cogatur donans tradere rem donatam, ut infrà dicetur.

1 Eſt autem liberalitas, nullo jure cogente facta. Alia eſt ſimplex, quæ & propriè donatio dicitur, ad quam ſpectat data definitio, cujus generis eſt donatio inter vivos. Alia ob cauſſam, cujus generis eſt donatum nomine dotis, donationis propter nuptias: cujuſmodi proprium donationis nomen non merentur; cauſſæ enim nomine ea venit, per quam quis cogitur ad donandum. Vt donatio mortis cauſsâ rectè adſcribatur donationi ſimplici, cùm non coactè, ſed liberè fiat, qua de re latiùs *D. Cod. & Inſtit. h. t.*

2 Donat quilibet, cui eſt libera rerum ſuarum adminiſtratio. Non donant ergò Religioſi, cùm nihil proprij habeant, nec liberam rerum Eccleſiæ adminiſtrationem: non Clerici fructus ſuorum beneficiorum in uſus profanos & inhoneſtos profundunt ſine peccato. Prælati non aliàs donant res ſuarum Eccleſiarum, aut Monaſteriorum quàm ſi parvæ ſint quantitatis, & ferat conſuetudo, *c. 3. h. t.* Quas aliàs ſucceſſor revocabit tam à Clericis, quàm à laicis, *c. 2. h. t.* niſi cauſſa & ſolemnitas ratam faciant donationem, *ſup.* Tit. 13. aut tantumdem offeratur Eccleſiæ, *c. 3. & 4. ſup. tit.* 13. In feudum poſſe Prælatum dare rem infeudari ſolitam dictum ſuprà *Tit.* 20. & repetitur *c. 5. h. t.* Non obſtante juramento de non infeudando, quia intelligitur de re non ſolita infeudari.

3 Conceſſum autem Epiſcopo donare conſtructo à ſe Monaſterio partem quinquageſimam, aut alteri Eccleſiæ non monaſticæ centeſimam redituum ſuæ Eccleſiæ, *can. Bona pen.* XII. *qu.* 2. quatenus ea res non cedit in grave Eccleſiæ ſuæ detrimentum; nam eatenus donatio revocanda foret, niſi hujuſmodi revocatio legitimâ præſcriptione aut aliâ exceptione excludatur, *c. pen. h. t.* Prædictam ſummam non excedit Epiſcopus, etiamſi nullum ſubſit detrimentum ſuæ Eccleſiæ, ſine conſenſu Pontificis, *d. c. pen.* Hoſpitalarij in ſuum præjudicium ſe & domum ſuam alteri loco religioſo ſubjicere donando non prohibentur, ubi conſenſus omnium adeſt, *c. 8. h. t.*

4 Eccleſiarum donationes privatis quidem non fiunt perſonis, quoad beneficium, niſi vacent, ſecundùm dicta ſuprà Tit. 8. rectè tamen proprietas earum transfertur in locum religioſum ab Epiſcopo, etiamſi non vacent quoad beneficia, ſalvo jure eorum, quibus beneficia collata quoad vitam, *c. 4. h. t.* Eccleſiam pio loco concedens Epiſcopus ſimpliciter, videtur etiam concedere proventus omnes, conſenſu tamen Capituli ſui; excepto Cathedratico, *c. 7. eod.* quod ſolvitur in ſignum ſubjectionis, à qua non eſt libera iſta Eccleſia, & in honorem Cathedræ. Iſto caſu, ſi ex conſenſu patroni concedatur Eccleſia pio loco, videtur patronus jus ſuum remiſiſſe.

5 Filijsfamilias de caſtrenſi & quaſi caſtrenſi peculio donare eſt liberum; non etiam de alijs, niſi ex conſenſu patris, cui præjudicatur, *l. 7. D. h. t.* Inter patrem & filium quò minùs ſtet donatio facit poteſtas. Inter conjuges non fert honeſtas, ut dicetur libro ſeq. *Tit.* 20. morte tamen confirmatur, *l. Donationes 25. C. De donat. inter vir. & uxorem.*

6 Donatur res quælibet, quæ eſt in commercio; ſua, & quidem liberè, quia quilibet eſt rerum ſuarum moderator atque arbiter, *l. In re mandata* C. *Mandati.* Niſi quòd inſinuatione ſit opus, quando excedit ſummam quingentorum ſolidorũ, *l. pen. in ſine C. h. t. & §. Alia autem Inſtit. eod.* Exceptâ eâ, quæ fit in remunerationem & piam cauſſam, alijſque caſibus, de quibus actum D. *eod. nu.* 42. *& ſeqq.* Vbi etiam dictum, *nu.* 28. omnium bonorum, præſentium & futurorum, donationem tenere.

7 Eſt autem donatio ſtricti juris; ut non præſumatur, cùm nemo præſumatur ſuum jactare. Pleniſſimam tamen recipit interpretationem, *c. 6. h. t.* ne donantis mens excludatur, & impediatur liberalitas; niſi tamen jus commune obſtet, aut tertij jus lædatur. Teſtamenta pleniùs interpretamur, quia non continent tam propenſam liberalitatem: contractus verò plenè tantùm, *d. c.* 6. ut actus valeat. Æqualitas enim in contractibus ſervanda, ne ſtrictè aut largè agendo, odium uni, favor alteri procuretur, contra agentium intentionem.

8 Effectus donationis hodie eſt, quòd nudo pacto perficiatur, poſſitque ex ea cogi ad traditionem donans; quatenus inter vivos facta, quæ continuò ſuam ſortitur firmitatem, *Inſtit. h. t. §. 2. l. Si quis 35. C. eod.* Niſi effectus ejus differatur in mortem, cujuſmodi eſt inter patrem & filium, maritum & uxorem; aut conditio ſubjecta vim ejus ſuſpendat in ſui eventum. Mortis cauſsâ donatio ante mortem non eſt perfecta, cùm admittat pœnitentiam; niſi ei ſubſit pactum de non revocando, quòd faciet eam tranſire in donationem, quæ eſt inter vivos irrevocabiliter, qua de re diſputatur ad *l. Vbi ita donatur 27. D. De donat. mortis cauſsâ.* *

9 Procedit & dictus effectus, ſi donatio ſit acceptata; nam ante acceptationem donans ne quidem naturaliter tenetur, cùm requirat duorum conſenſum: ut, donatarij conſenſu deficiente, nihil ei poſſit videri adquiſitum, nec teneatur donans, qui potiùs donare voluit,

quàm

quàm donavit, *l. Qui abſenti* 38. D. *De acquir. poſſ.* Acceptata ita firma eſt, ut temerè non revocetur, inter vivos ſcilicet, *Inſtit. h. t. §.* 2. cùm jus quæſitum non ſit alicui auferendum.

10 Sunt tamen duæ cauſſæ, quæ faciunt donationem perfectam revocari. Altera eſt ſupervenientia liberorum ei, qui orbus donavit omnia bona ſua, vel majorem eorum partem; quaſi donaſſet propter liberorum carentiam, aliàs non donaturus. Vt eorum nativitas faciat ceſſare donandi cauſſam, atque ita res donatas eſſe ſine cauſſa penes donatarium, ut hoc ipſo reſolvatur donatio: & ita decíſum *l. Si umquam* 8. *Cod. De revoc. donat.* ubi iſta materia latè tractatur à diverſis, & præcipuè ab And. Tiraquello. Si tamen donanti liberi non ſint tempore donationis, aut de ijs non fuerit cogitatum; aliàs non niſi quoad legitimam fieret donationis reſolutio, quam parens, velit nolit, debet ſalvam relinquere liberis ſuis. Ratio reſolutionis iſtius eſt, quòd nemo præſumatur ſuam poſteritatem alienæ poſtponere velle. Hæc ita, ſi liberi juſti ex legitimo matrimonio ſupernaſcantur: naturales enim non cauſſabunt hanc revocationem, cùm in eos non ſit talis adfectus, ne quidem ſi legitimentur, quia aliàs facile foret illudere donatario. Niſi legitimentur per matrimonium ſubſequens, qui eodem jure habentur, quo legitimè ab initio nati, ut dicetur inf. ad *tit. Qui filij ſint legit.* & dixi D. *h. t. nu.* 111. *& ſeqq.* ubi pleniùs vide de hac cauſſa revocandæ donationis.

11 Altera cauſſa eſt ingratitudo commiſſa per donatarium in donantem, quæ non tam facit ipſo facto donationem reſolvi, quàm poſſe revocari per ipſum donantem. Ratio eſt, ne cuiquam ſit licentia & alienas res rapere, & frugalitatem donatoris irridere, & ipſum donatorem, ejuſque res perdere. Cauſſæ ingratitudinis referuntur quattuor *c. fin. h. t.* Si impias manus in donatorem iniecerit, atroces injurias intulerit, magnâ ſubſtantiæ jacturâ adfecerit, vitæ periculum procuraverit. Additur quinta in *l. fin. Cod. De revoc. donat.* ſi conventionem ſubjectam non impleverit; quæ tamen non ſpectat propriè ad ingratitudinem, ſed ad neglectam conditionem.

12 Vbi quæritur, An extra dictas cauſſas poſſit alia adduci? R. Id quidem pleroſque velle; ſed verius eſſe, non poſſe ex alia cauſſa revocari donationem, quòd ea revocatio ſit pœnalis, & proinde non inferenda ſine textu; præcipuè cùm ipſe textus ſufficienter cauſſas enumeret, & taxativè loquatur, reſtringens revocationem ad cauſſas enumeratas. *V. dicta D. h. tit. nu.* 90.

13 Q. II. An liceat hæredi revocare? R. Hæredi id non licere, nec ex ingratitudine in ſe commiſſa à donatario, quæ non punitur hoc modo per leges; nec etiam in defunctum: ſive ſciverit eam commiſſam, quia tacendo videtur eam remiſiſſe; ſive ignoraverit, cùm hæc revocatio ſit actus vindictæ, qui hæredi non eſt permiſſus; & in dubio inclinandum in partem mitiorem. Quò facit, quòd in *d. l. fin. & d. c. fin.* indiſtinctè negetur hæredi iſta facultas. *Vide dicta D. eod. nu.* 104.

14 Q. III. An collator beneficij, propter ingratitudinem beneficiarij, poſſit revocare collationem? R. Non poſſe, quòd non ſit propria donatio, reſpectu collatoris, qui confert tantùm ex neceſſitate officij, & diſtribuit munera Eccleſiæ: ut in ipſum ingratitudo commiſſa non cauſſet hanc revocationem. Eccleſiæ tamen ſi ſe ingratum oſtenderit beneficiatus, privari beneficio poterit, *c. fin. ſup. De poſtulando, ubi ea de re quid dictum,* Abbas in *c. fin. in fine h. t.*

15 Ingratitudo Prælati in dominum, à quo feudum obtinet, facit ab eo feudum auferri pro vita ejus, ne impunita ſit ejus ingratitudo. Poſt cujus mortem ad Eccleſiam feudum revertitur, ne factum unius alteri obſit, 2. *Feud. tit.* 40. *in fine.*

16 Sunt & donationes, quæ ideo revocari poſſunt, quia factæ ex cauſſa turpi, de quibus D. *& Cod. De condict. ob turpem cauſ.* inter quas eſt facta à milite concubinæ, *l.* 2. *C. De donat. inter virum & ux.* Quod ita in milite ſtatutum, ne contingat adulatione concubinæ ſpoliatum avocari à militia. Quod & procedit in relictis teſtamento, quæ aufert fiſcus, *l. Miles ita §.* 1. *D. De teſtam. milit. l. Mulierem De his, quæ ut indignis auſer.* Cùm aliàs pagano non ſit illicitum donare non tantùm concubinæ, ſed & meretrici, *l. Adfectionis* 5. *& l. Donationes* 31. *D. h. tit.* imò & legare. Iaſon *Conſ.* 37. *lib.* 3. Covarr. *ad c. Peccatum p.* 2. *§.* 2. *nu.* 2.

17 Vbi quæſitum, An idem procedat in Clerico? R. Ita pleroſque velle, quos *d. loco* citat Covarr. alios allegans; ex ratione, quòd Clericus ſit miles Dei, & dicatur cæleſtis militiæ miles, *c.* 2. *De poenis in* 6. & eadem ſubſit ratio, ne avocetur à divinis. Quò facit, quòd privilegia competentia armatæ militiæ etiam concedantur cæleſti. Et ita tenet Gl. in *l.* 5. *D. De donat.* & paſſim Interpretes, licet textus ſuper ea re nullus exſtet. Vid. Wameſ. *Conſ.* 369. *nu.* 5. *& 6. & Conſ.* 370. *nu.* 2. *& per tot. h. t.* Et hoc ita in donatione: ſecus dicendum de pretio uſus corporis, aut compenſationis obſequiorum, quia non poteſt videri donatum, quòd meretrix, licet turpiter agat, cùm tamen talis ſit, datum retineat, citra condictionem, cùm turpiter non acceperit, *l.* 4. *§. ſed quod D. De condict. ob turp. cauſſam.*

18 Lubet ſubijcere de donatione Conſtantini Imp. qui Silveſtro Romano Pont. diadema aureum, chlamidem purpuream, aliaſque Imperij ornamenta, ſimulque Imperatoriæ majeſtatis gloriam & poteſtatem dedit; urbem Romam,

Romam, Italiam, omneſque Occidentis provincias reliquit diſponendas, ſede Imperij in Græciam tranſlatâ. Movetur autem quæſtio, An ea ſubſiſtat? R. Eſſe quoſdam, qui negent umquam factam: alios in dubium revocare, & ut factam admittant, nullo tamen jure ſubſiſtere pertinaciter adſerere, quòd abfuerit populi conſenſus, ſine quo non liceat Principi Regni ſui loca alienare, præcipuè caput ipſum, & potiſſimam Regni partem. Cui opinioni adhærent potiſſimùm illi, qui Romanæ Sedis parum ſunt æqui judices, & quorum animus hæretica fæce imbutus. Sanior & verior eſt ſententia, eam non tantùm validè factam eſſe, ſed etiam videri profectam ex divina inſpiratione, ad ſplendorem & dilatationem Eccleſiæ, & quaſi in remunerationem, pro ſalute, victorijs divinitus comparatis, fide, alijſque beneficijs à Deo conceſſis. Nec eſt, quòd defectum conſenſus populi quis culpet; ſiquidem is neceſſarius non fuerit, quippe populi auctoritate omni tranſlatâ in Principem, cujuſque arbitrio omnibus ſubjectis: ut ea poſſit Princeps, quæ potuit populus, quem hoc potuiſſe certum eſt. Facit, quòd tum temporis Imperatores non fuerint adſtricti juramento non alienare bona Imperij. Vacca *ad l. Legatus D. De off. Præſ.* Deinde populum Romanum cum Nobilibus conſenſiſſe rectè adfirmatur, *c. Fundamenta* 17. *De elect. in* 6. ubi hoc ipſum adſerit Pont. Verùm ei tamquam in propria cauſſa parum fidei habent adverſarij. Vnde addo, ad donationis ilius validitatem, tacitum populi conſenſum ſuffeciſſe; uti & approbationem quorumdam ſubſequentium Imperatorum, quorum aliqui dictam donationem expreſsè etiam approbarunt, *can. Ego Ludovicus Diſt.* 63. Patet & ex varijs hiſtorijs. Vt nihil ſit laborandum ſuper *can. Conſtantinus Diſt.* 96. quem adulterinum & excogitatum plerique volunt, atque ita hiſtoriæ fidem detrahunt: minùs rectè, cùm ejus veritas aliunde pateat. Vt non niſi perverſæ ſit mentis hanc rem in dubium vocare, & faceſſere ſint jubendi Laur. Valla, Car. Molinæus, & alij, qui calumniandi potiùs ſtudio, quàm veritatis indagandæ, in ſacroſanctam Eccleſiam debacchati, donationem iſtam vel negarunt factam, vel improbarunt, quos percutere caput contra montem Murcllum dicit Bvetardus, *in Loco à Veriſimili n.* 15. *in fine.* Vid. Præpoſ. in *d. can. Conſtantinus*, Abbas in *c. Intellecto* 33. *n.* 6. *ſup. De iureiur.* Auguſtinus Steuchus *ſingulari Tract. hac de re adverſus Vallam.* Covarr. 4. *Var. c.* 16. *n.* 8. Molina *De Iuſt. & iure Tract.* 2. *Diſp.* 25 §. *Hinc dubitant*, Card. Baron. *Annal. Eccleſ. tomo* 3. *ad an.* 324. *nu.* 117. *& tomo* 12. *an.* 1191. *nu.* 53.

TITVLVS XXV.
De Peculio Clericorum.

SVMMARIVM.

1. *Peculium propriè quid, & quod Clericorum.*
2. *Clerici bonorum patrimonialium & quaſi patrimonialium ſunt veri domini.*
3. *An & fructuum beneficij Eccleſiaſtici?*
4. *An profanè eos expendentes teneantur ad reſtitutionem?*
5. *Clericus an rectè diſponat de ijs, quæ parciùs vivendo ſibi ſubtraxit?*
6. *An & de fructibus ratione penſionis Eccleſiaſtica perceptis?*
7. *Patrimonium ſufficiens habens licitè utitur fructibus beneficij.*
8. *Adquiſita ex fructibus beneficiorum de iure relinquenda Eccleſiæ.*
9. *Adquiſita ex rebus Eccleſiæ cedunt Eccleſiæ.*
10. *Bona Religioſi profeſſi cui cedant.*

VT apertiùs cognoſcatur, quarum re-
rum alienatio Clericis ſit permiſſa, de 1
Peculio Clericorum hic ſubijcitur:
quod propriè eſt eorum, qui ſunt ju-
ris alieni, ut ſervorum, filiorumfam. conſiſtens
in puſilla pecunia, quam ſeparatam à patris vel
domini rationibus habent, deducto quod ipſi
debetur, *l.* 5. §. *fin. D. De peculio.* Vocatur ta-
men hîc Peculium Clericorùm, etiamſi ſint ſui
juris, reſpectu eorum, quæ præſidij cauſâ ſe-
ponunt, *l. Stichum* 79. §. 1. *De leg.* 3. aut ſepa-
ratam ab alijs cauſſam habent; cujuſmodi ſunt
fructus beneficiorum, quorum cauſſa ſeparata
à rebus patrimonialibus: * quia patrimonia-
lium penes Clericos eſt verum dominium & li- 2
berum arbitrium, quoad uſum & abuſum, non
ſecus atque laicis, *can. Epiſcopi* XII. *q.* 1. Quod
& dicendum de quaſi patrimonialibus; cujus
ordinis ſunt ea, quæ Clerici quidem ut tales ad-
quirunt, ſed intuitu ſui laboris, veluti concio-
nando, ſacra faciendo, confeſſiones audiendo,
docendo, cùm dentur quaſi merces operis præ-
ſtiti, ſine ullo alio gravamine, Covarr. in *c. Cum
in officijs n.* 4. *inf. De teſtam.* Navarr. *De Reditib.
Eccleſ. q.* 1. *monito* 19. *&* 39.

Dubia autem inter DD. eſt quæſtio, An &
fructuum beneficij Eccleſiaſtici dominium, an 3
verò uſum tantùm habeant Clerici? R. Vſum
dumtaxat ijs conceſſum videri, ſecundùm Na-
var. *d. Tract. De Reditib. Eccleſiaſt.* eſſeque tan-
tùm diſpenſatores, non etiam dominos fru-
ctuum. In quam rem adferuntur varia loca: &
Primò *Diſt.* 44. in cujus principio dicitur ex S.
Hieronymo: *Tibi, o Sacerdos, de altari vivere, non
luxuriari permittitur.* Secundo *can. fin.* XVI. *q.* 1.
ubi quidquid habent Clerici, dicitur eſſe
pauperum, & ultra ſuſtentationem compe-
tentem quid accipientes, quod pauperum

eſt, ſacrilegium committere, & per abuſionem talium judicium ſibi manducare & bibere. Contraria tamen ſententia, ſcilicet Clericos hodie, poſt diſtributionem redituum in quatuor portiones, de qua *can. Quatuor & ſeq.* XII. *q.* 2. eſſe fructuum, ratione beneficij perceptorum, dominos, verior & hodie receptior eſt. Nam diſtributio iſta redituum Eccleſiæ, quam mores videbantur requirere, quoad portionem Clericis adſignatam, pro eorum qualitate, & meritis inter eos diſpenſandam, nihil ſanè aliud fuit, quàm reditus, aliàs communes, facere proprios eorum, quibus in particulari computabantur in ſtipendium; cùm diviſionis titulus, emptioni venditioni aut permutationi ſimilis, *l.* 1. *C. Com. utriuſq. iud.* dominium transferat, & proprium faciat, quod antè erat commune & indiviſum, *l. Rectè* 25. §. 1. *D. De verbor. ſignif.* Quò facit, quòd miniſtri ſæculares dominium ſtipendiorum ſuorum ſibi comparent, uti & milites: ut ex eadem ratione idem ſit ſtatuendum in Clericis, qui militare Deo, & ſuum peculium quaſi caſtrenſe reſpectu fructuum habere dicuntur: præcipuè cùm progreſſu temporis portio adſignata Clericis in certa beneficia ſit diſtributa, quæ, abrogatâ diſpenſatione redituum, per œconomū ſingulis conferuntur, ut jure proprio reditus eorum ſibi percipiant ut ſuos, uti tradit D. Th. 2. 2. *q.* 85. *art.* 7. Probatur ea ſententia *c. un. De Clericis non reſid. in* 6. ubi qui non interſunt divinis, dicuntur quotidianas diſtributiones ſuas non facere; unde præſupponitur neceſſariò, ſi interſint, ſuas facere. Aliàs quænam foret pœna eorum, qui non interſunt, quam intendit ibi Pontifex? Nec eſt, quòd quis arguat, ibi tantùm agi de diſtributionibus; nam idem dicendum de fructibus alijs, quos groſſos vocant, cùm eadem omninò ſit natura & conditio, & ex fructibus pars in diſtributiones converſa, ut patet ex Trid. *Seſſ.* 22. *c.* 3. *De reform.* ubi diſtributiones amittunt, qui competens ſervitium nō implent, nec earum quoquo modo dominium acquirunt ut dicendi ſint aliàs acquirere, ſecundum jam dicta. Facit pro iſta ſententia, quod, ut dicetur *Tit. ſeq.* de ijs hodie teſtentur Clerici. Hujus ſententiæ eſt Covarr. *ad d. c. Cùm in officijs inſ. De teſtam.* eamque ſequitur Sotus *De Iuſt. & Iure lib.* 10. *q.* 4. *art.* 3. *&* 4. ac defendit multis Franc. Sarmientus *De Reditib. Eccl. p.* 4. *c.* 1. *&* 6. ubi Clericos facit dominos rerum beneficij, eos comparando maritis quoad dominium dotis, ſtante matrimonio. Adde Azor. *Inſtit. Moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 8. Molinam *De Iuſt. & Iure Tract.* 2. *Diſp.* 143. Leſſ. *lib.* 2. *c.* 4. *Dubit.* 6. *n.* 41. *& ſeq.*

Ad jura ſuperiùs allata dicendum, illa obtinuiſſe eo tempore, quo Clerici in communi vivebant, & diſpenſatores erant redituum Eccleſiæ, tantum ex ijs ſumentes, quantum cuique neceſſarium, reliquum in pauperes diſtribuentes, quibus ſua portio necdum erat diſcreta: ut ea in re defectuoſi vocati ſint fures, ſacrilegi, raptores. Vel dici poteſt, non malè ſecundùm dicta jura, reditus Eccleſiæ vocari bona Dei & pauperum, non eâ intentione, quaſi propriè hodie talia ſint, ſed quòd peculiari ratione à Clericis ſuperflua eorum ſint eroganda in pauperes, aliave opera pia. Vt videantur quidem Clerici quoad fructus beneficiorum æquiparandi fructuario in adquirendo, non tamen ita in diſponendo habere libertatem. Quò facit, quòd Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 1. *De reform.* interdixit non tantùm Epiſcopis, ſed & omnibus beneficia Eccleſiaſtica obtinentibus, ne ex reditibus Eccleſiæ ſecundùm carnis adfectum propinquos augere ſtudeant, ſed in pauperes ſuperflua diſtribuant.

Vnde alia exoritur quæſtio, An Clerici malè 4
& in profanos uſus expendentes fructus, teneantur ad reſtitutionem? R. Aliquibus videri, & letaliter eos peccare, & ad reſtitutionem teneri: quam ſententiam tuentur, qui Clericos uſuarios tantùm ponunt, non etiam fructuarios. Ducuntur Primò auctoritate Canonum, qui Clericos tantùm faciunt diſpenſatores, quos malè diſpenſantes certum eſt teneri obnoxios reſtitutioni. Secundò, Quòd empta ex fructibus ſint reſervanda Eccleſiæ, ita ut non liceat Clericis de ijs diſponere per ultimum elogium, ut dicetur infrà *Tit. ſeq.* III. Quòd Trid. *d. c.* 1. interdicat Epiſcopis augere ex reditibus Eccleſiæ propinquiores, ſed velit eos in pauperes erogari. IV. Quòd ea fuerit intentio fidelium bona ſua Eccleſijs offerentium. Et hanc ſententiam plures adſerunt, quos citat Covarr. *ad d. c. Cum in officijs n.* 10. & multis probat Navar. *Tract. De Reditib. Eccl. q.* 2. Verior ſententia eſt, peccare quidem letaliter Clericos, prodigaliter fructuum notabilem quantitatem diſſipando in profanos ac vanos uſus, non teneri tamen ad reſtitutionem: quæ eſt opinio D. Th. 2. 2. *q* 85. *art.* 7. quam amplectitur Covarr. *d. loco n.* 11. & multis adſtruit Sarmient. *d. Tr. De Redit. Eccleſ. p.* 2. *c.* 2. Poſterior pars probatur, ex eo, quòd, uti jam dictum, reſpectu beneficij ſint potiùs fructuarij, quàm uſuarij; ut fructuum dominium adquirant, & liceat ijs res ſuas diſponere pro lubitu, citra læſam juſtitiæ legem. Quæ tum lædi dicitur, quando de alieno in finem non permiſſum diſponitur, non etiam quando de ſuo, licet in uſus malos, quia ea res non facit obnoxium reſtitutioni, cùm nemo poſſit dici læſus, cui reſtitutio facienda. Quò facit, quòd laici bonis ſuis abutentes non teneantur ad reſtitutionem; ſua enim ſunt nulli propriè debita: quòd ipſum cùm & obtineat in Clericis, idem etiam ponendum juris. Strictiùs tamen hos teneri, propter perfectiorem ſtatum, certum eſt. Prior pars probatur, tum quòd ſit contra Canones & mandata Eccleſiæ, ut patet ex Trid. *d. cap.* 1. tum quòd ſit contra charitatem, miſeris multis & fame preſſis non ſubvenire, præcipuè

exbonis

ex bonis in eum finem deſtinatis, ut ea poſſidentes eleemoſynas & opera pia exercerent; ut patet ex loco Trid. jam allegato.

Non obſtat primum argumentum; quia loquitur de tempore, quo needum erant bona diviſa: vel accipiendum de diſpenſationibus non ex lege juſtitiæ, ſed charitatis, ut peccato involvantur malè diſpenſantes, non etiam reſtitutioni obſtringantur. Ad ſecundum dicendum, hoc onus ab Eccleſia impoſitum eſſe Clericis, ne, rerum augendarum cupiditate & ambitione, patrimonialibus amplificandis incumberent: ut nihil ea res dominium & diſpenſationem liberam deminuat. Ad tertium, præceptum iſtud tantùm reſpicere legem charitatis, non etiam juſtitiæ, cùm contra illud factum non irritet, nec reſtitutionis ullam mentionem faciat. Ad quartum, illam quidem fuiſſe intentionem fidelium, non tamen per eos modum & onus impoſitum fuiſſe, ſed ſolùm eâ ſpe & intentione obtuliſſe ſua Eccleſiæ; quæ in mente retenta nihil operatur, cùm aliàs expreſſa induxiſſet legem juſtitiæ. Plura de hac quæſtione vide apud Azor. *d. c.* 8. *q.* 2. Molin. *d. Tract.* 2. *Diſp.* 144. Leſſ. *d. loco n.* 44. *& ſeqq.*

5 Q. III. An Clericus ſuper ijs, quæ parciùs vivendo, neceſſariæ & decenti ſuſtentationi ſubtrahendo corraſit, liberè diſponat? R. Hoc adſerere Navar. *De Reditib. Eccl. q.* 1. *n.* 59. *&* 82. quem ſequitur Azor. *d. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 9. *q.* 5. & tenere idipſum Covarr. *ad d. c. Cum in officijs n.* 9. *ubi alios citat*; ex ratione, quòd à Canonibus antiquis iſta pars ſit conſtituta Clerico, ut quaſi propria, & ei ſit libertas eâ utendi tamquam liberâ ab omni obligatione, quaſi ſuâ induſtriâ & labore parta eſſet. Contra eos tamen facit, quòd ejuſmodi ſuperflua debitæ ſuſtentationi ſubtracta non ſint alterius conditionis, atque ea, quæ decenti & honeſtæ ſuſtentationi ſuperſunt. Ut libera ab obligatione diſtribuendi in pios uſus dici nequeant, cùm Eccleſiæ præceptum ſit generale, non diſtinguens inter ſuperflua. Accedit, quòd ſordidus animus ſibi ſubtrahens non debeat eſſe melioris conditionis, quàm liberalis, pro dignitate ſe ſuoſque exhibens. Ita Abbas in *repet. c. Cum eſſes* 10. *n.* 27. *inf. De teſtam.* qui ſuperflua ejuſmodi non eximit ab obligatione diſpenſandi in pauperes; ſequiturque Franc. Sarmient. *De Reditib. Eccl. p.* 2. *c.* 8. *n.* 16. *& p.* 3. *c.* 5. Quæ opinio magis procedit ſecundùm eos, qui volunt Clericos tantùm eſſe uſuarios; quorum conditio eſt, ut quo non utuntur, id domino cedat, ex natura uſus.

6 Q. IV. An penſionis Eccleſiaſticæ ſuperflua libera ſint ab iſta obligatione elargiendi in pios uſus? R. Eſſe, qui penſiones à natura beneficiorum ſecludant, quaſi quid ſint temporale & profanum, datum loco alimentorum. Gigas *De Penſion. q.* 52. *alios citans*, & Covarr. *ad d. c. Cum in officijs n.* 19. *inf. De teſtam.* Ut non ſint obnoxia dictæ obligationi, ſed ſit libertas penſionario ea pro lubitu diſponendi, ad inſtar patrimonialium. Probabilius, idem in penſionibus juris eſſe, quod in beneficijs, quòd ſcilicet ex iis ſuperfluum non minùs ſit diſpenſandum in pios uſus, quàm ſuperfluum ex beneficijs; cùm nomine beneficij dentur penſiones, & ex ejus fructibus veniant præſtandæ, ut non poſſint non ſapere naturam beneficiorum. Non facit, quòd dentur loco alimentorum; nam ea cauſa non liberat ab obligatione elargiendi quod ſupereſt in pauperes, ſecundùm jam dicta. Navar. *De Reditib. q.* 1. *n.* 7. Sarmient. *d. c.* 5. *n.* 7. Azor. *d. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 9. *q.* 12. *& lib.* 8. *c.* 12. *q.* 4. Bona aliunde quàm ex reditibus Eccleſiæ quæſita, intuitu ſcilicet perſonæ, ſunt ab iſta obligatione, quæ major eſt in Clericis quàm in laicis, libera, *can. Fixum* XII. *q.* 5. *& per tot.*

7 Poſtremò dubitatur, An Clericus patrimonium ſufficiens habens, illo reſervato, licitè utatur beneficij fructibus? R. Dubium moveri ex *can. Paſtor & can. Clericos* 1. *q.* 2. *can. Illi* XII. *q.* 1. quibus videtur hoc negari. Adfirmandum nihilominus, hoc licere, quòd dignus ſit operarius ſuâ mercede; nemo militet ſuis ſtipendijs; bovi trituranti non ſit obligandum os; alteri inſerviens de eo vivere debeat. Innoc. & Abbas in *c. Epiſcopus ſup. De preben.* Covarr. *ad c.* 1. *n.* 2. *&* 3. *inf. De teſtam.* & ita communiter receptum. Non obſtant allegata loca, cùm potiùs conſilium contineant, quàm præceptum: vel referenda ad priſtinum uſum Eccleſiæ, quo diſtributio fiebat in Clericos indigentes, cauſâ alimentorum: vel denique accipienda de maxima pauperum egeſtate; tunc enim bona ſua reſervans, & Eccleſiaſtica in ſuos expendens uſus, pauperibus non ſubveniens, non eſt extra peccatum. Boetius Epo *ad d. c.* 1. *n.* 62. *& ſeq.* Azor. *d. c.* 9. *q.* 13.

Hæc ita in Clericis ſæcularibus, quibus licet jure dominij fructus beneficiorum cedant, quatenus officio deſerviunt, adquiſita tamen ex fructibus ſunt Eccleſiæ relinquenda de jure ſcripto, *c.* 1. *&* 3. *h. t. c.* 1. *inf. tit. ſeq.* quæ & eadem poſt mortem Clerici vindicat; non etiam antè, quòd tunc eorum dominium Eccleſiæ quæſitum dici nequeat, cùm ejuſdem, cujus fructus, ſint rationis, quos dictum cedere Clericis. 8 * Exceptis ijs, quæ pecuniâ aut ex rebus Eccleſiæ comparata ſunt, cui incontinenti eorum dominium cedit, etiamſi non Eccleſiæ, ſed Clerici nomine ſint comparata: quod in Eccleſia ſpeciale eſſe tradit Covarr. *ad d. c.* 1. *n.* 7. Quæ ex patrimonio habet & aliunde quàm ex Eccleſiæ quæſivit reditibus, cedunt amicis. An autem in dubio præſumantur quæſita ex bonis Eccleſiæ, dicetur inf. *Tit.* 27.

9 Quantum ad profeſſos, illi ex voto paupertatis ne quidem rem ſui patrimonij poſſident; nam & hæc cedit Monaſterio, bonorum tamen capaci, *Auth. Ingreſſi C. De SS. Eccleſ.* Qui ſine

conſenſu, tacito vel expreſſo, ſui Superioris quidquam recipere, aut receptum retinere, aut diſtribuere auſi ſint, gravem reatum incurrunt, ut patet ex *can. Scimus* 9. *& can. Non dicatis* XII. *q.* 1. Abbates & alij Superiores, etſi dominium non habeant, quod ratione Eccleſiæ eſt penes Religioſos in communi, Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 3. *De Regular. Nicolaus* III. *in Extravag. Exijt*; habent tamen poteſtatem adminiſtrandi bona Monaſteriorum in uſus honeſtos & licitos.

TITVLVS XXVI.

De Teſtamentis & ultimis voluntatibus.

SVMMARIVM.

1. *Teſtandi facultas permiſſa iure Canonico.*
2. *Clericus de quibus bonis rectè teſtetur.*
3. *Adquiſita ex fructibus beneficij cedunt Eccleſiæ, in qua quis beneficium obtinuit.*
4. *Eccleſiæ nomine quid hic veniat.*
5. * *Licentiam teſtandi ſuper eiuſmodi bonis concedere Clericis poteſt Pontifex.*
6. *Hodie ea permiſſa, ex conſuetudine generali.*
7. *Conſuetudo talis iuſta & valida adſeritur.*
8. *Teſtandi prohibitio an concernat penſiones?*
9. *Teſtandi licentia non eſt Religioſo.*
10. *Ne quidem electo Epiſcopo.*
11. *Quam tamen Religioſo concedit S. P.*
12. *Teſtamentum antè factum an convaleſcat per huiuſmodi licentiam?*
13. *Licentia illa an exſpiret primo actu?*
14. *An finiatur morte concedentis?*
15. *Teſtamentum an ingreſſu Religionis rumpatur?*
16. *Novitijs eſt libera voluntas diſponendi.*
17. *An quid circa hoc mutaverit Conc. Trid.*
18. *Excommunicatus quatenus teſtari poſſit.*
19. *Forma teſtamenti ordinandi hoc iure requiſita quoad numerum teſtium.*
20. *Teſtium qualitas.*
21. *An mulier admittatur teſtis?*
22. *Teſtamentum ad pias cauſſas an teſtem deſideret?*
23. *Inſtitutio ſui hæredis, vel exhæredatio, etiam hoc iure neceſſaria.*
24. *Inſtitutio in alienum arbitrium an rectè conferatur.*
25. *Legatum rei alienæ an valeat hoc iure?*
26. *Intellectus* c. Filius noſter 5. h. t.
27. *Solemnitas quoad numerum teſtium in terris Eccleſiæ obtinet, non Imperij.*
28. *Legitima & Trebellianica detractio admiſſa iure Canonico.*
29. *Hæres non exequens voluntatem defuncti qualiter puniatur.*
30. *Leganda res, quæ eſt in commercio, & capacibus.*
31. *Res immobilis legata Eccleſiæ vel Monaſterio an debeatur æſtimatio?*
32. *Portio Canonica cui debita.*
33. *Portio Canonica Cathedrali Eccleſiæ quando debeatur.*
34. *Prælato relictum quando nomine vel proprio vel Eccleſiæ relictum cenſeatur.*
35. *A portione Canonica liberat privilegium vel conſuetudo.*
36. *Eccleſiæ exempta an libera ab hoc onere?*
37. *Portio Canonica quanta.*
38. *Relicta alia libera à dicto onere.*
39. *Executores teſtamenti qui eſſe poſſint, & eorum munus.*

HActenus de actibus inter vivos: nunc de ultima voluntate ſubijcitur, quatenus per eam alienatio licita; & hoc Tit. de eo agitur, quæ teſtamento explicatur. * Ea non minus permiſſa hoc iu- 1
re, quàm civili; ſive quoad inſtitutionem, ſubſtitutionem, (quæ pupillaris expreſſa etiam matrem excludit, ut ne quidem ad legitimam illi ſit actio, *c.* 1. *eod. in* 6. *& latè probatum D. De vulg. & pupil. ſubſtit. nu.* 49. quòd nec peccetur à patre teſtamentum filio faciente, qui non tenetur uxorem inſtituere, nec à filio, qui teſtamentum non condendo non poteſt videri impius in matrem;) ſive quoad legata, fideicommiſſa, codicillos: quatenus tamen teſtator eſt ſui juris, habens legitimam teſtandi licentiam ſuper rebus. Quo modo impubes, filiusfam. nec hoc jure teſtantur, niſi de caſtrenſi, aut quaſi caſtrenſi peculio, ne quidem pro anima ſua. Accedente tamen patris conſenſu relictum tenet, *c. Licet De ſepult. in* 6. Iul. Clarus §. *Teſtamentum qu.* 5. *nu.* 7.

Clerico teſtandi licentia non eſt denegata 2
ſuper ijs bonis, quæ ante clericatum habuit, *c.* 1. *h. t. can.* t. XII. *qu.* 5, & quæ poſt eum adquiſivit ex ſucceſſione amicorum, aut ſuâ induſtriâ, etiam ratione ordinis: quæ licet ratione Eccleſiæ adquirantur, non tamen immediatè ex ejus bonis proveniunt, ut nulla Eccleſiæ fiat injuria, relinquendo ea alijs. Covarr. *ad d. c.* 1. *nu.* 13. *per c. Relatum* 12. *in fine eod.* Navar. *Tr. De Redditib. Eccleſ. qu.* 3. Clarus *d.* §. *Teſtamentum qu.* 27.

Aliud juris eſt in adquiſitis ex fructibus be- 3
neficij, quos exſtantes, aut ex ijs comparata, volunt Canones cedere ei Eccleſiæ, in qua beneficium obtinuit Clericus, *d. c.* 1. *c. Quia nos* 9. *h. t. can. Placuit* XII. *q.* 3. Non obſtante, quòd tamquam dominus in vita ijs uti & abuti potuerit, ut dictum Tit. ſuperiori: potuit enim Eccleſia legem & modum circa dominij uſum præſcribere, non læſo dominio. Vt nihil obſtet reg. quòd conceſſum in vita non ſit denegandum morientibus; quam juſtè ab Eccleſia reſtringi, aut mutari potuiſſe, non eſt dubitandum. Ratio eſt, tum quia nihil continet iniquitatis,

quitatis, ab Eccleſia profecta ad eam redire: ium verò præcipuè, ut Eccleſiaſtici ab inſatiabili opes congerendi cupiditate arceantur, & in vita liberalitatem erga pauperes excercere ſtudeant, ſuaque in uſus pios potiùs convertant & expendant, quàm avarè multa accumulata non ſine ſcandalo relinquant. Et hoc procedit in bonis tam mobilibus, quàm immobilibus: niſi quòd non judicetur improbatæ conſuetudinis, mobilia quædem relinquere in pios uſus,
4 & in compenſationem ſervitij, *d. c. 12.* * Vbi nomine Eccleſiæ dicitur venire ipſa congregatio, uti eſt Collegium Clericorum: ubi autem unus tantùm ordinandus, ipſe ſucceſſor, præcipuè in vacante Eccleſia, Cathedrali, Regulari, aut Collegiata. Vbi Capitulum, aut Collegium, ſingulariſve aliqua perſona immiſcere ſe prohibetur, bona à Prælatis relicta occupando, dividendo, conſumendo, ſub pœna ſuſpenſionis, donec plenè reſtituat; ſed ea expendenda in uſum Eccleſiarum, aut futuro Prælato reſervanda, uti & obvenientia tempore vacationis, *c. Quia ſæpè 40. De elect. in 6. Clem. Statutum pen. eod.* Poſtea supervenerunt novæ Conſtitutiones variorum Pontificum, quibus ſpolia Clericorum (quo nomine veniunt, non tantùm quæ illicità negotiatione aut modo alio Clericis adquiſita, ſed omnia ab ijs relicta ex fructibus beneficiorum) reſervantur Cameræ Apoſtolicæ. Vid. Navar. *De ſpolijs Cleric. §. 5.* Molina *De Iuſt. Tr. 2. Diſp. 547.*

5 Licentiam teſtandi ſuper ejuſmodi, bonis per Pont. Rom. Clericis concedi poſſe, etſi aliqui in dubium vocent, rectè tamen ſentiunt, qui adfirmant; tum quòd ipſi Eccleſiaſticorum bonorum adminiſtratio ſit commiſſa; tum præcipuè, quòd hæc prohibitio teſtandi ſit juris humani, ſupra quod cùm ſit P. R. ejus relaxandi habet poteſtatem. Covarr. in *c. Cum in officijs 7. nu. 20. h. t.* Azor. *Inſtit. Moral. p. 2. lib. 7. c. 9. qu. 2.* Wamel *Conſ. 372. nu. 5. De pecul. Cleric.* An autem iſta licentia primo actu
6 finiatur, mox inferiùs dicetur. * Licentiâ hujuſmodi hodie opus non eſt, quandoquidem generali conſuetudine teſtamenti factio Clericis ſit permiſſa, licet non paſſim omnibus Prælatis ea competat, ut poſt alios tradit Covarr. *add. c. 7. nu. 23.*

7 Dubitatur autem, An talis conſuetudo ſit dicenda juſta & valida? R. Non eſſe quæſtionem ſuper teſtamento in pios uſus, cùm iſta prohibitio ſit tantùm juris humani, cui derogari poteſt per juſtam conſuetudinem, qualis eſt iſta, per quam bona ejuſmodi in uſum, in quem deſtinata, convertuntur; & facit eò *c. Ad hæc 8. & d. c. Relatum 12. h. t.* Tantùm eſſe quæſtionem, An etiam in non pios uſus teſtamenta valida ponat? Negat omninò Navar. *Tract. De Reditib. Eccleſ.* eaque multis impugnat, hoc præcipuè argumento, quòd fructus iſti non ſint in dominio Clericorum, ſed ex lege juſtitiæ teneantur eos ſuſtentationi non neceſſarios in pauperes, pioſque uſus diſtribuere; atque ità videantur de re aliena teſtari, quod non poteſt induci conſuetudine. Verùm falſo nititur fundamento hæc Navarri opinio, quia ſuprà probatum, Clericis dominium cedere fructuum, & adquiſitorum ex ijs, pro ſervitio, & non tam lege juſtitiæ, quàm caritatis eos teneri ſuperfluos fructus diſpenſare in pios uſus. Facit, quòd non niſi jure humano teſtandi prohibitio ſit inducta, ut non videam, qui poſſit damnari iſta conſuetudo, per quam juri humano derogari poſſe, dictum ſup. *De conſuet. nu. 4. & ad l. De quibus 32. nu. 29. & ſeqq. D. De legib.* ſi non foveat malitiam aut peccatum: qualis hæc, cùm nihil mali involvat, diſponere ſuper rebus ſuis, quod jure communi permiſſum, ad quod reditur per iſtam conſuetudinem. Quod attinet ad occaſionem avarè congerendi, illa accepta eſt, non data, atque ita non inficit conſuetudinem per ſe juſtam & nixam bono fundamento. Deinde Eccleſiæ iſte eſt finis, qui non ſemper avertitur, etiam ubi jus ſcriptum in uſu eſt, cùm non ideo minùs aliqui inveniantur addicti coacervandis pecunijs. De quibus propterea Clericus in profanos ac vanos uſus diſponens, divitibuſque conſanguineis bona ſic adquiſita relinquens, neglectis pauperibus, non videtur à reatu mortali immunis: ut neque inter vivos diſponens in hújuſmodi uſus eſt immunis à peccato, uti dictum Tit. ſuperiori. Sed hominis hoc eſt vitium, non rei aut conſuetudinis; propter quod ut diſpoſitio non irritatur, ita nec ultima voluntas irritanda, cùm abuſus licentiæ non ponat juris iniquitatem. Fundatur enim in publica Reip. tranquillitate, quæ aliàs ſæpè turbaretur, ſi ejuſmodi teſtamenta non tenerent, & bona tamquam ſpolia occuparentur. Facit, quòd Pont. ſciens talem conſuetudinem, nec eam improbans, videatur approbare. Atque ita eam probat Covarr. *d. c. 7. nu. 24.* & multis confirmat Franc. Sarmientus, *Tract. De Reditib. Eccleſ. in princ.* quibus adde Vaſq. *De Succeſſ. tomo 1. §. 22. nu. 56.* Azor. *d. c. 9. in princ.* Boet. Eponem *ad c. 5. nu. 84. & ſeqq. h. t.* Leſſ. *De Iuſt. & Iure lib. 2. c. 19. Dubit. 4. nu.*
42. & ſeqq. 8

Illud etiam controverti ſolet, An dicta prohibitio concernat penſiones, quæ recipiuntur cauſâ reſignati beneficij? R. Pleroſque velle, penſiones non contineri dictâ prohibitione, inter quos eſt Gigas *De Penſionib. qu. 52.* Covarr. in *d. c. 7. nu. 14.* quòd penſio non tam ſit beneficium, quàm merè quid temporale. Verùm cùm contineat partem redituum Eccleſiaſtici beneficij, contrarium dici poſſet, juxta tradita Tit. ſuperiore *nu. 6.*

Religioſo teſtandi licentia denegatur; tum 9

quòd per profeſſionem omnibus ſe bonis exuerit, ut nihil proprij habeat, de quo teſtetur: tum quòd in voluntatem alterius, cujus ſe obedientiæ ſubjecit, arbitrium ſuum contulerit, à quo non poteſt dependere ultimum elogium, *c. 2. h. t. ubi* Covarr. *nu. 17. & 18.* Clar. *qu. 28. nu. 7.* Licitum tamen ei, qui non factâ diſpoſitione eſt ingreſſus, poſt profeſſionem inter liberos diſtribuere ſuam ſubſtantiam, parte ejus ſibi reſervatâ, quæ Monaſterio cedat, & hoc non tamquam domino, ſed ut diſpenſatori à jure ad hunc effectum conſtituto, *Auth. Si qua mulier C. De ſacroſ. Eccleſ.* Navar. *Comment. 2. de Regularib. nu. 45.* Leſſ. *lib. 2. c. 41. Dub. 10. nu. 82. verſ. Circa prædicta.*

20 Vbi quæritur Primò, An ſi Religioſus eligatur Epiſcopus, liberetur à voto paupertatis, & ad inſtar aliorum Clericorum hodie teſtari poſſit? R. Minimè abſolvi à voto paupertatis, uti nec ab alijs ſubſtantialibus, ſed ijs, ut antea, obſtringi, cùm nullo Canone id ſit expreſſum, & contrarium potiùs inſinuetur in *can. De monachis* XVI. *q.* 1. & præcipuè in *c. Clerici pen. ſup. De vita & honeſt. Cler.* ubi in Epiſcopum electus Monachus habitum Monachi deferre jubetur. Nec obſtat *can. Statutum* XVIII. *q.* 1. ubi dicitur à jugo monaſticæ regulæ abſolutus; nam hoc verum eſt quoad juriſdictionem Abbatis, & alia Monaſterij ſtatuta, non etiam quoad tria vota ſubſtantialia, quæ non admittunt teſtamenti factionem, *Gl. in d. can. De monachis,* Covarr. *ad c. 1. nu. 26. h. t.* Iaſon in *Auth. Ingreſſi nu. 12. Cod. De SS. Eccleſ.* Baldus in *d. c. pen. in fine,* Wameſ. *Conſ. 404. nu. 1. h. tit.* Eſt tamen ei adminiſtratio rerum Eccleſiæ conceſſa.

21 Q. II. An teſtandi licentia poſſit Religioſo concedi à R. P? R. Poſſe concedi ſuper ijs, quæ ad eos devolvuntur. Poteſt enim Pont. diſpenſare ſuper voto, & ab eo eximere Monachum, ut tradetur infrà *De ſtatu Monach.* ut poſſit eximere à voto paupertatis, quòd in omni voto cenſeatur excepta Superioris auctoritas. Et hanc eſſe communem opinionem tradit Covarr. in *c. 2. nu. 17. h. t.* Boetius Epo *ad d. c. 2. nu. 22. & ſeqq.* multoſque eam in partem allegat Felin. in *c. Si quando nu. 5. ſup. De reſcriptis,* Abbas in *c. Ad aures 8. eod. tit.* Iaſon in *l. Quo minùs 2. nu. 134. D. De fluminibus.*

22 Q. III. An ejuſmodi licentia faciat teſtamentum antè factum convaleſcere? R. Hoc poſſe videri, per *l. Si quis 6. §. ſed etſi D. De injuſto, rupto &c.* ubi damnato conceſſa teſtamenti factio facit etiam teſtamentum antè factum ſubſiſtere. Dicendum tamen è contrà, eo quòd iſta licentia ſit futuri temporis, ut non trahatur retrò in confirmationem ejus, quod factum inutiliter. Ratio eſt, quòd cùm iſtæ diſpenſationes ſint odioſæ, *c. 1. in fine De filijs presbyt. in 6.* non admittant extenſionem ad alium actum. *Canoniſtæ in c. Poſtulaſti 17. De reſcriptis,* Abbas in *c. Ad aures 8. eod. tit.* Iaſon in *l. Quo minùs 2. nu. 134. D. De fluminibus.* Nihil facit *d. §. ſed etſi,* quia loquitur in caſu, quo teſtamentum antè valuit, & irritum eſt factum per ſententiam. Quæ irritatio non habet locum in teſtamento militis damnati ex crimine militari, *tex. ibi & l. 1. D. De veteran. & militum ſucceſſ.* ut non poſſit trahi ad caſum, quo defuit ab initio teſtanti licentia teſtandi.

Q. IV. An teſtandi licentia exſpiret primò actu? R. Id aliquos velle, *arg. l. Boves §. 1. D. De verb. ſignif. & l. Dotis 63. De iure dot.* ubi ſermo ſimpliciter prolatus de primo actu intelligitur, in eoque conſummatur. Quæ regula ut habeat locum in actu non revocabili, non tamen in actu revocabili, qui ex natura & conditione ſua non finitur primo actu, imò non cenſetur conſummatus ſi revocetur; qualis eſt actus teſtandi, qui ante mortem teſtatoris non habetur firmus. Quâ ratione in hanc poſteriorem partem inclinat Covarr. *ad. d. c. 7. nu. 22. h. t.* Barboſa *ad l. 8. §. quod in anno nu. 19. Soluto matrim.* Nam verba & diſpoſitiones debent intelligi ſecundùm naturam actus, ad quem referuntur. Eſt autem naturâ ſuâ teſtamentum revocabile. Deinde non datur prima & ſecunda voluntas ultima, ſed unica tantùm, & illa tantùm voluntas dicitur, quæ ſuprema eſt. Nec obſtat, quòd verſemur in materia odioſa, qualis ea omnis, quâ immutatur conditio Religioſorum; nam non ideo conceſſiones ita interpretandæ, ut reddantur ridiculæ & captioſæ. Sarmient. *De Reditib. Eccleſ. p. 4. c. 4. nu. 3.* Azor. *d. c. 9. qu. 3.* Fachin. *5. Contr. c. 99.* 13

Q. V. An iſta licentia finiatur morte concedentis? R. Hoc poſſe videri, ex eo, quòd mandatum, re integrâ, morte mandantis exſpiret, *c. Gratum, c. Relatum ſup. De off. deleg.* Verùm cùm hæc res non tam ad mandatum ſpectet, quàm ad gratiam factam, veriùs eſt, concedentis morte non finiri eam licentiam, *c. Si cui 36. De præben. in 6.* ubi gratiam factam non facit extingui mors concedentis, re integrâ, licet ſecus in gratia facienda. Navarr. in *can. Placuit nu. 162. De poenit. Diſt. 6.* Sarmient. *d. loco nu. 3,* Azor. *d. c. 9. qu. 4.* Fachin. *d. lib. 5. c. 100.* 14

Q. VI. An teſtamentum factum ante ingreſſum per eum rumpatur? R. Hoc aliquos velle, ſi non cogitaverit teſtator de ingreſſu, quòd per ingreſſum videatur tacitè revocaſſe voluntatem, *Auth. Ingreſſi Cod. De SS. Eccleſ.* ubi ingrediens ſe & ſua cenſetur Monaſterio dedicare: & per *Auth. Niſi rogati Cod. Ad S. C. Trebell.* ubi Monaſterium habetur loco liberorum & quaſi poſthumi. Contrariam tamen opinionem eſſe veram indiſtinctè, ſive de ingreſſu cogitaverit, ſive non; cùm nullus textus diſtinguat, ſed det liberam poteſtatem teſtandi ante ingreſſum de ſuis, *Novella De Monachis 5. §. illud,* 15

§. *illud*, nec ſit ratio diſtinctionis. Nam quòd aiunt de tacita revocatione, in caſu, quo non cogitavit ingredi, nihil arguit, cùm illi non ſit iſta vis, quæ ne quidem competit expreſſæ revocationi, niſi ſolemni, ut dictum *Inſtit. Quib. modis teſtam. infirm.* Cenſetur enim teſtator tabulas approbare, quas non mutavit ſequenti juſtâ voluntate. Nihil facit *d. Auth. Niſi rogati*, quia ejus deciſio tantùm habet locum in caſibus expreſſis, inter quos non eſt hic, de quo agimus, & quando ab inteſtato decedir ingreſſus ex tacita ejus voluntate. Videtur hanc opinionem amplecti Covarr. *ad c. 2. nu. 10. h. t.* ubi Boët. Epo *nu. 2. & ſeqq.*

16 Hæc ita in Profeſſis. Aliter ſe res habet in Novitijs, qui cùm necdum in poteſtatem alterius ſuam remiſerint voluntatem, boniſque ſe exuerint, nec regulæ ſe alligaverint, non poſſunt dici obligati Religioni, cùm ſolus habitus non faciat Monachum, *d. c. 2. h. t.* Vt habeant plenum & liberum arbitrium diſponendi ſuper rebus ſuis.

17 Dubitari tamen poſſet, An hoc non ſit mutatum per Trid. *Seſſ. 25. c. 16. De Regularib.* R. Prohiberi quidem ibi diſpoſitionem Novitij, niſi ex licentia Epiſcopi, aut ejus Vicarij, intra duos menſes ante profeſſionem, non eam, quæ eſt ultimi elogij, ſed quæ fit inter vivos. De qua tantùm agi patet; Primò, ex verbis, *renuntiatio aut obligatio in favorem facta, etiam cum iuramento ſit irrita*; qualis ſpectat ad actum inter vivos. Nam diſponere de rebus ſuis per ultimum elogium non eſt renuntiare, aut ſe obligare. Secundò, ex ratione Concilij, quæ eſt, ne ſpoliatus bonis ante ingreſſum, minùs liberè ingrediatur, in Monaſterij detrimentum. Quod non contingeret per ultimum elogium, quod non privat aliquem bonis, cùm non ſortiatur effectum ante mortem naturalem, aut civilem, quæ inducitur per ingreſſum, ut antè non præjudicetur Novitio. Tertiò, quòd non aliàs renuntiatio aut obligatio Novitij teneat, quàm intra duos menſes, ex licentia Epiſcopi, aut ejus Vicarij, quâ non opus in teſtamentis, quæ non poſſunt dependere ab alieno arbitrio; & hîc fruſtrà requireretur, cùm nullibi ſit adempta teſtandi facultas Novitio.

18 Vſurario manifeſto, ante reſtitutionem aut cautionem de reſtituendo, non eſſe licentiam teſtandi dixi *ad D. h. t. nu.* 21 & dicetur infrà, ad *tit. De uſuris.* Excommunicatum non eſſe prohibitum teſtari, ex eo patet, quòd tantùm ſit prohibitus teſtari excommunicatus ob percuſſionem Cardinalis, aut hæreſin, *c. fin. De pœnis in 6. & Auth. Credentes C. De hæret.* Quod minimè extendendum, tum quia pœnale, tum quia excluſio unius eſt incluſio alterius. Covarr. *De teſtam. p. 2. Rubr. nu.* 56. Clar. §. *Teſtamentum qu.* 24.

91 Ad formam quod attinet, non deſideratur hoc jure tanta ſolemnitas atque civili, cùm ſufficiat duorum aut trium teſtium præſentia, coram Parocho, *c. Cum eſſes* 10. *h. t.* ubi dicitur in ore duorum aut trium ſtare omne verbum. Vt probationis cauſſa videantur potiùs requiſiti teſtes, quàm ſolemnitatis ſubſtantialis. Vt ſaltem hoc jure verior ſit eorum opinio, qui volunt minùs ſolemne teſtamentum obligare hæredem, certum de voluntate defuncti, ad præſtanda relicta, cùm probationibus non ſit opus, quando propriâ confeſſione conſtat de veritate, nec aliàs ad extraneam fidem decurratur, quàm ſi aliter non poſſit haberi veritas, ut ait Imp. in *l. fin. Cod. De fideicom.* quod & jure civili teneri poſſe diximus ad D. *tit. Qui teſtam. facere poſſ. nu.* 43.

Quantum ad teſtium qualitatem, reijciun- 20
tur & hoc jure ſuſpecti; veluti domeſtici, quales hac in materia ponit poteſtas patria, non etiam cognatio, aut cohabitatio. Removentur & ij, quibus deeſt ſenſus, furioſi, impuberes: item quorum cauſſa agitur. quia nemo in propria cauſſa idoneus teſtis. Vide dicta ad D. *eod. nu.* 31. *& ſeqq.*

Quæritur autem, An hoc jure mulier hac in 21
cauſſa admittatur teſtis? R. Probabile eſſe, non admitti, cùm *d. c.* 10. nihil mutetur de qualitate teſtium, ſed tantùm de numero; ut procedat argumentum *c. 1. inf. De novi operis nuntiat.* Pro qua parte facit, quòd & hoc jure deſiderentur teſtes idonei & legitimi, *c. Relatum* 11. *h. t.* quales in hac materia non ſunt fæminæ, ſed maſculi. Hanc opinionem ſequitur Covarr. in *d. c. 10. in fine*, Clarus §. *Teſtamentum qu. 55. nu.* 3. Contrarium tenet Viglius, in §. *teſtes nu.* 3. *Inſtit. eod.* quòd in teſtamentis, quæ jure gentium ſubſiſtunt (cujuſmodi vult eſſe factum ſecundùm jura Canonica) non inſpiciatur ſexus teſtium. Cujus opinio benè procedet in teſtamentis parentum inter liberos, quæ cùm valeant etiam ſine ullo teſte, modò de voluntate conſtet, valebunt quoque teſte muliere, cujus teſtimonium jure gentium eſt receptum. Quod & obtinet in teſtamento militari. Quoad alia teſtamentorum genera poſſet dubitari, cùm non ſufficiat in ijs quilibet voluntatem probandi modus, ſed deſideretur coram teſtibus, duobus aut tribus, & Parocho explicetur voluntas: ut rectè dicatur iſta teſtamenti factio non eſſe redacta ad jus gentium.

Alia quæſtio eſt, An teſtamentum ad pias 22
cauſſas ſine teſte valeat? R. In *c. Relatum* 11. *h. t.* requirit etiam in teſtamento ad pias cauſſas duos aut tres teſtes, eoſque legitimos, nec uſpiam expreſſum in jure, ſine teſtibus teſtamentum ad pias cauſſas ſubſiſtere, excepto teſtamento parentum inter liberos, de quo in Conſtitutione Theodoſij, *l. Hac conſultiſſima* 21. §. *ex imperfecto Cod. h. t.* à cujus ſimilitudine ſumptum

ptum argumentum fragile eſt & fallax, propterea quòd nullum ſimile ſit idem, & facilè ſit dare inſtantiam ac diſſimilitudinis rationem: ut hoc in caſu, quo liberi ſunt magis favorabiles, quàm pia cauſſa, ut patet ex D. Auguſtini ſententia, *can. fin. XVII. q. 4* D. Wameſ. *Conſ.* 376 *nu.* 4. 5. 6. *De peculio Cleric.* Plures caſus, in quibus fallit hoc argumentum, videre eſt apud Everardum, in *loco à Simili.* Plerique tamen dictam Theodoſij Conſtitutionem extendunt ad pias cauſſas, ut, licet ſine ullo teſte ſit conditum teſtamentum, nec publicatum, ſi tamen inveniatur ſcriptura perfecta quoad voluntatem holographa, id eſt ſcripta manu teſtatoris diſponentis in pias cauſſas, ſervanda ea ſit, & pia cauſſa admittenda ad bona: & ita communiùs receptum eſt, ut patet ex Tiraq. *De Privil. pia cauſſa Pr. 4. & ſeqq.* Et hoc, quatenus ſcriptura non vocatur in controverſiam, quia aliàs nullam faciet probationem, ut benè tradit Mantica, *De Coniect. ultim. volunt. lib. 6. c. 2. nu. 9* Mulierem admitti in tali teſtamento vult Tiraq. *d. loco nu.* 8.

23 Ad formam teſtamenti maximè ſpectat inſtitutio hæredis. Vbi ſuus nec hoc jure eſt prætereundus, ſed vel inſtituendus, vel nominatim exhæredandus, ad teſtamenti valorem; & quidem ex una cauſſarum, de quibus *Novel. Vt cùm de appellat. §. aliud quoque capit.* & hoc ad removendam querelam. Quod addo, quia ſola exhæredatio facit teſtamentum ſubſiſtere, licet inverti poſſit per querelam; qua de re latiùs D. *De lib. & poſtumis hæred. inſtituen. & Inſtit. De exhæred. lib.* Vult autem lex civilis teſtamentorum jura per ſe firma eſſe, aliunde non dependere. Vnde inſtitutio ſive ultimum elogium in alienum arbitrium eo jure non rectè confertur, *l. Illa inſtitutio 32. De hæredib. inſtit.*

24 Vbi dubitatur, An hac in parte Canones diſſentiant à jure civili? R. Id non paucos velle, qui putant hoc jure in alterius arbitrium poſſe remitti diſpoſitionem, per textum expreſſum, uti volunt, in *c. Cùm tibi 13. hoc tit.* qui habet, eum, qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non videri decedere inteſtatum. Quod plerique accipiunt diſpoſitum ratione piæ cauſſæ, in quam bona diſtribuenda, ut tenet Abbas *ibi nu. 3.* & Covarr. *ibid. nu.* 13. cùm tamen ibi nulla fiat mentio piæ cauſſæ. Dicendum hac in parte non diſſentire Canones, cùm Pont. in iſto textu non velit dicere, talem ſimpliciter eſſe teſtatum, ſed tantùm ad excluſionem Epiſcopi, cui bonorum ab inteſtato diſpenſatio eſt mandata, ut patet ex *c. Cùm tibi 18. inf. De verb. ſignif.* cujus d. c. 13 eſt pars, utpote ejuſdem Pont. Innocentij, & ad eundem Epiſcopum ſcriptum, qui proinde fruſtrà ſibi adrogabit diſpenſationem, utpote jam alij commiſſam per defunctum, qui eatenus non poteſt dici inteſtatus. Ita ſubtiliter Sarmient. *Select. Interpp. 2. c. 6. nu. 33. & ſeqq* Fachin. 5. *Contr. c. 57.* Communiter traditur, eum, cujus arbitrio diſpenſatio commiſſa, cenſeri inſtitutum hæredem, & cogi diſtribuere in pias cauſſas. Abbas, Covarr. *& alij d. loco.* Quo admiſſo non tam à legibus diſcordant Canones, quàm conſonant.

Relinquuntur etiam hoc jure legata, fideicommiſſa, non tantùm teſtamento & codicillis, ſed & ab inteſtato, nudis verbis, *c. 4. h. t.*

Vbi quæſitum, An in eo differant Canones 25
à legibus, quòd non admittant legatum rei alienæ? R. Hoc aliquos velle indiſtinctè, ſive res ſit Eccleſiæ, ſive alterius privati, eo quòd lex civilis tale legatum permittens foveat lucrum odioſum hæredi, atque ita non ſit ſervanda ab Epiſcopo: aliquos verò reſtringere ad rem Eccleſiæ, quia non ſit in commercio. Fundantur in ratione textus *c. Filius noſter 5. h. t.* in quo agitur de legata re aliena, Eccleſiæ ſcilicet, & reſolvitur, contra legem Dei eſſe, rem alienam legare. Vbi aliqui dicunt, Pontificem minùs intellexiſſe leges, aut probabilem aliquorum opinionem ſecutum; contrariam verò eſſe probabiliorem. Quorum dictum ineptum, cùm ſuſcipere reverenter, vel ſuſpicere potiùs Pontificum deciſiones deceat. Vnde dicendum, cùm ſtatutum juris civilis permittens legari rem alienam, nihil peccati includat (nam ſi quod includeret, eſſet ratione detrimenti domini, cujus res legata, quod nullum ei eſt, quippe cui invito non auferatur res ſua, ſed vendere volenti detur æſtimatio, quæ aliàs offerenda legatario tanquam ei legata, *Inſtit. De legatis §. non ſolùm*) verius eſſe, hac in parte Canones à legibus non recedere, & permittere legatum rei alienæ.

Nihil obſtante *d. c. 5.* nam in eo tantùm re- 26
prehendit Pont. apprehenſionem, & detentionem rei alienæ per legatarium, domino invito, ut patet ex finalibus verbis iſtius text. qui non cogitur rem ſuam invitus alienare, cùm in rem alienam alteri nihil ſit juris, ne quidem per ultimam voluntatem. Ita Covarr. *ad d. c. 5.* Nec debet quemquam movere, quòd ibidem poſt verba, *ſi auctor eius legaverit rem alienam,* ſubijciat Pont. *Sed quia lege Dei vivimus:* quia non referenda ad illa priora verba, ſed ad ſubjectam deciſionem, ſcilicet, *Valde mihi videtur iniuſtum &c.* Quibus non tam reprehendit leges ſæculi, quæ, ut dictum, hac in parte nihil mali involvunt, quàm iniquum detentorem, ſæculi leges perperam in ſui defenſionem allegantem, quaſi ſicut licet legare rem alienam, ita etiam auferre & detinere liceret. *Vide hæc repetita D. De leg. & fideicom. cap. 2. nu. 23, & 24.*

Quantum ad teſtamenti vel voluntatis mu- 27
tationē, illa etiam hoc jure eſt licita; uti & Falcidiæ ac Trebellianicæ detractio quam in pijs cauſſis nec Canonico nec civili jure obtinere,

recepta

recepta habet ſententia.

27 Ex dictis patet, in teſtium numero & ſolemnitate Canones differre à jure civili; quorum tamen ſtatutum non obtinet niſi in terris Eccleſiæ, manente requiſitâ ſolemnitate à jure civili ſalvâ in terris Imperij. Vſus tamen paſſim ſe accommodavit deciſioni juris Canonici.

28 Eſt & in eo differentia, quòd jus Canonicum admittat detractionem duarum quartarum, legitimæ ſcilicet, tamquam à ſuo, & Trebellianicæ, tamquam ab hærede gravato, *c. Raynutius* 16. *c. Raynaldus* 18. *h. t.* cùm leges, ſecundùm veriorem ſententiam, tantùm admittant alterius detractionem, cùm paſſim velint, retento quadrante, reliquum dodrantem reſtitui, ut traditum *D. Ad S.C. Trebell. nu.* 92.

29 Ad effectum teſtamenti, alteriuſve ultimæ voluntatis, pertinet, ut hæres eam exſequatur intra annum, *c.* 3. *h. t.* Qui ſi legata pia diſtulerit ſolvere, donec judicio conveniatur, multatur in duplum, *§. ex maleficijs Inſtit. De actionib.* Iure Novellarum monitus à judice non adimplens intra annum quod juſſus eſt, privatur omni emolumento, quod poſſet conſequi ex hæreditate, exceptâ tamen legitimâ, *Auth. Hoc amplius Cod. De fideicom.* Cui videtur obſtare textus in *c. Licet inf. De voto*: de cujus intellectu ibi commodiùs agetur.

30 Solvenda legata ijs, quibus relicta: niſi is, cui relicta ſunt, ſit inhabilis, aut res talis ſit, quæ relinqui non poteſt, quia non ſit in commercio, licet etiam ſtipulatoris tantùm; adeò ut ei non debeatur æſtimatio, *l. Multum* 34. *D. De V. O.* Sic Eccleſiæ aut pijs locis ex ſtatutis quarumdam Regionum, uti & harum ex Conſtitut. Caroli V. an. 1520. non relinquitur res immobilis.

31 Vbi occurrit quæſtio, An legatum rei immobilis Eccleſiæ ſit omninò inutile, ut ne quidem pretium debeatur? R. Controverſam hanc eſſe quæſtionem, patet ex ijs, quæ tradit D. Peckius in *Tract. de Amortizat. c.* 9. communiore tamen & benigniore opinione eſſe receptum, ut debeatur rei relictæ æſtimatio, quaſi ſtatuta ejuſmodi non reſiſtant adquiſitioni pretij ſeu æſtimationis. Quæ opinio probatur per *l. Fideicommiſſa* 114. *§. ſi quis alicui De legat.* 1. Facit eodem *Clem. Exivi De verb. ſignif.* quæ rerum immobilium Franciſcanis legatarum, quarum ſunt incapaces, vult præſtari pretium. Et hoc, quatenus res relicta eſt aliàs in commercio: niſi tamen clauſula irritans decreto prohibitionis ſit adjecta, ut in dicta Conſtitut. Caroli V. quòd nolit relinqui Eccleſijs aut pijs locis bona immobilia: quæ cùm ſit loco formæ, facit quaſi non extitiſſe defuncti voluntatem, aut nihil ex ea ſequi. *l. Non dubium Cod. De legib.* Admonet tamen Peck. *d. loco in fine*, ſi de voluntate certò conſtet, etiam iſto caſu mitiorem viam eſſe eligendam bono, & præſtandam æſtimationem, ad eximendum omnem ſcrupulum, juxta textum in *cap. Conſilium inf. De obſervat. ieiun.* Et hoc omninò, ſi teſtator voluerit dari ejus pretium, quia talis voluntas neutiquam contradicet dictis ſtatutis, quæ tantùm prohibent adquiſitionem rei immobilis, quæ hîc non acquiritur, nec relinquitur, ſed pretium ejus non prohibitum. Vide plura hac de re *ad D. De leg. & fideicom. nu.* 27. *& ſeqq.* 32

Receptum hoc jure, ut ex relictis Eccleſiæ portio Canonica debeatur Prælato, & è contrà ex relictis Prælato ſua portio præſtetur Eccleſiæ Cathedrali; non etiam inferiori, cum qua non eſt tanta communio. Et hoc, niſi teſtator reliquerit quid Epiſcopo ipſi, citra fraudem, ut eo contentus eſſet, & ille acceptaverit, *c. Officij* 14. *h. t.* Aliàs non poteſt teſtator impedire, quò minùs portionem ſuam ſalvam habeat Epiſcopus, aut eam deminuere, ſive conjunctim, ſive ſeparatim Eccleſiæ ſit relictum, cùm debeatur de jure communi, cui non derogat privatus. * Non ſemper au- 33 tem Cathedrali Eccleſiæ ſua debetur portio ex relictis Epiſcopo, ſed tum demùm, quando contemplatione Eccleſiæ eſt relictum Epiſcopo, non autem ſi contemplatione perſonæ, *c. Requiſiſti* 15. *h. t.* Quare autem Prælatus hac in parte ſit potior Eccleſiâ, rationem dat Gloſ. ibi *V. ſecus*, quòd nomine Eccleſiæ contineatur & Epiſcopus, tamquam ejus caput, quam approbat ibi Abbas & Covarr. *nu.* 15.

Quando verò conſeatur quid relictum 34 Prælato ſuo nomine, quando nomine Eccleſiæ, dubitatum fuit. Et diſtinguit Pont. in *d. c.* 15. Nam vel eſt relictum Prælato à propinquis, vel ab extraneis: hoc caſu relictum intuitu Eccleſiæ cenſeri, illo verò Prælati tantùm, quòd conſanguinitas faciat perſonam potiùs electam videri, *arg. l. Si plures §. in adrogato in fine D. De vulg. & pupil.* Idem dicendum in relicto ab amico, *arg. l. Nemo* 38. *D. De hæredib. inſtit.* Relictum illi, qui proprium habere poteſt, nec ullam adminiſtrationem Eccleſiæ habet, illius proprium eſt, ſive relictum à propinquo, ſive ab extraneo, quia cenſetur relictum perſonæ intuitu, niſi aliud appareat, *d. c.* 15. *in fine.*

Debetur autem dicta portio Epiſcopo ab 35 omnibus Eccleſijs ejus diœceſis. Hoſtien. in *Summa inſ. De ſepult. nu.* 12. niſi privilegium expreſſum eas liberet, aut conſuetudo legitimè præſcripta, ſecundùm Abbatem, in *c. Certificari* 9. *nu.* 6. *&* 7. *inſ. d. tit.*

Verùm dubites, An & Eccleſiæ exemptæ 36 debeant hanc portionem? R. Hoc adſerere Hoſtienſ. *d. loco*, ex eo, quòd habeatur reſpectus perſonæ, à qua fiunt oblationes, non etiam loci, cui fiunt. Contrarium verius, & communiter receptum, ſecundùm Abb. in *d. c. Officij*

nu. 6. h. t. quòd non tam debeatur ratione offerentium, aut relinquentium aliquid, quàm ratione curæ, quæ eſt Epiſcopo ſuper Eccleſijs: quæ cùm nulla ſit ſuper exemptis, non eſt etiam ratio, quare ei quid debeatur.

37 Cæterùm portio iſta interdum eſt quarta, interdum tertia, aut alia, pro locorum conſuetudine, quæ ſervanda, *d. c. 9. inſ. De ſepult.* Boetius Epo *ad d. c. Officij in princ.* Eſt & portio paroecialis, quæ debetur paroeciali Eccleſiæ, de qua agemus inf. *De ſepult.* ubi

38 frequens ejus mentio. * Sunt etiam quædam relicta extra hujus portionis detractionem, ut quæ ſunt relicta pro ornamentis, fabrica, luminaribus, anniverſarijs, in perpetuum cultum divinum, ceſſante tamen fraude, *c. fin. h. t. & c. Ex parte 31. inf. De V. S.* Sunt & illa libera ab hoc onere, quæ Eccleſijs ab exiſtentibus ſanis donantur inter vivos, *c. 4. inſ. De ſepult. & c. 1. inſ. De ſtatu Monach.* Sunt quoque extra illud, equi, arma, relicta in ſubſidium terræ ſanctæ, *c. In noſtra 10. inf. eod.* Item relicta pauperibus ſimpliciter, quòd cenſeatur relictum perſonis, non locis, ſecundùm Gloſ. in *c. 2. inſ. eod.* & Ioan. Andr. in *d. c. In noſtra.* Et licet textus loquantur de portione paroeciali, idem tamen dicendum de Epiſcopali, cùm parificentur in jure & privilegio. Dixi, ab exiſtentibus ſanis; ne obſtet *d. c. 2.* quod accipiendum de datis ab ægrotis, ex eo morbo decedentibus.

39 Porrò ut faciliorem habeant exitum ultimæ voluntates, ſolent teſtatores certos delegare executores, *c. penult. h. t.* ſive laicos, ſive Clericos, etiam Religioſos, accedente tamen Superioris auctoritate, quòd ipſi velle aut nolle non habeant, *c. fin. eod. in 6.* imò etiam Prælatos, *Clem. un. eod.* Quorum eſt adimplere teſtatoris juſſum, intra tempus adſignatum, aut, eo non adſignato, intra annum; alias ad Epiſcopum devolvitur executio, *c. 3. h. t.* Qui & poteſt cogere executores, ut citiùs voluntates exſequantur. Covarr. in *c. 6. nu. 4. h. t.* Ex pluribus datis, alio mortuo, abſente, aut recuſante, alter exſequi non impeditur, in favorem voluntatis, niſi teſtator aliter providerit, *d. c. fin. eod. in 6.* Poſt executionem ratio ab executore reddenda loci Ordinario, quem non excuſat prælationis officium, *d. Clem. un. h. t.*

TITVLVS XXVII.

De Succeſſione ab inteſtato.

SVMMARIVM.

1. *Bona Clericorum patrimonialia, vel quaſi, ab inteſtato quibus deferantur.*
2. *Adquiſita ex fructibus beneficij cui ſuccedant.*
3. *An in dubio præſumantur ita adquiſita?*
4. *Conſuetudo an rectè admittat ab inteſtato ad hujuſmodi bona proximos defuncti?*
5. *Monachi bona cui adquirantur.*
6. *Mutato monaſterio cedunt novo.*
7. *Monacho facto Epiſcopo cui bona cedant.*
8. *Decedenti in novitiatu Monaſterium non ſuccedit.*
9. *In Monaſterio manens, quatenus ſe & ſua conſecratur ei dedicaſſe.*
10. *Statuta prohibentia adquiri bona immobilia pijs locis an juſta?*
11. *An & ea, quæ arcent Religioſos à jure ſuccedendi.*
12. *Monacho recuſante, an Monaſterium poſſit adire hæreditatem?*
13. *Fructus pendentes cui competant, hæredi, an ſucceſſori in beneficio.*
14. *Conſuetudo ea in re varia.*
15. *Fructus anni primi ac ſecundi an ſtatuto rectè reſerventur domui mortuariæ ac fabricæ?*
16. *Decretum Conc. Trid. hac in re.*

PAtrimonialia & quaſi patrimonialia bona Clericorum Eccleſia ab inteſtato 1 cognatis defert, *can. 1. XII. q. 4.* pro linea & gradus prærogativa, ſecundùm diſtinctionem traditam in *Novella 118. De hæredib. ab inteſt. venientib.* probatam potiùs, quàm improbatam per Canones, *d. can. 1.* de qua actum *Inſtit. & D.* in materia de ſucceſſione ab inteſtato. Si nulli fuerint cognati, bona deferuntur Eccleſiæ, *c. 1. h. t.* eo modo, quo fiſco bona laicorum decedentium abſque hærede deferuntur.

Quantum ad collecta ex fructibus beneficij, ea ſpectant ad Eccleſiam, in qua beneficium 2 obtinuit defunctus, *d. can. 1.* Si in pluribus Eccleſijs defunctus habuerit beneficia (quod fieri poſſe dictum ſup. *De præben.*) pro rata ſingulæ admittuntur, *c. Relatum 12. ſup. De teſtam.* Vbi cautè advertendum, an defunctus bona ante clericatum habuerit, aut aliunde quàm ex fructibus beneficij: nam attentâ eorum qualitate & quantitate, cum ijs, quæ ab Eccleſia acquiſivit, pro rata inter hæredes defuncti & Eccleſiam eorum fiet diſtributio, *d. can. 1. & c. 5. ſup. De teſtam.*

Vbi quæri poteſt, An in dubio præſumantur 3 adquiſita ex bonis Eccleſiæ? R. Si aliunde non demonſtretur adveniſſe, præſumi adquiſita ab Eccleſia, ejuſve nomine, *arg. l. Quintus 31. D. De donat. inter vir. & uxor. & l. 6. Cod. eod.* Quæ tamen loca non ita conveniunt, quandoquidem ibi præſumptio talis ſumatur ad evitandam ſuſpicionem turpis quæſtus ex parte mulieris, quæ hîc ceſſat. Communem tamen eam eſſe opinionem, teſtantur relati à Covarr. *ad c. 1. nu. 9. & ſeq. ſup. De teſtam.* quod & tenet Cujac *ad Nov. De Eccleſ. tit. 137.* Nam cùm non

appareat

appareat bona ante dignitatem Clerico aliqua fuiſſe, aut aliunde advenisſe, veroſimilius eſt, ex bonis Eccleſiæ proveniſſe, & data aut relicta potiùs ex pietatis & religionis intuitu, quàm perſonæ, ſive poſſeſſio ſit apud hæredem, ſive apud Eccleſiam. Et ita in dubio; nam præſumptio pro altera parte ſtans transferret onus in adverſarium.

4 Hæc ita de jure ſcripto: cui conſuetudo pleriſque in locis derogavit ab inteſtato admittens ad bona, etiam ex fructibus beneficij quæſita, proximos defuncti, excluſâ Eccleſiâ.

An verò iſta conſuetudo ſit proba, dubitari poſſet. R. Ita dicendum eſſe, ex eadem ratione, quâ conſuetudo teſtandi de bonis adquiſitis per Eccleſiam probata Tit. ſuperiori. Quò facit argumentum ab expreſſo ad tacitum, in jure validum, cùm procedat ex eadem potentia cauſſæ efficientis, ut videre eſt apud Everardum, in *loco Ab expreſſo ad tacitum.* Facit etiam, quòd per eam evitentur lites atque alia inconvenientia, cauſſata ex eo, quòd neſciatur, unde bona ſuperflua ſint adquiſita, ex fructibus Eccleſiæ, an vero aliunde. Et ita plerique eam probant, citati à Covarr. in *c. Cum in officijs nu.* 24. *ſup. De teſtam.* quamvis non deſint, qui velint iſtam conſuetudinem procedere quidem in foro exteriori, non etiam interiori; eo modo, quo diximus antè, *ad Tit. præced.* teſtantes de bonis quæſitis ab Eccleſia poſſe peccare contra ordinem charitatis, omiſſis pauperibus, aut Eccleſia, ea relinquendo divitibus. Vid. Molina *De Iuſt. & Iure* Tr. 2. *Diſp.* 147. *concl.* 8.

5 Monachus non habet alium hæredem, quàm Monaſterium; imò non habet hæredem, cùm ipſo ingreſſu adquirantur omnia ejus bona Monaſterio, *c.* 2. *ſup. De teſtam.* Qua in re nihil operabitur conſuetudo, cùm bona Monachi etiam patrimonialia per ingreſſum adquirantur Monaſterio. Cui ſimiliter cedunt, quæ poſtea ex ſucceſſione, aut aliàs Monacho deferuntur, *d. c.* 2. * Niſi mutaverit Monaſterium; nam

6 poſt mutationem adquiſita cedunt novo Monaſterio, cùm jus hoc ſit perſonale, adhærens perſonæ Monachi: ut quia ſequitur perſonam, & cum ea tranſeat. Covarr. in *c.* 1. *nu.* 29. *ſup. De teſtam.* An autem bona delata ad Monaſterium prius ſecum deferat tranſiens, dicemus infrà, *ad tit. De Regularib.* Hæc ita, ſi Monaſterium ſit bonorum capax, & antè non diſpoſuerit ingreſſu de ſuis bonis, uti licere dictum Tit. ſuperiori.

7 Quid ſi Monachus ſit factus Epiſcopus? R. Tunc bona non ad Monaſterium, ſed ad Eccleſiam ſpectare, ad quam adſumptus, & cujus eſſe cenſetur, non etiam Monaſterij; ut meritò illi quærat, *can. Statutum* XVIII. *q.* 1. *Gl. in can. De Monachis* XVI. *q.* 1. Molina *De I. & I. Tr.* 2. *Diſp.* 140. *in fine.* Nihil facit, quòd omnia ſua Monaſterio detulerit, atque adeò & ſpem ad

Zoeſius ad Decretal.

futura; nam hoc verum eſt, quatenus in Monaſterio maneret, nõ ex eo adſumeretur ad Epiſcopatum. Quò facit, quod dictum *Tit. ſup. nu.* 10. liberari eum per hoc à regulis Monaſterij. Idem obtinet & in eo, qui adſumitur ad parochialem Eccleſiam ſubjectam Epiſcopo: nam iſti Eccleſiæ adquiret; Monaſterio verò non aliàs, quàm ſi Eccleſia ei ſit ſubjecta.

Illud etiam hîc quæri poſſet, An Monaſte- 8
rium ſuccedat ab inteſtato decedenti in noviciatu? R. Minimè; nec ad id ſpectare Novitij bona, ſi aliter non ſit ab eo diſpoſitum. Nam ut tranſlatio corporis nulla eſt ante profeſſionem, ita & bonorum; ſequitur enim acceſſorium ſuum principale: ut ſuper his maneat Novitio plena libertas diſponendi, ſive inter vivos, ſive ultimo elogio. Cui etiam non denegata facultas redeundi ad ſæculum.

Si tamen in Monaſterio maneat, non fa- 9
ctâ diſpoſitione, ſe & ſua ei cenſetur dedicaſſe, *Auth. Ingreſſi C. De SS. Eccleſ.* Quod verum eſt in quibuſdam locis tantùm quoad mobilia, non etiam quoad immobilia, quorum tranſlatio in Eccleſiam prohibetur ſtatutis etiam harum Provinciarum, ex Conſtitutione Caroli V. an. 1520.

De quibus, An ſint juſta, dubitatur. R. 10
Hoc dicendum eſſe, cùm non directè contra Eccleſiam, aut Eccleſiaſticas perſonas, nec ſuper rebus Eccleſiaſticis ſint concepta, ſed profana tantùm, & quidem in bonum publicum; tùm ne crebrâ & perpetuâ facultate acquirendi juriſdictio laicorum minuatur, cùm manum mutantia in alterius generis juriſdictionem, Eccleſiaſticam ſcilicet, tranſeant, & eximantur à vectigalium, & ſimilium impoſitionum onere, in gravamen laicorum: tum ne, auctis ultra modum facultatibus, luxuriandi, laſciviendive cauſſa præbeatur, cum deſtructione boni ordinis. Gail. 2. *Obſer. c.* 32. *nu.* 8. Wameſ. *Conſ.* 432. *nu.* 3. *h. t.*

* Quâ ratione & ſtatuta probari poſſunt, 11
quibus Religioſi à jure ſuccedendi cognatis (quod jure communi eos habere, quatenus Monaſterium eſt bonorum capax, certum eſt, ſive inſpicias jura Canonica, *can. Abbates* XVIII. *q.* 2. ſive civilia, *l. Deo nobis* 56. *C. De Epiſc. & Cler.*) ſecluduntur. Chaſſan. *ad Conſuet. Burg. Rubr.* 7. *§. fin.*

Vt autem de jure ſit Monachis ſalvum jus ſuccedendi, ex cauſſa cognationis, eiſque deferatur hæreditas, non tamen ſibi quærunt, ſed Monaſterio. Wameſ. *d. Conſ.* 432. *nu.* 5.

Vbi quærat aliquis, An, Monacho adire 12
delatam hæreditatem recuſante, poſſit adire Monaſterium? R. Pro negantium parte facere text. in *l.* 3. *Cod. De jure deliber.* ubi ſervus, cui Monachus comparari ſolet, poteſt non adire, quòd aditio ſit facti, & facienda

per perſonam vocatam, atque ita dominum impedire, quò minùs hæreditatem conſequatur. Frequentiùs tamen receptum, licere iſto in caſu Monaſterio adire, non tantùm Monacho adhuc vivente, ſed etiam poſt delatam hæreditatem mortuo, aut ad aliud Monaſterium translato; propter jus ex delata ſemel hæreditate quæſitum, quod per mortem, aut tranſlationem non tollitur. Rationem plerique dant, quòd Monachus velle aut nolle non habeat, ſecundùm *c. Si religioſus* 27. *De elect. in* 6. Verùm ea ratio non admodum urget, cùm & ſervus velle aut nolle non habeat; quo tamen invito non acquiritur domino hæreditas, *d. l.* 3. Vnde dicendum, Religioſum potiùs comparari filio hac in parte, quàm ſervo, vel in genere filio aut ſervo comparari, prout Monaſterio eſt utilius. Atque ita, ut, filio recuſante adire delatam ſibi hæreditatem, patri eſt conceſſum adire, *l. fin. Cod. De bonis quæ liberis &c.* ita & Monaſterio liceat adire, recuſante, vel mortuo, tranſlatove Monacho. Covarr. *ad c.* 1. *nu* 31. *ſup. De teſtam.*

13 Hæc ita in fructibus perceptis. Quid in pendentibus ſtatuendum? R. Eſſe, qui omnes ſucceſſori reſervandos putent, neutiquam autem hæredi competere, in caſu, quo ab inteſtato devolvitur hæreditas Clerici ad proximos, ex conſuetudine. Ducuntur argumento eorum, quæ alibi dicta de uſufructu, fructuarium ſcilicet fructus non perceptos ad hæredem non tranſmittere, quia jus tantùm habeat perſonale, quod cum ejus perſona extinguitur; ſit autem loco fructuarij Clericus, uti dictum ſuprà *Tit.* 25. Pro qua parte facit textus in *c. fin. De officio ordin. in* 6. *& c. Quia ſæpè* 40. *De elect. in* 6. Veriorem judico eorum opinionem, qui pro rata temporis volunt eos dividi inter hæredes defuncti & ſucceſſorem, *arg. l.* 8. *§.* 1. *Soluto matrim.* ducto argumento à matrimonio carnali ad ſpirituale, de quo Everardus, in *ſuis Locis.* Quod procedit, quando eſt paritas rationis, uti hoc in caſu: nam ut ibi ſunt onera matrimonij, cujus nomine fructus percipiuntur pro rata, ita & hîc ſervitium Eccleſiæ præſtitum; nam aliàs alteri deſerviens, ab eo non aleretur. Vt nihil faciat argumentum ab uſufructu deſumptum; cùm in eo non habeatur ratio onerum, uti hoc in caſu, argumento matrimonij. Et licet ſint majora in matrimonio onera, quàm in beneficio, non tamen ideo convincitur, beneficiorum cauſſam non eſſe oneroſam. Covarr. 1. *Var. Reſol. c.* 14. *nu.* 21. Et hoc ita de ratione juris teneri poſſet: nihil obſtante *d. c. fin. & d. c. Quia ſæpe,* quia accipienda de fructibus alijs, qui non debentur defuncto.

14 Verùm hac in re conſuetudo plurimùm poteſt: quæ alibi dividit fructus pro rata temporis; alibi ſucceſſori adſignat, præcipuè Prælato, juxta *d. c. fin. & d. c. Quia ſæpè De elect. Clem. Statutum eod.* alibi Eccleſiæ reſervat; alibi etiam totum annum ſequentem adſignat domui mortuariæ, ſive hæredibus defuncti, quem vocant annum gratiæ. Imò & ſecundi anni fructus alibi attribuuntur fabricæ, aut alteri uſui Eccleſiæ: ut ſucceſſor in beneficio toto biennio carere debeat fructibus.

15 Vbi quæſitum, An valeat talis conſuetudo, aut ſtatutum? R. Videri, ſi non manifeſtam iniquitatem & irrationabilitatem, ſaltem duritiei aliquid continere; tum quòd ſucceſſor in beneficio, ad quem regulariter pertinere fructus conſtitutum eſt, pro ſervitio Eccleſiæ, ijs fraudetur totius anni vel biennij tempore; tum quòd abſurdum ſit, fructus ad eos deferri, qui non ſunt beneficij poſſeſſores, nec ei deſerviunt, quod repugnat intentioni Eccleſiæ. Quibus & alijs non obſtantibus, videtur Ioanni Andreæ ſuſtinenda conſuetudo, in *c. Nemo poteſt* 79. *nu.* 3. *& ſeqq. De R. I. in* 6. proptetea quòd conſuetudini ſit vis derogandi Canonibus, ſecundùm dicta ſup. *De conſuet. nu.* 8. ſi non tendat in detrimentum Eccleſiæ: hæc autem non tendit, cùm ſolùm præjudicet ſucceſſori, cui idem jus poſt mortem reſervatum. Adſerit ipſe ſuper hac re fuiſſe antiquas Decretales: nec eſſe omninò improbandam talem conſuetudinem patet ex Conſtitutione Ioan. xx. 1. in *Extravag. Suſcepti De elect.* qui eam ad moderationem redegit & reſtrinxit, ut ſaltem aliqua pars primi aut ſecundi anni ſucceſſori adſignetur. Verùm ea Conſtitutio in Regionibus præſertim Vltramontanis vel non recepta, vel uſu & conſuetudine abrogata, & prædicta conſuetudo in uſu remanſit, ut patet ex varijs Doctorum reſponſis. Oldrad. *Conſ.* 140.

16 Improbavit verò Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 14. *De reform.* conſuetudinem & ſtatuta, quibus ſucceſſor in beneficio gravari ſolet, tempore admiſſionis, & inſtitutionis. Et ſecutus Pius V. inſiſtens Tridentini veſtigijs, Conſtitutione ſuà editâ anno 1576. incip. *Durum nimis,* eadem improbavit, non obſtante confirmatione Apoſtolica, aut tempore immemoriali, aut etiam quòd juramento ſint confirmata, ipſa juramenta irritans; & tantùm permittens, ſi fructus ultra ſemeſtre fabricæ, aut alterius pij loci uſibus reperiantur conceſſi, dimidiam partem fabricæ aut alij pio loco attribui, reliquam dimidiam fructuum anni concedi ſucceſſori.

TITVLVS XXVIII.
De Sepulturis.

SVMMARIVM.

1. *Sepeliri quo in loco quis debeat.*
2. *Sepulturam eligere cuique licet.*

3. Inducere

3. *Inducere quem ad eligendum non licet.*
4. *Mulier ſepelienda cum viro.*
5. *Pater liberis impuberibus ſepulturam eligit.*
6. *Portio Parochialis quæ dicatur.*
7. *Sepultura Eccleſiaſtica quibus debita, vel non.*
8. *Infidelibus & hæreticis deneganda.*
9. *An & excommunicato non vitando?*
10. *Occultè excommunicato non deneganda.*
11. *Hæres ad damna ex delicto defuncti data an & quatenus teneatur.*

VT habetur ratio bonorum defuncti, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato, ita & corporis habenda; quod ſepeliendum in loco ſacro, propter participationem precum, quæ ibi pro defunctis funduntur, *can. Cùm gravia* 17. & *can. Non æſtimemus* XIII. *q.* 2.

Sepeliendus quiſque in loco, in quo Sacra-
1 menta percipit, etiam alibi fortè mortuus, *c.* 2. & 3. *h. t. in* 6. Alienum parochianum ſepeliens, reſtituit & corpus, ſi petatur, & quidquid eo nomine percepit.

Licet tamen alibi eligere ſepulturam, ut pa-
2 tet ex *d. c.* 3. Exceptis Religioſis, qui cùm velle aut nolle non habeant, nec electionem, ſepeliendi ſunt in ſuis Monaſterijs; niſi longiùs ab ijs abſint, *c.* 5. *eod. in* 6. Wamel. *Conſ.* 433. *nu.* 3 *h. t.*

Eſt autem ſtrictè inhibitum, inducere ali-
3 quem ad eligendam penes ſe ſepulturam, & ad hoc obſtringere pacto, juramento, voto, fide interpoſitâ; ut & impedire, electam ſepulturam immutare. Quo caſu & corpus reſtituendum ſuæ parochiæ intra decem dies, omniaque occaſione ſepulturæ percepta, *c.* 1. *eod. in* 6. ubi Eccleſiæ, & cœmeteria eorum, manent ſubjecta interdicto, donec reſtitutio ſit facta.

In ſepulturis majorum alibi poſitis rectè quis
4 ſepelitur, *c.* 1. *h. t.* * Mulier cum viro eſt ſepelienda. Si plures habuerit, cum poſteriore, quòd ejus domicilium & honorem retineat: vel poſſet hoc videri unioni dandũ, cùm & maritus cum uxore ſepeliatur. Abbat. *c* 7. *nu.* 7. *h. t.* Si tamen verus fuerit maritus, & alibi ſepulturam non elegerit, *d. c.* 3. * Pater impube-
5 ribus liberis ſepulturam eligit, ſi ita ferat conſuetudo loci, non aliàs, *d. c.* 1. *h. t. c.* 4. *eod. in* 6. Pubes quiſque eam ſibi eligit, *d. c.* 1. *h. t.* & *c. Licet eod. in* 6. etiam in Monaſterijs, quibus id privilegij eſt conceſſum, *c. In noſtra* 10. *h. t.* niſi ei per pactum cum Parocho ſit derogatum, *c. fin. De pactis in* 6. Quod ſuſtinetur, cùm facilè revertamur ad jus commune, quo non licet Monachis recipere alienos parochianos, *c. fin. De pact. in* 6.

Electâ autem alibi, quàm in propria paro-
6 chia, ſepulturâ, debetur propriæ Eccleſiæ eorum, quæ relicta ſunt loco, in quo electa ſepultura, portio tertia aut quarta, major aut minor, pro loci conſuetudine. *c.* 1. 8. & 9. *h. t.* quæ vocatur Parochialis. Quam portionem ſibi non adrogat Eccleſia, in qua ſunt parentum ſepulcra, ſi eâ dimiſsâ alibi eligatur ſepultura; ſed debetur ei, in qua defunctus ſolitus erat audire divina, *c.* 2. *eod. in* 6. Ex relictis Eccleſiæ, in qua quis non ſepelitur, non eſt præſtanda hæc portio Eccleſiæ parochiali, ſecundùm Innoc. in *c.* 2. *h. t.* quia tantùm præſtanda ex ijs, quæ cauſsâ ſepulturæ & funeris relinquuntur. Quo modo nec debetur ab eo, qui ſanus intrat Monaſterium, ſe ſuaque ei dedicando, *c.* 4 *h. t.* Nihil obſtante *d. c.* 2. quia loquitur, quando quis morbo adfectus intrat, & ex eo moritur, ut rectè ibi ſuppler Gloſ. idque ne fiat fraus propriæ Eccleſiæ. Ceſſabit etiã quartæ iſtius exactio, ſi Eccleſiæ parochiali tantumdem ſit relictum, quia non videtur lædi. Quod & dicunt, ſi aliquid ſit relictum; cum conditione tamen, ſit contenta iſtâ portione, & acceptaverit, juxta *c. Officij* 14. *ſup. De teſtam.* Quamvis aliqui putent tenere relictum, & eſſe locum actioni ad ſupplementum. Relicta fabricæ pro cereis ornamentis divino miniſterio celebrando, & alijs, ut non diminuuntur per portionem Epiſcopalem, uti dictum ſup. *De teſtam.* ita nec parochialem.

Dicta de ſepeliendo cadavere humano in 7
loco ſacro, locum habent in baptizatis, & in fide orthodoxa mortuis, etiam repentè & caſu, *c. Ex parte* 11. *h. t.* ne talis privationem juſtæ ſepulturæ ſentiat, non ſine nota; qui publicè non tam præſumitur nocens, quàm bonus. Niſi ſibi manus violentas intulerit, *d. c.* 11. *ubi Gl. V. non ſponte*, cùm homicidium ſui ſit peccatum mortale; aut in peccato mortali occiſus fuerit, ut furto, latrocinio, *c.* 2. *inf. De furtis.* Quod & dicendum videtur in defunctis cum notorio peccato mortali: quo adfectis ſepultura ſacra non tam abſolutionem quàm majorem damnationis cumulum adfert, *d. can. Cum gravia* XIII. *q.* 2.

Infidelibus, (quo nomine & veniunt Chri- 8
ſtianorum liberi non baptizati,) hæreticis, excommunicatis, terram ſanctam denegatam eſſe certum eſt, quorum etiam oſſa, ſi internoſci poſſint, eruenda & procul à ſacris locis abjicienda, *c. Sacris* 12. *h. t.* & *can. Eccleſiam* 27. *cum ſeq. De conſecrat. Diſt.* 1. Vid. Card. Baron. *tomo* XI. *ad an* 1034. §. 17. ne loca ſacra polluant, ut dicetur infrà *Tit.* 40. Quibuſcum enim non communicamus vivis, nec cum ijſdem mortuis communicandum. Qui tales ſcienter ſepeliunt, ipſo jure excommunicationem incurrunt, *Clem.* 1. *h. t.* ubi eadem pœna manet ſepelientes nominatim interdictos, & uſurarios manifeſtos.

Quæritur autem, An excommunicatus non
vitandus, juxta Bullam Martini Quinti, de qua 9

infrà, poſſit ſepeliri in loco ſacro? R. Ita adſerere Navar. *Conſ.* 4 *h. t.* ex ratione, quòd per iſtam Bullam liceat fidelibus communicare cum talibus excommunicatis, uti in vitâ, ita & in morte, ducto argumento à contrario ex *d. c. Sacris h. t.* Facit, quòd prohibitio non communicandi non cadat in excommunicatos, ſed in alios fideles, quibus nō aliter eſt prohibita communicatio per ſepulturam, quàm quælibet alia, *c. Epiſcoporum* 8. *De privil. in* 6. ut hac permiſſâ, etiam illa dicenda ſit permiſſa. Facit &, quòd violatio ſit in prohibita communicatione, quâ limitatâ, limitatur & violatio. Dubia tamen mihi videtur hæc opinio Navarri, cùm communicatio cum tali excommunicato non aliàs à Martino V. ſit permiſſa, quàm ut ſuccurreretur timoratis conſcientijs: ut minimè relevet ipſos excommunicatos, uti & Bulla ipſa exprimit. Quæ ratio cùm tantùm habeat locum in vita, non extendenda deciſio dictæ Bullæ ad eam, quæ fit poſt mortem, contra jus antiquum, cujus correctio non eſt inducenda, ſi non ſit expreſſa. Atque hæc poſterior opinio videtur etiam tutior, cùm agatur non tantùm de communicando, ſed de violatione loci, qui polluitur per ejuſmodi ſepulturam. Vti & violatur per ſepulturam infantis non baptizati; infidelis, qui non vitandus: uti & hæretici ſepulti. Vt permiſſa communicatio inter vivos non tangat ſepulturam, quæ ſpectat ad locum ſacrum, in quo reponi eum, quem conſtat publicè, uti præſupponitur, eſſe excommunicatum, eſt indecens, *d. can. Cùm gravia.* Quò facit, quòd peccato mortali adfectus non ſit ſepeliendus in loco ſacro, cùm ea res non tam levet ſepulturam, quàm gravet, uti paulò antè dictum. Vbi aliqui excipiunt, niſi dederit ſigna pœnitentiæ: minùs rectè, cùm id nihil faciat ad forum exterius, de quo agimus, ſi non ſequatur abſolutio, quæ etiam poſt mortem ſequi poteſt, in caſu, quo
10 de pœnitentia conſtat. * Occultè excommunicato deneganda non eſt ſepultura; cùm & occulto peccatori non ſit denegandum Sacramentum Euchariſtiæ: nam cùm privatio ſepulturæ ſit publica, requirit & publicam cauſſam, ne aliàs pœna delictum excedat, & qui habetur bonus, hac viâ infametur. Excommunicato propter crimina, ut homicidium, inceſtum, percuſſionem violentam Clericorum, etiam Eccleſiarum violationem, ſi in extremis agens & pœnitens abſolutus fuerit, terra ſancta non eſt deneganda, *c. fin. hoc tit. & c.* 5. *inf. De raptorib.* ubi hæredes dicuntur monendi, & cenſurâ Eccleſiaſticâ compellendi ad ſatisfactionem damnorum per facinora defuncti contra juſtitiam alijs illatorum.

12 Vbi quæritur, An hoc procedat ſimpliciter? R. Iure civili non aliàs teneri hæredem ex delicto defuncti, quàm quatenus ad eum pervenit, aut à defuncto lis eſt conteſtata, *l. unicâ C. Ex del. defunct. in quant. hæred. conven & Inſtit. De perpet. & temporal. act.* Iure Canonico hanc rem eſſe controverſam; tamen communiorem & veriorem videri ſententiam, hæredem teneri ad omnia damna per delictum defuncti data indiſtinctè, quatenus fert ſubſtantia relicta, *per text. in d. c. fin. & ibi Gl communiter recepta, & in d. c.* 5. Verùm eam ſententiam ita accipiendam putat Abbas, ſi defunctum pœnituerit; quaſi tunc ex cautione ejus teneantur hæredes, quòd aliàs pœnitentiam non accipiat, niſi promiſſâ ſatisfactione, non etiam ſi impœnitens deceſſerit, *per text. in d. c. fin. & d. c.* 5. quorum uterque loquitur in caſu pœnitentiæ. At verò ratio dictorum textuum non eſt fundata in pœnitentia delinquentis, ſed in exoneratione conſcientię ejus qui ut tenebatur actione ex maleficio ad damni refuſionem, ita & hæredem relinquit obligatum, ad quem tranſeunt obligationes activè & paſſivè. Quæ ratio tam habet locum in hærede ejus, qui impœnitens eſt defunctus, quàm qui pœnitens, cùm ea res non minuat jus alteri quæſitum. Facit pro hac parte text. in *c. Tua nos* 9. *inf. De uſur.* ubi, non factâ diſtinctione inter pœnitentem & non pœnitentem, dicuntur uſurarij hæredes cogendi ad reſtitutionem uſurarum. Vbi non rectè quis objiciet agi quaſi ex contractu; nam idem in hærede furis, & aliorum, qui adeundo non minùs obligantur, quàm uſurarij, *l. Si pro* 7. *&* 9. *D. De condict. furt.* Nec obſtat, quòd mutuum ſit contractus, cùm uſurarum exactio veniat citta naturam contractus ex maleficio. Covarr. 3. *Var. c.* 3. *n.* 7. *ubi* Vſfel. Clarus §. *fin. q.* 51. *n.* 16. & Vaſquius *Illuſtr. Contr. c.* 96. *n.* 27. *ubi alij allegantur.*

TITVLVS XXIX.

De Parochijs, & alienis parochianis.

SVMMARIVM.

1. *Parochia & Paroecia unde dicta.*
2. *Sacramenta in ſua quiſque parochia percipit.*
3. *Miſſa ſimiliter in propria parochia audienda.*
4. *Miſſa audienda diebus Dominicis & Feſtis.*
5. *Feſto locali quinam teneantur audire Miſſam.*
6. *Peregrini, veluti Studioſi, an & quatenus obligentur.*
7. *Miſſa integra an audienda ſub peccato?*
9. *Pars omiſſa in una Miſſa an & qualiter ſuppleri in alia poſſit.*
10. *Miſſa quâ intentione attentioneq́; audienda.*
11. *Euangelium ſtando audiendum.*
12. *Quæ cauſſæ excuſent ab auditione Miſſæ.*

DE Parochijs ſuperiùs facta mentio: de ijs pleniùs hic ſubjungitur. * Dictæ videntur vel à præbendo Sacramenta, ducto etymo à 1
verbo Græco *παρέχειν*, id eſt *Præbere*, aut ſecundùm

cundùm alios, à verbo παροικία, id eſt *Vicinia*; unde volunt legendum eſſe *Paroecia*. Deſignat verò loci Eccleſiam, quam quiſque ſortitur ratione domicilij.

2 Quiſquis autem Sacramenta in ſua parochia accipit, præcipuè pœnitentiæ; non etiam in aliena, cùm alieno Parocho non ſit juriſdictio in alienum parochianum, ſine qua non tenet abſolutio: uti & matrimonium ineundum non niſi coram ſuo Parocho, ex Concilij Trid. decreto, de quo infrà *lib.* IV. Vagabundi cuicumque confitentur Parocho, & coram quocumque nuptias contrahunt, quia non eſt major ratio de uno, quàm de alio, cùm nulli ſubſint, & ubique forum ſortiantur.

3 Eſt & audienda Miſſa in ſua parochia. In aliena non rectè auditur; adeò ut Parochus alienum parochianum abijcere poſſit ab Eccleſia ſua, ſi tamen ceſſet contemptus, *c.* 2. *h. t.* Et ita conſuetudo permiſit alibi ſine noxa audire Miſſam. Vid. Navar. in *Manuali c.* 21. *nu.* 5. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 6. *qu.* 4. & 5. Ioan. Fileſac. *Tract. De orig. Paroeciarum & Miſſa paroeciali audienda c.* 6. & 7. Sacramentum quoque pœnitentiæ rectè accipitur in Eccleſijs quorumdam Religioſorum, niſi quòd feſto Paſchali SS. Euchariſtiæ Sacramento in propria paroecia quiſque ſe munire jubeatur ſub pœnis, de quibus in *d. c. Omnis inf. De pœnit. & remiſſ.* Navar. in *Manuali c.* 21, *nu* 51. Cui rei, ut commodiùs fiat, adſignari dies quatuordecim, ſcilicet à Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis excluſivè: ut qui antè aut pòſt, licet pluries, ſuſceperit venerabile Sacramentum, non ſatisfaciat Eccleſiæ præcepto, quod eſt præciſum, illos tantùm dies concernens; licet ſcioli quidam aliter ſe ſentire & agere jactitent. Dabit tamen dilationem cauſſa rationabilis ex Parochi conſilio, *d. c. Omnis in princ.*

4 Porrò Miſſa audienda diebus Dominicis, & omnibus ijs, qui ex præcepto, aut conſuetudine habentur feſti, *c.* 2. *hoc tit. & can. Miſſas De conſecrat. Diſt.* 1. idque ex præcepto, non tam divino, quàm Eccleſiaſtico, nec tam jure expreſſo, quàm ex traditione accepto. Nam in *d. c.* 2. *h. t.* fit quidem mentio audiendæ Miſſæ, non tamen id tam præcipit, quàm præſupponit, quemlibet ſcilicet obligari audire Miſſam in ſua paroecia. Et quantum ad *d. can. Miſſas*, ille eſt Concilij provincialis, non univerſalis, nec loquitur de omnibus diebus feſtis, ut habet traditio, ſed tantùm de Dominicis. Vid. Suarez *De Relig. Tr.* 2. *lib.* 2. *c.* 15. Verùm parum refert, ſit expreſſum in jure iſtud præceptum, necne, cùm conſtet de univerſali traditione & conſenſu Eccleſiæ. Vt inducat gravem obligationem, quæ in reatu mortali conſtituit omittentes baptizatos fideles: qui tunc incipiunt teneri hoc præcepto, ubi inter bonum & malum diſcernere poſſunt; antè non ſunt capaces præcepti. Infideles hoc præceptum non obligat, cùm legibus Eccleſiæ non teneantur; ſunt enim foris, non capaces iſtius ſacrificij, cui ne quidem intereſſe poſſunt.

De feſto generali non eſt dubium, omnes ob- 5 ligari, quocumque in loco fuerint. Tantùm quæſtio eſſe poteſt de feſto locali. Vbi dicendum, cum Navar. *c.* 13. *nu.* 5. & 23. 120. incolam in loco alieno, ubi feſtum non eſt morantem eo die non teneri ibidem ad obſervationem feſti ſui domicilij, quia non alij aut non aliàs ejus obſervationi obligantur, quàm in loco invenit. Vnde licet illis etiam pridie è loco ſuo exire, & alibi operas ſuas præſtare, ſine peccato; niſi illud cauſſetur per finem aut cauſſam. Vid. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 13. *in fine &* Sanchez 3. *De matrim. Diſp.* 8. *q.* 1. Quantum ad incolam in loco inventum ipſo die feſto, tenebitur ille eo in loco audire Miſſam; non obſtante, quòd brevi tempore ibi ſit manſurus, & aliò perrecturus ad operas ſuas præſtandas. Nam cùm dies feſtus ipſum deprehenderit, etiam ad Miſſam eum obligavit, quam audire tenetur; cùm obligatio jam ſit nata hoc ipſo, quo ibi deprehenſus, cui quamprimùm ſatisfaciendum. Quòd ſi tamen Miſſa ſeriùs dicatur, ut non poſſit exſpectari ejus hora, niſi cum detrimento incolæ, qui aliò tendit ad operas præſtandas, poſſet dici is non teneri exſpectare; cùm præceptum non obliget ad inibi permanendum, ſed tantùm ad audiendam Miſſam: quæ ſi non dicenda niſi ſerò, videtur non obligari incola exſpectare. Ceſſet tamen ſcandalum, & non obſtet conſuetudo. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 15. *nu.* 9.

Quod attinet ad peregrinos, qui quaſi domicilium habent, cujus ordinis ſunt Studioſi, cer- 6 tum eos eſt teneri, cùm hoc genus habitationis ſufficiat ad forum adquirendum in ordine ad uſum Sacramentorum, atque ita etiam ad obligationem feſtorum ibidem præceptorum: & abſurdum eſſet, illos non teneri vivere ſecundùm leges, quæ alios ſtringunt. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 14. Quòd ſi peregrinus tantùm ad aliquot dies manſurus in loco, idem dicendum, ut teneatur ad obſervantiam feſti localis, *can. Quæ contra Diſt.* 2. Si verò ſe habeat tantùm inſtar tranſeuntis, non tenetur ad Miſſam, licet teneatur abſtinere ab operibus ſervilibus, donec in loco eſt, quia præceptum eſt negativum. Quod ſit in loco dormierit, ſed ſtatim perrecturus in locum alium, ubi feſtum non eſt, non tenebitur audire Miſſam: ſecus ſi manſurus ibi toto tempore matutino; ut & ſi toto tempore matutino ſit futurus in iſto territorio, quia pro toto iſto tempore obligat ſtatutum loci ad Miſſam. Suarez *d. loco nu.* 23.

Q. An ſit audienda Miſſa, quàm majorem vocant? R. Videri id poſſe, per *can. Omnes fideles* 62. *can. Cùm ad celebranda* 63. & *can.* 66. *De conſecr.*

ſecr. Diſt. 1. quæ loca cùm faciant mentionem ſolemnitatis Miſſarum, videntur accipienda de Miſſa ſolemni, uti & *can. Et hoc* 52. *d. loco.* Quò etiam tendit *Extravag. Sixti IV. Vices, verſ. Quodq́; fratres De treuga & pace*, ubi prohibentur Fratres mendicantes prædicare verbum Dei tempore Miſſæ in diebus feſtivis & Dominicis, ne populus abſtrahatur à Miſſa, ſcilicet ſolemni. Eò etiam facit, quòd tempore ſolemnis Miſſæ fiant publicationes dierum feſtivorum, jejuniorum, & ſimilium, quæ culpabiliter ignorabuntur. Quod ut ita obſervaverit antiquitas, & ita obſervari foret conveniens, contrarium tamen hodie induxit conſuetudo, quæ vim legis habet: ut parvam & ſimplicem Miſſam audiendo ſatisfiat præcepto Eccleſiæ, etiam unam tantùm, quia non eſt præceptum niſi ad unam, ne quidem die Nativitatis. Nec facit, quòd Sacerdotes tres celebrent; hoc enim de indulgentia, non etiam de præcepto, ut dicetur inf. *De celebrat. Miſſar.*

8 Alia quæſtio eſt, An integra Miſſa ſit audienda ſub peccato? R. Omninò, nec ante benedictionem Sacerdotis, quam accipere pium eſt, egrediendum: egredientem antè poſſe privari communione, aut confundi per Epiſcopum, *d. can. Omnes & can. Miſſas De conſecr. Diſt.* 1. Vnde patet, eſſe grave peccatum, Miſſam non audire, aut non integram audire, cùm talis pœna non veniat inferenda ex levi culpa. Non ponet tamen gravem culpam niſi notabilis partis omiſſio, qualis eſt, ſi poſt lectum Evangelium quis veniat: nam tum ponitur defectus partis notabilis, non etiam ab Introitu uſque ad Epiſtolam, vel excluſivè, ut quidam volunt, vel etiam incluſivè, ſecundùm pleroſque. Vt audiens Miſſam ab initio Evangelij non cenſeatur partem notabilem omiſiſſe, & ſatisfeciſſe præcepto. Si tamen uſque ad finem audiat; nam ſi ſtatim poſt communionem ſumptam à Sacerdote egrediatur, nimia erit licentia, nec reus carebit ſcrupulo peccati mortalis, ſed oportebit, ut adſiſtat ad dimiſſionem populi. Sic etſi ab initiò ſive ab Introitu Miſſæ adſiſtat quis, & poſt communionem abjerit, non exſpectatâ reliquâ parte, non poteſt dici omiſiſſe partem notabilem. Imò ſi ab initio quid omittatur, & à fine, licet tum conſtituatur pars notabilis, tamen putem non continere peccatum mortale. Vid. Suarez *tomo* 3. *p. in* 3. *D. Th. Diſp.* 88. *Sect.* 2. *verſ. Secundò ſequitur.*

9 An igitur licitum erit partem omiſſam in una Miſſa, etiam voluntariè & abſque cauſſa, in alia ſupplere, audiendo illam partem, quæ in priori omiſſa? Ita inter alios cenſet Navar. in *Manuali c.* 21. *nu.* 2. *& ad can. Quando* 70. *De conſecr. Diſt.* 1. *Notab.* 10. *nu.* 18. quem ſequitur Azor. *d. lib.* 7. *c.* 3. *qu.* 3. quia præceptum tantùm obliget ad Miſſam audiendam; ſed qui partem unius Miſſæ omiſſam ſupplet in alia, audit Miſſam integram, etiamſi præpoſterè priùs audiatur poſterior pars, deinde prior. Verùm non videtur propriè taliter audiendo quis ſatisfacere præcepto, quod requirit, audiatur tota Miſſa. Propriè autem totum non ſignificat partes disjunctas, ſed unitas & debito ordine conjunctas, maximè ſi totum ſit artificiale: ut partes taliter audire non ſit audire Miſſam. Aliàs ſequeretur, poſſe quem implere præceptum de audienda Miſſa, audiendo ſimul duas partes Miſſæ, v. g. ſi uno in altari deventum ad medium Miſſæ, in altero autem inchoetur à principio. Conſequens ut abſurdum nemo conceſſerit. Sequela patet, quia etiam ille audit Miſſam totam, per duas partes, quarum utrique poteſt eſſe ſufficienter præſens, & adhibere requiſitam attentionẽ. Quòd ſimul id fiat, non refert, quia poteſt quis ſimul duo præcepta implere, ſcilicet recitando Horas Canonicas, & audiendo Miſſam. Nihil etiam obſtat brevitas temporis, quia ea eſt per accidens. Eſtq́ue hæc aliquorum doctrina, *Gl. in can. Quorumdam Diſt.* 23. quæ poſſet ſuſtineri, ex eo, quòd in Miſſa, cujus unitas eſt cujuſdam ſolemnitatis, ex duobus imperfectis poſſit conſtitui aliquo modo unum, ita ut ſufficiat ad ſupplendum præceptum; nam quod deeſt ad perfectionem non eſt ſufficiens ad peccatum mortale, & poſſet incidere cauſſa etiam à veniali excuſans. Verùm meritò ſuſpecta videri debet ſententia iſta, ut parum conſentanea intentioni Eccleſiaſtici præcepti, & religioni ac reverentiæ debitæ huic ſacrificio: cùm ad ſubſtantiam præcepti iſtius in primis pertineat, ut tota Miſſa audiatur continuè & per modum unius ſacrificij; ut audiens debitè poſſit exhibere partes ſuas ad integrè offerendum ſacrificium per Sacerdotem, eo modo, quo ſibi poſſibile. Vid. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 2. *qu.* 3. Suarez *d. Diſp.* 88. *Sect.* 2. *verſ. Sed tunc.*

Vt autem quis audiviſſe Miſſam dicendus 10
ſit, opus non tantùm corporali præſentiâ, ſed & debitâ intentione attentionéque, & quantum in ſe eſt, audire & videre ſeu percipere aliquo modo Sacerdotis miniſterium. Nam evagatio mentis ad exteriora, & animus fabulis ac confabulationibus ſuper divitijs, mercibus, aut alijs, ut aliquibus moris eſt, quibus divitiæ in corde & ore, citra attentionem requiſitam, pro notabili parte faciet non eſſe ſatisfactum huic præcepto, ut rectè contra Medinam ſentit Suarez *d. Sect.* 3. *§. Ex his autem.* Adde Azor. *d. lib.* 7. *c.* 5. *qu.* 1. *&* 2.

Adſit attentio interior. Quod probatur ratione clarâ, quia lege præcipitur auditio Miſſæ, ut eſt actus humanus, ſufficiens ad moralem præſentiam. Sine attentione autem non poteſt eſſe actus humanus, nec præſentia moralis. Aliàs qui tempore Miſſæ dormiret, ſtuderet legendo, ſcribendo, non haberet præſentiam neceſſariam,

neceſſariam, ſed haberet ſe potiùs inſtar abſentis. Deinde præcipitur hic actus etiam ut religioſus, & ad cultum Dei pertinens: ut non quævis attentio ſed religioſa requiratur, ut Deum oret, ad verba Sacerdotis attendat. Nihil obſtat, quòd ſolùm attentio exterior cadat ſub præceptum, non etiam interior actus, qui non præcipitur lege humanâ, nec cadit ſub legem humanam: nam interior illa attentio ita eſt conjuncta exteriori, ut ſi illa deſit, non poſſit dici hæc adeſſe; cùm auditio Miſſæ præcepta requirat actum humanum ſufficientem ad moralem præſentiam. Sine attentione autem interiori non poteſt eſſe actus humanus conſtituens moralem præſentiam. Vnde voluntariè exercentes actus exteriores, attentioni Miſſæ repugnantes, peccant contra reverentiam rei ſacræ, & ſi magnam partem Miſſæ taliter conſumant, peccant mortaliter, nec poſſunt dici audiſſe Miſſam. Navar. *c.* 13. *nu,* 17. *& c.* 21. *nu.* 6. *& in can. Quando De conſecr. Diſt.* 1. *Notab.* 10. *nu.* 13. Suarez *d. Diſp.* 88. *Sect.* 3.

11 Dum recitatur Euangelium, mandatur præſentibus, non ſedentes, ſed ſtantes venerabiliter curvi verba Dominica audiant, & fideliter adorent, *can. Apoſtolica* 68. *De conſecr. Diſt.* 1.

12 Sunt autem cauſſæ ab audienda Miſſa excuſantes: ut impotentia, vel ſpiritualis, qualis detinet excommunicatum, interdictum, cui intereſſe ſacris inhibitum; vel corporalis, qualem ponit infirmitas, quæ domo egredi non patitur; periculum vitæ; proximi, cui adſiſtendum, neceſſitas, aliudve impedimentum, quod ponit carcer, ſive juſtus ſive injuſtus: uti & officium, quod moram non patitur. Sic milites cuſtodientes caſtra, portas, muros, excuſantur. Dat & conſuetudo excuſationem mulieribus ante purificationem, quæ ex quadam decentia & reverentia non improbatur, *c. un. De purific. poſt partum.* Conſuetudinem, quâ viduæ nobiles ad certum tempus poſt maritorum mortem domo ſe continentes, Miſſam non audiunt, laudabilius foret non ſervare; ſi tamen verè introducta eſt, Prælatis non contradicentibus, excuſat. Quod & dicendum de ea, quâ virgines nobiles domo non egrediuntur, nec Miſſas audiunt, quatenus ſufficienter præſcripta. Convenientiùs tamen foret, ad audiendas Miſſas egredi. Vid. Navar. in *Summa c.* 21. *nu.* 9. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 7. *qu.* 1. 2. *&* 3. Suarez *d. Diſp.* 88. *Sect.* 6. *§. Sextum caput.*

TITVLVS XXX.

De Decimis, Primitijs, & Oblationibus.

SVMMARIVM.

1. *Decima vel Decimæ quid?*
2. *Decimæ quo iure debita.*
3. *Decimarum quota an iuſtè & convenienter determinata per Eccleſiam.*
4. *Decimæ debentur ex omni re frugifera.*
5. *Sunt Perſonales, Reales, Mixtæ; & Perſonales unde debeantur.*
6. *An ex adquiſitis titulo lucroſo?*
7. *An & ex rebus illicitè quæſitis?*
8. *An meretrix ex quæſtu corporis debeat decimas?*
9. *An miles de præda ac ſtipendio?*
10. *Prædiales quæ, & unde debeantur.*
11. *Non diſtinguitur inter prædia iuſtè vel iniuſtè quæſita, ex quibus decimæ debeantur.*
12. *Differentia inter perſonales & prædiales.*
13. *Intellectus* c. Non eſt 12. h. t.
14. *Mixtæ quæ dicantur.*
15. *Decimas præſtare tenentur fideles baptizati.*
16. *An & hæretici?*
17. *Non tenentur Iudæi, Ethnici.*
18. *An neque ad prædiales?*
19. *Pauperes an & quatenus obligentur?*
20. *An & Clerici, & ex quibus bonis?*
21. *Prædia unius Eccleſiæ ſita in alia parochia debent ei decimas.*
22. *Clerici ſimplices utrum teneantur.*
23. *An Religioſi?*
24. *Dominus an teneatur ex penſione, quam recipit à colono?*
25. *A præſtatione decimarum qui, & qualiter eximantur.*
26. *Exemptio ea an & pertineat ad bona adquirenda.*
27. *An ad conductores prædiorum exemptorum?*
28. *An ad prædia conceſſa in emphyteuſin?*
29. *An ad conductores talium prædiorum?*
30. *Laicos ab hac obligatione eximere poteſt S. P.*
31. *An hoc poßit ſine cauſſa?*
32. *Prælatis inferioribus non eſt ea poteſtas.*
33. *Conſuetudo quid poßit circa ſolutionem decimarum.*
34. *Quid item præſcriptio.*
35. *Decimarum ſolutio imperari poteſt, non obſtante privilegio, aut conſuetudine.*
36. *Idem privilegium amittitur & per uſum contrarium ſolvendi decimas: & an per renuntiationem?*
37. *Decimæ ſolvendæ Eccleſiæ parochiali.*
38. *Mixtæ cui debeantur.*
39. *Debentur iure communi ſolis curam animarum habentibus.*

40. *Etiam divitibus.* 41. *Etiam malis.*
42. *Ex cauſſa tamen privilegij, conſuetudinis aut præſcriptionis alijs deberi poſſunt.*
43. *Decimæ an per ſe ſine parochia præſcribi poſſint?*
44. *Laicis deberi aut ab ijs poſſideri nequeunt.*
45. *Fructus tamen earum percipere poſſunt.*
46. *Decimæ cur olim conceſſa Principibus laicis.*
47. *Epiſcopis, aliiſque Prælatis inferioribus infeudare decimas laicis an & quatenus licuerit.*
48. *Summo Pont. an id liceat ſine cauſſa?*
49. *Laici decimas ita obtentas in alios laicos an transferre poſſint?*
50. *An ſaltem in ipſam Eccleſiam?*
51. *An præſcribere decimas?*
52. *An ne quidem laicus contra laicum?*
53. *Decimæ novales, & Novale quid?*
54. *Privilegium de non ſolvendis decimis an extendi debeat ad novalium decimas?*
55. *An & conſuetudo decimas unius loci attribuens alteri?*
56. *Et quid ſi ex privilegio Pont. alteri loco competant decimæ.*
57. *Intellectus* c. Cùm contingat 29. h. t.
58. *Communio laici cum Paſtore non tribuit illi ius.*
59. *Decima offerenda non petita, & ſine mora.*
60. *In mora quando quis eſſe cenſeatur.*
61. *An peti ab Eccleſia poſſint actione reali?*
62. *Non ſolutæ an ſequantur poſſeſſorem prædij?*
63. *Quo tempore ſolvi debeant.*
64. *Primitia quid, unde & qualiter debitæ.*
65. *Oblationes unde & quibus debeantur.*
66. *An rectè acceptentur à perſonis criminoſis?*

QVi ſpiritualia miniſtrant, meritò corporalem ſuſtentationem exigunt, 1. *ad Corinth. c. 9. &* 1. *ad Timoth.* 5. ne à divino abſtrahantur cultu, dum ſibi neceſſaria ad vitam tranſigendam procurant. Hinc eſt, quòd ijs debeantur Decimæ, Primitiæ, Oblationes.

1 Ad Decimas quod attinet, frequentiùs hoc nomine in plurali utimur; invenitur tamen & in numero ſingulari, *c.* 7. 15. 17. 19. *h. t.* Sunt autem quota pars bonorum licitè quæſitorum, *c.* 1. *& c. Ex tranſmiſſa* 23. *h. t.*

2 Decimarum ſolutio eſt præcepti. Sed quæritur? An divino, an verò humano jure debeantur? R. Olim lege divinâ illarum præſtationem eſſe impoſitam ex conſonantia quadam cum lege naturali, idque conſtare ex varijs Teſtamenti veteris textibus: hodie verò rectè dici, obligationem alendi miniſtros Eccleſiæ eſſe de jure naturæ, confirmatam lege Evangelicâ per Chriſtum & Apoſtolos, qui dignos judicarunt mercede ſuâ operarios, & altari inſervientes de altari vivere oportere: modum autem ſive determinationem hodie eſſe de jure Eccleſiaſtico. Cui non obſtat, quòd lege veteri decima pars ſit præcepta; nam lex iſta eſt judicialis, vel ſecundùm quædam ceremonialis: ut non obliget ſub lege nova, per quam judicialia & ceremonialia præcepta ſunt abolita. Nihil faciunt varia Capitula, adſerentia à Deo eſſe inſtitutas decimas; intelligenda enim quoad ſuſtentationem, non etiam quoad quotam, quæ determinata eſt per Eccleſiam, ad exemplum legis veteris, decima ſcilicet. Navar. in *Summa c.* 21. *nu.* 28. Covarr. 1. *Var. Reſol. c.* 17. Azor. *latè Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 7. *cap.* 23. *qu.* 4 Leſſ. *De Iuſt, & Iure* 2. *c.* 39. *Dub.* 1. *nu.* 4. Suarez *De Relig. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 9. & 10.

Vbi dubitatur, An convenienter id factum ſit? Ratio dubitandi in eo eſt, quòd non ſit eadem ratio inter hoc tempus, & illud, hanc legem & illam; propterea quòd in populo Iſraëlitico ex duodecim tribubus una erat Sacerdotalis, ut proportio eſſet inter partem decimam fructuum, & duodecimam totius gentis. In Eccleſia verò ne quidem viceſima pars populi pertinet ad Clerum, ut ſufficere deberet. Deinde iſti tribui Sacerdotali nulla pars erat adſignata in poſſeſſionibus; Eccleſiaſtici autem noſtri ſunt ſuę poſſeſſiones. Dicendum tamen, iſtud præceptum quoad quotam juſtè & convenienter eſſe inſtitutum; quod non tantùm ex Canonibus, Concilijs, SS. Patribus, quâ paſſim loquuntur de decimis, eaſque approbant, *XII. q.* 1. *per. tot.* verùm & ex auctoritate univerſalis Eccleſiæ conſtat. Facit eodem miniſteriorum ratio & dignitas, quæ in Sacerdotibus novæ legis eſt major; functio gravior & excellentior, quàm in Sacerdotibus legis veteris; ut indigeat majori ſplendore atque auctoritate, ut in debita habeatur veneratione. Præterea Sacerdotes legis novæ debent abſtinere ab omni negotiatione, quæ non erat prohibita Sacerdotibus legis veteris. Denique etiam ante legem veterem, inſignes Dei cultores, Abraham, Iacob, eam quotam elegerunt & obtulerunt, ad colendum Deum, & recognoſcendum omnium beneficiorum auctorem, non ſine inſtinctu Spiritus ſancti, non habitâ ratione paucitatis aut multitudinis miniſtrorum. Imò & naturali inſtinctu infideles ad gratias agendas ſuis Dijs, decimarum ſunt uſi ſolutionibus. Pet. Gregor. *Toloſ. Syntag. Iuris univerſ. lib.* 2. *c.* 22. *nu.* 5. *& lib.* 16. *c.* 8. *nu.* 24. & 25. Baron. *tomo* 1. *an.* 57. §. 74. Azor. *d. c.* 23. *qu.* 2. Vt non poſſit negari moralis congruitas, quam hac in parte Eccleſia obſervare voluit. 3

Non obſtat prior dubitandi cauſſa: nam licet ſit minor quantitate, major tamen ſplendore & anctoritate, uti dictum, & excellentior, propter varios Pontificum, qui tunc unus, hodie plures, dignitatum, Clericorum ordines & onera.

Olim

Olim quippe unum templum, nunc innumera, Sacerdotes plurimi, quos decet eſſe doctos & in perpetuo miniſterio Eccleſiæ. Bellarm. *tomo 1. Controverſ. De Clericis lib. 1. c. 25. Dub. 4.* Non obſtat poſterior; nam quòd Clerici ſint divites, hoc eſt per accidens, neque tollit fundamentum obligationis, cùm non debeantur ut pauperibus, ſed ut miniſtrantibus, atque ita ex vi juſtitiæ commutativæ. Mutari hanc quotam in nonam, duodecimam, viceſimam, aut aliam, imò & tolli poſſe, dicetur infrà *eod.* Vid. Leſſ. *d. c.* 39. *Dubit.* 2. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 11.

Vt autem clariori ordine hac in materia procedatur, tribus capitibus ea eſt concludenda. I. Quæ ſit earum diviſio, & ſimul quibus ex rebus debeantur II. Qui eas præſtare teneantur. III. Quibus præſtandæ.

CAPVT I. Quotuplices ſint Decimæ, & quibus ex rebus debeantur.

4 DEbentur decimæ ex omni re frugifera, nullâ exceptâ, *c. Ex parte* 21. *& c. Non eſt* 22. *h. t.* ut etiam ex lana ovium ſint ſolvendæ, cùm in fructu ſit, *§. in pecudum Inſtit. De rer. diviſ.*

5 Cùm autem res ſit in triplici differentia, ſunt & triplicis generis decimæ, ſcilicet Perſonales, Reales, & Mixtæ. Perſonales ſunt, quæ debentur ex lucro proveniente ex perſonali induſtriâ, veluti ex officio, ſcientiâ, negotiatione, artificio. Inter has computantur, militia, præda ex juſto bello accepta, nam lucrum eſt; venatio, piſcatio: niſi ſint in fructu prædij, quia tunc magis ad prædiales pertinent; & ſimilia, quæ honeſtum lucrum habent, *d. c.* 22. *ubi* Innoc. *can. Decima* XVI. *q.* 1. Ratio hujus eſt, quia Deus de omnibus eſt honorandus, & non eſt major ratio de uno lucro, quàm de alio.

6 Quæritur autem, An etiam ex adquiſitis per largitionem liberalem, teſtamentum, legatum? R. Poſſe hoc primâ facie videri, per *c. Ex tranſmiſſa* 23. *h. t.* ubi ex omnibus licitè adquiſitis decimæ ſunt dandæ. In rigore tamen juris probabile eſſe, non deberi, cùm ex nullo jure hoc colligatur, & non ſint augenda onera ſine jure cogente. Probatur ex eo, quòd jure ſolùm ſint ſolvendæ decimæ ex frugibus ſeu fructibus terræ, aut emolumentis rerum immobilium, aut animalium, quoad prædiales & mixtas; vel ex adquiſitis, manu, opere, ſive induſtriâ, quoad perſonales. Dicto autem modo adquiſita bona nec ſpectant ad prius membrum, quia ex immobilibus non niſi prædiales debentur, ratione fructuum: non etiam ad poſterius, quia nō proveniunt ex noſtra actione & induſtria, uti accipiendum *d. c.* 23. & ſimilia. Et in hanc ſententiam inclinat Innoc. in *d. c.* 22. *& Gloſ. Zoeſium ad Decretal.*

in c. Paſtoralis 28. *h. t.* Vid. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 24. *qu.* 8. *&* 11. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 31. Caniſ. *in c.* 1. *nu.* 7. *h. t.* Abbas verò in *d. c.* 28. *nu.* 8. admittit quidem id ipſum in filio ſuccedente patri: in extraneis verò dicit non eſſe facilè ſententiam præcipitandam, ſed ſtandum conſuetudini. Vt ea de re ſit hodie parum curandum, cùm de conſuetudine perſonales decimæ non exigantur, ut dicetur inferiùs, quamvis aliàs de ea dubitari poſſet.

Q. II. An & debeantur ex rebus illicitè 7
quæſitis? R. Diſtinguendo: nam vel adquiruntur per formalem injuſtitiam, uti per furtum, rapinam, uſuras, vel non. Illo caſu non debentur decimæ. Ratio clara eſt, quia lucrans non adquirit rerum ita quæſitarum dominium, ut non poſſit de ijs diſponere, nec teneatur Eccleſiæ ad partem lucri, quod eſt reſtitutioni obnoxium: ut non ſit in bonis, atque ita nec lucrum. Poſteriori caſu debentur decimæ, per ſe loquendo, propterea quòd non ſit lucrum injuſtum, vel non formaliter injuſtum, licet ex turpi cauſſa, quæ non impedit ejus adquiri dominium citra reſtitutionem. Dixi, per ſe loquendo; quia ſi ſequatur ſcandalum, aut indecentia ex acceptione, tunc Eccleſia decimas recipere ex eo reſpuit. * Sic licet publica mere- 8
trix ex quæſtu corporis decimas debeat, cùm illum ſuum faciat citra reſtitutionem, *l.* 4. *§. ſed quod meretrix D. De condict. ob turp. cauſ.* reſpuit tamen Eccleſia recipere eas, propter ſcandalum, quia videretur approbare ejus turpitudinem. Quo caſu aliqui malè volunt, eam teneri dare pauperibus. cùm de eo nullum ſit præceptum, quod tantùm obligat ad dandam decimam Eccleſiæ, quæ iſto caſu videtur eam remittere. Et hoc, ſi ſit publica: nam ſi occulta, tenetur offerre peccatrix, & Parochus, ceſſante ſcandalo, accipere poteſt, etiam delicti conſcius. Silveſter in *Summa V. Decima qu.* 6. Azor. *d. c.* 24. *qu.* 13. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 32, *n.* 10.

Quid dicendum de adquiſitis ex ludo? R. De licito ludo non eſſe dubium; quia cùm ponat contractum licitum, ponit & juſtum lucrum, ex quo deberi decimas dictum. De illicito judicandum juxta dicta de adquiſitis illicitè. * Pater quid dicendum de acceptis à 9
milite in bello injuſto, quòd ſcilicet de præda non teneatur ſolvere decimas, cùm ad ejus obligetur reſtitutionem; de ſtipendio verò teneatur, quia licet ad turpe lucrum ſpectet, non tamen injuſtum ex parte dantis, ejuſque verè ſibi quæſierit dominium, non obnoxium reſtitutioni, ſi ſervitium præſtiterit, *Gl. ad d. c. Ex tranſmiſſa in V. licitè h. t.*

Prædiales ſunt, quæ ex fructibus prove- 10
nientibus ex terra debentur: cujus generis eſt frumentum, oleum, vinum, ligna, fructus arborum, olera, & ſimilia, de quibus decimas deberi paſſim habent textus *h. tit.*

& eod. in '6. Venatio quoque & piſcatio, quatenus conſiderantur ut fructus prædij, uti & lapidicinæ, metalla, & id genus alia, quia ſunt in uſufructu fundi, *l. Item ſi fundi D. De uſufr.* Secus ſi lucrum tantùm conſiſtat in venatione ipſa, & ea percipiatur, non etiam ratione prædij; tunc enim potiùs cenſebuntur perſonales.

11 Vbi quæſitum, An & hîc ſit facienda diſtinctio, juſtè an injuſtè prædia ſint quæſita? R. Hoc diſputandum non eſſe, cùm etiam ab invaſore debeantur, *Gl. in d. c. 23. V. licitè.* Cujus ratio eſt, quòd ejuſmodi decimæ debeantur ratione oneris realis, quod rem comitatur, à quocumque poſſideatur. Vt non poſſit Eccleſia videri accipere alienum, aut approbare factum injuſtum, aut injuriam domino facere: qui & ipſe, ſi rem poſſideret, teneretur perſolvere decimas.

12 Vnde patet prima differentia inter decimas perſonales & prædiales, quòd illæ non debeantur ex injuſtè adquiſitis, ſecundùm diſtinctionem antè datam. Secunda eſt, quòd illæ debeantur Eccleſiæ, ſub qua domicilium habet adquirens, & Sacramenta percipit, etiamſi alibi lucrum perceperit; hæ verò parochiæ, ſub qua ſita prædia, ex quibus debentur, *c. Ad Apoſtolica 20. h. t.* Ratio diverſitatis eſt, quòd hæ ſint onus reale, quo prædia ſunt affecta certis Eccleſijs ex ipſamet Eccleſiæ inſtitutione, & parochiarum diviſione; per quam factum, ut prædia in parochijs ſingulis ſita penderent ijs decimas: non faciente, quòd dominus prædiorum alibi habitet, quia hoc non mutat qualitatem prædiorum, *c. Cùm in tua 30. h. t.* Saltem jure ordinario; nam poteſt mutari conſuetudine, *d. c. 20.* Illæ verò cùm nihil realis oneris contineant, ſed merè perſonale (debitæ quippe ratione miniſterij, & beneficij, quod recipitur ab Eccleſia) debentur ei Eccleſiæ, etiamſi aliunde percipiantur, cùm ſequantur perſonam: quo modo & eà tranſlatâ ad aliam Eccleſiam, eidem debebuntur. Tertia differentia eſt, quòd prædiales integræ ſint præſtandæ; non deductis expenſis, veluti ſeminis, culturæ, vel alterius rei, *d. c. Non eſt 22. c. Tua nobis 26. & d. c. Paſtoralis 28. h. t.* non deductis etiam tributis & cenſibus, ut expreſſè traditur *c. Cum non ſit 33. h. t.* perſonales verò deductis priùs expenſis, *d. c. 26. & 28.* Ratio differentiæ eſt, quòd prædiales Deus ſibi miniſtriſque ſuis reſervaverit, in ſignum univerſalis dominij, & videantur debitæ quaſi à partiario colono, qui ut domino ſolvit conventam fructuum portionem, liberam ab omnibus expenſis, ita & decimarum portio Deo reſervata præſtanda citra deminutionem, nomine expenſarum, ut argumentatur Pont. in *d. c. 26.* Vt hæc portio non veniat detrahenda lucro, ſed fructibus, ut ſunt è terrâ producti, atque hoc in caſu ceſſet regula, quæ habet, non cenſeri fructus, niſi quod deductis expenſis ſupereſt, *l. Fructus 7. D. Soluto matrim. l. 1. C. De fructib. & litium expenſ.* perſonales verò non debeantur niſi de lucro, ut patet ex *d. c. 28.* in verbis, *& de reſiduo, quaſi de lucro.* Lucrum autem non eſt niſi quod deductis expenſis ſupereſt, ſecundùm jam dicta. Nec facit, quòd *d. c. 28.* non loquatur niſi de negotiatione, cùm extendatur ad alia lucra, rationis paritate cogente; quia, ut in negotiatione, ita & in alijs perſonalibus adquiſitis non dicitur quis adquirere, niſi quod ſupereſt deductis expenſis. quales hac in parte judicandæ illæ, quas negotiatio præciſè requirit.

Nihil obſtat *d. c. 22.* in quo etiam ex nego- 13
tiatione, militia, venatione, dicuntur decimæ præſtandæ, non deductis expenſis: nam dicendum, illa verba eſſe accommodanda ad materiam ſubjectam, ne ſequatur abſurdum, contra aliam legem poſteriorem expreſsè diſponentem. Dici & poſſet, fuiſſe abrogatam dicti *c. 22.* deciſionem, quoad negotiationem, per conſuetudinem poſtea *d. c. 28.* in jus redactam, cùm ibi dicatur, *ſicut eſt in negotiatione conceſſum;* nec inveniatur jus aliquod antiquius ſcriptum in iſta materia, ut de conſuetudine ſit accipiendum.

Mixtæ dicuntur, quæ ex fructibus animali- 14
um debentur, ut ovibus, vaccis, & ſimilibus, ſive ſint ipſi foetus, ſive lana, caſeus, & ſimilia. Vocantur autem mixtæ, quòd non tantùm proveniant ex ſolis prædijs, ſed ex adjuncta induſtria hominum. Vid. Suarez, *d. lib. 1. c. 9. nu. 3. & 4.* Hanc ſpeciem aliqui ſuperfluam judicant, & ejuſmodi decimas prædialibus adnumerant: duas tantùm ſpecies ponentes, perſonales ſcilicet & reales. Has iterum ſubdividentes, in majores, quæ ex frumento, vino, oleo, alijſque id generis penduntur; & minores ſive minutas, quæ ex hortis, & partu animalium ſolvuntur.

CAPVT II. Qui teneantur præſtare decimas.

REgula generalis eſt, Quemlibet baptiza-
tum, qui de manu Sacerdotis tenetur Sa- 15
cramenta percipere, cujuſcumque gradus aut ordinis, teneri per ſe loquendo ad functionem decimarum: ut ne quidem Imperator ſit immunis, niſi legitimo jure exemptum ſe doceat. Probatur *c. Ex tranſmiſſa 23. & 24. h. t.* ubi dicitur quilibet fidelis homo teneri erogare decimas, ſub jam dicta exceptione, de qua infrà latiùs.

Vbi in primis quæritur, An teneantur & 16
hæretici? R. Cauſſam dubitandi eſſe, quòd non utantur miniſterio Sacerdotis, cujus nomine debentur decimæ, imò illud potiùs vilipendunt. Verùm dicendum & illos teneri;

cùm

cùm fidem in baptiſmo receperint, & characteris in eo ſuſcepti ratione obligentur præceptis Eccleſiæ: à qua obligatione ſe non eximunt rebelli & impiâ ſuâ contumaciâ, ne ex ſua improbitate commodum conſequantur. Et licet de facto Eccleſiæ unitati ſe ſubtraxerint, nec recipiant ſpiritualia, poſſunt tamen cogi ad eam redire, & ſpiritualia recipere à Sacerdotibus, ad ea miniſtranda paratis. Abbas in *c. De terris* 16. *in fine h. t.* Suarez *d. lib.* 1. *c.* 16.

17 Q. II. An Iudæi, Ethnici? R. Patere ex dictis, per ſe non teneri; cùm nec ſubſint Eccleſiæ, propter defectum characteris baptiſmi, ut præceptis ejus obligari nequeant; nec miniſtrentur illis ſpiritualia, neque miniſtrari etiam poſſint, cùm illa ſpectent ad fideles. Quod omninò ita procedit quoad decimas perſonales, ex jam dicta ratione, quòd perſonæ eorum non ſint ſubjectæ Eccleſiæ, nec Sacramenta percipiant, in quo conſiſtit obligatio harum decimarum perſolvendarum, *d. c. Ad Apoſtolica* 20. *h. t.* Azor. *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 24. *qu.* 3. Suarez *d.*
18 *c.* 16. *nu.* 4. * Sed quæſtio eſt, An idem ſit dicendum quoad prædiales? R. Hoc velle Abb. *d. loco*, ad eas ſcilicet teneri, quem ſequitur Oldrad. *Conſ.* 19. eâ ratione, quòd debeantur Deo tamquam univerſorum Domino, *c. Tua nobis* 26. *h. t.* Facit pro ijs *d. c.* 16. *& c. Quanto* 28. *inf. De uſur.* ubi Iudæi non baptizati dicuntur compellendi perſolvere decimas ex terris, quas poſſident, aut poſſeſſionibus ſuis cedere. Verùm improbabilis eſt ea opinio & contraria vera, ex dictis modò rationibus. Loca in oppoſitum allegata magis etiam poſteriorem ſententiam adjuvant, cum tantùm loquantur de terris occupatis per Iudæos, ante decimarum ſolutionem obligatis: ut, cùm circa eas ſit jus reale ipſi Eccleſiæ, quod rem comitatur, ex communi axiomate, rectè cogantur Iudæi earum poſſeſſores, licet non ſubjecti Eccleſiæ, agnoſcere onus illud, ne per eos Eccleſiam defraudari ſuo jure contingat. Vt dictis locis præſupponatur Eccleſiæ jus antè quæſitum fuiſſe, & quoad terras, quæ necdum fuerunt Eccleſiæ obligatæ, non teneantur Iudæi ad decimas, ex regula, quòd incluſio unius ſit alterius excluſio, & quia non poſſint dici defraudare Eccleſiam. Nec obſtat, quòd dicitur *d. c.* 26. Deum in recognitionem ſupremi dominij decimas ſibi reſervaſſe; recognoſcere autem Deum ut dominum etiam Iudæos & gentiles: nam tenentur quidem Deum agnoſcere, ut dominum jure naturæ, non tamen ex vi ejuſdem juris per decimarum ſolutionem, quæ tantùm jure poſitivo impoſita populo eſt Iſraëlitico, non etiam omnibus hominibus, & poſtea revocata ab Eccleſia ſub lege gratiæ, per quam nec extenſa, nec extendi potuit ultra ſuos fines. Vid. Suarez *d. loco, & Azor. d. c.* 24. *qu.* 2.

19 Q. III. An pauperes obligentur præſtare decimas? R. Eos teneri, cùm debeantur ratione juſtitiæ commutativæ, pro miniſterijs, quæ & pauperes participant, in qua non habetur ratio conditionis perſonæ, ſed rei ad rem: ut inopiæ obtentu non liberetur debitor ab obligatione. Facit, quòd decimæ dicantur pertinere ad Eccleſiam, ex conſtitutione divina, ut ne quidem Imperator ab earũ obligatione quempiam liberare poſſit, *c. Tua* 25. *h. t.* Non eſt tamen hoc jus cum rigore exercendum in pauperes, *arg. c. Licet inf. De cenſib.* Poſtulat enim remiſſionem neceſſitas magna, quæ excuſat à culpa non offerentem, & liberat ab injuſtitia. Facit & quòd extrema neceſſitas ſecundùm aliquos faciat omnia communia, ſive potiùs communicanda; ut poſitus in extrema neceſſitate rem ſubripiens ſit extra furti delictum, ut dicetur inf. *De furtis* Denique ſubveniendum pauperibus per decimas, ut ab ijs rigidè non ſint exigendæ. Vid. Suarez *d. c.* 16. *nu.* 14. Bellarm. *Tomo* 1. *Contr. De Clericis lib.* 1. *c.* 25. *Dub.* 2.

Q. IV. An teneantur Clerici? R. Videri 20
poſſe non teneri, per text. in *c.* 2. *h. t.* ubi dicitur, novum eſſe genus exactionis, & præter jus, ut Clerici à Clericis decimas exigant. In contrarium tamen eſt communis opinio, eos ſcilicet teneri, etiamſi ſint Rectors parochiarum: quæ ſuaderi poteſt ex *d. c.* 2. *in fine*, quod habet, illos Clericos, qui à Clericis ſpiritualium miniſteriorum labores accipiunt, decimas eis debere. Et hoc quantum ad jus reale circa decimas prædiales, ratione prædiorum patrimonialium; non tantùm quæ ſunt in parochia aliena (neque enim hujuſmodi bonorum conditio debet mutari, quòd devenerint ad Clericum, cùm res tranſeat cum ſuo onere) verùm etiam in propria, cùm non pervenerint ad eos ratione ſui miniſterij, ut non mutent qualitatem. Covarr. 1. *Var. Reſol. c.* 17. *nu.* 8. *verſ. Primùm.* Vbi non rectè obijcies, quòd Parocho ſive Rectori debeantur decimæ; debentur enim Eccleſiæ, ut inter ejus miniſtros dividantur. Dico, patrimonalia; nam ſi ſint prædia Eccleſiæ, & Parocho in particulari attributa in ſuſtentationem, non debentur ex illis decimæ, cùm ejuſmodi prædia data pro miniſterio obtineant decimarum locum. Si inſpiciamus perſonale debitum, quod ratione perſonæ debetur, verius eſt, hoc non deberi ab ijs, qui Sacramenta alijs diſtribuunt, ut Epiſcopi, Parochi, quòd non inveniatur perſona, præter propriam, cui earum ſolvendarum debitores conſtituantur, cùm non tam alijs divina percipiant, quàm potiùs diſtribuant. Et licet Parochi paſcantur à ſuis Epiſcopis, non tamen eorum reſpectu eſt ijs impoſita jure communi hæc obligatio. Eadem deciſio procedet quoad Epiſcopos & Rom. Pont. quòd ſcilicet teneantur, ratione juris realis, ad decimas prædiorum, quæ

poſſident tamquam patrimonialia; non etiam ratione miniſterij, uti nec ad perſonales, ratione perſonæ, præcipuè Pont. qui ſuperiorem non habet. Vid. Azor. *d. cap.* 24. *qu.* 4. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 17.

21 Q. V. Quid ſi prædia unius Eccleſiæ ſint ſita in alia parochia, an pendant ei decimas? R. Adfirmativam ſententiam rigori juris reſpondere; ex ratione, quòd onus rem comitetur, & aliàs contingeret Eccleſiam unam propter aliam ſuo jure privari, Facit eò text. *c.* 4. *& pen. h. t.* in quo prædia adquiſita Monaſterijs dicuntur debere decimas: & text. in *can. Eccleſia & can. Quicumque* XVI. *q.* 1. ubi antiquiores Eccleſiæ non debent privari propter novas ædificatas: quam opinionem ut communem probat Covarr. *d. nu.* 8. Suarez *d. c.* 17. *nu.* 27.

22 Q. VI. An ſimplices Clerici teneantur ad decimas? R. Non eſſe in his quæſtionem de debito reali, quoad prædia patrimonialia, ſecundùm ſuperiùs dicta: tantùm quæri de debito perſonali, ex lucro, quod ſuâ induſtriâ perceperunt. Et ad tales decimas eos teneri, licet Eccleſiæ inſerviant, ex eo convinci poteſt, quòd *d. c.* 2. *in fine* dicitur, eos Clericos, qui ab alijs Sacramenta percipiunt, ijs teneri ad decimas, ratione laboris in eos impenſi. Ex quo titulo oritur debitum perſonale, ſaltem quoad lucrum ex temporali cauſſa adveniens: nam quoad lucrum quæſitum titulo ſpirituali non videntur teneri, per *d. c.* 2. ubi dicitur, Levitas à Levitis non accepiſſe decimas, quòd non haberent alia bona quàm decimarum, quarum naturam ſapere videtur tale lucrum: ut ſimiliter non teneantur iſti Clerici. Quò facit, quod dictum ſuprà, ex prædijs ratione miniſterij Parocho adſignatis non deberi decimas. Vid. Suarez *d. c.* 17. *nu.* 21.

23 Q. VII. An Religioſi teneantur ad decimas? R. Hoc dicendum eſſe, per *c.* 3. *&* 4. *h. t.* cùm non eximantur ab onere iſto, ex eo præcisè, quòd ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, cùm & Clericos ad eas teneri dictum ſit, & probetur idem per text. in *c. Veniens ſup. De tranſact.* ubi expreſsè Monachis imperatur decimarum ſolutio; niſi per tranſactionem auctoritate Apoſtolicâ confirmatam ſe defendant, aut per privilegium, aut aliàs, qua de re infrà. Sequitur autem hoc jus decimas percipiendi ipſa prædia: quo modo ſi elocentur, manet nihilominus ſalvum, quia, uti dictum, rem comitatur. Adeò ut non ſit minuenda quantitas ratione penſionis domino præſtandæ; quæ nomine decimarum eſt minor, cùm fructus minuantur per earum detractionem. Si partiarius fuerit colonus, qualis pro parte fructuum colit, aliâ parte domino præſtandâ, uterque tenetur, ſive priùs ante diviſionem eas recipiendo, ſive poſt diviſionem ab utroque exigendo, uti fieri poſſe apparet ex *d. c. Tua nobis* 26. *in fine h. t.*

Q. VIII. An ex penſione, quam recipit à 24
colono, teneatur dominus ſolvere decimas? R. Eſſe, qui putent talem penſionem ſpectare ad perſonale lucrum, quaſi de novo adcreſcens, & proinde ex ea deberi decimas perſonales. Sed verius eſt pertinere ad fructus prædiales, in quorum locum ſubrogatur. Non deberi autem ex ea decimas patet, quòd dominus fundi per colonum ſemel eas ſolverit, ut iteratò non ſint exigendæ. Sequuntur itaque decimæ rem ipſam, ipſumque prædij poſſeſſorem, poteſtque convenire ipſe conductor, *c. Dilecti* 8. *h. t.* non ſecus ac poſſeſſor novus.

25 Hæc ita obtinent de jure communi; niſi ab eo demonſtretur exemptio, *c. A nobis* 34. *h. t.* Eſt enim hæc obligatio juris humani, ſaltem quoad quotam, unde fieri poteſt, ut ab eo aliqui eximantur jure ſpeciali, uti privilegio per Rom. Pont. *c.* 2. *§. pen. eod. in* 6. qui eſt ſupra jus humanum in ſuo foro. Sic per Paſchalem II. Religioſis & Clericis in communi viventibus conceſſa exemptio decimarum ex prædijs, quæ ſuis manibus aut ſumptibus excolunt, *can. Decimas* XVI. *q.* 1. Poſtea per Adrianum IV. reſtricta fuit ea exemptio ad Ciſtertienſes, Templarios, & Hoſpitalarios, *c. Ex parte* 10. *h. t.* & ad terras ante Lateranenſe Conc. adquiſitas per Innocentium III. ut aliqui explicant *c. penult. h. t.* quod eſt ejuſdem Innoc. qui præſedit Concilio Lateranenſi, ſive, ut alij & conformius textui volunt, per ipſos Abbates Ciſtertienſes, ad commonitionem Innoc. Tertij. In cæteris Religioſis iſta exemptio non obtinet, niſi quoad novalia, per ſe aut ſuis ſumptibus exculta, & quoad animalia & hortos ſuos, *d. c.* 10. *in fine.* Et hoc in proprijs eorum prædijs, non etiam per eos conductis, *d. c.* 8. *h. t.* ne privilegium, quod eſt odioſum, quia eſt contra jus commune, extendatur. Hinc & emptores & conductores talium prædiorum non excuſantur à decimarum præſtatione, *c. Licet* 11. *h. t.* cùm privilegium, quod eſt perſonale, perſonam non egrediatur, *l. In omnibus D. De R. I.* An privilegium de non ſolvendis decimis extendatur ad novalia pòſt coli coepta dicetur alio loco.

Quæritur autem hîc Primò, An dictum
privilegium etiam concernat bona adquirenda? 26
R. Aliquibus videri non niſi ad adquiſita pertinere. I. Quòd privilegium ſit ſtrictè accipiendum, ut quàm minimùm noceat. II. Quòd in decimis non fiat extenſio ad futura, *c. Tua* 25. *in fine h. t.* III. Quòd res tranſeat cum ſuo onere. Oldrad. *Conſ* 268. Verius tamen contrarium, per text. in *c. Quia circa inf. De privil.* ubi dicitur, ſub indefinita remiſſione decimarum non tantùm venire poſſeſſiones præſentis temporis, ſed & futuri; ex ratione, quòd cùm remittens nihil exceperit, ut poterat, videatur univerſaliter remiſiſſe; & quòd in beneficijs

in beneficijs Principalibus pleniſſima interpretatio ſit adhibenda, nec una & eadem ſubſtantia diverſo jure cenſenda, maximè quando eſt eadem ratio, uti hîc. Covarr. 1. *Var. c.* 13. *in fine*, Suarez *d. lib.* 1. *c.* 19. *nu.* 7. Non obſtat *d. c.* 25. cùm agat de præſcriptione, ut patet ex verbis, *Occaſione decimationis antiquæ.* Eſt autem præſcriptio ſtrictè accipienda, qua de re infrà. Nihil etiam facit *c. pen. h. t.* nam ibi agitur ſingulariter, quando ex eo gravamen oriretur Eccleſijs, quibus ſubſtrahuntur terræ, ex quibus antè percipiebant decimas. Aut accipi poteſt *d. c. pen.* in caſu, quo agitur de præjudicio tertij: ſecus, ſi de præjudicio concedentis, quo caſu privilegium latiùs interpretamur & quoad futura, *d. c.* 22. *h. t.* & Abbas *ibid.* Barboſa *ad l. Divortio al. Fructus* 7. §. *quod in anno* 6. *nu.* 55. *D. Soluto matrim.*

27 Q. II. An vi dicti privilegij eximantur & à decimis conductorum prædiorum, quæ proprijs manibus excolunt? R. Negando; cùm privilegium tantùm loquatur de proprijs terris à ſe cultis; conductæ autem non ſint propriæ: atque ita cùm loquatur limitativè, non eſt facienda extenſio, quia fieret contra mentem concedentis, qui duo requiſivit, ſcil. proprios agros, & culturam, hîc autem unum tantùm eſſet: ut deficiant privilegij verba, & rectè reſcripſerit Alex. III. in *c.* 8. *h. t.* non venire terras con-
28 ductas ſub hoc privilegio.

Q. III. Quid juris in prædijs acceptis in emphyteuſin? R. Rem eſſe dubiam, & negativam videri probari ex eo, quòd talia videantur abſolutè propria, propter utile dominium. Quò facit, quòd Pont. *d. c.* 8. tantùm excipiat agros conductos, inter quos non rectè computantur dati in empytheuſin. Pro affirmativa tamen, quæ tutior eſt, facit, quòd prædia talia propriè & in rigore non ſint ejus, cui in emphyteuſin data, *l.* 1. *D. Si ager vectigalis id eſt emphyt. pet.* ubi tales agri dicuntur locati conducti, & eſſe quamdam actionem in rem ijs, quibus conceſſi; nō tamen eſſe dominos. Vt contineantur ſub conductis, atque ita pendant decimas, ſecundùm *d. c.* 8. Eſtque poſterior hæc opinio non tantùm tutior, ſed & juri conformior, Suarez *d. c.* 19. *n.* 11.

29 Q. IV. An conductores talium prædiorum ſequatur immunitas à ſolutione decimarum? R. Eam tantùm eſſe conceſſam Religioſis colentibus ſuis manibus aut expenſis, atque ita ſub conditione. Quæ ceſſat in caſu, quo alijs excolenda dantur: ut etiam ceſſat immunitas, niſi privilegium hoc non tantùm concernat perſonas, ſed & res; quale *Gl. in Clem.* 1. *V. excolendas, & eam ſecutus* Ab. in *c. Ex parte* 10. *h.* vocat reale; quale eſt, quod taliter conceditur, ut quomodocumque agri colantur, decimas non debeant Religioſi, ſed ſibi retineant: tunc enim nec coloni ab ijs agros conductos habentes eas debebunt, quia res ipſæ exemptæ ſunt. Hæc ita in Religioſis.

Q. V. An etiam Pont. eximere poſſit laicos ab hac obligatione? R. Hoc dicendum; cùm & poſſit laico concedere decimas Eccleſiæ, *ut inf. eod. dicetur*: ut ex proportionata cauſſa poſſit laicos eximere, cùm ea res non ſit contra jus divinum & naturale; & deſit ratio, quare non extendatur ea poteſtas Pontificis. Nec obſtat, quòd laicus ſit incapax juris ſpiritualis, *c.* 7. *ſup. De præſcript.* quia non eſt incapax fructuum decimarum. 30

Vbi quæſitum, An in iſta exemptione requiratur cauſſa? R. Probabile eſſe, debere cauſſam ſubeſſe, ne non tam in ædificationem, quàm in diſſipationem videatur diſpenſare res Eccleſiæ Pontifex. Adeò ut quidam velint, exemptionem decimarum laico ſine cauſſa factam eſſe nullam: tum quòd ea poteſtas non ſit data Pontifici à Deo; tum quòd videatur contra juſtitiam commutativam, operarium privari ſuâ mercede. Poſſet tamen probabile videri, validam eſſe, etiam ſine cauſſa, propter plenitudinem poteſtatis Rom. Pontificis, dummodò id fiat ſine præjudicio juris naturalis ſuſtentandi congruenter miniſtros Eccleſiæ, propterea quòd emptio hæc verſetur circa diſpenſationem juris Eccleſiaſtici, nō etiam divini, cùm nullum tale præceptum obligans ad ſolvendas decimas à Chriſto ſpecialiter traditum inveniatur; ut nec naturalis, cùm per exemptionem unius non gravetur alter, & congrua ſua ſuſtentatio relinquatur miniſtris Eccleſiæ, ut præſupponimus. Nam aliàs exemptio non tam excuſaret remittentem in conſcientia, uti nec ipſum, cui remiſſio facta, ſed & inutilis eſſet, & nihilominus teneretur ad decimas ſolvendas; quia eſſet ea res contra juſtitiam naturalem, quæ dictat dignum eſſe operarium mercede ſuâ: niſi aliunde ei provideatur per populum, qui non tenetur, cùm ſemel ſatisfecerit; vel à remittente, vel ab eo, cui remiſſio facta. Facit pro ſuperiori ſententia, quòd etiam à laicis præſcriptione adquiri poſſit hæc immunitas, ut mox dicemus. Videatur Abbas in *c. A nobis h. t.* & Covarr. 1. *Var. c.* 17. *nu.* 9. 31

Inferiores Prælati non habent hanc remittendi poteſtatem, cùm nihil poſſint contra legem ſuperioris. Eſt tamen illis licentia decimas, aut earum partem, aut beneficia ex ijs inſtituta ad opera vel loca pia commodiùs applicare, uniendo, dividendo, prout res poſtulabit. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 13. *De reform.* Suarez *d. lib.* 1. *c.* 15. *in fine.* 32

Quæritur autem, An conſuetudo quid poſ-
ſit circa decimarum ſolutionem? R. Poſſe con- 33
ſuetudine mutari modum eas ſolvendi, & quotam, ut ſcilicet aut nona ſolvatur, aut duodecima, aut viceſima, aliave pars; imò & remitti earum ſolutionem, modò ſufficienter provideatur miniſtrorum ſuſtentationi & fabricæ. Et hoc non ſecundùm eos, qui quotam volunt

eſſe juris

eſſe juris divini aut naturalis, quia cùm tale jus mutari nequeat, neceſſariò tenendum cum ijs, conſuetudinem nihil poſſe; ſed ſecundum eos, qui dicunt eſſe juris humani Eccleſiaſtici, quod mutari poteſt per conſuetudinem: quorum opinio, juxta ſuperiùs dicta *nu.* 2. eſt vera, cùm parum interſit, debitum ſuſtentandi jure naturæ præceptum, hoc vel illo modo impleatur, modò ei ſufficienter provideatur. Vid. Bellarm. *tomo* 5. *De Clericis* 1. *c.* 25. *Dub.* 5. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 12. Quo modo etiam introduci poſſet, ut nulla pars fructuum aut lucri ſolvatur. Sic immunitas à perſonalibus decimis ſolvendis inducta eſt, eò faciliùs, quòd cùm expenſæ eſſent deducendæ, ſæpè parum ſupereſſet lucri, aut ignoraretur. Covarr. *d. c.* 17. *nu.* 8. Mixtæ quoque aliquibus in locis in uſu eſſe deſière, uti & in aliquibus prædiales. Navar. in *Manuali c.* 21. *nu.* 30. *& ſeqq.* Vt citra peccatum hodie non ſolvantur, cùm uſus diuturnus habeat vim abrogandæ legis, etiam Eccleſiaſticæ, ab ejuſque obligatione liberandi, ut dictum ſup. *De conſuet.* atque ita & remittendi decimas per legem Eccleſiaſticam præſcriptas. Oportet tamen legitimè ſit præſcripta, ſcilicet vel tempore immemoriali, vel ſaltem XL. annorum, *Gl. in c. fin. ſup. De conſuet* maximè hac in materia, propter grave damnum Eccleſiarum.

Alia quæſtio eſt, An & præſcriptione adqui-
34 ratur hæc immunitas? R. Ita videri, ſi vel ſit
immemorialis, quæ eſt loco conſtituti, *l.* 3. §.
ductus D. De aqua quotid. vel ſi XL. annorum
tantùm adſit titulus, in quo fundetur talis præſcriptio. Nam in præſcribendo contra Eccleſiam in his, quæ ſimul ſunt contra jus commune, ejuſmodi modus poſtulatur, *c.* 5. *De præſcript. in* 6 Eſt autem præſcriptio, de qua ſermo, contra Eccleſiam & jus commune. Vbi non rectè quis objiciet, præſcriptione quadraginta annorum adquiri immunitatem citra uſlum titulum: nam Reſp. conſuetudinem immunitatis eſſe quid juris, & habere vim inducendi legem, & abrogandi, quatenus legitimè eſt inducta; præſcriptionem verò eſſe privatæ perſonæ, & quid facti. Non poteſt autem privata perſona inducere legem, aut tollere; ideoque neceſſe, ad inducendam immunitatem contra legem per præſcriptionem, illa habeat conditiones requiſitas ad ſui juſtitiam hac in materia. Covarr. *d. c.* 17. *nu.* 10.

Cæterùm, non obſtante conſuetudine, privilegio, aut præſcriptione, eſt in Eccleſia au-
35 ctoritas & poteſtas de novo imperandi deci-
mas; etiam ubi numquam fuerunt ſolutæ, ſi ita videatur Pontifici expedire, propter neceſſitatem Eccleſiarum, quarum miniſtris & fabricæ non eſt ſufficienter proviſum, aut aliàs eſt nocivum. Exemplum eſt in *c. Suggeſtum* 9. *h. t.* ubi Abbas *nu.* 4. vult hoc ipſo, quo evidenter conſtat de enormi læſione, in conſcientia & juſtitia amitti privilegium, propter deficientem conditionem incluſam, cujus defectus facit reſolvi privilegium: quod & tenet *Gl. in can. Reſcripta* XXV. *q.* 2. Quo tamen caſu Eccleſia non utetur propriâ auctoritate, quia nemo ſibi jus dicit, ſed per ſuperiorem legitimum coget privilegiatos ad decimarum ſolutionem. Quòd ſi non ſit evidens enormitas, recurrendum ad Pont. privilegij auctorem, cujus eſt interpretari ſuum reſcriptum. Abbas *d. loco*, Suarez *d. lib.* 1. *c.* 20. *nu.* 1. *&* 2.

Amittitur etiam privilegium per contrari-
um uſum ſolvendi decimas. Vbi olim ſufficie- 36
bant anni triginta, ſecundùm *c. Si de terra* 6.
inf. De privil. Poſtea verò inductum, ut non niſi annis XL. præjudicaretur privilegijs, *c. Accedentibus* 55. *h. t.* ubi communiter Eccleſiæ non præjudicatur niſi ſpatio quadraginta annorum, *per text. expreſſum in c. Illud ſup. De præſcript.*

Renuntiatio in privatis quidem perſonis facit amitti privilegium, quia illis ſibi præjudicare permiſſum; non tamen Eccleſiæ, aut religioni, in cujus favorem eſt conceſſum; quia non eſt Prælatorum alienare res Eccleſiæ. Iuſta tamen conuentio & utilis videtur ſuſtinenda, ſi non ſit juri communi contraria, *arg. c. Dilecti* 8. *h. t.* Per alienationem prædiorum exemptorum à decimis exemptio quoad prædia iſta ceſſare videtur, quia cùm in favorem religionis aut Eccleſiæ ſit conceſſa, ceſſante cauſsâ per alienationem, ceſſabit & privilegium. Suarez *d. c.* 20. *nu.* 6.

CAPVT III. Quibus ſint ſolvendæ decimæ.

EXplorati juris eſt, Eccleſiæ deberi deci- 37
mas, ad ſuſtentandas perſonas divino cultui deſtinatas. Et quidem de jure communi quilibet tenetur Eccleſiæ parochiali, in qua Miſſas audit, Sacramenta percipit, perſolvere: debentur enim ratione miniſterij ſpiritualis, in ſuſtentationem, *c. Ad Apoſtolica* 20. *h. t.* Prædiales illi cedunt, ſub qua ſunt ſita prædia, idque jure communi, *d. c.* 20. *& c. Cum contingat* 29. *&* 30. *h. t.* ex Eccleſiæ inſtitutione, quæ cuique parochiæ decimas prædiorum ibi ſitorum attribuit.

Quantum ad mixtas attinet, poſſet videri, 38
eas deberi partim parochiæ domicilij, partim parochiæ, ubi ſunt paſcua; ex eo, quòd partim ſint reales, partim perſonales, & ſic partim ſequantur perſonam, partim rem. Navar. *Conſ.* 1. *nu.* 9. *h. t.* Gloſ. tamen, in *d. c.* 20. *V. perſonales*, vult tamquam prædiales judicari, ideoque Eccleſiæ deberi, ubi paſcuntur animalia; & ſi in pluribus locis paſcantur, pro rata temporis deberi ſingulis decimas. Quæ opinio eſt

communior

Digitized by Google

communior & probabilior, eo quòd fructus omnis, qui producitur ex animalibus, præcipuè ex prædijs ſive paſcuis cauſſetur. Azor. *p.* 5. *l.b.* 7. *c.* 24. *qu.* 15. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 21. *nu.* 7.

39 Ex his patet, ad ſolos habentes animarum curam pertinere decimas jure communi: quales ſunt Epiſcopi, & poſt eos Parochi locorum, qui propriè ſpiritualia miniſtrant. Participant & de decimis Clerici jure ſui beneficij, *c. Ex parte* 21. *h. t.* nam cùm ſint Eccleſiæ miniſtri, & concurrant ſaltem ad ſpiritualium adminiſtrationem, debetur & ijs ſuſtentatio. Simplices Clerici non habent jus ad decimas, quòd nec miniſtrent populo, nec ex vi ſolius characteris clericalis debeantur. Vti nec debentur Religioſis, ex vi ſui ſtatus, qui non conſtituit eos Eccleſiæ miniſtros, nec obligat ſervire populo in ſpiritualibus, niſi ijs incumbat animarum cura.

40 Quid ſi beneficiati ſint divites? R. Nihilominus, ſi miniſtrent, decimas ijs deberi, cùm nemo militet ſuis ſtipendijs, & debeantur ex vi miniſterij, quod præſtant. Quò facit, quòd creditori, licet diviti, debitum nihilominus ſit perſolvendum; ſic & operario diviti debetur ſua merces. Neque enim quis jure ſuo privandus propter divitias, quæ ſunt per accidens, neque tollunt fundamentum obligationis, cùm non quia pauper eſt dentur Sacerdoti, ſed quia ex officio miniſtrat. Covarr. 1. *Var c.* 57. *nu.* 4. Suarez *d. lib.* 5. *c.* 11. *nu.* 9.

41 Quid ſi ſint mali? R. Nihilominus eſſe illis perſolvendas, quòd non debeantur propter vitæ bonitatem, ſed propter ſervitium: quod ſi præſtent, malitia eorum non liberabit alios à debito decimarum. Rebuff. *h. t. q.* 7. *nu.* 54. *&* 15.

42 Dixi ſuperiùs, jure communi; nam fieri poteſt, ut quæ ordinario jure uni Eccleſiæ ſunt debitæ, ſolvantur alteri, ex privilegio per Sedem Apoſtolicam conceſſo locis alijs aut perſonis Eccleſiaſticis; nam illi incumbit diſpenſatio rerum Eccleſiarum. Idem etiam poteſt conſuetudo, *c. Cum ſint* 18. *&* 20. *h. t.* quæ, uti dictum *ſup. De conſuet.* derogat juri communi. Covarr. *d. c.* 17. *nu.* 18. *verſ. Tertiò.* Facit & præſcriptio unius parochiæ decimas alteri Eccleſiæ, vel Monaſterio ſolvendas eſſe. Quod omninò procedit, quando ipſa parochia præſcriptione adquiritur, quam tamquam principale decimæ ut acceſſorium ſequuntur.

43 Quæſtionis eſt, An per ſe & directè ſine parochia Eccleſiaſtica perſona poſſit præſcribere decimas? R. Poſſe videri, negativam eſſe veriorem, ex eo, quòd decimæ, cùm ſint ſtipendum miniſterij ſpiritualis, quod in loco exhibetur, non poſſint exigi ab eo, qui non ſervit, nec laborat. Adfirmativa tamē recepta, & probatur per *c. Ad aures* 6. *ſup. De præſcrpt.* ubi hoc exprimit Pont. uti & *c.* 5. *eod tit. in* 6. requirens ad hoc tempus immemoriale, vel quadraginta annorum, cum titulo, cùm ad præſcriptionem XL. annorum non deſideretur titulus. Ratio eſt, quòd juris communis præſumptio ſit contra præſcribentem, quo, uti dictum, decimæ debentur loco, ſub quo ſita prædia. Cui non obſtat, quòd hoc jus ſit incorporale; cùm & incorporalia quaſi poſſideantur, & quaſi poſſeſſione adquirantur, *l.* 1 *&* 2. *C. De ſervit.* Non obſtat etiam, quòd annuis præſtationibus non præſcribitur, *l.* 6. *§. in ijs autem C. De præſcript.* 30. *ann.* nam decimæ non ſunt inſtar annuarum præſtationum magis, quàm jus dominij, quo colliguntur fructus ex re ſua, cùm ſint una obligatio & ſimplex, quæ dat jus colligendi fructus annuè ex re aliena. Non rectè denique objicitur, quòd deſit bona fides; cùm jure communi, cujus nemo ignarus præſumitur, ſpectent ad Eccleſiam, ſub qua ſita ſunt prædia: nam bonam fidem in poſſeſſore poteſt ponere tempus immemoriale, aut XL. annorum, cum titulo. Covarr. *d. c.* 17. *nu.* 7. Quam ſententiam quidam accipiunt, non quatenus per ſe & directè adquiri poſſit jus decimarum præſcriptione, ſine parochia, ſed quòd per eam ſufficienter probetur aut præſumatur privilegium, ratione cujus tales decimæ jure poſtulentur.

44 Debentur itaque decimæ Eccleſijs, perſoniſque Eccleſiaſticis divino cultui deſtinatis. Lajcis minimè debentur per ſe, ut ſunt fructus Eccleſiaſtici, nec ijs ſolvendæ, nec ab ijs poſſidendæ, *can. Decimas* XVI. *q.* 7. Et ſi contigerit in eos transferri decimas, reſtituendæ ab ijſdem ſunt Eccleſiæ, ſub vinculo excommunicationis, *c. Ad hæc* 15. *h. t.* quòd ſanctuarium Dei jure hæreditario poſſideri non debeat, neque poſſideatur ſine animarum periculo, *c. Prohibemus* 19. *h. t.* Dictat enim ratio naturalis neminem eſſe ſtipendij capacem, qui non ſit & capax miniſterij & laboris, cui reſpondet ſtipendium. Sunt autem laici incapaces miniſterij ſpiritualis, cui decimæ ſunt deſtinatæ: ut Gl. in *c. Quamvis* 17. *V. conceſſerit h. t.* eas rectè vocet cibum in domo Domini.

45 Non implicat tamen laicos capere decimarum fructus, non titulo proprio, ſed vel nomine Clericorum, ad quos pertinent, non tantùm perceptione miniſteriali, qualis eſt in famulo, oeconomo, qui domino ſuo eos percipiunt, ſed ut fructus in ſuum dominium transferant, idque ex juſto contractu, ut emptione, conductione; vel cauſâ temporalis ſtipendij, pro obſequio Eccleſiæ exhibito. Nam decimæ hoc modo ſpectatæ ſunt res temporales, ideoque juſtè poſſunt venire in poteſtatem laicorum. Quò facit *c.* 2. *inf. De locat.* ubi decimarum fructus dicuntur dari ad firmam, citra vitium, quo caſu jus decimarum non tam per laicum, quàm per Clericum, aut Eccleſiam exercetur. Vid. Azor. *p.* 5. *lib.* 7. *c.* 25. *qu.* 11. *verſ. De hac controverſia.*

46 Fuere tamen olim conceſſæ decimæ Principibus laicis in feudum, propter obſequia præſtita in Eccleſiæ defenſionem, aut alia in eam collata beneficia, aut etiam per modum ſubſidij, propter imminentes neceſſitates, ad reſiſtendum infidelibus, hæreticis, alijſque invaſoribus Eccleſiarum. Vbi opus legitimâ auctoritate; quam eſſe penes Pontificem Rom. non eſt dubium, propter ſupremam ejus auctoritatem in diſpenſandis rebus Eccleſiæ, quam Eccleſiaſtica adminiſtratio deſiderat, & patet ex uſu Eccleſiæ: ſæpè enim Pontifices hac gratiâ ſunt uſi in Reges Hiſpaniarum & Galliarum. Covarr. *Pract. Quæſt. c.* 35. Rebuff. *De decimis qu.* 10. Azor. *d. c.* 25. *qu.* 3. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 15. *nu.* 3. Vbi advertendum, per iſtam conceſſionem nō tam fuiſſe quæſitum Principibus, alijſque laicis jus ipſum ſpirituale, quàm facultatem percipiendi decimas, à jure ſpirituali abſtractum.

47 Quæſtio autem eſt, An idem licuerit Epiſcopis, alijſque Prælatis inferioribus? R. Olim ijs licuiſſe decimarum fructus in feudum dare laicis, ex juſta tamen cauſſa, uti defenſionis, etiam in perpetuum, ut colligitur ex *tit.* 6 *lib.* 1. *Feud.* ubi decimæ in feudum laicis conceſſæ ante prohibitionem ab Vrbano II. in ſancta Synodo factam firmæ ijs permanent, non etiam poſt eam. Quam prohibitionem attribuunt communiter Concilio Lateranenſi, ut videre eſt ex *c. Prohibemus* 19. *h. t.* & tradit Covarr. 1. *Var. c.* 17. *nu.* 5. magno conatu per dictum Conc. licentiam iſtam fuiſſe inhibitam. Poſſet tamen videri antiquior, eo quòd in Conc. illo videatur iſta prohibitio potiùs præſupponi, quàm de novo fieri, ut patet ex textu in *d. c.* 19. qui agit de ijs, qui illicitè feuda tenent: illicitè autem ante prohibitionem non tenebant. Facit, quòd in *d. tit.* 6. ab Vrbano II. dicatur ea prohibitio facta in ſancta Synodo, cùm Lateranenſe Conc. poſtea ſit habitum ſub Alexandro III. Fit tamen & mentio Lateranenſis Concilij, eique attribui videtur iſta prohibitio. Vt ut ſit, poſt prohibitionē ab Eccleſia factam neutiquam fuiſſe ratas conceſſiones decimarum de novo factas laicis certum eſt: fuitque prohibitio ejuſmodi omninò neceſſaria, propter abuſus & prodigalitatem Prælatorum in concedendis decimis perpetuò in feudum laicis. Vt Epiſcopis, alijſque Prælatis Rom Pontifice inferioribus minimè liceat concedere in feuda, & conceſſio ſit ipſo jure irrita, cùm dicta prohibitio ſit juris communis, cui ſunt ſubjecti tales Prælati, nec poſſunt immutare ſtatuta per Rom. Pont niſi in caſibus conceſſis, de quibus Trid *Seſſ.* 7. *cap.* 5. 6. 7. & 8. *De reform. Seſſ.* 21 *c* 3 4. 5. 7. *Seſſ.* 22. *c.* 9. & *alijs locis.* Rom. Pontifici id licere nemo dubitaverit, quòd ſit ſupra jus à ſe aut ſuis prædeceſſoribus poſitum. Azor. *d. c.* 25. *qu.* 12. Suarez *d. c.* 15. *nu.* 11.

Sed quæritur, An id liceat ſine cauſſa? R. 48 Credendum eſſe, Pontifices quando has decimas laicis attribuerunt, habuiſſe rationabiles & pias cauſſas, veluti gratitudinem pro laboribus in defendenda Eccleſia, veram indigentiam perſonæ alicujus, quæ mereatur ſubventionem, aut aliam ſimilem. Quâ ceſſante, non videtur tutus Pont. in conſcientia temerè decimas laicis applicans, nec etiam ipſe, cui applicantur, ex humano affectu & prodigaliter, cùm ſit injuſta applicatio. Neque enim Pont. eſt dominus decimarum, ſed diſpenſator; diſſipat autem potiùs, quàm diſpenſat, ita applicando. Imò & nulla poſſit dici applicatio, ſaltem quoad partem neceſſariam ad congruam ſuſtentationem miniſtri, quòd talis applicatio ſit contra juſtitiam naturalem, etiam in caſu, quo alteri loco pio aut Eccleſiaſticæ perſonæ facta, quia ea non minuit injuſtitiam. Poſito tamen quòd ſit facta, tenebitur ipſe applicans & is, cui talis applicatio facta, providere miniſtro de ſufficienti ſuſtentatione: quæ obligatio non poſſet gravare populum, qui ſemel ſatisfecit, decimas dando, ut iteratò cogi nequeat, uti benè tradit Covarr. in ſimili caſu, *d. c.* 17. *nu.* 3 *in fine*. Vid. Suarez *d. c.* 15. *nu.* 8. 9. 10.

Poſito autem, conceſſionem decimarum laicis factam valere, quæritur, An poſſint laici quas obtinent in alios laicos transferre? R. Non 49 eſſe locum dubitandi in decimis poſt dictam prohibitionem adquiſitis ab Eccleſia: hæ ſiquidem ut nullo jure detinentur à laicis, ita nullo etiam jure in alios transferuntur, cùm nemo plus juris transferat, quàm habet. Nihil ad hoc faciente auctoritate Epiſcopi, cui ut non conceſſum alienare decimas, ita nec alienationi conſentire, eamque confirmare. Et de talibus decimis videtur loqui textus in *c. Ad hæc* 15. & 19. *h. t.* & *c.* 1 *in fine ſup. De his quæ fiunt à Præl. ſine conſ. Cap.* ubi conſenſus Epiſcopi in his tantummodò decimis dicitur valere, quæ perpetuò laicis conceſsæ licitè per eos obtinentur; ut in malè obtentis nihil faciat tranſlatio.

Quæſtio verò eſt, An licitè obtentæ in alios laicos rectè transferantur? R. Feudum perpetuum in ſucceſſores tranſire, etiam laicos, ex feudi ejus qualitate, cùm nequeat dici jus perpetuum, niſi tranſiret in ſucceſſores. In exteros quoque videtur feudum tale transferri poſſe, ſaltem ex conſenſu Epiſcopi, cùm tranſlatio feudi adhuc in ſuo eſſe permanentis non faciat feudum de novo concedi. Nec ſubeſt ulla Eccleſiæ injuria, ad quam necdum ſpectat utile ejus dominium; ut per tranſlationem non magis ab ea alienetur, quàm antè fuit alienatum. Facit, quòd poſſit Epiſcopus tale feudum, vacans per deficientem lineam, alteri etiam laico concedere. non obſtante juramento, *c.* 2. *ſup. De feudis, ubi ea de re actum.* Vt etiam videatur

poſſe

poſſe Legato permittere in alium laicum transferri, ut tenet Gl. in *d. c.* 19. *V. laicos*, Vaſq. *Illuſtr. Contr. c.* 89. *nu.* 2. & tradit Felin. in *c. Quæ in Eccleſiarum n.* 69. *ſup. De conſtitut.* conſuetudine eam ſententiam eſſe receptam, licet contraria ſit communis, quam & putat veriorem Azor. *d. c.* 25. *qu.* 13. Ideo autem conſenſus requiritur Epiſcopi, ut ille advertat, ne tranſlatio iſta contineat quid detrimenti Eccleſiæ, fortè propter qualitatem feudi talis, pactis concedentium datam. Fruſtrà objicitur *d. c.* 19. quia loquitur de feudis malè per laicum detentis.

50 Alia quæſtio eſt, An laicus, inconſulto Epiſcopo, poſſit feudum decimarum transferre in Eccleſiam? R. Si velit transferre in eam Eccleſiam, unde feudum dependet, non eſſe opus conſenſu Epiſcopi, quod nihil ei Eccleſiæ ſubtrahatur, ſed potiùs adquiratur, nec tam ullum vertatur præjudicium quàm commodum, argumento eorum, quæ traduntur *Inſtit. De auct. tutor. in princ.* ubi in adquirendo pupilli non indigent auctoritate tutoris: ſi verò agatur de transferendo in aliam Eccleſiam, aut locum pium, Epiſcopi conſenſu opus eſſe, *c. Cùm Apoſtolica* 7 *ſup. De his quæ fiunt à Præl. & c.* 2. *§. Sanè h. t. in* 6. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 26. *nu.* 10. Quod ita induxiſſe videtur Eccleſia, non tantùm, quia laicis ſit inhibitum diſponere ſuper ſpiritualibus, aut ad ea ſpectantibus, ſuâ auctoritate, ſed ut, quatenus poteſt, ſingulis Eccleſijs provideatur. Et hoc non tantùm, ſi juſtè eas poſſideant ante Conc. Lateranenſe, & in locum religioſum transferre decimas velint, *d. c.* 1. *§. Sane, c.* 3. *inf. De privil.* ſed etiamſi injuſtè, ut apertè colligitur ex *d. c.* 7. *ſup. De his quæ fiunt à Prælat.* quod agit de eo, qui malè detinet decimas, & monendus eſt, ut Eccleſiæ, ad quam pertinent, reſtituat: qui ſi induci nequeat, ex diœceſani conſenſu alteri Eccleſiæ, aut pio loco adſignans, dicitur conſtare donatio. Et hoc ita ſtatutum ad majora mala vitanda, & damna Eccleſiæ, prout fieri poteſt, reparanda, quia minùs inconveniens, mutari decimas ab una Eccleſia in aliam, quàm à laico detineri. Nec per hoc poteſt videri foveri injuſtitia, cùm per conniventiam Eccleſiæ materia injuſtitiæ ſubtrahatur, etiamſi reſtitutio fiat aliter, quàm de rigore fieri deberet, creditore diſſimulante. Poſt Conc. Lateranenſe ſine juſto titulo adquiſitæ decimæ reſtituendæ ſunt ſuæ Eccleſiæ, uti colligitur ex *d. §. Sanè.*

51 Illud etiam quæſitum, An laici poſſint præſcribere decimas? R. Non agi de jure decimarum, ut eſt ſpirituale, cujus omninò incapax laicus, nec ullo tempore poteſt fieri capax, ſed ut ſunt fructus temporales, & percipi poſſunt ſine ſpirituali titulo. Et dicendum, facultatem quidem illam ad fruendum decimis laico per privilegium concedi poſſe, non etiam vi præſcriptionis adquiri; tum quia ejus vis eſt ex lege, inſtituente talem modum tranſlationis dominij, quæ hac in materia nulla datur; tum quia præſcriptio requirit bonam fidem & poſſeſſionem; decimæ autem à laicis poſſideri propriâ & civili poſſeſſione nequeunt, cùm ea requirat, ut proprio nomine, jure, ac titulo res ipſa, vel jus ad rem habeatur, cujus rei laicus hac in materia eſt incapax. Quo modo rectè Pont. in *c. Cauſſam* 7. *ſup. De præſcript.* negat ullâ ratione laicos decimas præſcribere, quòd eas detinere non poſſint. Nec facit *c.* 1 *De præſcript. in* 6. quod dicit, ſpatio quadraginta annorum, cum titulo & bona fide, transferri jus decimarum; quia loquitur de Clerico capaci decimarum, eas præſcribente in aliena parochia. Conſuetudo tamen immemorialis percipiendi decimas à laicis uſurpata ſufficere videtur in vim ſufficientis probationis privilegij, cujus virtute illa inchoata & continuata creditur, licet non niſi per famam probari poſſit. Vid. Felin. in *d. c. Cauſſam nu.* 3. Covarr. *d. c.* 17. *n.* 5. *in fine & n.* 6. Suarez. *d. lib.* 1. *c.* 27. Azor *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 26. *q.* 1. *& ſeq.* In quam rem adduci poteſt, quod habet jus civile, in *l.* 3. *§. fin. D. De aqua pluvia arc.* ſolere eos, qui juri dicundo præſunt, tueri aquæ ductus, quibus auctoritatem vetuſtas dedit, licet jus non probetur. Nam cùm quilibet præſumatur bonus, qui non probatur malus, pro tam antiqua poſſeſſione præſumendum, ne poſſeſſori jus pereat.

Alia hîc eſt dubitatio, An laicus ſaltem contra laicum eas poſſidentem præſcribat? R. Poſſe quidem videri, nec eo in caſu procedere præſcriptionem, propter ceſſantem poſſeſſionem in laico, ſecundùm jam dicta, ſine qua nulla præſcriptio currit: tenere tamen Felin. in *d. c. Cauſſam n.* 4. poſſe præſcribi aut adquiri decimas per laicum contra laicum, quaſi juſta earum tranſlatio ante Conc. Lateranenſe fecerit eas mutaſſe naturam: & ſequitur Chaſſan. *ad Conſuet. Burg. Rub.* 1. *§.* 6. *nu.* 36. Nec facit, quòd in alienatione ſive translatione requiratur Epiſcopi conſenſus, ſecundùm dicta *ſup. h. t. n.* 50. nam hoc procedit in alienatione expreſſa, non etiam in tacita, quæ non tam vitioſa, *l. Expreſſa* 195. *D. De R. I.* Facit, quòd non magna ſubſit Eccleſiæ injuria, cujus res non alienatur; nec multum ejus interſit, res apud unum ſit laicicum, an apud alterum. Quod faciliùs procedet in caſu, quo decimæ non datæ in feudum, ſed ſimpliciter donatæ, quia nullum agitur Eccleſiæ præjudicium, quippe ad quam res non ſit reditura niſi ex liberalitate poſſeſſoris, quæ non promptior in uno, quàm in alio. Quòd ſi fuerint conceſſæ decimæ in feudum pro ſe & deſcendentibus, non videtur præſcriptio procedere, propter præjudicium, quod Eccleſiæ per eam generaretur, ad quā finitâ lineâ reverti impedirentur. Procedent dicta de præſcriptione 52

contra laicum faciliùs in Clerico, aut Eccleſia uſucapiente, præcipuè ea, à qua res habentur, cùm res facilè revertantur ad ſuam naturam.

53 Hæc ita de decimis, quæ hactenus præſtitæ illi loco, cui ex prima inſtitutione debentur, ſive etiam alteri poſtea adquiſitæ, * Sunt & decimæ novales, quæ debentur ex fructibus agri, jam primùm ad culturam redacti. Eſt enim Novale ager de novo ad cultum redactus, de quo nō exſtat memoria, quòd umquam cultus fuerit, *c. Quod per novale* 21. *inf. De verb. ſignif.* Quòd ſi antè cultus fuerit, licet non protulerit fructus decimabiles, ad novale non ſpectat, quia fructus tales non patiuntur fundum jure novalium cenſeri. Vt, ſi poſtea ferat fructus decimabiles, decimæ ſint illi præſtandæ, cui vel de jure communi vel ſpeciali debentur; cùm fructuum mutatio non mutet jus alterius. Abbas in *c. Cum in tua* 30. *nu.* 5. *&* 6. *h. t.* D. Wameſ. *Conſ.* 44. *nu.* 14. *h. t.* Debentur autem decimæ novales illi loco, in quo ager ſitus, ab iiſdem, qui prædia poſſident.

54 Vbi quæritur, An privilegium de non ſolvendis decimis extendatur ad novalia pòſt coli coepta? R. Pleroſque auctores ponere differentiam inter privilegium abſolutè eximens à ſolutione decimarum prædialium, & habens limitationem de proprijs laboribus ſuorum agrorum, ſecundùm *c. Ex parte* 10. *h. t.* in hoc eos admittere extenſionem ad novalia, in illo negare. Rationem verò differentiæ dant, quòd illo caſu ſit odioſum, propter ſui amplitudinem, atque ita reſtringendum, non etiam in hoc caſu, quòd reſtrictum minùs noceat. Rebuff. *alios referens De decimis qu.* 14. *nu.* 29. *&* 30. Verius tamen videri, etiam privilegium abſolutè eximens à decimarum ſolutione, ad novalia eſſe extendendum; cùm non ſit ratio, quare potiùs limitatum extendatur, quàm abſolutum. Neque enim reſtrictio admittenda contra propriam verborum ſignificationem: quod hic contingeret, cùm datum abſolutè circa propria prædia excluderet ea, quæ ſunt propria prædia, & illa negatio non ſolvendi ſit abſoluta, omnia comprehendens. Vt nihil movere aliquem debeat ratio differentiæ allata, quòd ſit odioſum privilegium; nam utroque in caſu eſt odioſum, & admiſsâ reſtrictione in uno, etiam in altero admittenda foret. Vt extenſio in uno admiſſa, in altero quoque admitti debeat, etiamſi unum majus adferat detrimentum quàm aliud. Nam majus vel minus detrimentum adferre, eſt tantùm per accidens, nec venit in conſiderationem, ad reſtringendam propriam verborum ſignificationem ſine ullo textu. Facit pro iſta parte ratio tradita in *c. Ex parte* 27. *h. t.* ubi cui majus conceditur, etiam minus conceſſum videtur: eſt autem exemptio abſoluta à decimis majus quid reſpectu exemptionis novalium. Nihil obſtat textus in *c. Tua* 25. *in fine h. t.* nam agit de conceſſione exemptionis facta laicis, quæ odioſa magis, atque ita reſtringenda. Covarr. 1. *Var. c.* 17. *nu.* 13. Gutierrez *Quæſt. Canon.* 2. *c.* 21. *nu.* 13. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 19. *nu.* 4.

Quid ſi conſuetudo unius loci decimas alteri attribuerit, an & novales decimæ veniant? 55 R. Non extendi iſtam conſuetudinem ad novalium decimas, ſed eas pertinere ad propriam parochiam, eique præſtandas eſſe, ex communi ſententia, quæ probatur *c. Cùm contingat* 29. *h. t.* niſi oſtendatur cauſſa, quare & ad eas extendenda ſit. De jure enim communi parochijs ſuis debentur decimæ etiam novalium, *c. Quoniam* 13. *h. t.* quibus ſine rationabili cauſſa non ſunt auferendæ. Facit eodem textus in *d. c. Tua* 25. *h. t.* ubi ratione decimationis antiquæ (licet in feudum decimæ ſint conceſſæ) dicitur non uſurpandas novalium decimas; cum ſubjuncta ratione, quòd in talibus non tam ſit extendenda licentia, quàm reſtringenda, cùm agatur de præjudicio alterius, & aliud non poſſit videri conſuetudine præſcriptum, quàm quod poſſeſſum: non poſſeſſæ autem novalium decimæ, cùm ipſa novalia non exſtiterint, *l.* 1. *§. ſi quis hoc D. De itin. & actu priv.* Et hoc ſive conſuetudo decimas attribuerit laicis ſive Clericis, ut patet ex *d. c.* 29. Rebuff. *d. qu.* 14. *nu.* 29. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 22. *nu.* 9.

Quid ſi ex privilegio Rom. Pontificis alteri competant decimæ? 56 R. Eſſe, qui diſtinguant inter laicum & Clericum, quòd ſcilicet huic privilegium decimarum alterius loci conceſſum faciat etiam competere novalia, non illi; ex ratione, quòd conceſſio iſta laicis facta ſit odioſa, non etiam ita facta Clericis, cùm his ſpiritualia poſſidere conveniat, non etiam illis, *d. c. Tua* 28. *h. t.* Et pro iſta diſtinctione videtur facere *c. Ex parte* 27. *h. t.* ubi Clerico conceſſa immunitas à decimarum ſolutione ex ſuis agris comprehendit etiam novalium decimas; ſubjunctâ ratione, quòd ubi majus conceditur, & minus conceſſum eſſe videatur. Quæ ſententia licet ſit communis, ut teſtatur Covarr. 1. *Var. c.* 17. *nu.* 13. contraria tamen verior, idem ſcilicet ponendum eſſe in Clericis ac laicis, & neutri competere novalia; cùm in utriſque hoc privilegium ſit odioſum, licet in his magis, quàm in illis: quod non facit, quò minùs ſimpliciter ſit odioſum & Eccleſiæ propriæ præjudicet; quo modo reſtringendum, *c. Olim, inf. De V. S. & d. c.* 25. *in fine h. t.* ut quàm minimùm lædat jus alterius. Quò facit *Clem. fin. De reſcript.* quæ habet privilegia non extendi ad futura. Et hoc, ſi verba talia ſint, ut reſtringi commodè poſſint ad jam culta prædia, non etiam extendi ad novalia. Secus dicendum, ſi, ſalvâ verborum proprietate, reſtringi nequeant. Fulcitur hæc ſententia *c.* 2. *eod. in* 6. ubi expreſſa conceſſio novalium dicitur ſtrictè

tur ſtrictè interpretanda & reſtringenda ad medietatem, etiamſi ſit abſoluta, propter detrimentum parochiarum, quibus non nimis præjudicare voluiſſe cenſendus Pontifex. Ex qua deciſione, licet ſit ſingularis, colligitur tamen, quàm ſit odioſa conceſſio iſta, ſive Clericis facta, ſive laicis, cùm textus ille loquatur indiſtinctè. Amplectitur hanc ſententiam Covarr. & Rebuf. *d. locis.*

57 Nihil obſtat *d. c. Ex parte* 27. nam ſecundùm Covarr. loquitur de ordinario jure parochiali, quod explicat Pont. in *d. c. Cum contingat* 29. qui ſenſus patet ex verbis, *de laboribus terra parochiarum tuarum.* Nec obſtat huic expoſitioni ratio ſubinncta, ubi majus conceditur, etiam minus conceſſum videri, nam optimè refertur ad iſtam expoſitionem, ſcilicet quòd, cùm jure communi ad eos ſpectent decimæ tamquam majus, ſpectent etiam novalia tamquam minus, non tam reſtituta, quàm priſtino jure competentia, nec ſublata per conceſſionem decimarum alteri factam: ſub qua non veniunt comprehenſa novalia, niſi, ut dictum, tali generalitate verborum ſint conceſſæ, quæ non patiantur reſtrictionem.

58 Quid ſi laico ſint communes decimæ cum Paſtore loci? R. Iſtam communionem nihil facere, quò minùs decimæ novalium competant ſoli Paſtori. Neque enim iſta communio mutat naturam rei, aut adquiſitionis, quæ tantùm reſtricta ad ea, quę pro tempore exſtabant: & facit arg. *l. 1. C. Si in com. eademq. cauſ,* ubi non prodeſt majori, cui eſt cauſſa communis cum minori, reſtitutio minoris

59 Decimæ itaque competunt de jure communi parochijs, ſub quibus ſita prædia, prædiales. ſcilicet: nam perſonales illi Eccleſiæ, in qua Sacramenta quis percipit, debeutur; offerendæ etiam non petitæ, & ſine mora, prædiales ſaltem, ubi ſolo ſunt ſeparati fructus. *c. Cum homines 7. ubi Gl. V. fructibus h. t.* Azor. *p. 1. lib. 7. c. 24. qu. 17.*

60 Vbi quæſitum, Quando quis in mora eſſe ſit dicendus? R. Eſſe, qui putent monitione opus eſſe, nec antè poni moram. Cujus contrarium patet ex eo, quòd diximus, etiam non petitas præſtandas eſſe, & quidem ſtatim ut fructus ſunt collecti. Adeò ut, antequam in horrea deducantur ſeparanda ſit decima, eaque offerenda Eccleſiæ. Non obſtat *can. Omnes* xvi. *q. 7.* ubi dicitur monitione opus eſſe; nam hoc tantùm ad inferendam pœnam, de qua ibi. Volunt autem ab ipſis laicis eſſe decimas deferendas ad horrea Clericorum; quod tamen conſuetudine non obtinet. Covarr. *d. c. 17. nu. 8. verſ. Octavò.* Certum eſt nō ideo liberari quempiam à præſtandis decimis, quòd non ſint petitæ, ut aliqui malè cenſent, cùm *d. c. 7.* dicatur ſuper ſubſtractis & retentis digna ſatisfactio exhibenda. Quò facit, quòd omiſſio petitionis debiti non liberet debitorem. Covarr. *d. loco.*

Quæſtionis eſt, An decimæ ab Eccleſia poſſint peti actione reali? R. Id aliquibus videri, ut Abbati in *c. Tua nobis* 26 *nu.* 11. *& in c.* 4. *nu.* 4. *& 5. h. t.* per *d. c.* 26. ubi dicitur Deus ſuas decimas adſeverare. Expreſſus textus in *d. can. Omnes* xvi. *qu.* 7. qui habet decimas eſſe Domini: & clarior in *can. Moderamine* xvi *q.* 1. ubi dicuntur decimæ vindicari. Verius tamen non tam reali actione, quàm perſonali peti poſſe, cùm non poſſint dici dominium exiviſſe poſſeſſoris agri, & tranſijſſe in dominium Eccleſiæ, antequam ſeparatæ ab alijs fructibus aliquo modo Eccleſiæ ſint traditæ, qu a ſine traditione non tranſeunt rerum dominia. Et facit eò textus in *c. Parochianos* 14 *h. t.* qui dicit quaſi debitum decimas exigi poſſe, non ergò ut res proprias: & ſic paſſim alij textus loquuntur, & nullus datur, qui in Eccleſiam decimas ante traditionem transferat, ut ceſſante facto hominis non ſint dicendæ eſſe in Eccleſiæ dominio, ſed à poſſeſſore exigendæ actione perſonali. Nihil facit, quod Eccleſia eas vocet *ſuas*; nam hoc tantum propter jus peculiare, quod ad eas habet Eccleſia, ex Reg. juris, Qui actionem habet ad rem, videtur rem habere, *l. Is qui* 15 *D. De R. I.* Nihil etiam obſtat *Vindicandi* verbum in *d. can. Moderamine*; nam illud non accipiendum ibi de actione in rem, de qua non agit textus, qui tantùm vult, Monachos propter miniſterium poſſe ſibi uſurpare decimas, eaſque ſibi appropriare: & verbum vindicandi non ſemper actionem civilem denotare, patet ex *c. Quia nonnulli* 3. *ſup. De Cler. non reſid.* Vid. Azor. *d. c.* 23. *qu.* 9. & Suarez *d. lib.* 1. *c.* 36. 61

Poſtremò quæritur, An decimæ non ſolutæ ſequantur poſſeſſorem prædij? R. Id velle Abbat. in *c. 7 nu. 6. h. t.* ex ratione, quòd ſint onus reale, quod rem comitatur, & dicantur tributa egentium animarum, *d. c. Tua nobis* 26. *h. t.* tributa autem exigi poſſint à poſſeſſoribus, ſi non ſint exacta à prioribus, *l. Imperatores 7. De public. & vectigal.* Contrariam tamen opinionem videri æquiorem, propterea quòd onus decimarum non tam reſpiciat rem ipſam, quàm potiùs ipſos fructus, cùm paſſim imperetur earum ſolutio ipſis colonis, qui fructus percipiunt, ut in *d. c.* 26. *& c. Cùm non ſit* 33. *h. t.* ubi illi, ad quos fructus non decimati pervenerunt, per cenſuram Eccleſiaſticam ſunt cogendi ex ijs ſolvere decimas Eccleſijs. quibus debentur. Vt æquitati minùs conveniat, à poſſeſſore eas petere, qui fructus non percipit, & contra æquitatem alieno odio prægravaretur, *c. Non debet De R. I. in 6.* Non obſtat *d. l. 7.* & ſi quæ ſimiles, quia loquuntur de tributis & vectigalibus, quæ fundos ipſos adficiunt. ut meritò cum ijs tranſeant, & poſſeſſorem gravent. 62

Decimæ autem non ſunt propriè tributa, nec eorum habent conditionem, cùm, uti jam dictum, non tam fundum ſequantur, quàm fructus indecimatas, *d. c.* 33. Vid. Caniſ. *De decimis c.* 4. & Suarez *d. lib.* 1. *c.* 38. *nu.* 8. *&* 9.

63 Quantum ad tempus ſolutionis perſonalium, nihil de eo præceptum, ut conſuetudini ſit ſtandum. Quæ ubi ceſſat, videntur fructus in ſine anni computandi à negotiatione inchoata, juxta communem modum computandi lucra ſolvenda. Decimæ mixtæ, ſicut prædiales, videntur præſtandæ hoc ipſo, quo percipiuntur, ut lanæ, ubi detonſæ; fœtus, ubi ſine matre vivere commodè poteſt; arborum, quando colliguntur. Fructus ex lacte, ut caſei, butyri, cùm tractu temporis colligatur, videtur in fine temporis decimandus. Vbi multum poteſt conſuetudo, & conventio, tacita aut expreſſa, cum ijs, quibus debentur decimæ. Vid. Azor. *d. c.* 24. *qu,* 16. *& ſeqq.* Suarez *d. lib.* 1. *c.* 37. *nu.* 3.

De Primitijs.

64 PRimitiæ ſunt primò enatorum Deo facta oblatio, ut tali munere omnium largitor honoretur. Iure naturæ non videntur debitæ, cùm nullum tale præceptum extet: & licet ſit præceptum naturale colendi Deum, hoc tamen alijs modis impleri poteſt. Præceptas fuiſſe lege Teſtamenti veteris patet ex varijs Teſtamenti illius locis, verùm ea lex hodie non obligat. Iuſſit tamen poſt legem gratiæ Eccleſia eas ſolvi, *c.* 1. *h. t. &* XVI. *q.* 1. *& q.* 7. Vt cùm earum obligatio ſit juris humani, potuerit conſuetudine variari, mutari, augeri, imò & auferri, niſi ſuſtentatio Clericorum aliud poſtulet: quo modo immunitas ab ijs præſtandis inducta valet. Quantitas earum arbitrio offerentium eſt relicta, niſi quòd ex magiſtrorum arbitrio ſint offerendæ inter quadrageſimam & ſexageſimam partem: quod ita definitum dicitur *d. c.* 1. propter Sacerdotes, ne avarè amplius debito à populo exigant. Vid. Azor *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 27. *qu.* 1. *& ſeqq.* Suarez *d. lib.* 1. *c.* 8.

De Oblationibus.

65 OBlationes, de quibus rebus fiant, ex arbitrio cujuſvis dependet. Nullo modo ſunt præcepti, niſi poſtulet neceſſitas ſuſtentationis Clericorum. Spectant ad eos, qui ſpiritualia miniſtrant. Poſſunt & fieri Religioſis. In Eccleſia factæ debentur Curato Eccleſiæ, niſi aliud habeat conſuetudo aut pactum. Everard. *Conſ.* 30. *nu.* 6. *&* 7.

66 Q. An rectè acceptentur à perſonis crimine maculatis? R. Poſſe videri non accipi, propterea quòd Deus non placetur donis impiorum, nec ea reſpiciat: rectiùs tamen diſtingui, an crimen vel vitium ipſam oblationem maculet, ipſiuſve ſit circumſtantia prava, an tantùm adficiat perſonam. Priori caſu non rectè accipiuntur, *c.* 3. *inf. De uſur.* quòd Eccleſia videretur approbare iniquitatem, *Gl. in can.* 2. *Diſt.* 90. *ubi alios caſus ponit*. Poſteriori caſu non eſt prohibitum eas accipere, cùm conditio perſonæ non faciat oblationem vitioſam, per ſe loquendo, nec faciat accipientem cooperari eo modo, quo dictum ſup. *h. t. nu.* 7. Niſi tamen ſcandalum obſtet; quâ ratione non accipitur oblatio à meretrice, quòd intelligatur vivere de mercede proſtibuli: atque ita Eccleſia videretur fovere iniquitatem acceptando oblationem de mercede iniquitatis.

Laicis neutiquam debentur, qui eas capientes raptores & ſacrilegi dicuntur, *c. Cauſſam* 13. *inf. De V. S.* Quo modo & ſub laicorum dominio eas detineri prohibitum ſub anathemate, *can. pen. & fin.* X. *q.* 1. Poſſet hìc ſubjungi de annatis, ſed de ijs commodiùs agetur inferiùs in materia penſionum, quæ tractabitur *tit. De Simonia.*

TITVLVS XXXI.

De Regularibus & tranſeuntibus ad Religionem.

SVMMARIVM.

1. *Profeſſio facit Religioſum.*
2. *Alia eſt expreſſa, alia tacita; & hac unde colligatur.*
3. *Habitus geſtatio quando inducat profeſſionem.*
4. *Habitus an ſuſcipi debeat animo perſeverandi in Religione?*
5. *Profeſſio tacita an ſublata per Conc. Trid.*
6. *Ad valorem profeſſionis requiſita. I. Aetas ſufficiens. II. Annus probationis.*
7. *Annus probationis an debeat eſſe continuus?*

8, 11. *Anno probationis an renuntiari poſſit?*

9. *Hodie ante eum annum emiſſa profeſſio nõ tenet.*
10. *Tranſiens ad aliam Relegionem de novo probare debet.*

12 III. *Profeſſio debet eſſe libera.*

13. *Excommunicantur cogentes impedienteſve virginem aut mulierem ingredi Religionem.*
14. *Inſtitutio hæredis an teneat facta in caſum, quo quis ingreditur?*
15. *Mulier adultera detruſa in Monaſterium an cogenda profiteri?*
16. *Conſenſus parentum an & quatenus neceſſarius.*
17. *Profeſſio, eo non obſtante, facta an teneat.*
18. *IV. Requiritur habilitas in profitente: & an inhabilis illegitimè natus?*
19. *Debitor quatenus inhabilis.*
20. *Mutatio circa habilitatem ex iure noviſſimo.*
21. *V. Acceptanda profeſſio à Superiore.*
22. *VI. Debet eſſe Religionis approbata.*

23. *VII. Et*

23. *VII. Et continere tria vota ſubſtantialia.*
24. *Effectus profeſſionis.*
25. *Bona profeſſi an adquirantur Monaſterio.*
26. *Diſponere de bonis ante profeſſionem inter vivos non licet.*
27. *An neque ante admiſſionem ad Novitiatum?*
28. *Uſusfructus bonorum adventitiorum ingreſſi an tranſeat ad Monaſterium?*
29. *Legitima an debita liberis mox ab ingreſſu?*
30. *An & fideicommiſſum, quo gravatus fuit ingreſſus, mox reſtitui debeat?*
31. *Bona quaſita à Monacho facto Epiſcopo cui cedant, remiſſivè.*
32. *Quæſita à Monacho fugitivo cedunt Monaſterio.*
33. *Quid iuris in Monacho iuſtè vel iniuſtè eiecto?*
34. *Monacho, deſertâ ſuâ Religione, ad aliam an tranſire liceat?*
35. *An tunc tranſeant & bona?*
36. *Quid de bonis obvenientibus tempore Novitiatus?*
37. *Et quid de bonis tranſeuntis ad Monaſterium bonorum incapax?*
38. *Effectus profeſſionis etiã in tacita locum habet.*
39. *Profeſſio irrita an validetur per actum proprium profeſſorum?*
40. *Reclamare huiuſmodi profeſſioni an & qualiter liceat.*
41. *Hodie ex Conc. Trid. reclamare volens non auditur niſi intra quinquennium.*
42. *Idq́; continuum, quod & ignoranti currit.*
43. *Dimiſſio habitus an faciat audiendum profeſſum?*
44. *Lapſo quinquennio an ſit locus reſtitutioni?*
45. *Decreto Conc. Trid. an contineatur perpetuò inhabilis ad profitendum?*
46. *Reclamandi impedimentum durans ultra quinquennium an faciat illud non labi?*
47. *Ordinis ſacri ſuſceptio non ratificat profeſſionem.*

1 NOn tantùm bona Eccleſijs addicuntur, de quibus hactenus, ſed & ipſæ perſonæ divino mancipantur officio, eiq́ue ſtrictiori, quales hîc dicuntur tranſire ad Religionem; & vocantur Religioſi ſive Regulares, quòd ſub certa vivant regula.

* Tales facit profeſſio, per quam adſumitur ſtatus tendens ad perfectionem vitę Chriſtianæ, per tria vota, caſtitatis ſcilicet, paupertatis & obedientiæ, de quibus plenius *Tit.* XXXIV.

2 Profeſſio alia eſt expreſſa, quæ fit verbis deſignatis, eaq́ue vel ſolemnis, coram Prælato & Fratribus Monaſterij emiſſa; vel non ſolemnis, quando aliquis privatim alicui regulæ ſe obligat, *c. Sicut* 17. *h. t.* Alia tacita, quæ colligitur Primò, ex delatione habitus profeſſorum, de permiſſu Superioris: nam ut ejus requiritur acceptatio in expreſſa, ita & in tacita, *c. Ad noſtram ubi* Abbas *h. t.* modò ſit habitus diſtinctus ab habitu Novitiorum, & per triduum ſaltem geſtetur, quia ſic geſtans videtur approbaſſe regulam & profeſſionem, *d. c.* 8. modò ſciat tali actu profeſſionem emitti, & ſponte eum geſſerit; nam metus & ignorantia effectum impediret obligationis, *Gl. in c. 1. V. portaverunt eod. in* 6. Si habitus non ſit diſtinctus, requiritur geſtetur per annum, modò inceperit geſtari poſt annum diſcretionis, non etiam ſi antè, *d. c.* 1. *eod. in* 6. *c. Ex parte* 22. *h. t.* ſaltem jure libri 6. Decretal. Interpretamur autem illum annum decimum-quartum completum.

Vult hoc correctum Navar. in *Comment.* 3
4. *De Regularib. nu.* 74 *per Clem* 2. *h. t.* quaſi illa veller, etiam per habitum inceptum geſtari ante diſcretionis annum qui pòſt compleatur, valere profeſſionem; cùm & iſta Clem. requirat geſtari per annum ab eo, qui conſtitutus eſt in diſcretionis ætate. Quod ita tamen temperat *d. Clem.* niſi habitus Novitiorum non ſit omninò diſtinctus formâ, colore, ſciſſura ab habitu profeſſorum, ut tunc non inducat profeſſionem, tametſi per viginti annos geſtetur, quia non eſt indicium, ex quo colligatur animus profitentis. Vid Azor. *p. 1 lib.* 12. *c.* 4.

Secundò, ex eo, quòd quis, ſuſcepto habitu profeſſorum, agat opus profeſſi tantùm conveniens, *c. Vidua* 4. *h. t.* quia iſtud opus ponit ſufficiens indicium animi, etiamſi triduo non duraverit, quia textus in *d. c.* 4. non fundat ſe in triduo, ſed indiſtinctè in opere geſto; ſi tamen liberè geſſerit, ſciens per talem actum induci profeſſionem. Navar. *d. loco nu.* 78. ubi vult non eſſe neceſſe, ut Novitiatus præceſſerit, cùm eo in textu nulla ejus fiat mentio. Præterea habeat juſtam ætatem, & Superioris adſenſum, ſecundùm dicta *c.* 3. *eod. in* 6.

Quæritur autem, An ad tacitam profeſſio- 4
nem ſpectet ſuſceptio habitus Novitiorum animo perſeverandi in Religione? R. Ita velle quoſdam textus, in *c. Super* 9. *c. Conſulti* 20. *h. t. c.* 4. *eod. in* 6. qui habent, voluntatem vitam mutandi, & in Religione perſeverandi, facere non poſſe Novitium ad ſæculum reverti. Verùm contrarium verius eſt, per varios textus, *c. Ex tranſmiſſa* 3. *ſup. De renuntiat.* ubi qui voti causâ intravit Monaſterium poteſt liberè recedere: & per text. in *c.* 3. *inſ. De voto* ubi proponens Religionis habitum ſuſcipere, ſi ultrà non proceſſerit, dicitur non eſſe tranſgreſſor voti, quòd ſolum propoſitum non obliget, nec ſolus ingreſſus ſufficiat, cùm de ratione voti ſit promiſſio. Non obſtant ſuprà in contrarium allata; nam vel accipienda de intentione vitæ mutandæ firmata, vel de intentione cum animo ſe obligandi, ut fuerit proceſſũ ad promiſſionem ſaltem corde, quo caſu induceretur votum ſimplex. Abbas in *d. c.* 3. *in fine.* Azor. *d. c.* 4. *qu.* 4

Q. II. An tacita iſta profeſſio, ejuſve effectus 5
ſit ſublatus per Conc. Trid. R. Per Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 16. *de Regularib.* eſſe quidem aliqua immutata

immutata circa profeſſionem, ut mox dicetur, non eſſe tamen tacitam ſublatam, ejuſque durare obligationem, quâ ſubjicitur illi Monaſterio, in quo profeſſus taliter, ſaltem poſt annum probationis: nam ſi antè, obligabatur quidem olim profeſſus, ſed generaliter, non etiam ſpecialiter, ei Monaſterio, *c. 3. in fine eod in 6.* in quo poſteriori mutatio contigit, uti mox dicetur. Vid. Azor. *Inſtit. Moral. p. 1. lib. 12. c. 4. qu. 6.*

6 Quantum ad profeſſionis valorem, requiritur Primò ſufficiens ætas, quæ olim fuit eadem, quæ nuptiarum, *can.* 1. XX. *q.* 1. In rigidioribus Religionibus ante annum decimumoctavum emitti profeſſionem vetat *c. 6. h. t.* Concilium Trid. ante annum decimum-ſextum quempiam profiteri prohibuit, cum irritatione actus, *Seſſ. 25. c. 15. de Regularib*, ut profeſſus non obligetur ad ullam regulam.

Secundò, Profeſſio emittatur demùm finito probationis anno, quo admiſſus ad habitum ſtetit in Religione, & probatus eſt probavitque ejus auſteritatem & onera, *c. 1. eod. in 6.*

7 Vbi quæritur, An annus probationis debeat eſſe continuus? R. Ita non malè dici; tum quia ſimpliciter annus requiritur, quo caſu de continuo plerumque accipitur, ſi aliud non pateat; & facit *d. c. 1. eod.* in 6. ibi, *per totum ſequentem annum:* tum quia requiritur, ut auſteritatem loci ſufficienter quis ſit expertus, quòd commodè non fiet per tempus interpolatum. Navar. *alios allegans*, *Conſ.* 89. *nu. 1. h. t.* Azor. *d. lib. 12. c. 2. qu.* 8. Leſſ. *De juſt. & iure lib. 2. c. 41. Diſp. 7. nu.* 59. Qui tamen de licentia Superioris ſub obedientia alibi agit, ut morbi, vel negotiorum Monaſterij pro tempore, aut alia de cauſſa, poteſt non dici interrupiſſe annum probationis, eo quòd non ſit neceſſarium, ut novitius probet omnes auſteritates in ſpecie, ſed ſatis ſit generaliter probaverit. Navar. *Conſ. 32. nu. 4. & Conſ. 41. nu. 3. h. t.* Azor. *d. lib. 12. c. 3. qu. 7.* Flamin. *De reſignat. benef. lib. 3. qu. 13. nu. 12.*

8 Q. II. An huic anno renuntiari poſſit? R. Ita rectè dici, inſpecto jure veteri, propterea quod pro ingrediente videatur inductus, favori autem ſuo quilibet renuntiet. Et ita olim profeſſio antè emiſſa tenebat, exceptis Prædicatoribus & Minoribus: quam exceptionem Bonif. VIII. ad alios Mendicantes extendit, *c. 2. & 3. eod. in 6.* ut & in eorum Ordine emiſſa ante annum profeſſio non obligaret profeſſum iſti Ordini, ſed liberum illi foret aliò migrare, *d. c.* 2. In alijs Religionibus expreſsè autè emiſſa obligabat etiam ipſi Ordini profeſſum, non item tacitè, *d. c.* 2. Azor. *d. l. c. 4.*
9 *nu.* 9. * Verùm per Trid. *d. Seſſ. 25. c. 15. de Regul.* contigit hac in parte mutatio; nam eo irritatur profeſſio ante finitum annum probationis emiſſa, ſive ea ſit expreſſa, ſive tacita, cùm textus non diſtinguat, & eadem ratio in utraque militet, ſcilicet, ne per profeſſiones anticipatas contingat eos recipi, qui non ſatis probati, nec probarunt ſufficienter auſteritatem locorum, in grave detrimentum Monaſteriorum, uti ſæpè docuit experientia.

Hoc anno etiam indiget ille, qui unam Re- 10
gulam profeſſus, ad aliam vult tranſgredi, quod licere inferiùs dicemus; nam licet unius ſit expertus auſteritatem, non tamen alterius. Nec facit, quòd profeſſus dici nequeat novitius; hoc enim quoad priorem regulam, non etiam quoad poſteriorem, quæ needum probata; & non raró multò eſt rigidior. Nav. *hic Conſ. 62.* * 11
Ex quibus patet, hunc annum non concernere jus privatum, ut olim, cui quis renuntiat, ſed publicum, cui non renuntiatur privatorum pactis. Computandus autem de momento in momentum, donec recurrat punctum admiſſionis, *arg. l. 3. §. minorem D. De minorib.*

Tertiò, Sit profeſſio libera; cùm non ſit 12
æquum, ut electio vitæ dependeat ab alieno arbitrio, propter varia mala, quæ ex coactione oriuntur; præcipuè in virginibus, in quibus facilior cauſſa metum cauſſat, per quem in Monaſterium ingreſſæ, tamquam in carcerem detruſæ, ut in carnis libertatem, cujus invitæ jacturam fecerunt, ſe vindicent, quacumque viâ ſæpè concitant fluctus graviſſimos, in detrimentum Eccleſiæ: ut ejuſmodi profeſſio jure ſit irritata, uti dicetur infrà *De voto*; * Et co- 13
gentes quovis modo virginem, aut viduam, aliamve mulierem intrare excommunicentur, uti & quovis modo præſentiam, auctoritatemque ſcienter ei rei præbentes. Trid. *Seſſ. 25. c. 18. de Regularib.* Vbi & excommunicantur impedientes ſine cauſſa alicujus mulieris ingreſſum, ſive impedimentum ſit immediatè applicatum, ſive mediatè: veluti per pœnam ſubjunctam, ſi ingrediatur, quatenus pœna iſta juſtum metum ponit, aut è contrà, ut ingrediatur; cùm ut pœnali conventione nemo ad matrimonij legem debet adſtringi, *l. Titia 134. D. De verb. oblig.* ita nec ad ingreſſum, *arg c. Gemma inf. De ſponſalib.* qui textus licet loquatur de matrimonio carnali, idem tamen ſtatuendum in ſpirituali, ex ratione eadem militante, ſcilicet libertate ſumma, quæ non minor deſideratur in hoc, quàm in illo: quo modo benè procedit argumentam à matrimonio carnali ad ſpirituale, de quo Everard. in *Loco à matrim. carnali ad ſpirituale* Vide & Azor. *d. lib. 12. c. 1. nu.* 2. Sanchez *De matrim. lib. 1. Diſp. 39. verſ. Quarta Concluſio.*

Sed quæri hic poſſet, An inſtitutio hæredis 14
in caſum, quo quis ingreditur, ſuſtineatur? R. Hanc rem non tam ſpectare ad aliquam coactionem, ut nihil obſtet *d. l.* 134. quæ loquitur de conventione pœnali, quæ coactionem

continet,

Digitized by Google

continet,& impedit voluntatem;quàm ad præmium, cujus ſpe ad Religionem invitatur, ſalvâ omnimodâ libertate, ut nihil mali moris involvat: quo modo & ejuſmodi ſpe ad matrimonium quis rectè invitatur, *l. Titio* 71. §. 1. *& 2. D. De condit. & demonſtr*, quod tamen requirit etiam omnimodam libertatem. Sic & licitum auferre impedimenta, quò minùs quis ingrediatur, veluti ſolvere æs alienum, quod ab ingreſſu arcebat. Vbi non poteſt dici ſubeſſe vitium ſimoniæ, cùm non vendatur aliqua res ſacra. Sanchez *De matrim. lib.* 1. *Diſp.* 39. *nn.* 3. & dicetur inf. *De Simonia*. Libertas itaque requiritur in ingrediente, ut obſtringatur Religioni.

15 Vbi quæritur, An propter crimen, veluti adulterium, detruſa mulier in Monaſterium cogatur profiteri? R. Eſſe quidem legibus decretum, mulierem adulteram includendam Monaſterio, ibique ſub habitu monaſtico perpetuò debere permanere, ſi vir mortuus fuerit, aut ab eo intra biennium non revocetur, *Auth. Sed hodie C. Ad L. Iul. de adult.* ubi dicitur, *adultera tonſa, monaſtico habitu ſuſcepto, ibi, dum vivit, permaneat*. Verùm hoc ſpectat tantùm ad pœnitentiam impoſitam peragendam, non etiam ad profeſſionem, quæ foret coacta, atque ita irrita; cùm Monachum non faciat habitus, aut tonſura, ſed profeſſio, ut ab ijs ſeparata non poſſit ſub iſtis verbis contineri. Facit, quòd uti ad matrimonium nemo invitus cogitur, ita nec ad Religionem ſit cogendus, cùm utrobique requiratur libera electio.

16 Q. An requiratur conſenſus parentum? R. Probabile eſſe, teneri liberos rogare parentum conſenſum, ne videantur eos contemnere, *arg. c. Licet* 16. *h. t.* unde non raræ averſiones animorum; niſi tamen ea in re ſit periculum impedimenti: attamen, non obtentâ licentiâ, poſſe & reclamantibus parentibus ingredi, modò adſit juſta ætas, *can.* 1. *&* 2. XX 1. *q.* 1. quia in ordine ad divinum obſequium, & præſertim quoad ſtatum eò pertinentem, habent liberi plenum jus & poteſtatem de ſe citra præjudicium parentum, ut eorum non neceſſariò requirant conſenſum, *c. Cum virum* 12. *in fine h. t.* Niſi parentes premantur inopiâ, ut ſine liberorum auxilio vivere nequeant; tunc enim obſtaret divinum præceptum, *can.* 1. *Diſt.* 30. Vid. Bellarm. *Tomo* 1. *De Monachis lib.* 2. *c.* 36. Maynard. *lib.* 5. *Deciſ.* 14. *nu.* 10. *& ſeqq.*

17 Quo caſu quæri poſſet, An ſubſecuta, eo non obſtante, profeſſio ſit valida? R. Ita videri, cùm nullibi irritetur. Et licet anathema dicatur eſſe, quod ſpectat ad prohibitionem, non etiam ad irritationem, cùm multa fieri prohibeantur, quæ facta tenent, *arg. c. Cum illorum inf. De ſent. excom.* ſuſpenditur tamen eo caſu profeſſionis effectus, donec proviſum fuerit parentibus: niſi & in Monaſterio manens filius commodè poſſit ijs opitulari. Navar. *De Regularib. Comment.* Zoeſius *ad Decretal.* 3. *nu.* 48. ubi dicit, non tantùm teneri exire, ſi præceſſit inopia ingreſſum, verùm etiam ſi ſubſequatur, petitâ tamen veniâ.

IV. Vt habilis ſit ad eſſentialia profeſſionis, cùm ad impoſſibile nulla ſit obligatio.

Vbi quæſitum, An ſit habilis illegitimus? R. 18
Patere ex dictis ſuprà, *De filijs preſbyt.* ſecundùm Canones, eos non eſſe inhabiles ad ingreſſum, quòd per eum purgetur ſuſpicio incontinentiæ. Qua in re quid innovavit Sixtus V. anno 1587. *Conſtit. incip. Cùm de omnibus, & Conſtit. incip. Ad Romanum ſpectat*, qui permiſit quidem illegitimè natos ingredi, exceptis natis ex inceſtu, aut ſacrilegio, præmiſsâ tamen certâ informatione; quam & requiſivit in omnibus maſculis, ſedecim annis majoribus, ſub pœna nullitatis, in caſum omiſſionis. Verùm Gregorius XIV. Sixtinam illam eſt moderatus, in Motu ſuo proprio, *incip. Circumſpecta*, apud Azor. *d. lib.* 12. *c.* 3. *qu.* 8. quoad natos ex inceſtu aut ſacrilegio, permittens eos ingredi & profiteri, præmiſsâ tamen informatione, & approbatione.

Ad excommunicatos quod attinet, non videtur illorum profeſſio nulla, cùm ſit actus privatus, qui & ab excommunicato geſtus tenet; licet non deſit peccatum in communicatione cum alijs, Azor. *d. loco qu.* 9.

De debitore etiam quæritur, an ſit habilis? R. 19
Si ſpes fuerit, quòd remanens in ſæculo ſatisfaciet creditoribus, eum non eſſe admittendum, cum detrimento aliorum: ſi verò illa ſpes deſit, poſſe eum ingredi, cedendo bonis, *arg. l.* 1. *&* 2. *D. De ceſſ. bon.* Idem dicendum, ſi ſubſit periculum ſalutis, ſi ex ſæculo ſe non ſubtrahat; quo caſu injuria creditorum, quibus aliàs ſatisfieri potuiſſet, non eſt inſpicienda, propter bonum ordinis majoris, *arg. can. Duæ* XIX. *q.* 2. Vid. latè Azor. *p.* 1. *lib.* 12. *c.* 1. *qu.* 5.

Eſt & hac in parte inducta quædam mutatio per Sixtinam Bullam, *incip. Cum de omnib.* 20
quâ ſtatuitur, non aliàs aliquem admittendum eſſe ad Religionem, niſi priùs pateat de parentibus, de patria, anteacta vita, moribus, per ſufficientem informationem, & compertum eos non eſſe aliquibus criminibus obnoxios aut ſuſpectos, æri alieno aut reddendis rationibus non obligatos; aliàs tales ad Religionem perpetuò declarantur inhabiles. Poſtea in Bulla ſua, *Ad Romanum*, infirmavit eorum profeſſionem, qui ignoranter, non præmiſsâ dictâ informatione, ſunt admiſſi. Verùm Clemens VIII. iſtos Motus proprios, in quantum profeſſiones in poſterum irritant, revocavit, & ad jus commune reduxit, relictis pœnis contentis in Bullis prioribus in Superiores, qui, formâ illis præſcriptâ non ſervatâ, aut illis impedimentis adfectos admittunt.

V. Vt acceptetur promiſſio à Superiore, continens 21

continens reciprocam obligationem, *c. Ad Apſtolicam 16. h. t.* cui nemo niſi volens adſtringitur; neque enim debet quis invitus cogi aliquem alere.

22 VI. Vt ſit Religionis approbatæ; aliàs non teneret tamquam ſolemnis, ut facta contra juris prohibitionem, *c. fin. inſ. tit 36. c. 1. De Religioſ. in 6.* Cujus ratio eſt, quòd effectus obligationis hujus ſolemnis ſit tantùm ex Eccleſiæ inſtitutione, quâ ceſſante & non approbante aliquem ordinem, non poteſt oriri iſta obligatio, ut dicetur inf. *De voto.*

23 VII. Contineat tria vota ſubſtantialia, de quibus ſuprà, ſive explicitè, ſive implicitè, non reſtricta aliquâ conditione contrariâ: veluti, ut liceat uxorem ducere; egredi, ſi ferre nequeat; proprium habere. Hæc enim ſunt contraria ſtatui monaſtico, ut dicetur inf. *Tit. 35.*

24 Effectus profeſſionis, iſtis poſitis, eſt, quòd faciat profitentem tranſire in jus Superioris; ſponſalia, ſi quæ fortè inierit, diſſolvi, non tantùm de futuro, verùm etiam de præſenti, necdum per copulam conſummata, ut dicetur *Tit.*
25 *ſeq.* ad futura reddi inhabilem: * Monaſterio bonorum capaci omnia bona profeſſi addici; ſequitur enim acceſſorium ſuum principale, niſi antè de ijs diſpoſuerit, quod ei licere dictum ſuprà, ita firmiter, ut, licet de ingreſſu non cogitaverit, non tamen per eum rumpatur diſpoſitio, *ſup. tit. 26. De teſtam. nu.* 15. aut niſi per ſtatuta Provinciarum ſit poſitum impedimentum. non permittentia bonorum immobilium delationem ad Monaſteria, qualia juſta eſſe diximus *ſup. De ſucceſſ. ab inteſt. nu.* 10. Quo caſu ad agnatos bona devolventur, uti & quando eſt Ordo bonorum incapax.

26 Quod de diſpoſitione dictum, accipiendum de ea, quæ fit in ultima voluntate; nam eam, quæ fit inter vivos, per donationem, renuntiationem, obligationemve aliam, etiam cum juramento Conc. Trid. irritavit, *Seſſ. 25. c. 16. de Regul* niſi fiat cum licentia Epiſcopi, aut ejus Vicarij. intra duos menſes proximos ante profeſſionem & profeſſio ſubſequatur. Ratio Concilij eſt, ne ſpoliatus bonis ante ingreſſum minùs liberè ingrediatur, occaſione dimiſſorum bonorum, in detrimentum Monaſterij.

27 Quæritur verò, An idem obtineat in donatione facta ante admiſſionem ad Novitiatum? R. Verba quidem *d. c.* 16. non loqui niſi de Novitio; quæ cùm ſint contra jus commune, reſtringenda potiùs quàm extendenda: rationem tamen eamdem videri obtinere in eo, qui necdum admiſſus ad habitum. Vt poſſit videri idem dicendum eſſe, cùm ubi legis ratio locum habet, etiam locum habeat diſpoſitio, ſecundùm Navar. *hic Conſ.* 81. & 82. qui tamen tradit per Congregationem Cardinalium Interpp. fuiſſe reſolutum, deciſionem *d. c.* 16. non habere locum in donationibus & renuntiationibus ante Novitiatum.

Q. II. An uſusfructus, quem habet pater 28
in adventitijs liberorum, tranſeat ad Monaſterium? R. Hoc non eſſe improbabile, cùm ingreſſus, licet pro mortuo habeatur, maneat tamen & parens, & verè in vita exiſtens, neque per ingreſſum cogatur bona alijs cedere. Nec facit, quòd per emancipationem patri non maneat niſi dimidia uſusfructus pars, *Inſtit. Per quas perſ. cuique adquir. §. hoc quoque:* nam hoc verum in propria emancipatione patris, in cujus remunerationem permiſſa patri pars iſta; quæ hîc non contigit, cùm liberi poteſtate patriâ tantùm ex conſequenti liberentur, quòd ſcilicet pater eorum ſit factus incapax juris priſtini retinendi. Pinel. *ad l. 1. p. 1. nu. 47. & ſeq. C. De bon. maternis,* Molina *De Iuſt. & iure Tract. 2. Diſp. 140. verſ. Vtrum autem.*

Q. III. An legitima debeatur liberis con- 29
tinuò ab ingreſſu? R. Non deberi, niſi demùm poſt mortem naturalem patris, atque interea alimenta liberis præſtanda eſſe per Monaſterium, uti nec hæreditatem antè peti poſſe ab inſtitutis: quatenus tamen Monaſterium eſt bonorum capax, nam aliàs, cùm penes Monaſterium adminiſtratio eſſe nequeat, continuò bona tranſeunt ad eos, quibus debentur ex teſtamento, aut ab inteſtato. Covarr. *ad c. 2. nu. 12. & 14. De teſtam.* Vaſq. *Illuſt. Contr. c. 37. nu. 1. 2. 10. 11.* Neque obſtat text. in *c. Cùm ſcimus 14. h. t.* nam in eo non aliud vult Pont. quàm legitimam deberi filio ex bonis patris ingreſſi, non viventis, ſed demùm mortui, ut patet ex verbis finalibus *d. c. 14. & bona paterna, quæ ipſi ex ſucceſſione proveniunt, poſtulare;* cùm ſucceſſio nulla ſit vivi, ad quam & ſpectat legitima. Quæ interpretatio licet diſpliceat Covarr. *d. loco,* & de ea dubitet Abbas *ad d. c. 14. in fine;* velitque contrariam ſententiam, ſcilicet continuò ab ingreſſu eam poſſe peti, æquiorem, & tenendam jure Pontificio Navar. *De Regularib. Comment. 2. nu* 48. adjuvat tamen eam, quod, quando jus Canonicum non recedit expreſsè à jure civili, ſit judicandum ei conſentire, *c. 1. inſ. De novi op. nuntiat.* Quod cùm hac in materia non fiat, nec ſit occaſio, quare fiat, cùm non agatur cauſſa peccati, nec ſpiritualis, dicendum erit ei conſentire. Bart. in *Auth. Si qua mulier nu. 22. C. De SS. Eccleſ.* Fatendum tamen, æquius & commodius eſſe Monaſterio, liberis alimentorum loco juſtam portionem adſignare, quàm alimenta procurare. Vid. Molina *d. Diſp. 140. verſ. A regula illa.*

Q. IV. Quid ſi ingreſſus ſit gravatus fidei- 30
commiſſo poſt mortem? R. Neutiquam teneri reſtituere ingreſſum, ante mortem naturalem, quam non ponit ingreſſus, ex mente fideicommittentis, qui voluit gravatum pro vita rebus frui. Imò ſi ſub conditione, *Si ſine liberis,* rogatus fuerit, exſpirat fideicommiſſum per ingreſſum,

ingreſſum, tamquam defectâ conditione, *c. In præſentia ſup. De probat.* quòd Monaſterium eo caſu habeatur loco liberorum, & ex interpretatione legis mens fideicommittentis ceſſet, quaſi ſi de ingreſſu cogitaſſet, non fuiſſet appoſiturus eam conditionem; niſi tamen alia pia cauſa in defectum liberorum vocata fuerit. *Nov. de ſanctiſſ. Epiſc.* 123. *§ ſi quis ſub conditione* 37.

Quidquid præterea conſequitur ingreſſus quocumque titulo cedit Monaſterio, cum ipſe nihil proprij habere poſſit, ut dicetur *inſ. De*
31 *ſtatu Monach.* * Niſi ſit factus Epiſcopus, cui quæſita, non cedunt Monaſterio, a quo cenſetur exemptus, ſed Eccleſiæ, cui præeſt, quæ & ipſi ſuccedit ab inteſtato, uti dictum ſup. *De ſucceſſ. ab inteſt. per can. Statutum* XVIII. *q.* I. Quod idem diximus obtinere in Monacho præfecto Eccleſię parochiali, cui per eum quæſita cedunt.

32 Ingreſſus ſi fugerit, non faciet fugâ ſuâ, quo minùs quæſita Monaſterio cedant, ne malitia ſua illi profit, alteri obſit, *can. Abbates* XVIII. *q.* 2. Abbas in *c. fin. nu.* 3. *h. t.*

33 Quid ſi juſtè ejectus fuerit? R. Talem non liberari à tribus eſſentialibus profeſſionis votis; non teneri tamen ad ſpeciales Monaſterij obſervantias, quæ vitam monaſticam comitantur. Vt eorum, quæ adquirit, dominium ei non cedat, ſed tacitè eorumdem uſus illi cenſeatur conceſſus, & commoditas, quæ eo mortuo cedunt Monaſterio. Quod & procedit in ejecto injuſtè, quia non poteſt Monaſterio nocere factum Prælati; qui etiam cogi poſſet recipere ejectum, aut alimenta ei præſtare. Ejectos, ut liberi ſint à regulis Monaſterij ſui, nec teneantur ſe ſubijcere alteri Monaſterio, quia ei ſe non ſubjecerunt, vult Navar. *d. Comment* 2. *nu.* 23. *& Comment.* 3. *nu.* 46. reincidere in obedientiam ſui Epiſcopi, ut ei ſubſint, non more aliorum Clericorum, ſed eo, quo ſuberant Prælato ſui Monaſterij. Quæ opinio videtur minùs probabilis, ex eo, quòd non obſtrinxerint ſe niſi ſuo Prælato, à quo cùm ſint liberati non debent obſtringi alteri inviti. Vid. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 16. *qu.* 4. *&* 9. & Molina *d. Diſp.* 14. *circa fin. verſ. De eiectis.*

34 Illud etiam quæſitum, An liceat Monacho, desertâ ſuâ Religione, quam profeſſus eſt, ad aliam tranſire? R. Profeſſos in aliquo Monaſterio illi ſemper ſubjectos eſſe: quia tamen ubi ſpiritus Dei eſt, ibi eſt libertas, & qui ſpiritu Dei aguntur, nõ ſunt ſub lege, quę nõ eſt poſita juſto, reſpondit Pont. *c. Licet* 18. *h. t.* non eſſe impediendum alibi profeſſum ad alium tranſire locum arctiorem, quo tutiùs ſuam operetur ſalutem: petitâ tamen licentiâ Superioris, tum ad evitandam contumaciam, tum ut ille advertat, an tranſitus illius finis ſit fundatus in charitate, an verò in temeritate & fucato quodam melioris atque arctioris vitæ colore, *d. c. Zocſimus ad Decretal.* 18. *§. ſi verò.* Non petitâ licentiâ tranſiens eſt remittendus ad ſuum locum, *c.* 7. *h. t.*

Quid ſi petitæ licentiæ non annuat Prælatus? Poteſt nihilominus Monachus tranſire ad alium locum; quia ſatisfecit, & judicatur contradictio Prælati proterva, *d. c.* 18.

Dixi, arctiorem; quia ad laxiorem tranſire non licet, ſine diſpenſatione, ex juſta cauſa: quam Epiſcopi vult ſufficere Abbas, alios ſecutus, *ad d. c.* 7. *nu.* 6. Cujus opinio procedit, quoad tranſitum ad æqualem Regulam: quam etiam impartiri poſſe videtur Superior, ſecundùm Abbat. *d. loco,* & Navar. *De Regularib. Comment.* 4. *nu.* 11. Vbi contra Abbatem rectè tenet, ad laxiorem Regulam non concedi tranſitum, niſi auctoritate ſummi Pont. cujus opinionem probat Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 19. *De Regul.* Quantum ad Mendicantes, ijs denegata eſt omnimoda licentia tranſeundi ad aliam quamcumque Regulam, exceptâ Carthuſienſium, niſi ex ſpeciali ſolius Pont. permiſſu; ſub pœna excommunicationis, quam ipſo facto incurrunt & recipientes & recepti, ut patet ex Bulla Martini V. an. 1418 *incip. Viam ambitioſæ.* Vide latè de hac materia Azor. *d. lib.* 12. *cap.* 14.

Alia quæſtio eſt, An licitè mutato Monaſterio, tranſeant cum Monacho bona, quæ detulit? R. Cum Navar. *d. Comment.* 4. *nu.* 24. *verſ. Vndecimò,* & Covarr. *c.* 1 *nu.* 24. *De teſtam.* bona omnia ad Monaſterium ſimul cum ingreſſo delata, ſive ea expreſsè donaverit, ſive tacitè, in conſequentiam ſcilicet, atque etiam pòſt adquiſita, manere penes prius Monaſterium; cùm ſemel ei adquiſita legitimè, non ſint ſine cauſſa auferenda, ex parte ſolius donantis. Nec facit, quòd erit oneroſius ſecundo Monaſterio; quia hoc imputare ſibi debet, quod recipiat Monachum. Adquiſita autem poſt tranſlationem cedent ſecundo Monaſterio, ad quod quis tranſlatus, cujus jam eſt factus membrum. Nec obſtat, quòd ſpes ſuccedendi ſit quæſita priori Monaſterio; nam ea perfectè ante mortem non poteſt dici adquiſita & fundata in perſona Monachi; cum eaque ambulat, atque ita tranſit ad ſecundum Monaſterium. Hæc ita, Primò, ſi validè tranſeat, quia invalida tranſlatio ut non ſubijcit perſonam ſecundo Monaſterio, ita nec bona, quæ proinde debentur priori Monaſterio. Secundò, ſi voluntariè; nam ſi fiat tranſlatio in pœnam, ad agendam pœnitentiam, debentur ſecundo Monaſterio alimenta ex fructibus bonorum, quæ allata ad prius Monaſterium, ne aliàs ei ſit gravis tranſlatio; cum iſti nihil imputari poſſit eo caſu, quo compellitur Monachum recipere, *can. De lapſis* XVI. *q.* 6. *ibi Gl.* Vid. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 15. *qu.* 3. Molina *d. Diſp.* 140. *verſ. Quando Religioſus.* 35

Quid de bonis obvenientibus tempore Noviciatus? R. Ea debere cedere Monaſterio 36

priori, cujus adhuc membrum eſt tranſlatus, qui necdum tranſlatus perfectè ad poſterius dici poteſt ante factam debitam profeſſionem, ut meritò ei cedant bona: quod videtur tenere Navar. *d. loco.*

37 Quid ſi tranſierit ad Monaſterium bonorum incapax? R. Aliquos velle, prius Monaſterium ſuccedere, propter jus ei ſemel quæſitum, quod non fuit ablatum per profeſſionem in ſecundo, bonorum incapace. Probabilius tamen, bona poſt profeſſionem in ſecundo pertinere ad legitimos hæredes, ad quos pertinuiſſent, ſi Religionem non intraſſet, & ab inteſtato mortuus fuiſſet. Ratio eſt, quòd per profeſſionem in ſecundo deſinat omninò eſſe Religioſus prioris, ejuſve membrum; ſit autem membrum ſecundi, eique ſubjectus: quòd cùm ſit incapax dominij, ad legitimos hæredes devolvantur bona neceſſe eſt, tamquam ad proximiores, non impeditos per aliquem præcedentem. Nam ſi aliquis foret, eſſet Monaſterium prius, ratione proximioris ingreſſi, qui cùm, uti dictum, illud deſeruerit, non poteſt habere jus, quod prætendat.

38 Dicta de effectu profeſſionis expreſſæ habent & locum in tacita; quam non eſſe ſublatam per Trid. dictum ſuprà, *hoc eod. tit. nu.* 5. & patet ex *Seſſ.* 25. *c.* 15. *de Regul.* ubi, non factâ mentione tacitæ profeſſionis, hoc ſolùm ſtatuitur, profeſſionem inutiliter emitti ante annum probationis, ut etiam hæc tacita profeſſio per adſumptionem habitus inutiliter fiat ante finitum probationis annum.

Hæc ita, ſi profeſſio ritè facta ſit ex conſenſu debito, & eorum, qui conſentire debent, citra vim aut metum, poſt debitam ætatem, anno probationis finito. Nam ſi intervenerit metus, qui libertatem requiſitam impedit; defectus ætatis, quæ certa à Trid. poſita; annus probationis non fuerit exactus, quem exigi completum per Trid. dictum eſt ſuprà, etiam cum irritatione profeſſionis, non valebit profeſſio.

39 Quæritur autem, An profeſſio irrita, propter dictos defectus, validetur per actum profeſſorum proprium? R. Si duret prior cauſſa, neutiquam per aliquem actum talem induci approbationem, etiamſi poſtea Ordines ſuſceperit taliter ingreſſus, quia conſenſus deeſt, quem impedit metus, & validum non ponit defectus ætatis. Quod & dicendum, ſi ignoret nullitatem profeſſionis, quia non poteſt videri approbare, qui ignorat eſſe nullum actum, quem gerit, ex obligatione, quæ non ſubeſt; errantis enim nullus eſt conſenſus, *l. Si per errorem D. De juriſd.* Qui ſi fortè ſciviſſet nullitatem actus, eum non tam ratificaſſet, quàm potiùs improbaſſet exeundo. Navar. *Conſ.* 4. &
40 6. *ſup. De his quæ vi.* * Quod olim ita proceſſit, ut durante cauſâ non excluderetur ullo tempore ingreſſus à reclamando, ſed audiendus eſſet, & dimittendus, probatâ cauſâ. Vbi non ſatis erit, allegare cauſſam, ſed ea probanda modo legitimo. Vti nec ſatis erit, probare per duos teſtes, quòd proteſtatus ſit ſe prohiberi per metum; nam illi duo teſtes non aliud agunt, quàm confirmant ejus dictum, non etiam ponunt probationem: quo non probato, non audietur reclamans, cum proteſtatio ejus facto contraria nihil operetur.

Inducta ſuper reclamatione eſt aliqua inno- 41
vatio per Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 19. *de Regularib.* quo ſtatutum, ut prætendens per metum, vim, ætatem, aut aliam quamcumque ob cauſſam profeſſionem eſſe nullam, non audiatur niſi intra quinquennium, non à die ſcientiæ nullitatis, ſed à die profeſſionis computandum, & coram Superiore cauſſas deducat ante dimiſſum habitum: quem ſi dimiſerit, nullatenus audiendus ſit, ſed ad Monaſterium redire cogendus, tamquam apoſtata puniendus, nullo interim Religionis ſuæ privilegio juvandus. Quod decretum utiliſſimum eſt, & paſſim neceſſarium pro irritis profeſſionibus, Azor. *d. lib.* 12. *c.* 4. *qu.* 10.

Vbi Primò quæritur, An tempus hoc ſit 42
continuum, & currat ignoranti? R. Ita videri, cùm indiſtinctè & generaliter loquatur textus, ibi, *& numerandum à tempore profeſſionis, ſive expreſſa ſive tacita*, ſecundùm expreſſa Concilij verba; cùm non ſit inductum in odium ingreſſorum, ſed in favorem Monaſteriorum, ut eorum tranquillitati conſuleretur. Vt per lapſum dicti temporis, licet profeſſio irrita per ſe non confirmetur (neque enim poteſt temporis lapſus inducere veram obligationem, quæ ex conſenſu pendet, quem nec tempus inducit, nec ſupplet Pont. Vt talis nunquam in conſcientia ſit verus Religioſus, donec ratificet profeſſionem) in foro tamen externo præſumatur ratificatio, & quidem præſumptione juris & de jure, ut patet ex verbis *d. c.* 19. quæ denegant poſtea audientiam. Sanchez *De matrim. lib.* 7. *Diſp.* 37. *nu.* 6.

Q. II. An dimiſſio habitus faciat neuti- 43
quam audiendum profeſſum? R. Hoc poſſe videri ex verbis finalibus *d. c.* 19. quæ habent nullatenus admittendum: æquius & verius tamen, iſta verba eſſe accipienda tantùm de tempore, quo non reſumit habitum temerè dimiſſum. Nam ubi reſumpſit, audiendus videtur, quia non eſt intentio dicti Concilij, invitum aliquem cogere ad profeſſionem; quod eſſet contra leges, vetantes liberi hominis venditionem, & obligationem perpetuam manendi aliquo in loco: ſed tantùm conſulere Monaſterio ſpoliato per dimiſſionē habitus alicujus profeſſi, cui ſatisfactum per præſumptionem. Navarr. *Comment.* 4. *De Regul. in fine.* Dimiſſio habitus ex juſta cauſſa, ut quia non datur licentia eundi ad reclamandum, & nullitatis cauſſas proponendum,

proponendum coram Ordinario, ſi commodè, niſi habitu depoſito, id fieri nequeat, eſt extra culpam, nec continetur ſub ultima clauſula *d. c.* 19. Sanchez *d. Diſp.* 37. *nu.* 3.

44 Q. III. An ſaltem per lapſum quinquennium ſit locus reſtitutioni in integrum? R. Negativam multis probari poſſe; præcipuè ex eo, quòd hæc præſumptio ſit juris & de jure, uti jam dictum, nullam admittens probationem, adeò ut ex ea quis poſſit condemnari, quòd habeatur tamquam convictus. Deinde quòd Trid. deneget audientiam poſt ejus lapſum. Denique quòd reſtitutio iſta daret aditum litibus, & cauſſaret perturbationem Monaſteriorum. Verius tamen dici, competere reſtitutionis petitionem, eamque concedi poſſe & debere, ſi juſta cauſſa allegetur, uti ignorantia lapſi quinquennij & impedimenti, ex regula generali, *Si qua mihi iuſta cauſſa &c. D. Ex quib. cauſſis maiores.* Non obſtante præſumptione juris & de jure, quæ licet non admittat probationem in contrarium in judicio ordinario, admittit tamen reſtitutionem in integrum, & probationem in judicio extraordinario. Nihil facit, quòd *d. c.* 19. dicatur non audiendus poſt quinquennium reclamans; nam per illa verba communis quidem & ordinaria via excluditur, non etiam extraordinaria, *arg. c. Coram 7. ſup. De reſtitut. in integ.* ubi poſt peremptorium terminum dicitur non audienda Eccleſia; tamen denegatur beneficium reſtitutionis in integrum, *l. Si mater in pr. D. De except. rei iud.* Non obſtat exceptio rei judicatę, quò minùs reſtitutio concedatur, ut idem hoc in caſu ſit dicendum. Reſtitutio hæc non ab alio petenda, quàm ab eo, qui eſt ſupra Concilium, ſcilicet Rom. Pontifice, cui per Conc. non poſſe claudi manus dictum ſuprà *tit. De conſtit. nu.* 7. quidquid contrà dicant ij, qui coguntur aliter ſentire, quòd jurarint in verba magiſtri. Vid. Sanchez *d. Diſp.* 37. *nu.* 21. *&* 22.

45 Q. IV. An iſto decreto Concilij Trid. *d. c.* 19. comprehendantur inhabiles perpetuò ad profitendum? R. Id poſſe videri, ex eo, quòd Conc. *d. loco*, contineat hæc verba, *aut quid ſimile quacumque de cauſſa.* Quæ verba cùm ſint generalia, videntur omnes caſus complecti, etiam diſſimiles, & quæ ſub alia diſpoſitione non comprehenduntur, ne ſint ſuperflua, ut in ſimili tradit Gomez. *ad Reg. Cancell. De trien. poſſeſſ. q.* 2. *verſ. Tamen iſtis.* Eſtque ea opinio vera in caſu, quo non agitur de corrigendo jure priori, vel quando non oriretur abſonus intellectus: uti hoc in caſu, quo contingeret mulierem, mentito ſexu, in virorum Monaſterio profeſſam, eijci non poſſe poſt quinquennium; & non ſine gravi detrimento cogeretur Monaſterium perpetuò inhabiles retinere, atque ita decretum favore Religionis editum in ejus verteretur detrimentum. Vt verius ſit, iſto decreto non concludi perpetuò inhabiles, ne malitia ijs proſit. Nec obſtant verba iſta, *quacumque de cauſſâ*; cùm rectè reſtringantur ad habiles, ſecundùm tradita ad ab eodē Gomez. *d. loco in pr.* Pro qua parte videtur facere Navar. *hîc Conſ.* 48. *nu.* 2. Vid. Sanchez *latè d. Diſp.* 37. *nu.* 31. *&* 32.

46 Q. V. An impedimentum reclamandi durans ultra quinquennium faciat illud non labi? R. Ita velle Nav. 4. *Comment. de Regularib. nu.* 76. *verſ. Secundò*, ſcilicet non labi, ſed poſtea audiri poſſe, vel jure ordinario, vel per reſtitutionem. Ratio videtur eſſe, quòd Trid. nitatur præſumptione ratificationis profeſſionis irritæ, quæ per illud quinquennium inducitur. Durante autem impedimento irritante profeſſionem expreſſam, non poteſt tacita quidquam operari, cùm non habeat majores vires quàm expreſſa, ut videre eſt apud Everard. in *Loco ab expreſſo ad tacitum.* Quò facit, quòd, licet diuturna cohabitatio faciat ratificari matrimonium metu initum, admittatur tamen probatio in contrarium, ſcilicet metum perduraſſe. Menoch. *De Præſumpt.* 1. *q.* 95. Hinc ſi ante ætatem profeſſus requiſitam, quinquennio lapſo, necdum eam compleat, licebit ei egredi, quia defectus ætatis ponit inhabilitatem & nullitatem, quæ ante eam completam ratificari nequit. De metu etſi idem dici poſſit, cùm Trid. non contradicat, quia non loquitur in caſu durantis metus, tutius tamen eſt reſtitutionem petere, propter verba *d. c.* 19. ſimpliciter poſita. Sanchez *d. Diſp.* 37. *nu.* 34.

47 Denique quæritur, An ſuſceptio Ordinis ſacri operetur ratificationem profeſſionis? R. Nentiquam illam obeſſe, quò minùs profeſſus inutiliter, ante quinquennium jure ordinario reclamans, audiatur, vel etiam poſt quinquennium per viam reſtitutionis; tum quia nullo jure id cautum reperitur, tum quia ſuſceptio Ordinis ſit ſeparata à profeſſione; à ſeparatis autem non fiat illatio, *l. Papinianus* 20. *in pr. D. De minorib.* Nec rectè quis objiciet, quòd ſuſcipiens Ordines ad titulum Religionis peccare videatur, ſi non animo ratificandi profeſſionem eos ſuſcipiat; quia non magis peccat, quàm alios actus profeſſorum gerens, nec magis quàm illos exercendo ratificare dici poteſt profeſſionem nullam. Nav. *de Regularib. Comment.* 4. *nu.* 72. Roderic. *Quæſt. Regul. tomo* 3. *qu.* 16.

TITVLVS XXXII.

De Converſione conjugatorum.

SVMMARIVM.

1. *Ad Religionis ingreſſum requiritur conſenſus utriuſque obligati.*
2. *Coniugati poſt conſummationem ſine mutuo conſenſu ſtatum vitæ non mutant.*

3. *Spoliatus adverſus ingredientem quatenus reſtituendus.*
4. *Copula præcedens an ſit impedimento ingreſſui?*
5. *Profeſſio, altero invito aut inſcio facta, an irrita vel irritanda?*
6. *Profeſſus taliter non revocatus an propriâ auctoritate egredi & redire poſſit?*
7. *Altero conjugum mortuo an confirmetur profeſſio?*
8. *Vtroque ingrediente valida eſt profeſſio.*
9. *Ignarus mortis alterius, & poſtea certior illius factus, an exire poſſit?*
10. *Conjux, quo invito alter profeſſus eſt, an eo invito ingredi ac profiteri poſſit?*
11. *Profeſſio ſic nulliter facta obligat ad votum ſimplex caſtitatis.*
12. *Poſt profeſſionem revocatus an poſſit petere, vel teneatur reddere debitum?*
13. *Sponſa vi cognita an poſſit ingredi & profiteri?*
14. *Conſenſu alterius facta profeſſio an & alterum obliget ad ingrediendum?*
15. *An valida ſit huiuſmodi profeſſio?*
16. *Conſenſus ille debet eſſe liber ab omni dolo & metu.*
17. *Sponſalia de præſenti, ſive matrimonium ratum diſſolvitur per profeſſionem ſolemnem.*
18. *Idq́; iure Eccleſiaſtico, non divino, aut naturali.*
19. *Etiam alterâ parte invitâ.*
20. *Ingredi volenti tempus bimeſtre præſcriptum.*
21. *Tempus hoc an detur ad deliberandum de ingreſſu, an verò ad profitendum?*
22. *An circa hoc mutatio facta per* Conc. Trid.
23. *Sponſa duodennis ingredi volens toto quadriennio exſpectare debet.*
24. *Ad Ordinem ſacrum promoveri vir ſine licentia uxoris nequit.*
25. *Taliter promotus uxori petenti tenetur reddere debitum.*
26. *Petere verò ipſe non poteſt.*
27. *Conſenſus uxoris facit licitam promotionem.*
28. *Vxor eo caſu an teneatur ingredi Religionem?*
29. *Viro mortuo an iteratò validè nubat?*
30. *Ordinis ſacri ſuſceptione non diſſolvitur matrimonium ratum, non conſummatum.*
31. *An eo caſu maritus ordinatus teneatur ingredi Religionem?*
32. *Quid iuris, ſi uxor diſſimulando tacuerit?*
33. *Vxore non repetente an maritus ſuâ ſponte ad eam redire poſſit?*

1 AD ingreſſum requiritur & ſufficit conſenſus hinc inde, niſi quis alteri ſit obligatus. Quo modo ſervus non ingreditur ſine conſenſu domini, qua de re actum ſuprà, *tit. De ſervis non ordin.* Epiſcopi ſine conſenſu Pontificis ſe non abdicant munere ſuo, Religionis intrandæ cauſsâ, ex ra-
2 tione dicta ſup. *tit De renuntiat.* * Conjugati poſt matrimonium conſummatum ſine mutuo conſenſu ſtatum non mutant: quæſitum enim jus alteri invito non auferendum, cui fortè remanenti in ſæculo minùs commodum vitam cœlibem agere, cùm iteratò non liceat ei aliud matrimonium inire, vivo conjuge, vinculo prioris matrimonij non diſſoluto, *can. Quod Deus* XXXIII. *q.* 2. Et ita habet communis ſententia, probata *per can. Sunt qui & can. Agathoſa* XXVII. *q.* 2. *& c.* 7. *h. t.* Vt non ſit attendenda diſpoſitio Iuſtinianea, quâ alteri, etiam conſummato matrimonio, conceditur ingreſſus, eo reſoluto etiam quoad vinculum, *Novel. de ſanctiſſ. Epiſc.* 123. §. *ſi verò conſtante & l. fin.* C. *De Epiſc & Cler.* cùm matrimonium, ejuſq́ue cauſſa, ad forum Canonicum ſpectans, terminandum ſit ſecundùm Canones, non etiam ſecundùm leges, quarum diſpoſitio ut potuerit aliquando obtinuiſſe, non reſpondet tamen legi Dei, quæ ſequenda, *d. can. Sunt qui.* *
Quo modo ſi contingat alterum conjugum 3
poſt conſummatum matrimonium ingredi, altero invito, ingreſſus ei tamquam ſpoliato reſtituendus, ſecundùm dicta ſup. *De reſtitut. ſpoliat.* Niſi ingreſſo ſit cauſſa, propter quam reſtitutio denegetur: veluti ſi eam petenti obſit adulterium, quo ſe maculavit; per hoc enim perdidit jus ſuum, & alteri conceſſa libertas vitam mutandi, *d. can. Agathoſa.* Cùm enim iſta de cauſſa liceat viro dimittere uxorem, cui quæſita libertas à præſtando debito, quidni citra alterius injuriam Religioni ſe addicit? Niſi & ipſi adulterium obſtet, *c. penult. inf. De adult.* cùm mutuâ compenſatione delicta cenſeantur ſublata.

Conſummatum matrimonium hac in materia habetur per conjugalem copulam ſubſequentem, quod eſt extra dubium.

Dubitari poſſet, An & copula præcedens 4
impediat alterum conjugum ingredi? R. Eſſe omninò integrum alteri ingredi, cùm per iſtam copulam non poſſit dici matrimonium conſummatum, quia requiritur matrimonialis, quæ ſequatur ipſum matrimonium contractum: præcedens enim tantùm eſt fornicaria. Nihil facit, quòd matrimonium ſequens retrotrahatur ad copulam præcedentem, per *c. Tanta inf. Qui filij ſint legit.* nam hoc tantùm in favorē prolis, qui non eſt extendendus in favorem eorum, qui deliquerunt. Covarr. *De ſponſal. p.* 1. *c.* 4. §. 1. *nu.* 23. & 24.

Conſequenter quæritur, An matrimonio 5
conſummato facta profeſſio, altero invito aut inſcio, ſit irrita aut irritanda? R. Videri potiùs irritam eſſe, per text. in *c. Quidam* 3. *& c. Placuit* 12. *h. t.* qui dicit. votum uſquequaque non tenuiſſe, nec eſſe obligatorium tamquam emiſſum à non habili, & nō habente ſui poteſtatem. Neque enim vivo conjuge, cui corpus ſuum alter tradidit, habet ipſe ſui corporis in alium transferendi poteſtatem: quæ tranſlatio cùm contingat per ingreſſum, utilis eſſe non poteſt,

ſaltem

ſaltem quoad votum ſolemne, quo Monaſterio jus quæratur in corpus ingreſſi, quod uni traditum, alteri ſine effectu traditur. Sanchez *De matrim. lib. 7. Diſp. 34. nu. 1. & 10.*

6 Hinc venit decidenda & alia quæſtio, An ingreſſus, non revocatus ab altero, poſſit propriâ auctoritate egredi, & ad dimiſſum redire? R. Videri negativam probari per *d. c. 12. in V. in eius poteſtate non erat*, quibus inſinuari videtur, non eſſe ingreſſo poteſtatem redeundi ad ſæculum, ſed relicto tantùm eſſe jus revocandi; ut, eo non revocante, videatur tenere profeſſio quoad ingreſſum: contrariam tamen ſententiam eſſe veriorem, cùm, ut quæſtione præcedenti dictum, votum ſit irritum; ut non ſit ratio cogens eum in Monaſterio hærere. Facit eodem text. in *can. Vna ſola* XXXIII. *qu.* 5. qui dicit, non eſſe vovendum à conjugatis ſine mutua voluntate. Aliàs ſi factum fuerit, magis corrigenda temeritas, quàm perſolvenda promiſſio, cum Deus vetet uſurpare alienum. Facit etiam, quòd per ingreſſum alterius alter ſpolietur, qui ante omnia reſtituendus, ne ſpolians in peccato hæreat, quo ſe liberare tenetur quamprimùm, etiam auctoritate propriâ, & ante conventionem. Nihil obſtat text. in *d. c. 12.* nam quòd dicitur ibi, non eſſe in ejus poteſtate ad ſæculum redire, accipiendum juxta præcedentia, ſcilicet non eſſe ejus arbitrij ad ſæculum redire, vel non redire, deſerto marito: ſed hoc eſſe in poteſtate mariti, qui poterat ingredienti conſentire, eique profeſſionem permittere. *Gl. in d. can. Vna ſola*, Innoc. *d. c. 3. nu. 3.* Abbas in *c. Accedens 17. nu. 3. h. t.* Sanchez *d. loco nu.* 14. Hinc patet, per conſenſum manentis in ſæculo non ratificari ex poſtfacto alterius profeſſionem, invito aut inſcio altero emiſſam, cùm actus ab initio nullus ſolo caſu ex poſtfacto vires non ſumat, *l. Quod initio 29. D. De R. I.* ſed oportet de novo profiteatur.

7 Q. IV. Quid ſi conjux alter moriatur, an confirmetur profeſſio? R. Id non paucis videri, quaſi ablato jam obſtante impedimento: & facit pro ijs textus in *c. Conſuluit 10. h. t.* qui videtur eo in caſu denegare ingreſſo dimiſſionem habitus, & nuptiarum contractum. Navar. *Conſ. 5. nu. 4. h. t.* Quæ opinio non aliàs procedet, quàm quatenus ab initio conſenſerit expreſsè vel tacitè alter conjux; nam aliàs profeſſio ab initio irrita non poteſt convaleſcere, non ſecutâ ratificatione poſt mortem conjugis. Et ita accipit Gl. *d. c. 10.* Vid. Azor. *Inſtit. Moral. p. 1. lib. 12. c. 1. qu. 6.* Sanchez *d. Diſp. 34. nu. 18. & ſeqq.*

8 Q. V. Quid ſi uterque ingrediatur ſine mutua licentia? R. Validam videri utriuſque profeſſionem, & neutri eſſe revocationem ſalvam, cùm neuter poſſit conqueri ſe ſpoliatum; videtur enim data licentia mutua ipſo facto, quod æquivalet verbis. Quod omninò procedit, quando uterque eſt conſcius ingreſſus alterius, quia non poteſt videri non conſenſiſſe. Si inſcius fuerit, non valebit profeſſio, nec tenebitur profeſſus manere in Monaſterio. Videatur Bohic in *c. Vxoratus 8. nu. 13. h. t. &* Sanchez *d. loco nu.* 24.

Q. VI. Quid ſi ignarus mortis alterius in 9
Religione permanſerit, & poſtea certior factus reſilire velit? R. Ignorantiam iſtam nihil facere ad ratificationem profeſſionis nulliter antea factæ, quia ad eam requiritur conſenſus novus, qui nō poteſt poni in ignorante deceſſum conjugis. Innoc. in *d. c. Conſuluit 10. in fine.* Quòd ſi conſcius mortis manſerit in Religione, videtur ratificaſſe profeſſionem, quia cùm ceſſante obſtaculo, irritante profeſſionem, ſcienter in Monaſterio permanet, non poteſt non videri approbare & ratificare profeſſionem, ſi faciat propria profeſſis, & ſufficientia ad inducendam profeſſionem tacitam poſt annum probationis, vero animo profitendi de novo, argumento eorum, quæ tradit Innoc. *ad c. Quidam 3. nu. 2. h. t. & c. 1. inf. De eo qui duxit &c.* Sanchez *d. Diſp. 34. nu. 19.*

Q. VII. An conjuge altero ingreſſo abſ- 10
que licentia alterius, poſſit & alter ingredi & profiteri validè, ſine alterius licentia? R. Nō videri, imò poſſe poſterioris ingreſſum revocari per priorem. Neque enim delictum hoc, quod ponitur per ingreſſum ſine alterius licentia tale eſt, quod præſter relicto licentiam divertendi; nam, ut ſuprà, *hoc tit. nu 6.* diximus, licet ingreſſo ſuâ auctoritate ad relictum redire, quo jure nullibi privatur à Iure. Sanchez *d. loco nu.* 23.

Dicta de nullitate ingreſſus alterius conjugis 11
citra licentiam relicti, vera ſunt quoad votum ſolemne, quod eatenùs non habet effectum. Operabitur tamen iſta profeſſio obligationem quoad votum ſimplex caſtitatis: quod licet non obliget Regulis monaſticis, facit tamen tenere voventem ad continentiam, & ponitur impedimentum matrimonij ineundi poſt mortem alterius, *c. 3. & c. Placet 12. h. t.* non tamen tam dirimens, quàm impediens, ſecundùm ea, quæ dicentur infrà, *ad tit. Qui Cler. vel voventes &c.* Quod ita ſtatuit Eccleſia, præſumendo ingreſſum ſe ſaltem obligare velle ad id, quod poteſt, citra detrimentum alterius, ſcilicet ad caſtitatem, independenter à profeſſione: niſi alia fuerit profitentis mens, ſcilicet non continendi niſi in ſtatu religioſo, quæ faciet votum illud ad nihil utile eſſe.

Q An poſt profeſſionem revocatus debi- 12
tum petere poſſit? R. Id aliquos velle, quòd *d. c. 3. & d. c. 12.* dicatur, exigere non poſſe, id eſt jure ſuo cogere ad debiti præſtationem, quo ſe exuit profitendo modo jam dicto: ut videatur petere poſſe, cùm petitio non tam ad coactionem quàm ad voluntariam alterius præſtationem

ſtationem tendat. Verius tamen ne quidem petere poſſe, cùm caſtitatem vovens omnia à ſe averterit, per quæ voluntariè per eum actui carnali occaſio poſſet præberi. Secus eſt in caſu, quo quis jus exigendi debitum perdidit per adulterium; tunc enim quia in favorem alterius perdidit, nullam facit injuriam petendo ab eo, qui annuendo juri ſuo, uti poteſt, renuntiat. Reddere tamen alteri petenti tenetur, quòd ſuo voto non poſſit ei præjudicare. Covarr. *De matrim. p.* 2. *c.* 6. *§.* 3. *nu.* 2. Navarr. in *Summa c.* 22. *nu.* 52. Azor. *p.* 1. *lib.* 13. *c.* 14. *qu.* 1. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 38. *nu.* 21. Hæc ita in caſu conſummati matrimonij.

13 Quid ſi ſponſa de præſenti per vim præciſam cognita fuerit à ſponſo? R. Certum eſſe, etiam per copulam vi extortam conſummari matrimonium, & effici eos unam carnem, atque ita probabile eſſe, non licere ſponſæ citra conſenſum alterius ingredi, ſecundùm jura omnia, quæ non admittunt profeſſionem alterius conjugum poſt conſummationem, altero invito, propter incontinentiæ periculum in altero: ut procedat eo caſu, *Quod Deus coniunxit homo non ſeparet*. Barboſa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p.* 2. *nu.* 106 Covarr. *De matrim. p.* 2. *c.* 7. *§.* 4. *n.* 15. Sanchez *De matrim. lib.* 2. *Diſp.* 22. *qu.* 1. *nu.* 2. Non eſt tamen improbabilis eorum opinio, qui volunt nihilominus eam ingredi poſſe, eo quòd per violentiam alterius non debeat quis privari jure ſuo, & delinquens non debeat eſſe melioris conditionis, quàm innocens, ne ex malitiâ ſuâ quis reportet lucrum. Facit, quòd non videatur corrupta, quæ invita ſuum corpus communicavit, *can.* 1. *&* 2. XXXII. *q.* 5. Abbas in *c.* 2. *h. t.* Gl. *in can. Si Evangelica V. invitis Diſt.* 55. Quo caſu volunt & ſponſum cogendum ingredi, in compenſationem injuriæ. Quæ poſterior opinio faciliùs procedet in ſponſa de futuro, non tantùm ſecundùm jus noviſſimum, verùm & ſecundùm antiquum, quo ſponſalia de futuro per ſubſequentem copulam tranſibant in matrimonium; hoc enim tantùm ex præſumpto conſenſu, ut inferiùs dicetur, quem ceſſare facit ipſa vis hîc præſuppoſita. In ſponſa de præſenti poſſet videri magis dubia, tum propter conſummationem, tum propter conceptam prolem. Sponſum, qui vi oppreſſit ſponſam ſuam de præſenti, non poſſe profiteri, altero invito, certum eſt, cùm ex parte ſua ſpontaneè matrimonium conſummàrit. Conſenſu alterius quin profeſſio teneat eſt extra dubium, cùm cuilibet liceat juri ſuo renuntiare.

14 Vbi quæſitum, An eo caſu & alter ingredi debeat? R. Omninò, niſi ſit poſitus extra ſuſpicionem incontinentiæ, veluti ex cauſſa provectæ ætatis, ſecundùm varios textus; tunc enim ſufficiet relictam vovere continentiam, & in ſæculo manere, *c.* 4. 8. *& c. Ad Apoſtolicæ* 13. *h. t.* Non poſita extra ſuſpicionem incontinentiæ ſi ingredi recuſet Monaſterium, ingreſſus ad eam redire cogitur, ad evitandum periculum incontinentiæ, *c.* 1. *h. t.* Quod accipiunt de uxore, quæ neſcia juris ignoravit ſibi unà intrandum eſſe, cum non videatur ſe obſtringere voluiſſe voto caſtitatis. Si verò ſciverit, volunt poſſe cogi intrare, cùm ſciens jus ſe ei conformare videatur; & licentiam profitendi concedens ſuo conjugi, tacitè vovere, vel ad id ſe adſtringere, quod ad illius ingreſſus valorem deſiderari nôrat, cùm aliquid volens videatur etiam velle, ſine quo id ipſum obtineri nequit, *arg. c. Prudentiam* 20. *ſup. De off. deleg.* Abbas in *d. c.* 1 *nu.* 4. *&* 8. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 33. *nu.* 14. Loquitur tamen *d. c.* 1. indiſtinctè, ſi uxor, quæ conſenſit ingredienti viro, nolit ingredi, non eſſe cogendam, ſed virum ad eam reverti debere. Et facit *can. Agathoſa* XXVII. *q.* 2. qui non aliàs vult cogi uxorem intrare, quam ſi promiſerit vitam mutare. Facit eodem textus in *c. Ex parte* 9. *h. t.* qui in caſu, quo uxor conſenſit viro profiteri, non dicit illam cogendam, ſed virum, eâ manente in ſæculo, non poſſe proficiſci ad Religionem: quod non diceretur, ſi ex ſolo permiſſu mulier teneretur intrare. Facit & conditio profeſſionis, requirentis omnimodam libertatem, quæ hic deeſſet; & Religionis tranquillitas, quam contingeret turbari per coactè ingreſſum. Superior tamen diſtinctio communiter recepta. Vide Rebel. *De Iuſt. p.* 2. *De oblig. lib.* 3. *qu.* 4. *ſect.* 2. *nu.* 20.

Quæſtio autem eſt, An conſenſus alterius faciat tenere profeſſionem ingreſſi iſto caſu? 15
R. Etiam in caſu, quo alter nullum votum emiſit, nec emittere velit, ſi tamen conſenſerit, non eſſe profeſſionem irritam, uti patet ex *d. c.* 4. *h. t.* ubi qui conſentiente uxore profeſſus eſt, licet, eâ remanente in ſæculo, nequierit in Monaſterio remanere, tamen uxore mortuâ cogitur ad Monaſterium redire, & matrimonium ab eo poſtea contractum nullum declaratur; non alia de cauſſa, quàm quòd profeſſio emiſſa fuerit valida, non ut ſimplex, ſed ut ſolemnis; hæc enim tantùm dirimit matrimonium ſubſequens, non etiam illa, ut dicetur inf. *tit. Qui Cler. vel voventes &c.* Nec facit, quòd jure non potuerit proficiſci ad Religionem, illâ in ſæculo remanente; nam hoc non, quia profeſſio fuerit nulla, ſed ut conſuleretur ejus incontinentiæ: ut eo ſublato per mortem alterius, nihil ſit, quod remoretur profeſſum, quò minùs profeſſioni ſatisfaciat. Facit eò *d. can. Agathoſa*, in quo profeſſus, uxore conſentiente, remanere in Religione cogitur, niſi uxori relictæ in ſæculo ſit incontinentiæ periculum, juxta *d. c.* 8. aut niſi & ipſa promiſerit mutare vitam, quæ eo caſu tenetur promiſſum adimplere. Vnde patet, non ideo egredi ingreſſum, quia profeſſio nulla, cùm habeat requiſitum

requiſitum per Canones alterius conſenſum,
ſed ad periculum incontinentiæ vitandum, ut
ſecundùm regulam, inducta ob certum finem
ultra eum non operentur. Abbas in *d.c.Ex parte*
9. *nu.* 2. 3. & 5. Sanchez *d. Diſp.* 33. *nu.* 4.
16 Cæterùm oportet conſenſus ſit liber ab omni dolo & metu, non extortus, quia aliàs ingreſſus revocari poteſt, *c. Accedens* 17. *h. t.* Imò
rectè dicetur profeſſio irrita, ſecundùm dicta
ſuprà de eo, qui ſine conſenſu alterius intravit,
cùm conſenſus talis ſit nullus, niſi alterius incontinentia poſtea admiſſa ſalvet ingreſſum,
eumque ibi permanere faciat, *c. Veniens* 16.
h.t. Nam ſicut adulterium ante ingreſſum commiſſum ab altero, innocentem liberat à jure,
quo tenetur conjugi, ut liberè intret Religionem, citra ejus conſenſum, & repeti ab eo nequeat, *c. Conſtitutus* 15. *h. t.* quòd nihil juris habeat; ita & ſubſequens adulterium, non tantùm ſi ex conſenſu ejus ingreſſus eſt, *d. c.* 16.
verùm & ſi eo invito. Neque enim dimiſſio
iſta excuſat adulterium poſtea commiſſum: ut
nec excuſatur à commiſſione dotis, quòd expulſa peccaverit in corpus ſuum, ut dicetur inf.
ad tit. De adult. Hæc ita procedunt in matrimonio conſummato.
17 Quantum ad ſponſalia de præſenti ante conſummationem, ea etiam parte invitâ per ingreſſum alterius diſſolvuntur, *c. Verum* 2. & 7. *h.t.*
Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 6. Sanchez *lib.* 2. *Diſp.* 18.
Cujus ratio non eſt, quòd copula ſit de ſubſtantia, atque ita ejus defectus cauſſet imperfectum
matrimonium, cùm & ſine copula ſit verè matrimonium de præſenti ex ſolo conſenſu, ut dicetur infrà *lib.* 4. ſed quòd per matrimonium
de præſenti tantùm ponatur quædam conjunctio ſive vinculum ſpirituale, cui ſubeſt tacita
conditio reſolutiva, niſi ſequatur mors ſpiritualis, *arg. l. Nihil tam naturale D. De R. I.* &
can. Omnes res XXVII. *q.* 2. quæ contingit per ingreſſum approbatæ Religionis.
18 Vbi quæritur, Quo jure fiat iſta diſſolutio
matrimonij? R. Id aliquos attribuere juri divino, alios juri naturali: verius eſſe, uti ex ſolo
jure Eccleſiaſtico post votum ſolemne initum
matrimonium eſt irritum, ut dicemus inf. *Qui
Clerici vel voven.* ita & eodem jure contractum
antè dirimi per ſubſecutam profeſſionem ſolemnem; cùm ejus ſolemnitas tantùm procedat ex conſtitutione Eccleſiaſtica, ſecundùm
expreſſum textum in *c. unico De voto in* 6. per
quem eſt inducta & attributa vis ſpecialis iſti
ſolemni profeſſioni, quæ non eadem attributa
voto ſimplici, ut dicetur infrà, *ad tit. De voto.*
Vid. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 19.
Solvuntur itaque ſponſalia de præſenti per
profeſſionem alicujus approbatæ Religionis;
quia non approbata non ponit votum ſolemne,
ſed ſimplex tantùm, cui non eſt eadem vis Dico, de præſenti, ante conſummationem; nam
ea poneret vinculum corporale indiſſolubile,
niſi per corporis diſſolutionem, *d. l. Nihil,* quæ
non contingit niſi per mortem naturalem, de
qua accipiendus *can. Quod Deus* XXXIII. *q.* 2.
& expreſsè loquitur *c. Ex publico* 7. *h.t.* * Nihil 19
facit, quòd altera pars ſit invita, quia ejus contradictio non attenditur; cùm non ſit diſſonum
rationi, adſpirare ad vitam perfectiorem, quando non ſubeſt alterius injuria: ut in caſu non
conſummati matrimonij, cùm relicto liceat
inire novas nuptias, quippe jam diſſoluto matrimonio quoad vinculum per ipſam profeſſionem, uti jam dictum, ante quam non ſit hæc
diſſolutio, quia per eam demùm inducitur
mors civilis, cauſſa hujus diſſolutionis. *c.* 2. *h.t.*
Vnde ne per moram alterius contingat relictum in corpus ſuum peccare, ad ejus inſtantiam certum tempus eſt adſignandum volenti 20
ingredi: quo lapſo niſi profiteatur, ad alterum
redire cogitur, conjugali adfectu eum tractaturus, *d. c.* 7. ubi tempus hoc ad bimeſtre videtur reſtringi. Quamvis verius dicendum ſit, arbitrarium eſſe, & poſſe arbitrio judicis reſtringi, aut prorogari, Nam licet terminus à lege
datus nequeat per judicem mutari, ſecus tamen eſt, quando datur à lege, miniſterio judicis, ut in *d. c.* 7. ubi *Gl. V. infra duorum.* Eſt autem hoc tempus computandum à momento
contracti matrimonij in momentum ultimum
adſignati temporis.
Quæſitum hîc, An detur hoc tempus ad de- 21
liberandum de ingreſſu an verò ad probandum
& profitendum? R. Eſſe, qui velint hoc tempus ad deliberandum de ingreſſu dari, & ante
annum probationis, qui jure communi competit ingredi volentibus, uti dictum Tit. ſuperiori. Non deeſſe etiam, qui velint, conjugem, licet non cogitantem ingredi, poſſe denegare debitum alteri intra iſtud bimeſtre.
Quorum dictum eſt improbabile, cùm continuò quæratur utrique jus ad mutuum uſum
corporis: qui non rectè petenti negatur, niſi
ex cauſſa religionis, excepta per *d. c.* 7. cujus
verbis magis convenit, tempus illud datum
eſſe ad probandum, & profitendum illi, qui
ingredi cogitat: habet enim textus, *quod vel ad
religionem tranſire, vel ad virum ſuum redire intra
duorum menſium ſpatium debet.* Ad religionem
autem nemo tranſire dicitur, niſi qui profitetur, cùm verba ſint accipienda cum effectu.
Quò etiam faciunt verba, *uterque reſtituat alteri,
quod ab eo noſcitur recepiſſe:* quod non obtinet
niſi in caſu ſoluti matrimonij; nam quoad ſpes
eſt ejus conſummandi, accepta minimè ſunt reſtituenda. Innoc. *ad d. c.* 7. Sanchez *lib.* 2.
Diſp. 24. *nu.* 3.
Hinc alia oritur quæſtio, An & hodie intra 22
bimeſtre aut aliud tempus adſignandum teneatur ingredi volens profiteri? R. Dubitandi
cauſſam ſumi ex Trid *Seſſ.* 25. *c.* 15. *de Regul.*

quod profeſſioni vult præmitti annum probationis, aliàs irritam habet profeſſionem. Probabile tamen eſſe, quantum ad hanc rem, nihil eſſe immutatum per Trid. cùm decretum Concilij ſit generale, & poſterius, quòd ſolet per priora ſpecialia reſtringi & explicari, *l. Sed & poſteriores*, *l. Non eſt novum* D. *De LL.* Facit ratio juris antiqui, ne ſcilicet per moram ingreſſi detur manenti in ſæculo anſa peccandi; quæ ratio etiam obtinet jure novo. Nec videtur quidquam facere negatio univerſalis poſita in *d. c.* 15. cùm reſpondeat generali prohibitioni juris antiqui: ut non improbabiliter jus novum ejus diſtinctioni adaptandum veniat, ut tradit Iaſon in *l. Sciendum nu.* 4. D. *Qui ſatiſd. cog.* Facit, quòd priora jura non cenſeantur abrogari per poſteriora, niſi ſit in ijs expreſſum, *l. Præcipimus* 32. *in fine* C. *De appell.* Videtur hanc opinionem tenere Navarr. in *Summa* c. 16. *nu.* 27. & dubius diſputat in utramque partem, *Conſ.* 1. *h. t.* Quæ opinio procedit ſecundùm eos, qui *d. c.* 7. *h. t.* volunt adſignatum eſſe tempus iſtud bimeſtre ad profitendum, non etiam ad deliberandum de ingreſſu: nam qui volunt datum eſſe ad deliberandum, debent addere poſt deliberationem & electionem integrum annum probationis, quem jura & antiqua, & præcipuè nova requirunt. Adde Sanchez *d. Diſp.* 24. *nu.* 6. *& ſeqq.*

Quid ſi ſponſa duodennis velit ingredi, an
23 cogatur ſponſus toto quadriennio exſpectare? R. Hoc videri, propterea quòd jura permittant alteri reſilire ante copulam, & ingredi, ex ratione antè tacta; ingredi autem non permittant niſi anno decimo-ſexto completo, de quo Tit. ſuperiori; ubi diximus hoc requiri generaliter, citra exceptionem. Iure etiam antiquo ſtatutum indiſtinctè erat, ante certum tempus non admittere ullum ad profeſſionem. Vt non contradicant ſuperiùs dicta, ſiquidem in caſu iſto jus antiquum dictam exceptionem ponebat, ſecundùm quam jus novum rectè limitatur: hoc autem in caſu nulla poſita exceptio, licet ſit diverſitas in ætate, quæ major novo jure, quàm antiquo requiſita, quæ nihil facit ad propoſitum. Nihil obſtat, quòd ſit grave ſponſo, tanto tempore continere, quia non poteſt illi dici fieri injuria ab altera, quæ jure ſibi conceſſo utitur: cujus cùm non fuerit ignarus, debet patienter ferre iſtam neceſſitatem, cui ſe ſuppoſuit. Idem juris in ſponſo, ſi decimo-quarto anno inierit matrimonium, & ingredi velit; nam ſponſa exſpectare cogitur toto biennio, ex eadem ratione.

Dicta de ingreſſu in Religionem etiam ob-
24 tinent in ſuſceptione ſacri Ordinis, quòd ſcilicet nec hic ritè procedat, niſi ex conſenſu conjugis alterius, cum invito non magis poteſt jus auferri per ſuſceptionem Ordinis, quàm per ingreſſum, *c. Conjugatus* 5. *h. t. & Extravag. Antiquæ Ioan.* XXII. *De voto*, Sanchez *lib.* 7. *Diſp.* 38. *nu.* 2. Eſt autem in hoc aliqua diverſitas, quòd ingreſſus unius, altero inſcio, aut invito, ſit omninò irritus, ut dictum ſup. *eod. nu.* 5. Ordo autem collatus teneat, propter charecterem indelebilem, qui hoc ipſo, quo ordinatur, imprimitur, nihil faciente ignorantiâ aut contradictione alterius. Eſt etiam in eo diverſitas, quòd ingreſſus ſine conſenſu alterius non teneatur poſt mortem ejus redire ad Monaſterium, ſed poſſit in ſæculo permanere, non tamen inire novas nuptias, propter votum caſtitatis, ſaltem ſimplex, quod dixi ſuprà procedere ex irrito iſto ſolemni voto, quæ tamen initæ ab
eo validæ ſunt, ut dicetur libro ſeq. *tit.* 6. * Pro- 25
motus verò ad Ordines, invitâ aut inſciâ conjuge, ſive ab ea revocatus ſit, ſive non, tenetur ad omnimodam caſtitatem, ex voto ſolemni, per Eccleſiæ conſtitutionem adjuncto Ordini ſacro, ut poſtea de novo non tantùm contrahere prohibeatur nuptias, ſed & contractæ non teneant, quòd Ordo ſacer impreſſus teneat.
Sanchez *d. loco nu.* 23. *&* 24. * Itaque taliter 26
promotus ad conjugem redire eſt cogendus, eique petenti debitum reddere. Eſt enim alteri conjugi jus integrum, quod per mariti factum ei eripi non potuit: ut ordinatus non aliàs ratione Ordinis ſacri obligetur ad abſtinendum, quàm prior matrimonij obligatio permittit.

Q. An & petere poſſit? R. Non poſſe, quia 27
ſuſceptione ſacri Ordinis ſpontaneâ obligavit ſe ad continentiam, & ceſſit jure ſuo exigendi debiti, *arg.* c. 3. *&* c. *Placet* 12. *h. t* quibus locis dicitur propter votum vovens non poſſe exigere debitum. Vid. Azor. *Inſtit. Moral p.* 1. *lib.* 13. *c.* 14 *qu.* 2. *&* Sanchez *loco cit. nu.* 21. *& ſeq.*

Conſenſus uxoris facit licitam Ordinis ſuſceptionem, quia volenti nulla ſit injuria, quæ proinde ſibi præjudicavit, ut virum repetere nequeat, ſecundùm dicta ſup. *eod. nu.* 14.

Vbi quæritur, An uxor eo caſu debeat in- 28
gredi? R. Secundùm probabiliorem opinionem diſtinguendum eſſe: ut, ſi ſit ſenex, non ſuſpecta de incontinentia, ſufficiat emittere votum, & in ſæculo permanere; ſi verò juvenis, deſideretur ingreſſus in Religionem, ſecundùm varios textus, *c. Vxoratus* 8. *c. Ad Apoſtolicæ* 13. *h. t.* Facit argum. ab ingrediente ſumptum, qui non admittitur ingredi, niſi ut uxor ſub iſta diſtinctione ingrediatur. Et hoc ad evitandum periculum, quod hic non tantùm eſt in conjuge relicto, verùm etiam in eo, & majus, qui ordinatus eſt, cui eſſet facilis occaſio lapſus converſatio conjugis in ſæculo. In caſu autem, quo non ſuſpecti conjuges, non tantùm altera non eſt cogenda intrare Religionem, ſed & ordinato cohabitare permitti poteſt, ſeparata tamen cubiculo, *can. Volumus Diſt.* 19. quamvis tutius ſit, alia eam in domo habitare.

habitare. Sanchez *lib.* 7. *Diſp.* 39. *nu.* 6. & 8.

29 Q. II. An viro mortuo talis mulier iteratò validè nubit? R. Id quidem videri, ex eo, quòd tantùm obligetur ſimplici caſtitatis voto, quod licet nubere impediat, non tamen nuptias contractas diſſolvit, ut dicetur *lib. ſeq. tit.* 6. Videtur tamen textus in *can. Quia ſunt* & *can. Si ſe Diſt.* 28. mulierem, quæ Diacono nupta fuerit, ſi alteri poſtea nubat, velle diſiungi: & facere eodem *cau. Seriatim Diſt.* 32. qui non permittit uxorem, de cujus conſenſu maritus ad ſubdiaconatum aſcendit, nec vivo eo, nec mortuo, alteri nubere: item *can. Si qua vidua Diſt.* 28. qui cum vidua Presbyteri aut Diaconi iteratò nubente Clericum aut religioſam perſonam communicare vetat. Ita Abbas in *c. Conſtitutus* 15. *nu.* 6. *h. t.* Vt videatur votum mulieris conſentientis in ſuſceptionem Ordinis per eam ſolemnizari, ex eo, quòd ſit una caro. Quæ ratio non videtur ſufficiens. Alij ponunt rationem in Eccleſiaſtica conſtitutione, ob reverentiam ordinis ſuſcepti: quæ licet videatur magis legitima, non tamen tollit dubium, cùm idem dicendũ foret in muliere conſentiente maritum profiteri, & ſimul emittente votum ſimplex, quod per profeſſionem mariti non mutatur in ſolemne, quia voti mariti ſolemnitas nequit in votum redundare uxoris, aut quidquam operari, cùm exigatur voventis intentio, quæ hîc tantùm fertur ad votum ſimplex, uti & in caſu, quo conſenſit in ordinationem ſui mariti: ut, ſtante eadem ratione, idem utrobique jus ſit ponendum. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 32. *nu.* 8. & *Diſp.* 40. Ad textum in *can. Quia ſunt* & *can. Si ſe*, dici poteſt, illis agi de relicta; qualis etiam dicitur in ſæculo manens poſt viri adhuc viventis ordinationem, aut profeſſionem, uti paſſim ab auctoribus uſurpatur, *c. Quanto inf. De divort.* & in *c. Ad Apoſtolicam* 13. *h. t.* in ſæculo remanens vocatur *reliquus*. Quò facit, quòd in *d. can. Si ſe* dicatur duplici conjugio mulier conjuncta; quod non rectè dicetur, ſi maritus prior fuerit defunctus. Non obſtat *d. can. Si qua vidua*; nam licet ibi agatur de pœna evitandi talem viduam, non tamen proponit irritum matrimonium. Ad *d. cau. Seriatim* dicendum, ibi prohiberi nuptias ſecundas, non tamen & irritari ratione voti ſimplicis, cùm multa prohibeantur fieri, quæ tamen facta tenent.

30 Q. III. An & per Ordinis ſacri ſuſceptionem diſſolvatur matrimonium non conſummatum? R. Negandum eſſe, ex eo, quòd iſta diſſolutio cauſſetur per mortem civilem, quam inducit profeſſio, non etiam ſuſceptio Ordinis, cùm maneat promotus ſui juris, non reſignatâ voluntate ſuâ in arbitrium alterius. Nec facit, quòd Ordini ſit adiunctum votum ſolemne caſtitatis, cùm hoc non tam ſit profectum ex natura Ordinis, quàm ex Eccleſiæ ſtatuto, *Extravag. Antiqua De voto*, Covarr. *De matrim. p.* 2. *c.* 7. §. 4. *nu.* 14. Nec faciet quidquam mutuus conſenſus, quia cùm matrimonium ſit ratum propter Sacramentum, nihil poteſt mutuus conſenſus.

Zoeſius ad Decretal.

31 Q. IV. An eo caſu maritus debeat ingredi Religionem? R. Peccare maritum contra *d. Extravag. Ioan.* XXII. *Antiqua*, quia hoc prohibitum; & videri probabile ingredi debere, quia aliàs ſe exponet periculo non ſervandi votum, quod adnexum Ordini ſacro; cogeretur enim, uxore urgente, ad eam redire, & maritali affectu tractare: quod ipſi imputandum, qui per ingreſſum in Religionem id potuit evitare, cùm uxore invitâ ingredi poſſit. Verùm in *d. Extravag.* dicitur talis monendus ab Epiſcopo, & quidem inſtanter; qui ſi induci nequeat, cogendus, inſtante conjuge, matrimonium conſummare. Vnde patet, non teneri ingredi, cùm iſta monitio ad conſilium potiùs pertineat, quàm ad præceptum. Hoc etiam in caſu quin uxoris conſenſus faciat maritum licitè promotum, ipſumque ad continentiam teneri, non eſt dubium; ſi tamen liber fuerit à metu & dolo, ſecundùm dicta ſup. *eod. hoc. tit.* Vid. Azor. *p.* 1. *lib.* 13. *c.* 24. *qu.* 2. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 38 *nu* 18. & *ſeq.* & *lib.* 9. *Diſp.* 34. *nu.* 2. 3. 4. Barboſa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p.* 2. *nu.* 82.

32 Q. V. Quid ſi uxor conſcia promotionis viri ad Ordines diſſimulando tacuerit? R. Aliquorum eſſe opinionem, cenſeri conſenſiſſe, atque ita ad continentiam teneri; propterea quòd, cùm commodè reclamare potuerit, tacendo videatur conſenſum præbuiſſe, *Gl. fin. can. Quia ſunt Diſt.* 28. Eſſe tamen probabilius, ei non præjudicaſſe ſuum ſilentium, quia res nimis eſt ardua, quàm ut conſenſus colligatur ex diſſimulatione. Et facit eò text. in *c. Conſuluit* 10. *h. t* qui nõ ponit vim in uxoris diſſimulatione vel ſilentio, ſed in eo, quòd illâ non revocante maritum ſit mortua. Quamvis dici poſſit *d. c.* 10. præſumi conſenſum uxoris tacitum, non ex diſſimulatione, ſed quòd totâ vitâ ſuâ non revocaverit, ſecundùm dicta ſuprà *eod. nu.* 7. Vid. Sanchez *d. Diſp.* 38. *nu.* 14. & 15. & *Diſp.* 35. *nu.* 13.

33 Q. VI. An uxore non repetente maritum, ipſe ſuâ ſponte ad eam poſſit reverti? R. Id poſſe videri, argumento eorum, quæ dicta ſimili in caſu *ſup. eod. nu.* 6. Contrà tamen hîc dicendum videtur, ex eo, quòd ibi ſit actum in caſu, quo profeſſio erat nulla; hîc autem agatur in caſu, quo tenet promotio ad Ordines ſacros, quibus adnexum eſt votum ſolemne, ex Eccleſiæ conſtitutione: ut non repetitus ab uxore obligetur ad caſtitatem, cui non poteſt facto ſuo contravenire. Revocatus tamen juſtè reddit debitum, quia ſcilicet non poteſt eo uxorem privare. Sunt & alij caſus, quibus poſt conſummatum matrimonium, alterâ parte invitâ, Religionem intrare licet, de quibus infrà *De divort.*

TITVLVS XXXIII.

De Converſione Infidelium.

SVMMARIVM.

1. *Inter infideles eſt ratum matrimonium.*
2. *Converſio ad fidem in delictis non patrocinatur.*
3. *Proles communis ſequitur converſum.*

OCcaſione converſionis conjugatorum fidelium ad Religionem, de converſione conjugum infidelium, vel alterius ſaltem ad fidem hîc ſubjungitur.

1 * Inter quos quidem matrimonium eſt ratum, ſi aliud non ſubſit impedimentum, ut patet 1. *ad Corinth.* 7. ubi Apoſtolus hortatur conjugem ad fidem converſum manere cum conjuge; quod non faceret, niſi inter eos eſſet ratum matrimonium, ut patet ex *c. Gaudemus* 8. *inf. De divortijs.* Datur tamen licentia diſcedendi ab eo, qui manet in infidelitate, ut dicetur infrà *tit. De divort.*

2 Traduntur autem hoc Tit. duo de converſis ad fidem. I. Quòd converſio ad fidem non patrocinetur in delictis gravioribus: quo modo qui interfecit virum alicuius Chriſtianæ, converſus ad fidem illam ducere non poteſt, ſi modò & mulieris dolus intervenerit, *c. 1. h. t.* Ratihabitio idem non operabitur, cùm non ſit cauſſa actus. Hac de re latius inf. *De eo qui duxit*

3 *quam pol.* * II. Quòd, licet, attento jure, filius minor triennio apud matrem educandus ſit, major autem apud patrem, *l. 1. §. ſi verò D. De liber. exhiben. & l. pen. C. De patr. poteſt.* converſo tamen ad fidem, ſive ille ſit pater, ſive mater, communis proles potiùs adſignanda, ejuſque ſequitur conditionem, ſi necdum ſit doli capax. Ratio eſt, ne ab infideli pervertatur, *c. 2. h. t.* habetque Eccleſia jus eam baptizandi, Vt hac in parte non attendatur patria poteſtas, uti & in alijs ſpiritualibus non attenditur, cùm liberi, etiam invitis parentibus, ad fidem venire poſſint; ſed potiùs inſpiciatur favor fidei Chriſtianæ, ut patet ex verbis finalibus *d. c. 2.* cùm ſumma ſit ratio, quę pro religione facit, *l. Sunt perſona 43. De relig. & ſumptib.* Dico, ſi necdum ſit doli capax; nam ſi ratione utatur proles, relinquenda eſt ſuo arbitrio, nec invita baptizanda, ut dicetur infrà *Tit.* 42. Vid. Sanchez *De matrim. lib. 7. Diſp. 72. in fine.*

TITVLVS XXXIV.

De Voto & voti redemptione.

SVMMARIVM.

1. *Votum unde dictum, & quid.*
2. *Votum aliud Simplex, aliud Solemne.*
3. *Solemne dupliciter fit, per ingreſſum ſive profeſſionem, & per ſuſceptionem Ordinis ſacri.*
4. *Simplex quid, & qualiter fiat.*
5. *Aliud item Tacitum & Expreſſum; aliud Implicitum & Explicitum; &c.*
6. *Vovendi conſuetudo laudabilis.*
7. *Vovere quinam poſſint.*
8. *Epiſcopi & Clerici an & qualiter voveant.*
9. *Vota Religioſorum an licita?*
10. *An & uxorum, reſpectu maritorum, & contra?*
11. *An filiorumfam. & ſervorum?*
12. *Quid iuris in prædictis quoad vota realia?*
13. *Materia voti eſt actus humanus, & poſſibilis.*
14. *Quid iuris, ſi ſub voto rei impoſſibilis contineatur quid poſſibile?*
15. *Votum non peccandi an validum?*
16. *Item materia voti eſt actus bonus.*
17. *An & actus indifferentes?*
18. *An neceſſariò eventura?*
19. *An actus boni, qui ſunt ſub præcepto?*
20. *Circumſtantia vana adiecta an vitiet votum?*
21. *Votum contra prius votum an teneat?*
22. *An & votum rei quidem bonæ, ſed cuius contrarium melius?*
23. *Matrimonium an licita materia voti?*
24. *Quid ſi actus ſit partim bonus, partim malus?*
25. *Actuum bonorũ omiſſio an ponat materiam voti?*
26. *Forma voti conſiſtit in promiſſione.*
27. *Promiſſio debet eſſe deliberata.*
28. *Votum ſubitâ animi perturbatione emiſſum an ratum & firmum?*
29. *Pro voto ac deliberatione debita an præſumendũ?*
30. *Adeſſe debet & intentio obligandi ſe.*
31. *Intentio interior an ponat votum & obliget?*
32. *Intentio nõ implendi obligationem non impedit.*
33. *Votum debet eſſe liberè emiſſum.*
34. *Metus quis & qualis impediat effectum voti.*
35. *Metus iuſtus an irritet votum iure natura?*
36. *An iure Eccleſiaſtico?*
37. *Metus reverentialis an iuſta cauſſa irritationis?*
38. *Dolus & error an irritum ponant votum?*
39. *Error ſive ignorantia circa naturam & ſubſtantiam voti illud irritat.*
40. *Vt & circa circumſtantiam graviſſimam.*
41. *Error circa cauſſam finalem ſimiliter irritat.*
42. *Non etiam circa cauſſam impulſivam.*
43. *Idq; in ignorante & invincibiliter & vincibiliter.*
44. *Item quoad votum ſimplex, non ſolemne.*
45. *Effectus voti, obligare in conſcientia.*
46. *Idq; iuxta materiam voti, gravem aut levem.*
47. *Vovens in materia gravi an poſſit nolle obligari ſub peccato mortali?*
48. *Vovens ex materia levi an ſe poſſit obligare ſub mortali?*
49. *Actus leves iterati qualem ponant reatum: & quid ſi plures actus tendant ad unum actũ componendum?*
50. *Dubius de voto emiſſo utrum teneatur.*

51. *Quid ſi*

51. *Quid ſi dubitetur de valore voti?*
52. *Quid ſi de voti materia, an licita?*
53. *Lapſus termini, intra quem votum præſtandum, ab eo non liberat.*
54. *Præviſo impedimento eius diei, quo implendum votum, an teneatur quis prævenire?*
55. *Voti cauſſa ceſſante an obligatio ceſſet?*
56. *Vovens ieiunare Ferijs ſextis, an teneatur, incidente in illas Natali Domini?*
57. *Votum an obliget cum periculo vitæ, aut iacturæ bonorum?*
58. 60. *Votum ipſum voventem tenet, non alium.*
59. *Impuberes oblati Religioni per parentes an teneantur ad votum?*
61. *Hæres an teneatur ad vota defuncti.*
62. *Filius non adimplens votum, in caſu* c. Licet 6. h. t. *an privetur totâ ſucceſſione.*
63. *Hæres tenetur ad defuncti vota realia.*
64. *Idq; ipſo iure, & vi receptæ hæreditatis.*
65. *An &, teſtatore declarante ſe nolle tale onus ſequi hæredem?*
66. *Hæres quatenus teneatur ad vota mixta.*
67. *Voti obligatio ceſſat, I. deficiente materiâ.*
68. *II. Per irritationem à Superiore factam.*
69. *Veluti à domino, marito, patre, vi poteſtatis dominicæ, maritalis, patriæ.*
70. *Item vi poteſtatis ſpiritualis, à Pont. Epiſcopis & Prælatis Religionum.*
71. *An eadem poteſtas ſit Prælatis circa vota Novitiorum?*
72. *Irritatio hæc an locum habeat in votis, quæ præceſſerunt ſtatum ſubiectionis?*
73. *III. Per commutationem.*
74. *IV. Per diſpenſationem.*
75. *Diſpenſandi poteſtas quo iure competat Epiſcopis.*
76. *Diſpenſatio an licita in votis concernentibus commodum tertij?*
77. *Diſpenſare an S. P. poßit ſuper uno ex ſubſtantialibus voti ſolemnis?*
78. *Ad diſpenſationis iſtius valorem an requiratur iuſta cauſſa?*

1 PRofeſſio, de qua ſuprà *Tit.* 31. continet votum, quòd à Vovendo, id eſt promittendo, dictum, eſt actus religionis, quæ Deo juſtum ac debitum cultum tribuit, cui vota nuncupamus, tamquam omnium largitori, vel pro impetratis jam beneficijs, vel pro impetrandis. Vnde rectè definiunt Votum eſſe religioſam promiſſionem Deo factam de meliori bono, liberâ voluntate. Excluditur promiſſio, quia fit homini, ut non ſit religioſa. Excluditur & propoſitum quid faciendi in honorem Dei, quia obligatio, quam ponit votum, ut inferiùs dicetur, non inducitur niſi ex voluntate, quam non habet propoſitum tantùm habens quid faciendi. Vide Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 11. *c.* 12. *qu.* 1. *& ſeqq.* Bellarm. *tomo* 1. *Contr. De Monachis lib.* 2. *c.* 14. Suarez *de Voto lib.* 1. *c.* 2.

Zoeſius ad Decretal.

Variè Votum dividitur. Præcipua diviſio 2 eſt, quòd aliud ſit Simplex, aliud Solemne. Inter quæ duo membra non eſt differentia quoad promiſſionem, quam utraque habet; nec per ſe eſſentialiter ex voti materia & ratione differunt, nec jure divino, ſed ſolùm ex Eccleſiæ ſtatuto, ut patet ex *c. unico eod. in* 6. quo ſublato nullum eſſet ſolemne.

Habet autem Eccleſia vota duo ſolemnia. 3 Prius eſt, quod contingit per profeſſionem, tacitam vel expreſſam, alicujus approbatæ Religionis, interveniente ſimul acceptatione Superioris; ante quam votum dici ſolemne nequit, & vovens retinet dominium ſui; nam actus acceptationem deſiderans ante eam non poteſt dici perfectus. Suppletur ea per loci Superiorem, vices Dei gerentem, *d. c. unico.* Dico, approbatæ Religionis; nam aliàs ſimplex tantùm foret. Alterum, quod comitatur ſacri Ordinis ſuſceptionem, cui Eccleſia adnexuit continentiam, quam ſolemniter vovere cenſentur, qui Ordinibus ſacris initiantur.

Simplex nullam requirit acceptationis ſolem- 4 nitatem, ſed continuò valet, ſive in occulto emittatur, ſive in publico. Ad quod & refertur illud, quod eſt Religionis non approbatæ, ut dictum: nam cùm ſolemnitas habeat effectum ſuum ex ſtatuto Eccleſiæ, ſolemne dici nequit, cui Eccleſiæ ſtatutum non adſiſtit. Non adſiſtit autem niſi voto approbatæ Religionis. Ideo verò iſtud votum ut ſimplex tenet, quia catenus Eccleſia illud non improbat; niſi vovens ejus ſit animi, ut non velit teneri, niſi in Religione.

Aliud item eſt Tacitum, aliud Expreſſum: 5 aliud Explicitum, ut profeſſionis approbatæ coram Superiore, aliud Implicitum, contentum ſub ſuſceptione ſacri Ordinis. Aliud item Perſonale, quo officium perſonale, vel actio voventis promittitur, ut iejunare; aliud Reale, quo promittitur pecunia, aut aliquid pecuniâ æſtimabile, ut dare eleemoſynam: aliud Mixtum, quod partim actionem hominis concernit, partim rem, ſive præter actionem hominis, etiam reales ſumptus includit, cujuſmodi eſt peregrinatio ad aliquem locum, cum alicujus rei oblatione. Eſt & aliud Abſolutum, aliud Conditionale, ad certam conditionem relatum, veluti ſi quid contigerit. Illud eſt purum, & vel Perpetuum, vel Temporale, ad certum tempus reſtrictum, quod non egreditur. Conditionale iterum aut eſt Pœnale, quo promittitur pœna in caſum, quo quid faciat aut non faciat vovens; aut non pœnale, quo ſe obligat in caſum, quo convaleſcit, aut ſimilem. Dividitur etiam in Adfirmativum, quod continet poſitivam profeſſionem de agendo aliquid, ut peregrinando, orando; & in Negativum, quod cadit in omiſſionem actus, ut non fornicandi, non nubendi.

6 Vovendi conſuetudinem laudabilem eſſe Catholica habet ſententia, probata, præter alia loca, Pſal. 75. *Vovete & reddite Domino Deo veſtro:* & Iſaiæ 19. *Colent eum hoſtijs & muneribus, & vota vovebunt, & ſolvent*; quod de Chriſto videtur intelligendum. Vt non niſi qui reprobi ſunt ſenſus negent Chriſtianis eſſe vovendum, & non audiendi obmurmurantes hæretici, quod laudabile eſt & Deo gratum pro jure ſuo reprehendentes, ex hoc ſolo, quòd in Catholica Eccleſia uſurpatum.

7 Voti capax eſt ſolus homo viator; tendit enim votũ ad impetrandum beneficium. Quo non indigent beati, qui in termino ſunt: non etiam mortui, qui per ſe mereri ampliùs nequeunt. Non tamen omnis homo viator eſt capax voti, ſed tantùm habens uſum rationis. Vt excludantur à vovendo impuberes doli non capaces, amentes, furioſi, non tantùm perpetuò, ſed & ad tempus; pro tempore & diſpoſitione, qua ratione uti nequeunt, ut dormientes, phrenetici, ebrij, quia pro diſpoſitionis iſtius tempore ratione non utuntur, ut voventes non obligentur. Eſt enim votum perſonalis actio à voventis voluntate procedens, ut eam præſupponere ſit neceſſe. Iſti, quibus eſt uſus rationis, quantum ex parte ſua vovere poſſunt, ſi aliunde non impediantur. Vid. Suarez 3. *de Voto c. 2.*

8 Impediuntur Epiſcopi validè aliquid vovere, quo vinculum, per quod ſunt addicti ſuæ Eccleſiæ, ſolvatur, etiamſi tendat ad religionem, ſine Pont. Rom. auctoritate, *c. Niſi ſup. De renunt. c. Licet* 18. *ſup. De regularib.* Azor. *d. lib.* 11. *c.* 16. *qu.* 2. *&* 3. Suarez *d. lib.* 3. *c.* 4. *nu.* 4. *& ſeqq.* Alij Clerici etiam in dignitate poſiti non ſunt prohibiti, *can. Duæ* 19. *q.* 2. quòd per eorum vota non ita præjudicetur Eccleſiæ. Petenda tamen licentia à Superiore, quâ non obtentâ nihilo magis impediuntur, *arg. d. c.* 18 Azor. *d. c.* 16. *qu.* 3.

9 Subjectio non facit omnia ſubjectorum vota irrita. Vbi diſtinguendum inter perſonalia & realia. Illa melioris boni, ſunt valida, etiam in Religioſo, ſi per Regulam non ſint prohibita, ſtatimque valent. Petenda tamen à Superiore licentia, vel facultas, ut reddantur, ſine qua Religioſo nihil agere licet, cùm in illius arbitrium voluntatem ſuam conjecerit, *can. Monacho* XX. *q.* 4. *& can. Noluit* XXXIII. *q.* 5. Azor. *d. c.* 16. *qu.* 4. Suarez *d. lib.* 3. *c.* 6. *nu.* 7. *& ſeqq.* Quòd ſi per Regulam opus fuerit prohibitum, certum eſt, nullius eſſe momenti votum. Vbi non rectè dixeris ſubintelligi, niſi Prælatus diſpenſet; quia votum eſt abſolutum, quod non habet ſubintellectam iſtam conditionem: & deinde melius eſt ſervare Regulam, quàm uti diſpenſatione ad operandum contra iſtam.

10 Quid in uxorum votis? R. Non obſtante ſubjectione, ijs eſſe liberas multas actiones honeſtas, & virtutum materias, quas mariti illis prohibere nequeunt, propterea quòd debitum officium in his, quæ ad ſtatum eorum non pertinent, non impediant; ut proinde valida ſint vota uxorum circa iſtas materias. Quoad ea verò, quæ concernunt jus maritorum, non poſſunt abſoluta vota, & independentia à maritis, emitti ab uxoribus; rectè tamen ſubintellectâ conditione, ſi conſenſerint, ſi non prohibuerint, quia aliàs non eſſet licita materia. Idem dicendum de votis maritorum, reſpectu uxorum, quatenus ſpectant ad uſum conjugalem, in quo ſunt pares vir & uxor, *c. Gaudemus inf. De divort.* Sic & votum abſtinentiæ aut ſimile, quatenus in præjudicium alterius redundat, abſolutum non emittunt, ſed benè ſub conditione, ſi alter conſenſerit, *d. can. Noluit & can. Manifeſtum* XXXIII. *q.* 5. Azor. *d. loco qu.* 10. Suarez *d. lib.* 3. *c.* 6. *nu.* 26.

Filiorumfam. vota abſoluta non aliàs tenent, 11
quàm ſi ſint actuum, qui debitam parentibus obedientiam non impediunt, ut ſunt obſervationes præceptorum, actiones honeſtæ: aliàs ſi deroget juri parentum, habent conditionem, ſi conſenſerint. Servorum vota cum ordinariè pendeant à voluntate dominorum, habent & ordinariè conditionem, ſi conſenſerint; niſi ſint tales actus, quibus nullatenus præjudicetur dominis.

Quantum ad realia vota, non ſunt ea valida, 12
niſi eorum, qui habent liberam facultatem utendi, & diſponendi de rebus, votis. Quo modo Religioſorum, qui non habent proprium, vota realia non tenent, niſi vel adminiſtrationem habeant, aut voveant ſub conditione, ſi ijs concedatur. Prælati, quibus eſt adminiſtratio bonorum, ex vi ſui muneris, ut habent licentiam dandi eleemoſynas, ita & vota validè juxta eam menſuram emittendi; quæ ad ſummum includent conditionem negativam, niſi à Superiore impediantur. Religioſi adminiſtrationem non habentes inutiliter emittunt abſolutè vota realia, quia vovent de re aliena, ut non teneantur petere licentiam. De re tamen, quam in uſus ſuos poſſunt conſumere, ſi parcè utendo & ſibi ſubtrahendo voveant eleemoſynam facere, tenentur facultatem petere à Superiore, quòd votum hoc ſit de re bona, & non indecens, ut illi ſubſit conditio, ſi detur licentia, quæ ideo petenda. Quantum ad uxores, non rectè vovent vota abſoluta de bonis communibus & dotalibus, quòd eorum adminiſtratio dependeat omninò à marito, cujus proinde licentiâ eſt opus. Quantum ad paraphernalia, videntur vota earum tenere, cùm ipſis ſint propria, & eorum liberum habeant uſum. Idem de filijsfam, quoad bona paterna: nam quoad propria, ut caſtrenſia & quaſi caſtrenſia, ut liberè diſponunt, ita & vovendo tenentur.

Servi

Servi, cùm proprium non habeant, voventes non tenentur, cùm de dominorum ſuorum rebus non diſponant, niſi aliquid de ſervitio ſuo ijs permittatur adquirere & diſponere.

De Voti materia.

13 Certum eſt, materiam voti eſſe aliquem actum humanum: debet enim id, quod promittitur, eſſe in poteſtate promittentis, cùm ſtultum ſit promittere, quod præſtare nequeas. Non eſt autem in ejus poteſtate niſi actus humanus. Vbi non eſt ſatis, actum in ſe eſſe probabilem, ſed etiam uſus ejus debet eſſe voventi, poſſibilis. Nam ſi illi ſit impoſſibilis, nihil faceret ad valorem voti, cùm actus ſit alij poſſibilis, quia non alienum factum quis vovet, ſed ſuum. Vnde conſequitur, actum impoſſibilem non tantùm ſimpliciter, verùm etiam ipſi voventi non ponere materiam voti, propterea quod ad impoſſibilia nulla ſit obligatio, *l. Impoſſibilium D. De R. I.* & ad impoſſibile nemo obligetur, *c. Nemo poteſt De R. I. in 6.* Ratio eſt facilis, quòd voluntas imponens ſibi obligationem, debeat eſſe conſentanea rectæ rationi, qualis non eſt obligans ad impoſſibile. Vt ideo ſit prorſus inutile non tantùm quoad rem promiſſam, verùm & quoad aliam ejus loco præſtandam poſſibilem, quia cùm non ſit promiſſa, ad eam nulla eſt obligatio. Vid. Suarez *lib. 2. de Voto c. 1. & 2.*

14 Quid ſi ſub voto rei impoſſibilis contineatur quid poſſibile? R. Diſtinguendum eſſe: ut, ſi principalis & totalis voti materia ſit totum aliquod moraliter, & ſecundùm uſum ordinarium indiviſibile, ad nihil obligetur ipſe vovens, ex jam dicta ratione. Nihil faciente, quòd acceſſoria ſint poſſibilia; quia non ſunt per ſe ſub promiſſione, ſed tantùm accidentia, quorum non eſt uſus, non ſtante principali. Si ſit totum diviſibile, cujus partes aliquæ ſunt poſſibiles, obligatur eatenus vovens, quia quantum in ſe fuit, intendit ſe obligare ad promiſſum, quatenus fieri poteſt. Vt, cùm tantùm pars fieri poſſit, obligetur ſaltem ad partem; cùm nihil obſtet, votum, uti & alias res, pro parte valere, pro parte non valere, ſecundùm Reg. quòd utile per inutile non vitietur; &, Si non valet, quod ago, valeat, ut poteſt, *c. unico §. 1. in fine De deſponſat. impub. in 6.* Quò ſpectat, quòd dictum ſuprà, *De Regularib.* maritum ſolemniter profeſſum, invitâ aut inſciâ uxore, inutiliter quidem eſſe profeſſum, obſtrictum tamen eſſe voto ſimplici caſtitatis, quia eatenus in ejus erat poteſtate vovere, & ſe obligare. Quòd ſi actui principali poſſibili adjectus fuerit modus impoſſibilis, votum obligabit, & ſervandum erit in actu principali, modo ſecluſo, quòd accidentalis non deſtruat ſubſtantiam, & impedimentum in acceſſorio non redundet in principale, per textum in *c. un. De conſecrat. Eccl. in 6.* Veluti ſi quis voverit iter Hieroſolymitanum perficere genibus flexis, quod cum modo iſto eſt impoſſibile, eſt tamen poſſibile ſine modo: ut obliget ad principale iter, omiſſo modo impoſſibili adjecto, qui cùm ſit loco acceſſorij, non debet vitiare principale. Navar. in *Summa c. 12. nu. 43.* Niſi tamen voventis intentio fuerit non obligari ad actum principalem ſine tali modo: ex qua cùm pendeat obligatio, poteſt illa connectere, quæ ſecundùm ſe connexa non ſunt, & nolle principale, niſi dependenter ab acceſſorio; vel niſi modus additus faciat ad minuendam materiæ difficultatem. Nam ſi notabiliter ex defectu voluntatis actus fiat difficilior, qui putabatur poſſibilis, non obligabit votum ex defectu voluntatis: veluti ſi quis vovit aliqua loca viſitare equo, ut putabat poſſibile, cùm non ſit poſſibile, non tenetur pedibus iter facere. Vid Suarez *d. lib. 2. c. 2. nu. 10. & 11.*

Q. II. An teneat votum non peccandi? 15
R. Non peccandi mortaliter votum eſſe validum ſimpliciter, cùm ſit de re honeſta & poſſibili, ſi nòn per naturam humanam, ſaltem per divinum auxilium imploratum: & quamvis ſit difficile, non tamen ea difficultas tanta, ut reddat votum nullum. Quo modo Navar. *d. c. 12. nu. 65.* dicit, violantem votum tale bis peccare: ut minùs expediat ejuſmodi votum, quòd det occaſionem graviùs peccandi, & rari ſint, qui divinæ gratiæ ita cooperentur, ut numquam peccent mortaliter. Eſt & votum non peccandi venialiter de re honeſta, ut videatur non invalidum; difficilius tamen, quàm præcedens, minuſque expediens, nec conſulendum. Vt non deſint, qui dicant eſſe nullum, propter impoſſibilitatem; quod verum eſt, ſi abſolutè fiat. Aliàs & hoc poſſibile erit divino auxilio, & obligabit ad vitanda peccata venialia, ex deliberatione & plena advertentia, cujus violatio non videtur excedere peccatum veniale, quòd ſit de re levi, ſecundùm Navar. *loco cit.* Azor. *d. lib. 11. c. 13. qu. 4.*

Oportet præterea res ſit bona, in quam votum cadat; nam nemo poteſt obligari ad actum malum, tamquam ad impoſſibilem, *l. Filius 15. D. De condit. inſtitut.* ſive ſit malus ex objecto, ſive ex fine, aut adjuncto: quatenus tamen adjunctum eſt motivum principale, & primariò intentum, quia reddit actum malum, atque ita votum nullũ, tamquam cadens in materiam incapacem. Nam ſi primaria intentio feratur in actũ bonũ, adjunctum verò ſive circumſtantia ſecundariâ intentione ſit mala, tunc orietur obligatio ad ipſum actum, rejectâ circumſtantiâ, quia tunc in virtute duo ſunt vota, quorum prius principale bonum eſt, & implendum, alterum ſecundarium malum, & inutile, ne utile per inutile vitietur. Sic vovens, ſi in duello liber & ſalvus evaſerit, tenetur; è contrà non 16

tenetur

Digitized by Google

tenetur vovens in caſum, quo ex injuſto bello victor reverteretur, cùm tale votum cooperetur ad finem injuſtum, atque ita judicetur ſtultum, Deo non gratum, cui nihil gratum, niſi quod bonum, *can. In malis* XXIV. *q.* 4. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 5. *nu.* 52. *& ſeqq.*

17 Vbi quæritur Primò, An actus indifferentes ſint materia voti? R. Non eſſe catenus, quatenus ſunt indifferentes, quòd non ſint ſecundùm ſe boni, uti in voto requiritur; aut ſi non ſiut mali in individuo, non ſunt tamen utiles ad divinum officium, quod eſt finis voti. Si tamen circumſtantia contineat finem honeſtum, tenebit votum. Sic qui vovit non intrare aliquam domum, aut non tranſire aliquam plateam, inutile votum fecit. Si tamen ideo vovit, ut evitaret occaſionem peccandi ibi obviam, votum tenebit, propter circumſtantiam, quæ utilis eſt. Navar. *d. c.* 12. *nu.* 28. Azor. *d. c.* 13. *qu.* 3. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 4. *nu.* 3.

18 Q. II. An neceſſariò eventura ſint voti materia? R. Non eſſe, cùm votum debeat eſſe circa rem, quæ eligi poſſit, aut omitti: electio autem nulla circa ea, quæ neceſſariò eventura. Et hoc, quatenus abſolutè talia ſunt; nam ſi habeant uſum liberum, aliud dicendum. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 1. *nu.* 6.

19 Q. III. An actus boni, qui ſunt ſub præcepto? R. Non deeſſe, qui negent eſſe materiam voti, quòd ad eos ſit ſufficiens obligatio ex præcepto, ut per votum fruſtrà inducatur nova; cùm fruſtrà promittatur alteri aliquid, quod non debetur, ſecundùm ea, quæ tradit Iaſon in *l. Qui bis* 18. *D. De verb. oblig.* Veram tamen eſſe ſententiam, tales actus ponere materiam voti: nam licet ſint aliquo modo neceſſarij, ratione præcepti, ſimpliciter tamen ſunt voluntarij, & relicti arbitrio communi, cujus libertatem non tollunt. Vt prior obligatio non omninò determinet voluntatem, aut reddat eam immobilem in propoſito id faciendi, ad quod obligatur; ut maneat materia capax obligationis honeſtæ, & Deo gratæ. Quò facit, quòd non repugnet, addi obligationem obligationi, & unam rem ex duabus cauſſis deberi, *Inſtit. De legat. § ex contrario* 14. licet unicâ præſtatione ſatisfiat obligationi, *d. l.* 18. Quod præcipuè procedit, ſi poſterior obligatio addat firmitatem. Iaſ. in *d. l.* 18. *in fine*, uti in caſu præſenti, in quo ampliùs determinatur voluntas, & immobilior redditur in propoſito, veluti audiendi Miſſam die feſto, non comedendi carnes die Veneris. Quo caſu contraveniens non tantùm erit reus præcepti, quod violavit, ſed & fractionis voti. Et qui vovit caſtitatem, fornicando, non ſolùm fornicationis peccatum incurrit, ſed & voti violationem. Vid. Suarez *d. lib* 2. *c.* 6.

20 Q. IV. Vtrum circumſtantia ridicula aut vana adjecta vitiet votum? R. Non videri, ne per acceſſorium vitietur principale, quod eſt bonum, *c. unico De conſecr. Eccl. in* 6. contra juris regulam, quæ non vult utile per inutile vitiari: modò circumſtantia acceſſoria non contineat motuum principale & primariò intentum, quia tunc & principale vitiaretur, ſecundùm ea, quę dicta ſunt paulò antè, *n.* 14. *in fine.*

Q. V. An votum contra prius votum aut juramentum teneat? R. Non videri, quòd nequeat continere bonum, ſiquidem prius votum ſit validum, & de meliori bono, ut poſterius neceſſariò contineat materiam meliori bono oppoſitam, atque ita nullum ex eo cœpire. Poteſt tamen & poſterius valere contrarium priori, quod eſt de bono & honeſto, ſi illud contineat bonum melioris ordinis, quod ſemper eſt exceptum. 21

Q. VI. An teneat votum rei quidem bonæ, ſed cujus contrarium eſt melius? R. Non videri, quod votum videatur malum, utpote impediensâ re meliori, aut inducens inhabilitatem ad ſtatum perfectiorem: quod repugnat divinæ voluntati, cui omne votū debet eſſe conforme, ut habeat valorem. Ad quem nō eſt ſatis, quòd votum verſetur circa bonum & honeſtum; nam debet & tale eſſe, quod non impediat bonum melius, quale eſt quodcumque opus bonum, quod ſine impedimento majoris boni fieri poteſt, factâ comparatione non ad quodvis opus bonum, ſed ad oppoſitum. Navar. *d. c.* 12. *nu.* 25. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 9. 22

Q. VII. An igitur actus contrahendi matrimonij ponat materiam voti? Dicendum ex dictis, non ponere, propterea quòd hujuſmodi vinculum inducat effectum repugnantem meliori bono, ſcilicet caſtitati, religioni, atque ita ſit impedimentum boni majoris, & proinde non teneat. Vbi quis non rectè objecerit, juramento poſſe quem obligari ad matrimonium cum aliqua incundum, ut dicetur infrà *lib.* 4. nam non ideo & voto ea vis dabitur, licet major ſit ejus obligatio, quia juramentum ſequitur naturam actus, cui adjungitur; promiſſioni ſcilicet, quæ validè homini facta eſt, qui, quatenus ſibi videtur bona, eam acceptat, licet non ſit ex melioribus. Votum verò ſit Deo, cui non eſt res grata excludens meliorem, & altioris ordinis. Sunt tamen caſus, quibus tale votum eſt validum. Si perſona ſit fragilis, ut ad vitandum carnis lapſum, judicio prudentum, melius illi ſit nubere, quàm uri. Tali enim de cauſſa emiſſum votum validum erit, quia tali perſonæ ſit ſimpliciter de meliori bono, & neceſſarium illi tale remedium, tamquam medicina, aut ſaltem utilius, quàm ſtatus religionis, & proinde Deo gratius. Non tamen ita validum, ut excludat religionem, ſi fortè per eam ſperet vovens ſe poſſe occurrere periculo incontinentiæ, aut id evitare, quia numquam excluditur remedium melioris boni; ſed in hoc tantùm 23

obligat

obligat tale votum, ut, ſi melior via non eligatur, illa, quæ vota eſt, acceptetur. II. Si tale votum ſit emiſſum intuitu pietatis, & miſericordiæ, ut ſi quis voverit ducere meretricem cauſsâ avertendi illam à peccato, quod ſpectat ad opus meritorium, *c. Inter 20. inf. De ſponſal.* aut virginem pauperem, cujus periclitatur integritas, ut ei ſubveniat. Nec hoc votum videtur obligare abſolutè, cum excluſione majoris boni, ſcilicet ſtatus religionis, qui eſt perfectior: ut tantùm obliget, ſi ſit ducturus uxorem, talem ducere debeat, non etiam abſolutè obliget, quia eſſet impedimentum majoris boni, atque ita malum. Vid. Navar. *d. c. 12. nu. 43.* Azor. *d. c. 13. qu. 9.* Suarez *d. c. 9. nu. 2. & ſeqq.* Quod de matrimonio dictum, idem obtinet in voto quocumque ſtatu pio inferiore, quòd ſcilicet non obliget inhabilitando ad ſtatum altioris & perfectioris ordinis. Suarez *d. loco nu. 23.*

24 Q. VIII. Quid ſi verſetur votum circa objectum includens partim bonum, partim malum? R. Votum tale obligare ad id, quod bonum eſt & licitum, ſeclusâ malitia. Exemplum eſt in voto dandi eleemoſynam ex omni lucro; intelligitur enim hoc de juſto tantùm, non etiam de injuſto. Navar. *d. c. 12. nu. 37.* ponit exemplum in eo, qui ſe vovit nudum peregrinaturum, quem rectè vult teneri ad peregrinationem, non tamen nudum, quia hoc inhoneſtum eſt. Niſi tamen principalis ratio vovendi fuerit pravitas materiæ, ſeu turpe motivum, vel niſi intentionem voventis conſtet fuiſſe, non obligari ad unam partem ſine connexione alterius, ſecundùm dicta ſuprà, *eod. num.* 14 *in fine.*

25 Q. IX. An omiſſio bonorum actuum ponat materiam voti? R. Non ponere, quòd ea contineat remotionem melioris boni, veluti non jejunandi, non ingrediendi, non ſuſcipiendi Ordines, aut ſimile quid. Niſi ſit negatio talis actus boni operis, qui neque in conſilio eſt, neque in præcepto: ut non ponat materiam voti, veluti inire matrimonium, quod licet ſit bonum, quia tamen eſt impeditivum majoris boni, non eſt materia voti, ſecundùm dicta paulò antè. Vt negatio ejus cauſſet liberiorem occaſionem majoris boni, ſublato impedimento, quod actus ipſe ponere potuiſſet. Suarez 2. *de Voto c. 19.*

De Forma Voti.

26 Forma voti eſt in promiſſione, quę eſt quaſi quidam contractus inter Deum & hominem: ut ſolus conceptus nullam inducat obligationem, uti nec propoſitum, *d. c. 3. h. t.* cùm proponens non promittat, ſed priùs ſtatuerit promittere. Quod eſt diverſum à promiſſione, quæ præſupponit voluntatem, ex quâ cauſſatur obligatio, cùm propoſitum neccdum ponat voluntatem: ut *d. c. 3.* Pontifex, agens de eo, qui propoſuerat habitum Religionis ſuſcipere, dicat, ſi plus non eſt in voto proceſſum, eum, qui propoſitum habuit, non poſſe dici voti tranſgreſſorem, non implendo propoſitum: & Abbas *ibid. nu.* 3. non obligare ſolum propoſitum, niſi adſit animus ſe firmiter obligandi, juxta textum in *c. Conſulti ſup. De Regularib. & c. 4. eod. tit. in 6.* Suarez *lib. 1. De Voto c. 2. & c. 4. nu. 3.*

27 Oportet autem promiſſio ſit deliberata; nam ubi rationis uſus abeſt, non tenebitur vovens, cùm quod agat non advertat. Vnde dictum ſuprà, non teneri niſi doli capaces, & pro temporis diſpoſitione uſu rationis pollentes.

28 Vbi quæſitum, An votum ſubitâ animi perturbatione emiſſum teneat? R. Eſſe, qui velint, calore iracundiæ, aut alio animi motu emiſſum non obligare, ſi, ceſſante calore aut motu, vovens non fuiſſet emiſſurus, propterea quòd calor iſte aut motus faciat deeſſe debitam deliberationem, *Gl. in c. Dudum 20. V. calore ſup. De converſ. conjug.* Quæ opinio probari poſſet, ſi talis ſit calor & commotio animi, per quam omninò ceſſet judicium rationis, ut commiſſum eo tempore ne quidem peccatum poneret, *c. Sicut 15. ſup. De Regularib.* Aliàs communiter iſta commotio aut calor iracundię non impedit uſum rationis ac deliberationis, cùm & eo tempore commiſſa peccatum ponant, ut patet ex *c. Sicut 13. ſup. De jurejur.* Vt dicendum ſit, votum obligare, tamquam factum ex ſufficiente deliberatione. Quam non faciet videri defuiſſe confeſtim ſubſecuta pœnitentia, cùm & ſæpè eorum, quæ magna cum deliberatione ſunt geſta, pœnitere faciat inconſtans, & levis hominum voluntas. Nihil facit *c. 3. h. t.* nam in eo non cauſſatur nullitas voti ex perturbatione, verùm ex eo, quòd nulla præceſſerit promiſſio, ſed tantùm fuerit propoſitum. Vid. Gutierrez *lib. 2. Can. Quæſt. c. 22. nu. 14.* Azor. *d. lib. 11. c. 15. qu. 5.* Sanchez *De matrim. lib. 1. Diſp. 8. nu. 8.*

29 Alia quæſtio eſt, An in dubio præſumendum ſit, debitam adfuiſſe deliberationem? R. Eſſe, qui negent, hoc argumento, quòd in dubio melior ſit conditio voluntatis libertatem poſſidentis: contrà tamen tutius videri, pro voto præſumendum eſſe, eo quòd, cùm rarò contingat defectus deliberationis requiſitæ, præſumendum ſit pro ea: qualitas enim, quæ homini ineſt, ſemper adeſſe præſumitur. Nec eſt hoc in eventu poſſeſſio tam pro libertate voluntatis, quàm potiùs pro voto, quod certum eſt, emiſſum eſſe; dubitatur autem de deliberatione, pro qua ſtat votum, quod non præſumitur temerè emiſſum. Quòd ſi de voti emiſſione dubitaretur, pręſumendum eſſet pro libertatis poſſeſſione. Sanchez *d. Diſp. 8. nu. 10. & ad Decal. lib. 4. c. 1. nu. 12.*

30 Adſit præterea intentio obligandi ſe, aliàs votum fruſtrà emitteretur, *Gl. in d. c.* 12. Fundatur enim omnis obligatio in conſenſu interiori, quo dꝛficiente, exterior actus non poteſt dici validus. Imò interior intentio ponit implicitam repugnantiam cum exteriore promiſſione, quæ abſolutè denotat obligationem, ſine qua fruſtrà eſt promiſſio. Tollit autem abſolutè obligationem interior intentio; ut talis videatur ludere Deum, non ſine peccato, ob irreverentiam, quæ Deo fit.

31 Vbi quæritur, An talis obligetur? R. Non obligari in conſcientia; quia obligatio non inducitur niſi per verum votum, quale hoc in caſu non ponitur: neque poterit vovens cogi iſto in foro ad voti obſervationem, creditur enim eo in foro homini tam pro ſe, quàm contra ſe. Quantum ad forum exterius, ſi conſtet votum eſſe factum, poteſt per Eccleſiam vovens cogi ad votum obſervandum, quia Eccleſia de occultis non judicat, neque fidem tenetur habere dicenti fictè ſe votum emiſiſſe, quia propriam allegans turpitudinem non audiendus. Quò facit *c. Per tuas ſup. De probat.* indignum eſſe, juxta legitimas ſanctiones, ut quod quiſque ſuà voce dilucidè eſt proteſtatus, valeat proprio teſtimonio infirmare; ſequeretur enim inde, nulla pacta, nullas promiſſiones firmas eſſe. Vid. Suarez 1. *de Voto c.* 3. *n.* 6. *&* 12.

32 Iterum quæritur, An neceſſe ſit, ut vovens habeat intentionem implendi, quod vovet? R. Intentionem non implendi nihil impedire obligationis ortum, quæ hoc ipſo ponitur, quo vovetur, cum animo ſe obligandi. Vt nihil faciat intentio non implendi, quæ obligationem non impedit, utpote illi non contraria, quamvis faciat votum non fieri honeſtè & rectè. Sic ſuſcipiens Ordinem ſacrum, citra intentionem ſervandi caſtitatem, aut qui domi concubinam habet, nihilominus validum emittit votum, Ordini ſacro adnexum. Vid. Azor. *d. c.* 15. *qu.* 8. Suarez *lib.* 1. *De voto c.* 4.

33 Requiritur etiam ad votum, ut liberè ſit emiſſum. Neque enim coacta vota acceptat Deus, qui non vult coacta ſacrificia, & nihil acceptat niſi quod bonum; nihil autem bonum niſi quod voluntarium. * Vbi requiritur, me-
34 tus ſit juſtus, qui voti effectum impediat, cadens in conſtantem virum, gravis alicujus mali, quà de re ſuprà, *tit. De his quæ vi vel metu &c.* proveniens ab actione hominis injurioſa, directè ad extorquendum votum: nam cauſſatus ex imminentia mali provenientis ex cauſſis naturalibus, ut ex gravi morbo, periculo naufragij, mortis ex cauſſa criminis, non impedit voti obligationem. Navar. in *Summa c.* 12. *nu.* 42. cùm talis metus, licet graviſſimus, non tollat ſimpliciter libertatem, nec ponat involuntarium: ut nihil ſit, quare Deo non obligetur vovens, qui tale medium elegit ad finem evitandi malum imminens. Dico, directè ad extorquendum votum; nam ſi eò non dirigatur, nihil obſtabit metus per alium incuſſus, licet per injuriam, cùm cauſſa illa ſit remotior, & proxima cauſſa ſit libera, ut potiùs à ſe impellatur ad vovendum, quàm ab alio. Sic qui tædio magni mali, quod in captivitate, v. g. apud Turcas, injuriſſimè patiuntur, vota emittunt obligantur, cùm injuſta captivitas nihil impediat voti libertatem. Quò facit, quòd datum, aut promiſſum alteri in auxilium, cauſsâ evitandi periculi, etiam injuſtè imminentis, dicatur non pertinere ad edictum, Quod metus cauſsâ geſtum erit, *l. Metum* 9. *§.* 1. *D. Quod metus cauſ.* Navar. *d. loco*, Suarez 1. *De voto c.* 7. *nu.* 10. *& paſſim.*

Quæſtio autem eſt, An metus juſtus directè 35
ad extorquendum votum incuſſus illud annullet jure naturæ? R. Ita aliquos velle; Primò, argumento matrimonij, quod nullum facit metus, ut infra dicetur: eadem autem ratio eſt in voto. II. Quòd nō ſit acceptum Deo niſi ſacrificium voluntarium. III. Quòd metus contineat injuriam; nemo autem debeat obligari ex injuria. Verius tamen, iſto jure non eſſe votum irritum, cùm nulla ratio urgens dari poſſit. Nam ſi qua daretur, eſſet, quia metus ponat ſimpliciter involuntarium; quod eſt falſum, ut patet ex dictis ſuprà, *De his quæ vi &c.* ubi dictum, coactam voluntatem eſſe voluntatem, & ſtricto jure obligare. Nec obſtat primum argumentum, ductum à matrimonio, quia probabilius eſt, matrimonium metu initum non eſſe irritum jure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantùm. Et ut eſſet, non eadem eſt ratio, quòd matrimonium ſit contractus humanus inter homines, inter quos injuria poſſet eſſe ſufficiens cauſſa irritationis. Item in eo ſunt onera, ratione quorum videtur requiri major libertas. Non obſtat ſecundum, quia procedit in caſu involuntarij ſimpliciter; non eſt autem tale hoc in caſu. Non obſtat tertium; nam injuria quidem eſt in eo, qui votum extorquet per metum, quia non impedit, quò minùs Deo quæratur jus per voventem, qui vovendo vitam redemit, quam aliàs amiſiſſet. Vid. Suarez 1. *De voto c.* 7.

Q. II. An votum irritet metus jure Eccle- 36
ſiaſtico? R. Votum ſolemne jure iſto eſſe irritum, ut patet ex *c.* 1. *ſup. De his quæ vi &c.* quod ſatis indicat, adductum timore mortis non obligari ex voto: deſiderat enim hoc jus ſummam in voto libertatem, propter difficiles exitus, quos facilè cauſſat metus in ſtatu perpetuo. Simplex votum poſſet videri non tam irritum, quàm irritandum eſſe; quia *d. c.* 1. tantùm loquitur de voto ſolemni, cùm ibi fiat mentio religioſæ profeſſionis. Vt, cùm hæc irritatio pendeat ex Eccleſiaſtico ſtatuto, non ſit trahenda ad ea, ſuper quibus non diſpoſuit Eccleſia; ſpectat enim ad odia, quæ potiùs reſtringenda, quàm extendenda Videtur tamen communùs receptum,

Digitized by Google

receptum, etiam votum ſimplex irritari per Eccleſiam.

37 Q. III. An metus reverentialis ponat irritum votum? R. Per metum talem non irritari matrimonium, ſecundùm pleroſque, per textum in *l. Si patre D. De ritu nupt.* ubi dicitur, filium, qui patre cogente duxit uxorem, videri hoc maluiſſe, licet, ſi ſui arbitrij fuiſſet, non duxiſſet. Contrarium aliquos in voto ſentire, quòd hoc pleniſſimam requirat libertatem. Verùm idem & in voto dicendum, cùm ſola reverentia non ſit juſta cauſſa irritationis, ut patet ex *c. fin. inf. Qui Clerici vel voventes &c.* ubi votum emiſſum præcepto parentum non eſt nullum. Facit, quòd metus iſte non ſit cadens in conſtantem virum. Abbas in *c. Cum virum nu. 8. ſup. De Regularib.* Covarr. *De matrim. p. 2. c. 3. §. 6. nn. 7. & 8.* Nihil enim habet coactionis, obſequi parentum præcepto: niſi tamen ultra iſtum metum adſint minæ, aut alia violentiæ incuſſio, quæ libertatem auferendo juſtum metum cauſſaret, per text. in *can. Puella xx. q. 1. & can. Præſens xx. q. 3.* quibus in locis ultra metum reverentialem adeſt & coactio. Atque ita, poſito, eamdem requiri libertatem in voto & matrimonio, idem in utroque caſu jus ponendum erit. Vid. Sanchez *De matrim. lib. 4. Diſp. 6. qu. 2.* Hæc de metu.

38 Quæſtio eſt & de dolo, errore ſeu ignorantia, An hæc votum vitient, aut irritum ponant? R. Dolum & errorem ſive ignorantiam in eo ſolùm differre, quòd dolus dicat actionem ſive deceptionem injurioſam, per quam proximus in errorem inducitur: error autem abſtrahat ab injuria vel deceptione alterius, cùm poſſit ex naturalibus cauſſis, aut alijs contingentibus evenire. Non videtur autem quid facere ratio injuriæ, quò minùs ſit gravis reſpectu Dei, ad invalidandum votum illi factum, extortum licet dolo alterius; per quem quidem injuria facta eſt, non tamen per Deum, cui votum fit: à quo etiam acceptatum ſine injuria, quatenus plenâ voluntate factum, cùm ſpectet potiùs ad honorem Dei, & bonum ipſius voventis. Quò faciunt varia jura, ut *c. Dudum ſup. De converſ. conjug.* ubi dolo inducta ad vovendum nihilominus validè vovit. *Gl. &* Abbas *ibid.* Et *Gl. fin. in c. Cum dilectus ſup. De his quæ vi &c.* tradit, quòd in ſpiritualibus, etiamſi dolus det cauſſam contractui, non tamen ſubveniatur dolum paſſo. Quod & ipſum adſerit *Gl. 2. in can. Conſtituit xx. q. 3.* dans in eo diverſitatem inter metum & dolum, quòd ille faciat contractum irritari, non hic, ſaltem jure Canonico in ſpiritualibus. Verùm iſta nō ita ſimpliciter procedere dicenda, cùm ratione erroris ſive ignorantiæ cauſſatæ per dolum occultetur objectū: quo occultato, non poteſt voluntas in illud ferri, quia nihil volitum, niſi præcognitum. Ut hîc non tam dolus ſit conſiderandus, quàm ratio ignorantiæ ſive erroris, ejuſve conditio, circa ſubſtantiam ſit voti, circa cauſſam finalem, an impulſivam, levis an gravis.

Dicendum itaque, Si votum fuerit emiſſum per ignorantiam proprietatis ipſius voti, & conditionis ejus ſubſtantialis, impediri ejus valorem: ut ſi vovens neſciat voti obligationem, & per votum non induci aliquam obligationem; quia tum res ipſa & ſubſtantia ignoratur, ut ſit ſine effectu votum, tamquam non voluntarium, cum non poſſit voluntas ferri in incognitum. Niſi tamen ignorans voti naturam, confuſè velit illud facere, prout in ſe eſt, vel prout alij faciunt, quia per ejuſmodi intentionem depellitur ignorantia; aut, eâ non obſtante, vult quis vovere ex intentione generali, ut non ſuperſit, quo excuſetur ab ejus obligatione, argumento emptionis-venditionis, quæ facta per averſionem, de qua *D. De commodo & peric. rei vend.* Similiter & impeditur voti effectus, ſi vovens ignoraverit conditiones ſubſtantiales; nam iſta ignorantia cauſſat involuntarium. 39

Idem dicendum, ſi error verſetur circa circumſtantiam graviſſimam, juxta rei qualitatem, ut moraliter videatur pertinere ad ſubſtantiam. V. G. Si quis voveat iter Hieroſolymitanum, exiſtimans ſine navi eò ventri poſſe, aut Romanum, perſuaſum habens parum diſtare, aut ſimile quid: tollit enim & talis ignorantia voluntatem, cui nihil eſt magis contrarium, quàm error, *l. Si per errorem D. De juriſd.* quia ejuſmodi circumſtantia præſcita avertiſſet à vovendo. Secus dicendum, ſi circumſtantia levis aut impertinens; nam cùm nō ſufficiat ad cauſſandum involuntarium, non ponet etiam votum nullum. In judicandis autem his circumſtantijs, graves ſint an leves, arbitrio prudentis utendum. 40

Quoad errorem circa cauſſam, ille tum demùm ponet votum irritum, ſi fuerit propria & finalis, & quaſi ratio formalis movens ad vovendum. Ratio eſt, quòd ejuſmodi cauſſa pertineat ad formale & ſubſtantiale objectum voti, circa quod error facit tolli objectum formale, & conſequenter deficere intentionem. V. G. Si quis voveat dare alicui eleemoſynam, quia pauper ſit, non tenebitur, ſi eum divitem intelligat: paupertas enim eſt præcipua & formalis cauſſa votæ eleemoſynæ, ut ejus defectus excuſet à voti obligatione. 41

Si verò error fuerit circa cauſſam impulſivam, aut occaſionem, non poteſt dici deficere conſenſus, atque ita votum tenebit, cùm cauſſa iſta non pertineat ad ſubſtantiam voti, & ſine illa maneat integer conſenſus. Exemplum eſt in *c. Magnæ 14. ſup. De converſ. conjug.* ubi mulier vovere inducta per cauſſam falſam quidem, ſed tamen inductivam, prohibetur à propoſito caſtitatis recedere. Nam error circa talem cauſſam non eſt de re pertinente ad ſubſtantiam 42

voti, ſed de motivo quodam, vel occaſione extrinſeca & remota, ad quam non poſſunt ſpectare dicta de cauſſa, cùm ejuſmodi cauſſa ſit improptia & abuſiva. Tiraq. in *Tract. Cauſsâ ceſſante, limit.* 15. *nu.* 5. Niſi tamen tali cauſsâ inductus taliter adfectus fuerit, ut, ſi ſciviſſet non ſubeſſe illam cauſſam, non fuiſſet votum emiſſurus. Et hoc, ſi iſta conditio formaliter & virtute cadat ſub intentionem voventis; V. G. Si vovens dare Titio eleemoſynam, ut pauperi, habeat tacitam conditionem incluſam in virtute voluntatis vovendi, ſi præſcirem Titium eſſe furem, aut malæ vitæ, non darem eleemoſynam: nam iſta conditio facit votum reſtrictum ad certum caſum, ultra quem non extenditur, ſecundùm illud generale, quòd actus agentium non extendantur ultra illorum intentionem. Si verò vovens non adficiatur quidem erga tale genus hominum, etiam pauperum, abſolutè tamen voverit dare illi ut pauperi, nullâ aliâ conditione appoſitâ, tenetur ex voto, etiamſi præſciviſſet talem non fuiſſe daturum, aut promiſſurum. Nam quòd ſit talis, non facit, quo minùs teneatur ad eleemoſynam promiſſam, cùm ſit verè pauper, ſuper quo fundatur votum non continens aliam conditionem. Vide plura hac de re apud Sanchez *De matrim lib.* 10. *Diſp* 9. & Suarez *de Voto lib.* 1. *c.* 11. *nu.* 4.

43 Dicta non tantùm procedunt in ignorante invincibiliter, verùm & vincibiliter, non tamen tam voluntate directâ, quàm indirecta: quia licet in ordine ad peccatum evitandum teneatur quis adhibere diligentiam, ut ignorantiam priùs expellat, aliàs judicabitur ignorantia voluntaria, quamvis indirectè; non tamen & in ordine ad votum tenetur quis adeò diligenter examinare omnes conditiones, quas ſimplici modo exiſtimat ineſſe rei promiſſæ. Nullâ enim lege de tali ignorantia conſtat, ideoque ea non tam dicenda voluntaria, quàm permiſſa, non ſufficiens, ut votum cenſeatur voluntarium, etiam quoad conditionem ignoratam. Quod ſi directè velit ignorare, rectè dicetur obligari vi voti, cùm talis cenſeatur habere voluntatem qualicumque conditione ſe obligandi: niſi timor humanus, vel alius reſpectus excuſet negligentiam examinandi diligentiùs rem; faciet enim non teneri voluntatem ultra intentionem ſuam. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 12. *nu.* 4.

44 Quæ ita omninò procedent quoad votum ſimplex; nam quantum ad ſolemne, illud per errorem cauſſæ non vitiari verius. Cujus ratio eſt in electione ſtatus firmi & indiſſolubilis, abſolutè & citra appoſitionem ullius conditionis facta, ſecundùm congruentem modum ſtatui permanenti: quem convelli ex cauſſa non tangente ejns ſubſtantiam diſſentaneum foret rationi, & daret ſcandala, & cederet detrimento gravi Reipubl. Quod idem ex eadem ratione in matrimonio ſtatutum, ut non alius error ei obſit, quàm perſonæ & conditionis, ut dicetur infrà *libro ſeq. tit.* 5. Etſi aliud ſit in ſponſalibus, quæ vitiat error multiplex: ut & votum ſimplex, quod hac in parte comparatur ſponſalibus, votum verò ſolemne matrimonio, ratione perfectioris ſtatus. Sanchez *d. Diſp.* 10. *nu.* 20.

45 Effectus voti eſt, inducere obligationem in conſcientia. Eſtque hoc ex fide, & probatur varijs locis ſacræ Scripturæ, quæ vota Deo reddi volunt. Vbi etiam acceptatio Dei intervenit, qui omnia vota, licita & honeſta, ideoque ſibi placentia, acceptare cenſetur. Nec obſtat, quòd promiſſio homini abſenti facta non obliget ante acceptationem, uti dictum ſuprà *De donat. nu.* 9. Nam Deus non eſt abſens, ſed ubique præſens, & ſtatim agnoſcit vota, quoties talia ſunt, ut obligare poſſint, ut conſtat per Scripturam, in qua dicitur, *Vovete & reddite.* Vnde non poteſt votum dici pollicitatio pura, quæ eſt ſolius offerentis promiſſum, ſecundùm *l.* 3. *D. De pollicitat.* cùm fiat per modum pacti cum Deo: & ut ponatur pollicitatio eſſe, non minùs obligationem ex voto tenebitur ſervare vovens, quàm tenetur ex pollicitatione quis Reipublicæ. Vid. Suarez 4. *de Voto c.* 1. *&* 2.

46 Gravis autem ex ſuo genere eſt iſta obligatio, cùm naſcatur ex divino præcepto, quale graviſſimum eſt, quando eſt de actu vel materia gravi, ut ejus tranſgreſſio poſſit eſſe mortalis. Tranſgreſſio enim præcepti divini circa gravem materiam peccato mortali inficiet: ut, ſi materia fuerit parva, probabiliùs ſit, non niſi peccatum veniale inducere ipſius tranſgreſſionem, quia votum de re aliqua non obligat aliter, quàm lex à Deo vel Eccleſiâ lata circa illam rem. Lex autem circa exiguam materiam non obligat ſub mortali: generalis enim habet regula, ut peccatum judicetur ſecundùm materiam. In moralibus autem parvum quaſi pro nihilo reputatur: & deinde quo minor eſt materia præcepti, eo minor irreverentia committitur contra præcipientem. Vid. Suarez 5. *de Voto c.* 4. *&* 5, & Sanchez in *Decal. lib.* 4. *c.* 11. *nu.* 5.

47 Vbi quæri poſſet, An vovens in materia gravi, poſſit nolle obligari ſub mortali? R. Aliquorum eſſe ſententiam, votnm circa materiam gravem non poſſe limitari quoad peccatum per ipſum voventem. I. Quòd in poteſtate voluntatis ſit quidem vovere, non tamen ipſa obligatio, quæ ex lege divina ſequitur. II. Quòd non ſit in poteſtate jurantis promiſſionem gravem, jurare quidem velle, non tamen obligari graviter. Quæ ſententia ut poſſit videri probabilis, contraria tamen probabilior, ſcilicet quòd vovens rem gravem, veluti continentiam, ſi faciat cum hac limitatione, quòd non intendat

intendat ſe obligare niſi venialiter, non gravi-ùs ex voto obligetur. Ratio eſt, quòd licet obligatio ſit de eſſentia voti, non tamen obligatio ſub mortali, ut poſſit minui. Facit, quòd legiſlator in materia gravi poſſit tantùm obligare ſub veniali: quod idem poteſt vovens, qui ſibi legem poteſt ponere. Navar. *c.* 23. *nu.* 49. Sanchez *De matrim. Diſp.* 9. *Dubio* 1. *nu.* 6.

Ad primum argumentum Reſp. quòd non ſolùm vovere, aut non vovere, ſit in arbitrio voventis, ſed & vovere ſimpliciter & ſecundū quid: nam ut obligatio voti naſcitur ex voluntate voventis, ita & modus obligationis. Ad ſecundum, Iuramentum non eſſe directum ad obligandum, ſed ad confirmandam veritatem divino teſtimonio, ex quo naturaliter ſequitur obligatio, etiamſi nolit homo, cùm in juramento non detur magis vel minus. Votum verò directè tendit ad obligandum ſe Deo, recipiens majus & minus, ſecundùm intentionem ſe obligare volentis.

48 E contrà quæritur, An ex materia levi quis vovendo ſe poſſit obſtringere ſub reatu mortali? R. Id poſſe videri, ex dictis, quòd eadem videatur ratio in additione obligationis, quæ eſt in diminutione. Vt ergò diminuere poteſt obligationem voti in re gravi, quidni & eam augere in re levi? Videtur tamen ei obſtare, quod veriſimile non ſit, Deum totam obligationem acceptare, quia non eſt durus exactor, & omnis obligatio requirit materiam capacem, qualis non eſt iſta. Vt non obſtent dicta in priore quæſtione, quia omnis materia capax gravioris obligationis, eſt etiam capax minoris; non è contrà, materia capax tantùm levioris obligationis eſt etiam capax gravioris: ut videatur talis obligatio excedere poteſtatem voventis; quo modo & aliqui iſtam obligationem ſtultam vocant. Niſi tamen talis materia haberet aliquam utilitatem ſpiritualem, ſeu in ordine ad perfectionem, reſpectu talis perſonæ, quia ex illo capite poſſet votum videri non omninò irrationabile.

Itaque ex ſuo genere tranſgreſſio voti continet reatum mortalem, niſi, uti dictum eſt, levitas materiæ ab eo excuſet: qua in re prudenti arbitrio utendum, penſatis conditionibus perſonarum & circumſtantijs alijs, reſpectu talis materiæ.

49 Quid ſi iterentur leves tranſgreſſiones? R. Quando actus leves iterati ſunt omninò diſtincti per multiplicationem ipſorum actuum, non fieri gravem tranſgreſſionem, quæ mortali reatui obnoxium reddat; ſunt enim tantùm plures tranſgreſſiones leves, quarum cumulus vel multitudo numquam ponit unam tranſgreſſionem. Et hoc, quando ex multis nō componitur unus actus; argumento peccati venialis, quod repetitum non ponit reatum mortalem, quia repetita non tendunt ullo modo ad unum actum componendum. Suarez 5. *de Voto c.* 5. V. G. Si contra votū nō omittendi levem partem Miſſæ, aut officij divini, quis ſæpiùs in diverſis Miſſis aut officijs omittat levem partem, non conſtituunt illæ omiſſiones reatum mortalem. Idem in voto de iejunij die vitando etiam levem ſumptionem cibi, ſi in diverſis diebus contra hoc peccetur, ſumpto levi cibo, quia in diverſis diebus levis tranſgreſſio non colligatur una cum alia. Quòd facit, ſi quis in Feſtis operetur leviter, ut ad mortale non pertingat, non ideo mortale efficit, quia diverſis Feſtis repetitum, ut dictū ſuprà *De ferijs. nu.* 29.

Quid ſi plures actus licet diviſim facti tendant ad unum actum componendum, & ex multis unus conficitur? Suppoſitis prioribus, per poſteriorem conſummabitur actus; qui gravis in materia gravi ponet peccatum mortale. Nam cùm ſit actus unus & gravis, ſufficit ad conſtituendam mortalem culpam, ut dictum ſuprà, ad *d. tit. De ferijs*, de eo, qui ſæpiùs in die feſto facit actus ſerviles, quorum ſinguli non ſufficiunt ad culpam mortalem, ſimul tamen ſumpti ſufficiunt. Vt & qui die iejunij ſæpiùs parum ſumit, quod repetitum ponit tranſgreſſionem iejunij. Sic & in voto legendi Horas Canonicas omiſſio unius Pſalmi pro uno die non ponet culpam mortalem: ſi tamen uno die in diverſis horis contingat talis omiſſio, inſurget gravis tranſgreſſio.

Quid ſi dubitet quis, num voverit, an teneatur? R. Id aliquos affirmare, hoc argumento, 50 quòd in dubio facti, ut hîc, ſit tutior pars eligenda. Probatur *c. Ad audientiam* 12. *inſ. De homicid. & c. Iuvenis* 3. *inſ. De ſponſal.* Facit ratio, quòd dubius ſe exponat periculo tranſgrediendi votum, ſi cum dubio operetur. Alios è contra negare teneri ad obſervandum votum eum, qui dubitat, per *Gl. c. Ex parte inſ. De cenſib.* quæ vult in dubijs liberum eſſe ſequi quod placuerit Et facit pro eo textus iſte, qui in dubio minimum eligi poſſe permittit. Facit & quòd obligatio voti ſit oneroſa, unde reſtringenda. Dicendum, ſi poſt moralem inquiſitionem dubius quis maneat de voto emiſſo, nec poſſit ferre probabile judicium, an illud emiſerit, nec ne, non teneri ad ejus obſervationem, ex ratione, quòd in dubijs ſit melior conditio poſſidentis, *c. In pari de R. I. in* 6. Quæ regula non tantùm habet locum in materia juſtitiæ, ſed & in alijs; poſita enim generaliter & abſolutè. Facit, quòd obligatio voti ſit oneroſa & odioſa, ideoq; reſtringenda, nō amplianda. Item facit, quòd nemo cogatur ſolvere quid, niſi probetur debere, non minùs in foro conſcientiæ, quàm externo: dubius autem non probatur debere quatenus talis. Facit etiam, quòd in dubijs ſit benignior facienda interpretatio, juxta *d. c. Ex parte.* Nihil facit *d. c.* 12. quia loquitur de irregularitate, in qua expreſſum eſt,

in dubio caſu homicidij commiſſi, præſtare abſtinere. Nihil etiam facit *d. c. Iuvenis*, quia loquitur in dubio practico, ſcilicet quando poſito dubio dubitatur, an benè vel malè agat, quia tum agens contrarium peccat: in quo & obtinet regula, in dubijs tutiorem partem eſſe eligendam. Contrà ſtatuendum in dubio ſpeculativo, quando ſcilicet ſuper voto quidem dubitatur, quis, non tamen an benè vel malè agat, an ſecundùm dictamen certum practicè putet non eſſe peccatum: & de hoc dubio accipienda ſunt paulò antè dicta. Vid. Navar. *Conſ.* 26. *nu.* 2. *h. t.* Azor *p.* 1. *lib.* 2. *c.* 19. *qu.* 10. Sanchez *De matrim. lib.* 2. *Diſp.* 41. *qu.* 3. Suarez *de Voto lib.* 4. *c.* 5. *& de Cenſuris Diſp.* 40. *ſect.* 6.

51 Quid ſi votum quidem ſit certum, dubitetur tamen de ejus duratione, aut valore? R. Hoc pendere ex accidentibus & impedimentis, quæ ſubſunt. V. G. Quando quis ante pubertatem vovit, in dubio judicandum eſt, votum eſſe infirmum ſeu irritabile, ut impubes illud non ſervans ſit extra peccatum; quia non facilè inducenda ſunt onera, favores autem ampliandi, ſecundùm regulam, poſſidentis eſſe meliorem conditionem. Quòd ſi dubium fuerit ex cauſſa intentionis, an ſcilicet vovens intenderit obligationem, cum ſufficienti uſu rationis; Primò, quod ad intentionem attinet, ſi circa voti verba dubium ſit, an ſint prolata ad ſignificandam promiſſionem, an verò propoſitum, tunc, facto debito examine ſuæ intentionis, ſi vovens nequeat certior reddi, nec certum proferre judicium, ſpectanda eſt proprietas & vis verborum: ut, ſi in rigore & proprietate non ſignificent promiſſionem, dicendum ſit, non obligare. Idem & ſi verba ſint ambigua, quia in ambiguis benignior ſumitur interpretatio. Si verò ſignificent promiſſionem, & non conſtet poſitivè de intentione, obſervandum erit votum, cùm verba ſint ſufficientia ſigna animi, ubi contrarium non conſtat: nemo enim præſumitur dicere, quod non ſentit, *l. Labeo D. De ſupell. leg.* Et ſolent verba accipi contra proferentem, cui imputandum, quòd ea apertiùs non dixerit, *l. Veteribus D. De precario, l. Labeo* 21. *D. De contrah. empt.* Secundò, quoad uſum rationis, ſi agatur de naturali defectu, ad utendum ratione, ut in pueris, non eſt attendenda ſola ætas, quia etiam ante pubertatem poteſt adeſſe judicium ſufficiens ad obligationem voti, etiam ante ſeptennium: ut votum antè factum, ſi conſtet de doli capacitate, obliget. Si autem de ea re non conſtet, præſumitur non adfuiſſe capacitas, atque ita votum antè factum non tenere. Poſt ſeptennium, cùm ſponſalia teneant, ut videatur eſſe uſus rationis, dicendum videtur, etiam votum tenere, niſi conjecturæ faciant in contrarium, ſecundùm *c. Puberes inſ. De deſponſat. impub.* Atque ita in dubio dicetur votum non obligare. Sanchez *d. loco nu.* 39.

Si impedimentum fuerit accidentarium, uſum ad ratiocinandum auferens, ut ſomnus, ebrietas, aut ſimile quid, dubium ſuper impedimento facit etiam dubium votum; atque ita non obligabit, cùm de ejus valore dubitetur, & in dubio ſit potior poſſidentis conditio. Sunt enim ejuſmodi impedimenta, licet non perpetua, naturalia tamen, ſuppoſitis cauſſis, operantia defectum ſenſus. Quoad ſubitam paſſionem aut præcipitationem, votum ex tranſeunte occaſione non videtur in eadem eſſe cauſſa, quòd non abſorbeat uſum rationis iſta commotio, ita ut tollat libertatem ſufficientem ad peccandum, ſed ſolùm perfectam deliberationem, atque ideò non ſufficiens dubium impediens obligationem voti. Nam licet interdum paſſio tollat uſum rationis, rarò tamen contingit, ut non præſumi nequeat, ſed probari debeat. Abbas in *c. Dudum ſup. De converſ. conjug. nu.* 8. Felin. in *c. Sicut ex litteris nu.* 3. *ſup. De iureiur.* quo probato, dicendum erit, votum non obligare factum à carente uſu rationis. Vid. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 6.

52 Quid ſi dubitetur, an materia voti ſit licita? R. Poſſe videri, nec tunc obligare votum, propter periculum peccandi in caſu, quo eſſet illicitum. Tamen dicendum, obligare ad ſui obſervantiam, ex ratione, quòd taliter dubitans ſit certus, votum à ſe emiſſum, ut propter dubium ex parte materiæ non poſſit excuſari; quia dubium ex parte ejus non faciet poſſidenti libertatem ſuam, quandoquidem certus ſit voti emiſſi à ſe, quod ideo non tranſgreditur propriâ auctoritate, etiamſi poſt debitam inquiſitionem certus de qualitate voti nequeat reddi, ſed procurare diſpenſationem aut interpretationem Superioris. Interea vovens ita ſe gerat, ut nec exequatur, nec tranſgrediatur votum, ne in peccatum ſe conijciat. Vid. Suarez *d. loco nu.* 7. *&* 2. *de Iuram. c.* 33. *nu.* 8.

53 Eſt itaque effectus voti præſtandi id, quod eo continetur, ſi licitum ſit & poſſibile, ab eo votum, cui eſt intellectus; & quidem cum primis, aut ſaltem intra terminum præfixum, cujus lapſus non liberabit eum à voto: ad inſtar debitoris, qui intra certum diem ſolvere eſt obligatus, quo lapſo, nihilominus manet debito obnoxius, donec ſolvat. Conſtituitur autem homo quoad votum debitor Deo: & hoc ſive dilatio voti cum culpa fiat, aut ſine culpa, quia ſcilicet manet obligatio, cùm terminus non fuerit præfixus, niſi ut ultrà non differretur ſolutio, non etiam reſtringendi voti cauſsâ. Aliàs ceſſaret ejus obligatio, cùm lapſo termino, ſive ex culpa ſive abſque ea, fiat dilatio. V. G. qui Sabbato iejunare vovit, illo tranſacto non poſſet tali iejunium fieri. Navar. in *ſimili de oratione c.* 10. *nu.* 53. Et hoc præcipuè procedit

in votis

in votis perſonalibus. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 13.

Poteſt & voto locus eſſe in realibus: ut ſi aliquis voveat eleemoſynam uno die facere, ne tranſmittatur ſub obligatione ad aliam; aut ſi quis voveat expendere in Miſſam canendam in honorem certi Sancti tali die, lapſus diei faciet finitam obligationem, quæ non niſi pro illa die erit.

54 Quo caſu quæri poſſet, An teneatur quis prævenire, præviſo impedimento dictâ die, quâ votum implendum? R. Si opus votum ſit proprium onus certi diei, non teneri quem prævenire; quia præveniendo non facit quod promiſit. v. g. Quis promiſit iejunare Feriâ ſextâ, videt impedimentum, non ſatisfaciet iejunando Feriâ quintâ; onus enim iſtud relatum ad terminum ab eo eſt inſeparabile. Sic & qui tenetur Miſſam audire die Dominicâ, non ſatisfaciet audiendo die Sabbathi, ratione impedimenti, quod ſubeſt. Quòd ſi terminus, quo implendum votū, ſit additus cauſsâ ſuſpendendæ obligationis, uſque ad eum nulla poteſt eſſe obligatio ad præveniendum; cùm terminus faciat ad inchoandam obligationem, quæ ante illum nulla fuit, & tantùm operatur, ut homo illo termino ſit paratus implere, quod vovit. Si verò terminus tantùm ſit adjectus differendæ ſolutionis cauſsa, quia tunc votū eſt ſtrictum, ac ſic obligat abſolutè, ut intra terminum deſignatum fiat, præviſo impedimento in termino, præveniendum eſt à vovente, ut extra peccatum ponatur. v. g. Miſſam audire die feſto, qui prævidet ſe non poſſe poſt nonam, licet illi ultrà terminus duret, tenetur tamen prævenire, quia non excuſaretur, quamvis, non præviſo impedimento, illi non imputaretur. Denique ſi terminus ſit præfixus ad finiendam obligationem, non tamen opus promiſſum ſit peculiare unius diei, tenetur prævenire, præviſo impedimento. v. g. Vovit iejunare quater in menſe, videt poſt decimum aut viceſimum diem fore ſibi impedimentum, tenetur in prioribus diebus voto ſatisfacere. Ratio eſt, quia tunc tempus menſis eſt tempus abſolutæ obligationis, quæ debet abſolvi in parte ejus poſſibili, pro qua obligat. Vide plura apud Suarez *d. lib.* 4. *c.* 14. Hæc ita quoad vota pura & in certum diem. Conditionalia non obligant ante conditionis implementum, ante quod nihil ponitur: nō tamen ſine peccato impedier ejus eventum.

Dicta obtinent, quatenus eſt in vovente: nam ſi per eum non ſteterit, nulla erit in eo culpa, non implendo. Quo modo vovens intrare certam Religionem, ſi non admittatur, liber erit, quia quantum in ſe fuit fecit, *arg. l. Iure civili* 24 *D. De condit. & demonſt.*

55 Vbi quæritur, An, cauſsâ voti ceſſante, ejus obligatio ceſſet? R. Aliquos velle indiſtinctè, cauſsâ principali ceſſante, ceſſare votum. Navarr. in *Summa c.* 18. *nu.* 16. ſecundùm vulgatam Iuris regulam, in *c. Cum ceſſante* 60. *ſup. De appellat.* de qua plura Tiraq. in *Tract. Ceſſante cauſsâ &c.* ex ratione, quòd in cauſſa iſta fundetur voluntas voventis, tamquam in proportionata ratione, ut, eâ ceſſante, ceſſare debeat voti obligatio. Quæ opinio procedit in cauſſa finali, quæ ſola facit ceſſare votum, quod in tali cauſſa fundatum. Et in tali verum eſt, paria eſſe, ab initio nullam fuiſſe cauſſam, & aliquam quidem fuiſſe, ſed finitam eſſe, *l.* 1. *D. De condict. ſine cauſſa*, quòd ſit tamquam finis adæquatus, cujus ceſſatio facit actum ceſſare, tamquam ſubſtantiâ ejus deficiente, & motivo principali. Sic qui vovit alicui indiesdare eleemoſynam, quia pauper eſt, ſi divitem cognoſcat, non tenetur, quia principalis & finalis cauſſa ceſſat. Aliud eſt, ſi tantùm fuerit cauſſa impulſiva, cujus ceſſatio non faciet ceſſare voti obligationem, cùm permaneat principale motivum, & tota materia voti, & honeſtas & utilitas ejus in ordine ad divitem, qui primariò intentus. Exempla ſunt in *c. Ex parte* 14. *& c. Dudum ſup. De converſ. coniug. c. Magna* 7 *h. t.* Quòd, ſublatâ cauſsâ finali, impulſiva maneat, nihil facit ad voti obligationem, quia ejus propria materia deeſt.

Alia quæſtio, An vovens iejunare ſextis Ferijs, teneatur, incidente in illas Natali Domini? R. Non eſſe dubium, quando quis vovit ſpecialiter tunc iejunare, non etiam generaliter, cum intentione includendi illum diem, quin obligetur ex voto iejunare iſto die, & carere carnibus, *c. fin. inf. De obſervat. ieiun.* Nam licet Eccleſia permittat eſum carnium illo die, non tamen prohibet ab ijs abſtinere. Tantùm eſt dubium, quando votum generale factum eſt, ſine advertentia ad illum diem. Vbi adfirmant aliqui, propterea quòd illa circumſtantia ſit accidentaria, reſpectu voti, ut, non obſtante illâ, votum teneat. Nam ignorantia extrinſecatum circumſtantiarum non tollit voluntarium, & deinde votum fuit generale, non limitatum. Abbas in *d. c. fin.* Generaliter autem & abſolutè promiſſa, abſolutè etiam implenda. Alijs tamen è contrà videtur. Ioan. Andr. *d. c. fin.* Molina *tract.* 2. *Diſp.* 272. ex ratione, quòd in generali conceſſione non veniant ea, quæ quis in ſpecie non eſſet conceſſurus, *c. In generali De R. I. in* 6. Vt ſic vovens videatur intendere illas Ferias ſextas, in quibus Eccleſia à carnibus abſtinendum eſſe ſanxit. Nec obſtat, quòd abſtinentia à carnibus tunc ſit in præcepto; nam & ea, quæ ſunt præcepti, voveri poſſunt, ut dictum ſuprà. Præterea ita vovens abſtinentiam à carnibus illo die, dat formam iejunij, ratione diei, atque ita ſuppoſitâ neceſſitate abſtinendi à carnibus. Quòd ſi tamen quis voverit numquam veſci carnibus, abſolutè tenetur ex voto abſoluto. Si tantùm ſextis Ferijs, idem dicendum, niſi occaſio aliud velit, 56

v. g.

v. g. occaſione hæreticorum, ne facilè obſervantiam Eccleſiaſticam violet. Idem etiam dicendum de perpetuo voto iejunij aut ſextis ferijs pro vita ſua; nam ut abſolutè vovit, ita & abſolutè tenetur, ſine exceptione, cùm ejuſmodi circumſtantia ſuperveniens non mutet jejunium: ut faciat ſpecialem caſum.

57 Quæſtio etiam eſt, An votum obliget cum periculo vitæ, aut jactura bonorum, famæ? R. Votum generaliter emiſſum, non habitâ ratione ad tale periculum aut jacturam, occurrente tali caſu, non obligare, quòd tunc obſervatio voti moraliter ſit impoſſibilis, vel adeò difficilis, ut diſcrimen iſtud faciat ceſſare intentionem. Facit, quòd non licitum in lege faciat licitum neceſſitas, quæ legem non habet, *c. 2. De obſer. ieiun.* Facit & argumentum à juramento promiſſorio ſumptum, quod non obligat cum tanta neceſſitate, *c. Querelam ſup. iuretur.* Si tamen de alia intentione conſtet ex conjecturis, dicendum eſt, votum etiam obligare cum tali periculo, modò ſit rationabilis & prudens, quia non eſt licitum homini prodigere ſine cauſſa vitam ſuam, aut famam, nec tale votum Deo gratum. Poteſt autem honeſtum eſſe votum, & magnæ perfectionis, cùm non teneatur ſemper quilibet conſervare vitam tantâ diligentiâ, nec fugere omnia pericula mortis. Sic tenet votum ſerviendi Hoſpitali, ſine limitatione; tenebit enim etiam in caſu, quo ex contagione imminet periculum mortis. Suarez 4. *de Voto c.* 20.

58 Obligat itaque votum ipſum voventem, non alium; neque enim alteri per alterum poteſt adferri iniqua conditio.

59 Vnde ſolvitur quæſtio, An impuberes oblati Religioni per parentes teneantur ad votum? R. Hoc poſſe quidem videri, ex eo, quòd votum iejunij per populum obliget etiam infantes: & ex ratione, quòd voluntas unius moraliter interdum contineatur in voluntate alterius, ut voluntas filij in voluntate patris. Dicendum tamen, ſolere quidem parentes offerre liberos Religioni, non tamen eoſdem eidem obſtringi, cùm votum contineat promiſſionem perſonalem, quæ debet procedere ex proprio actu, & voluntate, quâ immediatè nititur; quæ cùm non ſit in impubere doli incapace, non eſt, quòd obſtringatur voto, donec in ætate adultâ conſentiat. Facit eò textus in *can. Præſens* xx. *q.* 3. ubi monaſterialibus diſciplinis nullus ſubijcitur invitus. Eſt autem invitus ille, cui deeſt conſenſus. Videtur obſtare, quòd infantes ſuſcipiant characterem fidei per offerentes eos ad baptiſmum, ut etiam videantur poſſe obſtringi voto per parentes, tutores: nam eſt diverſitas inter hæc, quòd profeſſio fidei ſit immediatè ex obligatione divinæ legis, quam Chriſtus potuit imponere ſolâ ſuâ voluntate; voti autem obligatio relicta arbitrio hominis, à cujus propria voluntate debet emanare, ut teneat. Vid. Suarez 3. *de Voto c.* 2. *nu.* 3. 5. *&* 8. *&* Baſil. Pontius *De matrim. lib.* 7. *c.* 5. *nu.* 10. *& ſeqq.*

Quod autem obligatio non teneat alios, 60
quàm voventem, præcipuè procedit in perſonalibus votis, quæ perſonalia perſonam non egrediuntur. Adeò ut, ſi vovens perſonale quid, ut operas ſuas in ſubſidium & ſervitium rei piæ, in perſona ſua impediatur, vel per ætatem, morbum, aut quid ſimile, non teneatur per alium ſervitium exhibere, quia actio illa ſimpliciter eſt perſonalis. Quod autem ſit promiſſa in ſubſidium, vel ratione cultus divini, non mutat naturam voti perſonalis. Excepti tamen caſus, de quibus Navar. *c.* 12. *nu.* 55. veluti ſi ſuâ culpa eſt factus impotens, ne ex ſua culpa lucrum reportet, cujus tamen contrarium ſentire ibidem videtur: aut vovet, quod per ſe præſtare non poteſt: aut denique ex veroſimili mente per ſe aut per alium vult præſtari.

Q. An hæres teneatur ad vota defuncti, ab 61
ipſo non impleta? R. Nentiquam teneri ad vota perſonalia, ſive ſit filius, ſive externus. Nam licet repræſentet perſonam defuncti, verè tamen ab eo eſt diſtincta perſona, quæ promiſſione alterius formaliter obligari non potuit. Ejuſmodi enim promiſſio ducit reſpectum ad propriam voluntatem, & conſenſum, ut non poſſit alium obligare, cùm obligatio non oriatur niſi ex proprio actu; non eſt autem actus teſtatoris actus hæredis: & votum ſit lex quædam privata, quam quiſque ſuâ voluntate ſibi imponit, ab alio autem impoſitum non cogitur acceptare; perſonale enim eſt, non conjunctum cum hæreditate, ſed cum perſona: Dico, non cogitur; nam ſi acceptet, ſuam faciet defuncti promiſſionem, ratione acceptationis. Suarez 4. *de Voto c.* 11. Sanchez *ad Decal.* 4. *c.* 15. *nu.* 25. Roder. Suarez *ad l. Quoniam in prioribus §.* 1. *nu.* 20. *C. De inoff. teſtam.* Et hoc quoad hæredem voluntarium. Nam hæredi neceſſario non poteſt defunctus hoc onus imponere, cùm illi ſit abſolutum jus ad hæreditatem, quod non poteſt teſtator minuere; ſponte tamen ſi acceptetur, tenebitur, *per text. in c. Licet 6. h. t.* Ex quo patet, filium ſuſcepiſſe idem votum, quod pater voverat, de ſuſcipiendo Crucis ſignaculo, & expugnanda terra Sancta, in verbis, *onus per patrem tibi iniunctum, & à te ſponte ſuſceptum:* ut non tam ex aliena, quàm propria voluntate votum iſtud obliget.

Vbi dubitatur, An in iſto *c.* 6. filius prive- 62
tur totâ ſucceſſione, in caſum defectus? R. Communiter quidem filium non adimplentem voluntatem, alia quidem commoda amittere, habere tamen ſalvam legitimam, *Auth. Hoc amplius C. De fideicom.* Hoc autem in caſu aliud exigere votum, propterea quòd ejus violatio ſit gravior, præcipuè in Rege. Aut melius,

in *d. c.*

in *d. c. 6.* agi de Regno, atque ita de individua hæreditate, quâ totâ privari meretur filius votum negligens, ne aliàs ejus violatio ſit impunita. Ita Covarr. *ad c. 6. nu.* 13 *&* 14. *ſup. De teſtam.* qui tamen in eo non ſatisfacit Molinæ *Tr.* 2. *Diſp.* 626. *nu.* 8. *verſ. Quod attinet.* Quòd ſi teſtator ſub ea conditione hæredem aliquem ſcripſerit, ut votum ſuum impleat, hæres adeundo hæreditatem, conditionem agnoviſſe videtur, & poteſt cogi adimplere votum, etiam per excommunicationem, *d. c. 6* quia nunc eſt tamquam proprium, non etiam alienum.

63 Quod ad vota realia attinet, dubium non eſt, quin teſtator poſſit hæredi imponere onus ejuſmodi vota exſolvendi, quia rerum ſuarum eſt moderator & arbiter: imò etiamſi hoc non expreſſerit teſtator, teneri tamen hæredem vota realia, quorum durat obligatio, ſive ex mora defuncti culpabili, ſive non, exſolvere. Nam cùm ſuccedat in locum defuncti, repræſentans ejus perſonam & jus, omnemque obligationem, reſpondere cogitur ejus creditoribus, inter quos reſpectu voti eſt Deus, cui illud votum. Quod & procedet in votis mixtis, pro parte, quà rem concernunt, non etiam quà perſonam, cum qua extinguuntur, non ſecus atque merè perſonalia, à rebus diſtincta. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 4. Sanchez *d. c.* 15. *nu.* 29.

64 Vbi quæritur, An ipſo jure ac vi hæreditatis receptæ? R. Dubitandi cauſſam eſſe in eo, quòd ex vi hæreditatis non alia tranſeant ad hæredem, quàm quæ debita ex juſtitia. Talis non eſt obligatio voti, quia ſi talis eſſet, tanſiret vel ut perſonalis; quo modo non tranſit, quia cum perſona extinguitur: vel ut realis, ſed nec id videtur, cùm rebus non adhęreat, nec moraliter illas adficiat, *per text. in l. 2. D. De pollicitat.* Verius autem dici, ipſo jure, ſive ex vi receptæ hæreditatis, tranſire ad hæredem vota realia & mixta, pro parte, quà realia. Quod aliqui probant per duos textus, *c. Si heredes ſup. De teſtam. & c. Licet 6. h. t.* quorum prius fundatur in juſſu teſtatoris, alterum in præcepto patris & acceptatione, ut ad hunc caſum non conducant. Rectiùs adducitur text. in *c. Ex parte* 9. *ſup. De converſ. coniug. & c.* 1. *ſup. De ſolut.* in quibus dicitur filius teneri, & poſſe cogi ad ſolvenda onera paterna: & habetur id ipſum expreſſiùs in *d. l. 2. in fine*, ubi ad decimam à teſtatore promiſſam, etſi in bonis non priùs deſinat eſſe, quàm ſeparata fuerit, hæredes tamen hæreditario nomine, id eſt ipſo jure, dicuntur eſſe obſtricti; ex ratione adjuncta, quòd voti obligatio ad hæredes tranſeat. Cujus rei ratio eſt quòd per votum reale homo fiat debitor Deo quoad illam rem, in quam votum cadit. Sunt autem bona defuncti obnoxia ſolutioni debitorum ejus, ad quæ tenetur hæres ex juſtitia, ex tacito contractu, quem init adeundo hæreditatem, qui non tam habet locum quoad vota realia, quàm alia debita. Vnde patet, quid reſpondendum ſit ad rationem dubitandi: & colligitur altera differentia inter vota perſonalia & realia, quòd ſcilicet illa conſtituant hominem debitorem actionis cohærentis perſonæ, non etiam rebus, ut cum perſona pereant, quia, eâ non exiſtente, ſolvi nequeunt; hæc verò rerum externarum, quæ poſſunt Deo ſolvi, etiamſi homo, qui iis obſtringebatur, in ſolvendo negligens fuerit in vita, quæ ideo manent obnoxiæ tali debito. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 5.

Quid ſi teſtator declaraverit ſe nolle tale 65
onus ſequi hæredem? R. Si votum fuerit reſtrictum ad perſonæ utriuſque vitam, non etiam ad bona, non ſequi hæredem, etiamſi reale fuerit, v. g. de ædificanda Eccleſia in vita ſua, ita ut, ſi non ædificet, non velit hæredem teneri; quia non poteſt tali voto eſſe vis aliqua, quâ tranſeat ad hæredem, quippe ad vitam ſuam reſtrictum. Quòd ſi ſimpliciter fuerit emiſſum, ſine ulla limitatione, nihil prodeſſe hæredi declarationem teſtatoris, ſiquidem illa tendat eò, ut liberet hæredem ab obligatione, quâ ipſe teſtator tenetur, & neceſſariò ſequitur hæredem. Nam ut ab illo debito ſe non liberat, quia citra ſolutionem ejus, quod debetur, nemo ſe liberat ab obligatione, invito creditore, ita nec ſuum hæredem, cùm non pendeat iſta obligatio ex voluntate defuncti. Sunt enim contractus ab initio quidem voluntatis, poſtea autem neceſſitatis. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 12. *&* 13.

Hinc aliud oritur dubium, An dicta de 66
mixtis votis, quatenus realia ſunt, ſimpliciter obtineant, ſive realia ſint conjuncta per ſe & intrinſecâ conjunctione perſonalibus, ſive per accidens? R. Non aliàs procedere, quàm ſi tantùm per accidens ſint conjuncta, ex intentione ſpeciali voventis, non etiam ſi per ſe. Ratio prioris eſt, quia tunc votum eſt quaſi duplex, & pars realis eſt per ſe diſtincta, & poteſt per ſe impleri, quia tantùm per accidens conjungitur. Vnde ût debetur ab ipſo vovente, etiam in caſu, quo non poteſt præſtare perſonale, ita etiam tenebitur ad ejus præſtationem hæres, defuncti jus repræſentans. v. g. Si quis promiſerit ire Romam, & offerre munus ad limina Apoſtolorum, quamvis impotentia eum excuſare poſſet ab itinere, non tamen ab offerendo munere, quod per accidens conjunctum itineri, per ſe tamen ponit votum ſeparatum. Poſterioris ratio eſt, quòd eo caſu reale ſit acceſſorium perſonali, illudque ſequatur, cenſeaturque cum illo unum votum; ut, ſicut perſonale non tranſit ad hæredes, ita nec reale poſſit tranſire, quod eſt adiunctum, & quod præſupponit perſonale, quodque fruſtrà foret, perſonali extincto, ad quod ope[illegible]atur. Exemplum dari poteſt in eo, qui vovit ſe & ſua tradere Religioni, qui ſi excuſetur ab obligatione tradendi ſe, per conſequens & excuſabitur ab

obligatione tradendi ſua. Similiter ſi contingat talem ante ingreſſum mori, hæres, ſicut non tenetur ingredi Religionem pro defuncto, quia eſt votum perſonale, ita nec bona tradere Religioni, quia erant tantùm promiſſa ut adnexa ſtatui religioſo voventis: quo tamquam principali non ſubſecuto, ceſſabit & votum, bonorum acceſſorium, quod cenſetur exſtinctum, principali exſtincto, ſine quo non ſtat acceſſorium. Vid. Suarez *d. c. 11. nu.* 14.

Obſtare dictis videtur *c. Licet 6. h. t.* ubi filius Regis tenetur ad votum mixtum Regis: verùm hoc non aliàs, uti modò dictum eſt, quàm quia ipſe ſponte ſuſceperat votum paternum, & principale & perſonale. Obſtat magis *c. Quod ſuper eod.* ubi qui voverunt ſuccurrere terræ Sanctæ, ſi impediantur, nihilominus tenentur expenſas, quas eundo facturi erant, mittere in ſubſidium terræ Sanctæ: & tamen iſtæ expenſæ erant acceſſorium iſtius itineris, & perſonali voto per ſe adjunctæ. ſive eas accipias de expenſis itineris, ſive de ijs quæ requiruntur in ſubſidium belli. Reſp communiter, textum iſtum non loqui de impotentia per ſe excuſante ab obligatione voti, quia iſta non indiget commutatione, ſed de ea, quæ reddebat difficilem, aut minùs utilem voti obſervationem, quia utile non foret terræ Sanctæ implementum voti, ut videtur colligi ex verbis, *votum non poſſunt utiliter adimplere.* Quæ expoſitio eſt textui conſona, cùm loquatur de commutatione voti, ut neceſſe ſit, non fuiſſe impedimentum omninò liberans, cujus ideo fit commutatio in aliud commodius, per quod aliquatenus tendat in finem voto intentum Quo modo *d. c. Quod ſuper* poteſt accipi & de peregrinatione, religionis tantùm cauſſâ votâ, in qua difficultas executionis non facit, quò minùs obligatio duret, atque ita commutatio fiat; in qua & expenſarum, licet per ſe conjunctarum, habeatur ratio, quòd & ex illis creſcat gravitas voti: vel de voto facto in ſubſidium terræ Sanctæ per pecuniam, vel per operas, quia pecuniarium ſubſidium certum per accidens tantùm conjunctum eſt voto peregrinationis, ut, principali voto ceſſante, ejus obligatio duret, atque ita ſubmittendum ſubſidium, cùm ſit votum ſeparatum. Quod & dicendum, ſi operarum ſubſidium non ſit præſtandum in propria perſona, ſed in aliena, quia eſt loco pecuniarij ſubſidij Quòd ſi in perſona propria fuerit præſtandum, cauſſa excuſans à peregrinatione, etiam excuſabit ab ipſo ſubſidio, quod eſt per ſe conjunctum ipſi peregrinationi, ut, ſecundùm dicta, non obliget. Vid. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 18.

Dicta itaque de obligatione voti accipien-
67 da, niſi quid ſupervéniat, quod ab hac obligatione liberet. Quod Primò contingit per deficientem materiam, aut eam factam impoſſibilem, indifferentem, majoris boni impeditivam: talis enim ut ab initio in votum non deducitur, ita & poſtea deducta votum irritat, *arg. §. Idem iuris verſ. Item contra Inſt. De inutil. ſtipulat.*

Secundò, per irritationem Superioris, cui 68
vovens eſt ſubjectus, ſaltem quoad materiam votam. Quæ poteſtas ex parte irritantis non ſemper eſt ſpiritualis, vel fundata in poteſtate juriſdictionis, ſed & extra eam eſt in lajcis, vi poteſtatis dominicæ aut patriæ. * Sic domi- 69
nus indirectè irritat vota ſervi, quatenus ſibi ſunt præjudicio, quoad uſum actionum, quas domino debet, & vovendo non poteſt auferre. Navar in *Summa c.* 12. *nu.* 64. Si non ſint domino nociva, non eſt poteſtas domino ea irritandi.

Poteſt & maritus, ſi non directè, ſaltem indirectè, ratione ſubjectionis, irritare vota uxoris. Navar. *d. loco nu.* 61. Et hoc quoad ea, quæ ſibi, ſuæq́ue familiæ vel gubernationi ſunt præjudicio, *Gl. in can. Manifeſtum* XXXIII. *qu.* 5. Sanchez *De matrim. lib. 9. Diſp.* 39. *nu.* 3. *&* 4. Quo modo vota pro tempore viduitatis ab uxore emiſſa non irritat, quia non ſunt ei præjudicio, *c. Placet ſup. De converſ. coniug.* Neque votum caſtitatis, quantum ad petitionem debiti; nam materia petendi debitum non eſt ſubjecta marito: nec votum dandi eleemoſynam, quatenus ipſi dare eſt licitum abſque licentia viri: aut votum Religionis, necdum conſummato matrimonio, quia habet libertatem recedendi; non etiam eo conſummato, niſi ex licentia viri, ut dictum ſuprà, *De converſ. coniug. nu.* 2.

Poteſt etiam uxor irritare vota mariti, in ejus præjudicium tendentia, idq́ue non ex cauſſa ſubjectionis, quia ipſa ſubjecta viro, ſed dominij, quod habet in corpus viri, in quo ſi fiat injuſtitia per votum viri, meritò illud irritat. Navar. *d. c.* 12. *nu.* 64. Suarez. *d. lib.* 6. *c.* 4. *nu.* 8. Quà ratione mariti votum non facit, quò minùs uxori petenti debitum reddat. Vterque ſi continentiam voverit, neutri eſt irritandi licentia, quòd uterque juri ſuo ceſſerit, qua de re aliqua dictà ſup. *d. tit. De converſ. coniug. nu.* 8. Quòd ſi conſenſerit maritus voto uxoris, volunt poſſe nihilominus illud validè revocare vel irritare, Navar. *d. c.* 12. *nu.* 61. quòd licentiam dando non amiſerit dominium vel poteſtatem. Peccabit tamen, ſi ſine cauſſa revocet, propter inconſtantiam, & aliquam irreverentiam erga Deum. Suarez *d. c.* 4. *nu.* 19. Vota ultramarina in ſubſidium terræ Sanctæ non poſſe uxorem irritare, habetur in *c. Ex multa 9. §. in tanta h. t.* ex ratione, ne in tanta neceſſitate Chriſtiani populi terræ Sanctæ impediatur ſubſidium. Vnde aliud dicendum de peregrinatione ex privata devotione.

Pater vota impuberum filiorum irritat, idq́ue vi patriæ poteſtatis, cui ita ſubjectus eſt filius

filius ante uſum rationis, ut regi debeat voluntate patris, & voluntas patris voluntas filij cenſeatur. Quod volunt procedere, etiamſi ante pubertatem ſit doli capax, quia jura abſolutè loquuntur: ut non ceſſet eorum definitio, etiamſi ratio ceſſet in particulari. Et hoc procedit etiam quoad votum, quod refertur ad tempus pubertatis, quia & hoc iſto tempore pater irritabit, ſi à neutro ſit confirmatum eo tempore, quia habetur factum ab impubere, atque ita à principio infirmum. Suarez *d. lib. 6. c. 6.* Irritat & pater vota puberum ſub poteſtate: nõ tamen omnia, ſed tantùm quæ ratione obedientiæ, aut aliàs, ſunt ſibi nociva, cujuſmodi ſunt vota realia de bonis paternis, extraordinaria jejunia, longa peregrinatio, *can. Mulier* xxxii. *qu.* 2. Suarez *ibid. c.* 5. Excipiunt aliqui peregrinationem in ſubſidium terræ Sanctæ, *arg. d. c. Ex multa §. in tanta h. t.* quod loquitur de milite, in quo ponit extraordinarium jus, non extenſibile. Ut ſit dubia iſta exceptio, licet admitti poſſet ex jure naturali, ſi ſine expenſis patris ſubſidium ferre voverit. Vota non nociva non irritat, ut caſtitatis, Religionis, & ſimilia, *can.* 1. *&* 2. xx. *qu.* 2. *c. Ad noſtras, ſup. De Regularib.* Emancipati vota non irritat, quia ceſſat poteſtas, etiam quæ emiſit filius in poteſtate exiſtens, quia poteſtas iſta fundata eſt in patria poteſtate, quâ ſublatâ ceſſat & irritandi effectus, ab ea dependens.

70 Quoad poteſtatem ſpiritualem, certum eſt Pontificem Rom. poſſe irritare vota omnium fidelium, cujuſcumque ſtatus, ſaltem indirectè, in materijs illis, unde præjudicium eſſe poſſet Eccleſiæ, vel quæ ob ſpecialem rationem pertinent ad jus Pontificis, *c. 2. ſup. De precar. & c. Sicut 27. ſup. De iureiur.* Suarez *d. lib. 6. c. 2.* Idem obtinet in Epiſcopis, & alijs Prælatis Religionum, quoad ſuos ſubditos, qui ſuorum Religioſorum vota omnia irritare poſſunt, in quacumque materia, idque ex vi profeſſionis, ſecundùm quam ſunt ſubditi Prælatis ſuis, quantum ad ſuas operationes. Suarez *ibid. c.* 7. Baſ. Pontius *De matrim. lib. 7. c. 5. nu.* 57. Videtur excipi tranſitus ad arctiorem Religionem, cujus non videtur poſſe irritare votũ, ne impedire videatur propoſitum divinitus inſpiratum, *c. Licet ſup. De Regularib.* Exercent & iſtam poteſtatem Prælatæ Monialium circa vota ſuarum Monialium; nam & illis eſt jus præcipiendi intra limites ſuæ gubernationis. Suarez *d. c. 7. nu.* 29. Et hoc ita quoad profeſſos, ex vi ſtatus religioſi.

71 Dubium autem eſt, An eadem poteſtas ſit circa vota Novitiorum? R. Non eſſe, directè ſaltem, quia in ijs deeſt ſubjectio ex obligatione obedientiæ, Navar. *c. 12. nu.* 65. in qua fundatur directa iſta irritatio. Probabile tamen eſſe, indirectè, ſeu ex parte materiæ, poſſe Prælatos ea irritare, ſi convenienti ordini Religionis officiant, quia eatenus Prælati habent poteſtatem in Novitiis, non provenientem ex voto, quod necdum emiſſum, ſed juriſdictione, cui pro tunc ſubſunt Novitij. Imò videntur talia vota impeditiva majoris boni, & ideo pro tunc non obligare, ſi ita jubeant Prælati: debent enim Novitij ſervare Regulam, & eſſe parati obedire, ut probent Regulam, & probentur. Suarez *d. c. 7. nu.* 11.

Alia dubitatio eſt, An irritatio locum habeat in votis, quæ præceſſerunt ſtatum ſubjectionis? 72
R. Non eſſe quæſtionem, quando non impediunt executionem muneris, quia nihil obſtat, quò minùs abſoluta maneant, & irritari non poſſint, ſed tantùm ſi officiant: & tunc dicendum, prævalere jus Superioris, & obligationem juſtitiæ, quæ ex munere ſuſcepto naſcitur, ſive in mutatione fuerit commiſſum peccatum, necne. Sic maritus vota uxoris ante matrimonium emiſſa, quatenus ſibi præjudicant, irritare poteſt, quia per mutationem ſtatus mutata fuit voti materia; cœpit enim per matrimonium mulier ſubeſſe viro, *can. Mulier* xxxii. *q.* 5. Suarez *d. lib. 6. c. 2. nu. 9. & lib. 4. c.* 16.

Tertiò, Per Commutationem, quâ in alia 73
melioris aut æqualis obligationis vota convertuntur, etiam propriâ auctoritate, quando ſcilicet bonum eſt melius, *c. 4. h. tit & c. 3. ſup. De iureiur.* Nam cùm obligatio voti ea ſit, ut quod voviſti reddas, id quod melius & gratius eſt Deo creditori, perſolvendo cumulate ſatisfeceris. Si melius non ſit, aut dubitetur, an ſit, opus eſt auctoritate Prælati, habentis Epiſcopalem juriſdictionem, *c. 1. h. t.* Poteſt autem omne votum commutari in votum Religionis, cùm ejus bonum ſit Deo gratiſſimum, *c. 4. h. t.*

Quartò, Per Diſpenſationem. Diſpenſare 74
eſt condonare voti obligationem nomine Dei. Competit Prælatis, habentibus auctoritatem Epiſcopalem: non tamen ſine cauſſa, ne temerè quæſita Deo obligatio remittatur. *Navar. c. 22. nu. 75. & ſeq.* Competere ſummo Pont. ſuper omnium Chriſtianorum votis diſpenſare, non eſt dubitandum, idque ex poteſtate immediatè ſibi à Deo conceſſa.

Eſt & Epiſcopis ordinaria poteſtas diſpenſandi ſuper votis ſubditorum, quæ non ſunt ſpecialiter reſervata, *c. 1. h. t.* ubi id Epiſcopo dicitur conceſſum, de quo ibidem ſermo, non de Pontifice. Nec obſtat, quòd *d. c. 1.* tantùm fiat mentio commutandi voti, quia addita in ejus fine, & ſecundùm hoc habet exinde diſpenſare. Et ita habet conſuetudo, quæ etiam ſine textu ſufficit ad dandam juriſdictionem. Pro qua facit ratio, quòd ſcilicet neceſſaria fuerit iſta poteſtas ad regimen Epiſcopale, ut ubi opus eſt diſpenſatione, ea præſtetur ab Epiſcopis. Vid. Suarez *d. lib. 6. c. 10. nu.* 3. Specialiter reſervata Pontifici ſunt quinque, Religionis approbatæ, caſtitatis perpetuæ, pe-

regrinationis ad limina Apoſtolorum; ad S. Iacobum Compoſtellam, & Vltramarinum. *Extravag. Etſi Dominici De pœnit.* Suarez *d. lib. 6. c. 21. nu. 2. & 3.*

75 Quæritur autem, Quo jure competat Epiſcopis hæc poteſtas diſpenſandi & commutandi? R. Eam eſſe communicatam D. Petro, pro ſe, ſuis ſucceſſoribus, per illum verò Epiſcopis; quorum dignitas licet à jure divino trahat originem, & ſit illis communicanda juriſdictio, ſecundùm ſtatus exigentiam, ut dictum ſuprà, *De conſtit. nu.* 23. nihilominus per Chriſti Vicarium eſt illis immediatè collata, ut poſſit per eumdem limitari, licet non auferri. Suarez *d. c. 10. nu. 7.*

Parochis non eſt diſpenſandi poteſtas: uti nec Prælatis Epiſcopo inferioribus, niſi fortè ex privilegio, conſuetudine, vel ſpeciali indulgentia Pontificis; vel niſi habeant Epiſcopalem juriſdictionem, ut ſunt Regulares Prælati exempti, qui proinde cum ſuis Religioſis poſſunt diſpenſare.

76 Q. An ſummus Pontifex diſpenſare poſſit ſuper uno ex eſſentialibus voti ſolemnis? R. Videri non poſſe, per *c. 6. inf. tit. ſeq.* ubi caſtitas ita dicitur adnexa Regulæ monaſticæ, ut contra eam nec ſummus Pont. poſſit indulgere licentiam. Secundò, quòd conſecratio rei duret, nec poſſit tolli per Pont. & ſemel dedicatum Deo non ſit profanis uſibus mancipandum. Contrarium tamen verius & receptius, teſte Navar. *Conſ. 38. n. 9. h. t.* Covarr. *ad c. 2. nu. 17. & 18. De teſtam.* Probatur primò, quia Pont. diſpenſare poteſt circa votum ſimplex perpetuæ caſtitatis, ut patet ex *d. Extravag. Etſi Dominici De pœnit.* ubi ejus diſpenſatio reſervatur Pontifici. Ratio eſt, quia in omni voto cenſetur excepta auctoritas Pont. ut de ſolemni idem ſit dicendum, cùm ſolemnitas dependeat tantùm ex Eccleſiæ conſtitutione, *c. Votum eod. in 6.* quæ non ligat Pont. quò minùs ab ea recedat, ita cauſsâ poſtulante. Facit, quòd Eccleſia approbet Religiones, quæ aliàs non approbaret effectum obligationis quoad profeſſionem ultra votum ſimplex. Vt, cùm obligationem induxerit Eccleſia, poſſit & eamdem tollere. Ejus enim eſt ſolvere, cujus fuit ligare, & unumquodque naturaliter tollitur eo modo, quo ligatum. Nihil obſtat *d. c. 6.* quia non accipiendum, quaſi ſimpliciter denegaret Pontifici auctoritatem diſpenſandi, ſed quòd non facilè eò deveniendum. Et hoc ex eo intelligitur, quòd Pont. ibi redarguat Abbatem, qui ſibi adrogabat licentiam diſpenſandi cum Monacho, ad retinendum proprium. Vnde utitur Pont. aliquâ exaggeratione hyperbolicâ, ducto argumento a majori ad minus, quaſi dicens, Mihi non licet, quo modo tibi licebit? Aut dici poteſt ibi agi de diſpenſando cum Monacho, ut tali, quia repugnat eſſentiæ ſtatus religioſi, non obſtringi voto continentiæ. Non repugnat autem eum à monachatu eximi, ut, deſtructo ſubjecto, vota ei adnexa corruant. Felin. *in c. Si quando n. 5. De reſcript.* Non obſtat, quòd conſecratio ſive benedictio auferri nequeat; nam voti ſolemnitas non conſiſtit in benedictione aliqua, nec illa facit Religioſum, ſed in Eccleſiaſtico ſtatuto, quod mutari poteſt ab eo, qui induxit. Et ut non poſſit Deo dicatum ad profanos uſus transferri, hoc tamen intelligendum, niſi ſit cauſſa id exigens. Multò magis idem dicendum de diſpenſatione ſuper voto ſacerdotij, cui ex Eccleſiæ conſtitutione eſt adnexum votum caſtitatis. Vid. Navar. *d. Conſ.* 38. Sanchez *De matrim. lib. 8. Diſp. 8. nu. 6. & 7.* Baſ. Pontius *lib. 7. c. 10.*

Q. poſtremò, An ad valorem diſpenſationis 77
iſtius requiratur juſta cauſſa? R. Poſſe videri, ad diſpenſationem Pont. non eſſe opus cauſsâ, quòd in omni voto cenſeatur excepta ejus auctoritas: verius tamen, ſine legitima cauſſa, eaque publica, diſpenſationem eſſe nullam. Ratio eſt, quòd diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris non poſſit eſſe valida ſine cauſſa, cùm voluntas inferioris per ſe non ſit efficax ad mutandum jus ſuperioris ſolo ſuo arbitrio; cùm habeat ſibi tantùm conceſſam poteſtatem, diſpenſandi tamquam bonus paterfam. qualis non eſſet, ſine cauſſa legitima diſpenſando ſuper votis, ſed diſſiparet potiùs. Dixi, eaque publica; quia rationi diſſonum eſt, ſpectari privati alicujus bonum, neglecto detrimento ſtatus religioſi. Idem multò fortiùs dicendum in inferioribus Prælatis. Cauſſa itaque dat per diſpenſationem à voto libertatem: in quo cum irritatione convenit, quamvis in alijs hæc duo inter ſe diſcrepent, ut videre eſt apud Suarez *d. lib. 6. c. 1. n. 13.*

Denique cauſſa legitima in omni diſpenſatione requiſita magis eſt facti quàm juris, deſumique poteſt ex modo vovendi, qui fuit indiſcretus, aut ex parte materiæ relatæ ad perſonam, cui moraliter poſſet eſſe cauſſa ruinæ, aut ex neceſſitate ſive utilitate magna publica, aut alia ex cauſſa prudenti arbitrio definienda.

TITVLVS XXXV.

SVMMARIVM.

De Statu Monachorum.

1. *Status quid hic ſignificet.*
2. *Monachi, Regulares & Canonici qui dicantur.*
3. *Mulieribus ſe Religioni dantibus an rectè crines abſcindantur?*
4. *Monachi nihil proprium poſſidere poſſunt.*
5. *Donare an poſſint?*
6. *Monachi proprietarij pœna.*
7. *Parochijs non præficiendi.*
8. *Moniales tenentur ad clauſuram.*

9. *Pro-*

9. *Profeſſus laxiorem Regulam an teneatur ſequi reformatam arctiorem?*

10. *Moniales ad clauſuram an cogi poſſint, Regulâ ad hoc non obligante?*

11. *Concilia Provincialia ſingulis trienniis celebranda.*

1 Status hîc pro vitæ conditione capitur, per quam alteri quis devincitur: *v.g.* profeſſus per votum triplex, caſtitatis ſcilicet, paupertatis & obedientiæ, adſtringitur
2 viæ religioſæ. * Quam alij ſolitariam & contemplativam, à cœtu hominum remoti; degunt, plangentium potiùs, quàm docentium officium habentes, *can. Monachus* XVI. *q.* 1. dicti *Monachi* quòd ſoli agant: alij inter homines verſantur, dicti *Regulares*, qui ijdem & Canonici rectè dicuntur. Vulgò tamen hæc nomina ſeparantur, ut Canonici dicantur, qui beneficia obtinentes in Cathedrali, aut Collegiata Eccleſia, nullo voto ſe obſtringunt; Regulares verò, qui tria vota emittunt, & in communi ſimul habitant. Hi propriè non vocantur Monachi, licet eorum nomine in favoribus omnes Religioſi veniant. Abbas in *c. Ex parte ſup. De poſtul. Prælat.* Horum eſt ſervare Regulam, cui ſe obſtrinxerunt, tum in cibo, tum in veſtitu; coronam gerere. Vbi & receptum, mulieribus ingredientibus abſcindi crines.

3 De quo tamen dubitari poſſet, An licitè fiat? R. Cauſſam dubitandi ſumi ex *can.* 3. *Diſt.* 30. cujus verba ſunt: *Quæcumque mulier, religioni judicans convenire, comam ſibi amputaverit, quam Deus ad velamen eius, & ad memoriam ſubiectionis illi dedit, tamquam reſolvens ius ſubiectionis, anathema ſit.* Verùm olim quidem judicatum ignominioſum, habere abſciſſos crines: religionis tamen cauſſa habitum id ſanctum, etiam apud gentiles, qui ſuas Veſtales tondere conſueverunt; idque in ipſo ingreſſu, ut opinatur I. Lipſ. *De Veſta & Veſtalib. c.* 12. aliàs comam alebant. Nihil obſtat *d. c.* 2. nam in eo non agitur de Religioni ſe dantibus mulieribus, ſed quæ viros derelinquentes, quadam pietatis ſimulatione tondebant caput, quod ibi reprehenditur. Et patet hoc ex *d. can.* 3. *Diſt.* 30. *& can. Mulier*
4. XXXIII. *q.* 5. ubi non improbatur tonderi Moniales. Prohibitum tamen in Concilio provinciali Mechlinienſi, habito anno 1607. tonderi virgines Deo dicandas ante profeſſionem, ut major ſit profeſſionis libertas, *tit. De Regularib.* 24. *c.* 7.

4 Iubentur præterea inhærere inſtitutis priſtinis, quæ deſerentes ſolent evadere infenſiſſimi Dei hoſtes: proprium nihil poſſidere, ſed omni proprietati rerum renuntiare. quæ cedit & quæritur Monaſterio bonorum capaci, quatenus non cohæret perſonæ; cujus ordinis ſunt beneficia, quæ habet ingreſſus, quæque per ingreſſum, id eſt profeſſionem, vacant, *c.* 4. *De Regularib. in* 6. Ejus ordinis eſt & feudum, & alia ſimilia jura, quæ etiam poſt profeſſionem demùm ad proximiores deferuntur; niſi antè ijs ſponte renuntiaverit, aut conſtet abſolutè eum vitam mutaſſe, *d. c.* 4. Qua in re Concilium Trid. quid immutavit, prohibens etiam expreſſam renuntiationem jurium & obligationum, etiam juramento firmatam, cum irritatione, uti dictum ſuprà *De Regularib. nu.* 26. intra bimeſtre ante profeſſionem.

Zoeſius ad Decretal.

Hinc, cùm proprietate careant, donare nequeunt: eleemoſynam tamen extremè egenti 5
rectè largiuntur, imò tenentur, etiam non habentes adminiſtrationem, ut rectè tradit Navar. *ad can. Quieſcamus nu.* 36. *Diſt.* 42. quòd lex naturæ ad id obliget.

Proprietati rerum non renuntians Mona- 6
ſterio eſt expellendus. Mortuus ſi inveniatur quid proprij habuiſſe, clam Superiore, caret ſepulturâ Eccleſiaſticâ, *c.* 2. *&* 5. *h. t.*

Prohibentur etiam ingreſſi officia ſæcularia 7
ambire: quo modo non præficiuntur Parochijs, *c.* 5. *ınſ. De capel. Monach.* niſi cauſſa ſubſit, & tunc adjungendus ſocius, ſecundùm illud, *Væ ſoli, quia cùm ceciderit, non eſt, qui ſublevet eum, c.* 2. *&* 5. *h. t.*

Moniales ad clauſuram tenentur. Legitima 8
tamen cauſſa ex Superioris conſenſu faciet licitum egreſſum, *c.* 1. *eod. in* 6. Trid. *Seſſ.* 25. *De Regularib. c.* 1. Vid. Gutierrez *lib.* 1. *Canon. Quæſt. c.* 14. *nu.* 8. *&* 9.

Q. An profeſſus laxatam Regulam, negli- 9
gentiâ Superiorum, ad eamdem poſtea reſtitutam ſuo rigori teneatur? R. Poſſe videri, non teneri, ex eo, quòd nemo obligetur ultra intentionem; hîc autem intentio fuit non obſtringere ſe niſi Regulæ, tunc itâ ſe habenti. Communem tamen & receptiorem eſſe ſententiam, profeſſum talem teneri ſe accommodare Regulæ reformatæ, licet arctiori, cùm ad obſervationem Regulæ ejus loci ſe obſtrinxerit & vivendi normam ſciverit, vel ſcire debuerit, ut utatur ſubinde; & ideo profitendo ſe obligare videtur, ſaltem tacitè, ad reformationem, majoremque auſteritatem, ſi ex cauſſa contingat eam induci. Quò facit textus in *d. c.* 1. *& d. c.* 5. Innoc. in *c. Super eo ſup. De Regularib.* Felin. & alij in *c. Super eo ſup. De appellat.* Peck. *ad c. Quod omnes nu.* 6. *De R. I. in* 6.

Quid ſi Regula ad clauſuram non obliget, 10
an Moniales per Epiſcopum poſſint adſtringi ad clauſuram? R. Id videri colligi ex *d. c.* 1. *in princ. eod. in* 6. quod ſimpliciter ad clauſuram in poſterum omnes adſtringit. Trid. verò *d. Seſſ.* 25. *De Regul. c.* 5. tantùm velle, ut clauſura, ubi violata fuerit, diligenter reſtituatur, ubi inviolata, conſervetur: ut poſſit videri, ubi Regula non habet clauſuram, non poſſe ad eam cogi Moniales. Verùm Conſtitutio Pij Quinti, *incip. Circa paſtorales*, & Gregorij XIII.

incip. Deo ſacris, omninò mandant clauſuram, etiamſi Regula eam non præcipiat: quæ duæ Conſtitutiones ligant, ubi uſu ſunt receptæ, & optimum foret eas recipi, ut evitentur pericula. Vide Franc. Zypæum, in *Analyſi Iuris Pont. novi De Regular. b. nu. 41.*

Vt autem monaſtica diſciplina meliùs conſervetur, inſtituenda tertio quoque anno Concilia Provincilia, quibus collapſa reformentur, peccata corrigantur, *c. 7. & 8. h. t.* ubi edocetur, quo modo, ubi, quanto tempore Concilia ſint celebranda.

11 Sæculares ad præbendas in Monaſterijs non ſunt admittendi, ne per eos contingat deſtrui Regulam, *c. ult. in fine h. t.*

TITVLVS XXXVI.

De Religioſis Domibus.

SVMMARIVM.

1. *Religioſæ Domus quæ dicantur.*
2. *Earum viſitatio & reformatio ſpectat ad Epiſcopum.*
3. *Religio nova niſi auctoritate Pont, induci non poteſt.*

1 RELigioſæ Domus nomine veniunt quælibet loca pia & Monaſteria, *c. fin. h. t.* quæ ſingula jubentur habere ſuum Superiorem. Vnus pluribus præſidere, aut in pluribus Monachum agere prohibetur. Propriè Religioſæ Domus dicuntur

2 Xenodochia, Noſocomia, & ſimilia: * quæ ordinanda, viſitanda, reformanda ex regularibus, non etiam ex ſæcularibus, niſi in illorum defectu, *c. 5. h. t.* idq́ue per Epiſcopum loci (niſi ſint exempti:) quibus ab eodem & adminiſtrator præficiendus, qui fructus in uſus deſtinatos convertat; aut, ſi convertere nequeat, in alios vicinos convertet, redderq́ue rationem ſuæ adminiſtrationis Ordinario. Trid. *d. loco c.* 8. Ad quarum rationum redditionem Ordinario faciendam non videntur teneri Monaſteriorum Prælati, cùm de ijs non loquatur dictum Concilium.

3 Religionem novam nemo niſi auctoritate Pontificis inducit, ne ex Religionum diverſitate oriatur confuſio, *c. fin. h. t. Clem. 2. eod.* Adeò ut, ſi contingat aliquos Religionem non approbatam profiteri, eidem non obligentur, *c. 1, eod. in 6.*

TITVLVS XXXVII.

De Capellis Monachorum.

SVMMARIVM.

1. *Capella quid, & unde dicta.*
2. *Capellis qui præficiendi.*

CApellas Monachorum aliqui dictas putant, quòd populum capiant, quaſi capientes λαὸν, id eſt populum, compoſito ex Græco & Latino nomine. 1
Verius derivatur iſta dictio à *Cappa*, quæ tegumen ſignificat, quod veluti tentorium factum ſecum vehere ſoliti Francorum Reges, quando erant in expeditione.

Harum nomine venit etiam Parochia & 2
Prioratus, *c. 1. & 3. h. t.* quibus, ſi ſubſint Monaſterijs, præficiendi potiùs ſæculares, quàm Monachi, cùm difficile ſit ſæcularibus deſerviendo, in monaſtica Regula perſiſtere, *can. Nemo xvi. q. 1.* Monachi, ſi ijs fuerint præfecti, revocandi ſunt, aut ſocius ijs adjungendus, ſi aliud non habeat privilegium Apoſtolicum faciens mentionem Concilij Lateranenſis.

TITVLVS XXXVIII.

De Iure Patronatus.

SVMMARIVM.

1. *Ius patronatus aliud civile, aliud Eccleſiaſticũ.*
2. *Ius patronatus quid?*
3. *Iuris illius capaces Clerici & laici: unde aliud Eccleſiaſticum, aliud Laicum.*
4. *Adquiritur I. fundatione, conſtructione, dotatione.*
5. *An iſta concurrere debeant?*
6. *Reparatione an & quatenus adquiratur.*
7. *II. Per conceſſionem S. Pontificis.*
8. *An & præſcriptione?*
9. *An contra laicum patronum? & per laicum quanto tempore præſcribatur.*
10. *Tranſit ius patronatus per ſucceſſionem.*
11. *Patronis diverſis in ſtirpes an in capita ſuccedatur.*
12. *In fideicommiſſarium univerſalem an tranſeat?*
13. *In hæreditatis diviſione an uni adiudicari poſſit?*
14. *II. Tranſit ius hoc per conceſſionem alterius.*
15. *Ad tranſlationem in privatum an opus conſenſu Epiſcopi?*
16. *Conſenſum poſtea intervenire ſufficit.*
17. *Tranſlatio iuris huius etiam in laicum fieri poteſt, ex conſenſu Epiſcopi.*
18. *Patre donatore decedente ante conſenſum, donatio eſt nulla.*
19. *Conſenſus tacitus an ſufficiat.*
20. *III. Tranſit & hoc ius per venditionem univerſitatis.*
21. *An venditâ univerſitate cum iure patronatus?*
22. *An venditâ univerſitate & iure patronatus?*
23. *Venditâ univerſitate an tranſeat ad emptorem?*
24. *Tranſit item cum re permutata, cui adhæret.*
25. *Permutari per ſe qualiter poſſit.*
26. *Patroni bonis publicatis an tranſeat ad fiſcum?*
27. *Effectus huius iuris conſiſtit I. in honore proceſſionis: an &*

ſionis: an & ne ſine venia in ius vocetur?

28. *II. In ſubventione patrono inopi debita.*
29. *III. In defenſione Eccleſiæ, quæ patrono incumbit.*
30. *IV. In præſentatione.*
31. *An præſentandus ſit dignior?*
32. *An, digniore omiſſo, rectè præſentetur dignus?*
33. *Patronus non præſentat ſeipſum.*
34. *An ab eo rectè præſentetur, cui ceſſit ius præſentandi?*
35. *Præſentationi ab alijs de ſe factæ in dubio conſentire poteſt.*
36. *Præſentandi ius competit marito, ratione dotis.*
37. *An & concurrente uxore in præſentando?*
38. *Creditor iure pignoris non præſentat.*
39. *An neque conductor?*
40. *Tutor an præſentare poßit?*
41. *An ſequeſter?*
42. *Bonæ fidei poſſeſſor rectè præſentat.*
43. *An & lite ei motâ tempore præſentationis?*
44. *Præſentationis effectus eſt inſtitutio.*
45. *Præſentatio intra quod tempus facienda.*
46. *Patrono laico concurrenti cum Clerico competunt ſex menſes.*
47. *An laico eo caſu liceat variare?*
48. *An laico pluries variare liceat?*
49. *Et an ſi, uno præſentato, iuraverit, ſe alium non præſentaturum?*
50. *Inſtitutio præſentati à laico intra tempus facta eſt valida.*
51. *Ius hoc à laico tranſlatum in Eccleſiam fit Eccleſiaſticum.*
52. *Vt & contrà, ab Eccleſia tranſlatum in laicum.*
53. *Præſentatio non rectè fit Epiſcopo extra dioeceſim.*
54. *Pluribus ius præſentandi habentibus, ſi unus alteri ſuccedat, an ei ſit duplex votum?*
55. *An omnes ſimul comparere & præſentare debeant?*
56. *Tempore præſentandi lapſo, fit devolutio illius iuris ad Ordinarium.*
57. *Tempus illud an currat ignoranti?*
58. *An currat excommunicato?*
59. *Præſentatum ab excommunicato an Epiſc. rectè inſtituat?*
60. *Præſentationem excommunicati an ſuperior acceptare teneatur?*
61. *Iuri præſentandi derogat S. Pont.*
62. *Idq́; cum clauſula derogatoria quoad ius patronatus laici.*
63. *Nec generalis clauſula ſufficit.*
64. *Sufficit hac in patronatu Eccleſiaſtico.*
65. *Quod ſi ſimul pertineat ad laicum & Clericum?*
66. *Derogatio expreſſa quando & cur neceſſaria.*
67. *Legatus à Latere poteſt præiudicare patrono Clerico, non etiam Epiſcopus.*
68. *Ius patronatus quibus modis extinguatur.*
69. *Abrenuntiatâ hæreſi an maneat ſalvum hoc ius?*
70. *Excommunicatio an privet hoc iure?*

1 IVs patronatus aliud eſt circa libertos, ratione manumiſſionis competens, de quo *lib. 39. D. & 6. Cod.* diciturq́ue civile: aliud circa Eccleſiam aut Eccleſiaſticum beneficium, ſpectans ad beneficiorum collationem non liberam, cùm fiat ad præſentationem alterius, de quo hoc Tit. agitur, & dicitur Eccleſiaſticum, quia adnexum ſpirituali, *c. De iure 16. h. t.* quale habetur ſpirituale, *l. Quæ religioſis D. De rei vindic.* ex regula, quòd acceſſorium ſequatur principale.

2 Eſt autem poteſtas præſentandi ad beneficium vacans. Dicitur, præſentandi; vel propriè & formaliter, quando præſentatur inſtituendus, vel virtualiter, ſecundùm *c. Nobis 25. h. t.* ubi ex adſenſu patroni facta electio tenet. Non rectè objeceris, quòd & alia contineat definitum, non comprehenſa ſub definitione, uti jus honorificum, quo patrono convenientia præſtanda obſequia; locus honorificus in Eccleſia, *d. c. 25. in fine*; jus utile, quo patrono preſſo inopiâ ſubveniendum ab Eccleſia, *d. c. 25. & can. Quicumque XVI. q. 7.* oneroſum, quia patroni eſt, Eccleſiam, ne ejus bona dilapidentur, defendere modo præſcripto *can. Filijs XVI. q. 7.* unde & vocatur jus Advocationis, *c. 6. h. t.* & ipſe patronus Eccleſiæ Advocatus: non rectè, inquam, hæc objeceris, quòd jus præſentandi ſit primarium, cætera autem minùs principalia, & ex illo reſultantia; ut ſufficiat id, quod eſt principale, definitione contineri. Dicitur vacans; quia aliàs eſſet irrita præſentatio, *c. Illud. h. t.* uti & eſt irrita inſtitutio, ſecundùm dicta ſuprà, *hoc eod. lib. Tit. 8.*

3 Capaces hujus juris ſunt non tantùm Clerici, ſed & laici. Nam fundatoribus id jus Eccleſia permiſit, ut allicerentur fideles ad opera pietatis, ex gratia quadam, unde & interdum jus iſtud vocatur Gratia; quæ ratio etiam in laicis obtinet. Hinc aliud faciunt Clericorum, quod & Eccleſiaſticum dicitur, competens alicui ratione dignitatis aut Eccleſiæ, cui præeſt, ex cujus bonis fundata, dotata aliqua Eccleſia, aut beneficium erectum: aliud laicorum, quod laicum ſive laicale vocant, competens ratione fundationis Eccleſiæ ex bonis patrimonialibus. Non rectè ideo laicum dixeris, quòd à laico poſſideatur, Eccleſiaſticum verò, quia poſſeſſor ejus ſit Clericus; nam & hic poteſt poſſidere laicum jus, occaſione bonorum patrimonialium, ut rectè tradit Covarr. *Pract. Quæſt. c. 36. nu. 2. in fine.* Poſſet & aliud dici Perſonale, quod perſonæ competit, aliud Reale, quod rei adhæret.

4 Adquiritur fundatione, dotatione Eccleſiæ, aut Eccleſiaſtici beneficij, *can. Nemo 9. Diſt. 1. De conſecr. & paßim h. t.* quatenus tamen jus iſtud ſibi ſervavit fundans, dotans, ex conſenſu Epiſcopi; nam aliàs cenſebitur Eccleſiam potiùs

potiùs liberè fundaſſe, conſtruxiſſe, dotaſſe. Covarr. *ad c. Poſſeſſor p. 2. §. 10. nu. 3. in fine.*

5 Vbi quæritur, An iſta debeant concurrere? R. Non videri, ſed ſingula ſufficere ad adquirendum hoc jus, per *d. c.* 25. in quo tantùm fit mentio conſtructionis: *d. can. Quicumque,* qui meminit tantùm ejus, quod collatum: item *d. can Filijs,* in quo fit mentio alternativè ejus, qui fundavit, aut dotavit; ut alterum ſufficiat, ex natura orationis alternativæ. Et vult id ipſum ratio, cùm jus iſtud permittatur ob gratiam beneficij Eccleſiæ præſtiti, quod non tantùm fit conjunctim, ſed & disjunctim, fundando, aut exſtruendo tantùm, aut etiam dotando tantùm. Rochus de Curte *h. t. V. Dotavit qu.* 11. Azor. *Inſtit Moral. p. 2. c. 19. qu. 6.*

6 Q. II. An & adquiratur reparando Eccleſiam? Poſſet videri non adquiri, invito priore patrono, cui jus ſuum non eſt eripiendum, *l. Id quod noſtrum D. De R. I.* Facit, quòd ut invito fructuario non poteſt dominus rem facere meliorem, *l. fin. in fine D. De uſu & habit.* ita nec debeat poſſe reædificari Eccleſia, patrono invito, cum ejus detrimento. Dicendum tamen, reparanti collapſam Eccleſiam quæri jus patronatus, quatenus illud ſibi reſervavit, ex conſenſu Epiſcopi: idque ſine injuria priſtini patroni, cui nullum ampliùs jus erat in rem non exiſtentem. Et hoc, quatenus illi tantùm erat jus ex conſtructione: nam ſi præterea & dotaverit, quia cauſſa manet, rectè dicetur, ſimul cum reparante, eum patronum manere, ſi ex conſenſu Epiſcopi id jus ſibi ſervaverit. Neque enim repugnat, plures eſſe unius Eccleſiæ aut beneficij patronos, ut cùm plures conſtruunt aut dotant: & hoc ſine injuria priſtini patroni, cui præſtat habere jus per acceſſionem alterius deminutū ratione reparationis, quàm inutile habere, propter deſtructam Eccleſiam; Dixi, collapſam; nam ſi tantùm pro parte ſit reparata, verius eſt, priſtinum patronum manere, cùm non poſſit videri ejus jus extinctum circa rem, quæ non erat omninò extincta, utpote pro parte extans, quæ pro parte reparata videtur eadem permanere cum priori, *l. Qui res §. aream D. De ſolut.* Non obſtat primum argumentum, quia non eripitur alicui ſuum, cùm nullum illi poſſit dici eſſe jus circa rem alienam, qualis eſt deſtructa reparata. Non obſtat ſecundum, quia ceſſat uſusfructus, re peremptâ, & jus circa rem deſtructam: ut reparando nulla fiat injuria priori patrono, qui ampliùs patronus non eſt. Facit pro ea parte *Nov. Vt nullus fabricet oratoria* 67. §. 1. ubi reparanti jus iſtud conceditur. Et hoc, uti dixi, ſi cum conſenſu Epiſcopi idem jus ſibi exceperit, qui tam in reparando deſideratur, quàm in exſtruendo & dotando de novo. Hoſtien. *hic in Summa.* Paul. de Citadinis *h. t. p. 3. Cauſ. 1. nu. 41. & Cauſ. 4.*

Secundò, adquiritur per conceſſionem Pontificum, qui Eccleſijs liberis adoptarunt patronos potentiores, quorum præſidijs ab inſultantium injurijs redderentur tutiores. Hoc modo ſeculares Principes nominandi ad cathedras & dignitates jus conſecuti videntur, quod primò ad Clerum & populum videtur pertinuiſſe, aut potiùs ad ſolum Clerum, ſecundùm dicta ſuprà *De elect.* Non tamen ideo dicendi Principes non dotaſſe aut fundaſſe Eccleſias, cùm hiſtoriæ multorum Principum miras in Eccleſias & pia loca liberalitates referant. Covarr *d. c.* 10. *nu.* 5. Quò ſpectat, quòd Trid. *Seſſ.* 28. *c.* 9. *De reform.* in patronatu adrogato per communitates requirat majores probationes, quòd ijs plerumque ex uſurpatione id jus quæſitum videatur, non ita in Principibus & ſublimibus perſonis. 7

Quæſtio autem eſt, An & præſcriptione adquiratur? R. Non videri, niſi eâ, quæ temporis eſt immemorialis, ſi de fundatione aut dotatione non pateat ex authentico documento. Niſi tales perſonæ jus hoc ſibi adrogent, quibus potiùs quadam uſurpatione id quæſitum præſumitur, quibus Trid. *d. c.* 9. non aliàs voluit ſuffragari tempus immemoriale, quàm ſi præſentationes quinquaginta annis continuatæ probentur. Et hoc, ne faciliè Eccleſiaſtica beneficia impudenter in ſervitutem redigantur. Qua de cauſſa Trid. *Seſſ.* 14. *c.* 12. *De reform.* nulli id jus in poſterum competere vult, quàm ex fundatione aut dotatione, nullâ exceptâ dignitate. Vid. Azor. *d. c.* 19. *qu.* 11. 8

Et hæc ita, quatenus non conſtat, Eccleſiam antè fuiſſe liberam: nam ſi pateat, antè liberam fuiſſe, nec ab ijs, qui jus patronatus adrogant, fundatam, aut dotatam, præſcriptionem non currere talibus, communis eſt opinio, ut videre eſt apud Covarr. *d. c.* 10. *nu.* 2.

Quæritur verò, An contra laicum patronum præſcribatur? R. Faciliùs iſto in caſu præſcriptionem procedere, propterea quòd non agatur detrimentum Eccleſiæ, cui, cùm libera non ſit, non infertur tantum gravamen, patronum mutando. 9

Vbi diſputatur de tempore. Aliqui volunt, ex eo, quòd tale jus cadat in laicum, poſſe per laicum præſcribi ſpatio decem annorum inter præſentes, viginti inter abſentes. Alij annos quadraginta requirunt, cum titulo. Alij 40. quidem annos requirunt, quia agatur cauſſa Eccleſiæ, titulum tamen non requirunt, quòd non tam contra Eccleſiam, quàm contra privatum præſcribatur. Covarr. *d. c.* 10. *nu.* 8. Quæ ratio videtur facere pro prima opinione; uti & quòd parum interſit Eccleſiæ, habere hunc vel illum patronum, ſed tantùm privati agatur cauſſa, ut à tempore, quo contra privatum præſcribitur communiter, non ſit recedendum ſine textu, qui hoc caſu nullus datur. Vid. Paul.

de Citadinis

de Citadinis in *h. Tract. p. 6. art. 3. qu. 17.* Rochus de Curte *V. Ipſe vel is qu. 36. nu.* 80. Molina *De Iuſt. & Iure Tract. 2. Diſp.* 70.

01 Conſtitutum jus patronatus transferri poteſt per patronum in alios, non tamen niſi modis legitimis. Primus eſt Succeſſio, per quam non tantùm tranſit in conſanguineos, verùm & extraneos hæredes; nec tantùm pro parte hæreditaria, ſed ad ſingulos in ſolidum, *c. 1. h. t.* cùm jus iſtud ſit indiviſibile, non poſitâ differentiâ in ſexu; loquitur enim *d. c. 1.* indiſtinctè.

11 Vbi quæſitum, An ſuccedentes diverſis patronis in ſtirpes veniant, an in capita? R. Tantùm in ſtirpes eos venire, & cujuſque patroni liberos vel hæredes in ejus jus ſuccedere, ſimulque unam vocem habere, *Clem. 2. h. t.* Cui non obſtat *c. 3. eod.* quia non accipiendum, quaſi vellet & penes ſingulos hæredes cujuſque patroni jus in ſolidum eſſe, & vocem ſeparatam; ſed loquitur ſimpliciter, de patronis pluribus concurrentibus ad præſentationem, & eorum hæredibus, repræſentantibus quidem patronos, non tamen in capita, ſed in ſtirpes, qui præſentando non conveniunt. Poſſet & *d. c. 3.* accipi de hæredibus unius patroni, quibus ſingulis ſua eſt vox.

Non eſt itaque dubium tranſire hoc jus ad quemcumque hæredem, cum bonorum univerſitate, *c. 7. h. t.* cui adhæret tamquam acceſſorium. Idem eſt in bonorum poſſeſſore, ex eadem ratione.

12 Quæſtionis eſt, An tranſeat in fideicommiſſarium univerſalem? R. Communem ſententiam eſſe, nõ tranſire, 1. *arg. l. Quia perinde 42. D. Ad S. C. Trebell.* ubi jus ſepulcri penes hæredem manet, nec tranſit ad fideicommiſſarium, etiam in caſu, quo ab indigno aufertur hæreditas, *l. Si quis 33. D. De relig. & ſumptib. fun.* Secundò, *arg. l. Si patroni 55. D. Ad S. C. Trebell.* ubi, reſtitutâ hæreditate, non tranſit jus patronatus, ſed apud liberos manet. Quorum locorum argumento idem plerique tradunt in patronatu Eccleſiæ, ex eo, quòd ut iſta jura ſub reſtitutione non comprehenduntur, cùm non veniant jure hæreditario, ita nec hoc jus patronatus. Præterea quòd ad fideicommiſſarium non tranſeant alia jura, quàm quæ continent commodum pecuniarium. Quæ opinio ut ſit communis, uti videre eſt apud Rochum de Curte, *V. Ipſe vel is nu.* 20. Gomez. *1. Var. Reſol. c. 5. nu. 29. & allegatos à* Molina *De iure primog. lib. 1. cap. 23. nu.* 5. contraria tamen non immeritò alicui probari poſſet, quòd non ſit paritas inter hoc jus & jura ſuperiùs allegata, cùm jura ſepulcrorum tantùm ſequantur hæredem, patronatus civilis tantùm hæredem ſuum, ut patre *Inſtit. & D. De adſignat. libert.* nec eripiatur liberis, patre damnato etiam perduellionis, *l. 4. D. De iure patron.* cùm jus patronatus, de quo hîc, etiam competat non hæredi, ſequatur univerſitatem bonorum, & cum ea tranſeat ad emptorem, aut alium, etiam fiſcum, ut mox dicetur, etiam titulo ſingulari, ut donati, legati, ex conſenſu Epiſcopi. Vt non obſtet, quod nõ capiatur hæreditario jure; cùm ex natura ſui ſequatur eum, ad quem univerſa bona tranſeunt, non tamquam quid hæreditarium, ſed tamquam res tranſiens cum rerum univerſitate; in qua conſiſtit. Nihil etiam facit, quòd dicatur non continere commodum pecuniarium, cùm ſit utile patrono, qui inopiâ preſſus alendus eſt ab Eccleſia, uti dictum, & poſſit in dotem dari marito, penes quem eſt præſentatio, quæ eſt loco fructuum. Vid. Molina *d. loco,* & Molin. *ad Conſuet. Pariſ. §. 37. hodie 55. Gl. 10. in princ.*

Item quæritur, An poſſit per judicem uni adjudicari in diviſione hæreditatis? R. Id videri poſſe; Primò, per *c. Ex inſinuatione 14. h. t.* ubi poteſt transferri in alterum patronum. II. Quòd ſit utilius Eccleſiæ, habere unum patronum, quàm plures. III. Quòd non repugnet natura rei, cùm tranſeat id jus in alium cum univerſitate. Contrà tamen verius eſt, cum Abbate in *c. 9 h. t.* ex eo, quòd aut fiat æqualis diviſio rerum, nec erit ratio, quare uni potiùs adjudicetur, quàm alteri; aut inæqualis, & tunc in compenſationem alicujus adjudicare uni jus iſtud, ſaperet ſimoniam. Quò ſpectat *c. 5. h. t.* quo prohibetur diviſio Eccleſiæ inter heredes. Non obſtat argumentum ſumptum ex *d. c. 14.* quia in illo agitur de alterius compatroni libera ceſſione alteri ſine pretio facta. Non obſtat ſecundum, quia nihil ea res ſpectat ad judicem, cùm plures patronos jura patiantur. Non etiam tertium, cùm uti ad omnes tranſit univerſitas, ita & jus iſtud. Abbatem ſequitur Rochus *hic V. Ipſe vel is nu.* 26. Videtur eodem facere, quòd habet *d. c. 9.* Eccleſiarum ordinationes non eſſe mutandas, nec ab Advocatis viciſſitudines eſſe præſumendas, ut ſcilicet unus uno anno ſit Advocatus Eccleſiæ, alter altero, ſecundùm Innoc. *ibid.* quòd id fieri non debeat ſine conſenſu Epiſcopi, ſine quo nec dividi poteſt iſtud jus. Quin autem conveniant patroni, ut viciſſim præſentent, nihil involvit contra Canones mali. Alij putant *d. c. 9.* prohiberi, ne, mutato patrono, mutetur & Sacerdos Eccleſiæ præpoſitus. Cujus ratio eſt, quòd Sacerdotis præpoſiti jus circa Eccleſiam non tam pendeat à patrono, quàm ab inſtituente, ut ideo jus quæſitum mutari nequeat, aut ei eripi. 13

Secundo modo tranſit per liberalem alterius Conceſſionem. Cuilibet enim eſt permiſſum jus ſuum in alium transferre, *c. Cura 15. h. t.* nullo conſenſu Epiſcopi requiſito, ſi conferatur Eccleſiæ aut loco religioſo, uti expreſſum *c. 1. eod. in 6.* Vt non ſit curanda Gl. quæ 14

contrarium vult, in *c. Illud* 8. *h. t.* Nec obſtat *d. c.* 11. quo poſſet videri hoc ipſum prohibitum; nam loquitur tantùm de transferentibus ea, quæ ad ſe non pertinent, ut ſunt Eccleſiæ ipſæ, & beneficia proprietate tenus, non etiam de re jure patronatus, quod pertinet ad patronos, qui & ideo illud transferunt: cui interpretationi favet Innoc. *d. c.* 11. *in pr.*

15 Vbi quæritur, An in alios privatos transferendo ſit opus conſenſu Epiſcopi? R. Poſſe videri, opus non eſſe, ex eo, quòd nullus locus id exprimat. Nam jura ad hoc communiter allegata, *c.* 5. 10. 11. *& c. Nullus* 17. *h. t. can. Nemini* xv. *q.* 7. & ſimilia, tantùm volunt, Eccleſias & beneficia nec privatis Clericis nec locis religioſis rectè dari, ſine adſenſu Epiſcopi; de jure autem patronatus nō loquuntur. Quod patet ex eo, quòd iſta loca tantùm ſe fundent in eo, quòd non poſſit quis aliud transferre, quàm habet. Habet autem patronus jus patronatus, uti paulò antè dictum ex Innoc. in *d. c.* 11. *in fine:* ut validè illud transferat. Contrà tamen habet communis opinio, ſcilicet non aliàs valere tranſlationem in privatum factam, niſi ex adſenſu Epiſcopi, per *d. c.* 8. *h. t. & d. c.* 1. *eod. in* 6. in quibus tamquam ſingulare quid diſponitur, in tranſlatione hujus juris in locum religioſum non requiri conſenſum Epiſcopi. Cujus ratio eſſe poteſt, quòd revertatur ad naturam ſuam: ut in alijs requiratur Epiſcopi adſenſus. Ratio eſt, ut inſpiciat, an expediat Eccleſiæ mutare patronum. Ita autem tenet tranſlatio iſta, ſi liberalis ſit; aliàs ſaperet ſimoniam.

16 Q. II. An ſufficiat conſenſum poſtea accedere? R. Videri non ſufficere, ex eo, quòd ad eam rem auctoritas requiratur Epiſcopi, *d. c.* 11. *& c. Suggeſtum* 20. *h. t.* cùjus ea eſt conditio, ut præcedat, *§. tutor Inſt. De auct. tut.* Sed dicendum, ſufficere, etiamſi poſtea intervenerit, valereque donationem antè factam, per *d. c.* 11. *&* 20. in quibus licet ſiat mentio auctoritatis, tamen ea non accipitur ibi pro conſenſu, ut patet ex iſtis capp. Conſenſus autem poſtea accedens facit actum prę viū ratum eſſe. Roch. *hic V. Diœceſani nu.* 9 Pro qua parte videntur facere, quæ tradit Abbas *Conſ.* 89. *nu.* 2. conſenſum ſcil. requiſitum etiam poſtea intervenientem facere actū prævium convaleſcere. Deinde ratio, quare requiratur in iſta tranſlatione conſenſus Epiſcopi, eſt, ut videat, an expediat Eccleſiæ mutatio patroni: quam ſi judicaverit expedire ex poſtfacto, ſi mutatio non foret valida, inducta in favorem Eccleſię redundarent in ejus odium & detrimentum, ut tradit Abbas *d. loco.* Et hoc ita, ſi tranſlatio fiat in Clericum.

17 Quid ſi in laicum? R. Negare Abbatem, *d. loco nu.* 3. *&* 4. conſenſum ſequentem ſufficere, eo argumento, quòd laicus non ſit capax rei ſpiritualis, nec illam poſſit poſſidere. Quæ ratio hac in materia eſt infirma, cùm laicus ex ſpeciali gratia hujus juris ſit capax, ut videatur & poſſe illud in alium laicum transferri, ex conſenſu Epiſcopi poſtea ſubſequente. Nec obſtat aliud argumentū Abbatis, quòd ſcilicet ea de cauſſa ſint habiles laici, ut excitentur ad exſtruendas & dotandas Eccleſias, quæ non habet locum in ceſſionario; quia ex iſta ratione ſequeretur, non poſſe etiam tranſire cum univerſitate in alium. Facit eodem, quod dictum ſuprà *nu.* 9. poſſe quoque laicum contra laicum patronum præſcribere jus iſtud, ut etiam debeat poſſe adquiri ceſſione poſſeſſoris, ex conſenſu Epiſcopi. Nec obijci poteſt, quòd textus meminerint tranſlationis in Clericum; nam in ijs tantùm ſpecies facti proponitur, ut tranſlatio in laicum non ſit dicenda remota. Rochus *d. loco nu.* 18.

Quid ſi pater jus iſtud alteri dederit, & ante conſenſum Epiſcopi deceſſerit, an teneatur filius donationi ſtare? R. Pro filio facere, quòd ante conſenſum Epiſcopi iſta donatio ſit nulla, *c.* 5. *& d. c. Suggeſtum* 20. *h. t.* ut nequeat videri filio præjudicatum. Quò facit, quòd, ut conſenſus ſubſequens faciat actum eſſe validum, debeat & tunc concurrere conſenſus patroni, qui hic deficit, filio jam patrono potiùs contradicente; patris autem conſenſus nullus ſit, atque ita nihil operetur in præjudicium filij. Abb. *multis quaſt.* 5. *nu.* 3. *&* 5. Roch. *d. nu.* 18. 18

Q. V. An conſenſus ſufficiat tacitus? R. Negare id Abbatem *d. c.* 11. *nu.* 4. eo quòd in actu odioſo non præſumatur conſenſus ex taciturnitate. Contrarium tamen dici poſſe, ex eo, quòd actus iſte non tam ſit odioſus, quàm favorabilis, cùm jus iſtud concedatur ad excitandos fideles ad opera pia, ut, ſecundùm tradita ad Reg. *Qui tacet De R. I. in* 6. ſcientia ejus, qui contradicere poteſt, & non contradicit, inducat conſenſum. Roch. *d. loco nu.* 20. *& factum allata in ſimili à* Barboſa, *ad l. Qua dotis* 34. *nu.* 154. *& ſeq. D. Soluto matrim.* 19

Tertiò, tranſit per Venditionem univerſitatis, vel rei, unde pendet, *c. Cùm ſæculum* 13. *h. t.* tamquam acceſſorium, niſi exceptum fuerit, *c. Ex litteris* 15. *h. t.* Vbi cavendum, ne res cariùs æſtimetur propter iſtud jus adnexum, quia non vacaret vitio, & pravitate ſimoniacâ. Quæ ratio facit, per ſe non vendi hoc jus, & contractum nullum declarari, *c. De iure* 16. *h. t.* atque ementem jure iſto privari, *c.* 6. *h. t.* excommunicationiſque & interdicti pœnis ſubijci. Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 9. *De reform.* Vid. Suarez 4. *De Simonia c.* 28. 20

Vbi quæſitum, An valeat venditio, hac formâ, *Vendo tibi univerſitatem, cum iure patronatus?* R. Rationem dubitandi eſſe, quòd videatur ejuſmodi formâ per ſe vendi jus iſtud, propter expreſſionem, non etiam acceſſoriè venire, ut 21

poſſit

poſſit videri ſubeſſe vitium, ſecundùm *d.c.16.* Dicendum tamen, non eſſe vitioſum talem contractum, & jus iſtud non tam principaliter tranſire, quàm acceſſoriè, quòd dictio, *Cum*, denotet acceſſionem, ſecundùm tradita *Inſtit. De legat.§. Si quis ancillas.* Vt procedat regula, quòd expreſſio ejus, quod tacitè ineſt, non vitiet, *l. 3. D. De leg. 1.* Navar. *Conſ. 3. h. t.*

21 Major eſt quæſtio, An hac formâ, Vendo univerſitatem & jus patronatus? R. Primâ facie videri non carere vitio, ratione dictionis, *Et*, quæ copulativa facit utrumque principaliter venire; ut eo caſu videatur etiam vendi jus iſtud. Dicendum tamen, ſi bona ſit intentio, & pretium non excedat valorem rei, non habendum eſſe vitioſum iſtum contractum, etiam in foro exteriori; cùm non referat, quibus verbis contractus ſit conceptus, poſſitque expreſſio iſta habere ſenſum, qui culpam excuſet, quòd ſcilicet eo fine ſit facta, ut non putetur jus iſtud reſervatum, ac ſeparatum à re. Nam aliàs non tranſiret, ſecundùm *d. c. 7. h. t.* in verbis, *In firmam conceſſa, non excepto iure patronatus.* Qui ſenſus, cùm delictum excludat, potiùs accipiendus, quàm contrarius, qui delictum ponit, ſecundùm Navar. *Conſ. 6. nu. 7. & 8. De haret.* Neque enim poteſt dici tranſire cum re, cujus non eſt acceſſorium, imò per ſe ſubſiſtens, quale vocant perſonale, perſonæ primariò competens, etſi rem nullam habeat. Vide Decium *ad c. Quanto nu. 6. De iudic.* Garſ. *De beneſ. p. 5. c. 9. nu. 11. & ſeqq. & nu. 33.*

23 Vbi alia quæſtio, An ſaltem venditâ univerſitate, tranſeat tale jus ad emptorem? R. Ita communiter velle Canoniſtas, citatos à Covarr. *2. Var. Reſol. c. 18. nu. 7. verſ. Quartò*, ex eo, quòd paſſim dicatur tranſire cum univerſitate vendita. Pro quibus facit argum. quòd iſtud jus in hæredem tranſeat, ut etiam videatur tranſire in emptorem univerſitatis. Contrarium tamen probabilius, quòd, cùm nō cohæreat rei venditæ, non poſſit iſtâ venditione videri comprehenſum, cùm rerum eâdem contentarum non ſit acceſſorium, ut earum venditio & tranſlatio minimè adficiat hoc jus, utpote omninò ſeparatum ab ijs. Nam ſi transferretur, eſſet, quia reputaretur una vendita, non tamquam pars univerſitatis, ſed per ſe, quod non eſſet extra ſimoniæ vitium. Covarr. *d. loco verſ. Quartò*, Suarez *d. c. 28. nu. 19. & 20.* Non obſtat, quòd taliter ſe habens tranſeat nihilominus ad heredem; nam hoc ideo, quia ille repræſentat perſonam defuncti, ſucceditque in omne ejus jus, non etiam emptor. Quò facit, quòd hæres ſuccedat in jura ſepulcrorum, non etiam emptor, ut ab uno ad alium non fiat extenſio, aut illatio.

24 Quod de emptione dictum, idem & de permutatione dicendum, ut ſcilicet cum re, cui adnexum, permutata tranſeat; modò tamen pluris res non fiat, ratione adnexi juris, quia, ſecundùm dicta, ſubeſſet ſimoniæ vitium.

Dubitatur, An & per ſe permutetur? R. Cum alio ſimili jure permutari, ſine vitio, quòd ſit quaſi ſpiritualium inter ſe. Vbi tamen opus erit conſenſu Epiſcopi, qui ut in donando, ita & in permutando eſt adhibendus; ex eadem ratione, ſcilicet, ut inſpiciat, an mutatio patroni ſit ceſſura commodo Eccleſiæ. Hoc magis, quòd mutatio ſpiritualium inter ſe requirat Superioris auctoritatem. 25

De eo quoque dubium eſſe poſſet, An publicatis patroni bonis, unà tranſeat ad fiſcum? R. Præſupponendo, quod antè dictum, jus iſtud etiam in extraneum hæredem tranſire, & ſequi rem, cui adhæret, facilem eſſe reſolutionem, publicatis ſcilicet bonis, publicari, & fiſcum ſequi, etiam laicum. Nihil faciente, quòd ſit ſpirituale, cùm ejus ex ſpeciali gratia capax ſit laicus, & ad emptorem laicum, hæredemque extraneum tranſeat, cujus loco eſt fiſcus; *l. Si tatam 83. D. De acq. hered.* ubi fiſco, qui ſucceſſit hæredi, cedit pars vacans, jure adcreſcendi, quòd apud eum ſit portio altera, quæ non eſt niſi apud hæredem, vel eum, qui eſt loco hæredis. Abbas in *c. Laici 10. nu. 3. & c. Nobis 25. h. t.* Et hoc ita, ſi res vel univerſitas, cui adhæret, ſit publicata; nam aliàs ſi publicata fuerint bona mobilia & immobilia, jura & actiones non venient, cùm tertiam ſpeciem conſtituant, ut patet ex *l. A Divo Pio 15. §. 1. D. De re iudic.* ut nec veniret hoc jus, ijs non cohærens. Præterea ita publicata bona hoc jus ſequitur, ſi non ſit expreſſum, ut agnati in id ſuccedant, aut in familia maneat; tunc enim ut ad hæredem extraneum non tranſit, ita nec ad fiſcum, niſi fortè pro vita delinquentis patroni, *arg. l. Status §. 1. D. De iure fiſci.* Niſi prohibitio alienationis faciat continuò locum proximis, per *l. Imperator 12. l. Roga 21. D. De fideicom. libert.* Volunt autem quidam in caſu, quo publicatis bonis cohæret hoc jus, fiſco non eſſe exercitium, ſed Eccleſiam manere liberam. Quod quidem dici poſſet, ſi ideo poſſeſſor puniatur, quia in ipſam Eccleſiam deliquerit, non etiam ſi alia de cauſſa: ut in ſæcularem tranſeat fiſcum etiam ipſius exercitium, cùm unà publicatum ad eum tranſierit. Vt ejuſdem exercitium fiſco non ſit denegandum, cùm nec textus detur hoc adſerens, nec ratio patiatur, cùm, uti dictum, ex gratia competat & laicis hoc jus etiam quoad exercitium. Conceſſo tamen, quod alij volunt, Eccleſiam fore liberam, non tamen hoc aliàs, quàm ſi non ſint alij compatroni, penes quos reſidebit jus patronatus, quibus non debet obeſſe delictum alterius. 26

Effectus hujus juris primus eſt, quòd patrono debeatur honos proceſſionis, *d. c. 28. in fine.* 27

Vbi quæritur, An & ei debeatur honos, ne in jus vocetur? R. Honeſtum quidem videri,

ſi venia præmittatur, non tamen neceſſarium, ex eo, quòd nullibi inveniatur jure cantum, quod tantùm loquitur de parentibus & patronis libertorum, à quibus diſtat hoc genus. Faber *Inſtit. De act. §. pœnales verſ. & in eum nu.* 2. *quem ſequitur* Alexand. in *l. Generaliter col. fin. D. De in ius vocan.*

28 Secundus effectus eſt, quòd in caſum, quo contingit patronum inopiâ premi, ei ſit ſubveniendum ab Eccleſia, pro modo facultatum, *d. c.* 25. & perſonæ qualitate, *can. Quicumque* xvi. *q.* 7. Plures ſi fuerint, omnibus ſubveniendum, ſecundùm qualitatem; præcipuè tamen ei, qui plus contulit fundando, aut dotando. Rochus *V. Vtile nu.* 3. *& V. Dotavit q.* 12. Alienatio rerum neutiquam ei permiſſa: uti nec gravaminis alicujus impoſitio, nec exactio alicujus cenſus, ſub pœna excommunicationis, *c. Præterea* 23. *h. t.* niſi quem reſervaverit ſibi ex Epiſcopi conſenſu tempore fundationis.

29 Tertius, quòd patrono incumbat defenſio Eccleſiæ, ne à potentioribus opprimatur, bona ejus dilapidentur, *can. Filijs* xvi. *q.* 7. ut multò minùs eam opprimere debeat, ſub pœna excommunicationis, *d. can. Filijs*; cùm quod ex officio prohibere habet neceſſe, id ipſe committere non debeat, *l. Altius D. De ſervit. urban. præd.*

30 Præcipuus effectus conſiſtit in præſentatione miniſtri ad beneficium aut Eccleſiam vacantem, *c. Cùm autem* 24. *h. t. can. Decernimus* xvi. *q.* 7. ordinandum ſive inſtituendum ab Epiſcopo. Neque enim patroni præſentatio ſufficit, *c.* 4. *h. t.* Neque etiam ordinatio ſive inſtitutio per Epiſcopum, neglectâ præſentatione, rata eſt, niſi patronus aut deſit, aut negligens ſit, *d. can. Decernimus.* Præſentandus autem à patrono idoneus, *c. Grave* 29. *ſup. De præben.*

31 Quæritur verò, An neceſſariò ſit præſentandus dignior? R. Eccleſiæ quidem voto reſpondere, ut Eccleſiæ præficiatur, qui majoribus adjuvatur meritis, *c.* 3. *h. t.* eam tamen non reſpuere dignum & idoneum, ſecundùm dicta ſup. *De elect. nu.* 41. *& ſeqq.* nec peccare Epiſcopum inſtituentem plurium votis præſentatum dignum, licet digniore omiſſo, cùm ipſius tantùm ſit inſtituere præſentatum, nec eum dignum reijcere nequeat. Et hoc, uno tantùm præſentato; nam ex pluribus tenetur eligere digniorem, nec ſine peccato omiſerit magis idoneum, *d. c.* 3. *h. t.* Covarr. *ad c. Peccatum p.* 2. *§.* 7. *nu.* 3. D. Wameſ. *Conſ.* 476. *nu.* 1. *h. t.*

Q. II. An patronus teneatur præſentare
32 digniorem? R. Si ex prima fundatione ſit aliquis ex certa familia aut loco præſentandus, nõ peccare patronum, præſentando dignum ibi inventum, etſi aliunde poſſit adſumi dignior, quia non poteſt contravenire primæ inſtitutioni. Aliàs non eſſet extra peccatum, præſentando dignum, omiſſo digniore, quia contineret ea res acceptionem perſonarum, non liberam à gravi noxa. Vid. Azor. *d. lib.* 6. *c.* 25. *qu.* 5. Obſtare videtur textus in *can. Monaſterium* xvi. *q.* 7. ubi dicitur, presbytero, cui voluerit, modò inutilis non ſit, commendari Eccleſiam poſſe, Epiſcopi conſenſu. Quem locum aliqui accipiunt de patrono primo fundatore, cui liceat, digniore omiſſo, ſcienter præſentare dignum, idque loco prærogativæ, propter beneficium fundationis aut dotationis. Quorum opinio non eſt improbabilis, quamvis melius foret, primos fundatores, aut dotatores commodo conſulere Eccleſiæ per bonos Parochos & Eccleſiæ miniſtros: qui tamen non peccabunt contra juſtitiam diſtributivam, minùs dignum præſentando, nec acceptionis perſonarum vitium committent, quia id tantùm cernitur circa rem debitam aliquo modo; hîc autem non eſt debita, cùm pendeat ex ſola fundantis liberalitate. Quæ libertas non eſt eadem alijs, cùm jam beneficium ſit firmatum, ut debeatur magis digno ex intentione Eccleſiæ, nec liceat patrono ſine noxa ei contravenire. Minus rectè Covarr. in *c. Peccatum p.* 2. *§.* 7. *nu.* 5. putat *d. can. Monaſterium* habere locum in ſucceſſore.

Q. III. An patronus præſentet ſe ipſum? 33
R. Minimè, tum quia hoc ſit ambitioſum, *c. Per noſtras* 26. *h. t.* tum quia præſentatio ad beneficium ſpectet, quod non niſi inter duos locum habet, *c. fin. inf. De inſtit.* ubi inter dantem & accipientem debet eſſe diſtinctio. Roch. *V. Honorificum nu.* 20. Molin. *ad Conſuet. Pariſ. §.* 20. *olim* 15. *Gl.* 1. *nu.* 68.

Q. IV. An ſaltem ab eo quis præſentetur, 34
cui ceſſit jus præſentandi? R. Diſtinguendo: nam aut ceſſit pro ea vice tantùm, & ſine effectu erit præſentatio, quòd videatur patronus ſe præſentare, cùm per alium faciens ipſe facere videatur, *l.* 1. *§. deieciſſe D. De vi & vi arm. l.* 6. *§.* 1. *Quod cuiuſq. univerſ. nom.* ut procedat deciſio *d. c.* 26. Aut in perpetuum, & tenebit præſentatio, cùm non poſſit dici ipſe ſe præſentare, qui omni jure ſe exuerit, atque ita nec videri agere per alium. Abbas in *c. Ex inſinuatione* 54. *in fine h. t.* Specul. *De iure patron. nu.* 17. Nihil tamen implicat, unum ex patronis ab alijs præſentari, *c. Conſuluit* 55. *h. t.* Vt & poteſt Epiſcopus ipſi patrono, ſi conſentiat, conferre: ceſſat enim ratio ſupradicta, quòd non tam ipſe agat, aut ſibi beneficium det, quàm patiatur per alium in ſe ſtatui, *l. Vbi* 19. *D. De tutorib. datis.* Nec obſtat, quòd ſine præſentatione non valeat collatio, aut inſtitutio; nam hoc verum eſt, patrono invito, ne ei fiat injuria, hîc autem eſt volẽns.

Vnde patet reſolutio quæſtionis, An præ- 35
ſentationi ſui per alios patronos in caſu ambiguo conſentiendo, augeat numerum, & jus ſibi firmet? R. Hoc ita reſponſum eſſe in cauſſa

electionis,

electionis, *c. Cum in iure* 33. *ſup. De elect. ubi dictum nu.* 60. ut idem videatur hoc in caſu ſtatui debere, ex eadem ratione. Nihil obſtantibus ſuprà dictis, propterea quòd non tam poſſit videri ſeipſum taliter præſentare, quàm potiùs præſentationi de ſe factæ conſentire, quod in ſe nihil habet contrarium Canonibus, ſed potiùs reſpondens, ut patet ex *d. c.* 33. & tenet Abbas *ad d. c.* 26. *in fine*, Rochus *d. V. Honorificum nu.* 20. Wameſ. *Conſ.* 477. *nu.* 7. *h. t.* Nihil obſtat *d. c.* 26. quia in eo agitur de voce unius per ſe ſtante. Uti nec obſtat *d. c. ſin.* quod etiam loquitur in caſu, quo quis ſe eligit, non etiam in caſu, quo conſenſit in electionem ſui.

Filium ſuum quin patronus rectè præſentet non eſt dubium, uti & patrem, nepotem, cùm ſit alia perſona, *Gl. in c. Conſulvicī* 5. *h. t.*

Sequitur hoc jus præſentandi patronos, quibus id juris eſt ex ſucceſſione, vel ratione rei, cui adhæret, cum qua, uti dictum, tranſit, ut & emptori ſit ſalvum.

36 Quæritur autem hic, I. An etiam ſequatur maritum, ratione rei in dotem datæ, cui cohæret? R. Rationem dubitandi eſſe, quòd dos non maneat perpetuò penes maritum, nec is ſit verus dominus, ſed mulier, *l. In reb.* 30. *C. De iure dot.* Azor. *d. c.* 21. *qu.* 16. Dicendum tamen, tranſire ad maritum, eumque præſentare, cùm, uti dictum, rem ſequatur, quæ tempore ſtantis matrimonij eſt penes maritum, cui ejus fructus cedunt, inter quos numeratur præſentatio. *Gl. in c. Bertoldus ſup. De ſent. & re iud.* Vid. Tiraq. *ad LL. Connub. Gl.* 9. Paul. de Citadin. *in hoc Tract. p.* 6. *art.* 5. *nu.* 70. *& latè* Garſ. *De beneſ. p.* 5. *c.* 9. §. 1. *nu.* 147. *& ſeqq.*

37 Quid ſi uxor ſi præſentando concurrat? R. Præſentatum ab uxore præferendum videri, juxta Rotam *Deciſ.* 422. *in Novis*, inductam per Ioan. Andr. in ſimili quæſtione tenentem, præſentatum per pupillum eſſe præferendum præſentato per tutorem, per *c. Ex eo* 32 *nu.* 5. *De elect. in* 6. Verùm dicendum, præſentatum à marito eſſe præferendum, quippe ad quem ſpectent fructus rei dotalis, ut etiam pertinere debeat præſentatio, ſecundùm modò dicta. Nec facit argumentum à pupillo ſumptum, cùm dominium ſit penes pupillum, & fructus rei ei cedant, ut ceſſet paritas. Garſ. *d. loco n.* 181.

38 Q. III. An creditor jure pignoris rei, cui patronatus adhæret, præſentet? R. Minimè, tùm quòd ad eum nec ſpectet dominium, ſive directum ſive utile, ſed tantùm poſſeſſio, quantum ad vim & effectum pignoris, in reliquo autem poſſideat debitor: tum quòd creditor teneatur omnes fructus ſervare domino, eique reſtituere, vel in ſortem computare; fructus autem hujuſmodi non poſſit reſtitui, quia præſentatio non retractanda; neque etiam imputari, quia hoc non foret citra ſimoniam. Vid. Molin. *ad Conſuet. Pariſ.* §. 9. *olim* 6. *Gl.* 3. *V. Saiſir nu.* 5.

Q. IV. An tranſeat re locatâ in conductorem? R. Hoc negari per Rochum de Curte, *V. Ipſe vel is nu.* 58. ſaltem in eo, qui non conduxit ad longum tempus, quòd hic non ſit poſſeſſor. Abbas in *c.* 7. *nu.* 5. *h. t.* Aliud ſentiunt in conductore ad longum tempus; & rationem diverſitatis ponunt, quòd ad hunc tranſeat poſſeſſio, non etiam ad illum. Quæ ratio non videtur ſufficiens, tum quia falſum præſupponit, per textum in *l. Non ſolet* 39. *D. Locati*, qui habet, locatione non ſolere mutari dominium; uti nec per eam tranſit poſſeſſio, cùm titulus deſit, & tempus breve vel longum nihil faciat: tum quia ſic ſequeretur, etiam creditorem præſentare poſſe, cum & is poſſideat rem, cui cohæret hoc jus, qui tamen non præſentat, ſecundùm modò dicta. Ut videatur dicendum, conductorem poſſe præſentare, quòd, uti ad emptorem, ita & ad eum ſpectent omnes rei fructus pro tempore conventi uſus. Quò facit tex. in *d. c.* 7. *h. t.* qui indiſtinctè dicit, eum, cui res ad firmam data, præſentare poſſe. Et videtur in hanc poſteriorem partem inclinare Abbas *d. c.* 7. *nu* 5 *in fine*. De conſuetudine etiam putem non videri exceptum hoc jus, nec tranſire ad conductorem. Multò magis hoc dicendum in fructuario, cui omnes rei fructus cedunt, & qui dicitur poſſidere. Roch. *d. loco qu.* 28. *nu.* 48. Wameſ. *Conſ.* 475. *nu.* 1. *h. t.* Garſ. *De beneſ. p.* 5. *c.* 9. *nu.* 21. *& ſeq.* 39

40 Q. V. An tutor poſſit præſentare? R. Si pupillus ſit ſeptennio major, quia judicium aliquod habet, præſentare eum poſſe: imò & præſentatum ab eodem eſſe præferendum præſentato à tutore, velle Ioan. Andr. in *c. Ex eo nu.* 5. *De elect. in* 6. quòd ille ſit dominus, modò præſentatus ſit idoneus. Si fuerit infantiâ minor, verius à tutore præſentationem eſſe faciendam. Videantur allegati à Rocho, *V. Competens alicui nu.* 12. *&* 13. Azor. *d. c.* 21. *qu.* 14. & Garſ. *De beneſ. d. p.* 5. *c.* 9. §. 1. *nu.* 186. *& ſeqq.*

Q. VI. An præſentet ſequeſter? R. Veriorem eſſe negantium ſententiam, per *c. Quoniam* 3. *h. t.* ubi lite ſuper patronatu pendente, tempore non finitâ, dicitur Epiſcopus providere Eccleſiæ. Abbas in *c. Examinata ſup. De iud.* Nihil facit, quòd ſequeſter poſſit eſſe poſſeſſor, quia non tam ſibi poſſidet quàm alij, cui fructus ſervare debet, quos præſentando diſſiparet. Coraſ. *Miſcel.* 3. *c.* 2. *nu.* 16. 41

Q. VII. An præſentatio per poſſeſſorem non dominum facta valeat? R. Eam tenere, ſi bonæ fidei fuerit: & ita expreſſum in *c. Conſulationibus* 19. *h. t.* Quod & habetur in *c. Querelam* 24. *ſup. De elect.* ubi dicitur ſufficere, quòd aliquis ſit in quaſi poſſeſſione præſentandi. Habet idem text. in *c. Cùm olim* 7. *ſup. De cauſ. poſſeſſ.* Ut etiamſi poſtea evincatur iſtud jus, 42

nihilominus præſentatus & inſtitutus in beneficio ſit retinendus. Ratio eſt, quòd bona fides poſſeſſoris faciat eum fructus rectè colligere. Rectè autem facta non ſunt irritanda. Azor. *d. c. 21. qu. 17.*

43 Quid ſi ſuper jure iſto lis pendeat tempore præſentationis? R. Varias adferri opiniones & diſtinctiones per Rochum, *d. V. Competens nu. 42. & 43.* eum autem tenere, ut, ſi lis ſit mota ſuper proprietate, non impediatur præſentatio ejus, qui eſt in poſſeſſione, quòd, cùm eam quietam habeat, fructus ejus non ſit impediendus colligere: ſi verò ſuper poſſeſſione tantùm, præſentatio non valeat, quòd poſſidere negetur. Quam diſtinctionem probat Hoſtienſis *hic* in *Summa verſ. quid iuris.* Abbas verò in *c. 7. nu. 6. h. t.* vult, præſentare quidem poſſeſſorem poſſe, ſicut & alios fructus colligere; non eſſe tamen admittendam præſentationem à Superiore, ne derogetur juri victoris. Nam licet fructus percipiat poſſeſſor, lite pendente, eos tamen reſtituit poſtea victori, cùm fructus præſentationis talis ſit, qui reſtitui nequeat. Quò faciunt loca, quæ volunt indiſtinctè, lite ſuper patronatu tempori non finitâ, Eccleſiæ eſſe providendũ per Epiſcopum, *c. Si verò 12. c. Eam te 22. h. t.* citra præjudicium ejus in poſterum, qui evicit, *c. Cùm propter 27. h. t.* Quæ opinio videtur probabilis, præcipuè quia cauſſa proprietatis, quæ potior eſt, trahat ad ſe cauſſam poſſeſſionis, ut dictum ſup. *De cauſ. poſſeſſ.* ejuſque jus faciat dubium.

44 Præſentationis effectus eſt, quòd teneatur Epiſcopus præſentatum, modò ſit idoneus, inſtituere, & ex pluribus præſentatis maximè idoneum, ut dictum ſuprà. Si omnes idonei fuerint, in arbitrio eſt Epiſcopi, quem inſtituat, *c. Cum autem 24. h. t. & Clem. 2. eod.* Sine inſtitutione verò effectum plenum non habet præſentatio: adeò ut, iſtâ neglectâ, Eccleſiam recipiens, quaſi factâ inſtitutione à laico, ſit communione privandus, & ſi perſtiterit, à miniſterio atque ordine reddendus alienus, *c. 4. h. t.* præſentatioque ſit nulla. Liberum tamen patrono alterum nominare, qui ab Epiſcopo inſtituatur, *c. Cùm laici 50. h. t.*

45 Facienda præſentatio intra tempus; quod Clerico patrono eſt ſex menſium, laico autem quattuor tantùm. Ratio differentiæ eſt, tum quod illum variare non deceat, qui ſatis noverit mores Clericorum; tum ut faciliùs præponat Eccleſiæ dignum miniſtrum. Laico variare non eſt turpe, cùm non nôrit ita Clericorum qualitates; cui ideo & minus tempus præfixum, intra quod poſt unum & alios rectè præſentat. Quæ variatio non ita accipienda eſt, quaſi poſt ſequentem præſentationem prior extinguatur, ſed quòd altera priori accedat, & Epiſcopo ſit integrum alterum eligere. Azor. *d. c. 21. qu. 13.* Ex iſta differentia oritur & altera, quòd ſcilicet præſentato à Clerico ſtatim quæratur jus ad inſtitutionem, *d. c. 24.* quia non licet patrono variare, non etiam præſentato à laico, cui licet variare. Qua tamen in re ſi Epiſcopus primum malitioſè rejecerit, & alterum inſtituerit poſtea nominatum, tenebitur illi providere, *c. Paſtoralis 29. h. t.*

Quid ſi patronorum alter ſit laicus, alter Clericus? R. Videri etiam laico competere ſex menſes: tum quia magis dignum trahat ad ſe minùs dignum; tum quòd ſit ſervanda paritas in una eademque re. Quo caſu laicus per Clerici conjunctionem conſequitur quod per ſe haber, *Gl. fin. in c. un. eod. in 6.* Abbas *in c. Cum propter 27. in fine h. t.* 46

Vbi quæritur, An laico iſto caſu variare liceat? R. Quæſtionem non eſſe in caſu, quo priùs ab utraque parte unus præſentatus, & poſtea a laico variante alter additus, cùm prior ſit potior, quia duas voces habeat. Ioan. Andr. in *c. In re communi 61. De R. I. in 6.* Abbas in *d. c. 24. nu. 4.* Tantùm eſſe quæſtionem in caſu, quo uterque diverſum præſentavit, an liceat alteri variare, eum effectu? Quod dicendum, cùm nullibi pateat hoc illi denegatum, & non ſit privandus quis jure ſuo propter adjunctionem alterius. Nec facit, quòd *Gl. fin. in c. unico eod. in 6.* velit in iſto caſu iſtum judicari tamquam Eccleſiaſticum; nam hoc tantùm quoad commodum, quod conſequimur interdum ratione adjuncti, non etiam quoad privationem alicujus juris. 47

Alia quæſtio eſt, An laicus poſſit variare quoties voluerit? Variationem quidem videri odioſam, ideoque reſtringendam, infinitatem evitandam, pluralem locutionem duorum numero eſſe contentam: adfirmativè tamen reſpondendum eſſe, per textum in *Clem. 2. h. t.* qui permittit plures præſentari poſſe per patronum: quod verbum non poteſt commodè reſtringi ad duos tantùm, ſine læſione textus, uti ſentit Gl. & tenet Rochus *V. Honorificum nu. 35. alios allegans.* Adde Azor. *d. c. 21. qu. 13. verſ. Si quæras,* & Garſ. *d. c. 9. §. 1. nu. 254. & ſeq.* 48

Quid ſi præſentato uno, juraverit, ſe non præſentaturum alium? R. Videri, ſecundùm tradita à *Gl. in c. fin. De procurat. in 6.* variationem non eſſe remotam, quòd per juramentum nullũ parti jus quæratur, ut patet ex *c. Sicut 22. inf. De ſponſal.* in quo, non obſtante juramento de ducenda Mævia, tenet matrimonium cum Titia initum. Vult tamen Rochus *d. loco nu. 37.* à ſuperiore talem patronum variare volentem non eſſe audiendum, ne participet in crimine. Facit *d. Clem. 2.* in qua promiſſio de præſentando alternatim eſt ſervanda: ut multò magis ſit ſervandum juramentum. 49

Præſentatum non inſtituet Epiſcopus, niſi lapſo demùm tempore præſtituto: quod cùm ſit inductum in commodum patroni, ipſi non eſt auferen-

eſt auferendum.

50 Vbi quæri poſſet, An ante tempus inſtitutio præſentati à laico ſit valida, ut ſubſequens præſentatio ſit inutilis? R. Epiſcopum minùs quidem rectè egiſſe, non exſpectando iteratam præſentationem, quæ intra tempus fieri poterat, tenere tamen inſtitutionem, quòd, cùm, in Epiſcopi arbitrio ſit, ex pluribus unum eligere, videatur primò oblatum inſtituendo alijs prætuliſſe. Nec obſtat, quòd potuiſſet poſtea præſentari dignior, quia inſtitutio digni tenet. Quò facit, quòd præſentatio unius à patrono Clerico non ideo invalidetur, quòd poſtea appareat dignior. Vid. Garſ. *latè d. c. 9. §. 1. nu. 231. & ſeqq.*

51 Dicta de tempore patrono laico competente vera ſunt, ſi apud laicum jus iſtud maneat: nam ſi in Eccleſiam transferatur, fiet Eccleſiaſticum, & competet ſemeſtre, *c. 1. in fine eod. in 6.* Cujus ratio eſt, quòd mutatione perſonæ mutetur rei conditio, ut, cùm perſona ſit Eccleſiaſtica, etiam ipſum jus ſit tale, & præſentatio ſecundùm perſonam, cui iſtud jus competit, veniat conſideranda. Covarr *Pract. qq. c. 36. nu. 5. verſ. Secundò.*

52 Quid è converſo, ſi jus ſpectans ad Eccleſiam tranſeat cum univerſitate in laicum? R. Idem dicendum eſſe, quòd ſcilicet habeat naturam laici juris quoad præſentationem, & ſimilia, per rationem *d. c. 1.* quod fundatur in mutatione perſonæ, idcirco ſcilicet cenſeri Eccleſiaſticum quoad præſentationem, quia in Eccleſiam tranſlatum: ut & debeat cenſeri laicum quoad præſentationem, & alias conditiones, quia in laicum tranſlatum. Debet enim res quælibet judicari ſecundùm ſtatum præſentem, non etiam antiquum. Quò facit, quod habet Bald. *Conſ. 31. lib. 1.* bona Eccleſiæ alienata in laicum non ampliùs habere privilegia Eccleſiæ, quòd, mutato ſtatu perſonæ, mutetur & rei ſtatus, & ceſſante cauſſâ ceſſet effectus, qua de re plura Tiraq. *Tract. Ceſſante cauſſâ p. 1.* Facit etiam quod tradit Bart. Eccleſiaſticam emphyteuſim, ſi tranſeat ad privatum, judicari ut privati, non ut Eccleſiaſticam, in *l. Paulus in fine D. De adquir. hæred.* quòd res conſideretur pro qualitate novi poſſeſſoris. Ita tenet Cavalcan. *Deciſ. 22. nu. 16.* Magon. *Deciſ. Lucenſi 10. nu. 7. & 13.*

53 Dubitet & hîc aliquis, An præſentatio rectè fiat Epiſcopo extra diœceſin? R. Non fieri cum effectu, cùm requirat aliquem ſtrepitum judiciarium, inquiſitionem ſcilicet ſuper moribus, vita, litteratura præſentati; quod non rectè fit extra diœceſin & territorium, extra quod omnis juriſdictio ceſſat. Vid. Azor. *p. 1. lib. 6. c. 25. q. 12.*

Hæc de præſentatione, quam, uti dictum, ſequitur inſtitutio per Ordinarium facienda, qui præferet, ſecundùm antè dicta, ex pluribus maximè idoneum, niſi quis plurium patronorum ſuffragijs fulciatur; iſte enim alijs eſt potior, *c. 3. h. t.*

Vbi quæſitum, An ſi ex tribus, quibus eſt 54
jus præſentandi, unus alteri ſuccedat, eidem ſit duplex votum, unum jure proprio, alterum ſucceſſionis? R. Poſſe videri illi tantùm eſſe ſimplex votum; Primò, quia jus iſtud ſit individuum, in ſolidum ſingulis competens, ut augeri non poſſit. Secundò, quòd ſic alteri generaretur præjudicium, qui ſemper ab altero habente duplex votum ſuperaretur. Dicendum tamen, eſſe illi duplex votum: quod videtur probari *Clem. 2. h. t.* quæ dat ſucceſſoribus id juris, quod defunctus habuit. Quò facit *c. Cum olim 12 ſup. De re iudic.* ubi ratione duplicis beneficij duplex vox conceſſa. Quod & habet *c. pen. ſup. De conceſſ. præb.* & ita tenet *Gl. in d. Clem. 2. circa med. ubi* Abbas *nu. 1. &* Zabarella, Rochus *V. Ipſe vel is nu. 12.*

Quæri etiam ſolet, An in caſu, quo plures 55
præſentant, omnes debeant eſſe ſimul? R. Abbatem *Conſ. 76.* diſtinguere, an per modum collegij præſentent, & tum neceſſariò omnes eſſe monendos, ut compareant; ſi verò per modum ſingulorum, non eſſe neceſſe, ut omnes ſimul compareant, ſed poſſe ſeparatim quemque nominare; quod & de praxi comprobatum dicit, ipſe tamen de iſta opinione dubitans, in *c. 3. in fine h. t.* & indiſtinctè veriùs judicans, omnes debere comparere, ex eo, quòd quando omnes convenerunt, poſſint faciliùs inquirere de idoneo miniſtro. Et ita à pleriſque teneri cum Bart. in *l. Omnes populi D. De iuſtit. & iure* tradit Rochus *V. Honorificum nu. 94.* Vid. Garſ. *d. c. 9. §. 1. nu. 221, & ſeqq.*

Hæc ita procedunt, quatenus jus patronatus 56
eſt ſalvum, aut non impeditum. Impediri contingit Primò, ſi per negligentiam ejus, cui competit, non fiat præſentatio intra tempus præſcriptum, vel etiam per diſcordiam patronorum contingat tempus illud labi; hoc ipſo enim ad Ordinarium jus iſtud devolvitur, qui Eccleſiam ordinabit, *c. 3. in fine h. t.*

Vnde quæſitum, An tempus iſtud currat 57
ignoranti? R. Id poſſe videri, cùm currat impedito, in caſu ſcilicet diſcordiæ ſuper jure patronatus, *d. c. 3.* Verius tamen non currere, quòd regulariter ignoranti non currat tempus, uti nec impedito. Et facit text. in *c. 5. ſup. De conceſſ. præb.* ubi non niſi à die notitiæ vacationis currit tempus. Facit & ratio, quòd ubi non eſt culpa, non debeat eſſe pœna. Culpam autem hîc removet juſta ignorantia: & ita reſolvit Abbas in *c. Cùm propter 27. h. t.* Non obſtat deciſio *d. c. 3.* quia in eo facto patronorum diſcordium tempus labitur, ut rectè concedatur Epiſcopo ordinare & providere Eccleſiæ. Aliter ſe res habet in caſu meræ ignorantiæ,

Q. II.

58 Q. II. An tempus currat excommunicato? R. Videri non currere, cùm, ut dictum, non currat juſtè impedito, qualis eſt excommunicatus. Nec facit, quòd videatur in culpa eſſe; nam ea non aliàs obeſt, quàm quatenus impedimentum inde directè cauſſatur, quod non fit in præſenti caſu. Et facit eò argumentum *d. c.* 5. ubi ſuſpenſo non currit tempus collationis. Rochus *V. Competens nu.* 13. Idem videtur probari *c. unico* §. 1. *Ne ſede vacante &c. in* 6. ubi Epiſcopo ſuſpenſo non currit ſemeſtre collationis tempus, tanquam impedito, ut patet ex clauſula ſubjecta, *niſi Epiſcopus in petenda relaxatione hujuſmodi ſuſpenſionis ſit in mora:* ut ante moram non ponatur culpa, atque ita antè ſit legitimum impedimentum. Vid. Suarez *De Cenſuris Diſp.* 14. *Sect.* 2.

59 Q. III. An Epiſcopus præſentatum ab excommunicato rectè inſtituat? R. Rochum *d. loco n.* 22. diſtinguere ſecundùm Rotam *Deciſ.* 526. *in Antiq.* an præſentatio fiat à Clerico, an à laico: hoc caſu poſſe, non illo. Rationem differentiæ adſignat, quòd à Clerico facta vim habeat electionis, cùm, ut dictum, ſuperior teneatur præſentatum inſtituere, ob adquiſitum ei jus, *c. Cùm autem* 24. *h. t.* quod utique tranſlatum inhabili, ab eo ſolùm dependens, quia conceſſum nulliter, ideo & nulliter ſubſecuta inſtitutio: hoc vero caſu non transferatur jus in præſentatum, cùm præſentanti variare liceat, ut videatur ſuperior liberè & ex gratia præſentatum inſtituere. Verùm non videtur mihi ſufficiens iſta ratio differentiæ, cùm & præſentatio laico facta ejus ſit efficaciæ, ut ſuperior non poſſit alium inſtituere, quàm præſentatum. Melior ratio datur, quòd Clerico actus præſentandi competat ratione beneficij Eccleſiaſtici, à quo eſt ſuſpenſus excommunicatus: ut actum hunc à beneficio dependentem non rectè exerceat. Quæ ratio non obtinet in eo, cui competit jus iſtud laicum, ut nec ponat idem impedimentum. Nam præſentatio ajus tantùm ponit expreſſionem voluntatis & quamdam optionem, quam poteſt facere etiam excommunicatus: quo modo teſtamentum excommunicati, ut & alij actus privati tenent, ut dicetur infrà, *De ſent. excom.* Vid. Suarez *d. loco nu.* 26.

60 Vbi quæri poſſet, An ſuperior cogatur acceptare? R. Non peccare quidem eum admittentem excommunicati non vitandi præſentationem, per *Extravag. Ad evitanda Martini V.* ut eam licitè & validè ſubſequatur inſtitutio, non tamen cogi neceſſariò admittere, cùm iſtâ Extravagante non ſubveniatur excommunicatis. Si verò fuerit vitandus, peccare Epiſcopum admittendo præſentationem; propter communicationem cum excommunicato; validam tamen eſſe inſtitutionem, ſaltem quoad patronum laicum, cùm talis præſentatio excommunicati ſit ſufficiens ad explicandam ejus voluntatem, quam proinde Epiſcopus, ſi velit, acceptare poteſt. Quantum ad Clericum, aliud dicendum, cùm hujus præſentatio ſit nulla, propter ſuſpenſam poteſtatem. Si tamen Epiſcopus ſciens acceptet præſentationem, videtur ſupplere defectum, cùm deficiente patrono ad eum totum iſtud jus devolvatur.

61 Secundò, Impeditur jus patronatus per derogationem Pontificis, qui præveniendo præſentationem, Eccleſiæ de miniſtro providit. Quod ei licitum eſt, non tantùm quoad patronatum Eccleſiaſticum, propter plenarium jus, quod habet in Eccleſiaſtica beneficia, ſed & laicum, *Gl. in Clem.* 2. *De præb. V. Apoſtolicis*, cùm & hoc ſit dependens à ſpiritualibus. Quò facit ratio, quòd ex tolerantia Eccleſiæ hoc jus laicis competat, *c.* 3. *h. t.* ut, ſi videatur expedire, poſſit Pont. gratiam revocare, &. non exſpectatâ patroni præſentatione, Eccleſiæ providere: præcipuè cùm non privative id jus ſit conceſſum laicis, ſed cumulativè, concedendo quidem alijs eam poteſtatem, ſibi tamen non auferendo. * Vbi diſtinctione hac opus, quòd 62 ad derogandum juri patronatus laico neceſſe ſit, exprimatur clauſula derogatoria, *Gl. in d. V. Apoſtolicis.* Et hoc, ne facilè laicorum juri contraveniendo avertantur ipſi à benefaciendo Eccleſiæ, qui metus non eſt in Clericis. Covarr. *Pract. qq. c.* 36. *nu.* 1. *ubi per eum citati.*

63 Quæritur autem, An ſufficiat generalis derogatio? R. Minimè; cùm quæ ſpecialiter ſunt exprimenda, non poſſint dici contenta ſub generali clauſula, *c.* 2. *ubi Gl. fin. De præb. in* 6. Vt non ſufficiat litteris expreſſum eſſe, *etiamſi ad alicuius præſentationem ſeu collationem pertineat*; nam ea verborum clauſula generalis eſt. Ioan. Andr. in *c. Dilectus* 6. *ſup. De off. Leg.* Covarr. *d. loco:* qui vult ne quidem cenſeri derogatum per clauſulam ſpecialem, ſi ad Regem, Ducem aut Marchionem ſpectet, niſi & hoc exprimatur. Qui etiam vult non comprehendi ſub reſervatione vacantium in Curia beneficia juris patronatus laici, nō tantùm ſi ad Reges, Comites, aut ſimiles pertineant, ſed etſi ad alios laicos. Quod poſterius licet diſpliceat Flaminio, *De reſignat. benef. lib.* 11. *q.* 4. *nu.* 48. habet tamen rationem, quòd iſta reſervatio juris communis ſit generalis, ut non adficiat ea, quæ ſpecialem deſiderant expreſſionem, ut in caſu præſenti. Vid. Roch. *V. Honorificum nu.* 3. Azor. *p.* 1. *lib.* 6. *c.* 23. Wameſ. *Conſ.* 478. *nu.* 1. *&* 2. *h. tit.* Leſſ. *De Iuſt. & Iure lib.* 2. *c.* 34. *Dubit.* 9.

64 Quid in patronatu Eccleſiaſtico? R. In illo ſufficere derogationem generalem. Quo modo ſi contingat beneficium in Curia vacare, reſervata erit præſentatio Pontifici, ſecundùm *d. c.* 2. quo in Curia vacantia beneficia illi ſunt reſervata, nec aliâ ſpeciali opus erit derogatione; cùm iſti juri, quia Eccleſiaſticum, faciliùs derogetur,

derogetur, quàm laico.

65 Quid ſi ſimul pertineat ad laicum & Clericum? R. Flaminium, *d. loco nu.* 49. *& ſeqq.* velle, tum ſapere potiùs naturam Eccleſiaſtici, & tale cenſeri per *Gl. fin. in t.* 7. *eod. in* 6. Verùm contrarium eſt dicendum, ſcilicet non cenſeri ei derogatum, niſi exprimatur. Nihil faciente conjunctione Eccleſiaſtici, quæ commoda quidem & privilegia cum laico communicat, non etiam damna, quibus adficeretur laicus per derogationem generalem & reſervationem. Et ita accipienda *d. Gl. fin.* Covarr. *d. c.* 36. *nu.* 5 *verſ. Tertiò, ſecutus alios, quos citat,* Abbas in *c. fin. in fine h. t.* Wameſ. *Conſ.* 479. *nu.* 1. *& ſeqq. h. t.*

66. Dicta de expreſſa derogatione Pontificis vera ſunt, ſi ex dotatione aut fundatione jus iſtud habeatur, nō etiam ſi ex privilegio Pont. quia ceſſat ratio, ob quam jura prohibuerunt derogationem, quòd ſcilicet avocarentur aliqui à dotando, cùm nulla ſit facta dotatio. Quod & dicendum, ſi ex præſcriptione aut conſuetudine jus iſtud ſit obtentum. Covarr. *d. loco n.* 6.

67 Quantum ad Legatum à latere, poteſt ille præveniendo prejudicare patrono Clerico, non etiam laico, per textum in *c. Cùm dilectus* 18. *h. t.* qui diſtinguit inter laicum & Clericum, cum adſignata ratione diverſitatis, quòd ſcil. Clericus ſubſit juriſdictioni Legati, non etiam laicus. Ad Epiſcopum quod attinet, illi non licet derogare juri patronatus ſive Eccleſiaſtico ſive laico, ut patet ex *can. Decernimus* XVI. *q.* 7. Adeò ut collatio non teneat, ſecundùm ea, quæ dicta ſuperiùs, *eod.*

68 Extinguitur jus illud, Primò, per ceſſionem alteri factam, qua de re ſup. Quod & obtinet, ſi publicetur univerſitas, cui adhæret.

Secundò, per remiſſionem, *c.* 1. *eod. in* 6. licet enim cuilibet jus ſuum remittere.

III. Si patiatur patronus Capellam commutari in Eccleſiam collegiatam, in qua non eſt locus præſentationi, ſed electioni cui ſe non immiſcet patronus: niſi quòd adſenſus ejus poſtuletur, & niſi alter de ſua juriſdictione obtineat, ut habet textus in *c. Nobis* 25. *h. t.* non quoad vocem præſtandam electioni, hoc enim indući conſuetudine nequit, aut per Epiſcopum concedi: ſed ut interponat partes ſuas in electionis tractatu. Innoc. in *d. c.* 25. Sunt autem patrono reliqua jura ſalva, *d. c.* 25.

IV. Si Eccleſia deſtruatur, quia rei non exiſtentis nullæ ſunt qualitates. Quid juris ſit, ſi Eccleſia deſtructa reędificetur, dictum eſt ſup. *eod. nu.* 6.

V. Si Eccleſia obnoxia huic juri cum altera uniatur conſenſu etiam tacito patroni. Ioan. And. *ad c.* 2. *ſup. De relig. domib.* quia cum altera unita Eccleſia cenſetur quaſi exſtincta. Quòd admittit Specul. *De iure patron. in fine,* non tantùm quando ex fundatione hoc jus competit, ſed & ſi ex dotatione; ex ratione, quòd non ampliùs ibi ordinetur Sacerdos.

VI. Per crimen, quòd commiſit patronus circa perſonam Rectoris, quem per ſe aut per alium occidere aut mutilare præſumpſit, *c. pen. inf. De pœnis.* Quo caſu ad Eccleſiam revertitur jus patronatus, aut exſtinguitur potiùs, ipſâ Eccleſiâ manente liberâ. Vt hæredibus patroni nihil juris ſuperſit quod prætendant: meretur enim factum hoc patroni, ut cum ſua poſteritate excludatur; indignus, qui à loco, in quem commiſit, beneficium exſpectet. Refertur etiam ad crimen, ſi jus patronatus fuerit adquiſitum ſimoniacè, ut eo dicatur privandus comparans, *c.* 6. *h. t.* Facit & hæreſis, in quem incidit patronus, eo privari, cùm omnia ejus bona hoc ipſo publicentur, ut dicetur inf. *De hæret.*

Quid ſi revertatur ad ſanam mentem, abrenuntiatâ hæreſi? R. Ipſo jure omnia ejus 69
bona eſſe confiſcata propter hęreſeos delictum; quod non tollit pœnitentia quoad pœnam inflictam ipſo jure. Quia tamen ante ſententiam, declaratoriam ſcilicet, non poſſunt bona apprehendi per fiſcum, *c. Cum ſecundùm De hæret. in* 6. videtur Gloſſæ in *can. Maximum* 1. *q.* 7. remanere patrono jus ſuum ſalvum cum bonis: quæ ſententia eſt benigna, qua de re latiùs agetur infrà *d. tit. De hæret.*

Q. An excommunicatio privet patronum iſto
jure? R. Nuſquam haberi, quòd excommu- 70
nicatus aliquo jure privetur, ſed omnia ſua ſalva habere: imò & ei poſſe adquiri jus iſtud de novo, fundando, dotando, ſuccedendo, aut aliàs per univerſitatem adquirendo, cùm & matrimonium validè ineat, & Religionem profiteatur. Nec facit, quòd ad beneficium Eccleſiaſticum omnis illi ſit præcluſa via; nam hoc ideo, quia ſpiritualium eſt incapax: hoc autem jus tantùm eſt dependens à ſpirituali, non etiam merè ſpirituale. Abbas in *d. c. Nobis* 25. *nu.* 3. *h. t.* Rochus *V. Competens nu.* 20. *& ſeqq.* Quantum ad exercitium præſentationis, dictum de eo ſup. *eod. nu.* 59. *&* 60.

TITVLVS XXXIX.

De Cenſibus, Exactionibus, & Procurationibus.

SVMMARIVM.

1. *Cenſus vocabuli varia ſignificatio.*
2. *Cenſus quid, & in qua moneta ſolvendus.*
3. *Solito maior aut novus non imponendus Eccleſia, nec vetus augendus.*
4. *Exactionum nomine quid hîc veniat.*
5. *Ab exactionibus Principum immunes Clerici.*
6. *Procurationes quid, & modus earum.*
7. *Modum excedens tenetur ad duplum recepti.*

8. *Pœna hac an evitetur ſolvendo ſimplum intra menſem?*

9. *Viſitantium comitatus, & expenſa.*

1. SPectant ad gravamen Eccleſiarum Cenſus, Exactiones, Procurationes. Cenſus vocabulum eſt πολύσημον, id eſt variæ ſignificationis, ut videre eſt apud Molin. *ad Conſuet. Pariſ.* tit. 2. *in princ. nu.* 7. *& ſeqq.* & Molinam *De Iuſt. & Iure tract.* 2. *Diſp.* 381. Nam accipitur Primò, pro rerum & bonorum cujuſque æſtimatione, ſecundùm quam tributa olim pendebantur, & cives in certas claſſes apud Romanos diſtribuebantur, ut patet ex Livio, & alijs. Secundò, pro tributo & publica penſitatione, quæ præſtatur in recognitionem univerſalis dominij, & auxilium rectæ gubernationis, & tuitionis Reip. quæ fit per Principem, quo modo accipitur paſſim in Iure civili, *Cod. Sine Cenſu vel reliquis fund. comparari nõ poſſe, & C. De cenſib. & cenſitorib. lib.* 11. Tertiò, pro modico annuo canone, qui præſtatur in recognitionem directi dominij, & jurium dominicalium, qualem præſtat emphyteuta. Quartò, pro annuo reditu, quem quis ſibi reſervavit ratione ceſſi prædij, aut juris, ut in *c. Conſtitutus* 6. *ſup. De relig. domib.* aut ratione traditæ pecuniæ, qua de re ſup. *De empt. vend* Quintò, pro eo, quod annuatim præſtatur ratione, & in recognitionem ſubjectionis, quo modo hoc loco accipitur; aut etiam ratione fundationis aut dotationis, cujus tempore patronus ſibi cenſum reſervavit auctoritate Epiſcopi, ut colligere eſt ex *c. Praterea* 23. *ſup. tit. prox.* aut etiam alia de cauſſa Vt ſolutio cenſus videatur indicare ſubjectionem, *c.* 2. *h. t.* non tamen ſemper, ut patet ex *c. Pracipimus* 8. *inf. De privil.*

2. Cenſus itaque eſt reditus annuus, quem Eccleſiæ debent ſuo Prælato, non in ſignum dominij, ſed in recognitionem ſubjectionis, *d. c.* 2. *h. t.* Præſtandus in ea moneta, quæ inſtitutionis tempore erat in uſu, *c. Olim* 20. *h. t.* vel ſi non reperiatur, in quantitate, quæ erat tempore conſtitutionis. Abbas in *d. c.* 20. *nu.* 4. *c. pen. h. t.* niſi tempore 40. annorum, quo juribus Epiſcopalibus præſcribitur, Abbas *d. loco nu.* 6. ſolutus fuerit in alia moneta etiam
3 minus valente, *d. c.* 20. * Major ſolito non imponitur Eccleſijs, nec antiquus augetur, *c.* 3. *& 7. h. t.* Vt enim res Eccleſiæ non alienantur, ita nec ad cenſum novum obligantur, aut antiquus augeri poteſt; quia quod juris eſt in toto, idem & in parte. Vbi nihil faciet conſenſus Rectoris, aut Clericorum, qui Eccleſiam alicui volunt conſtituere cenſualem, ſine auctoritate Diœceſani, *c. Praterea* 8. *& c. Cùm Clerici* 11. *h. t.* ut juramentum ſuper ea re exactum ſit relaxandum ab ijs, qui exegerunt, *c. Significavit* 13. *& c. Gravis* 15. *h. t.* Dicta de ſolvendo cenſu, quem vocat tributum Eccleſiaſticum Pont. in *c.* 1. *h. t.* & Synodaticum in *d. c.* 20. procedunt, niſi ſit remiſſus, *c. Cum venerabilis* 21. *h. t. & d. c.* 6. *ſup. De relig. domib.* aut probetur exemptio.

Exactiones ſunt ſubſidium aliquod extraordinarium, quod penditur Prælatis juſta de 4
cauſſa id petentibus, *c.* 6. *§.* 1. *h. t.* quale vocant ſubſidium charitativum. Sint eæ moderatę, nec cauſſam excedant; aliàs reſtituere tenentur, *c. Ea qua* 12. *h. t.* Pauper Clericus his non videtur gravandus, *arg. c.* 4. *h. t.* quod eum paupertas ſatis gravet, cujus proinde ſit potiùs miſerendum. Divitem Clericum non habentem beneficium, aut ordinatum ad titulum ſui patrimonij, non teneri ad hoc ſubſidium videtur velle Navar. *hic Conſ.* 5. *in fine.*

Sunt & Principibus ſuæ exactiones, quæ novæ non niſi ab ipſo Principe legitimè impo- 5
nuntur; ab alijs eas indici prohibitum, ſub pœna excommunicationis, *c. Innovamus* 10. *h. t.* Eccleſiaſticæ perſonæ ab ijs ſunt immunes, etiam quoad res ſuas: ut à laicis perſonis imponi nequeant, & contrà facientes pœnam excommunicationis ipſo facto incurrant. Niſi negotiationem exerceant; eatenus enim non eſt ratio, ut hac immunitate fruantur, *c. pen. eod. in* 6. *Clem. fin. eod.* Vti nec quando exactio tendit tam in commodum Clericorum, quàm laicorum, adhibitâ auctoritatte Epiſcopi. Clericis primæ tonſuræ debetur quidem & hæc immunitas, ſed de conſuetudine ijs ablata, quando non ſunt in miniſterio Eccleſiæ, uti dictum ſup. *De foro compet.*

Procurationum nomine hîc veniunt eæ expenſæ, quas vel Eccleſiæ, vel Monaſterio de- 6
bent Epiſcopo, vel alteri, viſitanti ex officio, & quidem in propria perſona, non aliàs, *c. Procurationes* 23. *h. t.* Niſi privilegio Apoſtolico ſint exempta ab earum præſtatione: quod non facilè creditur conceſſum quoad Nuntios Apoſtolicos, *c. Cum inſtantia* 17. *h. t.* Sint & hæ moderatæ, ſecundùm locorum facultates, *c. Conquerente ſup. De off. ordin.* * Si modum exceſſerit viſitans, tenetur ad duplum ejus, 7
quod recepit, ei Eccleſiæ, à qua recepit. Quod niſi intra menſem ſolverit, Epiſcopo eſt interdictus Eccleſiæ ingreſſus: alij ab officio & beneficio ſunt ſuſpenſi hoc ipſo, donec perſolverint, *c.* 2. *eod. in* 6.

Vbi diſputat Navar. *Conſ.* 2. *h. t.* An ſimplum ſolvendo intra menſem evitent dictam 8
pœnam? R. Hoc videri ipſum probare *arg. Clem.* 2. *verſ. à qua De haret.* ubi poſt incurſam ſimilem abſolvi poſſunt reſtituentes ſimplum tantùm, non etiam pœnam quadrupli, quam debebant ratione concuſſionis: ut magis id dicendum illi videatur ante pœnam incurſam, cùm difficiliùs tollatur jus quæſitum, quàm impediatur quærendum. Quæ ratio ut non ſit mala, tamen *d. c.* 2. expreſſè non aliàs vult

evitari

evitari pœnam, quàm duplum intra menſem
ſit redditum.

Ne autem comitatu ſuo Eccleſiæ ſint graves
9 viſitantes, certus comitum numerus ijs eſt præ-
ſcriptus, *c. 6. h. t.* Viſitationis verò nomine
victualia tantùm, non etiam pecuniam, olim
accipere licebat: poſtea pecuniam accipere
permiſſum, *c. 3. eod. in 6.* Monentur portò
viſitantes per Trid. *Seſſ. 24. c. 3. De reform.* ne
cuiquam ſint graves inutilibus expenſis: vi-
ctualia quidem accipiant ſibi & ſuis frugaliter,
non etiam pecuniam; niſi ita habeat conſuetu-
do, & eam dare eligint, qui viſitantur. Vbi au-
tem gratis viſitari ſolitum, ibi nihil accipiant.

TITVLVS XL.

De Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris.

SVMMARIVM.

1. *Conſecratio Eccleſiarum cur, à quo, & quando fieri debeat.*
2. *Eccleſia polluta reconcilianda, non verò conſecranda de novo.*
3. *Eccleſiæ nomine quid veniat hoc loco.*
4. *Eccleſia polluitur, I. Homicidio voluntario & injurioſo.*
5. *An & ſuſpenſione ejus, qui eâ dignus?*
6. *II. Sanguinis effuſione injurioſâ.*
7. *III. Seminis humani effuſione.*
8. *An & per copulam conjugalem?*
9. *Pollutione occultâ non redditur Eccleſia obnoxia reconciliationi.*
10. *IV. Sepulturâ fidelis excommunicati.*
11. *An & per ſepulturam nominatim interdicti?*
12. *An per conſecrationem Epiſcopi excommunicati?*
13. *V. Sepulturâ pagani.*
14. *An & fœtus in utero materno exiſtentis?*
15. *Cœmeterium etiam polluitur iiſdem modis.*
16. *VI. Parietibus combuſtis & deſtructis.*
17. *Differentia inter priores quinque modos.*
18. *Effectus polluendi Eccleſiam in quo fundetur.*

SAnctum & neceſſarium deſtinari loca
1 publica, in quibus rectè colatur Deus,
& populus Chriſtianus opera religionis
exerceat. Ea conſecrari decens eſt, ex
perpetua Eccleſiæ conſuetudine, & quidem
ſolemniter à proprio Epiſcopo, *c. 2. & pen.
h. t.* qua de re pulcrè Suarez *p. 3. tomo 3. Diſp.
81. qu. 83. Sect. 5. verſ. Tertiò.* Eſt enim conſe-
cratio ordinis Epiſcopalis, poteſt tamen alteri
Epiſcopo delegari, non etiam non Epiſcopo.
Non conſecranda autem loca ſacra niſi dotata,
ut per miniſtros divino cultui poſſit ſatisfieri.
Dos danda ab eo, qui conſecrari jubet. Non
dotatam conſecrans tenetur ipſe ad dotem,
c. Cum ſicut 8. h. t Conſecrantur & altaria, non
unum tantùm in una Eccleſia, ut velle viden-
tur quidam hæretici olim moris fuiſſe, ſed eti-
am plura in eadem Eccleſia, *c. 5. h. t.* Quæ ſint
lapidea oportet, ſaltem quoad menſam ſupe-
riorem, quæ ſola conſecratur; & debet eſſe tan-
tæ quantitatis, ut poſſit capere pedem calicis, &
hoſtiam. Fit conſecratiò tam Dominicis quàm
profanis diebus, *c. 2. h. t.* per oleum benedi-
ctũ. Vbi nihil imminuet conſecrationem, ſi ad-
junctum fuerit oleum non benedictum, utrum-
que enim fit benedictum, cùm potentius, ſci-
licet benedictum, trahat ad ſe minùs potens,
ſcil. non benedictum, *c. 3. in fine h. t.* Semel
facta non eſt iteranda, etiamſi tectum Eccleſiæ
ruat, modò integri maneant parietes quibus
ſignum conſecrationis eſt infixum, *c. Lignis
6. h. t.* Altare tum demùm de novo conſecran-
dum, quando lapis, cui benedictionis ſignum
impreſſum, fuerit confractus; aut deminutus
enormiter, aut amotus, *c. 1. & 3. h. t.* * Pol- 2
luta Eccleſia non indiget novâ conſecratione,
ſed tantùm benedictione, quæ facienda per
aquam, cum vino & cinere benedictam, *c. 5.
h. t.* non niſi ab Epiſcopo, non obſtante con-
trariâ conſuetudine, *c. pen. h. t.* Fiet autem
reconciliatio ejus expenſis, qui pollutioni &
violationi cauſſam dedit, *c. 2. De off. Ordin. in
6.* cùm dans damni cauſſam teneatur ad ejus
compenſationem, *c. fin. h. t.*

Pollui contingit Eccleſiam varijs modis: 3
quos antequam recenſeamus, notandum Pri-
mò, nomine Eccleſiæ, quantum ad hunc effe-
ctum, tantùm venire Eccleſiam vel locum be-
nedictum: nam cùm pollutio inducat quam-
dam privationem, debet præſupponi habitus,
quem hac in materia ponit conſecratio. Idem
volunt de loco benedicto, & auctoritate Epi-
ſcopi ad divina deputato. Secundò, Eccleſiâ
comprehendi omne id ſpatium, quod pertinet
ad interius corpus, à tecto interiori uſque ad
pavimentum, & à ſumma ara uſque ad partem
oppoſitam. Quo modo Capellæ intra Eccle-
ſiam conſtitutæ comprehendentur, non etiam
Sacriſtia, nõ turris, nec cameræ Eccleſiæ adhæ-
rentes, cùm non ſint deputatæ ad divinum
cultum: ut per copulam ibi habitam, aut cæ-
dem factam non poſſit dici polluta Eccleſia;
uti nec ſi ſupra tectum tale quid contingat,
cùm loca ea ſint extra Eccleſiam, *Gl. in c. un.
eod. in 6.* Nav. in *Summa c. 27. nu. 51.* Sanchez
De matrim. lib. 9. Diſp. 15. Idem judicium eſt
de loco ſub Eccleſia conſtituto, cùm non ſit
pars Eccleſiæ, uti cavea, ſpelunca; niſi ſit for-
nix Eccleſiæ ad eam ſpectans, deputatus ad ſe-
pulturam.

His præmiſſis, polluuntur Eccleſiæ, Primò
per homicidium voluntarium & injurioſum, 4
c. 4. h. t. Dico, voluntarium; quia caſu com-
miſſum non poteſt videri violaſſe reverentiam
Eccleſiæ, cùm non ponat malitiam: niſi cum

iſto caſu concurrat indirecta voluntas, nam & ea ponit culpabile homicidium, ut dicctur inf. *tit. De homicid.* quod ſufficit ad effectum polluendi Eccleſiam, *ex communi DD. ſententia.* Dico, injurioſum; quia, ceſſante injuriâ, nulla fit Eccleſiæ irreverentia: cujuſmodi eſt commiſſum in juſtam ſui defenſionem, aut per eum, cui ſenſus deeſt. Sola mors in Eccleſia contingens minimè eam violat, ſi cauſſa ſit data extra Eccleſiam. Sanguinis adſit effuſio, vel non, hoc caſu nihil intereſt, cùm ſufficiat homicidium injurioſum, quod etiam contingit per ſuffocationem, *Gl. in c. un. eod. in 6.* Percuſſio in Eccleſia citra ſanguinem eam non violat, licet ex percuſſione ſequatur mors extra Eccleſiam: neque enim poteſt homicidium cenſeri conſummatum in Eccleſia, niſi & in ea ſubſequatur mors, cùm pœna non inferatur, niſi actu conſummato.

5 Q. An polluatur Eccleſia per ſuſpenſionem ejus, qui eâ dignus? R. Omninò, quia licet non ſit injurioſa mors ipſi reo, eſt tamen injurioſa loco, qui ideò polluitur. Quod & dicendum de cæde Martyris, quæ non facit, quò minùs polluatur Eccleſia, propter ſacrilegam actionem, licet pretioſa ſit in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus.

6 Secundo, per injurioſam ſanguinis effuſſionem etiam proprij, *can. Eccleſijs 20. De conſecr. Diſt. 1. c fin. h. t. c. un. eod. in. 6.* Tetigerit autem ſanguis Eccleſiæ pavimentum, nec ne, non intereſt, *d. c. 4. h. t.* in quo ſit mentio vulneris, non etiam maculationis, cùm non tam per contactum ſanguinis violetur Eccleſia, quàm per violentam effuſionem. Vulnerans ſit in Eccleſia, an extra eam, non refert, cùm ſatis ſit, vulnerationem ſive effuſionem in Eccleſia fieri. Vti & è contrà, ſi in Eccleſia ſtans jactu lapidis vulneraverit extra eam ſtantem, non dicitur polluiſſe Eccleſiam, quòd vulneratio & effuſio in illa non ſit facta: uti nec poteſt videri Eccleſia polluta per ſanguinis effuſionem, cujus cauſſa data eſt extra Eccleſiam.

7 Tertiò, per effuſionem ſeminis humani, *d. c. fin. h. t.* voluntariam publicam, & illicitam, quocumque genere turpitudinis, per pollutionem, aut aliam illicitam copulam. Quæ involuntariè contingit dormienti, aut vigilanti, quia Eccleſiæ non injurioſa, eam minimè polluit.

8 Q. An polluatur Eccleſia per actum conjugalem? R. Poſſe videri non pollui, cùm in *c. 5. inf. De adult. & can. Si motum De conſecr. Diſt. 1.* tantùm fiat mentio copulæ adulterinæ: & licet alij textus loquantur de ſeminis effuſione, poſſent tamen accipi de illicita, ne pœnæ, quæ ſunt reſtringendæ, extendantur. Verùm idem dicendum de copula conjugali, atque de alia ſeminis effuſione, modò ſit intemperans; cùm, licet in ſe non ponat peccatum, ſit tamen ſacrilega reſpectu loci ſacri. Si verò ſit licita, & vitari nequeat, propter periculum, quo in Eccleſia dormire coguntur conjuges, aut in ea ſunt obſeſſi, aliud dicendum, cùm per actum, qui cum reverentia & timore Dei fieri poteſt, non debeat dici Eccleſia pollui, Covarr. *ad. 4. Decretal. p. 2. c. 7. § 2. nu. 3.* Nec obſtant ſuperiùs adducta, quia loquuntur in caſu ſpeciali, nec decernunt, ob ſolum adulterium violari Eccleſiam; aliàs enim per ſimplicem fornicationem ea non violaretur. Vid. Sanchez *De matrim. lib. 9. Diſp. 15. nu. 7.* & Suarez *De Religione tomo 2. lib. 3. c. 7.*

Dixi, publicam; quia per occultam polluti- 9
onem aut fornicationem non eſt Eccleſia reconcilianda; uti pro occulto crimine non imponitur pœnitentia ſolemnis. Facit, quòd Eccleſia de occultis non judicet. Facit & textus in *d. c. 5. inf. De adult.* ubi vis ponitur in publica detectione, *Gl. in c. 1. eod. in 6.* Et hoc, quatenus pollutio occulta manet; nam ubi innotuerit, habetur Eccleſia ex tunc polluta, & neceſſariò reconcilianda. Navar. in *Summa c. 27. nu. 281. in fine.* Per alios actus illicitos, qui ſunt extra pollutionem, cujuſmodi ſunt aſpectus turpes, inhoneſta verba, quamvis minùs deceant locum ſacrum, is tamen non polluitur, ut benedictione novâ non indigeat. Quantum ad Eccleſiam non conſecratam pollutam ſanguinis, aut ſeminis effuſione, ea lavanda eſt aquâ exorcizatâ, etiam per non Epiſcopum, *Gl. fin. c. fin. h. t.* quam approbat Navar. *d. loco, ubi alios citat.*

Quartò, Si fidelis excommunicatus, uti hæ- 10
reticus, in ea ſepeliatur, *c. 7. h. t.* quod etſi loquatur de cœmeterijs, eadem tamen & major ratio eſt in Eccleſia, cujus reverentia & puritas non minùs læditur, ſepeliendo excommunicatum, quàm cœmeterium. Hac de re aliqua dicta ſuprà *De ſepult.*

Q. An per ſepulturam hominis nominatim 11
interdicti polluatur Eccleſia, ut indigeat reconciliatione? R. Hoc videri poſſe, ex eo, quòd excommunicatio & interdictum æquiparentur, *c. 1. circa fin. & ibi Gl. De ſent. excom. in 6.* Contrarium tamen verius eſſe, cùm id in jure non exprimatur, nec pœnæ ſine textu ſint inducendæ aut extendendæ, neque æquiparatio habeat locum in pœnalibus: ut non procedat deciſio *d. c. 1.* præcipuè cùm excommunicatio ſit multo gravior interdicto, privans omni communicatione, non ita interdictum. Et licet exhumandum ſit interdictcadaver, cùm non liceat illud ſepelire in loco ſacro, *c. Is cui 20. De ſent. excom. in 6.* tamen non polluitur Eccleſia ejus ſepulturâ, cùm hoc non ſit expreſſum in jure, *arg. c. Is qui 18. d. t.* ut novâ reconciliatione non egeat.

Quid dicendum de hæretico qnidem notorio, non tamen denuntiato, poteſt colligi ex ijs, quæ dicta ſunt ſuprà, *De ſepult. nu. 9.* &

tractat

tractat latiùs Navar. *Conſ.* 10. *De haret.*

12 Quæritur etiam, An Eccleſia cenſeatur polluta per conſecrationem ant benedictionem Epiſcopi excommunicati? R. Ita quidem videri Abbati, *ad c. 7. h. t.* & Hoſtien. quos ſequitur Navar. *d. loco nu.* 253. Verius tamen eſſe, eam minime pollui, quòd legis pœnalis extenſio extra ſuum caſum non fiat, *c. Odia De R. I. in 6.* Facit text. in *c. A nobis ſup. De ſacram non iteran.* ubi non polluitur altare, in quo celebravit excommunicatus.

13 Quintò, polluitur Eccleſia per ſepulturam pagani, id eſt non baptizati, *can. Eccleſiam cum ſeqq. De conſecr. Diſt.* 1. Nomine pagani etiam venit catechumenus, & infans ante baptiſmum mortuus, quando nimirum per ſe ſepelitur.

14 Quæſtio autem eſt in caſu, quo eſt in utero materno? R. Si vivat, aut dubium ſit, an vivat, fœtum eſſe excidendum, ne ſpes animantis cum gravida perimatur, *l. 2. D. De mort. inferen.* aut ſaltem baptizatus ſalvetur. Si verò nulla ſuperſit vitæ ſpes, non opus eſſe inciſione, & poſſe unà cum matre ſepeliri. Non obſtantibus juribus, quæ nolunt non baptizatum ſepeliri in loco ſacro, quia accipienda de infante ſeparato à matre, non etiam conjuncto matri Chriſtianæ, cujus habetur pars. Ita Hoſtien. *hic* & Henr. Bohic in *c. Sacris ſup. De ſepult. & c. Conſuluiſti h. t. ubi alios citat contrarium tenentes.*

15 Idem dicendum de cœmeterio; nam & hoc per benedictionem Epiſcopi factum religioſum polluitur modis ſuprà relatis, cujus tamen pollutio non adficit Eccleſiam: eſt enim acceſſorium, quod non adficit aut trahit ad ſe principale ſuum, *c. un. eod. in 6.* etſi è contrà cœmeterium Eccleſiæ contignum cenſeatur pollui; ſequitur enim acceſſorium ſuum principa- Navar. *d. c. 27. nu.* 253.

16 Addunt & ſextum modum, quando paries combuſtus, vel ita deſtructus eſt, ut eum reædificari oporteat. Verùm iſte modus non tam infert pollutionem aliquam, quàm aufert conſecrationem, quà iteratà eget Eccleſia reparara, quatenus parietes ſimul ruerunt, quia tunc perditur conſecratio, deſtructà re, in qua fundatur. Nam ſi paulatim & ſucceſſivè deſtruantur ac reparentur, non perditue conſecratio, quia ſemper cenſetur eadem manere, & tunc id quod majus eſt trahit ad ſe minus. Tectum ruens, integris parietibus, non facit conſecrationem amitti, quæ potiſſimùm verſatur circa parietes, in quibus linitio & cruces fiunt, *c. Ligneis h. t.* Benedicta Eccleſia non indiget novà benedictione, etiam deſtructis parietibus, cùm tantùm benedicatur ſolum, quod ſemper idem manet.

17 Eſt autem differentia inter prædictos quinque caſus, quòd in tribus primis caſibus Eccleſia polluatur per actionem quaſi tranſeuntem, cujus vi relinquitur polluta, etiamſi actio omninò tranſierit, nullumque in ea reliquerit effectum phyſicum: in ultimis verò duobus polluatur Eccleſia per effectum in ea permanentem, ex vi prioris actionis, ſcilicet per corpus excommunicati vel pagani hominis ibi ſepulti. Vnde eſt, quòd in prioribus caſibus ad purgandam Eccleſiam non ſit neceſſarium aliquid ab illa extrahere, ſed ſolùm orationibus & aſperſionibus juxta ritum Eccleſiæ eam reconciliare. In poſteriobus verò corpus humatum eſt extrahendum, & extra Eccleſiam projiciendum, & poſtea adhibenda benedictio aut purgatio. Sepultura talis contigerit per culpam, aut citra culpam, non intereſt, ut quia credebatur ant probabatur baptizatus non excommunicatus, durante cauſà violationis durabit & ejus effectus, *can Eccleſia 27. cum ſeq. De conſecr. Diſt.* 1. Si tamen poſſint oſſa internoſci, *c. Sacris ſup. De ſepult.* nam ſi cadaver ſit confuſum cum alijs, & ſic ignoratum, reputatur quaſi non eſſet, aut ſaltem cauſſat occultiſſimum defectum, cujus permanentia non impedit reconciliationem in præjudicium Eccleſiæ.

Vnum hic ſupereſt quærendum, An effe- 18 ctus polluendi Eccleſiam fundetur in ſtatu Eccleſiaſtico, an verò de ſe & natura ſui res habeat adjunctam ſacrilegij malitiam, eo quòd fiat in Eccleſia? R. Verius dici, fundari in Eccleſiaſtico ſtatuto, cùm moralis ille polluendi Eccleſiam effectus, per ſe, & ut ſic, nun ſit culpa, ſed veluti pœna, & ad modum cenſuræ, in deteſtationem turpitudinis actus repugnantis Eccleſiæ. Deinde excommunicatum ſepelire in Eccleſia non eſt de ſe malum; uti & non baptizatum infantem ſepelire in Eccleſia, cùm corpus illud non fuerit proprijs peccatis maculatum, nec ſit ignibus inferni tradendum, licet nō veniat glorificandum. Sic & catechumenus fidelis, ſi ante baptiſmum reverà ſuſceptum moriatur, non ſepeliendus in loco ſacro, cùm tamen juſtus eſſe poſſit: ut hæc res tantùm ſit dicenda conſiſtere in Eccleſiaſtica prohibitione fundata in congrua ratione.

TITVLVS XLI.

De celebratione Miſſarum, & Sacramento Euchariſtiæ, & divinis officijs.

SVMMARIVM.

1. *Miſſæ antiquitas.*
2. *Celebranda una tantùm in die: & caſus, quibus plures uno die celebrare licet.*
3. *Die Nativitatis Domini celebrare tres Miſſas an ſit præcepti?*
4. *Quo tempore ſit celebranda Miſſa.*
5. *Materia huius Sacramenti.*
6. *Miniſter.*

7. *Celebranda Miſſa in Eccleſia & loco ſacro.*
8. *Extra Eccleſiam celebrare licet in caſu neceſſitatis, & ex cauſſa privilegij.*
9. *Celebrare non licet in Eccleſia polluta.*
10. *Celebrans in loco polluto quam pœnam incurrat.*
11. *Euchariſtia cur & qualiter ſervanda in Eccleſijs.*
12. *Hora Canonica recitanda, pſallenda in Eccleſijs, & qualiter, & à quibus.*
13. *Clerici quo iure teneantur ad Horas.*
14. *Religioſi profeſſi non ordinati an teneantur?*
15. *An Novitij?*
16. *Tenentur Clerici beneficia poſſidentes.*
17. *An fructus non percipiens ex beneficio teneatur?*
18. *Excommunicatus, ſuſpenſus &c. an teneatur.*
19. *Vi ſolius tituli an quis teneatur?*
20. *An & in caſu controverſa poſſeſſionis?*
21. *An in caſu adepta poſſeſſionis, fructibus alteri reſervatis?*
22. *An fructibus à S. P. reſervatis?*
23. *An poſſidens beneficium, cuius fructus percipiat parens?*
24. *An poſſidens beneficium, metu à patre eò inductus?*
25. *An habens beneficium tenue?*
26. *An habens manuale beneficium?*
27. *Ob plura beneficia an pluries recitare teneatur?*
28. *An obligetur percipiens penſionem ab Eccleſia?*
29. *An habens praſtimonium?*
30. *An habens penſionem ex cauſſa reſignati beneficij?*
31. *Hora qualiter decantanda.*
32. *Organorum uſus & Muſica an probanda?*
33. *Pœna non recitantis Horas.*
34. *An quis teneatur ad Horas mox ab accepto beneficio.*
35. *Reſtitutio fructuum quando & cui facienda.*
36. *Reſtitutio qualiter facienda.*
37. *Cauſſæ excuſantes à recitatione Horarum.*
38. *An teneatur ad partem, qui Horas omnes dicere nequit?*
39. *An loco earum quid aliud recitare?*
40. *Inverſio & interruptio Horarum quatenus licita.*

1 IN Eccleſijs conſecratis ea, quæ ad cultum divinum ſpectant, peraguntur, uti eſt Sacramentorum adminiſtratio, Miſſarum celebratio: quæ ſunt myſterium maximum, & ſacrificium inetnentum, conſiſtens in conſecratione & communione corporis & ſanguinis Chriſti; non tam novitium & nuperum inventum, atque modernos hæreticos, non tam veritatis, quàm vanæ arrogantiæ, malitiæ, odij, avaritiæ ſpiritu adductos adſerere non pudet, cùm ab initio Eccleſiæ celebrationem Miſſæ in uſu fuiſſe conſtet ex ijs, quos citat Bellarm. in *nupera ſua Apologia c.* 8. & quæ tradit Baron. *tomo* 1. *Annal. ad an.* 34. §. 52. *& ſeqq. & ad an.* 64. §. 2. §. 50. *& ſeqq.* & patet ex Actis Apoſtolorum, *c.* 13. ubi dicitur, *Miniſtrantibus autem illis Domino*, Græcè λειτουργούντων, hoc eſt *ſacrificantibus.*

Celebranda autem Miſſa una tantùm de die; 2
cùm non ſit modica res unam facere, & valde felix ſit, qui unam dignè celebrat, *can. Sufficit De conſe. 1. Diſt.* 1. Vt iteranda non ſit, citra damnationem, *d. can. Sufficit.* Sunt tamen caſus, quibus eam iterari exigit neceſſitas, inter quos unus maximè eſt in uſu, quando ſcilicet quis præeſt pluribus parochijs, quibus una Miſſa ſufficere nequit: tunc enim licebit alteram addere, imò & tertiam, non ſumptâ tamen priùs oblatione, ut eatenus videatur iejunus Sacerdos. Navar. in *Summa c.* 25. *nu.* 87. *& Conſ.* 2. *h. t.* Permiſſum autem generaliter die Nativitatis Domini celebrare tres Miſſas, *can. Nocte De conſecr. Diſt.* 1. *c.* 3. *h. t.* ubi non eſt definitus numerus, ut ea res conſuetudini ſit attribuenda. Ejus rei myſtica ſignificatio traditur à Gl. in *d. c.* 3. quòd ſcilicet per tres Miſſas ſignificetur ſtatus hominis ante legem, ſub lege, & poſt legem, ſive in lege gratiæ. Alij ad triplicem Chriſti generationem referunt, æternam ſcilicet ac divinam, temporalem ac humanam, & ſpiritualem. Dicitur autem prima mediâ nocte, ſecunda diluculo, tertia de die.

Q. An ſit præcepti celebrare tunc tres Miſ- 3
ſas? R. Non videri, cùm dicta loca videantur loqui permiſſivè: ut non tam contineant præceptum, quàm indulgentiam, quæ non ponit obligationem; & omittens non peccet, multò minùs non audiens tres Miſſas eo die, ceſſante præcepto. Navar. *Conſ.* 1. *h. t.* Fuit & olim moris duas Miſſas celebrare in die Circumciſionis, unam de Virgine, alteram de myſterio. Guil. Durand. *Ration. divin. offic. lib.* 6. *c.* 15.

Celebranda, ut dixi, Miſſa una in die, eo- 4
que naturali, à media nocte uſque ad mediam noctem computando, more Romano. Tempus tamen matutinum eſt præfixum ejus celebrationi; & quidem initium auroræ, id eſt crepuſculum diei, eſt terminus, ante quem non licet communiter eam inchoare: terminus in quo deſinit, eſt meridies. Putat tamen Navar. *d. loco nu.* 85. uſque ad tertiam pomeridianam poſſe dici Miſſam, cujus ſententia non videtur regulariter & abſque cauſſa ſervanda. Si itineris neceſſitas, vel alia cauſſet celebrari Miſſam poſt meridiem, videtur unius horæ ſpatium non excedendum.

Materia, quæ offertur, eſt panis & vinum.
Panis ex farina triticea & ſola aqua naturali 5
coagmentatus. Azymus ſit, an fermentatus, non videtur intereſſe ad eſſentiam Sacramenti. D. Th. *p.* 3. *q.* 74. *art.* 4. neque enim recepta eorum opinio, qui negant in pane fermentato fieri conſecrationem, inter quos eſt *Gl. in can. In ſacramento* 5. *De conſecr. Diſt.* 2. *& c. fin. h. t.*

In Eccleſia

In Eccleſia tamen Latina ſive occidentali receptum, non niſi in azymo pane celebrare, non in fermentato, & piaculum habetur: ut peccet Sacerdos in eo celebrans, *d.* [illegible] *fin.* cùm, juxta legis præceptum, in azymo pane Paſcha ſuum celebraverit Chriſtus, qui non tam venit ſolvere legem, quàm adimplere. In Græca ſive orientali Eccleſia in fermentato celebrare uſus eſt, ſæpè à Latina Eccleſia reprehenſus, licet ſine fructu. Retineri tamen conſuetudo ibi poteſt. Vinum ſit de vite, cui paululum aquæ admiſcendum, *d. c. In ſacramento:* idque ex præcepto & uſu Eccleſiæ. Adhibetur & in conſecratione præſcripta verborum forma, & alij ritui ſolemnes, de quibus, & eorum ſignificatione agitur *c. Cùm Martha 6. h. t.* Navar. *in Summa c. 25. nu. 55. & ſeqq.*

6 Miniſter eſt Sacerdos, qui etiam peſſimus ſacrificium perficit, *can. Inter 1. q. 1.* Neque enim peccata celebrantis impediunt opus operatum, quod ex divina inſtitutione ſuam habet vim, nec malâ miniſtri vitâ maculari poteſt, non magis quàm Solis radius tranſiens per loca ſordida, *can. fin. xv. q. fin. c. 7. ſup. tit. 2. De cohabit. Cleric. & mul.* Quantum ad opus operantis illud meritorium eſſe non poteſt coram Deo, niſi ſit grata perſona operantis: quo modo prudentis eſt commendare potiùs ſacrificium Sacerdoti bono, quàm malo.

7 Debito & præſcripto modo hic Miſſam peraget, in loco ſacro, ad hoc ſpecialiter deputato. Navar. *d. loco nu.* 81. Quod viſum Eccleſiæ, tum ad debitam hujus Sacramenti reverentiam, ut condigno tractetur honore; tum ob majorem fidelium devotionem. Vnde extra loca ſacra prohibita Miſſarum celebratio, *can. Nullus De conſecr. Diſt.* 1. Videtur tamen licitum hodie eſſe, celebrare in Eccleſia benedicta tantùm, fundata Pont. aut Epiſcopi auctoritate, ad miniſtranda Sacramenta, quòd raræ & difficiles ſint conſecrationes, ut colligitur ex *c. fin. ſup. tit. prox.* ubi Eccleſia benedicta, ſi polluatur, dicitur continuò reconcilianda, ne ſuſpendantur divinæ laudes. Vnde evidens eſt celebrari Miſſas ibi poſſe, ut rectè colligit Abbas, cùm talis Eccleſia habeat eadem ferè privilegia, quæ conſecrata. Erit autem eo caſu neceſſarium, adſit altare conſecratũ, ſaltem portatile.

8 Hæc ita communi & ordinario jure: nam ſunt caſus, quibus extra Eccleſiam licet celebrare, in domo privata, ſive Oratorio, nec conſecrato, nec benedicto, idque auctoritate Epiſcopi, ut patet ex *can. Miſſarum De conſecr. Diſt.* 1. in verbis, *In locis ab Epiſcopo conſecratis, vel ubi ipſe permiſerit.* Quæ licentia eſt hodie denegata per decretum Trid. *Seſſ. 22. De obſervan. in celebrat. Miſſæ,* quod noluit celebrari Miſſas niſi in Eccleſijs, & ad divinum tantùm cultum dedicatis Oratorijs. Quo decreto non poteſt non dici adimi licentiam iſtam Epiſcopis, cùm Concilium ſimpliciter eam vetet, permittatque Epiſcopis, ut tantùm Oratoria deſignent. Niſi tamen neceſſitas aliud poſtulet, quæ facit extra Eccleſiam, domum, quocumque terræ loco, etiam ſub dio, dici Miſſas licitè, *can. 1. & can. Concedimus De conſecr. Diſt.* 1. qui Canones, cùm alter ſit Gratiani, alter Concilij provincialis, licet parum urgeant, conſuetudine tamen eorum diſpoſitio probata ac recepta, rationique conformis. Suarez *ad p. 3. d. Th. qu. 83. Diſp. 81. Sect. 3.* Sic in bello rectè ſub tentorijs, imò ſub dio celebratur, modò adſit altare portatile, ſive tabula lapidea conſecrata, ſine qua neutiquam poteſt Miſſa fieri: uti & ab itinerantibus, ſi Eccleſiæ aut Oratoria deſint, ex eadem ratione neceſſitatis, quæ lege caret. Cui licentiæ non poteſt videri derogatum per dictum Trid. decretum, ut tradit Navar. *d. loco nu.* 12. cùm non diſponat in caſu neceſſitatis. Dixi, quocumque terræ loco; quia ſuper mari aut flumine celebrare non licet, etiam in caſu neceſſitatis, propter periculum effuſionis ibi obvium. Facit & privilegium Pontificis alibi licitè celebrari, quale olim habuiſſe Prædicatores & Minores patet ex *c. In his 30. inf. De privil,* niſi poſtea revocatum fuerit, aut de novo conceſſum, uti Patribus Socier. Ieſu.

Quod dictum, poſſe aliquot caſibus extra
Eccleſiam celebrari Miſſas, accipiendum, qua- 9
tenus locus eſt decens: qualis non eſt Eccleſia polluta, in qua ideo non celebratur citra reatum mortalem, antequam purgata fuerit, propterea quòd non reſpondeat reverentiæ Sacramento debitæ, tali loco Miſſam celebrare: ut juſta & gravis ſit iſta prohibitio. Vbi nihil excuſabit altare viaticum, quia locum nõ purgat.

Q. An aliqua ſit pœna exterior aut cenſu-
ra celebranti in tali loco? R. Poſſe videri, ta- 10
lem fieri irregularem, quòd celebret in loco interdicto, qualis incurrit irregularitatem, *c. Is qui 18. in fine De ſent. excom. in 6.* Verùm in ejus cap. principio contrarium eſt deciſum, cùm locus violatus non poſſit dici interdictus: ut nec pœna iſta ſit inferenda, quæ ſine textu non infertur, *d. c.* 18. Quamvis quid impedimenti aut inhabilitatis contineat locus, quod ne quidem ſuſpenſionis pœnam inducit, etſi temerè hoc aliqui contendant, per text. in *c. Epiſcoporum 8. De privil. in 6.* cùm is non loquatur niſi de celebrantibus in loco interdicto, qualis non eſt iſte. Quòd ſi contigerit Eccleſiam violari, Sacerdote celebrante ante inceptum Canonem, erit illi deſiſtendum, propter Eccleſiaſticum loci impedimentum. Poſt Canonem verò inceptum abſolvenda illi eſt Miſſa, quòd cenſeatur quaſi ſubſtantialiter ſacrificium inchoatum, quod non interrumpendum. Vid. Suarez *d. loco Sect.* 4.

Adſervanda autem in Eccleſijs Euchariſtia 11
devotè & fideliter, ut, ubi opus, ejus ſit copia deferendi

deferendi ad infirmos, mundè & nitidè decenterque, cum lumine prævio: ad cujus delationem ſive elevationem quilibet ſe inclinabit, *c. Sanè* 10. *h. t.*

12 Decantandæ præterea in Eccleſia Laudes Dei, & perſolvendæ ibi Horæ Canonicæ ab ijs, qui Eccleſias ſibi adſignatas habent, & qui Choro ſunt deſtinati; & hoc ſuo tempore, *d. c.* 1. *h. t.* Navar. *Conſ.* 13. *h. t.* debitaque cum attentione animi & devotione, non ſyncopando, non tranſcurrendo, non immiſcendo vana, non exeundo frequenter, ut graviter Clericos reprehendit Clemens V. in Conc. Viennenſi, *Clem.* 1. *h. t.* Dictæ Horæ Canonicæ, quòd unaquæque per ſe ſpectata ſit officium pro certa hora deſignatum. Qui orandi certis horis actus, & Pſalmodiæ Eccleſiaſticæ uſus ſanè antiquus eſt, ab ipſis Apoſtolis ex Iudæorum fontibus in Eccleſiam deductus. Baron. *tomo* 1. *Annal. ad an.* 34 *nu.* 251. *& an.* 60. *n.* 24. *& ſeqq.* Ad earum recitationem tenentur ex præcepto Clerici initiati majoribus Ordinibus, etiamſi beneficium non habeant, neque ex officio aut peculiari obligatione Choro adſiſtere teneantur.

13 Vbi quæritur, Quo jure teneantur? R. Inſtitutionem recitandarum Horarum eſſe Eccleſiaſticam, ut præceptum ſuper ijs recitandis ſit ejuſdem juris. Pro quo facit, quòd ſacri Ordines ordinentur quidem per ſe primò ad aliquos divini cultus actus externos, non tamen ad orationem, quatenus eſt diſtinctus actus à Sacrificio. Nec ratio ulla dari poteſt, quare ejuſmodi obligatio ad jus divinum aut naturale referenda ſit. Quo modo & Pontifex diſpenſat ſuper iſtâ obligatione; quod non faceret, ſi foret divini juris. De Sacerdote, cui iſta obligatio imponitur, habetur *c.* 1. *h. t. & can. Presbyter Diſt.* 91. De Diacono & Subdiacono non videtur præceptum jure expreſſum, ſed conſuetudine extenſum, vel declaratum, quæ legitimè præſcripta eſt ſufficiens ad inducendum tale onus. Vid. Navar. *De Orat. c.* 7. *n.* 2. Azor. *p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 4. *qu.* 13. Contrà Covarr. 3. *Var.* 13. *nu.* 10. Multò minùs dici poteſt, ex jure divino teneri Clericos in minoribus conſtitutos, quibus nec Eccleſiaſtico jure onus hoc impoſitum eſſe verius eſt. Si tamen habeat conſuetudo, ut aliquid recitent, poteſt eos ad obſervantiam ejus cogere Epiſcopus, quòd ſit honeſta. Azor. *d. lib.* 10. *c.* 5. *qu.* 2.

14 Quæritur II. de Religioſis, An Profeſſi non ordinati teneantur ad Horas? R. Profeſſionem per ſe & ex neceſſitate non ordinari ad hoc miniſterium, ſed tantùm ad perfectionem, quæ etiam haberi poteſt ſine hoc medio. Præterea præter tria vota, ad quæ obligat, non invenitur ulla lex Eccleſiaſtica eos ad aliud obligans: uti nec datur univerſalis conſuetudo, cùm ſint quædam Religiones nō deputatæ ad Chorum, ſed vel ad militiam, vel aliud miniſterium. Vt hæc res ſit decidenda juxta receptas cujuſque Religionis regulas, ex vi ſui ſtatus obligantis ad Chorum; vel juxta receptam conſuetudinem, quæ præceptum induxit, ut profeſſus hoc ſolo teneatur Horas recitare, eaſque omittens peccet mortaliter, cùm ſit materia gravis, ad quam ex præcepto juſtè quis obligatur. Azor *d. lib.* 10. *c.* 6 *q.* 2. Excipiuntur Religioſi, quos Laicos aut Converſos vocant, qui licet emittant ſolemnem profeſſionem, non ſunt tamen deputati ad Chorum. Azor. *d. c.* 6. *qu.* 4.

Quæſtio item eſt de Novitijs, An hi teneantur? R. Id poſſe videri, ex eo, quòd gaudeant privilegijs Clericorum, & aliquibus etiam loci ipſius, ex ejuſque reditibus & eleemoſynis vivant. Veriùs tamen, ex ſola habitus adſumptione eos non teneri ad Horas, cùm non habitus, ſed profeſſio obſtringat regulæ Monaſticæ: ante quam liberum eſt illi ad ſæculum reverti, & munia negotiaque ſæcularia ſuſcipere, *c. Conſulti* 20. 21. 23. *ſup. De Regularib.* Nec obſtat, quòd fruantur aliquibus Ordinis privilegijs, victum ibi habeant; hoc enim quia ſunt in via ad Religionem, cujus diſciplinæ voluntariè ſe ſubjecerunt. Navar. *De Orat. d. c.* 7. *nu.* 23. 15

Præter ordinatos & profeſſos tenentur etiam regulariter ad Horarum recitationem habentes beneficium Eccleſiaſticum; idque ex inſtitutione Eccleſiæ, quæ eam obligationem cuilibet beneficio adnexuit, correſpondentem juſtitiæ naturali, quæ, cùm propter officium detur beneficium, vult per habentem beneficium impleri officium, ne aliàs temerè habeat ſtipendium. Vbi excuſatio fruſtrà cauſſabitur ex alijs oneribus, ut ne Epiſcopus quidem, cui alia onera injuncta, prætendat ab hoc officio libertatem: & probatur communiter hæc obligatio *can. Si quis presbyter De conſecr. Diſt.* 92. atque ita habet communis Eccleſiæ conſenſus, & traditio. Dixi, regulariter; quia ſunt quædam beneficia, ut Præpoſituræ quædam & Perſonatus, quæ non obligant ad Horarum recitationem, ſed aliud quid in dies recitandum injunctum habent. Procedit hoc indubiè quando beneficiatus eſt in poſſeſſione, & fructus percipit, quia tum demùm dicitur habere ſtipendium. 16

Quid ſi beneficium habens, ejuſque poſſeſſionem, non tamen fructus percipiat? R. Si fructus ſuo facto non percipiat, non excuſari, eo quòd culpâ ſuâ damnum ſentiens, illud non videatur ſentire, & quòd non debeat quis ſuo facto ſe liberare ab obligatione, cui eſt obſtrictus. Si verò ei imputari non poſſit, quòd fructus non percipiat, ut ſi ex conſuetudine reſerventur fabricæ aut prædeceſſori, nihilominus videtur excuſari, cùm per decretum Ioan. XXII. in *Extravag. De elect.* ei debeatur media 17

fructuum

fructuum pars. Quod decretum licet ſalubre, multis tamen in locis de conſuetudine non obſervatur, ſed Clerici interdum primo, interdum & ſecundo anno fructus nullos percipiunt: non tamen ideo videntur liberati ab Horarum lectione, cùm reſidendo diſtributiones quotidianas poſſint percipere, quas ſi negligant ſuæ culpæ adſcribant. Quòd ſi alibi & hæ denegentur, probabile tamen eſt, idem adhuc dicendum eſſe, cùm licet pro præſenti nihil percipiant, poſtea tamen ſint percepturi; veluti in caſu, quo reſervantur fructus prædeceſſori defuncto, quia modernus poſt mortem ſuam eodem fruetur jure, cujus hæredes percipient ejus anni fructus: quidni igitur hujus ſpei ratione teneatur ad officium, cùm habeat ſtipendium? Sic tametſi fabricæ reſerventur fructus primi anni, videtur ea res cedere in exonerationem Canonici, qui hac viâ liberatur ab oneribus fabricæ, ad quæ tenetur corpus Canonicorum, quibus placitum hac viâ iſti oneri ſatisfacere. Si diſtribuantur fructus primi anni inter Canonicos, non eſt ullatenus juſta cauſſa ſubterfugiendi recitationem Horarum, quia novo Canonico pro tempore fructibus carenti ſit ſpes ſimilis diſtributionis percipiendæ per ſequentes Canonicos: quæ ſpes futuri emolumenti facit eum obſtrictum recitationi. Et ut ſpes pro illo tempore defecerit, jus tamen perfectè adquiſitum ad beneficium, & ad fructus, videtur ſufficere ad obligationem recitandi, cùm non ſit veroſimile, ejuſmodi fructuum carentiam eſſe inductam in deminutionem divini officij, ſed, eo ſemper ſalvo, in gravamen novi Canonici, à quo exigitur anticipatum officium pro aliquo tempore ante ſtipendij ſolutionem. Navar. *d. c.* 7. *nu.* 30, Azor. *d. c.* 4. *qu.* 4. Suarez *De Statu Relig. tomo* 2. *Tract.* 4. *lib.* 4. *c.* 20. Quòd ſi per caſum fortuitum vel ſterilitatem nulli fructus percipiantur, non rectè excuſatio ab hoc onere prætendetur, cùm jus ad fructus ponat ſufficientem rationem ad officium. Idem eſt, ſi per injuriam fructus auferantur, quatenus tamen ea ablatio eſt temporanea; nam ſi perpetua, cùm ſpoliatio moraliter ſit perpetua, ceſſare videtur obligatio recitandi Horas, quia videtur carere beneficio, quod jam redditum ei inutile, veluti ſi terræ ab hoſte occupentur.

Ex his patet ſolutio ad quæſtionem, An
18 excommunicatus, ſuſpenſus, teneatur legere Horas? Reſpondendum enim affirmativè; nam quòd non percipiat fructus beneficij, ſibi imputare debet, cùm cauſſam dederit. Facit, quòd beneficij titulum & poſſeſſionem retineat; aliàs ſua ei malitia prodeſſet. Et hoc, ſi juſta ſit excommunicatio; nam ſi injuſta fuerit, cùm non poſſit videri dediſſe cauſſam, fructus exigere poſſe videtur poſtea, ubi conſtabit de innocentia, ne injuria alterius ei injuſtè obſit. Idem juris eſt in depoſitis, & degradatis; neque enim degradatio ordinem ſacrum aufert, cujus ratione manet obligatus ad recitandas Horas. Nav. *d. c.* 7. *nu.* 17. Covar. 3. *Var. c.* 13. *nu.* 8. *verſ. Duodecimò.* Idem judicandum de Monacho fugitivo, cùm maneat cauſſa obligationis, nec ei fuga ſua debeat prodeſſe. Idem & poſſe videri dicendum de ejecto, ex eadem ratione, & quia per eum ſtet, quò minùs recipiatur, *c. fin. ſup. De Regul.*

Vnde venit reſolvenda alia quæſtio, An ex 19
vi ſolius tituli teneatur quis ad Horas? R. Diſtinguendum eſſe inter jus ad rem, & jus in rem. Certum eſſe, jus ad rem non ſufficere ad obligationem, de qua agimus, propterea quòd tale jus neutiquam ponat beneficium, aut beneficiatum; ut nec debeat ponere obligationem ex beneficij acceptatione reſultantem. Probabilius quoque, non ſufficere jus in rem, neque nudum titulum ante adeptam poſſeſſionem, cùm moraliter loquendo talis perinde ſe habeat, atque ſi beneficium non haberet, cùm ejus fructus non poſſit percipere. Vt nihil faciat, quòd ejus habeat proprietatem, quippe ſibi inutilem; ut non debeat ad onus cogi. Si tamen per ipſum ſtet, quò minùs habeat poſſeſſionem, dicendum, ipſum teneri ad onus, ne fraus ſua eum relevet in detrimentum Eccleſiæ, quæ debito officio privaretur. Azor. *d. c.* 4. *qu.* 52.

Quid ſi ergò poſſeſſio ſit controverſa? R. 20
Probabile eſſe, non habentem poſſeſſionem non teneri ad Horarum recitationem, cùm titulus, ut dictum, ſolus non ſufficiat, & poſſeſſio ſit dubia propter litem. Vt nihil ſubſit, cujus ratione ad prædictum onus teneri debeat, cùm fieri poſſit, ut cauſsâ cadat. Atque ita cùm non detur ullus textus, qui litigantem ad hoc cogat, nec per illum, quò minùs poſſeſſionem habeat, ſtet, in dubio pro eo judicandum. Vbi nihil faciet, quòd Eccleſia officio careat, quia hoc eſt per accidens. Contrà vult Navar. *d. loco nu.* 28. *& in Summa c.* 25. *nu.* 4. hoc argumento, quòd fructus ſequeſtrati ſerventur victori, ut ſit, quare ad Horas teneatur litigans. Verùm ea res eſt incerta, ut proinde, cùm necdum beneficium habeat, non teneatur ad onus. Quòd ſi tamen alter litigantium poſſeſſioni incumbat, quo in caſu videtur loqui Navar. tenebitur recitare Horas, cùm ratione poſſeſſionis actu fruatur beneficio, atque ita teneatur ad totam ejus adminiſtrationem. Vid. Azor. *d. c.* 4. *qu.* 9. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 19. *nu.* 9. *&* 10.

Quid ſi quis poſſeſſionem quidem habeat 21
beneficij, fructus autem omnes ſint reſervati alteri? R. Nihilominus eum teneri ad recitandas Horas, cùm teneatur ad adſiſtendum in Choro; quo nomine conſequitur Chori diſtributiones & alia commoda: ut ſit ratio, quare teneatur ad onus.

22 Quid ſi à Pont. qui beneficium contulit, ſint reſervati? R. Aliquorum eſſe opinionem, talem non teneri ad Horas, ex eo, quòd iſta reſervatio faciat, non ſtare per ipſum beneficiatum, quò minùs fructus percipiat; ut nec debeat teneri ad onus. Quam rationem approbare videtur Navar. *d. nu.* 28. Verùm & hoc caſu dicendum, eum teneri; quòd ejus voluntate plerumque reſervatio talis fiat, aut eam factam ſciens nihilominus beneficium acceptaveat. Et ut Pont. præceperit alicui acceptare beneficium, ejuſque adminiſtrationem, cum iſta reſervatione, numquem tamen ita præcipiet, ut ſine ullo ſubſidio oneri accommodato acceptet. Etenim hoc eſt contra rectam rationem, atque ita ſaltem diſtributiones quotidianæ erunt ſalvæ, vel aliunde ei providebitur. Quòd ſi non tantùm fructus reſerventur reſignanti, ſed & adminiſtratio penes eum maneat, nudo tantùm titulo tranſeunte ad beneficiatum, tunc onus recitandi penes penſionarium manebit, penes quem eſt omne commodum. Nav. in *Summa d. c.* 25. *nu.* 104. *in fine*. Vid. Flamin. *De reſignat. benef. lib.* 1. *qu.* 9. Azor. *d. c.* 4. *qu.* 5. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 20. *nu.* 3. *&* 4.

23 Conſequenter quæritur, An beneficium habens, cujus fructus parens percipit, teneatur? R. Nihil eſſe cauſſæ, quare non teneatur; cùm per alium fructus capiens, ipſe illos percipere videatur, *arg. c. Qui per alium De R. I. in* 6. Quod olim frequens fuit, cùm filijsfam. etiam necdum puberibus fuerint conceſſa beneficia: hodie non inuſitatum in puberibus, quibus eſt parens, qui fructus colligit, & ab eo aluntur. Navar. *d. c.* 7. *nu.* 28.

24 An & qui juſto metu inductus à parentibus beneficium acceptârit? R. Non teneri, ſi fructus accipere nolit; quòd & acceptatio & retentio videatur coacta: ut non ſit æquitati conſentaneum, gravare aliquem hoc onere, qui non cupit frui ſtipendio. Tenetur tamen talis, quamprimùm commodè poterit, reſignare beneficium, & fructus perceptos reſtituere. Nav. *d. loco nu.* 28. Si pater illos perceperit, non tenetur niſi pro rata hæreditatis, quia eatenus tantùm ad eum cenſentur perveniſſe.

25 An habens tenue beneficium? R. Communem habere ſententiam, beneficij tenuitatem non liberare ab hac obligatione; cùm tenuitas non faciat, quò minùs ſit verum beneficium, & habeatur jus ſpirituale: quod cùm detur propter officium indiſtinctè, ſive ſit tenue, ſive pingue, eſt & ei adnexa indiſtinctè obligatio officij, quod comitatur eum, qui acceptavit beneficium; acceſſorium enim ſequitur principale. Facit eò *can. Clericus Diſt.* 91. ubi Clericus victum & veſtimentum ſibi parare debet ſine detrimento officij: ut per tenuitatem non excuſetur. *Gl. in d. can. Clericus Diſt.* 91. Covarr. 3. *Var.* 13. *nu.* 8. *verſ. Duodecimò* Navar. *d. c.* 7. *nu.* 27. Azor. *latè d. lib.* 10. *c.* 3. *qu.* 3. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 21.

26 An habens beneficium manuale? R. Cauſſam dubitandi in eo eſſe, quòd ad nutum revocari poſſit per eum, qui contulit. Verùm, ut hoc non facit, quò minùs pro tempore ſtipendium habeat, ita non facit, quò minùs teneatur ad onus, cùm hoc incumbat ei, qui commodum ſentit, cui onus adnexum; argumento militis, qui ad tempus tantùm obligatus pro eo & commoda recipit, & onera ſubit. Facit, quòd habitu & poteſtate ſit perpetuum, cùm beneficiatus talis illud poſſit habere ad vitam permiſſu collatoris. *DD. in Clem.* 1. *De ſupplen. neglig. Prælat.* Azor. *d. lib.* 10. *c.* 4. *qu.* 2.

27 An plura beneficia habens teneatur pluries recitare? R. Hoc videri Navarro, *De Orat. Miſcel.* 60. *nu.* 2. 3. *&* 4. ex ratione, quòd cùm unumquodque beneficium habeat adjunctum onus recitandi Horas Canonicas, conſequens ſit, plura habentem toties teneri recitare, ſecundùm dictum vulgare, Qui ſentit commodū, nō rectè recuſat onus. Facit, quòd aliàs Eccleſia defraudaretur ſuo officio ex juſtitia ſibi debito, ratione ſtipendij. Contrà tamē generali conſuetudine receptum, ſatisfacere talem unâ recitatione: cum enim hæc obligatio non procedat ex jure naturæ, ſed ex inſtituto humano, vel ſi, ſuppoſitis ſtipendijs, poſſit videri eſſe juris naturæ, non tamen niſi ſuppoſitâ humanâ inſtitutione, quæ cùm ſuper eâ re nihil diſponat, & ſit contenta unâ recitatione, nihil hac in re mutandum; præcipuè accedente conſuetudine, quæ optima uti legum, ita & inſtitutorum interpres eſt. Nihil movet titulorū multiplicatio; quia per eam non ſemper multiplicatur obligatio, ſed augetur, ut pluribus quidem titulis idem debeatur, quibus tamen ſatisfiat unâ ſolutione; aut ſi obligatio multiplicetur, non tamen niſi circa idem, ut eam tollat una ſolutio, *l. Quibus* 18. *D. De verb. oblig. ubi* Cujac. Quò facit in ſimili, quòd habens ordines, & beneficium, unde eſt duplex obligationis cauſſa, ſemel tantùm legendo ſatisfaciat utrique. Sic & unam Miſſam audiendo ſatisfit in caſu, quo plura Feſta in eumdem diem incidunt: & iejunando ſemel ſatisfit, ſi in diem quattuor temporum incidat vigilia alicujus Sancti indicens iejunium. Plura hac de re vide apud Azor. *d. c.* 4. *qu.* 10. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 18. *nu.* 6.

28 An teneantur habentes penſiones ab Eccleſia? R. Si habeant eas ſine titulo beneficij, hac obligatione recitandi non teneri. Sic Sacriſta, Cuſtos, licet reditus ab Eccleſia habeant, non tamen eo ſolo nomine ſunt obſtricti dicendis Horis, cùm reditus illos non capiant tamquam beneficij fructus, ſed tamquam ſtipendia proportionata officijs & ſervitijs. Idem dicendum de alijs, quibus alio titulo quàm beneficij ex bonis Eccleſiæ quid adſignatum, uti magiſtris,

c. 1. *inſ.*

c. 1. *inſ. De magiſtr.* & alijs, per modum gratitudinis, aut aliam ob cauſſam, aut ſervitium ſpeciale: ut ceſſet ratio Eccleſiæ, obligantis tantùm habentes beneficia.

29 Quid in habentibus præſtimonium? R. Si ſumatur pro portione ex bonis quidem Eccleſiæ aut beneficij alicui conceſſa, ſed tamquam mercede ob profanum miniſterium, non teneri eos ad Horas, quòd non habeant beneficium, aut quid ſibi datum propter ſacrum miniſterium. Si verò pro portione, quæ dari ſolet Clerico in titulum, tunc eſſe loco beneficij, *c. fin. De conceſſ. præb. in* 6. ubi adnumeratur alijs beneficijs: & ita tenet Oldrad. *Conſ.* 81. *nu.* 2. dicens ex Hoſtien. præſtimonium eſſe dictum, quaſi præſtans munium. Tenet & Menoch. *Arb. cur.* 2. *caſu* 201. *nu.* 56. *&* 53. dici beneficium, quando datur in titulum perpetuum: ut tunc neceſſariò obliget ad Horas, cùm poſitâ cauſsâ ſequatur ejus effectus. Vid. Azor. *d. c.* 3. *qu.* 4. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 22. *nu.* 7.

30 Quid in habente penſionem ex cauſa reſignati beneficij? R. Habentem penſionem etiam ratione beneficij reſignati non teneri ad Horas, quòd nō poſſit dici habere beneficiū, cum penſio iſta ſit quid merè temporale, reſervata occaſione ſpiritualis beneficij in alium transſlari. Gigas *De Penſionib.*, *qu.* 31. Pium tamen V impoſuiſſe tali penſionario onus recitandi Officium B. Virginis, ſub eadem pœnâ, quæ impoſita beneficiatis non legentibus Horas, de qua mox. Nav. *d. c.* 7. *nu.* 25. Azor. *d. c.* 4. *qu.* 3. *& c.* 14. *qu.* 12.

31 Recitandæ itaque Horæ ab ordinatis, profeſſis, beneficia habentibus, & quidem decantandæ etiam aliquibus in Choro, diſcretis & ſtatis ſuis horis, verſibus alternis, ſecundùm antiquum in Eccleſia receptum morem, non tantùm voce, ſed & corde, & in timore, ut ait Hieron. *can.* 1. *Diſt.* 92. qui non vult audiri in Eccleſijs theatrales modulos.

32 Vnde diſputatum, An Organorum uſus & cantus Muſici ſit probandus in Eccleſia? R. Eſſe, qui abſolutè eum improbent, quòd ad laſciviam potiùs, quàm ad devotionem excitet, quod eſt contra finem orationis. Quæ ratio procedit, quando cantus eſt laſcivus & profanus, ſecundùm *d. can.* 1. qui indecens eſt in Eccleſia, & propter irreverentiam non eſt ſine gravi peccato. Et ita videtur improbare iſtum uſum Navar. *De Orat. c.* 16. *nu.* 46. *&* 47. Si verò pia contineat & gravis ſit, provocans ad devotionem, non eſt quòd damnetur ſive cantus cum Muſica inſtrumentorum ſuavitate, ſive Organorum uſus: facit enim ad levandos fidelium animos, ut faciliùs ad devotionem adſurgant aut diſponantur. Vide Baron. *tomo* 1. *Annal. ad an.* 60. *nu.* 29. *& ſeqq.*

33 Pœna non recitantis officium, præter mortale peccatum, propter gravem materiam & juſtum præceptum, eſt, quòd fructus pro rata temporis omiſſæ recitationis non faciat ſuos beneficiatus, ſed eos reſtituere teneatur; ex ratione, quòd accipiens mercedem, omiſſo opere, cujus nomine datur beneficium, *c. fin. De reſcr. in* 6. peccet contra juſtitiam commutativam, ex qua oritur obligatio reſtituendi.

Quæritur autem, An continuò ab accepto 34
beneficio teneatur quis ad Horas? R. Navar. velle, non teneri intra ſex primos menſes, nec novitio imputari omiſſionem recitandi. Probat hanc ſuam opinionem ex Conc. Lateranenſi ſub Leone x. *Seſſ.* 9. ubi poſt ſex menſes ab accepto beneficio non legens Horas, ceſſante legitimo impedimento, beneficiorum ſuorum fructus pro rata temporis & officij non facit ſuos; ut videatur antè ſuos facere, ex regula, quòd incluſio unius ſit excluſio alterius. Ita Nav. *De Orat. c.* 7. *nu.* 31. *& c.* 21. *nu.* 58. adducens Bullam Pij V. in qua id, quod ſtatutum erat *d. Seſſ.* 9. confirmatur. Nititur hoc argumento, quòd omittens Horas legere non peccet ex natura rei contra juſtitiam commutativam, nec ullo jure anteriore fuerit obligatus ad reſtitutionem. Dicendum tamen, ex natura rei ſequi obligationem reſtituendi, nec ab ea excuſari beneficiatum, omittentem intra ſex primos menſes recitationem Horarum, quippe qui ratione beneficij teneatur ad officium, per jura antiquiora, *c.* 1. *h. t. & Diſt.* 91. cujus potiſſima pars in pluribus eſt hæc recitatio, imò ferè ſola. Quò facit, quòd Abbas in *d. c.* 1. licet hanc ſententiam dicat rigidam, fateatur tamen in animæ judicio eſſe tutiorem, cùm ſine cauſſa teneat ſtipendium, qui omittit officium, propter quod eſt datum: ut non poſſit negari peccare eum contra juſtitiam commutativam. Covarr. 3. *Var. c.* 13. *nu.* 10. Vt iſta obligatio, cùm ex natura rei procedat, continuò obliget. Nihil obſtante ſtatuto, in *d. Seſſ.* 9. quod videtur tantùm obligare non recitantes poſt ſex menſes: neque enim hoc accipiendum, quaſi impunè ante illud tempus omitti poſſit recitatio, cùm lex iſta nihil novi inducat quoad primos ſex menſes, ſed relinquat eos in ſtatu, quo antè erant; erat autem antè obligatio recitandi Horas continuò ab accepto beneficio, quia continuò ſtipendium habet. Nec facit, quod ait Abbas *ubi ſup.* Clericum accipere beneficium ut vivat; nam non ſimpliciter, ut vivat, ſed ut vivat, quia ſervit Eccleſiæ: ut non ſerviens non mereatur ab altari vivere, atque ita teneatur reſtituere, quod ſine cauſſa percepit. Communiter tamen volunt ſex illos menſes eſſe datos beneficiato tamquam inducias, ut interea divinum officium benè & convenienter addiſcat. Convincitur ſaltem ex ratione hujus ſecundæ ſententiæ, eum peccare mortaliter etiam intra ſex menſes, niſi ex cauſſa excuſetur non recitans Horas, aut notabilem earum partem

omittens. Vid. pleniùs de hac materia Azor. *d. c.* 14. *qu.* 2. *& ſeq.* Suarez *d. lib.* 4. *c.* 29. Malder. *De Iuſt. & Iure tract.* 10. *De Orat. c.* 2. *Dub.* 4. *art.* 3. Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 429.

35 Eſt autem reſtitutio facienda ab omittente, etiam ante ſententiam, quippe quæ non tam contineat pœnam, quæ non obligat in conſcientia ante ſententiam, ex communi ſententia, quàm concernat illicitam detentionem rei non ſuæ; cùm, omiſſo officio, non fiant fructus beneficiati, qui proinde eos detinet injuſtè, qualis tenetur ad reſtitutionem, non exſpectatâ ſententiâ. Facienda verò vel loci fabricæ, vel fructus diſtribuendi in pauperes. Reus, ſi pauper fuerit, videtur licitè eos ſibi reſervare poſſe, de conſilio ſui confeſſarij. Nav. *d. c.* 7. *nu.* 34. Præterea *d. Seſſ.* 9. dicitur privandus beneficio non legens Horas; quæ tamen pœna non ipſo jure infligitur, ſed præviâ monitione, cui non acquievit, à ſuperiore infligenda.

36 Explicat autem Pius V. in *d. ſua Bulla*, modos reſtitutionis, ut videre eſt apud Navar. *d. loco*, ſcilicet quòd omittens Horas totâ die, pro rata reſpondentes fructus non faciat ſuos; Matutinum tantùm, dimidiam ejus diei partem; cæteras Horas omittens, reliquam dimidiam; ſingulas verò, earum ſextam partem. Nihil excuſabit à reſtitutione recitatio ſequenti die duplicata, vel pridie anticipata, cùm hæc recitatio ſit diurna, ſingulis diebus perſolvenda, quorum lapſu ceſſat præceptum, & ex eo obligatio. Vt quod non ſupereſt, ſine effectu poſtea ſuppleatur, nec à reſtitutione liberet, ad quam hoc ipſo, quo omittit, obligatur. Sicut qui omittit audire die feſto Miſſam, non ſatisfacit, die ſequenti audiendo; quia tum non obligatur: nec omittens iejunare uno die, tenetur altero iejunare, neque ſatisfacit iejunando. Peccatum enim commiſſum ita non eluitur, ſed pœnitentiâ. Nav. *De orat. c.* 10. *nu.* 52. Receptum tamen conſuetudine, ſequentis diei Matutinum & Laudes anticipare, pridie dicto ejus diei Officio poſt tempus Completorij. Ejuſdem quoque diei ſine gravi culpa Horæ anticipantur, ut ante prandium dicantur reliquæ Horæ uſque ad Veſperas, aut etiam Completorium. Quod & videtur poſſe permitti, ſi cauſſa ſubſit, non aliàs, quòd ad nocturnum Officium ſpectet. Poſtponere Horas omnes, & poſt prandium eas legere, ſi cauſſa ſit, non continet peccatum: alias inordinatum foret Primam legere prope noctem, nec caret iſtjuſmodi poſtpoſitio periculo vel omittendi vel celeriter ſine debita attentione percurrendi. Vid. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 26. *nu.* 13. *& ſeqq.*

Dicta de neceſſitate Horarum recitanda-
37 rum procedunt, niſi ſit cauſſa excuſans: qualem in primis ponit ægritudo corporis, cauſſans legendi impotentiam. Quam non cauſſabit cœcitas, ſi aliàs cœcus ex longo uſu memoriâ teneat Officium; uti nec excuſat ab adſiſtentia in Choro. Surditas non excuſat, cum non impediat lectionem. Si talis ſit ægritudo, quæ ſine gravi detrimento, aut nimio dolore, vexationeve corporis non permittat lectionem, omninò excuſabit. Excuſat etiam ſuperveniens neceſſitas, defectus Breviarij, diſpenſatio Pontificis, cùm, ut ex ſuperioribus patet, hæc obligatio ſit inducta ex humana inſtitutione, ſuper qua diſpenſat ille, qui ſuper eam eſt, ſcil. Rom. Pontifex. Iſtis autem caſibus, quibus aliquis excuſatur per ſe legere, non tenetur legere per alium, quia hæc obligatio eſt perſonalis, quæ per alium non ſuppletur: quo modo legens per ſubſtitutum, cui ſtipendium dat, non ſatisfacit. Non tenetur etiam iſtis caſibus alium audire legentem, cùm ad hoc nullus Canon obliget. Navar. *De Orat. c.* 11. Azor. *d. lib.* 9. *c.* 13. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 27. Malder. *d. c.* 2. *Dub.* 5.

Q. An qui non omnes Horas dicere poteſt, 38
ſaltem partem teneatur perſolvere, ad quam illi non eſt impedimentum? R. Hoc adfirmare Navar. *d. c.* 11. *nu.* 9. *& ſeqq.* ex eo, quòd, cùm in parte recitanda ceſſet cauſſa excuſationis, debeat etiam ceſſare excuſatio; & quòd præceptum Eccleſiæ, ſi non poſſit impleri in tôtum, implendum ſaltem ſit quatenus poteſt. Nam licet totum Officium unius diei ſit integra materia præcepti recitandi, conſtat tamen ex horis diſtinctis, quarum ſingulæ ſunt per ſe quoddam totum, & continent quamdam orationem, quæ per modum officij Canonici convenienter dicitur. Vt ab ea dicenda non excuſetur, licet totum officium dicere impediatur; cùm qui non poteſt ſolvere totum debitum, non excuſetur à parte, quam præſtare poteſt, quia in quavis hora ſalvatur ratio præcepti. Quòd ſi unam horam integrè perſolvere nequeat, non tenetur ad partem, cum unaquæque hora præcipiatur, ut actio perfecta, quâ ſalvetur ratio præcepti, in parte autem ſalvari nequeat, ut ita non naſcatur obligatio ad illam dicendam. Sanchez *ad Decal. lib.* 1. *c.* 19. *nu.* 4. *& ſeqq.* Suarez *d. lib.* 4. *c.* 27.

Eſt & dubium, An qui Horas dicere nequit, 39
teneatur quid aliud earum loco recitare? R. Velle quidem Navar. *d. c.* 11. *nu.* 19. non teneri jure humano, ſed tantùm jure divino naturali ad aliquam compenſationem; eum tamen non audere imponere obligationem ſub reatu mortali, ſed ex bono & æquo ita conſulere. Verùm dicendum indiſtinctè non teneri, cùm nullum jus ſpecialiter hoc onus imponat, & ex jure communi lex ſpecialiter obligans ad opus determinatum, ſi impleri non poteſt eo modo, quo implendum, non inducat obligationem alterius operis in compenſationem.

Denique quantum ad inverſionem Hora- 40
rum, uti ſi ante Primam dicatur Tertia, aut Pſalmorum, illa, ſecluſo contemptu, non ponit

gravem

gravem materiam, quæ ſufficiat ad peccatum mortale, cùm in ſubſtantia complearur præcepinm. Miſſam dicere ante Matutinum plures mortale judicant: ſecluſo tamen contemptu non videtur includere mortale, cùm hac de re nullum ſit præceptum, nec conſuetudo in contrarium recepta. Rectiùs tamen præmittitur Matutinnm. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 24. *nu.* 6. Azor. *d. lib.* 10. *c.* 10. Quantum ad interruptionem inter Pſalmos ejuſdem Horæ, ſi ea brevis ſit, culpam non habet, cùm pro nihilo reputetur: ſi verò notabilis, non eſt ſine peccato, ſi deſit rationabilis cauſſa. Ratio eſt, quòd unitas cujuſque horæ pertineat ad formam præſcriptam in recitandis Horis: unitas antem tollitur per interruptionem. Vnde rectiùs Horæ omninò iterantur: non eſt tamen ſine peccato, leviter Horas interrumpere etiam cum animo iterandi, propter irreverentiam. Vid. Navar. *De Orat.* *c.* 16. *nu.* 66. *& ſeqq.* Suarez *d. c.* 24. *nu.* 10. Azor. *d. lib.* 10. *c.* 8.

TITVLVS XLII.

De Baptiſmo, & ejus effectu.

SVMMARIVM.

1. *Baptiſmi neceßitas & finis.*
2. *Materia.*
3. *Immerſio ſeu abſterſio an totius corporis facienda, an partis tantùm?*
4. *Manum vel pedem tantùm apparentem an baptizare ſufficiat?*
5. *Baptizare an cenſeatur quis projiciendo puerum in flumen?*
6. *Forma Baptiſmi.* 7. *Miniſter.*
8. *Ab hæretica, excommunicato &c. in caſu neceßitatis an petere baptiſmum liceat?*
9. *Plures ſimul baptizare non poſſunt.*
10. *Subiectum baptiſmi homo non-baptizatus.*
11. *Campana benedicuntur, non baptizantur.*
12. *Hominem verè natum eſſe oportet.*
13. *Et natum perfectè, extra caſum neceßitatis,*
14. *Item vivum, non mortuum.*
15. *Adulti capaces baptiſmi.*
16. *An & infantes?*
17. *Morientes ſine baptiſmo ſalvi eſſe nequeunt.*
18. *Infantes infidelium, hæreticorum, paganarum an & quando baptizandi?*
19. *An amens, furioſus?*
20. *Baptiſmus coactè ſuſceptus an teneat?*
21. *Qui neſcitur baptizatus rectè baptizatur: ut & in dubio ſub conditione.*

BAptiſmus eſt omnibus neceſſarius, ex
inſtitutione Chriſti, cùm ſine eo nulla 1
ſuperſit ſalutis ſpes, *Ioan.* 3. Inſtitutus eſt ad tollendam maculam peccati originalis contracti per primos parentes. Tollit etiam peccatum actuale, *c.* 3. *§. verum h. t.*

Materia ejus eſt aqua ſimplex, non ea, quæ 2
ex herbis, fructibus, aut floribus diſtillata eſt, cùm non ſit elementaris, uti requirit ipſe inſtitutor Chriſtus. Vt non debeant cenſeri baptizati, qui aquâ roſaceâ ſunt abluti, ut quibuſdam ſciolis hæreticis, veritatis & ſanctæ antiquitatis oſoribus moris eſt. Non ponunt etiam materiam lacrymæ, ſputa, grando, glacies, nix, quia non eſt in his actu proprietas ablutiva. Quantitas ea deſideratur, quæ ad ablutionem corporis, per aſperſionem vel immerſionem, eſt ſufficiens.

An autem totus puer immergendus ſit aquæ, 3
an verò tantùm ejus pars abluenda, ſequenda eſt conſuetudo locorum, quæ varia. In quibuſdam enim totus aquæ immergitur, niſi obſtet infirmitas. In quibuſdam ſufficit ablui partem principalem, ſcilicet caput, *arg. l. Cùm in d verſis D. De relig. & ſumptib. fun.* Quod & ſufficit ablui in caſu, quo caput tantùm apparet.

Vbi quæritur, An ſufficiat baptizare ma- 4
num vel pedem tantùm apparentem? R. Hoc aliquos velle, quòd anima ſit in toto corpore, & qualibet ejus parte, *Gl. pen. in can. Proprio* 13. *De conſecr. Diſt.* 4. Navar. *Conſ.* 2. *h. t.* Quæ opinio videri poſſet procedere in caſu, quo periculum eſt in mora, propter occultam Spiritus ſancti operationem. Res aliàs eſt dubia. Vnde ſi infans evadat periculum, & perfectè naſcatur, iterum abluendus eſt ſub conditione, ex communi Theologorum ſententia.

Alia hic quæſtio eſt, An quis puerum influ- 5
men projiciendo cenſeatur eum rectè baptizare? R. Videri tutam & probabilem eorũ opinionem, qui affirmant, ex eo, quòd in tali baptizatione non inveniatur defectus eſſentialis; ſuppoſito, quòd miniſter habeat ſufficientem intentionem baptizandi, & proferat integram formam, de qua mox, ſimulque eo tempore fiat contactus aquæ ſufficientis ad baptiſmum, antequam puer moriatur. Nec obſtat, quòd iſta immerſio tendat ad mortem corporalem; quia ſatis eſt ſervari talem ablutionis rationem ad vitam ſpiritualem. Abbas in *c.* 5. *in fine h. t.*

Forma eſt in verbis, *Ego te baptizo in no-* 6
mine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; & in una immerſione ſeu aſperſione, *c. Propter* 85. *De conſecr. Diſt.* 4 quâ deſignatur una divinitas; ſive trina, pro conſuetudine, *can. De trina* 80. *d. Diſt.* In hac tamen convenientiùs, propter expreſſionẽ Trinitatis & triduanæ Chriſti ſepulturæ repræſentationem, *text. in d. can. De trina, & can. Poſtquam vas* 18. *d. Diſt.* 4. Contra conſuetudinem faciens, peccat quidem, non

impeditur tamen Sacramenti efficacia. Error aut vitium ſyllabarum non impedit formam, ſi cauſſetur per ignorantiam linguæ Latinæ, & abſit hæreſis, aliúſve error, uti in hac ſpecie; *In nomine Patria, & Filia, & Spiritu ſancta*, reſponſum *can. Retulerunt* 86. *d. Diſt*. 4. Addidit Eccleſia quaſdam ſolemnitates, quæ tamen omiſſæ non vitiant actum, licet omittentem reddant obnoxium peccato, niſi eum excuſet neceſſitas: ſunt tamen nihilominus poſtea ſupplendæ.

7 Miniſter ex officio ſuo eſt proprius Parochus, *can. Conſtat* 19. *d. Diſt*. 4. Abſente eo vel impedito poteſt baptizare Diaconus vel alius Clericus; imò & laicus, & fœmina, in neceſſitate, *can. Sanctum, can. In neceſſitate d. Diſt*. 4. Seipſum nemo baptizat, ne quidem in neceſſitate, *Gl. in can. Baptiſmi* 34. *d. Diſt*. 4 quia debet eſſe diſtinctio inter agentem & patientem, *c. 4. h. t*. Tenet etiam baptiſmus collatus ab excommunicato, ſchiſmatico, hæretico, *can. Sive hæreticis, can. Oſtenditur, can. Nullus Diſt*. 4. neque enim miniſtri malitia polluit Sacramentum, *can. Baptizans, can. Aliud d. Diſt* 4. licet non ſine peccato petatur aut fiat: imò etiam à pagano, modò intendat citra ſimulationem id, quod intendit Eccleſia, *can. Solet d. loco*. Non obſtat *can. Quos a paganis* 52. *d. Diſt*. 4. quia accipiendus de eo, qui baptizatus eſt à Sacerdote Iovis inhærente idololatriæ, qui non poteſt videri habuiſſe intentionem ſalutis remedium impendendi.

8 Vbi quæri poſſet, An in caſu neceſſitatis ſit extra piaculum, petere baptiſmum ab hæretico, excommunicato, aut ſimili ab Eccleſia abſciſſo? R. Eſſe, qui negent licere, hoc argumento, quòd à tali non rectè conferatur ſacramentalis abſolutio. Verùm etſi non deſint, qui putent in extrema neceſſitate eum non eſſe validum, quos citat Covarr. *ad c. Alma p*. 1. *§*. 6. *nu*. 9. tamen eorum opinio eſt improbata. Nec facit illud argum. quò minùs contrarium ſit dicendum & tenendum ſcilicet baptiſmum rectiùs ſumi à tali, quàm omitti, per textum expreſſum in *can. Si quem forte* XXIII. *q*. 1. ubi D. Auguſtin. laudat eum, qui in articulo mortis, non habitâ copiâ Catholici hominis, ab hæretico baptizari perijt, ut hac potiùs via ſalvaretur, quàm periret. Non obſtat argumentum in contrarium, quia in eo cauſſat impedimentum defectus juriſdictionis, quæ in baptiſmo non deſideratur, ſed ſufficit adſit intentio, ſervetur debita forma & materia. Covarr. *d. loco* & Gutierrez *Can. Quæſt. lib*. 1. *c*. 1. *nu*. 55. Extra caſum neceſſitatis petere à tali baptizari non eſt citra peccatum, ut & ab alio indigno, nec extra peccatum ipſe baptizans, indignè tractans ſancta.

9 Plures ſimul baptizare non poſſunt, uno proferente verba, altero abluente; quia in perſona miniſtri debet repræſentari perſona Chriſti, & ideo unica eſſe debet, ſicut unus eſt Chriſtus. Præterea ſi proferens verba, *Ego te baptizo*, ſimul non abluat, non evitabitur falſitas, cùm reverà non baptizet. Si autem dicant, *Nos te baptizamus*, forma ſubſtantialis mutabitur.

Subjectum baptiſmi eſt homo rationalis 10 tantùm non baptizatus: neque enim iterandus baptiſmus, cùm character ſemel impreſſus ſufficiat, quia indelebilis, *ſup. De Sacram. non iteran. & Cod. Ne ſanctum baptiſ. iteretur*. * Quod 11 de campanarum baptizatione fertur, à vulgo eſt profectum, cùm non baptizentur, ſed benedicantur. Nec facit, quòd nomen ijs imponatur, uti in more eſt Chriſtianis die luſtrico baptizando nomen alicujus Sancti imponere, quò ejus patrocinio fultus excitetur ſectari ejus veſtigia; nam hoc vel eâ ratione tantùm, ut à cæteris diſtinguantur, vel quòd magis conducat ad pietatem, ſi voce alicujus Sancti dicatur populus ad Eccleſiam convocari. Præterea cæremoniæ, quæ adhibentur, nihil commune habent cum Sacramento baptiſmatis; ſed magis cum alijs vaſorum benedictionibus in Eccleſia Catholica antiquo uſu receptis. Vid. Del-Rio *De Magia lib. 6. c. 2. Sect. 3. qu. 3. circa fin. verſ. Obſerva*.

Sit verè natus; nam licet in ventre exiſtens 12 habeatur pro nato, ubi ſubeſt ejus commodum, *l. Qui in utero D. De ſtatu hom.* non tamen hac in materia: ut baptizari non poſſit, cùm requiratur contactus & ablutio per aquam, quæ non habent locum in eo, qui aquâ contingi nequit; matris autem baptiſmus illi prodeſſe nequeat, cùm reverà ſit perſona diſtincta ab illa, & animam habeat propriâ & diſtinctâ peccati maculâ affectam. Facit, quòd renaſci dici nequeat, qui non eſt natus, *can. Si quidquid, can. Qui in maternis* 115. *De conſecr. Diſt*. 4.

Oportet autem, extra caſum neceſſitatis, 13 perfectè ſit natus. In neceſſitate baptizari poſſe eam partem, quæ apparet, paulò antè dictum eſt. Non eſt autem neceſſaria propria nativitas; ſatis eſt homo baptizandus appareat. Quo modo exſectus ex ventre defunctæ matris rectè baptizatur. Dico, defunctæ; nam mater non eſt incidenda, licet morti proxima, & ſubſit metus mortis infantis, quia non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Niſi fortè mater ſit damnata ad ſupplicium, quod licet ſit differendum in gratiam fœtus, *l. Pragnantis* 3. *D. De pœnis*, ne innocens unà cum facinoroſa matre luat; ut & quæſtionibus gravida non ſubijcitur, ne fœtui quid detrimenti adferatur, Paul. 1. *Sent. tit*. 12. *§*. 5. Si tamen dilatio appareat obfutura fœtui, videtur acceſerandum ſupplicium. Cùm enim dilatio ſit in favorem prolis indulta per legem, ſi ejus operatura videatur detrimentum, rectè aufertur, ne quod inventum in compendium operetur diſpendium;

qua in

qua in re prudentis & experti Medici judicio eſt utendum. Nec poteſt hîc ulla videri matris injuria, cùm ſit damnata.

14 Præterea oporter ſit vivus: neque enim mortuo poteſt prodeſſe baptiſmus, licet altero pro eo reſpondente, qui ſit quaſi fidejuſſor, cùm pro eo, qui non eſt, nemo fidejubeat. Facir. quòd dixerit Chriſtus, *Qui crediderit & baptizatus fuerit*, *Docete omnes gentes*, & ſimilia, quæ ad vivos referuntur. Eſtque certum fidei principium, ſolum præſentis vitæ tempus eſſe deſtinatum omnibus hominibus, ut in eo gratiam & omnium peccatorum remiſſionem conſequantur, per rectam fidem, & bona opera, ſine quibus fidem eſſe mortuam, Catholica & vera habet ſententia.

15 Baptiſmi capacem eſſe adultum extra dubium eſt: cui ut dignè baptiſmus conferatur, præter voluntatem eum ſuſcipiendi, neceſſaria eſt diſpoſitio conveniens ſanctitati Sacramenti. Confertur enim per baptiſmum gratia, quam non participat niſi debitè diſpoſitus; licet ad characterem Sacramenti iſta diſpoſitio non deſideretur, nec voluntarius conſenſus ſit neceſſarius, cùm & character imprimatur metu coactis, ut inferius dicetur.

16 De infantibus quæſitum, An ſint capaces baptiſmi? R. Hæreticos quoſdam negare, ante uſum rationis hominem eſſe capacem baptiſmi: quem errorem ſuum probant Primo, ex D. Marco, *c. fin.* in verbis, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit*; quæ præſupponunt fidem, quæ nequit eſſe in parvulis ratione carentibus. Secundò, quòd non expediat eos baptizari, ex eo, quòd, cùm ad rationis uſum pervenerint, debeat ijs eſſe liberum, permaneant in fide Chriſti, nec ne, cùm fides ſit libera. III. Quòd nullibi in ſacra Scriptura præcipiatur parvulorum regeneratio, nec ullibi legantur, inveniantur à Chriſto aut Apoſtolis ejus baptizati. Verùm Chriſtiana & Catholica ſententia habet, rectè eos baptizari, *can. Baptizari* 3. *Diſt.* 5. quam vetus traditio, generalis conſenſus & definitio Eccleſiæ approbavit, cui potiùs ſtandum, quàm quorumdam novatorum ſomnijs, quorum opinio damnata, *can. Placuit* 153. *De conſecr. Diſt.* 4. & per Trid. *Seſſ.* 7. *c.* 13. *De Baptiſ.* Suarez *ad* 3. *p. D. Th. qu.* 68. *Diſp.* 25. *Sect.* 1. Pro hac ſententia adducitur argumentum ſumptum à circumciſione, quæ fuit figura baptiſmi, cujus capaces erant parvuli in lege veteri, quatenus erat ſacramentum legis veteris. Vt multò magis ſint capaces baptiſmi in lege nova, qui ſucceſſit in locum circumciſionis, juxta argumentum ſurrogatorum; præcipuè cùm lex gratiæ ſit benignior & univerſalior, neminem excludens ab hoc beneficio, quod eſt remedium neceſſarium ad vitam æternam. Quo modo rectè Innoc. in *c.* 3. *h. t. Abſit*, inquit, *ut univerſi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad ſalutem.*

Non obſtat primum argumentum; nam quòd ibi dicitur, ad adultos quidem pertinet, non excluſis parvulis. Illis enim prædicandum erat Evangelium, ut converterentur, & ad Eccleſiam venirent, ſecum adducentes ſuos parvulos, qui licet per ſe non poſſent credere, crederent tamen per offerentes, quorum fides ijs prodeſt, *can. Parvuli* 73. *cum ſeq. d. Diſt.* 4 non quidem per modum neceſſariæ diſpoſitionis, ſed quia per eum ſit, ut ijs applicetur ſacramentum fidei.

Non obſtat ſecundum; quia rectè Chriſtus infantes per baptiſmum ſubjecit Eccleſiæ, in fauorem fidei, ſine eorum injuria: tum quia hoc ipſo, quo naſcuntur ex Chriſtianis jure nativitatis ſunt ſubditi Eccleſiæ: tum quia totum hoc negotium cedit in eorum bonum & utilitatem, ſine ullo onere, cùm teneantur jure divino Chriſti fidem profiteri, ubi ad rationis uſum pervenerint.

Non procedit etiam tertium; tum quia argumentum ab auctoritate negativè non procedit, ut tradit Everardus in *Loco ab auctoritate nu.* 17. ut ſatis ſit non haberi contrarium: tum quia ſatis id ipſum colligitur ex alijs locis, in quibus mentio aliquot millium baptizatorum, etiam integrarum familiarum, ut omninò ſit veriſimile, inter alios fuiſſe pueros. Ita habet totius Eccleſiæ auctoritas & uſus, qui ſolus ſufficit ad deliria hæreticorum retundenda.

Ex dictis patet, in utero materno morientes, 17
aut jam natos ſine baptiſmo ſalvos eſſe non poſſe; quod adſerit S. Auguſtinus in *can.* 3. & *can. Regenerante d. Diſt.* 4. propter generale dictum Chriſti, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non intrabit in regnum Dei*, Ioan. 13. quâ generalitate nec ſexum nec ætatem excludit, ut ait Pont. in *c.* 3. *h. t.* Non deſunt tamen naſutuli quidam, omnia ſuo cerebro metientes, qui infantes negant ſuſtinere pœnam damni, eo quòd non reſpondeat divinæ miſericordiæ, damnare eos, quos neceſſitas excluſit à baptiſmate. Sed meminerint ejus, quod dicit Apoſtolus, naturâ nos eſſe filios iræ; unde neceſſe eſt, ponatur aliquod medium, per quod fiamus filij gratiæ. Illud autem tantùm eſt hoc Sacramentum, ideo etiam parvulis neceſſarium, in eorum quippe etiam gratiam inſtitutum à Deo, ſecundùm Innoc. in *d. c.* 3. ut rectè Auguſtin. adſerat, nullum Chriſtianorum dicere, inaniter infantes baptizari, *can. Baptiſmi* 34. *De conſecr. Diſt.* 4. Quòd legantur aliqui ſine baptiſmo ſalvati, ut latro, & alij, eſt, quòd per baptiſmum flaminis & ſanguinis ſint conſecuti ſalutem, *d. can.* 34. & ſic per medium aliquod priùs conſecuti gratiam. Quo poſito, conveniens eſt, non nimiùm differre baptiſmum infantium,

Digitized by Google

infantium, propter periculum, niſi ſit cauſſa.

18 Quæſitum & de infantibus infidelium, an ſint baptizandi? R. Poſſe baptizari, ſi ſaltem alter parentum ſit Chriſtianus, quia ejus conditionem ſequitur proles. Quod ita decretum per Canones in favorem filij, uti dictum ſup. *De converſ. infidel. nu.* 3. Vt Eccleſia habeat jus compellendi parentem Chriſtianum, ut prolem baptizari curet, quæ ſequatur religionem Chriſtianam, *can. Iudæi* XXVIII. *q.* I. Et hoc, ſi proles fuerit intra annos diſcretionis; nam ſi eos attigerit, relinquenda eſt ſuo arbitrio, nec ad fidem cogenda. Nemo enim uſũ habens rationis cogendus ad fidem ſuſcipiendam, quæ libera eſſe debet; faceretque coactio exteriùs & ſimulatè videri ſuſceptam fidem, ſine effectu interiore, & non ſine detrimento publico. Si parentes fidem ſemel ſuſceptam deſeruerint, ut ipſi poſſunt cogi ad Eccleſiam redire, propter juriſdictionem ſpiritualem ſemel in eos adquiſitam, etiam pœnâ mortis propoſitâ, ita etiam cogere eos licet, ut liberos baptizari curent, ijſque etiam invitis eos baptizare. Si neuter parens ſit ſubjectus Eccleſiæ, verius eſt, non poſſe baptizari eorum liberos, niſi ſaltem eorum alter conſenſerit, qui hac in parte præfertur renuenti, *c. Sicut inſ. De Iudæis.* Nam cùm parentes cogendi ad fidem nulla ſit ratio, non etiam eſt eos privandi ſuis juribus: inter quæ ponitur patria poteſtas, citra cujus injuriam non rectè conferetur liberis baptiſmus; cùm eorùm liber uſus non foret parentibus, à quibus eſſent avocandi. Neque enim ſine ſacrilegio apud iſtos baptizati relinquerentur, cùm moraliter loquendo non poſſint ſub cura parentum infidelium educari, quin eorum imbibant errores. D. Th. 2. 2. *q.* 10. *art.* 12. cui contradicit Zaſius in *tract. De Iudæis*, à pleriſque reprobatus. Ipſi liberi, ubi ad diſcretionis annos pervenerint, rectè baptizari petunt, etiam parentibus invitis, quorum poteſtati aut arbitrio, quoad hanc rem, non ſubjacent. Servorum infidelium liberos verius eſt à parentibus ſeparatos poſſe per dominos baptizandos dari, ex vi poteſtatis & dominij in ſervos. Dico, ſeparatos; quia ſi talium parentum curæ relinquerentur, periculum foret apoſtatandi à fide per baptiſmum ſuſceptâ, propter converſationem & familiaritatem cum ijs, quos veriſimile eſt non ceſſaturos à ſuperſtitioſis actionibus & ritibus ſuæ religionis circa filium. Pagani ſub Principibus Chriſtianis degentes, ijſque ſubjecti quoad juriſdictionem temporalem, ad baptiſmum per eos cogendi non ſunt, cùm fides ſit libera, & ſine fructu quis invitus ad baptiſmum trahatur. Quorum etiam liberi, ijs invitis, non rectè per Principes dantur baptizandi, ex cauſſa jam dicta: retinent enim dominium rerum ſuarum, quo non privandi ſine cauſſa, quam non ponit baptiſmus, ad quem ſe non extendit politica poteſtas. Quin autem ſervi, invito domino; ſubditi, reclamante Principe, rectè baptizentur, non eſt dubitandum, cùm eatenus non ſint ſubjecti, & graviter delinquat impediens profectum alicujus ſpiritualem. Vid. de his latiùs Suarez *d. Diſp.* 25. *Sect.* 3. 4. & 5.

19 Q. An amens & furioſus ſit capax baptiſmi? R. Cum diſtinctione: nam vel ante amentiam aut furorem conſtitit de voluntate recipiendi baptiſmi, & rectè confertur, *c.* 3. *§. item quæritur h. t.* quòd regulariter homo in ejuſmodi eventibus maneat in eadem diſpoſitione voluntatis, in qua reperitur, *l. Patre in fine D. De his, qui ſunt ſui iuris:* vel de voluntate non conſtitit, & baptiſmus ei nihil proderit, cùm habeatur invitus, *d. §. item quæritur.*

20 Denique quærat aliquis, An teneat baptiſmus coactè ſuſceptus? R. Tenere, *d. c.* 3. & *can. De Iudæis Diſt.* 45. quatenus non eſt collatus vi præciſâ, quæ voluntatem omninò impedit, ſed conditionatâ tantùm, quæ metum quidem ponit, non tamen voluntatem aufert, ſecundùm dicta ſup. *De his quæ vi &c.* ut ſufficiat ad ſuſceptionem characteris baptiſmi, & fidei profeſſionem ponat.

21 Baptizandus itaque eſt non baptizatus, non etiam baptizatus. Quòd ſi tamen neſciatur puer baptizatus, veluti ſi ſit expoſitus, rectè illi conferetur baptiſma, cùm non poſſit intelligi iteratum, quod neſcitur collatum, *can Parvulis* 110. *cum ſeq. De conſecr. Diſt.* 4. In dubio quoque, an baptiſmi forma debitè ſit adhibita, uti frequens hoc tempore, quo circa formam & materiam ſectarij noſtri variant, poterit ſub conditione iterari, *c.* 2. *h. t.* Cæremoniæ omiſſæ ex cauſſa neceſſitatis, quæ ſuberat, poſtea rectè ſupplentur.

TITVLVS XLIII.

De Presbytero non baptizato.

SVMMARIVM.

1. *Ordinari non baptizati nequeunt.*
2. *Baptizatum ſe probabiliter credens habetur pro baptizato.*
3. *Martyrium ſupplet baptiſmi effectum.*

1 REliquorum Ordinum janua eſt baptiſmus; ut inutiliter conferantur non baptizato, cùm characterem non imprimat eorum collatio, baptiſmo non prævio, *c.* 1. & *fin. h. t.* ut taliter ordinatus ſit baptizandus, & de novo ordinibus initiandus.

2 Probabiliter baptizatũ ſe credens, ſi ſine baptiſmo moriatur, cùm ſufficienter Chriſtum ſit confeſſus, & baptiſmum non tam contemptu (qui omninò amoveret converſionem cordis)

quàm

Digitized by Google

quàm neceſſitate omiſerit, pro baptizato habetur, *cap. 2. hoc tit.* Idem in ijs, qnos temporis anguſtia excluſit, *can. Baptiſmi 34. De con-*
3 *ſecr. Diſt. 4.* * & qui propter confeſſum Chriſtum rapiuntur ad martyrium, quod ſupplet baptiſmi effectum. Quò facit, quod ait Chriſtus, Lucæ 12. *Quicumque perdiderit animam ſuam propter me, vivificabit eam.*

TITVLVS XLIV.

De cuſtodia Euchariſtiæ, Chriſmatis, & aliorum Sacramentorum.

SVMMARIVM

1. *Euchariſtia & Chriſma cur ſervari iubeantur.*
2. *Veſtimenta Eccleſiæ, vaſa &c mundè adſervanda.*

1 SErvandum hîc dicitur Euchariſtiæ Sacramentum in Eccleſia nitidè, cum honore & reverentia, ut, ubi exigit neceſſitas, prompta ejus ſit copia. Servandum & Chriſma, id eſt Sacramentum Vnctionis, quod conficitur ab Epiſcopo in die cœnæ Domini, *c. Te referente 12. ſup. De celebrat. Miſſ.* ut & hujus ſit copia, poſtulante neceſſitate ægrotorum; ad quos deferendum decenter, lumine prævio. Conſervari autem duo hæc Sacramenta jubentur ſub fideli cuſtodia, ne quid nefarium circa ea committatur. Incautè ea relinquens, tribus menſibus ab officio ſuſpendendus, &, ſi nefandum quid circa illa commiſſum, gravius puniendus, *c. 1. h. t.*

2 Sunt & mundè adſervanda veſtimenta Eccleſiæ, vaſa, & cætera ornamenta, ne ijs negligenter habitis contemptus, uti adſolet, ſacrorum inducatur, *cap. 2. hoc tit.* ubi prohibetur ſuppellectili laicâ, propriâ ſive alienâ, onerare Dei baſilicam, niſi incurſus hoſtilis aut repentina incendia id exigant.

TITVLVS XLV.

De Reliquijs & veneratione Sanctorum.

SVMMARIVM.

1. *Sanctorum corpora honoranda.*
2. *Sanctorum reliquiæ in altari conſecrato an neceſſariò recondendæ?*
3. *Sanctorum interceſſio adſerta à Patribus. Zoeſius ad Decretal.*
4. *Reliquiæ SS. qualiter adſervandæ, & quando quis pro Sancto habendus ac colendus.*
5. *Decretum Concilij Trid. circa hanc rem.*
6. *Sanctorum cultus & Imaginum veneratio probatur.*
7. *Satisfit objectionibus ſectariorum.*

SAnctorum hominum corpora digna eſſe honore, nemo recti ſenſus ambigit: tum quòd ſpiritus Dei in ijs habitaverit; tum quòd eorum interceſſione non paucos ſublevatos à ſuis anguſtijs, & corporum attactu ſanatos fuiſſe conſtet. Si enim ſudarijs, & ſemicinctijs D. Pauli, etiam à corpore ejus ſeparatis, tantam vim attribuerit Deus, ut faceret recedere languores, egredi ſpiritus nequam, *Actor. 19.* ſi umbræ corporis D. Petri datum, ut ab infirmitatibus liberaret, *Actor. 5.* quidni & ipſis corporibus tantum attribuere poteſt, ut eorum tactu redeat priſtina ſanitas, hoc modo honorando eos, qui ejus ſecuti ſunt veſtigia? Quo modo & eorum reliquias pretioſas dicit Baſilius Magnus, & Leo Imp. *l. Decernimus 26. Cod. De Epiſcopis & Cler.* eas non in locis voluptatis, ſed religioſis templis reponi juſſit, & Catholica Eccleſia à ſui initio ſumma cum reverentia eſt proſecuta. Vide Azor. *Inſtit. Moral. p. 1. lib. 10. cap. 8. qu. 2. & ſeqq.* Sanchez in Decal. *lib. 2. c. 43.* 1

Fuit & in uſu, ſanctorum Martyrum reliquias poni in altari conſecrato, quòd eorum patrocinijs ſæpè loca defendantur. 2

Vbi quæritur, An hoc ſit eſſentiale? R. Eſſe, qui id velint, motos per *can. Placuit 26. De conſecr. Diſt. 1.* quo jubentur altaria per agros & villas dirui, in quibus non probantur conditæ Martyrum reliquiæ: alios velle, cùm deſunt reliquiæ, recondi debere particulam hoſtiæ conſecratæ. Verùm hoc eſſe indecens & improbabile, nec poſſe fieri, reſpondiſſe conſultum Innoc. Papam, tradit Abbas, in *c. 1. nu. 2. ſup. De conſecr. Eccl.* Attamen licet decens ſit, ut, ſi haberi poſſint reliquiæ, recondantur, non tamen eſt de ſubſtantia conſecrationis, etiam ſuppoſito præcepto, quod non ponit ſubſtantiam, & ceſſaret in tanta templorum & altarium multitudine, ut impleri non poſſit. Suarez in *p. 3. D. Th. qu. 83. Diſp. 81. Sect. 5. circa fin. verſ. Sed ulterius.* Nihil facit *d. can. Placuit*, qui tantùm vult altaria, tamquam memorias Martyrum conſtituta, ſi in ijs nullum corpus Martyris aut reliquiæ ſint, everti, idque ne falſæ religionis inutiliu decipiatur populus.

De interceſſione Sanctorum quàm magnificè ſenſerint non tantùm Patres occidentales, ſed & orientales, videre eſt apud 3

Bellarm. in *Apologia pro Reſponſ. ſua ad lib. Iacobi Angliæ Regis cap.* 1, ubi refert eorum teſtimonia, & in *Controverſiis, Contr.* 7. *De Sanctis lib.* 1. atque, ut SS. Patrum teſtimonia prætereamus, docet quotidiana experientia Deum operari mirabiles effectus in locis, ubi reliquiæ Sanctorum ſunt reconditæ. Vt judicandi ſint ſpiritu inſaniæ & furoris præcipites ferri Vigilantius, & alij, ejus & noſtri temporis ſectarij, etiam regiâ fulgentes dignitate, & potiùs exorciſmo quàm refutatione indigere, iſtos effectus arti magicæ attribuentes.

4 Voluit autem Eccleſia antiquas reliquias adſervari decenter in ipſis Eccleſijs, atque in capſulis ſuis, venerationis ergò, certis diebus publicè exponi, non tamen extra capſam oſtendi, *c.* 2. *hoc tit.* Mandat caveri abuſus, quæſtus cauſâ, qui non rarò audaciam hominum eò adducit, ut etiam ſanctiſſima quæque violare non vereatur, cum gravi tamen ſcandalo & ſacrilegij reatu. Vnde & vetitum, ne quiſquam reliquias inventas venerari publicè præſumat, niſi per Rom. Pont. approbatas, *d. cap.* 2. aut aliquem pro Sancto habere vel colere, etiamſi miracula appareant, vel potiùs facta dicantur, niſi quem, præmiſsâ diligenti inquiſitione ſuper vitæ & factorum probitate, ac miraculorum veritate, Pontifex ſolemni ritu, quem ἀποθέωσιν ſive Canonizationem vocant, Sanctorum numero adſcripſerit, *c.* 1. *hoc tit. c. Venerabili* 52. *ſup. De teſtib.* ne contingat diabolicâ fraude pro Sanctis coli, quos vita non commendat, ut in *d. cap.* 1. Quod accipe quoad cultum publicum: nam privatim quis coli poteſt, & varijs privatus cultus exhibitus ante canonizationem, propter vitam præviam, & ſubſequentia miracula. Et hoc, ut de novo quis loco Sancti colatur.

5 Circa quod an quid ſit mutatum per Trid. quæritur? R. Id poſſe videri ex *Seſſ.* 26. *in decret. De invocat. Sanct.* licere ſcilicet Epiſcopo reliquias Sancti antiqui nondum canonizati approbare, atque eas publicè venerandas exponere, quia quando certum eſt, eſſe canonizatum, licebat id Epiſcopo jure communi, ut tradit Abbas in *cap.* 2. *in fine hoc tit.* Vt niſi Trid. accipiamus de privilegio Epiſcopis dato, de novo inventas reliquias Sancti alicujus non canonizati approbandi, ſit futurum fruſtraneum, ut nihil de novo concedens, cùm privilegij verba aliquid debeant operari, *c. Si Papa* 10. *De privil. in* 6. Verùm dicendum, nullum privilegium eſſe Epiſcopis conceſſum quoad approbationem reliquiarum Sancti non canonizati, & earum venerationem, quandoquidem Concilium Generale ſub Innoc. III. *cap.* 2. *hoc tit.* expreſsè ſtatuerit, nullas reliquias venerandas eſſe, niſi Rom. Pontificis auctoritate approbatas. Cui non poteſt dici derogatum per decretum Conc. Trid. cùm nulla contineat verba derogantia: ut cùm correctio juris veteris ſit evitanda, potiùs ſecundùm *d. c.* 2. continens jus vetus, ſit intelligendum dictum decretum continens novum, ſi expreſsè non adverſetur, *arg. l. Sed & poſteriores D. De legib.* Poteſt autem hoc in caſu commodè intelligi jus novum de reliquijs novis alicujus canonizati, non etiam necdum canonizati, ab Epiſcopo approbandis, eo quòd in *d. cap.* 2. poſterius tantùm detur Rom. Pontifici. Vt ita commiſſum ſit Epiſcopis reliquias noviter inventas & miracula alicujus canonizati, aut de cujus ſanctitate ex univerſali Eccleſiæ conſenſu conſtat, approbare. Eſt enim intentio Concilij formam præſcribere Epiſcopis, quam ſervent, inquirendi ſuper reliquijs & miraculis novis Sancti jam approbati, & ea approbandi, non etiam jus priſtinum immutandi, concedendo, ut Epiſcopi canonizare de novo poſſint. Vid. Sanchez *d. cap.* 43. *n.*10 *& ſeqq.* Suarez *in p.* 3. *D. Th. qu.* 53. *Diſt.* 55. *Sect.* 2. *verſ. Sed quæret aliquis.*

Ex eo autem, quòd Sanctorum invocatio multos ſolatio fuerit, eorum memoriam ab initio celebravit Eccleſia, permiſitque imagines Sanctorum ſculpi, in templis collocari, ijs deferri ſigna ſubmiſſionis, non ut talibus, quia ſunt ligna & lapides, ſed ut repræſentantibus ſanctos Dei amicos, ad quos ut prototypos recurrit honos, & per eos ad Deum, qui in Sanctis ſuis colitur. Permiſit etiam templa Deo ædificari in memoriam & honorem Sanctorum; ſupra eorum reliquias & corpora altaria conſtrui, ſuper quibus non ipſis Sanctis, ſed Deo incruentum ſacrificium offeratur: ut eâ celebritate & Deo pro illorum victorijs gratiæ reddantur, & nos ad imitationem talium coronarum, & palmarum, eodem in auxilium invocato, excitemur. Excitat enim ad virtutem, pietatem, Dei cultum memoria illorum, qui iſtis excelluere. Nec eſt, quòd Hagiomachi & Iconoclaſtæ impij, Dei & publicæ quietis hoſtes, hominum ſeductores, mendaci & blaſphemo ore effutiant, nos ſimulacra colere, more Ethnicorum, qui idolis ſuis, quæ non erant niſi lignum, lapides, argentum & aurum, opera manuum hominum, quibus erant os, aures, oculi, nares, manus, pedes, non tamen loquebantur, non audiebant, non videbant, non odorabant, palpabant, ambulabant, juxta Regium Prophetam *Pſal.* 113. qui, inquam, idolis talibus attribuebant 6

divini-

divinitatem, ijs ſupplicantes genu poſito, illa adorantes, victimas cædentes, & tamen fabros, qui illa fecerant, contemnentes, ut ait Seneca, *in Moralibus*, cujus fragmentum refert Lactant. *lib.* 2. *Divin. Inſtitut. c.* 2. Cùm nos nihil divinitatis ijs attribuamus, ut publicè edocemur, cultum latriæ ſoli Deo deferamus, illique ſoli deberi agnoſcamus & prædicemus; duliæ tantùm cultu Sanctos proſequentes, atque imagines honorantes, ideo tantùm, quia repræſentent ipſum Deum pro nobis crucifixum, & Sanctorum ejus martyria & geſta. Edocti enim ſumus Catholici, & edocemur indies, quòd, ſecundùm vulgarem verſiculum,

Hoc Deus eſt, quod imago docet, ſed non Deus ipſe.
Hanc videas, ſed mente colas quod cernis in ipſa.

Si quid in imaginum veneratione & uſu ſuperſtitionis per ſimplicitatem aut deceptionem irrepſerit, hoc omninò tollendum eſſe, diſtrictè mandatum eſt Epiſcopis, & advertendum, ne quid inordinati, profani, aut inhoneſti circa illas depingendas appareat, per Conc. Trid. *Seſſ.* 25. *De invocat. & venerat. Sanct.* Ut abſurdum fruſtrà culpantes, uſum abominentur ineptiſſimè noſtri ſectarij: qui ſciant nos memoriæ causâ imagines Sanctorum habere, eo modo, quo veteres Romani parentum ſuorum imagines in thecis ſervabant, & quidem fumoſas, ad excitandos ſcilicet animos ſuos ad virtutis eorum imitationem. Pulcher locus eſt apud Salluſtium *De bello Iugirth. in pr.* quem ethnicum licet audiant iſti novatores, qui ſacros & Chriſtianos audire renuunt: *Sæpè*, inquit, *audivi Q. Maximum, P. Scipionem, præterea civitatis noſtræ præclaros viros ſolitos ita dicere, cùm majorum ſuorum imagines intuerentur, vehementiſſimè ſibi animum ad virtutes accendi: ſcilicet non ceram illam, neque picturam tantam vim in ſeſe habere, ſed memoria rerum geſtarum eam flammam egregijs viris in pectore creſcere, neque ſedari, quam virtus eorum famam atque gloriam adæquaverit.* Si ita propter gloriam hanc mundanam & perituram illos excitarunt imagines, quidni nos excitent, propter gloriam perpetuam?

7 Non rectè objiciunt nobis ſectarij primum Decalogi præceptum, *Non facies tibi ſculptile*; ſubjungitur enim, *ut adores illud*, cultum ſcilicet latriæ attribuendo, quem minimè ijs attribuimus, tantùm deferentes cultum duliæ, uti expreſſum *can. Venerabiles* 28. *De conſecr. Diſt.* 3. quem ne ipſi quidem deferre dignantur. Nec malè, cùm eorum imitari exempla nolint, ſed potiùs per fas, per nefas ad quævis ferri, ſacra profanis miſcendo, ut docet experientia, quaſi non foret Deus. Mirum, quàm multum ſibi placeant in ſtatuto Concilij Eliberitani, quod habet, non eſſe adorandas imagines, & quo reprobantur etiam picturæ, *can.* 36. nam illud tantùm eſt Provinciale, per paucos celebratum, & dubiæ fidei, cùm illius temporis & loci Scriptores imaginibus adverſantes ejus mentionem non fecerint; quam non neglexiſſent, ſi bonæ fidei fuiſſet. Baron. 1. *Annal. an.* 57. *nu.* 120. Ad Francofurdienſe Conc. quod attinet, quo damnatur ſeptima Synodus Generalis, quæ admittebat cultum imaginum, non eſt approbatum quoad eam partem, imò reprobatum ab Hadriano Pont. Bellarm. tomo 1. *De Concil. lib.* 1. *c.* 7. *in fine.* Quantum ad duo Concilia ſub Leone III. & Conſtantino Copronymo Impp. Iconomachis, non Concilia, ſed conciliabula fuere, in quibus impiorum Impp. dominabatur voluntas, non ratio aut Spiritus ſanctus, ut meritò fuerint reprobata.

TITULUS XLVI.

De Obſervatione Ieiuniorum

SUMMARIUM

1. *Ieiuniorum uſus in Eccleſia Catholica.*
2. *Ieiunium Quadrageſimæ, & quatuor Temporum.*
3. *Obligant hæc ſub reatu mortali.*
4. *Niſi parvitas materiæ excuſet.*
5. *Ieiunia peculiaria loci quos obligent.*
6. *A quibus abſtinendum.*
7. *Die Dominicâ non ieiunandum.*
8. *A ieiunio minor ætas quos excuſet.*
9. *Non excuſat ætas illa profeſſos iuniores.*
10. *Senium quando & quos excuſet.*
11. *Cauſſæ aliæ excuſantes à ieiunij obſervatione.*
12. *Refectio una de die quando ſumenda.*
13. *Refectiuncula veſpertina.*
14. *An eâ prandij tempore uti liceat, prandio dilato in veſperam?*
15. *Ieiunium naturale SS. Euchariſtiæ præmittendum.*
16. *Ieiunium Vigiliarum.*

AD placandum divinum numen orationes & jejunia valere, tenet Catholica 1 Eccleſia, nec eſt ambigendum niſi ijs, quibus opera bona diſplicent. Strictè ea obſervarunt Iudæi, ut videre eſt apud Baron. *Tomo* 1. *Annal. an.* 34. *nu.* 154. *& ſeqq.* Apud Gentiles quoque in uſu fuiſſe, ad divinum numen placandum, tradit Halicarn. *lib.* 1. Vſſel. ad Covarr. 4. *Var. c.* 20. *n.* 6. Obſervavit & Eccleſia ab ortus ſui initio ſtrictiſſimè, ut patet *Act.* 13. ubi dicitur, *Ieiunantibus autem illis &c.* Ut curandum non ſit, Catholicam Eccleſiā videri

rideri hac in parte à reprobi ſenſus hæreticis, quibus omnia gratiora, quàm opera pia carnem mortificantia, quibus divinum placetur numên. Qui tamen verè riſu digni, quòd, cùm ejuſmodi Eccleſiæ ſtatuta per plurima ſæcula obſervata abijciant, tamquam hominum inventa, ſubijciant tamen ſe mandatis perditiſſimorum quorumdam & viliſſimorum homuncionum, indicentium pro ſuo lubitu orationes & iejunia; credo, hoc meliora, quo magis nova mandata, quæ vulgariter appetunt.

2 Obſervat autem Eccleſia iejunium in Quadrageſima, ex Apoſtolica inſtitutione, ut videre eſt ex Canone Apoſtolico LXVIII. Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 4. Ioan. Fileſac. *Tract. De Quadrageſima Chriſtiana cap.* 1. Item quattuor anni temporibus, quibus Ordines conferuntur, etiam ex Apoſtolica inſtitutione, *can.* 1. *&* 4. *Diſt.* 76. ut probat Baron. *tomo* 1. *an.* 67. *nu.* 206. Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 9. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 14. Præcipit & Eccleſia iejunia in profeſtis quorumdam Sanctorum, *c.* 2. *h. t.*

3 Tenentur ad ea omnes, ſub reatu mortali, ut tradit Covarr. *d. cap.* 20. *nu.* 10. quòd Canones & conſtitutiones Eccleſiaſticæ, *can. Non liceat, can. Non oportet De conſecr. Diſt.* 3. *can. Quadrageſima Diſt.* 5. iejunia indicentes contineant præceptum, cujus in materia gravi, uti hæc, tranſgreſſio mortalem ponit culpam, ſecundùm omnes, etiam ſecluſo contemptu. Abbas in *Rub. hîc nu.* 11. *&* 12. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 8. *qu.* 2. Sanchez in *Decal. lib.* 1. *c.* 4.

4 *nu.* 11. • Excuſabit tamen à mortali parvitas materiæ: niſi modicus cibus ſæpè iteratus notabilem comeſtionem ponat per continuationem ſingularum partium, quæ plures parvæ faciunt notabilem violationem. Diverſis diebus modica comeſtio non ponit continuationem; atque ita non magnum reatum.

5 Sunt & iejunia quædam conſuetudine locorum inducta, aut diœceſano ſtatuto, quæ tantùm obligant ibi exiſtentes, licet non incolas, modò ibi maneant, quia quiſque obligatur legibus loci. Navar. in *Summa c.* 23. *nu.* 120. Leſſ. *latè De Iuſt. & Iure lib.* 4. *c.* 2. *Dubit.* 7. *nu.* 50.

6 Non mandat autem iejunium, de quo agimus, abſtinentiam omnis cibi, ſed certi generis tantùm, uti carnis, lacticiniorum. Quod & obtinet in Ferijs ſexta & Sabbathi, niſi in eas incidat feſtum Nativitatis Domini; tum enim ex generali Eccleſiæ conſuetudine licitum veſci carnibus, propter Feſti excellentiam: exceptis ijs, qui voto aut regulari obſervantiæ ſunt adſtricti. Vide dicta ſup. *ad tit. De voto nu.* 56. & Suarez *eod. Tract. lib.* 4. *c.* 20. *nu.* 5. Extra reprehenſionem tamen ſunt & alij ob devotionem abſtinentes, *c. fin. h. t.*

7 Die Dominica iejunium ſuperſtitioſum judicatum, ob gaudium reſurrectionis, *can. Si quis presbyter Diſt.* 30. Baron. *Annal. To.* 1. *ad an.* 57. *nu.* 202. In quem ſi inciderit iejunium, nomine profeſti alicujus Sancti, incidentis in ſecundam Feriam, removebitur in diem Sabbathi, *c.* 1. *h. t.*

8 Excuſat ab hac iejunij obſervatione rationabilis cauſſa, quam primò ponit minor ætas. Vbi Innoc. *hîc in Rub.* vult pueros doli capaces teneri legibus: cujus dictum verùm eſt quoad abſtinentiam à carnibus, aliàs communis ſententia eſt S. Thomæ, 2. 2. *q.* 142. *art.* 2. non teneri adoleſcentes ad iejunium ante viceſimum primum annum exactum, qui tertium ponit ſeptennium completum, quòd ad eam uſque ætatem ſoleant adoleſcere, ut indigeant cibo ſæpiùs ſumpto. Navar. in *Summa c.* 21. *nu.* 16. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 17. *nu.* 2. Leſſ. *d. loco Dub.* 6. *nu.* 40.

9 Quid ſi profeſſos ante eam ætatem Regula obſtringat iejunare? R. Eos teneri, ex vi Regulæ, quæ non minùs obligat, quàm lex, ſi indiſtinctè poſita etiam comprehendat juniores. Azor. *d. c.* 17. *qu.* 4.

Ab ijs iejunijs, quæ indicuntur à Rom. Pont. cauſsâ jubilæi, non ſunt exempti juniores, ſi commodo jubilæi frui velint, quia cauſſa illa eſt loco conditionis, quæ neceſſariò implenda, ad conſequendum finem.

10 Excuſat & ſenium. Vbi dubitatur, Quo anno ſenes eximantur ab hac obligatione? R. Iſtud non eſſe definitum; alios enim eximere ſeptuagenarios tantùm; alios etiam ſexagenarios, quorum opinio benignior, favens ijs, qui ejus ætatis ſunt, quæ jam prolabi incipit, & tales, ut nequeant ſimul totum alimentum naturæ ſufficiens ſumere, illudque ob calorem deficientem concoquere; ut proinde & pauciori cibo indigeant, eoque ſæpiùs ſumpto. Et hoc quoad frequentiam; nam à carnibus & lacticinijs abſtinere debent. Navar. *d. loco*, Azor. *d. c.* 17. *qu.* 4. Hæc ita in viris, etiamſi validi videantur, ut non tam præſenti, quàm futuro ſtatui conſulatur. Fæminis, cùm citiùs matureſcant, citiùs habiles ſint ad generandum, citiùs etiam ceſſent & ſeneſcant, anno ſcilicet quinquageſimo ætatis, cùm vir habilis ſit uſque ad annum ſexageſimum, videtur præſcribenda minor ætas, ſcilicet 50. annorum, quâ ſolvantur à iejunandi obligatione. Verùm ut hoc ſit probabile, tamen indiſcriminatim recepta ſexagenaria ætas. Vid. Sanchez *De matrim. lib.* 7. *Diſp.* 32. *nu.* 16. *&* 17.

11 Excuſat & ægritudo, & infirma valetudo, dolores capitis, oculorum vertigines, ſi ſint notabiles, quas auget abſtinentia, quâ in re re Medicorum conſilio ſtandum. Excuſantur item prægnantes fæminæ, quæ cibo indigent frequentiore, non tam ſuo quàm fœtus nomine. Idem eſt in nutrientibus infantes. Idem & in

ijs, qui

ijs, qui graves labores ſuſtinent, ut agricolæ, fabri ferrarij, lignarij, cœmentarij, & ſimiles laborioſas artes exercentes. Facit enim immodicus labor non ſufficere ijs ſemel ſumptum cibum: ut quibus eſt ars non laborioſa, nequaquam excuſentur, cujus ordinis ſunt ſartores, pictores, barbitonſores. Advocatos, Scholaſticos, Notarios, Scribas non rectè exceperis, quòd eorum labor non cenſeatur magnus. Si tamen & hi non poſſint aliàs oneri, quod ijs incumbit & perficere eſt neceſſe, ſatisfacere, videntur futuri extra culpam. Excuſantur etiam mendici ſæpiùs comedentes, ſi nequeant tantùm corradere, quantũ uni comeſtioni ſufficit. Vid. de his Navar. *d. c.* 21, *nu.* 16. Azor. *d. c.* 17. *qu.* 5. *& ſeqq.* Leſſ. *d. Dubit*, 6. *nu.* 40. *& ſeqq* Sic & excuſantur illi, quibus cibus alius non ſuppetit, quàm interdictus, ſi illo veſcantur, quia non habet neceſſitas legem, modò evitetur ſcandalum: & ita expreſſum in *c.* 2. *b. t.* quod habet, indulgeri quoque poſſe eſum carnium diebus prohibitis, etiam in Quadrageſima, ſi neceſſitas exigat. Excuſat præterea conſuetudo, aut privilegium, permittens licentiam veſcendi lacticinijs in diebus Veneris & Sabbathi, etiam in Quadrageſima, aut ovis: item extis aut exterioribus animalium partibus, quibuſdam in locis, ut in Hiſpania diebus Sabbathinis.

12 Hæc ita de iejunio Eccleſiaſtico, quod unam tantùm refectionem admittit de die, quæ non ſumenda ante tempus prandij, vel non niſi ſub meridiem. Quod tempus non ſine peccato quis antevertit, & quidem letali, ſi ſit notabile, ſcilicet unius horæ; niſi juſta cauſſa excuſet, ut iter inſtans, aut alia juſta occupatio, aut cauſſa. Navar. *d. c.* 21, *nu.* 27. Covarr. 4. *Var. c.* 20. *nu.* 14. *in fine.* Rectè tamen quis refectionem diſtulerit in veſperam, etiam ſine cauſſa; nam quò tardiùs prorogatur, eo corporis afflictio eſt gravior.

13 * De conſuetudine inductum fuit, ut veſperi quid ſumatur, ne potus noceat, quod quia exiguum & modicum excuſationem primò dedit, cùm modica pro nullis reputentur. Hodie conſuetudo iſta recepta paſſim excuſat. Receptum quoque, herbis & fructibus uti licere in iſta refectiuncula. Quidam pane negant, quia nutriat; ſed communiùs receptum, pane vel ſolo, vel cum fructibus, aut edulijs levioribus veſci licere, pro uſu locorum. Sit tamen modicus. Vid. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 8. *qu.* 4. 5. 6. *&* 7.

14 Q. An dilato prandio in veſperam, liceat uti refectiunculâ prandij tempore? R. Id abſolutè negari licitum eſſe, niſi cauſſa excuſet, eo quòd iejunium ſolvatur, cùm veſpertinam refectiunculam non jus, ſed conſuetudo excuſet; & quidem contra jus, ut non tam ſit laxanda, quàm reſtringenda. Aliquibus tamen videri, iſtam mutationem nihil derogare legi iejunij, eùm, uti nunc de more ſervatur, unum ſit prandium cum refectiuncula: ut tranſlato in veſperam prandio, & contrà refectiunculâ tranſlatâ in meridiem, tantùm fiat mutatio temporis, ſalvo iejunio. Quæ opinio ut ſit probabilis, prior tamen tutior & verior. Vid. Azor. *d. qu.* 6. *& c.* 11. *qu.* 4. *&* 5.

Eſt & iejunium naturale, quale præmittendum ſumptioni Euchariſtiæ, interdicens omni potu etiam aquæ, & omni cibo, ut ſimpliciter oportea aliquem eſſe iejunum. 15

Fuit & olim moris in profeſtis ſolemnium dierum cum iejunio vigilare, unde dictæ ſunt Vigiliæ, quarum nomen remanſit, res, exceptis paucis diebus, in deſuetudinem abijt, propter flagitia nocturnis cœtibus committi ſolita ab ijs, quibus non eſt timor Dei. Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 8. *verſ. Idem Burchardus & c.* 19. *nu.* 10. 16

TITVLVS XLVII.

De Purificatione poſt partum.

SVMMARIVM.

1. *Mulier à partu quatenus hodie prohibeatur ab ingreſſu Eccleſiæ.*
2. *Non obſtante lege Moſaicâ hac de re.*

LEge Moſaicâ poſt partum mulier ab ingreſſu Eccleſiæ arcebatur ad tempus, *Diſt.* 6. *in princ.* quæ, quia cæremonialis erat, evanuit, poſtquam legis Evangelicæ veritas illuxit. Vt hodie non prohibeatur mulier etiam ſtatim à partu ingredi Eccleſiam, Deo actura gratias, ne neceſſitas & dolor vertatur in culpam, *can. Si mulier Diſt.* 5. Non eſt tamen reprehendenda, quæ ad tempus abſtinuerit, *c. unico h. t. & can. fin. Diſt.* 5. qui præcipit, ne viri commiſceantur mulieribus ante purgationis tempus. 1

Nec poteſt objici, quòd cæremonialia præcepta ſint abrogata per legem Evangelicam, 2 ut proinde eorum obſervatio induci non poſſit; nam hoc intelligendum de ijs cæremonialibus præceptis, quæ non tantùm ſunt mortua, verùm & mortifera: qualia ſunt, quæ ordinata ad præfiguranda Chriſti myſteria, uti futura, ideoq́ue obſervatio præjudicaret fidei veritati, juxta quã confitemur iſta præfigurata myſteria jam contigiſſe atque completa eſſe. Nam quoad ea, quæ magis pertinent ad quamdam devotionem, ac ritum ſacrificiorum, eorumq́; ornatũ, quàm ad futuræ legis, Chriſtiq́ue naſcituri præfigurationem, obſervatio eorum nihil in ſe mali continet: quò ſpectat tempus purificationis, decimæ, oblationes, & ſimilia. Covarr. 1. *Var. c.* 17 *nu.* 1. Suarez *de Relig. Tomo* 1. *Tract.* 2. *lib.* 2. *c.* 1.

TITVLVS XLVIII.

De Eccleſiis ædificandis vel reparandis.

SVMMARIVM.

1. *Ad Eccleſiæ reparationem tenetur, qui damnum dedit.*
2. *Cuius eo nomine bona tacitè ſunt pignori.*
3. *Tenentur & non impedientes deſtructionem.*
4. *Eccleſias vetuſtate aut caſu collapſas quis reparare teneatur.*
5. *Decimarum poſſeſſores an teneantur?*
6. *Eccleſiarum reſtauratio qualiter facienda.*
7. *Eccleſia nova quando & unde ædificanda.*
8. *Parocho novæ Eccleſiæ portio debita unde ſupplenda.*
9. *Leproſi propriam Eccleſiam habent.*
10. *Eccleſia ſæcularis converti poteſt in regularem.*

1 VT ad divinum cultum Eccleſiæ ædificandæ ſunt, ita ad eumdem conſervandę, &, ſi deſtrui aut collabi eas contingat, reparandæ aut fulciendæ, ſumptibus ejus, qui deſtructioni cauſſam dedit; ita dictante ratione, quæ damni reparatione eum 2 gravat, à quo illatum.* Vt eo nomine non malè dicatur competere Eccleſiæ tacita hypotheca in bona ejus, qui damnum dedit. Tiraq. *De privileg. piæ cauſ. Privil.* 163. Everard. in *Loco à Fiſco ad Eccleſ.* Peckius *De reparan. Eccl. cap.* 4. *nu.* 1. qui *ibid. c.* 5. non malè ſuſtinet, etiam mulieri præferendam eſſe Eccleſiam tempore priorem: nam cùm fiſcus hoc jure gaudeat, ut prior muliere ſit & potior, *l.* 2. *C. De privil. fiſci*, quidni idem Eccleſiæ tribuitur? cùm quod datum uni æquiparatorum, alteri non ſit denegandum; præcipuè ubi eadem invenitur ratio, quæ hîc potiùs major eſt, ex majore Eccleſiarum & divini cultus favore.

3 Dicitur etiam non malè, eos quoque teneri ad reparationem, qui, cùm tenerentur, & poſſent, non impediverunt deſtructionem, uti Rectores Eccleſiarum, Magiſtratus loci, cujus eſt fanaticos hæreticorum auſus, aliorumve injurias avertere à domo Dei; *can. Sicut* 48. XXIII. *q.* 4. Dico, & poſſent; nam non niſi qui poteſt, non obviando favere dicitur, *can. Negligere* 55. II. *qu.* 7.

4 Vetuſtate aut caſu collapſarum Eccleſiarum reparatio ſpectat ad fabricam: niſi aliud habeat conſuetudo, quæ inprimis inſpicienda & obſervanda, *can. Decrevimus* X. *q.* 1. *c. Ad Apoſtolicam inſ. De ſimonia*, Bertrand. *Conſ.* 41. *nu.* 26. *vol.* 4. *& Conſ.* 306. *vol.* 8. D. Wameſ. *Conſ.* 510. *in pr. Conſ.* 511. *nu.* 5. *& ſeq. & Conſ.* 513. *nu.* 1. *& ſeqq. h. t.* Si Eccleſiæ fabrica nulla fuerit, vel non ſufficiens, tunc Clerici, & alij beneficiati, qui fructus Eccleſiæ recipiunt, ad reparationem ſunt cogendi, quatenus ſupereſt eorum ſuſtentationi, *c.* 4. *h. t.* Si nec hi ſufficiant, tum ad contributionem cogendi parochiani, quorum gratiâ ædes ſacra inſtauranda eſt. Trid. *Seſſ.* 21. *c.* 7. *De reform.* Qui ſi ſint inopes, referenda ea Eccleſia ad matricem, vel maximè vicinam.

Q. An poſſeſſores decimarum teneantur 5 ad reparationem? R. Hoc poſſe videri, per *d. c.* 4. *h. t.* ubi dicitur, ex bonis Eccleſiæ faciendam eſſe reparationem: ſpectant autem de jure ad ſuas parœcias locorum decimæ. Quò facit, quòd Trid. *d. c.* 7. ex fructibus Eccleſiæ reparandas dicat Eccleſias, & per patronos, & alios, qui fructus Eccleſiæ colligunt. Peck. *d. loco c.* 14. Poſſet tamen rectè contrarium alicui videri, cùm nuſquam decimis, earumque poſſeſſoribus imponatur hoc onus, ſed ijs, qui percipiunt Eccleſiæ fructus. Decimæ autem jam ſeparatæ, & alteri Eccleſiæ conceſſæ, non poſſunt computari inter fructus loci ipſius Eccleſiæ. Sereniſſ. tamen Principes noſtri nuperrimo ſuo Edicto poſſeſſoribus decimarum cum aliquo moderamine onus illud imponunt, ſi fabrica non ſit ſufficiens, nec per fructus Eccleſiæ ſubveniri queat, piorumque oblationes non ſint tantæ.

Facienda autem reſtauratio pro Cleri & 6 populi, qui convenire ſolet, multitudine: cujus frequentia facit veterem Eccleſiam eſſe augendam ſumptibus eorumdem, cùm ampliatio ſit quædam reparatio. Quamvis in caſu, quo quis oneratus Eccleſiam reficere, ſtrictè verbum illud interpretemur, ut gravatus non teneatur niſi ad opus, quod antè fuit, reparandum, non etiam de novo faciendum, cujus generis eſt ampliatio. * Si remotior fuerit priſtina Ec- 7 cleſia, quàm ut plerique parochiani divino cultui intereſſe tempori poſſint, extruenda nova eſt Eccleſia ex reditibus antiquæ, ſi inde illi, ejuſque miniſtris, non accedat grave detrimentum, *c.* 3. *h. t.* Quo caſu non obſtabit juramentum Prælati de non alienandis rebus Eccleſiæ, *c. fin. h. t.* cùm iſtud non ſit trahendum ad cauſſam novam & neceſſariam, *c. Clericus* 35. *ſup. De iureiur.*

Quæſitum fuit, Quid juris, ſi Parochus no- 8 væ Eccleſiæ non habeat debitam portionem, à quo illa petenda? Conſultus ſuper hac re reſpondi, Si Eccleſia matrix abundet, non eſſe quæſtionem, quin illa teneatur ſupplere: ſin minùs, tum agendum cum ijs, qui decimas in loco novæ parochiæ percipiunt. Ita tamen, ſi per beneficiorum unionem, non tamen regularium, provideri non poſſit; tum enim demùm decimarum poſſeſſores teneri vult Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 13. *De reform.* Quòd autem illi teneantur, ſive laici ſive etiam ſint Clerici, eſt, quia decimæ ad hoc reſervatæ Deo, ut profi-

ciant

ciant ijs, qui ſpiritualia ſeminant; ut ſunt Parochi, illorumque cauſſa potior: ut conceſſio facta alijs ſemper ſit intelligenda, ſalvâ portione decente Parochis. Et hoc non tantùm in ijs parochijs, quæ hactenus ſunt, etiam ſeparaſis à matrice Eccleſia ante Trid. aut ante illud exiſtentibus, ſed etiam pòſt erectis, cogente populi neceſſitate & commoditate, ex eadem ratione.

9 Leproſis conceſſum habere ſuam propriam Eccleſiam, cum presbytero, ſeparatim à veteri Eccleſia, ita tamen, ut illi non ſint injurioſi de jure Parochiali, *c. 2. h. t.*

10 Poteſt etiam Eccleſia ſæcularis converti in regularem, Diœcœſani conſenſu; ita tamen, ut Clericis ſæcularibus ibi exiſtentibus, quoad vivunt, de alimentis provideatur, *c. 5. h. t.*

TITVLVS XLIX.

De Immunitate Eccleſiarum, cœmeterij, & rerum ad eas pertinentium.

SVMMARIVM.

1. *Immunitas quid, & quotuplex.*
2. *Perſonalis quibus & ex quibus cauſſis competat.*
3. *Realis bona Clericorum & Eccleſiarum eximit à tributis & gabellis.*
4. *Localis vetat exerceri profana in locis ſacris.*
5. *Locis ſacris competit & ius aſyli.*
6. *Immunitas hac quo iure Eccleſijs competat.*
7. *Competit & Eccleſijs non conſecratis.*
8. *An competat Eccleſia interdicta?*
9. *An polluta?*
10. *Eccleſia nomine quid hic veniat.*
11. *An detur confugienti ad Sacerdotem deferentem SS. Euchariſtia Sacramentum?*
12. *Datur omnibus fidelibus baptizatis.*
13. *Non datur Iudais.*
14. *Non infidelibus.*
15. *Datur excommunicato & interdicto.*
16. *An & haretico?*
17. *An Clericis?*
18. *Habet locum in cauſſa civili, veluti debiti.*
19. *Item in cauſſis omnibus criminalibus, exceptis latronibus & nocturnis agrorum depopulatoribus.*
20. *An & crimina aquè gravia excipienda?*
21. *Excipitur & crimen homicidy aut mutilationis in ipſa Eccleſia commiſſum.*
22. *An & alia delicta in Eccleſia commiſſa?*
23. *In Eccleſia delinquere dicitur, qui è loco profano ladit exiſtentem in Eccleſia.*
24. *Item ex Eccleſia ladens exiſtentem foris.*
25. *Vt & ladens quem in oſtio Eccleſia.*
26. *Excipitur praterea homicida proditorius.*
27. *Non tantùm Clericus, ſed & laicus.*
28. *Proditorius homicida quis dicatur.*
29. *An & pugnantem cum amico aut adfine occidens?*
30 *An occidens per induſtriam non incautum & provocatum?*
31. *Quid ſi voluntas non habeat effectum?*
32. *Fures an excipiantur?*
33. *An mandans occidi?*
34. *An raptores virginum?*
35. *An qui effracto carcere aut elapſus è miniſtrorum manibus fugit ad Eccleſiam.*
36. *An & qui captus ducitur per Eccleſiam?*
37. *An qui dimiſſus è carere iuravit ſe reverſurum?*
38. *Effectus huius immunitatis eſt impunitas in ipſa Eccleſia.*
39. *An in caſum, quo non competit immunitas, reus extrahi poſſit per iudicem laicum?*

1 AD majorem Eccleſiarum venerationem conceſſæ ijs immunitates. Immunitas idem eſt quod vacatio à muneribus, id eſt oneribus. Hîc ſumitur pro libertate quadam & exemptione ab oneribus conceſſa Eccleſis, earumque miniſtris & rebus. Eſtque triplex, Perſonalis ſcilicet, Realis & Localis.

2 Perſonalis, perſonis ipſis competens, circa ea, quæ corporis labore, animi ſollicitudine, vigilantiâ perficiuntur, ut tutela, cura; portarum, murorum cuſtodia, defenſio: à quibus vacans Clerici, niſi aliud exigat neceſſitas; ut quando omnium agitur ſalus, *c. 2. h. t.* aut aliud poſtulat Dei timor, circa viduas aut alias miſerabiles perſonas, quæ maximè Eccleſiaſtico indigent adminiculo, *can. fin. in fine Diſt.* 86. Eſt & exempta Clericorum perſona à juriſdictione laicorum, quam exercere volens in Clericum incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ. Navar. in *Manuali c. 27. nu.* 69. qua de re actum ſuprà *De foro comper.*

3 Realis bona Clericorum & Eccleſiarum concernit, quibus tributs, vectigalia non rectè imperantur à laica poteſtate, cui non ſubſunt; ſemel enim Deo dicatum non eſt ampliùs transferendum ad uſus humanos, *c. Quod ſemel* 51. *De R. I. in* 6. Imponentes Clericis collectas excommunicantur, cum ſuis auctoribus, ſi moniti non deſiſtant, *c. 4. h. t.* Exceptâ cauſâ neceſſitatis, quæ meritò facit Epiſcopum & Clerum condeſcendere in contributionem, veluti ſi tanta ſit, ut laicorum non ſuppetant facultates, conſulto tamen priùs Rom. Pontifice, *c. 7. h. t.* Wamel. *Conſ.* 528. *nu. 2. h. t.* Molina *De Iuſt. & Iure Tract. 2. Diſp.* 672. *n.* 5. Quo caſu ſi Prælati lucra ſectantes quæſierint potiùs prædam quàm ſubſidium, & extorſerint plus quàm ſolverint, extorta præter cauſſam reſtituere jubentur, & ultrà tantumdem elargiri pauperibus, *c. Quia plerique* 8. *h. t.* Fiet & rectè exactio à Clericis nomine earum impenſarum,

penſarum, quæ res eorum concernunt. Hæc ita in bonis Ecclesiæ, ejuſque nomine poſſeſſis à Clericis: nam patrimonialia Clericorum bona non habent eam immunitatem, cùm non ſint deſtinata ad divinum cultnm, ſed uſibus ſerviant profanis. Abbas in *c. fin. num.* 11. *ſup. De vita & honeſt. Cler.* Navar. *Conſ.* 5. *nu.* 1. *h. t.* Covarr. 1. *Variar. c.* 4. *nu.* 3. Clericus conjugatus neutiquam hoc privilegium ſibi adrogare poteſt, cùm illi tantùm ſit conceſſum privileginm fori & canonis, nec gaudeat bonis Ecclesiæ. Covarr. *Pract Quæſt. c.* 31. *nu.* 9.

4 Localis ipſas Ecclesias, earumque cœmeteria reſpicit: quæ à profanis uſibus voluerunt Canones eſſe aliena, in reverentiam divini officij & cultus. Vnde contractus, judicia (quæ in Eccleſiis habita etiam nulla ſunt, maximè ſanguinem attingentia) & alia, quæ ſanctitati earum minimè reſpondent, exerceri inibi prohibita, *c.* 1. & 4. *h. t. c.* 2. *eod. in* 6. Eccleſiaſtica tamen judicia in ijs rectè habentur, *can. Preceptum* II. *q.* 2.

5 Eſt & locis ſacris jus aſyli: quod antiquiſſimum eſſe multis docet Covarr. 2. *Var.* 20. *nu.* 2. locumque etiam apud Ethnicos habuiſſe, patet ex Corn. Tacito 3. *Annal. circa fin.* patuiſſeque perfugium tribus generibus hominum, ſervis, obæratis, maleficis, ut ibidem notat Lipſius.

6 Quæritur autem, Quo jure competat hæc immunitas Eccleſijs? R. Non videri competere jure divino: nam vel eſſet juris divini naturalis, vel poſitivi. Illud dici nequit, quia non eſt intrinſecè malum, extrahere malefactores per vim è templo, cùm hoc non contineat formalem templi irreverentiam, ſeclusá prohibitione. Hoc etiam dici non poteſt, quia jus tale neque ſcriptum, neque ab Apoſtolis traditum, neque talis traditio ex Patribus, aut aliâ probabili viâ oſtendi poteſt: ut dicendum ſit humano more id inductum eſſe, ſecundùm Innoc. in *c.* 6. *h. t.* Vid. Suarez *de Relig. Tomo* 2. *lib.* 3. *c.* 8. *nu.* 9.

Conſiſtit autem hoc jus in eo, quòd ad Ec-
7 cleſiam confugiens invitus inde abſtrahi nequeat, ne violetur loci ſanctitas, & divinus turbetur cultus, *c.* 2. & 5. *h. t.*

Competit Eccleſijs, non tantùm conſecratis,
8 ſed & non conſecratis, deſtinatis tamen per Epiſcopum ad cultum divinum; nec tantum in quibus divina celebrantur, *c. pen. h. t. & ibi* Abbas, *Gl. in c. fin. ſup. De conſecr. Eccl.* ſed & in quibus necdum celebrari cœpta, ex frequentiori Interpp. ſententia; propterea quòd ſatis ſit, apertam eſſe Eccleſiam ad eum finem. Et facit text. in *c. Ad hæc ſup. De relig. domib.* ubi locus ad uſum hoſpitalitatis deſtinatus, non eſt mundanis uſibus deputandus: neque enim domus officijs dedicata divinis, auſibus temerarijs profananda, *c. pen h. t.* Covarr. *d. loco nu.* 4. Suarez *d. lib.* 3. *c.* 9.

Quid ſi interdicta ſit Eccleſia? R. Nihilominus competere; cùm inter effectus interdicti non ponatur privatio iſtius immunitatis, pro tempore interdicti; neque ullo jure hoc ſit expreſſum. Interdictum autem, uti quælibet alia cenſura, non operatur ultrà, quàm expreſſum, cùm ſpectet ad pœnam, cujus extenſio non admiſſa, *c. Odia De R. I. in* 6. Abbas in *d. c. pen. nu.* 8. ubi argumentatur à ſimili, Clericum interdictum, ſuſpenſum, aut excommunicatum retinere nihilominus privilegium Canonis & fori. Deinde Eccleſia non deliquit, ſed Clerici, quorum delictum non debet, ultra ſervitium à Clericis exhibendum, ei nocere.

Quid ſi polluta fuerit? R. Nec talem Ec- 9
cleſiam deſinere ſimpliciter eſſe Eccleſiam, etiam necdum reconciliatam, nec privari alijs immunitatibus, à mercatu eſſe liberam, à tributis, nec eſſe diminutam ſuâ ſanctitate in ſe: tantùm ex inſtitutione juris pollutam cenſeri in ordine ad divina officia, & funera fidelium, in terrorem Chriſtiani populi, ut concipiat majorem circa loca ſacra reverentiam; atque ita tantùm habere locum effectus jure expreſſos, non alios, cùm non peccaverit, ne pœna ſine textu augeatur, aut inducatur.

Eccleſiæ autem nomine non tantùm venit 10
internus ejus ambitus, ſed tota fabrica, *can. Conſtituimus, can. Si quis contumax* XVII. *q.* 4. ubi etiam porticus, atria domus Epiſcopalis hac immunitate gaudere dicuntur, cùm quæ religioſis adhærent, religioſa habeantur, *l. Quæ religioſis D. De rei vindic.* Quo modo portis Eccleſiæ clauſis adhærens hoc privilegio gaudet, Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 18. Suarez *d. loco nu.* 7. Pro quo facit, quòd privilegium extendatur in circuitum ad 40. paſſus in majoribus Eccleſijs, 30. in minoribus, *can. Sicut, can. Definivit* VII. *q.* 4. Verùm ea in re ſtandum conſuetudini. De cœmeterijs non eſt dubitandum, ſi juncta ſint Eccleſiæ, aut ſi intra illud ſpatium ſint, vel etiam non ſint; cùm vel ſint benedicta, vel pro loco ſacro ab Epiſcopo deputata, ut hoc nomine mereantur exemptionē. Habent & hanc immunitatē loca alia, quæ religioſa in jure reputantur, ut Hoſpitalia, Monaſteria, etiam quoad ſua clauſtra, cùm & illa cenſeantur religioſa, uti poteſt colligi ex *can. Ligna De conſecr. Diſt.* 1. Vid. Covarr. *d. c.* 20. Peck. *De iure ſiſtendi c.* 6. *nu.* 2.

Q. An eadem immunitas detur confugienti 11
ad Sacerdotem deferentem auguſtiſſimum Eucharistiæ Sacramentum? R. Textum quidem ea de re non eſſe, rationem tamen id velle, *arg. d. c. pen.* cùm non minor debeatur reverentia corpori Chriſti, quàm Eccleſijs quibus Chriſti nomine id conceſſum: ut procedat regula, Propter quod unumquodque eſt tale, ipſū magis tale. Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 6 Peck. *d. loco*.

Com-

12 Competit hæc immunitas jure civili tantùm
confugientibus ad Eccleſias ex cauſſa civili, nõ
etiam ex criminali, ut paret ex *Nov. De mandatis
Princ.* 17 *§. Neque autem* Canones, quos hac in
parte ſequimur, omnibus fidelibus baptizatis
confugientibus ad Eccleſias iſtam immunita-
tem concedunt, ſive ſit liber, ſive ſervus, *c. In-
ter* 6. *ff. t. d. can. Si quis contumax* XVII. *q.* 4.
quæ loca indiſtinctè loquuntur, ut univerſali-
ter ſint intelligenda; quia apud Deum non eſt
acceptio perſonarum. Traditur autem *d. c.* 6.
ſervũ, qui ex timore domini confugit ad aras,
compellendum redire ad dominum, præſtitâ
tamen priùs per dominum impunitate, idq́ue
juratò. Sin atrocitas domini major arguatur,
major cautio ab ipſo præſtanda, vel potiùs co-
getur vendere ſervum, *arg. §. fin. Inſtit. De his
qui ſunt ſui vel al. iur. s.* In libero homine non ha-
bet locum iſta compulſio, verùm de ejus cauſ-
ſa agetur coram judice, & citatus comparebit,
per ſe, aut per procuratorem, fietq́ue executio
in bonis, *l. Præſenti* 6. *C. De his qui ad Eccl. confug.*
Quòd ſi nec per ſe nec per alium compareat,
miſſio in bona decernetur, ſive agitur de cauſſa
civili, ſive de criminali; nam & in hac debita
pœna corporalis vertetur in pecuniariam: hoc
quippe conſequitur jure aſyli. Abbas in *d. c.*
6 *nu* 8. *&* 9. ubi vult, ſi non ſit ſufficiens, de-
bere ſervire perpetuò ei, quem læſit, *can. De
raptoribus* XXXVI. *q* 1. ubi hoc ſtatutum Verum
iſta pœna inter graviores eſt; ut non poſſit vi-
deri infligenda, cùm accedat ad corporalem,
qualem Eccleſia non vult inferri. Nec obſtat
dictus textus, quia loquitur in crimine graviſ-
ſimo, ut non ſit extendenda ejus deciſio. Vel
dicendum, illum Can. eſſe provincialis tantùm
Concilij, nec obligare totam Eccleſiam, ſed
tantùm loca, ubi receptum. Vid. Suarez *d.
lib.* 3. *c.* 12. *nu.* 5. *&* 6.

13 Ex dictis patet, cùm tantùm fideles baptiza-
ti hac immunitate gaudeant, nõ competere eam
Iudæis, de quibus eſt expreſſus textus civilis in
l. 1. *C. De his qui ad Eccleſ. confug.* quem videtur
approbaſſe Pont. in *d. c.* 6. Ratio eſt, quòd fru-
ſtrà exſpectent auxilium ab Eccleſia, cujus
contemnunt auctoritatem; niſi verè ei ſe ſubij
ciant, quod judicandum eſt Prælatis. Iul.
14 Clarus *§ ult. qu.* 30. *nu.* 17.

Ad infideles quis rectè idem traxerit, ex ra-
tionis paritate, ut ſine noxa extrahantur ab Ec-
cleſia. Covarr. *d. c.* 20 *nu.* 11. *verſ. Decimotertiò.*
Poſſet tamen dubitari, ex eo, quòd Canones
non diſtinguant, ſed indifferenter concedant
immunitatem reis confugientibus ad Eccleſi-
am; ut non videantur arcendi ab hoc privile-
gio infideles. Verùm, ut dictum, Canones hac
in re approbant leges civiles, quæ excludunt
Iudæos & ſimulantes ſe velle dare legi Chriſti-
anæ; ex ratione, quòd non ſubſint Eccleſiæ, quæ
non judicat de ijs, qui foris ſunt. Quæ ratio &
obtinet in infidelibus, ut & idem jus ſit ſta-
tuendum. Vid. Suarez *d. lib.* 3. *cap.* 10.
nu. 9. 15

Excommunicatum gaudere hac immu-
nitate verius eſt, cùm licet contra Eccleſiam
deliquerit, non tamen directè eam contem-
nat. Covarr. *d. loco*, Clarus *d. qu.* 30. *num.* 18.
Idem procedit in interdicto, tum quia ex-
communicatio eſt interdicto gravior, tum quia
nullibi exprimitur inter ejus effectus hæc pœ- 16
na.

Quid cenſendum de hæretico? R. Poſſe vi-
deri nec eum gaudere immunitate, ex jam al-
lata rationis paritate, & quia omninò favore ſit
indignus Quo modo talem invitum ad pœnam
ex Eccleſia abduci poſſe tradit Covarr. *d. nu.*
11. *verſ. Decimoquartò*, & ita judicatum refert
Boer. *Deciſ.* 110. Quod omninò procedit, ſi
propter hæreſim ad Eccleſiam confugerit,
tum propter criminis atrocitatem, tum quia
cauſſa illa eſt Eccleſiaſtica; non valet autem iſta
immunitas contra Eccleſiam, Si verò ex alio
crimine, probabile eſt, ei non eſſe denegandam
hanc immunitatem, cùm nec textus Canonicus
de eo detur, nec *d. l.* 1. videatur ad eum perti-
nere, quia loquitur de non baptizatis, ut non
ſit extendenda ad baptizatos. Silveſt. *V. Immu-* 17
nitas 3. *q* 3. Suarez *d. c.* 10. *nu.* 13.

Quæſtio etiam eſt, An Clericis competat hæc
immunitas? R. Hoc dicendum eſſe, cùm jura
non tantùm loquantur de laicis, ſed generaliter
de omnibus reis, liberis & ſervis, *d. c.* 6. *can. De-
finivit cum can. ſ. q* XVII *q.* 4. ut etiam Clerici ſub
ijs contineantur, cùm non debeant deteriores
eſſe conditionis quàm laici. Quòd procedit in
ijs Clericis, in quos Iudex ſæcularis poteſt ma-
nus injicere, quales ſunt, qui primam tantùm
tonſuram habent, non tamen in miniſterio
ſunt Eccleſiæ, quia tunc eadem in ijs ratio, quæ
in laicis. Quod ſi ſubſint Iudici Eccleſiaſtico,
videntur poſſe extrahi ab eo, utpote agente non
tam ex vindicta, quàm ex zelo diſciplinæ, quæ
non impedienda. Abbas *d. c.* 6. *nu.* 13. Suarez
d. c. 10. *nu.* 5. Deinde hoc judicium eſt magis
medicinale, quàm vindicativum, & potiùs ſpi-
rituale, quàm temporale, ut poſſit intra Eccle-
ſiam fieri; nec ſit, quod prohibeat illud circa
perſonam Clerici fieri, extrahendo illum ab
Eccleſia. Facit, quòd aliàs non poſſent incar-
cerari Monachi in Monaſterio delinquentes,
cùm illud totum ſit locus immunitatis. Vbi
Bern. Diaz. in *Practica crim. c.* 123. vult, ſi
crimen commiſerit dignum depoſitione & tra-
ditione brachio ſæculari, vel extrahi non poſſe,
vel extractum brachio ſæculari tradendum
non eſſe, propter loci immunitatem, *d. c.* 6.
quo pœna corporalis remittitur. Verùm ſi tale
ſit delictum, quod Eccleſia non defendit, vi-
detur hæc immunitas ei non profutura, ſecun- 18
dùm Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 16. & Navar. in
Manuali c. 20. *nu.* 22.

Habet locum prædicta immunitas in cauſſa

& civili & criminali. Quamvis de civili dubitent aliqui, propterea quòd Canones paſſim loquantur de reis, quales propriè ſunt, qui criminibus obnoxij, & de maleficijs, ut *d. c. 6.* Verùm cùm lex civilis etiam ijs det immunitatē, quos debitorum pondera premunt, *l. 1. & l. Præſenti C. De his qui ad Eccleſ. confug.* eamq́ue approbet Canonica lex, *d. can. Id conſtituimus* XVII. *q.* 4. *& d. c. 6.* dicendum, etiam competere ex cauſſa civili. Vbi excipiunt aliqui debitum nomine publicorum tributorum, propter textum *Nov. De mand. Princip.* 17. *§. Neque autem verſ. publicorum.* Verùm non admittenda iſta exceptio, cùm præjudicet immunitati per Canones conceſſæ, ut vult Covarr. *d. loco nu.* 14. *verſ. Sed profectò.* Et rectè intuenti non videtur *d. Nov.* contraria Canonibus, cùm non loquatur de extractione talis debitoris, ſed de procuranda ſolutione, ad inſtar aliorum debitorū: & hoc placet Abbati *d. c. 6 nu.* 24. Vid. Suarez *d. lib. 3. c. 11. nu. 1. & ſeqq.*

19 De criminalibus generalis eſt regula, propter nullum crimen poſſe reum ab Eccleſia extrahi, niſi in caſibus jure exceptis, ut patet paſſim per jura citata, quæ generaliter loquuntur, & habent exceptionē adjunctam, cui eſt vis firmandi regulam in contrarium. Exceperunt autem jura duo crimina, publicos ſcilicet latrones & nocturnos agrorum depopulatores, *d. c. 6.* Et hoc ita in odium delicti, non etiam in diminutionem reverentiæ Eccleſiæ debitæ: noxium enim magis hoc hominum genus, quàm ut defenſionem aliquam mereatur.

20 Quæritur autem hîc, I. An & alia æquè gravia excipienda ſint? R. Hoc velle eos, qui rationem paritatis volunt locum habere in pœnis; ſed improbabilem eſſe eorum opinionem, cùm *d. c. 6.* poſt generalia verba, *quantumcumq; gravia*, ſubjungatur exceptio duplex continens duo crimina: ut ad alia non rectè extenderis iſtam exceptionem, quæ aliàs non tam foret exceptio confirmans regulam, ſed eam potiùs deſtruens. Deinde in pœnis non datur extenſio propter ſolam ſimilitudinem; eo quòd jura nō ſine cauſſa loquantur in particulari. Vid. Gl. in *c. In pœnis* 49. *De R. I. in 6. & dicta in ſimili D. De liberis & poſt. hæred. inſtit. n.* 13. *&* 14. Suarez *d. c. 11. n.* 5.

21 Q. II. An præter iſtas duas exceptiones ſint & aliæ? R. Eſſe. Prima eſt in *c. fin. h. t.* quando ſcilicet eſt commiſſum in ipſa Eccleſia homicidium aut mutilatio, quòd indigni ſint beneficio legis in ipſam committentes. Vbi textus videtur ſe fundare in eo, quòd ſpe immunitatis deliquerint: ut aliqui velint eos gaudere immunitate, qui citra ſpem iſtam deliquerint in Eccleſijs. Sed dicendum indiſtinctè, Pontificem ibi non fundare ſe in ejuſmodi ſpe, ſed in qualitate delicti & injuria Eccleſiæ. Suar. *d. c. 11. n.* 6.

22 Q. III. An & alia delicta gravia in Eccleſia commiſſa cenſeantur excepta? R. Videri non excepta, quòd *d. c. 6.* tantùm in particulari loquatur de homicidio & mutilatione membri. Verùm verius & communiùs receptum, etiam alia delicta eſſe excepta, cùm *d. c. 6. in princ.* agatur de exceſſibus generaliter, ut particulariter de homicidio & mutilatione mentio poſtea fiat, exempli tantùm gratiâ, quod non limitat legem. Deinde ratio ſubjecta eſt generalis, ut etiam alia crimina comprehendat. Ideoq́ue & qui in Eccleſia, ad quā confugit, furtum committit, ob illud inde extrahi poteſt, *Gl. in can. Frater in V. Sacrilegium* XVII. *q.* 4. Wameſ. *Conſ.* 514. *nu.* 1. *h. t.*

Cenſetur & in Eccleſia delinquere, qui extra Eccleſiam ſtans in ea ſtantem læſerit, cùm delictum executionem habeat in Eccleſia, cum ejus injuria: ut ibi commiſſum rectè dicatur, & habeat locum deciſio *d. c. fin.* Covar. *d. c. 20. n.* 15. *verſ. Viceſimo-ſeptimò*, Suarez *d. c. 11. n. 7. &* 8. 23

Quid ſi in Eccleſia ſtans lædat exiſtentem foris? R. Idem dicendum eſſe, quia licet effectus delicti extra Eccleſiam conſummetur, dicendus tamen talis abſolutè in Eccleſia delinquere, cùm ibi exerceat actionem ſuam, cum gravi injuria Eccleſiæ: ut ſecundùm rationem *d. c. fin.* in eo ſit puniendus, in quo deliquit. Quod & dicendum de eo, qui in Eccleſia conſiſtens mandat famulo, ut extra eam exiſtentem lædat, cùm & iſte graviter in Eccleſiam peccet. 24

Quid ſi in oſtio Eccleſiæ quis aliquem occiderit vel læſerit, an careat hac immunitate? R. Ita videri, ex eo, quòd prohibitum fieri in Eccleſia cenſeatur etiam prohibitum in ejus oſtio, atrio, porticu: & expreſſum in *d. can. Id conſtituimus* XVII. *q* 4 abſtrahi quem non poſſe ab atrio Eccleſiæ aut domo Epiſcopi. Vt habeantur quaſi pars Eccleſiæ, atque ita inibi delinquens habendus ſit delinquere in Eccleſia. Facit, quòd ſtatutum puniens aggredientem in domo, puniat etiam aggredientē in oſtio, quod continetur appellatione domus *arg. l. Si aquæductus* 47. *D. De contrah. empt.* Facit etiam, quòd, ut antè dictum, hæc immunitas debeatur majoribus Eccleſijs in ambitu uſque ad 40. pedes, minoribus ad 30. ſecundùm jura antiqua. Verùm id paſſim moribus non eſt receptum. 25

Eſt & exceptus homicida proditorius, *c. 1. inf. De homicid.* ubi talis dicitur ab altari avellendus, ut moriatur. Nihil facit, quòd *d. c. 6.* tantùm duo maleficiorum genera excipiantur; nam hoc ideo, quòd ijs præſumantur ſubeſſe ſubſidiæ, juxta Innoc. Vel dici poteſt, Pontificem ibi tantùm agere de duobus generibus, quæ non ſunt excepta jure divino, ſed tantùm humano: vel potiùs, illas exceptiones ibi poſitas non eſſe cum excluſione aliarum, ut patet ex *d. c. fin.* ubi alias exceptiones ponit Pont. & probat dicti *c. 1.* deciſionem Trid. *Seſſ. 14. c. 7. De reform.* ac conſuetudine generali Chriſtiani orbis ita receptum eſſe tradit Covarr. *d. c. 20. nu. 7. in princ.* Wameſ. *Conſ.* 515. *h. t.* 27

Vbi

Digitized by Google

27 Vbi quæſitum, An iſtius Cap. deciſio tantùm ſpectet ad Clericos? R. Ita velle Abbatem, dum ſummarium ejus dat, Homicidam incorrigibilem debere deponi ab altaris miniſterio, & tradi brachio ſæculari, ut moriatur, quod intelligendum de Clerico: ſed ſine fundamento, cùm *d. c.* 1. loquatur generaliter, & præcipuè cùm locus, unde ſumptum, *Exodi* 21. etiam loquatur de quocumque occidente per inſidias, cujus ſenſum non immutat Pontifex. Covarr. *d. nu.* 7. *verſ. Tandem his prænotatis*, Suarez *d. c.* 11. *nu.* 10.

28 Proditorius autem homicida vocatur, qui ex propoſito & animo deliberato ſive per induſtriam & inſidias occidit, ſine rixa aut ira ſubitò commota, aut poſt eam ceſſantem, qua de re latiùs Menoch *Arbitr. quæſt.* 2. *caſu* 361. & Lud. Peguerra *Deciſ.* 54. Sortiarios & maleficos etiam excipi rectiùs dixeris, ex eadem ratione, quia inſidiosè occidant.

29 Q. An & cenſendus proditorius, qui pugnantem cum amico aut adfine ſubitò commotus occidit? R. Si penitiùs res inſpiciatur, non videri, cùm deſit animus deliberatus. Propoſitum enim homicidium videri nequit ab eo, qui in defenſionem alterius accurrens ex quadam impulſione, quæ deliberatum animum & inſidias excludit, pugnantem occidit. Menoch. *d. loco nu.* 9. & 10.

30 Quid ſi per induſtriam occiderit, ſed non incautum & provocatum? R. Probabilius eſſe, non contineri talem ſub exceptione, cùm textus in *d. c.* 1. requirat duo conjunctim, ſcilicet per induſtriam & per inſidias, id eſt per induſtriam inſidioſam: ita enim verba illius Cap. ſunt exponenda, ut, cùm alterum deeſt, non habeat locum exceptio. Et facit, quòd ſit odioſa, atque ideo reſtringenda, ne caſum excedat. Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 7. *circa fin.* Suarez *d. c.* 11. *nu.* 13 Nec dici poteſt otiosè ſic poni, *per induſtriam*, quia ſi omne homicidium per induſtriam exciperetur, non deberet poni, *per inſidias*: ut illa duo conjunctim, requirantur, & unum ſit explicatio alterius.

31 Quid ſi voluntas non habeat effectum? R. Aliquos velle, nihilominus carere hac immunitate. Peguerra *Deciſ.* 62. *alios citans*. Contrarium tamen verius eſſe de rigore juris, cùm *d. c.* 1. expreſsè loquatur de illo, qui occidit, ut ex vi verborum requirat actum conſummatum cum ſubſecuto effectu. Neque enim dici poteſt occidiſſe, qui tentavit quidem, ſed ſine effectu. Facit, quòd leges pœnales ſint reſtringendæ.

32 Quæſitum & de furibus, An excipiantur? R. Non contineri verbis *d. c.* 6. *aut fin.* uti nec *d. c.* 1. Vt dicendi ſint non excepti, atque ita gaudere immunitate, cùm lex pœnalis non ſit amplianda. Conſuetudine tamen aliud obtentum eſſe tradit Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 13. *verſ. Decimo-nonò*, quæ poteſt exceptionem inducere & immunitatem negare: ut furi etiam ſimplici illa non proſit, quò minùs confugiens ad Eccleſiam inde extrahatur ad pœnam; quam Eccleſia tacitè approbaſſe cenſetur, in odium delicti, non etiam in diminutionem reverentiæ Eccleſiæ debitæ. Vid. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 4. Poſito autem, furi eſſe immunitatem, dicendum, eam non amitti per eum ex eo, quòd cum re furtiva in Eccleſia exiſtat; quia non poteſt moraliter videri in Eccleſia peccare, aut contra eam, illi injuriam inferendo, quæ nulla eſt: niſi velit illâ abuti, rem ibi occultando, tunc enim eatenus non gaudebit immunitate, ſecundùm rationem *d. c. fin.* quia eſt Eccleſiæ injurius. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 8. *in fine.*

Quid de mandante occidi? R. Poſſe videri, 33
eum non excipi, quia non occiderit, ut requirunt verba *d. c.* 1. ne fiat extenſio legis pœnalis. Contrarium tamen verius eſſe, quòd faciens per alium perinde ſit, ac ſi per ſe faceret: neque enim hæc tam eſt extenſio legis pœnalis, quàm interpretatio ab ipſo jure facta. Vbi rectè dicetur, ipſum mandatarium nihilominus venire puniendum, ſi occiderit, ſecundùm verba *d. c.* 1. Alia huc ſpectantia de aſſaſſinis tradit pluribus Covarr. *d. c.* 20. *nu.* 9.

Quid de raptoribus virginum? R. Eos ſub 34
exceptionibus inductis per jus novum nō contineri; ut contineantur ſub regula, quæ concedit immunitatem. Firmat enim exceptio regulam quoad non excepta: & facit eò *can. De raptoribus* XXXVI. *q.* 1. qui concedit immunitatem. Verùm canon ille non eſt univerſalis Concilij: ut Covarr. *d. loco nu.* 8. velit excipi tales, quòd rapinam committant, graviſſimum eo in genere crimen, ſpectans ad latrocinium. Cujus opinio procedet de conſuetudine, quæ iſtam exceptionem admiſit, non etiam de jure, quo pœnalia non extenduntur. Vid. Hippol. de Marſil. in *l. unic. nu.* 109. *C. De raptu virg.* Suarez *d. c.* 11. *nu.* 17.

Excipi & aliqui volunt eum, qui carcere 35
effracto fugit ad Eccleſiam. Verùm nullo jure nititur hæc ſententia, nec ratione probabili, cùm tale delictum ſit excuſabile, propter naturalem inclinationem ad evitandam pœnam. Chaſſan. *ad Conſuet. Burg. Rub.* 1. §. 5. *V. S'il n'a grace nu.* 116. Covarr. *d. loco nu.* 13. *verſ. Decimo-octavò*. Sic & non rectè denegatur immunitas illi, qui captus & elapſus è miniſtri manibus ad Eccleſiam confugit: ut nec illi, qui, dum miniſtri eum inſequuntur, priùs pervenit ad loca ſacra. Chaſſan. *d. loco nu.* 116. *in fine*, Covarr. *d. loco nu.* 12.

Quid ſi captus ducatur per Eccleſiam, an 36
gaudeat immunitate? R. Non gaudere, ſecundùm pleroſque, quos rectè ſequitur Covarr. *d. nu.* 13. *in princ.* poſſeque abduci eadem viâ, quâ abductus, cùm nulla vis ei inferatur, quia non intraverit Eccleſiam tamquam in locum refu-

Zoeſius ad Decretal.

gij,

gij, ſed per illam ducatur tamquam per aliam viam, ut ſuâ libertate eum non attigerit, ſed potiùs coactè. Nec faciunt, paullò antè allata, quia agunt de eo, qui in ſua libertate conſtitutus, licet non ſine delicto, Eccleſiæ protectioni ſe commiſit.

37 Quid ſi aliquis è carcere dimiſſus juraverit ſe reverſurum? R. Talem fugientem ad Eccleſiam nihilominus gaudere immunitate. Nec obſtat, quòd ſit perjurus; quia non facit perjurij crimen, ut Eccleſia jus ſuum amittat ad tuendum illum. Volunt tamen reſtituendum eſſe Iudici, ſub cautione de impunitate pœnæ. Abbas in *d. c. 6. in fine*, Covarr. *d. nu.* 13. *verſ. Decimo-octavò.*

38 Effectus hujus immunitatis eſt, quòd non poſſit fieri violentia in Eccleſia ei, qui eò confugit, ſive in corpore, ſive in rebus, quas ſecum adduxit; nec ei deneganda ſint alimenta, aut alia neceſſaria, quia ea res incideret in manifeſtam coactionem; nec ibi exiſtens poſſit ad mortem aut aliam corporalem pœnam damnari, ſed ad aliam legitimam, quam præſtabit, ſcilicet pecuniariam, juxta *d. c. 6.* quod vult eum puniri legitimè, quia non debet delictum manere impunitum. Poteſt & ab Eccleſia ipſi injungi pœnitentia delicto conveniens. Quòd ſi ab Eccleſia ſponte abierit, damnari poteſt etiam ad mortem, quia tantùm ſubvenitur exiſtenti in ea. Extrahens tenetur crimine majeſtatis, & capitaliter puniendus, *l. 1. & 6. C. De his qui ad Eccl. confug.* Verùm ea non eſt in uſu. Iure Canonico volunt incurri excommunicationem ab extrahentibus, per *d. can. Definiunt* XVII. *q.* 4. quam tamen alij rectè putant eſſe ſententiæ ferendæ potiùs, quàm latæ, per *can. Id conſtituimus d. q.* 4. Ceſſat pœna, quando licentiâ Rectoris Eccleſiæ extrahitur reus; quæ dari poteſt, promiſſâ vitæ & necis indemnitate reo.

39 Q. An in caſu, quo non competit immunitas, poſſit reus extrahi per Magiſtratum ſæcularem? R. Loci quidem reverentiam poſtulare, ut non extrahatur, niſi obtentâ licentiâ ab Epiſcopo. Salic. *ad Auth. Si quis Cod. Ad L. Iul. de adult.* Aliter tamen ſecundùm jus dicendum videri, & ſervari, ut tradit Covarr. *d. loco nu.* 18. & Clarus §. *fin. q.* 30. *nu.* 10. propterea quòd non poſſit dici agi contra immunitatem, quæ non competit; nec loco fiat injuria, cùm ab eo reus non mereatur defendi, propter criminis enormitatem, juxta *d. c. 6. & fin. hoc tit.* Quæ poſterior opinio procedet in locis, ubi non eſt recepta Gregorij XIII. Conſtitutio, quâ prohibuit, etiam in caſu, quo ceſſat immunitas, extrahi reum ſine licentia Epiſcopi. Eſt autem in caſu licitæ extractionis vel abductionis cavendus omnis tumultus. Extractus taliter etiam pœnâ corporali plectendus videtur, cùm *d. c. 6.* non detur alijs remiſſio, quàm qui merentur immunitatem.

TITVLVS L.

Ne Clerici vel Monachi ſæcularibus negotijs ſe immiſceant.

SVMMARIVM

1. *Clerici quibus negotijs ſe immiſcere nequeant.*
2. *Tutelam rectè ſuſcipiunt.*
3. *Iuri civili aut Medicinæ operam dare vetitum.*
4. *Gradum in iure civili ſumere & docere licet.*

CVm à ſæcularibus negotijs immunitas ſit conceſſa Clericis, non debent ea 1
ipſi adfectare, aut ijs ſe immiſcere, per quæ à cultu divino avocentur: cujuſmodi ſunt, ſervire Principibus laicis, quoad laica, *cap. 4. hoc tit.* lites laicorum nomine proſequi, *c. 2. eod.* coram laico poſtulare, *ſup. De poſtulan.* judicium ſanguinis exercere; quales ſunt deponendi, & niſi deſiſtant, excommunicandi, *c. 5. hoc tit.* Eamdem pœnam ſubeunt, qui ſæcularis juriſdictionis officium, quod habent, non deponunt, *d. c. 4. & 5.* Præterea mercaturam per ſe exercere, *c. 6. eod.* quamvis juſtum negotium non ſit ijs denegandum ex neceſſitate, *c. 1. h. t.* Chirurgiam exercere, ſententiam ſanguinis dictare, aut proferre, intereſſe vindictæ ſanguinis, purgationi vulgari, *c. pen. h. tit.* * Tutelam tamen miſerabilium perſonarum rectè ſuſcipiunt, cùm illæ 2
indefenſæ maximè indigeant adminiculo Eccleſiaſtico, propter timorem Dei, *can. fin. Diſt.* 86. Non prohibentur etiam Religioſi illis adſiſtere, prævià tamen Superioris licentiâ, *arg. c. 2. De teſtam. in 6.* Navar. *Conſ.* 1. *nu.* 3. *hoc tit.*

Vt autem vocationi ſuæ promptiùs ſatisfa- 3
ciant Clerici, & animarum ſaluti conſulant, rebus mundanis minimè implicati, jubentur non niſi Theologiæ aut Iuris Canonici ſtudio incumbere. Phyſicam, id eſt Medicinam ijs audire vetitum; uti & Leges, ſub pœna excommunicationis, quæ Religioſis propoſita, qui Clauſtro exeuntes, ad audiendam Phyſicam aut Leges, intra duorum menſium ſpatium non redeunt, *c. 3. h. t.* Quæ pœna etiam extenditur ad Archidiaconos, Plebanos, Præpoſitos, Cantores, Perſonatum habentes, presbyteros denique, ſi intra annum non deſtiterint, *c. fin. h. t. & c. 1. eod. in 6.* Quod videtur accipiendum de ijs, qui principaliter Legibus operam dant, non item minùs principaliter, ad majorem Canonum intelligentiam, quæ non ita facilis, nullo præmiſſo juris civilis ſtudio. Abbas in *c. fin. in fine h. t.* quo non videntur contineri privatim Legibus operam dantes.

Quæritur,

5 Quæritur, An habeat locum in ſumentibus gradum in Iure Civili, aut docentibus Leges? R. Non videri habere locum in ſumentibus gradum, cùm Canon tantùm loquatur de audientibus, qui cùm ſit pœnalis, non eſt extendendus. De docentibus poſſet dubitari, propter *c. 3. h. t. V. Legentes*; quod tantùm accipiendum eſſe de audientibus, patet ex *d. c. fin.* in quo Honorius Papa explicat *d. c. 3.* non factâ mentione niſi audientium; ut docentes non videantur hac pœnâ teneri. Navar. in *Manuali c. 27. nu. 16. & Conſ. 2. h. t.* Abbas *d. loco* Niſi fortè participent in crimine, non reiicientes Clericos audientes Leges, vel Medicinam, ſi commodè eos expellere poſſint. Eſſe autem prædictam excommunicationem juris, patet ex textu *d. c. fin.* Cujus diſpoſitio non habet locum hic Lovanij, ex privilegio Martini V. conceſſo tempore erectæ Academiæ, in ſtudiorum promotionem.

HENR. ZOESII I. C.

IN LIB. QVARTVM

DECRETALIVM

GREGORII IX. P. M.

COMMENTARIVS.

TITVLVS PRIMVS.

De Sponſalibus & Matrimonijs.

SVMMARIVM.

1. *Matrimonij neceſſitas, antiquitas, dignitas.*
2. *Sponſalia unde dicta.*
3. *Sponſaliorum definitio.*
4. *Aetas requiſita ad ſponſalia.*
5. *An eam ſuppleat malitia?*
6. *Septennium an debeat eſſe completum?*
7. *Sponſalia nudo conſenſu ineuntur.*
8. *Eoq; verbis aut ſignis exterioribus expreſſo.*
9. *An his verbis,* Volo tecum contrahere, te ducere?
10. *An his,* Habebo te uxorem; Promitto, quod te habebo?
11. *An & his,* Volo te uxorem?
12. *An hac forma,* Non habebo aliam uxorem niſi te?
13. *An hac,* Ducam uxorem, & nullam aliam niſi te?
14. *An iſtâ,* Accipio te in craſtinum.
15. *Sponſalia an cenſeantur inita per verba de præſenti inter impuberes?*
16. *Sponſalia obligant ad implementum.*
17. *Intra quod tempus implenda.*
18. *An quis cogi poſſit ea implere?*
19. *Promiſſio ficta, animo non implendi, an obliget?*
20. *An ſub ſpe eiuſmodi promiſſionis deflorans virginem teneatur?*
21. *An ſi deflorata poſtea cum alio fornicetur?*
22. *Sponſalia per copulam ſubſequentem ante Conc. Trid. tranſibant in matrimonium.*
23. *An & in caſu, quo quis ex pluribus unam ducere promiſit?*
24. *Copulæ præcedenti, aut conatui ad eam non erat idem effectus.*
25. *Sponſalia diſſolvuntur mutuo partium conſenſu.*
26. *Item parte alterâ invitâ,* I. *Per ingreſſum in Religionem.*
27. *Idq; per ſolam adſumptionem habitus.*
28. *An & ex parte ingreſſi, in caſum, quo egreditur?*
29. *Sponſalia iurata an diſſolvantur hoc modo?*
30. *Intellectus c.* Commiſſum 16. h. t.
31. *An liceat ingredi Religionem, obtentâ copulâ poſt contracta ſponſalia?*
32. II. *Solvuntur ſponſalia per matrimonium cum alia ſubſequens.*
33. *An & matrimonio contracto nulliter?*
34. *An matrimonio ſoluto obligent priora ſponſalia?*
35. *Per ſecunda ſponſalia non dirimuntur priora.*
36. *An neque copulâ habitâ cum poſteriori?*
37. III. *Per ſupervenientem adfinitatem.*
38. IV. *Per diſceſſum & abſentiam ſponſi.*
39. V. *Lapſu termini præfixi.*
40. VI. *Per ſupervenientem fornicationem alterius.*
41. *An & ſi ſponſa vi præcisâ cognita fuerit?*
42. *Quid ſi uterque fornicatus fuerit?*
43. *Fornicatio ſponſæ præcedens ignorata poſtea cognita an cauſſet diſſolutionem?*

44. *Quid ſi fuerit vidua, quæ virgo putabatur?*
45. *VII. Per ſupervenientem deformitatem.*
46. *Vel quod præcognitum avertiſſet à contrahendo, ut morum aſperitas &c.*
47. *An & ob paupertatem ſupervenientem?*
48. *An ſi ſponſa dives dotem conſtituere recuſet?*
49. *Ad hanc diſſolutionem non eſt opus auctoritate iudicis.*
50. *Diſpenſare circa hac eſt ſolius Pontificis.*
51. *Nuptiæ & Matrimonium unde dicantur.*
52. *Nuptiæ quid.*
53. *Differunt à Concubinatu.*
54. *Concubinatus prohibitus iure Canonico.*
55. *Intellectus* can. Is qui 4. cum ſeq. Diſt. 34.
56. *Matrimonium an ſit præceptū?*
57. *Qui contrahere nuptias poſsint, & cum quibus.*
58. *Matrimonium cum hæretico an teneat.*
59. *Cum excommunicato tenet.*
60. *Iure civili inter certas perſonas nuptiæ non admiſſæ.*
61. *Impedimenta impedientia & dirimentia nuptias, remiſsive.*
62. *Meretricem ducere meritorium eſt.*
63. *Nuptiæ contrahuntur mutuo partium conſenſu.*
64. *Tacens & præſens an conſentire cenſeatur, parente pro eo coniugalem conſenſum præſtante.*
65. *Matrimonium per procuratorem an & qualiter contrahi poſsit?*
66. *Contrahi poteſt & per litteras.*
67. *Conſenſus debet eſſe de præſenti.*
68. *Conſenſum parentum requiri neceſſariò neque iure naturæ.*
69. *Neque iure Canonico.*
70. *Iure civili abſque eo an irritæ nuptiæ.*
71. *Conſenſus debet eſſe liber ab omni metu.*
72. *Matrimonium metu contractum an iure naturæ ſit nullum, an verò Eccleſiaſtico tantùm.*
73. *Metus qualis hîc ſubeſſe debeat.*
74. *Matrimonium tenet contractum à damnato ad mortem.*
75. *Metus illatus ad extorquendum matrimonium an illud irritet?*
76. *Iuramentum adiectum huiuſmodi matrimonio non obligat.*
77. *Vt neque ſponſalibus metu iuſto initis.*
78. *Metus an purgetur per copulam?*
79. *Matrimonium metu initum an ratificetur per copulam extortam?*
80. *Ratificatur per cohabitationem.*
81. *Metus commiſsionis arrharum an iuſtus?*
82. *Matrimonia vinculo pœnæ adſtringi nequeunt.*
83. *Pœna iuramento firmata an præſtanda?*
84. *Exhæredatio aut denegatio dotis, ob nuptias invitis parentibus contractas, non permiſſa hoc iure.*
85. *Statuta permittentia ex ea cauſſa exhæredationem an licita?*
86. *Ad matrimonia cogere quē neque Princeps poteſt.*
87. *Effectus matrimonij.*

MAtrimonij contractus cæteris con-
tractibus longè antecellit: tum neceſ- 1
ſitate, propter generis humani pro-
pagationem, ut Imp. in *Novel. De
reſtitut.* 39. *in fine princ.* rectè dicat, nuptijs ni-
hil hominibus utilius eſſe, tamquam ſolis homi-
nes facere valentibus; & *Nov. De nupt.* 22. *in
princ.* matrimonium ſic eſſe honeſtum, ut hu-
mano generi videatur immortalitatem artifi-
cioſè introducere: tum antiquitatis prærogati-
vâ, quòd inter primos parentes in ſtatu inno-
centiæ, ipſo Deo inſtitutore, celebratum: tum
dignitate, quod à Chriſto Domino in nova le-
ge fuerit inſtitutū in Sacramentum. Quæ ratio
eſt, quòd ſpectet ad judicium Eccleſiaſticum,
cui ſpiritualia ſubſunt; ut laicus ne quidem in-
cidenter ejus cognitionem adſumat, *c. Lator inf.
Qui filij ſint legit.* De eo agitur hoc libro quar-
to: & quidem Tit. primo in genere, ſimul &
de ſponſalibus, quæ ad illud tamquam media
ad finem ordinantur, ut tempore ſint priora.
Quo modo & in Rubr. præponuntur, & de ijs
primo loco tractatur: ut non fuerit inconve-
niens eorum præmittere tractatum.

Sponſalia dicta à Spondendo, quòd olim 2
per ſponſionem contraherentur: moris enim
veteribus erat, futuras ſibi uxores ſtipulari &
ſpondere, *l. 2. D. h. t.* Alia faciunt de futuro,
alia de præſenti, ſecundùm Canones. Illa pro-
priè dici ſponſalia receptum, & paſſim in tex-
tibus Iuris civilis ad eum contractum, qui con-
ſenſum de futuro habet, referuntur: non etiam
hæc, quia nemo videatur promittere, quod præ-
ſens præſtat & exhibet. Perperam tamen ali-
quis Canones arguerit erroris, quòd contra-
ctum de præſenti ſponſaliorum nomine appel-
lent ante conſummationem; cùm & ante eam
rectè dicatur ſponſa, quæ viro fidem dedit de
præſenti; tum propter mutuam ſponſionem,
id eſt interrogationem & reſponſionem, quæ
& in tali matrimonio intervenit; tum quoad
effectum matrimonij, cùm & ſponſa de præ-
ſenti tantùm ſit promiſſa, ut rectè dicatur in
c. Tertio loco ſup. De præſumpt. ſponſa, utpote
quæ corporis ſui poſſeſſionem necdum tradi-
dit, quæ demùm accedit per traductionem in
domum & copulam.

Definiuntur autem Sponſalia de futuro, 3
eſſe mentio ac repromiſſio futurarum nuptia-
rum, *l. 1. D. eod.* Promiſſio ut effectum habeat,
neceſſe ut verbis aut ſignis manifeſtetur, inter
eas perſonas, inter quas nuptiæ poſſunt conſi-
ſtere, libero contrahentium conſenſu, *l. Spon-
ſalia* 11. *D. eod.* ubi leges etiam parentis, in cujus
poteſtate ſunt contrahentes, conſenſum requi-
rere videntur, qua de re agetur infrà ſecundâ
hujus Rubr. parte: nam quod juris in nuptijs,
idem ferè in ſponſalibus.

Aetas non definita ſponſalibus, uti nuptijs, 4
& tantùm ea deſideratur, quâ intelligunt con-
trahentes

trahentes quid agunt: ut non debeant eſſe minores ſeptem annis, *L. In ſponſalibus* 14. *D. eod.* quòd hac ætate impuberes cenſeantur habere ſenſum eorum, quæ agunt, ſaltem quoad ſponſalia, quæ non ponunt vinculum indiſſolubile, ut infrà dicetur.

5 Vbi quæritur, An hæc ætas ſuppleri poſſit per malitiam? R. Hoc poſſe videri per *d. l.* 14. ubi tantùm requiritur intellectus, qui ſeptennio completo adeſſe putatur: ut, ſi antè adſit, videantur valere ſponſalia, quæ ſolum conſenſum requirunt. Covarr. hîc *p.* 1. *c.* 2. *nu.* 2. Caniſ. in *c. Iuvenis* 3. *h. t.* Poſſet ſumi argumentum à matrimonio, in quo malitiam ſupplere ætatem reſponſum eſt, *c. De illis inf. tit. ſeq.* Eſſe tamen probabilius contrarium, eo quòd Canones expreſsè ſeptennium completum exigant, & ante illud ſponſalia inita valere negent, per *c. Litteras* 4. *& c. Acceſſit* 5. *tit. ſeq. De deſponſ. impub.* nec ullibi ponatur exceptio hac in materia: nec valeat argumentum à matrimonio, cùm quòd ibi malitia ſuppleat ætatem, inductum ſit cauſâ vitandæ fornicationis, quæ hîc non ſubeſt. Vt non ſtante eadem ratione, non procedat ejus deciſio. Non facit pro priori ſententia *d. c. Iuvenis h. t.* quo nituntur ejus auctores: nam iſtius deciſio non poteſt fundari in promiſſione ante ſeptennium, quia nulla eſt, *d. c.* 4. *&* 5. *& c. unico De deſponſat. impub. in* 6. ut nihil operetur; ſed potiùs in traductione in domum, & dubitata copula. quæ duo operantur aliquod impedimentum publicæ honeſtatis, ut ibi ipſe Pont. allegat. Priorem tamen ſententiam aliqui volunt communem, eamque ſequitur Covarr. *d. loco.* Quâ admiſsâ, non poterit præſumi malitia adeſſe, ſed ea venit probanda, cùm textus aliàs fruſtrà certam ætatem, quâ quis judicetur habere uſum rationis, præſcripſiſſet. Quòd ſi tamen uſus rationis ante ſeptennium appareat, non video, quare non debeant dici ſponſalia valida Sanchez *De matrim. lib.* 1. *Diſp.* 16. *nu.* 8. *& ſeqq.*

6 Septennium illud completum eſſe vult Covarr. *d. loco* & Sanchez *d. Diſp.* 16. *nu.* 2. quòd Canones prohibeant ante eam ætatem conjungi aliquos, *c.* 2. *inf. tit. ſeq.* Putant tamen alij, duos treſve dies ſi deſint, non obſore, cùm quæ parum diſtant, non videantur diſtare. Ioan. Andr. in *d. c.* 4. *nu.* 2. *tit. ſeq.* Silveſter *V. Sponſalia qu.* 2. *& alij allegati à* Sanchez *d. loco nu.* 4. Inita ante ſeptimum annum ſponſalia tacito conſenſu poſtea convaleſcere habet *c. Duo* 12. *inf. tit. ſeq. & d. c. unico;* qui tacitus conſenſus hac in parte æquivalet expreſſo.

Contrahunt & ſponſalia parentes pro liberis, qui quatenus eos ligent, dicetur Tit. ſequenti.

7 Contractus autem hic ex ijs eſt, qui nudo conſenſu ineuntur, abſque verborum ſolemnitate: quo modo & inter abſentes rectè ineuntur: item à muto ac ſurdo, quatenus conſenſum explicare poſſunt, & nulla ſubeſt prohibitio, quæ eadem in ſponſalibus ac nuptijs, *l. Tutor* 15. *cum l. ſeq. D. eod.* Quatenus tamen prohibitio eſt perpetua; quia aliàs fruſtrà inirentur ſponſalia, quæ in matrimonium tranſire non poſſent. Aliud juris eſt, ſi nuptiarum prohibitio tantùm ſit temporalis, quia tunc nuptias inire prohibitus ſponſalia rectè contrahit, uti in ſpecie *l. Si quis officium* 38. *D. De ritu nupt.* cùm vitium, quod ſubeſt nuptijs, non ſubſit deſponſationi, quæ non ponit individuam conjunctionem.

Forma ſponſaliorum conſiſtit in verbis aut ſignis exterioribus, quibus mutuus conſenſus in matrimonium de futuro declaretur, iſque deliberatus, verus, & non fictus: nam ficta promiſſio, cùm conſenſum auferat, obligationis vinculum ponere nequit, qua de re in 2. parte Rubr. latiùs. Verba hujuſmodi ſunt, *Promitto, quòd te uxorem accipiam, quòd te ducam, Maritus mihi eris, Eris mihi uxor, cap. penult. h. t.* Dubitari tamen ſæpè contingit ſuper verborum formâ, an ponant obligationes de futuro, an de præſenti. 8

Vnde quæritur, An ſponſalia contineantur his verborum formis, *Volo tecum contrahere, te ducere, uxorem habere?* R. Sponſalia iniri, nõ etiam matrimonium, cùm agant de conſenſu præſtito in futurum. Et quamvis non deſint, qui in poſteriori forma velint contineri matrimonium, propter verbum executionis, cui additus Infinitivus ponit actus perfectionem, non tamen ideo ſignificatur executio præſens, ſed potiùs futura. Sic qui dicit ſe velle emere, non poteſt cenſeri emiſſe, cùm promiſſio contractus diſtet ab ipſo contractu. Covarr. *d. p.* 1. *c.* 4. *in princ. nu.* 1. *& p.* 2. *c.* 4 *§.* 1. *n.* 4. Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 496. *nu.* 23. Sanchez *lib.* 1. *Diſp.* 18. *nu.* 22. *& ſeqq.* 9

Dubitatur etiam, An inducantur ſponſalia per hæc verba, *Habebo te in uxorem, Promitto quòd te habebo?* R. Induci, quòd hujuſmodi verba futurum propriè reſpiciant; niſi adjuncta faciant ea referri ad præſens, uti in *cap. Ex parte* 9. *h. t.* ubi dicitur, quòd promittens ſe ab eo tempore habiturum Mæviam pro conjuge, & illa è contrà ſe Titium pro marito, matrimonium contraxerit; quia verba ſubjuncta faciunt priora, quæ erant de futuro, referri ad præſens. Covarr. *p.* 2. *c.* 4. *§.* 1. *nu.* 5. Sanchez *d. Diſp.* 18. *nu.* 16. *& ſeqq.* Baſil. Pontius *De matrim. lib.* 2. *c.* 9. 10

Quid de his judicandũ, *Volo te uxorem?* R. Ea potiùs ponere matrimonium, ex frequenti opinione; eo quòd verbum, *Volo*, adjunctum Accuſativo rei, inducat conſenſum præſentem: per iſtud enim inducitur velle eligentis, & quidem efficax ad conſenſum præſentem. Aliud foret, ſi tantùm induceretur velle appetentis, cùm appetere non ſit promittere vel velle de præſenti, 11

præſenti. Covarr. *d. loco nu.* 4. Vt hac in re ſint maximè advertendæ circumſtantiæ.

12 Eſt & dubia iſta forma, *Non habebo aliam in uxorem niſi te.* R. Hac formâ neque explicitè neque implicitè includi adfirmationem, nec induci matrimonium, aut ſponſalia de futuro. Continet enim orationem purè negativam, quæ nihil ponit, *l. Titia §. fin. D. De manumiſſ. teſtam.* ubi hac formâ relicta libertas, *Niſi diligenter excuſſeris rationes, liber ne eſto,* potiùs cenſetur libertas adempta quàm data; quia non poteſt videri conſenſus præſtitus per meram negationem. Poſito tamen, quòd vim habeat adfirmativæ orationis, nihilomagis continebitur eâ matrimonium, cùm non alia oratio inde concludatur, quàm, *Habebo,* vel *Ducam te in uxorem, ſi quam duxero.* Vt forma hujuſmodi futurum reſpiciat, nec poſſit niſi ad ſponſalia referri, & quidem non pura, ſed conditionalia, propter conditionem, quæ tacitè ſubeſt, ſcilicet, *ſi quam duxero.* Quomodo ex tali contractu non antè erit actio, quàm contrà factum erit, promiſſore alteram ducere volente. Pro qua opinione optimè facit textus in *l. Si ſterilis* 21. *§. pen. D. De act. empti & vend.* ubi ex promiſſione ſub hac forma, *Nulli alij quàm tibi vendam,* non antè eſt actio, quam ſi res alij vendita fuerit. Et ratio eſt, quòd conditio nihil ponat ante ſui eventum. Covarr. *d. §.* 1. *nu.* 6 *& ſeqq.* Gutierrez *d. c.* 21. *nu.* 13. *& ſeqq.* Sanchez *lib.* 1. *Diſp.* 19.

13 Quid ſi hac formâ quis utatur, *Ducam uxorem, & nullam aliam niſi te?* R. Rectè dici eam ponere pura ſponſalia, quòd conditio, quæ antè dictæ formæ ſuberat, removeatur per verba, *Ducam uxorem, & nullam aliam niſi te:* quòd facit non tantùm eſſe negationem ducendi aliam, ſed & adfirmationem ducendi hanc. Vt ponat conſenſum purum de ducendo iſtam, atque ita ſponſalia. Covarr. *d. §.* 1. *nu.* 9. Gutierrez *d. c.* 21. *nu.* 17. 19. *&* 20. Vt verbum præſens, *Duco uxorem & non aliam niſi te,* tacitè poneret matrimonium, propter conſenſum, qui de præſenti exprimitur iſto verbo.

14 Dubia eſt & hæc forma, *Accipio te in craſtinum.* R. Videri eâ tantùm ſponſalia iniri: nam licet verbum, *Accipio,* ſit præſentis temporis, tamen ut adfectum & tractum in futurum habeat, facit ſubjecta clauſula, *in craſtinum,* quæ impedit verbi iſtius de præſenti effectum. Putant tamen aliqui, ſuſpendi potiùs conſenſum in craſtinum, eumque tum poni & purificari. Sed tunc dicendum foret, ejuſmodi clauſulam eſſe loco conditionis; quod non videtur poſſe dici. Et facit, quòd ut expreſsè per hanc clauſulam, *Cras eris mihi uxor,* adveniens dies non ponit matrimonium, ita nec hæc, *In craſtinum te accipio.* cùm nihil aliud ponat quàm præcedens.

Q. An cenſeantur iniri ſponſalia per verba
15 de præſenti inter eos, quibus obſtat ætas? R. Ita videri, ex juris interpretatione per *c.* 8. 10. *& fin. tit. ſeq. De deponſ. impub. c.* 1. *§. idem quoque eod. in* 6. quòd videantur partes aliquid agere voluiſſe: ut cùm matrimonium perficere, jure obſtante, non potuerint, ſaltem ſponſalia ſub eo comprehenſa contrahere voluerint, jure permittente; ut actus invalidus eo modo, quo fit, ſuſtineatur eo modo, quo poteſt, jure adſiſtente, *arg. l. Tam anguſti D. De ſervit.* & argumento eorum, quæ tradita ſunt *D. De iure codicill.* inſtitutionem ſcilicet directam in codicillis poſitam obliquari; atque ita non obſtet regula, Quod non valet, ut agitur, non valet, ut valere poteſt. Covarr. *hìc p.* 1. *c.* 3. *n.* 2. Vid. Sanchez *lib.* 1. *Diſp.* 20. *nu.* 1. *&* 2. *& Diſp.*
21. *n.* 1. 2. 3. 16

Sponſaliurum effectus eſt, quòd obligent ad implementum, *cap. Ex litteris* 10. *cap. Requiſiuit* 17. *h. t.* eo modo, quo promittens contrahere tenetur ad contrahendum, *l. Si fidejuſſor al. l. Si cui legetur §. ſi meminiſſe De leg.* 1. & quidem ſub peccato mortali, cùm agatur res alicujus momenti, cujus omiſſione graviter pars in jure quæſito læditur. Quâ ratione in *can. Atho* 47 XXVII. *q.* 2. jubetur ſponſa abducta excommunicari, niſi ad ſponſum redeat, Covarr. *p.* 1. *c.* 4 *n.* 2. *& ſeqq.* Sanchez 1. *Diſp.* 27. *& ibid. allegati.* Neque liberat præſtatio pœnæ, quæ non rectè apponitur matrimonijs, propter eorum libertatem, ut dictum *D. h. t. n.* 10. & repetetur inferiùs: uti nec liberat commiſſio arrharum, quæ non cenſentur appoſitæ hoc fine, ut earum commiſſione altera pars liberetur, ſed in ſignum contractorum ſponſaliorum. Quod multò magis obtinebit, ſi juramento fuerint confirmata; cujus major eſt obſervantia, gravior violatio, propter religionem. Et hoc ita in puberibus: impuberes enim liberè recedunt à ſponſalibus tempore
pubertatis, *inf. tit. ſeq.* 17

Dubitatur autem, intra quod tempus ſint perficienda. R. Diem conventum ſervandum eſſe: aliàs datâ opportunitate ea eſſe implenda; quia ſine die promiſſum præſenti die debetur, *l. In omnibus* 14. *D. De R. I.* niſi alter jus ſuum remittat, dilationem dando, expreſsè vel tacitè.
Vid. Sanchez 1. *Diſp:* 28. 18

Quæſtio item eſt, An quis præcisè cogi poſſit ſponſalia implere? R. Eccleſiam habere poteſtatem abſolutè aliquem cogendi per cenſuras, *d. c. Ex litteris* 10. *h. t.* cum ex juſtitia obligetur reus ea complere; niſi perfectiora meditetur, argumento eorum, quæ dicta ſunt ſuprà de converſione conjugatorum. Vbi non rectè quis objecerit, matrimonium metu contractum eſſe nullum; nam hoc verum eſt in metu injuſtè incuſſo, qui hìc non ſubeſt, cùm ſponte reus obligationem ſubjerit, quam implere tenetur. Non ſolet autem Iudex uti niſi moderatâ coactione, ne difficilior ſuccedat eventus, cùm impediat animorum ſocietatem,

& propter

& propter conſenſus libertatem deficientem caniſſet perpetuum diſſidium. Vnde judex, ſi videat partem obſtinatam, monebit potiùs, quàm coget, *cap. Requiſivit* 17. *h.t.* ut pejora vitentur: etiamſi juramentum interveniat, quod non facit ceſſare ipſius coactionis periculum. Et licet reus non ſit extra peccatum, idq́ue grave, ſi temerè ſit contumax, ut per cenſuram cogi poſſit, *d c.*10.*h.t.* maluerunt tamen Canones minus malum tolerare, ad evitandum majus. Covarr. *d.cap.* 4.*nu.*4. *&* 5. Sanchez 1.*Diſp.*19. Gutierrez *Can. quaſt. lib.* 1. *c.* 18. *nu.* 10. *& De iuram. p.* 1.*c.* 51.*nu.* 4. Pontius *lib.* 12. *c.* 6. *nu.* 2. *& ſeqq.*

19 Quæſitum & de eo, An qui fictè promiſit, teneatur? R. Promittentem, animo quidem ſe obligandi, non tamen implendi, omninò teneri, cùm vera ſponſalia inierit, à quorum implendorum obligatione neutiquam eximit intentio contraria non implendi. Nam poſitâ obligatione, tamquam præcedente, naturaliter infertur implendi neceſſitas, tamquam conſequens, *arg. l.*1 §.1.*D. Si uſusfr. pet.* ubi legans uſumfructum loci, inutiliter dicitur adijcere, ne hæres præſter viam. Sanchez 1. *Diſp.* 9 *nu.* 2. *ubi alios in ſimili caſu allegat.* Quòd ſi promiſſio tantùm fuerit externa, citra animum ſe obligandi, ea nec ponet ſponſalia, neque ullam ad illa obligationem, quæ conſurgit ex voluntate privati hominis, legem banc ſibi ponentis: ut illâ ceſſante & hæc lex ceſſare debeat. Neque enim verba ligant citra conſenſũ, ſine quo nulla obligatio. Non eſt tamen talis externa promiſſio immunis à gravi peccato, propter pernitioſum mendacium; niſi vel neceſſitas excuſet, ad evitandum ſcandalum, vel promiſſio non ſit mutua, nec inde damnum redundet in fæminam, vel facile fuerit alteri colligere eſſe jocoſam ex circumſtantijs. Sanchez *d. Diſp.* 9. *nu.* 2. Diſſ. Pontius *lib.* 12. *c.* 2. *nu.* 7.

20 Quid ſi ex cauſsâ fictæ iſtius promiſſionis virgo ſe deflorari paſſa ſit? R. Eſſe quidem, qui putant non teneri præciſè promittentem ducere virginem, ſed poſſe liberari dotem conſtituendo, quòd juſtitia commutativa tantùm poſtulet reddi æquale, atque ita ſatisfieri in pecunia. Verùm contrà dicendum, juſtitiam commutativam exigere, ut d[illegible] id, quod debetur: neque enim aliud pro a[illegible]o creditori obtruditur, *l.* 1. §. 2. [illegible] *Si cert. pet.* Nec facit, quòd hæc materia ſp[illegible]er ad contractum innominatum, Facio, ut facias, in quo non eſt præciſè actio àd promiſſum, ſed venit intereſſe, *l.* 5. *in fine D. De præſcript. verbis*, ſecundùm ea, quæ traduntur *D. eod. tit. & C. De rer. permutat.* Nam illa accipienda in caſu, quo eſt damnum reparabile, quale non eſt hîc. Navar. in *Summa c.* 16. *nu.* 17. *&* 18. ubi hoc limitat, niſi excuſaret inæqualitas magna, ex cauſſa nobilitatis & divitiarum: nam ea facit, ſtultè & temerariè ſpe matrimonij virginem fuiſſe inductam; ut ei non ſit profutura: ut & ſi ex verbis vel alijs conjecturis conijcere poterit fallacem animum; cùm non ſtultis, ſed errantibus jura ſubveniant. Quod & dicendum, ſi ex matrimonio ſecuturum ſit grave ſcandalum, exituſve difficiles timeantur. Quibus tamen caſibus non erit liber promiſſor à reparando aliter detrimento amiſſæ virginitatis. Ad quod & tenetur, ſi ad eam ducendam reddatur inhabilis per initum cum alia matrimonium, aut profeſſionem, aut ſuſceptum Ordinem ſacrum. Quòd ſi virgo putata talis non erat, liber eſt ab ea ducenda: imò & liber erit à reſtituendo damno, ſi ab ea quaſi virgine ſit inductus ad copulam, quia non tam decepit, quàm deceptus eſt; decipienti autem non ſubveniunt jura. Quòd ſi virginem ſe non prædicavit, pro tali tamen habita fuerit, non poteſt quidem teneri virginitatem, quam non eripuit, compenſare, tenetur tamen ob famam ereptam & ad deceptionem & ad coactionem. Navar. *d. loco.* Vid. Sanchez *latè* 1. *Diſp.* 10. *nu.* 2. *& ſeqq. & eius contradictor* Pontius *d. c.* 2. §. *unico nu.* 14. *& ſeqq.* Ferdin. Rebellus *De obligat. Inſtit. p.* 1. *lib.* 3. *qu.* 8.

Quid ſi poſtea fornicetur? R. Velle quidem aliquos, promiſſorem nihilominus teneri ad reſtitutionem, propter damnum antè illatum, à cujus reſtitutione non liberatur ejus fornicatione; non teneri tamen ad ducendam eam, quòd ex eo, quia res integra eſſe deſierit, liberatus ſit ab obligatione iſta. Verùm dicendum, etiam liberum eſſe promiſſorem à reſtitutione damni, cùm tantùm promiſerit eam ducere: quæ obligatio quia culpâ puellæ concidit, nihil ſupereſt, ad quod poſſit dici teneri promiſſor, ſublatâ obligatione, quâ ſolâ tenebatur, quæ eo invito non poteſt mutari in aliam. Quod & dicendum, ſi corruptor nubere illi renuat, aut pater eam tradere corruptori recuſet, quia videtur obligatio remiſſa. Adeò ut, ſi pænitentiâ ducta, poſtea ei nubere fuerit parata, non videatur cogendus eam ducere, propterea quòd obligatio ſemel extincta non reviviſcat, invito debitore, *arg. l. fin. Cod. De condit. inſertis, & l. Cùm ex cauſſa Cod. De remiſſ. pig.* Vid. Sanchez *d. Diſp.* 10. *num.* 13. 21

Habuerunt & enim effectum olim ſponſalia, quòd per copulam ſubſequentem tranſierint in matrimonium; quem etiamnum hodie habent in locis, ubi Conc. Trid. non eſt receptum, quoad decretum de matrimonio, idq́ue ex præſumptione juris & de jure, *c. Veniens* 18. *& c. Is qui fidem* 30. *h.t.* quam induxit Canon ex eo, quòd judicaret accedentem ad ſponſam carnaliter, præmiſſam promiſſionem potiùs velle deducere ad effectum, quàm crimen committere, accedendo ſpiritu fornicario. Ita ut probatio in contrarium non admittatur, quæ non ſolet opponi præſumptioni juris 22

& de jure, uti dictum ſuprà, *tit. De præſumpt.* nec proteſtatio contraria quidquam operetur, quòd ſit facto contraria, & aliàs induceretur præſumptio criminis contra leges. Niſi tamen ſponſa vi præciſa cognita probetur. Exemplum eſt in ea, quæ poſtea Religionem vult ingredi, quæ non poteſt ex eo repelli, quòd ſit nupta, cùm nuptię ſint invalidę, propter defectum conſenſus ex parte mulieris, propter vim præciſam, *c. Sacris ſup. De his quæ vi &c.* Vt ceſſet dictorum Canonum præſumptio & ex ea deciſio. Barboſa *D. Soluto matrim. ad Rubr. p. 2. nu.* 106. Habebat autem hic effectus locum olim in ſponſalibus cum certa initis.

23 Vt dubitetur, An & illi ſit locus in caſu, quo quis ex pluribus unam ducere promiſit? R. Hoc quoſdam negare, quòd eo in caſu non ponantur ſponſalia, quæ ineunda cum determinata, & cum una, uti nuptiæ. Copula autem ſuperveniens non niſi vera ſponſalia faciebat olim tranſire in matrimonium. Henr. Bohic *ad c. Ex litteris* 10. *n.* 2. *h. t.* Probabilius tamen alios adfirmare, eo quòd, licet ante electionem non ſint pura ſponſalia, per eam tamen ſecutam fiant abſoluta. Electio autem fit per copulam, per quam & purificatur conditio; atque ita ſponſalia tranſeunt in matrimonium. Covarr. *d. c.* 4. §. 1. *nu.* 25. Menoch. *De præſumpt. lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 13. & 14. Sanchez 1. *Diſp.* 26. *nu.* 7. & 8.

24 Inducit autem hanc præſumptionem actus conjugalis poſt ſponſalia habitus, non item præcedens: neque enim ſubſequens promiſſio aut conſenſus trahitur retrò ad purgandum actum præcedentem. Erat etiam copulæ tantùm hic effectus, nõ etiam tactibus, oſculis, amplexibus & ſimilibus impudicis, deductioni in domum, cùm copulæ non æquivaleant, uti nec conatui ad copulam, *cap. fin. h. t.* ex quo, cùm non habuerit effectum, non poteſt præſumi conjugalis conſenſus. Quando enim jus ex facto quodam aliquid præſumit, oportet illud ſit perfectum, *c.* 1. *inf. tit.* 10. *De natis ex lib. ventre.* Verùm cùm hæc aliter ſe habeant ex Concilio Trid. recepto in his atque alijs quibuſdam Provincijs, quo requiritur, ad effectum validi matrimonij, coram Parocho ſuo & teſtibus ſit contractum, ut dicetur infrà *Tit.* 3. fruſtraneum eſt hac de re pluribus agere.

25 Quæ de effectu ſponſaliorum ſunt dicta, eatenus obtinent, quatenus non ſubeſt cauſſa eorum diſſolutionem permittens, non tantùm ex partium mutuo conſenſu, cùm jus quæſitum invicem remittere liceat, *l. pen. Cod. De pactis,* in ijs ſcilicet, quæ non ponunt vinculum indiſſolubile: & quidem ſine peccato, cùm unumquodque per eaſdem cauſſas diſſolvatur, per quas naſcitur, quando tantùm agitur de jure partis, cujus ordinis ſunt ſponſalia, etiam jurata, *c.* 2. *h. t.* Nam & juramentum factum in favorem alicuius ab eo remitti poteſt, cùm ejus tantùm intereſt, ſecundùm dicta ſuprà, *ad tit. De jurejur. nu.* 78. Non tantùm, inquam, ex mutuo partium conſenſu, verùm & parte alterâ invitâ, etiam inter puberes initâ.

Et quidem Primò per ingreſſum in Religionem approbatam: nam cùm liceat ingredi ſponſæ de præſenti, ut dictum *ſup. tit. De converſ. conjug.* quidni & permittetur ſponſæ de futuro? cùm nemo ſit impediendus adſpirare ad ſtatum vitæ meliorem, vinculo civili, quod & hac in re aliquod ſubeſt, ſolutio per mortem civilem. Nec obſtabit juramentum, cùm ex iiſdem cauſſis ſolvantur jurata, quibus ſimplicia: habent enim eamdem tacitam conditionem, & juramentum ſequitur naturam actus, cui apponitur, *l. fin. Cod. De non numer. pec.* 26

* Non eſt autem hoc in caſu exſpectanda mors civilis, quæ induitur per profeſſionem, cùm ſufficiat adſumptio habitus, quæ dat licentiam alteri parti reſiliendi, ſi velit; cùm vinculum non ſit indiſſolubile, & ſubſit cauſſa, quæ præcognita meritò feciſſet alteram partem involuntariam, quia grave ſit ei nubere, qui geſtavit cappam: quod etſi in ſe ſit laudabile, eſt tamen aliquo modo ignominioſum apud ſæculares. Navarr. in *Summa c.* 22. *nu.* 26. Sanchez 1. *Diſp.* 42. *nu.* 2. Penr. *lib.* 12. *c.* 10. 27

Vbi quæri poſſet, An adſumptio habitus liberet etiam ipſum ingreſſum, ut, eo dimiſſo, non teneatur ſponſalia implere, ſi alter exigat? R. Verius eſſe, ingredientem, licet bonâ fide, non liberari à promiſſione, ſed poſtea egreſſum teneri eam implere, ita alterâ parte exigente, necdum jure ſuo privatâ, ne privilegium conceſſum, ratione ingreſſus, profit eidem egreſſo, in præjudicium alterius; cùm privilegia jus alterius diminuentia ſint odioſa, & ſtrictè accipienda. Deinde contingeret aliquem ſuo ſe facto liberare ab obligatione, cui ſe obſtrinxit, quod non eſt admittendum. Nec facit argumentum ſumptum à profeſſione, quæ ſolvit matrimonium; quia illud hîc nõ procedit, cùm novitiatus nihil novi inducat in ingreſſo, qui per eum non mutat ſtatum, & mori non cenſetur civiliter. Vt non debeat poſſe auferre privilegium & jus alterius. Præterea non procedit argumentum à ſimili, quando ſubeſt odium, uti hîc. Sanchez *d. loco nu.* 4. Ordinis quoque majoris ſuſceptioni adeſt vis dirimendi ſponſalia, uti dicetur infrà, *Tit.* 6. ubi etiam tractabitur, quatenus votum ſimplex ſponſalibus obſtet. 28

Hic verò etiam illud quæri poteſt, An qui de matrimonio intra certum tempus ineundo fidem juratò dedit, poſſit, eo non obſtante, ingredi? R. Videri primâ facie id licitum non eſſe, per *text. in cap. Commiſſum* 16. *h. t.* ubi Alexander III. ait, tutius eſſe, talem primùm contrahere, & tum ingredi ante copulam. Facit argumentum ductum ex *cap.* 6. *ſup. De jurejur.* ubi qui juravit uſuras ſolvere tenetur, in reverentiam juramenti, quas tamen ſolutas repetit. Sed verius eſt, poſſe ingredi Religionem, 29

Religioné, non contracto priùs matrimonio. Fundamentum ſumitur ex eo, quòd ſponſalia intrinſecè involvant hanc conditionem, niſi alter contrahentium ad Religionem tranſire vellit, juxta *c. Ex publico ſup. De converſ. conjug.* quod cùm loquatur de ſponſalibus de pręſenti, multò magis obtinebit in ijs, quæ ſunt de futuro. Adde, quòd res ſit periculoſa priùs contrahere, quia exponeret ſe talis periculo mutandi animum per conſummationem. Facit, quòd juramentum ſequatur naturam actus, cui adjungitur, ut reus perjurij nequeat haberi intrans.

30 Ad *d. c. Commiſſum* variæ dantur ſolutiones. Aliqui volunt eo potiùs poſteriorem ſententiam firmari, quòd dicat, eſſe tutius, ut non ſit neceſſarium. Sed hæc interpretatio minùs ſecura, cùm melius ſit ex objecto Religionem ingredi, cujus ſtatus ſemper cenſetur exceptus. Alij aliter reſpondent, ſed minus ad rem. Melior interpretatio iſtius Cap. videtur hęc, quòd Pont. ibi agat de eo, qui non habet animū deliberatum intrandi ante tempus præfixū, cui ſuadet, contrahat potiùs, quàm perjuriū incurrat, cujus incurrendi periculo ſe exponeret propter tempus inſtans, ante cujus lapſum ſe obligaverat juratò ad contrahendum matrimonium, & poſtea, ſi velit, ingrediatur. Vt *d. c.* 16. non agat Pont. de eo, cui ſimpliciter eſt animus deliberatus intrandi, ſed qui dubius eſt, ut patet ex verbis, *& poſtea ſi elegerit.* Ita Innoc. *ad d. c. Commiſſum*, Covarr. *p. 1. c.* 5. *nu.* 11. Quæ interpretatio, ut ſit probabilis, eſt tamen dubia, cùm ita accepto iſto Cap. ſequeretur, Pontificem non debuiſſe dicere, tutius eſſe, ſed neceſſarium eſſe. Deinde iſta interpretatio ſupponere videtur quæ ex textu ſufficienter non colliguntur. Vt dicendum ſit, Pontificis reſponſum non fundari tam in vi ſolius juramenti quàm etiam in eo, quòd moraliter loquendo, poſt talia ſponſalia multum intereſſe poſſit ad honorem & famam ſponſæ, ante initum matrimonium deſeratur an poſt. Vt videatur ſaltem indirectè pertinere ad præſtiti juramenti reverentiam, ut fiat quod promiſſum, ſi ita velit ſponſa. Nam ad hoc obligatur ſponſus, quoad ſponſæ eſt jus; quod illi eſt ſalvum, quamdiu imminet infamiæ periculum. Quò facit, quod tradit Navar. *Conſ. 3. in fine ſup. De voto*, cavendum eſſe, ne qua infamia inde contra ſponſum naſcatur. Vt rectè dixerit Pont. tutius eſſe; ut, ſi nullum ſubſit tale periculum, tunc ſine ſcrupulo poſſit continuò ingredi. Quòd ſi ſubſit ſponſo periculum vel impedimentum ſui boni propoſiti, poteſt, non obſtante nocumento ſponſæ, continuò ingredi, quia hoc nocumentum ſpirituale prævalet illius temporali. Qui poſt votum caſtitatis tale juramentum pręſtitit, nullo modo ei obligatur, quia cadat in materiam illicitam, quale non tenet, ut dictum ſuprà, *De jurejur. nu.* 46. Qui poſt iſtam obligationem votum religionis emiſit, non poteſt ſine peccato mortali priùs matrimonium contrahere, & tunc ingredi, quòd exponat ſe gravi periculo illud conſummandi, & votum violandi, cui obſtrictus eſt: non tantùm ſi ſolemne votum emiſerit, quod etiam ſponſalia dirimit, verùm & ſimplex religionis, quia & hoc ſponſalia dirimit, ut dicetur infrà *Tit.* 6. Niſi alio modo ſponſus non poſſit Religionem ingredi, aut ſubſit metus majoris mali, ſi antè nō contrahat, aut etiam ſcandalum, aut infamia alterius, quę ponunt juſtam cauſſam permittendi contractus matrimonij; modò tamen illi ſit firmus animus poſt contractum intrandi Religionem. Navarr. in *Summa c.* 16. *nu.* 30. Sanchez 1. *Diſp.* 43. *nu.* 6. *& ſeqq.* Pont. *lib.* 12. *c.* 10. *nu.* 9. *& ſeqq.*

Quid ſi ſub promiſſione matrimonij obtenta fuerit copula? R. Ex dictis ſatis conſtare, tunc omninò teneri antè contrahere, propter partis & prolis detrimentum, quod evitare tenetur: non poteſt autem aliâ viâ, quàm contrahendo. Navar. *d. Conſ.* 3. *in fine*, Sanchez 1. *Diſp.* 41. Quo caſu non videtur poſtea, alterâ parte invitâ, ingredi poſſe promiſſor, etiam ante conſummationem, cùm per contractum matrimonium non liberetur ab obligatione, nec ſufficienter reſarciat injuriam virginitatis & honoris. Non obſtante votò religionis, quod interea emiſit, qua illud emitti non potuit in injuriam alterius. 31

Secundò, Solvuntur ſponſalia per matrimonium cum alia ſubſequens, licet non deſit peccatum, propter violatam fidem, etiam necdum ſecutâ copulâ conſummatum, *cap. Sicut* 22. *h. t. c.* 1. *inf. tit.* 4. Ratio eſt, quia matrimonium ponit jus in rem, quod eſt potius jure ad rem, quod oritur ex ſponſalibus, *arg. l. Quoties* 15. *C. De rei vindic.* Vbi nihil facit copula cùm verba de præſenti ponant jus in rem, matrimoniumque perficiant. Vnde ſequitur, relictam poſſe liberè cum alio contrahere. 32

Quid ſi matrimonium fuerit contractum nulliter? R. Sponſalia non diſſolvi, quia non præſtat impedimentum quod non de jure non ſortitur effectum, *c. Non præſtat De R. I. in* 6. *ubi* Ioan. Andr. *nu.* 12. Et hoc quoad contrahentem matrimonium; nam quoad alterum certum eſt, illi liberū eſſe inire nuptias cum alio, quòd contrahens, licet invalidè, declaraverit tamen per hoc ſe renuntiare ſponſalibus, & liberare, quantum in ſe eſt, partem ſuam. Neque enim debet eſſe in cujuſque arbitrio, quocumque modo ſe liberare à nexu, quo tenetur. Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 26. 33

Quæſtionis eſt, An per matrimonium validum ita dirimantur ſponſalia priora, cum alio inita, ut, eodem ſoluto, non teneatur poſtea implere priora, parte petente? R. Aliquibus nō improbabiliter videri, non teneri; ex eo, quòd 34

obligatio ſit extincta per matrimonium. Obligatio autem ſemel extincta non reviviſcit ſine utrinſque conſenſu, ne quis invitus in obligationem trahatur, *l. Qui* 89. *§. aream D. De ſolutionib.* Sanchez 1. *Diſp* 48. *nu.* 3. Poſſet tamen probabilius alicui videri non ita liberari contrahentem ab altera, quo minùs, diſſoluto matrimonio, teneatur eam, cum qua ſponſalia contraxit, ducere, niſi ſit alia cauſſa impediens. Ratio eſt, quòd non tam extinguatur ex ſponſalibus orta obligatio, quàm potiùs ſuſpendatur, ob majus vinculum: quo durante ſine effectu eſt obligatio ad ſponſalia. Sublato autem vinculo iſto, redit efficacia prioris obligationis, ne aliàs ſit in alicujus arbitrio ſe liberare ab obligatione pro lubitu ſuo. Facit huc argumentum *d. l. Quoties C. De rei vindic.* ubi res ſecundo vendita & tradita non poteſt primo tradi; non eſt tamen liberatus venditor ab obligatione, quâ primo tenetur: adeò ut, ſi rem poſtea conſequatur, cogi poſſit eamdem tradere primo, niſi eidem antè ſatisfactum fuerit. Facit &, quòd poſt ſponſalia ingreſſus Religionem, liberetur eatenus ab obligatione; egreſſus tamen teneatur implere ſponſalia antè inita, ſi pars velit, ut colligere eſt ex traditis ſup. *ad tit. De converſ. conjugat.* Vid. Pont. *lib.* 12. *c.* 13. *nu.* 4.

35 Sponſalibus poſterioribus non eſt vis diſſolvendi priora, ne quidem juratis, cùm nihil plus virium habeant prioribus non juratis, *d. c. Sicut* 22. *hoc tit* & juramentum hoc caſu attendi non debeat, quia ſit ſuper re alteri debitâ, atque ita iniquum. Ex parte tamen illius, cui fides data erat, rectè dicentur ſoluta ſponſalia, quia non violant fidem, ſecundùm dicta ſuprà *eod. nu.* 33.

36 Q. An ſubſecuta copula cum poſteriori faciat diſſolvi ſponſalia priora? R. Hoc eſſe dicendum in locis, ubi non eſt publicatum Concilium Trid. nam ſecundùm jus vetus copula ſponſalia ſubſequens ponit matrimonium, ut dictum ſuprà, & repetetur inferiùs. Tantùm eſt quæſtio in locis, ubi Trid. eſt receptum: & videtur juri conformius, non diſſolvi priora, atque ita primam, non etiam ſecundam ſponſam habere jus cogendi adimplere ſponſalia, niſi prior juri ſuo renuntiaverit. Eſt enim irrita fides poſterior, propter priorem, & copula per ſe non facit irritari ſponſalia: ut per eam injuria illata ſecundæ non debeat præjudicare priori, cujus reparatio aliâ viâ proſequenda, quã ſi conſequi nequeat, imputet ſuæ facilitati. Poſſet tamen æquitas, ratione gravis injuriæ & damni ex defloratione accepti, aliud poſtulare, ut ſcilicet cedat prior non cognita eo in caſu poſteriori, ſi modò fuerit bonæ fidei. Nam ſi conſcia fuerit ſponſaliorum cum alia, nihil eſt, quod eam excuſet. Dico, non cognita; nam ſi & cum priori habita fuerit copula, nulla eſt ratio, quæ eam poſtponendam ſecundæ ſuadeat, cùm cæteris paribus qui prior eſt tempore potior ſit jure. Rebel. *p.* 2. *lib.* 4. *qu.* 8. *n.* 58. Pont. *d. lib.* 12. *c.* 14. *n.* 3. & 4.

Tertiò, Per ſupervenientem adfinitatem, *c. Litteras inf. tit.* 13. *De eo qui cog. conſang.* quia res devenit in caſum, à quo inchoari nequit, adfinitate impediente matrimonium; ut pleniùs dicetur infrà *d. tit.* 13. Idem eſt, ſi ſuperveniat cognatio legalis, de qua *Tit.* 12. 37

IV. Per diſceſſum alterius in longinquam regionem, altero non monito, etiamſi ſponſalia ſint jurata, niſi de proximo reditu ſit ſpes, *c. De illis* 5. *h. t.* aut niſi profectio ſit neceſſaria; tunc enim durant ſponſalia, & exſpectandus eſt ſecundùm jus civile patienter reditus, donec cauſſa durat, *l. Sæpè penult. D. eod.* Sin abſque cauſſa alter diſceſſerit, jura civilia præſcribunt triennium, quo ſponſa exſpectet, ſi extra provinciam ſponſus ierit, & neſciatur, ubi degat, *l.* 2. *C. De repud.* ſi verò intra provinciam, biennium, *l.* 2. *C. De ſponſalib.* Canones verò videntur indiſtinctè dare licentiam ad alia vota adſpirandi, *d. c. De illis h. t.* ubi nullum tempus apponitur: ut hac in parte videatur receſſum à jure civili. Et ratio eſt, quia qui ſic diſcedit, videtur juri ſuo renuntiare, & partem ſuam liberare, licet ipſe teneatur, ſi alter velit, ne commodum ex facto ſuo reportet. Covarr. *hic p.* 1. *cap.* 5. *nu.* 7. Et hoc, ſi neſciatur, an congruo tempore ſit rediturus: nam ſi veroſimilis ſit ſpes reditus intra tempus jure civili præſcriptum, ceſſetque periculum incontinentiæ in ſponſa, aut alia neceſſitas, ſecuriùs eſt exſpectare, propterea quòd ſponſalia non ſint facilè diſſolvenda, & quoad fieri poteſt, ſine partis injuria agendum, ut firma potiùs maneant. Vt dicendum ſit, *d. c.* 5 procedere in caſu priori. Sponſo abſente ex licentia ſponſæ, erit huic exſpectandus illius reditus, quia conſentienti non poteſt dici facta injuria: uti & ſi in proximo ſit ejus reditus, ſecundùm *d. c.* 5. quod agit de dimittente terram, & ad alias partes ſe transferente, quod denotat diuturnitatem. Si fuerit in loco propinquo, requirendus eſt ad promiſſionem complendam intra terminum, & ſi juſto teneatur impedimento, non ſunt temerè ſponſalia dirimenda, niſi, attentâ qualitate ſponſæ, periculum illi ſit in mora. Covarr. *d. loco in fine.* Vid. Rebel. *ubi ſup. n.* 16. Sanchez 1. *Diſp.* 54. *per tot. & ab eo citati,* Pont. *d. lib.* 12. *c.* 15. 38

V. Lapſo termino, matrimonio contrahendo præſtituto; cùm intra terminum promittens, eo lapſo obligari nolit, quando ſcilicet terminus eſt appoſitus limitandæ obligationis, ejuſque extinguendæ cauſsâ, *d. c. Sicut* 22. *h. t. l. Fidejuſſor* 29. *§. fin. D. Mandati.* Quo tamen caſu is, per quem ſtetit, tenetur nihilominus, ſi altera pars velit, ne cuiquam ſit liberum 39

ſuâ

ſuâ malitiâ impedire obligationem. Si verò terminus ſit adjectus ad ſollicitandum obligationis effectum, id eſt ad conſtituendum tempus, cujus lapſu debitor conſtituatur in mora, tunc lapſus termini non extinguit obligationem, cùm ſint quaſi duo contractus, unus faciendi, alter intra terminum faciendi, *l. Celſus* 23. §. 1. *D. De recept. arbit.* Vt ſi intra terminum non fiat, non poſſit dici ſublata omninò obligatio. Covarr. *d. cap.* 5. *nu.* 5. Rebel *d. qu.* 8. *nu.* 18. Sanchez 1. *Diſp.* 53. Pont. *d. lib.* 12. *c.* 16

40 VI. Per ſupervenientem fornicationem alterius, ſive ſpiritualem, ut hæreſin, apoſtaſiam, *cap. Non ſolum* XXVIII. *q.* 1. propter periculum; ſive carnalem, cùm ſubintelligatur conditio, ſi contra matrimonium non peccetur, *c. Quemadmodum* 25. *ſup. De iureiur. ubi Gloſ. & Abbas.* Si tamen innocens velit, tenetur reus implere promiſſionem, ne ſua ſibi proſit malitia; ſit enim hæc diſſolutio tantùm arbitrio innocentis, non etiam ipſo facto. Idem videtur dicendum, ſi ſponſa tangi, oſculari ſe libidinosè patiatur, ſunt enim hæc ſigna animi impudici. In ſponſo hæc aliter ſe habere videntur, quòd ei iſta non ſint tam inhoneſta. Covarr. *d. c.* 5. *nu.* 2. Rebel. *d. loco nu.* 5. Sanchez 1. *Diſp.* 55.

41 Quid dicendum de ſponſa vi præcisâ devirginata? R. Nihilo magis cogendum eſſe ſponſum ad complendam promiſſionem; cùm licet nulla ſponſæ ſubſit culpa, res tamen non ſit integra, ſed notabiliter vilior, ut meritò cauſſet juſtum diſſenſum. *Gloſ. in d. c.* 25. *V. oculis, per can. Raptor* XXVII. *qu.* 2. Abbas in *d. c. Quemadmodum nu.* 12. *ſup. De iureiur* Covarr. *d. loco nu.* 2. Sanchez 1. *Diſp.* 55. *nu.* 7. Nec faciet quidquam juramentum, quia ſequitur naturam actus, nec excludit ſubintellectam conditionem.

42 Quid ſi uterque ſit fornicatus? R. Poni ab aliquibus compenſationem, atque ita à ſponſalibus recedi non poſſe, quòd in cauſſa matrimonij uterque ſit æqualis. Contrarium tamen verius eſſe, quia locus eſſe nequit compenſationi, niſi in paritate: hic autem non eſt paritas, cùm multò gravior ſit fornicatio ſponſæ, utpote gravem notam ei inurens, quàm viri, ut multis tradit Tiraquel. in *Legib. connub. l.* 1. Et patet ex eo, quòd fœminæ meretrici non licet filiam exhæredare, *l. In arenam C. De inoff. teſtam.* patri tamen concubinario filiam meretricem exhæredare licet. Covarr. *ad c. Raynutius in princ. nu.* 15. *De teſtam.* Nec rectè objicitur, quòd adulteria utrinſque compenſentur; nam hoc, quia matrimonium eſt indiſſolubile; ſponſalia verò faciliùs ob mutationem aliquam ſolvuntur.

43 An fornicatio præcedens ignorata cauſſet diſſolutionem? R. Id aliquos negare, inter quos eſt Abbas *ad d. c.* 25. *per text. ibi*; ex ratione, quod præcedens fornicatio non contineat injuriam contra ſponſalia necdum inita. Quorum opinio in ſponſo poteſt procedere, cujus fornicatio non reddit illum viliorem, nec infamiam inurit fœminæ: niſi tamen ſæpè fuerit repetita, quia ſic præbet probabilem ſuſpicionem non ſervandæ conjugalis fidei, ut res illa datura ſit juſtam diſſolutionis cauſſam. In ſponſa tamen omninò verior eſt adfirmativa, cùm ei ſit infame amiſiſſe virginitatem: quæ & ideo vilior eſt, & viro ignominioſum, corruptam ab alio ducere. Vt hac de cauſſa meritò judicetur invitus non habiturus rem talem, qualem putabat. Niſi tamen ſponſus eo animo adfectus fuerit, ut etiam vitij conſcius, eam nihilominus duxiſſet, quòd non poſſit videri deceptus. Navar. in *Summa c.* 22. *n.* 27. *verſ. Nonò*, Pont. *d. lib.* 12. *c.* 18. *n.* 2. Pro hac parte facit textus in *l.* 5. §. 1. *verſ. ſiquidem C. De ſponſal.* ubi non diſſolvuntur ſponſalia per hoc, quòd mulier præſcivit turpem vitam ſponſi. Vbi vis ponitur in ſcientia: ut non obſtet *d. c.* 25. in cujus principio, dum negatur ſponſa, cui juratò data fides, reijci poſſe, quæ ante ſponſalia eſt fornicata, accipiendum de ea, quam ſponſus probabiliter non ignorabat eſſe fornicatam.

Quid ſi fuerit vidua, quæ virgo putabatur? 44
R. Videri ob hanc cauſſam ſponſum non poſſe reſilire à ſponſalibus, propterea quòd licet vidua ſit vilior virgine, ejus tamen conditio non ſit turpis. Verùm videtur & hoc in caſu deeſſe animus, ex eadem cauſſa, ut aliqui volunt; non quidem propter irregularitatem, ratione bigamiæ, cùm parum de ſtatu Eccleſiaſtico cogitent matrimonium ineuntes, ſed quòd virginem ducere pluris æſtimetur, quàm viduam.

VII. Per notabilem deformitatem ſupervenientem, ut amiſſionem oculi, naſi, paralyſin, morbum alium contagioſum, aliamque infirmitatem, quâ unus ſponſorum alteri faſtidioſus, vel notabiliter debilis ad onera matrimonij ſubeunda redditur, *d. c.* 25. *& c. fin. inf. De conjugio lepros.* Videtur enim ſubeſſe conditio, ſi res in eodem ſtatu manſerit. Covarr. *d. c.* 5. *nu.* 2. Navarr. in *Summa c.* 22. *nu.* 27. *verſ. Octavò*, Rebel. *d. qu.* 8. *n* 57. Sanchez 1. *Diſp.* 56. Pont. *d. lib.* 12. *c.* 17. *n.* 4. 45

* Quod trahendum videtur ad omne illud ſuperveniens, quod præcognitum communiter talis conditionis homines averteret à contrahendo; ex ratione, quòd generali obligatione non videantur ea concluſa, de quibus non eſt cogitatum, aut quæ præſcita impediviſſent obligationem, *c. Veniens* 16. *ſup. De iureiur.* Veluti ſi agnoſcatur notabilis morum aſperitas & ſævitia alterius; ſi capitales inimicitiæ inter ſponſos oriantur, *arg. l.* 3. §. *fin. D. De adempt. legat.* quia ponunt iſtæ cauſſæ & ſimiles notabilem mutationem, cauſſantque difficiles exitus, *c.* 2. *h. t.* & divortium quoad thorum, 46

thorum, *c. Litteras ſup. De reſtit. ſpoliat.* ut à
fortiori debeant cauſſare diſſolutionem ſpon-
ſalium. Navarr. *d. nu.* 27. *verſ. Vndecimo loco*,
Sanchez 1. *Diſp.* 58.

47 Quid ſi bonis labatur, quæ dives erat? R.
Gl. d. c. 25. *V. oculis*, velle, non cauſſari ea ex
cauſſa diſſolutionem, quam ſequitur Covarr.
hic p. 1. *c.* 5. *in princ. n.* 5. Barboſa *ad Rubr. D.
Soluto matrim. p.* 4. *nu* 32. & alij; quaſi ſponſo
ſit imputandum, quòd nullam dotem ſit pa-
ctus. Videri tamen non improbabilem eorum
opinionem, qui volunt ex paupertate cauſſari
diſſolutionem, quia ponat notabilem mutatio-
nem, propter onus novum, quod præcognitum
avertiſſet alterum à contrahendo. Quod magis
procedet, ſi dos promiſſa recuſetur, *arg. c. De
illis inf. tit.* 5. *De condit. appoſ.* Navarr. *d. c.* 22.
nu. 27. *verſ. Duodecimo*, Sanchez 1. *Diſp.* 59.
48 *nu.* 4. * Videtur & idem procedere, ſi, cùm
ſit dives, dotem conſtituere ſponſa recuſet, li-
cet ſine ulla dotis mentione quis eam ſe ductu-
rum promiſerit, etiam cum juramento. Nam
licet matrimonium conſtare poſſit ſine dote,
non tamen eſt decens & honeſtum, & tacitè
de ea danda actum videtur, pro dignitate ma-
riti, ut tenet Bald. in *c. Iuravit nu.* 3. *&* 4. *ſup.
De probat.* Menoch. *Arbitr.* 2. *caſu* 455. *nu.* 6.
Sanchez 1. *Diſp.* 60. *nu.* 2.

49 Q. An ad hanc diſſolutionem opus ſit au-
ctoritate Iudicis? R. Ex natura rei non requi-
ri, propter tacitam, quæ ſubeſt, conditionem,
quæ non expleta facit nihil videri actum. Et
hoc in caſibus, quibus de jure & facto impedi-
mentum eſt notorium, & citra ſcandalum fit
diſſolutio. In occultis impedimentis opus eſt
auctoritate judicis, ad evitandum ſcandalum:
niſi ipſa ſponſalia ſint occulta; tunc enim, quia
ceſſat ſcandalum, ſufficit propria auctoritas.
Abbas *ad d. c.* 25. *nu.* 28.

50 Ad diſpenſationem quod attinet, ea non ſpe-
ctat niſi ad Pontificem Rom. cùm agatur de
jure alteri quæſito, quod nullus, præter ſupre-
mum Principem, auferre poteſt. Et facit *c. Ex
litteris* 10. *h. t.* ubi Pont. præcipit Epiſcopo,
ut ſponſum, qui juravit contrahere, compellat,
ſi non obſtet cauſſa rationabilis: ut non poſſit
diſpenſare Epiſcopus, quia non diſponit ſupra
jure ſuperioris, ut notiſſimum eſt.

51 Sponſalia de futuro ſubſequuntur ea, quæ
ſunt de præſenti, de quibus poſterior Rubricæ
pars agit, quæ alias dicuntur Nuptiæ; quod no-
men deductum ab eo, quòd ſponſæ velo, vere-
cundæ cauſsâ, obnubi ſolitæ, cùm ad virum de-
ducerentur. Dicuntur & Matrimonium, de-
ſumptâ etymologiâ à matris nomine: non
ideo, ut quidam volunt, quòd mulier propte-
rea nubat, ut mater fiat; nam & Patrimonium
dicendum eſſet, cùm & vir deſideret eſſe pa-
ter; ſed rectiùs, ſecundùm Gregorium IX. in
c. 2. *ſup. De converſ. infidel.* propter labores,
quos tum ante partum, tum in partu, tum poſt
partum mater ſuſtinet.

Nuptiæ ſunt viri & mulieris conjunctio 52
individuam vitæ conſuetudinem continens,
Inſtit. De patria poteſt. ſive omnis vitæ conſor-
tium, divini & humani juris communicatio,
l. 1. *De ritu nupt.* Dicitur, individua; quoad in-
tentionem ſcilicet, quia nuptiæ eâ mente ini-
bantur, ut eſſent perpetuæ & ſolâ morte diri-
merentur. Quo facit, quod tradit Sextus
Pomp. Feſtus, nuptæ caput flammeo amiciri
ſolitum, ominis boni cauſsâ, quòd eo adſiduè
uteretur Flaminica, id eſt Flaminis uxor, cui
divortium facere non licebat. Dico, quoad in-
tentionem; quia, inſpecto jure civili, divortia
fuere permiſſa, *D. De divort & Cod. De repud.*
non etiam jure Canonum, ut dicetur inferiùs
tit. De divort. * Hac parte differunt nuptiæ à 53
concubinatu, conjux à concubina: hæc enim
concubitus tantùm cauſsâ, quamdiu liberet, in
domum recipiebatur, illa honore & adfectio-
ne maritali tractabatur; quia ex adfectu & ani-
mo habentis ea res cenſebatur. Erat autem jure
civili extra legis pœnam concubinatus, quòd
per leges nomen adſumpſerit, *l.* 3. *in fine D. De
concubinis.*

Vbi lubet quærere An & jure Canonico 54
poſſit dici permiſſus? R. Si de Clericis quæras,
uti in ijs eſt prohibitus matrimonij uſus, ita &
concubinæ, *ſup. De cohabit. Cleric. & mul. l. Sa-
cris* 45. C. *De Epiſc. & Cler.* Si de laicis, ita res
clara eſt, ut nemo ſit Orthodoxus, qui concu-
binatum per Canones permiſſum eſſe adſerat,
quandoquidem paſſim XXXII. *q.* 4. expreſſiſ-
ſimis & clariſſimis verbis Canones deteſtentur
concubinatum: & *can. Audite* 6, *Diſt.* 34. habe-
atur, *Fornicari vobis non licet, ſufficiant vobis uxo-
res. Concubinas habere non licet vobis: & ſi non ha-
betis uxores, tamen nō licet vobis habere concubinas.*
Quid expreſſius? * Videntur tamen aliud quid 55
inſinuare duo loca, ſi verba captes, in *can. Is qui*
4. *cum can. ſeq. d. Diſt.* 34. qui permittunt uxo-
rem non habenti concubinam habere. Per quos
nuperus quidam ſcriptor, verus ſciolus, move-
tur, ut dicat Canones ſibi contrarios, vel, quia
piaculum putat hoc fateri, mavult admittere
concubinatum eo jure permiſſum, ſub quatuor
conditionibus, quas ſibi comminiſcitur, aucto-
ritate textus in *can. Solet* 7. XXXII. *q.* 2. Primâ,
ut inter cœlibes conſiſtat: ſecundâ, abſit ani-
mus procreandorum liberorum: tertiâ, adſit
fides, ne alteri alter jungatur: quartâ, ſimul ma-
neant ad tempus, donec aliam dignam honori-
bus & facultatibus ſuis invenerint. O dignum
helleboro caput! Duarum conditionum ibi D.
Auguſt. meminit, ſcilicet ſi inter eos placuerit
perpetuò ita manere, & abſit animus impedi-
endi generationem. Illa prior nuptias facit, ſe-
cundum definitionem jam datam; poſterior
omninò deſideratur ad finem matrimonij.
Vnde

Vnde eam requirit ibi Canon, non quòd ſit neceſſarium, ut ineuntes matrimonium expreſſè cogitent generationem, ſed ne contrarium intendant. Nam licet ille ſit præcipuus matrimonij finis, qui copulam honeſtam facit, facit tamen & finis ſecundarius, ſcilicet evitandæ continentiæ, juſtum matrimonium. Secunda & quarta conditio falsò adſertæ ex iſto textu non intellecto, vel perperam accepto ab illo Arcadico ſcriptore, cui plus verborum eſt, quàm rei. Nam quantum ad priorem, ut ſcilicet abſit animus procreandæ prolis, non ponitur hoc ibi pro conditione, ſed facti ſpecies ita habebat, quòd ſcilicet eo animo non conveniſſent; ad quam reſponderur, intentionem iſtam non impedire matrimonium, modò non evitarint generationem, vel eam malâ arte impedierint. Nam iſte animus impugnaret ſubſtantiam matrimonij, atque ita ipſum impediret. Vt non ſit dicendus Pont. nolle naſci liberos, ſed potiùs naſci, dum nō vult ei rei impedimentum poni per conjunctos. Poſterior conditio eſt falſiſſimè adſerta, contra textum, ab impudenti iſto homine, cùm canon expreſſè adſerat, intendentem ad tempus tantùm aliquam ſibi jungere, donec ſe dignam magis invenerit, animo ipſo adulterum eſſe; non uxorem, ſed concubinam habere, &, ut verbo dicam, non tam probare, quàm improbare concubinatum: nam aliàs fruſtrà ad tempus ſibi aliquam jungentem damnaret adulterij. Mirum eſt, infectos Lutheranæ aut ſimilis ſectæ, quorum ſæculum hoc fertile eſt, fæcibus plenâ quoque luce cœcutire, nec eos pudere etiam falſiſſima quæque proferre, ut aliquid videantur dicere, & populo imponere poſſint.

Nihil iſtius tenebrionis ſomnium promovet text. in *d. can.* 4. & 5. qui inſinuare videntur, licitum eſſe, uxorem non habenti concubinam habere, eumque ab altari non repellendum; cùm ibi *Concubinæ* nomine veniat uxor non legitimè & palàm præmiſſis ſolemnibus ducta, uti requiritur, ſed occultè, quod reſpuunt Canones, ut patet ex *can.* 1. 2. 3. & *alijs* xxx. *q.* 5. & ita ductam non dignantur nomine uxoris, quòd licet eſſet matrimonium, minùs tamen honeſtè contractum, *d. can.* 3. *in fine.* Et eſſe concubinas, quæ citra peccatum habeantur, patet ex *can. Concubinæ* xxxii. *q.* 2. qui dicit, non licere habere concubinas ad tempus ne quidem filiorum cauſſa; perpetuas ergò licet habere. Et apertè text. in *can* 6. *Diſt.* 34. *Non licet vobis habere concubinas, quas poſtea dimittatis, & ducatis uxores*; ut liceat tales habere, quæ non dimittantur, ſecundùm regulam, quod excluſio unius ſit incluſio alterius; quæ ſunt loco uxorum, imò veræ uxores, & in eo tantùm à legitima uxore diſtant, quòd non ductæ ſolemniter, & non tam intento fine primario matrimònij, eo tamen non remoto, quàm ſecundario, ſcilicet vitandæ incontinentiæ. Et hoc modo dicitur in *d. can Solet*, inter cœlibes talem contractum perpetuò initum poſſe non abſurdè appellari connubium.

Quærere etiam hîc lubet, An matrimonium ſit præceptū? R. Impudenter Lutheranos & ſimilis ſectæ hæreticos adfirmare, ſingulos homines ad nuptias obligari; non tantùm divino præcepto, ſed & naturali, ex eo, quòd matrimonium ſit de jure naturali, quale mutari non poteſt, *Inſtit. De iure natur. gent. & civili, in fine.* Vnde eſt, quòd continentiam etiam Ethnicis probatam oderint, & votum caſtitatis, virginumque Deo dicatarum congregationes procaciter inſectentur, adhærentes ſuo principi tenebratum, omnis ſpurcitiæ & turpitudinis parenti. Sed, miſsâ factâ eorum impudenti adſertione, dicendum, fuiſſe quidem olim, ante genus humanum ſufficienter propagatum, præceptum, ſingulos obligans ad conſervandum & multiplicandum genus humanum: poſtea tamen, multiplicatis hominibus, non eſſe quidem revocatum, ne quidem per Chriſtum, qui cæremonialia licet, non tamen naturalia præcepta per legem novam abrogavit, ſed ſingulos ampliùs non obligaſſe; ipſam autem tantùm communitatem aut Rempubl manſiſſe obſtrictam in communi, ut per aliquos ei præcepto, ejuſque fini ſatisfiat, aliqui verò cœlibes maneant, ſive liberâ ſuâ voluntate, ſive ex obligatione, quam ſponte ſubjerunt per Ordinis ſuſceptionem, aut per votum continentiæ. Cujus obſervationem & poſſibilem eſſe, & Deo gratam, quidquid contra effutiant ſectarij, patet ex Matth. *c.* 19. ubi Dominus laudat eos, qui ſe caſtraverunt propter regnum cœlorum, id eſt qui ſe continuerunt: & ex Apoſtolo, 1. *ad Corinth.* 7. ubi dicit, benè facere eum, qui virginem ſuam jungit matrimonio, melius autem qui non jungit. Vt neceſſe ſit, rem poſſibilem eſſe continere ſe, & bonam, fruſtrà enim aliàs id ſuaderet Apoſtolus. Quòd ſi nullus vellet contrahere, vel nullus ſupereſſet præter voto obſtrictos, qui caſus non continget, dato tamen, rectè diceretur eos teneri ad matrimonium, ne pacto privatorum præcepto ex naturali obligatione vim habenti præjudicetur.

Materia matrimonij, circa quam, ſunt corpora contrahentium, maſculi ſcilicet & fæminæ, ut in reliquis contractibus res, de qua agitur; non tamen indiſtinctè quilibet. Nam ut nuptiæ conſiſtant, oportet contrahentes ſint cives Romani; quales hodie ſunt omnes, qui Chriſto nomen dederunt. Cum peregrinis non eſt connubij jus, quales ſunt Iudæi, pagani, infideles, *can. Non oportet & can. Cave* xxviii. *q.* 1. Externæ provinciæ incolæ nomine peregrini neutiquam veniunt, uti deciſum *c.* 1. *h. t.* Cum hæreticis prohibitus quidem eſt nuptiarum contractus, propter perverſionis periculum, initus

lum initus tamen tenet, *Gl. in d. can. Non oportet.* Ratio diverſitatis conſiſtit in baptiſmi conformitate, quæ ſufficit, ut hoc Sacramentum procedat, quod non impeditur per fidei diſformitatem: quamvis non ſine gravi peccato nuptiæ à fideli cum hæretico ineantur, propter jam dictum perverſionis periculum. Quæ conformitas deficit in pagano. Vbi notandum eſt, non tam ex definitione Eccleſiæ fidelem cum infideli nulliter conjungi, cùm loca allegata non ſint deſumpta ex aliquo Concilio Generali, quàm ex uſu & conſuetudine Eccleſiæ prædictam Conciliorum determinationem recipientis, & talia conjugia irrita cenſentis. Ita Bellarm. *Tomo 2. Contr. lib. 1. De matrim. c. 23.* à quo diſſentit Baſ. Pontius *De matrim. lib. 7. c. 47. n. 5.* qui & de matrimonio Catholici cum hæretico integrum Tract. ſcripſit.

58 Q. An excommunicatus nuptiarum ſit capax? R. Non eſſe quidem cum tali communicandum, eumq; ſe peccare ingerendo ſe hominum communioni, actus tamen ejus tamquam à privata perſona geſtos tenere, cùm nullibi irritentur, *c. 1. De except.* ad quos ſpectat matrimonium, eſtque de eo textus in *c. 6. inf. De eo*
59 *qui duxit in matrim.* * Neque poteſt rectè inter peregrinos computari, cùm inter effectus excommunicationis non ſit, quòd ad peregrinitatem aliquem redigat, licet peregrini loco habeatur quantum ad communicationem, ut maneat verus civis & liber homo, uſum rationis habens. Covarr. *hîc p. 2. c. 6. in pr. nu. 3.* Navar. in *Summa c. 27. nu. 36. ad 6.*

60 Tenent etiam nuptiæ cum perjuro & exiſtente in peccato mortali, cùm nullibi declarentur irritæ. Ius civile, ob metum alicujus incommodi, nuptias non admittit inter tutorem, curatorem, & eam, quæ in eorum tutela aut cura fuit, ante redditas rationes, *C. De interdicto matrim. inter pupil.* inter Præſidem, milites, officialeſque provinciæ, & mulieres ejuſdem provinciæ, ob metum concuſſionis & fraudis, *l. Si quis officium 38. & l. Eos 65. D. De ritu nupt.* inter Senatores, eorumque liberos, & libertini generis fœminas, aliaſque abjectæ & vilis conditionis, *l. Lege Iulia D. eod. & l. Humilem C. De inceſtis nupt.* Quæ prohibitio poſtea immutata, conceſſo illuſtribus, ut ducant libertinas, ſub certis conditionibus, *Nov. Vt liberti de cetero 78. §. Si quis autem,* quas non attinet referre, quandoquidem lege Canonicâ, ad quam ſpectat inducere impedimenta matrimonij, hujuſmodi prohibitiones ceſſent, *Gl. fin. in can. 1. xxx. q. 3.* Covarr. *hîc p. 2. c. 6. §. 10. nu. 31.*

61 Oportet etiam contrahentes ſint ætate habiles, ut dicetur *Tit. ſeq.* nullumque inter eos exiſtat impedimentum, de quo infrà ſuo loco. Quod aliud eſt impediens rantùm, quod impedit quidem nuptias iniri, non tamen dirimit initas, cujus generis ſunt ſponſalia pura, *inf. Tit. 4.* Votum ſimplex, *Tit. 6.* Interdictum Eccleſiæ, *Tit. 16.* Aliud eſt dirimens, quod non tantùm contrahi impedit, ſed & contractas ſtare non permittit. Oritur iſtud, vel ex parte defectus conſenſus, cui error, vis, metus cauſſam dedit; vel ex parte defectus potentiæ, ſive naturalis, quem ponit frigiditas, maleficium, ſive legalis, quam cauſſat cognatio, adfinitas, votum ſolemne, publica honeſtas, crimen, cultus diſparitas, de quibus ſingulis infrà ſuo loco. Acceſſit & clandeſtinitas per Conc. Trid. *de qua inf. tit. 3.*

Ad neutrum verò iſtorum impedimentorum referri poteſt meretricium, cùm per hoc nullibi inveniatur poni impedimentum, & talis mulier corporis ſui poteſtatem liberam habeat, atque conſentire in alterum poſſit. Imò meretricem ducere in uxorem, eſſe licitum & pium opus, proficereque ad remiſſionem peccatorum, ait Pont. in *c. Inter opera 20. h. t.* Vbi meretrix dicenda, quæ paſſim corpore quæſtum facit, *l. Palam 43. D. De ritu nupt.* qualis ibi non tantùm dicitur, quæ in lupanari proſtat, ſed & quæ in taberna, caupona, aut qua alia pudori ſuo non parcit. Semel aut bis copiam ſui faciens quæſtus ergò etſi non videatur poſſe dici palam quæſtum corpore ſuo facere, videtur tamen comprehendi ſub *d. c. 20.* Vt & illam ducens mereatur remiſſionem peccatorum: imò & illam, quæ ſine quæſtu ſe vulgat, *d. l. 43. §. 3.* quia non ponitur vis in quæſtu, ſed in eo tantùm, quòd à turpi vita avocetur ad honeſtum conjugij ſtatum. Quo modo & videtur obtinere illius deciſio in eo, qui ducit eam, quæ jam diſpoſita ad amplectendam turpem vitam, & ſe vulgare propoſuerit cauſâ paupertatis, aut aliâ, cùm ubi obtinet ratio legis, quæ eſt avocatio à turpi ad honeſtam vitam, debeat & obtinere ejuſdem deciſio. Covarr. *hîc p. 2. c. 8. §. 11. nu. 3. & ſeqq.* 62

Intrinſecè matrimonium componitur ex mutuo contrahentium conſenſu, verbis aut ſignis externis declarato, quatenus habet rationem traditionis tamquam materia, quatenus verò acceptationis tamquam forma. Promiſſio enim ſive traditio ante acceptationem eſt inefficax, & ſe habet inſtar materiæ, quam acceptatio hinc inde tamquam forma, dans ei eſſe, perficit. Acceptatio iſta quocumque modo olim fiebat & obligabat, etiam ſine teſtibus ullis. Hodie conſenſus coram proprio Parocho & duobus tribuſve teſtibus eſt exprimendus, ut dicetur infrà *Tit. 3.* & ferri debet in id, quod eſt de eſſentia matrimonij, ſine qua res eſſe non poteſt: unde non poſſunt addi conditiones eſſentiæ repugnantes, de quibus inf. *Tit. 5.* Copula ad ſubſtantiam ejus non eſt neceſſaria, argumento emptionis, quæ vera eſt ante traditionem, nam ex mutuo conſenſu ſubſtantiam ſuam conſequitur. Subarratio per annulum, aut 63

lum, aut aliud quid, interpretationem ſuam recipit juxta loci conſuetudinem, aut verba ſubjecta: quæ ſi de præſenti fuerint, matrimonium, ſi de futuro, ſponſalia ponunt, juxta dicta ſup. *eod.* Dari autem annulos ſponſæ per ſponſum loco arrhæ etiam antiquis fuit uſitatum. Plin. *lib.* 33. *cap.* 1. quibus ex antiquo Chriſtianorum uſu inſculpi ſolitum fidei ſignum, quod eſt hieroglyphicum mutui fœderis atque concordiæ.

Contrahitur matrimonium non tantùm ab ipſis partibus, ſed & per parentes eorum, quatenus partes vel præſentes vel abſentes conſentiunt, vel ratum habent.

64 Vbi quæritur, An conſentire cenſeatur, coram parentibus cauſſam iſtam agentibus tacens? R. Ita videri *arg. c.* 1. *§. fin. De deſponſ. impub. in 6.* cùm tacens pro conſentiente habeatur, *c. Is qui tacet De R. I. in 6.* ſaltem in ijs, quæ commodum ejus reſpiciunt, ut hoc in caſu. Creduntur enim parentes quaſi ex mandato ea, quæ ſunt liberis commodiora, hac in re procurare, propter adfectum erga eoſdem. Aliter ſe res habebit, ſi quis taceat coram extraneo contrahente ejus nomine, quia non ſubeſt idem adfectus, neque mandati præſumptio in extraneo, atque in parentibus. Covarr. *hîc p. 2. c. 4. in princ. n. 7.* Debet hic conſenſus eſſe mutuus: quamvis poſſit ab uno priùs exprimi, & alterius ſubſequi, durante tamen prioris conſenſu; quem revocari poſſe & mutari, antequam alter conſenſum expreſſerit, extra dubium eſt, cùm contrahere quidem voluerit, necdum tamen contraxerit, & ut non tenetur alter, ita nec hic debeat teneri.

65 Item quæritur, An per procuratorem contractum obliget? R. Omninò; nec tantùm ante Conc. Trid. ut patet ex *cap. fin. De procurat. in 6.* ubi hoc expreſſum, ſed etiam poſt, cùm Conc. quoad iſtam rem nihil immutaverit. Vbi Primò oportet procurator habeat ſpeciale mandatum, id eſt nominatim ad matrimonium cum certa perſona ineundum, *l. Generali* 34. *D. De ritu nupt.* Poſſet enim aliàs contrahi cum tali, quæ meritò poſſit diſplicere. Secundò, per ſe exequatur; neque enim ſubſtituere illi licet, niſi expreſsè ſit permiſſum. Tertiò, ſervet fines mandati, & non ſit revocatum; nam aliàs non teneret matrimonium, licet procurator ignoraverit revocationem, propter deficientem conſenſum, *d. c. fin.* Quod hac in re eſt ſpeciale, propter ſummam in matrimonijs requiſitam libertatem: ut ne quidem juramentum de non revocando tale mandatum obſtet, quò minùs revocatum ſit inutile. Covarr. *d. loco nu.* 13. Sanchez 2. *Diſp.* 11. Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 5. Deſiderant aliqui, mandatum detur coram Parocho & teſtibus: ſed cùm hoc non requirat Trid. quod tantùm vult, ut coram proprio Parocho & teſtibus conſenſus exprimatur, ſatis erit, ſi procurator coram Parocho loci & teſtibus exprimat voluntatem mandantis, cum tali perſona contrahentis, etiamſi litteræ, quibus continetur poteſtas procuratoris, non ſint viſæ.

Poteſt & matrimonium iniri per litteras, 66
cùm per eas ſufficienter exprimatur conſenſus hinc inde, qui etiam debet permanere; nam ſi alteram partem pœniteat ante traditionem aut acceptationem litterarum, nihil eæ operabuntur, juxta dicta ſuprà, & *l.* 4. *in pr. D. De manumiſſ. vind.*

Conſenſus hic ſit de præſenti, veluti, *Accipio, Habeo te in conjugem*, expreſſus ab ipſis con- 67
trahentibus. Verba Sacerdotis nihil faciunt, cùm tota matrimonij ſubſtantia conſiſtat in partium conſenſu. Quare autem Parochi præſentia deſideretur, dicetur infrà *Tit.* 3.

Diſputatur autem, An præter conſenſum 68
contrahentium requiratur & conſenſus parentum? R. Eſſe, qui non civili tantùm, ſed Canonico & naturali jure eum requiſitum velint, qui videntur mihi errare, ut obiter declarandum. Quod igitur attinet ad jus naturæ, eo non requiri neceſſariò conſenſum parentum, inde conſtat, quòd jure civili paſſim ſufficiat conſenſus patris, non etiam requiratur matris, *Inſt. De nupt.* quodque ſolus conſenſus avi ſufficiat in elocanda nepte, patris non ſit habendus, *l. Oratione* 16. *§.* 1. *D. De ritu nupt.* cùm, ſi jure naturæ requireretur parentum conſenſus, etiam matris foret neceſſarius, nec ſolius avi ſufficeret in elocanda nepte, ſed & patris requireretur; nec emancipatus validè contraheret, non audito patre, *l. Filius* 25. *D. d. tit.* cùm verè filius maneat, & ex æquo parentibus debeatur honos, quod & vult divinum Decalogi præceptum, non mutabile per jura inferiora, *§. fin. Inſtit. De iure natur.* Vt fruſtrà reſpondeat Pulveus, id datum eſſe patriæ poteſtati: nam ea reſponſio facit non ratione naturali, ſed civili tantùm deſiderari conſenſum patris, ne ſcilicet ei invito adnaſcatur ſuus hæres, non etiam matris, cui non ſunt ſui hæredes, cùm non habeat in poteſtate. Facit, quòd in ſacra Scriptura nullum hanc rem concernens inveniatur præceptum. Et licet legantur aliqui parentum conſenſum expetijſſe, ad nuptias ineundas, leguntur tamen & alij eas validè inijſſe, conſenſu non perito, uti Ezau, Tobias. Vt nihil faciat quartum præceptum Decalogi, quod minimè concernit perpetuum vitæ ſpatium, cujus electio debet eſſe libera, præcipuè conjugalis, ut faciliùs procedat. Nihil etiam facit textus *Inſtit. De nupt. in princ*, qui habet, naturalem rationem id ſuadere, quia eſt conſilij, non præcepti; & quidni eadem ſuadet adhiberi conſenſum matris? Vid. Sanchez *lib.* 4. *Diſp.* 22. Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 14. *Sect.* 5.

Quantum ad jus Canonicum, quidquid alij 69
effutiant,

effutiant, plerique minùs æqui in Sedem Apoſtolicam, certum eſt, eo non requiri conſenſum parentum de neceſſitate, uti patet ex *can. Sufficiat* XXVII. *qu.* 2. qui dicit ſufficere ſolum conſenſum contrahentium. Verùm textum illum aiunt ſupplendum eſſe, tum ex lege civili, in qua fundatur, tum alijs ex locis, quæ conſenſum parentum requirunt. Vt melius faciat text. in *c. Veniens* 13. *h. t.* ubi nuptiæ ſine conſenſu parentum dicuntur tenere. Et ut hic textus alicui poſſit eſſe dubius, removet omnem dubitationem Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *De reform.* quod expreſsè definivit, matrimonia citra conſenſum parentum inita eſſe rata, nec poſſe annullari. Cujus ratio eſt, quòd non debeat electio vitæ ab alieno dependere arbitrio, *c. Cùm virum* 12. *in fine ſup. De Regularib.* quam aliàs facilè contingeret impediri in injuriam matrimonij, cujus libertas non eſt minuenda. Minui autem contingeret non rarò, ſi requiramus conſenſum parentum, quorum ſtultitia aut avaritia non rarò honeſtas liberorum adfectiones impediret, eoſque in cœlibatu degere, domique emarceſcere faceret. Coſtal. in *l.* 2. *D. De ritu nupt.* Facit textus in *c. Puella* XX. *q.* 2. *& in l. Nam quod* 14. *D. Ad S. C. Trebell.* ubi ea, quæ ſunt publici juris, non ſequuntur jus patriæ poteſtatis. Vid. Ant. Cont. *lib.* 1. *Subjec. Lect. c.* 4. Ioan. Andr. *ad c. fin. tit. ſeq. & plenè* Bellarm. *Contr. Tomo* 2. *De matrim. lib.* 1. *c.* 19. *&* 20. & Pont. *lib.* 2. *c.* 1. *§.* 1. Optant tamen Canones, & Trid. *d. loco*, conſenſum parentum adhiberi, quòd hoc tum honeſtas requirat; ne aliàs præcipuè filiæ exiſtimentur appetentiæ procacioris auctores, ſi ipſæ de nuptijs ſuis electionem ſibi vindicent, *can. Honorantur in fine* XXXII. *q.* 2. tum utilitas, ne contingat liberos inconſultis parentibus nubentes in gravia incidere incommoda, & per contemptum erga parentes peccato ſe involvere; niſi cauſſa ſit eos excuſans. Non obſtant varij textus qui adferuntur in contrarium, *can. Noſtrates* XXX. *q.* 5. *can. Non omnis* XXXII. *q.* 2. *& alij*, qui inſinuant requiri parentum conſenſum; nam ſunt accipiendi de honeſtate, non etiam de neceſſitate, ut ex ijs eſt colligere.

70 Quantum ad jus civile, plerique contendunt irritas eo jure eſſe nuptias, quas non firmat parentum conſenſus, per varia juris loca, quæ videntur indicare nullitatem talium nuptiarum. Verùm ejuſmodi loca accipi poſſunt ſecundùm Paullum, 2. *Sent. tit.* 19. qui dicit eos, qui ſunt in poteſtate, ſine conſenſu ejus, in cujus ſunt poteſtate, non rectè quidem contrahere matrimonia, contracta tamen non diſſolvi; ſubjunctâ ratione, quòd contemplatio publicæ utilitatis, id eſt nuptiarum, *l. In bello* 12. *§. medio* 3. *D. De capt. & poſtlim. reverſ.* privatorum commodis præferatur. Idem colligitur ex *l.* 1. *D. De exhiben. liberis*, ut latiùs probatum *Inſtit. De nupt.* Vt rectè dicat Cujac. *lib.* 3. *Obſ. c.* 5. legem prohibentem contrahi nuptias injuſſu parentum eſſe imperfectam, quòd eas quidem contrahi prohibeat, contractas tamen ſtare patiatur; & licet declaret eſſe injuſtam uxorem, permittat tamen eſſe uxorem, qualis eſt non accepta ſolemniter.

Præterea requiritur, conſenſus ſit liber ab omni metu; qui ſi alibi, præcipuè hac in materia difficiles dabit exitus, & cùm non ponat liberam voluntatem, quæ hic omninò deſideratur, cauſſabit nullitatem utroque in foro, ut videre eſt in *d. c. Veniens* 13. *h. t. & c.* 2. *i. f. De conjugio lepros.* ubi ille, qui metu juſto inductus cum aliqua contraxit, non impeditur aliam ducere: quod non eſſet, niſi in utroque foro eſſet libera ab ea, cum qua contraxit; licet alij contractus metu initi non ſint ipſo jure nulli, ut dictum ſuprà, *tit. De his quæ vi &c.* 71

Quæritur autem, An jure naturæ metus irritum ponat matrimonium, an verò tantùm Canonico; R. Multos velle, ipſo jure ex propria actus natura poni irritum matrimonium metu contractum, inter quos eſt Covarr. *hic p.* 2 *c.* 3. *§.* 5. *n.* 6. & alij, quos allegat Sanchez 4. *Diſp.* 14. verùm probabiliorem videri ſententiam, tantùm jure Eccleſiaſtico eſſe irritum, juxta ea, quæ diximus in ſimili ſuprà *tit De voto n.* 35. cùm ſi qua daretur ratio, quare irritum eſſet jure naturæ, ea eſſet, quòd metus, auferendo libertatem conſenſus, poneret ſimpliciter involuntarium. Id quod falſum eſſe patet ex ijs, quæ ſunt dicta ſup. *De his quæ vi &c. nu.* 2. ubi traditum, coactam voluntatem eſſe voluntatem, & ſummo jure obligare, ſecundùm *l. Si mulier* 21. *in fine D. Quod metus cauſ. geſt. eſſe dic.* Facit, quòd etiam juramentum requirat libertatem, & tamen metu extortum obliget, *c. Verum*, *c. Si vero ſup. De iureiur.* Covarr. *d. §.* 5. *nu.* 2. Tenet hanc partem Navarr. *in Summa c.* 22. *nu.* 50. ubi addit, multas ejus rationes tradi ab Abbate, in *c. Cum locum n.* 7. *h. t.* eas tamen ſolas non ſufficere, ſine ſtatuto Eccleſiæ, ad inducendam nullitatem ipſo jure. 72

Neceſſe autem eſt metus ſit juſtus, cadens in conſtantem virum, ſecundùm qualitatem perſonæ, qua de re actum ſup. *De his quæ vi &c.* Quo modo metus reverentialis non impediet matrimonij libertatem, *l. Non cogitur* 21. *cum l. ſeq. D. De ritu nupt.* Sic in *c.* 1. *in fine De deſponſ. imp. in* 6. præſens & tacens parentibus contrahentibus non judicatur ideo diſſentire, ſed conſentire, niſi minæ graves concurrentes impediant conſenſus libertatem. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *§.* 6. *n.* 5. *in fine.* Sit incuſſus injuſtè ab extrinſeco, & quidem ad extorquendum matrimoniũ Dico, injuſtè; quia ſi juſtè incuſſus ſit, non eſt, quòd actum hunc ponat irritum. Vnde ſi damnatus ob crimen, promiſsâ remiſſione ſub cõditione ducendæ meretricẽ, eam duxerit, 73 74

tenebit

tenebit matrimonium, quia non poteſt dici ſubeſſe metus juſtus, cùm damnatus ſuâ ſponte, ad evitandam mortem, hunc modum elegerit. Covarr. *d. c.* 3. *§.* 4. *nu.* 29. Sanchez 4. *Diſp.* 12. *nu.* 8. Dico, ab extrinſeco; quia ſi ab intrinſeco procedat, uti à morbo cauſſante mortis metum, non poteſt dici injurioſus, cùm à natura procedat. Dico, ad extorquendum matrimonium; quia aliàs non tam impellitur quis ab alio, quàm à ſe ipſo.

75 Quid ſi cauſſam timoris juſti quis dederit, ut belli ſibi ſuiſque inferendi, niſi hoſti nubat? R. Poſſe videri, validum eſſe matrimonium, per *l. Si mulier* 21. *D. Quod metus cauſ.* ubi liberta ingrata patrono, ſi metuens retrahi in ſervitutem aliquid ei dederit vel promiſerit, tenet donatio: & *l.* 3. *§.* 1. *eod. tit.* dicitur vis, quam Magiſtratus intulit, non vitiare contractum. Dicendum tamen, quando metus ab extrinſeco incutitur, principaliter ad finem extorquendi matrimonij, etiamſi cadat in conſtantem virum, & cauſſam timoris præbuerit, matrimonium eſſe irritum. Ratio eſt, quòd injuria fiat Sacramento, ſi iſtis medijs intendatur per ſe extorſio matrimonij, propter imminutam libertatem, quæ non minuitur minùs datâ cauſâ, quàm non datâ. Nec obſtat, quòd dictum modò de damnato; nam ibi non intenditur metus principaliter ad extorquendum matrimonium, ſed per accidens, datâ electione, eligit ſpontaneè. Quòd ſi intenderetur metus principaliter ad matrimonij extorſionem, contractū nō foret validum, cùm eo caſu vis inferatur, & inferens ſit injurius alteri, & ipſi Sacramento: quod idem non contingit in caſu alio, cùm voluntas maneat liberior. Vide latè Sanchez *lib.* 4. *Diſp.* 13. Rebel. *d. lib.* 2. *qu.* 11. *ſect.* 2.

76 Quid in caſu, quo ſuperadditum juramentum? R. Vt non tenet matrimonium propter juſtum metum, ita nec tenere juramentum, nec per illud induci obligationem, ad obſervationem contractus, ut relaxatione non indigeat. Nam cùm matrimonium ſit nullum, uti jam probatum, ita & juramentum, quòd ſequi ſolet naturam & conditionem actus, cui apponitur, *l. fin. C. De non numer. pec.* & ita definitum *c.* 2. *inf. De conjugio lepros.* ubi ille, qui cum prima contraxit, metu juſto inductus, & juravit, ſi poſtea aliam in uxorem acceperit, cum illa manere jubetur, non obſtante juramento priori præſtito; cùm ibi nulla fiat mentio prævìæ abſolutionis aut pœnitentiæ, quam injungere ſolet Pont. ijs, qui fidem fallunt uti in *c. Sicut* 22. *h. t.* Vt ſignum ſit, juramentum ibi non tenuiſſe, propter defectum conſenſus, quem non ſupplet juramentum. Covarr. *d. c.* 3. *§.* 5. *nu.* 3. Sanchez 4. *Diſp.* 20. *qu.* 4. *nu.* 14. *&* 15. Pontius *lib.* 12. *c.* 8. *§. ult. nu.* 75. Vbi non rectè dicetur jurans peccare, quòd videatur mentiri, dicens ſe conſentire, cùm non conſentiat, quia conſentit quidem, ſed non liberè. Covarr. *d. §.* 5. *nu.* 10. Itaque eo caſu nec tenet actus, ut matrimoniū, neque etiam ut ſponſalia, tum quòd de ijs non agatur, tum quòd & iſta requirant libertatem, quam adimit vel impedit gravis metus. * Vt proinde & ſponſalia 77
ſint nulla, & juramentum accedens nihil operetur, ſecundum dicta: & patet hoc ex *c. Ex litteris* 11. *tit. ſeq.* ubi puella, quæ invita & jurata fuit deſponſata cuidam puero, non impeditur alteri nubere, non factâ mentione relaxationis; ut inde rectè colligatur juramentum eſſe nullum. Covarr. *d. §.* 5. *nu.* 1. Barboſa *p.* 4. *nu.* 50. *ad. Rubr. D. Soluto matrim.* Sanchez 4. *Diſp.* 19. Pont. *d. loco nu.* 76.

Quæritur, An metus purgetur per copulam? 7.
R. Omninò, ſi ſpontanea ſit, & habeatur affectu maritali; atque ita ratificari priorem contractum, & incipere ex nunc valere, accedente alterius conſenſu, qui per talem copulam ſufficienter exprimitur, *c. Is qui* 30. *h. t.* Abbas *ad c. Veniens* 13. *nu.* 6. *eod.* cùm verbis an factis conſenſum explicemus non interſit. Sanchez 4. *Diſp.* 18. *nu.* 2.

Quid ſi metu mortis copula ſit extorta? R. 79
Hanc quæſtionem non eſſe dubiam poſt Conc. Trid. in caſu matrimonij initi ſine Parochi & teſtium præſentia, cùm, juxta dicta & dicenda, neceſſariò per illud requiratur iſtorum præſentia, ut copula nihil operetur. Tantùm eſſe dubium ante Trid. & poſt illud, in caſu matrimonij initi coram Parocho & teſtibus. Et dicendum, eſſe quoſdam, qui velint convaleſcere, quia non ſit metus cadens in conſtantem virum; eò quòd inducat ad peccandum, ad quod committendum non datur juſtus metus; ut videatur ſaltem interpretativè copula habita animo maritali. Et facit, quòd textus plerique, ut *c.* 2. *inf. De conjugio lepros. & c.* 4. *inf. Qui matrim. accuſ. poſſ.* ſatis inſinuent, metum purgari per copulam, & per eam accedere conſenſum, ut explicat ibi Gl. & videtur ejus eſſe ſententiæ Covarr. *hic p.* 1. *c.* 4. *§.* 1. *nu.* 11. Probabilior tamen eſt contraria, ſcilicet non convaleſcere matrimonium, propter metum, qui facit deeſſe conſenſum, *c. Cum locum* 14. *h. t.* qui etiam hac in parte eſſe poteſt gravis, propter malum comminatum grave, quod libertatem conſenſus aufert. Et ut talis copula non ſit extra peccatum letale, ſi habeatur citra animum maritalem, atque ideo metus ex ea parte non ſit juſtus, ut conſenſum ponat in copulam, non tamen ideo ponit etiam in matrimonium; quia eſt aliud à copula, & ejus reſpectu eſt juſtus, ut conſenſum auferat. Poteſt enim aliquid diverſo reſpectu eſſe juſtum & injuſtum, operari aliquid & nihil efficere. Facit, quòd ut conſenſus expreſſi per verba effectum impedit metus, ita etiam impediat fictum & præſumptum, cùm, ſtante

eadem cauſâ, idem proveniat effectus. Niſi velimus admittere fictionē plus operari, quàm veritatem, & ei non obſtare, quod obſtat veritati, quod eſt contra *l. Filio* 23. *D. De liberis & poſt.* cùm fictio naturam imitetur, non etiam ſuperet, *Inſtit. De adopt. §. minorem.* Ex dictis patet reſponſio ad primum argumentum in contrarium, non eſſe quidem metum juſtum quoad copulam, eſſe tamen juſtum quoad matrimonium. Textus allegati tantùm loquuntur in caſu, quo copula ſubſecuta eſt ſpontaneè. Ita tenet Abbas in *c. Conſultatione* 28. *nu.* 7 *& c. Diſcretioni nu.* 13. *h. t.* quem alij ſequuntur, Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 51. *in fine.*

Idem dicendum de cohabitatione; nam
80 cùm, qui poteſt recedere, permanet, non poteſt non videri conſentire, & actum priorem ratificare. Vt tamen cohabitatio ſit ſignum ſufficiens conſenſus, oportet Primò ſit ſpontanea, ceſſante omni metus causâ; nam eâ durante, durabit & metus, qui ponet defectum conſenſus. Copula interveniat non eſt neceſſe, cùm textus in *c. Ad id* 21. *h. t.* tantùm ſe fundet in cohabitatione. Secundò, ſit diuturna, *d. c.* 21. Vbi quantum temporis ſufficiat, videtur arbitrio Iudicis relinquendum, qui conſideret circumſtantias, & recedendi occaſionem & moram. Nam quòd in *d. c.* 21. fiat mentio anni & dimidij, eſt tantùm ratione facti contingentiæ, non etiam ut jus ponatur. Tertiò, ratificans ſciat matrimonium non valere; aliàs error poneret vitium, quia nihil magis conſenſui contrarium quàm error. Sanchez *d. Diſp.* 18. *nu.* 4. *& ſeqq.*

81 Quæri etiam hîc poſſet, An arrharum commiſſio ponat metum? R. Eam eſſe receptam jure civili, *l. fin. C. h. t.* & ab Eccleſia non tam improbari, quàm approbari arrharum commiſſionem ex parte ejus, qui eas dedit, & à contractu injuſtè recedit, & reſtitutionem earum in duplum aut triplum ex parte ejus, qui recepit, & à contractu reſilit; nec videri hanc rem cauſſare juſtum metum, cùm partium arbitrio ita ſit conventū. * Vbi nihil faciet, quòd
82 legibus & Canonibus paſſim pœnæ adjectio improbetur, *c. Gemma h. t. & l. fin. C. De ſponſal.* ne matrimonia ſint minùs libera; nam aliud eſt in pœnam apponi, aliud arrham committi. Verùm in adſignanda ratione diverſitatis laboratur. Ponunt eam plerique in eo, quòd arrhæ maturiori conſilio ſoleant conſtitui, propter earum traditionem & receptionem, & communiter non ſint ita magnæ; pœnæ verò minùs deliberatè imponantur, cùm tantùm promittantur. Bart. in *l. Titia* 134. *nu.* 4 *D. De V. O.* Proclivior enim quiſque eſt ad obligandum ſe verbo, quàm ad pecuniam numerandam, aut rem tradendam. Covarr. *hîc p.* 2. *c.* 3 *§.* 7 *nu* 5. Sunt tamen, qui putent pœnam apponi poſſe, ex eo, quòd dupli aut tripli exactio ab eo, qui arrhas accepit, & non implet ſponſalia, ſapiat pœnam. In quam rem adducunt *Nov.* 18 *Leonis* in qua hoc ipſum adſeritur. Verùm illis obſtat *d. l. fin.* quæ arrharum commiſſionem & exactionem dupli aut tripli approbat, non etiam aliam pœnam appoſitam; ſubjectâ ratione, quòd matrimonia debeant eſſe libera. Facit & contra eoſdem *d. l. Titia*, ubi dicitur, eſſe inhoneſtum, vinculo pœnæ matrimonia adſtringi: & *d. c. Gemma* quod improbat adjectionem pœnæ, & licet agit de impuberibus, qui contraxerant matrimonium, ſubjecta tamen deciſioni ratio eſt univerſalis, ſcilicet quòd libera debeant eſſe matrimonia. Nihil facit *d. Nov.* 18. quia ea non habet magnam vim, cùm ne quidem ipſius Leonis tempore fuerint receptæ ejus Novellæ, ut nihil vitium habeant, *arg. l. De quib. D. De legib.* Patet ex dictis, arrham debere interveniſſe id eſt datam eſſe, nam aliàs eadem futura ratio, quæ eſt in prohibitione pœnæ, quæ etiam in d. ca ſubjuncta erit inutilis, cùm textus indiſtinctè pœnarum adjectionem irritent, eo quòd ſit contra bonos mores libertatem matrimonij impedire adjectione pœnæ, non tantùm ſi per contrahentes adjiciatur, verùm etiam ſi per eos, qui contrahentibus conjuncti; ut probabile ſit fore, ut inducatur iſto metu ad ineundum matrimonium. Idem dicendum, ſi inter extraneum & alterum contrahentium fuerit conventum de pœna, cùm & hoc in caſu eadem militet ratio.

Quæſtio alia eſt, An pœna juramento fir- 83
mata præſtanda veniat? R. Probabilius videri, nec eo caſu præſtandam eſſe pœnam, cùm juramentum ſequatur naturam actus, qui cùm non teneat, nec ipſum juramentum quidquam operabitur: præcipuè cùm pœna ſit improbata ex cauſſa utilitatis publicæ, ſcilicet ut ſint libera matrimonia, cui ne quidem juramento præjudicatur, quia illud hac in re non foret extra peccatum, quale ſervandum non eſſe dictum ſup. *De iurur.* Quod aliqui volunt procedere, quando non violatur pactum contra nuptias, tunc enim volunt pœnam conventam nullius eſſe momenti, ſecundùm *d. c. Gemma.* Si verò contra fidelitatem ſive juſtitiam violetur pactum, nihil obſtare, quo minùs pœna exigatur, atque ita etiam teneat juramentum, non tam bonis moribus contrarium, quàm ijs reſpondens, ſcilicet ut pactum ſervetur.

Hinc patet, non eſſe licitam exhæredatio- 84
nem, aut doris donationiſve propter nuptias denegationem, propter contractas nuptias, invitis aut inſcijs parentibus, cùm res ea juſtum metum injiciat, *c.* 2. *ſup. De his quæ vi.* Vt procedat regula, quæ habet, jure permittente contractum initum non mereri pœnam, *c. fin. inf. De ſecundis nupt. l. Gracchus* 4. *C. Ad L. Iul. de adult.* Contrà Abbas *Conſ.* 12. *nu.* 1. *&* 2. *l.* 6. 1. Covarr. *d. c.* 3. *§.* 8. *nu.* 5. *alios citans.*

Quo

Quo tamen nonobſtante, videmus variorum locorum ſtatutis permiſſum, non tantùm filios ſed & filias exhæredari poſſe, dotem & donationem denegari, non tantùm ſi indignas inverint nuptias, verùm & ſi dignas, uti dictum latiùs ad *tit. D. De liberis & poſt. hæredib. inſtit. nu.* 15. *& ſeqq.*

85 Vnde illud hic repetere & quærere lubet, An ejuſmodi ſtatuta non ſint reprobanda? R. Hoc poſſe videri, propterea quòd non ſpectet ad ſæculares definire cauſſas ſpirituales, qualis eſt matrimonialis, & ſuper iis condere leges, ſed tantùm ſit Eccleſiæ, quæ definivit, debere libera eſſe matrimonia: ut videantur ſtatuta laicorum minùs ſuſtinenda, libertatem illam impedientia. Et hanc partem ſequens Covarr. *d. §. 8. nu. 6.* vult ſublata eſſe ſtatuta contraria. Quibus tamen non obſtantibus, dicendum, non poſſe videri omninò injuſta ejuſmodi ſtatuta. Nam licet ad Eccleſiaſticum tribunal ſpectet diſceptatio ſuper matrimonij validitate, ut poſt alios Canones definivit Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 12. *De reform. matrim.* tamen, quà ratione matrimonium eſt contractus civilis, non eſt omninò immune à civili providentia, quò minùs ab ea coërceatur abuſus contrahentium, hac præcipue in parte: cùm & Canones judicent decens & honeſtum liberos exſpectare judicium parentum, maximè filias; indecens verò, contra virginalem pudorem maritum ſibi expetere, & uſurpare officium patris, *can. Honorantur* XXXII. *q.* 2. cujus læderetur auctoritas: ut hujuſmodi culpæ & modo inordinato rectè ſit dicenda propoſita pœna. Nam licet inferior non poſſit tollere legem ſuperioris, poteſt tamen ei aliquid addere, in ejus confirmationem: ut, cùm circa ſubſtantiam matrimonij, quæ ſubeſt legi Eccleſiæ, non diſponant ſtatuta civilia, ſed tantùm modum inordinatum corrigant, non poſſint dici injuſta, licet in conſequentiam aliquid reſultet minùs reſpondens plenæ libertati matrimonij, quod non venit conſiderandum, cùm id tendat ad evitanda majora incommoda. Barboſa *ad l.* 1. *p.* 4. *nu.* 32. *& ſeq. D. Soluto matrim.* Vid. Sanchez 4. *Diſp.* 25. *&* Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 14 *ſect. ult.* Pont *lib.* 2. *c.* 1. §. 3.

86 Libera itaque debent eſſe matrimonia, nec ad ea quis cogendus, vel per Principem, niſi bonum commune exigat, Sanchez 2. *Diſp.* 27. neque impediendus, quò minùs liberè contrahat. In impedientes Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 9. *De reform. matr.* excommunicationis ſententiam protulit, ipſo facto incurrendæ. Et hoc, ſi ſine cauſa; nam ſi ea ſubſit, ut ceſſat peccatum, ita & excommunicatio. Sanchez 4. *Diſp.* 22. *nu.* 8. Hæc de metu. De dolo agetur infrà *Tit.* 9.

87 Effectus matrimonij eſt, quòd ad mutuam cohabitationem cogantur conjuncti, uti etiam ad mutuam debiti redditionem, eo quòd inter eos ſit individua ſocietas, etiam ante conſummationem, cùm ex ſolo conſenſu nuptiæ habeant ſuam perfectionem; quòd uxor ſequatur virum, qui uxoris caput, ejuſque eſt gubernare rem familiarem, eligere domicilium, quod propter mutuum obſequium, ad quod tenentur, non facilè detrectat uxor, *Gl. ad c.* 1. *inſ. De conjug. lepros.* Niſi tamen inde uxori vitæ aut corporis periculum, aut peccandi occaſio immineat, cujus cauſſa eſt urgentior, aut niſi obſtet pactum, quod licitum eſt: nam ſi traditioni rerum pactum rectè apponitur, quidni & corporis, ſi nihil includat turpe, aut matrimonio contrarium? Obligatur præterea uxor ad eas operas, quas, ſalvâ dignitate ſuâ, citra decus præſtare poteſt.

TITULUS II.

De deſponſatione impuberum.

SUMMARIUM.

1. *Sponſalia non contrahit furioſus.*
2. *Furor poſtea interveniens ea non dirimit.*
3. *Ebrietas & ira quatenus impediat ſponſalia.*
4. *Impuberes qualiter rectè contrahant.*
5. *Pubertate impletâ reſilire licet à ſponſalibus.*
6. *Niſi iuramento fuerint firmata.*
7. *Contrahunt & parentes pro liberis.*
8. *Non tamen ante ſeptennium.*
9. *Contrahere ante pubertatem non eſt letale.*
10. *Ad matrimonium requiritur pubertas.*

AD ſponſalia neceſſarius eſt conſenſus, cùm inducant mutuam obligationem: quo modo requiritur, ineantur ab iis, quibus eſt mens ſana. * Vt excluda- 1
tur furioſus, *cap. Dilectus* 24. *ſup. tit. prox.* niſi tempore dilucidi intervalli, quo durante ut intelligit, quid agat, ita & habilis eſt & ad contrahendum & ad teſtandum, *l. Divus D. De officio Præſ.* Non præſumitur autem quis furioſus, uti probatur, *l.* 5. *C. De codicil.* cùm quilibet talis præſumatur, qualis naturâ eſſe debet: uti è contrà is, quem conſtitit fuiſſe furioſum, non præſumitur habere dilucida intervalla, niſi conſtet. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 1. *nu.* 7. * 2
Etſi autem furor ponat ſponſalibus ineundis impedimentum, ut dictum, non tamen poſtea interveniens ea dirimit, *l. Furor* 8. *D. De ſponſal.* Poſſet tamen videri juſtam cauſſam ea res præbere alteri ad petendam diſſolutionem. Et hoc in ſponſalibus, quæ ſunt de futuro; nam ea quæ ſunt de præſenti, ſolvi nequeunt, *l. Oratione* 16. *in fine D. De ritu nupt.* eo quòd contractus iſte omnimodum ſuum eſſe habeat.

Facit & ebrietas inita ſponſalia non tenere, 3
quatenus tanta eſt, ut ſenſum impediat. Quod idem de ira dici poſſet, ſi tanta probetur fuiſſe, ut uſum rationis abſtulerit: quod probandum,

cum qualitas, quæ homini naturaliter ineſt, ſemper adeſſe præſumatur.

4 Impubes ſeptennio major ſufficientem præſumitur habere conſenſum ad ineunda ſponſalia; quorum ea vis, quòd ante pubertatem ab ijs reſilire non licet, idque ut occurratur impuberum levitati, ne quotidie nova ſponſalia ineant. Et hoc, ſive uterque ſit impubes, ſive alter tantùm, cùm & pubes cum impubere contrahens teneatur exſpectare ejus pubertatem, ejuſque conſenſum vel diſſenſum; quod ſibi imputet, cum legem hanc ſponte ſuſceperit, *c. 7. h. t.* niſi cauſſa aliud ſuadeat, *c. Ex litteris 11. h. t.*

5 Pubertate impletâ, conceſſa eſt reſiliendi facultas ex ſolo diſſenſu, ſine ulla alia cauſſa. Et ſi alter primò implevit, poterit, non exſpectatâ pubertate alterius, reſilire. Covarr. *hic p. 1. c. 5. §. 1. nu. 2.* Nam cùm poſſit alterius ætate impletâ, & eo contradicente, qui dum adhuc impubere? non obſtante, quòd ſponſa in domum ſit traducta. Et hoc, ut ſubveniatur immaturo eorum judicio, ſi fortè minùs prudenter ſe obligarint; niſi tamen copula intervenerit, *c. A nobis 8. h. t* per quam, ſecundum jus vetus, ſponſalia tranſibant in matrimonium, uti dictum ſuprà *tit. prox. nu. 22.* Si de copula dubitetur, ſponſi eam adſerentis juramento ſtabitur, *c. 6. h. t*, niſi aliud probetur. Statim autem ubi pubertatem attigerit, reclamandum eſt, ne videatur conſentire in ſponſalia, *c. 7. h. t.* etiamſi animo diſſentiat. Quod non ſufficit in foro exteriori, niſi vel ignorantia pubertatis, vel ſponſalium excuſet. Sufficit autem intra triduum à pubertate impleta quis reclamet, *arg. l. fin. C. De iudic.* ubi illicò dicitur fieri, quod intra triduum fit. Si tamen ante pubertatem quis reclamaverit, & in eo ſtatu manſerit, videtur non teneri, cùm ea res faciat ſufficienter eum reclamaſſe.

6 Quid ſi juramento fuerint firmata ſponſalia? R. Iurantem ab ijs non poſſe recedere, cùm, licet ſit impubes, juramento ſe obſtringere poſſit, & teneatur illud obſervare: ut juramentum faciat ſponſalia ex parte ejus ſuam vim habere & impleri debere; quatenus eſt doli capax, quem obligat juramentum, ut poſt alios tradit Covarr. *d. §. 1. nu. 3.*

7 Contrahunt hæc ſponſalia non tantùm ipſi impuberes, ſed & parentes pro liberis; quæ liberi cenſentur confirmare, ſi ſcientes à parentibus inita non reclament, idque ratione taciturnitatis. Covarr. *p. 2. c. 4. in princ. nu.* 4 Sanchez 1. *Diſp.* 23.

8 Ante ſeptennium non rectè parentes ea ineunt pro liberis, uti nec ipſi impuberes ante eam ætatem. Vbi aliqui volunt eſſe letale, ante ſeptennium inire ſponſalia, propter textum in *c. 2. h. t.* quo diſtinctè inhibet Pont. ne ante iſtam ætatem aliqui conjungantur, propter præceptum Pontificium, cujus tranſgreſſio in materia gravi ponit letalem culpam. Verùm hoc non poteſt dici in pueris, quos ignorantia excuſat. Non etiam letale eſſe parentibus, ex eo probatur, quòd nulli irrogetur injuria, neque etiam Sacramento, cùm ſponſalia non ponant Sacramentum. Non obſtat *d. c. 2.* quia non videtur de ſponſalibus iſtis agere, ſed de matrimonio, ut patet ex verbo, *Coniungantur*, quod non habet locum in ſponſalibus, quæ nõ tam continent conjunctionem, quàm aliquam promiſſionem.

9 Non eſſe letale, ſponſalia de præſenti inire ante pubertatem, ex eo patet, quòd taliter contracta inter impuberes jus noſtrum interpretetur, ac ſi eſſent de futuro. *c. 1. §. Idem quoque eod. in 6.* Vt non ſubſit ratio culpæ letalis, cùm Canones ea inire permittant ab impuberibus, & Sacramento, quod non ponitur, non poſſit dici fieri injuria. Non poteſt obſtare *d. c. 2.* nam prohibet, ne inter impuberes ſponſalia incantur, ſimul & perficiantur copula, uti colligitur ex *d. V. Coniungantur*, quod ad copulam refertur. Vbi excipit bonum pacis, ſi modò malitia in ijs suppleverit ætatem, ut ad copulam ſint habiles, Abbas *d. c. 2. nu. 1.* Vid. Sanchez 1. *Diſp.* 17. Ceterùm inita ſponſalia ante ſeptennium, licet nulliter, convaleſcunt tamen per advenıens ſeptennium, quaſi per ratihabitionem, *c. 4. & c. Duo pueri 12. h. t.* Sanchez 1. *Diſp. 16. nu. 6.* & Baſil. Pont. 2. *De matrim. c. 13. nu. 4.*

10 Ad matrimonium requiritur pubertas, *Inſt. De nupt. in pr. & d. c. 2. h. t.* idque propter generandi potentiam, quæ eſt finis matrimonij; quâ non ſtante fruſtranea eſſet conjunctio, idque ex jure humano. De jure tamen naturæ videntur & impuberes contrahere poſſe matrimonium, quatenus ſunt doli capaces, cùm impotentia in ijs tantùm ſit temporalis, & rectè quis ſeſe obliget in futurum. Pubertas hæc olim ex habitu corporis colligebatur, ut habetur *Inſtit. Quib. mod. tutela fin. in pr.* & inſinuat Pont. in *c. 3. h. t.* Poſtea ſecundùm annos eſt definita, in maſculis relata ad annum decimum quartum, in fæminis ad duodecimum. Pubeſcit enim citiùs fæmina quàm mas, quod naturæ imbecilliori eſt attribuendum, quæ citiùs perficitur, uti exilia poma celeriùs matureſcunt, robuſtiora verò tardiùs. Si tamen malitia ætatem præveniendo, diſcretionem ad intelligendum conſenſum conjugalem poſuerit, & potentiam quoad ejus actum exercendum (in his enim duobus malitia illa conſiſtit, non etiam in altero tantùm) addiderit, etiam ante præſcriptam ætatem permittetur contractus nuptiarum, ad evitandam fornicationem, *c. De illis 9. h. t.* Præcipuè ſi accedat cauſſa publica, *d. c. 2. h. t.* quæ facit omninò ante illam ætatem matrimonium ratum eſſe. Malitiam

hanc

hanc contingere poſſe volunt in proximis pubertati; rectiùs tamen ea res judicis arbitrio relinquenda Covarr. *d. c.* 5. *nu.* 7.

TITVLVS III.

De clandeſtina deſponſatione.

SVMMARIVM.

1. *Clandeſtina matrimonia cur vetuerit Eccleſia.*
2. *Conc. Trid. declarat ea irrita; & qualiter contrahi debeant matrimonia.*
3. *Parochus proprius hîc quis dicatur.*
4. *Matrimonia clandeſtina an Eccleſia irritare potuerit?*
5. *Sponſalia clandeſtina an prohibita?*
6. *Matrimonium clandeſtinè contractum an obliget ut ſponſalia?*
7. *Quid ſi impuberes contraxerint clandeſtinè de præſenti?*
8. *Matrimonium in articulo mortis coram non proprio Parocho initum an valeat?*
9. *An circa hoc diſpenſet Epiſcopus?*
10. *Parochus proprius alteri Sacerdoti vices ſuas rectè demandat.*
11. *Vagabundi & alienigenæ.*
12. *Parochus an debeat eſſe rogatus?*
13. *An debeat eſſe Sacerdos.*
14. *Matrimonium coram Parocho falſo contractum an teneat?*
15. *An coram excommunicato?*
16. *An coram proprio Parocho in alterius parochia adſiſtente?*
17. *Matrimonium invalidum ob impedimentum occultum an iterum coram Parocho & teſtibus contrahi debeat.*
18. *Teſtes an debeant eſſe omni exceptione maiores?*
19. *Licentia alteri Sacerdoti qualiter facienda.*
20. *Benedictio in Miſſæ ſacrificio contrahentibus impertienda.*
21. *Matrimonia clandeſtina tenent, ubi Conc. Trid. non eſt acceptatum & publicatum.*
22. *Oriundus ex loco, ubi obligat Conc. agens alibi, ubi non receptum, an validè nuptias clandeſtinè contrahat?*
23. *An & qui per modum tranſitus alibi agit?*
24. *An captivi apud infideles detenti?*
25. *Hæretici & apud hæreticos morantes an teneantur decreto Conc. ibi publicati?*

1 Clandeſtina ſponſalia, inſpecto jure naturæ, non ſunt abſolutè illicita, cùm conſenſus ad ea requiſitus etiam clam expreſſus ſit validus, & ponat contractum; propter mala tamen, quæ ſæpiùs inde oriebantur, voluit Eccleſia conſenſum legitimè exprimi coram Parocho publicè, ut facilior ejus eſſet probatio, præmiſſis denuntiationibus, quibus innoteſcat, inter quos ſint contrahendæ nuptiæ, ut latens fortè aliquod impedimentum pateſiat, ad arcendum eos à contrahendo, *c. fin. in princ. h. t.* Vt autem Eccleſia vetuerit clandeſtina matrimonia contrahi, contracta tamen non irritat, licet pro ijs præſumi noluerit, onere probandi incumbente adfirmanti; creditur enim neganti, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* Vid. Sanchez 3. *Diſp.* 3. Baſ. Pontius *De matrim. lib.* 5 *c.* 3.

2 Verùm quia hoc modo contingebat foveri frequentia adulteria, dum clam initum probari non poſſet matrimonium, Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 1. *De refor. matrim.* matrimonia clandeſtinè inita declaravit omninò irrita, decrevitque, ut poſt trinam denuntiationem, à proprio Parocho faciendam in utriuſque ſponſi parochia, ſi fuerint diverſarum parochiarum, tribus feſtivis diebus, inter Miſſarum ſolemnia, non tamen immediatè ſequentibus (ne ob temporis anguſtias impediatur detectio impedimenti) coram proprio ſaltem alterius Parocho, aut alio Sacerdote, per ipſum Parochum vel per Ordinarium ſubſtituto, & duobus aut tribus teſtibus, per quos de contractu conſtare poſſit, ineatur; ſubjectâ pœnâ in Parochum, vel alium Sacerdotem, qui matrimonio ineundo ſine requiſito teſtium numero adeſſe auſus fuerit. Quæ olim erat ſuſpenſio ad triennium, hodie arbitrio Ordinarij eſt relicta. Trid. *d. c.* 1. *verſ. Inſuper.* Cui pœnæ ſubjacent & teſtes præſentes ſine proprio Parocho, & ipſi contrahentes, *d. verſ. Inſuper.*

3 Proprius Parochus hac in materia eſt ipſius loci Sacerdos, commiſſam habens curam animarum; uti & Ordinarius in tota diœceſi, & Sede vacante Capitulum, quod ſuccedit in juriſdictionem, Epiſcopo defuncto. Videtur & idem dandum Vicario generali, cùm & ipſe habeat ordinariam juriſdictionem. Sanchez 3. *Diſp.* 29. Pont. *lib.* 5. *c.* 13. § 1. Parochus alienæ parochiæ, vel alius Sacerdos ſine licentia proprij Parochi ſponſos conjungens, aut benedicens, ſuſpenditur ipſo facto, donec ab Ordinario ejus Parochi, cui ſunt ſubjecti contrahentes, abſolvatur. Trid. *d. c.* 1. *verſ. Quod ſi quis Parochus* Quod autem dictum de nullitate tantùm ſpectat ad omiſſam præſentiam Parochi & teſtium, uti patet ex *d. c.* 1. *verſ. Qui aliter*, ubi tantùm fit mentio Parochi & teſtium omiſſorum. Vt denuntiationes omitti poſſint, vel omnes, vel aliquæ, ex licentia Ordinarij, *d. c.* 1. *verſ. Quòd ſi aliquando*; idque ex juſta cauſſa, veluti ſi timeatur aliàs poſſe injuſtè impediri nuptias, ut ſcandala vitentur; ſi tempus non ferat, & commoditas magna ſponſorum ita poſtulet, aut ſimilis, quæ arbitrio Ordinarij relicta, qui inquiret, an non ſubſit aliquod impedimentum. In caſu tamen, quo omittuntur ante matrimoniũ denuntiationes, ex probabili ſuſpicione, quòd poſſent impediri malitioſè, voluit dictum Conc. eas fieri poſtea

ante

ante conſummationem matrimonij, niſi apertè conſtet non ſubeſſe periculum. Hanc remiſſionem denuntiationum non indulget Parochus, cùm lex vetus eam licentiam ei non permiſerit, & nova tantùm Ordinario commiſerit. Itaque omiſſis denuntiationibus, etiam ſine ulla licentia, matrimonium tenet, modò adſint alia, cùm novæ legis correctio non ſit extendenda.

4 Quæri autem poſſet, An potuerit Eccleſia irritare matrimonia clandeſtina? R. Cauſſam dubitandi eſſe, quòd Conc. non poſſit diſponere circa formam ſubſtantialem alicujus Sacramenti, cùm Eccleſia non acceperit poteſtatem Sacramentis ſuperiorem, ſed tantùm miniſterialem. Dicendum tamen, Conc. non mutaſſe formam matrimonialis contractus, quæ deſcendit ex conſenſu; nec impedire, quò minùs, illo debitè adhibito, ponatur Sacramentum ex illo reſultans, ſed tantùm mutaſſe quid circa contractum, in quo Sacramentum fundatur, & præſcripſiſſe modum contrahendi, ad valorem & efficaciam contractus. Quod fieri potuit ab Eccleſia, eo modo, quo alijs contractibus præſcribitur per Impp. certus modus, ad cujus normam ineantur, qui & per eos mutatur: ut etiam per Eccleſiam mutari potuerit, ita exigente communi bono & animarum ſalute. Fieri enim poteſt, ut conſenſus, qui quandoque ſuffecit clandeſtinè prolatus ad vinculum inducendum, poſtea ſufficiens non judicetur, propter incommoda, ſed ſit neceſſarium, ut in exprimendo adhibeatur aliqua ſolemnitas, vel circumſtantia major. Navarr. in *Summa cap.* 22. *nu.* 69. Sanchez 3. *Diſp.* 4. Pont. *lib.* 5. *c.* 4.

5 Q. II. An prohibitio clandeſtini matrimonij concernat ſponſalia clandeſtina? R. Non concernere, cùm Conc. tantùm loquatur de matrimonio; ideoq; ne ejus deciſio, quæ eſt nova & correctoria, non extendenda ad non expreſſa, *l. Præcipimus in fine Cod. De appellat.* Facit ratio Concilij fundata in evitatione frequentium adulteriorum, quæ cauſſabantur per matrimonia clandeſtina, non etiam per ſponſalia, quæ non ponunt matrimonium; nt ijs clandeſtinè contractis non ſubſit idem vitium. Nam inceſtus, adulterium, & alia evitari poſſunt per denuntiationes matrimonio celebrando præmittendas. Nihil facit textus in *l. Oratione* 16. *De ſponſal.* ubi prohibito matrimonio cenſentur & prohibita ſponſalia; hoc enim accipiendum de perpetua prohibitione, non etiam de temporali tantùm, vel quoad certum modum, ut hic, cùm non reddantur contrahentes omninò inhabiles, ſed tantùm ad taliter contrahendum. Et ita reſolvit Cardd. Congregatio. Navar. in *Summa c.* 25. *nu.* 144. Sanchez 1. *Diſp.* 12. *qui plures alios allegat.*

6 Q. III. An matrimonium clandeſtinè contractum ſaltem obliget ut ſponſalia? R. Id aliquos velle, ex eo, quòd Trid. non irritet niſi matrimonium taliter contractum, non etiam ſponſalia, quibus non ſubeſt vitium, ad quod removendum ita decrevit Conc. Et facit hûc *c. un. §. idem quoque De deſponſ. impub. in.* 6. ubi impuberes de præſenti contrahentes matrimonium, quod inter eos exiſtere non poteſt, ſponſalia tantùm dicuntur contraxiſſe. Verùm obſtat, quod actus omninò annulletur, & partes reddantur inhabiles ad ſic contrahendum, ut, jure reſiſtente, nihil poſſit oriri ex tali contractu. Nihil facit *d. c. unic.* nam hoc ibi taliter decretum, quòd vitium tantùm ſit ex parte cauſſæ efficientis; quo caſu ſi non valet actus eo modo, quo agitur, ſuſtinetur tamen eo modo, quo poteſt, cum partium mens ſit aliquid agere velle, nec jus contrà diſponat. Aliud dicendum, ſi vitium fuerit ex parte formæ, propter prædictum Conc. decretum, quod non ſupplent contrahentes. Nec facit, quòd videantur habere animum obligandi ſe eo modo, quo poſſunt, quia talis animus, niſi ſigno exteriori exprimatur, nihil facit ad formam. Si tamen copula aliqua intervenerit, videtur vir teneri ducere cognitam, non tam ratione contractus, qui nullus, quàm ratione injuſtitiæ, & damni illati. Sanchez 1. *Diſp.* 20. *nu.* 3. Navar. *Conſ.* 3. *h. tit.*

Q. IV. Quid ſi impuberes contraxerint clandeſtinè de præſenti? R. Videri tunc poni ſponſalia, eo quòd Trid. *d. loco* tantùm irritet matrimonium clandeſtinè initum, faciatque partes inhabiles ad ſic contrahendum: ut non poſſit videri extendi ad impuberes, qui ſunt per ſe inhabiles ad contrahendum matrimonium. Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 57. *& Conſ.* 2. *De deſponſ. impub.* Poſſet tamen videri hoc non aliàs procedere, quàm ſi habeant animum obligandi ſe eo modo, quo poſſunt: nam cùm ſponſalia clandeſtina valeant, etiam hoc caſu valebunt ex verbis de futuro implicitè contentis ſub verbis de præſenti. 7

Q. V. An in articulo mortis valeat matrimonium initum coram alio, quàm proprio Parocho? R. Non videri, cùm dictum Concilium aliâ formâ, quàm à ſe traditâ, initum matrimonium irritet indiſtinctè, nullâ poſitâ exceptione. Sanchez 3. *Diſp.* 17. *nu.* 4. Sarmient. 1. *Select. Interp. c.* 6. *nu.* 7. Quo caſu nihil proficiet diſpenſatio Epiſcopi, qui in lege ſuperioris non diſpenſat, uti jam dicetur. 8

Q. VI. An igitur ex diſpenſatione Epiſcopi ſine Parocho, aut alio Sacerdote, vicem ejus ſupplente, vel ſine teſtibus contractum matrimonium teneat? Neutiquam, cùm Concilij decretum ſit irritans, & Iuris communis, ſuper quo diſpenſare non eſt Epiſcopi, ſed ejus tantùm, qui jus cauſſamve poſuit, cum ejus ſit velle, cujus eſt nolle. Niſi per ſuperiorem ea licentia ſit conceſſa; quæ hîc conceſſa dici nequit, 9

nequit, cùm dicto Concilio permittatur licentia remittendi denuntiationes, non etiam ſuper Parocho aut teſtibus diſponendi. Vt, cum incluſio unius ſit excluſio alterius, *arg. c. Nonne ſup. De præſumpt.* eam licentiam Epiſcopus ſibi adrogare nequeat. Poteſt tamen in locum Parochi ſubſtituere, ex permiſſione Concilij, *d. c. 1. in verbis, de Parochi aut Ordinarij licentia.* Quo tamen caſu, ſi coram proprio Parocho matrimonium fuerit celebratum, validum erit: nihil obſtante ſubſtitutione Epiſcopi, etiam cum prohibitione, ne Parochus interſit; quia ejuſmodi prohibitio aut ſubſtitutio nequit ſuſpendere auctoritatem Parochi quoad hanc rem à Concilio illi attributam. Et ita reſpondit Congregatio Cardd.

10 Parochus proprius eſt is, in cujus parochia alter contrahentium reſidet, qui vices ſuas alteri demandare poteſt; non tamen niſi Sacerdoti, *d. c.* 1. nam per alium faciens per ſe facere videtur; præcipuè cùm obtineatur finis à jure intentus, qui hîc eſt, ut de matrimonio conſtet. Quod autem Sacerdoti tantùm poſſit hæc res demandari, patet ex ipſis verbis Concilij, quæ
11 tantùm Sacerdotis meminerunt. * Vagabundi, qui ſine certa ſede ſunt, eum Parochum ſortiuntur, quem dat locus, in quo verſantur; quod tamen hominum genus non facilè recipi ad matrimonium vult Conc. *d. loco. c.* 7. & vetat Parochis intereſſe talibus matrimonijs, niſi præmiſſâ diligenti inquiſitione, & re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerit Quo loco licet Conc. tantùm faciat mentionem vagorum, videtur tamen idem obſervandum in alienigenis, ob rationis identitatem, cui innititur Conc. quòd ſcilicet, cùm ſint ignoti, poſſint alibi eſſe juncti matrimonio: uti & uſum obtinere, ne ignoti copulentor ſine litteris ſui Epiſcopi, tradit Abbas in *c. fin. nu.* 7. *h. t.* Idem obtinebit, ſi alter ſit vagus, aut alienigena, ex eadem ratione. Valebit tamen matrimonium, nec præmiſſâ iſtâ inquiſitione, nec petitâ licentiâ Epiſcopi, cùm præſentia Parochi tantùm deſideretur, & teſtium, nec, illis omiſſis, annulletur actus. Vid. Navar. in *can. Placuit nu* 69. *& ſeqq. Diſt.* 6. Sanchez *lib.* 3. *Diſp.* 25. *nu.* 8. *& ſeqq.* Gutierrez *De matrim. c.* 65. *nu.* 15. *& c.* 67. *nu.* 2.

12 Vbi quæſitum, I. An Parochus debeat eſſe rogatus? R. Id neceſſariò non requiri, cùm ſufficiat is adſit, & intelligat quid agatur, etiamſi aliam ob cauſſam venerit, aut caſu tranſierit, aut etiam invitus per vim compulſus adeſſe debuerit, modò intellexerit, quid actum ſit. Quamvis non ſint immunes à peccato taliter contrahentes. Nihil facit *l.* 1. *in fine D. De auctorit. tut.* ubi præſentia tutoris inviti non firmat actum; quia non ſufficit ſola præſentia tutoris, ſed & requiritur auctoritas: ad valorem autem matrimonij ſola præſentia Parochi tamquam teſtis qualificati ſufficit. Non obſtat etiam *l. Qui teſtamento* 20. *in fine D. Qui teſtam. facere poſſ.* ubi coram teſtibus detentis vi teſtamentum non tenet; quia oportet eos eſſe rogatos: rogati autem non poſſunt dici, qui vi detinentur, nec veroſimile eſt eos ſufficienter mentem teſtatoris intellexiſſe. Hîc verò rogatum eſſe Parochum non eſt neceſſe, ſed tantùm ut intellexerit conſenſum, qui etiam ab invito intelligi poteſt. Quòd ſi nihil eorum, quæ agebantur, intellexerit, aut audiverit, viderit, non tenet contractus, ut reſolutio habet Cardd. Gutierrez *De matrim c.* 69. *nu.* 3. Idem in teſtibus eſt juris. Navar. *Conſ.* 11. *h. t.* Vid. Sanchez *d. lib.* 3. *Diſp.* 39.

II. An Parochus debeat eſſe Sacerdos? R. 13
Non eſſe neceſſe; requiritur enim ejus præſentia tamquam teſtis qualificati beneficio paſtorali, qualis etiam eſſe poteſt non Sacerdos. Nec obſtat *d. c.* 1. ubi dicitur, *præſente Parocho vel alio Sacerdote:* verba enim, *vel alio Sacerdote,* referenda ſunt ad ſubſtitutum, qui debet eſſe Sacerdos, non etiam ipſe Parochus, quem ſatis qualificat paſtorale munus. Navar *Conſ.* 9. *h. t. & in Summa c.* 27. *nu.* 102. Sanchez 3. *Diſp.* 20. *nu.* 3.

III. An teneat matrimonium coram Paro- 14
cho falſo? R. Tenere, ſi titulum habeat à ſuperiore collatum, etiamſi aliàs propter vitium occultum ſit inhabilis. Et hoc propter errorem communem, qui facit cenſeri ſuppletum defectum per ſuperiorem, in eorum utilitatem, qui coram tali Paſtore contrahunt. Et ita accipiendum, quod dicitur, errorem communem jus facere, atque ita interpretanda *l. Barbarius D. De off. Præt.* ubi quæ ſervus electus Prætor per populum ignorantem ejus conditionem geſſit, jubentur eſſe rata, propter utilitatem eorum, qui coram illo egerunt. Si fuerit intruſus, ſine ulla ſuperioris auctoritate, non tenebit matrimonium coram eo initum, cùm nulla ſit ratio, per quam poſſit videri ſuppleta juriſdictio & poteſtas ejus, qui non eſt conſtitutus; argumento falſi Notarij, qui non eſt admiſſus ad munus tabellionis, ut ab eo inſtrumenta facta nullius ſint roboris. Abbas in *c. Sicut in fine ſup. Ne Clerici vel Monachi &c.* Latè hac de re Sanchez 3. *Diſp.* 22.

IV. An coram Parocho excommunicato? R. 15
Excommunicationẽ Parochi non obſtare, quò minùs coram eo validè ineatur matrimonium, cùm ejus præſentia non tam ſit actus juriſdictionis, quæ per excommunicationem ceſſat, quàm requiratur tamquam præſtans auctoritatem per poteſtatem, quam habet in ſubditos, & quam retinet, donec parochiâ non privatur. Idem dicendum de irregulari, ſuſpenſo, interdicto; neque enim propter cenſuram deſinit eſſe Parochus. Sanchez 3. *Diſp.* 21. Gutierrez *De matrim. c.* 62. *nu.* 23. *& c.* 66. *nu.* 19.

lum initus tamen tenet, *Gl. in d. can. Non oportet.* Ratio diverſitatis conſiſtit in baptiſmi conformitate, quæ ſufficit, ut hoc Sacramentum procedat, quod non impeditur per fidei difformitatem: quamvis non ſine gravi peccato nuptiæ à fideli cum hæretico ineantur, propter jam dictum perverſionis periculum. Quæ conformitas deficit in pagano. Vbi notandum eſt, non tam ex definitione Eccleſiæ fidelem cum infideli nulliter conjungi, cùm loca allegata non ſint deſumpta ex aliquo Concilio Generali, quàm ex uſu & conſuetudine Eccleſiæ prædictam Conciliorum determinationem recipientis, & talia conjugia irrita cenſentis. Ita Bellarm. *Tomo 2. Contr. lib. 1. De matrim. c.* 23. à quo diſſentit Baſ. Pontius *De matrim. lib. 7. c. 47. n. 5.* qui & de matrimonio Catholici cum hæretico integrum Tract. ſcripſit.

58 Q. An excommunicatus nuptiarum ſit capax? R. Non eſſe quidem cum tali communicandum, eumq; ſe peccare ingerendo ſe hominum communioni, actus tamen ejus tamquam à privata perſona geſtos tenere, cùm nullibi irritentur, *c. 1. De except.* ad quos ſpectat matrimonium, eſtque de eo textus in *c. 6. inf. De eo*
59 *qui duxit in matrim.* * Neque poteſt rectè inter peregrinos computari, cùm inter effectus excommunicationis non ſit, quòd ad peregrinitatem aliquem redigat, licet peregrini loco habeatur quantum ad communicationem, ut maneat verus civis & liber homo, uſum rationis habens. Covarr. *hîc p. 2. c. 6. in pr. nu.* 3. Navar. in *Summa c. 27. nu. 36. ad 6.*

60 Tenent etiam nuptiæ cum perjuro & exiſtente in peccato mortali, cùm nullibi declarentur irritæ. Ius civile, ob metum alicujus incommodi, nuptias non admittit inter tutorem, curatorem, & eam, quæ in eorum tutela aut cura fuit, ante redditas rationes, *C. De interdicto matrim. inter pupil.* inter Præſidem, milites, officialeſque provinciæ, & mulieres ejuſdem provinciæ, ob metum concuſſionis & fraudis, *l. Si quis officium* 38. *& l. Eos* 65. *D. De ritu nupt.* inter Senatores, eorumque liberos, & libertini generis fœminas, aliaſque abjectæ & vilis conditionis, *l. Lege Iulia D. eod. & l. Humilem C. De inceſtis nupt.* Quæ prohibitio poſtea immutata, conceſſo illuſtribus, ut ducant libertinas, ſub certis conditionibus, *Nov. Vt liberti de cetero* 78. *§. Si quis autem,* quam non attinet referre, quandoquidem lege Canonicâ, ad quam ſpectat inducere impedimenta matrimonij, hujuſmodi prohibitiones ceſſent, *Gl. fin. in can. 1. xxx. q. 3.* Covarr. *hîc p. 2. c. 6. §. 10. nu.* 31.

61 Oportet etiam contrahentes ſint ætate habiles, ut dicetur *Tit. ſeq.* nullumque inter eos exiſtat impedimentum, de quo infra ſuo loco. Quod aliud eſt impediens tantùm, quod impedit quidem nuptias iniri, non tamen dirimit initas, cujus generis ſunt ſponſalia pura, *inf. Tit.* 4. Votum ſimplex, *Tit.* 6. Interdictum Eccleſiæ, *Tit.* 16. Aliud eſt dirimens, quod non tantùm contrahi impedit, ſed & contractas ſtare non permittit. Oritur iſtud, vel ex parte defectus conſenſus, cui error, vis, metus cauſſam dedit; vel ex parte defectus potentiæ, ſive naturalis, quem ponit frigiditas, maleficium, ſive legalis, quam cauſſat cognatio, affinitas, votum ſolemne, publica honeſtas, crimen, cultus diſparitas, de quibus ſingulis infrà ſuo loco. Acceſſit & clandeſtinitas per Conc. Trid. *de qua inf. tit.* 3.

Ad neutrum verò iſtorum impedimento- 62
rum referri poteſt meretricium, cùm per hoc nullibi inveniatur poni impedimentum, & talis mulier corporis ſui poteſtatem liberam habeat, atque conſentire in alterum poſſit. Imò meretricem ducere in uxorem, eſſe licitum & pium opus, proficereque ad remiſſionem peccatorum, ait Pont. in *c. Inter opera* 20. *h. t.* Vbi meretrix dicenda, quæ paſſim corpore quæſtum facit, *l. Palam* 43. *D. De ritu nupt.* qualis ibi non tantùm dicitur, quæ in lupanari proſtat, ſed & quæ in taberna, caupona, aut qua alia pudori ſuo non parcit. Semel aut bis copiam ſui faciens quæſtus ergò etſi non videatur poſſe dici palam quæſtum corpore ſuo facere, videtur tamen comprehendi ſub *d. c.* 20. Vt & illam ducens mereatur remiſſionem peccatorum: imò & illam, quæ ſine quæſtu ſe vulgat, *d. l. 43. §.* 3. quia non ponitur vis in quæſtu, ſed in eo tantùm, quòd à turpi vita avocetur ad honeſtum conjugij ſtatum. Quo modo & videtur obtinere illius deciſio in eo, qui ducit eam, quæ jam diſpoſita ad amplectendam turpem vitam, & ſe vulgare propoſuerit cauſâ paupertatis, aut aliâ, cùm ubi obtinet ratio legis, quæ eſt avocatio à turpi ad honeſtam vitam, debeat & obtinere ejuſdem deciſio. Covarr. *hîc p. 2. c. 8. §. 11. nu. 3. & ſeqq.*

Intrinſecè matrimonium componitur ex 63
mutuo contrahentium conſenſu, verbis aut ſignis externis declarato, quatenus habet rationem traditionis tamquam materia, quatenus verò acceptationis tamquam forma. Promiſſio enim ſive traditio ante acceptationem eſt inefficax, & ſe habet inſtar materiæ, quam acceptatio hinc inde tamquam forma, dans ei eſſe, perficit. Acceptatio iſta quocumque modo olim fiebat & obligabat, etiam ſine teſtibus ullis. Hodie conſenſus coram proprio Parocho & duobus tribuſve teſtibus eſt exprimendus, ut dicetur infrà *Tit.* 3. & ferri debet in id, quod eſt de eſſentia matrimonij, ſine qua res eſſe non poteſt: unde non poſſunt addi conditiones eſſentiæ repugnantes, de quibus inf. *Tit.* 5. Copula ad ſubſtantiam ejus non eſt neceſſaria, argumento emptionis, quæ vera eſt ante traditionem, nam ex mutuo conſenſu ſubſtantiam ſuam conſequitur. Subarratio per annu-

lum, aut

lum, ant aliud qnid, interpretationem ſnam recipit juxta loci conſuetudinem, ant verba ſubjecta: quæ ſi de præſenti fuerint, matrimonnm, ſi de futuro, ſponſalia ponunt, juxta dicta ſup. *eod*. Dari autem annulos ſponſæ per ſponſum loco arrhæ etiam antiquis fuit uſitatum. Plin. *lib.* 33. *cap.* 1. quibus ex antiquo Chtiſtianorum uſu inſculpi ſolitum fidei ſignum, quod eſt hieroglyphicum mutui fœderis atque concordiæ.

Contrahitur matrimonium non tantùm ab ipſis partibus, ſed & per parentes eorum, quatenus partes vel præſentes vel abſentes conſentiunt, vel ratum habent.

64 Vbi quæritur, An conſentire cenſeatur, coram parentibus cauſſam iſtam agentibus tacens? R. Ita videri *arg. c.* 1. *§. fin. De deſponſ. impub. in* 6. cùm tacens pro conſentiente habeatur, *c. Is qui tacet De R. I. in* 6. ſaltem in ijs, quæ commodum ejus reſpiciunt, ut hoc in caſu. Creduntur enim parentes quaſi ex mandato ea, quæ ſunt liberis commodiora, hac in re procurare, propter adfectum erga eoſdem. Aliter ſe res habebit, ſi quis taceat coram extraneo contrahente ejus nomine, quia non ſubeſt idem adfectus, neqne mandati præſumptio in extraneo, atque in parentibus. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 4. *in princ. n.* 7. Debet hic conſenſus eſſe mutuus: quamvis poſſit ab uno priùs exprimi, & alterius ſubſequi, durante tamen prioris conſenſu; quem revocari poſſe & mutari, antequam alter conſenſum expreſſerit, extra dubium eſt, cùm contrahere quidem voluerit, necdum tamen contraxerit, & ut non tenetur alter, ita nec hic debeat teneri.

65 Item quæritur, An per procnratorem contractum obligeti? R. Omninò; nec tantùm ante Conc. Trid. ut patet ex *cap. fin. De procurat. in* 6. ubi hoc expreſſum, ſed etiam poſt, cùm Conc. quoad iſtam rem nihil immutaverit. Vbi Primò oportet procurator habeat ſpeciale mandatum, id eſt nominatim ad matrimonium eum certa perſona ineundum, *l. Generali* 34. *D. De ritu nupt.* Poſſet enim aliàs contrahi eum tali, quæ meritò poſſit diſplicere. Secundò, per ſe exequatur; neque enim ſubſtituere illi licet, niſi expreſsè ſit permiſſum. Tertiò, ſervet fines mandati, & non ſit revocatum; nam aliàs non teneret matrimonium, licet procurator ignoraverit revocationem, propter deficientem conſenſum, *d. c. fin.* Quod hac in re eſt ſpeciale, propter ſummam in matrimonijs requiſitam libertatem: ut ne quidem juramentum de non revocando tale mandatum obſtet, quò minùs revocatum ſit inutile. Covarr. *d. loco nu.* 13. Sanchez 2. *Diſp.* 11. Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 5. Deſiderant aliqui, mandatam detur coram Patocho & teſtibus: ſed cùm hoc non requirat Trid. quod tantùm vult, ut coram proprio Parocho & teſtibus conſenſus exprimatur, ſatis etit, ſi procurator coram Parocho loci & teſtibus exprimat voluntatem mandantis, cum tali perſona contrahentis, etiamſi litteræ, quibus continetur poteſtas procuratoris, non ſint viſæ.

Poteſt & matrimonium iniri per litteras, 66
cùm per eas ſuffi.ienter exprimatur conſenſus hinc inde, qui etiam debet permanere; nam ſi alteram partem pœniteat ante traditionem aut acceptationem litteratum, nihil eæ operabuntur, juxta dicta ſuprà, & *l.* 4. *in pr. D. De manumiſ. vind.*

Conſenſus hic fit de præſenti, veluti, *Acci-* 67
pio, Habeo te in coniugem, expreſſus ab ipſis contrahentibus, Verba Sacerdotis nihil faciunt, cùm tota matrimonij ſubſtantia conſiſtat in partium conſenſu. Quare autem Parochi præſentia deſideretnr, dicetur infrà *Tit.* 3.

Diſpntatur autem, An præter conſenſum 68
contrahentium requiratur & conſenſus parentum? R. Eſſe, qui non civili tantùm, ſed Canonico & naturali jure eum requiſitum velint, qui videntur mihi errare, ut obiter declarandum. Quod igitur attinet ad jus naturæ, eo non requiri neceſſariò conſenſum patentum, inde conſtat, quòd jure civili paſſim ſufficiat conſenſus patris, non etiam requiratur matris, *Inſt. De nupt.* quodque ſolus conſenſus avi ſufficiat in elocanda nepte, patris non ſit habendus, *l. Oratione* 16. *§.* 1. *D. De ritu nupt.* cùm, ſi jure naturæ requireretur parentum conſenſus, etiam matris foret neceſſarius, nec ſolius avi ſufficeret in elocanda nepte, ſed & patris requireretur; nec emancipatus validè contraheret, non audito patre, *l. Filius* 25. *D. d. tit.* cùm verè filins maneat, & ex æquo parentibus debeatur honos, quod & vult divinum Decalogi præceptum, non mutabile per jura inferiora, *§. fin. Inſtit. De iure natur.* Vt fruſtrà reſpondeat Pulveus, id datum eſſe patriæ poteſtati: nam ea reſponſio facit non ratione naturali, ſed civili tantùm deſiderari conſenſum patris, ne ſcilicet ei invito adnaſcatur ſuus hæres, non etiam matris, cui non ſunt ſui hæredes, cùm non habeat in poteſtate. Facit, quòd in ſacra Scriptura nullum hanc rem concernens inveniatur præceptum. Et licet legantur aliqui parentum conſenſum expetijſſe, ad nuptias ineundas, legnntur tamen & alij eas validè inijſſe, conſenſu non petito, uti Ezau, Tobias. Vt nihil faciat quartum præceptum Decalogi, quod minimè concernit perpetuum vitæ ſpatium, cujus electio debet eſſe libera, præcipuè conjugalis, ut facilius procedat. Nihil etiam facit textus *Inſtit. De nupt. in princ,* qni habet, naturalem rationem id ſuadere, qnia eſt conſilij, non præcepti; & quidni eadem ſuadet adhiberi conſenſum matris? Vid. Sanchez *lib.* 4. *Diſp.* 22. Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 14. *Sect.* 1.

Quantum ad jus Canonicnm, quidquid alij 69

effutiant, plerique minùs æqui in Sedem Apoſtolicam, certum eſt, eo non requiri conſenſum parentum de neceſſitate, uti patet ex *can. Sufficiat* XXVII. *qu.* 2. qui dicit ſufficere ſolum conſenſum contrahentium. Verùm textum illum aiunt ſupplendum eſſe, tum ex lege civili, in qua fundatur, tum alijs ex locis, quæ conſenſum parentum requirunt. Vt melius faciat text. in *c. Veniens* 13. *h. t.* ubi nuptiæ ſine conſenſu parentum dicuntur tenere. Et ut hic textus alicui poſſit eſſe dubius, removet omnem dubitationem Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *De reform.* quod expreſsè definivit, matrimonia citra conſenſum parentum inita eſſe rata, nec poſſe annullari. Cujus ratio eſt, quòd non debeat electio vitæ ab alieno dependere arbitrio, *c. Cum virum* 12. *in fine ſup. De Regularib.* quam aliàs facilè contingeret impediri in injuriam matrimonij, cujus libertas non eſt minuenda. Minui autem contingeret non raro, ſi requiramus conſenſum parentum, quorum ſtultitia aut avaritia non raro honeſtas liberorum adfectiones impediret, eoſque in cœlibatu degere, domique emarceſcere faceret. Coſtal. in *l.* 2. *D. De ritu nupt.* Facit textus in *c. Puella* XX. *q.* 2. *& in l. Nam quod* 14. *D. Ad S. C. Trebell.* ubi ea, quæ ſunt publici juris, non ſequuntur jus patriæ poteſtatis. Vid. Ant. Cont. *lib.* 1. *Subjec. Lect. c.* 4. Ioan. Andr. *ad c. fin. tit. ſeq. & plenè* Bellarm. *Contr. Tomo* 2. *De matrim. lib.* 1. *c.* 19. *&* 20. & Pont. *lib.* 2. *c.* 1. §. 1. Optant tamen Canones, & Trid. *d. loco*, conſenſum parentum adhiberi, quòd hoc tum honeſtas requirat; ne aliàs præcipuè filiæ exiſtimentur appetentiæ procacioris auctores, ſi ipſæ de nuptijs ſuis electionem ſibi vindicent, *can. Honorantur in fine* XXXII. *q.* 2. tum utilitas, ne contingat liberos inconſultis parentibus nubentes in gravia incidere incommoda, & per contemptum erga parentes peccato ſe involvere; niſi cauſſa ſit eos excuſans. Non obſtant varij textus qui adferuntur in contrarium, *can. Noſitates* XXX. *q.* 5. *can. Non omnis* XXXII. *q.* 2. *& alij*, qui inſinuant requiri parentum conſenſum; nam ſunt accipiendi de honeſtate, non etiam de neceſſitate, ut ex ijs eſt colligere.

70 Quantum ad jus civile, plerique contendunt irritas eo jure eſſe nuptias, quas non firmat parentum conſenſus, per varia juris loca, quæ videntur indicare nullitatem talium nuptiarum. Verùm ejuſmodi loca accipi poſſunt ſecundùm Paullum, 2. *Sent. tit.* 29. qui dicit eos, qui ſunt in poteſtate, ſine conſenſu ejus, in cujus ſunt poteſtate, non rectè quidem contrahere matrimonia, contracta tamen non diſſolvi; ſubjunctâ ratione, quòd contemplatio publicæ utilitatis, id eſt nuptiarum, *l. In bello* 12. *§. medio* 3. *D. De capt. & poſtlim. reverſ.* privatorum commodis præferatur. Idem colligitur ex *l.* 1. *D. De exhiben. liberis*, ut latiùs probatum *Inſtit. De nupt.* Vt rectè dicat Cujac. *lib.* 3. *Obſ. c.* 5. legem prohibentem contrahi nuptias injuſſu parentum eſſe imperfectam, quòd eas quidem contrahi prohibeat, contractas tamen ſtare patiatur; & licet declaret eſſe injuſtam uxorem, permittat tamen eſſe uxorem, qualis eſt non accepta ſolemniter.

71 Præterea requiritur, conſenſus ſit liber ab omni metu; qui ſi alibi, præcipuè hac in materia difficiles dabit exitus, & cùm non ponat liberam voluntatem, quæ hic omninò deſideratur, cauſſabit nullitatem utroque in foro, ut videre eſt in *d. c. Veniens* 13. *h. t. & c.* 2. 1. *ſ. De conjugio lepros.* ubi ille, qui metu juſto inductus cum aliqua contraxit, non impeditur aliam ducere: quod non eſſet, niſi in utroque foro eſſet libera ab ea, cum qua contraxit; licet alij contractus metu initi non ſint ipſo jure nulli, ut dictum ſuprà, *tit. De his quæ vi &c.*

72 Quæritur autem, An jure naturæ metus irritum ponat matrimonium, an verò tantùm Canonico: R. Multos velle, ipſo jure ex propria actus natura poni irritum matrimonium metu contractum, inter quos eſt Covarr. *hic p.* 2 *c.* 3. §. 5. *n.* 6. & alij, quos allegat Sanchez 4. *Diſp.* 14. verùm probabiliorem videri ſententiam, tantùm jure Eccleſiaſtico eſſe irritum, juxta ea, quæ diximus in ſimili ſuprà *tit De voto n.* 35. cùm ſi qua daretur ratio, quare irritum eſſet jure naturæ, ea eſſet, quòd metus, auferendo libertatem conſenſus, poneret ſimpliciter involuntarium. Id quod falſum eſſe patet ex ijs, quæ ſunt dicta ſup. *De his quæ vi &c. nu.* 2. ubi traditum, coactam voluntatem eſſe voluntatem, & ſummo jure obligare, ſecundùm *l. Si mulier* 21. *in fine D. Quod metus cauſ. geſt. eſſe dic.* Facit, quòd etiam juramentum requirat libertatem, & tamen metu extortum obliget, *c. Verum, c. Si vero ſup. De iureiur.* Covarr. *d.* §. 5. *nu.* 2. Tenet hanc partem Navarr. *in Summa c.* 22. *nu.* 50. ubi addit, multas ejus rationes tradi ab Abbate, in *c. Cum locum n.* 7. *h. t.* eas tamen ſolas non ſufficere, ſine ſtatuto Eccleſiæ, ad inducendam nullitatem ipſo jure.

73 Neceſſe autem eſt metus ſit juſtus, cadens in conſtantem virum, ſecundùm qualitatem perſonæ, qua de re actum ſup. *De his quæ vi &c.* Quo modo metus reverentialis non impediet matrimonij libertatem, *l. Non cogitur* 21. *cum l. ſeq. D. De ritu nupt.* Sic in *c.* 1. *in fine De deſponſ. imp. in* 6. præſens & tacens parentibus contrahentibus non judicatur ideo diſſentire, ſed conſentire, niſi minæ graves concurrentes impediant conſenſus libertatem. Covarr. *hîc p.* 2. *c.* 3. §. 6. *n.* 5. *in fine.* Sit incuſſus injuſtè ab extrinſeco, & quidem ad extorquendum matrimoniũ. Dico, injuſtè; quia ſi juſtè incuſſus ſit, non eſt, quòd actum hunc ponat irritum. * Vn-
de ſi damnatus ob crimen, promiſsâ remiſſione 74
ſub cõditione ducendi meretricẽ, eam duxerit,

tenebit

tenebit matrimonium, quia non poteſt dici ſubeſſe metus juſtus, cùm damnatus ſuâ ſponte, ad evitandam mortem, hunc modum elegerit. Covarr. *d. c.* 3. §. 4. *nu.* 29. Sanchez 4. *Diſp.* 12. *nu.* 8. Dico, ab extrinſeco; quia ſi ab intrinſecu procedat, uti à morbo cauſſante mortis metum, non poteſt dici injurioſus, cùm à natura procedat. Dico, ad extorquendum matrimonium; quia aliàs nun tam impellitur quis ab alio, quàm à ſe ipſo.

75 Quid ſi cauſſam timoris juſti quis dederit, ut belli ſibi ſuiſque inferendi, niſi hoſti nubat? R. Poſſe videri, validum eſſe matrimonium, per *l. Si mulier* 21. *D. Quod metus cauſ.* ubi liberta ingrata patrono, ſi metuens retrahi in ſervitutem aliquid ei dederit vel promiſerit, tenet donatio: & *l.* 3. §. 1. *eod. tit.* dicitur vis, quam Magiſtratus intulit, non vitiare contractum. Dicendum tamen, quando metus ab extrinſeco incutitur, principaliter ad finem extorquendi matrimonii, etiamſi cadat in conſtantem virum, & cauſſam timoris præbuerit, matrimonium eſſe irritum. Ratio eſt, quòd injuria fiat Sacramento, ſi iſtis medijs intendatur per ſe extortio matrimonij, propter imminutam libertatem, quæ non minuitur minùs datâ cauſâ, quàm non datâ. Nec obſtat, quòd dictum mudò de damnato; nam ibi non intenditur metus principaliter ad extorquendum matrimonium, ſed per accidens, datâ electione, eligit ſponta-neè. Quòd ſi intenderetur metus principaliter ad matrimonij extorſionem, contractû nò foret validum, cùm eo caſu vis inferatur, & inferens ſit injurius alteri, & ipſi Sacramento: quod idem non contingit in caſu alio, cùm voluntas maneat liberior. Vide latè Sanchez *lib.* 4. *Diſp.* 13. Rebel. *d. lib* 2. *qu.* 11. *ſect.* 2.

76 Quid in caſu, quo ſuperadditum juramentum? R. Vt non tenet matrimonium propter juſtum metum, ita nec tenere juramentum, nec per illud induci obligationem, ad obſervationem contractus, ut relaxatione non indigeat. Nam cùm matrimonium ſit nullum, uti jam probatum, ita & juramentum, quòd ſequi ſolet naturam & conditionem actus, cui apponitur, *l. fin. C. De non numer. pec.* & ita definitum *c.* 2. *inf De coniugio lepros.* ubi ille, qui cum prima contraxit, metu juſto inductus, & juravit, ſi poſtea aliam in uxorem acceperit, cum illa manere jubetur, non obſtante juramento prætti præſtito; cùm ibi nulla fiat mentio prævia abſolutionis aut pœnitentiæ. quam injungere ſolet Pont. ijs, qui fidem fallunt uti in *c. Sicut* 22. *h. t.* Vt ſignum ſit, juramentum ibi non tenuiſſe, propter defectum conſenſus, quem non ſupplet juramentum. Covarr. *d. c.* 3. § 5. *nu.* 3. Sanchez 4. *Diſp.* 20. *qu.* 4 *nu.* 14. & 15. Pontius *lib.* 12. *c.* 8. §. *ult nu.* 75. Vbi non rectè dicetur jurans peccare, quòd videatur mentiri, dicens ſe conſentire, cùm non conſentiat, quia conſentit quidem, ſed non liberè. Covarr. *d.* §. 5 *nu.* 10. Itaque eo caſu nec tenet actus, ut matrimoniũ, neque etiam ut ſponſalia, tum quòd de ijs non agatur, tum quòd & iſta requirant libertatem, quam adimit vel impedit gravis metus. * Vt proinde & ſponſalia 77 ſint nulla, & juramentum accedens nihil operetur, ſecundum dicta: & patet hoc ex *c. Ex litteris* 11. *tit. ſeq.* ubi puella, quæ invita & jurata fuit deſponſata cuidam puero, non impeditur alteri nubere, non factâ mentione relaxationis; ut inde rectè colligatur juramentum eſſe nullum Covarr. *d.* §. 5. *nu.* 1. Barboſa *p.* 4. *nu.* 50. *ad. Rubr. D. Soluto matrim.* Sanchez 4. *Diſp.* 19. Pont. *d loco nu.* 76.

Quæritur, An metus purgetur per copulam? 78 R. Omninò, ſi ſpontanea ſit, & habeatur affectu maritali; atque ita ratificari priorem contractum, & incipere ex nunc valere, accedente alterius conſenſu, qui per talem copulam ſufficienter exprimitur, *c. Is qui* 30. *h. t.* Abbas *ad c. Veniens* 13. *nu.* 6. *eod.* cùm verbis an factis conſenſum explicemus non interſit. Sanchez 4 *Diſp.* 18. *nu* 2.

Quid ſi metu mortis copula ſit extorta? R. 79 Hanc quæſtionem non eſſe dubiam poſt Conc. Trid. in caſu matrimonij initi ſine Parochi & testium præſentia, eum, juxta dicta & dicenda, neceſſariò per illud requiratur iſtorum præſentia, ut copula nihil operetur. Tantùm eſſe dubium ante Trid. & poſt illud, in caſu matrimonij initi coram Parocho & teſtibus. Et dicendum, eſſe quoſdam, qui velint convaleſcere, quia non ſit metus cadens in conſtantem virum, eò quòd inducat ad peccandum, ad quod committendum non datur juſtus metus; ut videatur ſaltem interpretativè copula habita animo maritali. Et facit, quòd textus plerique, ut *c.* 2. *inf. De coniugio lepros.* & *c.* 4 *inf. Qui matrim. accuſ. poſſ.* ſatis inſinuent, metum purgari per copulam, & per eam accedere conſenſum, ut explicat ibi Gl. & videtur ejus eſſe ſententiæ Covarr. *hic p.* 1. *c.* 4. §. 1. *nu.* 11. Probabilior tamen eſt contraria, ſcilicet non convaleſcere matrimonium, propter metum, qui facit deeſſe conſenſum, *c. Cum locum* 14. *h. t.* qui etiam hac in parte eſſe poteſt gravis, propter malum comminatum grave, quod libertatem conſenſus aufert. Et ut talis copula non ſit extra peccatum letale, ſi habeatur citra animum maritalem, atque ideo metus ex ea parte non ſit juſtus, ut conſenſum ponat in copulam, non tamen ideo ponit etiam in matrimonium; quia eſt aliud à copula, & ejus reſpectu eſt juſtus, ut conſenſum auferat. Poteſt enim aliquid diverſo reſpectu eſſe juſtum & injuſtum, operari aliquid & nihil efficere. Facit, quòd ut conſenſus expreſſi per verba effectum impedit metus, ita etiam impediat fictum & præſumptum, cùm, ſtante

eadem cauſâ, idem proveniat effectus. Niſi velimus admittere fictionē plus operari, quàm veritatem, & ei non obſtare, quod obſtat veritati, quod eſt contra *l. Filio* 23. *D. De liber. & poſt.* cùm fictio naturam imitetur, non etiam ſuperet, *Inſtit. De adopt. §. minorem.* Ex dictis patet reſponſio ad primum argumentum in contrarium, non eſſe quidem metum juſtum quoad copulam, eſſe tamen juſtum quoad matrimonium. Textus allegati tantùm loquuntur in caſu, quo copula ſubſecuta eſt ſpontaneè. Ita tenet Abbas in *c. Conſultatione* 28. *nu.* 7 *& c. Diſcretioni nu.* 13. *h. t.* quem alij ſequuntur, Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 51. *in fine.*

Idem dicendum de cohabitatione; nam
80 cùm, qui poteſt recedere, permanet, non poteſt non videri conſentire, & actum priorem ratificare. Vt tamen cohabitatio ſit ſignum ſufficiens conſenſus, oportet Primò ſit ſpontanea, ceſſante omni metus cauſâ; nam eâ durante, durabit & metui, qui ponet defectum conſenſui. Copula interveniat non eſt neceſſe, cùm textus in *c. Ad id* 21. *h. t.* tantùm ſe fundet in cohabitatione. Secundò, ſit diuturna, *d. c.* 21. Vbi quantum temporis ſufficiat, videtur arbitrio Iudicis relinquendum, qui conſideret circumſtantias & recedendi occaſionem & moram. Nam quòd in *d. c.* 21. fiat mentio anni & dimidij, eſt tantùm ratione facti contingentiæ, non etiam ut jus ponatur. Tertiò, ratificans ſciat matrimonium non valere; aliàs error poneret vitium, quia nihil magis conſenſui contrarium quàm error. Sanchez *d. Diſp.* 18. *nu.* 4. *& ſeqq.*

81 Quæri etiam hîc poſſet, An arrharum commiſſio ponat metum? R. Eam eſſe receptam jure civili, *l. fin. C. h. t.* & ab Eccleſia non tam improbari, quàm approbari arrharum commiſſionem ex parte ejus, qui eas dedit, & à contractu injuſtè recedit, & reſtitutionem earum in duplum aut triplum ex parte ejus, qui recepit, & à contractu reſilit; nec videri hanc rem cauſſare juſtum metum, cùm partium arbitrio ita ſit conventū. * Vbi nihil facit, quòd
82 legibus & Canonibus paſſim pœnæ adjectio improbatur, *c. Gemma h. t. & l. fin. C. De ſponſal.* ne matrimonia ſint minùs libera; nam aliud eſt in pœnam apponi, aliud arrham committi. Verùm in adſignanda ratione diverſitatis laboratur. Ponunt eam plerique in eo, quòd arrhæ maturiori conſilio ſoleant conſtitui, propter earum traditionem & receptionem, & communiter non ſint ita magnæ; pœnæ verò minùs deliberatè imponantur, cùm tantùm promittantur. Bart. in *l. Titia* 134. *nu.* 4 *D. De V. O.* Proclivior enim quiſque eſt ad obligandum ſe verbo, quàm ad pecuniam numerandam, aut rem tradendam. Covarr. *hîc p.* 2 *c.* 3 *§.* 7 *nu* 5. Sunt tamen, qui putent pœnam apponi poſſe, ex eo, quòd dupli aut tripli exactio ab eo, qui arrhas accepit, & non implet ſponſalia, ſapiat pœnam. In quam rem adducunt *Nov.* 18 *Leonis* in qua hoc ipſum adſeritur. Verùm illis obſtat *d. l. fin.* quæ arrharum commiſſionem & exactionem dupli aut tripli approbat, non etiam aliam pœnam appoſitam; ſubjectâ ratione, quòd matrimonia debeant eſſe libera. Facit & contra eoſdem *d. l. Titia*, ubi dicitur, eſſe inhoneſtum, vinculo pœnæ matrimonia adſtringi. & *d. c. Gemma* quod improbat adjectionem pœnæ, & licet agit de impuberibus, qui contraxerant matrimonium, ſubjecta tamen deciſioni ratio eſt univerſalis, ſcilicet quòd libera debeant eſſe matrimonia. Nihil facit *d. Nov.* 18. quia ea non habet magnam vim, cùm ne quidem ipſius Leonis tempore fuerint receptæ ejus Novellæ, ut nihil virium habeant, *arg. l. De quib. D. De legib.* Patet ex dictis, arrham debere interveniſſe id eſt datam eſſe, nam aliàs eadem futura ratio, quæ eſt in prohibitione pœnæ, quæ etiam modica ſubjuncta erit inutilis, cùm textus indiſtinctè pœnarum adjectionem irritent, * eo quòd ſit contra bonos mores libertatem matrimonij impedire adjectione pœnæ, non tantùm ſi per contrahentes adjiciatur, verùm etiam ſi per eos, qui contrahentibus conjuncti; ut probabile ſit fore, ut inducatur iſto metu ad ineundum matrimonium. Idem dicendum, ſi inter extraneum & alterum contrahentium fuerit conventum de pœna, cùm & hoc in caſu eadem militet ratio.

Quæſtio alia eſt, An pœna juramento fir- 83
mata præſtanda veniat? R. Probabilius videri, nec eo caſu præſtandam eſſe pœnam, cùm juramentum ſequatur naturam actus, qui cùm non teneat, nec ipſum juramentum quidquam operabitur: præcipuè cùm pœna ſit improbata ex cauſſa utilitatis publicæ, ſcilicet ut ſint libera matrimonia, cui ne quidem juramento præjudicatur, quia illud hac in re non foret extra peccatum, quale ſervandum non eſſe dictum ſup. *De iureiur.* Quod aliqui volunt procedere, quando non violatur pactum contra nuptias, tunc enim volunt pœnam conventam nullius eſſe momenti, ſecundùm *d. c. Gemma.* Si verò contra fidelitatem ſive juſtitiam violetur pactum, nihil obſtare, quò minùs pœna exigatur, atque ita etiam teneat juramentum, non tam bonis moribus contrarium, quàm ijs reſpondens, ſcilicet ut pactum ſervetur.

Hinc patet, non eſſe licitam exhæredatio- 84
nem, aut dotis donationiſve propter nuptias denegationem, propter contractas nuptias, invitis aut inſcijs parentibus, cùm res ea juſtum metum injiciat, *c.* 2. *ſup. De his quæ vi.* Vt procedat regula, quæ habet, jure permittente contractum initum non mereri pœnam, *c. fin. inf. De ſecund. nupt. l. Gracchus* 4. *C. Ad L. Iul. de adult.* Contrà Abbas *Conſ.* 12. *nu.* 1. *& 2. lib.* 1. Covarr. *d. c.* 3. *§.* 8. *nu.* 5. *alios citans.*

Quo

Quo tamen non obſtante, videmus variorum locorum ſtatutis permiſſum, non tantùm filios, ſed & filias exhæredari poſſe, dotem & donationem denegari, non tantùm ſi indignas inierint nuptias, verùm & ſi dignas, uti dictum latiùs ad *tit. D. De liberis & poſt. hæredib. inſtit. nu.* 15. *& ſeqq.*

85 Vnde illud hìc repetere & quærere lubet, An ejuſmodi ſtatuta non ſint reprobanda? R. Hoc poſſe videri, propterea quòd non ſpectet ad ſæculares definire cauſſas ſpirituales, qualis eſt matrimonialis, & ſuper ijs condere leges, ſed tantùm ſit Eccleſiæ, quæ definivit, debere libera eſſe matrimonia: ut videantur ſtatuta laicorum minùs ſuſtinenda, libertatem iſtam impedientia. Et hanc partem ſequens Covarr. *d.* §. 8. *nu.* 6. vult ſublata eſſe ſtatutra contraria. Quibus tamen non obſtantibus, dicendum, non poſſe videri omninò injuſta ejuſmodi ſtatuta. Nam licet ad Eccleſiaſticum tribunal ſpectet diſceptatio ſuper matrimonij validitate, ut poſt alios Canones definivit Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 12. *De reform. matrim.* tamen, quâ ratione matrimonium eſt contractus civilis, non eſt omninò immune à civili providentia, quò minùs ab ea coërceatur abuſus contrahentium, hac præcipuè in parte: cùm & Canones judicent decens & honeſtum liberos exſpectare judicium parentum, maximè filias; indecens verò, contra virginalem pudorem maritum ſibi expetere, & uſurpare officium patris, *can. Honorantur* XXXII. *q.* 2. cujus læderetur auctoritas: ut hujuſmodi culpæ & modo inordinato rectè ſit dicenda propoſita pœna. Nam licet inferior non poſſit tollere legem ſuperioris, poteſt tamen ei aliquid addere, in ejus confirmationem: ut, cùm circa ſubſtantiam matrimonij, quæ ſubeſt legi Eccleſiæ, non diſponant ſtatuta civilia, ſed tantùm modum inordinatum corrigant, non poſſint dici injuſta, licet in conſequentiam aliquid reſultet minùs reſpondens plenæ libertati matrimonij, quod non venit conſiderandum, cùm id tendat ad evitanda majora incommoda. Barboſa *ad l.* 1. *p.* 4. *nu.* 32. *& ſeq. D. Soluto matrim.* Vid. Sanchez 4. *Diſp.* 25. *&* Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 14 *ſect. ult.* Pont *lib.* 2. *c.* 1. §. 3.

86 *Libera itaque debent eſſe matrimonia, nec ad ea quis cogendus, vel per Principem, niſi bonum commune exigat. Sanchez 2. *Diſp.* 27. neque impediendus, quò minùs liberè contrahat. In impedientes Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 9. *De reform. matr.* excommunicationis ſententiam protulit, ipſo facto incurrendam. Et hoc, ſi ſine cauſſa; nam ſi ea ſubſit, ut ceſſat peccatum, ita & excommunicatio. Sanchez 4. *Diſp.* 22. *nu.* 8. Hæc de metu. De dolo agetur infrà *Tit.* 9.

87 Effectus matrimonij eſt, quòd ad mutuam cohabitationem cogantur conjuncti, uti etiam ad mutuam debiti redditionem, eo quòd inter eos ſit individua ſocietas, etiam ante conſummationem, cùm ex ſolo conſenſu nuptiæ habeant ſuam perfectionem; quòd uxor ſequatur virum, qui uxoris caput, ejuſque eſt gubernare rem familiarem, eligere domicilium, quod propter mutuum obſequium, ad quod tenentur, non facilè detrectat uxor, *Gl. ad c.* 1. *inf. De coniug. lepro.* Niſi tamen inde uxori vitæ aut corporis periculum, aut peccandi occaſio immineat, cujus cauſſa eſt urgentior, aut niſi obſtet pactum, quod licitum eſt: nam ſi traditioni rerum pactum rectè apponitur, quidni & corporis, ſi nihil includat turpe, aut matrimonio contrarium? Obligatur præterea uxor ad eas operas, quas, ſalvâ dignitate ſuâ, citra dedecus præſtare poteſt.

TITVLVS II.

De deſponſatione impuberum.

SVMMARIVM.

1. *Sponſalia non contrahit furioſus.*
2. *Furor poſtea interveniens ea non dirimit.*
3. *Ebrietas & ira quatenus impediat ſponſalia.*
4. *Impuberes qualiter rectè contrahant.*
5. *Pubertate impletâ reſilire licet à ſponſalibus.*
6. *Niſi iuramento fuerint firmata.*
7. *Contrahunt & parentes pro liberis.*
8. *Non tamen ante ſeptennium.*
9. *Contrahere ante pubertatem non eſt letale.*
10. *Ad matrimonium requiritur pubertas.*

AD ſponſalia neceſſarius eſt conſenſus,
cùm inducant mutuam obligationem:
quo modo requiritur, ineantur ab ijs,
quibus eſt mens ſana. * Vt excluda- 1
tur furioſus, *cap. Dilectus* 24. *ſup. tit. prox.* niſi
tempore dilucidi intervalli, quo durante ut intelligit,
quid agat, ita & habilis eſt & ad contrahendum
& ad teſtandum, *l. Divus D. De officio Præſ.* Non præſumitur autem quis furioſus,
uti probatur, *l.* 5. *C. De codicil.* cùm quilibet
talis præſumatur, qualis naturâ eſſe debet:
uti è contrà is, quem conſtitit fuiſſe furioſum,
non præſumitur habere dilucida intervalla,
niſi conſtet. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 2. *nu.* 7. * 2
Etſi autem furor ponat ſponſalibus ineundis impedimentum, ut dictum, non tamen poſtea interveniens ea dirimit, *l. Furor* 8. *D. De ſponſal.* Poſſet tamen videri juſtam cauſſam ea res præbere alteri ad petendam diſſolutionem. Et hoc in ſponſalibus, quæ ſunt de futuro; nam ea quæ ſunt de præſenti, ſolvi nequeunt, *l. Oratione* 16. *in fine D. De ritu nupt.* eo quòd contractus iſte omnimodum ſuum eſſe habeat.
Facit & ebrietas inita ſponſalia non tenere, 3
quatenus tanta eſt, ut ſenſum impediat. Quod idem de ira dici poſſet, ſi tanta probetur fuiſſe, ut uſum rationis abſtulerit: quod probandum,

cum qualitas, quæ homini naturaliter ineſt, ſemper adeſſe præſumatur.

4 Impubes ſeptennio major ſufficientem præſumitur habere conſenſum ad ineunda ſponſalia; quorum ea vis, quòd ante pubertatem ab ijs reſilire non licet, idque ut occurratur impuberum levitati, ne quotidie nova ſponſalia ineant. Et hoc, ſive uterque ſit impubes, ſive alter tantùm, cùm & pubes cum impubere contrahens teneatur exſpectare ejus pubertatem, ejuſque conſenſum vel diſſenſum; quod ſibi imputet, cum legem hanc ſponte ſuſceperit, *c. 7. h. t.* niſi cauſſa aliud ſuadeat, *c. Ex litteris 11. h. t.*

5 Pubertate impletâ, conceſſa eſt reſiliendi facultas ex ſolo diſſenſu, ſine ulla alia cauſſa. Et ſi alter primò implevit, poterit, non exſpectatâ pubertate alterius, reſilire. Covarr. *hic p. 1. c. 5. §. 1. nu. 2.* Nam cùm poſſit alterius ætate impletâ, & eo contradicente, quid dum adhuc impubere? non obſtante, quòd ſponſa in domum ſit traducta. Et hoc, ut ſubveniatur immaturo eorum judicio, ſi fortè minùs prudenter ſe obligarint; niſi tamen copula intervenerit, *c. A nobis 8. h. t* per quam, ſecundum jus vetus, ſponſalia tranſibant in matrimonium, uti dictum ſuprà *tit. prox. nu. 22.* Si de copula dubitetur, ſponſi eam aſſerentis juramento ſtabitur, *c. 6. h. t.* niſi aliud probetur. Statim autem ubi pubertatem attigerit, reclamandum eſt, ne videatur conſentire in ſponſalia, *c. 7. h. t.* etiamſi animo diſſentiat. Quod non ſufficit in foro exteriori, niſi vel ignorantia pubertatis, vel ſponſalium excuſet. Sufficit autem intra triduum à pubertate impleta quis reclamet, *arg. l. fin. C. De iudic.* ubi illicò dicitur fieri, quod intra triduum fit. Si tamen ante pubertatem quis reclamaverit, & in eo ſtatu manſerit, videtur non teneri, cùm ea res faciat ſufficienter eum reclamaſſe.

6 Quid ſi juramento fuerint firmata ſponſalia? R. Iurantem ab ijs non poſſe recedere, cùm, licet ſit impubes, juramento ſe obſtringere poſſit, & teneatur illud obſervare: ut juramentum faciat ſponſalia ex parte ejuſ ſuam vim habere & impleri debere; quatenus eſt doli capax, quem obligat juramentum, ut poſt alios tradit Covarr. *d. §. 1. nu. 3.*

7 Contrahunt hæc ſponſalia non tantùm ipſi impuberes, ſed & parentes pro liberis; quæ liberi cenſentur confirmare, ſi ſcientes à parentibus inita non reclament, idque ratione taciturnitatis. Covarr. *p. 2. c. 4. in princ. nu. 4* Sanchez 1. *Diſp. 23.*

8 Ante ſeptennium non rectè parentes ea ineunt pro liberis, uti nec ipſi impuberes ante eam ætatem. Vbi aliqui volunt eſſe letale, ante ſeptennium inire ſponſalia, propter textum in *c. 2. h. t.* quo diſtinctè inhibet Pont. ne ante iſtam ætatem aliqui conjungantur, propter præceptum Pontificium, cujus tranſgreſſio in materia gravi ponit letalem culpam. Verùm hoc non poteſt dici in pueris, quos ignorantia excuſat. Non etiam letale eſſe parentibus, ex eo probatur, quòd nulli irrogetur injuria, neque etiam Sacramento, cùm ſponſalia non ponant Sacramentum. Non obſtat *d. c. 2.* quia non videtur de ſponſalibus iſtis agere, ſed de matrimonio, ut patet ex verbo, *Coniungantur*, quod non habet locum in ſponſalibus, quæ nō tam continent conjunctionem, quàm aliquam promiſſionem.

Non eſſe letale, ſponſalia de præſenti inire 9
ante pubertatem, ex eo patet, quòd taliter contracta inter impuberes jus noſtrum interpretetur, ac ſi eſſent de futuro, *c. 1. §. Idem quoque eod. in 6.* Vt non ſubſit ratio culpæ letalis, cùm Canones ea inire permittant ab impuberibus, & Sacramento, quod non ponitur, non poſſit dici fieri injuria. Non poteſt obſtare *d. c. 2.* nam prohibet, ne inter impuberes ſponſalia ineantur, ſimul & perficiantur copula, uti colligitur ex *d. V. Coniungantur*, quod ad copulam refertur. Vbi excipit bonum pacis, ſi modò malitia in ijs ſuppleverit ætatem, ut ad copulam ſint habiles, Abbas *d. c. 2. nu. 1.* Vid. Sanchez 1. *Diſp. 17.* Ceterùm inita ſponſalia ante ſeptennium, licet nulliter, convaleſcunt tamen per advenientem ſeptennium, quaſi per ratihabitionem, *c. 4. & c. Duo pueri 12. h. t.* Sanchez 1. *Diſp. 16. nu. 6.* & Baſil. Pont. 2. *De matrim. c. 13. nu. 4.*

Ad matrimonium requiritur pubertas, *Inſt.* 10
De nupt. in pr. & d. c. 2. h. t. idque propter generandi potentiam, quæ eſt finis matrimonij; quâ non ſtante fruſtranea eſſet conjunctio, idque ex jure humano. De jure tamen naturæ videntur & impuberes contrahere poſſe matrimonium, quatenus ſunt doli capaces, cùm impotentia in ijs tantùm ſit temporalis, & rectè quis ſeſe obliget in futurum. Pubertas hæc olim ex habitu corporis colligebatur, ut habetur *Inſtit. Quib. mod. tutela fin. in pr.* & inſinuat Pont. in *c. 3. h. t.* Poſtea ſecundùm annos eſt definita, in maſculis relata ad annum decimum quartum, in fæminis ad duodecimum. Pubeſcit enim citiùs fæmina quàm mas, quod naturæ imbecilliori eſt attribuendum, quæ citiùs perficitur, uti exilia poma celeriùs matureſcunt, robuſtiora verò tardiùs. Si tamen malitia ætatem præveniendo, diſcretionem ad intelligendum conſenſum conjugalem poſuerit, & potentiam quoad ejus actum exercendum (in his enim duobus malitia illa conſiſtit, non etiam in altero tantùm) addiderit, etiam ante præſcriptam ætatem permittetur contractus nuptiarum, ad evitandam fornicationem, *c. De illis 9. h. t.* Præcipuè ſi accedat cauſſa publica, *d. c. 2. h. t.* quæ facit omninò ante illam ætatem matrimonium ratum eſſe. Malitiam

hanc

hanc contingere poſſe volunt in proximis pubertati; rectiùs tamen ea res judicis arbitrio relinquenda Covarr. *d. c. 5. nu. 7.*

TITVLVS III.

De clandeſtina deſponſatione.

SVMMARIVM.

1. *Clandeſtina matrimonia cur vetuerit Eccleſia.*
2. *Conc. Trid. declarat ea irrita; & qualiter contrahi debeant matrimonia.*
3. *Parochus proprius hîc quis dicatur.*
4. *Matrimonia clandeſtina an Eccleſia irritare potuerit?*
5. *Sponſalia clandeſtina an prohibita?*
6. *Matrimonium clandeſtinè contractum an obliget ut ſponſalia?*
7. *Quid ſi impuberes contraxerint clandeſtinè de præſenti?*
8. *Matrimonium in articulo mortis coram non proprio Parocho initum an valeat?*
9. *An circa hoc diſpenſet Epiſcopus?*
10. *Parochus proprius alteri Sacerdoti vices ſuas rectè demandat.*
11. *Vagabundi & alienigenæ.*
12. *Parochus an debeat eſſe rogatus?*
13. *An debeat eſſe Sacerdos.*
14. *Matrimonium coram Parocho falſo contractum an teneat?*
15. *An coram excommunicato?*
16. *An coram proprio Parocho in alterius parochia adſiſtente?*
17. *Matrimonium invalidum ob impedimentum occultum an iterum coram Parocho & teſtibus contrahi debeat.*
18. *Teſtes an debeant eſſe omni exceptione majores?*
19. *Licentia alteri Sacerdoti qualiter facienda.*
20. *Benedictio in Miſſæ ſacrificio contrahentibus impertienda.*
21. *Matrimonia clandeſtina tenent, ubi Conc. Trid. non eſt acceptatum & publicatum.*
22. *Oriundus ex loco, ubi obligat Conc. agens alibi, ubi non receptum, an validè nuptias clandeſtinè contrahat?*
23. *An & qui per modum tranſitus alibi agit?*
24. *An captivi apud infideles detenti?*
25. *Hæretici & apud hæreticos morantes an teneantur decreto Conc. ibi publicati?*

1 CLandeſtina ſponſalia, inſpecto jure naturæ, non ſunt abſolutè illicita, cùm conſenſus ad ea requiſitus etiam clam expreſſus ſit validus, & ponat contractum; propter mala tamen, quæ ſæpiùs inde oriebantur, voluit Eccleſia conſenſum legitimè exprimi coram Parocho publicè, ut facilior ejus eſſet probatio, præmiſſis denuntiationibus, quibus innoteſcat, inter quos ſint contrahendæ nuptiæ, ut latens fortè aliquod impedimentum patefiat, ad arcendum eos à contrahendo, *c. fin. in princ. h. t.* Vt autem Eccleſia vetuerit clandeſtina matrimonia contrahi, contracta tamen non irritat, licet pro iis præſumi noluerit, onere probandi incumbente adfirmanti; creditur enim neganti, *c. 1. & 2. h. t.* Vid. Sanchez 3. *Diſp.* 3. Baſ. Pontius *de matrim. lib. 5. c. 3.*

Verùm quia hoc modo contingebat foveri frequentia adulteria, dum clam initum probari non poſſet matrimonium, Trid. *Seſſ. 24. c. 1. De refor. matrim.* matrimonia clandeſtinè inita declaravit omninò irrita, decrevitque, ut poſt trinam denuntiationem, à proprio Parocho faciendam in utriuſque ſponſi parochia, ſi fuerint diverſarum parochiarum, tribus feſtivis diebus, inter Miſſarum ſolemnia, non tamen immediatè ſequentibus (ne ob temporis anguſtias impediatur detectio impedimenti) coram proprio ſaltem alterius Parocho, aut alio Sacerdote, per ipſum Parochum vel per Ordinarium ſubſtituto, & duobus aut tribus teſtibus, per quos de contractu conſtare poſſit, ineatur; ſubjectâ pœnâ in Parochum, vel alium Sacerdotem, qui matrimonio ineundo ſine requiſito teſtium numero adeſſe auſus fuerit. Quæ olim erat ſuſpenſio ad triennium, hodie arbitrio Ordinarij eſt relicta. Trid. *d. c. 1. verſ. Inſuper.* Cui pœnæ ſubjacent & teſtes præſentes ſine proprio Parocho, & ipſi contrahentes, *d. verſ. Inſuper.* 2

Proprius Parochus hac in materia eſt ipſius loci Sacerdos, commiſſam habens curam animarum; uti & Ordinarius in tota diœceſi, & Sede vacante Capitulum, quod ſuccedit in juriſdictionem, Epiſcopo defuncto. Videtur & idem dandum Vicario generali, cùm & ipſe habeat ordinariam juriſdictionem. Sanchez 3. *Diſp.* 29. Pont. *lib. 5. c. 13. §* 1. Parochus alienæ parochiæ, vel alius Sacerdos ſine licentia proprij Parochi ſponſos conjungens, aut benedicens, ſuſpenditur ipſo facto, donec ab Ordinario ejus Parochi, cui ſunt ſubjecti contrahentes, abſolvatur. Trid. *d. c. 1. verſ. Quod ſi quis Parochus* Quod autem dictum de nullitate tantùm ſpectat ad omiſſam præſentiam Parochi & teſtium, uti patet ex *d. c. 1. verſ. Qui aliter*, ubi tantùm fit mentio Parochi & teſtium omiſſorum. Vt denuntiationes omitti poſſint, vel omnes, vel aliquæ, ex licentia Ordinarij, *d. c. 1. verſ. Quòd ſi aliquando*; idque ex juſta cauſſa, veluti ſi timeatur aliàs poſſe injuſtè impediri nuptias, ut ſcandala vitentur; ſi tempus non ferat, & commoditas magna ſponſorum ita poſtulet, aut ſimilis, quæ arbitrio Ordinarij relicta, qui inquiret, an non ſubſit aliquod impedimentum. In caſu tamen, quo omittuntur ante matrimoniū denuntiationes, ex probabili ſuſpicione, quòd poſſent impediri malitioſè, voluit dictum Conc. eas fieri poſtea 3

ante

nequit, cùm dicto Concilio permittatur licentia remittendi denuntiationes, non etiam ſuper Parocho aut teſtibus diſponendi. Vt, cum incluſio unius ſit excluſio alterius, *arg. c. Nonne ſup. De præſumpt.* eam licentiam Epiſcopus ſibi adrogare nequeat. Poteſt tamen in locum Parochi ſubſtituere, ex permiſſione Concilij, *d. c. 1. in verbis, de Parochi aut Ordinarij licentia.* Quo tamen caſu, ſi coram proprio Parocho matrimonium fuerit celebratum, validum erit: nihil obſtante ſubſtitutione Epiſcopi, etiam cum prohibitione, ne Parochus interſit; quia ejuſmodi prohibitio aut ſubſtitutio nequit ſuſpendere auctoritatem Parochi quoad hanc rem à Concilio illi attributam. Et ita reſpondit Congregatio Cardd.

10 Parochus proprius eſt is, in cujus parochia alter contrahentium reſidet, qui vices ſuas alteri demandare poteſt; non tamen niſi Sacerdoti, *d. c. 1.* nam per alium faciens per ſe facere videtur; præcipuè cùm obtineatur finis à jure intentus, qui hîc eſt, ut de matrimonio conſtet. Quod autem Sacerdoti tantùm poſſit hæc res demandari, patet ex ipſis verbis Concilij, quæ
11 tantùm Sacerdotis meminerunt. * Vagabundi, qui ſine certa ſede ſunt, eum Parochum ſortiuntur, quem dat locus, in quo verſantur; quod tamen hominum genus non facilè recipi ad matrimonium vult Conc. *d. loco. c. 7.* & vetat Parochis intereſſe talibus matrimonijs, niſi præmiſsâ diligenti inquiſitione, & re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerit. Quo loco licet Conc. tantùm faciat mentionem vagorum, videtur tamen idem obſervandum in alienigenis, ob rationis identitatem, cui innititur Conc. quòd ſcilicet, cùm ſint ignoti, poſſint alibi eſſe juncti matrimonio: uti & uſum obtinere, ne ignoti copulentur ſine litteris ſui Epiſcopi, tradit Abbas in *c. fin. nu. 7. h. t.* Idem obtinebit, ſi alter ſit vagus, aut alienigena, ex eadem ratione. Valebit tamen matrimonium, nec præmiſsâ iſtâ inquiſitione, nec petitâ licentiâ Epiſcopi, cùm præſentia Parochi tantùm deſideretur, & teſtium, nec, illis omiſſis, annulletur actus. Vid. Navar. in *can. Placuit nu. 69. & ſeqq. Diſt. 6.* Sanchez *lib. 3. Diſp. 25. nu. 8. & ſeqq.* Gutierrez *De matrim. c. 65. nu. 15. & c. 67. nu. 2.*

12 Vbi quæſitum, I. An Parochus debeat eſſe rogatus? R. Id neceſſariò non requiri, cùm ſufficiat is adſit, & intelligat quid agatur, etiamſi aliam ob cauſſam venerit, aut caſu tranſierit, aut etiam invitus per vim compulſus adeſſe debuerit, modò intellexerit, quid actum ſit. Quamvis non ſint immunes à peccato taliter contrahentes. Nihil facit *l. 1. in fine D. De auctorit. tut.* ubi præſentia tutoris inviti non firmat actum; quia non ſufficit ſola præſentia tutoris, ſed & requiritur auctoritas: ad valorem autem matrimonij ſola præſentia Parochi tamquam teſtis qualificati ſufficit. Non obſtat etiam *l. Qui teſtamento 20. in fine D. Qui teſtam. facere poſſ.* ubi coram teſtibus detentis vi teſtamentum non tenet; quia oportet eos eſſe rogatos: rogati autem non poſſunt dici, qui vi detinentur, nec veroſimile eſt eos ſufficienter mentem teſtatoris intellexiſſe. Hîc verò rogatum eſſe Parochum non eſt neceſſe, ſed tantùm ut intellexerit conſenſum, qui etiam ab invito intelligi poteſt. Quòd ſi nihil eorum, quæ agebantur, intellexerit, aut audiverit, viderit, non tenet contractus, ut reſolutio habet Cardd. Gutierrez *De matrim. c. 69. nu. 3.* Idem in teſtibus eſt juris. Navar. *Conſ. 11. h. t.* Vid. Sanchez *d. lib. 3. Diſp. 39.*

II. An Parochus debeat eſſe Sacerdos? R. 13
Non eſſe neceſſe; requiritur enim ejus præſentia tamquam teſtis qualificati beneficio paſtorali, qualis etiam eſſe poteſt non Sacerdos. Nec obſtat *d. c. 1.* ubi dicitur, *præſente Parocho vel alio Sacerdote:* verba enim, *vel alio Sacerdote,* referenda ſunt ad ſubſtitutum, qui debet eſſe Sacerdos, non etiam ipſe Parochus, quem ſatis qualificat paſtorale munus. Navar *Conſ. 9. h. t. & in Summa c. 27. nu. 102.* Sanchez 3. *Diſp. 20. nu. 3.*

III. An teneat matrimonium coram Paro- 14
cho falſo? R. Tenere, ſi titulum habeat à ſuperiore collatum, etiamſi aliàs propter vitium occultum ſit inhabilis. Et hoc propter errorem communem, qui facit cenſeri ſuppletum defectum per ſuperiorem, in eorum utilitatem, qui coram tali Paſtore contrahunt. Et ita accipiendum, quod dicitur, errorem communem jus facere, atque ita interpretanda *l. Barbarius D. De off. Præt.* ubi quæ ſervus electus Prætor per populum ignorantem ejus conditionem geſſit, jubentur eſſe rata, propter utilitatem eorum, qui coram illo egerunt. Si fuerit intruſus, ſine ulla ſuperioris auctoritate, non tenebit matrimonium coram eo initum, cùm nulla ſit ratio, per quam poſſit videri ſuppleta juriſdictio & poteſtas ejus, qui non eſt conſtitutus; argumento falſi Notarij, qui non eſt admiſſus ad munus tabellionis, ut ab eo inſtrumenta facta nullius ſint roboris. Abbas in *c. Sicut in fine ſup. Ne Clerici vel Monachi &c.* Latè hac de re Sanchez 3. *Diſp. 22.*

IV. An coram Parocho excommunicato? R. 15
Excommunicationẽ Parochi non obſtare, quò minùs coram eo validè ineatur matrimonium, cùm ejus præſentia non tam ſit actus juriſdictionis, quæ per excommunicationem ceſſat, quàm requiratur tamquam præſtans auctoritatem per poteſtatem, quam habet in ſubditos, & quam retinet, donec parochiâ non privatur. Idem dicendum de irregulari, ſuſpenſo, interdicto; neque enim propter cenſuram deſinit eſſe Parochus. Sanchez 3. *Diſp. 21.* Gutierrez *De matrim. c. 62. nu. 23. & c. 66. nu. 19.*

Quod idem in teſtibus dicendum, quos excommunicatio ipſo jure non repellit à teſtimonio dicendo, *c. 1. De except. in 6.* cùm tantùm agatur de rei veritate, quæ etiam haberi poteſt per eum; qui cenſurâ notatus.

16 V. An in aliena parochia poſſit adſiſtere alterius Parochus? R. Hoc negare Navar. *Conſ. 14. nu. 3. & ſeq. h. t.* ex ratione, quòd Conc. poſtulet præſentiam Parochi, ut præſtet ſuam auctoritatem, tamquam perſona publica; in aliena autem parochia tantùm ſit perſona privata, *arg. l. 3. D. De off. Præſidis.* Dicendum tamen, rectè eum adſiſtere matrimonio, etiam ſine licentia Parochi loci, cujus juriſdictio aut jus non læditur, cùm tantùm deſideretur iſta præſentia ad præſtandam matrimonio auctoritatem, quam etiam extra provinciam præſtare poteſt, cùm extra eam maneat Parochus, & qualificata perſona ad exhibendam auctoritatem, uti Conc. requirit. Vel ſi putetur hic actus ſpectare ad juriſdictionem, tantùm erit juriſdictionis voluntariæ, qualis etiam exercetur in alieno territorio, ſine læſione Iudicis loci, cùm nullum ſtrepitum judiciarium habeat adjunctum: ut cùm adſint requiſita à Conc. Parochus ſcilicet proprius & teſtes, debeat judicari matrimonium legitimum. Vbi aliqui volunt Parochum talem puniri poſſe; quod non videtur dicendum, cùm peccare dici nequeat agens actum nullo jure interdictum. Vid. Sanchez 3. *Diſp.* 19. Menoch. *Conſ.* 398. *lib.* 4.

17 VI. An qui in facie Eccleſiæ contraxerunt invalidè, propter occultum impedimentum, eo ſublato, poſſint clam contrahere? R. Certum eſſe, ſi ſit tale impedimentum, quod cognitum conſenſu tolli poteſt, eo cognito, ſi verbo aut facto oſtendatur conſenſus, convalidari, *c. 1. & fin. inf. De coniug. ſervor. c. Is qui ſup. De ſponſalib.* Dico, cognito; quia aliàs conſenſus haberet eumdem errorem, & nihil operaretur, cùm referatur ad priorem contractum invalidum, qui ut invalidus, ita & conſenſus eò relatus. Quòd ſi impedimentum fuerit conſanguinitatis aut ſimile dirimens, cujus uterque conſcius, impetratâ diſpenſatione, ſufficiet privatim conſentire, expreſsè vel tacitè, uti per copulam, propter ſcandala, quæ ſequerentur, ſi de novo deberent partes publicè contrahere. Nec obſtat decretum Trid. quia non poteſt videri loqui in hoc caſu, ex quo non ſequuntur iſta incommoda, quæ vult evitari Conc. Et deinde tantùm irritat clandeſtina matrimonia antè prohibita, quale non fuit hoc, in quo, ut præſupponitur, fuit ſervata forma requiſita; ut iteranda non veniat, & ſufficiat ſecretò conſentire. Ita tenet Navar. in *Summa c.* 16. *nu.* 37. Et hoc in impedimento latente quocumque, quod dirimens eſt: atque ita reſolviſſe Pium V. tradit idem Navar. *c.* 22. *nu.* 70. Nam ſi fuerit notorium, de novo contrahere debent coram Parocho & teſtibus, propter varia, quæ inde ſequerentur, inconvenientia. Sic & ſi alter non conſenſerit tempore contractus ſolemniter habiti, poteſt poſtea conſentire, & facere matrimonium validum, concurrente alterius conſenſu, vel adhuc durante.

Poſtremò circa qualitatem teſtium quæritur, 18 An debeant eſſe omni exceptione majores? R. Expedire quidem, tales ſint, ut faciliùs quæſtio ſuper matrimonio orta ſopiatur: non eſſe tamen neceſſe, ſed ſufficere ſint habiles, quibus eſt ſufficiens judicium, uti patet ex Trid. *d. c.* 1. quod tantùm requirit Parochum, & duos vel tres teſtes, de qualitate non factâ mentione; ut ſuper eâ non debeamus eſſe ſolliciti. Quomodo & mulieres videntur poſſe eſſe teſtes, & infames, quia & per eos poteſt conſtare de veritate: aliàs infinitis litibus matrimoniales cauſſæ ſubjicerentur, quod non eſt de mente Concilij. Vid. Sanchez 3. *Diſp.* 41. *nu.* 5.

Itaque hodie non aliter matrimonium con- 19 trahitur validè, niſi coram proprio Parocho, aut alio, quem Parochus vel Ordinarius ſubſtituerit, Sacerdote. * Vbi ſufficiet verbalis licentia, cùm diſpoſitio omnis poſſit firri verbo, niſi lex aut canon ſcripturam requirat. Neque enim ſcriptura regulariter requiritur ad actus valorem, ſed tantùm ad faciliorem illius probationem. Navar. *hic Conſ.* 12. Vt hic ſatis ſit, licentia iſta ei innotuerit, cui conceſſa: quod omninò neceſſe, quia antè nihil operaretur vi ſolius licentiæ ſibi conceſſæ, ſed tantùm proprio jure, quod nullum habet. Quò facit, quòd paſſim habeatur, privilegia non prodeſſe, niſi à tempore ſcientiæ, *c. 1. De conceſſ. præb. in 6. c. Si tibi abſenti De præben. in 6. l. Qui abſenti 38. D. De acquir. poſſeſſ.* Sanchez 3. *Diſp.* 36. *nu.* 2. Vnde nec ratihabitio quidquam efficiet, quia cùm hæc licentia ad matrimonij valorem requiratur, debet adeſſe eo tempore, quo matrimonium celebratur: ut eam non ponat ratihabitio, cùm ſubſequatur. Deinde quod fit ſub ratihabitione de futuro, eſt in pendenti, ut ratificari poſſit, aut irritari. Non poteſt autem eſſe in pendenti Sacramenti valor, ſed continuò debet eſſe aut validum, aut irritum. Sanchez 3. *Diſp.* 35. *nu.* 17. Expreſſa ſit licentia non eſt neceſſarium; ſatis enim eſt de præſenti colligatur voluntas committentis, cùm tacitum & expreſſum in pleriſque æquivaleant, & procurator ex tacita licentiâ actum legitimum perficiat; nam & patientia ſufficiens ponit mandatum. Sanchez *d. Diſp.* 35. *nu.* 20. Non eſt deniquè neceſſe, ſit ſpecialis licentia, cùm ſufficiat generalis, quâ Parochus concedit alicui Sacerdoti exercerè in ſua parochia ea, quæ ad curam animarum ſpectant. Quod probatur ex eo, quod Trid. tantùm requirat, ut alter Sacerdos adſiſtat de licentia Parochi. Adſiſtet autem de ejus licentia, qui generalem habet commiſſio-

commiſſionem, cùm conceſſio generalis ſit generaliter intelligenda. Navar. *Conſ.* 13. *nu.* 2. *h. t.* Sanchez *d. loco nu.* 7.

20 Eſt & antiqui & probi moris, offerri Miſſæ ſacrificium in matrimonij confœderatione. Qui omninò laudandus, etiam ab Ethnicis uſitatus, qui ſine ſacrificio non ſoliti contrahere nuptias: ut meritò ſint reprobandi ſectarij noſtri, qui omnem ſacrificiorum uſum ſuſtulerunt. In ſacrificio Miſſæ benedictionem contrahentibus impertitur Sacerdos: cujus tamen omiſſio non videtur ponere peccatum mortiferum, ſecluſo ſcandalo, ratione conſuetudinis, & contemptu, ut patet ex Trid. *d. loco*, quod tantùm hortatur conjuges, ne procedant ad matrimonij conſummationem ante benedictionem. Danda ea per proprium Parochum, aut ab eo ſubſtitutum. Alius ſine Parochi licentia eam ſi dederit, ſuſpenditur tamdiu, quādiu Ordinario Parochi, cujus erat benedicere, videbitur. Trid. *d. c.* 5. In alieno territorio benedictio iſta in Miſſarum ſolemnibus non rectè datur, eùm hæc ſolemnitas quid ſignificet judiciarij, per quod poſſet lædi alterius juriſdictio. Ad ſecundas nuptias non ſpectat benedictio de jure communi, uti inferiùs dicetur.

21 Porrò dicta de clandeſtinarum nuptiarum nullitate obtinent tantùm in locis, ubi Conc. Trid. eſt publicatum; & quidem poſt triginta dies à publicatione, facienda in ſingulis parochijs, ut magis innoteſcat, ut expreſsè habetur in *d. c.* 1. & habet communis ſententia. Nam quamvis Eccleſia, ejuſque caput Pontifex Rom. immediatè à Deo ſuam habeat auctoritatem, nequiquam à populo aut Clero, ut poſſit irritos reddere contractus clandeſtinos, independenter ab acceptatione populi, judicavit tamen expedire, non antè eos irritare, quàm per ſubordinatas Eccleſiarum poteſtates in ſuis provincijs eſſet acceptata irritatio; poſſet enim eâ ex re gravius malum oriri. Itaque antequam acceptata ſit iſta irritatio, licet non ſine peccato quis refragetur, clandeſtina matrimonia ſunt valida; atque ita in Græcia, Anglia, & apud alias aliquot nationes hodie tenent clandeſtinè inita matrimonia, quòd apud eas necdum obtineat lex nova vim ſuam. Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 7. *nu.* 13. Sanchez 3. *Diſp.* 18. *in princ.*

22 Quid ſi Belga, aut oriundus ex regione, in qua receptum eſt Trid. agat in regione, in qua non receptum, an validè nuptias clandeſtinè contrahet? R. Id aliquos admittere, ſi habeat animum ibi domicilium figendi, non etiam ſi patriam repetere velit: verùm probabiliorem eſſe ſententiam contrariam, quam probat textus in *can. Illa Diſt.* 12. *& can. Quiſquis Diſt.* 41. ubi con ſuetudini loci quis dicitur ſe rectè conformare. Et facit, quòd quoad contractuum ſolemnitates quis obligetur legibus loci, in quo contrahit, cùm ratione contractus quis ſortiatur forum, *c. fin. ſup. De foro compet. ubi eâ de re actum.*

Quid ſi incolæ loci, ubi Conc. eſt receptum, conferant ſe ad locum, ubi non receptum, an ſine Parocho contrahent nuptias? R. Non eſſe quæſtionem, ſi animo domicilium ibi conſtituendi eò migrent, quia fruentur iiſdem legibus, quibus incolæ loci. Tantùm eſſe difficultatem, ſi per modum tranſitus locum adeant. Et ſunt, qui putent non aliàs valere matrimonium, quàm ſi citra fraudem adierint alienam provinciam contrahentes, eò quòd ſua fraus alicui patrocinari non debeat. Et hoc, ſi uterque ſit in fraude; nam ſi alter bonæ fidei fuerit, ille prævalebit, & ejus favore matrimonium ſubſiſtet, juxta tradita in *c. pen. inf. De matrim. contr. contra interd. Eccleſiæ.* Probabilius eſt, validum eſſe matrimonium indiſtinctè à talibus alibi contractum, cùm peregrini à domicilio ſuo abſentes non teneantur ejus legibus, ſi contrariæ vigeant in loco, ubi reperiuntur, veluti jejunij, feſti, & ſimilium, *d. can. Illa*, ubi ait Aug. *In ſabbatho, ſi ſum Romæ, ieiuno; ſi Mediolani, non ieiuno.* Ratio eſt, quòd lex loci non feratur ad ſubditos abſolutè, ſed ad ſubditos præſentes, & exiſtentes in tali loco: vel potiùs directè fertur ad locum, ut non comprehendat abſentes à loco. Qui proinde alibi exiſtentes, à loci ſui legibus liberi, contra eas agentes non poſſunt dici mereri pœnam, cùm non contraveniant ei, quod leges loci ſui jubent, quæ ſolùm volunt præceptum ſuum ſervari in ſuo loco, nec violari ab exiſtentibus ibidem, non etiam ſervari ab ijs, qui extra eum locum ſunt, etiamſi animus exeundi fuerit, ne teneatur præcepto: qui animus nō tam ponit fraudem illicitam, quæ actū annullat, quàm formam obligationis præcepti, quæ bona vel mala erit ratione finis aut cauſſæ, propter quam fit. Itaque cùm Trid. tantùm adficiat loca, ubi publicatum & receptum, non poteſt dici contravenire, ejuſque præceptum violare, qui alibi, ubi non obligat, nuptias clandeſtinè contrahit, cum jure ſuo utatur, præceptum Trid. neutiquam violans, quod in loco iſto non receptum non obligat. Aliud eſt, ſi quis, ne coram ſuo Parocho contraheret, aliò migraret, ubi Trid. receptum. Vid. Sanchez *d. Diſp.* 18. *qu.* 4. *& in Decal. lib.* 1. *c.* 13. *nu.* 35. Rebel. *d. qu.* 7. *n.* 15. *&* 16.

Quid in captivis apud infideles ſtatuendum? 24
R. Eos non obligari decreto Trid. eùm, ſecundùm dicta, illud tantùm obliget in locis, ubi receptum & publicatum. Non eſt autem receptum apud infideles, ut matrimonia eorum ſine Parocho ante teſtibus ſint valida. Nihil faciente, quod ante captivitatem in eorum parochia fuerit publicatum, eùm lex poſita loco obliget tantum eos, qui in loco ſunt, non etiam qui extra eum agunt. Sanchez *d. Diſp.* 58. *q.* 5.

Rebel. *d. qu. 7. n. 17. & 18.*

25 Hæretici exiſtentes in loco, ubi publicatum eſt Conc. non eximuntur ab ejus lege, & niſi coram Parocho & teſtibus contrahant, inutiliter contrahunt, etiamſi in loco hæreſis dominetur; nam ea res non ponit immunitatem ab obligatione dicti decreti. In oppidis tamen & pagis, ubi Paſtoris non eſt copia, nec ejus vices tenens haberi poteſt, nec proximis locis adiri, validè ſine Parocho matrimonium iniri, dicitur declaraſſe Clemens VIII. Infideles inter Chriſtianos habitantes non teneri hoc decreto, ex eo patet, quòd ſit Eccleſiæ, cui ſe non ſubjecerunt: ut ejus legibus non teneantur, nam obligatio ad eas prærequirit ſubjectionem.

TITVLVS IV.

De Sponſa duorum.

SVMMARIVM.

1. *Vna pluribus non eſt deſponſanda.*
2. *Sponſalia poſteriora non præjudicant prioribus.*
3. *Matrimonium prius non conſummatum non diſſolvitur per poſterius conſummatum.*

1 VT una tantùm habenda uxor, unus maritus, ita una non eſt deſponſanda pluribus, nec ſponſalia cum diverſis ineunda; non tantùm ſimul, ſed ne quidem ſubſequenter. * Poſteriora

2 enim minimè prævalent prioribus: quæ matrimonio quidem ineundo cum alio impedimentum ponunt, non tamen niſi impediens; ut cum alio ſubſecutum teneat, ſecundùm dicta ſuprà *Tit. 1.* Quæ tamen re, non eſt extra peccatum grave, propter gravitatem materiæ, *cap. 1. & 2. h. t.*

3 Procedit autem matrimonij iſtius effectus etiam ante copulam matrimonialem, cùm ejus ſubſtantia conſiſtat in conſenſu, per quem vinculum ponitur, non etiam in copula. * Quo modo matrimonium prius non conſummatum neutiquam diſſolvitur per ſubſequens conſummatum, *c. 3. h. t.* nihil obſtante contrariâ conſuetudine, *c. fin. hoc tit.* Eo modo, quo is, qui alteri rem vendidit & tradidit, fruſtrà poſtea eamdem alteri vendit, cùm nihil juris in ea habeat. Nihil facit, quòd per conſenſum de præſenti ante copulam, non transferatur dominium corporis; nam ſatis eſt transferri potentiam ad copulam, Barboſa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p. 2. nu.* 85. quæ facit matrimonium ſponſalibus de futuro eſſe potius, & omne ſuum eſſe habere; cùm qui tranſtulit ſemel poteſtatem ſui corporis, ampliùs ejus transferendi copiam non habeat. Notant leges infamiâ eum, qui bina ſponſalia, binaſve nuptias eodem tempore conſtitutas habuerit, *l. 1. in fine D. De his qui not. infamia.*

TITVLVS V.

De Conditionibus appoſitis.

SVMMARIVM.

1. *Conditio adiecta ſponſalibus ea non vitiat.*
2. *Conditio impoſſibilis non vitiat, ſed vitiatur.*
3. *Conditio perpetuæ continentiæ an ſit contraria ſubſtantiæ matrimonij?*
4. *Ad matrimonij valorem requiritur conſenſus in copulam.*
5. *Conditio de futuro ſuſpendit contractum matrimonialem.*
6. *Idq; in ſui eventum.*
7. *Conditio omnimodò extitura an eum differat?*
8. *Conditio præſens aut de præterito non ſuſpendit actum*
9. *Conditioni*, Si pater dixerit ſibi placere, *eo mortuo qualiter ſatisfiat.*
10. *Quid ſi primò diſſentiat & poſtea conſentiat pater?*
11. *Conditione impletâ an verum ſit matrimonium abſque novo conſenſu?*
11. *An & impletâ conditione,* ſi Pont. diſpenſaverit?
13. *Copula interveniens, pendente conditione, an purificet conſenſum?*
14. *Matrimonio inito cum duobus, ſub conditione honeſta, quodnam prævaleat.*
15. *Et quid ſi utraque conditio ſimul evenerit?*
16. *Modus adiectus continuò ponit actum.*
17. *Modus impoſſibilis aut turpis an reyciendus?*
18. *Cauſſæ falſitas non vitiat matrimonium.*
19. *Vt nec demonſtratio falſa.*
20. *Quid ſi quis aliter non fuerit contracturus, niſi poſitâ veritate cauſſæ aut demonſtrationis?*
21. *Et quid ſi cauſſa vel demonſtratio ſit contraria ſubſtantiæ matrimonij?*
22. *Sponſalia ſub impoſſibili conditione inita an teneant?*

SPonſalia ſive de præſenti ſive de futuro ſunt de genere eorum contractuum, qui 1 adjectione conditionis nō vitiantur, *c. 3. & 5. h. t.* ſive ea ſit neceſſaria ſeu contingens; ſive honeſta & poſſibilis; ſive turpis aut impoſſibilis: * quæ licet non rectè adijciatur 2 non vitiat tamen adiecta, ſed vitiatur, in favorem matrimonij, *c. fin. h. t.* quia uti in teſtamentis, ita & hîc nemo præſumitur ludere & nihil agere voluiſſe; in quo à natura contractuum recedit matrimonium. Quòd accipiendum Primò in caſu dubio, ut tunc pro matrimonio rectè præſumatur. Si verò conſtet joco & ſine animo contrahendi adjectam eſſe talem conditionem, non tenebit matrimoniū, contra-

contrahentium intentione præſumptionem juris elidente. Secundò, de conditione impoſſibili naturâ aut lege; nam ea, quæ per accidens talis eſt, v. g. ſi dicatur pauperi, *Contraho tecum, ſi mille dederis*, adjecta facit non continuò poni matrimonium ex mente contrahentium, ſed differri, cùm non ſit tam impoſſibilis, quàm difficilis; difficultas autem non liberet, *l. Continuus* 137. *§. illud D. de V. O.* Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *§.* 2. *n.* 3. Tertiò, Non ſit contraria ſubſtantiæ matrimonij, ejus tria bona ſubſtantialia oppugnans; cujuſmodi ſunt redditio debiti in ordine ad prolem; indiſſolubilis conjunctio, ratione Sacramenti; fides invicem data. Hinc vitiatur matrimonium conceptum ſub his conditionibus, *Si conceptionem evites*, quia eſt contra bonum prolis, *Si adulterandam te dederis*, quia eſt contra fidem; *Donec meliorem invenero*, quia eſt contra Sacramentum, quod ponit individuam conjunctionem, *c. fin. h. t.* Neque enim ſine ſubſtantia poteſt res aliqua ſubſiſtere.

3 Vbi quæritur, An vitiet matrimonium, ut contraria ejus ſubſtantiæ, conditio perpetuæ continentiæ, veluti, *Contraho tecum, ut vivas mecum in perpetua caſtitate, debitum non petas, Religionem poſtea mecum intres?* R. Poſt contractum matrimonium ex mutuo conſenſu ejuſmodi conditiones rectè adjici, & obligare, ſalvâ ſubſtantiâ matrimonij, quæ ſemel rectè poſita per actum ſupervenientem licet contrarium non vitiatur, *arg. l. Empti* 9. *C. De contrah. empt.* ubi licet ſine pretio non contrahatur emptio-venditio, tamen ſi pretio convento poſita fuerit ſubſtantia, & pretium non ſolvatur, ut quia remiſſum, non tamen id adfert vitium ſubſtantiæ contractus, quia ſemel habuit perfectum ſuum eſſe. Tantùm eſt quæſtio, An ante contractum talis conditio vitium adferat, & impedimentum contractui ponat? Et poſſet videri non ponere vitium; Primò, ex eo, quòd copula non ſit de matrimonij eſſentia, cùm matrimonium abſque ea conſiſtat, & ex ſolo conſenſu ponatur, *l. Nuptias* 30. *D. De R. I.* Secundò, quòd poſt matrimonium contractum per ingreſſum conjuges jus petendi amittant, ut dictum ſuprà. *De converſ. conjug.* III. Altero lapſo in adulterium, liberatur alter à reddendo debito; ut, cùm ſeparari poſſit obligatio ad copulam, non poſſit dici eſſe de ſubſtantia, atque ita ejus remotio etiam ante matrimonium non adferat vitium ſubſtantiæ matrimonij. IV. Quòd in *c. fin. h. t.* inter conditiones, quæ ſunt contra ſubſtantiam, non ponatur iſta, de qua hîc agitur, eo quòd non adverſetur ſubſtantiæ matrimonij. Nam ſi eſſet, id foret vel quia adverſaretur bono ipſius Sacramenti, id eſt indiviſibilitati, cui, ut patet, nihil involvit contrarium; vel bono fidei, ad quod ſpectat obligatio non adulterandi, cui nihil contrarium inducit, ſed magis auget; vel bono prolis, quod non continet obligationem ad habendam prolem, ſed ad non impediendum, ſi fortè eam habere lubeat. Vt obligatio ad prolem non ſit, ut eveniat abſolutè; ſic enim inter ſteriles non ſtaret matrimonium: ſed videtur obligatio eſſe conditionata, & negativè accipienda, ſcilicet non impediatur proles, per media nimirum turpia, ſi fortè animus fuerit coire. V. Quòd inter D. Virginem & D. Ioſephum fuerit verum matrimonium, cùm tamen uterque habuerit propoſitum ſervandi caſtitatem, *can. Coniux* 27. 5
q. 2. Vid. Rebell. *p.* 2. *lib.* 2. *q.* 13. *ſect.* 4.

Iſtis tamen non obſtantibus, probabilius eſt, deſiderari omninò ad valorem matrimonij conſenſum in copulam; non quidem explicitum, ſed implicitum ac virtualem: quia contractus matrimonij implicitè ordinatur ad copulam, ut in illud explicitè conſentiens, etiam in hanc conſequenter conſentire ſit intelligendus. Facit, quòd matrimonium eſſentialiter conſiſtat in mutua corporum traditione, per quam uterque conſtituitur dominus corporis alterius; quod dominium intrinſecè conſequitur jus & poteſtas utendi illo corpore ad finem intentum. Vt conditio iſtiuſmodi, licet ſit honeſta, repugnet tamen intrinſeco fini matrimonij, atque ita illud deſtruat: argumento emptionis venditionis, quæ nulla ponetur, ſubjectâ conditione, per quã neceſſitas ad rei traditionẽ aut pretij auferetur; ex eo, quòd cùm non adſtringantur neceſſitate contrahentes, nihil cenſeatur actum, *l. In vendentis* 13. *C. De contrah. empt.* Hanc poſteriorem ſententiam tenet Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *in pr. nu.* 1. *& n.* 5. *&* 6. citans D. Th. *in* 4. *diſt.* 28. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 3. & alios. Adde Sanchez 2. *Diſp.* 28.

Patet ex dictis ſolutio ad argumenta oppoſita. Et quidem ad primum; nam copula etſi non ſit de eſſentia matrimonij, obligatio tamen ad eam & poteſtas videtur ad ejus eſſentiam ſpectare, atque intrinſecè in ea concludi, quâ ſublatâ videtur eſſentia ejus eſſe ſalva, exemplo emptionis venditionis, ſecundùm modum jam traditum. Vt procedat etiam in hac conditione, licet honeſta, *d. c. fin, h. t.* quod non tam ſe fundat in turpitudine, quàm in ſubſtantiæ deſtructione per conditionem appoſitam, ſive honeſtam ſive turpem.

Ad 1. & 3. dicendum, aliud eſſe, necdum inito matrimonio id deduci in pactum, quia impeditur intrinſecus finis; aliud verò poſt initum pacto, verbis, vel re judicatâ jus iſtud invicem remittere, cùm quæ ex poſt facto veniunt, ſubjectum obligationis non invertant, *arg. l. Pretij* 9. *D. De reſcind. vend. & l. Manifeſti* 17. *C. De ſolut.*

Ad quartum Reſp. ſatis contineri ſub prohibitione *d. c. fin.* cùm faciat contra bonum

prolis, quod omninò removetur per copulam, præcipuum matrimonij finem. Vt non ſint attendendi alij uſus matrimonij, qui ſunt ſalvi, quia ſunt minùs principales. Et quamvis non ſit abſoluta obligatio ad prolem, non tamen removendum eſt medium, per quod proles haberi poteſt.

Ad quintum dicendum, & D. Virginem & D. Ioſephum habuiſſe propoſitum continendi ex parte tantùm contractus, attamen habuiſſe conſenſum ad copulam, qui implicitè conſequitur contractum: ex parte verò ipſorum contrahentium, propter propoſitum continendi, nec abſolutè nec conditionaliter, ſi D. Ioſephus peteret, conſenſiſſe D. Virginem in copulam; quia ſupervacaneus fuiſſet actus ille conditionalis, cùm certa eſſet ex divina revelatione, Ioſephum non petiturum. Itaque propoſitum hoc non explicitum non impediet matrimonium, ſecundùm *can. Beata Maria* XXVII. *q.* 2.

Ex dictis patet, ſolam conditionem poſſibilem, contingentem, & de futuro conceptam, ſuſpendere contractum matrimonialem, nam illi tantùm adeſt conditionis natura. Quod non tantùm obtinuit ante Trid. quo matrimonia clandeſtinè inibantur ex pacto mutuo, ut citra ſcandalum potuerit apponi iſta conditio, & ſuſpendi matrimonij effectus, ad inſtar aliorum contractuum, verùm & poſt illud, quando coram Parocho & teſtibus contrahitur, cùm per Trid. nihil ſit mutatũ quoad hanc rem, quò minùs decenter adijciatur, quod poſſit facere contractum publicè initum impediri. Vbi advertendum, non tam adjici conditionem matrimonio, ut eſt Sacramentum, quod non poteſt eſſe in pendenti, quàm ut eſt contractus civilis; eatenus enim, ut reliqui contractus, conditionem admittit.

6 Effectus hujus conditionis eſt, non continuò ponere matrimonium, ſed illud ſuſpendere in ſui eventum: quem exſpectare partes tenentur, quia ei ſe obſtrinxerunt; quatenus in futurum concepta.

7 Vbi quæſitum, An conditio de futuro omnimodò extitura differat matrimonij contractum? R. Non videri, quòd talis conditio etſi in futurum concepta, potiùs pro pura habeatur, & continuò ponat obligationem, licet differat actionem, cùm quod omninò extiturum eſt videatur nunc extare, *l. Quod ſi eã* 18. *De condict. indeb. & l. Heres meus* 79. *in pr. D. De condit. & demonſt.* Et ita habet communis ſententia, quamvis aliud velit Gloſ. in *c. Per tuas h. t.* Cujus opinio ſuſtineri poteſt in caſu, quo verba indicant mentem fuiſſe contrahentium, differre contractum in tempus appoſitum, v. g. ſi & quando Sol cras ortus fuerit. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *nu.* 14.

8 Conditio in præſens aut præteritum actum neutiquam differt, ſed eum vel continuò ponit, ſi vera; vel ſi falſa, omninò removet, *l. Cùm ad præſens* 33. *D. De reb. cred.* V. G. Si contrahatur matrimonium, *Si patri placuerit*, exſpectandus eſt ejus conſenſus, qui ſi taceat, habetur conditio purificata, quia id intenditur eà conditione, ne pater contradicat; non contradicit autem qui tacet. Et licet expreſsè non conſentiat, non tamen diſſentit, quod ſatis eſt, juxta regulam in *c. Qui tacet De R. I. in 6.* Quòd ſi conditio habuerit, *Si pater dixerit ſibi placere*, tunc non ſatisfiet conditioni tacendo, cùm conditio iſta tendat eò, ut pater beneplacitum indicet; non indicat autem tacens, juxta *c. Is qui tacet De R. I. in 6.* Sanchez 5. *Diſp.* 7.

Quid ſi pater fuerit mortuus? R. Si ſcive- 9
rint contrahentes mortuum eſſe, tamquam impoſſibilem haberi pro non adjecta, ſecundùm *d. c. fin.* Si verò ignoraverint, nihil impedire, quò minùs matrimonium continuò ponatur, ſi quidem conditio eveniat, cùm eo fine ſit appoſita, ne in patris injuriam, quam poneret diſplicentia & contradictio, contraheretur matrimonium. Non poteſt autem pater contradicere, nec poteſt dici ei diſplicere qui mortuus eſt. Vid. Sanchez *d. Diſp.* 7. *nu.* 15. *& ſeqq.*

Quid ſi primò diſſenſerit pater, & poſtmo- 10
dum conſentiat? R. Videri aliquibus, nihil officere priorem diſſenſum, quò minùs præcedens conſenſus faciat impletam eſſe conditionem, eamque ſuum ſortiri effectum, per text. in *c. Licet De procurat. in 6.* ubi procurator, qui primò renuit acceptare mandatum, poſtea nihilominus acceptare poteſt. Verius tamen, conditionem potiùs defeciſſe, quàm impletam eſſe, propter priorem diſſenſum, qui dat alteri reſiliendi licentiam, altero invito, propter extinctam ſemel obligationem, cujus ſpes dependebat à voluntate patris, & quidem prima, cùm ſermo ſimpliciter prolatus de aliquo actu futuro, de primo ſit intelligendus, *l. Boves* 89. *§.* 1. *D. De V. S.* Cùm ergò primò diſſenſerit, nihil facit, quòd poſtea conſenſerit, quia conditio defecit, quæ extincta nõ reviviſcit in detrimentum alterius, *l. Cùm ex cauſſa C. De remiſſ. pign.* Facit eodem *l. fin. C. De condit. inſertis*, ubi ſemel negans adimplere, poſtea pœnitens non auditur, ex eo, quòd ſemel repudiatum non redintegretur. Quod tamen rectè limitabis, niſi partes iterum conſentiant ſigno aliquo expreſſo, ut eos poſſe certum eſt. Non obſtat tex. in *d. c. Licet*, quia loquitur de actu conditionali. Sanchez *d. Diſp.* 7. *nu.* 8. *& 9.*

Quæritur autem, An conditio impleta con- 11
tinuò ponat matrimonium, ut non ſit opus novo conſenſu? R. Hoc verius dici, ſecundùm notiſſimam juris Reg. quæ habet, Conditionalem diſpoſitionem purificari per eventum conditionis, *l. Hac venditio* 7. *D. De contrah. empt. §. omnis & § ex conditionali Inſtit. De verb. oblig.*

oblig. Quò facit text. in *c. un. in fine De ſponſal. in 6.* ubi quæritur, an ex ſponſalibus ſub conditione initis oriatur impedimentum publicæ honeſtatis?& reſolvit Pont. nõ oriri ante eventum conditionis. Vnde ſatis colligitur, ſolo conditionis eventu poni ſponſalia: ut idem ſit judicandum de matrimonio, cùm tantum operetur conſenſus purus de præſenti ad matrimonium, quantum purus de futuro ad ſponſalia. Vt tantum etiam poſſit conditionalis de præſenti ad matrimonium, ubi evenit, quantum poteſt de futuro ad ſponſalia, cùm utrobique diſpoſitio conditionalis purificetur, adveniente conditione, & ab eo tempore cenſeatur perfecta, ac ſi ab initio purè fuiſſet contracta, *l. Potior 11. in pr. Qui potiores in pig. hab.* Eſtque ſententia hæc communiter recepta à Iuris Pontificij Interpretibus, Innoc. in *c. 1. nu. 4. & c. Super eo 5. h. t.* Navar. in *Summa c. 22. nu. 63. & Conſ. 1. h. t.* & alijs, quos refert & ſequitur Sanchez 5. *Diſp. 8. nu. 5.* Diſſentit tamen Covarr. *hic p. 2. c. 3. in princ. nu.* 5. qui non aliàs matrimonium vult poni, quàm ſi poſt impletam conditionem ſubſequatur novus conſenſus, nixus verbis *d. c. Super eo*, quæ tamen non obſtant receptiſſimæ ſententiæ. Nam quod ibi dicitur, non eſſe quempiam compellendum ratione ſubjectæ conditionis ad matrimonium conſummandum, rectè accipitur in caſu, quo necdum evenit conditio, ut patet ex verſ. *niſi voluntas*, & verbis finalibus, *qui in alieno arbitrio non habito ſed habendo conſiſtit.* Nihil facit, quòd, ut ait Covarr. *d. loco*, conditionalis conſenſus non ſufficiat ad matrimonium, quod deſiderat conſenſum de præſenti purum; quia conditionis eventu purificatur conſenſus. Non obſtat etiam, quòd matrimonium ſit Sacramentum, quod non poteſt eſſe pendens; nam hoc non procedit, quando Sacramentum dependet ab alia materia aut contractu, cujus naturam non immutat, ut, ſi ſit ex ſe in pendenti, non muretur propter Sacramentum, quod ex eo conſequitur. Vid. Pont. *De matrim. lib. 3. c. 14. nu. 2. & ſeqq.*

12 Quæſtio item eſt, An idem dicendum de conditione, *Si Pontifex diſpenſaverit?* R. Ex præmiſſa communi opinione etiam hac in parte adfirmandum eſſe, continuò ſcilicet diſpenſatione obtentâ poni matrimonium, non requiſito novo conſenſu; cùm etſi pro tempore contractus conditionalis matrimonium inter contrahentes eſſe non potuerit, propter impedimentum Canonicum, conditio tamen referatur in tempus licitum, quo remotum erit impedimentum; ut eo remoto conſenſus ſit purus, & matrimonium ponat, *arg. l. In tempus 61. D. De hered. inſtit.* ubi rectè inſtituitur hæres pro tempore incapax, in tempus, quo capax erit. Et ita communiter tenent Canoniſtæ, & conſuetudine receptum eſſe teſtatur Boër, *Deciſ. 264. nu. 27.* Nec eſt, quòd hic objiciatur, hanc conditionem pendere à voluntate Pontificis, qualis jure habetur impoſſibilis, *arg. l. Cùm ſervus 39. in fine D. De legat. 1.* ut poſſit videri contractus hic cadere in materiam capacem: nam illud verum eſt in caſu, quo non ſolet Princeps conſentire, ut ibidem additur. Vt aliter ſe res habeat in caſu, quo conſentire ſolet, uti hac in materia. Vid. Sanchez *d. Diſp. 8. qu. 2.*

Quæ dicta de effectu appoſitæ conditionis, 13
eatenus vera ſunt, quatenus non intervenit copula ante eventum, vel defectum; per eam enim videntur partes, remiſſâ conditione, pure in matrimonium conſenſiſſe, ut defectus ejus ſubſequens nihil operetur. Et ita in terminis loquitur *c. 3. h. t.* Quod procedit non tantùm ante Trid. ſed & poſt illud, ſi matrimonium antè fuit initum coram Parocho & teſtibus, licet ſub conditione de futuro, quia nihil defuit ex ſolemnibus, & per commixtionem conjugalem receſſum eſt à conditione, & poſitus conſenſus præſens, purus. Sanchez *d. Diſp. 8. qu. 4. nu. 25.* Idem non operabitur copula habita poſt defectam conditionem, cùm ponat actum merè fornicarium. Quod & dicendum, ſi copula ſubſequatur conditionem repugnantem ſubſtantiæ matrimonij, cùm ejuſmodi conditio impediat contrahi matrimonium, ut ne quidem dici poſſit ponere ſpem matrimonij, quâ copula nitatur, & per eam contractus purus ponatur.

Sunt & dicta vera, niſi ante expletam conditionem diſſenſerit alter, quia ante non poteſt poni matrimonium, ut, revocato jam conſenſu ſubſequens implementũ nihil operetur. Quamvis non ſine peccato alter conſenſum mutet, cùm teneatur exſpectare conditionis eventum, ad quem ſe obligavit, *d. l. Potior D. Qui pot. in pignore hab.* Neque enim à contractu inito, alterâ parte invitâ, receditur ſine noxa, niſi cauſſa excuſans ſubſit. Covarr. *d. c. 3. in pr. nu.* 6. Diſſentit tacitè, qui pendente conditione cum alio matrimonium init, *c. un. in fine De ſponſal. in 6.* Quod licet illicitè fiat, propter violatam fidem, tenet tamen, ut dictum *Tit. 1.* 14
Quid ſi quis cum duabus matrimonium inierit ſub conditione honeſta? R. Illud videri futurum potius, cujus conditio priùs impleta. Nam cùm eventus conditionis ponat perfectum contractum, ſecundùm dicta, & ante illum nihil cenſeatur actum, illud matrimonium cenſebitur perfectum, cujus conditio priùs evenerit, prævalebitque ei, quod priùs taliter contractum; cujus ſpes deficit, quia uni conjunctus non poteſt alteri conjungi. Et licet qui uni dedit fidem ſub conditione, illicitè det alteri, tamen quia conditio non ponit contractum, ſed tantùm ſpem, fit, ut prævaleat illud, cujus conditio primò evenit, per quam

alteri

alteri quæritur jus in rem, potius altero, cui tantùm eſt jus ad rem, vel tantùm ſpes, *arg. l. Quoties C. De rei vindic.*

15 Quid ſi utraque conditio ſimul evenerit, veluti quis cum duabus contraxit, ſi dotem obtulerint 1000. utraque illam offert ſimul? R. Videri probabilius, cum neutra conſiſtere matrimonium, propter incertitudinem, quæ vitiat matrimonium. Nam cùm conſenſus trahatur ad tempus impletæ conditionis, & utraque ſimul impleatur, perinde eſt, ac ſi eodem tempore cum duabus quis contraheret. Nec rectè objeceris, prævalere debere contractum initum cum priori, ut priorem tempore, *c. Qui prior De R. I. in 6.* Nam hoc procederet, ſi abſolutè prior contractus initus fuiſſet; nunc autem, cùm tantùm ſub conditione ſit initus, eſt imperfectus, & idem operari nequit, cùm cenſeatur revocatus, non tantùm ſi conditio poſterioris evenerit, ſed & ſi ſimul conditio utriuſque eveniat, propter incertitudinem. Non rectè etiam objeceris, per poſteriorem contractum eſſe priori derogatum, *l. fin. D. De divort.* atque ita poſteriorem prævalere; nam & hoc procedit, quando promiſſio eſt abſoluta, non etiam quando conditionata, & ſic imperfecta. Sanchez *d. Diſp. 8. qu. 3. nu.* 15. Quod & dicendum de ſponſalibus de futuro: nam licet his prioribus per poſteriora, quia priora fuerint perfecta, non derogetur, prioribus tamen conditionalibus poterit derogari per poſteriora, ut non obligent in ratione ſponſalium, quia per poſteriora eſt mutata voluntas directa in alterum. In ratione tamen promiſſionis dicendum iſti contractui non eſſe derogatum, eò quòd iniquè & contra juſtitiam ſit mutata voluntas. Sanchez *ib. d. nu.* 18.

16 Adijcitur & rectè modus: qui in eo differt à conditione, quòd actum non ſuſpendat, ſed continuò ponat, cum limitatione in futurum, continente aliquod gravamen; in cujus tamen defectum matrimonium ſemel poſitum non poteſt irritari, v. g. *Contraho tecum, ut ſemper annulum geſtes.* Sanchez 5. *Diſp.* 19. *nu.* 4.

17 Vbi quæſitum, An & hic impoſſibilis aut turpis reijciendus? R. Si ſit contra actus ſubſtantiam, impedire contractum. Nec facit, quòd non ſuſpendat actum, nec præcedat obligationem, ſed eam ſubſequatur; quia non ideo minùs cauſſat vitium ipſius contractus, cujus valori repugnat, & repugnantiam implicat. Aliàs in foro externo habendum eſſe pro non adjecto. atque ita facere, ut actus valeat, non admiſſâ pœnitentiâ; cùm à matrimonio contracto reſilire non liceat. Et hoc in dubio; nam ſi mens ſit contrahendi, niſi modus impleatur, vitiabit contractum. Covarr. *hic p. 2. c. 3. §. 1. nu.* 8. *&* 17. Sanchez *d. Diſp.* 19. *nu.* 5.

18 Interdum & adijcitur cauſſa, quæ eſt ratio in præteritum vel præſens collata: cujus etiam falſitas non vitiat matrimonium, etiamſi ſit turpis aut impoſſibilis, ex eadem ratione, quæ obtinet in tali conditione. Dixi, in præteritum vel præſens collata; quia in futurum collata ſaperet conditionem, & de illa judicandum idem eſſet, quod de conditione.

19 Demonſtratio addita licet falſa non vitiabit quoque matrimonium, quantum in ſe eſt, modò de perſona pateat, quia falſa demonſtratio non vitiat legatum, *Inſtit. De legatis §. Huic proxima* 30. cùm quidquid rei ſatis demonſtratæ additur fruſtra ſit, *l. 1. §. ſi quis uxori D. De dote præleg.* Vt idem in matrimonio obtinere ſit dicendum, quod favorabilius. Dixi, quantum in ſe eſt; nam ſi concurrat error perſonæ, aut conditionis ſervilis, impeditur effectus contractus, quia deeſt animus. Nominis quoque error non vitiabit, ſi de perſona conſtet, *arg. l. 4. De legat.* 1.

20 Quid ſi quis aliter non fuerit contracturus niſi poſitâ veritate cauſſæ aut demonſtrationis? R. Si abſolutè conſenſerit, eſſe nihilominus validum contractum, niſi error perſonæ aut conditionis concurrat: ſi verò non conſenſerit abſolutè, ſed tantùm ſuppoſitâ veritate cauſſæ aut demonſtrationis, non eſſe matrimonium in conſcientia, nec etiam fore in Eccleſia ſi probari poſſit. Ratio eſt in defectu conſenſus.

21 Quid ſi cauſſa vel demonſtratio adverſetur ſubſtantiæ matrimonij? R. Navarrum, in *Summa c. 22. nu.* 62. velle matrimonium ideo eſſe nullum, quòd apponens hujuſmodi cauſſam vel demonſtrationem non videatur abſolutè conſentire in matrimonium. Verius tamen, non impediri matrimonium adjectione ejuſmodi cauſſæ, ſive vera ſit ſive falſa, v. g. *Accipio te, quia ſterilis es, quia venena procuraſti ſterilitatis.* Ratio eſt, quòd quæ matrimonium vitiant aut variant, debeant referri ad ſubſtantiam contractus, quò non refertur cauſſa aut demonſtratio, cùm tantùm ſpectent ad rerum opiniones, quas contrahentes conceperunt, vel ad cauſſas, quæ movent ad contrahendum, nec deſignent conſenſum in illas ferri. Deinde ut vitiarent, ſe haberent ut objectum, aut partem objecti; non habent autem ſe taliter, ſed antecedenter, & ut motivum aliquod, ut non irritent. Et hoc, niſi contineant errorem perſonæ, aut conditionis, ut, *Contraho tecum, quia es libera, quia es primogenita;* nam error circa hæc vitiat, *inf. Tit.* 9. Vid. Sanchez *d. Diſp.* 19. *nu.* 2.

Dicta de conditionis, modi, cauſſæ, demonſtrationis adjectione etiam obtinent in ſponſalibus de futuro, ex rationibus antè allatis.

22 Verùm quæritur, An ſponſalia ſub impoſſibili conditione inita teneant? R. Probabile eſſe non obligare per abſolutam obligationem; eâ ratione, quòd contractus pendens à voluntate contrahentium, cujuſmodi hic, non extendatur ultra eorum intentionem; qui cum noluerunt

runt

rint contrahere, niſi ſub tali conditione, non poteſt ex iſto contractu reſultare obligatio abſoluta. Deinde qui aliter non vult ſe obligare, quàm poſito eventu impoſſibili, cognito ut tali, ſimpliciter ſe non obligat, *l. Non ſolùm D. De oblig. & act. & §. Si impoſſibilis Inſtit. De inutil. ſtipulat.* Nihil facit diſpoſitum in *c. fin. h.t.* quia loquitur de matrimonio, quod ponit contractum præſentem, in quo adjectus eventus impoſſibilis habetur pro non adjecto, idque in favorem matrimonij. Qui favor cùm ſit in re odioſa, utpote in præjudicium apponentis, non eſt ampliandus ad ſponſalia, de quibus lex non loquitur. Diſparitatis ratio eſſe poteſt, quòd cùm judex dubitet, an contrahentes intendant abſolutè contrahere, an verò ſuſpendere conſenſum in conditionis eventum, periculum ſit ex una parte, ne injuria ſaltem materialis fiat apponenti iſtam conditionem, ſi contra eum judicetur; ex altera verò parte, ne fiat injuria Sacramento matrimonij, ſi judicetur non ſtare, quod fortè legitimum erat. Atqui cùm ex iſtis duobus præponderet Sacramenti dignitas, in favorem ejus declaravit Pont. matrimonium ſubſiſtere, conditione ejuſmodi habitâ pro non adjecta. In ſponſalibus autem ejuſmodi ratio cùm non militet, ſiquidem non ponant Sacramentum, eorum non tanta habenda ratio, cum probabili partis periculo, ante conditionem impletam. Accedit, quòd in dubio ſit melior conditio poſſidentis; ut, cùm de ſponſaliorum validitate dubitetur, nemo ſit ſpoliandus ſuâ libertate. Plerique tamen idem ponunt in ſponſalibus, quod in matrimonio, cujus ſint initium, diſpoſitum, ut quod in hoc obtinet, debeat & in ijs obtinere, *l. Oratio D. De ſponſal.* Vid. Sanchez 5. *Diſp.* 17. Rebell. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 10. *ſect.* 5.

TITVLVS VI.
Qui Clerici vel voventes contrahere poſſint.

SVMMARIVM.

1. *Circa impedimenta matrimonij contrahendi an quid laica poſſit poteſtas.*
2. *Impedimenta dirimentia an ſolus Pont. inducat?*
3. *Impedimentum novum dirimens an conſuetudine induci poſſit?*
4. *An & tolli per Canones poſitum?*
5. *An eo caſu requiſita ſcientia Pontificis?*
6. *Impedimenta alia impedientia tantùm, alia impedientia & dirimentia.*
7. *Votum ſolemne ponit impedimentum dirimens.*
8. *Quo iure dirimatur eo caſu matrimonium.*
9. *Votum ſimplex non dirimit matrimonium.*
10. *Votum ſimplex caſtitatis an dirimat ſponſalia?*
11. *Virginem deſlorans poſt votum ſimplex an eam ducere teneatur?*

Zoeſius ad Decretal.

12. *Ordo ſacer ponit impedimentum dirimens.*
13. *Idq; ſolo iure Eccleſiaſtico.*
14. *Ordo quando non obliget ad continentiam.*

INter quos matrimonium & quomodo contrahatur, traditum hactenus; nunc aliquot Titt. ſequentibus de impedimentis ſubijcitur, quæ faciunt inter aliquos contrahi non poſſe, & contractum non ſtare. * Hæc, inſpectâ rei naturâ, non tantùm Eccle- 1
ſiaſtica, verùm & politica ſive laica poteſtas inducere poſſet. Nam licet matrimonium ſit Sacramentum, cujus determinatio ad Eccleſiam ſpectat; eſt tamen & contractus civilis, cujus nomine laicæ quoque poteſtati ſubijcitur. Verùm Eccleſia poteſtatem determinandi circa matrimonia fidelium laicis ademit, ſibique reſervavit, propter dignitatem Sacramenti quòd conveniat rerum ſacrarum jura & cauſſas ad ſolam poteſtatem Eccleſiaſticam pertinere, ab ea pendere & decidi. Dico, fidelium; nam matrimonia infidelium & paganorum non ſubſunt legi Eccleſiaſticæ, ut nec ipſi pagani, *c. Gaudemus inf. De divort.* etiamſi in terris fidelium Principum habitent; neque enim per hoc poſſunt cenſeri acceptaſſe legem Evangelicam, ſed ſequuntur leges ſuorum Principum, ſive fidelium, ſive infidelium, & tenebuntur impedimentis ab ijs ſtatutis, ratione contractus civilis. Latè hac de re Sanchez. *lib.* 7. *Diſp.* 3. & Pont. jus *lib.* 6. *c.* 1. 2. & 3.

Quæritur autem, An ſolus Pont. Rom. 2
poſſit inducere impedimenta dirimentia circa matrimonium? R. Poſſe quidem videri & Epiſcopis id licere, cùm quod poteſt Pont. in univerſo orbe, id Epiſcopis liceat in ſuis diœceſibus, in quibus ſunt ordinarij Paſtores, Exceptis ijs, quæ univerſalem Eccleſiæ ſtatum concernunt, & quæ ſpecialiter ſunt reſervata Pontifici. Verùm aliter habet generalis Eccleſiæ conſuetudo, quæ Rom. Pontifici videtur reſervaſſe poteſtatem ſtatuendi hæc impedimenta: nam impedientia videtur poſſe ſtatuere Epiſcopus, cùm ex cauſſa interdicere poſſit, ne contrahatur matrimonium, ut dicetur inf. *Tit.* 16. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 10. *nu.* 16. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 1. *in fine.*

Q. II. An conſuetudine induci poſſit no- 3
vum impedimentum dirimens? R. Id videri verius, quatenus legitimè eſt præſcripta, & rationi conſona; qualis cùm habeat vires legis, ut dictum ſuprà *De conſuet. nu.* 4. ita & inducet ea, quæ per legem induci poſſunt. Et facit eò *cap.* 1. & 3. *inf. De natis ex libero vent.* ubi contra conſuetudinem conjunctio licet jure admiſſa, dicitur tamen non ferenda. Vbi non erit opus ſcientiâ Pontificis, cùm & ſine ea validè inducatur conſuetudo, ut probatum ſup. *d. tit. De conſuet. nu.* 11. etiam in ſacramentalibus, cùm *c. fin. d. tit.* tantùm deſideretur, ut ſit legitimè

præſcripta & rationi conſona. Sanchez 7. *Diſp.* 4. *nu.* 11.

4 Q. III. An & conſuetudine tolli poſſit impedimentum per Canones poſitum? R. Poſſe videri, non eſſe eas conſuetudini vires, per *c. Quod ſuper* 5. *inf. De conſang. & adfin.* ubi intra gradus prohibitos non admittitur matrimonium, non obſtante conſuetudine contrariâ, admittente ſcilicet conjunctionem, quæ dicitur potiùs eſſe corruptela: ut videatur ibi reprobata eſſe, atque ita rationi minùs conſona. Ita vult Abbas in *d. c.* 5 *nu.* 4. & *c.* 3. *nu.* 5. *inf. De cognat. ſpirit.* qui admittit quidem impedimentum novum induci poſſe per conſuetudinem, non etiam tolli, quia hæc res ſit contra bonos mores; illa verò honeſta & bonis moribus reſpondens. Verùm non malè alicui probabitur contraria opinio, ſcilicet etiam per conſuetudinem poſſe tolli Canonicum impedimentum, eo modo, quo induci poteſt, cùm contrariorum eadem ſit diſciplina. Nec facit ratio Abbatis, quòd ſit contra bonos mores; nam hoc vel quia reprobata per *d. c.* 5. vel quia eſt contra jus Pontificium. Hoc dici nequit, cùm, ut patet ex dictis ſup. *De conſuet.* & *D. eod. nu.* 29. & *ſeqq.* contra leges & Canones conſuetudo rectè inducatur, non etiam illud; nam & reprobata conſuetudo poteſt poſtea ex nova cauſſa, quæ tollat iniquitatem, quæ antè ſuberat, induci & juſtificari. Et ita habet frequens & vera Doct. ſententia. Præterea poteſt *d. c.* 5. accipi de conſuetudine allegata quidem, non tamen probata; aut mala, quia necdum legitimè præſcripta, cùm, ut patet ex *c. fin. ſup. De conſuet.* conſuetudo prævaleat juri ſcripto, præſcripta ſcilicet legitimè & rationabilis. Non poteſt autem hoc caſu dici irrationabilis, cùm tantùm juri Pontificio opponatur, neutiquam verò aut divino aut naturali, nec quidquam involvat moribus bonis contrarium, cùm impedimentum ſemel poſitum à lege ut poteſt tolli per legem, ita & debeat poſſe tolli per conſuetudinem. Sanchez *d. Diſp.* 4. *nu.* 14.

5 Q. IV. An eo caſu requiratur ſcientia Pontificis? R. Id aliquos velle, nullo tamen fundamento, cùm *d. c. fin.* tantùm requirat, ut ſit rationi conſona, & præſcripta legitimè, nulla autem fiat mentio ſpecialis ſcientiæ Pont. ut ea fruſtrà hac in parte deſideretur; ut nec deſiderari in ulla conſuetudine, dictum ſup. *d. tit. De conſuet.* Covarr. *hîc p.* 2. *c.* 6. §. 10. *nu.* 36. Sanchez *d. loco.*

6 Sunt autem hæc impedimenta duplicis ordinis, alia impedientia tantùm, alia impedientia ſimul & dirimentia. Hoc Tit. & aliquot ſeqq. de dirimentibus agetur: quæ ita dicta, non quòd contractum matrimoniũ dirimant, ſed quòd efficiant, ut validè non contrahatur. Talia de jure antiquo ſunt duodecim, contenta his verſibus:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas,
Si ſis Adfinis, ſi fortè coire nequibis.

Acceſſit ex Concilij Trid. decreto clandeſtinitas, de qua ſup. *Tit.* 3. vitians quoad modum; uti & raptus, donec durat violentia, de qua inf. *De raptorib.* Cum dirimente aliquo impedimento contrahere eſt peccatum mortale, quòd contraveniatur prohibitioni Eccleſiæ in re gravi. Hoc Tit. agitur de impedimento, quod ponit Votum & Ordo; quæ duo cùm ſint adfinia, & alterum ex alterius intelligentia dependeat, rectè hic conjunguntur. Votum aliud ſolemne, aliud ſimplex, uti dictum ſup. *De voto.* * Illud ponit impedimentum diri- 7
mens matrimonium ſubſecutum, *c.* 1. & *fin. h. t. c. unico De voto in* 6. Imò & præcedentis matrimonij non conſummati vinculum diſſolvit, ſecundùm dicta ſup. *De converſ. conjug.*

Quæritur autem, Quo jure contingat iſta 8
diſſolutio? R. Eſſe, qui jure divino id fieri adſerant, propter ſolemnem, quæ intervenit, traditionem; traditum enim uni eo jure alteri tradi nequit: rectiùs tamen juri humano Eccleſiaſtico id adſcribi. Covarr. *hîc p.* 2. *c.* 7. §. 4. *nu.* 7. Barboſa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p.* 2. *nu.* 98. Et probatur, quia non habet hoc ex natura voti, cùm aliàs & ſimplici voto idem adſcribendum foret, quod tamen patet ei minimè competere. Unde ſolemnitati id tribuendum, quæ ſtatuto Eccleſiaſtico eſt introducta, quo ſublato, nullum eſſet votum ſolemne. Quod probatur ex *d. c. un. De voto in* 6. ubi voti ſolemnitas dicitur inventa ex ſola conſtitutione Eccleſiæ. Patet idem ex *c. Rurſus pen. h. t.* ubi dicitur, quoad Deum non minùs obligare non ſolemne, quàm ſolemne: nuſquam autem legitur illud ponere impedimentum dirimens; imò impedire quidem contrahendum, non tamen contractum dirimere, expreſſum eſt *c.* 3. & 6. *h. t.* Ut hæc diſtinctio rectè attribuatur ſtatuto Eccleſiaſtico. Et hoc, quatenus eſt Religionis per Sedem Apoſtolicam approbatæ, quia aliàs non habet iſtam vim, *d. c. un. De voto in* 6. Nihil facit traditio, quæ intervenit, nam hac in materia eſt alterius conditionis, quàm in materia juſtitiæ. Imò eam compatitur matrimonium, ut patet in conjugato, qui poteſt aliquot caſibus profiteri, manente nihilominus ſalvo matrimonij vinculo. Vid. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 26.

Voto itaque ſimplici non adeſt idem effe- 9
ctus, per quod adquiritur quidem jus ad rem, non tamen in rem, propter ceſſantem traditionem. Unde poſtea alij vovens ſe validè tradit per matrimonium, *arg. l. Quoties Cod. De rei vindic.* Licet non ſine peccato, cùm ſemel Deo promiſſum ſit præſtandum, *can. Qui bona* XII. *qu.* 15. quia grave Deo datam fidem fallere. Ponit tamen votum ſimplex impedimentum

impediens

imped ens matrimonium, *d. c. 3. & 6.* habetque effectum dirimendi ſponſalia, ſive præcedentia, ſive ſequentia. Quod omninò verum eſt in voto Religionis, cùm obliget ad rem ſtatui matrimoniali contrariam.

10 Quæſtionis autem eſt, An & votum ſimplex caſtitatis dirimat ſponſalia? R. Eſſe quidem voto ſimplici præcedenti vim irritandi ſponſalia ſubſequentia, *c. Rurſus h. t.* quòd contineant rei illicitæ promiſſionem, quippe jam alteri promiſſæ, non tamen eamdem vim propoſitam eſſe voto cœlibatus in ſęculo ſervandi; nam iſtud non ponit obligationem quoad præcedentia ſponſalia. Quæ ſententia juri eſt conformior, & pro ea adducitur textus in *c. Veniens 5. h. t.* in quo mulieri voventi poſtea de fide ſponſo mentita ſatisfactio eſt indicenda; quam indici non eſſet neceſſe, ſi ſponſalia dirimerentur per votum ſubſequens. Præterea non videtur res ita talis, quæ ſub votum cadat, cùm alteri debeatur, cui non debet fieri præjudicium, ut Deo ejus facta promiſſio non teneat. Nec facit, quòd aliter ſe res habeat in voto Religionis; nam ſi conceſſum ingredi Religionem poſt matrimonium, quidni & poſt ſponſalia; cùm hoc votum ſe habeat eo modo ad ſponſalia, quo ſolemne ad matrimonium. Abbas *d. c. Veniens nu. 5.* Navar. in *Summa cap. 22. nu. 27.* Innoc. *ad d. c. Rurſus*, Sanchez 1. *Diſp. 46. nu. 9.* Hinc & votum de ſuſcipiendo Ordine ſacro non liberat à ſponſalibus, cùm Ordini quidem ſit adnexum votum, per ſe tamen ſimplex, & quidem caſtitatis, quod, uti dictum, ſponſalia non ſolvit, in detrimentum alterius.

11 Alia quæſtio eſt, An qui poſt votum ſimplex virginem defloravit teneatur eam ducere, non obſtante voto ſimplici? R. Ita rectiùs dici, cùm votum non obliget, rebus notabiliter mutatis, uti hìc propter vinculum juſtitiæ, quod ſupervenit, & graviſſimum proximi damnum prævalens voto; ſi tamen jubeatur eam ducere per judicem, uti dicetur infrà *De adult.* & mulier ignoraverit votum; nam ſi ſcivit, habet quod ſibi imputet. Sanchez 1. *Diſp. 45.*

12 Alterum impedimentum, de quo hoc Tit. ponit Ordo; qui alius major, alius minor, ut dictum ſup. *lib. 1.* Ille præcedens ponit impedimentum dirimens, propter tacitum continentiæ votum Ordini ſacro adnexum, *c. 1. De voto in 6.* Dico, præcedens; quia ſequens non tollit vinculum matrimonij.

13 Dubitatur autem, Quo jure ſit inductum hoc impedimentum? R. Verius eſſe, ſolo jure Eccleſiaſtico eſſe inductum, cùm nullum jure divino inveniatur præceptum irritans, neque repugnet Sacerdotio matrimonium, imò compatiatur, uti patet in Sacerdotibus veteris Teſtamenti, & in Græcis Sacerdotibus modernis, quibus eſt permiſſus matrimonij uſus. Et licet à temporibus Apoſtolorum viguerit in Eccleſia, ne promoti ad Ordines inirent matrimonium, inde tamen non ſequitur eſſe juris divini, cùm ab Apoſtolis ſtatutum rectiùs juri Eccleſiaſtico attribuatur. Sanchez 7. *Diſp. 27. n. 5.*

Dicta de impedimento ex Ordinis ſuſceptione vera ſunt, quatenus quis volens Ordinibus eſt initiatus. Nam ſi juſtus metus intervenerit, ille faciet talem non teneri ad continentiam, atque ita matrimonium ab illo initum teneri, ſecundùm dicta ſup. *De his quæ vi &c.* Idem de ordinato in infantia dicendum, quia non potuit ſe obligare, ob defectum ſenſus. Quod & videtur dicendum de eo, qui ante pubertatem ordinatus, licet ſenſum rationis habente, per text. in *can. 1. & can. Illud xx. q. 1.* ubi ante pubertatem emiſſum votum dicitur non tenere, tu dictum ſup. *De cohabit. Cleric. & mulier. nu. 11.* ubi & dictum *nu. 12.* collationem Ordinis irritam non inducere obligationē continendi, ſive irrita ſit ratione defectus alicujus ſubſtantialis, ſive quia ordinatio facta à non Epiſcopo: ut non peccet taliter ordinatus, cùm ne quidem voto ſimplici poſſit dici obſtrictus. Vid. Sanchez 7. *Diſp. 27. nu. 13.* 14

TITVLVS VII.

De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

SVMMARIVM.

1. *Machinatio mortis alterius conjugis inducit impedimentum dirimens.*
2. *Item adulterium cum alterius machinatione.*
3. *Adulterium cum promiſſione de ducendo quando ponat hoc impedimentum.*
4. *An & ſolum adulterium ſine fide data?*
5. *Liberis ex adulterio ſuſceptis debentur alimenta.*
6. *Vt & ſpurijs omnibus.*

DE crimine hìc agitur, quod ponit impedimentum dirimens, & videtur triplex eſſe.

Primum oritur ex machinatione 1
mortis alterius conjugis. Vbi debet machinatio ſuum ſortita eſſe effectum: non obſtante textu in *c. 1. & 6. h. t. & c. 1. ſup. De converſ. conjug.* quæ tantùm faciunt mentionem machinationis, quia verba cū effectu ſunt intelligenda, & pœnæ non imponuntur niſi crimini completo. Debet etiam uterque ad eam concurrere, ſaltem conſilio aut mandato ad mortem cooperando. Ratihabitio non ſufficit, cùm ad actum non concurrat. Alter ſit infidelis, vel uterque fidelis, non refert, *d. c. 1. ſup. De converſ. conjug.* Denique fiat & animo ineundi cum altero matrimonij: quæ conditio licet non exprimatur per Canones, vult tamen eam

ſubintelligi ratio inducti impedimenti, ſcilicet ne conjux conjugis vitæ inſidietur, ut eo liberatus cum dilecta magis perſona contraheret.

2 Secundum ponit adulterium, cum machinatione alterius tantùm. Quem modum cum priori quidam conjungunt, à quo tamen rectè ſeparatur, cùm ibi requiratur utriuſque machinatio, licet non intervenerit adulterium, hic autem requiratur adulterium, & alterius machinatio ſufficiat, *c.* 1. *&* 3. *h. t.*

3 Tertium, adulterium cum promiſſione de ducendo poſt mortem conjugis, vel matrimonio de facto inito, ſuperſtite alterius conjuge, *c.* 1. 2 4. *h. t.* Vbi primò oportet verum cum primo fuerit conjugium, qua aliàs putativum non præstabit impedimentum, *d. c.* 2. Deinde adulterium ſit completum, durante conjugio cum altero, quia aliàs non erit crimen perfectum, ſed inchoatum tantùm, quod non meretur hanc pœnam, & deficeret conditio, ob quam pœna præcipuè imponitur, *c. fin. h. t.* Tertiò, alter ſit conſcius conjugij prioris, *d. c.* 2. *&* 4. *h. t.* ut, ſi alter ignoraverit, etſi de copula fides data, aut etiam de facto matrimonio inito intervenerit, non tamen impediatur ſecundam habere, novo conſenſu interveniente, *c.* 7. *h. t.* cùm aliàs non ſit formale adulterium, nec debeat vir ex ſuo dolo reportare commodum, *d. c.* 2. *h. t.* Vbi ſi fuerint conjuncti, ſuperſtite priori, vir non poteſt, primâ mortuâ, à ſecunda inſcia matrimonij prioris recedere; ſecundæ tamen eſt licentia recedendi à tali viro, quia ignorantia facit eam non peccaſſe. Quartò, oportet promiſſio ſit expreſſa ſigno exteriori; nam in corde retenta non poneret impedimentum, quod in ea non obtineat ratio impedimenti. Faciunt enim Canones paſſim mentionem fidei datæ, aut contracti matrimonij, quod requirit exterius ſignum. Nihil excuſabit, quòd diu ſimul cohabitarint & liberos generarint; cùm multiplicitas prolis ita ſuſceptæ eorum crimen magis exaggeret, & diuturnitas temporis non tam peccatum minuat, quàm augeat, *c.* 5. *h. t.*

4 Ex quibus patet reſolutio ad quæſtionem, An ſolum adulterium, vel ſola fides data, vel ſolum matrimonium, ponat hoc impedimentum? Reſpondendum enim negativè, ut patet ex *c.* 6. *h. t.* ubi adulterium ſine fide data non impedit poſtea cum eadem contrahi nuptias: & ex *c. fin. eod.* ubi contractus initus cum ſecunda, vivente primá, non impedit cum ſecunda contrahi poſtea matrimonium, ſi copula non intervenerit; & Canones paſſim requirunt utrumque ſimul ſcilicet copulam cum fide data, aut matrimonio de facto inito: ut non niſi utroque poſito poſſit poni impedimentum, quia non ſolet poni pœna, niſi poſitis requiſitis ad crimen. Nec obſtat *can.* 1. *&* 3. xxxi. *q.* 1. in quibus indiſtinctè dicitur, non licere ducere in uxorem pollutam priùs per adulterium; quia generalis & indiſtincta iſtorum Canon. locutio reſtringitur ibi per loca ſubſequentia, ſecundùm jam dicta. Vxoricidium ponit impedimentum impediens tantùm, de quo infra *Tit.* 16.

Mandat autem Pont. hîc *d. c.* 5. *in fine*, ut liberis ex adulterio ſuſceptis alimenta ſecundùm facultates à parentibus miniſtrentur, ſecutus jus naturæ, ne qui nihil deliquerunt ea in pœnam ſubeant, quod à parentibus ali nequeant, ut ſecundùm rigorem ſtatuerat jus civile, *Auth. Ex complexu C. De inceſt. nupt.* 5

Vbi quæritur, An *d. cap.* deciſio locum habeat in omnibus ſpurijs? R. Hoc quidem negare Palæot. in *Tract. De nothis & ſpur. cap.* 46. *nu.* 4. qui vult tantùm agi ibi de natis ex putativo matrimonio: verùm rectiùs dici, ad omnes pertinere ſpurios *d. c.* 5. deciſionem, quia nititur jure naturali, quo mandatur educatio liberorum. Et facit, quòd matrimonium, de quo *d. c.* 5. non poſſit dici putativum, cùm contra legem ſit initum; & non tam ſubſit ignorantia facti, quàm juris, quæ non excuſat, nec facit poni matrimonium putativum, quod ponitur per juſtam facti ignorantiam, de qua inf. *Qui filij ſint legit.* Denique ſi putativum foret, fruſtrà moveretur quæſtio de ijs alendis, cùm tales ſuccedant in parentum hæreditatem, ut dicetur infrà *Tit.* 17. 6

TITVLVS VIII.

De Conjugio leproſorum.

SVMMARIVM.

1. *Lepra ſuperveniens ſolvit ſponſalia.*
2. *Non etiam matrimonium.*

Lepra ſuperveniens dat cauſſam irritandi ſponſalia, *c. fin. h. t.* Ratio conſiſtit in metu infectionis, qui meritò facit invitum. Idem non operatur lepra præcedens, ſi fuerit præcognita, quòd ſibi imputare debeat, qui cum infecto contraxerit. Aliter ſe res habet, ſi ignoraverit, *arg. c. Quemadmodum ſup. De iureiur.* 1

Matrimonium per lepram ſupervenientem minimè diſſolvitur, etiam non conſummatum, *c.* 1. *h. t.* ne quidem quoad thorum, *c.* 2. *h. t.* Quod tamen temperandum videtur, niſi ſubſit probabile periculum infectionis, cùm nemo ſe obliget ad matrimonij contractum, niſi ſalvâ vitæ incolumitate, & ita temperandum, ſecundùm pleroſque, *d. c.* 2. Neque enim Deus eſt tentandus, *can. Si nulla* xxiii. *q.* 8. Licet autem eo caſu liberetur à debiti redditione, non tamen ab alijs ſervitijs, quæ ſine periculo vitæ præſtari poſſunt, Vid. Barboſa *ad Rubr. D.* 2

Soluto

Soluto matrim. p. 2. nu. 28. *&* 29. Idem ſentiendum de morbo Gallico, aut ſimili, quo alter laboret, ex rationis paritate. Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 27. *caſu* 8.

TITVLVS IX.
De Conjugio ſervorum.

SVMMARIVM.

1. *Impedimentum dirimens ponit error vel circa perſonam.*
2. *Vel circa perſonæ conditionem.*
3. *Niſi quis ſcienter cum ſerva contraxerit.*
4. *Iure Canonico tenet matrimonium inter ſervos.*
5. *Partus ſequitur conditionem ventris.*
6. *Error circa perſonam tum antecedens tum concomitans dirimit matrimonium.*
7. *Idq; iure naturæ.*
8. *Error circa alias qualitates non dirimit.*
9. *Quod tamen limitationem recipit.*
10. *Dolus interveniens an irritet ſponſalia ac matrimonium?*

IMpedimentum dirimens ponit error: qui
1 contingit vel circa perſonam, ut quando quis putat ſe ducere Sejam, quæ eſt Titia, aut primogenitam, & obtruditur ei ſecundo genita, & impedit matrimonij contractum, propter defectum conſenſus in perſonam, cùm non poſſit dici conſenſiſſe in perſonam, quam animo non concepit, *arg. l. In venditionibus* 9. *in pr. D. De contrah. empt.* Quod ita verum eſt, ut ne quidem S. Pont. efficere poſſit, ut tali errore matrimonium initum teneat, quia non poteſt supplere conſenſum.

2 Vel circa perſonæ conditionem, ut quando quis putat ſe contrahere cum perſona libera, quæ eſt ſerva; qualem contractum, poſt leges civiles, *Novel. De nupt.* 22. *§. ſi verò ab initio*, Eccleſia declaravit irritum, propter errorem circa ſtatum, qui gravior eſt, & omnem conſenſum aufert, *c.* 2. *& fin. h. t.* Dico, Eccleſia; quia verius eſt, jure naturæ non irritari, cùm ſimpliciter & abſolutè non impediat liberum matrimonij uſum, ſed tantùm certis temporibus, & contractus hic ſit ſimpliciter voluntarius, cùm conſenſus feratur in hanc perſonam. Licet involuntarium ſit adjunctum, ratione qualitatis, quod non facit involuntarium ſimpliciter, ut inferiùs patebit.

3 Scienter tum ſerva contrahens, habet quod ſibi imputet, & fruſtrà ad diſſolutionem provocat: uti & ille, qui ſervam, quam ignorans duxit, re cognitâ cognovit; videtur enim eo facto in eam conſenſiſſe. Servitus perpetua ſit, an temporalis, nihil refert, cùm ſatis ſit pro eo tempore ſervam eſſe, etiamſi promiſſa ſit libertas, aut debita: quo modo ſtatuliber inter ſervos refertur, *l. Statuliberum* 9. *D. De ſtatulib.* *Zœſius ad Decretal.* & ſtatulibera ſervum parit, *l. Statulibera* 16. *D. eod.* Si uterque fuerit ſervilis conditionis, fruſtrà ignorantia objicitur, cùm nulla ſubſit læſio, ubi utriuſque par conditio. Quod multò magis dicendum, ſi aliquis cum ſerva ſe putet contrahere, quæ tamen eſt libera, cùm conditio ejus ſit melior, ut non poſſit hac in parte videri invitus. Propter accidentem alteri conjugum ſervitutem nequaquam noſtris moribus ſolvitur matrimonium ſemel rite contractum, ut dicetur *inf. De divort.*

Eſt autem jure Canonico inter ſervos ma- 4
trimonium, uti & inter liberum & ſervam; neque enim hi privandi ſunt hoc Sacramento, nec danda ijs anſa fornicationis, cùm non minùs peccent fornicando, quàm liberi: adeò ut etiam invito domino contrahant, *c.* 1. *h. t.* Non liberantur tamen per hoc à ſervitijs dominò debitis, quæ conſueta non ſubtrahent prætextu matrimonij, cùm domino omnia jura ſalva maneant, adeò ut non impediatur ſervum diſtrahere. Non ita tamen eum occupabit, ut non poſſit convenienti tempore matrimonio vacare, & reddere uxori debitum; nam cùm habeat jus ad matrimonium per Canones, habet & jus ad ejus uſum. Quæ procedent, etiamſi dominus matrimonio conſenſerit, quia non videtur ſibi ſuiſque juribus præjudicare, conſentiendo conjunctioni, quam impedire nequit. Niſi tamen ipſe ſervum aut ſervam tamquam liberam tradiderit, aut ſciens alterum alterius conditionis eſſe ignarum, ſtudio tacuerit, tunc enim ſibi præjudicat, *d. Nov.* 22. *§. ſi verò ab initio & §. nam ſi tradiderit*, ubi dicitur ancilla ita à domino tradita fieri libera & ingenua. Vt tale matrimonium ſubſiſtat, cùm non ſit conditionis imparitas, & alter hoc ipſo liber fiat.

Quantum ad partum attinet, ille ſequitur 5
ventris conditionem, & natus ex ventre ſervo ſubjicitur ei, qui ventris dominus eſt, *l. Partum C. De rei vindic.* Niſi conſuetudo loci habeat, ut inſpiciatur qualitas patris, *c.* 3. *h. t.*

Error itaque cùm circa ſtatum, tum circa 6
perſonam impedit matrimonium contrahi; ſive ſit antecedens, qui cauſſam actui præbet, atque ita efficit involuntarium: nihil enim volitum quin præcognitum; ſive concomitans, qui non inducit quidem ad volendum, ſed ita concomitatur, ut ſine eo actus fieret: veluti ſi contrahens cum Maria exiſtimet eſſe Catharinam, ita adfectus, ut, ſi ſciviſſet eſſe Mariam, cum ea neutiquam renuiſſet contrahere. Quo caſu licet error non faciat ſimpliciter involuntarium, facit tamen non eſſe voluntarium, cùm, licet non deſit voluntas ducendi talem, ſi noſſet, non tamen duxerit: nam cùm ignoravit eam eſſe, non poteſt videri in eamdem conſenſiſſe, quia, ut dixi, nihil volitum, niſi præcognitum. Sanchez 7. *Diſp.* 18. *num.* 4. *&* 5.

7 Vbi quæritur, An jure naturæ error circa perſonam dirimat? R. *Gloſ. can. unici in princ.* xxix. *q.* 1. velle, ſolo jure Eccleſiaſtico. Sed rectiùs id juri naturæ quis adſcripſerit, eo quòd error libertatem & conſenſum auferat, *l. Si per errorem* D. *De iuriſd.* ſine quo ſtare matrimonium nequit. Vt neque ullus contractus ſine eo valet, cùm ratio non patiatur, ut aliquis obligetur invitus. Vnde conſequitur, Pontificem efficere non poſſe, ut tali errore initum matrimonium teneat, defectu conſenſus. Plura Sanchez *d. Diſp.* 18. *nu.* 11.

8 Error circa alias qualitates, uti divitias, nobilitatem, virginitatem, non facit dirimi matrimonium, cum non inducat involuntarium. Nam licet error ſit cauſſa involuntarij, non tamen quilibet efficit ſimpliciter involuntarium, ſed is ſolus, qui eſt circa qualitatem, per ſe & ex natura rei requiſitam ad ipſius contractus eſſentiam, non etiam ille, qui eſt circa accidens: qui circa illud quidem conſtituit involuntarium, non etiam circa ſubſtantiam, ejuſque finem, ut proinde matrimonium teneat, *d. can.*
9 *un.* §. *ad hæc* xxix. *q.* 1. * Quod primò limitandum, niſi qualitas, in qua erratur, apponatur per modum conditionis in ipſo contractu, ut ſi dives eſt, virgo, nobilis; quia conditionis iſtius falſitas faceret deficere conſenſum in matrimonium, & ex conſequenti & ipſum matrimonium. Secundò, niſi error qualitatis redundet in errorem perſonæ; veluti ſi formaliter & directè feratur in perſonam, cui ineſt talis qualitas, ut in filium Regis, materialiter verò & indirectè in perſonam præſentem; tunc enim ponetur error perſonæ matrimonium irritans.

10 Q. Vtrùm dolus interveniens conſtituat nullitatem? R. Dolum ab errore in hoc ſolùm differre, quòd dolus ponat actionem ſeu deceptionem injurioſam, per quam proximus in errorem inducitur: error autem abſtrahat ab injuria vel deceptione alterius, cùm fieri poſſit ex naturalibus cauſſis, aut contingentibus caſibus, ut idem ferè ſit effectus. Diſtinguendum autem inter ſponſalia & matrimonium: nam ſponſalia non aliàs irrita ponit dolus, quàm ſi cauſſam ijs dederit, non etiam ſi tantùm inciderit, ſecundùm *l. Et eleganter* 7. *in pr. D. De dolo, & quæ ibidem traduntur*; propterea quòd dolus contractibus bonæ fidei (ad quos ſpectant ſponſalia) cauſſam dans, eos irritet, incidens non item. Ratio differentiæ eſt, quòd illo caſu cauſſet involuntarium, cùm dolus per alterum adhibitus fecerit alterum adſenſiſſe, qui ſine eo non conſenſiſſet; hoc verò non faciat deficere conſenſum, cùm alter, ſi præſciviſſet, non fuiſſet tamen impeditus à contrahendo. Sanchez 1. *Diſp.* 64. *nu.* 3. Ad matrimonium quod attinet, indiſtinctè illud non annullatur, niſi dolus ponat errorem circa perſonam, aut ſtatum perſonæ. Probatur per *c. Cùm in Apoſtolico* 18. *ſup. De ſponſal. & matrim.* quod non irritat matrimonium, ad quod inducendum alter per mendacium & ſubreptionem eſt inductus. Facit eodem *can. fin.* xx. *q.* 3. ubi illecti per dolum tenet profeſſio: & text. in *c. Ex parte* 14. *ſup. De converſ. coniug.* ubi falſa cauſſa non facit non tenere profeſſionem. Vt idem de matrimonio ſit judicandum. Ratio differentiæ inter ſponſalia & matrimonium eſt, quòd voluntas contrahendi matrimonium verſetur circa ſtatum perpetuum, feraturque abſolutè in objectum illud, ſine dependentia ab ulla conditione: ut effectus objecto conformis eum firmum & indiſſolubilem ponat, quem diſſolvi minùs conſentaneum rationi. Sponſalia verò non ponunt actum perfectum, unde ab ijs varijs ex cauſſis receditur, *de quibus ſup. Tit.* 1. Nihil facit, quòd dictum ſuprà, metu initum matrimonium irritari; nam hoc ideo, quia ille aufert conſenſum & cauſſat involuntarium, ſi cadat in conſtantem virum, ſecundùm dicta ſup. *De his quæ vi &c.* Dolus verò niſi ſit circa ſubſtantialia, non tollit libertatem ad matrimonium requiſitam, ſed potiùs abſolutam ponit voluntatem eligendi ſtatum ejuſmodi perpetuum, etiamſi erretur in circumſtantijs quibuſdam, quæ ſubſtantialem conſenſum non auferunt. Vid. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. §. 7. *nu.* 4. Sanchez 10. *Diſp.* 9. *nu.* 20.

TITVLVS X.

De natis ex libero ventre.

SVMMARIVM.

1. *An quis liber ſit vel ſervus, ex ventre colligendum.*
2. *Venter ſemper certus, niſi aliud habeat conſuetudo.*
3. *Calamitas matris non nocet partui.*

Quia dictum, errorem circa conditionem ſervilem vitiare nuptias, rectè hîc ſubijcitur, quis ſervus ſit, quis liber.* Et hoc colligendum dicitur ex ventre, qui ſi liber fuerit, liber erit & natus, 1
aliàs ſervus futurus, *c.* 1. *h. t.* cùm ex regula generali partus ſequatur ventrem, * qui certus eſt, ſive pater ſit ſervus, ſive liber; niſi aliud habeat conſuetudo loci, *c.* 3. *ſup. tit. prox.* Libertas ſi ventri adſit uno ex tribus temporibus, ſcilicet vel conceptionis, vel nativitatis, vel intermedio, proderit partui, *Inſt. De ingen.* * Calamitas matri ſuperveniens minimè obeſt fœtui, 3
niſi talis, quæ & ipſum fœtum tangat, ut ſi mater prægnans in juſto bello capiatur. 2

TITV-

TITVLVS XI.

De Cognatione ſpirituali.

SVMMARIVM.

1. *Cognatio ſpiritualis quid, einſq́, origo.*
2. *Ea olim triplex, Paternitatis, Compaternitatis & Fraternitatis.*
3. *Reſtricta per Trid. ad certas perſonas.*
4. *Ius vetus in quibus ſublatum.*
5. *Patrinus ſeu ſuſcipiens qualis adhiberi debeat.*
6. *Patrinis pluribus deſignatis, unum vel unum & unam ſeliget Parochus.*
7. *Quid ſi omnes admiſerit?*
8. *Religioſi ſuſcipientes an contrahant hanc cognationem?*
9. *Pater in neceßitate baptizans filium an eam contrahat reſpectu uxoris aut concubinæ?*
10. *An contrahatur per procuratorem?*
11. *Patrini verba an ſint neceſſaria?*
12. *An contrahatur ex iteratione ſolemni baptiſmi privatim validè collati?*
13. *Cognatio quadam olim oriebatur ex inſtructione Catechiſmi.*
14. *An hic modus per Trid. ſublatus?*
15. *Cognatio an contrahatur per dationem alterius Sacramenti?*

1 DE impedimento, quod oritur ex cognatione & adfinitate, ſequentibus aliquot Titt. ſubjungitur, quod eſt impediens & dirimens ſimul. Cognatio triplex eſt, Spiritualis, Legalis & Carnalis quæ dicitur Conſanguinitas.

Spiritualis eſt Eccleſiæ inventum, ex ejus arbitrio dependens. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 4. *nu.* 1. Sanchez 7. *Diſp.* 54. *nu.* 2. quo jure etiam ponit irritum ſubſequens matrimonium. Sanchez *d. loco nu* 3. Fit tamen & ejus mentio in jure civili, *l. Si quis alumnum* 26. *Cod. De nupt.* Eſtq́ue attinentia inter perſonas aliquas orta, ratione Baptiſmi, per quem quaſi renaſcimur; vel Confirmationis, per quam perfectiores Chriſtiani reddimur. Ratio impedimenti eſt in reverentia, quam recipiens ab aliquo eſſe ſpirituale eidem debet, uti & ſuſcipientibus, tamquam parentibus & fidejuſſoribus apud Deum, *can. Vos ante omnia* 105. *De conſecr. Diſt.* 4. Vt rectè dicat Iuſtinianus, in *d. l.* 26. *in fine*, nihil aliud ſic inducere poſſe paternam adfectionem & juſtam nuptiarum prohibitionem, quàm nexum hujuſmodi, per quem, Deo mediante, copulantur animæ. Deinde contrahitur per hoc Sacramentum aliquod amicitiæ vinculum, quod ſufficit ad prohibitionem iſtam, ut cum extraneis inito matrimonio dilatetur amicitia, ad inſtar cognationis carnalis.

2 Triplex hinc olim oriebatur cognatio; Paternitatis ſcilicet, inter baptizatum & baptizantem, patrinum baptizati & baptizatum; Compaternitatis, inter baptizantem, baptizati parentes, ſuſcipientes, eorumq́ue conjuges; Fraternitatis, inter baptizatum & liberos baptizantis & ſuſcipientium, *c. Veniens & c. fin. h. t. c.* 1. *eod. in* 6. *can.* 1. 2. 3. *& alijs* XXX. *q.* 1. Idem juris eſt in Confirmatione, *d. c.* 1. *in fine*, quatenus tamen tenens confirmandum eſt confirmatus, *can. In baptiſmate* 101. *De conſecr. Diſt.* 4. quò robore, quod requiritur ad ſuſtentandam alterius infirmitatem, careat non confirmatus.

Verùm noviſſimè per Conc. Trid. *Seſſ.* 24. 3
cap. 2. *De reform. matr.* eſt reſtricta hæc cognatio ad certas perſonas, idq́ue quia propter multitudinem prohibitionum multoties in caſibus prohibitis contingebat contrahi matrimonia. Vt hodie non naſcatur illa cognatio niſi inter baptizatum, ejuſq́ue patrem & matrem, ex una parte, & baptizantem ac ſuſcipientes, ad ſummum unum & unam, ex altera, quorum nomina libro per Parochum inſcribantur.

Hinc apparet jus vetus ſublatum eſſe in ali- 4
quibus; Primò, in eo, quòd patrinorum ſive ſuſcipientium conjuges hodie non adficiantur hac cognatione, quos olim adfectos fuiſſe patet ex *c.* 4. *h. t.* Secundò, ipſos ſuſcipientes nullam cognationem inter ſe contrahere, cùm de ijs non loquatur Conc. ſed tantùm de cognatione contracta cum baptizato, ejuſq́ue parentibus. Navar. in *Manuali c.* 22. *nu.* 39. atque ita ſublata deciſio *d. c. fin.* Tertiò, inter baptizatum & liberos baptizantis & ſuſcipientis hodie non eſſe ullum impedimentum, quod olim fuiſſe patet ex *c.* 3. *h. t.* Vt liberi tales non impediantur hodie jungi, nec etiam ab uno conjuge contracta cognatio tangat alium, quò minus jungatur baptizato, aut ejus parenti; imò duo conjuges videantur poſſe eumdem ſimul ſuſcipere: quod olim quidem non videtur permiſſum, *can. fin.* XXX. *q.* 4. hodie tamen licere docet Navar. *d. loco.*

Suſcipiens aut patrinus ut hanc cognatio- 5
nem contrahat, oportet uſum habeat rationis, propter obligationem, cui nemo ſe obſtringit niſi intelligens. Minor an major ſit baptizato non refert, cùm tantùm agatur de quadam regeneratione in Chriſto, in qua non ſpectatur ætas. Sanchez 7. *Diſp.* 61. Sit tamen fidelis; nam infidelis non eſt capax hujus cognationis, cùm vitam ſpiritualem per baptiſmum non habeat, & hæc cognatio ſit inducta ab Eccleſia, cui non ſubeſt infidelis. Ioan. Andr. in *c.* 1. *h. t. in* 6. *& alij, quos citat* Sanchez 7. *Diſp.* 60. *nu.* 7. Contrà ſe res habet in hæretico, propter baptiſmi communionem, Navar. *d. loco nu.* 36. Idem juris eſt in tenente in confirmatione. Sanchez *d. Diſp.* 60. *nu.* 20.

Præterea ſit à parentibus baptizati vel 6
Parocho

Parocho deſignatus; dicit enim Trid. *d. c.* 2. neminem præter deſignatum hanc cognationem contrahere Quòd ſi plures deſignati ſint à parentibus, uti alibi moris eſt, unum ex ijs, vel ad ſummum unum & unam ſeliget Parochus, qui ſoli hanc cognationem contrahent, idque ad evitandam prohibitionum multitudinem, ex mente Trid. *d. c.* 2.

7 Quæritur autem hîc Primò, Quid juris, ſi non ſelegerit Parochus, ſed omnes admiſerit? R. Probabile eſſe, omnes ſi tangant contrahere hanc cognationem. Nam licet Trid. prohibeat plurium admiſſionem, non tamen irritat contrà factum, & ex omnium ſententia actui contra legis prohibitionem non ideo eſt irritus, ſi non addatur in lege decretum irritans. Vid. Sanchez 7. *Diſp.* 57. *nu.* 11. *& ſeqq.*

8 Q. II. An Religioſi ſuſcipientes hanc cognationem contrahant? R. Eos quidem prohiberi ſuſcipere de ſacro fonte, aut commatres habere, *can. Non licet Abbati* 103. *cum ſeq. De con. ecr. Diſt.* 4. ne hac occaſione ad ſæcularia trahantur, *can. Pervenit* 20. XVIII. *q.* 2. actum tamen illorum nullibi irritari, atque ita & illos hac cognatione adfici. Si in Epiſcopos eligantur, ut à jugo monaſticæ regulæ abſolvuntur, *can.* 1. XVI. *q.* 1. ita & non tenet eos prohibitiò ſuſcipiendi è ſacre fonte, *Gl. in d. can.* 1. Sanchez 7. *Diſp.* 60. *in fine.*

9 Q. III. An pater baptizans filium legitimum in neceſſitate eam contrahat reſpectu uxoris? R. Ideo matrimonium ne quidem quoad thorum ſolvi, debitum licitè reddi exigíque, cùm per actum bonum & neceſſarium non debeat præjudicari matrimonio ſtanti, *cap.* 2. *h. t. can. Ad limina* XXX. *q.* 1. Idem erit, ſi per ignorantiam hoc contigerit, *d. c.* 2. Per malitiam baptizans propriam prolem non liberat ſe à debiti redditione, ne ſua fraus ei proſit, alteri obſit; exactione tamen debiti eum vult eſſe privatum Abbas *d. c.* 2. *in fine, & Gl. in can. Noſſe* XXX. *q.* 1. Et facit textus in *can. De eo* XXX. *q.* 1. ubi hujuſmodi reus poſt ſolutum conjugium ſine ſpe conjugij manere jubetur. Videtur tamen obſtare, quòd ſuper hac re nihil ſit diſpoſitum, & quòd ea ſpectet ad pœnam, quæ non eſt inferenda ſine textu, *Gl. in d. c.* 2. Externæ mulieris aut concubinæ filium baptizans, aut de ſacro fonte ſuſcipiens, quòd ei ſit factus cognatus ſpiritualis, cum ea matrimonium non contrahit, *c.* 1. *eod. in* 6. ſecundum regulam communem, quæ hac in parte non invenitur pati exceptionem. Nihil facit textus in *d. can. Ad limina*, quia loquitur quoad uſum matrimonij jam contracti, ne ſcilicet per iſtum actum præjudicetur petitioni debiti, ut non æquè procedat in matrimonio contrahendo. Nam privari conjugem hoc jure eſſet in pœnam delicti admiſſi baptizando prolem alterius conjugis. Eſt verò iniquum pœnam incurri propter obſervantiam præcepti. Impedire autem matrimonium ſubſequens contrahendum non habet rationem pœnæ vel gravaminis, ſed pertinet ad quoddam conjunctionis genus, quam ſtatuit Eccleſia inter tales perſonas: atque ita ille textus non eſt trahendus extra caſum ſuum ad baptizantem filium alterius non conjugis, ſive concubinæ ſive extraneæ, & in neceſſitate, cùm exceptio firmet regulam in non exceptis. Facit & quòd facilius impediatur quid fieri, quàm factum irritetur. Sanchez 7. *Diſp.* 62. *nu.* 10.

Q. IV. An hæc cognatio contrahatur per procuratorem? R. Eſſe, qui procuratorem hac adfici velint, non mandantem, ex eo, quòd iſte, non hic tangat baptizandum, in quo ponitur contractæ hujus cognationis ratio. Navar. *Conſ.* 6. *h. t.* Et facit, quòd ſolemnia, quibus utimur hac in re, ſint perſonalia, ut non ſuppleantur per alium. Verùm cùm procurator non habeat animum ſuſcipiendi ſuo nomine, & res ſit facti, quam per alium faciens ipſe facere videtur, poſſet videri mandans potius contrahere hanc cognationem, quàm procurator. Quò facit, quòd olim & ipſius ſuſcipientis uxorem hæc cognatio adficeret, *c. Martinus* 4. *h. t.* & ita dicitur reſolviſſe Congregatio Cardd. Quorum reſolutione remotâ, poſſet ſuſtineri, ex communi opinione, nec procuratorem, quia non vult, neque eſt verus ſuſceptor alienas vices gerens, nec mandantem contrahere hanc cognationem, quia nō poteſt, cùm requiſita ei non conveniant. Poſſet tamen conſuetudine induci, ut per procuratorē aut nuntium contraheretur, cùm quod poteſt inducere lex, poſſit & conſuetudo legitimè præſcripta, quæ habet vim legis. Sanchez 7. *Diſp.* 59. Pontius *lic.* 7. *c.* 39. *nn.* 10. 10

Q. V. An ſint neceſſaria verba patrini? R. Non videri, cùm ſola ſuſceptio ſit de ſubſtantia, cætera ad ſolemnitatem quandam ſpectent. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. *§.* 4. *nu.* 7. Sanchez 7. *Diſp.* 56. *nu.* 9. Ut autem baptizandum tangat patrinus tempore baptiſmi eſt neceſſarium, etiamſi is fuerit adultus: nam cæremonia ſuſtentationis non eſt ab Eccleſia inducta ad ſuſtentandam corporis infirmitatem, ſed ad ſignandam animæ infantiam & imbecillitatem. Sanchez *d. loco nu.* 5. 11

Q. VI. Quid ſi baptizato domi poſtea in Eccleſia adhibeantur ſolemnia, aut etiam iteretur ſolemniter baptiſmus, eique quis adſtet tamquam patrinus? R. Aliquibus videri tunc quoque contrahi hanc cognationem, *arg. c.* 1. *De ſponſal. in* 6. ubi ex actu licet irrito oritur tamen impedimentum publicæ honeſtatis. Verùm dicendum eſt, non oriri ex iſta ſolemnitate adhibita aut etiam ſolemni iteratione baptiſmi ullam cognationem, cùm verè non conferatur baptiſmus, nec ulla ſubſit regeneratio, 12

neratio, quæ eſt cauſſa hujus cognationis, ut eâ ceſſante ceſſet & ejus effectus, per regulam, Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, *c. Non præſtat De R. I. in 6.* Nihil obſtat argumentum ſumptum ex *d. c. 1.* quia hoc ita ſpeciali jure expreſſum, ut non ſit extendendum. Vid. Sanchez 7. *Diſp.* 62. *nu.* 4. *&* 5.

13 Oriebatur & olim quædam cognatio ex Catechiſmi, qui baptiſmo præmitti ſolet, inſtructione, quam contrahebat gerens perſonā infantis, pro quo reſpondebat; non inducebat tamen niſi impediens impedimentum, *c. 2. h. t. in 6.*

14 Vbi quæritur, An modus iſte non ſit ſublatus per Conc. Trid.? R. Ita rectè videri, eo quòd Trid. *d. cap.* 2. videatur generaliter ſtatuere, inter quas perſonas hæc cognatio ſpiritualis oriatur & impediat, nullâ factâ mentione ejus, quæ ex Catechiſmo oritur. Et facit concluſio *d. c.* 2. inter nullos alios, quàm ibi numeratos, poni ſpiritualem cognationem: quæ ſententia videtur eſſe communis. Si qui tamen putent non eſſe ſublatum impedimentum, coguntur fateri, ſaltem eſſe reſtrictum. Vid. Sanchez 7. *Diſp.* 10. *nu.* 10. *& ſeq.*

15 Poſtremò quæritur, An contrahatur cognatio per dationem alterius Sacramenti? R. Expreſsè id negari *c. fin. eod. in 6.* quod habet, ex aliorum Sacramentorum datione nequaquam oriri cognationem, quæ matrimonium impediat vel diſſolvat. Et facit ratio, quòd per aliorum Sacramentorum collationem non regeneremur: ut non poſſit quis videri recipere eſſe ſpirituale, quæ eſt ratio cognationis. Contrà tamen habere text. in *can. Omnes* 8. xxx. *q.* 1. in pœnitentia, quæ eſt Sacramentum, ſuſceptos ita haberi loco filiorum, ut in baptiſmate: & *can. Si quis Sacerdos d. q.* 1. cum filia tali fornicantem grave adulterium committere, & pœnitere debere, eo modo, quo de filia ſpirituali, quæ loca videntur ſatis contrariari *d. c. finali.* Dicendum, per pœnitentiam dici non poſſe poni cognationem, cum per eam non recipiatur eſſe aliquod ſpirituale. Quo modo tradit Gloſ. in *d. can. Omnes*, filium poſſe eam ducere in uxorem, quam pater recepit ad pœnitentiam; quod non foret, ſi induceret cognationem, *can.* 1. 2. 3. *& alijs* xxx. *q.* 3. Eccleſiam tamen ſpecialiter prohibuiſſe matrimonium inter tales perſonas, in reverentiam Sacramenti, quam debet receptus ad pœnitentiā recipienti. Vt ratione prohibitionis peccent graviter ſe conjungentes, eaque ſpecies ſit in confeſſione aperienda, quòd vel mutet ſpeciem, vel ſaltem graviter adgravet. Sanchez 7. *Diſp.* 55.

TITVLVS XII.

De Cognatione legali.

SVMMARIVM.

1. *Cognatio legalis quid, & unde oriatur.* Zœſius ad Decretal.
2. *An & ex adoptione?*
3. *Impedimentum hoc dirimit nuptias inter filiam adrogatam & patrem.*
4. *Non etiam inter liberos ex filia & patrem adrogantem.*
5. *Dirimit & inter filium adoptivum & filiam naturalem adrogantis.*
6. *Duo legitimi ab eodem adrogati an ligentur hac cognatione?*

1 COgnatio legalis eſt attinentia quædam proveniens ex adoptione, quæ facit in locum filij tranſire adoptatum, quoad effectus juris. Habet autem iſta cognatio locum in adrogatione, cui tantùm eſt is effectus hodie, ut patet *Inſtit. De adopt.*

2 Q. An & in adoptione? R. Rectè dici, non oriri niſi ex adrogatione, quòd ejus fundamentum ponatur in patria poteſtate, quæ ſecundùm jura poſteriora non adquiritur niſi per adrogationem; quæ ſola cùm ponat fundamentum cognationis, ponet etiam ſola cauſſam impedimenti Si tamen adoptio fiat à patre naturali, etiam hodie ponet hanc cognationem, & ex ea impedimentum, cùm ſubijciat poteſtati adoptantis adoptatum, *Inſtit. d. tit.* ut poſitâ cauſsâ, etiam ſit ponendus effectus.

3 Eſt autem hoc impedimentum non tantùm impediens, verùm & dirimens nuptias inter filiam adrogatam & patrem, etiam ſolutâ adrogatione, propter reverentiam, quæ per poteſtatem ſemel contracta perdurat, *l. Adoptivus* 14. *& l. Qum etiam* 55. *D. De ritu nupt.* 4 Inter liberos ex filia & patrem adrogantem nullum eſt impedimentum, cùm ceſſet poteſtas impedimenti cauſſa; neque enim nati ex filia ſequuntur familiam matris, ſed patris. Aliud eſt in natis ex filio, quia ſequuntur familiā patris.

5 Eſt & impedimentum inter filium adoptivum & filiam naturalem adrogantis, & vice verſâ, & quidem dirimens, ut patet ex *c. un. h. t.* ubi dicitur conſiſtere non poſſe inter eos nuptias, durante poteſtate: qua ſolutâ ſubſiſtunt, ſive emancipetur filia naturalis, ſive ipſe adrogatus, quia non tam reverentia inter eos ponit impedimentum, quàm ſola poteſtas, quâ ut cauſsâ ſublatâ, dici debet ſublatum & impedimentum, *Gl. in d. c.* 1. Sic & adrogatus poſt emancipationem non impeditur ducere matrem adrogantis, ejuſve amitam, materteram, ſororem, neptem ex filio, quòd jam intelligatur extraneus, *d. l.* 55. *in fine.* Honeſtiùs tamen fuerit abſtinere ab hujuſmodi nuptijs, propter quamdam reverentiam & adfinitatem ex hac legali cognatione contractam.

6 Quæritur de duobus legitimis ab eodem adrogatis, an ligentur hac cognatione? R. Hoc videri probabile, per *d. c. un. h. t.* indiſtinctè loquens. Et facit, quòd in ijs ponatur cauſſa, ſcilicet poteſtas, ut debeat ſubſequi ef-

fectus. Et ita tenet Angel. §. *inter eas Inſtit. De nupt.* Contrarium tamen receptum, ex eo, quòd non fiat mentio hujus impedimenti in iſto caſu, ſed tantùm in caſu, quo alter eſt na-
6 turalis, alter legitimus; qua de cauſſa nolunt hanc cognationem, ut odioſam, ſine textu extendendam eſſe. Sanchez 7. *Diſp.* 63. *n.* 28.

TITVLVS XIII.

De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ vel ſponſæ.

SVMMARIVM.

1. *Adfinitas qualiter contrahatur.*
2. *Per copulam elicitam contracta inducit impedimentum impediens & dirimens.*
3. *Dirimit præcedentia ſponſalia de futuro.*
4. *An teneatur petere diſpenſationem, cujus culpâ contracta adfinitas?*
5. *Non dirimit ſponſalia de præſenti.*
6. *Pœna contrahentis hoc impedimentum.*
7. *Impedimentum hoc ponitur, ſive vir ſive mulier peccet, & vivo mortuove coniuge.*
8. *Ad quem gradum extendatur.*
9. *An oriatur ex inceſtu cum propria conſanguinea?*
10. *Inceſtus cum duabus conſanguineis præſtat impedimentum perpetuum matrimonio contrahendo.*
11. *Inceſtus occultus ſit an notorius non refert.*
12. *Inceſtus enormis eſſe debet, ut in primo gradu.*
13. *An inceſtus cum cognata legali vel ſpirituali ponat hoc impedimentum?*
14. *An cum adfine ſponſi vel ſponſæ?*

1 SVbjungitur hîc de impedimento, quod ponit adfinitas, quæ per copulam contrahitur, non tantùm licitam, de qua *Tit. ſeq.* verùm & illicitam, de qua hîc; etiam occultam, imò & per eam, quæ illata renitenti, *cap.* 6. *h. t.*

2 Oritur hinc impedimentum non tantùm impediens, ſed & dirimens, ſi præcedat ipſum matrimonium, *c. Tertio loco* 13. *ſup. De præſumpt.* Quod procedet etiam copulâ habitâ cum impubere, *c.* 7. *h. t.* Ratio eſt in eo, quòd fuerit una caro.

3 Dirimit & præcedentia ſponſalia de futuro, quòd needum habeant eſſe perfectum, *c.* 2. *h. t.* & res jam ſit facta quaſi impoſſibilis, licet culpâ alterius.

4 Vbi quæſitum, An teneatur eo caſu petere diſpenſationem is, cujus facto poſita adfinitas? R. Non teneri quidem eum, qui non peccavit, admittere diſpenſationem etiam impetratam, cùm ſit liber à fide data, ſecundùm dicta ſup. *Tit.* 1. Videri autem aliquibus, eum, qui cauſſam dedit, teneri eam petere, ſi commodè haberi poſſit. Probabilius tamen eſſe contrarium, quòd res ſit quaſi impoſſibilis, licet ſine culpa, atque ita liberetur ab ejus præſtatione. Nam promiſſionis obligatio intelligitur, rebus ſic ſtantibus, & in eodem ſtatu manentibus, *c. Quemadmodum ſup. De iureiur.* Niſi tamen deflorata ſit mulier, aut gravem famæ patiatur jacturam. Vid. Sanchez 1. *Diſp.* 56. *nu.* 4.

Sponſalia de præſenti neutiquam dirimit, 5
c. Diſcretionem 6. *& c. Tua fraternitatis* 10. *h. t.* quòd habuerint ſemel perfectum ſuum eſſe, quod dirimi nequit niſi certis modis, de quibus ſup. *De converſ. coniug. nu.* 17. & iteratò agetur inf. *De divort.* inter quos nō eſt adfinitas ſuperveniens. Et hoc, licet non ſint conſummata per copulam, cùm non copula, ſed conſenſus nuptias ponat.

Punitur tamen hoc caſu peccans, Primò, 6
quòd perdat jus exigendi debitum, quod tamen conjugi petenti reddere tenetur, *d. c.* 6. *&* 10. ne innocens privetur jure ſuo abſque culpa, *d. c.* 6. *in fine & c. fin. h. t.* Secundò, quod poſt mortem alterius impediatur novas nuptias inire, *c.* 1. 2. *&* 4. *h. t. c. Litteris* 12. *in fine ſup. De præſumpt.* Quæ pœna etiam procedit in caſu, quo quis ſponſæ tantùm conſanguineam cognovit, *d. c.* 2. Et hoc, quatenus ſcita fuit cognatio, *d. c.* 1. *& can. Si quis cum matre* XXXV. *q.* 2. *&* 3. Nam ignorantia ut excuſationem à culpa inceſtus ponit, ita & à pœna. Eſt autem impediens tantùm iſto in caſu prohibitio, ut contractum matrimonium, eâ non obſtante, validum ſit, *c.* 4. *h. t.* pro conditione iſtius impedimenti, ut dicetur latiùs inf. *Tit.* 16.

Habet hoc impedimentum locum, ſive vir 7
peccet, ſive mulier, *can. Quædam* XXXII. *q.* 7. ex rationis paritate; ſive vivo conjuge, ſive mortuo cum ejus conſanguinea habeatur copula, *d. c.* 4. Poſſet tamen hoc dubium videri, ex eo, quòd in *d. c.* 4. agatur de copula habita cum privigna, quæ res ſingularem habet fœditatem, ut ejus nomine ſingulariter hoc poſſit videri ſtatutum. Dicendum tamen, generaliter ei locus eſſe, cùm text. in *d. c.* 4. maximè ſe fundet in inceſtu; qui etiam contingit poſt diſſolutas nuptias, cùm veneratio adfinitatis per nuptias ſemel, contracta etiā poſteas duret, donec alter vixerit, *Gl. in §. Socrum verſ. quod & ipſum Inſtit. De nupt. can.* 1. *verſ. Porrò* XXXV. *q.* 10. *c.* 2. *§. adfinitates* III. *q.* 7. Ratio hujus impedimenti eſt, quòd talis inceſtus habeat ex propria ratione impedire exactionem debiti à conjuge; quòd per eam conjuges ſint facti adfines, & quòd inceſtuoſus non ſit veritus, faciendo conjugem ſibi adfinem, impedire plenum conjugij uſum. Vnde eſt, quòd puniatur in ipſo matrimonio, contra quod deliquit, & fiat inhabilis ad illud contrahendum.

Oriebatur autem olim hoc impedimentum 8
ex copula cum conſanguinea alterius uſque ad quartum gradum, ut patet ex *d. c.* 6. ubi ſit mentio

tio copulæ cum conſanguineo conjugis, nõ diſtinguendo gradũ, qui proinde accipiendus ſecundùm *c. No debet inf. tit. ſeq.* ubi ex cauſſa adfinitatis indiſtinctè uſque ad quartum gradum ponitur impedimentum. Verum hodie non excedit prohibitio ex illicita copula ſecundũ gradum, per Trid. *Seſſ.* 24. *De reform. matrim. c.* 4. ut cognoſcens conſanguineam conjugis ultra ſecundum gradum non teneatur pœnis ſupradictis, nec ſponſalia per hujuſmodi copulam hoc ipſo diſſolvantur, matrimoniumque initum etiam cum eadem ab eo, qui peccavit, teneat, nec cum alia contrahi impediatur. Vnde rectè ſentiunt, qui volunt ex copula habita cum conſanguinea conjugis ultra gradum ſecundum non oriri adfinitatem, nec committi inceſtum. V. Sanchez 7. *Diſp.* 55. *n.* 3. & *Diſp.* 67. *n.* 7. & 8.

9 Quæſtio autem eſt, An impedimentum non nubendi reſultet ex copula cum propria conſanguinea? R. Hoc pluribus videri, ductis argumento ab inceſtu cum conſanguinea uxoris, qui levior eſt; ut idem debeat obtinere in eo, qui gravior eſt. Adducunt in eam rẽ *can Si quis viduam* XXXII. *q.* 7. ubi cognoſcenti conſanguineam ſuam denegatur matrimonium: item *can. fin.* XXXV. *q.* 8. qui vult manere talem inceſtuoſũ ſine ſpe conjugij. & *can. Si duo* XXXV. *q.* 6. qui talibus ſegregatis permittit, ſi juvenes ſint, alia matrimonia inire: *Gl. in can. De inceſtis* XXXV. *q.* 3. Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 74. & *Conſ.* 1. *h. t.* Quæ opinio ut poſſit videri probabilis, contraria tamen eſt probabilior, ſcil. in caſu prædicto impedimentum non contrahi; cùm non debeat illud poni ſine textu, qui paſſim loquuntur de inceſtu cum adfine ſive conſanguinea conjugis. Nec facit, quòd fœdior ſit copula cum propria conſanguinea, quàm conjugis; quia nõ tam eſt inductum iſtud impedimentum propter criminis gravitatem, quàm propter injuriam, quę fit matrimonio per copulam cum conſanguinea uxoris. Vt argumentum à minori ad majus non procedat, cùm quod minus eſt alia in ratione fundetur. Everard. in *Loco à minori nu.* 4. Nihil facit *d. can. Si quis viduam*, quia tantùm prohibet conjugium inter inceſtuoſos, nõ etiam alios citra inceſtum, ut patet ex textu, & expreſſiùs ex *d. can. De inceſtis in fine*, qui habet, ijs quidem illicitam conjunctionem interdici, liberratem tamen habere melioris conjugij ineundi. Nihil etiam facit *d. can. fin.* nam ideo ibi pœnitentia pro tempore vitæ injungitur, ſimulque prohibetur matrimonium, quòd monitione contemptà nihilominus in vita inceſtuoſa perſtiterint, ut propterea mereantur iſtam pœnam. Quo modo videtur & accipiendus text. in *can. Qui propinquam* XXXV. *q.* 3. Non obſtat *d. can. Si duo*; quia non permittit ideo matrimonium, quòd ſint iuvenes, ſed ſolùm cauſſam adſignat, cur non prohibendi à matrimonio, ſi velint. Ita Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. *in princ. nu.* 4. allegans D. Th. in 4. *Sent. diſt.* 34. *qu.* 1. *ad* 1. Sanchez 7. *Diſp.* 15. *nu.* 15. & 16.

Quid de eo judicandum, qui cognovit duas conſanguineas fornicariè? R. Induci impedimentum non tantùm dirimens cum alterutra earum ineundum, quia utriuſque eſt adfinis, *c.* 2. *h. t.* ſed etiam impediens cum alia aliqua iniri. Et hoc, ſi ſcienter habita fuerit copula, eaque enormis & nefaria; veluti ſi cum matre & filia quis fornicetur, aut aliqua patrem & filium admittat, *can. Si quis* XXXIV. *q.* 1. Eſt enim talis copula digna hac pœnâ, propter ſui turpitudinem. Idem ſtatuitur in eo, qui cognovit duas ſorores, *can. Si quis cum duab.* XXXV. *q.* 1. & in ea, quæ duos fratres admiſit, ex eadem ratione turpitudinis, *can. Si homo* XXXV. *q.* 3. quibus locis denegatur talibus conjugij contractus uſque ad mortem. Non obſtat text. in *can. Quidam* XXXIV. *q.* 1. qui poſt pœnitentiam concedit matrimonij contractum; quia ibi agitur de ignorante, ut facilè colligere eſt ex ipſo textu. Facit enim ignorantia eſſe minorem culpam, atque ita etiam minui pœnam. Vti & violentia faciet non obtinere pœnam in ea, quæ violentiam paſſa, *c.* 6. *h. t.* 10

Occultus ſit inceſtus, an notorius nihil refert, 11 quia cum occultè plerumque committatur, rarò eſſet locus huic impedimento. Vnde ſatis erit, ſit commiſſus ſcienter, ut pœnæ locus ſit. Quò facit, quòd text. in *d. c.* 4. *h. t.* non diſtinguat, ſed tantùm ſupponat inceſtum eſſe commiſſum. Nihil obſtat *c.* 3. *h. t.* nam quòd ibi dicitur matrimonium impeti non poſſe, niſi publicus & notorius fuerit inceſtus, eſt, quia tantùm agitur de unius adſertione, cui non eſt credendum, niſi notoriũ concurrat. Sanch. *d. Diſp.* 15. *n.* 13. Gutierrez *Can. quæſt. lib.* 1. *c.* 13. *n.* 8.

Videtur autem in propoſito impedimentum 12 iſtud obtinere, quando eſt enormis inceſtus, ut in primo gradu, non etiam in ulteriori, cùm textus tantùm loquantur de gradu primo, propter ſui fœditatem. Vt licet cognoſcens duas conſanguineas in gradu ulteriori neutram earum ducat, non tamen adficiatur impedimento non ducendi aliam, cùm nullus textus detur, ſine quo pœna non ſtatuitur,

Quæri poſſet, An oriatur hoc impedimen- 13 tum ex inceſtu cum cognata legali aut ſpirituali? Non videri, cùm nec is propriè ſit inceſtus, nec textus reperiatur inducens impedimentum. Imò in *can. Si quis cum matre* XXXII. *q.* 2. non permittitur tali uxorem legitimam, quam habet, dimittere. Quod videtur accipiendum quoad debitum petendum; ut multò minùs impediatur novas inire nuptias, cùm non debeant induci impedimenta ſine textu. Navar. *De cognat. ſpirit. Conſ.* 8. *nu.* 8.

Poſtremò quæritur, An oriatur hoc impedi- 14 mentum cum adfine ſponſi vel ſponſæ? R. Publicam quidem honeſtatem violari, ideoq;

induci aliquid impedimenti, uti patet ex *c. 2. h. t.* ubi poſt pœnitentiam opus eſt diſpenſatione, ut cum alia contrahat. Videtur tamen hoc ibi dici, quia agitur de matre ſponſæ cognita, qualis copula eſt fœdior: ut, ſi fuerit cum remotiore habita, impedimentum ſit minus, & quidem temporale, ſcilicet ad tempus, quo complex delicti vivit, *c. Duo pueri* 12. *in fine ſup. De deſponſ. impub.* ex ratione, quòd ſponſalia ponant matrimonium inchoatum, atque ita impedimentum altero vivo tantùm. Impedimentum hoc hodie non excedit primum gradum, ex decreto Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 3. *De reform. matrim.* Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. *in princ. nu.* 4. Sanchez *d. Diſp.* 15. *nu.* 5.

TITVLVS XIV.

De Conſanguinitate & Adfinitate.

SVMMARIVM.

1. *Conſanguinitas quid.*
2. *Linea conſanguinitatis alia aſcendentium, alia deſcendentium, alia collateralium.*
3. *Gradus in qualibet linea qualiter computandi.*
4. *Regula in hac computatione obſervanda.*
5. *Matrimonium in linea recta eſt irritum iure naturæ.*
6. *Idq; in infinitum.*
7. *In linea tranſverſa prohibitæ nuptiæ ad quartum gradum.*
8. *Adfinitas quid, & inter quos contrahatur.*
9. *Adfinitas olim triplex, & quæ hinc prohibitio.*
10. *Impedimentum publicæ honeſtatis.*
11. *An hoc impedimentum oriatur ex matrimonio nullo?*
12. *An ex matrimonio irrito defectu conſenſus interni?*
13. *Impedimentum hoc eſt perpetuum.*
14. *Nuptias inceſtas qui contrahant.*
15. *Quâ pœnâ afficiantur iure civili.*
16. *Nuptiæ an debeant eſſe conſummatæ.*
17. *Iure Canonico ſunt excommunicati ipſo iure.*
18. *Ignorantia iuſta excuſat.*
19. *An excuſet ignorantia tam iuris quàm facti?*
20. *Scientia alterius alteri ignoranti non nocet, ut & contrà ignorantia alterius non prodeſt ſcienti.*
21. *An incurrat hanc cenſuram contrahens cum ea, quam putat eſſe conſanguineam?*
22. *Eam non incurrit ſponſalia de futuro contrahens.*
23. *Licet copulâ conſummentur.*
24. *An neque qui bonâ fide contraxit, poſtea, cognito impedimento, perſeverat uti coniugio?*
25. *Non incurritur, matrimonio per metum contracto, vel ſub conditione.*
26. *An incurrat fœmina contrahens cum Religioſo?*
27. *An Sacerdos aut teſtes præſentes?*
28. *Non eam incurrit contrahens cum filia ſpirituali.*
29. *Pœnæ civiles an habeant locum in gradibus iure Canonico prohibitis.*
30. *Diſpenſat S. P. ſuper impedimẽtis iuris humani.*
31. *Non etiam iuris divini aut naturæ.*
32. *Matrimonia irrita iure naturæ inter aſcendentes & deſcendentes.*
33. *An & inter fratres & ſorores?*
34. *An coniunctio patrui cum nepte, amitæ cum nepote?*
35. *Adfinitas in linea tranſverſa non ponit impedimentum iure naturæ irritans.*
36. *An in linea recta?*
37. *Pont. in primo gradu quoad lineam tranſverſalem rectè diſpenſat.*
38. *Epiſcopo non eſt diſpenſandi licentia niſi ob neceſſitatem.*
39. *Non diſpenſat ſuper cognatione ſpirituali vel legali.*
40. *Neque ſuper impedimento publicæ honeſtatis.*
41. *Diſpenſatio non ſit ſubreptitia vel obreptitia.*
42. *Diſpenſatio ſuper uno impedimento expreſſo, altero omiſſo, an reddatur inutilis?*

SVbjungitur hoc Tit. de conſanguinitate & adfinitate contracta per copulam licitam, quæ ponit impedimentum dirimens. 1

Conſanguinitas eſt vinculum quoddam perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, vel unius ab altera, carnali propagatione contractum. Hinc Conſanguinei dicti, quòd eodem ſanguine ſint geniti, vel eundem ſanguinem participent: qui ſtrictè accipiuntur pro natis ex eodem patre aut ex fratribus per ſexum maſculinum originem trahunt, & vocantur Adgnati, §. *Sunt autem Inſtit. De legit. adgnat. tut.* Hic latiùs ſumuntur pro cognatis in genere, ita dictis, quod unà communiterve nati, vel ab eodem orti, *l.* 4. §. 1. *D. De gradib.* Neque enim hac in materia conſideratur differentia inter adgnatos & cognatos, quam etiam jus civile poſterius viriolam duxit in ſucceſſionibus, *l. fin. C. De liberis præter.*

Diſtinguitur conſanguinitas per lineas, quæ ſunt ordinata collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, diverſos continens gradus. Linea eſt triplex, ſcilicet aſcendentium, id eſt parentum; deſcendentium, id eſt liberorum (quæ duæ directæ lineæ nomine veniunt) & collateralium, id eſt adgnatorum & cognatorum venientium à latere, ut fratres, eorumque liberi, & dicitur tranſverſa, *l.* 1. *in princ. D. De gradib.* 2

In ſingulis eſt gradus, id eſt menſura quædam, per quam diſtantia perſonarum inter ſe cognoſcitur. In ordine ſuperiori, primo gradu eſt pater, mater; ſecundo avus, avia, & ſic deinceps. In inferiori, primo gradu eſt filius, filia; 3

filia; ſecundo nepos, neptis, & deinceps, *d. l. 1. §. 3. & ſeqq.* ubi uſque ad gradum ſextum, tam ſuprà quàm infrà, nomina propria adgnationis & cognationis reſeruntur. Vltrà deficiunt nomina ſpecialia, utendumque circumſcriptione in deſignatiune cognationis.

In ordine tranſverſo primus gradus non eſt, ſecundùm jus civile, *d. l. 1. §. 1.* quo à ſecundo numeratio inchoatur. Frater enim & ſoror ſunt ſecundo gradu, & ſit numeratio quaſi per patrem, qui cognationis eſt cauſſa. Filius cum patre primum gradum facit; pater eum altero filio ſecundum; hic cum nepote tertium, & deinceps: ut fratrum filij jure civili ſint quarto gradu. Qua in re diſſentiunt à legibus Canones: nam illæ ſingulas perſonas numerant utrimque, & tot gradus ponunt, quot ſunt diſtantiæ à ſtipite, numeratis hinc inde perſonis ſingulis, aſcendendo ab una perſona ad patrem, & ab eo deſcendendo ad aliam; hi verò in quovis gradu conſtituunt duas perſonas, numerantque gradus ab utraque vel remotiore perſona ad communem ſtipitem ſive parentē; ut duo fratres primum gradum conſtituant, nepotes neptesque ex ijs ſecundum, pronepotes, pronepotes tertium, & ſic deinceps, *can. Parentela xxxv. q. 5.* Vt duo legales gradus faciant unum canonicum, *can. Ad ſedē d. qu. 5.* Vbi dicitur conſiſtere cauſſa differentiæ in ratione nuptiarum, quarum nomine Canones conſiderant diſtantiam. Requirunt autem iſti duarum perſonarum conjunctionem, ut utriuſque diſtantia veniat conſideranda. Leges verò inſpiciunt rationem ſucceſſionis, in qua proxima quæque perſona potior eſt, *l. Iuriſconſultus* 10. *in princ. D. d. tit.* & habetur ratio unius ad alterum, *d. can. Ad ſedem.*

4 Vt dinumeratio graduum commodius intelligatur, notandum generatim, quamque perſonam gradum adijcere, ut quiſque tot gradibus ab aliquo diſtet, quot generationibus ab eo deſcendit. Sic filius à patre uniea generatione diſtat, ab avo duabus, atque ita duobus gradibus. Vnde regula eſt, In linea rectâ tot eſſe gradus, quot ſunt generationes, *Inſtit. De gradib. cognat. in fine*: in qua regula jus civile & Canonicum conveniunt. Habetque locum regula iſta & in linea tranſverſa jure Canonico, cùm fratres faciant unam generationem à patre & primum gradum, nepotes ſecundam generationem & ſecundum gradum, atque ita deinceps.

Eſt autem in linea tranſverſa recepta communiter iſto jure hæc regula, Tot gradibus inter ſe diſtare aliquos, quot diſtant à ſtipite communi, vel diſtat eorum remotior. Sic fratres à parente communi diſtant uno gradu, atque ita etiam inter ſe diſtant uno tantùm gradu, nepotes ſecundo, pronepotes tertio, eoque & inter ſe, & deinceps. Ratio eſt, quòd eum

Zoeſius ad Decretal.

tota & adæquata conjunctionis eorum ratio ſit unio cum ſtipite, jure optimo computentur gradus ſecundùm diſtantiam ab eo ipſo ſtipite, cùm nec magis nec minùs poſſint inter ſe diſtare, quàm diſtant ab illo. Sanchez 7. *Diſp. 50. nu. 5.*

Iure civili in linea tranſverſa hæc recepta regula, In ea tot eſſe gradus, quot ſunt perſonæ, unâ demptâ. Ad primum enim gradum duabus perſonis opus eſt, deinde quælibet addita gradum facit, & accedentibus ſimiliter ſingulis creſcit numerus, ut ait Iuriſc. in *d. l. 10. §. nam quoties.*

Quantum ad impedimentum nuptiarum attinet, in linea recta matrimonium irritum eſt jure naturali, cùm carnalis copula, ad quam ordinatur matrimonium, conjunctam habeat quamdam naturalem turpitudinem, repugnantem reverentiæ parentibus debitæ. Quod facit Levit. 18. *Turpitudinem patris vel matris non diſcooperies, quia mater tua eſt.* Præterea jure naturali parentibus debetur ſubjectio: per conjugium autem quoad debitum alteri alter mutuò ſubjicitur, 1. *ad Corinth.* 7. quod juri ſubjectionis, quo liberi parentibus ſunt obſtricti, non conſonat. Potiſſima tamen ratio dici poteſt eſſe in horrore naturali omnium penè gentium, & aliquarum etiam beſtiarum circa hujuſmodi conjunctionem. Vid. Sanchez 7. *Diſp. 51. nu. 7.* 5

Vbi dubitatur, An in infinitum iſta prohibitio procedat? R. Et communiorem & probabiliorem eſſe ſententiam adfirmantium; Primò ex eo, quòd deſcendentes omnes etiam remoti reſpectu aſcendentium dicantur filij, & debeant ijs naturaliter reverentiam & ſubjectionem, cui actus conjugalis multùm præjudicaret. Deinde major eſt conjunctio inter eos, quorum unus ab alio, licet remotè, deſcendit, quàm inter eos, quorum uterque ab alio deſcendit, ut frater & ſoror: & major eſt obligatio erga eum, à quo quis ſuum eſſe accepit, quàm erga eum, cum quo ſimul ſuum eſſe accepit ab alio. Impeditur autem conjunctio horum, fratris ſcilicet & ſororis, jure naturæ, uti mox dicetur: ut multò magis illa dicenda impediri, etiam inter remotiſſimos, ex ratione jam dicta. Facit text. expreſſus in jure civili, *Inſt. De nupt. §. 1. & l. Nuptiæ 53. D. De ritu nupt.* qui in infinitum nuptias inter aſcendentes & deſcendentes dicit eſſe prohibitas. Quæ juris civilis deciſio cùm non ſit per ullum text. Canonicum, reſtringentem hac in materia ad certum gradum prohibitionem iſtam, mutata, ſecundùm eam eſt judicandum, *arg. c. t. inf. De novi operis nunt.* Non rectè objicitur *c. Non debet 1. h. t.* quia non accipiendum de linea recta, quæ non fuit controverſa, ſed de tranſverſa, ut ex textu ipſo facilè eſt colligere, qui eſt correctorius juris veteris, quo inter tranſverſales 6

 erant

erant prohibita matrimonia uſque ad ſeptimũ gradum, *can. 1. can. Nullum & paßim* xxxv. *q.* 2. Vt ſubſequens textus reſtringens uſque ad quartum gradum debeat intelligi de tranſverſalibus tantùm, non de ijs, qui ſunt in linea recta. Et hoc confirmat textus in *c. fin. h. t.* qui expreſsè habet, inter tranſverſales eſſe prohibitum matrimonium uſque ad quartum gradum incluſivè. Quò facit Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 10. *nu.* 8. tradens divini & humani juris Profeſſores adſerere, jure gentium committi inceſtum per eum, qui aliquam ex aſcendentibus vel deſcendentibus duxerit, ſecundùm *l. fin. D. De ritu nupt.* Vid. Sanchez *d. Diſp.* 51. *qu.* 2. Verùm ſuper hac re non eſt, cur ſimus valde ſolliciti, cùm vix contingere poſſit, ut cupiant aliqui inire matrimonium in gradu quinto aut ulteriori in linea recta. Aut enim antè moriuntur, aut ita ſunt inæquales quoad ætatem, ut abſurdiſſimum foret tales conjungi, imò velle conjungi. Bellarm. *Contr. tomo* 2. *De matrim. c.* 24. *in fine.*

7 Quantum ad prohibitionem in gradu tranſverſo fuit variatum. Nam jure civili prohibitio ſe tantùm extendit uſque ad quartum gradum excluſivè; ut eo jure fratrum liberi, qui eumdem avum habebant, & ſunt quarto gradu, potuerint licitè conjungi, §. *Duorum Inſtit. De nupt.* Iure verò Canonico uſque ad ſeptimum gradum ea prohibitio fuit primò extenſa, *d. can.* 1. *& can. Nullum*; poſtea reſtricta ad quartum gradum incluſivè, *d. c.* 8. *h. t.* qui jure civili eſt octavus. Vt hodie conjungi non poſſint, quorum utriuſque vel alterius abavus fuit communis parens: tales enim tantùm diſtant quarto gradu, cùm ſecundùm computationem Canonicam duæ perſonæ unum gradum conſtituant, uti paullò antè dictum. Vbi ſatis erit, alter ultra quartum gradum diſtet à ſtipite communi, etiamſi alter intra eum ſit, *c. fin. h. t.* Quo modo rectè jungetur nepos vel pronepos ab una parte abnepti ab altera, quæ eſt in quinto gradu. Ratio prohibitionis conjugalis inter conſanguineos fundata eſt in reverentia, quam liberi debent parentibus, & conſequenter ijs, qui his ſanguine ſunt juncti. Fundata eſt & in pudicitia, quam frequenter periclitari faceret familiaritas cognatorum, ſi inter eos eſſet licitum matrimonium. Fundatur denique in dilatatione neceſſitudinis inter plures, ad conſervandam caritatem inter cives, & tranquillitatem ſocietatis, quæ magis procuratur per confœderationem nuptialem cum remotioribus. Quo modo in *can. 1. in fine* xxxv. *q.* 1. dicitur maris & fœminæ conjunctio, quantum ad genus mortalium, eſſe quoddam ſeminarium caritatis; ubi tamen legendum videtur, *Civitatis*. Aliam rationem dat Gregorius Magnus, in *can. Quadam* xxxv. *q.* 1. experimento eſſe compertum, ex conjugio propinquorum ſobolem minùs benè ſuccreſcere. Ratio verò reſtrictionis graduum ad quartum præcipua eſt, quia experientia docuit, non poſſe hoc tempore ſine gravi diſpendio tot graduum prohibitionem obſervari, quòd, cum ætas decreverit, caritas deferbuerit, concupiſcentia ſit aucta, fieret ſæpenumerò, ut homines non recordarentur proximitatis, atque ideo ad propinquos ſe haberent tamquam ad extraneos, contingeretque inde in gradu prohibito initi matrimonia. Cujus rei evitandæ gratiâ rectè poſteriores Pontifices edocti experientiâ ad pauciores gradus prohibitionem revocarunt. Bellarm. *tomo* 2. *Controv. De matrim. lib.* 1. *c.* 29. Ratio allata à Pont. in *d. c.* 8. *h. t.* de quatuor humoribus, qui conſtant ex quatuor elementis, fundata non eſt primariò, ſed tantùm ut congruentia quædam phyſica: ne temerè pro more ſuo eam vellicent ſectarij. Sanchez 7. *Diſp.* 53. *in fine*,

Altera hujus Rubr. pars eſt de Adfinitate, quæ conſideratur etiam in matrimoniali conjunctione, ex ratione jam dicta, quòd ſcilicet & hæc ſufficiat ad animorum conciliationem: non autem in ſucceſſionibus, quia ſecundùm eam non defertur hæreditas. * Dicta Adfi- 8
nitas, quòd duæ diverſæ cognationes per nuptias copulentur, *l. Non facile* 4. § *adfines D. De gradib.* Eſt autem propinquitas perſonarum proveniens ex habita cum cognata alterius copula, non tantùm licita, ſed & illicita uti dictum Tit. ſuperiore. Dicitur, ex copula; quia per eam fiunt conjuges una caro, & ponitur adfinitas jure Canonum, *c.* 2. *h. t.* Aliàs non poſſet poni: quo modo ex ſponſalibus de præſenti nulla oritur adfinitas. Dico, jure Canonum; quia jure civili videntur adfinitatis cauſſam ponere, ut colligere eſt ex *d.* §. *adfines.* Non adficit hæc niſi perſonas junctas, eaſque non egreditur. Vnde tantùm inter cognatos viri & uxorem, inter cognatos mulieris & virum, vinculum hoc ponitur, eo gradu atque ordine, quo ipſe vir aut mulier eos attingit. Cùm enim per copulam fiant una caro, non poteſt unus conjugum alicui eſſe propinquus, qui non & alterum concernat, nec aliquis unum conjugum attingere, qui alterum non attingat, *can. Fraternitatis* xxxv. *q.* 10. Hinc cognati viri & cognati mulieris inter ſe nullum habent impedimentum: ut frater mariti licitè jungatur ſorori uxoris, & filius mariti ex priori uxore rectè ducat filiam uxoris ex alio marito, ſi aliud non obſtet impedimentum canonicum, §. *mariti tamen Inſtit. De nupt.* Nihil obſtante, quòd ex parentum matrimonio communis ſit frater aut ſoror, *l. Generali* 34. §. *pen. D. De ritu nupt.*

Erat autem olim triplex adfinitatis genus. 9
Primum, de quo jam actum, quod contrahebant cum marito cognati uxoris, & è contrà.

Alterum,

Alterum, quod primæ nxoris cognati contrahebant cum ſecunda uxore mariti, & nurus uxoris cum marito. Tertium ponebat ſecundæ mariti uxoris maritus & maritus nurus. Sic & frater uxoris eſt in primo adfinitatis genere; ejus uxor in ſecundo, quæ ſi relicta nupſiſſet Titio, in eo ponebatur tertium genus adfinitatis, *Gloſ. in d. c. Non debet* 8. *h.* r. Ponebant omnia hæc genera olim impedimentum nuptijs, ut patet ex *d. c.* 8. ubi Pont. hoc corrigit, & impedimentum ex ſecundo & tertio genere aufert, datâ licentiâ in ijs generibus conjungendi. Et hoc, ne prohibitiounm frequentia hac in materia facilè cauſſet peccatum, contracto in gradibus prohibitis matrimonio ignoranter. Vt hodie non impediatur Titius uxoris ſuæ fratris relictam uxorem ducere, nec vitricus privigni ſui uxorem ſibi conjungere, quod olim ne quidem jure civili licitum erat, *l. Vxorem* 15. *D. De ritu nupt.* Verùm ea lex abrogata eſt per *d. c.* 8. cùm jus civile cedat diſpoſitioni Canonicæ in cauſſis ſpiritualibus. Vt ſublatis duobus poſterioribus generibus, adfinitatis impedimentum tantùm obtineat in primo genere. Covarr. *hic p. 2. c. 6. § 7. n. 6.* & quidem dirimens, non tantùm in linea recta, ſed & collaterali uſque ad quartum gradum. *d. c. 8. verſ. Prohibitio.* Non obſtante, quòd adfinitas gradus non habeat, *l. 4. §. gradus D. De grad. b.* cùm adfinis non generet adfinem, generatio autem quælibet gradum faciat; quo modo in Tit. D. non legendum *De gradibus adfinitatis*, ſed *gradibus & adfinibus*: nam fit computatio graduum ad inſtar conſanguinitatis, ut quoto gradu unum conjugum quis attingit ratione conſanguinitatis, eodem & alterum attingat cauſsâ adfinitatis. Quod de quarto gradu dictum, accipiendum eſt de contracta adfinitate ex copula licita; nam illicita ad ſecundum gradum tantùm impedit & dirimit, non ultrà, uti colligere eſt ex ijs, quæ dicta Tit. præcedenti. Vid. Sanchez. 7. *Diſp.* 67. *nu.* 3. *& ſeqq.* Hæc de impedimento, quod ponit cùm conſanguinitas tum adfinitas.

10 Idem etiam ponit inſtitia publicæ honeſtatis, quæ in nuptijs maximè inſpicitur; *l. Semper* 197. *D. De R. I.* Illam ponunt ſponſalia olim etiam invalida, *c. 4. ſup. tit. 1.* pura tamen ac cum determinata; nam conditionalibus, quia non ponant niſi ſpem, non erat eadem vis, *c. un. De ſponſal. in 6.* Cùm una ex pluribus inita antè non inducent hoc impedimentum, quàm ſit facta electio; neque enim antè ſunt ſponſalia. Trid. *Seſſ. 24. c. 3. De reform. matrim.* ex ſponſalibus quacumque ratione invalidis hoc impedimentum prorſus ſuſtulit.

11 Q. An & oriatur ex matrimonio nullo? Poſſe videri non oriri, propter generalitatem *d. c.* 3. quod indiſtinctè ex ſponſalibus quacumque ratione invalidis hodie non vult poni impedimentum. Covarr. *d. c. 6. §. 2. nu.* 2. Contrà tamen dicendum, ſcilicet poni impedimentum hoc ex contracto matrimonio licet nulliter, idque ex declaratione Pij Quinti, qui in Bulla an. 1568. incip. *Ad Romanum*, quoad hoc negat mutatum eſſe jus vetus, de quo in *d. c. un. De ſponſal. in 6.* modò non defuerit conſenſus: quomodo clandeſtinum matrimonium, quòd ei deſit conſenſus legitimus, non videtur ponere hoc impedimentum hodie, cùm Conc. taliter contractum decernat nullum, parteſque reddat inhabiles ad taliter contrahendum. Sanchez 7. *Diſp.* 70. *nu.* 5.

Quid ſi deſit conſenſus internus, externus autem ſit ritè expreſſus? R. Poſſe videri, attentâ ratione naturali, non poni hoc impedimentum, cùm verè deſit conſenſus, ſecundùm *d. c. unic.* Verius tamen, illud poni, cùm interni conſenſus defectus lateat, externus autem faciat matrimonium videri validum: ut ponat ſcandalum, quod cauſſat hoc impedimentum. Covarr. *d. §. 2. nu.* 3. Sanchez 7. *Diſp.* 68. *nu.* 13. *& ſeq.* 12

Eſt autem hoc impedimentum dirimens & perpetuum; ut morte alterius aut ſponſaliorum diſſolutione non tollatur, *c. 3. & c. Sponſam* 8. *ſup. tit. 1. can. Si quis* 12. 14. 15. XXXVII. *q.* 2. Sanchez *d. Diſp.* 68. *nu.* 20. Cujus ratio poſita eſt in ſcandalo: neque enim fert honeſtas, eam, quæ fuit ſponſa unius, nubere ejus conſanguineo. Vt olim duraverit hoc impedimentũ uſq; ad quartum gradum: verùm hodie per Trid. *Seſſ. 24. c. 3. D. reform. matrim.* reſtrictum, ut primum non excedat, propterea quòd ſine diſpendio in ulterioribus obſervari prohibitio non poſſet, & præcipuè quia ſcandalum contineat, eam, quæ fuit patris ſponſa, nuberè ejus filio, & contrà. *§. Si uxor tua Inſtit. De nupt.* Idem de ſponſa fratris dicendum. Ex matrimonio rato procedens impedimentum extenditur etiam hodie uſque ad quartum gradum, cùm Trid. non reſtringat ad primum niſi ortum ex ſponſalibus; & ita declaravit Pius V. in Bulla incip. *Ad Romanos.* 13

Eſt & impedimentum ligaminis, quod ponit matrimonium cum aliqua initum non conſummatum: quod cùm non ſit ideo minùs ratum, facit cum alia initi aliud non poſſe, quia nemo poteſt binas nuptias aut novas contrahere, veteribus durantibus. Durant autem veteres, altero ſuperſtite. Ponit & impedimentum diſparitas cultus, qua de re aliquid dictum ſuprà *Tit.* 5. & repetetur *Tit. ſeq.* Quantum ad raptum attinet, quatenus impediat, dicetur inf. *Tit. De raptorib.*

Cæterùm nuptiæ aliter, quàm dictum, contractæ, habentur inceſtæ, etiam jure naturæ & gentiũ, inter aſcendentes & deſcendentes, *l. fin. D. De ritu nupt.* jure verò humano tantùm intra gradum eo jure prohibitum; adeò ut juncti ſeparandi 14

Digitized by Google

ſeparandi ſint, *c. 3. h. t.* Niſi ſint infideles, qui
ad fidem converſi in gradu jure humano pro-
hibito conjuncti, non ſunt ſeparandi, *c. 4. h. t.*
& c. Gaudemus 8. *in pr. inf. De divort.* Secus,
ſi in gradu prohibito jure naturæ, ſuper quo
non diſpenſat Pontifex.

15 Eſt præterea lege propoſita pœna ineunti-
bus hujuſmodi nuptias, ſcilicet exſilium, cin-
guli ſpoliatio, bonorum publicatio (niſi exi-
ſtant alij juſti liberi, quibus bona reſerventur,
Auth. Inceſtas C. De inceſt. nupt.) verberatio, ſi
ſit perſona vilis. Eædem pœnæ manent & fœ-
minas, *d. Auth. Inceſtas.* Aliàs prohibitas nu-
ptias ineuntes dotis donationiſve nomine dato
privantur, *l. Qui contra C. d. tit.* Et hæc ita, ſi
ſcienter ſint initæ nuptiæ; excuſat enim error,
ſi continuò eo comperto conjunctio fuerit di-
rempta, *d. l. Qui contra.*

16 Volunt etiam conſummatas eſſe nuptias,
quòd ſine copula non committatur inceſtus,
neque lex ſoleat punire crimen necdum perfe-
ctum. Covarr. *d. c. 6. §. 8. nu.* 34. Probabile
tamen eſt, etiam ſine copula eſſe locum pœnis,
quia in *d. l. Qui contra* puniuntur contrahentes:
& in *l. Inceſta* 52. *D. De ritu nupt.* dicuntur nu-
ptiæ inceſtæ carere dote; ſunt autem nuptiæ
ante copulam.

17 Iure Canonico inducta eſt excommunicatio,
quā ipſo facto incurrunt contrahentes nuptias
in gradu prohibito, ſive conſanguinitatis ſive
affinitatis, aut cum Monialibus. Quæ & obti-
net in Clericis ordinatis, Religioſis, Moniali-
buſve nuptias ineuntibus, *Clem. unic. h. t.*

18 Ignorantia juſta præbet excuſationem; non
tamen Clericis ordinatis aut profeſſis eas con-
trahentibus, in quibus juſta eſſe nequit, ſive
factum inſpicias, ſive jus, quod eſt notiſſi-
mum. Vt malè ejus allegetur ignorantia; quæ
tamen ſi probabilis aliquo caſu ſit, excuſabit,
Gloſ. in d. Clem. un. V. contrahentes.

19 Quæritur autem, An utraque, tam juris
quàm facti, ignorantia excuſet? R. De facti ig-
norantia inculpabili patere, quia aliàs nihil
operaretur verbum *ſcienter*, in *d. Clem. unica*
poſitum, cùm ignorantia invincibilis ſemper
excuſet, adfectata verò minimè, eo quòd mo-
raliter ſcientiæ æquiparetur: nam qui vult ig-
norare, jam intelligit fieri poſſe, ut ſimpliciter
non ignoret. Iuris ignorantiam non excuſare
vult Gloſ. in *d. V. ſcienter*, quando quis ignorat
gradum conſanguinitatis eſſe prohibitum, jux-
ta reg. in *c. Ignorantia* 13. *De R. I. in* 6. Poſſet
tamen & hæc videri excuſare, propterea quòd
quando lex punit ſcienter quid facientem, re-
quirat dolum & malam fidem, *l. Sed etſi §. ſcire*
D. De hered. petit. Ignorantia autem etiam vin-
cibilis dolum excludit. Vid. Suarez *de Cenſu-*
ris Diſp. 23. *ſect.* 5. *nu.* 13. *&* 14.

20 Scientia alterius illum ſolum ad pœnam ob-
ligat, *can. In lecto* XXXV. *qu.* 2. non etiam gra-
vat alterum ignorantem; uti nec ignorantia
unius alterum ſcientem ſublevat. Non obſtat,
quòd *d. Clem. un.* loquatur in plurali; neque
enim hoc ideo, quòd duorum requiratur ſci-
entia, ſed in genere dictum, propter omnes,
qui peccare poſſent, *Gloſ. in d. Clem. unic. V.*
ſcienter, Navar. in *Summa c. 27. nu.* 141.

Q. An & incurrat hanc pœnam contra- 21
hens cum ea, quam falsò putat conſanguine-
am? R. Non incurrere, ex eo, quòd non ex
nuda voluntate, ſed cui reſpondet exitus, com-
mittatur delictum, & pœna inferatur, *Gl. d.*
Clem. un. per notata in cap. Si verò inf. De ſent.
excom. Conſcientia tamen erronea donec per-
manet, reum facit obnoxium peccato. Suarez
d. loco nu. 17.

Per ſola ſponſalia de futuro dicta pœna mi- 22
nimè incurritur, quia non ponunt contractum
matrimonij, de quo tantùm loquitur *d. clem.*
un. quæ cùm ſit pœnalis, non eſt extendenda.
Aliter ſentiendum de ſponſalibus de præſenti,
cùm copula non ſit de ſubſtantia, & lex prohi-
beat matrimonium taliter contrahi, uti dictum
ſuperiùs.

Quid ſi ſponſalia de futuro per copulam 23
conſummentur? R. Inſpecto jure antiquo, quo
per copulam ſponſalia tranſibant in matrimo-
nium, prædictæ pœnæ locum fore; non etiam
inſpecto jure hodierno, quo talis copula nihil
operatur, ut ſuccedat regula in *cap. Non præſtat*
De R. I. in 6. Navar. *loco cit.* Suarez *d. loco nu.* 20.

Quid ſi is, qui bonâ fide contraxit, poſtea, re 24
cognitâ, pergat uti matrimonio? R. Nō videri
incurrere hanc pœnam, cùm tantùm puniatur
contractus inceſtuoſus, quem hîc non eſſe ini-
tum facit ignorantia. Neque rectè cohabitatio-
ni aut actui inceſtuoſo ea vis attribuenda, ut fa-
ciat tranſire in contractum, *Gl. in d. Clem. unic.*
V. ſcienter, Covar. *d. c. 6. §. 8. nu.* 33. Licet
autem actus iſte non mereatur pœnam *d. Clem.*
unica, meretur tamen aliam, propter gravem,
quem continet, reatum, *c. Inquiſitioni* 44. *inf.*
De ſent. excom. Volunt etiam quidam dictæ pœ-
næ locum eſſe, ſi copula poſt ſcientiam habita
fuerit adfectu maritali, quòd videatur prius
matrimônium ratificari, & ſic quaſi de novo
contrahi, ut ponatur materia, ſuper quam lata
cenſura. Licet hodie copula ſubſequens non
ponat matrimonium. Quò facit, quòd qui con-
traxerunt ſolemniter, ignorato occulto impedi-
mento, & ſuper eo diſpenſationem ſecretò
impetrarunt, poſſint revalidare contractum per
occultam iterationem mutui conſenſus. Sua-
rez. *d. loco nu.* 21.

Quid ſi matrimonium initum fuerit per 25
metum? R. Non incurri, quia pœna tantùm
ipſum contractum adficit, quem hîc non poni
facit metus, *Gl. in d. Clem. unic. V. matrimonia-*
liter, niſi poſtea purgato metu revalidetur
contractus, ſecundùm jam dicta. Idem dicen-
dum, ſi

dum,ſi ſit contractum matrimonium ſub conditione, ante cujus eventum ut non ponitur contractus conſummatus,ita nec pœna illi propoſita, ſed demùm illâ eveniente, ſi ab intentione non receſſerint.

26 Quid ſi fœmina contrahat cum ordinato aut Religioſo, an eam cenſuram ſubeat? R. Non videri, quòd in illam non ſit lata directè cenſura, quippe lata dumtaxat in Clericos, aut contrahentes cum Monialibus;item & Moniales, non etiam aliàs fœminas, cum ordinatis aut Religioſis contrahentes. Vt cùm lex ſit pœnalis, non debeat extendi ad caſum non comprehenſum. Nec facit, quòd communicet in crimine per uſum matrimonij; nam hoc materialiter tantùm, non etiam formaliter, quia cenſura lata eſt non in utentes matrimonio, ſed in contrahentes. Suarez *d. loco nu.* 22.

27 Poſtremò quæritur, An hæc excommunicatio liget Sacerdotem, aut teſtem præſentem? R. Non ligare,cùm in *d. Clem. un.* tantùm fiat mentio contrahentium; Sacerdos autem vel teſtes, licet præſentes, non poſſint dici contrahere. Vt cùm ijs non quadrent verba conſtitutionis, nec ejus deciſio accommodari queat, præcipuè pœnalis, non extendenda ad caſus non comprehenſos. Sunt tamen, quibus contraria placet ſententia, propter verba, *inter eoſdem ſcienter eadem celebrantes*: quæ verba cùm in *d. Clem. un.* non inveniantur, non poſſunt quempiam movere. Suarez *d. loco nu.* 23.

28 Cum filia ſpirituali contrahens non incidit in hanc pœnam ipſo jure, cùm in *d. Clem. un.* non fiat mentio iſtius conjunctionis. Videtur tamen ea inferenda eſſe fornicanti cum matre ſpirituali, aut filia, per *can. Si quis* XXXIII, *q.* 2. *ubi Gl. ſecundùm verba illius text.*

29 Quæri hic poſſet, An pœnæ civiles obtineant etiam quoad contrahentes in gradu prohibito per Canones, permiſſo verò per leges? R. Hoc quidem ſentire Covarr. *alios citantem, hic c.* 6. §. 8. *nu.* 30. dum vult legem civilem hac in re eſſe ad Canones referendam. Verius tamen, tantùm habere locum in gradibus prohibitis iure civili. Nihil faciente, quòd cauſſa matrimonialis ſit judicanda ſecundùm Canones, & ſecundùm eos ſit ponendus contractus inceſtuoſus: neque enim ideo dicendum, approbatam eſſe legem civilem in gradibus jure civili admiſſis; cùm licet per legem novam extendatur prohibitio contractus, non tamen & pœna, niſi exprimatur. Vt contrahentes in quarto gradu pœnæ civili non ſubjaceant, niſi aliud habeant locorum ſtatuta. Nam cùm lex ejuſmodi conjunctionem habeat legitimam, non debet per eam puniri, *arg. l. Gracchus* 4. *C. Ad L. Iul. de adult.* Alciat. in *c. Cùm contingat nu.* 16. *ſup. De iureiur.*

Dicta de pœnis ita obtinent, niſi diſpenſatio, quæ eſt legis vel juris alicujus relaxatio ab eo, qui habet poteſtatem, impediat pœnam.

* Diſpenſare poſſe Pontificem Rom. ſuper impedimentis, humano jure inductis, non eſt dubium, ſi tamen cauſſa ſubſit juſta; veluti extinctio gravis litis; ſi non reperiatur æqualis matrimonium; ſi ita poſtulet conſervatio illuſtris familiæ aliàs perituræ, & aliæ ſimiles, de quibus Navar. in *Summa cap.* 22. *in fine*, Sanchez *lib.* 8. *Diſp.* 6. Pont. *lib.* 8. *c.* 21. §. 2. præcipuè ſi ſint publicæ: quomodo facilè procedet diſpenſatio inter magnos Principes. Iuſta cauſſa facit tutum eſſe & diſpenſantem & diſpenſatum, etiam in foro conſcientiæ. Non idem operabitur defectus cauſſæ, cùm non debeat Princeps facilè recedere à jure, quod ipſe ſemel poſuit. Non tamen faciet cauſſæ defectus diſpenſationem irritam, cùm ejus ſit tollere legem, qui poſuit. Covarr. *d. c.* 6 §. 9. *nu.* 15. *& ſeqq.* * Hinc ſuper impedimento juris divini aut naturæ diſpenſatio Pontificia eſt ſine effectu, cùm inferioris nō ſit tollere aut mutare legem ſuperioris, cui eſt ſubjectus, licet interpretari eam poſſit, *can. Inferior Diſt.* 21. Covarr. *d.* §. 9. *nu.* 6. *&* 7. Baſ. Pontius *lib.* 8. *c.* 2. *nn.* 4. 5. 6. Non eſt autem juris divini omnis graduum prohibitio contenta *Levit.* 18. uti probat Covarr. *d. c.* 6. §. 10. *nu.* 4. *& ſeqq. & latè* Bellarm. *De matrim. c.* 27.

30

31

* Iure naturæ prohibita eſſe matrimonia inter aſcendentes & deſcendentes, patet ex *l. fin. D. De ritu nupt.* ubi dicitur jure gentium inter hos committi inceſtum: quod & repetitur in *l. Si adulterium* 38. §. 2. *D. Ad L. Iul. de adult.* & probatum rationibus ſuprà *eod. in princ.* Sic irritum eſt matrimonium inter patrem & filiam, matrem & filium, avum & neptem, & deinceps, reverentiâ talibus debitâ non ferente iſtam conjunctionem. Vid. Sanchez *lib.* 7. *Diſp.* 51. *nu.* 7. Inter fratres & ſorores illicitum quidem eſſe matrimonium jure naturæ facit gravis, quam continet, indecentia. 32

Quæſtionis autem eſt, An & jure naturæ ſit irritum inter eos matrimonium? R. Id aliquos negare, ex eo, quòd non ſit credibile, Deum voluiſſe eſſe irritum matrimonium inter eos, per quos volebat propagari genus humanum. Contrarium tamen probabilius; Primò, propter naturalem pudorem, qui non admittit hujuſmodi conjunctionem, ut gentes pleræque benè inſtitutæ ab ea abhorreant, tamquam turpi, aut ſi quæ ei indulgent ab alijs feræ & barbaræ judicentur & reprehendantur, tamquam juri naturæ contravenientes. Cui reſpondet, quòd Deus *Legit* 20. juſſerit junctos fratrem & ſororem occidi. Secundò, facit text. in *c. Gaudemus inf. De divort.* ubi infideles ad fidem converſi, juncti in ſecundo vel tertio gradu tranſverſali, non ſunt ſeparandi, quòd iſtc tantùm ſit per Eccleſiam prohibitus, cujus legibus antea non tenebantur. Vt, cùm 33

non fiat mentio primi gradus, ſignum ſit, quòd ſuper eo Eccleſia diſponere aut diſpenſare non poſſit, ex eo, quòd ſit juris ſuperioris ſeu naturæ, cui ſubſunt etiam pagani. Facit eò *l. Libertinus* 8. D. *De ritu nupt.* ubi libertus non ducit ſororem libertinam, quòd jus iſtud non legibus, ſed moribus ſit introductum. Vt rectè dicat Cujac. *ad Novell.* 12. committi inceſtum jure gentium per hujuſmodi copulam. Facit etiam, quòd nuſquam inveniatur diſpenſatio facta ſuper tali conjunctione, quod eſt urgens argumentum, eam eſſe indiſpenſabilem. Navar. *Conſ.* 14. *nu.* 8. *in fine De ſponſalib. & matrim.* Covarr. *d.* §. 10. *nu.* 14. *&* 15. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 52. *nu.* 11. Bellarm. *De matrim. c.* 26.

34 Alia quæſtio eſt, An patrui cum nepte, amitæ cum nepote conjunctio ſit jure naturæ prohibita? R. Id videri aliquibus, ex eo, quòd *Levit.* 18. prohibeatur conjunctio nepotis cum amita. Verùm ibi tantùm ſit mentio prohibitæ conjunctionis inter nepotem & amitam, ut videatur non prohibita conjunctio patrui cum nepte, cùm incluſio unius ſit excluſio alterius, & non prohibita non poſſit non dici permiſſa. Vt proinde ſi permiſſa ſit iſta poſterior, etiam debeat dici non prohibita & altera, ſaltem de jure naturæ, cùm eadem inter iſtas perſonas ſit diſtantia, in ſecundo ſcilicet gradu inæquali. Vnde videtur iſta prohibitio quoad amitam & nepotem non tam fundari in jure naturæ, quàm potiùs in quadam majori indecentia, cùm ille, cui debetur reverentia, quaſi ſubijciatur illi, qui eam debet. Quod minùs quidem honeſtum, non poteſt tamen dici eſſe omninò naturæ contrarium. Nec facit, quòd dicto loco Deus graves pœnas ponat contravenientibus; quia illæ non concernunt omnes conjunctiones, ſed quaſdam tantùm, & quædam alia crimina gentilium ibi enumerata. Huc facit, quòd communis Orthodoxorum ſit ſententia, non omnes gradus *Levit. c.* 18. contentos eſſe prohibitos jure naturæ. Bellarm. *De matrim. c.* 27. Vt ſuper patrui cum nepte conjunctione, aliquâ circumſtantiâ cohoneſtante & excuſante indecentiam, poſſit diſpenſare Pont. ut & diſpenſatum ſæpiùs fuiſſe habent hiſtoriç etiam recentes. Vid. Sanchez *d. Diſp.* 52. *nu.* 6. *& ſeqq.*

35 Q. III. An adfinitas ponat impedimentum irritans jure naturæ? R. Quantum ad collaterales, non eſſe impedimentum jure naturæ irritans, licet præ ſe ferat aliquam indecentiam niſi juſtâ circumſtantiâ non cohoneſtetur. Patet hoc ipſum ex *c. fin. inf. De divort.* ubi diſpenſat Eccleſia cum converſis ad fidem, ut relictis fratrum utantur. Et cùm inter conſanguineos non ſit impedimentum irritans eo jure, multò minùs erit inter adfines, quorum vinculum minùs eſt arctum.

Q. IV. An in linea recta ſit impedimentum irritans? R. Majorem eſſe quæſtionem, & auctores variare, nec videri improbabilem eorum opinionem, qui jure naturæ irritas nuptias volunt, ſaltem ſi contracta fuerit adfinitas per copulam licitam, propter naturalem indecentiam, quam continet conjunctio ſoceri cum nuru, vitrici cum privigna, præcipuè generi cùm ſocru, privigni cum noverca; ubi, præter indecentiam naturalem, etiam obſtat inverſio ordinis quoad regimen, cùm noverca, ſocrus ſint loco matris, & in privignum, generum, tamquam filios, ordine naturæ habeant poteſtatem. Quò facit, quòd *Levit.* 20. exaggeretur hoc ſcelus, & nefandiſſimis flagitijs adnumeretur; & D. Paulo 1. *Corinth.* 5. fornicatio cum noverca vocetur tam nefanda conjunctio, 36
qualis ne quidem inter gentes audiatur. * Vt 37
rectè Navar. *Conſ.* 14. *nu.* 8. *in fine ſup. De ſponſal.* neget Pont. in primo gradu diſpenſare poſſe, ſcilicet quoad lineam rectam: nam quoad lineam tranſverſalem licitè eum diſpenſare non eſt dubitandum, juſtâ cauſsâ cohoneſtante indecentiam. Quò facit, quòd ex lege veteri inter levirum, id eſt mariti fratrem, & fratriam, id eſt fratris relictam nuptiæ conſtiterint, imò quaſi præceptæ fuerint, fratre ſcilicet mortuo ſine ſemine; ut nihil involvat admodum repugnans juri naturæ. Covarr. *d.* §. 10. *nu.* 20. Quo modo non poſſunt argui Pontifices, qui in tali gradu diſpenſarunt: neque reprehendendus Iulius II. qui diſpenſavit cum Henrico VIII. Angliæ Rege, ut licitè duceret uxorem Catharinam, quæ nupta antè fuerat ejus fratri Arturo, ſine liberis mortuo, imò non cognita: non etiam Clemens VII. qui eam diſpenſationem ut legitimam, conſultis illuſtrioribus orbis Academijs, decrevit, cùm ſecundùm legem Deuteron. non potuerit tantùm, ſed & debuerit eam ducere; licet hæc res magnam orbi Chriſtiano dederit ruinam, tum impoſturâ aliquorum, Regem ad divortium excitantium, ut fruſtratæ ambitionis vindictam conſequerentur, qui brevi pòſt meritas ſuæ temeritatis pœnas luerunt, ipſo Henrico jubente; tum ipſius Regis turpiſſimo nefandæ & portentoſæ libidinis æſtu, quo eò vecordiæ præceps ferebatur, ut non erubuerit conceptam ex adulterio filiam ſibi copulare. Vt autem ſit jure naturæ licitum in ſecundo gradu contrahere, vetuit tamen Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 5. *De reform. matrim.* diſpenſari niſi publicæ pacis cauſsâ inter magnos Principes; ſuper alijs non niſi difficulter. Eos autem, qui ſcienter matrimonia contrahere præſumpſerint, ſeparari, & ſpe conſequendæ diſpenſationis carere voluit, præcipuè ſi & copula acceſſerit.

Epiſcopo nulla eſt diſpenſandi licentia, niſi forte ſuper aliquo impedimento à ſe inducto; cùm jus publicum non tollat niſi is, qui ei 38
præeſt.

præeſt, aut alius ex ejus commiſſione. Si tamen publicè matrimonium contractum fuerit, & occultum ſit impedimentum, ſubſit etiam ſcandalum ex diſſolutione, nec facilis ſit aditus ad Pont. propter partium inopiam, aut diſtantiam, aliamve juſtam ob cauſſam, diſpenſare Epiſcopum poſſe volunt, propter neceſſitatem, quæ eam licentiam dat; eo quòd credibile non ſit, Pontificem ſibi reſervaſſe diſpenſationem, cum graviſſimo animarum diſpendio. Navarr. *d. cap. 22. nu.* 85. Pontius *lib.* 8. *c.* 13. *nu.* 2. *& ſeqq.*

39 Q. An liceat Epiſcopo diſpenſare ſuper cognatione ſpirituali? R. Non videri id alij conceſſum niſi Rom. Pontifici, cùm impedimentum ſit dirimens ex jure communi, ſuper quo non diſponit inferior, cujus non eſt legem immutare ſuperioris, aut ab ea licentiam recedendi dare, niſi ejus permiſſu, de quo non conſtat hàc in materia. Facit, quòd Trid. ſimpliciter permittat diſpenſationem Pontifici, nullâ factâ mentione Epiſcoporum, aut diſtinctionis inter cognationum genera.

De legali idem dicendum eſt, ſcilicet ſolum Rom. Pont. ſuper eâ diſpenſare, ex eadem ratione. Vbi nihil facit, quòd à Principe tale impedimentum ſit inductum; nam poſtea ab Eccleſia eſt approbatum, ejuſque foro ſubjectum.

40 Quæres, An ſuper impedimento, quod ponit publica honeſtas, diſpenſet Epiſcopus? R. Et hoc eſſe juris communis, ut tolli nequeat niſi per eum, qui juri communi ſive publico præeſt, cùm non inveniatur alteri ejus diſpenſatio conceſſa per jus commune, ac proinde dicenda ſit reſervata S. P.

41 Cæterùm ut diſpenſatio teneat, neceſſe eſt non ſit extorta per ſubreptionem aut obreptionem; neque enim foret valida, *cap. Quia* 6. *h. t.* eo quod deficiat mens diſpenſantis, juxta dicta ſup. *De reſcript.* Niſi poſtea Pont. diſpenſationem taliter impetratam confirmet. Itaque caſus, ut ſe habet, exprimendus, nec omittenda particula aggravans, quæ poſſet diſpenſatorem removere. Sic exprimendum, an ſubſit paternitas, an compaternitas, quia dedecet magis ducere eam, quam è ſacro fonte ſuſcepiſti, quàm ejus matrem. Idem de ſimilibus eſt judicium.

42 Q. An omiſſio unius cauſſæ faciat diſpenſationem ſuper alia expreſſam inutilem; veluti ſi tantùm exprimatur impedimentum adfinitatis, & ſubticeatur publicæ honeſtatis? R. Videri Navarro *Conſ.* 7. *nu.* 3. *& Conſ.* 8. *h. t.* valere gratiam quoad impedimentum expreſſum, circa quod ſubreptio non contigit, ut gratiam ejus non debeat vitiare, ſed ſolùm quoad impedimentum omiſſum, *c. Si eo tempore* 9. *De reſcript. in* 6. Poteſt enim gratia eſſe ſubreptitia quoad quid tantùm, juxta regulam, Vno de duobus ſublato, remanere aliud: niſi ſuppreſſum tale ſit, quod ſecundùm jus neceſſariò exprimendum. Poſſet tamen videri utrumque impedimentum eſſe ſimul exprimendum, quòd utrumque cognitum poſſet facere difficilem diſpenſationem, aut eam recuſari à ſuperiori. Ita Covarr. *d. c.* 6. *§.* 4. *nu.* 11. Quæ opinio poſſet videri probabilior, licet pro altera ſint plurimi auctores; quæ tamen non ideo minùs obnoxia ſubreptionis vitio, cùm facilè ſit ſuperiorem non habere memoriam prioris vitij antè ſublati, niſi & hoc exprimatur libello poſteriori, quo petitur diſpenſatio ſuper alio impedimento, quod ſimul cum priori ſuberat.

TITVLVS XV.

De frigidis & maleficiatis.

SVMMARIVM.

1. *Actus coniugalis non eſt ſubſtantia matrimonij.*
2. *Impotentia generandi in ſenibus & infirmis non eſt impedimento contractui matrimonij.*
3. *Impotentia hac eſt ex parte utriuſque coniugis, & vel perpetua vel temporalis.*
4. *Item alia abſoluta, alia reſpectiva.*
5. *Matrimonium potentis cum impotente, cognitâ impotentiâ, an validè contrahatur?*
6. *Hermaphroditus an contrahat validè?*
7. *Spado iure civili rectè contrahit.*
8. *An & iure Canonum?*
9. *Impotentia ex maleficio quatenus dirimat matrimonium.*
10. *An petere à malefico liceat, ut maleficium tollat?*
11. *Et an, ſi modo licito illud tolli poſſit?*
12. *Maleficij ſigna deſtruere an licitum?*
13. *Separatis ob impotentiam an liceat novas inire nuptias?*
14. *Impotentiâ ceſſante an redire ad ſe invicem cogantur.*
15. *Impotentia ex frigiditate quatenus reddat inhabilem.*
16. *Cultus diſparitas eſt inter impedimenta dirimentia, & quo iure.*

INter impedimenta dirimentia eſt impotentia ad actus conjugalis exercitium, cùm 1 deſit materia habilis ad finem matrimonij: * qui etſi non ſit de ſubſtantia, quam ponit ſolus conſenſus, hic tamen implicitè ſaltem in copulam fertur: uti emptio ad uſum liberum & dominium rei, quæ ſi haberi nequeant, fruſtrà obligatio initur.

Dico, ad exercitium actus conjugalis; nam 2 impotentia generandi, quæ eſt in ſenibus, infirmis, ſterilibus, non impedit matrimonij

contractum, *Gl. in cap. 2. h. t.* Nihil obſtante decreto juris civilis, quo ſexagenarijs viris, quinquagenarijs fæminis nubendi aufertur licentia ex L. Iulia & Papia, quaſi operam matrimonio dare non poſſent, *l. Sancimus 27. C. De nupt.* in qua illa prohibitio ſublata; tum etiam quia hac in re Canones ſequimur, ſecundùm quos matrimonium non eſt tantùm remedium naturæ ſeu infirmitatis, verùm & humanitatis ſolatium, *can. Nuptiarum* XXVII. *q.* 1. Facit, quòd ex propria virtute generare poſſint, habeantque habitum, licet ejus officium per accidens ſit ſuſpenſum quoad generationem. Vid. Sanchez latè 7. *Diſp.* 92. *nu.* 19. *& ſeqq.*

Eſt autem hæc impotentia, vel ex parte vi-
3 ri, quia frigidus, maleficiatus, vel ex parte mulieris, quia arcta nimis, & ad copulam minùs habilis; & vel perpetua, qualis cenſetur, quæ non niſi per divinum miraculum tolli poteſt, aut ſi per artem humanam, non ſine gravi corporis periculo, aut non ſine peccato, veluti quæ tolli tantùm poteſt maleficio, cùm fieri non poſſe cenſeatur; quod ſine peccato fieri nequit; vel temporalis, quæ arte humanâ vel ordinarijs Eccleſiæ remedijs auferri poteſt, *c. Fraternitatis 6. h. t.*

Alia item abſoluta, quæ reddit impotentem
4 reſpectu omnium; alia reſpectiva, quæ tantùm impotentem facit reſpectu certæ perſonæ, qualis communiter eſt in maleficiatis. Impotentia perpetua abſoluta dirimit matrimonium jure naturæ, ſi præcedat, quia nemo poteſt in alium transferre dominium rei, vel jus ad rem, quam non habet. Eſt quippe de ratione matrimonij tradere poteſtatem ſui corporis in ordine ad copulam conjugalem. Impotentia reſpectiva tantùm inter eos dirimit, reſpectu quorum adficit, quia reſpectu eorum tantùm ceſſat potentia copulæ, in quam fertur conſenſus, non reſpectu aliorum. Hinc taliter conjuncti ſunt ſeparandi; non tamen continuò, ſed ſi non appareat potentia poſt triennij cohabitationem, per quam conſtet de inhabilitate; quam & partos cum ſeptima propinquorum manu confirmabunt juramento. Si tamen ſufficienter per inſpectionem, aut aliàs de perpetua alterius inhabilitate continuò conſtet, ad petitionem alterius non eſt differenda ſeparationis declaratio, *c. 1. & 5. h. t.* cùm quæ certa ſunt moram non patiantur. Dico, ſi præcedat; quia ſuperveniens impotentia non dirimit matrimonium legitimè contractum, ex communi juris ratione, quòd damnum rei ſuperveniens cedat ejus domino.

5 Q. An ſcienter cum impotente contrahens debeat ei adhærere tamquam conjugi? R. Non eſſe matrimonium, cùm deſit materiæ habilitas; ut ſolus conſenſus nihil poſſit, *c. 4. h. t.* Imò nec poſſe cogi tales, ut ſimul maneant, etiam ex pacto, propter periculum peccati in altero; quod non eſt tolerandum, ratione pacti. Neque obſtat, quòd in *d. c. 4.* dicatur, ſi non poſſint ſe habere ut conjuges, habeant ſe ut frater & ſoror; hoc enim, quatenus conſentiunt, & deeſt periculum incontinentiæ in altero. Nam cùm alijs in rebus ſocietas in perpetuum inita nihilominus diſſolvi poſſit, propter diſcordiam, quam parit communio, non eſt, quare toleretur hoc pactum. Vbi frivolum ſit dicere, Pontifices in *d. c. 4. & 5.* permittere talibus non tantùm cohabitationem, ſed etiam eumdem lectum, oſcula, & ſimilia; quia ea res alium induceret ad peccatum, quod minimè intendit Pont. Plura Sanchez *d. lib 7. diſp. 97. nu. 2. & ſeqq.* & Baſil. Pont. *lib. 7. c. 60. & ſeqq.* qui contendit matrimonium potentis cum impotente ad caſtè vivendum, etiam cognitâ impotentiâ, validè celebrari.

De hermaphrodito quæſitum, An ponen- 6
dus inter impotentes? R. Hermaphroditum ſive ἀνδρόγυνον dici, qui utrumque ſexum, & virilem & fæmineum, participat, ejus tamen exiſtimari, qui in eo prævalet, *l. Quæritur D. De ſtatu hom.* ut ſecundùm eum matrimonium rectè ineat. Si utroque ſit æqualis, non dabit illi Parochus præſentiam ſui, antequam alterū elegerit, cum juramento, quòd alio quàm electo non utetur, cùm ſit indecens modò uno, modò altero ſexu uti, & vice plurium fungi, *arg. c. 5. ſup. De Cler. coniug. & l. Si plures 9. D. De pactis.*

Spado jure civili non removetur à contra- 7
hendo matrimonio, cùm ei tantùm ſit accidentarium impedimentum, quod ſanari aut tolli poteſt. Si tamen non ſit caſtratus, *l. Si ſerva 39. in fine D. De iure dot.* cui eſt impedimentum perpetuum.

Q. An & jure Canonum? R. Velle Cuia- 8
cium, *ad c. 1. col. 2. h. t.* illi permiſſum non eſſe contrahere matrimonium hoc jure, eſſeque hac in re differentiam inter Pontificium & civile jus, *c. 2. h. t.* in quo dicit comparari ſpadonem infanti. Verum iſte text. nihil tale habet, ſed ſimpliciter ait, pueros & impotentes minimè aptos ad contrahenda matrimonia reputari, quia non poſſint reddere debitum. Vbi nomine *Impotentium* veniunt illi, qui perpetuò tales ſunt, non etiam, quibus temporale eſt vitium, ſecundùm diſtinctionem juris civilis, à quo non eſt dicendum recedere Canonicum, ſi non ſit expreſſum, *arg. c. 1. inf. De novi operis nuntiat.* Navar. *hîc Conſ. 2. nu.* 11.

Impotentia cauſſata per maleficium, inter- 9
ventu certorum verborum ſolemnium, ligulæ, & ſimilium, perpetua cenſetur, cùm tolli nequeat viâ ordinariâ: proinde eâ adfecti triennio cohabitare jubentur, utendo interim precibus, iejunijs, operibus miſericordiæ, alijſque Eccleſiæ remedijs, ut dignetur Deus maleficiū avertere,

Digitized by Google

avertere, *can. Si per ſortiarias* xxxi 11. *q.* 1. Quo lapſo, ſi necdum ceſſare impedimentum juraverint conjuges, cum ſeptima propinquorum manu, ſunt ſeparandi, quaſi jam exiſtente impotentiâ perpetuâ, *c. fin. h. t.* Sanchez 7. *Diſp.* 94. *nu.* 7. *& ſeqq.*

10 Vbi quæritur Primò, An liceat à malefico petere, ut maleficium tollat? R. Vt maleficium maleficio tollat, nequaquam rogari poſſe, propterea quòd poſtuletur aliquod poſitivum tamen contrarium præcepto divino, *Levit.* 19. *&* 20. quo prohibemur ad ariolos & magos declinare, eoſque conſulere. Nec facit, quòd ipſa deſtructio maleficij de ſe non tam ſit mala, quàm bona; quia procurare illam medio tali eſt intrinſecè malum, cùm contineat expreſſam vel tacitam dæmonis invocationem. Quo facit dictum Apoſtoli, *ad Rom.* 3. non eſſe facienda mala, ut eveniant bona. Quod non tantùm procedit, ſi maleficus ſit non paratus, verùm & ſi paratus; cùm non minùs illicitum pactum cum dæmone hoc caſu intercedat, quàm in illo; & opus per ſe illicitum non ideò minùs ab alio fine noxa poſtuletur, quòd paratus ſit, cùm id ipſum actus malitiam non tollat, nec ideò minùs inducens cooperetur actui malo, quem iſta circumſtantia non cohoneſtat. Vbi aliqui ſine fundamento cenſent, citra peccatum rogari quidem non poſſe maleficum, cogi tamen poſſe minis, pœnis, verberibus; hac ratione, quòd hoc non ſit cum dæmone ſocietatem inire, ſed jure ſuo in ſui defenſionem uti, & quòd per coactionem iſtam non tam deferatur honos dæmoni, quàm impugnetur potiùs. Verùm ut efficacior malitiæ ratio eſt in coactione per minas, quàm in inductione per preces, ideo minùs cohoneſtari poteſt, niſi maleficus, modo licito ut ſolvat maleficium, cogatur: tunc enim iſti coactioni nihil mali adeſt, ut nec illiciti quid continet rogare, ut idem præſtet. Vid. Sanchez 7. *Diſp.* 95. *nu.* 6 *ſeqq. & ad Decal. lib.* 2. *c.* 41. Suarez *de Superſt. lib.* 2. *c.* 17. Del-Rio Diſquiſ. Magic. *lib.* 6. *c.* 2. *ſect.* 1. *qu.* 2.

11 Quid ſi & modo licito & illicito maleficium ſolvere poſſit? R. Si probabiliter credat petens, eum modo licito uſurum, non etiam arte magicâ, abſolutè eſſe licitum petere diſſolutionem maleficij, quia petitio ex ſe eſt indifferens, & ceſſat morale periculum. Quòd ſi dubitet, idem erit dicendum, quia & eo caſu petitio eſt indifferens, & poteſt honeſto modo impleri: ut petens non conſtituat alium in mortali periculo mali. Quod & dicendum videtur, ſi probabiliter credatur arte illicitâ uſurus, cùm non minùs licitè poſſit dici res peti, quàm poteſt alter licitè præſtare, & petens habeat jus petendi, nec uſus jure ſuo inducat ad malum, nec moralem ei præbeat occaſionem. Quòd autem alter malitiâ ſuâ utatur, eſt tantùm per accidens, ejuſque malitiæ imputandum, non etiam petentis deſiderio, qui ſe habet permiſſivè. Et hoc ita, ſi poſſit maleficus licito & illicito modo ſolvere maleficium. Nam ſi credatur non poſſe ſolvere niſi per maleficium, non erit petitio licita, quia petens inducendo cooperaretur maleficio alterius. Sanchez *d. Diſp.* 95. *nu.* 11. *& ſeq.* Suarez *d. loco*, Binsfeld. *ad tit. C. De maleſ. & Mathem. Concl.* 3.

Q. III. An liceat maleficij ſigna deſtruere? R. Inter maleficum & dæmonem ſolere firmari pacta ſub conditionibus, ut, donec capilli aut ligulæ colligatæ manebunt, aut res aliqua tali loco defoſſa aut recondita, aut quid ſimile, teneatur dæmon malefacere ex vi pacti; ceſſare autem, eo deſtructo, combuſto aut eruto. Rationem dubitandi in eo eſſe, quòd deſtruens aut amovens ſigna, videatur inire tacitum pactum cum dæmone, quòd ex vi prioris pacti amotio iſta contineat poſtulationem, ut ceſſare deſinat dæmon. Verùm, non obſtante ſcrupulo iſto, dicendum, licitum eſſe ſigna ejuſmodi deſtruere aut amovere, quia nec hoc poſitivo jure prohibitum, nec per ſe & ex natura rei intrinſecè malum, poteſtque fieri bonâ intentione & fine, ut ſit tutum. Imo reſpectu malefici clara eſt obligatio ex juſtitia, quia tenetur ad reſtituenda damna, quæ intulit. & ad non inferenda ulteriùs. Vt etiam ad reſcindendum pactum initum cum dæmone teneatur, quo mediante damni iſtius eſt cauſſa. In alijs hæc obligatio non eſt ex juſtitia, ſed tantùm ex caritate; quia uniuscujuſq; eſt ſubvenire proximo neceſſitatem patienti, & impedire illius injuriam, ſi commodè poſſit. Niſi fortè in Iudice, qui tenetur ex officio conſulere univerſali bono Reipubl. & impedire injuſta nocumenta ſubditorum. Itaque cùm iſta amotio ſive deſtructio ſignorum contineat meram privationem, citra ullam cooperationem aut pactum cum dæmone, qui amoto ſigno ceſſat nocere, non poteſt jure improbari, cùm potiùs ad actum virtutis pertineat, ne proximo nocumentum detur, impedire. Navar. in *Summa c.* 11. *nu.* 29. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 96. *nu.* 3. *ubi plures citat*, Suarez *d. lib.* 2. *c.* 17. Leſſ. *De Iuſt. & Iure lib.* 2. *c.* 44. *nu.* 36. Vbi non eſt curandum, quòd fortè ſigni ſublatio dabit damnum malefico, cùm auferens ſignum nec hoc primariò intendat, nec ad illud concurrat, ſed tantùm ſibi conſulat, uti poteſt: ut pactum non tam ex facto ejus ſequatur, quàm ex pacto cum dæmone. Idem dicendum, ſi inde tertio ſit damnum, cùm non cooperetur removens ſignum, ſed tantùm ſe tueatur: ut damnum hoc ſit per accidens, & proinde caſui acceptum ferendum. Imò & ſignum contrarium apponere in deſtructionem pacti cum dæmone per alterum initi nec ſuperſtitionis argui poteſt, nec ſpectat ad ſocietatem cum 12

dæmone: veluti ſi dæmon pactus ſe nociturum cuidam, donec ſigno Crucis ſe muniat, extra omnem noxam erit is, cui nocebatur, ſi in deſtructionem pacti iſtius ſigno Crucis ſe muniat. Sic & licitum veneficam, à qua tactus es, ad inficiendum, repercutere, ad impediendam noxam. Neque enim tunc nocet diabolus, quia ſigno nocendi impeditur. Cujus & vis ſolet reddi inefficax, ſi infectus det ſagæ panem & ſalem, aut ab illa accipiat; cùm non ſit illicitum facere aliquid, quod eſt indifferens ad impediendam pravam operationem diaboli. *Leſſ. d. loco nu.* 45. Hinc & licitum ab ipſo malefico inquirere, ubi & in quo ſignum conſiſtat, ut deſtruatur. Neque enim hoc medium eſt illicitum, modò maleficus ſciat; nam ſi ignoret, non poteſt induci, ut per artem malam inquirat, quia eſſet cooperari malo.

Laborandum itaque, ut licitis medijs maleficium tollatur: alioqnin ſi poſt triennij cohabitationem non ceſſaverit impotentia, ſeparandi ſunt, *c. fin. h. t.*

13 Verùm hic quæſitum, An poſt ſeparationem ratione impotentiæ novas nuptias inire liceat ſeparatis? R. Ratione maleficij impotentes ſeparatos rectè eas inire, cùm maleficium non ſemper ſimpliciter & quoad omnes impotentem reddat, ſed communiter quoad certam vel certas perſonas. Vt præter eas ſit habilitas, *Gl. in c. penult. V. Divinum miraculum & c. fin. V. cognoſcendi alias h. t.* & taliter affectus non ſit cum alijs inire matrimonium prohibendus. Quòd ſi poſtea, ſublato maleficio, reddita ſit potentia ad copulam cum priori, non tamen reſcindentur nuptiæ cum alia initæ. Nam cùm legitimè ſit facta ſeparatio, propter materiæ pro tempore inhabilitatem, quæ putabatur perpetua, non poſſunt videri illicitæ, ut ſeparatio non ſit facienda, *d. can. Si per ſortiarias.*

14 Majus dubium eſt in caſu, quo tales ſeparati necdum contraxerunt novas nuptias, & redierit habilitas ad copulam, An cogantur ad invicem redire? R. Non videri cogendos ad novam conjunctionem, cùm ab initio inter eos non fuerit vinculum, propter impedimentum, quod ſuberat, perpetuum. Quod licet per accidens poſtea ceſſaverit, non ponit tamen conſenſum fuiſſe à principio, propter materiæ vitium, qui ab invito non eſt poſtea extorquendus. Pro qua parte venit conſiderandum, quod dictum antè, matrimonium poſt ſeparationem hoc in caſu cum alio initum teneri. Quod dici non poſſet, niſi ſeparatio foret juſta: ut non niſi juſtitia ſeparationis ſit inſpicienda, non etiam quod per accidens non ſit initum novum ab ijs matrimonium.

15 Quantum ad impotentiam cauſſatam ex frigiditate, ea ſimpliciter facit inhabilem quoad omnes, ut ſeparato aliud matrimonium non ſit indulgendum, quòd in eo deſit matrimonij finis, ſcilicet exercitium actus conjugalis: & ita accipiendus textus in *can. Requiſiviſti* XXXIII. *q.* 1. Qui ſi de facto matrimonium inierit cum alia, & conſummaverit, cogetur ad relictam redire, cùm per conſummationem matrimonij poſterioris appareat prius eſſe malè diſſolutum ab Eccleſia decepta, quæ putabat ſubeſſe impedimentum, quod vel nullum ſuberat, vel temporale tantùm, quod non facit juſtam diſſolutionem. Si tamen contingat mulierem propter arctitudinem ſeparari ab eo, cui non eſt conveniens, non videtur omninò impedienda à nuptijs, ſi alteri fortè conveniat, cùm contingat mulieres ea de cauſſa non ſemper eſſe abſolutè inhabiles, ſed reſpectivè tantùm; ut uni inhabiles, alij poſſint eſſe habiles. Atque ita non cogenda ad relictum redire mulier, ſi fortè ei poſtea habilis ſit facta, cùm ſeparatio ſit legitimè facta. Vbi tamen advertendum, an non potuerit remedium adhiberi ſine gravi corporis periculo; aliàs enim decepta foret Eccleſia, & redintegrandum eſſet prius matrimonium, *c. 6. & ibi Gloſ. h. t.*

16 Ponitur & inter impedimenta dirimentia Cultus diſparitas, quæ eſt inter fidelem & infidelem, inter quos ideo irritum eſt matrimonium, quòd adferat incommoda & pericula fideli, præcipuè apoſtatandi à fide, *Deuter.* 7.

Diſputatur autem, quo jure? R. Nec jure naturæ, quòd non tollat omninò finem matrimonij, cùm non impediat prolem naſci; & faciunt eò Sanctorum exempla, qui infidelibus fuere conjuncti: nec jure divino, cùm in lege nova non extet tale præceptum. Non obſtat, quod *Deuter.* 7. ſit prohibita talis conjunctio; uti nec facit, quòd irritetur *Eſdra* 1. *c.* 9. *&* 10. nam illud præceptum fuit tantùm judiciale, non naturale, cùm tantùm prohibuerit Iudæis matrimonia cum habitantibus in terra Chanaan, quos Deus volebat deleri, non autem cum cæteris: ut hodie ceſſet, nec ad Chriſtianos pertineat. Nec denique lege Eccleſiæ certà, cùm non detur aliquis Canon irritans, licet benè prohibens; uti & prohibetur matrimonium cum hæreticis, *can. Cave, can. Oportet* XXVIII. *q.* 1. quod tamen non eſt irritum. Vt dicendum ſit, irritum eſſe ex more populi Chriſtiani vim legis obtinente. Neque enim tantùm per ſcriptos Canones hæc impedimenta inducuntur, verùm & per uſum & traditionem Apoſtolicam. Quare autem cum hæretico potius teneat, quàm cum infideli, dictum eſt *ſup. Tit.* 1. *in fine.*

TITV-

TITVLVS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ.

SVMMARIVM.

1. *Interdictum Eccleſiæ ponit impedimentum impediens tantùm.*
2. *Pontifex an impedimenta dirimentia inducere poſſit, & inter quos?*
3. *An aliquem perpetuò reddere inhabilem?*
4. *Feriarum tempore quatenus interdicta nuptiæ.*
5. *Cauſſæ aliæ ponentes impedimentum impediens recenſentur.*
6. *Maritus occidens uxorem in adulterio inventam an incurrat hanc pœnam?*
7. *An fœmina occidens maritum?*
8. *Nudo adulterio an ponatur hoc impedimentum?*
9. *Pœnitentia ſolemnis illud ponit.*
10. *Item cædes proprij filij.*
11. *Contrahens contra interdictum an & qualiter peccet.*
12. *Diſpenſatio contrahendi an omitti conſuetudine poſſit?*
13. *Epiſcopus utrum ſuper his impedimentis diſpenſet?*

1 HActenus de impedimentis dirimentibus, id eſt non permittentibus matrimonium de facto contractum ſtare. Sunt & impedientia tantùm, ita dicta, quòd matrimonium licitè quidem contrahi impediant, contractum tamen ſtare & validum eſſe permittant. Ad hæc ſpectat primò interdictum Eccleſiæ, quo vetitum aliquibus, ne inter ſe matrimonium contrahant, donec plenius fuerit inquiſitum ſuper cauſſa, quæ ſubeſſe putatur. Non obſtante tamen interdicto matrimonium contractum non diſſolvetur, modò nullum aliud ſubſit impedimentum, quod ſtare non permittat; quamvis pendente inquiſitione conjuges ſint ſeparandi quoad thorum, ſub pœna excommunicationis & imponenda ſit condigna pœnitentia, in pœnam contempti Iudicis, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* Idem eſt, ſi contra Pont. prohibitionem matrimonium ineatur, cùm multa prohibeantur fieri, quæ facta tenent.

2 Quid ſi decretum Pontificis contineat cauſſam irritantem? R. Non eſſe dubium, quin poſſit Pont. generali lege ſtatuere impedimenta dirimentia, ex cauſſa juſta, inter certa perſonarum genera, uti & feciſſe legitur: an verò inter privatos quoſdam tale impedimentum particulari decreto inducere poſſit, aliquos negare, alios adſerere id non expedire, & rem ſine exemplo eſſe, nec Pont. tale quid umquam tentaſſe. Navar. *Conſ.* 1. *nu.* 2. *h. t. & Conſ.* 2. *nu.* 3. Probabilius tamen iſtam auctoritatem attribui Pontifici, cùm in genere poſſit inducere impedimenta inter omnes, cauſsà ſuadente, quidni & inter duos ex cauſſa urgente? & ut generalem hac in materia condit legem, quidni & ſpecialem & localem, ut ait Hoſtien. *hîc in Summa in fine*, hanc ſententiam approbans. Idem & tenet Felin. in *c. Ex parte nu.* 6. *ſup. De conſtitut.* quando ſubeſt cauſſa perpetua; nam ſi temporalis tantùm, idem non operabitur clauſula irritans, quæ juxta merita cauſſæ dimetienda. Covarr. *hîc p.* 2. *c.* 6. *in princ. nu.* 7. *Gloſ. in c.* 4. *ſup. tit.* 4. Sanchez 7. *Diſp.* 1. *nu.* 7.

Alia quæſtio eſt, An poſſit Pont. aliquem reddere perpetuò inhabilem ad ineundum matrimonium? R. Majorem hac in re eſſe difficultatem, ex eo, quod ad continentiam perpetuam nemo niſi ex proprio conſenſu adſtringi poſſit; imperari autem virginitas nequeat, quod ſit magis voti, quàm præcepti, *can. Integritas* XXXII. *q.* 1. Deinde quòd matrimonio, indulto à natura in remedium concupiſcentiæ, privari invitus nemo poſſit. Tenendum tamen, in poteſtate id eſſe Pont. ſi delicti gravitas eam prohibitionem mereatur. Nam ſi ex cauſſa libertas à natura conceſſa poſſit eripi, aut capite quis plecti, quidni ad matrimonium reddi inhabilis? Prætereà ſi poteſt facere ex cauſſa inceſtus, ne quis citra peccatum poſſit inire connubium, quidni, exigente delicti gravitate, reddere matrimonium quodcumque invalidum? Quod & ab Vrbano V. ita eſſe factum aliqui teſtantur. Ita Sanchez *d. loco nu.* 8. 3

Præſtant & hoc impedimentum feriæ, uti 4
tempus Adventus uſque ad Epiphaniam; Quadrageſimæ uſque ad Octavam Paſchæ; à diebus Rogationum uſque ad Octavam Pentecoſtes, *can. Non oportet* XXXIII. *& paſſim q.* 4. *& c.* 4. *ſup. De ferijs:* idque ideo, quòd toto anno celeberrima ſint Feſta tria, Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, quibus olim omnes tenebantur ad Euchariſtiam accedere. Vt igitur Chriſtiani ad ea Feſta parati invenirentur, optimo conſilio Eccleſia illis temporibus ſolemnes nuptias prohibuit, quòd earum ſolemnitas cauſſaret magnas diſtractiones, propter convivia, & alios apparatus fieri ſolitos. Sanchez 7. *Diſp.* 7. *nu.* 1. Verùm Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 10. *De reform. matrim.* eam prohibitionem temperavit, atque ad duo tempora redegit, ſcilicet Adventum & Quadrageſimam, modo antè dicto. Non obſtante, quòd tantùm ſemel in anno Eccleſiaſticâ lege teneantur hodie Chriſtiani ſe reficere cibo Angelorum. Viget tamen & conſuetudo etiam in Natali Domini communicandi, & ut non eſſet ea conſuetudo, non ſola communio eſt cauſſa iſtius prohibitionis, verùm & celebritas principalium Feſtorum, ad quæ Eccleſia

per jejunia

per jejunia & orationes ſuos filios præparare ſatagit, cum quibus pompę nuptiales malè conveniunt. Volunt tamen communiter iſto Eccleſiæ decreto non tam prohiberi contractum matrimonij, quàm ſolemnitatem, quæ conſiſtit in benedictione & ſolemni deductione in domum, cauſſatque feſtiva vanæ lætitiæ ſigna, & per ea nimiam evagationem mentis, iſtius temporis ſanctitatem minimè decentem. Verùm cùm ſolemnis benedictio ſine peccato omitti poſſit, eâ omiſsâ, ſimul & traductione ſolemni, videtur matrimonium iniri poſſe ſine noxa, ſi tamen evitetur ſcandalum; ut & conſummari illo tempore, niſi circumſtantijs pravis veſtiatur. Navar. *d. c.* 22. *nu.* 71. Sanchez *d. loco nu.* 15. *& ſeqq.*

5 Ponunt & impedimentum impediens tantùm, Sponſalia priora, ut dictum ſuprà *Tit.* 2. Votum ſimplex, *ſup. Tit.* 6. Excommunicatio, cùm privet hominum communione, *inf. De ſent. excom.* Baptizatio ſeu ſuſceptio proprij filij de ſacro fonte, in fraudem uxoris, uti colligere eſt ex dictis ſup. *Tit.* 11. Nuptiæ cum Moniali, *can. Hi ergò* XXVII. *q.* 2. *Gl. fin. ad c.* 2. *inf. De pœnit. & remiſſ.* Raptus ſponſæ alienæ, *can. Statutum* XXVI. *q.* 2. Perjurium, *c. Sicut ſup. Tit.* 1. Presbytericidium, *c. Qui presbyterum* 10. *inf. De pœnit.* Vxoricidium, *can. Interfectores, can. Quicumque, can. Admonente* XXXIII. *q.* 2. Quod omninò procedit, quando quis propria auctoritate ſine cauſſa uxorem ſuam occidit, ut loquuntur dicta jura.

6 Quid ſi ex cauſſa, utpote in adulterio inventam occiderit? R. Poſſe videri maritum non adfici hac pœnâ, propterea quòd dicta loca ſe fundent in eo, qui ſine cauſſa uxorem occiderit. Frequentiùs tamen adſertum, ne tunc quidem maritum eſſe liberum ab hac pœna, quod hujuſmodi cædes ſit improbata per Canones, qui non videntur cædem uxoris probare aliàs quàm factam publicâ auctoritate, ut patet ex *d. can. Quicumque in V. abſque certa probatione.* Commiſſa cædes uxoris in neceſſariam ſui defenſionem, cùm ſit jure naturæ permiſſa, non debet pati pœnam.

7 Q. An eamdem incurrat fœmina occidens maritum? R. Aliquibus hoc videri, ex ratione correlativorum: contrariam tamen ſententiam veriorem eſſe, cùm prædicti textus tantùm loquantur de viro occidente uxorem, nixi hac ratione, quòd proniores ſint & audaciores viri ad cædem uxorum, quàm è diverſo uxores ad cædem maritorum. Vt illi ſint magis reprimendi, & ceſſante rationis paritate, textus ex argumento correlativorum non ſint extendendi. Quò facit, quòd pœna raptoris virginum non extendatur ad mulierem virum rapientem, uti dictum *D. Ad L. Iul. de vi publ.*

8 Q. II. An nudum adulterium inducat impedimentum hoc? R. Verius eſſe, per adulterium non induci impedimentum dirimens, niſi in caſibus certis, de quibus ſup. *Tit.* 7. ubi reſponſum ad textus, qui contrarium inſinuare videntur. Verius etiam non poni impediens, cùm nullibi id exprimatur, & textus paſſim tantùm loquantur in caſu, quo quis cognovit conſanguineam uxoris, qua de re ſup. *Tit.* 13.

Facit & pœnitentia ſolemnis, non poſſe contrahi matrimonium eâ durante, *can. De his & can. fin.* XXXIII. *q.* 2. quia cùm tempus illud ſit deſtinatum luctui & pœnitentiæ, minùs honeſtè ac decenter eo tempore initur nuptiarum contractus. Verùm hac de re non multùm quærendum, cùm hodie non frequentetur pœnitentia iſta. Sanchez 7. *Diſp.* 6. *nu.* 10. 9

Addunt & cædem filij, per *c.* 1. *inf. De his qui filios occid.* ubi mulieri interfectrici ſui filij ex ſpeciali cauſſa, vitandæ ſcilicet fornicationis, conceditur nubendi licentia, quaſi aliàs denegata, quia non foret opus licentiâ ad actum jure permiſſum. Sanchez *d. loco nu.* 12. 10

Quæri autem poſſet, An ſit mortale, non obſtante aliquo tali impedimento contrahere? R. Hoc verius eſſe, quòd agatur contra Eccleſiæ decretum de cauſſa gravi: veluti ſi quis contra votum ineat matrimonium, aut contra ſponſalia priora valida, quia alteri fidem datam fallit, aut aliàs jure impediente, non ſine juſta cauſſa, aut etiam Iudice interdicente; niſi tamen cauſſa interdictionis per Iudicem factæ ſit levior. Hæc ita, niſi diſpenſatio intervenerit, quæ facit matrimonium culpâ vacare. 11

Vbi quæſitum, An diſpenſatio rectè omittatur, ſi conſuetudine inductum ſit, ne petatur? R. Ita rectè dici, cùm, uti dictum ſuprà, *De conſuet. nu.* 8. conſuetudo habeat vim abrogandi leges Eccleſiaſticas, *c. fin. in fine ſup. De conſuet.* & tollendi impedimentum ab Eccleſia inductum, *ſup. Tit.* 6. *nu.* 4. Invaluiſſe autem conſuetudinem non petendi diſpenſationem ſuper his impedimentis, præter Navar. in *Manuali c.* 22. *nu.* 75. varij adſerunt. Vbi non deſideratur Prælati ſcientia, cùm hæc non ſalvet conſuetudinem, ut ſine ea conſiſtat, ut dictum ad *l. De quib. nu.* 18. *D. De legib.* Non poteſt tamen iſta conſuetudo extendi ad interdictum Eccleſiæ ſive Iudicis, quod obligat ad ſui obſervantiam ſub peccato, pro cauſſa prohibitionis, quæ juſta eſt. Vt non poſſit videri contraria conſuetudo bona, propter contumaciam, quam continet erga Iudicem aut Eccleſiam. Sic nec poterit per conſuetudinem induci, ut voto ligatus ſine peccato nuptias contrahat, omiſsâ diſpenſatione, aut ſponſalia priora negligat: nam jus Deo aut homini quæſitum non poteſt mihi auferre conſuetudo, ſed ſuperior tantùm, ex cauſſa ſi qua ſubſit juſta. Diſpenſare autem ſuper his impedimentis poſſe Pont. Rom. certum eſt. 12

Quæritur, An & Epiſcopus? R. Hoc verius eſſe. 13

rius eſſe. Nam licet *c. 2. ſup. tit. 13. De eo qui cog. conſang. ſua ux.* tantùm dicatur diſpenſare poſſe ſuper impedimento ex improprio inceſtu, conſuetudo tamen extendit iſtam licentiam ad alia. Excipe primò interdictum Eccleſiæ à ſuperiore poſitum, quia minor non tollit ſuperioris legem, nec eam moderatur, *Clem. 2. De elect.* Secundò, proprium inceſtum, *d. c. 2.* ubi tantùm conceditur diſpenſandi licentia Epiſcopo ſuper improprio inceſtu: ut in proprio ſit denegatum, per reg. quòd incluſio unius ſit excluſio alterius. Tertiò, votum caſtitatis & Religionis, propter jus Deo quæſitum, ſuper quo ipſe Pont. difficulter diſpenſat. Navar. *d. c. 22. nu. 85.* Denique ſponſalia priora, ob datam fidem, & jus homini quæſitum: quod non facilè auferendum, niſi cauſſa major ſuadeat, & tantùm per Principē ſummum, cui ſoli hoc licet, qualis in ſpiritualibus eſt S. Pontifex.

TITVLVS XVII.

Qui filij ſint legitimi.

SVMMARIVM.

1. *Ex iuſtis nuptijs naſcuntur liberi legitimi.*
2. *Etiam nati ex coniuge, quæ interim alteri ſe miſcuit.*
3. *Illegitimorum alij Naturales, alij Spurij.*
4. *Natus ex parente legitimè coniuncto, ſed voti reo, an legitimus?*
5. *Et quid de nato ex ordinato vel profeſſo?*
6. *Quid item de nato ex initiato inferiori aliquo Ordine ſacro aut Religioſo?*
7. *Sunt & legitimi liberi nati ex nuptijs, quæ iuſtæ putabantur.*
8. *Illegitimi non admittuntur ad ſucceßionem, alendi tamen.*
9. *Sunt inhabiles ad Ordines &c. remiſſivè.*
10. *Legitimatio quid?*
11. *Legitimatio per ſubſequens matrimonium.*
12. *An procedat hac legitimatio liberis invitis?*
13. *Matrimonium oportet legitimè ſit initum.*
14. *Legitimè initur etiam in articulo mortis.*
15. *An per matrimonium clandeſtinum proles antè concepta legitimetur?*
16. *Dotalia inſtrumenta an deſiderentur?*
17. *Requiritur etiam, ut matrimonium potuerit eſſe inter partes.*
18. *Habilitas illa an debeat adeſſe tempore conceptionis, vel partus?*
19. *Quid ſi impedimentum poſt conceptionem ſuperveniat?*
20. *Et quid de concepto ex copula adulterina vel inceſtuoſa ignoranter habita?*
21. *Quid item de concepto ex beneficiato, Novitio, aut ex ſponſa aliena?*
22. *Matrimonio putativo an tribuatur hac legitimandi vis?*
23. *Per matrimonium avi an legitimetur nepos?*
24. *Legitimationis huius effectus.*
25. *Legitimandi ius per reſcriptum quibus competat, & ad quem effectum.*
26. *Procedit hic modus, liberis ipſis conſentientibus.*
27. *Item alijs liberis non exiſtentibus.*
28. *Et de voluntate patris, liberos Principi offerentis.*
29. *Clauſula reſcripto legitimationis inſeri ſolita.*
30. *Et ad quorum conſenſum ea ſit referenda.*
31. *Extra territorium legitimantis an rectè procedat hic modus?*

HActenus quo modo, & inter quos matrimonia ineantur: conſequens eſt videre de eorum effectu; qui eſt, quòd patrem demonſtrent, *l. 5. D. De in ius vocan.* cujus in poteſtate ſunt liberi ex juſtis nuptijs procreati; eidemque ſuccedunt, *l. 6. De his qui ſunt ſui vel al. iuris & c. 2. h. t.* 1

* Quod etiam accipitur de prole nata ex conjuge, quæ alteri ſui corporis uſum dedit: capitur enim præſumptio potiùs, quòd ſit proles ex marito concepta, quàm contraria, tum quòd ea partui ſit favorabilior, *c. Eſtote inf. De R. I.* tum quòd veroſimilius ſit, ex marito eſſe conceptam, quàm extraneo. Alciat. *De præſumpt. reg. 3. cap. 37.* Niſi circumſtantiæ aliud ſuadeant, ut quia maritus tanto tempore abfuit, aut uxori non cohabitavit, ut ex ipſo proles concepta eſſe nequeat. Si de matrimonij dubitetur juſtitia, eſt Iudicis Eccleſiaſtici cognoſcere, non etiam laici, ne quidem incidenter, *c. Lator & c. Cauſſam h. t.* Cujus erit natos ex nuptijs injuſtis decernere illegitimos. 2

Illegitimorum ſunt variæ ſpecies. Nam alij ſunt ſimpliciter Naturales, nati ex ſoluto & ſoluta, inter quos matrimonium eſſe poterat, idque ex concubina una domi detenta, vel ex non detenta domi. Quæ diviſio etiamſi aliquem effectum habuerit de jure civili, quo ex domi detenta nati reputabantur ejus patris eſſe, qui concubinam, ex qua nati, penes ſe retinet, non etiam illi, qui ex aliqua domi non detenta habiti, Covarr. *hic p. 2. c. 8. §. 4. nu. 2. & 3.* Gomez *ad L. 9. Tauri in princ.* hac tamen in materia iſta diſtinctio non habet locum de jure Canonico, quo inter natos ex ſoluto & ſoluta non ſit diſtinctio, ſed omnes æquè illegitimi; & ponit hujuſmodi complexus ſimplicem fornicationem. Alij ſunt Spurij, nati ex damnabili complexu, vel propter conjunctam adulterij malitiam inter utrumque vel alterum tantùm; vel inceſtus, quem cauſſat impedimentum cognationis, adfinitatis; vel ſacrilegij, quod cauſſat impedimentum voti ſolemnis, ſive in utroque fuerit votum, ſive in altero tantùm, ſive fuerit ad- 3

nexum ordini ſacro, ſive profeſſioni Reli-
gionis.

4 Quid juris in nato ex parentibus legitimè
quidem conjunctis, ſed quorum alter vel uter-
que obſtrictus ſit voto? R. Poſſe, ſtante ma-
trimonio, utrumque vel alteruum conjugum
non tantùm ſimplex, ſed & ſolemne votum al-
terius conſenſu emittere, *can. Si vir* XXVII. *q.* 2.
& dictum ſup. De converſ. coniug. Ita ut uterque
maneat privatus jure & petendi & exigendi
debitum. Et quantum ad votum ſimplex, eti-
am ab utroque emiſſum, non facit prolem po-
ſtea natam illegitimam, quia per illud neuti-
quam tollitur vinculum matrimonij etiam non
conſummati. Quod & dicendum de eo, qui
ordinatus eſt, aut vovit ſolemniter, invitâ
uxore, ſecundùm dicta ſup. *De converſ. coniug.*

5 De nato ex ordinato vel profeſſo parente,
alterius permiſſu, vel etiam ex utroque pro-
feſſo ſolempniter, major eſt quæſtio. Et dicen-
dum, per Ordinem non tolli vinculum matri-
monij etiam non conſummati, ut *d. Tit.* eſt
probatum, uti nec per profeſſionem vinculum
conſummati. Vt tales nihilominus maneant
veri conjuges, & ex eorumdem conjunctione
nata proles ſit cenſenda legitima, per *d. l.* 6.
D. *De his qui ſunt ſui vel al.* ſaltem quoad ſuc-
ceſſionem, quâ nullibi à jure privatur taliter
conceptus, tamquam conceptus ex veris con-
jugibus, cùm non ſit inducenda priva-
tio ſucceſſionis, quæ eſt pœna, ſine textu.
Aliud poſſet videri dicendum, quantum
ad irregularitatem, per *c. Litteras ſup. De filijs
preſb.* Nam licet ſubſiſtat matrimonium, cu-
jus vinculum non poteſt dici diſſolutum, ſa-
crilegam tamen copulam facit votũ ſolemne.
Vt canonicè non ſit habendus taliter con-
ceptus legitimus, atque ideo non admittendus
ad Ordinem; non quidem culpâ ſuâ, ſed cul-
pâ parentum, quæ & nocet liberis, ut patet
per tex. in *c. fin. §. ſi quis verò ſup. De cland. deſ-
ponſ.* & ita tradit Hoſtien. *ſup. De fil. preſbyt.
nu.* 8. *verſ. Quid ſi Sacerdos*, ſecutus Goffred.
Colligitur id ipſum ſatis clarè ex *d. c. Litteras
De fil. preſb.* ubi Pont. conſultus ſuper taliter
progenito, reſpondet, *Si tamen aliter dignus in-
ventus fuerit, permittimus ipſum ordinari.* Quibus
verbis non tam declarationem contineri, quàm
diſpenſationem, faciunt præcedentia, *Verùm
licet à filijs paterna incontinentia modis om-
nibus propellenda noſcatur*; quæ præſuppo-
nunt ex incontinentia parentum natum, &
proinde illegitimum, ſaltem quoad Eccleſiam.
Nec facit, quòd ſit contra caritatem, puniri
eum, qui non deliquit, quia, ut ait S. Th. non
eſt pœna, ut non legitimus careat ijs, quæ ſunt
legitimorum. Sarmient. 1. *Select. Interpp. c.*
5. *in fine.*

6 Fit autem in *d. c. Litteras* mentio tantùm filij
presbyteri, ut dubitari poſſet, An idem locum
habeat in nato ex initiato inferiori aliquo Or-
dine ſacro, aut ex Religioſo? R. Dubitandi
cauſſam in eo eſſe, quòd, cùm agatur de inha-
bilitate, non ſit textus extendendus; cùm ar-
gumentum à ſimili non obtineat in pœnalibus
& odioſis. Verùm dicendum, idem de hoc
eſſe judicium; non ex argumento a ſimili, ſed
ex formali ratione prohibitionis, quæ non
fundatur in ſacerdotio, ſed in ſolemni voto
continentiæ; ratione cujus in foro externo
propria uxor non reputatur talis quoad debi-
tum reddendum, ut patet ex *can. Miniſtri Diſt.*
81. ubi talis dicitur invadere cubile ſuæ uxo-
ris, quaſi non ſuum, utpote quoad debitum
ſequeſtratum, *can. Epiſcopus Diſt.* 77.

Ante conſummationem ex dimiſſa per in-
greſſum conjuge concepta proles eſt omninò
illegitima, propter diſſolutum matrimonij vin-
culum, ſecundùm dicta ſuperius *ad d. tit. De
converſ. coniug.*

Connumerantur & juſtis liberis nati ex ijs 7
nuptijs, quæ juſtæ putabantur, quibus tamen
ſuberat impedimentum dirimens, *c.* 2. *& c.
Pervenit* 11. *h. t.* latens vel utrumque conju-
gem, vel alterum tantùm. Hoc enim meretur
ignorantia non ſolùm utriuſque ſed & alterius
tantùm, in favorem prolis, ut habeatur porior
alterius malitiâ, *c. pen. h. t.* Si tamen publicè
in facie Eccleſiæ fuerint contractæ nuptiæ,
præmiſſis denuntiationibus requiſitis, non tan-
tùm per Conc. Trid. ſed & per jus vetus, *d.
c.* 2. *&* 11. Aliàs ignorantia parentum videre-
tur adfectata per clandeſtinam conjunctionem
& nullum proli daret ſubſidium, *cap. pen. §.
ſi quis ſup. De cland. deſponſ.* Præſumitur enim
contumax eſſe, qui clam agit, non etiam qui
palàm, *l. fin.* D. *De ritu nupt.* Menoch. *Arbitr.*
2. *caſu* 244. *ubi plura ſuper ea re congeſſit.* Quod
& hodie obtinebit, ſi omiſſis denuntiationi-
bus injuſtæ nuptiæ contrahantur coram Pa-
rocho & teſtibus, cùm non videantur partes
juſtè ignorare impedimentum, quod quò mi-
nùs ſciverint per eos ſtetit.

Nati itaque extra juſtas nuptias ſunt illegi- 8
timi, nec in poteſtate ejus, ex quo concepti,
neque ad ejus hæreditatem admittuntur, *c.
Referente* 10. *h. t.* Alendi tamen ſunt ex ſub-
ſtantia parentum etiam concepti ex damnata
copula, ſecundùm jus Canonicum, qua de re
actum ſup. *Tit.* 7. *De eo qui ducit in ux. quam
poll. per adult.*

Sunt præterea illegitimi inhabiles ad Ordi- 9
nes, beneficia, officia Eccleſiaſtica, uti dictum
ſup. *tit. De filijs preſbyt.*

Quæ ita procedunt, niſi fuerint legitimati. 10
Legitimatio eſt legis actio, quâ illi tantùm,
qui ſunt naturales, efficiuntur ſuo patri legiti-
mi. Ejus variæ ſunt ſpecies, ut videre eſt ex di-
ctis ad *tit.* D. *De concub.* C. *De naturalib. lib.* &
Inſtit. *De nupt. in fine*; ex quibus duæ tantùm

hoc jure

hoc jure cognitæ ſunt, & hodie frequentantur.

11 Prima eſt per ſubſequens matrimonium cum ea, ex qua proles nata aut concepta. Quod ita placuit, in favorem prolis, ad diluendam prioris conjunctionis maculam. Obtinuit hic modus jure civili in ea tantùm prole, quæ concepta ex concubina, unica & legitima, domi detenta, ut patet ex *l. Divi Cod. De naturalib. lib. & alijs locis.* Quod videtur Iuſtinianus traxiſſe ad omnem mulierem, cum qua fuit conſuetudo, ſi cum ea matrimonium non ſit legibus interdictum, *l. Cum quis* 10. *C. d. tit.* De jure verè Canonico, quo concubinatus propter peccati continuationem eſt reprobatus, certum eſt, natos etiam ex non concubina legitimari per matrimonium ſubſequens, *c. Tanta h. t.* quod ſe fundat in eo, quòd illa, cum qua conjunctio fuit, potuerit eſſe uxor. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 8. §. 4. *nu.* 4. *& ſeqq.*

12 Q. An hæc legitimatio procedat liberis invitis? R. Poſſe videri non procedere, per *Novel. Quib. modis natur. effic. ſu* 89. §. *generaliter*, ubi deſideratur conſenſus liberorum: & facit *l. fin. D. De his qui ſunt ſui vel al. iuris*, ubi emancipatus invitus non redigitur in patriam poteſtatem. Verius tamen, hac in ſpecie non deſiderari adſenſum liberorum, cùm legitimandi vis attribuatur matrimonio, & legitimatio, tamquam effectus neceſſarius, ſubſequatur, ut eam impedire nec poſſit filius, nec pater; cùm pacta privatorum non impediant juris communis diſpoſitionem, *l. Nemo poteſt D. De leg.* 1. Quo modo proteſtatio patris, nolentis filios antè conceptos legitimari, non venit attendenda. Covarr. *d. cap.* 8. §. 2. *nu.* 15.

13 Ad effectum legitimationis hujus conſequendum requiritur Primò, matrimonium ſit legitimè initum, hodie coram Parocho & teſtibus, *ſup. Tit.* 3. nullo obſtante impedimento licet ignorato. Nam requirunt ſupradicta loca matrimonium, quod nullum eſſe facit impedimentum etiam latens; neque enim partium credulitas hac in re quidquam operatur, neque facit minùs inceſtuoſam copulam antè habitam. An verò matrimonium ſit immediatum, inter quod aliud non interceſſit, an mediatum, quando ſcilicet aliud interceſſit, non refert, cùm matrimonio detur hic effectus; quod etiam ſubſiſtit, licet aliud præceſſerit, uti dictum ad *tit. D. De concub. nu.* 11.

14 Quæritur autem, An hæc vis adſit matrimonio contracto in articulo mortis? R. Adeſſe, cùm & tunc temporis rectè contrahatur, & ſit verè matrimonium. Facit argum. *c. Sicut inf. De R. I.* ubi etiam votum in extremo vitæ rectè emittitur. Facit & quòd copula non ſit de matrimonij eſſentia, ſed ſufficiat generandi potentia, quæ & tunc adeſt, licet per extrinſecum morbi impedimentum ejus uſus ſit ſuſpenſus. Quomodo rectè & tali matrimonio eam dant vim, quòd faciat ceſſare ſubſtitutionem & fideicommiſſum ſub conditione, *Si ſine liberis:* cùm enim matrimonium teneat, non eſt, cur ejus effectus impediatur. Non obſtat *l. Titio* 51. *D. De uſufr.* ubi non poteſt incipere actus ab eo tempore, quo finitur; hoc enim verum eſt, quando in id tempus actus confertur, *l. Iulianus* 20. *D. De iure dot.* Quod & hic obtineret, ſi ita matrimonium iniretur, *Contraho tecum, quando moriar*, quia non habet eventum utilem. Aliud, ſi ſimpliciter tempore mortis actus celebretur. Simili modo morienti rectè datur libertas, *l. unica* §. *ſed ſcimus C. De Lat. libert. tollen.* Covarr. *d.* §. 2. *nu.* 1. Gomez *ad L.* 9. *Tauri nu.* 56.

15 Q. II. An & per matrimonium clandeſtinum proles antè concepta legitimetur? R. Aut matrimonium eſt invalidum, aut validum: illo caſu extra dubium eſſe, nihil proli conceptæ accedere, cùm quod nullum eſt, nihil operetur; eſſe autem dubium in caſu, quo eſt validum. Dicendum tamen, prolem legitimari, ex eo, quòd vis legitimandi prolem antè conceptam ſit attributa matrimonio, ut eo tamquam cauſâ ſufficiente poſito, ſequatur & ejus effectus, cùm non detur textus, effectum hujuſmodi reſtringens ad matrimonium in facie Eccleſiæ contractum. Sanchez 3. *Diſp.* 44. *nu.* 2.

16 Secundò deſideratur, ſecundùm aliquos, interveniant dotalia inſtrumenta, propterea quòd eorum lex civilis paſſim meminerit. Vbi tamen rectiùs dicetur, nec jure Canonico ea deſiderari, quo tantùm requiruntur nuptiæ, quas ſolus conſenſus facit; nec jure civili, cùm beneficium hoc non tam detur inſtrumentis, aut doti, ſine qua etiam conſtat matrimonium, quàm juſtæ conjunctioni, ut dictum ad *D. d. tit. De concub. nu.* 15. Nec facit, quòd leges paſſim mentionem faciant dotalium inſtrumentorum hac in materia; hoc enim non alia de cauſſa, quàm ad certiorem nuptiarum probationem, ne ad confirmandum liberorum ſtatum quid ſimuletur à conjugibus, ut patet ex *Nov. Quib. mod. natur. effic. legit.* 74. §. *illud quoque*, Donel. 2. *Comment. c.* 21. *in fine.*

17 Tertiò, Vt proles ex ijs ſit concepta, inter quos poteſt eſſe matrimonium, uti paſſim loquuntur & requirunt textus. Dedit enim lex ſubſequenti matrimonio vim purgandi maculam contractam per priorem copulam, non ita turpem.

18 Vnde quæri poſſet, An illa partium habilitas adeſſe debeat tempore copulæ, an verò ſufficiat adſit tempore natæ prolis; v. g. Titius cognovit uxorem Mævij, quæ antequam ex Titio pareret, deceſſit Mævius, an legitimetur proles poſtea nata per matrimonium cum Titio? R. Pleroſque hoc velle, & reſolvere

in partem proli favorabiliorem, ſcilicet illam legitimari per matrimonium ſubſequens. Pro quibus facit *l. Nuper Cod. De natural. lib.* ubi non conceptionis, ſed partus tempus inſpiciendum, ſi hoc proſit quoad ſtatum libetorum. Idem habet *l. Qui in utero D. De ſtatu hom. & Novel. Quib. mod. natur. effic. ſui §. reliqui, verſ. inſuper.* Quam opinionem ut communem poſt alios ſequitur Covarr. *hic p. 2. c. 8. §. 2. nu. 2. & 3.* Fachin. 1. *Contr. c.* 5. Sanchez 8. *Diſp. 7. nu.* 19. Verùm contraria magis eſt probabilis & rationi juris conformior, inſpiciendum ſcilicet eſſe tempus conceptionis, quæ & ſecurior eſt, Quò facit *l. 11. D. De ſtatu hom.* in qua concepto ex conjunctione filiæ, patre ignorante, atque ita tempore inhabili, non prodeſt, quòd mortuo avo, naſcatur tempore habili. Habet ea ſententia magnum fundamentum in *c. Tanta h. t.* in verbis, *Si autem vir, vivente uxore, aliam cognoverit, & ex ea prolem ſuſceperit, licet poſt mortem uxoris eamdem duxerit, nihilominus ſpurius erit filius.* Qui textus non nativitatem inſpicit, ſed conceptionem; ex ratione, quòd nativitas non contineat culpam, ſed ipſa copula ſit turpis & damnabilis, quam non purgat nativitas: ut parum referat, impedimentum ſit ſublatum tempore nativitatis. Nec etiam copulam ullatenus cohoneſtat ſubſequens matrimonium, quod non facit copulæ antè habitæ turpitudinem minùs legibus eſſe damnatam, & ex ea conceptam prolem minùs ſpuriam. Quò facit diſpoſitio juris civilis, quæ naturalium liberorum nomine dignatur eos tantùm, qui ex ea muliere nati, quæ tempore copulæ nubere & uxor legitima eſſe poterat, *Nov. De inceſt. nupt. 12. §. dubitatum.*

Nihil facit pro priori ſententia *d. l. Qui in utero,* quæ in favorabilibus vult inſpiciendum eſſe tempus vel conceptionis vel partus, quod partui eſt utilius; quia loquitur de qualitate libertatis. Nam variabilis cùm ſit matris ſtatus, rectè tempus illud inſpicitur, quod partui utilius. Aliud eſt in qualitate, quæ oritur ex delicto coitus; quo in caſu ridiculum eſt conſiderare nativitatis tempus, cùm regula juris ſit, quòd qualitas ex antecedenti, non ex neceſſario conſequenti conſideretur, & delictum ſemel perfectum variationem non recipiat, etiam per pœnitentiam, *l. Qui eâ mente D. De furtis.* Non obſtat etiam *d. l. Nuper & d. §. reliqui;* nam iſtos textus loqui tantùm de qualitate, quæ cauſſatur ex inſtrumentis dotalibus ante vel poſt conceptionem confectis, ex ipſis verbis dignoſcitur, & poſt eam præmiſſam ſubjungitur deciſio, quòd ſit inſpiciendum tempus proli commodius. Ut ea neutiquam ſit dicenda reſpicere qualitatem damnatæ conjunctionis; quia ridiculum foret dicere, natum ex adulterio ideo nō eſſe adulterinum, quòd mortuo marito ſit natus, cùm ſecundùm *l. 1. D. De pœnis* tempus commiſſi inſpiciatur in delictis, & ſecundùm illud pœna inferatur. Hanc ſententiam multis probat, contrariam omninò improbans, Franc. Sarmient. *Select. Interp. 1. c. 5. nu. 10.* D. Wameſ. *hic Conſ. 544. & ſeq. nu. 4.* & inclinat in eamdem Suarez *De Cenſ. Diſp. 50. ſect. 1. nu. 3.* addens Covarr. poſtea motum rationibus Sarmienti nutaſſe, & rem dubiam atque indeciſam reliquiſſe.

19 E contrà quæritur, An, ſi tempore conceptionis non fuerit impedimentum, ponatur tempore nativitatis, videlicet per matrimonium utriuſque cum altero? R. Hoc non obſtiturum, quò minùs ablato poſtea impedimento, matrimonium ritè contrahatur inter eos, atque ita proles legitimetur, cùm in *d. c. Tanta* excipiatur ſolùm caſus, quo copula fuit damnata legibus, quæ in caſu propoſito non eſt talis; nec pro tali poteſt haberi, propter ſupervenìens impedimentum, quod neutiquam poteſt dici adficere copulam, & per eam conceptum fœtum; cùm ſecundùm dicta, qualitas ex antecedenti, non ex neceſſario conſequenti conſideretur, neque caſus ſubſequens trahatur retrò. Quo modo rectè dictum ſuperiùs, delicta conſiderari ſecundùm tempus, quo committuntur. Covarr. *d. §. 2. nu. 18.* Suarez *d. ſect. 1. nu. 4.*

20 De eo etiam quæritur, An ex copula adulterina aut inceſtuoſa ignoranter habita conceptus per ſubſequens matrimonium legitimetur? R. Hoc aliquos velle, quos citat Covarr. *d. §. 2. nu. 19.* ipſe contrariam partem magis probans, quæ & probabilior eſt; cùm inceſtum aut adulterium committens, etſi ſit extra culpam inceſtus, ſit tamen in vitio, quod clam agendo fovit. Facit text. in *c. Ex tenore h. t.* ubi matrimonium inceſtuoſum clandeſtinè contractum non ſalvat ignorantia parentum; cùm opinio in illicitis non excuſet, maximè procurata ignorantia, qualis hæc habetur. Imò indubitatam iſtam facere videtur *d. c. Tanta,* quod habet, conceptum à viro, uxore ejus vivente, ex alia muliere eſſe ſpurium, nullâ factâ diſtinctione, an mulier ſciverit vel ignoraverit viri iſtius ſtatum. Sarmient. *d. lib. 1. c. 6. nu. 2.* Suarez *d. ſect. 1. nu. 5.*

21 Quid juris in concepto ex beneficiato aut Novitio? R. Sarmient. *d. lib. 1. c. 5. nu. 9.* negare talem legitimari, quia non ſit naturalis; ex eo, quòd licet inter eos, ex quibus conceptus, matrimonium eſſe potuerit tempore copulæ, & ſolvi vinculum, non tamen fuerit ſolutum. Verùm contrariam opinionem veriorem eſſe, talem legitimari per ſubſequens matrimonium, cùm non poſſit videri natus ex damnato complexu. Ioan. Andr. *ad Reg. Sine culpa nu. 4. & ſeqq. De R. I. in 6.* nec beneficiatum vel Novitium implicet matrimonio conjungi, utpote qui nullo jure ad hoc redd-

dantur

dantur inhabiles: ut ſubſequenti matrimonio inter eos, qui copulam habuerunt, legitimetur nata inde proles. Covarr. *d. §. 2. nu.* 5. Idem dicendum de concepto ex ſponſa aliena, quòd matrimonium cum ea initum per tertium teneat, & copula cum eadem habita dici nequeat damnata Sarmient. *d. c.* 5. *nu.* 7. *&* 8. Neque enim rectè ſentiunt, qui adſerunt, adulterium committi cum ſponſa aliena, qua de re inferiùs ad *tit. De adult.* agitur.

22 Eſt & quæſtio, An matrimonium reputatum legitimum bonâ fide, operetur hac in materia eumdem effectum, quem verum? R. Conceptos ex matrimonio putativo, ignorato impedimento, ſive per utrumque ſive per alterutrum conjunctorum, haberi pro legitimis, ratione ignorantiæ, etiam alterius tantùm, reſcriptum in *c. Ex tenore pen. h. t. & dictum ſup. eod. in princ.* ideoque aliquos attribuere & hunc effectum tali matrimonio, quoad antè natos; ex eo, quòd titulus putativus in Iure ſæpè operetur effectus veri tituli, & quòd tale matrimonium retrotrahatur. Contrariam tamen ſententiam eſſe veriorem, cùm effectus legitimationis à Canone ſit attributus tantùm vero matrimonio; de eo enim intelligendum *d. c. Tanta* (quia regulariter verba ſunt intelligenda ſimpliciter, non etiam ſecundùm quid) non de putativo, quod ſecundùm quid tantùm eſt matrimonium, non etiam proprium. Aliàs non tam matrimonio, quàm bonæ fidei attribueretur iſta legitimandi vis.

Non obſtat, quòd titulus putativus eoſdem ferè producat effectus, quos verus, ſecundùm *d. c. Ex tenore*: nam hoc verum eſt, quando agitur de ijs producendis tractu ſucceſſivo, tempore ſupplente defectus, ut videre eſt in uſucapionibus. Secus eſt, ſi effectus ſit momentaneus, nullo alio colore aſſociatus, ut in caſu propoſito. Et ſic in caſu *d. c. Ex tenore* cum putativo titulo concurrit aliud, ſcilicet procreatio liberorum extra noxam, propter bonam fidem, quæ non poteſt extendi ad eos, qui in peccato ſunt concepti; cùm ut nihil eſt, quod gentes ſalvet, ita nec quod taliter conceptos, niſi ſubſequatur actus verus, cui per legem iſte effectus attributus, quale eſt verum matrimonium, *d. c. Tanta.* Ita Sarmient. 1. *Selecť. Interp. c.* 6. *nu.* 2 *&* 3.

23 Poſtremò quæritur, An per matrimonium avi contingat legitimatio nepotis ex filio naturali præmortuo? R. Id velle æquitatem & matrimonij favorem, per quod deletur omnis macula præcedens: quod non eſſet, ſi nepos legitimus ex filio naturali non fieret avo ſuus. Facit, quòd jus filij tranſeat in nepotem, *l. Si filium D. De gradib. & adfin.* ubi adoptatus in locum filij videtur fuiſſe frater defuncti filij naturalis ipſius adoptantis: & quòd rectè fiat adoptio in locum nepotis tamquam ex filio, quem habuit, aut etiam numquam habuit, *Inſtit. De adoptionib.* Ut non obſtet argumentum de extremis inhabilibus, ob defectum medij; quia ſufficit extrema habilia eſſe quoad rem & cauſſam, de qua principaliter agitur; uti eſt matrimonium. Alciat *De præſumpt. p. 1. nu.* 10. Covarr. *d. §. 2. nu.* 24. *& ſeq.* Gomez *ad l. 9. Tauri nu.* 6.

Cæterùm quod ad effectum iſtius legitimationis attinet, is in primis hoc operatur, quòd habilem efficiat ad ſuccedendum, non tantùm in ea, quæ jure communi deferuntur, ſed etiam lege ſpeciali municipali aut ſtatutis legitimè natis competunt, cujuſmodi eſt jus primogenituræ, feuda, emphyteuſis, & ſimilia. Prætere a ad obtinenda officia & munia utriuſque fori, ſive civilia ſive Eccleſiaſtica: ut in nullo legitimati taliter differant à legitimè ab initio natis. Retrotrahitur quippe hæc legitimatio ad tempus nativitatis, quaſi ab initio copula fuiſſet legitima. Covarr. *d. §. 2. nu.* 24. *& ſeqq.* 24

Altera legitimationis ſpecies eſt per reſcriptum Principis, quo inhabiles per legem habilitantur, & illegitimè nati habentur ac ſi legitimi eſſent, eorumque jura conſequuntur. Permiſſum hoc cuilibet Principi quoad ſuos ſubditos, quantum ad ſæcularia munia & officia, ſucceſſioneſque. Idem jus eſt Pontifici Rom. quoad omnes Chriſtianos, qui omnes ſunt ejus ſubditi; cujus tamen legitimatio non proderit niſi quoad Ordines, dignitates & beneficia Eccleſiaſtica, *c. Per venerabilem* 13. *h. t.* Habet enim in ſpiritualibus Pont. ſummam poteſtatem circa omnes Chriſtianos, etiam in caſu, quo proles nata ex nefaria copula, cùm ſit ſupra jus, ut quod huic denegatum concedere poſſit reſtituendo. Quoad ſucceſſionem & civilia munia non prodeſt Pontificis legitimatio, ne turbet Iudicis laici juriſdictionem. Niſi tamen & ipſe poteſtatem temporalem habeat circa perſonam, aut aliquis non habens ſuperiorem ſe eatenus eidem ſubijciat, aut ita poſtulet Reipubl. neceſſitas, *c. Novit ſup. De iudic.* 25

Ut autem legitimatio hæc effectum habeat, requiritur Primò, Conſenſus liberorum, *d. Nov.* 89 *§. generaliter.* Nam ut ijs invitis non ſolvitur patria poteſtas, ita nec inviti eidem ſubijciuntur, nec jure ſuo priventur. Ubi tamen ſufficiet conſenſus tacitus, qui colligitur ex ſilentio. Quo modo & infans rectè videtur legitimari, quòd ejus conſenſus ut in emancipando non requiritur, ita nec in legitimando requiri videatur, quatenus tamen major factus rem ratam habet. 26

Secundò, Parens nullos alios liberos habeat, *Nov. Quib. modis natur. effic. legit.* 74. *§. ſi quis ſanè, & §. liceat, & d. Nov.* 89. *§. ſi igitur*; ex ratione, ne juſtis liberis bonorum quid auferatur. Non impeditur tamen Princeps, etiam 27

liberis juſtis exiſtentibus, legitimorum jura attribuere naturalibus, cùm ex cauſſa alicui jus ſuum auferre poſſe Principem juris ſit notiſſimi: quæ hac in cauſſa poteſt eſſe patris voluntas, qui legitimam relinquendo ſalvam juſtis liberis, ſatisfecit legi. Quod ipſum ut poteſt per matrimonium, quidni & per Principem? In dubio tamen hoc non præſumitur voluiſſe Princeps, cùm beneficia Principalia ita interpretemur, ut quàm minimum juri publico aut juri alterius detrahant. Felin. in *c. Cùm olim nu. 16. ſup. De ſent. & re iudic.*

28 Tertiò, Patris requiritur voluntas eos Principi offerentis, *d. Nov. 89. §. ſi verò is, & §. ſi verò ſolummodò*, etiam per ultimum elogium hoc petentis. Quamvis non impediatur Princeps ad liberorũ ipſorum petitionem eos legitimos pronuntiare, ſi morum probitas & induſtria ita exigat, quæ in talibus non rarò magis elucet, quàm in legitimè natis. Non erit tamen illius ullus effectus quoad ſucceſſionem, & alia jura alijs quæſita, ne Principale beneficium alijs obſit, niſi publica aliud ſuadeat cauſſa. Imò motis eſt, inſeri legitimationibus per S. Pont. aut Principem clauſulam, ut ſuccedant patri, matri, & alijs, ita demùm, ſi proximi ex cognatione conſenſerint, ſine præjudicio venientum ab inteſtato, quam inſeri debere teſtatur Felin. *d. loco nu.* 17.

29 Vbi dubitatur, An ejuſmodi clauſula referenda ſit ad conſenſum eorum, qui ſunt ſucceſſuti, an verò ejus, cui ſucceditur? R. Non videri fundatam illorum opinionem, qui iſtâ clauſulâ deſignari ſucceſſuros volunt, etiam collaterales; nam, eâ opinione admiſſâ, nullius momenti clauſula foret, quippe cujus numquam eſſet uſus, cùm veroſimile non ſit, alios ab inteſtato venientes umquam conſenſuros, ut legitimatus partem faciat: unde alij eam ad deſcendentes ex corpore teſtatoris reſtringunt. Rectiùs ad conſenſum eorum reſtringitur, quibus legitimatus intendit ſuccedere, cui eſt liberum de bonis diſponere, & vocare hæredem, quem vult, etiam legitimatum, ſine præjudicio aliorum agnatorum venientium ab inteſtato, ut qui ſpem ſucceſſionis quidem habeant, nondum verò jus aliquod, quod pendet ex arbitrio poſſeſſoris: ut & eorum conſenſum in legitimatione non requiri ſit verius.

Legitimandi hæc licentia competit tantùm ijs Principibus, qui ſuperiorem non agnoſcunt. Inferiores tamen aliqui hanc facultatem ſibi adrogant; non tam jure ſuo, quàm ex commiſſione Principis. Quâ viâ eam auctoritatem uſurpant Comites, quos Palatinos vocant.

Vnum ſupereſt quærendum, An rectè fiat extra territorium legitimantis? R. Nihil vitij continere quoad ſubditum, cùm ſit voluntariæ juriſdictionis, quæ alibi circa perſonam ſubditam rectè exercetur; non etiam circa rem, quæ ſequitur jus loci. Quo modo uno in loco legitimatus non habetur alibi legitimus, ſive quoad ſucceſſiones, ſive quoad honores, cùm extra territorium ſuum nemo jus dicat. Nihil ad hoc faciente patris teſtamento, ad cujus preces legitimatio facta, cùm non poſſit invertere jus publicum loci. Covarr. *De matrim. p. 2. c. 8. §. 8. nu.* 43. Vid. Socin. *Conſ. 47. nu. 39. vol. 4.* Pariſ. *Conſ. 10. nu. 78. vol. 2.* Angel. in *l. 1. C. De iure aureor. annul.* Surd. *Conſ. 1. nu.* 75. contrarium adſerentes.

TITVLVS XVIII.

Qui matrimonium accuſare poſſunt aut contra illud teſtificari.

SVMMARIVM.

1. *Ad matrimonij diſſolutionem opus eſt auctoritate Eccleſiæ.*
2. *Proteſtatio alterius de non conſentiendo in matrimonium an impediat illud contrahi?*
3. *Quid ſi uterque confiteatur ſe conſenſiſſe fictè?*
4. *Conſanguinitas obiecta qualiter probanda.*
5. *An ad hoc ſufficiat unius teſtis dictum.*
6. *Fama an probet quoad effectum impediendi matrimonij.*
7. *Confeſſio impedimenti quoad utramque partem an ſufficiat?*
8. *Ad diſſolvendum matrimonium teſtes quot & quales requirantur.*
9. *Confeſſio partis utriuſque an ſufficiat eo caſu?*
10. *An ob teſtimonium unius, iurantis ſubeſſe impedimentum dirimens, teneatur coniux abſtinere à matrimonio?*
11. *Conſcius impedimenti an teneatur illud revelare?*
12. *Accuſatio matrimonij qualiter fieri debeat.*

SPectat ſequens libri pars ad matrimonij diſſolutionem, quod ut legitimè initum diſſolvi nequit, ita de facto potiùs quàm de jure contractum meritò diſſolvitur. Ne autem contingat temerè diſſol- 1
vi, opus eſt auctoritate Eccleſiæ; præmiſſâ diligenti inquiſitione, per teſtes, aliaque indicia & circumſtantias, *c. 5. h. t.* per quas poſſit conſtare vel de metu alteri illato, vel de ficto alterius conſenſu; veluti ſi alter ante matrimonium proteſtetur, ſe neutiquam in illud conſentire.

Qua in re diſputatio eſt, An ejuſmodi pro- 2
teſtatio impediat matrimonium ſubſequens? R. Ejus opinionis eſſe Ioan. Andreæ in *c. Tuas nos 26. nu. 53. ſup. De ſponſal.* quaſi ſufficeret ad diſſenſum indicandum iſta proteſtatio. Cujus opinio ut poſſet procedere in caſu, quo coram parte ſciente & conſentiente proteſtatio eſt emiſſa, quòd videatur juri ſuo cedere, &

nolle

nolle contrahere, cùm deſit conſenſus, non etiam procedet in caſu, quo clam altero eſt emiſſa, quia non poteſt præjudicare ignoranti, nec prodeſſe proteſtanti, qui faciendo actum proteſtationi contrarium videtur ab ea recedere, ut rectè tradit Iaſon in *l. Non ſolum* 8. *§. morte nu.* 14. *verſ. Secunda concluſio D. De novi op. nuntiat.* & facit text. in *l. Cum in plures* 60. *§. locator D. Locati*. Proteſtatio enim facto contraria nihil operatur. Navar. *De Regularib. Comment.* 3. *nu.* 14. Quod accipe, niſi ſit cauſſa ſubjuncta, veluti metus juſtus, quæ facit proteſtationem juſtam, & operari nullitatem. Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 78. Si tamen cauſſa probetur; neque enim eſt ſatis eam allegare, ſi probari nequeat. Nam aliàs proteſtatio facto contraria nihil operaretur: meritò, cùm non debeat eſſe in cujuſlibet arbitrio, actum impedire quemlibet, præcipuè matrimonialem, non ſine ſcandalo & contemptu Sacramenti. Quæ ita procedent, niſi copula ſubſecuta fuerit, quæ facit à proteſtatione receſſum videri, non tantùm in primo caſu, *arg. c. Per tuas ſup. De condit. appoſ.* verùm & in ſecundo. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 2. *nu.* 3. Sanchez 2. *Diſp.* 45. *qu.* 2. Deſerviunt autem iſta tantùm in foro externo; nam quoad forum internum, deficiente vero conſenſu, matrimonium eſſe nequit. Navar *d. loco nu.* 76. Sanchez *d. qu.* 2. *in fine.*

3 Quæritur item, An ſufficiat ad diſſenſum, ſi uterque contrahentium confiteatur ſe conſenſiſſe fictè? R. Hoc poſſe videri, ſi non ſubſit colluſionis metus aut præſumptio, cùm non præſumatur uterque temerè contra ſe fateri. Nec facit, quod, ut mox dicetur, impedimentum dirimens non probetur per confeſſionem utriuſque partis; nam illud aliâ viâ probari poteſt: hic alia via deeſt, commoda ſaltem, niſi fortè adhibeantur conjecturæ, quæ ſæpè incertæ. Sanchez 2. *Diſp.* 45 *nu.* 15. Et hæc ita procedent, niſi copula intervenerit, quæ faciet pleraſque circumſtantias inefficaces. Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 76. *& ſeq.*

4 Si objiciatur conſanguinitas, audiendi accuſatores & teſtes, quales in hac materia ſunt proximi potiùs, quàm extranei, ut pater, mater, frater, ſoror, & alij, *c. Significante* 5. *h. t. & c. Super ſup. De teſtib.* quòd illis conſanguinitatis proximitas ſit notior. Videndum tamen, ne & hi ſint corrupti, ob quæſtum aut aliud vitium accuſantes, aut contra matrimonium deponentes, *c.* 1. *& d. c.* 5. *h. t.*

5 Vbi quæſitum, An admittatur dictum unius teſtis? R. Si agatur de contractu matrimonij impediendo, unum teſtem integræ exiſtimationis, aſſerentem ſe certò impedimentum ſcire, ſufficere, *d. c. Super & c. Præterea* 12. *ſup. De ſponſal.* Cujus ratio eſt, quòd agatur de peccato vitando, ne impediti contra Canones conjungantur. Abbas *ad d. c.* 12. *in fine*, Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. *§.* 10. *nu.* 22. Sanchez 2. *Diſp.* 71. *nu.* 1. *&* 8.

Q. II. An & fama contrahi matrimonium 6
impediat? R. Ita videri, ſi publica fuerit, per text. in *c.* 2. *ſup. De conſang.* Privata licet minùs probet, inducet tamen Iudicem ad inquirendum ſuper impedimento. Covarr. *d. loco*, Sanchez *d. Diſp.* 71. *nu.* 13. *& ſeqq.*

Q. III. An confeſſio impedimenti per 7
utramque partem ſufficiat? R. Ante contractum matrimonium ſufficere, cùm per eam uterque explicet reſiliendi à ſponſalibus voluntatem, uti poteſt. Alterius confeſſioni non idem concedendum, cùm tendat in præjudicium alterius. Niſi tamen ſtet pro matrimonio, & velit illud compleri ab altero recuſante; tunc enim quaſi mutuus conſenſus concurrit ad impediendum matrimonium. Vbi tamen cautè advertendum, ne fortè is, qui pro matrimonio ſtare videtur, ſimulatè agat. Si confeſſus impedimentum ſtet contra matrimonium, nulla ei fides habenda, quòd videatur in ſua cauſſa teſtari, *xiv. q.* 2. *in princ.*

Ad diſſolvendum matrimonium duo teſtes 8
jurati omni exceptione majores deſiderantur, *c.* 1. *ſup. tit.* 14. *De conſang. c. Super eo* 22. *ſup. De teſtib.* quia agitur de magno partis præjudicio; & faciliùs quid impeditur fieri, quàm factum reſolvatur. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 8. *§.* 12. *nu.* 7. *&* 8. Sanchez 2. *Diſp* 45. *qu.* 4. *nu.* 30. Fama hic non ſufficiet, cùm plevè non probet, *c.* 5. *ſup. tit.* 13. *De eo qui cog. conſang.*

Q. An hoc caſu ſufficiat confeſſio utriuſ- 9
que partis? R. Si contra matrimonium agatur, non ſufficere; eſt enim in propria cauſſa, ut non procedat etiam accedente famâ, *d. c.* 5. Si tamen pateat, utrumque velle matrimonium valere, & nihilominus impedimentum dirimens confiteatur, concurrente famâ, vel tertio accuſante, videtur ſufficere iſta confeſſio ad diſſolutionem, *can. Si duo* XXXV. *q.* 6. Abbas *ad d. c.* 5. *nu.* 6. *&* 7. Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 103. *nu.* 9. *&* 10. Sanchez 2. *Diſp.* 45. *qu.* 4. *nu.* 33. Quod & tractum ad confeſſionem alterius tantùm, ſtantis ſcilicet pro matrimonio. Menoch. *d. nu.* 10. cùm non ſit veroſimile quempiam falſum contra ſe deponere, *arg. l. fin. C. Arbitr. tutela.* Confeſſioque alterius ſtantis pro matrimonio videtur eſſe loco legitimi teſtis, atque ſemiplenam probationem ponere, quam fama vel tertius plenam faciet. Quod quidem eſt probabile, ſi judici appareat ejuſmodi confeſſio eſſe extra dolum & ſimulationem, & ceſſare partium colluſionem. Menoch. *d. nu.* 9. Videntur conjuges pro matrimonio ſtare, ſi contra eum, qui detegit impedimentum, matrimonium defendant, non etiam ſi ipſi impedimentum deferant. Quando agitur de ſeparatione quoad thorum,

ſtatus

ſtatur confeſſioni alterius contra ſe, *c. Ex literis inf. tit. ſeq.* veluti ſi quis fateatur adulterium; quæ confeſſio tantùm facit præjudicium confitenti quoad debiti exactionem, & thori ſeparationem, non etiam nocet alteri.

10 Dubitatur, An per teſtimonium unius jurantis ſubeſſe impedimentum dirimens, conjux ab exercitio matrimonij abſtinere debeat? R. Non videri, cùm dictum unius non inducat neceſſitatem credendi; duo enim paſſim requiruntur teſtes, *c. Cùm à nobis ſup. De teſtib.* Quia tamen dubium oritur ex dicto unius fide digni, adhibenda diligentia, ne aliàs videatur adfectata ignorantia, quæ debiti exactionem redderet peccato obnoxiam. Si debitâ diligentiâ adhibitâ, veritas haberi nequeat, poterit conjux, depoſitâ conſcientiâ dubiâ, jure ſuo uti. Navar. in *Summa c. 22, nu.* 82. Sanchez *d. Diſp. 45. qu.* 3. quia non eſt quod imputetur ei, qui omnem diligentiam adhibuit ad detectionem impedimenti, nec potuit adſequi.

11 Vbi quæri poteſt, An conſcius impedimenti teneatur id revelare? R. Omninò, quia agitur de peccato proximi, & damno futuro, quod, quantum in ſe eſt, quiſque tenetur impedire, quatenus poteſt ſine ſuo incommodo, & res eſt certa, ne temerè alijs infamiam procuret. Si Paſtor tantùm ſit conſcius impedimenti, ejus eſt monere partes deſiſtant, & deinde Epiſcopo rem denuntiare. Si ſolus noverit Epiſcopus, monebit quidem partes, ſed impedire invitos non poterit, cùm non poſſit ſimul agere judicem & teſtem; poterit tamen rem indicare Archiepiſcopo.

12 Cæterùm & accuſatio & teſtimonia perſonaliter fieri & proferri debent, *c. 2. h. t.* etiam citra litis conteſtationem, ſi agatur de conſanguinitate, *c. 1. ſup. Vt lite non conteſt.* intra tempus denuntiationum, quæ in Eccleſia fiunt. Poſtea comparens non auditur, niſi accuſare volens probaverit antè ſibi de matrimonio contrahendo non conſtitiſſe, aut propter abſentiam, aliudve impedimentum, proponere eam non potuiſſe, *c. fin. h. t.* Hinc ipſi conjuges non facilè admittuntur ad proponendam querelam contra matrimonium, ſive ad probandum matrimonium injuſtum, niſi notorium ſit, quod adſerunt, vel id ipſum teſtibus idoneis comprobent, *c. 3. & 5. ſup. tit. 13.* Vt nec auditur illa, quæ metu ſe contraxiſſe adſerit, poſtquam voluntariè ſui copiam fecerit; nam per id conſenſit in matrimonium, *c. 4. h. t.* Non eſt tamen ei ante copulam deneganda audientia, *c. Conſultationi 28. ſup. De ſponſal.*

TITVLVS XIX.

De Divortijs.

SVMMARIVM.

1. *Divortia lege Evangelij abrogata.*
2. *Ex cauſſa adulterij non licet innocenti ad ſecundas tranſire nuptias.*
3. *Cultus diſparitas non dirimit matrimonium.*
4. *Fidelis converſi cum infideli matrimonium quatenus teneat.*
5. *An in caſu diſſolutionis illud ſolvatur ipſo iure?*
6. *Infidelis poſtea converſus cogitur cum fideli habitare.*
7. *Plures uxores habens retinet primam,*
8. *Impotentia perpetua ſuperveniens matrimonio etiam necdum conſummato id non dirimit.*
9. *An ſuper eo diſpenſet S. Pontifex?*
10. *Diſpenſationis nomine quid veniat.*
11. *Sponsâ per vim cognitâ conſummatur matrimonium quoad effectum diſpenſationis.*
12. *An & per copulam præcedentem?*
13. *Adulterium cauſſat adulterium quoad torum.*
14. *Vtroque adulterante fit compenſatio delicti.*
15. *An & adulterante innocente poſt ſententiam divortij?*
16. *An viro diverti liceat ab uxore, cui cauſſam adulterandi dedit per expulſionem aut alimentorum denegationem?*
17. *An ſi petenti debitum deneget coniugale?*
18. *Adulterij nomine quid hîc veniat.*
19. *Divortium fit & ex alijs cauſſis, ut incolumitatis animæ & corporis.*
20. *Item ex cauſſa hæreſios.*
21. *Ex cauſſa ſævitiæ & malæ tractationis.*
22. *Cauſſant & divortium inimicitiæ, non minæ.*
23. *An & furor alterius?*
24. *An crimen mariti, ut furtum?*
25. *Periculum animæ cauſſat quoque divortium.*
26. *Divortium ex dictis cauſſis tantùm eſt temporale.*
27. *An & ex cauſſa hæreſios?*
28. *Separatio facienda auctoritate iudicis.*

PEractâ accuſatione, & probato impe-
dimento dirimente, facienda eſt ſepa- 1
ratio, per declarationem nullitatis præcedentis. Nam ſuperveniens, licet ſit dirimens, neutiquam tamen divortium cauſſabit quoad vinculum; quod ſemel rectè initum non poteſt diſſolvi, licet tale ſit, quod debiti exactionem impediat. Non obſtat, quod lege Moſaicâ fuerit toleratum divortium, *can. Hac ratione* xxxi. *q. 1.* idque ob duritiem cordis, ut ait ipſe Chriſtus, *Matth. 19. & Marci* 10. permiſſum jure Digeſt. & Cod. ac poſtea reſtrictum ad pauciores cauſſas, per *Nov. Vt liceat matri & aviæ* 117. *§. quia verò & ſeq.* Nam lege Evangelij, quam hac in parte ſequi debemus, omninò eſt abrogatum divortium, & matrimonium ſemel ritè contractum declaratum omninò indiſſolubile, *Matth. 19. Lucæ 16. can. Quos Deus* xxxiii. *q. 2. c. Inter ſup. De tranſlat. Epiſc.*

Quod omninò verum eſt in matrimonio 2
conſummato, de quo intelligendus *d. can. Quos Deus*; nam non conſummatum diſſolvi poſſe dictum ſuprà *ad tit. De converſ. coniug.*

ut ne

ut ne quidem cauſſa adulterij excipiatur,licet aliud ſentiant hæretici hodierni, illi quinti Euangelij buccinatores, ex cauſſa ſcilicet adulterij omninò ſolvi matrimonium,& innocenti liberum eſſe alias quærere nuptias:quod ipſum & ex Catholicis quidam adſeruere, Cajetan. in illud Matth. 19. *Quicumque dimiſerit* &c. Etal. in *Annot. Epiſt.* 1. *ad Corinth. c.* 7. ubi ſcriptum reliquit,ex Eccleſiaſtica tantùm conſtitutione, eaq́ue prædura, innocenti nefas eſſe ad novas convolare nuptias,quam & ideo abrogandam cenſet. Verùm Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *can.* 7. iſtam opinionem anathemate damnat, quod & antè reſponſum erat in *c. Ex parte* 9. *ſup. De ſponſal. & matrim.* ſcilicet aut adulteram ſibi reconciliare, aut, dum vivit, continere. Confirmarur ea ſententia ex ſacra Sriptura, Marci 10. & Lucæ 16. *Qui dimiſerit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur:* 1. ad Corinth. 7. *Præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere; quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari:*& ad Rom. 7. *Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi. Vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro.* Nec facit quidquam pro iſtis tenebrionibus exceptio contenta Matth. 19. ubi Chriſtus, *Quicumque,* inquit, *dimiſerit uxorem,niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur:* nam perperam illi exceptionem hanc,*niſi ob fornicationem,* attribuunt ſubſequentibus verbis, *& aliam duxerit,* quaſi eo caſu alia duci poſſit citra adulterium,cùm exceptio præcedat iſta verba, & ſubjungatur verbis, *qui dimiſerit uxorem.* Nam quòd dicit Salvator, *mœchatur,* hunc habet ſenſum, facit eum mœchari occaſionaliter, eo quòd det occaſionem per dimiſſionem, niſi eum excuſet fornicatio mulieris; cùm intentio Salvatoris ibi ſit, oſtendere caſum, quo ea, quæ habetur, dimitti poſſit ſine peccato, ex eo ſcilicet, quòd fidem non ſervaverit. Cùm enim antè dixiſſet, non eſſe dimittendam uxorem, ne detur ei occaſio fornicandi, ſubjungit exceptionem, quà ſalvat dimiſſionem uxoris fornicariæ, eò quod per dimiſſionem non tam detur occaſio fornicandi, quàm ab ea potiùs ſit arrepta: aliàs fruſtrà prædicta exceptio ſubjungeretur verbis, *Si quis dimiſerit uxorem,*ſi non ea tantùm, verùm & ſubſequentia verba, *& aliam duxerit,* limitaret; quibus proinde ſubjungenda fuiſſet, ſecundùm naturam exceptionis, quæ præcedentia limitare ſolet, non etiam ſequentia. Facit pro hoc ſenſu, quod habetur *Matth. c.* 5. ubi ait Salvator, *Omnis, qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ cauſſâ fornicationis, facit eam mœchari.* Vt exceptio tantùm ſalvet dimiſſionem, non etiam matrimonium cum alia initum. Quò facit, quòd Marci 10. & Lucæ 16. Salvator ſimpliciter adſerat, eum, qui dimittit uxorem ſuam, & aliam ducit, mœchari, omiſsâ exceptione. Eſtq́ue hic ſenſus legitimus S. Scripturæ, eumq́ue indicat totus contextus præcedens, in quo ipſe Salvator dicit duos eſſe in carne una, nec ſeparandos eſſe: libellum autem repudij tantùm eſſe permiſſum Iudæis, propter duritiem cordis eorum; ab initio autem ſic non fuiſſe. Vid. latiùs Bellarm. *tomo* 2. *Contr. De matrim. c.* 15. *&* 16. Franc. Turrian. *pro Epiſt. Decretal. Pont. lib.* 5. *c.* 10. *&* 11. Et ita habet Orthodoxorum conſonans ſententia; ſibi applaudant licet hæretici in ſuo ſenſu impudicitiæ pleno, tripudientq́ue in eo ipſi errantes, atque alijs errandi occaſionem præbentes. Adde, ſi per fornicationem vinculum matrimonij ſolveretur, infinitis repudijs & fraudibus, quibus conjuges ſe mutuò ad fornicandum inducerent, viam apertam fore. Sanchez 10. *Diſp.* 2. *nu.* 2. Fruſtrà objicitur *can. Concubuiſti* XXXII. *q.* 7. quia non eſt accipiendus, quaſi, adultero ſuperſtite, liceat innocenti ad ſecundas tranſire nuptias, ſed tantùm eo demùm mortuo, ut apertè inſinuatur in *can. Hi verò ead. q.* 7. qui neutri, altero vivo, permittit novas nuptias, innocenti verò non aliàs, quàm altero defuncto. Vt quod habet *can. Vxor* XXXII. *q.* 7. licere viro, qui peccavit, aliam ducere, ſit ſubreptitium, ut etiam ibi notatur, iſtud à falſatoribus eſſe inſertum. Et facit, quòd crimen viri non ſit levius, quàm mulieris; atque aliam eſſe mentem D. Ambroſij, cui *d. can. Vxor* adſcribitur, patet ex *can. Nemo* XXXII. *q.* 4. (qui eſt ejuſdem D. Ambroſij) ubi requirit parem in utroque conjuge caſtitatem; unde & utrinſque fidem violantis par erit pœna.

Cultus diſparitatem, propter infidelitatem, 3
apoſtaſiam à fide, vel hæreſin alterius ſupervenientem, minimè dirimere matrimonium, patet ex dictis ſuprà, *ad tit. De converſ. infidel.* 4
Infidelium, inter quos matrimonium eſſe ratum, dictum *ibid.* altero ad fidem converſo, altero in paganiſmo permanente, ſeparationem vetuit Eccleſia, ut per converſionem unius & alter ſalvari poſſit; cùm contingat ſanctificari virum infidelem per mulierem fidelem, & è contrà, ſecundùm Apoſt. 1. *ad Corinth.* 7. quatenus tamen non ſubeſt impedimentum juris naturæ, quod non poteſt relaxare in infidelibus Pont. ut relaxavit impedimentum à Canonibus inductum, propter quod ſeparari illos noluit, *c. Gaudemus* 8. *h. t.* idq́ue ne per ſpoliationem conjugis alter retrahatur à converſione. Niſi tamen infidelis diſcedat, aut fidelis non poſſit cum eo permanere ſine blaſphemia Creatoris, aut peccato, ad quod pertrahi poſſet; tunc enim relinquere eum poterit, cùm non ſit ſubjectus ſervituti in hujuſmodi, ut ait Apoſt. *d. loco,* poteſtq́ue fidelis novas inire nuptias; ubi tamen non eſt ſpes proxima converſionis alterius, *d. c. Gaudemus* 8. *& c. Quanto* 7. *h. t.* Latè Sanchez 7. *Diſp.* 74. *nu.* 4.

5 Q. An iſtis caſibus ſolvatur matrimonium ipſo jure? R. Non videri, ſed demùm novis nuptijs initis per eum, qui dimiſit conjugem. Quod facilè patet ex eo, quòd in *d. c.* 8. *in fine*, cogatur dimiſſor recipere dimiſſam, ſi ante novas nuptias contingat dimiſſam ad fidem converti, non etiam poſt eas cum alia initas, ſi quidem fuerint legitimè contractæ, ut non ſint diſſolvendæ propter alterius converſionem. Sanchez 7. *Diſp.* 75. *nu.* 4. Idem dicendum, ſi ad ſacros Ordines adſpirare velit fidelis, aut Religionem intrare, nam hoc eſt liberum. Sanchez 7. *Diſp.* 76.

6 Infidelis ſi poſtea ad fidem convertatur, cogitur cum fideli habitare, nec eo invito poteſt Religionem intrare, aut Ordinibus initiari, ne ex ſua malitia commodum reportet. Multo magis prohibuit Eccleſia ſeparationem, utroque ad fidem converſo, etiamſi in gradu prohibito jure humano ſint conjuncti, *d. c.* 8. ne ea res à converſione avertat.

7 Quid ſi converſus plures habuerit uxores, juxta aliquarum gentium permiſſionem? R. Primam eum retinere debere, ſi modò converſa fuerit, *d. c.* 8. § *quia verò*, alias dimittere; cum lex Euangelij polygamiam non ferat: imò & primam repudiatam revocare debere, dimiſsâ eâ, quam ſuperinduxit. Nam licet leges gentium repudiationem admiſerint, non tamen Euangelij veritas, *d. c.* 8. §. *quia verò*, Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 73. *nu.* 5.

Dicta non tantùm obtinent in matrimonio conſummato, verùm & non conſummato, cùm & hoc ſui plenam conſecutum ſit ſubſtantiam ex ſolo conſenſu. Quo tamen caſu per ingreſſum in Religionem approbatam reſolvi etiam quoad vinculum & altero invito, dictum ſup. *De converſ. conjug.* idque ratione mortis cujuſdam civilis, quam inducit profeſſio.

8 Quæritur autem, An & eo caſu perpetua impotentia ſuperveniens faciat diſſolvi vinculum? R. Eſſe quidem durum, habere conjugem impotentem, tamen ſemel ritè contractum matrimonium non irritari ex cauſſa ſuperveniente, licet ſine culpa alterius, non tamen ſine cauſsâ, *c. Quanto* 7. *in fine h. t.* Nam caſu damnum ſuperveniens nocet domino, alteri ſcilicet conjugi, cui eſt jus & poteſtas in corpus alterius. Vbi nihil facit, quòd non ſit conſummatum; nam hoc non minùs ratum eſt, quàm conſummatum: ut, cùm habeat plenam eſſentiam matrimonij, etiam habeat indiſſolubilitatem. Nec obſtare debet, quod dictum de diſſolutione iſtius, etiam quoad vinculum, per ingreſſum in Religionem, quia per eum contingit mors civilis, non item pee impotentiam. Vid. Sanchez 7. *Diſp.* 102.

Q. II. An per diſpenſationem Pont. Rom.
9 diſſolvatur quoad vinculum? R. Extra controverſiam eſſe, neutiquam ſolvi quoad vinculum, illud, quod eſt conſummatum, cùm à Deo acceperit ſuam indiſſolubilitatem, cui Papa minimè contravenit; deſtrueret enim potiùs, quàm ædificaret, *can. Sunt quidam* xxv. *q.* 5. Eſtque hæc Catholica ſententia, niſi quòd Covarr. *hic p.* 2. *c.* 7. §. 4. *nu.* 22. quoſdam contrarium tenentes referat; ſed pauci illi ſunt, & ratione non nituntur. Receptum quoque à Theologis pleriſque, ne quidem ſupee non conſummato Pontificis diſpenſationem valere, quos ſequitur Covarr. *d. loco nu.* 19. Pro cujus ſententia facit Primò *cap. Ex publico in fine ſup. De converſ. conjug.* ubi quos Deus conjunxit homo non ſeparat. II. Quòd habeat iſtud matrimonium omnem ſui perfectionem quoad ſubſtantiam, ut ſignificet Chriſti conjunctionem cum Eccleſia, & ponat verum Sacramentum, ſuper quo non diſpenſat Pont. III. Quòd conſummatio non ponat niſi accidentariam differentiam à matrimonio rato; ut ſi iſta operetur indiſſolubilitatem, eadem ſit tribuenda matrimonio rato, non conſummato. Vnde ferunt Adrianum VI. cùm ab eo peteretur diſpenſatio ſuper rato, adductâ in favorem Cajetani opinione, primò miratum fuiſſe virum Thologum id ſibi perſuaſiſſe: deinde ſe dare quod poſſet, ſed credere nihil poſſe. Rebell. *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 15. *ſect.* 3. Probat hanc ſententiam multis Gutierrez *Canon. Quæſt.* 1. *c.* 17. *nu.* 12. *& ſeqq.* Non deſunt tamen ex Theologis, qui contrarium aſſerant, quos *d. loco* citat Covarr. quibus adſtipulantur multi Canoniſtæ, & praxi confirmatum eſſe ſe auctore tradit Navar. in *Summa c.* 22. *nu.* 1. & tenet Gloſſ. in *d. c. Ex publico*, quatenus tamen juſta ſubeſt cauſſa, cujuſmodi eſt impotentia contingens per exſectionem, aut aliàs ante conſummationem, odium capitale, aut ſimile quid, unde grave ſcandalum metuendum. Conſenſus utriuſque neutiquam ponit ſufficientem cauſſam divortij. Etſi enim contractus ex eo dependeat, matrimonium tamen ultra contractum includit Sacramentum, quod ponit indiſſolubilitatem, ut per ſe & ex natura ſua dicatur indiſſolubile. Ratio pro hac poſteriori opinione, quæ probabilior videtur, eſt, quòd matrimonium tale nec ſit inſeparabile jure naturæ; cùm infidelium matrimonia, ſi alter tantùm convertatur ad fidem, ſolvantur etiam quoad vinculum, uti paullò antè dictum: nec ex vi Sacramenti, cujus nullus effectus eſt inſeparabilis, cùm characterem non imprimat, & ſignificationi unionis nihil inſeparabile ſubſit, cùm repræſentatio unionis Chriſti cum Eccleſia per charitatem, quæ ſubeſt matrimonio rato, ſit ſeparabilis ſaltem quoad membra per peccatum mortale. Nec obſtat *d. c. Ex publico*, & ſi qua ſimilia, quia accipienda de matrimonio conſummato, cùm loquantur de conjugibus, qui per Deum ſunt conjuncti & facti

una caro,

nna eato, ut interpretatut ibi Pont. qnales non ſunt ante conſummationem, *c. 2, ſup. De converſ. coniug.* Et de tali matrimonio intelligendum dictum illud, *Quos Deus coninnxit homo non ſeparet*, ut apparet ex *can. Non eſt dubium & can. Lex divina* XXVII. *q.* 2.

Non obſtat, quòd ante conſummationem matrimonium ſit Sacramentum; nam ſuper eo ſi non directè, ſaltem indirectè, poteſt diſpenſare Pont. quatenus tollit humanum contractum, qui eſt fundamentum Sacramenti, quod corruit, illò ſublato; ad modum, quo per Trid. clandeſtinitas ponit impedimentum dirimens; de quo ſup. *Tit.* 3. Quod allegant alij, conſummationem non ponere niſi accidentariam differentiam á non conſummato, non omninò ita ſe habet, cùm addat integrale implementum; uti traditio rei venditæ integraliter contractum complet, qui tamen antè erat perfectus. Eſt & hujus ſententiæ Bellarm. *tomo* 1. *De Monach. lib.* 2. *c.* 28. pluresque citat Sanchez 2. *Diſp.* 14. *nn.* 2.

10 Et hæc ita accipienda ſunt de diſpenſatione, non ſumpta propriè pro relaxatione juris, ex communi regula, quæ non permittit inferiorem derogare juribus ſuperioris, ſed pro juris interpretatione, quam poteſt facere inferior quoad caſum ſingularem, ex certa ratione non comprehenſum ſub jure generali. Barboſa *D. Soluto matrim. p.* 2. *Rubr. nu.* 103. *& ſeq.* Hinc ſequitur, Pontificem eadem auctoritate poſſe diſſolvere matrimonia infidelium ad fidem converſorum, quæ non ſunt firmiora matrimonijs fidelium non conſummatis, cùm non teneant niſi ratione contractus. Navar. *Conſ.* 3. *nu.* 13. *De converſ. infid.*

11 Quid ſi per vim ſit compreſſa ſponſa? R. Videri tunc conſummatum matrimonium, atque ideo Papam diſpenſare non poſſe, ex eo, quod cùm per iſtam copulam ſint facti una caro, procedat dictum, *Quos Deus coninnxit homo non ſeparet*, juxta dicta in quæſtione ſuperiori. Vbi rectè repetentur ea, quæ dicta ſunt in ſimili quæſtione, *ſup. De converſ. coniug. nu.* 13. Vid. Barboſa *d. p.* 2. *nn.* 106. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 7. §. 4. *nn.* 10. Sanchez 2. *Diſp.* 22. *nu.* 4.

12 Q. IV. An copula præcedens faciat videri conſummatum, ad effectum removendæ diſpenſationis. R. Eſſe, qui hoc velint, tamquam ſi retrotraheretur matrimonium ſubſequens ad copulam præcedentem, *arg. cap. Tanta ſup. Qui filij ſint legit.* Verius tamen per eam non induci conſummationem, atque ita non impediri Pont. ſuper eo diſpenſare tamquam jam conſummato, *arg. c. Veniens* 15. *ſup. De ſponſal.* ubi ad hoc, ut ſponſalia de futuro in matrimonium tranſeant, requiritur, ut copula ſubſequatur. Faciunt huc dicta in ſimili quæſtione ſup. *De converſ. coniug. nn.* 4. Nihil facit argnmentum ex *d. c. Tanta*; nam ibi hoc ita ſtatntum in favorem prolis, ut non debeat extendi in favorem fornicantium. Covarr. *hic p.* 1. *c.* 4. §. 1. *nn.* 15. Barboſa *d. p.* 2. *nu.* 107. Sanchez 2. *Diſp.* 21. *nu.* 12.

Hæc ita quoad vinculum. Ad thorum quod attinet, ſeparatio eſt permiſſa, uti & denegatio debiti, propter adulterium alterius. Quod tamen ſit certum neceſſe, ſive viri, ſive mulieris; nam quoad caſtitatem æquale eſt utriuſque jus, *can. Nemo* XXXII. *q.* 1. Niſi quòd vir uxorem adulteram debeat reijcere, ne videatur ſordes ejus & turpitudinem approbare, *can.* 1. *&* 2. XXXII. *q.* 1. Non ita è contrà mulier deſerere virum, cùm vir ſit caput uxoris. 13

* Si tamen, antequam divortium ex hac cauſſa fiat, adulteretur & alter, non proferetur divortij ſententia, cùm paria delicta mutuà compenſatione tollantur, quatenus cauſſa eſt liquida, uti requirit natura compenſationis. Sanchez 10. *Diſp.* 6. *nu.* 2. Cui etiam locus eſt, licet unus ſæpiùs, alter autem ſemel tantùm adulteratus fuerit: nam qui poſtremò peccavit, hoc ipſo amittit jus antè quæſitum, vel ſeparandi ſe, vel negandi debitum. Sanchez *d. Diſp.* 6. *nn.* 8. 14

Quid ſi poſt ſententiam divortij adulterium alterius, ad cujus inſtantiam lata, ſupervenerit? R. Non videri per iſtud adulterium ſubſequens dimiſſo actionem quæri, per quam recipi ſe poſtulet; cùm exceptio rei judicatæ non aboleatur per ſuperveniens alterius adulterium. Sententia enim à debiti conjugalis exactione & cohabitatione abſolvit, ut reſtitutio fruſtrà petatur. Quod omninò ita procedit, ſi conjux innocens poſt promotionem ad Ordines aut ingreſſum adulteretur, quia per adulterium non poteſt ſe liberare à ſtatu, quem legitimè ſuſcepit. Aliàs de ſententia iſta dubitari poſſet, quæ licet videatur tranſiſſe in rem judicatam, non facit tamen innocentem poſtea fornicando non peccare contra matrimonij fidem. Vt eo caſu videatur eſſe judicis, conciliare partes, tamquam paſtoris animarum, ut obvietur incontinentiæ periculo, cui divortium dat occaſionem. Sanchez 10. *Diſp.* 9. *qu.* 3. *nn.* 30. 15

Quæri hic poſſet, An liceat viro diverti ab uxore, cui per expulſionem aut denegationem alimentorum cauſſam præbuit adulterandi? R. Nihilominus adfirmandum eſſe, per text. in *c. Significaſti* 4. *h. t.* ubi vir non cogitur adulteram recipere, non obſtante allegatâ per ipſam exceptione injuſtæ dimiſſionis, eo quòd mulier nullâ ad fornicandum ratione adduci debuerit, *can. Itane* XXXII. *q.* 5. Sic & non excuſat mulierem, allegantem propter denegata à viro ſibi neceſſaria fuiſſe compulſam ad crimen, *c. Ex litteris* 5. *h. t.* quia non ignoſcendum turpiter viventi prætextu paupertatis, *l. Palam* 43. §. 5. *D. De ritu nupt.* Et hoc ita, 15

quando factum viri indirectè cauſſat mulieris crimen; quia ſi directè ad illud incitaret, permittendo, connivendo, cùm poſſet prohibere, aut etiam eâ intentione expellendo, aut denegando alimenta, nulla ratio eſt, quæ ſuadeat, ut eam dimittere poſſit, cùm non debeat poſſe punire crimen, quod permiſit, *arg. l. Gracchus C. Ad L. Iul. de adult.* Vid. Sanchez 10. *Diſp.* 5. *nu.* 5. *&* 6.

17 Denique quid ſi vir deneget petenti debitum, quæ ideo fornicata eſt? R. Poſſe videri, non licere viro diverti eo caſu, cùm videatur uxori dediſſe licentiam fornicandi, *can. Si tu abſtines* XXVII. *q.* 2. Dans autem licentiam non poteſt diverti, ſecundùm dicta. Dicendum tamen & hanc cauſſam eſſe remotam, atque adeò non ſufficere ad excuſationem ipſius mulieris, ut non impediatur vir ab ea diverti. Quò facit, quòd urgentior detur cauſſa per expulſionem, quæ unà continet debiti negationem, & alimentorum denegationem, quæ tamen non impedit, quò minùs vir relinquat uxorem. Non obſtat *d. can. Si tu abſtines*; quia in eo verbum *Licentia* accipiendum non pro propriè dicta licentia, ſed pro occaſione tantùm, eaque non proxima, ſed remota. Quo modo Gloſ. *ibid.* hanc partem tenet, tradens mulierem, eo facto viri non obſtante, debere ſervare fidem caſtitatis. Sanchez *d. Diſp.* 5. *nu.* 7.

18 Nomine adulterij venit omnis illicitus concubitus, quo caro ab altero conjugum dividitur in alios, & perfectè violatur fides matrimonij, *can. Dixit* XXXII. *q.* 1. Vt & per ſodomiam rectè dicatur cauſſari divortium, *can. Omnes cauſſationes* XXXII. *q.* 7. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 7. *§.* 5. *nu.* 6. Iul. Clar. *§. Sodomia nu.* 7. *& plures alij, quos accumulat* Sanchez 10. *Diſp.* 4. *nu.* 2. *& ſeq.* ſicuti & per beſtialitatem, Sanchez *ibid. nu.* 14. non etiam per amplexus & tactus impudicos, qui non continent diviſionem carnis in alios, nec completam injuriam contra matrimonij fidem. Covarr. *d. c.* 7. *§.* 6. *n.* 3. Sanchez *d. Diſp.* 4. *n.* 12.

19 Præter adulterium, de quo conſtat ex verbis Chriſti, *Matth.* 19. *& alijs locis*, licitum etiam eſt divortium ex cauſſa incolumitatis, animæ vel corporis, cùm ex jure divino naturali rectè eam quæramus & defendamus. Nec eſt, quòd quiſpiam objiciat, Chriſtum dictis locis tantùm excepiſſe adulterium ſive cauſſam fornicationis; nam ibi loquitur de perpetua ſeparatione, quæ fit ex ipſa natura conjugij, eo quòd fides promiſſa ſit violata. Quæ cauſſa cùm ſit perpetua, & faciat perpetuò peccantem amiſiſſe jus ſuum, non cogetur innocens alterum etiam emendatum recipere, cùm non ampliùs teneatur legibus conjugij. Vt iſtud Chriſti dictum non ſit accipiendum ad excluſionem aliarum cauſſarum, Sanchez 10. *Diſp.* 15. *ſub nu.* 2.

Hinc ex cauſſa adulterij ſpiritualis, id eſt hæreſios, conceſſit Eccleſia divortium, ob periculum perverſionis, quod ea iure obvium. Adeò ut ne quidem fidelis teneatur alteri hæretico debitum reddere; nam aliàs fruſtrà tolleretur cohabitatio: quomodo in *c.* 2. *h. t.* dicitur ſimpliciter ſeparatio permiſſa. Latè de hac cauſſa Sanchez 10. *Diſp.* 15. 20

Hinc etiam conceditur ſeparatio, quando quis non poteſt cohabitare conjugi ſine probabili vitæ diſcrimine, *c. Litteras ſup. de reſtit. ſpoliat.* Neque enim matrimonij contractus obligat ad mutuam cohabitationem & obſequia, cum tali diſcrimine. Quâ ratione & ſævitia excuſabit, tanta ſcilicet, ut alteri providere nequeat ſufficienti ſecuritate, *d. c. Litteras in fine.* Cùm enim per ſævitiam non ſervet alter fidem matrimonio præſtitam, nec eidem illa ſervanda, *arg. c. Pervenit* 3. *ſup. De iureiur.* Gutierrez *Can. Quæſt. lib.* 1. *c.* 24. *nu.* 5. *& ſeqq.* Barboſa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p.* 2. *nu.* 27. Sanchez 10. *Diſp.* 18. *nu.* 2. *& ſeqq.* Sit tamen gravis, & tale malum, quod juſtum cauſſet metum in viro conſtanti. Sanchez *d. loco nu.* 10. * Quem etiam videntur ponere graves inimicitiæ, quæ ſævitiam cauſſare ſolent, *c. Accidens ubi Gl. V. Inimicis Vt lite non conteſt.* Neque enim tantùm ſævitia præterita, ſed juſtus metus futuræ malæ tractationis cauſſat divortium, ut tradit Covarr. *hic p.* 2. *c.* 7. *§.* 3. *n.* 2. Minas non ponere ſufficientem divortij cauſſam verius eſt, niſi aliud exigat minantis ingenium. 21 22

Furor alterius minimè divortium cauſſat, quia nihil tam humanum, quàm fortuitos caſus mulieris virum, viri mulierem participare, *l. Si cum dotem* 22. *§. ſi maritus D. Soluto matrim.* Niſi ita ſit ardens, ut ex cohabitatione grave periculum alteri immineat; prævalet enim jus propriæ vitæ tuendæ, & integritatis membrorum. Secundùm quod limitandus venit *can. Si uxorem* XXXII. *q.* 5. dum generaliter dicit, quidquid excogitari poteſt horribile pro fide & ſocietate eſſe ſuſtinendum; accipiendus enim in caſu priori, non etiam in poſteriori. Vbi non diſtinguendum, ſit furor continuus, an habeat dilucida intervalla; ſatis enim eſt, quòd ſubſit grave periculum. Vnde & ſi frequens & magna alterius ebrietas, ex qua periculum ſit vitæ, dabit cauſſam divertendi, ex eadem ratione. De lepra & morbo Gallico dictum eſt ſup. *Tit.* 8. 23

Q. An divertendi cauſſam præbeat crimen mariti, uti furtum, à quo non vult abſtinere? 24
R. Non eſſe eam juſtam cauſſam deſerendi maritum, atque ab eo divertendi, *c.* 2. *h. t.* Niſi aliter vitæ ſuæ conſulere nequeat, quàm dimittendo virum, ut quia propter furta mariti omni horâ periclitetur. Exemplum dari poteſt in ea, quæ timet, ne quaſi conſentiens furtis

viri

viri ut furtorum receptatrix puniatur. Et ita accipiendus videtur Navarr. in *Summa c.* 22. *nu.* 22. Vid. Barboſa *d. p.* 2. *nu.* 29.

25 Ex dictis de ſeparatione licita, ob corporale periculum, conſequitur, illam magis eſſe licitam, ſi adſit probabile periculum animæ & vitæ ſpiritualis, puta ex cauſſa hæreſios aut apoſtaſiæ alterius, ut paullò antè dictum, cùm tanto majus cenſeatur hoc periculum, quanto anima corpori præſtat, *can. Ille* XXXI. *q.* 5. Quo modo uxor idololatriæ cauſsâ dimitti poſſe dicitur, *can. Idololatria* XXVIII. *q.* 1. Quod etiam dicendum videtur, ſi alter alterum inducere conetur ad peccatum mortale, quod perimit animæ vitam. Navar. *d. loco*. Vt propter illicitas concupiſcentias, ad quas alter per alterum trahitur, rectè ſe ſeparet alter, *d. can. Idololatria*, Barboſa *d. p.* 2. *nu.* 29. & 30.

26 Quæſtio autem eſt, An prædicti caſus perpetuum ponant divortium, hoc eſt an, ceſſante divortij cauſsâ, non teneatur alter alterum recipere? R. Non ponere divortium perpetuum, ſed tantùm eò uſque durare, donec ejus cauſſa durat, ideóque eâ ceſſante teneri conjugem ad alterum reverti. Nihil obſtante, quòd dictum, ex cauſſa fornicationis perpetuam eſſe ſeparationem, cùm per eam amiſerit conjux jus ſuum, ut innocens non teneatur alterum recipere etiam emendatum, uti dictum ſuprà. Ratio eſt, quòd cauſſa iſta directè ſit contra conjugij naturam, ut ejus effectus ſit perpetuus: in his autem caſibus extrinſecus adveniat, atque ita minor, ejuſque proinde effectus, qui cauſſæ ſuæ eſt commenſurandus, ſimiliter minor, ſcilicet temporalis tantùm, donec duret cauſſa, ut per eam jus conjugale non tam ſit amiſſum, quàm ejus executio ſuſpenſa temporaliter. Barboſa *d. p.* 2. *nu.* 18. Sanchez 10. *Diſp.* 15. *nu.* 2.

27 Conſequetur quæritur, An & divortium ex cauſſa hæreſios ſit temporale? R. Diſtingui in *cap. De illa* 6. *h. t.* an ante ſententiam alter conjugum deceſſerit, an poſt eam: illo caſu conjugem reſipiſcentem eſſe recipiendum, hoc verò alteri liberum eſſe non recipere; non tantùm ſi innocens intrarit Religionem, quod ei permiſſum, *c. fin. ſup. De converſ. coniug.* ſed & ſi in ſæculo permanſerit, *d. c.* 6. *in fine*, ubi indiſtinctè dicitur, nullatenus compellendum alterum recipere. Nec rectè quis dixerit, non teneri quidem conjugem fidelem Religionem ingredi volentem recipere reverſum, nolentem autem ingredi teneri: nam ad unum ſolùm caſum non eſt ibi coarctata facultas in divortio permanendi; cùm ideo fidelis habeat licentiam ingrediendi, etiam altero invito, licet per Eccleſiam recepto, quia alter propter hæreſin, in quam lapſus, privatus eſt jure exigendi debitum & cohabitandi, *c. fin. in fine inf. De hæret.* Ratio diſtinctionis eſt, quòd, cùm perpetua debiti denegatio ſit pœna hæreſios, non debeatur ante ſententiam, *c. Cùm ſecundùm De hæret. in* 6. ut antè necdum ſit alteri quæſitum perfectum jus, quod demùm per ſententiam quæritur, & invito non eſt eripiendum. Poſſe autem Eccleſiam ſtatuere hanc pœnam, ex eo patet, quòd poſſit ipſum hæreticum, bonorum, famæ, vitæ, amiſſione multare. Non obſtat, quod dictum modò, perpetuam ſeparationem cauſſari tantùm per adulterium; nam hoc accipiendum ſecundùm naturam conjugij, uti dictum; cùm hic non immediatè & propriè ex hæreſi ponatur ſeparatio, ſed per ſententiam, quam tamquam pœna conſequitur. Vbi non erit opus, per ſententiam expreſsè declaretur ſeparatio; ſatis enim eſt, damnetur tamquam hæreticus, quam damnationem ſequitur privatio jurium. Vid. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 7. §. 5. *nu.* 5. Barboſa *d. p.* 2. *nu.* 20. Sanchez *d. Diſp.* 15. *nu.* 15. & *ſeqq.*

Poſtremò quæri poſſet, An ad ſeparationem opus ſit auctoritate Iudicis? R. Ita videri, per *c.* 3. *h. t.* etiamſi cauſſa ſit notoria, idque ne quid temerè fiat, & evitetur ſcandalum. Si tamen ita notoria fuerit, ut nullâ tergiverſatione celari poſſit, non videtur eâ auctoritate opus eſſe, cùm cauſſa ita notoria faciat alterum non temerè videri ſpoliatum. Covarr. *d.* §. 5. *nu.* 12. & *alij, quos allegat* Sanchez 10. *Diſp.* 12. *nu.* 53. Poſſet etiam quis propter fornicationem ſibi cognitam denegare alteri debitum conjugale propriâ auctoritate, *Gloſ. in c. fin. inf. De adult.* cùm actus ille ſit privatus, nec pariat ſcandalum. Idem dicendum de ſeparatione quoad thorum & cohabitationem, ſi periculum fuerit in mora, & non ſit facilis aditus ad Iudicem. 28

TITVLVS XX.

De Donationibus inter virum & uxorem.

SVMMARIVM.

1. *Donationes inter coniuges cur & quatenus prohibita.*
2. *Transferunt poſſeſſionem rerum donatarum & ius fructuum percipiendorum.*
3. *Dos & donatio propter nuptias poſt divortium quibus reſtitui debeant.*
4. *Mulier à marito expulſa, vel eius ſævitiam fugiens, fornicata an amittat dotem?*
5. *Dotis marito adiudicatæ repetitio an competat uxori, marito poſtea in adulterium lapſo?*
6. *Amittitur & dotalitium ex cauſſa adulterij.*
7. *Ex cauſſa hæreſios dos cedit fiſco.*
8. *Proprietas dotis & donationis propter nuptias cedit liberis ſuperſtitibus.*

SOluto matrimonio quoad vinculum, per mortem, aut per declarationem, quia nulliter de facto contractum, ſive quoad thorum, ex cauſſis ſuperiùs allegatis, quæritur, quid ſit juris in donationibus inter conjuges factis, & in dote, & in donatione propter nuptias.

Quantum ad donationes inter conjuges
1 ſtante matrimonio factas non eſt magna quæſtio, cùm jure non ſubſiſtant, *D. & C. De donat. inter vir. & uxorem*, ita poſtulante, tum honeſtate, ne conjugalis amor videatur pretio conciliari; tum utilitate, ne conjuges mutuo amore ſe ſpolient, profuſâ erga ſe liberalitate, *l. 1. & 2. D. d. t. c. fin. h. t.* Quod accipiendum, quatenus alter ſit pauperior, alter ditior: quæ duo concurrere debent, aliàs ceſſaret prohibitio. Hinc ſepulturæ cauſsâ datum conjugi tenet, *l. 3. §. conceſſa D. eod.* quia licet expendiſſet de ſuo, non tamen ideo alter, quia non expenderit, tam factus ditior cenſetur, quàm non pauperior. Hinc & non incidit in prohibitionem repudiatio legati aut hæreditatis per alterum conjugem in favorem alterius, *l. 5. §. ſi maritus D. eod.* Per quam licet alter fiat ditior, non tamen repudians pauperior, *l. 6. D. Quæ in fraud. cred.* cùm legatum aut hæreditas, antequam acceptetur, non ſit in bonis. Plures caſus videre eſt *D. h. t. nu. 10.*

Non ſunt tamen ita inutiles iſtæ donatio-
2 nes, quin transferant rerum donatarum poſſeſſionem aliquam in accipientem, eumque faciant fructus induſtriales ſaltem percipiendo ſuos facere, *l. Fructus 45. D. De uſuris, l. 1. §. ſi vir uxori D. De adquir. poſſeſſ.* & præterea morte ſubſecutâ confirmentur, *d. c. fin. h. t. & l. Donationes 25. C. eod.* Non aliàs tamen, ſecundùm communem opinionem, quàm ſi traditio intervenerit, juxta text. in *l. Papinianus 23. D. h. t.* Verùm obſtat *Nov. Sacra forma tranſmiſ. 162. §. 1.* ubi dicitur, ſolum mariti ſilentium confirmare donationem mulieri factam, etiamſi nulla intervenerit traditio; qua de re latiùs *D. h. t. nu. 24.* Et hoc, niſi ante mortem revocata fuerit, expreſsè vel tacitè, *d. c. fin. h. t.* uti licet, cùm donatio hæc ſit imperfecta, & demùm morte conſummetur atque omnimodam ſui perfectionem conſequatur, ut antè revocari poſſit. Niſi juramento fuerit confirmata, quod ſervandum, cùm non vergat in detrimentum animæ jurantis, nec tertij, & prohibitio tantùm privatam cauſſam concernat, nihil verò mali moris includat. Cenſebitur etiam revocata, ſi is, cui donatum, prius naturæ debitum perſolvat, *d. c. fin.* cùm tantùm ejus perſona ſit electa, non etiam hæredis, uti in legatis.

Quantum ad dotem & donationem propter
3 nuptias poſt divortium, utraque redit: illa ad mulierem, ejuſve patrem, aut hæredes, quia ceſſat cauſſa, propter quam penes maritum remanere debeat; hæc ad maritum, ejuſve hæredes: niſi aliter fuerit conventum, aut alia ſit conſuetudo, *c. 2. & fin. h. t.* Ceſſante & ejus cauſsâ, cùm ſit inducta in dotis ſecuritatem. Adquiſita verò tempore matrimonij æqualiter ſunt dividenda, *d. c. 2. h. t.* quam tamen rem non rarò loci conſuetudo immutat; & ut aliter ſe habeat, faciunt pacta mutua; *d. c. fin. in fine.* Obtinet & hæc reſtitutio in matrimonio putativo, bona fide contracto. Quod addo, nam mala fides faceret donationem hanc & dotem publicari, uti dictum ſuprà *Tit. 14.* Si mulier divortio cauſſam dederit per adulterium, dos committetur, & marito cedet, *c. Plerumque 4. h. t. l. Conſenſu 8. C. De repud.* idque propter injuriam, quam mulier adulterando marito infert. Niſi tamen vi compreſſa fuerit, quia tunc eſt extra culpam, aut lenocinio mariti adulterata, *l. Viro 39. l. Cum mulier 47. D. Soluto matrim.* cùm fruſtrà improbet mores, quos antè probavit, & puniat actum, cui dedit auctoritatem. Idem erit, ſi decepta alium admiſerit, quem maritum eſſe putabat; ſi maritum mortuum credens alij ſe conjunxerit: quibus caſibus ut deeſt culpa, ita & adulterium formale, ut dicemus inf. *De adult.*

Quid ſi expulſa domo à marito, aut ejus ſævi-
tiam fugiens fuerit adulterata? R. Poſſe quidē 4
videri, non amitti iſto in caſu dotem, ne ex ſua malitia commodum reportet: verius tamen dotem amitti, & marito cedere, propterea quòd ejuſmodi cauſſa ſit tantùm remota, nec ordinata ad adulterium, ut viro non imputetur iſte effectus, *l. Non omne 38. D. De ſtatulib.* Facit, quòd mulier quidvis potiùs admittere deberet, quàm alteri dare ſui copiam, *c. Sacris ſup. De his quæ vi.* Facit & text. in *c. Significaſti ſup. De divort.* ubi non cogitur maritus recipere expulſam, quæ deinde fuit adulterata; quod tamen ſecus ſe haberet, ſi expulſio foret cauſſa adulterij. Barboſa *ad l. 2. p. 1. in princ. nu. 7. D. Soluto matrim. & dixi D. Ad L. Iul. de adult. nu. 47.* Quo loco & alia ſpectantia ad hanc materiam ſatis copioſè tractata ſunt: veluti hanc dotis amiſſionem non procedere propter oſcula, alioſve impudicos luſus aut tactus, *nu. 42.* Procedere tantùm quoad dotem, nec trahi ad bona paraphernalia, id eſt quæ præter dotem penes mulierem ſunt (φερνὴ enim Græcis dos eſt) *nu. 30.* Hæredes poſt mortem mariti non rectè intentare hanc actionem, *nu. 34.* Nec eam trahi ad viduam, ſoluto per mariti mortem matrimonio, impudicè viventem, *nu. 33.* Adulterium filiæ patri hodie non obeſſe, *nu. 36.* Non cedere dotem marito, qui uxorem in adulterio deprehenſam occidit, *nu. 56. & D. Soluto matrim. nu. 33.* Spontaneam reconciliationem & remiſſionem noxæ inducere remiſſionem dotis, *nu. 52.* Denique uxorem putativam adulteratam,

ulteratam, poſtea detecto impedimento, dotem amiſſam repetere poſſe tamquam ex falſa cauſſa adjudicatam; quæ tamen controverſa quæſtio eſt,& contraria opinio ferè communius recepta, *nu.* 37.

5 Illud hîc reſtat quærendum, An commiſſio dotis reſolvatur, competatq; ejus repetitio uxori, marito poſtea lapſo in adulterium? R. Lite pendente ſi actor in adulterium labatur, habere locum axioma, mutuâ compenſatione delicta tolli. Vt commiſſo à ſe adulterio malè pergat agere ad divortium & dotis commiſſionem, cùm ad neutrum ei actio competat, quippe ſublata per compenſationem, etiamſi in judicium non ſit deducta; cùm improbè videatur improbare mores in conjuge, quos in ſe probat. Quod omninò procedit in foro interno. Si poſt latam ſententiam divortij & commiſſionis dotis actor inciderit in ſimile crimen, vult quidem Gloſ. in *c. fin. inf.* De adult. compenſari etiam eo caſu adulteria, atque ita dimiſſo conjugi competere repetitionem alterius jure actionis. Pro qua parte videtur facere *d. c. fin. & c. Ex literis* 5. *h. t.* ubi poſt celebratum divortium, ſi alter fornicetur, compellitur reverti ad dimiſſum; non ex alia ratione, quam quòd adulteria compenſentur non minùs, ſi alterius crimen ſubſequatur, quàm ſi ſimul contingit. Non improbabile tamen eſt, conjugi condemnato ex ſuperveniente alterius adulterio non accedere de novo actionem ad dotem, quæ ſemel extincta in perpetuum non reviviſcit ex ſolo caſu ſuperveniente. *l. Qui res* 98. *§. aream* 8. *D. De ſolut.* nec mutatur, quod rectè tranſactum ſuperveniente delicto, *l.* 2. *D. De trin. actuq. privato.* Nec obſtat *d. c. fin.* neque *d. c. Ex literis* 5. nam loca iſta loquuntur in caſu, quo non eſt ſeparatio facta per ſententiam, ut ea legenti erit obvium, atque ita interpretatur *d. c.* 5. Innoc. Quod de compenſatione allatum eſt, dicendum, eam non procedere, niſi præcedat alterius fornicatio ſententiam divortij, cùm exceptio rei judicatæ obſtet objicienti compenſationem. Et quamvis officio judicis incumbat partes reconciliare, ad evitandum periculum fornicationis, nihil tamen hoc ad dotis reſtitutionem ſpectare videtur.

6 Dicta de amiſſione dotis ex cauſſa adulterij procedunt multò magis in amiſſione dotalitij, *d. c.* 4. *h. t.* quod alij vocant donationem propter nuptias, alij verò id, quod penes mulierem manet poſt mortem mariti, ex pacto vel ſtatuto, ut dictum ſuprà *eod.* quo meritò privar, cùm & res ſuas amittat.

7 Quantum ad cauſſam hæreſeos, illa minimè facit marito cedere dotem, ſed fiſco, cùm non tam in conjugem, quàm in Rempubl. ſit peccatum, ut ab ea meritò vindicetur: & facit *l.* 3. *D. De bonis damnat.* ubi ob crimen læſæ Majeſtatis fiſco dos addicitur: item *c. Vergentis inf. De hæret.* ubi ſimpliciter fiſco bona hæreticorum deferuntur, Covarr. *hîc p.* 2. *c.* 7. *§.* 6. *nu.* 6. *& ſeq.*

8 Denique quod dictum de commiſſione dotis & donationis propter nuptias, quæ cedat innocenti, verum eſt etiam quoad proprietatem: niſi ſuperſint liberi, ſive ex iſto matrimonio, qui patre ſunt potiores, ut ijs ſit ſervanda proprietas, ſolo uſufructu remanente apud innocentem, ſive etiam ex priori matrimonio, cùm text. in *Nov.* 117. *§. quia verò plurimas & l.* 8. *§. ſi verò C. De repud.* indiſtinctè dicat, ſi filios non habeat: ſunt autem filij, qui extant ex priori matrimonio nati, quibus præjudicare mulier non potuit.

TITVLVS XXI.

De ſecundis nuptijs.

SVMMARIVM.

1. *Nuptiæ ſecundæ, tertiæ & ulteriores hodie licitæ.*
2. *Pœnæ ſecundò nubentium an hodie ceſſent.*
3. *Nuptiæ iteratæ an benedicendæ?*
4. *Non iterandæ, niſi conſtet de morte conjugis.*
5. *Teſtis unus an probet hac in materia?*
6. *An fama ſufficiat?*
7. *Priori conjuge reverſo, quid iuris?*

HActenus de primis nuptijs: de ſecundis ſubjicitur, quæ licet fornicariæ vocentur, ſecundùm veritatis rationem, in *can. Hac ratione* XXXI. *q.* 1. 1
Deo tamen permittente, propter hominum incontinentiam, licitè ineuntur non tantùm ſecundæ, ſed & tertiæ, & ultrà. Vnde non damnatur in Eccleſia bigamia, nec trigamia, nec ultrà, *can. Aperiant, can. Quod ſi* XXXI. *q.* 1. ſed damnantur Montaniſtæ, & alij hæretici, ſtultâ quadam perverſione contrarium adſerentes, *c. ult. & pen. h. t.* Ratio hujus rei eſt, quòd conjux ſolutus legibus prioris matrimonij habeat poteſtatem nubendi cui velit, à Deo ſibi permiſſam, teſte Apoſt. etiam ſtatim à morte alterius, *d. c. pen. & fin.* Adeò ut mulier infamiam, quam per leges civiles incurrebat, necdum enixa partum intra annum luctus nubens, hoc jure evadat; ex ratione, quòd puniri non debeat, qui agit lege permittente, & pœnam non mereatur, qui extra culpam eſt, qualis eſt poteſtate ſibi conceſsâ utens.

Vbi quæritur, An & aliæ pœnæ propoſitæ per leges ſecundò nubentibus ſint dicendæ hoc jure ceſſare? R. Dicta Capp. tantùm loqui de ſublata infamia, ut poſſint videri reliquæ pœnæ civiles in ſuo robore permanere: 2
verius

verius tamen, pœnas quaſcumque, quæ intra
annum luctus iteranti nuptias ſunt ſtatutę à ju-
re civili, & continent meram pœnam, ceſſare
hoc jure. Nec facit, quòd textus tantùm faci-
ant mentionem infamiæ; cùm ratio ſubjuncta,
ſcilicet quòd non debeat legalis infamiæ ſu-
ſtinere jacturam, quæ intra tempus luctus
nubens conceſsâ ſibi ab Apoſt. utitur auctori-
tate, habeat etiam locum in alijs pœnis: ut in
ijs idem ſit ſtatuendum, ex regula, quòd legis
ratio ſit ejus anima, & in lege expreſſa, ſit pro
lege, obtineatq́ue in caſu ſimili, aliàs foret
imperfecta. Ita ſervari tradit Covarr. hîc *p.
2. c. 3. §. 9. nu. 7. & ſeqq.* Quantum verò ad
illas diſpoſitiones, quæ potiùs concernunt
proviſionem & commodum liberorum prioris
matrimonij, cùm non contineant pœnam, di-
cendum, eas etiam hodie ſervandas eſſe, quia
circa eas nihil diſpoſuit lex Canonica; nec fuit,
ut diſponeret, cùm nihil mali moris involvant,
imò bonis moribus reſpondeant. Quo modo
diſpoſitum in *l. Fœmina, & ſimil. lib. C. h.* s. ſervan-
dũ eſt, ut rectè tradit Covarr. *d. loco n. 9.* Barbo-
ſa *ad l. Si conſtante 25. n. 100. & ſeqq. D. Soluto
matr.* D. Gudelin. *De Iure noviſſ. lib. 1. c. 12.*

Iterare itaque nuptias nullo jure prohibi-
3 tum; non ſunt tamen iteratæ benedicendæ, &
benedicens puniendus, *c. 1. & 3. h. t.* tum quia
ſufficit alterius benedictio, quæ diffunditur
in alterum, *c. 3. ſup. De conſecr. Eccleſ.* tum quia
propter frequentiam benedictionum ejuſdem
perſonæ contingeret rem in contemptum tra-
hi. Si tamen ſponſa exiſtat virgo, benedici
eam poſſe probabile eſſe tradit Covarr. *d. p. 2.
c. 8. §. 11. nu. 2.* & praxi ſervari. Quam con-
ſuetudinem etiam probat Navar. in *Summa c.
22. nu. 83.* etiam in caſu, quo vir ducit vidu-
am: quamvis magis rationabilem judicet con-
ſuetudinem in caſu, quo virgo nubit viduo;
imò nec improbet eam, quâ uterque, ſi viduus
fuerit, benedicitur. Non obſtante, quòd ali-
qui volunt conſuetudinem circa ſacramenta-
lia nihil poſſe; quod falſum, ut ibi probat, &
probatum ſuprà *De conſuet. nu. 15.*

Antequam autem nuptiæ iterentur, neceſſe
4 eſt de morte conjugis conſtet tali probabilita-
te, quæ arbitrio prudentis certitudinem ali-
quam inducat. Nihil faciente longiſſimo tem-
poris intervallo, quo alter abfuit, ut de vita aut
morte certior reddi nequeat, *c. In præſentia 19.
ſup. De ſponſal. c. 2. h. t.* Non obſtat *c. Quoni-
am §. porrò verſ. ſi autem ſup. Ut lite non conteſt.*
nam quòd ibi veroſimilis præſumptio & æſti-
matio mortis ſufficere dicitur, accipiendum de
certo nuntio, aut tali præſumptione, quæ pro-
bationi ęquivalet. Quo modo *can. Cum per belli-
cam* XXXIV. *q. 2.* accipiendus de ea credulitate,
quæ nititur juſtâ ratione. Aliàs extra adulterij
periculum nõ foret alter conjux, cùm extra do-
lum non videatur eſſe non adhibens diligenti-
am, quâ certior fiat de vita vel obitu alterius.

Teſtem unum non ſufficere eſt probabilius,
cùm generaliter unus teſtis non probet. Quæ 5
res hac in materia non eſt mutata, cùm ſit gra-
vior qualibet aliâ pecuniariâ, in qua teſtis unus
non ſufficit, ut meritò nec in hac ſufficere de-
beat, in qua agitur de animæ periculo, Sacra-
menti iteratiõne, partis infamia Non obſtat
d. c. In præſentia; nam quod ibi habetur de cer-
to nuntio, non eſt accipiendum de teſte uno,
ſed de certitudine, quam ponunt certa nova,
qualia non ponit teſtis unus: niſi in caſu, quo
conjux obijt in loco diſtanti, ut facilè aliæ pro-
bationes haberi nequeant; tunc enim ſatis erit,
rem per conjecturam probare, *l. Non omnes §.
à barbaris D. De re milit.*

Q. An fama ſufficiat? R. Probabilius eſſe,
non ſufficere, per *d. cap. In præſentia 19.* cùm 6
fama, quæ incerta, non ponat certitudinem;
oritur enim ab incerto plerumque auctore. Si
tamen alijs adminiculis fulciatur, certo nuntio
æquivalebit, certamq́ue moraliter probationem
faciet: veluti ſi fuerit univerſalis, ejusq́ue appa-
reat cauſſa rationabilis, concurrat diuturnitas
abſentiæ, & locus remotior, in quo mors con-
tigit. Maſcard. *De probat. concl. 749.*

Quòd ſi contigerit poſt iteratas nuptias cum
altero conjugem priorem reverti, ceſſabit qui- 7
dem adulterij quæſtio, *d. can. Cùm per bellicam,
can. Si virgo* XXXIV. *qu. 2.* relictis tamen adulte-
rinis complexibus, ad priorẽ conjugem rever-
ti compellitur, quòd priores nuptiæ non fue-
rint diſſolutæ, cùm Eccleſia decepta dederit
licentiam eas iterandi. Si is, qui ſecundas ini-
vit, incipiat dubitare de vita prioris, debitum
quidem non exiget, donec dubium durat, red-
dere tamen non prohibetur. Vxor quoque ſi
de vita mariti abſentis dubitet, minimè ad ſe-
cunda vota convolare poteſt. Si verò maritum
mortuum eſſe certò conſtet, quandoque vo-
luerit, intra tempus luctus rectè nubet.

HENR. ZOESII I. C.

IN LIB. QVINTVM

DECRETALIVM

GREGORII IX. P. M.

COMMENTARIVS.

TITVLVS PRIMVS.

De Accuſationibus, Inquiſitionibus, & Denuntiationibus.

SVMMARIVM.

1. *Accuſatio quid, & qualiter inſtitui debeat.*
2. *Accuſare qui poſſint, vel non.*
3. *An admittatur, qui iuravit non accuſare?*
4. *Accuſare qui poſſint.*
5. *Effectus accuſationis.*
6. *Inquiſitio quid, & qualiter inſtituenda.*
7. *Denuntiatio quid, qualiter fiat, & à quibus.*

IVdiciorum Eccleſiaſticorum materia civilis declarata duobus libris ſuperioribus: hoc quinto & ultimo traditur criminalis, quæ per accuſationes, inquiſitiones aut denuntiationes in judicium deducitur.

1 Accuſatio eſt delicti alicujus apud judicem delatio ad vindictam publicam ſolemniter facta. Formula ejus exſtat in *l. 3. D. h. t.* Differt ab actione, quâ privatum commodum perſequimur, citra inſcriptionem, etiam per procuratorem; quia accuſatio ſpectat ad perſecutionem juris publici & vindictæ, ut quis puniatur corporaliter, aut pœnam pecuniariam fiſco pendat. Procuratorem non admittit, niſi ad allegandam abſentiæ cauſſam, *c. Veniens* 15. *h. t.* aut poſt litem conteſtatam, uti dictum ad *D. eod. tit.* Deſiderat inſcriptionem, quâ accuſator ad ſimilem pœnam, quam reo intentat, ſe obligat, ſi calumniari probetur, idque ne quis leviter ad accuſandum proſiliat, *l. 7. D. h. t.* cujus hodie non eſſe uſum tradit Iul. Clarus *§. fin. qu.* 81. *nu.* 3. Covarr. 2. *Var. c.* 9. *nu.* 1. Mandant tamen Canones, ne eâ omiſsâ admittatur accuſator, *c. Super* 16. *& c. Qualiter* 24. *h. t.* Libello ut in actione civili, ita & hîc opus; qui clarus ſit, continens nomen accuſati, accuſatoris, delicti locum, annum, menſem, *d. l.* 3. *D. eod.* Diem & horam exprimere non eſt neceſſe, niſi petat reus, ad faciliorem probationem negationis indirectè faciendam, Gail. 1. *Obſer.* 64. *nu.* 11. Eſt autem accuſatio licita propter publicam utilitatem & Reipubl. tranquillitatem, quam conſequimur, repreſſis malefactoribus, *can. Non fruſtrà & can. Regum* XXIII. *q.* 5. Nec còntinet peccatum, modò abſit rancor & odium, *can. Officia d. q.* 5. cùm nemo teneatur remittere injuriam ſine ſatisfactione, ut dicetur infrà *De iniur.*

Ne autem contingat temerè quid deferri, 2
non auditur quilibet accuſans, ut patet ex *l. Qui accuſare cum ſeqq. D. eod.* Vbi alijs obſtat ætas, uti pupillo, qui non auditur niſi in certis cauſſis ex conſilio tutorum, *l.* 2. *D. eod.* ut nec minor ſine auctoritate curatorum, ne temerè quid attentet, *tit. Cod. De auctorit. præſtan.* Alijs ſexus, ut mulieri, exceptis certis caſibus, de quibus *can. De crimine cum ſeq.* XXII. *q.* 3. alijs ſacramentum, Magiſtratus, crimen; unde homicidæ, venefici, fures, ſacrilegi, adulteri repelluntur, *can. Accuſatio* II. *q.* 7. *c. Cùm dilectus* 20. *h. t.* de quibus latè Weſenb. *D. eod.* Alios removet cauſſa quæſtus, ſubornatio, interdum & paupertas, ſuſpicio calumniæ, quæ facit & inimicos removeri, ijſque familiares; ſolet enim adfectio amicitiæ pervertere animos, *c.* 7. *h. t.* Pagani, hæretici non audiuntur contra Orthodoxos, *can. Pagani & can. Si hæreticus* II. *q.* 7. nec laici contra Clericos, tum quòd zelo juſtitiæ non cenſeantur moveri, tum quòd non deceat majores ſubjectos eſſe accuſationibus minorum ſeu inferiorum, *can.* 1. 2. 3. 4. *can. Laicos d. q.* 7. Quo modo & in Prælatos difficiliùs procedit ſubditorum accuſatio, quòd contingat hos, ratione correctionis, non tam juſtitiæ zelo, quàm impietatis livore & odij fomite ad accuſandum prorumpere, *can. Sunt nonnulli d. q.* 7. Si tamen probatæ fuerint vitæ audientur, cauſsâ benè examinatâ, *c. Qualiter* 24. *h. t.* Monachi licet alios accuſare non poſſint, audiuntur tamen contra Abbatem, & ſumptus ijs ſubminiſtrandi ex reditibus Monaſterij, *c. Ex parte* 11. *h. t.* Qui ſi ideo cenſurâ

fuerint notati, relaxandi ſunt, *c. pen. h. t.* In crimine excepto, uti eſt hæreſis, ſimonia, maleficium, & alia, de quibus Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 474. *nu.* 27. etiam excommunicati & aliàs inhabiles admittuntur, *c. Licet* 31. *inf. tit. prox. c. In fide De haret. in* 6. Inimici tamen ne quidem hoc caſu audiendi, cùm non tam ex cauſſa, quàm odio quodam videantur moti, *d. c.* 7. *& c. Meminimus* 13. *h. t.*

3 Q. An admittatur is, qui juravit non accuſare? R. Videri poſſe turpe ejuſmodi juramentum, utpote bono publico contrarium, cùm ex eo naſcatur impunitas peccandi, ideóque non tenere. Reſcriptum tamen in *c. Quemadmodum* 25. *§. illud ſup. De iureiur.* maritum, qui juravit non accuſare uxorem adulterij, non eſſe contra eam admittendum. Nec obſtat, quòd videatur dati licentia peccandi; nam ei obviari poteſt per viam denuntiationis, quæ non cenſetur excluſa per tale juramentum, ut dictum latiùs ſuprà *De iureiur. nu.* 51. Non etiam obſtat commune bonum; quia ad vindictam publicam, ſi ea expediat, non removebitur accuſatio per juramentum, ſed tantùm quatenus agitur commodum privatum, ut patet ex *d. c.* 25. *in fine.* Nec facit *d. c. Veniens* 15. *h. t.* ubi qui juravit ſtare mandato alicujus, ſi ejus virtute injungatur, ne accuſet, non auditur accuſans etiam in cauſſa publica; quia ibi agitur de eo, qui accuſaverat aliquem calumnioſè, & proinde prohibetur eumdem accuſare ratione juramenti, *Gl. in d. c.* 15.

4 Accuſari regulariter poteſt omnis delinquens, tam liber quàm ſervus, ſine diſcrimine ſexus aut ætatis, *inf. De delict. puer.* Abſolutus ab uno crimine, ſuper eodem iteratò non impetitur, quia de delicto uno ſæpiùs quæri durius eſt, niſi tamen doceatur fuiſſe prævaricatum, *c.* 6. *h. t.* Abſentes jure ſcripto non accuſantur, *l.* 6. *Cod. De his qui accuſ. non poſſ.* multò minùs damnantur, *l.* 5. *D. De pœnis.* Solent tamen eorum nomina annotari inter reos delatos, & rei inquiri, uti dictum *D. eod. nu.* 19. Vſus etiam abſentes damnati permittit, Clar. *d. §. fin. qu.* 44. & executionem fieri in imagine publicis locis adfixa, uti in Francia receptum, & eſt frequens. Non excuſat dignitas. Illuſtres tamen non niſi apud Principem accuſantur, *l.* 3. *Cod. Vbi Senatores &c.* Non accuſantur etiam parentes, patroni, à liberis, libertis, propter reverentiam, *l. Hi qui D. h. t.* non dominus à ſervo, niſi in læſa majeſtate, *l. pen. D. De his qui accuſ. poſſ.*

5 Effectus accuſationis legitimè inſtitutæ eſt, quòd, dum pendet, nequeat promoveri reus, *c.* 4. *h. t.* & à Miſſæ celebratione abſtinere jubeatur, *c.* 4. *&* 5. *inf. De ſimonia.* Probatâ intentione accuſatoris infertur pœna per judicem delicto condigna. Probata cenſetur per duos teſtes idoneos, non tamen delicti participes, *c.* 1. *ſup. De confeſ.* quia non præſumuntur dicere verum. Quo modo mulieri cognitam ſe à Sacerdote adſerenti non creditur contra Sacerdotem, niſi in crimine excepto, *c.* 3. *ſup. De teſtib.* Sententiâ hac in re opus eſt etiam in notorijs, *c. Porrò ſup. De iudic.* cùm nemo teneatur ad pœnam etiam ipſo jure inflictam, niſi poſt ſententiam. Si defecerit accuſator, uti impunè poteſt ante inſcriptionem, *c. Licet* 14. *h. t.* dimittitur quidem reus, *c.* 1. *h. t.* poteſt tamen in eum inquirere Iudex, uti mox dicetur. Si notorium fuerit crimen, non videtur opus accuſatore, *c. Evidentia* 9. *h. t.* ſpectat enim accuſatio ad ſcientiam, quæ in notorijs eſt ſatis evidens, *c. Tua nos ſup. De cohabit. Cler. & mul.* Quod accipiendum de eo notorio, quod ne quidem judicem, ut talem, fugit, veluti ſi commiſſum fuerit crimen in præſentia ejus ſedentis pro tribunali. Aliàs depoſitione teſtium opus foret, ut crimen innoteſcat judici ut tali. Vid. Gomez. *Variar. Reſ. c.* 1. *nu.* 42. *&* 43.

Ceſſante accuſatore legitimo, ne crimina ma- 6
neant impunita, inſtituitur Inquiſitio, quæ eſt inveſtigatio criminis a Iudice ex officio inſtituta, famâ vel aliâ juſtâ cauſâ præviâ. Quæ ſi nulla præcedat, & ceſſet denuntiatio, Iudex inquirens ſuper certa perſona peccat graviter, cùm deminuat nominati exiſtimationem, *c. Qualiter* 24. *h. t.* Quo caſu talis Iudex à reo rectè repellitur per exceptionem; quâ tamen omiſſâ, inquiſitio & proceſſus tenebunt, *c. fin. eod. in* 6. Nec audietur reus poſtea reſtitutionem petens, ratione præpoſteræ inquiſitionis, cùm crimen, de quo jam patet ſufficienter, non ſit relinquendum impunitum. Videtur autem pœna moderanda ſecundùm qualitatem perſonarum, non tamen remittenda depoſitio aut privatio beneficij, quam ſecundùm Canones meretur crimen, *c. Inquiſitionis* 21. *h. t.* Famâ præviâ non erit opus in caſu, quo inquiſitio fit in genere ſuper auctore maleficij perpetrati, cùm incumbat judici ex officio malis hominibus provincias purgare, *l.* 3. *in fine D. De off. Præſid.* Quod & faciet Iudex in caſu, quo certò illi conſtet, aliquem eſſe reum vel ex confeſſione, vel aliàs, ſi crimen probari nequeat ordine judiciario, *c.* 2. *ſup. De off. ordin.* Perſonaliter in eumdem inquirere non debet, ne perſonam notet, cùm necdum infamatus præſumatur bonus, uti quilibet alius, donec probetur malus, & habeat jus defendendi famam ſuam, quam læderet Iudex ſuper talem inquirendo.

Denuntiatio eſt delatio criminis apud Ma-
giſtratum facta, citra accuſationis ſolemnia, ju- 7
dicandi tantùm & deferendi rei cauſâ, in finem, ut emendetur. Ad hanc requiritur monitio prævia; aliàs denuntians non audietur, tamquam non motus zelo bono, *c.* 2. *& c. Cum dilectus* 20. *h. t.* Niſi tamen nulla rei ſperetur emendatio; fruſtrà enim adhibentur media, ſi nulla ex ijs ſperetur utilitas. Navar. *Conſ.* 4. *h. t.*

h. t. Repelluntur ex eadem cauſſa publici concubinarij, in quos ideo ſententia excommunicationis lata, quia cùm ipſi ſint publici peccatores, non ſunt habiles ad denuntianda aliena peccata, *d. c.* 20. ubi etiam dicuntur reijciendi illi, qui in aliquem conſpirarunt; nam tamquam inimici non videntur tam procedere zelo caritatis, quàm fomite malevolentiæ, *c. Per tuas* 32. *inſ. De ſimonia.*

Denuntiatio hæc cuilibet permiſſa, ut & accuſatio: quia tamen accuſatoris vel denuntiantis perſonam ſuſcipere non eſt extra invidiam odiumque illius, qui accuſatur aut defertur, amicorumque ejus, ideo deputari ſolent aliqui, quibus ex officio incumbat ultionem criminum perſequi, accuſando, deferendo, quales in tribunalibus Principum vocantur Procuratores Generales ſive Regij, in Curijs Epiſcoporũ, & Academiarum Promotores; quorum officium cùm ſit neceſſarium, inſcriptionis neceſſitas ijs remiſſa. Advertendum tamen, ne falſa denuntient, *l.* 7. *l. Singuli* 14. C. *De accuſ. & inſcript.*

TITVLVS II.

De Calumniatoribus.

SVMMARIVM.

1. *Pœna calumniatorum iure civili.*
2. *Pœnam talionis qualiter probent Canones.*

1 Accuſatio debet eſſe immunis à calumnia: quæ ut removeatur, propoſita eſt calumniatoribus, id eſt falſa crimina ſcienter imponentibus, pœna. Et olim quidem ex Lege Remnia inurebatur fronti littera K. Iure civili ultra infamiam eſt talio, id eſt, poenæ ſimilitudo, ut ſcilicet idem patiatur, quod alterum pati voluit, *l.* 7. *& fin. Cod. h. t.*

2 Probant hanc talionem Canones, *can.* 2. *cum can. ſeq.* 11. *q.* 3. quatenus inferri poteſt. Quo modo Sacerdos Sacerdoti per calumniam quid objiciens, quod mereatur privationem muneris ſacerdotalis, ſacerdotio deponitur, & ultrà agere pœnitentiam jubetur, ſi calumnioſè accuſatus morte aut exilio multatus fuerit, aut debilitatus, *can. Delator III. qu.* 6. *& c. Accuſaſti* 8. *ſup. tit. prox.* Similitudo pænæ ſi locum habere nequeat verberibus, exilio ſupplenda, *c.* 1. *ubi* Abbas *h. t.* Qui errore alicui falſum crimen objicit, excuſatur quidem à pœna calumniæ, in dubio tamen interim ſuſpenditur ab officio & beneficio, donec ſuam purgaverit innocentiam, *c.* 2. *h. t.*

TITVLVS III.

De Simonia.

SVMMARIVM.

1. *Simoniæ pravitas exaggeratur.*
2. *Simonia unde dicta.*
3. *Simonia quid, eiuſq; definitio explicata.*
4. *Verſatur circa ſpiritualia, vel ſpiritualibus adnexa.*
5. *Eſt contraria iuri divino, naturali, humano.*
6. *Alia eſt intrinſecè mala, ſive prohibita, quia mala; alia mala, quia prohibita iure humano.*
7. *Illa verſatur circa ſpiritualia & Sacramentorum collationem.*
8. *An & circa Matrimonium?*
9. *Sacramentorum materia an ponat materiam ſimoniæ?*
10. *An res conſecrata?*
11. *An Sacramentalia?*
12. *An quis aliàs invitus in neceſſitate induci poſſit ad miniſtrandum Sacramenta?*
13. *Simoniæ materiam ponunt & electiones, præſentationes, Ordinum ac beneficiorum collationes &c.*
14. *Item collatio primæ tonſuræ.*
15. *Officia divina, exequiæ, ſuffragia mortuorum.*
16. *An pro ingreſſu in Religionem quid licitè detur aut accipiatur?*
17. *An id iure Eccleſiaſtico ſit probibitum?*
18. *Intellectus* c. Quoniam 40. h. t.
19. *Intellectus* Extravag. 1. h. t.
20. *Inducere quẽ ſpe lucri ad ingreſſum an licitum?*
21. *An pacto expreſſo vel tacito interveniente?*
22. *Actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ an ponat materiam ſimoniæ?*
23. *Et quid de iuriſdictione fori externi?*
24. *Pro obtinendis diſpenſationibus an rectè quid exigatur & ſolvatur per ſtilum* Curiæ Rom.
25. *An idem permiſſum Epiſcopis in caſibus ad ſe pertinentibus?*
26. *Circa actus iuriſdictionis merè politicos pretium interveniens an ponat ſimoniam?*
27. *Officialibus iudicum pro inſtrumentis conficiendis an accipere quid liceat?*
28. *Pro omiſſione actus ſpiritualis an quid rectè detur & accipiatur: deq; dante pecuniam eligentibus, ne eligant indignum.*
29. 37. 40. *Adnexa ſpiritualibus tripliciter conſiderantur, & an vendi poſſint.*
30. *Ius patronatus an vendi per ſe poſſit?*
31. *Simonia hac quo iure committatur.*
32. 33. *Sepultura quid, & an pretio acquiri poſſit?*
34. *Illatione hominis mortui an hodie locus fiat religioſus?*
35. *Sepulturæ locus proprius an vendi poſſit?*
36. *Reliquiæ Sanctorum invendibiles.*
38. *Obligatio ad opus ſpirituale faciendum an admittat pretium?*
39. *Dari eo caſu pretium poteſt ut ſtipendium.*
41. *Beneficia invendibilia: & quid nomine Beneficij veniat.*
42. *An hac ſimonia ſit contra ius divinum, an verò Eccleſiaſticum tantùm?*
43. *Prælati inferiores an beneficijs à ſe collatis poſſint imponere onus aliquod pecuniarium?*
44. *Perſonis privatis id non licet.*
45. *Conſuetudo circa collationes quid valeat.*

46. *Penſio quid. & an ſapiat ſimoniam?*
47. *An & tranſlatio penſionum, pretio mediante?*
48. *Penſio an redimi poſſit?*
49. *An remitti?*
50. *Simonia mala, quia prohibita an detur?*
51. *Officia temporalia Eccleſiæ an cadant ſub ſimoniam?*
52. *Officia eiuſmodi quanam ſint.*
53. *Officium Sacriſtæ vel Theſaurarij an huc ſpectet?*
54. *Rerum & bonorum Eccleſiæ venditio eſt citra ſimoniam.*
55. *Pretium ſive temporale datum quando ponat ſimoniam.*
56. *Pretium illud conſiſtit in munere à manu, ab obſequio, à lingua. Sub munere à manu venit in primis pecunia.*
57. *Item res omnis temporalis pretio æſtimabilis.*
58. *Mutuum dare pro beneficio an liceat?*
59. *Spectat eò & impoſitio ac promiſſio penſionis.*
60. *Pro procuratione beneficij accipere vel dare quid non licet.*
61. *Tranſactio an licita ſuper beneficijs?*
62. *Ex cauſſa tranſactionis an illi, qui cedit, penſio conſtitui poſſit?*
63. *An & conventione partium antecedente?*
64. *Pro redemptione vexæ pretium dare quatenus liceat.*
65. *Accipiens quid, ut à vexa deſiſtat, an ſit in vitio?*
66. *Pro poſſeſſione beneficij adquirenda an rectè detur pecunia?*
67. *An liceat quem præſentare ad beneficium litigioſum, ut pro iure præſentantis ſuis litiget expenſis?*
68. *Beneficium an rectè reſignetur ſub conditione expenſarum reſtituendarum?*
69. *An ita rectè permutetur, ut alter ſolus ferat expenſas pro expeditione Bullarum?*
70. *Renuntiatio ſub penſione an licitâ?*
71. *In favorem tertij facta tenet iure divino.*
72. *An & iure Eccleſiaſtico?*
73. *An & cum clauſula,* Non aliàs, nec aliter?
74. *Acceptatâ reſignatione, an beneficium alteri conferri poſſit, quàm nominato?*
75. *Quid ſi ſpirituale pro ſpirituali dandum veniat?*
76. *Munus ab obſequio quotuplex, & quatenus habeat rationem pretij.*
77. *An ponat ſimoniam contra ius Eccleſiaſticum?*
78. *Relinquere quid temporale ſub onere obſequij ſpiritualis an ſapiat ſimoniam?*
79. *Munus à lingua quid, & an propter preces dare beneficium ſit ſimonia?*
80. *Collatio digno aut indigno per preces facta ſit, nō intereſt.*
81. *An licitum uti viro potenti aut familiari, cuius precibus beneficium impetretur?*
82. *An dare beneficium ſolo titulo conſanguinitatis?*
83. *Collatio ad inducto per vim aut metum facta an ſit ſimoniaca?*
84. *Quid ſi metus fuerit iure incuſſus?*
85. *Quid ſi ſubſit lucri amiſſio, niſi minantis animum mitiget?*
86. *Simonia alia Mentalis, alia Conventionalis, alia Realis.*
87. *Ab una tantùm parte impleta qualis dicenda.*
88. *Simonia vitium ſeu peccatum eſt mortale.*
89. *Nec ex levitate materiæ ſit veniale.*
90. *Simonia mentalis non ſubeſt pœnis Eccleſiaſticis.*
91. *Conventionalis an ſubſit?*
92. *Quid ſi fuerit impleta ex parte ementis tantùm?*
93. *Quid ſi ex parte vendentis?*
94. *Simoniæ reali Primò propoſita eſt Excommunicatio.*
95. *Etiam circa ingreſſum Religionis.*
96. *An dato aut accepto aliquo pro receptione habitus?*
97. *II. Suſpenſio, quam incurrit Conventus conſentiens in huiuſmodi receptionem.*
98. *An eam incurrat ordinatus ſimoniacè quoad beneficium & officium?*
99. *An incurratur per ſimoniam completam tantùm ex parte rei ſpiritualis?*
100. *An per traditionem rei ſpiritualis retrotrahatur ad tempus commiſſi criminis?*
101. *III. Infamia iuris.*
102. *IV. Irritatio actus.*
103. *Beneficij Eccleſiaſtici adquiſitio an irrita ipſo iure?*
104. *Diſtributiones intuitu huiuſmodi beneficij perceptas an lucretur reus?*
105. *Quid ſi per tertium ſit commiſſa ſimonia?*
106. *Quid ſi obtento beneficio conſenſerit, ſolvendo pecuniam à tertio promiſſam, aut ſolutam reddendo?*
107. *Proviſio facta ignoranti, dato aliquo in favorem ipſius proviſi, an ſit ipſo iure nulla?*
108. *Et an procedat iſta nullitas in ſimonia commiſſa contra iue Eccleſiaſticum?*
109. *Irritatio adquiſitionis in quibus beneficijs locum habeat.*
110. *An & in ſimonia conventionali impleta ex parte beneficij tantùm?*
111. *An in electione Rom. Pont. habeat locum?*
112. *Simoniacus in Ordine aut beneficio an privetur beneficijs priùs obtentis?*
113. *Electio an ſit irrita propter ſimoniam commiſſam in confirmatione?*
114. *Simoniacus in beneficio an inhabilis ad alia in poſterum obtinenda?*
115. *V. Reſtitutio pretij pro re ſpirituali accepti.*
116. *Reſtitutio hæc quo iure procedat.*
117. *Cui facienda.*
118. *Acceptum per ſimoniam mentalem an obliget ad reſtitutionem?*
119. *Reſtitutio an facienda ante ſententiam?*
120. *VI. Irregularitas.*
121. *VII. Depoſitio.*
122. *Simonia confidentialis quæ dicatur.*
123. *Quibus modis committatur.*
124. *An locum habeat in permutatione beneficiorum?*
125. *Pœna huius ſpeciei.*

126. *Simonia*

126. *Simonia vitium an cadere poſſit in Pontificem?*
127. *Pont. contrahens cum aliquo ſimoniacè an hoc ipſo eum eximat à pœna?*
128. *Pont. exigens annatas an teneatur lege ſimoniaci ambitus?*
129. *An conſuetudo faciat licitam exactionem temporalis pro ſpirituali?*
130. *Super culpa ſimoniæ an & quatenus diſpenſet Pont.*
131. *In pœnis an ſimiliter Pont. ſolus diſpenſet?*
132. *Super ſimoniâ occultâ diſpenſat hodie etiam Epiſcopus.*
133. *Pont. an diſpenſare poſſit quoad reſtitutionem pretij ſimoniacè accept?*
134. *Modus & forma concedendi diſpenſationem.*

DE criminibus, de quibus Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit, ſubijcitur: & primò quidem de ijs, quæ in Dei injuriam primariò committuntur per actum aliquem ſacrilegum, quoties ſacra vio-
1 lantur. *Inter quæ præcipuum locum quin obtineat Simonia, non venit dubitandum, quæ continet gravē injuriam in Deum, cujus divina dona inæſtimabilia vili pretio æſtimantur, non ſine magna irreverentia; cùm ſit contra eorum excellentiam, ut per humanum contractum & temporale pretium adquirantur, quod non poteſt nō continere & maximum vilipendium, & irreverentiam graviſſimam Divinæ Majeſtatis; quaſi ipſa bonitas eſſet inducenda & cogenda pecuniâ ad ſua divina dona præſtanda, quæ benè merentibus gratis abundè largitur. Continet etiam injuſtitiam, quòd donum ſpirituale, ut ſic, invendibile ſecundùm temporalem æſtimationem, pretio taxetur. Vergit præterea in graviſſimam Eccleſiæ perniciem, cùm cauſſet beneficia ſæpiùs indignis conferri, electiones injuſtas fieri, prælaturas indignis committi, qui docti non tondere gregem, ſed deglubere; nati non docere, ſed perdere. Excœcant enim munera prudentes, & ſubvertunt verba juſtorum, *Exodi* 23. Vt ab omnibus, quibus timor Dei eſt cordi, vitium iſtud fœdiſſimum ſit habitum, & nullum malum deteſtabilius dicatur ab Alexandro II. in *can. Ex multis* 1. *q.* 3. Et à plerìſque Patribus hæreſis ſimonica dicitur, ut patet ex varijs textibus, *can. Preſbyter* 3. *can. Qui ſtudet* 11. *can. Cum liqueat* 13. 1. *q.* 1. *can Patet ult. q.* 7. & hæreſi Macedonianâ pejus, *can. Eos* 21. 1. *q.* 1. Vt rectè Paſchalis Papa omnia alia crimina, ad comparationem ſimoniacæ pravitatis, quaſi pro nihilo repatet, *can. fin.* 1. *q.* 1. Cujus dictum repetens approbat Innoc. III. in *c. Per tuas* 32. *b. t.* & hoc ad exaggerandam iſtius vitij malitiam, cùm formaliter & per ſe non ſit contrarium fidei, quia per ſe non requirit errorem in intellectu fidei contrarium. Suarez *de Simonia c.* 1. *nu.* 6. Vt autem ſit maximè deteſtandum hoc vitium, non tamen ideo magis infrequens in Eccleſia, prô dolor! ex eo, quod in aliquam hominum utilitatem redundet, divitiarum, honorumque & dignitatum appetitum foveat; quia ita accendit protruditque turpem hominum ambitionem, ut divini timoris immemores, ſaluti propriæ lucrum hoc temporale, aut vanum aliquem honorem anteponere, etiam cum perjurio non pudeat. Vt exclamare cum Petro Bleſenſi liceat, in *Epiſt. ad Octavianum legatione fungentem*, quem refert Baron. *tomo* 12. *Annal. ad an.* 1187. *in princ.*

O curas hominum, ô quantum eſt in rebus inane! O inanis gloria! ô ambitio cæca! ô terreni honoris inexplebilis fames! ô tinea cordium, animarum ſubverſio, cupiditas dignitatum! Vnde obrepſit hæc peſtis? Vnde invaluit hæc execranda præſumptio, ut indigni dignitates ambiant, & quanto minùs meruerunt aſcendere ad honores tanto importuniùs honoribus ſe importent? Hodie per fas & nefas, hodie animæ corporiſque diſcrimine currunt infelices ad Cathedram paſtoralem, nec attendunt, quòd ſit eis Cathedra peſtilentiæ &c.

Origo, Definitio, Diviſio Simoniæ.

RAtio nominis etſi aliquibus videatur alia,
communiter tamen habetur tracta à Si- 2
mone Mago, improbo impoſtore, qui vixit tempore Apoſtolorum Petri & Pauli; tum quia ille primus fuerit, qui in lege gratiæ hoc crimen admiſit, dum voluit Spiritum ſanctum emere, non propter ipſum, quo indignus erat, ſed ut dona ejus haberet venalia, & ex eorum venditione per ſigna, quæ fierent, multiplicatam corraderet pecuniam, *can. Salvator* 1. *q.* 3. tum quòd hoc vitium per Apoſtolos in Simone iſto primò ſit damnatum, *Act. c.* 8. Dixi, lege gratiæ; nam & antè ſub lege veteri huic vitio locum fuiſſe patet ex Giezi famulo Eliſei, 4. *Reg.* 5. *d. can. Qui ſtudet* 11. & *can. Citò turpem* 14. 1. *q.* 1. filijs Heli, & alijs, qui dona Dei venalia habuere, & per largitiones ea fuere conſecuti. Iaſonem multa talenta argenti Regi Antiocho obtuliſſe traditur 2. *Machab.* 4. *d. can. Qui ſtudet.* Caipham ſummum ſacerdotium pretio obtinuiſſe habent hiſtoriæ. Vid. Abb. in *c. Extirpandæ* 30. *in Repet. §. qui verò nu.* 53. *ſup. De præben.* Suarez. *de Simonia c.* 5. *n.* 5. & *n.* 11.

Simoniam aliqui definiunt eſſe ſacrilegium, 3
quod committitur in emptione · venditione, ſive contractu quolibet, quo res ſpiritualis, ut talis, pro temporali commutatur. Suarez. *d. Tract. c.* 1. *nu.* 7. Communis & uſitata ejus definitio eſt, quòd ſit *ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ei adnexum.* Dicitur, *voluntas*, quòd eam habeat pro objecto, cùm ut omnis malitiæ, ita & Simoniæ radix conſiſtat in actu interiori; & ad indicandum

vitium hoc non tantùm opere, ſed & ſolo adfectu deliberato committi. Quò facit, quòd prima Simonia fuerit in Eccleſia ſolà voluntate & conatu. Vt non rectè aliqui Canoniſtæ ad perfectionem definitionis, addi velint particulam, *opere ſubſecuto*; quaſi aliàs definitio non conveniret Simoniæ reali & conventionali. Nam cùm dicitur voluntas emendi-vendendi non excluditur actualis emptio-venditio ſtudioſa ſive deliberata. Actio enim ut ſit ſimoniaca voluntatem illam includit. Azor. *Inſtit. Moral. p. 3. lib. 12. c. 1. qu. 5.* Quò facit, quòd juſtitia à I. C. definiatur per voluntatem, per quam actus non excluditur, qui juſtus dici nequit niſi ex voluntate procedat, ut traditum *Inſtit. De Iuſt. & iure.* Dicitur, *ſtudioſa*, ad voluntatis electionem ſignificandam, cùm in omni vitio electionem voluntatis conſequi ſit neceſſe; quamvis quidam putent additionem iſtius verbi non neceſſariam, cùm ad omnem actum humanum, ſive bonum ſive malum, deliberatio & imperiũ voluntatis deſideretur. Verba *emendi & vendendi* nõ propriè ſive ſtrictè hîc accipiuntur, ſed generaliter, prout ſecundùm leges XII. Tabb. accipi poſſunt, *l. Statuliberi 29. in fine D. De ſtatulib.* pro contractu non gratuito, æquivalente emptioni-venditioni, ita poſtulante ratione actus, de quo agitur: ut etiam permutatio, Do ut facias, Facio ut facias, & ſimiles contractus, quibus res temporalis venit, concludantur.

4 Verba denique, *aliquid ſpirituale, vel ei adnexum*, indicant materiam, circa quam verſatur Simonia: quæ ut duplex, ita & duplicem conſtituit Simoniam; aliam, quæ verſatur circa ſpiritualia, aliam circa non ſpiritualia, adnexa tamen ſpiritualibus. Spiritualia ſunt propriè dona ſpiritualia ſupernaturalia, ſive in ſe & per eſſentiam talia ſint, ut gratiæ, virtutes infuſæ, dona Spiritus ſancti; ſive ex parte cauſſæ & per relationem ad ſpiritualem effectum, quia ſcilicet ſunt cauſſa bonorum effectuum, ut Sacramenta gratiam conferentia; ſive ex parte effectus, ſive per relationem ad cauſſam ſpiritualem ſupernaturalem, ut actus prophetandi, qui ex cauſſa ſpirituali naſcitur, ordinaturque ad ſalutem & fidem Eccleſiæ. Adnexa ſpiritualibus propriè ſunt ea, quæ cùm in ſe ſint materialia ratione connexionis cum ſpiritualibus cenſentur ſpiritualia, & ponunt materiam Simoniæ. Dico, propriè; nam ſunt quædam ſpiritualia in ſe, adnexa quidem alijs ſpiritualibus, non tamen ideo minus verè ſpiritualia, nec inter adnexa computanda. Inter adnexa computantur vaſa ſacra, non ut talia, ſed ratione materiæ, veſtes, beneficia, jus patronatus, & ſimilia. Vid. Suarez *De Simonia c. 9. & c. 23. nu. 4.* Azor. *d. c. 1. qu. 1.* Binsfeld. *ad Rubr. h. t. Notab. 7.*

Circa hanc materiam malitiam Simoniæ ponit pretium interveniens, non tam propter inæqualitatem, quàm irreverentiam, & abuſum rei ſacræ, ejuſque contemptum & vilipendium, ſecundùm dicta *ſup. in princ.* * quæ ideo dam- 5
natur, ut contraria divino, naturali, & humano juri, gravibuſque ſubjecta pœnis, de quibus infrà. De divino jure patet ex Veteri Teſtamento, ubi grave crimen commemorat Balaam, qui mercedem amavit iniquitatis, mercede conductus, ut populo Dei malediceret: & reprehenditur Ieroboam, quòd ſacerdotia excelſorum pretio conferret, *3. Reg. 13.* Eliſæi Prophetę famulus Giezi divinitus leprâ eſt percuſſus, quòd à Naaman, ob curatam ab Eliſæo lepram, munera accepiſſet, *4. Reg. 5.* Patet & ex Novo, *Act. 8.* ubi Simoni gratiam Spiritus ſancti pecuniâ comparare conanti, inquit D. Petrus, *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei pecunia poſſideri exiſtimaſti. Non eſt pars neque ſors tibi in ſermone iſto: cor enim tuum non eſt rectum coram Deo.* Et ipſe Salvator, Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*, id eſt ſine ullo pretio. Eodem facit, quòd ipſe Chriſtus ementes & vendentes ejecerit è templo, quod plerique de ſimoniacis exponunt, ut videre eſt *d. can. Ex multis cum 2. ſeqq. I. qu. 3.* De naturali patet, quod dictat ſancta tractanda eſſe ſanctè, & pro dignitate ſua, nec æſtimationi eſſe ſubijcienda inæſtimabilia; quod ipſum continet genus injuſtitiæ, ut ſuprà dictum, contrarium juri naturæ. De jure humano Eccleſiaſtico conſtat paſſim ex *hoc Tit. & eod. in 6. ac varijs locis Decreti*, quibus ſimoniaca impietas reprobatur, ut I. *qu. 1. 2. 3. 4. 6. & 7.* non tantùm, quatenus committitur contra jus divinum aut naturale, ſed & contra jus poſitivum Eccleſiaſticum. Nam eſt & Simonia propria tantùm prohibita per jus Eccleſiaſticum: ex cujus prohibitione dumtaxat habet actus ſuam malitiam, quam aliàs non haberet, ſecluſâ Eccleſiæ prohibitione. Sic officium Oeconomi, Theſaurarij rerum Eccleſiaſticarum habet quidem connexionem & adfinitatem cum rebus ſacris, non verò tantam, ut ex natura rei ſit Simonia vendere tale officium; accedente autem prohibitione Eccleſiæ eſt Simonia, *can. Salvator I. q. 3.* Azor. *d. loco verſ. Dubia quæſtionis*, Binsfeld. *ad Rubr. h. t. Tertia concl.* Suarez *c. 7. nu. 7.*

Hinc aliam diviſionem ponunt, quòd alia 6
ſit Simonia intrinſecè prohibita, quia mala, ſcilicet juri divino, naturali contraria; alia mala, quia prohibita, ſcilicet de jure Canonico. Qua de re ordine agendum, & poſtea, quid nomine pretij veniat, videndum.

De materia Simoniæ, & primò ut eſt juris divini, idque circa Spiritualia.

CErtum eſt Simoniam intrinſecè malam, 7
aut prohibitam, quia mala eſt, committi circa dona ſpiritualia, ſive in ſe & per eſſentiam

talia, ſive

talia, ſive ex parte cauſſæ aut effectus. Abbas in *c. Conſulere* 38. *nu.* 3. *h. t.* Vnde non tantùm committitur Simonia in comparandis donis Spiritus ſancti, ſed & in collationibus Sacramentorum, *c. Cùm in Eccleſia* 9. *h. t.* præcipuè Euchariſtiæ, cujus venditio maximam conſtituit Simoniam, & deteſtabilem, cùm per eam ipſe Chriſtus vendatur, *can. Nullus Epiſcopus* 100 *I. qu.* 1. eóque peior, ſi fiat ad pravos & magicos uſus, quæ res etiam horrendum in ſe continet ſacrilegium. Suarez *c.* 10. *nu.* 3. Idem dicendum de Baptiſmo, de Ordinatione, & Extrema unctione, pro quibus non citra ſimoniæ labem pretium exigitur, *can. Baptizandus* 99. *I. q.* 1. Idem juris eſt in Confirmatione, Pœnitentia, ex jam dicta ratione, *d. c.* 9. *h. t.* Suarez *d. c.* 10. *nu.* 5.

8 Dubitatum, An circa Matrimonium contrahatur? R. Excipi hoc à nonnullis Canoniſtis, *Gloſ. in d. c. Cum in Eccleſia* 9. *h. t.* quòd per illud gratia non conferatur, *can. Connubia & can. Honorantur* XXXII. *q.* 2. ubi munera cauſsâ matrimonij offeruntur. Facit, quòd circa matrimonium varia pacta interveniant, circa dotem, donationem propter nuptias, & alia. Dicendum tamen, & circa matrimonium, ut eſt Sacramentum (quale verè eſt, etiam gratiam conferens, eſtque de fide, *ad Ephe*ſ. 5. *in fine*, Trid. *Seſſ.* 7. *De Sacram. in gen. can.* 1. & *Seſſ.* 24 *De Sacram. matr. can.* 1. quidquid contrà effutiant inſani deformatores Eccleſiæ) non poſſe æſtimari pretio ſine ſimonia, ut probatur per *can. Quidquid* 101. *I. q.* 1. in cujus principio ponitur generalis regula de Sacramentis, quòd venumdari penitùs non debeant. Nec facit, quòd matrimonium admittat varia pacta; nam hoc ipſum non ut Sacramentum, verùm ut contractus humanus, in quo communicatio materialis, id eſt, rei corporalis pro corporali, intervenit per mutuam traditionem & acceptationem corporum. Ex cujus parte nihil repugnat pretium intervenire, ſi poſtulet æqualitas contractus, ad compenſandam aliquam temporalem conditionem, veluti juventutem alterius, nobilitatem, formam, *c.* 3. *ſup. De condit. appoſ.* ubi valet conditio, *Duco te, ſi centum dederis.* Sic & licitum eſt, dare quid parentibus puellæ, ut conſentiant, & internuntijs, ut conſenſum procurent; hæc enim omnia ad contractum referuntur, non ad Sacramentum, quod per hujuſmodi contractum non poteſt cenſeri venditum. Suarez *d. c.* 10. *nu.* 7. & *ſeq.* Binsfeld. *in c. Ad Apoſtolicam* 42. *qu.* 2. *h. t.*

9 Q. II. An materia Sacramentorum ſecundùm ſe ſpectata ponat materiam Simoniæ? R. Materiam aliam eſſe remotam, ut aqua, oleum, chriſma, vinum, panis; aliam proximam, ut lotionem, unctionem, verborum prolationem: illam abſque dubio vendi poſſe citra maculam, quòd ſit res merè materialis, non etiam hanc, Nam hujuſmodi actiones ſpectant ad ipſa ſacra miniſteria, quæ in talibus actionibus conſiſtunt. Deinde iſtæ actiones per ſe exiguæ ſunt æſtimationis, ut non poſſint moraliter vendi ſine reſpectu ad ſanctitatem. Vt & in his habeat locum *Gratis accepiſtis, gratis date.* Suarez *c.* 11. *per tot.*

Vbi alia dubitatio eſt, An res conſecratæ vendi poſſint, ratione materiæ, eo pretio, quo venirent non conſecratæ? R. Pro negativa parte facere *can. Si quis I. q.* 3. ubi dicitur, Eccleſiam vendi non poſſe, quòd ſit conſecrata: & ſubjungitur ratio, quòd quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquat. Non poteſt autem conſecratio eſſe ſine materia, ut hac venditâ, videatur & vendita ipſa conſecratio. Eſtque communis ſententia Canoniſtarum, res conſecratas, quamdiu conſecrationem retinent, vendi non poſſe; poſt amiſſam autem conſecrationem per fractionem poſſe vendi: ut ſecundùm eos calix conſecratus & integer vendi nequeat, juxta *d. c. Si quis*, fractus autem poſſit. Illas verò res, à quibus non poteſt ſeparari conſecratio, ut chriſma, oleum, panis, vinum, & ſimilia, quòd in his conſecratio ita inſit materiæ per confuſionem, ut ſeparari nequeat, non eſſe vendibiles, cùm materia non ſit ampliùs convertibilis ad uſus humanos. Et hæc ſententia videtur placere *Gloſ. in can. Placuit* 102. *I. q.* 1. & *in c. Non ſatis* 8. *c. Ea quæ* 16. & *c. In tantum* 36. *h. t. per iſta iura*, & ſequitur Abbas in *d. c.* 16. Aliqui diſtinguunt, ân in re compoſita ex materiali & ſpirituali minùs principale ſit id, quod ſe tenet ex parte materiæ, tum vendi non poſſe; an verò id, quod eſt ex parte conſecrationis, & tum vendi poſſe citra vitium. Alij aliter diſtinguunt, an materia rei ſacræ ſit magni valoris, ut prudenter æſtimari poſſit pretio, an verò exigua, quæ pro nihilo reputatur: illo caſu pretio æſtimari poſſe admittunt, non etiam hoc. Sed, omiſſis diſtinctionibus, quæ non habent ſufficiens fundamentum, nec ſufficientem rationem differentiæ, loquendo de his rebus ex ſolo jure naturali, & ſeclusâ Eccleſiæ prohibitione, dicendum, eas ſecundùm ſe ſpectatas non ponere materiam ſimoniæ, cùm ut tales conſideratæ ſint quid merè temporale, atque ita æſtimabiles pretio, cujus valorem non amittunt, propter conſecrationem; quo modo rectè venditur calix conſecratus, veſtis ſacra, Eccleſia. Sic uſus habet, cereas imagines benedictas ſine piaculo vendi, quales vocant Agnos Dei. Eadem ratio obtinet in aqua benedicta, oleo, & ſimilibus, quòd materia eorum ſit æſtimabilis. Non ſunt tamen hæ res convertendæ ad uſus profanos, propter earum reverentiam. Cavendum etiam, ne ejuſmodi rerum pretium augeatur, ratione conſecrationis, quia res cariùs æſtimaretur,

quatenus

quatenus eſt ſpiritualis, non ſine ſimonia, cùm carior æſtimatio fiat ſecundùm qualitatem, quæ non eſt pretio æſtimabilis. Suarez *c.* 14. *nu.* 6. Navar. in *Summa c.* 23. *nu.* 108. Guil. Redoan. *De Simonia p.* 3. *c.* 16. *in princ. & c.* 17. *nu.* 6. *& ſeqq.* Binsfeld. in *Rubr. h. t. Quarta concl.* Non obſtat *d. can. Si quis obiecerit*, quia in illo agitur non de materiali Eccleſia, ut vendi poſſit, ſed de dignitate Epiſcopi, aut Abbatis, aut ordinatione Eccleſiæ. Vera enim iſtius can. lectio eſt, *Nam cùm corporalis Eccleſia Epiſcopus, aut Abbas &c.* non etiam, *corporalis Eccleſia, aut Epiſcopus &c.* ut videre eſt in Decreto correcto per Gregor. XIII. Suarez *d. c.* 14. *nu.* 13. Vt dicendum ſit, regulam ibi poſitam procedere, quando ſpirituale eſt principale; tunc enim, temporali adnexo vendito, non poteſt dici non vendi ſpirituale; uti venditâ præbendâ, venditur & jus ſpirituale, cui eſt adnexa præbenda. Si verò ipſum temporale ſit principale, ejus venditio non adficiet ſpiritruale adnexum, ut patet ex dictis ſuprà *De iure patron.* Si quis tamen litteræ Gratiani adhærere velit, dici poterit, eſſe ibi ſermonem formalem de Eccleſia, ut includit benedictionē; ſic enim vendi non poteſt, quia ſimul venderetur & materiale & ſpiritnale. Non obſtat *d. can. Placuit,* & alia loca ſuprà allegata; quia in illis eſt ſermo de collatione chriſmatis, quæ fit per uſum in ſolemnitate Baptiſmi, aut Sacramenti Confirmationis, aut Extremæ Vnctionis, quia eſt inæſtimabilis actus iſte, cùm ſit ſacramentalis.

11 Dubitari iterum poſſet, An Sacramentalia ponant materiam Simoniæ? R. Adfirmativè, quòd ſint Ordinum functiones, quæ non poſſunt fieri niſi à Sacerdotibus, & actus propriè ſpirituales, à poteſtate ſupernaturali procedentes, & ad finem ſpiritualem ordinati. Ejus ordinis eſt conſecratio Eccleſiæ, calicis, benedictio aquæ, veſtimenti, nubentium, *c.* 9. *ubi Gloſ. V. Benedictio h. t.* ubi improbatur conſuetudo, quâ aliquid pro benedictionibus nubentium exigitur, & ejuſmodi res dicitur continere horribilem venalitatem. Huc etiam pertinent cæremoniæ, quæ in Sacramentis ſolemniter exhibendis fieri ſolent. Hæc ita de ijs, quæ data aut exacta in pretium Sacramentorum, non coactè. Navar. *d. c.* 23. *nu.* 99. Redoan. *d. c.* 17. *nu.* 18. *&* 19. Suarez *d. c.* 14. *nu.* 2. *&* 3.

12 Quæſtio item eſt, An citra labem hanc in neceſſitate quis rectè pretio inducat eum, qui aliàs miniſtrare non vult Sacramentum? R. Aliquorum eſſe ſententiam, id neutiquam permiſſum eſſe, propterea quòd emere Sacramentum ſit intrinſecè malum, utpote contra jus divinum; ut nullo caſu fieri poſſit licitum, ſecundùm Apoſt. *ad Rom.* 3. Non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Dicendum tamen, in extremâ neceſſitate licitum eſſe illo caſu dare pecuniam, non ut pretium Sacramenti, ſed ut removentem impedimentum pravæ voluntatis & avaritiæ. Exemplum ponitur communiter in Baptiſmo, ſine quo graviſſimum damnum infertur non baptizato, ſcilicet perpetua damnatio. Quæ cauſſa eſt ſufficiens, ut pretio redimatur impedimentum & vexatio, & evitetur iſtud damnum, non tamen tamquam Sacramenti pretium, etiamſi ita velit accipiens, cujus menti non debet ſe conformare illud offerens, quem excuſat intentio redimendi vexationem, & ſatisfaciendi avaritiæ alterius. Qui ſi nolit alio modo dari pecuniam, quàm in pretium Sacramenti, & hoc in injuriam vel irriſionem Sacramenti, vel Religionis, pecuniæ oblatio foret iſto caſu intrinſecè mala, ut non ſeparabilis ab injuria Religionis Chriſtianæ, atque ita non licita, ut potiùs ſine baptiſmo quis permittendus ſit mori, juxta *c. Sacris ſup. De his quæ vi.* Vbi aliqui diſtinguunt inter parvulum & adultum, quòd in illo id liceat propter extremam neceſſitatem, non in hoc, quippe in quo non detur extrema neceſſitas, quaſi alio poſſit remedio ſibi providere. Verùm cum & in hoc poſſit dari graviſſima neceſſitas, quidni idem in eo dicendum? cùm in adulto nō magis oblatio pecuniæ ponat irreverentiam Sacramenti, aut dignitatis ejus deminutionem, quàm in parvulo. Vt quod licet pro alio facere in curanda ejus ſalute, id & pro ſe liceat, ex majori obligatione & inclinatione caritatis, ad curandam propriam ſalutem; cùm uti pro parvulo non intenditur per oblationem pecuniæ æſtimare Sacramentum pretio, ſed ſolùm redimere vexam, & removere impedimentum turpis cupiditatis, ita & in adulto: qui non poteſt videri cooperari peccato accipientis, cùm rem neceſſariam ad ſalutem petendo, uti poteſt, rectè utatur malitiâ alterius, qui alio modo non vult præſtare remedium neceſſarium. Vt in caſu ſimili rectè promittuntur uſuræ juramento ei, qui ſine ijs mutuum dare non vult, ut dictum ſup. *De iureiur. nu.* 53. Panor. *d. c.* 9. *nu.* 5. ubi tamen malè diſtinguit inter infantem & adultum, ſecundùm jam dicta. Et hoc ita in eo, qui avaritiâ ductus negat baptizare ſine pretio. Idem dicendum de eo, qui ductus odio, aliove pravo adfectu, cùm eadem hoc in caſu militet ratio: neque enim offertur pecunia tamquam pretium Sacramenti, ſed tantùm ut remiſſo odio aut pravo adfectu, qui alio modo non vult dimittere, baptizet; ut nō tam inducat ad malum, ſed ad minus malum, quia minus eſt, acceptâ pecuniâ baptizare extremè indigentem, quàm illum ſine neceſſario remedio relinquere. Plura de hac quæſtione Azor. *d. p.* 3. *lib.* 12. *c.* 3. *qu.* 3. Suarez *c.* 12. *nu.* 13 *& ſeqq.* Leſſ. *De Iuſt. & Iure lib.* 2. *c.* 35. *Dubit.* 7. Dicta etiam obtinent in Sacramento Pœnitentiæ, quod neceſſarium eſt in extremis conſtituto,

ſtituto, cui eſt conſcientia peccati mortalis: nam & iſte ntitur jure ſuo redimendo vexam, quà injuſtè opprimitur à negante admittere ad pœnitentiam, niſi datâ pecuniâ, *arg. c. Dilectus* 23. *h. t.* ubi vexæ redimendæ causâ quid licitè datur. Azor. *d. c.* 3. *qu.* 4. Suarez *c.* 19. *nu.* 7.

13 Ponunt & materiam Simoniæ electiones, præſentationes, collationes Ordinum, beneficiorum, diſpenſationes ſuper votis, juramentis, matrimonij impedimentis, irregularitatibus, & denique omnes actus procedentes à poteſtate Ordinum, in quocumque ejus gradu ſeu ordine, non tantum majorum, ut Sacerdotij, Diaconatus, Subdiaconatus, quia & horum munera ſunt ſpiritualia; verùm etiam minorum, qui regulariter ſpirituales ſunt, ut vendi nequeant citra labem. *Doct. in c. Conſulere* 38. *h.* t. Silveſter *V. Simonia qu.* 9. Suarez *c.* 13. *nu.* 1. & 2. Poſſent tamen actus eiſe tam materiales ſecundùm ſe, ut niſi accedat Eccleſiæ prohibitio, non ponat materiam Simoniæ, ſi non exceatur ut actus ordinis, ſed ut à laico fieri poteſt: ut officium Oſtiarij, ad quod ſpectat aperire, claudere fores, excludere eos tempore Sacri, qui adeſſe prohibentur, cuſtodire res mobiles Eccleſiæ, quæ res laicis committuntur, Suarez *d. c.* 13. *in fine*.

14 Primæ tonſuræ collatio huc rectè refertur, quæ etſi Ordo non ſit, eſt tamen diſpoſitio ad Ordines, ut ſit quid ſpirituale, cùm per eam ſanctificetur perſona, Deoque dicetur, in ſortem Miniſtrorum ejus adnumerata, ut pro ejus collatione pretium dare & accipere ſit ſimonia, *arg. c. Cum contingat* 11. *ſup. De ætate & qual. ordin.* In cujus fine tonſura in lata ſignificatione dicitur ordo Clericalis. Adde Trid. *Seſſ.* 21. *De reform. c.* 2.

15 Ponunt & propriam Simoniæ materiam Officia divina, prout fiunt in Eccleſia ex Eccleſiaſtica inſtitutione per Eccleſiæ Miniſtros, ut pro illis quid dare tamquam pretium ſit ſimonia prohibita, quia mala; quia hujuſmodi officia habent quid ſpiritualitatis, ut ſint ineſtimabilia pretio. Cujus ordinis ſunt exequiæ, ſuffragia mortuorum, *d. c. Suam* 29. *c. Ad Apoſtolicam* 42. *h.* t. Redoan *De Simonia p.* 1. *c.* 30. *nn.* 6. *& p.* 3. *c.* 16. *nu.* 34. Suarez *c.* 15. *nn.* 3 *& ſeq.* Et hoc quoad pretium; nam ſtipendium rectè petitur, uti & id, quod ex conſuetudine offertur, modò ſit laudabilis, *d. c.* 42. Intelligendum autem hoc quoad actus functionum ſpirituales, ut orationes, pſalmodias, litanias, & cætera concernentia divinum officium, & ſuffragia Eccleſiæ: nam ſunt & non ſpirituales, uti corpus defuncti deferre, ſepulturæ tradere, cooperire, & ſimilia, quæ cùm nihil ſpiritualitatis habeant, ſed tantùm ſint corporalia, pretio æſtimantur citra labem. Suarez *d. c.* 15. *nu.* 7. Proceſſiones Eccleſiaſticæ, publicè fieri ſolitæ in honorem Sanctorum, aut ad impetrandum divinum auxilium in neceſſitatibus, ad officium divinum cùm pertineant, idem de ijs judicandum, quod de hoc dictum ſuperiùs, Suarez *d. loco nu.* 8.

Quæritur autem, An pro ingreſſu in Religionem quid accipiatur citra labem? R. Cùm ſtatus ſive ingreſſus Religionis ſit maximè ſpiritualis, tam ex parte principij, quod ſine dubio eſt Spiritus ſanctus, quàm ex fine proximo, & per ſe, qui eſt cultus Dei perfectus, & ſpiritualis profectus ingredientis, ex natura rei & ex vi juris divini Simoniam committi, ſi ex pacto quid recipiatur pro ingreſſu, *can. Nullus* 1. *q.* 2. *c. Non ſatis* 8. *c. Veniens* 19. *c. De Regularib.* 25. *c. Quoniam* 40 *h. t.* quibus locis hoc ipſum declaratur ſimoniacum, atque ita recepti dicuntur dimittendi. Dico, ex pacto; nam quod ſponte & liberaliter offertur, eſt extra labem, cùm per hoc non æſtimetur res ſacra pretio, ſi non tam detur pretium pro ingreſſu, quàm pro alimentis & ſuſtentatione neceſſaria. Quamvis nec eo caſu videatur licitum quid accipere, cùm jus vivendi ex bonis Monaſterij ſit adnexum profeſſioni. Non poteſt tamen ea res dici eſſe contra jus divinum, cùm congruam ſuſtentationem ab ingrediente requirere nō ſit per ſe malum, quòd non tam detur temporale pro ſpirituali quàm pro temporali, ſcilicet pro oneribus ingreſſui adnexis, quibus non ſufficit Monaſterium, ut colligere eſt ex *Trid. Seſſ.* 21. *c.* 2. *De reform.* ubi nemo ad Ordines admittendus dicitur, niſi qui beneficium habeat, aut cui aliunde proviſum ſit de alimentis. Vid. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 16. Redoan. *p.* 2. *c.* 29. *nu.* 5. *& ſeqq.* Binsfeld. *ad c. Cùm in Eccleſiæ* 9. *qu.* 2. *h. t.* Suarez *De Simonia c.* 17. *nn.* 4. *& ſeqq.* *& De cenſuris Diſp.* 22. *ſect.* 5. *nu.* 5. Leſſ. *d. c.* 35. *Dubit.* 12. *& quæ dixi ad tit. D. De ambitu nu.* 7. *& ſeqq.* 16

Q. II. An jure Eccleſiaſtico id ipſum ſit prohibitum? R. Id poſſe videri, ex eo, quòd iſto jure ſit prohibita omnis pactio circa ſpiritualia, & ingreſſum Religionis; quam in partem adferuntur varia loca, *d. can. Nullus* 1. *q.* 2. *d. c. Non ſatis, d. c. Veniens & c. De Regularib. h. t.* quæ loca cùm non loquantur niſi de ingreſſu ſimoniaco, pro quo ſcilicet pretium datum erat, & nullus extet locus, quo prohibeatur ejuſmodi oblatio pretij, niſi in caſu, quo Monaſterium eſt dives, non etiam, quando pauper eſt, & inopiâ tantâ laborat, ut ſuſtinere commodè novum Religioſum nequeat, dicendum, id non eſſe illicitum de jure Eccleſiaſtico. 17

Obſtare videtur *d. c. Quoniam* 40. *h. t.* in quo ſit ſpecialiter prohibitio Monialibus, ne pecunia pro earum ingreſſu exigatur paupertatis prætextu. Verùm, ut Gloſſa indicat, agitur ibi de Monaſterijs, quæ falsò prætendebant 18

paupertatem, ut colligitur ex verbo, *prætextu*; dicitur enim propriè *Prætextus*, quando res verè non ſubeſt. Poteſt etiam intelligi *d. c.* in caſu, quo prætextu paupertatis veræ plus multò exigatur, quàm ſuſtentatio requirit, quod ipſum videtur exigi nomine ingreſſus, quod proinde intrinſecè malum.

Non obſtat *c. 1. §. Sanè De ſtatu Monach. in 6.* nam quod ibi dicitur, non debere plures recipi, quàm ali poſſint, eſt ratione gravaminis, quod ceſſat, quando ingrediens neceſſaria ſibi ſecum defert. Quo modo & accipiendum *c. Tua nos h. t.* quod culpabiles judicat & recipientes & offerentes, qui aliter non erant admiſſuri, niſi bona temporalia deferat ſecum ingreſſurus; nimirum ſi Eccleſia abundet, non etiam ſi pauper ſit.

19 Denique nihil obſtat *Extravag. 1. eod.* quæ prohibet quidquam recipi ab ingredientibus, quòd hoc ſit deteſtabile, ſcilicet extra caſum neceſſitatis; nam eâ poſitâ, nihil continet vitij. Ita tenet Navar. *tract. De reditibus Eccleſ. qu. 1. Monito ult. num. 2. & in Summa c. 27. nu.* 106. Suarez *d. c. 17. nu. 7. & ſeqq.* & probatur ex ipſo textu *d. Extravag. 1.* in cujus principio dicitur, *deteſtabilis à Canonibus reprobata ſervatur abuſio*: ut ibi Pont. ad caſum antè prohibitum ſe referat, qualis eſt in caſu, quo Monaſterium eſt dives, non etiam, quo pauper. Patet etiam ex alijs verbis, quibus prohibet paſtus ſive prandia, pecunias per modum diſtributionis, jocalia, reſque alias, quæ non ſint neceſſariæ oportet. Vnde ut res extra vitium ponatur, ſit Monaſterium tenue, quo aliàs non careret. Deſiderant etiam aliqui, ut pactum nullum interveniat, quaſi hoc faceret rem prohibitam, *Gl. in d. c. Non ſatis*. Verùm hoc intelligendum de pacto circa res illicitas, non etiam circa licitam ſuſtentationem, quæ licitè petitur & acceptatur. Azor. *d. c. 16. qu. 1. verſ. Si autem, ubi tradit, qualiter fiat pactum hac in re.* Licet autem foret prohibitum, dare quid pro ſuſtentatione de jure Canonico, poſſet tamen de conſuetudine, abrogatâ ejuſmodi prohibitione, contrarium induci, cùm ſit juris humani, cui conſuetudo poteſt prævalere. Quæ hac in parte nec poteſt dici corruptela, nec irrationabilis, ut patet ex paſtu ſeu prandijs in ingreſſu exhiberi ſolitis, quæ etſi temeritate præſumptuoſa exigi dicat Pont. in *d. Extravag. 1.* conſuetudo tamen ejuſmodi prandia non reijcit, ſed obſervat, & quidem ſolemniter, ac ſumptuoſè; imò & cum faſtu, etiam ad æmulationem, permittentibus idipſum Religionum Superioribus, imò etiam exigentibus, quod tamen dicere non auſim, ſaltem præſcribentibus certa fercula, quod mihi conſtat, fortè à voluntariè offerentibus, uti pium eſt credere, & permiſſum per *d. Extravag. 1. §. illa dumtaxat.*

20 Q. III. An quid ſimoniaci includat inducere aliquem ſpe lucri, ad ingreſſum? R. Allicere ſive ad Religionem, ſive ad converſionem, ſive ad aliam quamcumque virtutis viam, à qua aberrat, beneficentiâ, alijſve amicitiæ ſignis adfectum ejus provocando, nihil in ſe vitij includere; cùm & intentio provocantis ſit optima, & pacto ceſſante non poſſint dici ejuſmodi virtutis opera pretio æſtimari. Et probatur *can. Debet penult.* XXIII. *q.* 4. ubi dicit Auguſt. unumquemque debere proximum ſuum adducere ad colendum Deum, diſciplinis vel beneficentiæ conſolatione, id eſt donis, beneficijs. Idem habet *can. Qui ſincera Diſt.* 45. Cavendum tamen, ne exceſſus liberalitatis faciat alterum fictè potius ad converſionem induci, quàm verè, cum iſtjuſmodi exceſſus contineat importunas preces, quæ habent vim coactionis, quæ rogatum exponeret periculo fictionis & inconſtantiæ: atque ita actus iſte non foret ſine peccato, licet extra Simoniæ labem. Vid. D. Th. 2. 2. *qu.* 100. *art. 3. ad* 4. Sanchez *De matrim. lib. 1. Diſp.* 39. *nu.* 4. Suarez *De Simonia c.16. nu.5. & ſeqq.*

25 Tantùm eſt quæſtio, An pacto expreſſo vel ſubintellecto id liceat? R. Non licere, expreſsè tradi in *can. Quam pio 1. q. 2.* quòd iſtud donum deſcendat à Patre, ut pro illo munus accipiens videatur vendere donum Spiritus Sancti, & offerens emere. Et facit pro hac parte regula generalis, quæ reprobat pacta, & conventiones in ſpiritualibus, *c. fin. ſup. De pactis, c. Quæſitum De rer. permut.* His tamen non obſtantibus, dicendum. Nihil illiciti continere, largitione & beneficentiâ aliquem invitare ad Religionem, Baptiſmum, aliave opera pia & ſpiritualia, etiam pacto prævio, propterea quòd non poſſit dici continere malitiam Simoniæ, cùm intentio promittentis non ſit, ut quid emat ſibi, aut quid recipiat, & recipiens non obligetur ad quid reddendum, ſed tantùm quid ſibi operetur, ut dici non poſſit dari quid tamquam pretium rei piæ aut ſpiritualis. Sic licitum eſt inſtituere hæredem, vel legare quid, in caſum ingreſſus, baptiſmi, ſi ingrediatur, baptizetur, uti dictum ſuprà *De Regularib. nu.* 14. & plura hac de re Sanchez *d. Diſp.* 39. item Navar. in *can. Inter cætera 11. q. 3. concl. 5. nu.* 20. Et hoc citra coactionem & obligationem neceſſariò ingrediendi: ut, ſi ingrediatur, habeat relictum aut promiſſum, alias non. Quæ res non poteſt continere labem, uti probatur *c. 2. De condit. appoſ.* ubi, ſi dominus manumiſerit ſervos ſub conditione ingrediendi, qui aliàs ſervituti iterum ſubdentur, manumiſſione ſubſecutâ, non licet illis Monaſterium deſerere. Vnde patet conditionem non eſſe vitioſam. Sic nihil continet labis, damnato ad mortem concedere vitam ſub conditione

ingreſſus,

ingreſſus, cùm nec cogatur ad Religionem, nec vendatur Religio, ſed optio illi detur, ut inter duo eligat, in quo illi ſit gratia, quia minus malum hoc eſt, quàm cogi ad moriendum. Suarez *d. c. 16. nu.* 16. Quòd ſi promiſſio contineat tale pactum, quo determinatè maneat quis obligatus ad Religionem, aut converſionem, aut Sacramentum ſuſcipiendum, videtur non eſſe licita, ut non vacans labe iſtâ. Videtur enim ejuſmodi opus pretio æſtimari, juxta *d. can. Quam pio*, qui eo in ſenſu accipiendus. Ut non obſtet, quòd ejuſmodi promiſſio videatur liberalis; quia hoc verum eſt, quando optio libera eſt ei, cui fit, non etiam, quando inducit abſolutâ obligationem. Eſt enim tunc oneroſa illi, qui, acceptâ donatione, cogitur omnino facere quod inordinatum eſt, non reſpondens ſanctitati dictorum ſtatuum, ut pretio ad eos ſuſcipiendos obligetur.

Quæritur &, An actus juriſdictionis Ec-
22 cleſiaſticæ ſint materia Simoniæ? R. Quoad internum forum non eſſe dubium, pro abſolutione impetranda aut concedenda pretium dari, aut exigi non poſſe, citra labem, nec etiam pretij cauſâ minui vel augeri pœnitentiam, *c. Nemo* 14. *h. t.* aut delegari alteri juriſdictionem fori interni, eo quòd res ſpiritualis videatur pretio æſtimari. Si tamen abſolutionis denegatio cedat in detrimentum grave, videtur danti licitum eſſe redimere vexationem injuſtam pretio, cùm dantis intentio non ſit emere abſolutionem, ſed tantùm tollere pravum appetitum & affectum impedientis, quod nihil mali involvit, ſecundùm dicta ſup. *eod. nu.* 12. *Gloſ. in c. Ad aures* 24. *& c. Dilectus* 28. *h. t.* Redoan. *p.* 3. *c.* 21. *nu.* 6. Suarez *c.* 19. *nu.* 7. & 8. De juriſdictione fori externi idem ſentiendum, cùm & iſta ſit ſpiritualis res, ad ſpiritualem & ſupernaturalem finem tendens, pro qua pretium interveniens ponit labem ſimoniacam.

23 Quod Primò procedit in communicatione juriſdictionis vel ordinariæ vel delegatæ, *c.* 1. *&* 2. *inf. Tit. ſeq.* Suarez *c.* 20. *nu.* 4. Unde non licitè Vicarius Epiſcopi conſtituitur pretio, nec aliquod miniſterium iſtâ viâ committitur ſine vitio, *cap. Ad noſtram* 12. *h. t.* Et hoc, quatenus eſt pretium; nam ſtipendium ſuſtentationis numquam excluditur.

Secundò, In omnibus actibus juriſdictionis voluntariæ, ad effectum ſpiritualem ordinatis. Cujus ordinis ſunt, relaxationes juramentorum, diſpenſationes ſuper legibus Eccleſiaſticis, votis, irregularitatibus, impedimentis matrimoniorum: prohibitum enim pro miniſterio Eccleſiaſtico, ad quod ſpectant ejuſmodi, & Eccleſiaſticis functionibus aliquid accipere, *d. c.* 21. *h. t.* Et Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 5. *De reform. & Seſſ.* 25. *c.* 18. *De Regularib.* diſpenſationes vult gratis fieri; ſunt enim actus ſupernaturalis poteſtatis, ſpirituales & ex parte principij, & ex parte finis, cùm tollant vincula conſcientiæ. Suarez *d. c.* 20. *nu.* 8.

An ergò non licet quid perſolvere, ſecundùm 24
ſtylum Curiæ Romanæ, ad obtinendas diſpenſationes? R. Ita ſtylum Curiæ habere, ſciente & permittente Pontifice, non tamen id, quod ſolvitur, dari ut pretium diſpenſationis, quod ponit Simoniam juri divino contrariam, in quo non diſpenſat Pont. ſed vel in ſuſtentationem Pontificis, ſtatusque ejus onera ſuſtentanda; quod non eſt contra jus divinum, nec etiam contra jus Eccleſiaſticum, & ſi eſſet, poſſet hoc mutare Pont. ſi ita expediat: vel ut impendatur in aliquod opus pium, per quod fit commutatio unius operis in aliud; uti in diſpenſationibus votorum: vel denique in pœnam prioris delicti, unde contractum impedimentum, ſuper quo diſpenſandum; quæ non poſſunt dici involvere quid illiciti. Unde conſuetudo tali modo aliquid exigendi fuit tolerata, & quaſi approbata per multos Pontifices pios & ſanctitate nobiles: ut non ſit tamquam illicita rejicienda, cùm ſtylus Curiæ Rom. jus faciat, & Curia Rom. ab omnibus tamquam magiſtra ſervanda, ut tradit, varios allegans, Guil. Redoan. *De Simonia p.* 1. *c.* 21. *nu.* 10. Suarez *d. c.* 20. *nu.* 10. *& ſeqq.*

Quæritur autem, An idem permiſſum 25
Epiſcopis, ut in diſpenſando in caſibus ad ſe pertinentibus aliquid exigant? R. Negantium ſententiam veriorem eſſe, quam multis defendit Navar. *Conſ.* 18. *De pœnit. & remiſſ.* quam & alij probant, ex ratione, quòd jure communi ſit prohibitum pactum ſuper ſpiritualibus, *c. fin. ſup. De pactis*; & diſpenſationes gratis fieri ſit præceptum, quæ aliàs ſubreptitiæ cenſebuntur. Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 18. *De reform.* Ut Epiſcopis non liceat hac in re quidquam immutare, cùm ſubſint juri communi, quibus proinde relaxationes, aut diſpenſationes ſuarum cenſurarum ſub certo pretio ſunt denegatæ, permiſſæ autem ſoli Pontifici. Non eſt tamen deneganda licentia Epiſcopis imponendi onus eleemoſynæ per modum commutationis in diſpenſando ſuper votis, obſervatione feſti, & ſimilibus. Dico, eleemoſynæ, in pauperes vel pia opera diſtribuendæ; nam ut ſibi applicent, non careret ſpecie ſimoniæ, ſaltem non turpis avaritiæ. Suarez *d. c.* 20. *nu.* 14. Leſſ. *d. c.* 33. *Dubit.* 9.

Tertiò procedit in omnibus actibus juriſdictionis Eccleſiaſticæ contentioſæ ſive involuntariæ, quòd ejuſmodi judicia inter munera Eccleſiaſtica computentur. De abſolutione à cenſura in foro externo, quæ eſt pars judicij, habetur in *c. Ad aures* 24. *h. t.* de ferente teſtimonium reconciliationis pro pretio in *c. Nemo* 14. *h. t.* Ut etiam ſportulas denegatas Iudici velit Panor. in *c. Cum ab omni* 8 *n.* 9. *&* 10. *ſup. De vita & honeſt. Cleric.* Proceditq; idē in omni actu, in quo

excercetur poteſtas ſupernaturalis gratis data à Deo ad gubernandam Eccleſiam, ideoq; pretio non vendenda. Redoan. *p. 2. c. 30. n. 13. & ſeq.* Suarez *d. c. 20. nu.* 16. Stipendium tamen ſuſtentationis accipere non videtur illicitum, quia hoc nihil ad actum judicij Eccleſiaſtici. Et hoc ita quoad actus juriſdictionis Eccleſiaſticę.

Sunt etiam actus merè politicam materiam concernentes, & humani, veluti de criminibus & injurijs, de bonis temporalibus, quæ inter Clericos litigioſa, de legitimando ad honores
26 profanos & bona temporalia.* De quibus quæritur, An & circa eos pretium interveniens ponat Simoniam? R. Aliquibus videri, cùm hi actus ſint merè politici, etiamſi à juriſdictione procedant Eccleſiaſtica, non tamen ideo continere Simoniam contra jus divinum, ſed tantùm contra jus Eccleſiaſticum, à quo prohibiti. Dicendum tamen, quatenus & hi procedunt ab Eccleſiaſtica & ſpirituali poteſtate, continere Simoniam, ex vi juris divini. Ideo enim committitur, quòd pro actu procedente à poteſtate ſæculari, ut talis eſt, recipiatur pretium, quę nomine officij debuerat gratis concedere, *Gl. 1. in c. 2. ſup. Tit. 1.* Eſt uſus juriſdictionis ſpiritualis formaliter ac per ſe ſpiritualis, ut nihil mutet, quòd interdū materia proxima actus poſſit eſſe temporalis ac politica. Dico, ut talis eſt; nam ſi procedant à propria & directa temporali juriſdictione, quam habere multos Prælatos certum eſt, dicendum, tales non fieri ſimoniacos ratione intervenientis pretij, cùm non procedant à propria poteſtate Eccleſiaſtica aut ſpirituali, ſed potiùs temporali; licet exerceantur à Iudice ſpirituali, quod non conſiderandum. Vid. Suarez *d. c. 20. nu* 17. 18. & 19.

Quid in Officialibus Iudicum, Notarijs,
27 alijſque ſcribentibus acta, inſtrumenta, litteras teſtimoniales? R. Vti Epiſcopo prohibitum manum, quam imponit, vendere, ita & miniſtris ejus ac Notarijs vocem & calamum in ordinatione, *c. 1. h. t.* ubi ne quidem pro charta quid accipiendum. Conc. Trid. *Seſſ. 21. c. 1. De reform.* pro collatione Ordinum, Clericalis tonſurę, pro litteris dimiſſorijs, teſtimonialibus, pro ſigillo, aliave de cauſſa etiam ſpontè oblatum accipere quidquam prohibet Epiſcopis, ſub pœnis juris, ultra divinam vindictam. Notarijs verò in locis, ubi non viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi (quæ nullibi viget, imò contraria quid accipiendi paſſim pia & laudabilis habetur) dummodò ſalarium non habeat conſtitutum pro officio, permittit accipere decimam aurei partem, id eſt ſex aſſes, ut vocant, ne tamen inde quid emolumenti cedat Epiſcopo. Vltrà accipere, nihil obſtante contrariâ conſuetudine, inhibitum. Vnde Navar. *Conſ. 2. h. t.* reprobat conſuetudinem Romanam accipiendi unum aureum pro ſubſcriptione vel regiſtratione datarum, & pro ſuſpenſione ſigilli. Verùm ut ita ſit in litteris ordinationum & beneficiorum, tamen aliud dicendum in Officialibus Iudicum, quos nihil vetat quid accipere pro laboribus in ſcribendo, expediendo litteras, quia hoc per ſe non eſt malum, cùm labor, qui non eſt ſacer, æſtimetur, licet circa rem ſacrum verſetur accidentaliter tantùm, uti mox dicetur; ut nihil ſubſit labis neque ex ſe, neque ex prohibitione Eccleſiaſtica. Nec obſtant jura in contrarium allegata, quia loquuntur de Ordinibus & beneficijs; ut non ſtante eâdem ratione ad hunc caſum non ſint extendenda. Et ut fuerit quædam prohibitio Eccleſiaſtica, ea per conſuetudinem Romanam, ſciente Pontifice, eſſet abrogata. Navar. *in Summa c. 25. nu.* 54. Suarez *d. c. 20. nu.* 10 *& ſeqq.* Binsfeld. *ad c. 1. Concl. 3. 4. 5. h. t.*

Quæritur autem, An ſit Simonia, dare quid 28
pro omiſſione actus ſpiritualis? R. Primò, Nihil involvere mali, pretio inducere, ut quis abſtineat ab actu, ſpirituali licet, quem injuſtè aut ſacrilegè aut ſimoniacè facturus eſt. Ratio eſt, quia hoc nec per ſe malum eſt, cùm dans non intendat emere rem ſpiritualem, ſed tantùm impedire peccatum injuſtitiæ, aut ſimilis vitij; quod per ſe bonum eſſe negari non poteſt, etiam pretio mediante; uti licere ſuprà diximus, pretio invitare ad bonum, velut conversionem: nec prohibitum inveniatur per Eccleſiam. Nam quod attinet ad *c. Nemo 14. h. t.* non loquitur id iſto in caſu, ſed alio, ut mox videbitur. Quæ non tantùm ex parte dantis procedunt, verùm & ex parte accipientis, qui licet turpiter accipiat, & repeti acceptum ab eo poſſit, *l. 1. in fine & l. 2. D. De condict. ob turp. cauſ.* non poteſt tamen dici notatus labe hac, cùm non vendat uſum rei ſacræ, ſed tantùm uſum libertatis. Vnde patet, quid dicendum de dante pecuniam eligentibus, ne eligant indignum; talem ſcilicet non videri infectum hac labe, propterea quòd pecuniæ interventus tantùm contineat meram redemptionem injuriæ & injuſtæ læſionis: quà adficeretur Eccleſia per electionem indigni, cui jus eſt, ut habeat Prælatum dignum, juxta dicta ſup. *De elect.* Vt ejuſmodi redemptio ſit vexæ injuſtæ, quæ licita eſt, quamvis ex parte accipientis ſit injuſtitia, uti dictum paullò antè. Leſſ. *d. c. 35. c. 19.* Suarez *c. 22. nu. 7. & 8. & c. 50. n. 24.*

Secundò R. In uſu negativo ſpiritualis juriſdictionis per ſolam omiſſionem poſſe committi Simoniam ratione pretij intervenientis, quoniam talis omiſſio moraliter cenſetur provenire à dicta juriſdictione: habetque effectus morales illi proportionatos, cujus ordinis eſt denegare pœnitenti abſolutionem à cenſura, aut eum nolle reconciliare, ratione pretij, de quo agit *d. c. Nemo 14. h. t.* ex ratione, quòd omiſſio rei debitæ æquiparetur commiſſioni, *c. Qui non facit 64. D. De R. I. l. in fraudem D.*

Quæ

Digitized by Google

Quæ in fraud. credit. nec ſit merum ens rationis, ſed exerceatur per aliquem actum poſitivũ, quo Eccleſiaſticus Iudex declarat ſe nolle abſolvere, aut hominem non eſſe dignum abſolutione. Quæ declaratio continet quemdam uſum & exercitium Eccleſiaſticæ poteſtatis, quod non magis poteſt pretio æſtimari, quàm ipſe actus abſolutionis, quia æquè pertinet ad ſupernaturalem ordinem. Vt qui taliter omiſſionem vendit, virtute vendat juriſdictionem ſpiritualem, quia non habet æſtimationem, niſi quatenus aliquo modo habet ab illa moralem quamdam efficaciam. Deinde denegatio propter pretium abſolutionis non eſt ſine magna irreverentia Sacramenti Pœnitentiæ & judicij ſpiritualis, cùm virtute contineat condemnatoriam ſententiam per ſpiritualem poteſtatem, & proinde Simoniam, propter pretium. Quòd ſi omiſſio non ſit actus ſpiritualis juriſdictionis, non poteſt dici ponere materiam Simoniæ; quatenus tamen omiſſio ſecundùm ſe ſpectatur. Sic omittere Miſſam pretij cauſſâ, aut non ordinare, non eſt materia Simoniæ, quia non eſt actus poteſtatis Ordinis, ſed ſolius arbitrij. Sic & dare & accipere pecuniam, ſub promiſſione non ingrediendi, non poteſt dici ſimoniacum, quia nihil ſpirituale venditur: & licet poſſit habere aliquam malitiam adjunctam ea res, nihil tamen hoc ad Simoniam; niſi intuitu ſpiritualis alicujus boni omiſſio æſtimetur pretio. Exemplum eſt in *c. Matthæus* 23. *h. t.* ubi qui dedit contradicentibus in celebranda electione pretium, ut quieſcerent, & eo modo obtinuit, dicitur ſimoniacus, quia videtur ipſa electio pretio æſtimata, atque ita pro ſpirituali datum pretium. Vide latiùs de hac quæſtione Suarez *d. c.* 22. *nu.* 4. *& ſeqq.* Binsfeld. *ad d. c.* 14. *h. t.* Leſſ. *d. c.* 35. *Dubit.* 11.

De materia Simoniæ circa adnexa ſpiritualibus.

HÆc de ea Simoniæ ſpecie, quæ contingit circa ſpiritualia. Reſtat videamus de ijs, quæ ſunt adnexa ſpiritualibus, quatenus in ſe ſunt materialia, ſecundùm dicta ſuprà *h. t.*
29 *in princ.* * Ea tripliciter ſe habent: quædam enim conſiderantur ut cauſſa ejus, cui ſunt adnexa, & dicuntur adnexa antecedenter, & ſecundùm ſe tempore præcedunt ſpiritualia, ut Ius patronatus, Ius ſepulturæ, ſacra vaſa, templa, veſtes, & ſimilia, idque ratione materiæ: quædam ut effectus, qui ſe habet conſequenter ad cauſſam, quam ſequitur, cujus ordinis eſt beneficium Eccleſiaſticum, jus percipiendi decimas, oblationes, primitias, proventus ratione Canoniæ. Ponunt & aliqui tertium ordinem, quòd quædam ſint adnexa concomitanter, cujus ordinis eſt labor adnexus ſpiritualibus officijs, v. g. celebrandi Miſſam, conſecrandi Eccleſias, conferendi Ordines, dicendi Horas Canonicas, Officium divinum.

His præmiſſis, ponendæ Regulæ aliquot. I. Adnexum ſpirituali, quatenus tale ratione connexionis, vendi non poſſe, quia ſpirituale videretur pretio æſtimari.

II. Adnexum, antecedenter per ſe ſpectatum vendi poſſe, etiam ſuppoſitâ connexione, non tamen ratione illius: quò faciunt dicta ſuperiùs *nu.* 10. calices, templa, veſtes, ſimilesque res conſecratas ſecundùm materias eſſe capaces æſtimationis, eaſque pretio comparari poſſe, citra omnem labem, quòd materia tantùm æſtimetur; modò non cariùs, ratione connexionis cum re ſacra, quia res iſta ſaperet labem. Suarez *c.* 23. *nu.* 8.

Quæſtio autem eſt, An Ius patronatus ven- 30
di poſſit? R. Hîc non quæri, an cum univerſitate, cui adhæret, tranſeat, quod dictum fieri ſine vitio, *ſup. De iure patron. nu.* 20. ſed an per ſe poſſit vendi? Quod poſſet videri, licet jus iſtud ab Eccleſia manarit, I. Quòd ſit jus commune laicis, qui non ſunt capaces ſpiritualium. II. Quòd tranſeat non tantùm ad hæredes ſanguinis, ſed ad extraneos, ut dicto loco traditum; quod non obtinet in ſpiritualibus, in quibus ſucceſſio omnis prohibita, *can. Apoſtolica VIII. q.* 1. Hæc tamen nihil faciunt, quò minùs Simoniæ labe inficiantur ementes vendentes jus patronatus per ſe, quòd quoad præſentationem ad beneficia contineat quid ſpirituale, pretio non æſtimabile, *Gloſ. in c.* 6. *& c. De iure* 16. *ſup. De iure patron.* ubi ſubijcitur ratio, quòd ſit ſpirituali adnexum, ideoque vendi nequeat, cùm & circa adnexa committatur Simonia, *c. Quæſitum ſup. De rer. permut.* Expreſsè Vrbanus Pont. in *can. Salvator ultra med.* I. *q.* 3. dicit Defenſoris, id eſt Advocati, officium non vendi citra Simoniam; quo nomine venit patronus, & patronum dici Advocatum teſtatur *Gl. in c. Præterea* 23. *ſup. De iure patron.* Suarez *c.* 28. *nu.* 4. *&* 5. Binsfeld. *ad Rubr. h. t. Notab.* 7. *circa med.* Azot. *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 15. *qu.* 4.

Alia hîc quæſtio eſt, Quo jure iſta Si- 31
monia committatur? R. Videri non niſi jure Eccleſiaſtico committi, propterea quòd vendere ea, quæ antecedenter ſunt connexa, non ſit per ſe & intrinſecè malum, ſed tantùm ratione prohibitionis Eccleſiæ, ex cujus inſtitutione pendet, non conſiſtens in aliqua conſecratione vel benedictione; ut ſeclusâ inſtitutione Eccleſiæ, ſit merè quid temporale, uti videtur ſentire Navar. in *Summa c.* 23. *nu.* 99. *& nu.* 108. Verùm ut ſit ab Eccleſia promanans iſtud jus, tamen illo præſuppoſito, ex natura rei & per ſe eſt invendibile, atque ita propria materia Simoniæ, & proinde juris divini; cum à ſpirituali poteſtate deſcendat, & jus ipſum præſentandi ab origine ſit ſpirituale,

& terminus, ad quem tendit, ſpiritualis, qui eſt beneficium Eccleſiaſticum, ad quod fit præſentatio, per quam perſona præſentata fit proximè capax inſtitutionis ad beneficium. Nec facit, quòd poſſit eſſe in laico; nam & jus eligendi olim penes laicos videtur fuiſſe, ſecundùm relata in Decreto *Diſt.* 63. nihilominus ex origine, objecto, actu eſt ſpirituale, ut pretio non comparetur citra Simoniam, contrariam juri divino. Nec facit etiam, quòd ab Eccleſia ſit adnexum ſpiritualibus, quia non ideo minùs ſpirituale. Suarez *d. c.* 28 *nu.* 6. *& ſeq.*

32 Eſt & de jure ſepulturæ dubitatio, An illud poſſit comparari pretio? R. Sepulturam accipi pluribus modis; Primò, pro terra ad ſepulturam ibi conſtituendam, & eatenus eam pretio comparare nihil includit labis ſimoniacæ, cùm terra iſta de ſe pretio ſit æſtimabilis, quia merè temporalis: & licet ad uſum pium, nihil tamen hoc mutat, quia illud eſt per accidens. Uti licet emere materias remotas ad Sacramenta conficienda, ut panem, vinum, oleum, ut dictum ſup. *eod. n.* 9. imò & res ſacras ſecundùm materiam admittere æſtimationẽ, *ſup. eod nu.* 10. & patet ex *can. Comperimus* XIV. *q.* 6. ubi Epiſcopus rei laicorum, quam conſecravit, cogitur dare æſtimationem. Secundò, pro ſepultura jam conſtituta, non tamen benedicta, & ſpecialiter per Epiſcopum deputata: & idem dicendum eſt, eadem ratione militante. Innoc. in *c. Abolenda pen. ſup. De ſepult.*

33 Quid ſi homo ſepultus fuerit? R. Certum eſſe, ſecundùm leges civiles, locum iſtum religioſum per hoc eſſe factum, & humano commercio exemptum, *Inſtit. De rer. diviſ. §. religioſum:* & probatur expreſsè *l.* 6. *in fine D. De relig. & ſumptib. fun.* ubi monumentum purum vendi poteſt; ut à contrario, iu purum, quo ſcilicet homo ſepultus, vendi nequeat. De Canonibus ea res poſſet in dubium vocari, ex eo, quòd hoc jure deſtinata ſint ab Epiſcopis certa loca ſepeliendis hominibus, & in eum finem benedici ſolita: ut alibi ſepultum cadaver non faciat locum religioſum, ſecundùm Cardin. in *Clem.* 1. *n.* 12. *De ſepult.* Verùm rectè Ioan. Faber, *ad d. §. religioſum*, per hoc jura civilia correcta negat; cùm non pauci ſepeliantur alibi, imò ſepeliendi ſint in loco non benedicto, ut parvuli ſine baptiſmo mortui, & hæretici, & alij etiam per accidens, ut non planè ſit correcta ratio juris civilis, atque ita ſecundùm Fabr. ejus diſpoſitioni locus etiam nunc ſit: quamvis contrà velit Redoan. *De Simonia p.* 3. *c.* 16. *n.* 19. *& ſeq. & p.* 2. *c.* 30. *n.* 5. Quò facit, quòd reprehendantur filij Ephrem de ſepulchro vendito Abraham pro pretio, *can. Queſta in fine cum duob. ſeqq.* XLII. *q.* 2. Verùm hac de re non multum quærendum, quandoquidem conſuetudo ejuſmodi loca religioſa parvi facere videatur.

Tertiò, pro terra deſtinata in uſum ſepeliendorum hominum & benedicta per Epiſcopum, cujus ordinis ſunt cœmeteria, qualem certum eſt non vendi, habito reſpectu ad benedictionem, quia ſacra res videretur vendi. Imò Eccleſia ſimpliciter prohibet pro pretio aliquem admittere ad ſepulturam in loco benedicto, *d. c. pen. ſup. De ſepult.* ubi Pont. ait, abolendam eſſe perverſitatem conſuetudinis, quà non priùs effodi permittitur ſepultura, quàm pro terra certum pretium Eccleſiæ perſolvatur. Improbatur quoque venalitas ſepulturæ tamquam res horribilis in *c. Cum in Eccleſia* 9. *h. t.* Ut non poſſit negari, non tantùm eſſe iſtam rem ſimoniacam, ſi terra ut ſacra vendatur, quia natura rei non fert pretium, ſed etiam ut terra ipſa; ſaltem quia ab Eccleſia prohibitum terram iſtam vendere Vid. Binſfeld. *ad c. Audivimus* 41. *qu.* 1. *h. t.* Et hoc ita in terra communi deſtinata ad ſepulturam fidelium. 34

Verùm dubitatur, An & locus proprius alicui, ut certa Capella in loco ſubterraneo, vendi nequeat, aut pro ſepeliendo externo pretium recipi? R. Poſſe videri non prohibitum ab Eccleſia, quoad proprietatem vendere, aut pro uſu quid recipere, habitâ ratione expenſarum, quibus locus iſte ædificatus, cùm non vendatur tam benedictio, quam materia potiùs quam vendi citra vitium, dictum ſup. *eod. n.* 50. Quò facit, quòd talis locus jure hæreditario tranſeat, quod non obtinet in ſpiritualibus. Dicendum tamen, & hoc prohibitum eſſe per Eccleſiam, & ſic malum, quia prohibitum, & patet expreſsè ex *can. In Eccleſiaſtico* XIII. *q.* 2. ubi interdictum dicitur omnibus Chriſtianis, terram pro mortuis vendere. Deinde etſi dubium ſit, an ſepulcri jus habens ſit terræ dominus, cùm neget idipſum Abbas in *c. Quanto* 3. *ſup. De indic. & ibid. Gl. &* Innoc. verum tamen, illud jus eſſe ſpirituale rei adnexum, ut uſus ejus nec vendi, nec pretio locari licitè poſſit. Hinc à fortiori colligere eſt, pro honorariori loco ſepulturæ quid exigere, ut quia in Eccleſia, nõ in cœmeterio; aut quia in parte cœmeterij clauſa & ſeparata, non etiam in communi & vulgò patenti; aut quia in Choro, & prope altare: nam licet remotum motivum ſit honor humanus, ratio tamen augmenti pretij eſt dignitas & ſanctitas, majorve loci reverentia: ut, cùm quod venditur ſit ſacrum, videatur res iſta non carere labe, etſi aliter habeat conſuetudo, quæ per motivum ementis, qui intendit honorem mundanum, non excuſat à labe, cùm ſit adnexus conſequenter ad rem talem, quæ ſpiritualis. Vid. Suarez *c.* 14. *nu.* 59. *& ſeq.* 35

Quòd attinet ad Reliquias Sanctorum, quæ ſine ſpeciali benedictione aut conſecratione habentur ſanctæ, numerantur & iſtæ inter res ſpirituales, ſuntque invendibiles, *c. ult. ſup.* 36

De

De reliq. & vener. Sanct. & ibid. Gl. Abbas & *alij*; cùm in illis materiale ipſum per ſe non ſit æſtimabile, ſecundùm ſe ſpectatum, nec per relationem ad ſanctam animam æſtimari poſſit. Et deinde non poſſunt dici reliquiæ antecedenter adnexæ, ſed ſecundùm ſe & ſuo modo ſpirituales, ut partes ſancti hominis. Ornamenta, quibus exornatæ, etſi æſtimari poſſint, non tamen cariùs propter reliquias. Suarez *d. c.* 14. *nu.* 24.

37 Regula Tertia eſt, Adnexa ſpiritualibus concomitanter vendi non poſſe ſine Simonia. Ad cujus pleniorem intellectum ſciendum, adnexa hujuſmodi alia eſſe intrinſeca functioni ſpirituali, ut ſine illis non conſiſtat; ut eſt labor & defatigatio, aut incommoditas corporis in benedicendo, in conſecrando Eccleſias, Altaria, in dicendo Miſſam: alia verò extrinſeca, uti eſt labor accidentarius, qui naſcitur ex alio opere per accidens conjuncto cum opere Sacramenti. In prioribus iſtis habet locum dicta regula. Ratio eſt, quia ſi hujuſmodi vendi poſſent, cenſerentur & vendi ipſa ſacra opera, quibus ita intrinſecè conjuncta ſunt, ut abeſſe nequeant; ut ſecundùm *can. Si quis obiecerit* I. *q.* 3 qui horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquat. In poſterioribus regula non obtinet, ut pro labore, qui per accidens eſt conjunctus, non ex vi miniſterij per ſe ac moraliter, ſed in caſu ratione circumſtantiarum, perſonarum, locorum, cauſſatus, ut antè dixi, ex alio opere per accidens conjuncto cum opere ſacro: veluti ſi ad Miſſam dicendam eundum ſit Sacerdoti ad ſpatium milliaris, ſi obligetur quis eam dicere certis horis ac locis ſibi incommodis; iſti enim labores extraordinariè adnexi quo minùs vendi poſſint & pretio æſtimari, nihil implicat, cùm ſeparatum habeant onus, & ſeparatam omninò à re ſacrâ æſtimationem. Dixi autem, ex alio opere per accidens conjuncto; nam qui ex parte ſubjecti aut perſonæ operantis accedit, ut quia propter tarditatem aut ſenectutem facilè fatigatur dicendo Miſſam, conſecrando, Sacramenta miniſtrando, accidentarius quidem eſt miniſterio, eſt tamen conjunctus cum ipſomet intrinſeco opere Sacramenti, ut propter eum non poſſit magis accipi pretium, quàm pro ipſo opere, cui intrinſecè eſt conjunctus, ſecundùm *d. can. Si quis obiecerit*, Suarez *c.* 21. *nu.* 5. *& ſeqq. & præcipuè n.* 9. 10. 11. 12. 15.

38 Quæri hic poſſet, An pro obligatione ad ſpirituale opus faciendum poſſit accipi pretium? R. Id poſſe videri, cùm ejuſmodi obligatio ſit quid diſtinctum ab ipſo actu ſpirituali, quem proinde non videtur pretium obligationis concernere. Probabilius tamen, pro obligatione ad ſpiritualia, ut ſunt talia, licitè non accipi pretium, ut tale, quia videretur dari pro ipſo ſpirituali actu, ratione adnexionis. Quod ſi obligatio includat aliqua onera, quæ per accidens ſe habent ad actum ſpiritualem, nihil habet vitij aliquid accipere in compenſationem oneris. Abbas in *c. Significatum* 11. *in fine ſup. De praben.* Suarez *d. c.* 21. *nu.* 16. & 17.

Dicta obtinent, quando pro ſpirituali datur pretium ut tale: nam ſi detur ut ſtipendium, & in ſuſtentationē diſtribuentis ſacra, nihil prorſus includit vitij. Ratio diverſitatis eſt, quòd pretium ſpectetur per commenſurationem ad valorem & æſtimationem operis ſeu laboris, quod repugnat ſanctitati operis ac miniſterij ſacri. Stipendium autem ſuſtentationis conſideratur in ordine ad perſonam, quatenus ſuſtentatione indiget, quam meritò quis exigit ab ijs, quibus inſervit in ſpiritualibus, ſiquidem eorum cauſsâ impediatur aliunde ſibi neceſſaria comparare; debentur enim temporalia miniſtrantibus ſpiritualia. Sic debentur procurationes viſitantibus, conſecrantibus Eccleſias, ſic datur aliquid pro baptiſmate, exequijs, benedictione nubentium, ſepulturis, alijſque ſimilibus: & hoc gratis ſine taxatione oblatum rectè accipitur, *c. Dilectus* 30. *in fine h. t. Extravag. t. eod. can. Queſta* XIII *q.* 2. Sotus 9. *De Iuſt. & iure q.* 6. Quod non poteſt videri datum in commenſurationem pretij, quia liberalitas æſtimationem pretij non inducit. Pactum ſuper ſuſtentatione, etſi propriè & per ſe Simoniam non contineat, cum ex juſtitia debeantur alimenta miniſtrantibus, olim tamen fuit reprobatum, *c. fin. ſup. De pact. c. Tua nos* 24. *h. t.* quòd ſpeciem venalitatis videretur præ ſe ferre. Conſuetudo verò illud approbaſſe videtur, ut nihil mali moris includens, cùm per hoc non tam æſtimetur res ſacra, quàm ſuſtentationi conſulatur. Abbas in *d. c. Significatum nu.* 8. *& in c. Suam n.* 12. *h. t.* Redoan. *alios referens p.* 2. *c.* 27. Suarez *d. c.* 21. *nu.* 10. *& c.* 46. *n.* 4. *& ſeq.* 39

Regula IV. Ea, quæ ſunt adnexa conſequenter ſpiritualibus, non poſſe vendi ſine labe, quia venderetur neceſſariò ipſum principale, quod ad illa præſupponitur. Nam taliter adnexa ſunt dependentia à ſpiritualibus, & illa præſupponunt, nec aliter ea conſequimur, ideóque pretium pro ijs intercedens videretur datum pro ſpirituali, quod præſupponunt. Aliter ſe res habet in adnexis antecedenter, uti dictum. Ratio differentiæ eſt, quòd ſint priora, & habeat ſe in ijs inſtar principalis ipſum temporale, ſpirituale verò ei adnexum tamquam acceſſorium, ut non impediat venditionem rei temporalis. Quando autem temporalia ſe habent conſequenter ad ſpiritualia, ſunt quaſi acceſſorium rei ſpiritualis tamquam principalis, ut ejus naturam imitentur. Suarez *c.* 23. *in fine.* 40

Ex quibus patet, beneficia vendi non poſſe citra 41

citra Simoniam. Quod nomen licet ex primæva ſignificatione non referatur ad ſpirituale qnid deſignandum, ſed idem ſit, quod donnm in rebus profanis; jure tamen Canonico accommodatum ad deſignandos titnlos, ſeu jura Eccleſiaſtica, ordinata ad præſtanda munera ſpiritualia, cum jure recipiendi fructus, ratione titnli, ex bonis Eccleſiæ. Vnde patet, titulum beneficij eſſe ſpiritualem, *c. Dilecto* 25. *circa fin. ſup. De præben.* ubi dicitur jus ſpirituale. Cujus quidem eſt varietas, tum qnoad qualitatem, uti viſum ſuprà, *d. tit. De præben.* tum qnoad quantitatem & modũ redituum: verùm ea quaſi materialis & accidentaria ad rationem beneficij, non concernit titulum, nec eum variat, quò minùs ſpirituale jus includat, & in eo fundetur. Vnde eſt, quòd niſi Eccleſiaſticis perſonis concedatur, *can. Clerici* I. *q.* 1. *c. Quamvis* 17. *ſup. De decimis*. Ex quibus colligitur, Beneficia, quoad jus iſtud ſpirituale, eſſe materiam Simoniæ, juri divino contrariæ: conſiſtunt enim in aliqua ſpirituali poteſtate, quæ inæſtimabilis pretio, ut iſta vendere ſit intrinſecè malum. Nec facit, quòd Eccleſiaſticorum beneficiorum inſtitutio ſit ex inſtitutione Eccleſiæ, uti & titulorum diviſio; ut dicenda ſit eorum venditio non prohibita, quia mala intrinſecè, ſed mala, quia prohibita, cùm Pont. non poſſit facere intrinſecè mala eſſe, quæ per ſe talia non ſunt. Nam poſtquam talia inducta ex inſtitutione Eccleſiæ, jure divino prohibitum ea vendere, ut nec Pontifici liceat ſine labe ut talia prètio æſtimare. Deinde quòd ſpirituale eſt in beneficijs, ſecundùm ſe eſt de jure divino, cùm contineat adminiſtrationem & functionem aliquam ſpiritualem, ſive ſit beneficium ſimplex, ſive habeat juriſdictionem adjunctam, quia utrumque in titulo, qui ſpiritualis, ex inſtitutione Eccleſiaſtica dependens, quæ nihil aliud eſt, quàm communicatio quædam poteſtatis à Chriſto datæ. Sunt autem beneficijs junctæ præbendæ, ſive reditus Eccleſiaſtici, qui in ſe ſpectati ſunt temporales; quatenus verò titulo adnexi, cujus nomine debentur, qnamdam ſpiritualitatem participant. Vt reſpectu eorum beneficia ſine vitio Simoniæ vendi nequeant, ut paſſim indicatur per Canones, *c. fin. ſup. De pact. & c. Super eo ſup. De tranſact.* Suarez *c.* 24. *nu.* 3. 4. 5.

42 Tantùm quæſtio eſt, An iſta Simonia ſit contra jus divinum, an verò Eccleſiaſticum tantùm? R. Prius aliquos velle, adeoq́ue intrinſecè eſſe malum, dare eo reſpectu pretium, ut ne qnidem Pontifici ſit licitum temporale emolumentum æſtimare, quatenus nimirum æſtimatur conjunctum cum beneficio, quòd tamquam unum jus vendatur, ut procedat deciſio *can. Si quis obiecerit* I. *q.* 3. qui horum alterum vendit, ſine quo alterum non provenit, nihil invenditum relinquit: ut etiam jus ipſum videatur vendi, quod, ut diximus, intrinſecè malum. Navarr. in *Summa c.* 23. *nu.* 108. §. *Septimò*, Azor. *d. lib.* 12. *c.* 11. *qu.* 3. Et proinde voluit, ne quidem S. Pont. poſſe vendere beneficium ratione temporalis emolumenti, Abbas in *c. Extirpandæ* 30. *in Repet.* §. *Qui verò n.* 53. *ſup. De præben.* Alij diſtinguunt inter beneficium curatum & ſimplex, quaſi in illo eſſet ſimonia juris divini quid exigere, in hoc humani tantùm. Abbas in *Repet d.* §. *qui verò n.* 33. Covarr in *c. Peccatum p.* 2. §. 8. *nu.* 8. *verſ. Et licet.* Verùm ea diſtinctio non ſubſiſtit, cùm in utroque ſit jus ſpirituale & temporale emolumentum; reſpectu illius autem eſt beneficium invendibile. Quæ qualitas etiam redundat in poſterius, non habitâ ratione, quòd minùs vel magis ſive perfectius participet beneficium de ſpiritualibus, quia ſatis eſt, quòd participet. Veriùs eſt, iſtam Simoniam tantùm eſſe contra jus humanum: quæ ſententia eſt communis Canoniſtarum, & fundatur in eo, quod jus ad temporale emolumentum beneficij ſit diviſum, & diſtinctæ rationis à jure ſpirituali, licet ſint conjuncta. Hoc enim ordinatur immediatè ad ſpiritualem functionem ex jure divino, continens onus divini officij; illud verò commodum continet temporale ex inſtitutione Eccleſiæ, ſuppoſitâ largitione fidelium. Poſitâ hac diſtinctione, etſi ſimul dentur, & non ſeparentur quoad tranſlationem unius ſine alio, nihil tamen vetat, quò minùs unum ſine alio vendatur, ſcilicet temporale, cujus jus vendere non eſt intrinſecè malum. Vt quoad hoc dicendum ſit, licere Pontifici citra Simoniam id pretio æſtimare, ſeparatim nimirum, ſecundùm intentionem ſaltem à jure ſpirituali, cujus titulus gratis datur. Poteſt enim & dantis & accipientis intentio diſcernere temporale à ſpirituali, etiamſi ſimul tradantur, illudq́ue æſtimare ſecundùm ſe, non aucto ejus pretio, ratione tituli ſpiritualis. Quod non licere Pontifici communiter tenent Canoniſtæ, ut videre eſt ex Felino, *ad c. Ex parte* 12. *n.* 1. *ſup. De off. deleg.* & idem tenet Navar. *d. c.* 23. *n.* 108. §. *Nonò*, ubi dicit, Pontificem vendere beneficia ex abſoluta & plena poteſtate poſſe, nec peccare, ſi juſta cauſſa ſubſit. Non obſtante, quòd qui vendit rem totam, videatur utrumque vendere, ſecundùm *d. c. Si quis obiecerit* I. *q.* 3. quem dicit procedere quoad præſumptionem, quam tollit veritas, ſi de ea conſtet, quam hic præſupponimus. Dico, non aucto ejus pretio, ratione tituli; quia aliàs foret Simonia contra jus divinum, cùm pretio æſtimaretur res ſacra. Hinc poteſt Pont. beneficium extinguere, ejuſve officium abolere, aut obligationem ad illud; fructus autem, aut jus ad illos vendere citra Simoniam, quia nihil ſpirituale, quod extinctum, venditur. Poteſt & dare beneficium cum onere ſibi

vel

vel alteri ſolvendi penſionem annuam, uti indies facit, permittendo penſionem alijs dandam ereari ſuper Abbarijs vacantibus; eſt enim ſupremus omnium rerum Eccleſiaſticarum diſpenſator. Pluta de hac materia Suarez *d. c.* 24. *nu.* 7. *& ſeqq.*

Inferioribus Prælatis non eſt licitum pro beneficio quid exigere, cùm ijs non liceat ſeparare fructus à titulo, ut conſequenter non poſſint de illis ut merè temporalibus diſponere. Suarez *d. c.* 24. *n.* 35.

43 Sed dubitatur, An poſſint in conferendo beneficium imponere onus aliquod pecuniarium illi, cui conferunt beneficium? R. Id qnidem velle Hieron. Gigantem, *De Penſionib. q.* 6. *n.* 2. *ubi alios allegat*, hanc in partem adducens textum in *c. Conſtitutus* 6. *ſup. De relig. domib.* Verùm dicendum, id illis ordinariè non licere, cùm non poſſint beneficia deminnere, nec dividere, & penſionem quaſi adhærentem imponere, uti patet ex dictis ſup. *tit. Vt Eccleſ. benef. ſine demin confer.* Poſſe tamen, quando Eccleſiam ſui juris à dignitate ſna ſeparant, aliquid, in recognitionem antiqui juris & ſuperioritatis, ſuæ ſedi reſervare, ſecundùm *d. c. Conſtitutus*. Permiſſum & Epiſcopis imponere penſionem temporalem, quæ vitam gravati non excedat, in quibuſdam caſibus jure conceſſis, ut ex cauſſa tranſactionis & concordiæ litium, *c. De cetero ſup. De tranſact. & c. Cùm veniſſet* 9. *ſup. De reſtitut. ſpoliat.* Suarez *d. c.* 24 *n.* 36. *&* 37. *& c.* 35. *nu.* 21. Leſſ. 2. *De Iuſt & Iure c.* 34. *nu.* 205. *& c.* 35. *nu.* 91.

44 Ad privaras perſonas quòd attinet, illis neutiquam licet beneficij nomine quid exigere, nec ullo modo ſeparare frnctus à beneficio. Neque obſtat, quòd, ſeclusà prohibitione Eccleſiæ, poſſint fructus locare etiam ad vitam; quia locatio non inducit ſeparationem ab ipſo titulo, facit namque cum æquivalenti fructus cedere locanti. Nec per hoc in ullo ſucceſſori præjudicabit, cui pretium locationis pro ſuo tempore cedet Dixi, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ; quia, ut dictum ſuprà *De reb. Eccleſ. non alien.* locatio rerum Eccleſiæ fieri probibita ultra triennium, ſub gravibus pœnis, cum annullatione actus. Vid. Suarez *d. c.* 24. *n.* 38. *& ſeqq.*

45 Pro beneficiorum itaque, qualiacumqne ea ſint, collatione, inductione in poſſeſſionem, & ſimilibus, nihil licet accipere citra labem: adeò ut etiam conſuetudo contraria reprobetur, *c. Non ſatis* 8. *& c.* 9 *h. t.* eùm præter ſimoniacam labem etiam ſordidæ avaritiæ ſpeciem præ ſe ferar. Reprobara & illa conſuetudo, quâ prandium debetur à novo Canonico, *c. Iacobus* 44. *h. t.* Improbantur & deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, conditiones certæ circa diſtributiones, aliaque ſimilia, à Trid, *Seſſ.* 24. *c.* 14. *De reform.* quòd tantùm tolerat ea, quæ in pios uſus convertuntur. Vbi cavendum, ne ex fomite avaritiæ pium eſſe judicetur, quod utile, ut non raró, prô dolor! Datum aut factum abſque ullo pacto nihil mali moris includit, cùm liberalitas æſtimationem alicujus rei non inducat, *c. Tua nos* 34. *h. t.* Quo modo bona ſua purè & ſine pacto offerens, rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur, retentis bonis ſuis pro præbenda, ſine ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis admitti poſſe dicitur, quam aliàs cauſſaret pactum interveniens.

Q. An penſiones ſapiant Simoniam? R. 46 Penſionem eſſe jus percipiendi fructuum partem ex alieno beneficio: ut non videatur eſſe quid ſpirituale, cùm poſſit & laico conſtitui, citra titulum ſpiritualem, aut onus, propter merita ejus in Eccleſiam. Rectè etiam conſtituitur Clerico propter ſenium aut diuturnum Eccleſiæ ſervitium. Dari item Clericis poteſt aut nomine alicujus ſpiritualis operæ, aut temporalis, ut pulſandarum campanarum, januarum claudendarum, curæ cuſtodiæve Eccleſiæ. Dari & in titulum beneficij ſolitæ penſiones, etiam pro beneficij reſignatione. De prioribus nibil dubij eſſe poteſt, modò nulla ſubſit pravitas, nullum temporale interveniat. De poſtrema, pro beneficij ſcilicet reſignatione, dubium eſſe poſſet; ſi tamen hæc ſit moderata, & legitimâ auctoritate conſtituatur, de qua paullò antè actum eſt, dicenda & ea nibil mali includere.

Tantùm quæritur, An penſionum tranſlatio ponat Simoniam? R. Diſtinguendum eſſe, 47 an penſiones collatæ ſint laicis pro miniſterio temporali, aut alia juſta de cauſſa; aut etiam Clericis, non ut talibus, ſed propter cauſſam temporalem, ut pulſandas campanas, curandos infirmos; an verò Clericis ut talibus, propter munus aliquod ſpirituale. Priori modo ſumptæ penſiones non poſſunt dici ponere Simoniam, ex communi ſententia; atque ita ſine labe vendi poterunt, cùm ſint quid merè temporale, ex beneficio quidem procedens, non tamen adnexum titulo ſpirituali: eſt namque portio ſeparata à beneficio, quantum ad illum, cui confertur. Poſteriori modo aut dantur penſiones Clericis ſimpliciter, ad eorum ſuſtentationem, ſine reſpectu ad beneficium vel miniſterium ſpirituale; aut cum ſpeciali reſpectu vel titulo. Priori modo rametſi clericatus requiratur, tamquam conditio vel diſpoſitio ex parte ſubjecti, non tamen ideo poteſt dici dari penſio ob titulum ſpiritualem, cùm detur præciſè ad ſuſtentationem. Vt non poſſit penſio iſta dici adnexa rei ſpirituali; quod tum obtinet, quando jus ſpirituale tale eſt, ut ſecum adferat jus ad temporale. Et hoc ita, ſtando in

jure antiquo; nam Pins V. præcepit penſionarijs Clericis, quando ut Clerici percipiunt penſionem, recitare Officium B. Virginis: ut cùm talis penſio hodie detur cum obligatione alicujus Clericalis muneris, poſtuletq́; aliquod miniſterium ſpirituale, etſi non ponat in rigore beneficium, quòd non ſit perpetua, ſit tamen quidpiam ſpirituale, conſtans ex illa obligatione ſpirituali, ad recitandas Horas B. V. & jure ad temporalia ſibi adnexa, non poſſit transferri pretio ſine ſimonia, ut ſentit Navar. *Conſ. 59. & ſeq. h. t. & in Summa c. 23. n. 111.* Poſteriori modo aut penſio datur in titulum beneficij, & idem juris in ea, quod eſt in beneficio: aut datut pro beneficio, quod quis reſignavit, eamq́ue vendi non poſſe poſt Bullam Pij V. dicendum eſt, propter obligationem ad Horas D. Virginis, quarum reſpectu habet quid ſpirituale, ſecundùm dicta in caſu ſuperiori. Et hoc eatenus, quatenus conſuetudine iſti Bullæ non eſt derogatum, ut poſſe, dictum ſup. *De conſuet.* Vid. Gigas *de Penſionib. q. 99.* Azor *d. lib. 12. c. 13. q. 2.* Suarez *c. 26. nu. 5. & ſeqq.*

48 Quæritur etiam, An penſio poſſit redimi? R. Negare Navar. *d. c. 23. n. 111. & Conſ. 63. h. t.* redimi poſſe ſine auctoritate Pontificis Rom. per varia loca, quæ allegat, non tantùm poſt Bullam Pij V. ſed etiam ante, ex eo, quòd ſit quid adnexum ſpirituali, quod vendi non poſſe conſtat ex dictis. Verùm quod attinet ad tempus ante Bullam Pij V. receptum eſt, illam redimi potuiſſe, & poſſe etiam hodie in locis, ubi Bulla recepta non eſt, quæ non recepta vires non habet. Ratio eſt, quia eſt quid merè temporale, quod ut vendi, ita redimi poteſt, non habens ullam obligationem ſpiritualem adjunctam, ut patet ex allatis à Gigante *d. q. 99.* Facit, quòd etiam poſito, quòd aliquid ſpirituale habeat adnexum, non tamen ſpirituale pro temporali commutari dici queat redimendo. Extinguitur enim tantùm temporale onus, per cujus extinctionem redimens nullum jus ſpirituale acquirit, utpote totum jam habens & tantùm ſe liberans ab onere annuo præſtandi temporale. Poſt Bullam tamen Pij V. videtur non eſſe licita redemptio propriâ auctoritate, propter onus ſpirituale penſionario impoſitum, ſine quo non vult Pont. ipſum habere penſionis fructum, qui datur ratione officij, juxta *c. fin. ſup. De reſcript.* à cujus obligatione non poteſt penſionarius ſe eximere propriâ auctoritate; uti hoc in caſu faceret, recepto nihilominus toto penſionis commodo, juxta ſententiam Navar. *d. loco*; ex ratione, quòd conſtitutum Prælati auctoritate non ſit deſtruendum per privatam auctoritatem. Suarez *d. c. 26. nu. 52.* Si per redemptionem non liberetur ab obligatione impoſita per Pont. ſed ei obnoxius maneat is, cui ſit redemptio, non videtur ea illicita, cùm ſit quaſi locatio fructuum, & anticipata eorum venditio; quod non invenitur prohibitum, cum maneat integrum onus à Superiore impoſitum. Navar. *Conſ. 62. n. 1. h. t.* Suarez *d. loco n. 17.*

An ergò nec licebit remittere penſionem? 94
R. Id poſſe videri ex dictis, quòd nemo ſe poſſit ſuâ auctoritate liberare ab onere ſibi impoſito. Vnde licet poſſit donare fructus, eoſq́ue etiam in perpetuum remittere, non tamen per hoc videbitur liberatus ab onere, quo eorum nomine tenetur. Dicendum tamen, remiſſionem nihil habere in ſe vitij, & diſtare à priori caſu redemptionis, in quo retinetur commodum, & renuntiatur officio. Quod non poteſt dici eſſe contra mentem Pont. qui non aliàs voluit penſionarium obligare ad onus recitandi Horas B. Virg. quàm quatenus ſentiret commodum. Quando autem nullum commodum per gratuitam remiſſionem ſentit, non eſt ratio, cur obligetur ampliùs, jam ſublatâ materiâ obligationis. Navar. *d. Conſ. 63. nu. 7. h. t.*

Ex dictis patet, penſiones, quæ dantur propter ſpiritualem functionem, ut Vicario Epiſcopi, Concionatori, aut ſimili, redimi non poſſe, cùm fundentur in officio Eccleſiaſtico, propter quod dantur; & præterea earum redemptio faceret ceſſare officium, cum detrimento Eccleſiæ. Quantum ad eas, quæ dantur cauſsâ ſenij, aut ſuſtentationis, videntur redimi poſſe, cùm non tam contineant emptionem alicujus ſpiritualis rei, aut ei adnexæ, quàm potiùs extinctionem oneris merè temporalis, ſolvendi ſcilicet quotannis certam ſummam, non habitâ ratione Clericatus. Dicta de redemptione penſionis permiſſa accipienda ſunt in caſu, quo ex poſt facto de ea admittenda agitur; nam ſi tempore reſignationis ſuper hujuſmodi redemptione facienda conventum fuerit, ut ſit pars contractus, pactum illud erit ſimoniacum, propter onus pretio æſtimabile injunctum. Tolet *lib. 5. Summa caſ. c. 92.*

De materia Simoniæ, ut eſt juris humani.

HÆc quoad Simoniam, quæ eſt contra jus 50
divinum, & ſic quæ prohibita, quia mala. Eſt & mala, quia prohibita per jus humanum, de qua quæritur, An dari poſſit? R. Aliquos negare, eam dari, hoc argumento, quòd vel ſit res ſacra, quæ venditur, & eſt Simonia prohibita per jus divinum, quia mala; vel non eſt ſacra & non poteſt Simonia fieri per jus humanum Eccleſiaſticum, cujus prohibitio non mutat rerum naturas. Quo non obſtante, dicendum, Simoniam dari de jure Eccleſiaſtico poſitivo, & quidem tum, quando immediatè habet omnem malitiam ex vi prohibitionis vetantis oneroſum pactum circa aliquem actum iniri, intuitu religionis, ſeu reverentiæ debitæ rebus ſacris, qui, ſeclusâ Eccleſiæ prohibitione,

hibitione, malitiam nullam haberet. Quod poteſt uſu venire tam circa rem ſacram, quàm non ſacram; & Primò, ſi ceſſet actio vendendi emendi, ſi Eccleſia prohibeat pro adminiſtratione Sacramentorum ne quidem ſponte oblatum recipi, contrà faciens Simoniam committet, non quia malus actus in ſe eſt, cùm ſponte oblatum recipiendo nihil vendatur, ſed quia prohibitus. Secundò, ſi venditio celebretur circa rem prohibitam, non tamen ita ſacram, ut ex natura rei ſit irreligioſa venditio, etiamſi Eccleſia prohibeat pretio æſtimari, non tamen inſtituendo circa rem talem novam aliquam conſecrationem, aut benedictionem. Ejus ordinis eſt officium Oeconomi, Theſauratij rerum Eccleſiaſticarum, Sacriſtæ, & ſimilium, de quibus infrà latiùs. Tertiò, ſi pro ſpirituali non veniat temporale pretium, ſed ſpirituale, permutatio nihilominus prohibita ſit per Eccleſiam, ut ſit in permutatione beneficiorum, in qua pro ſpirituali licet detur ſpirituale, & in ſe non poſſit dici prohibita, prohibuit tamen Eccleſia illam fieri per ſolam partium conventionem; ut non ſit tam mala in ſe, quàm quia prohibita, ut dictum ſuprà *De permutat. n. 6.* Vid. Suarez *c. 7. per tot.*

Ex his patet reſponſio ad quæſtionem, An
51 officia temporalia Eccleſiæ ſint materia Simoniæ? R. Ex natura rei non eſſe materiam Simoniæ, Abbas in *c. 1. & 2. inſ. Ne Prælati vices ſuas &c.* eo quòd hæc munia non habeant in ſe aliquid ſpiritualitatis; neque enim ordinantur niſi ad actiones temporales, & proximè verſantur circa corporalia & materialia opera, ut cuſtodire, adminiſtrare, res Eccleſiæ, & ſimilia, licet remotum finem habeant ſpiritualia. Eſſe tamen prohibitum per Eccleſiam hujuſmodi officia vendere, ut patet *can. Si quis Epiſcopus* 8; I. *q.* 1. *can. Salvator* I. *q.* 3. *& c. Conſulere* 38. *h. t.* quibus officiorum temporalium Eccleſiæ venditio prohibetur, ut dicendum ſit eſſe grave peccatum ea pretio comparare, & ſimoniacum, prohibitione Eccleſiæ ſuppoſitâ, *d. can. Salvator & d. c.* 38, quod dicit vendentes hujuſmodi officia cum Simone periclli. Et facit ratio, quia licet de ſe non ſint ſpiritualia, ſunt tamen ijs conjuncta, cùm per illa res ſacræ contrectentur, Eccleſiaſtica bona adminiſtrentur; ut pretium pro ijs intercedens ponat injuriam circa ipſa ſpiritualia conjuncta propter vicinitatem, ut ſint invendibilia, ac ſoli Pontifici liceat, juſtâ cauſâ patrocinante, pretium pro ijs accipere, non etiam alijs Epiſcopis, quia non ſunt ſupra jus commune. Conſuetudine contrariâ poſſe induci, ut pretium pro ijs detur, aliquibus placet; alijs verò ea corruptela videtur, ſaltem quatenus toleratur ab inferiori, quòd habeat ſpeciem mali; nam à Pontifice tolerata poſſet dici valere, propter ejus auctoritatem ſupremam in Eccleſia. Suarez *c.* 29. *n.* 1. 2. 3.

52 Officia temporalia, ſub prohibitione Eccleſiæ contenta, ſunt Diſpenſator ſive Procurator Eccleſiæ, rerum ejus adminiſtrator, uti Præpoſitus, Oeconomus, Vicedominus, Defenſor ſive Advocatus, qui alio nomine Syndicus videtur dicendus, de quo ſup. *lib.* 1. de quibus omnibus in *d. can. Salvator, & d. c.* 38. ubi etiam additur Iudex temporalis, quem poteſt conſtituere Epiſcopus, in locis, ubi temporalem habet juriſdictionem, juxta *c. fin. Ne Clerici vel Monachi in 6.* Quæ licet non pertineat ad uſum ſpiritualis juriſdictionis, pertinet tamen ad rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem, ut per quamdam connexionem ſit aliquo modo ſpiritualis, ideoque vendi prohibita. Additur in *d. can. Si quis Epiſcopus* I. *q* 1. nomen Manſionarij, quod Latinum eſſe non videtur, niſi quòd fiat mentio Præpoſiti manſionum in *l.* 21. *C. Theodoſ. De Decurionib.* Eſt & mentio Manſionum in *eod. C. l.* 12. *De curſu publ.* Vt eo nomine videatur intelligendum munus Eccleſiaſticum, quod verſabatur in diſtribuendis manſionibus, id eſt domibus Clericorum: ut Manſionarius fuerit is, cui talium domorum cura commiſſa erat, & ſpectârit ad quamdam partem œconomiæ; ideoque de eo idem judicandum, quod de officio Oeconomi, Suarez *d. c.* 29. *nu.* 8. 9. 16.

Quid de officio Sacriſtæ, vel Theſauratij ſeu Cuſtodis rerum ſacrarum judicandum? R. 53
Poſſe videri, prohibitionem *dd. Cann.* ad illud non pertinere, cùm in ijs nulla fiat iſtius officij mentio. Verùm cùm dictum officium circa ſpiritualia magis verſetur, quàm priora, ut ſunt cuſtodire, & contrectare vaſa ſacra, veſtes, dona, altaria præparare, luminaria accendere, ſignum ad officium Eccleſiaſticum dare, ſitque hoc munus tantùm Clericis committendum; dicendum, non poſſe pro illo pretium dari citra Simoniam, non juris divini, ſed humani. Nam licet functiones hujus muneris habeant pro materia res ſacras, ſunt tamen corporales. Nec facit, quòd in *dd. Canonib.* non fiat ejus mentio expreſſa, quia ſub prohibitione *dd. Canon.* ſatis continetur, cùm prohibeant pretij receptionem pro adminiſtrationibus rerum Eccleſiæ, ad quas iſtud munus ſpectat, & videtur quidam particularis Oeconomus. Idem dicendum de officio Primicerij, cujus officium magis ad ſpirituale accedit, cùm ad illum pertineat gubernatio Chori. Suarez *d. c.* 29. *nu.* 11. *&* 12. Vt autem iſta officia vendere ſit prohibitum, & & gratis ea conferri ſit è re Eccleſiarum, ne ex emptione eorum ſumatur occaſio vexandi Eccleſias, & bona earum diripiendi; functiones tamen talium officiorum & actiones, cùm ſint merè corporales, ſtipendium non refugiunt, non tantùm per modum ſuſtentationis, ſed & condignæ compenſationis, cùm ad eas tamquam ad diverſas non ſit extendenda prohibitio Eccleſiæ. Suarez *d. loco nu.* 13.

Quæſtio verò eſt, An venditio rerum 54

& bonorum Eccleſiæ in univerſum ſit Simonia, ſaltem prohibita? R. In *d. can. Salvator* generaliter dici, eum, qui res Eccleſiaſticas propter ſua lucra vendit vel emit, dona Dei cum Simone poſſidere; tales autem res vocat dona Dei oblata à fidelibus, quæ ſunt res temporales. Verùm eſt contra communem ſenſum auctorũ, committi Simoniam in vendendis rebus Eccleſiæ temporalibus, uti poſſeſſionibus, fructibus, veſtibus, etiamſi injuſtè hoc poſſit fieri, ſi ſine cauſſa debita fiat, cùm res iſtæ ſint merè materiales. Imò mobilia & immobilia Eccleſiæ etiam ſacra, ſi non vendantur ut ſacra, vel ratione ſpiritualitatis adnexæ augeatur eorum pretium, citra Simoniam, etiam jure Eccleſiaſtico prohibitam, vendi ratio dictat, cùm materia, quæ venditur, ſit æſtimabilis pretio, ut probatum ſuprà *nu.* 10. Nec obſtat *d. can. Salvator*, in quo licet generaliùs videatur locutus Vrbanus Pont. de rebus Eccleſiæ, & oblatis à fidelibus, reſtringendus tamen is textus juxta Pont. intentionem, quæ non eſt, reprehendere, tamquam ſimoniacam, venditionem bonorum temporalium Eccleſiæ, cùm per modum diſpenſationis fieri poſſit ab habentibus poteſtatem, ut hæc non ſit abſolutè prohibita. Et licet tantùm modo præſcripto ſit facienda, ejus tamen tranſgreſſio non pertinat ad Simoniam, ſed ad indebitam adminiſtrationem per injuſtitiam. Vt nec poteſt pertinere ad Simoniam iniqua occupatio, quæ ſpectat ad furtum aut violentam contrectationem, ſed accipiendus ejus ſermo de venditione talium rerum in ordine ad earum adminiſtrationem. Nam qui vendit œconomiam Eccleſiæ, vendit quid Eccleſiaſticum, & conſequenter aliquo modo res, quæ illi adminiſtrationi ſubjiciuntur, quatenus pro pretio alicujus poteſtati & regimini illas committit. Et ita dictum textum accipit *Gl. ibi V. Eccleſiaſticam*, dicens ita rectè adaptari litteram Chalcedonenſis Synodi. Plura Suarez *d. c. 29. nu. 14. & ſeqq.*

De pretio ſeu temporali, quod datum ponit Simoniam.

55 HÆc de materia Simoniæ, quatenus ſpiritualis: reſtat videre de temporali, ſcilicet de pretio, quod in cõtractu oneroſo dari ſolet. Vbi ad rationem pretij non ſatis eſt, quòd pecunia pro actione ſpirituali detur quocumque modo, etiamſi aliàs non eſſet danda, cùm poſſit multis modis licitè dari: ſed oportet, ut detur in commutationem & appretiationem rei, hoc enim eſſe ſimoniacum omnes textus adſerunt. Nam ſi gratis quid detur, non poteſt habere locum Simonia, ut patet ex *can. Quam pio in fine, & can. Sicut Epiſcopum* I. *q.* 2. in quibus ſpontè oblatum, non exactum, accipi non prohibetur, quia datum non eſt pretium rei ſpiritualis. Vbi non referet, donum temporale gratis antè offeratur, an poſtea detur, modò ſubſit animus gratuitus & ultroneus. Quamvis non deſit præſumptio mala in caſu, quo munera præcedunt, ideoq́ue ab eo cavendum, cùm ſoleant præcedentia munera multùm inclinare animum & corrumpere, quia munera excæcant oculos judicum & prudentum, *Exodi* 33. *Eſaiæ* 33. *Eccleſ.* 20. & placant, ut ait Poeta, homineſque, Deoſq́; Rectè nihilominus intentio ſalvat à labe, cùm gratitudo non reſpiciat pretium, ſed beneficium. Navar. in *Summa c.* 23. *nu.* 106. *§. Ad quartum.* Covarr. 1. *Variar. c.* 20. *nu.* 4. Suarez *c.* 36. *nu.* 2. Poteſt etiam dari ex obligatione quid temporale, non in commutationem rei ſacræ, ſed ſuſtentationem perſonæ, tamquam ſtipendum ex juſtitia debitum operario, ut patet id ipſum *Matth.* 10. ubi cùm dixiſſet Salvator, *Gratis accepiſtis, gratis date*, ſubjungit poſtea, *Dignus eſt operarius cibo ſuo*; & latè tradit Suarez *c.* 47. *nu.* 2. Eccleſiam habere jus ſtatuendi, ut quid ſolvatur miniſtris ſuis pro ſuſtentatione. Quod ipſum in foro interiori facilè dijudicatur, in quo intentio tantùm inſpicitur, quæ bona rem extra vitium ponit; mala autem, ſcilicet ſi id, quod donatur, detur in pretium rei ſpiritualis, Simoniam ponet. In foro externo ex circumſtantijs dijudicandum erit, an datum temporale ſit datum ſimoniacè. Et præcipuè, ſi pacta intercedant, major erit præſumptio Simoniæ, quàm cùm ſit largitio ſimpliciter, quia jura multum deteſtantur pacta in hujuſmodi negotijs. Quamvis non omne pactum ſufficiat, ut damnetur actio tamquam ſimoniaca; nam ſunt & pacta honeſta, ut ad redimendam vexationem, ad ſecuritatem ſtipendij, ad compenſandum laborem accidentalem. Conſiderandum itaque, an in tali facto intervenerit aliqua cauſſa, quæ poſſit largitionem cohoneſtare; quæ ſi ſubſit, non eſt præſumenda Simonia, quia ſecundùm regulam juris quiſque præſumitur bonus, *c. fin. ſup. De præſumpt.* Quod & dicendum, ſi factum ſit dubium, quia dubia in meliorem partem eſſe interpretanda, habet juris regula, *c.* 2. *inf. De R. I.* Cautiùs tamen hac in parte agendum, & inſpiciendæ qualitates, integritas, morum honeſtas, tum donantis tum accipientis, tum rei donatæ quantitas, tempus & occaſio largitionis, ſecundùm *c. Etſi* 18. *h. t.* Ponderari etiam poteſt vinculum perſonarum inter ſe, quia amicitia & conſanguinitas faciunt præſumi donationem ex liberalitate proceſſiſſe, præcipuè verò hujuſmodi qualitates, tum perſonarum, tum largitionis, tum temporis, ſecundùm *d. c.* 18. Si nulla cauſſa ſit honeſtans largitionem aut munus, ex ea determinandum erit, an munus datum pretij rationem habuerit. Vid. Suarez *d. c.* 36. *hæc omnia & ſingula latius tractantem.*

Pretium hoc triplex eſſe conſtat, & conſiſtere in munere à manu, ab obſequio, & à lingua, *can. Ordinationes* 113. *cum duob. ſeq.* I. *q.* 1. 56

Sub

Sub munere à manu proprijſſimè venit pecunia, cujus paſſim faciunt mentionem Canones, ut in *c.* 2. *h. t. can. Si quis dator & can. fin.* 1. *q.* 3. Nec requiritur numerata, nam & promiſſa ſufficit, *c. De hoc* 11. *c. Nobis* 27. *& paſſim h. t.* quia promiſſio continet pactionem, à Canonibus prohibitam in ſpiritualibus. Parva ſit quantitas, an magna, non refert ad rationem pretij ſimoniaci, ſi pro re ſpirituali detur, ut conſtat ex *c. Tua* 20. *h. t*, ubi, propter datos ſex ſolidos pro præſentatione ad Ordines, quos quis recepit, jubetur ab officio perpetuò abſtinere, & Monaſterium intrare. Eodem facit, quòd habetur *can. Placuit* 102. I. *q.* 1. ubi damnabiliter dicuntur venumdare rem ſpiritualem, pro modico balſami tremiſſem exigentes, quia pretium exiguum licet, ponit tamen irreverentiam. Cui non obſtat *d. c.* 18. in quo non dicitur, Simoniam non committi propter parvum munus datum, ſed non præſumi parvum munus in foro externo eſſe datum, tamquam pretium rei ſacræ in dubio, non etiam ubi datum pro re conſtat.

57 Comprehenditur etiam ſub munere à manu omnis res temporalis pretio æſtimabilis, ſive mobilis ſive immobilis, *can. Totum* I. *q.* 3. *d. c. Etſi* 18. *& c. In tantum* 36. *h. t.* cùm ponat eamdem irreverentiam, re ſpirituali æſtimatâ pro temporali. Ejuſdem ordinis eſt, ſi debitum quis remittat, aut remiſſurum ſe promittat, quia non poteſt videri gratis accipere rem ſacram. Sic promittens, quòd nihil exiget ab ordinante ratione ſuſtentationis, ſimoniacus dicitur *c. penult. h. t.* Hinc & ſponſio inter duos non à multo tempore inita, ut in caſum, quo alter auderet dicere, *Reſigno tibi beneficium,* haberet duo millia, dicenda eſt ſimoniaca, cùm non detur pretium pro nuda prolatione verborum, *Reſigno tibi*, ſed pro ipſo beneficio, de cujus acquiſitione agitur, reddito temporali, ut nullo colore ſalvari poſſit à labe.

58 Quæritur autem, An mutuare pro beneficio ſpectet ad labem ſimoniacam? R. Poſſe videri, non ſpectare, quòd mutuum dans nihil dare ſit dicendus in rei veritate, cùm idipſum, quod dat, ſit recepturus, ut nihil videatur dari pro ſpirituali. Nihilominus dicendum, quando datur in commutationem rei ſpiritualis, non carere labe, ſi fiat ex pacto, quod eſt prohibitum in commutatione ſpiritualium cum temporalibus. Eſt enim tale pactum oneroſum, ut non poſſit dici gratis datum. Deinde utilitas illa, quæ ex mutuata pecunia accipitur, ratione uſus ejus præſentis, etſi ipſa pecunia non ita fiat accipientis, quin teneatur ad reſtituendam eamdem, eſt tamen conſiderabilis, ut quid temporaliter utile, & ſpectatum ut pretium rei ſacræ, ut ſufficiat ad Simoniam. Dico, ex pacto; nam ſi Epiſcopo indigenti mutua detur pecunia principaliter, ut ei ſubveniatur, etiamſi remotè dans ſperet ex ejus benevolentia beneficium, non poteſt continere labem, ut tradit Navar. *c.* 23. *nu.* 101. *in fine, & Conſ.* 19. *nu.* 6. *& Conſ.* 23. *nu.* 2. *h. t.* Vid. Suarez *c.* 38. *nu.* 6. *&* 7. Sic & donatio aut remiſſio ſolutionis ejus, quod debetur, ratione rei ſacræ eo nomine concedendæ, ponit labem, quia eſt pretio æſtimabilis.

Spectat huc etiam impoſitio penſionis, collatori aut alteri ſolvendæ, ſive ex ipſo benefi- 59
cio, ſive aliunde, idque ex pacto prævio, qua de re actum eſt ſuprà, *Vt Eccleſ. beneſ. ſine deminut. confer. in fine*, Suarez *d. c.* 38. *nu.* 10. Item promiſſio penſionis ſuper beneficio litigioſo inter duos alteri præſtandæ, ſi contra tertium jus ſuper eo prætendentem obtineatur operâ alterius, ut tradit Navar. *Conſ.* 47. *h. t.* qui & ut ſimoniacam conventionem damnat, quâ quis familiari Papæ promittit penſionem illi conſtituere ſuper beneficio vacante, ſi illud pro ſe impetrârit, *Conſ.* 57. *& in Manuali c.* 23. *nu.* 106 §. *Ad quintum, ubi in ſeqq. refert alios ſimiles caſus, uti & in conſil. h. t.*

Q. An ergò non liceat quid accipere, vel da- 60
re, pro procuratione beneficij? R. Non licere, citra labem. Ita Navar. *d. c.* 23. *nu.* 106. *verſ. Ad quintum, & Conſ.* 54. *h. t.* quòd paria ſint, dare collatori, & dare tertio, qui intercedat apud collatorem, eumque moveat ad conferendum: niſi detur pro laboris intuitu, quem tertius illis ſuſcepit, frequenter adeundo collatorem, ſcribendo litteras, aut alia agendo, vel in compenſationem alicujus intereſſe conſiderabilis, lucri ceſſantis vel damni ipſius mediatoris. Cujus ratio eſt, quòd nihil detur ratione rei ſacræ, ſed ejus, quæ æſtimationem patitur, modò nō detur amplius ratione beneficij, nam ita ſacra res in aliquam æſtimationem veniret. Quò facit, quòd Imp. in *l.* 1. *C. De ſuffrag.* permittit quid accipere pro ſuffragio & auxilio atque interceſſione apud Principem, imò & dat exactionem promiſſi eo nomine.

Q. II. An tranſactio ſuper lite beneficij 61
ſit licita? R. Gratam & amicabilem compoſitionem ſuper lite in beneficialibus eſſe probatam, non etiam eam, in quâ quid temporale alteri deſiſtenti dandum, ſecundùm propriæ tranſactionis naturam, *c.* 7. *ſup. De tranſact.* nam res ſpiritualis æſtimaretur pretio; pactio autem ſuper ſpiritualibus prohibita, *c. fin. ſup. De pactis.* Quod procedet, etiamſi ſpirituale pro ſpirituali litigioſo detur alteri, ut deſiſtat, cùm jura ſimpliciter damnent tranſactionem in ſpiritualibus, præcipuè beneficialibus, niſi cohoneſtetur auctoritate Epiſcopi, *c. Conſtitutus ſup. De tranſact.* ubi ſimpliciter & indiſtinctè tranſactiones ſuper beneficijs dicuntur continere ſpeciem Simoniæ. Quòd ſi lis ſit ſuper pluribus beneficijs inter duos, non valet tranſactio propriâ auctoritate, ut unus unum, alter aliud

aliud poſſideat; nam cùm utriuſque jus ſit dubium, non poteſt per voluntatem tranſigentium dari vel renuntiari quid juris in alium, qui fortaſſè nihil habet, ideoque auctoritate Prælati eſt opus. Si uterque proprium poſſideat beneficium, & viciſſim alteri litem moveat, etſi ritè conveniant, ut uterque liti cedat, pacificè retento beneficio proprio, ſine auctoritate Prælati, quia ea res tantùm continet ſolam ceſſationem ab impugnatione juris alterius, & continet compoſitionem non tam ſuper beneficio, quàm ſuper lite, nullo pretio interveniente: non tamen iſto caſu licitè tranſigunt, ut unus alterius beneficium obtineat, quia res iſta cùm permutationem ſapiat, indiget auctoritate Prælati, qui ex cauſſa honeſta eam permittere poteſt, qualis eſt tranſactio, & vacabit res ſimoniacâ labe, ſecundùm dicta ſup. *De rer. permut.* Suarez *c.* 51, *nu.* 11. *& ſeqq. ubi latè de hac quæſtione.*

62 Q. III. An & poſſit Prælatus ex cauſſa tranſactionis conſtituere alteri, qui cedit, penſionem, ab altero, penes quem beneficium manet, perſolvendam? R. Videri non poſſe, cùm ea res contineat compenſationem juris ſpiritualis pro onere temporali, quod improbatum, *c.* 2. *ſup. De arbitr. & c. fin. ſup. De rer. permut.* Eſt enim penſio quid merè temporale. Dicendum tamen, poſſe Prælatum, in quem compromiſſum eſt, ex mero arbitrio rem controverſam taliter componere, ut uni beneficium adſignet, eumque gravet in penſionem alteri dandam, quod ipſum expreſſè approbatur in *c. Niſi ſup. De præben.* Suarez *d. c.* 51. *nu.* 17. Quæ penſio non videtur tantùm ad vitam ejus, qui ſolvit, duratura, ſed potiùs futura ad onus beneficij, ut colligi videtur ex *c. De cætero ſup. De tranſact.* ubi cenſus in ſimili caſu alteri adſignatus non excedit vitam ejus, à quo ſolvitur, ſi abſque auctoritate Epiſcopali ſit conſtitutus; ut à contrario, ſi auctoritas Epiſcopi intervenerit, duret ad vitam ejus, cui ſolvendus. Et ita tenent Panorm. Card. quos refert & ſequitur Gigas, *De penſionib. q.* 6. *nu.* 3. *&* 4. Suarez *d. loco nu.* 18. Non obſtat *d. c. Niſi*, quia in eo non fuit penſio conſtituta auctoritate Epiſcopi, ſed ſolùm aliorum arbitrio. Quod ita procedit, nullo pacto partium intercedente.

63 Q. IV. An idem ſit ſtatuendum, conventione partium antecedente, & Epiſcopo propoſita, ut illam approbet? R. Id poſſe videri, argumento permutationis, in qua nihil illiciti continetur, præviâ partium conventione ſuper permutatione, quin oblata Epiſcopo ab eo approbetur, ut dictum ſup. *De rer. permut.* Contrà tamen reſcriptum in *c.* 4. *& c. Præterea* 9, *&* 10. *ſup. De tranſact.* in quibus ex eo, quòd partes cauſſâ litis ſopiendæ conveniſſent de penſione ei, qui cederet, conſtituenda ſuâ auctoritate, judicatur ea conventio ſimoniacam labem continere. Atque ita paſſim Canoniſtæ tenent, ut alteri beneficium, alteri penſio detur temporalis, tranſigi non poſſe privato pacto, ſed tantùm honeſtari arbitrio judicis, quo penſio alteri adſignatur, juxta *d. c. Niſi*. Nihil facit argumentum ſumptum à permutatione; nam in ea agitur de permutandis rebus ſpiritualibus inter ſe principaliter, licet acceſſoriè res veniant temporales; hìc autem agitur de dando temporale illi, qui litem deſerit: quod ſentit labem, ſi partium conventio præcedat, ut tantùm nudo arbitrio judicis ſit concedendum pacis cauſſâ, *d. c. Niſi*. Quò facit *c. Cum pridem* 3. *ſup. De pactis*, ubi ex eo, quòd non mediante auctoritate Apoſtolicâ conveniſſent inter ſe, ſuper beneficio litigioſo tranſigendo, judicatur conventio continere pravam ſpeciem illicitæ pactionis, idque ratione temporalis pretij dandi ex partium conventione. Ut in prædicto caſu tantùm ex Iudicis providentia conſtituatur temporalis cenſus alteri cedenti propter bonum pacis, quod continere temporale commodum non eſt negandum, & inſinuat Pont. in *d. c. Niſi V. & utilitatis.* Nec quòd ad illam pacem perveniatur, renuntiando juri, obſtat, quia hoc eſt per accidens, non conſiderabile. Nihil obſtat *c.* 2. *ſup. De arbitr. & c. fin. ſup. De rer. permut.* in quibus reprobari videntur tranſactiones, cum alicujus temporalis præſtatione in commodum alterius; nam in *d. c.* 2. ex narratione facti apparet, ſubeſſe arbitrium injuſtum, ab ijs datum, qui alteri parti favebant, & in quos dolo inductus conſenſerat alter. Ut tantùm eo nomine illud improbet ibi Pont. cùm ſubjungat in fine, ſi foret æquitate ſubnixum arbitrium, compellendam eſſe utramque partem ad ejus obſervantiam. In *d. c. fin.* non tantùm agitur de tranſactione, ſed de venditione perpetua juris decimandi: ut rectè irritum ibi decernat Pont. tale arbitrium, non datum pacis cauſſâ, nullâ lite præviâ. Non eſt autem neceſſe, ut ad tale arbitrium adſumantur Prælati, cùm per Iudices ut arbitratores partium conſenſu acceptos, res componi poſſit, *d. c. Niſi*, qui adjudicent beneficium illi, qui verum titulum habere præſumitur. Plura Suarez *d. c.* 5. *nu.* 19. *& ſeqq.*

Q. V. An Simoniam ſapiat pro redemptione vexæ circa beneficium pretium dare? R. 64
Poſt jus adquiſitum & beneficium obtentum, non eſſe Simoniam, redimere vexationem, quæ pro jure tollendo injuſtè infertur, vel probabiliter timetur. Ita plerique tenent, *Gl.* 1. *in c. Dilectus* 28. *h. t. ubi* Abbas, Navarr. in *Summa c.* 23. *nu.* 102. §. *Octavo*, Azor. *p.* 3. *c.* 12. *qu.* 4. Suarez *c.* 30. *nu.* 2. *& ſeqq.* Probatur hæc ſententia ex *d. c.* 28. in quo cogitur quidem reſtituere is, qui accepit, ut deſineret ab injuſta læſione, non reprehenditur etiam dans.

Probatur

Probatur & per *can. Quæſitum* 1. *q.* 3. ubi Religioſi vexationes ejuſmodi redimentes, quas patiebantur in Eccleſijs, quas poſſidebant, nihil peccaſſe ſupponuntur. Ratio, quia dans ex tali cauſſa pretium, non dat illud pro re ſpirituali, ſed pro vitanda injuria, nec per illud ſpirituale quid adquirit, quod habere ſupponitur.

Objicitur *c. Matthæus* 23. *h. t.* ubi legitimè electus à majori parte eligentium, quòd pecuniam paucis contradicentibus, ne ſe vexarent, dediſſet, judicatur ſimoniacus, & conſulitur illi, ut adminiſtrationem deponat, quia illam detinere ſine gravi detrimento animæ nequeat. Aliqui reſpondent, in illo cap, non agi de injuſta vexatione, ſed juſta propter incapacitatem aliquam electi, aut defectum. Verùm ea de re non patet ex textu, in quo potiùs ſignificatur vexatio fuiſſe injuſta, in *verſ. Et, qui magiſter diſcordiæ videbatur &c.* Rectiùs cum Innoc. reſpondetur, in *d. c.* 23. non agi de electione inquietanda, ad quam jus erat, & pro injuſta ejus vexa potuiſſet ſine noxa dari vexanti pretium, ſecundùm jam dicta, ſed de impedienda proſecutione confirmationis, per quam necdum erat jus quæſitum, cujus proceſſus ne impediretur, pecunia fuerat data, non citra noxam, ex eo, quòd confirmatio necdum eſſet habita, quod in *d. c.* 23. judicatur ſimoniacum.

Requiritur itaque Primo, jus jam ſit adquiſitum ac plenum, quia, necdum adquiſito jure, non licet pretio redimere vexationem. Abbas, Innoc. *& alij in d. c.* 23. *&* 28. *h. t.* Nam cùm jus necdum habeatur, licet redimendo vexationem non det immediatè pro re ſpirituali, mediatè tamen vult adquirere pecuniâ jus tale. Et hoc, ſi is, cui datur pretium, talis ſit, ut prodeſſe poſſit ſuo ſuffragio; tunc enim inducendo, ne obſit, videtur ſuffragium eorum pecuniâ redimi. Eoque in ſenſu videtur accipiendum *d. c.* 23. ſaltem quoad Simoniam juris Canonici. Quòd ſi conferre nihil poſſit, vexationem injuſtam à tali redimere etiam ante jus adquiſitum licet, quia cùm nihil conferat ad beneficium impetrandum, redemptio vexæ non eſt illicita, nec intrinſecè, nec quia de jure Canonico prohibita, cùm non contineat emptionem rei ſpiritualis, ſed merè temporalis. Secundò requiritur, vexatio ſit injuſta: nam ſi juſta fuerit, & lis juſtè intentata, non poteſt non videri redimi ſpirituale. Quod & dicendum, ſi cauſſa ſit dubia, quia tunc lis eſt cauſſa, & redemptio ejus adficeret ſpiritualem rem. Tertiò, res quæ datur pro illicita vexatione tollenda, ſit temporalis: nam ſi daretur ſpiritualis, committeretur Simonia, quia daretur pro temporali, ſcilicet pro injuſta vexa, quæ eſt temporalis.

65 Q. VI. An dicendus Simoniacus, qui ut à vexa injuſta deſiſtat, quid accipit? R. Cùm dictum ſit, vexationem injuſtam per ſe non ponere quid ſpirituale, ſed temporale, ut ſi pro illius ceſſatione detur temporale, non poſſit illa res cenſeri ſimoniaca, cùm Simonia requirat, ut temporale detur pro ſpirituali, quod hîc non contigit: ut ſecundùm dicta non liceat pro vexa iſta offerre ſpirituale beneficium, quia ſpirituale veniret pro temporali, & non purè, ſed cum pacto, atque ita damnatur iſta res in *can. Euphemium* II. *q.* 3. Azor *d. l.* 12. *c.* 3. *qu.* 3. Suarez *d. c.* 50. *nu.* 14.

Injuſtæ itaque redemptio vexæ ponit immunem à Simonia, ſi detur temporale, quando ad ſpirituale habetur jus adquiſitum plenum, non etiam adquirendum. Quæ procedunt in electione, præſentatione, nominatione, confirmatione, inſtitutione, quia hæc pertinent ad titulum ſpiritualem: ut videantur obtineri pretio etiam ratione vexæ injuſtæ, ſi agatur de ijs adquirendis.

Quid juris in poſſeſſione adquirenda? R. 66
Aliquibus placere, non ſine Simonia poſſe dari pecuniam ad redimendam vexam injuſtam ſuper denegata poſſeſſione, etiam poſt adquiſitum plenum jus in beneficio quoad proprietatem; eâ ratione, quòd, ſecundùm dicta, liceat quidem vexam ſuper jure ſpirituali jam adquiſito injuſtè motam redimere, non etiam ſuper jure adquirendo ab ijs, qui poſſint prodeſſe, quod quodammodò videatur acquiri pretio jus ſpirituale. Eſt autem poſſeſſio quid ſpirituale, aut ei adnexum, quia per eam adquiritur exercitium ſpiritualium, *can. Decimas* 26. XVI. *q.* 7. ubi prohibentur Epiſcopi, ne decimas à ſuis ſubditis redimant, etiamſi ab ijs vexentur, & aliàs ſolvere nolint; quæ prohibitio in hoc fundari videtur, quòd decimæ ſint ſpiritualibus adnexæ. Ita tenet Abbas in *c. Ad aures* 24. *nu.* 6. *& in c. Dilectus* 28. *in fine h. t. ubi* Felin. *nu.* 3. Contraria tamen ſententia probabilior, poſt plenum ſcilicet jus adquiſitum quoad proprietatem licitum eſſe removere impedimentum adquirendæ poſſeſſionis; ex ratione, quòd poſſeſſio ſecundùm ſe ſpectata non tam ſit jus ſpirituale, quàm factum quoddam corporale, & tantùm ſpirituali adnexa, quatenus ex titulo ſpirituali dependet. Spirituali autem titulo adquiſito poſſeſſio non poteſt prætendi, ut conſequenda tamquam adnexa titulo ſpirituali, quo habetur, ſed per ſe, ut quid corporale per ſe & immediatè debitum; ut nulla poſſit dici ſubeſſe Simonia, redimendo vexam circa illam, cùm ſolùm redimatur factum, non jus. Dicta procedunt in caſu, quo jus circa proprietatem eſt certum. Nam ſi circa illud dubium foret, ideoque negaretur poſſeſſio, tunc non per ſe ſola poſſeſſio redimeretur, ſed ut adnexa juri, & ſic ipſum quoque jus. Navar. *d. c.* 23. *nu.* 102. *§. Octavo*, Binsfeld. *ad c. Dilectus* 28. *h. t. qu. un. Concl.* 3.

Non

Non obſtat *d. can. Decimas*, quia prohibitio, de qua ibi, non eſt fundata in eo, quòd redemptio iſta ſit ſimoniaca, ſed ne detur laicis occaſio ſimiles injurias exercendi ſpe talis lucri.

Vt prædicta redemptio procedat, requirunt aliqui, ut ſine magno incommodo aut mora nō poſſit Superior conveniri, qui vexationem auferat. Quæ limitatio bona quidem in foro exteriori, ad evitandam præſumptionem Simoniæ; poſitâ tamen reverà vexatione, in foro conſcientiæ non eſt neceſſaria. Idem dicendum, ſi poſſidenti beneficium denegentur fructus, qui citra ullam labem redimentur, cùm non inducantur ut adnexi ſpirituali titulo, ſed ſecundum ſe. Secus eſt, ſi denegentur, revocando in dubium jus ipſum beneficij, tunc enim non magis liceret redimere fructus, quàm jus ad illos. Turrecrem. in *can. Altaria 1. q. 3. art. 2. & in d. can. Decimas*, Suarez *d. c. 50. nu. 32. & ſeqq.*

67 Quæritur ulterius, An ſit licitum præſentare aliquem ad beneficium litigioſum, ut ſuis litiget expenſis, probetque jus præſentandi pertinere ad præſentantem? R. Videri pactum iſtud eſſe oneroſum, nō ſine labe, eo quòd plus exigatur à præſentato ſub obligatione, quàm facere teneatur, ſcilicet verificare ſuis expenſis, quòd jus præſentandi pertineret ad præſentantem, quod eſſet loco pretij præſentationis, & non ſine labe, ut videtur ſupponere Navar. *Conſ. 12. nu. 1. in fine h. t.* ubi defendit conditionem iſtam, ut, niſi præſentatus intra tempus à jure ſtatutum proſequatur præſentationem ſuam, liceat præſentanti contravenire, & uti jure ſuo, nihil includere mali. Adde Suarez *c. 28. nu. 14.*

68 An beneficium poſt multas expenſas obtentum licitè quis reſignet ſub conditione expenſarum reſtituendarum? R. Id poſſe videri primâ facie, eo quòd reſignans non petat niſi ſervare ſe indemnem, beneficium aliàs gratis tribuat alteri. Dicendum tamen, labem ſubeſſe, quia onus ſolvendi tales expenſas non eſt adnexum beneficio, ſed extrinſecum, illudque non imponitur, niſi quia beneficium datur, atque ita pro beneficio, quod eſt ſimoniacum. Deinde expenſæ illæ non concernunt utilitatem ejus, cui fit reſignatio, ſed ejus, qui reſignat, ut non rectè exigantur. Simile eſt in domo, ſuper quâ quòd multæ ſint factæ expenſæ, non ideo domus ultra juſtum valorem æſtimanda, etiamſi eum excedant expenſæ, ut non eſt infrequens. Nec poſſet ea res purgari auctoritate Pontificiâ, niſi ex cauſſa ſeparet fructus à beneficio. Vid. Azor. *p. 2. lib. 7. c. 27. qu. 7.* Flamin. *De reſignat. benef. lib. 14. qu. 7.* Suarez *c. 35. nu. 24.* Binsfeld. *ad c. Cum eſſent 12. h. t. q. 6. Concl.* 8.

69 An in permutatione ſit licitum pactum, ut alter ſolus expenſas ſubeat pro expeditione Bullarum? R. Non videri, ex eo, quòd, cùm illa res ad utriuſque onus ſpectet, non citra labem alteri tantùm imponatur, cùm gravamen iſtud ſit pretio æſtimabile, videaturque dari in compenſationem beneficij. Suarez *c. 24. in fine.*

Itaque ſub munere à manu continetur omne donum, conſiſtens in aliquo habente emolumentum temporale, etiamſi ſit jus habens in ſe ſpirituale, cui adnexum quid temporale, ut etiam permutatio rerum ſpiritualium non ſit ita licita, ſecundum dicta ſup. *De rer. permutat.* & probatum ſup. *h. t. nu.* 40. Vid. Suarez *c. 38. in fine.*

Q. An renuntiatio ſub penſione ſit ſimoniaca? R. Cùm penſio ſit merè temporalis, non poſſe non eſſe ſimoniacam renuntiationem factam, reſervatâ penſione; & quidem contra jus divinum, non etiam tantùm contra jus poſitivum humanum, cùm iſtiuſmodi renuntiatio contineat expreſſam commutationem rei ſpiritualis pro temporali, penſione ſcilicet, quæ ſolùm eſt onus aliquod pecuniarium abſque titulo ſpirituali. Ac proinde ut numeratio pretij pro beneficio poneret Simoniam contra jus divinum, ita & hæc ponet; cùm ſit æquivalens reſervatio penſionis numerationi pretij, quia utraque continet commodum merè temporale. Poſſet tamen vitium hoc vitari, ſi fiat in manibus Pontificis, iſque approbet, qui poteſt fructus ſeparare à beneficio, atque ita illos pretio æſtimare, & gravare penſione, ſecundùm dicta ſuprà *eod. nu.* 40. Vid. Redoan. *p. 1. c. 25. & p. 2. c. 12. & ſeqq.* Navar. in *Summa c. 23. nu.* 108. Suarez *c. 35. nu. 21. & ſeqq.* Binsfeld. *ad c. Cùm in Eccleſia 9. qu. 2. h. t.* 70

Alia quæſtio eſt, An & facta in favorem tertij ſit ſimoniaca? R. Certum eſſe, reſignationem purè & abſolutè factam, ſine deſignatione perſonæ, cui conſultum vult reſignans, nec per ſe malam eſſe, nec prohibitam, quòd neutiquam detur temporale pro ſpirituali. Fieri etiam licitè in manibus inferiorum Prælatorum, exceptis majoribus, ut renuntiationibus Epiſcopatuum, & ſimilium, quæ non fiunt niſi in manibus ſummi Pont. propter præjudicium Eccleſiarum: ita tamen, ut ſecundùm Bullam Pij V. an. 1558. incip. *Quanta Eccleſia*, collatores talium beneficiorum ea non conferant ſuis aut reſignantium conſanguineis, adfinibus, familiaribus. Certum quoque eſt, reſignare in favorem tertij, cui benè vult reſignatarius, juri divino contrariam non involvere Simoniam, ut rectè tradit Covarr. *1. Var. Reſol. c. 5. nu. 3. & eum ſecutus* Suarez *c. 35. nu. 2.* cùm non detur temporale pro ſpirituali, ſed gratis dimittatur, in favorem tamen certæ perſonæ: qui reſpectus non facit, quin gratuita ſit reſignatio, ut nequeat dici ſimoniaca jure divino. 71

Vt quærendum ſit, An jure Eccleſiaſtico 72

ſit

ſit prohibita? Quod adfirmat communis ſententia, *Gloſ.* 1. *in c. Dilecto ſup. De praben.* Abbas in *c. Non ſatis* 8. *hoc tit.* Navar. *d. c.* 23. *nu.* 107. §. *Ad decimum*, *& alij allegati à* Suarez *d. c.* 35. *nu.* 3. Probatur per generales Iuris regulas, quæ non admittunt in ſpiritualibus ullas conditiones aut pactiones; ut autem huic aut illi conferatur, pactio eſt. Verùm non videtur iſte tertij favor continere pactionem prohibitam, neque ad eum poſſe extendi generales regulas, prohibentes pactiones in ſpiritualibus, cùm reſignatio permutationum fiat in eumdem favorem, nec tantùm ſit prohibita, ſed permiſſa, *c.* 1. *De rer. permut. in* 6. & expreſſiùs in *c. Cum univerſorum* 8. *ſup. eod. tit.* ubi reſignatio facta in favorem nepotis non ideo retractatur, aut improbatur, quia facta in favorem, ſed quia permutans compermutantis præbendam acceptam reſignaſſet in ſuum nepotem, permutationem à ſuâ parte complere fraudulosè recuſans. Quò facit, quòd iſta reſignatio non inferat majus gravamen Prælato, quàm permutatio, imò minus odioſa eſt, ut quod in illa permiſſum etiam in hac permitti debeat. Vt dicendum ſit, reſignationem ejuſmodi in favorem tertij, non continentem vim rigoroſæ & ſuſpenſivæ conditionis, ſed tamquam modum aliquem reſignationi abſolutè factæ conjunctum, non eſſe illicitum, & coram Epiſcopo rectè fieri, atque ab ipſo acceptari ſine ulla culpa; nec renuntiantem peccare, niſi intentionem omninò obligandi Epiſcopum habeat, quia vult inducere obligationem, quam nequit, jure contradicente, cùm liceat illi intendere tantùm, ut inducat Epiſcopum, quatenus tali perſonæ conferat. Quò facit, quòd interior intentio, ut ſcilicet conferatur certæ perſonæ, non inficiat actum, ut tradit Navar. *d. c.* 23. *nu.* 107. *in fine & in c. Si quando ſup. De reſcr. Except.* 4. Binsfeld. in *c. Cùm eſſent* 12. *h. t. qu.* 6. *Concl.* 6. *&* 7. & habet *Gl.* 1. *in can. Ordinationes* 113. 1. *q.* 1. ut nec verbi expreſſa ſit dicenda inficere. Vnde patet, ſecundam iſtam reſignationem in favorem nihil inferre gravaminis Epiſcopo, cui reſignatio facta abſolutè, ut poſſit etiam liberè conferre alteri; & de rigore alteri facta collatio tenebit, cùm nullum jus obliget ad conferendum perſonæ nominatæ. Attamen non peccabit, ſi illi conferat, in cujus gratiam eſt facta, modò perſonæ qualitas mereatur; & ita habet communis ſententia & uſus. Verùm poſſet videri obſtare prædicta Pij V. Bulla, quæ videtur prohibere, ne intentio qualiſcumque intercedat deſignandi ſucceſſorem à reſignantibus. Sed dicendum, Pium V. non tam agere de reſignantibus, quàm de ipſis Prælatis, quibus non eſt licitum promittere reſignanti, ſub ejuſmodi modo ſe eidem collaturum, in cujus favorem reſignat,

Zoeſius ad Decretal.

Et hæc ita de reſignatione ſimplici in favorem, ſecundùm tradita à Suarez *d. c.* 35. *n.* 4. *& ſeq.*

Quid ſi addatur conditio ſuſpenſiva reſignationi, quæ inducitur per clauſulam, *Non aliàs nec aliter?* R. Clauſulam iſtam non ponere Simoniam contra jus divinum, cùm ita renuntians nihil temporale petat, aut accipiat pro ſpirituali. Non etiam eſſe Simoniam prohibitam jure Canonico, ſi pactum non intercedat cum Epiſcopo, ſed reſignans tantùm intendat talem renuntiationis modū. Qua in re licet peccet, non tamen poteſt dici ſimoniacus propriè, cùm non ſubſit commutatio unius pro alio, nec realis nec mentalis; imò nullus ſubſit contractus oneroſus, ſed tantùm limitata ad certam perſonam donatio, non gravis Epiſcopo, qui poteſt illam non acceptare, & acceptando non committet Simoniam, quia nihil temporale intervenit. Vt etiam videatur poſſe perſonæ nominatæ providere citra labem, ſi id non faciat ex pacto aut obligatione, quamvis non benè agat, ut dicetur inferiùs. 73

Vbi aliqui volunt, Epiſcopum acceptatum beneficium taliter reſignatum poſſe, rejectâ conditione, conferre cuilibet alteri, prætereundo nominatum, quòd conditio habeatur pro non adjectâ, quæ ſententia eſt Covarr. 1. *Var. c.* 5. *n.* 5. *&* 6. Verùm contrarium eſt veriùs, quia quando fit actus cum aliqua adjectione, debet totus recipi vel reijci, neque enim poteſt acceptari quoad partem; nec verum eſt, conditionem haberi pro non adjectâ, quia hoc jure non probatur. Itaque dicta reſignatio etſi in rigore non ſit ſimoniaca, non poteſt tamen licitè fieri coram Prælato inferiore, nec ab eo acceptari aut conferri ſecundùm conditionē appoſitam, quia damnantur hujuſmodi reſignationes, propter imaginem Simoniæ, cùm renuntians videatur Prælatum cogere ad conferendum nominato, etiamſi Prælatus id faceret non ex vi pacti, ſed ſuo arbitrio. Vt tales renuntiationes, cùm ſint tantùm prohibitæ, rectè fiant coram Pontifice, qui vitium, quod ſubeſt, purgare poteſt. Quòd ſi pactum præcedat cum Epiſcopo, certum eſt, eſſe renuntiationem ſimoniacam, ſaltem quia prohibita, ex eo, quòd Canones improbent pactiones circa beneficia, cùm obligatio ex parte Epiſcopi videatur onus aliquod, vel obſequium pretio æſtimabile. Coram Pontifice facta hujuſmodi reſignatio & admiſſa purgatur à vitio, videtur enim Pont. admittendo talem ſuper vitio diſpenſare.

Vbi poſſet quæri, An, acceptatâ reſignatione, poſſit Pont. alteri, quàm in cujus favorem facta, conferre? R. Etſi quibuſdam videatur id licere Papæ, veriùs tamen, minimè eſſe permiſſum, propterea quòd renuntiantem invitum privaret ſuo beneficio ſine juſta cauſſa, quam non ponit talis renuntiatio, cùm coram Pontifice fiat ſine peccato, & ſoleat Pont. 74

illam acceptare, & ſecundùm ejus conditionem conferre perſonæ nominatæ. Plura de hac materia vide apud Flamin. *lib.* 13. *qu.* 3. Garſ. *De beneſ. p.* 11. *c.* 3. *nu.* 552. Azor. *p.* 2. *lib.* 7. *c.* 27. *q.* 4. Leſſ. *lib.* 2 *c.* 35. *Dubit.* 54. Suarez *d. c.* 35. *nu.* 19. *& ſeqq.*

Ex dictis fortiùs infertur, reſignationes ſeu ceſſiones reciprocas non rectè fieri coram Ordinarijs, colore ſeu titulo permutationis; v. g. *Reſigno meum beneficium in favorem tui nepotis, ut tu reſignes tuum in favorem mei nepotis.* Idem jus in triangularibus, v. g. *Renuntio meum beneficium Petro, ut Petrus ſuum cedat Paulo, Paulus ſuum mihi.* Cujuſmodi reſignationes etſi videantur eſſe permutatio, non tamen pura, ſed miſta cum reſignatione in favorem tertij. Epiſcopis autem non eſt permiſſa poteſtas niſi ad puras permutationes probandas. Item intercedit pactum renuntiandi in favorem tertij pro alio ſimili: ut approbatio excedat Ordinatiorum poteſtatem, & res ea non fiat licitè niſi coram Pontifice. Vid. Azor. *d. c.* 27. *qu.* 5. *& p.* 3. *lib.* 12. *c.* 12. *qu. pen. & ult.* Suarez *d. c.* 35. *n.* 19 Leſſ. *lib.* 2. *c.* 34 *n.* 87. *&* 88.

Et hæc ita quoad munus à manu, quatenus temporale quid venit, quod habet rationem pretij reſpectu rei ſpiritualis. Quo caſu ceſſat omne dubium, niſi cauſſa dandi aut recipiendi pretium à præſtante quid ſpirituale honeſta ſubſit, quæ faceret ceſſare vitium. Sic Sacerdos pro Miſſa dicenda, aut dicta, nullo malo more accipit ſtipendium, etiamſi ſine eo Miſſam non eſſet dicturus, quia habet honeſtam cauſſam intendendi ſtipendium, ut conditionem neceſſariam, ſine qua Miſſam aut non diceret, aut non applicaret iſti perſonæ. Suarez *c.* 36. *nu.* 7. *circa fin.*

Supereſt, quæratur de caſu, quo ſpirituale
75 pro ſpirituali venit dandum. De permutatione beneficiorum dictum ſuprà, *De rer. permutat. nu.* 6. *&* 7. eam ſine Superioris auctoritate factam ſpectare ad Simoniam prohibitam. Quod & dicendum quoad commutationes actionum pertinentium ad functiones beneficiorum, quæ à poteſtate vel jure aliquo ſpeciali procedunt. Quo modo Simonia committetur, ſi duo electores ita inter ſe paciſcantur, *Tu elige hunc, ego eligam iſtum.* Similiter, *Præſentabo T. ut eligas C. Si eligas M. confirmabo S. vel conferam tibi beneficium, aut promitto tibi beneficium, c. De hoc* 15. *hoc tit.* Idem, ſi patronus paciſcatur præſentare N. ſi ſibi benefietum renuntiet. Ratio non eſt commoda, quam dat Panorm. in *Cùm olim nu.* 4. *ſup. De rer. permutat.* quòd ſcilicet ejuſmodi ſint perſonalia, nec mutent perſonas; cùm illa ratio faceret quidem eſſe iſta non permutabilia, quòd cohæreant perſonæ, non tamen & ideo Simoniam ſaperet eorum inter ſe commutatio. Vnde ratio vera conſiſtit in pacto prohibito, circa beneficialia, & ijs connexa, *c. Pridem & c. fin. ſup. De pact.* Talia autem ſunt adnexa beneficialibus, cùm ad illa ordinentur, & ab ijs habeant æſtimationem. Præterea licet videatur ſpiritualis functio pro ſpirituali commutari, moraliter tamen loquendo non æſtimatur ut ſpirituale, ſed ut via & medium ad lucrum temporale, cùm beneficium oblatum pro electione ſit vice pretij. Ita Suarez *c.* 35. *nu.* 14. Smiliter & oblata electio unius cedir loco pretij confirmationis alterius, ut non poſſit non referri iſta commutatio ad Simoniam prohibitam. Eodem & ſpectat pactum, ut unus cedat alteri præſentationem, qui viciſſim illi conferat exſpectativam, quam à Pont. habet. Suarez *d. c. nu.* 17. Hinc patet, quid dicendum de caſu, quo collator aliquis juſſus per Pont. ex aliqua communitate, ut v. g. Academia Lovanienſi, tribus viris idoneis conferre beneficia in ſua diœceſi primò vacantia; unus uti obtinere poſſit præbendam à collatore, offert liberationem à duarum aut unius reliquæ collatione. Nam clarum eſt remiſſionem ejuſmodi non eſſe liberam à Simonia, quandoquidem ex pacto circa beneficialia prohibito remiſſio aut liberatio iſta cedat loco pretij collationis uni iſti faciendæ. Quò faciunt tradita à Navar. *Conſ.* 5. *&* 8. *n.* 4. *Conſ.* 55. 14. 28. *nu.* 1. *&* 2. *& alijs.*

Poſtremò quæri hìc poſſet, An rectè referantur ad munus à manu convivia & ſympoſia, ad quæ invitantur collatores ſæpiùs tempore vacantis beneficij? R. Non eſſe dubium, ex pacto prævio rem eſſe ſimoniacam, cùm temporale pro ſpirituali veniat. Neque enim poteſt ullatenus negari temporale eſſe, convivia, prandia, & ſimilia, exhibere collatoribus, quòd eæ res vel præcipuè conferant ad corrumpendos animos collatorum. Vnde in *l. Quiſquis* 16. *C. Si cert. petat.* mutuans judici exſilio punitur, quaſi emptor legum atque provinciæ. Quod idem de ſympoſijs dicendum, quæ ſufficiunt ad corrumpendos eorum animos, qui ſpiritualia diſpenſant, & faciunt rem ſpiritualem vileſcere, dum pro utilitate temporali commutatur. Vid. Suarez in *ſimili c.* 38. *nu.* 7. Sed quid ſi ceſſet pactum expreſſum? ut Lovanij nuper contigit in collatione alicujus præbendæ ſimplicis, quam aliquis appetebat & ambiebat ſordidè; & cùm teneretur excipere iſto modo collatores ratione Lectionis ſibi collatæ, & adhuc vacaret Cappellania, tractavit præter ſolitum multis diebus, adeò ut conviviorum ſumptus exceſſerint lucrum Lectionis annuum pro annis aliquot, & hoc intuitu Cappellaniæ mentaliter. R. Ceſſante explicito pacto, rem illam inprimis non vacare ſordibus, quia ſpectet ad

corrum-

corrumpendos animos collatorum, ad quam vel præcipuè poſſunt ſymposia, uti notum. Secundò, Etſi pactum explicitum ceſſaverit, non tamen implicitum, ut res ea non videatur carere labe Simonis; quia cùm vacaret beneficium iſtud eo tempore, quo hæc ſymposia exhibebantur, non poterat non intelligi ideo ea exhiberi, ut animi pararentur, corrumperentur: quod non decet virum probum, cujus eſt animus à ſordibus alienus, vel eſſe debet. Et licet Navar. in *Summa c. 23. nu. 101. in fine*, neget eſſe ſimoniacum, mutuare indigenti, cum ſpe minùs principali & remota conſequendi poſtea ab eo aliquod beneficium ſpirituale; non loquitur tamen ille in caſu, quo exhibetur alteri officium, vacante beneficio, ut in caſu propoſito, ſed quo necdum beneficium vacat. Et hactenus de Simonia muneris à manu.

76 Secundum eſt munus ab obſequio. Obſequium aliud temporale, quòd eſt opus hominum, quod ad uſus & commoditates ſive corporis ſive animæ, in ſua tamen naturali perfectione ſpectatæ, ordinatur: aliud ſpirituale, quod eſt omnis functio ſpiritualis, ut miniſtrandi Sacramenta, & ſimilia. Quantum ad prius, certum eſt, temporale obſequium, quantum ex ſe, eſſe ſufficiens pretium Simoniæ, ſi pretio ſit æſtimabile, & per ſe pro re ſpirituali obtinenda fiat; aut è converſo, ſi res ſpiritualis loco pretij tradatur pro obtinendo obſequio, quia eſt commutatio rei ſpiritualis pro temporali. Vnde pro obſequijs exhibitis dare beneficium eſt Simonia, cùm detur in recompenſationem rei temporalis, debiti ſcilicet reſultantis ex obſequio, quia reſolvitur tandem in debitum pecuniarium. Et ſatis eſt, quòd ex illo orta ſit obligatio juſtitiæ ad condignam compenſationem temporalem; neque enim niſi ratione obligationis ex juſtitia datum ſpirituale pro temporali ponit Simoniam. Nam moveri quidem per obſequia præſtita, ad dandum alicui beneficium ultra debitum omne gratis, nihil habet ſimoniaci, quia tunc obſequia non habent ſe ratione pretij, cùm nihil ejus nomine debeatur, ſed ſolùm conciliant benevolentiam, à qua procedit gratuita collatio. Dico, cùm nihil ejus nomine debetur; nam ſi quid deberetur, collatio beneficij videretur facta eſſe in recompenſam ejus, atque ita non extra labem; niſi obſequium præſtanti ſalva maneat ſua obligatio ad temporalem recompenſationem obſequio proportionatam. Vbi non refert, obſequium ſit ad bonum aut malum finem, juſtum aut injuſtum, quia tota ratio in eo conſiſtit, quòd non detur ut pretium obſequij, in quo ſolo verſatur vitium. Tantùm illa diſtinctio confert, ut proviſio ſit juſta vel injuſta, aut diſpenſatio beneficij ex turpi & carnali adfectione, quæ non ponit propriè Simoniam. Hinc frequens habet conſuetudo, Prælatis Eccleſiaſticis, aut etiam ſæcularibus Principibus, quibus eſt jus præſentandi, exhibere ſervitia ſine ulla mercede temporali, ſpe tantùm beneficij alicujus ſive favoris ad illud obtinendum. Pro quibus beneficia conferunt, aut ad obtinendum præſentant ij, quibus ſervitia exhibita, & quidem ſine labe, modò ceſſet pactum, non tantùm explicitum, ſed & implicitum, nam & hoc adficeret labe collationem aut præſentationem: quale intercedit in exhibitione neceſſariorum officiorum, quæ cauſſat intrinſecè obligationem juſtitiæ ad reddendam mercedem operarijs, quæ non poteſt perſolvi ſine labe per donum ſpirituale. Non eſt etiam à labe immune, dare beneficium, cum onere exhibendi temporalis obſequij, non adnexi beneficio, quia venirei pro ſpirituali temporale; & propter illud imponitur obligatio, quod includit Simoniam, *c. Cùm eſſent 12. h. t.* Quod ſi pactum ceſſet, ſed tamen conferatur beneficium gratis viro benè merito & digno, cum ſpe & intentione habendi illum benevolum, atque utendi ejus operà ex gratitudine & amicitia, nihil mali includit, cum ſpes gratitudinis non faciat, quin gratis dentur ſpiritualia. Dico, nō adnexi; nam ſi adnexum fuerit obſequium temporale, illud conferre cum obligatione oneris nihil involvit mali, cùm expreſſio eorum, quæ inſunt, non mutet rei conditionem, *l. Si Titio 22. §. 1. D. Quando leg. ced.* Vid. plura hac de re apud Suar. *c. 39. n. 5. & ſeq.*

Poteſt & vacanti beneficio onus imponi de novo ad obſequium Eccleſiæ etiam temporale, ad quod tenebitur is, cui beneficium confertur, nec ſuberit ulla Simonia, dummodò adnexio fiat ante collationem ab eo, qui habet poteſtatem; quò facit text. in *c. 1. inſ. De Magiſtris*, & faciunt tradita ſup. *Vt Eccleſ. benef. ſine deminut. confer.* Quæ adnexio non aliàs licitè fiet, quàm ſi res ſpiritualis habeat adnexa temporalia commoda, quibus temporale obſequium ſit proportionatum. Nam dare aliquid ſpirituale purè adnectendo temporale obſequium, eſſet dare ſpirituale pro temporali tamquam pretium; neque enim poteſt obſequium oneroſum habere rationem ſtipendij ſuſtentationis, ut ſpirituale videatur dari in ſatisfationem talis obſequij. Suarez *d. c. 39. nu. 9. & 10.*

Quantum ad obſequium ſpirituale, non poteſt dici habere rationem pretij ad Simoniam ſufficientis, non tantùm ſi ſit adnexum beneficio, ſive de antiquo ſive de novo adnectatur ab habente auctoritatem, quia ceſſat pactum, & probatur id ipſum *c. Significatum 11. ſup. De præb.* verùm & non adnexum jam exhibitum, quia commutatio inter ſpiritualia, ut talia, non poteſt dici ſimoniaca, quippe nec intrinſecè mala, nec prohibita: quando nimirum voluntariè obſequium fuit exhibitum, nullo pacto prævio; cùm non ſit ratio, cur tum ſpirituale obſequium poſſit

habere rationem pretij, quia pro illo nihil poteſt ex juſtitia exigi. Quòd ſi obſequium ſpirituale ſit priùs exhibitum, cum conditione, naturali jure ibi contenta, recipiendi ſtipendium juſtum ſuſtentationis, illicitum foret, per ſpirituale beneficium ſatisfacere pro debito ſtipendij, & ſe liberare ab obligatione iſtâ, quia daretur pro temporali ſpirituale; præcedens enim obſequium, licet ſpirituale, peperit tamen obligationem ad rem temporalem. Ita ferè Suarez *d. c.* 39. *nu.* 11. Pactum prævium ad obſequium ſpirituale pro beneficio ſpirituali jure naturæ non poteſt rem facere prohibitam, quia non venit pro ſpirituali aliquid temporale.

77 Dubitatum autem, An non ſit Simonia contra jus Eccleſiaſticum? R. Ita dicendum eſſe, quòd obſequium illud ſpirituale videatur aliquatenus ſubire rationem pretij. Quò facit *c. De hoc* 11. *hoc tit.* ubi promiſſum beneficium pro alicujus electione ad Epiſcopatum non poteſt retineri tamqnam acceptum ſimoniacè. Et hoc, ſi accipiatur vox electionis, ut detur pro beneficio, tunc enim eſt loco muneris ab obſequio, quia danti beneficium fit obſequium per ſuffragium. Nam ſi conſideretur beneficium datum pro voce electionis, beneficium erit tamquam pretium & loco muneris à manu. Similiter ſi duo aut plures inter ſe conveniant, ut ſibi invicem obſequantur, nunc unius amicum eligendo, poſtea alterius, ſimoniaca hæc & ſimilia erunt, ſaltem quia prohibita. Huc accedunt omnia jura, quæ prohibent pacta, conventiones, modos in ſpiritualibus, præſertim in his, quæ ad beneficia ſpectant, ſub quibus veniunt obſequia & miniſteria Eccleſiaſtica, ut ex pacto pro ijs ſpiritnale quid dare non ſit ſine labe. Facit, quòd ordinariè talia obſequia habeant adnexum quid temporale, aut ejus debitum, ſaltem per modum ſtipendij. Quo modo Epiſcopus non rectè promittit vicario ſuo beneficium, ſi aliquot annos ſervierit illi in ſpiritualibus; nec patronus rectè præſentat aliquem ſub onere dicendi Miſſas per aliquod tempus, aut legendi Litanias pro ſe. Improbantur & pacta, quæ faciunt Epiſcopi aliqui, aut Prælati, cum vicarijs vel miniſtris ſuis, de dando ſalario certo, donec provideant de beneficio, qualia pacta licet Navar. *c.* 25. *nu.* 113. probet, improbat tamen Abbas, in *c. Cum eſſent* 12. *nu.* 5. *hoc tit.* Sub ſpe promotionis ab aliquo conſequendæ ex grato animo Prælato miniſtrare in ſpiritualibus nihil mali in ſe involuit, modò tamen collatio beneficij non cedat in liberationem à ſuſtentatione, quam tenetur præſtare Prælatus præſtanti ſpiritualia obſequia. Vid. Suarez *d. c.* 39. *nu.* 13. & 14.

78 Quæri poſſet, An labem aliquam ſapiat ſpirituale obſequium adnectere temporali rei, ſive temporale quid relinquere ſub onere ſpiritualis obſequij? R. Adfirmare Innoc. in *c.* 3. *inf. tit. ſeq.* id non eſſe extra Simoniam, quod & ſentit Abbas in *d. c. Significatum* 11. *nu.* 7. *ſup. De præb.* Verius eſt, hoc nihil mali includere, ſive ſpectes jus divinum, quia non emitur ſpirituale per temporale oblatum, cùm potiùs relinquatur res temporalis ad certum uſum ſpiritualem, licet ſub conditione expreſsâ; ſive Eccleſiaſticum, cùm non inveniatur canon aut jus idipſum prohibens; imò ſunt multa loca juris in contrarium id permittentia, uti *c. Olim ſup. De reſtitut. ſpoliat. c. Verum ſup. De condit. appoſ.* & præcipuè *c. fin. ſup. De teſtam. c. Ex parte* 3. *De verb. ſignif. & Clem. Dudum De ſepult.* ubi ſub conditione hujuſmodi relicta approbantur. Et indies videmus in uſu Eccleſiæ eſſe, recipere relictos fundos ad fundandam Eccleſiam, legari annuos cenſus vel ratione anniverſariorum, vel cum onere diſtribuendi eos pauperibus, quæ res ne umbram quidem Simoniæ ſapit. Ita Suarez *d. c.* 39. *nu.* 18. *& ſeqq.*

Munus à lingua complectitur humanas preces, ſupplicationes, interceſſiones, laudes; adulationes, & alia id genus. Dicitur, humanas; nam ſpirituales continentur ſub obſequio ſpirituali.

Vbi quæſitum, An propter preces dare 79
beneficium ſit Simonia? R. Ita aliquos velle, ſi formale motivum & ratio dandi ſpirituale ſint preces; ex ratione, quòd preces quaſi intrinſecè contineant promiſſionem favoris temporalis, & humanæ amicitiæ, quæ ſunt pretio æſtimabilia. Facit eodem textus *can. Ordinationes* 113. *I. q.* 1. ubi falſæ dijudicantur ordinationes pretio, vel precibus pro ſe aut alio indigno oblatis: & *can. Pueri* 120. *ead. q.* 1. ubi improbatur in ordinatione venalitas, potentia, ſupplicatio perſonarum interveniens. Similia habentur multis alijs in locis, & *c. Nemo* 14. *hoc tit.* de quo infrà. Contrà tamen videri, poſtulare à Prælato beneficium aliquod, & obtinere per preces, importunas ſupplicationes, laudes & ſimilia, nihil involvere mali per ſe, & ſeclusâ omni promiſſione extrinſeci boni, pertinentis ad munus à manu vel obſequio, cùm nihil interveniat temporale. Vt preces iſtæ non poſſint dici, habere rationem pretij, & Prælatus earum intuitu motus nequeat dici ſimoniacus, ſi beneficium petenti pro altero conferat; quia ea res nec concernit vitium aliquod repugnans juri divino, cùm dare propter preces tales non ſit vendere, nec Prælatus conferens recedat à gratuità donatione, ut nec per preces obtinens ſibi vel alij poteſt dici emere, quia non obtinuit, mediante re pretio æſtimabili: neque juri humano, quia nullibi talis prohibitio invenitur, imò potiùs loca multa ſunt, quæ con-

ceſſa

ceſſa ad preces beneficia non tam improbant, quàm approbant. Exemplum eſt in *can. Latorem* 121. *& can. Filium* 122. I. *q.* 1. ubi Pont. ſe precibus inductum fatetur aliquos ordinaſſe; quæ loca Gratianus adducit, ut oſtendat, ordinationes ad preces aliorum factas non eſſe ſemper improbatas: & in *c. Tua nos* 34. *h. t.* admiſſus ad Canonicatum, quia humiliter rogaſſet, nihil labis commiſiſſe dicitur. Vid. Suarez *c.* 40. *nu.* 2. 3. Eadem ratio obtinet, in eo, qui pro ſe beneficium precibus & ſupplicationibus obtinuit à Prælato, quia ſcilicet non magis pro ſe oblatæ preces poſſunt habere rationem pretij, quàm pro alio; nec poteſt ſibi penes beneficium aut dignitatem præſumptuoſus videri, aut ambitionis argui, ſi moraliter & ſine temeritate ſe dignum reputet, cùm ita habeat uſus Eccleſiæ: & Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 18. *De reform.* ordinat, ut beneficia, quibus adnexa cura animarum, per concurſum conferantur digniori; ut tacitè videatur invitare ad ſe offerendum & petendum. Quod nec prohibitum, nec malum per ſe, cùm poſſit fieri bonâ intentione, ceſſante ambitioſâ præſumptione, ſi quis non ſuo tantùm judicio nitatur, ſed & aliorum conſilio & judicio ducatur, dignumque ſe judicet, non quia ſe alijs præferat, ſed cum illis concurrat. Suarez *d. c.* 40. *nu.* 5. 6. 7. Binsfeld. *ad c. Cùm eſſent* 12. *h. t. qu.* 2. *Concl.* 6. Quamvis hodie plerique, pro dolor! etiam dum vident ſe alijs magis dignos, aut cùm ſe neſciant dignos, imò videant indignos, & alios dignos aut magis dignos audiant prædicari, eò ſtultæ ambitionis venerint, ut neutiquam cedant, ſed eò importunioribus agant precibus & ſordibus, ſecundùm illud Plautinum, non quo modo, ſed modò habeatur quæritur; quæ res & Eccleſiæ perniciem & Reipubl. interitum generat.

80 Dicta procedunt, ſive quis digno ſive indigno precibus impetret beneficium; nam indignitas perſonæ non facit pretium interveniſſe, cùm faciat preces quidem injuſtas, & collationem injuſtam, non tamen ſimoniacâ infectam labe. Quo modo diſtinctio Gl. in *d. can. Ordinationes*, inter dignum & indignum concidit. Non obſtat *d. can. Ordinationes*; nam ibi agitur in genere de illicitis modis adquirendi beneficia, ad quos ſpectat, precibus & ſupplicationibus aliorum moveri, & conferre beneficia, cùm ſæpè contingat conferri ea vel nihil meritis, vel minùs meritis & indignis. Sic quoque accipiendus *d. can. Pueri*, ubi venalitas beneficij comparari videtur cum ſupplicatione pro beneficio; nam hoc non quaſi propriam Simoniam conſtitueret, uti ponit venalitas, ſed quòd per iſtjuſmodi ſupplicationes contingat conferri beneficia immeritis. Magis videtur obſtare *c. Nemo* 14. *h. t.* ubi gratiâ & favore pœnitentem adducere ad pœnitentiam judicatur ſimoniacum; per gratiam autem & favorem indicantur preces. Sed dicendum, in iſto Cap. per gratiam non intelligi illam, quam facit collator, nec per favorem, quem exhibet conferendo; ſed gratiam, quam prætendit ab eo, cui confert, & favorem ſimiliter, quem ſperat ſe conſecuturum, & tunc tranſeunt preces in promiſſionem ſimoniacam, cùm ſuppleant locum pretij. Quo modo & accipi poſſet verbum, *Precibus*, per quas ordinati dicuntur non intrare per oſtium, id eſt Chriſtum, in *d. can. Ordinationes*. Vid. Suarez *d. c.* 40. *nu.* 8. 9. 10.

Q. An licitum ſit uti viro potente aut familiari Pontifici, Epiſcopo, aut ſimili collatori, cujus precibus conſequatur quis beneficium? R. Si precibus inducatur, ut preces interponat, aut familiaritatis ratione commendet, & ita impetret beneficium, nihil plus vitij poteſt dici ea res involvere, quàm ſi quis ſuis precibus immediatè conſequatur beneficium à collatore, cùm preces iſtæ duplicatæ non ponant pecuniam, & uſus habeat etiam timoratis hominibus, uti conciliatoribus, coram collatoribus ut faciliùs deſiderij ſui fiant compotes. Quòd ſi pro ſuffragio aut precibus detur pecunia, non caret res vitio, quod videatur pro pretio quis conſequi beneficium, ſaltem in cauſſa morali. Nec obſtat, quòd collator liberè conferat; nam hoc eſt ratione ignorantiæ ex parte ipſius, non ex parte conciliatoris, qui preces vendit, virtute quarum, quantum in ſe eſt, vendit beneficium, niſi id, quod datur, detur nomine moleſtiarum, ſecundùm dicta ſup. *eod. nu.* 60. 81

Hæc ita quoad preces, laudes, & ſimilia, per ſe accepta, & ſeclusâ omni promiſſione extrinſeci alicujus. Nam ſi collator obligare collatorem, vel eum, pro quo intervenit ad preces pro ſe offerendas, intendat, res non vacat labe; quia ejuſmodi obligatio precum, aut interceſſionum & laudationum eſt loco muneris à lingua ei, à quo exſpectatur beneficium, & quidem ut temporale lucrum, cujus nomine datur ſpirituale. Si tamen pactum intercedat; nam abſque eo collatio dicenda procedere ex gratitudine. Idem dicendum, ſi promittatur beneficium ſub conditione, ut is, cui promiſſio facta, intercedat apud Principem pro collatore. Vnde dici poſſe videtur collatio eſſe immunis à labe, ſi collator nolit conferre alicui, niſi rogatus à certo quodam, quem per hujuſmodi collationem ſibi obſtringere deſiderat. Pactum enim tale prohibitum jure ſaltem Eccleſiaſtico videtur, cùm obligatio iſta, quâ favorem temporalem & amicitiam alicujus venatur & obſtrictum habet, ſit pretio æſtimabilis, & ponat aliquod onus ei, cui imponitur. Et ad hunc caſum dictum eſt ſuperiùs ſpectare deciſiones *d. c. Nemo hoc t. & d. can. Ordinationes*, & ſimilium. Atque hoc eſt, quod dicitur, nonnullos non

accipere quidem nummorum præmia ex ordinatione, & tamen Ordines pro humana gratia largiri, atque de largitate eadem laudis ſolummodò retributionem quærere, *can. Sunt nonulli* 114. I. *q.* I. Et ſubjungitur, eos gratis acceptum gratis non tribuere, quòd pro impenſo officio ſanctitatis nummum expetant favoris. Et ita hujuſmodi poſſunt dici munera à lingua, quæ licet videantur concurrere cum muneribus ab obſequio, diſtingui tamen propriè ab ijs poſſunt, quòd ſcilicet intelligantur de muneribus, quæ vendi non ſolent, nec præſtari per modum ſervilis obſequij aut miniſterij. Dici etiam poterit non immunis à Simonia collator, qui confert ex pacto, ut fama ejus celebretur per laudationem illius, cui confert, aut per eum, qui illuſtris eſt, recognoſcatur ut conſanguineus; venit enim temporale pro ſpirituali. Suarez *d.c.* 40. *nu.* 12. *& ſeqq.*

82 Vbi quæritur, An ſolo titulo conſanguinitatis alicui dare beneficium ſit Simonia? R. Aliquorum opinionem eſſe, rem iſtam ſapere Simoniam aliquam, *Gl. in c. unico V. carnalitatem ſup. Vt Eccleſ. benef. ſine deminut. confer.* Pro ea opinione citantur varia jura, *c. Nemo* 14. *c. Veniens & c. Tua nos h. t.* Fundamentum videtur in eo poſitum, quòd conſanguinitas non ſit minùs bonum temporale, quàm favor humanus; ut cùm ejus nomine datur beneficium, videatur quid ſpirituale dari pro temporali. Veriorem tamen eſſe ſententiam eorum, qui negant quid labis continere collationem beneficij propter conſanguinitatem; quam partem, alios referens, tenet Covarr. I. *Variar.* 5. *nu.* 4. & tuetur eamdem Suarez *c.* 37. *nu.* 5. *&* 6. fundatam in eo, quòd res iſta nec obviet juri divino, nec humano. Prius patet, quia dans conſanguineo, ut tali, non dat ſpirituale pro temporali, cùm nihil temporale recipiat, nullum pactum interveniat, nec donum datum conſanguineo, quà tali, ideo minùs ſit gratuitum, cùm nihil à conſanguineo recipiatur: non conſanguinitas, quia jam adeſt, ut licet propter eam, non tamen pro ea tamquam pretio collatio facta dici poſſit. Aliud eſſet, ſi ideo datum foret beneficium viro nobili, ut ab eo habitus collator pro conſanguineo participaret nobilitatem, quia tum ſpirituale daretur pro temporali, ut paullò antè dictum. Poſterius probatur ex eo, quòd nulla detur Canonica conſtitutio, quà conſanguineis conferre præbendas prohibitum ſit; nec ratio, ob quam ut ſimoniaca damnetur ab Eccleſia, cùm nihil intercedat pretij, aut pretio æſtimabilis. Licet poſſet damnari ratione carnalis affectus, qui facit etiam in malè meritos cognatos conferri beneficia & munera Eccleſiæ; quo in caſu accipienda varia juris loca improbantia ex carnalitate animi & affectu carnali collationes factas, eoque in caſu accipienda reprehenſio Pont. in *d. c. un. verſ. circa ſup. Vt Eccleſ. benef. ſine deminut. confer.* Vt collatio facta conſanguineo alioqui digno non poſſit dici continere quid peccati aut inordinati, uti tradit Covarr. *loco ſup. cit.* Cavendum tamen Prælatis, aliiſve collatoribus, à ſcandalo; facilè enim poſſent nimio affectu duci, ut dignum vel digniorem judicent conſanguineum, qui reverà non eſt. Negotium faceſſere videtur text. in *d. c. Nemo* 14. *h. t.* de quo & aliàs actum: nam in eo ſunt duæ partes, & poſterior habet materiam diverſam à prima, ut quod ibi dicitur, utrumque eſſe ſimoniacum, non ſit referendum ad partem priorem, in qua agitur de communicatione in peccatis alienis, reſpectu conſanguinitatis & familiaritatis: aut ſi ad utramque partem textus ſit referenda, dicendum, non agi ibi de propria Simonia, cùm fieri non poſſit, ut ejuſmodi prohibitio Eccleſiæ ponat actionem iſtam ſimoniacam, licet benè alio modo illicitam. Idem dicendum de conferente beneficium, aut ſimile quid, ratione neceſſitudinis aut familiaritatis, ex eadem prorſus ratione. Vid. Binsfeld. *ad c.* 12. *h. t. qu.* 3.

Aliud dubium eſt, An collatio facta ab inducto per preces armatas, puta per metum aut timorem, ſit dicenda ſordida? R. Hoc poſſe videri, ex eo, quòd vitare malum impendens ſit pretio æſtimabile, ut ejus rationem ſubeat, quippe continens aliquod temporale bonum, pro quo datur ſpirituale. Dicendum tamen, non eſſe Simoniam per ſe, & ex vi talis motivi, cùm per hoc nec violetur jus divinum, neque humanum. De illo patet, quia tantùm intenditur remotio cauſſæ, quæ poſſet cauſſare malum, evitatio & depoſitio odij & voluntatis inferendi damnum aut malum aliquod, provocatio ad benevolentiam, neutiquam ut pretium, & ceſſante omni pacto. Deinde facit, quod jam dictum, ratione conſanguinitatis & amicitiæ conſervandæ quid ſpirituale conferre nihil ſapere labis, quia nihil temporale datur: ut & ratione provocandæ amicitiæ & benevolentiæ quid conferens ſit dicendus carere labe, cùm fovere benevolentiam & generare ejuſdem ſint rationis. De jure Canonico ex eo probatur, quòd nuſquam conſtet eo jure metum haberi loco pretij, & talem actionem nullibi jus iſtud deteſtetur, imò potiùs eum, qui coactè taliter operatus eſt, defendat, & reſignationem ex iſto metu factam irritet, reſignantemque ad jus ſuum redire permittat, *c. Ad aures & c. Abbas ſup. De his, quæ vi vel metu &c.* 83

Quæ ita procedunt, ſi non intercedat ullum pactum, quo ex cauſſa rei ſpiritualis datæ obligetur inferens non exſequi, ſed à nocendo ceſſare; nam ejuſmodi remiſſio juris nocendi licet injuſtè, eſt pretio æſtimabilis, & fit ex pacto in ſpiritualibus improbato, quo intenditur quædam obligatio non nocendi, quæ eſt pretio æſtimabilis. Aliud eſt, ſi intentio iſta ſit interna,

terna, quia illa non eſt de pretio, ſed de benevolentia concilianda iſto medio. Imò etſi metum paſſus exprimat intentionem, rogando, ut ceſſet, & eum in finem offerat ſpirituale: nam licet tunc videatur aliqua ſubeſſe pactio, in rigore tamen non poteſt dici Simonia, eo quod non tam obliget violentum ad non nocendum, quàm potiùs invitet & amicabiliter inducat ad ceſſandum à nocumento. Clarior ea res eſt, ſi ex parte violenti fiat comminatio expreſſa mortis, ſi non renuntiet beneficio, aut non conferat beneficium, aut quid ſimile; nam per renuntiationem aut collationem certum eſt non intendi aliud, quàm evaſionem periculi, non ut pretium collatæ rei ſpiritualis, ſed ut effectum inde conſequentem. Præterea eo caſu conferens aut renuntians non tam donat, quàm permittit ab alio ſubripi, argumento ejus, quod dictum ſup. *tit. De iureiur.* de jurata promiſſione ſolvendarum uſurarum. Nec cenſetur aliquid tunc recipere, quia licet non pati malum ſit bonum, tamen non eſt bonum collatum ab eo, qui ceſſat injuriam inferre, nec illius reſpectu pretio æſtimabile. Ita ferè Suarez *d. c.* 37. *nu.* 9. *& ſeqq.* Adde Leſſ. *lib.* 2. *c.* 35. *Dubit.* 21.

84 Quid ſi metus ſit jure incuſſus? R. Videri eo in caſu non deeſſe libem, ex eo, quòd pro avertenda juſta punitione inſtante, quæ eſt pretio æſtimabilis, detur temporale. v. g. Si judicem, ejuſve filium quis præſentet ad beneficium, eâ intentione, ut ejus mitiget animum, inducatque vel ad abſolutionem, vel ad mitigationem pœnæ. Quod omninò ita procedet, ſi pactum interveniat, vel promiſſio rei ſpiritualis, ſub tali conditione, quia æſtimabilis pretio, & nō raró contingit eam vendi, licet iniquè & ab iniquo judice, ut dicendum ſit pro ſpiritnali venire pretium. Quòd ſi intentio tantùm ſit merè interna, & nullo modo exierit in actum exteriorem, non videtur Simonia poſſe poni, quòd, ceſſante pacto, dans ſpirituale intendat primariò captare benevolentiam, & per eam remiſſionem vel mitigationem pœnæ, nam licet injuſtè conetur corrumpere judicem, quaſi emptor legum, *arg. l. Quiſquis C. Si certum pet.* non tamen ſimoniacè. Et hoc ita, quando de damno vitando, aut inflictione pœnæ evadenda agitur. Suarez *d. c.* 27. *nu.* 19.

85 Quid ſi ſubſit lucri amiſſio, niſi minantis animum mitiget? R. Videri & hîc diſtinguendum, ut ſi ex pacto fiat oblatio rei ſacræ minanti, ex timore amittendi ſibi debitum, caſu iſto oblatum non vacet Simoniâ, uti nec vacaret datum ſub conditione non petendi debitum; quia certum eſt, hujuſmodi conditionem eſſe pretio æſtimabilem, cùm reſolvatur in lucrum temporale, & quia apponitur oblationi rei ſacræ, non poſſe vacare vitio Simoniæ. Niſi tamen violentia & injuſtitia alterius in facienda ſolutione poneret evidentem vexationem; tunc enim poſſet ſpirituale datum non tam pro pretio datum videri, quàm ut inducatur vexator ad bonum faciendum & juſtitiam, atque ita ad tollendam vexationem. Si verò citra pactum fiat oblatio ejuſmodi, nec intercedat nova obligatio in futurum, non poteſt ea res damnari Simoniæ, cùm non tam intendatur lucrum, quàm quod ſuum eſt recipiatur: ut intentio non faciat, quò minùs gratis detur beneficium, aut ſimile quid. Pro qua parte facit, quòd non poſſit Epiſcopus judicari ſimoniacus, qui dat beneficium Titio obærato, eâ intentione, ut ſatisfaciat ſuis creditoribus: ut idem ſit dicendum, ſi ipſe collator ſit creditor, cùm non ſit pejoris conditionis, quàm ſunt alij creditores; quo caſu ne quidem injuſtitiam committet, ſi digno conferat. Suarez *d. c.* 37.

De Pœnis Simoniæ.

HÆc de materia Simoniæ, & modis, quibus committitur: reſtat videre de Pœnis 86
huic deteſtabili pravitati & peſtifero vitio, ut habet Extravagans 2. *h. t.* propoſitis, ad absterrendos homines ab ejus exercitio. Ubi prænotandum, in Simonia tria conſiderari, propoſitum ſcilicet internum, pactionem externam verbis vel ſignis indicatam, & executionem pactionis; ſecundùm quæ Simoniæ tres conſtituuntur ſpecies, ſcilicet Mentalis, Conventionalis & Realis, juxta Canoniſtas, Navar. *d. c.* 23. *nu.* 103. *& in Comment. c. Mandato ult. nu.* 7. *h. t.* Gomeſ. *ad Reg. de trien. poſſeſſ. qu.* 11. *§. cùm igitur*, Redoan. *p.* 1. *c.* 2. *nu.* 12. Nam Theologi duas ſpeces faciunt, internam ſcilicet & externam, quòd eſſe peccatum ſit aut internum aut externum, atque ita aliam mentalem, aliam conventionalem: hanc iterum aliam completam utrimque realiter, quam Canoniſtæ vocant realem, aliam non completam, quæ vel conſiſtit in nudis terminis conventionis, vel ab altera parte tantùm impleta eſt, quam Canoniſtæ vocant conventionalem: ut videatur diviſio Canoniſtarum ratione ſuâ ſubnixa.

Mentalis hîc non accipienda pro modo, propoſito ſeu deſiderio interno committendi Simoniam, ſi in nullum actum exteriorem prodeat; quia hîc agitur de Simonia, ut ei pœna externa applicari poteſt, non poteſt autem ulla merè mentali, ſed illa, quæ actum quidem externum vel effectum habet, malitia tamen ejus ſe non prodit exteriùs, ſed in mente manet, ſolaque intentione eſt ſimoniaca. V. S. Si aliquis conferat beneficium ſpe remunerationis, aliàs non collaturus, quæ ſubſecuta citra ullam conventionem, aut admittat ad Religionem ſpe alicujus muneris conſequendi, de quo in

quo in *c. fin. h. t.* Sic etiam exhibere munus à manu, lingua, ab obſequio, intentione obtinendi beneficium, aliàs non exhibiturus, omni pacto & explicito & implicito ceſſante, eſt ſimoniacus mentalis Invenitur hujuſmodi intentio interdum in uno tantùm, interdum in utroque.

Conventionalis eſt, cui ſubeſt pactum implicitum aut explicitum perfectum dandi ſpirituale pro temporali, non tamen conſummatum traditione. Vnde patet eam diſtingui à mentali per additionem exterioris contractus; à reali per carentiam traditionis.

Realis eſt, quando conventio eſt conſummata traditione, ſcilicet & rei ſpiritualis & ipſius pretij, quod eſt extra dubium.

87 Quæritur autem, An quæ ab una tantùm parte eſt impleta ſecundùm conventionem dicenda ſit realis, an conventionalis? R. Si tantùm intervenerit traditio pecuniæ, vel rei temporalis, quæ eſt loco pretij, non poſſe dici conſummatam Simoniam, atque ita tantùm dicendam conventionalem, cum traditio rei venditæ demùm conſummet emptionem venditionem, quia antè recedi à contractu poteſt, *tit. C. Quando ab empt. reced. lic.* & res alteri vendi ac tradi cum effectu, juxta *l. Quoties.* 15. *C. De rei vindic.* Vt ante traditam rem ſpiritualem non poſſit dici conſummata injuria, unde nec pœnæ juris habebunt locum, ut dicetur inferiùs.

Controverſia major eſt, ſi tantùm rei traditio intervenerit: quam ſufficere aliqui volunt, ad conſtituendam realem Simoniam, & conſummatam; ex ratione, quòd in emptione præcipuè conſideretur res venalis, ut ejus traditio videatur conſummare emptionem, etiam necdum tradito pretio, ſi de eo ſit ſufficiens promiſſio, ſecundùm eorum præcipuè opinionem, qui per rem traditam volunt haberi fidem de pretio, atque ita eam rem tranſire in dominium emptoris, ut vindicari nequeat à venditore, *Gl. in §. Vendita, & communiter ibi DD. Inſtit. De rer. diviſ.* Facit, quòd traditio rei ſecundùm promiſſionem temporalis rei præviam non poſſit dici facta gratis, & ponat conſummatam injuriam, ut pœnæ juris tamquam ex delicto perfecto locum habere debeant, qua de re infrà. Verùm etſi magis dici poſſit completus contractus traditione rei, quàm pretij, non poteſt tamen dici verè completus, donec pretium acceſſerit, cùm ſecundùm veriorem opinionem antè non poſſit dici tranſiſſe dominium, uti eſt colligere ex *d. §. Vendita Inſtit. De rer. diviſ* ſi penitiùs textus ejus inſpiciatur, per quem tenet D. Mudæus in *l. Quod vendidi* 19 *nu.* 6. *& 7. D. De contrah. empt.* non cenſeri habitam fidem de pretio per ſolam traditionem rei, ideoque rem vindicari poſſe. Eſtque ea ſententia Navarri, *d. c.* 23. *nu.* 503. *& in Comment. c. fin. h. t. nu.* 28. *ubi alios citat*, qui ante conſummationem per interventum pretij negat pœnas juris habere locum. Adde Suarez *c.* 41. *nu.* 6. *& ſeqq.*

His præmiſſis, certum eſt peccatum hoc eſſe 88
graviſſimum & mortale; unde in varijs Iuris Canonici locis vocatur *piaculare flagitium, execrabile, deteſtabile ſcelus, peſtiferum vitium, ſimoniaca peſtis, cancroſum vulnus*, quod ſerpit ut cancer, Eccleſiæ perniciosiſſimum. Ex quibus patet gravitas iſtius vitij, ut non poſſit non includere reatũ mortalem, uti clarè colligitur ex illis D. Petri *Act.* 8. verbis, *Pecunia tua tecum ſit in perditionem. Video te in felle amaritudinis, & iniquitatis eſſe.* Vt rectè Paſchalis Pont. *can. fin.* 1. *q.* 7. dicat omnia crimina ad comparationem ſimonicæ hęreſis quaſi pro nihilo reputari.

Tantùm quæritur, An aliquando poſſit eſſe 89
veniale peccatum ex levitate materiæ? R. Generale eſſe, quod mortale eſt in ſuo genere, fieri poſſe veniale ex levitate materiæ, quæ augeri & minui poteſt, uti in furto eſſe inferiùs dicemus, & in præſenti dici poteſt. Nam pretium poteſt eſſe exiguum, & res etiam ipſa ſpiritualis exiguæ quantitatis, ut parum aquæ benedictæ. Dicendum tamen, ſimpliciter eſſe mortale hoc vitium, quod nec ex parte pretij, nec ex parte rei ſpiritualis ita deminui poteſt, ut tranſeat in veniale. Poſteriùs patet, quia nullum donum gratiæ, quamvis parvum videatur, poteſt eſſe vendibile ſine gravi irreverentia & Dei & ipſius doni: quod licet in ſuo ordine ſit parvum, non poteſt tamen contemni, & pretio æſtimari ac dari, quia non reputaretur tamquam pendens ex gratuita Dei donatione. Prius probatur, quia licet pretium ſit parvum, nihilominus non ſine magna irreverentia ſpiritualis res efficitur venalis, pretioque æſtimatur; & quò pro minori pretio datur, eo viliùs æſtimatur, irreverentiamque auget. Quod ita non obtinet in furto, mendacio, aliiſque, in quibus materiæ levitas irreverentiam minuit, ut reatum faciat venialem. Probatur iſta pars *c. Ex tua* 20. *h. t.* ubi qui ſex ſolidos pro ſua ordinatione dedit, deponendus ab ordine & Monaſterio dicitur includendus: & *can Placuit* 102. 1. *q.* 1. ubi tremiſſem exigentes pro Baptiſmo dicuntur ſimoniaci. Tenet hanc ſententiam Gloſ. Panorm. Felin. & alij, in *d. c. Ex tua*, Navarr. *d. c.* 23. *nu.* 101. *& Conſ.* 52. *h. t.* Non obſtat text. in *c. Etſi quæſtiones* 18. *h. t.* nam ibi etſi fiat mentio parvi muneris, non tamen quaſi excuſaret à Simonia, ſed quòd non faciat præſumi intentione tali datum, ut eſſet loco pretij, ſi non conſtet, quo animo ſit datum, quia dubia in partem meliorem ſunt interpretanda. Vide latiùs iſta tractata à Suarez *c.* 3. *nu.* 5. *& 6. & c.* 38. *nu.* 2.

Patet itaque ex dictis, omnem Simoniam puniri divino judicio: verùm cùm plures pœnarum

narum

narum gravitas, quàm Dei timor ſoleat arcere
atque avocare à peccandi voluntate, Eccleſia
varias pœnas conſtituit in Simoniacos, uti Ex-
communicationis, Suſpenſionis, Privationis,
Inhabilitatis, Interdicti, Nullitatis collationis,
& alias, *Extrav. Cum deteſtabile h. t.*

90 Atque ut diſtinctè procedamus, ad menta-
lem quod attinet, illam purè internam, ut
nullum opus externum ex ea ſit ſubſecutum,
certum eſt non comprehendi ſub pœnis Eccle-
ſiaſticis, imò nec illarum eſſe capacem, cum
Eccleſiaſtica juriſdictio non extendatur dire-
ctè ad actus merè internos. Quòd ſi exierit in
actum aliquem externum, dato vel recepto
aliquo ſecundùm intentionem, citra pactum
expreſſum aut tacitum, etſi probabile ſit, Eccle-
ſiam poſſe tale factum punire, de facto tamen
non punit, ut patet *c. fin. h. t.* quod habet, ſuf-
ficere eo caſu Deum placare pœnitentiâ, ut
qui ſolus ſit offenſus.

91 Verùm dubitatur, An conventionalis ſubſit
pœnis Eccleſiaſticis? R. Videri illam ponere
ſufficientem materiã pœnæ Eccleſiaſticæ, cùm
actus ſit externus continens contractum perfe-
ctum; perficitur enim emptio ſolo conſenſu in
rem & pretium, ut etiam per eum ponat inju-
riam rei ſpirituali. Et ita tenuiſſe Tranced.
refert Gloſ. in *c. Tua nos 34. h. t.* & ſequitur Re-
doan. *p. 4. c. 9. nu. 2. & ſeqq.* Gomeſ. *ad Reg. de tri-
en-poſſeſſ. qu. 12. §. Quid dicendum*, ubi ait benefi-
cium eſſe dimittendum acceptum ex ſola pro-
miſſione, ſine ullo complemento. Verius ta-
men, Simoniam purè conventionalem, id eſt à
neutra parte completam, non puniri pœnis ju-
ris poſitivi ipſo facto latis contra Simoniacos,
atque ita per eam non incurri cenſuras, inhabi-
litates, privationes, ſi quæ ipſo jure latæ. Ra-
tio eſt, quòd talis conventio non ponat niſi
conatum, qui inanis non debet nocere, ut ſolus
inſufficiens ad inducendam pœnam, *arg. c. Non
præſtat De R. I. in 6.* Quò facit, quòd jura lo-
quentia de pœnis Simoniacorum, utantur ver-
bis notantibus tantùm dationes & receptiones,
& eos, qui dando vel recipiendo Simoniam
commiſerunt, ſimoniacè ordinati, electi, poſ-
tulati, confirmati, beneficium conſecuti, *Ex-
travag. 1. & 2. h. t. can. Presbyter & paſſim 1. q. 2.
& qu. 3. c. Non ſatis 8. c. Inſinuatum 13. & paſſim
h. t.* Quæ loca tantùm actiones ſimoniacas pu-
niunt, ut ad conventiones, quæ actus non pu-
niunt, non ſint extendenda; cùm pœna per le-
gem impoſita non obliget, donec actio eo mo-
do, quo per legem expreſſa punitur, committa-
tur & compleatur. Et licet diffitendum non ſit,
etiam Simoniam conventionalem ponere gra-
ve peccatum per actum externum, ut ſubſit fo-
ro Eccleſiæ, atque ita puniri ab ea poſſit, quod
non negatur; non tamen dici poteſt, ideo de fa-
cto pœnam illi per Eccleſiam eſſe impoſitam,
quod tantùm quæritur. V. Suar. *c. 55. n. 12. 13.*

92 Quid ſi fuerit impleta ex parte ementis tan-
tùm per dationem pretij? R. Etſi poſſit videri
eſſe locus pœnæ, quia conventio exierit in actũ
exteriorem, dicendum tamen, necdum poni
cauſſam ſufficientem incurrendi pœnas ipſo fa-
cto, quippe quæ non ſoleant incurri, niſi deli-
cto perfecto, quod dicto caſu inchoatum qui-
dem, non tamen perfectum, cùm tantùm ex
parte ementis intervenerit pretium, ſpirituali
necdùm contrectato: ut irreverentia contra il-
lud non poſſit dici completa, in qua tamen po-
nitur ratio Simoniæ; ut ſecundùm regulam,
quòd pœnæ ſint potiùs molliendæ, quàm exaſ-
perandæ, non ſint maleficio non perfecto im-
ponendæ hoc caſu. Facit, quòd commiſſio rei
alienari prohibitæ non incurratur per ſolam
venditionem, aut etiam numerationem pretij
accedentem, ſi non ſequatur traditio. Navar.
d. c. 23. nu. 104. Suarez *d. c. 55. nu. 16.*

Major controverſia eſt, ſi ex parte vendentis 93
impleta fuerit conventio, collatis ſcilicet Ordi-
nibus aut beneficio, promiſſo quidem non ta-
men dato pretio? R. Eſſe quidem hic commiſ-
ſam iſto caſu irreverentiam, propter traditum
aut petactum ſpirituale reſpectu promiſſionis,
licet non completæ per realem dationem: di-
cendum tamen, probabile eſſe & hoc caſu nec-
dum obtinere pœnas, quòd necdum ſit male-
ficium petactum. Vt procedat ratio in caſu ſu-
periori allata, quia deſiderant Canones paſſim
utriuſque implementum, datum ſcilicet & re-
ceptum, ad ſimoniacam labem incurrendam.
Facit, quòd non poſſit dici perfectior contra-
ctus, traditâ re ſine pretio, quàm tradito pretio
ſine re, cùm & illo caſu poſſit res vindicari, ſe-
cundùm tradita ad §. *Vendita verò Inſtit. De rer.
diviſ.* Pro qua parte facit *Extravag. 2. h. t.* quæ
tantùm videtur eos excommunicationi ſubij-
cere, qui dando vel recipiendo committunt Si-
moniam, atque ita realem ab utraque parte
completam. Et ita tenet Navar. *d. c. 23. nu. 104.
& in c. Si quando ſup. De reſcrip. Except. 4. nu. 3.
& 4.* Covarr. *ad c. Peccatum p. 2. §. 8. nu. 7. &
8.* Leſſ. *lib. 2. c. 35. dubit. 27.*

Verùm quia non idem obtinet in omnibus 94
Cenſuris, diſcurrendum de ſingulis cenſuris &
pœnis, quæ propter Simoniam incurruntur. Et
certum eſt, reali Simoniæ utrimque completæ
Primò eſſe propoſitam Excommunicationem,
quam reus ipſo jure incurrit per Simoniam
commiſſam in Ordine, beneficio & ingreſſu,
ſaltem de jure novo. De Ordine & beneficio
probatur *d. Extravag. 2.* ubi facit mentionem
Ordinum ita ſuſceptorum, uti & electionum,
poſtulationom, præſentationum, aliarum-
que proviſionum. Vbi ejuſmodi pœna exten-
ditur etiam ad mediatores, ut parentes, amicos,
procuratores, & concernit quoſlibet Simonia-
cos, ſive manifeſtos ſive occultos. Eadem cen-
ſura poteſt & dici concernere eos, qui pro ton-
ſura prima dant vel recipiunt, quia per illam
quis conſtituitur in ordine Clericorum, ſecun-

dũm dicta ſup. *eod. nu.* 14. Suarez *c.* 56. *nu.* 5.

95 De ingreſſu probatur per *Extravag.* 1. *h. t.* ubi Urbanus IV. Pont. dantes aut recipientes pro ingreſſu in Monaſteria, tam virorũ quàm mulierum, ipſo jure declarat excommunicationem incurrere. Quod ipſum frequentiùs in mulierum Monaſterijs contingit, ad quæ fœminæ plerumque non admittuntur, niſi cum promiſſione & pacto dotis perſolvendæ; aliarumque expenſarum, non ſine ſcandalo: ut conſuetudine ea res excuſari nequeat, & per *d. Extravag.* 1. ſit improbata tamquam corruptela. Niſi tamen neceſſitas excuſet exactionem, qua de re actum ſup. *eod. nu.* 56. ubi etiam diximus, ſponte oblatum citra noxam recipi, uti & probat *d. Extravag.* 1. Videtur tamen quoad Moniales hæc cenſura ſublata; cùm Navar. *d. c.* 23. *nu.* 109. dicat Innoc. VIII. declaraſſe Moniales eam non incurrere, niſi ob receptionem cum pacto, aut alicujus non idoneæ ob largitionem; & Clementem VII. conceſſiſſe, ut Moniales nullam Simoniæ pœnam incurrerent propter pacta & conventiones circa dotes, circa commodum earum victum. Trid. autem *Seſſ.* 25. *c.* 16. *De refor.* vetuit ante profeſſionem quid recipi, excepto victu & veſtitu novitij & novitiæ illius temporis, quo in probatione eſt, quocumque prætextu.

96 Poſſet dubitari, An hæc Simonia incurratur, dato aliquo aut recepto pro receptione habitus? R. Id videri, eo quòd textus abſolutè loquatur, & receptio ad habitum pretio interveniente culpam habeat Simoniæ. Probabile tamen, non incurri hanc cenſuram ante profeſſionem, per quam demùm conſummatur traditio rei ſpiritualis, quæ per receptionem ad habitum tantùm eſt inchoata. Quò facit, quòd *d. Extrav.* 1. loquatur de receptis pro ingreſſu, qui denotat profeſſionem. ut pretium pro habitu licet ſimoniacè datum nõ ponat hanc cenſuram.

97 Secunda eſt Suſpenſio; quam incurrit Conventus, recipiendo ſimoniacè aliquem ad Monaſterium: & probatur clarè per *d. Extrav.* 1. quæ videtur concernere omnem actum ſive officium Capitulare, quod requirit juriſdictionem ſive adminiſtrationem Eccleſiaſticam; nam illud ſubjectum non eſt capax alterius ſuſpenſionis. Eamdem & incurrit ſimoniacè ordinatus, quoad ſuorum Ordinum executionem, *d. Extrav.* 2. *h. t.* Plura Suarez *d. c.* 56. *nu.* 9. *& ſeqq.*

58 Q. An & quoad beneficium, officium? R. Minimè, cùm *d. Extrav.* 2. loquatur tantùm de Ordinis executione; ut non ſit extendenda ſuſpenſio ad alia, cùm pœnam contineat. Nec facit, quòd ibi Pont. omnes pœnas juris antiqui voluerit ipſo facto incurri; nam cùm tantùm ſingulariter exprimat ſuſpenſionem quoad Ordinis executionem, dicendum, eam non concernere beneficia & officia, cùm exceptio firmet regulam in non exceptis.

De ordinantibus non videtur loqui *d. Extrav.* 2. ut videantur ipſo jure non ſuſpenſi: habet tamen *c. pen. h. t.* eos manere ſupenſos hoc ipſo ab ordine per trienniũ. Sixtus verò V. in Bulla ſua contra malè promotos, incip. *Sanctum & ſalutare,* declaravit ipſos ordinantes hoc ipſo manere ſuſpenſos à collatione quorumcumque Ordinum, etiam ipſius tonſuræ, & ab executione omnis muneris Pontificalis: ut juriſdictio & adminiſtratio ipſis ſit ſalva, quia pœnæ non ſunt extendendæ. Suarez *d. c.* 56. *n.* 17. *&* 18.

Quantum ad Simoniam in beneficio, conferentem incurrere aliquam ſuſpenſionem à beneficio non eſt jure proditum; uti nec proditum, eam incurri ab ipſo recipiente quoad beneficia antè obtenta. Nam quoad beneficium obtentum ſimoniacè *d. Extrav.* 2. impedit adquiri jus ad illud, & fructus negat fieri ejus, cui talis collatio facta, quod non concernit ſuſpenſionem, ſed pœnam alterius ordinis, de qua mox: ut verius ſit, quoad obtenta eum non ſuſpendi. Per Simoniam autem commiſſam circa beneficium dicendum, non ſuſpendi reum ab Ordine, cùm nullibi textus extet eam ſuſpenſionem inducens. Suarez *d. c.* 56. *nu.* 19.

Quæritur autem, An ſuſpenſio iſta incurra- 99
tur per Simoniam completam tantùm ex parte rei ſpiritualis? R. Excommunicationem non incurri, impletâ Simoniâ tantùm ex parte rei ſpiritualis, probabile eſſe, dictum eſt ſup. *eod. nu.* 93 idque propter *d. Extrav.* 2. in verbis, *dando vel recipiendo,* quæ videntur requirere, utraque pars ſit completa, quamvis illa verba ſint dubia, & poſſit dici, ad excommunicationem ſufficere, traditam eſſe rem ſpiritualem. De ſuſpenſione major eſt dubitatio. Et Navar. quidem negat ei locum eſſe, niſi completâ utrimque Simoniâ, *c.* 23. *nu.* 103. *& c.* 25. *nu.* 68. Covarr. *ad Reg. Peccatum p.* 2. *c.* 8. *nu.* 7. *&* 8. Quam ſententiam praxi receptam adſerunt; & probari videtur per *d. Extrav.* 2. in V. *dando vel recipiendo,* ſcilicet tam rem ſpiritualem quàm pretium. Et ad hoc induci poteſt textus in *c. De hoc* 11. *h. t.* ubi vis ponitur in eo, quòd promiſſa ſint recepta. Denique facit generalis regula, pœnam non incurri, niſi actu, cui imponitur, perfecto, qui hîc perfectus dici nequit niſi pretio recepto. Videtur tamen de rigore juris ſufficere traditio rei ſpiritualis, ſub promiſſione pretij, licet necdum ſoluti, eo quòd traditio illa contigerit intuitu promiſſionis ut dicenda ſit ſimoniaca, ſiquidem non ſit facta gratis, cùm promiſſio dandi pro ſpirituali temporale faciat non eſſe gratuitam collationem. Quod probatur per *c. penult h. t.* ubi promiſſio vel juramentum, de non moleſtando ordinantem receptum, facit & ipſum & ordinatum eſſe ſuſpenſum. Facit eodem *c. Nobis* 27. *h. t.* ubi electio facta ſub promiſſione ſolvendæ pecuniæ declaratur ſimoniaca, ut non gratis facta. Ut ea ſententia, ſaltem quoad ſuſpenſionem, ex vi

verborum

verborum videatur jure verior. Nec facit, quòd promiſſio talis ſit irrita & nullius momenti; nam & ipſa pretij datio eſt irrita, cùm ſit reſtituendum, ut infrà videbitur, & tamen ſatis eſt temporale verè dari, atque ita etiam ſatis erit intercedere promiſſionem. Nam quòd jus irritet actum, non tollit Simoniæ malitiam, nec rationem oneroſi contractus, nec dationis non gratuitæ. Quò facit *can. Si quis* 115. *I. q.* 1. ubi dicitur non gratis acceptum, quod acceptum ſordidis precibus oris. Non poteſt autem negari; ſordidas eſſe preces, quæ continent promiſſionem temporalem. Vnde Gratianus, *I. q. 6. in fine §. ſi autem*, comparat promiſſam eſſe pecuniam & datam. Admiſſo tamen moderamine per conſuetudinem hac in re inducto, ſubſequente poſtea pecuniæ traditione, certum eſt cenſuras tunc incurri, etiamſi non totum pretium datum ſit, ſed dari cœptum, etiam in minima quantitate; uti è contrà dato pretio pro ordinatione, ſi illam inciperet Epiſcopus conferre, quia ſtatim in primo gradu foret conſummata Simonia, & haberent locum pœnæ, ſaltem ex nunc, quia delictum eſt perfectum. Navar. *loco ſup. cit.* Caſſad. *Deciſ.* 5. *de Conſtit. & Deciſ.* 2. *de Simonia* Covarr. *ad Reg. Peccatum p.* 2. §. 8. *nu.* 7. Suarez *d. c.* 56. *n.* 24. *& ſeqq.* Binsfeld. *ad Rubr. h. t. Notab.* 55 §. *Tertium.*

100 Sed dubium eſt, An & retrotrahatur cenſura ad tempus commiſſi criminis per traditionem rei ſpiritualis? R. Ita velle Nauar. *d. c.* 23. *nu.* 104. quaſi fuiſſet ſuſpenſa cenſura, ut perfecto poſtea contractu ex tunc incurreretur, *arg. l. Quadam* 55. *D. De reb. dubijs* Verùm non videtur ejuſmodi retrotractio habere fundamentum in *d. Extrav.* 2. quia loquitur de Simonia utrimque completa. Et facit, quòd ut irregularitas tunc contrahitur, quando mors inſequitur, non etiã quando fit vulneratio, quia tunc delictũ eſt completum, ita etiam cenſura non incurratur, niſi completo delicto. Vt ante ſolutionem pretij ordinatus non ſit ſuſpenſus, & celebrans non fiat irregularis, quia non celebrat cum cenſura. Sic & talis ordinatus abſolvit ſacramentaliter ante pretij exſolutionem. Eſt enim hæc retrotractio ſecundùm quamdam juris fictionem, effectus autem cenſuræ requirunt realem ejus exiſtentiam; ut, illâ non poſitâ, effectus non impediantur, nec poſſint dici poſtea infici ex ſubſequente cenſura per Simoniam realiter completam. Quò facit *c. Apoſtolicæ inſ. De Cler. excom.* ubi ſe excommunicatum ignorans non redditur irregularis, ſi poſtea intellexerit ſe antea excommunicatum fuiſſe, quia defuit contumacia. Vt cùm non ſit effectus aliquis iſtius retrotractionis cenſuræ, ea non ſit admittenda, niſi fortè quoad punitionem in excommunicatione vel inhabilitatem ad beneficia adquirenda, ad quam non eſt opus cenſurâ. Vid. Suar. *d. c.* 46. *nu.* 34. *& ſeqq.* Leſſ. *d. c.* 35. *nu.* 151.

Tertia pœna eſt Infamia, *c. Sanè* xv. *q.* 3. qui tantùm loquitur de Simonia commiſſa pro obtinenda ſede Epiſcopali, & conferendis Ordinibus, & eligendo; generaliùs loquitur *can. fin. I. q.* 3. Quod accipe de infamia juris, quæ ponit imponit impedimentum & judicij irregularitatem, *c. Infamibus De R. I. in* 6. idque poſt ſententiam. Suarez *d. c.* 56. *nu.* 25. 102

IV. Irritatio actus: quæ quia paſſim non habet locum, diſtinguendum inter actus, quorum aliqui ſunt actionum ſeu functionum ſpiritualium, relinquentium interdum effectum aliquem permanentem, ut ordinatio Sacerdotis, conſecratio Epiſcopi, profeſſio, & ſimiles, aut etiam non relinquentium, ut benedictio nubentium, ciborum &c. Aliqui verò ſpiritualium rerum permanentium, cujuſmodi ſunt adquiſitio beneficij & officij Eccleſiaſtici. Ad primum genus quod attinet, functiones ejuſmodi, licet ſimoniacè factæ, validæ ſunt & ratæ, ſuumque habent effectum, niſi irritabiles ſint per Eccleſiam, & lex irritans eas ſit lata; neque enim Simonia ex vi & natura ſua illas irritat. Hinc ordinatio ſimoniaca rata eſt, quoad ſubſtantiam & effectum characteris, quia ad ſubſtantiam requiſita adſunt. Item Baptiſmus, Confirmatio, conſecratio Euchariſtiæ valida ſunt; ut & extrema Vnctio non iteranda propter Simoniam, etſi non recipiatur ejus effectus. Matrimonium quoque licet emptum in ratione Sacramenti effectum nihilominus habet. Sed & conſecrationes Eccleſiarum & aliarum rerum tenent; nam licet ex parte conſecrantis ſint potiùs execrationes, juxta *can. Eccleſia I. q.* 4. quia conſecrans, quantum in ſe eſt, eas potiùs polluat, non tamen etiam quatenus exercentur ex poteſtate & auctoritate Eccleſiæ. Profeſſionem Religionis ſimoniacam non invenitur irritaſſe Eccleſia, etſi irritare poſſet: vult tamen ita receptum dimitti & transferri ad ſtrictius Monaſterium, *c. De Regularib. c. Quoniam & c. Veniens h. t.* Quod decretum Eccleſiæ eſt potiùs ſententiæ ferendæ, quàm latæ, cùm in dictis locis non utatur Pont. verbis ad latam ſententiam ſpectantibus, ſed ferendam. Quoad actus juriſdictionis vel adminiſtrationis, juriſque Eccleſiaſtici, ordinatos ad conferendum beneficium aut officium Eccleſiaſticum, irritos eos ipſo facto eſſe patet ex *d. Extravag.* 2. Ejus ordinis ſunt electiones, poſtulationes, confirmationes, proviſiones, & aliæ diſpoſitiones, quæ jubentur ibi viribus carere, ut ijs non ſit inhærendum. Latiùs de his Suarez *c.* 57. *n.* 2. *& ſeq.*

Quantum ad ſecundum genus functionum, 103 earum adquiſitio ex natura rei non eſt irrita, ſed valida, cùm talium traditio fiat conſenſu ejus, qui circa illas jus habet, quem ut non impedit Simonia, ita nec ejus effectum, Suarez *d. cap.* 57. *num.* 51. *& ſeqq.*

Eccleſia tamen beneficiorum Eccleſiaſticorum ſimoniacam adquiſitionem ita irritavit, ut nullum jus aut titulus adquirenti accedat. Hæc irritatio clarè colligitur ex *d. Extrav.* 2. *§. Per electiones*, ubi idipſum exprimitur. Patet etiam ex *c. Matthæus* 23. *h. t.* ubi regimen Eccleſiæ ſimoniacè adquiſitum celeriter ac ſponte eſt dimittendum ab eo, qui vult conſultum animæ ſuæ, non alia de cauſſa, quàm quòd circa illius retentionem nullum jus habeat. Ratio irritationis eſt, quòd meritò quis puniatur in eo, in quo deliquit, & quidem ipſo jure, quia pœna eſt in adquirendis, non etiam in adquiſitis. Felin. *c. In noſtra nu.* 13. *ſup. De reſcr.* Redoan. *p.* 2. *c.* 10. *nu.* 33. Suarez *d. c.* 57. *n.* 22. *& ſeqq.* Non tenetur autem reus tantùm dimittere beneficium, verùm & fructus ex eo perceptos, quia nullum habet jus in beneficio, ut eos ex re non ſua perceperit, quod eſt contra juſtitiam, *d. Extrav.* 2. Imò etiam ad non perceptos ſuâ culpâ, quos percipere potuit, ſecundùm ea, quæ traduntur de reſtitutionibus fructuum in *§. Si quis à non domino Inſtit. De rer. diviſ. D. & Cod. De rei vindic.* Quod tantùm accipiendum de fructibus ratione tituli, qui nullus eſt, perceptis; nam quantum ad ſtipendia ratione Miſſarum, aut oblata, ratione ſuffragiorum, aut aliàs, non ſunt reſtituenda, quia non concernunt fructus beneficij, ſed ſtipendia ſunt laborum perſonalium. Navar. *Conſ.* 90. *hoc tit.* Caſſad. *Deciſ.* 6. *De præben.* Suarez *d. l. nu.* 25. *&* 26.

104 Q. An & diſtributiones ratione intereſſentiæ in divinis retineat? R. Id velle Navar. *d. loco*, ex ratione, quòd competant ratione laboris perſonalis: ſecuriorem tamen eſſe contrariam ſententiam & veriorem, quòd non reſpondeant illi labori utcumq; ſed ut fundato in tali titulo, & quòd diſtributiones ſuo modo computentur inter fructus beneficij. Suarez *d. n.* 26.

Habet hæc pœna locum non tantùm in Simonia publica, verùm & occulta, cùm in Iure non fiat talis diſtinctio, & *d. c. Matthæus* loquatur de Simonia occulta. Idipſum clarè exprimitur in *d. Extrav.* 2. ut dubio non ſit locus. Deinde etſi nulla foret ſpecialis declaratio ſuper illa re, ex ipſa natura talis pœnæ ſequitur iſte effectus, cùm obligatio dimittendi beneficium, & reſtituendi fructus naſcatur ex irrita collatione, & nullitate adquiſitionis, ut non referat Simonia ſit occulta, an manifeſta. Covarr. *ad Reg. Peccatum p.* 2. *§.* 8. *nu.* 7. *verſ. Apud veteres*, Suarez *d. c.* 57. *nu.* 27.

105 Quid ſi per tertium interventorem, non etiam ab eo, cui beneficium collatum, commiſſa ſit Simonia? R. Si ſcivit, & non contradixit, omninò eſſe invalidam collationem, quia per alium faciens per ſe facere videtur. Quòd ſi contradixit, & nihilominus beneficium ſibi conferri patitur, non eſt collatio extra noxam, ut patet ex *c. Sicut* 33. *hoc tit.* quod ut non noceat tertij factum, requirit contradictionem & ignorantiam; cùm ſuſcipiendo beneficium videatur cooperari. Vnde ſi contradixerit, & ignoraverit per tertium datam eſſe pecuniam, ſuſcipiendo beneficium, aut electioni conſentiendo, aut confirmationem petendo, non incurret pœnam nullitatis, ne factum alterius alicui iniquè noceat, *d. c.* 33. ubi ſubjungitur, *niſi poſtea conſenſerit, pecuniam ſolvendo promiſſam, aut reddendo ſolutam.* Quæ mutatio ſi ante obtentum beneficium contigerit, eodem modo irritabit collationem, & ſimiles actus, atque ſi numquam contradixiſſet; quò faciunt priora verba, *à qua poſtmodum minime receſſiſti.* Suarez *d. c.* 57. *num.* 28. 29. 30.

Quid ſi ſubſequatur obtentum beneficium 106
iſta mutatio? R. Si tantùm ſolvatur amico pretium animo liberali, ne in damno maneat, aut ſine cauſſa patiatur detrimentum, non etiam animo approbandi, clarum eſt, eum non commiſiſſe Simoniam. Navar. *Conſ.* 10. *hoc tit.* Si verò ſolvit, approbando & ratificando factum, tunc involvitur vitio Simoniæ, cùm quoad intentionem illud habeat pro ſubjecto, & ſit Simoniæ approbator, quod ſufficit ad malitiam illius ſpeciei, quò facit argum. *c. Cum quis* 23. *De ſent. excom. in.* 6. Non videtur tamen illo caſu incurrere ipſo facto pœnam irritationis electionis aut amiſſionis beneficij, cùm electio & collatio à principio fuerit abſque vitio, quæ per ſubſequens peccatum nullibi per jura irritatur, ſed tantùm per præcedens, quod eam ſimoniacam facit. Et licet ex *d. c.* 33. colligatur à contrario ſenſu, ad culpam aut pœnam poſſe imputari, non tamen ad eam incurrendam eo modo, quo incurreret, ſi Simonia præceſſiſſet. *Gloſ. in d. c.* 33. *h. t.* Suarez *d. c.* 57. *nu.* 32.

Denique ſi ignoraverit pro beneficio ejus nomine eſſe datum pretium, & non contradixerit, quia non habuit ſuſpicionem ad contradicendum, diſtinguunt communiter DD. ut, ſi pretium ſit datum in odium iſtius perſonæ ab inimico quodam, ad impediendum ejus effectum, non impediatur beneficium dimittere, cùm Eccleſia non patiatur innocentem injuſtè pati, ne detur occaſio peſſimis hominibus injurias inferendi innocentibus & dignis, atque impediendi promotiones alioqui ritè faciendas, *c. Nobis* 27. *& d. c. Sicut* 33. *hoc tit.* Suarez *d. loco nu.* 33. Si verò datum fuerit in favorem & beneficentiam proviſi, valida quidem non eſt proviſio.

Verùm diſputatur, An ipſo jure ſit invali- 107
da? R. Non irritam eſſe, ſed irritandam, velle Navar. *Conſ.* 95. *h. t.* ex ratione, quòd hujuſmodi ſimoniaca collatio vel electio nullibi dicatur ipſo facto irritari, ſed potiùs irritanda, ut in *d. c.* 27. *& in c. penult. ſup. De elect.* Verius tamen

men, ejuſmodi collationem ipſo facto eſſe irritam: & probatur Primò, quòd ipſe ignorans, ubi ſciverit vitium ſuæ collationis, teneatur continuò in conſcientia beneficium relinquere, nullà exſpectatà ſententià, vel à ſuperiore remedium petere, juxta *c. Ex inſinuatione* 26. *h. t.* Ipſo jure non teneri, patet ex *d. c.* 33. ubi parvuli, quibus ignorantibus ſimoniacè à parentibus quæſita beneficia, ea debent dimittere, non ex alia ratione, quàm quòd poſſideant non ſua. Hinc tenebitur talis reſtituere omnes fructus, non tantùm à die cogniti vitij, ſed obtenti beneficij; ante cognitum quidem vitium tamquam bonæ fidei poſſeſſor, ut ad conſumptos non teneatur, poſtea verò ad omnes, tamquam poſſeſſor malæ fidei. Nihil obſtat *d. c.* 27. in quo dicitur reprobanda collatio; nam illud verbum non accipitur, quaſi non eſſet irrita ipſo jure, ſed pro reprobata, ut contineat ſententiam latam, non etiam ferendam, & ab origine reprobandam, atque ita declarandam nullam. Suarez *d. c.* 57. *nu.* 34. 35. *&* 38. Secundò probatur, quòd talis ad idem beneficium maneat inhabilis, niſi habità diſpenſatione Pontificis in dignitatibus & curatis beneficijs, in ſimplicibus verò Epiſcopi, *d. c. pen. ſup. De elect.* quod eſt ſignum ſufficiens, fuiſſe impedimentum ad tale beneficium obtinendum, cùm minùs ſit, liberè dimiſſum recipere abſque vitio, quàm obtinere validè titulo vitioſo. Eſt autem differentia inter eum, qui ignorat pretium datum, & non contradixit, & eum, qui ſcivit datum pretium, quòd prior ille, ſi bonà fide poſſideat beneficium per triennium, utatur regulà Cancellariæ de triennali poſſeſſione, quamvis dubium ſit, an veram præſcriptionem in conſcientia adquirat; poſterior verò non gaudeat iſtà regulà: ut & probabile eſt eà non gaudere conventionalem ſimoniacum, de qua conſulatur Gomeſ. in *Reg. De trien. poſſ. q.* 12. ubi vult non impediri regulæ iſtius uſum in eo, qui poſt proviſionem beneficij aliquid dedit aut promiſit. Suarez *d. c.* 57. *nu.* 39. Prædicta nullitas etiam obtinet, ſi collator ignoraverit Simoniam, quæ cum mediatore fortè interceſſit, quia irritatio directè fertur in omnem proviſionem ſimoniacè factam, non factâ differentià inter ſcientiam & ignorantiam conferentis, aut vi poſità in ejus culpa. Suarez *ibid. num.* 40. Nullitatem iſtam procedere in Simonia commiſſa contra jus divinum non eſt dubitandum.

108 Quæritur de ea, quæ commiſſa contra jus Eccleſiaſticum in beneficijs? R. Eſſe, qui negent, permutiationem jure Eccleſiaſtico ſimonicam, inducere nullitatem adquiſitionis permutatorum beneficiorum; eà ratione, quòd in pœnis ſit benignior facienda interpretatio, & coarctandæ ſint ad delictum maximè proprium ac naturale, quale eſt hac in materia contra jus divinum. Adducitur pro ea parte *c.* 4. *ſup. De tranſact.* ubi ratione tranſactionis ſuper litigioſo beneficio non inducitur privatio, cùm cauſſa dicatur audienda, in irritum revocatà tranſactione. Dicendum tamen, & eam impedire adquiſitionem juris ad beneficium tale. Abbas *ad c. Univerſorum* 8. *nu.* 6. *ſup. De rer. permut.* Redoan. *p.* 3. *c.* 8. Suarez *d. c.* 57. *nu.* 41. *&* 42. & facit text. in *c. Conſtitutus ſup. d. t.* ubi permutantes proprià auctoritate ſpoliantur beneficijs ſuis, per ſententiam potiùs declaratoriam criminis, & executionis pœnæ, quàm definitivam, quamvis eo verbo utatur ibi Pont. Item facit *d. Extrav.* 2. *h. t.* annullans omnes proviſiones ſimoniacas, ut hæc non poſſit dici excluſa, nec benigna interpretatio habere locum, ſalvà verborum proprietate. Non obſtat *d. c.* 4. quia ibi tantùm res manſit in terminis Simoniæ conventionalis.

109 Habet itaque adquiſitionis irritatio per *d. Extrav.* 2. locum in electionibus, poſtulationibus, proviſionibus, in Monaſterijs, dignitatibus, perſonatibus, officijs Eccleſiaſticis, & quibuſlibet beneficijs, ut textus ibi ſubijcit, ut nominationes, præſentationes ſint nullæ, quia pertinent ad proviſiones. Quòd autem in iſta *Extrav.* 2. dicitur de officijs Eccleſiaſticis, Navar. *c.* 23. *nu.* 111. *§. Septimò*, accipit de officijs, quæ ſint beneficia, cujus ordinis ſunt Prioratus, Abbatiæ, & ſimiles, non etiam de ijs, quæ beneficia non ſunt. Cujus opinio eſt benigna in pœnalibus: loquiturque *d. Extrav.* 2. de officijs ordinarijs Eccleſiarum & Monaſteriorum, ut Auditoratus, Clericatus Cameræ, & ſimilia, non comprehendantur ſub ejus deciſione. Suarez *d. c.* 57. *nu.* 46. *& ſeqq.*

110 Dubitatum autem, An adquiſitionis irritatio obtineat in conventionali completa ex parte beneficij tantùm? R. Videri collationem iſtam tenere, quòd uti excommunicatio, de qua ſuprà *eod. nu.* 93. non habet locum iſto in caſu, ex ratione, quòd non ſit pœna infligenda niſi delicto perfecto; non eſt autem perfectum necdum numerato pretio pretio, Navarr. *d. c.* 23. *nu.* 504. ita nec irritatio inducta per *d. Extravag.* 2. debeat habere locum; ut ille, cui collatio facta, poſſit beneficium retinere, donec pretium ſolvatur. Quam ſententiam ſecundùm ſtilum Curiæ procedere tradit ibidem Navar. cùm in rigore contrarium videatur dicendum. Quòd ſr poſtea impleatur Simonia per dationem pretij, tunc legem irritantem habere ſuum effectum, & poſſeſſorem effici malæ fidei, ac teneri ad reſtitutionem fructuum, non tantùm poſt completam Simoniam perceptorum, verùm & antè tempore collationis, cùm ejuſmodi irritatio trahatur retrò, idque ex ſtilo Curiæ. Dicenda itaque prima collatio valida aliquo modo fuiſſe, cùm facta ſit ab eo, qui habuit jus conferendi, non tamen

abſolutè, ſed dependenter à futuro eventu ſolutionis pretij. Non facit, quòd collator non intenderit non conferre niſi ſub obligatione dandi; quia iſta obligatio eſt de re turpi, ut habeatur pro non adjecta, & non impediat, quò minùs ſit abſoluta voluntas conferendi beneficium. Vt ſit in poteſtate ejus, cui taliter collatum beneficium, non conſummando Simoniam per ſolutionem pretij, ad quam, quia illicita eſt, non tenetur, retinere beneficium ut non ſimoniacè collatum, & fructus ſuos facere, cùm beneficium pro tempore iſto ad eum pertineat. Nec poteſt dici, iſtâ viâ dari licentiam hominibus committendi Simoniam conventionalem, & aſtutiam infidelitatemque non melioris conditionis; quia non tam datur licentia peccandi, quàm ut tam rigorosè delictum non vindicetur, & quòd temporale commodum aliùs conſequatur, eſt per accidens. Et licet jure non irritetur talis collatio, poteſt tamen per ſententiam irritari, quod ſufficit ad reprimendam iſtam licentiam. Pleniùs iſta tractat Suarez *d. c.* 57. *nu.* 50. *& ſeqq.*

111 Q. An dicta de irritatione, ratione Simoniæ, habeant locum in ſimoniaca electione Rom. Pontificis? R. Hoc poſſe videri, per *can. Si quis pecunia Diſt.* 79. ubi qui pecuniâ Sedem adquiſivit, non Apoſtolicus, ſed apoſtaticus dicitur haberi. Verùm iſte canon parum facit, cùm non tam de electo per pecuniam agat, quàm de eo, qui non electus concordi & canonicâ electione Cardinalium. Id verò expreſſit Iulius II. in *Conſtitut. Cùm tamen divino an.* 1505. & electionem talem irritavit, aliaſque pœnas induxit. Statutum tamen jure communi, propter vitandum majus periculum ſchiſmatis, ut contra illam electionem factam canonicè nulla admittatur exceptio, *Clem. Ne Romani De elect.* ex ratione, quòd Pont. non habeat in terra ſuperiorem, per quem error in ejus electione commiſſus corrigatur. Quod jus commune habet ſuam vim, non obſtante dictâ Conſtitutione Iulij II. quæ non videtur recepta, & per Conſtitut. Pij V. 85. derogata intelligitur, ut ait Suarez *d. c.* 57. *in fine.* Quò facit, quòd dictum ſuprà *De elect. n.* 33. excommunicationem electi in Rom. Pont. non impedire valorem electionis, ex dicta ratione. Hæc quoad irritationem beneficij ſimoniacè obtenti.

112 Dubitari poſſet, An Simoniacus in ordine aut beneficio privetur beneficijs priùs obtentis? R. Exceptâ Simoniâ confidentiali, de qua infrà, & examinatoribus ad beneficia Simoniam in examine committentibus, qui privantur beneficijs antè quomodocumque obtentis, ſecundùm Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 18. *De reform.* probabilius eſſe, non incurri ipſo facto per Simoniam privationem beneficiorum antè legitimè obtentorum: & ita habet communis ſententia, ut videre eſt apud Abbat. in *c. Cùm Clerici nu.* 2. *ſup. De pact.* Felin. in *c. Inſinuatum* 13. *h. t.* Suarez *c.* 58. *nu.* 4. *qui plures citat*; qui dicunt Simoniam ſupervenientem non inficere titulum jam adquiſitum, ut multò minùs ſuper uno beneficio commiſſa adficiat alia legitimè obtenta. Fundatur hæc ſententia in eo, quod non inveniatur textus, per quem talis pœna infertur ipſo jure; ſine textu autem aut Canone pœna non ſit inducenda. Nihil facit *c. Inquiſitionis* 13. *in pr. ſup. De accuſat.* quia rectè accipitur de beneficio ſimoniacè accepto; aut ſi & de alijs ſit intelligendum, non tamen ipſo facto; ſed per ſententiam declaratoriam. Quò facit, quòd ibi Simonia comparetur homicidio, quod non privat ipſo jure priùs obtentis, *c. Clericus* 5. *ſup. Ne Clerici vel Monachi &c.* Et facit, quòd *d. Extrav.* 2. non irritet beneficij adquiſitionem, niſi ſimoniaci, de poſſeſſis autem antè non loquatur.

Vnde reſolvitur quæſtio de actionibus inter 113
ſe ſubordinatis, veluti electione & confirmatione, An infirmetur electio propter commiſſam Simoniam in confirmatione? R. Tantum eſſe irritam confirmationem, non etiam electionem, quæ ritè facta eſt, ut vitium illius non debeat hanc inficere. Facit, quòd ſubſequens Simonia non privet ipſo facto juribus prius ritè adquiſitis, nullo enim hoc jure oſtendi poteſt. Et pro ea parte adducitur textus in *c. Si confirmationem* 39. *De elect. in* 6. ubi vitium circa confirmationem non adficit electionem canonicam præcedentem, quamvis è contrà vitium electionis adficiat confirmationem, quæ ponitur per vitium in electione commiſſum. Et hoc ita de facto; nam irritanda venit per condemnationem judicis, quo modo intelligendus Felin. & alij in *c. Sicut tuis* 33. *h. t.* Suarez *d. c.* 58. *nu.* 7. Quod & dicendum de beneficijs, ut condemnatione judicis poſſit illis privari, ante quam tamen rectè ijs utitur fruitur, & in alios reſignat, tamquam jus plenum habens. Navar. *Conſ.* 92. *h. t.*

Poſtremò quæritur, An Simoniacus in be- 114
neficio fiat inhabilis ad obtinenda in poſterum beneficia? R. Indubitatum hoc eſſe quoad ipſum beneficium ſimoniacè obtentum ſine ſpeciali diſpenſatione, *c. pen. ſup. De elect. & ibi* Abbas, & in *c. De ſimoniacè* 22. *h. t.* quoad alia negat Navar. *Conſ.* 91. *nu.* 5. *& conſ.* 92. *nu.* 5. *h. t.* Videtur tamen id velle Conſtitutio Pij V. quam citat Navar. *d. loco*, quâ inhabilis perpetuò ad ea & quæcumque alia beneficia obtinenda declaratur. Vt non poſſit dici requiri ſententia condemnatoria, aut etiam declaratoria, cùm talis pœna ſine actione hominis per ipſam legem immediatè inferri poſſit. Addit tamen Navar. eam Conſtitutionem non eſſe uſu receptam quoad effectum iſtius pœnæ. Plura Suarez *d. c.* 58. *nu.* 9. *& ſeqq.*

Quinta

115 Quinta pœna eſt Reſtitutio pretij pro re ſpirituali accepti. Cujus reſtituendi obligatio accipientem tenet, non in caſu, quo non eſt ſolutum; neque enim poteſt obligari, qui dedit rem ſpiritualem, nullo accepto pretio: ſed in caſu, quo pretium eſt datum. Et omninò procedit, ſi pretium datum ſit, non acceptâ re ſpirituali; nam eo caſu pretium non eſt abſolutè datum aut liberaliter, ſed ſub pacto oneroſo, & conditione ſibi dandi ſpirituale. Quæ conditio licet ſit turpis, dum tamen non impletur, ſufficit, ut voluntas non habeat effectum abſolutum transferendi pretium in dominium alterius, ſed tantùm ſub conditione, ut, eâ non impletâ, teneatur accipiens reſtituere, quod accepit, & quidem ei, qui dedit, non etiam Eccleſiæ aut pauperibus. Navar. *d. c.* 23. *nu.* 104. ſive inſpicias jus naturale, ſive Eccleſiaſticum. Prius patet, quia dans non abdicavit à ſe dominium dati pretij niſi ſub conditione, quâ non impletâ non poteſt dominium pretij ab eo abſceſſiſſe; ut illi ſit reſtituendum, non etiam ſatisfiat dando Eccleſiæ aut pauperibus, quibus nihil juris poteſt dici quæſitum ad pretium taliter datum. Probatur poſterius, quia Eccleſia non punit Simoniam conventionalem tantùm ex una parte impletam, ſaltem ipſo facto; certum autem eſt, quòd talis punitio ſit pœna.

Non obſtat *l. Si ob turpem pen. D. De condict. ob turpem cauſ. & l.* 2. *C. eod.* ubi acceptum ex utraque parte turpi de cauſſa non eſt reſtituendum danti, quòd in pari cauſſa potior ſit poſſidens; nam ea regula obtinet conditione impletâ, necdum verò impletâ non eſt ulla ratio, quare privetur dans, qui non abdicavit a ſe id, quod dedit, niſi ſub conditione. Et deinde procedit ſubſecutâ ſententiâ judicis, quâ privetur is, qui dedit, & attribuatur Eccleſiæ aut pauperibus. Navar. *c.* 17. *nu.* 30. *& ſeqq.* Covarr. *ad Reg. Peccatum p.* 2. §. 2 *nu.* 7. Suarez *c.* 59. *nu.* 1. 2. *&* 3. Pet. à Navar. *de Reſtitut. lib.* 2. *c.* 2. *nu.* 410.

Supereſt videre, quid juris ſit in Simonia reali, id eſt utrimque completa. Vbi certum eſt, pretium debere reſtitui, per textum expreſſum in *c. De hoc* 11. *hoc tit.* qui habet, ſine gravi ſalutis periculo retineri pretium non poſſe. Cujus ratio eſt, quòd ſine cauſſa ſit penes eum, qui recepit, utpote acceptum pro re pretio non æſtimabili. Imò duplicatum reſtituendum eſſe habet text. in *c. Audivimus* 4. *hoc tit. & in Nov. De ſanctiſſ. Epiſc.* 123. *c.* 2. *in fine.*

116 Dubitatur autem, Quo jure reſtituendum veniat? R. Hac in re eſſe ſententias diverſas. Nam aliqui volunt obligationem reſtituendi procedere ex jure divino, quod contra voluntatem domini vendatur res ſpiritualis, qui gratis dari eam voluit: ut contractus ſit injuſtus, atque ita ex natura rei pretium acceptum reſtitutioni obnoxium, Covarr. *ad Reg. Peccatum p.* 2. §. 2. *nu.* 7. *& alij relati à* Suarez *d. c.* 54. *n.* 4. Alij verò è contrà ex natura rei negant ſequi obligationem reſtituendi, hoc argumento, quòd Simonia mentalis, etiam ſubſecuto opere, non obliget ad reſtitutionem, *c. fin. h. t.* Vt nec realis dicenda ſit obligare, nam oporteret, ut ex vi ipſius actionis ſecundùm ſe, & ex injuſtitia in illa inventa, ſequatur, quæ eadem eſt in Simonia mentali. Facit, quod ex voluntate prioris domini pretium ſit acceptum, qui illud abſolutè & liberè dedit. Navarr. *d. c.* 23. *n.* 103. *& in Comment. c. ult. nu.* 12. *hoc tit.* Dicendum tamen, ſi Simonia contineat injuriam contra juſtitiam commutativam, obligationem ad reſtituendum pretium ſequi ex divino & naturali jure, cùm æſtimetur pretio res inæſtimabilis. Sic pro functionibus ſpiritualibus, ut ordinationibus, Miſſis, confeſſionibus, & ſimilibus, pretij exactio obligat ad reſtitutionem ex jure divino & naturali, cùm hujuſmodi ſubſint ſoli Deo, qui eorum diſpenſationem voluit gratis fieri. Deinde venditur res, quæ non eſt ſub dominio vendentis, cujus traditio eſt ſine effectu, ut ſine cauſſa ex ſumma injuſtitia pretium ejus ſibi retineat. Si vero Simonia committatur ſine propria injuria & injuſtitia contra commutativam juſtitiam, ex natura rei non orietur obligatio ad reſtituendum. v. g. Si beneficiatus pretio ſuum beneficium commutaret, habitâ comparatione ad temporale beneficij emolumentum, qualis dici non poteſt peccare contra juſtitiam commutativam, cùm ſit fructuum dominus, ut dictum ſuprà *tit. De peculio Cleric.* Qui incommodum, quod ſentit reſignando, hac viâ compenſando, non poteſt dici contravenire juſtitiæ commutativæ, ſi ampliùs non exigat, quàm ratione reſignationis abeſt. Nec obſtat, quòd ille, cui traditur beneficium, illud cum effectu non adquirat; quia hoc non inſpiciendum, ſed tantùm incommoditas, quam patitur beneficium dimittens, cujus dimiſſio eſt valida, licet adquiſitio ſit ſine effectu, atque ita verè ſubſit cauſſa accipiendi pretij. Plura Suarez *d. c.* 59. *nu.* 10. *& ſeqq.* Sic & recipiens ſimoniacè ad Monaſterium non poteſt dici teneri ad reſtitutionem ex natura rei, quòd illa receptio, etſi ſpiritualis, conjunctum tamen habeat onus temporale pretio æſtimabile, ſcilicet ſuſtentationem corporalem Religioſi. Vendens etiam rem, cui adhæret jus patronatus, & cariùs propter commoda, quę iſtius juris nomine percipit, non poteſt dici teneri ex vi naturalis juſtitiæ ad reſtituendum pretium, cùm commoditas iſta, quâ caret, ſit pretio æſtimabilis. Suarez *d. loco nu.* 41. *&* 42. Idem cenſendum eſt de ſimilibus, in quibus reſtitutio tantùm tenet ex jure humano.

Vbi quæritur, Cui reſtitutio facienda? R. 117
Per ſe & ex vi legis naturalis pretium ei reſtituendum eſſe, qui dedit, quia is paſſus injuriam,

quæ

quæ illi reſarcienda ab eo, qui intulit. Non eſt autem illata Eccleſiæ aut pauperibus, ut his nihil veoiat reſtituendum ; cùm ille ſit actus juſtitiæ, quo ad æqualitatem reducitur inæqualitas priùs facta, nulla antem facta reſpectu Eccleſiæ aut pauperum. Navar. *c. 17. n. 30.* Suarez *d. c. 59. nu. 23. & ſeqq.*

Non obſtat, quòd dans dederit voluntariè pecuniam; quia noo voluit donare, ſed dare, quantum juſtitiæ ratio patitur; quæ nulla hic ſubeſt. Non etiam obſtat, quòd ille, qui dedit pretium, turpiter dederit, ut indignus ſit recuperatione; nam ut hoc quidem verum ſit, non tamen ex eo ſequitur, indignitatem iſtam ipſum obligare ad exſequendam in ſe pœnam, ſtando in ſolo jure oaturali, priuſquam per judicem puniatur. Nec dat etiam facultatem ei, qui pretium recepit, puniendi dantem tali viâ, ſuâ auctoritate, quia talis privatio eſt actus juriſdictionis, quam cùm non habeat, in alium non rectè eâ utitur. Non obſtat quoque, quòd accipiens rem ſpiritualem oon teneatur illam reſtituere danti; nam accipiens rem ſpiritualem non peccat cootra juſtitiam, uti ille, qui pro re pretium accepit, quam jubetur à Chriſto gratis date.

Quod ut ita ſit de jure naturali, tamen de jure Eccleſiaſtico tutior eſt opinio, non eſſe pretium reſtitueodum daoti, qui eo propter turpem cauſſam meritò privatur, nec tamen retinendum ab eo, qui turpiter accepit, quia & in eo cauſſa deeſt, ſed Eccleſiæ dandum, juxta *d. c. De hoc 11. h. t.* Nam licet Eccleſia impediverit, quò minùs recipiens dominium adquireret, non reſtitit tamen abdicanti, quò minùs ſecundùm voluntatem ejus ſecutâ cauſâ pretium ab eo abſceſſerit, & in pœnam ejus applicuit illi Eccleſiæ, quæ injuriam paſſa, *d. c. 11. ubi Gloſ.* Poſſet tamen in pauperes diſtribui pretium ex arbitrio ſuperioris. Covarr. *ad c. Peccatum De R. I. in 6. p. 2. §. 2. nu. 6.*

Ex dictis colligere eſt, datum pretium ad redimendam vexationem injuſtam neutiquam poſſe retineri per eum, qui accepit, cùm injuſtè acceperit, ut ex vi juris naturæ teneatur illud reſtituere, & quidem illi, qui dedit, qui non poteſt dici peccaſſe, ſiquidem injuriam ſit paſſus: ut & rectè ſuprà dictum ſit, quòd talis non teneatur pœnis Simoniæ propoſitis.

118 Similiter ex dictis reſolvi poteſt quæſtio, An acceptum per Simoniam meotalem ad reſtitutionem obliget? R. Difficultatem hac in re ponere duos textus, *c. fin. h. t. & c. Conſaluit 10. inf. De uſuris.* In illo dicitur, per mentalem Simoniam acceptum indiſtinctè non obnoxium reſtitutioni, ſed placandus Deus; in hoc verò, acceptum per uſuram mentalem eſſe obnoxium reſtitutioni, & quidem indiſtinctè. Rationem diverſitatis aliqui dant, quòd in Simonia mentali nulla ſubſit læſio proximi, qui ſponte obtulit; in uſura verò mentali ſubſit injuſtitia & læſio. Verùm hæc non tollit difficultatem, cùm, poſitis paribus terminis, vel utroque caſu ſit injuſta læſio ponenda, vel in neutro. Multò minùs exhaurit difficultatem, quòd cogitationis pœnam nemo patiatur in foro exteriore, *l. Cogitationis 18. D. De pœnis*, cùm & iſta reſponſio tam conveniat uſuræ mentali, quàm Simoniæ. Poſſet videri aptior ſolutio, quam dat Navar. *ad d. c. fin. nu. 24. & ſeqq. h. t.* quòd nemo teneatur reſtituere, quod utrimque turpiter datum & acceptum, ut in Simonia, in qua utraque ex parte turpitudo verſatur; ſi verò tantùm ſit ex parte accipientis, teneatur iſte ad reſtitutionem, ſecundùm ea, quæ traduntur *D. & Cod. De condict. ob turp. cauſ.* Eſt autem turpitudo in uſurarum ſolutione tantùm ex parte creditoris, non etiam debitoris, quia ſolvere uſuras non eſt malum, cùm qui juravit eas ſolvere, teneatur ſatisfacere juramento, ut dictum ſup. *De juretur.* Quòd non foret, ſi eſſet peccatum eas ſolvere, ſiquidem juramentum non ſit vinculum iniquitatis: ut ideo creditor eas teneatur reddere, quòd ex mala cauſſa penes eum ſint, non etiam acceptum ex Simonia mentali.

Verùm nec iſta ſolutio, quamvis ea aliquibus placeat, tollit difficultatem, cùm acceptum ſimoniacè non maneat penes accipientem, ſed Eccleſia eum oneret ad reſtitutionem Eccleſiæ faciendam. Vnde quærenda eſt alia ratio, quare in *d. c. fin.* dicat Pont. temporale pro ſpirituali accipientes, nullo pacto prævio, ſed ex adfectu animi præcedente, non teneri reſtituere, ſed ſufficere, per pœnitentiam ſatisfaciant ſuo creatori, ut videantur ſine noxa retinere quod acceperunt. Dicit enim ſimpliciter Pont. ad reſignationem ſpiritualium aut temporalium noo teneri, ſed ad ſolam pœnitentiam, ut videatur excludere omnem reſtitutionem; cùm tamen dicat uſuras taliter acceptas, tamquam malè acceptas, reſtitui debere in animi judicio.

Pro veriori ſolutione dicendum videtur, diſtinguendo, an ſimoniacè pretium acceptum contineat unà injuſtitiam, an verò nullam injuſtitiam habeat adnexam. Poſteriori caſu obtinet deciſio *d. c. fin.* non ſubeſſe obligationem ad reſtitutionem. Nam ſi ulla ſubeſſet, vel eſſet ex vi juris oaturalis vel Eccleſiaſtici: non illud, quia ſecundùm dicta ſup. *eod. nu.* 116. non obligat etiam realis in iſto caſu ex vi juris naturæ: non hoc, quia ubi jus Eccleſiaſticum imponit hanc obligationem ultra naturalem, id non facit per modum pœnæ. At verò Eccleſiaſticæ pœnæ non cadunt in Simoniam mentalem, quia Eccleſia non judicat de internis. Et ita accipiendum *d. c. fin.* in quo agitur de Simooia mentali ſuper ingreſſu Religionis, non habente injuſtitiam adnexam. Nam licet intentio fuerit prava, non deeſt tamen titulus

juſtus

juſtus ad retinendum acceptum, ſcilicet & ad alendum Religioſum, & ad ſuſtinenda onera ſtatus illius, ideoque mutatâ intentione tollitur pravitas: ut rectè ibi dicatur, ſatisfaciendum eſſe creatori per pœnitentiam. Idem ſtatuendum in alijs ejuſdem ordinis Simonijs, in quibus receptio pecuniæ non eſt injuſta, cùm ubi eadem ſubeſt ratio, idem jus ſit ponendum: ut & ſint dicendæ immunes à reſtitutione, non obſtantibus legibus Eccleſiaſticis, quæ non judicant de occultis. In priori caſu, quo receptio pretij non tantùm eſt ſimonica, verùm & injuſta, licet mentalis tantùm ſit Simonia, orietur tamen obligatio reſtituendi, non quidem ex lege Eccleſiaſtica, quod iſto in cap. & alijs potuit negari, quia Eccleſia non judicet de occultis, uti dictum, ſed ex jure naturali, quod nuſquam negatur. Ratio eſt, quòd nullus ſuperſit titulus juſtus ad retinendum pretium acceptum; ut ideo ad reſtitutionem obliget, in eaque ſpecie ceſſet deciſio *d. c. fin.* Probatur, quia omnis acceptio exterior de ſe injuſta & procedens ex intentione injuſta obligat ad reſtitutionem. Procedit autem iſta Simonia ex intentione injuſta proportionata materiæ, & in re exequitur actionem injuſtam; infertque nocumentum ei, à quo accepit contra juſtitiam. Ut in iſto genere Simoniæ ſit dicendus locus eſſe deciſioni *d. c. Conſuluit* 10. *inf. De uſuris*, in quo quòd in animæ judicio ſint reſtituendæ uſuræ, eſt propter injuſtitiam, ut ſi & in Simonia illa intervenerit, idem in ea ſit ſtatuendum, ex jam dicta ratione. Atque ita *d. c. fin.* quod abſolutè & indiſtinctè negat teneri ad reſtitutionem, rectè admittet limitationem, niſi concurrat injuſtitia: uti & è contrà, ſi uſura mentalis non contineat injuſtitiam aliquam, ut poſſe fieri inferiùs dicetur, dicendum eſt, ceſſare obligationem ad reſtitutionem, ceſſante utpote injuſtitiâ eam cauſante. Ita ferè Suarez *d. c.* 59. *nu.* 45. *& ſeqq.* Vide variè de hac quæſtione ſentientes, Covarr. *ad Reg. Peccatum p.* 2. *in princ. nu.* 4. *& ſeqq.* Petr. à Navarra *De reſtitut. lib.* 2. *c.* 2. *nu.* 40. *& ſeqq. & nu.* 101. Azor. *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 20. *qu.* 2. Caniſ. *De uſuris* ſ. 7. *nu.* 8. *& ſeqq.* Binsfeld. *ad c. ult. h. t. qu.* 1. *& ad c. Conſuluit* 10. *qu.* 1. *inf. De uſuris.*

119 Supereſt quæſtio, An reſtitutio ſit facienda ante ſententiam? R. Non eſſe quærendum de obnoxio ad reſtitutionem ex vi juris naturæ, quia certum eſt non eſſe exſpectandam ſententiam, cùm ipſa conſcientia eam ſatis proferat; ſed tantùm in caſu, quo ſolo jure Eccleſiaſtico reſtitutionis obligatio promanat. Pro parte negante facit, quòd lex pœnalis non obliget in conſcientia ante condemnationem, niſi expreſsè declaretur; non declaratur autem ullibi iſta reſtitutio ante ſententiam, ut regula generalis obtinere debeat. Facit & pro ea parte, quòd non appareat, cui ſit facienda reſtitutio ex ſola obligatione Eccleſiæ; cùm non debeat fieri illi, qui dedit, quia is, quantum in ſe eſt, voluntate ſuâ abdicavit à ſe pretij dominium, ut non ſit obligatio ad faciendam illi reſtitutionem; nec Eccleſia aut pauperes ad eam ſibi faciendam aliquid juris poſſint prætendere. Pro eadem parte faciunt, quæ traduntur *l.* 3. *& pen. D. De condict. ob turp. cauſ. & l.* 2. *C. eod.* non teneri promiſſorem reſtituere pecuniam turpiter datam & acceptam, ex eo, quòd quando utriuſque eſt par turpitudo, poſſeſſoris cauſa ſit potior: ut non tam imponatur onus pretium acceptum offerendi ſeu ſponte à ſe abdicandi, quin potiùs ſit auferendum per ſententiam. Pro parte tamen adfirmante facit *c. De hoc* 11. *h. t.* in cujus fine dicitur, temporalia ſic recepta pro dando adſenſu electioni Eccleſiaſticæ, non poſſe ſine gravi ſalutis periculo retineri: quæ verba planè ſunt intelligenda de foro conſcientiæ, etiam nullâ antecedente judicis ſententiâ, ut ipſum jus videatur impedire adquiſitionem pretij ejuſmodi accepti in materia Simoniæ, quod optimè potuit ſtatui pro materiæ gravitate. Vid. Navar. in *Summa c.* 17. *nu.* 32. Suarez *c.* 60. *nu.* 3. *& ſeqq.* Leſſ. *lib.* 2. *c.* 35. *Dubit.* 31.

Sextam pœnam ponunt Irregularitatem. 120
Non videtur tamen illa incurri immediatè, ſed mediante infamiâ, quæ per ſententiam inferri videtur, ut dictum ſup. *eod. nu.* 101. quam ſequitur irregularitas. Quæ videtur etiam poni, ſi ſic ordinatus vel ordinans miniſtret; irregularis enim fiet, quia miniſtrat cum ſuſpenſione. Immediatè non incurri ex eo conſtat, quòd irregularitas non contrahatur niſi in caſibus à jure expreſſis, ut traditum ſup. *De Cler. excom. miniſtr.* non eſt autem jure expreſſum ullibi, ut hac de cauſa irregularitas contraheretur, cùm ſi contraheretur per ordinationem, neceſſe foret, ut antea ſit excommunicatus; excommunicatur autem demùm per ordinationem. Unde non poteſt dici ſuſcepiſſe Ordines excommunicatus, quia excommunicationem incurri facit ipſa ordinatio, non etiam irregularitatem, quia non eſt lata utraque pœna hoc in caſu. Suarez *c.* 56. *nu.* 20.

Septimam ponunt Depoſitionem; quam 121
tamen jura non videntur inducere ipſo facto, ſed per ſententiam judicis, quòd paſſim utantur verbis ſententiæ ferendæ, non etiam latæ, ut in *can. Erga Simoniacos* 110. I. *qu.* 1. *c.* 2. *ſup. De conſeſſ. c. De hoc* 11. *h. t.* nec etiam patet depoſitionem eſſe inductam per *d. Extrav.* 2. *h. t.* Suarez *d. c.* 55. *nu.* 22.

De Simonia Confidentiæ.

Ultra tres ſpecies Simoniæ, de quibus dictum, eſt quædam alia ſpecies, Simonia 122
Confidentiæ dicta, à ſpe & fiducia, quæ ei ſubeſt,

ſubeſt, quæ etiam poteſt diſtingui in mentalem, conventionalem & realem. Itaque alia eſt licita, huc non ſpectans, ut cùm aliquis ſperat beneficium ſibi conferendum aut fratri, quia dignus eſt, quæ nihil mali includit; alia illicita, & aut non ſimoniaca, quando quis ſperat conferendum à Prælato, ratione amicitiæ, conſanguinitatis, ſibi, vel alij licet indigno; aut ſimoniaca, quæ eſt confidentia, qua aliquis beneficium confert, aut ad id præſentat, eligit, renuntiat, cum pacto tacito aut expreſſo, de reſignando eo ſibi aut alij.

Materia hujus Simoniæ ſunt tantùm beneficia Eccleſiaſtica, cujuſcumque ſint ordinis, ſimplicia, curata, majora, minora, regularia, ſæcularia. Pretij nomine venit hoc in genere idem beneficium, quod renuntiatur vel confertur, ut renuntianti vel conferenti aut alteri reddendum ſit aut reſtituendum, aut fructus ejuſdem beneficij, vel penſio ſeu pars eorum renuntianti aut alteri præſtanda. Vt hoc Simoniæ genus committatur in collationibus, renuntiationibus, præſentationibus beneficiorum, & alijs proviſionibus quibuſcumque. Suarez *c.* 43. *nn.* 4. *&* 5. Leſſ. *d. c.* 35. *Dubit.* 6.

123 Committitur autem triplici modo; Primò, per Acceſſum, quando Prælatus cupit alicui proviſum de beneficio, qui per ætatem eſt incapax, ideoque confert ejus pædagogo, aut alteri, hac fiduciâ, ut, ubi alter erit capax, propriâ auctoritate illud accipiat aut accedat. Qui modus habet locum in præſentatoribus ad pinguia beneficia aut perſonatus, in caſu, quo habent liberos ætate minores, quàm ut præſentari poſſint. Secundò, per Regreſſum, quando alteri ceditur beneficium, reſervato jure regrediendi, ſi alter præmoriatur, aut beneficium deſerat. Tertiò, per Ingreſſum, quando quis beneficium ſibi collatum ante captam poſſeſſionem reſignat, reſervato jure ingrediendi poſſeſſionem in caſum prædictum.

124 Vbi dubitatur, An iſta Simoniæ ſpecies habeat locum in permutatione beneficiorum? R. Hoc videri, quòd Pontifices loquantur generaliter de beneficijs in favorem reſignatis, ceſſis vel aliàs dimiſſis: ut & permutatio videatur includi, in qua & obtinet pactio de diſſolvenda permutatione, & regrediendo ad priora beneficia, in caſu, quo aliquid contingat, vel de reſignandis beneficijs in favorem nepotum vel aliorum, & de reſervandis fructibus aut parte eorum ſibi vel alteri. Iudicant tamen alij non ſpectare, ſecundùm Bullas Pij IV. & Pij V. Pont. Simoniæ hanc ſpeciem & prohibitionem ad permutationes, quòd reſignationes & ceſſiones, de quibus ibi, ſint accipiendæ de ſimplicibus in favorem tertij, quæ ſunt magis odioſæ, quàm illæ, quæ fiunt per modum permutationis, & ſimplices illæ incommoda graviora habent, quæ Pontifices moverunt, quàm hæ permutationes, ut ad eas dictorum Pontificum Conſtitutiones non ſint extendendæ, quia pœnales. Et hoc, quatenus tantùm concœunt permutantes inter ſe; nam ſi collator cum permutantibus paciſcatur modo dicto, habebit locum hoc genus, & pœnæ per Pont. propoſitæ. Vid. Navar. Conſ. 77. *h. t.* Suarez *d. c.* 43. *nu.* 10. *&* 11.

Pœnæ autem variæ ſunt. Primò, quoad Præ- 125
latos ſuperiores, eſt Interdictio ab ingreſſu Eccleſiæ; quoad inferiores Excommunicatio latæ ſententiæ, Pontifici reſervata. II. Annullatio reſignationis & collationis beneficij, in quo commiſſa ejuſmodi Simonia: inhabilitas ad idem beneficium, & ad alia omnia inde ſecuta. III. Privatio beneficiorum & penſionum antè obtentorum, & inhabilitas ad quæcumque alia obtinenda. IV. Reſervatio talium beneficiorum, ut non niſi à Sede Apoſtolicâ conferri valeant, & fructus eorum malè perceptorum Cameræ Apoſtolicæ applicentur: quas pœnas colligere eſt ex Bullis dictorum Pontificum, apud Navar. *c.* 23. *nu.* 150. Ex quibus patet, hujus ſpeciei pœnas eſſe graviores, quàm ſimplicis Simoniæ. Cujus ratio eſt, quòd illa ſit gravior, quippè continens infinitas fraudes, & imaginem ſucceſſionis hæreditariæ, quaſi tranſmittendo beneficia per unum ad alios cognatos, aut aliàs inhabiles, defraudando Cameram Apoſtolicam, & alia ſimilia, in prædictis Bullis contenta.

Incurruntur autem omnes iſtæ pœnæ ipſo facto; niſi quòd beneficiorum legitimè obtentorum privatio non ita cenſeatur incurri ipſo facto, ut teneatur quis ſeipſum ſpoliare ante ſententiam ſaltem declaratoriam. Aliæ verò pœnæ, cenſurarum & inhabilitatis, ſtatim habent effectum ſuum, non tantùm ubi ab utraque parte eſt impleta Simonia, verùm ſi ab altera tantùm parte, ſcilicet beneficium ſit acceptum per ejuſmodi confidentiam. Navar. *d. c.* 23. *nu.* 110. §. *Secundò.* Conjecturas, quibus hæc ſpecies in foro exteriori probari poſſit, colligere eſt ex dictis Bullis & Navarr. *d. loco.* Quoad mediatores, non videntur illi incurrere excommunicationem, niſi impletâ demùm Simoniâ, cùm Bulla Pij V. de ijs non loquatur, & Pauli II. *Extravag. hoc tit.* eos completâ demùm Simoniâ excommunicationi velit ſubjacere, quæ non mutata per alios Pontifices per nos mutanda non eſt. Navar. *d. nu.* 110. §. *Adde novè*, Suarez *d. c.* 43. *in fine.*

Hæc de pœnis Simoniæ. In qua hoc ſingulare, ut quilibet criminoſus etiam meretrix admittatur ad accuſandum, *c.* 7. *& ibi Gl.* 2. *h. t.* propter gravitatem iſtius labis. Vnde etiam conſtitutum, ut nulla dignitas ab ejus pœnis excuſet, nequidem Cardinalatus aut Regia *c. De hoc* 1. *hoc tit. &*

Extravag.

Extravag. 2. *eod.* ſubſunt enim & Reges legi Eccleſiaſticæ.

126 Vbi quæri poſſet, An vitium Simoniæ cadere poſſit in Pontificem? R. In omni materia, in qua Simonia committitur contra jus divinum, non eſſe immunem ab ea Pontificem, eâ ratione, quia juri divino ſit ſubditus Pont. Quo modo pro Sacramentorum collatione citra labem hanc non accipit pretium. Idem eſt de alijs, ſaltem ſi ut pretium rei ſacræ accipiat, non ut ſtipendium aut ratione materiæ æſtimabilis pretio, quæ ſubeſt, & quam ſeparat à re ſacra, non committit Simoniam. Sic fructus beneficij ab eo ſeparatos rectè vendit Pont. & alia ſimilia. Quantum ad eam, quæ jure Eccleſiaſtico committitur, cujuſmodi eſt Simonia mala, quia prohibita, cùm ſit jure humano inducta, non poteſt hæc eum obligare, qui eſt ſupra jus humanum, & ſupra quem nemo eſt, *l. Princeps D. De conſtitut. Princ.* qua de re actum ſup. *tit. De conſtitut. nu.* 10. Hinc leges circa Simoniam confidentiæ non obligant Pont. quòd ea ſit poſitivi juris, ut mala ſit, quia prohibita, quatenus jus Eccleſiaſticum prohibet omnes pactiones ſuper beneficialibus; niſi etiam extenderetur ad commutationem ſpiritualis pro re temporali, quia eſſet juris divini, & Pontificem obligaret. Quantum ad pœnas fori exterioris adverſus Simoniam commiſſam contra jus ſive humanum ſive divinum, omnium ſententia eſt, non teneri iis Pontificem, quòd ſint inductæ per jus Eccleſiaſticum; Princeps autem ſupremus non ſubijciatur ſuis legibus quoad vim coactivam, uti traditum *D. De legib. n.* 24. *& ſeqq.* & patet ex eo, quòd nulli ſit ſubjectus, *can. Cuncti per mundum IX. q.* 3. Non habet autem locum vis coercitiva niſi in ſubjectum, ut cenſuris, quæ conſtringunt inferiores, non poſſit ligari Pontifex. Quò facit, quòd Bellarm. *lib.* 2. *de Rom. Pont. c.* 52. *& ſeqq.* & Navar. in *c. Novit ſup. De iudicijs Notab.* 3. *n.* 78. *&* 142. *& in Summa c.* 27. *nu.* 13. tradant, ſi contingeret Pontificem Rom. in hæreſim incidere, non fore eum ipſo jure excommunicatum. Vnde licet omnes fideles etiam Impp. Cardinales, Epiſcopi ſubijciantur cenſuris, non tamen ipſe, qui ſupra jus eſt, ligabitur. Vid. Suarez *c.* 52. *nu.* 2. *& ſeqq.* Binsfeld. *ad c.* 1. *h. t. q.* 2. *Concl.* 1. 2. 3 Leſſ. *d. c.* 25. *Dubit.* 5.

127 Hinc conſequenter poſſet quæri, An ſi contingat Pont. facere contractum cum aliquo ſimoniaco, eo ipſo eximat eum à pœna Simoniæ? R. Id negare Abbatem, *c.* 1. *nu.* 8. *h. t.* etiam in caſu, quo Pont. non committeret Simoniam; qui proinde putat, non poſſe talem in conſcientia retinere beneficium taliter acceptum. Quò facit *Clem. fin. De ſent. excom.* ubi Pont. ſcienter communicando cum excommunicato, non cenſetur eum abſolvere, niſi exprimat. Probabilius, Pontificem tunc cenſeri eum eximere à pœna, & cum eo diſpenſare per tale factum, eſtque ea ſententia rationi magis conſentanea, cùm non ſit veroſimile Pontificem velle beneficium conferre fruſtrà, & punire opus, quod ipſe ſemel effecit, & fortaſſè ad illud invitavit, hoc enim foret ſe condemnare. Ita tradit Covarr. *ad c. Peccatum p.* 2. *§.* 8. *n.* 9. Vid. Azor. *p.* 3. *lib.* 12. *c. fin. qu.* 2. Suarez *c.* 61. *nu.* 15. Binsfeld. *d. qu.* 2. *Concl.* 3. *verſ. Dubium autem.*

Poſſet hîc aliud moveri dubium, An Pont. 128 non teneatur lege ſimoniaci ambitus, Annatas exigens? R. Annatarum uſum non ita nuperum eſſe, ut vult pro more ſuo parum in Rom. Sedem æquus Duaren. *De ſacris Eccleſ. miniſt. lib.* 6. *c.* 3. ejus originem Bonifacio IX. adſcribens, ſecutus errorem Platinæ *in Vita Bonif.* cùm earum fiat mentio in Conc. Viennenſi, quod celebratum ſub Clemente V. quem multis annis ante Bonif. IX. ſediſſe ex faſtis Eccleſiaſticis eſt notum. Sunt autem Annatæ fructus primi anni Epiſcopatuum, aliarumque dignitatum & beneficiorum, à Pont. impetratorum, quos ſibi ſuæque Cameræ retinet, non in pretium dignitatum, ſeu beneficiorum, ſed in ſui ſediſve ſuæ ſubventionem, & miniſtrorum ſuſtentationem, quorum opera eſt neceſſaria in Eccleſiæ per totum orbem gubernatione. Quò facit, quòd in lege veteris Teſtamenti à Levitis decimæ decimarum eſſent præſtandæ ſummo Pontifici, *Num.* 18. ut res ea non poſſit dici quid involvere ſimoniacæ labis, cùm non æſtimetur quid ſacrum, & rectè D. Thomas 2. 2. *q.* 87. *art.* 4. doceat naturalem æquitatem dictare, ut ille, qui omnium curam habet de communi alatur adeoque Pontificem poſſe à ſingulis Clericis decimarum decimas exigere; quidni etiam unius anni fructum ſibi reſervare? quod contiger minus gravamen. Vt plerique rectè defendant Annatas ab omni labe alienas, quos citat Flamin. *De Simonia confid. q.* 9. *nu.* 58. quidquid impudenter & temerè Molin. impius pro more ſuo in Sedem Apoſtolicam, eam mordaciter carpat, & poſt eum alij Annatarum uſum damnent. Vide Azor. *p.* 2. *lib.* 7. *c.* 12. *qu.* 1.

Quod attinet ad Curiam Rom. Simoniam contra jus poſitivum humanum in eâ commiſſam, ſciente & non contradicente Pont. quidam negant habere locum, quorum dictum verum eſt, quoad Simoniam, cui ipſe Pont. auctoritatem præſtitit; nam quoad commiſſam inter alios, non eſt ſufficiens ſignum, culpam nullam ſubeſſe, ex eo, quòd ſciat Pont. cùm interdum toleret, quia ita expedit; niſi talis ſit ſcientia & patientia, ut communi judicio prudentum cenſeatur lex ibi abrogata, aut ei derogatum. Suarez *c.* 52. *nu.* 10. *&* 11.

Vnde quæſitum, An poſſit conſuetudine honeſtari exactio temporalis pro ſpirituali? 129 R. Non eſſe quæſtionem de Simonia jure divino

Zoeſius ad Decretal. Fff 2

divino prohibita, tantùm quæri de prohibita jure Eccleſiaſtico: & pro affirmantium ſententia facere Primò, quòd per conſuetudinem poſſit abrogari lex humana, ut dictum ſup. *De conſuet. nu.* 8. Vbi non obſtat, quòd per ſtatutum non poſſit derogari juri communi; nam hoc ideo, quia ſtatutum nititur ſolâ poteſtate inferiorum, ut meritò non prævaleat legi ſuperioris; in conſuetudine concurrit tacitè ſaltem voluntas & conſenſus ſuperioris. Secundò facit, quòd piæ conſuetudines hac in materia dicantur obſervandæ, *c. Ad Apoſtolicam b. t.* Poteſt autem iſta exactio eſſe pia, ut conſtat per Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 16. *De reform.* quod præcipit examinari & diſcerni inter conſuetudines, quæ aliquam exactionem induxerunt in beneficijs, ut ſi in pios uſus non convertantur, nentiquam fieri permittantur; ut præſupponatur poſſe conſuetudinem eſſe piam. Pro contraria tamen parte facit, quòd conſuetudo reprobata non poſſit contra legem prævalere. Covar. 3, *Var. Reſolut. c.* 13. *nu.* 4. Eſt autem talis conſuetudo reprobata per Canones, ut patet *c. Non ſatis* 8. *h. t.* in verbis, *nec ſub obtentu cujuſquam conſuetudinis reatum ſuum quis tueatur*; cùm diuturnitas temporis non diminuat peccatum, ſed augeat. Facit &, quòd conſuetudo vocetur prava & corruptela, *c. In tantum* 36. *Sicut* 39. *hoc tit.* & in *can. Ex multis I. q.* 3. reprobata conſuetudo quid largiendi etiam in pios uſus. Dicendum, non omnem conſuetudinem circa exactionem alicujus temporalis eſſe reprobatam, & concurrere poſſe tales conditiones ac circumſtantias, quæ malitiam ejus auferant, & purgent ab omni ſuſpicione mali: veluti ſi tale onus imponi cœptum in debitum ſuſtentationis ſtipendium, propter miniſtrorum indigentiam, quæ ſola ponit juſtum titulum quid exigendi, fundamentum laudabilis conſuetudinis. Vbi tamen, ut omni vitio res careat, oportet impoſitio talis fiat ſufficienti auctoritate & poteſtate; neque enim privatâ auctoritate ab aliquibus, licet indigeant, onus tale imponitur ijs, qui ſpiritualia recipiunt. Solet autem talis origo præſumi, ſi aliud non obſtet, ut tradit Navar. *Conſ.* 3. *h. t.* Quo modo pro funeribus, exequijs, baptiſmo, & ſimilibus, etiam jure divino prohibitis, quid dare uſu receptum, uti & exigi. Non ſit tamen exactio fieri conſueta modo ſpecialiter in jure prohibito, qualis eſt negare ſpiritualia, niſi dentur priùs temporalia, aut de dando certa ſit cautio præſtita; hunc enim modum jura paſſim deteſtantur, ut videre eſt in *d. c. In tantum & c. Audivimus* 41. *h. t.* Vnde & ad talem rectè accommodantur jura ſuperiùs allata, quæ eam pravam & corruptelam vocant: aliàs ſecundùm Trid. poſſet dici laudabilis, etiam quoad ea, in quibus jure divino exactio temporalis eſt prohibita, quia non exigitur ut pretium, verùm ut ſtipendium ſuſtentationis, quod debitum miniſtranti ſpiritualia, cui non eſt proviſum aliunde. Vid. Azor. *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 19. *qu.* 1. Suarez *c.* 48. *nu.* 3. *& ſeqq.*

Hæc ita quod culpam & pœnam Simoniæ, 130
ſuper quibus quatenus diſpoſitio cadat videndum. Ad culpam quod attinet Simoniæ contra jus divinum commiſſæ, nulla diſpenſatio humana eam tollere poteſt, quia non eſt in Eccleſia poteſtas, quâ jus divinum imminuatur. Quoad eam, quæ committitur in Simonia prohibita, diſpenſatio humana quid poteſt, & quidem Pont. Rom. tantùm, non alterius, niſi ex Pontificia commiſſione; nam ejus eſt diſpenſare ſuper legibus humanis, qui eas poſuit. Solus itaque Pont. ſuper Simonia à ſe inducta diſpenſat: non ut manente Simoniâ abſit culpa, quia Simonia ex propria conceptu ſignificat rem malam, ſed ut emptio venditio, quæ, obligante lege, eſſet ſimoniaca, illâ ſublatâ talis non ſit. Non ſolet autem diſpenſare ſuper eâ Pont. ex eo, quòd id nec ſibi ſit neceſſarium, cùm poſſit aliter providere ſuſtentationi ſuæ; nec Eccleſiæ utile, cùm non expediat res ejus fieri venales. Ita ferè Suarez *c.* 61. *nu.* 1. *&* 2.

Quantum ad pœnam, ab excommunicatione 131
per Simoniam in Ordine, beneficio, ingreſſu Religionis, contracta abſolutio reſervata eſt ſoli Pontifici, *Extrav.* 2. *h. t.* Suarez *d. c.* 61. *num.* 3. Quoad ſuſpenſionem in Ordine idem rectè dixeris: quod licet non pateat ex *d. Extrav.* 2. ut poſſit videri habere locum regula, de qua in *c. Nuper inf. De ſent. excom.* quòd ubi conditor Canonis abſolutionem ſibi ſpecialiter non reſervavit, hoc ipſo conceſſiſſe videatur alijs relaxandi facultatem: tamen conſtat ex *c. pen. h. t. & ibid. Gl. ac DD.* ubi dicitur à Sede Apoſtolica obtinenda diſpenſatio à Simonia in Ordine commiſſa. Deinde quando ſuſpenſio eſt lata in puram pœnam, non poteſt auferri, niſi per eum, qui intulit; neque enim inferior diſponit ſuper lege ſuperioris. Idem confirmat Bulla Sixti V. contra malè promotos, & Clementis VII. Vbi aliqui limitationem ponunt, ut regula procedat quoad eos, qui ſcienter ſunt promoti ſimoniacè, quaſi cum eo, qui ignoranter eſt promotus, diſpenſare valeat Epiſcopus, & ubi præſupponunt talem eſſe ſuſpenſum, *c. Per tuas h. t.* ubi Pont. de tali agens ſubjungit, *niſi cum eo miſericorditer fuerit diſpenſatum.* Videntur tamen tales non commiſiſſe Simoniam in ſua ordinatione, cùm ſuſpenſio ſit pœna impoſita propter culpam, quâ ceſſante, propter ignorantiam, debet & ceſſare pœna, *arg. c. Apoſtolicæ inf. de Clerico excom. celebr.* & ita tenet Navarr. *c.* 25. *n.* 68. Suarez *d. c.* 61. *nu.* 5. *&* 6. Non obſtat *d. c. Per tuas*, quia agit de ignorantia juris, ut ex textu conſtat, qualis non excuſat. Idem dicendum de ignorantia facti culpabili, nam & hæc non excuſat, *can. ult. I. q.* 5. Vnde conſequens eſt, non ſuſpenſum neutiquam

indigere

indigere diſpenſatione. Quoad ordinantem ſimoniacè, eum ſuſpenſio triennalis de jure communi ligat, *d. c. pen. h. t.* idque in puram pœnam, ut non tollatur niſi à Pontifice. Aucta autem dicta ſuſpenſio circa eum, & quidem cum eadem reſervatione. Idem in mediatore, præſentatore. Suarez *d. c.* 65. *nu.* 7. Quantum ad irritationem collationis, diſpenſatio etſi antecedenter fieri poſſit, iniqua tamen foret: poſtea facta ad aliud non proderit, quàm ut iterum poſſit conferri beneficium. Quoad inhabilitatem ad obtinendum idem beneficium ſimoniacè obtentum, non diſpenſat niſi Pont. cùm ſit pura pœna, etiamſi ignoraverit. Et hoc quoad beneficium majus, & quidem pro illa vice tantùm, ut poſtquam alteri fuerit collatum, & iterum vacaverit, liceat Epiſcopo diſpenſare: cui etiam licebit diſpenſare cum tali quoad beneficium ſimplex ignoranter ſimoniacè adquiſitum. Suarez *d. c.* 65. *nu.* 10. Quantum ad inhabilitatem ad alia beneficia, præſuppoſito, quòd ipſo jure & ante ſententiam incurratur, non poteſt ſuper eâ diſpenſare Epiſcopus cùm ſit pura pœna Papalis. Quamvis non videatur ſaltem uſu talis pœna obtinere ipſo facto, ſed demum poſt ſententiam, ante quam ut non incurritur, ita nec opus ullâ diſpenſatione; quæ tamen utilis eſſe poterit, ut poſtea quis per ſententiam beneficio fortè obtento non privetur.

132 Quid ſi occulta fuerit Simonia? R. Quoad excommunicationem & ſuſpenſionem, rectè extendi facultatem diſpenſandi Epiſcopis ſuper irregularitate in caſibus occultis datam per Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 6. *De refor.* Nam eo ipſo, quo non excipitur, concluditur ſub generali iſtius loci deciſione. Quam ad inhabilitatem non rectè traxeris, quæ non tam eſt irregularitas, quàm particularis pœna. Concilium autem non dat facultatem generalem diſpenſandi in omnibus pœnis occultis Papæ reſervatis; & ita dicitur declaratum à Cardinalibus. Suarez *d. loco nu.* 11. *circa fin.*

133 Dubium aliud ſupereſt, An in reſtitutione pretij ſimoniacè recepti diſpenſet Pont. R. Diſtinguendo; aut enim jure naturali eſt debita, aut tantùm venit ex lege Eccleſiaſtica. Illo caſu non diſpenſat Pont. quia non poteſt alter privari jure ſuo, cui illud pretium reddendum, non ut pœna, ſed ratione injuriæ. Niſi tamen is, cui reſtitutio facienda, commiſerit Simoniam; poſſet enim Pont. in pœnam ejus diſpenſare cum eo, qui accepit. In hoc verò caſu poteſt Pont. diſpenſare, tum quia diſpenſet ſuper jure poſitivo, tum quòd illa pecunia ad bona pertineat Eccleſiaſtica, quæ ſubjacent diſpoſitioni Pontificis. Ita Suarez *d. c.* 65. *nu.* 12.

Quantum ad conſuetudinem, per quam diſpenſatio poſſet induci, nihil aliud hic dicendum eſt, quàm quod quatenus abrogat leges humanas, ita etiam poſſit tollere pœnas per legem humanam inductas: qua de re Suarez *d. c.* 61. *in fine.* 134

Quantum denique ad modum concedendi diſpenſationem, & quantum ad inferiores Prælatos, in caſibus, quibus id eis licitum, expreſſis ea verbis facienda, poſt cauſſam cognitam, quia diſpenſant in lege Superioris, & ut validè, neceſſe eſt cauſſa juſta ſubſit. Quod in Pont. non requiritur, qui etiam ſcienter conferendo beneficium Simoniaco, etſi id non declaret, facit valere collationem, ſive cauſſa ſubſit, ſive nō, quia cùm ſit ſupra jus humanum, non requirit cauſſam, ut illud tollat, quamvis ab omni noxa cauſſa eum ſalvet. Et deinde ſufficit ſola voluntas, quam ponit ſcientia, quæ niſi effectum conſequeretur, videretur ludere & nihil agere voluiſſe, quod non decet Principem, cujus beneficia debent habere effectum. Suarez *ibid. nu.* 13. & 14.

TITVLVS IV.

Ne Prælati vices ſuas vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.

SVMMARIVM.

1. *Communicatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ & conſtitutio Vicariorum pretio eſt ſimoniaca.*
2. *Clericatus ſive Auditoratus Cameræ an rectè pretio committatur?*

Actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ non tantùm fori interni, verùm & externi pretio æſtimari citra Simoniam non poſſe, dictum Tit. ſuperiori *nu.*
22. Et hoc, ſive ſint actus contentioſæ juriſ- 1
dictionis, ſive voluntariæ * Vnde actus communicandi juriſdictionem ſpiritualem ſunt materia Simoniæ, ita ut illos pretio æſtimare ſit contra jus divinum, quia venderetur quid ordinatum ad ſpiritualem ac ſupernaturalem finem per ſe & primò. Hinc Epiſcopis prohibitum Vicarios pretio conſtituere, qui pro certâ quantitate juriſdictionem exerceant, aut Archidiaconorum vices ſubeant, in terminandis Eccleſiæ cauſſis. Quod olim quidem fuiſſe uſitatum apparet ex *c.* 1. *&* 2. *h. t.* poſtea verò ut ſimoniacum prohibitum, ſub pœna privationis juriſdictionis & poteſtatis conferendi, *d. c.* 1. *&* 2. non tamen tam ipſo facto, quàm per ſententiam, uti clarè apparet ex verbis iſtorum textuum, quæ ſunt futuri temporis. Navar. *Conſ.* 1. *nu.* 2. *h. t.* Videtur & conſuetu-
dinis fuiſſe, licet pravæ, & enormis, ut eam vo- 2
cat Pont. & contra SS. Patrum inſtitutiones inductæ ab ijs, qui id omne pium & honeſtum judicant, quod eſt utile, Sacerdotibus ſub annuo cenſu ſeu pretio committere regimen Ec-

cleſiarum:unde idipſum omnibus modis prohibetur *c.3.h.t.*ſubjunctâ optimâ ratione,quòd dum ſacerdotium ſub annua mercede venale exponitur, ad æternæ retributionis præmium conſideratio non habeatur.

2 Dubitari poſſet, An rectè in Curia Rom. Clericatus ſive Auditoratus, ut vocant, Cameræ pretio committatur? R. Duo contineri iſto munere:prius eſt juriſdictio ſpiritualis,alterum emolumentum temporale ex ejus adminiſtratione proveniens, Illud vendi nequit citra Simoniam juris divini, hoc per ſe nudè ſpectatum vendibile eſt, cùm ſit quid merè temporale. Dico, per ſe nudè ſpectatum; quia ut conjunctum iſti juriſdictioni, tamquam conſequens ex illa, pretio æſtimari nequit citra labem, quòd etiam ipſa juriſdictio ſpiritualis venderetur, juxta *can. Si quis obiecerit 1. q. 3.* Suarez *de Simonia c. 20. nu. 6.* Sine labe itaque partem fructuum iſtius muneris ſibi reſervat Pont. ſeparando emolumentum ab ipſo, ut poteſt, ſecundùm dicta ſup. *Tit. prox. nu. 44.* Vnde nihil omninò labis includit, ſub annuo cenſu Eccleſiæ poſſeſſiones (illæ enim veniunt nomine Eccleſiæ,cujus fit mentio in *c. fin. h. t.*) alicui elocare, cùm res ea ſit merè temporalis:ut rectè ibi Pont. Eccleſiæ Rectorem velit compelli ad obſervandum contractum, & ſecundùm terminum conventum permittere conductorem pacificè poſſidere.

TITVLVS V.

De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi,

SVMMARIVM.

1. *Pro licentia docendi pretium dare aut accipere non eſt ſimoniacum.*
2. *Docentes & ſtudiorum cauſsâ abſentes beneficiorum ſuorum fructus integrè percipere debent.*
3. *Pro gradu Licentiæ aut Doctoratus licitè accipi pretium.*
4. *An & pro opera ac labore tradendi ſcientiam?*
5. *Et quid de Theologica doctrina?*
6. *Pretium accipere pro conſilio dando nihil continere injuſtitiæ.*

Quia, ſecundùm dicta, ſpiritualia in pactum deduci non poſſunt, quæritur hoc Tit. An pro licentia docendi pretium accipi aut dari poſſit, citra labem? Cauſſa dubitandi in eo eſt, quòd
1 Pont. pro iſta licentia pretium accipi prohibeat, & acceptum reſtitui velit, *c. 2. h. t.* ſubjunctâ ratione, *Gratis accepiſtis, gratis date.* Verùm iſta prohibitio Pont. non eò tendit, quòd id ſit ſimoniacum; uti nec pœna privationis beneficij, quæ eos manet, qui idoneæ perſonæ licentiam docendi ſine pretio denegant, *c. 1. & 3. h. t.* cùm nihil ſpirituale vendatur, ut patebit ex dicendis: ſed eò, quòd injuſtitiam contineat, denegare licentiam docendi idoneo, pretio non numerato, propterea quòd ea res redundet in gravamen & docentium & diſcentium, cùm eſſent docti potiùs invitandi ad docendum. Qua de cauſſa Pont. ut horum neceſſitas ſublevetur, & diſcere volentibus ſit facilior via ad ſcientiam adipiſcendam, mandat adſignari beneficia docentibus ad convenientem ſuſtentationem, qui ejus Eccleſiæ Clericos & alios pauperes gratis doceant, *d. c. 1. h. t.*

Vnde & docentes integrè fructus ſuos percipere voluit in *c. fin. h. t.* ſimul & ſtudiorum 2
cauſsâ ablegatos, uſque ad quinquennium, ut docti ſicut ſtellæ in Eccleſia Dei fulgeant, & alios ad juſtitiam erudire valeant. Imò & iſtis ſubminiſtrari neceſſaria à Prælatis & Capitulis, ſi proventus eorum non ſufficiant, mandat ibidem Pont. Quò ſpectant privilegia hujus Vniverſitatis per Martinum V. & Eugenium IV. data, quibus conceſſum docentibus & diſcentibus in ea, ut integros fructus beneficiorum ſuorum percipiant; quæ tamen in re Prælati & Capitula non rarò ſe præbent difficiles, quo jure ipſi videriut. Voluit autem Pont. in *c. pen. h. t.* in Metropolitana Eccleſia & Theologum eligi & Grammaticum, ſi ſumptus ſuppetant. In prædictum finem decrevit & Trid. *Seſſ. 23. c. 18. De reform.* in majoribus Eccleſijs, quatenus ferunt facultates, ali aliquot pauperiores pueros, quos ſpes eſt futuros aliquando utiles Eccleſiæ, & tonſurâ ac veſte clericali utentes religiosè educari.

Quæritur autem, An pro gradu Licentiæ aut Doctoratus licitè accipiatur pretium? R. 3
Videri poſſe, non licitè accipi, eo quòd datum videatur recipi pro licentia docendi, ad quam ordinatur gradus iſte: hoc autem eſt prohibitum, ſi non ut ſimoniacum, ſaltem ut injuſtum, cùm à radice cupiditatis videatur procedere, *c. 3. h. t.* & abuſus quidam ſit ſpiritualis juriſdictionis; præcipuè quia gradus iſte per poteſtatem ſpiritualem ſit inſtitutus, confertur enim auctoritate Pontificiâ. Quibus non obſtantibus, probabilius eſt, hujuſmodi gradus nihil continere ſpiritualitatis, atque ideo non eſſe materiam Simoniæ, ſi pretium pro ijs detur, non tantùm in modum ſtipendij adiuſtenrium pro labore, verùm etiam per modum pretij & contractus oneroſi; cùm gradus nihil aliud ſit, quàm publicum teſtimonium ſcientiæ ſtudio & labore quæſitum, & approbatio ad officium docendi, conſulendi, curandi, & ſimilia, cum quibuſdam privilegijs, facultatibus, commodis, honoribus temporalibus. Vt titulus ſive habilitas, quæ nomine gradus ſeu magiſterij ſignificatur, ſit pretio æſtimabilis, non minùs

minùs quàm ipſa doctrina, in qua fundatur. Ita Suarez *de Simonia c.* 18. *nu.* 15. Nihil refert, quòd collatio ſive inſtitutio iſtius gradus ſit à Pont. cùm non omnia ab eo deſcendentia ſint ſpiritualia. Imò & temporalia ille interdũ inſtituit ad ſplendorem & utilitatem rerum ſpiritualium, quæ eo ipſo non poſſunt dici ita adnexa ſpiritualibus, ut ſint materia Simoniæ, niſi ſpeciali jure ſit prohibitum ea vendere. Quod non invenitur in iſtis gradibus, nec poſſunt hic applicari, quæ habentur *d. c.* 3. *& alijs locis h. t.* cùm ibi agatur de danda licentia docendi à Prælatis & Capitulis, atque ita auctoritate quadam ſpirituali; ut ea rès videatur continere aliquem abuſum poteſtatis Eccleſiaſticæ, ſi pretium interveniat. Vnde & jura prohibentia exactiones & contributiones pro recipiendis perſonis ad ſedes & munera Eccleſiaſtica, *c. Cùm in Eccleſia* 9. *ſup. tit. prox.* non pertinent ad hos gradus, nec de ijs mentionẽ ullam faciunt. Quod ita procedet non tantùm in Iure & Medicina, verùm & in Theologia; nam & in ea Magiſterium non minùs eſt temporale quid, quàm in alijs ſcientijs.

4 Alia quæſtio eſt, An liceat propter ſcientiam & doctrinam pretium exigere? R. Secundùm ſubſtantiam nec jure nec facto à poſſidente vendi poſſe, ita ſcilicet, ut in alium phyſicè tranſeat, & per ſe illam perficiat, cùm nequeat ab uno in alium transferri; nam ut animus & intellectus transferri nequeunt, ita nec potentiæ & actus ijs inhærentes. Tantùm eſſe quæſtionem quoad actus & opera talis ſcientiæ, velut artem tradendi ſcientiam ejuſmodi: ut ſolùm dubitetur, an quid labis contineat vendere operam & laborem adjunctum. Quòd licet videri poſſit, ex eo, quòd doctrina & ſcientia ſit quid ſpirituale; non tamen aliter, quàm quòd in animo & intellectu ſedem habeat, non per influxum ſpecialem, ſed per generalem concurſum labore & ſtudio comparata. Vt non poſſit dici ponere actum materiæ religionis, atque ita nec materiam Simoniæ, cùm merè temporale pro temporali detur, opera ſcilicet & induſtria in tradendis ſcientijs. Imò poſito, quòd talis ſcientia ſine ullo labore eſſet parta, vel à Deo per accidens infuſa, nec ſimoniacum quid, nec injuſtum aut illicitum, per ſe loquendo, illius uſum & doctrinam vendere, juxta condignam æſtimationem talis operis; quia non ideo magis ſpiritualis ejuſmodi doctrina, aut alterius valoris vel æſtimationis, quòd principium ejus miraculosè ſit collatum, cùm nihilominus maneat naturale, & valor rei non attendatur ex modo, quo comparata eſt, & an pretio an ſine pretio, ſed ex intrinſeca natura & valore ſuo, juxta communem æſtimationem, quem ſervando nulla committetur injuſtitia; excedendo verò poſſet committi, quòd ultrà, quàm valet, opera æſtimetur, contra juſtitiam commutativam. Hinc Magiſter, cui conſtitutum condignum ſtipendium, ut omnes gratis doceat, peccatum injuſtitiæ committet, exigendo à diſcipulis aliquod pretium, ſecundùm *c.* 1. *& ibi DD. h. t.* Niſi extra ordinem docuerit; nam pro extraordinaria lectione, quæ non comprehenſa eſt pacto, nihil injuſti poteſt dici committere, cùm hujuſmodi actus non ponat materiam Simoniæ. Poteſt & augmentum pretij eſſe immune ab omni vitio Simoniæ & injuſtitiæ, ſi doctrinæ nobilitas vel eximia perſonæ peritia id mereatur, licet nõ ſit major, ſed minor aut etiam nullus; nam doctrina ex objecto redditur dignior, & conſequenter prout vendibilis eſt redditur etiam majoris æſtimationis. Ex parte etiam perſonæ docentis plurimum augetur doctrinæ æſtimatio nata ex auctoritate docentis, meritò conſiderabilis ad pretij æqualitatem, qua de re, ut & de alijs huc ſpectantibus, latè Suarez, *c.* 8. *nu.* 4. *& ſeqq.* & Binsfeld. *ad Rubr. h. t. Notab.* 8. Quæ ita omninò procedunt in alijs ſcientijs, ut Iure, Medicina.

Dubitatur, An idem ſit dicendum de Theologia? R. Aliquos velle, pro ejus tradenda diſciplina pretium accipere eſſe ſimoniacum. 5
Fundamentum eſt, quòd ſit ſupernaturalis, cùm verſetur circa principia fidei roboranda, illuſtranda. Et facit, quod D. Paulus 1. *ad Corinth.* 12. *& ad Epheſ.* 4. inter miniſtros Eccleſiaſticos numeret Paſtores & Doctores: ut ſi miniſterium Eccleſiaſticum habeant, actus tradendæ doctrinæ iſtius pertineat ad Simoniam. Verùm contrarium communiùs obtinuit, eà ratione, quòd actus talium Magiſtrorum docentium ſint naturales, & naturali modo cooperentur, ad hoc, ut auditores diſcant, ſive adſenſus illorum ſit naturalis, ſive ſupernaturalis, quia non venditur ipſe adſenſus, qui non eſt docentium, ſed labor & opera tantùm, qui non eſt minùs æſtimabilis, quàm aliarum ſcientiarum. Quo modo & in Scholis Theologiam docentibus adſignatum eſt ſtipendium. Ita Suarez *c.* 18. *nu.* 4. *& ſeqq.* Binsfeld. *d. loco verſ. Maior autem*, Leſſ. *d. c.* 35. *Dubit.* 13.

Ex dictis patet, nihil ſimoniaci aut injuſtitiæ continere, pretium accipere pro conſilio 6
dando, non tantùm in Iure & Medicina, verùm & in Theologia, quòd illi actus ſint merè naturales, & conditio vel ſcientia perſonæ ſit accidentaria; uſuſque doctrinæ Theologicæ in his actibus merè naturalibus, & qui tantùm ſunt ad inſtructionem intellectus, vel temporalem utilitatem, pretio æſtimari poteſt citra omnem noxam. Quod & procedet, quando conſilium datur à Theologo ad pacandam conſcientiam: nam licet actus poſſit videri ſpiritualis, cùm tendat directè ad ſalutem animæ, ſi tamen ſiſtat conſilium in pura inſtructione intellectus, non poteſt eſſe materia

Simoniæ,

Simoniæ, quandoquidem iſta inſtructio non ſit minùs naturalis, quàm ſi daretur in materia merè ſpeculativa, cùm operetur Theologus tradendo conſilium ut magiſter humanus. Et ſic indiſtinctè à Doctoribus pro conſilijs quid accipi poſſe citra labem tradit Navar. in *Summa c. 23. nu.* 100. Suarez *d. c.* 18. *nu.* 18. *&* 19. Secus eſſet, ſi fieret per modum exhortationis, quod pertinet ad diſcretionem ſpirituum, ut cùm datur ad judicandum de aliqua vocatione, an ſit à Deo nec ne, vel revelatione, an ſit à bono vel malo ſpiritu, & ſimilibus, quæ pendent magis ex peculiari directione & illuminatione divina, & quadam ſpirituali experientia, quàm ex doctrina, licet illa coadjuvet. Vt in ejuſmodi conſilijs non ſit exſpectanda retributio aliqua temporalis à timoratis, cùm ſpirituale quid ſapiant, atque ita ponant quamdam Simoniæ materiam. Suarez *d. loco nu.* 21.

TITVLVS VI.
De Iudæis & Saracenis.

SVMMARIVM.

1. *Iudæorum & Saracenorum nomine qui veniant.*
2. *Iudæis quatenus habitare inter Chriſtianos liceat.*
3. *Eorum familiaritas & cohabitatio interdicta Chriſtianis,*

IN Deum peccatur à Iudæis & Saracenis,
1 ratione infidelitatis. * Iudæorum nomine veniunt, qui lege veteri utentes Chriſtum negant eſſe Deum; Saracenorum verò omnes, qui in gentilium cœcitate perdurantes idolis ſerviunt, impia Mahometi dogmata ſectantes. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 23. *qu.* 4. Nominis originem alij aliunde petunt, qua de re Covarr. 4. *Variar. c.* 9.

2 His etſi liceat habitare inter Chriſtianos, citra compulſionem ad ſuſcipiendam fidem, ſive in ſe, ſive in liberis, *c. Sicut* 9. *h. t.* ſynagogas ſuas habere, veteres reſtaurare, non etiam novas extruere, *c. Conſuluit* 7. *h. t. l. fin. Cod. eod.* cæremonijs & exercitijs ſuis uti, citra ſcandalum tamen Chriſtianorum, *c.* 4. *h. t. Clem. un. eod.* quo modo non prodeunt in publicum die Paſſionis Dominicæ, nec habent oſtia & feneſtras apertas die Paraſceves, *c.* 3. 4. *& c. In nonnullis* 15. *§. in diebus h. t.* His, inquam, etſi liceat
3 habitare inter Chriſtianos; * familiaritate tamen eorum & cohabitatione Chriſtianis etiam ſervis eſt interdictum, ſub pœna excommunicationis, *c. Iudæi* 5. *& c. Ad hæc* 8. *h. t.* ne, uti fieri adſolet, conſuetudine in eorum errores trahantur, ſecundùm illud, Qui claudo cohabitat claudicare diſcit; qui tangit picem inquinatur ab ea. Vnde ut facilè dignoſcantur, diſcretâ à Chriſtianis veſte uti jubentur, *d. c.* 15. Officium nullum inter Chriſtianos exercere permittuntur, & quod fortè ſuſceperunt dimittere coguntur, cum omni emolumento inde percepto, punito eo, qui officium talibus commiſit, *c. Cùm ſit* 16. *h. t.* Si redituum collectionem Iudæus emerit, ei præficiendus Chriſtianus, ne per Iudæum contingat Chriſtiano alicui gravamen, *c. penult. h. t.* Baptizatum aut baptizari volentem prohibentur emere, retinere, Baptiſmum ſervi aut liberorum impedire, aut aliquem ad Chriſti fidem convolantem circumcidere, ſub pœna proſcriptionis bonorum & exſilij, *l. Iudæi* 16. *h. t.* Servum Chriſtianum ſi quem habeant, venalem jubentur exponere intra tres menſes, redimendum duodecim ſolidis aureis, *c. fin. h. t.* Aliàs & ſervo privantur, qui perducitur ad libertatem, & pretio; uti & ſcienter ſervum Chriſtianum comparans, ſervitij cauſsâ, *d. c. fin.* Cum ijs qui agunt hoſtiliter, omne commercium Chriſtianis eſt prohibitum, maximè mercium prohibitarum, & ſubſidij alicujus præſtatio, ſub pœna excommunicationis & privationis bonorum, *c.* 6. *& c. Quod olim* 12. *h. t.* jure civili ſub pœna amiſſionis bonorum & ultimi ſupplicij, *C. Quæ res exportari non deb. h. t.* Converſionis tamen gratiâ cum ijs converſarij aut ad eos proficiſci redimendorum captivorum cauſsâ pium eſt, *c. Quam ſit* 10. *cum c. ſeq. h. t.*

TITVLVS VII.
De Hæreticis.

SVMMARIVM.

1. *Hæreſis quid, & Hæreticus quis dicendus.*
2. *Pœna hæreticorum.* I. *Excommunicatio.*
3. II. *Irregularitas.*
4. *Hæreticus occultus an hanc pœnam incurrat?*
5. *An ad meliorem mentem reverſus quoad Ordinem antè ſuſceptum?*
6. *An ſuper hæretico occulto Epiſc. diſpenſet?*
7. *Irregularitatem contrahunt & defenſores, fautores hæreticorum.*
8. *Item filij hæreticorum & fautorum.*
9. *An & illegitimi?*
10. *An nati ante hæreſin?*
11. *An ordinatus ante hæreſin patris ſuſpendatur ab executione Ordinis?*
12. *An filij relapſorum, qui ante mortem ſunt reconciliati Eccleſiæ?*
13. III. *Infamia.*
14. IV. *Confiſcatio bonorum.*
15. *An reus eo caſu teneatur bona deferre ad fiſcum?*
16. *Pœnitentia ante ſententiam declaratoriam an faciat ceſſare hanc pœnam?*
17. V. *Mors.*
18. *Reſipiſcentes an & quatenus evadant hanc pœnam.*

19 Diſpu-

19. *Diſputationes de fide prohibitæ laicis, & ſcripta hæreticorum damnata.*
20. *Inquiſitores hæreticæ pravitatis.*

IVdaiſmus & paganiſmus etſi generalioris nominis vocabulo ſub hæreſi comprehendantur, propriè tamen ab ea diſtinguuntur, cùm formalis hæreſeos cauſſa ſit contradictio fidei ſemel ſuſceptæ in baptiſmo; Iudaiſmi verò contradictio fidei, numquam ſuſceptæ.

1 Dicta Hæreſis ab electione, quòd quis ſibi eligat diſciplinam, cui pertinaciter adhæreat, *can. Hæreſis* 27. XXIV. *q.* 3. Vnde Hæreticus eſt, qui errorem aliquem pertinaciter defendit, contra Eccleſiæ definitionem; poſt factam tamen profeſſionem fidei in baptiſmo, ſive gratiâ lucri temporalis, ſive vanæ gloriæ, odij, vindictæ, ut plerique, *can. Hæreticus* 28. *d. q.* 3. Covarr. 3. *Var.* 1. *nu.* 2. Duo itaque ut quis habeatur hæreticus, requiruntur: prius, ut ſit baptizatus, cùm fidem deſerere necdum ſuſceptam nemo dici poſſit; quo modo & pœnæ ab Eccleſia hæretico propoſitæ non infliguntur non baptizato, licet poſſit eſſe verus hæreticus, perverſe de fide ſentiens, cùm Eccleſia non agat in non ſubditos. Alterum, ut errorem contra fidem & Eccleſiæ definitionem pertinaciter defendat, *can. Qui in Eccleſia cum ſeq.* XXIV *q.* 3. nam qui deceptus quadam ſimplicitate contra Eccleſiæ definitionem quid adſerit, corrigi paratus, non eſt dicendus hæreticus, *can. Dixit d. q.* 3. Neceſſe autem eſt, opere exteriore ſit prodita hæreſis, etiā occulta: nam qui ſiniſtrè quidem ſentit de fide, nihil tamen exteriùs prodit, qualem vocant hęreticum mentalem, nō habetur hęreticus quoad pœnas juris, cùm actus purè internus non ſit materia cenſuræ, ut neque eſt materia Eccleſiaſticæ juriſdictionis, per quam fertur cenſura, cùm Eccleſia non judicet de occultis. Contrà qui animo fidem retinet, etſi actu exteriori videatur hereſin ſapere, non tamen habendus hæreticus, ſaltem in foro Interiori. Vid. Covarr. *ad c. Peccatum De R. I. in* 6. *p.* 2. *in princ. nu.* 7. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 9. Iul Clar. *§. Hæreſis in princ.* Quoniam autem hoc genus hominum Chriſtianæ Reip. eſt pernitioſiſſimum, ejus quieti & tranquillitati maximè inſidians, varijs tam civili quàm Canonico jure pœnis coërcetur.

2 Prima eſt Excommunicatio latæ ſententiæ, *c. Ad abolendam* 9. *h. t.* Quam incurrunt non tantùm ipſi hæretici, verum & receptatores, fautores, defenſores, ut tales ſunt, credentes eorum doctrinam veracem, *c. Sicut* 8. *& c. Excommunicamus* 13. *§. credentes h. t.* corpora eorumdem ſcienter ſepulturæ mandantes, *c.* 2. *eod. in* 6. Qui abſolutionem non merentur, niſi ea extumulatâ publicè abijciant, *d. c.* 2. propter pollutionem, quâ locum inficiunt, uti dictum ſup. *De conſecr. Eccleſ.* Hujus pœnæ ratio eſt, ut, dum vident ſe contemni, ad meliorem frugem convertantur, & alij eorum exemplo evitent hæreſin.

Secunda eſt Irregularitas, durans etiam poſt hæreſeos deteſtationem & abſolutionem, *can. Nos conſuetudinem* 8. *Diſt.* 12. *can. Saluberrimum* 1. *qu.* 7. *c.* 2. *§. hæretici h. t. in* 6. quibus locis etiamſi tantùm agatur de Clericis, idem tamen in laicis eſt juris, cùm ibi non ponatur fundamentum in clericatu, ſed in crimine hæreſeos. 3

Vbi quæritur, An hæreticus exterior, occultus tantùm per accidens, id eſt cujus crimen nec jure nec facto publicum, hanc pœnam incurrat? R. Ita dicendum eſſe, cùm auctores de hac pœna loquentes non diſtinguant inter occultum & publicum, nec requirant infamiam aut ſcandalum, ſed tantùm crimen. Præterea non requiritur ad hanc pœnam declaratoria ſententia criminis, ut nec facti notoreitas ſit neceſſaria. Nam quando jus hoc ipſo infert pœnam, non requirit aliam probationem, quàm exteriorem delicti commiſſionem. Navar. *c.* 27. *nu.* 205. Azor. *d. lib.* 8. *c.* 15. *qu.* 12. 4

Q. II. An in Ordine ante hæreſin recepto reverſus poſſit miniſtrare? R. Non videri, cùm hæc irregularitas non minùs tangat ſuſceptum, quàm ſuſcipiendum Ordinem, niſi diſpenſatum fuerit, ſaltem per Epiſcopum: quo modo accipiendus *d. can. Saluberrimum*, ubi hæreticus reverſus in Ordinis ſuſcepti ſtabilitate dicitur permanere, ſi non fuerit iteratò tinctus, id eſt baptizatus. Excipiuntur Epiſcopi in hæreſin lapſi, ſuper quibus reverſis cognitio reſervata Pontifici, *c. Inquiſitionis eod. in.* 6. uti & diſpenſatio. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 205. 5

Q. III. An ſuper occulto hæretico liceat Epiſcopo diſpenſare quoad Ordinem ſuſcipiendum? R. Ita videri, per Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 6. *De reform.* ubi generaliter conceditur facultas diſpenſandi ſuper irregularitatibus provenientibus ex crimine occulto, necdum deducto ad forum contentioſum, excepto ſolo homicidio. Datur & poteſtas abſolvendi ab occultis, etiam in hæreſi, quæ tamen per Bullam Cœnæ revocata videtur; atque ita & diſpenſandi, quæ major eſt, *c. Cùm illarum De ſent. excom.* ubi poteſtas diſpenſandi cenſetur denegata in caſibus, quibus denegata abſolutio. 6

Tangit hæc irregularitas etiam receptatores, defenſores, fautores, qui ubique comparantur hæreticis, *c.* 2. *§. hæretici, c. Statutum* 15. *eod. in* 6. ubi ſub nomine inhabilitatis ad beneficia cenſetur & comprehenſa inhabilitas ad Ordines, qui ſpectant ad officium Eccleſiæ. Suſpecti de hæreſi videntur & hac irregularitate adfici, 7

Simoniæ, quandoquidem iſta inſtructio non ſit minùs naturalis, quàm ſi daretur in materia merè ſpeculativa, cùm operetur Theologus tradendo conſilium ut magiſter humanus. Et ſic indiſtinctè à Doctoribus pro conſilijs quid accipi poſſe citra labem tradit Navar. in *Summa c.* 23. *nu.* 100. Suarez *d. c.* 58. *nu.* 18. *&* 19. Secus eſſet, ſi fieret per modum exhortationis, quod pertinet ad diſcretionem ſpirituum, ut cùm datur ad judicandum de aliqua vocatione, an ſit à Deo nec ne, vel revelatione, an ſit à bono vel malo ſpiritu, & ſimilibus, quæ pendent magis ex peculiari directione & illuminatione divina, & quadam ſpirituali experientia, quàm ex doctrina, licet illa coadjuvet. Vt in ejuſmodi conſilijs non ſit exſpectanda retributio aliqua temporalis à timoratis, cùm ſpirituale quid ſapiant, atque ita ponant quamdam Simoniæ materiam. Suarez *d. loco nu.* 21.

TITVLVS VI.
De Iudæis & Saracenis.

SVMMARIVM.

1. *Iudæorum & Saracenorum nomine qui veniant.*
2. *Iudæis quatenus habitare inter Chriſtianos liceat.*
3. *Eorum familiaritas & cohabitatio interdicta Chriſtianis.*

1 IN Deum peccatur à Iudæis & Saracenis, ratione infidelitatis. * Iudæorum nomine veniunt, qui lege veteri utentes Chriſtum negant eſſe Deum; Saracenorum verò omnes, qui in gentilium coecitate perdurantes idolis ſerviunt, impia Mahometi dogmata ſectantes. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 23. *qu.* 4. Nominis originem alij aliunde petunt, qua de re Covarr. 4. *Variar. c.* 9.

2 His etſi liceat habitare inter Chriſtianos, citra compulſionem ad ſuſcipiendam fidem, ſive in ſe, ſive in liberis, *c. Sicut* 9. *h. t.* ſynagogas ſuas habere, veteres reſtaurare, non etiam novas extruere, *c. Conſuluit* 7. *h. t. l. fin. Cod. eod.* cæremonijs & exercitijs ſuis uti, citra ſcandalum tamen Chriſtianorum, *c.* 4. *h. t. Clem. un. eod.* quo modo non prodeunt in publicum die Paſſionis Dominicæ, nec habent oſtia & feneſtras apertas die Paraſceves, *c.* 3. 4. *& c. In nonnullis* 15. *§. in diebus h. t.* His, inquam, etſi liceat

3 habitare inter Chriſtianos; * familiaritate tamen eorum & cohabitatione Chriſtianis etiam ſervis eſt interdictum, ſub pœna excommunicationis, *c. Iudæi* 5. *& c. Ad hæc* 8. *h. t.* ne, uti fieri adſolet, conſuetudine in eorum errores trahantur, ſecundùm illud, Qui claudo cohabitat claudicare diſcit; qui tangit picem inquinatur ab ea. Vnde ut facilè dignoſcantur, diſcretâ à Chriſtianis veſte uti jubentur, *d. c.* 15. Officium nullum inter Chriſtianos exercere permittuntur, & quod fortè ſuſceperunt dimittere coguntur, cum omni emolumento inde percepto, punito eo, qui officium talibus commiſit, *c. Cum ſit* 16. *h. t.* Si redituum collectionem Iudæus emerit, ei præficiendus Chriſtianus, ne per Iudæum contingat Chriſtiano alicui gravamen, *c. penult. h. t.* Baptizatum aut baptizari volentem prohibentur emere, retinere, Baptiſmum ſervi aut liberorum impedire, aut aliquem ad Chriſti fidem convolantem circumcidere, ſub pœna proſcriptionis bonorum & exſilij, *l. Iudæi* 16. *h. t.* Servum Chriſtianum ſi quem habeant, venalem jubentur exponere intra tres menſes, redimendum duodecim ſolidis aureis, *c. fin. h. t.* Aliàs & ſervo privantur, qui perducitur ad libertatem, & pretio; uti & ſcienter ſervum Chriſtianum comparans, ſervitij cauſsâ, *d. c. fin.* Cum ijs qui agunt hoſtiliter, omne commercium Chriſtianis eſt prohibitum, maximè mercium prohibitarum, & ſubſidij alicujus præſtatio, ſub pœna excommunicationis & privationis bonorum, *c.* 6. *& c. Quod olim* 12. *h. t.* jure civili ſub pœna amiſſionis bonorum & ultimi ſupplicij, *C. Quæ res exportari non deb. h. t.* Converſionis tamen gratiâ cum ijs converſarij aut ad eos proficiſci redimendorum captivorum cauſsâ pium eſt, *c. Quam ſit* 10. *cum c. ſeq. h. t.*

TITVLVS VII.
De Hæreticis.

SVMMARIVM.

1. *Hæreſis quid, & Hæreticus quis dicendus.*
2. *Pœna hæreticorum,* I. *Excommunicatio.*
3. II. *Irregularitas.*
4. *Hæreticus occultus an hanc pœnam incurrat?*
5. *An ad meliorem mentem reverſus quoad Ordinem antè ſuſceptum?*
6. *An ſuper hæretico occulto Epiſc. diſpenſet?*
7. *Irregularitatem contrahunt & defenſores, fautores hæreticorum.*
8. *Item filij hæreticorum & fautorum.*
9. *An & illegitimi?*
10. *An nati ante hæreſin?*
11. *An ordinatus ante hæreſin patris ſuſpendatur ab executione Ordinis?*
12. *An filij relapſorum, qui ante mortem ſunt reconciliati Eccleſiæ?*
13. III. *Infamia.*
14. IV. *Confiſcatio bonorum.*
15. *An reus eo caſu teneatur bona deferre ad fiſcum?*
16. *Pœnitentia ante ſententiam declaratoriam an faciat ceſſare hanc pœnam?*
17. *V. Mors.*
18. *Reſipiſcentes an & quatenus evadant hanc pœnam.*

19 *Diſpu-*

19. *Diſputationes de fide prohibita laicis, & ſcripta hæreticorum damnata.*

20. *Inquiſitores hæreticæ pravitatis.*

IVdaiſmus & paganiſmus etſi generalioris nominis vocabulo ſub hæreſi comprehendantur, propriè tamen ab ea diſtinguuntur, cùm formalis hæreſeos cauſſa ſit contradictio fidei ſemel ſuſceptæ in baptiſmo; Iudaiſmi verò contradictio fidei, numquam ſuſceptæ.

1 Dicta Hæreſis ab electione, quòd quis ſibi eligat diſciplinam, cui pertinaciter adhæreat, *can. Hæreſis* 27. *xxiv. q.* 3. Vnde Hæreticus eſt, qui errorem aliquem pertinaciter defendit, contra Eccleſiæ definitionem; poſt factam tamen profeſſionem fidei in baptiſmo, ſive gratiâ lucri temporalis, ſive vanæ gloriæ, odij, vindictæ, ut plerique, *can. Hæreticus* 28. *d. q.* 3. Covarr. 3. *Var.* 1. *nu.* 2. Duo itaque ut quis habeatur hæreticus, requiruntur: prius, ut ſit baptizatus, cùm fidem deſerere necdum ſuſceptam nemo dici poſſit; quo modo & pœnæ ab Eccleſia hæretico propoſitæ non infliguntur non baptizato, licet poſſit eſſe verus hæreticus, perverſe de fide ſentiens, cùm Eccleſia non agat in non ſubditos. Alterum, ut errorem contra fidem & Eccleſiæ definitionem pertinaciter defendat, *can. Qui in Eccleſia cum ſeq.* xxiv *q.* 3. nam qui deceptus quadam ſimplicitate contra Eccleſiæ definitionem quid adſerit, corrigi paratus, non eſt dicendus hæreticus, *can. Dixit d. q.* 3. Neceſſe autem eſt, opere exteriore ſit prodita hæreſis, etiã occulta: nam qui ſiniſtrè quidem ſentit de fide, nihil tamen exteriùs prodit, qualem vocant hæreticum mentalem, nõ habetur hæreticus quoad pœnas juris, cùm actus purè internus non ſit materia cenſuræ, ut neque eſt materia Eccleſiaſticæ juriſdictionis, per quam fertur cenſura, cùm Eccleſia non judicet de occultis. Contrà qui animo fidem retinet, etſi actu exteriori videatur hereſin ſapere, non tamen habendus hæreticus, ſaltem in foro interiori. Vid. Covarr. *ad c. Peccatum De R. I. in* 6. *p.* 2. *in princ. nu.* 7. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 9. Iul Clar. §. *Hæreſis in princ.* Quoniam autem hoc genus hominum Chriſtianæ Reip. eſt pernitioſiſſimum, ejus quieti & tranquillitati maximè inſidians, varijs tam civili quàm Canonico jure pœnis coërcetur.

2 Prima eſt Excommunicatio latæ ſententiæ, *c. Ad abolendam* 9. *h. t.* Quam incurrunt non tantùm ipſi hæretici, verum & receptatores, fautores, defenſores, ut tales ſunt, credentes eorum doctrinam veracem, *c. Sicut* 8. *& c. Excommunicamus* 13. §. *credentes h. t.* corpora eorumdem ſcienter ſepulturæ mandantes, *c.* 2. *eod. in* 6. Qui abſolutionem non merentur, niſi ea extumulata publicè abijciant, *d. c.* 2. propter pollutionem, quâ locum inficiunt, uti dictum ſup. *De conſecr. Eccleſ.* Hujus pœnæ ratio eſt, ut, dum vident ſe contemni, ad meliorem frugem convertantur, & alij eorum exemplo evitent hæreſin.

3 Secunda eſt Irregularitas, durans etiam poſt hæreſeos deteſtationem & abſolutionem, *can. Nos conſuetudinem* 8. *Diſt.* 12. *can. Saluberrimum* 1. *qu.* 7. *c.* 2. §. *hæretici h. t. in* 6. quibus locis etiamſi tantùm agatur de Clericis, idem tamen in laicis eſt juris, cùm ibi non ponatur fundamentum in clericatu, ſed in crimine hæreſeos.

4 Vbi quæritur, An hæreticus exterior, occultus tantùm per accidens, id eſt cujus crimen nec jure nec facto publicum, hanc pœnam incurrat? R. Ita dicendum eſſe, cùm auctores de hac pœna loquentes non diſtinguant inter occultum & publicum, nec requirant infamiam aut ſcandalum, ſed tantùm crimen. Præterea non requiritur ad hanc pœnam declaratoria ſententia criminis, ut nec facti notorietas ſit neceſſaria. Nam quando jus hoc ipſo infert pœnam, non requirit aliam probationem, quàm exteriorem delicti commiſſionem. Navar. *c.* 27. *nu.* 205. Azor. *d. lib.* 8. *c.* 15. *qu.* 12.

5 Q. II. An in Ordine ante hæreſin recepto reverſus poſſit miniſtrare? R. Non videri, cùm hæc irregularitas non minùs tangat ſuſceptum, quàm ſuſcipiendum Ordinem, niſi diſpenſatum fuerit, ſaltem per Epiſcopum: quo modo accipiendus *d. can. Saluberrimum*, ubi hæreticus reverſus in Ordinis ſuſcepti ſtabilitate dicitur permanere, ſi non fuerit iteratò tinctus, id eſt baptizatus. Excipiuntur Epiſcopi in hæreſin lapſi, ſuper quibus reverſis cognitio reſervata Pontifici, *c. Inquiſitionis eod. in.* 6. uti & diſpenſatio. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 205.

6 Q. III. An ſuper occulto hæretico liceat Epiſcopo diſpenſare quoad Ordinem ſuſcipiendum? R. Ita videri, per Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 6. *De reform.* ubi generaliter conceditur facultas diſpenſandi ſuper irregularitatibus provenientibus ex crimine occulto, necdum deducto ad forum contentioſum, excepto ſolo homicidio. Datur & poteſtas abſolvendi ab occultis, etiam in hæreſi, quæ tamen per Bullam Cœnæ revocata videtur; atque ita & diſpenſandi, quæ major eſt, *c. Cum illarum De ſent. excom.* ubi poteſtas diſpenſandi cenſetur denegata in caſibus, quibus denegata abſolutio.

7 Tangit hæc irregularitas etiam receptatores, defenſores, fautores, qui ubique comparantur hæreticis, *c.* 2. §. *hæretici*, *c. Statutum* 15. *eod. in* 6. ubi ſub nomine inhabilitatis ad beneficia cenſetur & comprehenſa inhabilitas ad Ordines, qui ſpectant ad officium Eccleſiæ. Suſpecti de hæreſi videntur & hac irregularitate adfici,

ratione indecentiæ ortæ ex infamia, quâ adficiuntur dantes cauſſam ſiniſtræ ſuſpicioni, *can. Infames* VI. *q.* I. niſi juſta cauſſa ſuſpicionem tollat.

8 Trahitur & hæc irregularitas ad filios hæreticorum aut fautorum, quatenus parentes tales eſſe, aut deceſſiſſe non emendatos probatur, *d. c. Statutum*, idque uſque ad ſecundum gradum in linea paterna, ad primum tantùm in materna. Quod ita inductum, ut faciliùs parentes convertantur ad Eccleſiam, & deterreantur ab ejus turbatione per impij dogmatis manifeſtationem, ſcientes ſe etiam in liberis puniendos, *arg. l.* 8. *in fine* D. *Quod metus cauſſa.* Erit itaque inhabilis ex patre hæretico etiam nepos ex filio; ex matre autem hæretica filius tantùm. Ex filia hæretici patris nepotem non tangit inhabilitas, quia non matris, ſed patris familiam ſequitur. Covarr. 2. *Var. Reſol. c.* 8. *nu.* 2. Gumeſ. 3. *Var. c.* 2. *nu.* 4.

9 Quæritur, An & illegitimos hæc pœna concernat? R. Ita verius videri, cùm tales non deſinant eſſe portio corporis & ſanguinis paterni, ac proinde non debeant eſſe melioris conditionis, atque legitimè nati. Et facit, quòd textus ubique loquantur ſimpliciter de liberis, quo modo & intelligendi. *Gloſ. in d. c. Statutum V. Legitimus*, Covarr. 2. *Variar. Reſol. c.* 8. *nu.* 3.

An & natos ante hæreſin? R. Ita proba-
10 bilius dici, cùm textus in *d. c.* 15. *& c. Vergentis* 10. *h. t.* ſimpliciter de liberis loquatur, non diſtinguendo, nati ſint antè vel pòſt, & fundet ſe tantùm in eo, quòd parens ſit hæreticus, aut in hæreſi deceſſerit, cujus factum etiam in liberis punitur, ut pœna ſit gravior. Quo modo impertinens erit, conſiderare, poſtea nati ſint, aut antè, cùm non agatur de peccato originali, aut alio aliquo impedimento, quod per generationem tranſmittitur; nec inſpiciatur cooperatio aut mutatio parenti delicti (quamvis hæc non minùs poſſit præſumi in ante quàm poſt hæreſin nato:) ſed tantùm graviùs veniat puniendum delictum patris, non tantùm in ſe, ſed & in liberis. Covarr. *d. c.* 8. *nu.* 5. Gomeſ. *d. c.* 2. *nu.* 26.

An ordinatus ante hæreſin patris ſuſpen-
11 datur ab executione Ordinis, aut beneficio privetur? R. Non ſuſpendi, nec privari beneficio, cùm jus alicui quæſitum non debeat eidem auferri ſine ſuo facto. Facit, quòd textus in *d. c.* 2. *§. hæretici* tantùm nolit eos admitti ad beneficia, nullibi autem dejiciat, aut privet obtentis. Covarr. *d. c.* 8. *nu.* 4. *ubi alios citat*, Sanchez in *Decal. lib.* 2. *c.* 28. *nu.* 30. Facit, quòd turpius ſit ejici, quàm non admitti.

12 An dicta irregularitas habeat locum in filijs relapſorum, qui ante mortem ſunt reconciliati Eccleſiæ? R. Poſſe videri non habere locum, quòd reconciliatio faciat eos non eſſe filios eorum, qui in hæreſi deceſſerunt; facit enim reconciliatio relapſos eſſe de gremio Eccleſiæ, eique incorporari, *d. c.* 15. *circa fin.* Contrà tamen dicendum; nam licet ſint reconciliati Eccleſiæ, non ita tamen, ut ad pœnitentiam admittantur, uti poſtulat textus in *d. c.* 15. cùm non obſtante reconciliatione tradantur brachio ſæculari puniendi; ex qua pœna ſequitur filios infamia, non ſecus atque ſi parentes in hæreſi obijſſent, *Gloſ. in d. c.* 15. *V. reincorporatos*, Idem dicendum de filijs hæreſiarchæ, nam & huic reconciliatio nihil prodeſt, uti inferiùs dicetur.

Tertia pœna eſt Infamia, Privatio privili- 13
giorum, actionum; quamvis ipſi minùs liberi ſint ab aliorum impetitione, ne ex ſuo delicto commodum conſequantur, *d. c. Excommunicamus* 13. *§. credentes & c. fin. h. t.* Inhabilitas ſuccedendi ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato, *l. Cognovimus Cod. h. t.*

Quarta Confiſcatio bonorum ipſo jure, eti-
amſi poſt mortem fuerint hæreſeos convicti, 14
c. Accuſans 8. *§. pen. eod. in* 6. neque enim hoc crimen per mortem tollitur. Quo caſu bona cedunt Eccleſiæ, ſi reus illi fuerit ſubjectus; aliàs fiſco, non habitâ ratione liberorum, etiam orthodoxorum, quos ex conſequenti parentum delicta onerant, *d. c. Vergentis* 10. *h. t.* & *d. l. Cognovimus.*

Vbi quæſitum, An reus hoc caſu teneatur 15
bona ſua deferre ad fiſcum? R. Ipſo jure quidem bona publicata eſſe, non tamen teneri reum ne quidem in conſcientiæ foro ante ſententiam declatatoriam ad pœnam, etiam ipſo jure inflictam, ex communi Theologorum & Canoniſtarum ſententia, & poſſe interim bona ſua poſſidere, eiſque uti; cùm licet proprietas ſit ablata per delictum, non tamen & poſſeſſio. Imo nequidem fiſco licet ante ſententiam ab Eccleſia latam (cujus eſt ſuper hæreſi inquirere) bona tamquam publicata apprehendere, ne quid temerè attentetur, *c. Cùm ſecundùm* 19. *eod. in* 6. Poſt ſententiam ſatis eſt reo pati ablationem bonorum; deferre ea ad fiſcum non tenetur, cùm ſit durum quem cogere io ſe exercere pœnam poſitivam. Aliud eſt in ea pœna, quæ adquiſitionem alicujus impedit: veluti ſi legatum fuerit ſub conditione, ſi caſtè vixerit; hoc ipſo enim, quo mulier inhoneſtè incipit vivere, tenetur ad ejus reſtitutionem. Idem juris in beneficijs, quorũ fructus Clerici ſuos facere deſunt hoc ipſo, quo ceſſant præſtare officium requiſitum, ſub cujus onere beneficium obtinent. Vid. Covarr. *d. c.* 8. *nu.* 4. & *ad* 4. *Decretal. p.* 2. *c.* 6. *§.* 8. *nu.* 11. & *ſeqq.* Menoch. 2. *Arbitr. caſu.* 316. Azor. *d. lib.* 8. *c.* 13. *qu.* 8.

Habet

Habet hæc publicatio, quæ inducitur ipſo jure, locum hoc ipſo, quo crimen commiſſum, ut adminiſtratio bonorum ſit impedita reo: à quo facta alienatio, ſubſecutâ ſententiâ, in irritum revocatur, & contractus reſcinduntur, bona ad quemcumque devenerint titulo ſive lucrativo ſive oneroſo, à poſſeſſoribus auferuntur, niſi præſcripta fuerint. Poſſe enim præſcribi à poſſeſſoribus, etiam ſuis hæredibus, concurrentibus ijs, quæ ad præſcriptionem requiruntur, ſcilicet bonâ fide & juſto titulo, idque poſt mortem hæretici, colligitur ex *c. fin. De præſcript. in 6. ubi* Ioan. Andr. *nu.* 3.

16 Q. An pœnitentia ante ſententiam declaratoriam faciat ceſſare pœnam? R. Id quidem videri per *Gl. pen. in can. Maximum* I. *q.* 7. ut diximus ſuprà, *De iure patron. nu.* 69. quaſi ante ſententiam non foret pœna plenè commiſſa. Contrariam tamen opinionem eſſe & communiorem & veriorem, ſcilicet non evitari pœnam commiſſionis bonorum, aut aliam, cum hoc ipſo, quo committitur crimen, inferatur, & pœnitentia in foro quidem interiori operetur remiſſionem, in exteriori tamen non faciat aboleri crimen, *l. Qui ea mente D. De furtis*, per quod ſemel adquiſitum jus fiſco ei invito facto pœnitentis non eripitur, *Gl. communiter recepta in c. De his ſup. tit.* 1. Covar. *ad c. Raynutius in princ. n.* 26. *ſup. De teſtam.* Nec facit, quòd requiratur ſententia declaratoria; nam ea non deſideratur ad crimen aut pœnam ponendam, ſed ne quid temerè fiat per fiſcum. Quomodo & in caſu, quo definitiva ſententia requiritur, ante eam pœnitentia non inducit criminis abolitionem. Non obſtante *l. Imperialis in pr. C. De nupt.* quæ vult quidem eſſe dignam veniâ illam, quæ reſipiſcit, non tamen hoc ipſo ceſſat pœna, ſed demùm habitâ abolitione. Quod etiam procedet, etiamſi pœnitentia fuerit publica, ut rectè tradit Covarr. 2. *Var. c.* 11. *nu.* 10.

17 Quinta pœna eſt Mors, quæ & manet Clericos, qui priùs degradantur, id eſt clericali privilegio ritu ſolemni exuuntur, poſtea brachio ſæculari traduntur, *c. Ad abolendam* 9. *h. t.* Infertur ea per ignem, ut docet Covarr. 2. *Var. c.* 11.

18 *nu.* 10.* Evadunt hanc pœnam, qui reſipiſcentes abjuratâ hæreſi reconciliari Eccleſiæ ſincerè deſiderant, *d. c.* 9. Niſi fuerint relapſi, quales ſunt, qui poſt abjuratam hæreſin in eam relabuntur, *c. Accuſatus* 8. *in princ. eod. in* 6. his enim nulla eſt venia, *c. Super* 4. *eod. in* 6. Idem juris eſt in Hæreſiarchis, & qui hæreſin docuerunt, quia nec horum reconciliatio tollit pœnam corporalem: quibus tamen omnibus reſipiſcentibus Sacramenta non ſunt deneganda, & mitiganda, ſi videatur, ſententia, *d. c.* 4. *& c. Vt commiſſi §. nec non eod. in* 6.

9 Vt autem hæc peſtis non facilè enaſcatur, prohibitum laicis, publicè & privatim de fide diſputare, *c.* 2. *eod. in* 6. prædicationis munus adſumere, etiam in occulto, quod nemo ſibi adrogat niſi miſſus, *c. Cùm ex iniuncto* 12. *& c.* 13. *§. quia verò h. t.* idque ſub pœna excommunicationis, *d. c.* 2. *§.* 1. quæ ferendæ eſt ſententiæ, non latæ, uti indicant verba, quæ ſunt futuri temporis. Enata autem ut in herbis conculcetur, ejuſque propagandæ occaſio tollatur, ſcripta hæreticorum, cum auctoribus damnata, legi & haberi prohibentur ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ. Vide hac de re plura apud Azot. *d. lib.* 8. *c.* 16.

In ſuſpectos inquirere jubentur Epiſcopi 20
loci, certas ad hoc munus delegando perſonas, cum poteſtate advertendi, quæ non exſpirat morte concedentis, in favorem fidei & odium hæreſeos, *c. Ne aliqui* 10. *& c. Officium* 11. *eod. in* 6. Quæ perſonæ procedent ex zelo caritatis de plano & ſimpliciter, *cap. fin. eod. in* 6. juxta formam præſcriptam *d. c.* 11. *& c.* 12. *eod. in* 6. Quibus tamen in Epiſcopos nihil eſt juris, ſine mandato Pontificis, cui denuntiare debent, ſi eos viderint ſuſpectos, *c. Inquiſitores* 16. *eod. in* 6. Domini temporales officio ſuo hac in parte deeſſe non debent, ubi opus eſt promovendo Inquiſitorum munus: recuſantes honore privandi ſunt & excommunicandi, *d. c.* 13. *§. moneantur.* Cæterùm ut ad bellum contra hæreticos ſuſcipiendum plures excitarentur, arma contra eos ſumentes gaudent ijſdem privilegijs & indulgentijs, quibus illi, qui contra Turcam militant, *d. c.* 13. *§. Catholici.*

TITVLVS VIII.

De Schiſmaticis & ordinatis ab ijs.

SVMMARIVM.

1. *Schiſma quid, & in quo differat ab Hæreſi.*
2. *Pœna Schiſmaticorum.*
3. *Irregularitatem an contrahant.*

Schiſma generali ſignificatione, juxta vocis etymologiam, denotat diſſenſionem, ac moralem quandam diviſionem: per antonomaſiam autem ſignificati diviſionem Eccleſiæ Catholicæ per ſpontaneam ab illa ſeparationem, ſub nomine Chriſtiano particularem congregationem ſeu conventiculum extra Eccleſiæ unitatem, communionem, & obedientiam congregando, ab ejus capite Rom. Pontifice ſe abſtrahendo, ejuſve dignitatem uſurpando. In quo diſtat ab Hæreſi, quæ continet dogma veræ fidei contrarium, *can. Inter* XXIV. *q.* 3. Tranſit plerumque in hæreſin, cùm in ſchiſmate perſeverantes, ut factum ſuum & contumaciam honeſtent & defendant, rectèque videantur ab Eccleſia receſſiſſe, confingant aliquam hæreſin, ut poſt alios

apparuit in Henrico VIII. Angliæ Rege, qui ut videretur jure ab Eccleſia Rom. defeciſſe, novâ ſectâ ex varijs conflatâ ſe caput Eccleſiæ Anglicanæ haberi, & ſolum ſe de fidei rebus diſponere ac definire poſſe ſtatuit.

2 Ejus pœna eſt dignitatis aut cinguli, quod habetur, privatio; ſi non habeatur, ſubſtantiæ amiſſio in honeſtis, in alijs corporis coërctio, cum exſilio, *can. Qui contra* XXIV. *q.* 1. Excommunicatio, quam & incurrunt eorum fautores, defenſores, *c. un. eod. in.* 6. Ordinationes, collationes beneficiorum, bonorum alienationes, per ſchiſmaticos factæ, irritæ eſſe jubentur, *c.* 1. *hoc tit.* Ordinati ab ijs executione carent, ſine facili ſpe conſequendæ diſpenſationis: niſi ſubſit ignorantia, quæ faciet Epiſcopum diſpenſare cum ijs poſſe *c.* 2. *ubi Gloſ. hoc tit.*

3 Irregularitatem non videntur ſchiſmatici contrahere, cùm nullibi ejus fiat mentio. Nam quòd attinet ad *d. can. Qui contra*, continet is pœnas per hominem imponendas. In *can. In nomine Domini Diſt.* 23. ſi quidem mentio anathematis ipſo facto incurrendi, depoſitionis autem ferendæ potiùs quàm latæ ſententiæ. In *c.* 1. *h. t.* fit mentio ſuſpenſionis, non etiam irregularitatis. Quòd ſi conjuncta fuerit hæreſis, habebit locum *d. can. Inter*, qui dicit in hæreſin ſchiſma deficere. Non tamen conjuncta eſt ſemper, quamvis è converſo hæreſis ſemper ſit ſchiſma, & hæretici poſſint dici ſchiſmatici. Videantur aliæ pœnæ in *c. un. eod. in* 6.

TITULUS IX.

De Apoſtatis & reiterantibus Baptiſma.

SUMMARIUM.

1. *Apoſtaſia quid & quotuplex, ejuſq; pœna.*
2. *Religioſi ad aliam Religionem tranſeuntes an excommunicati.*
3. *Ejectus ex Ordine ſuo ſuâ culpâ an & quatenus tranſire ad aliam Religionem poſſit?*
4. *Ordinatus poſt reconciliationem ſine diſpenſatione an ſit ſuſpenſus?*
5. *Iterantes Baptiſma graviter peccant.*
6. *Eorum pœna. Iure Canonico taliter baptizatus eſt irregularis.*
7. *An & rebaptizans?*

1 Apoſtaſia eſt hæreſi gravior, cùm non in parte tantùm ſuſceptam fidem deſerat, ſed in totum. Eſtque duplicis generis: una propria, quando quis ad Iudaiſmum vel paganiſmum deficit, qualis incurrit eaſdem pœnas, quas hæreticus, quo eſt pejor, *can. Non poteſt* 11. *q.* 7. *c. Contra De hæret. in* 6. Sacerdotes, Diaconi, ſi lapſi fuerint, thurificando idolis, & poſtea iterum certamen ineuntes, ſi ex fide & ſincerè, non ſimulatè reluctati fuerint, honorem quidem recipiunt, non tamen ad ſacrum miniſterium admittuntur, *can. Presbyteros Diſt.* 50. Altera eſt impropria, quando Religioſus profeſſus clauſtrum, abjecto habitu, deſerit, animo non revertendi. qualis hoc ipſo excommunicationem incurrit, *cap.* 2. *ſup. Ne Clerici vel Monachi &c.* Si ut habitum reſumat adduci nequeat, carceribus eſt detinendus, donec reſipiſcat, *cap.* 5. *hoc tit.* Ordinatus in ejuſmodi ſtatu ſuſpenſionem incurrit non diſpenſabilem, niſi per Pontificem Rom. *cap. fin. hoc tit.* Quæ ſuſpenſio accipienda tantùm de ſacro Ordine ſuſcepto interea, cùm ejus duntaxat fiat mentio in *d. c. fin.* non item de minori, cujus ſuſceptioni hoc in caſu nullibi invenitur ſuſpenſio adnexa; & ſine textu pœna non infertur.

Q. An pœnam iſtam incurrant Religioſi tranſeuntes ad aliam Religionem? R. Ita velle Gl. & Abbatem in *c. Ex parte ſup. De temp. ordin.* ſi illicitè tranſeant, non petitâ veniâ à ſuo Superiore, qua de re actum ſuprà *tit. De Regularib.* 2
Relinquent enim ſtatum religioſum, & alium non validè adſumens, ut apoſtata videtur judicandus & puniendus. Non eſt tamen ullus locus, ex quo colligatur inflicta excommunicatio hoc in caſu; niſi in eo, quo aliquis ex Mendicantium ordine tranſit ad ordinem non mendicantium, qualis excommunicatur, *Extrav.* 1. *De Regularib.* Vt excommunicatio ſaltem in tranſeunte ad aliam Religionem ſtrictiorem ceſſet, cùm de eo textus iſte non loquatur, & quia ut pœnalis extendendus non veniat ultra caſum comprehenſum. Vbi nihil videtur facere licentia ſuperioris, cùm in dicto textu ſola excipiatur licentia R. P. Et hoc de jure communi; nam poteſt Ordini alicui eſſe indultum ſpeciale aliquod privilegium. Suarez *de Cenſuris Diſp.* 22. *ſect.* 19.

Q. II. An ejectus ex Ordine ſuo, habituque privatus ſuâ culpâ, indigeat iſtâ licentiâ tranſeundi ad aliam Religionem? R. Poſſe videri primâ facie non indigere, ex eo, quòd non ſit cogendus manere in ſæculo taliter ejectus, ut quamcumque Religionem ingredi illi liberum eſſe debeat, atque etiam tutiùs ſit. Et facit, quòd non poſſit dici tranſire ad aliam Religionem, qui non eſt ulli Religioni ſubjectus. Oppoſitum tamen videtur verius, cùm *d. Extrav.* 1. generalem contineat prohibitionem, & habeat unicam tantùm exceptionem, licentiam ſcilicet Sedis Apoſtolicæ. Nec facit, quòd ſit dimiſſus à ſua Religione; nam nihilominus verè Religioſus iſtius eſt Religionis, ut prohibitio *d. Extr.* 1. in eo locum habeat. Et facit, quòd poſſet aliàs aperiri via ad tranſitum in Religiones alienas, in fraudem iſtius Extravagantis. Nec eſt omninò inconveniens, ut ejectus abſque 3

que habitu in ſæculo maneat, donec miſericordiam obtinere mereatur à Sede Apoſtolica, præſertim cùm illi ſit licentia arctiorem vel æqualem Religionem ingrediendi. Ad quam rem non indiget ullâ licentiâ, cùm iſto in caſu non loquitur *d. Extrav.* 1 quæ tantùm in Mendicantibus locum babet tranſeuntibus ad Ordinem non Mendicantium: eſt enim pœnalis, pœna autem non extendenda. Ita fere Suarez *d. loco nu.* 10.

4 Q. III. An poſt reconciliationem ordinatus citra diſpenſationem ſit ſuſpenſus? R. Hoc videri poſſe, per verba *d. c. fin. quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus Abbati.* quòd per iſtam apoſtaſiam videatur contraxiſſe quamdam irregularitatem. Verius tamen, ordinato exercitium ſui Ordinis non eſſe denegandum, cùm *d. c. finali* tantùm puniatur Ordo ſuſceptus in apoſtaſia: quo modo verba ſuperius relata referenda ſunt ad eum qui in apoſtaſia eſt ordinatus, cui reconciliatio non prodeſt ad Ordinis ita ſuſcepti executionem, non etiam antè ſuſcepti, ex clauſula *d. c. fin.* in verbis, *in Ordine ſic ſuſcepto.* Injungitur autem Prælatis, ut fugitivos inquirant, & in Monaſterijs ſuis recipi faciant, niſi ſcandalum obſtet, tunc enim & in alijs collocabant; inobedientes faciant publicè denuntiari excommunicatos, *c. fin. ſup. De Regularib.* Quod & ſtatuitur ibi de ejectis injuſtè; nam qui legitimè per ſententiam ſunt ejecti aut dimiſſi, deſinunt eſſe membrū illius Ordinis, ut non cenſeantur apoſtatæ, nec poſſint cogi reverti. Navar. *Conſ. 79. de Regularib.* Clerici in majoribus poſiti ordinibus habitum & tonſuram gerere debent, non etiam in minoribus tantùm. Qui ſi moniti non geſtaverint, clericali privilegio non adjuvantur, *c. In audientia* 25. *inſ. De ſent. excom. c.* 1. *h. t.* niſi excuſet cauſſa juſta, veluti periculi, metus, infirmitatis, maximè accedente Superioris auctoritate.

5 Altera hujus Rubr. pars eſt de reiterantibus Baptiſma: quorum peccatum eſt grave, *can. Cui licet cum ſeq. De conſecr. Diſt.* 4. cum ſit contra ſubſtantiam Sacramenti, illud tentare in ſubjecto incapaci, & contra ejus ſignificationem, quæ eſt, quòd Chriſto concrucifigamur, qui ſemel tantum eſt mortuus, ut videatur ſecundò crucifigi per iteratum ab aliquo baptiſma.

6 Pœna à jure civili impoſita eſt ſupplicīū tam baptizanti quàm baptizato, modò ſit capax per ætatem, *l. 2. Cod. Ne ſanctum baptiſ. iter.* Iure Canonico iteratò baptizatus eſt irregularis, *can. Qui in aliquo Diſt.* 51. *can. Qui in qualibet* I. *q.* 7. Idem cenſendum de eo, qui ab hæretico eſt baptizatus, niſi vel ætas excuſet, vel ignorantia, *can. Placuit & can. Eos De conſ. Diſt.* 4. cùm culpa deſit. Quo modo quod dicitur in *d. can. Qui in qualibet*, accipiendum de ætate adulta, in qua ſenſus eſt ad committendam culpam. Covarr. *Zoeſius ad Decretal.*

ad Clem. Si furioſus p. 1. *in princ. nu.* 8. Culpam ceſſare facit præciſa coactio, quæ tollit voluntatem; non etiam metus, qui non ponit ſimpliciter involuntarium, ut dictum ſup. *De his quæ vi & t.* ut non excuſet à culpa iterationis Baptiſmi, quam non minuit.

Q. An rebaptizans ſit irregularis? R. Ita videri per *c. 2. h. t.* in quo acolytus miniſtrans ſit irregularis. Quod multò magis dicendum de rebaptizante, qui graviùs peccat, exercendo nefandum miniſterium. Covarr. *d. nu* 8 ſecundùm communem opinionem. Idque ipſo facto, per *d. c.* 2. ubi dicitur, *ad Ordines promoveri non valebit*, nullâ factâ mentione ſententiæ. Et hoc ita in crimine publico, non etiam in occulto, juxta textum in *d. c.* 2 qui videtur admittere promotionem in occulto, non factâ diſpenſationis mentione. Facit, quòd non detur alibi locus irregularitatem hoc in caſu imponens. Abbas *ad d. c. 2. nu.* 1. Non procedet etiam hæc pœna in eo, qui per ignorantiam baptizat iteratò, uti nec in eo, qui dubitans rebaptizat ſub conditiane, cùm deſit culpa.

TITVLVS X.

De his qui filios occiderunt.

SVMMARIVM.

1. *Mulier filium ſponte occidens qualiter puniatur iure Canonico.*
2. *Et quid ſi infans inter dormiendum fuerit ſuffocatus.*

HActenus de criminibus in Deum commiſſis. Deinceps proponuntur ea, quę primariò proximum tangunt, ſervato ordine Decalogi; & primò quidem ea, quibus proximi corpus læditur, cujuſmodi eſt Homicidium, quod eo gravius, quò pietati magis repugnans, uti cædes parentum, quæ L. Pompeiâ de parricidijs vindicatur, de qua *D. iſto tit.* & liberorum, *l.* 1. *Cod. De his qui parentes vel lib. occid.*

Iure Canonico mulier filium ſponte occidens jubetur in Monaſterio perpetuò deflere crimen. A viro tamen, quem habet, non ſeparanda, poſt cujus mortem non ita nuptijs privatur, quin ſi evitare carnis ſtimulos nequeat, nubendi licentiam impetrare poſſit, *c. 1. h. t.* Vt videatur filij cædes ponere aliquod impedimentum impediens * Si infans in eodem lecto cum parentibus inter dormiendum ſuffocatus fuerit, licet per ignorantiam, factum tamen pœnitentiâ triennali delendum, niſi omninò extra culpam ſit, *c. fin h. t.* Pater etiam hoc in caſu contrahet irregularitatem, ſi procuraverit ſuffocationem, aut neglexerit evitare. 1 2

TITVLVS XI.

De Infantibus & languidis expoſitis.

SVMMARIVM.

1. *Exponens infantem necare videtur.*
2. *Expoſitionis pœna.*

1 NEcare infantes & languidos, ſive ſuos ſive alienos, videtur exponens, fruſtrà prætentâ miſericordiæ cauſsâ, quam non habet, *l. Necare D. De agnoſc. lib.* Maximè ſi dolo malo recens natus loco ſolitario exponatur, qualis non malè dicetur teneri pœnâ Legis Corn. de ſicarijs. Azo in *Rubr. Cod. h. t.* Aliàs extra ordinem punietur, *l. 1. §. pœna D. De agnoſc. lib.*

2 Expoſitionis effectus eſt, quòd filiusfam. liberetur patriâ poteſtate, ſervus fiat liber, *c. unico h. t.* alimenta à ſuſcipiente præbita non faciant ejus dominio ſubjici expoſitum, *d. c. un.* Et hæc ita, niſi ignorantia excuſet patrem aut dominum, qui, ſolutis expenſis, non impedietur filium vel ſervum repetere, *l. 1. Cod. h. t.* An autem expoſiti cenſeantur legitimi, atque ita non irregulares, dictum eſt ſuprà, *De filijs presbyt.*

TITVLVS XII.

De Homicidio.

SVMMARIVM.

1. *Homicidium quid, & quotuplex.*
2. *Iure Canonico pœna homicidij eſt irregularitas, & quid ea ſit.*
3. *Homicidium voluntarium quando committi dicatur.*
4. *Intendens vulnerationem, ſecutâ morte, an cenſendus homicida voluntarius?*
5. *Irregularitas an incurratur à non baptizato.*
6. *An procurando abortum?*
7. *An eam incurrat vendens venena?*
8. *An vulnerans non letaliter, vulnerato ex ſua vel Chirurgi incuria mortuo?*
9. *Et quid ſi dubium, an vulnus ſit letale.*
10. *An vulnerans letaliter, quem alius poſtea occidit?*
11. *Vtrùm mandans alium occidi?*
12. *Quid ſi revocet mandatum.*
13. *An neceſſe, ut acceptetur mandatum?*
14. *Quid ſi mandatarius occidatur?*
15. *An mandans vulnerari tantùm?*
16. *An mandans occidi Titium, & mandatarius occiderit Mævium?*
17. *An conſulens homicidium?*
18. *Mandans an ſit extra irregularitatem, ſi eius mandatum non auxerit animum alterius?*
19. *Quid ſi conſulens retractaverit conſilium?*
20. *An conſulens minorem vindictam?*
21. *An conſentiens homicidio?*
22. *Ratihabitio an cauſſet irregularitatem?*
23. *Vtrùm omiſſio obviandi homicidio.*
24. *Perſuadens alicui, ne alterum tueatur, ſecutâ morte non ſit irregularis.*
25. *An neque conſulens, ut quis ſe exponat periculo mortis?*
26. *Pluribus in rixa aliquem occidentibus, an omnes fiant irregulares?*
27. *Defenſio neceſſaria ſui quatenus licita.*
28. *Homicidium in neceſſariam ſui defenſionem an excuſet ab irregularitate etiam iuxta antiquos Canones?*
29. *Ex iniuria antecedente an poſſit poni inculpata tutela?*
30. *Adulter deprehenſus in ipſo facto occidens maritum ſe invadentem an fias irregularis?*
31. *Quid ſi per fugam poſſit vitari periculum?*
32. *Quid ſi quis tueri ſe non poſſit ſine periculo innocentis intermedij?*
33. *Cædes in defenſionem honoris an ponat irregularitatem?*
34. *An in defenſionem bonorum?*
35. *Convocans alios ad ſui defenſionem, ſecutâ cæde, non ſit irregularis.*
36. *An & ipſi advocati ſint extra noxam?*
37. *An occidens in defenſionem Reipubl.*
38. *An in conſervationem vitæ matris liceat dare pharmacum, quo fœtus extinguatur.*
39. *Homicidium publicâ auctoritate commiſſum cauſſat irregularitatem.*
40. *Iudex ferens ſententiam capitalem ſit irregularis.*
41. *An & Princeps vel dominus temporalis delegando iuriſdictionem ſuam?*
42. *Sententia iniuſta delegati non afficit delegantem.*
43. *Leges ferens in cauſſa ſanguinis eſt extra noxam.*
44. *Vt & iudex Eccleſiaſticus reum convictum tradens brachio ſæculari.*
35. *An eo caſu intercedere pro reo debeat?*
46. *Accuſator in cauſſa propria an fiat irregularis?*
47. *Quid ſi Clericus accuſet criminaliter?*
48. *Laico accuſatori an neceſſaria proteſtatio?*
49. *Proteſtatio hæc an fieri debeat ex animo?*
50. *An propter ſolam damni reparationem?*
51. *Et quid ſi moraliter certum ſit de ſententia ſanguinis ferenda,*
52. *Petens ut accuſatus capiatur aut indicans locum, ubi fur latet, non ſit irregularis.*
53. *Et quid ſi fur non ſit fugitivus?*
54. *Et quid de eo, qui acclamando cauſſat mortem furis?*
55. *An accuſans in cauſſa aliena?*
56. *An ferens teſtimonium in cauſſa ſanguinis?*

57. Et quid

57. *Et quid ſi coacte?*
58. *Advocatus actoris, reo condemnato, an ſit irregularis.*
59. *An & advocatus rei, accuſatore ſuccumbente?*
60. *Vtrum ſcribens vel dictans ſententiam capitalem?*
61. *Vtrum adſiſtens in loco ſupplicij?*
62. *Cædes commiſſa in bello iuſto non inducit irregularitatem.*
63. *An eam incurrat dux exercitus, ſuos incitans ad pugnandum?*
64. *An dantes arma militibus?*
65. *Irregulares ſunt militantes in bello iniuſto, ſecuta deformatione.*
66. *Non ſecutâ deformatione, an Clerici eam contrahant?*
67.69. *Homicidium caſuale quatenus ponat irregularitatem.*
68. *Quæ culpa ad hoc deſideretur.*
70. *Monachus chirurgiam exercens, ægro ex inciſione mortuo, an eam incurrat.*
71. *An adulter, ob quem mulier occiſa à marito?*
72. *An Titius v.g. ob maleficium à ſe poſitum, alio ea propter ſupplicio affecto?*
73. *Furioſus deformans eſt extra irregularitatem.*
74. *An & ebrius?*
75. *An dormiens?*
76. *Mutilatio membri alienius ponit quoque irregularitatem.*
77. *Quid nomine membri veniat.*
78. *Digiti abſciſſio an eam ponat?*
79. *An abſciſſio mammillæ?*
80. *An abſciſſio auriculæ?*
81. *An copioſa ſanguinis effuſio?*
82. *An abſciſſio membri aridi & impediti?*
83. *An debilitatio membri citra mutilationem?*
84. *Diſpenſat ſuper hac irregularitate S. Pontifex.*
85. *Super irregularitate ex homicidio caſuali occulto an & quatenus diſpenſet Epiſcopus loci.*
86. *An reſervata Papæ diſpenſatio ſuper homicidio auctoritate Magiſtratus commiſſo.*
87. *An ſuper mutilatione?*
88. *Epiſcopi nomine quis veniat hac in materia.*
89. *Epiſcopus eam facultatem an alteri committere poſſit?*
90. *Capitulum Sede vacante non utitur hac poteſtate.*
91. *Homicidium aut mutilatio beneficijs obtentis non privat ipſo iure.*
92. *Homicida beneficium ante ſententiam an reſignare poſſit?*

1 DE Homicidio in genere hic ſubijcitur, quod eſt corporis humani animati peremptio. Aliud eſt Voluntarium, aliud Involuntarium. Hoc nullam conſtituit homicidij deformitatem, propter ceſſantem voluntatem, cùm caſus illi cauſſam dederit. illud verò deformitatem ponit, & dolo commiſſum facit locum Legi Corn. de ſicarijs, cujus pœna eſt mors. * Canones extra 2 peccatum mortale inducunt irregularitatem, quæ eſt inhabilitas ſive canonicum quoddam impedimentum, quo inhabilis quis redditur ad ſuſcipiendum Ordinem Eccleſiaſticum, & in ſuſcepto miniſtrandum. Ratio conſiſtit in defectu manſuetudinis: viſum enim Eccleſiæ, eum, qui alterius ſanguinem effudit, vel effuſioni cauſſam dedit, non poſſe repræſentare lenitatem & manſuetudinem Chriſti, & proinde ab altaris miniſterio eſſe removendum. Vt verò commodiùs pateat, quibus in caſibus hæc irregularitas contrahatur, diſtinguenda ſunt quattuor homicidij genera, de ijſque ſeparatim agendum. Eſt autem aliud Voluntarium; & hoc vel illicitum; quod in ſe vel in ſua cauſſa directè intenditur, vel licitum; hocque iterum vel Neceſſarium ſive Defenſivum, quòd committitur in ſui defenſionem, vel Punitivum, quod à Magiſtratu infertur: aliud Caſuale, quòd in ſe tale eſt, ut mero caſui attribuatur, vel non niſi in cauſſa indirectè volitum.

De Homicidio Voluntario.

AD primum quod attinet, ut voluntarium illicitum cenſeatur, requiritur di- 3
recta & ſpontanea voluntas tendens in occiſionem. De inſtrumento non quæritur, *l. 1. D. Ad L. Corn. de ſicar.* tunc enim demùm inſtrumenti habetur ratio, quando de animo non conſtat, ut ex eo poſſit colligi, an ſubſit animus occidendi. Neceſſe autem, ſequatur ipſa mors; neque enim ſufficit ſola voluntas, quam effectus non ſubſequitur, *can. fin. xv. q. 1.* cùm pœna etiam ipſo jure impoſita non incurratur niſi per delictum conſummatum. Nec ſufficit, pervenerit ad actum propinquum, ſi effectus impediatur, etiam per miraculum, cùm in pœnis mitior ſumatur interpretatio, *c. In pœnis & c. Odia* DE R. I. *in 6.* Quo modo Covarr. *ad Clem. Si furioſus p. 2. in princ. nu. 5. in fine*, tradit, nec ſolum actum interiorem eſſe conſiderandùm, nec conatum, ſed actum perfectum. In hac ſpecie propriè induci irregularitatem extra dubium eſt, cùm in eo obtineat ratio modò dicta.

Quæſtio autem eſt in caſu, quo quis inten- 4
dit vulnerationem, ſine expreſſo animo occidendi, An ſecutâ morte ſit cenſendus voluntarius homicida? R. Ita velle Covarr. *d. loco nu. 5.* qui putat ſufficere animum vulnerandi. Quæ opinio rectè procedet, ſi ex conjecturis colligatur cauſſa proxima & efficax, ex qua moraliter mors ſequi ſolet, fuiſſe applicata, quia talem cauſſam velle eſt velle effectum. Hinc qui abſolutè vult percutere enſe, quacumque parte, & quomodo poteſt, voluntarius homicida eſt dicendus. Quòd ſi inſtrumentum ex ſe non ſit

aptum

aptum ad mortem cauſſandam, aut ſi aptum ſit, non tamen periculoſum vulnus infligatur, directè voluntarius non videtur dicendus, cùm directè nec in ſe nec in cauſſa mortem intenderit. Non erit tamen extra irregularitatem, cùm mortis cauſſam dederit. Quo modo in *c. fin. eod. in 6.* mandans vulnerationem, & inhibens cædem, nihilominus incurrit irregularitatem, propter ſubſecutam mortem ex facto mandatarij. Vt autem cauſſetur irregularitas, debet cauſſa data eſſe propinqua, nam remota non ponet hoc impedimentum, *Gl. in c. De cætero* 1. *h. t.* Vid. Suarez *de Cenſuris Diſp.* 44. *ſect.* 2. Tangit hæc omnes, etiam Principes, cùm non excipiantur, & in ijs habeat locum ratio ſupra dicta. Summus tamen Pont. cùm ſit ſupra jus humanum hac irregularitate, quæ eſt juris humani, non adficitur.

5 Vbi quæritur Primò, An eà adficiatur non baptizatus occidendo? R. Non adfici, cùm ſit Eccleſiaſticum impedimentum quo non adficitur, niſi ſubditus. Nec facit quidpiam, quòd poſtea baptizetur, cùm in pœnis inſpiciatur principium, licet aliud obtineat in bigamia, ut dictum ſup. *De bigamis non ordin.*

Occiſus ſit baptizatus, vel non baptizatus, non intereſt; ſatis enim eſt, hominem occiſum eſſe, ut obtineat ratio ſupradicta, *can. Clericum Diſt* 50. cùm jura ſimpliciter loquantur de homicidio, quod ſequi neceſſe eſt. Suarez *d. Diſp.* 44. *ſect.* 3. *n.* 4. Vt non ſufficiat ſola voluntas aut conatus ad ponendam irregularitatem, imò nec vulnus letale, ſi non ſequatur mors, licet per miraculum. Ratio eſt, quia talis reverà non occidit. Hinc tendens ad occidendū inimicum, & inveniens eum mortuum, ut ſuam rabiem ſatiet, amputans caput vel cadaver aliter deformans, non poteſt dici irregularis, quia non poteſt dici occidiſſe hominem jam mortuum, qui homo dici non poteſt. Navar. *in Summa c.* 27. *n.* 219.

6 Q. II. An incurratur procurando abortum? R. Non aliàs, quàm ſi fœtus ſive embrio fuerit animatus, cùm jam verè ſit homo, non etiam antequam fuerit informatus animâ rationali, *can. Quod verò & can. Moyſes* XXXII. *q.* 2. *c. Sicut* 20. *h. t.* Navar. *d. loco nu.* 223. Eſt tamen grave peccatum, ſpem futuri hominis avertere, & jure civili non inultum, *l. Si mulierem* 8. *D. Ad L. Corn. de ſicar.* Infundi animam maſculo die quadrageſimo, fæminæ 80. tradit *Gl. in pr. Diſt.* 5. quam videtur Navar. *d. loco* probare, & ſequitur Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 2. *§.* 3. *nu.* 5. Sanchez *de Matrim. lib.* 9. *Diſp.* 25. *n.* 14. doctores tamen Medici aliqui de ea re dubitant. Hinc propinans mulieri poculum, quò minùs concipiat, non poteſt dici irregularis, quia licet peccet impediendo conceptionem, non tamen dici poteſt occidere aut deformare quod necdum eſt. Navar. *d. nu.* 223.

7 Q. III. An vendens venena? R. Ita videri, ſi eum in finem vendat & actus ſubſequatur, cùm dans ſcienter cauſſam cædis, ipſam cædem feciſſe videatur, vel ſaltem ad eam concurriſſe, *l.* 3. *in pr. & l. Nihil* 15. *D. d. tit.* etiamſi poſt longum intervallum ſubſequatur, cùm dilatio temporis non faciat, quò minùs effectus ſit ejus cauſſæ, & quidem voluntarius, cùm intentio præceſſerit, & vis cauſſæ præcognita fuerit. Nec proderit ei, qui venena dedit, quod ex poſtfacto antidoto quodam effectum veneni dati impedire conetur, cùm effectus ſubſecutus in ordine ad præcedentem voluntatem ſit voluntarius, quem poſterior conatus, qui tantùm eſt ſecundùm quid, non tollit.

Q. IV. An vulnerans non letaliter, ſi vulne- 8
ratus ex ſua vel chirurgi incuria moriatur? R. Non videri, cùm ad irregularitatem requiratur, ut ſequatur mors ex actu vulnerantis, quæ non niſi remotè hîc ab eo cauſſatur; remota autem cauſſa non eſt ſufficiens ad mortem alicui imputandam, quam potiùs cauſſavit proxima negligentia. Facit text. in *c. Significaſti* 18. *h. t.* ubi quando percuſſio non fuit letalis, non contrahitur irregularitas. Covarr. *d. p.* 2. *§.* 2. *nu.* 9.

Q. V. Quid in dubio, quo non conſtat, an 9
vulnus ſit letale? R. Si non conſtet de incuria læſi aut chirurgi, præſumi potiùs ex vulnere eum obiiſſe, atque ita vulnerantem teneri de occiſo, & incurrere irregularitatem. Nam cùm de incuria non doceatur, aut per aliud quid ſuperveniens per accidens mors cauſſata, præſumitur vulnus letale fuiſſe; præcipuè ſi brevitas temporis inſecutæ mortis præſumptionem augeat, quæ res à Iudice examinanda, conſultis Medicis, *l. Semel C. De re militari lib.* 12.

Q. VI. An vulnerans aliquem letaliter, quem 10
alius poſtea occidit? R. Controverſam hanc rem eſſe apud Interpretes juris civilis, propter contraria Iuriſconſultorum reſponſa, ut videre eſt in dictis *D. Ad L. Aquil. nu.* 22. Iure Canonico deciſum eſt, hujuſmodi vulnerantem eſſe irregularem, *d. c.* 18. *h. t.* in quo inquiritur, an prius vulnus fuerit letale. Ratio eſt, quòd taliter vulnerans cauſſam ſufficientem mortis dederit, atque ita operetur irregularitatem. Covarr. *d. §.* 2. *nu.* 4. Quod & dicendum, ſi dubium ſit, ex quo ictu, poſteriori an priori, mors ſit ſecuta, quòd tutiùs ſit ceſſare ab officio divino, quàm temerè celebrare, ut ait Pont. in *d. c.* 18. Quin autem ſit irregularis poſterior, qui letaliter vulneratum peremit, non eſt dubium, cùm licet certò moriturum occiderit, occiderit tamen maturando mortem; atque ita ut L. Aquiliâ teneri jure dicitur civili, *l. Ita vulneratus* 51. *in pr. D. Ad L. Aquil.* propter mortem acceleratam, ita & irregularis dicetur etiam de jure Canonico, quia verum eſt eum occidiſſe. Vid. Iul. Clar. *§. Homicidium nu.* 46. Zaſ. 2. *Singul. Intellect. c.* 6.

Q. VII. An mandans alium occidi? R Cer- 11
tum

tum eſſe, talem eſſe irregularem, ſi effectus ſubſequatur, *d. l. Nihil in fine D. Ad L. Corn. de ſic.* cùm verè intenderit homicidium, cujus eſt proxima cauſſa, quia per alium faciens per ſe facere videtur. Quò facit *c. fin. eod. in 6.* ubi mandans vulnerari tantùm, ſi mandatarius occidat, irregularis dicitur, quia mandando ſit in culpa, & cædem evenire poſſe debuerit cogitare. Si non ſequatur effectus, non eſt ratio, cur incurratur irregularitas, *c. Non præſtat.* DE R. I. *in 6.* cùm non ſoleat inferri pœna niſi delicto perfecto. Nec obſtat *c. 1. in fine eod. in 6.* ubi per aſſaſſinos mandans interfici Chriſtianos, etiam non ſecutâ cæde, excommunicatur, deponitur à dignitate, honore, Ordine, officio, beneficio. Nam Reſpondetur primò, ibi non agi de irregularitate, cùm de ea non fiat mentio, ſed alias injungi pœnas, ut per Canones non impoſita pœna non ſit per nos imponenda. Deinde ibi nō agitur de quocumque mandante fieri homicidium per alium, etiam pecuniâ conductum, ſed per aliquem ex peculiari natione, aſſaſſinorum ſcilicet, quæ gens infidelis conſuetudinem habebat interficiendi alios ex mandato domini, etiam Chriſtianos. Quæ res quia cedebat in injuriam nominis Chriſtiani, graviores pœnæ ſunt propoſitæ mandanti, etiam non ſecuto effectu, ratione turpitudinis mandati: quæ cùm non habeat locum in alijs mandantibus, non eſt ad eos extendenda pœna. Navar. in *Summa c. 27. nu. 233.* Covarr. 2.
12 *Var. c. 20. nu. 9 & 10.* Suarez *d. ſect. 3. nu. 6.*

Q. VIII. An proſit mandati revocatio? R. Hoc dici poſſe, ſi ſufficienter fuerit facta, cùm mandatum non videatur cauſſa ſubſecutæ cædis, quam mandatarius potiùs ex ſua quàm mandantis voluntate perfecit; cùm ceſſet hujus voluntas per revocationem, à quo mandatum habuit totam vim nocendi, ut ceſſante cauſâ ceſſet effectus. Idem trahunt ad tacitam revocationem, mandatario ſufficienter notam, cùm & ea faciat ceſſare voluntatem. Navar. *d. c. 27. nu. 233.* citans Innoc. *ad c. Ad audientiam h. t.* communiter receptum. Quòd ſi tamen conſtet mandanti, ipſum mandatarium pertinaciâ ductum nihilominus occiſurum fuiſſe, tenetur ex juſtitiæ lege impedire injuriam proximi, quam cauſſavit mandando, & quam revocatio non omninò abſtulit: ut poſſit videri, omittendo vel negligendo impedire, quantum in ſe eſt, fieri irregularis, ſecundùm ea, quæ mox de
13 omittente dicentur. Vid. Suarez *d. ſect. 3. n. 7.*

Q. IX. An ſit neceſſe, ut acceptetur mandatum? R. Si mandatarius recuſet perficere mandatum, & poſtea tamen illud exſequatur, poſſe videri in mandante ceſſare irregularitatem, ex eo, quòd mors ſecuta non fuerit juxta mandatum, quod nullum fuit, utpote non acceptatum; ut non tam ei imputanda cædes ſubſecuta, quàm malitiæ mandatarij. Probabilius tamen, etiam non acceptato mandato cædem ſubſecutam imputandam eſſe mandanti, etiamſi denuò nihil ſciverit, aut ſi ſciverit, non ſufficienter revocaverit. Nam licet non fuerit acceptatum, atque ita non poſuerit contractum, mandatum tamen iſtud continet in ſe petitionem, vel voluntatis aliquam ſignificationem, quæ alium ad agendum inducit, & manet non revocata ſufficienter: ut quod ex illa ſequitur meritò imputetur mandanti, ſi non indicavit contrariam voluntatem. Innoc. in *d.*
c. Ad audientiam, Suarez *ubi ſup. nu. 9.* 14

Q. X. Quid ſi mandatarius occidatur? R. Aliquos quidem negare mandantem adfici irregularitate, ut videre eſt apud Innoc. in *d. c. Ad audientiam nu. 4. h. t.* verius tamen contrarium, non fieri irregularem, non quidem quaſi ex homicidio voluntario directè intento, ſed caſuali vel indirectè volito, non præcavendo, quæ erant præcavenda; uti hoc in caſu, in quo eſt periculum invadenti alterum cujus eſt cauſſa mandans. Quæ non excuſat, quòd monuerit mandatarium, ut ſibi caveret, incautum & imparatum invadendo, quia hæc limitatio non removet id, quod ſubſecutum, cùm non auferat culpam, juxta *d. c. fin. eod. in 6.* Uti nec excuſat, quòd voluntariè alter ſuſceperit mandatum, quia ejus cauſſa non ideo ceſſat eſſe mandans. Suarez *d. ſect. 3. nu. 17.* 15

Q. XI. An mandanti vulnerari tantùm imputetur cædes ſubſecuta? R. Hoc videri, eo modo, quo vulnerare volenti, ſi occidat, imputatur homicidium, uti paulò antè dictum, & ex eo incurritur irregularitas; cujus ratio eadem hoc in caſu, ut eadem juris diſpoſitio locum habere debeat. Vbi nihil facit, quòd mandatum limitationem habeat, ſcilicet ne occidat ullatenus; quia ea non facit, quò minùs mandata ſit actio abſolutè, non limitata quoad modum & inſtrumentum, cùm ex ſe ſit periculoſa, atque ita intrinſecè includat voluntarium. Quòd ſi mandans limitaverit modū & inſtrumentum, ut non poſſit videri ſubeſſe periculum mortis, ſi tamen ea ſequatur, licet caſuale videatur homicidium, tamquam non intentum, erit tamen irregularis mandans, propter culpā, quam commiſit mandando, cùm licet poſſit dici non intentum in ſe, in cauſſa tamen ſit intentum; debuerat enim cogitare, poſſe inde mortem ſequi, ut ait Pont. *c. fin. eod. in 6.* Vid. Covarr. *ad d. Clem. Si furioſus p. 2. §. 1. nu. 2.*

Q. XII. An mandans occidi Titium, 16
ſi mandatarius errans occiderit Mævium, fiat irregularis? R. Ita rectè dici, cùm homicidium intenderit, & intentio habuerit effectum. Nec facit, quòd ſit caſuale reſpectu occiſi, cùm in ſe intentum ſit homicidium, nec excludatur actus illicitus, nec ratio voluntarij, neque adfectus effectuſve mali operis minuatur, nec delictum ſit minùs ejuſdem ſpeciei & gravitatis cum intento. Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 10. nu. 14.* Bart. *ad l. Reſpi-*

cundum §. delinquunt D. De pœnis, Clarus §. *Homicidium nu.* 9. Facit argumentum *l. Eum qui §. ſi iniuria D. De iniur.* ubi Titium percutiens, quem putabat Mævium, tenetur Titio injuriarum, eo quòd injuriam facere voluerit, eamque fecerit, quod eſt ſatis ad actionem injuriarum, *l. 3. §. itaque D. De iniur.* uti & hoc in caſu mandatum tendit ad occiſionem, quæ eſt ſubſecuta. Sic & tenetur L. Aquiliâ, qui in adverſarium lapidem mittens, non eum, ſed prætereuntem percuſſerit, *l. Scientiam § qui cum aliter D. Ad L. Aquil.* Contrà tamen reſponſum dicitur à Card. Caraffa an. 1587. eâ ratione, quòd irregularitas non contrahatur ſolo animo & voluntate, ſed animo & effectu; effectus autem hîc ceſſet, quia non occiſus, quem mandans occidi mandârat. Vt ceſſante homicidio mandato ceſſet & pœna, ſcilicet irregularitas; maximè cum pœna ſit ſtrictè accipienda, non etiam extendenda ultra caſum Canone aut lege expreſſum, *c. Is qui ubi Gl. De ſent. excom. in* 6. Facit ad hoc text. in *c. Sententiam* 9. *ſup. Ne Clerici vel Monachi &c.* ubi non tenetur, qui non occidit, non mandavit aut conſuluit. Mandatum autem hîc ceſſat; cùm mors non ſit ſecuta ex mandato, quia non facto ſuo nomine, quo caſu ne quidem ratihabitio ſufficit, *c. Cum quis De ſent. excom. in* 6. Nihil facit, quòd niſi mandaſſet cædem Titij, non fuiſſet occiſus Mævius; hoc enim per accidens, & ex remotiori cauſſa, *Gl. in c. De cætero* 11. *b. t.*

17 Q. XIII. An incurrat irregularitatem conſulens homicidium? R. Omninò, per *can. Perniciosè* 23. *De pœnit. Diſt.* 1. ubi quorũ conſilio, fraude, exhortatione homines occiduntur homicidij dicuntur rei; nam & in his eſt manſuetudinis defectus propter cauſſam homicidio datam, quia conſulens eſt verè cauſſa moralis influens in effectum. Quod omninò procedet, quatenus is, cui conſilium datum, ex eo motus eſt ad occidendum, aliàs non occiſurus; nam aliàs non dicitur conſulens actu influere ad tale homicidium, *l. Non ſolum* 11. *§. ſi mandato D. De iniur.* ubi requiritur mandetur nolenti. Covar. *ad Clem. Si furioſus p.* 2. *§.* 2. *nu.* 1. Procedet etiam in eo, qui determinatus eſt ad vindictam, ſi conſulendo animum auxerit & veluti exacuerit. Nam & talis verè in actum influit, cùm confirmando & augendo animum alterius videatur delicto ſatis cooperari, ut & mereatur ſaltem hanc pœnam Canonicam. Dico, Canonicam; quia pœnam ordinariam juris civilis non mereretur, quæ requirit nolenti conſilium detur, *d. §. ſi mandato.* Facit. *c.* 6. *§. qui verò b. t.* ubi qui inflammarunt animum Regis dicuntur etiam puniendi, licet non tam ſeverè. Quòd ſi conſiliũ tam ſimplex fuerit, ut nullo modo concurrerit ad effectum cædis, utpote altero jam omninò parato ad cædem, conſulens nõ poteſt dici irregularis, quia ceſſat cauſſa. In dubio tamen potiùs dicendus conſulens non eſſe liber ab ea, quia cùm nemo credatur eo animo ad cædem determinatus, creditur etiam conſilio alterius inflammatus. Covarr. *d. §.* 2. *nu.* 1. Suarez *d. diſp.* 44. *ſect.* 3. *nu.* 10. Steph. de Avila *de Cenſuris p.* 7. *Diſp.* 3. *ſect.* 3 *dub.* 3.

Q. XIV. An idem dicendum de mandato, 18 ut, ſi hoc non auxerit animum alterius, ſit mandans extra irregularitatem? R. Covarr. *d. §* 2. *nu.* 1. *verſ. Hæc verò*, negare iſtam diſtinctionem, an ſit facturus nec ne, habere in mandante locum, ex ratione, quod mandantis cauſſa fiat hoc delictum, & videatur aliàs non facturus, ut ait Bart. in *l. Non ſolum § ſi mandato D. De iniur.* quem ſequitur Iaſon, communiter ita receptum adſerens in *l.* 1. *nu.* 22. *C. De ſervis fugit.* Poſſet tamen oppoſitum videri probabilius, cùm poſitâ eadem ratione, quæ in conſulente obtinet, idem jus debeat poni. Nec obſtat, quod habuerit animum influendi in cædem, quia non influxit, non magis quàm conſulens in iſto caſu, ut tenet Navar. *d. c.* 27. *nu.* 51. *circa fin.* Vt autem conſilium operetur prædictum effectum, non eſt neceſſe ſit directum; nam & ſufficit indirectum vel tacitum, cùm moraliter parum differant directum & indirectum, quia utrumque ſufficit ad moralem influxum; v. g. Si amicus amico injuriâ adfecto dixerit, non intres domum meam, donec novi quid de te intellexero, aut qui præſens in tractatu de occidendo aliquo tacet. Covarr. *d. §.* 2. *nu.* 9. Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 14.

Quid ſi conſulens retractaverit conſilium? 19 R. Poſſe videri, talem non fieri irregularem, ſi omnia requiſita ad diſſuadendum & revocandum conſilium adhibuerit, licet fruſtrà; argumento eorum, quæ dicta ſunt paulò antè de mandatum revocante, cui ut non imputatur effectus ſubſecutus, ita nec illi imputari debeat. Quo tamen non obſtante, contrarium eſt verius, quia ex mandato agens alterius nomine agit, cùm mandatum concernat mandantem, non etiam mandatarium; ceſſat autem mandatum per ſufficientem revocationem. Aliud eſt in conſilio, quod concernit eum, cui datur, ejuſque executio fit nomine proprio, & ponit inclinationem, quæ non tollitur per revocationem, cùm intellectus ſemel inſtructus nõ facilè mutetur, præcipuè in cauſſa vindictæ. Vbi volunt aliqui ſufficere, ſi conſulens non poſſit perſuadere ei, cui conſuluit, deſiſtat, moneat eũ, de cujus capite agitur, periculi. Bart. in *d. §. ſi mandato n.* 21. Verũ ea admonitio non videtur excuſare, cùm etiam diligens in vitando periculo mortis, poſſit tamen inſidioſè occidi, idque reſpectu conſilij dati. Si tamen appareat conſultius, admiſſis rationibus contrarijs, & depoſitis ijs, quibus antè motus fuerat, propter alias cauſſas cędem velle exequi, conſulens futurus eſt extra irregularitatem, ſi quidem ceſſet concurrere ad actum cædis, quæ non tam ſequitur ex ejus conſilio, quàm potiùs

potiùs malitia alterius, ut cauſſa ceſſante ceſſet effectus. Vide hac de re latiùs Felin. in *c. Sicut 6. n. 9 & ſeqq. h. t.* Suarez *d. ſect. 3. n. 11. 12. 13.*

20 Q. XVI. An conſulens minorem vindictam, ut parato ad cædem, percuſſionem tantùm, aut mutilationem? R. Non videri eſſe culpam in tali conſulente, cùm non tam concurrat ad cædem vel mutilationem, quàm potiùs propoſitum malum diminuat; niſi tamen conſulendo minùs cooperetur, aut dando conſilium ad minùs confirmet animum alterius. Cooperans quovis modo quin irregularitatem incurrat, extra dubium eſt, *d. c. 6. §. illi autem h. t.* Si tamen ſciat finem intentum, & hoc ſive percutiendo unà, ſive occidendo occiſorem. Quod procedet, etiamſi non intenderit cædem, aut non percuſſerit letaliter; videtur enim nihilominus concurrere ad actionem ſubſecutam, propter opem præſtitam, *d. c. 6. §. illi etiam & §. fin.* Suarez *d. ſect. 3. nu. 31.* Navarra *De reſtitut. lib. 3. c. 4. nu. 23.* Avila *d. p. 7. Diſp. 6. ſect. 2. Dub. 3.*

21 Q. XVII. An conſentiens homicidio? R. Si fiat homicidium ſuo nomine, aut occaſione ſui, conſentientem, dum actu fit cædes, non evitare irregularitatem; cùm non impediendo aut prohibendo videatur moraliter cooperari, niſi ad ejus remotionem contradicendo oſtenderit ſibi diſplicere cædem. Vbi nihil obſtabit, quòd interiori conſenſu cædem probet; neque enim ea res vitiabit contradictionem exteriorem, per quam removetur externum opus ad cædem concurrens: ut ille conſenſus interior, licet ponat mentale homicidium, non tamen ſufficiens ad irregularitatem. Si cædes non fiat ſuo nomine, exterior conſenſus, qui colligitur ex ſolo ſilentio, non eſt efficax ad inducendam irregularitatem, cùm nullum ponat concurſum ad actum, ſed tantùm mentale homicidium, inefficax, uti dictum, ad hunc effectum. Ita Suarez *d. ſect. 3. nu. 21. & 22.* Avila *d. Diſp. 6. ſect. 2. Dub. 7.*

22 Q. XVIII. An ratihabitio ſive approbatio homicidij jam perpetrati inducat irregularitatem? R. Hoc velle Navar. *d. c. 27. nu. 235.* ſi ſuo nomine ſit factum, & quod antequam fieret, mandare poterat ratum habens. Felin. in *d. c. Sicut 6. nu. 11. h. t.* & alij relati à Covarr. *d. p. 2. §. 1. nu. 4.* ex ratione, quòd ratihabitio mandato comparetur, *c. Ratihabitio De R. I. in 6.* mandans autem fiat irregularis. Et facit argum. *c. Cùm quis De ſent. excom.* in 6. ubi ratam habens percuſſionem Clerici ſuo nomine factam eſt excommunicatus. Negativa tamen verior, quam rectè tenet Covarr. *d. loco,* eâ ratione, quòd licet ſuo nomine facta ſit cædes, ad eam tamen non concurrerit, cùm demùm peractâ cæde eam ratam habuerit. Vt, cùm ratihabitio ſit poſterior, nō poſſit dici cauſſa homicidij, ut requiritur ad ponendam irregularitatem, quæ non inducitur niſi ex concurſu, & non niſi in caſibus jure expreſſis, cùm lex pœnalis non ſit extendenda. Vt nihil obſtet *d. c. Cùm quis,* quia loquitur de excommunicatione, & ſic in caſu à canone expreſſo: quo modo & accipiendum *c. Felicis De pœnis in 6. & Clem. 1. eod. tit.* Nihil obſtat *d. c. Ratihabitio,* quia ejus deciſio procedit quoad culpam, non etiam quoad pœnas juris, cùm ratihabitio reſpiciat ſolummodò cædem ut objectum, non etiam ut effectum. Vt non poſſit facilè videri delictum à ratum habente commiſſum; atque ita nec pœna poni poteſt, niſi aliud fuerit jure expreſſum, uti in dictis locis. Hinc etiam erit extra irregularitatem recipiens homicidam, defendens, celans, donans quid propter cædem commiſſam, quia hæc cùm ſubſequantur, non poſſunt ponere cauſſam homicidij, quamvis faciant præſumi mandatum. Felin. *d. c. Sicut nu. 4. h. t.* Latè de hac quæſtione Suarez *d. ſect. 3. nu. 23. & ſeqq.* Avila *d. ſect. 2. Dub. 6. & dixi ad D. h. t. nu. 23.*

Q. XIX. An omiſſio obviandi homicidio ponat irregularitatem? R. Aliquos diſtinguere, an omiſerit impedire ex dolo, an verò ex negligentia: illo caſu fieri irregularem. Covarr. *d. p. 2. §. 2. nu. 7. in fine,* ex ratione, quòd eo caſu nō obvians percuſſioni Clerici excommunicationem incurrat, *c. Quanta 47. inf. De ſent. excom.* verùm minùs rectè, ut mox dicetur. Alij indiſtinctè volunt irregularitatem poni, cujus ſententiæ videtur eſſe Navar. in *can. Non in inferenda XXIII. q. 3. nu. 18.* Movetur per textum in *d. can.* qui habet, non repellentem à ſocio injuriam, ſi poteſt, tam eſſe in vitio, quàm facientem: & per *can. fin. ibid.* ubi dicitur: qui deſinit obviare, cùm poteſt, conſentit. At neutra iſtarum opinionum proba, quia ſive dolo omiſeris, ſive non, tamen potes videri concurriſſe ad cædem, uti requiritur; permittens autem non concurrit, nec eſt jure expreſſum, quòd ea de cauſſa incurratur irregularitas. Vnde rectè diſtinxeris in modo, quo quis tenetur obviare incommodo proximi, an ex lege caritatis ſolùm, an verò ex lege juſtitiæ. Illo caſu, etiamſi ſit voluntaria omiſſio, ex odio interno aut deſiderio mortis proximi, nulla incurretur irregularitas, cùm iſta omiſſio nullam ponat cooperationem. Quò facit *can. fin. XXIII. q. 8.* ubi nec conſilio, nec auxilio cooperantes dicuntur eſſe extra noxam. Vt nihil obſtent Canones jam relati, quia accipiendi in caſu caritatis. Poſteriori verò omittens irretitur irregularitate; Probant hanc ſententiam per *d. c. Quanta,* ubi excommunicatio infertur nō impedienti Clerici percuſſionem, ut idem poſſit videri dicendum de irregularitate, quæ minor eſt. Verùm & hoc minus rectè, cùm argumentum à majori non procedat in pœnis, & deinde non infertur irregularitas niſi in caſibus jure expreſſis. Vt rectius fundamentum ponatur in eo, quòd non impediens, quando ex lege juſtitiæ impedire tenetur, habeatur pro faciente; quo modo & ad reſtitutionem obligatur damni 23

dari, *arg. d. c. Quanta*, *ubi Gl.* quatenus tamen ſine gravi ſuo damno poteſt impedire, aliàs non videtur teneri. Navar. *d. loco nu.* 20. *& ſeq. & c.* 27. *n.* 231. Suarez *Diſp.* 45. *ſect.* 4. *nu.* 5. Avila *d. ſect.* 2. *Dub.* 7. Non obſtat præmiſſis, quòd iſte caſus non ſit jure expreſſus, cùm requirat factum, omittens autem non faciat; nam licet propriè non faciat, interpretativè tamen facere videtur, *c. Qui non facit* 164. *De R. I. in* 6. Hinc Medicus, qui ratione ſtipendij tenetur curare ægrotum, omittens erit irregularis, ex jam dicta ratione. Dico, ratione ſtipendij; nam ſi ſtipendium nullum à civitate habeat, non tam ex obligatione juſtitiæ, quàm caritatis videtur obligari. Hinc etiam qui ſcit homicidium tractari, non revelans, ſi ex caritate ſola, tenetur revelare; aliud, ſi ex juſtitia.

24 Q. XX. Quid ſi defendere proximum ex caritate volenti perſuaſerit, ne defendat, & indefenſus alter occidatur? R. Navar. *d. c.* 27. *n.* 231. velle talem eſſe irregularem, *arg. can. Si quis viduam Diſt.* 50. *& can. Periculosè De pœnit. Diſt.* 1. propterea quòd ex diſſuadentis opere illicito videatur ſecuta injuſta deformatio. Contrarium tamen poſſet alicui non malè probari, quòd conſilio tali adquieſcens non ſit irregularis, ut nec conſulens debeat eſſe talis, cùm ſit cauſſa magis remota. Et hoc in caſu, quo tantum diſſuaſit illi, quantum ex caritate tenebatur proximum defendere; nam ſi ex juſtitia, ut prior omittens, ita & conſulens incurret irregularitatem, cujus eſt cauſſa. Dixi autem, ſi perſuaſerit; quia per violentiam, fraudem, aliamve injuriam à defenſione proximi quem retrahens peccat contra juſtitiam. Nam licet volens defendere tantùm teneatur ex caritate, tamen proximus habet jus, ne defenſio iſta impediatur ab alio per injuriam. Vid. Avila *d. Dub.* 7.

25 Q. XXI. An fiat irregularis dans conſilium ut quis ſe exponat caſui, unde periculum ſit mortis? R. Ita rectè videri, cùm conſulens alicui, ut ſe occidat, cæde ſecutâ fiat irregularis tamquam homicida; idem autem ſit, facere, & exponere ſe morali periculo faciendi; conſulere factum, & periculum, unde factum ſequatur. Præterea ut eſt homicida ſui, conſtituere ſe in proxima & temeraria mortis occaſione, ita & idem periculum conſulens dicendus eſt ad cædem concurrere. Et hoc, ſi conſulat quis, ut alter illicitè ſe exponat periculo mortis. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 235. Nam ſi ut licitè ſe exponat quis conſulat, pro bono publico, pro juſtâ patriæ defenſione, non magis poteſt dici irregularis, quàm qui milites hortatur ad prælium, ut mox dicetur. Unde ſequitur, non eſſe irregularem, qui conſulit alteri, ut moriatur pro fide; cùm hoc nihil aliud ſit quàm exhortari militem Chriſti ad fortiter potiùs occumbendum, quàm deviandum à ſui Salvatoris doctrina, cum animæ interitu. Covarr. *d. p.* 2. *§.* 5. *nu.* 6. Quo modo ut non peccat amicum liberans cum periculo propriæ vitæ, ita nec conſulens, qui nec directè nec indirectè intendit conſulto mortem, ſed magis periclitanti ſubſidium ferri. Vid. Avila *d. ſect.* 2. *Dub.* 5.

Q. XXII. An ſi plures ex repentina occaſione rixantes aliquem occiderint, omnes fiant irregulares? R. Ita rectè dici, ſive omnes inflixerint vulnera letalia aut non letalia, ſive unus tantùm, *can. fin.* XXII. *q.* 8. *ubi Gloſ.* qui textus indiſtinctè loquitur de omnibus unà pugnantibus; cùm eos tantùm extra noxam ponat, qui nec impugnarunt, nec vulnerarunt, neque conſilio aut auxilio ſunt cooperati, ſive neſciatur auctor; tunc enim omnes habentur pro auctore, ne ſcelus maneat impunitum, *l. Item Mela §. ſed ſi plures D. Ad L. Aquil.* ſive etiam ſciatur, *d. can. fin.* qui ſimpliciter loquitur. Nam licet alij non vulnerarint, vel non letaliter, ſed unus tantùm, auxilium tamen aliquod præſtiterunt, cùm comitari homicidam ad committendum maleficium, & adſiſtere, ſufficiat ad cooperationem, atque ita ad irregularitatem. Ut nō obſtet, quòd irregularitas factum requirat, *can. fin.* XV. *q.* 1. quia hîc factum ponit cooperatio. Non obſtat textus in *d. l. Item Mela §. ſed ſi plures*, qui vult, ſingulorum ictus conſiderari, ut ſolus ille puniatur, qui letaliter vulnerando occidit; nam hoc ita diſpoſitum jure civili. Canonibus aliter viſum, ut patet *d. c. fin*, qui habet, *juxta ſtatuta Canonum*, quibus indicatur, aliud eſſe jure Canonico, propter majorem manſuetudinem. Plura Suarez *d. Diſp.* 45. *ſect.* 3. *nu.* 8. *& ſeqq.* Dicta eatenus obtinent, quatenus homicidium commiſſum ab habente ſenſum, qua de re paulò infrà. 26

De Homicidio cauſſâ Defenſionis, quod & Neceſſarium vocant.

DEfendere ſeipſum jure naturæ eſt licitum, etiam uſque ad cædem aggreſſoris, *l. Ut vim D. De juſt. & jure*; cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, id eſt quòd injuria non poſſit aliter impediri, & eſt tanta, ut cum tali nocumento proximi poſſit jure propulſari, quod in particulari judicare eſt prudentis. In foro conſcientiæ poteſt quiſque ſequi judicium ſuæ conſcientiæ, aut alterius docti & prudentis, benè excuſſis circumſtantijs, quas & in foro contentioſo diligenter examinabit Judex: qui primò advertet, an is, qui occidit, in periculo fuerit per aggreſſionem alterius, aliàs non eſſet defenſio. Ubi non erit neceſſe exſpectare impetum aggreſſoris, ejuſve ictum; poſſet enim eſſe ſera defenſio, ut præveniens ſit extra culpam, ſi deſperet ſe aliàs inimicum prope aggredientem poſſe repellere. Et hoc, ſi ſine mora aggreſſurus; nam ſi ex intervallo 27

tantum,

tantùm, non erit licitum prævenire, quia aliâ viâ poſſet evadi periculum, Navar. *Conſ.* 31. *h.t.* Hinc inimicum gladio ſtricto ad ſe venientem ſagittâ petens, aut latronem emiſſo telo occidens, erit extra noxam. Et hoc, ſi aggreſſio ſit injuſta; nam ſi juſta, ſecus dici poſſet: ut in occidente miniſtros juſtitię, quos occidendo non juſtè à ſe repellit reus, & non citra irregularitatem cùm non invadant, ut occidant, ſed ut mandatum impleant, licet ex ejus implemento poſſet ſubſequi mors. Secundò, an defenſio fieri potuerit minori læſione proximi; nam ſi ſufficeret mutilare, aut vulnerare, occiſio erit immoderata, propter gravem culpam, quam continet in repulſione proximi. Tertiò, an defenſio ſit facta citra culpam talem, quæ non transeat in aggreſſionem. Nam ſi quis fugientem invaſorem, etiam poſt acceptum vulnus, ſequatur & occidat, aut mutilet, excedet moderamen inculpatæ tutelæ, cùm fuga invaſoris faciat ceſſare periculum invaſi, qui proinde non excuſabitur, ſi fugientem inſequens occidat; nec excuſabit vulnus acceptum, quia non tollit animum vindictæ, ut tradit Pont. in *c. Significaſti* 18. *in fine h. t.* Suarez *Diſp.* 46. *ſect.* 1. *nu.* 7. 8. *&* 9 Itaque homicidium in neceſſariam ſui defenſionem ut jure civili eſt extra pœnam, ita & jure Canonico excuſat ab irregularitate. Et hoc omninò ſecundùm jus novum, Clem. *un. h. t.* quod excuſat eum, qui occidit, vel mutilat invaſorem, aliter mortem evadere non valens. Navar. in *Summa c.* 27. *nu.* 207. Covarr. *ad d. Clem. un. p.* 3. *§. unico.*

28 Verùm dubitatur, An & idem obtineat de jure antiquo? R. Negare *Gl. in c. Sicut dignum §. Cler. V. conſilium h. t.* ubi dicit ad Ordines alios aſpirare reum non poſſe. Pro quo videtur facere textus in *can. De his* 6. *Diſt.* 50 & alij ſimiles. Contrà tamen verius eſt, etiam jure antiquo extra irregularitatem fuiſſe occidentem in neceſſariam ſui defenſionem: & patet ex *can. Qui à te Diſt.* 50. qui ait, eum canonicè non judicari, qui neceſſariò occidit. Facit, quòd *d. Clem.* non tam contineat verba inducentia jus novum, quàm explicantia vetus. Nihil obſtat *d. can. De his*, nam licet loquatur de homicidio facto in defenſionem, non tamen neceſſariò, & non citra culpam, uti & loquitur *d. c.* 18. *h. t.* Nihil etiam obſtat Trid. *Seſſ.* 14. *c.* 7. quod cùm ſuper homicidio neceſſario committit diſpenſationem Epiſcopo, videtur ſupponere, quòd & tale inducat irregularitatem; quia loquitur in caſu, quo reus exceſſit moderamen inculpatæ tutelæ. Itaque verior habet opinio, & olim & hodie moderamen inculpatæ tutelę facere ex homicidio nō infligi irregularitatem; eâ ratione, ne neceſſitas vertatur in culpam, & quod jure eſt permiſſum puniatur; contra *l. Gracchus C. Ad l. Iul. de adult.* *d. Clem. un.* Quod obtinet non tantùm in laicis, ſed & Clericis, cùm nec his ſua vita ſit negligenda. Ex dictis conſequens eſt, ſi excedatur defenſionis modus, occiſorem non eſſe immunem ab irregularitate, cùm ratio ejus in eo locum habeat, ſcilicet defectus perfectæ lenitatis, niſi exceſſus ſit levior, & inevitabilis. Covarr. *ad d. Clem. un. §.* 1. *nu.* 3.

Zoeſius ad Decretal.

Q. II. An ex injuria antecedente poſſit 29 poni inculpata tutela in injuriante ſe defendente contra injuriatum? R. Aut poſt moralem interruptionem injuriæ datæ affectus injuriâ aggreditur injuriantem, aut incontinenti in ipſo injuriæ actu. Priori caſu moderamen inculpatæ tutelæ poteſt videri habere locum, cùm prior injuria non ſit circumſtantia præſentis actionis, nec moralis ejus cauſſa In poſteriori verò caſu quæſtio eſt. Exemplū ſit in adultero, qui deprehenſus à marito in ipſo facto, eum ſe invadentem occidit, non datâ aliâ evadendi via Quæſtio, inquam eſt, * An adul- 30 ter poſſit dici hoc caſu ſervaſſe moderamen inculpatæ tutelæ? R. Id negare Navar. *d. c.* 27. *nu.* 238. *& Conſ.* 32. 34. 35. *h. t.* Movetur hoc argumento, quòd dederit operam rei illicitæ & periculoſæ ad homicidium, ut dans cauſſam videatur & cauſſatum procuraſſe; præcipuè cùm talem cauſſet injuriam, unde cædes ſequi ſolet. Adfirmantium opinio eſt probabilior, modò adulter circumſpectè egerit, omninò removendo cauſſam homicidij, non agendo incautè cum aliena conjuge; quia tunc immediata defenſio eſt moderata, prior autem occaſio remota, quæ non ſufficit ad irregularitatem. Deinde ſine culpa non contrahitur irregularitas ex privato homicidio; hîc autem culpa deeſt, ſaltem quoad homicidium, licet non deſit quoad adulterium: quod cùm per ſe non ordinetur ad homicidium niſi valde remotè, non ſufficiet ad irregularitatem, cùm non ponat ſufficientem aggreſſionem per adulterum, qui eam non intendit proximè, ſed datâ occaſione tantùm ſe defendit, ut non poſſit non videri defenſor. Vid. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 10. *&* 11. Navarra *De reſtitut. lib.* 2. *c.* 3. *nu.* 348. *& ſeqq.* Avila *p.* 7. *Diſp.* 5. *ſect.* 3. *Dub.* 3. Quòd ſi fugiendo potuerit adulter evadere impetum mariti, tenetur fugere, quia non poteſt ullatenus fuga iſto caſu videri ei turpis, qui ob turpitudinem, quam commiſit, patitur impetum alterius. Itaque non tam inſpiciendum, rei licitæ quis operam det, an illicitæ, ſed an ſit opus ordinatum ad homicidium. Suarez *d. loco nu.* 12.

Q. III. Quid ſi invaſus potuerit fugâ eva- 31 dere periculum? R. Videri laxiorem eorum opinionem, qui excuſant occidentem, qui fugâ poterat periculum evadere ſine dedecore. Cujus opinionis videtur eſſe Felinus, in *c. Suſcepimus* 10. *h. t.* ſtrictiorem verò eorum, qui minimè eum excuſant, cui fuga fuiſſet dede-

cori. Navar. *hic Conſ.* 6. *nu.* 4. Covarr. *d. p.* 3. §. 1. *nu.* 4. per text. in *d. Clem. un.* qui ſe fundant in eo, quòd periculum aliter non potuerit evitari; quæ ſententia tutior eſt. Probabilis tamen tutaque videtur media ſententia, ſcilicet irregularem non eſſe in caſu, quo fuga non eſt ſine periculo vitæ, aut gravis infamiæ nota, cùm quod evitari non poteſt, ſine gravi nota, moraliter judicetur inevitabile, quòd moraliter ſit neceſſarium viro bono evitare infamiam, cùm fama vitæ æquiparetur, *l. Iſti* 8. §. *pen. D. Quod metus cauſſa.* Vt iſte caſus dicendus ſit comprehenſus ſub verbis *d. Clem. un.* Et hoc, ſi non dederit cauſſam aggreſſionis, ut quia cum uxore inventus, aut aliam injuriam intulit; tunc enim, ſi fugere poſſit, fugiendum illi eſt. Aliàs rectè reſiſtet, idque ſi injuria incontinenti ſit commiſſa; nam ſi diu præceſſit, non eſt opus iſtâ limitatione. Si verò fuga non ſit futura dedecori, invaſum occidendo, licet in foro civili poſſit dici extra noxam eſſe, coram. Deo tamen talis non excuſatur, nec in foro Canonico eſt extra irregularitatem, cùm in eo deficiat moderamen inculpatæ tutelæ, atque ita ponatur defectus lenitatis, cauſſa irregularitatis. Vid. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 5. & 6. Avila *d. ſect.* 3. *Dub.* 2. *concl.* 3. Hinc communiter receptum, Clericum, cui pugnare turpe eſt, non etiam fugere, ſi malit occidere, quàm fugere, eſſe irregularem, *Gl. in d. c.* 10. & *in d. Clem. un.* ubi textus ſe fundat in eo, quòd aliter periculum evitari nequeat: hoc autem in caſu poteſt evitari ſine ullo præjudicio; non corporis, quia potuit evitari; non honoris, quia fuga non eſt infamis, imò decens Clericum, *d. c.* 10. *in fine.* Quod dictum de vitæ defenſione, obtinet quoque in defenſione corporis à mutilatione, cùm æquipolleat homicidio, quantum ad hunc tractatum, & injuria hæc ſit gravior, quàm ut quis eam ſibi inferri debeat pati. Covarr. *d.* §. 1. *nu.* 2. Adeò ut etiam in defenſionem ſui à mutilatione liceat invaſorem occidere, ſi aliàs integritas membrorum propugnari nequeat.

32 Q. IV. Quid ſi non poſſit ſe quis tueri niſi cum periculo innocentis intermedij? R. Per innocentis interpoſitionem non eripi alicui jus defendendi ſe, à natura competens, ut ejus cædes tantùm per accidens videatur contingere, utpote non intenta, ſed ſecuta ex opere licito & neceſſario: ut non poſſit dici operari irregularitatem, cùm nullus ponatur defectus lenitatis. Navarra *De reſtit. lib.* 2. *c.* 3. *nu.* 147. Sic arcem aut urbem oppugnans, in qua ſunt innocentes, non tenetur ideò minùs eam oppugnare, ut nocentes puniat: & à triremi Turcarum invaſus non tenetur à ſui defenſione ceſſare propter remiges Chriſtianos, qui in ea ſunt & lædi poſſent, quia damnum hoc per accidens illis contingit. Molina *De Iure & Iuſt. tract.* 2. *Diſp.* 119. Vide eumdē de Chriſtianis remigantibus *Diſp.* 115. & *dicta ad D. h. t. n.* 41.

Q. V. An in defenſionem honoris occidens ſit irregularis R. Cædem hanc potiùs videri ſpectare ad vindictam, quàm ad neceſſariam ſui defenſionem, cùm poſſit honor læſus competentibus actionibus recuperari. Vt videatur reus irregularis fieri, in ejus non tam defenſionem, quàm vindictam occidens aut mutulans; etiamſi in foro civili homicidium hujuſmodi faciat ceſſare pœnā ordinariam, Gail. 2. *Obſ. c.* 100. Quo modo dicentem, *Tu mentiris*, occidens hoc impedimento tenetur. Dico, læſus; nam ante actualem læſionem licet eam impedire, ſi aliter honos ſalvus eſſe nequeat. Recentiores plerique tenent, licitam eſſe defenſionem, etiam cum mutilatione aut cæde honorem lædentis. Quò facit, quòd dictum antè, non teneri fugere invaſum, ſi fuga illi ſit allatura gravem infamiam, cùm honor non ſit viro bono minor, quàm vita. Quomodo & in defenſionem pudicitiæ licita eſt cædes eam violare volentis, *l.* 1. §. *pen.* D. *Ad L. Corn. de ſicar.* cùm pudicitiæ integritas cujuſvis damni pecuniarij æſtimatione major recuperari nequeat. Vide dicta ad D. *eod. nu.* 45. 33

V. VI. Quid de cæde facta in defenſionem rerum? R. Sententiam communem videri, occidentem non eſſe extra irregularitatem, etiam in caſu, quo bona ſunt omninò amittenda; ex ratione, quòd caritas obliget ad hæc bona concedenda proximo pro tuenda ejus vita. Deinde quia jus Canonicum tantùm excipit defenſionem propriæ vitæ, *d. Clem. un.* in V. *quia mortem aliter vitare non valet*, propter neceſſitatem moralem, ut idem non ſit tribuendum defenſioni bonorum, quæ non tam neceſſaria. Facere eò videtur *c.* 2. *h. t.* in V. *te tuaq. liberando*, quaſi tunc ſit licita rerum defenſio cum cæde alterius, quando ſimul & perſona defendentis periclitatur. Eodem facit *c. Suſcepimus* 10. *h. t.* in V. *Expediebat potius poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere iacturam, quàm pro conſervandis rebus vilibus & tranſitorys in alios, ita atriter exardeſcere.* Facit denique, quòd furem nocturnum jura & Canonica & civilia occidi permittant, non etiam diurnum, niſi ſe telo defendat, *l.* 4. D. *Ad L. Aquil.* & *c.* 3. *h. t.* Et ita Curiam tenere Rom. tradit Navar. in *Summa c.* 15. *nu.* 5. 34

Verùm, his non obſtantibus, in contrariam ſententiam inclinare videtur Covarr. *d. p.* 3. §. *un. in fine*, ex eâ ratione, quòd tale homicidium ſit inculpabile. Nec rectè objicies, quòd & homicidium à milite in juſto bello, & à judice commiſſum, ſit inculpabile; nam in ijs eſt voluntarium, cùm illi ſe ingerant iſti actioni: in hoc verò caſu reus cogitur ad actionem ex cauſſa ſolius defenſionis, quæ ut licita quoad vitam, ita & quoad bona temporalia, quæ quodam-

quodammodò vitæ comparantur, *l. Advocati C. De advoc. diverſ. iudicior.* Facit *c.2. in fine eod. in 6.* ubi non eſt irregularis accuſans furem ex iſta cauſſa, ut nec ſit dicendus irregularis bona defendens. Aliàs daretur licentia pravis hominibus alios bonis ſuis ſpoliandi, qui hac viâ conſtituerentur in gravi neceſſitate; & ut non conſtituantur, per bonorum partem ablatam, ad neceſſitatem, ſi tamen ea ſit ſufficiens ad pœnam laquei, quidni & ſufficiens ad defenſionem cum rapientis nocumento? Quò facit *d. c. 2. h. t.* ubi dum dicitur, *te tuaq; defendendo,* non debet dici copulatim utrumque requiri, quia aliàs ſequeretur abſurdum, vitam ſcilicet in periculo exiſtentem, ſi non ſimul bona periclitentur, defendi non poſſe; ſed ſignum copulativum accipi debet disjunctivè pro, *vel,* argum. *c. Verum ſup. De iureiur.* ubi dum cauſſâ vitæ & rerum ſervandarum jurantes abſolvuntur, neceſſe non eſt copulatim illa duo concurrant, cùm alterum ſufficiat, & cauſſa rerum conſervandarum, quibus ſuſtinetur vita ſaluſque noſtra, & quæ ſunt nobis pro viatico, ut ibi ait Cujac. ſit ſufficiens ad abſolutionem à juramento ab invitis præſtito. Nec eſt infrequens *Et* pro *Vel* poni, ubi id materia exigit, *l. Sæpè 53. D. De V. S. ubi* Alciat. Quod ita procedet, ſi res ſint magni momenti; nam pro re minima non videtur conceſſum jus defenſionis, cum tanto proximi detrimento. Præterea ſi deſit probabilis res recuperandi ſpes aliâ viâ; nam aliàs defenſionis modus non eſſet extra culpam. Navar. *d. c. 55. nu. 2.*

Non obſtant pro altera parte adducta; nam ſolutio ad *d. c. 2.* patet ex dictis. Quantum ad *d. Clem. un.* etſi tantùm de vita propria loquatur, non tamen excludit bona, quia ad vitam ſpectant, uti dictum. Et quòd non ad ſolam defenſionem vitæ ſit textus iſte reſtringendus patet ex *can. Quia te Diſt.* 50. ubi etiam ad tuendam libertatem cædes facta non ſponte meâ dicitur eſſe extra culpam: quod ſe aliter haberet, ſi textus in *d. Clem. un.* eſſet ſtrictè intelligendus, ut loquitur. Nec facit, quòd libertas paſſim æquiparetur vitæ, quia & bona vitæ æquiparantur: ut, cùm reſtrictio textus hac in materia ſit odioſa, extenſio verò favorabilis, hæc ſit potiùs admittenda.

Quantum ad *d. l. 4. D. Ad L. Aquil. & d. c. 3. h. t.* accipienda eſt deciſio eorum in caſu, quo fur diurnus fugari poteſt, qualis ſine culpa non occiditur. Nec faciunt verba, *Si ſe telo defenderit;* applicanda enim non tantùm ad defenſionem vitæ, ſed & rerum, quæ ſi ſalvæ haberi poſſunt contra vim furis diurni, non rectè is occidetur; ſin autem nequeant haberi ſalvæ, propter impetum furis, qui armis agit, quidni defenſio eſt licita? Quantum ad *d. c. 10.* in illo non agitur de neceſſitate vitandi nocumentum, uti nec agitur de eo in *c. Significaſti 18. h. t.* Et hanc opinionem communem eſſe tradit Iul. Clarus, alios allegans, *§. Homicidium nu. 25. & 47.* Vid. Suarez *d. Diſp. 46. ſect. 2. nu. 2. & ſeqq.* Avila *d. ſect. 3. Dub. 4.* Navarra *de Reſtitut. lib. 2. c. 3. nu. 295.* Obtinet etiam hæc opinio non tantùm in laicis, verùm & in Clericis, quos non minùs decet vitam & bona ad vitam neceſſaria defendere, quàm laicos, ut patet ex *c. Olim 12. ſup. De reſtit. ſpoliat.* ubi Clericus invaſorem poſſeſſionis incontinenti poteſt repellere: & *c. Dilecto De ſent. excom. in 6.* ubi Clerico contra ſpoliatorem permiſſa eſt rerum defenſio contra violentiam eas invadentium.

Q. VI. An advocans alios in juſtam ſui 35
defenſionem, per quas occiditur aggreſſor, ſit irregularis? R. Non eſſe, cùm ut per ſe corpus aut bona defendere ei licet, ita & per alios licere debeat, quia per alios faciens per ſe facere videtur. Navar. *c. 27. nu. 252.*

Q. VII. An taliter advocati ſint extra no- 36
xam? Id omninò negare Navar. *d. c. 27. nu. 253.* & velle eos irregularitatem incurrere, non tantùm quia talis in defenſionem extranei invaſorem occidat, ſed & patris, matris, etiam in caſu, quo aliàs caperetur civitas, aut exercitus fugaretur; ex ratione, I. quia nullâ neceſſitate prematur, & æquè ſit diligenda unius proximi vita, atque alterius. II. Quòd exceptio in *d. Clem. un.* tantùm loquatur de propria vita. Quibus non obſtantibus, verior eſt ſententia contraria, quam ut talem amplectitur, Covarr. *d. §. unico nu. 5.* ex eo, quòd licitum ſit innocentem defendere etiam cum periculo invaſoris; cùm magis ſit diligendus innocens quàm nocens, atque in pari cauſſa ſit potior. Quò omninò faciunt textus in *can. Error Diſt. 83. can. Non inferenda* XXIII. *q. 3. & d. c. Dilecto,* qui participem culpæ faciunt non impedientem mortem proximi, & negligentem videri fovere eum, qui injuriam infert. Præterea irregularitas non contrahitur niſi per culpam, aut per ſpontaneam voluntatem; hic nec eſt culpa, nec ſpontanea voluntas, cùm tantùm ſit intenta defenſio; per accidens autem ſit occiſio, ſine qua obtineri non potuit defenſio. Denique ſi advocans in auxilium non eſt irregularis, etiam arma præbens, ut fatetur Navar. *d. c. 27. nu. 212.* non eſt ratio, cur advocatus ſit irregularis, cùm quod per nos poſſumus, poſſimus & per alios. Vbi ſi contingat advocatum occidi, non poterit dici ea res nocere advocanti, qui licitè eum advocavit, *d. c. Dilecto.* Dicta procedunt non tantùm, ſi defenſio proximi cadat ſub obligationem, quo caſu non eſt dubium, non eſſe occiſionem voluntariam & culpabilem: verùm & in caſu, quo non cadit ſub obligationem, cùm & iſto ſit licita proximi defenſio, nō magis culpabilis, quàm ab ipſo advocante facta, nec tam intenta occiſio, quàm defenſio

defenſio per vim extorta ab iniquo aggreſſore. Vt ſecundùm *d. Clem. unicam* ſit & talis advocatus extra irregularitatem, non obſtante, quòd illa tantùm excipiat defendentem vitam propriam; eadem enim ratio ſubeſt in defendente vitam alterius injuſtè per alterum invaſi. Et hoc eo magis, quo propinquior eſt perſona, quæ defenditur, ut pater, mater, quamvis contrarium velit Navar. *d. loco nu.* 253. Vid. Suarez *d. Diſp.* 46. *ſect.* 3. Avila *d. Dub.* 4. *verſ. Denique*, Pet. à Navar. *de Reſtitut. d. c.* 3. *nu.* 418. *& ſeqq.*

37 Q. VIII. An in defenſionem Reipubl. occidens ſit irregularis? R. Hoc adfirmare Navar. *d. loco nu.* 215. *& c.* 15. *nu.* 2. ductum I. argumento judicis, qui cùm teneatur occidere malefactorem, tamen fiat irregularis. II. Quòd *d. Clem. unicâ* tantùm excipiatur propriæ vitæ defenſio. Contrarium tamen verius, cùm irregularitas non contrahatur niſi per homicidium volitum, quale non eſt, de quo agitur, cùm quilibet teneatur ex ratione naturali defendere patriam. Atque ita cùm defendens, etiam occidendo exerceat actum virtutis, obligantis ſub peccato (cujus obnoxius eſſet omittens) non poteſt dici contraxiſſe defectum perfectæ lenitatis; ut ſub finali clauſula *d. Clem.* etiam hic caſus dicendus ſit contineri. Non obſtat argum. ſumptũ à judice; nam homicidium ab eo mandatum eſt voluntariũ in cauſſa, dum ſponte adſumit, vel non ita coactè, officium judicis. Hoc autem in caſu non eſt volitum in cauſſa, quia defendere cogitur. Videantur plura in ſimili apud Covarr. *d. §. unico nu.* 5. & P. à Navarra *d. c.* 3. *nu.* 419.

38 Poſtremò quæri poſſet, An in conſervationem vitæ matris liceat dare pharmacum, quò fœtus in utero extinguatur? R. Videri id non licere, ſi partus jam ſit animatus, quia non poteſt quis directè occidere innocentem, ut alium ſervet. Si necdum ſit animatus, volunt poſſe dari pharmacum directò tendens in curationem matris, etiamſi inde poſſet contingere abortus; prævalet enim vita matris, quæ gravius ſentiret detrimentum, quàm cauſſatur indirectè ex abortu. Si probabile ſit, aliàs utrumque moriturum, volunt ſine culpa remedium matri adhiberi poſſe. Nihil obſtante *c. Si aliquis* 5. *h. t.* quod vult ut homicidam eſſe damnandum, qui abortioni dat cauſſam; quia loquitur de eo, qui ſine cauſſa id facit, & ſic culpam committit, quæ hoc in caſu nulla eſt, ut explicat Navar. *c.* 25. *nu.* 62. Covarr. *ad d. Clem. un. p.* 2. *§.* 3. *nu.* 1. *in fine*.

De Homicidio publicâ auctoritate à Iudice vel ejus miniſtris commiſſo.

39 LIcitum eſſe hujuſmodi homicidium, uti & mutilationem, quando id crimina expoſcunt, non eſt dubium; neque enim aliàs poſſet eſſe tuta inter improbos innocentia. Oritur tamen ex eo ſecundùm Canones irregularitas, *c. Clericis & c. Sententiam ſup. Ne Clerici vel Monachi &c.* cùm ſit omninò voluntarium: ingerit enim ſe tum judex, tum miniſtri illi miniſterio & actioni, per quam maximè contrahitur defectus lenitatis, in quo ponitur tota ratio irregularitatis. Vt non obſtet, quòd ſententia ſit juſtè prolata, cædes vel mutilatio ſubſecuta ſit inculpabilis; tantùm enim quæritur, an fuerit voluntaria, in ſe vel ſua cauſſa, qualis eſt hac in parte.

Hinc Iudex ferens ſententiam capitalem ſit irregularis, ſive laicus ſive Clericus. Etſi enim pleraque loca de Clerico loquantur, non minùs tamen in illo, quàm in hoc, deficit lenitas, ut ſatis colligitur ex *can.* 1. *Diſt.* 51. Non aliàs autem hæc irregularitas incurritur, quàm ſecutà morte, ex qua cauſſatur. Sententiæ nomine comprehenditur quodcumque præceptum ad mortem tendens, cujuſmodi eſt & ſententia, quę privat alimentis, unde reus poſtea moritur. Covar. *d. p.* 2. *§.* 5. *nu.* 7. Sub judicis nomine continetur & adſeſſor, conſultor, exhortator, & quilibet alius ad ſententiam ferendam concurrens; Pontifice tamen inferior, quem irregularitate non adfici ex eo patet, quòd hæc ſit juris humani, ſupra quod eſt Pont. ut dictum ſuprà, *De conſtitut.* 40

Vbi Primò quæritur, An Princeps vel Dominus temporalis, uti Epiſcopus, vel alius Eccleſiaſticus, cui eſt temporalis juriſdictio, mandando eam aut delegando contrahat irregularitatem, ſubſecutâ cæde per delegatum? R. Minimè, ſi commiſſio fiat purè ac debito modo, non determinatè ad pœnam mortis; alioqui non tam committeretur juriſdictio, quàm executio ſententiæ latæ per delegantem. Pura delegatio erit, quando indifferenter juriſdictio datur ad exercendam juſtitiam, ſive in genere quoad omnia crimina, ſive in ſpecie quoad tale factum, juxta *c. fin. Ne Cler. vel Monachi in* 6. quod cùm loquitur de delegatione in particulari, multo magis obtinebit in generali. Nam quò commiſſio eſt generalior, hoc magis abſtrahit à concurſu ad pœnam mortis. Non obſtat, quòd commiſſio videatur cauſſa homicidij, quod ſine ea à tali non contigiſſet; nam voluntas committentis non fertur ad homicidium, ſed ad exercitium juſtitiæ; cujus nomine data juriſdictio, ex qua reliqua conſequentia reſpectu committentis ſunt accidentaria. Covarr. *d. §.* 5. *nu.* 8. Suarez *de Cenſuris Diſp.* 47. *ſect.* 1. *nu.* 5. *&* 6. Avila *p.* 7. *Diſp.* 5. *ſect.* 2. *Dub.* 4. 41

Q. II. An injuſta delegati ſententia adficiat delegantem? R. Non magis quàm juſta; cùm iniquitas alterius non debeat alteri nocere, qui non eſt particeps: neque enim tam delegatus movetur à delegante, quàm à ſe & ſuâ malitia. 42

malitia. Niſi tamen ſubſit culpa delegantis, qui cum morali periculo committendæ injuſtitiæ ſine ſufficienti examine & cognitione perſonæ delegavit juriſdictionem, cui ideo effectus meritò imputatur, *Gloſ. & DD. ad d. c. fin. Ne Cl r.*
43 *vel Monachis in 6.* Suarez *d. ſect. 11. nu. 9.*

Q. III. An ponens leges ſanguinis fiat irregularis? R. Non videri, quia talis actio non ordinatur per ſe ad homicidium, verùm ad bonam gubernationem, ut delicta caveantur. Eſtque talis legum conſtitutio magis indifferens, quam ut ſufficiat ad irregularitatem. Vnde & conſulens tales leges ex vi actus, non eſt irregularis: ut nec dicens ex ijs legibus deberi pœnam mortis. Si tamen in univerſali & abſtracto dicat, & merè ſpeculativè; aliud ſi practicè, & in particulari, quoad certam perſonam, concurrit enim ad cædem, ſubſecutâ morte. Idem dicendum de docente in Scholis leges pœnales, in generali & theoricè; nam in particulari docendo moveret ad ſententiam ferendam, & ſic influeret ad cædem, non citra irregularitatem. Niſi judex, qui conſulit, aut docetur, ſit promptus ad cædem, ut docens aut conſulens nihil poſſit dici cooperari, ſecundùm dicta *ſup. eod. nu. 17.* Idem ſtatuendum in concionatore, dum generaliter è cathedra monet judices, ſerveut leges, Remp. perditis hominibus purgent, qui non poteſt dici concurrere. Suarez *d. loco nu. 8.*
44 Avila *d. ſect. 2. Dub. 6.*

Q. IV. An judices Eccleſiaſtici reos convictos tradentes brachio ſæculari incurrant irregularitatem? R. Per laicos reos brachio traditos ſæculari minimè incurrere, quippe qui non tam tradantur, quàm relinquantur brachio ſæculari, *Gloſ. in c. Ad abolendam V laicus ſup. De hæret.* De Clericis verò traditis majus dubium videri poſſet, eo quòd per eorum traditionem videatur dari cauſſa cædis, quâ aliàs adfici non poſſent. Idem tamen de ijs dicendum, qui licet dicantur tradi brachio ſæculari, non tamen tam facienda vis in verbo *Tradi*, quàm reſpiciendum id, quod agitur. Neque enim Eccleſia directè cauſſat mortis pœnam, ſed per conſequentiam tantùm, privando ſcilicet privilegijs, quæ impediebant, quo minùs laico in Clericum eſſet juriſdictio, *c. Novimus inf. De verb. ſignif.* Covarr. *d. §. 5. nu. 6.* Sua-
45 rez *d. ſect. 1. nu. 10. & 11.*

Q. V. An Eccleſiaſticus judex iſto caſu debeat pro reo intercedere apud laicum judicem, in cujus manum incidit Clericus? R. ita inſinuari *d. c. Novimus*, quod habet, debere efficaciter intercedere, ad hoc, ut quantum in ſe eſt, Eccleſiaſticus judex oſtendat animum abſolvendi potiùs, quàm damnandi, quod præſe fert pietatem, & facit non concurrere ad cædem ſubſecutam, ut non ſit intermittenda hæc interceſſio. Efficaciter autem intercedere non eſt abſolutè petere, ut non occidatur, ſed quatenus juſtè & licitè id fieri poteſt. Quo modo non erit ficta iſta interceſſio, etiamſi fiat pro hæretico pertinaci, qui ſupplicio eſt adficiendus certiſſimò, cùm faciat, ut & hoc in caſu Clericus intercedens non videatur appetere pœnam ſanguinis, & ſic nõ concurrere. Covarr. *d. §. 5. nu. 6.* Suarez *d. loco nu. 12.* Et poſito, quòd fictè intercedat exteriùs, facit tamen illa exterior interceſſio, ut non concurrat ad cædem, atque ita irregularitate non adficiatur, ut mox dicetur.

Q. VI. An accuſator fiat irregularis? R. 46
Si juſta fuerit accuſatio, ſive coram Clerico intentetur, qui non poteſt inferre pœnam ſanguinis, ſive coram laico, nõ fieri irregularem accuſatorem; tantùm petendam emendam ſibi fieri, & provideri, ne in poſterum contra ſe tale quid committatur; cum proteſtatione tamen, quòd vindictam aut pœnam ſanguinis non intendat, juxta textum *c. 2. eod. in 6.* Quod & permiſſum Clericis, ne detur pravis hominibus eos divexandi in bonis, aut perſonâ licentia. Ratio eſt, quòd talis actio non tam cenſeatur cooperatio ad mortem, quàm juſta ſui & ſuarum rerum defenſio. Vbi proteſtatio omninò neceſſaria eſt, ut tollatur exterior occaſio vel indecentia, quando eſt tale crimen, cui propoſita deformatio. Aliàs non erit opus proteſtatione, cùm deformatio ſubſecuta non tam accuſatori, quàm judici veniat imputanda. Navar. *cap. 27. nu. 214.* Tutius autem, proteſtationem ſtatim ab inchoata accuſatione interponere, etiamſi omiſſam ſufficiat ante ſententiam interponere, cùm & tunc effectu ſuo non careat; & *d. cap. 2.* nihil aliud præſcribatur, quàm ut interponatur. Covarr. *d. §. 5. nu. 2.* Suarez *Diſp. 47. ſect. 2. nu. 2.* Non obſtat, quòd accuſator videatur cooperari cædi ſubſecutæ, cùm eo ceſſante non fuiſſet ſubſecuta; quia ſi non foret fidelibus liberum jus ſuum poſtulare accuſando, magna licentia daretur improbis nocendi innocentibus. Deinde cooperatio illa impeditur per proteſtationem. Dixi, ſi juſta ſit; nam injuſta delictum continet, facit accuſantem concurrere, ac dare cauſſam ſubſecutæ morti injuſtæ, quem non excuſat proteſtatio inutiliter propoſita. Proteſtatione itaque omiſſâ, erit accuſator irregularis, cùm ita cenſeatur intendere mortem accuſati, quæ & ſecuta eſt, quod imputet ſibi, qui omiſit remedium à jure conceſſum.

Proteſtatione hac non eſt opus in accuſante coram judice Eccleſiaſtico, qui non poteſt procedere ad pœnam ſanguinis, etiamſi fortè tradat brachio ſæculari convictum reum, cùm actio accuſatoris terminetur in ſententia Eccleſiaſtica, & judex brachio tradens ſæculari non fiat irregularis. Suarez *d. ſect. 2. nu. 18.* Non eſt etiam neceſſaria proteſtatio in caſu, quo accuſatio continet crimen leve, licèt judex

excedens limites juſtitiæ condemnet ad mortem, cùm malitia judicis non debeat nocere accuſatori, qui eam rem non potuit prævidere. Covarr. *ad Clem. un. h. t. p. 2. §. 5. verſ. Nonò.* Vti nec nocet, ſi reus conjectus in carcerem, poſtea alijs criminibus cumulatis, morte multetur, quia tantùm remotam cauſſam dedit prior accuſans. Navar. *d. c. 27. nu. 214.*

Q. VII. Quid ſi Clericus accuſet criminali-
47 ter, petatque vindictam, proteſtans tamen, quòd non petat deformationem? R. Poſſe videri non incurri eo caſu irregularitatem, propter proteſtationem interpoſitam, ſecundùm requiſitum *d. c. 2. eod. in 6.* Verius tamen, nihil prodeſſe proteſtationem, cùm *d. c. 2.* tantùm loquatur de accuſantibus in cauſſa civili, vel etiam criminali. prætendentibus tantùm ſuum intereſſe, ut patet ex V. *querelam* & *emendam.* Non petit autem intereſſe, qui agit ad vindictam, cùm non ſit in ſua manu, limitare pœnam jure ſtatutam. Vt taliter petens videatur concurrere ad deformationem ſecutam ex ſententia judicis; nihil obſtante proteſtatione, quæ facto contraria nihil operatur. Felin. in *c. Poſtulaſti h. t.* Suarez *d. ſect. 2. n. 10. & ſeq.* Avila *d. Diſp. 5. ſect. 2. Dub. 10.*

Q. VIII. An laico ſit neceſſaria proteſta-
48 tio? R. Loqui quidem *d. c. 2.* de Clerico accuſante, eſſe tamen & neceſſariam laico, cùm in iſto cap. requiratur proteſtatio, non tamquam gravamen, ſed potiùs remedium à jure adinventum, ad vitandam irregularitatem & moralem concurſum ad homicidium: quæ ratio & in laico obtinet, ut dicenda ſit & deciſio locum habere. Navar. *d. c. 27. n. 213.* Suarez *d. Diſp. 47. ſect. 2. n. 5.* Avila *d. ſect. 2. Dub. 9. verſ. Ex quo.*

Q. IX. An hæc proteſtatio debeat fieri ex
49 animo? R. Id velle Navar. *d. c. 27. nu. 226.* ſcilicet proteſtationem, quam deſiderat jus, eſſe veram, non mendacem & fraudulentam. Contrariam tamen ſententiam amplexus Covarr. *d. §. 5. n. 3.* quam & ante eum tenuit Felin. in *d. c. Poſtulaſti in fine*; cùm licet verba non ſalvent hominem in foro exteriori, & fraudulentiam non requirat nec approbet lex, non tamen eam excludat, ſed admittat ut ſufficientem, cùm per eam intendat evitare concurſum ad cædem ſubſecuturam. Quam etiam evitabit ſimulatâ proteſtatione, per quam cùm judex non excitetur ad ſententiam ſanguinis, quantum ex parte accuſantis, non eſt ratio, quare accuſans cenſeatur concurrere, cùm fecerit ad evitandum ea, quæ jura præſcribunt, etiamſi intentionem aliam habuerit, quæ eſt interna; in actus autem internos lex humana non feratur. Vnde colligitur, proteſtationem externam tantùm excuſare ab irregularitate, non etiam internam: ut accuſans non habens animum, ut occidatur reus, non tamen excuſetur ab irregularitate, quia non ſatisfecerit Canoni expreſſam proteſtationem requirenti. Covarr. *d. §. 5. nu. 2. verſ. Septimò,* Suarez *d. ſect. 2. nu. 3.*

Q. X. An ut proteſtatio hæc ſit utilis, requi-
ratur, aliud deſit remedium ad damnum recu- 50
perandum? R. Non videri, cùm textus abſolutè loquatur, & non concedat ſolùm accuſationem propter damni reparationem, verum & propter providentiam in futurum, ne tale quid ampliùs committatur. Qualis petitio ſupereſt etiam in caſu, quo aliter ſatisfieri poteſt, aut ſatisfactum ſit.

Q. XI. Quid ſi certum ſit moraliter judi-
cem ſanguinis pœnam illaturum? R. Nihilo- 51
magis irregularem fore accuſatorem, modò non inducat judicem ad iniquam ſententiam per falſas probationes, quæ facerent proteſtationem nihil prodeſſe ad evitandam irregularitatem, propter modum iniquum, quo utitur, qui non eſt extra culpam.

Q. XII. An fiat irregularis, petens, ut ac-
cuſatus capiatur, aut demonſtrans locum, ubi 52
capi poſſit? R. Non videri; cùm enim accuſatio ſit licita ob compenſationem damni, quidni & reliqua, quæ eò tendunt? cùm ejuſdem ſint rationis, præviâ tamen proteſtatione, ſecundùm *d. c. 2. eod. in 6.* Quo modo Navar. *Conſ. 9. hoc tit.* tenet, poſſe furem detineri, vel locum indicari, ubi latet, ſi medium tale ſit neceſſarium ad ſententiæ effectum & ſatisfactionem accuſatoris. Et
hoc, quando fur eſt fugitivus. 53

Q. XIII. Quid ſi non ſit fugitivus? R. Navar. *d. loco* negare, talem detineri poſſe, aut demonſtrari locum, ubi latitet, citra irregularitatem, quòd medium hoc non ſit neceſſarium ad ſatisfactionem, quæ aliter procurari poteſt. Verùm tutior ſententia eſt non diſtinguentium, & admittentium indiſtinctè detentionem furis, vel indicium eſſe licitum, etiam citra irregularitatem. Quò facit argum. *c. Tua nos in fine hoc tit.* in quo conſtituitur irregularis, qui dedit indicia, quibus fur, qui res ſuas ſuſtulit, convincitur. Covarr. *d. §. 5. num. 4. in fine,*
Suarez *d. ſect. 2. nu. 19. & 20.* 54

Q. XIV. Quid igitur dicendum de eo, qui acclamando & vociferando cauſſat mortem furis? R. Idem in eo obtinere, quod in caſu priori; cùm hoc medium ſit juſtum ad habendam ſatisfactionem, modò poſtea proteſtetur. Quod omninò procedit, ſi fur per judicem ſupplicio adficiatur, quia acclamatio non eſt cauſſa cædis immediata. Alter quidam volunt, ſi contingat cædes per convocatos privatos homines. Abbas in *cap. Significaſti 18. num. 12. hoc tit.* Et hoc, ſi incautè clamaverit; nam ſi tantùm voluerit capi, aut fugari, in rerum ſuarum defenſionem, non eſt, quòd factum alienum ei noceat. Innoc. in *d. c. 18.* cùm ſecundùm dicta antè, non minùs per nos quàm per

alios

alios res noſtras defendamus. Covarr. *ubi ſup.* Suarez *d. loco num.* 25. Avila *d. ſect.* 2. *Dub.* 15.

Hæc ita in cauſſa propria, in qua accuſatio cum proteſtatione eſt extra noxam, propter rerum ſuarum juſtam defenſionem.

55 Q. XV. An in aliena cauſſa accuſans ſit irregularis? R. Talem non excuſari ab irregularitate, per *d. c.* 2. *eod. in* 6. quod loquitur tantùm de ſuis malefactoribus; ex eo, quòd defenſio juris proprij ſit maximè naturalis, ideo que à Canonibus hac in parte permiſſa: ut videatur non obtinere in cauſſa aliena, in qua non eadem neceſſitas. Volunt tamen denuntiationem hac in cauſſa eſſe admiſſam, cùm nullibi inveniatur prohibita, quatenus agitur de futuro proximi malo avertendo, ex lege charitatis, ſubveniendo & liberando proximum, ejuſve res à periculo; ſi tamen deſit alia via divertendi damnum, & præmittatur proteſtatio, quòd denuntians intendat ſolùm impedire damnum proximi, non etiam aliam punitionem. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 213. Covarr. *d.* §. 5. *nu.* 5. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 11.

56 Q. XVI. An ferens teſtimonium in cauſſa ſanguinis? R. Eſſe omninò irregularem, ex communi opinione, quia teſtis dicto ſuo cauſſat homicidium, ita ut proteſtatio non in ſua, ſed in aliena cauſſa agenti, non proſit, cùm per eam non deſinat ſuo teſtimonio influere in ſententiam mortis, *can. Si quis viduam Diſt.* 50. ubi etiam conſcius homicidij facto aut conſilio, habetur irregularis ad Ordines. Covarr. *d.* § 5. *n.* 5. *in fine*, Navar. *d. c.* 27. *n.* 213. Suarez *d. Diſp.* 47. *ſect.* 3. *in princ.* Quod ita omninò procedit, quando quis voluntariè teſtimonium perhibet in cauſſa ſanguinis.

57 Q. XVII. Quid ſi coactè, ex præcepto Iudicis aut Superioris, aliove juſto metu? R. Poſſe videri, non poni irregularitatem, cùm actio iſta non ſit voluntaria, ſed coacta, ex neceſſitate præcepti: ut removeat culpam, atque ita & irregularitatem, ex delicto aut defectu lenitatis. Facit *d. c.* 2. *eod. in* 6. quod permittit Clericis accuſare, cum proteſtatione; idque ideo, ne aliàs detur malefactoribus licentia invadendi Clericos; quæ ratio foret inſficax, ſi Clerici non poſſent producere teſtes immunes ab irregularitate. Quod ut ita rectè procedat in ferente teſtimonium in cauſſa civili, quando directè non agitur de cauſſa ſanguinis, ſed tantùm intereſſe alicujus; ut ſubſecuta indirectè condemnatio ad pœnam ſanguinis nō conſtituat irregularem ferentem ex præcepto teſtimonium, cùm dederit operam rei licitæ, & per ſe non ſit cooperatus illi effectui: aliter tamen dicendum eſt, ſi directè agatur in cauſſa dignâ morte, aut mutilatione, quæ ſubſecuta. Neque enim excuſari poteſt teſtis ab irregularitate, ratione præcepti, aut etiam metus gravis cadentis in conſtantem virum; quia hujuſmodi actus ſunt accidentales, & extrinſeci, qui non conſiderantur, ſed ipſe concurſus tantùm, qui hic directè & per ſe tendit ad deformationem. Ut nihil ſit cauſæ, ex qua excuſatio ſumatur pro teſte, qui non in propria, ſed aliena cauſſa agit, ut ei non poſſit prodeſſe deciſio *d. c.* 2. Non obſtat *c. Tua nos* 19. § *fin. h. t.* in quo non videtur teſtis irregularis; nam in illo non agitur propriè de teſte, ſed de dante indicia quædam valde remota ad pœnam ſanguinis; ut ad eam non poſſit dici concurrere, niſi remotè, qualis concurſus non ſufficit. Non obſtat etiam *c. Qui cum fure* 4. *inf. De furtis*, ubi non ſolùm furti dicitur teneri fur, ſed & ille, qui fuit conſcius, cùm indicat; quia non agit iſte locus de indicando fure ipſo, ſed re furtiva tantùm, ut recuperari poſſit. Vid. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 212. Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 4. *& ſeqq. & alij ab ijs relati.*

58 Q. XVIII. An Advocatus fiat irregularis? R. Eum non excuſari, ſi ſtans ex parte actoris reum condemnari fecerit, cùm influxerit ad pœnam iſtam docendo, movendo ſuis argumentis, Covarr. *d.* §. 5. *nu.* 5. Suarez *Diſp.* 4 *ſect.* 4. *nu.* 3. Deinde facit, quòd in *d. c.* 2. tantùm excipiatur accuſator in propria cauſſa; non agit autem in propria cauſſa Advocatus. Quòd ſi pro reo ſteterit, cui nihilominus pœna infertur, cùm ex ejus actione non ſequatur deformatio, dicendus excuſari ab irregularitate, cùm neutiquam poſſit dici influere ad pœnam. Niſi imperitiæ aut negligentiæ ejus poſſit imputari condemnatio rei, quia ea reddet obnoxium Advocatum. Si verò contigerit actori inferri pœnam talionis, ex eo, quòd probetur fuiſſe calumniatus, non erit immunis ejus Advocatus, qui actorem moraliter in tali conſtituit periculo; niſi bonâ fide nixus juſtam ejus cauſſam eſſe exiſtimaverit; excuſat namque ignorantia à delicto. *Gloſ. in can.* 1. *Diſt.* 50. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 252. Suarez *d.* 47. *ſect.* 4. *nu.* 5. *&* 6.

59 XIX. An accuſatore ſuccumbente, & pœnâ adfecto, Advocatus rei fiat irregularis? R. Neutiquam, quia non cauſſaverit iſtam actoris pœnam, ſed tantùm reum defenderit, nec egerit contra juſtitiam, nec ſit verſatus circa opus, quòd propriè & per ſe influit in homicidium, quod tantùm remotè & per accidens ex ejus actu reſultat. Niſi defendendo reum, ſimul egerit in actorem, petendo talionem, cùm ſit cauſſa moralis pœnæ ſubſecutæ: quo caſu reum petentem emendationem accuſatoris, extra irregularitatem ponet proteſtatio, juxta *d. c.* 2. Covarr. *d. loco*, Suarez *d. loco nu.* 5. dummodò petitio

rei non tendat directò ad vindictam aut pœnam, quia proteſtatio, ut facto contraria, eam non ſublevaret.

60 Q. XX. An ſcribens vel dictans ſententiam capitalem? R. Fieri irregularem, cùm talis concurrat ad deformationem; uti & ſcribens dicta teſtium, ea publicans, ſcribens aut dictans literas, quibus jubetur deformatio; præparans furcam, ligna, quibus comburatur reus; præparans vel dans gladium, laqueum. Quorum ratio eſt, quòd tales voluntariè concurrant ad mortem alterius; quatenus tamen ſuſequitur. Nam ſi ante applicationem dictorum inſtrumentorum reus fuerit mortuus, ceſſat irregularitas, cùm hic non ſola intentio, verùm & effectus inſpiciatur. Hinc faſces præparans, quibus poſt mortem cadaver rei comburatur, aut ignem ſupponens, non eſt irregularis; quia cædi ejus, qui jam mortuus eſt, non poteſt videri cooperatus. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 217.

61 Q. XXI. An adſiſtentes in loco ſupplicij? R. In laicis non eſſe dubium, cùm pura adſiſtentia, ſine ullo genere cooperationis, non poſſit ponere cauſſam hujus defectus; in Clericis vero dubium aliquod ſubeſſe, ob textum in *c. Sententiam ſup. Ne Clerici vel Monachi*, quo Clericis prohibetur ſpectare ſupplicia. Dicendum tamen, & in his puram præſentiam non inducere irregularitatem, cùm id nullibi exprimatur; nec ſit ratio, cùm non ponat concurſum. Peccare tamen eos vult Navar. *d. l. nu.* 214. ſi ſint in ſacris conſtituti. Quod poſſet admitti quoad peccatum veniale, non etiam quoad mortale, propter materiæ levitatem, niſi ſubſit ſcandalum. Dixi, puram præſentiam; nam ſi præſentiâ ſuâ auctoritatem præbeant executioni ſupplicij, ex omnium ſententia incurrent irregularitatem, propter concurſum, *c. Ex litteris inf. De exceſſ. Prælat.* Vnde Religioſis, qui adſiſtunt reis, cavendum, ne verbo vel facto indicent, quo ſupplicia promoveant vel accelerent, quia non forent extra irregularitatem. Suarez *d. ſect.* 4. *in fine.*

De Homicidio contingente in bello.

62 SPectat ad publicam auctoritatem homicidium in bello commiſſum; quod vel juſtum eſt, vel injuſtum; defenſivum vel aggreſſivum. In bello juſto defenſivo commiſſa cædes non magis inducit defectum, de quo agimus, quàm facta in neceſſariam ſui defenſionem, eadem ſuadente ratione. Iuſtum autem eſt bellum, cui ſubeſt juſta cauſſa ad reſiſtendũ inimico, in defenſionem agrorum, larium ſeu patriæ, quæ & propriæ vitæ præferenda. Qua in re non eſt ſeparanda conditio Clerici à laico, per *c.* 2. *ſup. De immunit. Eccleſ.* ubi dicitur tempore neceſſitatis ad portarum & murorum cuſtodiam teneri Clericos: quæ cuſtodia non poteſt debitè fieri, niſi per rejectionem eorum, qui violenter aggrediuntur, quales ſine cæde vix repelluntur. Covarr. *d. p.* 2. *§.* 3. *nu.* 2. *in fine*, Suarez *Diſp.* 47. *ſect.* 6. *nu.* 1. *&* 2. Aliud eſt in bello juſto aggreſſivo, cùm juſtitia ab irregularitate non excuſet, cæde ſubſecutâ, *can. Si quis & can. Aliquantos Diſt.* 51.

Q. An Dux exercitus, non percutiens, ſed 63
incitans ſuos ad pugnandum, ſit irregularis? R. Non videri, cùm aliud ſit, incitare ad rem ſtrenuè gerendam, aliud provocare directò ad homicidium. Illo enim caſu remotè quis ad homicidium concurrit & per accidens. Covarr. *d. p.* 2. *§.* 3. *nu.* 2. ubi tenet, poſſe etiam Clericum intereſſe bello juſto, propter pia opera, non tamen militare, *c. Ex multa §. fin. ſup. De voto*: poſſe citra irregularitatis periculum cohortari milites ad ſtrenuè pugnandum, non tantùm ante actualem congreſſum, *can. Maximianus* XXIII. *q.* 3. verùm & in ipſo conflictu, cùm non magis hoc caſu ad homicidium concurrat proximè, quàm priori; niſi & ipſe percutiendo deformet. Navar. *c.* 27. *nu.* 217. Idem obtinebit, ſi Clericus bello juſto interſit, contra prohibitionem Eccleſiæ aut Superioris: culpa enim hæc inobedientiæ nimis eſt extrinſeca homicidio, nec reddit illud magis voluntarium; cùm prohibitio iſta non tam ſit facta intuitu vitandi homicidij, quàm propter decentiam Clericorum, quos minùs decet bellis intereſſe. Clericus non poſitus in ſacris, militans peccat quidem, cùm talis actio ſit multùm aliena à miniſterio altaris, cui deſtinatur, *d. c. Ex multa §.* 1. *can. Clerici cum ſeq.* XXIII. *q.* 8. non tamen incurrit irregularitatem, ſi non cauſſaverit ullam deformationem, *c. Petitio h. t.* Vid. Suarez *d. ſect.* 6. *nu.* 7. 8. 9.

Q. II. An dantes arma militibus? R. Ejuſ- 64
dem rationis eſſe, dare arma militibus ad pugnam, atque ad eam incitare, etiamſi intentione ad cædem committendam dentur; cùm intentio interna nihil operetur, niſi aliquo modo exierit in actum exteriorem. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 216. Suarez *d. loco nu.* 6. *in fine*. Quo modo textus, in *c. Quod in dubijs inſ. De pœnis*, accipiendus de ita incitante, vel arma dante, ut conſtituat cauſſam propinquam ad deformationem per actum aliquem externum.

Militans in bello injuſto eſt irregularis, ſe- 65
cutâ deformatione alicujus ſive per militantem ſive per alium, *can. Si quis Diſt.* 51. propterea quòd cooperetur ad homicidium, cujus omnes cenſentur una cauſſa moralis; exceptis ijs, qui tantùm adſiſtunt, pacis componendæ cauſâ, aut ſpiritualis miniſterij. Navar. *d. loco*. Idem dicendum de invitante ad bellum injuſtum, & ad illud arma dante, ex eadem ratione. Si nulla ſit ſubſecuta deformatio, certum eſt laicos non contrahere irregularitatem, quam dictum ſolâ intentione non contrahi.

Quæri

66 Quæri poſſet, An Clerici eam contrahant? R. Id aliquibus videri, propter text. in *d. can. Clerici* XXIII. *q.* 8. qui habet: *Clerici, qui in quacumque ſactione arma volentes ſumpſerint, reperti, amiſſo ordinis ſui gradu, in monaſterio pœnitentiæ tradantur.* Verùm Canoniſte non loquitur tam de irregularitate, quàm de ſuſpenſione, eaque non tam ipſo facto impoſita, quàm imponenda per judicem, ut patet ex V. *tradantur*, quod denotat factum requiri hominis. Vt non dato textu imponente iſto in caſu irregularitatem, ſit dicendus Clericus eam non incurrere, cùm ſine textu non incurratur. Quòd autem ſit ſuſpendendus ab ordine, eſt ob indecentiam, quam committunt Clerici militantes in bello, vel ad id excitantes verbo vel facto, cùm hoc eorum ſtatui non conveniat. Nec facit quidquam *c. pen. ſup. Ne Cler. vel Monachi, & d. can. Si quis*, quia loquuntur de ſubſecuto effectu deformationis. Plura de hac re Suarez *d. Diſp.* 47. *ſect.* 5. *nu.* 3. *& ſeqq.*

De Homicidio Caſuali.

67 HOmicidium Caſuale duplex eſt, unum nullo modo volitum, nec directè nec indirectè, cujus eventus mero caſui imputandus venit; alterum volitum, non directè, ſed indirectè & per accidens. Prius non habet adjunctum ullum peccatum, cùm omninò deſit voluntas, & in ſe & in cauſſa: nt non poſſit poni irregularitas, ſive agatur de opere licito, ſive illicito, modò ſufficienter ſit cautum, ne homicidium cauſſetur, & aliàs actus non ſit ſpecialiter prohibitus, propter periculum homicidij, ut in *c. fin. eod. in* 6. Vbi non ſufficiet eſſe prohibitum propter aliam cauſſam, ſcilicet religionem, caſtitatem, decentiam. Quo modo ſi Clericus venator ſagittâ in feram directâ, hominem caſu occiderit, non poteſt dici irregularis, cùm prohibita quidem ſit venatio Clericis, non tamen alia de cauſſa, quàm quòd minùs deceat eorum ſtatum, *c.* 2. *inf. tit.* 24. *De Cler. venat.* Covarr. *d. p.* 2 §. 4. *nu.* 10. modò non arguatur negligentia, quæ faceret ſaltem in cauſſa indirectè volitum homicidium videri, & poneret irregularitatem. Ex homicidio ſubſecuto ex opere licito, adhibitâ diligentiâ, non cauſſari irregularitatem, patet ex *c. Dilectus* 13. 14. 15. 16. *h. t.* In quibus tantùm quæritur à Pont. an is, qui caſu occidit, fuerit in aliqua culpa, quæ aliàs poneretur, ut in *c. Preſbyterum* 7. *& ſeq. h. t.* In illo agitur de puero diſciplinæ cauſſâ caſtigato imprudenter, & mortuo; in hoc verò de ludo quodam licito (quia nullibi probatur illicitus) ex quo ſecuta mors, propter omiſſam diligentiã evitandi periculi: qua de re latiùs Suarez *Diſp.* 45. *ſect.* 5. *nu.* 2. *&* 3.

68 Vbi diſputatur, Quæ culpa deſideretur ad ponendam irregularitatem? R. Latam ſufficere, extra dubium eſſe, cùm ſatis voluntarium actum faciat omiſſio ejus per diſſolutam negligentiam ad quod omnes advertunt. Levi quoque culpâ commiſſum homicidium non eſſe extra irregularitatem, patet ex *c. Continebatur* 8 *h. t.* in quo culpa vel negligentia non poteſt eſſe niſi levis, quæ non removet voluntarium. Leviſſimam culpam ſi ſit in omittendo, aliqui ſufficere volunt ad excuſandũ ab irregularitate, juxta *c. Quæſitum inf. De pœnit.* in committendo verò non excuſare. Abbas *ad d. c. Quæſitum nu.* 3. Covarr. *ad Clem. nu. h. t p.* 2. § 4. *nu* 9. *Gl.* 1. *ad c. Significaſti* 16. *h. t.* allegans *d. c.* 8. *h. t.* in quo non agitur de culpa leviſſima, ſed de levi. Alij adducunt textum in *d. c.* 7. *& c. Ad audientiam* 12. *h. t.* verùm & in iſtis locis apparet non tam eſſe ſermonem de leviſſima culpa, quàm, de levi. Vt cùm nulli textus allegentur, qui eo in caſu ponant irregularitatem, dicendum ſit, eam non eſſe ponendam ſine textu. Et facit pro hac ſententia *c. Lator* 9. *h. t.* ubi Pont. declarat, non eſſe irregularem eum, ex cujus luctantis cum alio ad latus appendente cultello alter eſt occiſus, cùm iſto in caſu luctans & non deponens cultellum non ſit extra culpam. Vid. Suarez *d. ſect.* 5. *nu.* 5. *&* 6.

Quantum ad homicidium ex opere illicito caſualiter ſubſecutum, plures quidem ſunt, qui quantacumque adhibita ſit diligentia ad vitandum homicidij periculum, velint nihilominus poni irregularitatem ex eo ſubſecuto, quaſi opus malum cauſſaret voluntarium. Verùm textum non adducunt, ſed per argumentum à contrario ſenſu, deſumpto ex *d. c. Dilectus* 13. *c. Ex litteris* 14. *& duob. ſeqq. c. Ioannes* 25. *& fin. h. t.* id colligunt, quæ habent, quòd dans operam rei licitæ, cum ſufficienti cautione evitandi homicidij, non ſit irregularis, ſi illud caſu ſequatur; ut ſi opus fuerit illicitum, velint eſſe irregularem. Adſerunt autem hoc argumentum eſſe firmum in Iure, quando contrarium non eſt jure expreſſum. Navar. *c.* 27. *nu.* 221. At verò contrarium in Iure ſatis apparet expreſſum, ex eo, quòd non incurratur irregularitas niſi in caſibus jure expreſſis; quod autem elicitur per argumentum à contrario ſenſu, non poteſt dici jure expreſſum. Deinde argumentum iſtud non procedit in cauſſis pœnalibus & odioſis, cùm pœna ſine lege non inferatur, & materia hæc ſit pœnalis. Adfert & Navar. *d. loco* textus, qui generaliter dicunt, eum, qui deformat, eſſe irregularem: verùm iſti præſupponunt voluntarium ſaltem in cauſſâ; hoc autem in caſu eſt omninò involuntarium, cùm nec ſit volitum in ſe ac directè, uti ſupponitur, neque in cauſſa & indirectè, quia, diligentiâ adhibitâ ſufficienti, conſecutio illius effectus ignoratur quaſi invincibiliter; ignorantia autem invincibilis tollit voluntarium. Excipe tamen caſus jure expreſſos; qui cenſentur ſuffi- 69

cienter expreſſi, quando actus ſpecialiter prohibitus eſt, propter periculum homicidij, non etiam aliâ de cauſâ ad homicidium non ſpectante; ut dictum ſuprà de venatione prohibitâ Clericis, & inde ſecutâ cæde per accidens, quia ponit voluntarium, ratione cauſſæ non amotæ. Sic in *c. fin. eod. in 6.* mandans injuſtè parti, adhibitâ omni diligentiâ, ne percuſſio ſit mortalis, ſi mandatarius excedat & occidat, erit nihilominus irregularis mandans, quia jus non admittit ſufficientem diligentiam eo in caſu, uti dictum ſup. *eod. nu.* 15. Sic & in *c. Sicut* 20. *h. t.* irregularis declaratur presbyter, qui dedit occaſionem abortui, rapiendo mulierem gravidam per zonam, quòd ludus iſte cum tali ſit illicitus & noxius, atque ita propter periculum prohibitus. Vide latè de hac quæſtione Suarez *d. Diſp.* 45. *ſect.* 6.

70 Hinc patet, quid dicendum in quæſtione, An Monachus chirurgiam, cujus erat peritus, exercens, ſi ex inciſione moriatur æger, ſit irregularis? R. Ita reſponſum eſſe in *c. Tua nos* 19. *h. t.* ex eo ſolo, quòd actus iſte ſit prohibitus, non ratione juſtitiæ, quia non eſt malus, ſed ratione religionis; juncto periculo mortis, cui ſe exponere non decet perſonas Eccleſiaſticas. Nec eſt de hac ſententia dubitandum, propter expreſſa verba *d. c.* 19. quæ habent, miſericorditer cum tali agi poſſe, ut divina peragat; non diceretur autem miſericorditer agi, niſi remoto impedimento per diſpenſationem: ut non ſint audiendi, qui contrarium volunt. Pro quibus non facit, quòd homicidium tale non ſit reipſà voluntarium; ſatis enim eſt, quòd tale ſit legis interpretatione, cujus ſuppoſità prohibitione, propter ſolum periculum, non obſtante quacumque diligentiâ, culpa contravenientis indirectè revocatur ad homicidium quodammodò voluntarium in ſua cauſſa. Et ita obtinet in Clericis, non etiam in laicis, quia illis prohibitum eſt chirurgiam exercere, non etiam his, per *c. Sententiam ſup. Ne Clerici vel Monachi*: ut hi ex cauſſa prohibitionis irregularitatem non incurrant, nec etiam ex cauſſa ſubſecutæ mortis, niſi culpa probetur. Non omnibus autem Clericis eſt prohibitum, ſed tantùm Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, de quibus ſolis *d. c. Sententiam* loquitur. Vt in inferioribus ordinibus exiſtentes non contrahant hanc irregularitatem, nec ex cauſſa prohibitionis, quia non prohibitum ijs hujuſmodi exercitium; nec ex cauſſa ſecutæ mortis, quia per accidens tantùm ſecuta. Suarez *d. ſect.* 6. *nu.* 12.

71 Alia hîc quæſtio eſt, An adulter, qui ſuo adulterio dedit cauſſam mortis adulteræ per maritum illatæ, ſit irregularis? R. Ita dicendum videri, ſecundùm eos, qui volunt dantem operam rei illicitæ lege juſtitiæ, ſi ex ea ſequatur mors, eſſe irregularem; maximè hoc in caſu, quo adulter moraliter eſt cauſſa talis homicidij, cùm ſoleant mariti dolore commoti uxores in adulterio deprehenſas occidere. Ita tenet indiſtinctè Navar. *d. c.* 27. *nu.* 239. addens eam opinionem approbatam fuiſſe à Pio V. Pont. Quæ procedet omnimodò, ſi adulter temerè & incautè acceſſerit ad uxorem alienam; nam ſi debitam & omnimodam adhibuerit diligentiam præcavendæ mortis, non eſt ratio, cur irregularitas ponatur ex adulteræ ſubſecutâ cæde per maritum, cui per accidens adulterium innotuit, cùm non tam adulterio niſi remotè ſit imputanda, quàm potiùs caſui. Vid. Suarez *Diſp.* 45. *ſect.* 6. *nu.* 7.

Quæri etiam poſſet, An propter maleficium 72
à Titio commiſſum, ſi Mævius ejus reus falſò habitus ſupplicio adficiatur, Titius ſit irregularis? R. Mortem hanc Mævij cauſſari quidem ex actu Titij, ſed remotè tantùm, & per accidens, per ſe autem & directò ex malitia vel errore accuſatoris, aut teſtium, aut judicis: ut non ſit ratio, quare Titio imputetur cædes per notam irregularitatis, niſi facto aut conſilio ad ſupplicium Mævij concurrerit, aut factum tale, ejuſve ſit conditionis, ut ex eo ſequatur ut plurimùm cædes. Adeò ut ne quidem habens eam intentionem, ut Mævius tamquam reus habitus ſupplicio adficiatur, maleficiens fiat irregularis, cùm intentio interna, quia non concurrit, non ſufficiat. Vid. Navarra *de Reſtitut. lib.* 2. *c.* 1. *nu.* 79.

Itaque, adhibitâ diligentiâ debitâ, ſive ex licito opere ſive ex illicito, ſubſecuta cædes tamquam per accidens non facit reum irregularem; nam illâ omiſsâ videtur in cauſſa volitum homicidium. Vnde parentes, quorum incuriâ infans in eodem lecto collocatus ſuffocatur, ſunt irregulares, quaſi indirectè ex omiſſa diligentia volito homicidio, *d. c. Quæſitum ſup. De pœnit.* Sic & irregularis eſt, diſciplinæ cauſsâ, incautè diſcipulum percutiens in capite, unde moritur, *d. c. Presbyterum* 7. *h. t.*

Furioſus deformans, cùm ſit extra culpam, 73
propter defectum conſenſus, erit etiam extra irregularitatem, *d. Clem. un. h. t.* ut tale factum ſit caſui imputandum, quatenus durante furore cædes contigit, non etiam ſi in dilucido intervallo. Quod & dicendum de infante, qui judicio caret, ut culpa deſit, quæ requiritur in homicidio privato; quamvis in homicidio publicâ auctoritate commiſſo ſufficiat, ſola voluntas feratur in ipſam cædem, licet juſtè inflictam. Covarr. *ad d. Clem. un. p.* 3. *in princ. nu.* 5. Et hoc, ſi judicio careat; nam ſi fuerit doli capax, cùm culpam committere poſſit, & ex ea puniri, qua de re inf. *Tit.* 23. *De delictis puer.* contrahet etiam irregularitatem, ex defectu lenitatis. Covarr. *d. loco*, Navarra *de Reſtit. lib.* 2. *c.* 1. *nu.* 62.

Quid de ebrio dicendum? R. Cardin. in 74
d. Clem.

d. Clem. un. negare eum eſſe immunem ab irregularitate; tum quòd, ſi Pont. intendiſſet eum eſſe immunem, id ibidem expreſſiſſet, ſicut de furioſo expreſſit; tum quòd ebrius delinquens dicatur non omninò à culpa alienus, *can. Inebriaverunt, can. Sanè* xv. *q.* 1. Contrà tamen dicendum, eo quòd irregularitas voluntatem aliquam præſupponat, quæ nulla in ebrio. Non obſtat, quòd hic caſus ſit omiſſus in *d. Clem. un.* cùm illa non malè admittat extenſionem ad caſus ſimiles, ex rationis identitate, & non tam pertineat ad correctionem juris veteris, quàm ad interpretationem, quæ locum habet in alijs caſibus, quibus ſubeſt eadem ratio, quæque hic eſt defectus ſenſus, qui ut impedit poni cauſſam, ſcilicet defectum lenitatis, ita & effectum ejus irregularitatem. Quod non tantùm procedit in caſu, quo quis ſine ſua culpa eſt inebriatus, ut qui ignoravit vim potus, verùm & qui ſuâ culpâ eſt inebriatus, nam nihilominus actus deformationis ſit in ſtatu, quo eſt extra judicium. Nec facit, quòd modo illicito ſit cauſſatus, quia non eſt per ſe & proximè ebrietas ordinata ad homicidium, nec in ſe nec in cauſſa volitum, licet concurrat tamquam cauſſa remota non ſufficiens ad irregularitatem. Quò facit, quòd in *d. can. Inebriaverunt* Loth culpetur ratione ebrietatis, non etiam inceſtus: & in *d. can. Sanè* ebrius dicatur per ignorantiam committere, atque ita veniâ dignus apud ſapientes judices. Prævidens tamen formaliter vel interpretativè homicidium ſecuturum ex ebrietate, eo ſecuto erit irregularis. Exemplum eſt in eo, qui ſcit ſe ebrium ad pugnas pronum, arma ſumere, lapides projicere, alios etiam occidere conſuetum, ſi non adhibeat debitam diligentiam, cùm homicidium ſubſecutum videatur in cauſſa volitum. Covarr. *d. p.* 3. *in pr. nu.* 4. *§. Poſſet.* Quod multo magis dicendum in eo, qui eo fine ſe inebriavit, ut liberiùs occideret. Vid. Avila *p.* 7. *Diſp.* 6. *ſect.* 1. *Dub.* 15. & dicta ad *D. eod. nu.* 59.

Quid ſentiendum de dormiente? R. Et
75 hunc, quia ſenſuum ſuorum non habeat exercitium, extra culpam eſſe occidendo, juxta *d. Clem. unic.* ejuſque rationem. Niſi in cauſſa ſit prævisum; veluti quando homo prævidet, vel prævidere debet, quòd dormiens ſoleat ſurgere, vagari, arma accipere, percutere, & non adhibet diligentiam ad ea præcavenda, arma ſcilicet removendo, vel includendo ſe in cubiculo obſerato, vel aliàs arbitrio boni viri providendo; tunc enim erit in cauſſa volitum & cauſſabit irregularitatem, ut tradit Covarr. *d. loco nu.* 6. Quo modo & talem puniri poſſe corporaliter tenet Gomez 3. *Var. c.* 1. *nu.* 74. ſecutus Bart. in *l. Peto D. Ad L. Pomp. de parricid.* Quòd ſi ſufficienter præcaverit, homicidium ſubſecutum nec in ſe nec in cauſſa poteſt dici volitum. Vid. Avila *d. loco Dub.* 14.

De Mutilatione.

Dicta de contracta irregularitate ex homicidio, obtinent & in mutilatione, *c. In* 76
Archiepiſcopatu inf. De raptorib. & Clem. un. ubi Gl. h. t. Ratio eſt poſita in defectu lenitatis, qui ex ea oritur; quâ ratione paſſim conjungitur cum homicidio, uti in dictis locis, & *c.* 1. *inf. De Cler. percuſſ. Gl. in d. Clem. un. V. mutilet,* quæ teſtatur eam æquiparari homicidio quoad irregularitatem, ſive per ſe directè ſive indirectè eam cauſſaverit, ſive per alium, mandando, conſulendo, aliterve cauſſando, ſecundùm dicta de homicidio. Seipſũ quis mutilet, an alium non intereſt, cùm mutilatio ſui ſpecialem contineat atrocitatem. Nec excuſabit, quòd licitè fiat, niſi eo modo fiat, quo homicidium eſt extra irregularitatem. Non ſufficit autem quævis mutilatio, ſed debet eſſe alicujus membri.

Vbi quæritur, Quid nomine membri veniat?
R. Aliquos velle, etiam illam partem hac in 77
materia membri nomine venire, quæ habet officium junctum cum alijs, cujus ordinis eſt digitus: probabiliorem tamen eſſe opinionem, propriè illam partem corporis dici membrum, quæ habet diſtinctum officium ab alijs partibus, & eſt integrum inſtrumentum proximum ad aliquam actionem, uti manus, pes, oculus, naſus, ad palpandum, eundum, videndum, & ſimilia. Abbas in *c. Cum illorum* 32. *nu.* 8. *inf De ſent. excom.* Navar. *d. c.* 27. *nu.* 206. *& alij citati* à Suarez *de Cenſuris Diſp.* 44. *ſect.* 2. *nu.* 6. *verſ. Diſputant autem.*

Hinc digitum præſcindens non eſt irregula- 78
ris, quòd membrum non abſciderit, ſecundùm Covarr. *d. p.* 3. *in princ. nu.* 8. *verſ. Quartò;* etiamſi fuerit pollex aut index. Quamvis aliqui contrà ſentiant, qui putant non eſſe neceſſe ad irregularitatem ponendam, mutilatio ſit membri habentis actum per ſe, ſed ſufficere, ut habeat aliquam ſpecialem cooperationem ad officium membri principalis, quaſi ejus mutilatio faciat mutilari & diminui membrum principale. Ita Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 8. * Ab- 79
ſciſſio mammillæ muliebris rectè dicitur ponere mutilationem ſufficientem ad irregularitatem, cùm ſit membrum habens ſpecialem aliquam actionem, utpote organum lactis, ad exemplum organi ſeminis in viro. Aliud eſt in mammillis viri, quia non continent aliquam actionem. Suarez *d. loco nu.* 9. *in fine.*

Sic & abſciſſionem auriculæ ſive cartilagi- 80
nis, quæ circa aurem eſt, cùm ſpectet potiùs ad ornatum & tutelam membri, quàm ſit membrum, negant inducere irregularitatem. Covarr. *d. loco nu.* 8. *verſ. Primum.* Navar. tamen *d. c.* 27. *nu.* 223. contrà vult, & probabiliùs, ex eo, quòd iſta mutilatio multum præſtet

ad orga-

ad organum auditus, inducens gravem deformitatem & deminutionem corporis humani.

81 Q. An copioſa ſanguinis effuſio idem operetur? R. Negativè, cùm ea non ſit mutilatio, in rigore & proprietate verbi, quæ maximè in pœnis eſt tenenda. Abbas in *c.* 1. *nu.* 8. *ſup. Qui Clerici vel voventes &c.* Navar. *d. loco.* Quod & dicendùm de parte aliqua carnis, vel alterius membri abſciſſa, cùm nec ea res ponat mutilationem.

82 Verùm de eo dubitatur, qui membrum aridum vel impeditum alteri abſcindit. R. Diſtinguendum eſſe, an membrum ſit omninò aridum, id eſt mortuum, an verò debilitatum, ſive inutile ad ſuum munus exercendum. Priori caſu non videri per truncationem poni Irregularitatem, propterea quòd membrum aridum ſit quaſi non membrum, cùm deſierit animâ hominis informari; eo modo, quo mutilans aut truncans cadaver non poteſt dici irregularis, quem manifeſtum eſt non incurrere irregularitatem, ſecundùm Navar. *c.* 27. *nu.* 219. Poſteriori verò mutilantem eſſe irregularem; nam licet membrum ſit debile & inutile ad ſuum munus, eſt tamen verum & vivum, ut mutilans verè mutilet corpus humanum. Non obſtante, quòd ſit debilitatum membrum aut impeditum ab exercitio ſui muneris, quia hoc non facit, quò minus deformatio ſit gravis. Navar *d. c.* 27. *nu.* 219. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 11.

83 Poſtremò quæritur de debilitante membrum citra mutilationem? R. Abbatem hac in re eſſe varium, quia in *d. c.* 1. *ſup. Qui Clerici vel voven.* negat eſſe irregularem; è contrà autem in *c. Cùm illorum De ſent. excom. nu.* 8. idipſum adfirmat, eo argumento, quòd paria ſint, non eſſe, & inutile eſſe. Dicendum tamen, non eſſe irregularem, cùm propriè loquendo diverſa ſint, debilitare, & mutilare; hoc enim denotat abſciſſionem, non etiam illud: ut non debeat pœna propoſita mutilanti imponi debilitanti, cùm pœnalia ſtrictè interpretemur, & irregularitas ſine lege non infligatur. Quò facit, quòd membrum etiam inutile ſit tamen membrum, quamvis ſine ſanguine & nulli uſui quoad operationem, *can. Sicut urgeri* 1. *q.* 1. nam valet quoad decorem. Non obſtat argumentum in contrarium, paria eſſe, non eſſe & inutile eſſe; nam hoc verum quoad operationem, non etiam quoad irregularitatem. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 206. Covarr. *d. p.* 3. *in princ. nu.* 9. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 5. Avila *p.* 7. *Diſp.* 5. *ſect.* 1. *Dub.* 2. Et hoc omninò procedit, quatenus membrum debilitatum animâ informatum manet; nam ſi planè areſcat, ut nulla illi adſit actio, poſſet dici irregularis debilitans, cùm talis videatur ſubſtantialiter mutilare, quia relinquat corpus uno membro principali privatum. Vt eo caſu procedat regula, paria eſſe, non eſſe aut inutile eſſe; & tali in caſu poteſt accipi Abbas *ubi ſup.* dum ponit irregularem debilitantem. Vbi nihil faciet, quòd taliter debilitans faciat alterum irregularem; cùm non ſemper alium reddens irregularem ipſe ſiat irregularis, ſed tantùm in caſu, quo deformat per cædem aut mutilationem: uti & è diverſo contingere poteſt, eſſe irregularem mutilantem, non mutilatum, ut in eo, qui per injuriam aliquem invitum incidit vel eunuchum fecit. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 10. & 11.

De Effectu deformationis & Diſpenſatione.

Hæc de irregularitate ex deformatione. Cujus effectus eſt, impedire promotionem ad Ordines ſuſcipiendos, & ſuſceptorum executionem. Niſi diſpenſetur, & quidem per Rom. Pont. ſaltem quoad homicidium voluntarium; qui quòd difficulter ſuper eo diſpenſet, indiſpenſabilis dicitur ejuſmodi irregularitas in *can. Miror Diſt.* 50. Suarez *Diſp.* 44. *ſect.* 4. *in fine.* Quod & procedet in homicidio occulto, uti patet ex decreto Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 6. *De reform.* quod dat Epiſcopis licentiam diſpenſandi ſuper omnibus irregularitatibus, provenientibus ex delicto occulto; exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentioſum: quem Conc. locum expendit Suarez *Diſp.* 41. *ſect.* 2. *nu.* 6. 84

Vnde patet, quid dicendum de homicidio caſuali occulto: nam ſi nulla ſit culpa concomitans, ſed homicidium omninò merè caſuale, nullâ opus erit diſpenſatione, cùm nullus ponatur defectus lenitatis, atque ita nec ulla irregularitas. Quod & dicendum de homicidio commiſſo in neceſſariam ſui defenſionem, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ. 85

Quòd ſi caſum comitetur indirecta voluntas, aut exceſſus ſit moderaminis, dubitatur, An Epiſcopus loci poſſit diſpenſare, propter *c.* 7. *Seſſ.* 14. *De reform.* quod habet, ſuper homicidio caſuali, & commiſſo in ſui defenſionem, diſpenſationem committendam eſſe loci Ordinario, aut ex cauſſa Metropolitano, vicinove Epiſcopo: quo cap. non ſignificatur commiſſio facta, ſed facienda per Pont. Dicendum tamen, poſſe Epiſcopum diſpenſare, cùm Trid. *d. c.* 6. tantùm excipiat homicidium voluntarium, illicitum ſcilicet in ſe ſolitum, cujus ordinis non ſunt ſpecies, de quibus tractamus. Non obſtat *d. c.* 7. quia loquitur de homicidio caſuali, aut neceſſario publico, non etiam de occulto, uti propoſitum est: cùm tantùm excipiatur voluntarium occultum, ſit permiſſa diſpenſatio ſuper dictis ſpeciebus, cùm exceptio firmet regulam in non exceptis. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 239. ubi tradit, non licuiſſe Epiſcopis ante prædictum Conc. diſpenſare

diſpenſare ſuper homicidio, ſive publico ſive occulto. Et hoc quoad majores Ordines, & beneficia majora; nam quoad minores Ordines, & ſimplicia beneficia, Epiſcopo fuiſſe licentiam diſpenſandi tradit Covarr. *ad d. Clem un. p. 2 §. 3. n. 5 & 6.* Quod videtur non licere poſt Trid. *d. c. 7.* in verbis, *omni ordine ac beneficio careat.*

86 Rurſus dubitatur, An irregularitas proveniens ex homicidio juſto, auctoritate ſcilicet Magiſtratus commiſſo, ſit reſervata Papæ? R. Velle Covarr. *d. §. 3. in fine*, poſſe ſuper hac ſpecie diſpenſari per eos, quibus eſt licentia diſpenſandi ſuper caſuali, quòd hujuſmodi homicidium debeat cenſeri caſuale, ex eo, quòd nullam culpam habeat, imò potiùs meritum, ut non inducat tantam deformitatem. Cujus opinio redditur dubia, ex eo, quòd homicidium tale, licet juſtum, ſit tamen voluntarium & directè volitum, ut non poſſit dici comprehenſum ſub caſuali, quod non eſt directè volitum. Deinde non permittitur aliàs Epiſcopis diſpenſatio, quàm ſuper irregularitate ex delicto occulto. Iſto in caſu non ponitur ullum delictum. Navar. *c. 27. nu. 164. in fine*, Avila *p. 7. Diſp. 6. ſect. 5.* Gutierrez *Can. quæſt. 2. c. 6. nu. 170.* Idem dicendum de homicidio commiſſo in bello injuſto aggreſſivo, nam & hoc ponit voluntarium.

87 Aliud dubium eſt, An diſpenſatio ſit reſervata Pontifici ſuper mutilatione voluntaria? R. Negativam videri benigniorē, & proinde amplectendam, propterea quod Conc. non exceperit expreſsè irregularitatem ex mutilatione, quæ minor eſt homicidio voluntario, ut non poſſit ejus exceptio comprehendere mutilationem. Deinde iſta reſervatio eſt odioſa quoad Epiſcopos, atque ita ſtrictè intelligenda. Nec obſtat, quod hac in materia homicidium & mutilatio comparentur. *Gl. in d. Clem. un. h. s.* nam verum hoc quoad inducendam irregularitatem, non etiam quoad ejus gravitatem, cujus nomine facilior quoque eſt diſpenſatio. Et ita cenſuit Congregatio Cardd. apud Suarez *Diſp. 43. ſect. 2. nu. 4* & Aloyſ. Ricc. in *Praxi fori Eccleſ. Decis. 520.*

88 Epiſcopi autem nomine, ſecundùm *d. c. 6.* venit hîc Epiſcopus non tantùm conſecratus, ſed & qui habet Epiſcopatum & juriſdictionem propriam, ac ſubditos; cùm poteſtas, de qua actum, concedatur tantùm Epiſcopis quoad ſuos ſubditos, non etiam quoad quoſcumque fideles. Vt inferiores Prælati, etiam ordinariam & quaſi Epiſcopalem habentes juriſdictionem, non veniant, licet aliàs in ſimilibus nomine Epiſcopi venire ſoleant: quo modo reſolviſſe dicitur Congregatio Cardd. tantùm hac in materia venire Epiſcopos privativè ſeu excluſivè, quoad inferiores omnes; ex ratione, quòd hæc conceſſio ex ea parte, quâ derogat juri communi, ſit odioſa, & ideo limitanda ad proprietatem verbi *Epiſcopus.* Ita Suarez *Zoeſius ad Decretal.*

Diſp. 41 ſect. 2. nu. 7.

Quæritur autem, An poſſit Epiſcopus hanc diſpenſandi licentiam delegare alteri, vices ſuas illi committendo? R. Non eſſe cauſſam, ob quam hæc facultas ſit dicenda limitata ad ſolos Epiſcopos, cùm Conc. eam non concedat Epiſcopis tamquam delegatis Sedis Apoſtolicæ, ſed ſimpliciter, ut vi illius decreti videatur adnexa muneri Epiſcopali, quaſi jure ordinario, quod eſt delegabile. Nec obſtat, quòd in fine *d. c. 6.* tantùm poſſit abſolutio fieri per Epiſcopos ipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum; nam iſta reſtrictio pertinet ad abſolutionem tantùm à reſervatis, non ad diſpenſationem, ut diſtinctio in uno ſeparato poſita non debeat trahi ad aliud ſeparatum: & ſic uſus obtinet, optimus interpres legum. Suarez *d. loco n. 8.* Gutierrez *Can. quæſt. lib. 2. de Matrim. c. 43. nu. 21.* 89

Item, An Capitulum Sede vacante utatur hac poteſtate? R. Dubitandi cauſſam ex eo ſumi, quòd Capitulum ſuccedat in juriſdictione Epiſcopali. Verùm hoc obtinet in ijs, quæ jure ordinario Epiſcopo competunt, non etiam quæ extraordinario & ſpeciali jure conceduntur, ut eſt hæc diſpenſandi ſuper irregularitatibus facultas, niſi vel ipſum jus, vel conſuetudo ſufficiens iſtam licentiam ita declaraſſet. Suarez *ubi ſup. nu. 13.* Garſ. *de Benef. p. 4. c. 7. nu. 41. & c. 11. nu. 21.* 90

Facit itaque homicidum aut mutilatio inhabilem ad Ordines & beneficia adquirenda: obtentis tamen non privat ipſo jure, cùm nullus detur textus, ſine quo non inducitur privatio aut pœna, & pleraque jura loquantur de privatione per ſententiam inducenda, *c. Clerici ſup. Ne Cler. vel Monachi*, Felin. *in c. Inquiſitionis nu. 3. ſup. De accuſat.* Nec facit Trid. *d. c. 6.* quia nihil ſuper obtentis diſponit, ſed tantùm agit de adquirendis, ut quoad illa intelligendum ſit, ſecundùm jura antiqua, Covarr. *d. §. 3. num. 6.* Gutierrez *2. Canon. Quæſt. cap. 5. nu. 6.* 91

Vnde homicidæ ante ſententiam liberum erit reſignare beneficium, *Gl. in c. 2. Vt lite pend. nihil innov. in 6.* cùm licet ſit privandus reſignans, nō tamen de facto ſit privatus, habeatque jus ſuum integrum circa beneficium, quod proinde alteri rectè cedit, qua de re pluribus Covarr. *d. loco nu. 7.* Gomez *in Reg. De annali poſſ. qu. 42.* Gutierrez *d. c. 5 nu. 29. & ſeqq.* 92

Dicta patiuntur exceptionem quoad eos, qui mandant per aſſaſſinos interfici Chriſtianos, quales etiam non ſecuto effectu beneficijs & officijs privantur, ſimul & incurrunt excommunicationem, *cap. 1. hoc tit. in 6.* Quod ita obtinet in mandantibus Chriſtianos occidi per aſſaſſinos, non etiam per alios Chriſtianos, cùm *d. cap. 1.* tantùm loquatur de aſſaſſinis. & pœnæ non ſint extendendæ; 39

præcipuè cùm ſubſit ratio gravioris pœnæ in iſtis, in eo ſcilicet, quòd enorme ſit & triſte, per homines infideles & Chriſtiano nomini infenſos inſidiari vitæ Chriſtianorum.

Beneficij itaque privatio non inducitur ipſo jure per homicidium. Collatio tamen nova non eſt reo facienda, jure vetante. Trid. *d. c.* 7. *Seſſ.* 14. Facta verò non videtur aliquibus irrita, cùm tantùm ibi fieri prohibeatur, multa autem prohibeantur, quæ facta tenent. Quibus obſtat, quòd factum contra legis prohibitionem ſit irritum ipſo jure, *l. Non dubium C. De legib.* Verumtamen diſpenſatio Pont. faciet collationem validam; Epiſcopi autem profutura videtur in beneficijs ſimplicibus, ſaltem in caſu *c. 2. inſ. De Cler. pugnantib. in duello*, ne aliàs mendicare cogatur in opprobrium Cleri.

TITVLVS XIII.

De Torneamentis.

SVMMARIVM.

1. *Torneamenta cur prohibita.*
2. *Prohibitio iſta quando ceſſet.*

1 VT occaſiones, unde cædes enaſcuntur, evitentur, prohibitus eſt ab Eccleſia torneamentorum uſus, in nundinis & ferijs in virium oſtentationem exhiberi ſolitus, *c. 1. h. t.* Quod de ijs torneamentis accipiendum, in quibus ut plurimùm eſt mortis periculum, per *d. c. 1.* Quæ prohibitio ut effectum conſequatur, vetant Canones in dictis torneamentis interfectos recipi Eccleſiaſticâ ſepulturâ, etiam defunctos peractâ pœnitentiâ; quatenus tamen pugnandi cauſſâ eò venerunt, non etiam ſi fortuitò eò venientes occiſi ſint, *c. 2. h. t.*

2 Prohibitionem hanc ceſſare vult Navar. in *Summa c. 5. nu. 9.* quando adhibetur moderamen & cautela, quâ cædes & ſimilia pericula evitentur, ſecundùm *Extrav. 1. h. t.* Quo modo & taurorum agitationes per ſe periculoſas in Hiſpania uſitatas permitti poſſe dicit, ſi ſufficienter caveatur, ne cædes committatur, qua de re vid. Azor. *p. 3. lib. 2. c. 15.* Gutierrez *Canon. Quæſt. lib. 1. c. 7.*

TITVLVS XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

SVMMARIVM.

1. *Duella olim cur uſitata.*
2. *Cur deteſtanda.*
3. *Pœna duellantium iure Canonico.*
4. *Pœna depoſitionis an ipſo iure infligatur.*
5. *Duellorum prohibitio & pœna ex Concilio Trid.*
6. *Duellum bono publico an licitè ſuſcipiatur?*
7. *Inter milites an licitum?*

FRequentiam cædium præbet Duellum, id eſt ſingulare certamen, olim uſitatum, tum in virium oſtentationem, tum in controverſiarum deciſionem, præcipuè pro conſervatione honoris, ut videre eſt ex varijs. Apud Chriſtianos etiam in uſu fuit in litium diremptionem, certis caſibus & legibus, ad veritatis alicujus indaginem; hac conditione, ut victor probaſſe videretur, quod adſeruiſſet, victus verò de crimine vel calumnia convictus haberetur. 1

Abhorret tamen ab inſtitutis Chriſtianis tamquam repugnans juri divino & naturali, ratione homicidij; quod ex eo frequentiſſimè ſequitur; & quòd tentetur Deus, quaſi per hujuſmodi duella alligetur manifeſtare veritatem: quibus ſicut nihil crudelius, ita nihil ſtultius potuit excogitari in Chriſtiano pectore, quod decet omnem manſuetudinem. Vt quivis bonus imbutus moribus honeſtis ea meritò deteſtetur, uti temeraria & fallacia, pervertentia ordinem judiciorum, violantia juſtitiam; cùm plurimi, quorum cauſſa jure & veritate optima fuit, ſtolidiſſimi deorum Martis arbitrio pugnantes occubuerint, & ejuſmodi infamis aleæ jactu vitam non tantùm ſæculi hujus tranſitorij, ſed & venturi perpetuò amiſerint. Vti & nequaquam ſemper in bello victoriam conſequitur juſta cauſſa, quin non rarò divinâ ſententiâ, & occulto Dei judicio declinet interdum ad eum, qui peſſimam cauſſam fovet, ſecundùm illud commune dictum, 2

Victrix cauſſa dijs placuit, ſed victa Catoni.

Sunt hac de re exempla plurima, tum in alijs libris paſſim, tum in divina Scriptura, *Iudic. c. 20.*

Rectè proinde ejus uſus prohibetur, *c. 2. h. t. & can. Monomachiam II. q. 5.* non tantùm ſub pœna irregularitatis, quam incurrit reus pugnans per ſe vel per alium, ſi mors ſubſequatur; licet beneficij uſus relinqui poſſit miſericorditer, ne cogatur Clericus mendicare in opprobrium Cleri, *d. c. 2.* verùm & depoſitionis, ut patet *c. 1. h. t.* 3

Vbi quæritur, An hæc pœna ipſo jure infligatur in caſu provocationis aut acceptationis duelli? R. Hoc pleroſque velle, fundatos in *d. c. 1.* Cujus tamen verba non tam ſonant ſententiam latam, quàm ferendam; cùm dicat deponendum eſſe, non etiam eſſe depo- 4

depoſitum. Navarr. in *Summa c. 27. nu. 156.* Et ut ipſo jure poſſit dici infligi pœna iſta, non tamen eſt propriè pœna depoſitionis, ſed potiùs ſuſpenſionis, cùm ſuper verâ depoſitione non diſpenſet Epiſcopus, cui tamen diſpenſatio eo caſu, non ſubſecutâ deformatione, eſt permiſſa, cùm Pont. ipſe rarò in tali caſu diſpenſet. Hoc ita de jure veteri.

5 Hodie ex decreto Conc. Trid. *Seſſ. 25. c. 19. De reform.* propter frequentes cædes deteſtabilis eſt judicatus duellorum uſus, & generaliter non tantùm Clericis verùm etiam laicis inhibitus, ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, non tantùm per ipſos pugnantes, etiamſi nemo occidatur, verùm & per conſilium dantes, quovis modo ſuadentes, ſpectantes, niſi fortè ex occulto ſpectent, cùm ſint quaſi non præſentes & non concurrentes; aut dantes auctoritatem ſuâ præſentiâ duello, quod aliàs à partibus ſine arbitro exiſtentibus non committeretur. Item per Principes, alioſque Dominos temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint: qui præterea juriſdictione & dominio loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiſerint, ſi eum ab Eccleſia obtineant, privantur; ſi feudalis ſit, directo domino ſtatim adquiritur. Denique pugnantes, eorumque patrini, uti vocantur, bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt; qui ut homicidæ juxta ſacros Canones puniri, & ſi in ipſo conflictu deceſſerint, Eccleſiaſticâ carere ſepulturâ jubentur.

6 Exceptionem autem dicta patiuntur in pugna ſuſcepta ratione juſtæ defenſionis contra injuſtum invaſorem, qua de re actum ſup. *Tit. 12.* * Bono etiam publico hoc genus pugnæ ſubeuntes videntur eſſe extra culpam, uti cum hoſte publico, ad evitandas belli calamitates; tunc enim non eſt tentare Deum, quod lex divina vetat: nec hoſtem tollere eſt homicidij reatum lege vetitum committere, ſed officiò boni militis fungi. Quo modo certamen Davidis cum Philiſtæo approbatū à Deo; & auctoritate Martini V. Pont. Carolus Andegavenſis & Petrus Tarraconenſis controverſiam ſuper Regno Siciliæ hoc modo ſopire decreverunt, quamvis ea res non careat temeritate, cùm ſumma rerū unius atque alterius periculo committatur. Navar.
7 *c. 11. nu. 39. & c. 15. n. 9.* * Vbi putat in militibus tolerari poſſe duella cum hoſte provocante ſuſcepta, accedente auctoritate ſupremi Principis, non tam vanæ gloriæ cauſâ, quàm ad commodandum principali victoriæ belli ac reputationi exercitus, quam non parum promovet, *d. c. 15. nu. 27.* Vaſq. *Contr. c. 49. nu. 25. & 16.* Azor. *Inſtit. Moral. p. 3. lib. 2. c. 5. q. 4.* Quale quid contigit nuper in Belgio anno 1600. prope Silvam-Ducis, ubi viginti milites Grobbendoncquij provocati à totidem Gallis hæretico ſervientibus, feliciter pugnaverunt, atque ad unum omnes profligarunt, à ſuis tantùm quinque deſideratis.

TITVLVS XV.

De Sagittarijs.

Baliſtarum uſus in ſaxis & ſagittis jaciendis olim frequens fuit in bello, quorum vicem hodie alia tormenta ſuppleant plus damni inferentia. Horum uſum, cùm parum conveniat Chriſtianis moribus, prohibet Innocentius Pont. ſub pœna excommunicationis, *cap. un. hoc tit.*

TITVLVS XVI.

De Adulterijs & Stupro.

SVMMARIVM.

1. *Adulterium à quo & cum quibus committatur.*
2. *An cum ſponſa aliena?*
3. *Accuſare de adulterio quibus liceat, & intra quod tempus.*
4. *Adulterium ponit peccatum mortale.*
5. *Pœna adulterij.*
6. *An fuerit aliquando pœna capitalis?*
7. *Patri filiam in adulterio deprehenſam, & marito uxorem an occidere liceat?*
8. *Adulter occultus an debitum exigere poſſit ab altero adulterij ignaro?*
9. *Quæ cauſſæ à pœnis adulterij excuſent.*
10. *Hæres mariti an rectè accuſet viduam quoad effectum lucrandi dotem?*
11. *Abolitio facit quoque ceſſare pœnam.*
12. *Maritus dotem amittit, uxorem in adulterio inventam occidens.*
13. *Neceſſitas extrema an excuſet?*
14. *Stuprum quid, quotuplex, eiuſq; pœna.*
15. *Seductam ſtuprans ad quid teneatur.*
16. *Quid ſi ſub promiſſione coniugij?*

Poſt injuriam circa corpus per læſionem datum, graviſſimam continet Adulterium, cùm rem inter homines ſacratiſſimam violet; eſt enim violatio thori alieni.

Iure civili tantùm committitur cum conjugata, ſive à ſoluto ſive à conjugato, non etiam cum ſoluta: unde *l. Fugitivus 225. D. De V. S.* adulterium vocat alienæ matrisfam. corruptionem. Ratio eſt in feminis confuſione, & prolis incertitudine; quo modo major eo jure in fæminis deſideratur caſtitas, quàm in viris. Canones in

utroque conjugum æqualem caſtitatem deſiderant, & utrumque ad fidei, quam mutuò promiſit, obſervationem obligant; ut tam vir adulterium committat, ſe alij miſcendo, etiam ſolutæ, quàm mulier, *can. Nemo* XXXII. *q.* 4. turpius tamen eſt in muliere, ex dicta ratione.

2 Q. An committatur in ſponſa aliena? R. Ita videri poſſe, per *l. Si uxor* 13. *§. ſed & in ea D. Ad L. Iul. de adult. & per l.* 7. *Cod. eod.* Verius tamen & verbi ſignificationi accommodatius quis in eam committi negaverit, eo quòd ſponſalia non tam ponant torum, quàm ſpem tori, & jus non tam præſens, quàm futurum; quod impediri poſſet per matrimonium cum alio contractum, & alijs quoque modis, de quibus ſup. *De ſponſalib.* Pro qua parte rectè adducitur textus in *l.* 6. *§.* 1. *D. h. tit.* ubi dicitur adulterium propriè cum nupta committi, propter partum ex altero conceptum compoſito nomine; quod & habet *l. Stuprum* 34. *in fine D. h. t.* Covarr. De *ſponſalib. p.* 2. *c.* 1. *nu.* 11. Vide dicta ad *D. eod. nu.* 5. *& ſeqq.* Non eſt tamen negandum, graviùs peccare cognoſcentem alteri deſponſatam, quàm ſolutam, quia graviter læditur jus alterius, per fidem mutuò datam illi quæſitum: ut neceſſariò hæc circumſtantia ſit aperienda in confeſſione, ut rectè defendit Sarmient. 2. *Select. interp. c.* 5. *nu.* 3. licet contrarium velit Covarr. *d. loco.* Nam quamvis non mutet ſpeciem, notabiliter tamen peccatum aggravat, cùm ultra fornicationem contineat violationem datæ fidei, cui cooperatur ſcienter ſponſæ alienæ ſe miſcens. Nihil obſtat *d. l.* 13. *§. ſed & in ea* & *d. l.* 7. quia ea loca accipienda non de proprio adulterio, ſed de injuria ei vicina, quâ afficitur ſponſus, violatâ ſpe tori, cujus ideo habet vindictam; non tam jure mariti, quia talis non eſt, nec ſponſi, quia nihil juris ſeparati habet, quàm extranei, *d. l.* 13. *§. ſi minor*; quamvis de eo Cujac. 5. *Obſer. c.* 16. dubitet, & contrarium ſentiat. Verùm apertè patet ex *l. Quamvis* 30. *C. h. t.* Non obſtat, quod habet Gratianus poſt *can. Omnes* 10. XXVII. *q.* 2. Si quis ſponſam alterius oppreſſerit morte moriatur, *Deuter.* 22. quia loquitur de præſenti, ut patet ex ſeqq. canonib.

3 Accuſatio adulterij utrique conjugi tribuitur. Et maritus quidem contra uxorem ſuſpectam ante cæteros admittitur, *c.* 4. *h. t.* intra ſexaginta dies, ea ſpeciali jure mariti, *l.* 6. *Cod. Ad L. Iul. de adult.* etiam ante patrem, quoniam juſtior illius eſt ira, & propenſior dolor, *l.* 2. *§. ſi ſimul D. eod.* Datur & patri tantum temporis, quod illi non currit interim, dum maritus agit, *l.* 4. *D. d. tit.* Poſtea etiam alijs accuſare permiſſum, olim intra quatuor menſes utiles, *d. l.* 4. *§.* 1. Verùm placuit Conſtantino accuſationem iſtam reſtringere ad proximas neceſſariaſque perſonas, ſcilicet poſt maritum ad patrem, fratrem, patruum, avunculum, quos verus dolor incitat; & hoc, ne temerè liceat fœdare connubia, *d. l. Quamvis* 30. *C. eod.* Accuſationi præſcripti ſex menſes, quorum duo competunt jure mariti, reliqui jure extranei, *d. l.* 4. idque poſt divortium; nam ſtante matrimonio non præſcribitur huic accuſationi niſi lapſu quinquennij, *l. Mariti* 29. *§. ſex menſium cum ſeq. D. h. t.* Tenetur etiam maritus accuſare conjugem, non quidem criminaliter, ſed civiliter, coram judice Eccleſiaſtico, ad tori ſeparationem, aut ſi notoria ſit adultera, eam à ſe removere, juxta *c.* 3. *h. t. & l.* 2. *C. eod.* ne connivendo aut diſſimulando videatur conſentire peccato uxoris, ejuſque exercere lenocinium, *d. l.* 2. *can.* 1. *& can. Si quis uxorem* XXXII. *q.* 1. Si tamen eam purgatam pœnitentiâ receperit, non peccat; quamvis non debeat ſæpè recipere, ne videatur fovere relabentem, *d. c.* 3. *h. t.* Niſi aliâ viâ ſcandalum evitet, quia cùm hoc divortium cauſſetur ex præcepto ſcandali evitandi, ceſſante ejus cauſsâ, ceſſabit & effectus. Quomodo adultera occulta promittens pœnitentiam recipitur impunè, uti & emendata recipitur. Accuſat & uxor maritum adulterij, provocando ad divortium; etiamſi non teneatur, nec ceſſans ullam pœnam incurrat, cùm non ſit uxoris maritum corrigere, *can. fin.* XXXII. *q.* 5. quem tamquam caput ſuum agnoſcit.

Adulterium extra dubium ponit peccatum mortale, gravius ſimplici fornicatione, cujus totam malitiam (quæ eſt inter perſonas, quas nullum impedit vinculum) continet, & prætereа vitiat indiſſolubile vinculum, quo auctor naturæ Deus alterum alteri junxit. Quam malitiam non purgat conſenſus alterius conjugis; quamvis conſentiens in alterius turpitudinem non habeat querelam ſuper illatâ à conjuge injuriâ, *c. Scienti De R. I. in* 6. 4

Vltra peccatum mortale ſunt & aliæ propoſitæ pœnæ. Prima eſt, quòd auferat exactionem debiti, concedat ſeparationem tori ad lubitum innocentis, *ſup. De divort.* qui tamen non impeditur impunè cum emendato conjuge permanere. Secunda, Dotis donationiſque propter nuptias amiſſio, qua de re ſup. *De donat. inter vir. & uxor.* Tertia, Ex L. Iulia olim erat relegatio & deportatio * In quibuſdam tamen capitaliter fuiſſe vindicatum, patet ex ijs, quæ tradit Cujac. 6. *Obſ. c.* 11. & 20. *Obſ. c.* 18. Poſtea capitalis omninò inducta pœna, uti apparet ex *l. Tranſigere C. De tranſact.* ubi alias fruſtrà à regula ſuper capitalibus tradita exciperetur adulterium, cùm exceptio ſit à regula. Patet idipſum ex *l. Caſtitati* 9. & *d. l. Quamvis C. h. t.* ubi capitalis pœna etiam mulieri dicitur propoſita. Iure noviſſimo pœna hæc in fœminis fuit mitigata; quæ verberatæ in Monaſterium detrudi juſſæ, relictâ viris licentiâ eas repetendi intra biennium, *Auth.* 5 6

Sed

Sed hodie C. h. t. Vt eo decurſo liceat mulieri profiteri, nec ſit ampliùs licentia marito eam revocandi, qui imputare ſibi debet ſeram reconciliationem. Quod omnes accipiunt de prævia ſententia criminali, nec corrigi per *c. Gaudemus 19. ſup. De converſ. coniug. ut ibi* Abbas *nu.* 7. Iure Canonico fertur in perſeverantem ſententia excommunicationis, *c. pen. h. t.* Clericus reus dicitur ſuſpendendus ab officio, *c. 5. in fine h. t.* & in Monaſterium detrudendus, *can. Si quis Clericus Diſt.* 81.

7 Receptum præterea jure civili, ut liceat patri filiam in adulterio deprehenſam occidere ſimul cum adultero, *l. Patri 20. D. d. tit.* quam rem cauſſat patria poteſtas, ſimul & juſtus dolor. Qui licet non minor ſit in marito, quia tamen illi deeſt poteſtas, non impunè fert uxoricidium, cùm ejus calor & impetus ſit refrænandus, *l. Nec in ea 22. D. eod.* Iuſta tamen commotio mitigat pœnam; uti & inconſultam cædem adulteri per maritum juſtus dolor minùs puniri facit, *l. 4. h. t.* Niſi ſit vilis, quem domi ſuæ deprehenſum impunè occidit, *l. Marito 24. D. eod.* uti & ſuſpectum ter monitum in ſcriptis, coram tribus teſtibus idoneis, inventum cum uxore colloquentem domi ſuæ, vel uxoris, vel adulteri, vel in popinis, vel ſuburbanis, *Auth. Si quis ei C. d. tit.* Iure Canonicò hæc res non eſt ſine peccato gravi, propter detrimentum animæ occiſi in tali ſtatu. Covarr. *De matrim. p. 2. c. 7. §. 7. nu. 12. & ſeq.* Azor. *Inſtit. Moral. p. 1. lib. 5. c. 20. §. Sunt etiam leges.* Quo modo & uxoricidium maritum impedit ab iteratis nuptijs, ut dictum ſuprà, *De matrim. contra interd. Eccleſia nu. 5. & 6.*

8 Q. An occultus adulter poſſit exigere debitum ab altero conjuge adulterij ignaro? R. Ita dicendum eſſe; cùm ipſo jure non privetur exactione debiti, ſed tantùm ex voluntate innocentis: uti probatur ex eo, quòd alias non eſſet in conjugis arbitrio remittere & condonare noxam, cùm pacta privatorum nihil poſſint contra legem communem, non latam in partium favorem. Facit, quòd exigere debitum non poſſe ſit pœna delicti, quod reus prodere non tenetur, nec pœnam præſtare ante ſententiam, vel antequam alter conjugum ſciens delictum alterius ſe à præſtando debito eximat.

9 Ceſſat adulterij accuſatio, ejuſque pœna, ſaltem privata; Primò, Si utrimque fuerit peccatum; paria enim delicta mutuâ compenſatione tolluntur, *c. fin. h. t. l. Cùm mulier 47. D. Soluto matrim.* Dico, privata; quia per hoc juri publico non præjudicatur, cui ſua pœna eſt ſalva. II. Si conjugi per vim præciſam ſit illatum adulterium, *l. Vim paſſa D. eod.* quia ceſſat culpa. III. Si probabliter credens maritū moriturum uxor alteri ſe junxerit; ceſſat enim & hoc caſu culpa mulieris, ut ceſſet pœna, *c. Cum per bellicam & can. Si virgo xxxiv. q. 1.* IV. Si decepta putaverit ſe à conjuge cognoſci, cùm ab alio cognoſceretur, *can. In lectum d. q. 1.* V. Si cauſſam dederit alter conjux, veluti proſtituendo uxorem; cùm volenti non fiat injuria, & fruſtrà quis actum puniat, cui cauſſam dedit, *c. 6. ſup. De eo qui cog. conſang. ux.* VI. Si tempus ſit lapſum accuſationi præſtitutum, de quo paullò antè. VII. Si maritus moriatur ante motam accuſationem.

10 Vbi quæritur, An liceat ejus hæredi adulterij ream facere viduam quoad effectum lucrandi dotem? R. Verius eſſe, non licere, per *l. Rei iudicatæ 15. D. Soluto matrim.* ubi hæredi denegatur correctio morum uxoris poſt mortem mariti. Facit, quòd jus accuſandi uxorem adulteram, & dotem lucrandi, concedatur marito, propter injuriam per adulterium acceptam, *l. Quamvis 30. C. h. t.* Quæ cùm hæredem non tangat, non eſt, quòd ei detur vindicta; quia hæc non ſolet competere hæredi, niſi in caſu diminuti patrimonij ipſius defuncti, *l. Si eum 10. §. qui iniuriam D. Si quis cautionib. &c.* Nihil facit ignorantia defuncti, quia ea non mutat juris diſpoſitionem; quamvis in caſu, quo ſcivit nec egit, præſumatur remiſſio. Vide dicta ad *D. h. t. nu.* 34.

VII. Si abolitio intervenerit, *l. Abolitio 16. C. h. t.* quæ hac in re permiſſa perſonis in *d. l.* 30. ait ſi maritus deſtiterit citra abolitionem, *d. l. 16.* Videtur enim remiſiſſe injuriam, aut potiùs ideo ampliùs non auditur, quia peccaverit in legem, quam prodidit, *l. 2. §. 1. D. eod.* Vnde & notatur; ſicuti & is, qui dimiſſam reduxerit, propter fraudem, *l. Si quis 33. §. 1. D. eod.* 11

VIII. Si maritus inventam in adulterio occiderit, dotem non lucratur, cùm contra legem faciens, ob facinus ſuum non debeat eam lucrifacere. Vnde per hæredes uxoris à marito exigitur, *l. Si ab hoſtibus 10. §. 1. D. Soluto matrim.* Quod & dicendum, ſi criminaliter contra uxorem agens eam per ſententiam Monaſterio concludi fecerit: nam uxore intra biennium non repetitâ, vel marito, antequam reducatur, mortuo, in Monaſterio manet, cui omnis ejus ſubſtantia addicitur. Niſi liberos habeat, quibus duæ partes reſervantur; aut ſi tantùm parentes, quibus una pars attribuitur, *Auth. Sed hodie h. t.* Iuxta quem textum eſſe intelligendum *c. Gaudemus 19. ſup. De converſ. coniug.* notat Abbas *ibid. nu.* 7. Vid. Sanchez *De matrim. lib. 10. Diſp. 10. nu. 8.* 12

Quæri hîc poſſet, An excuſet ab adulterij turpitudine extrema neceſſitas? R. Id poſſe videri, argumento acceptionis rei, quam extrema excuſat neceſſitas, ut dicetur inf. *De furtis*; cui non minùs ſubveniri per adulterium aut fornicationem, pretio inde quæſito, poteſt, quàm per furtum: ut quemadmodum in furto non habet legem neceſſitas, ita nec in adulterio aut 13

fornica-

fornicatione habere debeat, cùm lege prohibitum neceſſitas faciat licitum, *l. Qui potuerunt 27. D. De manumiſ. teſtam.* Verùm contraria ſententia eſt ſervanda; non ex eo, quòd per furtum immediatè ſubveniatur neceſſitati, non etiam per adulterium aut fornicationem; nam & per hæc vitia ſi non immediatè, ſaltem mediatè, quod ſatis eſt, ſuccurri poteſt: ſed quia furtum ſit illicitum, ſiquidem injurioſum proximo. Poteſt autem illa injuria ceſſare expreſſo aut tacito conſenſu domini, qui hac in re cenſetur tacitè conſentire & conformare ſe legi, uti debet, quæ in caſu extremæ inopiæ communia omnia facit, aut potiùs vult communicari. Adulterij verò vel fornicationis turpitudo & malitia in ſe talis eſt, ut nullo alio extrinſecus accedente poſſit purgari, ne quidem conſenſu mariti, aut etiam ipſius uxoris, & neque in caſu periculi vitæ, ut rectè tradit Covarr. *ad Reg. Peccatum p. 2. §. 1. nu. 6.* Vt etiam liceat mulieri vim ſibi inferentem impunè occidere, & violentiæ cedens in nullo excuſetur à peccato, quod voluntariè cenſetur admiſiſſe; neque enim vis aut metus voluntarium excludit. Hinc Lucretia licet metu mortis inducta adulterium admiſerit, non ideo extra noxam habetur D. Auguſtino & alijs, nec purgavit turpitudinem admiſſam per mortem ſuâ manu ſibi illatam, quia iſtâ viâ dolori quidem animi ſatisfecit, non etiam turpitudinem abluit. Vid. Pet. à Navar. *de Reſtitut. lib. 2. c. 3. Dub. 7. nu.* 104.

14 Altera Rubr. pars eſt de Stupro, quod eſt illicita defloratio virginum aut viduarum honeſtè viventium, *l. Inter ſtuprum D. De V. S.* Aliud eſt non violentum, quando virgo in ſui violationem conſentit, quod non continet ſpeciem diſtinctam à fornicatione: aliud violentum, quod ponit injuriam ſupra fornicationem, conſiſtentem in violentia. Plectitur hoc poſterius pœnâ mortis, ſi fuerit perfectum; imperfectum deportatione, *l. 1. in fine D. De extraord. cognit.* Illius pœna eſt publicatio dimidiæ partis bonorum in honeſtioribus, coërctio corporis cum relegatione in humilioribus, *§. Item lex Iulia de adult. Inſtit. De publ. iud.*

15 Iure Canonico ſeductam ſtuprans damnum illatum reparare cogitur, aut ducendo aut dotando, ex ſententia judicis, *c. 1. & 2. h. t.* Niſi diſſentiat corruptæ pater; tunc enim dotaſſe ſufficiet. Reus ſi ſententiæ parere noluerit, caſtigatus & excommunicatus quoad ſacrorum perceptionem, in Monaſterium ad pœnitentiam agendam detrudendus, *d. c. 2.* Quæ pœna non ita paſſim eſt in uſu, cùm ſtuprator, ſi ſeductam à ſe non duxerit, aut quia non eſt utriuſque conſenſus, aut quia eſt inferioris conditionis, condemnetur ad dandum quid nomine damni, ex arbitrio judicis, attentâ qualitate virginis. Quod & procedit in caſu, quo virgo conſenſit in copulam, etiamſi in foro conſcientiæ ad nihil ei teneatur corruptor, cùm volenti non poſſit dici damnum per injuriam illatum, *c. Scienti De R. I. in 6.* Soletque proles alenda dari corruptori, quatenus is corruptor probatur. Vbi receptum novum probandi genus, ſcilicet per juramentum præſtitum à corrupta tempore partus, quo prolis patrem certum deſignat, qui & talis habetur; ex ratione, quòd tum temporis, quia de vita periclitantur parturientes, non cenſeantur immemores ſalutis æternæ, atque ita non temerè jurare; niſi tamen probetur promiſcuè plures admiſiſſe corrupta.

Qui autem ſub promiſſione conjugij impetravit alicujus virginis uſum corporis tenetur eam ducere etiam ante ſententiam; cùm hæc promiſſio ſit facta per modum contractus, qui, cùm ex parte puellæ ſit impletus, implendus quoque ex parte corruptoris, etiamſi ille animum habuerit decipiendi, & fictè promiſerit conjugium, ne dolus ejus ei proſit. Qui non liberabitur offerendo damni æſtimationem invitæ, cùm teneatur corrupta juri quæſito ad matrimonium invita cedere, aliud pro alio accipiendo in ſolutionem. Si tamen conditionis imparitatem ſciverit virgo, aut fraudem non obſcurè ex alijs conjecturis advertere potuerit, ſufficiet damnum pecuniariâ largitione penſari, cùm imputare ſibi debeat ſui deceptionem, ſecundùm dicta ſup. *lib. 4. Tit. 1. nu. 19. & 20.* 16

TITVLVS XVII.

De Raptoribus, Incendiarijs, & Violatoribus Eccleſiarum.

SVMMARIVM.

1. *Raptus quando committi dicatur.*
2. *Pœna raptus.*
3. *An habeant locum in ſponſo rapiente ſponſam?*
4. *Pœnæ civiles an ceſſent, ſubſecutis nuptijs inter raptorem & raptam?*
5. *Raptus an iudicandus, non ſecutâ copulâ cum rapta?*
6. *In meretrice rapta & muliere rapiente virum pœna arbitraria locus eſt.*
7. *Clerici raptores an ſuſpenſi ipſo iure?*
8. *Raptores aliarum rerum à quo & qualiter puniendi.*
9. *Incendiarij & violatores Eccleſiarum an excommunicati ipſo iure?*
10. *An & incendiarij aliarum rerum?*
11. *Incendiarijs violatoribuſq; Eccleſiarum quatenus concedenda Eccleſiaſtica ſepultura.*

Prima Rubricæ pars eſt de Raptoribus tum virginum, tum aliarum rerum. Raptus virginum à ſtupro differt, & propriè cenſetur 1

ſetur committi, quando virgo libidinis cauſsâ per vim abducitur, ſive illatam abductæ, ſive ejus parentibus. Iure Canonico pro raptu non habetur, quando aliqua volens abducitur matrimonij cauſsâ, quòd raptor dici nequeat, qui habet mulieris adſenſum, *c. pen. h. t.* Iure civili etiam raptus habetur, ſi mulier volens abducatur, *l. Raptores 54. in fine C. De Epiſc. & Cler.* invitis parentibus, & libidinis cauſsâ, *l. unicâ verſ. maximè & verſ. oportet etenim C. De raptu virg.* *De quo tamen vide* Sanchez *De matrim. lib. 7. Diſp. 13. nu. 17. & dicta ad D. tit. Ad L. Iul. de publ. iud. nu. 10.* Imò & matrimonij cauſsâ, ut patet ex *d. l. un. verſ. oportet,* ubi dicitur à parentibus petenda virgo in conjugium.

2 Pœnæ ibidem graves ponuntur, tum capitis, tum bonorum amiſſionis, quæ raptæ addicuntur; tum etiam quòd impunè raptor in flagranti crimine inventus interficiatur, & in matrimonium cum raptore rapta conſentire non poſſit. Conc. Trid. excommunicationi raptorem, cum omnibus auxilium, conſilium aut favorem præbentibus, ſubjicit; perpetuò reddit infames, dignitatum incapaces, proprioque gradu vult decidere Clericum. Vult & raptam mulierem dotari à raptore, ſive eam duxerit in matrimonium, ſive non; quod demùm permittit; ſi mulier tutò & libero loco poſita, ut omnis metus ceſſet, in illum conſenſerit, *Seſſ. 24. c. 6. De reform. matrim.* Non facit tamen ſubſecutum matrimonium ceſſare excommunicationem, & alias pœnas.

3 Q. An raptor dicatur rapiens ſponſam ſuam? R. Si jus civile inſpicias, id adfirmandum, propter expreſſa verba *d. l. unica* verſ. *Quibus etiam connumeramus eum, qui ſaltem ſponſam ſuam per vim rapere auſus fuerit,* ſcilicet de futuro, uti verbum *Sponſa* in jure civili paſſim accipitur. Et facit, quòd in eam marito needum ſit jus, ut proinde eamdem abducens rapere dicatur. Iure Canonico talem non eſſe raptorem colligitur ex *d. c. pen.* quod loquitur de ſponſa, non de præſenti, ut ſæpè illo jure accipitur ſponſa, ſed de futuro, ut patet ex verbis, *ubi nihil antè de nuptijs agitur.* Vt ſaltem hoc jure rapiens ſponſam propriam pœnas ejus non ſubeat, ſi tamen puella abductioni conſenſerit, & ſponſalia præceſſerint, quas duas conditiones *d. c. pen.* requirit, & denique, ſecundùm aliquos, matrimonium ſubſecutum ſit. Quæ tertia conditio non videtur neceſſaria, cùm licet ibi matrimonij fiat mentio, non tamen alia de cauſſa, quàm ut mulier revocetur à Monaſterio, quod conjuge inconſulto intraverat, contra prohibitionem juris. Vid. Sanchez *d. Diſp. 13. nu. 15.* Eſt autem in eo correctum jus civile, quòd inter raptorem & raptam, ſi liberè conſentiat, ſit juſtum matrimonium, cùm materia matrimonij, ejuſque quæſtio ſit ſubjecta Canonibus.

Vnde quæritur, An pœnæ civiles ceſſent, raptâ nubente raptori? R. Id aliquos velle, qui ſecuto matrimonio volunt temperandam eſſe pœnam civilem, quaſi jus Canonicum eam mitigaſſet. Caſtren. *ad d. l. Raptores 54. nu. 5. C. De Epiſc. & Cler.* Rectiùs tamen ſentire eos, & juri conformiùs, qui volunt nihilominus pœnæ legis civilis locum eſſe. Quæ revocata dici nequit per Canones hac in parte, cùm nec concernat materiam peccati, nec juri Canonico ſit ſubjecta, ſed crimen puniat, quod eſt bonis moribus reſpondens. Vt Iul. Clarus *§. Raptus nu. 7. & 8.* rectè tradat, etiam pœnam confiſcationis bonorum habere locum contra raptorem, & Regem Hiſpan. raptori poſt contractum cum rapta matrimonium, per quod hujus honori erat ſatisfactum, etiam capitis pœnam impoſuiſſe, ut publicè quoque ſatisfieret, quod refert Peguera *Deciſ. 42. nu. 8. & latè eam opinionem defendit* Tib. Decianus *Tract. Crim. lib. 8. c. 13. n. 48.* cùm factum duplex, continens delictum & privatum & publicum, privatam & publicam mereatur pœnam. Adde Sanchez *d. loco nu. 16.* 4

Q. II. An ſit judicandus raptus quoad pœnas, non ſecutâ copulâ cum rapta? R. Ita videri, quòd ſatis ſit eo fine aliquam eſſe raptam: & ita tenet Caſtr. *d. loco nu. 5.* Alij contrà volunt, per *d. l. una* in *V. maximè cùm virginitas vel caſtitas corrupta reſtitui nō poſſit;* quaſi vis ponenda ſit in ablata virginitate, vel caſtitate violata, & pœnæ iſtæ videantur eò tendere, ut vitetur copula; quâ non ſecutâ ſolus eſt conatus, qui non ſolet puniri. Verùm non eſt hic nudus conatus, ſed crimen aliquatenus perfectum quoad abductionem violentam, licet completum non ſit quoad violationem intentam: ad quam tentatam ſi pervenire non potuerit, non ideo debet ceſſare legis pœna, quia per eum non ſtetit, quò minùs perfecerit. Si tamen pœnitentiâ ductus à copula ſe abſtinuerit, benignius eſt, ut, ceſſante pœnâ legis ordinariâ, tantùm veniat inferenda extraordinaria. Covarr. *ad Clem. unic. p. 2. in princ. nu. 8. De homicid.* Gomez. *ad L. 80. Tauri nu. 40.* Menoch. *2. Arbitr. caſu 360.* Sanchez *d. loco nu. 18.* Excipiunt raptum Sanctimonialis, eò quòd non ſubſecutâ copulâ, ejus traductio mereatur ordinariam pœnam legis. Oportet autem, ut raptus dicatur perfectus quoad pœnas legis, traductio ſit facta de loco ad locum; nam ſine traductione tali habita copula erit quidem vi extorta, non tamen raptus. 5

6 In rapta meretrice, & in muliere rapiente virum, pœnæ arbitrariæ locum eſſe, non etiam ordinariæ, tradit Clarus *in §. Raptus nu. 6.* Nam *d. l. unica* loquitur de muliere honeſta rapta, qualis non eſt meretrix, niſi eam vitæ anteactæ pœnituerit; & loquitur de viro rapiente, non etiam de muliere; ut non debeat extendi,

cùm in

cùm in pœnalibus non admittatur extenſio. Sanchez *d. loco nu.* 22. *&* 23.

Itaque jure Canonico excommunicatio infertur raptoribus, ut & conſilium, auxilium, favorem præbentibus, ipſo jure: habentur infames, & incapaces dignitatum, & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidunt.

7 Vbi quæſitum, An ipſo jure? R. Hoc poſſe videri, propter pœnam præviam excommunicationis ipſo jure inflictæ; ut verba, *ipſo iure*, tamquam in continua oratione poſita, etiam ad hanc pœnam ſint referenda. Dicendum tamen, potius ſpectare ad ſententiam ferendam; cùm verba iſta, *de proprio gradu decidant*, videantur ſumpta ex *can. Eos & can. De puellis* XXXVI. *qu.* 2. ubi dicitur, *de proprio gradu decidant & anathematizentur*. Quod poſterius eſt futuri temporis, ut & prius, *decidant*, ejus temporis ſit judicandum, quippe poſitum in continua oratione & proxima, cùm in Trid. non ita in proxima oratione ponatur, & non repetantur verba, *ipſo iure*. Accedit, quòd pœna ſine textu non ſit extendenda. Ita Suarez *de Cenſuris Diſp.* 31. *ſect.* 4. *in fine.*

8 Quantum ad raptores aliarum rerum, à judice loci, ubi delinquunt, ſunt puniendi, *c.* 1. *h. t.* Nanciſcuntur enim forum ratione delicti *ſup. De foro compet.* Spoliatores itinerantium à Prælato loci, in quo delinquunt, excommunicationi ſunt ſubijciendi, uti & naufragorum: nec abſolvendi ante ſatisfactionem aut debitam cautionem, eſtque ea res proprio Epiſcopo indicanda, ne antè eos recipiat, *c.* 1. *&* 3. *h. t.* Poteſt & Epiſcopis loci ex delegatione Principis committi cognitio ſuper raptoribus, cum licentia eos mulctandi pœnâ pecuniariâ, & flagellis adficiendi, adhibitâ tamen diligentiâ ac moderatione, ne flagella in vindictam ſanguinis tranſeant, ut traditur *c.* 4. *h. t.*

Altera Rubr. pars eſt de Incendiarijs & violatoribus Eccleſiarum, per confractionem, ſpoliationem, aut aliàs, quales excommunicantur, *c. Conqueſti* 22. *inf. De ſent. excom. ubi Gloſ.*

9 Vbi quæritur, An ipſo jure? R. Dubitandi cauſſam ſumi ex *c. fin. inf. De furtis*, ubi furatus oblationem Eccleſiæ non eſt excommunicatus, cum, nullâ factâ mentione abſolutionis ab excommunicatione, poſt pœnitentiam & ſatisfactionem ad Ordines admittatur, niſi ex eo ſit publicâ notâ reſperſus. Facit eodem *c. Conqueſtus ſup. De foro compet.* ubi invaſores rerum Eccleſiæ dicuntur ſupponendi anathemati; quod verbum non tam eſt latæ ſententiæ, quàm ferendæ. Et videtur facere textus in *d. c.* 22. in verbis, *excommunicatos nuntietis*, quæ verba non videntur ipſo jure ponere cenſuram, ex eo, quòd videantur deſiderare factum hominis. Communis tamen ſententia habet, ipſo facto excommunicari. Eam tenet *Gloſ. in d. c.* 22. *& ibi* Abbas *nu.* 2. Navar. in *Summa c.* 27. *nu.* 94. Suarez *de Cenſuris Diſp.* 22. *ſect.* 2. *nu.* 4. *& ſeqq. & nu.* 16. quorum opinio nititur maximè textu *d. c.* 22. in quo dum præcipitur, ut excommunicati nuntientur, videtur præſupponi jam eſſe excommunicatos. Nam quòd ibi jubeantur nuntiari, non eſt, quaſi Pont. requirat factum hominis ad inducendam excommunicationem, ſed ad indicandum, jam eſſe inflictam, ad hoc, ut difficilior ſit abſolutio petenda, quippe ab ipſo Pont. Rom. Non obſtant ſuprà allegata, quia loquuntur de ſimplici ſpecie ſacrilegij, ſcilicet de furto in Eccleſia facto, non etiam de confractione & ſpoliatione Eccleſiæ, quæ gravior eſt ſacrilegij ſpecies, atque ita & graviùs punienda. Loquitur autem textus in *d. c.* 22. de confringentibus Eccleſias & ſpoliantibus. Idem tamen obtinet in incendiarijs Eccleſiarum, cùm earum violatores ipſo facto excommunicentur, *can. Canonica* 107. XI. *qu.* 3. ſub quibus quin contineantur incendiarij non eſt dubium.

Verùm dubitatur, An & incendiarij aliarum rerum ſint ipſo jure excommunicati? R. 10
Non videri, cùm loca, quæ de incendiariorum pœna agunt, ſint accipienda de incendiarijs Eccleſiarum, quorum factum eſt gravius. Nec obſtat *c. Tua nos* 19. *inſ. De ſent. excom.* in quo incendiarij dicuntur excommunicati, & ut tales nuntiandi; quia accipiendum de incendiarijs Eccleſiarum, non etiam aliarum rerum, ut rectè ibi ſentit Gloſ. *fin.* dicens de illis eſſe cautum per alia loca, non etiam de his.

Incendiarij itaque Eccleſiarum carere jubentur Eccleſiaſticâ ſepulturâ, propter excommunicationem; niſi in ægritudine conſtituti, acceptâ pœnitentiâ abſolvantur à Sacerdote etiam ſimplici; quo caſu ſepultura ijs non deneganda, *c. In literis* 5. *h. t.* Hærede remanente obligato ad damni reſtitutionem pro viribus hæreditatis, *d. c.* 5. cùm teneatur ad omnes obligationes defuncti, ſaltem rei perſecutorias, etiam in caſu, quo defunctus impœnitens deceſſit, ut probatum ſuprà *De ſepult. nu.* 11. *&* 12. & tradit Covarr. 3. *Var. c.* 3. *nu.* 7. 11
Vt ea res etiam concernat incendiarios aliarum rerum. Præterea Eccleſiarum violatores, niſi damna reſtituant, aut de ijs reſtituendis caveant, non recipiuntur ad pœnitentiam. Qui ſi ſani reſtituere aut cavere nolint per contumaciam, poſtea poſiti in agone mortis, parati ad ſatisfactionem, ſi eam præſtare nequeant, ad pœnitentiam quidem admittuntur, quæ nulli pœnitenti deneganda, intereſſe tamen eorum ſepulturæ, aut eleemoſynam ab ijs capere vetitum Clericis, ſub ordinis ſui detrimento & beneficij privatione, *c.* 2. *h. t.* quaſi videatur cauſſaſſe impotentiam ſatisfaciendi.

TITVLVS XVIII.

De Furtis.

SVMMARIVM.

1. *Furtum quid, & rei furti quinam habeantur.*
2. *Furtum quatenus ponat peccatum mortale, & quodnam cenſeatur eſſe notabilis quantitatis.*
3. *Furtum parvæ quantitatis quando cauſſet peccatum mortale.*
4. *Et quid de furtis pluribus minutis.*
5. *Item de furtis commiſſis à domeſticis, ſervis, libertis, uxore, liberis.*
6. *Excuſat à peccato ignorantia rei alienæ, & ſcientia ac voluntas domini.*
7. *Excuſat & extrema inopia.*
8. *Furti an teneatur rem propriam ſubripiens?*
9. *Subripiens debitori tantum, quantum ipſe debet, an rectè compenſet?*
10. *An eo caſu decreto Epiſcopali locus ſit de reſtituenda re ſub pœnâ excommunicationis?*
11. *Occiſo in actu furandi Eccleſia denegat communionem & ſepulturam.*
12. *Fures tenentur ad reſtitutionem rei ablatæ, fructuum & damni dati.*
13. *Inventam rem detinens an ſit reus furti?*
14. *A reſtitutione an excuſet inopia?*
15. *Et quid ſi non poſſit fieri ſine damno ordinis ſuperioris?*
16. *An neceſſitas extrema excuſet?*
17. *Pœna furti pecuniaria & extraordinaria.*
18. *Furti damnatus ſit infamis.*
19. *Fur an excommunicationem incurrat.*

1 A Rapina, de qua Tit. ſuperiori, Furtum ſpecie diſtat: illa enim includit violentiam, non etiam hoc, quod eſt contrectatio rei alienæ, vel ejus uſus poſſeſſioniſve, lucri faciendi gratiâ. Quam poſtremam particulam aliqui non putant neceſſariam, cùm tamen per eam furtum diſtinguatur ab alijs delictis privatis; finem quippe deſignat, cùm voluntas & propoſitum diſtinguant maleficia, *l. Qui iniuria* 52. *in princ.* D. *De iniur.* Explicatio ejus latior petatur ex Inſtit. *eod. tit.* Vbi non tantùm contrectantes rem alienam ſunt rei furti, verùm & ſcienter adjuvantes ope, conſilio eum in finem. Illum quoque Canones damnant, qui furti conſcius quærenti poſſeſſori non indicat furtum, *c.* 4. *h. t.* Quod procedet, ſi fur non ſit occultus, ſed notorius, latitans tamen; nam ſi ſit occultus non debet prodi, ut rectè tradit Abb. *d. c.* 4. *nu.* 6. cum cuilibet jus ſuum ſit ad famæ defenſionem, præſumaturque bonus, donec probetur malus. Et ita accipiendæ excommunicationes ab Epiſcopis latæ in eos, qui non indicant fures. Quo modo & receptator furis ut in crimine ita & in pœna communicat, *l.* 1. *D. De receptat.* niſi miſericordiæ cauſſa eum excuſet, *arg. l.* 2. D. *d. tit.* ubi cognatum latronem receptans punitur mitiùs.

Furtum autem in ſuo genere inducit pecca- 2
tum mortale, cùm contineat injuſtam detentionem rei alienæ, domino invito, & ſic contra præceptum Decalogi, *c. Peccatum D. R. I. in* 6. Niſi excuſet materiæ parvitas, quæ non ponit notabile alterius damnum, quia non cujuſvis rei ablatio ponit culpam letalem; in quo judicando variatur. Sunt, qui putant ex ſe ponere notabilem quantitatem quatuor Iulios ſive Regales. Alij, quos refert Navar. *in Summa c.* 17. *nu.* 3. ſummam unius aut duorum ducatorum negant eſſe notabilem quantitatem. Ducuntur argumento *l. Si quis* 9. *in fine & l. Id eſt* 10. *D. De dolo*, ubi actio de dolo non datur, ſi modica ſit quantitas, id eſt uſque ad duos aureos. Verùm iſta opinio minùs recepta, cùm aliud ſit, actionem doli denegari contra eum, qui dolo decepit, intra quantitatem duorum ducatorum; aliud, dicere, non peccare mortaliter ſubripientem quantitatem minorem. Deinde furti actionem competere etiam ob rem minimam ſubreptam traditum communiter, per §. *Gallinarum Inſtit. De rer. diviſ. l. Si pavonem* 37. *D. De furtis.* Non obſtante *d. l.* 10. quia ibi agitur de actione extraordinaria concedenda ex juſta cauſſa; non videtur autem juſta, ſi deceptio ſit infra duos aureos. Furtum verò ponit maleficium legitimum, & ſic actionem competentem hoc ipſo ordinariam, non etiam impetrandam extra ordinem. Præterea denegatur venditori & emptori decepto actio, niſi deceptio excedat dimidium juſti pretij, *l.* 2. *C. De reſcind. vend.* & tamen certum eſt peccare eum mortaliter, qui in notabili quantitate alterum læſit. Navarrus *d. loco n.* 4. ponit ad mortale ſufficere ſummam duorum Regalium aut Iuliorum. Cujus opinionem aliqui nimis arctam & ſcrupuloſam putant; qui non improbabiliter judicant eam rem non poſſe definiri ex quantitate pecuniæ, quæ ſecundùm tempora & loca varia eſt, cùm uno in loco olim pluris valuerit, & hodie valeat pecunia, quàm alio; & olim plus mercium habitum fuerit, & etiamnum quibuſdam locis plus habeatur uno nummo, quàm hodie alijs in locis habetur quinque aut ſex nummis, propter abundantiam pecuniæ, quæ hodie aliquibus in locis eſt, olim defuit, hodieq; non eſt tanta. Vt generalis definitio dari nequeat, cùm ea conſtituenda ſit ſecundùm læſionem, quæ non eſt ubique æqualis, ſed vel minor, ubi eſt abundantia pecuniæ; vel major, ubi caritas. Vt videatur dicendũ, eam quantitatem quovis in loco ponere ſummam notabilem, quæ æquat mercedem diurnam, quæ in aliquibus locis excedit duos Regales, in aliquibus eſt minor. Quæ ſententia rationi & veritati videtur conformior, quia ex omnium ſententia tunc furtum eſt letale, quando quantitas eſt notabilis. Eſt autẽ talis jam poſita, eo quòd hominibus communibus ſufficiat ad ſuſtentationẽ

unius diei, ejuſque ablatio faciat diei ſumptus deficere, cum nocumento alterius ſatis gravi. Vid. Molina. *De Iuſt. & iure Tract.* 2. *Diſp.* 685. Tolet. in *Summa lib.* 5. *c.* 16. Leſſ. *lib.* 2. *c.* 22. *Dubit.* 6. *nu.* 29. *& ſeq.*

3 Contingit autem & parvæ quantitatis ſubreptionem, etſi ex ſe tantùm ſit venialis, fieri tamen mortalem ratione circumſtantiarum, ſi inde accedat domino magnum nocumentum. E. G. Si quis ſubripiat ſutori ſubulam, aut ſartori acum qui quòd aliam non habeat à labore deſiſtere cogitur, cum gravi nocumento familiæ, quod non ſine mortali reatu cauſſat ſubripiens, qui ſcivit, vel ſcire aut credere debuit, non eſſe ſutori aliam ſubulam aut ſartori aliam acum. Navar. *d. loco nu.* 2. *§. Secundò.*

4 Quid ſi quis furetur plures quantitates parvas, quæ magnam æquent? R. Ita demùm hoc mortale eſſe, ſi animo adquirendi ſummam notabilem iſtæ res exiguæ ſubripiantur, quia infertur notabile damnum ei, cui paulatim res parvæ auferuntur, quæ tandem magnum damnum faciunt. Quo modo peccabunt minutas res vendentes, & in ſingulas obolum ultra juſtum pretium exigentes; & famuli ex ſingulis minuta ſubtrahentes, quæ notabilem quantitatem tandem efficiunt. Verumtamen ultimum furtum complens notabilem quantitatem non ponet mortalem culpam, ſed venialem tantùm, uti & præcedentia: detentio tamen notabilis quantitatis alienæ, invito domino, quæ tunc inchoatur, ponit mortalem reatum in detentore. Navar. *d. c.* 17. *nu.* 128. *&* 139. Leſſ *d. c.* 12. *Dub.* 8. *in princ,* Sanchez in *Decal. lib.* 1. *c.* 4. Animus ſi deſit, & paullatim inadvertenter ſumma accreſcat ad notabilem quantitatem, non poteſt dici peccare mortaliter, niſi ſciens ejuſmodi quantitatem ſe ſubripuiſſe illam non reſtituat, ut rectè tradit Navar. *d. nu.* 139.

5 Quantum ad furta à domeſticis commiſſa, nec ea extra reatum mortalem ſunt, ſi æquent notabilem quantitatem, & invitis dominis committantur, non tantùm ſi à ſervis aut libertis, verùm & ſi ab ipſa uxore; quæ licet res mariti amovens non conveniatur actione furti, ratione adfectus, verè tamen furtum facit alienum ſubtrahendo, & actione rerum amotarum conveniri poteſt, *tit. D. Rer. amotar.* Navar. *d. c.* 17. *nu.* 153. *& ſeqq.* Leſſ. *d. c.* 12. *Dub.* 14. A liberis quoque, quamvis habeantur rerum paternarum quaſi domini, verè ſit furtum, eo quòd rem necdum ſuam abſtulerint, licet actio furti non detur; hoc enim tantùm propter patriam poteſtatem, quæ facit quidem unam eſſe patris & filij perſonam, cùm actio requirat duas civiles perſonas, *l.* 4. *De De iudic.* non tamen minuit peccatum, cùm patri ſit plenum rerum ſuarum arbitrium, quod per liberorum ſubreptiones non minuendum invito, *§. Hi qui Inſtit. h. t.* Sic & peccat maritus ex bonis paraphernis uxoris quid ſubripiens, quia ſunt propria uxoris, ut eorum abuſus, invitâ uxore, conſtituat furti aliquam ſpeciem, niſi conſuetudo maritum ponat liberum adminiſtratorem. Vid. Molina *d. Diſp.* 685. *& ſeqq.* 6

Excuſat autem à peccato ignorantia rei alienæ, cùm ad furtum, uti & ad alia delicta, requiratur animus & intentio. Sic & excuſatur is, qui domino non invito, credit ſe abuti ejus re, cùm abſit adfectus furandi, ſine quo furtum non committitur, etiamſi cauſſa non ſubſit probabilis; nam & talis removet dolum. E contrà ſi quis judicet dominum invitum, qui tamen non eſt invitus, non excuſabitur à furti vitio & peccato, quia adfectus adſit: quamvis eo nomine non poſſit dici oriri actio ipſi domino, qui volens eſt. Atque ita intelligendus Iuſtin. Imp in *§. Sed etſi credat* 8. *Inſtit. d. tit.* & Vlpian. *l. Inter* 48. *§. pen. D. eod.* qui negant furtum committi ab eo, qui putat ſe abuti re, domino invito, qui volens eſt, ſcilicet quoad effectum, id eſt actionem dandam, non etiam quoad ipſum delictum. Quo modo & peccato talis erit obnoxius, cùm peccata cordis & operis ejuſdē ſint ordinis; & contra conſcientiā licet erroneam agens peccato ſe involvat, ut habet *c. Per tuas* 35. *ſup. De ſimon.* Navar. *ad can. Si quis autē n.* 86. *De pœnit. Diſt.* 7.

Excuſat præterea extrema inopia; non quòd 7
ea ponat omnia communia quoad dominium, cùm potiùs communicanda ſint: ſed quia neceſſitas ponit uſum ſaltem eſſe communem, quem facit reſervari, poſt introductam à jure gentium bonorum diviſionem, ipſum jus naturæ, quo quiſque vitam ſuam tueri jubetur. Navar. *d. c.* 17. *nu.* 61. Leſſ. *d. c.* 12. *Dub.* 12. *nu.* 67. *&* 68. Non obſtat *c.* 3. *h. t.* quod vult imponendam tali eſſe pœnitentiam; quia loquitur in caſu, quo eſt modica neceſſitas, *Gloſ. ibi.* Quo caſu rectè dicitur & uxorem donare citra culpam res mariti, nec eſſe communes; filios res parentum, Monachum res Monaſterij. Navar. *ad can. Quieſcamus nu.* 26. *Diſt.* 42. Nam ſi acceptio nihil habet peccati, multò minùs datio, quia tenetur ſubvenire.

Q. An furtum committat ſubtrahens alicui 8
rem ſuam? R. Non eſſe furti vitio vacuum ſubripientem rem propriam, penes alium exiſtentem ex juſto titulo, uti commodati, pignoris, conducti, ante tempus, *§. Aliquando Inſt. h. t.* quòd alterum jure, quod habet circa uſum aut poſſeſſionem ejus rei, iniquè ſpoliet, eoq; nomine damnum inferat, ſecundùm quod reatus eſt mortalis aut venialis judicandus. Si injuſto titulo apud alium res fuerit, furtum ceſſare, cùm non ſubripiatur alienum, ſed proprium. Vbi tamen aliquæ conditiones requiruntur, ut ceſſet peccatum. Prima, Vt res extra omne dubium ſit ejus, qui eam clam ſubtrahit, quia dubium faceret potiorē cauſſam poſſidentis. Idem eſt, ſi ex juſtitia debeatur, non etiam ex gratitudine tantùm, quæ obligationem non ponit

niſi

niſi antidoralem, tantùm dependentem ex arbitrio ejus, qui beneficium accepit, qui non cogitur ad remunerandum. Iaſon *ad l. 5. nu. 74. D. De iuſt. & iure*. II. Vt eam aliâ viâ citra moleſtiam conſequi nequeat. III. Vt abſit ſcandalum & detrimentum aliorum, cui imputari poſſit furtum; nam ea res non poneret extra reprehenſionem reum, & faceret eum præſumi in foro exteriori furto obnoxium. Quæ tamen conditio concernit potiùs legem caritatis, quàm juſtitiæ. Vid. Molina *d. Tract. 2. Diſp.* 690. Leſſ. *d. c. 12. Dub. 10.*

9 Alia quæſtio eſt, An ſine vitio hoc quis rectè compenſet, ſubripiendo à debitore tantum, quantum debet? R. Communem ſententiam DD. eſſe affirmativam, propterea quòd debitori non inferatur injuſtum damnum, ſecundùm jam dicta. Iaſon in *l. 1. nu. 7. C. De teſtam.* Vbi tamen & eædem conditiones ſunt ſervandæ, ſcilicet quia aliter debitum conſequi non poſſit creditor; ut ſit verum & liquidum debitum, & fiat compenſatio in re ſimili debita, ſcilicet fungibili ejuſdem ordinis, in qua facilis eſt compenſatio, non item in alijs non fungibilibus, & minimum detrimentum debitoris. Denique ceſſet ſcandalum, & conſulat ſaluti debitoris, cavendoque ne iteratò poſtea debitum ſolvatur. Navar. *d. c. 17. nu. 112. & ſeqq.* Molina *Diſp.* 691.

10 Hîc quæri etiam poſſet, An in caſu, quo rem alienam ſubripuit, juſtæ compenſationis cauſſa comprehendatur decreto Epiſcopali, quo jubetur ea reſtitui ſub pœna excommunicationis? R. Ejuſmodi excommunicationem poſſe ferri ab Epiſcopis, patet ex *c. 2. De conſtitut. in 6.* Eâ tamen nō teneri taliter ſubripientem rationi magis conſentaneum; quia decreti iſtius finis eſt, ut reſtituatur parti id, quod illi debitum. In caſu autem propoſito non eſt parti debitum, ſiquidem juxta præſuppoſita accipiens juſtè accepit in juſtam ſui debiti compenſationem: ut ceſſante decreti fine, & mente auctoris ejuſdem, dicendum etiam ſit, ceſſare pœnam eo contentam, quæ non imponitur niſi peccanti contra juſtitiam, contra quam hoc in caſu non eſt peccatum. Quod etiam procedit quoad ſcientes certò rem juſtæ compenſationis ergò eſſe ab altero acceptam. Imò & in caſu, quo Epiſcopus reſtitutionem aut judicium mandat, quando res accepta eſt cauſsâ compenſationis, quia ejuſmodi decretum continetet errorem intolerabilem, dum punit eum, qui juſtè accepit rem, juxta conditiones ſuprà poſitas, eoſve, qui non revelant factum ejus, qui non peccavit, ut non obliget in conſcientia, uti rectè tradit Navar. *d. c. 17. nu. 114.* quem ſequitur Molina *d. Tract. 2. Diſp.* 692. Leſſ. *d. loco nu.* 61.

11 Quòd ſi nulla ſit culpa furem excuſans, in ipſo actu furandi occiſum Eccleſia tamquam in reatu mortali habet defunctum, vetatque prò eo orari, cùm neutiquam tali poſſit prodeſſe oratio, uti nec terra ſancta, ut dictum ſup. *De ſepult.* Antè tamen confeſſo non eſt deneganda communio, *c. 2. h. t.*

Eſt præterea ratione furti obligatio ad reſtitutionem ejus, quod acceptum, cùm res aliena citra peccatum non detineatur, *c. Peccatum De R. I. in 6.* Nec rei tantùm, ſed & fructuum ex re furtiva perceptorum, quia percepti ſunt à malæ fidei poſſeſſore, qualis fructus ſuos non facit, & tenetur eos reſtituere; imò & ad non perceptos, ſi eos percipere potuerit, ut traditum *Inſtit. De rer. diviſ. §. Si quis à non domino, & D. De rei vindic.* ex ratione, ne alteri per alterum adferatur injuria. Item ad omne damnum nomine furti cauſſatum, quod videtur dediſſe ei cauſſam dans. Tenentur & ope, conſilio auxilium præbentes, celantes, mandantes, & alij, de quibus Navar. in *Summa c. 17. nu. 12. & ſeqq.* cùm ſint cauſſa damni, cujus reſtitutioni concurrendo ſe fecerunt obnoxios. Interitus rei non ſalvat à reſtitutione æſtimationis, cùm non ſolùm obligetur fur ratione rei acceptæ, verùm & ratione injuſtæ detentionis, quæ durat re peremptâ, propter moram, in qua fur hæret; cujus reſpectu caſus fortuiti ei videntur imputandi, ſecundùm tradita ad *D. d. tit. De rei vindic.* 12

Hinc reſolvitur quæſtio, An rem inventam quis debeat reſtituere? R. Non committi peccatum ratione apprehenſionis, quia non injuſta, quòd neſciatur dominus; ſed ratione detentionis, quæ injuſta eſſe incipit, ſi inventor negligat ſufficienter inquirere de domino per præconem, aut ſcedulam publico loco propoſitam, quâ res inventa indicetur & inventor. Facit enim adfectata ignorantia injuſtam detentionem, *l. Falſus 43. §. qui alienum, l. Inficiando 67. D. h. t. can. Si quid inveniſti XIV. q. 1.* & conſequenter furtum ponit obligans ad reſtitutionem. Quòd ſi ſufficienti indicio facto non compareat dominus, non poteſt videri injuſta detentio, cui animus deeſt: ut res videatur eſſe nullius, cùm paria ſint, non eſſe dominum, & non apparere. Et nec naturali jure, nec divino quis jubetur rem inventam, cujus non apparet dominus, diſtribuere in pauperes, quamvis hoc ſit tutiùs, ut ſaltem aliquatenus expendatur in utilitatem ignoti domini. Pro qua parte videtur facere textus in *Auth. Omnes C. Communia de ſucceſſ.* ubi peregrinorum inteſtatorum bona deferuntur pauperibus. Covarr. *ad d. c. Peccatum p. 3. §. 1. nu. 2.* Navar. *d. c. 17. nu. 170.* Quæ ita intellige, niſi res talis ſit, quæ nullius eſſe appareat, ut quia inventa in littore aut circa littus maris rudis & impolita, ut rectè præſumpſeris, nullius umquam fuiſſe, nam ſine ſcrupulo tamquam nullius quis eam ſibi reſervaverit, ſecundùm tradita *Inſtit. De rer. diviſ.* Vbi etiam traditum, 13

ditum, theſaurum inventum inventoris, quia domino careat, ſecundum diſtinctionem, de qua ibi. Navar. *d. c.* 17. *nu.* 171.

14 Quæri etiam poſſet, An excuſet à reſtitutione inopia? R. Ita videri, quia ad impoſſibile nemo teneatur; pro tempore tamen durantis inopiæ, quæ non tam tollit & extinguit omninò actionẽ, quã elidit, & differt pro tempore ſtantis inopiæ exactionem. Navar. *d. c.* 17. *nu.* 60.

15 Quid ſi non poſſit fieri ſine damno ordinis ſuperioris, uti honoris, vitæ? R. Eum excuſari à reſtitutione pro tempore imminentis probabiliter damni iſtius; cùm regulariter nemo teneatur ad bona aliena inferioris ordinis reſtituenda, cum damno bonorum ſuorum altioris ordinis, ut famæ honoris, melius enim nomen bonum, quàm divitiæ multæ, ait Sapiens *Prov.* 22. vitæ præcipuè ac ſalutis, quæ honorem ac famæ bonum ſuperant. Navar. *c.* 16. *nu.* 44. Imò ſi reſtitutio non poſſit fieri, ſalvo decenti ſtatu, vult Navar. *d. c.* 17. *nu.* 62. *in fine*, reſtitutionem differri poſſe, donec ſtatus permittat, quia ſalvo honore fieri nequeat reſtitutio. Quòd ſi tamen & creditor in eadem cauſſa ſit, quia in pari cauſſa potior eſt dominus, cùm caritas incipiat à ſeipſo, *can. Non licet* XXIII. *q.* 5. Navar. *d. c.* 16. *nu.* 60. Covarr. *ad d. c. Peccatum p.* 1. *in princ. nu.* 4.

16 Poſtremò quæritur, An excuſet à reſtituendo extrema neceſſitas, quà quis adductus rem alienam ſubripuit? R. Talem neceſſitatem excuſare omnino à vitio furti, propter majus damnum, ſcilicet mortis, evitandum, & videri non teneri, ſive inſpicias acceptionem, quæ extra noxam fuit, & legibus permiſſa, ſive rem acceptam, quæ conſumitur ut propria, non ut aliena. Quò facit, quod ejuſmodi neceſſitas faciat omnia in commune conferenda, *l.* 2. *§. cum in eadem D. Ad L. Rhod.* Dicendum tamen non excuſari à reſtitutione, ſi ad pinguiorem fortunam pervenerit. Nam licet acceptio illo in caſu fuerit licita, hoc tamen non niſi ut gravius malum evitet, non etiam ut rem quaſi ſuam habeat, cùm non tam acceperit tamquam communem jam factam, ſed communicandam, à domino ex lege caritatis, & miſericordiæ, non tam donando, quàm commodando & credendo, ut reſtituatur idem ceſſante neceſſitate. Quo modo in *d. l.* 2. *§. cum in eadem* non dicitur res hoc ipſo fieri communis, ſed communicanda. Itaque ut ſit juſta acceptio, non tamen ſimpliciter, ſed reſtrictivè, donec fortuna melior adflaverit. Et ita tenet Navar. *d. c.* 17. *nu.* 61. Covarr. *ad d. c. Peccatum p.* 2. *§.* 2. *nu.* 4. Clar. *§. Furtum nu.* 25.

17 Præter reſtitutionem eſt & pœna pecuniaria in duplum aut quadruplum, *§. Pœna* 5. *Inſtit. d. tit.* Extraordinariâ etiam animadverſione furtum puniri reſponſum *l. fin. D. h. t.* Hodie obtinet pœna laquei in furtis gravioribus, aut alia corporis caſtigatio in levioribus. Et ita conſuetudine paſſim inductum, quæ originem 18 ſumpſit ex Conſtitut. Frederici Imp. *lib.* 2. *Feud. tit.* 27 *§ fin.* nec venit improbanda, cùm communi bono conſulat propter furtorum frequentiam, quæ facit pœnam criminis augeri.

Præterea furti damnatus fit infamis, & jure civili, *§ Ex quibuſdam Inſtit. De pœna temerè litig.* & Canonico, quo ut talis ab Ordine, ſi quem habet, deponitur, *can. Presbyter Diſt.* 81. ita multò minùs ad eum admittitur. Quod & ob- 19 tinet in eo, qui infamiâ furti manifeſti eſt adſperſus. Occultus tamen fur pœnitentiâ purgatus non removetur ab Ordinis ſuſceptione, *c. fin. h. t.*

Excommunicationi furem ſubjici non eſt ulli bi expreſſum, ne quidem ob rem ſacram ſubreptam, Niſi conjuncta ſit effractio Eccleſiæ, quæ inducit ipſo facto excommunicationem, *c. Conqueſti inf. De ſent. excom.* & dictum ſuprà *De raptorib.* Ut autem ſimplex fur non incurrat ipſo facto excommunicationem, ſi tamen depoſitus incorrigibilis fuerit, ſubjiciendus excommunicationi, & in contumacia perſeverans per brachium ſæculare comprimendus exilio aut aliâ juſtâ pœnâ, *c. Cum non ab homine* 10. *ſup. De iudic.*

TITULUS XIX.

De Uſuris.

SUMMARIUM.

1. *Uſura quid nominis & rei.*
2. *Dare mutuum vindicta evadendæ cauſſâ an ſit uſurarium*
3. *Fœnus nauticum iure civili licitum.*
4. *An & iure Canonico?*
5. *Fideiuſſor nomine fideiuſſionis an quid licitè ſtipuletur?*
6. *Uſura propriè in mutuo locum habet.*
7. *Item in aliis contractibus; ut ſi res carius vendatur, dilatâ ſolutione.*
8. *An & ſi res minoris, ob anticipatam ſolutionẽ?*
9. *Uſura quotuplex.*
10. *Uſura compenſatoria quatenus licita.*
11. *Punitoria quatenus toleranda.*
12. *Debito quantitatis adiecta pœna iure civili rectè exigitur.*
13. *An iure Canonico idem obtineat?*
14. *Lucratoria prohibita iure naturali, divino, Canonico.*
15. *An & civili?*
16. *Antichreſeos pactum iure civili probatum.*
17. *Fructus perceptos ex re pignori obligata in ſecuritatem dotis gener eut non computet in ſortem, Intellectus* c. Salubriter 16. hoc tit.
18. *Et quid iuris, dote ab extero datâ.*
19. *An ex cauſſa retardata dotis diſſoluto matrimonio aliquid peti poſſit?*
20. *An in caſum reſtituenda dotis promitti poſſit annuum*

annnum quid vidua ſolvendum?
21. *Intellectus* c. 1. In fine h. t.
22. *Vſura inficit peccato mortali.*
23. *Facit reſtitutioni obnoxium uſurarium & Clericum & laicum.*
24. *Res ex uſuris comparata non ſubiecta reſtitutioni.*
25. *Vſurarij bona an tacitè alijs obligata?*
26. *Tenentur & uſurarij hæredes ad reſtitutionem.*
27. *Item legatarij, deficiente hærede.*
28 *Reſtituendum venit & damnum & intereſſe.*
29. *Quid ſi res accepta perierit ſuâ ſponte?*
30. *Iudæi an teneantur ad reſtitutionem?*
31. *An cooperantes & conſulentes?*
32. *An Iudices, & eorum conſiliarij?*
33. *An Notarius inſtrumentum conſcribens?*
34. *An qui penes uſurarium pecunias depoſuerunt?*
35. *Famuli uſurariorum an & qualiter teneantur.*
36. *In uſura conventionali non eſt locus reſtitutioni.*
37. *Vſura mentalis an obliget ad reſtitutionem?*
38. *Intentio prava mutuantis, non etiam lucrum offerentis, an faciat accipientem obnoxium reſtitutioni?*
39. *Tenetur mutuans, licet mutuatarius iuraverit ſe ſoluturum uſuras, & non repetiturum.*
40. *Secus, ſi uſuras acceptas remiſerit mutuatarius.*
41. *Reſtitutio cui facienda.*
42. *Vſuras exercens an infamis ipſo iure.*
43. *An & in caſu, quo ius civile eas permittit?*
44. *Vſurarius manifeſtus removendus à communione & Eccleſiaſtica ſepultura.*
45. *Eſt inteſtabilis.*
46. *Everititurq́, eius teſtamentum antè factum.*
47. *Nec convaleſcit per cautionem ſubſequentem.*
48. *Legata eo relicta an præſtanda?*
49. *Codicилlis relicta an valeant?*
50. *Donare mortis cauſsâ an illi liceat?*
51. *Iudæi an teneantur pœnis* c Quamquam h. t. in 6.
52. *Alia pœna uſurariorum.*
53. *Mons Pietatis an licitus?*
54. *Vſura delictum eſſe mixti fori probatur.*

CVm rapina & furto adfinitatem habet Vſura, cùm uſuras accipiens dicatur rapinam facere, *can. Si quis uſuram* xiv. *q.* 4. ideo de eâ immediatè ſub-
1 ſjcitur. * Nomen iſtud ſignificat ſubinde uſum rei alicujus; ita enim Cicero, *Orat. pro C. Rabirio*, dixit *uſuram lucis, uſuram vitæ*, pro uſu: item lucrum ultra ſortem acceptum, quo modo & Fœnus appellatur, quaſi fœtura ſive fructus pecuniæ; atque ita hac in materia ſumitur, definiturq́ue ſive deſcribitur eſſe voluntas recipiendi aliquid lucri pecuniâ æſtimabilis ultra ſortem, principaliter vi mutui Navar. in *Summa c.* 17. *nu.* 207. Covarr. 3. *Var. c.* 1. *nu.* 1. & 2.

Sub *Voluntate* comprehenditur omnis uſura, *Zoeſius in Decretal.* etiam mentalis, in qua ceſſat quidem pactum exterius, eſt tamen animi eſt mutuans, ut niſi ultrà ſortem quid recepturus eſſet, non mutuaret, *c. Conſuluit* 10. *h. t.* Et hoc, ſi principaliter id intendat; nam minùs principalis intentio mutuantis non mutat actus qualitatem: ut mutuans cum ſpe ſecundaria quid recipiendi per alterius liberalitatem non committat uſuram, *Gl. in d. c.* 10. Vid. Pet. Navarra *de Reſtitut. lib.* 3. *c.* 2. *nu.* 200. Dico, liberalitatem; nam ſi quaſi ex obligatione juſtitiæ ſperet accipere ultra ſortem, eſſet uſurarius, *d. c.* 10. quia non licet ſperare, quod non licet accipere. Leſſ. *De Iuſt. & iure lib.* 2. *c.* 20. *Dubit.* 5. *in princ.*

Dicitur, *lucri pecuniâ æſtimabilis*; ut excludantur ea, quæ pecuniâ æſtimari non ſolent, uti amicitia, favor, quorum reſpectu uſura non committitur. Navarra *d. c.* 2. *nu.* 194. *& ſeqq.* 2
* Quo modo nihil ſentiet labis uſurariæ dans mutuum in eum finem, ut vindicta privata injuſta remittatur, cùm nihil recipiatur, ſed tantùm evitetur injuſta vexa. Quò facit, quod dictum ſuprà, *De Simonia nu.* 64. in beneficijs redemptionem vexationis injuſtæ eſſe citra labem ſimoniacam. Aliter dicendum, ſi vindictæ juſtæ imminentis evadendæ cauſsâ detur mutuum; quia videtur dari in ejus ſatisfactionem, atque ita accedere aliquid pretio æſtimabile ipſi mutuanti, non ſine labe. Mutuare quid eâ lege, ut viciſſim alter mutuet, aut à ſe ſolo emat, non eſt extra uſuram: & hoc, ſi obligatio ponitur, cùm ejuſmodi conditio contineat onus ultra ſortem pretio æſtimabile. Covarr. 3. *Var. c.* 2. *nu.* 5. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 3. *lib.* 5. *De Vſura c.* 7. *qu.* 1. Leſſ. *d. c.* 20. *Dub.* 8. *nu.* 58.

Dicitur, *vi mutui*; quia ratione intereſſe cauſſati ex damno emergente ob moram, aut lucro ceſſante, ultra ſortem licet quid accipere citra vitium uſuræ; cùm acceptum ultra ſortem non accipiatur vi mutui principaliter, ſed nomine ejus, quod abeſt: ut procedat, quòd nulli officium ſuum debeat eſſe damnoſum. Covarr. 3. *Var. c.* 4. *nu.* 1. & 2. Hoc modo extra uſuram erit, ſtipulari aliquid ultra ſortem ratione periculi, cujus ſuſceptio eſt pretio æſtimabilis * Quod negotium ſpectat ad fœ- 3
nus nauticum & trajectitiam pecuniam, quæ navigat periculo creditoris, quæq́ue creditur eâ lege, ut ſi navis perierit, non reddatur; ſin autem ſalva in portum pervenerit, pecunia cum lucro redeat ad creditorem, *l. Periculi* 5. *D. De fœnore naut. l.* 1. *& fin. C. eod.* Cujuſmodi fœnus jure civili eſt permiſſum, poſſuntq́ue ejus nomine exigi uſuræ etiam centeſimæ, non tantùm ſtipulatione prævià, verùm & pacto, *d. l.* 5. *in fine.*

Quæritur, An & jure Canonico ſit licitum 4
tale lucrum? R. Id rectè dici, cùm eo jure reprobetur lucrum, principaliter acceptum ratione mutui; hoc autem in caſu lucrum accipiatur

 principali-

Digitized by Google

principaliter ratione periculi pretio æſtimabilis. Vt ceſſet uſuraria labes, quæ tantùm locum habet in lucro percepto principaliter nomine mutui, ſecundùm dictum Evangelicum, *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Difficultatem movet *c. fin. h. t.* in quo Pont. reprobare videtur nauticum hoc fœnus, cùm eum cenſeat uſurarium, qui naviganti vel eunti ad nundinas pecuniam mutuò dat, recepturus quid ultra ſortem, propter ſuſceptum in ſe periculum. Variæ à varijs adducuntur ſolutiones: quidam etiam manus dant, adſerentes, ſecundùm textum iſtum, ut apparet primâ facie, tale pactum eſſe uſurarium. Quod dici neutiquam poteſt, cùm paſſim iſto jure non damnentur uſuræ, niſi ratione mutui principaliter; hic autem non niſi ratione periculi acceptæ ſint: ut ceſſet ratio urium damnantium uſuram. Niſi etiam dicamus, poſſe accipi *d. c. fin.* de periculo, quod allegabatur, improbabili, non etiam probabili, ut jura juribus concordent, & non facilè ponatur diverſitas vel correctio alicujus per alterū, quando de eo non patet, aut poſſint concorditer capi, cùm non ſit dicendus Pont. aliàs improbare, nec etiam improbet uſuras lucratorias, niſi quæ acceptæ ratione mutui principaliter ex morâ, non etiam ex aliâ ratione, quæ ſit æſtimabilis, ut eſt periculum ſive marinum ſive terreſtre. Dicendum itaque, iſto loco non haberi illicitum omne tale pactum & lucrum, quando nimirum liberè quis convenit, acceptâ ſub eo pacto pecuniâ, quia non accipitur pecunia vi mutui principaliter, uti dictum, ſed reſpectu oneris, quod æſtimari poteſt: verùm tantùm reprobari iſto loco caſum, quo non aliàs creditor mutuò dare volebat, quàm ſub lucro ex cauſſâ ſuſcepti periculi. Vt in pactum tale non liberè conſenſerit debitor, atque ita contractus ille judicetur non eſſe extra vitium, propter onus adjunctum debitori incumbens, qui maluerat ſuo periculo mutuum habere ſine onere. Quæ ſolutio placet Didaco Covarr. 3. *Var. c.* 2. *nu.* 5. & alijs, eſtque commodior, quàm alicujus neoterici, qui interponit negativam, ſubtiliter quidem, ſed contra textuum omnium fidem, qui unanimiter adfirmativè legunt. Ioan. Bernart. *De util. legendæ Hiſt. lib.* 2. *in princ.* Vid. Navar. *ad d. c. ult. h. t. & in Manuali c.* 17. *nu.* 284. *& ſeqq.* Binsfeld. *ad d. c. ult. qu.* 1. *&* 2. Caniſ. *ibid. nu.* 4. Scaccias *De Commerc.* §. 3. *Gl.* 3. *nu.* 37. Quod de pecunia dictum, idem etiam in mercibus tranſvehendis ſtatuendum. Covarr. *d. nu.* 5. ut ſi periculo creditoris ſit earum tranſvectio, ejus nomine lucrum licitè percipiat, ex eadem ratione. Idem & ſtatuendum in pecunia vel mercibus terrâ tranſmittendis, quòd lucrum percipiatur nomine periculi tranſmiſſionis, non etiam ipſius mutui.

5 Item quæritur, An fidejuſſor licitè ſtipuletur quid à reo nomine fidejuſſionis? R. Id videri dicendum nomine periculi, quod ſubit fidejuſſor, juxta commune dictum, *Sponde, noxa præſto eſt*; cùm non ſit rarum, ut, debitore facto non ſolvendo, mutuum cogatur exſolvere, quod numquam recepturus; ut lucrum, quod accipit, accipiat nomine mercedis, *l. Hoc iure* 19. §. *Labeo D. De donat.* Et hoc, ut rectè ait Covarr. *d. loco nu.* 6. ſi ex qualitate & conditione debitoris ſubſit periculum; nam ſi nullum ſubſit periculum, nihil cauſſæ ſubeſt, quin ſalvetur lucrum in pactum deductum, ceſſante officio. Navar. in *Summa c.* 17. *nu.* 285. *& Conſ.* 23. *nu.* 4. *h. t.* Binsfeld. *ad c. fin. qu.* 3. *eod.*

Habet locum uſura propriè in mutuo, *can.* 1. *& ſeqq.* XIV. *q.* 3. & præcipuè circa pecuniam verſatur, cujus eſt promiſcuus uſus, de qua dicta loca agunt: quidni tamen & in vino, alijſque rebus fungibilibus? 6

Habet & locum in alijs contractibus, ſive bonæ fidei ſive ſtricti juris. Nam ſi res venditur pluris, dilatâ ſolutione, id quod accipitur ultra verum valorem, accipitur ſine cauſſa, ut ſit ſuperabundantia ſapiens labem, *d. c. Conſuluit* 10 *h. t.* quaſi ratione mutui accedens. Eſt enim quædam ſpecies mutui prorogatio ſolutionis, quaſi pretium conventum receptum brevi manu eſſet emptori ſub uſuris creditum, *arg. l. Singularia* 15. *D. De reb. cred.* Vnde in *c. In civitate* 6. *h. t.* dicuntur vendentes cariùs, dilatâ ſolutione, incurrere peccatum uſurarium, niſi ſubſit cauſſa excuſans: ut ſi dubium ſit, an tempore ſolutionis res ſit pluris valitura, *d. c.* 6. quòd tum æqualiter & emptor & venditor commodum ex tempore exſpectent, quod videntur mutuò ceſſiſſe ſub pretio convento. Si tamen tempore contractus non erat venditurus merces ſuas venditor; nam foret tantùm præſens conditio inſpicienda, non futura, *Gl. fin. in d. c. fin.* Vid. Binsfeld. *ad d. c.* 6. *qu.* 3. *concl.* 2. *&* 3. *h. t.* Leſſ. *lib.* 2. *c.* 21. *Dub.* 6. 7

Quæri poſſet, An idem obtineat in emente minoris propter anticipatam ſolutionem? R. Nihil continere id vitij, ſi minoris ematur, intra terminos tamen pretij infimi; uti & intra terminos ſummi pretij vendere nihil habet vitij, & eatenus procedit, quod habetur *l. In cauſſa* 16. §. *pen. D. De minorib. & l. Item* 22. *in fine D. Locati*, naturaliter ſcilicet licere contrahentibus ſe circumvenire, ceſſante tamen dolo. Sublatâ enim ſpe quæſtus, ut ait Seneca 1. *de Benef.* neceſſe erit languere mercatum. Vt excedantur termini infimi pretij non eſt licitum, nec liberum à labe, ſi fiat ratione anticipationis, quia ponit implicitam mutuationem, cujus incrementum, quo res pluris eſt pretio dato, eſt lucrum loco uſuræ, ut non ſit ſine vitio. Niſi excuſet emptorem damnum emergens, aut lucri jactura, aliave cauſſa meritò æſtimabilis iſto incremento; uti & ſi traditio differatur in tempus, quo 8

pus, quo incertum eſt, an res tanti ſit valitura, eo modo, quo antè in venditore dictum, *d. c. 6. & fin.* ex natura correlativorum. Navar. *d. c. 7. nu. 106. & in Comment. de Vſuris nu. 4. & alibi,* Binsfeld. *ad d. c. 6. qu. 4.* Leſſ. *d. c. 21. Dubit. 7.*

9 Vſurarum ſpecies eſt triplex: aliæ enim ſunt Compenſatoriæ, quibus venit id, quod abeſt, ſive ratione lucri ceſſantis, ſive damni emergentis, *l. Si commiſſa D. Rem ratam hab.* & catenus conveniunt cum eo, quod intereſt: aliæ Punitoriæ, quæ debentur non ratione lucri petentium, ſed propter moram non ſolventium, *l. Cum quidam §. pupillo D. h. t.* aliæ Lucratoriæ, quæ continent aliquod lucrum temporale, cauſâ & nomine mutui principaliter exactum.

10 Prima ſpecies omninò eſt licita, quatenus verè intereſt creditoris, cùm nemo teneatur alteri prodeſſe extra cauſſam neceſſitatis ſuo diſpendio, nec contrarium ſit officio, aliquem juvare cum ſui indemnitate, qua de re latiùs ad *tit. D. De re iudic. nu. 65. & ſeqq.* Quò ſpectat, quod venditor rectè petat ſibi dari uſuras ratione rei venditæ, *l. 4. C. De act. empti & vend.* Illæ enim ſunt compenſatoriæ, reſpectu fructuum, quos percepit emptor: uti & volunt illas eſſe compenſatorias, quæ in bonæ fidei contractibus debentur ratione moræ, *l. Mora 32. §. in bonæ fidei D. h. t.* Quod verum eſt, ſi interſit; nam & debentur, ſi non interſit, aut non tanti.

11 Secunda ſpecies non damnatur, ſi pœna adjecta ſit ſpeciei debitæ, ut ſi rem non tradideris intra certum tempus, aut etiam obligationi faciendi. Poteſt enim mora in his puniri, & lex addita in contractibus pœnam concernens, quam conventionalem vocant, eſt ſervanda, *l. Legem C. De pactis, l. In traditionib. 48. D. eod.* etiam jure Eccleſiaſtico, quo ſuſtinetur conditio privationis rei in emphyteuſim datæ. Si ad biennium ceſſet ſolvere emphyteuta, pœna ſtatuta arbitrio non ſtanti rectè exigitur, *c. Per tuas ſup. De arbitris.* Pœnas quoque teſtamentis ſubjectas admittit Eccleſia, ut faciliùs ſervetur voluntas, quia nihil mali involuunt: uti nec illæ, quæ obligationi facti ſubjiciuntur, aut ſpeciei, *c. 4. ſup. De arbit. c. 7. inf. De pœnis,* etiamſi ab Eccleſiaſticis perſonis, præcipuè Epiſcopis, ſit conſultiùs eas non peti, ne videantur lucro inhiare. Vnde Greg. Pont. in *can. Fraternitas XII. q. 2.* nomine rei furto ſubreptæ Eccleſiæ noluit lucrum exigi, quod non deceat Eccleſiam lucra damnis quærere.

12 Debito quantitatis jure civili ex ſtipulatione adjectas pœnas in caſum moræ, uſurarum loco, peti poſſe receptum eſt: quæ tamen non excedant debitum uſurarum modum, ne earum conventio tendat in fraudem legis, *l. Iulianus §. ibidem D. De act. empti & l. Cum allegas C. hoc tit.*

13 Vbi quæritur, An idem obtineat jure Canonico? R. Ejuſmodi pœnam non haberi eò jure liberam ab uſurarum vitio, quòd præſumatur adjecta in fraudem uſurarum, *arg. d. c. Conſuluit 10. h. t.* Si tamen fraus ceſſet, & pœna ſit moderata ſecundùm culpæ menſuram, dici poteſt exigi poſſe citra vitium, quatenus verè intereſt.

Tertia ſpecies, quia merum lucrum continet, principaliter ratione mutui exactum, eſt 14
damnata & divinâ lege, & naturali, & Evangelicâ, & Canonicâ. De divina patet *can. Quoniam XIV. q. 4.* ubi dicuntur obliti præcepti divini dantes pecunias ſuas ad uſuras. De naturali ex eo probatur, quòd contineat injuſtum proximi damnum, dum ex re non fructiferâ imò ſterili, fructus petitur & commoditas, quod natura non patitur. De Evangelicâ lege patet ex dicto Salvatoris, *Lucæ 6. Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Canonicâ lege improbari uſuras habet totus hic Tit. & in *6. eod.* item *Diſt. 47. Cauſ. XIV. q. 4.* quibus locis Canones paſſim uſuras deteſtantur. Non rectè quis objecerit id, quod habetur *Deuteron. 23.* quo permittitur Iudæis uſurarum exactio ab alienigenis, non etiam à fratribus. Nam Reſp. I. Iſtam permiſſionem proceſſiſſe potiùs per diſſimulationem à divinâ majeſtate ad vitandum majus malum, ob duritiam cordis iſtius gentis, & avaritiam, quâ etiamnum hodie laborant, & paſſim uſuris inhiant, uti & eadem de cauſſa ijs eſt permiſſus libellus repudij. II. Admiſſo ibi agi de propria permiſſione & approbatione exigendi uſuras ab alienigenis, non tamen de omnibus id intelligendum eſſe, ſed de ijs, qui hoſtes ſunt, ut quos rectè vitâ ſpoliare poſſis, eoſdem & bonis ſpolies, ſecundùm D. Ambroſ. *can. fin. XIV. q. 4.* & quaſi cui per vim eripere bona liceat, etiam hac viâ ſubtrahas. Verùm hoc non abſolutè ita intelligendum, cùm etſi hoſtem ſpoliem jure belli, non tamen & per contractum jure divino & naturali prohibitum fraudare liceat, qui non niſi tempore pacis cum hoſte rectè initur. Quo modo ceſſat argumentum à belli licentiâ deſumptum, ut moderanda ſit illa ſententia, ſcilicet, quatenus damnorum ab hoſte injuſtè illatorum compenſatio patitur. Covarr. *3. Var. c. 1. nu. 7.*

Quæſtionis verò eſt, An & jure civili poſ- 15
ſint dici uſuræ prohibitæ? R. Si jus Digeſtorum inſpicias, non poſſe dici eſſe prohibitas, cùm paſſim eo jure permittantur, *l. Placuit D. h. t.* Idem jure Cod. dicendum videtur, niſi quod *Gl. in Auth. Ad hæc C. h. t.* velit eas à Iuſtiniano eſſe prohibitas, quæ hoc argumento ducitur, quòd in *l. Inter claras 7. §. Suſcipimus C. De ſumma Trinit.* declaret ſe ſuſcipere quatuor oecumenica Concilia, tamquam regulas Patrum, eaque velit obtinere vim legum, & eorum dogmata ſicut ſacras Scripturas accipiat: quibus cùm uſuræ ſint prohibitæ, non poteſt

poteſt non & eaſdem prohibuiſſe Iuſtin. ſecundùm iſtam Gloſ. Verùm obſtat, quòd ipſe Iuſtin. eaſdem permiſerit, certum modum earum exactioni præſcribens, ſecundùm perſonarum qualitates, *l. Eos* 26. *C. h. t.* Vt ex *d. l. Inter claras* non poſſit ſumi firmum argumentum, à Iuſtin. eſſe damnatas uſuras, cùm argumentum à tacito non procedat, quando contrarium eſt expreſſum, quod tacito prævalet. Covarr. *d. c.* 1. *nu.* 6. Peguera *Deciſ.* 30. *nu.* 16. Et licet neſciatur, *d. l. Eos* 26. poſterior an prior fuerit dictâ *l.* 7. cùm de datâ non conſtet, nihilominus ut fuerit prior, nihil tamen hoc promovebit opinionem Gloſ. cùm Iuſtin. in *Nov. Vt partic. uſur. ſolut.* 121. uſurarium exactionem in duplum permittat, quam eſſe poſteriorem *d. l.* 7. omninò certum eſt. Nec obſtat, quòd idem Imp. *Nov. De Eccleſ. tit.* 531. *c.* 1. quatuor oecumenica Concilia iterum approbet, & licet poſteriùs, non poteſt tamen videri revocaſſe *d. l.* 26. aut *d. Nov.* 521. tum quòd earum mentionem non faciat, ut non videantur correctæ, & procedat deciſio *l. Præcipimus C. De appellat.* tum quòd poſteà *Nov. De argentar. contractib.* 136. permittat beſſes uſuras. Niſi velimus dicere, Iuſtin. toleraſſe tantùm, non etiam approbaſſe uſuras, majoris mali evitandi cauſsâ, ut pulcrè declarat Leo *Nov.* 83. eo modo, quo lupanaria permittuntur, tamquam minùs mala, ad evitanda majora mala, quæ cauſſabantur per adulteria, ſodomiam, & ſimilia. Vid. Leſſ. *d. lib.* 2. *c.* 20. *Dub.* 4.

16 Antichreſeos pactum, quo pignoris fructus cedunt creditori, in vicem uſurarum, jure civili receptum, propter incertum fructuum eventum, *l. Si ea lege* 17. *C. De uſuris*, damnatum à Canonibus diximus ſuprà, *De pignorib.* quòd ratione dilatæ ſolutionis lucrum fructuum non ſine labe uſuraria ipſi creditori cedat, non obſtante incerto eventu. Vnde ſi fructus percepti, deductis oneribus, ſortem adæquaverint, mandat Pont. pignus reſtitui, *c.* 5. *& c. Conqueſtus* 8. *h. t.* Quæ res exceptionem patitur. Primò, in re feudali per vaſallum obligata ipſi domino, *d. c.* 8. *h. t* cujus ratio ſuprà ad *tit. De feudis* eſt data. Secundò, in re pignori per ſocerum genero obligata, in ſecuritatem dotis numerandæ (ita enim legendum, non etiam *numerata*, cùm hæc non deſideret ſecuritatem) ex quâ perceptos fructus gener non cogitur in ſortem computare, ſed ſibi ſervat, nec acceptâ dote reſtituit, *c. Salubriter* 16. *h. t.* Quæ res non patitur difficultatem, ſi res frugiferæ ſint in dotem promiſſæ; tunc enim fructus pignoris videntur accepti in compenſationem fructuum rei promiſſæ in dotem, & non ſolutæ.

17 At quæſtio eſt ſuper ratione deciſionis *d. c.* 16. R. Aliquos eam ponere in dotis favore, quæ multa ſpecialia continet; ſed obſtat *c.* 4. *h. t.* ubi ne quidem pia cauſſa facit uſuras licitas. Aliquos in conventione; verùm nec ea poteſt ſalvare uſurariam labem, cùm malitiam rei non minuat partium voluntas. Aliquos verò rectiùs in intereſſe damni emergentis, quod ſentit maritus ſuſtinendo onera matrimonij, non receptâ promiſſâ dote, in cujus compenſationem, fructibus prædij oppignorati, donec dos ſolvatur, utitur maritus, non computando eos in ſortem. Vt dicendum ſit, aliquam eſſe ſpecialitatem hac in parte ex cauſſa dotis, eamq; conſiſtere in ſubintellecto pacto liberali percipiendi fructus, non tam ex dotis favore, quàm cauſsâ emergentis damni, vel loco ſatisfactionis pro oneribus matrimonij. Quò facit ratio Pont. in *d. c.* 16. quòd fructus dotis frequenter non ſufficiant oneribus matrimonij, & cenſeantur donati fructus prædij oppignorati; ut marito non ſuſtinente ulla matrimonij onera, non ſit cauſſa, quæ ſalvet iſtam deciſionem. Vid. Covarr. 3. *Var. c.* 5. *nu.* 3. Navarra *de Reſtitut. lib.* 3. *c.* 2. *nu.* 352. *& ſeqq.* Leſſ. *lib.* 2. *c.* 20. *nu.* 141.

Quid ſi dos non à ſocero, ſed extero ſit data? R. Poſſe videri, idem eſſe dicendum, cùm in *d. c.* 16, non tam ponatur vis in ſocero dante dotem, quàm in oneribus matrimonij, quæ etiam ſunt in caſu dotis promiſſæ ab extero: ut poſitâ deciſionis cauſsâ, videatur & dicenda deciſio obtinere. Covarr. *d. c.* 1. *nu.* 3. *verſ. Hinc primò.* Contrà tamen dicendum, ex eo, quòd ad ſocerum pertineat compenſatio onerum matrimonij, non etiam ad exterum; ut in illo procedat deciſio *d. c.* 56. non etiam in hoc. Vid. Rebell. *De oblig. iuſt. lib.* 8. *c.* 12. *q.* 10. 18

Dubitationem recipit, An ex cauſſa retardatæ dotis, ſoluto matrimonio reſtituendæ uxori, aliquid poſſit petere mulier, aut ejus hæredes? Ita velle Molinam *De iure primogen. lib.* 4. *c.* 5. *nu.* 6. allegantem text. in *d. c.* 16. Qui cùm ſe fundet in oneribus matrimonij, quæ marito incumbunt. non poteſt ejus deciſio trahi ad viduam, ejuſve hæredes, in quibus iſta ratio ceſſat. Vt contraria opinio ſit verior, ſcilicet quòd mulier accipiens ratione dilatæ ſolutionis uſuram committeret, quam nec cauſſa dotis, nec ulla alia etiamſi maximè pia excuſaret, *c.* 4. *h. t.* ut rectè tradit Covarr. *d. loco verſ. Sextò*, & ſequitur Barboſa *ad l.* 2. *in princ. nu.* 40. *D. Soluto matrim.* Vnde ſi prædium adſignatum ſit uxori loco pignoris, donec ei dos ſolvatur, fructus ex eo perceptos in dotem computare cogitur; cùm nec favor dotis, nec inopia viduæ permittat, ut illos lucretur. Niſi inopia faceret mulieri intra annum viduitatis deberi alimenta ab hæredibus; tunc enim pro ratione eorum poſſet uti fructibus, quatenus verè ejus intereſt, ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, ut rectè *d. loco* tradit Covarr. Non rectè autem quidam reſtringunt *d. c.* 16. ad caſum, 19

ad caſum, quo differtur ſolutio dotis ſine ulla dilatione data per generum; quaſi ſi dilationem gener ſocero dediſſet, non poſſit dici ſocer eſſe in mora. Nam iſta diſtinctio, ſi rationem intereſſe inſpiciamus, malè probatur, cùm utroque caſu ſint onera matrimonij, atque ita & utroque caſu veniat intereſſe. Procedit itaque deciſio *d. c.* 16. ex cauſſa onerum matrimonij, ſive citra pactionem percipiendorũ fructuum ſit pignus datum, ſive ſub pactione, quæ non faciet cauſſam mariti pejorem: neque enim quid mali moris involvi poteſt pactione, ſiquidem ſit circa ea, quæ jure haberi poſſunt.

20 De eo quoque dubitatum, An licitè & citra labem maritus caveat teſtamento, ut donec dos uxori viduæ reſtitura fuerit, aliquid annuum ei præſtetur? R. Si jus civile inſpicias, hoc eſſe extra dubium, per *l.* 3. *§. fin. D. De annuis leg.* quæ habet, uſurarum nomine ita relictum deberi, intra probabilem tamen uſurarum modum: quod non mirum, quia eo jure uſuræ ſunt permiſſæ. Tantùm eſſe quæſtionem, an textus iſte procedat de jure Canonum. Plerique ſunt ejus opinionis, quòd res iſta ſapiat uſuram, ex eo, quòd propter dilationem ſit relicta annua penſio, atque ita lucrum, quos citat Barboſa *d. loco nu.* 45. In idem inclinare videtur Covarr. *Var.* 3. *c.* 1. *verſ. Septimò*, dum tradit, ſtatutum, quo cautum eſt, ut interim, donec dos ſolvatur, annuum quid præſtetur, non eſſe immune à labe, niſi reſpectu veroſimilis intereſſe, ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis; qui idipſum in terminis hujus caſus repetit ibidem *nu.* 9. Idem multis tenet Iaſon in *l.* 1. *Lect.* 2. *nu.* 29. *&* 30. *C. De ſum. Trinit.* Bart. *& alijs allegatis.* Contrà vult Caſtren. *d. l.* 1. *nu.* 14. Bartoli & Iaſ. opinionem improbans, ex eo, quòd teſtator poſſit gravare hæredem pœnæ nomine, ſi legatum non præſtiterit, *l.* 1. *C. De his quæ pœna nom.* Caſtrenſem ſequitur Alciat. 5. *Paradox. c. fin.* qui tamen in hoc eam moderatur, ut procedat tantùm, ſi teſtator dixerit ſolùm tot annua dari, non etiam addiderit, loco uſurarum, ex cauſſa dilationis. Verùm additam à teſtatore etiam injuſtam pœnam hæredi non ſatisfacienti eſſe extra uſurariam labem, patet ex dictis ſuprà *eod.* non etiam additam quantitati, cui non rectè ſubjungitur ſolutio alicujus annui, propter dilationem non ſolutæ quantitatis. Ratio eſt, quòd ratione facti non præſtiti, aliquid legatario abeſſe poſſit, non etiam ratione quantitatis, quæ in ſe ſterilis eſt, ut ei appoſita pœna non poſſit non cenſeri appoſita in fraudem uſurarum, *l. Iulianus* 12. *§. ibidem Papin. D. De act. empti.* Et hoc, ſive addiderit teſtator, cauſâ uſurarum ſe id præſtari velle, ſive non, cùm res illa non mutet vitium, niſi oſtendi poſſit à legatario lucri ceſſantis aut damni emergentis intereſſe. Vid. Canif. *De Vſuris c.* *Zoeſium ad Decretal.* 1. *nu.* 24.

Tertiò excipe caſum *cap.* 1. *in fine h. t.* ubi 21
Clericus mutuum laico dedit ſub lucro fructuum beneficij, quod laicus injuſtè poſſidebat, & Clerici erat. Ratio additur à Gloſ. quòd non alienum, ſed ſuum recipiat: quæ ratio ex textu colligitur, dum dicit, *Niſi fortè Eccleſiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.* Vt etiam beneficium malè ab alio detentum hac via rectè quis videatur recipere; ex dicta ratione, cùm ſecundùm omnes non ſit illicitum nec uſurarium immediatè ex mutuo ſolutionem veri debiti ſibi parare, v. g. decem de mutuo, ut cum illis alia decem debita reddas, cùm nihil accipiatur ultra ſortem, quod ſit mutuatarij, ſed vel ſuum, vel ſibi debitum. Quod omninò rectè procedet, ſi debiti recuperatio in pactum deducatur, quia non poteſt eſſe fraudulenta, ſed reſpondens juſtitiæ, ex conſenſu debitoris. Si pactum non exprimitur, necdum poteſt dici ſubeſſe vitium uſuræ; ex dicta ratione, quòd nihil alienum ultra ſortem recipiatur. Aliud tamen injuſtitiæ genus ſuberit, cùm compenſatio clandeſtina non ſit licita, ubi alia via juridica, quâ quis ſuum recuperet, obvia eſt, præcipuè quia res iſta ſcandalo non vacet, ut dictum Tit. ſuperiori. Vid. Pet. Navar. *de Reſtitut. lib.* 3. *c.* 2. *nu.* 356. 22

Patet itaque ex dictis, uſuram eſſe prohibitam, imò & propriè ſumptam pro lucro vi mutui, id eſt tamquam pretium mutui, intrinſecè malam eſſe, & rationi repugnantem: ut neque diſpenſatione, neque ullâ circumſtantiâ juſtificari poſſit, cùm eſſentialiter contineat injuriam & injuſtitiam circa proximi res. Quæ ſine dubio inficit exercentem uſuras peccato mortali, non tantùm ſi eas receperit, ſed etſi de ijs pactus fuerit, aut ejus intentionis ſit, ut recipiat; nam peccata cogitationis, oris & operis ejuſdem ſunt ordinis.

Præterea qui uſuras recipit tenetur ad reſtitutionem earum, ſive Clericus ſit, ſive laicus, *c.* 23
1. *&* 2. *h. t.* neque enim in uno minor eſt ratio quàm in alio, cum uterque rem non ſuam detineat, cujus reſtitutioni obnoxius, ante quam non remittitur peccatum, *c. Peccatum De R. I. in* 6. Quòd autem uterque rem non ſuam detineat, eſt; quòd uſuras dans non voluerit illas donare, ſed dare, quantum juſtitiæ ratio permittit, nec plus à ſe abdicare, quàm ex juſtitia debet. Suarez *de Simonia c.* 59. *nu.* 26. Quia autem pretium uſurarum nec ex juſtitia debebatur, nec exigi juſtè poterat, voluntas dantis non potuit habere effectum; cùm ubi cauſſa dandi non ſubſiſtit, nec datio ſubſiſtere queat. Nec rectè objeceris, quòd cauſſa fuerit impleta, ſcilicet mutuum datum; quia iſta tranſlatio mutuæ pecuniæ non eſt ſufficiens ad juſtificandam exactionem alicujus lucri ultra mutuum, ex vi ejus. Ceſſante itaque voluntate dantis

uſuras, non poteſt earum dominium tranſire in accipientem: ut nec agrum, domum, equum, uſurarum nomine acceptum ab uſurario, in ejus dominium tranſire, quia contractus ſit nullus, rectè tradat Covarr. 3. *Var. c.* 3. *nu.* & Navarra *d. loco nu.* 387. Vnde conſequitur, tranſlata hujuſmodi in tertium poſſeſſorem poſſe ab eo vindicari, cùm plus juris non habeat tertius, quàm ejus auctor habuit, nemoque plus juris transferat, quàm habet, *l. Nemo* 54. *D. De R. I. & c. Nemo* 79. *eod. in* 6. Licet contrarium velit Navar. in *Summa c.* 17. *nu.* 265. ex eo, quòd voluntariè res tales ſint datæ ab eo, qui mutuum accepit: verùm hoc falſum eſſe jam antè dictum. Vide Leſſ. *lib.* 2. *c.* 20. *Dubit.* 18.

24 Q. An ſaltem rei ex uſuris comparatæ adquirat dominium uſurarius? R. Hoc non malè dici, & probari hac ratione, quòd res juſto titulo ſit uſurario adquiſita, licet pecuniâ alienâ, quæ obnoxium quidem facit pecuniæ, non etiam contractum invalidat. Quò facit textus in *l. Si ex ea C. De rei vindic.* in quo depoſitâ pecuniâ emptas poſſeſſiones deponens malè in ſe transferri petit; cùm res ipſa nihil mali in ſe involvat, ſed tantùm pecunia, cujus reſtitutio neceſſaria. Covarr. *d. nu.* 6. ubi tradit, teneri etiam uſurarium ad fructus ex re uſuraria perceptos, tamquam pereeptos ex re aliena à malæ fidei poſſeſſore, ſecundùm ea, quæ traduntur *Inſtit. De rer. diviſ.* §. *Si quis à non domino.* Et hoc accipe de re ipſa uſuraria, non etiam de comparata ex pecunia uſuraria, quia hæc ſit ipſius uſurarij, uti dictum. Vid. Navarra *de Reſtitut. lib.* 4. *c.* 1. *nu.* 4. *& in ſimili* Suarez *De cultu divino c.* 38. *nu.* 12. *& ſeqq.*

25 Q. II. An pro reſtitutione bona uſurarij ſint alijs titulo hypothecæ obligata? R. Rectè Abbatem, in *c.* 5. *nu.* 12. *h. t.* quem ſequitur Covarr. *d. loco nu.* 6. tradere, nullibi à jure inductam talem hypothecam, cùm ſine jure induci hypotheca tacita non poſſit. Nec rectè allegatur *d. c.* 4. quia ibi non dicitur, eos, qui uſuras ſolverunt, agere hypothecariâ, ſed in ſolutionem uſurarum injuſtè acceptarum eſſe vendendas poſſeſſiones de uſuris comparatas. Si tamen penes ipſum ſint; nam ſi fuerint penes alterum, vendi nequeunt ex cauſſa uſurarum, cùm alteri per alterum non ſit inferenda iniqua conditio. Et hoc, ſi ex cauſſa oneroſa penes tertium ſint; nam cauſſa lucrativa faceret ex æquitate vendendas eſſe illas poſſeſſiones, ne alter lucretur alterius jacturâ, ut rectè tradit Abbas *d. loco*, ſecundùm ea, quæ traduntur *D. & C. De his quæ in fraud. credit.*

26 Q. III. An teneantur uſurarij hæredes? R. Teneri non tantùm ſuos, ſed & extraneos, *c. Tua nos* 9. *h. t.* eadem ratione, quâ defunctus; tum quia res defuncti non fuerint, ut nec hæredis eſſe poſſint, ne alieno ſcelere diteſcant; tum quòd defunctus tenebatur ad damnum exſolvendum, ut etiam hæres ad idem teneatur; ſaltem jure Canonico, quo hæredi incumbit exoneratio conſcientiæ defuncti, non tantùm in caſu, quo pœnitens deceſſit, ut vult Abbas in *c. fin. ſup. De ſepult.* quaſi tunc videatur mandare reſtitutionem, verùm etſi impœnitens, ut probatum ſup. *d. tit. De ſepult. nu.* 11. & probat Covarr. *d. loco nu.* 7. Quò facit, quòd *d. c.* 9. loquatur indiſtinctè, ut ſit taliter intelligendum. Non tenetur autem ultrà quàm fert hæreditas, uti colligitur ex *c.* 5. *ſup. De raptorib.* & habet regula juris, *l. Ex qua perſona* 149. *D. De R. I.* neque enim quis aliunde magis gravandus, quàm honoratus. Plura Binſfeld. *ad d. c.* 9. *qu.* 1. *h. t.* Leſſ. *d. c.* 20. *Dub.* 20.

27 Legatarios quoque teneri ad reſtitutionem rectè dixeris, deficiente hærede, ſi per legatum factus ſit defunctus non ſolvendo, quia tum in eo eſt cauſſa damni, & lucrum caperet damno alieno, quod iniquum. Navarra *de Reſtit. lib.* 3. *c.* 2. *nu.* 418.

28 Non tantùm res ipſa uſurarum nomine exacta reſtituenda, verùm & damnum, quod ea de cauſſa perpeſſus mutuatarius, & intereſſe, nomine lucri ceſſantis aut damni emergentis, cauſſatum ex præſtatione pecuniæ cauſâ uſurarum, cui cauſſam dedit uſurarius; non minùs quàm fur, qui tenetur ad omne damnum & intereſſe illi, cui furtum fecit. Nec obſtat, quòd ad intereſſe lucri ceſſantis ex contractu mutui aut ſimili non teneatur quis, ſi in pactum non fuerit deductum, *l. Si ſterilis* 21. §. *cum per venditorem D. De act. empti*; nam aliud eſt in delicto, quod continuò ponit in mora non reſtituentem, & ſic ad omnia damna obligat.

29 Quid ſi res accepta uſurarum nomine perierit ſuâ ſponte? R. Generaliter receptum eſſe, poſt moram debitoris re interemptâ, perpetuari obligationem, *l. Quod te* 5. *D. De reb. cred.* idque ne facto unius alteri contingat injuria, ut quòd tempori non reddiderit, ipſi imputandum veniat. Videtur tamen hac in re diſtinguendum, in caſu, quo res eodem modo penes dominum erat peritura: ut ſi dominus eam rem erat diſtracturus, ſive vendendo ſive donando, uſurarius teneatur, non ſecus atque fur, & qui per metum rem ablatam non reſtituit, *l. Item ſi* 14 §. *quòd ſi homo D. Quod metus cauſ.* qui in tali caſu eſt cauſſa damni. Si verò dominus erat rem ſibi ſervaturus uſque ad id tempus, quo fato perijt res, non videtur damnum cauſſatum ab uſurario aut ſimili. Vt non teneatur domino, cui nihil abeſt ejus facto, atque ita æquum ſit eum liberari, cùm quod re reſtitutâ non eſſet conſecuturus dominus, id nec re peremptâ æquum ſit per eum exigi, *l. Si plures D. Depoſ.* Vid. Covarr. *ad c. Peccatum p.* 2. §. 6. *nu.* 1. *& dicta ad D. De rei vindic. nu.* 54.

Dubita-

30 Dubitatur, An Iudæi teneantur ad reſtitutionem? R. Cauſſam dubitandi ſumi ex *Deuteron. c.* 23. ubi permittitur Iudæis ab alienigenis uſuras exigere: ut poſſint videri non peccare, nec teneri ad reſtitutionem, quaſi non accipiatur alienum ex Dei voluntate accipientium. Verùm dictum ſuprà *eod.* hoc non accipiendum generaliter, ſed in caſu certo, extra quem Iudæi non minùs quàm Chriſtiani peccant uſuras exigendo, tamquam alienæ rei poſſeſſores; eoſque non convenit eſſe melioris conditionis quàm Chriſtianos, cùm, ut habet IC. in *l. 4. D. Quod vi aut clam*, ſtulti non debeant eſſe melioris conditionis, quàm periti. Quo modo in *c. Poſt miſerabiles* 12. *& c. pen. h. t.* præcipitur Principibus ſæcularibus, ut cogant Iudæos remittere uſuras Chriſtianis; aliàs ijs Chriſtianorum communionem omnimodam denegandā. Caniſ. *hic c.7.n.4.* Nec facit, quòd *d.c.pen.* nolit immoderatas & graves uſuras exigi, quaſi moderatæ exigi poſſint, argumento à contrario ſenſu; nam omnes ſunt immoderatæ, cùm quidquid præter ſortem exigitur ſit injuſtum atque immoderatum: quomodo *d. c.* 12. loquitur ſimpliciter de uſuris reſtituendis.

31 Cooperantes qui & qualiter teneantur, etiam quæritur? R. Omnes teneri ad reſtitutionem in ſolidum, ſicut ipſe principalis, qui efficaciter, ſive conſulendo, ſive procurando, ſive ſcribendo aut aliter cooperantur ad uſurarum exactionem; quia cùm cauſſam damni dederint, damnum dediſſe videntur, tenenturque ad ejus reſtitutionem, quatenus à principali non eſt facta, qua de re Navar. *c.* 17. *n.* 17. *&* 130. Hinc conſulens exigere uſuras, proxeneta ſive mediator, tenentur, quia concurrunt ad exactionem. Niſi tamen ideo concurrant, ut mutuatario provideant, cui aliter proviſum eſſe non poſſet: nam cùm mutuatarius rectè eo caſu ſub uſuris ſolvendis mutuum accipiat, ita & alij eam in rem concurrunt, non tam peccantes, quàm caritatis, bonique conſilij & auxilij officium præſtantes, Navar. *de Reſtit. lib.* 3. *c.* 4. Leſſ. *d. c.* 20. *nu.* 178.

32 Tenentur & Iudices, eorumque conſiliarij, qui ſtatuto vel ſententiâ ſolvere uſuras compellunt, aut ſolutas repetentes impediunt, quia concurrunt ad earum exactionem, vel iniquam retentionem, quales ideo excommunicationi ſubjicit Clemens V. *Clem. un. h. t.* Uti & eos, qui ejuſmodi ſtatuta non delent intra tres menſes, aut conſuetudines ejuſmodi non abrogant. Exceptionem hæc patiuntur in judice uſurarios admittente, nullo ijs adhibito auxilio. Leſſ. *d. loco nu.* 179. Navarra *de Reſtit. lib.* 3. *c.* 2. *nu.* 441.

33 Tenetur item Notarius inſtrumentum conſcribens, quo ad uſuras ſolvendas cogatur mutuatarius, quia concurrit ad cauſſam damni; niſi ad petitionem hujus, ut ei ſubveniatur, ſcripſerit, quia beneficium potiùs præſtare cenſetur, quàm injuriam inferre. Navarra *d. c.* 2. *nu.* 429. *& ſeqq.*

Rectè quoque dicentur illi teneri tamquam cooperatores, qui penes uſurarium pecunias depoſuerunt, in finem eas mutuandi ſub lucro uſurarum: nam ſi alio fine, non tenebuntur, etiamſi eas expenderit illicitè uſurarius, quia non poſſunt videri concurrere, uſurario ex ſua malitia abutente pecuniâ depoſitâ; niſi quòd poſſit depoſitio videri dediſſe occaſionem peccandi, quæ in peccato quidem ponit deponentem, tamen citra reſtitutionem. 34

Quid de famulis dicendum? R. Certum eſſe, hos, ſi contractum uſurarium ineant, licet non ſuo, ſed dominorum nomine, teneri ad reſtitutionem, quòd damnum ſecutum concurſu cauſſent. Navar. *d. c.* 17. *nu.* 267. ubi vult eos teneri principaliter etiam ante excuſſum dominum, quia non tamquam acceſſorij aut fidejuſſores intervenerint, ſed tamquam principales contrahentes. Videtur tamen probabilius, eos non teneri, niſi in caſum, quo fœnerator aut non vult ſolvere, aut non poteſt, quod hujus negotium principaliter agatur. Dubium eſt in caſu, quo famuli contractum non ineunt, ſed tantùm recipiunt pignora, numerant pecunias, expenſas in rationes referunt. Navar. *d. loco nu.* 266. vult tales & peccare, ſi ſciant pecuniam ſub uſura mutuari, & teneri reſtituere, quaſi ad iniquitatem uſurariam concurrentes. Cujus opinio rectè procedet, ſi famuli, aut pecuniæ collectores aliquo modo cogant mutuatarium ad perſolvendum mutuum cum uſuris, idque importunis verbis, exactionibus aut minis; nam hujuſmodi ponunt injuſtam proximi læſionem. Si autem nullo modo cogant, ſed à mutuatario parato ſolvere accipiant pecuniam, pignus recipiant, non poſſunt videri injuſtæ exactioni aut contractui cooperari, cùm contractus & exactio per dominum ſint cauſſata. Quo modo & conſervans pecuniam exactam non poteſt videri efficax cauſſa injuſti damni, quia nudum tantùm exhibet miniſterium. Vid. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 3. *lib.* 5. *c.* 18. *qu.* 9. Navarra *de Reſtit. d. c.* 2. *nu.* 425. *& ſeqq.* Leſſ. *d. c.* 20. *nu.* 181. *& ſeqq.* 35

Dicta de reſtitutione omninò obtinent in uſura reali, quando ſcilicet ſecundùm conventionem inter mutuantem & mutuatarium uſurarium lucrum eſt ſuperadditum. Eſt & uſura conventionalis, quando conventum quidem eſt de ſolvendo uſuras, non tamen illæ ſunt acceptæ: qua in re peccatum quidem commiſſum à mutuante, propter injuſti lucri appetitum, quia tamen de facto non læſus proximus, non poteſt eſſe reſtitutioni locus. 36

Quæritur autem, An ex mentali uſura receptum ſit obnoxium reſtitutioni? R. Men- 37

talem uſuram hic non accipi pro peccato interiori, diſtincto ab omni actu exteriori, ſive pro pravo animo, quo intenditur quidem lucrum uſurarium, nullâ tamen exteriùs ſubſecutâ datione. Nam certum eſt, reſtituendum eſſe, ex manifeſta ratione, quòd ſola mala intentio, quæ eſt actus immanens, non poſſit ullum damnum inferre, ut ſolâ pœnitentiâ tale peccatum ſit expiandum: ſed mentalem uſuram in materia reſtitutionis accipiendam eſſe pro animo prævio, quem actus exterior, ſcilicet lucri ultra mutuum oblatio & acceptatio, eſt ſubſecutus. Quo caſu videtur mihi admodum proba ſententia Petri à Navarra, *d. lib. 3. c. 2. nu. 210. & ſeqq.* diſtinguentis varios caſus. Primò, An ex utraque parte & dantis mutuum, & reddentis ſit ſana intentio, quòd & ſperetur & reddatur lucrum ex liberalitate. Secundo, An utriuſque intentio ſit prava, & dantis recipiendi quid ultra ſortem, quaſi ex debito, vi mutui, & mutuatarij, qui non aliàs ultra ſortem reddat, quàm quia putat aliàs ſibi non fore conſultum. III. An tantùm ex parte mutuatarij ſit prava intentio, qui non niſi & quaſi ex debito reddit coactè ultra ſortem, cùm ex parte mutuantis ſit animus recipiendi ex liberalitate. IV. Si corrupta ſit intentio mutuantis, qui lucrum immediatè vi mutui intendit, offerens autem ſanâ & bonâ intentione, liberaliter ſcilicet, lucrum dederit.

Primo caſu nulla poteſt dici ſubeſſe uſuraria labes, cùm nec mutuanti adſit illicita intentio habendi alienum, invito domino, nec dans tam coactè dederit, quàm liberali & grato animo; quo caſu ut ceſſat furtum, ita & uſura.

Secundo non poteſt negari contineri uſurariam labem, cùm utriuſque intentio ſit mala; & mutuantis, qui lucrum ex mutuo principaliter intendit, & turpiter, contra præceptum divinum, *Mutuum date, nihil inde ſperantes*; & mutuatarij, qui dat involuntariè, non daturus, ſi aliter ſibi conſulere poſſet, quo in caſu videtur loqui textus in *c. Conſuluit* 10. *h. t.*

Tertio caſu, durante bonâ fide & intentione mutuantis, credentis liberaliter & gratuitò ſibi ſuperadditum lucrum, nec peccabit iſte, nec tenebitur ad reſtitutionem, cùm juſtè ignoret ſequiorem intentionem mutuatarij, cui placido ac prompto animo mutuum dedit: nam ſi moroſo aut averſo, ratio eſſet, per quam poſſet præſumere, non ſuperaddi lucrum gratioſè à mutuatario, ſed coactè. Dico, durante bonâ fide; nam conſcius poſtea contrariæ intentionis teneretur ad reſtitutionem lucri; eo modo, quo uſucapiens, donec eſt in bonâ fide, rectè poſſidet rem alienam. Ubi verò conſcientia rei alienæ acceſſit, tenetur reſtituere. Non tenebitur tamen hoc in caſu niſi quatenus factus locupletior: nam cùm bonâ fide proceſſerit, non tenebitur ex injuſtâ acceptione, ſed ex detentione rei, quam facit injuſtam ſupervenients ſcientia invaliditatis tituli, ante quam non poteſt dici malè conſumpſiſſe, qui tamquam dominus abuſus re, quam putabat ſuam, atque ita non tenetur de conſumptâ, *arg. eorum, quæ traduntur de bonæ fidei poſſeſſore D. & C. De rei vindic. & Inſtit. De rer. diviſ. §. Si quis à non domino.*

Quarto caſu fatendum eſt, peccatum eſſe mortale uſuræ internæ, quod ponit voluntas habendi rem proximi viâ improbâ, juxta reſponſum in *c. fin. ſup. De ſimonia.*

8 Controvertitur autem, An eo caſu reſtitutio ſit facienda à mutuante? R. Affirmativam partem adſtruit; Primò, per textum in *l. 4 §. 2. D. De condict. ob turp. cauſ.* qui habet, turpiter & ſine titulo acceptum repeti poſſe, et ſi non turpiter ſit datum, ut in caſu propoſito; cùm cauſſa ex parte accipientis ſit illicita & uſuraria, ut nequeat accipiens retinere, quod accepit. Secundò, per text. in *l. Si ego 18. in princ. D. De reb. cred. l. In venditionib. 9. D. De contrah. empt. l. In omnibus 55. & 57. D. De oblig. & act.* in quibus diſſenſus in cauſſâ rei traditæ facit nihil valere quod actum eſt; ut, ſi putem mihi donari, quod mutuum datur, nec donationem nec mutuum eſſe ait I. C. in *d. l. Si ego*, nec nummos accipientis fieri. Tertiò, per text. in *d. c. Conſuluit 10. h. t.* ubi inter tio ſola, ut plus ſorte recipiatur, ceſſante licet omni conventione, facit accipientem obnoxium reſtitutioni. Contraria tamen ſententia, allatis non obſtantibus, videtur probabilior, ſcilicet accipientem non teneri iſto in caſu ad reſtitutionem ejus, quod liberaliter ultrà datum eſt. Quam partem tenet Covarr. *ad c. Peccatum p. 2. in princ. nu.* 4. qui tradit, pravam quidem intentionem facere accipientem Deo obligatum eſſe ad agendam pœnitentiam, non tamen obnoxium reſtitutioni. Ratio eſt, quòd reſtituendi obligatio naſcatur ex injuſta læſione proximi, aut damno injuſtè illato; hîc autem nulla læſio, nullum damnum proximo, qui ſponte & liberè obtulit, poteſt dici illatum. Facit eodem *d. c. fin. De ſim.* in quo accepta per ſimoniam mentalem, ceſſante pacto, non ſunt reſtituenda, ſed tantùm placandus dicitur Deus. Cujus reſolutionis non poteſt eſſe alia ratio, quàm quòd alter voluntariè pecuniam obtulerit, ut nulla ei poſſit dici facta injuria, quæ reſtitutioni aliquem reddat obnoxium. Facit denique, quod traditur de fure accipiente rem alienam à domino, quem putat invitum, cùm ſit voluntarius, qualem non teneri actione furti, expreſſum *Inſtit. De oblig. quæ ex delicto naſc. §. ſed etſi credat, l. Inter omnes 46. §. per contrarium D. De furt.* nec obligari ad reſtitutionem; ſiquidem nihil per injuriam poteſt videri detinere, qui rem alienam ex domini

conſenſu

conſenſu obtinet, licet in animo ſit peccatum furti commiſſum. Vid. Azor. *p.* 3. *lib.* 5. *c.* 17. Navarra *d. c.* 2. *nu.* 217. *& lib.* 2. *c.* 2. *nu.* 388.

Ad argumenta in contrarium allata dicendum; Primum non obſtare, cùm loquatur in caſu, quo acceptio eſt illicita in ſe, & in ipſa cauſſa, quæ turpis, non etiam quando tantùm in opinione & intentione: ut in caſu propoſito, in quo non agitur de contractu, ſed de donatione, quam alter quidem ut talem acceptat, ſed minus liberalem, quæ res non poteſt infringere effectum. Non obſtant textus ſecundo loco adducti; quia loquuntur in caſu, quo traditio fit ex cauſſa, in qua proinde diſſenſus exiſtens inter dantem & accipientem, quorum uterque fingit ſibi diverſum titulum, unus donationis, alter emptionis, impedit tranſlationem dominij. Hoc autem in caſu recipiens ſcit, nullam ſubeſſe cauſſam debiti, aut non niſi iniquam & reprobatam jure naturali: ut licet recipiens lucrum ultra ſortem tamquam debitum, habeat tamen implicitum animum recipiendi gratuitò. Et quamvis, durante conſcientiâ erroneâ lucrum ſibi acceptum habentis tamquam debitum, & tamquam a coacto datum nomine mutui, peccet; nam erronea conſcientia obnoxium faceret peccato & reſtitutioni: eâ tamen depoſitâ, mutato animo ex circumſtantijs, ceſſabit reſtitutionis obligatio etiam in conſcientiâ, cùm ceſſet injuſtitia, tum exterior, quia mutuum accipiens non eſt involuntarius; tum interior, quia mutuans habet voluntatem non capiendi ab invito, ſed gratis datum gratis accipit. In dubio animus colligi poteſt ex circumſtantijs, ex qualitate rei datæ, ex ſignis amicitiæ, ex jactura vel lucro dantis. Vbi etiam advertendum, an mutuans dederit aliqua ſigna animi appetentis lucrum, quæ potuiſſent incitare mutuatarium ad quid dandum non voluntariè. Ex alijs quoque ſignis idem eſt colligere viro prudenti. Non obſtat *d. c. Conſuluit*, quia loquitur in caſu dubio, an ultra ſortem ſit quid liberaliter datum, an coactè, ut ait Covarr. *d. loco*; imò præſumendum non eſſe datum liberè (ſi indicia aliò non trahant) ei, qui aliàs non daturus erat mutuum, niſi lucrum eſſet conſecuturus. Vnde præſumptio colligitur violenta, quòd mutuatarius non dederit gratis, ſed cauſſâ mutui habendi, ideoque rectè dicat ibi Pont. mutuantem eſſe efficaciter inducendum ad reſtituendum. Vide hac de re aliqua ſup. *De ſimonia nu.* 118. ubi actum pleniùs de conciliatione *d. c. fin. eod. & d. c.* 10. *h. t.*

39 Hæc de reſtitutione, quæ etiam locum habet in caſu, quo juravit mutuatarius ſe uſuras ſoluturum, ſecundùm *c.* 6. *ſup. De iureiur.* & non repetiturum; neque enim facit juramentum mutuatarij tutum mutuantem in conſcientia, ſed tantùm facit repelli jurantem, donec abſolutionem obtinuerit à juramento, ut ibi dictum eſt. Imò & ad relaxandum hujuſmodi juramentum creditores cogi poſſe habet *c.* 1. *ſup. d. tit. De iureiur.*

40 Quòd ſi acceptæ uſuræ ſint remiſſæ à mutuatario, qui eas ſolvit, nihil venit reſtituendum ab eo, cui ſunt ſolutæ; cùm in debitis & delictis, ſive civilibus ſive criminalibus, quatenus privatim intereſt, liberum ſit creditori jus ſuum remittere: eſt enim cuilibet liberum arbitrium rerum ſuarum, *l. In re C. Mandati*; niſi in caſibus, quibus jus remiſſioni reſiſtit, ut in caſu *c. Statutum* 11. *§. ſi quid autem De reſcript. in* 6. *& c.* 2. *in fine De cenſib. in* 6. Et facit, quòd in caſu præſenti ratio ceſſet reſtitutionis, ſcilicet quòd alienum invito domino obtineatur, cùm per remiſſionem, quod ultra mutuum datum eſt, donet gratuitò, ut ceſſet dictum D. Auguſtini, *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*, quia non cenſetur ablatum ita condonatum. Covarr. *d. loco nu.* 5.

41 Inquirendum reſtat, cui ſit facienda reſtitutio. Vbi certum eſt, illi faciendam eſſe, qui uſuras dedit; eſt enim illi facienda reſtitutio, cui fuit injurioſa ablatio. Vt aliqui minùs rectè ſentiant, qui volunt ſufficere eas reſtitui pauperibus, quibus non fuit injurioſa. Si ille non ſuperſit, ejus hæredibus facienda, aut creditoribus. Quòd ſi non inveniatur mutuatarius, nec ejus heres, ſufficiet in pauperes diſtribuere injuſtum lucrum, *c.* 6. *h. t.* ut quatenus fieri poteſt conſulatur mutuatario. Vbi non eſt habenda ratio, ne egeat fœnerator, ne ex ſuo maleficio lucrum captet, & injuſtè alienum poſſideat. Excuſabit tamen eum à reſtituendo inopia, *d. c.* 6. *h. t.* cùm ad impoſſibile nemo teneatur.

42 Notatur præterea uſuras exercens infamiâ, *l. Improbum* 20. *C. Quib. ex cauſ. infam. irrog.* Sed quæritur, An ipſo jure? R. Non videri, per *d. l.* 20. in quâ dicitur irroganda infamia, quod verbum videtur accipiendum de ſententia ferenda. Gloſ. tamen in *d. l.* 20. illud accipit de ſententiâ latâ, vultque ipſo jure irrogari infamiam; quam & alij ſequuntur, & communem dicit Covarr. 3. *Var. c.* 3. *nu.* 2. Quæ ſententia & jure Pontificio videtur probari, *c. Inter* 21. *inf. De exceſſib. Prælat.* in quo Pont. uſurarium vocat indignam & vilem perſonam. Loquitur autem *d. l.* 20. de ijs, qui illicitè exigunt uſuras.

43 Vnde dubitari poſſet, An hodie illi notentur, qui intra præſcriptos jure Cæſareo limites eas exercent? R. Ita dicendum eſſe: nam quòd *d. l.* 20. tantùm notentur exigentes illicitas, eſt, quòd eo jure intra præſcriptos terminos *l. Eos C. h. t.* uſuræ licitæ exigebantur, ut non mereantur exigentes pœnam, qui legi ſe conformant. Verùm cùm naturali & Canonico jure quælibet uſuræ ſint improbatæ, dicendum, ad exercentem quaſcumque uſuras dictam pœnam extendi; non ex vi juris civilis, quia pœna

non ſolet

non ſolet extendi, ſecundùm dicta in ſimili ſup. *De conſang. nu.* 29. ſed Canonici, per *d. c.* 11. ubi irritatur collatio facta uſurario tamquam vili & indignæ perſonæ, cui ad officia, beneficia, aliosque honores non eſt aditus, *c. Infamibus De R. I. in* 6. Covarr. *d. loco nu.* 3. Quod accipiendum de notorijs uſurarijs; nam occulti infamiâ juris non adficiuntur, donec eorum crimen detegatur per ſententiam.

44 Præterea uſurarius manifeſtus, qualis eſt, qui publicè uſuras exercet, aut in judicio confeſſus, aut condemnatus, ab altaris communione & Eccleſiaſticâ ſepulturâ eſt removendus, *c.* 3. & 5 *h. t.* Cujus ratio eſt, quia conſtitutus in peccato mortali, quali non tam prodeſt communio & ſepultura Eccleſiaſtica, quàm obeſt, ſecundum dicta ſup *De ſepult.*

45 Habetur etiam inteſtabilis, ut teſtamentum non faciat cum effectu, per *c. Quamquam eod. in* 6. niſi vel reſtituerit uſurarum nomine acceptum, vel juſſerit reſtitui de facto, ſufficienti datâ cautione de reſtituendo, quatenus ferunt vires hæreditatis. Quod ita inductum, ut faciliùs uſurarij ad cor redeant. Peguerra *Deciſ.* 31.

46 Quid ſi teſtamentum fuerit factum, antequam eſſet uſurarius? R. Rectiùs dici, teſtamentum prius everti, propter ſubſequentem inhabilitatem, cùm requiratur, habilitas adſit & tempore teſtamenti facti & mortis. Covarr. *d. c.* 3. *nu.* 9. *verſ. Vndecimò.* Quo modo eam deeſſe facit omiſſa cautio, quam neceſſariò Canones requirunt, ad hoc, ut uſuræ reſtituantur, qui finis & hic obtinet; & quidem idoneam, qualis eſt, quæ fit per fidejuſſores vel pignora, hanc enim ſolam idoneam habent leges, *l. Mandato* 59. §. *fin. D. Mandati, Gl. communiter recepta in d. c. Quamquam*, cùm aliàs cautionis nomine etiam nuda promiſſio contineatur, *l.* 3. *C. De verb. ſignif.*

47 Vbi quæritur, An ſufficiat teſtamentum factum cautio ſubſequatur? R. De jure verius eſſe, teſtamentum non ſubſiſtere, nec ideo convaleſcere per ſubſequentem cautionem, cùm *d. c. Quamquam* aliter factum, quàm ſatisfactione præmiſsâ, aut idoneâ cautione, velit eſſe irritum; & ſecundùm juris regulam requiratur habilitas in teſtatore tempore facti teſtamenti, *l.* 1. §. *Sed ſi filius D. De legat.* 3. non ſufficiat autem, ſi ſubſequatur, cùm ab initio nullum tractu temporis non confirmetur, *l.* 1. *D. Ad reg. Caton.* Contrarium tamen communiùs dicit receptum Covarr. *d. c.* 3. *in fine*, Ant. Gabriel. *Commun. Concluſ. lib.* 4. *concl.* 3. propterea quòd ſatisfactum ſit conſtitutioni Canonis, ejuſque fini, ut ſcilicet reſtituantur uſuræ, quod iſto caſu fiet. Fatetur tamen de jure priorem ſententiam eſſe veriorem, & poſteriorem obtinere in Eccleſiaſtica ſepultura, etiam præſtitâ cautione per hæredes uſurarij, quòd ceſſet cauſſa, ob quam denegata eſt: quatenus tamen defunctus eſt contritus, quia aliàs non prodeſſet ei terra ſacra.

Relicta itaque teſtamento tali non valent, ſive particularia, ſive univerſalia.

Quæritur autem, An & legata pia in eo relicta peti nequeant? R. Ita videri poſſe, ex eo, quòd cùm teſtamenta hæc omnino irrita ſint, nihil ex ijs peti poſſit. Quò facit, quòd, ut mox dicemus, nequidem oblationes à talibus Eccleſia recipere debeat, *c. Quia* 3. *h. t.* Ita tenet Abbas in *Rubr. De teſtam.* Cenſet tamen Covarr. *d. loco*, æquius eſſe, legata pia præſtentur, modò ſolvendo ſit hæreditas ijs, à quibus uſuræ exactæ; neque enim piæ cauſſæ ſavendum cum detrimento alieno, cùm eleemoſyna de alieno non ſit juſta. Peguerra *d. Deciſ.* 31. *nu.* 9. Nec obſtat, quòd *d. c. Quamquam* generaliter diſponat, irrita eſſe talium teſtamenta; cùm lex generaliter loquens reſtrictionem admittat, ſecundum jura alia, quæ multum favoris attribuunt piæ cauſſæ; ut, licet teſtamenta aliàs non ſubſiſtant, cauſſæ tamen piæ ratione ſuſtineantur. 48

Q. II An relicta codicillis valeant? R. Id poſſe videri, cùm *d. c. Quamquam* tantùm loquatur de teſtamento, cujus conſtitutio cùm ſit pœnalis, videtur non extendenda, *c. Odia De R. I. in* 6. Contrà tamen dicendum; foret enim aliàs illuſoria teſtandi prohibitio, ſi prohibitus teſtari poſſet codicillis relinquere pro lubitu. Facit, quòd codicillorum factio pendeat à licentia teſtandi; ut cui hæc eſt denegata, & illa denegata cenſeri debeat, *l.* 2. §. *pen. D. De iure codicil. Gl. in d. c. Quamquam.* Quo caſu extendi rectè conſtitutionem pœnalem tradit Felin. in *c. Tranſlato nu.* 11. *ſup. De conſtitut.* 49

Q. III. An liceat illi donare mortis cauſſa? R. Hoc poſſe videri, cùm donet inter vivos bona non quæſita per labem uſurariam, uti dictum *D. De donat. nu.* 14. quoad initium autem hæc donatio magis accedat contractui, & ſic donationi inter vivos, quàm ultimæ voluntati: ut *d. c. Quamquam*, cùm ſit pœnale, non tam debeat extendi, quàm ſuis terminis concludi. Communiter tamen contrarium receptum, cùm donatio talis habeat effectum legatorum, & poſſit, eâ opinione admiſsâ, fieri fraus *d. c. Quamquam.* Covarr. *p.* 3. *Rubr. De teſtam. nu.* 13. Iul. Clar. §. *Donatio qu.* 7. Peguerra *d. Deciſ.* 31. *nu.* 12. 50

Q. IV. An Iudæi teneantur pœnâ *d. c. Quamquam*? Rem eſſe controverſam, & poſſe videri, non teneri, cùm ſint extra Eccleſiam, ejuſque legibus non teneantur. Verumtamen non improbabile, eos quoque comprehendi, & ad obſervationem *d. c. Quamquam* conſtringi, non quoad pœnas ſpirituales eo contentas, quæ eos, cùm ſint extra Eccleſiam, ligare nequeunt, ſed quoad alias pœnas, quæ ratione politicâ ad legis naturalis obſervationem & 51

tutelâ conſtituantur; quibus cùm omnes homines ligentur, imò etiam Principes, quidni & Iudæi, ſubjecti eatenus non tantum Principibus ſæcularibus, ſed & Eccleſiaſticis? Quibus conſequens eſt, teſtamenta Iudæorum uſurariorum non aliàs valitura, quàm præſtitâ debitâ cautione de reſtituendis uſuris, quas perceperunt; cùm ejuſmodi præceptum Eccleſiæ ſpectet ad conſervationem legis naturalis, cui, ut antè dictum, contraria eſt uſurarum exactio. Covarr. *d. loco nu.* 9.

52 Nulla præterea oblatio à tali uſurario recipienda; recepta reſtituenda, ne videantur Clerici cooperari ejus peccato. Oblationem à tali recipiens, aut corpus ejus ſepulturæ tradens, ſuſpenſionem hoc ipſo incurrit, à qua non niſi poſt ſatisfactionem ad arbitrium ſui Epiſcopi abſolvendus, *c.* 3. *h. t.* Suſpendendus & Clericus ab officio & beneficio. Laicus excommunicandus, qui monitus ab uſurarum exercitio non deſiſtit, *c.* 7. *h. t.* Manifeſtis uſurarijs locantes ædes, in terris ſuis habitare permittentes cenſurâ à ſuis Prælatis notandi. Clerici majores, ut Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ſuſpenſionem, minores excommunicationem incurrunt; collegium aut univerſitas interdicti ſententiam. Qui ſi menſe perdurent in tali ſtatu, ex tunc eorum terræ interdicto ſubjacent, *c.* 1. *eod. in* 6. Quod tamen tantùm loquitur de alienigenis uſurarijs admiſſis; ut non obtineat in indigenis, cùm pœnam contineat, quæ non extenditur. Ratio videtur eſſe in eo, quòd plerumque gentes ſe dent huic improbo lucro exercendo, quibus abactis facilè erit indigenas corrigere. Exercere uſuras non eſſe peccatum adſerentes pertinaciter tamquam hæreticos puniendos vult Clemens V. & contra eos tamquam diffamatos aut ſuſpectos de hæreſi procedi, *Clem.* 1. *h. t.*

Fuit in Italia ante aliquot annos inductus modus ſubveniendi pauperibus aut indigentibus, eorumque miſerijs ſublevandis, per mutuum collatis eum in finem à viris pijs, ſive donatione inter vivos, ſive ultimâ voluntate, pecunijs, quem *Montem Pietatis* indigetare placuit. Sunt autem iſtius Montis hæ conditiones; ut pauperibus mutuum detur ad certam ſummam, certum tempus, annum ſcilicet aut amplius, modico in ſingulos menſes contributo, & acceptis ab ijs pignoribus idoneis, quæ niſi luant intra dictum tempus diſtrahantur, & quod ex pretio, ſorte detractâ & Monti reſtitutâ, menſtruoque augmento ſuperfluum dominis pignorum reddatur.

53 Qua in re controverſia eſt, An iſte Mons pietatis ſit licitus, nec ſapiat uſurariam labem? R. Fuiſſe, qui labe uſurariâ eum carere negarunt, hac potiſſimum ratione, quòd quid accipiatur ultra ſortem; nec ſalvari poſſe Pontificum decretis, quæ non prævalent juri naturali & divino, quo prohibitas eſſe uſuras probatum eſt ſuprà *eod. nu.* 14. Vt ne quidem in gratiam piæ cauſſæ permitti diſpenſativè per Pontifices poſſint, *c.* 4. *h. t.* cùm non ſit faciendum malum, ut inde eveniat bonum. Dicendum tamen, nihil iſtum Montem improbi continere, nihilque obſtare, quò minus in Republ. ſit admittendus, in commodum pauperum, ſub dictis conditionibus. Nam quòd in ſingulos menſes quid ultra ſortem contribuatur, id exiguum eſt, & non tam exactum vi mutui, quàm ratione expenſarum, quæ neceſſariæ ſunt ad Montis conſervationem & adminiſtrationem. Cujus ordinis ſunt alimenta, ſtipendia eorum, qui Monti præſunt & deſerviunt; reparationes ædium, in quibus Mons iſte conſtitutus, alijque ſumptus: qui ſi ex Montis ſumma eſſent ſubminiſtrandi, non poſſet ille ſubſiſtere. Vt quod ultra ſortem accipitur non poſſit dici uſurarium, cùm, ſecundùm dicta ſuperiùs, damni emergentis cauſâ acceptum ſit extra labem, modò ultra expenſas neceſſarias Monti nihil accedat lucri. Non facit etiam, quòd pignora accipiantur, & diſtrahantur, ſi intra tempus non luantur; nam hoc ideo, ne Mons exhauriatur per defectum ſolutionis, & pluribus ſubveniri poſſit. Quibus attentis Leo X. Pont. dictum Montem in Concilio Lateranenſi approbavit, adfirmavitque eos licitos & ſanctos eſſe, & per prædeceſſores ſuos ex certa ſcientia approbatos. Vid. Navar. in *Summa c.* 17. *n.* 217. *& De Vſuris Notab.* 30. Molina *De Iuſt. & iure Tract.* 2. *Diſp.* 325. Azor. *p.* 3. *lib.* 5. *c.* 8. *&* 9. Leſſ. *lib.* 2. *c.* 20. *Dub.* 23. *& pleniùs in Append. ad d. Dub.* 23. *& alij.*

Vnum reſtat inquirendum, An uſuræ delictum ſit fori Eccleſiaſtici tantùm, an verò mixti? R. Non deeſſe, qui merè Eccleſiaſtici fori eſſe velint, fundamento accepto ex Gloſ. in *c. Cum ſit* 8. *V. malefactores ſup. De foro compet. & in c.* 1. *ſup. De off. ordin.* Quibus ſuffragari videtur textus in *c.* 1. 2. *&* 7. *h. t.* ubi laici uſurarij dicuntur puniendi à judice Eccleſiaſtico, etiam vinculo excommunicationis conſtringendi. Facit pro ijſdem, quòd in *Clem.* 2. *De iudic.* uſurarum cauſſa videatur computari inter Eccleſiaſticas. Frequentior tamen opinio, probata tam juris civilis Interpretibus, quam Canonici, habet, eſſe mixti fori, ut tam laicus cognoſcere valeat de uſura, ſive agatur ſpecies juris ſive facti, quàm Eccleſiaſtici. Eſt & hæc opinio verior, quam inter alios probat Covarr. 3. *Var. c.* 3. Peguerra *d. Deciſ.* 31. *nu.* 19. Caniſ. *de Vſur. c.* 9. Et probatur, quia hoc uſurarum crimen ſapit furtum & rapinam, *can. Si quis uſuram* XIV. *q.* 4. Pro furto autem quin laicus adeatur non eſt dubium. Deinde etſi Eccleſia uſuras prohibeat, non tamen & prohibet, quò minùs laicus cognoſcat & puniat: ut homicidium, furtum, adulterium. & 54

ſimilia,

ſimilia, etiam per Eccleſiam prohibita judex laicus rectè puniat. Nihil facit *d. Clem.* 2. nam ex ea non convincitur, quòd tantùm ſpectet ad tribunal Eccleſiæ, cùm Pont. ibi aliquot cauſſas enumeret, in quibus velit de plano procedi & ſimpliciter, ſine ſtrepitu & figura judicij; quod non eſt ſufficiens argumentum, crimen iſtud pertinere ad forum Eccleſiæ. Nihil etiam facit, quòd jubeatur puniri excommunicatione, quæ eſt pœna Canonica, quam non infligit laicus; nam ea pœna non facit, quin à laico poſſit pœnâ aliâ conſtringi reus. Denique nihil facit, quòd jure civili ſint permiſſæ uſuræ; quia jus civile hac in parte corrigitur per Canones, tamquam fovens peccatum. Vt judex laicus eas permittere nequeat, & permittens graves ſubeat pœnas, ut patet ex *Clem.* 1. *h. t.* qui proinde conformans ſe, ut debet, Canonibus rectè pœnam ſtatuet uſurarijs, eamque rectè exiget.

Vnum hîc ſingulare eſt, quòd, licet de domo rei non ſint producenda inſtrumenta, ſed actor ipſe paratus debeat venire ad judicium, compellendi tamen ſint fœneratores, cùm de uſuris agitur, exhibere ſuarum rationum codices, ex eo, quòd contractus uſurarij occultè, & doloſè ineantur, *d. Clem.* 1. *§. penult.* Eſt & hoc ſingulare, quòd uſurarius reſcripto de reſtituendis ſibi uſuris non utatur, niſi extortas reſtituerit, *c. Quia fruſtrà* 14. *h. t.*

TITVLVS XX.

De Crimine falſi.

SVMMARIVM.

1. *Criminis huius & adulterata moneta reus tenetur ad damni reſtitutionem.*
2. *Adulterinâ pecuniâ utentem excuſat bona fides & ignorantia.*
3. *Monetam adulteratam bonâ fide accipiens an peccet, eam in alium transferendo?*
4. *Pœnâ falſi an teneatur cudens monetam juſtam ſine Principis auctoritate.*
5. *An radens monetam, pondere iuſto relicto?*
6. *An Principi liceat imponere valorem nummis ultra valorem materiæ?*
7. *Falſi crimen & pœna circa ſententiam, reſcripta, litteras Apoſtolicas.*

1 GRave eſt crimen falſi dolo malo commiſſi, cùm per hoc contingat & Deum & judicem & partem lædi, *c. 1. h. t.* Vt quocumque modo factum fuerit, quacumque in re, menſuris, monetæ adulteratione, partus ſuppoſitione, teſtimonijs, inſtrumentis, de quibus hîc præcipuè agitur, ad damni dati reſtitutionem obliget. Quod omninò clarum eſt in adulteratione monetæ ſcienter facta, & expoſita, cùm apertè juſtitiæ diſtributivæ repugnent damna inde conſecuta, quam obligare ad reſtitutionem nemo ſani cerebri dubitare debet. Quo modo res ea jure Canonico iniqua judicata, *c. Quanto ſup. De iureiur.* & rei excommunicationi hoc ipſo ſubijciuntur, *Extravag.* 1. *h. t.* & jure civili tam ſcripto communi, quàm ſingularum Provinciarum ſtatutis interdicta adulteratio pecuniarum, earumque uſus ſub graviſſimis pœnis, *l. 2. C. De falſa mon.* Iul. Clar. *§. Falſum.* 2

Excuſabit tamen bona fides & ignorantia utentem adulterinâ pecuniâ; quamvis, ubi intellexit, teneatur ad reſtitutioné, cùm ignorantia aut bona fides non excuſet à damno injuſtè dato. Navar. in *Summa c.* 17. *nu.* 167. Facit, quòd *l. 1. D. De LL.* dicantur delicta committi per ignorantiam, & coërceri.

Vbi quæri poſſet; An qui bonâ fide monetam adulteratam accepit, eandem poſſit in alium citra peccatum transferre? R. Rem illam nihil excuſare exponentem ſcienter monetam falſam, quam ignoranter accepit, cùm error ſuos teneat auctores, non etiam alteri debeat nocere, ut ait Navar. *d. loco.* Quod & dicendum in alijs rebus, ut nemo poſſit rem valentem decem, emptam per imprudentiam 15. vendere etiam quindecim, quia res tanti non valet, & uti dictum, ſuâ imprudentiâ non debet alteri nocere, ut ſervetur is indemnis, Pet. à Navarra *de Reſtit. lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 312. 3

Q. II. An & falſi dicendus teneri, qui excudit ſine Principis auctoritate nummos, in debita tamen materia & pondere? R. Negativam ſuaderi poſſe; Primò, quòd pecuniæ adſit verus valor cum materia, nec ulla adſit damnificatio boni communis. Secundò, quòd falſitas dicatur mutatio veri, cum dolo & jactura. Ceſſat autem hîc jactura, ut & videatur ceſſare falſum & pœna. Dicendum tamen, & falſarium eſſe talem, & teneri pœnâ falſi ordinariâ, ex ratione, quòd ad juſtam monetam non ſufficiat materiæ bonitas, ſed & publica forma aut ſignum. Deeſt autem hoc in caſu publica forma, cùm privatâ auctoritate ſit cuſa, licet ſignum publicum appareat, cui non ſemper creditur, ut ait Gl. in *d. c. Quanto V. patris*, Navarra *d. loco nu.* 319. Neque enim ſignum vel figura taliter qualiter impreſſa tribuit vires nummis, ſed Reip. auctoritas, *l. 1. D. De contrah. empt.* quam talis ſibi uſurparet. Vnde & Bart. *l. Qui falſam D. h. t.* definit falſam monetam eſſe eam, quæ cuſa ab eo, qui non habet auctoritatem publicam cudendi. Quò ſpectat deciſio *can. Quod quidam* I. *q.* 1. ubi regale ſignum impoſitum non excuſat cudentem: & deciſio *l. 2. C. De falſâ mon.* ubi Imp. tantùm in monetis ſuis cudendæ pecuniæ ſtudium vult frequentari, non etiam privato arbitrio cujuſvis id relinqui. Si tamen ſit juſta materia & valor, 4

& valor, non videtur ſubeſſe quæſtio reſtitutionis, quia non læſit.

5 Q. III. An radens ſive tondens monetam, relicto tamen iuſto pondere? R. Vt falſarios puniri radentes & circumcidentes nummos, aut etiam aquis quibuſdam attenuantes. Verum hoc videri poſſet de attenuantibus aut radentibus juſtæ monetas, ut debito valore ſint leviores; nam ſi juſto ponderi nihil detractum ſit, nec ex parte materiæ aut formæ ulla ſit falſitas, poſſet videri falſarius non eſſe, quamvis reo non ſit futurum id facinus impunitum.

6 Q. IV. An Princeps plus æquo majorem imponens nummis ſuâ auctoritate cuſis valorem, quàm materia exigit? R. Licitum eſſe Principi deducere moderatas expenſas, cùm non teneatur monetam cudere ſuis expenſis: imò & ultra expenſas poſſe eum pluris taxare nummos cuſos ultra valorem materiæ; moderatè tamen, cùm pluris æſtimetur argentum in pecuniam redactum auctoritate Principis, quàm rude. Magnum non videtur poſſe imponere ſine conſenſu populi, cujus damno res iſta cederet. Ad externos quod attinet, non eſt eorum damnum inſpiciendum, ſiquidem non cogantur uti externâ pecuniâ, eamque recipere ultra verum valorem. Quo modo receptum, ut aliena communitas pecunijs externis valorem imponat, ultra quem nemo teneatur eas recipere, licet majorem habeant impoſitum à Principe, qui eas cudi juſſit, qui nequit præcipere ultra ſuum territorium. Et hoc, ſi non falſificata moneta exponatur pro vera, eique valor juſtus, ac ſi materia eſſet vera, imponatur, & pro tali ignoranti obtrudatur, licet alieno populo eam bonâ fide accipienti; neque enim talis Princeps erit extra noxam falſitatis, ſi non ita quoad externos, qui poſſunt non recipere, ſaltem quoad ſuos, ut ſatis indicat Pont. in *d. c. Quanto*. Quod contigit ab aliquot annis à noſtris Batavis, qui falſâ monetâ, referente ſpeciem monetæ Hiſpanicæ, deceperunt aliquot Indos, non tamen impunè. Hoc quoque tempore, quo hæc ſcribo, anno 1620. Iunij die 16. Hagæ-Comitis in Hollandiâ monetæ cuſor ob adulterinam monetam pro vera obtruſam in ſubſidium Bohemorum deprehenſus & captus, qui ſe dicitur expurgaſſe, quòd auctoritate publicâ, Præfectorum ſcilicet rei monetariæ, idipſum ſe egiſſe aſſereret. Hæc eſt fides & probitas eorum, quibus vera fides exoſa, fucata autem acceptata. Modò habeatur quæritur, non quo modo.

7 Commiſſum falſum circa ſententiam facit eam non tranſire in rem judicatam, nec mandari executioni, *c. 2. h. t. l. 1. & 2. C. Si ex falſis inſtrum.* Imò non habere ſententiæ vim, & probatâ falſitate eam corruere, opinio eſt Cujacij, *ad d. tit. Cod.* Clericus falſi reus depoſitus in Monaſterium detruditur, *can. Si Epiſcopus Diſt.* 50. Laicus patitur pœnam L. Corn. de falſis, quæ & capitalis infligi poteſt, ſi exigat magnitudo commiſſi, *l. Vbi falſi* 22. *C. Ad L. Corn. de falſ.* Falſans reſcripta ut graviùs delinquit, ita graviùs punitur. Clericus reſcriptum Principis falſans degradatur, & charactere in ſignum maleficij impreſſo extra provinciam eijcitur, *c. 3. h. t.* Grave delictum eſt falſare litteras Apoſtolicas; quod contingit, ab earum ſincera veritate ſenſum immutando, aut vero earum ſigillo ad falſas litteras conſignandas utendo, aliove modo depravando, per raſuram aut inductionem, ſecundùm modos, quos latè declarat Pont. in *c. Licet* 5. *h. t.* Gravius delictum eſt fabricantium, id eſt animo confingentium litteras falſas. Pœna tum falſantiū tum fabricantium litteras Apoſtolicas eſt excommunicatio ipſo jure inflicta, non tantùm quoad ipſos falſarios, qui per ſe, ſed & qui per alios falſitatem exercent; quæ pœna tangit & eorum fautores ac defenſores. Prætereà Clerici falſarij deprehenſi omnibus beneficijs & officijs Eccleſiaſticis privati, degradati per judicem Eccleſiaſticum brachio ſæculari traduntur, ſecundùm legitimas ſanctiones puniendi; quæ pœna laicos falſi convictos tenet, *c. Ad falſariorum* 7. *h. t.* Excuſat materiæ levitas, uti & quando non eſt immutatus ſenſus litterarum, cùm gravitas hujus delicti non conſiſtat in atramento & litteris, ſed in ſenſu, quo integro permanente nihil poteſt videri peccatum. Minus delictum eſt utentium litteris falſis ſub nomine Pont. unde & minor pœna, ut apparet ex fine *d. c.* 7. Clerici officijs & beneficijs ſunt privandi; laici verò excommunicandi, donec ſatisfecerint, niſi excuſet ignorantia aut negligentia, *d. c. 7. in fine*; ſi tamen, ubi falſas cognoverint, ijs non ſint uſi, *c. fin. h. t.* Impetrans litteras falſas ſubreptitiè caret earum commodo, ut dictum ſup. *De reſcript.* & pœnæ, de qua proximè, eſt obnoxius, *d. c. 7. in fine.* Litteras falſas penes ſe ſcienter habens, ſi intra viginti dies non deſtruxerit, aut reſignaverit, excommunicationem incurrit, cujus abſolutio Pontifici reſervata; etiamſi ijs nec uſus fuerit, nec uti valuerit, quia prohibita abſolutè earum retentio, *c. 4. §. 1. h. t.* Vt autem falſitas evitetur, non niſi è manibus Pont. aut ab eo deputati, accipienda ſunt reſcripta in perſona ab impetrante, ſub pœna excommunicationis in laicis; ſuſpenſionis in Clericis, niſi excuſet dignitas, *d. c.* 4. Quæ pœna ceſſat hodie, cùm paſſim per Nuntios impetrentur reſcripta, Papâ ſciente & tolerante, *Gl. ad d. c. 4. V. Subiacent.* Certum eſt, damnum datum per litterarum falſationem refundendum eſſe à reo, ſecundùm dicta.

TITVLVS XXI.

De Sortilegijs.

SVMMARIVM.

1. *Sortes quid, & quotuplices.*
2. *Diviſoria ex ſe licita.*
3. *Damnata tamen in electionibus ad dignitates Eccleſiaſticas & officia.*
4. *Electi paria ſuffragia an ſorte dirimi poßint?*
5. *Electio per ſortes facta an ipſo iure nulla?*
6. *Lites ſuper beneficijs an rectè ſortibus ſopiantur?*
7. *Sortes licita in electionibus ad munia civilia.*
8. *Sortes conſultatoria cur & quatenus damnata.*
9. *Divinatoria omninò illicita & damnata.*
10. *Pœna huiuſmodi ſortilegij.*
11. *Magia quid. Alia naturalis, alia ſuperſtitioſa.*
12. *Superſtitioſa effectus. I. Ars effectrix ſcientia.*
13. *II. Ars effectrix ſanitatum.*
14. *III. Ars effectrix maleficij.*
15. *Pœna maleficorum ultimum ſupplicium.*
16. *Qua & eos manet, qui unguento quodam delibuti deferuntur per aëra ad tripudia.*
17. *Pœna item maleficorum eſt ignis.*
18. *Iure Canonico an tales excommunicati ipſo iure?*
19. *Libri artis magica prohibiti.*

QVia falſitatis quamdam ſpeciem habent ſortes, ideo de his proximè ſubijcitur. Quæ tamen non poſſunt generaliter tamquam ſuperſtitioſæ & prohibitæ condemnari; cùm & in Lege veteri inveniatur earum uſus, quia miniſteria ſacerdotalia ſorte diſtribuebantur, *Luca* 1. & in Lege gratiæ, quia Mathias ſorte electus eſt, *Act.* 1.

Significatio nominis varia eſt, magis tamen
1 communis, & huic loco accommodata eſt ea, quâ capitur pro fortuito caſu ad aliquid faciendum, ſecundùm ejus eventum, vel ad occultum quid cognoſcendum ſeu revelandum. Triplicem ſortium ponunt ſpeciem, ſcilicet alias *Diviſorias*, quæ ſignificant ſimplicem fortunæ caſum, quo inquiritur, vi pacti aut conventionis præviæ, quid cuique ſit attribuendum aut adſignandum, ſive agatur de patrimonio, ſive de honore, aliave re; cujuſmodi pactio includit voluntatem quaſi conditionatam, ſi hoc ita fiat aut eveniat, quæ tranſit in abſolutam, impletâ conditione. Habet locum in luſibus, diviſionibus, electionibus. Alias *Conſultatorias*, quibus inquiritur, quid ſit agendum tamquam bonum utile, tutum, vel è contrà, ſub ratione conſilij. Alias denique *Divinatorias*, quibus inquiritur cognitio futurorum. Quæ duæ ſpecies generali nomine poſſunt dici & conſultoriæ & divinatoriæ; ſiquidem omnis inquiſitio occulti eſt quædam conſultatio, & omnis prædictio ac præcognitio illius poteſt dici divinatio: propriè tamen his tacitè vel expreſsè conſulitur Dæmon, iſtis verò Deus. Molin. *ad Conſuet. Pariſ.* §. 13. *Gl.* 1. *nu.* 13. & 14. Suarez *De ſtatu Relig. tomo* 1. *Tract. De ſuperſtit. c.* 12. *nu.* 2. Sanchez in *Decal. lib.* 2. *c.* 38. *nu.* 56. Del-Rio *de Magia lib.* 4. *c.* 5. *qu.* 5. *ſect.* 2. §. *Decimum.*

Diviſoriæ nec de ſe malæ ſunt, utpote nihil 2
continentes ſuperſtitionis, cùm nec ordinentur ad rei incertæ cognitionem, nec contineant aliquam invocationem dæmonis; neque prohibitæ generaliter de jure, cùm nulla lex civilis aut Canonica talis detur, imò jus civile in varijs caſibus approbet, ut in *l. Sed cum ambo* 14. *D. De iudic. l.* 3. *C. Commun. De legat.* §. *Optionis Inſtit. De legat.* ad tollendas controverſias ex mutuo conſenſu partium, quæ poſſunt privatam legem neutri parti injurioſam ſtatuere; ut jus, quod dividi aliter nequit, nec omnibus applicari, per æqualem ſortium incertudinem terminetur. Ius Canonicum improbaſſe leges in ſimilibus caſibus nullibi invenitur. Quò ſpectat, quòd terræ per ſortes ſint diſtributæ *Num.* 33.

In electionibus tamen ad dignitates Eccle- 3
ſiaſticas & officia ſortium uſum damnat Pont. abſolutè, & ſine reſtrictione, *c. fin. h. t.* Adeò ut etiam in eligendis compromiſſarijs ad faciendam electionem ſortes improbentur, *d. c. fin.* Ratio eſt, quòd quæ intellectu & rationis delectu fieri debent, caſui & fortunæ non ſint ſubijcienda, ne contingat eligi indignum, aut minùs habilem. Quæ ratio etiam obtinet in compromiſſarijs eligendis, quia proviſio Eccleſiæ mediatè reducitur in ſortem, & poſſet fieri electos taliter compromiſſarios non ineptos ad illud munus. Vid. Suarez *d. c.* 12. *n.* 5.

Quid ſi duo electi habeant paria ſuffragia, 4
an ſorte poſſit dirimi quæſtio? R. Poſſe videri ceſſare periculum, de quo paulò ſuperiùs, cùm uterque judicetur ſufficienter idoneus, & non mittatur ſors ſuper electione ſimpliciter, ſed ut illâ factâ effectum habeat in altero electorum. Ut ex natura rei & per ſe poſſit videri ſors non illicita, præcipuè ubi aliud remedium deeſt. Nihilominus ex vi juris communis veriùs eſt, diviſionem iſto in caſu per ſortem non eſſe licitam, cùm in univerſum & ſine limitatione prohibeatur ſortium uſus in electionibus, *d. c. fin.* omniſque electio aliter facta, quàm per habentes jus eligendi, aut per compromiſſarios ſit reprobata, *c. Quia propter* 42. *ſup. De elect.* Deinde ſupereſt aliud remedium, ut nimirum ad compromiſſarios negotium referatur terminandum. Poſſunt & per ſuperiorem compelli ad concordiam, cui ſi non pareant intra tempus præſtitutum, devolvetur electio ad

ſuperio-

ſuperiorem, *Gl. in c. Duobus De reſcript. in* 6. Feliu. in *c.* 5. *De reſcript.* Suarez *d. loco nu.* 6, 7. *&* 8.

5 Q. II. An electio per ſortes celebrata ipſo jure ſit nulla? R. Poſſe videri, non eſſe nullam, cùm *d. c. fin.* dicat quidem illam reprehenſione dignam, non tamen tam innovet quàm confirmet, ut videatur ſupponere validam. Dicendum tamen, eſſe nullam, cùm contineat vitium in forma præſcripta *d. c. Quia propter* 42. quod factam, non ſervatâ formâ ibi præſcriptâ, vult eſſe irritam. Nec facit, quòd in *d. c. fin.* Pont. confirmet electionem; quia electio, de qua ibi, non continet vitium in forma præſcripta *d. c.* 42. cùm ſecundùm ejus formam electio fit facta, ſcilicet per compromiſſarios; licet in eo erratum ſit, quòd in compromiſſarijs eligendis ſors intervenerit; qui modus, cùm non reijciatur *d. c.* 42. non ponit vitium in forma. Et licet potuerit irritari, non tamen irrita dici poteſt, quia in *d. c. fin.* non ponitur ullum verbum irritans, ut ex gratia Pontificis ſit confirmata, *Gl. ibi* Suarez *ubi ſup. nu.* 9. *&* 10.

6 Q. III. An liceat uti ſortibus in terminandis litibus ſuper beneficijs? R. Lites ſuper rebus profanis & civilibus ita rectè ſopiri, cum recedere pacto à lite nihil ſuperſtitioſi contineat, aut improbi. Abbas *d. c. fin. nu.* 3. Super beneficijs neutiquam licere, eò quòd verè compleatur electio alterius per ſortes, & detur vitioſus ingreſſus, contra text. *c.* 1. *de R. I. in* 6. Poſſet enim fieri, ut hac viâ beneficium obtineret quis ſine titulo, quem non poteſt alter alteri dare. Vt ſufficienter hæc ratio dicenda ſit impedire ſortium uſum, etiamſi in *d. c. fin.* tantùm improbetur ſortium uſus in electionibus; quod quia odioſum, reſtringendum ad proprietatem verborum, cùm ſufficiat ex alio capite colligi prohibitionem iſtius uſus. Et hoc ſi ſpectes ejuſmodi compoſitionem privatâ litigantium auctoritate initam, quia non poteſt tollere vitium ingreſſus partium conſenſus; nam publicâ auctoritate videtur iſte componendi litem modus non improbari, cum judicis auctoritate caveatur periculum vitioſi ingreſſus Quò facit, quòd partes inter ſe ſuper lite in beneficialibus non rectè tranſigant, *c. fin. ſup. De pact.* in manibus tamen judicis ejuſque auctoritate admittatur compoſitio, juxta quam ſententia prolata tenebit, *c. Niſi ſup. De præben. ubi* Abbas, per quam cui adjudicatum erit beneficium, verè illud conſequetur ex titulo ſufficienti. Vt idem dicendum ſit in pacto ſortium, judice approbante inito, quod quaſi eſt materiale, totâ ratione conſiſtente in auctoritate judicis, purgantis vitioſum ingreſſum per titulum ſufficientem. Plura de hac quæſtione Suarez *d. loco nu.* 11. *& ſeqq.*

7 Q. IV. An ſortes ſint extra reprehenſionem in electionibus ad munia civilia? R. Ita *Zoeſius ad Decretal.* rectè dici, & uſum eſſe frequentem, civiles adminiſtrationes ſorti committi; non obſtante diſpoſitione Canonicâ, quæ licet abſolutè loquatur in electionibus, rectè tamen reſtringitur ad ſuam materiam. Vt, quatenus non prohibitum uti ſortibus in diſtributione talium munerum, non ſit uſus ejus improbandus, nec dicendus ſuperſtitioſus; licet poſſit in caſu aliquo eſſe iniquus, & peccare contra juſtitiam diſtributivam, quòd poſſet cadere electio ſuper indignum, cui malo occurretur, ſi tantùm admittatur uſus ſortium inter eos, qui ita ſunt digni, ut vix poſſit inter cos exceſſus manifeſtus judicari. Sic illum non ita improbat Abbas in *d. c. fin. nu.* 3. quamvis putet melius abſtinendum eſſe. Vid. Suarez *d. c.* 12. *nu.* 15.

Diviſoriæ itaque ſortes ex ſe ſunt licitæ, niſi quatenus in quibuſdam caſibus prohibitæ, juxta, modò dicta; poſſent tamen vitiari extrinſecùs, ſecundùm adjunctas circumſtantias, ut quia continent injuſtitiam aut irreverentiam, aut etiam habent pactum tacitum vel expreſſum cum dæmone, qua de re Suarez *d. c.* 12. *nu.* 16. *& ſeqq.*

Conſultoriarum ſortium uſus, ad inquirendum divinum conſilium in agendo aut cavendo, quæ obſcura ſunt, minus eſt probatus, eo quòd vanitatem contineat, & aliquam Dei tentationem, quaſi alligaretur ſortibus, & per eas deberet manifeſtare ſuam voluntatem, quæ potiùs petenda eſt ex doctrinâ Eccleſiæ, & Sanctorum, virorumque prudentum conſilio. Quo modo peccat mortaliter ſortibus iſtis fidem habens; unde & hæc ſpecies per Canones eſt damnata, ejuſque uſus ſub anathemate prohibitus, *can. Sortes & paſſim ibi* XXVI. *q.* 5. Nec eſt, quòd quis objiciat, Matthiam priùs conſulto per ſortes Deo ad Apoſtolatum fuiſſe vocatum; cùm hoc ſit factum, cœtu fratrum collecto, & precibus ad Deum fuſis, *can. Non exemplo* XXVI. *q.* 1. non ſine directione divinâ, ut plerique volunt, ut inde non ſit ſumenda regula, nec ad exemplum ea res trahenda, *c. Non ſtatim* XXVI. *q.* 2. Poſſet tamen & uſus earum eſſe honeſtus, & bonus, ſi debito fiant modo, id eſt propter honeſtum & gravem finem, exigente neceſſitate, debita cum reverentia, & non ſine ſpeciali inſtinctu, *d. can. Non exemplo*, Suarez *late d. c.* 12. *nu.* 18. *& ſeqq.* 8

Divinatoriarum exercitiū illicitum eſt, quia plenum ſuperſtitionis & temeritatis, continens explicitè vel implicitè pactum cum dæmone, ſive pro cognoſcendo præterito, ſive futuro, atque ita omninò damnatum, *c.* 1. *h. t. Cauſ.* XXVI. *q.* 2. *&* 5. Cujuſmodi ſortilegia tanto ſunt execrabiliora & periculoſiora, quanto ſanctius & religioſiùs ſervari videntur, & quanto plura miſcentur bona, de ſe ſancta & honeſta, Nec eſt, quòd quis objiciat effectus ea ſæpiùs ſortiri, quia non ideo minùs ſuſpecta & fugienda, 9

cùm à Dei ordinatione non dependeant, qui hujuſmodi ſortes non ordinavit ad præſagienda futura. Coelo quid tale adſcribere, eſſet fato ſubijcere noſtras actiones. Deinde quòd interdum eveniant, quę ex ſortibus iſtis prædicta ſunt, aut effectum conſequantur, eſt tantùm ex permiſſu Dei, ut qui ſimilia audiunt, & vident, probentur, & appareat, quâ ſint fide & cognitione erga verum Deum, *can. fin. in fine* XXVI. *q.* 5. Ad hoc genus ſpectat omnis divinatio ad inquirendam occultam veritatem, per modum, qui non habet fundamentum in Deo, ejuſque providentia, ſive explicitum ſit pactum, ſive implicitum, veluti oracula Apollinis Delphici & ſimilia, Iovis Hammonis, & alia; Necromantia, Hydromantia, obſervationes ſtellarum, ſomniorum, auguria ſive auſpicia, extiſpicia, Aſtrologia illicita, quippe quâ aliquis prædicit ex aſtris tamquam certò euenturum, Chiromantia, Phyſiognomiaque, ſcilicet quæ vana eſt (nam Phyſica Phyſiognomiæ pars eſt licita) divinatio ſumpta ex cribro; unde adagium, Cribro divinare, clave, aſini capite, excuſſo oculo furi, de quibus Del-Rio latè *lib.* 4. *c.* 2. *qu.* 5. *& ſeqq.* & ſimilia alia, ex vanis ſignis ſumpta, & inutilibus, quæ nec naturâ ſuâ, quia non eſt cauſſa nec effectus illius rei, cujus cognitio inquiritur, neque cum illâ habet connexionem naturalem in aliqua cauſſa; nec etiam ex legitimâ impoſitione, quia nec à Deo data eſt, nec ab hominibus cum fundamento dari potuit: ut neceſſe ſit, vel à dæmone manaverit, vel ab illo tacitè exſpectetur, qui ſe ingerit ad decipiendum hominem; qui vel hoc ſolo peccat, quòd periculum amet, cui moraliter ſe exponit, ut in eo pereat. Ita ferè Suarez *d. c.* 12. *nu.* 27.

10 Vnde hoc genus ſacrilegij prohibitum eſt per Canones, ſub pœnâ excommunicationis, *can. Non liceat, & can. Sortes* XXVI. *q.* 5. Conſulens præterea hujuſmodi profeſſores, Clericus ab honore dignitatis ſuſpenſus, beneficijs privatus, in Monaſterio crimen luit, niſi eum ſimplicitas & bonus zelus excuſet, *can. Si quis Epiſcopus* XXVI. *q.* 5. Laicus ab Eccleſiæ communione pelli debet, *can. Si quis Clericus d. q.* 5. Monitus perſeverans caſtigandus verberibus, niſi liber ſit, qui carcere detinendus, ut hac caſtigatione ad mentis redeat ſanitatem, *can. Contra ibid.* Clericus, quadam ſimplicitate ex aſtrorum aſpectu veritatem facti occulti inquirens, ad annum aut ampliùs judicis arbitrio ſuſpenditur, pro facti qualitate, ab altaris miniſterio, *c.* 2. *h. t.* Quòd ſi conjuncta fuerit hæreſis ſortilegio, ut quando attribuitur dæmoni, quod eſt ſolius Dei (quâ de re videndus Grillandus *De ſortil. qu.* 10. *&* Del-Rio *de Magiâ lib.* 5. *ſect.* 15.) tamquam hæreticus venit puniendus reus.

11 Divinationi conjuncta eſt Magia, imò ſub ea largè comprehenditur, cùm in Scriptura arioli, divini, augures, incantatores Magi appellentur. Habet utraque eamdem originem, ejuſdemque dæmonis innititur ſocietati; ſtrictè tamen ſumptum hoc nomen diſtinguitur à divinatione, quæ ordinatur ad agnoſcendum futura & occulta, cùm Magia ordinetur ad operandum quid non virtute Dei, ſed dæmonis. Eſt autem hoc nomen ſapientiæ, attributum ijs, qui quid præſcire poſſent, aut ſupra captum hominum operari. Duplex eſt, una naturalis, altera ſuperſtitioſa. Illa per ſe non eſt mala, cùm ſola cognitione & induſtria naturali nitatur. Cavendum tamen curioſis, cùm ſit periculoſa, & propinqua ſuperſtitioſæ, quæ mala eſt; & deſcribitur eſſe facultas ſeu ars, quâ vi pacti cum dæmonibus initi mira & communem hominum captum ſuperantia efficiuntur; ſive ars faciendi aliquid virtute dæmonis, ſive hominibus ſit proficuum, ſive nocivum. Vid. Suarez *De ſuperſtit. c.* 14. *nu.* 2. 3. *&* 4. Leſſ. *De Iuſt. & iure lib.* 2. *c.* 44 *Dubit.* 5.

Effectus hujus ad tria capita referuntur, ſcil. 12
Primò, Ad artem effectricem ſcientiæ vel cognitionis, quæ per ordinarium quidem ſtudium haberi poſſet, extraordinario & præternaturali modo non à Deo, ſed à dæmone infunditur pacto prævio. Ad quam rectè retuleris artem, quam vocant Notoriam, quæ ad obtinendam ſcientiam utitur vanis obſervantijs, jejunijs, orationibus ad Deum, figurarum inſpectionibus, alijſque, non ut cauſſis, ſed ut ſignis ſupervacuis, per hujuſmodi promittens ſubitam extraordinariam ſcientiam, non ſine pacto implicito cum dæmone. Vt ejuſmodi ars meritò Chriſtianis ſit vitanda; neque enim talis ſcientia exſpectatur à Deo, cùm exſpectetur per infuſionem ex vanis obſervationibus, ignotis verbis, jejunijs, orationibus, tamquam cauſſis, quibus Deus iſtam vim attribuiſſe nuſquam legitur. Vt ita operatus convincatur à dæmone ejuſmodi ſcientiam conſequi velle, non citra idololatriæ ſuperſtitionem, ſiquidem illi attribuit virtutem ſoli Deo competentem. D. Thom. 2. 2. *qu.* 69. *art.* 5. Suarez *d. loco c.* 15. *nu.* 4. *& ſeqq.*

Secundò, Ad artem effectricem ſanitatum, 13
ſive circa corpora humana, ſive animalia, arbores, & ſimilia, non per modos naturales, quibus naturalis vis adeſt ſanandi, ſed per verba ignota, characteres, ſigna, imò & verba ſancta, cruces, reliquias Sanctorum, cereas etiam imagines, ſcedulas, quibus ignota nomina & characteres continentur, ſacra etiam verba commiſcentur. Quæ & ſimilia adhibentur ut ſigna, ex quibus effectus producatur; qui cùm non ſit talibus naturalis, nec ſupernaturalis, utpote non attributus, cùm ſapiant potiùs vanitatem, quàm pietatem, à dæmone iſtum effectum exſpectari ac procurari dicas neceſſe eſt. Sic

appendere

appendere collo ſcedulas, quibus characteres & ignota nomina deſcripta ſunt, aut ſigna, etiam ſacra verba commixta, aut eas cuti inſigere, ſecumve geſtare, ad effectum, ut ab adverſis immunis ſis, ab igne non lædaris, vulnerari omninò nequeas, aut ſaltem non certo armorum genere, quis diabolicum non judicaverit, cùm talibus non adſit cauſſa naturalis ad effectum iſtum producendum? Et licet ſanctum & religioſum ſit, initium Evangelij S. Ioannis, aut reliquias collo ſuſpenſas habere, bonâ fide ſperando protectionem divinam, certò tamen, & infallibiliter illam ſperare, quaſi Deus ejuſmodi effectum illis promiſiſſet, non caret tentatione Dei, nec ſuperſtitione vacuum, ideoque illicitum, præcipuè ſi vana adhibeantur. Hinc philacterijs uti prohibitum ſub anathemate, *can.* 1. *&* 4. xxvi. *q.* 5. ubi in *can. fin.* poſt alia ad Magiam ſpectantia enumerata, ſubijcitur: *Ad hac pertinent ligatura execrabilium remediorum, qua ars non commendat Medicorum, ſeu in pracantationibus, ſeu in characteribus ſuſpendendis atque ligandis; in quibus omnibus ars damonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & Angelorum malorum exorta. Vnde hac cuncta vitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnanda.* Hinc patet, quid dicendum de uſu ligandi ſtramina circa arbores, ut libereris à febribus: quis enim nō dicet eum eſſe ſuperſtitioſum & damnandum? Quid inter ſtramen antipathiæ eſſe poteſt, ut hoc ligatum circa arborem febres ceſſare faciat? Idem judicandum de verbis, quibus utitur vulgus, ut mulieres gravidæ faciliùs à partu liberentur, & de alijs ſimilibus nugis, nec ex ſe naturalem aliquam vim habentibus, nec ſupernaturalem à Deo attributam. Vt non poſſis non fateri ab Angelo malo ejuſmodi effectum procurari, ideoque talia vitanda homini Chriſtiano. Vide plura de hac re apud Suarez *d. c.* 15. *nu.* 8. *& ſeqq.* Del-Rio *lib.* 1. *c.* 4. *per tot.*

14 Tertiò, Ad artem effectricem maleficij; unde Malefici dicuntur hac arte utentes, & vulgari vocabulo Magi, à ſcientia. Sunt hac in re evidentiora ſigna pacti cum dæmone initi, quòd tota hæc actio ad deceptiones, impuritates, injurias ordinetur, præſeferens vanitatem, irreligioſitatem, idololatriam, adjutorium diabolicum. Diaboli enim ope per ſuſurros, incantationes, diras, devotiones, ceras imagines fixas, cineres ſparſos, attactu, halitu, varia moliuntur in hominum perniciem malefici, eos enecantes, cruciatibus doloribuſque adfligentes, animalia perdentes, elementa turbantes, tempeſtates, ventos, imbres, grandines, ſiccitatem, tonitrua procurantes, meſſem deſtruentes, ad impudicas libidines ſtimulantes, aliaque ſimilia, *l.* 4. 5. 6. *C. de maleſ. & Mathem.*

15 Digniſſimum hominum hoc genus morte durisſimâ qui neget, niſi ex complicibus, neſcio an ſani ſit cerebri. Vt rectè Imp. *d. l.* 5. ultimo ſupplicio maleficos jubeat adfici; diſcipulos etiam puniri velit, *l. penult. C. d. tit.* conſulentes deportari, *l.* 3. *C. eod.* pœnam quoque mereri dicat maleficij reos non deferentes, *l. fin. C. eod.* Imò optimæ mentis judicijque ſunt dicendi, qui ad pœnam capitalem ſufficere judicant, quòd cum dæmone pactum quis inierit, eique adhæreat, Deo ſuo deſerto, juxta illud Exodi, *Maleficos non patieris vivere*; etiamſi non tam noceant, quàm proſint & proficiant hominibus, avertendo ab ijs mala. Non obſtante *d. l.* 4. quæ tantùm eos vult puniri, qui ſcientiâ ſuâ magicâ abutuntur in hominum perniciem, nō etiam qui proſunt; nam diſpoſitio iſta ſapit paganiſmum, graviſſimeque reprehenſa à Leone *Nov.* 65. qui & hos puniri præcipit. Niſi dicamus dictam diſpoſitionem non tam approbare facta magica, quæ ſunt proficua, quàm non punire, quòd nec ſint contra juſtitiam, nec publicam quietem turbent.

Vt rectè etiam eos puniendos dixeris, qui 16 ex pacto cum dæmone, uncti quodam unguento, per aëra volitant, & diverſa loca brevi ſpatio tranſcurrunt, & ad tripudia, aliave loca deferuntur corporaliter, ut habere communem opinionem teſtatur Grilland. *De ſortil. q.* 7. *n.* 7. Del-Rio *lib.* 2. *qu.* 10. *& lib.* 5 *ſect.* 16. *nu.* 4. *&* 5. qui dicit eam rem & confirmatam ipſorum magorum & magarum atteſtationibus & confeſſionibus, experientiaque omnium populorum & ſæculorum; ut id negare nihil aliud ſit quàm inſanire. Ab aliquibus tamen, qui aliter ſentire videntur, obtruditur *can. Epiſcopi* 12. xxvi. *q.* 5. Et videtur faceſſere negotium, cùm ibi judicetur, meras eſſe illuſiones dæmonum & phantaſmata, dum ſeductæ mulieres credunt cum Diana ſe equitare ſuper beſtijs, & intempeſtæ noctis ſilentio multa terrarum ſpatia pertranſire. Verùm dicendum Primò, iſtum Canonem eſſe dubiæ fidei & incertæ auctoritatis, quòd in Concilio, ex quo citatur, non inveniatur; traditione tamen antiquâ receptum tamquam ſi eſſet Conc. Ancyrani. Secundò itaque dicendum, In iſto Can. non eſſe ſermonem de veris ſagis & maleficis, de quibus hîc tractamus, ſed de mulieribus quibuſdam, quæ credebant aliquam Deam eſſe Dianam, illi veram poteſtatem attribuentes, cujus virtute per aëra ferrentur, & ad illius obſequium vocarentur. Idem de Herodiade ſentientes per gravem errorem, quo imbutæ & alias imbuebant; qui enim ſit contra fidem ibidem damnatur. Ita Suarez *c.* 16. *nu.* 26. Del-Rio *d. ſect.* 16. *circa fin.* Leſſ. *lib.* 2. *c.* 44. *nu.* 17. Vt non poſſit *d. Canon* pro ijs facere, qui realiter iſtam tranſlationem corporum negant fieri; & ideo ſagas maleficas puniri nolunt, ſed dimittunt contra ſacram Scripturam, quæ vult maleficos occidi. Quamvis non ſit negandum, non rarò

illudi iſtis mulierculis per dæmonem, dum putant ſe per aëra ferri, cùm quietæ in cubili jaceant, ut docuit aliquando experientia; cùm & è contrà per aëra ferri habeat quoque experientia, & ea vis dæmoni adſit, ut videre eſt ex Chriſti exemplo, qui à diabolo ſtatutus ſuper pinnaculum templi, & adſumptus in montem excelſum, *Matth.* 5.

17 Ut ut ſit, digniſſimus morte, quiſquis Deo ſuo relicto, hac arte imbutus, etiamſi hominem nullum occiderit, ſecundùm Legem divinam, Exodi c. 22. *Maleficos non patieris vivere:* & Levit. 20. *Vir ſive mulier, in quibus Pythonicus ſive divinatorius fuerit ſpiritus, morte moriantur.* Ignis pœna aruſpicibus propoſita, *l.* 3. *C. De maleſ.* conſuetudine extenſa ad omnes maleficos, magos, ſortiarios, lamias, ita dictas, quòd pueris necem adferant, unde & dicuntur ſtriges. De cujus juſtitia nemo dubitare debet, quòd ſit conjuncta hæreſis aut apoſtaſia; procurentur per tales & cædes, & graviſſima damna; & ut nihil ſit ejuſmodi, ſatis tamen criminis eſt, pactum cum dæmone iniſſe.

18 Iure Canonico volunt aliqui excommunicari hoc ipſo tales, per text. in *can. Si quis* XXVI. *q.* 1. qui habet: *Si quis ariolos, aruſpices, aut incantatores obſervaverit, aut philacterijs uſus fuerit, anathema ſit.* Alij tamen Canones habent tantùm excommunicationem eſſe ferendam, *can. Si quis* 9. *& can. Augurijs* XXVI. *q.* 5. Poſſet dici, *Anathema ſit*, idem eſſe, ac ſi dictum eſſet, *anathematizentur:* eſt enim verbum, *Sit*, futuri temporis, & ut foret dubium, tamen in mitiorem partem accipiendum, propter alios textus, & quia de pœna agit. Navar. in *Summa c.* 27. *nu.* 12. Suarez *De ſuperſtit. c.* 19 *nu.* 4. Sanchez in *Decal. lib.* 2. *c.* 38. *nu.* 90. Niſi dicamus fuiſſe olim excommunicationem latæ ſententiæ, ſed conſuetudine non receptam, ſi non ſit conjuncta hæreſis, quam non ſemper eſſe conjunctam patet ex *c. Accuſatus §. ſanè De hæret. in* 6. ubi Pont. præcipit Inquiſitoribus, ne ſe eum divinatoribus & ſortilegis intromittant, niſi hæreſin ſaperent manifeſtè; ut ſupponat, non ſemper hæreſin ſapere. Suarez *d. loco nu.* 7.

19 Tenentur præterea ad reſtitutionem damnorum, quæ præſtigijs ſuis cauſſarunt alijs, ex generali regula *c. Peccatum De R. I. in* 6. Denique ſuperſtitio iſta tum artis divinandi, tum magicæ ut magis deprimatur & eradicetur, libri omnes de ea agentes ſunt prohibiti, ut nec legi nec haberi poſſint, ſed corrumpendi ſint, *l.* 4. *§.* 1. *D. Fam. erciſc.* Olim fuit & Ethnicis curæ hujuſmodi libros inquirere, inventos comburere; eos, penes quos inventi, punire; honeſtiores deportatione, viliores capitis pœnâ. Paul. 5. *Sent. tit.* 23. Conſtat etiam ex Actis Apoſtolorum *c.* 19. in principio naſcentis Eccleſiæ, eos, qui fuiſſent curioſa ſectati contuliſſe libros hujuſmodi, qui erant magni pretij, eoſque combuſſiſſe. Sed & in Indice librorum prohibitorum edito ex juſſu Concilij Trid. Reg IX. libri omnes & ſcripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Chiromantiæ &c. prorſus reijciuntur.

TITVLVS XXII.

De Colluſione detegenda.

SVMMARIVM.

1. *Colluſiones cur falſi ſpeciem habeant.*
2. *Pœna.*

Falſi ſpeciem habent colluſiones eorum, qui ex pacto id agunt, occultâ quadam conventione, ſimulatè, ut alter in cauſſa ſuccumbat, aut ſuperet, non ex animo, ſed tralatitio accuſandi munere defungentes, ſpontè prævaricantes, & cedentes ultrò, parte ſuâ proditâ, *l.* 1. *§. prævaricationem D. Ad S. C. Turpil. ubi vide dicta* 1

Per colluſiones iſtas ne contingat Rempubl. lædi, non impedit abſolutio, quò minùs reus iteratò impetatur ſuper crimine, & contra eum inquiratur, *c.* 1. 2. *& fin. h. t.* Accuſator prævaricationis convictus ab accuſando repellitur, *l.* 5. *D. De prævaricat.* Super beneficio facta colluſio facit utrumque litigantium eo privari, ne dolus ſuus alicui proſit; non quidem ipſo jure, ſed per ſententiam. Penſio vero beneficio per colluſionem impoſita ipſo jure nulla eſt. Gigas *de Penſionib. qu.* 42. VVamel. *Conſ.* 173. *nu.* 3. *De præben.* 2

TITVLVS XXIII.

De Delictis puerorum.

SVMMARIVM.

1. *Delinquunt impuberes doli capaces.*
2. *Mitiùs tamen puniendi.*
3. *Puer doli capax occidens fit irregularis.*
4. *Doli capax quis dicendus.*

Delicta non tantùm cadunt in eos, qui perfectæ ſunt ætatis, verùm & in impuberes, quatenus tamen doli ſunt capaces. Delictum enim dici nequit, niſi quod factum per injuriam, quæ nulla eſt, ubi ſenſus deeſt. Unde & eatenus tantùm pœna locum habet quoad delicta, quæ circa iſtam ætatem cadunt, ut ſunt homicidia, blaſphemiæ, mendacia, perjuria, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* * Mitiùs tamen cum ætate agendum, propter judicij imbecillitatem, quæ peccatum levius facit, *d. c.* 1. & interdum veniam commiſerationemq; mereri, *d. c.* 2. *l. Auxilium verſ. in delictis D. De minorib.* 1 2

in norib. & l. Infans D. Ad L. Corn. de ſicar. Quod & obtinet in caſu, quo delictum patefit demùm poſt pubertatem. Neque enim ideo graviùs puniendus reus, cùm per hoc in eo non ponatur gravior culpa, & ſemper inſpiciendus ſit perſonæ ſtatus, qui fuit tempore delicti, *l. 1. D. De pœnis.*

3 Irregularitatem quin contrahat puer doli capax occidens non eſt dubitandum, ſecundùm dicta ſup. *De homicid.* neutiquam verò, ſi necdum ſit doli capax, quamvis id velit Hoſtienſ. in *c. 1. h. t.* cùm nequeat dici laborare defectu manſuetudinis, qui citra ſenſum deliquit. Et facit expreſſus textus in *Clem. unicâ De homicidio,* qui infantem irregularitate non adfici per cædem commiſſam adſerit.

4 Doli capax quis ſit dicendus diſputatur. Sunt qui proximum pubertati capacem eſſe volunt, per text. in *§. penult. Inſtit. De oblig. quæ ex del. naſc.* qualem faciunt maſculum, qui attigit annum decimum cum dimidio; fæminam, quæ nonum cum dimidio, *Gloſ. in §. pupillus Inſtit. De inutilib. ſtipul.* Verùm rectiùs id judicis arbitrio relinquetur, ſecundùm diſcretionem impuberis colligendum ex circumſtantijs, cùm contingat alios alijs maturiùs judicio pollere. Non obſtante *d. §. penult.* qui non adſerit ſimpliciter pubertati proximum intelligere ſe delinquere, ſed ſi ideo intelligat quid agat. Covarr. *ad d. Clem. un. p. 3. in princ. nu. 5. & De matrim. p. 2. c. 5. nu. 7.* Menoch. *Arbitr. 2. caſu* 57. Gutierrez in *Repetit. Auth. Sacramenta puberum C. Si adverſus vendit. nu. 4.*

TITVLVS XXIV.

De Clerico venatore.

SVMMARIVM.

1. *Clericis cur & quatenus interdicta venatio.*
2. *Capta venatione illicita an fiant Clerici capientis.*

1 VEnatio licet ex ſe ſit licita, inhibita tamen Clericis, tum ne per eam à divinis officijs abſtrahantur; tum quòd propter feritatem, armorum uſurpationem, cædes, clamores, curſus, ſtatui eorum, qui gravitatem morum deſiderat, minùs reſpondeat. Et hoc quoad eam, quæ canum & armorum fit ſtrepitu, *c. 1. h. t.* Vbi frequens in venatione Epiſcopus tribus menſibus ſuſpendi jubetur ab officio; Diaconus duobus; Subdiaconus ab omni officio. Hinc & canes & accipitres alere ijs interdictum, *c. 2. h. t. can. 3. & 4. Diſt. 34.* cùm prohibito fine cenſeantur & prohibita media. Quieta tamen & rara per retia, laqueos, non videtur inhibita, ſive fiat gratiâ exercitij recreationiſve, ſive neceſſitatis. Abbas in *d. c. 1.* cùm lex non ſit extendenda ultra rationem, quam habet adjunctam.

Quæri poſſet, An capta per Clericum venatione illicitâ ejus fiant? R. Omninò ejus fieri, necesse reſtitutioni obnoxia in foro animæ, modò nullius fuerint. Nam ſi qua obligatio reſtituendi eſſet hac in ſpecie, ea deducenda foret à juſtitia commutativa, quæ per iſtam venationem non poteſt dici infringi, quia nulli damnum infertur, cùm fera nullius maneat, nec adficiatur per prohibitionem; quæ tantùm facit Clericum peccare, & ad pœnam injunctam teneri, non etiam ad quid reſtituendum, quamvis per judicem in pœnam tranſgreſſionis poſſit fera capta auferri. Covarr. *ad c. Peccatum p. 2. §. 8. nu. 2. & 4.* 2

TITVLVS XXV.

De Clerico percuſſore.

SVMMARIVM.

1. *Clericis cur interdicta percuſſio, eiuſq; pœna.*
2. *Clericus qui ſtetit in pugna vel conflictu an irregularis.*

CLericum decet manſuetudo, cui repugnat percuſſio, quæ fit facto aut verbere, etiam cauſsâ correctionis; cùm verbis potiùs & admonitione, arguendo, obſecrando increpando, omni patientiâ & doctrinâ, ſecundùm Apoſt. *2. ad Timoth.* 4. à delictis ſubditos ſuos avocare debeant Epiſcopi, non etiam verberibus; nova enim & inaudita prædicatio, quæ verberibus exigitur, *can. 2. Diſt.* 45. Percuſſor exiſtens, ſi monitus ſe non emendet, à gradu, quem habet, deponendus eſt, *c. 1. h. t.* Epiſcopus, qui crudeliter mulierem fuſtigari juſſerit, etſi eâ de cauſsâ non ſit defuncta, tamen quia ea res ordini non convenit, ab officio Miſſæ duobus menſibus abſtinere jubetur, *c. 2. h. t.* Flagellis tamen & virgis cædere, ſi cauſſa poſtulet, non eſt inhibitum, eâ tamen moderatione adhibitâ, ne in vindictam ſanguinis tranſeat, *c. 4. ſup. De raptorib.* 1

Clericus, qui ſtetit in pugna ex parte repellentium violentiam, in quâ aliqui ſunt occiſi, non ideo eſt irregularis, etiamſi lapides unà projecerit, nullo percuſſo; jubetur tamen abſtinere à celebratione Miſſarum per biennium, *c. 3. h. t.* Non eſſe quoque irregularem, qui in conflictu fuit, in quo commiſſa cædes, citra ejus factum aut conſilium, videtur dici *c. fin. h. t.* ut probabiliter ibi defendit Abbas: & facit, quòd in *c. pen. ibid.* in ſimili ferè caſu non ponatur irregularitas. Contrà tamen tenet *Gl. fin. d. c. fin.* 2

TITV-

TITVLVS XXVI.

De Maledicis.

SVMMARIVM.

1. *Criminis huius gravitas, & cur peccatum hoc dicatur irremiſſibile.*
2. *Blaſphemia quibus modis committatur.*
3. *Eſt peccatum mortale etiam in materia levi.*
4. *Pœna blaſphemiæ; & an in foro exteriori ſit impoſita cenſura.*
5. *A pœna quid excuſet, aut eam mitiorem reddat.*

1 MAledica lingua ne quidem Laicis impunita, multò minùs Clericis: quæ ſi ſolvatur in Dei aut Sanctorum ejus injuriam, blaſphemiam continet, grave continens delictum, vergens in deminutionem divini honoris, per probroſam irreligioſitatem. Vnde blaſphemans contra ipſam Deitatem, impiè agere dicitur, & peccatum committere, quod nec in hoc, nec in futuro ſæculo remittatur, *can. Qualis Diſt.* 25. ſcilicet commiſſum ſtudio & contemptu, quale peccati genus dicitur commiſſum in Spiritum ſanctum. Quòd autem dicatur irremiſſibile, accipiendum eſt de difficultate pœnitendi & remittendi, *Gl. in d. c. Qualis*; cùm opponatur diſpoſitioni neceſſariæ ad peccati remiſſionem, quam ideo reddit difficilem, non etiam omninò removet, cùm nullum ſit peccatum, quin remitti poſſit verè pœnitenti.

2 Committitur autem variè. Interdum nudè tantùm, citra alterius peccati malitiam, per contumeliam in Deum aut Sanctos ejus; nam & in Sanctis ſuis maledicitur Deus, & in hos prolata verba blaſphema in Deum redundant, ex conſequenti ſcilicet. Covarr. in *c. Quamvis De pactis in* 6. *p.* 1. §. 7. *nu.* 9. Suarez *De ſtatu Relig. tomo* 1. *Tract.* 3. *De Irreligioſ. c.* 4. *nu.* 2. *& ſeqq.* Non rarò malitia alterius peccati conjuncta eſt, ut infidelitatis, hæreſios, quando ea continet falſitatem contra fidem, formaliter aut virtualiter adfirmando aut negando aliquid de Deo, quod fides docet, veluti *Abnego Deum, Non credo in Deum.* Proferuntur & interdum verba blaſphema citra odium Dei, interdum ex odio in Deum proficiſcuntur. Interdum & adeſt malitia juramenti, ut cùm juratur ignominioſè, expreſſis partibus corporis Chriſti, per caput, capillos, aliaque ejus membra, ut intelligere eſt ex *can. Si quis per capillum* XXII. *q.* 1. *& Nov. Vt non luxurientur homines &c* 77. §. 1. Sic & juramento æquiparare divinam veritatem humanæ ſpectat ad blaſphemiam; ut cùm dicitur, tam verum eſſe, quàm Deum eſſe, aut Chriſtum natum ex Virgine, quàm verum eſſe Evangelium, cùm per hujuſmodi jurandi formas humanæ veritati tanta infallibilitas & certitudo, atque eſt divinæ, attribuatur, & ita creaturæ, quod eſt proprium creatoris, non ſine blaſphemia, propter irreverentiam & contumeliam divinæ veritatis. Qua tamen in re ſæpè contingit loquentes excuſari à blaſphemia, quòd per exaggerationem quamdam iſta & ſimilia proferant, non intendentes omnimodam æquiparationem, ut ſint extra malitiam blaſphemiæ. Spectat & ad blaſphemiam, per falſos Deos jurare, vel per creaturam, ut talis eſt, cùm tribuatur idolo vel creaturę, quod eſt proprium veri Dei, & eſt vera hæc blaſphemia. Eſt & interdum conjunctum perjurium, aut alterius peccati malitia, quæ exaggerat peccatum blaſphemiæ.

Certum autem eſt, blaſphemiam ponere peccatum mortale, nec eſſe veniale ex ſola levitate materiæ, niſi accedat ſubreptio & indeliberata voluntas, veluti ex ſubita quadam paſſione aut motu, aut etiam prava conſuetudine, quæ tollit advertentiam. Suarez *de Irreligioſ. c.* 6. *nu.* 1. *&* 2. 3

Pœna ejus in foro Dei eſt æterna; niſi culpa abluatur pœnitentiâ, uti fieri poſſe dictum ſuperiùs.

Q. an in foro exteriori ſit impoſita cenſura? R. Præcipi quidem in *d. can. Si quis*, ut deponatur Clericus blaſphemus, laicus excommunicetur; non eſſe tamen illum Can. ſententiæ latæ, ſed ferendæ, ut patet ex verbo, *deponitur:* & nullibi invenitur alius textus cenſuram ipſo jure imponens, nec etiam peccatum eſt reſervatum. Suarez *d. loco c.* 7. *nu.* 2.

Imponuntur autem variæ pœnæ blaſphemanti laico per Jus Canonicum, & pœnitentia publica, *c. fin. h. t.* Vbi etiam per temporalem poteſtatem dicitur imponenda pœna pecuniaria: quæ & mortis pœnam infliget, ſi ea ſit gravitas blaſphemiæ, *d. Nov.* 77. *in fine*, impoſitam & à Lege veteris Teſtamenti, *Levit.* 24. Varias item pœnas variis in locis in uſu fuiſſe & eſſe tradit Covarr. *d. loco nu.* 22. ut & crimen hoc eſſe mixti fori, *ib. d. nu.* 29. Nam alibi labium ſuperius abſcinditur, alibi lingua perforatur clavo aut ferro, alibi ligno includitur. Quò videtur reſpicere Seneca *c. De benef. c.* 36. *Damno caſtigabo promittentis temeritatem. Ecce ut doleat tibi, ut poſtea conſideratiùs loquaris; quod dicere ſolemus linguarium dabo*; reſpiciens, ſecundum aliquos, tenue illud lignum, quo blaſphemorum lingua coërceri ſolet: alibi etiam lingua amputatur. Vid. Boer. *Deciſ.* 301. *nu.* 14. *&* 15. Thom. Grammat. *Deciſ. Neap.* 52. Iul. Clar. §. *Blaſphemia nu.* 3. Grivel. *Deciſ. Dolana* 24. Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 375.

Excuſat, ſaltem ad mitiorem pœnam calore iracundiæ prolata blaſphemia; uti & ebrietas eam mitigari facit. Furor autem, ut & infantia,

infantia, propter defectum ſenſus, omninò excuſat. Abbas *ad d. c. fin. h. t.* Romano Pont. maledicens, aut in depreſſionem officij ejus verba temeraria proferens, ex arbitrio Epiſcopi compeſcendus dicitur *c. 1. h. t.*

TITVLVS XXVII.

De Clerico excommunicato miniſtrante.

SVMMARIVM.

1. *Cenſuram incurrens ipſo iure ſit irregularis.*
2. *An & per hominis ſententiam fieri poſſit?*
3. *In dubio an iudicandum pro irregularitate?*
4. *Suſpenſus, interdictus celebrans ſit irregularis.*
5. *An & excommunicatus?*
6. *Quid iuris in excommunicato tolerato?*
7. *Ab hac pœna qui excuſentur.*
8. *An dubitans excuſetur?*
9. *Et quid ſi verè fuerit excommunicatus, vel cenſurâ aliquâ notatus?*
10. *Incurrit hanc irregularitatem cenſurâ notatus ex actu Ordinis maioris propry.*
11. *An & per baptiſmi collationem?*
12. *Quinam actus Ordinis faciant incurri irregularitatem.*
13. *Eam incurrit Epiſcopus miniſtrando Sacramentum Confirmationis, Ordinis.*
14. *Sacerdos abſolvendo ſacramentaliter.*
15. *An & exercens iuriſdictionem ſpiritualem fori exterioris?*
16. *An Parochus adſiſtens matrimonio contrahendo?*
17. *An Sacerdos diſpenſans Sacramenta fidelibus?*
18. *An miniſtrans in Ordine, quem non habet?*
19. *An celebrans actus minorum Ordinum?*
20. *Per Ordinis ſuſceptionem an incurratur?*
21. *An concionando?*
22. *An recitando Horas Canonicas in Choro?*
23. *Excommunicatus audiendo Miſſam an eam incurrat?*
24. *An non ligatus faciens coram ſe ligatum celebrare?*
25. *Qui coram interdictis celebravit, ſi poſtea iterum celebret ſit irregularis.*
26. *Non etiam recipiens Sacramenta ab excommunicato licet notorio.*
27. *Celebrans in loco interdicto, pulſans campanas, an fiat irregularis?*
28. *An conferens aut recipiens Ordines tempore interdicti?*
29. *Effectus huius irregularitatis.*

IRregularitatem varijs de cauſſis contrahi ipſo jure, colligere eſt ex ijs, quæ dicta ſuprà ſuis locis de bigamis, illegitimis, hæreticis, homicidis. Hoc Tit. proponitur alius modus, ſcilicet exercitium Ordinis ab eo, qui cenſuram incurrit: * facit enim hic ipſo jure eſſe irregularem celebrantem, citra ſenten- 1
tiam hominis, cùm ſtatim incurratur, ut factum eſt commiſſum, cui eſt adnexa independenter à ſententia judicis, etiam declaratoria criminis; cùm conſiſtat hæc res in quadam privatione ſeu prohibitione, quæ per ipſam legem immediatè poteſt imponi, quæ propterea dicitur ſecum adferre executionem, *c. Paſtoralis in fine ſup. De appellat.* nec requirit actum aliquem per hominem exercendum, de quo in *c. Cum ſecundùm De hæret. in 6.*

Quæritur autem, An & per hominis ſenten- 2
tiam poſſit imponi irregularitas? R. Id poſſe alicui videri, argumento cenſuræ, quæ alia eſt hominis, alia juris, ut dicetur infrà *De excommunicat.* Contrà tamen dicendum, immediatè tantùm à jure imponi, non etiam ab homine. Cujus fundamentum in eo eſt, quòd irregularitas non incurratur, niſi in caſibus jure expreſſis, per text. in *c. Is qui* 18. *De ſent. excom. in 6.* Vt in caſu, quo à jure non eſt impoſita, non poſſit per hominem aut judicem imponi; ad quem licet pertineat declarare, an effectus aliquis ſit ſufficiens ad irregularitatem, tamen ea declaratio ſupponit jus inducens irregularitatem. Navar. *c. 27. nu. 94.* Covarr. in *Clem. un. De homic. in princ. nu. 3.* Nec facit, quòd arbitrio judicis pœna privativa poſſit imponi in caſibus, quibus lex certam non præſcribit, *c. De cauſſis 4. §. 1. ſup. De off. deleg.* cùm judex in arbitrarijs pœnis debeat imitari jus, quatenus deſignat pœnas à judicibus injungendas; ideoque numquam imponet eam, quam jus aliquando, ſcilicet in proportionali delicto, non juſſit à judicibus imponi. Numquam autem præcepit imponi irregularitatem, ergò nec judex eam infliget. Ita Suarez *Tomo 5. de Cenſuris Diſp. 40. ſect. 4. nu. 10.*

Quid ſi jus ſit dubium, an judicandum pro 3
irregularitate? R. Id poſſe videri, per text. in *c. Ad audientiam ſup. De homic. & c. Illud 5. §. licet h. t.* ubi in caſu dubio Pont. reſpondit aliquem eſſe ſeparandum à miniſterio Ordinum; ſubjunctâ ratione, quòd in dubijs ſit eligenda ſemita tutior. Verùm cùm *d. c. Is qui* 18. dicatur, non incurri irregularitatem niſi in caſibus jure expreſſis, non poſſit autem dici jure expreſſa, quæ eſt dubia; dicendum ei non eſſe locum, quia pœna non facilè inducenda. Si tamen res ita dubia ſit, ut verſetur ſub opinionibus, & opinio adſerens eam eſſe jure latam ita ſit probabilis, ut contrarium probabilitate carere videatur, ea ſufficiet ad inducendam irregularitatem. Vid. Suarez *d. Diſp. 40. ſect. 5. nu. 4. 5. & 6.*

Suſpenſum celebrantem fieri irregularem 4
probatur per tex. in *c. 1. De ſent. & re iudic. in 6.* De interdicto colligitur ex *d. c. 18.* ubi in loco interdicto celebrans incurrit irregularita-

tem: ut multo magis idem ſit dicendum de perſona interdicta celebrante, *c. Is cui* 20. *De ſent. excom. in* 6.

5 Dubitatur, An excommunicatus celebrans ſit dicendus irregularis? R. Hoc in Tit. fieri quidem mentionem depoſitionis, nõ tam ipſo jure inflictæ, quàm per factum hominis, nullibi verò irregularitatis hoc ipſo impoſitæ excommunicato celebranti, cùm in *c.* 3. *h. t.* dicantur contumaces depoſitionis ſententiam incurſuri: & in *c.* 4. *eod.* perpetuâ depoſitione damnandi: item in *c.* 2. dicatur etiam implorandum brachium ſæculare, ut contumax exſilio damnetur. Sunt qui argumento ſuſpenſi & interdicti idem ſtatuant in excommunicato, ex paritate rationis; verùm argumentum tale in pœnis non procedit. Dicendum tamen, textum ſufficientem eſſe in *d. c.* 5. *circa fin. h. t.* qui dicit excommunicato celebranti ibi non infligi pœnam, quam Canon infligit; eſt autem illa pœna, de qua hîc, ut patet ex *can. Si quis* 7. XI. *q.* 3. Patet idem ex *c. fin. h. t.* ubi dicitur non fieri irregularis celebrans adfectus minori excommunicatione; quem videtur fruſtrà excipere Pont. niſi majori adfectum vellet eam incurrere. Et licet argumentum à contrario ſenſu parum ſit validum in jure, utique in pœnalibus, neque etiam in his ſuccedat regula, quòd excluſio unius ſit incluſio alterius, cùm pœna non ſoleat inferri ſine lege; ſufficiunt tamen loca ſuprà allegata, quæ ſatis expreſſè inducunt irregularitatem ipſo facto.

Itaque & excommunicatus exercens actum Ordinis ſit irregularis. Quod accipiendùm de adfecto majori excommunicatione, non etiam de minori tantùm; qualis licet graviter peccet celebrans, aut Sacramenta conferens, eligere tamen poteſt, quamvis eligi nequeat, *c. fin. h. t.* Quòd ſi quis interdictus miniſterio ſe immiſcere per contemptum & ſuperbiam præſumpſerit, & contemptâ admonitione ſui Epiſcopi perduraverit, excommunicandus eſt, & contumax brachij ſæcularis auxilio damnandus exſilio, *c.* 2. *h. t.* Perpetuò etiam deponi jubetur Clericus contumax, *c.* 3. *h. t.* & beneficijs omnibus ſpoliandus dicitur *c.* 6. *h. t.* Et hoc in adfectis cenſurâ non toleratis.

6 Quid in his, qui tolerantur? R. Nihilominus fieri irregulares, exercendo actum Ordinis ſibi interdictum, per dicta loca, quæ indiſtinctè loquuntur. Nec facit quidquã Bulla Martini V. in Conc. Conſtantienſi, quâ quidem adfecti cenſurâ nec tolerantur, nec ſunt evitandi; quia per iſtam Bullam clarè Pont. exprimit, ſe non intendere ullatenus relevare excommunicatos, ſed tantùm timoratis ſuccurrere conſcientijs, uti dictum ſup. *De ſepult. nu.* 9. Vid. Covarr. in *c. Alma De ſent. excom. in* 6. *p.* 1. *§.* 2. *nu.* 11. Avila *de Cenſur. p.* 7. *Diſp.* 10. *ſect.* 2. *Dub.* 1.

Videtur tamen excuſari ab hac pœna exer- 7
cens actum ordinis, ad vitandum ſcandalum, & gravem infamiam ex manifeſtatione delicti per omiſſionem, quia tunc exercitium tale non eſt voluntarium. Idem dicendum in caſu, quo extrema alicujus neceſſitas poſtulat, deficiente altero Confeſſario, ut alicui exiſtenti in mortis periculo Sacramenta exhibeat. Idem in eo, qui probabiliter ignorat ſe cenſurâ adfectum, *c. pen. h. t.* Covarr. *d. p.* 1. *§.* 10. *nu.* 9.

Quid ſi dubitet? R. Erroneam quidem con- 8
ſcientiam grave peccatum ponere, propter periculum, cui ſe exponit dubitans, & in effectu ponere idem peccatum, ac ſi non foret erronea; neutiquam tamen infligi irregularitatem, cùm pœna non incurratur per actum intentum ſeu exiſtimatum, ſed revera perfectum, Suarez *d. Diſp.* 40. *ſect.* 5. *nu.* 11.

Quid ergò, ſi verè fuerit excommunicatus, 9
aut aliquâ cenſurâ notatus? R. Aliquorum eſſe ſententiam, eum irregularitate adfici, per textũ in *c.* 5. *h. t.* quod habet, debuiſſe quidem reum, poſtquam de ſententia dubitaret, abſtinere ab Eccleſiaſticorum Sacramentorum pertractatione, quòd tutior via ſit eligenda, & in dubio præſtet abſtinere, quàm temere celebrare, ut ait Pont. in *c. pen. ſup. De homic.* adhibendam tamen videri diſtinctionem, an quantum in ſe fuit, dubitans ſufficienti diligentiâ laboraverit inquirere veritatem, & ad expellendum dubium, necne. Poſteriori caſu dubitantem incurrere irregularitatem, propterea quòd operando expoſuerit ſe manifeſto periculo errandi: ut, cùm opus ſit verè illicitum & prohibitum ſub tali pœna, non poſſit dici liber ab ea, quòd opus prohibitum videatur voluntariè commiſiſſe. Ut in eo procedat *d. c.* 5. quod cùm ſe fundet in relaxatione per miſericordiam, videtur indicare, de rigore irregularitatem fuiſſe inductam; adfectata enim ignorantia eſt loco ſcientiæ, ut dictum ſup. *Qui filij ſint legit.* Priori caſu, cùm dubitans egerit, quantum eſt in ſe, ut erueret veritatem, & expelleret dubium, nec potuerit de altera parte probabiliter judicium ferre, videtur non eſſe in culpa, & perinde gerere ſe poſſe, atque ille, qui nullâ eſt adfectus irregularitate. Nam ignorantia, quæ manet, involuntaria eſt, & quaſi invincibilis, propter adhibitam ſufficientem diligentiam ad eam expellendam, ut non obligetur tali præcepto, & operando nulli periculo ſe exponat. Quod accipiendum, ſi dubium practicè deponat, judicando ſe non obligari tali præcepto, cùm nemo debeat dici obligatus, niſi ſufficienter pateat de lege. Pro qua parte facit, quod cùm partium jura ſunt obſcura, potius reo favendum ſit, *c. Cùm ſunt* 11. *De R. I. in* 6. qualis hoc in caſu habetur dubitans. Quod non tantùm procedit in foro exteriori, verùm etiam interiori, cùm in caſu dubio veritas

lateat in

lateat in utroque foro. Quo in caſu judicium exterioris fori fertur ex principio practico, eo quòd præſumatur innocens, qui non probatur nocens; & quòd in caſu dubio reus abſolvendus potiùs quàm damnandus, meliorque ſit conditio poſſidentis. Quod principium æquè rationabile in foro interno atque externo, in caſu præcipuè, quo ipſe reus eſt ſui accuſator & defenſor. Quòd ſi dubium non depoſuerit, ſed practicè maneat, certiſſimum eſt, dubitantem debere eligere partem tutiorem, in qua nullum eſt peccatum, & ſe habere quaſi irregularem, abſtinereque ab exercitio actionum prohibitarum per irregularitatem, aliàs exponeret ſe periculo, celebrando cum irregularitate. Et hoc in caſu dicit Pont. in *c. Ad audientiam* 12. *c. Significaſti* 18. *ſup. De homic. & d. c.* 5. *h. t.* eligendam eſſe in dubijs ſemitam tutiorem. Plura Suarez *d. ſect.* 5. *nu.* 12. *& ſeqq.*

10 Irregularitas prædicta ut incurratur, neceſſe eſt exerceatur aliquis actus Ordinis majoris illi proprius ab eo, qui cenſurâ irretitus, cujuſmodi eſt in Sacerdote Miſſæ celebratio, in Diacono lectio Evangelij, in Subdiacono lectio Epiſtolæ.

11 Sed quæritur, An & collatio baptiſmi? R. Si ſolemniter conferatur, adfirmandū eſſe, cùm reſpiciat munus ſacerdotale Sacerdoti proprium: ſecus verò, ſi minùs ſolemniter privatim; ſive urgente neceſſitate, quia non eſt in culpa; ſive citra neceſſitatem, quia tunc exercetur non ut munus ſacerdotale, licet à Sacerdote, verùm ut cuivis etiam laico conveniens. Avila *d. ſect.* 2. *Dub.* 2. Suarez *de Cenſur. Diſp.* 11. *ſect.* 3. *nu.* 11. *&* 20.

12 Vbi Notandum, eſſe aliquos actus, qui etſi ſint actus Ordinis, tamen non aliàs cenſeri tales eſſe, ad hunc effectū, quàm ſi ſolemniter fiant; cùm minùs ſolemniter etiam à laicis exerceantur, ut eſt lectio Evangelij, Epiſtolæ: quæ proinde ſi nō ſolēniter fiat à Clerico ordinato, non incurret ille irregularitatem, cùm faciat eam tamquam laicus, non autem tamquam actum Ordini proprium; ſecùs, ſi ſolemniter. Sic ſepeliens aliquem in loco ſacro, omiſſo divino officio, etiamſi ſit cenſurâ ligatus, non contrahet tamen irregularitatem: ſecùs, ſi divinum officium adjungatur, quia officium divinum ſepulturæ eſt proprium Sacerdotis. Item benedicens menſam vel fructus non fiet irregularis, cùm talis actus non ſit proprius Ordinis alicujus. Sic & præſentando, eligendo, viſitando, confirmando electum, non incurritur. Navar. *c.* 27. *nu.* 244. Alij verò ſunt actus ita Ordinis proprij, ut ab alio fieri nequeant; quo caſu etiam non ſolemniter à non ordinato exhiberi nequeuns. Exemplum eſt in Sacerdote, qui eſſi, omiſsâ omni ſolemnitate, Euchariſtiam conſecret, nihilominus ſit irregularis, ſi cenſurâ teneatur, quia actus iſte eſt omninò proprius Ordinis. Idem in adminiſtrante Sacramentum extremæ Vnctionis, etiamſi omittat ſolemnitatem.

Quid in Epiſcopo miniſtrante Sacramentum Confirmationis? R. Idem dicendum eſſe, quòd hujuſmodi etiam exhibita non ſolemniter nihilominus ſint actus Ordinis proprij. 13
Non obſtante, quòd Ordines minores poſſint conferri à non Epiſcopo, ut poſſit videri ordinatio non eſſe proprius actus ordinis Epiſcopalis; verùmtamen neceſſariò præſupponit characterem in ordinante, *c. Cum contingat ſup. De ætate & qual. præfic.* Vt videatur ſaltem ad Sacerdotem ſpectare Ordinem. Covarr. *ad c. Alma p.* 2. §. 3. *nu.* 4. Vid. Avila *d. p.* 7. *Diſp.* 9. *ſect.* 2. *Dub.* 10.

Quid in Sacerdote abſolvente ſacramentaliter? R. Quamvis in occulto abſolvat, nihilominus eum fieri irregularem, eo quòd actus ſit proprius ordinis ſacerdotalis, nec habeat aliam ſolemnitatem; ſi tamen intendat abſolvere, & perficere Sacramentum. Nam ſi tantùm fingat, contrà videtur dicendum; cùm non utatur actu Ordinis. Non obſtat, quòd ratione excommunicationis abſolutio ſit nulla; neque enim ſemper nulla eſt, ut quando facta ab eo, qui non eſt vitandus: & ut nulla ſit, tamen quia quantum in ſe eſt fungitur actu Ordinis ſibi prohibito, rectè dicitur fieri irregularis. Vid. Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 12. *& ſeq.* 14

Quid in exercente juriſdictionem ſpiritualem fori exterioris, in excommunicando, ſuſpendendo, aut abſolvendo à cenſuris? Reſp. Non induci irregularitatem, etiamſi talis ſit ſuſpenſus à juriſdictione. Ratio eſt, quòd actus juriſdictionis ſpiritualis non ſit actus Ordinis, ut deſit cauſſa irregularitatis: modò tamen abſolutio fiat ſine ſolemnitate, ſcilicet ſine ſtola, Pſalmis, orationibus; ſecùs enim dicendum foret, ſi ejuſmodi ſolemnitas adhibita eſſet, quia talis abſolutio eſt actus proprius ordinis ſacerdotalis. 15

Hinc patet, Parochum excommunicatum adſtantem matrimonio contrahendo non contrahere irregularitatem, ex eo, quòd actus iſte non ſit tam ordinis, quàm juriſdictionis. Vel potiùs dicendum, requiri ad actum matrimonialem præſentiam Paſtoris, tamquam teſtis qualificati beneficio paſtorali, qualis etiam eſſe poteſt non Sacerdos, ut dictum ſup. *De clandeſt. deſponſ. nu.* 13. Benedicens tamen nuptijs in hanc pœnam incideret; eſt enim benedictio ſolemnis & actus ſacerdotalis, ut patet ex *c.* 1. *&* 3. *ſup. De ſecundis nupt.* Vid. Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 18. *&* 19. 16

Vnde patet, quid dicendum de Sacerdote diſpenſante Sacramenta fidelibus. R. Eum fieri irregularem, cùm miniſterium iſtud ſit proprium Sacerdotis ratione Ordinis. Vnde eſt, quòd excommunicato abſolutè inhibeatur, ne 17

miniſtret. Aliud videtur quibuſdam dicendum
in Clerico inferiori, cujus ordini non reſpon-
det Euchariſtiæ diſtributio, ut uſurpando ea,
quæ ſunt ordinis ſuperioris, non operetur ut
Clericus, ſed ut iniquus uſurpator eorum, quæ
non ſunt ſui officij, vel ut laicus. Suarez *d. loco*
nu. 21. *& ſeqq.* Avila *d. ſect.* 2. *Diſp.* 13.

18 Quid de miniſtrante in Ordine, quem non
habet, aut per ſaltem promoto in Ordine, quem
omiſit? R. Hunc eſſe irregularem velle Na-
var. *c.* 27. *nu.* 242. ſi ſeriò utatur, & non joco;
idemque & in laico procedere, qua de re *Tit.*
ſeq. & Tit. 29.

19 Quid de celebrante actus minorum Ordi-
num? R. Poſſe videri & eum fieri irregularem,
ſecundùm allegata ſuprà in *princ.* *h. t.* quæ ha-
bent, ligatum cenſurâ exercentem aliquem
actum ſui officij, eſſe irregularem, non factâ
limitatione ad majores Ordines. Abbas in *c.* 2.
nu. 4. 7. *&* 10. *h. t.* per textum ibi, qui loquitur
indiſtinctè de exercente miniſterium ſibi in-
terdictum; & ſequitur Navar. *Conſ.* 43. *nu.* 10.
De ſent. excom. Contrà tamen dici poſſe vide-
tur, uti & inſinuatum ſup. *eod. nu.* 9. *in fine*, ex
eo, quòd actus minoribus Ordinibus deputati
fieri etiam poſſint à laicis; ut non videantur
ita proprij Clericis, eoſque exercens Clericus
ijs initiatus non poſſit dici irregularis: & pro-
pter actus hujuſmodi non induci hanc pœnam
tradit Navar. *d. c.* 27. *nu.* 244. Suarez *de Cenſ.*
Diſp. 42. *ſect.* 4. *nu.* 15. Avila *d. Dub.* 3. Quæ
ſententia videtur probabilior: & pro ea facit,
quòd pœnalia ſint ſtrictè interpretanda, nec
extra caſum ſuum extendenda. Et hoc ita di-
cendum, niſi exerceantur tamquam ab ordina-
to, & taliter, ut non niſi ab illo exerceri poſ-
ſint. Quod rariùs contingit; nam ferè & laici
paſſim ea exercent, ut tradêmus *Tit. ſeq.*

20 Quæri conſequenter poſſet I. An incurratur
hæc irregularitas per Ordinis ſuſceptionem?
R. Ita velle Navar. *d. c.* 27. *nu.* 241. per text.
c. 1. *inf. De eo qui furt. Ord. ſuſc. & c. Cùm illo-*
rum 32. *inf. De ſent. excom.* Quæ tamen jura
non tam loquuntur de irregularitate actu in-
flicta, quàm de ſuſpenſione, aut facienda de-
poſitione. Suarez *de Cenſ. Diſp.* 31. *ſect.* 1. *nu.*
57. Vt dicendum ſit, per eam quem non incur-
rere irregularitatem. Ratio eſt, quòd jura eum
tantùm notent, qui cenſurâ ligatus exercet ali-
quem actum ſui ordinis: non exercet autem,
qui eum ſuſcipit, non tantùm minorem, ſed &
majorem, ut Diaconatum, Subdiaconatum; ni-
ſi tamen canat ſolemniter Evangelium aut
Epiſtolam, quia ejuſmodi actus eſt ordinis.
Non ſemper autem minorem exercet, licet hoc
putet Covarr. *ad d. c. Alma p.* 2. *§.* 3. *nu.* 5. cùm
ſæpè plures ordinentur, ex quibus unus aut
alter eligitur ad canendum Evangelium &
Epiſtolam. Quod & de Sacerdotio ſuſcepto
poſſet dici, cùm nec talis agat actum ordinis,
etſi contrà velit Covarr. *d. loco*

II. An concionando? R. ita velle Navar. 21
d. c. 27. *nu.* 163. *§. Octavo*, ex eo, quòd actus
iſte ſit peculiariter ordini Evangelij, id eſt
Diaconatui, deputatus de jure vel conſuetu-
dine Eccleſiæ. Contrarium tamen verius, cùm
non ſit actus ordinis, nec actus divinus; unde
& excommunicatus non prohibetur intereſſe
concioni, *c. Reſponſo* 43. *inf. De ſent. excom* Nec
facit, quòd ex Eccleſiæ inſtituto prædicare
verbum Dei non liceat niſi minoribus Ordi-
nibus initiato, quia non ideo ſequitur eſſe
actum ordinis; hoc enim, ne temerè à quovis
uſurpetur. Vid. Avila *d. loco Dub.* 2. *§. Ex*
dictis.

III. An recitando Horas Canonicas in 22
Choro? R. Recitare Horas, canere Reſpon-
ſoria, Lectiones, Pſalmos, etiam in Choro,
non ſpectare ad Ordinis actum, cùm & laici
ea recitare poſſint. *Navar. d. c.* 27. *nu.* 244.
Niſi tamen tamquam Sacerdos Orationem di-
cat, cùm faciat officium muneri ſacerdotali
proprium. Vid. Suarez *Diſp.* 12. *ſect.* 2. *nu.* 13.
Avila *d. ſect.* 2. *Dub.* 2. *§. Primò.*

IV. An excommunicatus audiendo Miſ- 23
ſam? R. Non videri, cùm non exerceat actum
Ordinis, ex quo ſolo irregularitas incurritur.
Et hoc, ſi ſimpliciter Miſſam audiat, non præ-
ſtando auctoritatem; nam ſi cauſſam det, ut
Miſſa coram ſe celebretur, mandando aut ju-
bendo, etiam non ligatus cenſurâ incurreret
irregularitatem; ſecundum *Gl. in Clem.* 2. *V.*
celebrari De privil, quam approbat Abbas *in c.*
Illud nu. 8. *h. t* Covarr. *ad d. c. Alma p.* 1. *§.* 6.
in fine. Nihil facit, quòd in *fine d. c. Illud* dicat
Pont. *vel ſe celebrationi ingeſſerint divinorũ*; nam
hoc non accipiendum, quaſi ſola præſentia in
divinis faciat irregularem, ſed præſentia cum
auctorizatione. Suarez *d. loco nu.* 4.

V. An non ligatus faciendo coram ſe liga- 24
tum celebrare? R. Hoc velle Navar. *d. nu.* 244.
per Gl. in d. Clem. 2. quæ tamen non loquitur
in caſu *d. c. Illud* jam dicto: ut, cùm non ſit tex-
tus, qui hoc in caſu diſponat, ſit dicenda
procedere deciſio *d. c. Is qui* 18. *De ſent. excom.*
in 6. quòd ſcilicet non ſit inducenda irregula-
ritas, niſi in caſu jure expreſſo. Quantum ad
non ligatum cenſurâ celebrantem coram liga-
to, etiam non tolerato, eum non incurrere ir-
regularitatem, colligitur ex *d. c.* 18. Avila *d.*
ſect. 2. *Dub.* 6. *§. Tertiò.*

Dubium movetur de ijs, qui coram interdi- 25
ctis celebrarunt, ſi poſteà celebrent? R. Dubi-
um cauſſari per text. in *c. Epiſcoporum* 8. *De*
privil. in 6. ubi talibus interdicitur ingreſſus
Eccleſiæ, ut poſtea celebrantes dicendi ſint in-
currere irregularitatem. Sed dicendum, *d. c.* 8.
tantùm agi de exemptis, qui celebrabant coram
interdictis, & admittebant excommunicatos
publicè & interdictos ad divina, idque cauſâ
exemptio-

exemptionis. In quorum odium cùm hoc ſit ſtatutum, non eſt trahendum ad alios, qui coram interdictis celebrantes non poterunt dici interdicti, licet malè fecerint, atque ita nec irregulares, ſi poſtea celebrent, cùm pœnæ ſint potiùs interpretatione mitigandæ, quàm extendendæ Covarr. *d. §. 6. nu. 9. verſ. Qui verò.* Neque enim cenſuram violat, qui eâ non ligatus, & magis ſe habet inſtar patientis, quàm agentis, excepto caſu *d. c. 8.* Vid. Avila *d. ſect. 2. Dub. 7.*

26 Recipientes Sacramenta ab excommunicato notorio vitando, licet non ſint immunes à peccato, ſi eos neceſſitas cauſſæ non excuſet, tamen irregularitatem non incurrunt, eo quòd jura omnia loquantur de activo Sacramentorum uſu, per eum, qui notatus cenſurâ; unde extenſio facienda non eſt ad paſſivam Sacramentorum perceptionem, cùm id nullibi ſit expreſſum. Vid. Suarez *Diſp. 11. ſect. 3. nu. 30.*

27 Incurrit & irregularitatem, qui in loco interdicto celebrat, niſi ad hoc habeat privilegium, *d. c. 18. De ſent. excom. in 6. & dicetur inf. eod.* & fiat ſecundum moderationes requiſitas in *c. Alma De ſent. excom. in 6.* Quæ omnes ſervandæ ſunt: aliàs unam omittens non eſſet immunis ab irregularitate, ut rectè tradit Covarr. *ad d. c. Alma p. 2. §. 4. nu. 6.* Vbi etiam rectè docet, eum, qui pulſat campanas, oſtia aperit, aut etiam inſervit miniſtranti, non ſervatis moderationibus *d. c. Alma*, neutiquam contrahere irregularitatem: nam licet videatur cooperari miniſtranti, non tamen alius poteſt cenſeri violare interdictum, quàm qui actum gerit Ordini Eccleſiaſtico convenientem; non poteſt autem dici talem gerere, qui prædicta agit. Vid. Avila *d. ſect. 2. Dub. 9.*

27 Q. An tempore interdicti Ordines conferens aut recipiens non ligatus fiat irregularis? R. Ita dicendum eſſe de conferente Ordines, quòd in loco interdicto exerceat actum ſacerdotalem; & expreſſum idipſum in *d. c. 18.* ut ſit extra dubium: ut etiam idem obtineat in conferente minores, ſecundùm dicta ſup. *eod. nu. 13.* Covarr. *d. p. 2. §. 3. nu. 4.* Diaz in *Pract. ſuâ c. 32. nu. 4.* qui idem trahunt ad eos, qui in ſacris veſtibus prædictæ ordinationi miniſtrant. Ordinatum interdicti tempore non fieri irregularem patet ex dictis ſup. *eod. nu. 20.*

28 Effectus hujus irregularitatis eſt, quòd reddat inhabilem ad divina officia, donec ſuper eâ diſpenſetur, & quidem per Pont. tantùm, ex communi ſententiâ in *c. 1. De ſent. & re judic. in 6. & in c. 1. De ſent. excom. in 6.* niſi contracta ſit ex crimine occulto; ſuper quâ diſpenſare datum Epiſcopo, excepto homicidio, Trid. *Seſſ. 24. c. 6. De reform.* Quod habetur de nullitate beneficij collati excommunicato, commodiùs explicabitur inferiùs *Tit. 39.*

TITVLVS XXVIII.

De Clerico non ordinato miniſtrante.

SVMMARIVM.

1. *Miniſtrans in Ordine non ſuſcepto fit irregularis, quoad ſuſceptum ſuſpenditur.*
2. *An & quoad Ordines priores?*
3. *Non ordinatus baptizans an irregularis?*
4. *An laici uſurpantes actum Ordinis?*
5. *An quoad omnes Ordines?*
6. *Requiſita ad hanc irregularitatem. I. Vt in Ordine ſacro quis miniſtret.*
7. *II. Celebret ſeriò, non ioco.*
8. *III. Celebret ſolemniter.*
9. *An hoc caſu voluntas ſola ſufficiat, citra intentionem.*
10. *Non ordinatus actum minorum Ordinum exercens an irregularis.*
11. *Qui non incurrant hanc irregularitatem.*

INcurritur & irregularitas per uſurpationem Ordinis, quem quis non habet, ſive 1
aliquem habeat inferiorem aut ſuperiorem, ſive non. Diaconus Miſſam dicere ſi audeat, ad Sacerdotium non admittitur, *c. 1. & 2. h. t.* in verbis, *Numquam admittatur, Non poterit promoveri*, quæ ſignificant apertè irregularitatem. Et hoc quoad Ordinem non ſuſceptum; nam quoad ſuſceptum non ponitur niſi ſuſpenſio ad biennium aut triennium, Epiſcopi arbitrio.

Vbi diſputatur, An ad omnes Ordines prio- 2
res extendatur iſta ſuſpenſio? R. Ita videri; nam licet *d. c. 2.* tantùm ſuſpendi velit à Diaconatu, eadem tamen eſt ratio quoad alios antè ſuſceptos Ordines, cùm peccatum uſurpationis Ordinis non habiti etiam concernat priores omnes, non verò immediatum tantùm. Quod licet dici probabiliter poſſit, tamen quia Canon ab exercitio Diaconatus tantùm ſuſpendit, & agitur materia pœnalis, quæ odioſa non tam extendenda quàm reſtringenda, probabilius eſt, ſuſpenſionem non concernere Ordines inferiores, eorumque ideo uſum eſſe licitum. Quo modo & Abbas in *d. c. 2.* tantùm facit mentionem impediti exercitij Ordinis immediati, non etiam inferiorum. Vid. Suarez de *Cenſ. Diſp. 42. ſect. 4. nu. 2. & ſeqq.* Vt autem ab uſu Ordinis ſit ſuſpendendus, & quoad ſuperiores ſit irregularis, beneficio tamen non privatur, ne per inopiam ad ſæculi negotia reverti cogatur.

Eſt & irregularis non ordinatus baptizans, 3
d. c. 1. in verbis, *Numquam ordinetur*, quando nimirum ſolemniter baptizat tamquam presbyter: qualis etiam dicitur ibidem excommu-

nicandus, in verbis, *abjiciatur de Eccleſia*. Abbas in *d. c.* 1. Simplex quoque Sacerdos, adminiſtrans Epiſcopalia quamdam contrahit irregularitatem, ex eadem ratione, quòd ſe immiſceat iis, quæ ordinis ſui non ſunt.

4 Q. An laici uſurpantes actum Ordinis ſint irregulares? R. Ita rectè dici, quia textus in *d. c.* 1. loquitur in genere de non ordinato miniſtrante, & eadem ratio ſubeſt, quia ſcilicet utitur Ordine, ad quem non deſtinatus, qualem Canon voluit privari. Nihil facit Rubr. hæc, quæ habet, *De Clerico non ordinato miniſtr.* quia in manuſcriptis habetur, *De non ordinato miniſtrante*. Deindè non ſemper procedit argumentum à rubro ad nigrum, cùm contingat hoc illo eſſe generalius, & è contrà, ut videre eſt apud Everard. in *Loco à Rubro nu.* 55. Facit, quòd eadem ratio obtineat in laico, quæ in Clerico, imò major, cùm magis peccet omninò ab Ordinibus alienus celebrans, quàm in aliquo Ordine, ſaltem Clericatu, conſtitutus ſuperiorem uſurpans: quamvis in iis, quæ ſunt juris poſitivi, præſertim in materia irregularitatis, non ſit multùm efficax argumentum à ſimili, vel à majori. Plura Suarez in 3. *p. D. Th. Tomo* 3. *Diſp.* 31. *ſect.* 4. *in fine.*

5 Verùm hic diſputatur, An laicus ſit irregularis quoad omnes Ordines, an verò tantùm quoad eum, ejuſque ſuperiores, quem uſurpavit? R. Non totalem hanc eſſe irregularitatem, ſed videri partialem, reſpectu ſcilicet Ordinis uſurpati; argumento Clerici, qui non impeditur miniſtrare in Ordine inferiori, cui initiatus, etſi ſuperiorem malè uſurpaverit: ut idem ſecundùm proportionem veniat dicendum de laico. Habet tamen communis ſententia, eum excludi omninò ab omni Ordine, juxta *d. c.* 1. in verbis, *numquam ordinetur*, ſimpliciter, abſolutè & indefinitè: ut ea negativa æquivaleat univerſali, ab Ordiniſque receptione univerſaliter removeatur ſive laicus ſive Clericus. Et licet Ordinis recepti exercitium & uſus non impediatur, atque ita minor ſit pœna ordinati quàm non ordinati, hoc tamen eſt per accidens. Ita Suarez *de Cenſ. d. Diſp.* 42. *ſect.* 4. *nu.* 10.

6 Vt autem hac ex cauſſa incurratur irregularitas, requiritur Primò, In Ordine ſacro quis miniſtret; nam minores etiam laici exercent. Et hoc ita ſcienter; quia ſi putans ſe habere Ordinem, quem non habet, eum exerceat, non incurret irregularitatem; cùm ignorantia auferat contemptum, qui eſt cauſſa pœnæ, atque ita hujus irregularitatis. Hinc ordinatus Sacerdos, omiſſo ſubſtantiali quodam, veluti manuum impoſitione, ſi ignoret, quòd non adverterit inter ordinandum, non fiet irregularis; nam ſi adverterit, erit irregularis, cùm propter ſubſtantialem defectum non videatur collatus Ordo. Patet hoc ex *d. c.* 2. *h. t.* quem textum aliqui accipiunt de eo, qui non eſt ordinatus Sacerdos, atque ita ibi per manuum impoſitionē omiſſam accipiunt omiſſam ordinationem ſacerdotalem totalem, ex eo, quòd ibi vocetur Diaconus: ut ſi reliqua adſint, veluti impreſſus character ſacerdotalis, data poteſtas conficiendi Corpus Chriſti per traditionem calicis, ſolaque omiſſa manuum impoſitio, celebrans Miſſam non ſit dicendus irregularis, quia nullibi ſit expreſſa hæc irregularitas, nec poſſit hic dici non ordinatus celebrare, cùm characterem ordinis reverà habeat; quamvis poteſtatem clavium non habeat, atque ita eatenus ordinatio ſit invalida quoad abſolutionem ſacramentalem, quam ſcienter talis exercens erit irregularis. Ignorantia hæc in eo, qui non habet ullum Ordinem, non excuſabit, eùm non ſit probabilis. Suarez *d. ſect.* 4. *nu.* 13.

Secundò requiritur, Fiat ſeriò; nam joco celebrans in Ordine aliquo, quem non habet, non facit injuriam, *can. Illud* xv. *q.* 1. veluti quando actio eſt ludicra, & ſit per modum cujuſdam repræſentationis. Licet ea res poſſit continere irreverentiam Sacramenti, eoque majorem, ſi in deriſum & contemptum tendat miniſterij; quæ etſi contineat graviſſimum delictum, non tamen inducet irregularitatem, quia nullum jus datur eam inducens iſto caſu, Suarez *d. loco nu.* 16. 7

Tertiò, Fiat ſolemniter; nam citra ſolemnitatem exercens non incurret irregularitatem. Quo modo Navar. *c.* 27. *nu.* 242. tradit, canentem Epiſtolam aut Evangelium cum Dalmatica, ſed ſine ſtola aut manipulo, non fieri irregularem, quòd non tam exerceat officium Subdiaconi aut Diaconi, quàm Cantoris. Addit ibidem Navar. requiri quoque, ut adſit intentio faciendi verum miniſterium Ordinis; ut etiam ſolemniter canens Epiſtolam cum Dalmatica & manipulo, ſi nolit id facere tamquam Diaconus, ſecundùm eum non ſit irregularis. Rationem dat, quòd ut cenſura non incurritur niſi per actum perfectum, ita nec debeat incurri irregularitas. Hic autem actus non eſt perfectus, propter intentionis defectum, ex qua dependet actus. 8

Verùm ea ratio non ita convincit, quin rectè dubitetur, An talis ſit extra irregularitatem? R. Rationem dubitandi eſſe, quòd non tam puniatur intentio, quàm actus exterior prohibitus, quo uſurpatur officium alicui Ordini, quo quis caret, proprium. Vnde etiam loca juris paſſim loquuntur de uſurpatione miniſterij alicujus Ordinis, ad quam ſufficit voluntas iſtud miniſterium exteriùs faciendi, etiamſi deſit intentio conficiendi Sacramentum. Vnde & irregularitatem hanc incurret non Sacerdos audiens Confeſſionem, abſolutionem proferens citra intentionem abſolvendi: uti & baptizans laicus citra intentionem 9

tionem baptizandi; Miſſam celebrans citra intentionem conficiendi Sacramentum, cùm nihilominus faciat divinum officium ſpectans ad Sacerdotem. Atque ita hæc opinio verior videtur contra Navar. ſolam ſcilicet actionem exteriorem ſufficere, quam latiùs declarat Suarez *d. loco nu.* 17. 18. 19.

10 Quæri etiam poſſet, An actus minorum Ordinum exercens non ordinatus fiat irregularis? R. Videri non fieri, ex eo, quòd ejuſmodi actus fiant & per laicos. Verùm obſtant *c. 1. h. t.* verba generalia, *Si aliquod officium divinum exerceat non ordinatus*. Spectant autem divinum officium actus minorum Ordinum, ut ſub generalibus iſtis verbis venire dicendum ſit. Quod tamen ita accipiendum, ſi tamquam ordinatus & miniſter ex officio illud exerceat, ſcilicet ita, ut à nemine non habente talem characterem exerceri poſſit tali modo licitè, quod rarum eſt. Si verò exerceat miniſterium eo modo, quo ſecundùm conſuetudinem exerceri poteſt etiam à non ordinato, non erit locus huic pœnæ. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 242. Suarez *d. ſect.* 4. *nu.* 15.

11 Dicta de irregularitate incurrenda in prædictis caſibus procedunt, quatenus reus ejus eſt capax. Unde fæmina exercendo ea, quæ ſunt Ordinis, non fiet irregularis, quia non eſt capax irregularitatis, quæ cùm ſit privatio præſupponit habitum. Idem dicendum de non baptizato miniſtrante, quia nec hic capax eſt irregularitatis, illius ſcilicet, quæ ob delictum eſt lata, cùm ſit extra forum Eccleſiæ, cujus ideo lex eum non ligat.

Cæterùm etſi delictum hoc ſit grave, miſericorditer tamen agendum cum delinquente, nec ſpoliandus beneficio, ne cogatur ad ſæcularia redire, *c. 2. h. t.* Diſpenſatio ſuper hac irregularitate tantùm ſpectat ad Pontificem. Suarez *d. ſect.* 4. *in fine.*

TITULUS XXIX.

De Clerico per ſaltum promoto.

SUMMARIUM.

1. *Promotus per ſaltum quis dicatur.*
2. *An talis ſit irregularis?*
3. *An ſuſpenſus ipſo iure?*
4. *Suſpenſio hæc an tangat Ordines inferiores ritè ſuſceptos?*
5. *Ordinatus, omiſſâ Confirmatione, an ſit ſuſpenſus?*

1 Ordines inter ſe ſunt ſubordinati, ut per minorem ad proximè ſuperiorem ſit aſcendendum: aliàs, intermiſſo inferiore, initiatus ſuperiori, veluti ſi ordinetur Lector, antequam ſit Oſtiarius, aut Diaconus ante Subdiaconatum ſuſceptum, dicetur per ſaltum promotus. Quo caſu licet ordinatio teneat, ut colligitur & ſupponitur *c. unico h. t.* & tenet Gloſ. recepta in *can. Sollicitudo Diſt.* 52. peccatum tamen eſt, & executio Ordinis ſic ſuſcepti eſt ſuſpenſa, donec Ordo inferior omiſſus ſuppleatur. Qua in re de duobus diſputatur. I. An talis ſit irregularis? II. An ſit ſuſpenſus ipſo jure?

Dicendum ad primum, Non eſſe irregularem, ſi non miniſtraverit in Ordine prætermiſſo: nam ſecundùm dicta *Tit. præced.* miniſtrans in Ordine, quem non habet, fit irregularis, non etiam hoc ſolo, quòd prætermittat inferiorem, cùm nullibi detur textus, quo irregularitas imponitur, ut procedat diſpoſitio, *c. Is cui* 18. *De ſent. excom. in* 6. Facit *c. un. h. tit.* in quo, prætermiſſo Ordine ſuppleto, permittitur ex diſpenſatione Epiſcopali miniſtrare in Ordine per ſaltum ſuſcepto. Nihil etiam de irregularitate habetur in *d. can. Sollicitudo Diſt.* 52. uti nec in *can. Sicut Diſt.* 48. quo tantum reprehenduntur, qui repente in Religionis habitu plantati ambitiosè ad honores ſacros irrepunt, non factâ mentione irregularitatis alicujus; niſi tamen miniſtrarint in Ordine taliter ſuſcepto, uti colligitur ex Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 14. *De reform.* quo datur Epiſcopo facultas diſpenſandi cum tali, ſi non miniſtrârit: ut, ſi miniſtrârit, maneat impeditus ad ſuſcipiendos Ordines, niſi ex diſpenſatione Pontificia. 2

Ad poſterius quæſitum dicendum, Eſſe, qui non tam ipſo jure ſuſpenſum velint, quàm Epiſcopi facto ſuſpendendum, per *d. can. Sollicitudo*, quo mandatur Epiſcopo, ut præpoſterè promotum prohibeat ab officio Sacerdotis, donec prætermiſſus Ordo ſit ſuppletus; quæ verba indicant ſuſpenſionem potiùs ferendam, quàm latam. Attamen verius, & communius receptum, eſſe ſententiæ latæ, & hoc ipſo incurri, quo præpoſterè quis ordinatur. *d. c. un. h. t.* quo diſponitur, quòd abſque diſpenſatione ſaltem Epiſcopi, poſt ſuppletum Ordinem omiſſum, non poſſit in Ordine præpoſterè ſuſcepto miniſtrare, ut præſupponi debeat ſuſpenſio ipſo jure per Eccleſiam inducta. Probatur idipſum per Trid. *d. c.* 14. in quo, uti dictum, datur Epiſcopo diſpenſandi facultas cum promotis per ſaltum, ſi non miniſtraverint; ut in caſu, quo miniſtraverint, ſint impediti miniſtrare, & ſic irregulares, non alia de cauſſa, quàm quòd ligati cenſurâ miniſtrârint, ut dictum ſuprà *Tit.* 27. Navar. in *Summa c.* 25. *nu.* 71. *& c.* 27. *nu.* 242. *Latè* Suarez *de Cenſ. Diſp.* 31. *ſect.* 1. *nu.* 44. *& ſeqq.* Avila *p.* 7. *Diſp.* 9. *ſect.* 1. *Dub.* 2. Addit Navar. *d. nu.* 242. Epiſcopum tunc demùm diſpenſare poſſe cum promoto, qui per ignorantiam Ordinis prioris non ſuſcepti ſit initiatus majori, argumento ſumpto ex *d. c. un.* quod ignorantiæ 3

rantiæ

rantiæ meminit; ut & *d. can. Sollicituda*, qui videtur vim ponere in negligentia. Verùm indiſtinctè dicendum, & ipſo jure ſuſpenſionem induci, & Epiſcopum diſpenſare poſſe; cùm dicta loca tantùm ſe fundent in carentia Ordinis prætermiſſi. Quòd autem meminerint ignorantiæ aut negligentiæ, eſt propter faciliorem diſpenſationem, quàm cauſſat ignorantia, quamq́ue difficiliorem cauſſaret ſuperbia & ambitio. Nihil obſtat, quòd *d. can. Sollicituda* injungatut Epiſcopo, ut prohibeat promotum miniſtrare; neque enim hoc accipiendum, quaſi eſſet cenſura inferenda, ſed per jus illata ſervanda, ut colligi ex *d. c. un.* dictum.

4 Alia quæſtio eſt, An hæc ſuſpenſio tangat Ordines inferiores rite ſuſceptos? R. Verius eſſe, eam tantùm tangere uſum Ordinis malè ſuſcepti, non etiam aliorum antè rite ſuſceptorum, quia aliter non colligitur ex *d. c. un.* cujus diſpoſitio cùm ſit pœnalis non eſt amplianda. Suarez *d. loco nu.* 48. Concernit tamen etiam Ordines ſuperiores, eorumq́ue aſcenſum impedit, cùm nequeat ex inſtitutione talium Ordinum aſcendi ad ſuperiorem, inferiore omiſſo. Et qui fieri poſſet, ut ſuſpenſus ab inferiori miniſtret in ſuperiori?

5 Poſtremò quæritur, An omiſſo Sacramento Confirmationis, ordinatus ſit ſuſpenſus? R. Non inveniri in iure ſuſpenſionem hac de cauſſa inductam: ut dicendum ſit, non eſſe, cùm ſine textu eam non inducamus. Baptiſmi verò omiſſionem impedire Ordinis ſuſceptionem, eumq́ue ſuſceptum inutilem ponere, patet ex eo, quòd Baptiſmus ſit janua Sacramentorum, uti dictum eſt ſup. *De preſbyt. non baptiz.* & habet Gloſ. in *d. can. Sollicitudo.*

Itaque etſi Ordines ſint ſubordinati, ut ſucceſſivè ad proximè ſuperiorem ſit aſcendendum, medij tamen prætermiſſio non facit irritam eſſe ſuſceptionem ſuperioris. Vt etiam laico immediatè collatum Sacerdotium imprimat characterem, uti & Epiſcopatus, *Gl. in d. can. Sollicitudo*, ſi conferatur in forma Eccleſiæ, ab eo, qui habet poteſtatem.

TITVLVS XXX.

De eo, qui furtivè Ordines ſuſcepit.

SVMMARIVM.

1. *Ordines furtivè ſuſcipere quis dicatur.*
2. *An talis ſit irregularis.*
3. *An ſuſpenſus ab omnibus Ordinibus, etiam minoribus?*
4. *Ignorantia excommunicationis an excuſet?*
5. *Per vim ordinatus non incurrit hanc pœnam.*
6. *Suſpenſus eſt Ordines quatuor minores cum Subdiaconatu vel duos maiores eodem die ſuſcipiens.*

FVrtivè Ordines ſuſcipere dicitur, qui 1
non examinatus, aut non admiſſus, aut contra prohibitionem ſuperioris ingerens ſe ordinandis, ordinari ſe fecit, aut admiſſus tantùm ad inferiores, temerario auſu etiam majori ſe initiari fecit. A cujus proinde executione impeditur per Canones, niſi cum eo idoneo invento diſpenſatū fuerit. Hæc diſpenſatio Epiſcopo ita demùm permiſſa, ſi reus non fuerit ſub anathemate aſcendere ad ſuperiores prohibitus. Aliàs non eſt permiſſum ullatenus diſpenſare, niſi ſuſcepto habitu monaſtico delinquens intret Monaſterium, ibiq́ue laudabiliter converſetur, *c. 1. h. t.*

Vbi quæritur, An talis fiat irregularis? R. 2
Ita velle Abbatem in *d. c. 1. n. 2. h. t.* Rationem ponit in eo, quòd cenſurâ ligatus Ordinem ſuſceperit. Idem etiam ſentit Navar *c. 27. nu.* 241. per textum in *d. c. 1. & c. Cum illorum* 32. *inf. De ſent. excom.* Verius, tantùm eſſe ſuſpenſum, cùm, uti dictum ſuprà Tit. 27. *nu.* 20. jura nulla iſto caſu inducta de irregularitate loquantur, ſed de ſuſpenſione ſive ab Ordinis ita ſuſcepti executione. Quod clarè patet ex *c. 3. h. t.* quod loquitur de privatione executionis ſuſcepti Ordinis: juxta quod Cap. intelligendum eſt *d. c. 1.* dum ponit inhabilitatem aſcendendi ad Ordinem ſuperiorem; quæ accipienda de ſuſpenſione: & ita tenet Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 6. nu.* 6. Non obſtat *d. c.* 32. quia non fit ibi mentio irregularitatis, ſed depoſitionis ab Ordinibus ſententiæ ferendæ; quæ alia eſt ab irregularitate, cùm hæc omninò inhabilem faciat, illa uſum tantùm tollat. Vid. Suarez *de Cenſ. Diſp. 31. ſect. 1. nu.* 57.

Q. II. An ſuſpenſio iſta ſit accipienda de 3
Ordinibus omnibus ſic ſuſceptis, etiam minoribus? R. Loqui quidem jura in *d. c. 1. & 3.* de Ordinibus, aliaq́ue jura in ſimili caſu, *c. 1. De temporib. ordin. in 6. c. fin. De apoſtatis*: fieri tamen ſimpliciter mentionem Ordinum Eccleſiaſticorum in *d. c.* 32. ut de minoribus id ſit accipiendum, ex mente Pont. qui non vult Ordinem Eccleſiaſticum ſuſcipi ab excommunicato: ſpectant autem & minores ad Ordinē Eccleſiaſticum. Nec faciunt loca alia adducta, in quibus ideo fit mentio ordinum ſacrorum, quòd facti ſpeciem tantùm contineant, non etiam ut diſtinctionem juris inducant. Suarez *d. loco nu.* 58.

Suſpenſio itaque hæc non concernit niſi Ordinem ita ſuſceptum; & ſuperiorem, non etiam inferiorem licitè ſuſceptum, quia de illo textus non loquitur. Per primam tonſuram pœna iſta non incurritur, quòd Ordo non ſit, nec habeat propriū actum, à quo ſuſpendatur. Accipienda autem jam dicta de excommunicato ſimpliciter, id eſt de excommunicatione majori, non etiam de minori.

Vbi quæſitum, An ignorantia excommuni- 4

cationis

cationis excuſet? R. Illam quidem faciliorem efficere diſpenſationem, non tamen cenſuræ impedire effectum, *d. c. 32.* quod etiam ignorantes factum vel jus non ponit extra cenſuram. Poſſet tamen iſtud Cap. accipi de ignorantia culpabili; ut ſi talis, quæ extra culpam ponat, dicenda ſit hanc cenſuram impedire. Quò facit, quod dictum ſup. *Tit. 27. nu. 9.* ignorantiam invincibilem excuſare, quò minùs excommunicatus celebrans incurrat irregularitatem, ut etiam excuſare debeat à ſuſpenſione. Deinde cùm hæc tamquam pœna incurratur, neceſſe eſt ſupponatur culpa, ut eâ ceſſante tamquam causâ adæquatâ, debeat etiam ceſſare effectus, *c. Apoſtolicæ pen. ſup. De Cler. excom. miniſt.* Facit eò, quod habet Navar. *d. c. 27. nu. 241.* craſſam ignorantiam non excuſare, ut alia excuſet, *d. c. pen.* Vid. Suarez *d. loco nu.* 59.

5 Per vim vel metum cadentem in virum conſtantem ordinatos, licet inhabiles, non incidere in cenſuram verius eſt, cùm ea non incurratur niſi propter culpam, *d. c. pen.* quam amovet juſtus metus.

6 Eſt & ſuſpenſus, qui quatuor Ordines minores cum Subdiaconatu eodem die ſuſcipit, *c. 2. h. t.* niſi conſuetudo excuſet. Cum quo tamen intrante Religionem, ſi mores ejus exegerint, diſpenſabit Abbas quoad exercitium Ordinis majoris. Majorum Ordinum duorum eodem die ſuſceptio ſuſpenſionem inducit, etiamſi alter ſequenti die, continuato tamen iejunio, fuerit collatus, quòd habeatur pro eodem die, *c. Litteras ſup. De temp. ordinat.* Quod peccatum eſt gravius, ſi contra præceptum Epiſcopi, ſub excommunicatione prohibentis ſuſcipi duos Ordines eodem die, ingeſſerit ſe quis nihilominus poſt unum ſuſceptum etiam ad alterum ſuſcipiendum, *c. 3. h. t.* Diſpenſat tamen cum eo Epiſcopus ſuper ſuſpenſione, ſi Monaſterium ingreſſus laudabiliter ſe ibi gerat, *c. fin. h. t.*

TITVLVS XXXI.

De Exceſſibus Prælatorum.

SVMMARIVM.

1. *Prælati prohibentur premere exactionibus aut aliàs gravare ſubditos.*
2. *Iuriſdictio Ordinarij in exemptos an ordinaria?*
3. *Prohibitum & privilegia ſubditorum impedire, Eccleſias alteri ſubtrahere &c.*
4. *Iuriſdictionem ſuperioris inferiores ne turbent.*
5. *Exceſſus ſubditorum contra Prælatos.*

Zoeſius ad Decretal.

PEculiare Prælatorum delictum eſt, non ſervatis poteſtatis ſuę terminis, ſubditos oneribus premere, exactiones, 1
aliaque gravamina imponendo, cenſuris innodando temerè, & ſine judicio Capituli, à quibus eos abſtinere jubet Pont. prohibens, ne ullatenus præſumant exercere exactiones indebitas, nec ſine judicio Capituli attentent ſuſpendere, aut Eccleſias eorum interdicere, ſub pœna arbitraria, *c. 1. h. t.* Non ſubjungit autem ibi Pont. verba irritantia, ut cenſura lata, licet ſine Capituli judicio, ſit dicenda tenere. Limitant & illum textum ad ſuſpenſionem, ut procedere nolint in excommunicatione, quam volunt Prælatis conceſſam etiam ſine judicio Capituli. Verùm ea de re inquirere anxiè nihil attinet, cùm de conſuetudine ſolemnitas illa nō deſideretur, Abbas *in d. c. 1. h. t.* quæ probari videtur *c. 3. De conſ. in 6.* uti & videtur probari per Trid. *Seſſ. 6. De reform. c. 4.* quod & dedit Epiſcopis juriſdictionem in exemptos.

2 Vbi dubitatur, An ea ſit ordinaria, an delegata? R. Ordinariam videri quoad non exemptos, propter majorem in eos auctoritatem; delegatā verò quoad exemptos, cùm ordinario jure non habeant in illos auctoritatem; & ita velle videntur verba *d. c. 3.*

3 Prohibet etiam Pont. Prælatis privilegia ſubditorum impedire, datâ licentiâ ſubditis non parendi, *c. Sanè h. t.* cenſurâ, ſi quâ fortè ideo innodati, irritâ declaratâ, *c. Cùm ad quorumdam h. t.* tamquam lata à non habente auctoritatem; Eccleſiam alteri ſubjectam ſine cauſſa ab illius ſubjectione liberare & ſubtrahere, *c. 2. h. t.* beneficij, cujus habent collationem, uſum ſibi retinere, aut ſibi conferre, *c. 3. h. t.* Prohibet ea conferri indignis ſub pœna caſſationis & privationis conferendi eâ vice, *c. Inter 11. h. t.* Non tantùm autem prohibitum Prælatis inferre gravamina ſuis Clericis, verùm & Religioſis, qui Chriſto pauperi in paupertate famulari elegerunt, quæ enumerantur à Pont. in *c. Nimis 16. & 17. h. t.*

4 Quod attinet ad Prælatos inferiores Epiſcopo, illis cavendum, ne turbent juriſdictionem ſuperiorum, puniendo Eccleſias ſine eorum conſenſu, *c. Sicut. 8. h. t.* cognoſcendo de cauſſa matrimoniali, dando indulgentias, quæ ſpectant ad Epiſcopum; niſi ſpeciali privilegio, aut aliâ legitimâ causâ id juris ſibi quæſitum probent, *c. Accedentibus 52. h. t.* interdicta violando, aut alios, ut violent, cogendo. Quod ſi contigerit fieri ab Epiſcopo, Pont. omnes ab eo poſtea latas cenſuras, inſtitutiones, deſtitutiones, collationes præbendarum factas, irritas eſſe declarat; alios verò Clericos interdicti violatores ſuſpendi ab officio & beneficio, *c. fin. h. t.*

5 Prohibentur & ſubditorum contra Prælatos exceſſus: cujuſmodi ſunt, reverentiam ijs denegare, coram ſæcularibus contra eos ſuper

rebus ſpiritualibus deponere, dominos negare contra homagij fidẽ, eos invadere, aut invaſoribus, eorumque complicibus cauſſam vel conſiliũ præbere: quales abſcindendi perpetuò ab Eccleſia, beneficijs eorum alijs, qui digni, adſignatis, *c. Gravem* 15. *h. t.* Conſtituere collegium, ſibique fabricare ſigillum, *c. Dilecta* 14. *h. t.* Perſonatum ſibi falſò adſumere, contra eos, quibus fide & ſacramento ſunt obligati, ſe erigendo, quales in eo Epiſcopatu non ſunt admittendi ad officij ſui executionem, *c. Illud* 6. *h. t.* Prohibentur & Sacerdotes peccatum in confeſſione auditum revelare, ne quidem ex compulſione, quòd ea res ſit pernitioſa, *c. Dilectus* 13. *h. t.* de crimine ſuo gloriari, ut de carnali copula cum uxore aliena, quales ab officio & beneficio ſunt ſuſpendendi, *c. Quam ſit* 9. *h. t.* ſectari libidines, maximè quæ ſunt contra naturam, propter quas Clerici ſunt deijciendi à Clero, vel ad agendam pœnitentiam in Monaſterio detrudendi, *c.* 4. *h. t.* Eorum etiam eſt ab eo abſtinere, unde ſcandalum oriri poſſit, ut frequentare ludos profanos, & ſimilia, de quibus ſup. *De vita & honeſt. Cleric.* Prædicatoribus, Minoribus, alijſque Mendicantibus eſt inhibitum Domos ad habitandum de novo recipere, aut ſuſceptas mutare, alienare, abſque licentia Sedis Apoſtolicæ, *c. unico eod. in* 6.

TITVLVS XXXII.

De novi operis nuntiatione.

SVMMARIVM.

1. *Nuntiatio novi operis quando & qualiter fiat.*
2. *Habet locum, non obſtante cautione de opere demoliendo.*
3. *An & ſi notoriè ſit iniuſta?*
4. *Nuntianti quando opus novum demoliri liceat.*

1 PErtinet & ad exceſſus, nova opera facere & nuntiationes contemnere. Vnde Capella in præjudicium baptiſmalis Eccleſiæ non eſt ædificanda, *c.* 1. *h. t.* Epiſcopis etſi Eccleſias ædificare, eaſque dotare ſit permiſſum ex reditibus veteris Eccleſiæ, ad certam uſque ſummam, ut traditum ſup. *De Eccleſ. reparandis*, non tamen ſi ex eo contingat veterem Eccleſiam lædi, cujus nomine novum opus rectè nuntiatur, id eſt ab ædificando Epiſcopus impeditur, ſecundùm formã receptam per leges, quam probant Canones; quos ut leges non dedignantur imitari, ita viciſſim ſtatuta Canonum adjuvantur Principum conſtitutionibus, *c.* 1. *h. t.* Vt is, cui nuntiatum novum opus, continuò debeat deſiſtere ab opere, uti legibus ſtatutum, & exſpectare per tres menſes, intra quos probet nuntians ſuũ præjudiciũ; * non obſtante cautione, quam offert, de demo- 2 liendo opere, ſi jure nõ ædificaſſe apparuerit, *c. fin. h. t.* niſi nuntians cautionem admiſerit, *c. pen. h. t.* aut nuntiationem remiſerit, *c.* 2. *h. t.* Iure an injuriâ nuntietur novum opus, non inſpicitur, nec ſalvat ædificantem, quo minùs demoliri cogatur, *d. c.* 1. idque ad puniendam illius contumaciam.

Quid ſi notoriè ſit injuſta nuntiatio? R. Videri non tenere nuntiationem, quòd fruſtrà 3 exſpectetur liquidatio juris, quod certum eſt. Quò facit textus in *l. Prætor D. eod.* in verbis, *& in ea cauſſa, ut remitti debeat.* Facit & in ſimili, quòd ſi venditoris cauſſa notoriè ſit injuſta, non debet exſpectari ſententia ad hoc, ut emptor habeat regreſſum contra venditorem, *l. Ex empto* 11. *§. emptorem D. De act. empti & vend.* ubi Coſtal. Bart. *ad l. Atquin* 19. *§. cum me abſente D. De neg. geſt.*

Licet & nuntianti propriâ auctoritate id, 4 quod poſt nuntiationem eſt ædificatum, demoliri incontinenti, cùm videatur vim vi repellere, quod eſt licitum, & probatur *l. Sed ſi inter* 27. *De ſervitutib. præd. urban. l.* 3. *§. cùm igitur D. De vi & vi armata.*

TITVLVS XXXIII.

De Privilegijs & exceſſibus privilegiatorum

SVMMARIVM.

1. *Privilegium quid nominis & rei.*
2. *A lege in quo diſtinguatur.*
3. *Scriptura an ſit de ſubſtantia privilegij?*
4. *Probatur privilegium etiam per teſtes.*
5. *Privilegia alia Realia, alia Perſonalia.*
6. *Privilegium in dubio quale iudicandum, reale an perſonale?*
7. *Item aliud Perpetuum, aliud Temporale.*
8. *Privilegia concedere poteſt, qui & leges condere*
9. *Conſuetudine an adquiri privilegium poſſit?*
10. *Subiectum privilegij, perſona vel res ei ſubdita.*
11. *Materia.* 12. *Effectus.*
13. *Privilegium cui proſit.*
14. *Eſt ſtrictè interpretandum.*
15. *Conceſſum marito, an proſit uxori?*
16. *Vxor an gaudeat privilegijs Clerici coniugati?*
17. *Privilegium uni conceſſum etiam alteri attribui poteſt.*
18. *Privilegio priori aucto an & poſterius augeri dicendum.*
19. *Privilegium non egreditur perſonam & cauſſam, cui & ob quam conceſſum.*
20. *Privilegia quatenus amplianda & reſtringenda.*
21. *Attendi ea in re proprietas verborum debet.*
22. *Similitudo rationis an faciat ea extendi.*
23. *Quid ſi verba ſint obſcura?*

24. *Vſus*

24. *Vſus privilegiorum quibus in locis ſit.*
25. *Is non impediendus, nec violanda privilegia.*
26. *Privilegio an ſit ſua vis & effectus ante eius notitiam?*
27. *Privilegiatus contra privilegiatum an utatur ſuo privilegio?*
28. *Privilegio ſuo uti an quis cogi poßit?*
29. *Privilegium amittitur I. Morte eius, cui conceſſum.*
30. *An & morte concedentis?*
31. *II. Temporis lapſu, ad quod reſtrictum.*
32. *III. Ceſſante cauſsâ finali privilegij.*
33. *IV. Adiecto modo & conditione*, Ad beneplacitum meum, Quamdiu vel donec voluero &c.
34. *V. Renuntiatione expreſsâ.*
35. *VI. Renuntiatione tacitâ, per non uſum.*
36. *VII. Per uſum contrarium.*
37. *An unus actus contrarius ſufficiat?*
38. *VIII. Per abuſum.*
39. *IX. Per revocationem eius, qui conceßit.*
40. *Eamq́; vel expreſſam, vel tacitam.*
41. *Privilegio generali priori an per ſubſequens ſpeciale derogetur?*
42. *Effectus revocationis.*
43. *Revocatum an cenſeatur; deſtructo loco vel corpore, cui competit?*
44. *Innovatio privilegij an quid novi iuris tribuat?*
45. *Privilegia exemptis conceſſa non violandà.*

1 VT in bonis ſervanda immunis Eccleſia, qua de re libro III. actum, ita & in ſuis Privilegijs; quæ non ſunt deminuenda, ſed integra & illibata conſervanda, exceſſuſq́ue circa ea cavendus eſt privilegiatis, *c. Porrò 7. h. t.* Denotatur hoc nomine & jus ipſum, ſive gratia conceſſa privilegiario, & mandatum vel inſtrumentum, quo conceditur, quod interdum vocatur Reſcriptum, Indultum, Bulla. In utraque ſignificatione invenitur uſurpatum hoc Tit. Eſt autem jus ſingulare, in certæ perſonæ aut cauſſæ gratiam à Superiore conſtitutum, aut privata lex aliquid ſpeciale concedens. Item lex de uno homine lata, quaſi priva lex, id eſt privata, *can.*
2 *Privilegia Diſt. 3.* * In quo diſtinguitur à lege; quæ eſt communis & omnibus lata: uti & in eo, quòd non ſemper ſit perpetuum privilegium, quia conceditur interdum ad tempus determinatum; abſolutè tamen conceſſum perpetuum eſt. Suarez *De LL. lib. 8. c. 1. n. 1. 2. 3.* Vt quis privilegio utatur, neceſſe eſt de eo conſtet per ſcripturam, aut legitima documenta, *can. Contra morem Diſt. 100.*

3 Vbi quæri poſſet, An ſcriptura ſit de ſubſtantiâ? R. Ita poſſe videri, per *d. can. Contra morem*, in verbis, *aut ex ſcriptis privilegijs ſe tueri:* & per *d. c. Porro h. t.* quod habet, inſpicienda eſſe privilegia, ut eorum tenor ſervetur. Contrà tamen dicendum, ex eo, quòd privilegium ſit quædam lex, quæ ſcripturâ non indiget, & nullum ſit jus poſitivum ſcripturam requirens; imò diſpenſationes, aliæq́ue gratiæ ſine ſcriptis concedi poſſint. Navar. *Conſ. 1. h. t. & Conſ. 22. ſup. De clandeſt. deſponſ.* Quò facit *Clem. Dudum §. Nos etenim & ibi Gloſ. V. Verbò De ſepult.* ubi dicitur, *privilegia, gratias, indulgentias verbo vel ſcripto conceſſa.* Idem habetur *in Extravag. Etſi dominici ſin. De pœnis. & remiſſ.* cùm verbum non ſit minùs efficax, quàm ſcriptura, & ex eo non minùs declaretur voluntas Pont. quàm ſcripto. Verùm cùm non ſit adeò permanens verbo conceſſum privilegium, nec credatur ijs, qui conceſſum ſibi adſerunt tanquam in propria cauſſa, hinc eſt, quòd ſcriptura deſideretur ad privilegij probationem; quo modo accipienda loca in contrarium allegata. * Poteſt tamen & per teſtes probari privilegium, 4
qui etiam audientur deponentes de viſis inſtrumentis privilegij, eorumq́ue tenore, ſecundum formam in *c. Cum olim 12. h. t.* Vnde certò ſciens, verbo ſibi eſſe conceſſum privilegium; ſecundùm illud agens tutùs eſt in conſcientiæ foro. Quo modo quod habetur in Reg. Cancellariæ de non judicando, ut gratia nemini ſuffragetur, litteris non expeditis, rectè dicitur procedere in foro judiciali; non etiam in foro conſcientiæ. Gomeſ. *ad d. Reg. q. 14.* Gigas *de Penſionib. q. 34. nu. 10.* Azor. *Inſt. Moral. p. 1. lib. 5. c. 2. q. 5.* Suarez *latè d. lib. 8. c. 2.*

Sunt autem Privilegia, de quibus hic, alia 5
Realia, alia Perſonalia, ut colligitur *ex c. Mandata ſup. De præſumpt.* in verbis, *non loco tribuimus, ſed perſonæ:* & ex *l. Privilegia 196. D. De R. I.* ubi quædam privilegia dicuntur eſſe cauſſæ, quædam perſonæ. Quæ diviſio bona eſt, & ſufficiens; non obſtante, quòd omne privilegium principaliter & ultimò referatur ad alicujus perſonæ uſum & utilitatem; quia ut leges, ita & privilegia non feruntur niſi propter hominum commoditatem, cùm non ſemper perſonæ immediatè attribuantur, ſed & ipſi rei vel cauſſæ. Vt Perſonale ſit, quod immediatè fertur in perſonam, ratione ſui, eiq́ue adhæret; ſive ſit perſona particularis, ſive genus perſonarum, cujuſmodi eſt S. C. Vellejanum, competens mulieribus intercedentibus, ratione ſexus; Macedonianum filijsfam. mutuum accipientibus, ratione ætatis. Solis enim perſonis, & quidem ſingulis conceſſum, non ratione communitatis aut corporis myſtici, quod conſtituunt, ſed ratione ſui, & prout in unoquoque eſt, ex cauſſa concernente ipſas perſonas, cum quibus & finitur. Barboſa *ad l. Quia tale 14. nu. 14. D. Soluto matrim.* Reale eſt, quod immediatè & directè alicui rei; loco, muneri, vel conditioni diſtinctæ à perſona, eſt conceſſum: Sic privilegium conceſſum Ciſtercienſibus, ne ſolvant decimas,

reale eſt, quia loco debetur. Ita & Eccleſiarum immunitas ſpectat ad privilegium reale: quò etiam ſpectant privilegia competentia ratione dignitatis, ut Epiſcopatus, Principatus, Clericatus, aut ſimilis qualitatis, cujus conditio eſt perpetua. Quò facit argumentum *c. Quoniam* 14. *ſup. De off. deleg.* ubi commiſſio delegati ſub nomine dignitatis, ſcilicet Abbati vel Epiſcopo, dicitur Sedi conceſſa, non etiam perſonæ, ut ad ſucceſſorem tranſeat. Quòd ſi & proprij nominis fiat mentio, & dignitatis ſive rei, videndum, quid præcedat; ut ſi priùs nominetur perſona, ſit privilegiũ perſonale; ſi verò locus, res aut dignitas, reale, *arg. l. Si communis* 37. *D. De ſtipulat. ſervor.* Abbas in *c. Mandata* 6. *nu.* 2. *ſup. De præſumpt.* Nam id, quod ſubjungitur, eſt loco demonſtrationis, quæ abundans non nocet. Et hoc, ſi verba privilegij ſint abſoluta, & ſimpliciter directa ad perſonam, aut ad rem ſive dignitatem; quia ſi aliquid addatur, per quod diſtrahatur verborum ſignificatio, ea mutari poterit: veluti ſi detur privilegium Petro Epiſcopo, & ſucceſſoribus ejus, erit reale privilegium, competetque Sedi; è contrà ſi Epiſcopo alicujus loci detur aliqua facultas, ratione eminentis prudentiæ aut ſcientiæ, non reale, licet concedens uſus ſit nomine dignitatis, ſed perſonale erit beneficium, propter adjuncta. Abbas in *d. c. Mandata nu.* 1. Sic et ſi verba ſonent quidem privilegium reale, materia autem non poſſit accommodari perpetuitati, interpretanda erunt ut de perſonali, & è contrario. Abbas in *c. Adverſus* 7. *nu.* 17. *ſup. De immun. Eccleſ.* Azor *d. lib.* 5. *c.* 22. *qu.* 2. Suarez *d. lib.* 8. *c.* 3. *nu.* 3. *& ſeqq.*

6 Quid ſi dubium ſit juxta verba & qualitates, an reale ſit, an perſonale, quale judicandum? R. Tiraquel. *De iure primogen. qu.* 40. *nu.* 69. velle, eſſe reale. Allegat duas Gloſ. quarum altera nihil tale dicit, altera contra ipſum facit. Poſſet ejus hæc ratio dari, quòd pro firmitate privilegij ſit præſumendum, ex eo, quòd beneficia ſint largè interpretanda. Alios verò velle, eſſe perſonale, Iaſon in *l. Si ſic* 133. *nu.* 12. *D. De V. O.* ex ratione, quòd privilegia ſint ſtricti juris, atque ita in dubio potiùs interpretanda eſſe perſonalia, quàm realia, ut reſtringatur conceſſio; reale enim quò durabilius, eo majus. Alij has opiniones concordant, ut ſi verba referantur ad perſonam, ſint perſonalia; ſi ad rem, realia. Barboſa *ad d. l.* 14. *nu.* 4. Quæ concordia non enervat dubium, cùm ponat caſum indubium. Dicendum videtur, ſi privilegium ſit odioſum, quia contra jus commune, vel quia cedat in aliorum præjudicium, in dubio eſſe cenſendum perſonale, quia ſtrictè intelligenda odia: ſi verò ſit favorabile, continens beneficium, judicandum reale, cùm deceat beneficia Principum eſſe manſura, quæ & largiſſimam admittunt interpretationem, *l. penult. D. De conſtitut. Princip.* Bart. in *l. fin. nu.* 4. *D. De ſervit. legata*, Alexan. in *d. l. Quia tale*, Suarez *d. c.* 3. *nu.* 14. *& ſeqq.*

Eſt & Privilegium aliud Perpetuum, quod 7
adhæret rei de ſe perpetuæ, vel ſine temporis limitatione conceditur; dictum ita, non quòd amitti non poſſit, ſed quòd de ſe duret, quamdiu non revocatur: aliud Temporale, quod vel perſonæ conceditur, cui tantùm competit, ſecundùm jam dicta, & cum ea extinguitur, *c. Privilegium* 7. *De R. I. in* 6. Vel datur ad certum & definitum tempus, quo lapſo finitur, *l. Quoties C. De precib. Imp. offer.* aut ſub conditione, cujus eventu ceſſat Sic privilegium conceſſum à Prælato, *Donec deceſſerit*, morte ejus revocatum cenſetur, quòd voluntas ejus ultrà ſe non extendat. Idem eſt in clauſula, *Vſque ad beneplacitum meum*; nam & hæc virtute includit conditionem, ut pendeat à voluntate concedentis, quo mortuo ut voluntas non eſt, ita & ceſſat dependentia, atque ita & privilegium. Aliter ſe res habet, ſi concedatur ad beneplacitum Sedis, quia cum Sedes ſit perpetua, dicendum & perpetuum privilegium, duraturumque, donec revocetur, *c. Si gratioſè De reſcriptis in* 6. Plura Suarez *d. lib.* 8. *c.* 4.

Adquiruntur Privilegia ex conceſſione ejus, 8
qui poteſt legē ferre. Nam cùm ſint leges privatæ, non poſſunt concedi niſi per eum, qui poteſt legē univerſalem condere; ſive rigoroſè ſumantur pro conceſſione ſpeciali contra legē univerſalem, quam nemo concedit niſi auctor legis, qui poteſt diſpenſare in ſua lege, & ab ea exceptionem facere per privilegij conceſſionem; ſive latiùs, pro gratia & beneficio, ultra jus, nam & hoc eſt ejus, qui eſt ſupra jus, & ad quem ſpectat limites in jure ponere, & præter illud operari. Ita Suarez *ubi ſup. c.* 8. *nu.* 2. Hinc certum eſt, ſummum Pont. poſſe privilegia concedere, quia leges ponit, & eſt ſupra omne jus; & hoc in terris Eccleſiæ. In terris laicorum eſt ſummi Principis ea concedere in bonoribus, immunitatibus, rebus ac poteſtatibus temporalibus, cujus in ijs tantùm eſt facultas condendi leges, non etiam Pontificis, ſaltem directè; nam indirectè, quatenus uſus juris ſpiritualis exigit, videtur poſſe, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſuprà *De conſtitut. nu.* 19. ſcil. Pontificiam poteſtatem ſpiritualem indirectè etiam extendi ad temporalia. Et & ea poteſtas Epiſcopis, alijſque Prælatis Eccleſiæ, proportionata ſuis legibus & ſtatutis, ſuper quibus diſpenſatio ijs libera, non etiam ſuper jure communi & Pontificio ſeu lato à ſuo ſuperiore, niſi quatenus jure ſeu conſuetudine illis conceſſum; non conceſſum autem, ut contra jus commune privilegia concedant. Suarez *d. c.* 8 *nu.* 9.

Quæritur, An & conſuetudine poſſit adqui- 9
ri privilegium, veluti exemptionis, aut ſimile? R. Ratio-

R. Rationem dubitandi ſumi ex eo, quòd nemo poſſit propriâ ſuâ auctoritate ſe eximere à lege ejuſve obligatione; hoc autem fieret per conſuetudinem iſtam. Privilegium enim eſt privata lex vel exceptio contra legem, & jus aliquod ſupra legem, quod non ponit niſi auctor legis. Communis tamen opinio attribuit iſtam vim conſuetudini: & probatur per *c. Novit 12. ſup. De judic.* in verbis, *Niſi fortè juri communi per ſpeciale privilegium vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum.* Vbi Pont. æquiparat conſuetudinem contrariam ſpeciali privilegio, ut quod huic adeſt etiam illi ſit dicendum adeſſe, *Gl. ibi V. conſuetudinem* Probatur ratione: Conſuetudo poteſt derogare legi, imò & abrogare eam in totum, uti dictum ſup. *De conſuet. nu.* 8. ut multò magis in parte poſſit ei prævalere, & dare licentiam agendi contra jus. Vbi aliqui requirunt ſcientiam Principis; verùm ut iſta non eſt materia ad introducendam conſuetudinem legi contrariam, ut traditum ſuprà *d. Tit. De conſuet. nu.* 3. ita neo ad inducendum privilegium. Quod ita in communitate procedit, quæ legiſlationis ſaltem paſſivæ capax, atque ita legi derogat; non etiam in privata perſona, quæ tamen ſi non propriâ conſuetudine, ſaltem eâ, quæ cum præſcriptione concurrit, & hujuſmodi privilegia adquirere poterit, poſtquam etiam aliâ graviora hac viâ adquiruntur præſcriptione à privatis. Cujus ordinis eſt juriſdictio, quàm & præſcriptione adquiri ſive privatâ conſuetudine patet ex *c. Duo ſimul ſup. De off. deleg. c. Cùm contingat ſup. De foro compet. ubi Gl. &* Abbas. De jure exigendi tributa, pedagia, patet ex *c. Super quibuſdam 26. §. præterea, ubi Gl. V. non extat mem. inf. De V. S.* Vid. Suarez *lib. 8. De LL. c. 7. nu. 4. & ſeqq.*

10 Subjectum, cui conceditur privilegium, eſt perſona vel res alicui ſubdita, ut patet ex diviſione ſuperiore. Sic Eccleſijs ſunt conceſſa ſua privilegia, uti & Monaſterijs, pijſque locis; veluti exemptio ab ordinaria juriſdictione, de qua in *c. Cum olim 14. c. Cùm Capella 16. & c. 17. h. t.* à decimarum ſolutione, de qua actum ſup. *De decimis*, & fit mentio in *c. Si de terra 6. c. Accedentibus 15. & c. Quia circa 22. h. t.* Conceſſio pallij, quæ competit quatuor Patriachalibus Sedibus, & delatio vexilli Crucis, *c. Antiqua 23. h. t.* Licentia ſepeliendi ſuos confratres tempore interdicti, *c. Vt privilegia 24. h. t.*

11 Oportet autem privilegium tale ſit, quod participet conditionem juſtitiæ & honeſtatis. Quo modo reſpectu privilegiarij talis ſit materia, quæ ab ipſo honeſtè & ſine aliorum injuria fieri vel omitti poſſit, ſaltem ſuppoſito privilegio: reſpectu autem eorum, à quibus ſervandum, ut vel nullum vel moderatum gravamen contineat. Hinc contra publicam utilitatem privilegia etiam Principum non conceduntur, *l. Iubemus 10. C. De ſacroſ. Eccleſ.* nec contra ſe ea concedit Pont. quatenus minuunt ejus dignitatem; neque enim eam poteſt dividere aut imminuere: uti nec ulla, quæ ſunt Eccleſiaſticæ gubernationi contraria, quia foret abuſus ſuæ poteſtatis, & prodigalitas quædam, quæ in Pont. non præſumitur. Hinc non creditur Pont. conceſſiſſe aliquibus Principibus, ne ſine eorum approbatione reſcripta ſua effectum habeant quale privilegium ſibi vindicant Principes Belgarum, & eſt apud eos in viridi obſervantia. Contra commodum tamen ſuum non rarò dant privilegia Pontifices, deminuendo ſuos reditus, quos conſequerentur, niſi privilegium teſtandi aliquibus permitterent, non ſolvendi annatas, aut ſimile quid. Suarez *d. lib. 8. c. 8. nu. 8.*

Effectus Privilegiorum eſt, ut ſecundùm formam eorum procedatur, etiam cum dero- 12
gatione juris, aliter forent inutilia, licet illius derogationis non contineant mentionem, *c. In his 30. h. t.* ubi privilegiū conceſſum Minoribus & Prædicatoribus, ut ubique cum Altari viatico celebrare poſſint, declaratur eſſe intelligendum ſine licentia Prælatorum, licet hoc non ſit formaliter in eo expreſſum. Facienda enim interpretatio, ut res potiùs valeat, quàm pereat, & privilegium non ſit illuſorium, *c. Inter 6. §. cæterum, ubi Gl. ſup. De fide inſtrum.* Si tamen jus ſit qualificatum per ſpecialem clauſulam reſiſtentem privilegijs, ijſque derogantem, neceſſe eſt, ut in forma privilegij fiat mentio iſtius juris, vel in ſpecie, vel ſub clauſula generali ſufficiente ad ei derogandum, veluti *Non obſtante*: aliàs privilegium non prævalebit iſti juri, eritque inutile. Card. in *Clem. 1. qu. 3. De cenſib.* Ratio reddi poteſt, quòd plus neceſſarium ſit, uti firmiori modo ad derogandum legi firmiùs ſtabilitæ, communi modo latæ, quia aliàs præſumeretur privilegium per importunitatem aut inadvertentiam eſſe à Principe indultum, quæ non poteſt præſumi per ſubjectam derogationem. Vti nec præſumitur contra ſimplex jus non habens clauſulam derogatoriam per importunitatem aut inadvertentiam extortum, etiamſi illi deroget, quod eſt ordinarium; qua de re vide Felin. in *c. Nonnulli nu. 19. & ſeqq. ſup. De reſcript.* & Suarez *c. 14. nu. 6. & ſeqq.*

Prodeſt autem privilegium ſolis, ſive perſo-
nis ſive loco, expreſſis, vel ex vi vocis aut actio- 13
nis ſeu materiæ vel aliqua juris diſpoſitione comprehenſis. Valent enim privilegia tantum, quantum ſonant, & non ampliùs, ſive quoad res, ſive quoad perſonas; cùm illis tantùm concedantur, ad quos dirigitur intentio concedentis, ex cujus voluntate pendet conceſſio & extenſio privilegij, quæ contra ejus mentem non debet extendi ultra verba expreſſa; ſunt enim privilegia ſtricti juris. Ita ferè Sua-

rez *c.* 10. *nu.* 2. 3. 4. Hinc exemptus reſpectu unius loci non eſt exemptus reſpectu alterius, ut reſpondit Pont. in *c. Cum Capella* 16. *h. tit.* Privilegium enim iſtud tantùm loco datum, ut ſit reale, Canonico competens eo in loco tantùm, ejuſque reſpectu, non etiam alterius: ut quoad alium ſubſit Ordinario, ejuſque animadverſioni & correctioni ſubjaceat. Nec exemptio Monaſterio conceſſa Capellam exemptam facit, cùm alia ſit à Monaſterio, *c. Ex ore* 17 *h. t.* niſi privilegium tale ſit datum Monaſterio, Eccleſijſque utroque jure illi ſubjectis, *c. Quoniam* 21. *h. t.* Sic & exempti, ut non niſi ſub certo judice reſpondere teneantur ratione delicti, contractus, aut rei, non gaudent eo privilegio in loco non exempto, *c.* 1. *in princ. eod. in* 6. Et datum Monachis privilegium exemptionis à juriſdictione Ordinarij non obtinet, ſi ad Prioratus Ordinarijs ſubjectos mittantur, *d. c.* 1. *in fine.* Item datum aliquibus privilegium, ut tempore interdicti poſſint celebrare divina, januis clauſis, non eò extendendum, ut alios admittere valeant, ne quidem familiares, ſi Conventui ſit datum tale privilegium: nam ſi ſingulari perſonæ privilegium tale competat, aut etiam audiendi tali tempore divina, ejus etiam familia admittetur, *c. Licet* 11. *eod. in* 6. Et Epiſcopis, quibus conceſſum cum altari viatico celebrare, ita uti privilegio permittitur, ut non violent loci interdictum, *c. fin. eod. in* 6. Denique conceſſum privilegium, ut interdicti tempore confratres ſuos aliqui ſepeliant, non accipiendum de quibuſvis confratribus, ſed de ijs tantùm, qui bona ſua obtulerunt Monaſterio, mutato habitu; aut etiam de ijs, qui oblatis bonis in ſæculo remanent, retento eorum uſufructu pro vita: non de quibuslibet alijs, qui parum quid obtulerunt, *d. c. Ut privilegia* 24. *h. t.* ne Eccleſiaſtica diſciplina dilabatur & viléſcat. Tales tamen confratres, donec in domibus ſuis moram faciunt, non ſunt immunes à juribus Epiſcopalibus, *c. Quidam* 32. *h. t.*

14 Strictè itaque accipiendum privilegium & interpretandum, ut ne quidem ex rationis identitate extendi poſſit ad alia loca vel perſonas, *c. Sanè* 9. *h. t.* quâ de re inf. *eod. nu.* 22. nec proſit quidquam ad extenſionem correlativorum, ſi aliud non pateat, vel ex materiâ, vel verbis, vel aliâ juris diſpoſitione. Ratio eſt, quòd tale privilegium ſimpliciter ſit perſonale, & relatio vel connexio ad aliam perſonam non faciat identitatem, ut ceſſare debeat communicatio, etiam ex ratione correlativorum.

15 Unde pendet reſolutio quæſtionis, An marito conceſſum privilegium cenſeri debeat communicatum cum uxore? R. Perſonale privilegium mariti non competere uxori, ſive marito vivo, ſive eo mortuo, regulariter obtinere tradit Iaſon in *l. Non tantùm nu.* 4. *D. De re iudic.* & probatur per text. in *l. Princeps D. De legib.* ubi Princeps quidem dicitur ſolutus legibus, non etiam ipſa Auguſta: & per text. in *l.* 5. *§. immunitati D. De iure immunit.* ubi privilegium naviculariorum patri naviculario datum non competit liberis, quamvis cenſeantur una cum patre perſona; uti & uxor cum marito, ex eo, quod perſonæ cohæreat. Quæ tamen ita accipienda, niſi diſpoſitio juris aliter habeat, ut in materia nobilitatis, cujus privilegium ejus nomine competens marito prodeſt & uxori, etiam poſt mortem mariti, per text. clarum in *l. fin. C. De incolis lib.* 10. niſi poſtea minoris ordinis virum ſit ſortita. Idem dicendum de liberis, ut ſola habitudo relationis non ſufficiat ad hoc, ut privilegio patri conceſſo fruantur: quod quia perſonale non egreditur perſonam, nec tranſit ad hæredes, niſi aliunde ex vi alterius juris fiat communicatio vel tranſmiſſio; uti contingit in beneficio, quod habet, ne ultra id quod facere poteſt condemnetur uxor, de quo in *l. Maritum* 12. *D. Soluto matrim.* Quod alia lex etiam filijs ejus attribuit, *l. Etiam* 18. *D. eod.* Vid. Barboſa ad *d. l. Quia tale* 54. *nu.* 22. *& ſeqq. D. Soluto matrim.* Suarez *d. lib.* 8. *De LE. c.* 11. *nu.* 1. *&* 2.

Eſt & quæſtio, An Clerici conjugati uxor gaudeat ejus privilegijs? R. De privilegio Canonis & fori dictum ſuprà, *tit. De Clericis conjug. in fine*, eam privilegio iſto non gaudere, cùm tale privilegium ſit indultum propter dignitatem & munus Clerici, quod ut per nullum jus communicatur uxori, ita nec privilegium. Imò ſunt textus potiùs ejuſmodi privilegia reſtringentes in tali Clerico, propter matrimonium, *c. unico De Cler. coniug. in* 6. ad quod ſe refert Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 6. *De reform.* Detrahitur enim per matrimonium divino obſequio, cujus nomine privilegium iſtud datum. Quantum ad locorum immunitatem nec eam communicari uxori quoad ejus bona verius eſt, cùm hæc immunitas ſit ſpecialiter perſonæ conceſſa ratione Clericatus, qui non eſt in uxore. Niſi ratione matrimonij bona ſint communia & quaſi indiviſa; tunc enim uſus privilegij ex parte mariti eſt connexus cum uxore, nec poteſt ab ea ſeparari. Aliàs non poſſet ipſe maritus uti ſuo privilegio; quo modo videtur accipiendus textus in *l.* 2. *C. De Epiſc. & Cler.* Vid. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 3. Sanchez 7. *De matrim. Diſp.* 47. 16

Itaque illi ſoli privilegium competit, qui in conceſſione eſt expreſſus; ſi aliter per ſuperiorem non extendatur, qui poteſt privilegium uni conceſſum & alteri attribuere, per verba, *Ad inſtar, Ad exemplum*, talium ſcilicet privilegiorum, quibus illi gaudent. Exemplum eſt in *c.* 2. *h. t. in* 6. *& l. penult. C. De advoc. diverſ. iudicior.* Quo caſu idem privilegium, quod primo datum eſt, competet ſecundo; cenſetur 17

enim

enim datum ad imitationem prioris, ut omnia eidem competere dicenda ſint, quæ priori conceſſa, in eadem extenſione & reſtrictione. Quò facit, quod tradit Navar. *de Iubilæo Notab.* 26. *nu.* 2. ex Baldo in *l. Omnia* 35. C. *De Epiſc. & Cler.* privilegia conceſſa uni Vniverſitati, ad juſtar privilegiorum alterius, perinde valere ac illius privilegia: qua re plura Mandoſ. in *Tract. De privilegijs ad inſtar. qu.* 4.

18 Quid ſi prius privilegium ſive exemplar poſtea augeatur, an ea res concernet poſterius? R. Veriorem eſſe ſententiam negantium, ex eo, quòd verba, *Ad inſtar, Ad exemplum*, & ſimilia denotent reſpectum imitantis aliud, quatenus jam exiſtit, ſeu jam factum eſt, non etiam quatenus futurum. Vti & concedens taliter privilegium non aliter concedit, quàm quatenus jam conceſſum, aut quatenus jam ſe habet id, ad quod fit relatio, *arg. l. In teſtamento* 17 *D. De condit. & demonſt.* niſi tamen exemplatum etiam ad futura ſe referat, ſecundùm textum in *d. l. Omnia C. De Epiſc. & Cler.* Abbas in *c. fin. nu.* 5. *ſup. Ne Cler. vel Monachi &c.* Vti & è contrà ſi exemplatum augeretur novis privilegijs, non ideo gauderet & exemplar ijſdem, cùm exemplatum non ſit cauſſa ſui exemplaris, nec novum privilegium detur per reſpectum ad exemplar, cùm hæc duo ſint ſeparata, & in privilegijs non habeat locum extenſio per æquiparationem: ut novum privilegium non poſſit redundare in exemplar, ad quod licet exemplatum referatur, non tamen viciſſim. E contrà ſi privilegium exemplaris abrogetur, revocetur, reſtringatur, non cauſſabit ea res deminutionẽ exemplati, quod in re ipſa eſt deſtructum à ſuo exemplari; à quo etſi dependeat quoad productionem ſui, non tamen quoad conſervationem, ut rectè ait Navar. *d. Notab.* 26. *nu.* 8. Abbas *d. nu.* 5. *Latè hac de re* Suarez *c.* 15. *nu.* 3. 4. 5.

19 Privilegium igitur non extendendum ultra perſonam & cauſſam ſive rem, cui & ſuper qua conceſſum, ut exemplis & ex textibus juris eſt oſtenſum; nam ex ſpeciali ratione indulta non ſunt producenda ad conſequentias, *l. Quod verò D. De legib.* cùm ſortiantur ſtrictam interpretationem, *c. Porrò* 7. *& c. Sanè* 9. *h. t.* ut quàm minimùm obvient juri communi, cujus ordinem non præſumitur voluiſſe invertere Pontifex.

20 Rectè tamen quis dubitaverit, An hoc univerſaliter procedat? R. Dubitandi rationem ſumi ex varijs locis, quæ volunt, privilegia eſſe latè interpretanda, tamquam beneficia, quorum pleniſſima facienda interpretatio, *c. Quia circa* 22. *h. t. & c. Olim inf. De V. S. ubi Gl.* Vtendum hac in re diſtinctione, & dicendum Primò, privilegium derogans juri communi regulariter odioſum reputari in ordine ad interpretationem, atque ita reſtringendum potiùs, quàm extendendum, juxta *d. c.* 7. *&* 9. *& c. Odia De R. I. in* 6. Derogatio enim juris communis eſt odioſa per ſe, ideoque vitanda, aut ſi vitari omninò nequeat, quia privilegium fieret inutile, erit reſtringendum, ſecundùm communem opinionem, *c. Cùm dilectus & ibi Gl. ſup. De conſuet.* Bart. *ad l. fin. n.* 3. *D. De conſtitut. Princ.* Navar. in *Summa c.* 12. *nu.* 79. Sanchez *de Matrim. lib.* 8. *Diſp.* 1. *nu.* 1. *&* 4. *qui alios refert.* Secundò, Privilegium, quod eſt purum beneficium, eſſe favorabile in ordine ad interpretationem, & proinde latè interpretandum, quantum permittit recta ratio. Probatur *d. c.* 22. *& d. c. Olim, item c. Beneficium De conſtit. Princip.* ex quibus colligitur, beneficia Principum eſſe latè interpretanda, cùm id ipſum congruat eorum liberalitati, & nemo per ejuſmodi interpretationem lædatur. Quò facit communis regula, favores eſſe ampliandos, *l. Hoc modo* 64. *D. De condit. & demonſt.* idque reſpectu eorum, quibus conceduntur. Quod non tantùm procedit in ſupremis vel magnis Principibus, verùm & alijs, qui largiuntur beneficia, ſecundùm *d. c.* 22. Nam & in ijs habet locum ratio, quòd ſcilicet concedentis ſit mentem ſuam explicare, ut in dubio contra eum ſit facienda interpretatio, *c. Contra eum* 57. *De R. I. in* 6. Vid. Suarez *c.* 27. *nu.* 3. *& ſeqq.*

Volunt & privilegium conceſſum contra jus commune, motu tamen proprio, ampliandum eſſe, quòd cenſeatur ſimpliciter favorabile, *c. Si motu* 23. *De præben. in* 6. Ratio eſt, quòd motus proprius faciat cenſeri proprium beneficium ipſius concedentis, & ex certa ſcientia fieri, ut extenſio in favorem & honorem ejus procedat. Niſi tamen tendat in præjudicium tertij, quia tunc odioſum foret, nec extendendum, ſed reſtringendum, cùm non ſit mens Principis alteri jus ſuum auferre. Suarez *d. c.* 27. *nu.* 8. *&* 9.

Cæterùm in ampliatione & reſtrictione 21
privilegij ſervanda verborum proprietas, & extra illam non eſt trahendum privilegium. Sunt enim verba privilegij verba juris, quæ in proprio ſenſu & ſecundùm jus ipſum accipienda; aliàs nihil certum eſſet, ſi ad improprias ſignificationes extendere liceret. Proprietas iſta ſumenda ex uſitata ſignificatione, ſeu uſu communi, ſecundùm ſuam materiam. Sic privilegium conceſſum aſcendendi ad majores Ordines non accipit rectam interpretationem de æqualibus, quia eſt contra verbi proprietatem, *c. Licet ſup. De tranſlat. Epiſc.* Nec licentia tranſeundi ad ſtrictiorem Ordinem continet æqualem, *c. Licet* 18. *ſup. De Regularib.* Nec facultas providendi alicui ad primam vacaturam per mortem trahitur ad vacantem per renuntiationem vel ceſſionem, quia in rigore illa ſunt diſtincta, ut reſpondit Pont. in *c. Suſceptum*

6. *De reſcript. in* 6. Et hoc ita, niſi alia interpretatio ſit neceſſaria, ut privilegium operetur aliquid ultra jus commune; quod ſine privilegio non liceret, quia aliàs eſſet inutile: aut niſi vel ratio juſtitiæ vel aliunde voluntas concedentis rationabiliter faciat præſumi aliam interpretationem. Dependet enim à voluntate Principis privilegium,& ſecundùm eam verba ſunt accipienda, quatenus fert juſtitia; quia non cenſetur concedere, quod ſine injuria alterius fieri non poteſt. Quod procedit, etiamſi ex certa ſcientia privilegium conceſſerit, quia non cenſetur habere ſcientiam nocumenti; ut ceſſet voluntas, niſi aliud expreſſum ſit. Deficit & voluntas in privilegio, quod derogat particulari ſtatuto aut conſuetudini, *argum. c.* 1. *De conſtitut. in* 6. ubi per conſtitutionem ſubſequentem generalem non cenſetur Pont. conſuetudines aut ſtatuta particularium locorum revocare, idque ideo, quod ea ignoret: quæ ratio etiam in privilegio conceſſo obtinet, niſi aliud exprimatur. Plura Suarez *d. lib.* 8. *De LL. c.* 23. *nu.* 2 *& ſeqq.*

22 Q. An ſimilitudo rationis faciat extendi privilegium ad alia loca aut perſonas? R. Ita poſſe videri per text in *c. Cùm dilecta ſup. De confirmat. utili vel inut.* in verbis, *ejuſdem æquitatis ſimilitudine provocati.* Ex quo textu multi colligunt, legem exorbitantem ſeu excipientem caſum ſingularem à jure communi extendi ad alios, propter ſimilitudinem. Abbas & Felin. in *c. Quoniam ſup. Vt lite non conteſt.* & communiter admittunt extenſionem legis exorbitantis in cauſſa pia. Barboſa in *l. Si conſtante* 25. *nu.* 73. *&* 74. D. *Soluto matrim.* ut etiam in privilegijs iſtud procedere ſit dicendum. Contraria tamen ſententia verior eſt, ſcilicet ad extenſionem nihil facere ſimilitudinem rationis; & pro eâ facit *text. in c. Sanè* 9. *h. t. & Clem. unica De cenſib.* Facit & ratio, quòd efficacia privilegij non ſit poſita omninò in ratione, ſed in voluntate concedentis. Vt nihil facere poſſit, quòd in ſimili cauſſa aut perſona eadem ratio verſetur, ſi voluntas ad illam non extendatur. Quo modo paſſim jura mandant tenorem privilegij obſervari, *c. Porrò* 7. *h. t.* etiamſi ſit pia cauſſa: nam aliàs privilegium conceſſum uni Religioni, poſſet extendi ad aliam æqualem aut arctiorem ex ſolâ rationis paritate, quod non admittendum; & eſt contra *c. Privilegium De R. I. in* 6. Et hoc, quando extenſio excedit propriam verborum ſignificationem: aliud, ſi ſignificatio ſuadeat, cùm diverſum ſit, derivare privilegiũ ab uno ad aliud ex ſimilitudine rationis, quod non licet; aliud verò ita interpretari, ut plura comprehendat, quàm in verborum ſuperficie apparet. Exemplum eſt in *c. pen. eod. in* 6. neque enim talis extenſio eſt per ſimilitudinem, ſed per virtualem continentiam verborum, juxta rationabilem eorum interpretationem: & ita accipiendus Barboſa *in d. l. Si conſtante nu.* 73. Nihil obſtat *d. c. Cum dilecta,* quia extenſio ibi ſit per ipſum Pont. ut ſic procedat ex ejus voluntate, non tam declarando, quàm conſtituendo. Suarez *d. c.* 28. *nu.* 11. *& ſeqq.*

Tenor itaque & forma privilegij obſervanda, eaque inſpicienda, *d. c. Porrò* 7. *& c.* 8. *h. t.* neque facilè inducendum, niſi ex verbis pateat: quo modo in *c. Recepimus* 8. *h. t.* reſponſum, non probari exemptionem à juriſdictione Ordinarij per ſolutionem cenſus Romano Pont. ut nec per hoc, quòd Papa aliquem receperit in ſuam protectionem, *c. Ex parte* 18. *h. t.* Quæ res hoc tantùm videtur operatura, quòd in protectionem à Pont. Rom. ſuſceptis debeatur major honor, *argum. c. Per tuas* 7. *ſup. De maiorit. & obed.*

Quid ſi verba ſint ambigua? R. Principaliter quærendum eſſe, quæ ſit intentio concedentis ex conjecturis; ea enim potiſſimùm conſideranda, eique verba ſerviunt, *c.* 6. *& c. In his* 15. *inſ. De V. S.* atque inde pendet tota privilegij vis. Vbi in primis ſpectanda ſupplicatio, cui ſe Princeps ſolet conformare, *c. Inter* 6. §. *caterùm ſup. De fide inſtrum.* in verbis, *quamvis ex forma petitionis, quæ in ipſo privilegio declaratur, confirmatorium videretur.* Indulti etiam initiũ ſive proœmium attendendũ, quia ſolet ferè continere cauſſam, cui ſubſequentia accommodantur, *arg. l. fin. D. De hæredib. inſtit.* Solent & verba materiæ ſubjectæ accommodari, quæ ideo ſpectanda, an ambitioſa, an periculoſa cauſſa litium, quæ ex ea poſſent oriri. Attendendæ & circumſtantiæ cauſſarum, perſonarum, quæ & ipſæ faciunt ad verborum ſignificationem, & proinde mentem Principis ſignificandam. Venit & unum privilegium per aliud interpretandum, *arg. l. pen. in pr. D. De alim. legat.* Iaſon in *l. Triticum* 94. *nu.* 6. *D. De V. O.* Quòd ſi adhuc res ſit dubia, nec definiri poſſit, conſulendus eſt Princeps; ejus enim eſt interpretari, cujus eſt concedere. Hoſtien. in *Summa hîc nu.* 9. Si tamen periculum ſit in mora, probabile eſt, uti licere prudenti arbitrio. Suarez *d. c.* 28. *in fine.* 23

Hæc de Privilegiorum effectu & interpretatione: quorum uſus, ſi certo loco tantùm ſit conceſſum privilegium, ibi tantùm erit, cùm in uno loco privilegiatus uti privilegio ſuo alio in loco nequeat, ut dictum ſuprà per *c. Cùm Capella* 16. *h. t.* cùm cauſſa limitata limitatum producat effectum. Ab inferiori quoque conceſſi non erit uſus niſi in concedentis territorio, quia extra illud ceſſat ejus juriſdictio. Et hoc, quatenus concernit ſpeciale jus territorij; neque enim poteſt privilegium unius Epiſcopi derogare præcepto vel juriſdictioni alterius. Facit, quòd talis privilegiatus, dùm verſatur in alieno territorio, non gerit ſe ut incola 24

domicilij

domicilij ſui, ſed ejus territorij, in quo exiſtit, ejuſque legibus eſt ſubjectus. Sic habens privilegium veſcendi extis pecorum in Hiſpaniâ, nō utetur eo in Gallia aut Belgio. Quòd ſi privilegium tale ſit, quo in alieno territorio uti licet, quia actus ſit indifferens, neque communi neque ſpeciali jure loci prohibitus, licitum eſt eo alibi uti, quia nec per locum iſtum conſtringitur non uti, nec per locum ſuum, cujus exiſtens in alieno territorio legibus non tenetur. Quòd ſi actus ſit prohibitus jure communi, non etiam ſtatuto particulari loci, diſpenſatus legitimè à ſuo Epiſcopo, etiam alibi eo utetur, quia nec prohibetur per jus commune, propter diſpenſationem, nec per ſpeciale, quod nullum eſt. Sic abſolutus à cenſura ubique miniſtrat, & impeditus ad petendum debitum ex cauſſa voti, aut alia, ſi tollatur impedimentum per Epiſcopum ſuum, etiam alibi copulâ utetur. Hæc ferè ſumma eſt eorum, quæ tradit Suarez 8. *De LL. c. 26. nu. 7. & ſeqq.* Pontificio privilegio abſolutè conceſſo ubique licitè quis utitur, propter univerſalem ejus auctoritatem. Quod & dicendum de eo, quod ab Imp. indultum, ſaltem olim, quando univerſalis ejus erat juriſdictio, non hodie, propter diminutum Imperium.

25 Vſus privilegiorum liber permittendus iis, quibus conceſſa, nec impediendus, aut ipſa privilegia violanda, non tantum directè, ſed nec indirectè. Violatores debitè puniri vult Pont. in *c. Quanto 26. h. t.* dummodò tamen ſe taliter componant in habitu, tonſura, & ceteris, ut ea mereantur, in iiſque ſint defendendi. Vnde Clericos citra habitum & tonſuram inter laicos vagantes ac delinquentes non defendi privilegio fori reſponſum eſt in *c. Ex parte 27. h. t.*

26 Quæritur autem, An privilegio ſit ſua vis, & uſus commodus privilegiato, ante ejus notitiam? R. Privilegia regulariter non concedi, ut effectum ſuum conferant privilegiato ante notitiam aut acceptationem, ſaltem per procuratorem aut epiſtolam; cùm nec mens concedentis regulariter talis ſit, nec verba hoc indicent, nec moraliter expediat, ut non ſit admittendum. Vt rectè Bart. in *l. Beneficium nu. 4. D. De constitut. Princ.* velit effectum eorum obtinere ab eo tempore, non etiam à tempore conceſſionis, citans in eam rem *l. fin. C. De Conſulib. lib. 12.* Facit pro ea parte *c. 1. §. Ex parte, ubi Gl. De conceſſ. præb. in 6.* Facit eodem argum. *c. Si tibi abſenti De præb. in 6.* ubi abſenti collato beneficio, jus in illud adquiritur, donec collationem notam habeat. Item abſenti facta manumiſſio non antè dat libertatem, quàm ſervus ſciens acceptaverit, *l. Qui abſenti 38. D. De adquir. poſſeſſ.* & re donatâ, etiamſi eam penes ſe habeat, neſcius ſibi donatam eſſe, non fit ejus dominus, *l. Abſenti D. De donat.* Vt idem dicendum ſit de privilegio, quod eſt quædam donatio. Sic & legitimatio prolium, quæ eſt quoddam beneficium, non aliàs effectum habet, niſi liberi eam ratam habuerint, *Novel. Quib. modis natur. effic. ſui 89. §. Illud tamen.* Ratio adæquata eſſe videtur, quia ad effectum privilegij non eſt ſufficiens activa conceſſio, ſed debet accedere paſſiva adquiſitio per eum, cui conceditur, cùm beneficium non fiat invito, nec inſcio, *d. l. Abſenti, & l. Invito 69. D. De R. I.* & voluntas non feratur in incognitum.

Dixi, regulariter; quia non deeſt Principi poteſtas, quin continuò poſſit velle, ut privilegium operetur ſuum effectum, etiam ante habitam notitiam, quia res ea pendet à Principis voluntate, quæ non tantùm operatur in privilegio per modum conſtitutionis indulto, ad quod per ſufficientem promulgationem jus quæritur, verùm etiam per reſcriptum. Ratio eſt, quòd in hoc non ſit magis neceſſaria notitia ad adquiſitionem, quàm in iſta; ut, ſi in illa id velle poſſit ſtatuere Princeps, etiam in hoc poſſit, cùm non deſit illi poteſtas ad conferendum continuò motu proprio. Sufficit enim ex natura rei voluntas formalis & virtualis acceptandi quod ſibi commodum. Nec facit, quòd ad effectum promiſſionum humanarum, ut inducatur obligatio, regulariter requiratur acceptatio, nam poteſt & ante eam obligatio poni virtute legis humanæ. Covarr. 1. *Var. Reſol. c. 14. nu. 16.* Tiraq. *De privil. piæ cauſſæ c. 116.* Volunt autem aliqui, etiamſi Princeps non contulerit privilegium cum tali voluntate, operari tamen in abſente eum effectum, ut revocari non poſſit ante notitiam. Moventur *d. c. Si tibi abſenti De præb. in 6.* Verùm iſtud Cap. loquitur de eo, qui confert beneficium abſenti, non tam liberè & ſuum, quàm de neceſſitate officij, qui proinde non revocat, quia officio ſuo functus: ut ſecus ſit in privilegijs, quæ per merum beneficium conferuntur, ut rectè traditum à Covarr. 3. *Var. c. 16. nu. 1.* Menoch. 2. *Arbitr. caſu 185. nu. 46. & 47. & latiſſimè* Suarez *d. lib. 8. c. 25. per tot.*

Quæſtio item eſt, An privilegiatus utatur ſuo privilegio contra privilegiatum? R. Æquiparationem privilegiorum propter ſimilitudinem aut æqualitatem non obſtare, quò minùs privilegiatus eo utatur contra pariter privilegiatum, qui & id ſervare teneatur, ſive, ut ait Covarr. *ad c. Poſſeſſor p. 2. §. 2. nu. 4.* qui practicè privilegio uti vult contra alium non impeditur, *l. fin. D. Ex quibus cauſſis majores &c.* ubi abſens Reip. cauſâ, contra pariter abſentem Reip. causâ, ſi læſus ſit, reſtituitur: agit enim unus de damno vitando, alter de lucro captando, ut meritò ille potior ſit, & utatur ſuo privilegio contra alterum. Sic & duorum nobili- 27

nobilium, quibus eſt privilegium, ne propter debita in carcerem trudantur, alter contra alterum privilegio ſuo utetur. Sic & Eccleſia, quæ gaudet privilegio non ſolvendi decimas, eodem utetur contra aliam Eccleſiam, cui eſt idem privilegium. Similiter Eccleſia non præſcribit contra Eccleſiam niſi ſpatio 40. annorum; & privilegium Canonis eſt Clerico reſpectu alterius Clerici æquè privilegiati. Ratio eſt, quòd illa ſimilitudo in privilegijs ſit valde per accidens ad uſum privilegij, & ideo unum alterum non impedit: aut conſideratur hac in parte læſio unius, & adquiſitio alterius. Ita Suarez *d. lib.* 8. *c.* 23. *nu.* 3. Quòd ſi privilegiati concurrant cum privilegiatis, tunc privilegiatus non gaudet ſuo privilegio, quorum alterum alteri reſiſtit, ut uſus contra alterum ceſſet. Exemplum eſt in *l. Verum* 11. *§. fin. D. De minorib.* ubi filiusfam. ſi mutuum à minore acceperit, non utetur S. C. Macedoniani beneficio, quòd magis ætatis habeatur ratio, quàm S. C. Sic mulier apud minorem interveniens non utetur ſuo privilegio S. C. Velleiani, ſi debitor, pro quo intervenit, non ſit ſolvendo, *l. Si apud minorem* 12. *D. De minorib.* Eſt & exemplum in *Nov. De ſanctiſſ. Epiſc.* 123. *§. ſi quis ſub conditione* 37. ubi Monaſterium, quod ingreditur gravatus, non relictis liberis, excludit quidem ſubſtitutum, non tamen ſubſtitutam aliam piam cauſſam, contra quam non utitur ſuo privilegio. Covarr. *ad c. Peccatum p.* 2. *§.* 2. *nu.* 4. Suarez *d. c.* 23. *nu.* 5.

Quæri etiam poſſet, An cogatur aliquis
28 uti ſuo privilegio? R. Videri non cogi, per *c.* 6. *h. t.* ubi poteſt quis negligere privilegium, eoque per non uſum privari, ut dicetur inferiùs *eod. nu.* 37. ex ratione, quòd ſit inductum in favorem, cui poteſt quilibet renuntiare, *l. pen. Cod. De pactis*. Quæ opinio vera eſt, quatenus ſecundùm regulam juris privilegium ipſum tantùm concernit, uti id, de quo in *d. c.* 6. & ſimile: Nam ſi ſpecialiter ejus nomine non ſit inductum, ſed ordinis, ſervare cogitur; quale eſt privilegium fori & Canonis Clericis conceſſum, cui ideò non renuntiant. De priori actum ſup. *De foro compet. nu.* 20. *& ſeqq.* de altero agetur inf. *De ſent. excom. nu.* 41.

Dicta de privilegijs obſervandis, eatenus
29 vera ſunt, quatenus integra & ſalva, non etiam ſi amiſſa ſint. Amitti ea contingit varijs modis, vel totaliter, vel partialiter. Totaliter amittitur Primò, extinctâ perſonâ, cui conceſſum, quam ſequitur, ut eâ extinctâ, ceſſet perſona, cui inhæret, *c. Privilegium* 7. *De R. I. in* 6. *l. Privilegia D. eod.* ut ad hæredem non pertineat, nam ſecundùm regulam juris, in omnibus cauſſis id obſervatur, ut ubi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente eâ beneficium quoque deficiat, *l. In omnibus D. d. tit.* Tale eſt privilegium competentiæ, quod habet pater, patronus, ſocius, donator, maritus, *l. Sunt qui* 16. *l. Patronus l. Item miles D. De re iudic. l. Maritum* 12. *cum l. ſeq. D. Soluto matrim.* Dignitati item aut muneri ſi adnexum ſit privilegium & defungatur dignitate Prælatus, iſto exuitur, quia dignitati adhæret, & cum ea ambulat.

Q. An & per mortem concedentis? R. Se- 30
mel ritè adquiſitum non ceſſare aut amitti morte concedentis, per ſe, ex regula Iuris, quòd gratia ſemel obtenta non ceſſet per mortem concedentis, *c. Si ſuper gratia De off. deleg. in* 6. *& c. Si cui nulla* 36. *De præb. in* 6. Eſt autem privilegium ſpecies gratiæ, & ad donationem ſpectat, quæ non finitur morte donantis. Quam ſententiam aliqui limitant, ut tantùm procedat in privilegio favorabili, non etiam in odioſo, propter alterius præjudicium: malè, cùm jura abſolutè loquantur de gratia, nec diſtinguant, an alteri præjudicet privilegium, nec ne. Et deinde etiam privilegium derogans juri communi, aut alterius, eſt vera abſolutè gratia reſpectu ejus, cui conceſſum. Limitant & aliter iſtam ſententiam, ut ſcilicet procedat tantùm, ſi res non ſit integra, id eſt ſi privilegio uti cœperit, quaſi re integrâ exſpiraret morte concedentis. Pro quibus facit text. in *c. Licet, cap. Relatum & cap. Gratum ſup. De off. deleg.* Verùm nihil ad rem iſta limitatio, cùm gratia non exſpiret re integra ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſup. *De reſcrip. in fine*; quia gratia ut facta eſt, habet perfectum eſſe, nec diſtinctio, res integra ſit, nec ne, in ea locum habet. Non obſtant jura allegata, quia loquuntur in reſcriptis juſtitiæ, in quibus habet locum iſta diſtinctio, uti dictum ſup. *De off. deleg.* in ijs enim hoc ſpecialiter jus requiſivit, ad fundandam juriſdictionem: ut non debeat iſtorum locorum deciſio transferri ad gratias, atque ita nec privilegia, quæ gratiam continent. Non etiam obſtat *cap. Si cui nulla De præb. in* 6. quia non loquitur de gratia facta, ſed facienda, circa perſonam determinatam, quam concernit, qualis quia non perfecta ante mortem concedentis, per eam finitur. Dico, quam concernit; nam ſi concerneret ipſum delegatum, cenſetur facta gratia: veluti ſi alicui detur licentia eligendi pro lubitu Confeſſarium, gratia iſta, etiam mortuo delegante ante electionem, nihilominus ut perfecta permanet, quia continet tantùm favorem pœnitentis. Vid. latè de hac quæſt. Suarez *d. lib.* 8. *c.* 31.

Secundò, Per temporis lapſum, ad quod
privilegium eſt reſtrictum, *cap.* 4. *ſup.* 31
De off. deleg. Nam ad tempus definitum conceſſa eo lapſo cenſentur revocata. Idem juris eſt in ſubjecta conditione, ut eâ ceſſante & privilegium ceſſet, quia conditio

con-

continet in ſe tempus. Covarr. 1. *Var. c.* 15. Suarez *c.* 29. *nu.* 5. Et hoc, ſi conditio apponatur ad conſervationem privilegij; nam ſi apponatur ad fieri, non pendebit conſervatio à conditione, ſed tantùm productio; productum autem privilegium erit abſolutum, Veluti ſi Pont. alicui loco pio concedat exemptionem à ſolvendis decimis, ſi Epiſcopus conſentiat, hujus conſenſus ponet privilegium; nec oberit, ſi diſſentiat poſtea. Aliter dicendum, ſi conceſſio ſit facta, quamdiu conſenſerit Epiſcopus. Sic Novitius Religionis privilegijs gaudet, donec habitum gerit; quo dimiſſo, amittit. Sic & ad unum actum data privilegia, illo peracto ceſſant, propter arbitrium concedentis. Vid. Suarez *d. c.* 29. *num.* 7. & 8.

32 Tertiò, Ceſſante cauſâ finali, quæ eſt principalis cauſſa privilegij, à qua dependet & in fieri & in conſervari, ut, eâ ceſſante, neceſſariò ceſſare debeat, *c. Ceſſante ſup. De appellat.* uti carens fundamento. Et hoc in privilegio derogante juri communi, ſiue alterius tertij, ad cujus etiam conſervationem requiritur cauſſa. Nam continens merum beneficium vel non requirit cauſſam, vel ſi requiratur, ut honeſta & prudens ſit conceſſio, poſtea tamen eâ ſublatâ non requiritur, quòd beneficium ſimpliciter collatum habeatur à Principe, cujus beneficia decet eſſe manſura. Si tamen & odioſum in unica tantùm actione conſiſtat, ut in diſpenſatione ſuper matrimonio, manebit ſalvum, etiamſi cauſſa poſtea ceſſet, & ad caſum devenerit, à quo inchoari nequeat, quia factum ſemel legitimè non retractatur, *c. Factum* 74. *De R. I. in* 6. Tiraq. *Tract. Ceſſante cauſ. in princ. limit.* 12. Sanchez *De matrim. lib.* 8. *Disp.* 30. *nu.* 14. Secus erit, ſi tractum habeat ſucceſſivum, cùm detur privilegium per modum poteſtatis ſucceſſivè operandi, quam facit ceſſare cauſſa finalis, quâ fundatur. Dico, finalis; quia aliud dicendùm in cauſſa impulſiva, cujus ceſſatio idem non operatur, quia non eſt principalis cauſſa, quâ privilegium nitatur. Tiraq. *d. Tract. in princ.*

Oportet autem cauſſa non ceſſet negativè, hoc eſt cauſſa quidem privilegij ſubſiſtat, uſus tamen ejuſdem non ſit injuſtus: ut ſi Monaſterio ſit conceſſum privilegium non ſolvendi decimas, propter inopiam ejus temporis, quod poſtea factum eſt dives, & abunde habere cœperit, non ideo ceſſabit privilegium. Nam licet cauſſa ceſſaverit, ut hoc ſtatu idem non concederetur, conceſſum tamen rectè conſervatur citra injuſtitiam, quia multa prohibentur fieri, quæ facta tenent. Quò ſpectat, quod tradunt auctores, poſt jus perfectè adquiſitum non ceſſare gratiam aut favorem Principis, etiamſi cauſſa ceſſet, cùm Princeps non permiſerit gratiam ſub ea conditione, ut tantùm duret, du-... cauſa, ſed ſimpliciter. Oportet, in- Zoeſius ad Decretal.

quam, non ceſſet cauſſa negativè, ſed contrariè, id eſt ut uſus privilegij ratione mutatæ materiæ aut circumſtantiarum fiat illicitus & injuſtus, cùm privilegium de re illicita ſit nullum; ut etiam, ſi uſus ejus ſit factus illicitus, debeat dici nullum, cùm eadem ſit ratio in conſervatione, quæ eſt in conceſſione: ut locum habeat regula, Quod pervenit ad ſtatum, in quo incipere non poſſet, in eo remanere non poteſt, *l. Vranius* 71. *§. ſed cùm duo D. De fideiuſſ.* Veluti ſi remittantur decimæ alicujus Eccleſiæ, quæ dives pro eo tempore erat, poſtea autem mutatis rebus ſe alere non poſſit, ſi totâ illâ decimarum parte fraudetur ceſſabit contrariè, ut & ceſſare debeat privilegium remiſſionis tamquam illicitum & alteri grave. Suarez *c.* 30. *nu.* 6. & 7.

IV. Ex forma conceſſionis, veluti ſi dixerit, *Ad beneplacitum meum*, *Quamdiu voluero*, *Donec voluero*; quæ exſpirare facit conceſſionem ſolâ morte concedentis, ad quam limitata eſt, ut nullo actu novo ſit opus, *c. Si gratiosè De reſcript. in* 6. Nam requirit ejuſmodi conditio dependentiam à vita, quâ ſublatâ tollitur & dependentia & voluntas. Aliter ſe res habet in conditione, *Ad beneplacitum ſedis*; quæ indiget novo actu contrario, ut ceſſet, quia non eſt ad vitam concedentis limitata, ſed ſedis beneplacitum, quæ per ſucceſſionem eadem perſeverat, & durat conditio, donec revocetur. Suarez *c.* 32. *nu.* 2. Covarr. 3. *Var. c.* 15. 33

V. Per Renuntiationem expreſſam, id eſt, voluntariam abdicationem juris ſibi conceſſi. Dico, expreſſam, per ſignum ſcilicet externum; quia ut expreſſa requiritur conceſſio in conſtituendo, & acceptatio, ita & renuntiatio atque acceptatio eius, cuius intereſt, quam non ponit internum propoſitum, quod non exivit in actum externũ, ut nihil operetur. Vbi mandatum abſolutè datum non poteſt cenſeri revocatum, ex eo, quòd is, ad quem dirigebatur, noluerit acceptare mandatum, ignaro mandante, *c. Licet De procurat. in* 6. cùm hoc non obſtante rectè is acceptet mandatum, & geſta eius teneant. Ratio huius eſt, quòd non fiat beneficiũ invito; invitus autem eſt renuntians: & quia juri pro ſe introducto quivis renuntiet. Suarez *c.* 33. *nu.* 21. 34

VI. Per Renuntiationem tacitam, quæ colligitur ex non uſu. Quod accipe non de uſu negativo, quia ſcilicet occaſio non ſit data utendi privilegio; quia talis non uſus non opponitur privilegio, ut illud tollere nequeat: ſed de privativo, qui eſt carentia ſive omiſſio actus eo tempore, quo fieri poterat; hic enim opponitur priuilegio, quia nolle uti, quando poteſt, eſt renuntiare. Dico, quando poteſt; neque enim impotentia, abſentia, violentia cauſſant talem non uſum, qui noceat, quia removent voluntatem. Ita Suarez *cap.* 34. *nu.* 3. 4. & 5. Vbi communiter volunt decennij tempus ſufficere, per 35

per *l.* 1. *De* DE *nundinis*; idq́ue in ijs, quæ alijs
ſunt oneroſa, quorum intereſt non concedi,
quibus ideo quæritur libertas, ut in *d. l.* 1. Si
alijs non ſint oneroſa, & conſiſtant in mera fa-
cultate aliquid agendi, non videntur amitti per
non uſum, eo quòd alijs per non uſum nihil
adquiratur, ut non videatur acceptationis ejus
effectus. Deinde talis non uſus per iſtud tem-
pus non videtur ſufficienter indicare conſen-
ſum renuntiandi, nec invenitur jus aliquod
diſponens, in talibus non uſum per decennium
36 indocere amiſſionem. Vid. Suarez *d. loco nu.*
15. *& ſeqq.*

VII. Per contrarium uſum ſeu actionem
contrariam ipſi privilegio: ut ſi habens immu-
nitatem à tributorum onere, illa ſolvat; à de-
cimarum ſolutione, eaſdem exactas non renuat,
c. 6. *& c. Accedentibus* 15. *h. t.* Vbi communi-
ter vim ponunt in tacita renuntiatione, quæ ex
contrario uſu colligitur. Quod verum eſt quo-
ad illum actum, & fructum pro ea vice privi-
legij; nam ut privilegium in totum tollatur,
non ſufficit tacita iſta renuntiatio, neceſſaria
eſt legitima præſcriptio contra privilegiatum,
qui debito tempore non utitur privilegio,
quod in Eccleſiaſticis juribus eſt 40. anno-
rum, *d. c.* 15. Ante iſtud tempus legitimè com-
pletum ipſo privilegio quoad ſubſtantiam ſu-
am non poſſunt dici privati, quibus illud com-
petit, quia per ſolam contraventionem non po-
teſt quis dici renuntiare toti privilegio, niſi in
eo, quo contravenerit, in actu ſcilicet illo, non
etiam futuris. Requiritur autem Primò, ut
actus illi ſint ipſius privilegiarij; nam ſi ab alio
fierent, non poſſent dici contratij privilegio,
nec illud tollerent. Secundò, ut opponatur
actus exemptioni conceſſæ per privilegium,
ita ut intelligatur fieri ex obligatione, quam
privilegium auferebat, quia aliàs non eſſet
contrarius privilegio. Hinc qui gerit actum
privilegio contrarium, cum proteſtatione,
quòd nolit præjudicari juri ſuo, non efficit
uſum privilegio contrarium, nec illud amittit,
Abbas *& alij in c. Cùm acceßiſſent* 8. *ſup. De con-
ſtitut.* Similiter habens privilegium non jeju-
nandi in Quadrageſima, ſi ex devotione jeju-
37 net aliquo die, non officiet ſuo privilegio. La-
tè Suarez *c.* 35. *nu.* 3. *& ſeqq.*

Diſputatur, An unus actus contrarius ſuf-
ficiat? R. Dubitandi anſam dari in *d. c.* 8. in
cujus fine dicitur, *Niſi poſtea Canonici contrave-
nerint, aliquem in primicerium eligendo*; per quæ
verba videtur una contraventio ſufficere ad de-
ſtruendum privilegium. Diſtinguit Abbas in
d. c. 8. inter privilegium datum perſonæ ſin-
gulari & communitati; ut illi competens amit-
tatur per unum actum contrarium, additâ ra-
tione, quòd in privato quælibet contraventio
directa inducat renuntiationem, quia comple-
ctitur contrarium; huic verò competens non
aliàs amitti, quàm concurrente præſcriptione,
d. c. 6. *&* 15. *h. t.* Dicendum tamen indiſtin-
ctè, non amitti per unicum actum contrari-
um. In quam partem facit *l. Voluntaria C. De
excuſat. tut.* quæ habet voluntariæ tutelæ mu-
nera privilegijs nihil derogare; quod & ex-
preſsè ſentit Felin. ad *d. c.* 8. *nu.* 30. Ratio eſt,
quòd contrarius actus non debeat operari ultra
illum caſum; in quem cùm poſſit cadere alia
præſumptio, quàm renuntiationis, illa adſu-
menda: hîc autem alia cadit, ſcilicet quòd tan-
tùm in hoc negotio, & in gratiam talis perſo-
næ actum contrarium admiſerit. Nihil obſtat
d. c. 8. eo quòd reſcriptum, de quo ibi, conſtite-
rit in unico effectu, qui in continenti fit vel
tollitur, ut per unam contraventionem potue-
rit amitti, cùm in tali materia renuntiatio quo-
ad unum actum ſit renuntiatio ſimpliciter.
Agi autem de tali actu in *d. c.* patet, quia agi-
tur de extinguenda præbenda, vel potiùs quia
dicit Pont. debere manere extinctam, niſi ipſi
Canonici, qui extinxerant, revocent; quæ re-
vocatio etiam fit per unum actum. Plura de
hac quæſtione Suarez *d. c.* 35. *nu.* 11. *& ſeqq.* 38

VIII. Per Abuſum; privilegium enim me-
retur amittere, qui conceſsâ ſibi abutitur po-
teſtate, *can. Vbi* 7. *Diſt.* 74. *can. Privilegium* 11.
q. 3. *c. Vt privilegia* 24. *in pr. h. t.* Abuſus pro-
priè ſignificat defectum in ipſo uſu privilegij,
vel in his, quæ illud concernunt, idq́ue per
exceſſum, utendo privilegio ultra ejus limites,
alio tempore, loco, in materia, perſona non
conceſſis, *d. can. Vbi & d. can. Privilegium.* Aut
etiam ex cauſſa privilegij quis accipit occaſio-
nem peccandi, *c. Contingit* 45. *inſ. De ſent. ex-
com.* vel ejus fini repugnat per pravos mores.
Sic beneficiatus privilegiatus, abſens ſtudio-
rum cauſsâ, ſtudium negligens, vel aliàs con-
tra finem privilegij peccans, dicitur abuti pri-
vilegio, qua de re in *c.* 3. *ſup. De ſtatu Monach.*
& in *c. Ex parte ſup. De Cler. conjug. c. unico eod.
in* 6. ubi Clerici conjugati laicè viventes privan-
tur privilegio clericali; quod & habetur in *c.
Ex parte* 27. *h. t.* Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 6. *De reform.*
Suarez *c.* 36. *nu.* 4. Sunt autem hujuſmodi ab-
uſus culpabiles, ut meritò puniantur abutentes:
non ſemper tamen in univerſum & quoad to-
talem amiſſionem, ut patet ex *c. Cùm in cunctis*
7. *ſup. De elect.* ubi tantùm in illo actu quis
amittit privilegium. Non ſemper etiam ipſo
jure amittitur, ſed per ſententiam auferendum,
d. can. Vbi, Suarez *d. loco nu.* 8.

IX. Per Revocationem ejus, qui conceſſit; 39
quæ citra dubium procedit in eo, qui habet ſu-
premam poteſtatem, ut Papa, Rex.

Dubitatum, An & inferiori ſit iſta licentia?
R. Ant. Gabrielium *lib.* 3. *Com. Opin. De
iure quæſito Concl.* 7. *nu.* 9. id ipſum negare,
cum alijs, quos citat. Cujus opinio omninò
quidem procederet quoad revocandum privi-
legium à ſuperiore conceſſum, circa quod
inferiori nihil eſt poteſtatis; neutiquam autem

circa

Digitized by Google

circa privilegium à ſe conceſſum, cùm eadem ſit poteſtas inferiori circa privilegia à ſe conceſſa, quæ eſt ſuperiori, ſervatâ proportione. Nam uti datum ab hoc pendet ab ejus poteſtate & voluntate, ita & ab illo datum, ut ſicut ille revocat, ita & hic revocet: poſitâ enim proportionatâ cauſſæ paritate, ponendus & ſimilis effectus. Niſi tamen privilegium inferioris ſit confirmatum à ſuperiore, quia tunc quaſi factum eſt confirmantis, ab ejuſque pendet voluntate, ut quoad inferiorem ſit irrevocabile. Vid. Suarez *c. 37. nu. 11. & ſeqq.*

Privilegium ab inferiore conceſſum validè & licitè ſine cauſſa revocat Papa, cùm ab illo dependeat omnis juriſdictio inferiorum, non etiam alius ſuperior, qui Pontifice eſt inferior; niſi cauſſa adſit juſta, cùm talis ſuperior non poſſit inferiorem privare ſuâ ordinariâ juriſdictione, ſi juſta cauſſa non ſuadeat. Suarez *d. c. 37. in fine*, Sanchez *De matrim. lib. 8. Diſp. 33. nu. 7.*

Procedet autem hæc revocatio Primò, in privilegio, quod eſt conceſſum ſubdito, non etiam quod conceſſum & acceptatum à non ſubdito, ut tradunt plures, quos citat Gabriel. *d. loco concl. 6. nu. 10.* Abbas in *c. Novit nu. 23. & ſeqq. ſup. De iudic.* Felin. *ibid. nu. 8. & 10.* Suarez *d. c. 37. nu. 2. & ſeqq.* Ratio eſt, quòd tranſierit in contractum & jus illi firmiter quæſitum, quo non poteſt privari per alienum Principem, cui non eſt jus privandi rebus ſuis legitimè adquiſitis ſibi non ſubjectum. Quæ ratio procedit non tantùm in concedente, verùm & in ejus ſucceſſore, qui eadem perſona eſt cum prædeceſſore, nec plus juris habet quoad jus conceſſum non ſubdito. Secundò, in privilegio gratis conceſſo, quod manet in pura ratione privilegij, id eſt facultatis & licentiæ, præter vel contra jus commune, etiamſi cauſſa nulla ſubſit revocationi, nihilominus erit valida; eâ ratione, quòd hoc privilegium non tranſeat in dominium ſubditi, atque ita ſemper pendeat ex voluntate Principis, qui mutare poteſt præceptum & ſemel oblatum revocare, quia non eſt firmatum in dominio ſubditi. Secus dicendum, ſi traſiverit in contractum, quia pacta & contractus cum ſubditis Princeps ſervare tenetur, ut traditum *D. De legib.* Naſcitur enim hæc obligatio ex naturali juſtitia, cui Princeps ſubjectus. Poteſt tamen cauſſa publica ei concedere licentiam revocandi, quia publicæ cauſſæ cedit privata. Quò facit, quod communiter traditur, poſſe Principem ex publica cauſſa quem rebus ſuis privare: quo caſu videtur teneri Princeps recompenſare, cùm non poſtulet publicum bonum, ut quis gratis cedat juri ſuo. In privilegio conceſſo per modum donationis idem dicendum, quod dictum de quæſito per viam contractus, cùm donatio ſit contractus & faciat tranſire dominium in donatarium, quod ei ſine cauſſa non auferendum per Principem.

Revocatio iſta vel eſt expreſſa, quando ſit in 40
particulari expreſſis verbis, vel in generali, ſcilicet, *Non obſtantibus quibuſcumque privilegijs.* Quæ regulariter ſufficit, niſi privilegia ſint in Iure contenta, quæ aliquid ſpecialius requirunt, aut eo tenore conceſſa, ut revocari nequeant, niſi expreſſâ ejus factâ mentione, aut denique ſint conceſſa per modum contractus; in his enim generalis clauſula non ſufficit, ſed ſpecialis derogatio deſideratur, *Gl. in Auth. Qua in provincia C. Ubi de crimin. agi oport.* Felin. *in c. Nonnulli De reſcript. in 6. Gl. in Clem. Dudum De ſepulc.* Vel eſt tacita, quæ ex circumſtantijs colligitur. Idque Primò, Si Princeps legem univerſalem univerſaliter, ut ſonat, intellectam ferat, per quam abrogabitur privilegium in corpore Iuris contentum, non etiam non contentum, cùm legiſlator non præſumatur ſcire jus privatum, *c. 1. De conſtitut. in 6.* Secundò, Per mandatum particulare, cum derogatoria clauſula, quia non præſumitur Princeps habere ſcientiam privilegij, ut iſtâ clauſulâ opus ſit. Quò facit text. in *l. pen. De precib. Imp. offeren.* ubi reſcriptum contra jus commune elicitum non valet, niſi illius mentionem faciat; ut nec reſcriptum valeat contra privilegium, non factâ ejus mentione.

III. Per ſententiam latam contra privilegium, quod eſt in judicio exhibitum; per quem tamen modum ab eo, qui poteſt privilegium revocare, non tam cenſetur revocatum, quàm reprobatum, ut quia vel malè obtentum vel ex cauſſa amiſſum: ſupponit enim ſententia defectum in actu vel in jure, de quo agitur, ut ſi tale factum vel jus pendeat ex privilegio, ſententia etiam indirectè cadat in privilegij qualitatem, *c. Suborta ſup. De ſent. & re iudic.* quam non immutat, ſed inſufficientem declarat ad jus illud obtinendum.

IV. Per novum privilegium; per quod tamen non videtur prius tolli, niſi ejus mentione habitâ, ut patet *c. Veniens 19. ubi Gl. in V. nullam ſup. De præſcript.* ex ratione, quòd poſterius videatur ſubreptitiè impetratum à Principe ignorante primum, *arg. c. 1. De conſtit. in 6.* Et hoc, ſive utrumque ſit generale, ſive utrumque ſpeciale, ſive prius ſit ſpeciale, poſterius generale, quia nihilo magis ſpeciale auferri poteſt, *c. Generi 34. De R. I. in 6.* Ita ferè Suarez *c. 39. nu. 1. & ſeqq.*

Dubitatur, Si generale ſit prius, an per ſpe- 41
ciale ſubſequens ei derogetur? R. Videri idem dicendum, ſcilicet nec eo caſu valere poſterius contra prius, ex eadem ratione ſubreptionis ex cauſſa ignorantiæ ipſius concedentis. Facit tamen *d. c. Generi* aliter ſentiendum eſſe, propterea quod in toto jure generi per ſpeciem derogetur, etiamſi in ſpecie ſubjuncta nulla fiat

mentio prioris: cenſetur enim Princeps concedendo generalem favorem, non auferre ſibi facultatem alicui ſpecialem gratiam largiendi; & ita reſponſum eſt in *c. Dudum* 14. §. *Nos igitur & c. Quamvis* 38. *De præb. in* 6. Suarez *d. c.* 49. *nu.* 6. *& ſeqq.*

42 Quoad effectum revocationis, ſi facta per legem publicam, ille non obtinebit, niſi lex ſufficienter fuerit promulgata; non à die ipſius promulgationis, ſed poſt tempus neceſſarium ad obligationem legis, qua de re ſuprà *De conſtitut.* Si verò facta privatim, effectum demùm ſortietur revocatio, ubi promulgatio fuerit intimata, aut ad notitiam ejus pervenerit, ut eo uſque rectè eo utatur excuſatus per juſtam ignorantiam. Vbi non eſt opus, privilegiatus acceperit revocationem, cùm etiam eo invito fiat.

43 Q. An poſſit dici revocatum, deſtructo loco vel corpore, cui competit? R. Si locus deſtruatur per habentem poteſtatem ex inſtituto, ſublatâ ſpe reſtitutionis, extingui jus omne illi cohærens, tamquam deſtructo fundamento in perpetuum, cui cohæret. Si verò per vim hoſtium aut caſu diruatur, cum ſpe refectionis, ſalvum eſſe loco ſuum jus. Vbi aliud eſt, quod pavimento, eique nudè ſumpto adhæret, veluti conſecratio, quæ etiam ſalva eſt, loco deſtructo, qui in profanos uſus converti nequit, *l. Aede ſacra D. De contrah. empt.* aliud verò, quod templum reſpiciat, quale vel tale eſt, ut uſus ejus præcisè requirat illum locum, vel non, ut etiam alibi fieri queat. Hoc caſu ne quidem ſuſpenditur privilegium, quia pro illo etiam tempore per habitudinem ad locum manet in perſonis, quæ uti poſſunt hoc privilegio etiam alio in loco: illo verò caſu pro tempore ſuſpenditur quidem privilegium, extructo tamen loco iterum reviviſcet, *l. Cùm loca* 36. *D. De relig. & ſumptib. funer. c. Quia monaſterium ſup. De relig. domib.* Ita Suarez *De LL. lib.* 8. *c.* 5. *nu.* 6.

44 Quæri denique poſſet, An innovatio privilegij quid novi juris tribuat? R. Si innovatio fiat in forma communi, nihil novi eam tribuere, nec facere privilegia revocata aut amiſſa reſtitui, ſed tantùm ea, quæ fuerunt, conſervare, ut reſpondit Pont. in *c. Ex parte*, & clarius in *c. Quia intentionis* 29. *h. t.* Vbi nihil faciet ſubjectum verbum, *Confirmamus de novo*; nam & talia verba reſpiciunt jus competens, ut reſpondit Iulius II. in *Bulla incip. In militantis* 1504. Ratio eſt, quia proprietas verbi *Innovandi* non inducit vi ſuâ interpretationem novæ conceſſionis privilegij vel invalidi vel revocati, cùm, ut rectè ait Abbas *Conſ.* 67. *nu.* 3. petens renovationem non ſupponat caducitatem, ſed potiùs valorem privilegij, & ideo petere, ut vetuſtate ſuâ non pereat, *can. Longinquitate* 8 11. *q.* 2. Deinde hæc innovatio non deſiderat cauſſæ cognitionem, ſine qua non conceduntur nova privilegia. Quòd ſi innovatio fiat ex certa ſcientia, conferet ea jus novum, & faciet revocata vel amiſſa privilegia reſtitui. Talis enim, cùm contineat favorem Principis ex certa ſcientia, & conſequenter ex plenitudine poteſtatis, eſt amplè interpretanda, tam ex parte perſonæ, quàm modi, ut habeat vim novæ conceſſionis. Abbas *ad c.* 4. *nu.* 4. *ſup. De cauſ. poſſeſſ. & propriet. & c. Inter* 6. *nu.* 9. *& ibi* Felin. *ſup. De fide inſtrum.* Inſpicienda tamen hac in re verba. Vid. latè Suarez *d. lib.* 8. *c.* 20.

Cæterùm cuivis conceſſa ſua privilegia ſunt 45
ſervanda, nec ea violanda, *c. Quanto* 26. *h. t.* etiam quoad exemptiones Monaſteriorum & Eccleſiarum ab obedientia Epiſcopali, quibus ab Epiſcoporum ſubjectione ſe ſubtrahunt. Minùs tamen eas aliqui probant, quòd ejuſmodi immunitates experimento compertum ſit obfuiſſe potiùs quàm profuiſſe monaſticæ obſervantiæ, cùm exemptis præbeant occaſionem laxioris vitæ, & per impunitatem nutriant peſtilentiam, perturbationemque in juriſdictione Epiſcoporum excitare ſoleant. Vnde rectè Conc. Trid. *Seſſ.* 6. *c.* 3. *& Seſſ.* 24. *c.* 11. *De reform.* delegavit Epiſcopis auctoritatem corrigendi Monachos extra Monaſterium delinquentes. Et hoc, etiamſi intra clauſtra Monaſterij degant, ſi peccatum extra illud ſit commiſſum, *Seſſ.* 25. *c.* 14. *De Regular.* rib.

TITVLVS XXXIV.

De Purgatione Canonica.

SVMMARIVM.

1. *Pœna non inferenda niſi plenè probatis criminibus.*
2. *Purgatio Canonica unde dicta, à quo & cui indicenda.*
3. *Forma huiuſ-purgationis.*
4. *Compurgatores quot & quales adſumendi.*
5. *Modus purgandi per ſumptionem Ven. Sacramenti.*
6. *Per iuramentum ad Martyrum reliquias.*
7. *Effectus purgationis Canonica.*
8. *Purgatione legitimè peractâ an reus iterum accuſari poßit?*
9. *Pœna rei deficientis in purgatione.*

HActenus de criminibus: ſupereſt agatur de pœnis, quæ criminibus ſunt propoſitæ, non inferendæ, niſi de ijs liquidò conſtet, vel per confeſſionem rei, aut alias probationes luce meridianâ clariores, *l. fin. C. De probat.* vel quia aliàs notoria ſunt de facto, in quibus fruſtrà probatio exigitur, *c. Cùm dilectus* 15. *h. t.* cùm habiro 1
fine

ſine non curetur de medijs. Quia tamen interdum crimina plenè probari nequeunt; quilibet enim quantum poteſt crimen ſuum occultare ſtudet: ne impunita relinquantur, & ut tollatur liberior peccandi anſa, receptum reo infamato indicere purgationem, id eſt oſtenſionem innocentiæ ſuper crimine objecto.

2 Eſt ea duplex, alia Vulgaris, de qua *Tit. ſeq.* alia Canonica, ita dicta, quòd idonea viſa ſit & probata Canonibus. Quæ indicenda à judice competente, quia ab alio indicta non relevaret, *d. c.* 15. *in fine.* Non indicenda niſi infamato apud graves viros, *d. c.* 15. *c. Inquiſiviſti in fine ſup. De accuſat.* Vbi multum poteſt judicis boni arbitrium, qui habeat perſonæ & circumſtantiarum rationem, inſpiciatque ſi ſuſpiciones ſint veroſimiles, *c.* 4. *h. t.* ſi ortum habeant ex probabilibus conjecturis, *c. Cùm in juventute* 12. *h. t.* ſi aliter probari non poſſit crimen, quia accuſator deeſt, *c.* 2. *& c. Ex tuarum* 8. *h. t.* Eſt enim hæc purgatio tantùm ſubſidiaria. Vbi & judicis erit præmittere cauſſæ cognitionem ſuper infamia, ne quid temere attentetur, & viri boni vita in dubium vocetur, *d. c.* 12. Contingit enim à malevolis infamiâ virum bonum aſpergi.

3 Forma hujus purgationis eſt, quòd reus, ſi non ſit vilis perſona, *c.* 1. *h. t.* tactis Evangelijs juratò adſerat, ſe crimen objectum non commiſiſſe, per ſe, aut interpoſitam perſonam, *c. Quoties* 5. *in fine h. t.* Vbi minimè ſufficiet jurare, à crimine ſe eſſe immunem, quia cùm per confeſſionem quis fiat immunis à peccato,
4 contingeret judicem decipi, *c. fin. h. t.* * Accedant & compurgatores, qui reum noverint, *d. c.* 8. *& c.* 10. *h. t.* famæ honeſtæ & vitæ probæ, *c.* 7. *& c. Cùm dilectus* 11. *h. t.* quos ſufficiet toleratos eſſe ab Eccleſia, ut bonæ famæ in ſuis Ordinibus miniſtrantes, non condemnatos in judicio pro crimine, *c. Conſtitutus* 9. *h. t.* Et quia fieri poteſt, ut etiam innocenti, peregrino fortè aut pauperi, impoſſibile ſit habere compurgatores, eo caſu reo ſubveniendum eſſe tradit Abbas in *d. c.* 10. *in fine*, atque in caſu, quo non poſſint haberi Clerici compurgatores, etiam laicos admitti poſſe, & ſi viri haberi nequeant, etiam fœminas; aliàs ſoli juramento rei ſtandum eſſe, per *Gloſ. in c. Cùm P.* 10. *ſup. De accuſat.* Cæterùm compurgatores non jurabunt de veritate, ſed de credulitate, quòd ſcilicet putent reum verum juraſſe, & ſuper crimine objecto temere infamatum, *d. c.* 5. *in fine & c. De teſtib.* 13. *h. t.* Numerus teſtium non eſt determinatus, ſed arbitrarius, ut patet ex *d. c.* 8. *&* 10. pro criminis enormitate, infamiæ modo & perſonæ qualitate. Non tantùm viros gravat hæc purgatio, verùm & fœminas, ut patet ex *c.* 3. *h. t.* Et de Sophia Regina teſtatur Cromerus, *lib.* 3. *Hiſt. Poloniæ*, accuſatam de adulterio ſe purgaſſe ſuo & ſeptem honeſtarum ac nobilium fœminarum jurejurando.

Fuit & olim frequens modus purgandi per 5
ſumptionem Venerabilis Sacramenti, ejuſque uſus etiam in ſummis Pontificibus, qui ſuper gravioribus criminibus diffamati ſe hac viâ purgarunt. Exempla refert Del-Rio *Diſquiſ. Magic. lib.* 4. *c.* 4. *qu.* 3. Et Gregorius VII. impetitus varijs criminibus ab Henrico IV. Imp. purgavit ſe ſuſceptione Ven. Sacramenti, cum imprecatione, ut, ſi crimina objecta commiſiſſet, ſuſceptio Sacramenti tenderet in perniciem animæ ejus. Hoſtien. in *Summa h. t. §. ult.* Lamb. Schafnaburg. in *Chronico ad an.* 1077. Quò ſpectat *can. fin.* 11. *q.* 5. ubi per Miſſæ celebrationem jubetur Epiſcopus aut Presbyter oſtendere ſuam innocentiam.

Fuit & uſitata purgatio per juramentum 6
ad Martyrum reliquias, ut tradit Baron. *Tomo* 5. *Annal. an.* 412. & patet ex varijs locis 11. *q.* 4. Ejuſque uſus receptus in foro ſæculari, non tamen paſſim, ut tradit Iul. Clar. *Pract. Crim. §. fin. qu.* 63. *nu.* 5. nec facilè hoc modo utendum judicibus, cùm ſit fragilis, fallax, & incertus; ut aliqui non male vocent periculoſiſſimum remedium.

Effectus purgationis Canonicæ eſt, quòd 7
legitimè peracta purgatione abſolvatur reus, *can. Habet* 11. *q.* 4. Niſi fortè aliqua qualitas ſiniſtram cauſſans ſuſpicionem mereatur pœnam; ut ſi reus fuerit familiaris hæreticis, licet ab hæreſi ſe purgaverit, manet tamen ſuſpenſus ab officio, donec ſopiatur ſcandalum, *d. c.* 10. *in fine.* Dico, legitimè peractâ; nam ſi modo illicito, veluti per aquam frigidam, non relevabit iſta purgatio, ſed iteranda debito modo, *d. c. Ex tuarum* 8. *h. t.*

Quid ſit legitimè peracta fuerit, an poſtea 8
denuò accuſari poterit reus? R. Hoc poſſe videri, ex eo, quòd per purgationem occultentur crimina, ut ait Gloſſ. in *d. can. Habet.* Pro qua parte facit *can. Mennam* 11. *q.* 4. ubi purgato iterum indicitur purgatio, ceſſante accuſatione. Facit &, quòd non tam videatur abſolutio facta abſolutè, quàm ab inſtantia aut ſub conditione, ſi accuſator non comparuerit. Ratio eſt, quia abſolutio fuit facta per probationes nõ integras, cùm teſtes jurent tantùm de credulitate, ut non impediat per novas probationes accuſationem integrari, per *l. Admovendi D. De jureiur.* Vult tamen Gloſ. *fin. ad d. c. Mennam* non poſſe de novo accuſari, hoc argumento, quòd poſt rem judicatam non admittatur accuſatio; juramentum autem majorem auctoritatem habeat quàm res judicata, *l.* 2. *D. De jureiur.* Idem habet *Gl. fin. in d. c.* 8. Vid. Abbas in *d. c.* 8. *in fine*, Hoſtien, *hic in Summa nu.* 6. Goffred. *ibid. nu.* 4.

Quòd ſi reus in purgatione defecerit, pro 9
convicto habebitur, punieturque ſecundum

Canonicam pœnam, quæ eſt depoſitio à beneficio & officio, & detruſio in Monaſterium ad agendam pœnitentiam, ſi mereatur criminis gravitas, *d. c.* 16. *in fine.* Ratio hujus eſt, quòd præſumptio probabilis orta ex infamia tranſeat in violentam per defectum in purgatione: ex ea autem quis condemnari poteſt, uti dictum ſup. *De præſumpt. nu.* 11. Adeò ut etiam brachio ſæculari tradi poſſit reus ob criminis qualitatem & pœnæ. Vbi tamen monet Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 274. ex Bern. Diaz in *Pract. Crim. Can. c.* 149. *nu.* 2. non eſſe reum puniendum pœnâ ordinariâ, ſed arbitrariâ. Vide dicta ſup. *d. tit. De præſumpt. nu.* 12. Poteſt & pendente purgatione ſuſpendi reus ab officio & beneficio, ſi ea ſit criminis gravitas, *d. c.* 10. quæ reſtituentur, peractâ purgatione, niſi quid aliud ſit, quod reum gravet, ut in *d. c.* 10.

TITVLVS XXXV.

De Purgatione Vulgari.

SVMMARIVM.

1. *Purgationis hujus modi varij.*
2. *Probatio ſagarum per aquam.*
3. *Sanguis erumpens è cadavere occiſi an arguat præſentiam occiſoris?*
4. *Provocatio ad divinum judicium an licita?*

1 IN uſu olim fuit multiplex purgandi genus, ſecundùm diverſos gentium mores, nullo legitimo uſu inductum, ſed vulgi quadam uſurpatione, obſervationeque ſuperſtitioſâ potiùs quàm religioſâ, ut rectiſſimè nominentur vulgares purgationes. Eò ſpectant duella, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* ne quidem lege veteri probata, *can. Monomachiam* II. *q.* 4. de quibus ſup. *De Clericis pugnant. in duello,* Del-Rio *Diſquiſ. Mag. lib.* 4. *c.* 4. *qu.* 4. *ſect.* 2. Probatio item per ignem, prunas ardentes, ferrum candens, aquam calidam ſive ferventem, frigidam; quæ ſi manu quis tangat, pedibus calcet, aut membrum totum immergat, illæſus probabat ſuam innocentiam, de quibus paſſim II. *q.* 4. Cujuſmodi meritò peregrina judicia vocantur in *c. Ex tuarum* 8. *ſup. tit. prox.* & damnantur tamquam ſuperſtitioſa & fallacia, per quæ ſæpè innocens damnetur, *c.* 1. *&* 2. *h. t.* (contra regulam, quæ habet, præſtare nocentem dimitti, quàm innocentem damnari, *l. Abſentem in princ. D. De pœnis*) noxius verò dæmonum præſtigijs liberetur, ut rectè ejuſmodi proba vocetur popularis in *can. Mennam* II. *q.* 4. & & ſuperſtitioſa adinventio in *can. Conſuluiſti ead. q.* ubi Stephanus Pont. examen per ferrum candens & aquam ferventem prohibet, non tantùm duo illa genera ſuperſtitioſa judicans, ſed omnia alia, ut rectè ibi ſupplet Gratianus. Credo equidem aliquando rem eveniſſe, & alicujus innocentiam ita eſſe declaratam, fuitque ille mos diu obſervatus cum felici ſucceſſu, ut videre eſt apud Del-Rio *d. loco ſect.* 3. *&* 4. Covarr. 4. *Var. c.* 13. *& ibi* Vſſel. ſed ad miraculum ſpectat, quod poſcere non neceſſarium, eſt Deum tentare, ut jure ſit ſublatus & prohibitus, *c.* 3. *h. t.*

Huc pertinet proba olim paſſim uſitata, in 2 Germania præcipuè, quâ veneficæ undique raſæ aquis injiciuntur, & ſi ſubmerguntur, innocentes habentur; ſi verò ſupernatent, noxiæ. Superſtitioſa enim eſt, & proinde à judicibus non frequentanda, ut multis probat Del-Rio *d. c.* 4. *q.* 5. *ſect.* 1.

Sanguinem erumpentem è cadavere inter- 3 fecti volunt quidam indicare præſentiam occiſoris. Quæ res omninò dubia eſt, & videtur ſpectare ad probationem vulgarem, & ne quidem ſufficere ſola ad indicendam quæſtionem, ut probatum D. *De quæſtionib.*

Provocatio ad divinum judicium nihil 4 quidem ſuperſtitionis habet, rei tamen eſt plena periculi, niſi vitæ ſanctitas adſit, nec facilè attentanda; quamvis ſit ſine peccato, ſi fiat extra vindictæ cupiditatem, deſperationem, vanitatem, aut aliam vitioſam adfectionem. Niſi per notoriam injuſtitiam oppreſſus provocet bono fine, ut appareat provocantis innocentia, aut iniquus judex terrore perculſus deſinat ab oppreſſione & concuſſione. Certum eſt, eſſe letale in eo, qui injuſtè citat, quòd graviter ſugillet famam eorum, quos citat Qui ſi conſtet de juſtitia judicij, rectè citationem talem contemnunt, cùm juſto judici non ſupplicium, ſed præmium ſit exſpectandum à Deo. Quòd ſi anxietas premat judicem citatum ſuper ſententiæ juſtitia, malè facit contemnendo citationem; rectiùs, ſi diligentiùs examinet ac perpendat, ſi quod gravamen porrerit intuliſſe, idque emendet, cùm ſit facile, ni peccetur. Exempla hac ſuper re plura enumerat Del-Rio *d. c.* 4. *q.* 4. *ſect.* 6. & alij, quamvis non mereantur fidem

TITVLVS XXXVI.

De Injurijs & Damno.

SVMMARIVM.

1. *Delinquens tenetur ad injuriarum & damnorum ſatisfactionem.*
2. *Sive per ſe, ſive per alium damnum dederit.*
3. *Tenetur & ad detrimentum omne inde ſecutum.*
4. *Modò damnum dolo aut culpâ datum ſit.*
5. *Ex delicto alteri imputato an is teneatur.*
6. *Damnum levi aut leviſſimâ culpâ datum quatenus obliget ad reſtitutionem.*

7. Litigans

7. *Litigans temerè tenetur ad litis expenſas.*
8. *Qui qualiter à reſtitutione facienda excuſentur.*
9. *Mulier adultera an & quatenus teneatur de damno vera & legitima proli dato.*
10. *An reus excuſetur, ſi reſtitutio fieri non poſſit ſine iactura rei familiaris?*
11. *Quid ſi talionis pœnam ſuſtinuerit?*
12. *An & deſtruens ædes intermedias, ut ſuas ſalvet ab incendio?*
13. *Reſtitutio cui facienda.*
14. *Res à fure accepta an ei reddenda?*
15. *Creditori creditoris, prodigo &c. an rectè fiat reſtitutio?*
16. *Reſtitutio facienda & ratione lucri ceſſantis.*
17. *Cujus ſumptibus ſit facienda.*
18. *Ad reſtitutionem tenetur etiam hæres.*
19. *Repreſſalia prohibita quoad Clericos.*
20. *An licita in laicis?*

1 PRobato crimine dilucidè, ex quo injuriæ & damna alijs data ſunt, ad eorum ſatisfactionem teneri reum conſequenter traditur; ita dictante & æquitate, quæ nulli invito patitur inferri iniquam conditionem, *l. Non debet* 74. *D.* De *R. I.* & neceſſitate, cùm non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, *c. Peccatum De R. I. in* 6. Non tenetur autem reus in omne id, quod læſo abeſt, ſive in bonis, per ablationem aut per impeditam adquiſitionem, ſive in fama, per criminis non tantùm falſi objectionem, ſed & veri detectionem; occulti tamen, cùm publicè probus habitus jus habeat, ut non judicetur improbus. Quo modo Covarr. 1. *Var. c.* 11. *nu.* 6. eum injuriarum teneri adſerit, qui crimen verum objicit, niſi vel Reip. interſit illud manifeſtari, vel agatur de damno futuro avertendo. Idem tradit Navar. in *Summa c.* 18 *nu.* 31. & traditum D. *De injur.*

2 Vbi non diſtinguendum, per ſe quis damnum dederit lapide, an per alium, ei mandando, conſulendo, cooperando, participando, non impediendo, cùm teneretur & poſſet, qua de re Navar. in *Summa c.* 17. *& ſeqq.* Covarr. *ad d. c. Peccatum p.* 2. §. 12. Per ſervos etiam aut animalia damnum datum à domino eſt reſarciendum, *c.* 3. *h. t.* niſi dando noxæ ſervum vel animal liberare ſe velit, *c. fin. h. t.* Quæ noxæ deditio non habebit locum in animali fero, quod habuit, & damnum dedit, eo quòd in culpa fuerit dominus tale animal non cuſtodiendo, cùm ſciret damnum dare ſolere, *d. c. fin.* Culpa autem domini interveniens facit eum teneri ad veram æſtimationem, non etiam liberari noxæ dedendo, *l. Si ſervus D.* De *noxal. action.* Nam ea res tantùm locum habet in caſu innocentiæ domini, cui non debet ſervi aut animalis nequitia eſſe nociva ultra ipſorum corpora, *Inſtit.* De *noxal act. in princ.* Sic & pro jumento, quod depaſtum eſt alienam ſegetem aut vineam corrupit, damni æſtimationem reſtituit, *c.* 4. *h. t.*

Non tantùm autem ipſum damnum datum reſtituendum, *c.* 5. *h. t.* ſed & omne detrimentum, quod inde ſecutum. Sic qui incendit domum alterius, non tantùm de incendio tenetur, verùm & de ſublatis aut amiſſis ea de cauſſa, qui ultra tres annos pœnitere jubetur, *c.* 6. *h. t.* Sic & omne damnum, quod contigit per injuſtam miſſionem in exilium, refundi jubetur in *c. Olim* 7. *h. t.* 3

Hæc ita obtinent, quatenus dolo aut culpâ datum damnum, etiam levi aut leviſſimâ, ſecundùm contractus naturam; quo modo damnum etiam leviſſimâ culpâ datum proſequitur L. Aquilia, *l. In L. Aquilia* 44. D. *Ad L. Aquil.* Caſu contingens damnum domino communiter imputatur; uti & quod datum à furioſo, infante, quia ſine ſenſu datum, niſi culpa aut mora caſum præceſſerit. Hinc dictum ſup. à *De furt. nu.* 12. rem furtò ſubreptam fortè interemptam ante reſtitutionem cedere damno furis, propter ejus moram. Ciſternam quoque fodiens, & apertam relinquens, ſi in eam inciderit alterius animal, tenetur reddere pretium, *c.* 2. *h. t.* ſi eo loci fecerit, ubi facere non licuit, *l. Qui foveas* 28. *cum l. ſeq. in pr.* D. *Ad L. Aquil. l.* 7. § *Præterea D. Quod vi &c.* nec præcavit ſufficienter, ne damnum contingeret, quia tunc per accidens contingit, nec imputatur, *d. c. fin. in fine h. t.* 4

Quid in caſu, quo delictum Mævij imputatur Titio, cui inde gravia damna acciderunt, an ea Mævio imputanda? R: Videri non imputanda, neque eum teneri ad reſtitutionem; quòd per accidens acciderint, reſpectu Mævij, per improbitatem Iudicis aut deferentium. Quò facit, quòd ſuprà dictum, *De homic. nu.* 71. ideo non incurri irregularitatem propter cædem illatam tertio, etiamſi eam intentionem habuerit, aut prævideri poſſe imputari Titio. Dicendum tamen, hoc in caſu, ſi probabiliter prævideri alteri imputandum delictum, teneri eum ad damnum inde ſecutum, ſive intenderit idipſum, ſive non; cùm fuerit in culpa, & ſufficientem cauſſam damni voluntariè dederit, qui videns, unde damnum cauſſari alteri poſſit, nihilominùs operatur. Quò facit *l.* 1. §. *Denique Marcellus D.* De *aqua & aquæ pl. arc.* ubi in ſuo fodiens, & avertens vicini fontem non tenetur, niſi animo nocendi id faciat. Nec obſtat, non cauſſari ex eo irregularitatem, quia ad eam non ſufficit ſola intentio, ſed requiritur cooperatio, quam non ponit intentio aut præviſio imputationis. Quod ſi non cogitarit, delictum alteri imputatum iri, non tenetur ſe prodere, ut alterum liberet, aut ei damnum refundere, quod merè per accidens illi infligitur. Vid. Pet. à Navarra *de Reſtitut. lib.* 2. *c.* 5

1. *nu.* 79. Royz. *Deciſ. Lituaniæ* 3. *n.* 360. *in fine.*

Quod dictum de levi & leviſſima culpa, ab aliquibus in dubium vocatur, qui negant tali culpâ cauſſatum alteri damnum ad reſtitutionem obligare; eâ ratione, quòd non aliàs reſtitutionis obligatio cauſſetur, quàm quatenus damnum illatum, peccato mortali intermedio, quod non ponit iſtud genus culpæ. Vnde Gomez. 3. *Var. c.* 2. *nu.* 5. tenet, reum in conſcientia non teneri ad reſtitutionem ante ſententiam. Navarra *d. c.* 5. *nu.* 57. Dicit tamen Pont. in *d. c. fin. h. t.* etiam ex imperitia teneri damnum cauſſantem, quam & leviſſimæ culpæ adſcribi patet ex *d. l.* 44. Facit & conventio teneri aliquem ad damnum, quia contractui dat legem.

7 Damnis adnumerantur expenſæ litis, quas temerè litigare convictus meritò refundere cogitur, *l. Properandum §. Sin autem C. De iudicijs, & c.* 4. *inf. tit. ſeq.* Differre has ab alijs damnis acceptis ex eo patet, quòd juramentum ſuper damnis acceptis non repetendis emiſſum non extendatur ad expenſas litis, quas jurans, non obſtante tali juramento, nihilominus repetet, *c. pen. h. t.* Accipiendum enim illud strictè, ut minimùm noceat juranti. Vnde vulgaris Practicorum formula ſigillatim damna, expenſas, & intereſſe petendi.

8 Facienda autem hæc reſtitutio ipſi læſo, ejuſve hæredi, ſi notus ſit, pro modo læſionis, & ordine juris, niſi vel compenſatio liberet, *l. Si ambo* 10. *D. De compenſat.* vel condonata ſit reſtitutio à læſo, quia quilibet juri ſuo renuntiat; vel ea ſit impoſſibilis ſimpliciter, cùm ad impoſſibile nemo teneatur; vel per accidens, quia reus pauper, qui excuſabitur pro tempore durantis paupertatis, quamvis non habens in ære luat in pelle quoad pœnam Reip. debitam ratione delicti, non etiam debiti ex contractu, ut dictum *D. De pænis.* Facit & reſpectus ad bonum ordinis ſuperioris, ſine cujus detrimento non poteſt fieri reſtitutio, ab ea excuſari reum, cùm ejus jacturam nemo teneatur ſubire propter reſtitutionem bonorum ordinis inferioris. Hinc res furto ſublatæ etiam ab habente amplum patrimonium non ſunt reſtituendæ, ſi reſtitutio non poſſit fieri, ſalvo honore & famâ, ut dictum ſup. *De furt. nu.* 15. Si tamen poſſit ſecretò fieri reſtitutio, ad hoc laborandum reo, qui aliàs non excuſaretur à gravi peccato. Quod multò magis dicendum, ſi reſtitutio non poſſit fieri ſalvâ vitâ, quæ in periculo per eam conſtitueretur, propter proditum crimen ex reſtitutione. Vid. Navar. in *Summa c.* 17. *nu.* 98. Azor. *p.* 3. *lib.* 4. *c.* 39. *§. Quarta difficultas.*

9 Hinc patet, quid dicendum de muliere, quæ ex adultero concepit, cum defraudatione veri hæredis. Nam Reſp. teneri omninò ad reſtitutionem propter damnum veræ & legitimæ proli datum, cujus patrimonium dividitur cum filio illegitimo. Si tamen non poſſit fieri reſtitutio ſine gravi infamiâ ſui, aut periculo vitæ, quià crimen prodere deberet, excuſari eam, cùm ratio non ferat, ut pro commodo alterius aut vitæ periculum aut famæ jacturam ſubeat. Eſt enim inter hæc magna inæqualitas, bona quippe æſtimabilia, non vita aut fama. Et ita habet communis ſententia, non teneri talem mulierem revelare etiam filio iſti ex adulterio concepto, qui non tenetur ſtare dicto matris, nec tenetur mater ſe infamare coram filio, apud quem bona fama non eſt parvi æſtimanda. Facit pro iſta parte, quod reſcripſit Innoc. in *c. Officij* 9. *inf. De pœnit. & remiſſ.* non eſſe denegandam pœnitentiam mulieri, quæ partum ſibi ſuppoſuit, & eam rem metuerit indicare marito, ex eo, quòd foret ſibi periculoſum. Nonminus periculum, imò majus eſt in caſu præſenti, quòd mariti ægerrimè ferant adulteria conjugum. Vid. Navar. in *Summa c.* 16. *nu.* 43. *d. c.* 17. *nu.* 8. *&* 9. *& c.* 18. *nu.* 47. Covarr. *ad c. Peccatum p.* 5. *in pr. nu.* 4. *&* 8. Navarra *de Reſtitut. lib.* 2. *c.* 4. *nu.* 848. *& lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 151.

Illud quæſitum, An ſi reſtitutio non poſſit fieri ſine jactura rei familiaris, excuſetur reus? R. Aliquos id negare, ex ratione, quòd, cùm verſetur & veri creditoris detrimentum, & debitoris, jus veri domini ſit potius, quàm alieni. Dicendum tamen, ſi ratione ſtatus & dignitatis pateretur grave damnum ex reſtitutione debitor, ex dilatione autem leve tantùm creditor, poſſe differre debitorem. Quis enim non admittat potiùs dilationem, quàm urgeat reſtitutionem, quæ fieri nequit, niſi venditis rebus vili pretio? Covarr. *d. loco nu.* 2. 10

Non tantùm damnum datum reſtituendum, verùm & lucrum ceſſans; neque enim & hoc alicui auferendum, cùm quando de intereſſe agitur, & lucri ratio habeatur, non etiam damni tantùm. Quo modo percutiens aliquem lapide vel pugno, tenebitur illi ad operas intermiſſas & impenſas in Medicum ac Chirurgum factas, *c.* 1. *h. t.* Deformitatis ratio non habetur, cùm liberum corpus æſtimationem non recipiat, *Gl. in d. c.* 1. *l.* 3. *D. Si quadr. paup. feciſſe dic.* Quo modo ſi per cicatricem contingens deformitas virginem à nuptijs cum divite averteret, damnum hoc reſarciri utiliter peti poteſt; Gomez. 3. *Var. c.* 6. *nu.* 11. Covarr. 2. *Var. c.* 10. *nu.* 7. *verſ. Quartò.* 11

Quid ſi talionis pœnam ſuſtinuerit reus, an liberabitur? R. Per eam ſatisfieri quidem Reip. non etiam parti læſæ, cui proinde ſupereſt actio ad damnum reſarciendum. Quò facit, quòd ex crimine poſſit agi & criminaliter & civiliter, cùm diverſæ ſint actiones. Navar. *c.* 15. *nu.* 25. Covarr. *d. loco,* Gomez 3. *Var. c.* 3. *nu.* 37. 12

Quid

13 Qnid ſi qnis ut ſuas ſervaret ab incendio, intermedias ædes deſtruxerit, an excuſabitur? R. Non aliàs videri excuſandum, quàm ſi ignis jam pervenerit ad ædes, cùm non poſſit videri damnum dediſſe ædibns periturìs, *l. 7. §. eſt & alia D. Quod vi &c.* Facit, quòd *l. 1. & 2. D. Ad L. Rhod. de iactu* ſuccurratur ei, cujns res ſunt amiſſæ, levandæ navis cauſsâ, quòd earum miſſio ſalvas fecerit alias res; quæ ratio & hic obtinet. Reſponſum tamen ſimpliciter non teneri, in *l. Si quis fumo 49. §. 1. D. Ad L. Aquil.* eo quòd injuriam dediſſe videri nequeat, qui juſto metu incendij alienas ædes intercidit: quo modo & ſimpliciter agi de damno, quòd injuria abſit, negat Iuriſconſultus in *l. 3. §. quod ait D. De incend.* Vt non obſtet *d. l. 7.* qnia verſatur in caſn, quo non ſubeſt injuſtus metus. Non obſtat etiam *d. l. 1. & 2.* quia loquuntur in caſn, quo unius res non magis erat mittenda quàm alterius, ut ejus, quæ miſſa, reparatio meritò petatur.

14 Facienda itaque reſtitutio, & quidem vero domino. Nam cùm reſtitutio ſit damni recompenſatio, ipſa juſtitiæ ratio poſtulat, ut ei fiat, cui damnnm datum, ut ſit adæqnatio rei ablatæ. Vbi juſtus poſſeſſor interdum domino præferendus, nti creditor in pignore ablato, qui potior eſt domino, donec durat pignus. Commodatario quoque res ſubrepta eidem reddenda, ut & fulloni, propter jus, quod habent. Navar. *d. c. 17. nu.* 28.

15 Q. An res accepta à fure ei reddi poſſit? R. Id velle Navar. *d. loco nu.* 27. alios verò negare, propterca quòd illi ſit facienda reſtitutio, cui damnum illatnm, qualis eſt dominus: verumtamen diſtinguendum videri, ut, ſi bonâ fide titulo emptionis res ſit accepta à fure, non teneatur eam reſtituere domino, ſed poſſit reddere furi, ut pretium recipiat, quia cùm ſit innocens poteſt ſe ſervare indemnem. Quòd ſi malâ fide acceperit, non aliàs reſtituere poteſt furi, quàm ſi probabiliter credat, quòd ex furis manibns ſit perventura ad dominum; tunc enim nulla ſit domino injnria, cui aliàs damnum daret. Vid. Navarra *de Reſtitut. lib. 4. c. 2. nu.* 17.

16 Creditori creditoris quis reſtituendo non aliàs liberatur, quàm ſi ea reſtitutio creditori primo proficiat, ſive directè ſive indirectè, juxta dicta ad *D. De ſolutionib.* Prodigo quoqne & furioſo non rectè reſtitnitur res, qnippe re ſuâ abuſuris, *l. Bona fides D. Depoſiti*, cùm ſui non ſint compotes. Vnde compoti mentis rectè reſtituitur, etiamſi re ſit abuſurus, qnia liberum illi rerum ſuarum eſt arbitrinm, cui proinde invito malè denegatur reſtitutio, ut non poſſit ea reſtitutio dici cooperatio peccati. Dilatio tamen non poteſt videri injnſta, cùm ideo ſit facienda reſtitntio, quia detentio alieni in detrimentnm domini vergat; quod non ſubeſt in caſu, quo detrimentum cauſſaret ipſa reſtitutio. Navarra *d. c. 17. nu.* 63.

Solet etiam dubitari, Cujus ſumptibus fa- 17
cienda ſit reſtitutio? R. Non eſſe quæſtionem in reſtituendo eo, quod ex domini voluntate habetur; hoc enim reſtituendum ſecundùm tacitam aut expreſſam conventionem, aut ubi legitimè petetur: tantùm dubitari de eo, quod injuſtè acceptum reſtitntioni eſt obnoxium. Et dicendum, onerari ipſum debitorem; ex ratione, quòd dominus ſine culpa ſua gravari expenſis aut damnificari non debeat, ſed potiùs ipſe iniquus debitor. Neque hoc eſt enm ad plus, quàm ad reſtitutionem rei obligare, quia iſtæ expenſæ ſunt medium reſtitutionis, ad quas per accidens teneri debitorem facit abſentia creditoris. Vbi tamen videtur poſſe repetere id, qnod impendit; neque enim id donare cogitur creditori, qui non debet fieri locupletior alieno damno: uti & impenſas imputare, quas migrando & rem deferendo ſecum feciſſet, quia & hoc caſu lucrum caperet creditor, & debitorem damno adficeret propter mutationem domicilij; ut, ſi nullas fuiſſet facturus, omnes ferre debeat debitor iniquus, ut rectè tradit Covarr. *ad cap. Peccatum p. 1. in pr. nu.* 9.

Porrò ad reſtitutionem non alius tenetur, 18
nec actione impeti poteſt, ſive ex contractn ſive ex delicto, niſi qui debet, cjuſve hæres, qui tenetnr exonerare conſcientiam defuncti; non tantùm in caſu, quo pœnitens defunctus eſt ejus anctor, ſed etiam impœnitens, ut dictum ſup. *De ſepult.* non ultrà tamen, quàm vires ferunt hæreditatis. Alins ergò pro alio non tenetur, argumento eorum, quæ traduntur C. *Ne uxor pro marito, & Ne filius pro patre.*

Vnde eſt, quòd S. Pont. in *c. 1. cod. in 6.* 19
pignorationes, quibus alius pro alio prægravatur, & alter pro altero capitur, ejnſve bona arreſtantnr debiti alieni nomine, qnod luere cogitur, contra Clericos aut eornm bona fieri prohibet. Eas barbaro vocabulo *Repreſſalias* vocant, Græco ἀνδροληψίαν. Prohibet autem ſub pœna excommnnicationis, ſi ſingnlaris perſona eas concedat; ſi verò univerſitas, ſub pœna interdicti. Loquitur verò Pont. de prohibitione quoad perſonas Clericorum, eorumque bona.

Vnde dubitatnm, An licitæ ſint qnoad laicos? R. Poſſe videri, ejuſmodi pignorationes eſſe improbas, & improbandas, nihil obſtante conſuetudine, quam Pont. potiùs abuſnm judicat; licet de Clericis tantùm loquatur, ex ratione tamen, quæ & in laicis obtinet, quòd iniqnum ſit, nnum luere delictum aut debitum alterius. Vnde & pignorationes iſtas

vocat ibi legibus graves, æquitati naturali contrarias, quæ non fert ex culpa aliena innocenti pœnam infligi, quæ tantùm ſuum ſequitur auctorem, *l. Sancimus C. De pœnis*. Facit, quòd in *Nov. Vt non fiant pignorat.* 52. *§. 1.* dicat Imp. non habere rationem, alium eſſe debitorem, alium verò exigi; & quòd à juſtitia ſit alienum, ob culpam alterius & crimen innocenti infligi pœnam, *l. Crimen 26. D. De pœnis*. Eſt tamen hoc jus antiquiſſimum, ut videre eſt apud Covarr. *ad d. c. Peccatum p. 2. §. 9. nu. 4.* & ſuſtineri poſſe videtur, quòd ſæpè non ſit alius modus conſequendi reparationem injuriæ vel damni, aut aliquod debitum ab aliquo populo vel ejus ſubdito. Facit textus in *can. Dominus* XXIII. *q. 2.* ubi rectè bello impetitur populus, qui vindicare negligit, quod à ſuis improbè factum; cùm non videatur omninò eſſe extra culpam negligens vindicare ſuorum improbitatem, vel juſtitiam ſuper debito facere recuſans, aut differens, ſceleriſve auctorem ibi latitantem non dedens. Quâ ratione videtur ſe obligare, & ſingulos, qui ſunt membra Reip. quos ideo non injuſtum detentos ad ſatisfactionem cogi, ſaltem civiliter quoad bona, non etiam corporaliter. Nam ut nemo ſpecialiter ad corporalem pœnam pro alio ſe obligat, quia membrorum ſuorum non ſit dominus, ita nec per iſtam generalem obligationem obligari poteſt. Ad perſonarum itaque innocentium offenſionem non permittitur iſta conſuetudo pignorationum, ſed bonorum tantùm, quorum damno poteſt quilibet ſe ſubijcere, & legi ac ſtatuto, nomine alterius alterum ſubjicienti conſentire, debitumq́ue alienum licet ſine culpa, ex cauſſa tamen luere civiliter; cui tamẽ eſt regreſſus ſalvus contra eum, qui criminis aut debiti eſt auctor: ut ceſſent loca ſuperiùs allegata, quæ eam rationi contrariam volunt. Vid. Bart. *ad Anth. Sed omninò C. Ne uxor pro marito*, Covarr. *d. loco*, Balth. Ayala *de iure belli lib. 1. c. 4.*

TITVLVS XXXVII.

De Pœnis.

SVMMARIVM.

1. *Pœna alia civiles, alia criminales.*
2. *Pœna conventionalis quando rectè apponatur.*
3. *Pœna criminalis qua & quotuplex.*
4. *Pœna in Eccleſia uſitata.*
5. *Carceris pœna recepta iure Canonico.*
6. *Depoſitio verbalis qua, einſq́ effectus.*
7. *Depoſitio realis ſive Degradatio qua & qualiter fiat.*
8. *Fieri debet ab Epiſcopo conſecrato.*
9. *Qui cognoſcant ac iudicent deponendum.*
10. *Epiſcopo deponenti qui & quot adſiſtere debeant.*
11. *Forma degradationis.*
12. *Degradatus brachio ſæculari relinquitur.*
13. *Ob qua crimina ſit locus degradationi, & an neceſſe incorrigibilis ſit reus.*
14. *Pœna eſt & alia ordinaria, alia arbitraria.*
15. *Pœna arbitraria an ad mortem extendi poſſit?*
16. *Iudex an teneatur imponere pœnam ordinariam.*
17. *Pœnam hanc an & quatenus excedere, deminuere aut mitigare iudex poſſit.*
18. *Princeps circa pœnas rectè diſpenſat.*
19. *Ad pœnam ſententiæ ferenda reus quando obligetur.*
20. *Quando ad pœnam ſententia lata.*
21. *Ante ſententiam declaratoriam an reus amittat bonorum ſuorum dominium?*
22. *Quid ſi lex pœnam imponens utatur clauſulâ,* abſque alia declaratione, *aut ſimili?*
23. *An reus bona ſua ipſo iure publicata ante ſententiam teneatur deferre in fiſcum?*
24. *An poſt ſententiam teneatur ipſe reus ea offerre fiſco?*
25. *Et quid ſi ſententia ſit reverà iniuſta?*

FRuſtrà prohibentur crimina, ſi prohibitionem non ſequatur animadverſio pœnalis in tranſgreſſores, ut, quos virtutis ſtimulus à malis non cohibet, metus pœnæ ab inſolentijs arceat, & emendet, ceteros meliores reddat, & ſublatis malis ſecuriores vivant, ut ait Seneca *De Clem. 1. c. 22. & de Ira c. 16.* Eſt enim pœnarum præcipuus finis, ut ait Plato, *De LL. lib. 11.* ut ille ipſe, qui deliquit, & qui pœnas dantem ſpectarunt, in totum injuſtitiam oderint.

Sunt autem pœnæ aliæ Civiles, aliæ Crimi- 1
nales. Illæ parti læſæ applicantur per leges,
cujus ordinis ſunt pœnæ delictis privatis pro-
poſitæ. * Quò ſpectare poſſet pœna conven- 2
tionalis, cujus mentio fit *c. Conſtitutus 7. h. tit.*
quam contractui in certum caſum appoſitam hinc inde à contrahentibus exigi poſſe, textus iſte tradit, niſi uterque eam violans compenſari faciat pœnam. Eamdem rectè apponi ſpeciei debitæ, ſi non ſatisfiat, dictum eſt ſup. *De uſur. nu. 11.* non tantùm in duplum, ſecundùm *l. unic. C. De ſent. qua pro eo quod intereſt prof.* verùm & in quadruplum, cùm non tam inſpiciatur, quanti & quatenus interſit, ſed quæ quantitas ſit appoſita. Cujus ratio conſiſtit in evitanda difficultate probandi ejus quod intereſt, *l. Stipulatio iſta §. alteri D. De V. O.* & ut pars faciliùs excitetur ad implendum contractum, in quo moram faciens punitur ex proprio arbitrio. Vbi non rectè objicitur *d. l. unic.* quia lex iſta non loquitur niſi de intereſſe per judicem taxando, non etiam de pœna expreſſa per partes. Quan-

titati ſolvendæ apponi rectè non videtur, eo quòd in fraudem uſurarum videatur adjecta, *arg. l. Cùm allegas C. De uſur.* quo modo & talis pœna dicitur inhoneſtus quæſtus à Pont. in *c. Suam* 9. *h. t.* Vid. Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 260. *nu.* 37. *& ſeqq.*

3 Criminalis ad vindictam publicam ſpectat; quæ vel eſt pecuniaria, *c.* 4. *ſup. De raptorib.* vel corporis adflictiva, eaque vel capitalis, vel non capitalis, exquiſitis eam in rem tormentis infligi ſolita, quò ſpectat Crux, Furca, de qua D. Lipſius in *libello de Cruce*, damnatio ad beſtias, in metallum, de qua paſſim in libris Iuris; hodieque indies nova excogitantur tormenta, & nuper excogitata fuere ab hæreticis in Gallia, Anglia, Batavia noſtra, & circumjacentibus locis, quæ Neroniana non noverunt tempora, quibus ſævire in Clerum & Catholicos, ad plantandum quintum ſuum Evangelium, luſus fuit, ſub ſpecioſo titulo libertatis conſcientiæ: quam ita liberam relinquunt, ut, qui Deum non fateatur auctorem peccati, prout anno 1619. in eorum conciliabulo eſt per ſatyram conclamatum, tyrannicâ lege graviorem patiatur perſecutionem. Dabit aliquando Deus his quoque finem; nulla enim hæreſis perpetua. Docent hoc iſta & priora tempora.

4 Pecuniaria pœna in Eccleſia uſitata; quam tamen non niſi jure permittente judex infliget Eccleſiaſticus, *Gl. pen. c.* 3. *h. t.* & exactam non tam uſibus ſuis reſervabit, quia hoc videretur prodire à radice avaritiæ, quàm in pios uſus diſtribuet, *c.* 2. *&* 3. *h. t.* Eſt & corporis adflictiva; citra ſanguinem tamen, qui non effunditur à judice Eccleſiaſtico citra irregularitatem. Neque enim habet Eccleſia gladium niſi ſpiritualem; non occidit, ſed vivificat, *can. Inter* XXXIII. *q.* 2. Vſitata eſt detruſio in Monaſterium, cujus frequens in Iure hoc mentio,
5 ad agendam pœnitentiam. * Carcer perpetuus, *c. Novimus* 27. *inf. De V. S.* Cujus pœna etſi jure civili non ſit probata, quo carcer non ad puniendos homines, ſed continendos habetur, *l. Aut damnum* 8. §. *Solent* 9. *D. h. t.* jure tamen Canonico eſt recepta, ad peragendam pœnitentiam in pane doloris & aquæ anguſtia, *d. c. Novimus*, pro delicti qualitate, vel in perpetuum, vel etiam ad tempus, *c. Quamvis* 3. *eod. in* 6. Fuſtigatio moderata, ne tranſeat in pœnam ſanguinis ab Eccleſia prohibitam, *c.* 4. *ſup. De raptorib.* Exſilium, *c.* 1. *ſup. De calumniatorib.* Infamia, *c. Super his* 8. *h. t.* Privatio bonorum, jurium, *c. fin. h. t.* Inhabilitas ad munia Eccleſiæ, etiam quoad poſteros, uſque ad primum vel ſecundum gradum, *ſup. De hæret. nu.* 8. vel etiam ad quartum, in caſu *c. pen. h. t.* Excommunicatio, quæ vocatur gladius ſpiritualis, Suſpènſio, Interdictum, de quibus inf. Tit. 39. Depoſitio, quæ alia Verbalis, alia Realis.

Depoſitio verbalis eſt perpetua muneris 6
Clericalis privatio per Canonicam ſententiam, cum debita ſolemnitate prolatam. Vnde patet differentia inter ſuſpenſionem & hanc depoſitionem, quia hæc privat ipſo beneficio illa tantùm fructibus. Volunt & hanc differentiam eſſe, quòd depoſitio ſit perpetua, ſuſpenſio temporalis: poteſt tamen & hæc eſſe perpetua, quo caſu faceret quidem privari beneficio illum, quem adficit, quia diſſonum rationi eſt, ut beneficium habeat, qui à percipiendis ejus fructibus perpetuò ſuſpenſus, nihilominus ex vi ſuſpenſionis etiam perpetuæ non perdit ut beneficium ipſo jure, ut diſpenſatio faciat illud retineri poſſe, cùm depoſitio ipſo facto privet, ut retineri nequeat, niſi per novam conceſſionem. Eadem differentia eſt in juriſdictione, quam depoſitio omninò aufert, non etiam ſuſpenſio. Quoad Ordinem non eſt differentia, cùm character ſit indelebilis; ut depoſitus Sacerdos verè conſecret, Epiſcopus verè ordinet, confirmet, ſi adſit debita forma, materia, intentio legitima. Vti nec eſt differentia quoad privilegium clericale, quia neutra per ſe aut vi ſuâ eo privat, niſi hoc in ſpecialem pœnam expreſsè adjunctum ſit. Abbas in *c. At ſi Clerici* §. *de adulteriis nu.* 2. *ſup. De iudic.* Et patet ex illo textu, qui dicit depoſitum non eſſe tradendum brachio ſæculari, quod ſignum eſt, non eſſe privatum privilegio fori: imò ut eo privetur novâ ſententiâ opus eſt, ut patet ex *c. Cùm non ab homine ſup. De iudic.* Vt autem non privatur privilegio, ita nec onere clericali: quo mudo ſuſpenſus & depoſitus, ſi in ſacris ſit, tenetur ad penſum diurnum Horarum, quia hujuſmodi obligatio comitatur Ordinem, etiamſi nullum beneficium habeat. Covarr. 3. *Var. c.* 13. *nu.* 8 Ordo enim, ut jam dictum, manet. Vt nec liberatur ab obligatione ſervandi caſtitatem, cum inhabilitate ad matrimonium. Abbas in *c.* 1. *nu.* 6. *ſup. Qui Clerici vel voventes &c.* & expreſſum videtur in *can. Dictum Diſt.* 81. In eo quoque conveniunt, quòd utraque ſit pœna Eccleſiaſtica, niſi quòd depoſitio non ſit cenſura privans Eccleſiaſticis functionibus, ut non niſi circa Clericos verſetur. Vnde fit, quòd ſuſpenſio ſæpè vocetur depoſitio, & contrà, *Gloſ. in can. Si quis Epiſcopus Diſt.* 83. Navar. in *Summa c.* 27. *nu.* 151. Et hoc ita de depoſitione abſoluta. Eſt & alia reſpectiva, multum differens ab iſta, quæ ordinatur ad depoſitionem actualem ſive degradationem, facitque ſine nova ſententia ad effectum degradationis pertranſiri poſſe, cùm depoſitio abſoluta id non admittat ſine nova ſententia. Iul. Clar. in *Pract. crim. qu.* 74. *nu.* 4. Suarez *de Cenſuris Diſp.* 30. *ſect.* 1. *nu.* 12.

Depoſitio realis (quæ & Degradatio, com- 7
muni quidem vocabulo, non tamen Latino, dicitur) eſt perpetua clericalis muneris & pri-

vilegij privatio per ſententiam, adjunctâ reali actione & cæremoniâ, per Canones inſtituta. Vnde patet, quatenus diſtet à depoſitione verbali, quæ non privat privilegio fori & Canonis, ut judex ſæcularis contra talem depoſitum non poſſit procedere, etiamſi facta ſit in ordine ad realem, donec ipſa executioni mandetur. Indeque fit, quòd depoſitum Clericum percutiens incurrat cenſuram *Can. Si quis ſuadente*, non etiam degradatum, quia hic omnibus privilegijs Clericorum ſpoliatus inſtar laici habetur. Ad formam hujus ſpectat, fiat ab Epiſcopo, non etiam à Prælato Regulari quoad ſuum ſubditum, quia ſicut collatio Ordinis eſt actus ſpiritualis poteſtatis, pendens ab Epiſcopali dignitate, ita & Ordinis ablatio. Navar. *Conſ.* 88. *ſup. De Simonia.* Cujus enim ordinis eſt actus, ejus & diſtractus. Niſi conſuetudine aut privilegio aliud ſit conceſſum. Debet autem fieri à proprio Epiſcopo, ut patet ex *c.* 3. *eod. in* 6. nam eſt & graviſſima hæc ſententia, ut non poſſit ferri niſi circa ſuum ſubditum. Poteſt tamen delegari alieno, eo modo, quo alieno poteſt committi ordinatio.

8 Vbi quæritur, An neceſſe ſit, ab Epiſcopo fiat conſecrato, an verò ſufficiat ſit confirmatus? R. Satis convenire auctores quoad ipſam degradationem, quòd ſcilicet illa requirat verum Epiſcopum, ſecundùm text. in *c.* 2. *eod. in* 6. cùm ſit actus pertinens ad Ordines; non eſt autem verus necdum conſecratus, qui potiùs electus vocatur. Deinde cùm major poteſtas requiratur in auferendo, quàm in conferendo, qui Ordines conferre non poteſt, nec etiam eoſdem auferet, ſecundùm Abbatem in *c. Tranſmiſſam* 15. *in fine ſup. De elect.*

9 Dubium autem eſt, An poſſit cognoſcere de crimine, & pronuntiare deponendum? Quod communiter videtur negari, quantum ad ſententiam ferendam, quoad actualem depoſitionem; nam quoad verbalem, quia ea eſt juriſdictionis, à confirmato Epiſcopo rectè fieri adſeritur, cùm illi juriſdictio ſua per confirmationem acceſſerit, ut dictum ſup. *De elect.* actualis verò ſit ordinis: ut ſicut illa non fit à confirmato, ita nec cognitio aut pronuntiatio ab eodem fiat. Sarmient. *Select. Interp.* 1. *c.* 14. *nu.* 9. Et videtur fundari in *d. c.* 2. in quo requiritur, Epiſcopus proprius ſententiam ferat cum alijs Epiſcopis; non eſt autem proprius necdum conſecratus. In praxi tamen contraria opinio recepta, cùm Inquiſitores quamvis non Epiſcopi pronuntient tamen deponendum. Facit ratio, quòd cognitio & ſententiæ pronuntiatio non ſit actus ordinis, ſed potiùs juriſdictionis, quæ, uti dictum, adeſt tali Epiſcopo. Eodem facit, quòd pronuntiatio iſta non fiat ab Epiſcopo induto Pontificalibus: ut non pertineat ad actum Ordinis, qui non poteſt fieri niſi ab induto Pontificalibus, Nec obſtat, quòd in *d. c.* 2. fiat mentio Epiſcopi, quia eſt Epiſcopus quoad juriſdictionem. Deinde hodie, ut mox dicetur, poſſunt adſiſtere Abbates; ut non ſit actus ordinis, cùm illi ſint unà judices. Vnde ſequitur & Capitulum, Sede vacante, cognoſcere & ſententiam ferre poſſe, quia ſuccedit Epiſcopo in ijs, quæ ſunt juriſdictionis. Denique nihil repugnat, judicem judicare, & tamen exequi ſententiam non poſſe, veluti quando executio facienda in alterius territorio, qua de re *Doct. in l. A Divo Pio §. ſententiam D. De re iudic.* Vid. Avila *de Cenſuris p.* 4. *Diſp. unicâ Dub.* 2.

10 In degradatione à minoribus Ordinibus ſufficit ſolius Epiſcopi præſentia, à majoribus verò plurium requiſita præſentia: nam depoſitio Epiſcopi fit à duodecim Epiſcopis; Preſbyteri à ſex; Diaconi à tribus, *can. Si quis, can. Felix, can. Si autem* xv. *q.* 7. De Subdiacono idem dicendum *arg. c. pen. ſup. De ſervis ordin.* nam & ejus ordo adnumeratur ſacris. In crimine hæreſeos, quia frequens eſt, & difficilè conveniunt Epiſcopi, poſſunt eorum loco adſumi Abbates, alijque Prælati, aut religioſæ & litteratæ perſonæ, *c.* 1. *De haret. in* 6. Conc. Trid. *Seſſ.* 13. *c.* 4. *De reform.* ne Epiſcoporum reſidentia intermittatur, generaliter ſtatuit, eorum loco poſſe adhiberi totidem Abbates uſum mitræ & baculi habentes, ſi commodè haberi poſſint in civitate aut diœceſi; ſin minùs, alias perſonas in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutas, ætate graves, ac juris ſcientiâ commendabiles.

11 Ad formam quod attinet, reus veſtibus ſacris indutus, portans inſtrumenta ſeu ornamenta ſacra, ut vaſa, librum, aliaque ad Ordinem illum, à quo degradandus, ſpectantia, ac ſi ſolemniter in eo miniſtrare deberet, præſentatur publicè Epiſcopo, ab eoque ijs omnibus exuitur, inchoando ab eo, quod ultimò datum aut traditum, uſque ad primam veſtem, quæ data in primæ tonſuræ collatione. Deinde raditur & tondetur ejus caput, ne veſtigia appareant Clericatus, *c.* 2. *eod. in* 6. Vbi traditur addenda verba illis oppoſita, quæ in collatione Ordinum proferuntur, hæc ſcilicet, *Auctoritate Dei omnipotentis, Patris, Filij, & Spiritus Sancti, ac noſtrâ, tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, ſpoliamus & exuimus te omni Ordine, & privilegio Clericali.*

12 Effectus degradationis eſt, quòd reus ſpoliatus privilegio Ordinis & Clericatus tamquam laicus brachio ſæculari relinquatur, *d. c.* 2. Abbas in *c. Tua* 6. *nu.* 2. *h. t.* puniendus ſecundùm leges laicorum, quorum forum ſortitur poſt degradationem. Et quidem continuò poſt eam puniendus, niſi remiſſionem conſequatur, non ab Ordinario, ſed à ſummo Pont. nam ejus ſolius eſt ex abſoluta ſua poteſtate eam concedere, Verùm vix eſt, ut hodie

procedat,

procedat, cùm degradatus continuò tradatur brachio ſæculari puniendus, & ſoleant eum in finem ſæculares eſſe præſentes, ante actum degradationis actualis inſtructi ſuper proceſſus notitiâ, & incontinenti degradatum ſibi traditum ad pœnam ordinariam condemnare, ad executionemque procedere, ut cum majori exemplo ab omni populo, qui ad actum degradationis acceſſit, pœna infligatur. Bern. Diaz in *Praxi crim. Canon. c. 141.* ubi vult appellantem audiendum eſſe. Qui probatâ innocentiâ reſtituendus eſt ad priſtinum Ordinem, cum reali & exteriori traditione ornamentorum, veſtium, & rerum, quæ in unoquoque Ordine tradi ſolent, & per degradationem erepta ſunt, quæ omnia recipiet è manibus Epiſcoporum coram altari, *can. Epiſcopus 65. xi. q. 3.*

13 Cæterùm ad degradationem hanc procedi non ſolet, ut ſcilicet unà tradatur brachio ſæculari reus, niſi ex crimine valde damnoſo & pernitioſo Reip. cujuſmodi eſt Hæreſis, *c. Ad abolendam 9. ubi Gl. V. relinquatur ſup. De haret.* Crimen falſi in literis Apoſtolicis commiſſi, *c. Ad falſariorum 7. ſup. De crim. falſi*, Contumelia gravis illata ſuo Epiſcopo, calumnia eidem facta aut ſtructæ inſidiæ, *can. Si quis Sacerdotum xi. q. 1.* Addidit Pius V. Sodomiæ crimen, propter ejus turpitudinem. Verba Bullæ citat Navar. in *Summa c. 17. nu. 249.* Addi etiam poteſt Homicidium qualificatum, ut patris, matris, ſobolis, ſui ſuperioris, conjugis, collegæ ejuſdem Monaſterij. Gladio aliove inſtrumento, an veneno procuretur non intereſt. Adde & Incantationem optimo jure ex omni bonâ Rep. proſcribendam. Del-Rio *Diſquiſ. Magic. lib. 5. ſect. 16. §. Crimina autem.* Sunt enim hæc crimina gravia & enormia, quę mereantur hanc degradationem.

Moderantur tamen dicta DD. ut tantùm obtineat iſta pœna in Clerico incorrigibili. Nam ſi appareat ſpes emendationis, volunt quidem deponendum Clericum, ſed non tradendum brachio ſæculari, verùm damnandum ad perpetuos carceres, in eam rem allegantes text. in *c. Cùm non ab homine 10. ſup. De iudic.* Qui quidem textus loquitur de homicidio & alijs criminibus, propter quæ non aliàs Clericum degradari & brachio ſæculari tradi permittit, quàm ſi fuerit incorrigibilis, ſed non de qualificatis: ut & de ſimilibus loquitur text. in *c. At ſi Clerici 4. ſup. d. tit.* Allegant & text. in *c. Clerici 4. ſup. De exceſſib. Prælat.* ubi laborans vitio Sodomiæ dicitur deijciendus à Clero, & in Monaſterium detrudendus: ut non ſit tradendus brachio ſæculari, ſcilicet niſi ſit incorrigibilis, ut ipſi volunt. Verùm ut Cap. iſtud non dicat, Pius V. tamen poſtea & reos ejus vitij voluit degradatos tradi brachio ſæculari. Cæterùm ut non niſi incorrigibilis ſit tradendus brachio ſæculari, uti habet communis opinio, non tamen ea obtinebit in crimine enormi & noxio Reip. quale eſt homicidium qualificatum & incantatio, ut tradit Abbas in *c. Novimus 27. nu. 3. 5. 6. inf. De V. S.* Hæc enim noxia minus Reip. & enormitatis plena, ut meritò non ſit exſpectanda incorrigibilitas; ut nec in Sodomia, propter grave ſcandalum, quod ponit. Vnde etiam Pius V. ſimpliciter reum degradatum vult tradi brachio ſæculari. Vt in criminibus levioribus, veluti contumelia in S. Pontificem, adulterijs, homicidio non qualificato, exſpectanda ſit incorrigibilitas, juxta *d. c. 4. & c. Tua 6. h. t.* Vid. Covarr. *& ab eo allegatis 2. Var. c. 20. nu. 7.* Diaz *in Pract. c. 96. & c. 129.* Avila *d. Diſp. un. Dub. 3. concl. 5.* Incorrigibilis ut ſit dicendus Clericus, videtur requiri ſententia judicis, quâ declaret eum prorſus incorrigibilem, ſeque non habere aliud, quod facere poſſit ad ejus correctionem & emendationem, quàm ut tradat brachio ſæculari. Suarez *de Cenſur. Diſp. 22. ſect. 1. nu. 8. & ſeqq* exceptis tamen caſibus *c. In audientia 25. & c. Contingit 45. inf. De ſent. excom.*

Advertendum autem, non in omnibus caſibus, in quibus Clericus degradatus traditur brachio ſæculari, adficiendum venire pœnâ mortis, ſed eâ, quam leges præſcribunt, quæ interdum eſt levior, ut amputatio membri, aut alia, pro qualitate criminis. Notandum etiam eſt, quando jus imponit pœnam depoſitionis, intelligendum eſſe de verbali, non etiam de actuali, quia in pœnis mitior facienda interpretatio, & pars mitior amplectenda, *l. Factum 155. §. ult. D. De R. I & c. In pœnis 49. eod. in 6.* 14

Pœna item alia eſt ordinaria ſive legalis, per legem præſcripta, alia extraordinaria ſive arbitraria, nullâ lege aut ſtatuto definita, extra ordinem à judice imponenda, pro facti qualitate, ex ejus arbitrio, quia non omnes articuli poſſunt legibus aut Senatuſconſultis comprehendi, *l. Non poſſunt D. De LL.*

15 Vbi quæſitum, An hæc arbitraria pœna ad mortem extendi poſſit? R. Hoc dicendum eſſe, ſi ita poſtulet criminis gravitas, quia aliàs ſufficienter non puniretur. In quam rem facit textus in *l. Sacrilegij D. Ad L. Iul. peculat.* Eamdem ſententiam probat Abbas in *c. Ex literis 11. ſup. De conſtitut.* ex ratione, quòd pœna ſit imponenda ſecundùm qualitatem criminis, *can. Non adferamus* xxiv. *q. 1.* Sequitur Felin. in *d. c. Ex literis nu. 23.* Menoch. *1. Arbitr. qu. 86. nu. 20.* & alij, quos citat.

16 Q. II. An ordinariam ſive legalem pœnam teneatur Iudex imponere? R. Iudicem obſtrictum eſſe ad infligendam pœnam lege præſcriptam, reo ſufficienter convicto de crimine. Eſt enim judici ſecundùm leges judicandum, non etiam de legibus ipſis, *c. In iſtis Diſt. 4. can. Summopere xi. q. 13.* Et lex imponens pœnam eſt vera lex, ferturque non tantùm, ut

inſtruat

inſtruat judicem, verùm etiam ut obliget ad imponendam pœnam, quia aliàs foret inefficax & verba ad judicem magis diriguntur, quàm ad reum, qui ante ſententiam latam non tenetur in conſcientia, ut mox dicetur. Deinde tenetur judex ſervare æquitatem legalem, quæ reſultat ex ex lege poſita, etiam legali, cujus eſt executor. Vid. Suarez *De LL. lib. 5. c. 11. nu. 2. & dicta ſup. tit. De off. judicis.*

17 Hinc nec excedit pœnam impoſitam, quia exigeret à reo ultrà quàm debet, non ſine ejus nocumento, ad cujus reſtitutionem obligatur; nec eam deminuit, non tantùm, ſi ſit pecuniaria parti applicanda, cui jus eſt per legem datum, quod non poteſt deminuere judex, ſed & ſi concernat meram vindictam. Quo caſu etſi non poſſit dici injuſtitia committi contra ſingularem perſonam, contra Rempubl. tamen committitur, cui eſt jus ad hoc, ut à delinquente ſumatur juſta vindicta in aliorum terrorem; quia contra bonum commune eſt, delicta manere impunita, aut minùs punita. Si tamen delictum habeat extraordinarias circumſtantias adgravantes, in judicis arbitrio eſt illas punire ad bonum commune, in exemplum aliorum. Uti & è contrà remitti interdum pœnam aut eam mitigari per judicem faciunt circumſtantiæ; ut ſi ætas non ſit ſufficiens ad pœnam tolerandam, ut propter ſenectutem, pueritiam, *l. Auxilium D. De minorib.* Conſideratur etiam modus peccandi, veluti ſi ex paſſione aut ſubito motu ſit peccatum, *l. Abſentem D. h. t.* Pœnam pecuniariam remitti cauſſat paupertas, *l. Illicitas §. fin. D. De off. Præſid.* Multum etiam refert modus probationis: nam ſi reus non eſt omninò convictus, volunt temperandam eſſe pœnam, uti praxi receptum diximus ſup. *De præſumpt. in fine,* pœnam delicti præſumptivè tantùm probati mitigandam eſſe. Vid. relin. in *c. Qualiter 2. §. licet n. 29. & ſeqq. ſup. De accuſat. & in c. 1. ſup. De conſtitut. n. 49.* Tiraq. *De pœna temper. Gl. 7.* Suarez *d. c. 11. n. 6. & ſeqq.* Et hoc quoad inferiorem, qui non aliàs minuet legis pœnam, niſi quando lex aut conſuetudo ita diſponit, vel ratio æquitatis neceſſariò id poſtulat: quo modo intelligendum, quod ait Cujac. in *Parat. Cod. h. t.* pœnas omnes hodie eſſe arbitrarias.

18 Ad ſummum quod attinet Principem, illi eſt facultas diſpenſandi ſuper ſuâ lege & pœnâ per eum poſitâ, etiam ex cauſſa leviore, quæ in inferiori non ſufficeret. Habet enim ſummam poteſtatem, adeò ut & diſpenſatio ſine cauſſa teneat; quamvis cavendum illi ſit, ne jus publicum vel alicujus privatum lædat. Suarez *d. loco nu. 8. & 9. DD. in l. Nulla 25. D. De LL.*

19 Pœnam ſententiæ ferendæ non deberi à reo etiam in conſcientia ante ſententiam certum eſt, cùm non antè reus ad pœnam obligetur, quàm judex eam per ſententiam indixerit; quia talis lex inſtruit potiùs judicem, quàm præceptum executivum ponit, & potiùs pœnam deſignandam per judicem, quàm deſignatam, ut antequam deſignetur, ad eam non teneatur reus. Quod ita in pœna legali procedit; nam in conventionali poſſet aliud dici, deberi ſcilicet illam in conſcientia ante judicis ſententiam, cùm debeatur ex pacto, quod actionem dat, *l. Reſcriptum §. ſi pacto D. De pact.* Videtur tamen Navar. *c. 23. nu.* 68. hoc ita limitare, ut non aliàs debeatur, quàm ſi petatur, nec cogendum reum non petenti eam offerre, propterea quod non petens poſſit probabili conjectura præſumi illam remittere, cùm honeſtiores non deceat ejuſmodi pœnas exigere, *can. Fraternitas x11. q. 2. c. Suam 9. h. t.* Pendet tamen ea reſex partium intentione, quæ poſſunt ſe mutuò etiam in conſcientia ad talem pœnâ obligare, quando talis eſt contractus, cui apponi pœnam non eſt prohibitum per legem aut Canonem; ut eſt prohibitum apponi ſponſalibus, uti dictum ſuprà *lib.* 4. ne ea fiant minùs libera. Itaque ex intentione judicandum; de qua ſi non pateat examinanda ſunt verba, quæ ſi ſignificent obligationem, hoc ipſo, quo non ſit, quod conventum, ponent debitum in conſcientia, etiam ante ſententiam, præſertim ſi ab altera parte petatur, quæ poteſt jus ſuum negligere. Vid. Covarr. in 4. *Decretal. p. 2. c. 6. §. 8. nu. 11.* Suarez 5. *De LL. c. 6. nu. 5. & ſeqq.*

20 Quantum ad legem ipſo facto pœnam imponentem, ſi privationem rei propriæ, & jam obtentæ, contineat, quæ ſine hominis actione nequit plenè executioni mandari, ponet quidem obligationem, quâ ad pœnam reus obſtringatur, qui tamen ad eam cogi non poterit ante ſententiam; non condemnatoriam, quia eam ponit lex ipſa, ſed declaratoriam, ut patet ex *c. Cùm ſecundum De hæret. in 6.* ubi lapſus in hæreſin hoc ipſo privatur bonis. Quoad actualem tamen privationem requiritur ſententia judicis, ante quam textus non dat fiſco jus uſurpandi bona. Vide Suarez *d. lib. 5. c. 8. nu. 3.*

21 Ubi quæri poſſet, An ante ſententiam declaratoriam, in caſu legis ipſo jure imponentis publicationem, amittat reus bonorum dominium? R. Eſſe, qui velint non amitti dominium, etiam per legem, ipſo jure ſine facto hominis publicationem bonorum ob crimen commiſſum inducentem. Ducuntur textu in *l. Quæſitum 15. D. Qui & à quib. manum. non ſ. unt,* in verbis, *quoniam ante damnationem dominus eſt,* in caſu ſcilicet læſæ Majeſtatis, ob quam induci publicationem ipſo jure extra dubium eſt. Rationem addunt, quòd verba, *ipſo iure, ipſo facto,* habeant conditionem, ſi ſententia ſubſequatur declaratoria. Communiùs tamen adſeritur, dominium hoc ipſo amitti; quod

probatur

probatur Primò, quia ut talis lex effectum operetur, non eſt neceſſaria ſententia condemnatoria, ut effectus debeat dici poſitus per ipſam legem, per verba, *ipſo iure*, ne ea ſint fruſtranea. Secundo, quia declaratoria ſententia ſubſecuta cùm non inducat pœnam, tamen extenditur ſeu retrotrahitur uſque ad diem commiſſi criminis, quaſi ex tunc lata ſit ſententia condemnatoria; & hoc per ipſam legem habentem verba, *ipſo iure, ipſo facto*. Quod non fieret, ſi per declaratoriam induceretur privatio bonorum, quæ non extenderetur retrò. Facit eò textus in *d. c. Cùm ſecundùm de hæret. in 6.* ubi tantùm executio vel occupatio bonorum dicitur differenda ad ſententiam declaratoriam criminis; quaſi ſubſit conditio, non antè debere eam fieri, quàm de crimine pateat, non etiam ut dominium euſque ſit ſalvum, cùm expreſsè ibi dicatur in *princ. d. c.* in ſimilibus caſibus dominium ipſo jure amitti; & malè dictam conditionem ſubintelligunt contrarium adſerentes. Non obſtat *d. l. 15.* ná quòd ibi dicit 1. C. *dominus eſt*, intelligi debet de poſſeſſione & uſu reum, quem rectè obtinet uſque ad ſententiam declaratoriam. Quod patet ex *l. fin. D. Ad L. Iul. Maieſt.* quæ poſt mortem rei, niſi purgetur crimen à ſucceſſoribus, hæreditatem fiſco vindicari permittit. Plura de hac quæſtione vide apud Molinam *De Iuſt. & iure diſp. 95. verſ. Dubium autem*, Sanchez in *Decal. lib. 2. c. 22. nu. 1. & ſeqq.* & Suarez 5. *De LL. c. 8.*

22 Quid ſi in lege ultra verba, *ipſo iure privatus ſit*, additum ſit, *abſque alia declaratione*, vel *nullâ monitione præviâ?* R. Velle Covarr. in 4. *p. 2. c. 6. §. 8. nu. 13. Illat. 3.* non obſtante tali rigore verborum, nihilominus requiri declaratoriam judicis. Contrarium tamen verius, nullam deſiderari, ſed continuò commiſſo crimine executioni eſſe locum. Ratio eſt, quia talis lex vi illius particulæ, *ipſo iure*, ſententiam continet declaratoriam; addendo autem alteram, *abſque alia declaratione*, expreſsè excludit neceſſitatem ſententiæ declaratoriæ: ut lex ipſa exequatur per ſe pœnam, uti poteſt, ne aliàs vana & inutilia ſint ejuſmodi verba. Quò facit, quod Pont. in *Extrav. Ambitioſæ De reb. Eccl. non alien.* inferiores Prælatos beneficiorum ſuorum bona contra præſcriptum illius Canonis alienantes privet beneficijs per verba, *privati exiſtant ipſo facto, & abſque alia declaratione vacare cenſeantur*: ut non ſit alia declaratio exſpectanda, cùm eam lex removeat. Et hoc ita quoad ipſum reum, qui ita privatus beneficio illud non retinet citra læſionem conſcientiæ. Nam ut fiſcus fructus petat, & conferri beneficium alij poſſit, videtur requiri declaratoria ſententia, ne quid temerè attentetur, ſecundùm ſententiam Covarr. *loco cit.* quam approbat Sanchez *d. lib. 2. c. 20. nu. 20.* alios citans, quem & vide *d. c. 22. nu. 19.* & Suarez *d. c. 8. nu. 18. & ſeqq.*

23 Aliud dubium eſt, An illi, quorum bona ſunt ipſo jure publicata, nullâ exſpectatâ ſententiâ, ea teneantur in fiſcum deferre? R. Non teneri; imò reum ijs uti poſſe, donec declaratio ſequatur, & poſt eam eo ſatis eſſe, patiatur ablationem, ut probatum ſup. *De hæret. nu. 15.* Quæ res hoc loco altiùs repetenda eſt, & dicendum hîc non agi de pœna ſententiæ ferendæ; nam certum eſt, ante eam latam non deberi pœnam, imò ante eam mortuo reo extingui & pœnam; *l. Defuncto 6. De publ. iudic.* etiam defuncto poſt appellationem, *l. ult. C. Si reus vel accuſ. mort. fuerit, & l. 1. D. Si pendente appell.* ſed de pœna latæ ſententiæ, aut etiam de pœna condemnatoria per ſententiam judicis. Et Primò, Quoad pœnas, quæ in corpore exercentur, contra vitam, integritatem membrorum, aut ignominiam inferunt, non tenetur reus ad earum executionem in conſcientia, ſed ſatis eſt patiatur à judice per miniſtros ejus ſibi infligi, quia talem pœnam in ſe exequi eſſet ſe ipſum occidere, mutilare, quod eſt intrinſecè malum. Verùm quia ſunt pœnæ aliquæ corporales, quæ non ſunt intrinſecè malæ, ut eſt infamis flagellatio, publica ratio porior erit; quia nimis violentum eſt, ut idem ſit agens & patiens in pœna tam acerba, ut idipſum nec lege ſit præcipiendum, nec per ſententiam judicis quis ad hoc cogendus. Vbi quidam abſolutè negant, reum in executione ſententiæ poſſe exercere aliquas actiones ad eam concurrentes, veluti locum ſupplicij aſcendere, manum, caput extendere, quòd ſic videatur cooperari morti ſuæ aut ſuæ mutilationi, cùm non tam teneatur agere, quàm ſolùm pati. Verùm minùs rectè procedit eorum hæc opinio, cùm non teneatur quidem reus ad eas actiones, quæ commodè per miniſtros exerceri poſſunt, quia ſatis eſt patiatur; ad eas verò, quæ commodè exerceri nequeant per miniſtros juſtitiæ, ut eſt extendere manum, aſcendere & ſimilia, obligetur, quia aliàs non poſſet juſta pœna mandari executioni, & denegare illas actiones eſſet juſtitiæ reſiſtere. Deinde actiones iſtæ ſunt remotæ, ut non poſſint dici cooperari quoad mortem. Secundò, Quoad pœnas, quæ in corpore exercentur ſine crudelitate, uti exſilium, carcer, & ſimiles, poteſt ad eas exequendas & ſervandas obligari reus per ſententiam, ut juſſus ire in exſilium, habitare in certo loco, refragari non debeat. Covarr. *d. nu. 13. verſ. Tertiò.* Sic & in carcere manere juſſus, non poteſt exire, cùm ſine peccato poſſit ejuſmodi actus exequi; niſi tamen carcer nimis adfligat, ut propter ſubtractum cibum, veſtitum, ignem. Navar. *Comment. 4. De Regularib. nu. 65. §. Secundò & §. Octavò*, ubi dicit, teneri reum exequi indicta ſibi jejunia, orationes, abſtinere à cibi aliquo genere, aut potus, quia aliàs reſiſteret judici. Damnatum tamen ad mortem per famem teneri comedere, ſi habere poteſt cibos, ibidem tradit, *verſ. Ad quintum &*

Covarr. 1. *Var. c.* 2. *nu.* 18. quia licet judex juſtè damnarit ad mortem, non tamen juſtè, quatenus illa inferenda per ipſum reum, qui abſtinendo ſeipſum occideret, *can. Paſce Diſt.* 86. *l. Necare D. De agnoſc. liber.* quod eſt intrinſecè malum. Tertiò, Quoad pœnam pecuniariam, ad quam tenebitur reus in conſcientia, ſi condemnetur abſolutè ad ejus ſolutionem: ſi verò condemnetur tantùm ad talem pœnam, ſatis erit, ſi illam ſolvat, ubi fuerit poſtulata. Plura de his videri poſſunt apud Suarez *d. lib.* 5. *De LL. c.* 10. *nu.* 11. *& ſeqq.*

24 Quoad pœnam confiſcationis bonorum quæſtio eſt, An ipſo jure inducatur, & hoc ipſo, quo crimen commiſſum, cum particula, ut alia declaratio non ſit neceſſaria, vel etiam ſubſecutâ declaratione, teneatur reus bona ſua deferre? R. Ita videri poſſe; Primò, quia bona non ſint rei, quippe ipſo jure addicta fiſco, uti dictum. Secundò, quòd lex habeat poteſtatem infligendæ pœnæ obligantis ante ſententiam. Verius tamen non teneri reum offerre bona ſua fiſco, ſed ſatisfacere, patiatur ea ſibi auferri: nt, donec non auferuntur, rectè ea poſſideat & utatur. Quò facit, quòd in *c. Cum ſecundum De hæret. in* 6. non imponat Pont. hanc poſitivam obligationem, ſed judici det poteſtatem auferendi bona à die commiſſi criminis, poſt declaratoriâ ſententiam: & ita habet communis praxis. Covarr. in 4. *p.* 2. *c.* 6. § 8. *nu.* 11. *&* 12. Suarez *d. r.* 10. *nu.* 10. Sanchez in *Decal.* 2. *c.* 20. *nu.* 7. Ad prius argumentum Reſp. aliud eſſe, dominio bonorum eſſe privatum reum, aliud obligari ad bona deferenda fiſco. Ad ſecundum, legem quidem habere eam poteſtatem, non tamen cenſeri ita diſpoſuiſſe per verba, *ipſo iure, ipſo facto*, ſi aliter non explicet, ut patet ex *d. c. Cum ſecundùm.* Et ut poſſit habere iſtam vim lex, tamen hoc accipiendum, ſi non ſit illa graviſſima pœna, & conſequenter modus executionis nimis rigidus, ut contingeret in publicatione omnium bonorum. Neque enim rationi conſentaneum, ut reus ſuæ pœnæ graviſſimæ ſit executor, quam ſatis eſt illatam pati, quæ non eſt tam gravis in caſu, quo mulctam pecuniariam ſolvere jubetur. Caveat tamen reus occultare aliqua bona; nam tenetur ea ut aliena reſtituere. Quòd ſi tamen negligentiâ fiſci quędam ignorata ſine facto rei non fuerint occupata, non tenebitur; ſatis enim illi eſt, patiatur ablationem, nec tenetur indicare, quia ſic obligaretur ad oblationem.

25 Quid ſi ſententia fuerit juſta quidem in foro exteriori, ſecundùm allegata & probata, reverà tamen injuſta? R. Neutiquam quidem obligari reum in conſcientia ad pœnam, & poſſe illum evitare modo honeſto, ſubtrahendo elanculum, aut aliàs ſine publica reſiſtentia, aliove modo, nihilominus obligari ad parendum judicis executioni, ſi ſine violenta & ſcandaloſa reſiſtentia vitari nequeat. Nam reſiſtentia iſta nunquam eſt licita, quando ſententia ſecundùm allegata & probata eſt prolata, quia pro ejus juſtitia præſumitur, tuncque utitur judex ſuâ poteſtate, cui tenetur parere ſubditus. Quò faciunt dicta ſup. *De off. iudicis nu.* 6: ſententiam ferendam eſſe ſecundùm allegata & probata. Vid. Suarez *d. c.* 10. *nu.* 3. *& de Cenſur. Diſp.* 4. *ſect.* 7. *nu.* 8. *& ſeqq.*

TITVLVS XXXVIII.

De Pœnitentijs, & Remiſſionibus.

SVMMARIVM.

1. *Pœnitentia quid.*
2. *Confeſſio qualiter, quando, & cui facienda.*
3. *Diaconus non eſt miniſter huius Sacramenti.*
4. *A caſibus reſervatis quis abſolvat.*
5. *Pœnitentia qualis imponenda.*
6. *Medicorum circa hanc rem officium.*
7. *Communio ſacra ſumenda ſemel in anno.*
8. *Sacramenti huius neceſſitas.*
9. *Indulgentia ſeu Remiſſiones quid, & quis eas concedat.*
10. *An Concilium provinciale?*
11. *Abſolutè concedit ſummus Pont. limitatè Cardinales & Epiſcopi.*

POſt pœnas fori exterioris ſubjungitur de pœnis fori interioris, quæ Pœnitentiæ nomine hoc loco veniunt. 1

Deſignat autem id vel actum pœnitentis, quo quis dolet ſe peccaſſe, punientis in ſe peccatum, *can.* 4. *Diſt.* 3. *De pœnit.* vel etiam ipſum Pœnitentiæ Sacramentum; cujus tres partes, Contritio, Confeſſio, Satisfactio. Trid. *Seſſ.* 14. *c.* 4. *de Sacram. Pœnit.*

Confeſſio ore facienda, non per ſcripturam 2 vel nuntium, ut traditur *can. Quem pœnitet Diſt.* 1. *De pœnit.* Navar. in *Manuali c.* 21. *nu.* 36. Sit integra neceſſe eſt, Navar. *c.* 7. *nu.* 1. habens ſuas circumſtantias adgravantes, de quo idem Navar. *c.* 6. Ejus miniſter eſt Sacerdos, & quidem proprius, cui debet quilibet Chriſtianus de commiſſo dolens peccata ſua confiteri, ſaltem ſemel in anno, *c. Omnis* 12. *h. t.* Tempus quidem non eſt determinatum, quamvis propter communionem, quæ in Paſchate fieri pręcipitur, cùm ad eam nullus impurâ conſcientiâ accedere debeat, tunc obliget Confeſſionis præceptum. Si tamen aliquis habeat puram conſcientiam, non tenetur de rigore confiteri. Dico, dolens; quia aliàs non foret ſalutaris confeſſio, ut rectè dicat Pont. in *c.* 5. *h. t.* non eſſe veram eorum pœnitentiam, qui dicunt ſe abſtinere non poſſe, quamvis Confeſſionem velit admitti, eoſque crebris monitis ad pœnitentiam inducit. Dico, proprio Sacerdoti; quia Confeſſio eſt juriſdictionis ſpiritualis, ut non poſſit illi fieri, cui non eſt juriſdictio,

uti non

uti non proprio, *c. 4. h. t.* niſi ex licentia proprij, *d. c. Omnis*; delegari enim poſſunt ea, quæ ſunt juriſdictionis, ut dictum ſup. *De off. deleg.* aut niſi privilegium tale conceſſum, veluti Mendicantibus Ordinibus, *Gl. in d. c. Omnis V. contra.* Idem attributum Societatis Ieſu Religioſis, ut aliorum pœnitentiam audiant citra licentiam Parochi.

3 Q. An & Diaconus ſit miniſter? R. Hoc videri poſſe, per *c. 2. ſup. De furt.* ubi ſit mentio Diaconi: & Gloſſa *ibid.* etiam laico Confeſſionem factam in neceſſitate valere ait, per *d. can. Quem pœnitet, & can. Sanctum Diſt. 4. De conſecr.* Verùm de fide eſt, non niſi Sacerdotem eſſe miniſtrum hujus Sacramenti, Trid. *d. loco c. 6.* cùm non niſi ad Epiſcopos & Sacerdotes pertineat clavium poteſtas. Nihil facit *d. c. 2.* & loca allegata per Gloſ. quia in illis non dicitur Confeſſio facta laico aut etiã Diacono eſſe ſacramentalis, & proficere ad abſolutionem, cùm deſit legitimus judex, ſcilicet Sacerdos, ſed prodeſſe ad indicandam contritionem, quæ in neceſſitate ſufficit. Adeò ut ſoli Deo facta Confeſſio ſufficiat, ſi non ſit Sacerdotis copia; niſi ſint circumſtantiæ, quæ etiam alteri non Sacerdoti faciant aperiri ſecreta, ex cauſſa ſpiritualis utilitatis.

4 Non eſt tamen omnis Sacerdos habilis ad abſolutionem, niſi habeat juriſdictionem vel ordinariam vel ſubdelegatam. Trid. *d. ſeſſ. 14. c. 7.* Quo modo à reſervatis non rectè abſolvit alius, quàm cui ea reſervantur: excepto tamen mortis articulo. Trid. *d. c. 7.* ne defectu proprij aut habentis eam juriſdictionem contingat non purgatum mori. Hoc de Sacramento videatur latè Navar. in *Manuali c. 1. & Tract. de Pœnit.*

5 Injungenda autem Pœnitentia à Sacerdote diſcreto & cauto, pro perſonæ & peccati circumſtantijs, qui more periti Medici ſuperfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati, *d. c. Omnis*, & pro gravitate peccati, *c. 3. & 8. h. t.* ut coërceantur homines, ne abſque diſciplinæ & pœnæ timore prolabantur ad mala. Privata autem ea eſſe debet, ne maculam famæ contrahat pœnitens; niſi peccatum ſit ejuſmodi, ut & correctio peccantis, & ædificatio aliorum publicam poſtulet, *c. 1. eod. in 6. ubi DD.* Quæ quatenus citra ſolemnitatem ſit, à quovis Sacerdote imponi poteſt non habente juriſdictionem ſuper pœnitente. Solemnis ab Epiſcopo tantùm in capite Quadrageſimæ certis ſervatis imponi ſolita, de qua *Diſt.* 50. quæ hodie non frequentatur. Vt autem pœnitentia proſit, injuncta & acceptata eſt adimplenda, niſi excuſet impotentia, aut commutetur, etiam per alium Confeſſarium, quod fieri poſſe tradit Navar. *c. 26. nu. 22.*

6 Ad Pœnitentiam maximè ægroti monendi ſunt, ut, animæ ſalute curatâ, corporis ſanitas faciliùs procedat. Quo modo injungitur Medicis ad ægrotos accedentibus, ut eos ad pœnitentiam hortentur, ipſi aliàs ab Eccleſiæ ingreſſu arcendi, *c. Infirmitas 13. h. t.* in cujus fine eis ſub anathemate interdicitur quidquam ſuadere ægroto pro ſalute corporis, quod tendat in animæ detrimentum. Vid. Sanchez *ad Decal. lib. 3. c. 16.*

Iubetur quoque omnis Chriſtianus, ubi ad diſcretionis annos pervenerit, ſemel ſaltem in anno, idque in feſto Paſchæ & in propria parochia, menſam Domini accedere, & venerabilem Euchariſtiam ſumere, aliàs ab ingreſſu Eccleſiæ arcendus, & ad Eccleſiaſticam ſepulturam non admittendus, *d. c. Omnis.* Vbi nihil faciet, quòd defunctus allegetur Catholicus; nam Catholico non parenti, cùm poſſit & liceat, hæc pœna eſt impoſita: hæretico verò alia gravior eſt propoſita, de qua ſup. *De hæret.* Poſſet tamen ſubeſſe cauſſa excuſans, quæ prudenti arbitrio diſcutienda relinquitur. 7

Quod habet *c. Quæſitum 7. h. t.* parentem, à quo filius in lecto oppreſſus obijt, eſſe irregularem, obtinet, quando culpa ei attribui poteſt, ut dictum ſup. *De his qui filios occid.* & declarat Suarez *de Cenſur. Diſp. 45. ſect. 4. nu. 8.*

Porrò pœnitentia adeò neceſſaria eſt, ut etiam tempore interdicti ſit concedenda, non & viaticum, quod non denegatur ei, cui pœnitentia conceſſa, *c. Quod in te 11. h. t.* etiam damnatis ultimo ſupplicio ex graviſſimo licet crimine, ut ait Covarr. *2. Var. c. 1. nu. 11.* ubi addit, uſu non obſervari, ut detur talibus Euchariſtiæ Sacramentum, quem meritò alij improbant. 8

Alterâ hujus Rubr. parte agitur de Remiſſionibus, quas vocant Indulgentias; quæ ſignificant quamdam juris relaxationem, cùm minùs ſeverè, quàm poſſet, cum aliquo agitur. Accommodatum eſt nomen ad ſignificandam pœnæ temporalis Deo ratione peccati debitæ remiſſionem, factam extra Sacramentum per applicationem earum ſatisfactionum, quæ in communi Eccleſiæ theſauro continentur, ut tradit Trid. *Seſſ. 25. decreto de Indulgent.* 9

Concedit has omnibus Pontifex Rom. ex plenitudine ſuæ poteſtatis. Legati ſuæ legationis fines non excedunt, *c. fin. ubi Gl. ſup. De off. Legati*; nec Epiſcopi ſuum territorium, *c. 4 & pen. h. t.* Epiſcopo inferiores poteſtatem eas concedendi non habent, niſi ſpeciali privilegio impetrarint, *c. Accedentibus ſup. De exceſſib. Prælat.*

Q. An Concilio Provinciali adſit ea facultas? R. Ita poſſe videri, quòd in eo ſint Epiſcopi plures cum Archiepiſcopo congregati, ut iſta poteſtas non videatur deneganda congregatis, quæ eſt ſingulis. Verùm cùm nullibi idipſum ſit expreſſum, veriùs eſt, Concilio non eſſe eam facultatem ut tali. 10

Singuli, qui in eo ſunt, Epiſcopi, ſuâ poteſtate uti poſſunt ut ſinguli, non etiam per modum unius corporis.

11 Concedit verò quaſlibet S. Pont. alij non niſi limitatas. Epiſcopi in conſecratione ſua centum dies non excedunt, *Gl. in c. fin. eod. in* 6. In anniverſario tantùm quadraginta dies largiuntur, *c. Ex eo* 14. *h. t.* Cardinales ex vi ſuæ dignitatis non habent hanc poteſtatem, quia nullibi conceſſa invenitur; unde non concedunt indulgentias, niſi ſpecialiter hoc ijs ſit indultum. De conſuetudine tamen centum dierum indulgentias largiuntur. Navar. *de Indulgent. Notab.* 31. *nu.* 17. ubi plura hac de re.

Has ut quis conſequatur, oportet onus propoſitum præcisè impleat. Vnde certo die aut modo faciendum, alio non rectè impletur: & vivis conceſſæ non proſunt mortuis, nec è contrà, quia ſtrictè interpretandæ.

TITVLVS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis.

SVMMARIVM.

1. *Cenſura quid.*
2. *Cenſura Eccleſiaſtica poteſtas & uſus ab origine Eccleſiæ.*
3. *Quibus competat eiuſmodi iuriſdictio & poteſtas ferendi cenſuras.*
4. *Adquiri conſuetudine & præſcriptione poteſt.*
5. *An delegari alteri poſſit?*
6. *An laico?*
7. *Delegari poteſt collegio & communitati.*
8. *Fæmina an committi poſſit?*
9. *Cenſura non niſi ob culpam ferenda.*
10. *Ex nulla aut iniuſta cauſſa lata an teneat?*
11. *Lata ex defectu iuriſdictionis eſt nulla.*
12. *An & ſi impedimentum ſit occultum?*
13. *An ad cenſuram culpa interna ſufficiat?*
14. *An actus exterior metu cauſſatus?*
15. *An cenſura requirat monitionem præviam?*
16. *Eamq́; trinam?*
17. *A quo, qualiter, & quibus facienda monitio.*
18. *Cenſura an ſit valida, monitione omiſſa?*
19. *An liget illata per metum à iudice coacto?*
20. *Cenſuræ ſententia qualiter ferenda, & an purè vel ſub conditione.*
21. *Cenſura an operetur effectus lata ex falſa cauſſa iuridicè probata?*
22. *Cenſuram talem violans an & quas pœnas incurrat.*
23. *Cenſura quando dicenda eſſe latæ ſententiæ, quando ferendæ.*
24. *Forma iſta,* Excommunicationem te noveris incurſurum, *an ſit ferendæ ſententiæ?*
25. *An & hæc,* Sub pœna talis cenſuræ *&c.*
26. *Et quid de hac,* Anathema ſit?
27. *Verba,* ipſo jure, ipſo facto, *ſunt latæ ſententiæ.*
28. *Cenſuræ ſpecies.*
29. *Excommunicatio quid.*
30. *Alia Maior, alia Minor.*
31. *Simpliciter prolata hæc vox de qua accipienda.*
32. *Eſt & alia generalis, alia particularis: item alia iuris, alia hominis.*
33. *Quis in quem ferat excommunicationem.*
34. *Ferenda in ſubditum.*
35. *In ſingularem perſonam, non in collegium aliquod.*
36. *Quæ forma ſervanda in tali ſententia ferenda.*
37. *Ferenda in ſcriptis, cum cauſſæ expreſſione.*
38. *Ex quibus cauſſis excommunicatio infligenda.*
39. *Iudicis circa hanc rem officium.*
40. *Quibus in caſibus ipſo iure incurratur.*
41. *Excommunicatur & ipſo facto percuſſor Clerici per* can. Si quis ſuadente XVII. q. 4.
42. *Clericorum nomine qui hîc veniant.*
43. *Depoſitus verbaliter incorrigibilis an privetur privilegio clericali, ſine alia declaratione iudicis?*
44. *An enormibus & turpibus ſe immiſcens?*
45. *An deſerto habitu ac tonſurâ percuſſus ab eo, qui noverit eſſe Clericum?*
46. *An excommunicatus gaudeat hoc privilegio?*
47. *Gaudent eo Monachi. An & Eremitæ?*
48. *Dicto* can. Si quis ſuadente *qui teneantur.*
49. *An ebrij?*
50. *Tenetur & mandans.*
51. *An & ſi mandans moriatur ante percuſſionem?*
52. *An ratam habens percuſſionem?*
53. *Percuſſio debet eſſe violenta & iniurioſa.*
54. *An debeat continere læſionem gravem?*
55. *Cauſſæ excuſantes percuſſorem Clerici, I. Iuſta ſui defenſio.*
56. *Maritus percutiens Clericum inventum cum uxore, ſorore, filia an ſit extra cenſuram?*
57. *Vxoris nomine an veniat ſponſa?*
58. *Filiæ nomine an neptis?*
59. *Percutiens in defenſionem tertij an excuſetur?*
60. *II. Excuſat iuſtus titulus ſeu cauſſa.*
61. *An excuſetur laicus torquens Clericum?*
62. *An Iudex ſæcularis Clericum in crimine inventum capiens?*
63. *Excuſantur præceptor, pater, dominus, diſciplinæ & correctionis cauſsâ verberantes.*
64. *An percutiens conſentientem?*
65. *An in ſui percuſſionem conſentiens?*
66. *An Clericus ſeipſum percutiens?*
67. *III. Probabilis ignorantia Clericatus excuſat.*
68. *Percutiens Clericum, quem exiſtimat eſſe Titium laicum, excuſatur.*
69. *An & exiſtimans ſe percutere Clericum, qui laicus ſit?*
70. *Quid ſi unum Clericum percutere volens, alium percutiat?*
71. *Excuſat & percuſſio ex ſubito metu & caſu facta.*

72. Com-

Digitized by Google

72. *Committens crimen, quod falsò exiſtimet prohibitum ſub cenſura, an excuſetur?*
73. *Effectus excommunicationis minoris.*
74. 107. *Effectus excommunicationis maioris, I. Privatio participationis Sacramentorum.*
75. *Excommunicatus in extrema neceſſitate adminiſtrando Sacramentum an peccet?*
76. *An licitè conferat Sacramentum pœnitentiæ?*
77. *II. Privatio orationum & ſuffragiorum Eccleſiæ.*
78. *Excommunicato tolerato an proſint ſuffragia?*
79. *III. Privatio divinorum officiorum.*
80. *IV. Inhabilitatio ad beneficia Eccleſiaſtica obtinenda.*
81. *Excommunicato occulto an poſſit conferri beneficium?*
82. *Non vitandus an acceptare poſſit beneficium?*
83. *Collatum ante excommunicationem an poſtea rectè acceptetur?*
84. *Quid ſi putetur excommunicatus, verè autem non ſit.*
85. *Excommunicatus an privetur beneficio iam obtento?*
86. *An privetur fructibus beneficij ipſo iure?*
87. *An teneatur ſe privare fructibus, eoſq́; reſtituere?*
88. *An in neceſſitate liceat eos conſumere?*
89. *V. Privatio iuriſdictionis fori externi.*
90. *Reſignatio beneficij an licitè fiat ab excommunicato?*
91. *Actus iuriſdictionis, qui fiunt ab excommunicato etiam occulto, an ſint nulli.*
92. *Quid ſi ſit notorius, non denuntiatus nominatim?*
93. *VI. Privatio forenſis communicationis: ut iudicem agere, in iudicem eligi, agere in iudicio &c.*
94. *Excommunicatus an compenſare poſſit?*
95. *An circa hoc aliquid iure novo ſit mutatum.*
96. *Reus excommunicatus rectè defendit ſe in iudicio; & an per ſe comparere cogatur?*
97. *Excommunicati teſtimonium & patrocinium an admittendum?*
98. *An acta tabellionis excommunicati?*
99. *An tutoris, adminiſtratoris?*
100. *VII. Privatio omnis civilis communicationis.*
101. *An adſurgere excommunicato, aut ſimilem reverentiam exhibere liceat?*
102. *Communicatio hæc quibus caſibus ſit permiſſa.*
103. *Vxori cum marito excommunicato quatenus licita.*
104. *Item viro cum uxore excommunicata?*
105. *Liberis cum parentibus; ſervis, ancillis cum dominis.*
106. *Pœna communicantium cum excommunicatis.*
108. *Excommunicati hodie vitandi ſoli denuntiati nominatim & notorij Clericorum percuſſores.*
109. Extrav. Ad evitanda *Martini V. cur reſtringenda ad notorium Clerici percuſſorem.*
110. *Denuntiatio an ſit neceſſaria poſt ſententiam.*
111. *Non ſufficit publicatio ſub conditione de futuro.*
111. *An videntes percuſſionem teneantur hoc ipſo evitare.*
113. *Suſpenſio quid.*
114. *Alia ab officio, alia à beneficio.*
115. *Item alia Totalis, alia Partialis; alia Perpetua, alia Temporalis.*
116. *Suſpenſus ab officio an & ſit ſuſpenſus à beneficio?*
117. *Suſpenſio ab officio an impediat adquiſitionem novi beneficij?*
118. *Suſpenſio ab ordine quid operetur.*
119. *Suſpenſio à beneficio quid operetur quoad officij uſum.*
120. *Quid hic veniat nomine beneficij.*
121. *An & penſiones comprehendantur?*
122. *Suſpenſio à beneficio an intelligenda univerſaliter de omni beneficio?*
123. *Suſpenſio hæc quos fructus adficiat.*
124. *An comprehendat & quotidianas diſtributiones?*
125. *An impediat Epiſcopum à beneficiorum collatione?*
126. *Suſpenſus eſt & vitandus.*
127. *Interdictum quid nominis & rei.*
128. *Aliud eſt Canonis, aliud hominis: item aliud Locale aliud Perſonale; & utrumque vel generale vel ſpeciale.*
129. *Effectus interdicti, I. Vſus Sacramentorum privatio.*
130. *An comprehendatur interdicto habens duo domicilia, reſpectu loci non interdicti.*
131. *Clero interdicto an comprehendantur Religioſi?*
132. *Interdicto generali an & loca exempta?*
133. *Interdictâ diœceſi an Eccleſia Cathedralis?*
134. *Interdictum locale generale an inferat perſonale, & contrà?*
135. *Interdictum perſonale ſpeciale an contineat locale, & è contrà?*
136. *II. Prohibitio divinorum officiorum.*
137. *Miſſæ ſacrificium tempore interdicti localis quatenus permiſſum.*
138. *An ab eo excludendi laici non excommunicati aut interdicti?*
139. *Privilegiati, & eorum domeſtici ſeu familiares quatenus admittantur.*
140. *Admittuntur Clerici non excommunicati aut interdicti; & qui Clericorum nomine veniant.*
141. *Interdictum impedit Eccleſiaſticam ſepulturam.*
142. *Interdicti perſonalis effectus.*
143. *Interdictum generale perſonale an impediat ſepulturam?*
144. *Cenſura non tenet, I. Lata à non habente iuriſdictionem.*
145. *II. Eius effectu ſuſpenſo per appellationem.*
146. *Debitor non ſolvens ante lapſum terminum prorogatum an incidat in cenſuram?*
147. *III. Excuſat ignorantia inculpabilis præcepti Eccleſiaſtici, cui adnexa cenſura.*
148. *Ignorantia iuris an excuſet.*
149. *Quid ſi lex quidem divina aut naturalis ſciatur, ignoretur verò præceptum Eccleſiaſticum?*
150. *An excuſet ignorantia inculpabilis latâ cenſuræ?*

Digitized by Google

151. *Ignorantia vincibilis an excuſet?*
152. *IV. Metus iuſtus impedit effectum cenſuræ.*
153. *Neceßitas publica an excuſet celebrantem in loco, ubi alius Sacerdos non eſt?*
154. *V. Diſpenſatio legitima excuſat.*
155. *VI. Abſolutio.*
156. *An per ſolam abſolutionem tollatur cenſura?*
157. *Cenſura lata ſub conditione*, donec ſatisfeceris, *an per ſatisfactionem tollatur ipſo facto?*
158. *Suſpenſio ob contumaciam lata an tollatur abſolutione?*
159. *Abſolutio an proſit mortuis?*
160. *Abſolvere à cenſura qui poßint.*
161. *Excommunicatus à ſuo Epiſcopo an poßit abſolvi ab Epiſc. novi domicilij?*
162. *Et quid ſi fiat Religioſus?*
163. *Iudex à quo an rectè abſolvat poſt interpoſitam appellationem?*
164. *A cenſura iuris quis abſolvat.*
165. *Caſus reſervati abſolutionis à cenſura.*
166. *Suſpenſio quando & à quo tolli poßit.*
167. *Interdictum quis relaxet.*
168. *Interdictum locale an relaxetur loco alienato?*
169. *Quid ſi locus interdictus deſtruatur?*
170. *Cenſuris pluribus ligatus à quo & qualiter abſolvendus.*
171. *Expreßio cauſſæ limitat abſolutionem.*
172. *Expreßio falſa cauſſæ an eam impediat?*
173. *Abſolutio licitè fit ſub conditione de præſenti aut præterito.*
174. *An & ſub conditione in futurum concepta?*
175. *Abſolutio ad cautelam & ad reincidentiam.*
176. *Abſolutio conceſſa cum clauſula*, Satisfactâ parte, *quid operetur; & quid ſi non ſit ſolvendo aut ſolvendo.*
177. *Abſolutio per vim aut metum extorta an teneat.*
178. *Abſolvi poteſt etiam abſens.*
179. *An & invitus?*
180. *An perſeverans in delicto?*
181. *An licitè talibus concedatur abſolutio?*
182. *Abſolutio quâ formâ verborum facienda.*

De Cenſuris in genere.

1 INter pœnarum genera ſunt Cenſuræ. Deducta vox à Cenſorum munere, qui corrigendis civium moribus præerant. Significat & munus ipſum, & animadverſionem coërctionemve, ſecundùm illud Iuvenalis, *Sat.* 2.

——— *Vexat cenſura columbas.*

Quo modo hic accipitur, tranſlatâ ſignificatione vocis ad pœnam ſive coërctionem Eccleſiaſticam, quæ privat uſu aliquorum bonorum ſpiritualium ratione delicti. Eccleſiaſtica cùm ſit pœna, ac privativa boni ſpiritualis, non poteſt imponi niſi ab ea poteſtate, cui id boni genus ſubeſt, *arg. l. fin. D. De iuriſd.*

Eſſe autem hujuſmodi poteſtatem in Eccleſia, non eſt dubitandum, quidquid contrà garriant Lutherani, & ſimiles; & ab ipſo Chriſto datam patet ex illo *Matth.* 16. & 18. *Quodcumque ligaveris ſuper terram &c.* Vbi verbum *Ligandi* per metaphoram optimè accommodatur cenſuræ Eccleſiaſticæ, quæ eſt vinculum ſeu ligamen quoddam, quo anima irretita tenetur. Ab initio naſcentis Eccleſiæ uſum ejus fuiſſe, patet ex Canonibus Apoſtolorum, in quorum pleriſque fit mentio cenſuræ. Ratio eſt, quia omnis Reſp. benè inſtituta indiget poteſtate juriſdictionis, tam directivâ quàm coërctiva, ad politicum ſuum corpus dirigendum: ut etiam ea data eſſe ſit fatendum, ſine quibus juriſdictio inutilis aut nulla foret, *l.* 2. *D. De iuriſd.* & *c. Ex literis ſup. De off. deleg.* Suarez *de Cenſuris Diſp.* 1. *ſect.* 2. Vt autem juriſdictio iſta præcipuè verſatur circa ſpiritualia, ita & coërctio eſt ſpiritualis, & cenſuræ iſtæ infligunt privationem alicujus boni ſpiritualis. 2

Eſſe ejuſmodi juriſdictionem in S. Pont. immediate D. Petro, ejuſque ſucceſſoribus à Chriſto Domino conceſſam (neque enim his erat deneganda poteſtas benè regendi) nemo ambigit, qui Chriſti verba ſanè capit, & ex calice quinti Euangelij non hauſit errores. Competit & Epiſcopis, atque his, qui ſupra eos ſunt, etiam Legato à latere, *c. Legates ſup. De legatis in* 6. & Vicario Epiſcopi, cui idem eſt cum Epiſcopo tribunal, *Gl. in c. Licet De off. Vicar. in* 6. *c.* 2. *ſup. De conſuet.* Vicario item electo à Capitulo, Sede vacante, & multò magis ipſi Capitulo, quod ſuccedit in Epiſcopalem juriſdictionem jure proprio, *c. Cùm olim ſup. De maiorit. & obed. c.* 1. *eod. in* 6. Pertinet & poteſtas ferendi cenſuras ad quoſdam Abbates, Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios, quibuſcum eſt communicata juriſdictio Epiſcopalis, *c. Veniens ubi Gl. ſup. De eo qui ord. furtivè ſuſc.* & ad congregationes Eccleſiaſticas, uti Concilia Generalia, Provincialia, & ad eos, qui ſpeciali privilegio talem poteſtatem impetrarunt; quatenus tamen ſubditos habent, in quos eam exerceant, quia fruſtrà juriſdictionem quis ſibi adrogat, cui deeſt ſubjectum, circa quod eam exerceat, niſi futurum ſperetur, *arg. l. pen. D. De ſervit. & l. Si ſervitus* 23. *De ſervit. urb. præd.* Vid. Suarez *Diſp.* 2. *ſect.* 2. *nu.* 9. 3

Conſuetudine etiam hanc poteſtatem adquiri patet ex *c.* 3. *ſup. De off. Ordin.* ubi Paſtori Eccleſiæ parocċialis dicitur competere excommunicandi poteſtas; uti & præſcriptione, *c. Cum olim c. Auditis ſup. De præſcrip.* cùm ſpectet ad juriſdictionem, quæ præſcriptione adquiri poteſt, ut multis tradit Covarr. *ad c. Poſſeſſor p.* 2. §. 3.

Delegari hanc poteſtatem alteri poſſe volunt, modò deleganti adſit delegandi poteſtas, 4
qua de re actum *ſup. De deleg.* Covar. 3. *Var. c.* 20.

&c ei

& ei delegetur, qui eſt habilis: qualis non eſt non baptizatus, cùm ſit munus Eccleſiaſticum, ad quod requiritur baptiſmus, janua ad reliqua officia Eccleſiaſtica. Sit rationis compos; nam qui rationis uſum non habet, non poteſt ferre judicium, nec conſequenter punire, aut exercere aliquem actum juriſdictionis, cùm pendeat à judicio. Poterit tamen poteſtas in eo, qui ratione privatus, permanere, ut eſt manifeſtum in dormiente, ebrio. Suarez *Diſp.* 2. *ſect.* 3. *nu.* 4. Laicos ex ſe incapaces eſſe juriſdictionis Eccleſiaſticæ patet ex varijs locis juris Canonici, *c. Eccleſia ſup. De conſtitut. c.* 2. *ſup. De iudic.*

6 Quæritur autem, An ſaltem delegari laico poſſit iſta juriſdictio? R. Ad eam non eſſe neceſſarium Ordinem ſacerdotalem. Abbas in *c. Tranſmiſſa nu.* 2. *ſup. De elect.* imò ne quidem ullum Ordinem ſacrum aut ſacramentalem requiri, & primam tonſuram ſufficere, ut alicui hæc poteſtas committi poſſit: ſecundùm ordinariam tamen Eccleſię legem munera ejus non communicari niſi cum Clericis, qualis etiam eſt primâ tonſurâ initiatus, *c. Cum contingat ſup. De ætate & qualit. ordin.* niſi per conjugium ſe inhabilem fecerit, uti dictum ſup. *De Cler. conjug.* aut per aliud quid, ut laicis non ſit deleganda. Dico, ſecundùm ordinariam Eccleſiæ legem; quia cùm hoc Eccleſiæ ſtatutum ſit de jure poſitivo, videtur Pont. ſecundùm abſolutam ſuam poteſtatem diſpenſare poſſe, & laico committere, cùm ille ſit ſupra jus humanum, quod immutat, ut dictum ſup. *De conſtitut. Gl. in can. Præter V-Ducibus Diſt.* 32. Facit, quòd non tam ſpectet ad ordines, quàm ad juriſdictionem. Plura Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 8. 9. 10. 11. & 12.

7 Poteſt & delegari collegio aut communitati, cùm conſtare poſſit ex viris baptizatis & ratione utentibus, atque in gradu clericali conſtitutis. Quod procedet, etiamſi conſtet partim Clericis, partim laicis; ſi tamen plures ſint Clerici, quàm laici, vel etiam æquales, quia pars dignior trahit ad ſe minùs dignam. Abbas in *c. Ex literis nu.* 4. *ſup. De conſtitut. & in c. cum ſuper ſup. De off. deleg.* Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 13. cùm hæc poteſtas non ſit in ſingulis, ſed in ipſa communitate. Rarò tamen & non commodè cõmunitatibus hæc poteſtas committitur, cùm

Segniùs expediant commiſſa negotia plures.

8 Q. An fœminæ poſſit committi? R. Videri nec jure communi eſſe capacem fœminam, nec ex commiſſione Pontificis Rom. poſſe fieri capacem ferendi cenſuras, *c. De monialib. h. tit.* ubi Abbatiſſa dicitur non abſolvere ſuas Moniales à cenſura, quam contraxerunt, ut nec ligare poſſit. Poſterius probatur *c. Nova* 10. *ſup. De pœnit.* ubi Pont. concludit, poſt alia, claves regni non eſſe datas fœminis, ne quidem B. Virgini. Quò facit, quod dictum ſup. *De tempor. ordinat. nu.* 17. fœminas eſſe incapaces Ordinum, ſecundùm congruentiam; cùm ſexus fœmineus non ſit per ſe ordinatus ad ſpiritualia, ut nec docere, nec dominari viris ſit permiſſum fœminis, 1. *ad Timoth.* 2. Quod reſpondet juri civili, quo fœmina removetur ab omnibus officijs publicis, *l.* 2. *D. De R. I.* Ut dicendę ſint incapaces omninò hujus poteſtatis, quæ Ordines prærequirit, vel ſaltem diſpoſitionem ad illos. Nec facit *c. Dilecta* 12. *ſup. De maiorit. & obed.* quod habet, Abbatiſſam quamdam ſolitam ſuſpendere ab officio & beneficio ſuas Canonicas, & Clericos ſuæ juriſdictioni ſubjectos; nam non agit de ſuſpenſione, quæ ſit cenſura propriè, ſed de quadam prohibitione ſive privatione fructuum, quæ largo modo dicitur ſuſpenſio: unde & Pont. ibi non dicit, cenſuram eſſe ſervandam, ſed præceptum & mandatum talium Abbatiſſarum. Suarez *d. loco n.* 5. & 6. Avila *de Cenſuris p.* 1. *Dub.* 6. Covarr. in *c. Alma mater p.* 1. *§.* 11. *nu.* 2. Quòd ordinariam juriſdictionem habere dicatur fœmina, *c. Dilecti* 4. *ſup. De arbitr.* & caput ac patrona Clericorum eſſe, *c. Dilecta* 14. *ſup. De exceſſ. Præl.* non ſpectat ad cenſurã, quam ideo non poteſt dici ferre poſſe jure ordinario. Quod addo; nam Pont. de abſoluta poteſtate videtur eam facultatem poſſe concedere fœminæ, cùm non ſit contra jus divinum, ſed contra communem Eccleſiæ legem & uſum; & non pertineat ad claves, ſed tantùm ad juriſdictionem, cujus non eſt incapax fœmina. Navar. *Conſ.* 1. *h. t.* Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 7.

9 Ferenda non eſt cenſura niſi ob culpam, quam pœna præſupponit; propriam, non alienam, ſaltem quantum ad excommunicationem, quæ inſtituta eſt ad correctionem peccantis tantùm, & ſuſpenſionem, ut eſt propria cenſuræ ſpecies; ex regula, quòd culpâ carens non ſit in damnum vocandus, & peccata debeant ſuos tenere auctores. Aliter ſe res habet in interdicto, quod etiam tenet eos, qui non deliquerunt, *c. Si ſententia eod. in* 6. tamquam membra, quæ ratione corporis affliguntur, vel propter majorem ejus, qui deliquit, terrorem.

10 Ubi quæri poſſet, An cenſura ex nulla aut injuſta cauſſa lata teneat? R. Expreſſam in ſententia cauſſam vel falſam, vel irrationabilem aut inſufficientem, ponere cenſuram nullam tam in interiori foro, quàm in exteriori. Ratio eſt, quòd injuſtitia ejus publicè & juridicè ſit notoria. Poteſtas enim Eccleſiæ data eſt in ædificationẽ, non in deſtructionem, quam intendit Prælatus, ex nulla cauſſa aut inſufficienti cenſuram ferens, *c. Venerabilibus* 7. *§. pen. eod. in* 6. Quòd ſi in ſententia nulla exprimatur cauſſa, ſed cenſura nudè in aliquem ſit prolata, non poſſet dici nulla, cùm non contineat errorem intolerabilem, uti textus requirunt ad nullitatem, *d. §. pen. & c. Solet eod. in* 6.

c. Per

c. Per tuas h. t. Non poteſt autem dici eum continere, in qua cauſſa non adſcripta. Vt ex vi formæ ſententia talis non videatur nulla in foro exterioti, quamvis in interiori, ſi cauſſa nulla ſubſit, ſit nulla; qualis declaranda venit à ſuperiore, probato defectu cauſſæ, de quo, ſi ſatis conſtet reo, is in conſcientia non tenebitur parere. Imò, cauſſà non expreſſà, poſſet dici cenſura non tenere, quòd ſit contra jus lata, quo requiritur cauſſæ expreſſio, *c. 1. eod. in 6.* Quò faciunt textus, qui dicunt ſententiam iniquam non gravare, *can. Cui eſt, can. Secundum, can. Cœpiſti 11. q. 3.* Quòd ſi ſententia fuerit juſta ſecundùm allegata & probata, erit obediendum ſuperiori. Quò reſpicit dictum Gregorij in *can. 1. 11. q. 3.* ſententiam Paſtoris, ſive juſtam ſive injuſtam, eſſe timendam: & Vrbani *can. Quibus ead. q.* timendam eſſe ſententiam Epiſcopi, licet injuſtè liget, quatenus ſcilicet veritatem ſententiæ retinet. Quod & dicendum de ſententia ita injuſta, ut in re ſit nulla, ſi de nullitate certò non conſtet. Imò ſi omninò nulla ſit, poteſt etiam videri timenda, ſecundùm dicta loca; ut reus eam non contemnat in foro exteriori cum aliorum ſcandalo, qui defectum ignorant, aut in deſpectum ſuperioris. Vid. Navar. *in Summa c. 27. nu. 3.* Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 7. n. 7.* Avila *d. p. 1. Dub. 9. & c. 6. Dub. 1.* Suarez *Diſp. 4. ſect. 7. nu. 31.*

11 Quid in defectu juriſdictionis? R. Eam omninò ponere excommunicationem nullam & ſine effectu ullo: ad quem omninò requiritur juriſdictio, uti ad omnem actum alium judicis. Vnde appellatio ante ſententiam interpoſita facit excommunicationis ſententiam eſſe invalidam, *c. Paſtoralis §. verum ſup. De appellat.* Idem dicendum de lata ab excommunicato, ſuſpenſo, interdicto; nam in tali non eſt efficax juriſdictio, impedita quippe per cenſuram. Quod non tantùm procedet in ipſo excommunicato, verùm & in delegato ab eo. Sic excommunicato Epiſcopo impeditur uſus juriſdictionis in ejus Vicario, *c. 1. De off. Vicarij in 6.* Suarez *Diſp. 2. ſect. 4. nu. 4.*

12 Quid ſi impedimentum ſit occultum? R. Peccare quidem ferentem cenſuram in tali ſtatu, quòd utatur actu juriſdictionis, à qua impeditus per Eccleſiam; valere tamen ejus ſententiam, & parendum eſſe reo, licet noverit impedimentum. Neque enim Eccleſia tunc impedit omninò uſum juriſdictionis, cùm bono ejus regimini id conveniat & expediat. Quod & dicendum de eo, qui titulo falſo juriſdictionem adquiſivit, aut inhabilis cùm ſit publicâ exiſtimatione habilis habetur, & auctoritate ſuperioris in munus eſt inductus; ſupplet enim Eccleſia defectum in bonum publicum, *arg. l. Barbarius D. De off. Prætoris, c. Ad probandum 24. ubi Gloſ. ſup. De ſent. & re iudic.* Suarez *d. ſect. 4. nu. 2. & 3.* Idem dicendum de excommunicato quidem notoriè, ſed tolerato, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſup. *De elect. n. 10.* Erit & nulla ſententia lata contra tenorem privilegiorum, quia eatenus non eſt ſubjectus reus, *c. Quanto ſup. De privileg.* Navar. *c. 27. nu. 4.* Faciet & ſubſtantialis judicij defectus non tenere ſententiam, *l. 4. §. condemnatum D. De re iud.*

Q. IV. An ad juſtitiam cenſuræ ſufficiat culpa interna? R. Etſi hoc aliquibus videri 13
poſſit, ex eo, quòd poteſtas Eccleſiæ ſit ſpiritualis, quæ ad interna etiam peccata pertinet, & circa interna verſatur, ut videre eſt in *c. Dolentes De celeb. Miſſar.* ubi præcipitur recitantibus divinum officium, attentè & devotè id agant, & in *Clem. Multorum De hæret. in 6. Clem. Ne in agro §. quia verò De ſtatu Monach.* Contrà tamen dicendum, non poſſe cenſuris puniri per Eccleſiam occulta peccata per ſe, id eſt interna, cùm Eccleſia de ijs non judicet, nec judicium humanum poſſit eſſe de actibus interioribus. Nihil facit, quòd poteſtas Eccleſiæ ſit ſpiritualis; nam debet exerceri humano modo, ut ſe tantùm extendat ad ea, quæ homines cognoſcere poſſunt, directè ſaltem; nam indirectè, in ordine ſcilicet ad exteriores actus, quibus interni tamquam cauſſæ aut conditiones conjunguntur, (quo modo poſſunt accipi textus allati) poteſt & Eccleſia peccatum occultum per accidens punire per legem generalem, non tamen per modum ſententiæ, & nominatim quod manet occultum. Sic hæreſim ſuam manifeſtans exteriùs, nullo audiente, eſt excommunicatus, quia ſatis eſt, exteriùs eſſe proditam hæreſim, ut dictum ſup. *De hæret. nu. 1.* Vid. Suarez *Diſp. 4. ſect. 2. nu. 1. & ſeqq. & nu. 22.* Avila *p. 1. Dub. 10.* 14

Q. V. An actus exteriot metu cauſſatus cenſuram incurri faciat? R. Iuſtum metum excuſantem à culpa, etiam excuſare à cenſura, quæ culpam præſupponit, cùm præcepta Eccleſiæ ordinariè non obligent cum majori rigore. Vnde cum excommunicato communicans juſto metu eſt extra cenſuram, uti dictum ſup. *De his quæ vi nu. 17.* Et hoc regulariter; nam ſi talis metus directè incuſſus fuerit in contemptum religionis aut Eccleſiaſticæ poteſtatis, nullus metus excuſabit uti non à culpa, ita nec à cenſura, quia tunc non tam agitur de ſola legis obſervatione, quàm de vitando gravi damno religionis, cujus bonum tenetur quiſque præferre propriæ vitæ. Ratio horum eſt, quòd voluntas & intentio diſtinguant maleficia, *c. Cum voluntate 54. h. t.* Ea de cauſſa Navar. *c. 11. nu. 25.* rejectâ Cajetani ſententiâ, Chriſtianos, qui propter metum ſe fingunt Saracenos, extra cenſuram ponit: & alij tradunt, excuſari Chriſtianos à cenſura lata contra adjuvantes Turcas dimicantes contra Chriſtianos, quia metu mortis remigant, qui facit ceſſare contumaciam, quæ cauſſat cenſuram. Hinc inferri poteſt, ficto animo actum ſub cenſura

pro-

prohibitum exteriùs perficientem non eſſe ligatum cenſurâ, quòd voluntate deficiente non poſſit dici delictum perfectum, pro quo impoſita cenſura, ſecundùm *d. c.* 54. Exemplum eſt in ficte proferente verba hæreſim continentia, qui in mente eſt orthodoxæ fidei, cum perfectè ac ſimpliciter talis non agat contra legem hæreticum cenſurâ notantem; & lex juxta proprietatem verborum ſit accipienda, non extendenda in materia odioſa. Navar. *c. 11. nu.* 25. *& c.* 27. *nu.* 56. Suarez *d. ſect.* 3. *n.* 15.

15 Q. VI. An ad cenſuræ juſtitiam requiratur prævia monitio? R. In ea, quæ per legem fertur, nec neceſſariam eſſe admonitionem, nec ferè locum habere, cùm lex ipſa ſatis admoneat, cujus nemo debet eſſe ignarus: ut veniens contra legem, prohibentem actum aliquem ſub cenſura, ſatis ſit contumax habendus, nec aliâ admonitione egeat. Et hoc ita, quatenus jus eſt abſolutum & cenſuram hoc ipſo fert; nam interdum non aliàs infert, quàm monitione præviâ, *Si moniti non reſipiſcant*, ut in *Clem. fin. § fin. De ſtatu Monach. & Clem.* 3. *De decimis*. Idem dicendum de cenſuris latis per ſententias generales hominis, pro peccatis futuris, veluti *Quiſquis furtum commiſerit*; nam præceptum non furandi ſub cenſura ſatis admonet ſubditos, ut patet ex *c. A nobis* 21. *h. t.* Cui non refragatur textus in *c. Romana* 5. *eod. in* 6. qui non vult in ſpecie vel in genere promulgari cenſuras ſine prævia monitione; quia non loquitur de generali excommunicatione pro culpis futuris, qualis ponit præceptum, & ſic admonitionem ex ſe ſufficientem: ſed de præteritis & præſentibus culpis, qualis non ponit ex ſe admonitionem, cùm neclex, nec ſententia delictum præceſſerit, quod antè commiſſum, ut nec poſſit poni contumacia in reo. Ita ferè Suarez *de Cenſur. Diſp.* 3. *ſect.* 3. *nu.* 3. 4. *&* 5.

Itaque ab homine lata cenſura propter jam commiſſas ſeu præteritas culpas neceſſariò requirit monitionem præviam, ut habet textus in *d. c. Romana & c. Sacro* 48. *h. t.* Ratio eſt, quia quando delictum eſt commiſſum, nulla ponitur contumacia, uti poni dictum quoad futura, per legem prohibita, aut etiam per ſententiam hominis, non tantùm generalem, de qua jam actum, verùm & ſpecialem per præceptum certæ tantùm perſonæ impoſitum, ut hoc vel illud faciat, aut vitet; aut in caſum, quo hoc vel illud faciat, aut non vitet: qualis modus nihil habet in ſe contra rationem, nec contra jus poſitivum. De quo poſſet dubitari per text. in *d. c. Romana § caveant*, ubi videtur ea forma prohibita per Pont. Verùm benè inſpectis verbis *d. §.* apparebit, ijs non contineri tam abſolutam prohibitionem, quàm admonitionem, ne judices facilè tali formâ utantur, ſed cum magna cautione & circumſpectione. Suarez *d. Diſp.* 3. *ſect.* 4. *nu.* 7.

Ubi aliqui exceptionem ponunt in eo, qui antè prædixit aut publicavit ſe non pariturum, quaſi is monendus non ſit ex contumacia jam poſita; argumento eorum, quæ traduntur de correctione fraterna, cui monitio præmittenda, niſi quando deeſt ſpes fructus, quo caſu, quia otioſa foret, omitti poteſt. ſecundùm Navar. *c.* 24. *nu.* 12. Verùm ejuſmodi ponere quidem videntur contumaciam in affectu, non etiam in effectu, uti requiritur ad ferendam cenſuram, quam demùm perficit monitio prævia, cui non paritum. Vid. Suarez. *d. Diſp.* 3. *ſect.* 10. *n.* 8. *&* 9.

Monitio hæc ſit trina, ut videtur requiri per Canones, qui requirunt Canonicam, *c. Statuimus* 3. *eod. in* 6. qualis eſt trina, ut explicat text. in *c. Conſtitutionem* 9. *in fine eod. in* 6. Ubi tamen una ſufficiet pro trina, dummodò aliquorum dierum competentia intervalla concedantur, quorum determinatio in arbitrio eſt judicis, pro facti qualitate. Cui etiam datur licentia ea reſtringendi, ſi cauſſæ neceſſitas poſtulet; negotij enim qualitas & periculum imminens facit etiam ad unum diem, imò brevius tempus, coarctari poſſe, *Gl. fin. in d. c.* 9. Suarez *d. Diſp.* 3. *ſect.* 9. 16

Facienda admonitio à Superiori, cùm ſit loco citationis; nemo autem rectè citetur niſi à ſuo judice. Abbas in *c.* 1. *nu.* 33. *ſup. De judic.* uti nemo poteſt dici contumax niſi non parens illi, cui obedientiam debet ratione ſubjectionis. Requiritur etiam monitio iſta fiat coram teſtibus, ut de ea conſtare poſſit, *d. c. Sacro* 48. *h. t.* idque & in caſu, quo ſcripto fit, ut & de ſcripto poſſit conſtare. Suarez *d. Diſp.* 3. *ſect.* 11. *nu.* 2. Facienda autem in perſona ipſius monendi, cùm tendat ad correctionem, quam non audiens contumax habetur: quamvis ſufficere videatur, ſi admonitio domi facta ad aures ejus perveniat, uti conſtat ex *Clem.* 3. *in fine De elect.* ubi ſufficit ad appellantem notitia plena & certa devenerit. Et hoc non tantùm in cauſſa appellationis, ſed generaliter in omni cauſſa ibi ſtatuitur. Ratio eſt, quia tantùm requiritur, ſciat intentionem ſuperioris, quam hoc modo intellexit. Et hoc ita in perſona ſingulari & determinata; nam ſi cenſura ſit generalis contra eos, qui delinquunt, quia delinquentes ignorantur, ſufficiet admonitio facta in loco publico, per quam ad delinquentes, qui ignorantur, ut perſonaliter moneri nequeant, notitia pervenire poſſit. Qualis etiam obtinebit contra certam perſonam, quæ dolo aut vi impedit, ne talis monitio fiat, aut quæ certum domicilium non habet. Vid Covarr. in *c. Alma p.* 1. *§.* 9. *nu.* 4. Suarez *d. ſect.* 15. *nu.* 5. *& ſeqq.* 17

Q. An, monitione omiſſâ, cenſura ſit valida? R. Videri, non eſſe irritam, ſed tenere, per *d. c.* 48. *h. t.* ubi, monitione omiſſâ, ſententia excommunicationis 18

dicitur juſta, licet puniatur judex: & in *d. c. Romana* dicitur quidem ſententia talis injuſta, non etiam nulla, ut *Gl.* ibi *V. iniuſtas* notat: item in *c. Reprehenſibilis 26. ſup. De appellat.* prohibet quidem Pont. excommunicationem ferri, non præviâ monitione, non tamen dicit eſſe nullam, cùm multa prohibeantur fieri, quæ facta tenent. Abbas in *d. c. 26. nu. 13. & d. c. 48. n. 9* Quod non tantùm verum eſt in ordinario, verùm & in delegato, quamvis in eo contrà quidam ſtatuerit, ſine fundamento, ut tradit Navar. in *c. Cum contingat, Cauſ. 5. ſup. De reſcr.* Covarr. *d. § 9. nu. 7. & 8.* In contrarium facit textus in *c. Statuimus 3. & c. Statutum 13. eod. in 6.* ubi niſi præcedat Canonica monitio, quæ eſt trina, dicitur non tenere ſententia. Verùm textus illi loquuntur in ſingulari caſu, quo ſcilicet excommunicatur participans cum excommunicatis; qualem hoc ipſo notatum minori non volunt innodari majori, niſi trinâ monitione præviâ. Cæterùm præcedens opinio communis non videtur accipienda de abſoluta omiſſione monitionis, ſed Canonicæ tantùm, id eſt trinæ, quia de ejus omiſſione loquitur & *d. c. 26.* & *d. c. 48.* Vt videatur neceſſarium, ſaltem aliqua adſit monitio, cùm, uti dictum, ſit loco citationis; quæ neceſſaria omninò eſt. Plura vide apud Suarez *d. Diſp. 3. ſect. 12.*

19 Quæſtio etiam eſt, An cenſura per metum illata à judice coacto liget? R. Hoc aliquos velle, ut *Gloſ. in c. un. V. Vacuamus De his quæ vi in 6.* cujus fundamentum ponitur in eo, quòd voluntas coacta ſit voluntas, & metus non ponat ſimpliciter involuntarium, ſed potiùs voluntarium: ut jure naturæ metus non poſſit dici irritare actum, uti patet ex *d. c. unico*, ubi Pont. dicit ſe evacuare actum, de quo ibi, per metum geſtum. Vt debeat præſupponi valuiſſe, nec irritus eſſe, etiam in foro exteriori, niſi in caſibus, quibus ipſa lex eum irritet, veluti in *d. c. un.* Cujus deciſio in cauſſa abſolutionis non rectè ab aliquibus trahitur ad pronuntiationem cenſuræ per metum; eo argumento, quòd poteſtas ligandi ſit conjuncta cum poteſtate abſolvendi, *can. Verbũ 51. De pœnit. Diſt. 1.* ubi dicitur, eum, qui non habet jus abſolvendi, nec habere jus ligandi: ut inde colligatur, hos actus eſſe æquales, & in uno ſtatutum debere ad alterum extendi; præcipuè quòd jura, ſi in favorabilibus reſtringantur, ut in abſolutione, multò magis reſtringi debeant in ipſa cenſura inferenda, quę odioſa, ut non procedat ratione violentiæ. Verùm hoc argumentum in jure poſitivo parum urgens, quando ſubeſt diverſa ratio. Nam quòd abſolutio ſit irrita declarata per Pont. facit favor Eccleſiaſticæ poteſtatis; & fuit neceſſarium, ut Paſtores Eccleſiæ ſint immunes à vexationibus iſtiuſmodi, quæ ſæpè inferuntur ab ijs, qui abſolvendi, aut eorum nomine, ut meritò talis metus debeat irritare abſolutionem. Cenſura verò ut ſit irrita, concernit eum tantùm, in quem fertur, non etiam Eccleſiaſticam poteſtatem: cujus nihil intereſt, talem cenſuram eſſe irritam, modò adſit voluntas & intentio ferentis, qui ex animo illam infert; nam, animo ceſſante, irrita foret cenſura. Deinde, ut rectè ait Abbas in *c. 2. nu. 17. ſup. De his quæ vi*, cùm ſpecialiter circa abſolutionem id ſit ſtatutum, non eſt trahendum ad cenſuram inferendam. Vbi dat rationem diverſitatis, quòd ſæculares Principes ſoleant eſſet faciles ad cogendos Prælatos ad abſolvendum; non ita ad ferendam cenſuram, ut neceſſe fuerit ei rei occurrere. Ita ferè Suarez *Diſp. 2. ſect. 5.*

Ad cenſuræ juſtitiam præterea facit, ab eo ſit lata, cui eſt juriſdictio, ſaltem putativa, uti dictum ſup. *nu. 12.* Servetur ordo juris, quod requirit, in ſcriptis fiat, juxta *c. 1. eod. in 6.* cauſsâ ſubjunctâ, qua de re ſup. *nu. 3.* Quod in alijs ſententijs non eſt neceſſarium, ut patet ex *c. Sicut ſup. De re iudic.* Exemplum ejus tradatur reo, id tamen requirenti, idque intra menſem; aliàs ſuſpenſus ſit judex per menſem ab Eccleſiæ ingreſſu & divinis officijs. Præterea puniendus judex, ex arbitrio ſuperioris, animadverſione condignâ, licet ſententia non ſit nulla, his omiſſis, ut patet ex *d. c. 1.* in quo dicitur relaxanda à ſuperiore. 20

Abſolutè feratur ſententia, an ſub conditione, ad cauſſam pertinente, nihil intereſt: veluti ſi, peccato commiſſo, feratur cenſura in ordine ad ſatisfactionem, aut emendationem illius, uti fieri conſuetum, quia ejuſmodi pœna eſt medicinalis. Vti & rectè conditio iſtiuſmodi pro peccato futuro adijcitur; quamvis, ut antè dictum, pro futuris culpis conditionatâ hujuſmodi ſententiâ cautè ſit utendum. Dixi, ad cauſſam pertinente; nam ſi ad cauſſam non pertineat, veluti, *Excommunico te, ſi navis ex Aſia venerit*, imprudenter talis additur, & nullam facit cenſuram, eo quòd actus juriſdictionis ſpiritualis non debeat eſſe pendens à caſuali conditione, ad actum talem impertinente. Eſt enim hoc valde abſurdum, & intolerabilis abuſus ſpiritualis poteſtatis, cùm ejuſmodi conditionis eventus non ponat vel augeat culpam. Et hoc quoad futuram; nam quoad præſentem vel præteritam conditionem, talis adjectâ non videtur impedire effectum cenſuræ, ſi evenit, quia conditio talis non impedit, quò minùs abſoluta ſit cenſura. Si verò non evenit, cenſura nulla eſt, ſiquidem actus conditionalis, deficiente conditione, eſt nullus, *§. conditiones Inſt. De V. O.* Poſſet tamen conditio in futurum, licet non augens aut minuens culpam, eſſe rationabilis cauſſa limitandi cenſuram, veluti, *Excommunico Clericum, niſi ſit in dignitate conſtitutus*, qualis limitatio expedit æſtimationi dignitatis Eccleſiaſticæ, Ita Suarez *Diſp. 3. ſect. 7.*

ſect. 7. quem & vide de tota hac materia d. Diſp. ſect. 4. nu. 2. & deinceps.

Cenſuræ effectus eſt, privare aliquibus bonis ſpiritualibus, etiam aliquarum actionum corporalium ſeu externarum: item inhabilem reddere ad obtinenda beneficia, de quibus agetur inferiùs in ſingularum cenſurarum explicatione.

21 Quæſitum eſt, An iſtos effectus operetur ex falſa cauſſa, juridicè tamen probata? R. Receptiſſimam opinionem eſſe, judicem non poſſe ſecundùm ea, quæ ſcit privatim licet certiſſimò, ſed ſecundùm ea, quæ allegantur in judicio & probantur, ſententiam ferre, quòd hæc via ſit tutior ratio finiendarum litium, quàm ſi obtentu ſcientiæ privatæ licere permiſeris probationis non haberi rationem, qua de re actum ſup. *De off. iud. in fine & ad tit. D. De iudic. n. 47. & ſeq.* Receptiſſimam etiam eſſe traditionem, ejuſmodi ſententiam valere, ut juſtè latam nec habentem defectum ſubſtantialem, ut dictum ſup *tod. nu. 3.* Diſputari autem, An quoad omnes effectus obliget? Vbi dicendum, in foro quidem interiori non obligari reum, quod coram Deo ſit innocens; quo modo internis bonis ſpiritualibus non eſt privatus: externis vero abſtinere debet, à Miſſæ auditione, communicatione cum alijs, & ſimilibus, idque ex vi & efficacia præcepti tali ſententiâ contenti, ac ſcandali, quod ex inobedientia contra Eccleſiã oritur, cujus auctoritati multũ derogaretur, cenſurâ tali publicè contemptâ. Et hoc ita quoad actus publicos, & eos, qui ſententiæ ignorant injuſtitiam; nam quantum ad actus occultos, veluti Miſſæ auditionem, aliorumque actuum uſum in occulto, illi ſine peccato exercentur, cùm ceſſet ſcandalum. Vid. Abbas in *c. Inter cæteras 9. nu. 9. ſup. De ſent. & re iudic.* Navar. *d. c. 27. nu. 3.* Covarr. *ad d. c. Alma p. 1. §. 7. nu. 5. & § 11. nu. 14. §. Ego ſanè, & latè* Suarez *Diſp. 4. ſect. 7. nu. 9. & ſeqq.*

22 Quæritur autem, An publicè cenſuram talem violans incurrat pœnas propoſitas violantibus cenſuras? R. Ita velle Covarr. *d. loco nu. 7. Concl. 4.* Vbi aliqui ponunt vim in contumacia, per quam volunt robur addi tali ſententiæ. Dicendum tamen, abſolutè eum non incurrere pœnas, propterea quòd verè & abſolutè non ſit adfectus cenſurâ: quæ ut in foro exteriori & exiſtimatione hominum operetur, minimè tamen in exteriori. Sic tali ſententiâ excommunicatus ſi celebret, non poteſt dici verè irregularis, licet in foro exteriori talis habeatur. Nec facit contumacia quidquam, cùm ejus nomine non poſſit augeri cenſura, & novum effectum habere. Vid. Suarez *d. ſect. 7. n. 19. & ſeq.*

23 Cenſura alia fertur à jure, quæ dicitur Canonis ſive latæ ſententiæ, cùm Canon hoc ipſo, quo delictum commiſſum, pœnam imponat, ſine ulla alia declaratione. Alia fertur ab homine,

quæ dicitur ſententiæ ferendæ, quando per judicem eſt inferenda. Quando autem dicenda ſit cenſura latæ ſententiæ, quando ferendæ, colligi debet ex verbis. Vbi extra dubium eſt, verbis, *ipſo iure, ipſo facto*, latam ſententiam deſignari, etiamſi alia verba ſint futuri temporis, ut in *c. Si religioſus De elect. in 6.* Idem dicendum de formula, *eo ipſo*, in *c. Cupientes §. cæterum eod. tit.* quæ perinde valet atque hæc, *ipſo facto*. Hi enim modi loquendi formaliter ſatis exprimunt mentem legiſlatoris; qui ſi omiſſi fuerint, tunc eſt attendenda vis & ſignificatio verborum, prout ſunt in frequenti uſu. Et ſi virtute contineant aliquem ex prædictis modis, præ ſe ferant autem prolationem ſententiæ actu inferentis pœnam, cenſebuntur eſſe ſententiæ latæ: qualia ſunt verba ad præſens vel præteritum tempus relata, veluti, *Sententia excommunicationis innodantes, Sententiam excommunicationis incurrat, Sententia excommunicationis noverit ſe ſubiacere, Sit anathematis mucrone percuſſus*; cujuſmodi verborum formis utuntur Pontifices in *c. unico De ſchiſmat. in 6. c. un. De iniur. in 6. c. 2. De hæret. in 6. Clem. 1. De pœnis.* Si verò futurum tempus reſpiciant, cenſuram ſententiæ ferendæ continebunt; cujus ordinis ſunt verba, *Excommunicetur, Suſpendatur, Excommunicari, ſuſpendi volumus*, & ſimilia, *Gl. in c. un. ſup. De ſagittar & in l. Si quis in tantam C. Vnde vi*, Suarez *Diſp. 3 ſect. 3. nu 1 & 2.*

24 Dubitatur de his verbis, *Excommunicationem noveris te incurſurum*? R. Probabile eſſe, ea ſpectare ad ſententiam ferendam, cùm in rigore tantùm ſint de futuro; & ita tenet Felin. in *c. Rodolphus nu. 28. ſup. De reſcr.* Poſſet tamen dubitari, cùm tale dictum non tam videatur requirere ſententiam vel cenſuram ferendam, ſed contrahendam ex vi talis legis, atque ideo ipſo facto. Nam licet verbum, *incurſurum*, ſit futuri temporis, reſpicit tamen ſolum tempus, quo fertur: ut probabilius videatur, illis verbis ſufficienter declarari cenſuram ipſo facto illatam, ſine opera judicis. Secus eſt, verbis in futurum relatis, quæ actum judicis, ejuſque miniſterium reſpiciunt, qualia omninò importare cenſurã ferendæ ſententiæ certum eſt.

25 Particulæ, *Omninò, mox, ſtatim*, & ſimiles, non videntur ſententiam latam continere, ſed judicandæ ſecundùm verborum, quibus ſubjunguntur, ſignificationem. Quo modo Canon habens, *Statim excommunicetur*, eſt tantùm ſententiæ ferendæ; habens autem, *ſtatim, ex nunc excommunicatus ſit*, eſt ſententiæ latæ, ut in *c. Quam ſit De elect. in 6.* Suarez *d. ſect. 3. nu. 5.*

Quæritur & de hac forma, *Sub pœna talis cenſura, Sub excommunicationis interpoſitione*? R. Per eam non tam ferri cenſuram quàm comminari, cùm nihil hîc ſit, quod ſententiam latam indicet; & verba ſint indifferentia, ideoque interpretanda mitiùs, ſcilicet de ferenda potiùs

ſententia, quàm de lata: niſi aliud addatur, ex quo poſſit colligi, cenſuram eſſe latæ ſententiæ, v. g. *Sub interminatione anathematis, cui mox ſubiaceat.* Navar. *d. c.* 27. *nu.* 12. Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 6. *& 7.*

26 Quid ſentiendum de verbo, *Anathema ſit?* R. Rejectâ opinione aliquorum, qui cenſent eo potiùs comminari anathema, quàm ferri, 18 *Gloſ. c.* 2. *in fine ſup. De foro compet. V. ſequeſtratus ſit,* & Baldi in *c. At ſi Clerici nu.* 20. *ſup. De iudic.* cùm verbum, *Excommunicatus ſit,* latam importet ſententiam, quidni & verbum *Anathema ſit,* quod habet exaggerationẽ aliquam, ut paſſim videmus in Conc. Trid. in quo eſt frequens iſta forma excommunicandi adverſus eos, qui de Sacramentis, alijſque fidei articulis, aut ijs, quæ ab Eccleſia ſunt definita, minùs piè ſentiunt, quos hoc ipſo abſcindi ab Eccleſia notum eſt ex *can. Hac autem diſt.* 30. Niſi tamen materia aliud poſtulet, aut alia jura ſint, quæ in iſta materia deſiderent ſententiam ferri, ut dictum ſup. *De ſortileg. circa fin.* Abbas *ad d. c.* 2. *in fine ſup De foro compet.* Felin. in *d. c. Rodolphus nu.* 31. *ſup. De reſcript.* Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *Diſp.* 12. *nu.* 2. *& in Decal. lib.* 2. *c.* 38. *nu.* 90.

27 Quin autem verba iſta, *ipſo iure, ipſo facto,* poſito crimine, ſtatim effectum inducant hac in materia dubium non eſt, cùm & materia legis & poena id patiatur, & communis Eccleſiæ uſus habeat, cùm aliàs in alijs poenis corporalibus, aut publicationibus bonorum exſpectanda ſit ſententia declaratoria ſaltem criminis, uti dictum ſup. *De pœnis. nu.* 20. Vid. Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 8.

De Cenſuris in ſpecie.

HÆc de Cenſuris in genere. Ad ſingulas ſpecies veniamus.

28 Vbi in primis diſputatur, Quot ſint numero? R. Alios ponere quinque, ſcilicet Excommunicationem, Suſpenſionem, Interdictum, Ceſſationem, & Irregularitatem; ex ratione, quòd Cenſura ſit poena Eccleſiaſtica, per quam puniuntur homines in bonis ſpiritualibus, quales ſunt hæ omnes: alios addere Depoſitionem & Degradationem. Veriùs tamen, priores tres ſpecies tantùm pertinere ad cenſuram, ex communi DD. opinione, quæ probatur *c. Quærenti inf. De V. S.* ubi conſultus Innoc. Pont. reſpondit, tantùm tres illas venire nomine Cenſuræ, quarum etiam dumtaxat ſit mentio paſſim in juris textibus, ut *c.* 1. *& c. Statutum h. t. in* 6. *c.* 1. *De his quæ vi in* 6. Navar. in *Summa c.* 27. *in princ. & nu.* 152. 194. *&* 254. Irregularitatem non eſſe cenſuram, ex eo oſtenditur, quòd contrahatur ex cenſurarum violatione, ut ſit aliud à cenſuris. Deinde cenſura eſt poena medicinalis, non ergò perpetua, quia ceſſat, ceſſante contumaciâ. Irregularitas autem non eſt poena medicinalis, cùm ſit perpetua; & non ſemper poena, cùm etiam citra delictum contrahatur, ut viſum ſuperiùs. Et ut aliquando poena ſit, principalis tamen ejus ratio magis conſiſtit in indecentia & inhabilitate contracta; ratio autem poenæ ſecundaria eſt. Ceſſationem à divinis aliqui ſub interdicto comprehendunt, à quo tamen diverſam eſſe patet, cùm ſit tantùm quædam deſiſtentia à divinis officijs, & adminiſtratione Sacramentorum, cujus violatio non ponit irregularitatem, uti violatio interdicti, ſecundùm dicta ſup. *De Clerico excom. miniſtr.* Vnde patet cenſuræ non eſſe ſpeciem, quia aliàs haberet & effectum cenſuræ. Depoſitio & Degradatio rectè negantur eſſe ſpecies cenſuræ, quòd non tam contineant poenam medicinalem, quàm inhabilitatem perpetuam munerum & privilegiorum Eccleſiaſticorum.

De Excommunicatione.

EXcommunicationis etymologia deſumitur ex eo, quòd extra communionem ponat; & eſt cenſura, quâ quiſpiam ſeparatur ab 29
Eccleſiaſtica fidelium communione. Vbi nomen, *Communio,* non eſt accipiendum de potentia radicali, quaſi excommunicatus non poſſit Sacramenta ſumere, ſed quod non ſumat licitè & honeſtè, & cum animæ ſuæ ſalute. Differt ab alijs, quæ non privant per ſe communicatione; nam ſuſpenſio privat tantum miniſterio Eccleſiaſtico, interdictum verò divinis rebus vel officijs. In definitione aliqui requirunt, dicatur Chriſtianus vel baptizatus, quòd non niſi talis ſit capax excommunicationis: ſed hoc eſt ſupervacuum, quia excommunicatio deſignat privationem, ut ſupponat eum, qui habet jus ad communionem fidelium, & conſequenter baptizatum.

Duæ ſunt ejus ſpecies, Major ſcilicet & Mi- 30
nor, *c. pen. h. t.* Illa à communione fidelium ſeparat omninò & totaliter; & per eam ſit aliquis anathema, id eſt execrabilis, communione cum alijs non dignus, cujus frequens uſus eſt paſſim in Canonibus & Concilijs, quatenus ad perſonas refertur, quæ ab Eccleſia abſcinduntur: nam relatum ad errores, qui dicuntur anathematizari, non cenſuram, ſed doctrinam denotat execrabilem. Vid. Suarez *Diſp.* 8. *ſect.* 2. *nu.* 4. *& ſeqq.*

Minor ponit ſeparationem à Sacramentorum perceptione, *d. c. pen.* Excluditur ab hac peccatum mortale, quod privat quidem licito Sacramentorum uſu, non tamen directè & per ſe, ſicut cenſura, ſed ex conſequenti, conſtituendo perſonam indignam tali actione; & non privat omni Sacramento, cùm non privet Sacramento pœnitentiæ, poſitâ ſaltem attritione.

Dicitur

Dicitur Minor, non propter parvitatem objecti, cùm ſeparatio à Sacramentorum participatione res ſit graviſſima, ſed per comparationem ad Majorem, quia nimirum continet pœnam; & propter materiam, ſupra quam cadit, cùm incurratur etiam propter peccatum veniale. Eſt autem major Excommunicatio ſimpliciter talis, Minor ſecundùm quid. Vnde ſimpliciter prolata ab homine, vel à lege, accipitur de majori, ut in *d. c. pen.* reſcripſit Gregor. IX. P. & habet communis opinio. Cujus ratio eſt, quòd vox iſta, *Excommunicatio*, includat negationem ſeu privationem communicationis; negatio autem ſimpliciter addita totum deſtruat. Et deinde abſoluta & indefinita oratio æquivalet univerſali, ut includat omnem privationem. Tertiò, Major & minor comparatur, ſicut totum & pars; ut vox iſta ſimpliciter prolata totum potiùs quàm partem ſignificet. Hinc & Excommunicatio major ſimpliciter excommunicatio reputatur.

31 Sed dubitatur, An hæc rectè ita ſtatuantur? Dubitandi rationem ex eo ſumi, quòd aliquibus in locis *Excommunicationis* nomine abſolutè poſitæ intelligatur minor, *can. Cum excommunicato* 18. xi. *q.* 3. ubi accipitur nomen Excommunicationis de minori, ut patebit ex ijs, quæ inferiùs dicentur, quia ſcilicet communicans cum excommunicato majori excommunicatione minorem incurrit. Eodem facit *c.* 1. *De except. in* 6. ubi in judicio parti excommunicationem opponens, ſpeciem illius debet declarare: ut nomen iſtud ſimpliciter poſitum non accipiatur de majori, quia aliàs non eſſet exprimenda ſpecies. Facit & ratio, quòd in pœnis benignior pars ſit accipienda. Verùm tenenda reſolutio Pont. in *d. c. pen.* quam & uſus recepit, ſecundùm rationes jam dictas. Nec obſtant Canones antiqui, quia illi procedunt ſecundùm antiquum uſum, quo latior erat vocis ſignificatio, & ſunt accipiendi ſecundùm materiam ſubjectam. Quo modo & accipienda regula tradita in *d. c. pen.* ſimpliciter prolatam vocem accipiendam eſſe de majori, ſi ex materia vel adjunctis non conſtet eſſe ſermonem de minori. Quod habet *d. c.* 1. id ita ſpecialiter conſtitutum, ad vitandas fraudes & dilationes in judicijs. Abbas in *d. c. pen.* Covarr. *ad c. Alma p.* 2. §. 8. *nu.* 5. Avila *de Cenſur. p.* 2. *Diſp.* 2. Suarez *d. Diſp.* 8. *ſect.* 3.

32 Eſt & alia Excommunicatio Generalis, quæ fertur in communi contra eos, qui commiſerunt vel committunt tale delictum, non exprimendo eorum nomina; alia Particularis, quæ fertur contra perſonas in particulari. Alia item Iuris, ſive à Iure lata; alia Hominis, ſive lata ab homine, id eſt ſententiæ ferendæ, qua de re paullò ſuperiùs actum.

Quis eam ferre poſſit, intelligitur ex dictis
33 de Cenſuris in genere. Ferri nequit niſi in hominem vivum, ſenſum habentem, quia ſenſu carens delinquere non poteſt, cùm delictum ex animo procedat, & quia non eſt capax emendationis: in baptizatum, quia cùm ſit pœna Eccleſiaſtica, non poteſt ferri in eum, qui non eſt ſubjectus Eccleſiaſticæ juriſdictioni. Suarez *Diſp* 5. *ſect.* 1. *nu.* 23. In hominem mortuum ferri nequit, cùm ſit vice medicinæ, quæ non habet locum in mortuo. Et deinde in mortuo ceſſat juriſdictio Eccleſiæ, quia jam non Eccleſiæ, ſed Deo ſuo ſtat vel cadit. Declarari tamen poteſt mortuus excommunicationis vinculo eſſe irretitus, ratione criminis antè commiſſi, cujus nomine excommunicationem vivus incurrerat: quo modo accipiendus *can. fin.* xxiv. *q.* 2. ubi multi hæretici poſt mortem dicuntur anathematizati, hoc fine, ut pro tali non offerant ſuffragia, quæ nihil profutura credit Eccleſia, moraliter certa de damnatione. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 13. Covarr. in *c. Alma p.* 1. §. 11. *nu.* 1. Latè Suarez *d. Diſp.* 5. *ſect.* 1. Avila *p.* 2. *c.* 4. *Diſp.* 1. *Dub.* 8.

Laicus ſit, an Clericus, non diſtinguitur; ut nec vir, an fœmina. Imò & Epiſcopus, & quivis alius Prælatus Pontifice inferior excommunicari poteſt, uti paſſim conſtat ex Canon. generaliter loquentibus. Vbi non rectè quis exceperit Reges & Principes, cùm & hi ſint inter oves D. Petro commiſſas, in quos Pontifici Rom. eſſe juriſdictionem ſpiritualem dictum probatumque ſup. *De conſtitut. nu.* 19. Et ita habet uſus. Pontificem verò à nemine excommunicari poſſe extra dubium eſt, cùm iſta juriſdictio requirat ſuperiorem: eſt enim juris humani, ſupra quod eſt Pontifex, *can. Cuncta* ix. *q.* 3. Hinc & nemo ſeipſum excommunicat, cùm excommunicatio ſit actus juriſdictionis per modum ſententiæ coactivæ; nemo autem ſeipſum cogit. Deinde coactio eſt in ſubditum; nemo autem ſibi ſubditus. Denique coactio præſupponit actionem & paſſionem, atque ita diverſa ſubjecta, quæ in unum non quadrant. Navar. in *Summa c.* 27. *nu.* 13. *& in c. Novit. Notab.* 3. *nu.* 78. *&* 142. *ſup. De judic.* Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 27. Hinc nec æqualem quis excommunicat, quia neque in eum eſt juriſdictio; multò minùs ſuperiorem, niſi fortè ex poteſtate delegata per ſuperiorem. Sic ex conceſſione Pont. ſimplex Sacerdos excommunicat Epiſcopum, Cardinalem, Patriarcham, *c. A nobis* 24. *h. t.* quia delegatio facit eum delegantis vicibus fungi. Nec rectè objicitur, quòd concedere indulgentias ſit actus juriſdictionis, quas tamen idem ſibi concedit; nam iſta conceſſio non ſit per modum ſententiæ coactivæ, ſed potiùs per remiſſionem. Suarez *de LL. lib.* 8. *c.* 9. *in fine*, Avila *p.* 2. *c.* 3. *Dub* 1. §. *Sed contrà*.

Omnes Itaque infra Pontificem comprehen- 34
dit ſententia à Pont. lata; ab alijs eos, qui infra

illos ſunt: quatenus tamen delictum, ob quod cenſura fertur, in eorum contigit territorio. Nam ſi alibi, non rectè punietur excommunicatione, quaſi commiſſum à non ſubdito, *c.* 2. *De conſtitut. in* 6. Vt ſuccedat deciſio *l. fin. D. De iuriſd.* extra territorium jus dicenti impunè non pareri. Imò delicti nomine reum ſortiri forum loci, in quo deliquit, dictum ſup. *De foro compet.* Vt & è contrà, ſi extraneus delictum prohibitum ſub excommunicatione in alieno committat territorio, eam incurret, ex ratione jam dicta. Sic & excommunicat rectè Epiſcopus ſubditum alibi exiſtentem pro crimine, quod in ſuo territorio commiſit, cùm fuga eum excuſare nequeat, quò minùs ſubditus maneat quoad delictum jam commiſſum. Vid. Avila *d. c.* 3. *Diſp.* 2. *Dub.* 2.

5 Vt autem rectè feratur, etiam in ſubditum, oportet feratur in perſonam aliquam ſingularem, non item in univerſitatem aut collegium, ut habet textus in *c. Romana §. in univerſitatem eod. in* 6. ſive feratur ut in corpus commune, ſive confuſè, ut in omnes homines univerſitatis aut collegij. Ratio, quia bona, quibus privat excommunicatio, ſunt perſonalia, & ad ſingulos ſpectant, quos innoxios contingeret hac ſententiâ irretiri, *can. Nemo* 11. *q.* 3. Quod eſt contra excommunicationis rationem, quæ tantùm punit noxios, & cùm pœna ſit, culpam præſupponit. Vt non obſtet, quòd univerſitas ut ſic, id eſt collegium vel capitulum, graviter delinquere poſſit, quia non ideo ſinguli delinquunt. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 16. Covarr. 2. *Var. c.* 8. *nu.* 8. Suarez *Diſp.* 18. *ſect.* 2. *nu.* 2.

36 In ferenda ſententia per legem ea forma requiritur, quæ in lege conſtituenda. In ferenda ab homine ea verborum forma deſideratur, quâ ſufficienter declaretur mens excommunicantis, veluti, *Excommunico te.* Verba, *Denuntio te excommunicatum*, videntur potiùs ſupponere excommunicationem latam, eamque declarare, quàm de novo ferre, *c. Paſtoralis* 53. *§. verum ſup. De appellat.* ut ſecundùm propriam ſignificationem non videantur ſufficere ad excommunicationem ferendam. Si tamen ex adjunctis colligatur intentio proferentis, ſufficient ad excommunicationem; quæ non requirit determinatam verborum formam, ſed ſolùm ſufficientem exteriorem ſignificationem interioris voluntatis. Idem judicat Navar. *d. c.* 27. *nu.* 12. de forma, *Habeo te pro excommunicato.* Verba hæc, *Nullus cum Petro communicet, Communio denegetur, A communione habeatur alienus, A communione altaris removeatur*, & ſimilia, etſi aliquibus non videantur ſufficere de rigore ad inducendam ſententiam latam, conſiderata tamen, ut ſunt in uſu Eccleſiæ, cum ſuis circumſtantijs proferri ſolita, ſufficient, ut in *c.* 1. *ſup. De iudic.* qua de re vid. plura apud Suarez *Diſp.* 18. *ſect.* 4.

Q. An requiratur, fiat in ſcripto? R. Non tantùm excommunicationem eſſe ferendam in ſcripto, verùm & ſuſpenſionem, & interdictum, uti expreſſum *c.* 1. *eod. in* 6. ubi Pont. expreſsè requirit, ut excommunicatio de ſcripto proferatur. Vt non ſufficiat, ſi priùs ſine ſcripto pronuntiata ſit, & poſtea in ſcriptutam redigatur, aut etiam ſcripto quidem concepta, non tamen pronuntiata ex ſcripto, quia poſſet judex errare, aliter proferendo, quàm ſcripta eſt. Suarez *Diſp.* 3. *ſect.* 13. *nu.* 2. 37

Cauſſæ expreſſio in alijs ſententijs non eſt neceſſaria, ut colligitur ex *c. Sicut* 6. *ſup. De ſent. & re iudic.* hac tamen in materia ſpecialiter requiſitum, ut expreſsè conſcribatur cauſſa ſententiæ: eaque reo intra menſem communicanda, requirenti tamen; tum ut ſciat cauſſam, quam tollere & emendare debeat, qui eſt finis cenſuræ; tum ut Iudex ſit cautior in cenſura ferenda; tum etiam ut ſuperiori Iudici ſit perſpecta cenſuræ cauſſa, ut de ejus juſtitia poſſit judicare. Ita ferè Suarez *d. ſect.* 13. *nu* 5 Non videntur autem diſpoſita *d. c.* 1. ita neceſſariò requiſita, ut omiſſa faciant ſententiam nullam, quod inſinuat *d. c.* 1. ſcilicet ijs omiſſis ſine difficultate ſententiam eſſe relaxandam, ut dicenda ſit tenere. Solent & addi cæremoniæ in actu excommunicationis, ad terrorem majorem, & indicandum miſerum ſtatum excommunicati, ut quòd pulſetur campana, *Gloſ. in c.* 2. *De re iudic. in* 6. quòd Sacerdotes adſiſtentes Epiſcopo ſententiam proferenti ardentes lucernas in manibus teneant, eaſque in terram projiciant & conculcent, & ſimiles. 38

Cauſſa, quam requiri diximus, gravis ſit oportet, ex eo, quòd excommunicatio inferat gravem pœnam ſpiritualem, quæ æquiparatur morti corporali. Oportet autem, ut pœna ſit proportionata, habeat culpam gravem, id eſt, contumaciam talem, quæ peccatum mortale ſupponat, licet non formalem, cùm concubinarij, percuſſores Clericorum, ſæpè ex paſſione magis peccent, quàm per contumaciam, ut ſufficiat materialis inobedientia, uti in pleriſque vitijs. Non quodvis tamen peccatum mortale eſt tale, ut indigeat hac cenſurâ, quæ eſt graviſſima, & potiùs ad curandum quàm ad vindicandum ordinata. Sunt autem multa, quæ nec hac medicinâ indigeant, neque habeant proportionem cum tam acerba pœna, poſſintque facilioribus remedijs curari. Suarez *Diſp.* 18. *ſect.* 3. *nu.* 30. *& ſeqq.*

Pro cauſſa, quæ mortalem gravitatem non attingat, non tantùm injuſta videtur excommunicatio, ſed etiam nulla, eo quòd videatur eſſe contra juſtitiam commutativam, cùm culpæ non ſit proportionata pœna, & quia intolerabilem continet errorem, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſup. *ead. nu.* 10. Et hoc ita accipiendum de majori, & de ea intelligenda jura,

quæ

quæ dicunt non eſſe infligendam excommunicationem niſi pro gravi culpa, & mortali crimine, non etiam pro levibus aut minimis cauſſis, ſcilicet venialibus peccatis, *can. Epiſcopi* 8. *can. Nemo* 41. *cum ſeq.* XI. *q.* 3. Minorem etiam pro culpa veniali inferri poſſe patet in communicante cum excommunicato, quem non niſi venialiter vult peccare Navar. *d. c.* 27. *nu.* 28. exceptis quibuſdam caſibus, de quibus Navar. *d. loco nu.* 29. & dicetur inferiùs de effectu excommunicationis.

39 Iudicis itaque eſt circumſpectè & cautè verſari in ferenda hac ſententia, ne temerè aliquem oneret; & benè examinandæ facti circumſtantiæ, quæ crimen vel augent vel minuunt. Hinc pro furto levi non poteſt excommunicari fur, nec tenetur is generaliter latâ excommunicatione, ſi læſio non ſit mortalis. Si tamen ſæpiùs capiendo rem parvam, notabilem conſtituat quantitatem, excommunicatione generaliter latâ in fures tenebitur, ſi non reſtituat; quia notabilem quantitatem non reſtituendo peccat mortaliter, ut dictum ſuprà *De furt. nu.* 4.

40 Ipſo jure excommunicatio varijs in caſibus lata eſt, ut patet paſſim in juris textibus, *hic & eod. in* 6. alijſque locis. Varij continentur Bullâ Cœnæ, uti in hæreticos, ſchiſmaticos, de quibus ſuprà ſuis locis; in appellantes à Pontifice ad Concilium, in piratas, accipientes naufragorum bona, occupantes terras Eccleſiæ Rom. de quibus & alijs latè Navar. *d. c.* 27. *nu.* 49. *& ſeqq.* & Suarez *totâ Diſp.* 21. A quibus nullus præter Pontificem Rom. abſolvit. Extra Bullam Coenæ ſunt & alij caſus excommunicationis ipſo jure inflictæ, uti ſpoliatoribus, & effractoribus & incendiarijs Eccleſiarum, *c. Tua* 19 *& c. Conqueſtus* 22. *h. t.* mandantibus per aſſaſſinos occidi Chriſtianos, *c.* 1. *De homicidio in* 6. & alij, quos referre eſſet longius, quàm hujus inſtituti ratio ferat, & agit de ijs latè Navar. *d loco nu.* 75. Suarez *Diſp.* 22.

41 Inter alia delicta, quæ ipſo facto inducunt excommunicationem, eſt percuſſio Clerici, cujus frequens mentio in jure, & expreſſum in *can. Si quis ſuadente* XVII. *q.* 4. ſuntque hoc in Tit. multa Capp. quæ ejus meminere, *c.* 2. 3. 4. *& alijs paſſim*, ut operæ pretium ſit hujus rei explicationi parum inſiſtere. Iſtis locis dicitur percuſſor Clerici excommunicationem majorem incurrere; quod ita ſtatutum in favorem totius ordinis clericalis, ut contra injurias aliorum redderetur tutior. Ad cujus explicationem pleniorem quædam ſunt notanda. Primò, Excommunicationem ipſo jure imponi, ut patet ex *d. c. Si quis in V. anathematis vinculo ſubiaceat*; quæ verba indicant, ipſum jus ſuâ auctoritate ſubijcere reum vinculo anathematis. Secundò, Canonem iſtum editum eſſe in
42 favorem Clericorum & Monachorum. Clericorum nomine comprehenduntur omnes, non ſolùm characterem clericalem habentes, verùm etiam initiati tonſurâ primâ, *c. Cùm contingat ſup. De ætate & qual. præfic.* etiamſi ſint conjugati cum unica tantùm, eaque virgine, & clericalem habitum, tonſuram deferant, *c.* 1. *De Cler. conjug. in* 6. modò tamen privilegio clericali non ſint privati, nam talis nomine Clerici non comprehenditur ab Eccleſia: veluti ſi ſint degradati, quales dictum ſup. *De pœnis*, omni privilegio clericali & Canonis & fori eſſe nudatos, & haberi pro meris laicis. Quod aliter ſe habet in depoſitis verbaliter, ut tradit *Gl. in c.* 2. *De pœnis in* 6. quam omnes ſequuntur: niſi tamen poſt depoſitionem ſequatur incorrigibilitas, quia tunc amittitur privilegium clericale.

43 Vbi quæſtio eſt, An abſque alia declaratione judicis? R. Quoſdam id velle, per *c. Cùm non ab homine ſup. De judic.* Verùm illud cap. hoc non habet, ſed potiùs contrarium, cùm velit depoſitum Clericum incorrigibilem excommunicandum eſſe, &, contumaciâ creſcente, per ſecularem judicem eſſe comprimendum: ut dicendum ſit, incorrigibilitatem ipſo jure non privare hoc privilegio. Quò facit, quòd iſta privatio ſit nova pœna, quæ non incurritur ipſo jure, niſi explicetur ipſius legis verbis; non explicatur autem verbis *d. c. Cùm non ab homine*, quod tamen pro ea parte citatur. Imò etiamſi judicatus fuerit incorrigibilis, non tamen per hoc amittit omne privilegium clericale, ut patet ex *c. Ut famæ* 35. *h. t.* in quo laici, advocati in correctionem Clerici, violentia non extendit ſe ultrà, quàm defenſio vel rebellio Clerici exigit. Suarez *d. Diſp.* 22. *ſect.* 1. *nu.* 8. *& 9. & Diſp.* 30. *ſect.* 2. *nu.* 7. Et hoc ita regulariter; quia ſunt ſpeciales caſus, in quibus ſola incorrigibilitas poſt trinam Prælati monitionem facit haberi indignum privilegio clericali, ut in ſpecie *c. In audientia* 25. *& c. Contingit* 45. *h. t.* idque ex cauſſa deſerti habitus clericalis, quæ eſt conditio una requiſita ad hoc privilegium, *c. un. De Cler. conjug. in* 6. vel quia portat arma militaria. Eſtque hoc ipſum rationi conſentaneum, quia aliàs daretur occaſio iniquis Clericis abutendi privilegio conceſſo, quales merentur privilegium amittere, ſecundùm dicta ſup. *De privil.* Accipienda autem hæc de Clericis minoribus beneficium non habentibus, nec alicui Eccleſiæ deſervientibus, *arg. Trid. Seſſ.* 23. *c.* 6. *De reform.*

44 Quid ſi ultrà enormibus ac turpibus actibus ſe immiſceat? R. Tunc opus non eſſe trinâ monitione, ſecundùm Navar. *d. c.* 27. *nu.* 81. ſed hoc ipſo privatum clericali privilegio, qui in eam ſententiam citat *c. Perpendimus* 23. *h. t.* ubi occidenti Sacerdotem turpibus ſe immiſcentem imponitur quidem poenitentia, ſed nulla ſit mentio abſolutionis, ut in Canonem

non

non inciderit. Quod magis colligitur ex *d. c. Cùm non ab homine* 14. *h. t.* ubi occiſores Clericorum, qui contempto habitu clericali enormibus ſe immiſcent, non coërcentur Canone latæ ſententiæ. Vid. Suarez *d. Diſp.* 22. *ſect.* 1. *n.* 12.

45 Quæri etiam poſſet, An hoc privilegium habeant, ſi deſerto habitu & tonſurâ percutiantur ab iis, qui eos noverint Clericos? R. Requiri quidem *d. c. unico De Cler. conjug. in* 6. conditionem delatæ tonſuræ & habitus clericalis, ut habeant hoc privilegium Canonis, atque ita videri tranſgreſſorem non incurrere cenſuram hanc; verius tamen, talem non evitare cenſuram, per text. *c.* 4. *h. t.* ubi verberans Clericum nutrientem comam non aliàs eſt immunis à cenſura Canonis, quàm ſi juramento adſerat ſe ignoraſſe, eſſe Clericum; ut, ſi ſciverit eſſe Clericum, non ferentem habitum & tonſuram, percutiens in eam incidat. Nihil obſtat *d. c. un.* quia agit de Clerico conjugato, qui non aliàs gaudet privilegio, quàm ſub conditione habitus & tonſuræ. Neque facit argumentum, quòd in favorem ordinis ſit inductum privilegium *can. Si quis ſuadente*, quia hîc ceſſat, propter omiſſum habitum & tonſuram, ex regula, quòd paria ſint, non eſſe, & non apparere; hîc autem non appareat. Nam dicendum, non ſolùm inſpici, quid appareat, ſed quid ſit in rei veritate. Vid. Avila *p.* 2. *c.* 5. *Diſp.* 2. *Dub.* 11.

Non gaudent etiam dicto privilegio, qui ſe joculatores faciunt, ſive bufones, ut ait Pont. in *c. un. De vita & honeſt. Cleric. in* 6. ſi per annum id muneris exerceant. Et quidem ipſo jure eodem privantur, aut etiam tempore breviori, ſi tertiò moniti non reſipuerint: quæ privatio procedit, etiamſi tonſuram & veſtem gerant clericalem. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 15. & 16. Sæcularibus negotiis ſe immiſcentes, in rebus quidem ſuis privilegio carent immunitatis, non tamen clericali hoc privantur, ſi habitum & tonſuram deferant, ut colligere eſt ex *Clem.* 1. *De vita & honeſt. Cleric.* Suarez *d. loco nu* 17.

46 Quæritur item, An excommunicatus gaudeat iſto privilegio? R. Omninò hoc dicendum eſſe, eo quod excommunicatus nihilominus maneat Clericus, nec uſpiam inveniatur hoc privilegio exutus, durante excommunicatione, ut in eo non ceſſet ratio Canonis, atque ita talem percutiens excommunicationem ipſo facto incurrat, ut tradit Innoc. in *c. Si verò* 34. *h. t.*

47 Gaudent & Monachi privilegio *d. can.* cùm & hi Clericorum nomine veniant, non tantùm Profeſſi, ſed etiam Converſi, qui non ideo minus cenſentur Eccleſiaſticæ perſonæ, & participare de ſtatu Religioſis, *c. Non dubium* 5. *ubi Gl. & c. Ex tenore* 10. *h. t.* Idem dicendum de Novitiis, quia ſunt in via ad Religionem, *c. Religioſi* 21. *§. Quamvis eod. in* 6. Ubi non eſt facienda diſtinctio ſexuum, cùm & Monialibus idem ſit privilegium, *c. De monialibus* 33. *h. t.* Eremitæ non videntur hoc privilegio gaudere, ſaltem vagi, qui definitum aut firmum vivendi modum non habent, neque aliquam ſpecialem obligationem Eccleſiaſticam, ut & à temporali juriſdictione non ſint exempti. Abbas in *c.* 2. *nu.* 10. *ſup. De foro compet.* Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 19. & *ſeqq.* Avila *d. c.* 5. *Diſp.* 3. *Dub.* 11.

Tertiò notandum, *d. can. Si quis ſuadente* 48 comprehendere in univerſum omnes perſonas percutientes Clericos, modò ſint cenſuræ capaces, cujuſcumque ordinis aut conditionis exiſtant, ſive maſculi ſive fœminæ. Non obſtante, quòd utatur verbo maſculino, *Si quis*; nam id etiam fœminas complectitur, *l.* 1. *D. De V. S.* Et probatur expreſsè per *d. c.* 33. ubi ſe invicem verberantes Moniales hanc cenſuram incurrunt. Verba, *ſuadente diabolo*, non limitant hanc generalitatem perſonarum, ſed ſolùm declarant, ut perſona talis ſit capax malitiæ utens ratione; quia neceſſe eſt, ut ſciat ſe peccare, & poſſit, cùm, ut dictum, non niſi per grave peccatum incurratur hæc cenſura. Hinc infantes uſu rationis carentes, amentes, non tenentur cenſurâ *d. can.* quòd, uti requiritur, culpam tales non committant. Vid. Avila *d. Diſp.* 3. *Dub.* 10.

Quid dicendū de ebriis? R. Dubitandi cauſſam in eo eſſe, quòd ebrietas non contrahatur 49 ſine culpa. Verùm eo non obſtante, dicendum, percutientem Clericos ebrium eſſe extra hanc cenſuram, cùm percuſſio ejus poſſit eſſe non injurioſa, utpote facta à non habente ſenſum, uti dictum ſup. *De homic. nu.* 74. cùm culpa ebrietatis ſit remota ad percuſſionem; quatenus tamen tanta eſt, quæ auferat animi ſenſum & malitiam. Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 3. *in pr. nu.* 3. Sanchez 1. *ad Decal. c.* 12. *nu.* 7. & 8.

Per ſe, an per alium quis percutiat, non intereſt, *c. Mulieres* 6. *in fine h. t.* cùm per alium 50 faciens ipſe facere videatur. Quo modo & tenebitur mandans, quia eſt cauſſa moralis; niſi tamen ſufficienter revocaverit mandatum, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſup. *De homic. nu.* 12. quia revocatio ſufficiens facit mandantem non concurrere. De conſulente idem judicandum, ut dictum *ibid. nu.* 17. quia eadem eſt ratio.

Quid ſi mandans moriatur ante percuſſionem? R. Mandatum re integrâ per mortem 51 mandantis revocari, ut traditum *D. & Inſtit. De mandato*, ut, cùm ceſſet mandatum, percuſſio ſupervenìens imputanda veniat malitiæ mandatarii. Facit, quòd ceſſet juriſdictio legis in defunctum, qui eſt alterius fori. Quæ ratio poſſet habere locum & in conſulente; quamvis in eo ſit diverſa ratio à mandante, cum mandans ſuo nomine agat, conſulens

nomine

nomine ejus, cui conſulit, & mandatum ceſſet morte, conſilium verò duret, ſecundùm dicta *ſup. De homic. nu.* 11. *& ſeqq.* Ex dictis ibidem colligitur, quid dicendum ſit de non impedientibus; ut ſi impedire debeant ratione poteſtatis, & poſſint, teneantur, non aliàs, *cap. Quanta* 47. *ubi Gl. &* Abbas *hoc tit.* Vid. Avila *d. Diſp.* 3. *Dub.* 7. *§. Tertia Concluſio.*

Quid dicendum de ratum habente ? R.
52 Ratam habentem Clerici percuſſionem ſuo nomine factam incurrere cenſuram Canonis, *cap. Cum quis* 23. *eod. in* 6. ubi ſubjuncta eſt ratio, quòd ratihabitio mandato debeat comparari, & faciat moraliter actum proprium ejus, cujus nomine geſtus: ut ponat & in ratum habente injuriam contra percuſſum, cujus ratam habens percuſſionem ſuo nomine factam eſt particeps, atque ita cenſuram incurrit. Nec obſtat, quod dictum ſuprà *De homicid. num.* 22. enim, qui ratam habet cædem ſuo nomine factam, non fieri irregularem; quia irregularitas non incurritur niſi in caſibus jure expreſſis: non eſt autem jure expreſſum, ut ratihabitio ſufficeret, ſi lex idipſum non exprimat, uti potuit, & expreſſit in hoc caſu percuſſionis, *d. cap.* 23. ex ratione, quòd videatur inferre injuriam percuſſo Clerico, approbans percuſſionem factam ab alio. Simile exemplum eſt in *cap. Felicis* 5. *in princ. De pœnis in* 6. *& Clem.* 1. *eod. tit.* Quorum textuum extenſio eſt ſingularis, ut extra eos trahi non debeat. Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 2. *§.* 5. *nu.* 5. Suarez *de Cenſur. Diſp.* 44. *nu.* 23. *& ſeqq.* Avila *d. Diſp.* 3. *Dub.* 9. Oportet autem percuſſio ſit facta nomine ratum habentis, aliàs ratihabitio non operaretur hunc effectum: nec ſufficiet approbatio vel complacentia merè interna, ſed externa requiritur per verba aut ſigna. Ratio eſt manifeſta, quia hæc pœna non poteſt imponi propter delictum priùs commiſſum, quia non poteſt dici eſſe ratihabentis; qui non concurrit, cùm, uti ponitur, tantùm ratum habeat, & nemo teneatur ex delicto alieno. Ut ſit neceſſe poni novum delictum per ratihabitionem, eamque externam, quia lex Eccleſiaſtica non punit actus merè internos, cùm ſint occulti, de quibus non judicat Eccleſia. Suarez *d. ſect.* 3. *num.* 27.

53 Quartò requiritur, ut ſit injurioſa manuum injectio, uti colligitur ex verbis, *Manus violentas iniecerit*, quæ injuriam continent verſantem circa perſonam Eccleſiaſticam, per aliquam actionem exteriorem. quæ inducat offenſionem in perſonam, non tantùm quæ corpus principaliter & immediatè tangat, ſed & quæ mediatè res cohærentes perſonæ, ut ei vis inferatur. Quo modo Clericum per veſtes violenter tenens, ne pro lubitu abire poſſit, incurrit cenſuram *d. can.* ſecundùm Innoc. in *cap. Nuper* 29. *hoc tit.* Ubi idem tenet de tenente violenter equum, cui inſidet Clericus, & ſequitur Bart. in *l. Licitatio §. quod illicitè num.* 4. *&* 5. *D. De public. & vectigal.* Nam per iſtiuſmodi detentionem fit injuria Clerico, qui per veſtem, quà inductus, apprehenſam, aut equum, cui inſidet, detinetur per violentam manuum injectionem, etſi non lædatur corpus, quod non eſt neceſſarium, ut dicemus inferiùs. Quo modo in *d. cap.* 29. detinens Clericum in cuſtodia & vinculis, citra læſionem perſonæ, incurrit cenſuram *d. can.* Navar. *d. cap.* 27. *nu.* 77.

Excluduntur itaque actiones injurioſæ, quæ non fiunt ipſi perſonæ, aut rebus ei adhærentibus. Ut rebus ejus aliis vim inferens, aut eas auferens, deſtruens, non incurrat cenſuram: uti nec ejus familiaribus, ſervis, liberis injurius, licet in odium Clerici; quia cùm ſint perſonæ ſeparatæ, actio circa illas non poteſt concernere Clericum ad hunc effectum, quia nulla contingit circa ejus perſonam violentia. Unde rectè tradit Bart. *d. loco num.* 5. maculantem adulterio Clerici uxorem eſſe immunem ab hac cenſura, quia licet injuria Clericum contingat, non tamen per manuum violentam injectionem. Idem eſt, ſi res per furtum auferantur, niſi conjuncta ſit violentia perſonæ. Verbis etiam injuriarum & contumeliæ plenis Clericum invadens, ſi ad opus manuum non pervenerit, non poteſt dici intuliſſe manus violentas. Ubi etiam oportet injectio violenta habeat effectum: nam qui Clericum lapide, aliove genere teli petit & non tangit, non poteſt dici violenter manus ei injeciſſe, etiamſi ejus intentio fuerit talis, quia illa apponit quidem internam malitiam, non tamen exteriùs conſummatam, uti requiritur, cùm pœna requirat delictum perfectum, & antè tantùm ſit conatus, qui non ſolet ordinariè in jure puniri. Vid. Suarez *d. Diſp.* 22. *ſect.* 1. *nu.* 23. *& ſeqq.* Avila *d. Diſp.* 3. *Dub.* 11.

Itaque violentia commiſſa circa perſonam Clerici inducit hanc cenſuram, ſive illa fiat per ipſam manum immediatè, percutiendo enſe, virgâ, baculo, lapide, pulvere, aquâ, & ſimilibus, ſive tundendo pedibus, pulſando, aliove modo, *Gl. fin. in d. can. Si quis.*

Quæritur, An ſit neceſſarium, ut percuſſio contineat læſionem gravem ? Reſp. 54
Non eſſe neceſſe, ut corporis læſio gravis

ſequatur percuſſionem: nam incarceratio corpus non lædit, & tamen reddit obnoxium huic cenſuræ, ut tradit Pontifex. in *d. c.* 29. ubi ſubijcit, *Quamvis per eorum factum corporalis læſio non fuerit ſubſecuta, citra quam violentia ſæpius circa Clericos nequiter perpetratur;* Vti ſufficiat illata violentia continens gravem injuriam. Quo modo alapam Clerico infligens tenebitur, etſi gravem læſionem non inferat; quia hæc res Clerico eſt injurioſa, & eſt violenta injectio manus.

Similiter obſidens in domo vel caſtro Clericum, tantùm ut pudore eum adficiat, incurrit cenſurã, quia hoc modo infert violentiã perſonæ, cùm ejuſmodi detentio ſit injurioſa Clerico. Et hoc, ſi obſeſſio contingat perſonæ cauſſâ, non etiã ſi caſtri habendi, quia tunc nõ poteſt videri eſſe abſolutè detentio perſonæ, cui licet egredi. Niſi ſit injurioſa obſeſſio. quia tunc infertur violentia in ordine ad rem aut poſſeſſionem ejus injuſtè auferendam. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 30 Metu, qui in verbis tantùm conſiſtit, aliquem domo exire cogens non videtur obnoxius huic cenſuræ, ut rectè ait Innoc. in *d. c.* 29 cùm ceſſet violenta injectio; quatenus præcisè ſiſtitur in metu, quia ſi violentia accedat, aliud dicendum. Suarez *d. loco nu.* 31. Sic & detrahens Clerico dormienti veſtem committit violentiam, eſtque obnoxius huic canoni; non item qui depoſitum ab eo ſubripit, per ſe loquendo: nam ſi ideo nudus exire cogatur, aut ibi ſe continere, res ea cauſſabit quamdam violentiam. Suarez *ibid. n.* 32. Levis percuſſio per virgulam aut arundinem quaſſatam non eſſe ſufficientem rectè tradit Navar *d. c.* 27. *n.* 85. quatenus tamen manet intra latitudinem levis injuriæ, quæ pro nulla reputatur. Covarr. *ad c. Alma p.* 1. §. 9.

55 Hæc ita, niſi ſit cauſſa excuſans percuſſionem Clerici. Prima eſt juſta ſui defenſio adverſus Clericum inferentem violentiam ſive corpori ſive rebus: licet enim vim vi depellere, atque ita extra pœnam quoque irregularitatis, quæ contrahitur etiam ſine culpa, cujuſmodi eſt defenſio, qua de re ſup. *De homic. nu.* 27. *& ſeqq.* Quod verùm eſt in omni defenſione juſta, etiam honoris, cùm jura abſolutè loquantur, uti & indiſtinctè de defenſione loquitur *c. Ex tenore* 10. *h. t.* Hinc virgo aut mulier, cujus pudicitiam Clericus attentat, rectè eum repellit per injectionem manus citra cenſuram, etiam occidendo, ſi tanta ſit aggreſſio. Sin verbalis tantum, ut verbis eum repellere poſſit, non videtur licita eſſe percuſſio, cùm honorem ſalvum habere poſſit ſine percuſſione, imò ille non ſit in periculo. Si tamen ex zelo caſtitatis accenſa modum excedat, non ex propoſito, ſed ſubitò & improviſo motu, concepto ex impudicis verbis, quæ caſtus animus averſatur, extra noxam erit, cùm non excedat juſtam defenſionem honoris, ad quam ſæpè verba non ſufficiunt apud impuros ſcurras, quibus ſtudium eſt ſenſim verbis corrumpere purum & caſtum animum. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 85.

56 Extenditur iſta defenſio ad maritum percutientem Clericum inventum cum uxore, filiâ, ſorore, *c. Si verò* 3. *in fine h. t.* Vbi *Turpiter* non tantùm intelligendum de copula, verùm & de alijs actibus turpibus; cùm lex non exprimat actus, & plures ſint turpes præter copulam, ut patet ex *tit.* 5. §. 5. *lib.* 1. *Feudor.* Suarez *d. ſect.* 5. *nu.* 37. Eſſe autem talem liberum ab excommunicatione, quoad illas perſonas; patet ex fine *d. c.* 3. in quo percutiens inventum in adulterio aut ſtupro cum perſonis remotioribus dicitur non immunis ſententia excommunicationis; unde quoad priores erit immunis, ut ſit diſtinctio bona. Ratio eſt in vi doloris. quæ vehementer aliquem commovet in iſtis caſibus: ut Eccleſiæ præceptum ceſſet.

57 Vbi quæri poſſet, An iſto caſu nomine uxoris veniat ſponſa de præſenti? R. Id æquius eſſe, & rationi conſonum, cùm talis verè ſit uxor, licet non cognita, ſecundùm dicta ſup. *De ſponſal.* non enim copula nuptias facit, ſed conſenſus. Facit, quòd cum tali committatur adulterium, ut ejus defenſio ſpectet ad ſponſum, cui injuria infertur. Ratio conſiſtit in eadem juſta animi commotione, *d. c.* 3. Sponſa de futuro idem non meretur, neque tanta eſt injuria ſponſo, qui eam dimittere poteſt.

Filiæ nomine non venit adoptiva, quòd impropriè ſit filia, nec in eam tantus adfectus, ut excuſationem aliquam permittat percutienti. Idem de matre adoptiva & ſorore dicendum.

58 Quid de nepte? R. Negare *Gloſ. in d. c.* 3. eam nomine filiæ iſto caſu comprehendi, quòd propriè non ſit filia, neque ejus nomine veniat, *Inſtitut. Qui teſtam. tut. dari poſſ.* Siſtendum autem quoad textum iſtum *d. c.* 3. in proprietate verborum, quia licet ejus deciſio videatur favorabilis reſpectu percutientis, eſt tamen odioſa & reſpectu Clerici, & mulieris, cum quâ invenitur. Deinde continet limitationem juris communis, ejuſque reſtrictionem, ut ſit intelligenda ſtrictè. Præterea in remotioribus gradibus ceſſat juſta cauſſa doloris, quæ ratio & obtinet in aſcendentibus ultra matrem. Ita Suarez *d. loco nu.* 36.

59 Quæri etiam hîc poteſt, An in defenſionem tertij percutiens ſit immunis? R. Ita videri, eo quòd defenſio innocentis reſpectu cujuſcumque aggreſſoris ſit maximè

naturalis,

naturalis, & ſuo modo debita, vel ſaltem licita,
c. Delicta verſ. Et quidem hoc tit. ut nulla ex eo
actu debeat reſultare pœna : ſi tamen modus
non excedatur, & non ceſſet vera ac juſta ratio
defenſionis. Innoc. & Abbas in *d. c. 3. h. tit.*
Suarez *d. loco nu.* 39. Oportet etiam percuſſio
prædictis caſibus ſit facta incontinenti, quia
aliàs non tam eſſet depulſio injuriæ, quàm vin-
dictæ illatio, unde & in *d. c.* 3. id ipſum expri-
mitur.

60 II. Iuſtus titulus, qui cauſſavit percuſſio-
nem, eum à violentia & temeritate excuſat. Ca-
non enim temerariam & ſacrilegam percuſſio-
nem notat, à qua excuſat cauſſa ſeu titulus.
Hinc ſuperior Eccleſiaſticus non notatur, ſi
diſciplinæ cauſsâ ſubditum percutiat, cùm ad
illum ſpectet caſtigandi jus, ut non poſſit vide-
deri ſuadente diabolo percutere. Dixi, ſubdi-
tum; quia non ſubditum verberans, licet cauſ-
sâ correctionis, non eſt immunis à cenſura,
cùm pe cuſſio ſit injuſta, quia contra ordinem
juris, propter defectum juriſdictionis. Subſit
cauſſa proportionata neceſſe eſt, quia aliàs non
haber locum correctionis ratio, eritque actus
injurioſus, habens violentam injectionem ma-
nus, non immunis à cenſura, *cap. Vniverſita-
tis* 24. *hoc tit.* Servetur & ordo, ſi ſit pœna
juridica; ſin paterna ſive religioſa ſit corre-
ctio, mos ſervetur Religionis, *d. cap.* 24.
in verbis, *niſi cauſſa regularis diſciplinæ.* Vbi vi-
detur etiam requiri, ut Superior in propria
perſona percutiat Clericum, non etiam per
alium; niſi urgeat neceſſitas, quo caſu Clerici
vel Monachi vicariâ operâ utetur, *d. cap.* 24.
Sub Monachi autem nomine venit etiam
Converſus, nam & ille verus eſt Monachus;
niſi tantùm ſit deſtinatus ad ſervitium Reli-
gionis, quia talis non poteſt dici Religioſus.
Laico non rectè committitur iſta verberatio;
niſi tamen neceſſitas urgeat, ut quia per
alium Clericum aut Monachum fieri nequeat
caſtigatio, eaque ſit neceſſaria. Neceſſitas
enim à cenſura excuſabit, cui aliàs locus foret.
Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 42. *&* 43.

61 Quid de tortura dicendum? R. Gloſ. in
can. 3. *§. Presbyteri* 5. *quæſt.* 6. velle, per lai-
cum eam fieri non poſſe ſine metu cenſuræ.
Et hoc ita de jure obtinere cenſet Navar.
Comment. 3. *de Regularib nu.* 52. conſuetudine
tamen contrarium inductum eſſe, ſcilicet
quòd per laicum habeatur quæſtio de Cleri-
co. Quæ non poteſt videri injuſta, cùm
nullum jus ſuper ea re ſit expreſſum, & *d.
cap.* 24. loquatur de verberatione, à qua
diſtat tortura; quæ non eſt verberatio, nec
punitio delicti, ſed adhibetur cauſsâ inqui-
rendæ & extorquendæ veritatis, ut non vi-
deatur continere violentiam. Facit, quòd
ejuſmodi actus nec commodè nec honeſtè
per Clericum exerceri poſſit; & quod Cle-
rici non ſint inſtructi ad illud munus pera-
gendum. Quæ præcipuè procedunt, quan-
do tortura eſt acerbior, pro qualitate crimi-
nis. Et ut Prælatus per ſe torquere ſubditum
debeat, juxta *d. c.* 24. eſt per ſe indecens.
Suarez *ibid. nu.* 43.

Dubitatum quoque fuit, An ſæcularis Iu- 62
dex inventum Clericum in crimine poſſit ap-
prehendere citra cenſuram? R. Nihil eſſe du-
bij, ſi mandatum habeat capiendi, quod
decentiùs datur laico quàm Clerico, *c. Si
Clericus hoc tit. in 6.* Idem eſt, ſi non ha-
beat, quia interpretativè ſubeſſe videtur ex
morali neceſſitate exercendi talem actum, cum
propoſito tamen detinendi & remittendi
quamprimùm ad ſuum ſuperiorem; hoc
enim caſu Iudex laicus non tam uſurpat juriſ-
dictionem in Clericos, quàm miniſterium
ſuum judici Eccleſiaſtico exhibet. Navar. *d.
cap* 27. *num.* 83. Suarez *d. loco nu.* 47. Avila
d. Diſp. 3. *Dub.* 13.

Similis titulus excuſat præceptorem diſci- 63
plinæ cauſsâ diſcipulum ſuum percutientem,
cùm hujuſmodi res non ſpectet ad violentam
manuum injectionem, *c.* 1. *& c. Cum voluntate*
54. *hoc tit.* Idem juris in patre caſtigante fi-
lium etiam in ſacris conſtitutum, dummodò
caſtigatio ſit levis ac moderata, *d. c.* 54. in
verbis, *leviter percuſſerit*, ſaltem quoad laicos, ut
parentum ac magiſtrorum caſtigantium libe-
ros aut diſcipulos. Iuſtum quoque titulum ha-
bet, qui perturbantem divinum officium Ec-
cleſiâ ejicit, *d. cap.* 54. *& c. Veniens* 16. *h. tit.*
ex eadem ratione. Ioco item facta percuſſio
rectè dicitur eſſe extra cenſuram, cùm
non contineat injuriam. Navar. *d. cap.* 27.
num. 80. *& ſeqq.* Suarez *d. loco num.* 49.
& 50.

Quæſtio autem eſt, An excuſetur percu- 64
tiens conſentientem? R. Ita videri poſſe, ex
eo, quòd talis percuſſio non ſit violenta, nec
injurioſa perſonæ, cùm ex Reg. juris conſen-
tienti non fiat injuria. Contrà tamen deciſum
c. Contingit 36. *hoc tit.* ſcilicet percutientem
non eſſe immunem ab excommunicatione; eâ
ratione, quòd, licet non poſſit dici violenta
nec injurioſa reſpectu percuſſi, ſit tamen in-
jurioſa percuſſio reſpectu totius ordinis cle-
ricalis, cujus favorem concernit deciſio *d. can.
Si quis ſuadente.* Vt favor iſte ſit publicus, cui
non renuntiatur per privatam perſonam. Ab-
bas in *d. cap.* 36. Et hoc, quando actio eſt
injurioſa ordini: aliàs ceſſabit ratio *d. cap.* 36.
atque ita & deciſio ejuſdem, v. g. ſi quis con-
ſentiat in ſui percuſſionem ex cauſſa caſtigatio-
nis & vindictæ peccatorum coram Deo, non
etiam ordinatam ad ultionem ſeu vindictam
humanam. Suarez *ubi ſup. n.* 57. *&* 58. Avila *de
Diſp.* 3. *Dub.* 12. *§. Ex dictis.*

Vbi alia ſolvenda venit quæſtio, An 65

conſentiens in ſui percuſſionem incurrat cenſuram? R. Id poſſe videri, ex eo, quòd percutiens eam incurrat; agens autem & percutiens pari pœnâ veniat plectendus, *c. Quanta* 47. *h. t.* Verùm contrà probatur ex *d. c.* 36. ubi dicitur conſentiens excommunicandus; quod eſt argumentum, non eſſe excommunicatum. Non obſtat *d. c.* 47. nam loquitur de externo conſenſu ſine cooperatione ad percuſſionem, hîc autem eſt nuda promiſſio. Non facit, quòd communicet crimino ſo; nam ante percuſſionem non poteſt dici excommunicatus. Quòd ſi poſtea eam iterum permitteret, tum incurreret cenſuram per participationem. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 80.

66 Quid in Clerico ſeipſum percutiente? R. Si ex ira & paſſione injurioſè percutiat ſeipſum, cenſuram hanc incurrere, quatenus percuſſio inducit gravem læſionem in proprio corpore: ut ei conveniat ratio Canonis, quia læditur favor publicus ſtatus clericalis. Quò facit argum. *can. Si non licet* XXIII. *q.* 5. ubi non minus eſt homicida ſe occidens quàm alium. Abbas in *d. c. Contingit* 36. *nu.* 6. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 80. Iul. Clar. *lib.* 5. *qu.* 77. *nu.* 3. Nihil obſtat, quod dictum de conſentiente in ſui percuſſionem, eum non incurrere cenſuram; quia ille non cooperatur, ſed tantùm permittit. Si non ſit injurioſa ſui percuſſio, ſed fiat ex devotione, aut non ſit magna, ſecus dicendum eſt. Vid. Avila *d. Dub.* 12. *§. Secundò ſequitur.*

67 III. Probabilis ignorantia clericatus. Talis enim excuſat à peccato mortali quoad tranſgreſſionem Canonis, ut etiam excuſet à cenſura, quæ præſupponit talem culpam: Hinc in *c. Si verò* 4. *h. t.* excuſatur à Canonis cenſura percutiens Clericum nutrientem comam, ſi eum talem ignorârit. Sic & qui nocte Clericum percutit, quia ignorat talem, extra cenſuram erit. Vbi aliqui diſtinguunt inter dantem operam rei licitæ, & illicitæ, verùm, ut rectè advertit Navar. *d. loco,* abſque textu & ratione idonea. Nam licet percuſſio poſſit eſſe injuſta, ſi tamen quoad circumſtantiam perſonæ procedit ex tali ignorantia, quæ excuſet à malitia violati Canonis, non incurritur cenſura, quæ tantùm incurritur, poſitâ violatione Canonis.

68 Hinc patet ſolutio quæſtionis, An percutere ſe exiſtimans Titium laicum, percutiat N. Clericum, incurrat cenſuram? R. Negativè, quia ignorantia perſonæ ademit malitiam contra Canonem; dummodò ignorantia ſive error circa perſonam nequeat imputari ipſius culpæ aut temeritati, quia ea ſi cerret non excuſari eum à malitia & contumacia contra præceptum Eccleſiæ. Vbi exceptionem ponit Covarr. *ad c. Alma p.* 1. *§* 10. *nu.* 15. niſi percutiens tali ſit animo adfectus, quòd, ſi Clericum ſciret, nihilominus occideret. Verùm exceptio iſta non neceſſaria, quia pravus ille adfectus non influit in actum, ut illo non obſtante, percuſſio procedat ex probabili ignorantia, ideoque excuſet. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 52. Sanchez *De matrim lib.* 9. *Diſp.* 32. *nu.* 23.

Quid è contrà ſi exiſtimet ſe percutere Clericum, qui laicus eſt? R. Et hoc in caſu negativè; nam licet percuſſor animo & intentione peccaverit, tamen re ipſâ non percuſſit Clericum: ut intentio iſta & malitia ſit tantùm interna, quæ non ſufficit ad cenſuram, niſi conſummetur in illa ſpecie, quæ neceſſaria ad cenſuram. Quò facit, quòd non inchoata percuſſio faciat obnoxium cenſuræ, ſed conſummata, ex regula, quòd delicta non puniantur niſi perfecta. Vnde dirigens telum in Clericum voluntariè, ſi erret, & non attingat, non poteſt dici notatus cenſurâ, cùm non percuſſerit; quia intentioni non eſt impoſita pœna iſta, ſed facto ipſi. Covarr. *d. loco,* Suarez *nu.* 53. 69

Quid ſi P. Clericum percutere volens, manu errante adſtantem M. Clericum percutiat? 70
R. Talem omninò incurrere cenſuram Canonis, quia ignorantia ſive error ejuſmodi neque intentionem neque actionem excuſat, & nullo modo eſt involuntaria. Covarr. *d. nu.* 15. *verſ. Octavò, Gl. in d. c. Si verò* 4. *V. ignoravit h.* 1. licet Clerici ejus, qui percuſſus ut talis, ſit involuntaria quæ tamen non excuſat, *arg. l. Eum qui* 18. *§ ſi muria D. De iniur.* Poſſet tamen videri hoc non obtinere, quando eſt adhibita diligentia ſufficiens, ne alius percuteretur; nam illa faceret percuſſionem alterius non caſualem & involuntariam, minimè ſufficientem ad cenſuram; argumento ejus, quod dictum ſup. *d. tit. De homic. nu.* 67. volentem occidere feram, ſi occidat hominem, non eſſe irregularem, ſi ſufficienter caverit. Vid. Suarez *d. ſect.* 1. *in fine.*

Excuſat etiam percuſſio ex ſubito motu; de- 71
fectus quippe deliberationis facit deficere intentionem. Defectus quoque rationis facit pueros invicem percutientes non ſubeſſe Canoni. Abbas in *c.* 1. *h. t.* Dabit & caſus excuſationem: quomodo apparitor vel alius ſubmovens plebem, aut irruentem arcens percutiendo, ſi percutiat fortè Clericum, erit immunis. Sunt etiam immunes, qui percutiunt eos, qui privilegio Canonis ſunt nudati, ut quia bigami, enormibus ſe immiſcentes, tonſuram & veſtem Clericalem non deferentes, & alij, de quibus partim ſuprà, partim ex Navar. *d. c.* 27. *nu.* 88. *& ſeqq.* colligendi.

Vnum addendum, An committens crimen, 72
quod falsò exiſtimat prohibitum ſub cenſura, eam incurrat? R. Poſſe ita videri, ex eo, quòd erronea conſcientia reddat obnoxium peccato. Contrà tamen dicendum, cùm ad cenſuram non ſufficiat nuda intentio aut conſcientia, ſed requiratur actus, ſecundùm jam dicta. Vnde licet peccet contra conſcientiam, ſe ingerendo communioni aliorum, non eſt tamen excommunicatus;

municatus: unde & rectè Gloſ. habet in *d. c. 4. b. t.* teneri talem propter conſcientiam, donec certus efficiatur. Non obſtat argumentum allatum; nam peccatum quidem incurri facit conſcientia erronea, non etiam cenſuram inducit, quæ requirit verum actum, habentem malitiam contra Canonem.

73 Poſitâ juſta excommunicatione & validâ, varij eam ſequuntur effectus: quem in primis excommunicatio minor habet, quòd privet directè uſu & participatione paſſivâ Sacramentorum, *c. pen. h. t. c. A nobis 2. ſup. & ex cept. & c. fin. ſup. De Clerico excom. miniſtr.* ubi dicitur graviter peccare celebrans minori excommunicatione ligatus, quamvis Sacramentum teneat. Dicitur etiam ibi, non ſine peccato alijs conferre Sacramenta. Hinc patet, excommunicatum frui ſuffragijs Eccleſiæ, & communione fidelium non eſſe privatum. Vid. Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 8.* Suarez *Diſp. 4. ſect. 2.* Alter effectus eſt, quod licet eligere poſſit, reddatur tamen inhabilis ut eligatur ad dignitatem aut beneficium, *d. c. fin.* An autem electio ſit irrita, an verò irritanda, colligendum ex iis, quæ dicta ſup. *De elect. nu 30.* & quæ tradit Suarez *d. ſect. 2. nu. 3. & ſeqq.* Videtur hæc cenſura uno in caſu incurri de jure, videlicet propter participationem indebitam cum excommunicato majori, *c. Statuimus eod in 6.* Ab homine ut feratur, requiritur juriſdictio & cauſſa, præmiſſa monitio, ut dictum ſuprà de excommunicatione majori.

74 Effectus majoris excommunicationis ſunt plures. I. Privatio participationis activæ & paſſivæ Sacramentorum. Vnde taliter affectus Miſſam non celebrat, Ordines non recipit, quamvis conferet, & Ordinis collatio teneat, *c. Latores & c. fin. ſup. De Cler. excom. miniſtr. c. Cùm illorum 32. h. t.* nec ab eo licitè adminiſtrantur Sacramenta, quamvis collata teneant, ut dictum ſup. *De ordinatis ab Epiſc qui renunt. Epiſcopatui*; non ſine gravi peccato, non tantùm adminiſtrantis, qui irregularitatē incurrit, verùm & percipientium, propter communicationem; niſi eos excuſet vel neceſſitas, quæ ceſſare facit contemptum, aut etiam probabilis ignorantia cenſuræ.

75 Q. An & ſine peccato adminiſtret excommunicatus? R. Inculpabilem ignorantiam excommunicationis ponere extra culpam, ut ſæpiùs aliàs dictum. Idem de neceſſitate dicendum, quam metus juſtus cauſſat, ad extorquendam ab eo adminiſtrationem Sacramenti, niſi ſequatur ſcandalum vel injuria religionis, ſecundùm dicta ſup. *De his quæ vi & c.* Et hoc quoad Sacramentum Altaris & Ordinis, quæ etiam ab excommunicato conferuntur.

76 Dubium autem eſt An idem procedat quoad Sacramentum Pœnitentiæ? R. Dubitandi cauſſam in eo eſſe, quòd illud requirat juriſdictionem, quâ caret excommunicatus. Dicendum tamen, eo non obſtante, licitè ab exiſtente in articulo mortis peti ab excommunicato ſibi conferri Sacramentum pœnitentiæ, & hunc illud licitè conferre, cùm nec deſit juriſdictio abſolvendi in articulo mortis (quæ etiam adeſt eo caſu Sacerdotibus, quibus non eſt data licentia abſolvendi) & ſufficiens neceſſitas ab obligatione Eccleſiaſtica excuſet. Et patet id ipſum ex Trid. *Seſſ. 14. c. 7.* quod habet, nullam eſſe reſervationem in articulo mortis, ne iſtâ occaſione quis pereat, *atque ideo omnes Sacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſe.* Quæ abſolutio quin tum temporis maximè ſit neceſſaria nemini dubium. Oportet autem inſtet mortis articulus, nec alius adſit Sacerdos non excommunicatus; nam aliàs miniſterium excommunicati non neceſſarium, nec pœnitens eſt in neceſſitate ſuſcipiendi Sacramentum ab excommunicato. Navar. in *Summa c. 22. nu. 4. d. c. 27. nu. 272.* Suarez *Diſp. 11. ſect. 1. nu. 7. & 8.* Idem procedit in hæretico, ut ab eo ſuſceptum Sacramentum teneat, & licitè ſuſcipiatur in extrema neceſſitate; cum nec ille iſto caſu juriſdictione careat, & neceſſitas faciat licitum, quod aliàs illicitum. Suarez *d. loco nu. 14. & ſeqq.* Citra neceſſitatem recipiens ab excommunicato Sacramenta, & ea conferens, peccat mortaliter, propter tranſgreſſionem præcepti Eccleſiaſtici, juſti & obligantis in conſcientia ſub tali peccato in materia gravi, qualis eſt hæc.

II. Privatio orationum & ſuffragiorum Eccleſiæ; cùm Eccleſiæ ſit ea poteſtas, ut colligere eſt ex dictis ſup. in *princ. h. t.* & voluntas, ut patet ex varijs textibus, *can. Audi 11. q. 3.* ubi dicitur tradi diabolo, ſecundùm Apoſtolum *1. ad Timoth. 1.* & Satanæ, juxta textum in *can. Omnis 11. q. 3.* aliaque loca. Quod tamen non accipiendum de excommunicato verè contrito procurante pro viribus abſolutionem, cùm talis coram Deo ſit abſolutus: uti nec accipiendum de excommunicato injuſtè, licet validè in foro exteriori; quamvis tali ante abſolutionem participatio Sacramentorum non ſit conceſſa. Navar. *d. c. 27. nu. 18.* Vid. Suarez *Diſp. 9. ſect. 3.* Avila *p. 2. c. 6. Diſp. 4 Dub. 2.* 77

Dubitari contingit, An excommunicato tolerato proſint ſuffragia? R. Dubitandi rationem oriri ex nova Conſtitutione Martini V. *Extrav. Ad evitanda,* quâ ſtatuitur non eſſe vitandos excommunicatos niſi nominatim declaratos, aut notorios Clericorum percuſſores: ut cùm non teneantur miniſtri eos excludere à communibus orationibus & ſuffragijs, videantur & ea iſtis prodeſſe. Vnde Navar. *d. c. 27. nu. 36. verſ. Ad Secundum* publicè pro ijs orari, nec ſepulturam denegari poſſe vult. Verùm ut ante illam Conſtitutionem pro ijs orari 78

orati non poterat, nec ſepulturam Eccleſiaſticam merebantur, ita nec poſt eam, cùm nihil adjumenti per iſtam novam Conſtitutionem aut favoris acceſſerit excommunicatis, per quam Pont. tantùm voluit conſulere timoratis conſcientijs, ad quas ratio ſpectat, ut orationes proſint excommunicatis. Denique exprimit in illa Pont. ſe non intendere in aliquo excommunicatos relevare, aut ijs quomodolibet ſuffragari. Vid. Suarez *Diſp. 9. ſect. 2. nu. 56. & ſeqq.* Ad ſepulturam quod attinet, dictum ſup. *De ſepult. nu. 9.* Hæc ita de publica oratione; nam privatim pro ijs orare licitum eſt & pium. Eſt enim hoc non tam communicare cum ijs, quod prohibitum vi cenſuræ, quàm opus miſericordiæ aut eleemoſynæ ex bonis proprijs præſtare, quod non eſt prohibitum. Quod & licitum in Miſſa Sacerdoti, tamquam privatæ perſonæ, dummodò excommunicatos non exprimat. Navar. in *Summa d. c. 27. nu. 36. & De Orat. c. 19. nu. 67. & ſeqq.* Covarr. in *c. Alma p. 1. §. 6. nu. 4.* Suarez *d. Diſp. 9. ſect. 5. nu. 3. & ſeqq.*

79 III. Privatio divinorum officiorum, & rerum ſacrarum. Vnde ſacrificio Miſſæ intereſſe prohibentur, & coram ijs Miſſa celebrari non poteſt. Celebrans autem coram illis graviter peccat: qualis irregularitatem quidem non incurrit, *c. Is qui 18. eod. in 6.* interdicti tamen cenſura lata in eos, qui excommunicatos ad divina officia publicè admittunt, *c. Epiſcoporum De privil. in 6* Hinc Sacerdos Miſſam necdum inchoatam omittet, ſi advertat excommunicatum præſentem, donec abierit; inchoatam autem, superveniente excommunicato, ſiſtet. Qui monendus eſt, excedat, imò nolens expelli poteſt, etiam Sacerdos, violenter citra ullam cenſuram, *c. Veniens 16. h. t.* Quòd ſi exire nolit, & expelli non poſſit, ſi necdum perventum ad Canonem, ſiſtere debet Sacerdos potiùs, quàm coram excommunicato Miſſam peragere, *Clem. 2. h. t.* Canone verò inchoato, Miſſa peragenda eſt uſque ad ſpecierum ſumptionem, non ultrà. Aliqui tamen volunt, non aliàs eſſe Miſſam peragendam, quàm ſi conſecratio ſit inchoata, propterea quòd tum demùm inchoëtur Miſſa quoad ſubſtantiam. Innoc. in *c. Nuper 29. h. t.* Non etiam alijs cum excommunicatis Miſſa eſt audienda, cùm ea res ſapiat quamdam ſpeciem communicationis, & ſit quædam exterior ſignificatio mutuæ unionis ac conjunctionis in eodem corpore. Navar. *d. c. 27. nu. 29.* Suarez *Diſp. 52. ſect. 5. nu. 15. & 16.*

Prohibentur etiam intereſſe Horarum Canonicarum recitationi, quæ fit publicè in Eccleſia, item Proceſſioni, ad quam populus fidelis concurrit: publicæ item orationi, benedictioni, alijſque ceremonijs Eccleſiæ, quia & hæc res ſapit quamdam communicationem. Concioni tamen intereſſe excommunicatus non prohibetur, imò expreſsè permiſſum *c. Reſponſo 43. h. t.* & generaliter in *can. Epiſcopus 67. Diſt. 1. De conſecrat.* dicitur, nullum eſſe prohibendum ingredi Eccleſiam & audire verbum Dei. Cujus ratio eſt, quòd concio ordinetur ad effectum & converſionem hominis. Suarez *d. Diſp. 52. ſect. 2. nu. 3.* Quod non poteſt trahi ad audiendam lectionem, licet Theologicam, quia de ea non expreſſum, neque eadem ſubeſt ratio, ut excommunicatus iſti muneri, docendo aut audiendo, ſe immiſcere nequeat. Suarez *d. ſect. 2. nu. 5.* Ab Horarum recitatione, ad quam vel ratione Ordinis, aut beneficij tenetur, eum liberum non eſſe dictum ſup. *De celebrat. Miſſ. nu. 18.* & tradit Suarez *d. ſect. 2. nu. 14.*

Ad ſepulturam quoque Eccleſiaſticam non eſſe admittendum, non tantùm denuntiatum & non toleratum, verùm neque toleratum, dictum eſt *De ſepult. nu. 9.* Non obſtante novâ Conſtitutione Martini V. *Ad evitanda in Conc. Conſtant.* nam ea, ut jam antè dictum, in nullo relevat excommunicatos. Sepeliens excommunicatum in loco ſacro excommunicationem minorem incurrit, propter communicationem, quam facit ſepeliendo, cui pœna iſta generalis eſt impoſita. Quæ & aucta *Clem. 1. De ſepult.* per quam major excommunicatio eſt inflicta ipſo jure ſepelienti excommunicatum in loco ſacro. Qualis non abſolvendus, niſi priùs ad arbitrium diœceſani Epiſcopi illis, quibus per id injuria irrogata, exhibuerit competentem ſatisfactionem. Loquitur autem *d. Clem.* de ijs, qui per quamdam temeritatem in locis ſacris ſepeliunt excommunicatos: ut ab iſta nova pœna excuſentur, qui per ignorantiam, licet culpabilem, ſepeliunt, nam & ea removet temeritatem. Quæ pœna non videtur tangere proſequentes funus, cùm textus tantùm loquatur de ſepeliente, &, cùm ſit pœnalis, debeat reſtringi. Navar. *d. c. 27. nu. 137.* Suarez *d. Diſp. 12. ſect. 4. nu. 8. ſeq.* Procedet iſta pœna, etiamſi contritus ſit mortuus, donec abſolutio ei indulgeatur, quam etiam mortuo indulgeri poſſe dicetur inferiùs. Vt autem ſepulturâ Eccleſiaſticâ privatur talis, ita & omni honore Eccleſiaſtico, qui ad ſepulturam ordinatur, cùm indecens ſit, ad locum profanum, & ſepulturam cum beſtijs communem funebri pompâ corpus deferri. Prohibentur & Clerici oblationes ſeu eleemoſynas pro excommunicato accipere, quia nullum Eccleſiaſticum obſequium ijs impendendum. De pompa funebri quod dictum, non tantùm obtinet in Clericis, ſed & laicis. Nam licet illa magis ſit ſolatio vivis, quàm ſubſidio mortuis, *can. Anima XIII. q. 2.* in pœnam tamen excommunicati nec hanc vult adhiberi Eccleſia, eo quòd contineat aliquam communicationem cum excommuni-

cato,

cato. Verùm ea res Clericis eſt gravior quàm laicis, quamvis eis nullibi legatur impoſita ea de cauſſa irregularitas. Suarez *d. ſect.* 4. *in fine.*

80 IV. Inhabilitas ad Eccleſiaſtica beneficia obtinenda, *c. Poſtulaſtis ſup. De Clerico excom. miniſtr.* ubi etiam ſcienter tali conferens ſuſpenditur à collatione, ſaltem de jure veteri. Hinc conſequitur, excommunicatum taliter adeptum beneficium retinere non poſſe, quia canonicè id non ſit conſecutus. Ratio eſt, quòd ſit ſuſpenſus ab omni officio Eccleſiaſtico, cujus nomine datur beneficium. Navar. in *Summa d. c.* 27. *nu.* 21. *& in c. Si quando ſup. De reſcr. Except.* 9. Covarr. in *c. Alma p.* 1. § 7. Suarez *Diſp.* 13. *ſect.* 1. *nu.* 2. Idem juris quoad officia & dignitates, quæ ſub nomine privationis ſive inhabilitatis ad beneficia continentur; cum qui incapax eſt beneficiorum inferiorum, quidni & ſuperioris? Vbi non diſtinguitur inter titulos, an ſcilicet habeatur per collationem, an per electionem, præſentationem, nominationem, quia de modo adquirendi quæri non debet, poſtquam ceſſet finis. Hinc & reſignatio beneficij excommunicato facta nulla eſt, uti & permutatio, quia utrimque quæritur jus novum ad beneficium. Hinc & nulla eſt impetratio beneficij *c.* 1. *De reſcr. in* 6 ubi univerſaliter reſcriptum ab excommunicato impetratum dicitur non valere, exceptis certis caſibus. Ratio eſt, quia cùm ſit inhabilis ad obtinendum beneficium, erit & inhabilis ad impetrandum; ad quid enim ſervirent media, ſi finis deſit? Erit & invalida collatio à Pont. motu proprio facta, ſi ignoraverit excommunicationem; neque enim poteſt videri diſpenſaſſe, quamvis ſcienter alicui excommunicato conferens diſpenſare ſit dicendus.

81 Vbi poſſet dubitari, An occulto excommunicato poſſit conferri beneficium? R. Non poſſe, propterea quòd ex ſe ſit inhabilis ad obtinenda beneficia. Vt nihil faciat, quòd ſit occultus, quia id non minuit impedimentum, *d. c. Poſtulaſtis ſup. De Cler. excom. miniſtr.* ut collatum beneficium ab eo non rectè retineatur propter Canonicum defectum, qui facit non eſſe ejus beneficium, & collationem ponit omninò irritam. Vbi nihil faciet ignorantia aut conferentis, aut ejus, cui collatio facta, quia nec illa minuit qualitatem excommunicati, quem ſatis eſt verè eſſe excommunicatum. Et licet ignorantia à nova culpa excuſet, non tamen dat valorem actui aliàs invalido, neque impedit effectum provenientem ex priori cenſura legitimè impoſita; quæ eſt quaſi pœna peccati, pro quo inflicta, à qua non excuſat ignorantia. Covarr. *ad d. c. Alma p.* 1. §. 7. *nu.* 3. Suarez *d. ſect.* 1. *nu* 3.

82 Q. II. An non vitandus, ſecundùm *Extrav. Ad evitanda,* acceptare poſſit beneficium? R. Etiam talem comprehendi ſub regula inhabilitatis, eòque nulliter conferri beneficium, & nulliter acceptari ab eo, propter inhabilitatem. Quæ non minuitur ex eo, quòd ſit toleratus; hoc enim non in ejus ſublevamen, ſed timoratorum conſcientiam. Deinde excommunicati ſunt indigni; electio autem indigni eſt irrita. Nec facit *d. Extrav.* nam, ut ibi exprimitur, non relevatur per eam excommunicatus; relevaretur autem, ſi collationem acceptare poſſet. Vnde nec ex parte conferentis eſt actio valida, propter repugnantiam, quæ aliàs oriretur. Repugnat enim, actionem ex parte conferentis eſſe validam, & verſari circa objectum incapax, cùm ex conditionibus neceſſarijs ad valorem actus ſit habilitas ſubjecti. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 25. *& ſeq. & nu.* 29.

Q. III. An ante excommunicationem collatum beneficium rectè acceptetur tempore excommunicationis? R. Communiter receptum eſſe, collatum beneficium ante excommunicationem poſt eam acceptari validè poſſe, quòd per collationem tempore habili ſit quæſitum jus ad rem; acceptatio autem tantùm ad factum pertineat, & contineat declarationem voluntatis, quæ nihil mali contineat; neque impeditur per inhabilitatem ſubſequentem jus jam adquiſitum per collationem. Covarr. *d.* § 7. *nu.* 4. Verùm, re benè perſpectâ, videtur iſta ratio minùs efficax, nec acceptatio quid operari; propterea quòd per eam videatur jus novum quæri, cùm collatio nihil juris tribuerit ante acceptationem, *c. Si tibi abſenti De præben. in* 6. ubi abſenti facta collatio, etſi faciat Epiſcopum mutare non poſſe, illi tamen, cui facta eſt, jus non adquiritur in beneficium, donec conſentiat, ratamque habeat collationem. Vt per acceptationem jus adquirere ſit dicendus, & quidem inutiliter hoc in caſu, propter ſupervenientem inhabilitatem, quæ impedit quid de novo adquiri; etſi non tollat jam quæſitum, quod ſecutà abſolutione, tamquam ſublato impedimento, rectè conſummabitur. Vid. Navar. in *d. c. Si quando De reſcr. Except* 10. *nu.* 13. Covarr. 3 *Var. c.* 16 *nu.* 3. *&* 4. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 35. *& ſeqq.* Et hæc ita, quando quis verè eſt excommunicatus. 83

Quid ſi non ſit verè excommunicatus, ſed exiſtimetur tantùm talis? R. Etiamſi publicè exiſtimetur quis excommunicatus, non tamen ideo effici inhabilem; quia inhabilitas eſt effectus cenſuræ, qua verè non poſitâ tamquam cauſâ, non poteſt etiam poni ejus effectus. Quod non tantùm procedit, ſi exiſtimatio ex rumore publico ortum habuerit, verùm & ſi ex actu juridico: veluti per ſententiam declaratoriam, per quam declaretur ſecundùm allegata & probata criminis talis reus quod haber adjunctam cenſuram; quia per talem ſententiam non tam infertur cenſura, quam ſupponitur & declaratur, ideoque ſi in re non ſubſit, 84

ſubſit, nec per ſententiam poni poteſt, quæ ſe refert ad rem: ut poſtea veritas apparens faciat collationem poſt declarationem criminis ratam haberi. Ita ferè Suarez *d. ſect. 1, nu. 32.*

85 Quæri etiam poſſet, An excommunicatio privet beneficio jam obtento? R. Hoc nullo jure caveri, & contrarium potiùs inſinuari in *c. Paſtoralis §. verùm ſup. De appellat.* ubi excommunicato dicuntur proventus ſubtrahi. Vt dicendum ſit jus ad beneficium eſſe ſalvum; ſubtractio enim fructuum eſt quædam privatio præſupponens habitum: & deinde incluſio unius eſt excluſio alterius.

86 Vnde quæritur, An fructibus ſaltem privet ipſo jure? R. Id rectè dici, ex communi ſententia, quam defendit Abbas in *d. §. verùm in V. Proventus Eccleſiaſtici meritò ſubtrahuntur illi, cui Eccleſia communio denegatur.* Ratio dari poteſt, quia beneficium datur propter officium, ut hoc ceſſante, propter excommunicationem, etiam illud ceſſare debeat, ſaltem in effectu. Dubia tamen hæc ſententia videtur, ex eo, quòd in *d. §. verùm* non habeatur verbum, *ſubtrahantur*, denotans privationem inducendam per ſententiam. Verùm dubium ceſſare facit ipſe textus, in quo Pont. ſubtractionem fructuum comparat cū privatione communionis Eccleſiæ, quæ ipſo jure inducitur, ut idem ſit dicendum de illa. Præterea per interpoſitam appellationem non ſuſpenditur privatio fructuum, *d. §. verùm.* Quod fieret, ſi talis privatio requireret ſententiam, cùm per appellationem omnia maneant in eodem ſtatu. Abbas *& alij Doct. in d. §. verùm*, Covarr. 3. *Var. c. 13. nu. 8. verſ. Duodecimò*, Suarez *d. Diſp. 13. ſect. 2. nu. 1. & ſeqq.* Avila *p. 2. c. 6. Diſp. 6. Dub. 1.*

87 Hinc alia movetur quæſtio, An reus teneatur ſe fructibus privare, eoſque reſtituere? R. Sive ſententia ſit hominis, ſive juris, hoc ipſo privatum eſſe omni commodo beneficij: ut non ſit ratio, quæ faciat eum fructibus uti poſſe, & ab eorum reſtitutione excuſet, cùm jam incipiant eſſe alieni, eorumque injuſta retentio. Obſtare videtur *c. Cùm ſecundùm De hæret. in 6.* in quo non tenetur hæreticus ſe ſpoliare bonis, ſed ſatis eſt, patiatur eorum ablationem, uti & dictum ſup. *De pœnis nu. 23.* Sed dicendum, cap. iſto agi de privatione bonorum propriorum; quorum licet dominio quis privetur, commiſſo crimine, ex benignitate tamen & moderatione ejuſdem legis remanet penes reum poſſeſſio, quâ ſe privare non cogitur, uti nec uſu rerum, ſed ſatis eſt patiatur eas ſibi auferri. In noſtro autem caſu reus non habuit dominium ante excommunicationem, ſed tantùm ſpes ei erat illos conſequendi, ſi modò fuerit habilis. Non eſt autem talis per excommunicationem, quæ facit eum recipere & retinere alienum, cum obligatione reſtituendi etiam conſumptos; quia conſumptio non facit proprios, neque liberat. Suarez *d. ſect. 2. nu. 7. & ſeq.*

88 Vnde ulteriùs quæri poſſet, An non ſaltem in neceſſitate conſtituto liceat eos conſumere in vicem alimentorum? R. Licere idipſum, ſecundùm aliquos, ex eo, quòd fructus iſti in neceſſitatem egenorum ſint expendendi, ut ſaltem ut indigus poſſit ex ijs ſe alere excommunicatus. Quò facit, quòd neceſſitas extrema faciat omnia communicari, ut dictum ſup. *De furtis nu. 16.* Verùm ut iſta ſententia poſſit procedere, ceſſante contumaciâ peccati, ut quia reſipiſcat petens abſolutionem, non tamen eâ durante. Nam cùm contumacia iſta ſit voluntaria, non meretur, ut ei ſubveniatur, & propter indigentiam concedatur uſurpare alienum. Navar. *c. 25. nu. 124.* Covarr. *d. verſ. Duodecimò*, Suarez *d. loco nu. 12. & ſeqq.*

Et hoc ita, ſive excommunicatus ſit notorius, ſive occultus; ſive denuntiatus, ſive non denuntiatus: nam in nullo relevat *d. Extrav. Ad evitanda* ipſos excommunicatos. Sit tamen verè & non in exiſtimatione excommunicatus; nam ſi nulla ſit excommunicatio, non producet ullum effectum privationis aut ſuſpenſionis fructuum. Quòd ſi valida quidem fuerit exterius, ſecundùm allegata & probata, in re tamen injuſta, quia innocens eſt perſona, interim quidem, dum non revocatur ſententia aut abſolutio, fructus ſuos non facit; pòſt autem non tantùm ſuos fructus percipiet, verùm & amiſſos recuperabit, ut injuſtè ablatos. Quòd ſi alteri in ſtipendum miniſterij & officij ceſſerint, ut alicubi in quotidianis ſit diſtributionibus, in quibus abſentium partes accreſcunt præſentibus, non repetendi ab illis, in quorum dominium tamquam ſtipendum ceſſerunt, ſed ab injuſtæ excommunicationis auctore, *c. Sacro 48. §. Cumq; h. t.* Quòd ſi diſtributiones applicandæ veniant alicui pio loco, antequam applicatæ fuerint, ſecutâ abſolutione aut revocatione ſententiæ injuſtæ, reddendæ proprio domino, quia necdum loco iſti jus quæſitum. Si verò applicatæ fuerint, damnum itidem reſarciendum per auctorem injuſtæ ſententiæ, juxta *d. §. Cumq;* Suarez *ubi ſup. nu. 23. & 24.*

89 V. Privatio juriſdictionis Eccleſiæ fori externi. Hinc non poterit excommunicatus alium excommunicare, ut nec alium actum juriſdictionis exercere, propter defectum juriſdictionis, *can. Audivimus* XXIV. *q. 1.* Qui effectus non tantùm habebit locum in ipſo Prælato, ſed & derivatur ad ejus Vicarium, *c. 1. De off. Vicarij in 6.* qui non poteſt habere quid juriſdictionis, quam non habet ipſe principalis, quem refert. Iuriſdictio tamen delegata ante excommunicationem delegantis non ſuſpendetur, ſi res non ſit integra, ut dictum ſup. *De off. deleg. nu. 31.* Ab excommunicato delegationem juriſdictionis nullam eſſe certum eſt, quia delegatio

iſta

iſta ſpectat ad uſum juriſdictionis, quâ caret. Hinc etiam conceſſio indulgentiarum nulliter fit ab excommunicato, quia ad juriſdictionem pertinet, cujus uſu privatus. Non confert etiam validè beneficium, *c. 1. Ne ſede vacante &c. in 6.* non tantùm quia ad juriſdictionem ſpectat, ſed & quia privatus beneficij fructibus, quibus adnumeratur collatio beneficij. Non validè eligit aut eligitur, ut dictum ſup. *De elect. nu. 8. & ſeqq. nu. 27. & ſeqq.* Nec etiam præſentat vi juris patronatus, quatenus præſentatio fit à Clerico; nam à laico excommunicato facta videtur actus privatus, qualis tenet, ut mox dicetur, quamvis in Epiſcopi ſit arbitrio eam non acceptare, ſed repudiare, vel ſolo nomine excommunicationis, ut dictum ſup. *De iure patron. nu. 49.* & tractat latè Suarez *Diſp. 14. ſect. 2. nu. 21. & ſeqq.* Quantum ad receptionem alicujus ad poſſeſſionem quatenus eſt meri facti, non eſt irrita facta ab excommunicato, cùm abſque juriſdictione tam quam à privato fiat, cujus actus valent, ut mox dicetur. Quod ſi in iſto negotio actus aliquis juriſdictionis exerceatur, irritus erit, eum tali nulla ſit juriſdictio. Abbas in *c. Veritatis nu. 41. ſup. De dolo & contum.* Poſſeſſionem tamen ipſe non capit, quia foret fruſtranea, cùm omni uſu ſui beneficij & fructibus omnibus ſit privatus. Deinde concernit illa ejus favorem, quem nullum meretur. Suarez *d. loco nu. 34.*

90 Quid in reſignatione beneficij? R. Si pura & libera fit, illam rectè fieri ab excommunicato, cùm tantùm contineat actum privatum puræ renuntiationis; in gratiam autem alterius validè non reſignare. Covarr. in *c. Alma p. 1. §. 7. nu. 9. verſ. Quid autem.* Ratio diverſitatis eſt, quòd priori caſu renuntians nullo modo concurrat in novam collationem, ſed ſolùm ſe ſpoliet. Quod licet etiam excommunicato, quia ad merum factum pertinet, nec eſt uſus alicujus poteſtatis ſpiritualis, vel juris, ſed propriæ voluntatis. Poſteriori verò concurrit ad collationem beneficij renuntians, deſignando perſonam, cui proviſum vult, atque ita participat rationem præſentationis; quàm ut facit invalidam excommunicatio, ita & faciet hanc reſignationem. Suarez *ibid. nu. 35.* Quod olim procedebat etiam in excommunicato non vitando, hodie ſecus, ut patebit ex infrà dicendis.

Q. An dicta indiſtinctè procedant in om-
91 ni excommunicato etiam occulto? R. Videri id poſſe, quòd effectus ejuſmodi non cenſeatur ab opinione aut notitia hominum, verùm ab ipſa excommunicatione, quæ non minùs excommunicatum occultè quàm publicè, eumque non minùs facit inhabilem. Contrariam tamen ſententiam, etiam ſtando in jure antiquo, communem eſſe & veram, ſcilicet non eſſe actus ejus nullos, ſed validos, ut probari poſſet argumento à contrario *ex c. Ad probandum 24. ſup. De ſent. & re iudic.* ubi vis fit in eo, quòd publicè excommunicationis ſententiam tulerit; ut, ſi non fuerit publicè excommunicatus, ſententia teneat: quale argumentum benè procedit, præcipuè quando ponitur vis in conditione neceſſaria. Ratio hujus eſt, quòd licet verè careat juriſdictione, propter defectum, tamen donec propter illum occultum toleratur in exercitio muneris publici, acta illius ex providentia & interpretatione Eccleſiæ teneant, propter commune bonum, Eccleſiâ juriſdictionem, quâ talis eſt in habitu privatus, in tali uſu ſeu actu publico ſuppleпte, & actualiter influente, ut, non obſtante cenſurâ valorem habeat, quia ita expedit communi bono, *arg. l. Barbarius D. De off. Prat.* Covarr. in *d. c. Alma p. 1. §. 11. nu. 4.* Suarez *d. Diſp. 14. ſect. 5. nu. 8. & 9.*

Quid in notorio quidem, ſed non denunti- 92
ato? R. In caſu, quo notorius quidem & publicus, non tamen vitandus, ſecundùm jus novum, ante denuntiationem omnia ejus acta valere, ratione publici muneris, in quo toleratur. Nam cùm talis non ſit vitandus, ſubditi habent jus petendi actiones publici ſui muneris: ut neceſſe ſit illas valere, quia aliàs jus iſtud foret fruſtraneum & illuſorium. Hinc Parochus excommunicatus, donec toleratur in ſuo munere, rectè confert Sacramentum pœnitentiæ, eadem publicâ utilitate id poſtulante: Similiter reſignatio facta in favorem alterius ab excommunicato notorio, etſi olim, ut dictum, irrita fuerit, hodie tamen, ſi non ſit vitandus, tenet non minùs in hoc actu, quàm in cæteris negotijs, quia cùm non ſit vitandus, licita eſt cum illo communicatio. Suarez *d. ſect. 1. nu. 13.*

VI. Privatio forenſis communicationis.
Quo modo excommunicatus prohibetur agere 93
judicem etiam in foro ſæculari, nam & in eo exercet vim ſuam excommunicatio. Et ita habet communis opinio; quæ tamen per jura Canonica non ita apertè probatur, cùm non faciant mentionem juriſdictionis ſæcularis, ſed ſpiritualis, & actuum judicij Eccleſiaſtici: ut poſſit videri, ſecus eſſe ſtatuendum in ſæculari, ne pœna extendatur. Non recedendum tamen à communi, in communi conſenſu fundata ſufficienter, & poſſunt pro ea parte adferri loca quædam, ex quibus idipſum videtur ſatis colligi; ut in *can pen. & ult. xv. q. 6.* ubi ſubjecti indiſtinctè liberantur à fidelitate debita ei, qui excommunicatus eſt, & à juramento præſtito abſolvuntur, & ne illi ſerviant aut obediant prohibentur. Vt ſignum ſit, & juriſdictionis uſu eſſe privatum excommunicatum, quia hæc ſunt correlativa, ut uno ſublato & alterum tolli debeat. Facit ratio, quod excommunicatum tanquam ethnicum habere juriſdictionem

ſuper membris Eccleſiæ non conveniat, & quòd juriſdictio iſta nullum habeat uſum, qui intrinſecè non includat communicationem per Canones prohibitam. Hinc ſententiç à tali latæ decreta, tamquam à non judice lata & ſine juriſdictione, nulla erunt, ut & alius omnis actus à juriſdictione pendens, ut ferre leges, privilegia concedere, delegare, eligere judices, aliaque ſimilia. Vid. Suarez *Diſp.* 16. *ſect.* 1.

In judicem quoque non rectè eligitur, ut colligere eſt ex *c. fin. ſup. De Clerico excom. miniſtr.* cùm nemo poſſit eligi ad exercitium muneris, à quo per ſacros Canones eſt prohibitus. Verumtamen non poteſt firmo fundamento ſuſtineri, electionem ad munus temporale eſſe nullam, cùm ea de re nihil ſit diſpoſitum, & in pœnalibus argumentum à ſimili non procedat: ut non rectè inferatur, Electio excommunicati ad dignitates Eccleſiaſticas eſt nulla, ergò & ad temporales. Plura Suarez *d. Diſp.* 16. *ſect.* 2.

Agere in judicio excommunicatus non poteſt, nec ut actor admittendus, extra cauſſam ſuæ excommunicationis, *c. Decernimus* 8. *eod. in* 6. Imò à judicio repellendus, ſive Eccleſiaſtico ſive ſæculari, etiam reo non opponente, *c.* 12. *ſup. De except.* Nec audiendus actor allegans injuſtè ſe excommunicatum, niſi probet; ad cautelam tamen abſolvendus, *c. Solet* 2. *eod. in* 6. Repellendus etiam à reconventione, quia reconventio eſt loco actionis, cùm reconvenire nihil aliud ſit, quàm mutuò vel viciſſim petere, *arg. c.* 2. *ſup. De mutuis petit.* atque ita prohibita, *c.* 5. *ſup. De except.* Exceptio tamen non eſt deneganda, *d. c.* 5. quia ſpectat ad naturalem ſui defenſionem jure naturæ permiſſam. Hinc rectè opponit beneficium competentiæ, rectè etiam appellat, & judicem ſuſpecti arguit.

94 Dubitatum, An & compenſare poſſit? R. Negare id Bart. in *l. Amplius nu.* 9. *D. Rem ratam hab.* & Innoc. in *d. c.* 5. *in fine ſup. De except.* ex ratione, quòd compenſans videatur petere, *d. l. Amplius.* Vt compenſatio videatur magis ſpecies actionis excommunicato negatç, quàm defenſionis. Poſſet tamen contrarium non malè alicui probari, ex eo, quòd exceptio ſolutionis ſit permiſſa excommunicato, ad quã ſpectat compenſatio, *l.* 4. *C. De compenſat. & l. Si debit. D. Qui potiores in pign.* quæ, ut traditur *Inſtit. De action. §. in bonæ,* actionem ipſo jure minuit. Nec obſtat *d. l. Amplius,* quia loquitur in caſu, quo is, qui petere non poteſt, vult compenſare, qualis in effectu petit. Hinc rectè excommunicatus actori objicit ſimilem excommunicationẽ, aliamve quamcumque exceptionem, quæ jure ab agendo eum repellat, quia iſta non tam eſt accuſatio, vel reconventio, quàm potiùs ſui defenſio, *c. Dilecti* 9. *& c.* 11. *ſup. De except.* Suarez *d. Diſp.* 16. *ſect.* 3. *n.* 3.

Ab agendo itaque excommunicatus repellitur, ne quis cum detrimento animæ communicet cum excommunicato, & ut rubore ſuffuſus ad cor redeat. Et hoc, ſive per ſe agat, ſivè per alium: tum quia per alium agens, per ſe agere videtur moraliter; tum quia cum excommunicato non ſolùm immediatè, ſed & mediatè per alium, ut nuntium, litteras, communicare prohibemur. Nec tantùm ab initio repellendus excõmmunicatus, ſed & quacumque litis parte, ſi ab initio ſit omiſſa repulſio, *d. c. Exceptionem* 12. *ſup. De except.*

Quod ita procedere de jure antiquo certum eſt: videri poſſet de jure novo, inducto per *Extravag. Ad evitanda,* non poſſe repelli notorium quidem, ſed non denuntiatum, & proinde toleratum, eo quòd hodie cum tali communicatio non ſit inhibita. Verùm iſta Extravagans, etſi conſulat alijs, qui citra piaculum cum excommunicato communicant, non tamen ipſi excommunicato, qui alios vitare tenetur: & reo, etſi admittere actionem poſſit, licitum tamen eſt objicere exceptionem hanc, per eamque repellere actorem ab agendo, ſecundùm jus antiquum hac in parte immutatum. 95

Vt autem actor à judicio ſit repellendus per reum, vel, illo omittente, per ipſum judicem, *d. c.* 12. ſi tamen omiſsà exceptione audiatur, valida erunt acta in tali judicio, *c.* 1. *De except. in* 6. ubi objectio excommunicationis poſt rem judicatam impedit quidem executionem, verùm ſententia quæ præceſſit, non minus debitum robur dicitur obtentura. Vid. Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 7.

Actorem itaque excommunicatio facit repelli, non reum, qui citatus rectè comparet, tum in ſui defenſionem, ut dictum, tum ne videatur de malitia ſua commodum reportare.

Q. An per ſe cogatur comparere? R. Poſſe per alium reſpondere, inſinuari per *c. Intelleximus* 7. *ſup. De judic.* in verbis, *Debet per alium in judicio reſpondere.* Quo modo rectè conſtituet procuratorem, quia hoc conſequitur, cùm aliàs fruſtranea foret conceſſio reſpondendi. Vbi ratione verbi, *Debet,* aliqui volunt, per ſe non poſſe comparere: ſed *Gloſ. in d. c.* 7. dicit repelli non poſſe per ſeipſum defendere ſe volentem, non tantùm ſi neceſſitas urgeat, ut quia non invenit idoneum procuratorem, ſed & extra caſum neceſſitatis; cùm in gravibus cauſſis nemo ſit cogendus procuratorem conſtituere, *c.* 2. *ſup. De procurat.* & reo permittatur per Canones ſe defendere. Vt verbum, *Debet,* in *d. c.* 7. non tam denotet neceſſitatem, quàm decentiam, ſecundùm alia Iuris loca. Suarez *d. Diſp.* 16. *ſect.* 4. *nu.* 4. *& ſeqq.* Avila *p.* 2. *c.* 6. *Diſp.* 7. *Dub.* 2. Quòd ſi abſolutionem conſequi poſſit, eam antè petendam eſſe à reo aliqui volunt, ſed hoc minùs neceſſarium, licet conveniens foret, cùm Canones abſolutè & citra hunc ſcrupulum concedant reo 96

ſui

ſui defenſionem quoad exceptiones proponendas, & alia defenſionem ſui ſpectantia; etiam appellationem, quia & hæc ſui defenſionem ſpectat, *c.* 5. *ſup. De except.* Suarez *d. loco nu.* 8. *& ſeq.*

97 Repellitur & à judicio teſtis excommunicatus, quia res iſta continet aliquam communicationem; ut judicibus injungatur etiam partes tacente tales repellere, *c. Decernimus* 8. *h. t. in* 6. niſi priùs ad cautelam ſint abſoluti, *c. Veniens* 38. *in fine ſup. De teſtib.* Excipitur cauſſa fidei, in cujus favorem etiam excommunicati audiuntur contra hæreticos, eorumque fautores, *c. In fidei De hæret. in* 6. Suarez *d. Diſp.* 16. *ſect.* 6. *nu.* 1. *&* 2.

Reijciendus eſt & advocatus, procurator, *d. c.* 8. *cod.* v. 6. *& c.* 6. *ſup. De iudic.* quo generaliter prohibetur excommunicatus ſtare in judicio. Nec facit, quòd procurator pro excommunicato poſſit comparere in judicio; nã non ideo ipſe aut excommunicatus, qui agit actum jure permiſſum, nec poteſt dici eſſe communicatio cum excommunicato. Suarez *d. loco ſect.* 7. *nu.* 4. *& ſeq.* Vt autem teſtis, advocatus, procurator excommunicati à judicio repellendi ſint, tamen acta ab ijs non repulſis tenent, & ſententia ſecundum ea lata tenebit, mandabiturque executioni, etiamſi poſtea patefacta ſit excommunicatio, cùm non ampliùs jam operentur ut tales. Vt non obſtet *c.* 5. *De except. in* 6. quia loquitur de ipſo actore excommunicato, cujus excommunicatio poſt rem judicatam nota facta ſuſpendit executionem, quòd operetur in exequendo, & ſic communicet cum alijs.

98 Quid dicendum de exercente munus tabellionis? R. Nec huncpoſſe licitè munus ſuum exercere, propter prohibitionem generalem, ex vi excommunicationis, non communicandi cum alijs: tantùm diſputari, An acta teneant? Et quidem occulti acta tenere, ſecundum ea, quæ dicta ſup. *eod. nu.* 91. publici verò, ſecundùm aliquos, acta & inſtrumenta non tenere, ratione publici muneris, *arg. c. Ad probandum* 24. *ſup. De ſent. & re iudic. & per can. Nullus* II. *q.* 3. ubi nullus anathematizatorum dicitur ſuſcipiendus, nec à quoquam credendum, quod ab ijs dicitur aut conſcribitur. Verùm *d. c.* 24. loquitur de judice, non de tabellione: *d. can. Nullus* loquitur generaliter, non tantùm de tabellione, ſed & de accuſatore, teſte, & alijs perſonis, tam extra quàm in judicio; cùm tamen nec accuſatio, nec teſtimonium ſit ipſo jure nullum. Vt dicendum ſit, acta ejus prohiberi quidem, ſed non irritari; in foro tamen exteriori non eſſe admittenda, ſed reijcienda, licet partes, ſcientes iſtam qualitatem Notarij, ejus nihilominus operâ utentes, obligentur ſtare, ignorantes verò poſſint reijcere hujuſmodi inſtrumentorum, ſecundum jus antiquum: quamvis illo utentes non peccent; cùm juxta jus novum communicare cum excommunicato non denuntiato, nec notorio Clerici percuſſore, ſit extra reatum. Plura hac de re vide apud Suarez *d. Diſp.* 16. *ſect.* 5.

De tutore, adminiſtratore idem dicendum, 99 quod ſcilicet malè ſe immiſceant, & acta eorum reijci poſſint, rata tamen ſint: Non obſtante, quòd poſſit eſſe publicum officium auctoritate: nam licet poſſint dici gerere officium publicum, non tamen niſi auctoritate tantùm, non etiam utilitate ſimul; uti eſt Iudicis, cujus ideo acta ſunt irrita tamquam publica. Vid. Suarez *d. loco ſect.* 8.

VII. Privatio civilis ſive politicæ communicationis cum fidelibus, activæ & paſſivæ, exceptis caſibus jure expreſſis. Effectus hujus varij ſunt, hoc verſu contenti: 100

Os, Orare, Vale, Communio, Menſa negatur.

Per, *Os*, intelliguntur amicitiæ & benevolentiæ ſigna, exhiberi ſolita per oſculum, amplexum, ſermonem, quomodolibet ſive ſecretò ſive palàm, ſive colloquendo, ſive loquendo, ſive aures præbendo tantùm. Vbi etiam comprehenditur communicatio, quæ fit per litteras, nuntium, nutum. Per verbum, *Orare*, denotatur ſpiritualis participatio in Sacramentis, in divinis officijs, & quibuslibet precibus in Eccleſia vel extra eam dici ſolitis, qua de re antè dictum. Per, *Vale*, venit omnis ſalutatio honorifica per reverentiæ & honoris exhibitionem, ſalutando, reſalutando verbis, ſecundùm illud Ioan. I. *Neque ave ei dixeritis.*

An & adſurgendo, aperiendo caput, aut ſimile ſignum exhibendo? R. Eſſe, qui putent talia ſigna ſub verbo *Vale* non comprehendi, quia verbo non fiant, atque ideo communicationem talem non eſſe prohibitam, eo quòd prohibitio iſta, quia pœnalis, ſit reſtringenda. Quæ ſententia licet ad praxin accommodata videri poſſit, & habeat excuſationem in conſuetudine, per quam huic prohibitioni, quæ juris eſt humani, derogari poteſt, in rigore tamen juris non eſt vera: tum quia ſimpliciter jure prohibeatur omnis communicatio cum tali perſona; hujuſmodi autem ſigna contineant communicationem: tum quia iſtiuſmodi honoris exhibitio ſpectet ad actum obſervantiæ à Canone vetitum, ut non debitum tali. Nec eſt, quòd quis dicat licere exhibere ea ſigna ſine intentione præſtandi honoris, ſed ſolùm ad vitandum ſcandalum & inurbanitatem, cùm prohibeatur ſimpliciter honoris exhibitio. Ita Suarez *Diſp* 15. *ſect.* 1. *nu.* 3. *&* 4. 101

Per verbum, *Communio*, ſi generaliter accipiatur, denotatur generatim omnis effectus excommunicationis. Hic autem videtur poſitum ſtrictè, ut comprehendat alias externæ communicationis rationes, in cooperando, faciendo aliquid, contrahendo. Denique voce

Menſæ venit communicatio in comedendo ſimul, dormiendo in eodem lecto. Cohabitationis communicatio etſi verbo *Communionis* poſſit videri comprehenſa, non malè tamen ſub hoc verbo *Menſa* quis eam comprehendi dixerit.

Prohibitio hæc communicationis non tantùm ligat non excommunicatos, ſed & ipſos excommunicatos, qui alios vitare tenentur, *c. Illud* 5. *ſup. De Cler. excom. miniſtr.* Vbi reprehenditur excommunicatus, qui fidelium communioni ſe ingeſſit. Finis verò prohibitionis eſt, ut excommunicati, videntes ſe contemni, verecundiæ rubore ſuffuſi ad mentem redeant, & culpam agnoſcentes ſatisfaciant Eccleſiæ præcepto, & à contumacia deſiſtant, *c. Cùm non ab homine* 14. *h. t.* Effectus eſt, quòd tranſgreſſores minorem excommunicationem incurrant, etiamſi ſint exempti, *c. Nulli* 8 *h. t.* quorum privilegia huc ſe non extendunt; ut ne quidem Iudici excommunicanti ſit licita communicatio. Excipitur ſolus Pont. qui non ligatur ſuis legibus, *Gl. in d. c.* 8.

102 Dixi ſuprà, Exceptis caſibus jure expreſſis; quia ſunt caſus, quibus communicatio eſt extra pœnam: veluti, ſi fiat in ſalutem animæ excommunicati, ut converſus culpam agnoſcat, & veniam petat. Illa quoque excuſat, quam cauſſat neceſſitas corporalis, *c. Si verò* 34. *h. t.* ſive excommunicati, ne fame aut morbo pereat; ſive etiam non excommunicati, ſi æger indigeat corporis curatione, ſi aliunde quàm ab excommunicati opera, haberi nequeat, *c. Inter* 31. *in fine h. t.* Quo modo & eleemoſyna ab eo peti poteſt, eique dari, *can. Quoniam multos* 103.

103 *x1. q. 3.* * Vbi & uxor dicitur poſſe manere cum marito excommunicato, eique communicare, non tantùm quoad debitum conjugale, verùm quoad omnia obſequia, prout exigit matrimoniale vinculum; quia à prohibita ſimpliciter participatione cum excommunicato excipitur generaliter & indiſtinctè uxor, *d. can. Quoniam.* Quo privilegio gaudebit & ſponſa de preſenti, quia venit nomine uxoris, imo uxor eſt, cùm conſenſus, nō copula nuptias faciat. In ſponſa de futuro verius eſt non obtinere idem privilegium, tum quia uxoris appellatione nō contineatur, *l. Si qua* §. 1. *D. De ritu nupt.* tum quia ad nulla obſequia obligetur ſponſo, ut ne quidem cohabitare ei etiam non excommunicato permittatur per Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 1. *De reform. matrim.* Quæ licentia non eſt extendenda, ut liceat uxori communicare cum excommunicatis, qui viro excommunicato adſunt, quia ceſſat ratio, quæ eſt in vinculo matrimonij. Vnde viro cœnante cum excommunicato, non licet uxori accumbere menſæ. Ceſſat quoque iſta licentia in crimine, cujus participatio ni non impunè ſe immiſcent, *d. c. Inter* 31. *in fine h. t.* Vt & in caſu, quo ſub excommunicatione, in cauſſa matrimonij, de cujus valore lis pendet, uſus matrimonij interdictus, quia communicatio redundaret in periculum animarū, imò eſſet communicare in crimine, *c. Concubinæ* 55. *h. t.* Divortio quoque ſeparatæ uxori non videtur licita communicatio cum marito, durante divortio, quòd ab obſequijs ejus ſit libera. Non impedit tamen excommunicatio reconciliationem, quæ licitam faciet communicationem, cùm ad debita obſequia obliget conjuges.

Dubitatur, An & viro liceat communicare 104
cum excommunicata uxore? R. Dubitandi cauſſam ſumi ex *d. can. Quoniam*, in quo fit tantùm mentio uxoris communicantis impunè cum viro excommunicato. Vt ad virum trahi non debeat, cùm in eo non ſit eadem ratio; quia ideo videtur datum uxori, quòd ejus non ſit corrigere maritum, uti eſt mariti corrigere uxorem, cujus eſt caput. Verùm idem dicendum eſt de marito; cùm vir & mulier ſint correlativa, ut uni conceſſum non ſit denegandum alteri, *l. fin. C. De indicta vidui. toll.* Et facit ratio conceſſionis, quæ conſiſtit in mutuis obſequijs, & difficili ſeparatione, propter fornicationis periculum: quæ rationes & in viro locum habent. Covarr. in *c. Alma p.* 1. §. 1. *nu.* 8. Navar. *c.* 27. *nu.* 37. Sanchez *de Matrim. lib.* 9. *Diſp.* 14. Suarez *Diſp.* 15. *ſect.* 4. *nu.* 13. & 14.

Liberis quoque licitum eſt cum talibus pa- 105
rentibus manere; uti & ſervis, ancillis, ruſticis, qui ante ſententiæ prolationem ad familiare obſequium tenebantur, *d. can. Quoniam, d. c. Inter* 31. & *c. Si verò* 34. *h. t.* idque ratione juris ad obſequium, ad quod tenentur, quodque ſine communione præſtare nequeunt. Vt idem non ſit conceſſum ijs, qui poſtea ad obſequium excommunicato ſe obligant, cum eo communicando contra Canones; qui jure quidem quæſito eum non privant, quæri tamen de novo nolunt. Et hæc quoad ea, quæ ſervitium exigunt & jus ſubjectionis. Non rectè hoc traxeris ad ſubditos domino temporali excommunicato, qui omninò abſoluti ſunt à præſtanda fidelitate domino, *can. Nos Sanctorum* xv. *q.* 6. eo quòd communicatio cum tali domino non ſit ſubditis tam neceſſaria ad vitam humanam, & quia talis non excommunicetur niſi ex atrocibus & gravibus criminibus. Plura Suarez *d. Diſp.* 15. *ſect.* 6.

Exceptis itaque dictis perſonis & cauſſis 106
communicantes cum excommunicato, minori involvuntur excommunicatione. Aliquibus tamen caſibus & majorem incurrunt, uti communicantes in divinis, vel in ipſo crimine, aut in contemptum clavium, aut contra ſpeciale præceptum judicis, *c. Significavit* 18. *c. Nuper* 29. & *c. Concubinæ* 55. *h. t.* Navar. *d. c.* 27. *nu.* 28. propter graviorem materiam: niſi ex-

cuſet

cuſet ignorantia non tantùm facti, ſed & juris, ut mox dicetur. An juſto metu cum aliquo communicare coactus excuſetur, dictum eſt ſup. *De his quæ vi &c.*

107 Excommunicationis itaque majoris effectus ſunt, ſeparare à communione fidelium; ſuffragijs Eccleſiæ, uſu juriſdictionis privare; inhabilem reddere ad beneficia obtinenda, fructibus obtentorum privare, & alij, de quibus ſuprà. Quamvis actus privati teneant, ut ex dictis eſt colligere, cum nullibi irritentur, Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 1. nu. 9.* matrimonium ab excommunicato initum teneat, *c. 6. ſup De eo qui duxit quam poll.* Ordo collatus characterem imprimat, licet exercitium ejus ſit ſuſpenſum, *c. Cùm illorum 32. §. ſi autem h. t.* teſtamentum ſit validum, *arg. c. fin. De pœnis in 6.* ubi excommunicatus propter cædem Cardinalis & hæreſim ſpecialiter prohibetur teſtari: ut alia de cauſſa excommunicati teſtamentum teneat; firmat enim regulam exceptio in non exceptis. Covarr. *De teſtam. p. 2. nu.* 55. Clar. *§. Teſtamentum qu.* 24.

108 Dicta de effectu excommunicationis obtinent de jure antiquo in excommunicato etiam non denuntiato. Quod de jure novo in Conc. Conſtantienſi per Martinum V. reſtrictum eſt tantùm ad eos, qui ſunt denuntiati nominatim, aut notorij Clericorum percuſſores. De poſteriori tantùm eſt quæſtio, cùm in *Extrav. Ad evitanda in d. Conc. Conſtant.* non fiat mentio notorij percuſſoris Clericorum, ſed generaliter notorij excommunicati, qui talis eſt, ut nullâ tergiverſatione celari poſſit: ut non debeat reſtringi tantùm ad notoriam Clerici percuſſionem, ſed, uti verba citata à Navar. *d. c. 27. nu.* 35. ſonant, generaliter locum habere in quolibet excommunicato notorio, qui celari nullâ tergiverſatione poteſt. Quod ipſum ſentit Navar. *d. loco*, ſed conſuetudine poſtea reſtrictam eſſe *d. Extrav.* ad percuſſionem Clerici notoriam. Alij tamen *d. Extrav.* aliter citant, pro his, *Aut ſi aliquem ita notoriè excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe*, legentes, *Salvo, ſi quem pro ſacrilega manuum injectione in Clericum ſententiam latam à Canone adeò notoriè conſtit. incid.* &c. Quam lectionem plerique ſequuntur, tenentes non alios vi iſtius Extrav. excommunicatos hodie eſſe vitandos, quàm denuntiatos & notorios Clerici percuſſores. Eſtque conſuetudine iſta limitatio recepta, cùm videamus paſſim Catholicos cum hæreticis publicè ſine ſcrupulo communicare, quos vitare hoc tempore vix foret poſſibile. Vid. Navar. *Conſ. 1. qu. 24. De conſtit.* Gutierrez 1. *Quæſt. Can. c.* 2. Suarez *de Cenſur. Diſp. 9. ſect. 2. nu. 4 & 5.*

109 Dubitatur autem. Quæ ſit ratio reſtrictionis ad notorium Clerici percuſſorem? R. Specialitatem rationis poni poſſe tum in majo-

ti favore & ſecuritate Eccleſiaſticarum perſonarum; tum quòd percuſſio ſcandalum ſæpè pariat, & in Eccleſia ſemper ſit habita odioſa, & ex ſe communiter ita ſit notorium, ut omnem dubitationem excludat. Ut non poſſit iſta deciſio extendi ad hæreticos; quorum factum etſi gravius quàm percuſſio, tamen in locis ubi fides viget, rariſſimum eſt, ut ſint notorij. In locis verò, ubi fides non viget, & numerus hæreticorum eſt copioſus, vix eſt, ut evitari queant. Et ut non ſubſit ratio differentiæ, imò paritas aut major cauſſa in hæreſi, non tamen ea dat ſufficiens argumentum extendendi prohibitionem legalem in uno caſu expreſſam ad aliam. Uti nec, ſublatâ prohibitione in uno caſu vel materia, ſub certis terminis, etiamſi in alijs appareat rationis paritas. non eſt tamen ea ſufficiens ad extenſionem, niſi accedat voluntas legiſlatoris. Ita ferè Suarez *d. loco nu. 6.*

De eo quoque dubitatum, An poſt ſententiam ſpecialem ab homine latam requiratur denuntiatio vel publicatio? R. Negare id aliquos, nixos *d. Extrav. Ad evitanda*, quæ ſolùm excipit excommunicatos à jure vel ab homine, per ſententiam generaliter promulgatam, quã vult ad effectum vitandi talem à judice publicari vel denuntiari ſpecialiter & expreſsè: ut videatùr hunc effectum habere illa, quæ ab homine eſt ſpecialiter promulgata. Pro qua parte facit, quòd à lege antiqua non ſit recedendum, niſi quatenus patet per novam mutata. Contraria tamen ſententia eſt probabilior, ſcilicet etiam eo caſu ad prædictum effectum requiri denuntiationem. Cujus ratio eſt, tum quòd conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, *d. Extrav.* ita ſit interpretata; tum quòd conveniat fini ejuſdem, quippe inductæ ad evitanda ſcandala ac pericula, & ſuccurrendum timoratis conſcientijs. Quod continget faciliùs, poſitâ opinione poſteriori, quàm priori, cùm ſæpè non ita ſit notorium, ſententiam excommunicationis eſſe latam, niſi & publicata ſit. Nec diſcordat iſta ſententia à rigore & proprietate verborũ *d. Extrav.* quandoquidem primò excludat cenſuram latam per jus aut hominem, ac deinde ſubjungat de lata ſpecialiter in certam perſonam, quam etiam vult publicari & denuntiari, ut effectum producat evitandi ligatum: qui ante illam publicationem ſive denuntiationem non erit vitandus, ne quidem à Iudice aut Parocho, qui denuntiationem habet paratam. Navar. *ad can. 1. §. Labores nu. 23. De pœnit. Diſt.* 6. Suarez *d. ſect. 2. nu.* 8. 110

111 Quid ſi cenſura publicetur contra certam perſonam, ſub conditione de futuro, an ſufficiet illa ad effectum evitandi perſonam? R. Ejuſmodi publicationem non ſimpliciter eſſe talem, aut denuntiationem cenſuræ; cùm ſententia tantùm ſit conditionata, ut impletâ

conditione, denuò abſolutè in perſonam ſit publicanda aut denuntianda in particulari, expreſsâ perſonâ. Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 2. nu.* 8. Faciet autem cenſeri nominatim excommunicatum ſententia declaratoria criminis commiſſi per certam perſonam, quæ nominatim exprimitur, ſi iſti crimini certum & indubitatum ſit annexam eſſe ipſo jure excommunicationem. Covarr. *d. loco nu.* 9. Suarez *d. ſect. 2. nu. 10.*

112 Quantum ad manifeſtum Clerici percuſſorem, talem ponet evidentia facti, talis ſcilicet, quæ nullâ tergiverſatione poſſit celari, aut aliquo erroris ſuffragio excuſari. Vnde non erit ſatis, delictum poſſe probari per teſtes, aut quòd de eo ſit publica ſama, abſque facti evidentia, quia dum in eo ſtatu conſiſtit nondum poteſt dici crimen notoriū, ſed tantùm probabile, *c. Tua nos & c. fin. ſup. De cohabit. Cler. & mul.* Vnde in primis neceſſarium erit, ut percuſſio ſit commiſſa coram multis teſtibus, ex quorum teſtimonio ita publica fiat, ut celari nullatenus valeat.

Vbi quæri poſſet, An qui viderunt percuſſionem, ſtatim teneantur evitare? R. Si taliter ſit commiſſa, ut nihilominus cenſeatur occulta, propter ſilentium teſtium, non teneri eos vitare, cùm non ſit manifeſta, uti requirit *d. Extrav.* Quòd ſi ita facta ſit, ut moraliter ſtatim ſit divulganda, teneri eos evitare. Priori etiam caſu, ſi non publicè, ne innoteſcat alijs, ſaltem privatim eſt vitandus illis, qui viderunt, poſtquam ita notoriè conſtiterit de percuſſione, ut celari non poſſit, ſecundùm *d. Extravag.* qua de re plura Suarez *d. ſect. 2. nu. 11. & 12.*

De Suſpenſione.

113 SEcunda ſpecies Cenſuræ eſt Suſpenſio, quæ propriè ſumpta eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua miniſter Eccleſiæ impeditur functiones Eccleſiaſticas exercere, aliave ſpirituali poteſtate uti. Ex quibus patet, quatenus differat ab Excommunicatione, quæ ſeparat ab Eccleſiaſtica communione fidelium; minor paſſivâ, major etiam activâ: ſuſpenſio verò tantùm ad functiones Eccleſiaſticas ſe extendit. Vnde laicos non concernit, qui ex ſe ſunt inhabiles ad ejuſmodi functiones; quos etiam excommunicatio comprehendit, ut hæc operetur omne id, quod ſuſpenſio, & ampliùs. Differt & in eo, quòd ſuſpenſio feratur & in perſonas ſingulares, & in communitatem, ut talis eſt, excommunicatio verò non niſi in perſonas ſingulares.

114 Eſt autem duplex, alia ab officio, alia à beneficio. Addunt aliqui tertiam ſpeciem, ab officio ſcilicet & beneficio ſimul; verùm ea non videtur continere cenſuræ ſpeciem per modum unius, ſed duarum, unde ſupervacua, *c. 2. De off. deleg. in 6.* Simpliciter lata, & de officio & de beneficio videtur accipienda, cùm non ſit major ratio, de uno accipiatur, quàm de alio, & generaliter poſita ita accipienda ſint. Et quamvis aliqui negent in jure ferri ſimpliciter hanc cenſuram, ſine explicatione ab officio vel beneficio, contrarium tamen patet ex *Clem. un. §. 1. in fine De privil.* & præcipuè ex *Extrav. Divina de privil. inter Com.* quæ ſuſpenſionis ſententiam ſimpliciter continet; ut ad utrumque ſit referenda, niſi adjuncta aliud velint: qua de re latè Suarez *de Cenſur. Diſp. 25. ſect. 2. nu. 7. & ſeqq.* Nomine officij intelligitur poteſtas ſpiritualis ad actum aliquem ſpiritualem exercendum, ſive ſit ordinis, ſive juriſdictionis aut adminiſtrationis Eccleſiaſticæ. Nomine beneficij intelligitur jus perpetuum ad fructus Eccleſiaſticos, ex cauſſa tituli ſpiritualis.

Eſt & Suſpenſio alia Totalis ſive integra, 115
alia Partialis: illa aliquibus dicitur Major, hæc Minor. Illa ab ordine facta privat ordinis ac muneris Eccleſiaſtici uſu, non etiam ipſo ordine; à beneficio, fructuum beneficij perceptionem impedit: hæc verò tantùm parte privat (ſecundùm verba determinantia actum, ut collationem ordinis, beneficij,) aut ordine tantùm, juriſdictione, vel è contrà, aut parte fructuum, non omnibus. Eſt & alia Perpetua, alia Temporalis, *Gl. in Clem. 3. V. ſuſpenſi De pœnis.* Quando verò ſit totalis, aut partialis, quando perpetua aut temporalis, ex verbis colligendum; ideoque verba attentè conſideranda, nec extendenda, quia pœnam continent. Vnde ſuſpenſus ab ordine non erit ſuſpenſus à juriſdictione, nec è diverſo, quia ordo quid eſt diſtinctum à juriſdictione, non neceſſariò illi adnexus, ut probat *c. Aqua 9. ſup. De conſecrat. Eccleſ.* Suſpenſio ab officio complectitur & ordinem & juriſdictionem, ut abſolutè prolata utroque privet, id eſt omni uſu ordinis & juriſdictionis. Vnde taliter ſuſpenſus immiſcens ſe divinis ſit irregularis, *c. 1. De ſent. & re iud. in 6.* taliſque ſuſpenſio abſque loci determinatione lata faciet ubique inhabilem ad officium, ut ne quidem id acceptare poſſit, quia verba ſimpliciter prolata hoc præ ſe ferunt. Nec facit, quod limitatam juriſdictionem habens extra illam non operetur, *c. 2. De conſtit. in 6.* quia hoc verum eſt directè & per legem communem vel ſtatutum; particularia tamen præcepta etiam ſubditos ligant extra territorium. Vid. Suarez *Diſp. 26. ſect. 1. nu. 9.* Sic & perpetuò durat, donec auferatur, prolata ſine temporis limitatione. Suarez *ibid. nu. 13.*

Quæritur, An ſuſpenſio ab officio trahat 116
ſecum ſuſpenſionem à beneficio? R. Rationem dubitandi eſſe, quòd beneficium detur propter officium; ut ab hoc ſuſpenſus, videatur & dicendus ab illo ſuſpenſus, ne ſine cauſſa beneficium habeat, & acceſſorium, quale eſt

beneficium

beneficium reſpectu officij, ſit ſalvum, principali impedito. Ita tenet Gloſ. in *c. 4. ſup. De Clerico excom. miniſtr.* Verius tamen, ſuſpenſionem ab officio præciſè latam, ſive à jure ſive ab homine, per ſe non includere ſuſpenſionem à beneficio, & conſequenter non privare fructibus beneficij. Exceptis diſtributionibus,quę non dantur niſi adſiſtentibus divino officio, cùm debeantur ratione miniſterij & adſiſtentiæ actualis in ipſo officio, ut dictum ſup. *De Cler. non reſident.* Tenet hanc ſententiam Navar. in *Summa c. 27. nu. 160. & ibi citati,* Abbas *& alij in Clem. Cupientes De pœnis & in c. Apoſtolicæ ſup. De except.* Suarez *d. Diſp. 26. ſect. 3. nu. 4.* Avila *p. 3. Diſp. 2. Dub. 1. concl. 6.* Et confirmatur per *c. Inter ſup. De purgat. Canon.* ubi licet Eccleſiaſtica conſtitutio aliquos tantùm ab officio ſuſpendat uſque ad purgationem Canonicam, laudat tamen Pontif. ex eum Prælatum, qui propter criminis enormitatem ſuſpenderat reum etiam à beneficio. Vt inde colligere detur, ſuſpenſionem à beneficio non includi ſub ſuſpenſione ab officio, niſi exprimatur, fruſtrà enim aliàs ibi ex facto laudaretur Prælatus. Ratio eſt, quia pœnalia ſunt ſtrictè interpretanda. Navar. *Conſ. 41. nu. 2. De homicid.* Hinc ſuſpenſus ab officijs divinis ab ijs tantùm abſtinet, ad quæ ex officio tenetur; ab Eccleſiæ ingreſſu non arcetur, neque quò minùs interſit divinis officijs, participet Sacramenta, aliaque, quæ non ſunt officij divini.

117 Q. II. An ſuſpenſio ab officio impediat adquiſitionem novi beneficij? R. Poſſe quidem ita videri, ex regula generali, quà qui privatur munere vel actu, privatur etiam ſuſceptione eorum, quæ ad tale munus vel actum ordinantur, *arg. c. fin. ſup. De Cler. excom. miniſtr.* ubi minori ligatus excommunicatione non eligitur ad beneficium Eccleſiaſticum. Videtur tamen non tam irrita collatio, quàm irritanda, juxta *d. c. fin.* eo quòd ſuſpenſus non tam ſit inhabilis, quàm prohibitus. Suarez *d. ſect. 3. nu. 7. & 8.* Quod & dicendum de ſuſpenſo à beneficio.

Suſpenſus ſimpliciter ab Ordine cenſetur
118 ſuſpenſus ab omni Ordinum majorum & minorum uſu, cùm locutio indefinita æquivaleat ex parte prædicati univerſali. Non ſuſpenditur autem quis niſi ab ordine jam ſuſcepto: ut ſuſpenſio iſta per ſe primò non impediat receptionem ordinis, ſed conſequenter tantùm; quia ſuſpenſus ab inferiori conſequenter eſt ſuſpenſus ab uſu ſuperiorum, ſi eos habeat; vel ſi non habeat, impeditur ab eorum receptione: quæ fruſtrà eſt, cùm non detur eorum uſus ſive exercitium. Suſpenſus à ſuperiori non manet ſuſpenſus ab inferiori, quia pœna non extendenda: uti & ſuſpenſus à collatione ſuperioris inferiorem conferre non prohibetur. E contrà tamen ſuſpenſus ab inferioris collatione ſuperiorem non confert; cenſetur enim per conſequentiam prohibitus, cùm cui non datur minus nec conceditur majus. Suſpenſio ab adminiſtratione non adficit quoad uſum ordinis, quia iſta huic adnexa non eſt. Suſpenſio cum determinatione certi actus ſeu partis juriſdictionis tantùm ſuſpendit ab illo actu, quem verba determinantia ſignificant, veluti à collatione beneficiorum, *Gl. in Clem. 3. V. ſuſpenſi De pœnis.* Vid. latiùs hæc tractata apud Suarez *d. Diſp. 26 ſect. 4 per tot.*

Q. An ſuſpenſio à beneficio operetur quo- 119
ad officij uſum? R. Poſſeſſionem quidem beneficij manere ſalvam, fructuum vero perceptionem eſſe impeditam; non tamen ordinis uſum impediri per talem ſuſpenſionem præciſè latam, ſive addatur dictio taxativa *Tantùm,* ſive non. Nam licet beneficium propter officium detur, atque ita poſſit videri, eum, qui non fruitur beneficio, non obligari ad officium, tamen ſalva manet obligatio officij, quæ comitatur vel cauſſa eſt beneficij: cujus proprietas eſt integra, ut & integra ſit obligatio. Quod verò beneficij careat commodo, ejus culpa eſt, quæ non debet liberare ab obligatione antè contracta, quia contra regulam juris culpa cederet lucro peccantis, qui reportaret ex ea commodum. Deinde cùm nomen beneficij in rigore non denotet officium, & verba pœnalia ſint accipienda in rigore, ſuſpenſio beneficij non debet extendi ad officium, *Gl. in c. Cupientes 16. §. cæterùm V. beneficijs De elect. in 6.* ubi per textum iſtum tradit, poſſe per privationem beneficij ſuſpenſos à beneficio compelli ad officium, niſi allegent rationabilem cauſſam. Suarez *Diſp. 27. ſect. 1 nu 3. & ſeqq.*

Alia quæſtio eſt, Quid in hac ſuſpenſione 120
veniat nomine beneficij? R. Omne id venire, quod beneficij latè ſumpti nomine venit, ſive ſimplex ſit ſive duplex, ut dignitas, Rectoria, aut alia id genus. Vt & Epiſcopatus veniat, qui licet beneficij abſolutè dicti nomine non veniat, *Gl. in c. Felicis § quod ſi quis V. Pontificalem De pœnis in 6* venit tamen nomine beneficij latè ſumpti, hac in materia. Non obſtante texto in *c. Si compromiſſarius 37. De elect. in 6. & c. Quia periculoſum 4. h. t. in 6.* ubi ſententia ſuſpenſionis à beneficio non tangit Epiſcopos. *Gl. ibi V. officij:* nam ibi agitur de ſuſpenſione lata in univerſali contra aliquid agentes; quam concernere etiam Epiſcopos periculoſum eſt, propter Pontificalis officij executionem, *d. c. 4. & Gl. in d. c. 37. V. de iure.* Vnde taliter lata non tanget Epiſcopos, ſi non exprimatur. Suarez *d. loco nu. 15.*

Q. III. An & penſiones concernat? R. 121
Certum eſt, illas, quæ dantur titulo ſpirituali, quales ſunt loco beneficij, etiam venire eo nomine, eaſque ſuſpenſione à beneficio contineri: dubium tantùm eſſe de illis, quæ non dantur

dantur titulo ſpirituali, nec ſunt beneficium Eccleſiaſticum, cùm non ſint jus perpetuum, uti eſt de ratione beneficij. Vt ſuſpenſio à beneficio non videatur eas concernere, cùm ſit pœna, non extendenda ultra verborum proprietatem, & penſio talis propriè non ſit beneficium. Nec facit, quòd excommunicatio privet hujuſmodi penſionibus, quia iſta privat omni communicatione ſpirituali; percipere autem iſtas penſiones nomine beneficij reſignati eſt quædam communicatio ſpiritualis. Suſpenſio verò à beneficio non privat omni communicatione, ſed ejus fructibus, ut tales ſunt; penſio autem non pertinet ad fructus ut tales. Vid. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 15. *& Diſp.* 13. *ſect.* 1. *nu.* 7. *& ſeqq.*

122 Q. III. An ſuſpenſio à beneficio concernat univerſaliter beneficia omnia? R. Et Pontificem & Epiſcopum ſuſpendere poſſe Clericum ſuum ab omnibus beneficijs & officijs, quæ habet etiam alibi, ſi ferat criminis gravitas. De Pont. patet, propter ejus univerſalem juriſdictionem. De Epiſcopo poſſet dubitari, ex eo, quòd ille actus excedat juriſdictionem Epiſcopi particularis, qui extra territorium nō operatur, *l. fin. D. De iuriſd.* Dicendū tamen & hunc poſſe ſuſpendere ſuum Clericum ab ijs beneficijs, quæ alibi habet. Non obſtante *d. l. fin.* quæ tantùm procedit in caſu, quo ſententia fertur in beneficium alibi exiſtens, non etiam in caſu, quo fertur in perſonam ſubjectam, & in quam eſt juriſdictio, quæ judicatur indigna beneficio, non tantùm uno in loco, verùm & in alio, ut proinde non excedatur territorium. Quò facit diſtinctio I. C.ti in *l. Ex ea D. De poſtul.* propter infamiam prohibitum poſtulare uno in loco, nec poſſe alibi ad poſtulandum admitti, quia ipſa perſona eſt inhabilis facta; prohibitum autem in uno loco poſtulare, citra infamiæ cauſſam, alibi non prohiberi, quia perſona ſit integra. Abbas in *c. Paſtoralis* 53. *§. verùm nu.* 20. *&* 21. *ſup. De appellat.* Eſt autem diſcrimen inter ſententiam Pont. indefinitè poſitam & Epiſcopi, quòd ſcilicet illius, ſi aliunde non limitetur ex verbis aut cauſſa, intelligatur univerſalis, propter univerſalem ejus juriſdictionem; Epiſcopi verò abſolutè poſita, ſi amplius nihil declaretur, reſtringenda ſit ad beneficia territorij ſui, quo concluditur ejus juriſdictio. Idem de ſtatuto dicendum. Abbas *d. loco nu.* 21. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 17. *& ſeqq.* Attendendum tamen, quid hac in parte conſuetudo habeat ac permittat.

123 Effectus ſuſpenſionis à beneficijs eſt, non tam privare beneficij proprietate, quàm potiùs fructuum perceptione, & impedire, ne eos ſuos faciat, uti dictum ſuprà *eod. nu.* 115. Et hoc quidem quoad futuros; nam perceptos non afficit ſuſpenſio: uti nec illos, ad quos jus propter ſervitium præteritum eſt quæſitum, etiamſi necdum ſint percepti. Nam eſt merè per accidens, quòd reali poſſeſſione non ſint adquiſiti, ut circa eos nihil debeat operari ſuſpenſio.

Vbi quæſitum, An ſuſpenſo à beneficio de- 124
beantur quotidianæ diſtributiones? R. Id poſſe videri, eo quòd ſuſpenſus à beneficio non cenſeatur ſuſpenſus ab officio, ut diſtributiones, quæ nomine officij, id eſt adſiſtentiæ corporalis in Choro, dantur, non poſſint non competere nomine beneficij. Contrà tamen dicendum, ſcilicet & illas comprehendi ſub ſuſpenſionis effectu, ut rectè tenet Gloſ. in *Clem.* 2. *V. ſuſpenſus ſup. De vita & honeſt. Cleric.* quam alij ſequuntur; eâ ratione, quòd & hæ debeantur intuitu beneficij. Et licet immediatè dentur propter adſiſtentiam vel officium exhibitum, non tamen citra titulum beneficij, ſine quo officium non eſt ſufficiens ad lucrandas diſtributiones, ut ſint veluti ejus pars; & ſuſpenſio beneficium concernens etiam eas tamquam partem concernat. Aliud eſt in diſtributionibus, quæ non ſpectant ad titulum beneficij, ejuſve fructus, nec ullo modo illis adnexæ, ſed extraordinariè à fidelibus offeruntur tamquam eleemoſyna, ratione Miſſæ, anniverſariorum, aut aliâ piâ devotione: nam hæ fructuum beneficij nomine non comprehenduntur, nec ad eas pertinebit ſuſpenſio, niſi conſuetudine vel auctoritate ſuperioris fructibus beneficij imputentur; tunc enim non ſpectanda origo, & ut beneficium ipſum, ita & hæ cenſebuntur ſuſpenſæ. Navar. *Conſ.* 13. *De clericis non reſid.* Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 29.

Eſt & quæſtio, An ſuſpenſio iſta impediat 125
Epiſcopum à collatione beneficiorum? R. Id videri, exec, q òd collatio beneficij ſit quidam fructus Epiſcopatus, *Gl. fin. in c. cùm olim ſup. De maiorat. & obed.* Vbi non rectè quis objecerit, non eſſe fructum pretio æſtimabilem, quòd gratis fieri debeat; nam hoc non faciet, quin ſit æſtimabilis, ut in ſimili tradit Navar. in *Comment. Can. Si fœneraveris* xiv. *q.* 3. *notab.* 9. *nu.* 17. Et ut ſit inæſtimabilis pretio, nihil tamen hoc faciet, cùm ſuſpenſio à beneficio ſimpliciter fiat, nec admittat iſtam limitationem. Dicendum tamen, collationem impropriè dici fructum Epiſcopatus, & reverà pertinere ad ejus officium, cujus eſt actus, non etiam beneficij. Non concernere autem ſuſpenſionem à beneficio ipſum officium paulò antè dictum eſt. Vnde & ſuſpenſus à beneficio actu eligendi hoc ipſo non eſt privatus, ut dictum ſup. *De elect. nu.* 15. nam hic actus eſt magis officij, quàm beneficij. Non obſtat *c. Quiſquis* 43. *ſup. De elect.* quia ibi non dicuntur privati jure eligendi ratione ſuſpenſionis à beneficio, ſed quia indignum elegerant, & quidem pro ea vice tantùm. Vid. Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 33.

Spectat

125 Spectat & hoc ad effectum ſuſpenſionis, quòd in iis, à quibus eſt ſuſpenſus, ſit vitandus Clericus ab aliis fidelibus. Quod hodie tantùm procedit in eo, qui eſt denuntiatus, ſecundùm *Extravag. Ad evitanda, de qua ſup.* niſi tamen urgeat cauſſa neceſſitatis. Quod ſi toleretur, non eſt evitandus. Non poſſum tamen provocare non paratum, nec ſe ingerentem ad actum juriſdictionis, à quo prohibitus, quia hoc foret cooperari ejus peccato, quod contrahitur contraveniendo præcepto Eccleſiæ aut judicis, non ſine labe cooperantis. Vid. Avila *p. 5. Diſp. 2. Dub. 4.* Dicta de effectu ſuſpenſionis vera ſunt, ſi ſententia debitâ formâ ſit prolata, qua de re ſup. in *princ. h. t.*

De Interdicto.

127 Tertia Cenſuræ ſpecies eſt Interdictum, quo verbo (derivato ab Interdicendo) generaliter ſumpto denotatur prohibitio à ſuperiore facta. Notum hoc & legibus & Canonibus; apud Iuriſconſultos tamen non tam à prohibendo dictum videtur, quàm quod inter duos dicatur, *Inſtit. De interd. §. 2.* quamvis & in jure civili accipiatur iſta vox pro prohibitione, *D. De interd. & releg. & l. 1. D. De curat. furioſ. dando*; & in Latino ſermone ea ſignificatio frequentior. In hac etiam materia ſumitur pro prohibitione uſus bonorum Eccleſiaſticorum. Vt ſit cenſura Eccleſiaſtica prohibens uſum quarumdam rerum ſpiritualium, ut fidelibus communem, quatenus talis. Diſtinguitur ab Excommunicatione, quæ privat quidem uſu rerum ſacrarum, non tamen quatenus eſt uſus rei ſacræ, ſed quatenus eſt communicatio cum aliis fidelibus: ut privet communione non tantùm in divinis, verùm & humanis. Interdictum verò ſolùm privat uſu rerum ſacrarum, non tamen omnium, ſed tantùm expreſſarum, ſecundum modum in jure declaratum, & quidem formaliter per ſe atque independenter à communicatione cum aliis. A Suſpenſione differt, quòd ea privet quidem aliquo uſu, non tamen ut communi, ſed ut proprio alicujus poteſtatis Eccleſiaſticæ, ſeu ut miniſterio ex officio: & quidem activo Clericos tantùm; interdictum verò etiam paſſivo, etiam laicos concernens. Sic non dicitur Miſſa tempore interdicti, nec conferrur ſacra Euchariſtia, niſi aliud exigat neceſſitas, neque alia Sacramenta conferuntur. Sacra Vnctio ne quidem tempore interdicti datur, cùm tunc tantùm ſit ejus uſus, *c. Quod in te ſup. De pœnit. & remiſſ.* Ordinis quoque interdicta ſuſceptio tam quoad laicos, quàm quoad Clericos, cùm locus ſit interdictus quoad utroſque. Matrimonium ſimiliter non celebratur, quod licet ad contractum pertineat, præcipua tamen ejus vis eſt in Sacramento; ideoque idem in eo, quod in aliis Sacramentis, cùm non excipiatur, quamvis contractum teneat, *Gl. in c. Alma V. Sacramentis h. t. in 6.* & hodie quidem ſecundùm formam Trid. *de qua ſup. De clandeſt. matrim.* Excipitur Baptiſmus, *c. Quoniam eod. in 6.* quòd ſit neceſſarius ad ſalutem, & plerumque periculum ſit in mora. Excipitur & Confirmatio, ex pari ratione, *d. c. Quoniam*: niſi tamen ipſa perſona ſit interdicta, aut interdicto cauſſam dederit; nam cùm talis excludatur à Sacramento Pœnitentiæ, donec ſatisfecerit, à fortiori erit incapax Sacramenti, cujus pœnitentia eſt præparatio. Pœnitentiæ quoque Sacramentum non denegatur tempore interdicti, propter neceſſitatem periculo vicinam. Vid. de his latiùs Covarr. in *c. Alma p. 2. §. 2. nu. 7.* Suarez *de Cenſur. Diſp. 33. ſect. 1. per tot.* Avila *p. 5. Diſp. 4. Dub. 3. & ſeqq.*

Interdicti variæ ſunt diviſiones. Prima eſt, 128
quòd aliud ſit Canonis, aliud Hominis, qua de re actum ſuprà in *princ. h. t. De cenſuris in genere.* II. Aliud Locale, aliud Perſonale. Hoc dirigitur immediatè in perſonam, cui interdicitur certus rerum divinarum uſus. Illud fertur in locum, in quo divina officia fieri prohibentur, qui ut eſt capax alicujus ſanctificationis, ita & inhabilitatis ad divinum officium, ut dictum ſup. *De conſecr. Eccleſ.*

III. Locale aliud eſt Generale, aliud Speciale, *c. Præſenti h. t. in 6.* ubi agitur de generali interdicto locali: & *c. Cùm in partibus 17. inf. De V. S.* ubi fit mentio & generalis & particularis. Illud fertur in locum generalem, plura particularia loca ſub ſe continentem, cujuſmodi eſt Regnum, Provincia, Diœceſis, Civitas, Caſtrum, ex cauſſa contumaciæ ſubditorum, *d. c. 17. & ibid. Gloſ.* Speciale verò eſt, quo hæc vel illa Eccleſia interdicto ſupponitur, veluti una parochia, cui non ſunt ſubjecta alia loca; quia ſi alia loca habeat adnexa, ſpectabit ad interdictum generale. Quòd interdicto loco aliquo generaliter, excipiatur una aut altera Eccleſia, non faciet interdictum eſſe particulare, cùm non minùs generale habeat objectum, nec feratur in locum particularem, uti fertur particulare, ſed generaliter in locum. Vid. plura de hac diviſione apud Suarez *Diſp. 32. ſect. 2. nu. 4. & ſeqq.*

IV. Poteſt & Perſonale dividi in Speciale & Generale. Illud fertur in ſingularem perſonam, unam ſive plures, dummodo ad ſingulos per ſe tendat; hoc verò fertur in univerſitatem aut collegium, populum. Quod interdictum adficit ſingulas perſonas, quæ ſunt partes communitatis, in quam lata eſt, *c. Si ſententia 16. eod in 6.* non etiam eas, quæ extra eam ſunt, cùm pœna non extendatur extra illum, cui infertur. Hinc interdicto Clero non poteſt cenſeri interdictus populus, nec è contrà, *d. c. 16.*

Nam licet nomen *Populi* ex rigoroſa ſignificatione comprehendat omnes homines ejus congregationis, & laicos & Clericos; tamen juxta uſum Eccleſiæ, & hujus juris, populus ſimpliciter dictus ſolet pro laico accipi, & à Clero diſtingui, qui ſub eo interdicto non comprehenditur, ſi aliud non habeat ſententia. Familiâ Epiſcopi interdictâ, & Clerici & laici comprehenduntur, cùm & laici ſint de familia: & interdictis Doctoribus etiam Clerici Doctores cenſentur interdicti, cùm nomen Doctoris ſit commune & laico & Clerico. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 13. *& ſeqq.*

129 Effectus interdicti, ſive localis ſive perſonalis, eſt, I. Vſus Sacramentorum privatio qua de re diximus ſup. eod. Vbi diſtinctio ponenda inter locale & perſonale: nam iſtud generale in civitatem latum, propter delictum domini, facit quidem eo in loco cives innoxios non admitti ad divina, alibi tamen ijs intereſſunt ſine noxa; hoc verò facit, ne quidem alibi eos intereſſe divinis poſſe, *d. c.* 16. Ratio differentiæ eſt, quòd hoc ipſas & ſingulas perſonas liget, illud verò locum adficiat.

130 Quid ſi aliquis habeat duo domicilia, unum in loco, ubi populus eſt generaliter interdictus, aliud in loco non ſubjecto interdicto? R. Aliquibus videri, ſatis eſſe reſpectu habitationis unius loci eſſe impoſitam pœnam, eamque obligare, nec excuſare domicilium alibi habitum: rectiùs tamen dici, non teneri, propterea quòd non ſit major ratio, cur ſentiat onus unius communitatis, quàm libertatem alterius, cùm utriuſque ſit pars, & in pœnalibus in minorem partem inclinare debeamus, *c. Odia* 15. *De R. I. in* 6 Niſi tamen actu in territorio populi interdicti habitet; nam pro tunc eſt major ratio, cur ſentiat onus illius populi, illiq́ue conformetur. Ita Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 16. *ſecutus* Silveſt. *V. Interdictum* 2. *nu.* 13.

131 Q. An Clero interdicto cenſeantur comprehenſi & Religioſi? R. Eos in favoribus quidem ſub nomine Cleri contineri, non etiam in pœnalibus: attamen cùm in *d. c.* 16. dividatur loci alicujus communitas in Clerum & populum, ut Religioſi non ſub populo, ſed ſub Clero comprehendantur, dicendum & eos Clero interdicto generaliter comprehendi. Covarr. *ad c. Alma p.* 2. *§.* 5. *nu.* 8. Verùm vox Cleri interdum ſtrictiùs ſumitur, interdum generaliùs, ut materia ſubjecta & circumſtantiæ ſint ſpectandæ. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 17.

Generale loci interdictum etiam in locis ejus particularibus ſuum habere effectum eſt dicendum, in ijſq́ue ſervandum. Vnde interdictâ dioeceſi, Eccleſiæ, & alia loca particularia, Capellæ, & ſimilia interdicto ſubjacent: item & coemeterium, *c. Si civitas* 17. *h. t. in* 6. ubi interdictâ civitate etiam ſuburbia cenſentur interdicta; de cujus intellectu vid. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 23. *& ſeq.*

132 Quæri hic poſſet, An interdicto generali contineantur etiam loca exempta? R. ita dici veriùs, *arg. d. c.* 17. *eod in* 6. in quo dicitur, loca diſtantia, quia continentia ſunt, comprehendi interdicto, ut multò magis dicenda ſint concludi loca in ipſa civitate interdicta incluſa. Quo modo Regulares & tenebuntur ad obſervantiam interdicti poſiti per Ordinarium. Trid. *Seſſ* 25. *c.* 12 *de Regularib.* Quamvis per ſpeciale interdictum talis locus non poſſet adfici cenſurâ, quia non ſubjectus.

133 Quæſitum & illud, An interdicta dioeceſi, cenſeatur & Eccleſia Cathedralis interdicta? R. Negativam poſſe videri, *arg. c. Quamvis De præben. in* 6. ubi eu gratia facta eſt, ut de beneficio provideatur in aliqua Eccleſiarum dioeceſis, dicitur non comprehenſa Cathedralis. Verùm hoc ibi ſpecialiter iſto in caſu diſpoſitum, ut non debeat extendi ultra caſum, & dicendum ſit, Eccleſiam etiam Cathedralem cenſeri interdictam; cùm ratio non ſit, cur excipiatur caput, quod ſub toto continetur. Ita Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 12.

Speciale interdictum tantùm comprehendit ipſum locum, non etiam contiguum, niſi ſit adnexus & acceſſorium illius. Sic interdictâ Eccleſia, etiam cœmeterium illi contiguum cenſetur interdictum. Dixi, niſi ſit adnexus; nam contiguitas non facit unum alteri eſſe acceſſorium. E contrà, loco adnexo interdicto, non adficitur principalis, quia principale non adficitur vitio acceſſorij. Imò ne quidem pars principalis loci interdicta ipſum principalem locum adficiet, quia pœnæ non ampliandæ. Vid. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 27.

134 Ex dictis patet, eſſe diverſitatem inter interdictum locale & perſonale. Nam illud generale non infert hoc generale, nec è converſo, ſaltem per ſe, quia aliud exprimi poteſt. Probatur prior pars, quia per interdictum locale ſolùm prohibentur homines loco iſto audire divina, aut celebrare, non etiam extra, dummodò non dederint cauſſam interdicto. Patet ex *d. c. Si ſententia* 16. *eod. in* 6. ut ex vi ejus non interdicantur perſonæ. Poſterior pars probatur per *c.* 1. *De uſur. in* 6. ubi poſt interdictum perſonale generale additur locale, propter contumaciam perſonarum; quod fruſtrà fieret, ſi eſſet conjunctum perſonæ. Hanc ſententiam tenet Navar. in *Summa c.* 27. *nu.* 167. quamvis in diverſam ſententiam eat Covarr. 2. *Var. c.* 8. *circa fin. & ad d. c. Alma p.* 2. *§.* 1. *nu.* 7. motus textu in *c. Quod nonnulli* 25. *ſup. De privil.* quod expreſsè loquitur de locali generali, non etiam de perſonali. Vid. Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 31. *&* 32.

Interdicto quoque ſpeciali perſonali non infertur locale ſpeciale; nam interdicto Clero, non cenſetur interdicta Eccleſia, in qua ab alijs

rectè

rectè celebrantur officia, cùm prohibitio perſonæ locum non concernat. Covarr. *d. loco.*

135. Dubium eſt, An & è contrà locale ſpeciale inferat perſonale ſpeciale? R. Poſſe id videri, nempe, ut perſonale tantùm comprehendit perſonam, non locum, ita viciſſim locale non comprehendere perſonam, ſecundùm dicta de interdicto generali. Contrà tamen dicendum, ſaltem quoad ſubſtantiam & effectum, cum locale non feratur niſi ſuppoſitâ culpâ alicujus, qui divinis intereſſe prohibetur, ut apertè colligitur ex *d. c. Si ſententia*, in verbis, *Qui culpabiles non exiſtunt &c.* ubi à contrario colligere datur, eos, qui ſunt culpabiles, non poſſe etiam alibi intereſſe divinis: aliàs exceptio ibi poſita nihil operaretur. Quod & videtur dici poſſe de interdicto locali generali, quòd ſcilicet virtute ſemper includat interdictum perſonale ſpeciale, ex jam dicta ratione, cum omne interdictum locale fundetur in delicto perſonæ alicujus, vel plurium, quæ acerbiùs puniendæ ſunt; perſonale autem non concernat locum, qui ejus cauſſa non eſt. Suarez *d. ſect. 2. nu. 34. & 35.*

136. Secundus effectus eſt Prohibitio divinorum officiorum, ut Horarum Canonicarum &c. inter quæ præcipuum locum tenet ſacrificium Miſſæ. Quæ prohibitio cum moderatione ſumenda eſt, ſcilicet ne conſueto more fiat, ſed modo à jure præſcripto, qui diverſus ſecundùm diverſa interdicta. Et quantum ad interdictum locale, illud divina officia in loco cele-
137 brari impedit. * Excepto Miſſæ ſacrificio, quod permiſſum neceſſitatis cauſsâ, ad conficiendam ſacram Euchariſtiam in viaticum & ſolatium ægrotorum, cujus renovatio fieri nequit niſi in ſacrificio Miſſæ. Cùm autem iſta neceſſitas in arbitrio conſiſteret, pro ratione neceſſitatis, melioris ordinis cauſsâ ſtatutum poſtea fuit, ſemel in hebdomada ſacrificium Miſſæ dici tempore interdicti in ſingulis Eccleſijs, cauſsâ conficiendi Corpus Domini, quod non negandum cum pœnitentia decedentibus, *c. Permittimus 57. h. t* obſervatis tamen circumſtantijs, quæ mox adferentur. Poſtremò, propter magna incommoda, quæ ex hac prohibitione ſequebantur, permiſſum celebrare Miſſam tempore interdicti ſingulis diebus, in Eccleſijs & Monaſterijs, *c. Alma mater eod. in 6.* Adhibitis tamen his circumſtantijs. I. Submiſsâ voce fiat, ne à prohibitis audiatur extra Eccleſiam, *c. Quod in te 11. ſup De pœnit. & remiſſ.* Quâ ratione prohibitum adhiberi cantum, non etiam altà voce legi, ut ab adſtantibus audiri poſſit. II. Ianuis clauſis; in eumdem finem, ne ab excluſis audiatur aut videatur. Vnde januæ integræ ſint oportet. Hinc & in *Clem. 1. h. t.* feneſtras aperire, aut januas perforare tempore interdicti dicitur ſpectare ad violationem interdicti. III. Non pulſatis campanis; ex ratione, quòd cùm communis populus nō ſit admittendus ad officium Miſſę, nec etiam convocari debeat per campanas, aut etiam alia ſigna publica. Vbi etiam dici poteſt, parvulæ campanæ pulſum, quo non tam ad Miſſam convocantur, quàm excitantur mentes audientium ad attentionem & adorationem Corporis Dominici, prohibitum eſſe, cùm regulariter facilè audiatur extra Eccleſiam. IV. Excommunicatis & interdictis perſonaliter excluſis. Excommunicatos excludi, non ſpectat propriè ad hunc locum, cùm non ſolùm interdicti, ſed aliàs quovis tempore excludantur, non tantùm ab officio Miſſæ, ſed ab omni communicatione. Ad interdictos hæc pœna pertinet, & eos, qui interdicto cauſſam dederunt, conſilium, auxilium, favorem præbentes.

Vbi quæſitum, An laici non excommuni- 138
cati aut interdicti admitti poſſint? R. Videri id poſſe, per *d. c. Alma & d. c. Quod in te*, quæ inter conditiones ponunt excluſionem excommunicatorum & interdictorum: ut alij non excepti ſint admittendi, ex regula, quæ docet, exceptionem firmare regulam in non exceptis. Verùm in contrarium ſtat conſuetudo, quæ eſt optima interpres, non admittens laicos niſi privilegiatos; & communis opinio, fundata ſecundùm aliquos in *c. Licet 11. De privileg. in 6.* quod tamen loquitur tantùm de privilegio conceſſo aliquibus ſpecialiter, ut apparet ex Tit. ſub quo poſitum; quamvis referri poſſit ad privilegium commune per *d. c. Alma*. Probatur directiùs iſta communis ſententia per *Clem 3. eod.* ubi reprehenduntur Fratres Minores, qui ad Miſſas audiendas admittebant eos, qui erant tertij ordinis, excluſis alijs externis; quod quia generabat ſcandalum, Pont. & illos excludi mandat. Vt ex eo colligatur, laicis eſſe interdictam præſentiam in Miſſæ ſacrificio: quamvis caſus neceſſitatis, ut quia Sacerdos non habeat alium miniſtrum, faciet cum & laico uti poſſe, niſi ſit ex ſpecialiter excluſis. Præterea probatur id ipſum ex *d. c. Licet*, ubi fruſtrà privilegium requireretur in ſingulari perſona, ad licitè audiendam Miſſam tempore interdicti, ſi id ei permiſſum foret jure communi. Vid. Covarr. *ad d. c. Alma p. 2. §. 4. nu. 4. & 5.* latè Suarez *Diſp. 34. ſect. 1. nu. 21. & ſeqq.*

Cæterùm privilegium conceſſum ſin- 139
gulari perſonæ faciet etiam ejus domeſticos licitè admitti ad Miſſam, ſecundum *d. c. 11.* etſi ibi Conventui datum privilegium non communicetur cum ejus familiaribus. Cujus ratio eſt in eo, quòd ſingularem perſonam ſolent domeſtici & familiares comitari, non etiam ipſum Collegium aut Conventum. Vbi per familiares etiam intelliguntur illi, qui licet domi non habitantes

ſolent tamen comitari. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 181. Et hoc accipiendum, quatenus principalis perſona intereſt perſonaliter Miſſæ, quia illius reſpectu conceſſum id ejus comitatui, cui per ſe idem non eſt conceſſum. Vnde, domino non comparente, non eſt licitum comitatui Miſſæ intereſſe. Accipienda autem hæc de illis familiaribus, qui non ſunt accepti in fraudem interdicti, *arg. c. fin. De V. S. in 6.* quia fraudibus eſt obviandum. Navar. *d. loco nu.* 182. Idem privilegium competere habentibus Bullam Cruciatæ non eſt dubitandum, etiam quoad familiares, ex dicta ratione. Quorum nomine aliqui etiam uxores comprehendunt, filios, nepotes, eorumque famulos, quibus contradicit Navar. *d. nu.* 181. Cujus ratio eſt, quòd in his eſſet cauſſa, ne ſcilicet privilegium reddatur inutile illis, qui non poſſunt incedere decenter ſine comitatu, quæ tantùm obtinet in ijs, qui ſolent comitari. Plura hac de re Avila *p.* 5. *Diſp.* 4. *ſect.* 2. *Dub.* 7.

140 Secundus hic effectus obtinet quoad laicos non habentes privilegium, non etiam quoad Clericos non excommunicatos aut interdictos, & qui non dederunt cauſſam culpabilem interdicto, qui poſſunt intereſſe ſacris, etiamſi tantùm primam habeant tonſuram. Vbi nomine Clericorum non tantùm venient Clerici ejus loci, ſed & externi, etiam Religioſi, & quidem novitij, etiam fœminæ. Navar. *c.* 25. *nu.* 95. *& d. c.* 27. *nu.* 175. cùm *d. c. Alma* concedat celebrari officia divina, ut id cenſeri debeat concedere omnibus miniſtris Eccleſiæ, quorum eſt officium iſtud; quod & eſt Clericorum primæ tonſuræ, novitiorum, & fœminarum, qui officium unà celebrant. Clerici conjugati, licet cum unica & virgine, etiam tonſuram & veſtem clericalem deferentes, excluduntur; qui licet gaudeant privilegio, Canonis & fori, quoad hoc tamen, de quo in præſenti agimus, habentur ſæculares. Navar. *d. c.* 27. *nu.* 174. Covarr. *ad d. c. Alma p.* 1. *§.* 4. *nu.* 5. *Illat.* 10. Niſi tamen ſint adſcripti alicui Eccleſiæ, ſecundùm Trid. *Seſſ.* 23. *c.* 6. *De reform.* Nam ratio, quare excludantur, eſt, quia non ſunt miniſtri altaris: ut, ſi ſint deputati altaris miniſterio, debeant gaudere iſto privilegio.

Patitur effectus iſte exceptionem in quatuor anni feſtivitatibus, ſcilicet Nativitatis Domini, Paſchatis, Pentecoſtes & Adſumptionis B. Virginis, quibus ſuſpenditur interdicti effectus, poteſtque dici Miſſa ſolemniter, admiſſis etiam interdictis. Illis tamen, quorum cauſſà interdictum eſt prolatum, accedendi ad altare, id eſt communicandi, non eſt licentia, aut etiam offerendi; & hoc, ut ad humiliationis & reconciliationis affectum faciliùs inclinentur, *d. c. Alma,* Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 37.

141 Facit & interdictum locale, eo durante, Eccleſiaſticam non concedi ſepulturam. Quam concedens in caſibus jure non permiſſis, uti & nominatim interdictũ ſepeliens in loco ſacro, excommunicatur, *Clem* 1. *De ſepult.* etiamſi ſit corpus pueri aut amentis, quales licet non ſint excludendi à divinis officijs, ut tenet Covarr. *d. p.* 1. *§.* 4. *nu.* 5. *Illat.* 12. quia, non ſint capaces Eccleſiaſtici præcepti; & faciat defectus ſenſus eos moraliter non adſiſtere divinis officijs: tamen ſepeliri tempore interdicti nequeunt in ſacro. Ratio diverſitatis eſt, quia per interdictũ locale redditur Eccleſia incapax quodammodò ad recipiendum cadaver humanũ, ut ex parte ejus ſit prohibitio, & corpus infantis aut amentis, cùm ſit humanum, nõ poſſit ibi ſepeliri. Divina verò officia directè prohibentur ipſis interdictis, ne audiant illa, qui non aliàs ijs comprehenduntur, quàm quatenus uſum rationis habent. Eſt & Clericis conceſſum, ut non interdicti, ſeu qui interdicto cauſſam non dederunt ſepeliri poſſint in cœmeterio, citra pulſum tamen campanarum, *d. c. Quod in te* 11. *ſup. De pœnit.*

Interdictum perſonale impedit divina officia coram interdictis dici, cùm dicantur excommunicati & interdicti ab ijs excludendi. Sepultura etiam Eccleſiaſtica ijs negata. Sub quibus & continentur, qui interdicto cauſſam dederunt, favore, conſilio, auxilio, *c. Licet* 11. *De privil. in* 6. Ita ut ne quidem alibi poſſint intereſſe divinis, aut percipere Sacramenta, ſi particulariter ſint interdicti, ſive ſub interdicto generali comprehenſi, *c. Si ſententia* 16. *h. t. in* 6. De ſepultura Eccleſiaſtica quod dictum, omninò obtinet in interdicto perſonali, ne quidem Clerico excepto: non obſtante *d. c.* 11. quod agit tantùm de locali interdicto, quod tantùm moderatur loci interdictum, non etiam perſonæ. 142

Dubium eſt de interdicto generali, An impediat ſepulturam Eccleſiaſticam? R. Adfirmativam niti *d. c.* 16. quod habet, interdictum generale ligare ſingulas perſonas, ut ne quidem alibi divinis interſint. Verùm cùm in eo divina quidem officia & Sacramenta prohibeantur, non etiam ſepultura, poſſet potiùs pro negativa parte adduci: quam & juvat *d. Clem.* 1. *De ſepult.* ubi agitur de prohibendis interdictis nominatim. Ad idem facit textus in *c. Vt privilegia ſup. De privil.* ubi etiam fit mentio de deneganda ſepultura nominatim interdictis. Secundùm quos textus accipiendus eſt text. in *c. Epiſcoporum De privil. in* 6. Videtur & hanc partem adjuvare *Extrav. Ad evitanda* Martini V. quæ tantùm nominatim excommunicatos & interdictos vult vitandos eſſe: quamvis in iſta Extravag. Pontifex exprimat ſe in nullo relevare ipſos notatos cenſurâ. Vid. Suarez *Diſp.* 35. *ſect.* 3. 143

Quibus

Quibus modis Cenſura ceſſet.

144 DIcta de Cenſuris, earumque effectu obtinent; Primò, quatenus inflicta per Canonem non abrogatum, vel per ſententiam aut præceptum ejus, cui tempore cenſuræ inflictæ erat juriſdictio. Dico, non abrogatum; nam licet Canonis aut conſtitutionis vis per ſe ſit perpetua, abrogari tamen poteſt per conſtitutionem poſteriorem, aut conſuetudinem, ut dictum ſup. *De conſtit. nu.* 47. *& De conſuet. nu.* 52. Etiam hac in materia, cùm cenſura ſit juris humani, licet poteſtas eam ferendi ſit ex jure divino, immediatam originem à Deo trahens. Dico, Cui tempore cenſuræ inflictæ erat juriſdictio; quia ex ea dependet cenſuræ valor, ut neceſſario adeſſe debeat eo tempore, quo præceptum vel ſententia ſuum operatur effectum, qui aliàs nullus erit, utpote cauſsâ fundamentali deficiente. Nam ut cenſura lata à non habente juriſdictionē invalida eſt, ita & lata pro tempore quo non eſt habiturus juriſdictionem; cùm æqualia ſint, fieri aliquid tempore non habili, & ad tempus inhabile referri. Hinc ſi judex auctor ſententiæ aut præcepti mortuus fuerit, aut munere defunctus judicis, eo tempore, quo conditio, ſub qua lata cenſura, extiterit, reus ea non notabitur: exſpirat enim morte mandantis mandatum re integrâ. Vid. Suarez *de Cenſur. Diſp.* 3. *ſect.* 4. *nu.* 13. *& ſeqq.*

Ex eadem ratione ejuſmodi cenſura non comprehendit eum, qui mutavit domicilium ante exiſtentem conditionem, cùm ſit extra juriſdictionem ejus, qui cenſuram tulit, ſine qua non poteſt habere effectum, cùm feratur tantùm in ſubditum, *c.* 5. *h. t. in* 6. Et hoc, quatenus cenſura reſpicit actum purè futurum, ſine ordine aut habitudine ad præteritum. Nam ſi præteritum reſpiciat, & commiſſum tempore prioris domicilij, ejus mutatio non proderit reo, qui ſecundùm quid manet ſubjectus judici priori, ſcilicet quoad cauſſam jam poſitam: veluti ſi quis delictum commiſit, aut damnum dedit, cujus ſatisfactio ipſi præcepta intra tempus, ſub cenſura ipſo facto incurrenda; tunc enim licet ante lapſum tempus mutet domicilium, obligatus tamen manet priori præcepto, & in defectu exiſtens incurrit cenſuram, cùm maneat ſubjectio quoad cauſſam: aliàs mutatio domicilij cederet in fraudem cenſuræ & Eccleſiaſticæ juriſdictionis. Idem erit, ſi nullum quidem delictum præceſſerit, cauſſa tamen præceſſit, cujus nomine in judicium quis vocatus ſub cenſura, quam non effugiet reus mutatione domicilij, cùm maneat ſubjectio quoad talem cauſſam, *c. fin. ſup. De foro compet. & l. Si quis* 7. *D. De judic.* Et hoc, ſi fraus ſubſit; nam ſi juſta cauſſa mutationem cauſſaverit, uti ſuperioris auctoritas, aliud vult dicendum Bart. *ad l.* 1. *nu.* 3. *D. De pœnis.* Cenſura jam inflicta minimè tollitur mutatione domicilij, cùm eſſe perfectum non habeat, & non dependeat ampliùs à judice, qui illam tulit. Vnde non poteſt dici ceſſare per ablationem domicilij, ſed eſt aliò auferenda modo ordinario, ſcilicet per abſolutionem, Abbas in *c. A nobis nu.* 12. *h. t.* Plura Suarez *d. Diſp.* 3. *ſect.* 5. *& Diſp.* 38. *ſect.* 1. *nu.* 9. *& ſeqq.*

Quantum ad cenſuram à lege latam, licet ſub conditione, non infirmatur morte legiſlatoris, quia lex, cùm feratur nomine communitatis, per ſe eſt perpetua; fertur enim à legiſlatore referente communitatem, quæ non deſinit eſſe per mortem legiſlatoris. Quæ aliter ſe habent in cenſura lata per ſententiam, quæ non eſt perpetua, ſed dependet in fieri & in eſſe à judice, qui proinde etiam talis eſſe debet eo tempore, quo cenſura infligitur. Idem dicendum, ſi ſententia lata ab homine ſit nulla, ut quia continet intolerabilem errorem, aut propter omiſſam monitionem. Navar. *c.* 27. *nu.* 4.

Secundò, ut procedat cenſuræ effectus, 145
oportet ſententiæ aut præcepti effectus non ſit ſuſpenſus per appellationem, debito modo & tempore interpoſitam. Nam effectus iſte ſiſtendi vigorem ſententię in alijs caſibus competens, non poteſt hoc in caſu denegari. Quod tamen accipe, ſi cenſura ſit lata ſub conditione, quo in futurum quid committitur, non etiam ſi ſimpliciter & abſolutè lata fuerit: nam cùm talis executionem ſecum trahat, ab ea fruſtrà appellatur, ſaltem quoad effectum ſuſpendendi cenſuram, *c. Is cui* 20. *h. t. in* 6. *& c. Paſtoralis §. verum ſup. De appellat.* Quod & de ea, quæ continet conditionem, ſi antequam appelletur intra decendium, conditio impleatur; nam ejus implementum facit cenſuram abſolutè latam, atque ita continuò executioni mandatam. Vid. Suarez *d. Diſp.* 3. *ſect.* 6.

Habet & effectum ſuſpendendi cenſuram, ſi quis protectioni Sedis Apoſtolicæ ſe ſubjecerit, *c. Ad audientiam* 34. *ſup. De appellat.* aut iter verſus dictam Sedem eo animo ſuſceperit, ut expreſſum *c. Dilecti* 52. *d. tit.* Nam per hoc ſuſpenditur juriſdictio inferioris.

Voluntas & conſenſus ejus, in cujus favorem lata cenſura ſub conditione facit ſuſpendi executionem cenſuræ ultra tempus adjectum, V. G. ſi ei, qui ſub cenſura condemnatus eſt ſolvere, creditori intra tres menſes, ab ipſo creditore prorogetur tempus: pro quo ut tollitur cauſſa cenſuræ, ita & ejus effectus ſiſtitur, ex mente ſuperioris, qui voluit creditori proviſum, qui poteſt juri ſuo præjudicare, atque ita facere, ne debitor ſit contumax. Ita Suarez *d. ſect.* 6. *nu.* 8.

146 Vbi poſſet dubitari, An debitor ante lapſum terminum prorogatum non ſolvens incidat in cenſuram? R. Poſſe videri, non incidere, ob ceſſantem voluntatem ſuperioris, quæ tantùm reſtricta ad certum tempus, cujus effectus impeditur per creditorem; nec, ut incurratur poſtea, ponitur nova cauſſa, ceſſante voluntate ſuperioris, & non ſufficiente voluntate creditoris in termino prorogato. Probabilius tamen poſtea reum ceſſantem in ſolutione incidere in cenſuram, eo quòd prorogatio termini faciat cenſeri eumdem terminum eſſe, qui antè datus; quia prorogatio exiſtimatur fieri ſub eadem conditione, *l. Si cùm dies* 22. *al. l. Quid tamen* 21. *§, ſi cùm dies D. De recept. qui arbitr. & l. Sed etſi D. De precario*; non tam ad finiendam quàm differendam ſolutionem, ex conſenſu Iudicis, qui noluit proferri ſolutionem ultra tres menſes, invito creditore. Qui licet prorogando terminum conſenſerit, tamen ubi incipiet eſſe invitus, non ſecutâ ſolutione intra terminum prorogatum, impletur conditio in ſententia judicis poſita, & locus eſt cenſuræ, in ejus eventum inflictæ. Ita ferè Suarez *d. loco nu.* 11.

147 III. Excuſat à cenſura ignorantia inculpabilis præcepti Eccleſiaſtici, cui cenſura eſt adnexa, *c.* 2. *De conſtitut. in* 6. ubi ſtatuta Epiſcoporum non ligant ignorantes, ſi ignorantia eorum non ſit craſſa aut ſupina; ex ratione, quod talis ignorantia excuſet à culpa, ergò & à cenſura. Probatur antecedens, quia talis ignorantia tollit voluntarium, & ponit actum involuntarium, atque ita & tollit peccatum: ut conſequenter impediatur cenſura, quæ præſuppponit culpam. Quod omninò procedit in ignorantia facti invincibili, de qua loquitur *c. Si verò* 4. *h. t.* ubi percutiens, quem ignorat Clericum, non peccat in Canonem *Si quis ſuadente*. Facti enim ignorantia probabilis eſt atque excuſat. Hinc cenſura in abſentem ab homine lata, licet non feratur niſi in monitum, ſi tamen monitus illam latam eſſe invincibiliter ignoret, non ligabit, non ſolùm ſi tantum temporis necdum ſit elapſum, ut pervenire ejus notitia ad illum potuerit, verùm etiam eo elapſo, modò ille ſe non occultet, aut non faciat, quo minùs adſequatur notitiam, ſed bonâ fide ſe gerat. Nam licet poſt monitionem poſſit ſuſpicari, Iudicem laturum cenſuram, eſt tamen iſta ſuſpicio inſufficiens, cùm multis de cauſſis pronuntiationem talis ſententiæ contingat ſuſpendi: ut antequam notificetur illi per judicem, aut dignis fide teſtimonijs conſtet de ſententia in ſe lata, abſtinere non teneatur, nec etiam inquirere & diligentiam facere ad habendam notitiam, cùm in his, quæ pœnalia ſunt, ſufficiat paſſivè ſe habere ad inflictionem pœnæ. Fama etiam publica, ſi prudenter conſiderata cum alijs circumſtantijs probabilem faciat fidem, onerabit reum ad ſervandam cenſuram, *c. Cùm deſideres §. ſecunda V. publica fama h. t. Gloſ. in c.* 5. *V. in hoc ſup. De Cler. excom. miniſtr. & ibi* Abbas. Quòd ſi tales circumſtantiæ deſint, incumbet ſaltem reo adhibere diligentiam ad inquirendam veritatem. Vid. Suarez *de Cenſur. Diſp.* 4. *ſect.* 8. *nu.* 12. *& De Legib. lib.* 5. *c.* 12. *nu.* 3. Sanchez *de Matrim. lib.* 9. *Diſp.* 32. *nu.* 23.

Dubium eſt, An juris ignorantia excuſet à 148
cenſura? R. Conſtitutiones Principum & Pontificum ab omnibus intelligi, nec ignorare eas quemquam debere, uti reſcriptum *l. Leges* 9. *C. De LL. & l. pen. C. De iuris & facti ignor.* Ideo & publicè promulgari, ne ignorantia prætendi poſſit: ut eam prætendens non mereatur excuſationem commiſſi contra legem. Quò facit Reg. juris, Ignorantiam facti, non juris excuſare, *c.* 13. *De R. I. in* 6. Verùm cùm poſſit dari ignorantia juris invincibilis, quæ tranſgreſſionem legis à mortali culpa excuſet, quidni excuſabit ab ejus pœna? quæ non ponitur niſi culpâ prævià. Non eſſe culpam patet, quia talis ignorantia tollit voluntarium, ſine quo non eſt peccatum. Quod non tantùm procedit in foro interiori, verùm & exteriori, ex eadem ratione. Nam licet in hoc præſumatur ſcientia legis, *d. l. pen.* ut ejus ignorantia non rectè præſumatur; ſi tamen probetur ſufficienter, quidni excuſabit in iſto foro? cùm quod culpâ caret non debeat vocari in damnum, & ceſſante cauſâ, ſcilicet peccato, debeat & ceſſare pœna, ne contingat innocentem puniri. Si ignorantia talis, quamvis verè ſubſit, non probetur, damneturque ideo reus, licet in externis teneatur parere, & pœnam ferre; in conſcientia tamen poteſt eam non exequi, ſed poteſt omittere, cavendo tamen ſcandalum. Pro hac opinione adfertur textus in *c.* 2. *De conſtitut. in* 6. qui licet loquatur de ignorante ſtatutum particulare, in quo aliqui dicta procedere volunt, obtinet tamen idem in lege generali, ex eadem ratione. Et hæc ita, quando ignorantia eſt & circa legis prohibitionem, & circa pœnam appoſitam & quidem non tantùm legis humanæ, verùm & divinæ poſitivæ. Nam licet in hac rariùs contingat ignorantia, non repugnat tamen, nec videtur rara inter homines rudes, quibus non eſt occaſio ad comparandam notitiam, ſine eorum culpa, eo quòd non habeant, unde aut quo modo excitentur ad notitiam divinæ legis comparandam. Vid. Avila *p.* 2. *c.* 5. *Diſp.* 5. *Dub.* 7. Suarez *d. ſect.* 8. *nu.* 14. *& ſeqq. & De LL. lib.* 5. *c.* 12. *nu.* 5. *& ſeqq.*

Aliud dubium eſt, Si lex quidem divina aut 149
naturalis ſciatur, ignoretur autem præceptum Eccleſiaſticum, quod adnexuit delicto cenſuram, An excuſetur ab ea peccans contra jus etiam divinum aut naturale? R. Probabile videri

opinio-

opinionem, cenſuræ eſſe locum, eâ ratione, quòd ignorantia non ſit ejus, quod facit ad malitiam actus, cùm ſit circa delictum, quod aliquis ſcit eſſe prohibitum, ſed tantùm circa pœnam, quæ tamen eſt conſequens ad delictum: ut proinde volens antecedens, id eſt delictum, etiam pœnam conſequentem velle videatur, nec ab ea ſit excuſandus propter pœnæ ignorantiam, quæ non excuſat ejus culpam, nec reatum. Facit, quòd ignorantia pœnæ ad ſummum faciat pœnam non eſſe voluntariam: quod parum refert; cùm in his, quæ de ſe mala ſunt, non ſit neceſſe, ſcire delinquentem, quæ & qualis pœna delicto ſit propoſita, quo modo homines puniantur pœnâ æternâ, quamvis ignorent delictis ſuis talem pœnam deberi. Et fur non eſt liber à ſuſpendio, quia ignoret furto iſtam pœnam propoſitam. Quatenus tamen delinquens ſcit circumſtantiam & qualitatem facti cauſſantem vel alterantem delictum, cujus ignorantia excuſaret à ſpeciali gravitate, orta ex ſpeciali circumſtantia, quam lex principaliter puniri voluit. Sic vaſallus non poteſt dici commiſiſſe feloniam inſidiando domino, quem talem ignorat, ut traditum in Tract. Feudali *c.* XVI. *nu.* 22. Et cognoſcens conjugatam, quam putat ſolutam, à pœna adulterij excuſatur, cùm ejuſmodi ignorantia excludat voluntatem adulterij, atque ita & culpam, quantum ad facti circumſtantiam. Covarr. *ad c. Alma p.* 1. §. 10. *n.* 8. *& ſeqq.* Quod ut ita procedat in alijs pœnis, contraria tamen ſententia non immeritò in cenſuris tenenda, quòd ſcilicet juſta ignorantia juris humani, per quod cenſura propoſita eſt actui jure ſuperiori prohibito, excuſationem admittat à cenſura. Ratio eſt, quòd, licet ignorantia iſta juris humani non excuſat actum à culpa, ut eſt contrarius juri ſuperiori, excuſet tamen illum à culpa contra legem Eccleſiaſticam: ut etiam debeat excuſare à pœna, quæ culpam ſolet præſupponere, & in materia cenſuræ contumaciam, quam ceſſare facit ignorantia juſta. Quò facit *d. c.* 2. *De conſtitut. in* 6. ubi ignorantia præcepti Eccleſiaſtici excuſat ab excommunicatione, etiamſi actus prohibitus ſit jure naturali. Ad idem facit textus in *can. Excellentiſſimus* 102 *11. q.* 3. ubi Pont. *Qui ex neceſſitate vel ignorantia delinquunt, auctoritate noſtrâ per te abſolvantur*, id eſt abſoluti judicentur, ut rectè ibi ſupplet Gloſ. Facit & quod habet Abbas in *c. A nobis* 21. *h. t.* quòd licet factum ſit damnum, pœna tamen ſit nova. Vid. Suarez *d. ſect.* 8. *n.* 20. *& ſeq.* Sanchez *de Matrim. lib.* 9. *Diſp.* 32. *nu.* 12. *& ſeqq.*

150 Quid ſi præcepti quidem Eccleſiaſtici habeatur ſcientia, cenſura tamen lata in tranſgreſſores inculpabiliter ignoretur? R. Negare Covarr. *d. loco nu.* 9. hanc ignorantiam excuſare à cenſura, cùm ignorantia pœnæ non impediat, quò minùs tranſgreſſor præcepti teneatur. Quò faciunt rationes allatæ ſuperiùs. Facere pro iſta parte videtur *c. Cùm illorum* 32. *h. t.* ubi dicitur excommunicatio incurri à jure lata, quamvis ignoretur: & *c.* 1. *& fin. h. t.* ubi impuberes etiam dicuntur cenſuram incurrere ratione percuſſi Clerici. Alios verò diſtinguere inter ſtatuta particularia Ordinariorum & leges univerſales: illorum ſcilicet ignorantiam excuſare à pœna, non etiam harum. Probatur iſta opinio per *d. c.* 2. *De conſtit. in* 6. quod habet, per ſtatuta quorumcumque Ordinariorum non ligari ignorantes, dummodò ignorantia non ſit craſſa. Verius tamen, ignorantiam ſolius pœnæ, etiam ſtatuti habitâ ſcientiâ, ſufficere ad excuſationem; ex ratione, quòd cenſura ſit pœna requirens peculiarem modum contumaciæ & inobedientiæ, qui non invenitur in eo, qui ignorat inculpabiliter cenſuram, quamvis legem non ignoret: cùm non poſſit cenſura ferri niſi præviâ monitione, non qualicumque, ſed ſub comminatione pœnæ. Vt legẽ ſciens, ignorans autem cenſuram legi adnexam, non poſſit re dici ipsâ admonitus ſub comminatione cenſuræ. Nihil facit quòd *d. c.* 2. tantùm loquatur de ſtatutis Ordinariorum, quaſi aliud dicendum foret in lege generali: nam ratio ejus, ut occurratur periculo animarum, etiam locum habet in lege generali Pontificis. Et deinde ut ignorantia ſtatuti particularis aut cenſuræ impedit cenſuram ideo, quia aufert contumaciam & inobedientiam Eccleſiæ, quæ eſt proxima cenſuræ ratio, ita etiam generalis legis vel cenſuræ per eam inflictæ. Quòd autem iſtud *c.* 2. loquatur de ſtatutis Ordinariorum ſpecialiter, eſt, quòd illi majorem aliquam coactionem ſubditis inferrent, & in ſuis ſtatutis ignorantiam admittere nollent. Nihil facit textus in *d. c. Cum illorum* 32. Nam primò in eo poteſt dici agi de irregularitate contracta, non obſtante ignorantiâ; quia illa nõ ſemper requirit præviam contumaciam, uti cenſura, cùm & contrahatur ſine peccato. Secundò, ibi agi non de ignorantia invincibili, ſed culpabili. Imò videtur ibi textus, in §. *Si autem*, præſumere ordinatum, de quo ibidem, potiùs ſcienter peccaſſe, quàm ignoranter; dicit enim præſumi contra ignorantiam. Quantum ad *a. c.* 1. *& fin.* parum ad materiam faciunt; quia *d. c.* 1. agit de ijs, quos à cenſura ætas excuſat: *d. c. fin.* loquitur de ijs, qui in Canonem inciderunt, nullâ factâ mentione ignorantiæ, ut parum pertineat ad rem præſentem. Vid. Covar. *d.* §. 10. *n.* 9. Avila *d. Diſp.* 5. *Dub.* 7. Suarez *latiſſimè d. Diſp.* 4. *ſect.* 9.

Eſt & quæſtio, Vtrùm ignorantia vincibilis excuſet à cenſura? R. Quantũ ad ignorantiam craſſam & ſupinam, ſive ſit juris generalis, ſive ſtatuti particularis, eam non excuſare, *d. c.* 2. 151

De

ne conſtitut. in 6 Quod loquitur de ignorantia ſupina ſtatuti particularis, non excuſante à cenſura. ut magis obtinere debeat in ignorantia legis generalis, cùm & in ea habeat locum eadem ratio, quòd ſcilicet talis ignorantia non amoveat contumaciam & inobedientiam, cùm ſit loco ſcientiæ, & dolum contineat, *l. 2. §. & generaliter n. De doli except.* Tantùm eſſe quæſtionem de ignorantia non adfectata, nec craſſa aut ſupina, quæ dolum continet, *d. §. & generaliter*. Hanc excuſare à cenſura aliquibus placet, per *d. c. 2.* quod excipit ignorantiam craſſam ac ſupinam, ut in alijs non exceptis contrà ſit dicendum. Alij diſtinguunt inter cenſuram inferiorum & Pont. quòd ab illa excuſet, non etiam ab hac, per *d. c. 2.* Verior ſententia eſt, ignorantiam ſive facti, ſive juris, quæ non excuſat à culpa mortali, non excuſare à cenſura. Et probatur, quia talis ignorantia ponit ſaltem indirectè voluntarium, pertinetque ad craſſam & ſupinam, orta vel ex negligentia, deſidiave, vel ex nimia ſollicitudine & adfectione ad res aliquas, aut negotia, impedientia debitam curam inquirendi ea, quæ quis ſcire tenetur. Vbi non admittenda diſtinctio, an dederit operam rei licitæ, ut vult Covarr. *ad d. c. Alma p. 1. §. 10. n. 10.* ex ratione, quòd dans operam rei licitæ, & tranſgrediens legem per vincibilem ignorantiam, non poſſit negari voluntariè tranſgredi legem, licet indirectè. Nam vincibilis igoorantia voluntarium non excludit; & directum ſit, au indirectum, non mutat ſpeciem peccati, cùm ſufficiat ſit voluntarium. Et licet operetur bonum bonâ intentione, non tamen prudenter, ut non excuſetur à pœna tranſgreſſionis præcepti, ex ignorantia vincibili, quæ non excludit mortalem culpam. Ita ferè Suarez, *latius tractans hanc quaſtionem d. Diſp. 4. ſect. 10.*

152 IV. Dabit excuſationem actus contra prohibitionem ſub cenſura per metum juſtum, cadentem in conſtantem virum, cùm excuſet à peccato, quatenus eſt actus malus, quia prohibitus. Nam Eccleſiaſtica lex non ſolet cum tanto rigore obligare, ut cum graviſſimo detrimento vel periculo ſit ſervanda. Dico, quatenus eſt actus malus, quia prohibitus; nam ſi foret intrinſecè malus, non excuſaret, ſecundùm *c. Sacris 5. ſup. De his qua vi &c.* Quod non accipiendum, quaſi generaliter metus juſtus non excuſaret à cenſura, ſed tantùm in caſu, quo metus non excuſat à mortali culpa: ut quando communicatio, ſecundùm caſum *d. c. 5.* intrinſecè includit malitiam, veluti ſi fiat cum injuria fidei, cum contemptu cenſuræ, vel in crimine, ſuper quo cenſura lata, ſeu in contumacia; vel in genere ponit cooperationem ad actum malum & cenſuræ contrarium, quia eſt intrinſecè mala, à qua proinde nullus metus excuſat, Ita Suarez *Diſp. 6. ſect. 3. n. 10. & 11.* Idem videtur dicendum, quando licet non ex metu, ex alijs tamen circumſtantijs grave detrimentum imminet, veluti gravis infamia, quam evitare aliàs non poteſt; quia talis actus, licet prohibitus ſub cenſura, tamen medium neceſſarium ad vitandum imminens periculum, cùm lex Eccleſiaſtica non obliget cum tali rigore, ut cum graviſſimo periculo ſervanda ſit. Eandem cauſſam videtur ſcandalum procuraturum, ut ſcilicet licitum faciat actum ſub cenſura prohibitum, ſi non ſit intrinſecè malus, eo quòd leges humanæ ac poſitivæ non obligent cum ſcandalo proximorum. Vid. Suarez *d. loco nu. 13. & ſeq.*

Quæſitum, An publica neceſſitas excuſet celebrantem à Sacro per cenſuram prohibito, 153
in loco, ubi nullus alius Sacerdos? R. Ceſſante ſcandalō, infamiâ, aliove nocumento gravi, neceſſitatem illam non ponere ſufficientem cauſſam excuſationis, ad peragendum tale miniſterium in ſtatu cenſuræ, propterea quòd eo in caſu non ſequatur verum incommodum ex omiſſione ſacrificij; cùm populus excuſetur à peccato, propter inopiam miniſtri, miniſter autem propter prohibitionem legalem. Vt nullum ſequatur incommodum conſiderabile ex carentia ſacrificij: non temporale, uti ſupponitur; non ſpirituale, quia voluntas audiendi Miſſam populum excuſat ab obligatione præcepti, miniſtrum autem ipſa cenſura. Ita Suarez *d. loco nu. 20.*

V. Facit Diſpenſatio legitima, ut quis legitimè exerceat actum ſub cenſura prohibi- 154
tum, manente cenſura. Eſt enim hæc prohibitio juris humani, quæ diſpenſationem eodem jure admittit. Patet in excommunicato, qui licet ſit incapax beneficij, ſi tamen ſcienter Pont. illi conferat, tenet collatio, quia cenſetur cum illo diſpenſare, ut dictum eſt alibi, *ſup. De preb. nu. 49.* & tradit Covarr. *ad d. c. Alma p. 1. §. 7. nu. 2.* & de facto patet ex *Extravag. Ad evitanda.* Martini V. quâ permiſſum communicare cum excommunicato non denuntiato. Vid. Suarez *d. Diſp. 5. ſect. 4. nu. 2. & 3.*

Hanc licentiam eſſe Pontifici non eſt dubitandum, cum in eo ſit ſuprema Eccleſiæ poteſtas. Epiſcopis non eſſe iſtam licentiam diſpenſandi ſuper effectu cenſuræ à ſe latæ probabilius eſt; ex ratione, quòd in rebus jure communi prohibitis diſpenſare non poſſint, niſi quatenus jure communi conceſſum. Nullibi autem conceſſa invenitur iſta licentia, neque conſuetudine recepta, niſi fortè in re aliqua minima, ut dandi licentiam loquendi cum aliquo. Suarez *d. ſect. 4. nu. 4. & ſeqq.*

VI. Facit Abſolutio ceſſare effectum cen-
ſuræ, ipſamque cenſuram tolli. Eſſe talem 155
poteſtatem in Eccleſia patet ex verbis Chriſti, *Quodcumque ligaueritis vel ſolveritis &c.* Nec eſt ea res dubia.

Tan-

156 Tantùm quæritur, An per ſolam abſolutionem tollatur cenſura? R. Eſſe, qui mortuum velint eſſe ſolutum, ſi in charitate deceſſerit, qua de re inf. *eod. nu.* 159. Per emendationem quoque & ſatisfactionem ſubſecutam videri ceſſare cenſuram, tamquam ceſſante cauſsâ, propter quam eſt lata, quæ facit ceſſare effectum. Verius tamen, ceſſante contumaciâ, non tolli hoc ipſo cenſuram: nam licet illa præcedere neceſſariò debeat ad cenſuram ferendam, non tamen neceſſariò durare debet, ut duret cenſura; cùm effectus cenſuræ non pendeat à cauſſa in conſervari, ſed tantùm in fieri: ſicut culpa eſt cauſſa pœnæ, quæ tamen durat, illâ ſublatâ, aut etiam remiſsâ, quod indicat ſufficienter textus in *c. Qua fronte* 25. *ſup. De appellat.* ubi poſt exhibitam condignam ſatisfactionem abſolutio eſt concedenda: & expreſsè inſinuat textus in *c. Cum deſideres* 15. *h. t.* Ubi non ſufficit, quòd percuſſor Clerici compoſuerit cum eo, quem percuſſit, eique ſatisfecerit, ſed neceſſe eſt, abſolvatur per Eccleſiam, antequam cum eo ſit communicandum. Ratio eſt, ut quod juridicâ & publicâ poteſtate eſt ligatum, eâdem diſſolvatur. Et licet quoad tollendam contumaciam, & ad obediendum Eccleſiæ, ſit ſatisfactum, non tamen eſt ſufficiens pœnitentia actu pro culpa commiſſa, quæ ſolet imponi, dum conceditur abſolutio. Abbas in *c. fin. nu.* 4. *ſup. De matrim. contr. contra interd. Eccleſ.* Suarez *Diſp.* 7. *ſect.* 1. *nu.* 3. *& ſeqq.* Et hoc ita procedit, ſi cenſura ſimpliciter & abſolutè ſit lata. Difficultas aliqua moveri poſſet de cenſura lata ſub definito tempore. Qua de re non videtur quærendum, cùm non feratur cenſura ad tempus, quo elapſo ceſſet, etiamſi contumacia duret; quia hoc eſſet contra finem cenſuræ, qui eſt comprimere contumaces; & rectitudinem juſtitiæ, quia daretur occaſio peccatori hærendi in contumacia, cùm ſciat pœnam lapſo die ceſſaturam, ut non habeat opus emendare ſe. Et contradicunt omnia jura, quæ abſolutionem denegant niſi prævia ſatisfactione, *d. c.* 25. *d. c.* 15. *& alijs locis.* Deinde cùm cenſura accommodetur reſipiſcentiæ, ſi hæc non habeat tempus definitum, quo modo illi præſcribetur certus terminus? Ita Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 9.

157 Major quæſtio de cenſura lata ſub conditione, *Donec ſatisfeceris,* An ſatisfactione exhibitâ ipſo facto tollatur? R. Cùm conditio iſta non impediat, quin reus cenſuram rectè incurrerit, non poteſt ea ceſſare, aut dici ſublata, niſi per abſolutionem ejus, ad quem pertinet, ſecundùm jura Canonica, quæ poſt ſatisfactionem requirunt abſolutionem, per quam tollatur vinculum, quo reus ligatus eſt: ut non videatur ſufficere, conditio ſatisfaciendi ſit impleta, cùm non poſſit abſolutio, quæ eſt actus legitimus, eſſe pendens. Et videtur hoc ſentire Navar. *c.* 27. *nu.* 165. *in fine,* Abbas *d. c.* 1. *nu.* 6. Felin. *ibid. nu.* 4. & alij citati per Covarr. *ad d. c. Alma ſp.* 1. *§.* 11. *nu.* 5. *& ſeqq.* Volunt tamen, ejuſmodi conditionis implementum inducere liberationem à cenſura, non tamen citra abſolutionem, quia antiqua abſolutio ſub conditione lata poſtea operatur, expletâ conditione: & ita multis tradit Covarr. *d. loco,* Suarez *d. ſect.* 5. *nu.* 13. Quæ deciſio procedet, ſi ſententiæ verba talia ſint, ut contineant abſolutionem ipſo facto, v. g. *Ex quo ſatisfecerit, abſolutus ſit;* non etiam ſi requirant factum hominis, v. g. *Si ſatisfecerit, abſolvatur.* Procedet etiam iſta deciſio faciliùs in ſummo Pont. propter abſolutam ejus poteſtatem, qui poteſt ligare ita, ut impletâ conditione hoc ipſo ceſſet cenſura: quod in inferioribus non ita obtinet, factum tamen tenere videtur. Tollit & Pont. ſine abſolutione cenſuram, deſtruendo legem, unde cenſura dependet, ſi tamen legem priorem tollat cum omni ſuo effectu; nam aliàs cenſura vi legis inflicta, quia non ampliùs ab illa dependet, ſublatâ lege nihilominus perdurat. *Gl.* 1. *in V. pro infectis De immunit. Eccleſ.* Hæc ita de excommunicatione.

Quid de ſuſpenſione dicendum? R. In ea, 158 quæ lata abſolutè ob contumaciam, ceſſante hac, nihilominus eſſe opus abſolutione. Nam licet ceſſante cauſsâ ceſſet effectus, ex reg. Iuris, illa tamen ſolùm obtinet in caſu, quo cauſſa talis eſt, quæ non tantùm ad fieri, ſed & ad conſervari ſit neceſſaria: qualis non eſt hoc in caſu, quo contumacia tantùm eſt cauſſa, ut feratur cenſura, non etiam ut conſervetur. Neque rectè quis dicet, ſententiam ſuſpenſionis pro contumacia eſſe conditionatam, ut ſcilicet, ſi ſatisfecerit, hoc ipſo ceſſet; quia intereſt Reip. etiam poſt ablatam contumaciam condigna imponatur reo pœnitentia. Et probatur hæc ſententia per *c. Super eo* 51. *h. t.* ubi à ſententia ſuſpenſionis & excommunicationis, inflictæ ratione contumaciæ, hac ceſſante, dicuntur abſolvendi rei. Quod ipſum ſtatuendum & de interdicto, per *c. Qua fronte* 35. *ſup. De appellat.*

Quid ſi in ſententia ſuſpenſionis & interdicti exprimatur conditio, *Donec ſatisfecerit?* Plerique tenent, non eſſe opus abſolutione aliâ, ſed hoc ipſo ceſſare cenſuram, quòd ejuſmodi conditio contineat implicitam abſolutionem, *Gl. in Clem.* 1. *V. donec De decimis, Gl. in c. Non eſt V. donec ſup. De ſponſalib.* Abbas in *c.* 1. *nu.* 6. *& ibid.* Felin. *nu.* 4. *ſup. De iudic.* Covarr. *d. §.* 11. *nu.* 8. Verùm videtur aliqualis expreſſio iſtius conditionis parum pro ea opinione facere, cùm tacitè inſit, quia ſententia ob contumaciam lata habet conditionem, donec in contumacia hæret, quæ punienda eſt & requirit abſolutionem. Procedet tamen iſta ſententia in cenſura lata non tam ob contumaciam, ſub ea conditione, quàm ob pœnam: nam hoc modo tota culpa com-

miſſa eſt, & caſtigatio condigna ab Eccleſia impoſita, ideoque non amplius ligat, quàm ad conditionis implementum, vel temporis eventum, *c. Nemo De conſecr. Diſt.* 1. Quando autem fertur ob contumaciam, verè per modum cenſuræ fertur, & ob culpam durantem; quâ ceſſante, opus eſt condignâ ſatisfactione, ſecundùm culpæ gravitatem imponenda per abſolutionem. Plura hac de re vid. apud Suarez *Diſp.* 29. *ſect.* 2. *nu.* 6. *& ſeqq. & Diſp.* 39. *ſect.* 1. *nu.* 4. *& ſeqq.*

159 Tollitur itaque Cenſura per abſolutionem, quæ neceſſaria omninò vivis, ſecundùm jam dicta. An & mortuis? R. Velle quidem Covarr. *ad d. c. Alma p.* 1. §. 15. *nu.* 8 eos propriè non abſolvi, quia non ſint ſubjecti Eccleſiæ, ſed declarari abſolutos coram Deo deceſſiſſe, propter contritionem; atque ita ſolvi quidem ab Eccleſia poſſe, & debere alij volunt. Navarr. in *Summa c.* 26. *nu.* 32. Et abſolutionis beneficium ijs impendendum eſſe tradit Pont. in *c. A nobis* 28 *h. t.* Vt non erretur, ſi dicantur abſolvendi eſſe, ad hoc, ut conſequantur ſacram ſepulturam, & participes fiant orationum & ſuffragiorum Eccleſiæ. Neceſſe autem eſt, ad hanc abſolutionem concedendam, ſigna contritionis oſtenderint, quibus à contumacia receſſerint, & ad Eccleſiæ obedientiam redierint, *d. c.* 28. Quòd ſi occultus ſit excommunicatus, abſolutio non facienda publicè, ſed vel occultè, vel, ſi non poſſit, diſſimulanda, ne inuratur infamia defuncto, & corpus loco ſacro conditum non exhumulandum, eo quòd coram Deo contritus ſit abſolutus. Quod & dicendum in excommunicato injuſtè, occulto tamen. Navar. *d. c.* 26. *nu.* 32. Suarez *Diſp.* 7. *ſect.* 1. *nu.* 7. Avila *p.* 2. *c.* 4. *Diſp.* 1. *concl.* 5.

160 Abſolvere à Cenſura poteſt quilibet Sacerdos, etiam ſimplex, in mortis articulo, ut poſtea non indigeat novâ abſolutione, cùm illa abſolutio ſit vera, & ex juriſdictione veluti delegata ipſo jure omnibus Sacerdotibus pro illo articulo, *c. Non dubium* 5. *& c. Ea noſcitur* 13. *h. t. Trid. Seſſ.* 14. *c.* 7. Quod non rectè Gl. in *d. c. A nobis V. non potuerit h. t.* extendit ad abſolutionem à laico datam; cùm ea nulla ſit, utpote ex delegata juriſdictione non procedens. Et hoc ſive ab homine, ſive à jure ſit lata cenſura. Extra mortis articulum non eſt cuilibet iſta licentia. Suarez *d. Diſp.* 7. *ſect.* 1. *nu.* 9.

Quantum ad excommunicationem, ea ab homine lata jure ordinario ab eodem auferenda, etiamſi non ſit Sacerdos, modò habeat juriſdictionem, quæ ut ad ligandum, ita & ad abſolvendum ſufficit. Idem juris competit ejus ſucceſſori, & Sede vacante Capitulo, quod in juriſdictionem Epiſcopalem ſuccedit, *c.* 1. *De maior. & obed. in* 6. quam ſi habeat delegabilem, etiam alteri mandare poteſt. Poteſt & ſuperior juriſdictione abſolvere in caſibus, in quibus juriſdictionem propalàm valet exercere in ſubditos Suffraganeorum. Covarr. *d. p.* 1. §. 12. *nu.* 2. Pontifex Rom. quin poſſit abſolvere quemlibet, extra dubium eſt, propter ſummam ejus poteſtatem in Eccleſia. Plura Suarez *d. Diſp.* 7. *ſect.* 2.

Quæſtio eſt, An excommunicatus à ſuo Epiſcopo, mutando domicilium poſſit abſolvi 161
ab Epiſcopo novi domicilij? R. Diſtinguendo inter excommunicatum per generalem ſententiam Epiſcopi & ſpecialem: illo caſu abſolvi poſſe, non hoc, propterea quòd ſpecialis illa ſententia lata ad arbitrium partis faciat cauſſam certam coram priori judice; à quo juriſdictio quæſita quoad illum caſum non auferitur per commutationem domicilij, *c. pen. & ibi Gl. ſup. De foro compet.* atque ita ne detur occaſio fraudibus, cauſſa inchoata coram uno judice per citationem rei, ſive in particulari, ſive confusè per monitionem, ut ſatisfaciat intra certum tempus, neceſſariò ibi terminanda. Quod aliter ſe habet in ſententia generali, cùm non ponat cauſſam inchoatam. Ita Suarez *d. ſect.* 2. *nu.* 26.

Quid ſi fiat Religioſus? R. Velle aliquos, 162
argumento mortis naturalis, non poſſe talem abſolvi ab alio, quàm excommunicatore, eo quòd morti naturali ſit ſimilis mors civilis. Verùm eſt diverſitas rationis, cùm per mortem naturalem nemo ſubjiciatur alterius juriſdictioni, uti ſit per mortem civilem. Vt dicendum ſit in iſto caſu, quod dictum de mutante domicilium, quòd ſcilicet in caſu, quo cenſura eſt lata per ſententiam generalam, abſolutio ſit petenda à ſuperiore ingreſſi; ac multò magis, cenſurâ latâ per ſtatutum, quia eſt ad inſtar ejus, quæ lata à jure. Si verò ſit lata per ſententiam ſpecialem, tunc per inchoatam juriſdictionem abſolutio petenda ab eo, qui tulit, apud quem juriſdictio inchoata permanſit. Sunt tamen hac in re conſulenda particularia locorum privilegia. Suarez *d. loco nu.* 28. *& ſeq.*

Quæſitum & de eo, An poſt appellationem 163
interpoſitam rectè abſolvat Iudex à quo? R. Non eſſe dubium, quin Iudex ad quem poſſit abſolvere, *c. Per tuas* 40. *h. t.* propter juriſdictionem adquiſitam per appellationem. Vt autem juriſdictione legitimè utatur, ſervet modum à jure præſcriptum, *c. Ad reprimendam ſup. De off. ordin. & c. Venerabilibus* §. *ſanè h. t. in* 6 ſi ſcilicet conſtet priùs, ſententiam priorem eſſe iniquam. Poſſe tamen & Iudicem à quo abſolvere, propterea quòd, licet per appellationem cauſſa ſit tranſlata, non tamen omninò amiſerit juriſdictionem ordinariam; cùm & attentata reparari curet, *c. Cùm teneantur* 17. *ubi* Wamel. *ſup. De appellat.* & errorem illi corrigere liceat, *c. Cùm ceſſante* 62. *ſup. De appellat.*

appellat. Nec obſtat, quòd appellationem impedire nequeat; nam præſtando abſolutionem non tam impedit abſolutionis effectum, quàm potiùs præſtat, quod per eam intenditur. Suarez *d. l. nu.* 32. *&* 33.

164 A cenſura juris Epiſcopus ſuos abſolvit, vel etiam interdum Parochus ex juris conceſſione, *c. Nuper* 29. *verſ. in ſecundo verò h. t.* Non obſtante, quòd alibi quis deliquerit; neque enim per hoc Epiſcopus amittit jus in perſonam ſibi ſubditam, etiamſi aliud ſit in cenſura hominis, ut dictum. Vagabundi nullibi habentes domicilium abſolvi poſſunt ab Epiſcopo loci, in quo actu ſunt, cùm non cenſeantur habere alium Epiſcopum.

165 Hæc ita, ſi non ſit reſervata abſolutio, *d. c. Nuper*. Sunt enim caſus, à quibus abſolvit ſolus Epiſcopus; quidam etiam, à quibus ſolus Pont. aut ſpecialiter ab eo ad hoc delegatus, de quibus Navar. *c.* 27. *nu.* 49. *&* 75. *& latiſſimè* Suarez *de Cenſur. totâ Diſp.* 21. Cujuſmodi inter alios eſt percuſſio Clerici, quæ abſolutionem Sedis Apoſtolicæ deſiderat; quam tamen & præſtabit Legatus à Latere, *c. Ad eminentiam* 28. *h. t.* & Legatus miſſus in ſua provincia, *c. pen. ſup. De off. Leg.* Quod ita ſtatutum eſt, ut propter difficiliorem abſolutionis impetrationem arceantur homines ab injuria Clericis inferenda. Patitur ea res exceptionem; Primò, ſi inſtet periculum mortis, *can. Si quis ſuadente* XVII. *q.* 4. In quo datur licentia abſolvendi Epiſcopo, & in caſu, quo non eſt Epiſcopi copia, etiam eo inferiori: ita tamen, ut, ſi convaluerit reus, ſiſtere ſe debeat coram Pontifice, aut ejus Legato, *c. Ea noſcitur* 13. *h. t.* II. In mulieribus, ſenibus, valetudinarijs, membrorum diſpoſitione impeditis, *d. c.* 13. Adde pueros, & eos, qui non ſunt ſui juris, *c. fin h. t.* uti mancipia, pauperes, qui tantà laborant inopià, ut ſumptibus non ſint pares, *c. Mulieres* 6. *& c. Quamvis* 58. *h. t.* quibus tamen mendicare turpe eſſet: nam mendicare ſoliti non excuſantur, *d. c.* 13. *in V. ſive pauperes.* Adde & aliud quodvis legitimum impedimentum, ut inimicitiæ cum aliquo, unde periculum peregrinanti eſſe poſſet in via, *d. c.* 58. *& c. De cætero* 11. *h. t.* neceſſitas ſubveniendi parenti, alendi uxorem, familiam, exercendi munus publicum, ad quod ex officio tenetur, & quod ſine gravi detrimento, vel communi vel privato, omittere nequit. Modica quoque percuſſio Clerici facit abſolutionem ab Epiſcopo impetrari poſſe, *c.* 3. *h. t.* Excipiuntur & Clerici ſimul habitantes, qui non coguntur adire Pontificem propter mutuam repercuſſionem non ita enormem, *c. Quoniam* 9. *ſup. De vita & honeſt. Cleric.* Quod cùm agat tantùm de communiter viventibus, non eſt ad alios trahendum; cùm ſit & ratio ſpecialitatis, quòd inter communiter viventes facilis ſit exceſſus, ut & promptior debeat eſſe venia. Hinc & Abbas Monachos ſuos abſolvit, niſi diſcretio ejus ſit minor, quàm ut ſufficiat ad debitam correctionem; tunc enim Epiſcopi providentia eſt adhibenda, *c.* 2. *h. t.* Non idem erit, ſi Monachus ſæcularem Clericum percuſſerit, cùm *d. c.* 2. ſe referat ad mutuam percuſſionem, quam facilè cauſſat mutua cohabitatio.

Quantum ad Suſpenſionem, ea à jure lata, 166
ad certum tempus in pœnam delicti, non niſi ab auctore Canonis tolli poteſt ante tempus. Ratio eſt, quia pœna in vindictam commiſſi à ſuperiore impoſita non poteſt remitti per inferiorem. Facit, quod ſic contingeret non puniri ſufficienter delicta, & contemni pœnam à ſuperiori poſitam, ſi poſſet ab inferiori tolli. Abbas in *c. Tam litteris* 33. *nu.* 3. *ſup. De teſtib.* *Gl. in c. Cupientes* 16. *§. cæterùm V. ſuſpenſos De elect. in* 6 Nec obſtat *c. Nuper* 29. *h. t.* ubi quando conditor Canonis non reſervat ſibi ejus abſolutionem, conceſſiſſe alijs videtur facultatem relaxandi: nam quod ibi dicitur de excommunicatione, etiam trahitur, ut jam dicetur, ad ſuſpenſionem, quatenus eſt propria cenſura; non etiam quæ pro certo tempore lata, quia loco pœnæ eſt. Plura Suarez *Diſp.* 29. *ſect.* 1. *nu.* 15. *&* 16 Idem dicendum de ſuſpenſione lata abſolutè, cùm ſit perpetua ex intentione ferentis; & pœna indefinitè lata à jure cenſeatur perpetua, *l. Servus C. De pœnis*, Felin. in *c. Ex litteris nu.* 11. *ſup. De conſtitut.* Suarez *d. ſect.* 1. *nu.* 18. *&* 19. Lata propter contumaciam, ſi ſit reſervata, non ab alio tollitur, ceſſante contumaciâ, quàm ab auctore Canonis, aut ejus ſuperiore, ex jam dicta ratione, cùm inferior non poſſit ſe immiſcere ſuper ſtatutis à ſuperiore niſi ex ejus conſenſu. Si reſervata non ſit, etiam ab Ordinario tolli poterit, *arg. d. c. Nuper.* ubi in excommunicationis abſolutione ita diſpoſitum: ut à rationis paritate idem ſtatuendum ſit in ſuſpenſione, Abbas in *c.* 2. *nu.* 5. *ſup. De ſolut.* Navar. *c.* 27. *nu.* 162. Suarez *Diſp.* 29. *ſect.* 2. Dixi, ceſſante contumaciâ; quia antè non rectè tollitur cenſura, eaque ceſſante nihilominus opus eſt abſolutione, uti probatum ſup. *eod. nu.* 158. Suſpenſionis ab homine latæ abſolutionem præſtat qui eam tulit, ejuſve ſuperior aut ſucceſſor, cui idem juris eſt, quod prædeceſſori fuit. Navar. *d. nu.* 162.

Quantum ad Interdictum, ſive locale ſive 167
perſonale, illud non cenſeri ſublatum, ſolâ contumaciâ ceſſante, etiam latum ſub conditione, *donec* & *quouſque*, quando per modum cenſuræ eſt latum, dictum ſup. *eod. nu.* 147 *&* 158. Secus ſi per modum pœnæ ad certum tempus ſit latum, quia tunc tempore lapſo ceſſat. Poſitum autem ab homine, per modum cenſuræ, tollendum, ſive per abſolutionem ſive per relaxationem, ab eo, qui poſuit, ejuſve ſuperiore, aut ab alio ex ejuſdem commiſſione.

Poſitum verò à jure, in modum pœnæ, ſi abſolutè, non niſi ab eo, qui interdixit, ejuſve ſuperiore, aut habente auctoritatem, ſecundùm dicta de ſuſpenſione: ſi ad tempus, eo lapſo, uti jam dictum. Latum propter contumaciam, ſi reſervatum ſit, tantùm ab eo, cui reſervatum, tollitur. Si non ſit reſervatum locale, ſive generale ſive ſpeciale, tollitur ab Epiſcopo aut Epiſcopalem participante dignitatem, *d. c. Nuper* 29. *verſ. in ſecundo verò h. t.* Idem judicium eſt de perſonali generali. Parocho non eſt ea auctoritas, cùm careat hac juriſdictione, etiam quoad perſonas ſingulas, quas perſiſtentes membra communitatis abſolvi, ipsâ communitate manente interdictâ, repugnat. Perſonale ſpeciale non reſervatum tolli poſſe à Parocho videtur, ceſſante contumaciâ, ad modum ſcilicet excommunicationis, quam per eum poſſe tolli dictum ſuperiùs. Vid. Suarez *Diſp.* 38. *ſect.* 2. Ceſſat & interdictum generale perſonale per deſtructionem Collegij aut Corporis, in quod primò & per ſe latum erat, cùm interdictum hoc ſit quædam rei affectio, quam neceſſe eſt perire, re ipsâ deſtructâ, tamquam accidens deſtructo principali. Quo modo & ceſſabit in perſona, quæ communitatem aut populum interdictum deſerit, mutando domicilium, vel quacumque viâ pars ejus eſſe deſinendo; ut, cujus non gaudet privilegijs, nec onera participare debeat. Covarr. 2. *Var. c.* 8. *nu.* 10. Suarez *d. Diſp.* 38. *ſect.* 1. *nu.* 15. *&* 16.

168 Q. An & interdictum locale per loci alienationem relaxetur? R. Id poſſe videri, ſcilicet ceſſare interdictum, loco abalienato ab eo domino, qui cauſſam interdicto dedit, cùm ceſſante cauſsâ ceſſet ejus effectus: ut è converſo, ſi dominus novam terram adquirat, eam adfici interdicto locali. Dicendum tamen, quantum ad totalem alienationem loci, tametſi eximat dominio ejus, qui cauſſam dedit, poſitum tamen ſemel interdictum adficere rem, & tamquam onus eam ſequi; tranſit enim res cum ſuo onere. *argum. c. Ex litteris ſup. De pignorib. c. Paſtoralis ſup. De decimis.* Nec facit, quòd non ſit idem dominus, qui cauſſavit interdictum; quia, ut dictum, ſufficit, cauſſa iſta adfuerit in fieri, non etiam in conſervari. Facit, quòd hic modus eludendi interdictum poſſet cedere in præjudicium & vilipendium Eccleſiaſticæ poteſtatis. Si pars loci alienetur, idem dicendum erit, quod de toto alienato dictum eſt, ex eo, quòd qualitas ſemel toti loco attributa hæreat in ſingulis partibus, nec tollatur per alienationem.

169 Quid ſi locus ſpecialiter interdictus, ut civitas, templum, deſtruatur? R. Non ita deſtrui locum poſſe, quin ſaltem pavimentum maneat, ut & eatenus locus maneat adfectus interdicto: quod non tantùm adficit ipſas domos, aut parietes, ſed ipſam terram. Unde ante ſublatum debito modo interdictum non poſſunt in terra iſta aut ſepulturæ corpora defunctorum tradi, aut altari templiſve exſtructis ſacra celebrari, eo quòd ejuſmodi exſtructum altare aut templum ſapiat loci qualitatem, quem tamquam acceſſorium ſequitur, ſecundùm tradita *Inſtit. De rer. diviſ. §. ex diverſo*, cujus etiam privilegijs gaudet. Iaſ. in *l. Inter* 83. *§. ſacram nu.* 26. *De V. O.* Plura de h. s Suarez *d. ſect.* 3. *nu.* 9. *& ſeqq.*

170 Hæc de abſolutione & relaxatione: quarum effectus, qui eſt abolere cenſuram, ut procedat, oportet cenſuræ plures, ſive ab eodem ſive à pluribus poſitæ, evacuentur, &, ſatisfactione prævià, ſubſequatur ab omnibus abſolutio vel relaxatio; quatenus unus poteſt abſolvere, quia aliàs à diverſis petenda. Et licet ab uno obtenta quoad unam cenſuram operetur, non tamen quoad alias ab alijs poſitas, *c. Officij* 42. *ubi Gl.* 1. *h. t.* & proinde ad plenam abſolutionem obtinendam etiam ab alijs impetranda. Covarr. *ad d. c. Alma p.* 1. *§.* 11. *nu.* 12. Abſolutè petita ab eo, qui ab omnibus abſolvere poteſt, ab omnibus etiam abſolvit pluribus ligatum, ſive proferatur abſolutio ſub ſigno diſtributivo, *Abſolvo te ab omni cenſura*, ſive indefinitè, *Abſolvo te à cenſura*; æquivalet enim indefinita univerſali, & reſponſio intelligitur eſſe proportionata interrogationi.

171 Dico, abſolutè petita, id eſt ſine limitatione cauſſæ; quia hujuſmodi limitatio facit ab illa tantùm abſolutionem procedere, cujus cauſſa eſt expreſſa, *c. Cum pro cauſſa* 27. *& d. c. Officij* 42. *h. t.* Accommodatur enim abſolutio petitioni. Quòd ſi petitio ſit abſoluta, abſolutio autem cum limitatione cauſſæ vel cenſuræ, tum ab illa tantùm continget abſolutio, quia ad eam ſolam reſtricta eſt intentio abſolventis, cui liberum eſt ab una abſolvere, non ab alia. Vid. Suarez. *Diſp.* 7. *ſect.* 9. *n.* 8. *& ſeqq.*

172 Quid ſi cauſſa expreſſa ſit falſa? R. Gloſ. in *c. Ex parte* 5. *ſup. De off. ordin.* abſolutè negare, eo caſu abſolutionem procedere. Cujus opinio procedet, ſi judex ignoret falſitatem cauſſæ principalis, veluti ſi reus dicat ſe ſatisfeciſſe, quia non adeſt judici intentio abſolvendi, ſine qua non procedit abſolutio: ut rectè dicatur talis abſolutio tamquã eſſe, ſubrepta nõ pro, *d. c. Officij.* Quòd ſi non ſit falſitas circa cauſſam principalem, ſed tantùm circa acceſſorium, non poteſt dici nulla abſolutio, cùm non deſit intentio abſolventis, propter ſcientiam cauſſæ principalis, ejuſque veritatem. Quòd ſi judex conſcius fuerit falſitatis etiam cauſſæ principalis, injuſta quidem erit abſolutio, quia eſt contra jus partis, tenebit tamen, ſecundùm ea, quæ traduntur de ſententia injuſta. Navar. *c.* 27. *n.* 38. & pro ea parte eſt textus expreſſus in *c. Venerabilibus §. ſanè in fine eod. in* 6.

173 Simplex & abſoluta ſit abſolutio, an habeat conditionem de præſenti aut præterito, non intereſt. Nam ſi impleta eſt conditio, tranſit in abſolutam; ſi non fuerit impleta, abſolutio eſt nulla, *arg. § conditiones Inſtit. De V. O.* Talis eſt conditio, *Si ſatisfeciſti*; ſub quali conditione abſolvere non ſemper eſt illicitum, imò & interdum neceſſarium. Et prudenter additur, *Si ſatisfeciſti, ſi à contumacia receſſeris ex corde*, ubi ſcilicet res eſt dubia. Navarr. *c.* 26. *nu.* 13.

174 Dubitatur de conditione in futurum concepta, *Si ſatisfeceris?* R. Certum eſſe, ejuſmodi abſolutionem non conſequi ſuum effectum ante impletam conditionem, quia ſuſpendit actum in ſui implementum dubium tantùm eſſe, an abſolutio habeat effectum, conditione eveniente? Ratio dubitandi eſt, quòd abſolutio ſacramentalis ſub conditione de futuro ſit nulla, ex eo, quòd ſit actus legitimus non admittens conditionem, *c. Actus* 57. *De R. I. in* 6. Quæ ratio cùm & militet in abſolutione à cenſuris, de ea videtur idem ſtatuendum. Contrà tamen dicendum eo quòd excommunicatio ſub conditione de futuro rectè feratur, *c. Præterea* 40. *ſup. De appellat.* ut abſolutioni idem ſit attribuendum, quæ favorabilior. Nec obſtat *d. c. Actus*, quia accipiendum de iſtis actibus legitimis, qui reſpuunt diem & conditionem, qualis nec eſt abſolutio iſta, nec excommunicatio. Nec facit argumentum ab abſolutione ſacramentali ſumptum; nam illa ex Chriſti inſtitutione, ſi materia ſit debitè diſpoſita, continuò effectum habet, aliàs nulla eſt. Abſolutio autem à cenſura eſt quædam ſententia humana, ſicut & ipſa cenſura, cujus effectus dependet à voluntate humana, ut ad tempus ſuſpendi poſſit ejus effectus. Covarr. *d. §.* 11. *nu.* 6. Suarez *d. Diſp.* 7. *ſect.* 8. *nu.* 5. *& ſeqq.* Licet autem modus iſte abſolvendi ſub conditione diſpliceat Navarro, & regulariter loquendo ſit illicitus, non eſt tamen per ſe malus, nec jure prohibitus, ſi probabilis neceſſitas aut utilitas occurrat, & prudenter obſerventur circumſtantiæ neceſſariæ. Suarez *d. loco nu.* 10. *&* 11.

175 Poteſt & abſolutio ferri ad cautelam, quando dubitatur de valore cenſuræ, *c. Per tuas* 40. *h. t. & c. Cùm contingat* 35. *ſup. De off. iud. deleg.* Covarr. *ad d. c. Alma p.* 1. *§* 12. *nu.* 7 Eſt item abſolutio ad reincidentiam, per quam tollitur quidem cenſura, non perpetuò tamen, ſed ita, ut reditura ſit poſt certum tempus, aut in certum eventum. Cujus introducendæ ratio eſt, quòd cenſura non ſuſpendatur, ſed quamdiu permanet, ſuos operetur effectus; expediat autem interdum, ligatum reddere habilem ad actum aliquem gerendum quo peracto iterum operetur ſuos effectus: veluti ut quis teſtimonium dicat, *c. Veniens* 39. *in fine ſup. De teſtib.* *Zoeſius ad Decretal.* ut beneficij collatio ei validè fiat, *c. Apoſtolicæ ſup. De except.* qualis modus dicitur ad cautelã. Interdum & datur abſolutio, non ad cautelam, ſed ſub conditione de futuro, uti ſatisfaciendi intra certum tempus: cui ſi pareatur, perfecta ſit abſolutio, aliàs reincidat reus in cenſuram, quæ redit ex vi prioris ſententiæ Covarr. *ad d. c. Alma p.* 1 *§.* 12. *nu.* 6. *&* 7. Suarez *d. ſect.* 8. *nu.* 16. *& ſeqq.*

Conceditur & poteſtas abſolvendi alteri cum clauſula & conditione, *Satisfactâ parte*, quæ non aliàs faciet abſolutionem per delegatum eſſe validam, quàm ſi ſatisfactio ſit præmiſſa. Nam ſub conditione conceſſa non aliàs operantur, quàm conditione ſervatâ, quia aliàs in defectum conditionis cenſetur poteſtas denegata. 176

Quid ergò ſi reus non fuerit ſolvendo? R. Abſolutionem procedere & valere; cùm ejuſmodi conditio, *Satisfactâ parte*, ſit intelligenda ſecundùm qualitatem pœnitentis, quatenus ſcilicet ſatisfacere poteſt, ſi non ſolvendo, ſaltem cavendo per pignora aut juramentum, ne videatur delegans ponere impoſſibilem conditionem: & ita accipit Gloſ. textus, quibus iſto modo delegata eſt juriſdictio, in *Clem* 2. *Gl. pen. & Clem.* 2. *in V. ſatisfecerint De hæret.* Navar. *c.* 27. *nu.* 47. *&* 48. Suarez *d. Diſp.* 7. *ſect.* 5. *nu.* 40. *&* 41.

Quid ſi non obſtante, quòd pœnitens ſit ſolvendo, ante exhibitam ſatisfactionem abſolvatur? R. Abſolutionem eo caſu non tantùm eſſe injuſtam, quia eſt contra jus perſonæ, qualis tenet, ſecundùm dicta, & textum in *d. c. Venerabilibus §. ſanè in fine h. t. in* 6. ſed etiam eſſe injuſtam, quia contra jus conceſſæ poteſtatis abſolvendi, qualis nulla eſt & invalida; cùm non ſit conceſſa iſta poteſtas niſi ſub tali conditione, quâ non ſervatâ actus non poteſt ſubſiſtere. Suarez *d. loco nu.* 42.

Vltra poteſtatem in abſolvente requiritur, 177
adſit certa ſcientia & libera voluntas; quia neceſſe eſt, ut præcedat cognitio cauſſæ, juxta modum & rationem ſolvendi, cui nec dolus nec error in re ſubſtantiali ſubſit.

Quid ſi per vim aut metum ſit extorta abſolutio? R. Cenſuram per vim metumve illatam non ideo eſſe nullam, dictum ſuprà, *eod. nu.* 19. ex ratione, quòd vis vel metus non ponat tam involuntarium, quàm voluntarium: ut idem dici poſſit de abſolutione, cùm poſitâ eadem ratione, ſcilicet voluntate, idem jus ſit ſtatuendum, præcipuè quia abſolutio ſit favorabilior. Definitum tamen in *c. unico De his quæ vi &c. in* 6. abſolutionem vi metuve extortam omninò viribus vacuatam eſſe. Quod ita ſpecialiter de jure ſtatutum in defenſionem Eccleſiaſticæ poteſtatis, quam ſæpè imminutam volebant laici Principes aut potentiores cogentes Eccleſiaſticos Prælatos ad abſolvendum

à cenſuris, aut eas revocandas, ut advertere poſſent hac viâ coactionem ſuam eſſe inanem. Loquitur autem Pont. ſimpliciter de quolibet cogente, ut etiam obtineat in Eccleſiaſticis cogentibus, cùm nec per eos Eccleſiaſtica poteſtas ſit imminuenda. Vt verò Pont. conſequatur faciliùs intentum, & terreat poteſtates à coactione, addit in cogentes abſolvere, aut revocare cenſuram, ſententiam excommunicationis: quam ipſo jure eos incurrere patet ex finalibus verbis *d. c. un. Excommunicationis ſententia decernimus ſubjacere.* Denique ut prædicta obtineant, neceſſe vis vel metus ſit gravis, cadens in conſtantem virum; is enim ſolus facit ad cauſſandum involuntarium. Neceſſarium etiam eſt, ut inferatur ab homine ad extorquendum, & quidem per injuriam: nam ſi tantùm conſiſtat metus in denegando aliquo humanitatis officio, ut beneficijs gratuitis, aut pura defenſione, non poteſt ſpectare ad effectum impediendæ abſolutionis, cùm nequeat dici cadere in virum conſtantem. Vid. Suarez *d. Diſp. 7. ſect. 6. nu. 12. & ſeqq.*

178 Denique ut abſolutio ſuum conſequatur effectum, oportet abſolvendi perſona ſit diſtincta ab abſolvente. Cujus ratio eſt, quod exerceatur per viam juriſdictionis; nemo autem in ſe habeat juriſdictionem. Abſens ſit, an præſens non refert; nam ut abſens excommunicatur, ita & abſolvitur, petitâ per procuratorem, nuntium, litteras, abſolutione. Exemplum eſt in *can. Quando 11. q. 5.* & ita habet uſus, præſertim ad cauſſam certam vel effectum. Qualis abſolutio continuò poteſt habere ſuum effectum quoad pœnitentem, ſi velit Pont. Aliàs non priùs, quàm ad notitiam pervenerit.

179 Vbi quæri poſſet, An & invitus abſolvi queat? R. Non obſtante, quòd in abſolvente requiratur libera voluntas, coacta verò vitiet de jure poſitivo abſolutionem, in eo tamen, qui abſolvendus, non eſſe neceſſariam eam voluntatis libertatem, cùm & ignorans abſolvi poſſit, & proinde non conſentiens, vel etiam ſciens & poſitivè invitus. Et ita plerique tradunt. Abbas in *c. Ab excommunicato 41. nu. 20. ſup. De reſcr.* Rationem ſubjungens, quòd cenſura contineat duo, culpam & pœnam: culpam, cùm ſit ex nobis, ſine nobis tolli non poſſe; pœnam verò, cùm ſit extra nos, cùm ſine facto noſtro ingeratur in invitos, ita & ab invitis removeri poſſe. Æquale enim jus eſt in ligando & ſolvendo, *can. Verbum 55. De pœnit. Diſt. 1.* Facit, quòd abſolutio per poteſtatem ordinariam & abſolutam ſit independens à voluntate excommunicati, atque ideo in invitum exercetur. Aliud eſt in poteſtate delegata in ordine ad forum pœnitentiæ; nam per illam nemo abſolvitur, niſi voluntariè ſe ſubjiciat tali foro, & conſequenter in eo velit abſolvi.

180 Quid ſi reus in delicto perſeveret? R. Videri non prodeſſe abſolutionem, ſecundùm illud Leonis *can. 5. xxiv. q. 2. Damnationis ſententiam quicumque meretur accipere, ſi in ſuo ſenſu permanere voluerit, nullus relaxare poterit.* Et hoc ita procedere videtur in excommunicatione juris, quod ſemper influit, durante delicto vel culpa. Verùm notandum, aliud eſſe loqui de perſeverandi voluntate in delicto, aliud de voluntate non petendi vel obtinendi abſolutionem. Poteſt enim quis ab errore vel delicto recedere, & tamen nolle abſolvi, ratione perſonæ abſolventis, cui ſubdi non vult, aut obligatus eſſe, aut alia de cauſſa: talis enim invitus abſolvi poteſt etiam à cenſura ipſo jure inflicta, quia jus ceſſat influere, ſublatâ cauſâ, ut rectè tollatur per ſuperiorem, cujus poteſtas non pendet ex voluntate rei. Vt non obſtet argumentum, quòd invito non fiat beneficium; nam intelligendum, quando dependet à voluntate ejus, cui accedit. Diſtinguendum autem, quantum ad voluntatem perſeverandi in delicto. Nam vel habet tractum ſucceſſivum, quando ſcilicet contumacia in eo ſemper ponit novam culpam, aut ejus augmentum; vel tantùm eſt tranſiens, ſcilicet quod ſemel commiſſum tranſit, manetque quoad reatum, obligans ad ſatisfactionem aut pœnitentiam. Priori caſu repugnat cenſuram tolli, reo perſeverante in contumacia, cùm faciat cenſuram in continua eſſe conſervatione, jure ſemper illam inferente. Quo modo hæreticus contumax nequaquam abſolvi poteſt, quia ſemper infertur à jure cenſura. In poſteriori caſu poteſt impœnitens abſolvi, eo quòd per actum tranſeuntem ſemel, quia jus cenſuram intulit, & quia actus non durat, non poſſit dici ſemper influere: ut nihil obſtet tolli cenſuram etiam ab invito & impœnitente, & abſolutio ſit rata & valida, propter rationem jam dictam. Ita ferè Suarez *d. Diſp. 7. ſect. 7. nu. 6. & 7.*

Dubitatur autem, An eo caſu licitè conce- 181
datur abſolutio? R. Videri validè quidem, non tamen licitè, eo quòd contra rationem videatur, indignum abſolvere, qui juſtè ligatus eſt; & quia ea res ſcandalum præbeat, enerveque Eccleſiaſticam diſciplinam & auctoritatem. Dicendum tamen, poſſe diſcretè & prudenter relaxari cenſuram, etiam durante contumaciâ; & hoc quoad cenſuram ab homine latam. Exemplum eſt in *c. Ex litteris 10. ſup. De ſponſalib.* ubi qui juravit aliquam ducere in uxorem, cogi poteſt promiſſionem implere per cenſuram, imò compellendus dicitur. Si tamen ſponſus implere nolit, quamvis peccet, dicitur potiùs monendus, quàm cogendus ad vitanda pejora, *c. Requiſivit 17. d. tit.* Covarr. *de Sponſalib. p. 1. c. 4. nu. 4. & 5.* Eſtque ea res non tam per ſe & intrinſecè contra rationem aut aliam virtutem, quàm conſentanea charitati, ſi refragans alio remedio indigeat, & conſen-

tanea

tanea fini cenſuræ, quæ medicinalis: ut ſi non proſit, ſed obſit, ſit auferenda, aut non infligenda, ut in *d. c.* 17. Et hoc, ſi non ſit ſpes fructus, mediante cenſura. Vbi tamen cavendum, ne ablatio cedat in tertij præjudicium, quia poſſet continere peccatum contra juſtitiam commutativam, neve ſcandalum oboriatur vel contemptus cenſuræ. Quantum ad cenſuram à jure latam in dicto caſu relaxandam, videndum, an præſcriptus ſit certus ordo progrediendi ad alias cenſuras, aut ulteriores, ratione durantis contumaciæ; is enim ſervandus eſt, quia jus obligat, nec inferior illud immutat. Dico, inferior; quia ſuperiori id juris eſt, ubi viderit expedire, & reſpondere charitati. Quòd ſi jus nihil diſpoſuerit, & abſolutio ſpectet ad inferiorem, videtur probabile, prudenti arbitrio judicis conceſſum eſſe, etiam invitum abſolvere, ſicut à cenſura ab homine inducta, ſervatis tamen iiſdem conditionibus; quia cùm jus non ſtatuat oppoſitum, videtur reliquiſſe poteſtatem liberam. Nec facit, quod in aliquibus cenſuris ſit præſcriptus ordo adgravandi pœnas in caſum contumaciæ; quia is non poteſt trahi ad alias, quibus idem ordo non eſt præſcriptus, cùm odioſa non ſint extendenda. Suarez *d. loco nu.* 9.

182 Poſtremò ad formam verborum in abſolutionis conceſſione quod attinet, nulla eſt jure præſcripta, quæ ſit de ſubſtantia. Neceſſarium tamen, ut abſolutio fiat verbo vel ſigno aliquo viſibili, quo ſignificetur is, qui ligatus fuit, eſſe ſolutus, veluti *Abſolvo te, Reconcilio te Eccleſiæ, Aufero à te cenſuram.* Indicanda etiam aliquo modo perſona abſolvenda, uti & abſolventis; vel implicitè, ut quando ab ipſo abſolvente pronuntiatur verbis, vel explicitè & clariori expreſſione, quando datur ſcripto. Non etiam eſt neceſſe determinare cenſuram, à qua abſolutio datur, modò ex forma judicij pateat, de qua re ſit ſermo, cùm fruſtrà ſit, quidquid rei ſatis demonſtratæ additur, *arg. l.* 14 *§ ſi quis uxor D. De dote præleg.* Cauſſam quoque cenſuræ in abſolutione exprimere non eſt neceſſarium per ſe, cùm nec jure cautum quid ſit ea de re, nec ex natura rei oriatur iſta neceſſitas, ſufficiatque ſola intentio & voluntas abſolventis. Niſi tamen plures ſint cenſuræ, à quibus omnibus cenſetur abſolviſſe, qui ſimpliciter ab omnibus abſolvit petentem ſimpliciter abſolvi; quia, cùm favores ſint ampliandi, ſimpliciter abſoluteque facta reſponſio cenſetur proportionata interrogationi. Quòd ſi ab uno tantùm velit abſolvere, non niſi unam auferet, eo quòd operatio formæ non excedat ejus intentionem: ut neceſſe ſit cauſſam addat, ne aliàs videatur ludere petentem, & nihil agere. Plura hac de re vide apud Suarez *d. Diſp.* 7. *ſect.* 9. & junge his dicta ſup. *eod. nu.* 170.

TITVLVS XL.

De Verborum ſignificatione.

SVMMARIVM.

1. *In verborum interpretatione primò ſpectanda mens dicentis.*
2. Primogenitus & Vnigenitus *quis dicatur.*
3. *Si de mente non pateat, verborum proprietas attendenda.*
4. *Obſcura in partem mitiorem interpretanda.*

COmpilatores Digeſtorum ſecutus Pont. poſt tractatam Iuris Canonici materiam, quoad perſonas, res, actiones, duobus generalibus Titulis, ad univerſam Iuris Canonici ſcientiam ſpectantibus, opus ſuum concludit.

Prior concernit Verborum ſignificationem 1
& interpretationem, quæ inventa ſunt, ut di-
centis exprimant ſententiam. Quæ in primis
ſpectanda, & prior eſt atque potentior quàm
ipſa vox, *l. Labeo 7. in fine D. De ſupell. legata,*
eamque conſiderari potiùs quàm verba, tradit
I.C. tus in *l. Pater* 10 *D. De condit. & demonſtr.*
Sunt enim illius indicandæ cauſâ reperta.
Vnde ut adſequamur mentem, circumſtantiæ
inſpiciendæ ſunt: intelligentia enim dictorum,
ut ait Pont. in *c.* 6 *h. t.* ex cauſſis dicendi eſt
adſumenda, quia non ſermoni res, ſed ſermo
rei eſt ſubjectus. Vnde in ſupellectile legata
ſententiam ejus, qui legavit, inſpici oportere,
& in quam rationem eas res referre ſit ſolitus,
ait Servius, *d. l.* 7. *§.* 2. ne dum verborum
attenditur proprietas, veritatis amittatur ſen-
ſus, ut ait Pont. *c.* 8 *h. t.* * Sic licet *Primoge-* 2
nitus dicatur, reſpectu aliorum; qui poſtea na-
ti, tamen & primogeniti nomen ſpectat ad
eum quem alij non ſequuntur. Vt non rectè
quidam veritatem & virginitatem averſantes,
ex eo, quòd Scriptura dicat, Mariam Virginem
peperiſſe Saluatorem noſtrum primogenitum
ſuum, inſulsè inferant, & jactitare non vere-
antur, eam & alios peperiſſe ex Ioſepho liberos,
ut probent non rectè dici Matrem & Virgi-
nem. Verùm tales indigent helleboro, ſi non
fuſtibus aut ſectione. Sic licet *Vnigenitus* pro-
priè dicatur, qui ſolus ſuo patre natus eſt, eo
tamen nomine & ille gaudet, qui, fratre præ-
mortuo, ſolus exſtat, ut ex D. Hieron. tradi-
tur, in *c.* 9. *h. t.*

Si de mente aliunde non pateat, verba acci- 3
pimus ſecundùm proprietatem, prout natura
rei, de qua agitur, permittit. & fert communis
uſus loquendi, qui cùm omnium rerum, tum
maximè verborum eſt magiſter. * Obſcura 4
in partem mitiorem interpretanda, & ita, ut
aliquid potiùs agant, quàm fruſtranea ſint &
otioſa, & res, qua de agitur, valeat potiùs
quàm

Digitized by Google

quàm perierit, *c. Abbas* 25. *circa fin. h. t.* Vbi habenda ratio & inſpicienda conditio proferentis, qui ſi imperitus fuerit, verba ejus craſsâ Minervâ ſunt accipienda. Interdum & habendus reſpectus ejus, ad quem diriguntur, qua in re multum valet arbitrium viri prudentis. Videatur hac de re latiùs Alciat. *Tract. De Verb. ſignif.*

TITVLVS XLI.

De Regulis Iuris.

SVMMARIVM.

1. *Regulæ Iuris quid.*
2. *Regularum artificium exemplis aliquot declaratur.*

1 POſterior Tit. ſpectat ad res, id eſt Regulas Iuris, ſententias & axiomata, quæ ex jure priùs conſtituto colliguntur; & nihil aliud ſunt, quàm quædam generales propoſitiones, multarum deciſionum cauſſas & principia continentes, *l.* 1. *D. h. t.* ſive ſunt ſententiæ quædam generales, quæ ex plurium legum mente notatæ & animadverſæ à I. C. verbis paucis ſummam earum conſenſionem complectuntur. Vnde rectè ait Paulus, *d. l.* 1. Regulâ tradi brevem narrationem, & non ſumi ex regula Ius, ſed eam potiùs ex jure jam poſito ſumptam.

Hinc ex eo, quòd perjuro non habeatur fi- 2
des, quòd negligenti non ſit res committenda, & ſimilibus, deducta eſt Regula; eorum continens cauſſam, malum ſemper præſumi malum, *c. Semel h. t. in* 6. Et Vlpianus, in *l.* 2. *D. eod.* fœminas à publicis muneribus remotas dicit, ex eo, quòd diverſis legibus conſtitutum obſervaret, fœminas prohiberi à munere judicandi, poſtulandi, magiſtratum gerendi, tutelam, curam adminiſtrandi. Item ex eo quod invito domino alienis rebus uti non liceat, quòd Sabbatho pugnare vetitum ſit, quòd jejunia præcepta per Eccleſiam ſint ſervanda, ab ijs tamen excuſet neceſſitas, collecta eſt Reg. Neceſſitatem non habere legem, *c.* 4. *h. t.* Denique ex eo, quòd alij ſuum ablatum ſit reſtituendum, damnum illatum reſarciendum, injuria illata reparanda, deducta Reg. Peccatum non dimitti, niſi reſtituatur ablatum, *c.* 4. *eod. in* 6.

Ejuſmodi Regulæ aliquot traduntur *hoc Tit.* plures *eod. in* 6. quas plerique latè & dilucidè explicant, præcipuè D. Peckius. Quas cùm non ſit facilè brevi aliquâ methodo concludere, ſigillatim autem eas recenſere & pertractare ſit præter hujus inſtituti rationem, gratijs actis Deo Vni & Trino, à quo omne bonum, D. Virgini Matri, totique Sanctorum cœtui, finem huic operi imponemus; omnia, quæ in eo pro modulo ingenij noſtri tradita ſunt, S. R. Eccleſiæ, aliorumque melius ſentientium judicio ſubmittentes, quæque videri poſſunt minùs ei conſentire, improbantes & revocantes.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM QVÆSTIONVMQ NOTABILIVM,

QVÆ HIS LIBRIS EXPLICANTVR ET ENVCLEANTVR.

Prior numerus Librum, alter Titulum, tertius numerum marginalem denotat

A

ABSENS, ABSENTIA.

ABſens legitimè an eligere poſſit, & per quos? I. 6. nu. 67. & ſeqq.
Abſentes an ipſo jure priventur beneficijs? III. 4. nu. 6.
An fructibus? Ibid. nu. 7.
Abſentiæ ſpatium beneficiaris quodnam conceſſum à Conc. Trid. n. 8.
Abſentibus diſtributiones quotidianæ quaodo debeantur, nu. 12.

ABSOLVTIO.

Abſolvere à caſibus reſervatis qui poſſint. v. 38. n. 4.
Abſolutione ſolâ an tollatur cenſura? v. 39. nu. 156.
Abſolutio an proſit mortuis. Ibid. nu. 159.
Abſolvere à cenſura qui poſſint. nu. 160.
Vide reliqua ibid. in Summarijs.

ACCESSVS.

Per acceſſum, regreſſum & ingreſſum quando Simonia committi dicatur. v. 3. nu. 123.

ACCVSARE, ACCVSATIO.

Accuſ. matrimonij qualiter fieri debeat. IV. 18. n. 12.
Accuſatio quid, & qualiter inſtituenda. v. 1. n. 1.
Accuſare qui poſſint, vel non. n. 2. & 3.
Qui accuſari. n. 4.
Effectus accuſationis. nu. 5.

ADFINIS ADFINITAS.

Adfinitas quid, & inter quos contrahatur. III. 14. n. 8.
Adfinitas olim triplex, & quod hinc ponatur impedimentum nuptijs. Ibid. n. 9.
Adfinitas in linea tranſverſa non ponit impedimentum jure naturæ irritans. IV. 14. n. 35.
An in linea recta? n. 38.
Per copulam illicitam contracta dirimit ſponſalia de futuro. IV. 13. n. 3.
Non etiam de præſenti. ibid. n. 5.
Impedimentum hoc ad quem gradum extendatur. n. 8.
An oriatur ex copula cum propria conſanguinea? n. 9.
An oriatur ex inceſtu cum cognata legali aut ſpirituali? n. 13.
An cum adfine ſponſi vel ſponſæ? n. 14.

ADVLTER, ADVLTERIVM.

Adulterium à quo & cum quibus committatur. v. 16. nu. 1.
An cum ſponſa aliena? Ibid. n. 2.
Accuſatio adulterij quibus permiſſa. Ibid. n. 3.
Pœnæ adulterij, & quæ cauſæ à pœnis excuſent. n. 5. & ſeqq.
Adulterium an det cauſſam divortio etiam quoad vinculum, IV. 19. n. 2.
Quoad torum permiſſa eſt ſeparatio ex cauſſa adulterij. Ibid. n. 13.
Vtroque adulterante fit compenſatio delicti. Ibid. n. 14.
An & innocente adulterante poſt ſententiam divortij? n. 15.
An marito diverti liceat ab uxore, cui cauſſam dedit adulterandi? n. 16.

ADVOCAVS.

Advocatorum munus publicum & honorificum, & qui ab eo arceantur. I. 37. n. 1.

ÆTAS

Requiſita in præficiendis. I. 14. n. 1. & ſeqq.
In ordinandis. Ibid. n. 5.

ALIENATIO

Rerum Eccleſiæ prohibita utroque jure, III. 13. n. 1.
Alienationis nomine quid veniat. Ibid. n. 2.
Pœnæ alienantium res Eccleſiæ. Ibid. n. 3.
Pœnæ iſtæ an incurrantur ex cauſſa locationis ad longum tempus? nu. 5.
An ſi Prælatus repudiet hæreditatem Eccleſiæ relictam? nu. 6.
An ſi repudiet legatum? nu. 7.
Quæ res alienari prohibeantur. nu. 10.
Alienatio iſta permiſſa ex certis cauſſis, adhibitis ſolemnitatibus. nu. 11. & ſeqq.
Solemnitatem omiſſam an ſuppleat præſcriptio? nu. 22.
Eccleſia læſa ex cauſſa alienationis reſtitui poteſt. nu. 23.

APOSTASIA.

Quid & quotuplex, ejuſque pœnæ. V. 9. nu. 1.
Apoſtaſiam impropriam an incurrant Religioſi tranſeuntes ad aliam Religionem? Ibid. nu. 2.
An ejectus ex Ordine ſuâ culpâ? nu. 3.

APOSTOLI

Quid, qualiter & quando petendi. II. 28. nu. 22.
Apoſtoli reſutatorij, teſtimoniales & conventionales. Ibid. nu. 23.

ANTICHRESIS

Iure civili probata, at damnata jure Canonico. III. 21. nu. 7. & v. 19. nu. 16.

APPELLARE, APPELLATIO.

Appellatio quid? II. 28. nu. 1.
Appellatur jure Canonico ad Pont. omiſſo medio. Ibid. nu. 2.
An & ad Legatum de latere? nu. 3.
Qui appellent. nu. 6. A quibus. nu. 7.
An ab arbitro appellare liceat? nu. 11. A qua ſententia appelletur. nu. 13. An ab executione? nu. 14. An à ſententia lata in poſſeſſorio? nu. 15. An à pœna? nu. 16. An à correctione? nu. 17. Clauſula, *appellatione remotâ*, quid operetur. n. 19. & 20.
Qualiter ſit appellandum. nu. 21.
Appellationis effectus. nu. 26. & ſeq.
Appellatione remotâ an & recuſatio remota cenſeatur? nu. 39.

INDEX RERVM

ARBITER, ARBITRIVM.

Arbitri & Arbitratores qui dicantur. I. 43. nu. 1
In arbitros qui compromittant. ibid. n. 2
In quos compromittatur. nu. 3
Quid ſi in plures compromiſſum ſit. nu. 4. & 5
Super quibus cauſſis compromitti non poſſit. nu. 7
Ex arbitrio an & quæ actio detur. nu. 9
Arbitris diſſentientibus quæ ſententia prævaleat. nu. 10
Ab arbitro non appellatur. nu. 11

ARCHIDIACONVS.

Archidiaconi auctoritas & officium. I. tit. 23

ARCHIEPISCOPVS.

Archiepiſcopi jurisdictio quatenus ſe extendat. I. 31 nu. 51

ARCHIPRESBYTER.

Archipresbyter quis. I. 24. n. 1
Alius eſt Vrbanus, alius Ruralis. ibid. n. 2

ATTENTATVM

Quo modo revocandum. II. 16. n. 3

B

BAPTISMVS.

Baptiſmi neceſſitas, finis, materia. III. 42. n. 1 & 2
Forma. ibid. n. 6. Miniſter. n. 7
Subjectum. nu. 10
Baptiſmi capaces ſunt adulti. nu. 15
An & infantes? nu. 16
Infantes infidelium, hæreticorum, paganorum an & quando baptizandi? nu. 18
An amens, furioſus? nu. 19
An teneat baptiſmus coactè ſuſceptus? n. 20
Baptiſmi effectum ſupplet martyrium. III. 43. n. 3
Baptiſma iterantium pœnæ. V. 9. nu. 6
Rebaptizans an fiat irregularis? ibid. n. 7

BENEDICTIO.

Benedictio Abbatum eſt loco conſecrationis. I. 6. nu. 86

BENEFICIVM.

Beneficium quid? III. 5. n. 2
In quo differat à præbenda. ibid. nu. 3
Beneficiorum diviſiones variæ nn. 4. 5. 6
Beneficia conferunt Clerici; non laici, niſi ex privilegio, aut præſcriptione immemoriali. n. 7. 8. 9
Beneficia qui conferant. n. 10. & ſeqq.
Quibus conferenda. n. 32. & ſeqq.
Inter plures idoneos an magis idoneo & digno ſint conferenda? n. 34. & ſeqq.
An rectè conferatur beneficium habenti patrimonium ſufficiens? nu. 51
An ad tempus conferri poſſit? nn. 54
An rectè conferatur excommunicato occulto? V. 39. nu. 8
Qualiter conferenda. III. 5. nu. 52. & ſeqq.
Conferenda ſingula ſingulis, non plura uni. ibid. n. 55
Pluralitas beneficiorum, etiam ſimplicium, an damnata jure Decretalium. n. 56
Beneficia incompatibilia primi & ſecundi generis quæ dicantur. nu. 58
Beneficia non conferenda niſi vacent, & quando vacare dicantur. III. 8. nu. 1. & ſeqq.
De beneficio non vacante rectè providet S. P. ibid. nu. 8
Beneficia ſine deminutione aut onere aliquo conferenda. III. 12. n. 1. & 2
Beneficium quando extingui poſſit. ibid. n. 3
In beneficijs filius non ſuccedit patri. I. 17. n. 9
An nepos avo? ibid. n. 10
Pro beneficio conſequendo an mutuum dare liceat. V. 3. n. 58. An penſionem ei imponere vel promittere ex pacto? n. 59. An dare aliquid vel accipere? nu. 60. An neque pro poſſeſſione acquirenda? nu. 66
Beneficium an rectè reſignetur ſub conditione expenſarum reſtituendarum? nu. 68
Beneficium renuntiare ſub onere aliquo pecuniario an licitum? nu 43. An ſub penſione? nu. 70. An in favorem tertij? n. 71. & ſeqq.

BIGAMIA, BIGAMI.

Bigamia quid & quotuplex. I. 21. nu. 2
Vera bigamia an contrahatur ſolâ culpâ citra immiſſionem ſanguinis. ibid. n. 3
Bigamia interpretativa quomodo contrahatur. ibid. nu. 6. & ſeqq. Quomodo ſimilitudinaria. ibid. nu. 13
Bigamia cur ſpoliet privilegio Clericali. ibid. n. 14 & 15
Cum bigamis qui diſpenſent. ibid. n. 16. & ſeqq.

BLASPHEMIA.

Blaſphemia quibus modis committatur. V. 26. num. 2
Pœnæ blaſphemantium. n. 4.

C

CALVMNIATOR.

Calumniatorum pœna jure civili talio. V. 2. num. 2
Etiam à Canonibus probata. ibid. nu. 2

CANONES

Qui quibus derogent. Præf. n. 11
Canonici juris origo, partes, auctoritas. ibid. n. 6. & ſeqq.

CANONICVS, CANONICATVS.

Canonici & Canonici regulares qui dicantur. III. 35. n. 2
Canonica portio ex relictis Eccleſiæ debita Epiſcopo. III. 26. n. 32
Ad portionem an teneantur Eccleſiæ exemptæ? ibid. n. 36
Quanta ſit portio iſta. nu. 37
Quæ relicta ſint libera ab hoc onere. nu. 38

CAPELLA.

Quid, & unde dicta. III. 37. nu. 1
Capellis qui præficiendi. ibid. n. 2

CAPITVLVM

Capituli, Sede vacante, quæ ſit poteſtas, & quæ beneficia conferre poſſit. III. 9. n. 2. & 4
An rectè conferat, quæ jure devoluto ſpectant ad Epiſcopi collationem? ibid. n. 3
Exercet ea, quæ ſunt jurisdictionis. nu. 5
Capituli conſenſum aut conſilium in quibus negotijs Prælatus requirere & adhibere debeat. III. 10. nu. 1. & 2
Conſenſus requiritur majoris & ſanioris partis III. 11. per tot.

CAVSSA.

Cauſſa poſſeſſoria rei ſpiritualis an poſſit tractari per judicem laicum. II. 2. n. 9
Cauſſa civilis Clerici an laico rectè delegetur. ibid. nu. 15
Cauſſas ſpirituales laico S. P. rectè delegat, non etiam Epiſcopus. n. 16. & 17
Cauſſa criminalis præjudicat civili. II. 10. n. 1.
Poſſeſſoria potior eſt cauſsâ proprietatis. ibid. n. 2

Præju-

Præjudicialis ſuſpendit deciſionem cauſſæ principalis. nn. 3

CENSVS,

Quid? III. 17. n. 4. & III. 39. n. 1. & 2.
Cenſuum ſive redituum emptio-venditio an licite. III. 17. n. 5. & ſeqq.
Et quid de cenſu ad incertum vel certum tempus conſtituto? ibid. n. 9. & 10

CENSVRA

Quid, ejuſque uſus. V. 39. n. 1. & 2
Poteſtas hujuſmodi quibus competat. ibid. n. 3
An conſuetudine & præſcriptione adquiri poſſit? n. 3. An alteri delegari, & cui. nu. 5. 6. 7
Cenſura non niſi ob colpam & cauſam ferenda. n. 9. & ſeqq. Præcedente monitione trina. nu. 15. & ſeqq.
Cenſure per metum illata à judice coacto an liget? nu. 19
Cenſuræ effectus. nu. 20. in fine.
Cenſura alia eſt Canonis ſive ſententiæ latæ, alia hominis ſeu ferendæ ſententiæ. n. 23. & ſeqq.
Cenſuræ ſpecies. nn. 28
Cenſura quibus modis ceſſet. nn. 144. *V. ibid. Summaria.*

CHRISMA,

Quid, ejuſque uſus. I. 15. n. 1. & ſeqq.

CITATIO,

Alia verbalis, alia realis. II. 2. n. 1
Citatio etiam in ſummario judicio neceſſaria. II. 1. nu. 3
Citatio facta die feriato ad non feriatum eſt nulla. II. 9. nu. 14
Vt & facta die non feriato ad feriatum. ibid. nu. 15
Citatus an tunc comparere teneatur die non feriato? nu. 16

CLAVSVLA.

Cauſule, *appellatione remotâ*, quid operetur. II. 28. nu. 19. & 20

CLERICVS, CLERICATVS.

Clericus coram quo judice conveniendus in criminalibus. II. 2. n. 12
Clericus de cauſſis temporalibus laicorum quando cognoſcere poſſit. ibid. nu. 19
Foro ſuo renuntiare non poteſt, ne quidem addito juramento. ibid. n. 20. & 21
Pœnæ renuntiantis aut prorogantis forum. n. 22. & 23
Clericus ne quidem ratione rei ſortitur forum laici. nu. 24
An neque tutelæ aut curæ? nu. 25
Clerici laici hæres ubi conveniendus. nu. 26. & 27
Clericatus ſuperveniens judicio inchoato an faciat illud ceſſare? n. 29
Clericorum exemptio à juriſdictione laicorum cujus ſit juris. nu. 31
Clericus coram laico an reconveniri poſſit? III. 4. nu. 4
Clericos decet vitæ probitas & honeſtas, & in quibus ea conſiſtat. III. 1. nu. 2. & ſeqq.
Clericis fugienda avaritia. ibid. n. 7. Aleis ludere prohibentur. nn. 12
Clericis interdicta habitatio cum mulieribus. III. 2. nu. 1
Clericorum concubinariorum pœnæ. ibid. nu. 4
Clericis cur & quo jure interdicta conjugia. III. 3. nu. 1. 2. 3
Conjugij uſus an permiſſus Clericis in Eccleſia primitiva? nu. 4
Ordine ſacro initiati matrimonium eſt ipſo jure nullum. d. n. 4. in fine.
Obligatio continentiæ adnexa Ordini ſacro ex voto tacito. nu. 6
Ea tenet etiam ignorantem nu. 7
Quid ſi ordinandus habeat intentionem expreſſam non continendi? nu. 8
Quid ſi ante pubertatem quis ordinetur? nu. 9. & 10.
Quid ſi per metum juſtum? n. 11. Quid ſi ordinis collatio fuerit irrita? nu. 12
Clericus in minoribus conſtitutus per matrimonium amittit beneficium. n. 14. An ipſo jure? n. 15. & ſeqq. An & penſio amittetur? n. 9. Retinet privilegium fori in criminalibus nu. 20. An in cauſſa civili? nu. 21. Veſte clericali & tonſura depoſitâ quatenus amittantur privilegia clericalia. n. 22. & 23
Clerici beneficiati quatenus teneantur ad reſidentiam perſonalem, & quo jure. III. 4. n. 1. & 2
Pœnæ non reſidentium. ibid. 5. & ſeqq. Quæ cauſſæ excuſent à reſidentia. nu. 9
Clerici habent jus competentiæ. III. 23. nu. 3. An iſti privilegio renuntiare poſſint? ibid. n. 5
Clerici bonorum patrimonialium & quaſi patrimonialium ſunt veri domini. III. 25. nu. 2
An & fructuum beneficij Eccleſiaſtici? ibid. nu. 3
An teneantur ad reſtitutionem fructuum male expenſorum? nu. 5
An recte diſponant de ijs, quæ parciùs vivendo ſibi ſubtraxerunt? nu. 5. An & de fructibus ratione penſionis Eccleſiaſticæ perceptis? nu. 6
Clericus patrimonium ſufficiens habens licitè utitur fructibus beneficij. nu. 7
Clerici an & de quibus teſtamento diſponere poſſint. *V. Teſtamentum.*
Clericorum bona ab inteſtato quibus deferantur de jure & conſuetudine. III. 27. nu. 1. & ſeqq.
Clerici quibus negotijs ſe immiſcere nequeant. III. 50. nu. 1
An poſſint incumbere juri civili aut Medicinæ? ibid. n. 3. & 4
Clericis interdicta venatio. V. 24. per tot.
Item percuſſio. V. 25. n. 1
Clericus, qui ſtetit in pugna vel conflictu, an ſit irregularis? ibid. n. 2
Clericus excommunicatus celebrans ſit irregularis, V. 27. n. 5 & ſeq.
An & conferens baptiſmum? ibid. n. 11. An abſolvens ſacramentaliter? n. 14. An adſiſtens matrimonio contrahendo? n. 16. *V. ibid. Summaria.*
Clericus non ordinatus miniſtrans incurrit irregularitatem. V. 28. n. 1. & ſeqq. *V. Summaria.*
Clericus per ſaltum promotus quis dicatur. V. 29. nu. 1
An talis ſit irregularis. ibid. nu. 2. An ſuſpenſus ipſo jure? nu. 3
An furtivè Ordines ſuſcipiens? V. 30. nu. 2. & 3.

COADIVTOR.

Quibus dandus. III. 6. n. 3
Ejus officium. ibid. n. 4

COGNATVS, COGNATIO.

Cognatio legalis oritur ex adrogatione. IV. 12 n. 1.
An & ex adoptione? nu. 2
Cognati in genere qui. IV. 14. n. 1.
Cognatorum alij adſcendentes, alij deſcendentes, alij collaterales. ibid. nu. 2
Cognationum gradus quomodo computentur utroque jure. n. 3. & ſeqq.
Cognatio ſpiritualis quid, ejuſque origo. IV. 11. nu. 1
Ea olim triplex, Paternitatis, Compaternitatis & Fraternitatis, ibid. n. 2

 Hodie

Hodie inter quos contrahatur. nn. 3. & 4.
An contrahant eam Relipioſi ſuſcipientes? nu. 8.
An pater in neceſſitate baptizans filium, reſpectu uxoris aut concubinæ? n. 9.
An contrahatur per procuratorem? n. 10.
Cognatio an oriatur ex inſtructione Catechiſmi? Ibid. n. 13. & 14. An ex datione alterius Sacramenti? n. 15.

COLLATIO.

Collatio beneficiorum eſt ſpiritualis, regulariter ſolis Clericis competens. III. 5. n. 7.
Inter Clericos qui jus conferendi habeant. Ibid. n. 10. & ſeqq.
Collatio an rectè fiat extra diœceſim? n. 16.
Collatio impeditur per jus devolutionis. nn. 19. V. *Devolutio.* Item jure præventionis, quo potior eſt, qui prior tempore. nn. 29. & ſeqq.
Collatio quibus, à quibus & qualiter facienda, V. *Beneficium.*
Collationi an conditio adiici poſſit? III. 12. n 4.
Collator penſionem alteri non rectè reſervat. Ibid. nu. 5.
Collator beneficij an poſſit revocare collationem ob ingratitudinem beneficiarij? III. 24. n. 14.

COLLVSIO.

Colluſiones falſi ſpeciem habent. V. 21. n. 1.
Pœna colludentium. Ibid. nu. 2.

COMMODATVM.

Quid, & in quo differat à precario. III. 15. n. 1.
Commodati actio duplex, directa & contraria. Ibid. nu. 2.

CONCILIVM.

Concilium an ſit ſupra Pont. I. 2. n. 7.
Concilij decretis an teneatur Pontifex. Ibid. nu. 9.
Conciliorum generalium decreta habent vim conſtitutionum generalium. Ibid. n. 21. & 30.
Concilia provincialia & diœceſana à quibus & qui ad ea convocentur. I. 2. n. 27.
Quatenus vim ſuam exerceant. Ibid. n. 35.

CONCVBINATVS.

Concubinatus jure civili permiſſus IV. I. n. 53
An & jure Canonico? n. 54

CONDVCERE, CONDVCTOR.

Conductor tenetur de dolo & culpa levi, non de caſu. III. 18. n. 10.
Ex quibus cauſis à locatore expelli poſſit. Ibid. nu. 53. V. *Locatio-conductio.*

CONFESSIO, CONFESSARIVS.

Confeſſio fidei qualiter facienda. I. 1. n. 5
Confeſſus pro judicato habetur. II 18. n. 5
Confeſſus de ſe non interrogandus de ſocio. Ibid. nu. 2
Confeſſio qualiter fieri debeat. Ibid. nu. 3. & ſeq.
Confeſſio procuratoris an præjudicet domino? n. 6
Confeſſio an revocari poſſit? nu. 7
Confeſſio an requirat ſententiam? n. 9. In criminalibus quid operetur, nu. 10. Extrajudicialis qualiter probet. nu. 11. Et quid de geminata. n. 13
Confeſſio qualiter, quando, & cui facienda. V. 38. nu. 2
Miniſter hujus Sacramenti. Ibid. n. 3

CONFIRMATIO.

Confirmatio electi intra quod tempus petenda, & qualiter facienda. I. 6. nu. 79 & ſeq.
Quid juris tribuat. Ibid. nu. 83
Confirmatur & à Pont. electus Imp. Ibid. nu. 91
Confirmationis Sacramentum quid operetur. I. 15. nu. 3
Quibus conferendum. ibid. n. 5
Miniſter eſt Epiſcopus. nu. 7. An & non Epiſcopus ex commiſſione P. R. nu. 8
Confirmatio utilis & inutilis quæ dicatur II. 30. nn. 2

CONIVGATVS.

Conjugati poſt matrimonium conſummatum ſine mutuo conſenſu ſtatum vitæ non mutant. III. 32. num. 2
Profeſſio altero invito aut inſcio facta an ſit irrita vel irritanda? ibid. n. 5
An ingreſſus eo caſu propriâ auctoritate egredi & & redire poſſit? nu. 6
Profeſſio an confirmetur, altero mortuo? nu. 7.
An valida ſit utroque ingrediente? nu. 8
Revocatus poſt profeſſionem an debitum petere poſſit? n. 12

CONSANGVINITAS.

Conſanguinitas quid? IV. 14. n. 1
Conſanguinitas alia adſcendentium, alia deſcendentium, alia collateralium, ibid. nu. 2

CONSECRATIO.

Conſecratio Eccleſiarum cur, à quo & quando fieri debeat. III. 40. n. 1
Conſecratio Epiſcoporum quando celebranda. I. 11, nn. 11

CONSTITVTIO.

Conſtitutio quid? I. 2. n. 5
Aliæ Generales, aliæ Particulares. ibid. n. 2
Generales edit ſummus Pont. ibid. n. 3. & 17
Particulares eduntur à Prælatis inferioribus. ibid. nu. 22
Conſtitutio Eccleſiaſtica quid? ibid. n. 18
Conſtitutiones Eccleſiaſticæ Pontificiæ an obligent omnes Chriſtianos. ibid. n. 35.
Conſtitutiones Eccleſiæ quando ligent perſonas laicas. ibid. nu. 35
Conſtitutio Pontificia ut obliget an ſufficiat eam Romæ promulgatam eſſe. ibid. n. 42
An obliget ſtatim à promulgatione. ibid. nn. 43. & ſeqq.

CONSVETVDO.

Conſuetudo quid? I. 4. nn. 1
. Requiſita ad eius iuſtitiam. ibid. n. 2. & 3
Conſuetudinis vis & effectus. ibid. n. 4
Conſuetudo laicorum an quid poſſit ſuper rebus Eccleſiaſticis. ibid. n. 5
Conſuetudo Eccleſiæ Rom. an obliget reliquas? n. 6. & 7. Conſuetudo an contra Canones induci poſſit. nn. 8. & ſeqq. An quid poſſit circa ſacramentalia? n. 11. & 12.
Conſuetudo generalis an tollatur per legem ſubſequentem generalem? n. 12. Quanto tempore conſuetudo poſterior deroget canoni. n. 14

CONTRACTVS.

Contractus vi vel metu initi tenent, ſed datur reſtitutio. I. 40. nu. 1

CONTVMAX, CONTVMACIA.

Contumacia quid, & quis contumax II. 14. nu. 1.
Pœnæ rei contumacis. ibid. nu. 2. & 3. Actoris, nn. 5

D

DAMNVM.

Damnum datum per delinquentem, vel alium ejus nomine, reſarciendum. V. 36. nu. 1. & 2
Modò dolo aut culpâ datum ſit. ibid. n. 4
Damnum levi aut leviſſimâ culpâ datum quatenus obliget ad reſtitutionem. nu. 6
Reſtitutio cui facienda. ibid. n. 53

DECIMÆ

Quo jure debeantur. III. 30. n. 2.
Decimarum quota an juſtè & convenienter determinata

minata per Eccleſiam? Ibid. nu. 3.
Decimæ *perſonales* unde debeantur. nu. 3. An & ex adquiſitis titolo lucrativo? nu. 6. An ex rebus illicitè quæſitis? nu. 7. *Prædiales* quæ & unde debeantur. nu. 10. Differentiæ inter perſonales & prædiales. nu. 12. *Mixtæ* quæ dicantur. nu. 14. Quibus debeantur. nu. 38. & ſeqq.
Decimas qui præſtare teneantur, vel non. nu. 15. & ſeqq.
A præſtatione decimarum qui & qoaliter eximantur. nu. 25. Exemptio illa an extendatur ad bona adquirenda? no. 26. An ad conductores prædiorum exemptorum? nu. 27. An ad prædia conceſſa in emphyteuſim? nu. 28. An Pont. eximere poſſit laicos? nu. 30. & 31. Quid conſuetudo circa hanc rem poſſit. no. 33. Quid præſcriptio. nu. 34.
Decimæ debentur Eccleſiæ parochiali, & animarum curam habentibus. nu. 37 & 39. Etiam divitibus. nu. 40. Etiam malis. nu. 42. An præſcribi ab Eccleſiaſtica perſona ſine parochia poſſint? n. 43. An & qualiter adquiri laicis? nu. 44. & 45.
Decimæ olim infeudari Principibus aliiſque laicis ſolitæ. nu. 46. & ſeqq. An & præſcribi à laicis? nu. 51.
Decimæ novales quæ dicantur, & qnibos debeantur. nu. 53. & ſeqq.
Decimæ qualiter ſolvendæ. nu. 59. & ſeqq.

DECRETVM

Gratiani an habeat vim legis. in Præf. nu. 10.
Decretales Epiſtolæ conſtituunt jus generale. I. 2. nu. 19.
Decreta Conciliorum generalium habent vim conſtitutionum generalium. ibid. nu. 21.

DEGRADATIO.

Qualiter & à quo fiat. V. 37. n. 7. & 8.
Forma degradationis. ibid. nu. 12.
Ex quibus criminibus procedi ad degradationem poſſit. nu. 13.
Habet locum in Clerico incorrigibili. nu. 14.

DELEGARE, DELEGATVS.

Delegare ſive Iudicem delegatum dare qui poſſint. I. 29. nu. 3.
Delegatus an rectè ſubdeleget? ibid. n. 4. & ſeq. Quis, qualis & qualiter delegandus. ibid. nu. 9. & ſeqq. Quæ cauſſæ delegari poſſint. nu. 15. & ſeqq. An & quæ meri imperij ſunt? nu. 17. Delegati officium & poteſtas, & unde hæc metienda. nu. 20. & 22. Quibus modis ſuſpendatur aut finiatur. nu. 23. & ſeqq.

DENVNTIATIO.

Denuntiatio quid. V. 1. 17.
Quibus permiſſa. ibid.

DEPOSITVM, DEPOSTIO.

Depoſitum quid? III. 16. n. 1.
Depoſiti actio directa & contraria ad quid detur. ibid. nu. 2. & 3.
Depoſitio verbalis quæ, ejuſque effectus. V. 37. n. 6.
Depoſitio realis, ſive degradatio qualiter fiat. Ibid. nu. 7.
Depoſitus verbaliter incorrigibilis an excidat privilegio clericali abſque alia declaratione judicis? V. 39. nu. 43.

DEVOLVTIO.

Devolotionis jure beneficia quando conferantur. III. 5. nu. 19.
Devolutio ad quem fiat, & qualiter tunc conferri beneficium debeat. ibid nu. 21. 22. & 23.

DILATIONES.

Quid, & quotuplices. II. 8. nu. 1. & 2.
Dilationes quot dentur actori & reo. Ibid. nu. 4.
Earum effectus. nu. 5.

DISPENSATIO.

Diſpenſatio quid? IV. 14. nu. 19. in fine.
Super impedimentis matrimonij quando diſpenſet S. Pont. ibid. nu. 30. & ſeqq.
Super culpa ſimoniæ diſpenſat ſolus Pont. V. 3. nu. 130. An & ſuper pœnis? ibid. nu. 131. Super Simonia occulta diſpenſat hodie etiam Epiſcopus. no. 133.

DISPVTARE

De fide cur prohibitum. V. 7. nu. 19.

DISTRIBVTIONES.

Diſtributiones quotidianæ dantur ſolis præſentibus. III. 4. nu. 11.
Abſentibus quando debeantur. ibid. nu. 12.
An debeantur expulſo à Capitulo? nu. 13.
An excommunicato? nu. 14.
Duplices an debeantur ratione duplicis officij? n. 16.
Diſtributiones intuitu beneficij ſimoniacè obtenti perceptas an lucretur reus? V. 3. nu. 104.

DIVORTIVM.

Divortia lege Evangelicâ abrogata. IV. 19. n. 1.
Divortium quoad vinculum ne qoidem ex cauſſa adulterij permiſſum. ibid. n. 2.
Fideli ab infideli quando diverti liceat. ibid. n. 4.
Impotentia perpetua an faciat diſſolvi matrimonium quoad vinculum? nu. 8.
Divortium ſive ſeparatio quoad torum quibus ex cauſſis ſit permiſſa. ibid. nu. 13. & ſeqq. An tunc ſit opus auctoritate judicis? nu. 28.

DOCTRINA.

Pro docendi licentia dare vel accipere pecuniam non eſt ſimoniacum. V. 5. nu. 1.
Vt neque pro opera & labore tradendi ſcientiam, etiam Theologicam. ibid. nu. 4. & 5.
Docentes & diſcentes, dum ſtudiorū cauſsâ abſunt, fructus beneficiorum ſuorum integrè percipiunt. ibid. nu. 2.
Pro Doctoratus aut Licentiæ gradu conſeqoendo licitè accipi pretium. nu. 3.
Vt & à Doctore conſulente pro conſilio. nu. 6

DOLVS.

Dolus interveniens an irritet matrimonium. IV. 9. nu. 10.

DONATIO.

Quid, & quotuplex. III. 24. nu. 1.
Qui donare poſſint, vel non. ibid. n. 2.
An & quatenus conceſſum Epiſcopis donare de rebus Eccleſiæ. nu. 3
Quæ res donari poſſint. nu. 6.
Donatio non præſumitur. nu. 7.
Donationis effectus. nu. 8. & 9.
Donatio revocatur ex cauſſa ſupernaſcentiæ liberorum & ingratitudinis. nu. 10. 11. 12
An hæredi liceat revocare ex cauſſa ingratitudinis? nu. 13.
Donatio à milite facta concubinæ revocabilis. nu. 16. An & à Clerico focariæ facta? nu. 17.
Donatio Conſtantini Imp. facta Silveſtro Papæ an valida? nu. 18.
Donatio inter virum & uxorem cur prohibita. IV. 20. nu. 1.
Transfert poſſeſſionem rerum donatarum in accipientem. ibid. nu. 2.
Donatio propter nuptias ex cauſſa divortij redit ad maritum. ibid. nu. 3.

DOS.

Dos ex cauſſa divortij redit ad uxorem, ejuſve patrem aut hæredes. IV. 20. nu. 3.
Dos an amittatur ob domo expulſam uxorem à marito. ibid. nu. 4.
Dos marito adjodicata an committatur, eo poſtea lapſo in adulterium? nu. 5.

DVELLVM.

Duella olim uſitata. V. 14. nu. 1.
Hodie prohibita, & pœnæ duellantium. ibid. n. 2. & ſeqq.
Duellum bono publico an rectè ſuſcipiatur. nu. 6. & 7.

E

ECCLESIA, ECCLESIASTICVS.

ECcleſia novum fidei articulum non condit, ſed declarat. I. 1. n. 2.
Eccleſiæ Rom. primatus adſeritur. I. 2. n. 4. & ſeqq.
Cur dicatur Vniverſalis. ibid. nu. 6.
Eccleſia polluta reconcilianda. III. 40. nu. 2.
Quibus modis pollui dicatur. ibid. n. 4. & ſeqq.
Eccleſia polluta an tribuat jus aſyli. III. 49. nu. 9.
Eccleſias qui reparare teneantur. III. 48. n. 1. & ſeqq.
An & decimarum poſſeſſores? nu. 5.
Reſtauratio qualiter facienda. nu. 6.
Eccleſia nova quando & unde ædificanda. nu. 7. Et unde Parocho novæ Eccleſiæ portio debita ſupplenda. nu. 8.

ELECTIO.

Electio quid, & quibus jus eligendi competat. I. 6. nu. 1. & ſeqq.
Electioni quod tempus ſit præfixum. I. 10 n. 1. & ſeq.
Qui & quales eligendi. I. 6. nu. 25. & ſeqq.
Eligentes ſcienter indignum qualiter puniantur. ibid. nu. 19. 20. 49. & ſeqq.
Electio digni tenet, omiſſo digniori. ibid. nu. 45.
Electio ſui ipſius an teneat. ibid. nu. 59.
Ad electionem quando & qualiter procedendum. ibid. nu. 63. & 64. Qui ad eam vocandi, nu. 65. & ſeqq.
Electionis modi tres, per inſpirationem, per ſcrutinium & per compromiſſum. nu. 71. & ſeqq.
Electio publicanda, & illius effectus. nu. 75.
Electione acceptatâ petenda confirmatio. nu. 78. V. *Confirmatio.*
Electio Pontificis ad quos ſpectet. ibid. nu. 87.
Electores Imperij à Rom. Pont. jus illud habere. ibid. nu. 89.

EMERE, EMPTIO.

Emptio-venditio quo modo contrahatur, & quæ res vendi poſſint. III. 17. nu 1. & 2.
An rectè ematur cenſus annuus. ibid. n. 4. & ſeqq.
Venditor emptori quando teneatur de evictione. ibid. nu. 12. & 13.
Quando reſcindatur emptio-venditio. n. 15. & ſeq.
Pactum de retrahendo inter creditorem & debitorem an licitum? nu. 23.
Actio empti-venditi ad quid detur. nu. 24.

EMPHYTEVSIS.

Emphyteuſis conceſſa quatenus permiſſa Prælatis. III. 18. nu. 16.
Emphyteuta quando cadat jure ſuo. ibid. nu. 17. & 18. An ejus periculo cedat ſterilitas? n. 20. Venditio rei emphyteuticæ quando permiſſa. nu. 22.

EPISCOPVS.

Epiſcopi ſtatuta condere poſſunt ſine voluntate Pont. I. 2. nu. 21.
Sine conſenſu aut conſilio Capituli. ibid. nu. 25.
Quatenus eâ vim ſuam exerceant. ibid. n. 31.
Epiſcopi officium in quibus conſiſtat. I. 31. nu. 3. & ſeqq.
Epiſcopatus an ſit Ordo. I. 11. nu. 4.

ERROR.

Error circa perſonam impedit & dirimit matrimonium. IV. 9. nu. 6. 7.
Similiter conditionis ſervilis. ibid. nu. 2.
Non etiam circa alias qualitates. nu. 8.

EVCHARISTIA.

Sacramenti Euchariſtiæ materia III. 41. nu. 5.
Miniſter. Ibid. nu. 6.
Euchariſtia cur & qualiter ſervanda in Eccleſijs. nu. 11. Item Chriſma. III. 44. nu. 1.

EXACTIO.

Exactiones quid. III. 39. nu. 4.
Ab exactionibus Principum immunes Clerici. ibid. nu. 5.

EXCIPERE, EXCEPTIO.

Exceptio quid & quotuplex. II. 25. nu. 1. 2. 3.
Exceptiones dilatoriæ quando proponendæ. ibid. nu. 5. Quando peremptoriæ. nu. 6. Et an poſt ſententiam rectè objiciantur. nu. 7.
Exceptionibus pluribus reo uti permiſſum. nu. 8.
Exceptioni opponitur replicatio &c. nu. 9.

EXCOMMVNICATIO, EXCOMMVNICATVS.

Excommunicatio quid. V. 39. nu. 29.
Alia Major, alia Minor. ibid. nu. 30.
Item alia Generalis, alia Particularis. nu. 32.
Quis in quem ferre poſſit excommunicationem. nu. 33. & ſeqq.
Quâ formâ, nu. 36. Quibus ex cauſſis. 38.
Quibus caſibus ipſo jure infligatur. nu 40. & ſeqq.
Can. Si quis ſuadente xvii. q. 4. qui teneantur. nu 41. 48. & ſeqq.
Cauſſæ excuſantes percuſſorem Clerici. n. 55. & ſeq.
Effectus excommunicationis minoris. nu. 73. majoris nu. 74. & ſeqq. *Reliqua huc ſpectantia V. in Summarijs.*
Excommunicati an jus eligendi habeant. I. 6. nu. 7. & ſeqq.
Eligi non poſſunt. ibid. nu. 26. & ſeqq.

F

FALSVM, FALSARIVS.

FAlſi crimine qui teneantur. V. 20. nu. 1.
Tenetur & excudens nummos juſtæ licet monetæ, ſine Principis auctoritate. ibid. nu. 4. Item radens monetam, relicto juſto pondere. nu 5.
Falſi crimen & pœna circa ſententiam, reſcripta, litteras Apoſtolicas. nu. 7.

FERIÆ.

Aliæ ſolemnes, aliæ repentinæ ſeu extraordinariæ. II. 9. nu 1.
Ferijs an renuntiari poſſit. ibid. nu. 33.

FESTVM.

Feſtis diebus ab omni opere ſervili ceſſandum. II. 9. nu. 2.
Non etiam à liberalibus. ibid. nu 3. An ſcribere die feſto liceat. nu. 4. An pingere? nu. 5.
An venari, piſcari? nu. 8. An bellare? nu. 9.
Quæ cauſſæ excuſent. nu. 27. & ſeqq.

FEVDVM.

Feudum quid, & unde dictum. III. 20. nu. 1.
Res Eccleſiaſtica an & quando dari in feudum poſſit. ibid. nu. 2. & 3.
Et quid ſi juraverit Prælatus non alienare aut infeudare? nu. 4.
Fructus ex feudo ſibi oppignorato perceptos dominus cur non imputet in ſortem. nu. 5. & ſeqq.

FIDES.

Fidei articulum Eccleſia declarat tantùm, non etiam condit. I. 1. nu. 2.
De ijs, quæ fidei ſunt, diſputare non licet. ibid. nu. 3.
Ad Fidem an quis cogi poſſit. ibid. nu. 4.

FIDEIVBERE, FIDEIVSSOR.

Fidejuſſio quid? III. 22. nu. 1.
Mulier juratò intercedens an juvetur S.Cto Velleiano? nu. 2.
Fidejubere an poſſint Clerici. ibid. nu. 3.

Fidejuſ-

Fidejuſſionis effectus. nu. 4.

FILIVS

Cur patri ſuccedere in beneficio non poſſit. I. 17. nu. 9.

FORVM.

Forum competens quid? II. 2. nu. 2.
Quot modis quis forum ſortiri dicatur. ibid. nu. 5. & ſeqq.

FRVCTVS.

Fructuum beneficij ſui Clerici an ſint domini, an verò uſuarij tantum? III. 25. nu. 3.
Fructus pendentes mortuo beneficiato cui competant, hæredi, an ſucceſſori in beneficio? III. 27. nu. 13. & 14.
Fructus anni primi ac ſecundi an ſtatuto rectè reſerventur domui mortuariæ ac fabricæ? ibid. nu. 15. & 16.

FVRTVM.

Quid, & qui furti teneantur. V. 18. nu. 1.
Furtum inducit peccatum mortale, niſi excuſet materiæ parvitas. ibid. nu. 2.
Quid ſi quis plures quantitates parvas, quæ magnam æquent, furetur? nu. 4.
A furto excuſat ignorantia rei alienæ. nu. 6. Item inopia. nu 7.
Furti an teneatur rem propriam ſubripiens. nu. 8.
An ſubripiendo debitori tantum, quantum ipſe debet? nu. 9.
Fur obligatur ad reſtitutionem rei ablatæ. nu. 2.
A qua excuſat inopia. nu. 14. An & neceſſitas extrema? nu. 16.
Pœnæ furti pecuniariæ. nu 17.
Furti damnatus fit infamis. nu. 18.

H

HAERES

AN teneatur jure Canonico ad damna ex delicto defuncti data? III. 28. nu. 11.

HAERESIS, HAERETICVS.

Hæreſis quid, & Hæreticus quis dicatur. V. 7. nu. 1.
Pœnæ hæreticorum: Excommunicatio. ibid. nu. 2. Irregularitas. nu. 3. Quæ adficit & defenſores, fautores, item filios hæreticorum, defenſorum &c. nu. 7. & ſeqq.
Infamia. nu. 13. Confiſcatio bonorum. nu. 14.
Mors. nu. 17.
Modus procedendi contra hæreticos. nu. 20.

HERMAPHRODITVS

An matrimonium validè contrahat? IV. 15. n. 6.

HOMICIDIVM.

Aliud voluntarium, aliud neceſſarium, aliud caſuale. V. 12. nu. 1.
Homicidij voluntarij pœna jure Canonum eſt irregularitas. ibid. nu. 2.
Homicidium voluntarium quis quando committere dicatur ad prædictum effectum. nu. 3.
An intendens vulnerationem, ſecutâ tamen morte? nu. 4. An procurando abortum? nu 6. An vendens venena? nu. 7.
An vulnerans non letaliter, vulnerato mortuo ex ſua vel Chirurgi incuria? nu. 8. & 9. An vulnerans letaliter, quem alius poſtea occidit? nu. 10.
An mandans alium occidi? nu. 11. & ſeqq.
An conſulens homicidium? nu. 17. & ſeqq. An conſentiens? nu. 21.
An ratum habens homicidium jam perpetratum? nu. 22.
An omittens obviare homicidio? nu 23.
Pluribus in rixa aliquem occidentibus an omnes fiant irregulares? nu. 26.
Homicidium in neceſſariam ſui defenſionem eſt extra pœnam etiam jure antiquo. nu. 27. & 28.
An & in defenſionem honoris? nu. 33.
An in defenſionem bonorum? nu. 34
An in defenſionem Reipubl. nu. 37.
Homicidium publicâ auctoritate commiſſum cauſſat irregularitatem in judice ferente ſententiam. nu. 39. & 40.
An & in Principe vel domino temporali delegante juriſdictionem ſuam? nu. 41.
An & in judice Eccleſiaſtico tradente reum convictum brachio ſæculari? nu. 44.
An in accuſatore? nu. 46. & ſeqq.
An in Advocato? nu. 58. & 59.
An in ſcribente vel dictante ſententiam ſanguinis? nu. 60.
Homicidium in bello commiſſum an & quatenus inducat irregularitatem. nu. 62. & ſeqq.
Homicidium caſuale an ponat irregularitatem, & quæ culpa ad hoc deſideretur. nu. 67. & 68.
An eam incurrat Monachus chirurgiam exercens, ægro ex inciſione mortuo? nu. 70.
An furioſus deformans? nu. 73. An ebrius? nu. 74. An dormiens? 75.

HORAE CANONICÆ.

Horæ Canonicæ recitandæ, pſallendæ in Eccleſijs. III 41. nu. 12.
Qui ad Horas teneantur. ibid. nu. 13. & ſeqq.
Horæ qualiter recitandæ. nu. 31.
Pœna non recitantis Horas. n. 33.
Cauſæ excuſantes à recitatione Horarum. nu. 37.
Inverſio & interruptio Horarum an licita? nu. 40.

I

IEjuniorum uſus in Eccleſia Catholica probatur. III. 46. nu. 3.
Qui ad ea teneantur. ibid. nu. 3.
A quibus abſtinendum. nu. 6.
A jejunio quatenus excuſet ætas minor & ſenium. nu. 8. & ſeqq.
Iejunij tempore una tantùm refectio de die ſumenda. nu. 12.
Iejunium Vigiliarum. nu. 16.

IGNORANTIA.

Ignorantia inculpabilis præcepti Eccleſiaſtici excuſat à cenſura. V. 39. nu. 147.
Ignorantia juris an excuſet? nu. 149.
An ignorantia inculpabilis latæ cenſuræ? nu. 150.

ILLEGITIMI.

Illegitimorum alij Naturales, alij Spurij. IV. 27. nu. 3.
An illegitimus natus ex parentibus legitimè conjunctis, ſed voto obſtrictis? ibid. nu. 4. An ex parente ordinato vel profeſſo, alterius permiſſu? n. 5.

IMMVNITAS.

Quid & quotuplex. III. 49. nu. 1.
Perſonalis quibus detur. ibid n. 2.
Realis bona Clericorum eximit à tributis & gabellis. nu. 2.
Localis vetat exerceri profana in locis ſacris. nu. 3. Tribuit jus aſyli. nu. 4. Idque in Eccleſijs etiam non conſecratis. nu. 7.
An & interdictæ? nu. 8. An pollutæ? nu. 9.
An detur confugienti ad Sacerdotem deferentem SS. Euchariſtiæ Sacramentum? nu. 11.
Qui gaudeant hac immunitate. nu. 12. & ſeqq.
In quibus cauſſis locum habeat. nu. 18.
Qui non gaudeant. nu. 19. & ſeqq.
Effectus hujus immunitatis. nu. 38.

IMPEDIMENTVM.

Impedimenta matrimonij an etiam laica poteſtas inducere poſſit? IV. 6. n. 1.
Impedimenta dirimentia inducit ſolus Pont. ibid. n. 2. An conſuetudine induci poſſit tale impedimentum?

mentum? n. 4. An & tolli? n. 5

Impedimenta alia impedientia tantùm, alia impedientia & dirimentia. nu. 6

Impedimentum dirimens ponit votum ſolemne. n. 7. Non etiam ſimplex. n. 9. Ponit & Ordo ſacer. n. 12. & ſeqq.

Impedimentum hoc ponit & machinatio mortis alterius conjugis. IV. 7. n. 1

Item adulterium. ibid. n. 2. & ſeqq.

Item error circa perſonam. IV. 9. n. 1. & ſeqq.

Non etiam circa alias qualitates. nu. 8. & 9

An dolus interveniens dirimat ſponſalia ac matrimonium? nu. 10

Item cultus diſparitas inter fidelem & infidelem. IV. 15. nu. 16

Impedimentum impediens & dirimens conſtituit cognatio ſpiritualis. IV. 11. per tot. Legalis. IV. 12. nu. 3

Adfinitas ex copula illicita IV. 13. n. 2. & ſeqq.

Cognatio naturalis, & Adfinitas ex copula licita. IV. 14. per tot.

Impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis oritur ex ſponſalibus. IV. 14. n. 10

An hoc impedimentum oriatur & ex matrimonio nullo? n. 11. Eſt dirimens, nu. 13

Impedimentum impediens tantùm ponit interdictum Eccleſiæ. IV. 16. n. 1. Item feriæ ſeu tempus interdictum. ibid. n. 4

IMPOTENTIA.

Impotentia in ſenibus & infirmis non impedit contrahi nuptias. IV. 15. n. 2

Impotentia quotuplex, & quæ dirimat matrimonium. ibid. n. 3. & 4

Quid ſiquis ſcienter cum impotente contrahat? nu. 5

Impotentia ex maleficio an & quatenus dirimat matrimonium. n. 9. Et quatenus maleficium tollere liceat. n. 10. & ſeq.

Impotentia ceſſante an redire ad ſe conjuges teneantur? nu. 14.

Impotentia ex frigiditate quatenus reddat inhabilem. nu. 15

Impotentia perpetua ſuperveniens matrimonio non conſummato illud non dirimit. IV. 19. nu. 8

INCENDIARII.

Incendiarij & violatores Eccleſiarum excommunicati ipſo jure. V. 17. n. 9

Sepultura Eccleſiaſtica ijs negata, & quatenus ea concedenda. ibid. n. 11

INDUCIÆ

Aliæ conventionales, aliæ Canonicæ. I. 34. n. 4

INFANS.

Infantem exponens necare videtur. V. 11. n. 1

Quid ſi infans inter dormiendum fuerit ſuffocatus? V. 10. n. 2

INQUISITIO

Quid & qualiter inſtituenda. V. 1. n. 6

INSTITUTIO.

Quid & ad quem ſpectet jus inſtituendi. III. 7. n. 1. & ſeq.

INSTRUMENTUM.

Quid & quotuplex. II. 22. n. 1. & 2

Requiſita ad ſolemnitatem publicorum inſtrumentorum. n. 3. Effectus inſtrumenti publici. n. 4

Inſtrumentum factum à Notario putativo an probet? nu. 7

Inſtrumentum privatum quo modo probet. nu. 8. & 9

Inſtrumentum negatum quo modo probetur. n. 11.

Ex duobus inſtrumentis eodem die confectis quodnam præferendum. nu. 12. In parte falſum an totum reijciatur. n. 14

INTELLECTUS *can. Is qui* 4. *cum ſeqq. Diſt.* 34. IV. 1. n. 55

can. Ecce XXII. *q.* 5. II. 24. n. 31

can. Inſtitutionis XXV. *q.* 2. I. 4. n. 10

can. Concubuiſti XXXI. *q.* 7. IV. 19. nu. 2. in fine.

c. fin. De ordine cognit. II. 13. n. 11

c. pen. De teſtib. cogendis. II. 21. nu. 3

c. Cum quidam 12. *§. illo verò De iureiur.* II. 24. nu. 47

c. 5. *De empt. & vendit.* III. 17. n. 23

c. 5. *De teſtam.* III. 26. n. 26

c. Non eſt 22. *De decimis.* III. 33. n. 13

c. Cùm contingat 29. *eod.* III. 30. n. 77

c. Licet 6 *De voto.* III. 34 n. 62

c. Commiſſum 16. *De ſponſalib. & matrim.* IV. 1. nu. 30.

c. 1. *De cognat. ſpirituali.* I. 4. n. 7

c. Matthæus 23. *De ſimonia.* V. 3. n. 64

c. Quoniam 40. *eod.* V. 3. nu. 18

c. 1. *in fine De uſuris.* V. 19. n. 21

c. Salubriter 16. *eod.* V. 1. n. 17

Extravag. 1. *De ſimonia.* V. 3. n. 19

l. 2. *C. De reſcind. vend.* III. 17. n. 15. & ſeqq.

Matth. c. 19. *Quæcumque dimiſeris. &c.* IV. 19. nu. 2

INTERDICTUM.

Interdictum quid. V. 39. n. 127

Quotuplex. ibid. n. 128. Effectus, n. 129. & ſeqq.

Clero interdicto an comprehendantur Religioſi? nu. 131

Interdicto generali an & loca exempta? n. 133

Interdictum locale generale an inferat perſonale, & contrà? n. 134

Interdictum impedit Eccleſiaſticam ſepulturam. nu. 141.

Interdicti perſonalis effectus. n. 143

Interdictum quis relaxet. n. 167

Interdictum locale an relaxetur loco alienato? n. 168. An loco deſtructo? n. 169

INVENTOR

An teneatur ad reſtitutionem rei inventæ. V. 18. nu. 13

IRREGULARITAS.

Irregularitas ex cauſa homicidij quando incurratur. V. 12. n. 3. per tot.

Super hac irregularitate diſpenſat ſummus Pont. ibid. nu. 84. An & quibus caſibus Epiſcopus? n. 85

IUDÆI.

Iudæis habitare inter Chriſtianos permiſſũ. V. 6. n. 2

Cohabitatio & familiaritas eorum vitanda. ibid. nu. 3

IUDEX, IUDICIUM.

Iudex alius ordinarius, alius delegatus. I. 29. nu. 1

Iudex pedaneus quis, & unde dictus. ibid. n. 2

Iudex ordinarius delegat. ibid. n. 3

Delegatus an ſubdeleget? Ibid. n. 4. & ſeq.

Iudicis delegati officium & poteſtas. ibid. n. 21. & 22

Quibus modis finiatur. ibid. nu. 24. & ſeqq. V. *Delegare.*

Iudices ordinarij qui ſint. I. 32. n. 2

Iudicis officium nobile & mercenarium quod dicatur. I. 33. n. 1

An obligetur imponere pœnam lege præſcriptam? ibid. nu. 3

An diminuere pœnam poſſit? ibid. n. 4

An in iudicando ſequetur allegata & probata. ibid. nu. 6. & 7

An poſſit partes cogere ad compoſitionem? I. 34. nu. 2

Iudicium quid & quotuplex. II. 1. n. 2

Iudicium qui conſtituant. ibid. n. 4
Iudicij partes. n. 10. Iudicium quando terminandum. n. 12. & 13
Iudicium petitorium cum poſſeſſorio an cumulari poſſit. II. 12. n. 6
Iudicio petitorio inchoato actor ad poſſeſſorium an redire poſſit. ibid. nu. 8

IVRAMENTVM.

Iuramentum quid. II. 24. n. 1. Ejus uſus an licitus Chriſtianis? n. 2. Requiſita ad honeſtatem juramenti. n. 5 & ſeqq. Iurandi formulæ variæ. n. 14. & ſeqq. Solemnitas & ritus præſtandi juramenti. nu. 25. Iuramentum per execrationem & adjurationem quod dicatur. n. 26. & 27
Iuramentū aliud Aſſertoriū, aliud Promiſſoriū. n. 26
Aſſertorium aliud Voluntarium, aliud Iudiciale, aliud Neceſſarium. n. 33
Qui illud deferant, & quibus deferatur. nu. 34. 35. 36. An poſſit præſtari per procuratorem? n. 37
Materia juramenti aſſertorij nu. 38. Vis & effectus. n. 40
Iuramentum promiſſorium in quibus locum habeat. n. 43. & ſeq.
An ſit illicitum, cui ſubeſt peccatum veniale. n. 46.
Et quid ſi actus ſit indifferens. nu. 48
An ſit obligatorium juramentum de non mutuando, non fidejubendo? nu. 49. Impeditivum majoris boni. n. 50. De non accuſando uxorem ſuper crimine. nu. 51
De ſolvendis uſuris ratione mutui. n. 53. De non petenda relaxatione. n. 55. Additum pacto commiſſorio in pignoribus. n. 56. Poſterius contra prius. n. 57. De non alienando fundo dotali. n. 59
Iuramentum an confirmet actus lege humanâ prohibitos? n. 60
Metu extortum an obliget? I. 40. nu. 5. II. 24. n. 81. An extortum dolo vel errore. ibid. n. 65. & 66
Iuramenti effectus. n. 68. & 71
In Iuramento aſſertorio an levitas materiæ excuſet? nu 69. An in promiſſorio? nu. 70
Qui juravit an compenſare poſſit? nu. 72
Iuramenti obligatio an tranſeat ad hæredes? nu. 75
Quando ceſſet ibid. nu. 77. & ſeq.
Iuramenti interpretatio qualiter facienda. n. 82. & 83
Iuramentum doloſum & ſimulatum an obliget? n. 84
Iuramentum judiciale prohibitum die feſto. II. 9. nu. 22. An & extrajudiciale? n. 23
Iuramentum calumniæ quando præſtandum. II. 7. n. 1. A quibus. nu. 3
In quibus cauſſis. n. 4. & 5. Quid contineat. n. 6.
Ejus neceſſitas & effectus. nu. 8

IVRISDICTIO, IVS.

Iuriſdictio Ordinarij in exemptos an ordinaria? V. 31. nu. 2
Iuriſdictio Prælati ſuperioris non turbanda per inferiorem. ibid. nu. 4
Iuris civilis & Canonici differentia & adfinitas. in Præf. n. 4. & 5
Iuris Canonici origo, partes & auctoritas. ibid. n. 6. 7. 8. 9
IVS PATRONATVS V. *Patronatus jus.*

L

LEGATVS.

Legati qui & unde dicti. I. 30. nu. 1.
Alij ſunt à Latere, alij miſſi, alij nati. ibid. nu. 3. Legatorum officium. nu. 4.
An Concilium convocare poſſint? nu. 5.
Quæ beneficia conferant nu. 6. & ſeqq.
Legati miſſi ſeu Nuntij poteſtas. nu. 15.
Quibus modis finiatur poteſtas Legati. nu. 16

LEGATVM.

Legato rei immobilis Eccleſiæ relicto, an debeatur æſtimatio? III. 26. nu. 31.
Legatum rei alienæ jure Canonico an valeat? ibid. nu 25. & 26.

LEGITIMVS, LEGITIMATIO, LEGITIMA.

Legitimi ſunt liberi nati ex juſtis nuptijs. IV. 17. nu. 1. Item nati ex nuptijs, quæ juſtæ putabantur. ibid. nu. 7.
Legitimatio quid? ibid. nu. 10.
Legitimandi modi: prior per ſubſequens matrimonium n. 11. Etiam invitis liberis contractum nu. 12. Et in articulo mortis. nu. 14. Dummodò potuerit eſſe matrimonium inter partes. nu. 17. Idque inſpecto tempore conceptionis, ſecundùm veriorem ſententiam. nu. 18.
An ita legitimetur conceptus ex copula adulterina vel inceſtuoſa ignoranter habita? nu. 20. Au ex beneficiato aut Novitio? nu. 21. An natus ex matrimonio putativo? nu. 22.
An nepos per matrimonium avi? nu. 23.
Effectus hujus legitimationis. nu. 24.
Legitimandi modus alter per reſcriptum Principis, & ad eum requiſita. ibid. nu. 25. & ſeqq.
Legitimati per reſcriptum Pont. an ſunt habiles ad Ordines. I. 17. nu. 26.
Legitimæ & Trebellianicæ detractio admiſſa jure Canonico. III. 26. nu. 18
Legitima an debita liberis mox ab ingreſſu patris in Monaſterium. III. 31. n. 29
Lex non obligat, niſi juſta & promulgata ſufficienter. I. 2. nu. 40
Lex Pontificia an obliget ſtatim à promulgatione? ibid. 43. & ſeqq.
Lex Canonica per conſuetudinem deſinit obligare? ibid. nu. 47
Leges ſuper perſonis & rebus ſacris ab Imp. Iuſtiniano cur latæ. I. 2. n. 14
Lex civilis, in caſu, quo nulla eſt Canonica, quatenus obliget Clericos. ibid. n. 36. & 37

LEPRA, LEPROSI.

Lepra ſuperveniens ſolvit ſponſalia. IV. 8. n. 1
Non etiam matrimonium. ibid. n. 2
Leproſi propriam Eccleſiam habent. III. 48. n. 5

LIBELLVS.

Libellus quid ſit. II. 3. nu. 2
Qualiter concipi debeat. ibid. nu. 1
Actionis nomen an exprimendum. nu. 4

LIBRI.

Libri mercatorum qualiter probent. II. 22. nu. 10

LITIS-CONTESTATIO.

Litis conteſtatio in quibus cauſſis neceſſaria. II. 5. nu. 1. & ſeqq.
Quo modo inducatur. ibid. nu. 3
Quo modo impediatur. nu. 8
Ante litem conteſtatam teſtes regulariter non recipiuntur. II. 6. nu. 1. & ſeqq.
Lite pendente nihil innovandum, & quando lis pendere dicatur. II. 16. nu. 1. & 2

LOCARE, LOCATIO.

Locatio-conductio quid, & in quibus rebus locum habeat. III. 18. n. 1. & 2
Locatio rerum Eccleſiaſticarum ad vitam alicujus fieri non poteſt. ibid. n. 3
Vltra triennium facta an ſubſiſtat ad triennium? nu. 5. Quid juris, facta locatione pro duobus aut tribus triennijs? nu. 6
Quid ſi convenerit, ut finito primo triennio etiam ſecundo res ſit conducta? nu. 7
Actio locati-conducti ad quid detur. num. 9. & ſeqq.
Succeſſor in beneficio an teneatur locationi per prædeceſſorem factæ? nu. 84

M

MAGIA.

MAgia alia naturalis, alia ſuperſtitioſ. V. 21. n. 11
Superſtitioſæ effectus. n. 12. 13. 14
Pœnæ maleficorum. n. 15. & ſeqq.
Magicæ artis libri prohibiti. n. 19

MAIORITAS

Majoritas quid. I. 33. nu. 1
Ex ea oritur obedientia, quam minor majori debet. ibid.
Ex quibus cauſſis contingat quem majorem eſſe. ibid. nu. 6. & ſeqq.
Major & ſanior pars quæ dicatur. I. 6. n. 72. & III. 11. nu. 1

MALEFICIVM, MALEFICIATVS.

Maleficiati matrimonium quatenus teneat. IV. 15. nu. 9
A malefico an petere liceat, ut maleficium tollat? ibid. nu. 10. Et quid ſi modo licito id tolli poſſit? nu. 11
Maleficij ſigna an deſtruere liceat? nu. 12

MATRIMONIVM.

Matrimonium unde dictum, & quid. IV. 1. n. 51. & 52
Matrimonium an ſit præcepti? ibid. n. 56
Materia matrimonij; qui contrahere nuptias poſſint, & cum quibus. n. 57. & ſeq.
Qui impediantur contrahere, & ex qua cauſſa. n. 61
Ætas requiſita ad matrimonium contrahendum. IV. 2. n. 10
Contrahitur matrimonium mutuo partium conſen- IV. 1. nu. 63
An poſſit contrahi per procuratorem? ibid. n. 65
An præter conſenſum contrahentium requiratur & parentum? nu. 68. 69. 70
Matrimonium metu contractum non tenet. n. 71. & ſeqq. Ne quidem ſuperaddito juramento. n. 76. An purgetur metus per copulam? n. 78. & 79. An per cohabitationem? nu. 80
Exhæredatio an licita ob contractas nuptias, invitis aut inſcijs parentibus? n. 74. & 85
Effectus matrimonij. n. 87
Matrimonia clandeſtina cur vetuerit Eccleſia. IV. 3. nu. 1
Contrahi hodie debent matrimonia coram Parocho proprio & teſtibus. ibid. nu. 2. Quis proprius Parochus dicatur. n. 3. & 10
Matrimonium coram falſo Parocho contractum an teneat? n. 14. An coram Parocho in alterius parochia adſiſtente? nu. 16
Matrimonia clandeſtina tenent, ubi Conc. Trid. non eſt publicatum & acceptatum. nu. 21
Matrimonio quæ conditio adijci poſſit. IV. 5. nu. 1. 5. 6. & ſeq.
Matrimonio contrahendo aut contracto an adijci poſſit conditio perpetuæ continentiæ, non petendi debiti conjugalis &c. ibid n. 3
Matrimonio contrahendo adijci poteſt & cauſſa, nec falſa demonſtratio vitiat. ibid. n. 16. & ſeqq.
Matrimonij impedimenta. *V. Impedimenta.*
Matrimonium inter adſcendentes & deſcendentes eſt irritum. IV. 14. n. 5. 6. & 32
Quæ ſit prohibitio inter tranſverſales. nu. 7
Pœnæ contrahentium nuptias inceſtas. ibid n. 14. & ſeq. De jure Canonico eſt excommunicatio. n. 17. A qua excuſat ignorantia. n. 18. & 19. An & excuſetur, qui bona fide contraxit? n. 24 An qui per metum? n. 25. An hæc excommunicatio liget Sacerdotem aut teſtem præſentem? n. 27
Matrimonium legitimè initum non niſi auctoritate Eccleſiæ diſſolvi poteſt. IV. 18. n. 1
Matrimonium ex cauſſa conſanguinitatis qui accuſare & contra illud teſtificari poſſint. ibid. n. 4. & ſeq. Accuſatio matrimonij qualiter fieri debeat. n. 12

METVS.

Metu geſta ipſo jure tenent. I. 40. n. 5
Excepto matrimonio & voto. ibid. n. 7
An & teſtamenti factio? ibid. n. 9
Iuramentum ſuper actu per metum extorto an obliget? nu 5
Metus qualis requiratur. n. 10. & ſeqq.
Metus reverentialis non cenſetur juſtus. n. 18

MINOR.

Minor perſonam ſtandi in judicio non habet. II. 1. n. 9
An poſſit eſſe judex? ibid. n. 6

MISSA, MISSIO.

Miſſa audienda in propria parochia. III. 29. n. 3. Idq; diebus Dominicis & Feſtis. n. 4. Feſto locali quinam audire teneantur. n. 5
Miſſa integra an audienda ſub peccato? n. 7.
An pars omiſſa ſuppleri in alia poſſit? n. 9
Miſſa qua intentione audienda. nu. 10
Cauſſæ excuſantes ab auditione Miſſæ. n. 12
Celebranda una tantùm de die III. 41. n. Exceptâ cauſâ neceſſitatis, & die Nativitatis Domini. d. nu. 2. & 3
Celebranda in Eccleſia & loco ſacro, exceptâ ſimiliter cauſâ neceſſitatis & privilegij. n. 7. & 8
Celebrans in loco polluto an puniendus? n. 10
Miſſio in bona ex primo decreto quid operetur. II. 15. n. 1
Quid ex ſecundo. ibid. n. 2
Non datur in beneficijs. nu. 4

MONACHVS.

Monachum facit profeſſio. III. 31. n. 1. *V. Profeßio.*
Monachi nihil propriū poſſidere poſſunt. III. 35. n. 4
Monachus profeſſus laxiorem regulam an teneatur ſequi reformatam arctiorem? n. 9
Monachi qui. III. 35. nu. 2
Monachi bona ipſo ingreſſu adquiruntur Monaſterio. III. 25. nu. 5. & III. 31. nu. 25
Monaſterio mutato cedunt novo. ibid. n. 6. Quid juris Monacho facto Epiſcopo? nu. 7. & III. 31. nu. 31
Decedenti in novitiatu an Monaſterium ſuccedat? nu. 8
Monacho recuſante adire delatam hæreditatem an poſſit adire Monaſterium? n. 12
Bona quæſita à Monacho fugitivo cedunt Monaſterio. III. 31. n. 32
An & quæſita à juſtè vel injuſtè ejecto? nu. 33
Monacho, deſerta ſua Religione, ad aliam an tranſire liceat? ibid. n. 34
An tunc tranſeant & bona? nu. 35
Moniales tenentur ad clauſuram. III. 35. nu. 8
An cogi ad clauſuram poſſint, regulâ ad hoc non obligante? nu. 10

MONETA.

Monetam adulterans tenetur crimine falſi. V. 20. nu 1
An & qui excudit nummos ſine Principis auctoritate, juſti tamen ponderis & monetæ? ibid. n. 24.
An radens monetam? nu. 9.
Monetam adulteratam bona fide accipiens an peccet eam in alium transferendo? nu. 3

MONS PIETATIS

Quid? V. 19. nu. 52
An licitus & citra labem uſurariam exerceatur. ibid. n. 53

MVLIER

MVLIER.

Mulier pro alio intercedens juvatur S. C. Velleiano. III. 22. nu. 1
An & ſi juratò? ibid. n. 2
Mulier filium ſponte occidens qualiter puniatur jure Canonico. V. 10. n. 1
Mulier adultera an & quatenus teneatur de damno veræ & legitimæ proli dato. V. 36. n. 9

MVTVA PETITIO V. Reconventio.

MVNVS

Munus à manu, ab obſequio, à lingua quod. V. 3. n. 56 76. & 79
Munus ab obſequio quotuplex? ibid. n. 76

MVTILATIO.

Mutilatio membri an & quibus caſibus reddat quem irregularem? V. 12. n. 76. & ſeqq.
Quis ſuper ea diſpenſet. n. 87

N

NEGLIGENTIA.

NEgligentia Prælatorum circa electionem & proviſionem beneficiorum & Eccleſiarum an poſſit purgari. I. 10. n. 5
A quo ſuppleatur, ibid. n. 6. & 7

NOMINATIO.

Nominandi jus ad beneficia primò vacatura Univerſitatibus competens. III. 8. n. 9.

NVNTIATIO novi operis,

Quando & qualiter fiat V. 32. nu. 1
Habet locum, non obſtante cautione de opere demoliendo. ibid. n. 2. & 3

NVPTIÆ.

Nuptiæ quid? IV. 1. n. 52. V. Matrimonium.
Nuptiæ ſecundæ, & ultrà, rectè ineuntur. IV. 21 nu. 1
Pœnæ ſecundò nubentium an hodie ceſſent? ibid. nu. 2
Nuptiæ non iterandæ, niſi conſtet de morte prioris conjugis. ibid. nu. 4. 5. 6
Quid juris, priori conjuge reverſo. n. 7

O

OBLATIONES

OBlationes qua ex re & quibus debeantur. III. 30. nu. 65
An rectè acceptentur à perſonis criminoſis. ibid. nu. 66
Non debentur laicis. nu. 67

OFFICIVM, OFFICIALIS.

Officia temporalia ſub prohibitione Eccleſiæ quænam eſſe dicantur. V. 3. n. 52
An ſint materia Simoniæ. ibid. nu. 51
An officium Sacriſtæ vel Cuſtodis? nu. 53

OPERA, OPERÆ.

Opera ſervilia prohibita diebus feſtis. II. 9. n. 2
Non etiam liberalia. ibid. n. 3
Opera quædam non ſervilia prohibita ſunt exerceri diebus feſtis, ut mercatus. nu. 12. Et quæ concernunt proceſſus judiciales. nu. 13

ORDO.

Ordo quid, & quot ſint Ordines ſacri, I. 11. nu. 1. & ſeqq.
Ordines confert ſolus Epiſc. ibid. nu. 5
An & alius non Epiſc. ex commiſſione ſummi Pont. ibid. n. 7
Quo tempore conferendi. ibid. n. 13
Plures uno die an rectè conferantur. nu. 15
Quinam ſint capaces Ordinum. nu. 16
Non ſunt capaces fœminæ. nu. 17. Et refutatur fabula de Ioanna Papiſſa. nu. 20
Ordinatus à S. Pont. non ordinandus ab Epiſcopo. ibid. nu. 26
Ordinatus ab Epiſc. qui Epiſcopatui renuntiavit, vel excommunicato, eſt ſuſpenſus ab uſu Ordinum. I. 13. n. 1. & 2
Ordinati ante præſcriptam ætatem pœna. I. 14. n. 6
Ordinandorum qualitas in quibus conſiſtat. ibid. nu. 7. Nemo ordinandus ſine titulo beneficij. n. 9
Ordinatus iteratò an ſit irregularis. I. 16. n. 2
Ordinari prohibentur illegitimè nati, I. 17. n. 1. & ſeqq.
Licet defectus natalium ſit occultus. ibid. n. 5.
Nec diſpenſat eo caſu Epiſc. n. 6. Ut neque ad executionem Ordinis temerè ſuſcepti. nu. 7. An tangat hæc irregularitas nepotē legitimum ex filio illegitimo? nu. 12. An & expoſititios? n. 13
Ordinari prohibentur & ſervi. I. 18. nu. 1
Obligati ad ratiocinia. I. 19. Corpore vitiati. I. 20. nu. 1. An claudus? ibid. n. 8. An ſurdaſter? ibid. nu. 9. An luſcitioſus? nu. 10. An hermaphroditus? nu. 12. Prohibentur item bigami. I. 21. Clerici peregrini. I. 22
Ordinatus per juſtum metum an teneatur ad continentiam. I. 40. n. 20
Ad Ordinem ſacrum promoveri vir ſine licentia uxoris non poteſt, Ordo tamen collatus tenet. III. 32. n. 24
Ordinis ſacri ſuſceptione an diſſolvatur matrimonium ratum, non conſummatum? ibid. nu. 30
Ordines furtivè ſuſcipere quis dicatur, ejuſque pœna. V. 30. n. 1. & ſeqq.

P

PACTVM.

PActum quid & quotuplex. I. 35. n. 1
Qui paciſci poſſint. ibid. n. 2. Super quibus rebus. nu. 4. Effectus pactorum. nu. 5.
An ex pactis nudis jure Canonico detur actio? nu. 6.

PALLIVM.

Pallium quid, & qui illud geſtent. I. 8. nu. 1 & 2
Eſt perſonale. ibid. nu. 3

PAROCHVS.

Parochia & Paroecia unde dicta. III. 29. n. 1
Parochiani Sacramenta percipere in propria parochia debent. ibid. nu. 2. Item Miſſam audire. nu. 3

PATRINVS.

Patrinus in baptiſmo qualis adhibendus. IV. 11. nu. 5
Unus vel una adhiberi debet. ibid. n. 6
Pluribus admiſſis an omnes contrahant cognationem ſpiritualem? n. 7

PATRONVS, IVS PATRONATVS.

Ius patronatus quid & quotuplex. III. 38. n. 1. 2. 3
Adquiritur fundatione, conſtructione, dotatione, ibid. n. 4. An & reparatione? n. 6
Adquiritur & per conceſſionem S. Pont. n. 7
An & præſcriptione? n. 8. & 9
Tranſit hoc jus per ſucceſſionem. nu. 10
An in fideicommiſſarium univerſalem? nu. 12
Tranſit & per conceſſionem alterius. n. 14
An tunc opus conſenſu Epiſcopi? n. 15
Tranſit item per venditionem univerſitatis. n. 20. & ſeqq.
Præterea permutatâ re, cui adhæret. nu. 24
An tranſeat ad fiſcum, publicatis patroni bonis? nu. 27
Effectus hujus juris in quibus conſiſtat. num. 27. & ſeqq.

An dignior præſentandus? nu. 31. & 32
Præſentandi jus an competat marito ratione dotis? nu. 36. An creditori jure pignoris? nu. 38. An conductori? nu. 39. An tutori? nu. 40. An ſequeſtro? nu. 41
Præſentatio intra quod tempus facienda. nu. 45. Et quid ſi laicus concurrat cum Clerico. n. 46
Præſentandi tempus an currat ignoranti? nu. 57. An excommunicato? nu. 58
Iuri præſentandi derogat S. P. nu. 61. & ſeqq.
Ius patronatus quibus modis extinguatur. n. 68.

PECVLIVM.

Peculium quid, & quod dicatur Clericorum. III. 25. nu. 1

PENSIO.

Penſio quid, & an ſit materia Simoniæ? V. 3. nu. 46
Penſiones an redimi poſſint? ibid. n. 48
An remitti? n. 49

PEREGRINI.

Peregrini cur ordinari prohibeantur. I. 22. n. 1
Peregrinus de Ordine ſuſcepto qualiter probare debeat. ibid. nu. 5

PERMVTATIO.

Permutatio quid, & qualiter fiat III. 19. nu. 1
Ea prohibita regulariter in rebus Eccleſiæ. ibid. nu. 2. & 3
Permutatio beneficiorum & rerum ſpiritualium inter ſe licita, accedente ſuperioris auctoritate. ibid. n. 5. & 6
Quis eo caſu ſit ſuperior. nu. 8. An & patroni conſenſus requiratur, ſi beneficium ſit juris patronatus? nu. 12
Beneficia inæqualia an & qualiter rectè permutentur? n. 14. & ſeqq.
Quæ beneficia inter ſe licitè permutentur. n. 20. & ſeq. An litigioſum cum alio non litigioſo? nu. 23.
An penſio cum beneficio? n. 26
Permutationem an impediat gratia exſpectativa aut reſervatio? n. 28. & 29
Permutationis effectus. nu. 30
Reſignatione ex cauſſa permutationis factâ an ſit opus novâ collatione? nu. 31. An in hac permutatione habeat locum *L. 2. Cod. De reſcind. vend.* nu. 33

PIGNVS.

Pignus & Hypotheca quid? III. 21. nu. 1
Quomodo conſtituatur. ibid. n. 2
Quæ res obligari pignori poſſint. nu. 4
Pignus non admittit pactum commiſſorium. nu. 5.
Neque antichreſios. nu. 7
Finis contractus pignoratitij. n. 10
Plus petere quot modis quis dicatur. II. 11. nu. 1.
Pœna plus petentis. ibid. n. 2

POENA.

Pœnæ non inferendæ, non plenè probatis criminibus. V. 34. nu. 1
Pœna conventionalis an rectè adijciatur contractui? V. 37. n. 2
Pœna criminalis quæ & quotuplex. ibid. nu. 3
Pœnæ jure Canonico uſitatæ. n. 4
Pœna arbitraria quæ, & an ad mortem extendi poſſit. n. 14. & 15
Ordinariam an Iudex imponere teneatur. nu. 16.
An eam excedere, minuere, aut mitigare poſſit? nu. 17
Pœna ſententiæ ferendæ aut latæ quando obliget. nu. 19. & ſeqq.
Pœna confiſcationis bonorum an ipſo jure inducatur. nu. 24

POLITIA, POLITICI.

Politia & poteſtas alia civilis, alia Eccleſiaſtica. in Præfat. nu. 2
Politici hujus temporis notantur. ibid. nu. 3. & I. 2. n. 12

POENITENTIA.

Pœnitentia quid, ejuſque partes. V. 38. n. 1
Pœnitentia qualis imponenda. ibid. n. 5

PONTIFEX.

Pontifex eſt ſupra Concilium. I. 2. n. 6
Non tenetur decretis Concilij. ibid. n. 9
Articulum fidei tollere, aut novum inducere non poteſt. ibid. n. 8
Eſt ſupra Reges & Principes. ibid. nu. 10. & ſeq.
Sine conſenſu Cardd. poteſt ferre legem. ibid. nu. 20
An poſſit diſpenſare ſuper ordine mulierum? ubi de Ioanna Papiſſa. I. 11 n. 20. & 21
A Pontifice ordinatus non ordinandus ab Epiſc. ibid. nu. 26

POSSIDERE, POSSESSIO, POSSESSORIVM.

Poſſeſſio quid. II. 12. n. 1. Alia eſt civilis, alia naturalis. ibid. nu. 2
Quo modo adquiratur, retineatur, amittatur. n. 3
Poſſeſſorium & petitorium judicium an cumulari poſſit. ibid. nu. 6

POSTVLARE, POSTVLATIO.

Poſtulatio quid & qualiter fieri debeat. I. 5. n. 4
Poſtulare qui poſſint, & qui poſtulari. ibid. nu. 5 & ſeq. Poſtulatio debet eſſe certa. ibid. n. 2. Poſtulantibus an liceat variare? n. 11
Poſtulare qui contra quos prohibeantur I. 37. nu. 2
An Clerici in ſacris conſtituti? ibid. n. 5

POTESTAS.

Alia eſt civilis, alia Eccleſiaſtica. in Præf. nu. 2.
An poſſint in eadem perſona concurrere. I. 2 nu. 16

PRÆLATVS, PRÆLATVRA.

Prælatorum exceſſus in quibus conſiſtere dicatur. V. 31. nu. 1
Subditorum privilegia impedire prohibentur. ibid. nu. 3
Prælati inferiores juriſdictionem ſuperioris ne turbent. nu. 4

PRÆSCRIPTIO.

Præſcriptio quid? II. 26. nu. 1. V. *Vſucapio.*

PRÆSVMPTIO.

Præſumptio quid. II. 23. nu. 1
Quotuplex ibid. n. 2. & 3
Præſumptio eſt loco probationis. n. 4. An admittat probationem in contrarium? nu. 5
Præſumptioni an prævaleat confeſſio partis adverſæ? n. 6. An notorium? nu. 7. An impediat appellationem? n. 9. An operetur in foro conſcientiæ? n. 10. An ex præſumptione ferri ſententia poſſit? nu. 11. An & inferri pœna ordinaria in cauſſa criminali? nu. 12

PRECARIÆ, PRECARIVM.

Precariæ ſive Precaria quid? III. 14. n. 1
In quod differat à precario. ibid. n. 3

PRIMICERIVS.

Primicerius quis, ejuſque officium. I. tit. 25

PRIMITIÆ.

Primitiæ quid, unde & quibus debitæ. III. 30. nu. 64

PRIVILEGIVM.

Privilegium quid, & in quo à Lege differat. V. 33. nu. 1. & 2
Scriptura an ſit de ſubſtantia privilegij, & quo modo probetur. ibid. 3. & 4

Privilegium quotuplex. nu. 5. 6. 7.
Privilegia qui concedant. nu 8.
An conſuetudine acquiri poſſint? nu. 9.
Privilegij ſubjectum. nu. 10. Materia. nu. 11. Effectus. nu. 12.
Privilegium quibus proſit. nu. 13. Strictè interpretandum nu. 14. Nec extendendum extra perſonam & cauſſam, cui & ob quam conceſſum. n. 19.
Privilegia quatenus amplianda & reſtringenda. nu. 20. & ſeqq.
Privilegiorum uſus ubi, qualis & à quo tempore locum habeat. nu. 24. & ſeqq.

PROBARE, PROBATIO.

Probatio quid? II. 19. nu. 1. Quotuplex. ibid nu. 2. 3. & 4. Probandi onus cui incumbat. nu. 5. Negans probatione non oneratur. nu. 6. Ordo in probando obſervandus. nu. 8.
Probationis effectus. nu. 10. & ſeqq.

PROCVRATOR.

Procurator quis dicatur. I. 38. nu. 1.
Qui conſtituere procuratorem poſſint. ibid. nu. 2. & ſeq. Qui conſtitui. nu. 5. In quibus cauſſis. nu. 6.
Non conſtituitur ſine mandato, & hujus effectus. nu 7. & 8.
Procurationes quid, & modus earum. III. 39. n. 6. Modum excedens tenetur ad duplum recepti. ibid. nu. 7.

PROFESSIO, PROFESSVS.

Profeſſio facit Religioſum. III. 32. nu. 1.
Alia eſt expreſſa, alia tacita. ibid. nu. 2.
Ad validitatem profeſſionis requiritur, in primis ætas ſufficiens & annus probationis. nu. 6. & ſeqq.
Debet eſſe libera. nu. 12.
Conſenſus parentum an neceſſarius? nu. 16. & 17.
Requiritur & habilitas in profitente. nu. 18.
Item acceptatio Superioris. nu. 21.
Debet eſſe Religionis approbatæ. nu. 22. Et continere tria vota ſubſtantialia. nu. 23
Effectus profeſſionis. nu. 24 & ſeqq.
Profeſſio irrita an valideur per actum proprium profeſſorum? nu. 39.
An reclamare profeſſioni, quando & qualiter liceat? nu. 40. & ſeqq.
Profeſſi bona cui adquirantur. ibid. nu. 25. & ſeqq.

PROTESTATIO.

Proteſtatio alterius de conſentiendo in matrimonium an impediat illud contrahi? IV. 18. n. 2.

PROTOCOLLO

Quæ fides habenda. II. 22. nu. 5.
Protocollo ſtandum, licet inſtrumento contrarietur. ibid. nu. 6.

PVERI

Doli capaces puniendi, ſed mitiùs. V. 23. n. 1. & 2.
Puer doli capax aliquem occidens fit irregularis. ibid. nu. 3. Doli capax quando dicatur. nu. 4.

PVRGATIO CANONICA, VVLGARIS.

Purgatio Canonica quæ dicatur. V. 34. n. 2.
Forma hujus purgationis ibid. nu. 3. & 4.
Effectus. nu. 7.
Purgatione legitimè peractâ an reus iterum accuſari poſſit? nu. 8.
Pœnæ rei deficientis in purgatione. nu. 9.
Purgatio vulgaris quibus modis fiat. V. 35. nu. 1. & ſeqq.

R

RAPTVS, RAPTOR.

RAptus quando committi dicatur, & in quo differat à ſtupro. V. 17. nu. 1.
Pœnæ raptus. ibid. nu. 2. An ijs ſit locus in ſponſo rapiente ſponſam? nu. 3.
Pœnæ civiles an ceſſent, ſubſecutis nuptijs inter raptorem & raptam? nu. 4.
Raptus an judicandus, non ſecutâ copulâ cum rapta? nu 5.
Raptores aliarum rerum à quo & qualiter puniantur. ibid. nu. 8.

RECONVENTIO.

Reconventio coram quo judice inſtituenda. II. 3. nu. 1. & 2.
In quibus cauſſis locum habeat. ibid. nu. 5. & ſeqq.
Quo tempore proponenda. nu. 10.

RECVSATIO.

Recuſatio quid, ejuſque finis. II. 28. nu. 33.
Quando proponenda. nu. 34.
Recuſatur jure Canonico judex etiam ordinarius. nu. 35. An & jure civili? nu. 36.
Recuſatio an ita ſuſpendat juriſdictionem judicis, ut geſta ab eo ſint nulla? nu. 38.

RELATIO.

Relatio & Conſultatio quid? II. 28. nu. 40.
Relationes prohibitæ jure noviſſimo. ibid.

RELIGIO, RELIGIOSVS, RELIGIOSÆ DOMVS.

Religioſum facit profeſſio. III. 31. nu. 1. *V. Profeſſio.*
Religionem unam profeſſo an ad aliam ſtrictiorem tranſire liceat. ibid. nu. 34.
Religionem ingredi alter conjugum, altero vel invito vel conſentiente, qualiter poſſit. III. 32. n. 2. & ſeqq.
Item ſponſa per vim cognita, invito ſponſo. ibid. nu. 13. & ſeqq.
Religio nova ſine auctoritate Pont. induci non poteſt. III. 36. nu. 3.
Religioſæ domus quæ dicantur. ibid. nu. 1.

REMISSIO.

Remiſſiones ſeu Indulgentiæ quid, & quis eas concedere poſſit. V. 38. nu. 9.
S. Pont. concedit abſolutè, limitatè Cardinales & Epiſcopi. ibid. nu. 11.

RELIQVIÆ.

Reliquiæ Sanctorum honorandæ. III. 45. n. 1.
In altari conſecrato an neceſſariò recondendæ? ibid. nu. 2.
Qualiter adſervandæ. nu. 4.

RENVNTIATIO.

Renuntiatio quid, & cui ea permiſſa. I. 9. n. 1.
Renuntiare poteſt & Pont. ibid nu. 2.
Epiſcopi & reliqui inferiores qualiter renuntient. ibid. nu. 4. & ſeqq.
Renuntiatio beneficiorum coram quo fieri debeat. ibid. nu. 7.
Renuntiationis admiſſæ effectus. ibid. nu. 8.
Ante admiſſam renuntiationem licet pœnitere. ibid. nu. 10.
Et revocare procuratorem ante factam reſignationem. nu. 11. & ſeqq.
Renuntiatio beneficij ſub penſione an licita? V. 3. nu. 70.
An in favorem tertij? nu. 71. & 72.
An cum clauſula, *Non aliàs, nec aliter?* nu. 73.

REPRESSALIÆ

Prohibitæ quoad Clericos. V. 36. nu. 19.
An licitæ in laicis? ibid. nu. 20.

RESCRIPTVM.

Reſcriptum quid? I. 3. nu. 2. Quotuplex. ibid. nu. 3. In quo differat reſcriptum gratiæ à privilegio nu. 4. Reſcriptum ſecundùm jus an debeat operari ultra jus commune? nu. 6.
Reſcriptum an rectè impetret excommunicatus? nu. 9.

Et quid de Pont. reſcribente ſcienter excommunic to? nu. 11. & ſeqq.
Reſcriptum ad lites impetrat quiſque pro ſe. nu. 14. & 15. gratiæ etiam pro alio. nu. 16.
Reſcriptorum vis & effectus. nu. 18. Ex pluribus impetratis quodnam ſit potius. nu. 19. & ſeqq.
Reſcriptorum interpretatio ſtrictè facienda. nu. 24. & ſeqq.
Reſcripta obreptitia vel ſubreptitia quæ dicantur, & quo modo vitientur ex cauſſa obreptionis vel ſubreptionis. nu. 28 & ſeqq.
Reſcripta continentia abſurdum & iniquum rejicienda. nu. 39. Contra ſtylum Curiæ impetrata ſunt ſuſpectæ fidei. nu. 40. Vt & peccantia in Latinitate. nu. 41. Pendente lite impatratum non valet. nu. 42.
Reſcripta quonſque durent. nu. 43. & 44.

RESIDERE, RESIDENTIA.

Reſidentia perſonalis cur & quo jure requiſita in Clericis beneficiatis. III. 4. nu. 1. & 2.
Reſidentia ſtrictè facienda. ibid. nu. 5.
Quæ cauſſæ excuſent à reſidentia. nu. 9. & 10.
Excuſat & cauſſa morbi vel ſenij. III. 6. nu. 1.

RESERVATIO.

Reſervatio beneficij quid, & quibus jus reſervandi competat. III. 5. nu. 24.
An & hodie obtineat jus iſtud? nu 25.
Reſervatio corpore juris clauſa quæ dicatur. nu. 26.
Reſervationes iſtæ quænam beneficia afficiant. nu. 27. & 28.

RESIGNATIO.

Reſignatio beneficiorum alia eſt tacita, alia expreſſa. I. 9. nu 16.
In favorem tertij facta an licita. ibid. nu.
Ab ægrotante facta quando teneat. ibid. nu. 18. & III. 19 nu. 36.
Item alia libera, non libera. III. 19. nu. 34.
Reſignationi quæ pacta obſint. ibid. nu. 35.
Reſignatio publicanda, & intra quod tempus. nu. 37 An & ea, quæ fit ex cauſſa permutationis? nu. 38.

RESTITVTIO IN INTEGRVM.

Reſtitutio in integrum quid, & ex qua cauſſa detur. I. 42. nu. 1.
Datur & Eccleſiæ, exemplo minorum. ibid. nu. 2.
An detur minori læſo in renuntiatione beneficij? nu. 4. Et an ſi beneficium alteri ſit collatum? nu. 5.
Reſtitutio coram quo judice petenda. ibid. nu. 6.
Et qualiter. nu. 7. Effectus. nu. 9.
Reſtitutio datur adverſus contractus metu initos. I. 40. nu. 3.
Quid tunc veniat reſtituendum. ibid. nu. 4. Requiſita ad hujuſmodi reſtitutionem. ibid. nu. 10. & ſeqq.
Reſtitutionem non admittunt baptiſmus & Ordo. nu. 19.
Reſtitutio damni dati à quibus facienda. V. 36. nu. 1. & ſeq.
Qui ab ea facienda excuſentur. ibid. nu. 8. Cui facienda. nu. 13.
Cujus ſumptibus. nu. 17

S

SACRAMENTA.

Sacramenta rectè percipiuntur ab excommunicato non vitando. I. 13. nu. 3.
An & ab hæretico? ibid. nu. 4.
Sacramentum Confirmationis. *V. Confirmatio.*
Sacramentum extremæ Vnctionis, ejuſque effectus & miniſter. I. 15. nu. 9. & 10.
Quibus & quando conferendum. ibid. nu. 18.

SANCTORVM FESTA, RELIQVIÆ.

Sanctorum corpora honoranda. III. 45. nu. 1.
Sanctorum cultus & imaginum veneratio adſeritur. ibid. nu. 6. & 7.

SCHISMA.

Schiſma quid, & in quo differat ab hæreſi. V. 8. nu. 1.
Pœnæ Schiſmaticorum. ibid. nu. 2.
Irregularitatem an contrahant? nu. 3.

SCRVTINIVM.

Scrutinium quid, & ad quem ſpectet. I. 12. nu. 1

SENTENTIA.

Sententia quid? II. 27. n. 2
Sententia debet eſſe certa & conformis libello. ibid. nu. 3. An Iudex concluſionem egredi poſſit? n. 4
Sententia proferenda à judice competente. n. 6
Quando tranſeat in rem judicatam. n. 8. In cauſſa matrimoniali non tranſit in rem judicatam. n. 9
Effectus ſententiæ. n. 11 & 12
Sententijs duabus latis à diverſis judicibus utra potior? nu. 17
Executio ſententiæ ad quem ſpectet. nu. 13. & ſeqq.

SEPVLTVRA.

Sepeliri quo in loco quis debeat. III. 28. n. 1
Sepulturæ electio cuilibet libera. ibid. nu. 2
Mulier an cum viro ſepelienda. n. 4
Electâ alibi ſepulturâ debetur propriæ Eccleſiæ portio parochialis. n. 6
Sepultura Eccleſiaſtica quibus debita, vel non. n. 7.
Deneganda infidelibus, hæreticis, excommunicatis. n. 8. An & excommunicato non vitando? n. 9

SEQVESTRATIO.

Sequeſtratio regulariter prohibita. II. 17. n. 1
Sequeſtratæ rei poſſeſſio an tranſeat in ſequeſtrum? ibid. n. 2

SIMONIA.

Simoniæ pravitas. V. 3. n. 1
Simoniæ origo, definitio, diviſio. ibid. nu. 2. & ſeq.
Simoniæ materia, ut eſt juris divini, & circa ſpiritualia verſatur. n. 7. & ſeqq.
An matrimonium ponat materiam Simoniæ? n. 8.
An Sacramenta? nu. 9. An res conſecratæ? n. 10.
An Sacramentalia? n. 11. & 15
An pro ingreſſu licitè quid detur, vel accipiatur? n. 16. 17. 18. 19. 20
An actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ? n. 21. & ſeqq. & V. 4. n. 1
Simoniæ materia circa adnexa ſpiritualibus, antecedenter, concomitanter, conſequenter. V. 3. nu. 29. 37. 40
An jus patronatus vendi poſſit? n. 30. & 31
An jus ſepulturæ? n. 32. & ſeqq.
An beneficia Eccleſiaſtica? n. 41. & ſeq.
An penſiones ſapiant Simoniam? n. 46. & ſeq.
Simoniæ materia, ut eſt juris humani. n. 50. & ſeq.
Officia temporalia Eccleſiæ an ſint materia Simoniæ? n. 51. & 52
An officium Sacriſtæ vel Theſaurarij? n. 53
An res & bona Eccleſiæ? nu. 54
Pretium ſive temporale datum quando ponat Simoniam. n. 55
Pretium illud conſiſtit in munere à manu, ab obſequio, à lingua: & quid veniat ſub munere à manu. nu. 56. Quid ſub munere ab obſequio. n. 76. & ſeqq. Quid ſub munere à lingua. nu. 79. & ſeqq.
Simonia alia mentalis, alia conventionalis, alia realis. n. 86
Mentalis non ſubeſt pœnis Eccleſiaſticis. nu. 90.
Conventionalis an ſubſit? nu. 92

Simoniæ reali propoſitæ ſunt pœnæ, Excommunicatio, nu 94. Suſpenſio. nu. 97. Infamia juris. nu. 101. Irritatio actus. 102. Reſtitutio pretij. nu. 115. Irregularitas. nu. 120. Depoſitio. nu. 121.
Simonia confidentialis quæ dicatur, ejuſque pœnæ. nu. 122 & ſeqq.
Simoniæ vitium an cadere poſſit in Pontificem? nu. 126. & ſeqq.
Super vitio Simoniæ an & quatenus diſpenſet Pont. nn. 130.& ſeqq.

SOLVERE, SOLVTIO.

Solutio quid? III. 23. nn. 1.
Solvere qui teneantur. ibid. nu. 2.
Solutionem indebitè à ſe factam allegans an audiendus? ibid nu. 7.
Solutionis effectus nu. 9.

SORTES, SORTILEGIVM.

Sortes quid & quotuplices. V. 21. n. 1.
Diviſoriæ ex ſe licitæ. ibid. nu. 2.
Illicitæ tamen in electionibus ad dignitates & munia Eccleſiaſtica. nu. 3. & ſeq. An & in electionibus ad munia civilia? nu. 7.
Sortes conſultatoriæ cur & quatenus damnatæ. nu.8.
Divinatoriæ omninò illicitæ & damnatæ. nu. 9.

SPADO.

Spado jure civili matrimonium rectè contrahit.IV. 15. nu. 7.
An & jure Canonum? ibid. nu. 8.

SPOLIVM, SPOLIATVS.

Spoliatus quis dicatur. II. 13. nu. 1.
Spoliatus reſtituendus ex ſola allegatione ſpolij. ibid. nu. 2 Petitio hujuſmodi reſtitutionis an detur jure Canonico contra tertium poſſeſſorem bonæ fidei? nu. 5. Cui detur. nu. 6. Adverſus quem. nu. 7. Quid in eam veniat.n 8.
Spoliato agenti an rectè objiciatur exceptio dominij. ibid. nu. 12. An hæc exceptio prædonem notorium ſpoliatum removeat? nu. 13.

SPONSA, SPONSALIA.

Sponſalia unde dicta & quid. IV. 1. nu. 2. & 3.
Aetas quæ requiſita ad ſponſalia. ibid. nu. 4. & ſeqq. IV 2. nu. 4.
Contrahuntur nudo conſenſu. IV. 1. nu. 7.
Non contrahit ea furioſus. IV. 1.n.1.
Quibus verbis conſenſus illo declaretur. IV. 1. nu. 8. & ſeqq.
Sponſaliorum effectus. nu. 16. An quis præcisè cogi poſſit ea implere? nu. 18.
An qui fictè promiſit teneatur implere? nu. 19.An ſub ſpe ejuſmodi promiſſionis deflorans virginem? nu 20.
Sponſalia per copulam ſubſequentem an tranſeant in matrimonium? nu. 22.
Sponſalia quibus modis diſſolvantur. nu. 25. & ſeqq.
Sponſa de præſenti cognita à ſponſo an poſſit eo invito ingredi & profiteri Religionem? III. 32. nu. 23.
Sponſalia de præſenti diſſolvuntur per profeſſionem ſolemnem. ibid. nu. 17.
Sponſalia clandeſtina an hodie prohibita? IV. 3. nu. 5.
Sponſalia ſub impoſſibili conditione inita an teneant? IV. 5 nu. 22
Sponſalia de futuro contrahens cum conſanguinea hoc ipſo non incurrit excommunicationem. IV. 14. nu. 22.

SPVRIVS.

Spurij qui dicantur. IV. 17. nu. 3.

STATVTVM.

Statuta qualiter condant Epiſcopi. I. 2. nu, 24. & 25.
Statuta Epiſcoporum quatenus obligent. ibid. nu. 31.
Statutis locorum quatenus peregrini teneantur.ibid. nu. 33.
Statuta, quibus prohibetur tranſlatio bonorum immobilium in Eccleſiam, an ſint juſta? III. 27.n.10.

STVPRVM, STVPRATOR.

Stuprum quid, ejuſque pœnæ. V. 16. nn. 14.
Stuprans ſeductam ad quid teneatur. ibid. nu. 2. Et quid ſi ſub promiſſione conjugij? nu 3.

SVSPENSIO.

Suſpenſio quid? V. 39.nu. 113. Quotuplex. nu.114. & 155.
Suſpenſio ab officio an impediat adquiſitionem novi beneficij? nu. 117.
Suſpenſio ab ordine quid operetur. nu 11. Quid ſuſpenſio à beneficio. nu. 119. & ſeqq.
Suſpenſio quando & à quo tolli poſſit. nu. 166.

SYNDICVS.

Syndicus quis, & in quo differat à procuratore. I. 39. 1.

T

TESTAMENTVM, TESTATOR.

Teſtamenti ordinandi forma jure Canonico requiſita. III. 26. nu. 19.
Inter teſtes an mulier admittatur.ibid. nu. 21.
Teſtamentum ad pias cauſſas an teſtem aliquem deſideret? ibid. nu. 22.
Inſtitutio hæredis etiam hoc jure neceſſaria. nu. 23.
An inſtitutio etiam hoc jure in alienum arbitrium rectè conferatur? nn. 24.
Teſtandi licentia eſt Clerico de bonis patrimonialibus & quaſi patrimonialibus. ibid nu. 2. Non etiam de adquiſitis ex fructibus beneficij. nu. 3. Niſi ex conceſſione S. P. nu. 5.
Hodie paſſim permiſſa ex generali conſuetudine. nu. 6. & 8.
Religioſo an licentia iſta concedi poſſit? nu. 9. & ſeqq.
Et an factum antè teſtamentum faciat convaleſcere. nu. 12.
Teſtamentum ante ingreſſum factum an per ingreſſum rumpatur? nu. 15.
Novitijs eſt liberum arbitrium diſponendi de ſuis bonis. nu. 16.& 17.

TESTIMONIVM, TESTIS.

Teſtes qui & quales probent. II. 20. n.1.
Teſtis de familia actoris an probet. ibid. nu. 2.
Teſtis idoneus nemo in propria cauſſa. nu. 4.
A teſtimonio dicendo quinam removeantur. nu. 7. & ſeqq. Mulier an jure Canonico rejiciatur in criminalibus. nn. 9.
Teſtes quando & qualiter producendi. nu. 17.& 18. Qualiter examinandi. nu. 19. Productio quarta qualiter admittenda. nu 22. Item productio nova poſt publicationem teſtificatorum. nu. 23. & ſeqq. An in cauſſa appellationis ſuper iiſdem articulis novi teſtes produci poſſint. nu. 29.
Teſtes quando de novo audiri poſſint. nu. 30.
Teſtium fides unde colligenda. nu. 32.
Teſtis unus non probat. nu. 34. Vt nec plures ſingulares. nu. 37. Et quid ſi diverſimodè deponant, nu. 38.
Teſtes diſſidentes qualiter conciliandi. nn. 39.
Teſtes cogi poſſunt ad teſtimonium dicendum. II. 21.nu.1. Etiam in cauſſa criminali. nu. 2. Qui cogi non poſſint nn 4. & ſeqq.
Teſtes ante litem conteſtatam regulariter non recipiuntur, II. 6. nu. 1. & ſeqq.

TONSVRA.

Tonſura non eſt Ordo. I. 11. no. 5.
Conferenda in propria diœceſi. ibid. n. 10.
Qui & quales eà initiandi. ibid. nu. 27.

TORNEAMENTA

Cur prohibita. V. 13. nu. 1.
Prohibitio ea quando ceſſet. ibid. nu. 2.

TRADITIO.

Traditiones quædam ſcriptæ, quædam non ſcriptæ. I. 4. nu. 15.
Item aliæ divinæ, aliæ Apoſtolicæ, aliæ Eccleſiaſticæ. ibid. nu. 16.
Earum vis & auctoritas adſerta adverſus hæreticos. ibid nu. 17. & 18.

TRANSACTIO.

Tranſactio quid. I. 36. nu. 1.
Qui tranſigere poſſint, & de quibus rebus. ibid. nu. 4.
Tranſactio an licita ſuper beneficijs? V. 3. n. 61.

TRANSLATIO.

Tranſlatio Epiſcoporum prohibita regulariter. I. 7. nu. 1.
Fit à ſolo Pontifice. ibid. nu. 2.
Transferri invitus an poſſit. ibid. nu. 6.

V

VICARIVS.

Vicarius quis. I. 28. nu. 1.
Vicarius Generalis quis dicatur. ibid. n. 3.
Ejus poteſtas. ibid. nu. 4. & ſeqq. Qualis conſtitui debeat. no. 8. & ſeqq. Ordinariam habet juriſdictionem. nu. 11. Quibus modis finiatur ejus poteſtas. nu. 12. & ſeqq.
Vicaria alia perpetua, alia temporalis. I. 28. nu. 14.
Vicarios perpetuus à quo conſtituatur. ibid. no. 15.
A quo deſtituatur. nu. 17.
Vicarius temporalis ex quibus cauſſis conſtituatur. ibid. nu. 18.

VOTVM.

Votum quid? III. 34. nu. 1. Quotuplex. ibid. nu. 2. & ſeqq.
Vovere qui poſſint. nu. 7. & ſeqq.
Voti materia eſt actus humanus & poſſibilis. n. 13. & ſeq.
Forma conſiſtit in promiſſione. nu. 26. Eaque deliberata. nu. 27.
Adeſſe debet & intentio obligandi ſe. nu. 30.
Votum debet eſſe liberè emiſſum. nu. 33.
Metus quis & qualis impediat effectum voti. nu. 34. & ſeqq. Item dolus & error. nu. 38. & ſeqq.
Effectus voti, obligare in conſcientia, juxta materiam gravem aut levem. nu. 45. & ſeq.
Votum ipſum voventem tenet, non alium. nu. 58. & 60.
Hæres an & quatenus teneatur ad vota defuncti. nu. 61. & ſeqq.
Voti obligatio quibus modis ceſſet. nu. 67. & ſeqq.

VSVCAPIO.

Vſucapio quid, & cur introducta. II. 26. n. 2.
Requiſita ad uſucapionem; Poſſeſſio, eaque continuata. ibid. nu. 3. & ſeq. Bona fides. nu. 7. Titulus juſtus. nu. 15. & ut res ſit præſcriptibilis. nu. 18.

VSVRAE.

Vſura quid nominis & rei. V. 19. nu. 1.
Vſura ſive fœnus nauticum an licitum? ibid. nu. 3. & 4.
Vſura in quibus rebus locum habeat. nu. 6. 7. & 8.
Vſuræ aliæ compenſatoriæ, aliæ punitoriæ, aliæ lucratoriæ, & hæ prohibitæ jure naturali, divino, Canonico. nu. 9 & ſeqq. An & civili? nu. 15.
Pactum antichreſios jure civili probatum, damnatum jure Canonico. nu. 16.
Vſurarius tenetur ad reſtitutionem uſurarum. nu. 23. An & ad reſtitutionem rei ex uſuris comparatæ? nu. 24.
Tenentur & hæredes uſurarij. nu. 26
An teneantur cooperantes? nu. 31. An judices & eorum conſiliarij, Notarij? nu. 32. & 33. An famuli? nu. 35.
Vſura mentalis an obliget ad reſtitutionem? nu. 36. 38.
Vſurarius eſt infamis. nu. 42. & 43. Inteſtabilis. nu. 45. Donare mortis cauſsâ an poſſit? nu. 50.
Vſuræ delictum eſt mixti fori. nu. 54.

VSVSFRVCTVS.

Vſusfructus bonorum adventitiorum ingreſſi an tranſeat ad Monaſterium. III. 31. nu. 38.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Digitized by Google

Google